ב״ה

אין ליכט פון תורה

מקראות גדולות – נביאים

יחזקאל

עם ח״י פירושים

בלשון הקודש

עם פירוש עברי טייטש

862

הוצאת אמונה

ברוקלין נוא יארק,

שנת תשם״א לפ״ק

מקראות גדולות

יחזקאל

מן עשרים וארבעה

כתבי קודש

דפוס והוצאת
אברהם יצחק פריעדמאן
ניו-יארק נ. י.

מקראות גדולות

ספר

יחזקאל

מן עשרים וארבעה

באותיות גדולות, ובכל פאר ויופי אשר עוד לא היה לעולמים

מוגה, ומדויק היטב על פי המסורה, עם ה"י פירושים

חדשים גם ישנים, מגדולי המפורשים הראשונים והאחרונים ואלה הם:

א) תרגום יונתן בן עוזיאל, על כל הנ"ך.
ב) תרגום רב יוסף, על דברי הימים.
ג) פי' רש"י, שלם. כאשר בספרים ישנים.
ד) פי' אבן עזרא, על נביאים האחרונים ועל כתובים.
ה) פי' אבן עזרא, על ישעיה.
ו) פי' מהר"י קרא, הועתק מכ"י ישן כתוב על קלף לפני שש מאות ושלשים שנה.
ז) פי' רבינו סעדיה גאון, על דניאל.
ח) פי' הרד"ק } מוגהים מכל השגיאות אשר נפלו
ט) פי' הרלב"ג } בם בדפוסים אחרים.
י) מנחת שי, מנוקד היטב עם הערות רבות.
יא) מצודת דוד } מוגהים ומתוקנים היטב מאוד;
יב) מצודת ציון }
יג) הגדות הגרי"ב, מהגאון ר' ישעי' ברלין זצ"ל;
יד) תולדות אהרן, מפוסק בסימנים מדויקים.
טו) ציוני המסורה, כולם, לא יחסר דבר.

ולבוין לא יהיו ספרי העו"א האלה חתומים לאלה אשר לא יביאו בטוב הפירושים האלה, וחפצים גם הם להתחסם באורן של חכמים, ולהנות מטובם. הוספנו עליהם עוד פירושים אחדים יקרים בשפת יהודית-המדוברת, מועתקים מספרי רבותינו הראשונים והאחרונים, למען יהיו כבאר מים חיים, לשתות מהם כל צמא לדבר ה'. והם:

טז) פי' ע"ט על כל הנ"ך, מתוקן היטב מאוד ביותר שאת מן הע"ט הנדפס בכל ספרי הנ"ך.
יז) משלי חכמים, פי' יקר חדש, ספרש כל פסוק ע"פ משל ערב ומתוק לחיך מאוד.
יח) לקוטי יקרים, מפרש כל פסוק בדרך דרוש, מלוקט מגדולי המפורשים הראשונים והאחרונים, הלא המה:

ס) אלשיך הקדוש. כ) אברבנאל. ג) אבן עזרא. ד) אפיקי יהודה. ה) אבן משה. ו) אמרות טהורות. ז) ארץ החיים. ח) אמרי בינה. ט) אוהל יעקב. י) אהבת יונתן. יא) אדרת אליהו. יב) אור עולם. יג) באר שבע. יד) בינה לעתים. טו) גלי רזיא. טז) דרכי יוסף. יז) דבר שכואל. יח) דברי שאול. יט) זוהר הקדוש. כ) זקן אהרן. כא) זרע ברך. כב) חזון למועד. כג) חוה ציון. כד) ילקוט הראובני. כה) ילקוט השמעוני. כו) ילקוט חבקוק. כז) ילקוט חדש. כח) כלי פז. כט) כלי חמד. ל) כנף רננים. לא) כפלים לתושיה. לב) מדרש רבה. לג) מדרש הנעלם. לד) מדרש שמואל. לה) מדרש משלי. לו) מגדל דוד. לז) מדרש תלפיות. לח) מהר"י ספורני. לט) מלבי"ם. מ) ספר חרדים. מא) ערבי נחל. מב) פני ארי' וזטא. מג) פרקי דר"א. מד) פרשת דרכים. מה) פי צדיק. מו) קב בשמים. מז) רמב"ם. מח) רמב"ן. מט) רד"ק. נ) רלב"ג. נא) ראש אמנה. נב) רביד הזהב. נג) ריקאנטי. נד) שמן המור. נה) שותר טוב. נו) שמן הטוב. נז) תנא דבי אליהו. נח) תיקוני זוהר. נט) תולדות נח. ס) תאומי צביה.

לובלין

בדפוס המשובח של השותפים המפורסמים

הרבני הנגיד מוה' משה נ"י שנירדמעסער, והנגידה האלמנה מרת נחמה תחי'

אשת המנוח ר' יעקב ז"ל הערשענהארן.

שנה אל מי דמית כהה בכבוד ובגדל לפ"ק

מפי הגר"א ז"ל

(אמרו המדפיסים . למען הלוך בדרכנו אשר סללנו לנו מראש . לתור אחרי כל פירוש ממפרשי המקרא היוצר טובים ומועילים . להציג פירושיהם בהוך העו"א האלה. הבאנו גם פי' הגר"א ז"ל. על סי' מ' פסוק (א) הנחוץ מאוד לפי המקרא . למען הפק רצון מהקוראים) .

מ (ח) **בעשרים** וחמש שנה לגלותינו . היינו תחילת שנת כ"ה . ויוסף לחד בשנה השוב שנה. וכן מצינו (מלכים ח' ו'). בשנה הרביעית בחדש זיו הוא החודש השני למלך שלמה וגו'. הרי לחודש זיו שהוא סיוד תחלת השנה וקראו שנה הרביעית וכן מש"ה בשמוניים שנה וגו'. נמי בתחלת שמוניו. דהא פרטי הת"פ שנה הם מ' למדבר. וי"ד שבשבו והלקו . ושם"ט לשילה . וכ"ז לשוב ונשעון הרי ת"פ שנה . ולנו כ"ז לשוב ונשעון פרעון היינו י"ג לשמואל ושמול (כמ"ש זבחים קי"ח ב' וס"ע פי"ג) ומ"ש על דוד . ואחריהם הלו על שלמה . וזה הרביעי על שלמה הוא בתחלת רביעי . הרי לשמוניו נמי בתחלת שמוניו . ואותה שנת השמוניו היתה נשבעת למספר ימי עמידת הבית . חלף מ"ם ת"י שעמד הבית מתחיל משנת תפ"ח להם אחרו ערכין י"ג ח'. י"ז יובלות מנו ישראל . משנכנסו לארץ ועד שיצאו וגו'. והחשבון היינו לאחרי מ"ם למדבר . משנכנסו לארץ ועד שנבנה הבית ת"מ שנה כנ"ל ות"י שנה שעמד הבית (כמ"ש יומא ט' ח' וס"ע שם) הוי שפיר י"ז יובלות שלמים . ואי אמרת שנת השמוניו נמנה לימי עמידת הבית . ליכא רק תל"ם קודם הבית . וליכא י"ז יובלות שלמים : לגלותינו . היינו לגלות יהויכין . שמלך אחריו לדקיהו י"ח שנה . ולסוף י"ח הוכתה העיר וי"ד שנה אחרי הוכתה הרי כ"ה שנה לגלותינו : בראש השנה בעשור לחודש . היינו היא שנה שר"ה שלה בעשור לחודש הוי אומר זה יובל (כמ"ש ערכין י"ב ח') וכן הוא החשבון דכ"ה לגלות יהויכין הוי שנת היובל . כי י"ח ליאשיהו הוא שנה ח' ליובל . אחז נמלא הספר בבית המקדש כמ"ש במלכים . ויאשיהו מלך ל"ח שנה . נאמר מצותיו י"ד שנה ליובל . יהויקים בנו מלך י"ח שנה . ובשנת הי"ח מלך יהויכין ומלך ג' חדשים ונגלה הרי שנגלה כ"ה ליובל . וי"ח שמלך יהויקים זהו פרעון . ברביעית ליהויקים מלך נבוכדנצר (ירמיה כ"ה ח') ונבוכדנצר שנה ראשונה בשם נגוה ובשני' בשם יהויקים (מגילה י"ב) ויהי לו עבד ג' שנים (מ"ב כ"ד) היינו שבעית שביעית שמוניו . וג' שנה מרד בו . היינו ט' י' י"ח כמ"ש שם ובשנת י"ח בשבו ונגלו . והמלך ליהויכין ג' חדשים וחמ"ב הגלהו ליהויכין והיינו בשנת י"ח ליהויקים היה גלות יהויכין ג"כ. ומ"ש ל"ה ב' ל"ו י' ולתשובת השנה שלח המלך נבוכדנצר וגו' היינו ליהויקים נגלה בתחלת שנת י"ח ויהויכין נמלך בסוף שנה הזאת . ולתשובת השנה הוא לגלות יהויקים וללך כמ"ש רש"י במגילה שם ובערכין שם ליהויכין מלך י"ב ליהויקים דת"ב לח תמלח היובל כ"ה לגלות יהויכין חלח כ"ד לגלותיהו ואין לומר דברביעית ליהויקים בשם נבוכדנצר את נגוה ובחמישית בשבו והגלהו שנים שעברו היינו ה' ו' ז'. וג' שמרד בו היינו ח' ט' י'. ח"כ לח מלך יהויקים חלח י' שנים וקרח כתוב ויח שנה מלך . חלח ע"כ כנ"ל וכ"כ רש"י בריש יחזקאל :

א וְהָוָה בִּתְלָתִין שְׁנִין א א וַיְהִי בִּשְׁלֹשִׁים שָׁנָה בָּרְבִיעִי
לְזִמְנָא דְּאִשְׁכַּח
חִלְקִיָּה כַּהֲנָא רַבָּא
סִפְרָא דְאוֹרַיְתָא בְּבֵית בַּחֲמִשָּׁה לַחֹדֶשׁ וַאֲנִי
שְׁקוֹלְשָׁא בְּעַזְרְתָא תְּחוֹת
אוּלְמָא בְּפַלְגוּת לֵילְיָא בְּתַר מְעַלְנֵי סִיהֲרָא בְּיוֹמֵי יאשִׁיָּה בַּר אָמוֹן מַלְכָּא שְׁבָקָא דְּבֵית
יְהוּדָה בְּחַמְשָׁא לְיַרְחָא אֲמַר נְבִיָּא וַאֲנָא בְּגוֹ גָּלוּתָא עַל נְהַר כְּבָר אִתְפַּתְחוּ שְׁמַיָּא

בתוך

רש"י

א (א) ויהי בשלשים שנה. סתם הנביא דבריו ולא פירש למען מה הוא ולא פירש למען מה מנה לפיכך הפסיקה רוח הקודש לת דבריו בשני מקראות הסמוכין זה ללמד מי הוא הנביא וללמד למען מה מנה

מהר"י קרא

א (א) ויהי בשלשים שנה ברביעי בחמשה לחדש. סתם הנביא את דבריו ולא פירש למען מה מנה. לפיכך הפסיקה רוח הקודש את דבריו בב' מקראות הסמוכות זו לזו. אסר הנביא למען מה מנה. שנאמר בחמשת לחדש

רד"ק

א ויהי בשלשים שנה ברביעי בחמשה לחדש. החשבון הזה כתב א"א ז"ל כי לפי פשוטו פירושו שלשים שנה ליובל והראיה על זה כי כשראה יחזקאל בנבואה בנין העיר ובנין חבית לעתיד היתה שנת היובל והיתה בעשרים וחמשה לגלות יחויכין. הנה כי גלה יחויכין בעשרים וחמש לעבל. וחאת הראיה שהיתה בשנה החמשית לגלות יחויכין היתה אם כן בשנת שלשים ליובל והיאך יזדעו כי כשראה בנין העיר ובנין חבית היתה שנת היובל שנאמר בראש תשנת בעשור לחדש אירחי שנת שראש השנה שלה בעשור לחדש הוי אומר זו שנת היובל ואני אומר כי מה שתרגם יונתן בתלתין שנין לזמן דאשכח חלקיהו כהנא רבא ספרא דאורייתא עולת לחשבון אחד למה שפי' א"א ז"ל כי בשמנה עשרה שנה למלך יאשיהו ביצא חלקיהו הכהן הספר בבית ה' כמה נשארו במלכותו י"ב שנה כי ל"א שנה מלך י"נ של יאשיהו וי"א של יהויקים הרי כ"ד ובעשרים וחמש מלך יחויכין ואע"פ שלא עלתה לו מלכותו שנה כמ"ש כי בעשרים וחמש ליובל גלה יחויכין והמראות הזאת היתה בשנה החמישית לו הרי שלשים שנה ליובל והראה האל ית' ליחזקאל המראה הזאת שיש בת רמז לנסיעת הכבוד מחבית בשלשים שנה לנציאת הספר שקרע המלך את בגדיו בשמעו דברי הספר כי הנביא בשמעו דברי הספר כי הרעה והגלות הבא לישראל בעברם על דברי הספר וכבר החלה הרעה לבא בימי יאשיהו לפיכך הראה האל יתברך לנביא סימן נסיעת הכבוד מן חבית כי כמו שהחלה הרעה בימי יאשיהו כן תבא כלה והראה לו בשנת שלשים ליובל שהיתה שנה החמישית לגלות יחויכין לפי שצדקיהו בא אל בבל בשנה הרביעית למלכו שהיא שנה חמישית לגלות יחויכין וכן תראה לו כרביעי שהוא חדש תמוז כמפני שתחדש הזה היה בשנת ותחרבן תחלת החרבן כי בו נבקעה חעיר וכשהראה לו חמראה הזאת לשישה הגלות בימי החמישה ובנין העיר ובנין חבית תראה

מצודת דוד

א (ו) ויהי בשלשים שנה. כשנת השלשים ביובל המחכון שנגלו כו שהרי כאן אמר היה השנה החמישים לגלות

מצודת ציון

א (ו) כבר. כן שם שכתב:

פירוש ע"ט

א (א) וַיְהִי בִּשְׁלֹשִׁים שָׁנָה וגו', דִּי שָׁרְשָׁפָּא צְוִיִּי פְּסוּקִים
וְעָנְיָן אֶחָד הוּא וְאֶפְשָׁר דְּעָשָׂה וָאוֹ דָּבָר נָבִיא
יְחִזְקֵאל הָאִישׁ הָיָה בְּעֶצֶם הַיְּגִין זֶה אֶחָיו. אוּ וְעָנְיָן נִיצָּוּ נְבוּאוֹת
וְאוֹ עַד הָאִישׁ גִּיאוֹמֵם. פֵּאר וָאוֹ נִיצָּוּ נְבוּאוֹת וְעָנְיָן סִיּוּם
מְשָׁלִים אוּ סִיּוּם וְנִיצָּוּ קְלִיצָה. הָאִישׁ עַד נִיצָּוּמָם פִּינָּה קְבוּעוֹת
וְעָנְיָן שׁוֹרְיָה אֵין דָּבָר וָאוֹ. דָּאִם עָרְשָׁפָּא סָבָּה אִיז וַיְהִי בִּשְׁלֹשִׁים
שָׁנָה. וְנִייל עַד אִיז דָּאִסְאָלְס אָלָם נִיזּוּעָן דְּרַיְיסִיג יָאָר. אִיז עַד
נָאָךְ נִיזּוּעָן יוּנג צוּ זַיין אַנְבָּיא. מֹשֶׁה רַבֵּינוּ אִיז נִיזּוּאוֹרְן אַנְבָּיא
צוּ אַכְטְצִיג יָאָר. יְהוֹשֻׁעַ אִיז נִיזּוּאוֹרְן אַנְבָּיא צוּ צְוַוּיי אוּן
אַכְטְצִיג יָאָר. דִּי אַנְדֶּרְעָרע סָבָּה אִיז בְּרַבִּיעִי. וְנִייל דָּאִס אִיז
נִיזּוּעָן אִין מֶרְצְטָן חוֹדֶשׁ. אִין תַּמּוּז אִין דֶּם חוֹדֶשׁ וָעָנְן דִּי
יְהוּדִין שָׁפָּארְק דָּעְרְנִיְידְעְרט נִיזּוּאוֹרְן פָּאר הַקב"ה. אִין תַּמּוּז
הָאבְּן יְהוּדִין נָעְמַאכְט דֶּם עֶגֶל. אוּ נִיטָּה רַבֵּינוּ דָּאס עֶגֶל לְזִבְרָאכְט
דִּי לוּחוֹת וואוּ דִּי תּוֹרָה אִיז פָּארְבְּרָעכְט נִיזּוּאוֹרְן) אוּ פִּינְפְצְטָן טָאג אִין חוֹדֶשׁ וְאֲנִי בְּתוֹךְ
יְהוֹיָכִין) בְּרְבִיעִי בַּחֲמִשָּׁה לַחֹדֶשׁ אִין פִּינְפְצְטָן טָאג אִין חוֹדֶשׁ וְדָאס אִיז הַמְּצוּ

הגולה

בְּתוֹךְ הַגּוֹלָה עַל־נְהַר כְּבָר וַתִּפְתַּחְנָה
הַשָּׁמָיִם וָאֶרְאֶה מַרְאוֹת אֱלֹהִים׃
ב בַּחֲמִשָּׁה לַחֹדֶשׁ הִיא הַשָּׁנָה
הַחֲמִישִׁית לְגָלוּת הַמֶּלֶךְ יְוָכִין׃ ג הָיָה

בתוך הגולה. שהרי כבר נאסר שבחמשה להחדש היה עובד. ועוד שמתחלה אסר נבואתו בלשון עצמו. ואני בתוך הגולה. וארא מראות אלהים. ואלו ב' מקראות מפסיקין דברי כאילו אחר מדבר עליו היו היה. כפר"ש בבראשי"ת רב"ה: מראות אלהים. על שלא היה רואה באספקלריא המאירה קורא אותה מראות אלהים. כמין חלום ולא מפש. וכל הנביאים ראו אף הם מתוך שאינה מאירה: (ב) היא השנה החמישית לגלות המלך יויכין. נמצאו לסדין לי שנה שמנה להחילת היובל האחרון. התחיל בשנת י"ח ליאשיהו. היא השנה שמצא חלקיה את הספר. ישאיהו מלך ל"א שנה. צא מהן י"ו שעברו כבר כשנמצא הספר*): כסדר עולם שהיה היתה תחלת היובל ימלכיהו מלך ל"ו שנה מן י"ח שנה של יאשיהו מלך ל"ו מלכו ג' חדשים וחמש עשרים וחמש ויכניה כנו לו מלך חלף ג' חדשים וגלה ושנה שנתן פרעה נכה את אליקים בן יאשיהו ויקרא את שמו יהויקים מלך י"א שנה ושלשת חדשים ביובל וכן מלינו בכוש נבוכדנצר שנתן סימן למעין היובל שנאמר ויהי בכ"ה שנה לגלותנו נרחם השנה בעשור לחודש (לקמן ל"ג) ואמרו רבותינו ליזהו שנה נרחם השנה שלה בעשור להודש הוי אומר זו שנת היובל: (ג) היה היה דבר

*) כלי"ת פה מקום שהיה לחת חלק והחסרון יתלה מתוך פירש"י.

מהר"י קרא

הגולה. כלומר חוץ לארץ ישראל: על נהר כבר. שם הנהר: מראות אלהים. על שם שלא היה רואה כאספקלריא המאירה קורא אותה מראות אלהים. כמין חלום (הושע י"ב): (ב) היא השנה החמישית לגלות המלך יויכין. נמלינו למדין שבלשון שנה אמה לתחלת היובל מנה שהיובל התחיל בתחלת י"ה ליאשיהו היה השנה שמצא חלקיהו את הספר (מלכים ב' כ"ב) וכן מלינו שנמנו חלקיהו את הספר

רש"י

הגולה. כלומר חוץ לארץ ישראל: על נהר כבר. שם הנהר: מראות אלהים. על שם שלא היה רואה כאספקלריא המאירה קורא אותה מראות אלהים. כמין חלום ולא מפש. וכל הנביאים ראו אף הם מתוך שאינה מאירה: (ב) היא השנה החמישית לגלות המלך יויכין. נמלינו למדין שבלשון שנה אמה לתחלת היובל מנה שהיובל התחיל בתחלת י"ה ליאשיהו היה השנה שמצא חלקיה את הספר. ישאיהו מלך ל"א שנה. צא מהן י"ו שעברו כבר כשנמצא הספר*): כסדר עולם שהיה היתה תחלת היובל ימלכיהו מלך ל"ו שנה מן י"ח שנה של יאשיהו מלך ל"ו מלכו ג' חדשים וחמש עשרים וחמש ויכניה כנו לו מלך חלף ג' חדשים וגלה ושנה שנתן פרעה נכה את אליקים בן יאשיהו ויקרא את שמו יהויקים מלך י"א שנה ושלשת חדשים ביובל וכן מלינו בכוש נבוכדנצר שנתן סימן למעין היובל שנאמר ויהי בכ"ה שנה לגלותנו נרחם השנה בעשור לחודש (לקמן ל"ג) ואמרו רבותינו ליזהו שנה נרחם השנה שלה בעשור להודש הוי אומר זו שנת היובל: (ג) היה היה דבר

*) כלי"ת פה מקום שהיה לחת חלק והחסרון יתלה מתוך פירש"י.

רד"ק

דרך הכתוב כשרוצה להגדיל הדבר סופך אותו לאל כמו עיר גדולה לאלהים כתרגי אל ארזי אל מאפל יה שלהבת יה וי"ת הפסיק כן והוה בתלתין שנין וגו' ובבקעת נבחאות הרגם על נהר כבר נהר פרת וכן אומרים המגדים כי כבר הוא פרת וכאמור בזה מהלוקת בדברי רבותינו ז"ל ר' יודן ורב הונא רבי יודן אומר הוא פרת הוא כבר פרת שהוא פרה ורבה כבר שפירותיו גסים ואינם יוצאים בכברה רב הונא אומר פרת בפני עצמו כבר בפני עצמו: (ג) בחמשת לחדש. כבר התבגר פעם השנה החמישית: יויכין. כמו יהויכין וכן יעבד ויהוובד יכתן ויהותן: (ג) היה היה דבר ה' אל יחזקאל בן בוזי הכהן בארץ כשדים. אמרו רבותינו ז"ל אין השכינה שורה על הנביאים בחוצה לארץ וכשנדבר עמהם בחוצה לארץ לא נדבר עמהם אלא במקום מחור על המים שנאמר על נהר כבר ואני

מצורת דוד

הגולה על נהר כבר: מראות אלהים. מלשון הסכיום: (ב) בחמשה לחדש וגו'. כ"ל כמסמא לחדם כמחוך היה היתה כאמה המשיות

לקוטי יקרים

הָאם בֶּעשְׁפֶּעלט אַצֶּלֶם אִין בֵּית הַמִּקְדָּש. דְּרִיבֶּער דִּי נְבוּאָה וואם אִיז נֶעקוּמֶען צוּם נָבִיא אִין דֶּעם חֹדֶשׁ אִיז נִיטְעוֶען קִים אַנְדֶּערְעֶע מַדְּנָה. דִּי דְּרִיטֶּע טַבֶּה אִיז בַּחֲמִשָּׁה לַחֹדֶשׁ. וַויֶיל דִּי צַיִים אִיז נִיטְעוֶען דֶּער פְּרִינְסֶעסִין מָאנ אִין הַכּוּתִי. וָאם דָּאס אִיז נִיטְעוֶען דִּי צַיִים וָאם דִּי כְּרַכְּלִים זָענֶען בֶּעגַאנְגֶען אִין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, אוּן דִּי מֶשֶׁנ אִיז הקב"ה בֶּיי נִיטְעוֶען אוֹיף דִּי יוּדֶן וַויֶיל דִּי כְּרַכְּלִים זָענֶען בֶּאזוּנְדֶּערְס קִים אֲשֶׁלֶכְטֶע עֲצָה אוּן הקב"ה הָאם בֶּעוואפְנֶט דִּי גְּזֵרָה וָאם אוֹיף דִּי יוּדֶן וָעם זַיי נִיטְעוֶען רש"י שלח לך ע"ש וילכו ויבואו). דִּי סְפֵּרְטֶע טַבֶּה אִיז וָאנִי בְּתוֹךְ הַגּוֹלָה. וָאם אִיךְ בִּין נִיטְעוֶען צְוִישֶׁנְען קִים דִּי יוּדֶן וָאם זָענֶען סְאַרְטִירְט נִיטְעוֶארֶן פּוּן יְרוּשָׁלַיִם. אוּן וַויֶיל אִיךְ בִּין נִיטְעוֶען מְרוּדֶּרְט פּוּן דֶּעם גָּלוּת דְּרִיבֶּער אִיז דִּי נְבוּאָה צוּ מִיר גֶּעקוּמֶען קִים אַנְדֶּערְעֶע בְּדָבָרָה. וָוארום דִּי שְׁכִינָה רוּהְט נִים אוֹיף אֻמֶּעְנְטְשׁ וָעֶן עֶר אִיז מְרוּדֶּרְט. וּוִי מִיר זָענֶען בֵּיי יְחֶזְקֵאל אָבִינוּ דִּי נַאצְנָע צַיִים וָאם עֶר הָאם בֶּעמְרוּדֶּרְט אוֹיף יְסוֹד אִיז אוֹיף אִים נִים נִיטְעוֶען דִּי שְׁכִינָה. בֵּיי דֶּעם נְבִיא אֱלִישָׁע אִיז

דָּער פְּסוּק מְפוֹרָשׁ צוּ וַואסָער צאל עֶר צַיילְט אוּן וְוער דָּער נְבִיא אִיז אִין דִּי רוּדֶּשׁ הִיא הַשָּׁנָה הַחֲמִישִׁית לְגָלוּת הַמֶּלֶךְ יְוָכִין דָּאם אִיז נִיטְעוֶען דָּאם אִיז גִּיוּוֶעזֶן פּוּן דֶּעם מֶלֶךְ יְהוֹיָכִין: (ג) אוּן דָּא זָאגְט דָּר פְּסוּק וְוער דָּר נְבִיא אִיז נִיטְעוֶען הָיָה הָיָה דְּבַר ה' אֶל יְחֶזְקֵאל בֶּן בּוּזִי הַכֹּהֵן אִיז

יחזקאל א

הָיָה דְבַר־יְהוָה אֶל־יְחֶזְקֵאל בֶּן־בּוּזִי
הַכֹּהֵן בְּאֶרֶץ כַּשְׂדִּים עַל־נְהַר כְּבָר
וַתְּהִי עָלָיו שָׁם יַד־יְהוָה: וָאֵרֶא וְהִנֵּה
רוּחַ סְעָרָה בָּאָה מִן־הַצָּפוֹן עָנָן גָּדוֹל
וְאֵשׁ מִתְלַקַּחַת וְנֹגַהּ לוֹ סָבִיב וּמִתּוֹכָהּ

פְּתָגָם נְבוּאָה מִן קֳדָם
יְיָ עִם יְחֶזְקֵאל בַּר בּוּזִי
כָּהֲנָא בְּאַרְעָא דְיִשְׂרָאֵל
הֲוָב תְּנָיוֹת וְאִתְגַּלֵּל
עִמֵּיהּ בְּמַדִּינַת אַרְעָא
כְּסַדָּאֵי עַל נְהַר כְּבָר
וּשְׁרָת עֲלוֹהִי הַהֵן רוּחַ
נְבוּאָה מִן קֳדָם יְיָ:
ד וַחֲזֵית וְהָא רוּחַ
עֲלְעוֹלָא אָתֵי מִן צְפוּנָא

עֲנָן רַב וְאֶשׁ הָ"א מִן בּוּזִי. מ"ק כֹּה יאמר לָךְ וְיֵלֵךְ מְשׁוּם: מְהַלֶּקֶחֶת. מְגִיסָה יג זוֹהֵר וְיִקְהָל:

רש"י

ה'. הָיוּ הַדְּבוּרוֹת הַיּוֹת כְּבָר לְפִי מַתַּן הַסְּכוּיָה צוּרַת עַל כְּמוֹהּ לְתֹרֶן הַלֵּמֹ עַל יְדֵי שֶׁבְּרִתָּה עֲלֵיהֶן הַהֲלָה בְּתֹרֶן וּכְמוֹ כְּבְרֵיתָה דְּמֵכִילְתָּה בֶּן חֲדֶם עָמוּד עַל רַגְלָיו (לְקַמֵּן י"כ) הוּא הָיָה הַהֲלָת הַסֵּפֶר הַלֵּמֹ בְּתֹרֶן מְיֻקָּדִים וּמְחֻוָּרִים וְיֵשׁ לוֹמְרִים בֶּן חֲדֶם מוֹד הִידָה (לְקַמֵּן י"ו) הוּא הַהֲלָת הַסֵּפֶר וְאוֹמֵר לִי שֶׁתֹּאמַר וְנִבְּאֹתָה נִתְּמָרָה לוֹ קֹדֶם גָּלוּת שֶׁהִיא רְחוֹקָה לְיוֹמֵר לוֹ בְּתֹרֶן מַתַּן מְפוּרָשׁ בָּהּ גּוֹלָה וְהִיא נִכְרֵת הַתְּלוּת עֲלֵיהֶם וְיוֹתֵן עָלֶיהָ וְאִתְּמַלֵּל עִמִּיהּ כְּמוֹתִית מְהֵיוֹ הוּא כְּתַנֵּס נְבוּאָה מִן קֹדֶם ה' עִם יְחֶזְקֵאל בַּר בּוּזִי כְּהֵנָא בְּתֹרֶן דְּיִשְׂרָאֵל תַּכְ כְּשֶׁלְּתִי וְיוֹתֵן לְךָ כֵּן תִּירְגֵּם מְהֵיוֹ הוּא כְּתַנֵּס נְבוּאָה מִן קֹדֶם ה' עִם הַחֹרֶב וְהַמְּגֻנָּה גָּלוּת עִם יְהוֹיָכִין: יד ה'. כָּל לְשׁוֹן יָד הַמְּסוּרָה בַּסֵּפֶר זֶה וְכָכָל לְשׁוֹן נְבוּאָה מִיהוּ חֲלָה לְשׁוֹן מַכָּה שֶׁהַנְּבוּאָה תּוֹקֶפֶת עַל כָּרְחוֹ כְּאִלּוּ מַכָּתוּ מְתַגֵּעַ (דְּיִסְטְרִי"נְ"ט בְּלַ"ע): (ד) וְהִנֵּה רוּחַ סְעָרָה בָּאָה מִן הַצָּפוֹן. הָיָה מְרֻכֶּבֶת כְּמוֹ כָּכוֹל הַסְּכוּיָה כְּמוֹ אֵגֶל' בְּעִנְיָן וְלִפְי שֶׁהִיא בְּהִיוֹמֵה לְהַבְהִיל אֶת יִשְׂרָאֵל לָכֵן נִדְמִית לָרוּחַ סְעָרָה וְטָן: בָּאָה מִן הַצָּפוֹן. מְזוּרַת הִיא מִחֵרֶן כַּשְׂדִּים שֶׁהִיוּ מִלְּפוֹן בְּנֹחֹמֵר מִלְּפוֹן הִפְתִּיהָ הָרְשָׁה (יִרְמְיָה ח') וְלֹמֵה הִלְכָה כֵּן כְּדֵי לְהַכּוֹם אֶת כָּל הָעוֹלָם תַּחַת כ"ג בְּלֹא יֹאמְרוּ הַחוֹמוֹת בֵּיִת חוֹמָה שֶׁהִלָּה מִבֶּר אֶת כֵּנוּ שֶׁבַּכַּשְׂדִּים חוֹמָה בְּהִלָּה הוּא שֶׁנֹּאמַר זֶה הָעָם לֹא הָיָה (יְשַׁעְיָה כ"ג) כֵּן דָּרְשׁוּ

מהר"י קרא

(ד) וְהִנֵּה רוּחַ סְעָרָה. מֻרְכֶּבֶת כְּמוֹ כְּבוּד בְּעוֹלָם שֶׁנֹּאמַר בְּסוּפָה וּבְסַעֲרָה דַּרְכּוֹ. וְלִפְי שֶׁבָּאָה בְּחִיפָּה נִדְמִית לְרוּחַ סְעָרָה וְעָנָן: בָּאָה מִן הַצָּפוֹן. חֲזוּרַת מְכֻשָּׁדִים שֶׁהִיא בְּצָפוֹן. וְלָפָה הִלְכָה שָׁם כְּדֵי לְכַבּוֹשׁ הַשּׁוּלָם כּוּלוֹ: עָנָן גָּדוֹל וְאֵשׁ מִתְלַקַּחַת. מִתּוֹךְ הֶעָנָן. וְהָאֵשׁ שֶׁמִּתְלַקַּחַת מִתּוֹךְ הֶעָנָן בְּשִׂיחַ לוֹ נֹגַהּ סָבִיב: וּכְהוֹכָה בֵּעִין הַהַשְׁמַל מִתּוֹךְ הָאֵשׁ. פֵּירְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל הַשְׁמַל

רד"ק

הָיוֹתִי עַל אוֹבֵל אוּלַי וַאֲנִי הָיִיתִי עַל יַד הַנָּהָר ר' אֶלְעָזָר בַּר צָדוֹק אוֹמֵר הָרֵי הוּא אוֹמֵר קוּם צֵא אֶל הַבִּקְעָה כְּעִנְיָן שֶׁהַבְּקָעָה בִּשְׂדֵה תְּדַע שֶׁאֵין הַשְּׁכִינָה נִגְלֵית בְּחִיצוֹת לָאָרֶץ שֶׁנֹּאמַר וַיָּקָם וַיֵּצֵא לִבְרוֹחַ הָרִאשׁוֹנָה נִסְפְּנִי ה' וַיֹּאמֶר אֵינוֹ נִדְבָּר עִם הַנְּבִיא בְּחוּצָה לָאָרֶץ פַּעַם שֵׁנִיָּה מִדְּבָר וְלֹוֹה נִשְׁמָה דְּעַת יוֹנָתָן שֶׁתִּרְגֵּם מְהוֹה הוּה פְּתַגָּם מִן קֳדָם ה' עִם יְד יְחֶזְקֵאל וְגוֹ' כְּבִיעוּדוֹ וּמָה שֶׁאָמַר אֶל יְחֶזְקֵאל בַּר בּוּזִי הָיָה לוֹ לוֹמַר אֵלַי וְכֵן

מצודת דוד

לְגַלְגַּל וְגוֹ': (ג) דְּבַר ה'. כֹּה הַדִּבּוּר הַמְּצוּוֶה מֵהַר סְפוֹר הַמַּעֲשֶׂה: יַד ה'. כֹּחַ הַנְּבוּאָה הַנִּכּוֹפֶה: (ד) רוּחַ סְעָרָה בָּאָה מִן הַצָּפוֹן. כֹּחַ הַנְּבוּאָה הַזֹּאת הָיָה עַל מֶלֶךְ בָּבֶל וְהַכַּשְׂדִּים שֶׁהָיוּ מִלְּפוֹן מִ"מ וְהָיָה יָכוֹלוּ עַל מ"י כְּשֶׁבָּא לְהַ: עָנָן גָּדוֹל. גַּם לְשׁוֹן עָנָן גָּדוֹל הוּא לְשׁוֹן עַל מַסֵּכַת פְּלִשְׁתִּים הַנּוֹשֵׂאוֹת עָלָיו: וְאֵשׁ מִתְלַקַּחַת. וְהוּא כְּמוֹ עַל מַסֵּכַת בֵּית ה': וְנֹגַהּ לוֹ סָבִיב. סְבִיבוֹת הַכַּשְׂדִּים הָיָה נֹגַהּ וְהַיְנוּ כְּמוֹ מְסוּבָּבִים בְּחוֹל יְסוּפָה: וּמִתּוֹכָהּ. מִתּוֹךְ בְּתוֹךְ כָּל הָאֵם וְהוּא הַדִּבּוּר כְּמַכְתֵּב וְאִגֶּרֶת עַל כָּל אֵלֶּה הוּא עִנְיָן הַהֶסְמֵל כְּעִנְיָן מִתּוֹךְ הָאֵם וְהוּא כְּמוֹ אֵבֶר כְּמוֹ הַמְּנוֹקָה מִן הַמַּבָּט עַד שֶׁכְּתַב לוֹ יֹאכִיבוּ כְּמוֹ שֶׁהִיא כְּמוֹ לְהַגִּיד שֶׁכֵּן הַכְּרוּבָה וְכֵן יְחִידָה בְּמַרְכָּבָה כ"ח וְכֵן בְּנִבּוּיַת הַמָּקוֹם וְכֵן כְּכֹה הַהֶסְמֵל עַל כִּי לֹא לְהַבְּיִן וְגַם הַהֶסְמֵל הוּא אֵלֶה מוֹכְלֵכֶת הַם מִל שֶׁלְּמַיִל לְהַבְּיִן וְלִשְׁמוֹק מִן הַמַּיִל וְהַבְּיִן כֵּן כִּי לֹא לְהַבְּיִן כְּמוֹ

פירוש ע"ט

נְיוּעזִין גְּאטְט רֵייד צוּ יְחֶזְקֵאל בֶּן בּוּזִי הַכֹּהֵן בְּאֶרֶץ כַּשְׂדִּים עַל נְהַר כְּבָר אִין לְאֶבֶד כַּשְׂדִּים בֵּיא דָעם טַייךְ כְּבָר אוּנ עָם אִז נְיוּעזִין אוֹיף יְחֶזְקֵאל רֵאדְטִין בֵּיא דָעם טַייךְ כְּבָר דִי שְׁטֵארְקֵע נְבוּאָה פוּן גְּאטְ אוּנ דְרוּם וָאנְט עֶר דִיא שְׁטֵארְקֵע נְבוּאָה וַוייל דִיא נְבוּאָה הָאטְ דָעם נָבִיא אִיבֶּער גִישְׁטֵארְקְט אוּנ עֶר הָט גִימוּזט רֵיידֶן אִיבֶּר דָאנְק גְלֵייךְ וּו אַיינֶער וְואס אִז זִין וִוילֶן: (ד) וָאנְט דֶר נָבִיא יְחֶזְקֵאל וָאס הִנֵּה רִיכְטֶערֶה בָּאה פוּן הַצָּפוֹן אוּנ אִיךְ הָאב גִיזֵעהֶן אוּנ נוּן אִין שְׁטוּרְעם וְוִינְט אִז גִיקוּמֶן פוּן צָפוֹן זַייט גְּרוֹס גְרוֹסֶער וְואלְקֶן וְאֵשׁ מִתְלַקַּחַת אוּנ אִין פַיירֶער הָאט גִיפְלַאקֶערְט אִין דָעם וְואלְקֶן וְדָאס אִז גְיוּוֹעזֶן אִין רֶכְּוֶ אַז גִיוּוֹעזֶן אִין דָעם וְואלְקֶן אוּנ דָם גְּלַאנְץ וְוִיעֶן חַשְׁמַל אִין דָעם פַיירֶער הָאט גִיפְלַאקֶערְט אִין

כְּעֵין הַחַשְׁמַל מִתּוֹךְ הָאֵשׁ׃ ה וּמִתּוֹכָהּ
דְּמוּת אַרְבַּע חַיּוֹת וְזֶה מַרְאֵיהֶן דְּמוּת
אָדָם לָהֵנָּה׃ ו וְאַרְבָּעָה פָנִים לְאַחַת
וְאַרְבַּע כְּנָפַיִם לְאַחַת לָהֶם׃ ז וְרַגְלֵיהֶם
רֶגֶל יְשָׁרָה וְכַף רַגְלֵיהֶם כְּכַף רֶגֶל עֵגֶל

ת"א וּמִכְּוַן כְּנִפַּיִם. כְּמִנְיָן יח׃ רגל ישרה. יומא יט מנחות יג (כרתות ג)׃

משתלהבא וניהורא
ליה סחור סחור ומנו
ענגא ומנו עלעולא
כְּעֵין חַשְׁמַלְא מִגּוֹ
אשתא׃ ה ומנוה דמות
ארבע בְּרִין וְדִין חֵיוָוהון׃
דמות אנשא להין׃
ו וארבעא אפין לחדא
וארבע אפין לכל חד
וחד שהא עסר אפין
לְבָרְיָתָא חָדָא מִנָּן

ונוצצים

אַפָּיָא דְּאַרְבַּע בְּרִין שְׁתִּין וְאַרְבָּעָה אַפִּין לַחֲדָא וְאַרְבָּעָה נַפִּין לְכָל חַד
וְחַד שְׁתִּין עֲסַר נַפִּין לְכָל אַפָּא וְאַפָּא שְׁתִּין וְאַרְבָּעָה נַפִּין לִבְרְיָתָא חָדָא יַתְהוֹן מִכְּנָן נַפָּיָא דְּאַרְבַּע
בְּרִין מְאָתָן וְחַמְשִׁין וְשִׁתָּה נַפִּין׃ ז וְרַגְלֵיהוֹן רַגְלִין כַּיְנִין וּפַרְסַת רַגְלֵיהוֹן כְּפַרְסַת רַגְלִין סַגְלַגְלִין וּמְוַהֲרִין

מהר"י קרא

חיות אש כמללות. אבל אין דרך הרב להיות כלמד לתלמידיו כה שלא ראה התלמיד טיבו. אף כאן היאך אפר יחזקאל רצונך לידע. היה הענן והאש מתלקחת מתוך הענן. והאש מתלקחת כתוכו הוא [כעין החשמל]. ואין ישיבותו לא ראינו מיבינו. חיות אש. אלא על כרחך אין אדם מלמד להלמידיו דבר הנעלם אלא דבר הנראה ודעיכר. אף כאן אין חשבל אלא לשון שלהבת ולבת אש העולה והבוער מתוך האש. בזכן שכולה והאש בוער מתוכו. ופתוכה של אותה האש ראיתי כעין חשבל נראה מתוך האש. ולא נודע מה היא: (ה) ומתוכה. של אותה אש. דמות ד' חיות: דכיות אדם להנה. דמות אדם לכל צד של פנים בד' קצותיו. ויש להשות בדבר שהרי דמות שור ונשר ואריה להנה. אלא לפי שזה אב לכולן קילס הנביא את המרכבה בו: (ו) וארבעה פנים לאחת. לפרצוף אדם לבד. וכן לאריה ולשור ונשר הרי י"ב לחיה. וכן לכל חיה היתה י"ב פנים. וד' פנים. וד' פנים לאחת הרי ס"ד פנים לד' חיות. ת"י רגלין כיונן. רגל ישרה. (ז)

רש"י

רכותיו כמסכת חגיגה: וננה לו. לענן כבודו מבחוץ רמז הוא שעתידין ישראל ליגאל מסך: כעין החשמל. חמגל מלמך שמגו כך וכעין גוון שלו רואה מתוך החם. וכך אמרו רבותינו מעשה בתיעוז אחד שהיה דורש במעשה מרכבה והיה מבין בחשמל ויצאה אם מחשמל ואכלתו ועוד אמרו כי המלה מורכבת מאי חשמל מ"ל ר' יהודה חיות אם ממללות. במתניתא תנא עתים חמות ועתים ממללות בשעה שהדיבור יוצא מפי הקב"ה חמות בשעה שאין הדיבור יוצא מפי הקב"ה ממללות כלומר מכבחיות ומהללות את הבם (ויתכן שיהא חשמל שם השין שהוא קרוב לעין החם כי אמר חשמל מתוך החם ואמר כעין חשמל כמראה הם כית לה כביב ממראה מתניו ולמעלה ואמר במראה הבניה וממתניו ולמטל׳ כמראה זוהר כעין החשמל. תים׳ שמעתי) ותפוכה של אותה החם ריאיתי כעין חשמל המראה מתוך החם ולא נודע מהו. ומדרש שדרשו כו רבותיו חיות הם ממללות אינו מיוכח לי על העניך: (ה) דמות אדם להנה. יש לתמוה שהרי לף דמות שור ואריה ונשר הניה כדיוני לפי שזה אב לכולם קילס הכניא את המרכבה בו והוא דמות פרצופו של יעקב אביהו: (ו) וארבעה פנים לאחת. לאחת זו לפרצוף האדם לבדה היו ארבעה פנים וכן לאריה ולנשר ולשור הרי שם עשרה לחיה וכן לכל חיה וחיה וארבע כנפים לכל אחד הן הפנים הרי שמים וארבע כנפים לחיה והוא שתרגם יונתן ואחתין ופתין: (ז) רגל ישרה. רגלין כיונן מכוונין

רד"ק

*) מוכי ל"ל גם כאן כלשון בכתוב כ"ל

שהדבור יוצא מפי הקב"ה חשות בשעה שאין הדבור יוצא מפי הקב"ה ממללות: (ה) ומתוכה. תירגם יונתן חיות בריין: (ו) ורגליהם. ונוצצים. בענין נוצוץ: קלל. ממורש חך ות"י

מצודת דוד

דמיון: (ה) ומתוכה. מתוך הענן שוכך נמעלה לתם דמות מראה חיות: ווה מראיהן. ר"ל זה תואר מראה נוגע שהיה להן דמות נוף אדם: (ו) וארבעה פנים לאחת. כי לכל חיה היה לה ד' פרצופים ופס אל"ף אדם והניה ושור ונשר אחד לכל כוח וכמ"ש בשמן ואמר כזה אל"ף היה לגזל מהכבע ות"ב לכל החיות בכללם היו ס"ד פנים ולכל אחת מהפנים היו אחכע כנפים נמנלם סיה הן כולם לכ"ו כנפים. כן ת"י: (ז) רגל ישרה. ר"ל הן כהם פרקים כמו ף מקיסם לפי שהן להם לף שהיה ולף ישיבה ולף לזוך כפרקים: וכף רגליהם. מתחתית רגליהם המה לדמות קף רגל

פירוש ע"ם

נִיוָּעַן אִרוּם דָּעַם וְוָאלְקִין דָּאס אִיז אַיִן רֶמֶז דָּם דִּי יִשְׂרָאֵל וְעָלִין וְוִידֶער אוֹס גִיילִייגְן וְעָרִין פּוּן גָּלוּת וּפְזִירָה כָּעֵין הַחַשְׁמַל כְּתוֹךְ הָאֵשׁ אוֹג פּוּן אִינְווַיינִיג פּוּן דָּעם פִּייעֶר הָאב אִיךְ גִיזָעהָן אַזוֹ וִויא דִי מָרָאָה פּוּן חַשְׁמַל דָּאס אִיז דָּער לוּטֶערְער קְלָאם וְוָאס וְעָרְט גִיזָעהָן פּוּן צְווִישָׁען דָּעם פִּייעֶר׃ (ה) וּמִתּוֹכָהּ דְּמוּת אַרְבַּע חַיּוֹת אוֹג פּוּן אִינְווַיינִיג פּוּן דָּעם פִּייעֶר הָאב אִיךְ גִיזָעהָן אַיִן גִישְׁטַאלְט דְּמוּת אָדָם לָהֵנָּה אוֹג דָּאס אִיז נִיוָּעַן. וַיְעֶר גִישְׁטַאלְט דְּמוּת אָדָם לָהֵנָּה

נלייך

וְנֹצְצִים כְּעֵין נְחֹשֶׁת קָלָל׃ וְיָדוֹ אָדָם
מִתַּחַת כַּנְפֵיהֶם עַל אַרְבַּעַת רִבְעֵיהֶם
וּפְנֵיהֶם וְכַנְפֵיהֶם לְאַרְבַּעְתָּם׃ חֹבְרֹת
אִשָּׁה אֶל־אֲחוֹתָהּ כַּנְפֵיהֶם לֹא־יִסַּבּוּ
בְלֶכְתָּן אִישׁ אֶל־עֵבֶר פָּנָיו יֵלֵכוּ׃
וּדְמוּת פְּנֵיהֶם פְּנֵי אָדָם וּפְנֵי אַרְיֵה אֶל־

וידי קרי הימין — ת"א וידי לחד . פסחים קיט : ודמות פניהם . מנינה יג (פיסה לד) :

ם מְבֹוָנָן חֲדָא לְקִבֵּיל חֲדָא נַפֵּיהוֹן לָא מִתְחַזְרִין כְּמֵיזַלְהָן בְּרָיָא לְקִבֵּיל אַפָּהָא אֲזָלָן׃ וּדְמוּת אַפֵּי
אַפֵּי אֱנָשָׁא וְאַפֵּי אַרְיֵא עֲבִיד מֵימִינָא לְאַרְבְּעֵיהֶהֶן וְאַפֵּי תּוֹרָא עֲבִיד מִסְּמָלָא לְאַרְבְּעֵיהֶהֶן

רש"י

זה כנגד זה . דבר אחר ישרה אחין להם קפוני מרכובות לכוף את שוקיהם לפי אחין להם יסיכה ולא סכיכה ואין נרייכין להיות להם קפיץ כעין שיש בכמה קפן מלוין וקפן תחתון שכהם היו כופפת שוקיה לסכוך : רגל עגל . רגל מגול וכן תרגם יונתן רגלין סגלגלין : ונוצצים . מתוך זהרוריותם דומה כלולי יולות מהם גולות כדתמרינן במסכ' יומא לף היו עשתה נכרשת של זהב וכו' כשעה שהמה זורחת גולות יולתין היממה וכו' . וגולליס (ויסטיגלולי"ם בלע"ז . עטיגללי"ם בל"ז פויקטליד גלאנצעד כמו יפעיה ס' ל' וכשכת כ"ף עמוד כ') : כעין . כמו כמרחה : נחשת קלל . מזוקק ומאיר ומנחם חברו עם קלוי בחם (ויקרא ג') : (ח) וידי אדם מתחת כנפיהם . כתרגומו למתחי כהן גומרין למשח וגו' וכן מו מולמים בספר זה ויטלה הכרוב את ידו וגו' לל החם מאר ביוסת לכרוכים ויטת ויתן לל חפני לבוס הבדים וכן מחריו וירחו לכרוכים תכנית יד לדם וגו' (לקמן י'). ידי לדם חוחות לת החם וחותות לכרוב והכרוב לשליח כדי שיטענו הגחלים מיד שליד להקל הפורעניות מעל ישראל : על ארבעה רבעיהם . למרכבה רוחות העולם שהרי ים להם פנים וכנפים לכל רוח : ופניהם ובנפיהם לארבעתם . כתרגומו שוה למרכבי יח : (ט) חוברות אשה אל אחותה כנפיהם . כנפה של זו פרוסה לגד כנפה של זו לכאן וכן לכאן עד שחוברו' ומע צות זו לזו וכך הם מכסות פניהם שהכנפים פרוסות למעלה מן הפנים : לא יסבו בלכתן . אם רוחות ללכת לחיזה רוח

מהרי"ו קרא

ללכת בהן לכל צד וצד . כרגל אדם שהוא מכוון ללכתו לצד אחד . שלד' רבעיהם היו פרסותיהן ישרות . ללכת בהן לכל צד כדי שלא יסבו בלכתם ולא כרגל אדם שאצבעותיו מכוונות ללכת לפנים ותקבות רגליו מתוטות מאחוריו . הוא מצדד ומיסב את פניו . אבל אלו חיו רגליהן ישרות ללכת בהן לכל צד . ואף כף רגליהם שהוא העקב הוא עשוי כפרסת בחמת מלפניה . לפי שלא יהא צריך להסיב בלכתו אלא אל עבר פניו יולכו : ונוצצים . מבהיקים במראיהם : כעין נחשת קלל . מתרגומו מטורש . כמו ממורק . וכת"י נחש מצלחב : (ח) וידי אדם מתחת וגו' . וידי אדם עשוי להם לחתות בהם נחלי אש (או) מביטת לגלגל מתחת לכרוב לתת אל חשפי לבוש חבדים שיהיו מזדקים אותם על ראשי הרשעים . וכן תירגם יונתן למיחתי בחון גומרין דאשא וגו' : (ט) חברות אשה אל אחותה כנפיהם . לכסות פניהם שלא להביט בכבודו הכבוד : (י) ודמות פניהם פני אדם . שאע"פ שהיה להם

מנחת שי

(ח) ו י ד ו אדם . וידי קרי . וכפוף פרק מרבי פסחים דדשו ידו כיפו אם יהו של בקלים שהיו פרוסה מתוך כנפי הכיוס כדי לקבל נעלי הקדוש מפני מעמד סיני

רד"ק

וכנוצצין כעין נחשת מזוקק : (ח) וידי אדם . כתוב בויו"ו וקרי ביו"ד והכתוב ר"ל וידו אדם כאילו אמר וידיו ידי אדם כמו עיניך יונים ר"ל כעיני יונים : (ט) חוברות אשה . כמו ביריעות אשה אל אחותה כי לכל דבר יקרא איש ואשה וכנת תחיות באשה ואיש כמו שכנגת אותם בחיות וכרובים ותירגם יונתן

מצודת דוד

עגל : ונוצצים . כרגלים היו מזהיריס וכאלו מסליסים גלולות כעין נחשת מזוקק כמזהיר ביותר וכאלו מסליך גלולות : (ח) וידי אדם . ידים כידי אדם היה להם מתחת כנפיהם כן היה בכל הארבעה לדמיהם : ופניהם . הפניס והכנפיס שהיה להן היו שוים לארבעתם לחיות זה כזה : (ט) חוברות וגו' . כנפיהם היו מחוברות וגוגעות אחת אל אחת לכמות שכם הפניס וכאשר יסעו לעמת צפונה : לא יסבו בלכתן . כשילכו לשמוע דרכם מעבר אל עבר לא יסבו מלד אל לד אלא ילכו אל מקום פניו כי הם הפנים לכל רוח וכשילך עבד שילכו כנה ילכו מול פניהם : (י) ודמות פניהם . מרחם פני כחיות אחת היה ושם פני אדם ושם פני אריה כלול מארבעתן וכן כולם

פירוש ע"ט

בְּהַעֲקֵם אַייְנֶע צוּ דֶער אַנְדֶערֶי דְּהַיְינוּ דֶער פְּלִיגְיֶ
פּוּן אִיטְלִיכֶע חַיָּה גְּרֵייטֶט צוּם פְּלִיגְיֶ פּוּן דֶער
אַנְדֶערֶער חַיָּה לֹא יִסַּבּוּ בְּלֶכְתָּן זַייֶא דַאכְפָּנֶן זִיךְ גִּיט
אוּם קֶערֶן אִין זַייעֶר גַיין נוּאוּם זַיי הָאבֶּן פְּנֶעמֶער
אוּף אַלֶע זַייטֶן דְּרוּם אִישׁ אֶל עֵבֶר פָּנָיו יֵלֵכוּ גַייֶען זַיי
אִיטְלִיכֶר מַאן צוּ דֶר זַייט פּוּן זַיין פָּנִים וָם עֶר וִויל׃
(י) וּדְמוּת פְּנֵיהֶם פְּנֵי אָדָם וְגוֹ׳ פְּנִים דָּם גִּישְׁטַאלְט פּוּן זַיעֶרֶי
פְּנֶעמֶער אִינְגְלֵייךְ וִוי דַאס פָּנִים פּוּן אַיין מֶענְשׁ

הַיָּמִין לְאַרְבַּעְתָּם וּפְנֵי־שׁוֹר מֵהַשְּׂמְאִל
לְאַרְבַּעְתָּן וּפְנֵי־נֶשֶׁר לְאַרְבַּעְתָּן׃
יא וּפְנֵיהֶם וְכַנְפֵיהֶם פְּרֻדוֹת מִלְמָעְלָה
לְאִישׁ שְׁתַּיִם חֹבְרוֹת אִישׁ וּשְׁתַּיִם
מְכַסּוֹת אֶת גְּוִיֹּתֵיהֶנָּה׃ יב וְאִישׁ אֶל־
עֵבֶר פָּנָיו יֵלֵכוּ אֶל אֲשֶׁר יִהְיֶה־שָּׁמָּה
הָרוּחַ לָלֶכֶת יֵלֵכוּ לֹא יִסַּבּוּ בְלֶכְתָּן׃
יג וּדְמוּת הַחַיּוֹת מַרְאֵיהֶם כְּגַחֲלֵי־אֵשׁ

וְאַפֵּי נְשָׁרָא לְאַרְבַּעְתְּהוֹן׃
יא וְאַפֵּיהוֹן וְגַפֵּיהוֹן פְּרִישִׁין
מִלְּעֵלָּא לְחַדָּא תְּרֵתִין
מְכַוְּנָן חַדָּא וְתַרְתֵּין
מְכַסָּן יַת גְּוִיָתְהֵין׃
יב וּכְרֵיָא לְקִבֵּל אַפֵּהָא
אֲזָלָא לַאֲתַר דְּתֵהֲוֵי
תַּמָּן רֽוּחָא לְמֵיזַל אָזְלָן
לָא מְתַחֲזָרָן בְּמֵיזַלְהֵן׃
יג וּדְמוּת בְּרֵיָתָא חֵזְוֵיהֶן

מהר"י קרא

דמות חיה חיה בהם פנים שהיה דמות׳ לדמות פני אדם ופני ארי׳ אל חיסן. לדמות פני אדם: לארבע חיות. ופני שור מדשטאל. לשמאל פני אדם: ופני נשר לארבעתן. לארבע החיות׃ (יא) ופניהם וכנפיהם פרודות מלמעלה. אלמלא שראיתי טעם זקף נדול נקוד על ופניהם. שהוא מפסיק הדיבור. לא הייתי יודע לפרשו. אבל הניקוד לפדעי להבדילם זו מזו להעמיד תיבת ופניהם בפני עצמה. וכן פירושו. ופניהם להם וכנפיהם היו פרושות למעלה מפניהם ומכסות אותם שלא להביט בשכינה. כיצד לאיש שתים חוברות איש. לכל פנים ופנים שתים כנפים חוברות לכל אחד ואחד. כנף חיה זו פרוש לצד כנף חיה זו. ושל זו לצד זו. וחפנים שבנתיים מכוסים בהם. ודוגמת לשון מקרא זה יש ערד בפרשה זו. וגביהן וגובה להם ויראה להם. תיבת ובניהן עומדת לעצמה. למל"מ: ושתים מכסות. ושתי כנפים חנותרות מכסות את נויות: (יב) אשר יהיה שמה תרוח ללכת). רצון קונם ללכת ילכו. וכן תירגם יונתן לאתר דהוי תמן רוחא: לא יסבו בלכתן. לא היו צריכות להסב פניהם בלכתם. לפי שהיו מרובעות פנים. ורגליהם רגל ישרה:

מנחת שי

ופיין מקודם שפר ס"ג וק"ג: (יא) ופניהם וכנפיהם (פרודות). לומנת טעם זקף נדול על ופניהם לומרים כי הוא דומה עם ו' כנפיהם לפי הטעם פלמדנו להעמיד תיבת ופניהם בפני עלמה. רש"י ורד"ק: נויותיהם. נרונן

רש"י

שירלו חין לריכות להסב פניהם שהרי ים להם פנים לכל לד לפיכך חים לל עבר פניו ילכו ללד פניו של חותה רוח שהם רולים ללכת ילכו: (יא) ופניהם וכנפיהם פרודות מלמעלה. לומלה שראיתי טעם זקף נדול נקוד על ופניה לל הייתי יודע לפרשו לפי הניקוד למדני להבדילה זו מזו ולהעמיד תיבת ופניהם בפני עלמה וכן פירושו ופניהם להם וכנפיהם היו פרודות למעלה מפניהם ומכסות לותם כילד לחים שתים חוברות חים לכל פנים ופנים שתים כנפיהם חוברות לכל חחת כנף חיה זו פרושה לנד כנף חיה זו ושל זו לנד זו והפנים שבניהם מכוסים בהם ודוגמת לשון מקרא זה יש עוד בפרשה זו וגביהם וגובה להם ויראה להם עומדת לעלמה וכ' כנפיים החותרות מכסות את גויותיהנה: (יב) אל אשר יהיה

רד"ק

מכוונן חדא לקבל חדא נפיהן לא מתחזרן בסיולהן ביריא לקבל אפוא אזלן: (יא) ופניהם. מלת ופניהם נפרדת בטעם לומר שאינה דבקה עם הבאה אחריה ר"ל ופניהם היו כמו פניהם: (יב) ואיש. הרוח. הרצון וכן תירגם יונתן רעוא: (יג) ודמות.

מצודת ציון

וכפנים: עבר. לד: (יא) וכנפיהם. לשם סוי"ו כמקום שם וכן ויוסף היה במלרים (שם מ'). וכ"ל עם יוסף שהיה במלרי': פרודות. ענין פליטה כמו מפוזר ומפולנ (משלי ג'): נויותיהנה. נופיהן כמו נוית שמול (ש"ב ל"ח): (יב) הרוח. ענין לנון כמו שעני נופן

מצודת דוד

(ופני אדם לשם עול עבר פניו): אל היסון. בעבר הימין של פני אדם: לארבעתם. כן היה בכל מרכבת הסיות: מחשמאל. בעבר השמלולי של פני שלשה: לארבעתן. כן היה בכל מרכבת הסיות: ופני נשר לארבעתן. בכל מרכבת החיות היה פני כשר וזה היה מלמעלה פני שלשה: (יא) ופניהם. כ"ל ופני החיות היה

פירוש ע"ש

פניו אריה אל הימין לארבעתם. ואם דאם פנים פון איין לייב איז אוף דער רעכטער זיים פון דעם מענטשן פנים אזוי ואם דאם פנים פון איין אדלער איז צוא אלי פיר חיות. ופני שור משמאל ליונקער זיים צו דעם מענטשן פנים אזו ואם דאם פנים פון איין אוקס איז צו אלי פיר חיות ופני נשר לארבעתן. ואם דאם פנים פון איין אדלער איז צוא אלי פיר חיות ואם דאם פנים פון איין אוקס איז צו דעם מענטשן פנים אזו ואם דאם פנים פון איין אדלער איז צוא אלי פיר חיות ופניהם וכנפיהם פרודות מלמעלה. אלמלא שראיתי טעם זקף נדול נקוד על ופניהם. שהוא מפסיק הדיבור. לא הייתי יודע לפרשו. אבל הניקוד לכדעי להבדילם זו מזו להעמיד תיבת ופניהם בפני עצמה. וכן פירושו. ופניהם להם וכנפיהם היו פרושות למעלה מפניהם ומכסות אותם שלא להביט בשכינה. כיצד לאיש שתים חוברות איש. לכל פנים ופנים שתים כנפים חוברות לכל אחד ואחד. כנף חיה זו פרוש לצד כנף חיה זו. ושל זו לצד זו. וחפנים שבנתיים מכוסים בהם. ודוגמת לשון מקרא זה יש ערד בפרשה זו. וגביהן וגובה להם ויראה להם. תיבת ובניהן עומדת לעצמה. למל"מ: ושתים מכסות. ושתי כנפים חנותרות מכסות את גויות: (יב) אשר יהיה שמה תרוח ללכת). רצון קונם ללכת ילכו. וכן תירגם יונתן לאתר דהוי תמן רוחא: לא יסבו בלכתן. לא היו צריכות להסב פניהם בלכתם. לפי שהיו מרובעות פנים. ורגליהם רגל ישרה:

שנזכר וכנפיהם היו פרודות מהנוף ופרושות למעלה לעוסף: (יב) ואיש. הרוח. הרצון וכן תירגם יונתן רעוא: (יג) ודמות.

מצודת ציון

וכפנים: עבר. לד: (יא) וכנפיהם. לשם סוי"ו כמקום שם וכן ויוסף היה במלרים (שם מ'). וכ"ל עם יוסף שהיה במלרי': פרודות. ענין פליטה כמו מפוזר ומפולנ (משלי ג'): נויותיהנה. נופיהן כמו נוית שמול (ש"ב ל"ח): (יב) הרוח. ענין לנון כמו שעני נופן

מצודת דוד

(ופני אדם לשם עול עבר פניו): אל היסון. בעבר הימין של פני אדם: לארבעתם. כן היה בכל מרכבת הסיות: מחשמאל. בעבר השמלולי של פני שלשה: לארבעתן. כן היה בכל מרכבת הסיות: ופני נשר לארבעתן. בכל מרכבת החיות היה פני כשר וזה היה מלמעלה פני שלשה: (יא) ופניהם. כ"ל ופני החיות היה

פירוש ע"ש

פניו אריה אל הימין לארבעתם. ואם דאם פנים פון איין לייב איז אוף דער רעכטער זיים פון דעם מענטשן פנים אזוי ואם דאם פנים פון איין אדלער איז צוא אלי פיר חיות ופני שור משמאל ליונקער זיים צו דעם מענטשן פנים אזו ואם דאם פנים פון איין אוקס איז צו אלי פיר חיות ופני נשר לארבעתן. ואם דאם פנים פון איין אדלער איז צוא אלי פיר חיות ואם דאם פנים פון איין אוקס איז צו דעם מענטשן פנים אזו ואם דאם פנים פון איין אדלער איז צוא אלי פיר חיות ופניהם וכנפיהם פרודות מלמעלה. אלמלא שראיתי טעם זקף נדול נקוד על ופניהם. שהוא מפסיק הדיבור. לא הייתי יודע לפרשו. אבל הניקוד לכדי להבדילם זו מזו להעמיד תיבת ופניהם בפני עצמה. וכן פירושו. ופניהם להם וכנפיהם היו פרושות למעלה מפניהם ומכסות אותם שלא להביט בשכינה. כיצד לאיש שתים חוברות איש. לכל פנים ופנים שתים כנפים חוברות לכל אחד ואחד. כנף חיה זו פרוש לצד כנף חיה זו. ושל זו לצד זו. וחפנים שבנתיים מכוסים בהם. ודוגמת לשון מקרא זה יש ערד בפרשה זו. וגביהן וגובה להם ויראה להם. תיבת ובניהן עומדת לעצמה. למל"מ: ושתים מכסות. ושתי כנפים חנותרות מכסות את גויות: (יב) אשר יהיה שמה תרוח ללכת). רצון קונם ללכת ילכו. וכן תירגם יונתן לאתר דהוי תמן רוחא: לא יסבו בלכתן. לא היו צריכות להסב פניהם בלכתם. לפי שהיו מרובעות פנים. ורגליהם רגל ישרה:

מִשְׁפַּלְהֲבָא בֵּין בִּרְיָתָא וַיְהוֹרָיָא לְאֶשְׁתָּא
וּמִן אֶשְׁתָּא נְפִיק בַּרְקָא: יד וּבִרְיָתָא
בְּאִשְׁתַּלְהוּתְהִין לְמַעְבַּד רְעוּת רְבוֹנְהֶן דַּאֲשְׁרֵי
שְׁבִינְתֵּיהּ בְּמֵרוֹמָא עֲלָא מִנְּהָן בְּאַנְפָּא עֵינָא
לְמֶהֱוֵי חֲזָרָן וּמַקְפָּן אוֹפָּן אֶחָד בָּאָרֶץ אֶצֶל הַחַיּוֹת
וּמַכְסָן יַת עַלְמָא וְהֵיכִין בְּרִיָּתָא כְּחֵזוּ בַּרְקָא: טו וְחַזְיַת בְּרִיָּתָא וְהָא גַלְגַּל חַד מִשְׁתְּוִי בְּמַלְרַע לְרוּם

בְּעֵרוֹת כְּמַרְאֵה הַלַּפִּדִים הִיא
מִתְהַלֶּכֶת בֵּין הַחַיּוֹת וְנֹגַהּ לָאֵשׁ וּמִן
הָאֵשׁ יוֹצֵא בָּרָק: יד וְהַחַיּוֹת רָצוֹא וָשׁוֹב
כְּמַרְאֵה הַבָּזָק: טו וָאֵרֶא הַחַיּוֹת וְהִנֵּה

מהר"י קרא

(יג) היא מתהלכת בין החיות. והיא האש מתהלכת בין החיית. בוערת בין החיות. כמו ותהלך אש ארצה: ומן האש יוצא ברק, מן האש יוצא להם המבריק ועולה: (יד) וחחיות רצוא ושוב כמראה הבזק. כמראה אש שהולך ושב ומתפזר לכאן ולכאן. בזק. לשון פיזור. כאומה ששנינו בווקין כלה מעל הכבש כדי שלא יחליקו רגלי הכהנים, ענין אחר. והחיות רצוא ושוב. אינו כלשון רץ. כי לא יאמר מן רץ רצוא, ולא מן שב שובה. ולא מן שת שתוא. ולא מן קם קמוא. ולא מן שם שמוא. אך רצוא יוצא מפעל רצה. ויאמר מן רצה רצוא במקום רצה בה"א. כאשר יאמר בן בלה עלה, וכן בכה בכה. שהה שהה. בן קנה קנוי. וכה פתרונו והחיות נראות כרוצים לצאת, ושבים, כמראה הבזק. כמראה האש שנראה כיוצא ושב. כל כך במהר לשוב. שבשאחת סבור שהוא יוצא חוץ והיא שב: (טו) והנה אופן אחד בארץ. לא שיהא עומד למטה בארץ. אלא מקום הנחתו בדקיע קרוי ארץ שלו. קרקעיתו

רש"י

שמה הרוח. הרצון ללכת: (יג) היא מתהלכת בין החיות. המראה הזאת מתהלכת בכל החיו': ונגה לאש. יותר מחם שלנו: ברק. (פלגדור"ם בלע"ז עיין דכריס ל"ב מ"ת): (יד) רצוא ושוב כמראה הבזק. פירוש רבותינו רצוא ושוב כלהבת הכבשן שיולאה תמיד מפי הכבשן וממהרי' לחזור וליכנס כך כמוליאות רחמן מתחת הרקיע הנטוי למעלה מהן כמו שמפורש בענין נרתעות מפני השכינה שלמעלה מן הרקיע וממהרי' להשיב את רחמן: כמראה הבזק. (ללאטעי"ן בלע"ז ד"ת לויטיגלעלא בלע"ז שוקטן כמו לעיל ז') וגוון אש שלהם כגוון אש היוצא מבין החרסין שמזקקין זהב בכור בתוכן והאש שיולאה מפס לטוחה בנוונים (הו' וי"מ הבזק לשון פיזור שפרשיהו רבותינו כמראה הבזק ר"י תומר כמ ר' סימון כמ ר' לוי בן פרטא כזה שבזוק גפת בכירה כלומר שמפזר גפת שהוא פסולת הזתים בכירה שהוא מתלטש במהרה ומשלה להב והלהב שולה ויורד וחזו פירוש רצוא ושוב ועוד ים כלכריהם בזק לשון פיזור בזק כהו הכבש בשביל שלא יחליקו וים משמש בזק כמו ברק והוא ל' תפוס ע"כ תום' סנ"ח): (טו) אופן אחד בארץ. כנ"ל

מהר"ק

פי' דמיות עיניהם כי דמות נופותם כבר אמר: היא מתהלכת. היא האש וכן תירגם יונתן אשתא משתלהבא בין בריוהא: (יג) והחיות רצוא ושוב. מקור שרשו רצה והאל"ף במקום ה"א ויהיה רצה ורוץ בענין אחד וכן ותרץ עמו פשרש רצה ענין מרוצה. ובזק כמו ברק וכן ת"י ברקא. ובדברי רבותינו ז"ל מאי רצוא ושוב אמר רב יהודה כאור היוצא מפי הכבשן מאי כמראה הבזק אמר רבי יוסי בר חנינא כאור היוצא מבין החרסים ורבי יהודה אומר כשם רבי סימון בן פרטא כזה שבזוק גפת בכירה כלומר כמי שמפזר גפת שהיא פסולת הזתים בכירה שהוא מתלהב מהרה ומשלה להב והלהב עולה ויורד וחזו פירושו רצוא ושוב ולפי שהוא ברק ענינו כי הברק רץ מהרה ושב ומתכנס מהרה עד שכמעט תשינו תראות ברוצו ושובו והתכנסו קל מהרה וי"ת חסוק כן וברייתא באיתלותיהון למעבד רעות רבוהן דאשרי שכינתיה במרומא ונו' ובקצת נוסחאות באגפא בגיכל: (טו) וארא החיות. והנה

מצודת דוד

סמראם הסיח מתהלכת בין כל החיות כ"ל כמו"ן כיה המלאה הסיח: ונוגה לאש. כ"ל מלאה מאם שהיה לחן היה גו הלהב יתילה (מגיאה: ומן האש. מן מלאה האם שהיה לאחן היה יולא בעין ברק: (יד) רצוא ושוב. לא עמדו במקום אחד כ"א היו רלים ממקום למקום ושבו למקומם כמהיכות ברק ומכל זה למדנו שהכבוד הוא המרכבה: (טו) וארא החיות. ספסקלתי על הקרקע ולפיכך ולכך דמות אופן אחד בתוך ל"ל למעלה מן החיות: אצל החיות. אלל כל חיה מהחיות עמד אופן אחד: לארבעת פניו.

פירוש ע"ט

דארבָּעָן זִיךְ גִיט רִינְגֶלְן אוּ אוּם קֶעֶרְן אִין זַיֶיעֶר גַיִין:
(יג) וּדְמוּת הַחַיּוֹת מַרְאֵיהֶם כְּנַחֲלֵי אֵשׁ כְּמַרְאֹת אוּנ דֶם
גִישְׁמַאלְט פּוּן דִיא חַיּוֹת אִיז נָלֵיךְ וְוִיא פִיעֶרדִיגְע
קוֹלִין וָם בֶּרְגֶען כְּמַרְאֵה הַלַּפִּידִים אַזוֹ וְוִי דֶם גִישְׁמַאלְט
פּוּן בֶּרְגֶען פּוּן פִיעֶר אִיז זַיֶיעֶר גִישְׁמַאלְט נָלֵיךְ
הִיא מִתְהַלֶּכֶת בֵּין הַחַיּוֹת דֶאס גִישְׁמַאלְט גִיט צְווִישֶׁן
אֲלַע חַיּוֹת וְנֹגַהּ לָאֵשׁ אוּנ אַיין גְרוֹיסְע לִיכְט אִיז צוֹא
דֶם פַיעֶר מִיין וְוִי צוֹא אוּנְעֶר פַיעֶר וּמִן הָאֵשׁ יוֹצֵא
בָּרָק אוּנ פּוּן דֶם פַיעֶר גִיט אֲרוֹים אִין בְּלִיץ:

(יד) וְהַחַיּוֹת רָצוֹא וָשׁוֹב כְּמַרְאֵה הַבָּזָק אוּנ דִי חַיּוֹת לוֹפִין
אוּנ קֶערִין זִיךְ אוּם אַזוֹ וְוִי דֶם גִישְׁמַאלְט פּוּן דֶעם
בְּלִיץ (כְּלוֹמַר נָלֵיךְ וְוִיא אַיין בְּלִיץ בְּלִיצְט פַּאר דִי
אוֹיגִן אוּנ וְוִערְט זִיךְ אֵיין גִיטְאן אַזוֹ וְוִי גִיךְ קֶערִין דִי
חַיּוֹת אוּם זַיֶיעֶרִי קֶעפְּ צוּרִיק): (טו) וְאֶרֶא חַיּוֹת וְהִנֵּה
אוֹפַן אֶחָד בָּאָרֶץ אוּנ אִיךְ הָאב גִיזֶעהֶען דִיא חַיּוֹת אוּנ
נוּן אֵיין רַאד אִיז אוֹף דֶר עֶרד בֵּיי דִי חַיּוֹת (כְּלוֹמַר
אוֹף דֶעם הִימֶל וְוִם אוֹנְטֶער דִי חַיּוֹת אִיז) לְאַרְבַּעַת
פְּנָיו צוּ אַלֶי פִיר פְּנֵי מְעֶר פּוּן אִימְלִיכְער חֲיָה אִיז

אֵין

לְאַרְבַּעַת פָּנָיו׃ מז מַרְאֵה הָאופַנִּים וּמַעֲשֵׂיהֶם כְּעֵין תַּרְשִׁישׁ וּדְמוּת אֶחָד לְאַרְבַּעְתָּן וּמַרְאֵיהֶם וּמַעֲשֵׂיהֶם כַּאֲשֶׁר יִהְיֶה הָאופָן בְּתוךְ הָאופָן׃ יז עַל־ אַרְבַּעַת רִבְעֵיהֶן בְּלֶכְתָּם יֵלְכוּ לֹא יִסַּבּוּ בְּלֶכְתָּן׃ יח וְגַבֵּיהֶן וְגֹבַה לָהֶם וְיִרְאָה לָהֶם וְגַבֹּתָם מְלֵאת עֵינַיִם סָבִיב

שְׁמַיָּא בְּסִטַּר בְּרִיָתָא לְאַרְבַּע אַפּוֹהִי׃ מז חֵיזוּ גַּלְגַּלַיָּא וְעוֹבָדֵיהוֹן כְּעֵין אֶבֶן טָבָא וּדְמוּת חַד לְאַרְבַּעְתְּהֶן וְחֶזְוָתְהֶן וְעוֹבָדֵיהֶן כְּמָא דַּהֲוֵי גַּלְגַּל בְּגוֹ גַּלְגַּל׃ יז עַל אַרְבָּעָא סִטְרֵיהֶן בְּמֵיזַלְהֶן אָזְלִין לָא מִתְחַזְרִין בְּמֵיזַלְהֶן׃ יח וְגַבֵּיהֶן שׁוּן לְקִבְלָא דָּקִיעָא וְרוּמָא לְהֶן וְדַחְיִלִין אֲנוּן וְגַבֵּיהֶן מְלַן עֵינִין סְחוֹר סְחוֹר

לְאַרְבַּעְתָּן

ת"א כלכתם ילכו . שהר פקודי :

מהר"י קרא

של רקיע : לארבעת פניו . לכל חיה וחיה אופן אחד (על) [אצל] הכרוב האחד . ואופן אחד אצל הכרוב (האחד) [ואחד] : (מז) תרשיש . בלע"ז קריסט"ל : ומראיהם ומעשיהם. מראיהן כמו שאמרנו כעין תרשיש . ומעשיהן כאשר יהיה האופן בתוך האופן . כאשר יתקע אדם אופן אחר לרחבו של חבירו שאו מתגלגל האופן לכל הצד . ולא יסב את פניו : (יח) וגביהן . נקוד בזקף קטן . לפי שהיא עומדת בעצמה . לומר אותן החיות היו להן גבות : וגובה להם . ששוים בגובהם : ויראה להם . לא תאמר שיהיו יראים מן השכינה . שדבר זה מהיכן הנביא היה יודע . ועוד שהיה לו לומר ויראו הם . אלא הנביא אמר מחשת") שלהם בראותי אותם הייתי

מנחת שי

כסוף תיבותיה גלגל קיימין : (טז) הדומה לתרשיש . כדפוס יפו בדפוס אמסטרדם . ויש בדפוס ונציאה כמו שכתוב הוא כי יהו לחד מן ד' כיסיון כ"ן ע"פ המפורש :

תרשיש . תרשיש היא אבן מיוחה הנזכרת באבני החושן תרשיש שהם וישפה וכן אמר בברואה השלישית כעין אבן תרשיש ועי' כעין תכלת ופי' ומעשיהם בדמיון אבן תרשיש כי הוא אמר שתי מלות מראיהם ומעשיהם ואמר לדמיון מראה כעין תרשיש ולדמיון מעשה כתרשיש שהם מקבלים מעשה ופעלה כמותו : (יח) וגביהן . מלת וגביהן נאמרת בשתם ופירושה כמו שפירש בבלית ופניהם שאינה דבקה עם הבאה אחריה אשר וגביהן כמו שהיו בגב כל אופן אלא שגבה היה להם עד שפחדו גברהם היתה יראה להם כי הדבר שיהיה מופלג בכמותו יקרא נפלא ונורא וכן מעם נורא אל ארץ נראה אר באיכותו כמו הקרת הנורא : וגבותם . כמו וגביהן אלא שזה מקובץ בלשון זכרים וזה בלשון נקבות ומפני בעלו שנה המלה :

מצודת ציון

כעין של עגלה : (טז) תרשיש . שם אבן יקר : (יח) וגביהן וגבותם . כן נקרא גוף כמו ע"ג הכתו מוכיח (תהלי' קכ"ט) : עינים .

מצודת דוד

כ"ל לכל מראיהם פני אדם לא היה אלא אופן אחד לא לכל פנים אופן : (טז) מראה האופנים ומעשיהם כעין תרשיש . כי אבן תרשיש הוא בעל גוון יפה כעין התכלת וגם הוא זך וצח כ"כ עד שיראה

רש"י

הרקיע : לארבעת פניו . על כל חיה לו אופן יש לו ד' פנים . רבותינו אמרו זה שנדלפון העומד בתרך ורקאו מגיע לכין החיות אבל לפי הענין אמו למדין שהאופנים ד' הם : (טז) כעין תרשיש . כמו אבן טובה שמה תרשיש (קריסטא"ל בלע"ז) : כאשר יהיה . אופן קבוע בתוך האופן שתי וערב לפי שהן הולכות לכל עבר פניהם לארבע רוחות לריך שיהיה האופן מגלגל לארבע רוחותיו : (יז) על ארבעת רבעיהן וגו' . כשהיל מעשה האופנים הזכיר לשמותן לומר שאין האופנים מעכבין עליהם אלא הן עשוין לשמוע לומר שאין האופנים סבובין לרחות לותם ויש פוגדין וירחה להם כמורת עומדים : וגבותם . (חילו ירחרוניל"ש בלע"ז) (ע"פ לע"ר סורסיל"ש בלע"ז אוכל שיהרע חוגנן בריונען וכו לוגו הרב ויקרא כ"ל כ' וככלורות מ"ב ע"ל) : מלאה עינים סביב . לרחות לכל רוח שהרי לא יסבו בלכתם :

רד"ק

אופן אחד בארץ . פירושו למשה במקום שפל כמו רקמתי בתחתיות ארץ וכת"י : (טז) מראה האופנים ומעשיהם כעין

כו מעכר לל עכר ולכן אמר מראה האופנים היה כעוון התכשים ונם מעשיהם היה כעוון התכשים כי היו זכוכי ולהיכי לחוש דרך שהם כמו שהוחים דרך מכן התכשים : לארבעתן . למרכעת התופנים : ומראיהם ומעשיהם . מלחית תוחר פניהם ופעולתם היה למראר יהיה האופן וגו' כ"ל כמלחית ופעולת האופן העשוי בתוך האופן זה ממזהר כמעבר וזה מלפון לדרום אחר יכול הוא להתגלגל לכל רוח מבלי סבוב והסיבה כן היה מלחית התופנים ופעולתם : (יז) על ארבעת רבעיהן . כזה יאמר המקרא שלפניו לומר הנה פעולתם היה אחר על ד' לדיהן בתפן לכתם יכלו ולא יסבו בלכתן שיהיו מתגלגלים לכל לד : (יח) וגביהן . כ"ל היה להן גב מלמעלה להן לפי מלחיהן שהיו בדמות תופני לכתם יכלו ולא יסבו בלכתן שיהיו מתגלגלים לכל לד : (יח) וגביהן . כ"ל היה להן גב מלמעלה להן לפי מלחיהן שהיו בדמות תופני העשוי ויאמר על המחיות שבעולות ממעל להתופנים אחר שהוכיח שם יוסר שם כן ממחיות התופנים : וגובה להם . מחיות היו גבוהים שהיה יראה להם כי כדבר שבעה מאוד מעיל פיהם בעיל

פירוש ע"ם

אַיִן דָּאד : (טז) מַרְאֵה הָאופַנִּים וּמַעֲשֵׂיהֶם כְּעֵין תַּרְשִׁישׁ דָּאס גִישְׁטַאלְט פּוּן דִי רָעדער אוּן זַייעֶר אַרְבֵּיט אִיז אַזוי וויא דָאס גִישְׁטַאלְט פּוּן קְרִיסְטָאל וּרכות אַחֵר לְאַרְבַּעְתָּן אוּן אַיִן גִישְׁטַאלְט אוּן זַייעֶר גִישְׁטַאלְט אוּן זַייעֶר וּמַעֲשֵׂיהֶם וגו' אַרְבֵּיט אִיז גְלַייךְ וְוִי אַיִן דָאד אִיז אַרַיין גִימַאן אִין דָער אַנְדֶערְ דָאד אַייגְע גַייט פּוּן מִזְרח קִין מַעֲרב אוּן דִי אַנְדֶערִי גַייט פּוּן צָפוֹן קִין דָרום אוֹן וְענְען גִינוּעַן דִי אופַנִים קְדֵי זַיי נָאלְן זִיךְ קֶענְען קָאלֶערִין אַרוּם אוּן אַרוּם אוֹיף אַלַע זַייעֲרִי פִּיר זַייטִין וְקִבְּלוּ

קְעֶרְעִין : (יז) עַל אַרְבַּעַת רִבְעֵיהֶן אוֹף דִי פִּיר זַייטִין פּוּן אִירֶע קְעֶרְעִין וְוִי לַאנְג זַיי וועלְן גַייעֶן אִין דִיא חִיוֹת בְּלֶכְתָּם יֵלְכוּ אִין גַייעֶן גַיין גַייעֶן וְוִי וְקְלוּמְר וְוֹאוּ הִין זַיי וְוִילְן גַייעֶן זַיי : לֹא יִסַּבּוּ בְּלֶכְתָּן זַיי דָארְפִין זִיךְ נִיט רִינְגְלִין אִין גַייעֶר גַיין : (יח) וְגַבֵּיהֶן אוּן אַיִן רוּקְן אִיז צוּא דִי חַיוֹת וְגֹבַה לָהֶם וְיִרְאָה לָהֶם אוּן אַיִן הַייהְאִיז צוּ זַיי אוּן אַיִן מוּרָא אִיז צוּ זַייֶר וְגַבּוֹתָם מְלֵאת עֵינַיִם סָבִיב לְאַרְבַּעְתָּן אוּן זַייעֶר רוּקְן אִיז פּוּל מִיט אוֹיגְן

לְאַרְבַּעְתָּן׃ יט וּבְלָכְתְּ חַיָּוָת יְלָכוּ
בְּרַיְתָא אִלֵּין גַּלְגַּלַיָּא
לְקִבְלֵיהֶן וּבְאִתְרָמָא
בְּרַיְתָא בְּמִלְרַע לְרוּם
שְׁמַיָּא מִתְרַמִּין
לְגַלְגַּלַיָּא׃ כ עַל אֲתַר
דְּהֲוֵי תַּמָּן רַעֲוָא לְמֵיזַל
אִלֵּין לְהַמָּן רַעֲוָא לְמֵיזַל
וְגַלְגַּלַיָּא מִתְרַמִּין
לְקִבְלֵיהֶן אֲרֵי רוּחַ
בְּרַיְתָא בְּגַלְגַּלַיָּא׃
כא בְּמֵיזַלְהוֹן אִלֵּין
וּבְקִמְהוֹן קָמִין
וּבְאִתְרָמְהוֹן בְּמִלְרַע
לְרוּם שְׁמַיָּא מִתְרַמִּין
גַּלְגַּלַיָּא לְקִבְלֵיהוֹן אֲרֵי
בְּרוּחַ בְּרַיְתָא בְּגַלְגַּלַיָּא׃
כב וּדְמוּת עַל רֵישֵׁי
בְּרַיְתָא רְקִיעָא כְּעֵין
גְּלִיד חָסִין מְרָכָן עַל

וּבְלָכְתָּן׃ יט וּבְלֶכֶת הַחַיּוֹת יֵלְכוּ
הָאוֹפַנִּים אֶצְלָם וּבְהִנָּשֵׂא הַחַיּוֹת מֵעַל
הָאָרֶץ יִנָּשְׂאוּ הָאוֹפַנִּים׃ כ עַל אֲשֶׁר
יְהִיֶה־שָּׁם הָרוּחַ לָלֶכֶת יֵלֵכוּ שָׁמָּה
הָרוּחַ לָלֶכֶת וְהָאוֹפַנִּים יִנָּשְׂאוּ לְעֻמָּתָם
כִּי רוּחַ הַחַיָּה בָּאוֹפַנִּים׃ כא בְּלֶכְתָּם
יֵלֵכוּ וּבְעָמְדָם יַעֲמֹדוּ וּבְהִנָּשְׂאָם מֵעַל
הָאָרֶץ יִנָּשְׂאוּ הָאוֹפַנִּים לְעֻמָּתָם כִּי
רוּחַ הַחַיָּה בָּאוֹפַנִּים׃ כב וּדְמוּת עַל־
רֹאשֵׁי הַחַיָּה רָקִיעַ כְּעֵין הַקֶּרַח הַנּוֹרָא

ת"א לְמֵי הַמִּיט . שׁוֹמֵי וְיָגֵם וְיַקְפֵּל :

נטוי

רש"י

(יט) מעל הארץ. מפני רפיפת הרקיע וכן תרגם יונתן כמלרע לרום שמיא כלו׳ בהגבה׳ מלמטה למעלה׳: (כ) הרוח. הרצון של הקב"ה: שמה הרוח ללכת. מין לריך לומר להם לנד זה לפי ערותו של הקדוש ב"ה בחיות ורוח החיה באופנים: (כא) בלכתם. החיות: ילכו. האופנים: (כב) הקרח הנורא. תר׳ יונתן גליד מסין (גליח"ה פור"ם

מהר"י קרא

מתיירא מהם. ור׳ מנחם ב׳ר חלבו ז"ל פי׳ וירא להם. שנבוהם מלאות עינים: (כ) כי רוח החיה באופנים. שכשם שהחיה רוח חיים בחיות. כמו כן רוח חיים באופנים: (כא) בלכתם ילכו. בלכתם החיות ילכו האופנים: (כב) על ראשי החיה רקיע. רקיע. כמו ויזקפו את פחי החזה. וכמו רוקע הארץ על המים: כעין הקרח הנורא. שנמוי (עליהם) ונעל׳ ראשיהם כעין קרח שקורין גלעיי"א בלע"ז, הנורא. נורא:

מנחת שי

(כו) ובדמותם. כפ"ם הוא"ו כמלרע וכן בסוף הכלמקי:

מצודת דוד

רומו׳ בעבור הפלגת הגובה וכן ממר בעכין כעין הקרח הממוה על ממנה׳ לרמוז בעבור הפלגת הזוהר והלבנינות הנכוחם נבי החיות הנם היו מקלוח הכבוד נוגעים מהולפים: סביב לארבעתן. המקיפות הנם היו מקיפות סביבות מ׳בעה המופנים וכדרך המעלות: (יט) ובלכת החיות. בעת יולכו החיות ילכו גם האופנים אלל ובעת יינשאו החיות עולמן מעל הארץ לעלות למעלה יינשאו גם האופנים אלל הלמן מהלל יחבדך הכיוכב בה ילכו החיות כי שמה גם הלמן מהלל יולכו החיות למעלה לו גם האופנים יינשאו לעומת החיות ובבוה להם: כי רוח החיה. ללון כל חיה מקוטה היא באופנים ולכן ילכו בעקום שהעה הולכים: (כא) בלכתם. בעת ילכו החיות ילכו גם האופנים וגו׳ וכפל הדבר לחזק לומר שלא תעמוד לעולם: (כב) ודמות וגו׳. כ"ל ודמות בשעות ובדום על ראשי החיות היה נגוון הקרח הנורא כ"ל המעיל היתה בעין הקרח הנורא ובלעיזו׳ה: נמוי. היה נטוי

פירוש ע"מ

זִי זְאֵלִין קָאנַן נָאהָן אוּנ גַיין אוּיף אֶלֶע פִּיר זַיטִין
אֶן רִינְגְלִין׃ (יט) וּבְלֶכֶת הַחַיּוֹת יֵלְכוּ הָאוֹפַנִּים אֶצְלָם אוּנ
וָוען דִי חַיּוֹת גַיין גַיין דִי אוֹפַנִּים בִּיי זַיי וּבְהִנָּשֵׂא
הַחַיּוֹת מֵעַל הָאָרֶץ אוּנ וָוען דִי חַיּוֹת וָוערין דָר הוּיבִּן
פּוּן אֶפּ דֶר עֶרֶד כְּלוֹמֶר פּוּן אֶפּ דֶעם הִימֶל וּם זַיי
שְׁטַיין אוּיף אִים יִנָּשְׂאוּ הָאוֹפַנִּים וָוערין דִיא אוֹפַנִּים
אוּךְ דֶער הוּיבִּן׃ (כ) עַל אֲשֶׁר יִהְיֶה שָּׁם הָרוּחַ לָלֶכֶת יֵלֵכוּ
צוּ דֶעם אָרְט וּם דָר וויליז פּוּן נָאט אִיז זַיי זָאלֶן גַיין
גַיין דִי חַיּוֹת אֶהִין שְׁמָּת הָרוּחַ לָלֶכֶת וְאוּרוּם דִאָרְטִין
אִין דִי חַיּוֹת אִיז דָר וויליז פּוּן גָאט צוּ גַיין וְאוּ הִין
עֶר וויל וְהָאוֹפַנִּים יִנָּשְׂאוּ לְעֻמָּתָם אוּנ דִי אוֹפַנִּים וָוערין

מִיטְעלה

נָטוּי עַל־רֹאשֵׁיהֶם מִלְמָעְלָה: כג וְתַחַת הָרָקִיעַ כַּנְפֵיהֶם יְשָׁרוֹת אִשָּׁה אֶל־ אֲחוֹתָהּ לְאִישׁ שְׁתַּיִם מְכַסוֹת לָהֵנָּה וְלִאִישׁ שְׁתַּיִם מְכַסוֹת לָהֵנָּה אֶת גְּוִיֹּתֵיהֶם: כד וָאֶשְׁמַע אֶת־קוֹל כַּנְפֵיהֶם כְּקוֹל מַיִם רַבִּים כְּקוֹל־שַׁדַּי בְּלֶכְתָּם קוֹל הֲמֻלָּה כְּקוֹל מַחֲנֶה בְּעָמְדָם תִּרְפֶּינָה כַּנְפֵיהֶן: כה וַיְהִי־קוֹל מֵעַל

רַישֵׁיהוֹן מִלְּעֵלָּא כג וְתַחוֹת רְקִיעָא נַפָּיהוֹן מְבַוְּנָן חֲדָא לְקִבֵּיל חֲדָא לַחֲדָא תַּרְתֵּין מְכַסִּין לְהֵן וְלַחֲדָא תַּרְתֵּין מְכַסִּין לְהֵן יָת גְּוִיָתְהֵן: כד וּשְׁמָעִית יָת קַל נַפָּיהֶן כְּקַל מַיִן סַגִּיאִין כְּקַלָּא מִן קֳדָם שַׁדַּי בְּמֵהָכְכֵן קַל מְלוּלֵיהֶן כְּד מוֹן וּמְבָרְכִין יָת רִבּוֹנְהוֹן קַיְמָא מֶלֶךְ עָלְמַיָּא כְּקַל מַשְׁרִיַּת מַלְאֲכֵי מְרוֹמָא בְּמִתְקָמֵהֶן מְשַׁתְּקָן נַפָּיהֶן מִן קֳדָם דְּבוּרָא: כה

מהר"י קרא

(כג) ותחת הרקיע כנפיהם ישרות. פתרונו פרודות מלמעלה שמכסות בהן פניהם שלא להביט למעלה מהם כשם שפתרש לאיש שתים מכסות להנה. כלומר כל אחת ואחת מהם לכל פנים שלו היו לו ארבע כנפים. בשתים מהן יכסה פניו. ובשתים מהן יכסה גויתו: (כד) ואשמע את קל כנפיהם בקול מים רבים. פתרונו רצונך לידע לאיזה קול דומה קול כנפי החיות בהנשאם מעל הארץ לעופף. שמעה מימיך קול מים רבים או קול המולה גדולה שפתרונו המון רב. או קול מחנה. או קול מי ששמע קול שדי בדברו. הן הן איתן קולות של כנפי חיותיה. וכן דרך האות של ב"ף כל מקום שתמצא כמה דברים שכולם שוים בא האות של (כף) [ב"ף] ומשמש בכולן כמו שהוא כנשבע כאשר שבועת יראה. אף כאן כשבא לדמות דברים אחרים אל (כל) [קול] כנפיהם בא להכתוב ובשוה אותם ששוה קול כנפי החיות כקול מים רבים. כקול שדי. כקול המולה. כקול המחנה. ובכל זמן ששמעתי את (כל) [קול] כנפיהם לא נדבר עמי הדיבור. שאילו נדבר עמי כשמעתי את קול כנפיהם לא עצרתי לשמוע שתי קוליות כאחד. אלא בעמדם תרפינה כנפיהם. בעמדם על הארץ ורפו כנפיהם לעופף. אותת שניה: (כה) ויהי קול מעל לרקיע אשר על ראשם בעמדם תרפינה כנפיהם. כשעמדו ותרפינה כנפיהם פלגוף.

מנחת שי

(כג) וקול שדי. פעניני פירוש לשון תוך ותחתים שבשורה קדם ומן נדמה בשורה לשניה היש פעמים ויקרא ותחת כן תחת למעלה: (כה) ויהי קול ונו' מדמיה

והיה שדי בצריך או פי' על האל יתברך שנקרא שדי וכן אשר במראה השלישית כקול אל שדי בדברו ורוצה לומר בדברו כשדבר בהר סיני שנאמר בו קול גדול ולא יסף אשר נשמע עד החצר החיצונה שהוא גבול הביות וכן בהר סיני אע"פ שהיה הקול גדול לא נשמע הוץ למחנה ישראל וכן כל קול נבואה אינו נשמע אלא למי שמיוחד אליו הקול: קול המולה. פי' מלת אלא שוה מודה על מלה חוקה נשמעה מדברים רבים כקול מחנה: (כה) ויהי קול מעל לרקיע. ת"י ואסתפס כן

מצודת ציון

(סח קמ"ז): (כג) ישרות. מלמטן יכה ושוה: (כד) המולה. עניו שמיט ומהומן וכן לקול המולה (ירמיה י"ס): תרפינה. מלשון רפיון והשקטה:

מצודת דוד

ופרוס על למעלה מלמעלה: (כג) ותחת הרקיע ונו'. כ"ל כנפיהם שהיו יפרוסות ומכוונות לעיות מוכנות מסך על מחותם סם סיו מסתכם הקרוב: לאיש ונו' ולאיש ונו'. כ"ל נפנים הזה סיס כ' כנפים מכסות להן ונפנים זה היו ונו' זה סיס למען אחד להן

והוא ומפרש שהכנפים הסם היו מכסות להם גופותם: (כד) את קול כנפיהם. קול הנשמע כנפיהם: כקול מים רבים. סמיס כמו קול מים הנשמעים וקול שדי כדכתיב בסיני שנאמר עם לא הלבנון" ונו' קול גדול (דכרים ה'): בלכתם. כ"ל הקול הסמוע מעמדי כעת הלכם: קול המולה. קול שאון המיים היה קולו מחנה מהמון עם: בעמדם. כעת עמדו במקומם היו מרפים כנפיהם כ"ל לא סרפיהו מן הכנפיהם להשמיע קול: (כה) ויהי קול ונו'. חוזר על מה שאמר בעמדם ונו' לפרש מתי עמדו ולא הרפיהו ואמר כשה"

פירוש ע"ט

כִּימְלָה עֲר אִיז פַּר שְׁפַּרייט אִיבְּער דִי קֶעפּ פּוּן דִי חַיּוֹת אוּנ דִיא אוֹפּנִים פּוּן אוֹבֶּן: (כג) וְתַחַת הָרָקִיעַ כַּנְפֵיהֶם יְשָׁרוֹת אִשָּׁה אֶל אֲחוֹתָהּ אוּנ אוֹנְטֶער דֶעם הִימֶל זֶענֶן דִי פְלִיגֶל פּוּן דִי חַיּוֹת גְלַייךְ אֵיינֶע אֶקְעֶנֶן דֶער אַנְדֶערֶער לְאִישׁ שְׁתַּיִם מְכַסוֹת וגו' צוֹא אֵיין חַיָה זָענֶן צְוֵוייא פְלִיגֶל וְואם דֶעקֶן צוּ זַיי אוּנ צוּ דֶער אַנְדֶערֶער חַיָה זָענֶן אוֹךְ צְוֵוויי פְלִיגֶל וָום דֶעקֶן צוֹא זַייעֶרֶע גוּפִים: (כד) וָאֶשְׁמַע אֶת קוֹל כַּנְפֵיהֶם אוּנ אִיךְ הָאבּ גֶיהֶערְט דָאם קוֹל פּוּן זַייעֶרֶע

רש"י

כלע"ז נעל"ע פמר"ש בל"ז שטרק"ח חיין): (כג) ישרות מכוונות: (כד) כקול מים רבים. יכול קול נמוך תלמוד לומר כקול שדי כקול המפורש בכתובים קול ה' בכח וגו' קול ה' שובר ארזים (תהלים כ"ט): קול המולה בקול מחנה. קול מלוליהן כד מודן ומברכין קדם הקודשן כקל מצריית מלאכי מרומא: בעמדם תרפינה כנפיהן. מלהשמיע קול ושוכן תר' כמקומהן משתקן נפיהן מן קדם דיבורא דכורו של מקו' היולא ממנו לרקיע להשמיע לנביאי' שליחותו כמו שמסיים והולך ויהי קול וגו'. ומדרש אגדה בעמדם מלקלס כשבא ישראל שיקלסו תחילה: (כה) ויהי קול מעל לרקיע. תרגם יונתן ובזמן דהוה רשוה קדמוהי למשמעת די דכורא לעבדוהי נביי ישראל היו קלס ומשתמע

רד"ק

בלבנותו ובהוריו: (כג) ותחת. לאיש. לכל אחד ואחד: (כד) ואשמע. בקול שדי. פי' חוק ותקף וכן כשר' משדי יבא והיה שדי בצריך או פי' על האל יתברך שנקרא שדי וכן אשר במראה השלישית כקול אל שדי בדברו ורוצה לומר בדברו כשדבר בהר סיני שנאמר בו קול גדול ולא יסף אשר נשמע עד החצר החיצונה שהוא גבול הביות וכן בהר סיני אע"פ שהיה הקול גדול לא נשמע הוץ למחנה ישראל וכן כל קול נבואה אינו נשמע אלא למי שמיוחד אליו הקול: קול המולה. פי' מלת אלא שוה מודה על מלה חוקה נשמעה מדברים רבים כקול מחנה: (כה) ויהי קול מעל לרקיע. ת"י ואסתפס כן

מצורת ציון

(סח קמ"ז): (כג) ישרות. מלמטן יכה ושוה: (כד) המולה. עניו שמיט ומהומן וכן לקול המולה (ירמיה י"ס): תרפינה. מלשון רפיון והשקטה:

לָרָקִיעַ אֲשֶׁר עַל־רֹאשָׁם כְּעֶמֶד
תַּרְפִּינָה כְּנַפֵּיהֶן: יא וּמִמַּעַל לָרָקִיעַ
אֲשֶׁר עַל־רֹאשָׁם כְּמַרְאֵה אֶבֶן־סַפִּיר
דְּמוּת כִּסֵּא וְעַל דְּמוּת הַכִּסֵּא דְּמוּת
כְּמַרְאֵה אָדָם עָלָיו מִלְמָעְלָה: יב וָאֵרֶא
כְּעֵין הַחַשְׁמַל כְּמַרְאֵה־אֵשׁ בֵּית־
לָהּ סָבִיב מִמַּרְאֵה מָתְנָיו וּלְמָעְלָה
וּמִמַּרְאֵה מָתְנָיו וּלְמַטָּה רָאִיתִי
כְּמַרְאֵה־אֵשׁ וְנֹגַהּ לוֹ סָבִיב: יג כְּמַרְאֵה
הַקֶּשֶׁת אֲשֶׁר יִהְיֶה בֶּעָנָן בְּיוֹם הַגֶּשֶׁם
כֵּן מַרְאֵה הַנֹּגַהּ סָבִיב הוּא מַרְאֵה
דְּמוּת כְּבוֹד־יְהוָה וָאֵרֶא וָאֶפֹּל עַל־

ת"א וממעל לרקיע . שהיו נמי ויקהל : לגן סביר . פוסיה די מחוות מב חולין סט : דמות הכסא . עקיבה שפיר כט : משמל . תניגה יג : במראה הקשת . כהיכוס בית תניגה עח עקיבה ת"ב פ"ט :

בְּיוֹמָא דְּמִטְרָא כֵּן חֵיזוּ דַּיְהוָרָא קְתוֹר קְתוֹר הוּא חֵיזוּ דְּמוּת יְקָרָא דֵּיי וְחֵיזוּ וְאִשְׁתַּטְחִית עַל

מהר"י קרא

שהטחינה השכינה סלדבר עבי ער ששמע הקול של כנפי החיות . באותה שעה ויהי קול ביהל ונו' : (כו) בית לה סביב . מכבנים : (כח) ביום הגשם . שא"ם שהיום בענן הקשת מתיש כח הענן ונראה מהוכה . כן מראה הנוגה שראיתי היה מתיש את הענן גדול שראיתי ומפיק נוגה סביב והיא נראה דמות

מנחת שי

כנפיהן . כמ"ן כסף מיסם : (כו) כמראה אדם עליו מלמעלה . פפיו כש"ת (כז) : (כז) ומראה נוגה . הצ"ן נלף נוגה ממגל . הצ"ן נלף מהריך :

רש"י

מעילוי רקיע מכין כרוכיו מתחות רקיעא די על ריישיהון : תרפינה כנפיהן . מלשון הדיבור : (כו) וארא כעין חשמל . לפ ניתן רשות להתבונן כמקרא זה : בית לה . מלפניו לה כמראה אדם : (כה) ואפול על פני . ומשתעמית :

רד"ק

ובומן דהוי רעוא ונו' : (כו) וממעל . דמות כמראה אדם . לא תרגמו יונתן : (כז) וארא . בית לה כמבנים לה ותרגם יונתן השפוך כן חזיוה בעין חשמלא כחיזו אשתא ונו' כבעבור שהיה נראה כמראה אדם . ואפול על פני . וראיתי כל המראה הנוכרה מראשה ועד סופה : ואפול על פני . שחשתוחם לבי על המראה : ואשמע קול מדבר . ובעודי נופל על פני שמעתי קול שמדבר אלי זה היה מלאך שדבר עמו ואמרו רבותינו ז"ל

מצודת דוד

סקול יולא מעל הרקיע מכח על ראשם כ"ל כמו' המקום כ"ה מדבר מל הנביאים וכעומדם כעת היה זה מראיה לנביאים: (כו) כמראה . כ"ל לפי דבר מהיכל לאדם כפיל וכוה כדמות כסא ועל דמות כסא לפי דמות כמראה אדם על הכסא ממעל והוא רמז על אל יתברך ולומר דמות כמלאה לומר בדין לו דמות אלל אבל ממנו אל דמות להסביר עם כחזון שראה את הבריאה עוסק מעש"ה כמלך פיושב בכסא על המרכבה: (כז) וארא כעין חשמל . כ"ל כאלל שהשלימו לראות מלאה האדם היושב על הכסא לפי כעין חשמל וזהו אור ושביו מן האש לפי מעש תביעתו שלאות כי אין לפנות עם אחל יאחכך ואמשל היה אלא מוכרכם הם על שלאו לאשות מן

פירוש ע"ט

אַיְין קוֹל פּוּן אִיבֶּר דָּעם הִימִיל וָאוֹם אִיבֶּר דִּי קָעֶפּ
פּוּן רִיא חַיּוֹת אִיר בָּעֶדֶם תִּרְפִּינָה כַּנְפֵיהֶן אוֹנ אִין דָּעם
שְׁטֵיין פּוּן דִּי חַיּוֹת אִין דָּעֶר צַייט מַאכְן זַיי שְׁלַאף
אוֹנ לָאזְן אַרַאפְּ זַייעֶרֶע פְלִינְיקֶ פַאר דָּעֶר כּוֹרָא פּוּן
נָאטֶם רַייד : (כו) וּמִמַּעַל לָרָקִיעַ וגו' אוֹנ פּוּן אִיבֶּעֶר

פְּנֵי וָאֶשְׁמַע קוֹל מְדַבֵּר: ב א וַיֹּאמֶר אֵלָי
בֶּן־אָדָם עֲמֹד עַל־רַגְלֶיךָ וַאֲדַבֵּר אִתָּךְ:
ב וַתָּבֹא בִי רוּחַ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר אֵלַי
וַתַּעֲמִדֵנִי עַל־רַגְלָי וָאֶשְׁמַע אֵת מְדַבֵּר
אֵלָי: ג וַיֹּאמֶר אֵלַי בֶּן־אָדָם שֹׁלֵחַ אָנֹכִי
אֹתְךָ אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל־גּוֹיִם
הַמּוֹרְדִים אֲשֶׁר מָרְדוּ־בִי הֵמָּה

מהר"י קרא

כבוד: וארא ואפול על פני. כי יראתי מהכיום. ובנשלי על פני שמעתי קול כדבר בן אדם עמוד על רגליך ואדבר אותך:
ב (ב) ותבא בי רוח. זה רוח נבואה: ואשמע את מדבר אלי. את המתדבר עמי. וכבוד הוא לכתוב כדבר כלפי מעלה שהאומר מדבר נשמע כאדם המדבר לחבירו ושונה אליו פנים אל פנים. והאומר מדבר [משמע] שהשכינה מדבר בפני עצמו בכבודו ושלוחיו ישבו: (ג) אל גוים המורדים. שני שבטים גם לכו כמרמה השכינה וכמלאכת עליונים. סמ"ק: (ב) את מדבר אלי. את המתדבר עמי וכבוד הוא לכתוב מדבר כלפי מעלה שהאומר מדבר (כתו"ק) נשמע כאדם המדבר לחבירו פונה אליו פנים אל פנים והאומר מדבר (כתיר"ק) משמעו שהשכינה מדבר בפני עצמו בכבודו ושלוחיו ישמעו (פורפאלי"ן בלע"ז ר"ל פער פארלע"ן בל"ז פון טעטעררעדונג מתכון): (ג) אל גוים המורדים. שני שבטים קרויין שני גוים:

רש"י

ואשמע קול מדבר. ומה דבר:
ב (א) ויאמר אלי בן אדם וגו'. כן מדת קורת לימוקמל מתוך שרמה המרכבה הולך כין עלייה ומשתמע מה כמלאכים. לומר מין כאן ילוד אשה אלא זה (כ"ן הטעי"ס ה'י"ס תמ"ל לר' והגהה"ו) ולי נראה שלא קראו כן אלא שנשכיל שלא תהא דעתו רחבה עליו מתוך שהיה נשמע קול מדבר אלי. את המתדבר עמי וכבוד הוא לכתוב מדבר כלפי מעלה שהאומר מדבר כפני עצמו בכבודו ושלוחיו ישמעו כלע"ז ר"ל פער פארלע"ן בל"ז פון טעטעררעדונג מתכון): (ג) אל גוים המורדים. שני שבטים קרויין שני גוים:

רד"ק

כי ישראל ביום כתן תורה ראו המרכבה כמו שראה איזכה יחזקאל עד שאמרו כי קשנה שבנשיחם גדולה היא כיחזקאל כן ברוי ואמרו כי פני שור ראו כנגד מחניהם לפיכך עשו צורת עגל ושד אמרו כי אלה השנים היו כארבעת דגלים כדגל יהודה פני אריה דכתיב גור אריה יהודה ובדגל ראובן פני אדם לפי שנאמר בו ויכצא דודאים בשדה ולהם צורת אדם ובדגל אפרים פני שור שנאמר עליו בכור שורו הדר לו ובדגל דן פני נשר שנאמר יהי דן נחש עלי דרך ונאמר אשמת ושרף מעופף:
(ו) ויאמר אלי בן אדם. פירשו המפרשים כי לפיכך קראו בן אדם כדי שלא יתגאה ויחשוב עצמו כאחד המלאכים לפי שראה תמראת הגדולה הזאת והנכון בעיני לפי שראת פני אדם במרכבה הודיעו כי ישר ויסוב הוא בעיניו והוא בן אדם

מצודת ציון

ב (ו) אותך. כמו מתך ומכתי"ו דגש ול"ל עמך: (ג) עצם חיום. שנשל על פניו שמר לו ממוד על רגליך: (ב) רוח. ל"ל רוח הנשמלות ומשקר מן המולמה נגדולה הזאת: שכבוד. לפ שמשמע שהוא כבוד לאל: ותעמידני. הלום הזה שמוזק לומי ומשמיד לומי: (ג) שולח. משם פני שולח לומך. אל גוים. שם יהודה ובנימין שמם שני שבטים וכ"א קרוי עם לעלמו: הבא ואבותם. ל"ל שמו

מנחת שי

ב (ב) לומר לל פני ישראל. כן כתיב לא לל גוים ישראל:

תרגום

אפי ושמעית קל דמתמלל: א ואמר לי גבר אדם קום על ריגלך ואמלל עמך: ב ועלת בי רוחא כד מלילי עמי ואקמתני על ריגלי ושמעית ית דמתמלל עמי: ג ואמר לי אדם שלח אנא יתך לות בני ישראל לות עממיא סרכנייא דסריבו על מימרי אינון

משלי חכמים

(א) ויאמר אלי בן אדם וגו'. דבר ר"י ז"ל שרייבם דריבבר ווערם דבר נבוא יחזקאל נעריזען בן אדם. וייל די נשמה זין קון איז ניטען אין דעם נבוא יחזקאל אוג ניתגין די נשמה איז ער ניטען דער זוהן זין אדם הראשון. דריבבר אין דעם נאנצין ספר רופט אים הקב"ה בן אדם. דער תנא דבי אליהו זאגט דריבבר האט הקב"ה נעריזען צו יחזקאל בן אדם. וייל ער איז ניטען בן אנשים כשרים בן אנשים צדיקים בן נומלי חסדים, וייל ניטע עלטערן ניטען צדיקים אוג האבין ניטאהאן נמלות חסדים. אוג דריבבר האט זען אים נעריזען בן בוזי. וייל ניטע עלטערן פלענן זיך שרשטעלן נאר צו שרונעטערן דעם בבוד זין הקב"ה אוג דעם בבוד זין די יזדין. נאך אפשם איז דריבבר האט זען אים נעריזען בן אדם. לעמשל אנרוסקער גביר איז בייז ניטעריזען אויף זיין נייב וייל ויא צו די עלטקער די ווידר שפענינער ער וואס זיי האבן

שבטים

וְאָבוֹתָם פָּשְׁעוּ בִי עַד־עֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה׃
וְהַבָּנִים קְשֵׁי פָנִים וְחִזְקֵי־לֵב אֲנִי
שֹׁלֵחַ אוֹתְךָ אֲלֵיהֶם וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם
כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה׃ וְהֵמָּה אִם־
יִשְׁמְעוּ וְאִם־יֶחְדָּלוּ כִּי בֵית מְרִי הֵמָּה
וְיָדְעוּ כִּי נָבִיא הָיָה בְּתוֹכָם׃ וְאַתָּה
בֶּן־אָדָם אַל־תִּירָא מֵהֶם וּמִדִּבְרֵיהֶם
אַל־תִּירָא כִּי סָרָבִים וְסַלּוֹנִים אוֹתָךְ

ואבותם פשעו בי עד עצם היום הזה׃
והבנים קשי פנים וחזקי לב אני
שולח אותך אליהם ואמרת אליהם
כה אמר אדני יהוה׃ והמה אם־
ישמעו ואם־יחדלו כי בית מרי המה
וידעו כי נביא היה בתוכם׃ ואתה
בן־אדם אל תירא מהם ומדבריהם
אל־תירא כי סרבים וסלונים אותך׃

רש"י

קנין בו"ק

(ד) והבנים. לפי שאמר מכותם פשעו בי ולו בניהם קשי פניס:(ה) והמה אם ישמעו ואם יחדלו. מלמעוט: כי בית מרי המה. הם מכני קנטורין הלא שלחי הפן שידעו לעת פורענותם כי נביא היה בתוכם שהוכיחם ולא שמעו: (ו) סרבים. לשון מרדות כלו' סרבנים ודו"ם פתר אותו ל' קוליס וכ' שמות להם: וסלונים. לשון קוליס וכן סלוי קדיים. כמו סילון ממאיר וקוץ מכאיב: ואל עקרבים. שקורין

מהר"י קרא

קרוים שני גוים: (ה) והמה אם ישמעו ואם יחדלו כי בית מרי המה. מקרא מסורס הוא זה. וזה את' נלוי לפני שבית מרי המה ויהיו מסרבים על דבריך בשתלך בשליחותי אליהם. ואעפ"כ בין שישמעו בין יחדלו אמור להם שליחותי. וכבוא הדעה אליהם ידעו כי נביא היה בהיכם שהוהיר' והם לא נזהרו:(ו) ואתה בן אדם. אל תירא כי סרבים וסלונים אותך.כי יודע אני העם אשר אתה בקרבו. סרבנים הם ויהיו סרבנים על דבריך. סלונים מיני

רד"ק

אחריך בניגון בעפכיך: (ד) והבנים קשי פנים. ת"י חציפי אפיא וכן גרי עז פנים כי שאין לו בושת פני עזים וקשים והשבו כי שיש לו בושת רכו פניו ויתאדמו כשיוכיחוהו אדם: כה אמר ה'. כלומר תאמר להם הנבואה בשמי: (ה) והמה אם ישמעו ואם יחדלו. אע"פ שאתה מסופק בהם אם ישמעו ואם יחדלו מלשמוע אף על פי כן אמור להם כי בית מרי המה ויש

מצודת דוד

עם מכותם כמו שמכותם פשעו בי כן פשעו בי גם המה עד מלא היום הזה: (ד) והבנים. ולשון הבניים שמר הם קשי פנים וחזקי לב עם מלא כן היו מכותיהם לפיכך אני שולח אותך: ואמרת וגו'. כלומר ואלו לא תאמר להם דבר אם כשמך כי נודעתי לא ישמעו אליך רק בכל פעם תאמר להם בשמי כה אמר ה': (ה) והמה. כלומר אפילו אחר שישמעו כמו שיש להם לשמוע ויחדלו לשמוע ידעו כי נביא היה בתוכם: (ו) ואתה בן אדם. כלומר אל תירא מהם ומדבריהם כי ידעתי שהם סרבנים וסלונים: וידעו. ל"ל ובכ"ז יבוא תוספת כי בכולם הפוכניות ידעו כי נביא היה בתוכ' ואם יהיה שמעו ולא יכריכו לחר מדת הדין: (ו) ומדבריהם.

פירוש ע"ם

פשעו בי. וזי אוג ויערע עלמערין האבן מורד ניינען אין מיר ביו אין דעם דאונען היינטיגן לוטערין טאג: (ד) והבנים קשי פנים וחזקי לב. אוג דיא קינדער האבען האלטע פענסטער אוג שטארקע הערצער אני שולח אותך אליהם שיק איך דיך החזקאל צו זיי ואמרת אליהם כה אמר אדני אלהים אוג זאלסט זאגען צו זיי אזוי האט ניזאגט נאט דר האר: (ה) והמה אם ישמעו ואם יחדלו. אוג זיי זעהן צו הערין אדער זיי ועלין זיך פאר מיידין פון צו זיי הערין דייטיג בייד כי בית מרי המה וארוים זיי זאגן איין ווידר שפעניג הוו ניזינד מיידע כי נביא היה בתוכם קדי אז דער פרעניות ועט קומן אוף זיי זאלן זיי וויסן דם איין נביא איז ניזוען צווישן זיי וום האט זיי גישטראפט אוג זיי האבין אים ניט צו גיהערט דען ועלין זייא ניט מהרהר ניין זאך דעם מדת הדין: (ו) ואתה בן אדם וגו' אוג דוא בן אדם האב קיין מורא ניט פאר זיי אוג פר זייערע בייד האב אויך קיין מורא ניט כי סרבים וסלונים אותך

וְאֶל־עַקְרַבִּים אַתָּה יוֹשֵׁב מִדִּבְרִיהֶם
אַל־תִּירָא וּמִפְּנֵיהֶם אַל־תֵּחָת כִּי בֵּית
מְרִי הֵמָּה: ז וְדִבַּרְתָּ אֶת־דְּבָרַי אֲלֵיהֶם
אִם־יִשְׁמָעוּ וְאִם־יֶחְדָּלוּ כִּי מְרִי הֵמָּה:
ח וְאַתָּה בֶן־אָדָם שְׁמַע אֵת אֲשֶׁר־אֲנִי
מְדַבֵּר אֵלֶיךָ אַל־תְּהִי־מֶרִי כְּבֵית הַמֶּרִי
פְּצֵה פִיךָ וְאֶכֹל אֵת אֲשֶׁר־אֲנִי נֹתֵן
אֵלֶיךָ: ט וָאֵרְאֶה וְהִנֵּה־יָד שְׁלוּחָה אֵלָי

מהר"י קרא

בקורפיו"ן. שכשם שהללו עוקצין אף הם עקיצתן עקיצת עקרב. ובית מרי המה: (ז) ואתה ב"מ דבריהם אל תירא ומפניהם אל תחת. אע"פ שבית מרי המה: (ח) פצה פיך ואכל. וקבל את דברי.

קמץ בז"ק

רש"י

ממיר וקון מכתיב (לקמן כ"ח): ואל עקרבים אתה יושב. העם אשר אתה מוכיח ילחוץ ויקיטוך כלולו אתה יושב על עקרבים העוקצים תוכך מכל לגדיך. עקרבים (הגליונטייר"ם בלע"ז פנלהכטור"ם בל"ז ווילדפרר לוטנקטטאק כמו מ"ח י"ב י"ד) ל"ז עקרבים ממם וכן תרגם יונתן וגני עמך דעוכדיהון דמן לעקרבין את יתיב: (ח) אל תהי מרי. מלילך בשלימותי: פצה. פתח וכן פנו עלינו פיהם (חיכה ג'): פצה פיך ואכל. מכל הוא הטה חזק ושמע וישרש לך כללו אתה חוכל מאכל לרעבון: את אשר אני נותן אליך. מה היא הכתיבה היא מגלת הספר: (ט) והנה וגו'. ים דברים מסמסין לשון זכר ול' נקבה כמו הממם ילא על הלחרן (ברחשית י"ט) והרחה לכם ירחי במי שמם וגו' (מלחכי ג') אל המחנה החחת והכהו

מנחת שי

(ט) והנה יד שלוחה. בספרים מגולין מלא ו"ו וכן לקמן כמו מה שכתבתי פ' ויקח ' והנה בו מגלת ספר. במכונים מרבים במקום מנו זה עם ו' וכנ"ל

רד"ק

אל תירא מהם: אותה. כמו אתך: ואל עקרבים. כמו ועם עקרבים והם קוצים קשים וי"ת ובנוי עמכיא דעובדיהון דמין לעקרבים פי' כמו נחש שרף ועקרב: (ז) ודברת. כי מרי המה. פי' בית המה כמו ואני הפלה שפיו' איש תפלה: (ח) ואתה. אל ההי מרי כבית המרי. הראשון תואר ובא בגזול במרחא ככו בהפסק כי כן מנהג המקרא במקומות: פצה פיך. וכן פציתי פי ואכלתי המגלה בבראה הנבואה ר"א משל ללמוד דברי הנבואה ילזכרם וי"ת ארכין נפשך וקבל ית דאנא יהיב לך: (ט) ואראה והנה יד שלוחה אלי

מצודת ציון

מין קולים כמו סלון ממליך (לקמן כ"ח): עקרבים. כס מין קולים כמו ולחי בעקרבים (דה"ב י'): תחת. ענין כבר וכמה כמו לא החת (ירמיה מ'): (ח) פצה. פתח כמו פלימי פי (ספטי' י"ח): (ט) שלוחה. ענין כוכסה כמו יד ליחך מבלהה (שם ה'): מגלה. מלשון גלוין ומגרה ויקרא כן ע"ש בגולגין מוחו: ספר. עב. כתיבה

מצודת דוד

מה שינאמו לעשות עמך לעס: כי סרבים וגו'. כ"ל אסר ממלמו עמך הכאים סרבנים מלמיכים כדכרי קמחור כקולים: ואל עקרבים. עס בני מדם מלמיכים כקולים מהם יכאב והוא כמל ענין במלות סוחם: כדברייהם. עכ"ז לא תירא מדבריהם: כי בית מרי המה. כ"ל המה בית מרי לבד אבל לא ירסיעו לעשות ממך לעס: (ו) אם ישמעו. כין כיכמעו כין מיחדלו מלכמעס כי בית המס מרי המס וקרוב להבין

שימדלו מלכמוע: (ח) אל תהי מרי. אל תהי מוכד בדבר המלמות למען לנלת להיות חומה בכית המרי: פצה פיך. המס פיך ואוכל וגו' היא המגלה המחוה לו כ"ל למוד בדבריה וזכור חומם למען יהיו בנוחים בפיך: (ט) והנה וגו'. בהיד המלוחה היה מגלה כחוכ:

משלי חכמים

צִיּוּם נְבִיא יְחֶזְקֵאל מָאַמֵּר וַיִּסְמוֹ מֵיינֶען אִיךְ הָאב נַיִם וּעֵר עֶם זָאל פִּיךְ דִינֶען. אִיךְ הָאב נַיין הַנְדֶרֶם וָעֶקס טוּוֶעגֶר צָשְׁרֶן מוּוֶענֶדלֶר בַּלָאקִים וָאס זַיי שְׁפֵּיסֶן פָאר כִּיר אוּג הַיילִינֶען פַיין נָאסְטֶן אֶלֶע פָאג פון דֶער פְּרִיה וָעֶן דִי זוֹנֶן בַּיים אוֹיף דֶער וֶועלְט בִּיז נַאכְט וָעֶן דִי זוֹנֶן בַּיים אוֹנְטֶער. אוּג אַנַאנְצִין מָאג זָאגֶן זַיי קְדוֹשׁ קְדוֹשׁ קְדוֹשׁ. אוּג פון דִי צַיים וָאס דִי זוֹנֶן בַּיים אוֹנְטֶער בַּיי נַאכְט בִּיז אִין דֶער פְּרִיה וָעֶן דִי זוֹנֶן בַּיים אוֹיף דֶער וֶועלְט זָאגֶן זַיי כָּרוּךְ כְּבוֹד ה' מִמְּקוֹמוֹ. פָאר וָאס טוּהֶן דִי יוֹדְעֶן כִּיאוֹתָה זָאכֶן. אוּג אֶזוֹלְכָע זָאכֶן וָאס קֶען דֶארְף זַיי נִיט מָאכֶן. פון דֶעסְטְוועגֶן וָעל אִיךְ זַיי אוֹיסְלֵייגֶן וָעגֶן קַיין נָאכְטֶן עֶר זָאל נִיט פַאדֶרֶשְׁכְּטֶם וָערֶן בַּיי דִי סָאלְקֶער:

פירוש ע"ט

חֶאטְשָׁע זַיי וָועלֶן זַיין וויידֶר שְׁפֶּעגִינֶער אוּג זַיי וָועלֶן זַיין אֶקֶעגֶן דִיר גְלַייךְ וויא דֶערֶנָער וָאי עֶקְרַבִּים אַמָּתוּ יוֹשֵׁב אוּג דוּ זִיצְטְ צְווִישֶׁן אֶזוֹלְכָע לַייט עֶם זַייעֶרֶי בַּייגֶע מַעֲשִׂים זָענֶן גְלַייךְ וויא דֶערֶנָער פון דֶעסְטְ וָועגֶן מִרְבְּרֵיהֶם אַל תִּירָא וּמִפְּנֵיהֶם אַל תֵּחַת וָאלְסְטוּ פָאר זַייעֶרֶע בַייד קֶען מִן אֶ גִיט הָאבֶן אוּג זָאלְסְטְ נִיט אֲנֶעֶמְטֶען פון פִּר זַיי כִּי בֵּית מְרִי הֵמָּה חֶאטְשָׁע זַיי זָענֶן אַיין וויידֶער שְׁפֶּעגִינֶער: (ז) וְדִבַּרְתָּ אֶת דְּבָרַי אֲלֵיהֶם אוּג דוּ זָאלְסְטְ בַּיי זַייעֶרֶע מִיט זַיי סִיי זַיי וָועלֶן זַיי הָערִין אֶדֶער זַיי וָועלִין זִיךְ פָאר מִיידִין פִּין צוּא

(ח) וְאַתָּה בֶּן אָדָם שְׁמַע וגו' אוּג דוּא בֶּן אָדָם הֶער וָואס גִיט וויידֶר שְׁפֶּעגִינֶער: אִיךְ בַייד צוּא דִיר אַל תְּהִי מְרִי כְּבֵית הַמֶּרִי דוּא זָאלְסְט גִיט זַיין אַיין וויידֶער שְׁפֶּעגִינֶער פון צוּא נַיין אִין מַיין שְׁלִיחוֹת אֲזוֹי וויא דָאס וויידֶער שְׁפֶּעגִינֶע הוּיז גִיזִינְד פְּצֵה פִיךְ וְאֶכֹל אוּג עֶם וָאס אִיךְ גִיב צוּא דִיר: (ט) וָאֵרְאֶה וְהִנֵּה יָד שְׁלוּחָה אֵלַי אוּג נון אַיין הַאנְט אִיז נִישְׁטֶרֶקְט צוּא מִיר

וְהָא דְמוּת יַד מְהוֹשְׁטָא לְצַד לְוָתִי וְהָא בֵּיהּ מְגִלַּת סִפְרָא: י וּפָרַס יָתַהּ קֳדָמַי וְהִא כְתִיבָא מֵאֲפָּהָא וּמֵאֲחוֹרָהָא מַה דַּהֲוָה מִן שָׁרְיָא וּמַה דְּעָתִיד לְמֶהֱוֵי בְּסוֹפָא וּכְתִיב בַּהּ דְּאֵם יֶעְבְּרוּן בֵּית יִשְׂרָאֵל עַל אוֹרַיְתָא יִשְׁלְטוּן בְּהוֹן עַמְמַיָּא וְאִם יַעֲבְדוּן יָת אוֹרַיְתָא יְסוּף מִנְּהוֹן אֲלָיָא וְדִוָּנָא וְתִינַחְתָּא: א וַאֲמַר לִי בַּר אָדָם יָת דְּמִתְיְהִיב לָךְ קַבֵּיל בְּגַוָּךְ מַה דְּכְתִיב בְּמָגְלָתָא הָדָא וַאֲזֵיל וְאִתְנַבֵּי עַל בֵּית יִשְׂרָאֵל: ב וַאֲרְכֵינִית יָת נַפְשִׁי וַאֲחַכִּיבִינִי מַה דְּכְתִיב בְּמָגְלָתָא הָדָא: ג וַאֲמַר לִי בַּר אָדָם נַפְשָׁךְ הַסְבַּע וּמֵעֲךְ תְּמַלֵּי אִם תְּקַבֵּיל מַה דְּכְתִיב בְּמָגְלָתָא

וְהִנֵּה־בוֹ מְגִלַּת־סֵפֶר: י וַיִּפְרֹשׂ אוֹתָהּ לְפָנַי וְהִיא כְתוּבָה פְּנִים וְאָחוֹר וְכָתוּב אֵלֶיהָ קִינִים וָהֶגֶה וָהִי: ג א וַיֹּאמֶר אֵלַי בֶּן־אָדָם אֵת אֲשֶׁר־תִּמְצָא אֱכוֹל אֱכוֹל אֶת־הַמְּגִלָּה הַזֹּאת וְלֵךְ דַּבֵּר אֶל־בֵּית יִשְׂרָאֵל: ב וָאֶפְתַּח אֶת־פִּי וַיַּאֲכִלֵנִי אֵת הַמְּגִלָּה הַזֹּאת: ג וַיֹּאמֶר אֵלַי בֶּן־אָדָם בִּטְנְךָ תַאֲכֵל וּמֵעֶיךָ תְמַלֵּא אֶת הַמְּגִלָּה הַזֹּאת אֲשֶׁר אֲנִי נֹתֵן אֵלֶיךָ וָאֹכְלָה

ת"א כסדרין בה: ת"א ניחא ואתחבי כל: והתי

רש"י

(כתמית ל"ג): (י) פנים ואחור. מה דכתוב מן שרויא ומה דעתיד למהוי בסופיה: קינים. פירעניתם של נביאים כעולם הזה: והגה. מתן שכרן שיכנסו עליו לעתיד לבא: והי. נהי על רשעים לעולם"ב:

ג (ג) ואכלה והתי בפי וגו'. וקבלתיה והוו פתגמיה

ית דמתיהיב לך קבל מה דכתיב במגלתא הדא: (ב) ואיכלני. וחכמני: (ג) במטך האכל ומעיך תמלא. כלומר שים דבריה הילו בליבך: ואכלה והתי בפי כדבש למתוק. ואע"פ שכתוב עליה קינים והגה והי.

רד"ק

והנה בו מגלת ספר. זכר חיד זכר ונקבה וברוב היא לשון נקבה וכן בלשון זכר יכהוב ידו לה': (י) ויפרש. והיא כתובה פנים ואחור. פנים יקרא הצד שכותבין בו שהוא נגד פני האדם ואשר התחיו יקרא אחור: וכתוב אליה. כמו עליה: קינים והגה והי. כולם לשון נהי וספד ואלה הקינים היו על ישראל: (ג) ויאמר אלי. את אשר תמצא אכול. פי' אשר הבצא בידי מה שאני נותן לך אכול: (ב) ואפתח את פי. הכל דרך כשל שכתבנו ותרגם יונתן ית נפשי ואחכמני מה דכתיב במגלתא הדא: (ג) ויאמר אלי. במנך האכל. דרך משל שלא יקיא מהיך פיו אלא יאכיל בתוכו ותרגם יונתן ית נפשך תשבע: את המגלה. פי' כן. וכן הם יצאו את

מצודת דוד

(י) ויפרוש. כיד סופר פרסם המגלה לפני והיתה כתובה משני צדדיה מלפנים ומאחור כנהוג בני המדם הקולמוס ומה שכתוב מחולי המגלה מצאתי בספרי אליה. וסיפ כתוב עליה קינים והגה והי ומצאתי בספרי נהי ומספד המתעסקים על כעות ישראל ולבותיו:

ג (ה) את אשר תמצא. כ"ל כל הכתוב במגלה בין בפנים בין באחור: אכול. כ"ל לגמור וקבל המתיב: אכול וגו'. ומפני תלמוד ומקבל את דברי המגלה אז לך דבר וגו' שם הדבריס שכתב לפנין: (ב) ויאכילני. כ"ל שם כפי ולמדני את דברי המגלה: (ג) במעך תאכל וגו'. ולפ שקיפס כ"ל לכוב הדבר ולא חסירים מדעתו לבשמס: ואוכלה. שקבלתי דברי המגלה והיתה בפי כדבש

פירוש ע"ט

וְהִנֵּה בו מְגִלַּת סֵפֶר אוֹג נוּן אִין דֶעֶר הָאנְט אִיז צַיְיכְן
וַיִּשְׁרֹד בְּעֻנְעֶר בְּרִיף: י) וַיִּפְרֹשׂ אוֹתָהּ לְפָנַי אוֹג עֶר הָט
פַּר שְׁפְּרַיְיט דִי מְגִלָּה פַּר מִיר וְהִיא כְתוּבָה פְּנִים וְאָחוֹר
אוֹג זִיא אִידְיְינְוִיעִן גִישְׁרִיבְּעֶן פּוּן פְֿארִינְט אוֹג פּוּן
אוּנְטָעֶן יְקְלוֹמֶר פּוּן בַּיְיידֶע נַיְיטָעֶן) וְכָתוּב אֵלֶיהָ קִינִים
וְהֶגֶה וְהִי אִיז גִישְׁרִיבְּן אוֹף דֶר מְגִלָּה
קְלָאג פּוּן פוּרְעֶנְיוּת וְוֹאס עֶם וְוֶעט זַיין בְּשַׁעַת אִז
יְרוּשָׁלַיִם וְוֶעט חֻרוּב נְיְיעֶרְן):

ג (א) וַיֹּאמֶר אֵלַי בֶּן אָדָם אוֹג נָאט הָאט גִיזָאגְט צוּ מִיר

מנחת שי

כה ומיין בפירוש רש"י וכו"ק: (י) ויפרוש הוכיח לפני. מלת שפ"ה בפרשה פלג: קינים והגה. לפי התלופים ומפקנה מפרשיים חסר יו"ד. כמ"פ מנין ועיין מ"ש בדה"ל פ' סוף סיון ג': והגה. בדה"ל פסוק חוכיה לא בתה"ך: ג (ב) ויאכלני. במקום כפרים ממסר עליו ליח חסר ו"ם אות ומעבר עליו ומפה כי: (ג) ואכלה. בכל כפרים מדוייקים בה"ל רפה אחת מפפת ובמפתח כי ממסר עליו ליח וחד ואכלה מליה כני. וחד מחני אכלה בשלה. וחד ואכלה: מלוחי:

מצורת ציון

ע"ם שיש בו כפולי דברים: (י) קינים. מלבון קינה: והגה. ענין כהמיה כעין יגלה וכן מהגה כיונה (ישעיה ל"ח): והי. כיל ענין מספד וכני:

וַתְּהִי בְּפִי כִּדְבַשׁ לְמָתוֹק׃ ד וַיֹּאמֶר אֵלַי בֶּן־אָדָם לֵךְ־בֹּא אֶל־בֵּית יִשְׂרָאֵל וְדִבַּרְתָּ בִדְבָרַי אֲלֵיהֶם׃ ה כִּי לֹא אֶל־עַם עְמְקֵי שְׂפָה וְכִבְדֵי לָשׁוֹן אַתָּה שָׁלוּחַ אֶל־בֵּית יִשְׂרָאֵל׃ ו לֹא וְאֶל־עַמִּים רַבִּים עְמְקֵי שָׂפָה וְכִבְדֵי לָשׁוֹן אֲשֶׁר לֹא־תִשְׁמַע דִּבְרֵיהֶם אִם־לֹא אֲלֵיהֶם שְׁלַחְתִּיךָ הֵמָּה יִשְׁמְעוּ אֵלֶיךָ׃

הָא דִי אֲנָא יָהֵב לָךְ וְקַבֵּל יְהֵא וְהָוֵי פְּתִגְמָהָא בְּפוּמִי כִּדְבָשׁ חֲלֵי׃ ד וַאֲמַר לִי בַּר אֲדָם אֲזַל זְוַח בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְתִנַּבֵּי בְּפִתְגָמַי נְבוּאָתִי לְהוֹן׃ ה אֲרֵי לָא לְוָת עַם עְמִקֵי מְמַלֵּל וְקִירֵי לִישָׁן אַתְּ שְׁלִיחַ לְאִתְנַבְּאָה אֱלָהִין לְוָת בֵּית יִשְׂרָאֵל׃ ו לָא לְוָת עַמְמִין סַגִּיאִין תַּקִּיפֵי מְמַלֵּל וְקִירֵי לִישָׁן דְּלָא תִשְׁמַע פִּתְגָמֵיהוֹן אִלּוּ לְוָתְהוֹן שְׁלַחְתָּךְ אִינוּן

מהר"י קרא

היו הדברים בפי כדבש למתוק. כלומר ששמחתי לילך (בשליחותך) [בשליחותו]: (ו) לא אל עמים רבים עמקי שפה וכבדי לשון אשר לא תשמע דבריהם אם לא אליהם שלחתיך.

אליהם שלחתיך וגו'. לשון שבועה הוא אם אליהם שלחתיך הי אני אם לא המה ישמעו אלך ומקרא מסורס הוא:

רש"י

בפומי כדבש מלי: (ה) עמקי שפה. סיהת להם לשון עמוק מאיך מכיר בו: אל בית ישראל. כי אל בית ישראל מלוקח אני שולחך אבר לשומע ללשונך: (ו) אם לא אליהם שלחתיך. לשון שבועה הוא אם אליהם שלחתיך הי אני אם לא המה ישמעו אלך ומקרא מסורס הוא:

רד"ק

העיר כמו תן העיר: ואוכלה. אכלתי את המגילה ותהי בפי כדבש למתוק והאכלתני את בפני שלא הקאתיה: למתוק. כמו מתוק והלמ"ד מורה על העצם ויפסיק וגלתה וכן לאמות חמש והדומים להם שכתבנו בספר מכלל רוצה לומר שקבלה ולמדה ברצון טוב ובלב טוב: (ד) ויאמר אלי. ודברת בדברי. בלשון אשר אני מדבר לך כן תדבר אליהם כי אינם לועזות שלא יבינו לשונך: (ה) כי לא אל עם עמקי שפה וכבדי לשון. כפל

מצודת ציון

ג (ה) עמקי. כ"ל קשה: שפה. כן יקרא לשון עם כמו ושפס תחת לכולם (דברים י"ח): (ו) השמע. ענין הכנה: אם לא. הוא ענין שבועה לחזק המאמר אם לא כן יהיה כזאת וכזאת

מצודת דוד

העיר כמו תן העיר: ואוכלה. אכלתי את המגילה ותהי בפי כדבש למתוק והאכלתני את בפני שלא הקאתיה: למתוק. כמו מתוק והלמ"ד מורה על העצם ויפסיק וגלתה וכן לאמות חמש והדומים להם שכתבנו בספר מכלל רוצה לומר שקבלה ולמדה ברצון טוב ובלב טוב: (ד) ויאמר אלי. ודברת בדברי. בלשון אשר אני מדבר לך כן תדבר אליהם כי אינם לועזות שלא יבינו לשונך: (ה) כי לא אל עם עמקי שפה וכבדי לשון. כפל

משלי חכמים

ג (ה) כי לא אל עם עמקי שפה וכבדי לשון וגו'. דבר ענין אין לתמוה אמניד פון ריסלאנד איז נעקומען אין איסלויא אוא איז ארין נעקומען אין אשהול אוא ער האם אנגעהויבין זאגין אדרשה שפתים אוף פסוקים ביז ער האם אנגעהויבין זאגין כוכר. וויא זיי האבן גיהערט דעם מאמר. זאגען עפליכע פעגשטשין צוגעזאגען צום בעגיר אוא האבין ניזאגט צו אים וואם טוט אייך זאגין או מיר פארשטייען נים וואם איר זאגט מיר קענען נים אייער שפראכע. פארם אין רוסלאנד דארם ווען קיין הערן אייער דקשה ווייל זיי פארשטייען אייער שפראכע. דעמ בעגיר האם אויסגיהערם זאגין אוא איז אנעקענענען פון שוהל. אוא האם נעריגנען אפיר אוא איז אנעוטע ניטארין. ביי נאכם איז ער נעקומטען נעכטיגען אין אנאסם הויז. האם ער דארם ניטלאפין אסוחר פארם מים חתורה. ער האם נעקומפם ביי דעם סוחר זייע חתורות אוא האם זיי ארויסגענאסם אויף זיין ווארין אוא האם אויסגיכאהן די מנידשע קלייד ער אוא דאם אנגיכאהן סוחרישע קלייד ער אוא איז צוריק ארין ניפארין

איך לעב) אם לא אליהם שלחתיך ווען איך נאל דיך שיקן צו זיי נביאות נאנין אויב זיי וואלטין נים צוא דו קאנסט נים פר שטיין זייערע רייד אוג זיי קאנין נים מר שטיין רייע רייד שיק איך דיך (דא שווער

נהערט

קַבְּלִין מִנָּךְ׃ ז וּבֵית יִשְׂרָאֵל לָא יֵאבוֹ לְשִׁמְעָ֥ אֵלָ֖יִךְ
יִשְׂרָאֵל לָא מְיַבְּנִין לְקַבָּלָא
מִנָּךְ אֲרֵי לֵית אִינּוּן צָבְיָן
לְקַבָּלָא לְמֵימְרִי צָבֵי
כָּל בֵּית יִשְׂרָאֵל חֲצִיפֵי
אַפִּין וְתַקִּיפֵי לִבָּא אִינּוּן׃
כִּ֣י־אֵינָ֤ם אֹבִים֙ לִשְׁמַ֣ע אֵלַ֔י כִּ֚י כָּל־
בֵּ֣ית יִשְׂרָאֵ֔ל חֲזֵק־מֵ֥צַח וְקִשֵּׁי־לֵֽב
ח הָא בַּיְתָא יַת אַפָּךְ
תַּקִּיפָא וְיַת לִבָּךְ
אַפֵּיהוֹן וְיַת בֵּית עֵינָךְ
חַסִּין כְּקִבְלֵיהּ
עֵינֵיהוֹן׃ ט כְּ֣שָׁמִ֔יר חָזָ֥ק מִצֹּ֖ר נָתַ֣תִּי
דְשָׁמִירָא תַּקִּיפָא
שְׁמָעְרָא כֵּן יַהֲבִית יַת
מִצְחָךְ לְאֵ֣תִּירָ֔א אוֹתָ֖ם וְלֹא־תֵחַ֣ת
בֵּית עֵינָךְ חַסִּין כְּקִבְלֵיהּ
כֵּית אַפֵּיהוֹן לָא הַדְהַל
מִפְּנֵיהֶ֑ם כִּ֥י בֵ֖ית מְרִ֥י הֵֽמָּה׃ י וַיֹּ֣אמֶר אֵלָ֔י
אָנְהוֹן וְלָא הַתְבָּר מִן
קֳדָמֵיהוֹן אֲרֵי עַם סָרְבָן אִינּוּן׃ יא וְאָמַר לִי בַּר אֱנָשָׁא יַת כָּל פִּתְגָמַי דַּאֲמַלֵּיל עִמָּךְ קַבֵּיל

רש"י

(ט) כשמיר. מין תולעת הוא שמרחיקין לוחו על החבן והוא נבקעת כענבו (הגה"ה) ל"א שמיר לשון סלע חזק וכתרגום ירושלמי הוא תרגום של צור וכ"ת מצור המלמים (לכרים ח') שמיר עמרו. ויש מפתע שמיר הברזל החזק כי כמו שנקרא הצור החזק שמיר כמו כן נקרא הברזל שמיר בשביל חזקו נשבעים לך: (ח) הנה נתתי את פניך חזקים לעומת פניהם. לפי שאתה שלוח אל עם חזק מצח. אתה צריך חיזוק. הריני נותן פניך חזקים לעומת פניהם: (ט) כשמיר חזק מצור. שהשמיר בוקע את הצור. כן מצחך: לא תירא אותם ולא

מהר"י קרא

אע"פ שהם עם עמקי שפה וכבידי לשון והיו מביאים מליץ בינך ובינם שיבינו מה תדבר ויהיו שומעים לך: (ז) ובית ישראל. שאני שולחך אצלם. אע"פ שאינן לא עמקי שפה ולא כבדי לשון לא יאבו לשמוע אליך כי אינם אובים לשמוע אלי כי כל בית ישראל חזקי מצח וקשי לב המה. והוא הדבר נורם. אע"פ שהם מכירים בלשונך לא יאבו לשמוע אליך. אבל האומות מתוך שרבי לבב המה אילו אליהם שלחתיך יחד נשבעים לך: (ח) הנה נתתי את פניך חזקים לעומת פניהם. לפי שאתה שלוח אל עם חזק מצח. אתה צריך חיזוק. הריני נותן פניך חזקים לעומת פניהם: (ט) כשמיר חזק מצור. שהשמיר בוקע את הצור. כן מצחך: לא תירא אותם ולא

רד"ק

ישמעו אליך אף על פי שלא יבינו לשונך ולא תבין לשונם הם יבקשו כי שיפרש להם נבואתך: (ז) ובית ישראל לא יאבו לשמוע אליך. ולמה לא יאבו לשמוע אליך כי אינם אובים לשמוע אלי לא מפני שבואסים בך אלא בפני שכואסים המה בדברי ובתוכחתי: (ח) הנה נתתי את פניך חזקים. שלא תירא

מצודת דוד

(ז) ובית ישראל. מפני כי אינם יכולים לו יאבו לשמוע אליך שם כי חמתי להם כמדובר מלמעלה כי אינם רוצים לשמוע גם לפני ל"ל אף כדור כדכתיב מאד יגו מפי מיכה מקובלים על נכביהם: חזקי מצח. כן יאמר על מי שהוא מצוי ביותר בהוא מדיני מלמו ומחזקו וכן ומלמך נהובה (ישעיה ע"ח): (ח) את פניך חזקים. להעיז למולם ביותר כדי הרלות להם הכעטה מה: ואת מצחך וגו'. כפל הדבר כמ"ש: (ט) כשמיר. כמו השמיר בהוא חזק מן הלוט כן נתתי לה שלהן חזק מעולם: כי בית מרי המה. ל"ל הטעם אני לכך אתה לא

פירוש ע"ט

גֵּיהֲנֹרֶם צוּ דִּיר: (ז) וּבֵית יִשְׂרַאֵל לֹא יֹאבוּ אוּנ דָם בֵּית יִשְׂרָאֵל חְאטְשָׁע זַיֶער לָשׁוֹן אִיז נָלַיִךְ מִיט דַיין לָשׁוֹן פוּן דָעסְטָ וְוָעלְן זַיי פָארְט נִיט וְוָעלְן צוּא הָערִין צוּ דִיר כִּי אֵינָם אֹבִים לִשְׁמוֹעַ אֵלַי וְואהרוּם זַיי וְוִילְן נִיט צוּ הָערִין צוּ מִיר כִּי כָּל בֵּית יִשְׂרָאֵל דָעם דָם נַאנְצָע הוּיז גִיוִינְד פוּן דִיא יִשְׂרַאֵל וָעגִין שְׁמָארְקָע שְׁטָערְנִים אוּנ הָארְטָע הָערְצָער מֵעז צוּא זַיין: (ח) הִנֵּה נָתַתִּי אֶת פָּנֶיךָ נוּן אִיךְ הָאבּ גִינְעבְּן דַיין פָּנִים שְׁטָארְק צוּ אֲקָעגְן זַיערָע פָּנִים וְאֶת מִצְחֲךָ אוּנ דַיין שְׁטָערְן נָאל זַיין שְׁטָארְק צוּא אֲקָעגְן זַיערָע שְׁטָערְן: (ט) כְּשָׁמִיר חָזָק מִצֹּור נָתַתִּי אֶזוי וויא דָער וואריר וואס הַיסְט שְׁמִיר אִיז שְׁטָארְקָער פוּן אַשְׁטֵיין דְהַיינְט וְוָען מָען הָאלְט אִים אִיבָּר אַשְׁטֵיין יָעֲרְט דָר שְׁפָאלְטָן אֲקָעגְן אִים) אָזוי הָאבּ גִינְעבְּן דַיין שְׁטָערְן שְׁטָארְקָר פוּן זַיער שְׁטָערְן לֹא תִירָא אוֹתָם וגו' דוּא זָאלְסְט קֵירְן מוֹרָא נִיט הָאבְּן פָאר זַיי אוּנ זָאלְסְט נִיט אַנְטְסָן פוּן פָאר זַיי הָאטְשָׁע זַיי וָעגִין אַיין וויידָער שְׁפָעגִיג הוּיז גִיוִינְד: (י) וַיֹּאמֶר אֵלַי אוּנ זָאט הָאט גִיוִינְט צוּא מִיר בֶּן אָדָם

בֶּן־אָדָם אֵת־כָּל־דְּבָרַי אֲשֶׁר אֲדַבֶּר
אֵלֶיךָ קַח בִּלְבָבְךָ וּבְאָזְנֶיךָ שְׁמָע׃ יא וְלֵךְ
בָּא אֶל־הַגּוֹלָה אֶל־בְּנֵי עַמֶּךָ וְדִבַּרְתָּ
אֲלֵיהֶם וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם כֹּה אָמַר
אֲדֹנָי יְהוִה אִם־יִשְׁמְעוּ וְאִם־יֶחְדָּלוּ׃
יב וַתִּשָּׂאֵנִי רוּחַ וָאֶשְׁמַע אַחֲרַי קוֹל
רַעַשׁ גָּדוֹל בָּרוּךְ כְּבוֹד־יְהוָה מִמְּקוֹמוֹ׃
יג וְקוֹל ו כַּנְפֵי הַחַיּוֹת מַשִּׁקוֹת אִשָּׁה

בְּלִבָּךְ וּבְאוּדְנָךְ שְׁמַע׃ יא וְאֱתָא אֱמַל לְוָת בְּנֵי
גָלוּתָא לְוָת בְּנֵי עַמָּךְ
וְתִתְנַבֵּי לְהוֹן וְתֵימַר
לְהוֹן כִּדְנָן אֲמַר יְיָ
אֱלָהִים אִם יְקַבְּלוּן
אוֹלְפָן וְאִם יְתִמְנְעוּן
מִלְּמֶחֱמֵי׃ יב וּנְטָלַתְנִי
רוּחָא וְשָׁמְעֵית בָּתְרַי
קָל זְיָע סַגִּי דְּמִשְׁבְּחִין
וְאָמְרִין בְּרִיךְ יְקָרָא דַיְיָ
מֵאֲתַר בֵּית שְׁכִינְתֵּיהּ׃
יג וְקָל גַּפֵּי בְּרָיָתָא נַקְשָׁן
חד

ת"א כעוד ה'. פקידה כעוד פד ה

מהר"י קרא

תחת נסניהם. ואע"פ שבית כרי המה לך בא אל הגולה וגו': (יב) **ותשאני.** להוליכני אל הגולה (בשליחותך) [בשליחותו]. שכן מצינו במקום אחר שרוח ה' נושא את נביאים בשליחותו ממקום למקום כמו שמצינו באליהו, ילכו נא ונבקשו את אדוניך פן נשאו רוח ה' וגו'. וכסבור הייתי שכשם שראיתי אני מראות אלהים הכתוב בענין הפמפורש. כמו כן יהיו מכורין בו ורואין את כבודו מלאכי רעש ושרפים וחיות הק"ש. אבל מתוך ששמעתי שהיו מקלסין בלשון הזה ברוך כבוד ה' ממקומו למדתי פתוך קילוסן שלא נודע להם אי זה מקומו: (יג) **וקול**

מנחת שי

(יא) ולך בא אל הגולה. ממקום כפירים ולך בכפיר הלמ"ד והולם מלמעלה מכוונת כי' להתחיל ולך ל"ל ולקרותם ואם כשנים כמ"ש בפסוק הפסיק ביניהם ואמרת אליהם בני הגולה אשר הוא שלוח אליהם בכתוב אחר כ"כ על נהר כבר: הגולה. ר"ל בני הגולה או שירושו הכנסת הגולה: ודברת אליהם ואמרת אליהם. כפל ענין במלות שונות לחזק הענין ר"ל שיאמר להם פעם אחר פעם אולי ישמעו ות"ו ותתנבי להון ותימר להון: (יב) **ותשאני רוח.** במראה הנבואה נדמה לי שנשאתני רוח ללכת אל הגולה: ואשמע אחרי קול רעש גדול ברוך כבוד ה' ממקומו. כשנשאתני הרוח שמעתי קול אחרי במקום הנבראה שהייתי שם והקול היה אומר ברוך כבוד ה' ממקומו ר"ל כשיסר ממקומו כעל הבמורת מבין שני הכרובים כי ישראל היו מחסרים כבודו בהיותו ביניהם בפסל הקנאה המקנה ובאולי נתוסף כבודו בהיותו מהם ולשון ברכה היא תוספת טובה וכבוד וכן אמר למשה וכבוד אלהי ישראל נגלה כעל הכרוב אשר היה עליו על כסהו הכבוד. והחכם הגדול רבינו משה ז"ל פירש ממקומו כפי מעלתו ועצם חלקו במציאות: (יג) **וקול כנפי החיות.** כמו שאמר למעלה ואשמע

רש"י

(פס"ק): (יא) **כה אמר ה' אלהים.** הכהוהו הוזהו לומרה מליכם: **אם ישמעו ואם יחדלו.** אתה אמור אותה מליהם: (יב) **ותשאני רוח.** לאחר שנמר דבריו נזה לל הרוח לשתי לל המקום אשר בני הגולה עם: (יג) **משיקות.** לשון כשיקה מקושות זו לל זו ושיר כשמע

רד"ק

והדומים לי אחר שתשמע באזניך קח בלבבך שלא תשכח מח ששמעת: (יא) **ולך בא אל הגולה.** הוא היה במקום אחד ומקצת

מצודת ציון

מצור. מסגר: (יג) **משיקות.** מלשון נשיקה כי כהנשקן זו לזו

(ימיה ל"ח) וכ"ל קח בקלם סיתם על כי לתימי: (יא) **אל הגולה.** על מנני הגולה אשר יהיו בגולה: **ודברת אליהם ואמרת אליהם.** כ"ל פעם אחר פעם מדבר אליהם ומוכיחם בדבר ה' לומר בכל פעם כה אמר ה': **אם ישמעו.** לומר אפי כשמו כין ישמעו לך כין יחדלו ממעשו: (יב) **ותשאני רוח.** כרוח נשא גדול לומר כרוך כבוד ה' ממקומו לומר על ממעד מקומו שכהיכל ממקומו קס"ק לא יסיס כרוך ומהולל כבוד ה' כמו שסיס עכיולו ממקומו לכיא קס"ק כי אם"ם שסך ממקומו הוא כרוך ומהולל אבל ישמעו אם שם ממקומו שכהיכל הכשיקה מניעים אבל כבוד ה' הוא תמיד כרוך ומהולל: (יג) **וקול כנפי החיות.** כ"ל ואז שמעתי קול כנפי החיות סמין נוגעות זו כזו כלומו מנשקות זו"ז

מצודת דוד

ישמיעו למשוש פמף לעה: (ו) **קח בלבבך.** שמור בלבבך והשמירם בלבב תסיס על כי תתון הממרים כאזניך ודוגמתו קכלותי ואתם אלהים. כ"ל פעם אחר פעם תדבר אליהם ותוכיחם בדבר ה' לומר בכל פעם כה אמר ה': **ודברת אליהם ואמרת אליהם.** כפל ענין במלות שונות לחזק הענין: **אם ישמעו.** לומר אפי כשמו כין ישמעו לך כין יחדלו ממעשו: (יב) **ותשאני רוח.** כרוח נשא גדול לומר כרוך כבוד ה' ממקומו כ"ל כשיסר ממקומו כעל הכרובים כי ישראל היו מחסרים כבודו בהיותו ביניהם בפסל הקנאה המקנה ובאולי נתוסף כבודו בהיותו מהם ולשון ברכה היא תוספת טובה וכבוד וכן אמר למשה וכבוד אלהי ישראל נגלה כעל הכרוב אשר היה עליו על כסהו הכבוד. והחכם הגדול רבינו משה ז"ל פירש ממקומו כפי מעלתו ועצם חלקו במציאות: (יג) **וקול כנפי החיות.** כמו שאמר למעלה ואשמע

משלי חכמים

מצודת דוד. פירוש ע"ט

וגו' **דוא בן אדם אל תיינע ריד וואס איך ועל ביידן צוא דיר נעם ניי דיר אן בין האר־צן אריין אוג מיט רייגע אוערן הער זייא צו:** (יא) **וך בא אל תגולה אוג רייא אוג קום צוא די פאר טרי־בי־ני ליים דהיינו צוא די קינדער פון בין פאלק וזדרת אליהם אוג זאלסט רידין צו זיי אוג זאלסט זאגן צו זיי אזו האט ניזאגט גאט דר האר די נבואה איך זאל ויא איך זאגן אם שמעו וזם יחדלו סי ניי ועלן צו הערן דיינע ריד אוג סי ניי ועלין וך פר מיידן פון צוא הערין (פון דעסט ועגן זאלסט פארט זאגן צוא ני סיין נבואה:** (יב) **(אוג נאך דעם או נאם האט אוף ניהעבט ריידן צו מיר) ותשאני רוח וגו' האט מיך אוונט ניטראגן (צוא דיא בני הגולה) אוג איך האב ניהערט אונטער מיר איין קול פון ציין גרויסן בעש ואוס די כלאכים האבין ניזוגט אוג האבין ניזוגט ברוך כבוד ה' ממקומו גילויבט איז ואסט כבוד פון דעם אורט ואוס זיין שכינה איז דארטין:** (יג) **וקול כנפי החיות וגו' אוג דם קול פון די**

חיות

אֶל־אֲחוֹתָהּ וְקֹל הָאוֹפַנִּים לְעֻמָּתָם
וְקוֹל רַעַשׁ גָּדוֹל: יב וְרוּחַ נְשָׂאַתְנִי
וַתִּקָּחֵנִי וָאֵלֵךְ מַר בַּחֲמַת רוּחִי וְיַד־
יְהוָה עָלַי חָזָקָה: יג וָאָבוֹא אֶל־הַגּוֹלָה
תֵּל אָבִיב הַיֹּשְׁבִים אֶל־נְהַר־כְּבָר
וַאֲשֶׁר הֵמָּה יוֹשְׁבִים שָׁם וָאֵשֵׁב שָׁם
שִׁבְעַת יָמִים מַשְׁמִים בְּתוֹכָם: יד וַיְהִי

ד אל־אחותה וקול האופנים לעמתם וקול רעש גדול: יב ורוח נשאתני ואשמע אחרי קול רעש גדול ברוך כבוד יי ממקומו: יג וקול כנפי החיות משיקות זו בזו וקול האופנים לעומתם וקול רעש גדול: יד ורוח נשאתני ולקחתני ואזלת מרירות ברוח תקוף רוחי ונבואה מן קדם יי עלי חזקה: טו ואתיית לות בני גלותא לתל אביב דיתבין על נהר כבר וחינין דיתבין תמן שבעא יומין על תקוף רוחי ואנין בצלותי קדם יי:

מצורת דוד

וזה היה סלוק הכבוד ומלת הפיום מלרכי התרכבה עופפים מכם וכפיהתן יעופו הכפים זה בזה ומתמשים קול: וקול האופנים לעומתם. גם במעמדי קול המופנים כנהם מתנגנים וכיה קולם בעומת קול כנפי החיות וכמה להם: וקול. וכיה קול רעש גדול: (יד) ורוח נשאתני. מזה למדנו לומר הרוח נשאה אותי מתקומי לקח אותי מכם אל מקום אחר: ואלך. שם הלכתי כמר נפש בהמת רוח בלתך המילר ודומה. שכוח מלא תימה וכעס ולהגתי כי על כי הלך סלוק הכבוד מבית קד"ק: ויד ה'. כח חזק הנבואה היתה עלי מזקה ללכת אל בני הגולה לנחמות להם: (טו) אל הגולה תל אביב. לתל תבוא כם מקום: משמים. משתומם

מהרי"ו קרא

כנפי החיות משיקות. אל חבירתה בהנשאם מעל הארץ לעוף בכנפיהם וכנפיהם פרורית בדי לעוף או בשיח *) כנפיהם נגיעות כנף אל כנף כמו שכפרש והולך משיקות אשה אל אחותה: וקול האופנים לעומתם. שהרי בהנשא החיות מעל הארץ ינשאו האופנים לעומתם. ושני קולות הללו קול כנפי החיות וקול האופנים יחברון קול רעש גדול: (יד) ורוח נשאתני. ואלך מר בחמת רוחי. כאדם שבניו בשוח בשורה של פורענות והולך ברוח כהה והוצה לכבוש ולחתלים את הדבר. ואף אני היה בדעתי להתלים הפורענות מלהניד לישראל: ויד ה' עלי חזקה. ויל כרחי יד ה' עלי חזקה ומבריחני להניד: (טו) תל אביב. שם מקום: משמים. שותק בתוכם שלא התאוניתי אמר לי הקר"ה מה אתה יושב ושותק והלא צוית עתיד להניד להם יום אניש. ועד שאני יושב ניטמים בתוכם.

רד"ק

*) תוס' ני' משיקות

את קול כנפיהם יפי' משיקות שהם נושקות זו לזו כמו שאמר הכתוב אשה אל אחותה ית"ל נקשן חד לחד כלומר דופקות זו בזו ככי וארכיביהיה דא לדא נקשן: וקול רעש גדול. והיה הקול רעש גדול ושמיעתו זה הקול שהם אהדה מורה על טהירות הנסיעה והאופנים משמיעים קול בלכתם וכן קול כנפי החיות כמו שפי' למעלה: (יד) ורוח נשאתני. במראה הנבואה היה וזה מה שאמר למעלה ותשאני רוח אלא לפי שהפסיק בשמיעת הקול חזר ואמר ורוח נשאתני ובמראה הנבואה היה תנשיאה והלקיחה וכן אמר למטה ורוח נשאתני ותביאני כשרימה אל הגולה במראה רוח האלהים וכל מה שכתוב עד אותי הפסוק הכל היה במראה הנבואה ובואו אל הגולה תל אביב וישבתו שם שבעת ימים משבים וסקץ ז' ימים שב אליו הדבר וצאתו אל הבקעה וכן קח לך לבינה שכב על צדך קח לך חמים קח לך חרב חדה תכל היה במראה הנבואה וכן בישנה הששית אני יושב בביתי וכל הזקנים עד פסוק ורוח נשאתני והביאני בשרימה גו' ולא הורישה לדבר אליהם ולהוכיחם עד אותו הנת כמו שאמר ואדבר אל הגולה וגו' ואלך מר בחמת רוחי. רוצה לומר מר נפש כמו שאמר בחמת רוחי: ויד ה' עלי חזקה. יד הנבואה: (טו) ואבוא. תל אביב. שם מקום כמו תל מלח תל חרשא ואולי הוא אחד מהם: אל נהר כבר. כמו על נהר כבר: ואשר. כתיב ואשב קרי והכתוב רוצה לומר ואכשר ראיתי הבה יושבים ואשב שם ויותמן תרגם וה ונחית בינתון והשני ויהיבית כמשבשנו והקדי כמשמעו ואשב ומה שאמר הבה יושבים ר"ל ואשב כמו שהיו הבה יושבים ואשר ענין הזוק ואמר אחר כך ואשב שם שבעת ימים משמים בתוכם תמה וכנהל וי"ת שתיק: (טז) ויהי מקצת שבעת ימים.

מצורת ציון

כלומר משקות זו לזו: (יד) בחמת. מלי תימה וכעס: (טו) משמים. טעין ממלון ובהיקה כמו משתומם כשעה מדע (דניאל ד'):

מנחת שי

קמץ מר מן מר נסוג לך לך אל תתן פ"ת ברי"ש: (טו) תל אביב כפי ואמר ואשב קרי: (טז) ויהי מקצת שבעת ימים ויהי דבר ה' אלי לאמר. מתלת פסוקים פסקא מאחדות פסוק ואפשרי פסוד אין כאן פסקא ע"ש:

פירוש ע"ט

חיות האבן ניקושט אוג ניקלאפט איינג אין דאר
אנדערער אוג דורך דעם קלאפן איז שרעה ניוואר
ניהערט ווערן הויזפים ליכטיג אוג דאס קול פון דיא
אופנים איז ניוועז צו אקעגן זיי בלוטר גלייך צוא
זייער קול ווען גרוס גדול אוג דם קול איז ניוועז מיט
גרוס רעש: (יד) ורוח נשאתני ותקחני אוג אווינט הט
מיך ניטראגין אוג האט מיך צו ניגנומן פון דארטין
צו איין אנדער ארט ואנך מר בחמת רוחי אוג איך בין
גינאנגן מיט איין ביטערניש מיט דעם גרים צארין
פון מיין גיסט (ווארום עם הט מיך ייער גיהארט
צו דר ערנען מיין פאלק) ויד ה' עלי חזקה אוג נאטס

מִקְצֵה שִׁבְעַת יָמִים * וַיְהִי דְבַר־
יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר: יז בֶּן־אָדָם צָפֶה
נְתַתִּיךָ לְבֵית יִשְׂרָאֵל וְשָׁמַעְתָּ מִפִּי
דָּבָר וְהִזְהַרְתָּ אוֹתָם מִמֶּנִּי: יח בְּאָמְרִי
לָרָשָׁע מוֹת תָּמוּת וְלֹא הִזְהַרְתּוֹ
וְלֹא דִבַּרְתָּ לְהַזְהִיר רָשָׁע מִדַּרְכּוֹ
הָרְשָׁעָה לְחַיֹּתוֹ הוּא רָשָׁע בַּעֲוֹנוֹ יָמוּת
וְדָמוֹ מִיָּדְךָ אֲבַקֵּשׁ: יט וְאַתָּה כִּי־
הִזְהַרְתָּ רָשָׁע וְלֹא־שָׁב מֵרִשְׁעוֹ וּמִדַּרְכּוֹ
הָרְשָׁעָה הוּא בַּעֲוֹנוֹ יָמוּת וְאַתָּה אֶת־

שִׁבְעָא יוֹמִין וַהֲוָה
פִּתְגָם נְבוּאָה מִן קֳדָם
יְיָ עִמִּי לְמֵימָר: יז בַּר
אֱנָשׁ מַצְיָתָךְ לְבֵית
יִשְׂרָאֵל וּתְקַבֵּל מִמֵּימְרִי
פִּתְגָם וְתוֹהֵי יַהֲוֹן
מְלָּחֲצֵי קֳדָמָי: יח בַּד
אֲמָרִית לִרְשִׁיעָא מֵימָת
תְּמוּת וְלָא אַזְהַרְתֵּיהּ
וְלָא מַלֵּילְתָּא לְאַזְהָרָה
רִשְׁיעָא מֵאוֹרְחֵיהּ
דִּרְשִׁיעָא לְקַיָּמוּתֵהּ הוּא
רִשְׁיעָא בְּחוֹבֵיהּ יְמוּת
וְדִמְוֵי מִן יְדָךְ אֶתְבַּע:
יט וְאַתְּ אֲרֵי אַזְהַרְתָּא
רִשְׁיעָא וְלָא תָב מֵחוֹבֵיהּ
וּמֵאוֹרְחֵיהּ דְּרִשְׁיעָא
הוּא בְּחוֹבֵיהּ יְמוּת
וְדִילָךְ מִן יְדָךְ אִתְבַּע
יָת נַפְשָׁךְ שֵׁיזְבְתָּא:

ת"א (פס' כתתיך). פס' שער ק':

מהר"י קרא — פסקא באמצע פסוק

לישראל. כצופה הזה שיושב על המגדל וראה חרב באה לעיר אם יתקע בשופר ויזהיר את העם נמצא מציל את בני העיר

רש"י

(יז) צפה נתתיך. למה אתה שותק הלא כצופה שמעמידים על המגדלים לראות מי יבוא

גייסות לעיר יתקע כשופר להזהיר את העם שיתכנסו ויתחזקו כן נתתיך להזהירם להשמר מן הפורענות שלא תכיחמו

מנחת שי

(יח) מדשנו ומדבכו. בנגיחים עם פיטום קרית"ם וגם בדשנים יפן מויניליפ"ם והוא מדבכו בלא ו"ו בדגש פ"ה כדרך שכתוב בפסוק הקודם וכבל אחר בפרים

רד"ק

סוף השבועה ימים מבואר הוא: (יז) בן אדם צופה. כמו הצופה שמזהיר את העם בבא עליהם האויב: והזהרת אותם ממני. כלומר מיתת כיופתית בעולם הזה או חכרחית לעולם הבא וכן פי' לחיותו כי יש עון עונשו בעולם הזה ויש בעולם הבא ומת שאמר בעוני ימות ואף על פי שלא נזהר לפי שהוא יודע בעצמו שהוא חוטא אעפ"כ אם יהזירנו אפשר שישוב בתשובה: ודמו מידך אבקש. כיון שצויתיך להזהירו כמו שאומר באמרי לרשע כי באמרי לך שתאמר לו בשבי כאילו אני אומר לך והנה אם אתה לא אמרת לו אתה פשעת בנפשו כי היה שב בהזהרתך לפיכך אבקש דמו מידך ואענישך עליו: (יט) ואתה.

מצודת ציון

(סז) מקצה. מסוף: (יז) צופה. שומר הטומד על מגדל לסיור ומגיד מי ומה הבאים אל העיר: והזהרת. מל' מזהיר: (יח) אבקש. כ"ל מדוש נפלם נמול עליו:

מצודת דוד

יוסבים סם והנה ישבתי סם שבעת ימים בתוכם תמה ונכפל ומושתק: (יז) צופה. כמו בחבקוק ב' א' כלשון סם גייסות בסיס להזהיר בני העיר לסיור ולהזהיר לאיש בשמדתיך להזהיר אח הסנה על הסשובה להיות כשאים מהסורבניות הממושלת בהם: ושמעת. (יח) באמרי לרשע. כ"ל בשמרי לך על הכתב שימות ואתה לא הזהרתו ולא דברת להזהיר לרשע מדרכו הרעה ולא היה שב מדרכו ולא היה חוזר מת: (יט) ואתה. אתה לא הפסדת

פירוש ע"ט

צוֹ מִיר צוּ וְאַנְיִן: (יז) בֶּן אָדָם דּוּא בֶּן אָדָם וְאַרוּם
שָׁוְוִיגְטוּ פַּר וְאַר צוֹפֶה נְתַתִּיךָ לְבֵית יִשְׂרָאֵל גְּלֵיךְ וְוִי
אֵיין קוֹקְעֶר אִיז גִישְׁטָעלְט אוֹף דִי טוּרְמִים עֶר וְאל
וְעָהְן אוּב פַיינְט קוּמְן צוּ דִיר שְׁמָאט וְאל עֶר בְּלָאזְן
מִיט אַיין שׁוֹפָר עֶר וְאל דִיר מִיט אַן וְאנְן דָעם פָאלְק
זִי וְאלְן צַארֵיין גַיין אִין שְׁמָאט אוּנ וְאלָן צוּ שְׁלִיסִין
דִי טוּעֶרִין פוּן דָר שְׁמָאט) אזוי הָאב אִיךְ נָאט דִיךְ
יְחֶזְקֵאל אוֹךְ גִיגֶעבְּן אַיין קוֹקְעֶר צוּ דָעם הוּז גִיזִינְד
פוּן דִי יִשְׂרָאֵל וְשָׁמַעְתָּ מִפִּי דָּבָר וְהִזְהַרְתָּ אוֹתָם מֶמֶּנִּי דָאם
דוּא וְאלְסְט הָעֲרִין פוּן מִיין מוּיל אַיין רַייד פוּן
פוּרְעֶנְיוּת אוּנ וְאלְסְט זַיי אִין וְאנְן זַיי וְאלָן זִיךְ הִיטֶן
פוּן מִיר (אִיךְ וְאל דָעם פוּרְעֶנְיוּת גִיט בְּרֶעֶנְגֶן אוֹף
זַיי דַהֵינְוּ זַיי וְאלָן תְּשׁוּבָה טָאן): (יח) בְּאָמְרִי לָרָשָׁע

מוֹת תָּמוּת וְלֹא הִזְהַרְתּוֹ וְעָן אִיךְ נָאג דוֹרְךְ דִיר צוּ אַיין
רָשָׁע שְׁמָארְבָּן וְעָסְטוּ שְׁמָארְבָּן אוּנ דוּא וְחֶזְקֵאל
זָאגְט עָם אִים נִיט אַן וְלֹא דִבַּרְתָּ וגו' אוּנ דוּא רֶעדְסְט
נִיט צוּ וְוארְנֶען דָעם רָשָׁע עֶר וְאל זִיךְ אוּם קֶערִין
פוּן זַיין בֵּייזְען וְעג בְּדִי עֶר וְאל דוֹרְךְ דָעם לֶעבְּן
בְּלִיבְּן הוּא רָשָׁע בַּעֲוֹנוֹ יָמוּת דָער רָשָׁע שְׁמָארְבְּט פוּן
וְעָנֶען זַיינֶע זִינְד וְדָמוֹ מִיָּדְךָ אֲבַקֵּשׁ אוּנ זַיין בְּלוּט וְעָל
אִיךְ זוֹכֶען אוּנ מְאנִין פוּן דִיר (ס"ו עֶר דוּא וְעָסְט
מְקַבֵּל זַיין אַיין עוֹנְש פַּר זַיין מִיתָה וָאוּרוּם וְעָן דוּ
וְאלְסְט אִים אַן וְאנְן עֶר וְאל תְּשׁוּבָה טוּעֶן אֶפְשֶׁר
וְואלְסְט עֶר דִיךְ גִיפָאלְנְט וְואלְסְט עֶר לֶעבֶּן גִיבְּלִיבֶּן):
(יט) וְאַתָּה כִּי הִזְהַרְתָּ וגו' אֶבֶּער וְעָן דוּ וְאנְסְט וּוא אַן
דָעם רָשָׁע עֶר וְאל תְּשׁוּבָה טוּעֶן אוּנ עֶר קֶערְט זִיךְ

ג וְכִי יְתוּב זַכָּאָה מְזַכוּתֵיהּ וְיַעֲבִיד שְׁקַר וְאָתֵין בִּקְלָלָה חוֹבִין קֳדָמוֹהִי הוּא יְמוּת אֲרֵי לָא אִסְתְּהַרְתְּיָה בְּחוֹבָיהּ יְמוּת וְלָא אַדְכְּרָן זַכְוָתַיָּה בַּעֲבַר וּדְמָיָה מִן יָדָךְ אֶתְבָּע: כא וְאַנְתְּ אֲרֵי אַזְהַרְתָּ לְצַדִּיקָא דְּלָא לְמֶחֱטֵי צַדִּיקָא וְהוּא לָא חֲטֵי יְחֵי אֲרֵי אִתְּדַר וְאַתְּ יָת נַפְשָׁךְ שֵׁיזְבְתָּא: כב וּשְׁרַת עֲלַי תַּמָּן רוּחַ גְּבוּאָה מִן קֳדָם יְיָ וַאֲמַר

ת"א ומצוה לצדיק . ועשה פ"ו : קום לך אל הבקעה . נבואה ה' :

מנחת שי

א כשני מוזה"ר (ב) לצדיקו. לקמיה ק"ו

צדקותיו קרי קטן בוק

רש"י

מהר"י קרא

עליהם: (כ) ונתתי מכשול לפניו. כשהוא עושה לכרמו כהנעם ומרחיב עצמו כלילית לחי ונותן עבירה מפורסמת לפניו כדי לגלות מעשיו וכשאני רעה עליו לא יהרהרו אחרי: ולא הזכרנה צדקותיו. פירש רבותינו בתוספתא

רד"ק

פבואר הוא: (כ) ובשוב צדיק. ונתתי מכשול לפניו. המכשול הוא שיעמוד בחטאו וא"א ז"ל פי' המכשול שיצליח בכל בעשיו בעולם הזה כי פרי צדקותיו שהיה עתיד לאכול לעולם הבא יאכלנו בעולם הזה וזהו מה שאמר משה רבינו לא יאהר לשונאו כתרגומו ומה שאמר ולא תזכרנה צדקותיו רוצה לומר לעולם הבא אבל לעולם הזה תזכרנה: צדקתו. כן כתיב על הכלל וקרי צדקותיו על הפרט וי"ת ונתתי מכשול ואהן תקלת חובי' קדמוהי נראה שדעתו כדעת רבותינו ז"ל שפירשו באדם שהיה צדיק ושב מצדקו ועשה עול בסתר אמר הקב"ה

מצודת דוד

מזכרת לת הכבש והוא לג שב מחטאתו: את נפשך הצלת. לשון נומר לג מקבל מוכח על מיקבל טוסיל והוכחה: (כ) ובשוב צדיק. כשאר לצדיק יחזור מלדקתו ויעשה עול כי יעשה לתכוד שבעטיל שהיה לדיק מימיט רבים יכפר לו הפלטיט על העול בשוסה עתה: ונתתי מכשול. תמיון לפניו מכשול לכם והוא ימית כה: כי לא הזהרתו. פס לג הזהרתו הנה הוא ימות בעבור חטאתו והלדקות שפר עשה מאז לג תזכרנה לו לשבח

פירוש

ע"ט

גיט אום פון זיין רשעה אוג פון זיין בייזן וועג הוא בשוגו יהוה דר רשע שטארבט פון וועגען גיט ווענדן זיינע וואס דו אבער האסט דיר רשע שטארבט פון זיין צדקות ונתתי מכשול לפניו זיינע זיך ואתה הזהרתו אוף אז ער האט חרטה אוף די צדקות וואס ער האט גיטון) ודמו מידך אבקש אוג זיין בלוט וועל איך זוכן פון דיר וואהרום ווען דו זאלסט אים שטראפן ואלסט ער תשובה גיטון: (כא) ואתה כי הזהרתו צדיק אבר נוען דו זאלסט יוא אן דעם צדיק ער זאל גיט זינדיגן והוא לא חטא אוג ער זינדיגט גיט תיו יחיה כי נזהר בלייבט ער לעבן וואורום ער איז גיוואורן אן גיזאגט (אוג ער האט מקבל ברעגען די אזהרה) ואתה את נפשך הצלת אוג דוא האסט דיין נפש אוך מציל גיוועזן דו זאלסט גיט גישטראפט וועזרן אבר אים: (כב) ותהי עלי שם יד ה' אוג עם איז דארטין גיוועזן אוף מיר די שטארקי נבואה פון נאט ויאמר אלי קום צא אל הבקעה

וְשָׁם אֲדַבֵּר אוֹתָךְ׃ כב וַאֲקוּם וְאֵצֵא אֶל־
הַבִּקְעָה וְהִנֵּה־שָׁם כְּבוֹד־יְהוָה עֹמֵד
כַּכָּבוֹד אֲשֶׁר רָאִיתִי עַל־נְהַר־כְּבָר
וָאֶפֹּל עַל־פָּנָי׃ כג וַתָּבֹא־בִי רוּחַ
וַתַּעֲמִדֵנִי עַל־רַגְלָי וַיְדַבֵּר אִתִּי וַיֹּאמֶר
אֵלַי בֹּא הִסָּגֵר בְּתוֹךְ בֵּיתֶךָ׃ כד וְאַתָּה
בֶּן־אָדָם הִנֵּה נָתְנוּ עָלֶיךָ עֲבֹתִים
וַאֲסָרוּךָ בָהֶם וְלֹא תֵצֵא בְתוֹכָם׃
כה וּלְשׁוֹנְךָ אַדְבִּיק אֶל־חִכֶּךָ וְנָאַלַמְתָּ
וְלֹא־תִהְיֶה לָהֶם לְאִישׁ מוֹכִיחַ כִּי בֵית

לִי קוּם פּוֹק לְבִקְעְתָּא
וְתַמָּן אֶסְתַּיָּיל עִמָּךְ׃
כג וְקַמִית וּנְפָקִית
לְבִקְעְתָּא וְהָא תַמָּן יְקָרָא
דַיְיָ שָׁרֵי כְּיִקְרָא
דַחֲזֵיתִי עַל נְהַר כְּבָר
וְאִשְׁתְּטַחֵית עַל אַפָּי׃
כד וַעֲלַת בִּי רוּחָא
וְאַקֵימַתְנִי עַל רַגְלַי
וּמַלֵּיל עִמִּי וַאֲמַר עוּל
אִסְתַּמַר בְּגוֹ בֵּיתָךְ׃
כה וְאַתְּ בַּר אֱנָשָׁא הָא
גְּדִירִין פְּתָגְמֵי פּוּמִי עֲלָךְ
וְאֶאְסוֹר גְּדִילִין דְּאָסְרִין
בָּהֶן וְלָא הִפּוֹק בֵּינֵיהוֹן׃
כו וְלִישָׁנָךְ אַדְבֵּיק לְחִכָּךְ
וְתִשְׁתּוֹק וְלָא תְהֵי לָהוֹן

מהר"י קרא

ודמו מידך אבקש. שלא הזהרתו: (כד) בא הסגר בתוך ביתך. ודבר זה שאני מציה עליך להסגר בתוך ביתך. יתיה בעיניך כמו שנתנו בני אדם עליך עבותים ואסרוך בהם: (כה) ולא תצא. מביתך ולתלך לבית העם:

רש"י

על הרתמות שמתחרט על המדקות הרתמות שמה: (כג) והנה שם כבוד ה' עומד. המקדים על ידי לילך שם מלת עמוד יתירה מה שהיו דרך כ"ו לעמוד כן התלמיד ממתין לרב וכאן הרב ממתין לתלמיד: (כד) הסגר בתוך ביתך. להרחותם שתיכף רואין לתוכחה: (כה) הנה נתנו עליך עבותים. הוי תסור בביתך כאלו נתפסרת בעבותים וכן תרגם יונתן הא גזירת פתגמי עלך כאסור גדילין וגו':

רד"ק

והתשבחה והתנחומה וכוד כי באותה הבקעה שבה נבנתה בבל החל והראהו שם השגחתו בברואים שכלל ששפעתם ובפלה שם מחשבתם ובאמרו ככבוד אשר ראיתי על נהר כבר לא תצרך לפרש ולפרוש דברי המרכבה: (כג) ואקום. מבואר הוא: (כד) ותבא בי. מתחילה צותה להיות בתוכה שותק להודיע כי שתיקתו בדבורו כי בית מרי המה ואחר כך צותה

מצודת ציון

(כה) עבותים. מכלים עבות כת ג' יחידים: ואסרוך. מלין קשור: (כו) חכך. החיך מה שמעל הלשון:

מבלי הבנת מלותיו: (כה) הנה נתנו וגו'. ר"ל תחת כלות כניסתך כאלו נתנו עליך מכלים עבות ומסרו אותך בהם כדי שלא תוכל לצאת בתוכם: בתוכם. בין מכלי העבות: (כו) ולשונך אדביק. ר"ל לא תדבר מעצמך כאלו הדבקתי לשונך אל חכך כדי שתהא נאלמה. מוכיח כלומר שלא תוכיחם ועל ידי זה לא יהיה להם לאיש מוכיח כי בית מרי המה. לכן לא תוכיחם

פירוש ע"ט

אוג עֲר האט גיאאנגט צו מיר שטייט אוף אוג גיי ארום צוזם מאל וָשָׁם אֲדַבֵּר אוֹתָךְ אוג דָארְטן וָועל איך רייִדן מיט דיר׃ (כב) וָאָקוּם וָאֵצֵא אֶל הַבִּקְעָה בין איך אויף גישטאנען אוג כין ארום גיאאנגן צוזם מאל וְהִנֵּה שָׁם כְּבוֹד ה' שטיי אוג גוט גאטם כְּבוֹד אֵין דָארטין גישטֵן כַּכָּבוֹד אֲשֶׁר רָאִיתִי אַווי וויא דָער כְּבוֹד וואם איך האב גיזעהן בֵּיי דֶם טייך כְּבָר וָאֶפֹּל עַל פָּנָי אוג איך בין איז אַרַיין גיקומן אין מיר דָר רוּחַ הַקּוֹדֶשׁ אוג האט מיך אויף גישטעלט מיט מיר אוג גיאאגט צוא מיר מאן וואלט מיי זעגן איין ווידער שְׁפָעְנִיג הוו גיזינדִי׃ (כג) וַתָּבֹא בִי רוּחַ וַתַּעֲמִדֵנִי עַל רַגְלָי וַיְדַבֵּר אִתִּי וַיֹּאמֶר אֵלַי בֹּא הִסָּגֵר בְּתוֹךְ בֵּיתֶךָ׃ (כד) וְאַתָּה בֶּן אָדָם הִנֵּה נָתְנוּ עָלֶיךָ עֲבֹתִים וַאֲסָרוּךָ בָהֶם וְלֹא תֵצֵא בְתוֹכָם׃ (כה) וּלְשׁוֹנְךָ אַדְבִּיק אֶל חִכֶּךָ וְנָאַלַמְתָּ וְלֹא תִהְיֶה לָהֶם לְאִישׁ מוֹכִיחַ כִּי בֵית

מָרֵי הֵמָּה׃ כוּ וּבְדַבְּרִי אוֹתָךְ אֶפְתַּח אֶת־
פִּיךָ וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם כֹּה אָמַר אֲדֹנָי
יְהוִה הַשֹּׁמֵעַ | יִשְׁמָע וְהֶחָדֵל | יֶחְדָּל כִּי
בֵּית מְרִי הֵמָּה׃ ד יאוְאַתָּה בֶן־אָדָם קַח־
לְךָ לְבֵנָה וְנָתַתָּה אוֹתָהּ לְפָנֶיךָ וְחָקוֹתָ
עָלֶיהָ עִיר אֶת־יְרוּשָׁלָם׃ בוְנָתַתָּה עָלֶיהָ
מָצוֹר וּבָנִיתָ עָלֶיהָ דַּיֵּק וְשָׁפַכְתָּ עָלֶיהָ
סֹלְלָה וְנָתַתָּה עָלֶיהָ מַחֲנוֹת וְשִׂים־

מָרֵן אִינוּן׃ כוּ וּבְמַלָּלוּתִי
עִמָּךְ אֶרְכִּין יָת נְבִשְׁתָּךְ
וְתֵימַר לְהוֹן כְּדֵין אֲמַר
יְיָ אֱלָהִים דְּקָבֵיל
וְקָבֵיל אוֹלְפָן וְדִי
יְתְמְנַע יִתְמְנַע מִלְּמֶחֱטֵי
אֲרֵי עַם סָרְבָן אִינוּן׃
אוְאַתְּ בַּר אֱנָשׁ סַב לָךְ
אֲבְנָא וְתִתֵּן יָתָהּ קֳדָמָךְ
וּתְצוֹר עֲלָהּ קִרְתָּא יָת
יְרוּשְׁלֶם׃ גוְתִתֵּן עֲלָהּ
צָיר וְתִבְנֵי עֲלָהּ פִּרְקוֹם
וְתִצְבּוֹר עֲלָהּ מְלָּתָא
וְתֵת שְׁרֵי עֲלָהּ מַשְׁרְיָן
וְתָשֵׂים עֲלָהּ אֲפַרְוָנִין סְחוֹר

רש"י

הט' בקנין קניין בוכ

(כו) **ובדברי אותך.** כשאתפוס לדבר אתך תפתח לשלוח: **ואמרת אליהם כה אמר ה' אלהים.** את כל דברי שליחותי: **השמע וישמע.** יתן זה מן השליחות אלא הרוח הקודם לומר לגבות אתה לומר שליחותי והם השומע ישמע והחדל יחדל כי ידעתי כי לא כולם ישמעו כי בית מרי המה:

ד (א) לבנה. (פולה בלע"ז פויאל בל"א ליגעלשטיין וכן בראשית י"ח ג' שמות ה' ז') ושם מסה שהם גדולות: (ב) **דיק.** (מגוויי"ל בלע"ז) (ברש"י כ"י מסר בידי הגרסת מאנגוי"ן. והוא מלה טוסנית כלו. מאנגלא"ן בלע"ז חיין שטוינטליידמען) שמכליכין בו לבנים לעיר: **סללה.** שיפך עפר וסוללו ויכובסו במקלות ועשה תל גבוה לעמוד עליו ולרמות כנגד העיר ולירות בחיצים: **סללה.** (בפסקיטו"ן בלע"ז בלא"ך בחלוישרק בחטפעריגן): **ושים עליה כרים.** תרגום יונתן ופרורין והם כפריס שעושים חיילותיו ויובכים בהליס לריחות העיר שלא יהא אדם יוצא

רד"ק

(כו) **ובדברי אותך.** כשלותי לדבר אתך: **אפתח את פיך.** כלומר אתן לך רשות לדבר להם: **השומע ישמע והחדל יחדל.** ולשלוח לדבר עמו היה כשאבר ויעל מעלי המראה אשר ראיתי ואאזל פי זה על מה שאמר בבא אליו הפלים ויד ה' היתה אלי בערב לפני בא הפליט ויפתח את פי ונו': **(ד) ואתה בן אדם קח לך לבנה.** לבה צוה לו לבנה ולא אמר לו שיצור על לוח כל הענין לפי שבונים בלבנים הערים או באבנים תחזה הלבנה משל בזה והלבנה נחה לחקק בה יותר מהאבן ורית לבנה אבנא: (ב) **ונתת.** ובנית **עליה דיק.** מגדל **עין שבונין נגד העיר לכבשה: ושפכת עליה סוללה.** כתרגומו והבצר עלה בליתא והוא ששופכים עפר בחפירות שסביב העיר למלאתם והעשות

מצודת דוד

מלבך כי ימרו כך: (כו) **ובדברי אותך.** וכשאדבר אני עמך לשלוך להתעכבות לכם לו אפתח את פיך לומר לנבל בזה עם כי לא תהי' כעל כ"ב לנבל עם אנשים ליישב דבריו: **ואמרת.** לשלוח לשמוע להם כה אמר ה' ל"ל לא שלחני אלא לומר כ"א דבר ה' העם השומע. יפתח פתור כלומר ומי בידלה לכעוס יכעוס ומי בידלה לשמוע יחדל ואין בליך לכוסף על כשמוסה: **כי בית מרי המה.** ויתירו דך ולא יכ... מיין שם תלה לכוסף ולכן הזה להם:

ד (ה) ונתתה. כעתידה מלך פניך וחקוק עליה עיר וחזר: **(ב) ונתת עליה מצור.** כ"ל קבייר על העיר היינו שהקיפה חומה מעוגל כאלו המלוכים לחים עליה: **ובנית וגו'.**

פירוש ע"ט

בְּיִדְיִן מִיט דִּיר (איך) וְאַל דִּיךְ שִׁיקֶן גְּבִיאוֹת וְאַנֶן צוּ
וַיְיא) וְעֶל אִיךְ עֲפִינְיְן דִּיין מוּיל | וְאֶמְרָת אֲלֵיהֶם כֹּה אָמַר
אֲדֹנָי אֱלֹהִים אוֹג דוּ וְאַלְסְט זָאגֶן צוּ וַיי אַוּ חְט גְּיוֹאנְט
נְאַם דֶּר הָאר הַשֹּׁמֵעַ יִשְׁמָע וְהֶחָדֵל יֶחְדָּל דֶּר וָואם וָועט
וָועלֶן צוּ הָעֶרִין דֶּר וָאל צוּ הָעֶרִין אוֹג דֶּר וָום וָועט
זִיךְ פַּר מִידֶּן פּוֹן צוּ צִי הָעֶרִין דֶּר וָאל זִיךְ פַּר מִידֶּן
כִּי בֵית מְרִי הֵמָּה וּוארום זַיי זָענֶן אַיין וויידֶער שְׁפָּעניג
הויז ג וינד:

ד (א) וְאַתָּה בֶּן אָדָם קַח לְךָ לְבֵנָה אוֹג דוא בן אדם נֶעם
דִּיר אַיין גְּרוֹיסִין צִיגֶעל אוֹג וָאלְסְט זִי גֶעבֶּן

מנחת שי

(כו) ובדברי. כשלותי כשלוח: אפתח. כמו הן עשים לחכמים הכלי פלוני אין לשלוח כלום כי אפתח פתוח לו ואשלחנו בפעל וכן מהחכמים קטנים: **ד** (ה) ונתתה עליה. כשעשים לו אלוניות ומשוכים בחפצים כלי מלחמה כמו שעושים לעיר: ונתת עליה מצור. הוא מה שעושים בפעל כלי מלחמה כמו שעושים לעיר: ובנית עליה דיק. הוא מה שעושים בפעל כלי מלחמה כמו שעושים לעיר: (ב) ושפכת עליה סוללה. כשעושים עפר וסוללו במקלות ועושה תל גבוה לעמוד עליו: (ה) לבנה. הכי קאמר לוח של חרס. וזה לשון אבני בפרוש מחזקוני כ"ש

מצודת ציון

ד (ה) **לבנה.** עבודת חרס בתים ומיוחדים בחתך לו בורפיס מוחס בהם וכן בלבנים בחרמים (בראשית י"א): **וחקות.** מל' חקוקה: (ב) **מצור.** חילוקים המקיפים העיר לנכדה יקרא מצור כי מלילים להם: **דיק.** הוא מגדל מכוכה לנכוד כעיר וכן ויבן עליה דיק (דברים ל"ג): **סללה.** הוא תל העשה בכוספים מול העיר לעלות עליו לנכחים על העיר וכן ויסלול סוללה (דברי"ב י"ה): **מחנות.** לנחות עם: **כרים.** הם מילי כחול עבויים לנגח בהם נגחמה

לייגען

עָלֶיהָ כָּרִים סָבִיב: ג וְאַתָּה קַח־לְךָ
מַחֲבַת בַּרְזֶל וְנָתַתָּה אֹתָהּ קִיר בַּרְזֶל
בֵּינְךָ וּבֵין הָעִיר וְהֵכַנְתָּה אֶת־פָּנֶיךָ
אֵלֶיהָ וְהָיְתָה בַּמָּצוֹר וְצַרְתָּ עָלֶיהָ אוֹת
הִיא לְבֵית יִשְׂרָאֵל: ד וְאַתָּה שְׁכַב עַל־
צִדְּךָ הַשְּׂמְאלִי וְשַׂמְתָּ אֶת־עֲוֹן בֵּית־
יִשְׂרָאֵל עָלָיו מִסְפַּר הַיָּמִים אֲשֶׁר

סחור: ג וְאַתְּ סַב לָךְ
מַטְּרִיַּת בַּרְזֶל וְתִתֵּן יָתָהּ
פּוּתֵל בַּרְזֶל בֵּינָךְ וּבֵין
קִרְתָּא וְתִתְקֵן יַת אַפָּךְ
לָהּ וּתְהֵי בְּצִירָא וּתְצוּר
עֲלָהּ אָת הִיא לְבֵית
יִשְׂרָאֵל: ד וְאַתְּ שְׁכוֹב
עַל סְטָרָךְ דְּסְמָאלָא וּתְשַׁוֵּי
יַת חוֹבֵי בֵּית יִשְׂרָאֵל
עֲלוֹהִי מִנְיַן יוֹמַיָּא
דְּתִשְׁכּוֹב עֲלוֹהִי תְּקַבֵּל
ית

תולדות אהרן

מחבת. כתיבת לב: לדר המעלי סנהדרין סו:

מהר"י קרא

גבוה לעמוד עליו ולראות בתוך העיר להפיל בהן את החומה: כרים. אוּלים של ברזל: (ג) ואתה קח לך מחבת ברזל. לירות בה חצים: קיר ברזל. עשה ביניך ובין העיר בניסיות הצרים בחוץ לעיר עד שכובשין אותה: אות היא לבית ישראל. שכך יהיו האומות צרים על ירושלים: (ד) ושכבת את עון בית ישראל

מנחת שי

חסרים ס"ת ואין זה מכלום ע"כ): (ג) ואתה. מחבת ברזל. כנגד הספרים חסר ות"ו אחר נון ואם נמצאו עליו ל' מכת על היוד נמצאו ומכלם ספרים יש מלרוך בכ"ף ובס"ת כ"י כמו"ן ויש מהם כלא אחד ות"ו אחר הלמ"ד כמלא מלעיל כמו שבמקרא כמ"

רש"י

ובח. ופירוש מחר כרים סרים ממוסים על הלבנה זה שומר לרוח זו וזה לרוח זו: (ג) קיר ברזל. דומנת לחומת העיר המפסקת בין הלבנה ובין העיר: אות היא. ככך תבת ירושלים במצור: (ד) על צדך השמאלי. לסבול עמר

רד"ק

בין העצר תל גבוה כדי לידלות כמנה אל החומה או להלחם: ושים עליה כרים סביב. גבודים ושרי חיילות וא"א ז"ל פירש כרים כבשים כמו עם חלב כרים והדומים לו והוא שערשון אליו

מהר"י קרא

ברזל לנגח החומה: (ג) ואתה. מחבת ברזל. מחבת אין לו ענין קבול אלא שהיא פשוטה יותר מפרור ושאר כלי ברזל לירות בה ועניין קיר ברזל לשני דברים האחד לחזק הברזל שלב ישראל חזק כברזל והשחרות שהברזל משל לעיניהם שהם שחורים ובעורים כמו שדמה אותם לתאנים השחורים והם רחוקים מלהלבין והם מבדילים בינם לבין אלהים כקיר המבדיל בין בית לבית ועניין והכינות את פניך אליה כי פני ה' אליהם אם ישובו אליו אז ענין הכנת פנים כמו ושמתי את פני באיש ההוא ומה שאמר וצרת עליה אחר שאמר והיתה במצור ר"ל וצרת עליה עד רדת חומותית: אות היא. כי כן יעשו האויבים על ירושלם עד בקעם אותה: (ד) ואתה שכב. עוד צוה שיעשה אות אחר להם: שכב על צדך השמאלי. לפי שהוב שכיבת האדם היא על צדו השמאלי לפיכך צוה לשכב עליו על עון בית ישראל שהם הריב וצוה לו שישכב עליו ש"צ יום כי כן היו שני עונם. ורש"י ז"ל פירש לפי ששמרון היתה לשמאל ארץ יהודה כש"ש ואחותך הגרולה שמרון הישבת על

מצודת ציון

להסיגה כאומר ביומיכון: (ג) מחבת. שם כלי מה: קיר. כותל: והכינותה. מלכון הכלה: אות. סימן: לבית ישראל. על בני יהודה יאמר: (ד) תשא. ענין כפידה וסבילה כמו כל תבא עון

מצודת דוד

בפיצר. ר"ל אף כי תהיה במלור מכ לירות אליה לוכח מלור עכ"ז גם אתה המייב הלחם כה אלהים כה גם אני: (ד) שכב. על צדך השמאלי. כנגד שומרון לפי מלכות אפרים שהיתה מממלה על מרן יהודה וכש"ם ואחותך הגדולה שומרון וגו' היושבת על שמאלך (לקמן ט"ז): ושמת וגו' עליו. על כלפר הזה תסים עון ישראל. ר"ל כזה כלפר

לקוטי יקרים

(ג) ואתה שכב על צדך השמאלי וגו'. ויל דער נביא יחזקאל האט ניהערט פון הקב"ה די צוויי זאכען ער זאל נעמען דעם ציינעל און אויסקרייצען אויף אים די שטאט ירושלים ויא זיא קומט אין בעלאגערונג פון נבוכדנצר. און ער זאל נעמען די אייזערנע בלעך און שטעלען פאר דעם ציגעל. צו וויזען או הקב"ה וועט שוין נים פער אכטונג נעבען אויף ירושלים און אויף די יודין. נעמיך ויו עס זואלט ניטען אייזערנע ויואנט צווישען הקב"ה אוז די יודין. האט ער נביא יחזקאל נעהאט פון די נבואה נרוים צצר. האט הקב"ה ניזאנט צו יחזקאל שכב על צדך השמאלי. כיר ווייסען די הארץ פון מענטש איז נים פונקט אין מיטען. נאר זיא איז נענטער צו די לינקע ציים. קומט דאס פארשטאנד פון מענטש פון דער לינקע ציים מער ויו פון דר רעכטע ציים. און דאס בעטטע טראכטונג בייי אמענטש איז ווען ער ליגט בייי נאכט זואלסטו דיך ליגען אויף הקב"ה ניזאנט צו יחזקאל בייי נאכט זואלסטו דיך ליגען אויף

שכב על צדך השמאלי אוז דוא יחזקאל וויל דיר טוט דרום ליג אויף דיין לינקע נייט צוא לייגען צער אוז יסורים אזו פיל טעג ויו פיל יאר די ישראל נעזינדיגט אקענען כיר ושמתי את עון בית ישראל עליו אוז זואלסט טוען דיא זיבן פון דעם הוז ניזינדיגט פון דיא

אֵת חֲוֵיהון : ה וַאֲנָא
יָהֲבִית לָךְ עַל חַד תְּרִין
קְחוֹבֵיהון לְמִנְיַן יוֹמַיָא
תְּלָת מְאָה וְתִשְׁעִין יוֹמִין
וְתִקְבֵּיל חוֹבֵי בֵית
יִשְׂרָאֵל : ו וְתַשְׁלִים יַת

תְּשִׁכַּב עָלָיו תְּשָׂא אֶת־עֲוֹנָם: הוַאֲנִי
נָתַתִּי לְךָ אֶת־שְׁנֵי עֲוֹנָם לְמִסְפַּר יָמִים
שְׁלֹשׁ־מֵאוֹת וְתִשְׁעִים יוֹם וְנָשָׂאתָ עֲוֹן
בֵּית־יִשְׂרָאֵל: וְוְכִלִּיתָ אֶת־אֵלֶּה

מנחת שי

פ״ח על וכתב : (ו) דימיני. דימני קרי:

רש״י

ויכורין מנין ימים כמנין שנים אשר הגיקתני רוחי כניכול על מכעיסיהן לפני ותכפר על עונם לאחרי אשר קשה בעיניך הפורעניות שאני אומר להניח עליהם: (ה) ואני נתתי לך את שני עונם וגו'. הקילותי עליך לקבל את צער שנים שכלתי אני למנין שנים שחטאו לפני הפכתיה לך למנין ימים. ג״א שני כמו שנים וכת״י ואתה יהבית לך על חד תרין כמוניהון מ״מ ג׳ מאות ושלשים יום. שניהו כסדר עולם מלמד שחטאו ישראל שלש מאות ושבעים שנה משנכנסו לארץ עד שגלו בימי צדקיהו ט׳ שנה. כ״ב של מנשה שכח׳ בו ככל אשר עשה אחאב. ואחאב כלך כ״ב. (וב׳) משל אמון. וי״א של יהויקים. ונבואה זו נאמרה ליחוקאל בשנה חמשית לצדקיהו הרי ט׳. סך כולם ד׳ מאות ל׳. ואחר הנבואה הואת. שהוא שש שנים הרי ח׳ יובלות ולי שנה. הח׳ יובלות ני״ו שבועי שמיטה הרי (נ״ו) (נ״ו) שנות שמיטה. ושנות יובל ח׳ הרי ס״ד. ובלי שנה יש חמש שנות שמיטה. הרי ס״ט שמיטות. ושנת יובל האחרון נחשבה להם לעון שהרי בעונם גלו ממנה. הרי שבעים שנה

מהר״י קרא

עליו. פתרונו לכפר עון בית ישראל עליו: ספר הימים אשר השכב עליו תשא את עונם. פתרונו תסבול את עונם: (ה) ואני נתתי לך את שני עונם למספר ימים שלש מאות ושבעים. יום לשנה יום לשנה. כלומר שחטאו ישראל מששרת השבטים משנכנסו לארץ ישראל עד שגלו ביומי הושע בן אלה שלש מאות ושבעים שנה: (ו) וכלית את אלה ושכבת על צדך הימני שנית ונשאת את עון בית יהודה ארבעים יום יום לשנה נתתי לך. כלומר שחטאו בית יהודה משכנסו לארץ עד שגלו בימי צדקיהו ט׳ שנה. כ״ב של מנשה שכח׳ בו ככל אשר עשה אחאב. ואחאב כלך כ״ב. (וב׳) משל אמון. וי״א של יהויקים. ונבואה זו נאמרה ליחוקאל בשנה חמשית לצדקיהו הרי ט׳. סך כולם ד׳ מאות ל׳. ואחר הנבואה הואת. שהוא שש שנים הרי ח׳ יובלות ולי שנה. הח׳ יובלות ני״ו שבועי שמיטה הרי (נ״ו) (נ״ו) שנות שמיטה. ושנות יובל ח׳ הרי ס״ד. ובלי שנה יש חמש שנות שמיטה. הרי ס״ט שמיטות. ושנת יובל האחרון נחשבה להם לעון שהרי בעונם גלו ממנה. הרי שבעים שנה

רד״ק

מקודשים של שמיטה שלא שמשום ישראל למיכך גלו שבעים שנה לקיים מה שנא׳ או תרצה הארץ את שבתותיה. צדק השכאלי לשמרון. וצדק היסני ליהודה. לפי שיהודה בדרוסה של א״י. ככה שנאמר ואחותך הגדולה שמרון [וגו׳] היושבת על שכאלך : שהאלך למיכך צוה לו לשכב על שמאלו לשאת עון בית ישראל ופי׳ תשא את עונם תסבול עתם כי השכיבת על צד אחד זכן רב שלא יהפך לצד אחר הוא קשה כאב והנח זה היה לכוונה להם כי השנים שלא עבדו האל עברו הגוים וסבלו עבודתם חקשה וכל השכיבה הזאת ואע״פ שארכו הימים הכל היה במראה הנבואה: (ה) ואני נתתי לך את שני עונם למספר ימים שלש מאות ושבעים יום. ר״ל שנתן לו ימים במספר כנגד השנים שחטאו יום לשנה יום לשנה ושני עונם היו שלש מאות תשעים שנה ורוב׳ מצאנו בפי׳ כי בימי השעבוד אשר בין שופט לשופט שהיו עושים הרע בעיני ה׳ היו משועבדים לגוים מיהושע ועד שמשון תמצא בחשבון ק״א שנים וביתי מלכי ישראל שעשו הרע בעיני ה׳ והיו בשיעבוד מלכי העכו״ם תמצא בחשבון מירבעם עד הושע מאתים ואחת עשרה שנה הרי שלש מאות וחמשים ושתים חסרו שלשים ושמנה הוסף בהם

מצודת דוד

יכופר עון ישראל לכל יהיו כלים כעוונותיהם מבלי תקומה: בספר הימים. להחשבון מספר הימים תסבל על נדך כמשלי בהחשבון הזה מספר על עונם הם הכלה והם נעשו מעט: (ה) ואני נתתי לך את ליום יהוה וכשיכה יום מספר על עון שנה: שלש וגו׳. ר״ל הכי הם שלש מאות ושבעים יום כי כן מספר ימות עונם משנכנסו למרן עד שגלו ביומי הושע בן אלה כי לא כל ישראל עשו הרע בעיני ה׳ כמספר כנים הללו כן סוף כל סוף ע״ג (ולפי כעד יומי יכפעם היו כמי יהודה בהלכות מחת עם מפרים מ״מ יחסר ע״ג מהמספר כנים הללו כי ס״ה מפרים כי הם דגיש מול יהודה): ונשאת וגו׳. כלומר הוסיף וכן תוסל לכפר עם לעד הסכיכה על כל שנה עונם לכל יהיו כעונם כי תוסל לכפר כל ימות המספר שתוסל לכפר כי לא לה היית יכול לשכוב נגד כל שני עונם לכפר על כולם כי אם לפי המספר שתוסל לכפר על אלה. אחר שתכלה לשכוב

פירוש ע״ט

יִשְׂרָאֵל אוף דְעַם צַעַר וְקלוֹמֶר דוּרְךְ דָעם צַעַר וָועֶלֶן זַייעֶרע זִינד פַּר גְעבֶּרן וְוערֶן) מִסְפַּר הַיָּמִים אֲשֶׁר תִּשְׁכַּב עָלָיו תִּשָּׂא אֶת עֲוֹנָם דִי טָעג וום דו וָועסְטו לִיגֶן אוף דָר זַיים וָועסְטו פַּר בְּרֶאנגֶן זַייעֶרע זִינד: (ה) וַאֲנִי נָתַתִּי לְךָ אֶת שְׁנֵי עֲוֹנָם אוֹ אִיךְ הָאבּ גִיגעבֶּן צוּ דִיר דִי יָאר פוּן זַייעֶרע זִינדוום זַיי הָאבֶּן גִיזִינדִיגְט פַּר מִיר צוּ דָער צָאל פוּן מֵאָה רָאם דו זָאלְסט נָאר אַווי פִיל טָעג לִיגֶן אוּף דֵיין זַיים דְהַיינוּ שְׁלֹשׁ מֵאוֹת וְתִשְׁעִים יוֹם דְרַייא הוּנְדֶערְט אוֹג נֵינְצִיג טָעג וְאָלְסְטו לִיגֶן אוֹף דֵיין זַיים וְנָשָׂאתָ אוֹג דָער מִיט וָועסְטו פַּר טְרִיבֶּן גִינוּאָרן) : (ו) וְכִלִּיתָ אֶת אֵלֶּה אוֹג אַז דו וָועסְט פַּאר פָאלֶנדִן דִי רַאזִיגִי טָעג

ושכבת

עשרים של שבשן שהיו טושלים בהם אלשתים לפי שהיו עושים את הרע בעיני ה׳ כמ״ש הלא ידעת כי ברושלים בני פלשתים כי אע״פ שהרשיעם שמשון לא היתה תשועה שלמה לפי שלא היה לבם שלם עם ה׳ חברו עדין שמונה עשרת שנה אלו שמונה עשרה שנה היו בין ימי שמגר שלא נתפרשו שלא היתה השעבוד אלא פעמה וכן כתיב בימי שמגר בן ענת בימי יעל חדלו ארחות ובין ימים שבין שמשון לעלי שנאמר ביומי ההם אין מלך בישראל איש הישר בעיניו יעשה ואז נעשה אסכי של מיכה ככו שפירשנו במקומו ותימה הוא מה שתי׳ את שני עונם על חד תרין בתוביהון: (ו) וכלית את אלה. ר״ל כי אחר שגלו עשרת השבטים החלו מלכי יהודה לעשות הרע בעיני ה׳ כי בשנת שש לחזקיהו גלו ואחרי טוב חזקיהו החלו לעשות הרע בעיני ה׳ ואע״פ שאחז היה רשע לא נגזרה גזרה בחרבן ירושלם עד מנשה שנאמר עליו אשר עשו האמורי אשר לפניו

מצודת ציון

(הוכש ו״ד): (ה) שני. מלשון שנה: ונשאת. תכפר: (ו) וכלית.

לקוטי יקרים

ריין לִיבֶּנְקֶ זַיים. אוג דו זָאלְסְט בֶּאמֶרְאכְטִין דִי פִיל יָאהְרִין וָאם דִי יודִין הָאבֶּן גֶעזִינדִיגְט. וּמִסְפַּר הַיָּמִים אֲשֶׁר תִּשְׁכַּב עָלָיו תִּשָּׂא אֶת עֲוֹנָם. אוג דָעם צָאהְל פוּן דִי טָעג וום דו וָועסְט בֶּאמֶרְאכְטִין וָועֶן דו וָועסְט לִיגֶן אוּף דֵיין גֶעזִיכְט. וָאלְסְט צֵייכֶן זַייעֶרע בֶּבְירות. אוג אָזוי וִוי אִיךְ הָאבּ גֶעזָאלְבְּטְן צוּזַאמֶן פִיר הוּנְדֶערְט דְרַייסִיג יָאהְר זַייעֶרע בֶּבְירות. אוג וָועסְט אוּף לַיידִין פִיר הִינֶדֶערְט דְרַייסִיג טָעג פַּאר זַייעֶרע בֶּבְירות. אוג מִיט דֵיין צַער וָאם דו וָועסְט לַיידִין פַּאר זַייעֶרע בֶּבְירות: זַייעֶרמְוועגֶן וָועל אִיךְ זַיי טוחֵי זַיין זַייעֶרע בֶּבְירות

וְשָׁכַבְתָּ עַל־צִדְּךָ הַיְמָנִית וְנָתַתָּ אֶת־עֲוֹן בֵּית־יְהוּדָה אַרְבָּעִים יוֹם יוֹם לַשָּׁנָה נְתַתִּיו לָךְ׃ וְאֶל־מְצוֹר יְרוּשָׁלַם תָּכִין פְּנֶיךָ וּזְרֹעֲךָ

אלין ותשכוב על סטרך דימינא ותקביל ית חובי בית יהודה ארבעין יומין יומא לישנא יומא להבהינון לך׃ ולעיר ירושלם תסתכין אפך ודרעך תתקיף ותתנבי

הימני קרי

מתיבתא סחטו עשרת שבטים מימות יהושע עד שהגלום סנחריב מסומרון מסוב בימי הסופטים ס׳ שנים ביד כושן י״ח ביד עגלון כ׳ ביד סיסרא ז׳ ביד מדין י״ח ביד בני עמון מ׳ ביד פלשתים הרי קכ״ח מן מיכה עד שגלתה הארון בימי עלי מ׳ הרי קס״ח . משוב לירבעם בן נבט כ״ב נדב בנו ב׳ בעשא כ״ד אלה בנו ב׳ עמרי י״ב אחאב כ״ב אחזיה בנו ב׳ ויהורם אחיו י״ב ויהוא כ״ח יהואחז י״ז (ל״ע) יהואש בנו ע״ז וירבעם בנו מ״א הרי ס״ן שנה ומנחם בן גדי י׳ פקחיהו בנו ב׳ ופקח בן רמליהו ב׳ והושע בן אלה ט׳ שנים הרי קל״ח . ומה אחריות להושע היה מן המנין לפי שבשנת ט׳ להושע גלתה שומרון ולא היה משבון המלכות להושע אלא ח׳ שנים הרי ס״ג ומ׳ שנים שמשלו מלכי יהודה אחר גלות סנחריב עד שנאמרה פרשה זו ליחזקאל מפורשים למעשה ולא הוצרכתי לפרשם.(סח״ק): (ז) עון בית יהודה ארבעים יום . מלמד שחטאו בית יהודה משגלו עשרת השבטים עד שאמרה ירושלם שנה כ״ב של מנשה שכתוב בו כאשר עשה אחאב (מלכים ב׳ כ״ח) ואחאב מלך עשרים ושתים ושתים למחון וי״ת דיהויקים

וכוותה זו נאמרה ליחזקאל בשנה החמישית לגדקיהו הרי לרבעים שך כולם תרכב מאות ושלשים ואחר הכוותה הזאת שהו שם שנים הרי שמונה יובלות ושלשים ושם שנה שמונה יובלות שמונה שבועי שמיטות הרי ממשים ושם שנות שמיטה ושמונה שנות יובל הרי שמים ואחרבע ושלשים ושם שנים ים חמם שנות שמיטה הרי ס״ם שמיטות ושנת היובל האחרון נחשבה להם לעון שהרי בשופט גלו ממנה הרי ע׳ שנה מקודשים של שמיטה שלא שמטום ישראל לפיכך גלו שבעים שנה לקיים להו תורתה האחרון את שבתותיה (ויקרא כ״ו) והוא שכתוב בפוף דברי הימים ב׳ למלאות דבר ה׳ כפי ירמיהו עד רצתה הארץ את שבתותיה כל ימי השמה שבתה למלאות שבעים שנה . לפי שהמלו לשמרון יובל שנתן לפיהו ליהודה לפי שיהודה בדרומה של ארץ ישראל כמה שנת׳ ותחותך הגבולה שמרון וגו׳ היושבת על שמלך (לקמן מו) ולפ כספר יהושע תיכם מלר שבע יהודה כל מלר הדרומי : (ז) ואל מצור ירושלים . תהר מקום על הלכינה תשים פניך כשתשבב על לדך השמלי תהי הלכינה לנגדך וכן בשכבך על הימני : וזרועך . תהא מסופה לנגדם הנלחם

רש״י

ושכבת על צדך הימנית ונתת עון בית יהודה עליה מספר הימים אשר תשכב עליהם תכפר להם כל עון בית יהודה לכל יכלו בשנה : ארבעים יום . כ״ל שמכל שבעים יום לא למולך שקלתי לשמוך לשמך שביבת יום לעבודה של עגל מבני עוכם כי בכי יהודה חשלו שלכים שנה אחר שלכים שנה שמלך חזקיה שנה ולא אבה ה׳ לסלוח וכן אמר בצדקיהו כי על אף ה׳ היתה בירושלם וביהודה עד השליכו אותם מעל פניו וארבעים שנה היה מנשה ברשעתו והיה בתשובה חמש עשרה שנה : היומיני . כתוב הימני קרי : (ז) ואל מצור ירושלם תכין פניך . אמר לו כי בשכבו על הצד יהיו פניו כנגד הלבנת שחקק בה ירושלם והמצור : וזרעך חשופה . מגולה כי הרוצה להכות ולהלחם בחוקה חרשף זרועו מן הבגד שעליו וכן חשף ה׳ את זרוע קדשו וי״ת ודרעך תתקף : ונבאת עליה . בעוד שתצור עליה תנבא עליה ותאמר לה דברי פוסר ושתוזית נבבשת שם

מצודת ציון

מצודת דוד

ענין הכלימה : (ז) תכין . מלשון הכנה : חשופה . גלויה כמו הפסי

על לדך השמלי כל הימים הללה : ושכבת . תשכב על לדך הימים : שנית . כ״ל למחרי והוא כנגד יהודה שהיו מימיו שומרון : ונשאת . בעצר הכתיב הסיף תכפר שם כל עון בית יהודה לכל יכלו בעוכו : ארבעים יום . כ״ל שכבת הכתיב יום לשנה כמו שכתוב לשנה כי כן מצאנו שומרון עד היום הזה גלתה שומרון ולא נשלמו ארבעים יום כי אם שלשים ושנים שנה כי כן כתוב בשנת ט׳ להושע גלתה שומרון ואחז מלך ל״ב שנים ויחזקיהו מלך ל״ב שנים הרי ס״ד שנים ושנים של מנשה ו״ח של יאשיהו (כי יאשיהו שנולד לפניו ויהויקים שנולד לפניו מלכו שניהם כ״ח שנה חדשים ושנים יתיר זלה היה שנה שלימה) והשלוחה הסיף נאמרה בשנה החמישית גלות יהויכין הרי ארבעים שנה : (ז) ואל מצור ירושלים . על לזה יהושלים החקוקה על הלבינה כלמו כתוב כמלוי מים שכן פניך בשכבך על השמאל בין בשכבך על ימינך : וזרועך חשופה. פגלה זרועך כלמו שלא כדרך הלחמנים שזרוע מגולה : ונבאת עליה . כ״ל וכזה כלמו שכתב על מוכיחה כי כזה ימצו שם

פירוש ע״ט

וְשָׁכַבְתָּ עַל צִדְּךָ הַיְמָנִי שֵׁנִית וְנָשָׂאתָ אֶת עֲוֹן בֵּית יְהוּדָה :

(ז) וְאֶל מְצוֹר יְרוּשָׁלַיִם תָּכִין פָּנֶיךָ אוֹג עַנְדְּעָרְן זוּם דוּ אַנְדְּעָרְע גָּאט גִיעֶעבֶּן לַיְגֶן דָם אַנְדְּעָרְע מְאל אוֹף דַיין רֶעכְטֶער זַייט וְנָשָׂאתָ אֶת עֲוֹן בֵּית יְהוּדָה

אוֹג דָר מִיט וְועִסְטוּ פֶּאר מֶראנְגִן דִי זִינְד פּוּן דֶעם הוּיז גִיזִינְדִיגְט פּוּן שְׁבָט יְהוּדָה וָאוּם זִיצִין אוֹף דְרוּם

זַייט פּוּן אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אַרְבָּעִים יום פֶּערְצִיג טָעג וָאלְקְטוּ לִיגִן אוֹף דָר זַייט שֶׁבְט יְהוּדָה וְועִסְטֶע זַייט וְיִרְזָלֶם חֲשׂוּפָה אוֹג דַיין אָרוּם וָאל זַיי

(ז) ואל מצור ירושלים תכין פניך . אין פניך אלא כמו בשכבך על הצד כשתשכב על צדך השמאלי תהי הלבינה לנגדך וכן בשכבך על הימני : וזרועך . תהא מסופה לנגדם הנלחם

עָלֶה: וְאַתָּה קְחִי־לָךְ מַחֲבַת בַּרְזֶל וְנָתַתְּ אֹתָהּ קִיר בַּרְזֶל בֵּינְךָ וּבֵין הָעִיר וְהַכַּנְתָּ אֶת־פָּנֶיךָ אֵלֶיהָ וְהָיְתָה בָּצוּרָה וְצַרְתָּ עָלֶיהָ מָצוֹר הִיא סִבָּה הִוא לְבֵית יִשְׂרָאֵל: וְאַתָּה שְׁכַב־עַל־צִדְּךָ הַשְּׂמֹאלִי וְשַׂמְתָּ אֶת־עֲוֹן בֵּית יִשְׂרָאֵל עָלָיו מִסְפַּר הַיָּמִים אֲשֶׁר תִּשְׁכַּב עָלָיו תִּשָּׂא אֶת־עֲוֹנָם: וְאָנֹכִי נָתַתִּי לְךָ אֶת־שְׁנוֹת עֲוֹנָם לְמִסְפַּר יָמִים שְׁלֹשׁ מֵאוֹת וְתִשְׁעִים יוֹם וְנָשָׂאתָ עֲוֹן בֵּית יִשְׂרָאֵל: וְכִלִּיתָ אֶת־אֵלֶּה וְשָׁכַבְתָּ שֵׁנִית עַל־צִדְּךָ הַיָּמִין וְנָשָׂאתָ אֶת־עֲוֹן בֵּית יְהוּדָה אַרְבָּעִים יוֹם יוֹם לַשָּׁנָה יוֹם לַשָּׁנָה נְתַתִּיו לָךְ: וְאַתָּה אֶת־מָצוֹר יְרוּשָׁלִַם תָּכִין וּזְרוֹעֲךָ חֲשׂוּפָה וְנִבֵּאתָ עָלֶיהָ: וְהִנֵּה נָתַתִּי עָלֶיךָ עֲבוֹתִים וְלֹא־תֵהָפֵךְ מִצִּדְּךָ אֶל־צִדְּךָ עַד־כַּלּוֹתְךָ יְמֵי מְצוֹרֶךָ: וְאַתָּה קַח־לְךָ חִטִּין וּשְׂעֹרִים וּפוֹל וַעֲדָשִׁים וְדֹחַן וְכֻסְּמִים וְנָתַתָּה אוֹתָם בִּכְלִי אֶחָד וְעָשִׂיתָ אוֹתָם לְךָ לַלֶּחֶם מִסְפַּר הַיָּמִים אֲשֶׁר־אַתָּה שׁוֹכֵב עַל־צִדְּךָ שְׁלֹשׁ־מֵאוֹת וְתִשְׁעִים יוֹם תֹּאכְלֶנּוּ:

ת"א קח לך חטין. מירוכין מ"ל:

רש"י

הוא תוה לנכוכדנאצר הלחם כה: חשופה. כמו גלויה: (ח) נתתי עליך עבותים. גזירות מצותי תהא ממורה עליך כאלו נאסרת בעבותים שלא תפסיק מצדך אל צדך עד שתשלים ימי המצור שהם ארבע מאות ושלשים וכלה בצדיק כתיב ביזיר הרבוי האחד מצור שמרון והאחד מצור ירושלם ואלו הארבע מאות ושלשים שנה שהיו ברשעם בשלו השמטות והיובלות ותמצא בהם שבעי שמטות ונמנד היו בבבל בגלות שבעים שנה כמו שאמר אז תרצה הארץ את שבתותיה וכיצד הם ע' שמטות בשלש מאות וחמשים שנה יש חמשים שמטות נשארו לך מן הארבע מאות ושלשים שנים שנה בחמשים שנה שבע שמטות הרי הם חמשים ושבע שמטות נשארו שלשים שנה שבהם ארבעת שמטות ויוד שתי שנים הרי לך ששים ואחד שמטות וארבע מאות שנה שמנה יובלים הם ששים ותשעה שמטות שבשלו והשמטה האחת למלאת שבעים החשוב ב' שנים שנשארו לנו משלשים וארבע שנים שלא חשבנו לצדקיהו הרי שש שנים ובשביעית גלו ולא הספיק להם לשמוט אפי' אם רצו: (ט) ואתה קח לך חטין. בנין"ם כמו בס"ם וכן לקץ הימין כמו הימים את קול הרצין כמו הרצים והדומים לו. צוה לו גם זה לעשות לאות לבני ישראל כי יאכלו במצור אלה תמיים מעורבין מפני הרעב שלא יברור אדם חטים למאכלו אלא יאכלם עם הסיגים החטורים מעורבים עפני הרעב ופול ועדשים ירוע ולא יעשה אדם מהם לחם אלא בימי הרעב ודוחן הוא שקורין לו בלע"ז מיליו"ן וכסמים ברגש בספר והוא שקורין בלע"ז שוגל"א: בכלי אחד. כלומר שתערבם כולם ותאכל בבראה הנבואה: אשר אתה שוכב על צדך. ולא אמר השמאלי כי למספר הימים שוכר ידוע שעל השמאלי אמר או אמר על דרך סתם לכלול שניהם וחבר מספר הימים של השמאלי והוא הדין לימינו גם כן

מצורה דוד

מלבד סמויה הכלחם כה מלחם כה גם כמי: (ח) והנה נתתי וגו'. ר"ל לא תסתך מצד אל צד עד כלות נפני עליך מלכיס עבות עליך לחסיך כסה לכל תוכל להסתכך: עד כלותך. עד שאני מעליס לשוב אל הימים אשר ממני שחתם קלוי עליהם כעת שתכך וכה ת"ל יום כמספר: (ט) ונתתה אותם. אם כולם יהי חתן כלי אחד את הקמח מהם לעשות לחם: ועשית אותם. מכל המיליס יהי תעשה לוחם לך בלחם מלחלך ולוח לאות לבני יהודה שבימי המלוך יהיו אוכלו את המיליס ממורכבים מפני הרעב ולא יכירו החיתן במלחם מכל יהללו בעתידות למיליס המתוקים כסה: במספר. כמספר הימים אשר אתה שוכב על לדך תשכב כסה ת"ל יום תאכל לחם זה (וה"ה כמספר

מצורת ציון

שוכל (יבמות מ"ו): (ט) חטין וגו'. שמות מיני מתוקה וקטניות:

פירוש ע"ט

סימן דם נבוכדנאצר ועשו קומן אוג ועשו מלחמה האב נוזר גיוועז אוף דיר: (ח) ואתה קח לך חטין וגו' האלמן אוף איר: (ח) והנה נתתי עליך עבותים אוג נון אוג דו נעם צו דיר ניייר אוג'נעקעלע נייער ונתתי אותם מין גיבאט אל זיין בייא דיר נעייך ווי איך האב אוג ליגען אוג היקז אוג מונקעלע נייער ונתתי אותם גיגעבן אוף דיר נאכאנגיפאלכטענע שטריק אוג בכלי אחד אוג רוא ואלקט זיי גענין אין איין כלי אוג האב דיך גיבונדן מיט זייא ולא תהפך מצדך אל צדך דאס דוא ואלקט דיך גיט קענן אוס קערן פון איין זיים אוף דיר נייט אנדערער ניט אוג דוא ואלקט אלץ לייגן אוף איין זייט בי בעוחך ימי צורך ביז דו ועכט דאר ברוט ראס איז איין סימן אז איין הונגער ועט זיין אין ירושלים פון נעגען דעם בלעטערוגן נואס

אוף

מדה"י קרא

(ח) והנה נתתי עליך עבותים. גזירות שגזרתי עליך שלא תחפך מצדך על צדך. תהיה בעיניך כאילו נתהי עליך עבותים ואסרתיך בהם: (ט) ואתה קח לך חטין ישעורים וגו' ועשית אותם לך ללחם. כאדם הנאסף אל עיר מפני הצרעים על העיר. והלחם כלה מן העיר ואנשי העיר

מנחת שי

(ח) ימי מלוכתך. חילופים הכתב מלאתי כתוב זו בספר אחר כתוב מלכ"ת וקרי מלוכתך כתי"ב וכתוב בספרים כתיב וקרי בניהם וכן תצמח ויומן לניך וכן כולו בספרים ובאחרי וגיהו שהם זה וכתיבים הרבה כיוצא בזה ובלשון מלוכתך כתיב ביזיך הכתוב מלאת מלוך ומלוך ירושלם כ"ב. וכן בספרי כלי מדוייקים ובכתיבם יהן בירוך ובכתיב בספרים חסר: (ט) וכסמים. בלשון המשנה: ועם אתלולנו. במקלים מפרים הכלך בכוש ופקח וכן חסר חת כל נו. עד עם אתלולנו. ופעמ שעורים אתלולנה בספרות. ולפ לשון המשנה דמיתיילו ומקלים מפרים כולם כגון לפם ופיון מ"ם בית שבשם לך לך ובשבשם

ט וּמַאֲכָלְךָ אֲשֶׁר תֹּאכֵלֶנּוּ בְּמִשְׁקָל
עֶשְׂרִים שֶׁקֶל לַיּוֹם מֵעֵת עַד־עֵת
תֹּאכְלֶנּוּ: י וּמַיִם בְּמִשּׁוֹרָה תִּשְׁתֶּה
שְׁשִׁית הַהִין מֵעֵת עַד־עֵת תִּשְׁתֶּה:
יא וְעֻגַת שְׂעֹרִים תֹּאכֵלֶנָּה וְהִיא בְּגֵלְלֵי
צֵאַת הָאָדָם תְּעֻגֶנָּה לְעֵינֵיהֶם: יג וַיֹּאמֶר

ט ומאכלך אשר תאכלנו במשקל
עשרים סלעים ליום מעת לעת
תאכלנו: י ומים במשורה תשתה
ששית ההין מעת לעת תשתה:
יא ועוגת שעורים תאכלנה והיא
בגללי צאת האדם תעוגנה לעיניהם:
יג ויאמר

תרגום יונתן בן עזיאל

ט וּמֵיכְלָךְ דַּהֲיכְלִינֵיהּ
בְּמִתְקָל עַסְרִין סִלְעִין
לְיוֹם מֵעִדָּן עַד עִדָּן
תֵּיכוֹל לְיָ"ה: י וּמַיָּא
בְּמִכְיָלָא תִּשְׁתֵּי חַד מִן
שִׁתָּא בְּהֵינָא מֵעִדָּן עַד
עִדָּן תִּשְׁתֵּי: יא וְחַרְצָא
דִּלְחֵם שְׂעוֹרִין תֵּיכְלִינַהּ
וְהִיא עַל גַּלֵּי מְפָקַת
אֱנָשָׁא תֶּחֱרִינַהּ
לְעֵינֵיהוֹן: יג וַאֲמַר יְיָ

כדין

מהר"י קרא

נופלין חמין ושעורים ועושין אותם ללחם: (י) ומאכלך אשר תאכלנו במשקל ונו'. אף לחם שאני מצוה עליך לעשותו סבל מינים הללו לא שתוכל [לאכל] ממנו כשעשך שבעך. אלא במשקל עשרים שקל ליום. ולא כשאר בני אדם שאוכלין פעמים ביום. אחר בשחרית ואחד בערבית. אבל אתה מעת לעת תאכלנו. וכמו כן מים במשורה תשתה ששית ההין מעת לעת תשתה: (יב) ועוגת שעורים תאכלנה. ואל תתמה לומר והלא כמו כן יש חמץ ודחון וכוסמין ופול ודרשים. ואתה אומר כן ושעורים תאכלנה. פירשו רבותינו ז"ל רובה בה שעורים.

רש"י

המזור ויאכלו לחם תערובת ובמיחום: (י) במשקל. סימן למנטי מזור הירחים מן הרעב ואוכלים במשקל ושותין במשורה: (יא) מעת עד עת. מיום ליום כמדה זו חמשה ששית ההין(יב) ועוגת שעורים תאכלנה.מרוכת מעולת כעריכת שעורים ולח נאה כעריכת עוגת חטים: בגללי צאת האדם תעוגנה. תאפיהו בגללים שמייבן

רד"ק

ארבעים יום צוה שיאכלנו כי גם כן היו בני יהודה במצור וברעב: (י) ומאכלך. במשקל. בחולם בשקל מזכור הוא את לבני ישראל כי במשקל יאכלו לחכם מפני הרעב ולא יאכלו פעמים ביום אלא פעם אחת בין היום והלילה מעת לעת מחסרון הלחם: (י) ומים במשורה תשתה. אמרו רבותינו ז"ל כי משורה מדה קטנה אחד מיששים בלוג ומה שאמר ששית ההין לא אמר שתשורה ששית ההין אלא שלא ישתה מעת לעת אלא ששית ההין ומאותו ששית ישתה במשורה מעט מעט שרא שבוע מהמים באותה מן הפעמים אלא מעט מעט ישתה אות לבני ישראל שלא יהיו להם ימים ומה ששיתו מהם יהיו מעט במדה מחסרון מים בירושלם כל ימי המצור שהיה משנת תשע לצדקיהו עד שנת אחד עשר: (יא) ועוגת שעורים תאכלנה. חסר כף הדמיון כמו לב שכח יעיב נהה וזולהה ר"ל וכעוגת שעורים כך תאכלנה כאילו היתה עוגת שעורים לבדם בלא ערוב כי המערב נוכל אלו המינים קשה לאוכלה ולא אמר כעוגה חטים כי זה רחוק שיאכל בתאבון העוגה המעורב כיעוגת חטים לבדם: והיא בגללי צאת האדם. מלת והיא מורה על פירושנו כי עוגת שעורים תיה דפוסת כי אלו היה אומר עוגת שעורים על העוגה המעורבת ומסבכה לשעורים לומר שרובה שעורים היה אומר ובגללי צואת האדם לא היה אומר היא אלא אמר והיא שב אל העוגה המעורבת גם לפי שפי' עוגת שעורים שתהא עריכת' בעריכת עוגת שעורים שאינה נאה לא היה לו לומר האכלנה אלא העיגה. תעוגנה הנשים ור"א כי הנו"ן והה"א לפעולה והיה הנוין ראויה להדגש פ' אתה בעצבך תעוגנו אותה וכן ר"י תחדרינה ר"ל הנחלים כי לפיכך נקראת העוגה חדרה וענין תעוגנה תעשה חדרה והטעשה לעוגה היא אפית' ואמר לו שיאפה אותה בגללי צואת האדם ונקראת הצואה הביטה גלל לפי שהיא מתגלגלת ואמר לו שיליזק גללי צואת האדם ויאפה בהם העוגה והוא דבר מגיא וכאוס והיא אות לבני ישראל שיאכלו לחמם טמא בגוים ופי' לעיניהם לעיני בני ישראל כדי שיראו כי אות היא להם: (יג) ויאמר ה'. את לחמם טמא. כי בגלותם בין הגוים לא יוכלו

מצודת ציון

(י) במשורה. כן נקרא מדת הלח כמו במשקל ובמשורה (ויקרא י"ט): ה'. סם מדה: (יב) ועגת. היה הלכה למשיח עם גבי גחלים וכן עוגה על הפוכה (הושע ז'): בגללי. כן נקרא הלחלוח כמו כגללו (איוב כ"ד) ולהנוסף ביתור ממר נאת המדה: התעגנה. מלשון עוגה כ"ל תאפנה לעפוחה עוגה: (יג) ממא. כ"ל

לחות שביני המעיים יקמו במדה ולא על הסדר: (יב) ועוגת שעורים תאכלנה. הסדר תאכלנה תהיה מעבוטים ועם זה לחות מעטה ביעבון יאכלו עוגת בעוכים בחוץ מעכל בהמות: והיא. הסדר תהיה תאפנה לעבוטה עוגה על גחלים בעפיים מעלני לחת

פירוש ע"ם

אוף זייא ועטע זיין אוג זייא ועלין מוזן עסין דאם
ברויט פון גימישטע ירינים: (י) ומאכלך אשר תאכלנו
בשקול אוג דיין עסין זום דו ועטסט עסין דם ברוט
זאל זיין מיט דר ואוג דהיינו עשרים שקל ציוואנציג
שקלים אוף איין מאל מעת עד עת תאכלנו פון איין ציים
ביז דער אנדערער ציים זאלסטו עסין וקלוטר פון
איין מעה לעת צום אנדערין: (יא) ומים במשורה
תשתה ששית ההין אוג ואסער זאלסטו טרינקען מיט
דער מאס דהיינו איין זעקסטיל עסער מעת עד עת
תשתה פון איין מעה לעת ביו צום אנדערין זאלסטו
אזוי פיל טרינקען דאס איז איין סיקן אוף די לייט
פון ירושלם ווען ועטע זיי בלעגערין דאס זיי

כְּדֵין יִכְלִין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
יָת מֵיכְלְהוֹן מְסָאֲב בֵּינֵי
עַמְמַיָּא דְּאַנְפְּלִינוּן לְתַמָּן:
יד וַאֲמַרִית קֳבֵל יְהוָה
יְיָ אֱלָהִים הָא נַפְשִׁי לָא
מְסָאֲבָא וְנִבְילָא וּתְבִירָא
לָא אֵכְלִית מִזְּעוֹרִי וְעַד
בְּעַן וְלָא אֲכָלִית בִּסַר
קַרְחָק: טו וַאֲמַר לִי חֲזִי
דִּיהַבִית לָךְ יָת גְּלֵי
תּוֹרָא חֻלַּף גְּלֵי אֱנָשָׁא
וְתַעֲבִיד יָת מֵיכְלָךְ
עֲלֵיהוֹן: טז וַאֲמַר לִי בַּר
אֱנָשׁ הָא אֲנָא תָּבֵר

סעיד

ה"א כמה יכלין. פושה ד' שהוה
מרומה: ונבלה וטריפה.
מתין לו מה עתידה בשר קן:

יְהוָה כָּכָה יֹאכְלוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־
לַחְמָם טָמֵא בַּגּוֹיִם אֲשֶׁר אַדִּיחֵם שָׁם:
יד וָאֹמַר אֲהָהּ אֲדֹנָי יְהוִה הִנֵּה נַפְשִׁי
לֹא מְטֻמְּאָה וּנְבֵלָה וּטְרֵפָה לֹא־אָכַלְתִּי
מִנְּעוּרַי וְעַד־עַתָּה וְלֹא־בָא בְּפִי בָּשָׂר
פִּגּוּל: טו וַיֹּאמֶר אֵלַי רְאֵה נָתַתִּי לְךָ
אֶת־צְפוֹעֵי הַבָּקָר תַּחַת גְּלֵלֵי הָאָדָם
וְעָשִׂיתָ אֶת־לַחְמְךָ עֲלֵיהֶם: טז וַיֹּאמֶר
אֵלַי בֶּן־אָדָם הִנְנִי שֹׁבֵר מַטֵּה־לֶחֶם

רש"י

וטרפן: (יג) טמא. לי מיתום: (יד) אהה. לשון תפלה: נפשי לא מטמאה. לא הרהרתי ביום ונתתי לידי טומאה בלילה: ונבלה וטריפה לא אכלתי. כשר מסוכנת שחוטה לעכו"ם וטריפה: בשר פגול. בהמה שחורפה בה חכם ולא יתכן לומר בלילה וטריפה ממש דלמה כן מלי רבותיה: (טו) צפיעי. גללי: (טז) מטה לחם.

צפיעי קרי

מהר"י קרא

לעניותם. שתרוגו גלילית השפוכה על גבי צואת האדם. כדרך שרגתים (לשון) [לשחה] והיפך עיסתו בקמח. הרי כיצוה כאן כמה דברים ושהכון ולא פירשן. ומפורשן בסופן. אף כאן על שציוהו הגלגל את הצואה על גבי צואת האדם נותן טעם לדבר.

מנחת שי

כי הניח והלך לצעוקה ולשבתם קיים הוצאה לכתוב ע"כ. ולפיכך מלוי לו חיסור יו"ד אחר ע"ד ולהיותי מילוי בקמוץ בסגולים כי בפקוד מצויים חסר יו"ד ומפלל עליו ליתן ויחסר דחסר ל"ל חסר ולא חסר ע"ד ובפקוד מצויים מלא יו"ד ומה שמפלל עליו ליתן יחסר ל"ל חסר ולא חסר ע"ד וכל הספרים הניעול ומדייק כאן בכתב עוד מצינו חסרון הכתב שם כן לשעתו מלא יו"ד: (יד) מנעורי. ל"ם בחוב מנעורי חסר ולא נקדקו סימב כי כמס מלכיכל"ת ל"ת ומפלר ל' חסר בלישנא ולעין זה מכתב: (טו) לפועי קרי: תחת גללי. בגיטין"ל במתניתין:

בְּדֵין יֵיכְלִין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
יָת מֵיכְלְהוֹן מְסָאֲב בֵּינֵי
עַמְמַיָּא דְּאַנְפְּלִינוּן לְתַמָּן:
יד וַאֲמַרִית קֳבֵל יְהוָה
יְיָ אֱלָהִים הָא נַפְשִׁי לָא
מְסָאֲבָא וְנִבְילָא וּתְבִירָא
לָא אֵכְלִית מִזְּעוֹרִי וְעַד
בְּעַן וְלָא אֲכָלִית בִּסַר
קַרְחָק: טו וַאֲמַר לִי חֲזִי
דִּיהַבִית לָךְ יָת גְּלֵי
תּוֹרָא חֻלַּף גְּלֵי אֱנָשָׁא
וְתַעֲבִיד יָת מֵיכְלָךְ
עֲלֵיהוֹן: טז וַאֲמַר לִי בַּר
אֱנָשׁ הָא אֲנָא תָּבֵר

סעיד

ה"א כמה יכלין. פושה ד' שהוה
מרומה: ונבלה וטריפה.
מתין לו מה עתידה בשר קן:

מצודת דוד

כאדם שהדליקו בשם לחמו שמתייבשו: לעיניהם. בני הגולה יראו כשיניחם לחמר מלפניהם על גחלי גללי בקר שלא יתלחלח: (יג) ככה. כ"ל זה לשמן שכן יאכלו בני ישראל את לחמם מעם מקומות שהאדמה שם טמאה כי לא יוכלו לעשות לחמם מעפר שהוא מעורב בגללי בהמה שמלכלך הלחם מעשן ומלחלוחית הגללים: בגויים. שהם עכו"ם: (יד) לא מטמאה. לא נתעברה בטמאה כנגללי: בנעורי. עם כי מוד לא הייתי לו שלש שכלי להשמר ביותר מנדניד שמכל לימוד שמקבל לא נח נפשי לעבור מעשה ולעשות כפל עניין כמ"ש ולעומר ואין עתה לומר דבר כאשר כזה אכר לא אכלתי מעולם ועם לא אכלתי מעולם דבר המתעב לעיפה זה גמול המעשה: (טו) נתתי לך. המלמתי לך לקחת גללי בקר במקום גללי האדם ועליהם תעשה לחמך שלשו מעם כמו גללי האדם: (טז) הנני שובר. משם פי' ומשר לו זהו לשמו ועתה במכבול משמן לחם ביומלים כ"ל סיסים הרעב ובעבור

מצודת ציון

נתמר ומעם: אריחם. מלשון דחיה: (יד) אהה. עניין לי לשקה יללה: מטמואה. מעוכה ומעוסה: פגול. מעורב. מעומד כמו ומקק פגולים (ישעיה ס"ו): (טז) צפיעי. הוא הגלל כי כל דבר היולא מהגוף קרוי לשון כמ"ש הפלמלים והלשימות (שם כ"ב): תחת. במקום: (טז) מטה לחם. על שבשמים על הלחם שהוא לשון

פירוש ע"ט

נִיאוּנְט כָּכָה יֹאכְלוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אַוו וָעֶלֶן דִּי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
עַסְן וַיְיעֶר בְּרוֹט מִיאוּם בַּגּוֹיִם אֲשֶׁר אַדִּיחֵם שָׁם צְוִוישֶׁן
דִּי פֶעֶלְקֶער וְואוּם אִיךְ וָועֶל נִיי פּאר שְׁטוֹקֶן אֶהְיֶן:
(יד) וָאֹמַר אֲהָהּ אֲדֹנָי יְהוִה הָאבּ אִיךְ זֶעלְבְּסְט נִיאוּנְט
אִיךְ קְלֵאג נָאט דָּעד הָאר הִנֵּה נַפְשִׁי לֹא מְטֻמְּאָה נוּן
מִיין לֶעבּ אִיז נִיט מְסָאֲב נִיוואךְ וּנְבֵלָה וּטְרֵפָה לֹא אָכַלְתִּי
נֶבְילָה אוּן טְרֵיפָה הָאבּ אִיךְ נִיט גֶעגֶעסְן פּוּן מִיין
יוגֶנְט אַן בִּיז אֶהָער וְלֹא בָא בְּפִי בָּשָׂר פִּגּוּל אוּן אִיז

וועל

בִּירוּשָׁלַ֑ם וְאָכְל֥וּ לֶ֙חֶם֙ בְּמִשְׁקָ֣ל
וּבְדְאָגָ֔ה וּמַ֥יִם בְּמִשּׁוּרָ֖ה וּבְשִׁמָּמ֑וֹן
יִשְׁתּ֖וּ׃ יז לְמַ֣עַן יַחְסְר֤וּ לֶ֙חֶם֙ וָמַ֔יִם וְנָשַׁמּ֥וּ
אִ֖ישׁ וְאָחִ֑יו וְנָמַ֖קּוּ בַּעֲוֹנָֽם׃ ה א וְאַתָּ֣ה
בֶן־אָדָ֗ם קַֽח־לְךָ֙ ׀ חֶ֣רֶב חַדָּ֔ה תַּ֥עַר
הַגַּלָּבִ֖ים תִּקָּחֶ֣נָּה לָ֑ךְ וְהַעֲבַרְתָּ֤ עַל־
רֹֽאשְׁךָ֙ וְעַל־זְקָנֶ֔ךָ וְלָקַחְתָּ֥ לְךָ֖ מֹאזְנֵ֣י
מִשְׁקָ֑ל וְחִלַּקְתָּ֖ם׃ ב שְׁלִשִׁ֣ית בָּאֵ֔ור

תרגום

סְעִיד מֵיכָלָא בִּירוּשְׁלֵם
וְיַכְלוֹן לַחְמָא בְּמִתְקַל
וּבְיִצְפָּא וּמַיָא בְּצִדּוּ
וּבְאַשְׁהָמָמוּ יִשְׁתּוֹן׃
יז בְּדִיל דְּיִדְחַר לְהוֹן
מֵיכַל וּמַשְׁתֵי וְיִצְדוֹן
גְּבַר וְאָחוּהִי וְיִתְבְּסוֹן
בְּחוֹבֵיהוֹן׃ א וְאַתְּ בַּר
אֱנָשׁ סַב לָךְ חַרְבָּא
חֲרִיפָא כְּסַפְּ֫ר נַלָּכְיָא
תִּסַּב לָךְ וְתַעֲבַר עַל
רֵישָׁךְ וְעַל דְּקָנָךְ וְתִסַּב
לָךְ מוֹזָנִין דְּמַתְקַל
וְתַפְלְגִינוּן׃ ב תְּלָת פַּ֫ר

מנחת שי

ה (א). מקחנה לך . כלומ"ד דנטפס . מלשון דף קי"ו :

רש"י

מסעד להם (פוע"ח דפת"ן כלע"ז ר"ל פיש"ם ד"ו פשב"ג כל"ש שטיקקער כרחב) : ובדאגה . דוחגים שמת יכלה הלחם מהם. דחגה (לויינג"ח כלע"ז והיא חנגחת"ם כל"ח חנגסט דרחנגנים וכלבונו כח"ד טודח"ר כלע"ז ר"ל דוטער כל"ח כשפירכטען לו לוויפפלן כמו ב"ח י' כ') : (יז) למען יחסרו . דחנתם ונשמוטם כשבול שיהיו מסירי לחם ומים בימי המצור וידחנו פן יכלה :

ה (א) חרב חדה . סימן לחרב נבוכדנצר : תער הגלבים. הרצענים ולשון יווני הוא וי"ת (פרקלקי"ר כלע"ז . הוא פתרכמינע"ר כלשון חסכנו פרנמטע נערבער) ומנחם מנר תער הנלבים תער הגולחים ואין לו דמיון

רד"ק

האדם החלוש וכן אמר בתורה בקלות בשברי לבם בסה לחם עתה פירש מה שאבר לו שיאכל לחטי במשקל וישתה בימיו במשורה כי אות היא לבני ישראל : ובדאגה . שידאגו ויפחדו באכלם שיחסרו לחם ומים : ובשממון . בתמהון לבב : (יז) למען . עתה פירש הדאגה לפי שיחסרו לחם ומים : ונשמו איש באחיו . כלומר איש את אחיו שלא יהיה לאחד יהרון על חברו : ונמקו . ימק לבבם מרוב צרות ובל זה בעונם שיכירו כי הם גרמו להם זה כי עונם גרם להם כל זה : (ה) ואתה בן אדם . אמר לו

מצודת ציון

לשבעה ממר מפה בלשון שמנה . וכן כל מעשה למה שבר (תהלי' ק"ו): ובשממון . בהשמון לבב וסוף ענין כמלה ופמד : (יז) ונשמו . מנין ממון : ונמקו . מנין המסה והמנה :

ה (ה) תער . הוא סכין המשו לגלח בו וכן והעבירו תער (במדבר ח') : הגלבים . הם הספרים ודומהו בתרגום יהודאי כי כל זקן נדומם (ויקרא י"ג) מרגומו יהודאי גלבא : והתברת . מל' המלכה ועל הגלות יאמר : (ב) באור . נשב הם : הבעיר . מלשון

כתוך העיר המקופ על המלכה בעת שלמו ימי המצור שהם ד"ל יום והוא לפיהן בשלשית הטם ימותו במצור בתוך העיר כמשפ

עירוב עי"ט

ה (א) וְאַתָּה בֶּן־אָדָם קַח לְךָ חֶרֶב חַדָּה אוּג דוּא בַּר אֱדָם
נָעֵם צוּ דִּיר אֵיין שַׁארְפֶע שְׁוֶוערְד (דְאם אִיז
אֵיין סִימָן אוֹף דֶער שְׁוֶוערְד פוּן בְּוכַדְנֶצַר) תַּעַר
הַגַּלָּבִים הַקָּחֻנָה לָךְ אֵיין מֶעסֶער פוּן דִי גְאלֶער וְאלְטֶ
דוּ נֶעמֶן צוּ דִיר וְהַעֲבַרְתָּ עַל רֹאשְׁךָ וְעַל זְקָנֶךָ אוּג וְאלְטֶ
אִיבֶּער פָּארֶן דָעם מֶעסֶער אוֹף דֵיין קָאפּ אוּג אוֹף
דֵיין בָּארְד (בְּלוֹמָר דוּ זְאלְטֶ אֶפּ נֶאלֵין מִים אִים
דִי הָאר פוּן קָאפּ אוּג פוּן דֶר בָּארְד) וְלָקַחְתָּ לְךָ מֹאזְנֵי
מִשְׁקָל אוּג זְאלְטֶ נֶעמֶן צוּ דִיר וּואג שְׁאלֵין אוּג
זְאלְטֶ צוּא טֵיילִין דִיא הָאר : (ב) שְׁלִשִׁית בָּאוּר הַבְעִיר

אי

תַּבְעִיר בְּתוֹךְ הָעִיר כִּמְלֹאת יְמֵי
הַמָּצוֹר וְלָקַחְתָּ אֶת־הַשְּׁלִשִׁית תַּכֶּה
בַּחֶרֶב סְבִיבוֹתֶיהָ וְהַשְּׁלִשִׁית תִּזְרֶה
לָרוּחַ וְחֶרֶב אָרִיק אַחֲרֵיהֶם: ג וְלָקַחְתָּ
מִשָּׁם מְעַט בְּמִסְפָּר וְצַרְתָּ אוֹתָם
בִּכְנָפֶיךָ: ד וּמֵהֶם עוֹד תִּקַּח וְהִשְׁלַכְתָּ
אוֹתָם אֶל־תּוֹךְ הָאֵשׁ וְשָׂרַפְתָּ אֹתָם

בְּנוֹרָא תַּדְלִיק בְּנוֹ
כַּרְהָא כְּמִשְׁלַם יְמֵי
צֵירָא וְתִסַּב יַת תְּלָתָא
תְּקַטֵּיל בְּחַרְבָּא
סְחֲרָנָהָא וְתְלָתָא תְּבַדַּר
לְכָל רוּחַיָּא דְּבַדְּרוּן
וּדְקַטְלִין בְּחַרְבָּא אֲגָרֵי
בָתְרֵיהוֹן: ג וְתִסַּב מִתַּמָּן
זְעֵיר בְּמִנְיָן וְתִצּוֹר יְהָהוֹן
בְּכַנְפָךְ: ד וּמִנְּהוֹן עוֹד
תִּסַּב וְתִרְמֵי יַתְהוֹן לְגוֹ
נוּרָא וְתוֹקִיד יַתְהוֹן

בנורא

קטן בז"ק

רש"י

כהורה: (ב) בתוך העיר. תמר הקוסם על הלבינה ככלות ימי מצור' שלא היה יכולו לשיסיתם כולשעות רעב בתוכה שהיו כלים כעכין של' עורבו כתנור ככמרו מפני זלעפות רעב (מיכה ה'): תכה. אותה: בחרב סביבותיה. סביב אותה לבינה סימן על הכורחים מן העיר שיצינו' כאלים ויהרגום סביב ירושלם: והנ' הזרה לרוח. סי' לגוים שילכו למצרים ויוחנן בן קרח והכותו ומס מריק מרב מחמיהם שהלך כבוכדנאצר והחריב את מצרים ומס נהרגו: (ג) וצרת אותם בבנפיך. תלו מתי מעט שיצלו לבגל ויהיו (וצרת אותם. מכאן רמז שכל המסתפר שערו לא יזכוך אותם תלת יגעו שכל מה שכאמר במקרא זאת התלה הוא לרעה. סוד מצרים): (ד) ומהם עוד תקח. מאותם מתי מעט:

מנחה שי

(ג) ותלת אותם. כפי המסורה מלא ות"י לג' נמי כמ"ש במנין המסתרים וכן מלתני במקלט מסרים מדוייקים וכן ובשלשת לגוים וכפי' שנתפרש לגל ובפרק הנ"ם בתם הוא לתר מהמסרים:

מצודת דוד

וכדכר: את השלישית. המלך המלים הכני מקום ומכם מוסב כמכ סביבות העיר ממקום והוא לשמין שמליטים כהם יצותו כמכ תמיב ממיב ממון למיר כעת כמלחמה: תזרה לרוח. תמזר לכני הכוח לשיהא הרוח מפזרם כמקומות רחוק והוא לשמין על הפולטים בגולה הפזוליס ככקומות הלכן: וחרב אריק אחריהם. מלשון מרדי מתמיב לגדוף מחריבם לכסוסם כמקום שמכ יצותו והוא לשמין שמקום יגיה כהם כחוב ומקום כמקום נשוסם לשמין תקח ממט מכר יפיה מלחמיב לפרם ומקשר לותם כלכלי כנדנך יהוה לשמין שלותם שנלו לכבל שהמה מתי מספר כערך הנשוים לכלי המלוחת שהם יפיו שמוסיב לכוח לירושלם כענין ית הגני: (ד) ומהם. מהמקוסיים ככנף תקח עוד ותשליכם לא מוך האש מכר כתוך ספיר המקוסף

פירוש ע"ט

אִין מִיטִין דְּר שְׁמָאט וָאם דוּ חָאסְטְ אוּס גִיקְרִיצְט
אוּף דֶם צִיגְעל וְאם אִיז אֵיין סִימָן דָם אֵיין דְרִיט
חֵלֶק פּוּן דִי יִשְׂרָאֵל וְועלְען שְׁטאִרְבִין אִין יְרוּשָׁלַיִם
דוּרְךְ דֶם הוּנְגֶער וָאם אִיז נָאךְ וִוי פִיינֶער)
כְּלוֹמַר אִיךְ נָאט אוּיס לַיידִיקִין פּוּן דֶר שְׁוֵיד נָאךְ זַיי
לָאזְן דִי טָעג פּוּן דִיין בֶּלֶעגֶערוּנְג וָואם דוּ וועסְט
לִיגְן אוּף דֵיין זַיט צוּ בֶּאלֶעגֶערְן דִי שְׁמָאט) וְלָקַחְתָּ
אֶת הַשְּׁלִשִׁית וגו' אוּנ דֶער נָאךְ וָאלְסְטוּ נֶעמֶען דָאם
אַנְדֶערֶע דְרִיט חֵלֶק הָאר אוּנ וָאלְסְט עָם שְׁלָאגְען
מִיט אֵיין שְׁווֶערְד אַרוּם דֶר אוּיס גִימַאלְטֶר שְׁמָאט
וּם אוּף דֶעם צִיגִיל אִיז יְדֵם אִיז אֵיין סִימָן אוּיף דִי
יִשְׂרָאֵל וּם וועלְען אַנְטלוֹיפִין פּוּן דֶר שְׁמָאט וועלְען
דִי כַּשְׂדִים זַיי הֶרֶגִינְען אַרוּם יְרוּשָׁלַיִם וְהִשְׁלִשִׁית תִּזְרֶה
לָרוּחַ אוּנ דָאם וּם דוּ וועסְט אַיין בִּינְדֶרְן אִין דֵיין שָׁךְ
קְלֵיידֶ וָאלְסְטוּ נָאךְ נָעמֶען אַבִּיס לְ הָאר אוּנ וָאלְסְט פָּאר

בֶּאֱשׁ מִמֶּנּוּ תֵּצֵא־אֵשׁ אֶל־כָּל־
בֵּית יִשְׂרָאֵל׃ ה כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה
זֹאת יְרוּשָׁלַם בְּתוֹךְ הַגּוֹיִם שַׂמְתִּיהָ
וּסְבִיבוֹתֶיהָ אֲרָצוֹת׃ וַתַּמֶּר אֶת־
מִשְׁפָּטַי לְרִשְׁעָה מִן־הַגּוֹיִם וְאֶת־חֻקֹּתַי
מִן־הָאֲרָצוֹת אֲשֶׁר סְבִיבוֹתֶיהָ כִּי
בְמִשְׁפָּטַי מָאָסוּ וְחֻקֹּתַי לֹא־הָלְכוּ
בָהֶם׃ ז לָכֵן כֹּה־אָמַר | אֲדֹנָי יְהוִה יַעַן
הֲמֹנְכֶם מִן־הַגּוֹיִם אֲשֶׁר סְבִיבוֹתֵיכֶם
בְּחֻקֹּתַי לֹא הֲלַכְתֶּם וְאֶת־מִשְׁפָּטַי לֹא

בְּנוּרָא בְּבֶן הִפּוֹק אֶשְׁתָּא
עַל כָּל בֵּית יִשְׂרָאֵל׃
ה כְּדֵין אֲמַר יְיָ אֱלָהִים
דָּא יְרוּשְׁלֵם בְּגוֹ עַמְמַיָּא
שַׁוִּיתָהָא וּסְחוֹר סְחוֹר לַהּ
מְדִינָתָא׃ ו וַאֲשְׁנִיאַת
יָת דִּינַי לְחַבָּבֵיהוֹן מִן
עַמְמַיָּא וְיָת קְיָמַי מִן
מְדִינָתָא דִּי בְסָחֲרָנַהָא
אֲרֵי בְּדִינַי קְצוֹ וְקְיָמַי לָא
הַלִּיכוּ בָהוֹן׃ ז בְּכֵן כְּדֵין
אֲמַר יְיָ אֱלָהִים חֲלַף
דְּחַבְתּוּן מִן עַמְמַיָּא דִּי
בְסַחֲרַנֵיכוֹן בְּקְיָמַי לָא
הַלַכְתּוּן וְיָת דִּינַי לָא
עבדתון

בְּחֻקֹּתַי לֹא הֲלַכְתֶּם וְאֶת־מִשְׁפָּטַי לֹא

מהר"י קרא קמץ בו"ק רש"י

חלקים: (ד) ממנו תצא אש אל כל בית ישראל. מאותו מופת שאתה שורף אותם באש. מופת הוא לבית ישראל שכמו [כן] תצא אש אל בית ישראל: (ה) זאת ירושלם בתוך הגוים. ואת האות שאני ציויתיך לעבור תער על ראשך ועל זקנך ולחלק אותו שער לג' חלקים ולעשות מהם ככל האמור בפרשה. אות היא לירושלם ששמתיה בתוך העמים: (ו) ותמר. ותחליף: את משפטי לרשעה מן הגוים. שהם לא קבלו תורתי והם קבלוה ועברו עליהם. וכן מצינו במנשה. ויתע מנשה את יהודה ואת יושבי ירושלים לעשות רע מן הגוים אשר השמיד ה' מפני בני ישראל: (ז) יען

עליה: (ז) יען המנכם. יען הזמינכם את עצמכם להפקר מן הגוים. המכם לשון וימן להם המלך (דניאל א') ומנחם

מן הגוים מכבל שכלו בכבל הרשעים שבהם גם צדקיהו דרך ישרה ולעשות משפטי הטובים והם חמירו אותם לרשעה יאחאב קלם מלך בבל באש: ממנו תצא אש. מן האש מן הגוים אשר סביבותיהם כמ"ש ויתעם מנשה לעשות את שצויתיך להבעיר תצא אש אל כל בית ישראל בין לאותם הרע מן הגוים אשר השמיד ה' מפני בני ישראל והגוים ההם שהיו בירושלם בין לאותם אשר בגולה כי זה שציויתיך רמז אשר סביבותיהם לא חמירו משפטיהם והם חמירו משפטי בלא לכליון ישראל כמו ששפרש: (ו) כה אמר אדני ה'. בתוך יוציא: (ו) ותמר. מן כי החמרו את רוחו מספרים היתם עם ה' הגוים שמתיה. יושיבה שמתי בה לשמתם לפי שהיא בבחירת ותתי"ן בסגול ותיא מבנין הפעיל: לרשעה. שם ומכוך כמו לכל הארצות יפת נוף משוש כל הארץ שהיא באמצע הישוב וברשעת הגוים ההם: כי במשפטי מאסו. והגוים לא מאסו לציכך איורה טוב ומזון מכל הארצות ויושביה חיה להם ללכת במשפטיהם: (ז) לכן כה אמר אדני ה' יען המנכם מן הגוים.

מצודת ציון

(ו) ותמר. מלשון תמורה וחלוף: (ז) יען. לעכור: המנכם. מל

מצודת דוד

אש. מלמכם סמם סוס מלמט סם כל בית ישראל כ"ל מנלות בית סני ישמלל כ"ל מנלות בית סני ישראל סון סולם סלמכוסם וכוון מכני נולם סמניס ילקו נם סמם במקל וכלפט וכדכר: (ה) בתוך הגוים. מעתי מותם כתלכת במקום יושבי סגולם סלמכוסם וכוון סנוס סניכוסיס: (ו) ותמר. וסוס לס שלמם כנגולי כי סמליפם לס מעפטי לרשעה כ"ל מפי מתי לס מעפטים יסביס וסיל סכניפם לעשות יותר מן סעניס ומס מקומי סמליפם לרשעה יותר מן סלכלות וגו' וסוס כפל מכן כמ"ש: בהם. בדכך מקומי: (ז) יען המנכם. כעבור סיומכם סמון כי יותר מן סעניס וגו' לכן מביא סמוכה כמקומי וגו' וכעין שנאמר

פירוש ע"ט

(ו) וַתַּמֶּר אֶת מִשְׁפָּטַי לִרְשָׁעָה אוֹג זְ הָאֻמָּת פָּאר בִּיטָן מִיין
מִשְׁפָּט צוּ בַּיינִין מִיין פּוּן דִּי פְּעֶלְקֶער וָאת חֻקּוֹתַי מִן
הָאֲרָצוֹת אוֹג מַיין גֶּזֶעץ הָאט אִיר פָּאר בִּיטָן צוּ שְׁלֶעכְט
מַיין פּוּן דִּי לֶעכֶער וְוָאם אִירוֹם אִיר זָענֶן כִּי בְּמִשְׁפָּטַי
מָאסוּ דָּען אִין מַיינֶע מִשְׁפָּטִים הָאבֶּן זִיי מַמָּאם גְּוָענֶן
אוֹג אִין מַיינֶע גֶּזֶעצִין זָענֶן זִייא נִיט גִּינָאנְגֶן:
(ז) לָכֵן כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה הָמֹם אוֹ׳ נְיָאנְטְ גָּאט
דָּר הָאר יַעַן הֲמֹנְכֶם וגו׳ וַיִּיל אַיינֶער בְּרוּמֶן אִיז נִיוֶוען
צוּ שְׁלֶעכְט מַיין פּוּן דִּי פְּעֶלְקֶער נָם זָענֶן אִירוֹם אִיר

בחוקותי

עֲשִׂיתֶם וְכִמְשְׁפְּטֵי הַגּוֹיִם אֲשֶׁר סְבִיבוֹתֵיכֶם לֹא עֲשִׂיתֶם׃ ח לָכֵן כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה הִנְנִי עָלַיִךְ גַּם־אָנִי וְעָשִׂיתִי בְתוֹכֵךְ מִשְׁפָּטִים לְעֵינֵי הַגּוֹיִם׃ ט וְעָשִׂיתִי בָּךְ אֵת אֲשֶׁר לֹא־עָשִׂיתִי וְאֵת אֲשֶׁר־לֹא־אֵעָשֶׂה כָּמֹוהוּ עוֹד יַעַן כָּל־תּוֹעֲבֹתָיִךְ׃ י לָכֵן אָבוֹת יֹאכְלוּ בָנִים בְּתוֹכֵךְ וּבָנִים יֹאכְלוּ אֲבוֹתָם וְעָשִׂיתִי בָּךְ שְׁפָטִים וְזֵרִיתִי אֶת־כָּל־שְׁאֵרִיתֵךְ לְכָל־רוּחַ׃ יא לָכֵן חַי־אָנִי נְאֻם אֲדֹנָי יְהוִה

עֲבַדְהוֹן וּכְגִימוֹסֵי עַכְמְיָא דִי בְסִחֲנֵיכוֹן לָא עֲבַדְתּוּן׃ ח בְּכֵן כִּדְנָן אֲמַר יְיָ אֱלָהִים הָא אֲנָא שַׁלַּח רוּגְזִי עֲלָךְ אַף אֲנָא וְאֶעְבֵּיד בְּגַוָּךְ פּוּרְעָנוּת דִּינִין לְעֵינֵי עַכְמְיָא׃ ט וְאֶעְבֵּיד בָּךְ יַת דְּלָא אֶעְבֵּידִת וְיַת דְּלָא אֶעְבֵּיד דְּכוֹתֵיהּ עוֹד חֲלָף כָּל הוֹעֲבָתָךְ׃ י בְּכֵן אֲבָהָתָן יֵיכְלוּן בְּסָר בְּגַוָּךְ וּבְנַיָּא יֵיכְלוּן בְּסַר אֲבָהָתְהוֹן וְאֶעְבֵּיד בָּךְ פּוּרְעָנוּת דִּינִין וְאֶבַדְרִית כָּל שְׁאָר עֲמָךְ לְכָל רוּחַ׃ יא בְּכֵן קַיְמִים אֲנָא אֲמַר יְיָ אֱלָהִים

ת"א וכמשפטי הגוים. סמ"ג לט:

רש"י

פתרו ל' רוממה כמו המון גוים (תהלים מ"ו): וכמשפטי הגוים אשר סביבותיכם לא עשיתם. סהם לח המירו את אלהיהם והמה לח אלהים ואתם המרתם כבודי בלא יועיל. וברבותינו מירסו במתוקנים שבהם שעשיתם כמקולקלים שבהם שעשיתם: (ח) גם אני. את בעלת עלי המירו גוי אלהותה. כאחר שאתם עשיתם סדינה ומדינה ועם ועם וגם אני באותה מידה עשיתי בך. את אשר לא עשיתי ואת אשר לא אעשה כמוהו עוד. כמו שכפרש להלן. לכן אבות יאכלו בנים בתוכך ובנים יאכלו אבותם. ודבר זה לא נאמר לשים אובה שהאב יאכל את הבן והבן את האב: (י) ועשיתי בך שפטים וזריתי את כל שאריתך לכל רוח. הוא הדבר

מהר"י קרא

הכנכם. יען נקבצתם לשון חבון: וכמשפטי הגוים אשר סביבותיכם לא עשיתם. שלא המיר גוי אלהיו ואתם המירו כבודו בלא יועיל, ויש ספרים שכתוב בהן וכמשפטי הגוים אשר סביבותיכם עשיתם. ונראה הדבר לפי הסקרא הכתוב אחריו הנני עליך גם אני ועשיתי בתוכך משפטים לעיני הגוים. המרתם את משפטי לרשעת מכל הארצות ונישחניתם מכל העמים אשר סביבותיכם להמיר אליהותי בלא יועיל מה שלא המירו גוי אלוהותו. כאחר שאתם עשיתם סדינה ומדינה ועם ועם וגם אני באותה מידה עשיתי בך. את אשר לא עשיתי ואת אשר לא אעשה כמוהו עוד. כמו שכפרש להלן. לכן אבות יאכלו בנים בתוכך ובנים יאכלו אבותם. ודבר זה לא נאמר לשים אובה שהאב יאכל את הבן והבן את האב: (י) ועשיתי בך שפטים וזריתי את כל שאריתך לכל רוח. הוא הדבר

רד"ק

הנכנם מקוד וישרשו הכן ענינו חיזוקם חבון רב ר"ל כי אני הרבתי אהכם והדביתי לכם טוב כן הגוים אשר סביבותיכם וזיע עשיתי לכם המוב הזה בחקתי לא הלכתם על דרך וישכן ישורון ויבעט וישט אלוה עשהו ואי"ו וכסף הרבתי לתם וזהב עשו לבעל וכמשפטי הגוים אשר סביבותיכם לא עשיתם כי הם לא המירו אלהיהם ואתם המירוהם אותי בלא יועיל. ורבותינו ז"ל פירשו כמתוקנים שבהם לא עשיתם כמקולקלים שבהם עשיתם ר"ת ימן חמנכם חלף דחבתון מן עכמ"א:(ט) לכן כה אמר אדני ה' הנני עליך גם אני. כמו שאתם עשיתם מה שלא עשה גוי אחר כן אעשה גם אני בכם כמשפטים שלא עשיתי בהם ולא אעשה עוד בהם ואעשה זה לעיני הגוים לכעון תכשי והכלמו ממעשיכם הרעים: (י) ועשיתי. את אשר לא עשיתי. בגוי אחר וכן אשר בהוכחות והשלא ה' את ככותך: (י) לכן אבות יאכלו בנים. וזה התוגש נדול שאין כמותו: לכל רוח. מהם חלכו לבצרים ומהם הלכו לכבל וכן בכואב ובבני כמון ובאדום וכן בשאר ארצות כמ"ש ברבר נדליה: (יא) לכן. את מקדשו ממאת. כי כנשה שם אבל

מצודת דוד

ויכון ישוון ויכעט (דכריס ל"ב): וכמשפטי הגוים וגו'. כי סם לא המירו אלהיהם ושכמל המירו כבודו בלא יועיל: (ח) הנני עליך. הכה מי מלחם בך: גם אני. ר"ל כמו שכנדחם כי כן גם מי שכנדחם אני ה': לא עשיתי. דבר חבש לא עשיתי מעולם ולא חעשה עוד כמוהו כל ימי עולם: יען. בעבור כל מועבותיך אשר מאד גדלו: (י) לכן. כעבור חוטיפו יחכלו את בניכם בתוכך יוכיחלים כי יסיס כך עתה לשכון: ועשיתי. ממ"ש חעשה עוד כך חעשה קודמיות כי כחלים ממך חשוב לכל רוח מאחרא דומם טעולם: (יא) לכן. כעבור חוטיפו סריתי כשבא מי מני וגו' וכפל השבועה לשמ שם

מצודת ציון

המון עם רב: (י) וזריתי. חפזל: רוח. לחם ועבר: (יא) אם לא.

פירוש ע"ט

דִּיר אוֹן אַיִן פּוּרְעָנִיוֹת וָם אִיהּ הָאב נָאךְ קַיִן מָאל אוּג נִיטּוּעָן אוֹן אוּג וָעל נִיט טוּעָן נָאךְ אַוּוי אַיִן מָאל וִוי דָּר פּוּרְעָנִיוֹת יַען כָּל תּוֹעֲבוֹתַיִךְ פּוּן וָעגָן אַלֵּי בֵּייגִי אוּם וָעָרְדִינִי מַעֲשִׂים: (י) יֶכֶן אָבוֹת יאכְלוּ בָנִים בְּתוֹכֵךְ פַּר וָאר דִי פָּעטָער וָעלֶען עָסִין דָאם פְּלֵייש פּוּן זַייעֶרע קִינְדֶער צְווִישִׁין דִיר פַּאר גְרוֹם הוּנְגָער וּבָנִים יאכְלוּ אֲבוֹתָם אוּג דִי קִינְדֶר וָעלֶן עָסֶן דָם פְלֵייש פּוּן זַייעֶרע פָּעטָער וְעָשִׂיתִי בָּךְ שְׁפָטִים אוּג אִיהּ וָעל מִזגֶן אִין דִיר מִשְׁפָּטִים פּוּן פּוּרְעָנִיוֹת וְזֵרִיתִי אֶת כָּל שְׁאֵרִיתֵךְ אוּג אִיהּ וָעל כָּר שְׁפָּרִייטֶן נָאר דַיין אִיבֶּר

אִם־לֹא יַעַן אֶת־מִקְדָּשַׁי טִמֵּאת בְּכָל־
שִׁקּוּצַיִךְ וּבְכָל־תּוֹעֲבֹתָיִךְ וְגַם־אֲנִי
אֶגְרַע וְלֹא־תָחוֹס עֵינִי וְגַם־אֲנִי לֹא
אֶחְמֹל׃ יב שְׁלִשִׁתַיִךְ בַּדֶּבֶר יָמוּתוּ
וּבְרָעָב יִכָּלוּ בְתוֹכֵךְ וְהַשְּׁלִשִׁית בַּחֶרֶב
יִפְּלוּ סָבִיבוֹתָיִךְ וְהַשְּׁלִשִׁית לְכָל־רוּחַ
אֲזָרֶה וְחֶרֶב אָרִיק אַחֲרֵיהֶם׃ יג וְכָלָה
אַפִּי וְהַנַּחְתִּי חֲמָתִי בָּם וְהִנָּחַמְתִּי וְיָדְעוּ
כִּי־אֲנִי יְהוָה דִּבַּרְתִּי בְּקִנְאָתִי בְּכַלּוֹתִי

אֱלָהִים אִם לָא חֲלַף
דְּמִקְדָּשִׁי סְאִבְתְּ בְּכָל
שִׁקּוּצַיִךְ וּבְכָל תּוֹעֲבָתָיִךְ
וְאַף אֲנָא אֶקְטוֹף תְּקוֹף
דְּרַעְיָךְ וְלָא יְחוּס מֵימְרִי
וְאַף אֲנָא לָא אֲרַחֵם׃
יב תְּלָתֵיךְ בְּמוֹתָא יְמוּתוּן
וּבְכָפְנָא יִשְׁתֵּיצוּן בְּגַוָּיִךְ
וְתִלְתָּא בְּחַרְבָּא
יִתְקַטְלוּן סְחָרָנָיִךְ
וְתִלְתָּא לְכָל רוּחִי אֲבַדֵּר
וּדְקָטָלִין בְּחַרְבָּא אֶגְרֵי
בָּתְרֵיהוֹן׃ יג וְיִתְחוֹל רוֹגְזִי
וַאֲנַיַּח חֵימָתִי בְהוֹן
וְאֶסְיַף וְיִדְּעוּן אֲרֵי אֲנָא
יְיָ גְּזֵרִית בְּמֵימְרִי וַאֲקַיֵּים
כֹּד

ת״א וכמותי . נכוכוס נם :

למדנחאי אנדע

מהר״י קרא

שצויותיך למעלה. והשלישית תורה לרוח: (יא) אגרע . ממון שלך: (יב) והשלישית בחרב יפלו סביבותיך . זהו שצויתיך למעלה. ולקדת את השלישית תבה בחרב סביבותיה: (יג) וכלה אפי . פתרונו או כשאשלח בתוכך כשפטים הללו תכלה אפי וחמתי תשבך : והנחמתי . פתרונו ואו אנחם על הרעה:

מנחת שי

נכל כשפטים כ״י והשופטים יכנים כלו ו״ו תחר כ״מ : (יא) תגרע . כמו כשפטים כ״ר ובן פירש כ״ל כאן : ובשבטים שם נגע . ויונתן שתגם תקוטף עיניה כמו כשהוא תגרע בלשון ערבי כמו כן גזר ובן גזיפה מקוטפת לשון קטיפה ובן כשלת כ״י בלשון ובכפר תחר ב״ר כה : וכתוב עליו מלעיל ס״ת תגרע ב״ר ובן מלמעלה תחר כך כה׳ מקומענן שיהיה לו מיהו תלוי ולא כמו שהוא כאן ומה תגרע ואף תני תקוטף נראה לי שהוא קיום מנהג מלרע ומיהו מלת מרים עכ״ל . כתב מלאחי שהוא מן התילופים בין מפרכתי ומפרכתי למפרכתי

אשר אחר שיכלה אפי והנחתי חמתי בם אנחם מנקמתי בהם כי רבה ההיה : והנחמתי . מבנין תתעצל הראוי התנחמתי כמו ויאמן להתנחם ומנול הנו״ן במקום פתח ודגש הנו״ן לחסרון התי״ו : בכלותי . בבי״ת וי״ת והתנחמתי ואסיף :

מצודת ציון

כוח עינילאון שכופה כלפיו המופיע הם לא כן הוא יהיה כוזם וכוזת וגם ולא תגל וכן הם לא כתיב כאיש (ישעיה ה׳) : שקוציך . מלשון תקון ותיעוב ועל הענין״ם יאמר : אגרע . מלשון נרעון וחסרון : תחום . מלשון חס וחמלה : (יב) אזרה . לשון : אריק . מל׳ ריק : (יג) וכלה . ענין הכלמה : והנחתי . מלשון כנחה : והנחמתי . לשון מנחומין : בקנאתי . ענין כעס כמו כי קנתני כלה מל (דברים

מצודת דוד

לא בעבור שנטמת שם מקדשי כלל שקוליך כי מנסה שם כעיס שפל המערה וגם בעמת כיסה מוסיפין עצמים גם : הגם אני אגרע . כמו שנגרעת מת כבודי בשומך שפל המערה בשני כן גם אני מגרע לחסר מזוך ולא תחום עיני עליך : וגם אני לא אחמול . כמו שלא חמלת על בניך ובחמתם לעכודת כוכבים כן גם אני לא אחמול עליך : (יב) שלישיתיך . שלש עמך יאומו כדבר וכרעב כתוכך ישלמו : יפלו סביבותיך . כעת המלחמה : לכל רוח אזרה . לפזר

כל כוח מלכות הוזות העולם ומלוף המכך מתצרה נדיף מחציהם להפוזם בתוקם נעמם : (יג) וכלה אפי . מלשון הכון מפי עליהם ומיום מחתי כם ולא תתנחם על הכעם שהכעיסו מ״ת ידעו שאני ס׳ דכרתי

עיט

פירוש

בְּלֵיבוּנָךְ צוּ אֲלָע נִיטֶן פּוּן דָּר וָועלְט׃ (יא) לֶבֶן חַי
אֲנִי נְאֻם אֲדֹנָי אֱלֹהִים פָּאר וָואר רָא שְׁוָוער אִיךְ אַוּוי וָוי
אִיךְ לָעב אַוּו זָאגְט נָאם דָּר הַאר אִם לא זַיִן אֶת מִקְדָּשִׁי
מְמֵאת אוּיב נִיט וָוי ל דוּא יִשְׂרָאֵל הָאסְט מְטַמֵּא
גְּוָוען מַיין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ מִיט אַלֵי דַיינֶע מִיאוֹסְקֵייט
אוּנ מִיט אַלֶע דַיינֶע אוּם וָועדְרִיקֵייט דְּרוּם וְגַם אֲנִי
אֶגְרַע וְלֹא תָחוּס עֵינִי וָעל אִיךְ אוּיךְ מַיינֶע דִיךְ (אוּנ
וָוי דוּא הָאסְט נִימַיינֶערְט מַיין כְּבוד) אוּנ מַיין אוּנ
וָועט קַיין חֶמְלָה הָאבֶּן אוּיף דִיר וְגַם צַיי לא אֶחְמֹל
אוּנ אִיךְ וָועל מִיךְ אוּיךְ נִיט בַּאלַיטְען אִיךְ עֶר
דִיר׃ (יב) שְׁלִשִׁיתֵךְ בַּדֶּבֶר יָמוּתוּ אַיין דְּרִיט חֶלֶק פּוּן דִי
יִשְׂרָאֵל וָועלֶן שְׁטַארְבֶּן אִין מַאנְגֶל וּבְרָעָב יִכָּלוּ בְתוֹכֵךְ
אוּנ אִין הוּנְגֶער וָועלֶן זַיי פַּר לָעְנְט וָו גְּרִין צְוויישִׁין
וָועל פַּר לָעְנְדִין מַיין צָארְן אִין זַיי וָועלֶן זַיי וויסְען

דאם

כך יחול רוגזי בהון
יד ואפגנך לחרבא
ולחסודין בני עממיא
די בסחרנך לעיני כל עובר׃
טו והויתה חרפה וגדופה מוסר ומשמה
לגוים אשר סביבותיך בעשותי בך
שפטים באף ובחמה ובתכחות חמה
אני יהוה דברתי׃ טז בשלחי את־
חצי הרעב הרעים בהם אשר־היו
למשחית אשר־אשלח אותם
לשחתכם ורעב אוסף עליכם ושברתי

דמתי בם׃ יז ואתנך לחרבה וולחרפה
בגוים אשר סביבותיך לעיני כל־עובר׃

רש״י

הנער מערתם ליתי: (יד) לחרבה. (יונתן״ר כלע״ז כל״ח פרוויסטען ערשטרייען): (טו) וגדופה. בזיון: מוסר. יסורין: ומשמה. תמהון: (טז) ורעב אוסף עליכם. הוא רעב הפרוסה הכלה מן הכיס. כך שמעתי: משה להם. מסען לחם:

מהר״י קרא

(טו) וגדופה. נכלמת: מוסר. סיבלות ייסורין: ובתוכחות חמה. לא הוכחות של אהבה. כענין שנאמר כי כאשר ייסר איש את בנו ה׳ אלהיך מיסרך. אלא תוכחות של חימה. וכי חן תוכחות של חימה חן חצי הרעב. כמה שנאמר בשלחי את חצי וגו׳: (טז) ורעב אוסף עליכם. שיהיה הכציר מצויה בשוק ואין פרוסה בכיס: משה לחם. בשעת לחם:

רד״ק

יד) ואתנך לחרבה. שיהיה ארצך חרבה ותהיה בזה לחרפה בגוים אשר סביבותיך שארצם נושבת וארצך חרבה: לעיני כל עובר. וכן תהיה תרפה לעיני כל עובר עליך שישום וישרוק עליך בזה הפסוק בגוים ובפסוק שאחריו לגוים והם׳ בל: (טו) והיתה חרפה. כן דרך המקרא לדבר לנוכח ושלא לנוכח כאחד וגדופה שם בשקל מלוכה ועניגו כמו חרפה וכפל הענין בכלות שונות לחזק הענין כבענגל: מוסר ושמה. מוסר שיסרו הגוים כך כמ״ש ונסרו כל הנשים ומשמה ענין הבהלה לבב כמו יכום וישרוק כלומר שיתמהו ברוב הרעה שתבא עליך ויית ותתא לחסודין ואתרברבא עלך צדו ואשתמצו לעכביא: באף ובחמה ובתוכחות חמה. הכפל לחזק הענין: (טז) בשלחי את חצי הרעב. חצי הרעב הם השדפון והירקון והארבה שיבבנים את התבואה קצתה או הכה ומ״ש ורעב אוסיף עליכם עצירת גשמים שלא יהיה מטר והארבה לא תאכל את יבולה כלל הנה לא יהיה להם מה שיאכלו והוא ושברתי לכם מטה לחם ומעט מה שיאכלו כי שיהיה להם כסף להביא מארצות הגוים והוא לא יהיה אשר להם כי אם בקושי גדול

מצודת דוד

כקוראי שמעם תכוס עליכם ולא הכניע כלם הלכך מלכו:
(יד) לחרבה. להיות מחכם ולהיות לחרפה לגוים כי כולם ימחאו כוחך בזמי כל כעובר דרך עליהם: (טו) והיתה. יהוללים מכיה לחרפה וכזיון: מוסר. ייסרו זה את זה עם יהוללים כי ילמדו מעוכרים על חמאתו את כרע שלא יהוו עליכם כדרך שבא על יהוללים בחמשה. מכיס לחמטון כולם יחמהו על מולכלה: לגוים וגו׳. מוסב על כולם מלפס ונדופה וגו׳: בעשותי. בעת שעשה בך משפט שיבעיות לו מכיס חלפה ונדופה וגו׳: ובתוכחות חמה. בגמול מוכיח חמה ולא על מלן: אני ה׳ דברתי. וכידי לקיים: (טז) בשלחי. מוסב למעלה לומר מיכיס הלפס ונדופה וגו׳ לגויס בעת שאלה בהם את מלי. כ״ל מלאחרי הרעב הרעים אשר היו בעת למשחית לגויס שבעתים בע מלי הרעב בהם ובסמיהם וכעין מלי הרעב הלזה בעלמם יכיו מלי הרעב אשר אשר אלה אוחם לשחת את יכולל ועוד אוסיף עליכם רעב בתוכם אחובם יופר

פירוש ע״ט

דָם אִיךְ נָאט הָאב גֵירעט מִיט מַיין צָארן דָם אַיין
נַיין בַּיישפִּיט דִךְ שְׁפִּיטִּים אַו אִיךְ וָועל טוּען אין דִיר
פּוּר־עֶנְיוֹת וָועט קוּמָען אוֹיף זַיי: (יד) וְאֶתְּנֵךְ לְחָרְבָּה
וְלַחֲרָפָה אוֹן וָועל דִיךְ גֶעבֶּן צוּא חוּרבֶּן אוֹן צוּא
שׁאנד צְווישֶׁן דִי פָעלְקֶער וָוס אַרוּם דִיר וְוָענען לַיידִיג
עֹבֵר פַּר דִי אוֹיגֶן פוּן אֶלֶי דִי וָוס וָועלֶן אִיבֶּער
פָּארִין: (טו) וְהָיְתָה חֶרְפָּה וְגִדּוּפָה מוּסָר וּמְשַׁמָּה אוֹן דִיא אוּמָה
יִשְׂרָאֵל וָועט זַיין צוּא שׁאנד אוֹן צוּא בְּזָיוֹן אוֹן צוּא
שְׁטָרָאפוּנְג פוּן יְסוּרִים אוֹן אַיין פֶּאר וְואוּנְדֶערוּנְג
צוּ דִי פָעלְקֶר וָואם וָועֶן אַרוּם דִיר דָאם וָועט אֶלֶין
דָארְפֶן אַיין יִשְׂרָאֵל הֶעֶר אוֹיף אֶלֶי אוֹן אַיין הוּנְגֶער

מנחת שי

לגנוס כעיכ ודכי ולתרגומיה לגנוס כתיב כלליה ודכי לגנוס כרש״י: (טו) וכיוצא. כס״ם ובפוסקים קדמונים ס״ח בגעגיע: (טז) בשלחי. הגיית מעגיע בפתנים מדוייקים כלי הפוסקים יבוים:

לָכֶם מַטֵּה־לָחֶם׃ יי וְשִׁלַּחְתִּי עֲלֵיכֶם
רָעָב וְחַיָּה רָעָה וְשִׁכְּלֵךְ וְדֶבֶר וָדָם
יַעֲבָר־בָּךְ וְחֶרֶב אָבִיא עָלַיִךְ אֲנִי יְהוָה
דִּבַּרְתִּי׃ יי וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר׃
ב בֶּן־אָדָם שִׂים פָּנֶיךָ אֶל־הָרֵי יִשְׂרָאֵל
וְהִנָּבֵא אֲלֵיהֶם׃ ג וְאָמַרְתָּ הָרֵי יִשְׂרָאֵל
שִׁמְעוּ דְבַר־אֲדֹנָי יְהוִה כֹּה־אָמַר אֲדֹנָי
יְהוִה לֶהָרִים וְלַגְּבָעוֹת לָאֲפִיקִים

תרגום

לכון מַעַר מֵיכָלָא׃ יי וַאֲשַׁלַּח עֲלֵיכון כְּפְנָא
וְחַיְתָא בִּישְׁתָּא וְיִתְכַּלוּנִיךְ וּמוֹתָא
וּקְטָלָא יַעְדוּן בִּיךְ וּדְקָטְלִין בְּחַרְבָּא אַיְתֵי
עֲלָךְ אֲנָא יְיָ גְּזַרִית
בְּמֵימְרִי׃ א וַהֲוָה פִּתְגָם
נְבוּאָה מִן קֳדָם יְיָ עִמִּי
לְמֵימָר׃ ב בַּר אֱנָשׁ קַבֵּל
נְבוּאָה עַל טוּרֵי יִשְׂרָאֵל
וְאֶתְנַבֵּי עֲלֵיהוֹן׃ ג וְתֵימַר
טוּרֵי יִשְׂרָאֵל קַבִּילוּ
פִּתְגָמָא דַיְיָ אֱלָהִים כְּדֵין
אֲמַר יְיָ אֱלָהִים לְטוּרַיָּא
וּלְגִבְעָתָא וּלְפֵצְיָנַיָּא

ולחילייא

רש"י

ו (ג) ולגבעות. לשון רמה: ולגאיות. לשון גיא:

רד"ק

כנגי האויבים הצרים עליהם: אוסף. בצירי ורש"י ז"ל פירש ורעב אוסף עליכם הסרון מעות שלא יהיו להם בטח לקנות הבהמה אע"פ שיכצאו לקנות והוא קשה משהיה פירות ביוקר וכעות בזול: (יז) ושלחתי עליכם רעב וחיה רעה ושכלך. רעב וחחיה רצה ישכלו אתכם שיפותו בניכם ובנותיכם כי הקטנים לא יכלו לסבול הרעב כמו הגדולים וכן החיה הרגה השלוט בקטנים בכם יותר מן הגדולים כי הגדולים יעמדו כנגד החיה בכלי זיינם ונאמרה קללה זו בתורה בתוכחות והשלחתי בכם את חית השדה ושכלה אתכם וגם בגדולים תשלוט החיה והחרב אלא שבקטנים יהיה לפיכך אמר ושכלך: ודבר דם. דם זה הוא החרב ובמה שאמר אחר כך וחרב אביא עליך הפעם כי מה שזכר התילה ודם הוא חרב אויב שלא תהיה כוונתו הראשונה לישראל כתרב פרעה נכה וזהו שאמר יעבור בך

מצודת ציון

למכול למכעה ממר מעה לכעוך כחלה: (יז) ושכלך. עניו מיתה וסכיעה כמו ושכלה לחכם (ויקרא כ"ו):

ו (ג) לאפיקים. הוא מקום שנוגעים שם המים כמוזק וכן למפיקים

לקויי: ו (ב) שים פניך. המאר פניך מול ההרים: (ג) חרב. ומה שאמר ותרב אביא עליך חרב אויב שתהיה כוונתו ראשונה לישראל ובצורתם נסמי מארצם כתרב סנחריב ונבוכדנצר וזהו שאמר אביא עליך כי הוא העיר את רוחם לבא עליהם: אני ה' דברתי. וכיון שאני דברתי עלי לקיים ובידי יכולת לקיים: (ב) בן אדם. לפי שהיו עובדים על החיים הרמים ועל הגבעות לאלהים שהיו נותנים שם והחה כל עץ רענן שהיא באפיקים ובגיאות אמר שיתנבא עליהם כלומר כאילו מדבר כנגדם כי הבמות והמובחות והחמנים שבנוים עליהם יאבדו וישברו וסמך הנעבדים והעובדים להם מפני המעשה הנעשה בהם ואמר במותיכם מזבחותיכם חמניכם חלליכם גלוליכם וחרב כולל החרב ההורג העובדים והחרב הנותצת את המזבחות והבמות כי גם יקרא חרב והוא הפשיט כבוד כי חרבך הנפת עליה יתן בחרבותיו פירוש חמניכם גלוליכם שהיו עושים עובדי החמה:

מצודת דוד

מהכא על המ"ם ומסמוך לכם מעמן למם מכל וכל ובעמוך זם יכיכו למהך ולנדף כלומוסם שבא עליכם הלי המעמ כמו שבא על המ"ם ועוד יומר:(יז) ושכלוך. המיום שלכו ושיעמו מוזק: ודם. הכשבך מן ההכרונים: וחרב וגו'. הוא כפל פעין כמ"ם: אני ה' דברתי. וכיכי כי גם יקרא חרב והוא הפשיט כבוד כי חרבך הנפת עליה יתן בחרבותיו פירוש חמניכם גלוליכם שהיו עושים עובדי החמה:

פירוש ע"מ

וְעַל אִיךְ מְעָרִין אוֹיְךָ אַיִךְ וְשָׁבַרְתִּי לָכֶם מַטֵּה לָחֶם אוֹנ
אִיךְ וְעַל צוּ בְּרֶעָן צוּ אַיִךְ דָם אוּנְטֶער לָעהֶנוּנְג
פּוּן בְּרוּיט (דְאִם אִיר וּועט קִיין בְּרוּיט נִיט הָאבְּן):
(יז) וְשִׁלַּחְתִּי עֲלֵיכֶם רָעָב וְחַיָּה רָעָה וְשִׁכְּלֵךְ אוֹנ אִיךְ וְוִעל
שִׁיקְן אוֹיף אַיִךְ הוּנְגֶער אוֹנ אַיין בֵּייזְע חַיָּה אוֹנ
זִי וְעֶלֶן דִיךְ יִשְׂרָאֵל פַּר וַארְפֶּין וְדֶבֶר וְדָם יֶעבֶּר דִּךְ
אוֹנ מְאַרד אוֹנ בְּלוּט פּוּן הֶרוֹגִים וְוִעט אִיבֶּער פַּאלֶן
צְווִישֶׁן דִיר וְחֶרֶב אֲבִיא עֲלֶיךְ אוֹנ דִי שְׁוֶוערד וְוִעל אִיךְ
בְּרֶענְגֶען אוֹיף דִי׃ אֲנִי ה' דִּבַּרְתִּי אִיךְ גאט הָאבּ עָם
גִּירֶעט (דְּרוֹם וְוִעט עָם גִּיווִיס נִיין):

ו (א) וַיְהִי דְבַר ה' אֵלַי לֵאמֹר אוֹנ עָם אִיז וִוידֶער גִּיוֶוען
גאטָם רַייד צוּ מִיר יְחֶזְקֵאל׃ (ב) בֶּן אָדָם שִׂים פָּנֶיךָ דְּוא בֶּן אָדָם טוּא דַיין פָּנִים צוּא דִיא
בָּעֶרְג פּוּן דִיא יִשְׂרָאֵל וְהִנָּבֵא אֲלֵיהֶם אוֹנ זָאג בֶּבְּיאוֹת
אוֹף וִויי׃ (ג) וְאָמַרְתָּ הָרֵי יִשְׂרָאֵל שְׁמִעוּ דְּבַר אֲדֹנָי אֱלֹהִים אוֹנ
דוּ זָאלְסְט זָאגֶן אִיר בָּעֶרְג פּוּן יִשְׂרָאֵל הֶערְט צוּ דִי רַייד פּוּן גאט הֶערְט אוֹיךְ
אַזוֹ הְט גִּיזָאגְט גאט דֶר הַאר צוּ דִי בָּעֶרְג אוֹנ צוּ דִיא הוֹךְ פֶאלְסִים וְגִיאיות צוּא דִיא אוֹיס גאנְג פּוּן וַאסָּער

וְלַגְּיָאוֹת הִנְנִי אֲנִי מֵבִיא עֲלֵיכֶם
חֶרֶב וְאַבַּדְתִּי בָּמוֹתֵיכֶם: ד וְנָשַׁמּוּ
מִזְבְּחוֹתֵיכֶם וְנִשְׁבְּרוּ חַמָּנֵיכֶם וְהִפַּלְתִּי
חַלְלֵיכֶם לִפְנֵי גִלּוּלֵיכֶם: ה וְנָתַתִּי אֶת־
פִּגְרֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי גִלּוּלֵיהֶם וְזֵרִיתִי
אֶת־עַצְמוֹתֵיכֶם סְבִיבוֹת מִזְבְּחוֹתֵיכֶם:
ו בְּכֹל מוֹשְׁבוֹתֵיכֶם הֶעָרִים תֶּחֱרַבְנָה
וְהַבָּמוֹת תִּישַׁמֵּנָה לְמַעַן יֵחָרְבוּ וְיֹאשְׁמוּ
מִזְבְּחוֹתֵיכֶם וְנִשְׁבְּרוּ וְנִשְׁבְּתוּ גִּלּוּלֵיכֶם

וּלְחַיָּיָא הָא אֲנָא מַיְתֵי
עֲלֵיכוֹן דְּקָטְלִין בְּחַרְבָּא
וְאוֹבִיד בָּמָתֵיכוֹן: ד וְיִצְדוּן אֲגוּרֵיכוֹן
וְיִתְבָּרוּן חֲנִיסָנְטֵיכוֹן
וְאַרְמֵי קְטִילֵיכוֹן קֳדָם
פִּגּוּר טָעֲוָתְכוֹן: ה וְאֶתֵּן
יָת פִּגְרֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל
קֳדָם פִּגּוּר טָעֲוָתְהוֹן
וַאֲבַדַּר יָת גַּרְמֵיכוֹן
סְחָרָנוּת אֲגוּרֵיכוֹן:
ו בְּכֹל מוֹתְבָנֵיכוֹן קִרְוַיָּא
יֶחֱרְבָן וּבָמְתָא יִצְדְּיָן
בְּדִיל דְּיֶחֱרְבָן וְיִצְדְּיָן
אֲגוּרֵיכוֹן וְיִתְבָּרְנָן וְיִבְטְלָן
טָעֲוָתְכוֹן וְיִתְקַטְּפוּן
חֲנִיסָנְטֵיכוֹן

רש"י ולגאיות קרי

(ד) חמניכם. מין צלמי ע"ז העשויין על הגגות להמה: (ו) ואשמו. יהיו נכריס בחמתם:

מהר"י קרא

ו (ו) למען יחרבו ויאשמו. למען דבר זה שאתם עובדים לגילולים:

רד"ק

(ג) ולגאיות. כתיב וקרי ולגאיות ואחד הוא אלא שבקרי סימן ה"א הנקבה נהפכת ליו"ד נראת: (ה) ונתתי. וזריתי. מלרע בשניהם אחד: (ו) בכל. הישפנה. שרשה ישם ענין שממה ישם ושמם בענין אחד: יחרבו. בסגול היו"ד והחי"ת ענין שממה ושם למען בעבור

מנחת שי

ו (ג) ולגיאות. ולגאיות קרי ופ"ק כלה יו"ד ואח הגי"ל: חמני חני. כיל (ה) הוא חני: (ה) וזריתי. מגזע כשמה לי' נמי. ד"ק: (ו) יחרבו. בסגול

מצודת דוד

מוכיח השומדים בכל המקומות הם: (ד) ונשברו. יהיו שממה כי לא יהיה עוד מי יכוון להקטיר בה: חמניכם. לוחת חמה היו עושים להם לפסל כי עבדו להמה וכן: למען ויבשת וגו' מאסר נתנו מלכי יהודה למחה (מ"ב כג): לפני גלוליכם. במקום שהשתם שם במשפט: (ה) ונתתי וגו'. כ"ל שמא יהיו ולא יקברו: (ו) למען יחרבו. כ"ל המוכרן יהיה נהול כאומן שימכרו ויבשמו מזבחותיכם

מצודת ציון

כעגב (הכלים קס"ו): ולגאיות. מלכון גיא ועמק: במותיכם. מלכון במה ושם מזבח לאלהים: (ד) ונשברו. מלכון בממון: חמניכם. מלכון חמה: גלוליכם. עכו"ם המעשה כעגל בל כעי: (ה) פגרי. כן נקרא ג"ח שהלוו: וזריתי. משוך: (ו) החרבנה. מלכון חורבן: תישמנה. מלכון שממון: למען. עניו כמו כאשר ודומתה למען יוסף שוכך ומחולך (שמות כ"ג) ופירושו לא ביושר: יחרבו. מלכון חורבן: ויאשמו. מלכון שממון: ונשברו. כתרגום נגדעו (שם ע'): ונפחו. ענין המעשה והבמתה כמו ויממ

פירוש ע"ט

אוג צוּ דִי מְאלִין (כְּלוֹמַר צוּ דִי יִשְׂרָאֵל וּם זִיצִן אִין
דִי עֲרָטֶער חָט נְאט גִיוָאנְט) הִנְנִי אֲנִי מֵבִיא אֵלֵיכֶם חֶרֶב
נוּן אִיךְ וֶועל בֶּרְגַענגן אוֹף אַייךְ יִשְׂרָאֵל דִי וּם טַייטֶן
מִט דֶר שְׁוֶערְד אוּג וֶועל מַאכֶן פֶּר לִירֶן אַייעֶרע
בְּמוֹת וְואם אִיר וֶעגֶט מִקְרִיב אוֹף זַיי צוּ דִי הַיידְנִישֶׁע
גָעצִין: (ד) וְנִשְׁמוּ מִזְבְּחוֹתֵיכֶם וְנִשְׁבְּרוּ חַמָּנֵיכֶם אוּג וַייא
וֶועלֶען וְוִיקְט וֶוערִין אַייעֶרע מִזְבֵּחוֹת אוּג אַייעֶרע
זוֹן אֶפּ נֶעמֶער וְואם אִיר שְׁטֶעלְט אוֹף דִיא דֶעכֶער
צוּ דֶר זוֹן וֶועלֶן צוּ בְּרָאכֶן וֶוערִין הַפַּלְתִּי חַלְלֵיכֶם לִפְנֵי
גִלּוּלֵיכֶם אוּג אִיךְ וֶועל מַאכֶן פַאלֶען אַייעֶרע דֶער
שְׁלֶאגֶענֶע פַאר אַייעֶרע אֶפּ נֶעמֶער: (ה) וְנָתַתִּי אֶת
פִּגְרֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל אוּג אִיךְ וֶועל נֶעבֶּן דִי פִּגְרִים פוּן דִיא
אוּג אִיךְ וֶועל פֶּר שְׁטֶרֶיטֶן אַייעֶרע בִּיינֶער אֲרוּם אַייעֶרֵי מִזְבְּחוֹת: (ו) בְּכֹל מוֹשְׁבוֹתֵיכֶם אִין אַלֵי אַייעֶרֵי
עֲרָטֶער וּם אִיר זִיצְט וֶועלֶען דִי שְׁטֶעט חֲרוּב וֶוערִין וְהַבָּמוֹת תִּישַׁמֵּנָה אוּג דִיא בָּמוֹת וֶועלֶן וּוִיסְט וֶוערִין
לְמַעַן יֵחָרְבוּ וְיֹאשְׁמוּ כְּדֵי זַיי זָאלֶן חֲרוּב אוּג שׁוֹלְדִיג וֶוערִין אַייעֶרע מִזְבְּחוֹת וְנִשְׁבְּרוּ גִּלּוּלֵיכֶם אוּג
זַיי וֶועלֶן צוּ בְּרָאכֶן אוּג פַאר שְׁטֶערְט וֶוערִין אַייעֶרע אִם נֶעמֶער וְנִגְדְּעוּ חַמָּנֵיכֶם אוּג זַיי וֶועלֶן פַאר שְׁנִיטֶן

וְנִגְדְּעוּ חַמָּנֵיכֶם וְנִמְחוּ מַעֲשֵׂיכֶם׃ ז וְנָפַל
חָלָל בְּתוֹכְכֶם וִידַעְתֶּם כִּי־אֲנִי יְהוָה׃
ח וְהוֹתַרְתִּי בִּהְיוֹת לָכֶם פְּלִיטֵי חֶרֶב
בַּגּוֹיִם בְּהִזָּרוֹתֵיכֶם בָּאֲרָצוֹת׃ ט וְזָכְרוּ
פְלִיטֵיכֶם אוֹתִי בַּגּוֹיִם אֲשֶׁר נִשְׁבּוּ־שָׁם
אֲשֶׁר נִשְׁבַּרְתִּי אֶת־לִבָּם הַזּוֹנֶה אֲשֶׁר־
סָר מֵעָלַי וְאֵת עֵינֵיהֶם הַזֹּנוֹת אַחֲרֵי
גִּלּוּלֵיהֶם וְנָקֹטּוּ בִּפְנֵיהֶם אֶל־הָרָעוֹת
אֲשֶׁר עָשׂוּ לְכֹל תּוֹעֲבֹתֵיהֶם׃ י וְיָדְעוּ כִּי

תרגום

חנסניכון ויתמחון עובדיכון: ז ויתרמון קטילין ביניכון ותדעון ארי אנא יי: ח ואשאר במהוי לכון משיזבי חרבא ביני עממיא באתבדרותיכון במדינתא: ט וידכרון משיזביכון דחלתי ביני עממיא דאשתביאו לתמן דתברית ית לבהון מפשא דטמא מבתר פולחני וית תיהו עיניהון דטעא בתר טעותהון ויתנקעון ויהון חזן על בישתא דעבדו לכל תועבתהון: י וידעון ארי

מהר"י קרא

(ח) והותרתי בהיות לכם פליטי וגו'. וזהו אות שאמרנו למעלה ולקחת משם מעט במספר וצרת אותם בכנפיך. כך אני אשאיר בכם כל פליטי חרב. לא מפני שתם ראויים לפליטה. [אלא] מפני שיזכירו פליטיכם אותי בגוים אשר נשבו שם אשר נשברתי את לבם הזונה. ואז כששברתי את לבם הזונה כבר שסר מעלי. אז יזכרו אותי וידעו כי אני ה': (ט) נשברתי. מגזרת תפצתי בך נער חקן. וכן נשפטתי אותך בדבר וכדם. שפת' ושפטתי אותך. אף כאן נשברתי פתרונו ושברתי את לבם: ונקוטו בפניהם. מנחם חברו עם ראיתי

רש"י

(ט) וזכרו פליטיכם אותי. את חסדי ואת רחמי שהייתי מרחם עליהם בהעוותם לפני כאלם: אשר נשברתי את לבם הזונה. אשר נכנעתי אצלם אע"פ שזנה לבם וסרו מעלי הייתי מבקש מהם על ידי נביאי לשוב אלי ואטיב להם ולא אבו: ונקטו בפניהם. מנחם חברו עם ראיתי בוגדים

מנחת שי

פיו"ד ופתי"ח. רד"ק: ויאשמו. בצות כאל"ף. רד"ק: (ז) בתוככם. בכ"ף בצות: (ט) ונקטו. בדגש בטי"ת וכן במסורת לית ודגש והגיה רבי יהודה אלא א כמין פתח פתחי בטי"ן רופב שאלו בספריו רפה ורבי יוסף כתב שאלו דגש וכן מלאנוהו בספרים מדוייקים והמסורת עליו לית ודגש ואח"כ יהיה מפעלי ככפל.

רד"ק

כי חמא חבמות הם המזבחות והגלולים: (ז) ונפל חלל. על דרך כלל: (ח) והותרתי. בכם שלא תפלו כלכם בחרב: בהזורותיכם. בא הסקור ביו"ד הרבוי לפי שהמקור הוא בדמות השם וכן בבגותיך גבך: (ט) וזכרו. אשר נשברתי לבם הזונה אמרו קצת המפרשים שהוא כמו שברתי וכן ת"י די תברית ואיננו נכון שיהיה בנין נפעל יוצא ופירושו כמשמעו עומד ויהיה את כענין מן כמו כצאתי את העיר אמר האל על דרך משל שאני נשברתי מלבם הזונה יבא על דרך ויתעצב אל לבו: ונקטו בפניהם. בדגש הטי"ת ושרשו קטט ענינו ענין כריתות וכן משורש קוט בענין זה ונקוטותם בפניכם פי' בפניכם כתרגומו ויהון חזן על דרך יראו עיניו כידו: אל הרעות. כמו על וכן אל ההרים לא אכל: (י) וידעו כי לא אל חנם דברתי.

מצודת ציון

את כל פיקוב (ברלשית ז'): (ח) והותרתי. מלשון נותר: פליטי. ענין הנלמט כמו ויבא הפליט (שם י"ד): בהזורותיכם. ענין פזור: (ט) נשבו. מלשון שבי: נשברתי. מענין שברון רוח ועלבון: את לבם. מלבם וכן ואת עיניהם כמו כצאתי את העיר (שמות ט') ופירושו מהעיר: הזונה. ענין הפקר ולכן נקראת מנאפת בשם אשה על כי פרש מדרכי התורות: ונקטו. ענין כריתה כמו ונקטתם בפניכם (לקמן כ'): אל הרעות. על הרעות ר"ל בעבור הרעות:

מצודת דוד

וגו' וכל מעשיכם יהיו נמחים ונכחדים: (ז) ונפל חלל. רב חלל יפול בתוככם: וידעתם. אז תדעו שאני ה' והכל בידי: (ח) והותרתי. אבל אשאיר מכם כמה שיהיו לכם בין הגוים אנשים פליטי חרב בשעת פזורים באלצות הגוים: (ט) וזכרו פליטיכם. הפליטים מכם יזכרו כי בהיותם בין הגוים אשר נשבו שם וחוזר ומפרש שיזכרו את אשר נשברתי ונעלבתי מלבם הזונה ובהוספת ביאור אמר אשר סר מעלי: ואת עיניהם. ר"ל ומעיניהם הזונות אחרי העבודת כוכבים ר"ל אז יזכרו העלבון שהיה לפני מלבם הזונה ומעיניהם הזונות: ונקטו בפניהם. יכרתו בעיני עצמם ר"ל הם ישפטו הכריתה על עצמם על הרעות אשר עשו להוסיף על כל תועבותיהם שעשו עוד: (י) וידעו. אז יתנו לב לדעת אשר אני ה' הנאמן בתשלום גמול המעשה: לא אל חנם וגו'. כ"א בגמול

פירוש ע"ם

ווערין אייערי זונן אָפּ גָעהַאקט וְנִמְחוּ מַעֲשֵׂיכֶם אונ אייערי מַעֲשִׂים וועלן אָפּ גימעקט ווערין: (ז) וְנָפַל חָלָל בְּתוֹכְכֶם אונ פיל דר שלאגיני וועלין פאלין צווישין אייך ישראל וִידַעְתֶּם כִּי אֲנִי ה' אונ דערנאך מאל וועט איר וויסן דס איך בין גאט (אונ האב יכולת מקיים צו זיין מיין גזירה): (ח) וְהוֹתַרְתִּי אונ איך וועל איבר לאזין איין טייל פון אייך בִּהְיוֹת לָכֶם פְּלִיטֵי חֶרֶב בַּגּוֹיִם דען ווען עס וועט זיין צו אייך אנטרינער פון דער שווערד צווישין די פעלקער בְּהִזָּרוֹתֵיכֶם בָּאֲרָצוֹת ווען איר וועט זיין פאר שפרייט צווישען די לענדער: (ט) (דערנאך מאל) וְזָכְרוּ פְלִיטֵיכֶם אוֹתִי בַּגּוֹיִם וועלען אייערע אנטרינער גידענקין צווישין דיא פעלקער וואס זיי וועלן זיין דארטין גיפאנגין מיין חסד אונ מיין רחמנות וואס איך האב מיך מרחם גיוועזין איבער זייא אֲשֶׁר נִשְׁבַּרְתִּי אֶת לִבָּם הַזּוֹנֶה דאס איך גאט האב צו בראכן זייער אפ גיקערט הארץ וואס האט אפ גיקערט פון אפ מיר וְאֵת עֵינֵיהֶם הַזֹּנוֹת אונ צווא זייערע אויגין וואס האבין אפ גיקערט נאך זייערע אפ געטער וְנָקֹטּוּ בִּפְנֵיהֶם אֶל הָרָעוֹת אונ זיי וועלן זיך שניידין אין זייערי פעניטער אויף די רעות וואס זיי האבין גיטאן זייערע אום ווערדיגקייטין: (י) וְיָדְעוּ כִּי אֲנִי ה' אונ דערנאך מאל וועלין זיי וויסן דאס איך

בין

אֲנִי יְהוָה לֹא אֶל־חֲנָם דִּבַּרְתִּי לַעֲשׂוֹת
לָהֶם הָרָעָה הַזֹּאת׃ יא כֹּה־אָמַר אֲדֹנָי
יֱהוִה הַכֵּה בְכַפְּךָ וּרְקַע בְּרַגְלֶךָ וְאֱמֹר
אָהּ אֶל כָּל־תּוֹעֲבוֹת רָעוֹת בֵּית יִשְׂרָאֵל
אֲשֶׁר בַּחֶרֶב בָּרָעָב וּבַדֶּבֶר יִפֹּלוּ׃
יב הָרָחוֹק בַּדֶּבֶר יָמוּת וְהַקָּרוֹב בַּחֶרֶב
יִפּוֹל וְהַנִּשְׁאָר וְהַנָּצוּר בָּרָעָב יָמוּת
וְכִלֵּיתִי חֲמָתִי בָם׃ יג וִידַעְתֶּם כִּי־אֲנִי
יְהוָה בִּהְיוֹת חַלְלֵיהֶם בְּתוֹךְ גִּלּוּלֵיהֶם
סְבִיבוֹת מִזְבְּחוֹתֵיהֶם אֶל כָּל־גִּבְעָה

אֲרֵי אֲנָא יְיָ לָא לְמַנָּן
גְּזֵירִית בְּמֵימְרִי לְמֶעְבַּד
לְהוֹן בִּישְׁתָּא הָדָא׃
יא כְּדֵין אֲמַר יְיָ אֱלָהִים
טְפַח בִּידָךְ וּרְפוֹס
בְּרַגְלָךְ וְאֵמַר וַי עַל כָּל
הוֹעֲבָתָא בִּישְׁתָּא בֵּית
יִשְׂרָאֵל דִּי בְחַרְבָּא
בְּכָפְנָא וּבְמוֹתָא
יִתְּרְמוּן׃ יב דְּרָחִיק
בְּמוֹתָא יְמוּת וּדְקָרִיב
בְּחַרְבָּא יִתְּקְטֵיל
וּדְיִשְׁתְּאַר וּדְיִעוֹל לְכַרְבֵּי
צִיְרָא בְּכָפְנָא יְמוּת
וְיֵחוּל רוּגְזִי בְּהוֹן׃
יג וְתִדְּעוּן אֲרֵי אֲנָא יְיָ
בְּמֶהֱוֵי קְטִילֵיהוֹן בְּגוֹ
פִּגּוּר טַעֲוָתְהוֹן סְחָרָנוּת
אֲגוֹרֵיהוֹן עַל כָּל רָמָא
מנטלא

רש"י

ואתקוטטה (שם קי"ט) יתקוטטו על עצמם על אשר לא שמעו אלי ו"ת וידקון ויהון הון . וכן תרגום הכותנים דמדקין וכני ואתקה דמדקן (דמוזי"ר כלע"ו דמעטפר כל"פ זיך קאלע"ן . וכן לקמן כ' מ"ב) : (יא) ורקע . עניינו יורה עליו מכה רגלו על התרן ומרדד את הטיט והוא דרך מכל : ואמר אח . לעקת יגון ואוי : וכליתי (יב) והנצור . הנאסף אל העיר ויצורו עליו : וכליתי חמתי בם . בוגדים ואהקוטטה . יתקוטטו אל עצמן . על אשר לא שבעו . והרגומו וידקון . וכן האנקים . דכדנקין . ובכני ואנקה . דמדנקא : (יא) הכה בכפך . ברוב צער : ורקע . כהרגומו ורפום ברגלך לשון רמיסה : ואמר אח . את לשון נתי : (יב) והנצור . פתרונו הנאסף אל העיר להפלט את נפשו מפני הכתונת הצרים על

מהר"י קרא

רד"ק

בכו בתמם בלובר שיתקיים מה שדברתי וכן ואל הארון התן את העדות כבו ובארון : (יא) כה אמר ה' . הכה בכפך . כפך בכפך כבו ויספוק את כפיו או הכה בכפך על ירכך כבו ספקתי על יד : ורקע ברגלך . כשכעס אדם ברגל על הארץ כאילו רוקע ושופח הארץ התחתיו : ואמר אח . ענינו אוי ואבוי וכן תי וו : אל כל תועבות רעות בית ישראל . סביב על סמוך וכסותו בספר מספקד העם נהרי נחלי דבש וחמאת והדומים להם : אשר בחרב . אשר בענש התועבות בחרב ברעב ובדבר יפולו : (יב) הרחוק . מי שירחיק עצמו מן האויבים ויברח לארצות בדבר ימות שם והקרוב שישיגוהו האויבים בחרב יפול : והנשאר והנצור . הנשאר בירושלם והוא שם בכעור ברעב ימות והנצור פעול מן נוצר האמה שכוונו שהוא שכור בתוך העיר או הוא מענין מצור ומשרשו והיא נפעל ובא בשורק כמו נבוכים הם בארץ וכן כעיר נצורה וכן תרגום יונהן ודיעול לכרכי צירא : (יג) וידעתם . אל כל נפשה . כמו על

מצודת דוד

המעטה : (יא) הכה בכפך . קף על קף כמכר יעקו המקוננים : ורקע ברגלך . כעס הגלך בחכן כי זה נהוג למלו מרקע ומרגד התרן והוא ענין לעב וחבלות : ואמר אח . למוד כמתלונן הכה על מועצות הרעות בעבו בים יכרתו אבר כעבודם יפלו בחרב ובכעב ובדבר : (יב) הרחוק . המתרחק עלמו מן המלחמה ויברח למלטת הגוים להמלט במה שהוא יכול ימות מן הדבר וימות בה : והקרוב . המקריב עלמו למלחמה יפול בחרב האויב : והנשאר והנצור . ככתוב בכעיל והוא כמוך המלוך כי מהומים לריב עליס כמה שוא ימות בכעבו מהכרון הלחם : וכליתי . מלשון כם כל חמתי : (יג) וידעתם וגו' . כשיהיו מלליהם בין גולליהם במקום

פירוש ע"ט

כִּי נָאם וְאוֹ אִיךְ בִּין בְּנֵי־בֵּיבְט צוֹא צְאלִין נָאךְ דִי
מַעֲשִׂים נָאךְ׃ יא אֶל חִתָּם דְּבָרוּי אוֹ גִיט אוֹם זִיכְט
הָאבּ אִיךְ גִּירֶעְט צוֹ טָאן צוֹא זִי דָאם רְאוּיִעֶע בִּיוּ
(נִיעֶרְט פוּן וֶועגִן זַיעֶרָע מַעֲשִׂים רָעִים) : (יא) כֹּה
אָמַר אֲדֹנָי אֱלֹהִים אַוֹ דָאט גִיזָאגְט נָאט דֶער הֵאר (צוּ
מִיר יְחֶזְקֵאל) הַכֵּה בְּכַפְּךָ וּרְקַע בְּרַגְלְךָ שְׁלָאג מִיט
דֵיין פּוּס אוֹג דִין מִיט פּוּס (כְּלוֹמַר קְלָאפּ מִיט
דֵיין פּוּס אוֹף דֶער עֶרְד גְּלַייךְ וְוִיא אַיינֶער אִיז זִיךְ
מְצַעֲר אוֹיף אַיין אוֹמְגְלִיק וְואם עֶם מַרְעֶפְט (יוֹם)
וְאֱמֹר אָח וגו' אוֹג זְאג אָח פּוּן וֶועגֶן אֶלֶע בֵּייזֶע אוֹם
וְועֶרְדִּגִי מַעֲשִׂים פּוּן דֶעם הוּז גִיזִינְד פּוּן דִי יִשְׂרָאֵל

דֶער

רָמָה בְּכֹל ו רָאשֵׁי הֶהָרִים וְתַחַת כָּל־עֵץ רַעֲנָן וְתַחַת כָּל־אֵלָה עָבְתָּה מְקוֹם אֲשֶׁר נָתְנוּ־שָׁם רֵיחַ נִיחֹחַ לְכָל גִּלּוּלֵיהֶם: ד וְנָטִיתִי אֶת־יָדִי עֲלֵיהֶם וְנָתַתִּי אֶת־הָאָרֶץ שְׁמָמָה וּמְשֹׁמָּה מִמִּדְבַּר דִּבְלָתָה בְּכֹל מוֹשְׁבוֹתֵיהֶם וְיָדְעוּ כִּי־אֲנִי יְהוָה: ז א וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר: ב וְאַתָּה בֶּן־אָדָם כֹּה־אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה לְאַדְמַת יִשְׂרָאֵל קֵץ בָּא הַקֵּץ עַל־אַרְבַּעַת

מִן טָלָא בְּכָל רֵישֵׁי מוֹרְיָא תְּחוֹת כָּל אִילָן עֲבוֹף וְתְחוֹת כָּל בּוּטְמָא מַעֲפָיָא אֲתַר דִּיהַבוּ תַּמָּן קוּרְבָּנִין לְפוּלְחָן לְכָל טַעֲוָתְהוֹן: ד וְאֵרִים יַת מְחָאַת גְּבוּרְתִּי עֲלֵיהוֹן וְאֶהֵוֵי יַת אַרְעָא לְצָדוּ וְאַשְׁהָמָמוּ מִמְּדַבַּר דִּבְלָתָה בְּכֹל מוֹתְבָנֵיהוֹן וְיֵדְעָן אֲרֵי אֲנָא יְיָ: ה וַהֲוָה פִּתְגָם נְבוּאָה מִן קֳדָם יְיָ עִמִּי לְמֵימָר: ו וְאַתְּ בַּר אֱנָשׁ כְּדֵין אֲמַר יְיָ לְאַרְעָא דְיִשְׂרָאֵל קְצָא מְטָא מְטַת פּוֹרְעָנוּת קְצָא לְמֵיתֵי עַל אַרְבַּע רוּחֵי

ארעא

ת"א ז׳ כה . שיר ויבב :

מהר"י קרא

העיר . והנשאר . בדבר ובחרב : (יג) אלה עבותה . אלה שנעניה ברובין :

ז (ב) בא הקץ על ארבע כנפות הארץ . שהרי החכשית לגלות יכניה שהיא שנת החכשית לכלכות צדקיה . באוהה

רש"י

חמתי . למלים כל הרוגי וחפלי כרעתם : (יג) אלה . (פלגלו"ן בלע"ז . כל"ח פפלמין שטעק ועמן האלעער) : עבותה . לשון עץ עבות (למקן כ') שעגפיו מרובין : (יד) שממה . מחין יוכב : ומשמה . תמהון שיתמהו

עליה רומיה : ז (ב) בא הקץ . שמרתי ונוטתם כארן (והשמתם וגו' העידותי וגו' כי מכר תמכדון (דכריס ד') ונוטתם

מנחת שי

(יד) דבלתה . פלגים כמו דבלתה בריחים וכן דשומל דשומל . הדק : ז (ב) לארבעת . לארבע קדי :

רד"ק

וכבוהו רבים : בכל ראשי ההרים . חסר ו"ו ההבור והוא כמו ובכל וכן שש ירח ראובן שבעון והדומים להם : עבתה . מן

עץ עבות יאמר כן עבות עבתה לנקבת בדרש התי"ו כמו בן אדום אדמה : מקום אשר נתנו . כקום סבוך למלת שם וכן במקום לא ידע אל : (יד) ונטיתי . שממה ומשמה . הכפל להזק : ממדבר דבלתה . בדל"ת כמו רבלתה ברי"ש וכן דשואל רשואל וזכר המקום הזה לפי ששם היה נבוכדנצר כאשר צרו חילו על ירושלם ושם העלו צדקיהו כמ"ש ויעלו אותו אל מלך בבל רבלתה : (ב) ואתה בן אדם כה אמר אדני ה' לאדמת ישראל . לישובה : קץ בא הקץ . אמר האל כי לשובת אדמת ישראל קץ

מצורת ציון

גבוהה : רענן . ענין לחות וכיוצות כמו כמען רענן (תהלים ל"ז) : אלה . שם אילן סרק : עבתה . קלופה לעין גדיל כמו ועקף עץ פרות (ויקרא כ"ג) : ניחוח . עלי נחה רוחם : (יד) ושממה . ענין תמהון : דבלתה . כמו רבלתה בכי"ת וכן דשומל דשותל (במדבר ח' ב) והוא המקום הזה שכא כה כ"נ בעת שהגלהו לו את נקדיהו כמ"ש ויעלו אותו אל מלך בבל רבלתה ממת רכה וכיון בלפון אכן יכבלאל ובכה בכוף הכפל בגבוהי אכן יכבלאל נעתיד :

פירוש ע"ט

דָּר שְׁלֹאנִיגִי וְעֵלִין נִין צְוִוישִׁין נִייְעֶרָע אִפְּ גְעִטָּעָר אַרוּם נִייְעֶרָע מִזְבְּחוֹת אֶל כָּל גְּבוּהָ רָכָה אוֹף אֱלִי הוֹבִי הַיִיךְ אוּנִ אוֹף אֱלָע שְׁפִּיץ בֶּעְרְג וְהַתַּת כָּל עֵץ בַּעֲנָן אוּנִ אוּנְטָעָר אֱלָע צְוַוייִנְדְרִינְג בִּייְמֶעָר אוּנִ אוּנְטָעָר אֱלָע גְּרָאבֶּע בֵּייְמֶעָר בְּקוֹם אֲשֶׁר נָתְנוּ שָׁם רֵיחַ נִיחֹחַ אִין דָּעם אֶרְט וָאוֹ זַיי נִיאֶבְּעָן דָּארְטֶען גִיגְעִבְּעָן אַיין גִישְׁמַאקְן רִיחַ צוּ אַלִי זַייעֶרִי אִפְּ גְעִטָּעָר: (יד) וְנָטִיתִי אֶת יָדִי עֲלֵיהֶם אוּנִ אִיךְ וָועל גִיינֶען מִין שְׁטַארְקֶען שְׁלַאק אוֹף זַייא וְנָתַתִּי אֶת הָאָרֶץ שְׁמָמָה וּבְשֹׁמָה אוּנִ אִיךְ וָועל גֶעבֶּן דָּאם לַאנְד פוּן דִּיא יִשְׂרָאֵל וִיסְט אִן זִיעֶר אוּנִ צוּ פַּאר וְוּאוּנְדֶערוּנְג וְדָם אִיטְלִיכֶר וָועט זִיךְ פַּר וְוּאוּנְדֶערְן אוֹיף דָּעם גְרוֹיסִין חוּרְבָּן וְוָאם וָועט זַיין)

ת"א

מִמִּדְבַּר דִּבְלָתָה בְּכֹל מוֹשְׁבוֹתֵיהֶם פּוּן דֶּר מִדְבָּר דִּבְלָתָה וָועט זִיךְ אֶן גֶּעבֶּן וִויסְטֶענִייט אוּנִ וָועט גַיין אִין אַלֵי זַייעֲרֵי עֲרָטֶער וָואם וַיי וָועלֶען נִיצִין אִין זַיי וְיֵדְעוּ כִּי אֲנִי ה' אוּנִ זַיי וָועלֶען וִויסִין דָּם אִיךְ בִּין נָאט:

ז (א) וַיְהִי דְבַר ה' אֵלַי לֵאמֹר אוּנִ עֶם אִיז גִיוֶוען נָאטֶם

רֵיידְ צוּ מִיר יְחֶזְקֵאל צוּ נָאנֶן: (ב) וְאַתָּה בֶּן אָדָם כֹּה אָמַר אֲדֹנָי אֱלֹהִים אוּנִ דוּ בֶּן אָדָם אוֹיךְ הָאט גִינָאטֶם נָאט דָּער הַאר לְאַדְמַת יִשְׂרָאֵל קֵץ עֶם אִיז גִיקוֹמֶען דָּער סוֹף אוֹף דָּעם לַאנְד פוּן דִּיא יִשְׂרָאֵל בָּא הַקֵּץ עַל אַרְבַּע בַּנְפוֹת הָאָרֶץ עֶם אִיז גִיקוֹמֶען דִּי צַייט דָּם אַיין פּוּרְעָנוּת אֶל קוֹמֶען אוֹף דִּיא פִּיר עֶקְן פוּן דָּעם לַאנְד פּוּן יִשְׂרָאֵל נִכְלוֹמֶר עֶם אִיז שׁוֹן גִיקוֹמֶען דִּי צַייט דָּם אַיין

אַרְעָא: כַּנְפוֹת הָאָרֶץ: ג עַתָּה הַקֵּץ עָלַיִךְ
פּוּרְעָנוּת קָצָא לְמֵיתַי עָלָךְ וְאֶשְׁלַח רוּגְזִי בָּךְ
וְאֶת פָּרַע מִנָּךְ כְּאוֹרְחָתִךְ וְאֶתֵּן עָלָךְ
יַת כָּל תּוֹעֲבָתָיִךְ: ד וְלֹא תָחוֹס מֵימְרִי עָלָךְ וְלָא
אֶרַחֵם אֲרֵי חוֹב אוֹרְחָתִךְ עָלָךְ אֶתֵּן וּפוּרְעָנוּת
תּוֹעֲבָתִיךְ בְּגַוָּךְ יֶהֱוֶיָן וְתִדְּעִין אֲרֵי אֲנָא יְיָ:
ה כֹּה אָמַר יְיָ אֱלֹהִים בִּישְׁתָּא בִּישְׁתָּא
הָא אֲתָיָא: ו קְצָא אֲתָא
מְבָת פּוּרְעָנוּת קִיצָא
לְמֵיתַי עָלָךְ הָא אַתְיָא:
ז אִתְגְּלְיָאת מַלְכוּתָא

כַּנְפוֹת הָאָרֶץ: ג עַתָּה הַקֵּץ עָלַיִךְ
וְשִׁלַּחְתִּי אַפִּי בָּךְ וּשְׁפַטְתִּיךְ כִּדְרָכָיִךְ
וְנָתַתִּי עָלַיִךְ אֵת כָּל תּוֹעֲבֹתָיִךְ: ד וְלֹא
תָחוֹס עֵינִי עָלַיִךְ וְלֹא אֶחְמוֹל כִּי דְרָכַיִךְ
עָלַיִךְ אֶתֵּן וְתוֹעֲבוֹתַיִךְ בְּתוֹכֵךְ תִּהְיֶיןָ
וְיָדַעְתֶּם כִּי־אֲנִי יְהוָה: ה כֹּה אָמַר אֲדֹנָי
יְהוִה רָעָה אַחַת רָעָה הִנֵּה בָּאָה: ו קֵץ
בָּא בָּא הַקֵּץ הֵקִיץ אֵלַיִךְ הִנֵּה בָּאָה:
ז בָּאָה הַצְּפִירָה אֵלַיִךְ יוֹשֶׁב הָאָרֶץ בָּא

רש"י

כנימט' תתכ"ב והם נסתחו כה תת"ן ד' מאות ומ' משכנסו לה עד שכנסה הכית ות"י סניס עמד הבית: (ה) רעה אחת רעה. רעה שלימה מיוחדת למעלה מכל הרעות הוא הזרכן הכית: הנה באה. טעמו כתל"ף הוא לשון פועלת: (ז) באה הצפירה. טעמו למעלה בכי"ת והוא ל' פעלה

מהרי"ו קרא

שנה עד שנים ") גלת צדקיהו וסיעתו: (ה) רבה אחת רעה הנה באה. רעה ראשונה היא גלית יחויקים שגלו דניאל וחבירו. שנייה זו גלות יהויכין שגלו אנשי כנסת הגדולה. שלישית זו גלות צדקיהו שגלו כולם ונשרף הכית: הנה באה. מעטו הוא לשון פעולה. באה הצפירה. מעטו למעלה בבית. והוא לשון פעלה כבר: (ו) באה הצפירה. שקעה המלכות: קריב היום מהומה ולא הד הרים. מהומה לשון המון וקול שאון תיא. כלומר קרוב היום שיבא עליהם קול המון וקול שאון ולא המון של שמחה של קציר ושל בציר כשמחת הקציר אשר ינילו העם בקוצרים את התבואה שכחרים. ובוצר' את הענבים שבהרים. שאף הד לשון המון הוא. כמו ועגו עליו חיידד.

") תלוי ל"ל עד עד שנים.

רד"ק

הנה עתה בא הקץ על ארבעת. כתיב על ארבע קרי והכתיב לזכר והקרי לנקבה וכנף יפצא בלשון נקבה: (ג) עתה הקץ עליך. פירושו כנפות הארץ כי על ארץ ישראל אמר: כדרכיך. בכ"ף: (ד) ולא תחוס. בחילם: (ה) כה אמר אדני ה' רעה אחת רעה. רוצה לומר ואת הרעה אחה היא שאין כמוה כמו שאבר למעלה ועשיתי בך את אשר לא עשיתי ואשר לא אעשה עוד וידמה כי יונתן היה קורא אתר רעה שהרגם בישחא בתר בישחא: (ו) קץ בא בא הקץ. הכפל לחוק ולסהר הענין ועוד פיסוף ואמר הקץ אליך הקיץ מבנין הפעיל מענין קץ והקיץ שרשו קוץ מנחי חסיין וקץ שרשו קצץ בשלשי הכפל: הנה באה. הרעה שזכר: (ז) באה הצפירה. הנזהרה בא לך בבקר מתרגם בקר צפרא או הוא ענין סבוב כלומר סבה היא באת האל יתברך לבא אליך האויב ויונתן שתרגם אתגליאת מלכותא פירש הצפירה כמו ולצפירת תפארה שהיא עטרי והיא סימן

מצודת דוד

ארבע. כ"ל לא תשמר לפ עיר אחת מג"ה: (ג) עתה. כ"ל בזמן קרוב יבוא קצך עליך: כדרכיך. כפי דרכיך: ונתתי עליך. כ"ל מעשים לך: (ד) כי דרכיך. גמול דרכיך: ותועבותיך. מעלומי תועבותיך. יבואו בתוכך: וידעתם. מה תדעו שאני ה': כמין נמול: (ה) רעה אחת רעה. כ"ל רעה שהיה אחת ומיוחדת מכל רעות שבא עליהם וזהו מורכן הכ"מ: (ו) קץ בא בא הקץ. כפל הדבר לחזק הענין: הקיץ עליך. כאלו כתעורר מן השינה לבוא עליך והכם בעלה: (ז) באה הצפירה וגו'. אחת יושב בארץ עתה עליך שכיוצא בך יום הדעה: קריב היום מהומה. קריב היום של מהומה:

פירוש ע"ט

אוג די פורענות פר דייגע אום ווערדיג כעשים: (ג) עתה הקץ עליך הייגט איז גיקומן דר קץ איוף דיר וועלין זיין צוויישין דיר וידעתם כי אני ה' אוג דענקט קאל וועט איהר וויסין דאם איך בין נאט (אוג בין באנדייקט צו באצאלין): (ה) כה אמר אדני אלהים הט גינאנט נאט דר האר רעה אחת איין גיאיינצימי רעה וואם זי איז העבער איבער אלע רעות קומט נון אן דם איז דר חורבן בית המקדש: (ו) קץ בא דר סוף איז גיקומן בא הקץ עם איז גיקומן דר סוף הקיץ אליך דער פורענות איז גינוארין אוף גיוואכט צו קומען אוף דיר הנה באה נון דאם בייז קומט אן: (ז) באה הצפירה אליך יושב הארץ עם איז גיקומן דיא

ליכט

(ג) כדרכיך. כל"ף. רד"ק: מועבותיך. כספרים מדוייקים מלת גם ול"ה מגייהן וכן נכון עפ"י שבמיומן כ' דהלי סיומת נאמר כ' תועבותיך כתוב כן תמר ול"ה בחילה ואין זה מכלל. ויש לדעת כי גם במסורת הדפוס מסר פסוק אחד מהשתא והוא על כל תועבותיך שבפסוק יען תמר לה זכרת בכיתון ס"ו: (ד) תחן ותועבותיך. מלת גם וה"ו תמיהת בספרים מדוייקים ומיהן מ"ש בשל"ה נכון פרשם ע"ש: מהיין. כתיי"ו במלרינ:

הָעֵת קָרוֹב הַיּוֹם מְהוּמָה וְלֹא־הֵד הָרִים: ח עַתָּה מְקָרוֹב אֶשְׁפְּכָה חֲמָתִי עָלַיִךְ וְכִלִּיתִי אַפִּי בָּךְ וּשְׁפַטְתִּיךְ כְּדְרָכָיִךְ וְנָתַתִּי עָלַיִךְ אֶת כָּל־ תּוֹעֲבוֹתָיִךְ: ט וְלֹא־תָחוֹס עֵינִי וְלֹא אֶחְמוֹל כְּדְרָכַיִךְ עָלַיִךְ אֶתֵּן וְתוֹעֲבֹתַיִךְ בְּתוֹכֵךְ תִּהְיֶיןָ וִידַעְתֶּם כִּי אֲנִי יְהוָה מַכֶּה: י הִנֵּה הַיּוֹם הִנֵּה בָּאָה יָצְאָה

עִדָּן יְתִיב אַרְעָא מְטָא עִדָּן תַּבְרֵת קָרִיב יוֹם אִתְרְנוּשָׁא וְלֵית לְאִשְׁתְּזוּבָא בְּמֵי טוּרָיָא: ח בְּעַן מְקָרִיב אֶשְׁפּוֹךְ חֵימְתִי עֲלָךְ וְאֵחוֹד רוּגְזִי בִּיךְ וְאֶתְפְּרַע מִנִּיךְ כְּאוֹרְחָתִיךְ וְאֶתֵּן עֲלָךְ יָת כָּל הוֹעֲבָתָיךְ: ט וְלָא תְחוֹס מֵימְרִי וְלָא אֲרַחֵם כְּחוּבֵי אוֹרְחָתִיךְ עֲלָךְ אֶתֵּן וּפִרְעָנוּת הוֹעֲבָתִיךְ בְּגַוָּךְ יְהֵוְיָן וְתִדְּעוּן אֲרֵי אֲנָא יְיָ אֲתֵיתִי עֲלֵיהוֹן מַכָּא: י הָא יוֹם פּוּרְעָנוּתָא

מהר"י קרא

כלומר שלא ידמה לקול הפחן של שמחה אלא לקול שאון של איד ושל שבר. וי"ת ולא הד הרים. ולא לאישתזבא במצדי טרייא. ופ"ה לא ישלטו את נפשם בכצדוד שבהרים: (ח) עתה מקרוב אשפוך חמתי עליך. מכאן עד ר' שנים שהיא שנת י"א לצדקיה: וכליתי אפי בך. כלומר כל אפי וחמתי שהיתה לי על העיר הואת ביום שבנו אותה תכלה על (התורה) [הדור] הזה, שאכזרו רבותינו צדקיה שתי שפריא דכולהו דרי: (ט) ולא תחוס עיני עליך: ולא אחמול כדרכיך עליך אתן. כלומר משנכנסתם לארץ עד היום הזה הייתי תולה לדורות ומאריך אפי עמהם. אבל מכאן ואילך לא תחוס עיני עליך ולא אחמול (כמ"ד) [כדרכיך] עליך אתן: (י) יצאה הצפירה. יצאה המלכות שעלה צדקיה: ציץ המטה. שעבד נבוכדנצר

רש"י

כבר בת הצפירה כבר בת ובקע מלשון השחר והתפארת: ולא הד הרים. ולא להכתיזכה כמלדי טוריא. והד לבון לעקת הכרזה לקום לכרוז על רחשי ההרים כמו הידד השמחתי (יבמות ט"ו) ועוד עליך הילל (ירמיה ל"ח). המעמת קול ומלי מבת עכיס על הגת ומועני הקינה: (ח) מקרוב. כמהרה: (י) הנה היום. הנה בת היום: הנה באה. הרעה: יצאה הצפירה. עלה הכתר של

רד"ק

כלכות: קרוב היום מהומה. חסר הנפשך כאלו אמר היום יום בהומה וכן הארון הברית והחומים להם: ולא הד הרים. הד הוא לשון קריאה כמו הידד הידד אשר שתהחריכה הזאת וקריאת הד זאת לא תהיה ככו קריאת הד הרים כשאדם נותן קולו בין ההרים ידמה שיוצא קול מבין ההרים ואינו קול אחר ככו שידמה אבל זה קול הצעקה והבהומה יהיה קול אמתי לא דמיון קול ויונתן תרגם ולית לאישתיזבא במצדי טוריא: (ט) עתה מקרוב. ככו בקרוב ויש לפרשו כמשמעו שהוא כמו שאר הכיומין הבאים בזה הדרך שידמה עונים כשכוש ב"ת כאשר כתבנו בספר ככלל בחלק הדקדוק מכנו בשרש מן ונפרש מקרוב כן לפי שמלת עתה הורה על זמן העומד שהיא בין העבר והעתיד ופעמים יאמר עתה להדחבת הלשון לומן שהוא קרוב לומן העומד מלפניו או מאחריו ויש קרוב בקרוב

מצודת ציון

וילפוד (שופטים ז'): מהומה. עניין רעש וכלכול: הד. הי"ת מלשון הול

ונתתי עליך. כ"ל אשלח לך: (ט) כדרכיך. כגמול דרכיך: ותועבותיך. תועבות שעשית: ונתתי. אשכר מכי מ' שמכה בגמול הטון ולא כת כמקום: (י) הנה היום. הנה קרבה היום והנה באה: יצאה הצפירה. יפלה הכתר

מצודת דוד

ולא הד הרים. לא יהיה עוד הול והדר על הכיוים כ"ש נעול ומעוף מדעי המלעים: (ח) עתה מקרוב. כ"ל עוד מועט הזמן קרוב: ותועבותיך. תעשיותיך. תמלוני המצמון יכולו כתוכך: וידעתם. לא תדעו

פירוש ע"ט

לִיקְט (פון דֶעם שְׁעָבְטִין טָאג) צוּ דִיר דוּא זִיצְעָר פּוּן דֶעם לַאנְד אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל בּא תֵּכֶת עָם אִין גִיקוּמְן דִּיא צַיִיט פּוּן דַיין פּוּרְעָנִיוּת קְרוֹב הַיּוֹם מְהוּמָה עָם אִין נָאהִינְט דֶער טָאג פּוּן בְּרוּמוּנְג וְלֹא יֵד הָרִים אוּנ עָם וָועט נִיט זַיין קְיין גִישְׂרֵייא מֶעהְר זָאל אֲנְטְלוֹפְן צוּ דִי שְׁפִּיץ בֶּעְרְג (צוּא נִיצוּל וְעֶרִין דָארְטִין): (ח) עַתָּה מְקָרוֹב אֶשְׁפּוֹךְ חֲמָתִי עָלַיִךְ הַיינְט פּוּן נָאהֶינְט (בְּלוֹקֶר) בְּאלְד) וְעַל אִיךְ נָאט פַאר נִיסְטֶען מַיין גְרִים עָארִין אוּיף דִיר יִשְׂרָאֵל וְכִלִּיתִי אַפִּי בְּךְ אוּנ אִיךְ וָועל פַאר לֶעְנְדִין מַיין צָארִין אִין דִיר וּשְׁפַטְתִּיךְ כְּדְרָכָיִךְ אוּנ וָועל דִיךְ מְשָׁפְּטִין אַזוּ וִויא דַיינֶע וָועגִין וְאֶתֵּן עָלַיִךְ

מָטָא הָא אֲתָיָא אֲהַנְלִיאָה סָלְכוּתָא עָמָה שׁוּלְטָנָא הוּפָע רְשִׁיעָא׃ יא חֲטוֹפִין קָמוּ לְמִקְטַר רְשִׁיעִין לָא מִנְּהוֹן וְלָא מֵאָרְגְּוֹנְהוֹן וְלָא מִבְּנֵיהוֹן וְלָא מִבְּנֵיהוֹן׃ יב כְּטָא עִדָּן הוּשְׁלְמַת חוּבִין קָרִיב יוֹם פּוּרְעָנוּת חֶמְיָן זְבָא לָא יְחֵדֵי וְזוֹבְנָנָא לָא יְדֵוִי אֲרֵי רְגַז מִן קֳדָמַי עַל כָּל

הַצְּפִרָה צֶּמַח הַמַּטֶּה פָּרַח הַזָּדוֹן׃ יא הֶחָמָס קָם לְמַטֵּה־רֶשַׁע לֹא־מֵהֶם וְלֹא מֵהֲמוֹנָם וְלֹא מֵהֲמֻמָּם וְלֹא־נֶהִי בָּהֶם׃ יב בָּא הָעֵת הִגִּיעַ הַיּוֹם הַקּוֹנֶה אַל־יִשְׂמַח וְהַמּוֹכֵר אַל־יִתְאַבֵּל כִּי חָרוֹן

רש"י ת"א התמס. פוגדין קמ׳׃

קצין בזק מהר"י קרא

יום הרעה: צץ המטה. להכות להכס: פרח הזדון. נתגלה וניכנדגר הרבה: (יא) החמס קם ונו'. ההמס תבר ניכסא הוא קם עליכם למטה רשע לכתפכם: לא מהם. כך אמר הקב"ה למחטית חיוק זקוק להשחיר נפש (מרבעי ישראל) כי אין טובה יולאה לא מהם ולא מעכויהם ולא מהמונם: ולא נה בהם. אין בהם נוה מהרי מנעגע ומוקן לב אלי כמו ויניחו כל בית ישראל אחרי ה' (שמואל ז׳ ו׳) ולבון מרמי הוא ואיתנהילו לפולחני לשון תמוה וניענועין ומנהם הכרו לבון יללה וכן ויניחו כל בית ישראל פי' לבון יללה ואין כתיבה רק ה"ח יסוד: (יב) והמוכר אל יתאבל. תפ"ש כדרך המוכר שדהו להיות עצב על

נתי הוא"): (יב) בא העת הגיע היום הקונה אל ישמח. לשעבר בזכון שישראל שרויין על אדמתם והיו עושין רצון קונם בא למכור את אחוזתו הקונה ישבח והמוכר יתאבל בנותר העולם. אבל כהיום ודאי אם יבא אדם למכור את אחוזתו חקונה לא ישבח המוכר אל יתאבל. כשני כתי חרון אל כל המונה. פת' כי אחי ואחותי על הדור הזה. ולפיכך אל ישמח הקונה שכשם שאין המוכר יאבל הבואת הן גדה שהרי מכרה. כבו כן הקונה לא ישבח שקנתו. שאף הוא לא יאכל תבואת השדה.

רד"ק

דעיע רש יצא: (יא) החמס קם למטה רשע. החמס שעשה קם להם למה ? רשע שבכה אותם ויונתן הרגם חטופיהן קמו למסור רשיעיא: לא מהם. לא ישאר אחד מהם שלא יגלה או יכות: ולא בהמונם. ולא ברבוי כחן שלהם כמו בחמון רשעים וכי אוהב בהמון שפירושם רוב כחן: ולא בהמהם. כמו בהם ובכל בו הב"ם והה"א כאילו אבר שני שמשים בהם ר"ל בישוב דבר בהם ר"ל דבר שהאדם הומה עליו והם הבנים: ולא נה בהם. לא יהיה נחי ויללת בהם כרוב הצרות לא יכבו חתיים על המתים כבו שאבר ירביתו לא יספדו ולא יקברו ויונתן תרגם לא בהמהם ולא נח בהם ולא מבניהן ולא בבני בניהן: (יב) בא העת. הקונה אל ישבח. דרך חשלם שחקונה שבח במקנהו והמוכר מתאבל ומצטער כי מהוך דחקו הוא מוכר וכן בדברי רבותינו ז"ל הדבר אשר בני האנשים ובנות קנית ובינת אובדת ואבר כי המוכר שדה בארץ ישראל אין לו להתאבל על זה כי אפילו לא יכברנו מהם יעבוד בידו כי בפורתא יגלת ויניחנו וכן הקונה אין לו בזה ישבח כי הבקונה לא העבוד בידו כי אם מהם: כי חרון. יבא מאתי אל כל המונם לחמיתם

מנחת שי

(יללה) לפשוטו. מנחם בלשון הזכיר בשורש והיו"ן נוספת כמו שיש מכר ומכירה ומלת (יא)שהמהם. נכ"ל כי ר"ל המוני בחות נכרו ובמקום יכו. מתקפת פתח ונשמר פעמים בחטף קטון: ולא נה בהם. קבי"ת מדגש וכן מלעתי כפ"ת של דקדוק כלי הן שיש בנית מדבקו של כתתן מוני ובני נשכחו"ר משם קיים מזני ל"ל אם בשמוש מצוי ל"ל נוהן מתפלים בנקבר ובוזלה מ ובכלל זה יש לפעמים כ"ף בהקדוק פתח אחר קריאתה בשין מצוי ליה ולא נה בהם ובמקומו פ"ה. ופירוש מ"ש בפ' מקנו על הבניה בהול ובמקום כ' על ובמקומו במדבר ובמקום מיכה:

(יב) והמוכר. יש תיקון בספר בין מלת לאכול ובין על מניני בנשמות:

מצודת דוד

מיום כרעה: צץ המטה. המטה המוכן להכות בהם כוללת בין והוא קרוב למטות פלי ומרי המטה הוא המכלה כו ועל הכעדים יאמר וכן נאמר בתבור ומטה הוא דיבה ושמי (ישעיה י׳): פרח הזדון. ר"ל שם זדון ככר פרח ומפר יפפה פרי הזדון והוא הכליון והאבדון: (יא) החמס. ר"ל שם חמס הם לפיה חמס המפה בהפטיו הכתובים כך: לא מהם. ר"ל שם הכליון לא מלמטן עם הרב מהר שמהם ולא מהמוניהם בקול שמון המולכל: ומהמיהם כי לא יכנה זכוחם ומטה מהם שמעה ר"ל יד ס' שמהם ר"ל שם המון: ולא נה בהם. ר"ל שם לשון מיסים שהני ושלשה כמוכים כי לא יהיו כרוב כמיהם וכמולם ידם: (יב) בא העת. הגיע היום הקונה אל ישמח כי הגיע היום שיגלה הקונה מן הקנין שקנה ולא יחזור לו עוד ולא יבכה עליו והמוכר לא יתאבל על מה שמכר מאחר כי לא יוכל המליכה לא יעמוד בקניית הבתים ולא יחזור לו עוד ולכן הקונה אין לו בזה ישמח כי הבקונה לא העבוד בידו כי אם מהם: כי חרון. יבא מאתי אל כל המונם לחמיתם

מצודת ציון

ויהדר: (י) צץ. מלשון לין והוא נגזר מספכם כמו ויקן לין (במדבר י"ו): (יא) בהמונם. קמון עם רב: כחמהם. הוא מל' המיה:

פירוש עם"ם

מאַרְגָּן שְׁמָעִין פּוּן דֶעם בֵּייזִין מָאנ צַץ הַמַּטֶּה פָּרַח הַזָּדוֹן חָמָס עָלֶה לְמַטֵּה רֶשַׁע וְלֹא מֵהֶם וְלֹא מֵהֲמוֹנָם וְלֹא מֵהֲמֻמָּם וְלֹא נוּחַ בָּהֶם אוּנ קֵיין קְלֵאנְעֶר וְוָעט נִים בְּלֵיבֶּן זְיוֹשִׁין זֵי וְוָאם אֵיךְ עֶר הֶם גִּיבְּלִיט דֶר מִיטְווִילִיגְעֶר נְבוּכַדְנֶצַּר׃ (יא) הַחָמָס קָם לְמַטֵּה רֶשַׁע דָאס רוּבּוּנְג וָום אִין אַיְיגֶרְע הֶעֶנְט אִיז אִיז אוֹיף נִישְׁטַאנְעֶן אוֹיף אֵייךְ צוּא אֵיין שְׁעִקְטִין שְׁמָעקְן צוּ פֶּר דֶארְבֶּן זֵי (עָם וָוָעט נִים אִיבֶּר בְּלֵייבֶּן) לֹא מֵהֶם וְלֹא מֵהֲמוֹנָם וְלֹא מֵהֲמֻמָּם נִים פּוּן זֵי אוּנ נִים פּוּן זֵייעֶר מֶעְרוּנְג דָם בֵּיזִים עֶר זֵייעֶר הֲמוֹנָה וְוָארוּם מֵין נְרִים צְוִישֶׁן זֵיעֶר וְוָעט זֵיין אוֹיף נָאר

אֶל־כָּל־הֲמוֹנָהּ׃ יג כִּי הַמּוֹכֵר אֶל־ הַמִּמְכָּר לֹא יָשׁוּב וְעוֹד בְּחַיִּים חֲזָתָם כִּי־חָזוֹן אֶל־כָּל־הֲמוֹנָהּ לֹא יָשׁוּב וְאִישׁ בַּעֲוֹנוֹ חַיָּתוֹ לֹא־יִתְחַזָּקוּ׃ יד תָּקְעוּ בַּחֲצוֹצְרָה וְהָכִין הַכֹּל וְאֵין הֹלֵךְ לַמִּלְחָמָה כִּי חֲרוֹנִי אֶל־כָּל־הֲמוֹנָהּ׃ טו הַחֶרֶב בַּחוּץ וְהַדֶּבֶר וְהָרָעָב מִבַּיִת אֲשֶׁר

בשדה

אֲתַרְנוּשַׁהְתּוֹן׃ יג אֲרֵי מְזוֹבְּנָא לְזַבִּינָא לָא יְתוּב וַעֲד דְּאִינּוּן חַיִּין יְרַחֲמוּן בְּנִוְיָהְתּוֹן אֲרֵי נְבִיָּא מִתְנַבֵּן עַל כָּל אֲתַרְנוּשַׁהְתּוֹן לְמֵיהַב בְּתִיּוּבְתָּא וְלָא הֵיכִין גְּבַר בְּחוֹבֵי נַפְשֵׁיהּ מִתְּרַעֲוָן וַעֲד דְּאִינּוּן קַיְמִין בְּתִיּוּבְתָּא לָא מִתְקַפְיִן׃ יד נָפְקִין בְּאֲצָוְחָה קְרָא מְהַקְנֵן בְּקָנֵי וְנָא וְלֵית דְּאָזִיל לְקִרְבָא אֲרֵי רְגָזִי עַל כָּל אֲתַרְנוּשַׁהְתּוֹן׃

ת"א יג כמוכר. מגלה יד פרעון לג:

טו הַרְבָּא מִלְּבָרָא וּמוֹתָא וּבַפְנָא מִלְּגָיו דִּבְחַקְלָא בְּחַרְבָּא יְהַקְטֵיל וְדִי בְקִרְוָתָא בְּפַנְיָא וּמוֹתָא

מהר"י קרא

כי הדיני אל כל המונה ובולם יהיו גוללים: (יג) כי המוכר אל המכבר לא ישוב. כתבתי בהוריתי בשנת היובל הזאת השובו איש אל אחוזתו, כן גזרת חיובי עליהם שאפילו יגיע יובל המוכר אל המכבר לא ישוב כי יפות המוכר קודם שנת היובל, אלא אפילו עוד בחיים חיתם שאפילו יהי' השוכר חי בשנת היובל לא ישוב המכבר שהרי דורו של [חלקיה] [צדקיה] נלו עד שלא הגיע יובל שלא [היה] היובל. עד ארבע עשרה שנה לאחר הרכן הבית כמו שפירשתי: כי חזון אל כל המונה לא ישוב, פת' כי חזון זה אני מהנבא אל כל המונה של גלות צדקיה כשנלו ככאן לא ישובו הנה, לפיכך הקונה לא יעשה המכור אל יתאבל; ואיש בעונו חייתו לא יתחזקו, שלא יהיה להם התקוה לפני אויביהם. ור' מנחם ז"ל פתר, כי חזון אל כל המונה לא ישוב, כי לא ישוב החזון לאחור, ואיש בעונו כל ימי חייו, ולא יתחזק לשוב לארצו: (יד) תקעו בהקיע והכין הכל, הם התוקעין בהקיע ויוצאין בצוחות קרנותי

רש"י

יתעלב כי סופכם להגלות: (יג) כי המוכר אל המכבר לא ישוב. משעלה בגולה לא ישוב וירמוז עוד הסדה סמוכה ולמה יתאבל: ועוד בחיים חיתם. כל ימי חייכם לא ישובו אל מקומם: כי חזון אל כל המונה וגו'. לחי נבייא מתנבן על כל מתרגוסתהון למיתב בתיובתא ולא תייבין: ואיש בעונו חייתו. כל אחד מהם חייתו ופסקו דבקה בעונו: לא יתחזקו. לא יהזקו לכם על ירמ הרע לסוב לתורתם: (יד) תקעו בהקוע. כמיכח עליהם הגר

מנחת שי

(יג) כי חזון. כיה דסמוך כי חזון כו' ונפסוק שלפניה כי חזון כו' ונפסוק שלפניה משם כי הדיני כו': אל כל המונה לא ישוב. שלהי ניח מהליוה (שלח דסליק לעשרים) למימר אל כל המונה שלם כי ואיתיבתא דשפוכי דהלי סמוך סוף סימן ל"ג ופיסוק

רד"ק

ולתגלותם: (יג) כי המוכר. שם כי אל החרון שוכר כי חרוני יהיה עליהם שלא ישוב המוכר אל המכבר כמו שהוא הכישם בעודם בארץ ישראל בשנת היובל הזאת השובו איש אל אחוזתו אבל הם תהרה אפי בם ולא ישובו אל אחוזתם ביובל כי בגלות יהיו: ועוד בחיים חיתם. ואע"פ שיחיו בחיים לא ישובו אל מכבדם כי בארץ אחרת יהיו גולים: חיתם נפשם כמו וחיתם בקדשים וחיתו באור תראה: כי חזון אל כל המונה. כי בשנאמר החזון אל כל המונה: לא ישוב. לא היו שבים כרשכם כשהיו בוחרים אותם הנביאים השכם והערב: ואיש בעונו חייתו לא יתחזקו. וכל אחד היתה שקוטה נפשו בעונו לא יתחזקו לשוב אל הנכונה והרגום יונתן הפסוק כן ארי טובינא לובינא לא יתוב וגו' כבמעוד. בפסוק של בעלה כי חרון ברי"ש ובזה הפסוק כי חזון בוי"ן וסימן רז: (יד) תקעו בהקוע. השופר נקרא תקוע לפי שתוקעים בו כי הם הוקעים בשופר לחנים אשר בחוץ אל העיר והכין הכל כלומר וכינו כל אשר בשדה אל תוך העיר: ואין הולך למלחמה. ואין אחד מהם יוצא לאויב להלחם אלא כולם נאספים אל העיר כשחד האויב ולמה להם זה כי חרוני אל כל המונה: (טו) החרב בחוץ.

מצודת ציון

נה. אע"פ שהי' וילדה ובן ויהיו וגו' תמיד ס' (כ"ח ז'): (יג) חיתם. נפשו' כמו ומיתו כאוד תכלה (מיוב ל"ג): חזון. נבואה: (יד) בחצרה. כלי כזה שעושין מכסף להזעיק בו: ועוד בחיים חיתם. כ"ל ואפ"ה לא יהיו נפשם עוד בחיי' לא יכוב אליו שלא אף בזולת האמיתי: כי חזון. כי בשבתי הזון

מצודת דוד

תשלח בידו: כי חרון. כי מכון אף על כל המון העם ולא יחלה מי מחללו: (יג) כי המוכר. אף אם לא מכר מדעו לא היה שב אל אחוזתו כזה ממכר להמזיק לה: ועוד בחיים חיתם. כ"ל ואפ"ה לא יהיו נפשם עוד בחיי' לא יכוב אליו אף בזולת האמיתי: כי חזון. כי בשבתי הזון

היה לא כל המון עמה לא היה מי שכב לה' וכל מיש היקח נפשו בשוגו ולא התפרד ממנו לכן לא יתחזקו לשוב נחלתם והמזיק בהמלת: (יד) תקעו בחצרה. הנה כוונת כמוויב יתקעו הם בשופר להכשיע לה העם לגדוק לה המלחמ' מול המויבוגם יכינו כל דבר המלטרך לה המלחמה

פירוש ע"ט

דָּעם בְּרוּמוּנְג פּוּן דִּי יִשְׂרָאֵל׃ (יג) דִּי מַכּוֹכֵר אֶל דַּמְּכַּכֵּר וָיעט אוּם זִיךְ נִיט אוּם קֵעהְרִן לֹא יְשׁוּב וְוֹארוּם דָּעָר מוֹכֵר וָיעט זִיךְ נִיט אוּם קֵעהְרִן פּוּן דָּעם גְּלוּת צוּ יְעהְן דָּם פְּאלְק וְוֹאם עֶר הָט פּאר קוֹיפְט וְעוֹד בַּחַיִּים חֲזָתָם אוּנ חֲאטְשִׁי זַייא וָועלְן נִיךְ לַעבְּן וְוֹארוּם זַייא זִיךְ נִיט אוּם קֵעהְרִן צוּ זַייעֶר אֶרְט כִּי חָזוֹן אֶל כָּל הֲמוֹנָהּ לֹא יָשׁוּב דָּען דִּיא נְבִיאִים וָאנְען נְבִיאוּת צוּא נָאר זַייעֶר בְּרוּמוּנְג וַייא וָאלְן זִיךְ אוּם קֵעהְרִן צוּ נָאט אוּנ זַיי קֵעהְרִן זִיךְ נִיט אוּם וְאִישׁ בַּעֲוֹנוֹ חַיָּתוֹ לֹא יִתְחַזָּקוּ וַיי וָועלְן זִיךְ נִיט קֵעהְרִן פּוּן אוֹיפְן וַוייגְ צוּ דֶּר שְׁמָאט וְהַדֶּבֶר וְהָרָעָב מִבַּיִת אוּנ דֶּר מֵאדְר אוּנ דֶּר הוּנְגֶער וָועט זַיין פּוּן אִינְווַוייגְ אִין דֶּר שְׁמָאט אֲשֶׁר בַּשָּׂדֶה בַּחֶרֶב יָמוּת דָּעָר

בַּשָּׂדֶה בַּחֶרֶב יָמוּת וַאֲשֶׁר בָּעִיר רָעָב וְדֶבֶר יֹאכְלֶנּוּ: טז וּפְלִטוּ פְלֵיטֵיהֶם וְהָיוּ אֶל־הֶהָרִים כְּיוֹנֵי הַגֵּאָיוֹת כֻּלָּם הֹמוֹת אִישׁ בַּעֲוֹנוֹ: יז כָּל־הַיָּדַיִם תִּרְפֶּינָה וְכָל־בִּרְכַּיִם תֵּלַכְנָה מָיִם: יח וְחָגְרוּ שַׂקִּים וְכִסְתָה אוֹתָם פַּלָּצוּת וְאֶל כָּל־פָּנִים בּוּשָׁה וּבְכָל־רָאשֵׁיהֶם קָרְחָה: יט כַּסְפָּם בַּחוּצוֹת יַשְׁלִיכוּ וְזָהָבָם לְנִדָּה יִהְיֶה

יְשֵׁיצִינִיה: סו וּמִשְׁתְּבָיָא יִשְׁתֵּיבוּן מִנְּהוֹן וְיהוֹן עַל טַרְיָא כְּיוֹנֵי חַיְלָא כּוּלְּהוֹן כְּמַהֲמִין גְּבַר בְּחוֹבֵי נַפְשֵׁיהּ: יז כָּל יְדַיָּא יְהַבְשָׁן וְכָל רְכוֹבַיָּא יְהַאֲדָן מַיָּא: יח וְיִכְרִין סַקִּין וְתַחְפֵּי יַתְהוֹן אֲתָכְּסָיוּתָא וְעַל כָּל אַפֵּיהוֹן כְּהָמָא וּבְכָל רֵישֵׁיהוֹן קְרַט: יט כַּסְפְּהוֹן בְּשׁוּקִין יְרַמּוּן וּדְהַבְהוֹן לְבִיסְרָן יְהֵי כַּסְפֵּיהוֹן וּדְהַבְהוֹן לָא יכול

ת"א הנאיות. (בסנהדרין כט:): כספם. בסיון מו:

רש"י

יכינו עצמם למלחמה ומיון יוצא להלחם: (טז) ביוני הנאיות. דרך היונים להקנן בנאיות והומות שם והיו הומים על ההרים חצר יונים שם בעונו כיוני הנחלות חצר כולם הומות: (יז) הלכנה מים. מזיעת לחימה: (ים) לנדה החרים. שכשהיו נפלטים בההרים. ולטה היו מקנני' להרים. שהיו הם עצמם בואסים

מהר"י קרא

בין כלי (זכון *) שלהן. ולבסוף אין אחד בהן שילך למלחמה. כי תיראו אל כל המונה: (טז) ושלטו פליטיהם חיו אל ההרים כיוני הנאיות. שכשהיו נפלטים קצת מהו בהרים חיו הומים ומקוננים כיוני הנאיות שכולם הומות ודבריו נביאים בהוה שהיונים נמצאים בנאיות ובקעות בקום גדול הביאה. לכך הוא אומר כיוני הנאיות שכולם היו הומים. פליטיהם אל

*) ל"ל זיין או תוני ומר

רד"ק

דעב ודבר יאכלנו. כתרגומו ישיצינה: (טז) ושלטו. כיוני הנאיות. דרך היונים להקנן בגיא: הומות. כשכיות קול בכול נהי כן יעשו השלטים בנפשם: והיו אל ההרים. להשגב בהם עד יעבור חיל האויבים ובהיותם על ההרים יהמו ויגהו ויתיתו כל איש מהם כי בעונו בא לו כל זה: אל ההרים. כמו על ההרים: (יז) כל הידים תרפינה. כי לא יהיה בהם כח להלחם כנגד כל האויבים: וכל ברכים תלכנה מים. תלכנה כמים על דרך משל כאילו נמסו שלא יהיה בהם כח סרוב החבלה: (יח) וחגרו. מבואר הוא: (יט) כספם בחוצות ישליכו. נוכל לפרש אלילי הכסף והזהב שעשה כמו שנא' בישעיה ביום

מנחת שי

ם מן ל"ב: (טז) והיו על ההרים. כנגדיהם עם ציוים הכתיבים בתוך כל ושמעם הוא ובכל מקום על ההרים כמו על ההרים: ושלטו פליטיהם והיו על ההרים כיוני הנאיות כלם הומות. המפורש ליה תפר ולית קמפתר ובל אתר קרייה הוסיות ע"כ. וביבלוגלוי דמפנים ע' בשלשה מקומות כי הוה יתיב מתני כלם הומיות תפר ליה ר' מינחם כר תמת במה תפר ליה הן קרייתה תפר ליה קדם כי המקום דבכל תפר ליה כי איתות נתפר תפור ליה דמיכר ליה ידע תפור ליה ומתני הכי הוה יתיב מתני כלם הומיות ע"כ. ואתי דמקיק כמה ביבלוגלוי כי הוה יתיב ומתני הכי הוה ומתני כלם הומיות ויהיו על ההרים וגו'. וכן כאוב בתפנות כהוה כתדרם קמקם פ' כי המקום יהוה תפר לאל בשורשי על אפלה סיתן ו' כאוב ומתני כלשונם תפור כנוים וגו' ושו לוחת כמה בכריתת דמעיינת ומתי לכתי תמת כר מינת ול"ל לכתי מינת כר תמת כהמוכת בתר כי וכן הוה בכללי דכתובות פרק הנשבה ובמדרש קהלת ובשיר

מצודת דוד

מכל מין מי יוכל למלחמה כי מכולו על כל המון עמם והכאתי מורך בלבבם וילמו לגשת אל המלחמה: (טו) החרב. תלך בתוכי מהיה כמון לעיר והדבר והרעב יכלו בעמים בתוך העיר: אשר בשדה וגו'. אשר יהיה כשדה וגו': (טז) ושלטו פליטיהם. הפלטים מהם ימלטו ויהיו עזוזים בהרים ויהמו בקול כיוני הממקננים בעמקים וכולם יהמו: איש בעונו. כ"א יהמה בעונו כ"ל יקוננו לומר אבל ואנכי: כל פנים. כלל פנים: קרחה. כי ימרטו שער לספם דקן לצר ומכל: (יט) לנדה. לרמוז ולתמוה: כספם וגו'.

מצודת ציון

מכסיפים: יאכלנו. ישמיתנו: (טז) ושלטו. מעין המלטה: אל ההרים. כהרים: תנאיות. מל' גיא ועמק: (יז) תרפינה. מל' רפיון: (יח) פלצות. כמדה ומכדה כמו ופחדוני יפחדנון (לעיל ט'): קרחה. מעין מריעת מספר וכן כמה קמחם (ירמיה מ"ז): (יט) לנדה. לרמוז ולתעוב כמדה והוא מל' נדיכה ומכוקה:

לקומי יקרים

(יח) וְחָגְרוּ שַׂקִּים וְכִסְתָה אוֹתָם פַּלָּצוּת וְאֶל כָּל פָּנִים בּוּשָׁה וּבְכָל רָאשֵׁיהֶם קָרְחָה: דער פסוק זאגט אז דער שלעכטער צושטאנד וועט קומען אויף אלע מענטשן וועלכע וועלן נישט זיין אין גוטן צושטאנד. ווי דער פסוק זאגט וְחָגְרוּ שַׂקִּים וְכִסְתָה אוֹתָם פַּלָּצוּת וְאֶל כָּל פָּנִים בּוּשָׁה וּבְכָל רָאשֵׁיהֶם קָרְחָה. דאס הייסט פון דעם אלעם איז ניטוען וועבצייג איילין. די בריוו וועקט איילין. האס דער אלם נים נעקענט שפיין. ניט פון האס נעזאגט ווערן אלע נאלד פון ירושלים. אוג פון האס נעזאגט ווערן פון סוס פון דעם אלם איז ער נעבליבן שפיין. ווי דער פסוק זאגט וְזָהָבָם לְנִדָּה יִהְיֶה. ניימר נאלד וועט זיין צו די עבודה זרה ואס זיא איז מסמא. ווי אזוי

(יט) כַּסְפָּם בַּחוּצוֹת יַשְׁלִיכוּ וְזָהָבָם לְנִדָּה יִהְיֶה זִינְע זילבער פון וועגען זינע זינד: (יט) כָּל מַיָּדִים תִּרְפֶּינָה אלע ברוסטן וועלען שלאף ווערין פון צו האלטין מלחמה וכל ברכים תלכנה מים אוג אלע קניא וועלען מאכין ניין פון זיך ואקער פון שוויים מחמת מורא: (יח) וְחָגְרוּ שַׂקִּים אוג זייא וועלין זיך אן גורטין זעק פון וועגן צער וכסתה אותם פלצות אוג עם וועט זיי צוא דעקין ציטערניש ואל כל פנים בושה אוג אויף אלע זייערע פנימער וועט זיין שאנד אוג אין אלי זייערי קעפ וועט זיין איין אום קלויקונג פון האר דאם זיי וועלן זיך אוים קלויקין זייערע האר כון וועגן צער: (יט) כַּסְפָּם בַּחוּצוֹת יַשְׁלִיכוּ זייער זילבער

כַּסְפָּם וּזְהָבָם לֹא־יוּכַל לְהַצִּילָם בְּיוֹם עֶבְרַת יְהוָה נַפְשָׁם לֹא יְשַׂבֵּעוּ וּמֵעֵיהֶם לֹא יְמַלֵּאוּ כִּי־מִכְשׁוֹל עֲוֹנָם הָיָה: כוּ וּצְבִי עֶדְיוֹ לְגָאוֹן שָׂמֵהוּ וְצַלְמֵי תוֹעֲבוֹתָם שִׁקּוּצֵיהֶם עָשׂוּ בוֹ עַל־כֵּן נָתַתִּיו לָהֶם לְנִדָּה: כא וּנְתַתִּיו בְּיַד־הַזָּרִים לָבַז וְלָרִשְׁעֵי הָאָרֶץ לְשָׁלָל וְחִלְּלוּהָ:

מנחת שי
(כא) לבז ולשלל. ומלוטו קרי:

וחללוהו קרי

מהר"י קרא

בכספם ובזהבם ויהיו משליכים אותם בחוצות. כשיראו שכספם וזהבם לא יוכל להצילם: נפשם לא ישבעו ומעיהם לא ימלאו. כל כסף וזהב שלהם לא יהיו נחנים ממנו שישבעו ממנו שביעה אחת. או שימלאו נפשם ממנו לסעודת אחת: כי מכשול עונם היה. כי כספם וזהבם היה להם למכשול עון שעשו להם ממנו עצבים: (כ) [וצבי עדיו לגאון שמחו.] כסף וזהב שלהם שהם מתגאים ממנו ועשו ממנו צלמי תועבותם. כל כן למרשׁ אוצרות הכסף והזהב כי לא יועילו להם לא להנצל מן המרב ולא מן האויב על כן ישליכו אותם בשוקים וברחובות ומזה שאמר נפשם לא ישבעו כי מן הכסף והזהב לא יוכלו למלא מעיהם כמו שיעשו מן הלחם ואם אין להם הלחם מה יועיל להם הכסף והזהב וכן יאבלו אותם גם לפירוש הראשון ר"ל כי תאללים לא ישבעו אותם בעת הרעב: לנדה יהיה. לרחוק כי ירחיקו אותו מבתיהם: כי מכשול עונם היה. כלומר כל זה

רש"י

יהיה. לקוץ יהיה להם: (כ) וצבי עדיו. על הקדוש כאיך הוא אחר לגאון שמחו להם הוא בית המקדש שנקרא גאון עוזם כמו שנאמר (לקמן כ"ד) הנני מחלל את מקדשי

מצודת ציון

עברת. מל' עכרה וזעם: (כ) וצבי. פאר. עדי. מל' עדי וקשוט וכן ועדיה עדי (לק' כ"ג): לגאון. פאר לומעמה: (כא) הזרים. ככריס: וחללוהו.

מצודת דוד

כ"ל למה יצליחו בכספם. ויפעמו זהבם לפי שלא יוכלו להציל את כספם כיון כוס עכרה ס' כי בסוף לא יקח כסף וזהב לפדיון נפש: נפשם לא ישבעו. כלם לומר לא ימלאו לחם לקנות בהם לספיקם כספם ומלולות שמעתי: כי מכשול. כי המכשול היה הוא סיב חלליהם והם שכוחו לשקוץ כי עשו בו צלמי תועבותם על כן נתתיו להם לנדה שהם ירחיקוהו ממנו וינלו מארצם: (כא) ונתתיו. וחללוהו. כתיב וחללוהו קרי הכתיב על השכינה

כמוונס ונס על מנס: (כ) וצבי עדיו. סדר קשוטו אשר ממנו סמל ביומם להיות להם לגאון ולתפארת וזהו שכתב"ק: וצלמי. כ"ל ובם שמעידו בו לגנאי תועבותם שמכוסים: נתתיו להם. כ"ל לפניהם נתתיו לנדה כי כשיסיסם יגלו שמאשרי בו לשרמיקו ממנו לשמוע ביד כשויב: (כא) לבז. נקחת כל בשללה כה: וחללוהו. עשוהו מולין ומבוזה:

פירוש ע"ש

לקוטי יקרים

די גמרא וְאִנּוּם מָרָתָא בּוּ. בֵּיתוּם אִיו גֵיעוּן דִי בַיכְסָפָא וּוּי יְרוּשְׁלֵם. וְעַן קִיוּם דְאֵם בַּלְעָנְעִרְם יְרוּשָׁלֵם דְאֵם מָרָתָא בְּשִׁעְקָם אִיו קָנְעָכָם אִין נְאֵם עֶר וְאֵל קוּיפִין מֵיגָע מָעָהל. שֵׁיידֶער עֶר אִיו נָעְקוּמָען אִין נְאֵם אִיו דִי פֵּיגָע מָעָהל אוּג דְאֵרְקוּיפֶם גֵיוּוּאוּרֶן. דֶער קָנְעָכָם אִיו נָעְקוּמָען צוּרֵיק צוּ מָרָתָא אוּג דְאֵם גֵיוּוּאוּנֶם מֵיגָע מָעָהל אִיו נֵיקָא. נָאר וַיֵיסֶע מָעָהל אִיו דָא. דְאֵם מָרָתָא גֵיוּוּאוּנֶם צוּם קָנְעָכָם בְּרֵייגֶ מִיר וַיֵיסֶע מָעָהל. שֵׁיידֶער דֶער קָנְעָכָם אִיו נָעְנַאוּנֶען אִיו דִי וַיֵיסֶע מָעָהל אוּיף דְאֵרְקוּיפֶם גֵיוּוּאוּרֶן. דֶער קָנְעָכָם אִיו נָעְקוּמָען צוּרֵיק צוּ מָרָתָא אוּג דְאֵם גֵיוּוּאוּנֶם וַיֵיסֶע מָעָהל אִיו אוּיף נֵיקָא. שְׁוָוּאוּרֶצֶע מָעָהל אִיו דָא. דְאֵם מָרָתָא גֵיוּוּאוּנֶם צוּם קָנְעָכָם בְּרֵייגֶ מִיר דִי שְׁוָוּאוּרֶצֶע מָעָהל. שֵׁיידֶער דֶער קָנְעָכָם אִיו נָעְנַאוּנֶען אִיו דִי שְׁוָוּאוּרֶצֶע מָעָהל אוּיף דְאֵרְקוּיפֶם גֵיוּוּאוּרֶן. דֶער קָנְעָכָם אִיו נָעְקוּמָען צוּ מָרָתָא אוּג דְאֵם אִיו דִי שְׁוָוּאוּרֶצֶע מָעָהל אוּיף נֵיקָא. נָעְרְשׁוּפִּי מָעָהל אִיו דָא. דְאֵם מָרָתָא גֵיוּוּאוּנֶם צוּם קָנְעָכָם בְּרֵייגֶ מִיר דִי בֵּית הַמִּקְדָּשׁ) וְצַלְמֵי תוֹעֲבוֹתָם שִׁקּוּצֵיהֶם עָשׂוּ בוֹ אוּג וַיֵיעֶרְי אוּם וָוּעֶרְדִיגֶ אוּג מִיאוֹסֶע הַיֵידְנִישֶׁע נָעְעִין הָאבֶּען זַיֵיא גִימַאכְט אֲרֵיין שְׁטָעלֶן אִין אֵיהֶם עַל כֵּן נָתַתִּיו לָהֶם לְנִדָּה דְרוּם הָאבּ אִיךְ גִינָעבֶּין דֶעם בֵּית הַמִּקְדָּשׁ צוּ זַיי צוּא אֵיין פָּאר וָואגְלוּגֶ: (כא) וּנְתַתִּיו בְּיַד זָרִים לָבַז אוּג אִיךְ וָועל אִים אִיבֶּער עֶנְטְפֶּערֶן אִין דֶער הָאנְט פּוּן דִי פְּרֶעמְדִי צוּ אַיין רוּבּוּגֶ דְם זַיי וָאלֶן בְּרוּבֶּען אֶלֶץ וָואם אִין אִים אִיז) וּלְרִשְׁעֵי הָאָרֶץ לְשָׁלָל אוּג צוּ דִי שְׁלֶעכְטֶע פּוּן דֶעם גַאנְצֶן וָועל אִיךְ אִים אִיבֶּער עֶנְטְפֶּערֶן צוּא אֵיין נָאק רוּב וְחִלְּלוּהוּ אוּג זַיי וָועלֶן

וַיְחַלּוּנֵיהּ׃ כג וְאַסְלִיק שְׁכִינָתִי הִיא מִנְהוֹן עַל דְּאִתְחִלּוּ יָת אַרְעָא בֵּית שְׁכִנְתִּי וַיְעַלּוּן בָּהּ רְשִׁיעִין וַיְחַלְּנוּהָ׃ כד עֲבִיד שְׁלִשְׁלָן אֲרֵי אַרְעָא אִתְמְלִיאַת חַיָּבֵי קְטוֹל וְקִרְתָּא אִתְמְלִיאַת חֲטוֹפִין׃ כה וְאֵיתֵי מִבְּאִשֵׁי עַמְמַיָּא וְיִחְנוֹנִינַיָּה בְּהֵיכָלִין וַאֲבְטִיל רְבוּת רְשִׁיעִין וְיִתְחַלְּלוּן מִקְדְּשֵׁיהוֹן׃ כו אִתְקְפָרַת

וְהַסְפֵּרִי פָנַי מֵהֶם וְחִלְּלוּ אֶת־צְפוּנִי וּבָאוּ־בָהּ פָּרִיצִים וְחִלְּלוּהָ׃ כג עֲשֵׂה הָרְתּוֹק כִּי הָאָרֶץ מָלְאָה מִשְׁפַּט דָּמִים וְהָעִיר מָלְאָה חָמָס׃ כד וְהֵבֵאתִי רָעֵי גּוֹיִם וְיָרְשׁוּ אֶת־בָּתֵּיהֶם וְהִשְׁבַּתִּי גְּאוֹן עַזִּים וְנֶחֱלוּ מִקְדָּשֵׁיהֶם׃ כה קְפֵדָה בָּא

ת"א פרישים. נדרים סב ע"ב כד נדרות ב:

ובקשו

רש"י

נתון עוכסם. הם גלמי תועבות עשו כו על כן ונו': (כב) את צפוני. את מקום שהייתי צפון שם ביניהם: (כג) עשה הרתוק. שלשלת מות הוא שילכו בגולה למורים בזיקים: משפט דמים. מוכי קטול: (כד) רעי גוים. רעים שבגוים וחכוריים: ונחלו. ויתנחלו לאחרים: מקדשיהם. כתי היכלי הכמות שהיו מועדים שם לשון בית זמוכם:

מהר"י קרא

כן נתתיו להם לנדה: (כ) והסבותי פני מהם. ואותה שעה יבואו האומות וחללו את צפוני. רב טוב שצפנתי לכם: (כג) הרתוק. שלשלת של ברזל. אות הוא להם שילכו נקוקים בשלשלאות של ברזל. ודימה לו ורתוקות כסף צורף: (כד) רעי גוים. אלו תיל כשדים: ונחלו מקדשיהם. ") וכן תירגם יונתן ויתחלקו מקדשיהן: (כה) קפדה בא. לי כריתות

רד"ק

וחקרי על הבית: (כב) והסבותי. כמו שאמר בתורה והסתרתי פני מהם: וחללו. הזרים המקום הצפון שלי בבית והוא הדביר שהוא קדש הקדשים ששם הארון: ובאו בה פריצים והללוה. לי נקבה על שכינת הכבוד החונה על הארון או אמר וחללוה על העיר וי"ת ואסליק שכינתי מנהון על דאחילו ארע בית שכינתי ויעלו בה רשיעיא ויחללוה: (כג) עשה הרתוק. עשה שלשלת של ברזל סימן שיוליכו חכשדים אנשי ירושלם בגלות בשלשלאות כמו שעושין לשבויים: משפט דמים. כלומר טולם חייבים משפט דמים לפי ששפכו דם נקי ועבדו עבירות שנתחייבו עליהם מיתה וכן משפט מות לאיש הוה כמו משפט דמים: והעיר טלאה חמס. ועוד שעשים בה חמס ועל כן ראוים לגלות מהנה כי לא יתקיים ישוב הארץ עם החמס: (כד) והבאתי רעי גוים. הם הכשדים שנאמר עליהם הגי חמר והנחיתי: ונחלו מקדשיהם. ונחלו ענין חלול שרשו חלל והוא מבנין נפעל ובא מהקל כמו ונחלת בך והיה משפחו עם הדגש ונחלו בשקל ונמסו החרמים: מקדשיהם. כמו מקדשיהם אלא שהוא משקל אחר מקדש בשקל למתעב גוי שהוא שם תאר: (כה) קפדה בא. מלעיל כפני שממוכה למלי זעירא והוא בא או הה"א נוספת לפיכך הוא מלעיל לפי שאמר בלשון זכר בא

מצודת דוד

(כב) והסבותי. סלקתי שכינתי ממס ונתתי מלא מקום כנפון כלי זה הסיכוך וקו"ק: וחללוה. כפל לדבר וכדרך שמתפוזן המנביל במזיו: (כג) עשה הרתוק. קרן שלשלות לגמול הגוים: משפט דמים. כולם מייבים מיתה: חמס. כולם לסוים לחמם ומלא: (כד) רעי גוים. ל"ל רעים ומכוזים הם הכשדים: והשבתי גאון עזים. מכעל גאות מזי ממניס הם יתגאלו: ונחלו. יתגלו ויבזו כתי מקדשיהם הם בתים וכסיכל וכים קס"ק: (כה) קפדה בא. כריתה בא להם וכמר יבקשו שלום לא ימלאו

מצודת ציון

מלשון הולין ובזיון: (כב) והסבתי. מלשון סבוב והפנה: צפוני. מלשון הסתר וכן הלפון תחך (משלי ג'): פריצים. לשעים הפוללי נדר למעת ומכוזה: (כג) הרתוק. שלשלות כמו ורתוקות כסף מוך (שמות מ'): (כד) והשבתי. מכעל כמו שבת גוים (שם י"ד): ונחלו. מלשון מגול: (כה) קפדה. ענין כריתה כמו קפדתי

פירוש ע"ם

אום פר שְׁוָועכין: (כב) וַהֲסִבּוֹתִי פָנַי מֵהֶם וְחִלְּלוּ אֶת צְפוּנִי אוג איך וָועל אַוָועקרינגלן מיין פָּנִים פּוּן דִי יִשְׂרָאֵל נוייל זַיי הָאבֶּן פַּר שָׁוָועכט מיין פָּאר בָּאדֶרגן אַרט וָואם איך פְּלֶעג דָאדטן זַיין פַּר בָּאדֶרגן צָוויישֶׁן זַיי (דָּער מִיט וָואם זַיי הָאבֶּן אַרַיין גִיבראכט אהין דִי אֶפּ נָאמֶט) אוג דָרום וּבאוּ בָהּ פָּרִיצִים וְחִלְּלוּהוּ וָועלֶן אַרַיין קוּמֶן: אִין דָעם אַרט שְׁלָעכטֶע הַיידִין אוג וָועלֶן עַם פַּר שָׁוָועכֶן: (כג) (זָאגט נָאט צוּם נְבִיא) עֲשֵׂה הָרְתּוֹק מַאך דִיר אַיין קֶייט (דָס אִיז צַיין סִימָן דָם זַיי וָועלֶן נַיין אִין נָלוּת גִיבּוּנדֶן אִין קֶייטֶן) כִּי הָאָרֶץ מָלְאָה מִשְׁפַּט דָּמִים וְהָעִיר מָלְאָה חָמָס אוג דִי שְׁטָאט אִיז פּוֹל מִיט מְעֶנְטשֶׁן וָואם זָענֶען שׁוּלְדִיג דָעם טוֹט וְהֵבֵאתִי רָעֵי גוֹיִם רוֹיבּוּנְג: (כד) וַהֲבֵאתִי רָעֵי גוֹיִם אוג איך נָאם וָועל בְּרָענֶגן אוֹף דִי יִשְׂרָאֵל דִי עֶרֶנְסְטֶי הַיידֶן וְיָרְשׁוּ אֶת בָּתֵּיהֶם אוג זַיי וָועלֶן דַרשִׁינֶן זַיי עֶרֶי הַיידֶן וְהִשְׁבַּתִּי גְּאוֹן עַזִּים אוג איך בְּרֶייטוּנג וָואם זַיי פְּלֶעגֶן דִי פַּאלַצִין וָום זַיי דָאדטֶן זַיך אַיין מַאכֶּן) וְנָחֲלוּ מִקְדָּשֵׁיהֶם וָועלֶן גִירשִׁיף וָועֶרֶן צוּ דִי פְּיינְדֶן: (כה) קְפֵדָה בָּא אַיין פַּר שְׁנֵיידִנג אִיז גִיקוּמֶן צוּ זַיי וּבִקְשׁוּ שָׁלוֹם וְאַיִן

וּבַקֵּשׁוּ שָׁלוֹם וְאֵין׃ כו הַוַּת עַל־הַוָּה
תָּבוֹא וּשְׁמוּעָה אֶל־שְׁמוּעָה תִּהְיֶה
וּבִקְשׁוּ חָזוֹן מִנָּבִיא וְתוֹרָה תֹּאבַד מִכֹּהֵן
וְעֵצָה מִזְּקֵנִים׃ כז הַמֶּלֶךְ יִתְאַבָּל וְנָשִׂיא
יִלְבַּשׁ שְׁמָמָה וִידֵי עַם־הָאָרֶץ תִּבָּהַלְנָה
מִדַּרְכָּם אֶעֱשֶׂה אוֹתָם וּבְמִשְׁפָּטֵיהֶם
אֶשְׁפְּטֵם וְיָדְעוּ כִּי־אֲנִי יְהוָה׃ ח א וַיְהִי
בַּשָּׁנָה הַשִּׁשִּׁית בַּשִּׁשִּׁי בַּחֲמִשָּׁה
לַחֹדֶשׁ אֲנִי יוֹשֵׁב בְּבֵיתִי וְזִקְנֵי יְהוּדָה

מטת ויבעון שלמא
ולית׃ כו הבר על הבר
ייתי וקסורתא על
בסורתא תהי ויבעון
אוכמן מספר ואוראה
הפסוק מכהן אומך
מחכמים׃ כז מלכא
יתאבל ורבא ילבש צדו
וידי עמא דארעא
יהכפלון מארחיהון
אעביד עמהון
וכגימוסיהון אהפרע
מנהון וידעון ארי אנא
יי׃ א ואהוה בשתא
שתיתאה
בחמשא לירחא אשר
נביא אנא יתיב בביתי

ת"א כוזב על כוזב . עירובין נד :

רש"י

לשון כריתה : (כו) הוה על הוה . מחורע על מחורע
הויה לתר הויה ומנחם הכרו לשון שבר : והורה האבד
מכהן . הרגיל בהוראה כמו שנאמר ותורה יבקשו מפיהו
(מלאכי ב׳): ח (א) בשנה הששית . לגלות יכניה :

מהרי"ו קרא

כמו קפדתי כאורב . ויש שפותרין לשון כעס והקפדה :
ח (א) ויהי בשנה הששית . לגלות יהויכין . והחשבון שהתחיל
למנות בו בתחילת הספר הולך ומונה בו עד סוף :
בששי . בחדרש אלול : אני יושב בביתי וזקני יהודה יושבים
לפני . ואני ראיתי את המראה וזקני יהודה היושבים לפני לא
ראו . ואותה שנה מעוברת היתה . ואותה שנה הראהו
ליחזקאל כבוד השכינה שנסתלק מן חבית שנאמר וישאו חכרובים את כנפיהם והאופנים לעומתם וכבוד אלהי ישראל

מנחת שי

שמניחים בפתיחתן (לפנינו) : (כו) ובמצודות . כנ"מ . ת"ק :

רד"ק

יתוא ענין כריתה כמו קפדתי כאורב חיי : ובקשו שלום ואין .
בקשתי השלום שהיו אומרים להם נביאי השקר שלום יהיה

לכם : (כו) הוה על הוה . שבר על שבר וכן ת"י תבר על תבר וכן במשקל אחר יעוו בהוראתו כמו והוה רשעים יהודף ענין רעה
ושבר : אל שמועה . כמו על שמועה והשמועות הם בא האויב על הארץ : ובקשו חזון מנביא . ר"ל ואין בי דבר שלא ימצא
יבקש אדם וכן גם נביאים לא מצאו חזון מה' וכן אמר בישעיה שופט ונביא ויקוסם ויקן ר"ל הן שיכותו הן שהפסק חכמתם
ונבואתם כי ברוב חצרות תאבד הנבואה והחכמה והעצה כי לב בני אדם נבהל ובנבואה ראינו באלישע והיה בנגן המנגן
ויהי עליו יד ה' : ותורת תאבד מכהן . כי הכהנים היו מורי התורה וי"ת כנביא מספיר ר"ל מופיר ומזהיר העם : (כז) המלך.
ינשיא . הוא המלך וכפל הענין בכלות שנות לחזק הענין : מדרכם אעשה אותם . הם מאסו התורה והנבואה ואתאבד מהם
כמו שאמר מלכי' ושרי' בגוים אין תורת ונו' : ובמשפטיהם . בבי"ת : (ח) ויהי בשנה הששית . פי' לגלות המלך יויכין :
בששי . הוא חדש אלול וכתב בעל סדר עולם כי שנה זו מעוברת היתה כי תנה הוא מתחיל להתנבא בשנה החמישית
בחמשה לתמוז ועוד ז' ימים שהיי משבים בתוכם תרי חצי תמוז ובאותה שעה אמר לו שכב על צדך ת"ל ימים ומחצי

מצודת ציון

כלומר מיי (מס ל"מ) : ואין . ומיכנו : (כו) תורה . ענין שבר כמו
על יאשכר סוות (תהלים מג) : (כז) תבהלנה . מלבון כהלה ופחד :

מצודת דוד

מיכו : (כו) תהי על הוה תבוא . זה אחר זה וממוכה לה :
ושמועה . ר"ל שמועה לעט : ובקשו . לשומר מס יבקשו מכל מ
ימלאו : תאבד . כי מגודל הללות יסתמו מסס מעיניהם מחכמה :

בכהן . כי על הכהן להורות וכמ"ש כי שפתי כהן ישמרו דעת ותורה יבקשו מפיהו (מלאכי ב) : מזקנים . תאבד מזקנים : (כז) ונשיא .
סוף כמלך וכפל לענין כמ"ש לעיל : כדרכם . כמו לדרכם כן למשפט כמשפט וכמשפט פלמוי לפס למשפט
ולפי ידעו כי אני ס' כלומר לפלס גמול :

ח (ו) בשנה הששית . לגלות יסויכין : וזקני יהודה . למוסד הפסוי : ותאבד . מגמה פלי פס כמ

פירוש ע"ט

אוג נייא ווילען זוכן שלום אוג עם וועט ניט ניין :
(כו) הוה על הוה תבוא אוג שמועה אויף שמועה וועט מען
וועט קומען אויף זיי וישמעה אל שבועה תהיה אוג איין
שלעכט הערונג אוף דעם אנדערן וועט ניין ובקשו
חזון מנביא אוג די ישראל וועלין זוכען איין נביאות
פון דעם נביא אוג וועלען ניט גיפונגען ותורת תאבד
כהן אוג די תורה וועט פר לארין ווערין פון דעם
כהן ועצה מזקנים פלענין פסקינין שאלות) ותצה
מזקנים אוג די עצה וועט פאר לארין ווערין פון די
זקנים : (כז) המלך יתאבל ונשיא ילבש שממה דער מלך
וועט טרויערן אוג דער נשיא וועט אן קליידען
דאם איז אלוג) אין פינגער מאג אין חורש אני יושב
בביתי בין איך יחזקאל גיזעסין אין מיין הוז אוג די

זקנים

וְסִבְּי בֵּית יְהוּדָה יָתְבִין קֳדָמַי וּשְׁרַת עֲלַי תַּמָּן רוּחַ נְבוּאָה מִן קֳדָם יְיָ אֱלֹהִים: ג וַחֲזִיָת וְהָא דְּמוּת כְּמַרְאֵה אֱלֹהִים דְּמוּת אֶשְׁתָּא חֵיזוּ אֶשׁ מִמַּרְאֵה מָתְנָיו וּלְמַטָּה אֶשׁ וּמִמָּתְנָיו וּלְמַעְלָה כְּמַרְאֵה זֹהַר כְּעֵין חַשְׁמַלָּה: ג וַיִּשְׁלַח תַּבְנִית יָד וַיִּקָּחֵנִי בְּצִיצִת רֹאשִׁי וַתִּשָּׂא אֹתִי רוּחָה בֵּין הָאָרֶץ וּבֵין הַשָּׁמַיִם וַתָּבֵא אֹתִי יְרוּשָׁלְמָה בְּמַרְאוֹת אֱלֹהִים אֶל־פֶּתַח שַׁעַר הַפְּנִימִית הַפּוֹנָה צָפוֹנָה אֲשֶׁר

יוֹשְׁבִים לְפָנַי וְתִפֹּל עָלַי שָׁם יַד אֲדֹנָי יְהוִה: ב וָאֵרְאֶה וְהִנֵּה דְמוּת כְּמַרְאֵה

ת"א נביאים. יחזקאל מב: פתח בס"ם שם

רש"י

(ב) ממראה מתניו וגו'. לסור להתבונן בפסוק זה: (ג) בציצית ראשי. בשער רחמי (פלוגי"ל בלע"ז). רש"ל עלמקש"ט כל"ח החחרלחקקמן וכן ס"ה ה' כ' שופעים ס"ו פתרון במראות אלהים ולא בישה כמש. אלא כאדם שיושב בחיזון לילה שהוא עומד בירושלם. והקץ ונמצא יושב בבבל. כך כל המקראות שראה בבבל ראה אותם. שהרי בים שלח חזר לירושלם באותו דרך שנשאו לירושלם. הקב"ה הראוהו ליחזקאל חירם טלך צור ישב עליהם ועושה עצמו אלהה: שער חפנימית הפונה צפונה. שער העזרה שהיא פנימית להר הבית.

(ב) ממראה מתניו וגו'. לסור להתבונן בפסוק זה: (ג) בציצית ראשי. בשער רחמי (פלוגי"ל בלע"ז). רש"ל עלמקש"ט כל"ח החחרלחקקמן וכן ס"ה ה' כ' שופעים ס"ו פתרון במראות אלהים. הרמני כתלו נוטה לותי ומביאני לירושלים: שער הפנימית הפונה צפונה. שער העזרה

רד"ק

תמוז של שנה חמשית עד ה' באילול של שנה ששית אפי' כמו השער ההתחתונה מבא המלך החיצונה והדומים להם: (ג) וישלח. השילוח הוא הכבוד הנראה כעין החשמל: בציצית ראשי. היא מחלפות תראש פלוט"א בלע"ז וכן ועשו להם ציצית שהוא כמו ענף נתלה בבגד וכל זה היה במראה הנבואה כי לא בא יחזקאל ירושלם ולא סר ביתקמו שהיה יושב שם בביתו עד כלות הנבואה כמו שאמר והבא אותי ירושליבה: במראות אלהים. הנה אמר כי במראות אלהים הלך ירושלם ובמראות התחתונה שבכתובים כמו שאמר בסוף הנבואה והביאני כשדים' אל הגולה במראה ברוח אלהים וכל זה סימן הגלות יפת שהביא אותו ירושלם להראותו המעשים שבעבורם חרב הבית ונסתלק הכבוד לפיכך לקחו בציצת ראשו למשל כאדם הקוצף על עבדו ולוקחו בציצית ראשו להוליכו לבית הסהר אבל במראה שהיתה סימן לשיבת הגלות ביכי בלך חמשית לא לקחו בציצית ראשו אלא הביאו לארץ ישראל והניחו שם

מהר"י קרא

עליהם מלמעלה. ויעל כבוד ה' מעל תוך העיר ויעמוד על ההר אשר מקדם לעיר. המצא עשר פסעות שנאמר שבינה: (ג) בציצית ראשי ותשא אותי רוח בין הארץ ובין השמים ותבא אותי ירושלמה במראות אלהים אל פתח. דומה שזה פתרון במראות אלהים ולא בישה כמש. אלא כאדם שיושב בחיזון לילה שהוא עומד בירושלם. והקץ ונמצא יושב בבבל. כך כל המקראות שראה בבבל ראה אותם. שהרי בים שלח חזר לירושלם באותו דרך שנשאו לירושלם. הקב"ה הראוהו ליחזקאל חירם טלך צור ישב עליהם ועושה עצמו אלהה: שער חפנימית הפונה צפונה. שער העזרה שהיא פנימית להר הבית.

מצודת דוד

מוזג סנכוסלם: (ב) והנה דמות. והנה לפני לוסה כמראה סם ומוזל ופפכם ממלחה מתניו ולמעסם כעין סם: כעין החשמלה. הוא סוד והנקי מן סלם סאב ממט ישיגנו כללות ויממות על הסכה כלמסוסה סמין להסיגנו וגם המעלה היא מלה מורכבת מם מלה ר"ל

מצודת ציון

ח (ו) ותחל. ענין מיום: (ב) זהר כמלה וזכיחה: כעין. כנוון: (ג) הבנית. דמות כמו תכנית המשכן (שמות כ"ה): בציצית ראשי. ר"ל בעל כרחי כי כל זכר פיולא מן הגוף קרוי כן

מירוש ע"ט

זָך לוּפְטָן צְוִוישָׁן דֶעם הִימֶל אוּן דֶעם מִיר וַיהוּ עָלַי שָׁם יַד אֲדֹנָי אֱלֹהִים אוּן עֶם הָט דֶאכְטָן נְיִרוּעֶם אוֹף מִיר דִיא שְׁטֶארְקֶע נְבוּאָה פּוּן נָאט דֶער הָאר: (ג) וַיִּשְׁלַח תַּבְנִית יָד אוּן עָר הָאט גִישְׁטֶרֶעקְט צוּ מִיר אַיין גִישְׁטָאלְט פּוּן אַיין הָאנְט וַיִּקָּחֵנִי בְּצִיצִית רֹאשִׁי אוּן הָאט מִיךְ גִיטְרָאגְן אִין דִי הָאר פּוּן מַיין קָאפּ וַתִּשָּׂא אֹתִי רוּחַ אוּן וּוינְט הָט מִיךְ גִימַאכְט אִין וַתָּבֵא אֹתִי יְרוּשָׁלְמָה בְּמַרְאוֹת אֱלֹהִים אוּן הָט מִיךְ גִיבְּרַאכְט קֵיין יְרוּשָׁלַיִם אִין דֶעם וְאֶהוּנְג פּוּן דֶער נְבוּאָה פּוּן נָאט וּפְלוֹמֶר עָם הָאט זִיךְ מִיר גִידַאכְט אִין דֶער נְבוּאָה וּוִיא עֶר הָאט מִיךְ גִיבְּרַאכְט קֵיין יְרוּשָׁלַיִם) אֶל פֶּתַח שַׁעַר הַפְּנִימִית צוּם הָלְל פּוּן דֶעם טוֹעֶר פּוּן דֶר עֲזָרָה וָאם אוֹיף צָפוֹן וַיט אֲשֶׁר שָׁם מוֹשַׁב סֶמֶל הַקִּנְאָה

המקנה

שָׁם מוֹשַׁב סֵמֶל הַקִּנְאָה הַמַּקְנֶה׃
ד וְהִנֵּה־שָׁם כְּבוֹד אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל
כַּמַּרְאֶה אֲשֶׁר רָאִיתִי בַּבִּקְעָה׃
ה וַיֹּאמֶר אֵלַי בֶּן־אָדָם שָׂא־נָא עֵינֶיךָ
דֶּרֶךְ צָפוֹנָה וָאֶשָּׂא עֵינַי דֶּרֶךְ צָפוֹנָה
וְהִנֵּה מִצָּפוֹן לְשַׁעַר הַמִּזְבֵּחַ סֵמֶל
הַקִּנְאָה הַזֶּה בַּבִּיאָה׃ ו וַיֹּאמֶר אֵלַי בֶּן
אָדָם הֲרֹאֶה אַתָּה מֶה

מה תם קרי

מהר"י קרא

שָׁם מוֹשַׁב סֵמֶל הַקִּנְאָה הַמַּקְנֶה. מושב סמל הקנאה המקנה. שמרמה קנאה ואיבה ותחרות בית ישראל לאביהם שבשמים: (ה) בביאה. בהכנסת. מקום שנכנסין בו בין האולם ולמזבח. זהו שאמר התרגום. פעולת צריך לחיים תבואת רשע לחטאת. בביאה אחת שנכנס מגשה. הרבה חטאת לישראל. שעשה צלם של ד' פנים והכניסהו להיכל שנאמר ותגה תמצן לשער המזבח סמל הקנאה הזה בביאה. אמר ר' בר אבא שתתיישב מפנה את בעל הבית *) לשעבר היו מקיזין להקב"ה בטפטונית.

והיו לח שערים לכל רוחותיה: מושב סמל הקנאה המקנה. שמרמה קנאה ואיבה ותחרות בית ישראל לאביהם שבשמים: (ה) בביאה. בהכנסת. מקום שנכנסין בו בין האולם ולמזבח. זהו שאמר התרגום. פעולת צריך לחיים תבואת רשע לחטאת. בביאה אחת שנכנס מגשה. הרבה חטאת לישראל. שעשה צלם של ד' פנים והכניסהו להיכל שנאמר ותגה תמצן לשער המזבח סמל הקנאה הזה בביאה. אמר ר' בר אבא שתתיישב מפנה את בעל הבית *) לשעבר היו מקיזין להקב"ה בטפטונית.

*) הלשון מגומגם. ועיין כדכה ע' ותתמהו מה תירוץ. ואמר ר' אחת מה נייח דכה לשלמות הכוסא מפני נעשל הבית וכו'. גם כתן.

רש"י

שהיה פנימית להר הבית והיו לה שערים לכל רוחותיה: סמל הקנאה. שלם הקנאה מקנא ומקנים להקב"ה שנתנוהו שם לקנאות להקב"ה להרגיזו וכן ת"י שלם קנאתא דמרגזין: (ה) שא נא עיניך דרך צפונה. להר הבית ממון לעזרה שהרי כשתא שער לפניו של עזרה מכוון היה עומד ודרך צפונה לשער חון לעזרה הוא: מצפון לשער המזבח. כהר הבית מצפון לאותו שער העזרה ואומר לי שהיה לאותו שער מכוון כנגד שער המזבח: בבואה. כשמדם בא ליכנס לעזרה מוליכו שם

מדרש

בנחת והושיבו על הר גבוה מאד כל זה סיטן המעלי גדולת שתהיה לישראל בזמן ההוא: אל פתח שער הפנימית. פי שער החצר הפנימית יהיא העזרה כבי שאמר במלכים ויבן החצר הפנימית ונקראת פנימית לפי שהיא פנימית להר הבית הקרואה חיצונה ובאחרו הפנימית וכר תחאר בחסרון המהא' הנה כמותו כעדר הקצובות ומאכלו בריאה ופי' אל פתח סמוך לפתח: תשונה צפונה. שהיה השתח פונה לצד צפון כי בארבע רוחות היו פתוחים: טושב סמל הקנאה המקנה. בא בדרך בעלי הה"א וכישמשו המקניא בשקל משניא לגוים ופירושו בקנאה. סמך אותו אל המסוך כי בבקעה אמר ככבוד אשר ראיתי כי בקעה אמר כמראה אשר ראיתי בבקעה: (ו) ויאמר אלי. והנה מצפון לשער המזבח. זה שער הצפוני שבו מזבח שבנו לסמל הקנאה לרוה למיכך אביר שבר המזבח ומצפון לאותו שער היה זה הסמל: בביאה. ר"ל בכניסת השער מבחוץ בתר הבית ור"ת המזבח מרבאה אם כן דעתו היה על מזבח בית המקדש מובח השולח שהיה חוץ לפתח האולם ואולי כנגד המזבח החוא היה שער הצפוני מצפון ואילו היה דעתו כמו שפירשנו היה מתרגמו אגורא ואולי היה כן דעתו כמו שתירגם גם מובח התפילים מדבחא: (ו) ויאמר אלי. מהם. כן כתיב בילת תרא וקרי מה תם תרין מלין דכתיבין בלה חדא וקריין תרין

מצודת ציון

וכן תנו לין למוסך (ירמיה מ"ח): סמל. מעין לוכה וכן ממוכת כל סמל (דברים ד'): הקנאה המקנה. מעין כעס והקנאה כמו סס

מצודת דוד

ממקום כיטוי ממר מהקנה כ"ל המקנים ומכעיס לאקנה להיותו ולהוסמפת כיטוי ממר מהקנה כ"ל המקנים ומכעיס לאקנה להיותו

פירוש ע"ט

הַמַּקְנֶה וְאוֹמֵר דָּאַרְתָּן אִיז גִיוֹוען דָּאס זִיצוּנְג פּוּן דָּעם פּוֹרְעֶם פּוּן דָּעם דָּר צֶעֶרנוּנְג וָוָם דָּאס גִיכָאכְט דָּר דֶּרֶךְ צְפוֹנָה וְאִיבּה וּתחרות בית ישראל לאביהם שבשמים: (ה) בביאה. בהכנסת. מקום שנכנסין בו בין האולם ולמזבח. זהו שאמר התרגום. פעולת צריך לחיים תבואת רשע לחטאת. בביאה אחת שנכנס מגשה. הרבה חטאת לישראל. שעשה צלם של ד' פנים והכניסהו להיכל שנאמר ותגה תמצן לשער המזבח סמל הקנאה הזה בביאה. אמר ר' בר אבא שתתיישב מפנה את בעל הבית *) לשעבר היו מקיזין להקב"ה בטפטונית.

*) הלשון מגומגם. ועיין כדכה ע' ותתמהו מה תירוץ. ואמר ר' אחת מה נייח דכה לשלמות הכוסא מפני נעשל הבית וכו'. גם כתן.

רד"ק

בנחת והושיבו על הר גבוה מאד כל זה סיטן המעלי גדולת שתהיה לישראל בזמן ההוא: אל פתח שער הפנימית. פי שער החצר הפנימית יהיא העזרה כבי שאמר במלכים ויבן החצר הפנימית ונקראת פנימית לפי שהיא פנימית להר הבית הקרואה חיצונה ובאחרו הפנימית וכר תחאר בחסרון המהא' הנה כמותו כעדר הקצובות ומאכלו בריאה ופי' אל פתח סמוך לפתח: תשונה צפונה. שהיה השתח פונה לצד צפון כי בארבע רוחות היו פתוחים: טושב סמל הקנאה המקנה. בא בדרך בעלי הה"א וכישמשו המקניא בשקל משניא לגוים ופירושו בקנאה. סמך אותו אל המסוך כי בבקעה אמר ככבוד אשר ראיתי כי בקעה אמר כמראה אשר ראיתי בבקעה: (ו) ויאמר אלי. והנה מצפון לשער המזבח. זה שער הצפוני שבו מזבח שבנו לסמל הקנאה לרוה למיכך אביר שבר המזבח ומצפון לאותו שער היה זה הסמל: בביאה. ר"ל בכניסת השער מבחוץ בתר הבית ור"ת המזבח מרבאה אם כן דעתו היה על מזבח בית המקדש מובח השולח שהיה חוץ לפתח האולם ואולי כנגד המזבח החוא היה שער הצפוני מצפון ואילו היה דעתו כמו שפירשנו היה מתרגמו אגורא ואולי היה כן דעתו כמו שתירגם גם מובח התפילים מדבחא: (ו) ויאמר אלי. מהם. כן כתיב בילת תרא וקרי מה תם תרין מלין דכתיבין בלה חדא וקריין תרין

מצודת ציון

וכן תנו לין למוסך (ירמיה מ"ח): סמל. מעין לוכה וכן ממוכת כל סמל (דברים ד'): הקנאה המקנה. מעין כעס והקנאה כמו סס

מצודת דוד

ממקום כיטוי ממר מהקנה כ"ל המקנים ומכעיס לאקנה להיותו ולהוסמפת כיטוי ממר מהקנה כ"ל המקנים ומכעיס לאקנה להיותו

פירוש ע"ט

הַמַּקְנֶה וְאוֹמֵר דָּאַרְתָּן אִיז גִיוֹוען דָּאס זִיצוּנְג פּוּן דָּעם פּוֹרְעֶם פּוּן דָּעם דָּר צֶעֶרנוּנְג וָוָם דָּאס גִיכָאכְט דָּר

תּוֹעֵבוֹת גְּדֹלוֹת אֲשֶׁר בֵּית־יִשְׂרָאֵל עֹשִׂים פֹּה לְרָחֳקָה מֵעַל מִקְדָּשִׁי וְעוֹד תָּשׁוּב תִּרְאֶה תּוֹעֵבוֹת גְּדֹלוֹת: יוַיָּבֵא אֹתִי אֶל־פֶּתַח הֶחָצֵר וָאֶרְאֶה וְהִנֵּה חֹר־ אֶחָד בַּקִּיר: חוַיֹּאמֶר אֵלַי בֶּן־אָדָם חְתָר־נָא בַקִּיר וָאֶחְתֹּר בַּקִּיר וְהִנֵּה פֶּתַח אֶחָד: טוַיֹּאמֶר אֵלַי בֹּא וּרְאֵה אֶת־ הַתּוֹעֵבוֹת הָרָעוֹת אֲשֶׁר הֵם עֹשִׂים פֹּה: יוָאֶבוֹא וָאֶרְאֶה וְהִנֵּה כָּל־תַּבְנִית רֶמֶשׂ וּבְהֵמָה שֶׁקֶץ וְכָל־גִּלּוּלֵי בֵּית יִשְׂרָאֵל מְחֻקֶּה עַל־הַקִּיר סָבִיב וְסָבִיב:

אִתְּ מַה דְּאִינוּן עָבְדִין תּוֹעֲבָתָא רַבְרְבָן דְּבֵית יִשְׂרָאֵל עָבְדִין הָכָא לְאַתְרָחָקָא מֵעַל מַקְדְּשִׁי וְעוֹד תְּתוּב תְּחֲזֵי תּוֹעֲבָתָא רַבְרְבָן: וְאֵיתֵיל יָתִי לְתָרַע דְּרָתָא נְחָזֵית וְהָא חוֹרָא חַד בְּכוֹתְלָא: חוַאֲמַר לִי בַּר אֱנָשׁ חֲתוֹר כְּעַן בְּכוֹתְלָא וְחָתַרִית בְּכוֹתְלָא וְהָא תְּרָעָא חַד: טוַאֲמַר לִי עוֹל וְחֲזֵי יָת תּוֹעֲבָתָא בִּישָׁתָא דְּאִינוּן עָבְדִין הָכָא: יוְעָלֵית וְחָזֵית וְהָא כָּל דְּמוּת רְחִישׁ וּבְעִירָא שְׁקוּצִין וְכָל טַעֲוָתָא דְּבֵית יִשְׂרָאֵל רְשִׁימִין עַל כָּתְלָא סְחוֹר סְחוֹר:

ת"א מגילה כח. סנהדרין לג:

מהר"י קרא

כדסתרנמינין ישב אוהל ומקנה. ובכשיו מקנין לתקב"ה בפריסיא: (ו) לרחקה מעל מקדשי. להרחיק שכינתי מעל מקדשי: (ז) ותנח חור אחד בקיר. בקיר חומת העזרה: (ח) חתר נא בקיר. והרחב את החור: והנה פתח אחד. דרך

רש"י

כניסה (תלמוד ירושלמי"ה כלע"ז ל' לעטר"ע כל"ל כייס ליינגמ"ן): (ו) לרחקה מעל מקדשי. כדי שתתרחק מעל מקדשי: (ז) אל פתח החצר. הקריבני עד פתח חוזתו שער עלמו: חור אחד בקיר. חומת העזרה: (ח) חתר נא בקיר. והרחב לת החור: והנה פתח אחד. דרך

רד"ק

פלין: לרחקה. התחי"ת בקמץ חטף לפני הקריאת ומשפטו על המנחת לרחקה בשקל וכנו נחשת לרחצה ופי' כדי שארחק מעל מקדשיהם עושים התועבות במקדשי על פני: (ז) ויבא אותי אל פתח החצר. הוא הפתח שזכר אלא שמתחילת הביאו שכוך לשער מבחוץ ותתה הביאו תוך הפתח וראי בקיר הלשכה הסמוכה לפתח השער מבפנים חור אחד בקיר החתר

מצודת דוד

מזיס פה מעמידת הכעל תיכן כוונתה הוא למען הכמיק לזותי ממל מקדשי לא לפ תכיה בביתי מקוים כעמל: ועוד תשוב וגו'. ומלבד זה תשוב לראות תועבות גדולות מזה: (ז) אל פתח. כחלל הפתח כי מתחלה תיכעה הכיזלו אל הפתח מבחון ופתח הכיזלו כחלל הפתחה: בקיר. כתחל מכוחלי העזרה היה בו חור: (ח) חתר נא בקיר. פתח חפור בקיר במקום כחור לכרמיק לם כחור: והנה פתח אחד. כ"ל מלמלי שם פתח אחד פתוח לשכה אחת: (ט) בוא. דלך הפתח ולמה וגו': (י) כל תבנית. כ"ל כל מין תכנית רמש וגו': וכל גלולי. וכל שאר הגלולים של בית ישראל שהיו יעבדו לשם: מחוקה. כל אחת מהן היתה מקוקה על קיר מהלשכה

מצודת ציון

קמחוי כלמ אל (שם ל"כ): (ז) חר. נקב כמו חור פתן (ישעיה י"ו): בקיר. כחומל: (ח) חתר. ענין חפילה כמו חתר כחומך כחים (לוב כ"ד): נא. שמה: (י) תבנית. דמות: רמש. כן יקלאו כריום קטנים קלני רגל שאין המוכח ניכר וכן כל למה שאין כוח בו (כלאחים ח'): שקץ. הוא כמו שקן: מחוקה. אל תקוקה:

פירוש ע"ם

אָדָם וְעֹשֶׂה אוֹתָם גִּיזְאַנְט צוּ מִיר בֶּן אָדָם גְּרֵאבּ נוּן אִין דֶּר וַאנְט אוּנ מַאך בְּרֵייטֶשֶׁר דִּי לָאךְ וְאָחְתֹּר בַּקִּיר הָאבּ אִיךְ גִּיגְרַאבֶּן אִין דֶּעֶר וַאנְט אוּנ נוּן דוּרְךְ דֶּעם לָאךְ הָאבּ אִיךְ גִּיזֶעהֶן אִיין טִיר פוּן אַיין לְשׁכָּה: (ט) וַיֹּאמֶר אֵלַי בֹּא וּרְאֵה וגו' אוּנ עֶר הָט מִיךְ גִּיזָאגְט צוּ מִיר קוּם אַרַיין דוּרְךְ דֶּר טִיר אִין דֶּר לְשׁכָּה אוּנ זֶעה דִי שְׁלֶעכְטִי אוּם וְיִידְרִיגִי מַעֲשִׂים וָואם זַיי טוּן דָּא: (י) וָאבוֹא וָאֶרְאֶה וגו' דִּין אִיךְ אַרַיין גִיקוּמֶען אִין דֶּעֶר לְשׁכָּה אוּנ הָאבּ גִיזֶעהֶן אוּנ נוּן אַלֶערֶיי גְשׁטַאלְטֶן פוּן וִידְכִינוּנְג אוּנ בְּהֵמוֹת זֶעֶנֶן גִיבִילְדְט פֶּר אוּם

א וְשִׁבְעִים אִישׁ מִזִּקְנֵי בֵית־יִשְׂרָאֵל
וְיַאֲזַנְיָהוּ בֶן־שָׁפָן עֹמֵד בְּתוֹכָם עֹמְדִים
לִפְנֵיהֶם וְאִישׁ מִקְטַרְתּוֹ בְיָדוֹ וַעֲתַר
עֲנַן־הַקְּטֹרֶת עֹלֶה: ב וַיֹּאמֶר אֵלַי
הֲרָאִיתָ בֶן־אָדָם אֲשֶׁר זִקְנֵי בֵית־
יִשְׂרָאֵל עֹשִׂים בַּחֹשֶׁךְ אִישׁ בְּחַדְרֵי
מַשְׂכִּיתוֹ כִּי אֹמְרִים אֵין יְהוָה רֹאֶה
אֹתָנוּ עָזַב יְהוָה אֶת־הָאָרֶץ: ג וַיֹּאמֶר

א ושבעים איש מזקני בית־ישראל ויאזניהו בר שפן קאם ביניהון קדמיהון וגבר מחתיתיה דקטרתא בידיה ועננא דקטרתא סלק: ב ואמר לי חזיתא בר אנש דסבי בית ישראל ועבדין בקבלא גבר באידרון בית מסגדי ביה אמרין לא גלן עובדנא קדם יי רחיק יי ית ארעא: ג ואמר לי עוד

תתוב

ת"א מקטרתו . יומא עו : בן תרס . עקידה שער קכ :

מהר"י קרא

תחזר ראיתי פתח לשכה אחת: (א) עומדים לפניהם. לפני אותם גילולי בית ישראל: מקטרתו. מחתתו: ועתר ענן הקטרת. תיטור קימור ענן הקטרת. לשון עתר מרבית. וכן והתעתרתם עלי דבריכם. וכן ונעתרות נשיקות שונא. וכן חוברם מנחם בפלוגות אחת שלשתם. ופירש ענן מיוחד חמת. אך כל אחד ואחד לשון בני אדם: (ב) בחדרי משכיתו. בישובה ברצפת אבני שיש. ולשון ושכותי כפי: כי אומרים.

כמה אף כל אחד לשון כ"ח: (ב) בחדרי משכיתו. משוכה ברצפת מבני שיש לשון ושכותי כפי (שמות ל"ב):

רש"י

עמוין לשקוץ עבודת גלולים: מחקה. מקיקים על הקיר: (א) ויאזניהו בן שפן. משוב היה ומלמדן דורו היממו לפיכך הקפיד עליו: ועתר ענן הקטורת. תמור קמור ענן הקטורת ולשון עתר מרבית וכן העתרתם עלי דבריכם (לקמן ל"ה) וכן ונעתרות נשיקות שונא (משלי כ"ז) וכן מכרו מנחם במחלוקת אחת בלשתן ופירוש ענן מעבה

רד"ק

וחקה בענין אחד ואמר מחוק לשון יחיד על הכלל ובכלל כל גלולי בית ישראל הם אנשי מחקה על הקיר צלמי כשרים שזכר למטה בפרשת שתי נשים: (יא) ושבעים איש. שבעים מנהגדרין להראותו מה שנתן להם האל תחלה שיהיו עליהם שבעים זקנים להורותם הדרך הטובה הם היו כותבים אותם בכתו שאמר ישימהו עמי כאשריך כתיבים: ויאזניהו בן שפן. גדול שבכולם ר"ת: מקטרתו. מחתתה נקראת מקטרת לפי שמקטרין בה: ועתר ענן הקטורת. עובי הענן כי היו מחתות רבות מהשובדים שהיו רבים ומהגעבדים גם כן שהיו רבים

מצודת ציון

(יא) מקטרתו. מחבת שמקטירים בה: ועתר. מלין לשון כמו מחבת שלום (ויקרא ב'): ענן. עשן: (ג) משכיתו. מל' סכך

מצודת דוד

סמוך בכל פניכה: (יא) ויאזניהו. הוא היה הרגש על כולם: עומדים. היו עומדים לפני הצורות הסמך וכל אחד היה מהם כידו שמתפלל בה ומכניה עשן הקטורת עולה ליהוה: (יב) חראית. שם לפיתי כמומר עוד יומר היית מתפלח אם היית רואה מה שהמה עושים בחושך ואמרת אין יהוה רואה אותנו עזב יהוה את הארץ ואתה שמים יתהלך: (יג) ויאמר. מבואר הוא:

לקוטי יקרים

(יא) וְשִׁבְעִים אִישׁ מִזִּקְנֵי יִשְׂרָאֵל וגו'. דהי"ל לקוטשריבם הקב"ה
הָאם נִיעָאנְט צוּם מַלְאָךְ מִיכָאֵל. דַיין פָאלְק הָאבְּן
בֶּאזִינְדִינְגֶם. הָאם מִיכָאֵל גִיוָואנְט צוּ הקב"ה רְבוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם עָם
עֶנְעָן בֶּענוּג דִי צַדִּיקִים וְואם זֶענְען דָא צְוִוישֶׁען דִי יִידִין. הָאם
הקב"ה נִיעָאנְט אִיךְ וֶועל פַּאטְרֶעטֶען דִי יִידִין סִים זַייעֶרע
צַדִּיקִים. הָאם הקב"ה נִיעָאנְט צוּם מַלְאָךְ גַּבְרִיאֵל עֶר זָאל גַיין
נֶעמֶען פִּיהְלֶע הֶענְט בְּרֶענְענְדִיגֶע קוֹילִין פוּן גְּוִוישֶׁען דִי כְּרוּבִים.
הָאם אַבְּרוּב נֶעמֶען דִי בְּרֶענְענְדִיגֶע קוֹילִין אוּנ הָאם זַייא
נִיעָאבְּן צוּם מַלְאָךְ גַּבְרִיאֵל. רַבִּי שִׁמְעוֹן חֶסִידָא הָאם נִיעָאנְט
דֶען דִי קוֹילִין וְואלְטֶן נִים אֶפְּגֶענְקְלִים גְּוִוארֶן אִין דִיא הָאנְט
פוּן כְּרוּב אַיינֶער עֶר הָם זִיא נִיבְּעבְּן צוּם מַלְאָךְ גַּבְרִיאֵל. וְואלְט
פוּן דִיא יִידִין אַיינֶער נִים נֶעבְּלִיבֶּן. דֶער מַלְאָךְ גַּבְרִיאֵל הָאם
נִיעָאנְט צוּ הקב"ה אִיךְ הָאבּ גֶיטָאהְן וִוי דוּ הָאסְט מִיךְ גֶיבֶּאסְן.

דָעמְפּוּנְג אִיז אוֹף גֶיגַאנְגֶען אִין דֶר הֵיכָל: (יב) וַיֹּאמֶר אֵלַי הֲרָאִיתָ וגו'. אוּנ נָאט הָאט נִיזָאגְט צוּ מִיר הָאסְטוּ
כֶּן אָדָם גֶיזֶעהֶן וָואם דִי זִקְנִים פוּן דִיא יִשְׂרָאֵל טוּען אִין דֶער פִּינְסְטֶערְנִיס אִישׁ בְּחַדְרֵי מַשְׂכִּיתוֹ אִיטְלִיכֶער
מַאן אִין זַייעֶר בְּדֶעקְטֶע חֲדָרִים (וָואם זֶענְען אוֹיס גִיקְלָאסְטֶערְט מִיט מִירְמִיל שְׁטֵיינֶער) כִּי אֹמְרִים אֵין
ה' רֹאֶה אֹתָנוּ זַייא זָאגְען גִיזָאגְט זָאל נָאט הָאט פַּאר לָאזְט נִיט עֲזַב ה' אֶת הָאָרֶץ דִי עֶרֶד: (יג) וַיֹּאמֶר אֵלַי

אֵלַי עוֹד תָּשׁוּב תִּרְאֶה תּוֹעֵבוֹת גְּדֹלוֹת
אֲשֶׁר־הֵמָּה עֹשִׂים׃ יד וַיָּבֵא אֹתִי אֶל־
פֶּתַח שַׁעַר בֵּית־יְהוָה אֲשֶׁר אֶל־
הַצָּפוֹנָה וְהִנֵּה־שָׁם הַנָּשִׁים יֹשְׁבוֹת
מְבַכּוֹת אֶת־הַתַּמּוּז׃ טו וַיֹּאמֶר אֵלַי
הָרָאִיתָ בֶן־אָדָם עוֹד תָּשׁוּב תִּרְאֶה

תְּהוֹב תָּתֵיוּ הוֹעִיקָן
רִבְרְבָן דְּאִינוּן עֲבִדִין׃
יד וְאַעֵיל יָתִי בְּמַעֲלָנָא
דְּתָרַע בֵּית מַקְדְּשָׁא דַּיְיָ
דְּפָתִיחַ לְצִפּוּנָא וְהָא
תַּמָּן נְשַׁיָּא יָתְבָן מְכַוְּנָן
יַת תְּמִוזָא׃ טו וַאֲמַר
לִי הַתֵּיזָנָא בַּר אֱנָשׁ
עוֹד תְּהוֹב תָּתֵיוּ הוֹעִיקָן
רִבְרְבָן

רש"י

(יד) אל פתח שער בית ה'. תוך חלל העזרה אל פתח ההיכל אצל כפון ואחר כך תאמר מי שני פסקין היו בכתל החליפות ל' כלפון וחמד כדרום: מבכות את התמוז. דמות ל' מתממים לותו מבפנים והיו עיניו של עופרת והם נתונין תחום ההיסק וגרתה כחלו כוכה ומומרת תקרוכות הוא שולל תמוז לשון היסק כמו על די חזה למזיה (דניאל ג') ותחונא לזה יתירה (שם). מבכות את התמוז (פיענב"ט פולרי"ר לאלקיי"ן בלע"ז). ר"ל פייסב"ט פלערע"ר לשון

מהר"י קרא

עזב ה' את הארץ ולא חשש לבריאת עולם: (יד) מבכות את התמוז. שהיו מביאות צלם ומעמידות אותו נגד השמש בתמוז. ומחביבות השמש היה יוצאה זיעה ממנו. והמת אומרות ראו שהצלם בוכה על שלא נהנתם בו כבוד כראוי לו:

רד"ק

(יד) ויבא אותי אל פתח שער בית ה' אשר אל חצפונה. זה שער חמא שנקרא גם כן צלע ויציע שהוא בכותל החיכל בבחוץ כמו שבארנו בספר מלכים ואותם שהיו בכותל צפון

ג ו פתוחים לצפון העזרה שהוא חצר הפנימית: מבכות את התמוז. יש מפרשים כי מבכות את התמוז הוא כנוי ר"ל משמחות את התמוז בירח תמוז היו עושים חג לעכו"ם והיו הנשים באות לשמחו וי"ם שהיו עושים בתחבולות שיביאו הימים לעיני עכו"ם ושמו תמוז הנקרא התמוז והיה בוכה לומר שהיית שואל שיעבדוהו וישׂ מפרשים התמוז השרוף מן למוז לאתתא ר"ל שהיו בוכות על אותו שהיית שרוף שהיו שורפין בניהם ובנותיהם באש והנשים היו בוכות אותם: מבכות. מן הדגוש כמו רחל מבכה על בניה. והרב החכם הגדול רבינו משה בר מ טון ז"ל כתב כי נמצא כתוב בספר מספרי העבודות הקדמונים כי היה איש מנביאי עכו"ם ושמו תמוז וקרא למלך אחד ועזרו לעביד ז' כוכבי לכת וי"ב מזלות והמיתו המלך האיש מיתה משונה ובליל מותו התקבצו כל הצלמים מקצות הארץ אל היכל בבל לצלם הזהב שהוא צלם השמש והיה זה הצלם תלוי בין שמים וארץ ונפל לתוך ההיכל וכל הצלמים סביבו והיה מספר להם מה שאירע לתמוז הנביא והצלמים כולם בוכים וסופדים כל הלילה וכאשר היה בבקר עופפו כל הצלמים להיכליהם בקצות הארץ והיה זה להם לחוק עולם בתחילת יום ראשון מחדש תמוז בכל שנה יספדו ויבכו על התמוז. ויש מפרשים תמוז שם חיה שהיו עובדים צלם שלהם ותרנום ופגשו ציים את אייום ויערעון תמוזין בחתולין וברוב הנסחאות כתוב התמו בשני וי"ן ומה שהראה לו באלה המראות פתח צפון רמז לו כי מצפון תפתח הרעה אליהם: (טו) ויאמר. נדולות באלה. בא כאשר למעלה לא אמר מאלה שהיו שניות התועבות החם אבל אלה היו גדולות מהאחרות שהיו אחוריהם אל היכל ה' ופניהם קדמה והם היו עושים הפך מכוונת האל כי לכוונה זו צוה האל פתח המשכן למזרח וקדש הקדשים למערב לבמל עבודת השמש שהיו רגילים בה באותו הזמן ושיהיו בהכנסם למשכן אחוריהם לשמש שתמחה האמונה ההוא מלבם וכן צוה

מצודת דוד

כל שממש ממשים מגוניס ממד יסהיכו עלמם מנכי מדס כעם עמומס ומה לא יכלו כי מומניס פין ס' רוחס ממשס כבכיות כי עזב מת מהיכן ביד מערכת השמים ולא ישגיחו בה: (יג) תועבות גדולות. מצה שלמעלה: (יד) שער בית ה'. זה שער הכיכל וחוזר ומפלס משר על הלפונה כ"ל על הפשס שלפוני כי שני פשסין היה לו להשער כגדול אחד כלפוניו ומכל ה' כלפון שניו הפשים מפיקים מוחו כפנים ועיניו היו עשויות מעופרת והיו נתונים כמלו כוכה ומוכיר למעלה והיו מומרות שהוא שולל תקוכות: (טו) תראית. כה"פ השאלה כי שאלו אם השניש לראות: מאלה.

פירוש ע"מ

אוֹג עַר הָאַט נִיאָנְגט צוּא מִיר עוד תָּשׁוּב תִּרְאֶה תּוֹעֵבוֹת גְּדוֹלוֹת דִּוא זָאלְסְט זִיךְ נָאהְ אוּם קֶעֶרֶן וְועֶסְטוּ עֶהֶן גֶּרֶעסֶערֶע אוּם וְועֶרדִינְג מַעֲשִׂים וְוֹם נִיי טוֹעֶן מִיין וְוִיא דִיא דָאוִינְג מַעֲשִׂים וְואם דִּוא הָאסְט נִיעֶהֶן׃ (יד) וַיָּבֵא אֹתִי אֶל פֶּתַח שַׁעַר בֵּית ה' אוֹג עַר הָאַט מִיךְ נִיבְראכְט אִין דָּעֶר מִיר פּוּן דָּעם טוֹיעֶר פּוּן נָאסְט הִוִּיז אֲשֶׁר אֶל הַצָּפוֹנָה וָאם אוֹף צָפוֹן זַיִים אִיז וְהִנֵּה שָׁם הַנָּשִׁים יְשֹׁבוֹת אוֹג נוּן דָּאסְעֶלְבֶּע זָעֶנְען נִיעֶסִין וַיְיבֶּער מְבַכּוֹת אֶת הַתַּמּוּז אוֹג הָאבֶּען נִימַאכְט וַיְיגֶען דָּעם דִּיידְנִישׁן נָעסְטֶן וָאם הָאט נִיהַיסִין הַמּוּז דָּם מֶען פְּלֶעגְט אִינְווִיגִיג אִין דָּעם נָעסְטֶן הַיִיצֶען מִיט פִּיעֶר אוֹג דִי אוֹנֶן פּוּן אִים זָעֶנְען גִיוֹוֶען פּוּן בְּרֶייא פְּלֶעגְן נִי צוּ גֶיין פּוּן דָּעם פִּיעֶר פְּלֶעגְט זִיךְ דָּאסְטִין דָּאם עֶר וַיְיגְט אוֹג דִי וַיְיבֶּער פְּלֶעגְן זָאגֶן צוּ זִיי עֶר וְוִיל כָּעוּ זָאל מַקְרִיב זַיִן קָרְבָּנוֹת פַּאר אִירֶם דִּרִים וַיְיבֶּער׃ (טו) וַיֹּאמֶר אֵלַי הָרָאִיתָ בֶן אָדָם אוֹג נָאסְט הָאם

תּוֹעֵבוֹת גְּדֹלוֹת מֵאֵלֶּה׃ יד וַיָּבֵא אֹתִי
אֶל־חֲצַר בֵּית־יְהוָה הַפְּנִימִית וְהִנֵּה־
פֶתַח הֵיכַל יְהוָה בֵּין הָאוּלָם וּבֵין
הַמִּזְבֵּחַ כְּעֶשְׂרִים וַחֲמִשָּׁה אִישׁ
אֲחֹרֵיהֶם אֶל־הֵיכַל יְהוָה וּפְנֵיהֶם
קֵדְמָה וְהֵמָּה מִשְׁתַּחֲוִיתֶם קֵדְמָה
לַשָּׁמֶשׁ׃ טו וַיֹּאמֶר אֵלַי הָרָאִיתָ בֶן־אָדָם
הֲנָקֵל לְבֵית יְהוּדָה מֵעֲשׂוֹת אֶת־

רַבְרְבָן מְאִלֵּין׃ טז וְאַעֵיל
יָתִי לְדָרַת בֵּית מַקְדְּשָׁא
דַּיְיָ גְּיוֹהָא וְהָא תְרַע
הֵיכְלָא דַיְיָ בֵּין אוּלְמָא
וּבֵין מַדְבְּחָא כְּעַשְׂרִין
וְחַמְשָׁא גַּבְרָא אֲחוֹרֵיהוֹן
לְהֵיכְלָא דַיְיָ וְאַפֵּיהוֹן
לְמַדִּינְחָא וְהָא אִינּוּן
מְהַחֲבְלִין וְסָגְדִין
לְמַדִּינְחָא׃ יז וַאֲמַר־
לִי הָא חֲזַיְתָא
בַּר אֱנָשׁ הַנָּעִיר לְבֵית
יְהוּדָה לְמֶעְבַּד יָת
הַתּוֹעֲבָתָא

ת״א כפנימית . יומא פו קידושין עב : וזבחים קיב . סוכה נה יג (כריתות מ סוכה נב) :

מהר״י קרא

(טז) משתחויתם . בשתי תיבות הוא משפש לשון השתחוה ול׳ חשתחויה . כלומר שמשתחינין עצמן וכורעין ״) עצמן כלפי היכל . משתיתים ההיכל ומשתחוים לחמה . וכן תירגם יונתן ואינן מתחבלין וסגדין למדינחא לשמשא : (יז) הנקל לבית יהודה . הטעם לחם וקל בעיניהם מעשות את התועבות אשר עשו (בה) [פה] כי מלאה הארץ חמס . נקל בעיניהם אותו

ופניהם קדמה וגו׳ . ממשע שמחמר ופניהם קדמה יודע מי שמחוריהם אל ההיכל אלא משתחויתם מגולה שהיה פונין עצמם ומתריזין כלפי מטה : משתחויתם . כשתי תיבות הוא ממש לשון השתחוה כן הוא בירושלמי מבחיתים ההיכל ומשתחוים למחה וכן ת״י ואינון מתחבלין וסגדין ומנחם מחברו לשון שחוה כמו שמי ונעבורה (ישעיה ל״ח) : (יז) הנקל לבית יהודה . הטעם להם וקל בעיניהם שחר עבירות שבידם

״) מוהי ל״ל ושוחפין

רד״ק

במקדש עולמית ועתה בפלו המצוה והכוונה והחזירו פניהם מעבודת האל ומהשתחות כנגד בית מקדשו וחזרו לעבודת חשמש ולהשתחות לו ובדברי רבותינו ז״ל מפשפע שנא׳ ופניהם קדמה איני יודע שאחוריהם אל היכל ה׳ אלא מלמד שהיו פורעים אחוריהם כלפי מטה : (טז) ויבא אותי אל חצר בית ה׳ הפנימית . היא אות׳ חצר שוכר אלא שהפסיע אותו מפקום למקום בחצר כי היה לצד צפון בפתח התא כמו שפירשנו ועתה הביאו לפתוח ההיכל וראה חוץ לפתח ההיכל

מצודת ציון

כו כמו לפשפע (דניאל ג׳) : (יז) הנקל . כפשפ הפ״ע כמקום שכר וכן הפלבוש שמו (יהושע י׳) : מעשות . כמ״ש הפעילה ול״ל

כ״ל ממו כעפיים ומפשפ שים : משתחויתם . שים מלה מורכבת מהשתחה ומשפחויש הפיכל לפזמו וסיו עפשתחויש וכ״ל סיו עפשתחויש הפיכל לפזמו כי פרפו פמוריפם לפזמו ומפניחו וסיו עפשתחויש לפמה : (יז) הראית . פה״ש פהלפ : הנקל . פה״ש פהלפ : הנקל . כ״ל שכר נקל לעיני יהודה . כמעפים שפשו מפן

פירוש ע״ט

נִיאָנְט צוּ מִיר הָאסְטוּ גִיעֶזֶהֶן דוּ בֶּן אָדָם וָאס זַיי טוּעֶן עוֹד קָשוּר תִּרְאֶה תּוֹעֵבוֹת גְּרוֹלוֹת מֵאֵלֶּה וְאֶלְפְּטוּ זִיךְ נָאךְ אוּם קְעֶרְעֶן וְוָעסְטוּ זֶעהֶן גָּרְעסֶערֶע תּוֹעֵבוֹת פּוּן דִיא דָאזִיגֶע מַעֲשִׂים וָאס דוּא הָאסְט גִיזֶעהֶן׃ (יד) וַיָּבֵא אֹתִי אֶל חֲצַר בֵּית ה׳ הַפְּנִימִית אוּנ עֶר הָאט מִיךְ גִיבְּראכְט אִין אִינְווֵיגִינְקֶמֶטֶן הוֹיף פּוּן נָאטֶם הוּיז וְהִנֵּה פֶתַח הֵיכַל ה׳ אוּנ נוּן אֶקְעֶגֶן דֶעם מִיר פּוּן נָאטֶם הֵיכַל בֵּין הָאוּלָם וּבֵין הַמִּזְבֵּחַ צְווִישִׁין דֶעם פִּיר הוּנ זֶעכְּצִיג מַאן אַחֲרֵיהֶם אֶל הֵיכַל ה׳ וַיֶּעֱרַע הוֹנְטֶערְם פַּאר דֶעם הֵיכַל אִיז אוּנ צְווִישִׁין דֶעם מִזְבֵּחַ וְזֶעכְּצִיג גִישְׁמַאנֶען) בְּעֶשְׂרִים וַחֲמִשָּׁה אִישׁ אֲווֹי וְוִיא פִּינְגֶעךְ אוּנ עֲוָרֵיהֶם אֶל הֵיכַל ה׳ וַיֶּעֱרַע הוֹנְטֶערְם עֶגֶן גִיזֶעהֶן דוּ בֶּן אָדָם וָאס זַיי טוּעֶן עוֹד קָשוּר תִּרְאֶה תּוֹעֵבוֹת גְּרוֹלוֹת מֵאֵלֶּה׃ טו וַיֹּאמֶר אֵלַי הָרָאִיתָ בֶן אָדָם הֲנָקֵל לְבֵית יְהוּדָה מֵעֲשׂוֹת אֶת־

הַתּוֹעֵבוֹת אֲשֶׁר עָשׂוּ־פֹה כִּי־מָלְאוּ
אֶת־הָאָרֶץ חָמָס וְיָשֻׁבוּ לְהַכְעִיסֵנִי וְהִנָּם
שֹׁלְחִים אֶת־הַזְּמוֹרָה אֶל־אַפָּם: יח וְגַם־
אֲנִי אֶעֱשֶׂה בְחֵמָה לֹא־תָחוֹס עֵינִי וְלֹא
אֶחְמֹל וְקָרְאוּ בְאָזְנַי קוֹל גָּדוֹל וְלֹא
אֶשְׁמַע אוֹתָם: ט א וַיִּקְרָא בְאָזְנַי קוֹל
גָּדוֹל לֵאמֹר קָרְבוּ פְקֻדּוֹת הָעִיר וְאִישׁ

תרגום

תּוֹעֲבָתָא דַּעֲבָדוּ הָא
אַבִּי מָלוֹ יַת אַרְעָא
חֲמוּפִין וְתָבוּ לְאַרְגָּזָא
קֳדָמַי וְהָא אינוּן מְיָתָן
בְּהַתָא לְאַפֵּיהוֹן: יח וְאַף
אֲנָא אֶעְבֵּיד בְּרֻגְזָא לָא
יָחוּס מֵימְרִי וְלָא אֲרַחֵם
וְיִצְלוֹן קֳדָמַי קָל רַב
וְלָא אֶקַבֵּל צְלוֹתְהוֹן:
א וְאִכְּלַי וַאֲנָא שְׁמַע קָל
ב לְמֵימַר אִתְקָרְבוּ
דְּסַנְּגִין עַל קִרְיְתָא וְגַבְרָא
מִן

ת"א עקודת כעיר. סנהדרין קג:

רש"י ת"י תחת אפי

התועבות. היו חדילים מעשות את כל התועבות לשר עשו בכיתי פה: כי מלאו את הארץ חמס. ונקל בעיניהם לותו עון וישובו להכעיסני כתוך ביתי כתועבות האלה: והנם שולחים את הזמורה אל אפם. והנם שולחים לא מועטת את ריח רע של זמורה זו שהם מזמרים כרות היולת מפי עכברת כלומר כוחתם זה לא פניהם יפוד. ומנחם פירש והנם שולחים את הזמורה לא לאפם עין לפוני הוא ולפרוטו הוה ריח מקטרת' וכעם קרבנם ומיחומם למלחכת דוסי נקניס ומחוריהם לא היכל ה' יורה על העון: ט (א) קרבו פקודות העיר. הקריבו את הפקידים אשר הפקדתי לשחת את העיר:

מהר"י קרא

עון אלא וישובו להכעיסני בתוך ביתי כתועבות האלה אשר אתה רואה: והנם שולחים את הזמורה אל אפם. מלקטים להם שכפ שיהיו לוקין בו. זמורה, הוא שכפ כמו הזמורה אשר היה בעצי חיער. כלומר מקריבים הטורעגות עליהם בעונותם:

ט (א) קרבו פקודות העיר:

מנחת שי

חמס. עד ששבו עוד להכעיסני בביתי: והנם שולחים את הזמורה אל אפם. והנה הם מקטרים בביתי ושולחים רוח הקטרתם אל אפי מלבד הבזיון שגרשים לי שמחזיירין אחוריהם אל היכלי: הזמורה. פי' ריח רע והיא על דרך כנוי לקטרת שהיו מקטרין והוא עשוי מלמטה למיכך ת"י מייתן בהתא לאפיהן ותרגום בשת בהתא והוא מקום חכשת: אפם. ר"ל אפי אלא שכנה הכתוב והוא אחד מי"ח טלין שהם תקון סופרים: (יח) וגם אני. מבואר הוא: (ט) ויקרא. פקודות העיר. פקודות העיר שכאו אל העיר ראשונה והשביעי בתוכם שהיה סופר המלך אלה הם שבעת השרים שבאו אל העיר כאשר הובקעה העיר כמו שנאמר בספר ירמיהו והם נרגל שראצר שמגר נבו שר סכים רב מרים נרגל שראצר רב מג ואע"פ שהם שמנה הראשון מקיד על

(ט) ויקרא. קול גדול קלו כמוני: קרבו פקודות העיר. פשט הממנים על הטיל להמיתם קרבו וכ"ת יבוא

פירוש ע"מ

מִיר הָאסְמוּ כֵּן אָדָם נִיעֲהָעַן חִנְשֶׁל לְבִית יְחִזְקֵאל אַיז
דָעַן גְרוֹיְנְג צוּם הוֹיז נִיוִינְד פּוּן שֶׁבֶט יְהוּדָה מַעֲשׂוֹת
אֶת הַתּוֹעֵבוֹת פּוּן צוּא טוּעֶן דִי אוּם וְוערְדִינְג מַעֲשִׂים
וְואס זַיי הָאבֶּן דָא גִימוּעֶן בִּי מִלְאוּ אֶת הָאָרֶץ חָמָס דָעַן
זַיא הָאבֶּן דָעַר פִּילְט דָאס לָאגֶר מִיט רוּבִּינְג וַיָשׁוּבוּ
לְהַכְעִיסֵנִי אוּג זַיי קֶערֶן זִיךְ נָאךְ אוּם צוּ דָעַר עֶרְטֶן
מִיךְ (אוֹן מַיין הוֹיז מִיט דִיא דְאוּזִינְג תּוֹעֵבוֹת) וְהִנָּם
שֹׁלְחִים אֶת הַזְּמוֹרָה אֶל אַפָּם אוּג גוֹן זַיי שְׁטֶרְעקֶן דִיא
רוּט צוּ זַייעֶר פָּנִים (כְּלוֹמַר זַיי מַאכֶן גִינֶעהֶנְען דָאס פּוּרְעֶנְיוֹת צוּ זִיךְ): (יח) וְגַם אֲנִי אֶעֱשֶׂה בְחֵמָה אוּג אִיךְ
וֶועל אִויךְ טוּעֶן מִיט גְרִים עֶאֶרְטֶן לָא תָחוֹס עֵינִי וְלֹא אֶחְמוֹל אוּג מַיין אוּג וֶועט קֵיין חֶם נִיט הָאבֶּן אוּג
אִיךְ וֶועל מִיךְ נִיט דָר בְּאֵירֶטֶן אִיבֶּר זַיי וְקָרְאוּ בְאָזְנַי קוֹל גָּדוֹל אוּג זַיי וֶועלֶן רוּפֶן פָאר מַיינֶע אוֹיעֶרן מִיט
אֵין גְרוֹיס קוֹל (וְוען דָר פּוּרְעֶנְיוּת וֶועט קוּמֶן אוֹף זַיי) אוּג אִיךְ וֶועל זַיי נִיט צוּ הָעֶרֶן:

ט (א) וַיִּקְרָא בְאָזְנַי קוֹל גָּדוֹל לֵאמֹר אוּג נָאט הָאט גִירוּפֶן אֵין מַיינֶע אוֹיעֶרן כִּיט אַיין גְרוֹס קוֹל צוּא וְאָגֶן
קָרְבוּ פְקֻדּוֹת הָעִיר זַיי הָאבֶּן גִינֶעהֶנְט דִי בֶּאפֶעלֶער וְואס אִיךְ נָאט הָאב בֶּאפוֹלֶן אוֹף דָעַר שְׁטָאט צוּא

כְּלִי מַשְׁחֵתוֹ בְּיָדוֹ: ב וְהִנֵּה שִׁשָּׁה
אֲנָשִׁים בָּאִים | מִדֶּרֶךְ־שַׁעַר הָעֶלְיוֹן
אֲשֶׁר | פָּנֶה צָפוֹנָה וְאִישׁ כְּלִי מַפָּצוֹ
בְּיָדוֹ וְאִישׁ־אֶחָד בְּתוֹכָם לָבֻשׁ בַּדִּים
וְקֶסֶת הַסֹּפֵר בְּמָתְנָיו וַיָּבֹאוּ וַיַּעַמְדוּ
אֵצֶל מִזְבַּח הַנְּחֹשֶׁת: ג וּכְבוֹד | אֱלֹהֵי
יִשְׂרָאֵל נַעֲלָה מֵעַל הַכְּרוּב אֲשֶׁר הָיָה
עָלָיו אֶל מִפְתַּן הַבָּיִת וַיִּקְרָא אֶל־הָאִישׁ

מָן חֲבוּלֵיהּ בִּירִיהּ:
ב וְהָא שִׁתָּא גַּבְרִין אָתְיָן
מֵאוֹרַח הַרְעָא עִלָּאָה
דְּפָתְיַח לְצִפּוּנָא וּגְבַר
מָן בִּידוֹהִי כְּלִי
וְגַבְרָא חַד בֵּינֵיהוֹן
לָבִישׁ לְבוּשִׁין וּפִנְקַס
סַפְרָא בְּחַרְצֵיהּ וְעָלוּ
וְקָמוּ בְּסְטַר מַדְבְּחָא
דִנְחָשָׁא: ג וְיִקַר אֱלָהָא
דְּיִשְׂרָאֵל אִסְתַּלַּק
מִכְּרוּבָא דַּהֲוָה שָׁרֵי
עֲלוֹהִי בֵּית קוּדְשָׁא
קוּדְשַׁיָּא וְשָׁרָא מֵעַיל
לְקִבֵּיל קֻפּוֹפֵת בֵּיתָא
וּקְרָא

מהר"י קרא

(ב) וחנה ששה אנשים. ואלו ששה מאן ניגדו. אמר רב יוסף אף וחימה וגו'. מהם כנגד בחור ובתולה שף ונשים מחן. ואיש אחד בתוכם: כלי מפצו. לשון כלי זיין הוא: וקסת הסופר בכתניו. קסת. טרמשי"ל בלע"ז:

רש"י

(ב) ששה אנשים. רבותינו פירשוס במסכת שבת קלף לף וחימה מסחית מסבר מלכה: מפצו. שהוא מסבר את הכל. כמו ומפץ את עולין (תהלים קמ"ט): וקסת הספר. פנק' הס לוהות שמחופין בשעוה וחורתין בם בעט: אצל מזבח הנחשת. הוא מזבח לחבים שעשה שלמה תחת מזבח הנחשת שעשה משה במדבר: (ג) מעל הכרוב. שעל הכפורת. שהשכינה היתה שורה שם עד הנה והתחילה לסלק ולגלות לחון מעט מעט עשר מסעות וזה מסע

מנחת שי

כלי מפלן שבשמוך: מפצהו. תחי"ם בלעזי: (ב) מַפָּנָה. נשקל מאד לשם בְּרָאָה: (בב) בדים. בשפניים כלי ובפוסים ישנים

רד"ק

השבועה ולא נפנה עמהם והראה לו השם יתברך במראה הנבואה כי בזה הדרך תלכד ירושלים: ואיש כלי משחיתו. כלי בחירתך כי הוא יחיד וכן כלי מפצו: כשחתו. בצרי והוא

עם וכמוהו שם אבל הוא בחירק תרגמו למשחית חרשי משחית: (ב) והנה ששה אנשים. פירשנוהו על דרך ששטר ועל דרך משל הם ששה מסכים והשביעי ביניהם שהוא לבוש בדים וידוע כי בדים הם בגדי משתן המגוחצין והוא הסופר הגדול ובנחיג תעיר והוא הזורק את בעיר ואלה הם פקד' העיר ובדברי ר"ל מאי ניהו ששה אנשים משבר משחית מכל' קצף אף וחמה: שער העליון. פירשו רבותינו ז"ל שהוא שער מזרחי ונקרא עליון שהוא מלמעלה מעזרת ישראל: אשר מפנה צפונה. מזרחי צפוני היה וכבר פירשנו הטעם למה הראה הפראה בצפון ובבל היא מזרחית צפונית לארץ ישראל: מפנה. שעול בשקל אשר אתה מראה בהר: מפצו. כמו משחיתו שזכר כי בפץ שם כלי הוא שמשברים הסלעים בו וכן מפץ אתה לי והוא בצרי וזה בקנק: ואיש אחד בתוכם לבוש בדים. כבר פירשנוהו על דרך משל ורבותינו ז"ל פירשו כן וכן אמרו זה גבריאל והם אמרו כי גבריאל מלאך של אש לפי שהוא הזורק האש על העיר וכן ראהו דניאל לבוש בדים וראה פניו כמראה ברק ועיניו כלפידי אש: וקסת הסופר במתניו. קסת הוא כלי הדיו וי"ת סנקס ספרא והסנקס הוא מה שכותב עליו הסופר והוא נייר או לוח ואע"פ שענין הפסוק הוא שורק הדיו לא על הלוח שאבר ותחזית תיו ואולי לפי שתלוי בבתני הסופר הנייר או הלוח עם כלי הדיו כלל הכל בסנקס: לבוש בדים. בקסע בסמיכות וכן חגור כלי מלחמה ופירוש לבוש בבדים: ויבאו ויעמדו אצל מזבח הנחשת. והו מזבח העולה שהיה לפני האולם בעזרה ואותו עשה שלמה כמ"ש ברברי הימים ומה שהראה לו עמדם אצל מזבח הנחשת ראה כי אצל מזבח הנחשת המשתחוים קדמה לשמש וכיון שנזו כבוד האל ית' בזה הראוהו שכעון זה נעלה הכבוד מעל הכרוב: (ג) אל מפתן הבית. מורה המחלק הכבוד סבית המקדש ובאמרו מעל הכרוב ולא אמר הכרובים כי שנים

מצודת ציון

(ב) מפנה. מל' פניה: מפצו. מכסר ומפלן וכן מפץ לי (ירמיה כ"ג): ברים. מסמים כמו מדו בד(ויקרא ו'): וקסת. הוא מכלי הכתיב: (ג) נעלה. ענין סלוק כמו ונעלה הענן (במדבר ט'): הכרוב. כ"ף היה בידו כלי המכסר ומסמית המיוחד לו: ואיש אחד בתוכם. מתוך שמת המסחים היה עוד איש אחד מלובש בגדי כהן וכמזוזר מסר כמהנין היה תלוי קסת המיוחד לסופר והיה מכלי כתיבה: ויבאו. הלא מסבר עם המים לבוש בבדים: מזבח הנחושת. הוא מזבח המכנים שעשה שלמה תחת מזבח הנחושת שעשה משה במדבר: (ג) וכבוד וגו'. שהשכינה נסתלקה מן הכרוב

פירוש ע"ט

פאר דאדבן זיא ואיש כלי משחתו בידו אוג איטליקער טעבעלע פון איין סופר איז ניהאנגען אויף וויצע
מאן הט גיהאלטן זיין פר דארב כלי אין זיין האנד: לענדרן ניבאו ועמדו אוג נון זענען ניקומען אוג האבין
(ב) והנה ששה אנשים באים וגו' אוג נון זענקם מאנען זיך נישמעלט בייא דעם קופערנעם מזבח דאם
זענין ניקומען פון דעם ווענ פון דעם אייבערשטין מיינט מען דעם שמיינערנעם מזבח ואם שלמה
טוער ואם ער האט זיך גיקערט צו צפון נייט ואיש הסלוך האט גימאכט אויף דעם אורט פון דעם
כלי משחתו בידו: אוג איטליקער מאן האט גיהאלטן קופערנעם מזבח ואם משה האט גימאכט אין דר
זיין האבט ריא כלי ואם ער צוא קלאפט מיט איר מדבר: (ג) וכבוד אלהי ישראל נעלה מעל הכרוב אוג דער
ואיש אחד בתוכם וגו' אוג איין מאן איז גיווען צווישען קבוד פון דעם נאט פון די ישראל איז גיוואנדרן אף
זיי אן ניקלייד אין זיינען קלייד ער אוג איין שרייב גימאן פון אף דעם קרוב ואם אוף דעם כפורה איז

הַלָּבֻשׁ הַבַּדִּים אֲשֶׁר קֶסֶת הַסֹּפֵר בְּמָתְנָיו: וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלָו עִבְרִי בְתוֹךְ הָעִיר בְּתוֹךְ יְרוּשָׁלִַם וְהִתְוִיתָ תָּו עַל־מִצְחוֹת הָאֲנָשִׁים הַנֶּאֱנָחִים וְהַנֶּאֱנָקִים עַל כָּל־הַתּוֹעֵבוֹת הַנַּעֲשׂוֹת בְּתוֹכָהּ: וְלָאֵלֶּה אָמַר בְּאָזְנַי עִבְרוּ בָעִיר אַחֲרָיו

וּקְרָא לְגַבְרָא דְּלָבִישׁ לְבוּשַׁיָּא דְּפֻנְקָס סִפְרָא בְּחַרְצָיהּ: ד וַאֲמַר יְיָ לֵיהּ עֲבַר בְּגוֹ קִרְתָּא בְּגוֹ יְרוּשְׁלֵם וְתֵרְשׁוּם תְּוָא עַל בֵּית עֵינֵי גַּבְרַיָּא דְּמִתְאַנְחִין וְדִ מְאַנְקִין עַל כָּל תּוֹעֲבָתָא דְּאִתְעֲבִידָא בְּגַוָּהּ: ה וְלִאִלֵּין אָמַר וַאֲנָא שְׁמַע עֲבָרוּ בְּקִרְתָּא בַּתְרוֹהִי וְקִטְלוּ

רש"י

אלין קדי

הרמכון מן הכרוב למפתן בית קדשי הקדשי׳: (ד) והתויה תו. ורומת רוסם על מלחות המכשים הלדיקים כדי להיות לאות שלא יפגעו כם המהחיתים: (ה) ולאלה אמר

מהר"י קרא

(ד) אליו. [אל] האיש לבוש הבדים: והתויות תיו. הכתוב בתיבה ") תיו. כמו ויתן על דלתות השער: הנאנחים הנאנקים על כל התועבות הנעשות בתוכה. שלא יגעו בהם המבוחנים להשחית בעיר: (ה) ולאלה אמר באזני. ולאלו חמשה התופשים איש כלי מפלצו בידו אמר באזני: עברו בעיר אחריו.

אחרי תאיש המכתוב היו על מצחות האנשים הנאנחי׳ והנאנקי׳. ולאחר שיתות תיו על מצחם הכו אל תחוס עיניכם באותו

רד"ק

") תוי׳ ל"ת כפוסס

כרובים היו ארז"ל כי נסע כרוב ובקרוב למפתן ואמרו י׳ כפעות נסעה שכינה ואשר כי אמר מעל הכרוב הוא דרך משל וי״ת אסתלק בכרובא דהוה שרי עלוהי בית קדש קדשיא ובאמרו בכרובא ולא אבר מכרובא ר"ל כי עם הכרוב נעלה ר"ל כי שנעשה לו הכרוב דיוקן הוא והוא השרפ חקק אל האדם רמז בהסתלק הנבואה מישראל לא נשארו אלא חני זכריה ומלאכי שהנבואה בבנין בית שני ובהם פסקה הנבואה: ובבוד אלהי ישראל. מבואר הוא: ולבוש הבדים. אותו חנזכר שהיה לבוש בדים ובא בירושלים תאר והתאר: (ד) ויאמר ה׳ אלו. כתיב בויי״ו וקרי בירי״ו והוא כמו ועליו בשמים ירעם והדומים לו ואחר שיזכר ביוך העיר אמר בתוך ירושלים אע״פ שידוע כי העיר שוכר היא ירושלם שהרי זכר בענין הפרש׳ בית ה׳ והיכל ואולם ומזבח אלא הוסיף ואמר ירושלם כלומר העיר אשר בחרתי לשכן שמי בה הם הסיעוני ממנה ברוב עונותם: והתויה תו. ענין סימן וכתיב׳ אשר שיתיה בדיו על מצחות האנשים הנאנחים והנאנקים לסימן שלא יגיע בהם המשחיתים וזה הענין בענין דם הפסח במצרים לאות ולסימן אלא שזה תי׳ במראה הנבואה. ורבותינו ז"ל פי׳ תיו האות הנקראת תי"ו אמר לו הקב"ה לגבריאל כתוב על מצחן של צדיקים תי"ו של דיו ועל מצחן של רשעים תי"ו של דם ואמר מאי שנא תי"ו רב אמר תי"ו החיה תי"ו תבות ושמואל אמר המה זכות אבות ואלה האנשים הם הצדיקים אשר בירושלם שהיו נאנחים ונאנקים על כל התועבות הנעשות בתוכ׳: והנאנקים. ענין צעקה וצוחה כמו האנק דום ושב החועל נפעל לרוב השעולה וכן הנדברים בך: (ה) ולאלה אמר באזני. ולאלה הם הששה שזכר אמר לחם שיבאו אחר המתוה הזה ויכו: על תחום. כן כתיב וקרי אל והכתוב ר"ל ותכה על אשר תחום עיניכם וכל שכן על האחרים והקרי כמשמעו והתירם שלא יחוסו על האדם

מצודת דוד

בעל הכפותרת מכה היה עליו ויכה על מפתן בית קה"ק ומסם קה"ק על הפתח וגו׳: (ד) בתוך העיר. ולהוספת ביאור למר כתוך ירושלים: והתויות תו. מרכיב סימן על מלחות הלדיקים הנלחמים ומלעטים בעבור כל התועבות הנעשות בתוכה: (ה) ולאלה. הם שמם המכים הכללי מכלם: אמר באזני. ר"ל שמעתי בפסים

מדקר לפס: אחריו. למחי לכום הבדים: והכו. כלומר כעיר:

מצודת ציון

סם הכפותרי שעל הכפותרת וקרי׳ סם הסולל כדוב וכן כי רוח היתה (לעיל ג׳): משחין. פסקופה כמו הדולע על המשחן (לפניה ה׳): (ד) והתויות תו. ענין חוסם וסימן כמו ויתו על דלתות השער (ש"א כ"ל) ו): מצחות. מל׳ מלח: הנאנקים. נס הוא ענין לאנחה

לקוטי יקרים

(ד) ויאמר ה׳ אליו עבור בתוך העיר וגו׳. דיא נמרא ואנש אז הקב"ה זאנט צו מאהן בתוך העיר וגו׳. האם הקב"ה נית חברטה זין דיא טובה אויף ארעה. נאר אויב הקב"ה האם צו נייגאנט צו מאהן אייגעם אמונה ודהיינו צו דאובן) אוג דאובן הם נישעקן אייער מויקם אצבירה אוג ער הם אים נים נישטערם. נעמם הקב"ה אויעק דיא טובה זין דאובן אוג דאובן וועלט נישטארבאם פאר די עבירה וואם ער מעגטש הם נישאהן. ווי עם איז גיזוגן בייי דיא נזרה. פרייער האם הקב"ה נייגאנט צום מלאך גבריאל ער זאל מאכן אצייכין ויי זאלין שמארבן. הם ער מרת הדין גיפרעגט בייי הקב"ה פאר וואם זאלין שמענשין לעבין אוג די מענשין זאלין שמארבן. האם הקב"ה נאנט נייל דיא מענשין וענין רשעים דארפין זיי אייא לעבין. אוג דיא מענשין וענין רשעים דארפין זיי שמארבן. הם ער מרת הדין נייגאנט פאר וואם האבין דיא צדיקים נילאנט דיא רשעים זאלין

נאך

וְהַכּוּ עַל־תָּחוֹס עֵינֵיכֶם וְאַל־תַּחְמֹלוּ׃
ו זָקֵן בָּחוּר וּבְתוּלָה וְטַף וְנָשִׁים תַּהַרְגוּ
לְמַשְׁחִית וְעַל־כָּל־אִישׁ אֲשֶׁר־עָלָיו
תָּתָו אַל־תִּגָּשׁוּ וּמִמִּקְדָּשִׁי תָּחֵלּוּ וַיָּחֵלּוּ
בָּאֲנָשִׁים הַזְּקֵנִים אֲשֶׁר לִפְנֵי הַבָּיִת׃
ז וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם טַמְּאוּ אֶת־הַבַּיִת
וּמַלְאוּ אֶת־הַחֲצֵרוֹת חֲלָלִים צְאוּ וַיֵּצְאוּ
וְהַכּוּ בָּעִיר׃ ח וַיְהִי כְּהַכּוֹתָם וְנֶאשְׁאַר

ת"א
לָא רַחוּם עֵינֵיכוֹן וְלָא תְרַחֲמוּן׃ ו סַב עוֹלַם וּבְתוּלָה טָפְלָא וּנְשָׁיָא הַמְטַלוּן לְחָבְלָא וְעַל כָּל גַּבְרָא דְּעָלְוהִי רוּשָׁם הָוָא לָא תִקְרְבוּן וּמִבֵּית מִקְדְּשִׁי הַשְׁרוֹן וּשְׁרִיאוּ בְּגַבְרַיָּא כְּבָיָא דָּקְדָם בֵּיתָא׃ ז וַאֲמַר לְהוֹן קָאִיבוּ יַת בֵּיתָא וּמָלוּ יַת דְּרָתָא קְטִילִין פּוּקוּ וּנְפָקוּ וְקָטָלוּ בְּקִרְתָּא׃ ח וַהֲוָה כְּקָטָלוּתְהוֹן וְאִשְׁתְּאַרִית אֲנָא

ואשתטחית

רש"י

באוני. לסכת המהלכים: (ו) ומקדשי החלו. מן העומדים לפני מקדשי ורבותיו אמרו אל תקרי וממקדשי אלא ממקודשי מן המקודשים לי הם אותם תקיקי התיו שהתירה להם מלהזיקם הזר ואוה להכלם לפי שאמרה מדת הדין לפניו מה נשהו אלו מחלו הרי לא מיתו כהם כדאיתא בסכת סכת: (ה) ונשאר אני. ונשתרי אני:

מהר"י קרא

אל קרי עינכם קרי קבין בזק יתיר א שאינו רשום על מצחו בזקן ובחור ובתולה וטף ונשים: (ו) ועל כל איש אשר עליו. רשום בתוכם: וממקדשי תחלו. באותן שנשתיין במקדש תוצבות גדולות אתם מתחילין להרוג: ויחלו באנשים הזקנים אשר לפני הבית. הם הנזכרים למעלה.

מנחה שי

עיניכם. עיניכם קרי לשון יחיד והכתיב לשון רבים: (ו) ומלאו. כלומר לוכלה דנושה ומטומו רבים קלים מענין הכעוס כמו ובקצו בהתעוברם כי לא מלאו אחרי, ויקולאו כו דומיהם. רד"ק בפירוש ומכלול דף ע"ד ובספרים ומשורות מפסר על ד' ומלאו עד ולא מלאו ויש מלאו מלא ולא. והוא ביחסים כ' קטלו מלאו והמרו: (ח) ויהי כהכותם. כ"ף: ונשאתי. במקלת ספרים כ"ף בסוף בתוך ובין הוא מחיובי ר' יוסף יחתך ויקדוק כמלה עיון במכלול דף ס"ח וכפתר

רד"ק

ולא יחבלו: עיניכם. כתיב ל' רבים וקרי עינכם ל' יחיד כמו לא תחום עינך והיחיד הוא דרך כלל: (ו) זקן בחור. תהרגו למשחית. שם ר"ל להשחתה שתשחיתו הכל: וממקדשי תחלו. כאשר במקדשי כי אותם חייבים יותר שעובדים עכו"ם במקדשי על פני להכעיסני: באנשים הזקנים. הם שבעים איש מזקני ישראל שזכר שהיו עובדים עכו"ם בלשכ' אשר בעזרה לפני הבית וכבותינו ז"ל דרשו אל תקרי מבקדשי אלא בני אדם שקיימו כל התורה כולה כאל"ף ועד ת"ו ואמרו לא יצאה מדה טובה מאת הקב"ה וחזר בו לדעה חוץ מדבר זה שהרי אבר התחילה ותחתיו תיו ואבר ועל כל איש אשר עליו התיו אל תגשו ואחר כך אמר ובמקדשי תחלו: (ז) ויאמר אליהם טמאו את הבית. אל תחישו אם תתרגו בבית המקדש ותמצאו את הבית בחללים כי הם מכאותו ראשונה בגלולים: ומלאו. צווי מבנין הדגוש אע"פ שהלמ"ד איננה דגושה כי יבואו כמותר קלים מבנין הדגוש כמו ובקשו ברתובותיהם כי לא מלאו אחרי ויקנאו בו והדומים להם: את החצרות. חצירות בית המקדש עזרת אנשים ועזרת נשים והר הבית כי בולם היו חצרות: (ח) ויהי כהכותם. בכ"ף

מצודת ציון

כמו מלקת סמיר (מלכים ב' כ"ג): (ו) החלו. ויחלו. מלשון התחלה: (ה) ונאשאר. כמו ונכלה: אהה. עניין נשון נעקת יללה: להכות בהזקנים שעמדו לפני הבית אמר הקב"ה שבעטים פיס מזקני יגו' ובעטים פיס מזקני יגו' ומיס מקדשי תחלו (יעזל ח'): (ז) טמאו את הבית. כלומר על תחיבו לטומאת ה"מ ומלאו חללות ה"מ מן ההלנים ותח"ו להו וכהו בעיר: ויצאו. תחד בהכו בהחלות ילמו וכהו בעיר: (ח) ונשאר אני. לא נשאר כי אם פליט כי לא כשם סימן לף על למד כי לא מיתם לדיק, וכי"ל תמהו בעבעבו על בלא מיתו כהם:

מצודת דוד

(ו) לבשחית. להשחית מן השוחם: ועל כל אשר. אפלו על כל מי שיהיה עליו הסימן אל תגשו אליו להכותו: וממקדשי תחלו. תתחילו להכות מהזקנים העומדים לפני מקדשי: ויחלו. התחילו

לקוטי יקרים

זֵינְדִינְען. הָאבֶּן דִּי צַדִּיקִים גֶעדַארְפְט שְׁטֶעהֶן דִּי רְשָׁעִים אוּן זַיי גִּיט לָאזִין זֵינְדִינְגֶן. הֵם בָּאלְד הקב"ה גֶעהֶייסִין צוּ דִי זֶעקְס כְּשָׁחִיתִים קֶצֶף אַף חֵמָה וְשִׁבֶר מַשְׁחִית כַּכָּלָה זַייא זָאלִין אֶלֶע יוּדִין הַרְגֶענֶן דִּי צַדִּיקִים וְאוֹיךְ הַרְגֶענֶן. אוּן זַיי זָאלֶן דִי צַדִּיקִים פַּרְעֶר הַרְגֶענֶן וַיי דִיא רְשָׁעִים. דָאם אִיז אֲבוֹקֶר יַעֲדֶער פָּאסֶער זָאל אַכְטוּנְג גֶעבֶּן אוֹיף זַיינֶע קִינְדֶער זַיי זָאלִין זַיין פְּרוּם אוּן בַּיי אִים אִין שְׁטוּב זָאל גֶעשִׁידְט וִוערִין אִלֶע פְּרוּמְקֵיט אוּן אַז עֶר זֶעהְט אַפְּאֲרְטֶער מֶענְטֶש טוּהְט אֲפְּגֶעבִּיטֶה זָאל עֶר אִים שְׁטָעהֶרִין וַוי זַייט עֶר עֶיעם קְעֶנֶען. אוּן אוֹיךְ עֶר וִוילְם נִיט שְׁטָעהֶרִין וַוי זַייט זָאגִין אֵיךְ דַארְף נֶאר אַכְטוּנְג גֶעבֶּן אוֹיף זַיךְ אוּן זַיין פְּרוּם. וִוען עֶר נִישְׁטָאפְט וַוערְט פַּאר זַייעֶרֶע בֶּבֵירוֹת:

אֵן הַייבֶּן צוּ הַרְגֶענֶן וַיהֵלּוּ בָּאֲנָשִׁים הַזְּקֵנִים אוּן זַיי הָאבֶּן אֵן גִידוֹהֶעֶן אִין דִי מְאבֶּן דִי זְקֵנִים וּוס זַיי זֶענֶן גִיוֶוען פַּאר דֶעם בַּיִת הַמִּקְדָּשׁ: (ז) וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם וגו' אוּן עֶר הָאט גִיזָאגְט צוּ זַיי זַייט מְטַמֵּא דֶעם בַּיִת הַמִּקְדָּשׁ אוּן דֶעֶר פִּילְט דֶעם בַּיִת הַמִּקְדָּשׁ אוּן דֶעֶר פִּילְט דֶעם הוֹף מִיט דֶעֶר שְׁלֶאגֶענֶע אוּן דֶעֶר נֶאךְ צֶוֶוי מְת אֲרוּם (אוּן שְׁלֶאגְט אִין שְׁמָאט) יְיצְאוּ הִכּוּ בָּעִיר זֶענֶען זַיי אֲרוּם גִינָאנֶגֶן וּוס הָאבֶּן גִישְׁלֶאגִין אִין שְׁטָאט:

וְאִשְׁתַּטְחִית עַל אַפַּי וְאֶצְוַחִית וַאֲמַרִית קָבֵיל
קֳדָמָי יְיָ אֱלָהִים הֲתְחַבֵּל צַדִּיתָ קְל
שְׁאָרָא דְיִשְׂרָאֵל דְּמַחֲבַל יָת קְל
קֳשְׁפָּךְ יָת חֵימָתָךְ
עַל יְרוּשְׁלֵם: ט וַאֲמַר
לִי חוֹבֵי בֵּית יִשְׂרָאֵל
וִיהוּדָה תַּקִּיפוּ קָדָם
לַחֲדָא אִתְמַלְיַאת
אַרְעָא חַיָּבֵי קְטוֹל
וְקִרְתָּא אִתְמְלְיַאת
אַכְטִיוּת דִּין אֲמַרוּ
דְּחַיִּק יְיָ יָת יְהָבֵי אַרְעָא
וְלֵית דְּאִינְלָיָא קֳדָם יְיָ:
י וְאַף אֲנָא לָא אֶחוּס
סֵימְרִי וְלָא אֲרַחֵם
פּוּרְעָנוּת אוֹרְחָתְהוֹן
בְּרֵישְׁהוֹן יְהֵבִית: יא וְהָא
גַּבְרָא דִּלְבִישׁ לְבוּשָׁא

אֲנִי וָאֶפֹּלָה עַל־פָּנַי וָאֶזְעַק וָאֹמַר אֲהָהּ
אֲדֹנָי יְהוִה הֲמַשְׁחִית אַתָּה אֶת כָּל־
שְׁאֵרִית יִשְׂרָאֵל בְּשָׁפְכְךָ אֶת־חֲמָתְךָ
עַל־יְרוּשָׁלִָם: ט וַיֹּאמֶר אֵלַי עָוֹן בֵּית־
יִשְׂרָאֵל וִיהוּדָה גָּדוֹל בִּמְאֹד מְאֹד
וַתִּמָּלֵא הָאָרֶץ דָּמִים וְהָעִיר מָלְאָה
מִטֶּה כִּי אָמְרוּ עָזַב יְהוָה אֶת־הָאָרֶץ
וְאֵין יְהוָה רֹאֶה: י וְגַם אֲנִי לֹא־תָחוֹס
עֵינִי וְלֹא אֶחְמֹל דַּרְכָּם בְּרֹאשָׁם נָתָתִי:
יא וְהִנֵּה הָאִישׁ ׀ לְבֻשׁ הַבַּדִּים אֲשֶׁר

ת"א עזב כ'. כ"ק ס ט: לגבי הכדיב. יומא סג:

רש"י

(ט) מלאה מטה. דין מעוקל:

שנאמר הראית בן אדם אשר זקני בית ישראל עושים וגו': (ט) והעיר מלאה מיטה. המיטות. תציר מלאה משפט"). וכן תירגם יונתן אפטיות: (יא) והנה האיש לבוש הבדים. וקסת חסופר במתניו משיב דבר לאמר עשיתי ככל אשר ציויתני.

*) תלוי ל"ל משפט מיטה

הקסת

נ"א חכץ

מהר"י קרא

כענין שנאמר ישבעים איש מזקני ישראל ויאוניהו בן שפן עמד בתוכם ועכדים לפניהם ואיש מקטרתו בידו וגו'. וכענין

רד"ק

כתוכחם בחצרות כי שם היה הנביא בכראה: ונאשאר אני. נשארתי אני ביניהם שלא הכוני ובלתי זו מורכבת מן ונשאר שרוא נפעל עבר ובן אשאר שהוא איתיו מן הקל ושם התרכבת אמר כשחיו מכים נתתי עיני בי נשאר בחצרות שלא הכו וראיתי כי לא נשאר אלא אני זהו ונשאר ואמר שני פעמים בכלה אחת לקצר והיא ע"ד צחות כמו שפירשנו בכלת משתותיהם ובא להודיע כי לא היה בחצרות בית השם בי שהיו עליו תציו אלא הוא לבדו: ואוצק ואומר. על ירושלים כי היא היתה שאירית כל ישראל כי כל ישראל גלו ולתני ירושלם וכבר מתו ברעב או בחרב או בגלות: (ט) ויאמר אלי. וחמלא הארץ חמס. ארץ ישראל ויהודה לפיכך תרבה הארץ כתם ואע"פ שהיו בהם שאר עבירות העונש הגדול הוא בעבור החמס כי לא יכמוד שום ישוב בחמס והכתוב בא בעבור החמס ובקצת פסרים הכדיקים וחמלא הארץ דמים פירוש שופכי דמים: והעיר מלאה משפט. גנם העיר הזאת ירושלים שהיתה מלאתי כשפט עתה היא מלאה משפט ומעוקל והוא החמס אלא לפי שהיתה ירושלם מקום המשפט ושלית באים כל ישראל למשפט זכר החית הדין שבא וכל זה גרם להם אכזנותם הרעה: כי אמרו עזב ה' את הארץ ואין ה' רואה. ולא יעניש על הרע ולא יבחל על החוב וכבר פירשנו ענין זה למעלה: (י) וגם אני. כמו שהם לא חסו ולא חמל על העניים גם אני לא אחוס עיני מדה כנגד מדה: (יא) והנה האיש. האל נכר תשובתו אלי: והנה האיש לבוש הבדים. משיב

מצודת דוד

חמשחית. וכי תכמים אם כולם כמת אחשמון ממקן על ירושלים: (ט) בית ישראל. כם המחריס כהלכם ממל גלות מלכות אפרים ומנשה נמלכות יהודה: דמים. ענני שופכי דמים: מטה. קטיים משפט: עזב ה'. היד מפרכת המטים: ראה. מס המשפט כמרן: (י) וגם אני. כמו כמס סומרים כמרן לחי יוסף כן לפ מכמס עיני למום עליסס: דרכם. גמול דרכם לחלם על לחמס: (יא) משיב

מצודת ציון

(ט) מטה. מלמון קטים:

פירוש ע"ט

(ח) וַיְהִי כְּהַכּוֹתָם וְאֹנִ אִיזּ גִיוְעִיזְעִן אַזְ וַיְיאִ הָאבְּעִן
גִישְׁלָאגִין בִּין אִיךְ נָאר אִיבְּעִר גִיבְּלִיבִּן וָאפְּלָה עַל פָּנַי
אוּנ אִיךְ בִּין גִיפָאלְעִן אוּיף מִין פָּנִים אוּנ הָאב
גְשְׁרִיגִן אוּנ הָאב גִיזָאגְט אֲהָהּ אֲדֹנָי יְהוִה אִיךְ קְלָאג
נָאט דָךְ הָאר חַשְׁחִית אַתָּה וְעִסְטוּ דָעִן פִּר דָארְבָּן
גָאר דָאס אִיבְּעִר בְּלֵיבּוּנְג פּוּן דִי יִשְׂרָאֵל בְּשָׁפְכְךָ אֶת
חֲמָתְךָ אִין דָךְ צִיים וָאס דוּ פִּר גִיסְט דִיין גְרִים צָארְן
אוּף יְרוּשָׁלִָם: (ט) וַיֹּאמֶר אֵלַי הָאט גָאט גִיזָאגְט צוּ
מִיר עִן בֵּית יִשְׂרָאֵל דִיא זִינְד פּוּן דָעם הוּז גִיזִינְד פּוּן
דִיא יִשְׂרָאֵל אוּנ יְהוּדָה אִיז גִיוָאכְּס גְרוֹס וַתִּמָּלֵא הָאָרֶץ
קוֹמֶן אוּף זֵיי פִּר גִיוָאכְּס וְוָעג הָאב אִיךְ גִינְזִינְד פּוּן
גִיוָאלְד קָאפּ: (יא) וְהִנֵּה הָאִישׁ לְבוּשׁ הַבַּדִּים אוּנ זַיְין דָךְ
זַיְיעֶר קָאפּ: (יאו) וְהַמַּלְאָךְ הָאָרְץ

הַמֶּקֶסֶת בְּמָתְנָיו מֵשִׁיב דָּבָר לֵאמֹר עָשִׂיתִי כְּ*אֲשֶׁר צִוִּיתָנִי׃ י א וָאֵרְאֶה וְהִנֵּה אֶל־הָרָקִיעַ אֲשֶׁר עַל־רֹאשׁ הַכְּרֻבִים כְּאֶבֶן סַפִּיר כְּמַרְאֵה דְמוּת כִּסֵּא נִרְאָה עֲלֵיהֶם׃ ב וַיֹּאמֶר אֶל־הָאִישׁ ו לְבֻשׁ הַבַּדִּים וַיֹּאמֶר בֹּא אֶל־בֵּינוֹת לַגַּלְגַּל אֶל־תַּחַת לַכְּרוּב וּמַלֵּא חָפְנֶיךָ גַּחֲלֵי־אֵשׁ מִבֵּינוֹת לַכְּרֻבִים וְזָרֵק

דַּפְקֵקָא בְּחַרְצֵיהּ מָתִיב פִּתְגָמָא לְמֵימַר עֲבַדִית כְּמָא דְפַקְּדַתְנִי׃ א וַחֲזִית וְהָא בִּרְקִיעָא דִי עַל רֵישׁ כְּרוּבְיָא כְּאַבְנָן טָבָא כְּחֵזוּ דְמוּת כּוּרְסְיָא אִתְחֲזִי עֲלֵיהוֹן׃ ב וַאֲמַר לְגַבְרָא דְּלָבִישׁ לְבוּשַׁיָּא וַאֲמַר עוֹל לְבֵינֵי גַּלְגְּלָיָא לְתְחוֹת כְּרוּבָא וּמַלֵּי חוּפְנָךְ גוּמְרִין דְּאֶשָּׁא מִבֵּינֵי כְרוּבְיָא וּזְרוֹק עַל

ה"א לג' הקדש. (בראשית ג):

בגדת שיי

י (ג) ולשלח ואכל לג' הקדש וגו'. כאן הוא הלשון ניתן ל':

מהרי"ו קרא

ככל אשר קדי

שהתוויתי על בצחות האנשים הנאנחים והנאנקים:

י (א) על ראש הכרובים. שעל הכפורת. שהשכינה היתה שורה שם עד הנה. והתחילה לצאת משם משם עשר מבעות. ויו מסך ראשון. מן הכרוב לכפתן בית קדשי הקדשים: על ראש הכרובים. על ראש ארבע חיות הכרכבה: (ב) בינות לגלגל. בין האופנים. ובלא חפניך גחלי אש וזרוק על העיר

רש"י

י (א) על ראש הכרובים. על רקם ד' חיות המרכבה ובפרשה זו מזר לקרותם כרובים לפי שהפכו פני השור לפני כרוב כמה שכתוב בפ' ו. ותמרו רבותינו יהזקאל בקש רהמים והפכו לכרוב חמר לפניו רבים"ע מין קטיגור נעשה סניגור: (ב) בינות לגלגל. בין חופפים כל מקום הגזירה וכן הוא מפורש בענין ויצא ויתן על חפני לבוש הבדים. לח זרקם מיד ואע"פ שקבלם לבוש הבדים לח השליכם עד לאחר שם שניס לקבלתו שנתעממו הגחלים בידו כל כך שניס ותדע שהרי נבוזרדן

רד"ק

דבר אליו שעשה כמצוותיו לעבור בעיר ולהתוות תחתיו: לבוש הבדים. בשו"א כמשפט הסמוכים: כאשר צויתני. כתיב וקרי ככל אשר צויתני כלומר שלא חסר דבר מכל אשר צוה: י (א) וארא והנה אל הרקיע. כבר על הרקיע וכן אל ההרים לא אכל והדומים להם רבים: אשר על ראש הכרובים. תוא מה שאמר במראה הנבואה הראשונה ומפעל לרקיע אשר על ראשם כי החיות שוכר במראה ההיא הם הכרובים שזוכר במראה תואת כמו שאמר למטה ואדע כי כרובים המה: (ג) ויאמר אל האיש לבוש חבדים. גם זה בשוא כמשפט הסמוכים: אל בינות לגלגל אל תחת לכרוב. למ"ד לגלגל

מצודת ציון

י (ב) אל הרקיע. על הכקיע: הכרובים. תקנוס כל תיוק סוס לכ"ע: (ב) בינות. מלמון כין: לגלגל. נמ"ד כמקום ס"ל כידיעה והם המסמיכים וקבלם כשם הכללי: לכרוב. כמו הכלול: חפניך. כן יקרל סיכם היד כמו מלא חפניכם (במות ודמות על למשי המיה לקיע (לעיל ו') וקבלם כרובים כי תיוקי הוא כלשון מרמי רבים ומוסר מלמה נוף כל המיות היו כדמיות כן מדם כמ"ם וזה מלמיהן דמות מדם להנה (שם): כאבן ספיר. על הרקיע היה דבר מזהיר כאבן ספיר כמלמה דמות כסא: נראה על"ח. על הכרובים בקרקע אשר ממעל להם וכפל הדבר למוספת ביאור: (ג) ויאמר. פיעבר על הכפת ולקלר סמך על מקצת וכפל מלא ויסמר יוכה על סזהו: אל בינות לגלגל. לל בין המוסבים: אל תחת לכרוב. כ"ל לל מלך המקום עמד בהיל מקצת לכרוב וסוא כשעולי המוסבים: ומלא. כ"ל כהיותך עם מוסים יהך למלא חפניך גחלי אש מבין הכרובים וזרוק עליו מוסב על

פירוש ע"ט

מאן וום איז גיוועזן אן גיקלייד אין לייגן קלייד־ער אשר חקסת בחתניו וום דם שרייב טעקעלע איז גיהאנגן אויף זיינע לענדן משיב דבר ליאמר דער האט אפ גענומטפרט איין עמטפר צו זאגן עשיתי ככל אשר צויתני איך האב גיטוון אזוי ווי דו האסט מיר גישאפט: י (א) וארא והנה אל הרקיע וגו' אוג נון אויף דעם הימיל ואם איז איבער די קעפ פון די כרובים וכם זענען די פיר חיות פון דר מרכבה ואם אובן שטייען: כאבן ספיר וגו' אזו ווי דר שטיין וום הייסט ספיר אזו ווי דאם אן זעהונג פון אוג נזארף זיי אוף דער שטאט ו זאל חרוב ווערין

ויבא

בסקום ה"א חידושה וכן לכרוב בפי הכרוב וכן סביבות לכרובים כמו הכרובים וכמוהם אשר למלך נשכן על ידו עד לשפים הגיע שיר למעלות: לגלגל. על דרך כל: כאילו אמר לגלגלים וכן אמר לאופנים להם קורא הגלגל באזני וכן לכרוב על דרך כלל וכן אמר סבינות לגלגל סבינות לכרובים: אל תחת. כמו בינות ובאמרו תחת דמו בו כי הגלגל תחת הכרוב במשל: גחלי אש סבינות לכרובים. כמו מהחת לכרובים זהו שאמר למעלה במרכבת ראשונה היא מתהלכת בין החיות ושם בארנו הענין: ויבא לעיני. בא אל בינות לגלגל כאשר צוהו ואני ראיתי בואו ולא נמר מת עשה והפסיק בענין הכרובים ואמר:

מצודת דוד

רבר. היה מעיד מעשה אל כ' המלבוש: עשיתי וגו'. כמומר הנה לא לוים לנסיון כ"ם על מלחמת המדיקים ולא על זולתם והיה כן מעיתי כי לא כמאתי על מלחמת זולתם ומן המדיקים היה לא מלאתי:

י (ג) על ראש הכרובים. הם מרכב חיות המרכבה וכן נאמר עם כבוד ה' על הכרובים (יחזקאל ט' ג'): אל בינות לגלגל. ל"ל אל תוך המקום עמד בהיל מקצת לכרוב וסוא כשעולי המוסבים: ומלא. כ"ל כהיותך עם מוסים יהך למלא חפניך גחלי אש מבין הכרובים וזרוק מוסב על

עַל־הָרֶכֶב וְעַל־אֹפַנָּא
חֲזִי׃ ג וּכְרוּבַיָּא קָיְמִין
מִדְּרוֹם לְבַיְתָא בְּמֵיעַל
נְבָרָא וַעֲנָן אֶמְטָתָא
אִתְמְלִיאַת יַת דְּרָתָא
גְּוַיְתָא׃ ד וְאִסְתַּלַּק
יְקָרָא דְיָ מִכְּרוּבָא דַהֲוָה
שָׁרֵי עֲלוֹהִי וּשְׁרָא מֵעֵיל
לְקִבֵּיל סְקוֹפַת בֵּיתָא
וְאִתְמְלִיאַת בֵּיתָא יַת
עֲנַן אֶמְטָתָא וְדָרְתָא
אִתְמְלִיאַת יַת זְהוֹר
יְקָרָא דְיָ׃ ה וְקַל כְּנָפֵי
כְרוּבַיָּא אִשְׁתְּמַע עַד
דָּרְתָא בְּרִיתָא כְּקָלָא מִן
קֳדָם שַׁדַּי בְּמַלּוֹלָא׃
ו וַהֲוָה בְּפָקְדוּתֵיהּ יַת

ה"א ויחזקאל הנביא. כ"ה לח׳:

רש"י

כמה הפסיק נאמרה והעיר מרכה כשבת לחת עשרה׃ (ג) מימין לבית. כלפוס: החצר הפנימית. היא העזרה׃ (ד) על מפתן הבית. הוא הסילוק עצמו האמור למעלה׃ (ה) עד החצר החיצונה. הר הבית יכול מפני

באותה שעה וירא לכרובים תבנית אדם מתחת כנפיהם. הוא יד האיש לברש הבדים שהיו לקבל הנחלים מיד הכרוב

מהר"י קרא

וגו׃ (ג) והכרובים עומדים מימין לבית בבוא האיש. הכרובים עומדים בדרומו של בית. כהרגלו וכרוביא קיימין מדרום לביתא בסיעל נברא. שכשאדם נכנס לבית עומדים הכרובים ליסינו: (ד) על פתחן הבית. היא חסילוק של מעלה: (ה) עד החצר החיצונה. הר הבית: (ו) ויהי בצוותו את האיש לברש הבדים לאמר קח אש מבינות לגלגל מבינות לכרובים. ואמ׳

רד"ק

(ג) והכרובים עומדים מימין לבית בבוא האיש. הראה האל לנביא הכרובים מימין לבית לפי שהראהו התועבות שהיו עושים לצפון הבית לפיכך שכתבנו הראהו הכרובים בהכנסם: בבוא האיש. כמו ויהראהו את הילד והאיש הוא לברש הבדים ופי׳ בבוא כאשר בא אל בינות לגלגל: והענן מלא את החצר הפנימית. היא העזרה והחצר החיצונה היא הר הבית ובבר פירשנו דבר הענן במרכבה הראשונה בנפתר ובחיות חכבור בבית הענן היה בחצר ובצאת הכבוד מן הבית לחצר נתמלא הבית מן הענן: והחצר מלאת את נוגה כבוד ה׳. כי דרך החצר יצא הכבוד: (ד) וירם. מבואר הוא: (ה) וקול כנפי הכרובים. מבואר הוא במרכבה הראשונה: (ו) ויהי בצותו. חזר להשלים ענין ויבא לעיני שאבר: ויעמוד אצל האופן. הוא הגלגל שזכר

מצודת דוד

הפיר וסוף סימן הפסוק כתכילה כפ"ם: ויבוא לעיני. לפום הכדים פ"ם שמה ומאי לעיני כפ"ם: (ג) מימין לבית וגו׳. כשבא שמה לפום הכדים עמדו הכרובים כדום דמימי מהכית: והענן מלא. הענן היה מגלה פ"ם כתלך הפנימיים וסוף עזרת הכהנים: (ד) וירם כבוד ה׳. הפסיקה ופתלקה מעל הכרוב שעל הכפורת וירכה על מפתן בית קה"ק: והחצר. הוא מלר הפנימי: את נוגה. פתלה וזריחה מכבוד ה׳: (ה) וקול כנפי הכרובים. ולפ׳ פיה נשמע קול כנפי הכרובים מוליכי המרכבה כשהן מנופפים מפה ובפריחתן יגעו הכנפים זה בזה ותשמיעים קול: עד החצר החיצונה. הקול ג׳ פיה נשמע עד בתלך הכילוני וסיפ מזרת כתים וכהגיע שמה היה נפסק הקול: כקול אל שדי בדברו. כמקום שהיה הקול נשמע פיה חזק ממוד בקול של שדי כדכתי מסיני שנשמע שם עם הדכרים וגו׳ קול גדול (דכרים ה׳): (ו) ויהי בצותו. מ"ד כלשון המקום ר"ם

פירוש ע"ט

נַיְגָא יְחֶזְקֵאל אִיז עֶר גִיקוֹמֶען פַּר סִייעֶ אוּנְן (צְווִישֶׁן
דִי אוֹפַנִּים צוּ גֶעמֶען דִי קוֹילִין): (ג) וְהַכְּרוּבִים עוֹמְדִים
מִימִין אוּנ דִי כְּרוּבִים זֶענֶן גִישְׁטַאנֶן פּוּן דֶר רֶעכְטֶען
זַיטֶ צוּם הוּיז אִין דֶם עֶרְיֶין קוּמֶן וָוען אִין שֶׁענְקֶש
קוּמְט אֶריֶין וְהֶעֱנָן מְלֵא אוּנ דֶר וָואלְקֶן הָט דֶן פִילְט
דֶם אִינְווייניגֶען הוֹיף (דָאס אִיז דִיא עֲזָרָה):
(ד) וַיָּרָם כְּבוֹד ה׳ אוּנ נָאכְדֶם כָּבוֹד הָאט זִיךְ דֶר הוּבֶן
פּוּן אֶפְ דֶם כְּרוּב וָואס אוֹף דֶם כַּפּוֹרֶת אִיז גִיוֶוען (אוּנ הָאט גִירוּעְט) עַל מִפְתַּן הַבַּיִת אוֹף דֶר שְׁוֶועל פּוּן
דֶם קְדֶשׁי קְדָשִׁים וַיְמַלֵּא הַבַּיִת אֶת הֶעָנָן אוּנ דָאס הוּז אִיז גִיוֶוארֶן דֶער פִילְט פּוּן דֶם וָואלְקֶן וְהֶחָצֵר מָלְאָה
אֶת נוֹגַהּ כְּבוֹד ה׳ אוּנ דֶער הוֹף אִיז דֶער פִילְט גִיוֶוארֶן פּוּן דֶם שַׁיינוּנְג פּוּן גָאטְם כָּבוֹד: (ה) וְקוֹל כַּנְפֵי
הַכְּרוּבִים נִשְׁמַע אוּנ דָאס קוֹל פּוּן דִיא פְלִיגֶל פּוּן דִיא כְּרוּבִים אִיז גִיוֶוארֶן גִיהֶערְט פּוּן דֶם אוֹיסֶען
וַוייגֶענְטִין הוֹף דָם אִיז דֶער הַר הַבַּיִת אוּנ דָאס קוֹל אִיז אֲזוֹי גְרוֹיס גִיוֶוען כְּקוֹל אֵל שַׁדַּי בְּדַבְּרוֹ אֲזוֹי וויא דָאס
קוֹל פּוּן דֶם אַלְמֶעכְטִיגֶן גָאט אֲז עֶר הָאט גִירֶעט (אוֹיף דֶם בֶּארְג סִינַי): (ו) וַיְהִי בְּצַוֹּתוֹ אֶת הָאִישׁ אוּנ

לֵאמֹר קַח אֵשׁ מִבֵּינוֹת לַגַּלְגַּל מִבֵּינוֹת
לַכְּרוּבִים וָבֹא וְיַעֲמֹד אֶצֶל הָאוֹפָן׃
ז וַיִּשְׁלַח הַכְּרוּב אֶת־יָדוֹ מִבֵּינוֹת
לַכְּרוּבִים אֶל־הָאֵשׁ אֲשֶׁר בֵּינוֹת
הַכְּרֻבִים וַיִּשָּׂא וַיִּתֵּן אֶל־חָפְנֵי לְבֵשׁ
הַבַּדִּים וַיִּקָּח וַיֵּצֵא׃ ח וַיֵּרָא לַכְּרֻבִים
תַּבְנִית יַד־אָדָם תַּחַת כַּנְפֵיהֶם׃
ט וָאֵרְאֶה וְהִנֵּה אַרְבָּעָה אוֹפַנִּים אֶצֶל
הַכְּרֻבִים אוֹפַן אֶחָד אֶצֶל הַכְּרוּב אֶחָד

נְבִרָא דְּלָבִישׁ לְבוּשְׁיָא
לְמֵימַר סַב אֶשָׁתָּא
מִבֵּינֵי גַּלְגַּלְיָא מִבֵּינֵי
כְּרוּבְיָא וְעַל וְקֹם בְּסְטַר
גַּלְגַּלְאָ וְאוּשִׁיט כְּרוּבָא
יָת יְדֵיהּ מִבֵּינֵי כְּרוּבְיָא
לְאֶשָׁתָּא דִּי בֵּינֵי כְּרוּבְיָא
וּנְסִיב וְיָהַב לְחָפְנֵי
דְּלָבֵישׁ לְבוּשְׁיָא וּנְסִיב
וּנְפַק׃ ח וְאִתְחֲזֵי
לְכְרוּבְיָא דְּמוּת יַד
אֱנָשָׁא תְּחוֹת גַּפֵּיהוֹן׃
ט וַחֲזֵית וְהָא אַרְבְּעָא
גַּלְגַּלְיָא בְּסְטַר כְּרוּבָא
חַד בְּסְטַר כְּרוּבָא
חַד

מהר"י קרא

ולזרוק על העיר: (ז) וישלח הכרוב את ידו מבינות לכרובים אל האש אשר בינות הכרובים וישא ויתן אל חפני לבוש הבדים. נצטננו הגחלים. היא שאמרו רבותינו ז"ל ו' שנים עשר נחלים כמוכות בידו של גבריאל, שהרי נבוזרדן נאבדה בשנה הששית לגלות יהויכין. יכתהילת נבואה זו שהיא

מנחת שי

כוח בחיוניות: (ו) לגלגל מבינות לכרובים. מלא ולא"י כמ"ג לעיל: (ו) וישלח כלכרוב לא היו מבינות לכרובים. מלא ולא"י וכלכרוב בפסוק הסר: (ח) ויראלכרובים. אבל מ' מן המחברים בפסוקים הבאים בכלל ובין הוא במזריקים: (ט) מלא לכרובים. מלא ולא"ו פי המפורש לעיל:

רש"י

שהקול נמוך תלמוד לומר כקול אל שדי בדברו אלא מסוגות מגיע להגר המיולוה הוא נפסק: (ט) והנה ארבעה אופנים. לפי שכתבתי אחת מן הפנים והוקק לחזור ולשנות כאן כל מעשה החיות כבר אחמר מרכבה

רד"ק

ואצל הכי בינות שוכר או נאמר כי אצל אינו כמו בינות ושנות המצוה בזה כמו ששנה בלקיחת האש מבינית הכרובים שלא לקחה הוא אלא הכרוב ושים זה לא לשנות המצות אלא כאדם הירא להכנס למקום יהר גבוה ונקדש כמנו ועבד אצל האופן לראות מה יהיה והנה לקח הכרוב האש מבינות לכרובים ונתנם אל חפניו והכרוב הזה הוא אחד מן הכרובים אשר האופנים אצלם לפיכך אמר מבינות לכרובים: (ז) וישלח. ויקח ויצא. יצא לבקר מצות האל ליברך והוא לזרוק האש על העיר ובדרש גבריאל שהוא לבוש הבדים בקש בן הכרוב להתם לו כדי שיצטננו הנחלים מיד אל יד ותקל הגזרה ועוד היו בחבניו שש שנים כדי שיהיו הנחלים עומדות בידו להקל עוד הגזרה שהרי נבואה זו היתה בשנה הששית ולא חרבה העיר עד שנת אחת עשרה: (ח) וירא. מה שאמר וירא ואבר הבנית להראות כי לא היה הכל אלא בכראה הנבואה לא שיש לכרובים ידים ורגלים וכנפים כמשמעם ואמר באחד מהם להזהרות על האחרים: (ט) וארא. מבואר הוא בתרגום

מצודת ציון

וזכיכה: (ז) וישלח. מקין הוסמה: וישא. מקין לקיחה כמו ישא כפיו (תהלים כ"ד): (ט) כאון. כגוון:

מצודת דוד

לפי שהיה לבוש הבדים מתמקום ממנו אין המופנים יוצים יד לקחת ממנו אלא הכרובים מיד בא ונתנו אל חפני הלבוש כ"ל אין המופנים: (ז) וישלח הכרוב. אמר מן הכרובים הוציא יד אין הכרובים אל האש אשר בינות הכרובים ויקח. לשון הבדים לקח כאשר מיד הכרוב ויצא מהם: (ח) וירא. היה נלוה שיש אל הכרובים תבנית יד אדם יוצא תחת כנפיהם אשר הו לקח אחד מהם: (ט) אופן אחד. אלו

משלי חכמים

אוּן מָאכֶר וָעֶם עָר שׁוּין זַיין וּואהִינְגִינְגִים הָאבֶּן דְּרַיבֶּר אִידֶר עָר אִיז אַרוֹיסְגַענַאנְגַען פּוּן זַיין שְׁטוּב. הָאט עָר זִיךְ גָעזִעצְט פּוּם שְׁטוּב דִי שְׁטוּב. אוּן עָר הָאט גָעקוּקְט דִיא וָועגֶען פּוּן שְׁטוּב. אוּן עָר הָאט גִיוָואגְט פַּרִידְען צוּ דִיר שְׁטוּב פַּרִידְען צוּ דִיר זַיין וּואהְנוּנג. בְּבֵיכְל הקב"ה הָאט אוֹיךְ אוּז גִיסָאהְן. וְעֵץ עָר אִיז גִישְׁמָאלְצְן אוֹיף דִי שְׁוֶעל פּוּן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ הָט עָר גָעקוּקְט דִי וָועגֶען פּוּן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ אוּן הָאט גְוָואיְנְט אוּן הָאט גְוָאגְט קְרִידְען אוֹיף דִיר זַיין שְׁטוּב זַיין פִּיעֶרְט שְׁטוּב. אוּן אַוּ הָאט דִי שְׁכִינָה גָעצוֹיגְן אַלֶע כְּאהְוֹת וַויְישֶׁער בִּיז וִויא אִיז צִיטִיק גָעקוּמְען אִין הֵיכָלוֹ:

דְּארְטִין קוֹלִין אוּן הָאט גִינְעֶמֶן אִין דִי גִיקְלִין פּוּן דָעם לָבוּשׁ הַבַּדִּים הָאט גִינוּמְען דִיא קוֹלִין אוּן אִיז אַרוֹס גִינַאנְגִין (פּוּן צְוויישִׁין דִיא אוֹפַנִּים): (ח) וַיֵּרָא לַכְּרֻבִים תַּבְנִית יַד אָדָם אוּן עָם אִיז גִיוָואהְרְן גִיוֶעהְן צוּא דִיא כְּרוּבִים אִיין גִישְׁמַאלְצְם פּוּן אַיין מֶענְטְשֶׁען הָאנְט אוּ. טָעֶר גִיעֶרִי פְּלִיגְעל: (ט) וְאֵרְאֶה וְהִנֵּה אַרְבָּעָה אוֹפַנִּים אוּן אֵיךְ יְחֶזְקֵאל הָאב גִיזֶעהְן אוּן נוּן פִּיר אוֹפַנִּים זֶעהְן כִּיי דִיא כְּרוּבִים אוֹפַן אֶחָד וגו' אַיין אוֹפַן אִיז בִּיא אַיין כְּרוּב אוּן אַיין אוֹפַן אִיז בִּיא אַיין כְּרוּב (קְלוּטֶר

חַד וְגַלְגַּל חַד בְּסַמְכָּר כְּרוּבָא חַד וְחֵיוְתָא גַּלְגַּלְיָא כְּעֵין אֶבֶן טְבָא: י וְחֶזְוֵיהוֹן דְּמוּת חַד לְאַרְבְּעֻתְהוֹן כְּמָא דַּהֲוֵי גַּלְגַּל בְּגוֹ גַּלְגַּל: יא בְּמֵיזַלְהוֹן עַל אַרְבַּעַת סְטָרַיהוֹן אָזְלִין לָא מִתְחַזְרִין בְּמֵיזַלְהוֹן אֲרֵי לְאַתְרָא דְּמִתְפָּנֵי קַדְמָאָה בָּתְרוֹהִי אָזְלִין וְלָא מִתְחַזְרִין בְּמֵיזַלְהוֹן: יב וְכָל בְּסַרֵיהוֹן וְגַבֵּיהוֹן וְאִשְׁדַּתְהוֹן וְכַנְפֵּיהוֹן וְגַלְגַּלְיָא מְלַן עֵינִין סְחוֹר לְאַרְבְּעֻתְהוֹן דְּגַלְגַּלְיָא: יג לְהוֹן

וְאוֹפַן אֶחָד אֶצֶל הַכְּרוּב אֶחָד וּמַרְאֵה הָאוֹפַנִּים כְּעֵין אֶבֶן תַּרְשִׁישׁ: וּמַרְאֵיהֶם דְּמוּת אֶחָד לְאַרְבַּעְתָּם כַּאֲשֶׁר יִהְיֶה הָאוֹפַן בְּתוֹךְ הָאוֹפָן: יא בְּלֶכְתָּם אֶל־ אַרְבַּעַת רִבְעֵיהֶם יֵלֵכוּ לֹא יִסַּבּוּ בְּלֶכְתָּם כִּי הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִפְנֶה הָרֹאשׁ אַחֲרָיו יֵלֵכוּ לֹא יִסַּבּוּ בְּלֶכְתָּם: יב וְכָל־ בְּשָׂרָם וְגַבֵּהֶם וִידֵיהֶם וְכַנְפֵּיהֶם וְהָאוֹפַנִּים מְלֵאִים עֵינַיִם סָבִיב לְאַרְבַּעְתָּם אוֹפַנֵּיהֶם: יג לָאוֹפַנִּים

רש"י

להורת היו: (יב) וידיהם. של אופנים הם החור שהמרכבה מתגלגלת בתוכן שקורין (כוי"ל בלע"ז), מבואר מלכים ג' ז' כ"ג) ויונתן תרגם ומשדתהון ומופקיהם: לארבעתם אופניהם. לתרכבה אופני המיות: (יג) להם קורא

מהר"י קרא

בשנה ששית לגלות יהויכין עד י' שנים נשרף הבית כדכתיב: (יא) אל ארבעת רבעיהם ילכו. בלכתם הכרובים אל ארבעת רבעיהם ילכו גם האופנים אצלם ולא יסבו בלכתם. שהרי כל בשרם וגביהם וידיהם [וגו']. הנוכרים למעלה: (יב) וידיהם. של אופנים הוא החור שהמרכבה מתגלגלת בו שקורין בוויי"ל. ותרגומו ואשדתהון ושיפוכיהון: לארבעתם. פתרונו מידה זו

גוחנת לארבעת האופנים: (יג) לאופנים להם קורא הגלגל באזני. אני שמעתי שהמלאך היה קורא לאופן גלגל. את' להם

רד"ק

תראשונה בנסתר: (י) ומראיהם. גם זה מבואר: (יא) בלכתם. כי המקום אשר יפנה הראש הוא הכרוב והאופן הולך אחר הכרוב כי רוח החיה באופנים וי"ת הראש קדמאה: (יב) וכל בשרם. יש להתבונן למה זכרו לאופנים בשר ולא לכרובים ומבואר הוא בנסתר: וגבהם. חסר יו"ד חרבוי מהמכתב: וידיהם. תרגם יונתן ואשדתהון ענין אשדות הספנה שהוא מקום מדרון: לארבעתם אופניהם. זה תוספת באור כמו להם לבני ישראל ועמהם היטן וידותיהן חצוצרות והדומים להם ובקצתם הי' מסמיך באחד שהרי זכר הדבר בסמוך והי' מסמיך אם היה אומר לארבעתם לבד אלא שנהגו תוספת באור במקומות וכנוי אופניהם על עצמם כמו שנהגו בכנוי המספר כמו צאו שלשתכם ויפלו שבעת': לארבעתם. תרגם יונתן לארבעתהון דגלגליא: (יג) לאופנים להם קורא הגלגל באזני.

מנחת שי

(יג) לאופנים להם קורא. ל"ק פלוגתא לי' כדי מן מלין דמשתהם כמתיל[ן] לתלמה ממוכח דכרי סיפים ב' כ': להם קורא. כפנייס מדוייקים כ"י ודפוסים

מצודת דוד

כל כיוצ סיפ מוסן מחד: כעין. כגוון אבן תרשים הוא מגל' התכלת: (י) ומראיהם. מלמד ליוכח על תכלית הסופנים היפ אחד זה כזה וכזה כמלית המוסן העשוי בתוך המוסן זה ממזרח למערב וזה מלמטן לגלוס שלו יכול הוא להתגלגל לכל היום מבלי סבוב ומחוזס: (יא) בלכתם. כזה יפרש המקרא שלפניו לומר היה בעבור זה על תכונת לדפיסה בתוך לכתם יכלו ולא יסבו בלכתם סוף ופת מתגלגלים לכל ד' אשר יפנה הראש. סוף הכלוד שהוא המגיע ולמלם התחנה: אחריו יכלו. אחר שהלם יכלו הסופנים ולא היו מסכניס עלמם בלכתם כי יכולים היו ללכת לכל ד' מבלי סבוב: (יב) וכל בשרם. של גופי החיות: וגביהם. סוף הגוהם מלמטן העף: כלאים עינים סביב. היו מלאים כלכם גוונים ממולפים בכל סביבותיהם כי המיומד של הסופנים היה כעין תכן תכלית כמ"ש למעלה ומלמד העיקרי המיומד של החיות היה כגחלי אש ודמות החיות מלמיסים כגחלי אש(לעיל ג'): לארבעתם אופניהם. כ"ל כן היה בכל תכונת החיות ולסופניהם שהלכד המלמס המיומד לסם היו מלאים מכלכם גוונים ממולפים: (יג) לאופנים

פירוש ע"ט

רִבְעֵיהֶם יֵלְכוּ אֵין וַיֵּעָר גַּיִן גַּיְעָן זַיִי אוּיף וַיֵּעָרִי פִּיר זַיְיטִין לֹא יִסַּבּוּ בְּלֶכְתָּם זַיִי דַּארְפֶן זִיךְ גִּיט רִינְגְלֶן אִין זַיְיעָר גַּיִן כִּי הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִפְנֶה הָרֹאשׁ דָּעָן צוּ דֶעם אָרְט וֹום דָער רֹאשׁ דָם אִיז דֶר כְּרוּב קֶערְט זִיךְ צוּ גַּיִן גַּיְעָן זַיִי נָאךְ אִים לֹא יִסַּבּוּ בְּלֶכְתָּם זַיִי דַּארְפֶן זִיךְ גִּיט רִינְגְלֶן אוּן אוּם קֶערֶן אִין זַיְיעָר גַּיִן: (יא) וְכָל בְּשָׂרָם וְגַבֵּהֶם אוּן אַלֶי זַיְיעֶרי לַיְיבֶּער פּוּן דִּי חַיּוֹת אוּן זַיְיעָר רוּקֶן אוּן זַיְיעֶרע הֶענְט אוּן זַיְיעֶרי פֶּלֶיגֶל אוּן דִּיא אוֹפַנִּים (דִּיא אַיְיעֶר זָענֶן) מְלֵאִים עֵינַיִם סָבִיב פּוּל מִיט

קוֹרָא הַגַּלְגַּל בְּאָזְנָי: ד וָאַרְבָּעָה פָנִים
לְאֶחָד פְּנֵי הָאֶחָד פְּנֵי הַכְּרוּב וּפְנֵי הַשֵּׁנִי
פְּנֵי אָדָם וְהַשְּׁלִישִׁי פְּנֵי אַרְיֵה וְהָרְבִיעִי
פְּנֵי־נָשֶׁר: ט וַיִּרְמוּ הַכְּרוּבִים הִיא
הַחַיָּה אֲשֶׁר רָאִיתִי בִּנְהַר־כְּבָר:
ז וּבְלֶכֶת הַכְּרוּבִים יֵלְכוּ הָאוֹפַנִּים
אֶצְלָם וּבְשֵׂאת הַכְּרוּבִים אֶת־כְּנָפֵיהֶם
לָרוּם מֵעַל הָאָרֶץ לֹא־יִסַּבּוּ הָאוֹפַנִּים
גַּם־הֵם מֵאֶצְלָם: יז בְּעָמְדָם יַעֲמֹדוּ

יְהוֹן אִתְקְרֵי נַלְגַּלָּא
וַאֲנָא שְׁמַע: יד וְאַרְבְּעָא
אַפִּין לְחַד אַפֵּי חַד אַפֵּי
כְּרוּבָא וְאַפֵּי תִנְיָנָא אַפֵּי
אֱנָשָׁא וְתַלְיָתָאָה אַפֵּי
אַרְיֵא וְרִבְיָעָאָה אַפֵּי
נְשַׁרָא: טו וְאִתְרַמּוּ
כְּרוּבַיָּא אִינוּן בְּרִיָּתָא
דִּי חֲזֵיתִי בְּנַהַר כְּבָר:
טו וּבְמֵיזַל כְּרוּבַיָּא אִלֵּין
נַלְגַּלַּיָּא לְקִבְלַיְהוֹן
וּבְמֵיטַל כְּרוּבַיָּא אֵת
נַפֵּיהוֹן לְאִתְרָמָא כְּמַדְרַע
לְרוּם שַׁבְיָא לָא מִתְחַזְרִין
נַלְגַּלַּיָּא אַף אִינוּן
מְקַבְלֵיהוֹן: יז בְּמֵקְמֵהוֹן
קַיְמִין

ה"א פני התור. סופה ס':

מהרי"ו קרא

נקרא שם נלגל: (יד) פני האחד פני הכרוב. והכת' ופני שור מהשמאל לארבעתן. אלא מלמד שביקש יחזקאל רחמים והשיבו לכרוב משום מעשה העגל. [אמר] ליה רב פפא לאביי *) אלא מעתה פני האחד פני הכרוב ופני השני פני אדם. אדם וכרוב חד הוא. אמר ליה אדם זה אפי רבוני וכרוב אפי

*) עיין כ"ז בגמרא (חגיגה יג).

רד"ק

לא אמר כי לאופנים יקראו גלגלים כי ידוע הוא זה לכל בעלי חלשון כי אופן וגלגל שם אחד בם"ש כמו בגד ושמלה ואמר ואופן ועגלה ואמר והכם גלגל עגלתו והענין אחד ומת בא ללמד הנביא כי שכיא כי לאופנים בא קול שקרא להם קול הגלגל והוא ענין קריאה כמו הדור אתם ראו דבר ה' כי כל המעשה שזכר לאופנים במצותו וברציונו חי' וכאילו קורא לו תמצות עשה כך ועשה כך ומצות האופן הוא הכרוב: קורא. משלא נזכר שם פעלו מהדגוש והפועל הוא הכרוב הקורא תמיד ואין קריאתו בקול ובכלי הדבור אלא שהשמיע האל את הנביא בנבואת קול להבינו הענין וכן וקרא זה אל זה ואמר: (יד) וארבעה פנים לאחד. לכל אחד מהכרובי': פני האחד פני הכרוב. פי' פני אחד מהפני'

מצודת ציון

גי' מכסו מוכסים (סס קכ"ט): עינים. גוונים: (יד) הכרוב. פרגוס של תימה הוא רכיב: (ט) וירומו. ענין סלוק והפרסה. החיה. קלס בסס כללי: (טז) ובשאת. מלשון נסיעה והרמת:

מצודת דוד

לחם. ר"ל להסופים ססס שמעתי בקולי קול קולם גופה בסס גלגל: (יד) לאחד. לכל מיה היו מהכסס פנים: פני הכרוב. הוא הכסף שפני השור כי מפ"ל יתקלל בקם למים ומפי הן קטנות נעשה סענור כי פני השור יהיל מעשה שנעל מפני אדם. הוא לפי הכלי: (טו) וירומו מגן מדם: פני אדם. ר"ל לא נסתקם ההגיעה ממה שהיתה ונעשה יכלו הכרובים יכלו גם הסופים מגלגל וכעת יעמדו הכרובים ויעמדו גם הסופים ונעשה יהיו למעלה ממסס כי לולן היתה הוא בסופים וכפי יעבו החיות יעשו גם

פירוש ע"ט

אוֹנְן אַרוּם אוֹנ אַרוּם וְאָנָן אוֹנְן אַרוּם אוֹנ אַרוּם: פון אַיין אֶרְלֶעֶר: (טו) וַיְרוֹמוּ הַכְּרוּבִים אוֹנ דִי כְּרוּבִים
(יג) לְאוֹפַנִּים צוּ דִי אוֹפַנִּים לָהֶם קוֹרֵא תַּגַּלְגַּל בְּאָזְנָי צוּ זַיי וְעָנָן הָעֶגְלָה וְהָכְּמוּ גַּלְגַּל עַגָלָתוֹ וְהָעִנְיָן אֶחָד וּמָת בָּא לְלַמֵּד
אִיז גִיוואָרְן גִירופֶן דָער נָאמֶן גַּלְגַּל אִין מִיינֶע הַנְּבִיא כִּי שָׁכִיא כִּי לָאוֹפַנִּים בָּא קוֹל שֶׁקָּרָא לָהֶם קוֹל הַגַּלְגַּל וְהוּא
אוֹרֶן (קְלוֹפֶּ אִיךְ הָאבּ גִיהֶערְט דַאם דָר מַלְאָךְ עִנְיַן קְרִיאָה כְּמוֹ הָדוּר אִתָּם רְאוּ דְּבַר ה' כִּי כָּל הַמַּעֲשֶׂה שׁוֹזֵכֶר
הָם גִירופֶן דָעם אוֹפַן גַּלְגַּל): (יד) וְאַרְבָּעָה פָנִים לְאֶחָד לָאוֹפַנִּים בְּמִצְוָתוֹ וּבִרְצוֹנוֹ חַי' וּכְאִלּוּ קוֹרֵא לוֹ תַּמְצִיוֹת עֲשֵׂה כָּךְ
אוֹנ כִּיר פָּעֲנִי שָׁעֶר אִיז צוּ אִיטְלִיכֶּר חַיָּה פּוֹן דִי פִּיר וְעָשֵׂה כָּךְ וּמִצְוֹת הָאוֹפָן הוּא הַכְּרוּב. סִי' מִשֶּׁלֹּא נִזְכַּר שֵׁם
הַיּוֹת פּוֹן דֶיזֶר מֶרְכָּבָה וּפְנֵי הָאֶחָד פְּנֵי הַכְּרוּב אוֹנ אַיין פְּעוּלָּתוֹ מִגִּזְרַת הַשֵּׁם וְהַפּוֹעֵל הוּא הַכְּרוּב הַקּוֹרֵא תָּמִיד וְאֵין
פָּנִים אִיז רֶאם פָּנִים פּוֹן אַיין כְּרוּב וּפְנֵי הַשֵּׁנִי פְּנֵי אָדָם קְרִיאָתוֹ בְּקוֹל וּכְלֵי הַדִּבּוּר אֶלָּא שֶׁהִשְׁמִיעַ הָאֵל אֶת הַנְּבִיא
אוֹנ דֶער אַנְדֶערֶער פָּנִים אִיז רֶאם פָּנִים פּוֹן אַיין בִּנְבוּאַת קוֹל לְהָבִינוֹ הָעִנְיָן וְכֵן וְקָרָא זֶה אֶל זֶה וְאָמַר: (יד) וְאַרְבָּעָה
גְּרוֹיסֶן מֶעֶנְטְשֶׁן: וג דָּר דְּרִיטֶער פָּנִים אִיז דֶם פָּנִים פָּנִים לְאֶחָד לְכָל אֶחָד מֵהַכְּרוּבִים': פְּנֵי הָאֶחָד פְּנֵי הַכְּרוּב. סִי' פְּנֵי אֶחָד מֵהַפָּנִי'
פּוֹן אַיין לַיי אוֹנ דָר פִּירטֶער פָּנִים אִיז דֶם פָּנִים

וּבְרוֹמָם יְרוֹמְמוּ אוֹתָם כִּי רוּחַ הַחַיָּה
בָּהֶם: יח וַיֵּצֵא כְּבוֹד יְהוָה מֵעַל מִפְתַּן
הַבָּיִת וַיַּעֲמֹד עַל־הַכְּרוּבִים: יט וַיִּשְׂאוּ
הַכְּרוּבִים אֶת־כַּנְפֵיהֶם וַיֵּרוֹמְמוּ מִן־
הָאָרֶץ לְעֵינַי בְּצֵאתָם וְהָאוֹפַנִּים
לְעֻמָּתָם וַיַּעֲמֹד פֶּתַח שַׁעַר בֵּית־יְהוָה
הַקַּדְמוֹנִי וּכְבוֹד אֱלֹהֵי־יִשְׂרָאֵל עֲלֵיהֶם
מִלְמָעְלָה: כ הִיא הַחַיָּה אֲשֶׁר רָאִיתִי
תַּחַת אֱלֹהֵי־יִשְׂרָאֵל בִּנְהַר כְּבָר וָאֵדָע
כִּי כְרוּבִים הֵמָּה: כא אַרְבָּעָה אַרְבָּעָה

וּבְרוֹמָם יְרוֹמְמוּן אִנּוּן יָתְהוֹן כִּי רוּחָא דְחַיָּיא
מְהַרְהֲרִין עִמְּהוֹן אֲבָרַיְהוֹן: יח וּפָרַק יְקָרָא דַייָ
פָּרַיְתָא בְּרֵיְתָא דְבֵיתָא וְאִסְתַּלַּק יְקָרָא דַייָ
דַּהֲוָה שְׁרֵי עֲלוֹהִי מֵעַיְלָא לְקֻבֵּיל סְקוֹפַת בֵּיתָא
וְשָׁרָא עַל כְּרוּבַיָּא: יט וּנְטָלוּ כְּרוּבַיָּא יָת
גַּפֵּיהוֹן וְאִתְרוֹמוּ כְּמַלְרַע
לְרוּם שְׁמַיָּא וַאֲנָא חָזֵי
בְּסִפְקֻהוֹן וְגַלְגַּלַיָּא
לְקֻבֵּלֵיהוֹן וְקָם בְּמֵעֲלָנָא
דְתָרַע בֵּית מַקְדְּשָׁא דַייָ
מֵרֵישָׁא וְיֵקָר אֱלָהָא
דְיִשְׂרָאֵל עֲלֵיהוֹן
מִלְּעֵלָּא: כ אִינּוּן כְּרוּבַיָּא
דַחֲזֵיתִי תְּחוֹת יְקָר
אֱלָהָא דְיִשְׂרָאֵל בְּנַהֲר
כְּבָר וְיָדַעְתִּ אֲרֵי
כְּרוּבַיָּא אִינּוּן: כא אַרְבַּע

ח"א וקידמוני. קידושין סב:

רש"י דגש אחר חלם דגש אחר חלם

פני הכרוב. סח היו פני השור שמהפך לכרוב: (יט) פתח שער בית ה'. פתח ההיכל: הקדמוני. שבמזרח וזה היה מסע סילוק השני מפתחן בית קדשי הקדשים לעזרה: (כ) היא החיה. מחוך שרחיתי במרכבה זו כל מעשה המרכבה הרחבתי לומר היא אשר רחיתי בנהר כבר: ואדע. כי נהפך פני השור לפני כרוב והיו הם שני פני אדם פנים קטנים של ילד ופנים גדולים של אדם:

מהר"י קרא

זוהרי. שכן בבבל קורין לינוקא רביא: (יט) פתח שער [בית ה'] הקדמוני. פתח ההיכל הקדמוני שבמזרח. וזה היה מסע סילוק השני מפתחן בית קדשי הקדשים לעזרה: (כ) היא החיה אשר ראיתי תחת אלהי ישראל בנהר כבר. ואדע כי נהפכו פני השור לפני הכרוב והיו בה שני פני אדם. פנים קטנים של ילד. ופנים נדולים של אדם. ד"א היא החיה אשר ראיתי החת אלהי ישראל בנהר כבר. ושבעיתי שכרובים היו קורין אותם כביו שכתוב למעלה ויאמר אל האיש לבוש הבדים ויאמר בא אל בינות לגלגל אל תחת לכרוב. ומתוך שהיו קורין אותם

מנחת שי

יפנים פ"ח ומ"ו: (יח) ויעמוד כו' הכרובים. פ"ח ומ"ו כפ"ב למעלה:

רד"ק

וברומם. ברומם: (יט) ויצא. כבואר הוא: (יט) וישאו הכרובים. בצאתם כן תבית כי מתחלה ראה אותם ליכין תבית: ויעמוד. על דרך הכלל: הכרובים. כאילו אמר ויעמדו אלא בצאתם מבפתן הבית עמדו פתח שער הבית מבחוץ ולא שעמדו בארץ אלא התרוממו מעל הארץ בעמדם והעמידם שם משני האנשים שהיו שם שהיו אחוריהם אל ההיכל וכאילו הם דחקו הכבוד לצאת ולהרים בעל הארץ: עליהם. על הכרובים ומ"ם מלמעלה אחר שאמר עליהם לפי שהכבוד ראה על הרקיע שעל ראשי החיות הנקראים כרובים: (כ) היא החיה. מבואר הוא: (כא) ארבעת ארבעה פנים לאחד. לכל אחד כרוב מהכרובים ארבעה פנים וארבע כנפים: ודמות ידי אדם. ולכל

מצודת דוד

סלופניס: (יח) מעל כפתן הבית. כי סף היה כמ"ש למעלה: (יט) וישאו. כאלו כנפיהם למעלה: לעיני בצאתם. בעיני לחיתי בעת ילמו מכיח קס"ק מעל המפתן: והאופנים לעומתם. גם כחיסנים היו מתלומנים לעומת הכלובים וכמוה לכם: ויעמוד. דמות המרכבה עמד בפתח שער בית ה' כ' המזרחים ר"ל בפתח הסיכל פסוקה למולה גם בפתח הפוכה למערב לביח קס"ק: עליהם. על הכלובים: (כ) היא החיה. ר"ל הוא עלמה הפים לפני לחיתי ענין עם כי פתה היה פני כלוב במקום פני שור: ואדע. ידעתי לו לאחר שהפכו הכלובים פניהם המה הפים עלמה: (כא) ארבעה וגו'.

מצורת ציון

(יח) אותם. עמהם: רוח. מיני לולן: (יט) לעומתם. ר"ל כמוש למעלה: הקדמוני. המזרחי:

פירוש ע"ט

אוֹפַנִּים הָאֹבְיִן זִיךְ דָּר הוֹבִין צוּ אֲקָעֶנְן דִי כְּרוּבִים
אוּנ גְּלַיְיךְ מִיט וְיִיא וַיַּעֲמֹד פֶּתַח שַׁעַר בֵּית זי אוּנ דָּעָר
דְמוּת פוּן דָּעָר מֶרְכָּבָה הָאם זִיךְ גִּישְׁטַעלְט אִין דֶּר
טִיר פוּן דָּעם מִיְיעֶר פוּן נָאטָם הוּיז וְוָאם אִין מִזְרָח
אִיז צוּ דָּעָר עֲזָרָה צוּ וּכְבוֹד אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל עֲלֵיהֶם אוּנ דָּעָר
כְּבוֹד פוּן דָּעם נָאט פוּן דִיא יִשְׂרָאֵל אִיז גִּיזָעֶן אוֹף
דִיא כְּרוּבִים פוּן אוֹבֶן: (כ) הִיא הַחַיָּה אֲשֶׁר רָאִיתִי דָּאם
אִיז דִי אַיְיגִיגִי חַיָּה וְוָאם אִיךְ זֶיְיגֶן אֶל הָאב גִּיוָאהֶעֶן
אוּנְטֶער דֶּעם אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל בְּיִיא דֶּעם טִיךְ כְּבַר
וָאֵדָע כִּי כְרוּבִים הֵמָּה אוּנ אִיךְ הָיִיב גִּיוָוּאוּסְט דָּאם וַיְיא
וָעָנָן כְּרוּבִים: (כא) אַרְבָּעָה פָּנִים לְאֶחָד פִּיר
פְּעָנִיטְער

פָּנִים לְאֶחָד וְאַרְבַּע כְּנָפַיִם לְאֶחָד
וּדְמוּת יְדֵי אָדָם תַּחַת כַּנְפֵיהֶם׃
כב וּדְמוּת פְּנֵיהֶם הֵמָּה הַפָּנִים אֲשֶׁר
רָאִיתִי עַל־נְהַר כְּבָר מַרְאֵיהֶם וְאוֹתָם
אִישׁ אֶל־עֵבֶר פָּנָיו יֵלֵכוּ׃ יא וַתִּשָּׂא
אֹתִי רוּחַ וַתָּבֵא אֹתִי אֶל־שַׁעַר בֵּית־
יְהוָה הַקַּדְמוֹנִי הַפּוֹנֶה קָדִימָה וְהִנֵּה
בְּפֶתַח הַשַּׁעַר עֶשְׂרִים וַחֲמִשָּׁה אִישׁ
וָאֵרְאֶה בְתוֹכָם אֶת־יַאַזַנְיָה בֶן־עַזֻּר
וְאֶת־פְּלַטְיָהוּ בֶן־בְּנָיָהוּ שָׂרֵי הָעָם׃

ארבע אפין לחד וארבע גפין לחד ודמות יד אנשא תחות גפיהון׃
כב ודמות אפיהון אינון אפיא די חזיתי על נהר כבר חזוהון ואינון ברייא לקבל אפוהי אזלא
א ונטלת יתי רוחא ואעלת יתי להרע בית מקדשא דיי מדינחא והא בפתיח לדרינחא והא בתלתין וחמשא גברין וביניהון ית יאזניה בר עזור ויה פלטיא בר בניא רברבי

ת״א פקדמוני . קדומין סב׃

מהר״י קרא

כרובים ידעתי כי כרובים הם . וכן מצינו שהיה נותן הנביא לכל ד׳ עת איך היו קורין למעלה כל בריה שבמרכבה . וכן הוא אומר למעלה לאופנים להם קורא הגלגל באזני . וכן שמעתי מר׳ יצחק ב״ר אשר חלוי וכן עיקר׃ (כא) ודמות ידי אדם תחת כנפיהם . לחתות אש מבינות לגלגל . כמו שנאמר׃

יא (א) והנה בפתח השער וגו׳ . הס הס שמור למעלה מחוריהם של היכל ה׳ שלש שלש פירש שם מי היו

רש״י

יא (א) והנה בפתח השער וגו׳ . הס הס שמור למעלה מחוריהם של היכל ה׳ שלש שלש פירש שם מי היו

מנחת שי

יא (ג) ואחזת אחר . מפר (ל״ו בספרים מדוייקים וכן ו ומ״ב ס״ת בנקפוד׃ בקדמני . כאחזת בספרים בקדמונים מלא ו׳ואל״ף׃

ברע כלומר עצם חמנים ומראיהם היה כאנים אשר ראיתי בנהר כבר : (ג) ותשא אותי . ותבא אותי . ובכבר נשא׳ אותי והביאה אותי אל שער בית ה׳ תקדמוני למעלה זכר ויבא אותי אל חצר בית ה׳ החניכית ושנה אותו הנה להודיע כי באות כ״ה אלא

מצודת ציון

(כב) ואותם . ומלמד וכן והסיעו מוסב פון מלמטה (ויקרא כ״ב)׃ עבר . פסח ולך׃

מצודת דוד

כ״ל כי כ״ח מלמעלה הפנים אשר כנגד לב היה לגלגל מלמטה ולכ״ש מהפנים היה מלכב כנפים ודמות ידי אדם היה תחת כנפיהם׃ (כב) ודמות פניהם . לוקח פניהם המה המיון הפנים אשר לחיתי

על נהר כבר : מראיהם . כ״ל זהו מלחיתם שלחיתי על נהר כבר : ואותם . ומלמד עלמיתי אשר ראיתי : איש . כל אחד מהם הלכו על עבר מול פניהם לכל רוח ובכל עבר שילכו הנה הלכו מול פניהם ובמומר בפכור כל זה מפעמי לדעת בזו היו החיים בעלמה אשר ראיתי על נהר כבר :

פירוש ע״ט

פָּנִים אִיז גִיךְ עוּזן צוא אַיין זַיִט פון אִיטְלִיכְער חַיָה (כב) וְאַרְבַּע כְּנָפַיִם לְאֶחָד אוּן פִיר פְלִיגֶל אִיז גִיוֶוענִן צוּ אִיטְלִיכֶן פָּנִים וּדְמוּת יְדֵי אָדָם תַּחַת כַּנְפֵיהֶם אוּן דָאס גִישְׁטַאלְט פון מֶענְטֶשְׁעֶן הֶענְט אִיז גִיוֶוענִן אוּנְטֶער זַיעֲרָע פְלִיגֶל׃ (כב) וּדְמוּת פְּנֵיהֶם וגו׳ אוּן דָאס אַיגִינֶע פָּנִים וְואס אִיךְ הָאב גִיזֶעהֶען בַּיא דֶעם טַיךְ כְּבָר כִּרְאִיהֶם וְאוֹתָם דָאס אִיז זַיעֲר גִישְׁטַאלְט אוּן דֶם זֶעלְבֶּן גֶיא אֱלֹהֵי [וְואס אִיךְ הָאב דֶעמְסְט מָאל גִיזֶעהֶען] אִישׁ אֶל עֵבֶר פָּנָיו יֵלֵכוּ אִיטְלִיכֶע חַיָה פון זַיי גֶייט צוּ

נְבִיָּא: ב וַאֲמַר לִי בַּר אֱנָשׁ גַּבְרָיָא דְּמִשְׁכְּנִין לְמֵיגַס וְדִיְּתְכִין מְכַּךְ בִּישׁ בְּקִרְתָּא הָדָא: ג דְּאָמְרִין לָא בְּקָרִיב לְמִבְנֵי בָּתִּין

ב וַיֹּאמֶר אֵלַי בֶּן־אָדָם אֵלֶּה הָאֲנָשִׁים חֹשְׁבִים אָוֶן וְהַיְעֲצִים עֲצַת־רָע בָּעִיר הַזֹּאת: ג הָאֹמְרִים לֹא בְקָרוֹב בְּנוֹת

רש"י

וכמן פירש לת שמות שניס מהם: (ג) האומרים לא בקרוב. יבואו דברי הנביאים עלינו: בנות בתים. מין למוס להם מלא כמות בתים לשכת כתוכס כי לא נגלה מן העיר הזאת עד מותנו: היא הסיר ואנחנו הבשר. כמס שמין הבשר יוצא מן הסיר עד גמר ניסולו כך לא נגלה

מהר"י קרא

ומי היה זה מיכאל: ואיש אחד בתוכם לביש בדים וקסת הסופר במתניו. ג' דברים היה משמש אותו מלאך. ספקלפור. וכהן גדול. וקריסטור. ספקלטור. כדסהרנג"י נהגה למצה"). כהן גדול. דכתיב לבוש בדים. וכתיב ולבש הבהן מדי בד. וקריסטור. דכתיב ומספת הסופר בסתניו: ויבא ויעמוד אצל מזבח הנחשת. כזכה הנחשה כי הוה. אלא שהחזיקו במקום שאסור שירת לפניו בכלי שרה"). אמר ר' יהודה ב"ר סימון עד

מקום מחיצתו. רבנן אמרי הזכיר שנו של אחז. דכתיב ויצוה הכהן [אחז] את אוריה הכהן לאמר על המזבח הגדול הקטר את עולת הבוקר ואת מנחת הערב [וגו'] ומזבח הנחשת יהיה לי לבקר. ורבי' פנחס אומר עשאו כבעלי מומין כמ"ד לא יקרב בן סוב לרע: ויאמר ה' אליו עבור בתוך העיר [בתוך ירושלם] והחוית תו וגו'. אמר ר' אחא בר' חנינא מיכולם לא יצתה בירוע טובה מפי הקב"ה וחזר בה לרעה חוץ מזו. אמר הקב"ה לגבריאל לך וחשום על מצחן של צדיקים [תיו של דיו שלא ימלטו בהם מלאכי חבלה. ועל מצחן של רשעים] תיו של דם שימלטו בהן מלאכי חבלה. אמ' מידת הדין לפני הקב"ה. מה נשתנו אלו מאלו. אמר הקב"ה הללו צדיקים גמורים והללו רשעים גמורים. והלא היה להם למחות ולא מיחו. אמר הקב"ה גלוי וידוע לפני שאם מיחו בהם אין מקבלין להן. אמ' לפניו רבונו של עולם אם לפניך גלוי לפניהם מי גלוי. היינו דכתיב זקן ובחור ובתולה טף ונשים תהרגו למשחית. וכתיב ויחלו באנשים הזקנים. תני רב יוסף וממקדשי תחלו אל תקרי ממקדשי אלא ככקדושי אלו בני אדם שקיימו את התורה מאלף ועד תיו. וכאי שנא תיו. [אמר רב] ת' תחיה. ת' תמות. ושמואל אמר תמה זכות אבות. ור' יוחנן [אמר] תחיו זכות אבות. ר' אחא אמר החזן על ההיכלות שנעשו בירושלים. באותו שעה הציאוהו לגבריאל ומחיה בשיתין פלגיה דנורא. אמ' ליה אי אי עבדת אי לא עבדת. אכאי לא עבדת כדפקדוך. ועיד אין משיבין על הקלקלה. אתיוה לדוביאל שרא דפרסאי ואוקמיה ברוכתיה. והיינו דכתיב וישר נלכות פרס עומד לנגדי. בהדוא אגרא דשמשא עשרין וחד יומין יהבי ליה עשרין וחד בלבי דפרוותא דמשיחא. אבר כתבו לי ישראל בכרגא כתבו ליה. כתבו לי רבנן בכרגא. עמד גבריאל מאחוריי הפרגיד. ואמר שוא לכם משכימי קום וגו'. לא השניתו בו. חזר ואמר. אם יהיו כל חכמי אומות בכף מאזנים ודניאל איש חמודות בכף שניה. מכריע הוא את כולם. אמר הקב"ה מי הוא שלמד סנגוריא על בני ואמ' לפניו גבריאל אמ' להם יבא. והיינו דכתיב ואני באתי בדבריך: וקול כנפי הכרובים נשמע עד החצר החיצונה. כמו שאבר לבעלה. ואשמע את קול כנפיהם וגו'. ולאלה אמר באזני. אמר ר' אלעזר לעולם אין הקב"ה מייחד שמו אלא על המובה. אמר אלהים באזני אין כתיב כאן אלא [אמר] באזני: ועל כל איש אשר עליו התיו את הנשו. באותה שעה קפצה קסיגוריא לפני הקב"ה. אמ' לפניו רבש"ע אי זה כתם נשצע נופו עליך. אי זה סהן מסר נפשו על קדושת שמך. מפני מה אתה חס עליהם. מיד אמ' יפה לסדה קסיגוריא. הה"ד וכסקדשי החלו ויאמר אל האיש לבוש הבדים [ויאמר] בא אל בינות לגלגל. זהו שאמר הכתוב וצדקתך אלחים עד מרום. כשם שהתהוננים צריכים צדקה אלו מאלו. כך העליונים צריכים צדקה אלו מאלו. והיינו דכתיב ויאמר אל האיש לבוש הבדים ויאמר כא וגו'. ואמר ר' יוחנן בשם ר' שמעון בן יוחי כל מקום שנאמר ויאמר ויאמר שני פעמים לא ניתן אלא לדרוש. ולא נאמר כאן אלא ללמדך שהקב"ה אמר למלאך והמלאך אמר לכרוב [הקב"ה] נזר עלי כך. ואין לי רשות ליכנס לפניך מסחיצתך. עשה עמי צדקה והן לי שני גחלים. ותתן לו שני גחלים כמו שנאמר וישא ויתן. אמר ר' פנחס תשסירן ותתן לו. אמר ר' חנא בר ביזנא אמר ר' שמעון חסידא אלמלא לא נצפננו גחלים מידו של כרוב לידו של גבריאל לא נשתייר משונאיהם של ישראל שריד ופליט. ר' יהושע בן לוי אמר שש שנים ומחצה עשו גחלים עטומות בידו של גבריאל. שהרי נבואה זו נאמרה בשנה הששית ליכניה והבית לא נשרף עד י"א לצלות יכניה. סבור שמא יעשו ישראל תשובה. כיון שלא עשו השובה. בא לזרקן בחימה לקעקע ביצהם של ישראל. אמר לו הקב"ה לגבריאל הנח לך. יש בהם עושי צדקה אלו עם אלו. הה"ד וירא וירא לכרובים תבנית [יד] וגו'. ד"א וירא לכרובים תבנית יד אדם מחחת כנפיהם. שחיה ם שש יחד לקבל ישראל אם יהודו בהם: כי המקום אשר יפנה הראש. הרגו לאחר דמיתפני ידיהם. הציום ואשדות יתדון. על שם ששופכין אש: (ג) האומרים. לא בקרוב זמן הבוא הפרענות שהנביא מחנבא עלינו: בנות בתים. עדיין עת לבנות בתים בירושלם: היא הסיר. ירושלם לגי הסיר המסקבלת את הבשר שנותנין לתוכה: ואנחנו חבשר. שאנחנו נעמוד בתוכה עד שנמות כבשר המוגחת בסיר שאין מוציאין אותה מתוך חסיר עד גמר בישולה. כך אין אנו יוצאין מהוך ירושלם

*) נמצא"כ מיכה רבה מיכל שנאמר הסיחים כלים נשפח

**) תולי ל"ל נכלי נחשת וכן הוא בילקוט הנזכר שנא ל"ה ע"ה ד"ה מיכה ויעיין הוס' זבחים ס' ע"ב ד"ה בני קחתי

רד"ק

חיו כשרוי העם: (ג) ויאמר. והיועצים. לפי שהיו שרים ונדולי העיר אמר זה בהם כי בהם תלויה עצה העיר עצה דבר רע: (ג) האומרי' לא בקרוב כנות בתים. לא בקרוב תהיה הגזרה שכתנבא

מצודת דוד

יא (ה) ותשא. רוח מלהים נשא אותי כמלאה הנבואה: אל שער בית ה' הקדמוני. כ"ל אל שער הסיכל המזרחי ולתוספות ביאור אמר בסוגר קדימה לה הכעור הפיכה למעלה לתחתי' לפי שהיו עשרים. כ"ל סם עמדו כ"ה איש וכן המשים הכם להיותי' ימזנים וגו': (ג) החושבים. אמר הושבים מון ויועלים בעיר הזאת

פירוש ע"ט

פְּאַלְק: (ב) וַיֹּאמֶר אֵלַי בֶּן אָדָם אוֹג נָאט הָט גִּיזָאגְט צוּ מִיר דוּ בֶּן אָדָם אֵלֶּה הָאֲנָשִׁים הַחֹשְׁבִים אֱוֶן דָּם וָעֶנֶן דִּיא מַאנֶן וָואס טְרַאכְטֶן אוּן רָאטֶן שֶׁלֶעכְטֶע עֲצוֹת אִין דֶּר דָאזִיגֶר שְׁטָאט: (ג) דִּאמְרִים לֹא בְקָרוֹב וָום צִיי זָאגֶן גִיט בַּאלְד וְועלֶן קוּמֶן דִּיא בְּיידֶר פּוּן דִי גְּבֵיאִים אוֹיף אוּנְז וְדָם מִיר זָאלֶן כּוֹרָא הָאבֶן אַז מִיר וְועלֶן פֶּר טְרִיבֶן וְיערֶן דְּרוּם בְּנוֹת

בָּתִּים הִיא הַסִּיר וְאַנַחְנוּ הַבָּשָׂר׃ ד לָכֵן
הִנָּבֵא עֲלֵיהֶם הִנָּבֵא בֶּן־אָדָם׃ ה וַתִּפֹּל
עָלַי רוּחַ יְהוָה וַיֹּאמֶר אֵלַי אֱמֹר כֹּה־
אָמַר יְהוָה כֵּן אֲמַרְתֶּם בֵּית יִשְׂרָאֵל
וּמַעֲלוֹת רוּחֲכֶם אֲנִי יָדַעְתִּיהָ׃
ו הִרְבֵּיתֶם חַלְלֵיכֶם בָּעִיר הַזֹּאת
וּמִלֵּאתֶם חוּצוֹתֶיהָ חָלָל׃ ז לָכֵן כֹּה־
אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה חַלְלֵיכֶם אֲשֶׁר שַׂמְתֶּם
בְּתוֹכָהּ הֵמָּה הַבָּשָׂר וְהִיא הַסִּיר

היא חשישא לנא כרודא
ואנחנא חשישין בגיה
כבכרא דבשיל בנו
דודא׃ ד בגין אתנבי
עליהון אתנבי בר אדם׃
ה ושרת עלי רוחא נבואה
מן קדם יי ואמר לי אמר
כדנן אמר יי כן אמרתון
בית ישראל ודי אתון
מהרהרין ודמלקיקת על
לבבכון קדמי גלן׃
ו צטייתון קטיליכון
בקרתא הדא ומליתון
שוקהא קטילין׃ ז בגין
כדנן אמר יי אלהים
קטיליכון דשויתון בגוה
אינון כבכרא והיא
כדודא

מהר"ו קרא

בהיינו עד שנמות: (ה) כן אמרתם. עתה נראה היאך בית ישראל. כאדם חמשיב תשובה כך אברתם. עתה נראה היאך ירושלם תהיה לסיר: ומעלות רוחכם. לשונכם המדברת נדולות המעלה על לבבכם אני ידעתיה: (ו) הרביתם חלליכם בעיר הזאת. הטה הבשר שאמרתם, שתרי כבר נקצרו בתוכה. והיא הסיר שכבר קיבלה (אותה) [אותם]. אבל אתם תצאו מהוכה. כמו שמפרש ואומר. חלליכם אשר שכחתם בתוכה [הטה הבשר] והיא הסיר ואתכם אוציא מתוכה. ואומר היא לא תהיה לכם לסיר ואתם לא תהיו וגו׳:

יתיר י

ממנה עד שנמות: (ה) כן אמרתם. ידעתי כי זאת אמרתם שירושלים הסיר ואתה הבשר ואני אומר לכם כי לחללים שנתתם בה היא לסיר שהם נעמרו בה אבל לכם לא תהיה לסיר לקלוט אתכם עד יום מיתה כי אתכם אוציא מתוכה: ומעלות רוחכם. השולה על דעתיכם (כוונ"ת סלנ"ם בלע"ז וואטר"ע סאלונע"ם): (ז) הוציא. כמו להוציא. ולשון כניתם הכתים כי כנלות תלכו החוצה והכניס

רש"י

רד"ק

שיניע זמנינו לבות ונפות בה: בנות. מקור כמו ביום עשות אלהים: (ה) ותשל. כן אמרתם. אמת אמרתם במשל הזה אשר אתם מושלים אבל לא כדבריכם על עצמכם ולא כאשר חשבתם כי מחשבותיכם אני ידעתים ידעתי שאתם חושבים באמרכם

חבשל הזה שלא תגלו מתוך ירושלם אלא המשל יהיה כמו שאומר כי חלליכם שהרבתם הם בשר והיא הסיר כי בתוך העיר שמכתם הם נקי ושמתם החללים בתוכה ככשר בתוך קלחת אבל לעצמיכם לא יהיה המשל כמו שחשבתם: ומעלות רוחכם אני ידעתיה. המחשבה העולי על רוחכם ונקראת מעלי ולרבות מעלות ופירוש ידעתיה כל אחת ואחת כהמעלות: (ו) הרביתם. והנה הולך ופרוש המשל: (ז) לכן. הנאיא פתוכה. מקור במקום אוציא כלומר נזרתי להוציאי אתכם מ׳ציר לא כאשר חשבתם שתהיו בתוכ׳ עד מותכם ולא תגלו ממנה:

מצודת ציון

יא (ג) הסיר. מקדמה כמו סיר בעים (לעיל מ׳): (ה) ותעול. עניו מניח: ומעלות. מלשון עליה: רוחכם. ענין ממשכ׳ ולבון: (ז) הוציא. כמו להוציא מן כמו מוליך׳:

מצודת דוד

סיר הזה עד נאד הכישול והוא ביום המיתה: (ד) לכן. סופיל וכן יאמרו בכתב עליכם כפוך למעליכם: הנבא וגו׳. כפל לדבר נזכר: (ה) ותעול. מנחת עלי רוחם הנכוסה: אשר. על מנני ירושלים: כן אמרתם. כדבר הזה לא כקרוב וגו׳ ממכשם שמם בית

ישראל ועל כני יהודה יאמר: ומעלות רוחכם. כ״ל לא כלבד ידעתי אתמיכם כי אם מחשבות רוחכם ידעתי מי כלל שלא ושכם: (ו) הרביתם. כ״ל וכעבור הדברים והמחשבות שהלה אמר שהשוכו שלא מנלו מן הסיר תיסיכו לעשות הרע ומרבו חלליכם בעיר הזאת ומלאתם החוצות חללים: (ז) לכן. כיוסיל וכן עשיתם לכן כה אמר ה׳ חלליכם וגו׳ כ״ל הכי פתה נאקיים אתכם שאתם הוא הסיר וגו׳ כי חלליכם אשר הנחתם בתוכה הנה הבשר דומה הסיר אל הסיר במשימים כה לא שבשר כי כן בשתם כה שני חללים: ואתכם. אל אליכם נזרתי להוליא מתוכה ואתכם אוליא מתוכה לולכם נולה ולא יקניים אתכם

פירוש ע"ם

פּוּן יְרוּשָׁלַיִם בִּיז מִיר וְעֶלְן שְׁטַארְבֶּן׃ (ד) לָכֵן הִנָּבֵא
עֲלֵיהֶם דָּרוּם זָאנ נְבִיאוֹת אוֹף זַיי זָאנ נְבִיאוֹת דוּ בֶּן
אָדָם׃ (ה) וַתִּפּוֹל עָלַי רוּחַ ה׳ אוּנ עָם הָט נִירוּט אוֹף
מִיר דָּר רוּחַ נְבוּאָה פּוּן נָאט אוּ הָט נִיזָאגְט צוּא
מִיר אַיידְ כֹּה אָמַר ה׳ זָאנ צוּ דִי מֵאנֶן פּוּן יְרוּשָׁלַיִם
אַזוֹ הָט גִּ ט נִיזָאגְט כִּי אַבְרֶהֶם בֵּית יִשְׂרָאֵל רִיכְט הָט
אִיר בֵּית יִשְׂרָאֵל נִיזָאגְט (דָּם דִּיא שְׁטָאט יְרוּשָׁלַיִם
אִיז דָּעָר טָאפּ אוּנ אִיר זָאגְט דָּאם פְּלֵייש) וַאֲבָל
רוּחֲכֶם אֲנִי יְדַעְתִּיהָ אוּנ דִי זַאךְ וָום זַייט אוֹיךְ אַיידְ
וְאַתֶּם הוֹצִיא מִתּוֹכָהּ אָבָּער אוֹיךְ זַייךְ הָאבּ אִיךְ נָאט

וְאֶתְכֶם הוֹצִיא מִתּוֹכָהּ׃ יח חֶרֶב יְרֵאתֶם
וְחֶרֶב אָבִיא עֲלֵיכֶם נְאֻם אֲדֹנָי יְהוִה׃
ט וְהוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מִתּוֹכָהּ וְנָתַתִּי
אֶתְכֶם בְּיַד־זָרִים וְעָשִׂיתִי בָכֶם שְׁפָטִים׃
י בַּחֶרֶב תִּפֹּלוּ עַל־גְּבוּל יִשְׂרָאֵל אֶשְׁפּוֹט
אֶתְכֶם וִידַעְתֶּם כִּי־אֲנִי יְהוָה׃ יא הִיא
לֹא־תִהְיֶה לָכֶם לְסִיר וְאַתֶּם תִּהְיוּ
בְתוֹכָהּ לִבְשָׂר אֶל־גְּבוּל יִשְׂרָאֵל

קדוּדָא וְיֵהְכוֹן אֲנָלֵי
מְנָוָה׃ ח מִן קֳדָם
דְּקָטְלִין בְּחַרְבָּא דְּחַלְתּוּן
וְדְקָטְלִין בְּחַרְבָּא אֵיתֵי
עֲלֵיכוֹן אֲמַר יְיָ אֱלָהִים׃
ט וַאֲנָלֵי יֵהְכוֹן מְנָוָה
וְאֶמְסַר יַתְכוֹן בִּיַד
נוּכְרָאִין וְאֶעְבֵּיד בָּכוֹן
פּוּרְעָנוּת דִּינִין׃
י בְּחַרְבָּא תִּתְקְטְלוֹן עַל
תְּחוּם אַרְעָא דְיִשְׂרָאֵל
אֶהְפְּרַע מִכְּכוֹן וְתִידְעוּן
אֲרֵי אֲנָא יְיָ׃ יא הֵיא לָא
תְהֵי לְכוֹן כְּדוּדָא בְּגַוָּהּ
צְתוּן תְּהוֹן בְּגַוָּהּ
כְּבִסְרָא דְּבִשִׁיל בְּגַו

נ״א ארציא

רש״י

ואין יורם את הכתים: (ח) חרב יראתם. כשפניתם למלך מצרים. כמה שנא׳ בצדקיה ויתרד בו [לשלוח מלאכיו] מצרים: (י) על גבול ישראל אשפוט אתכם. בסוף הגבול. והיא רבלתה ארץ חמת שהוא סוף של ארץ ישראל כמה שנאמר מלבוא חמת עד נחל מצרים. ששם שפט נבוכדנצר לצדקיה. כמה שנאמר ויתשש את המלך ויעלו אותו אל מלך בבל רבלתה בארץ חמת וידבר אתו משפטים: (יא) היא לא תהיה לכם לסיר ואתם תהיו בתוכה לבשר. פת׳ לשון לע״ז כ״א אילא״ נון אשמר״ד אבנ״ש אדול״א פורצ״ו

מהר״י קרא

(ח) חרב יראתם. כשפניתם למלך מצרים. כמה שנא׳ בצדקיה ויתרד בו [לשלוח מלאכיו] מצרים: (י) על גבול ישראל אשפוט אתכם. בסוף הגבול. והיא רבלתה ארץ חמת שהוא סוף של ארץ ישראל כמה שנאמר מלבוא חמת עד נחל מצרים. ששם שפט נבוכדנצר לצדקיה. כמה שנאמר ויתשש את המלך ויעלו אותו אל מלך בבל רבלתה בארץ חמת וידבר אתו משפטים: (יא) היא לא תהיה לכם לסיר ואתם תהיו בתוכה לבשר. פת׳ לשון לע״ז כ״א אילא״ נון אשמר״ד אבנ״ש אדול״א פורצ״ו

ואין יורם את הכתים: (ח) חרב יראתם. כשפניתם לעזרה למלך מצרים כמו שנאמר בצדקיהו ויתרד בו לשלוח מלאכיו מצרים (לקמן י״ז): (י) על גבול ישראל. בסוף הגבול והיא רבלתה תרקמת היא לגמוכי׳ שם נשפט לנקיהו כיד נבוכדנצר כמו שנ׳ כמ׳ (מלכים ב׳ כ״ה) שם מקט לת כניו שם נקר לת עיניו והוא סוף הגבול שנאמר במרגליס וכמה מקומות עד לבא חמת (כמדבר י״ג): (יא) לא תהיה לכם לסיר. המשמרת נתתיה על גמר ביטולס: ואתם תהיו בהוכה לבשר. שתוכו בתוכה ותשברו בתוכה

רד״ק

(ח) חרב יראתם. בצרי מן ולא ירא אלהים והם יראו חרב מלך בבל ושלחו למצרים לעזרה כמו שכתוב בצדקיהו ומרד בו לשלח מלאכיו מצרים להת לו סוסים ועם רב: וחרב אביא עליכם. אותה חרב שיראתם כמנו אותו אביא עליכם ולא יציל אתכם מלך מצרים: (ט) והוצאתי אתכם מתוכה. לא כאשר חשבתם שתהיו בתוכ׳ עד יום כוהכם: (י) בתרב תפולו. על גבול ישראל עם צדקיהו והוא ברבלת׳ בארץ חמת כמו שאמר וגם את כל שרי יהודה שחם ברבלתה וחמת גבול ישראל כמו שאמר מלבוא חמת ועד נחל מצרים: (יא) היא לא תהיה לכם לסיר. כמו שחשבתם שלא תצאו מהוכה: ואתם תהיו בתוכה לבשר. אבל לא כתוב במש כי אל גבול ישראל אשפוט אתכם ותהיו כבשר שמבשלים אותו והוא נמק בתוכו כמ״ש. בשר בתוך קלחת ושם בגבול ישראל יגיע זמן בישולכם וכן ת״י היא לא תהא לכין כדודא ברם אתון תהון בגויה כבשרא דבשיל בגו

מצודת דוד

בצמצום: (ח) חרב יראתם. ממהר מלך בבל ינקום וחרב מביא עליכם ממנו: (י) על גבול ישראל. סמיך לגבול יבמל מספוא מחכם והוא כדכלם בתרן ממש כמ״ש ויעלהו וגו׳ בדבלתה וגו׳ ויכתו מגן כבל את כי בדקיהו וגו׳ ומם כל מורי יהודה שחט מלך בבל ואת עיני לדקיהו מוך (ירמיה נ״ב): וידעתם. מה שדמו שהני כי בנתון בכלם גמול: (יא) היא. ירמזלים לא תהיה לעומתכם בסיר בהוכה בסוכה עד גמר הכישול כי לא תהיו כה עד יום כמיתה: ואתם. אבל אתם תהיו בתוכה דומה לבשר המלוכך בתוך הסיר כי בעת תהיו בעקים ובעשים אבל לא תמותו כה כי על

מצודת ציון

(ט) זרים. עמים נכרים: ששפטים. מבצע נמול: (י) על גבול. סמוך לגבול: (יא) אל גבול. כמו על גבול:

פירוש ע״ט

נוֹגֵר גֵּיוָעזִין מֶעֶן וְאֶל אַיִיךְ אוּם צִיהֶעֶן פּוּן אִיר׃
(ח) חֶרֶב יִירֵאתֶם פַּר דֶר שְׁוֶוערְד הָאטְ אִיר מוֹרָא וְחֶרֶב
אֲבִיא עֲלֵיכֶם נְאֻם אֲדֹנָי אֱלֹהִים אוּם דִי שְׁוֶוערְד וָעל אִיךְ
בְּרֶענְגֶען אוֹיף אַיִיךְ אַוּוי וְאָטְ נָאטְ דֶער הָאר׃
(ט) וְהוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מִתּוֹכָהּ אוּם אִיךְ וָעל אַייִךְ אוּים
צִיעֶן פּוּן דֶר שְׁטָאט אוּם וָעל אַייִךְ אִיבֶּר עֶנְטְפֶּעֶרֶן
אִין דֶער הָאנְט פּוּן דִיא פְּרֶעמְדֶע וְנָשִׂיתִי בָכֶם שְׁפָטִים
אוּם אִיךְ וָעל טָאן אִין אַייִךְ דִינְגִים פּוּן פּוּרְעָנְוּוֹת׃
(י) בַּחֶרֶב תִּפֹּלוּ דוּרְךְ דֶער שְׁוֶוערְד וָעט אִיר פַאלֶען
עַל גְּבוּל יִשְׂרָאֵל אֶשְׁפּוֹט אֶתְכֶם בַּיי דֶם כּוֹף גְּבוּל פּוּן
אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וְיָדַעְתֶּם כִּי־אֲנִי יְהוָה׃ יא הִיא
לֹא־תִהְיֶה לָכֶם לְסִיר וְאַתֶּם תִּהְיוּ בְתוֹכָהּ
רַבְלָת אֶרֶץ חֲמָת וָאם זִי אִיז דֶר סוֹף גְּבוּל פּוּן
אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל דְאַרְטָן אִיז זִי דְקִיהוּ גִימִשְׁפָּט גִיוָואדֶן
דֶעט סוֹף גְּבוּל פּוּן דִיא יִשְׂרָאֵל וָעל אִיךְ אַייִךְ

משפטין

אֶשְׁפֹּט אֶתְכֶם: יב וִידַעְתֶּם כִּי־אֲנִי יְהוָה
אֲשֶׁר בְּחֻקַּי לֹא הֲלַכְתֶּם וּמִשְׁפָּטַי
לֹא עֲשִׂיתֶם וּכְמִשְׁפְּטֵי הַגּוֹיִם אֲשֶׁר
סְבִיבוֹתֵיכֶם עֲשִׂיתֶם: יג וַיְהִי כְּהִנָּבְאִי
וּפְלַטְיָהוּ בֶן־בְּנָיָה מֵת וָאֶפֹּל עַל־פָּנַי
וָאֶזְעַק קוֹל־גָּדוֹל וָאֹמַר אֲהָהּ אֲדֹנָי
יְהוִה כָּלָה אַתָּה עֹשֶׂה אֵת שְׁאֵרִית
יִשְׂרָאֵל: יד וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר:
טו בֶּן־אָדָם אַחֶיךָ אַחֶיךָ אַנְשֵׁי גְאֻלָּתֶךָ

תרגום

דורא על תחום ארעא
דישראל אתפרע מנכון:
יב ותדעון ארי אנא יי
די בקימי לא הליכתון
ודיני לא עבדתון
וכנימוסי עממיא די
בסחרניכון עבדתון:
יג והוה כאתנביותי
ופלטיה בר בניה מית
ואשתטחית על אפי
וצוחית בקל רב ואמרית
קביל בעותי יי אלהים
גמירא את עביד עם
שארא דישראל:
יד והוה פתגם נבואה
מן קדם יי עמי למימר:
טו בר אדם אחך אחך
אנש קריבך וכל בית
ישראל

ת״א וכמשפטי הגוים. סנהדרין לט:

טהר״י קרא

בסו״ש שי״ס אלי״א אינ״ר: (יג) ויהי כהנבאי ופלטיהו בן בניה מת. רב ושמואל חד אמר לטובה וחד אמר לרעה. למאן דאמר לטובה. כי הא דאיסטנדורא דמישן חתניה דנבוכדנאצר הות שלח ליה מכל שבייה דאייתת לא כשדרית לי חד דקאי קמי. בעי לשדוריה ליה אחד מישראל. אמר פלטיהו בן בניהו אנן דחשבינון ניקום קדמך ועבדך ניזיל להתם. וקאמר נביא כי שעשה טובה כזאת בישראל ימות בחצי ימיו. ומאן דאמר לרעה כדכתיב *) והנה פתח היכל ה׳ בין האולם ובין המזבח כעשרים וחמשה איש אחוריהם אל היכל ה׳ וגו׳. ממשמע שנאמר ופניהם קדמה איני יודע שאחוריהם למערב אל היכל ה׳. אלא מלמד שהיו פורעין עצמן ומתריזין. וכן אמר נביא אדם שעשה כזאת בישראל ימות על מטתו. זהו לפי מדרשו. ולפי פשוטו. ויהי כהנבאי כשראיתי המראה האמורה למעלה ששה אנשים באים מדרך שער העליון אשר מפנה צפונה ואיש כלי מפצו בידו. ונצטוו על זקן בחור ובתולה טף ונשים להרוג למשחית. ויחלו באנשים הזקנים אשר לפני הבית כאשר נצטוו. דכתיב ומטקדשי תחלו. ויהי כהנבאי ופלטיהו בן בניה מת. והוא היה מאותם שהחלו להכות באנשים הזקנים אשר לפני הבית: כלה אתה עשה את שארית ישראל. בתחילה זקן ובחור ובתולה טף ונשים. ולאחר כן ויחלו באנשים הזקנים. ועכשיו בפלטיהו בן בניהו אומר הנביא. כלייה אתה עושה בכולם: (טו) אחיך. זה גלות יכניה: אנשי גאולתך. כתרגומו אינש קריבך. כמו ובא גואלו

*) עיין קידושין פ״ג

רש״י

כבשר בסיר ובתוך קלחת: אל גבול ישראל אשפוט אתכם. ולא בתוכה תמותו: (טו) אחיך אחיך. גלו׳ שומרון

מנחת שי

מקלה כוה אחד פנים: (יג) ובמשפטי. בכ״ס כוא״ו בתחילה: סביבותיכם עשיתם. ריב״ל רמי כתיב וכמשפטי הגוים אשר סביבותיכם לא עשיתם (לעיל ס׳ ה׳) וכתיב כאן עשיתם. כמתוקנים שבהם לא עשיתם כמקולקלים שבהם עשיתם סנהדרין בסוף פרק ח׳ דיני ממונות: (יג) ויהי כהנבאי. במקצת ספרים כ״י

רד״ק

דורא: (יב) וידעתם. או בהגיע משפטכם תדעו כי אני ה׳ כי כמו שגזרתי עליכם כן יגיע אליכם: וכמשפטי הגוים אשר סביבותיכם עשיתם. לעבוד אלהים אחרים כמו שהם עובדים ולשפוך דם נקי כמו שהם שופכים: (יג) ויהי כהנבאי. בכ״ף כאשר הייתי מתנבא ראיתי שמת פלטיהו בן בניהו: כלה אתה עושה. דרך שאלה ואעפ״י שאין בו ה״א השאלה כמו ארדוף אחרי הגדוד הזה אהה זה בני עשו והדומים להם וכה שצעק על מיתתו שראה והוא היה רשע לפי שראה מיתתו פתאום והוא היה מראשי העם חרד למיתתו אמר כי אולי יעשה תשובה והאל לא ענה לצעקתו דבר: (טו) בן אדם אחיך אחיך אנשי גאולתך. אמר שלשה פעמים לגלות בני גד ובני ראובן ולגלות שמרון ולגלות יהויכין וחזר וכללם וכל בית ישראל כלה. וסמך

מצודת ציון

(יג) אהה. הוא ענין לשון יללה: כלה. כמו הכלה כה״א התימה:
(טו) גאולתך. כן יקרא הקרוב על כי הוא הראוי לגאול נחלתו מיד

מצודת דוד

גבול ישראל בדבלה כאכן המת שם אשפוט אתכם משפט מות: (יב) וידעתם. אז תדעו אשר אני ה׳ כנאמן לבוא גמול על אשר לא הלכתם בחוקי: וכמשפטי הגוים וגו׳. לעבוד ע״ז כמותם:
(יג) כהנבאי. כאשר נבאתי הנבואה ההיא כי במראה הנבואה היה נראה לו כאלו מתנבא בדבר הזה וכאשר לוה לו המקום כמ״ש לעולה לכן הנבא עליהם וגו׳: ופלטיהו. הוא אחד מן השרים שעמדו בפתח השער: מת. מיתה פתאומית: ואפול וגו׳. להתחנן ולבקש רחמים: כלה אתה עושה. וכי אתה עושה כלה את השארית לבל יותר מי ועל שראהו מת פתאום והיה מראשי העם חשב שמא כן ימותו כולם: (טו) אחיך אחיך אנשי גאולתך. אמר שלש פעמים אחד נגד גלות אחרן וזבולון ואחר נפתלי בימי פקח בן רמליהו

פירוש ע״ט

משפטן אבר ניט אין ירושלים וועט איר שטארבן:
(יב) וידעתם כי אני ה׳ אונ איהר וועט דערנאך מאל
וויסן דאס איך בין גאט אשר בחקי לא הלכתם וואס איר
זענט ניט גיגאנגען אין מיינע גיזעצען אונ מיינע
משפטים האט איהר ניט גיטאן וכמשפטי הגוים אונ
אזוי ווי די משפטים פון די היידען וואס זענען ארום
איך האט איר גיטאן: (יג) ויהי כהנבאי אונ עס איז
גיוועזען ווייא איך יחזקאל האב נביאות גיזאגט איז
פלטיהו דער זון פון בניהו גישטארבען פלוצלונג

ואפל על פני בין איך גיפאלען אויף מיין פנים אונ
האב גישריגן מיט איין גרוס קול אונ האב גיזאגט
אהה אדני אלהים איך קלאג גאט דר האר טוסט דוא
דען איין פאר לענדונג אין דעם איבער בלייבונג
פון די ישראל (דאס דו וואלסט קיינעם ניט איבער
לאזען): (יד) ויהי דבר ה׳ אלי לאמר אונ גאט האט
צו מיר גיזאגט: (טו) בן אדם אחיך וגו׳ דוא בן
אדם דיינע ברידער דיינע ברידער די מאנין דיינע
קרובים אונ נאר דס גאנצי הויז גיזאגט פון די ישראל

דאס

וְכָל־בֵּית יִשְׂרָאֵל כֻּלָּהּ אֲשֶׁר אָמְרוּ לָהֶם
יוֹשְׁבֵי יְרוּשָׁלַם רַחֲקוּ מֵעַל יְהוָה לָנוּ הִיא
נִתְּנָה הָאָרֶץ לְמוֹרָשָׁה׃ יא לָכֵן אֱמֹר כֹּה
אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה כִּי הִרְחַקְתִּים בַּגּוֹיִם
וְכִי הֲפִיצוֹתִים בָּאֲרָצוֹת וָאֶהְיֶה לָהֶם
לְמִקְדָּשׁ מְעַט בָּאֲרָצוֹת אֲשֶׁר־בָּאוּ
שָׁם׃ יז לָכֵן אֱמֹר כֹּה־אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה
וְקִבַּצְתִּי אֶתְכֶם מִן־הָעַמִּים וְאֲסַפְתִּי
אֶתְכֶם מִן־הָאֲרָצוֹת אֲשֶׁר נְפוֹצוֹתֶם

ישראל כולהון דאמרין להון יתבי ירושלם אתרחקו מן קדם יי לנא יתיהבת ארעא למירתה׃ יא בכן כדנן אמר יי אלהים ארי ארחיקינון לביני עממיא וארי בדרתינון במדינתא ויהבית להון בתי כנשתא הנין לבית מקדשי ואינון בזעיר בדיורנא דאתגליאו להמן׃ יז בכן אמר כדנן אמר יי אלהים ואקריב יתכון מן ביני עממיא ואכנש יתכון מן

מדינתא

ת"א ה' אלהים . זעיר תריי : (מקדש מעט) . מגלה כט :

רש"י

וגלות יכניה: וכל בית ישראל. שהלכו בגולה: אשר אמרו להם. תשר חמרו עליהם יושבי ירושלים שלא גלו עם יכניה שהמלך עליהם וגדוכדנצר את נדקיהו ופתה הם מתחקים על מחיסם שגלו ומומרים עליהם רחקו מעל ה': (יא) למקדש מעט. לכתי כנסתת לתינוק יהכין הנין לבית מקדשת:

מהר"י קרא

הקרוב אליו: אשר אמרו להם יושבי ירושלם רחקו מעל ה' שהלכו להם בגלות בעונם: נתנה הארץ למורשה. שנשארו בה בתוכה: (יא) ואהי להם למקדש מעט. אלי [בתי] כנסיות

רד"ק

ענין זה למה שהיה אומר בעוד בת ציון הוא הזיר ואנחנו חשבר שהיו חושבי' שיהיו לעולם בתוכה והיו חושבים ואומר כנגד אותם שגלו. רחקו מעל ה'. אותם שגליהם רחקו מעל ה' כלומר מעל אדמת ה' שהיא אדמת הקדש כי לנו היא נתנה הארץ למורשה לנו ש"ת: מקדש מעט. פתיחת' כמו ושחטו השחט ואמר היא ואחר כן אמר הארץ הכנוי קודם הזיכרה כמו והראהו את הילד והדומים לו: (יז) לכן. כי הרחקתים בגוים. ואע"פ כן לא עזבתים אלא הייתי להם למקדש מעט בארצות אשר באו שם כלומר אם רחקו ממקדש ה' שהוא מקדש גדול שם בארצו אני אהיה להם למקדש מעט כלומר בבתי כנסיות שהם נועדים שם להתפלל אלי אני אשמע ושובע קולם ומצילם מיד אויביהם שלא יגשה בהם כלה ועוד אני עתיד לקבץ אותם כמ"ש בסמיך וקבצתי אתכם: למקדש מעט. פתח כי הוא סמוך למלת מעט כי מעט איננו תאר אלא שם כן מצאתיהו בקצת ספרים מדויקים ובקצת מצאתי קמץ אם כן מעט יהיה תאר ויש ויהיה להן בתי כנישתא וגו' כבעמיד: (יז) לכן. אבר כנגד עשרת השבטים שגלו התילה: וקבצתי אתכם. על גלות השבטים אשר זאת הנבואה לא על גלות בבל כי לאותן שהיו מבנים יושבי ירושלם בישר קבון גלותם ועוד

מצודת דוד

כמ"ם (כמ"ש ס"ו) ומחד נגד גלות מצרי עכ"ד הילכן כמים (נד"ם ס' ג') ומחד נגד גלות יהודה כימי יקוקים וכימי יקומיך : ובל בית ישראל בלה. סוף הגלות הכללי כימי סוסע כן מלאכי (ומ"ש י"ז):

אשר אמרו להם. תסר יושבי ירושלים מאמרו על כל מאמי הגלויות הכלה הוא הם רחקו מעל ה' ומקדשו והכליום למלוך ירחוקה ולא יבואם כהם מעתה וכל מ"י בכללה נתנה לנו למורשה ומחמת כפר כבולה עד עולם וה"ב במתים הם בלתם ולחומר הנשבים לכתם מחים ובחומר מיך מ"ב תלמך על מות המלכים הרשעים ההמה: (יז) לכן. כולילות מרים בלה מבעים מעתה ממוד להם כה אמר ה' עם כי הרחקתי' מעקדשי ומחלקם להיות גוזים בגויים ועם כי פזרתי' בחלות העמים מכל מקום מעתה אהיה להם למקדש מעט בתי כנסיות שבכל מקום אשר יבואו שם ויתפללו אלי ואשמע להם: (יא) לכן אמור. כולילות ומומרים בחלגלות הללו לאחיהם שבירושלם יאמרו להם כה אמר ה' וקבלתי וגו' ל"לכן אמור

פירוש ע"מ

וְדַאם מִיינְט עֲר דִי יִשְׂרָאֵל וּאם זָענֶן גִיגאנְגֶן אִין
גָלוּת) אֲשֶׁר אָמְרוּ לָהֶם יֹשְׁבֵי יְרוּשָׁלַם וָאם דִי זִיצֶער פון
יְרוּשָׁלַם וּם זָענֶן גִיט פֶּר טְרִיבֶן גִיוואָרֶן שֶׁפֶּעטֶער
פון זַיערֶי בְּרִידֶער וּם זָענֶן וּא פֶּר טְרִיבֶן גִיוואָן רֶן.
אוּג זָאגֶן צוּ זַיי רַחֲקוּ כְּעל ה' דָאר וַיילֶטעֶרֶם אַיך פון
נָאט אוּג זַיי בֵּית הַמִּקְדָּשׁ לְנוּ הִיא נִתְּנָה הָאָרֶץ
לְמוֹרָשָׁה דָען צוּ אוּנְז אִיז דָם לַאנְד גִינָעבֶן גִיוואָרֶן
צוּא אַיין יְרוּשָׁה הִיז אַייבִיג׃ (יא) לָכֵן אֱמֹר כֹּה אָמַר
אֲדֹנָי יְהוִה דְרוּם זָיג יְחַזְקֵאל אַזוֹ הָאט גִיזָאגְט גָאט דָר
הַאר (אויף דִי פֶּר טְרִיבֶּענֶי יִשְׂרָאֵל) וְקִבַּצְתִּי אֶתְכֶם וּוג
אוּג אִיך וָועל אַיין זַאמְלֶן פון דִי פֶּעלְקֶער אוּג
וָועל אַייך אַיין זַאמְלֶן פון דִי לָענְדֶער וּם אִיר זָענְט

בָּהֶם וְנָתַתִּי לָכֶם אֶת־אַדְמַת יִשְׂרָאֵל׃
יח וּבָאוּ שָׁמָּה וְהֵסִירוּ אֶת־כָּל־שִׁקּוּצֶיהָ
וְאֶת־כָּל־תּוֹעֲבֹתֶיהָ מִמֶּנָּה׃ יט וְנָתַתִּי
לָהֶם לֵב אֶחָד וְרוּחַ חֲדָשָׁה אֶתֵּן
בְּקִרְבָּם וְהֵסַרְתִּי לֵב הָאֶבֶן מִבְּשָׂרָם
וְנָתַתִּי לָהֶם לֵב בָּשָׂר׃ כ לְמַעַן בְּחֻקַּתַי
יֵלֵכוּ וְאֶת־מִשְׁפָּטַי יִשְׁמְרוּ וְעָשׂוּ אֹתָם
וְהָיוּ־לִי לְעָם וַאֲנִי אֶהְיֶה לָהֶם לֵאלֹהִים׃
כא וְאֶל־לֵב שִׁקּוּצֵיהֶם וְתוֹעֲבוֹתֵיהֶם

מְדִינְהָא דְאִתְבַּדְּרְתּוּן
בָּהֶן וְאֶהֱן לְכוֹן יָת אַרְעָא
דְיִשְׂרָאֵל׃ יח וְיֵעְלוּן
לְתַמָּן וְיַעְדּוּן יָת כָּל
שִׁקּוּצָהָא וְיָת כָּל
תַּעֲבָהָא מִנָּהּ׃ יט וְאֶהֱן
לְהוֹן לֵב דְּחִיל וְרוּחַ
דְּחִילָא אֶהֱן בְּמֵעֵיהוֹן
וְאֶעְבַּר לִבָּא דְרִשִׁיעָא
דְהוּא תַּקִּיף בְּאַבְנָא
מִבִּסְרֵיהוֹן וְאֶהֱן לְהוֹן
לֵב דְּחִיל קֳדָמַי לְמֶעְבַּד
רְעוּתִי׃ כ בְּדִיל דְּבְקִימוּ
יְהָכְנִין וְיָת דִּינַי יִטְרוּן
וְיַעְבְּדוּן יַתְהוֹן וְיִהְוֹן
קֳדָמַי לְעַם וַאֲנָא אֶהֱוֵי
לְהוֹן לֶאֱלָהָא׃ כא בָּתַר
פּוּלְחַן שִׁקּוּצַיהוֹן

מהר"י קרא
שבגלות שתן ששית *) לבית המקדש: (יט) והסירותי לב האבן. לב הרשע שהוא קשה: ונתתי לכם לב בשר. לב רך ונח ליכנע: (כא) ואל לב שיקוציהם. אשר הלך לבם עד עכשיו כבר שבת וביטלתי. שהרי כבר נפרעתי מהם, הה"ד דרכם בראשם נתתי. דרכיהם הרעים חיזרתי על ראשם:

נ"א חדש נ"א בקרבכם

*) מוני ל"ל שניות וכן מצינו בד' יונתן

רש"י
(יט) לב בשר לב רך ונוח ליכנע: (כא) ואל לב שקוציה' וגו'. ותוסיף לסבר מל כל מקן ותועבה לכם הולך שמשלחו

רד"ק
שאמר כן העמים מן הארצות ועוד שאמר ונתתי להם לב חדש ורוח חדשה ולא חיה כן לעולי בבל: (יח) ובאו שמה. נחלקת הכלה בברהא וכן ויצא נח ואינון עשרה בשעתא: את כל שקוציה. השקוצים ותתועבות שעשו בה תנוים והם שקוצי עכו"ם כי בידם תחיה בבא הגאולה וימצאו השקוצים בה והיא נשחת' כי עליו נאמר גם כן ולחת שקוץ משומם: (יט) ונתתי להם לב אחד. שיהיה להם לב אחד לירא את ה' לא יהיה עוד לבם פונה אל התועבות אלא לבם יהיה מיהד לאל לבדו וי"ת לב דחיל: לב האבן. חזק כאבן מלקבל תוכחות טוסר: לב בשר. כי הבשר הוא רך ויהיה לבם רך לקבל המוסר והרגש יונתן ואתבר לבא דרשיעא דהוה תקיף כאבנא וגו' כבעמוד.

(כ) למען. מבואר הוא: (כא) ואל לב שקוציהם. ואל אשר הם

בירושלם עתה שהולך לבם ללב שקוציהם ותועבותיהם: דרכם בראשם נתתי. כלומר אשיב גמולם בראשם ופי' לב שקוציהם

מצודת ציון

י"נ): (יח) שקוציה. עניין תעוב ומשוס: (כ) למען. מגיעו כמו כמוהן וכן למען יקדשו (לעיל ו'): (כא) לב. מחיצות הלבב

מצודת דוד

(יט) לב אחד. כ"ל לא יהיה עוד לבם מלוא ומפוסף להמרות בה: לב האבן. לב קשה כאבן: מבשרם. כ"ל מנופש: לב בשר. כ"ל מעופש. רך כנגד כ"ל מוכנעו ונוח: (כ) למען. בשביל שילכו בחוקותי ויעשו מפסקי כלכם ועשו אותם: והיו לי לעם. להמרות כי ולכמוך מלותי: ואני אהיה להם לאלהים. להיות ונהוגים אותם: (כא) ואל לב וגו'. כ"ל מבל המעשים הרבעים בעמלים מיוחסים מבר לבם הולך על תוכיות המקולים והמועבות בה שעולם לבעם כעשים בה ומתם

לקוטי יקרים

(יט) וְנָתַתִּי לָהֶם לֵב בָּשָׂר. הקב"ה נאמר איך יעל נעבין היא יהדין אחרית פון קלייש. אוויי"ב האירע. דר מדרש נאמר הקב"ה האם איינעמעיילט דיא ווענם אין פיל אקליכטן. יעדער מייל ווען הם איין אנדער לופט. נופש לופטן אוז שלעכטע לופטן. פון דעמטוועגען ניפאלם צו יעדער בעמנוש דער לופט פון זיין ארם נים ער ווארגם אויף אים. ריש ילקיש איז גיוועסן אוז האם גיולדוגט הורה אין אגאם פון סברייה. דענען ארויס נעגאנגען צוויי וויבער פון סברייה. הם איין אשה ניזאגם צו די אנדערע נעלויבם איז הקב"ה מיר ווענן שוין ארויסגענגען פון ווענ אף טוען פון דאם שמייערקייט אוז אלי תועבות פון אף דעם לאנד: (יט) ונתתי להם לב אחד אוז ווען נעבען צוא אונטער טענינ וועדין פר מיר: (כ) (אוז דאם ווען) למען בחקותי פגייש עם זאל זיין נדינג צוא אונטער טענינ וועדין פר מיר: (כ) (אוז דאם ווען) למען בחקותי ילכו פון ווענען נייא זאלין זיין אין מיינע גינעט אוז זאלין היטין מיינע משפטים אוז זאלין נייא בוען והיו לי לעם אוז נייא זאלין זיין צוא מיר צוא איין פאלק אוז איך ווע זיין צוא נייא צוא איין נאט: (כא) ואל לב שקוציהם

לְכֶם הֹלֵךְ דַּרְכְּכֶם בִּרְאִשָׁם נָתַתִּי נְאֻם
אֲדֹנָי יְהוִה: כב וַיִּשְׂאוּ הַכְּרוּבִים אֶת־
כַּנְפֵיהֶם וְהָאוֹפַנִּים לְעֻמָּתָם וּכְבוֹד
אֱלֹהֵי־יִשְׂרָאֵל עֲלֵיהֶם מִלְמָעְלָה:
כג וַיַּעַל כְּבוֹד יְהוָה מֵעַל תּוֹךְ הָעִיר
וַיַּעֲמֹד עַל־הָהָר אֲשֶׁר מִקֶּדֶם לָעִיר:
כד וְרוּחַ נְשָׂאָתְנִי וַתְּבִאֵנִי כַשְׂדִּימָה אֶל־
הַגּוֹלָה בַּמַּרְאֶה בְּרוּחַ אֱלֹהִים וַיַּעַל

לְכוֹן הַלִּיךְ אוֹרְחָיִן דִּילְכוֹן בִּישַׁיָּא יְהַבִית אֲמַר
יְיָ אֱלָהִין: כב וּנְטָלוּ
כְּרוּבַיָּא יָת גַּפֵּיהוֹן
וְגַלְגַּלַיָּא לְקִבְלֵיהוֹן וְיֵקָר
אֱלָהָא דְיִשְׂרָאֵל עֲלֵיהוֹן
מִלְעֵילָּא: כג וְאִסְתַּלֵּק
יְקָרָא דַיְיָ מִן גּוֹ קִרְתָּא
וּעְרָא עַל טוּר וְיָתָא
דְמִמַּדְנַח לְקִרְתָּא:
כד רוּחָא גְּטָלַתְנִי
וְאֵבִילַתְנִי לְמָתָא דִּי בַּגְלוּתָא
אַרְעָא כַּשְׂדָאֵי לָוַת בְּנֵי
גָלוּתָא בְּחֶזְוָא בְּרוּחַ
נְבִיאוּתָא דִי שְׁרָת עֲלַי וְסַלֵּק

רש"י

כיולני לבם חלוק לשני לבבות כמו שאמר אליהו לעובדי הבעל עד מתי אתם פוסחים על שתי הסעיפים והנה לבם חלוק והולך הרצון אחר שקיבלתם יותר: (כב) וישאו. כבר פירשנו הענין: (כג) ויעל. כי משער בית ה' נסע אל תוך העיר ואמ לא נזכר ויעל תוך העיר אלא ועמד על ההר אשר מקדם לעיר והנה הוא מסלק בין העיר ושב לו אל מקומו השמים ומי' מגל תוך כי למעלה מהארץ ראה אותו כמו שאמר וירומו בן הארץ לעיני והוה הר הזתים שהוא למזרח העיר וכן ת"י ושרא על טור זיתא: (כד) ורוח נשאתני. במראה אלהים. להודיע כי ההליכה לירושלם והשיבה לכבל לא

מהר"י קרא

(כב) ורוח נשאתני. לאחר שראיתי כל המראה הזאת הכתובת למעלה היא דומה בעיני באילו רוח נשאתני והחזירני חלילה כשדימה אל כל הגולה. ולא שהיה מעשה בפש. אלא במראת ברוח אלהים. ולאחר כן נסתלק מעלי המראה אשר ראיתי:

מצודת דוד

הלקם כי גמול דרכם תתן בדרכם ויגלו ממנה למקום מושב: (כב) וישאו הכרובים. כלימו כמ"ש לסמלק מן המקום ההוא לעומתם. לנוסעת הכרובים כשוב להם: עליהם. על הכרובים: (כג) ויעל. לסמלק מעל תוך העיר: על ההר. הוא הר הזתים הנזכר במוסף לעיר: (כד) ורוח. ענין הכלוסה לקחני מבם והביאתני על ארץ כשדים: במראה אלהים. במ"ש הנזכר בלה לי בלוי הביאתי על ארץ כשדים כי בחמת שם היה בכל מחחלה בלחם בו בחזלה הכתובה בלוי בא לירושלים כמ"ש ותבא אותי ירושלימה במלוכת אלהים (לעיל מ') ושתה נלחם לו בחזלה הכתובה בלוי מזר למקומו: ויעל מעלי. ומו בסלק מעלי במראה

מצודת ציון

ועיקרו יקרא לג וכן בלב יש (משלי ט"ו): נתתי. כמו לתן כי דבלי הכלוסה בכולה בלוי בלא בעבה': (כג) ויעל. בסלק: (כד) נשאתני. ענין נקיפ' כמו כי יבא בדבה (מהלים כ"ד):

פירוש ע"מ

שקוציהם (אוג דיא דאיגע ליית וואם זענען איבער גיבליבן אין ירושלים אוג זענן נאך נית פר מרידן גיוואָרן) אוג ווייער האָרץ ניית נאך נאך דיא אום ווערדינע אוג מיאוסע הייִדנישע געזעצן צו דינן ווי דרכם ברשם (בדאס איך נאט גיבעבן ווייער ווע אין ווייער קאפ (בלומר צוא ווייער קאפ וועט עם אוים ניין נאם אדני אלהים אזוי ואנט נאט דער האר: (כב) ויגשאו הכרובים את כנפיהם האבן די כרובים אוף גידרוקט ווערע פליגל צוועק פליגן פון דעם ארט אוג די אופנים האבן זיך אוף גיהובן צו אנטקענן ווי ובבוד אלהי ישראל עליהם אוג דער כבוד פון דעם נאט פון דיא ישראל איז גיוונן איבער ווייא פון אובן: (כג) ויעל כבוד ה' וגו' וגו נאטם כבוד איז אוף גינאנגן פון אפ ין מיטן שטאט אוג האט זיך גישטעלט אוג גירוגט אוף דעם בארג וואס איז פון מזרח ניית צו דער שטאט ירושלים: (כד) ורוח נשאתני וגו דר וויגט פון נאט הט מיך אוף גיהובן אוג הט מיך גיבראכט אין כאלדע כשדים בקבל צוא דיא הגולה במראה ברוח אלהים אין דעם ועהונג פון

דעם

מֵעָלַי הַמַּרְאָה אֲשֶׁר רָאִיתִי: כה וָאֲדַבֵּר
אֶל־הַגּוֹלָה אֵת כָּל־דִּבְרֵי יְהוָה אֲשֶׁר
הֶרְאָנִי: יב א וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֵלַי
לֵאמֹר: ב בֶּן־אָדָם בְּתוֹךְ בֵּית־הַמֶּרִי
אַתָּה יֹשֵׁב אֲשֶׁר עֵינַיִם לָהֶם לִרְאוֹת
וְלֹא רָאוּ אָזְנַיִם לָהֶם לִשְׁמֹעַ וְלֹא שָׁמֵעוּ
כִּי בֵית מְרִי הֵם: ג וְאַתָּה בֶן־אָדָם עֲשֵׂה
לְךָ כְּלֵי גוֹלָה וּגְלֵה יוֹמָם לְעֵינֵיהֶם וְגָלִיתָ

מהר"י קרא

יב (נ) כלי גולה. חבית וכפוח"ן: אולי יראו. מה שהעשה בפניהם מורה לות לבית ישראל שכיולכים שיעשו כן ולא יעשרכו ללום בלך בגומת על נבי קרקע והחללים נכנסים בתוכו והם לא שמעו לו והוגלרכו לכך והוא הכתוב בספר קיות ויגרם בהלך ביני (חיכה ג') במדרש קיות: וגלה

רש"י

יב (נ) כלי גולה. כלי לחתות ומקידה קטנה ללום כה ראו ולא שמעו דברי תוכחתיך ובאילו לא שבעני עדי מהוזקים ידי הנשארים בירושלים שהיו שולחים להם בניאיהם וקסבים כי לא יגלו הנשארים ושבעיהו הנחלבי ששלח ספרים אל כל העם אשר בירושלם להבטיחם על שקר: (נ) ואתה בן אדם עשה לך. הקן לך כלי גולה והם בקל ותביטל וכום ובד וקבדה והעשה זה לאות שכן יגלו יושבי ירושלים ותשיאה זאת לעיני בני הגולה שמבטיחים על שקר יושבי ירושלים לאמר שלא יגלו: וגלה יומם. בן היות השמש על האר ן יקרא יומם אבל יום כולל פעמים היום והלילה ועוזהו שכי דברים האחד לגלות מבקום למקום באותה העיר שהיה יושב בה עם בני הגולה

מצודת דוד

לאברהמיהו: (כה) אל הגולה. אל מכני הגולה לעמען ישלמו הדברים לקרוביהם לילוכלים: את כל דברי ה' וגו'. כל הדברים אשר שמעו. מלדברי הנביא המוזיכים: (ג) כלי גולה. כלים כמיוחדים למכני גולה וכם מרמיל וכד וקערה וכדומה: וגלה יומם. בשלם

מצודת ציון

יב (כ) המרי. מעין מכד ומיזוב:

כלומר עכשו הסבים בלו מוכח לילוכלים במלחמה הבאולה: לחם. מכל מיני לחם שיהיו לחמות להם ומיכם רוצים ל"ל הלא בעיניהם לאו נלוים מן המלן ולא לקחו מוסר: ולא שבעו. מלדברי הנביא המוזיכים: (ג) כלי גולה. כלים כמיוחדים למכני גולה וכם מרמיל וכד וקערה וכדומה: וגלה יומם. בשלם

לקוטי יקרים

בְּזֹאת צוה הַלְּמֵד מאר וְלֹא פַּאֲרְשַׁיֶיקטו נים. הֵם דר הַלְּמֵד בְּזֹאת וייל איך בין פַּאֲרְבְּרֵיבן מן טיין אָרט. הֵם רבי יוסי בְּזֹאת צוה הַלְּמֵד מן וועלקען אָרט בְּזֹאת. האט דר הַלְּמֵד בְּזֹאת איך בין מן גוט מן דעם אָרט. האט רבי יוסי בְּזֹאת צוה הַלְּמֵד וני איז דר לוסט מן דעם אָרט. האט דר הַלְּמֵד בְּזֹאת או אקנד ווערם דאדטין ניכארין פארקנעט קען אפיית מים דעם ואפט מן אוכצייטיגע ניינבריטין אוז מים דעם פייג בעשפירם טען דעם כוח מן דעם קוד דיא פלינען ואלין נים קענען לכערין ניין כוח. מן דעסטוועגן וואהנען דארטין בעטשטין. אוז אז דר הַלְּמֵד איז נקטכען הם ער נים נעקומען פארקאנן דעם פרישטן לוסט. ניייל ער איז כים אים נים נעוואהנט בְּזֹאת. האט רבי יוסי בְּזֹאת נכלויבט איז הקב"ה וואס ער האט נעמאכט יעדער אָרט זאל האבין חן בייי די כענטשין וואס וואהנען אוף אים:

(נ) וְאַתָּה בֶן עֲשֵׂה לְךָ כְּלֵי גוֹלָה וגו'. כיד זעקן אין דעם קפיטול הם הקב"ה גיכאטין צוא נביא יחזקאל ער זאל מאכן פַּאר די יודין עסלבע עַרְלֵי וַאבן. וויייל בית כְּרֵי הַבָּה. וייא וָאוארום וייא וָענין אַיין וויידער שְׁפֵּעניג הוז גיזינד: וְרַהיינו אין קריגיל צוא טרינקן ער פון אוג אַיין כְּלֵי צו קְנַעטן אין איר טייג פון אין סיכן וועגן דם

לָךְ טֵנֵי גָּלוּתָא וּנְלֵי בֵּיתֵם לְעֵינֵיהוֹן וְתִנְלֵי מֵאֲתָרָךְ לַאֲתַר אָחֳרָן לְעֵינֵיהוֹן דְּחָלִין אֲבָל עַם סָרְבָן אִנּוּן׃ ד וְתַפֵּיק מָנָךְ כְּמָנֵי גָּלוּתָא בֵּיתֵם לְעֵינֵיהוֹן וְאַתְּ תִּפּוֹק בְּרַם שְׁצָא לְעֵינֵיהוֹן כְּמִפְּקָנֵי גָּלוּתָא׃ ה לְעֵינֵיהוֹן חָתַר לָךְ בְּכוֹתְלָא וְתִפּוֹק בֵּיהּ׃ ו לְעֵינֵיהוֹן עַל כְּתֵפָךְ תִּשָּׂא בַּעֲלָטָה

מִמְּקוֹמֵךְ אֶל־מָקוֹם אַחֵר לְעֵינֵיהֶם אוּלַי יִרְאוּ כִּי בֵית מְרִי הֵמָּה׃ ד וְהוֹצֵאתָ כֵלֶיךָ כִּכְלֵי גוֹלָה יוֹמָם לְעֵינֵיהֶם וְאַתָּה תֵּצֵא בָּעֶרֶב לְעֵינֵיהֶם כְּמוֹצָאֵי גוֹלָה׃ ה לְעֵינֵיהֶם חֲתָר־לְךָ בַּקִּיר וְהוֹצֵאתָ בּוֹ׃ ו לְעֵינֵיהֶם עַל־כָּתֵף תִּשָּׂא בָּעֲלָטָה

רש"י

יומם. מיום אל יום שנים שלמה ימים נהוג בעלמך כאלם המכין עצמו לגלות שירלו כני הגולה ויטלטלו מה מטמיך ואתה תניד להם שמימן הוא לגלותם ועמו ויטלחו להם אלו את אלוחיהם וקרוביהם אמר שם כלל אמר ישמעו מפיך וכן כל יומם שנאמרו לשון יום יום הוא דבר המוכן ימים רבים כך שמעתי ממשו של רבי מנחם ואמת דבריו: אולי יראו. אמת יכינו (מפעלכרות"ם בלע"ז). אכספעריומנט בלשון אכסנו ויוצרין עם בעלאכטענן): כי בית מרי הוה אמת: (ד) כמוצאי. (קומ"ל מיסוא"ם בלע"ז. קמ"ס מיסוע"ם כל"ל ויש ליין מוים נאנ לוים גאנג. ר"ל שהוא עם דבר): (ה) חתר לך בקיר. סימן לגלות שיהא דרך מחתרת אמר: כי ירים לנשוא כפרסמיא. מפני הכפדים: (ו) בעלטה תוציא. לכסותך תוציא את כליך:

מהרי"ו קרא

מעשה משם וישובו מדרכם הרעה: (ה) לעיניהם חתר לך בקיר. אות היא לצדקיהו שיהתרו לו בקיר. ויברח דרך

רד"ק

ויצאו לילת מן העיר: (ד) והוצאת. כליך ככלי גולה. כמו שמוציא אדם כלי גולה שקו בכתפו ומקלו בידו: כמוצאי גולה. כמו שיצא אדם בגולת סר חשף. כמוצאי. שם כמו מוצאו בקר וברב והאחד כמוצאי מים: (ה) לעיניהם. והוצאת בו במקום תחירת הקיר תוליך כליך ר"ל שיהיה תחור מקום צר ויוציא בו כליו ואחר כך יצא הוא: (ו) לעיניהם. בעלמה. לכסותך פניך

מצודת ציון

(ה) חתר. ענין מחירה וכן חפר לו בקיר(ליל ח'): בקיר. כמ"ש: (ו) בעלמה. ענין חושך כמו בעלטה היה(כמלכי ט"ו): מושא:

מצודת דוד

כיום תהיה גולה לעיניכם ותוכך ומפרש לך יהיה הגלות ואמר בתהיה גולה ומופתך מתקומך אל מקום אחר כ"ל תכיהו אל בית אחר כאלו הטומד ממקמך והוא לרמוז על גלות יהושלים כאמר יפקד עונך: אולי יראו. כ"ל אולי יתנו לב אל מה שיגלו כמו כן: בית מרי הבמה. ואומר מקבלים הוכחת הנביא כפשוט ובלומר לפי עמה כלומר כזה אולי תועיל זה ואם לאו אכל אכזריות אחרת ובלומדים אמלא לאמרו כ"ל אולי אמם יקחו מוסר ויכנע לכלכה: (ד) והוצאת כליך. כלי הגולה שתעשה אולי אעשה היום לעיניהם כמו שמעשים כלי גולה כ"ל בענין דרך הולמת כלי גולה: ואחה תצא. כ"ל אתה בזוי כאלו ממקומך אל מקום אחר: כמוצאי גולה. כדרך היולאים לגולה בהילאיה אף בלילה ולא ישחתו מך יקיר היום: (ה) חתר לך. אמשך לך מחירה בקיר בהית ובדך צו יוליא אם עלמו ובוא לבמו אל לבקים לילה. מן בעיר דרך אמשך: (ו) על כתף השא. אם כלי הגולה ואמעלטו פוליא: בעלמה תוציא. בלילה אמשך כדי שלא יכירו אותך

פירוש ע"ט

דִּי יִשְׂרָאֵל וְאִם זְעִירִין אֵין יְרוּשְׁלַיִם וְעָלַיִן זִיךְ אוֹךְ מַאכְּעַן אַוְעַקְגָעָ בְּלִים אַז זַיִיא וָעָלַיִן נַיִין אִין גָּלוּת אַרַיִין) וּבְלָה יוֹם לְעֵינֵיהֶם אוֹב וְוָעָר פַּר טָרִיבְּן בַּיי טָאג פַּר זַיְיעָרָע אוֹגֶן (קְלוּמֶר מַאךְ דִּיר דִּי בְּלִים זַיי אַלָע זָאלָן זָעהָן נָכְּיִיךְ וִוי דוּא נְרַיימְסְט דִּיךְ אִן צוּ גֵּיין אִין גָּלוּת) וְנָלִית מִמְּקוֹמְךָ אוֹב דוּא זָאלְסְט פַּאר טְרַיבְּן וָועָרְן פּוּן דַיין אָרְט צוּ אַיין אַנְדֶער אָרְט פַּר זַיְיעָרֵי אוֹגֶן אַלֵי יִרְאוּ מַאמָער וָועלֵין דִי יִשְׂרָאֵל פַּר שְׁטַיְיגֶן נְראַם דוּ טוּסְט עָם פּוּן אַיין סִימָן וָועָרְן אוֹב וָועלֵין בָּעסֶער וָועָרְן) כִּי בֵית מְרִי הֵמָּה וְואַרוּם זַיי זָענֶען אַיין זְוִידֶער שְׁפָּעניג הוּז גַיזִינְד׃ (ד) וְהוֹצֵאתָ כֵלֶיךָ אוֹב דוּ זָאלְסְט אוּיס זַיְיעֶן דַיינֶע בְּלִים אוֹב וִוי מָען זַיכְט אוֹם דִי גָּלוּת בְּלִים אוֹב זָאלְסְטוּ מוֹרֶן בַּיי טָאג פַּאר זַיְיעָרֵי אוּגֶן וְאַתָּה תֵּצֵא בָּעֶרֶב לְעֵינֵיהֶם אוֹב דוּא זָאלְסְט אוּיס וְוַיידֶער אַרוּם נַיין אוֹף דֶר נַאכְּט אוֹיף פַּאר זַיְיעָרָע אוּגֶן פּוּן דַיין אָרְט אִין אַיין אַנְדֶער אָרְט אַרַיין אוֹם גִיצוּגֶן צוּ זַיין אִין גָּלוּת אַרַיין׃ (ה) לְעֵינֵיהֶם חֲתָר לְךָ בַּקִּיר פַּאר זַיְיעָרָע אוּגֶן גְּרַאב דִיר אוֹם אִין דֶר וָואנְט פּוּן דַיין הוּז אַיין לָאךְ אוֹב זָאלְסְט אַרוּם נַיין דוּרְךְ דָעם לָאךְ׃ (ו) לְעֵינֵיהֶם עַל כְּתֵף תִּשָּׂא פַּאר זַיְיעָרָע אוּגֶן זָאלְסְטוּ מְרָאגֶן דַיינֶע בְּלִים אוֹף

תּוֹצִיא פָּנֶיךָ תְּכַסֶּה וְלֹא תִרְאֶה אֶת־
הָאָרֶץ כִּי־מוֹפֵת נְתַתִּיךָ לְבֵית יִשְׂרָאֵל׃
ז וָאֶעֱשׂ כֵּן כַּאֲשֶׁר צֻוֵּיתִי כֵּלַי הוֹצֵאתִי
כְּכְלֵי גוֹלָה יוֹמָם וּבָעֶרֶב חָתַרְתִּי־לִי
בַקִּיר בְּיָד בָּעַלְטָה הוֹצֵאתִי עַל־כָּתֵף
נָשָׂאתִי לְעֵינֵיהֶם׃ ח וַיְהִי דְבַר־יְהוָה
אֵלַי בַּבֹּקֶר לֵאמֹר׃ ט בֶּן־אָדָם הֲלֹא
אָמְרוּ אֵלֶיךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל בֵּית הַמֶּרִי
מָה אַתָּה עֹשֶׂה׃ י אֱמֹר אֲלֵיהֶם כֹּה
אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה הַנָּשִׂיא הַמַּשָּׂא הַזֶּה
בִּירוּשָׁלַם וְכָל־בֵּית יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר־

תרגום

כְּתִפְּא תִּטּוֹל בְּקִבְלָא
הִפּוֹק אַפָּךְ תְּכַבֵּי וְלָא
תֶּחֱזֵי יַת אַרְעָא אֲרֵי אָת
יְהַבְתָּךְ לְבֵית יִשְׂרָאֵל׃
ו וְאַעְבֵדִית בֵּן כְּמָא
דְאִתְפַּקְּדִית מָנֵי אַפֵּקִית
כְּמָנֵי גָּלוּתָא בְּיוֹמָם
וּבְרַמְשָׁא אֲתַחֲתֵית לִי
בְּכֹתְלָא בְּיַד בְּקִבְלָא
נַפֵּקִית עַל כְּתֵפָא נְטַלִית
לְעֵינֵיהוֹן׃ ח וַהֲוָה פִּתְגָמָא
גְּבוּאָה מִן קֳדָם יְיָ עִמִּי
כְּצַפְרָא לְמֵימָר׃ ט בַּר
אֱנָשָׁא לְמֵימָר׃ לָךְ
בֵּית יִשְׂרָאֵל בֵּית סָרְבָנָא מָא אַתְּ עָבֵיד׃
י אֱמַר לְהוֹן כִּדְנָן אֲמַר
יְיָ אֱלָהִים עַל רַבָּא מַטְל
גְּבוּאָתָא הָדָא בִּירוּשְׁלֵם
וְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל דְּאִינוּן

יב (ט) בית ישראל בית כפרי המרים כמבואר׃

מהר"י קרא

שער בין החומיות׃ (ו) פניך תכסה ולא תראה את הארץ. אות הוא לצדקיהו במה שנא׳ ואת עיני צדקיהו וגו׳׃ (י) הנשיא המשא הזה בירושלם. המשוחה אשר עשיתי אות ובושת הוא

רש"י

(ז) כלי הוצאתי ככלי גולה יומם. יום יום הייתי מרמה להם שמי מתין לעצמי כלי גולה׃ (י) הנשיא

רד"ק

בלא נר כאדם שיש לו כשת בצאתו ולא ידצה שיראהו בני אדם׃ ולא תראה את הארץ. על דרך בושנו פאר כי עובנו ארץ׃ (ו) ואעש. ביד לא בכלי ברזל שחותרים בו כדי שלא ישבשו קולו וכבו כן כאדם היוצא מתאם בחשוון שאין לו פנאי לקחת כליו כן צדקיהו ושריו כשראו שרי מלך בבל ברחו ביד

מצודת דוד

כדרך שלכלי גולה: פניך תכסה. כלומר הסוה להכלמת פניו: ולא תראה. כי בכלל הסניים יכוסה הפנים ולא יכלה דכר: כי מופת. כ"ל עשה כן כי לוקך נתתי למופת לבית ישראל כמו שעשיתי אתה מכאן גולים כן יגלו הם. ויעשו כמו שעשיתי: (ו) ככלי גולה.

לקוטי יקרים

אֲשֶׁלְעָכֶם וְיֵיל הַקב"ה אוֹף אַיְיךְ בְּרַיְינְגִין. צוּ וַיְיזִין אַז אַלֶע פַּיְינְשְׁטִין פוּן דֶער וָועלְט קֶענֶען נִים עֶנְדֶערִין דֶעם וַויילֶען פוּן הַקב"ה אוּן קֶענֶען נִים פַּארְגֶעלְטִין הקב"ה נְאָל גִים קֶענֶען קֵאֲהֶן וָום עֶר וַויל קֵאֲהֶן. נָאךְ אֲמֶעס אִיז דֶרְיבֶּער וָאנֶם הקב"ה פֶּרְיֶיבֶּר דִי שְׁלֶעכְּטֶם וָום עֶר וַויל קֵאֲהֶן. וַיל הקב"ה וַיל קֵאֲהֶן בְּרַיְינְגֶען דִי שְׁלֶעכְּטֶם אֶר וַיל נָאר כֶּען וָאל קֵאֲהֶן תְּשׁוּבָה אוּן דִיא שְׁלֶעכְּטֶם נְאל גִים קִיכְּטֶן. דֶרְיבֶּער וָאם הקב"ה גִיזוּנְט דִיךְ דֶעם נָבִיא יְחֶזְקֵאל וָואם עֶם וָועם זַיין מִים דִיא יִודֶן אוּיב זַייא וָועלֶן גִים תְּשׁוּבָה קֵאֲהֶן׃

פירוש ע"ט

דַיין אַקְסִיל בֶּעֲלָטָה הוֹצִיא אִין דֶער פִּינְסְטֶער וְאַלְסְטוּ אוּם צִיעֶן דַיינֶע כְּלִים תַּכְסֶה פָּנֶיךָ דַיין פָּנִים וְאַלְסְטוּ צוּא דֶעקֶן אוּן וְאַלְסְטוּ נִיט זְעהֶן דָאם לַאנְד (אוּן דְרוּם וְאַלְסְטוּ דָאם אַלֶע טוּען) כִּי מוֹפֵת נְתַתִּיךָ לְבֵית יִשְׂרָאֵל וָוארוּם אִיין צֵייכֶן הָאב אִיךְ דִיךְ גִיגֶעבֶן צוּם הוּז גִיזִינְד פּוּן דִי יִשְׂרָאֵל דָאם וַייא וָועלֶן אוֹךְ אַזוֹ טוּען אַזוֹ וַויא דוּ טוּסְט׃ (ז) וָאֶעֱשׂ כֵּן כַּאֲשֶׁר צֻוֵּיתִי הָאב אִיךְ יְחֶזְקֵאל אַזוֹי גִיטוּען אַזוֹ וַוי דִיא כְּלֵי גוֹלָה בֵּיי טָאג יְעֶנֶרֶב חָתַרְתִּי לִי בַקִּיר בְּיָד אוּנ אוֹף דֶעם פִּינְסְטֶערְנִיש הָאב אִיךְ אוּם גִיצוֹגֶען אַזוֹ וַוי דִיא כְּלֵי גוֹלָה בֵּיי טָאג יְעֶנֶרֶב מִיט מִין הָאנְט בָּעֲלָטָה הוֹצֵאתִי אִין דֶר פִּינְסְטֶערְנִיש הָאב אִיךְ אוּם גִיצוֹגֶען כַּיִים אוּנ הָאב זַייא גִימָאכְט גִיגֶעבֶן אִין דֶר הַאנְט פּוּן מִין הוּז גִימָאכְט אוֹיף מַיין אַקְסִיל בֶּאר זַייעֶרֶע אוֹיגֶען׃ (ח) וַיְהִי דְבַר ה' אֵלַי בַּבֹּקֶר לֵאמֹר אוּנ גִיוָואךְ גִימָאכְט דֶייר צוּ מִיר אִין דֶער פְרִיא צוּ וָאנֶען׃ (ט) בֶּן אָדָם וגו׳ דוּא בֶּן אָדָם פַּאר וָואר אוּב דָאם הוּז גִיזִינְד פּוּן דִי יִשְׂרָאֵל דֶם וַויזֶן אַנֶען צוּ דִיר מַה אַתָּה עֹשֶׂה וָואם טִיסְטוּ יְחֶזְקֵאל׃ (י) אֱמוֹר אֲלֵיהֶם כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה נָאג דוּא יְחֶזְקֵאל צוּא זַיי אַזוֹ הָאב גִיזָאגְט נָאט דֶר הַאר הַנָּשִׂיא הַמַּשָּׂא הַזֶּה אוֹף דֶעם הַאר

הֲמָה בֵּיתָ֖ם הַמֶּ֑רִי בְּתוֹכָ֖ם׃ יא אַתָּ֣ה בֶן־אָדָ֗ם אֵ֚ת כְּלֵי־גוֹלָ֣ה עֲשֵׂ֔ה וְגֹלֵ֥ה יוֹמָ֖ם לְעֵינֵיהֶ֑ם וְגָלִ֗יתָ מִמְּקוֹמְךָ֛ אֶל־מָק֥וֹם אַחֵ֖ר לְעֵינֵיהֶ֑ם אוּלַ֤י יִרְא֙וּ כִּֽי־בֵ֣ית מְרִ֔י הֵֽמָּה׃ יב וְהוֹצֵאתָ֤ כֵלֶ֙יךָ֙ כִּכְלֵ֣י גוֹלָ֔ה יוֹמָ֖ם לְעֵינֵיהֶ֑ם וְאַתָּ֣ה תֵצֵ֤א בָּעֶ֙רֶב֙ לְעֵינֵיהֶ֔ם כְּצֵ֖את הַגּוֹלָֽה׃ יג הַפֶ֤רֶץ֙ פְּרָץ־לִ֣י בְקִ֔יר וְהוֹצֵאתָ֖ בּ֑וֹ לְעֵינֵיהֶ֙ם֙ אֶת־הַכֵּלִ֣ים תִּשָּׂ֔א בָּעֶ֖לֶט תֵּצֵ֑א אֶת־פָּנֶ֙יךָ֙ תְּכַסֶּ֔ה וְלֹ֥א תִרְאֶ֖ה אֶת־הָאָ֑רֶץ כִּ֣י מוֹפֵ֔ת נְתַתִּ֖יךָ לְבֵ֥ית יִשְׂרָאֵֽל׃ יד וְעָשִׂ֣יתִי אֶת־כָּל־סְבִיבָ֗יו לְעָזְר֤וֹ וְאֶת־כָּל־אֲגַפָּיו֙ וְאֶת־כָּל־אֲגַפֵּ֣י אֲגַפָּ֔יו אָזְרֶ֖ה וְרֵיקֹתִ֣י אַחֲרֵיהֶ֑ם חֶ֣רֶב אָרִ֔יק אַחֲרֵיהֶ֖ם׃ טו וְיָדְע֣וּ כִֽי־אֲנִ֣י יְהוָ֔ה בְּפִזְרִ֥י אֹתָ֖ם בַּגּוֹיִ֑ם וְזֵרִיתִ֖ים בָּאֲרָצֽוֹת׃ טז וְהוֹתַרְתִּ֨י מֵהֶ֜ם אֲנָשִׁ֣ים מִמְּעַט֮ מֵחֶ֣רֶב מֵרָעָב֒ וּמִדֶּ֣בֶר֔ לְמַ֣עַן יְסַפְּר֔וּ אֶת־כָּל־תּוֹעֵבֹתֵיהֶ֖ם בַּגּוֹיִ֣ם אֲשֶׁר־יָבֹ֑אוּ וְיָדְע֖וּ כִּֽי־אֲנִ֥י יְהוָֽה׃ יז וַיְהִ֥י דְבַר־יְהוָ֖ה אֵלַ֥י לֵאמֹֽר׃ יח בֶּן־אָדָ֕ם לַחְמְךָ֥ בָרְגָזָ֖ה תֹּאכֵ֑ל וּמֵימֶ֥יךָ בִּרְעָדָ֛ה וּבְדָאגָ֖ה תִּשְׁתֶּֽה׃ יט וְאָמַרְתָּ֣ אֶל־עַ֣ם הָאָ֔רֶץ כֹּ֥ה אָמַ֛ר אֲדֹנָ֥י יְהוִ֖ה אֶל־יוֹשְׁבֵ֣י יְרוּשָׁלַ֑͏ִם אֶל־אַדְמַ֣ת יִשְׂרָאֵ֔ל לַחְמָם֙ בִּדְאָגָ֣ה יֹאכֵ֔לוּ וּמֵימֵיהֶ֥ם בְּשִׁמָּמ֖וֹן יִשְׁתּ֑וּ לְמַ֣עַן תִּשַּׁמֵּ֤ם אַרְצָהּ֙ מִמְּלֹאָ֔הּ בְּחָמַ֖ס כָּל־יוֹשְׁבֵיהֶֽם׃ כ וְהֶעָרִ֥ים הַנּוֹשָׁב֖וֹת תֵּחָרַ֑בְנָה וְהָאָ֥רֶץ שְׁמָמָ֖ה תִּהְיֶ֑ה וִֽידַעְתֶּ֖ם כִּֽי־אֲנִ֥י יְהוָֽה׃ כא וַיְהִ֥י דְבַר־יְהוָ֖ה אֵלַ֥י לֵאמֹֽר׃ כב בֶּן־אָדָ֕ם מָ֣ה הַמָּשָׁ֔ל הַזֶּ֥ה לָכֶ֖ם עַל־אַדְמַ֣ת יִשְׂרָאֵ֑ל לֵאמֹ֗ר יַאֲרִכ֤וּ הַיָּמִים֙ וְאָבַ֣ד כָּל־חָזֽוֹן׃ כג לָכֵ֣ן אֱמֹ֣ר אֲלֵהֶ֗ם כֹּ֤ה אָמַר֙ אֲדֹנָ֣י יְהוִ֔ה וְהִשְׁבַּתִּי֙ אֶת־הַמָּשָׁ֣ל הַזֶּ֔ה וְלֹֽא־יִמְשְׁל֥וּ אֹת֖וֹ עוֹד֙ בְּיִשְׂרָאֵ֔ל כִּ֥י אִם־דַּבֵּ֖ר אֲלֵהֶ֣ם אֶת־הַדְּבָרִ֑ים קָרְב֥וּ הַיָּמִ֖ים וְדְבַ֥ר כָּל־חָזֽוֹן׃ כד כִּ֣י לֹא־יִהְיֶ֗ה עוֹד֙ כָּל־חֲזוֹן־שָׁ֔וְא וְקֶ֥סֶם חָלָ֖ק בְּת֥וֹךְ בֵּֽית־יִשְׂרָאֵֽל׃ כה כִּ֣י אֲנִ֣י יְהוָ֔ה אֲדַבֵּ֕ר אֶת־אֲשֶׁר־אֲדַבֵּ֖ר דָּבָ֑ר וְלֹ֥א תֵאָחֵ֖ר עוֹד֙ כִּ֣י בְיָמֵיכֶ֣ם בֵּֽית־הַמֶּ֔רִי אֲדַבֵּ֥ר דָּבָ֖ר וַעֲשִׂיתִ֑יו נְאֻם֙ אֲדֹנָ֣י יְהוִֽה׃ כו וַיְהִ֥י דְבַר־יְהוָ֖ה אֵלַ֥י לֵאמֹֽר׃ כז בֶּן־אָדָ֕ם הִנֵּ֛ה בֵּ֥ית יִשְׂרָאֵ֖ל אֹמְרִ֣ים הֶחָזוֹן֩ אֲשֶׁ֨ר הוּא֙ רֹאֶ֔ה לְיָמִ֥ים רַבִּ֖ים וְעַל־עִתִּ֣ים רְחוֹקוֹת֙ הוּא֙ נִבָּ֔א׃ כח לָכֵ֣ן אֱמֹ֣ר אֲלֵהֶ֗ם כֹּ֤ה אָמַר֙ אֲדֹנָ֣י יְהוִ֔ה לֹֽא־יִמָּשֵׁ֥ךְ עוֹד֙ כָּל־דְּבָרַ֔י אֲשֶׁ֥ר אֲדַבֵּ֖ר דָּבָ֑ר וְיֵעָשֶׂ֔ה נְאֻם֙ אֲדֹנָ֣י יְהוִֽה׃

יא

א וַיְהִ֥י דְבַר־יְהוָ֖ה אֵלַ֥י לֵאמֹֽר׃ ב בֶּן־אָדָ֕ם בְּת֥וֹךְ בֵּית־הַמֶּ֖רִי אַתָּ֣ה יוֹשֵׁ֑ב אֲשֶׁ֨ר עֵינַ֤יִם לָהֶם֙ לִרְא֣וֹת וְלֹ֣א רָא֔וּ אָזְנַ֥יִם לָהֶ֖ם לִשְׁמֹ֣עַ וְלֹ֣א שָׁמֵ֑עוּ כִּ֥י בֵ֖ית מְרִ֥י הֵֽמָּה׃ ג וְאַתָּ֣ה בֶן־אָדָ֗ם עֲשֵׂ֤ה לְךָ֙ כְּלֵ֣י גוֹלָ֔ה וְגֹלֵ֥ה יוֹמָ֖ם לְעֵינֵיהֶ֑ם וְגָלִ֗יתָ מִמְּקוֹמְךָ֛ אֶל־מָק֥וֹם אַחֵ֖ר לְעֵינֵיהֶ֑ם אוּלַ֤י יִרְא֙וּ כִּֽי־בֵ֣ית מְרִ֔י הֵֽמָּה׃ ד וְהוֹצֵאתָ֤ כֵלֶ֙יךָ֙ כִּכְלֵ֣י גוֹלָ֔ה יוֹמָ֖ם לְעֵינֵיהֶ֑ם וְאַתָּ֣ה תֵצֵ֤א בָּעֶ֙רֶב֙ לְעֵינֵיהֶ֔ם כְּצֵ֖את הַגּוֹלָֽה׃ ה הַפֶ֤רֶץ֙ פְּרָץ־לִ֣י בְקִ֔יר וְהוֹצֵאתָ֖ בּ֑וֹ לְעֵינֵיהֶ֙ם֙ אֶת־הַכֵּלִ֣ים תִּשָּׂ֔א בָּעֶ֖לֶט תֵּצֵ֑א אֶת־פָּנֶ֙יךָ֙ תְּכַסֶּ֔ה וְלֹ֥א תִרְאֶ֖ה אֶת־הָאָ֑רֶץ כִּ֣י מוֹפֵ֔ת נְתַתִּ֖יךָ לְבֵ֥ית יִשְׂרָאֵֽל׃ ו וְעָשִׂ֣יתִי אֶת־כָּל־סְבִיבָ֗יו לְעָזְר֤וֹ וְאֶת־כָּל־אֲגַפָּיו֙ וְאֶת־כָּל־אֲגַפֵּ֣י אֲגַפָּ֔יו אָזְרֶ֖ה וְרֵיקֹתִ֣י אַחֲרֵיהֶ֑ם חֶ֣רֶב אָרִ֔יק אַחֲרֵיהֶ֖ם׃ ז וְיָדְע֣וּ כִֽי־אֲנִ֣י יְהוָ֔ה בְּפִזְרִ֥י אֹתָ֖ם בַּגּוֹיִ֑ם וְזֵרִיתִ֖ים בָּאֲרָצֽוֹת׃ ח וְהוֹתַרְתִּ֨י מֵהֶ֜ם אֲנָשִׁ֣ים מִמְּעַט֮ מֵחֶ֣רֶב מֵרָעָב֒ וּמִדֶּ֣בֶר֔ לְמַ֣עַן יְסַפְּר֔וּ אֶת־כָּל־תּוֹעֵבֹתֵיהֶ֖ם בַּגּוֹיִ֣ם אֲשֶׁר־יָבֹ֑אוּ וְיָדְע֖וּ כִּֽי־אֲנִ֥י יְהוָֽה׃ ט וַיְהִ֥י דְבַר־יְהוָ֖ה אֵלַ֥י לֵאמֹֽר׃ י בֶּן־אָדָ֕ם לַחְמְךָ֥ בָרְגָזָ֖ה תֹּאכֵ֑ל וּמֵימֶ֥יךָ בִּרְעָדָ֛ה וּבְדָאגָ֖ה תִּשְׁתֶּֽה׃ יא וְאָמַרְתָּ֣ אֶל־עַ֣ם הָאָ֔רֶץ כֹּ֥ה אָמַ֛ר אֲדֹנָ֥י יְהוִ֖ה אֶל־יוֹשְׁבֵ֣י יְרוּשָׁלַ֑͏ִם אֶל־אַדְמַ֣ת יִשְׂרָאֵ֔ל לַחְמָם֙ בִּדְאָגָ֣ה יֹאכֵ֔לוּ וּמֵימֵיהֶ֥ם בְּשִׁמָּמ֖וֹן יִשְׁתּ֑וּ לְמַ֣עַן תִּשַּׁמֵּ֤ם אַרְצָהּ֙ מִמְּלֹאָ֔הּ בְּחָמַ֖ס כָּל־יוֹשְׁבֵיהֶֽם׃ יב וְהֶעָרִ֥ים הַנּוֹשָׁב֖וֹת תֵּחָרַ֑בְנָה וְהָאָ֥רֶץ שְׁמָמָ֖ה תִּהְיֶ֑ה וִֽידַעְתֶּ֖ם כִּֽי־אֲנִ֥י יְהוָֽה׃ יג וַיְהִ֥י דְבַר־יְהוָ֖ה אֵלַ֥י לֵאמֹֽר׃ יד בֶּן־אָדָ֕ם מָ֣ה הַמָּשָׁ֔ל הַזֶּ֥ה לָכֶ֖ם עַל־אַדְמַ֣ת יִשְׂרָאֵ֑ל לֵאמֹ֗ר יַאֲרִכ֤וּ הַיָּמִים֙ וְאָבַ֣ד כָּל־חָזֽוֹן׃ טו לָכֵ֣ן אֱמֹ֣ר אֲלֵהֶ֗ם כֹּ֤ה אָמַר֙ אֲדֹנָ֣י יְהוִ֔ה וְהִשְׁבַּתִּי֙ אֶת־הַמָּשָׁ֣ל הַזֶּ֔ה וְלֹֽא־יִמְשְׁל֥וּ אֹת֖וֹ עוֹד֙ בְּיִשְׂרָאֵ֔ל כִּ֥י אִם־דַּבֵּ֖ר אֲלֵהֶ֣ם אֶת־הַדְּבָרִ֑ים קָרְב֥וּ הַיָּמִ֖ים וְדְבַ֥ר כָּל־חָזֽוֹן׃ טז כִּ֣י לֹא־יִהְיֶ֗ה עוֹד֙ כָּל־חֲזוֹן־שָׁ֔וְא וְקֶ֥סֶם חָלָ֖ק בְּת֥וֹךְ בֵּֽית־יִשְׂרָאֵֽל׃ יז כִּ֣י אֲנִ֣י יְהוָ֔ה אֲדַבֵּ֕ר אֶת־אֲשֶׁר־אֲדַבֵּ֖ר דָּבָ֑ר וְלֹ֥א תֵאָחֵ֖ר עוֹד֙ כִּ֣י בְיָמֵיכֶ֣ם בֵּֽית־הַמֶּ֔רִי אֲדַבֵּ֥ר דָּבָ֖ר וַעֲשִׂיתִ֑יו נְאֻם֙ אֲדֹנָ֣י יְהוִֽה׃ יח וַיְהִ֥י דְבַר־יְהוָ֖ה אֵלַ֥י לֵאמֹֽר׃ יט בֶּן־אָדָ֕ם הִנֵּ֛ה בֵּ֥ית יִשְׂרָאֵ֖ל אֹמְרִ֣ים הֶחָזוֹן֩ אֲשֶׁ֨ר הוּא֙ רֹאֶ֔ה לְיָמִ֥ים רַבִּ֖ים וְעַל־עִתִּ֣ים רְחוֹקוֹת֙ הוּא֙ נִבָּ֔א׃ כ לָכֵ֣ן אֱמֹ֣ר אֲלֵהֶ֗ם כֹּ֤ה אָמַר֙ אֲדֹנָ֣י יְהוִ֔ה לֹֽא־יִמָּשֵׁ֥ךְ עוֹד֙ כָּל־דְּבָרַ֔י אֲשֶׁ֥ר אֲדַבֵּ֖ר דָּבָ֑ר וְיֵעָשֶׂ֔ה נְאֻם֙ אֲדֹנָ֣י יְהוִֽה׃

תרגום

כיניהון: א אֲמַר יְקָא אוֹכְמָן קֳמָא דַּעֲבַדְיָה בְּגַוֵּיהוֹן בְּגַלְוָתָא בְּשִׁבְיָא יְהָכְנָן: ב וְהָוָה דְּבִינְיָהוֹן עַל פֻּמָּא יְתוֹל בְּקַבְלָא יִפּוֹק בְּכוּתְלָא יִתְהַרְגוּן לְאַפְקוּתֵיהּ בֵּיהּ אַפּוֹהִי יְכַסֵּי חֶלֶף דְּהַב הוּא וְלָא יֶחֱזֵי יָת אַרְעָא: ג וְאַפְרוֹם יָת מְצָדָתִי עֲלוֹהִי וְיִתְאֲחַד בְּסָרְנָתִי וְאָגֵלִי יְהֵיךְ לְבָבֶל לְמָדִינַת אַרְעָא דְּכַסְדָּאֵי וּתְהֵי

רש"י

המשא הזה. על המלך צדקיהו אמי מרמה המשל הזה לפון נגוהה: (יב) פניו יכסה. מהמת כלימה שתהא חומת העיר לילה: (יג) ופרשתי את רשתי עליו. מערה היתה לו מכיתו על ערבות יריחו ויצא דרך המערה מה עשה הקב"ה הביא לכי לחד לפני חיל כשדים והולך לפניהם על גב המערה והם רודפים לותו

מהרי"ו קרא

לנשיא אשר בירושלם הוא המלך צדקיהו: (יב) יען אשר לא יראה לעין הוא את הארץ. שסיטו את עיניו: (יג) וברשתי את רשתי עליו. שכל מה שהיה צדקיה במערה. היה איל בורח מן המערה כעל ראשו. וחיל כשדים צרין אותה וכיון שיצא

מנרה שי

(יב) פניו יכסה. כשהיה כלוא אני מיחס הכתובים כדרכם כי מכניסים עם צימוק הרימון כשהוא בתוך פי הנחש כשהוא נכנס לפיו כך הוא מוציא ראשו ואחר כך כולו: (יג) ופרשתי את רשתי. כשנקצת מצדיקים הלפ"ד נקבו:

רד"ק

המשא הזה בירושלם. פירושו כתרגומו על רבא משל בביאותא הדא בירושלם והנשיא הוא צדקיהו: (יא) אמור אני. כן יעשה להם. ולא אמר כן יעשו להם לפי שעל כרחם גלו בגולה בשבי כי יש גולה שאינה שבי כמו וגם גולה אתה למקרבך ויגלות אל מנחת: (יב) והנשיא. אל כתף ישא. בגדיו כאדם בורח שמרים בגדיו על כתפו ללכת קל מהרה: בעלפת. כי בלילה יצא כמ"ש בקיר יתחרו בו בקיר הגן יחתרו לו עבדיו להוציאו בו: יען אשר לא יראה לעין הארץ. בעבור שלא יראה את הארץ כצאתו: יכסה פניו. כי בשת הוא לו שיברח מן העיר ש... מוליך עליה וי"ת בכותלא יחתרון לאפקותא בית אשתו יכסי חלף דחב יגקרון ית עיניהי ולא יחזי ית ארעא: (יג) וברשתי. שאחז בלב הכשדים לרדוף אחריו ולחשיבו. ובדרש מערה היתה סביב צדקיהו עד ערבות יריחו וברח לו צדקיהו דרך המערה והקב"ה ומן צבי והלך על גב המערה ורדפו הכשדים אחר חצבי וכשחגיע על פתח המערה היה

מצודת דוד

וגו'. כ"ל על הנכסים הוא המלך אליו מלמטה מעל הנכסלה הכוונה מס מיקרהו כיכוונלים מוהו ומפ כל בית יכמ"ל וגו': בתוכם. כ"ל כתוכות כתיב: (יא) אני מופתכם. מני לכם למופת: כאשר עשיתי. לגלות כדרך הגולים: כן יעשה להם. ומוזר ומפרש מילתו כלומר כאשר ככתף יעשה כלי הגולה ומטלטלין כמשל המקשר וכן יעשה מן המיר: בקיר. יעשו לו תהילה בקיר להוליכו בו מת מלמטו ועל המערה יעמוד: (יג) וברשתי וגו'. כ"ל מצדה כיתה לו מליהו סר מרכות יריחו וכלכ דרך בו ומזדמן לבי כולך ממעל על המערה וכדמו כשדים

פירוש ע"ט

נִדְעָר סָלֵךְ צִדְקִיָּהוּ וְאוֹם עָר אִיז אִין יְרוּשָׁלַיִם אוּג נְרָאבְּן אַיִן לָאךְ נַיִא נָאלָעְן אִים אַרוּם צִיעָן דוּרְךְ אוֹף דָעם נָאנְצִין הוּז נִיזִיקְר פּוּן דִי יִשְׂרָאֵל וְאוֹם זַיי זָעְנִין אִין דִיא נָאסִין פּוּן יְרוּשָׁלַיִם אוֹף זַייא בִּין אִיךְ סַחֲטַת שָׁאגְר וְאוֹם עָר כּוּז אַקְטְלוּפִין בִּיי נָאכְט פּוּן דָעָר שְׁטָאט יַיִן אֲשֶׁר לֹא יִרְאֶה לַיִן קְבִי עָר וְאל גִיט נָעהָעְן מִיט זַיין אוּג דָאם פְּאלְק פּוּן דָעם לַאנְד: (יג) וּפָרַשְׂתִּי אֶת רִשְׁתִּי עָלָיו אוּג וָועְט וָועְרִין גִיטוּעָן צוּא נַייא בְּנוּלָה בְּשִׁבְי יֵלְכוּ אִין גָלוּת אִין גִיפַּעְנְקִינִיש וָועְלִין זַיי נַיין: (יב) וְהַנָּשִׂיא אֲשֶׁר בְּתוֹכוֹ אוּג דָעָר הַאר עָרד מֶלֶךְ צִדְקִיָּהוּ) וָום צְווישִׁין זַיי אִיז וָועְט מְרָאגָן זַייָנָע קְלֵיידָעד אוֹף זַיין אֶקְסִיל גְלֵייךְ וִוי דָעָר נָאפּ אַנְטְלוּיפְט וְאִרְפְּט אַרוֹיךְ וַייָנָע קְלֵיידָעד אוֹיךְ זַיין אֶקְסִיל בְּדֵי עָר וְאל קֶעֶנֶן גְרֵינְגָער לוֹפִין בְּעֶלְטֶה וַיצֵא אִין דֶם פִינְסְטָער (כְּלוֹמַר בִּיי נָאכְט) וְעָט עָר אַרוּם גַיין פּוּן דָעָר שְׁטָאט בִּקְלוֹמַר בִּקְרֵי אִין דָעָר וָואנְט פּוּן דָעם מוֹעָר פּוּן דֶר שְׁטָאט וָועְלָן זַייָנָע קְנֶעכְט אוֹם

בַּשְּׂדִים וְאוֹתָהּ לֹא־יִרְאֶה וְשָׁם יָמוּת׃
יד וְכָל אֲשֶׁר סְבִיבֹתָיו עֶזְרָה וְכָל־אֲגַפָּיו
אָזְרָה לְכָל־רוּחַ וְחֶרֶב אָרִיק אַחֲרֵיהֶם׃
טו וְיָדְעוּ כִּי־אֲנִי יְהוָה בַּהֲפִיצִי אוֹתָם
בַּגּוֹיִם וְזֵרִיתִי אוֹתָם בָּאֲרָצוֹת׃
טז וְהוֹתַרְתִּי מֵהֶם אַנְשֵׁי מִסְפָּר מֵחֶרֶב
מֵרָעָב וּמִדֶּבֶר לְמַעַן יְסַפְּרוּ אֶת־כָּל־
תּוֹעֲבוֹתֵיהֶם בַּגּוֹיִם אֲשֶׁר־בָּאוּ שָׁם

וַיְהִי לָא יְהֵי וְיָת מִן
יְמוֹת׃ יד וְכָל דִּי
סְחַרְנוּתֵי סְעָדוֹהִי וְכָל
מְשַׁרְיָתֵיהּ אֲבַדֵּר לְכָל
רוּחָא וְדַחֲלָתָן תְּרַדֵּף
אֲגָרֵי בְתָרֵיהוֹן׃ טו וְיִדְּעוּן
אֲרֵי אֲנָא יְיָ כַּד אֲגָלֵי
יָתְהוֹן לְבֵינֵי עַמְמַיָּא
וַאֲבַדַּרְיָתְהוֹן בְּמְדִינָתָאת׃
טז וַאֲשַׁאֵר מִנְּהוֹן גַּבְרִין
דְּמִנְיָן מֵחַרְבָּא מִכַּפְנָא
וּמְמוֹתָא בְּדִיל דְּיִשְׁתְּעוֹן
יָת כָּל תּוֹעֲבָתְהוֹן
בְּעַמְמַיָּא דַּאֲתַגְלִיאוּ

להמן

סהר"י קרא

צדקיהו חדק למערה. נתעלמה הצבית מהם וחפשו לצדקיה׃ (יד) וכל (ואשר) סביבותיו עזרה. כל עבדיו שמקיפין אותו לעזור לו לא יועילו לעזור ביום צרתו׃ וכל אגפיו. חם שהיו עומדים סביבות צדקיהו שהיו לעזור לו שלא לנסוע אל הכשדים והיו רוצים להלחם כנגדם ועוברים על דברי הנביא שאמר לצדקיהו אם יצא תצא אל שרי מלך בבל וחיתה נפשך ואמר ואביאו את צואריכם בעול מלך בבל ועבדו אותו ועמו יחיו׃ וכל אגפיו. בני זוילו וכן אתה וכל אגפיך ות"י משיריתיה. וא"א ז"ל פירש אגפיו אנשיך האל"ף נוספת והוא מתרגום כנפים נפין והחיילות יקראו כנפים כמ"ש והיה מוטות כנפיו מלא רחב ארצך׃ אזרה לכל הח. שהרי הלכו מהם למצרים עם יוחנן וכן ברוח מהם בשאר ארצות יחרב אריק אחריהם כמו שאמר להם ירמיהו הנביא והיתה תחרב אשר אתם יראים פתנה שם תשיג אתכם׃ (טו) וידעו. או בהתקיים הנבואה להם ידעו כי אני ה' ויספרו זה לזה בגוים אשר בא שם את כל התועבות שעשו כי בעונשם בא להם כל זה כמו שדבר ח' על ידי נביאיו ואז ידעו כי אני ה'׃ (טז) והותרתי.

מנחת שי

(יד) עזרה. מיזו"ר (טז) מדבר מרעב ומדבר. כנגדיהם כפ פי' פריש"י שפוך ומרעב כנ"ל וגם כפ"ת יכן מלחתיו מונה כוש"י ותין כן בשלח ספרים׃

מצודת ציון

מגלי הלדיה וכן מלודים ומחניהם (קהלת י׳) : (יד) אגפיו. כנפיו וכן תתה וכל גדודיך (נק׳ כ״ם) ושל המסבבות מחיילות יאמר וכמ״ש מעוט כנפיו (ישעיה מ׳) : אזרה. ענין מזוג כמו וזריתי פרש (מלאכי ב׳) : רוח. פתם ומכוכ : אריק. מלשון ריק וכ״ל פוליט ומזיקון מכה מתיקה וכן שמן מוקן (כיל הכתיבים ס׳) :

מצודת דוד

מהר הלכי וכשוקם לפתח המערה מלמה שם המלך יוכל והפקוהו בבלה ארץ כשדים. לכבל בסיל מהכן כשדים : ואותה לא יראה. כי כ״ל עוד שם עיניו עד לא יכניו לבבל ושם כן לא יראה שם כלל : (יד) אשר סביבותיו. המקבלים סוהו לסיוע לו לעזור : וכל אגפיו. לכללות מיילוניו שמזר לכל רוח ומיבב כמויב מבלוף מפעבים לרדוף אחריהם : (טו) כי אני ה'. שנתנו לשום נמול : בהפיצי. בשם מחריהם : וזריתי. מפס מהכים מעבים אבר יקל לפפרס : למען יספרו.

פירוש ע"ם

דער הייל האבן זייא אים נישאפט אוג האבן אים
גיבראכט צוא בבוכדנצר) והבאתי אתו בבלה אוג איך
נאט וועל אים ברענגן קיין בבל ואם אין לאנד
כשדים איז אוג ער וועט ניט זעהן דאם לאנד מיט
נייע אויגן ואורום גבוכדנצר וועט אים פרייע
אוס שטעקן נייע אוגן אייריד ער וועט אים ברענגן
אהין ושם ימות אוג דארטען וועט ער שטארבן :
(יד) וכל אשר סביבותיו עזרו אוג אלע די ום וועלן זיין
ארום אים צוא העלפן אים אוג אלע נייע פלינל
(קלומר נייע חיילות) די וועל איך פאר שפרייטן
צו אלע נייטען ותרב אריק אחריהם אוג די שווערד פון
דעם פיינד וועל איך אוים ליידיקן פון איר שייד
נאך זיי : (טו) וידעו כי אני ה' אוג זיי וועלן דענסם

ויאמר

רש"י

וכשיגלה נדקיהו מן המערה בערבות יריחו רואהו יוסף ותפשוהו : ואותה לא יראה. כי ברבלה בארץ חמת דבר אתו מספסים ועור את עיניו ואחר כך הביאו לבבל כמה שנאמר שריו ומנחם פתר בו לשון כנפים : אזרה לכל רוח. (יחזקאל י"ז כ"א) כלשון משכנו בערבערייטען) והם יוחנן בן קרח ושרי החיילים שנלו למצרים ושם השיגתם חרבו של נבוכדנצר כשהחריב את מצרים : (טז) למען יספרו את כל תועבותיהם.

רד"ק

צדקיהו יוצא ולכדוהו וזהו שאמר יחזקאל ופרשתי : ואותה לא יראה. כי מלך בבל עור עיניו ברבלת׃ (יד) וכל אשר סביבותיו עזרה. בח"א יפירוש סביבותיו אותם שאמר לצדקיהו אם יצא תצא אל שרי מלך בבל וחיתה נפשך ואמר ואביאו את צואריכם בעול מלך בבל ועבדו אותו ועמו יחיו׃ וכל אגפיו. בני זוילו וכן אתה וכל אגפיך ות"י משיריתיה. וא"א ז"ל פירש אגפיו אנשיך האל"ף נוספת והוא מתרגום כנפים נפין והחיילות יקראו כנפים כמ"ש והיה מוטות כנפיו מלא רחב ארצך׃ אזרה לכל הח. שהרי הלכו מהם למצרים עם יוחנן וכן ברוח מהם בשאר ארצות יחרב אריק אחריהם כמו שאמר להם ירמיהו הנביא והיתה תחרב אשר אתם יראים פתנה שם תשיג אתכם׃ (טו) וידעו. או בהתקיים הנבואה להם ידעו כי אני ה' ויספרו זה לזה בגוים אשר בא שם את כל התועבותם שעשו כי בעונשם בא להם כל זה כמו שדבר ח' על ידי נביאיו ואז ידעו כי אני ה'׃ (טז) והותרתי.

מצודת ציון

מגלי הלדיה וכן מלודים ומחניהם (קהלת י׳) : (יד) אגפיו. כנפיו וכן תתה וכל גדודיך (נק׳ כ״ם) ושל המסבבות מחיילות יאמר וכמ״ש מעוט כנפיו (ישעיה מ׳) : אזרה. ענין מזוג כמו וזריתי פרש (מלאכי ב׳) : רוח. פתם ומכוכ : אריק. מלשון ריק וכ״ל פוליט ומזיקון מכה מתיקה וכן שמן מוקן (כיל הכתיבים ס׳) :

מצודת דוד

מהר הלכי וכשוקם לפתח המערה מלמה שם המלך יוכל והפקוהו בבלה ארץ כשדים. לכבל בסיל מהכן כשדים : ואותה לא יראה. כי כ״ל עוד שם עיניו עד לא יכניו לבבל ושם כן לא יראה שם כלל : (יד) אשר סביבותיו. המקבלים סוהו לסיוע לו לעזור : וכל אגפיו. לכללות מיילוניו שמזר לכל רוח ומיבב כמויב מבלוף מפעבים לרדוף אחריהם : (טו) כי אני ה'. שנתנו לשום נמול : בהפיצי. בשם מחריהם : וזריתי. מפס מהכים מעבים אבר יקל לפפרס : למען יספרו.

פירוש ע"ם

דער הייל האבן זייא אים נישאפט אוג האבן אים
גיבראכט צוא בבוכדנצר) והבאתי אתו בבלה אוג איך
נאט וועל אים ברענגן קיין בבל ואם אין לאנד
כשדים איז אוג ער וועט ניט זעהן דאם לאנד מיט
נייע אויגן ואורום גבוכדנצר וועט אים פרייע
אוס שטעקן נייע אוגן אייריד ער וועט אים ברענגן
אהין ושם ימות אוג דארטען וועט ער שטארבן :
(יד) וכל אשר סביבותיו עזרו אוג אלע די ום וועלן זיין
ארום אים צוא העלפן אים אוג נייע פלינל
(קלומר נייע חיילות) די וועל איך פאר שפרייטן
צו אלע נייטען ותרב אריק אחריהם אוג די שווערד פון
דעם פיינד וועל איך אוים ליידיקן פון איר שייד
נאך זיי : (טו) וידעו כי אני ה' אוג זיי וועלן דענסם

ויאמר

וְיִדְעוּ כִּי־אֲנִי יְהוָה׃ יז וַיְהִי דְבַר־יְהוָה
אֵלַי לֵאמֹר׃ יח בֶּן־אָדָם לַחְמְךָ בְרַעַשׁ
תֹּאכֵל וּמֵימֶיךָ בְרִגְזָה וּבְדָאגָה
תִּשְׁתֶּה׃ יט וְאָמַרְתָּ אֶל־עַם־הָאָרֶץ כֹּה־
אָמַר אֲדֹנָי יְהוָה לִיוֹשְׁבֵי יְרוּשָׁלַם אֶל־
אַדְמַת יִשְׂרָאֵל לַחְמָם בִּדְאָגָה יֹאכֵלוּ
וּמֵימֵיהֶם בְּשִׁמָּמוֹן יִשְׁתּוּ לְמַעַן תִּשַּׁם
אַרְצָהּ מִמְּלֹאָהּ מֵחֲמַס כָּל־הַיּוֹשְׁבִים
בָּהּ׃ כ וְהֶעָרִים הַנּוֹשָׁבוֹת תֵּחָרַבְנָה
וְהָאָרֶץ שְׁמָמָה תִּהְיֶה וִידַעְתֶּם כִּי־אֲנִי
יְהוָה׃ כא וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר׃
כב בֶּן־אָדָם מַה־הַמָּשָׁל הַזֶּה לָכֶם עַל־

וידעון ארי אנא
יי׃ יז והוה פתגם
גבואה מן קדם
למימר׃ יח בר אדם
מיכלך בזיע
תיכול ומשתך
ובאשהממו תשתי׃
יט ותימר לעמא
כדנן אמר יי אלהים
ליתבי ירושלם על
ארעא דישראל מיכלהון
בזיע ייכלון ומשתהון
באשהממו ישתון דדיל
דתתצבי ארעא ממלואה
מחטוף כל דיתבין בה׃
כ וקרוניא דהוה יתבן
יתחרבן וארעא לצדו
תהי ותידעון ארי אנא
יי׃ כא והוה פתגם
גבואה מן קדם
למימר׃ כב בר אדם מא
מהלא הדין לכון על
ארעא
כב

רש"י

ויאמרו בעוונינו לקינו כי כזאת וכזאת עשינו ולועיג כי לא חיילותיו׃ (יט) לחמם בדאגה יאכלו ומימיהם בשממון ישתו׃ על חכם כליתים׃ (יט) ממלואה. משומרה׃ מחמס כל היושבים בה. בעון חמס יושביה׃ (כ) הנושבות. (ל"ם תסייס"ם בלע"ז). לע"ו לזוי"ט כל"ל לזוי"ט דית כעוועתא בעוותהנעא׃ (כב) מה המשל הזה. למה

מהר"י קרא

רד"ק

כביאור הוא׃ (יז) ויהי. (יח) בן אדם לחמך ברעש תאכל. ברעש הנוף וברתת וכן ברעד תנועת הרתת כמו וירגז המלך׃ (יט) ואמרת אל עם הארץ. הם בני הגולה׃ אל אדמת ישראל. כמו על כלומר לישבי ירושלם ולישבים על אדמת ישראל׃ למען תשם ארצה. שרשו ישם וכן והבמות תשמנה וכנוי ארצה לירושלם׃ ממלואה. מהמלוי שהיה בה כעם ומנכסים׃ (כ) והערים. מבואר הוא ר"ל הערים המפלאים את ירושלם והם כרכים ועיירים אחרים המסוכים לה הבאים לשם לדין ולמלך׃ (כב) בן אדם. לכם. על דרך שאמר למשה רבינו עד אנה מאנתם לשמור מצותי או אפר לנביא שיאמר לישראל מת

מצודת דוד

הנאחזים הם׃ אשר בארצם. כשבי הגולה׃ וידעו. המומים ידמו סמני ה׳ כמגן לשלם גמול׃ (יח) ברעש תאכל. כלשון עלמך לפניהם כאלו מאכל ללעג׃ (יט) אל עם הארץ. הם שבני הגולה׃ לישבי ירושלים. על יושבי ירושלם׃ אל אדמת. על אדמת כ"ל שומם היושבים עדיין על אדמת ישראל ולא גלו ממנה׃ בשממון. כמתמהון לכב וכאלה׃ למען תשם. כ"ל דמנחם תהיה על כי תהיה חלקם שממה מוחה כעון החמס על היושבים שם׃ (כ) הנושבות. כמיושבות מעמים׃ תחרבנה. מתסיים מדכות׃ כי אני ה׳. סלמען לשלם גמול׃ (כב) מה המשל הזה. כ"ל למה

פירוש ע"ט

וואס זיך דינען אקעגען מיר׃ (יז) ויהי דבר ה׳ אלי לאמר
אוו עם איז ניישען נאמס רייד צוא מיר צוא זאגן׃
(יח) בן אדם לחמך ברעש תאכל בן אדם דיין ברויט
זאלסט דוא עסן מיט ציטערניש אוו דיין וואסער
זאלסטו מרינקען מיט ציטערניש אוו מיט זארג׃
(יט) ואמרת אל עם הארץ אוו זאלסט זאגן צוא דעם
פאלק פון דעם לאנד (כלומר צוא דיא בני הגולה)
דא אסר אדני אלהים וגו אזו הט ניזאגט נאמ דר האר
אוף די וועסר פון ירושלים וואס זענן נאך אין ארץ
ישראל דאסם דראנה יאכלו ייערר ברוט ועלן זיי עסין
מיט זארג ומימיהם בשממון ישתו אוג זייער וואסער

(כ) והנושבות. מיושבות מעמים׃ תחרבנה. מתסיים מדכות׃ כי אני ה׳. סלמען לשלם גמול׃ (כב) מה המשל הזה. כ"ל למה

אַדְמַת יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר יַאֲרִכוּ הַיָּמִים
וְאָבַד כָּל־חָזוֹן: כג לָכֵן אֱמֹר אֲלֵיהֶם כֹּה־
אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה הִשְׁבַּתִּי אֶת־הַמָּשָׁל
הַזֶּה וְלֹא־יִמְשְׁלוּ אֹתוֹ עוֹד בְּיִשְׂרָאֵל כִּי
אִם־דַּבֵּר אֲלֵיהֶם קָרְבוּ הַיָּמִים וּדְבַר
כָּל־חָזוֹן: כד כִּי לֹא יִהְיֶה עוֹד כָּל־חָזוֹן
שָׁוְא וּמְקֹסֵם חָלָק בְּתוֹךְ בֵּית יִשְׂרָאֵל:
כה כִּי | אֲנִי יְהוָה אֲדַבֵּר אֶת אֲשֶׁר אֲדַבֵּר

אַרְעָא דְיִשְׂרָאֵל לְמֵימַר
יוֹרְכִין יוֹמַיָּא וְאָבְטִיל
כָּל נְבוּאָה: כג בְּכֵן אֱמַר
לְהוֹן כִּדְנָן אֲמַר יְיָ
אֱלָהִים אֲבַטֵּל יַת מַתְלָא
הָדֵין וְלָא יִמְתַּלוּן יָתֵיהּ
עוֹד בְּיִשְׂרָאֵל אֱלָהֵין
אֲתַנֵּבִי לְהוֹן אִתְקָרְבוּ
יוֹמַיָּא וּפִתְגָם כָּל נְבוּאָה:
כד אֲרֵי לָא תְהֵי עוֹד כָּל
נְבוּאָה שֶׁקֶר וְקֶסֶם פְּרִכִין
בְּגוֹ בְנֵי יִשְׂרָאֵל: כה אֲרֵי
אֲנָא יְיָ אֵמֵּלֵיל יַת

מהר"י קרא

(כב) יאריכו הימים ואבד כל חזון. שאתם אומרים (נבוא קשת) ונבואה קשתו אריכת ימים מטפלת. וכדאמרי אינשי מת דינא"ר) בטל דינא: (כג) קרבו הימים. אמר להם הקב"ה חייכם לא תיבשך ביניכם. וכן היה שהרי בדורו של צדקיהו חרב הבית: (כד) ומקסם חלק. קוסמים ומחליקים לבני אדם. כמ"ד דברו לנו חלקות:

רש"י

את דברי נבואתי החמת לבוא: ומקסם חלק. (דכניי"ח בלע"ז. מלה נופלת דעוויגלי"ע בלעז מסכנו ווייזזאגונג

מנחת שי

(נג) קָרְבוּ כיפים. כן כתוב: (כד) כאשר בים יאמר. כן הוא ובספרים מאוד בכי יאמר. טעות הוא כי כן היא במסכת כל קריאה כאשר בני יאמר. כך מן דין כאשר בים יאמר. כך"ק:

רד"ק

תבשל הזוז לכם על אדמת ישראל שאתם אומרים שלא תתרב ועוד שאתם אומרים יארכו ימים ואבד כל חזון זה שהנביאים אומרים לנו בשם ה' אלהי אמת כי החרב הארץ ונגלת מסנת

יאריכו ימי החזון שהם מתנבאים כמו שתיו אומרים לא בקרוב בנות בתים; ואבד כל חזון. פירושו יאבד הדבר הבא בפי הנביאים האומרים חזון כי למרחוק הם מתנבאים ובין כך שיארכו הימים יאבד כל חזון שלא יתקיים כי מתוך אריכות דברי הנביאים לא יתקיימו דבריהם אבל אנו נעבור על הארץ חמיד והנה היו הם כתכונים בזה המשל להבעים תשם יתברך כי הם היו יודעים באמת שסופם לגלות מן הארץ כשיעשו עכו"ם ונזל ושפיכות דמים רק שהיו ר"תחוקים בדברי נביאי השקר האומרים להם שלא יהיה להם וקרא הדבר הזה משל ואע"פ שהוא סליצה לפי שהיה חדבר הזה בפיהם תמיד כמשל הנשא בפי האדם תמיד. יאריכו. מן הקל בפלס יעמדו למשפט: (כג) לכן אמור. כיוצאר הוא: (נכ) כי לא יהיה עוד כל חזון שוא. כי לא נבואתי כנבואת נביאיכם שאומרים דבר ולא יבא כי דברי יתקיים ובהתקיים דברי שתחרב הארץ יתבטלו דברי נביאי השקר והם גם כן יסופו ולא יהיה עוד בתוך בית ישראל חזון שוא: ומקסם חלק. ומקסם פתוי ואת על פי שאיננו סמוך כי חלק שם האר ואילו היה שם היה המסיכות נכון כמו חזון שוא אבל אם חלק שם תאר כמו ואנכי איש חלק לא יהי' מקסם סמוך ואם הוא פתוי הנה מצאנו כמותו במשפט אחד יהיה לכם ולשומרי מרכם ויהי הפלצר. ואפשר שיהיה מקסם סמוך ויהיה חלק האר לאיש הדובר חלקות והוא נביא השקר ומקסם וקסם ענין כולל מלאכה שיעשו אותה לדעת העתידות: בתוך בית ישראל. כן הוא. והספרים שכתוב בתוך בני"ש פשוט הוא כי כן היא המסורה כל קריאה בתוך בני ישראל בר מן דין בתוך בית ישראל: (כה) כי אני. אין דברי כדברי החזונים שזה

מצודת ציון

מה ימשוון פתם מי (פיכה ג'): חזון. נבואה: (נג) השבתי. מין כמוך כמו נתן נוגע (ישעיה י"ד): (כד) ומקסם. מלשון קסם וזה מין כשוף: חלק. מלקלקות ודברי חנף: (כה) תבשל.

מצודת דוד

מתם מושלים פם המשל הזה על ענין לדמות לשלול: יאריכו חימים. על כי ייעודי הנכיאים היו לזמן לכוח היו סומכים הנה כמריכות הימים יהיה כפנד כל הכפוסה כי לא יוכל כה וכדקך לעג פמרו בלשון סמוכא בען פתם כפנד כל הכפוסה כמתוך לפשוט דכר מה פלא יוכל כה בזמן פקבץ

ולא ימשכו: (כג) קרבו הימים. כ"ל סיעוד פבא יהיה בזמן קרוב ויהיה פ"ב דבר כל הכפוסה ולא משכה: (כד) כל חזון שוא. כ"ל פמתה לא יוכלו נביאי השקר לנפות על השלוס בשוא ולא יקומו עוד מלקלקות למויס להבעית פת השלוס כמתו בהיות עוד הכפוסה על זמן כמוך: (כה) כי אני ה' אדבר. כ"ל מתם שני מדבר לומר דבו פת פנד לומר דבו ולא משכה מהכה ולא תמשך עוד להמריך הזמן

פידוש ע"ט

אִין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל צוּ זָאגָן יַארְכוּ הַיָּמִים וְאָבַד כָּל חָזוֹן דִי
פּוֹרְעָנִיוֹת וְעָנִין גִיעָהעָנְט צוּ קוּמָן אוֹיף אַיִיךְ אוֹנְ
טָעג פּוּן אוּנְזֶער פּוֹרְעָנִיוֹת וְוֶעלֶן דָאר לָעְנְגֶערְט
וְוערְן אוֹנְ דָאר וַוייל וְוֶעט פֶּאר לָאזְן וְוערְן אַלָע
שְׁלֶעכְטֶע נְבִיאוֹת וָום דִי נְבִיאִים זָאגָן אוֹיף אוּנְז:
(כג) לָכֵן אֱמוֹר אֲלֵיהֶם כֹּה אָמַר אֲדֹנָי אֱלֹהִים דָרוּם וַוייל זַיי
זָאגָן אַזוֹ זָאנְ דוּ יְחֶזְקֵאל צוּ זַיי אַז הָט גִיזָאגְט נָאט
דָר הַאר הִשְׁבַּתִּי אֶת הַמָּשָׁל אִיךְ הָאבּ פַּר שְׁטֶערְט דָעם
דָאוִינָען מָשָׁל אוּנְ וַוייא וֶועלֶן זַיי עֶם מְשָׁל נִיט זָאגָן
זָאלְ בְּאלְד קוּמָן: (כה) כִּי אֲנִי ה' אֲדַבֵּר דָעְן אִיךְ נָאט
וְוָעל רַיידְן אֶת אֲשֶׁר אֲדַבֵּר דָבָר וְיֵעָשֶׂה אוּנְ וָואס אִיךְ
וָועל רַיידְן אַיין רַייד וָועט עֶם וָועלֶן נִיךְ גִיטָאן לָא

המשך

דָּבָר וְיֵעָשֶׂה לֹא תִמָּשֵׁךְ עוֹד כִּי בְיֹמֵיכֶם
בֵּית הַמְּרִי אֲדַבֵּר דָּבָר וַעֲשִׂיתִיו נְאֻם
אֲדֹנָי יְהוִה: כג וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֵלַי
לֵאמֹר: כד בֶּן־אָדָם הִנֵּה בֵית־יִשְׂרָאֵל
אֹמְרִים הֶחָזוֹן אֲשֶׁר־הוּא חֹזֶה לְיָמִים
רַבִּים וְלְעִתִּים רְחוֹקוֹת הוּא נִבָּא:
כה לָכֵן אֱמֹר אֲלֵיהֶם כֹּה אָמַר אֲדֹנָי
יְהוִה לֹא־תִמָּשֵׁךְ עוֹד כָּל־דְּבָרַי אֲשֶׁר
אֲדַבֵּר דָּבָר וְיֵעָשֶׂה נְאֻם אֲדֹנָי יְהוִה:
כו א וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר: ב בֶּן
אָדָם הִנֵּבֵא אֶל־נְבִיאֵי יִשְׂרָאֵל הַנִּבָּאִים
וְאָמַרְתָּ לִנְבִיאֵי מִלִּבָּם שִׁמְעוּ דְּבַר־

דַּאֲמַלֵּיל פִּתְגָמָא וְיִתְעֲבֵד
וְלָא יִתְבְּטֵיל עוֹד אֲרֵי
בְּיוֹמֵיכוֹן עֲמָא סָרְבָנָא
אֲמַלֵּיל פִּתְגָמָא
וַאֲקִימְנֵיהּ אֲמַר יְיָ
אֱלָהִים: כה וַהֲוָה פִּתְגָם
נְבוּאָה מִן קֳדָם יְיָ עִמִּי
לְמֵימָר: כו בַּר אֲנָשָׁא הָא
בֵּית יִשְׂרָאֵל אָמְרִין
אוֹלְפַן דְּהוּא מַלֵּף לְיוֹמִין
סַגִּיאִין וּלְעִדָּן רָחִיק הוּא
מְתְנַבֵּי: כח בְּכֵן אֱמַר
לְהוֹן כְּדֵנָן אֲמַר יְיָ
אֱלָהִים לָא יִתְבְּטֵל עוֹד
כָּל פִּתְגָמִי דַּאֲמַלֵּיל
פִּתְגָמָא וְיִתְעֲבֵד אֲמַר
יְיָ אֱלָהִים: א וַהֲוָה
פִּתְגָם נְבוּאָה מִן קֳדָם
יְיָ עִמִּי לְמֵימָר: ב בַּר
אֲנָשָׁא אִתְנַבֵּי עַל נְבִיֵּי
שְׁקַר דְּמִתְנַבְּן וְתֵימַר
לְדִמְתְנַבְּן בְּרֵעוּת לִבְּהוֹן
קַבִּילוּ פִּתְגָמָא דְיָ:

כדנן

רש"י

וזהרזחנוג) קסס סל מלקלקות: (כה) המשך. (מר"ח פערנע זיין): (כז) לימים רבים. הנבואה לא תתקיים חלח לזמן מרוכה:
חלומיתי"ם כלע"ז, כל"ח ווירד פערלענגערט ווירד

רד"ק

כי מת שאני מדבר על ידי נביאי יהיה ויעשה וזו הנזרה שדברתי עליכם לא תמשך עוד: אדבר דבר. איזה דבר שאדבר יעשה: תמשך. לשון נקבה על הנזרה כי הדבר ההוא נזרה נגזרת מהאל: ועשיתיו. תחילה אמר ויעשה ואחר כך ועשיתיו שלא תאמר יעשה הדבר דרך מקרה אלא אני אעשה הדבר ככו שדברתי אותו פרם באר: (כו) ויהי. (נכה) עוד שנת תענין הזה לחזק הענין כי על כל פנים תבא הנזרה בקרוב וכמואר הנא: (ו) ויהי. (כ) בן אדם. הנבאים. בקמץ הבי"ת רלית כתוחית: לנביאי מלבם. הסמיכות בא על אות השטוש כמו נמולי מחלב והדומים לחם ופירושו כי מלבם אומרים הנבואות

מצורת דוד

כמה: אדבר דבר. מדבר על הנבואים ופעמיהו בזמן קרוב: (כז) אשר הוא חוזה. מפר הנבוא מתנבא: לימים רבים. כ"ל סוף לומר שמפיס בדבר לאחר ימים רבים וכמלו ימלאו ס"ב ימים ופכך כל חזון כמ"ש למעלה. (פסוק כ'); ועשיתי. מהכה:

מצורת ציון

מין מריכת זמן: (כז) ולעתים מנוסח עת וזמן: יג (ג) הוי. הוא ענין לנוסי יללה:

יג (כ) אל נביאי ישראל. על נכיאי השקר יאמר: לנביאי מלבם. לפי שהמתנבים לכדות מוכם לאמר שמעו דבר ה' כאלו ה'

פירוש ע"ט

תִּמָּשֵׁךְ עוֹד עָם וְעוֹד נִיט וְעֶרְעֶר נִיצוֹיגֶן נָאָךְ כִּי בִּימֵיכֶם
בֵּית הַמְּרִי דֶּעֶן אִין אַיֶּעֶרֶי טָעג וְוִידֶּער שְׁפֶּעֶנִיג
הוּיז נִיטְזִיךְ וְעֶל אִיךְ רֵייד פּוֹן פּוּרְעֶנְיוּת
אוּג וְוָעל עָם טָאן נְאֻם אֲדֹנָי אֱלֹהִים אַוּז נָאכְט נָאם דָּעֶר
הָאר: (כו) וַיְהִי דְּבַר ה' אֵלַי לֵאמֹר אוּג עָם אִיז נִיוֹעֶן
נָאכְט רֵייד צוּ מִיר צוּ נָאנְן: (כז) בֶּן אָדָם וגו' בֶּן אָדָם
גוּן דֶם הוּיז נִיזִיגְט פּוֹן דִי יִשְׂרָאֵל נָאנְן הֶחָזוֹן אֲשֶׁר הוּא
חוֹזֶה דֶם נְבִיאוֹת וָם דָּר נָבִיא נָאכְט וְוָעט עָם עֶרְשְׁט
זַיין נָאךְ פִּיל טָעג וּלְעִתִּים רְחוֹקוֹת הוּא נִבָּא אוּג צוּא
נְוִייטֶע צַייטֶן נָאכְט עֶר נְבִיאוֹת: (כח) לָכֵן אֱמֹר אֲלֵיהֶם
כֹּה אָמַר אֲדֹנָי אֱלֹהִים דְּרוּם נָאג צוּ זֵיי אַוּז נָאכְט נִיזָאכְט

תִּמָּשֵׁךְ עוֹד עָם וְעוֹד נִיט וְעֶרְעֶר נִיצוֹיגֶן נָאךְ כִּי בִּימֵיכֶם
בֵּית הַמְּרִי דֶּעֶן אִין אַיֶּעֶרֶי טָעג וְוִידֶּער שְׁפֶּעֶנִיג
הוּיז נִיטְזִיךְ וְעֶל אִיךְ רֵייד פּוֹן פּוּרְעֶנְיוּת
אוּג וְוָעל עָם טָאן נְאֻם אֲדֹנָי אֱלֹהִים אַוּז נָאכְט נָאם דָּעֶר
הָאר: (כו) וַיְהִי דְּבַר ה' אֵלַי לֵאמֹר אוּג עָם אִיז נִיוֹעֶן
נָאכְט רֵייד צוּ מִיר צוּ נָאנְן: (כז) בֶּן אָדָם וגו' בֶּן אָדָם
גוּן דֶם הוּיז נִיזִיגְט פּוֹן דִי יִשְׂרָאֵל נָאנְן הֶחָזוֹן אֲשֶׁר הוּא
חוֹזֶה דֶם נְבִיאוֹת וָם דָּר נָבִיא נָאכְט וְוָעט עָם עֶרְשְׁט
זַיין נָאךְ פִּיל טָעג וּלְעִתִּים רְחוֹקוֹת הוּא נִבָּא אוּג צוּא
נְוִייטֶע צַייטֶן נָאכְט עֶר נְבִיאוֹת: (כח) לָכֵן אֱמֹר אֲלֵיהֶם
כֹּה אָמַר אֲדֹנָי אֱלֹהִים דְּרוּם נָאג צוּ זֵיי אַוּז נָאכְט נִיזָאכְט

פירוש רש"י

נָאכְט דָּעֶר הָאר:
יג (א) וַיְהִי דְּבַר ה' אֵלַי לֵאמֹר אוּג עָם אִיז נִיוֹעֶן נָאכְט
רֵייד צוּ מִיר הֶחָזְקְאֵל צוּא נָאנְן: (ב) בֶּן אָדָם
תִּנָּבֵא וגו' בֶּן אָדָם נָאג נְבִיאוֹת אוֹיף דִיא נְבִיאֵי שֶׁקֶר
פּוֹן דִי יִשְׂרָאֵל וָם נָאנְן נְבִיאוֹת וְאָמַרְתָּ לִנְבִיאֵי מִלִּבָּם
אוּג וְאַלְטֶט נָאנְן צוּ דִי וָם נָאנְן נְבִיאוֹת פּוֹן זַיֶּעֶר
הָאַרְצָן שְׁמַע דְּבַר ה' הֶעֶרְט צוּ אִיר נְבִיאֵי שֶׁקֶר נָאכְט

רייד

יְהוָה׃ ג כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה הוֹי עַל־ הַנְּבִיאִים הַנְּבָלִים אֲשֶׁר הֹלְכִים אַחַר רוּחָם וּלְבִלְתִּי רָאוּ׃ ד כְּשֻׁעָלִים בְּחָרְבוֹת נְבִיאֶיךָ יִשְׂרָאֵל הָיוּ׃ ה לֹא עֲלִיתֶם בַּפְּרָצוֹת וַתִּגְדְּרוּ גָדֵר עַל־בֵּית יִשְׂרָאֵל לַעֲמֹד בַּמִּלְחָמָה בְּיוֹם יְהוָה׃ ו חָזוּ שָׁוְא

עֲלֵיהֶן עֲבָדַי קָרְבָא בְּיוֹם רוּגְזָא דַיְיָ׃ ו מְתַנְבְּנִין שִׁקַּר וּמְלָּפִין כְּדִבִּין אָמְרִין אֲמַר יְיָ וְיָ לָא שַׁלְּחִינוּן

ג כְּדֵנָן אֲמַר יְיָ אֱלָהִים עַל נְבִיֵּי שְׁקַרָא דְּמִשְׁתַּבְּקִין דְּאִזְלִין בָּתַר הַרְהוּר לִבְּהוֹן וּמִדְּעַם לָא חָזוֹן׃ ד כְּתָעֲלִין בְּחָרְבָתָא נְבִיֵּי שְׁקַרְךָ יִשְׂרָאֵל הֲווּ׃ ה לָא סְקֵמְתּוּן בְּתָרַעָתָא וְלָא עֲבַדְתּוּן לְכוֹן עוֹבָדִין טָבִין לְמִבְנֵי עַל בֵּית יִשְׂרָאֵל לְמִקֵּים לְמִבְנֵי עֲלֵיהוֹן רַחֲמִין בְּיוֹמָא דַאֲתוֹ

מנחת שי

(ג) ולבלתי ראו. מה שנאמר בפסוד' הכוונה כאן לשון ממלכל והביני כיוצא בלשון כיוד כל פסוק לשון כיוצא בלבלתי קדמאה בלבלי בלא ו"ו חסירה ולבלתי בהיא כה מן ח' לבלתי הניח מבח וגו' (ירמיה י"ז) לשון בהמות פסוקי מקרי לבלתי בלא ו"ו וכל פסוק לשון כיוצא בלא ו"ו הוא לבלתי הוא בלא ו"ו כך מן ר' לשון הנה ולבלתי בהיא ושומכון לקדם את יום כשנת ולבלתי שחם מבלי(ירמיה ס"ח י"ז) הכלים אחר הוחם ולבלתי הלו הלין ולבלתי ולים לחן לחן ונוח׃ (ד) כשעלים מתכנות. כל הנ"ל מחסך קשן מלול דק ו"ו ומשמוכת כ' קטלין וסיכון מעלית לתו ע"כ. פי' תבלית הוא פסוק זה דכשיב ביה כשעלים וגו'. לתו

מהר"י קרא

יג (ד) כשועלים בתרבות נביאיך ישראל היו. כשועל הזה שבורח אילך ואילך בזמן שהוא רואה אדם. כך הם נביאי השקר שהתנבאין להם לשלום. ובזמן שפורענות באת עליהם הם מתהכרים") בחדר: (ה) לא עליתם בפרצות. לא העלתה העלה לפורענותם של ישראל. ולא עשיתם מעשיכם טובים להיות לכם לגדר ולחומה לעלות לבקש רחמים ביום אף

רש"י

יג (ג) הנבלים. המטעים: רוחם. כמו רצונם: (ד) כשעלים בחרבות. כשיבא תדם על פרץ המורכה בורח השועל על דרך פרץ לחרת ואינו עומד בפרץ להלחם: (ה) לא עליתם בפרצות. לא עשיתם מעשים טובים שתוכלו לעכב את הרעה מלבא: (ו) חזו.

רד"ק

לא שראו אותה כמו שאמר ולבלתי ראו: (ג) כה אמר. הנבלים. אנשים פחותים ונבזים כמו כאחד הנבלים באחת הנבלות ותרגם יונתן כאחד מן שפיא ותרגם זה גם כן דמשתמעין: אחר רוחם. אחר רצונם: (ד) כשועלים בחרבות. כמו השועלים הנכנסים במקום הנפרץ בגדר הכרם ומשחיתים הכרמים כן היו נביאיך כמו שאמר שועלים קטנים מחבלים כרמים והפרץ נקרא חרבה כי חרב הוא מקום הפרץ באמרו בפרצות וישראל נקראו כרם והנה נביאי השקר שהם שועלים נכנסים דרך הפרץ להשחית הכרם והפרץ הוא משל לקפני

אמנה שבהם שמיפים להם נביאי השקר דבריהם ונפתים להם והם סוככים ידיהם שישמעו להם גם כן האחרים ומשחיתים כרם ה' צבאות. ואמר נביאיך. כלומר נביאיך הם ולא נביאי ה': (ה) לא עליתם בפרצות ותגדרו גדר. אמר כנגד שרי ישראל וגדוליו שהיה כח בידם למחות בהם אמר לא עליתם באותם פרצות השועלים שלא יכנסו לכרם ולחכות בהם ולכלותם וכן לא גדרתם גדר ולא בניתם אותם הפרצות בתשובה ומעשים טובים לשמור על בית ישראל: לעמוד במלחמה ביום ה'. כלומר ביום אף ה' וגזרתו וכן ת"י ביום רוגזא דה' כי אם עשיתם כן מעשיכם היו עומדים לכם במלחמה ולא היתה שולטת בכם יד אויביכם: (ו) חזו שוא וקסם כוב. מי' וקסם כוב קסמו או אמרו כי נביאי השקר חזו דבריהם על

מצודת ציון

הנבלים. הפתומים ונבזים כמו ובכל מלאה ידבר (משלי ל"ג): רוחם. ענין לבון: (ד) כשועלים. כמו חיה מה. בחרבות. מל' מורכה: (ה) בפרצות. מלשון פרלה ובקר: ותגדרו גדר. ענין בנין מוקף:

מצודת דוד

שלמם: (ג) הוי. יש להתעיק על הנביאים המלה הנכללים מבני הולכי אחר הלוקם לומר מה שיש עם הלוקם ומה שלא לפי הכוונה: (ד) כשועלים בחרבות. כמו השועלים בפסח בפרוכות בפתח כן בשלת המוכרכה כין מי שומד לפניו לעכבו מליכנס בפתח בכל כוחם יכולמו דרך פלאה מחתת וכמו השועלים בפסח כן היו נביאיך אחר יפשל ובפתח בלשחיט: (ה) לא עליתם בפרצות. אחם הכנביאים הכוללים לא עמדתם בפלגים לעכב על החוץ לבל יכוא ר"ל לא עמדתם בפלגה לעכב הפורענות: ותגדרו. פלא לא משמעת בפשים לומר לא גדרתם גדר במקום בפלגה ר"ל לא בחזקתם את הפרצה: לעמוד. לעמוד עמוד במלחמה מול האויב בעת כוס אף ה' בפלגים גמול כשון: (ו) חזו שוא. בפוס לכאו וכבוד קסמו כי גם הקוסם לא ידעוהו:

משלי חכמים

(ד) כְּשֻׁעָלִים בֶּחֳרָבוֹת נְבִיאֶיךָ יִשְׂרָאֵל הָיוּ׃ לֹא עָלִיתֶם בַּפְּרָצוֹת וְגוֹ׳.
דֶּרֶךְ שׁוּעָל וְעָרְמָה וְזִיקָם אֵין אֲוִירִסְטָא שְׁטוּב. וְיָם עֶרֶב הֵם
דְּאֶרֶם נַעֲמֹאכְטֶם זַיִן וּוּאהְנוּנְג. אַז עֶרֶב הֶעֶרֶם דִּיא פְּרִים פּוּן
אֲמֶעִנְשׁ וּוּעֶרֶם עֶר דְּעֶרְשָׁרֶאקְן אוּנ זוּכֶט אַ אֶרֶט צוּ אֲנְטְלוּיְפֶן.
וְאָנֶט הַקְּה"ט צוּ דִּי יוּדֶן אַייְטֶע נְבִיאִים זַיְנֶען אוֹךְ אַזוֹ. וַיְיל
זַיְ זַיְנֶען פַאלְשֶׁע נְבִיאִים. דְּרִיבְּער אַזוֹ וִוי זַיְיא דֶער הֵירֶען עֶם
קוּמְט אַ אֶמֶטֶר נְבִיא וְיעֶרֶן זַיְיא דֶערְשְׁרֶאקְן אוּנ וְוִילְפֶּן נִישְׁט
אַנְטְלוּיְפֶן. כְּיִ מֹשֶׁה רַבֵּינוּ שָׁטַיִים אִין פְּסוּק זֶה מֹשֶׁה בְּזִדּוּ
אֲשֶׁר עָבַד בְּפֶרֶק הָעָנָן. וְעֶרְנִים מֹשֶׁה עֶם עֶר אִיז נָעְשְׁטַאנֶען

נְבִיאֶיךָ יִשְׂרָאֵל הָיוּ אַזוֹ וְעֶנֶען גִיוֶוען דַיְיגֶע נְבִיאִים דִּיא יִשְׂרָאֵל׃ (ה) לֹא עֲלִיתֶם בַּפְּרָצוֹת אוּנ גִּבְיתֶם גָּדֵר
אוֹיף נִיגַאנְגֶען אִין דִּי בְּרֶעְךָ אוּנ הָט נִיט פָּאר צָאמְט אִין צָאם אַרוּם דֶעם הוּיז נִיזוּכְט פּוּן דִּיא יִשְׂרָאֵל
לַעֲמוֹד בַּמִּלְחָמָה בְּיוֹם ה' אִיר זָאלְט קֶעֶנֶען בְּשְׁטֶיטֶן אִין דֶעם מִלְחָמָה אִין דֶעם טָאג וּוּאס נָאטְט צָאר אִין אִיז
נִיקוּמֶן אוֹיף דִּי יִשְׂרָאֵל כְּלוֹמֶר אִיר הָאט נִיט נִיטָאן קֵיין מַעֲשִׂים טוֹבִים דָאס אִיר זָאלְט דוּרְךְ זַיְ קֶעֶנֶען
מַעֲקֶב זַיְן דָם בֵּייז פּוּן צוּ קוּמֶן אוֹף דִּיא יִשְׂרָאֵל׃ (ו) חָזוּ שָׁוְא וְקֶסֶם כָּזָב נִיא וְאָגֶן פַאלְשֶׁע נְבִיאוֹת אוּנ

וּמְחַצְּפִין דְּמִתְקְיִים מִלַּהֲוֹן: ז הֲלָא נְבוּאַן דְּשַׁקַּר אִתְנַבִּיתוּן וְקִסְמִם פַּרְכִין אֲמַרְתּוּן וְאָמְרִין אֲמַר יְיָ וּמִן קֳדָם יְיָ לָא אִתְמַלֶּל: ח בְּכֵן כְּדֵין אָמַר יְיָ אֱלָהִים חֲלַף דְּאִתְנַבִּיתוּן שֶׁקֶר וְחָזִיתוּן כִּדְבָה הָא אֲנָא שָׁלַח רוּגְזִי עֲלֵיכוֹן אֲמַר יְיָ אֱלָהִים: ט וּתְהֵי מָחַת גְּבוּרְתִּי עַל נְבִיֵּי שְׁקַר דְּמִתְנַבְּן שֶׁקֶר וְסַלְפִין כְּרִיכִין בְּרִי טַב דְּנָגְיוּ לְעַמִּי לָא יְהוֹן וּבְכְתַב בֵּית יִשְׂרָאֵל לָא יִכְתְּבוּן וּלְאַרְעָא דְיִשְׂרָאֵל לָא יְעוֹלוּן וְתִדְּעוּן אֲרֵי אֲנָא יְיָ אֱלָהִים:

וְקֶסֶם כָּזָב הָאֹמְרִים נְאֻם־יְהוָה וַיהוָה לֹא שְׁלָחָם וַיְחַלּוּ לְקַיֵּם דָּבָר: ז הֲלוֹא מַחֲזֵה־שָׁוְא חֲזִיתֶם וּמִקְסָם כָּזָב אֲמַרְתֶּם וְאֹמְרִים נְאֻם־יְהוָה וַאֲנִי לֹא דִבַּרְתִּי: ח לָכֵן כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה יַעַן דַּבֶּרְכֶם שָׁוְא וַחֲזִיתֶם כָּזָב לָכֵן הִנְנִי אֲלֵיכֶם נְאֻם אֲדֹנָי יְהוִה: ט וְהָיְתָה יָדִי עַל־הַנְּבִיאִים חֹזֵי שָׁוְא וְקֹסְמֵי כָזָב בְּסוֹד עַמִּי לֹא־יִהְיוּ וּבִכְתָב בֵּית־

ת"א וּמְחַצְּפִין דְּמִתְקַיְּמִין מִלַּהֲוֹן: ז הֲלָא נְבוּאַן דְּשַׁקַּר אִתְנַבִּיתוּן וְקִסְמִם פַּרְכִין אֲמַרְתּוּן וְאָמְרִין אֲמַר יְיָ וּמִן קֳדָם יְיָ לָא אִתְמַלֶּל: ח בְּכֵן כְּדֵין אָמַר יְיָ אֱלָהִים חֲלַף דְּאִתְנַבִּיתוּן שֶׁקֶר וְחָזִיתוּן כִּדְבָה הָא אֲנָא שָׁלַח רוּגְזִי עֲלֵיכוֹן אֲמַר יְיָ אֱלָהִים: ט וּתְהֵי מָחַת גְּבוּרְתִּי עַל נְבִיֵּי שְׁקַר דְּמִתְנַבְּן שֶׁקֶר דְּמִתְנַבְּאִין עַל עַמִּי יִמְלְפִין כְּרִיכִין בְּרִי טַב דְּנָגְיוּ לְעַמִּי לָא יְהוֹן וּבְכְתַב חֵיֵי עַלְמָא לָא יִכְתְּבוּן וּלְאַרְעָא דְיִשְׂרָאֵל לָא יְעוֹלוּן וְתִדְּעוּן אֲרֵי אֲנָא יְיָ אֱלָהִים:

(ר"ס נח סנהדרין יח):

רש"י קמץ בסמוך

נאום ה': ויחזרו לקיים רבר. ואיך סבורים לקיים דבריהם ל' תוהלת וים מומרים (תיקוי רירז"ע ס"ע כלע"ז. מ"י

ז' אלהים דבר כי אם גלה סידו אל עבדיו הנביאים: לא יהיו. שלא אעמוד מהם נביאים: ובכתב בית ישראל לא יכתבו.

מהר"י קרא

ח': (ו) ויחלו לקיים רבר. מבטלין דברי הנביאים כדי לקיים דבריהם כמו לא יחל דברו. דמתרגם לא יכמל: (ט) בסוד עמי. בסוד שאני רגיל לגלות לעבדי הנביאים כמה"ת כי לא יעשה ה' אלהים דבר כי אם גלה סידו אל עבדיו הנביאים: לא יהיו. שלא אעמוד מהם נביאים: ובכתב בית ישראל לא יכתבו.

רד"ק

על שני פנים היו יודעים דברי קסמים להגיד העתידר שלפעמים היו באים בדבריהם כמו שאמר מודיעים לחרשים מאשר יבאו עליך מאשר ולא כל אשר לסיכך היו נפתים לדבריהם והיו אומרים גם כן כי דבר ה' היה להם בחזון וזהו חזון שוא שאומר שחזו וחתחזון היה שוא והקסם כזב: ויחלו לקיים דבר. שיחלים ישראל לקיים דבריהם והיא תוחלת נכזבת: (ו) הלוא. אמר כנגד הנביאים: ואומרים. ואתם אומרים: (ח) לכן הנני עליכם. כמו ונתתי אני את פני באיש ההוא וי"ת הא אנא שלח רוגזי עליכון: (ט) והיתה ידי על הנביאים. כמו על: בסוד עמי

מצורת דוד

האומרים. כדכיסם למעו כמוס ס' ונס כן הוס כי ס' לס שלחם ג ויחלו. כ"ל ומ"ך ס"כ מכוסים תוחלת מל עסם שיקיים הדבר מומנים: (ו) מחוה. כמוהם שוא נשלחם כי לס היתה נבואה: ומקסם כוב. כ"ל לס הקסם לס ידעתם: (ח) הנני. הנה אני מלחם עמכם: (ט) ידי. מכח ידי: בסוד. לס יהיו בקבוצם עמי: להכתב עם ס' כמותם: ובכתב וגו'. לסיות

מצורת ציון

ו) ויחלו. מל' תוחלת ותקוה: (ט) בסוד. ענין קבוץ ופגישה כמו בסוד

פירוש ע"ט

מאכן בישוף מיט ליגין האמרים נאם ה' נה לא שלחתם יו זאנן אין זיערי פאלשע נבואות אזוי האט נאט גיזאגט אוז נאט האט ניא נאר ניט גישיקט ויהלו לקים דבר אוז זיי האפן נאך זיערי רייד ואלן מקוים ווערין: (ז) וואנט נאט הלוא מחזה שוא חזיתם פר ווער איין פאלש נבואות וואנט איהר נבויאות אוז איין בישוף פון ליגנט וואנט איהר ואמרים נאם ה' אוז די נביאי שקר וואן אזו הט נאט גיזאגט אוז איך נאט האב עם נאר גיט ריעט (נוא ווי אזוי האפן זייא דם זיערי רייד ואלן מקוים ווערין: (ח) לכן כה אמר אדני יהוה דרום הט אזו גיזאגט נאט דעם האר יען דבריכם שוא דאר ווייל איהר רעט פאלש אוז נאט נביאות ליגנט לכן הנני אליכם נאם אדני יהוה דרום ועל איך שיקן מין צארן אוף אייך אזו וואנט נאט מין האנט דר האר: (ט) והיתה ידי אל הנביאים אוז מין האנט שלאך ווערט ניין אויך די נביאים ום ואנען נבויאות פאלשיקייט אוז מאכן בישוף מיט ליגין בסוד עמי ויהיו אין דאר עצה פון מיין פאלק ועלין זיי ניט ניין אוז אין דעם גישריפטם פון דעם הויז ניזוכט פון די ישראל ועלין זיי ניט עריין אן גישריבן (כלומר דם נוטם נום איז אן ניבריים צו די צדיקים לאחיר

יִשְׂרָאֵל לֹא יְכַתְּבוּ וְאֶל־אַדְמַת יִשְׂרָאֵל
לֹא יָבֹאוּ וִידַעְתֶּם כִּי־אֲנִי אֲדֹנָי יְהוִה׃
יַעַן וּבְיַעַן הִטְעוּ אֶת־עַמִּי לֵאמֹר שָׁלוֹם
וְאֵין שָׁלוֹם וְהוּא בְּנָה חַיִץ וְהִנָּם טָחִים
אֹתוֹ תָּפֵל׃ יא אֱמֹר אֶל־טָחֵי תָפֵל וְיִפֹּל
הָיָה הוֹבֶגֶשֶׁם שׁוֹטֵף וְאַתֶּנָה אַבְנֵי אֶלְגָּבִישׁ

יִשְׂרָאֵל לָא יְהַפְּתְבוּן
וּלְאַרְעָא דְיִשְׂרָאֵל לָא
יַעֲלוּן וְתֵידְעִין אֲרֵי אֲנָא
יְיָ אֱלָהִים׃ י חֲלָף
דַּאֲהַנְפִיאוּ שָׁקַר וְחָלָף
דַּאֲטָעְיאוּ יָת עַמִּי
לְמֵימַר שְׁלָמָא וְלֵית
שְׁלָם וְאִינוּן דָּמֵן לְדָבְנֵי
מְחִיצָא וְשָׁעְיָע לַיֵּיהּ טִין
סְמִיר דְּלָא חָבֵן׃
יא אֱמַר לְרָבְנֵי מְחִיצָא
וְשָׁעְיָא לַיֵּיהּ טִין פְּטִיר

מהר"י קרא

בכתב חיי עולם שנכתבים בי צדיקים של ישראל לא יכתבו. ר"א בספר עמי. זו סמיכה. ובכתב"): (י) ונהוה בונה חיץ. עמ בני ישראל דומה לאותו שבתה מחיצה רעועה: תהנם. הנביאים. מחים אותו תפל. בקרקע הדומה לסיד. בו מחים אותו. ואין מעמיד הבנין בסיד ואין מחקים בפני הנשמים: חיץ. מחיצה תפל שאין נבנו עיקר. שאין מהפים את האבנים זו עם זו בסיד והוא סיום בלא תבן. וכן תירגם יונתן ואינון דבן לדבני מחיצא ושעיע ליה טין פטיר דלא תבן. והוא דמיון. כלומר דברי כוב שהם מתנבאים כמו שאמר למעלה יען דברכם שוא וחזותכם כוב. יהיו כאדם הבונה כותל ומח אותו בתפל. אם יפלת גשם שוטף הוא סופל את התוכות שמחה בתפל:

(יא) ואמרת אל מחי תפל ויפול. כשיהיה גשם שוטף גם אם אתנה אבני אלגביש הן פסילות אותן מחי תפל. וגם אם יתיח

*) מפר פסיום תבן בגמרת (כתובות קי"ב) תיתפ כתוב עפר לה יהיו זה סוד הפיעור. וכתוב בית יהראל לה יכתבו זה סמיכה וכו'.

מנחת שי

שמות פסי"ג והוי סמור. ר"י כס' הרקמה: (י) ותחנה. במקום שמניח שתי"ו בסגול ועניין למעה כפ"ו ומסימן ל"ד ופ"ו ופ"ל. ויונתן אחרגמה שים לחכי לחגרים בלהב. שהיה קורא ותח לחכי לחגרים וגם ד"ק כתב כן כתוב במקום ומסתלקים למעה כפי המפורש אחיכוב כמעיר ל"ו ותחנה: לחכי לחגרים: שמות פ"ל כי אחי עלות וכן כתב ד"ק בן במקום במקרא המפורש ועיין מה שכתבתי

רש"י

קרקחרב"ם כל"ח זייל פשר מייענן גלויכען). למען מחר ל' המתנה: (י) והוא בונה חיץ. והנה עמי כבונים בניין מחיצה והנביאיהם טחים לותו תפל קרקע הדומה לסיד וחינו מתקייים לפני הגשמים: תפל. (תיומ"ן כלע"ז וי"ח בלחמצ"ח כלע"ז חשוטמא"ג כל"ח לו ותממזטמוזנ. כמו כמיכה ס' ר"ח. מקולקל בדפוס ל"ל כמו חיכה כי י"ל ע"ם): (יא) ואתנה. כמו ותתן: אבני אלגביש. לחכני כרך גדולות ותומר חני לפי שהן מזהירות ככל חכני

מצודת דוד

עמהקים (ירמיה ע'): (י) התעו. מלשון כשפה ומתעה: חיץ. סוג מלמון מחילה המוזכר בדברי"ל: מחים. עניין מריחה לחזוק בהכ וכן ומח חת הבית (ויקרא י"ד): תפל. כל דבר שאינו מחזיק כל לחכו קרוי תפל וכן היתכל הפל מבלי מלח (לעיל ו'): (יא) היה. כמו יהיה: שוטף. יורד בחוזק: ואתנה. כמו ואתן: אלגביש. הוא כמו אבני מלוח לל גבים ול"ל לחכני כלך דומות לל

כותל לבנים גדופה וחלבה והיא הכבוסה ביותר מהכל: ותהם. סכותל ולהלהיקו ל"ל מייסים הכבוסה במליה לחזקה ומזיעת לסיות לעמ לחם מחים הבנין הלא תדעו ביסול ולא יחקיים לזמר מה תועלת ביסוי המליה הלא לין ממש בהבוסה: חיח גשם שוטף.

פירוש עת

וְאֶל אַדְמַת יִשְׂרָאֵל לֹא יָבֹאוּ אוג קַיין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וְעֶלְעָן
זַיי נִיט קוּמֶן אִין דֶר צַייט פּוּן דֶר גְּאוֹלָה וִידַעְתֶּם כִּי
אֲנִי אֲדֹנָי אֱלֹהִים אוג אִיר וְעֶט וִוייסִין דָם אִיךְ בִּין נָאט
דֶר הַאר אוג בִּין בַּגְלַייבְט צוּ בְּצָאלִין׃ (י) יַעַן וּבְיַעַן
הִטְעוּ אֶת עַמִּי דְּרוּם וַוייל זַייא הָאבֶּן פָּאלְש גְּבִיאוֹת
גֶיהָאבְט אוג דְּרוּם וַוייל זַייא הָאבֶּן פַּאר אִירְם מַיין
פָּאלְק צוּ זָאגֶן צוּ זַיי שָׁלוֹם וְוֶעט זַיין צוּ אַייךְ (אוג
דְּרוּם הָאבֶּן זַייא וַוייטֶער גִיטָאן מַעֲשִׂים רָעִים אוג
הָאבֶּן הַיין הִשְׁוּבָה נִיט גִיטָאן אוֹיף זַייא) וְאֵין שָׁלוֹם

יִשְׂרָאֵל לָא יְהַפְּתְבוּן
וּלְאַרְעָא דְיִשְׂרָאֵל לָא
יַעֲלוּן וְתֵידְעִין אֲרֵי אֲנָא
יְיָ אֱלָהִים׃ י חֲלָף
דַּאֲהַנְפִיאוּ שָׁקַר וְחָלָף
דַּאֲטָעְיאוּ יָת עַמִּי
לְמֵימַר שְׁלָמָא וְלֵית
שְׁלָם וְאִינוּן דָּמֵן לְדָבְנֵי
מְחִיצָא וְשָׁעְיָע לַיֵּיהּ טִין
סְמִיר דְּלָא חָבֵן׃
יא אֱמַר לְרָבְנֵי מְחִיצָא
וְשָׁעְיָא לַיֵּיהּ טִין פְּטִיר

נרוסי

תִּפְלְנָה וְרוּחַ סְעָרוֹת תִּבְקָעֵנָּה׃ יב וְהִנֵּה
נָפַל הַקִּיר הֲלוֹא יֵאָמֵר אֲלֵיכֶם אַיֵּה
הַטִּיחַ אֲשֶׁר טַחְתֶּם׃ יג לָכֵן כֹּה אָמַר
אֲדֹנָי יְהוִה וּבְקַעְתִּי רוּחַ־סְעָרוֹת
בַּחֲמָתִי וְגֶשֶׁם שׁוֹטֵף בְּאַפִּי יִהְיֶה וְאַבְנֵי
אֶלְגָּבִישׁ בְּחֵמָה לְכַלָּה׃ יד וְהָרַסְתִּי אֶת־
הַקִּיר אֲשֶׁר־טַחְתֶּם תָּפֶל וְהִגַּעְתִּיהוּ
אֶל־הָאָרֶץ וְנִגְלָה יִסּוֹדוֹ וְנָפְלָה וְכִלִּיתֶם
בְּתוֹכָהּ וִידַעְתֶּם כִּי אֲנִי יְהוָה׃ טו וְכִלִּיתִי
אֶת־חֲמָתִי בַּקִּיר וּבְטָחִים אֹתוֹ לְשִׂיד
וְאֶמְרָה אֲלֵיכֶם אֵין הַקִּיר וְאֵין טָחָיו׃

רש"י

(נגים) כרד הוא מדמה לותן לו נגים שהיה מכה כמין
שנ' רחמות ונגים (חיוב כח) ורכות' ימ' מלנגים שעמדו.
כתויר על נג מים וזהו משה רבינו שנאמר ומטר לא נתך עליה
(שמות ט') לותם שהתהלו לירד לה הניעו לארץ: הפלנה.
על הקיר: (יב) איה הטיח. כך כשתהוו הרעה יומר
לכם היה השלום שהכשתם: (יד) הקיר. היה ירושלים:

רד"ק

ואמ' יהיה חוק בחשבותיכם כי יהיה נשם שוטף שיפלנו:
היה. עבר במקום עתיד: ואתנה אבני אלגביש הפלנה. כנגד
אבני הברד ידבר ואומר להם תפלנה. חבנין הזה וכן תחיית רוח סערות שתבקע אותו והגשם והאבנים והרוח משל לאויבים
ההזקים: ואתנה. כמו ואתן והה"א נוספת כמו ואתנה כמו ואת"ח ואתנה ויי"ת אבני אלגביש יחתן. ובמקצת נוסחאות כתיב
ואת אבני אלגביש ואבני אלגביש הם אבני ברד גדולות ויקרא אלגביש מלה אחת במקצת המפרים ובקצתם שתי
כלות ויש מפרשים בכללה אחת ענין שתי מלות דומות אל גביש מן ראשות וגביש: (יג) והנה. הלא יאמר אליכם איה
הטיח אשר טחתם וכן איה הבנין אשר בניתם אלא לקח הענין האחרון לקצר או לפי שבוני החזין לא יהיו אחרי נפול הקיר כי
יבלו ויסופו: נביאי השקר ויישארו קצת מן הפחזים והם ישראל ולנשארים יאמר איה הטיח אשר טחתם ותנה קרא החזין קיר
ואמר והנה נפל הקיר ר"ל כי בנפול הקיר ותיא חומת ירושלם שנבקעת ידוע כי נפל החזין הנאמר על דרך משל: (יד) לכן.
ובקעתי פעל יוצא לשלישי כי הרוח תבקע: (טו) והרסתי. נ.פלת. ירושלם: בתוכה. בתוך ירושלם כי נביאי השקר

מצודת דוד

הטיח שם יהיה נשם שיטף וכן שם לתן לתי תגיעם שתפלנה
עליה וגם רוח סערה שתבקע לת הקיר כ"ל שם יבא לתי תויב מזק יהיה
שם כן נלכה לכל בעול הכזופה: (יב) והנה נפל הקיר. כשיפול
הקיר הלא יאמר שה בועלם היה בטיח כ"ל כשיכשל הכזופה שלא יאמר שם מועלם שהיה הדבול: (יג) ובקעתי. כ"ל
כן מעשה ומבקע לת הקיר וישבול הכזופה: (יד) והגעתיהו. לת הקיר לגיע עד הלתן כי לשול לעשה: ונגלה יסודו. על כי משול הכזופל מעשל
שעל היסוד יהיה ס"ב כלשה היסוד: ונפלה. כשאר משול הקיר לו שם יחיה שתי משעל תלוי בחוכה כ"ל כשיכשל שתויב וחצופל הכזופה

מזרח"י קרא

רוח סערה תבקע החזומה לארץ. אפילו באחת מכל אלו שלש
לא תוכל לעמוד כל שכן אם יבאו כולם עליה בבת אחת.
שעורות והוכפה על פניה. ואני אביא שלשתן על אחת ששתיין
ומחלוקין לישראל בשקריהם ובחזותם. תה"ד: (יג) ונלכן כה
אמר ה'. ובקעתי רוח סערות בחמתי וגשם שוטף באפי יהיה
ואבני אלגביש בחימה לכלה. אותו בנין שאמר בשפוך
והרסתי את הקיר וגו'. ע"א נשם שוטף. אלו חיילותיו של
נבוכדנצר. ואבני אלגביש. ממרום שלה אש בעצבותי. רוח

מנחת שי

כמ' ל"ח במ"ס: (יג) ובקעתי. כמ"ש בחיזק':

פירוש ע"ט

וְעֹלֶה בְּרַעְנָנַיִן אוֹף אִיר מִיט מַיִן גְּרִים צָאדְרִין וָגֶשֶׁם
שׁוֹטֵף בְּאַפִּי יִהְיֶה אוֹג אַיין שְׁטוּרְעם וְוִינְט וָועט צוּא
זַיין דּוֹרְךְ מַיִן צָאדְרִין אוֹג גְּרוֹיס הָאגֶל שְׁטֵיינֶער
וָועט אִיךְ בְּרַעְנָנַיִן מִיט מַיִן גְּרִים צָאדְרִין צוּא פַּאר
דַאכְטֶן וָועט דַאךְ גַיינְאבְט וָועלְן צוּ אַיִיךְ וְוִי אִיז
דָם בְּקִלְעבּוּנְג וּואס אִיר הָט בְּקִלְעבְּט וְקִלוֹמֶר וָועט
דֶר פּוּרְעגְיוֹת וָועט קוּמֶן אוֹף דִי יִשְׂרָאֵל וָועט מֶען
דַאךְ אַיִיךְ פְּרַעגְן וְוִי אִיז דֶר שָׁלוֹם וְוִם אִיר גְּבִיאִי
שֶׁקֶר הָט פֶּר וַיקְעֶרְט דִי יִשְׂרָאֵל אוֹף אִים): (יג) לָכֵן
כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יֱהוִה וְהָאט אַזוֹ גְּאט גַיינְאבְט נָאט
דֶער הֵאר וּבְקַעְתִּי רוּחַ סְעָרוֹת בְּחֵמָתִי אִיךְ וָועל צוּא
שְׁפַאלְטֶן דִי נָאבְט מִיט שְׁטוּרְעם וְוִינְט וָאם אִיךְ
יְרוּשָׁלַיִם וָועט זַיין פַּאלִין אוֹג אִיר וָועט פֶּר לָעגְט

בְּתוֹלָה וְיֵדַעְתֶּם כִּי־אֲנִי יְהוָה׃ יט וְכִלִּיתֶנִי
אֶת־חֲמָתִי בַּקִּיר וּבַטְּחִים אֹתוֹ תָּפֵל
וְאֹמַר לָכֶם אֵין הַקִּיר וְאֵין הַטָּחִים אֹתוֹ׃
כ נְבִיאֵי יִשְׂרָאֵל הַנִּבְּאִים אֶל־יְרוּשָׁלַם
וְהַחֹזִים לָהּ חֲזוֹן שָׁלוֹם וְאֵין שָׁלוֹם נְאֻם
אֲדֹנָי יְהוִה׃ כא וְאַתָּה בֶן־אָדָם שִׂים פָּנֶיךָ
אֶל־בְּנוֹת עַמְּךָ הַמִּתְנַבְּאוֹת מִלִּבָּהֶן
וְהִנָּבֵא עֲלֵיהֶן׃ כב וְאָמַרְתָּ כֹּה־אָמַר
אֲדֹנָי יְהוִה הוֹי לְמִתְפְּרוֹת כְּסָתוֹת עַל

וְיָחוֹל רוּגְזִי בְּקַרְתָּא
וּבְנַבְיֵי שְׁקַרְאַתְנַבְיָאוּ
בָּהּ נְבוּאָן דְּשֶׁקֶר
וַיְתַאֲמַר לָכוֹן לַיְת
קַרְתָּאוֹלַיִת נְבִיֵי שְׁקָרָא׃
סז נְבִיֵי שְׁקָרָא דְיִשְׂרָאֵל
דְּמִתְנַבְּיִן עַל יְרוּשְׁלֵם
וּמְחָזְיִן לָהּ בְּאוּלְפָן
שְׁלֵם וְלַיְת שְׁלֵם אֲמַר
יְיָ אֱלָהִים׃ יז וְאַתְּ בַּר
אֱנָשׁ קַבֵּיל נְבוּאָה עַל
בְּנַת עַמָּךְ דְּמִתְנַבְּיָן
כְּרַעוּת לִבְּהוֹן וְאִתְנַבֵּי
עֲלֵיהֶן׃ יח וְתֵימַר כְּדֵין
יְיָ אֱלָהִים וַיְ עֲלֵיהוֹן עַל
דְּמִטַּטְפָן רְקִיעֵי חֻשּׁוּקִ
עַל כָּל מַרְפְּקֵי יְדַיִן
וְעָבְדִין פֵּת כּוּמְרִין עַל

מהר"י קרא

פתרות . וארא והנה ריח סערת באה מן הצפון : (פו) ואמר לכם אין הקיר ואין אני יכול לתתוכח לכם אין הנביאים ואין הנשמעים לדברי מחי תפל : (יח) לטתפרות כסתות . שתופרין

למדנחאי על

רש"י

(יח) הוי למתפרות כסתות. (קומסרו"ן כלע"ז קולר"מ בל"ז נתכסן) . כמין כסתות קטנות היו תופרות ותולות לנחשי' לחייהם על מיצילי ידיהם וקומסו' להם נתוון כסתות

קסס מקרי' ולמי שהם תפלות חומרות קסס סוב ולמי ערוות חומרות קסס רע: אציל. (חייטל"ש כלע"ז עיין יפעיה מ"ש

מנחת שי

(יח) שים פניך על נכות. כתילוסים שלנו כתוב למפרכלי על נכות למדנחאי חל נכות ונרמלת צ'נרך לשפר פנימה כי כל כספרים כתוב על נכות וכן נכתוב על נכות ג' ושפיו כמליס היו נתכן. ויכל יהונתן נכשים . כן לתוב שים פניך :

רד"ק

נהרגו בה בנפול הקיר לא נסתם אזר : (פו) וכליתי.ואומר לכם. ואז אומר לכם אין הקיר ואין הטחים אותו והם נביאי ישראל הנבאים מלבם שנא' משל זה עליהם וגם ישראל המחזיקים

בידיהם והמקבלים דבריהם כלו בתוכח או בחרב או ברעב או בדבר : (פז) נביאי ישראל הנבאים . בשר"א הכית ו"ת הקיר תראשון כתלא והשאר קרתא . ותרגם את הקיר אשר מחתם ית קרתא דאתנביתון בה נביאן דשקר וכן בטחים אותו ואין אלה הטחים : (יז) ואתה . אחר שאמר לו לתנבא על נביאי השקר אמר לו להנבא על נביאות השקר : המתנבאות מלבתן . ואומרות כי רוח ה' דבר בהן ומנידות עתידות ואומרות זה יהיה וזה יהיה וזה יבא לו כך וכך לטוב או לרע ועושות מעשה כשפים ואומרות כי בנבואה בא להן זה : (יח) ואמרת . הוי למתפרות כסתות . כסת היא כר שמשימים תחת תראש כששוכב אדם ופעמים אדם יושב עליו והנשים האלה היו עושות זה הענין בדרך כשפים ידיו מתפרות כסתות על כל אצילי ידי מן חשואלים בהן ומתקנות כספתות על ראש כל קומה מן השואלים בהם והיו אומרות להם כי על ידי אותם מעשים ודברים שהיו הן אומרות מודיעות להם את העתידות ומה שאמר קומה לפי שהיו מעמידות אותם על רגליהם בעוד

מצודת ציון

ונגלת . מלמון גלוי : (פו) וכליתי . פניו כלמעה : (יח) למתפרות . מלמון תפירה : כסתות . כמין כלים מעשויים למלמות כמעה

ואומר לכם . פו לומר לכם אין הקיר כ"ל כמה לא יתקיימה הכתלה ואין הטחים שם הכתלים מסה כי פו יכלו גם המה : (פז) נביאי ישראל . יפלא למעני נומר הכוזים והטתים הם נביאי ישראל שלום . כ"ל הכתלה יכתימו כי אין שלום מיועד להם : (יז) המתנבאות מלבתן . מהר כוזים מלבתן ומומרות בהכזופ : (יח) הוי למתפרות כסתות . יש להמתון על המתפרות בספות וגו' כן היה דרכם למשול כספות קטנות וסיו תולות להמשלתן על מיליו ידיהם וכמתן

פירוש

וְנֹעַרְיָן אֵין אֵיר יְיַדַּעְתֶּם כִּי אֲנִי ה׳ אוּ אֵיר וְנֹעַ וְיִסֵּן
דַּאם אֵיךְ בֵּין נַאם (אֵין בֵּין כִּנְלֵייבְט צוּא בַּצַאלֵין
צוּ דִי וְנַאם זִינְדִינֵן : (טו) וְכִלֵּיתִי אֶת חֲמָתִי בַּקִּיר אוּ
אֵיךְ נָעַל פַּר לָעְנְדִין טֵיין גְּרִים צָארִין אֵין דַּר וְנַאנְט
אוּ אֵין דִּיא וְוִם בְּקַלְעִבֵּין זִי מִיט שָׁל עְבְּטִין קַאלֵךְ
וְאֹמַר לָכֶם אֵין הַקִּיר וְאֵין הַמְּחִים אֹתוֹ אוּ דֶּעְנְסְט קְאל
וְנֹעַ וְיַעֲרִין נִיקְאנְט צוּא אַיְיךְ עֶם אִיז נִיט דָּא דִּיא
וְנַאנְט אוּ דִי עֶם הָאבִּין זִי בִּקְלָעבְט נָעְנִין אוֹךְ נִיט
דָּא : (טז) (דַּאם זָעְנֶן) נְבִיאֵי יִשְׂרָאֵל וגו׳ דִי נְבִיאִים פוּן
דִּיא יִשְׂרָאֵל וְנַאם זָאגִין נְבִיאוֹת אוֹיף יְרוּשָׁלַיִם אוּ
זָאגִין נְבִיאוֹת צוּא אִיר אֵיזִין נְבִיאוֹת פוּן שָׁלוֹם דָּאם
שָׁלוֹם וְנֹעַ זַיִן צוּ אִיר אָבְּעֶר בָּאטֶת וְאֵין שָׁלוֹם עֶם

סו וְיָחוֹל רוּגְזִי בְּקַרְתָּא
וּבְנַבְיֵי שְׁקַרְאַתְנַבְיָאוּ
בָּהּ נְבוּאָן דְּשֶׁקֶר
וַיְתַאֲמַר לָכוֹן לַיְת
קַרְתָּאוֹלַיִת נְבִיֵי שְׁקָרָא׃
סז נְבִיֵי שְׁקָרָא דְיִשְׂרָאֵל
דְּמִתְנַבְּיִן עַל יְרוּשְׁלֵם
וּמְחָזְיִן לָהּ בְּאוּלְפָן
שְׁלֵם וְלַיְת שְׁלֵם אֲמַר
יְיָ אֱלָהִים׃ יז וְאַתְּ בַּר
אֱנָשׁ קַבֵּיל נְבוּאָה עַל
בְּנַת עַמָּךְ דְּמִתְנַבְּיָן
כְּרַעוּת לִבְּהוֹן וְאִתְנַבֵּי
עֲלֵיהֶן׃ יח וְתֵימַר כְּדֵין
יְיָ אֱלָהִים וַיְ עֲלֵיהוֹן עַל
דְּמִטַּטְפָן רְקִיעֵי חֻשּׁוּקִ
עַל כָּל מַרְפְּקֵי יְדַיִן
וְעָבְדִין פֵּת כּוּמְרִין עַל

ע"ט

וְנֹעַ נִיט זַיִן קַיין שָׁלוֹם צוּ אִיר נַאם אֲדֹנָי אֱלֹהִים אַזוֹי
זָאגְט גְאט דֶעְר הַאר : (יז) וְאַתָּה בֶּן אָדָם שִׂים פָּנֶיךָ אוּג
דוּא בֶּן אָדָם טוּא דַיין פָּנִים (כְּלוֹמֶר זָאג נְבִיאוֹת)
אֶל בְּנוֹת עַמְּךָ אוֹף דִי מְעֶנְטֶר פוּן דַיין פָאלְק הַמִּתְנַבְּאוֹת
מִלִּבָּהֶן וָוֶם זָאגְן נְבִיאוֹת פוּן זַייעֶרֶע הֶעֶרְצֶער וְהִנָּבֵא
עֲלֵיהֶן אוּג זָאג נְבִיאוֹת אוֹף זַייא : (יח) וְאָמַרְתָּ כֹּה אָמַר
אֲדֹנָי אֱלֹהִים אוּג דוּ זָאלְסְט זָאגְן אַזוֹ הָט גְיזָאגְט נָאט
דֶעְר הַאר הוֹי לִמְתַפְּרוֹת כְּסוּתוֹת עַל כָּל מַצִּיבֵי יְדֵי וַיְיא
גִישְׁרִיבְּן אוֹף דִי וַייבֶּער דִי בִּישׁוּף מַאכֶּרְם וָאם
גַייעֶן קִישֶׁעֶלְעֶה אוּג הֶעְנְגֶען זַייא אוֹיף אוֹיף אֶלֶע
אַקְסְלֶן פוּן דִי מֶעְנְטְשֶׁן וָאם פָּרֶעְנֶן בִּישׁוּף פוּן זַיי
אוּג טוֹיטֶן צוּא זַיי מִיט דִי קִישֶׁעֶלְעֶה בִּישׁוּף וּשׁוּשׁוֹת

נִישׁ בָּל קוּמָה לְאַבְדָא נַפְשִׁין הַנָּפְשׁוֹת עַמִּי אַתֶּן יְכִלִין לְאַבְדָא וּלְקַיָּמָא הֲלָא נַפְשָׁתְכֶן דִּילְכֶן הֲלָא יְכִלְהֵין לְקַיָּמָא: יט וְאַחַלְתִּינִין רְעוּתִי בְּעַמִּי בִּשְׁעַלֵּי סָעָרִן וּבְמִנּוֹסִין דִּלְחֵים לַאֲמָתָא נַפְשִׁין דְּלָא חַזִּי

כָּל־אֲצִילֵי יָדַי וְעָשׂוֹת הַמִּסְפָּחוֹת עַל־רֹאשׁ כָּל־קוֹמָה לְצוֹדֵד נְפָשׁוֹת הַנְּפָשׁוֹת תְּצוֹדְדָנָה לְעַמִּי וּנְפָשׁוֹת לָכֶנָה תְּחַיֶּינָה: יט וַתְּחַלְּלֻנָה אֹתִי אֶל־עַמִּי בְּשַׁעֲלֵי שְׁעוֹרִים וּבְפִתּוֹתֵי לֶחֶם

ר"א ותחללנה . פיתוחין פד :

רש"י

כ"כ) : אצילי ידי . כמו תלמי ידים כמו תלמי שדי (הוסע י"ט) : ועשות המספחות . על רחשי הכסיות לף הס לקסוס כהס ולא ידעתי מה הס מתוך שנאמר וקרעתי לוחם לומר לחי שהן על כנד ויוכן תרגומו פת כומריס . וכן תרגם כמות עלוחות מספיין פת כומרין : המספחות . כמו ספחני נא (שמואל ב' ג') . ליתאנטמ"ן בלע"ז . לח ידעתי לכוונו וכתבתי יד רש"י הבלע"ז ליתא . וים לועזים פנטרחי"ם) : לצודד נפשות . כהן הן נדות הנפשות לניהכם שמחזיקות ידי הרשעים לקסוס להם שלוס ומרפות ידי לדיקים לקסוס להם רעה : הנפשות הצודדנה וגו' . תמיה היא : ונפשות לכנה תחיינה . לכנה כמו לכן שחתה נוטלות שכר על כך ומתפרנסות ככך : (יט) בשעלי שעורים . כמו מי מדד בשעלו מיס (יסעיה מ') . יחלוניל"ם בלע"ז . שמות ט' ח' ע"ם) ל"ת לשון מדה : ובפתותי לחם . (ח"י תנסיונל"ם בלע"ז . ע"ש תל"נ פיע"ם בל"ת

אשר ולא הטותם . שאומרין לאותן שעדיין לא קרבו יסיתן לטות . קרבו יסיתן לחתה . אסנם אבקש עליך להוסיף על יסיך

מהר"י קרא

כיסין על בגדיהם : אצילי ידי . יו"ד זו אינו אלא הסיקר והרבה חם שבאים במקרא בסיקר התיבה ואינם מן היסוד . כמו וגכ בהכות שדי . וקרע לו חלוני : ועשות המספחות . פת' וגוספאות. כמו וגספחו על בית יעקב . שנושלות המקלות מקלפות בהם עשרים פצלים או שלשים לאחר מרבה בפצלות ולאחד מעשה (וקושרתו) [וקושרתן] בזרועה . ולכל אדם שתעבור לפניה . קרואה אותו ואומ' לו . הן לי שכר ואני אגיד לך מספר ימי חייך. ולפי שהוא נהנה לה שכר . היא מראה לו הפצלות שפצלת במקלות . אם הרבה לה בשכר . היא מרבה לו בימים.תוציאת לו במקל שפצלה בהן פצלים הרבה ואמ' לו הנה לי בנבואה שתחיה כחשבון הפצלות שנפצלין כאן במקל זה . ואם מעט לה בשכר . מראה לו מקל שאין מסגנין בו אלא מעט : כסהות . הן כיסן : אצילי ידי . פירקי הידים . וכן תרנ' על כל מרפקי ידין . כמו ששנינו עד מרפיקן : הנפשות הצודדנה לעמי . בעון שהם נשמעין להם . אני צודה נשמתן מהם קודם זמנן : ונפשות לכנה תחיינה . כלומר כל זאת שהן עושות שתאחזות בכתות . אינן עושות אלא כדי שיחנו להם שכר שיוונו את עצמן בו : (יט) בשעלי שעורים . כמליאי תיפני של שעורים . כמו אם ישפוך עפר שופרון לשוערים . כלומר בשכר שעלי שעורים : ובפתותי לחם . בשכר פתותי לחם : להמית נפשות

רד"ק

שהיו עושות המעשה : אצילי ידי . כמו ידים וכן ואורגים חורי כמו חורים וקרע לו חלוני כמו חלונים ואצילי הם בית השחי וכתיב על כל בפרקי ידיו והמרפיק הוא בית השחי כמו שאמרו רבותינו ז"ל במשנה בפיו ובמרפק : המספחות . כמו המספחות והם הצעיפים שמכסות בהם הנשים את פניהן : לצודד נפשות . כי נפשות הצדיקים התמימים הם כאילו נתפשות במצודותיהן שאתן אומרות עליהן שהכוזבות לפי שאינם שואלים בכן שידעו כי עין הוא ואף על פי כן הם מתפחדים מדבריהן וסבורים כי הן יודעות העתידות אבל לרשעים המחזיקים בידיהן ושואלין בהן ונותנין להן שכריהן אומרות להם שתחיינה נפשותם וחבא להם טובה : הנפשות הצדדנה לעמי . הת"א לשאלה כמו הדרכי לא יתכנו וכי תחשבו שתצודדנה נפשות עמי והם התמימים : ונפשות לכנה תחיינה . ונפשות שהן לכן והם נפשות הרשעים תחיינה אותם כאילו בדבריכן נפשות תלויות להמית ולהחיות וי"ת הנפשות עמי אתן יכלן לאבדא ולקייבא הלא נפשתכן דילכן לא יכילתן לקייבא ויש מפרשים ונפשות לכנה החיינה בשכר שהיו לוקחות בעשיהן : (יט) ותחללנה אותי אל עמי . כמו בעמי וכן ואל האדון כמו בארון והחלול הוא שבכירין בתחנם ממני ובוטחים בדבריכן שהם כזב : בשעלי שעורים ובפתותי לחם . שכר מעשיהן ששואלים בהם נותנים להם בלא אגרוף שעורים או את לחם ויש מפרשים כי השעורים והלחם היו נותנות תוך

מצודת דוד

כסתות היו קוסמות ולמי מחפלות סומכות קסם עוד ולמי מחפלות סומכות קסם לע : על כל וגו' . על הכסלין : ועשות המספחות . כעין מטפחות היו עוטות לקסום קסמיהם להמיתם על ראש כל קומה כ"ל על ראש כל אדם מהכלים לשמול קסמים (ויקרא כאדם קומה על כי הוא לבד קומך קומה קוקוס ולא כן שאר הכריות) : לצודד נפשות . כ"ל נרמות מותם להניח עליהם מן מסמא מחה שמאמיני' בקסמים : הנפשות . וכי מכללו לצודד נפשות של עמי להמיתם' כמון קסום ולכמיות זכה נפשות מעמכן לקחת על זה שכר להמדכים כה כוכי הנון הדבר שבעשוי הכשר מחשיבו מכשיר : (יט) ותחללנה . חתם מהללים אותי בפני עמי לכשיר מלבם בעמון כ' ולפעמים הל הקסם ואת זה מעשו בשכר מלא מגרוף שעורים ובמחיות לחם : להמית

פירוש ע"ט

הַמִּסְפָּחוֹת אוֹנ זַיי מַאבַין שְׁלַיירָם אוֹף דַי קֶעֶף פוּן אֵירֶן עֶרְעֶכְט הַנְּפָשׁוֹת תְּצוֹדְדָנָה לְעַמִּי וּנְפָשׁוֹת לָכֶנָה תְּחַיֶּינָה אַלֵי מֶענְטשֶׁן וּואם קוּמֶן פַּרְעַנְגִין כִּישׁוּף פוּן זַיי אוֹנ דָאם אִיר זָאלְט הָאפִּין מִיט אַיירָע כִּישׁוּף דִי נְפָשׁוֹת טוּעֶן כִּישׁוּף צוּ זַיי מִיט דִי שְׁלַיירָם (אוֹנ דָאם טוּעֶן פוּן מַיין פָּאלְק (וַייא זָאלֶן גַיין אִין גֵיהֶנְם אֲרַיין) אוֹנ זַיי לְצוֹדֵד נְפָשׁוֹת זַיא זָאלֶן הָאפִּין מִיט זַיי דִי נְפָשׁוֹת אַייעֲרֵי נְפָשׁוֹת זָאלְט אִיר דָער עֶרְיִן (פַּר דָעם שָׁכָר אִין גֵיהֶנְם אֲרַיין (וּואוּרום זַיי שְׁמֵארְקִין דִי הֶעֶנְט פוּן נוֹם אִיר נָעמְט כְּ־ דָעם כִּישׁוּף) : (יט) וּתְחַלְּלֻנָה אֹתִי אֶל עַמִּי אוֹנ אִיר פַּאר מַיין פָּאלְק בְּשַׁעֲלֵי שְׂעוֹרִים פַּאר דָעם מָאם נָעֶרְשְׁטִין אוֹנ פַּאר דִי

שטוקייך

לְהָמִית נְפָשׁוֹת אֲשֶׁר לֹא־תָמוּתְנָה
וּלְחַיּוֹת נְפָשׁוֹת אֲשֶׁר לֹא־תִחְיֶינָה
בְּכַזַּבְכֶם לְעַמִּי שֹׁמְעֵי כָזָב: כ לָכֵן כֹּה־
אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה הִנְנִי אֶל־כְּסֻתֹתֵיכֶנָה
אֲשֶׁר אַתֶּנָה מְצֻדְּדוֹת שָׁם אֶת־
הַנְּפָשׁוֹת לְפָרֹחוֹת וְקָרַעְתִּי אֹתָם מֵעַל
זְרֹעֹתֵיכֶם וְשִׁלַּחְתִּי אֶת־הַנְּפָשׁוֹת
אֲשֶׁר אַתֶּם מְצֻדְּדוֹת אֶת־נְפָשִׁים
לְפָרֹחוֹת: כא וְקָרַעְתִּי אֶת־מִסְפְּחֹתֵיכֶם

לְחֵין דִימוּתוּן לָא אִתַּן
מְמֵיתָן וּלְקַיָּמָא נַפְשָׁן
דְּלָא חַיֵּי לְהֵין לְקַיָּמָא
דְּתִתְקַיְּמוּן לָא אִתַּן
קְיָמוּתוּן בְּבַדְבוּתְבֵין
לְעַמִּי שָׁמְעֵי בְדִבְיָן:
כ בְּכֵן כְּדֵין אֲמַר יְיָ
אֱלָהִים הָא אֲנָא שָׁלַח
רוּגְזִי עַל רַקִּיעֵי חֲשִׁיכִין
דְּאַתּוּן מְמַעְיָן לְמֵימַר
בְּהוֹן אֲנַחְנָא מְחַרְשָׁן
יָת נַפְשָׁן לְאַבָּדָא
וְאַפְקֵיק יַתְהֵין מִעַל
דַּרְעֵיכוֹן וַאֲשֵׁיצֵיב יָת
נַפְשָׁתָא דְאִתּוּן מְחַרְשָׁן
יָת נַפְשָׁתְהוֹן לְאַבָּדוּתְהוֹן:
כא וְאַפְקֵיק יָת פָּת
כּוּמְרֵיכוֹן וַאֲשֵׁיצֵיב יָת

מהר"י קרא

לפי השכר שתוסיף על שכרי (אף) (נאך) אם תוסיף לי הרבה. גם אני אבקש עליך רחמים לחוסיף על ימיך שנים הרבה: ולהחיות נפשות אשר לא החיינה. ולאותו שימות בטהרה אומרות לא תכות. לפי שהרבה לה שכר. ד"א להמית נפשות אשר לא תמותנה. גורמות מיתה לבני אדם (שיהו) [שיחיו] עדיין אילו לא היו נשבעים להם. אלא בעון שהן נשמעין להם גורמים מיתה לעצמן קודם זמנן. והענין מוכיח שכן הוא אומר הנפשות הצודדות לעמי. שאתנה גורמות לו מיתה כדי שיהן לכנה שכר להחיות באותו שכר את נפשותיכנה. והוא נפשות לבנה תחיינה: (כ) לפורחות. תרג' יָת נַפְשָׁא לְאַבָּדָא. כלומר להפריח את הנפשות: ושלחתי את הנפשות. פת' והצלחתי

מנחת שי

(יח) מחוסה. בכל ספריס ל"י מדוייקים לין דגש נמ"ן וכן רתוי כמוהם ע"ן הנקודות וכן כסכוויהו שכמוהו ומפקתם כספרים מלא יו"ד בין תי"ו לנו"ן: (כ) כסכוויהו. לין דגש נמ"ן כמ"ש בסמוך ושין בשלוש קמ"ץ ובלא קמ"ץ: לעמי. מפקתם ספריס המ"ו בלילוי וקלוף כסו"ו וכפולה לין דגש נמ"ן וכמכוהם ולפנינו ג' וימין ותחוה דעמקוה (ו"ה) ולפנינו לעיל נפמוך ותחוה

הנני אליכם שפ' ודגש סמ"ך כסתותיכנה להפאיר: הקריאה כדגש קו"ף מקדש ה': לפורחות. להיות פורחות בדבריכם שהאמרו שיכיותו: וקרעתי אותם מעל זרועותיכם. הם אצילי ידים שזכר ואבר זרועותיכם ואם היו על זרועות השואלים אותם בהם הם באילו הם זרועותיהם כי הן היו עושות בהם הכשפה וי"א כי בזרועות הכסיפות היו תלויות אלה הכסתות: ושלחתי את הנפשות. אשלח אותן חפשי מידכן אשר אתן מצודדות אותן: את נפשים. בא מקובץ בלשון זכרים כבוי פלגשים: (כא) וקרעתי את מספחותיכם. וכן אקרע מספחותיכם שהייתן בשיפות על ראש כל קומה וקריעת הכסתות והמספחות

מצודת ציון

ענין התיכות ויכוסות כמו פתוח תפוח פתים (ויקרא כ'): (כ) שם. כ"ל כהם: לפורחות. מלכון הפלהה ומפיקה: ושלחתי. כן ימצא על דבר הכעוב לרלון עלינו וכן קן מצולה

מצודת דוד

נפשות. לקהוס שוא לכפוס מיתה על נפשות אשר לחעת לא ממותנה ולכפוס החיים על נפשות אשר לחעת לא תחייה ולא יהיה כדבריכן: בכזבכם. כ"ל בדבריכם כלוב תלמדו ותכפסו עפא מכוזבו על עמי השומעים כזב ומלמינים לה: (כ) הנני. הנה אני מקרע מעל זרועותיכם את הנפשות כלומר לה אכפה מפני לה יוכלו עוד לעמוד ולהחפיל: את נפשים לפרחות. אמר לפוספה ביאור לה הנפשות כלגדות כידכן להולילן ולהפרימן מן הגוף לפוס לפוחים כעוכם חיוס מכלה מפני: (כא) וקרעתי וגו'. כ"ל גם המכלוב של המעטות מתכעל כלו מקרפס והיו כלא היו: ושלחתי וגו'. לכל יהיו נלכדים בידכם

פירוש ע"ט

שְׁטִיקִיךְ בְּרוּט וָם כְּעַן גִּים אַיִיךְ פַּר אַיִיעֶר שְׁבָר
יְהֲמִית נְפָשׁוֹת צוּ מַיִיתִין אֶזְעֶלְכָע נְפָשׁוּה וְוָאם וְוֶעלֶן
גִּים גִיטַּיִיט וְוערְעֶן אוּנ צוּא מַאכְען לֶעבֶּן אֶזְעֶלְכָע
נְפָשׁוּה וְוָאם וְוֶעלֶן גִּים שְׁטַארְבֶּן (בְּלוּטֶר אוּיף דִיא
צֵירִיקִים וְוִם זַיי וְוֶעלֶן גִּים שְׁטַארְבֶּן וְאַנְט אִיר זַיי
וָועלֶן יוא שְׁטַארְבֶּן אוּנ אוּיף דִי רְשָׁעִים וואם זַייא
וָועלֶן יוא שְׁטַארְבֶּן וְאַנְט אִיר זַיי וְוֶעלֶן לֶעבֶּן אוּנ
דָאם טוט אִיהר) בְּכַזַּבְכֶם לְעַמִּי שֹׁמְעֵי כָזָב מִיט אַיִיעֶר
כִּישׁוּף פּוּן לֶיגְענְט וְוִם אִיר וְיגְנְט צוּ כִּיין פְּאלְק וְוִם

אייך

עַמִּי מְיַדְּכוֹן וְלָא יְהֵמְרוּן עוֹד בְּיַדְכוֹן לְאַשְׁתַּיְצָאָה וְתֵידְעוּן אֲרֵי אֲנָא יְיָ׃ כג חֲלַף דַּאֲבְהַיְתוֹן לֵב זַכַּאי לְמֶהֱוֵי שְׁקַר וּמִן קֳדָם מֵימְרִי לָא אֲתָהֲבְתּוֹן וּלְתַקָּפָא יְדֵי רַשִׁיעָא בְּדִיל דְּלָא יְמֵיתֵב מֵאוֹרַחַיְהּ בְּיִשְׁתָּא לְמֶהֱוֵי שְׁקַר וַאֲשַׁיזִיב יַת עַמִּי מְיַדְכוֹן וְתֵידְעוּן אֲרֵי אֲנָא יְיָ׃ א וַאֲתָא גֻבְרִין מִן סָבֵי יִשְׂרָאֵל וְיָתְבוּ קֳדָמַי׃

את נפשות. וכתי׳ ואשיזיב את נפשיה: (כב) יען הכאות נפש צדיק שקר. מכניעות לב הצדיק ומכאיבות אותו על דברי השקר. כי תדברנה אליו שלא יחיה: ואני לא הכאבתיו. שלא נהיה מאתי להכאיבו. שעריין לא הגיע קיצו לכזה: ולחזק ידי רשע. כי תדברנה אליו שיחיה. והוא רשע בעונו יומות. ואילמלא שבבטיחות אותה שיחיה היה שב מרשעו. לפי שהיה שעל ידי שבבטיחות איתו שיחיה נזדמנות לו מיתה: קרבת אלהים יחפצון. וכאילו יבאו לדרוש את ה׳. וכנוי

כהר״י קרא

דואג בן המיתה. ויחיה כשישוב מרשעו. נמצאת למד

יד (א) ויבוא אלי אנשים מזקני ישראל וישבו לפני. כאילו

רד״ק

היא כליון הנשים המכשפות ומיהתן וכיון שיבטלו הן יבטלו מישיהן: למצדה. חסר ויו״ו: (כב) יען הכאות לב צדיק שקר ואני לא הכאבתיו. שהיה הצדיק מהפחד מדבריהם כמו שפירשנו והן היו מכאובות אותו בשמי שקר כי אני לא דברתי להן: ולחזק ידי רשע. כמו כן שהיו אומרות לו שיחיה: הכאת. ענין כאב כמו ותכאה לבב: מדרכו הרע. כן יצמא מעבים דרך לשון זכר כמו זה הדרך לכו בו: (כג) לכן שוא. בבואר הוא ויש בפרשים הענין הזה בדרישת המתים שהיו הנשים בעלות אוב מעלות נפשות המתים בדבריהן ומפרשים לפורחות בעבור אותן נפשות שאומר שהיו מעלות מקבריהן

יד (א) ויבוא אלי אנשים מזקני ישראל וישבו לפני. אמר תנביא ככלות נבואה זו באו אלי אנשים מזקני

מצודת דוד

להכעיסו כמו הקסם הקסם ואמכפפת ביתוך למד ולא יסיו מוד בידכן להיות נמודים: כי אני ה׳. שהכל בידי: (כב) יען. בעבור שהיו מכזבות לב צדיק בשעריו בשקר שלא שמעו לו מות תמות: ואני. הכל בחי לא הכלמתי לכו כי לא נזכרתי עליו לרעה: ולחזק. והיו מוסקות בחזק ידי רשע להכעיסני על הכעוס והיה זה ככה לשלחי יושב מדכאו הכעיסו ע״י שהשובה ולא״כ עמו רעה גם לעזיק גם לרשע: (כג) לא תחזינה. לא תהיינה עוד שוא: ונקסם. מוסב על שוא ועוד ונקסם שוא לא תקסמנה: והצלתי וגו׳. לכל יהיו עלגדין בידכן: כי אני ה׳. שהכל בידי: יד (א) ויבוא אלי. כא אלי קבוצת שלשה אנשים מזקני ישראל וישבו

פירוש ע״מ

(בלומר איך האב ניט גוער ניעזן אויף אים קיין רעה) ולחזק ידי רשע. אזא ווערט צו שמארקין די העגט פון דעם רשע (צו זאגן אים ער ווערט שלום האבן) להלחי שוב מדרכו בדי ער זאל זיך ניט אום קערין פון זיין שלעכטן ווענ ער זאל בלייבן לעבן: (כג) לכן שוא לא תחזינה דרום זאלט איר ווייסן דאס איהר ווערט שוין ניט קענין זאגן פאלשע נבואות ונקסם לא תקסמנה עוד אזא איהר ווערט שוין ניט קענין נאך כישוף מאכין והצלתי את עמי אזא איך נאט ווערל כציל זיין כיין פאלק פון אייערי העגט וידעתם כי אני ה׳ אזא איר ווערט וויסין דם ניך בין נאט (אזא האב יכולת צו טאן ואם איך ול):

יד (א) (ואנט יחזקאל) ויבוא אלי אנשים אזא עם ואנין

יִשְׂרָאֵל וַיֵּשְׁבוּ לְפָנָי׃ ב וַיְהִי דְבַר־יְהוָה
אֵלַי לֵאמֹר׃ ג בֶּן־אָדָם הָאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה
הֶעֱלוּ גִלּוּלֵיהֶם עַל־לִבָּם וּמִכְשׁוֹל עֲוֹנָם
נָתְנוּ נֶגֶד פְּנֵיהֶם הַאִדָּרֹשׁ אִדָּרֵשׁ לָהֶם׃
ד לָכֵן דַּבֵּר־אוֹתָם וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם כֹּה־
אָמַר ׀ אֲדֹנָי יְהוִה אִישׁ אִישׁ מִבֵּית
יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יַעֲלֶה אֶת־גִּלּוּלָיו אֶל־
לִבּוֹ וּמִכְשׁוֹל עֲוֹנוֹ יָשִׂים נֶגֶד פָּנָיו וּבָא
אֶל־הַנָּבִיא אֲנִי יְהוָה נֶעֱנֵיתִי לוֹ בָּהּ
ברוב

בא קרי

מהר"י קרא

אשר צדקה עשה . ובלבם העלו גלוליהם לעשותם . כבר שהתניתי מפרסם בסביבך . בן אדם האנשים האלה העלו גילוליהם על לבם : (נ) האדרש אדרש להם . בהטיה . כלומר כדי אני אדרוש להם : (ד) לכן דבר אותם ואמרת אליהם כה אמר ה' אלהים איש איש מבית ישראל אשר יעלו את גילוליו אל לבו ומכשול עונו ישים נכח פניו ובא אל הנביא . לדרוש לו כדי שידרוש הנביא מאתי מה שצריך לו : אני (ה"ז) נענייתי לו בה

רש"י

נלמד ויבא . ומדרש הגדה לומר על מס שהקב"ה נלה חוון הנבואה תחילה הכה יכאוהו הלוך פלוני ופלוני: (ג) העלו גלוליהם על לבם . לכם הם גלוליהם לעבוד : נהגו נכח פניהם . להיות להם ע"ז תמיד למורת ולתלונה : האדרש אדרש . התראה כי מי מדרום להם ומשיב על דבריהם הרבה תמיהות מתקיימים : (ד) נעניתי לו .

(מוי"ס רפוניד"ן כלע"ז . כל"ל אלולגעזוואלרטו ווערדען טיין במכלול יופי) אף על פי כהוה כת לפני כרוב

מנחת שי

דמצרינן לכון רבים וכן מדגם ויתכן דמפרש לתרגם לגוזרי כלומרים בלשון זמדדם לגבה יב כלילה דבריו ולא ויצין מה שכתבתי ביחזקאל כ"ג : (ד) נעניתי לו בה . הכל"ת כלה מענין מלוכל ד' ל"ג והוא חד מן מלין לה מפקין ה"ל בסוף הינוחא ומעתין בהון ויתיתן במ"א ובמקלם בפרים בה כתיב בת קדי בתלי"ף . (ה"ה ולפי מגמתם מה לתה לת כתב הכא בשמכתב ובתהם פרק בה ליתת ג' בה

רד"ק

הגולה וישבו לפני שהיו מראים עצמם שבאים לדרוש את ה' והאל נלה אליו את לבבם . ואבר ויבא לשון יחיד על רבים לחודיע כי בהסכמה אחת ובלב אחד באו כלם על זה : (ג) ויהי : (נ) בן אדם . האדרש אדרש להם . האלפין בחירק הראשון מקור בתולם והאל"ף במקום ה"א כי כבד על הלשון לקרא שני אלפין כאחד והוא בחולם בשקל הנתון תנתן ואמר וכי אדרש להם אחר שלבם אל גלוליהם לא אדרש וקבול הדרישה היא לתת שאלתם : (ד) לכן דבר אותם . עכשו כבר אתם : נעניתי לו בה ברוב גלוליו . ונעניתי לו אבל לא נדרשתי לו אבל אענה לו ואשיבנו על דבריו כדי לגלות צפון לבו אבל לא אדרש לו לתת את שאלתו ולעשות את בקשתו ונענתי לו ונענה לו צריכים פי׳ לפי בנינם ולפי ענינם כי נענתי ונענה הם מבנין נפעל והאל הוא הפועל בעוהבו הצועק אליו כמו שאומר ענני ה' ענני אשר יענה באיש הוא האלהים והאדם חצועק הוא נענה כמו שאמר הן אצעק חכס ולא אענה הנה כי האל הוא המענה והאדם הוא הנענה ואין אמר הנה על האל יתברך נענתי ונענה נאמר כי המעם לפי שלשון מענה הוא על שני פנים יהאחד הוא תחילת

מצודת ציון

יד (נ) נכח . נגד כמו לנוכח תשתו(בלמדבר כ"ה) : (ד) נעניתי . ענין ממילה כמו ומפ' מענה לבון . (משלי ט"ו) וכ"ל מקבל

מצודת דוד

לפני . התעכבו לפני : (ג) העלו וגו' . כ"ל מתכוונת לכם נע"ז וגם פניהם נתנו מכשול עון כנ"ז כלומר לא כמתכנה לבד כי עושים גם בפועל : האדרש . וכי אתכלומי מלהיות נדרש להם נמלא עשלגותם כתמיה : (ד) דבר אותם . דבר מעמם : ובא אל הנביא . לשאול ממנו דבר ה' : נעניתי לו . מלכל מענהו מאר לו להכיח

פירוש ע"ט

גִיכוּמֶען צוּא מִיר מֵאנְן פּוּן דִיא זְקֵנִים פּוּן דִיא זְאל הָכִּיד נִיין פַּאר זַיֶּעֶר פָּנִים הַאדְרוֹשׁ אִדָּרֵשׁ לָהֶם יִשְׂרָאֵל (צוּא פָּרָעגְן פּוּן מִיר נָאמְט רַייד) וַיֵּשְׁבוּ לְפָנָי אִיז דָּעֶן רָעכְט אִיךְ זָאל גִיפָּארְשֶׁט וְוערְן צוּ זַיי צוּ אוֹנְ זַיי זָעגְן גִיזָעמְטִין פַּאר מִיר : יב) וַיְהִי דְבַר ה' אֵלַי גָעבְּן זַיי גִיוָוגְן נָאמְט רַייד צוּ מִיר צוּא נָאגְן : מִיט זַיי אוֹנ זָאלְסְט נָאמְט נָאגְן צוּ זַיי אוֹ הָט גִיזָאגְט נָאט (ג) בֶּן אָדָם הָאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה בֶּן אָדָם דִיא דְאוִיגְ כְאגְעֶן הָאבְּן אוֹיף גִיבְּראכְט זַיי עֶרְרִי אֶפְּ גָעטָער אוֹיף זַיֶּעֶר הַאֲרָץ (כְּלוֹמַר זַיי הָאבְּן אוֹיף גִיבְּראכְט מַחֲשָׁבוֹת דִינְגְט פּוּן זַיי גָעטָער אוֹיף זַיי גִיבְּראכְט אוֹיף זַיֶּעֶר פָּנֵיהֶם עוֹנוֹ יָשִׂים אוֹנ דָם שְׁטְרוִיכְלוּנְג פּוּן זַיי זִינְד וְוערְט עֶר נֶגֶד פָּנָיו וּבָא טְאן אֶקְעגְן זַיי פָּנִים יָבוֹא אֶל הַנָּבִיא אוֹנ וְוערְט דֶער נָאךְ קוּמְן צוּם נְבִיא צוּ פְּרָעגְן פּוּן אִים נָאמְט רַייד זִיךְ אַיין בֵּירִיגִישׁ נָעמְן בִּילְד פַּאר צַיין גָאט עַם (פּוּן דָעכְט וְוענְן) אֲנִי ה' נֶעֱנֵיתִי לוֹ וְוערְ אִיךְ גָאט

קֳדָמוֹי אַף עַל גַּב
דְּמִתְעָרֵב בְּמֵנֵי פוּלְחָן
טָעֲוָתֵיהּ: הַבְדִּיל לְקָרְבָא
אֵת בֵּית יִשְׂרָאֵל לְמִתְּנַן
תֵּיוּבְתְּהוֹן בְּלִבְּהוֹן דִּקְטוֹ
מִקְּתָר פּוּלְחָנִי
וְאִסְתְּאָבוּ בְּפוּלְחָן
טָעֲוָתְהוֹן פּוּלְהוֹן: וּ בְּכֵן
אֱמַר לְבֵית יִשְׂרָאֵל כְּדֵין
אֲמַר יְיָ אֱלָהִים תּוּבוּ
לְפוּלְחָנִי וְאִדְּעוּ מִנְכוֹן
פּוּלְחַן טָעֲוָתְכוֹן וְיַת כָּל
חוֹבֵי פּוּלְחַן מְעָנַת
תּוֹעֲבָכוֹן אֲרֵחִיקוּ
מִקֳּבֵיל אַפֵּיכוֹן: ז אֲרֵי
גְּבַר גְּבַר מִבֵּית יִשְׂרָאֵל
יְמַן גִּיּוֹרָא דְיִתְגַּיַּר

בְּרֹב גְּלוּלָיו: הַלְמַעַן תְּפֹשׂ אֶת־בֵּית־
יִשְׂרָאֵל בְּלִבָּם אֲשֶׁר נָזְרוּ מֵעָלַי
בְּגִלּוּלֵיהֶם כֻּלָּם: וּ לָכֵן אֱמֹר וֹ אֶל־בֵּית
יִשְׂרָאֵל כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יֱהוִה שׁוּבוּ
וְהָשִׁיבוּ מֵעַל גִּלּוּלֵיכֶם וּמֵעַל כָּל־
תּוֹעֲבֹתֵיכֶם הָשִׁיבוּ פְּנֵיכֶם: ז כִּי אִישׁ
אִישׁ מִבֵּית יִשְׂרָאֵל וּמִן־הַגֵּר אֲשֶׁר־יָגוּר
בְּיִשְׂרָאֵל וְנָזַר מֵאַחֲרַי וְיַעַל גִּלּוּלָיו אֶל־

לבו

ת"א תיפוי . קדמוי (ס מ' מולין קמב :

בְּיִשְׂרָאֵל וְיַקְצִי מִבָּתַר פּוּלְחָנִי וְיָסִיק פּוּלְחַן טָעֲוָתֵהּ עַל לֵבֵּיהּ וְתַקָּלַת חוֹבוֹהִי יְשַׁוֵּי לְקֳבֵיל אַפּוֹהִי וְיֵיתֵי

רש"י

גלוליו כן ת"י: (ה) למען תפוש את בית ישראל וגו'. כדאל לקרצת ית בית יכראל למיתן תיובתא בלבהון: נזרו. כמו גוזר תהיו (ברכות מ"ח) (פרעני"ם תמיכרי"ן בלע"ז פורט"ו זעפארע"ם בל"ת ווערען מכנעזונדערע. ר"ל מהסרם מזר): (ו) שובו. מדכויכוס: והשיבו. מת לנכסכ: מעל גלוליכם. חסר המעיתס מל נכסכ: השיבו פניכם. חסר כמיתס מכסוי עוויכס לנכחס:

מעותתהון כולהון. אבל אין לשון למען תפוש את בית ישראל בלבם. נושה אחר פת"ח. ואין הפת' נופל על הלשון. שלשון תפוש משמע שרוצה להשתין בעוונן: אשר נזרו מעלי. כבר וינזרו מקדשי: (ו) שובו והשיבו מעל גלוליכם. שובו בתשובה והסירו מעליכם גלוליכם והתועבות יכם (החזיקו) (והרחיקו) מעליכם. וכן תירגם יונתן תובו לפולחני ואעדו מנכון פולחן טעותכון: (ז) כי איש איש בבית ישראל ומהגר אשר יגור בישראל וינזר מאחרי ויעל גלוליו אל לבו

הדבור כמו וין אויב הראשון ועניו ואמרת והשני הוא לשון השבת הדבור והוא הנכנצא ביוב כשאמר כי הקב"ה הוא העונה כן הוא לקורא ולצועק וכשאמר עליו ונעתי ונענה תיא נענה לעונה אליו והוא הקורא והצועק: בת. כתיב בה"א וקרי באל"ף כי אותיות אהו"י מתחלפות ופ"י בעבור שבא ביוב גלוליו אינה לו כדי לגלות צפון לבו וזהו שאמר אחריו: (ה) למען תפוש את בית ישראל בלבם. שהם מכסים את לבם ממני: אני אתפשם בלבם שאגלה לחם גלולי לבם ומחשבותם היינה וי"ת אני ה' נעניתי לו ברוב גלוליו אנא ה' משתאיל ליה במימרי דאתי לכתיבי אולפן מן קדמי אע"ג דמעיר בבני פולחן טעותיה ותרגם למען תפוש בדיל לקרבא ית בית ישראל למיתן

מצודת דוד

פלגי מם כי גם לשון למחלוקת כמו גלולים: (ה) למען תפוש. ר"ל גם אמיב לו למלוקת במלחמה מן קדמי למען למחות מותם כלכותם להתקרב אלי אמר כולם פרסו מעלי במחשבות גלוליהם כי כלפותם מתקבל מעשם ומחשבם ידעו שים מלטים ביסמלל: (ו) שובו. מתם מעלמיכם: והשיבו. מת מעשיכם וכוכיכם: השיבו פניכם. לכל

פירוש ע"ט

אִים עֲנְטְפֶּעֶרֶן חְאטְשָׁע עֶר אִיז נִיקוֹמֶן פַּר מִיר כּוּם
פִּיל מַחְשָׁבוֹת פּוּן דָּעם דִּינְקְט פּוּן זַיינֶע אֶפּ נָעטֶר:
(ה) לְמַעַן תְּפֹשׂ וגו' פּוּן וָועגֶן אִיהְ זָאל אֶן נֶעמֶן דּוּרְךְ
דָּעם דָּם הוֹז גִיזִינְדְ פּוּן דִי יִשְׂרָאֵל אִין זַייעֶר הַארְצֶן
וַיי זָאלֶן זִיךְ מְקָרֵב זַיין אוּן זָאלֶן הִשּׁוּבָה טָאן צוּ
מִיר) אֲשֶׁר נָזְרוּ מֵעָלַי וָואם וַייא אַלַי וָענֶן וָוארֶן אֶפּ
נִישְׁייד פּוּן אֶפּ מִיר דּוּרְךְ זַייעֶרֶי אֶפּ נָעטֶער עָווארוּם
אַז אִיהְ וָועל זַיי עֶנְטְפֶּעֶרֶן וָועלֶן זַיי וִויסֶן דָּם עָם
אִיז פַּאר הָאנְדֶן אַיין גָאט צָווישֶׁן דִי יִשְׂרָאֵל אוּן

ווען

ברב גלוליו. כלומר אני מניח את הדבר שהוא שואל כאחי ואיני עוגבהו על כך אלא על עבירה שהוא הופס בידו אני נענה לו כדי לפרסבו ואחר כך אני נפרע ממנו כדי שיאמרו חברויות הוא הדין קשים: (ה) למען תפוש (את) בית ישראל בלבם. כדי שידעו בית ישראל שאני יודע מחשבות לבם. כך פירש מורי ר' יוסף בר' שמעון לפי פשוטו של מקרא. ור"ת אני ה' נפניתי לו בה ברב גלוליו. אגא ה' משתאל ליה בית במימריה דאתי למתבע אולפן מן קדמי אף על גב דבערב בפני פעותיהה למען תפוש את בית ישראל בלבם. בדיל לקרבא ית בית ישראל למיתן תיובא בלבהון דסמן כבתר פולחני ואיסתאבו בפולחן

מצודת ציון

מעניהו ודוגמתו ונעתר להם (ישעיה י"ט). ופי' יקבל עתר תפלתם: (ה) תפוש. ענין תחזיק: נזרו. ענין הבדלה כמו נזרו לחמה (שם

דרש"ד

הדבור כמו וין אויב הראשון ועניו ואמרת והשני הוא לשון השבת הדבור והוא הנכנצא ביוב כשאמר כי הקב"ה הוא העונה כן הוא לקורא ולצועק וכשאמר עליו ונעתי ונענה תיא נענה לעונה אליו והוא הקורא והצועק: בת. כתיב בה"א וקרי באל"ף כי אותיות אהו"י מתחלפות ופ"י בעבור שבא ביוב גלוליו אינה לו כדי לגלות צפון לבו וזהו שאמר אחריו: (ה) למען תפוש את בית ישראל בלבם. שהם מכסים את לבם ממני: אני אתפשם בלבם שאגלה לחם גלולי לבם ומחשבותם היינה וי"ת אני ה' נעניתי לו ברוב גלוליו אנא ה' משתאיל ליה במימרי דאתי לכתיבי אולפן מן קדמי אע"ג דמעיר בבני פולחן טעותיה ותרגם למען תפוש בדיל לקרבא ית בית ישראל למיתן תיובתא בלבהון דסמן כבתר פולחני ואיסתאבו בפולחן טעותהון כולהון ורבותינו ז"ל פירשו למען תפוש את בית ישראל בלבם כי בעבורם מחשבת רעת הקב"ה מצרפה למעשה כי הם לא היו עובדים עבורם אחר שגלו אלא לפי שהיו חושבים עליה עדיין חשבה עליהם באילו עבדוה: נזרו. אשר שהנו"ן שרש ויהיה מן הקל מגודה פעול בשקל ולא יובלו מנזרן ויגודו מקדשי בני ישראל או יהיה מבנין נפעל משרש זור מענין זר: (ו) לכן. שובו והשיבו. לוקני ישראל אומר שובו והשיבו נשיכם ובחוריכם: השיבו פניכם. שלא יהיו תגלולים נכח פניכם כמו שהיו: (ז) כי איש. ובתגר אשר יגור בישראל. זכר הגרים נראה כי בן תכשדים שבי לדת ישראל משגלו לתוכם

מצודת דוד

מעניהו ודוגמתו ונעתר להם (ישעיה י"ט). ופי' יקבל עתר תפלתם: (ה) תפוש. ענין תחזיק: נזרו. ענין הבדלה כמו נזרו לחמה (שם

לִבּוֹ וּמִכְשׁוֹל עֲוֹנוֹ יָשִׂים נֶכַח פָּנָיו וּבָא
אֶל־הַנָּבִיא לִדְרֹשׁ־לוֹ בִּי אֲנִי יְהוָה
נַעֲנֵה־לוֹ בִי: ח וְנָתַתִּי פָנַי בָּאִישׁ הַהוּא
וְהִשְׁמוֹתִיהוּ לְאוֹת וְלִמְשָׁלִים וְהִכְרַתִּיו
מִתּוֹךְ עַמִּי וִידַעְתֶּם כִּי־אֲנִי יְהוָה:
ט וְהַנָּבִיא כִּי־יִפָּתֶה וְדִבֶּר דָּבָר אֲנִי
יְהוָה פִּתִּיתִי אֶת הַנָּבִיא הַהוּא וְנָטִיתִי
אֶת־יָדִי עָלָיו וְהִשְׁמַדְתִּיו מִתּוֹךְ עַמִּי

לְהוֹן וְנָבִיא לְמִשְׁאַל לַיהּ
בְּמֵימְרִי אֲנָא יְיָ
מִשְׁתָּאֵיל לַיהּ בְּמֵימְרִי:
ח וַאֲתֵן רוּגְזִי בְּגַבְרָא
הַהוּא וַאֲשַׁוְיִנֵיהּ לְאָת
וּלְמַתְלִין וַאֲשֵׁיצִינֵיהּ
מִגּוֹ עַמִּי וְתִדְּעוּן אֲרֵי
אֲנָא יְיָ: ט וְנָבִיא אֲרֵי
יִטְעֵי וְיִמַּלֵּיל פִּתְגָמָא
אֲנָא יְיָ אַטְעֵי יָת
נְבִיָּא הַהוּא וַאֲרֵים יָת
מֵחֲת נְבוּרְתִּי עֲלוֹהִי
וַאֲשֵׁיצִינֵיהּ מִגּוֹ עַמִּי
יִשְׂרָאֵל

מהר"י קרא

וכשיסול עונו ישים נכח פניו ובא אל הנביא לדרוש לו בי אני ה' נענה לו בי. פת' נענה לו. כשהנביא בא לדרוש לו אבל אני לא אענה לו על שאילתו. אלא על עבירות שבידו. וראיה לדברי מן המקרא של מעלה. אני [ה'] נעניתי לו בה ברב גלוליו. כת' בה ולא בא. כאן ליסדך שעל עבירות שבידו כשיבוא. ולא על שאילתו: (ח) והשימותיהו. לשון שממה. כמו והשימותי אני את הארץ. ואין ש"ן מוכות שאינה ניכרת בהברת סמ"ך. שאילו היתה ניכרת בהברת סמ"ך או היה פת' לשון תשומת. ויש שנקוד בהם והשיכותיהו. וי"א בתרגם שלו כמו כן. שתירגם ואשיניה לאת: וידעתם כי אני ה'. בדבר זה שאני מפרסם את מעשיו ונפרע מבנו. תדעו כי אני ה' בוחן את הלב לתת לאיש כדרכיו: (ט) והנביא כי יפתה. הקם על פיו. שיזיד דבר שלא נשמע מפי ויהיה הקם נשמע לו: אני ה' פתיתי את הנביא ההוא. הרי זה בא לשחות את עבי ונמצא מתפתה. כיוצא אפתה אותו כמו שמפרש

רש"י

(ו) נענה לו בי. מתמלא ליה כמימרי מדקדם לה:(ח) ונהרתי פני באיש ההוא. לחר כן מם לח ישמע לל דכרי הנכיח. פי'. (מיסחירת"ם בלעז"). כל"ת מיין לחרן כמו כתהלים ל"ד י"ו): והשמותיהו: ת"י ואשניניה: (ט) והנביא כי יפתה ודבר דבר. פחיתי. פתחתי לו פתח לחיות טירלה. ומכאן יש ללמוד הכח ליחמת פותחין

מהר"ל

ד' אינהו בעבור שמי כדי שאגלה לו עצות לבו הרע אבל לא אדרש לו להת שאלתו אבל הפך שאלתו אתן לו שאתן פני בו: (ח) ונתתי פני. כאדם שאומר פיזה אני ככל עסקי ואעסוק בזה או יהיה כתרגומו ואתן רוגזי כמו ושניה לא היו לה עוד אכפרה פניו: והשימותיהו לאות ולמשלים. כהרעה הנדולה שאביא עליו יהיה לאות ולמשל על דרך היינו משל בגוים: (ט) והנביא כי יפתה. אמר וכן יהיה עונש הנביא כי יפתה והענין הוה כענין מי יפתה את אחאב ויהוא הערה רוח החטא כי נביא השקר החוא חייב מיתה בדברים יעשה אותם בסתר כמו שראינו באחאב בן קוליה וצדקיהו בן מעשי שהיו מנאפים

מצודת ציון

ס'): (ז) נענה. מקבל ממנה: (ח) פני. עיין כעס כמו ויפילו פניו (בראשית כ"ג) ס"ם מכעס ויכה בפני האדם: והשמותיהו. ומלשון שממון: (ט) יפתה. מלשון פתוי וכפתה: והשמדתיו. עיין

ומלן אותו לגמרי להיות למוסף לכני מרי בלא יהיו כמותו לדבוק בדבר ה' כמחשבות ע"ו: ולמשלים. מל"ש: והכרתיו. להפסיד מכל הסובלי' בימלו בתוכו: אני. כמו הלזי ותסגר ס"ל סמיכה ס"ל סמיכה וכמוהו רבים וכ"ל הסם מני ס' פתיחי סת

מצודת דוד

מסתכלו בכם. וכלומר מס כן יעמו על מעמם למלמותו: (ו) לדרוש לו בי. לדרוש סת הנכיח בדברי: נענה לו בי. מקבל במעמד מסר לו להשיב עניו בעבור כבוד שמי: (ח) ונתתי פני. ל"ל מולם לח למלמות בסלמו כי לדבר עוד מתן סני כלים בכוס ולמלמות בכם. ומלשון מיכוח עליו יקחו: (ט) והנביא כי יפותה. ומס הנכיח הנדלים יפים ובסתר מלבו ויהבר מסבבו להשיב לל הסובל בימלו בתוכו וכ"ל הסם מני ס' פתיחי סת

פירוש ע"מ

וְהַכְרַתִּיו מִתּוֹךְ עַמִּי אוֹנ וְוָעל אִים פָאר שְׁנֵירִדין פּוּן
צְוּוישֶׁן מֵיין פָּאלְק וְיַדָעתֶם כִּי אֲנִי ה' אוֹנ אִיר וְוָעם
וִוילְן דָם אִיךְ בִּין נָאט אוֹנ בִּין בְּנֵלֵיבִּיבּם צוּ בְּצאלְן
צוּ דָעם וָואם זִינְדִיגְט אֲנֶקֶעגְן מֵיר: (מ) וְהַנָּבִיא כִּי
יְפוּתֶה אוֹנ זָעל דָער נָבִיא וָעם וָועֶרֶן אִיבֶּער נִיכְעם
פּוּן זַיין וֵיצֶר הָרָע אוֹנ וָעם בֵּיידִין אֵיין זָאךְ וָום אִיז
לִיגְנִט וָואם אִיךְ גָאט הָאב עֶם גֶאר גִיט נִיטָאנְט
וְאלְט אִיר וִוילְן אֲנִי ה' פִּתִּיתִי אֶת הַנָּבִיא הַהוּא דָם אִיךְ
נָאט הָאב גִילְאזְט אִיבֶּר בֵּיידִין דָעם נָבִיא וַוייל עֶר
הָט גִיוואלְט לִיגְנִט זָאגְן וָנָטִיתִי אֶת יָדִי עָלָיו אוֹנ אִיךְ
נָאט וָועל אִים פָאר בֵּילְיגְן פּוּן צְוּוישֶׁן מִיין פָּאלְק

יִשְׂרָאֵל׃ י וְיִקְבְּלוּן
חוֹבֵיהוֹן כְּחוֹב דָּאֲתֵי
לְמֵילַף וְלָא אֲלַיִךְ כְּחוֹב
נְבִיֵּי שְׁקָרָא יְהֵי׃ יא בְּדִיל
דְּלָא יְטָעוּן עוֹד בֵּית
יִשְׂרָאֵל מִבָּתַּר פּוּלְחָנִי
וְלָא יְרַהֲבוּן עוֹד בְּכָל
מֵירְדֵיהוֹן וִיהוֹן קָדָמַי
לְעַם וַאֲנָא אֶהֱוֵי לְהוֹן
לֶאֱלָהָא אֲמַר יְיָ אֱלָהִים׃
יב וַהֲוָה פִּתְגָם נְבוּאָה
מִן קֳדָם יְיָ עִמִּי לְמֵימָר׃
יג בַּר אֱנָשׁ אַרְעָא אֲרֵי
תֵיחוֹב קֳדָמַי לְשַׁקָּרָא
שֶׁקֶר וַאֲרֵים מְחָה
גְּבוּרְתִּי עֲלָהּ וְאַתְבַּר
בָּהּ סְעִיד מֵיכְלָא וְאֶשְׁלַח
בָּהּ כַּפְנָא וְאֶשֵׁיצֵי מִנָּהּ
אֱנָשָׁא וּבְעִירָא׃ יד וַיהוֹן
תְּלָתָא גַּבְרַיָּא הָאִלֵּין

יִשְׂרָאֵל׃ י וְנָשְׂאוּ עֲוֹנָם כַּעֲוֹן הַדֹּרֵשׁ כַּעֲוֹן
הַנָּבִיא יִהְיֶה׃ יא לְמַעַן לֹא־יִתְעֶה עוֹד
בֵּית־יִשְׂרָאֵל מֵאַחֲרַי וְלֹא־יִטַּמְּאוּ עוֹד
בְּכָל־פִּשְׁעֵיהֶם וְהָיוּ־לִי לְעָם וַאֲנִי אֶהְיֶה
לָהֶם לֵאלֹהִים נְאֻם אֲדֹנָי יְהוִה׃ יב וַיְהִי
דְּבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר׃ יג בֶּן־אָדָם אֶרֶץ
כִּי תֶחֱטָא־לִי לִמְעֹל־מַעַל וְנָטִיתִי יָדִי
עָלֶיהָ וְשָׁבַרְתִּי לָהּ מַטֵּה־לָחֶם
וְהִשְׁלַחְתִּי־בָהּ רָעָב וְהִכְרַתִּי מִמֶּנָּה
אָדָם וּבְהֵמָה׃ יד וְהָיוּ שְׁלֹשֶׁת הָאֲנָשִׁים

רש"י

לו: (י) כעון הדורש כעון הנביא, כמוב דאתי למילף ולא אליך כמוב נביי שקרא יהי: (יג) מטה לחם.

האיש הדורש אליו: (יג) ארץ כי תחטא לי למעל מעל ונטיתי ידי עליה ושברתי לה מטה לחם והשלחתי בה רעב והכרתי ממנה אדם ובהמה, כך היא המסדה לפני ארץ כי תחטא לי ונטיתי ידי עלית באחד עד' [מד'] ששמים המשורשים בענין

רד"ק

את נשי רעיהם וכן דברים רעים אחרים בסתר היו עושים אלה הנביאים וכדי לגלותם לבני אדם מביא האל יתברך על ידם כשלון ועל ידי עוברי עבירה בסתר בעניינים רבים ואחד מהם זה הענין נביאי השקר שהיו מתפארים בנבואה והאל יעיר חפצם בזה כדי להודיע שקריהם ופחזותם ובבא להם העונש שדורש בנביאי האמת ולבו רע ות"י כעון הדורש כחוב דאתי למילף ולא אליך: (יא) למען. מבואר הוא: (יב) ויהי: (יג) בן אדם ארץ כי תחטא לי למעל מעל. לא בעבור כל חמא אשלח להם העונש הגדול אלא כשיחיה החמא למעול מעל לכחש בי וביכולתי שיאמרו לית דין ולית דיין כאנשי סדום ועמורה: ונטיתי ידי עלית. בשדפון וירקון או ואצוה על העבים ואכנע מהמטיר עליהם מטר: אדם ובהמה. חבהמה לענוש האדם: (יד) והיו שלשת האנשים האלה בתוכה נח דניאל ואיוב. דניאל

מצודת דוד

מגדון ולבנון: (י) ונשאו. מלמון משא וכמ"ל: כעון הדרש כעון הנביא. כמ כמני כפיין המתיון לכוכים על המיון גמור וכן כמוך קמעה (שם מ"ד): (יא) יתעו. מלמון תועה ונעינו הכוזך בדרך שלינו יכר: (יג) למעל מעל. כמוכה ת"ל יעקר שקר: מטה לחם. אל כי שלחם יעבור ויספר לכל מקום שמר כו לשון משה כדרך שלמה:

מצודת ציון

כפגיע לדבר שקר כמניע פלא שכמיכים משפעת ולכן משם ידי מליו לשמוחו ומשמידו ממוך עמי ישראל: (י) ונשאו עונם. פס ישכלו גמול עונם זה כזה: כעון הדרש. כגמול עון שהוכים כדבר ס' כמחשבות עכו"ם כן יהיה גמול עון הנביא המשקר: (יא) למען לא יתעו עוד. כשילמו שפני מלמ עון הנביא כמשקר: (יב) למען לא יטמאו עוד. כשילמו שפני מלמם נמול: והיו לי לעם. מז יהיו לעקביס שלי: לאלהים. לשלום ולשומיום: (יג) למעול מעל. ר"ל פס המעם יהיה לעמם כי ומשקר כי: ונטיתי. מז משה ידי מליה להכותה ומשמור לה משען לחם ולמוספת ביתור ממך ושלמתי שה רעב והכרתי כי ימותו כרעב: (יד) והיו. ולפ פס יהיו בתוך פסיל שלשת פאנשים הללה ופס עם דניאל

פירוש ע"ט

יִשְׂרָאֵל׃ (י) וְנָשְׂאוּ שָׁנָם אוּנ זַיִא וָועלין לַיידין זַיי עֲוֹן
זִיךְ בְּעוֹן הַדּוֹרֵשׁ אַזוֹ וְרוֹים וִוי דִיא זִיךְ זוּ פּוּן דֶעם
נָאבִיא יְהִיֶה׃ (יב) וַיְהִי דְּבַר ה' אַלַי לֵאמֹר אוּנ עֶם אִיז
וּוִידֶער גִינוֹעגִ נָאכְטֶם דָעם נְבִיא (אִין נָאכְטֶם נָאנ
לְמַעַן לֹא יִתְעֶה עוֹד בֵּית יִשְׂרָאֵל מֵאַחֲרַי וְלֹא יִטַּמְּאוּ
אוּנ פְּאלְגִט אִים דֶר נָאךְ גִיט) אַזוֹ וָועט זַיין דִי זִיְנדִ
עוֹד בְּכָל־פִּשְׁעֵיהֶם וְהָיוּ־לִי לְעָם וַאֲנִי אֶהְיֶה לָהֶם
פּוּן דֶעם נָבִיא שָׁקֶר׃ (יא) (אוּנ דְרוּם וָועל אִיךְ זַיי
לֵאלֹהִים נְאֻם אֲדֹנָי יְהוִה׃ (יג) וַיְהִי דְּבַר־יְהוָה אֵלַי
שְׁטַרַאפֶן) לְמַעַן לֹא יִתְעֶה עוֹד פּוּן וָועגַן דֶם הוּיז גִיזִינְדִ
יְדִי עָלֶיהָ אוּנ אִיךְ זָאל נַיינֶן מַיין שְׁלַאק אוֹף אִיר אוּנ
וְשָׁבַרְתִּי לָהּ מַטֵּה־לֶחֶם וְהִשְׁלַחְתִּי בָהּ רָעָב אוּנ זָאל
פּוּן דִיא יִשְׂרָאֵל נִיט פַּאר אִירֶען אוּנ אַוֹועק
אוּנ זָאל אִיר דָאס בְּרוֹט הַיְנֶטֶער מִיר וְלֹא יַכִּירוּ עוֹד
בְּלֶאנְזִין נָאךְ פּוּן הַיְנֶטֶער מִיר אוּנ זָאל שִׁיקֶן אִין אִיר הוּנְגֶר
וְיךְ נִיט מְמַלֵּא זַיין נָאךְ מִיט אַלֶע וַיי־עֲרֵי וְיִנְדְ וְהָיוּ לִי
לְשֵׁם אוּנ זַיי זָאלֶן זַיין צוּ מִיר צוּ אֵיין קָאלֶק אוּנ אִיךְ
וְהִכְרַתִּי מִמֶּנָּה אָדָם וּבְהֵמָה׃ (יד) וְהָיוּ שְׁלֹשֶׁת הָאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה
בְּתוֹכָהּ

מהר"י קרא

ותעלך. ונטיתי את ידי עליו והשמדתיו מתוך עמי ישראל: (י) ונשאו עונם כעון הדורש כעון הנביא. יהיה כעון הדורש לנביא השקר. כהתנבאותו דבר שלא שמע. כן ישא עונו

מנחת שי

(יג) למעל מעל. בקמץ חסוף ומקלים דגושים יפים למעל בחולם וכן כסם ממם: ושנתי לב. מלעיל וכן ממה כשנה מדת דכל חד וחד מלעיל ונים דכוותיה וסימן כפוף ס"ג: (יד) שלשת כהגיות הללה. במקלא ספרים כ"י

רש"ר הירש

זה הענין נביאי השקר שהיו מתפארים בנבואה והאל העיר חפצם בזה כדי להודיע שקריהם ופחזותם ובבא להם העונש כאת האל יתברך יצדיקו בני אדם עליהם את הדין והוא שאמר אני השם פתיתי את הנביא ההוא וזהו עם והאלהים אנה לידו וכן פירש א"א ז"ל ודומה לזה וחזקתי את לב פרעה. ור' סעדיה ז"ל פי' פתיתי בארתי ונליתי עליו שהוא פתות: פתיתי. בצרי התי"ו ע"ין המפל: (יג) ונשאו. כעון הדורש כעון הנביא, כמו כעם ככהן כעבד כאדוניו והדורש הוא שוכר למפלה

מצודת ציון

כמגיע לדבר שקר כמניע פלא שכמיכים משפעת ולכן משם ידי מליו לשמוחו ומשמידו ממוך עמי ישראל: (י) ונשאו עונם. פס ישכלו גמול עונם זה כזה: כעון הדרש. כגמול עון שהוכים כדבר ס' כמחשבות עכו"ם כן יהיה גמול עון הנביא המשקר: (יא) למען לא יתעו עוד. כשילמו שפני מלמ עון הנביא כמשקר: (יב) למען לא יטמאו עוד. כשילמו שפני מלמם נמול: והיו לי לעם. מז יהיו לעקביס שלי: לאלהים. לשלום ולשומיום: (יג) למעול מעל. ר"ל פס המעם יהיה לעמם כי ומשקר כי: ונטיתי. מז משה ידי מליה להכותה ומשמור לה משען לחם ולמוספת ביתור ממך ושלמתי שה רעב והכרתי כי ימותו כרעב: (יד) והיו. ולפ פס יהיו בתוך פסיל שלשת פאנשים הללה ופס עם דניאל

מצודת ציון

בתוכה

אֲפִלּוּ אִלֵּין תְּלָתָא גַּבְרִין נֹחַ דָּנִיֵּאל וְאִיּוֹב הֵמָּה בְּצִדְקָתָם יְנַצְּלוּ נַפְשָׁם נְאֻם אֲדֹנָי יְהוִה׃ בְּנֵוָה נֹחַ דְּנִיֵּאל וְאִיּוֹב אִינּוּן בְּזָכוּתְהוֹן יְשֵׁיזְבוּן נַפְשָׁתְהוֹן אֲמַר יְיָ אֱלָהִים׃ אילו

מהר"י קרא

הכתי מכנה אדם ובהמה . או בחרב או ברעב או בחיה או בדבר : (יד) נח דניאל ואיוב . מה ראה להזכיר בני אדם שלא דאו זה את זה בימיהם . לפי שכל אחד מהם ראה עולם בנוי ועולם חרב ובנוי . דימה אותם הנביא לישראל שנלו ביתי יכניה . שהחרבה מגלות יכניה היו עד סוף שבעים עד כלאת לבבל שבעים שנה עד שנת שתים לדריוש שבנתה בית שני . נכנצא . שאף הם ראו חבית בנוי וחרב ובנוי : המה בצדקתם ינצלו נפשם . הם גלות יכניה שהיו צדיקים שנמלטו בצדקתם שנלו י"א שנה הגלת שלומים קודם שחרב הבית ודימה אותן הכתי לנח דניאל ואיוב . שהיו שלשתם צדיקים . ודורו של צדקיה שנשארו שלא גלו בימי יכניה היו כולם רשעים כמו שמצודרין בספר ירמיה שדימה אותן הכתי לאנשים השוערים כתוכה לא יינלו לא בן ולא בת ואמי מכיח מרכעתן על ירושלים ותשחיר לכם מכיוכם תמר סם ופח על פי שחיוכם בתוכה ולא סהם רחוים להגלה אלא לנהם תחתם כשיגלו מלכם ותרחו מעשיהם הרעים ותתנהמו על הרעה תמר הכתי עליהם כי תרחו אלא היה כדי לסובלי עוד (הרי זה מהל"ך סד"ר פרש"ה ז"ן כול"ה לשו"ן ז"ה הי"ן לי"ש"ו ורנר"ה שחי"ן לשו"ן הר"ב ועו"ד נרא"ה שכשפע"ר ז"ה חס"ך חה"ת מתרכע"ת שפעי"ם מת"ו וע"ד ת"ו) לי"ת מרן כי תהנה לי ונו' והיו שלשת התשביב החלה בתוכה נח דניאל ואיוב לפי שג' החשבים החלה הילם הקב"ה משלשת (מתרכעת) שפעים החלה הזכיר הכתוב את חלו נח נמלט משלשתן . מהיה רעה מגין אתה תומר בשעה שכעם להיכה בקשו כל החיות ליכנס ולא הניחן הקב"ה דכתיב ויסגור ה' בעדו (שם ז') מין ויסגור אלא מהיות כל"ח וסגר פוס תריוחה ולא תחלוני (דניאל ו') תרי בת לא ליכנס והיו שיניו קהות זוג בת ליכנס והיו רגליו מתפרסלות וכו' בכ"ר. מן הרעב מגין בהמר מן החלמה תמר תרוה (כרחשית ה') לא ולמד בכ"ר במקום שחוסב שעה רשבון בידלו לשולם ותמלא בשיניו נח היה מהל מהם ומביח רחיה מן החלמה תמר תרוה. מן החרב זה המכול ועוד שהיו בני דורו מבקשין ליהרוג לו והיו חומרים הין אנו מניחין חותו ליכנס אלא שהגילו הקב"ה חמר הקב"ה הין חני מניחו ליכנס אלא בחני היום ודרנים ליה יחלל הה"ד בעפם היום הזה בת נח (שם ז') בעלומו של יום . דניאל בשעה שנכנם נבוכדנאצר להיכל בימי יהויקים והרג יהויקים והניח לדניאל והגלה לדניאל. הגלת שלומים לפי שחלמו חלמ רוח חכמה מן הרעב שהרי עד שלא נכבשה ירושלים בימי לדקיהו לר עליה נבוכדנאצר שלש שניס שנ' ויחזק הרעב בעיר (מלכים כ' כ"ה וגם בירמיה כ"ב) ויחזק הרעב . מן החיות מגין וסגר פוס תריוחה ולא תחלוני (דניאל ו') וכן חתה מוצא חיוב שנמלט משלשתן מן

מנחת שי

[illegible] נוח"ן ובשביל היותם מרוייחים מלא ותי"ו : נח דניאל ואיוב . בפ"ת כי נכתב בגליון ריש דניאל וכן כתב על מגילת אבשבשה ועל חתם חנה מדניאל (ישתקל כ"ח) ובספר תחב כי מלא כתובים ד בלא ו"ן ר' כרגיל ו"ן ומשתרים דניאל ג' חסרים ו"ן ר' יכי' חתם לחתם מדניאל . יכי' שלשת החשבים . ועת דניאל ואיוב כתובים . וגם בל"ק בפי' ובמלול דף קי"ב כתב ג' אלו כתובין בלא ו"ן ויכי"ד נקטתם תפ"ם שלשתם כתיבי כי"ד ירושלם והגלי"ם מהם כי הגלוי מהם

רש"י

מכאן למס : (יד) נח דניאל ואיוב . לפי שחלו שלשה רחו שלשה עולמות נח רחה העולם בנוי וחרב ובנוי ודניאל חת בית המקדש חו חת עלמו תחילה שר על כל השרים לסוף הושלך לגוב חריות וחזר לגדולתו וכן חיוב רחה חת עלמו מיושב וחרב ומיושב לפיכך הניחו דוגמת לדורו של יכניה שרחו חת הבית בבנימו והרבנו וכנין שי וכן חמר להם הקב"ה חיכה יתירה חני מרחה לכם לתת יכניה וגלותו חלו תחטא לי לחת מחרלות הגיים וגזרתי עליה חת מחרבת שפעים שלה חו רעב חו היה רעה חו חרב חו דבר כמו שמסודרין בפרקה ו וה לחר זה ושלשת הלדיקים חלו בתוכה לח יינלו לח בן ולח בת ואמי מכיח מרכעתן על ירושלים ותשחיר לכם מכיוכם תמר סם ופח על פי שחיוכם בתוכה ולח סהם רחוים להגלה אלא לנהם תחתם כשיגלו מלכם ותרחו מעשיהם הרעים ותתנהמו על הרעה תמר הכתי עליהם כי תרחו אלא היה כדי לסובלי עוד (הרי זה מהל"ך סד"ר פרש"ה ז"ן כול"ה לשו"ן ז"ה הי"ן לי"ש"ו ורנר"ה שחי"ן לשו"ן הר"ב ועו"ד נרא"ה שכשפע"ר ז"ה חס"ך חה"ת מתרכע"ת שפעי"ם מת"ו וע"ד ת"ו) לי"ת מרן כי תהנה לי ונו' והיו שלשת התשביב החלה בתוכה נח דניאל ואיוב לפי שג' החשבים החלה הילם הקב"ה משלשת (מתרכעת) שפעים החלה הזכיר הכתוב את חלו נח נמלט משלשתן . מהיה רעה מגין אתה תומר בשעה שכעם להיכה בקשו כל החיות ליכנס ולא הניחן הקב"ה דכתיב ויסגור ה' בעדו (שם ז') מין ויסגור אלא מהיות כל"ח וסגר פוס תריוחה ולא תחלוני (דניאל ו') תרי בת לא ליכנס והיו שיניו קהות זוג בת ליכנס והיו רגליו מתפרסלות וכו' בכ"ר. מן הרעב מגין בהמר מן החלמה תמר תרוה (כרחשית ה') לא ולמד בכ"ר במקום שחוסב שעה רשבון בידלו לשולם ותמלא בשיניו נח היה מהל מהם ומביח רחיה מן החלמה תמר תרוה. מן החרב זה המכול ועוד שהיו בני דורו מבקשין ליהרוג לו והיו חומרים הין אנו מניחין חותו ליכנס אלא שהגילו הקב"ה חמר הקב"ה הין חני מניחו ליכנס אלא בחני היום ודרנים ליה יחלל הה"ד בעפם היום הזה בת נח (שם ז') בעלומו של יום . דניאל בשעה שנכנם נבוכדנאצר להיכל בימי יהויקים והרג יהויקים והניח לדניאל והגלה לדניאל. הגלת שלומים לפי שחלמו חלמ רוח חכמה מן הרעב שהרי עד שלא נכבשה ירושלים בימי לדקיהו לר עליה נבוכדנאצר שלש שניס שנ' ויחזק הרעב בעיר (מלכים כ' כ"ה וגם בירמיה כ"ב) ויחזק הרעב . מן החיות מגין וסגר פוס תריוחה ולא תחלוני (דניאל ו') וכן חתה מוצא חיוב שנמלט משלשתן מן

רד"ק

חסר היו"ד וכן האחר הנוזכר בפרשה הנה חכם אתה מדניאל והיו"ד נקראת אל"ף שאינה כתובה כיו"ד ירושלם והאל"ף נחה כי חצרי תחת היו"ד והיו"ד הנושה וזכר אלה השלשה צדיקים לפי שכל אחד מהם ראה שלשה עולבות בנוי וחרב ובנוי נח ראה השולם בנוי וראהו חרב במבול וראהו בנוי דניאל ראה בית המקדש בנוי וראהו חרב וראהו בנוי אף ע"פ שלא ראהו

מצודת דוד

וחיוב : המה בצדקתם . כ"לשורת הדין הוא שהם יצלו חת עלמם בלדקתם לכל יכלכו כרעב לכל חין שורת הדין מחייבת להנן על לוס (וזכר לנו השלשה לפי שהם לנד כשאר חן המבול ולא הנין

משלי חכמים

(יד) וְהָיוּ שִׁלְשֶׁת הָאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה בְּתוֹכָהּ נֹחַ דָּנִיֵּאל וְאִיּוֹב וגו' .
לְכָשֶׁל אָמָלְךָ הָאִם אַבְרָהָם אוֹ יִצְחָק אוֹ יַעֲקֹב אוֹ אַרְוִיסָע שְׁמָאם .
אָם הָאִם אִים נְקַבְּאֹם פִּיהֶל נָבָלִם אוֹם פִּיהֶל אַרְבָּעִים . נָאִךְ דָּם נָאבִיוֹן רִיא מְיַנְמְשִׁין פּוֹן שְׁמָאם נִיוִינְדִיגִם קָעֶנְיִן אִים . קֶעֶן נִיין בְּיִי אִיא אֲבִיוֹן וְאִם וְעֶנְיִן וְיִיא וָאל דִּיר מָלֵךְ לָאוֹיִן נָעֶנְיִן דִּי מִיְּנְשִׁין . אֶרְשְׁטוּם וְיִיל נִיין אַרְבִּים וָאל נִים נִיין אוֹמְוִיסָם . צְוַיי אִים נְיִעֶן נִיין נָאמָן . דְּרִיטֶנְדִּם נְיִעֶן וַיי אֶר נִיְרְטְמִיקִיים . דִּי דִּיעֶנִין אַסְדִּיְרָה וַיִיא נְיִעֶן נִיְרְטְמִיקִים . וְיִי עָם אִיי נְיִעֶן וְעֶן דִּי יִיאר דְּאִיר נְיִבְּאָה דִּים נָעֶנְ הָאִם בְּשָׁה נִיוְאָנִם אֶר הַקב"ה אֶר וְיִאר וְאִלְמָאי נִיין אוֹי בִּיי אוּיִם וְיִא יוֹדִין . וַיִיא צוּא אֶר נִיוְעֶנְדִין עִם דָּאִךְ עֶנִין אוֹמְוִיסָם דִּיין נָאנְעָם אֶרְבָּעִם וְאִם דִּיא וַיִיאגְּסָם וַיי אֶרוִיס גִּינְמָאן פּוּן בְּצָרִים מִים רִיין נְרוּסִין כֹּחַ . וְעֶן דִּי יוֹדִין הָאבֶּן גִּיוִינְדִיגִם בִּי דִּיא כְּרָנְגִים הָאם מְשָׁה גִּיוָאנִם אֶר

סו אילוּ חַיָּתָא בִּישְׁתָּא אֲעָבֵד בְּאַרְעָא וַתְּהֵי בְּאַרְעָא וְתִתְבְּלִינָהּ וּתְהֵי לְצַדּוּ מִבְּלִי עֲבִי מִן קֳדָם חַיָּתָא: סו הָלְאָנַבְרִיָא הָאִילֵּין בְּגַוֵּהּ קָיְמִין אֲנָא אֲמַר יְיָ אֱלָהִים אִם בְּנִין וְאִם בְּנָן יְשֵׁיזְבוּן אִינוּן בִּלְחוֹדֵיהוֹן יִשְׁתֵּיזְבוּן וְאַרְעָא תְּהֵי לְצַדּוּ: יז אוֹ דְקַטְלִין בְּחַרְבָּא אֵיתֵי

יהוה: סו לוּ־חַיָּה רָעָה אַעֲבִיר בָּאָרֶץ וְשִׁכְּלָתָה וְהָיְתָה שְׁמָמָה מִבְּלִי עוֹבֵר מִפְּנֵי הַחַיָּה: סז שִׁלְשֶׁת הָאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה בְּתוֹכָהּ חַי־אָנִי נְאֻם אֲדֹנָי יְהוִה אִם־בָּנִים וְאִם־בָּנוֹת יַצִּילוּ הֵמָּה לְבַדָּם בְּנִים יְנַצֵּלוּ וְהָאָרֶץ תִּהְיֶה שְׁמָמָה: יז אוֹ חֶרֶב

רש"י

הרעב מנין לדברי האומר מיום בימי יעקב היה מלינו שהיה רעב בימיו. מן החיה מנין דכתיב ומקטו פרץ בארץ (הושע ח') פרץ גדרו של עולם. מן החרב מנין יפלח כליותי ולא יחמול (שם ט"ו): והיו שלשת האנשים האלה בתוכה נח דניאל ואיוב המה בצדקתם ינצלו נפשם. מפני מה לא הוזכרו כמיתי הרעב בנים ובנות אלא נאמר כאן אם בנים אף בנים אין ילילו כמו שהוזכרו כאן שהפשים התחרוני דוגמת לדניאל שהוא מהד מכם והוא היה מדורו של יכניה ולא נמלטו עמו לא בנים ולא בנות ופליו נתנבא ישעיה (ל"ו) כה אמר ה' לסריסים אשר ישמרו את שבתותי:

(טו) לו חיה. שם היה: (יז) חרב. גייסות למלחמה:

מהר"י קרא

(טו) לו חיה רעה אעביר בארץ ושכלתה וגו'. כלומר כל אחד ואחד מארבעה שפשים הללו יש בי כח לשפוט בו ארץ כי תחטא לי. ולהכרית (בארץ ידו) ממנה אדם ובהמה. ותרי דברים קל וחומר. ומה באחד מהן אני יכול להכרית מארץ כי תחטא לי אדם ובהמה. אף כי ארבעה שפטי חרעים חרב ורעב וחיה רעה ודבר שלחתי ארבעתן יחד אל ירושלם להכרית ממנה אדם ובהמה. כל שכן שהיה להם בהביאי אותן ביחד

רד"ק

פשעם וכן אמרו רבותינו ז"ל ואין מירוי בציל אין אברהם מציל את ישמעאל ואין יצחק מציל את עשו ואיוב לא הציל עצמו מיזורין כי למובתו היה למרק קצת עונות שהיו בו אע"פ שהוא לא היה יודעם בעצמו ועור זכר אלה השלשה כי שלשתם עמדו בצדקתם בנסיון ונצלו כי דבר נח אין לך נסיון גדול מזה שכיון שאמר לו האל יתברך עשה לך תיבת עצי גפר עשה אותה לעיני כל בני דורו והיה המעשה ההוא כנגד דעתם ומורה על המחות זכרם ובטח באל יתברך ולא פחד שיהרגוהו וכן דניאל עמד בנסיון גדול שהשליכו לגוב האריות ובטח באל ית' שיצילנו וכן איוב עמד בנסיון שהכהו השטן בשחין רע מכף רגלו ועד קדקדו ועמר בנסיון ולא חמא בשפתיו לדבר דברים אשר לא כן כנגד האל ית' ונצל לפיכך זכר צדקה אלה השלשה צדיקים אע"כ הבה בצדקתם הצילו את עצמם ולא אחרים עמם: ינצלו נפשם. זה לבדו מהדגוש בזה הענין: (טו) לו חיה רעה אעביר בארץ ושכלתה. לו כמו אם כמו לו התייחס אותם: ושכלתה. פעל יוצא כי אין הארץ משכלת אותם כי היא כאם לישובים בה והחי' משכלת את הארץ: אעביר בארץ. כמו תנני משליח כך: והיתה שממה מבלי עובר מפני החיה. לא אמר זה ברעב כחרב ובדבר כי אע"פ שתהיה הארץ שממה מישוביה יעברו דרך עליה אנשים מארצות אחרות ולא הרבה שם החיה אבל כשהארץ שממה מפני החיה משולחת שהאל ית' השליחה בה כמו שאמר והשלחתי בכם את החית השדת יראו לעבור בה אפי' אנשים אחרים מפני החיה כי הרבותה שם: (טז) שלשת. אם בנים ואם בנות יצילו. קמנים וקמנות כמו אן בן יוח או בת יגח בלומר אפי' הקמנים שהם בלא חמא לא יצילו כי הם ילקו בעון אבותם ואפי' בני הצדיקים הקמנים יסוותו כמו שאמר הם לבדם ינצלו כי הי להם שיצילו עצמם כי היה להם עין בין רשעים: (יז) או חרב אביא

מצודת דוד

לשון מל המרים): (טו) לו חיה רעה. ל"ל שם גמול פעון יסים לשכ למעביר בהכן קבולת מיום טיכסות לשכל עמם ותסיים בממשל מכלי מוכר כמ מפחד המיות: (טז) שלשת. ל"ל לף שם המוכה ימלמו שלשה האנשים כהלה המוזכרים למעלה: חי אני. שכיוכי כשבע מי שני שם שוכת הדין ממיימת שילילו בזכותם בין בנים בין בנות רק המה לבדם ינצלו: (יז) או חרב. שם גמול העון יסיה שמר מביא על האדם למוזי מלכ' ואשרתיי וגו'. כשל הדכר למוק:

פירוש ע"ט

נאכן יום דא שְׁטַיִּין דַּהֲיָינוּ פּוּן הוּנְגָר אוּנ שְׁוָוערד אוּנ חַיוֹת רָעוֹת: (טו) אָדער לו חַיָה רָעָה אֲעַבִּיר בָּאָרֶץ וְשִׁכָּלָתָה וְעֶן אִיךְ זָאל אֵיין חַיָה רָעָה מַאכֶן אִיבָּער פָאדִין אִין לַאנְד אוּנ זִי זָאל פַּר וַוארְפֶן דִי מֶענְטשֶׁן וָואם אִין לַאנְד אִיז וְהָיְתָה שְׁמָמָה מִבְּלִי עוֹבֵר אוּנ דָאם לַאנְד זָאל זַיין וְויסְט אָן אִיין אִיבֶּר פָאדֶער פּוּן וֶועגֶן דָער חַיָה: (טז) שְׁלֹשֶׁת הָאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה בְּתוֹכָהּ אוּנ דִיא דְאנְיָע דְרֵיי מַאנְן וְאלֶין זַיין אִין דָעם לַאנְד חַי אֲנִי נְאֻם אֲדֹנָי אֱלֹהִים שָׁוְועֶר אִיךְ אֲזוֹי וְויא אִיךְ לֶעבֶ אַזוֹי וְויא אוֹב זַיי וָואלְטֶן גִיקְענְט מַציל זַיין דִיךְ זַיי עֶר זְכוּת זַיין אֶדֶר טָעכְטֶער נֵיין אֲבֶער דִם לַאנְד וָואלְט גִיוָוען וויסְט: (יז) אוֹ חֶרֶב אָבִיא עַל הָאָרֶץ הַהִוא אָדֶר וָועֶן אִיךְ נָאט זָאל גִיצוֹ גִיוָואלְן אָבֶער דִם לַאנְד וָואלְט גִיוָוען וויסְט: (יז) אוֹ חֶרֶב אָבִיא עַל הָאָרֶץ הַהִוא אָדֶר וָועֶן אִיךְ נָאט זָאל

מנחת שי

פיו"ד וכיו"ד דסיפא: (טו) ושכלתה. כלים דנוסח ומס"ל כי נכתב כנגד ושכלתה פניכא ומפולגל דף ל"ה קַקַרְתָּה כולו קמון ומס"ל כמקיף כן הוא על כשמפש לגת אחלסטאו כמקבל: קדמים כלמ"ד פקודה ותיר"א דנוגד והס"ל רפה והול מלעיל כמו לו חיה רעה אעביר בארץ וְשִׁכְּלָתָה. כלל תמר צוֹתָה תמוהה (רות ג') וידו חַלְקַקָּתָה לכם קנ: (שמות כ"ג) ומעבשה נרפה (מלואי) ח' ח' ל'). עכ"ל. תגל כלל מדוייקים שלמני למ"ד ושכלתה ופו"א ושלמעה ב"ג ומס"ל כמקיף מפני המשפח: (טז) שלשת האנשים. כן הוא שלשם כלל ות"ו ושלמעה ב"ג ומס"ל כמקיף מפני.

מצודת ציון

(טו) לו. עניכ כמו אם וכן לו המייסם לומו (מופעים ח') : ושכלתה. עניכ מיתה ומפדון:

משלי חכמים

הקב"ה נתן דוא וְעֶטְשֶׁ אֲצוֹבֶר פַאר לֶענְדִין דִיא יִהְיוּ נָעם שַׁיין זַיין פַאר דַיין נָאמֶן סָען נָעם וַאנְין וַיילֶ דוא קֶענְטֶם זַייא נָעם אַרַיין בֶּרֶענְגֶען אִין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וּבְנֵיהֶם אֵיבֶער דֶעם אָסְכִּי זַיי נִיהֶרֶנְדֶת אִין דֶער מִדְבָּר וְנֶתן הקב"ה הָאס גִיוָואלְט הֶרֶנְגִין דֶעם מֶלֶךְ אֲבִימֶלֶךְ. הָאס אֲבִימֶלֶךְ גִיוָואט צוּ הקב"ה דו וְוילְסט הֶרֶנְגִין אֶפֶּאלְק וָום וְזֶען צַדִּיקִים. אִיךְ הָאב נָאר נִים נִיזַנְדִיגִים. דִיא רֶבֶייא זָאבֶין וָענִין גִיוָוען בַּייא נַח רָגֶיאל אִיוב. נַח אִיז נִים נִיבֶּרֶענְגֶט נִיוָואבֶין פּוּן סָבוּל וְוענִין זַיין צַדִּקוֹת. וִיי דָר מִדְרש וְאָבֶּ הָאס נָאר גִיסוּנְדִין חֶן בַּיי הקב"ה. אֶבֶּער הקב"ה הָאס

אָבִיא עַל־הָאָרֶץ הַהִיא וְאָמַרְתִּי חֶרֶב
תַּעֲבֹר בָּאָרֶץ וְהִכְרַתִּי מִמֶּנָּה אָדָם
וּבְהֵמָה: יד וְשִׁלְשֶׁת הָאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה
בְּתוֹכָהּ חַי־אָנִי נְאֻם אֲדֹנָי יְהוִה לֹא
יַצִּילוּ בָנִים וּבָנוֹת כִּי הֵם לְבַדָּם יִנָּצֵלוּ:
טו אוֹ דֶבֶר אֲשַׁלַּח אֶל־הָאָרֶץ הַהִיא
וְשָׁפַכְתִּי חֲמָתִי עָלֶיהָ בְּדָם לְהַכְרִית
מִמֶּנָּה אָדָם וּבְהֵמָה: טז וְנֹחַ דָּנִאֵל וְאִיּוֹב
בְּתוֹכָהּ חַי־אָנִי נְאֻם אֲדֹנָי יְהוִה אִם־בֵּן

אֵיתַי עַל אַרְעָא הַהִיא
וְאֵימַר דְּקָטְלִין בְּחַרְבָּא
יְעָרוֹן בְּאַרְעָא וְאֶשֵׁיצֵי
מִנָּהּ אֱנָשָׁא וּבְעִירָא:
יד וְתִלְהָא נְבַרִיא הָאִילֵּין
בְּגַוָּהּ קָיְמִם אֲנָא אֱמַר יְיָ
אֱלָהִים לָא יְשֵׁיזְבוּן בְּנִין
וּבְנָן אֱלָהֵין אִינוּן
בִּלְחוֹדֵיהוֹן יִשְׁתֵּיזְבוּן:
טו אוֹ מוּתָא אֶשְׁלַח עַל
אַרְעָא הַהִיא וְאֶשְׁפּוֹךְ
חֵימָתִי עֲלָהּ בְּקְטוֹל
לְאֵשֵׁיצָאָה מִנָּהּ אֱנָשָׁא
וּבְעִירָא: טז וְנֹחַ דָּנִיֵּאל
וְאִיּוֹב בְּגַוָּהּ וְקָיְמִם אֲנָא
אֱמַר יְיָ אֱלָהִים אִם בַּר
אִם בְּרָתָא יְשֵׁיזְבוּן אִינוּן
בְּזְכוּתְהוֹן

למדנתאי על

לחכרית מירושלם אדם ובהמה. ומה מעם נותרה בה פליטה המוצאה בנים ובנות, לאחר שחכתי מתמיה עליו למה נותרה בת פליטה. תוגר לך תשובה. ונותן מעם לדבר. מפני מה

מנחת שי

שמפה. כפ"ת כ"י יש בגליון כ"י שמפה פיהיה ע"כ. ומלוזים שלמו (ל) נמצא מילוף זה: (יפ) תו דבר תגלה על כתרן. תרגמו על תרפה והוא מחלוקת בין מפרכלי למדנתאי ולמעבדתי על כתרן וכן כתוב כאן בין ריש פיסקא כאן בין ריש פיסקא ומד כתוב בסימן כ"ח על כתרן כפ"ת תו תכיב למיזל על כתרן לגיל בשמון וכל שלח קניל דכותה על כתרן כך מן ג' על כתרן וכו': (כ) ומת דניאל וחיוב. עיין

מהר"י קרא

נותרה בירושלם פליטה כדי שהגם יוצאים אליכם. אתם הדור שנליהם בימי יכניה. וראיתם את דרכם ואת עלילותם. וידעתם כי לא אל תגם עשיתי את כל אשר עשיתי בה נאם ה':

רד"ק

על הארץ. זה לבדו על הארץ בענין זה וכן היא חמסרה מן ריש ספרא עד וחסף כולחנו אל הארץ בר מן חד על הארץ או חרב אביא על הארץ: ואמרתי חרב תעבור בארץ. לא אמר בחיה ובדבר ואמרתי כי אין פי' ואמרתי להם ע"י נביאי להתרות כי לא שולח נביא לסרום ועמורה להתרות' כי חשבל הוא המתרה בעבירות כאלה שהשכל מורה עליהם אלא פי' ואמרתי כי לחרב יש אומרים ומגידים מרם בואה שמגידים עוברים ארחות בלך פלוני יבא על הארץ הזאת והאומרים החם כאילו אמר האל יתברך כמו ואכרתי שהחיל הבא עליהם הם המכריתים אלא שהאל העיר את רוחם לבא עליהם אבל חיה משלח בארץ אין אומר ואין מגיד עד בואה וכן הדבר אין מגיד עד באו: (יפ) ושלשת. מבואר ושא: (יט) או דבר. ושפכתי חמתי עליה בדם. השעם כי הדבר יבא ברצון האל בהפסד האויר בחים או בקור משונה מהמנהג והאויר והדם מתדמים בשתי אביותם שהם החום והלחות והדם הוא הנפש ורוח החיים שהיא בלב תלוית באויר ואם האויר מופסד תנה גם הדם מופסד ויפותו ברגע אחר רבים לפיכך אמר ושפכתי חמתי בדם: (כ) ונח. אם בן ואם בת. לא רבים ולא אחד כי ה"א"ן אם בנים ואם בנות יהשבי בנים ובנות חזה אם בן ואם בת אלא

מצודת דוד

(יפ) לא יצילו. כ"ל מן שוכם הדין ממייכם להליל בזכותם בנים בנות: (יפ) או דבר. פס נעמל העון יהים מאב מעלה דבר על

משלי חכמים

נִים נִיטוּנִין בֵּייא גַּח וְאַם עֶר הָאם נִיוָּעִים נִיטוּנִין. נאר יַיילְ עֶם אִיז אֲשֶׁאר נִיטוּנִין בַּייא הקב"ה צוא קאר לְעָנְדִין דִּיא וְיִעלְם וְאַם עֶר הָאם שוּן בַּאשַׁאפְן. הָאם עֶר אִיבֶּער גִּילְאוּם דָּעם נוֹח אַז מַן אִים זָאל צוּרִיק אוּיף נִיבּוּיטֶם וְנִירִין דִּיא וְיִעלְם. דָּנִיֵּאל אִיז נִיכְּטֶעם נִיוּוֹארִין וְעָנִין כְּבוֹד ה'. וְוארוּם עֶם אִיז נִיוּוּיטוּן אֲנִיזֶירֶה פוּן כְּלָךְ דָּרְנָש אוּיף אֶלֶע מֶעְנְטֶשְׁשִׁין מֶען זָאל נִים מְחַפֵּלֶל זַיין נִים צוא הקב"ה אוּן נִים צוא אֶמֶעְנְטֶש נָאר צוא דָעם מֶלֶךְ. אוּן וועט עֶם וְיעם מְחַפֵּלֶל זַיין צוּ מַיינֶעם אוּיסֶער דָעם מֶלֶךְ זָאל מֶען אִים אַרַיין וואַרְפֶן אִין אֲלֶיבִּין גְרוּב. אוּן דָאם הָאם מֶען נָאר נִימוּטְן זָאל מֶען הָאם נִיוּוּיטֶם אוּ דָנִיֵּאל וְעָם נִים הָאלְטִין דִּיא נְזֵירָה אוּן עֶר וְעָם נִיוּוּיטֶם מְחַפֵּלֶל זַיין צוא הקב"ה. וְעָם מֶען אִים אַרַיין וואַרְפֶן אִין דָעם גְרוּב צוא דִי לַיִיבְּן. אוּן זָאל וַיילְ דָנִיֵּאל הָאם נִיהַיילִיכְט דָעם נָאמֶן פוּן הקב"ה. הָאם אִים הקב"ה נִיהַארְטֶם דָעסְטוֹטְרֶם פוּן דִי לַיִיבְּן. אִיבּ אִיז נִישְׁטַראפְט נִיוּוּארִין נָאר וְוַיטְן שָׁמָן נִים אִין אַזִּינְד. וִוי הקב"ה הָט נִיזָאגְט צום שָׁמָן

לָאנְד וְשָׁפַכְתִּי חֲמָתִי עָלֶיהָ בְּדָם אוּן זָאל פַּר נִיסִין מִיין נְרִים צָארִין אוּף דָעם לָאנְד לְהַכְרִית מִמֶּנָּה אָדָם וּבְהֵמָה: צוּ פַּאר שְׁנַיידִין פוּן דָעם לָאנְד מֶעְנְטֶשְׁשֶׁען אוּן בְּהֵמוֹת: (כ) וְנֹחַ דָּנִיֵּאל וְאִיּוֹב בְּתוֹכָהּ אוּן נַח אוּם דָּנִיֵּאל אוּן אִיּוֹב זָאלִין זַיי אִין דָעם לָאנְד חַי אֲנִי נְאֻם אֲדֹנָי אֱלֹהִים שְׁוועֶר אִיךְ אַוּוי וְוִיא אִיךְ לֶעב אַזוּ זָאל נָאט

בזב והון ישיבון
נפשהון: כא אבי כדנן
אמר יי אלהים אף אבי
ארבע פורענין בישין
חרבא וכפנא וחיותא
בישתא ומותא שלחית
על ירושלם לשיצאה
מנה אנשא ובעירא:
כב והא אשתאר בה
שיזבתא דמתפקין בנין
ובנן אינון נפקין לותכון
והון חזון ית אורחיהון וית
עובדיהון ותתנחמון על
בישתא דאיתיתי על
ירושלם

אם־בָּנִים יֹצִיאוּ הֵמָּה בִּצְדָקָתָם יַצִּילוּ
נַפְשָׁם: כא כִּי כֹה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה אַף
כִּי־אַרְבַּעַת שְׁפָטַיו הָרָעִים חֶרֶב וְרָעָב
וְחַיָּה רָעָה וָדֶבֶר שִׁלַּחְתִּי אֶל־יְרוּשָׁלַ͏ִם
מִנָּה אָדָם וּבְהֵמָה: כב וְהִנֵּה
לְהַבְרִית מִמֶּנָּה אָדָם וּבְהֵמָה: כג וְהִנֵּה
נוֹתָרִים־בָּהּ פְּלֵטָה הַמּוֹצִאִים בָּנִים
וּבָנוֹת הִנָּם יוֹצְאִים אֲלֵיכֶם וּרְאִיתֶם
אֶת־דַּרְכָּם וְאֶת־עֲלִילוֹתָם וְנִחַמְתֶּם
עַל־הָרָעָה אֲשֶׁר הֵבֵאתִי עַל־יְרוּשָׁלַ͏ִם

לְמִדְנְחֵי אַר

(כא) אף כי. לשון קל וחומר וכל שכן הוא וכן בכל המקרא כמו הנה אנחנו פה ביהודה ירמיה ומף כי גלך קצילה (שמואל ב' כ"ג) וכן בפרשה זו (לקמן ט"ו) הנה כי־יתיתו חמים לא יעשה למלאכה אף כי יתם מלכתהו וגו': שפטי. רש"י

(כא) אף כי. לשון קל וחומר וכל שכן הוא וכן בכל המקרא כמו הנה אנחנו פה ביהודה ירמיה ומף כי גלך קצילה (שמואל ב' כ"ג) וכן בפרשה זו (לקמן ט"ו) הנה כי־יתיתו חמים לא יעשה למלאכה אף כי יתם מלכתהו וגו': שפטי. (מ"ש גוסטיר"ם בלע"ז. בלשון משכנו מייטע נערייכטפ): (כב) נותרה. (פויידקרמ"ם בלע"ז. בורש"י כ"ף סר"ף רמיר"ם בלע"ז.כל"ף מין פתריגען שמלמד גמוזעלם ווערדען): המוצאים. כשביה ויכיתם כהן: עלילותם.

מצורה דוד

לפניו זכוסם כין כין כם: (כא) כי כה אמר ח'. מאר כן מאר פ' מאר כל שכן סדבר שהוא מקלה על ירושלם כעמול עומס גם מרכבת שסס מלסים להכליסס שב"ם סוס שמין שורם סדין מחייבת מיסיה מי מהם ניצול מזכות הצדיקים: (כב) והנה נותרה בה. ר"ל עכ"פ כחסדי שמאר כה פלימה וסס סכנים וסכנות סמולמים מילושלים ללכת בגולה: הנם יוצאים אליכם. פל מול כני הגולה יאמר הנה סס יולמים מילושלים נפל פליכם בכלה: את דרכם. מאר לפ סוכים: ונחמתם. יהיה לכם תנחומין על מה שהמלכתם

משלי חכמים

דוא תאמם מיך אן ניערעם איך זאל שלאגען איוב אומזוסם. אויף דעם וואלט הקב"ה אציונד בייא דעם חורבן ירושלים אפילו עם זאלן זיין נאך ארגיאל אוג איוב. ווילין זי אויף נים דעמסטן ירושלם. איך ווילל נים רחמנות האבען אויף ירושלים אוג ווילל נים רחמנות תאבען אויף מיין תילינען נאמען. אוג ווילל נים דעמסטן די מענטשין וואס האבען גיזונדיגים וענעמן די מענטשין וואס האבען נים עזונדיגים. וויא איוב האט נעראטסטם זייגע נוסח אחרינד:

לְמִדְנְחֵי אַר

(כא) אף כי. לשון קל וחומר וכל שכן הוא וכן בכל המקרא כמו הנה אנחנו פה ביהודה ירמיה ומף כי גלך קצילה (שמואל ב' כ"ג) וכן בפרשה זו (לקמן ט"ו) הנה כי־יתיתו חמים לא יעשה למלאכה אף כי יתם מלכתהו וגו': שפטי. שאמר אם בנים ואם בנות יצילו אמר כי בירושלם יהיו נצלים בנים ובנות אף מן הרשעים שימותו שם ולא כלם כי בכב סחקצנים נחרגו שם ומתו ביעב ואף מן חגדולים נצלו מן תמיהה וגלו: הנם יוצאים אליכם. אמר כנגד בני תגולה חנת הנצלים בירושלם יוצאים בגלות ובאים אליכם בבל שתראו אותם ותכירו כי בדין לקו וכמה שחותרתי מהם לפי מדת רחמים אשר בי כי עדין תראו אותם ברשעם שלא נכנעו מכל אשר עשו וחם השארית שנשארו עם יחנן בן קרח וכיוצא שנשארו ברשעם ערין שלא שמעו לדברי ירמיהו מפי ח' וחלכו למצרים: ונחמתם על תרעה. תחית ראותכם אותם ברשעם נחמת לכם

מצורת ציון

(כא) אף כי. עניין כמו כ"ם וק"ו וכן אף כי יכיח סזה (מ"ש ח'): (כב) ג'שמות. שמרים כמו פלים ושריד (מיכה כ): בנים ובנות. ר"ל קטנים וקטנות וכן מו כן יגף מו כת יגף (שמות כ"ח) ור"ל עם שמיכם מומללים כמליכם כגדולים: עלילותם. כמו ומולל למו (מיכה ג'):

פירוש ע"ט

נאמדער האר אויב זיי נואלטין ניקענעם מציל זיין דורך זייער זכות אין זה אדר איין טאכטר ניישרט חבה בצדקתם יצילו נפשם זיי מיט זייער צדקות ונאלטן ניא נאר מציל ניוועזען זייער לייב אפער ניט קיין אנדערע: (כא) כי כה אמר אדני אלהים אף כי ארבעת שפטי הרעים מכל שון ראס די אר ערלייא שלעכטע פורענות האב איך נישיקט אויף ירושלים דהיינו דיא שווערד אוג הונגער אוג חיות רעות אוג מאדר לחכרית ממנה אדם ובהמה אדם יבהמות נוא האט דאך שון מכל קיינער ניט ניקענט: יקער בלייבען אין איר: (כב) (פון דעסט ווענן) והנה נותרה בה פלטה איז נון דאך איקר נבלים אין איר איין אנטרינונג המוצאים בנים ובנות הום ווערן אוס ניצוינין פון איר ויהן אוג טעכטער צוא גיין אין גיפענקעניש הנם יוצאים אליכם נון זייא ניין ארוים פון ירושלים צו קומען צו אייך קיין בבל (אוג איך נאט טוא דם דרום קדי) וראיתם את דרכם איר זאלט זעהן זייער שלעכטען ווענ אוג זייערי מעשים ונחמתם

אֶת כָּל־אֲשֶׁר הֵבֵאתִי עָלֶיהָ: כג וְנִחַמְתֶּם
אֶתְכֶם כִּי־תִרְאוּ אֶת־דַּרְכְּכֶם וְאֶת־
עֲלִילוֹתֵיכֶם וִידַעְתֶּם כִּי לֹא חִנָּם עָשִׂיתִי
אֶת־כָּל־אֲשֶׁר־עָשִׂיתִי בָּהּ נְאֻם אֲדֹנָי
יְהוִה: טו וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר:
ב בֶּן־אָדָם מַה־יִּהְיֶה עֵץ־הַגֶּפֶן מִכָּל־עֵץ
הַזְּמוֹרָה אֲשֶׁר הָיָה בַּעֲצֵי הַיָּעַר: ג הֲיִקַּח
מִמֶּנּוּ עֵץ לַעֲשׂוֹת לְמְלָאכָה אִם־יִקְחוּ

ירושלם ית כל דאיתיתי
עלה: כג וירחמון ית כון
ארי תחזון ית אורחיהון
וית עובדיהון ותידעון
ארי לא למנן עבדית
ית כל דעבדית בה אמר
יי אלהים: א והוה פתגם
גבואה מן קדם יי עמי
למימר: ב בר אדם מה
שגא אילן גופנא מכל
אילנא שבשתא דהנת
באעי חורשא: ג הליסבדון
מניה אעא למעבד
עבידא אם יסבדון מניה
סיכתא

ת"א עץ הגפן. עקידה שפר פד:

מהר"י קרא

טו (ב) מה יהיה עץ הגפן מכל עץ. כפני מה נחמד עץ הגפן יותר מעץ הזמורה. והלא אינו ראוי ליקח ממנו עץ שיהא

רש"י

טו (ב) מה יהיה עץ הגפן מכל עץ. מה סופו מכל אחר עלים: הזמורה אשר היה בעצי היער.

לח על גפן הכרמים שעושה פרי מני מומר לך מלח על זמורת גפן הגדילה כיערים: (ג) היקח ממנו וגו'. מימו רמוי

מנחת שי

מה שכתבתי (על פסוקינו זה: (בב)) כי לח מהם. כפ"ל כי וכנ"ל עם פירוש מהרמב"ן כתוב כאן לח על לח מהם לחן בשאר פעמים ניתיב וגם בשתי נסחאות כ"י כתוב שהיה כאן שלם על נמחק: וכמקרא גדולה תעוה עליו לים דמיך: תאר עשיתי כה. במקרא גדולה כתוב בלנו בספר מונה לה וספר מוסיפה הוא:

רד"ק

כי ברוח הבאתי את כל אשר הבאתי על ירושלם. ונחמתם. מפנין בשבל: (כג) ונחמתי אתכם. מכנין פעל הרגוש: (ו) ויהי. (כובן אדם מה יהיה עץ הגפן מכל עץ בת נריעתה מכל עץ אחר ובאיזה עץ נפן אני שואל אליהך לא על עץ גפן שעשה פרי כי

אהו חשוב הוא אלא הזמורה אשר בעצי היער והוא כמותם שאינם עושים פרי עליה אני שואל אותך כי אפי' בעצי היער אינה כי עצי היער אע"פ שאינם עושים פרי תם ראוים לעשות מהם למלאכה לעשות מהם כלי ולקרות מהם בתים אבל עץ הגפן חזות אינו כן: (ג) היקח. אם יקחו ממנו יתד אין צ"ל שלא יקחו ממנו עץ למלאכה אלא אפי' יהד להלות עליו כל

מצודת ציון

טו (ב) הזמורה. כן יקרא ענף מעץ הגפן וכן ויכרתו ממנו זמורה

כולם יהיה לכם תנחומין: (כג) ונחמתם. מתכם הכפרים הנה ינחמו מתכם על הרעה אשר עשיתי בה: וכפל הדבר להוסיף כיאור: וידעתם. מי חדשו לכם כמה עשיתי להם על הרעה שעשיתי כה כ"ל כנגמול השון:

טו (ב) מה יהיה וגו'. כ"ל מה הוא הנרמזין על עץ הגפן מכל שאר העלים: הזמורה וגו'. כ"ל לא על גפן הכרמים בעלת פרי אני

מומר מלח על הזמורה הגדילה ביער שאינו עץ גפן ומדברי בתיבו עושה פירות: (ג) היקח. וכי יקח ממנו עץ לעשות למלאכה

מצודת דוד

על הרעה שעשיתי בה: כג ונחמתם. על ידי הכפרים כי כשיראו הנחמה שהבאתי עליהם תנחמו למיוים

לקוטי יקרים

(ב) בֶּן אָדָם מַה יִּהְיֶה עֵץ הַגֶּפֶן מִכָּל עֵץ הַזְּמוֹרָה וגו'. דִּי מְלִיצָה

אוֹ דָּבָר מוּסָר פִּין דָּעָם נְבִיא אִיז נִיטְעִיגִין. וְיֹאדִים עָם זְיִנֶען דָּא דְּרֵיָא עֶרְלֵיָא בֵּייטֶער. אוֹעלְכָע וָאס אוֹיף זַייא וָואקְסֶען פְּרוכְטֶען. הָאס מֶען אַיין הָנְאָה פּוּן דִּיא פְרוכְטֶען. אוֹ. מֶען וִויל אַז דָּער בּוּים זָאל קֵיין מַאכְט נִיט קְאוֹלְט נִיט נְעוֶרְען. אוֹ. זָאל זַיין אַייבִּיג גִּיפְּאַנְצְט אִין דָּער עֶרְד. אוֹ. עָם אִיז דָּא וִיאלֶר בַּייטֶער וָואס אוֹיף זַייא וָואקְסֶען נִיט קֵיין פְּרוכְטֶען. אוֹי לֶאגְ וויא דָער בּוּים וָואקְסֶט הָאס מֶען פּוּן אִים נָאר נִיט. נָאר וויין מֶען הָאקְט אִים אָפּ הָאס מֶען פּוּן אִים אוֹיפְּשְׁטֶעלְט. מֶען קָאן מַאכֶּען פּוּן אִים נִיט קֵיין פְּרוכְטֶען אוֹ. עָם זְיִנֶען דָּא בַּייטֶער וָואס אוֹיף זַיי וָואקְסֶען נִיט קֵיין פְּרוכְטֶען אוֹ. דָּאס אֶלְיֶין טוֹיג נִיט צוּא מַאכֶּען דָּער פּוּן בַּיי. נָאר צוּם אַיר בְּרֶענְגֶען. הָאס מֶען הָנְאָה פּוּן דֶּעם בּוּים וויין אֶר וָועקְט אֲרַיבֶּר אוֹ. אִיז שוֹן נִיט דָּא אוֹף דָּער וֶועלְט. דָּאס עֶקְלָעג אִיז בַּייא דִי מֶענְשֶׁען אוֹרְדְּ. עָם וֶועגְען דָּא צְרִיקִים. פּוּן וָואס הָאס דִּיא יְעוֹלֶט הָנְאָה וויין זַיי לֶעבֶּען. טִיט דֶּעם זְכוּת פּוּן זַייעֶר הוֹדָה אוֹ. מְכוּת וֶועגְען אוֹיף דָּער וֶועלְט. אוֹ. טָעקְשֶׁען לֶעבֶּען זִיךְ אָפּ פּוּן דִּי צְרִיקִים מֶען וָאל אוֹיף דִּינֶען תקב"ה. אוֹ. תקב"ה הָאס פּוּן זַיי קְבוּד אוֹיף דָּער וֶועלְט. אוֹ.

צְוֹוייג פּוּן דֶּעם וויין שְׁטָאק וָואס וָואקְסְט צְוִוישֶׁען דִּיא בַּייטֶער פּוּן דֶּעם וָואלְד אוֹ. מַאכְט נִיט קֵיין פְּרוכְט (אוֹי דֶּעם פֶּרֶעג אִיךְ דִיךְ וָואס זַיין סוֹף אִיז): (ג) הֲיִקַּח מִמֶּנּוּ עֵץ קֵאן מֶען וֶועגְען פּוּן דֶּעם וויין שְׁטָאק בּוּים אִיז הָאלְץ צוּ מַאכֶּען דְּרוּים אַיין מְלָאכָה אִם יִקְחוּ מִמֶּנּוּ יֶתֶד אַדְער קֵאן מֶען גָּעטִין

סִיבְתָא לְמִתְלֵי בַּהּ כָּל מְמַנּוּ יְתַד לְתִלְוֹת עָלָיו כָּל־כְּלֵי׃ ד הֲנָה לְאֵשׁ נְתַן לְאָכְלָה אֵת שְׁנֵי קְצוֹתָיו אָכְלָה הָאֵשׁ וְתוֹכוֹ נָחָר הֵיצְלָה לְמֶלְאַכְתָּהּ׃ ה הֵן הֲנָה בְּהִיוֹתוֹ תָּמִים לֹא יֵעָשֶׂה לְמֶלְאָכָה אַף כִּי־אֵשׁ אָכְלָתְהוּ

ת"א קלוחיו. שנא כ׳

רש"י

לכך: כל כלי. סוס כלי: (ד) הנה לאש נתן לאכלה. (תרגיר"ר כלע"ז. משוכם כדפוס י׳ כמקום ל׳ נרין נומר מדוכריר כל"ז נו פערלעהרען) הנה שלתיך על התמים ואינו רשוי לכלום עתה עוד לחי מוסף על המלה הנה לס נתנו ומורה ממנו כתם ואכלה התם כשני קנות הקיסה עד כי נהר תוכו: נחר. נכהר מן התם (כורח"ר כלע"ז) נחר ל׳ יעצמי חרה (תיוב ל׳) וים לוטזין (תרגח"ט כלע"ז. כלשון חשכנו פערוועלקט וכן לועז הרב בשבת כ"ז ע׳ ב׳

מהר"י קרא

לצורך מלאכה לתקן ממנו כלי או יתד לתלות עליו כל כלי: (ד) הנה לאש נתן לאכלה. אינו ראוי לתקן ממנו כלי לשום [דבר] הצורך אלא לישרף באש. ולאחר שהניחוהו על המדורה שלכך הוקצה: היצלח למלאכה. יש לו תקנה לעשות ממנו מלאכה. כל שכן שאינו ראוי עכשיו לשום ממנו אלא לשריפה: (ה) הנה בהיותו תמים. לא היה מיצלח לשום מלאכה. אף כי אש אכלתהו ויחר. ונחרך ונשרף תוכו היצלח בתמיה.

רד"ק

כלי לא יקחו ממנו: כל כלי. שים כלי אפי׳ קטן כמו כל מלאכה לא תעשו שום מלאכה כל חלב וכל דם לא תאכלו שום חלב ושום דם: (ד) הנה לאש נתן לאכלה. אין בו צורך אלא להדליק בו האש: את שני קצותיו אכלה האש. עוד אתננו פחות ואומר הנה שני קצותיו אכלה האש כלומר אם יקחו אותו מתוך האש אחר שאכלה שני קצותיו באמת תוכו נחר כי אם אכלתו מן הקצה האחר עד הקצה האחר רחוק מן האש ולא נחר אבל אם אכלה האש שני קצותיו באמת תוכו נחר ואם על פי שלא אכלה האש נחר הוא מפני האש שאכלה סביבותיו ואין לו צורך אלא שיחזור אדם אותו לאש כי בהיותו תמים ושלם לא היה ראוי למלאכה כ"ש כשאכלתו האש סביביו: ותוכו נחר. שרשו חרר כפעלי הכפל והוא נפעל כשקל ונקל זאת בעיני ה׳ ונסב נוזעתה ונקמצה חי"ת נחר מפני הזקף או הוא נפעל בינוני לשיכך היא קטוצה כמו עם נבר תהבר אבל נחר בפתח שהוא נפעל עבר החי"ת פתוחה וכן ויחר מבנין נפעל בשקל לא יכר אלא מפני שלא תדגש החי"ת והיו"ד בצרי"ו והחי"ת קמוצה מפני הזקף ונחר הוא ענין הדבר הכורגש מהאש לא שנשרף ממש וענין המשל כי המשיל ישראל לעץ נפן שהוא עץ דק ורפה מכל העצים וכישראל נאמר כי אהם המעט מכל העמים וכשיוצא פרי טוב יצא ממנו היין המשמח

מצודת דוד

וכי יקחו ממנו עץ לעשות יתד לתלות עליו כוס כלי כתמיה וזהו על כי העץ הזה הוא תלוש ורפ ואינו ראוי לכלום: (ד) הנה לאש. כ"ל ומלכן נופסיף לומר הנה לס נתן להוסיף ניתן על כתם להדליק בה בשבת ובמי הקלות ובתיכף כתובו וכי תמצא שילמד בגמרא: (ה) בהיותו תמים. כלומ כשיהיה עוד שלם עד לא מעלה

פירוש ע"ט

פּוֹן אִים אֵיין פְלָאקִין אוֹיף צוּ הֶעֶנְגִין אוֹף אִים אֵין שׁוּם כְּלִי וְוָאס דָּר בּוּים אִיז שְׁלַאף אוּנ וַיְיךְ אוּנ אִיז נִיט רָאוּי צוּא קֵיין שׁוּם וַאךְ: (ד) הִנֵּה לָאֵשׁ נִתַּן לְאָכְלָה אוּנ נוּן וָוֶעט אֵיין צְוַוייג פּוֹן אִיהֶם אִיז נָאךְ גִינָאנְגִין גִיוָואהְרִין אִין פִיְיעֶר צוּ בְּרֶענְגִין אֶת שְׁנֵי קְצוֹתָיו אָכְלָה הָאֵשׁ אוּנ אֵירֶע מִיטֶּען אִיז דִיא צְוַוייג פִּיְיעֶר פּוֹר בְּרֶענְט וְתוֹכוֹ נָחָר אוּנ אִין כִּימֶּען אִיז דִיא צְוַוייג שְׁוָואהְרְץ אֲרֶעֶר פּאר דַּאךְ גִיוָואהְרִין פּוֹן וָועגֶן דֶּם פִיְיעֶר הִיצַּח לְמְלַאכְה קָאן דָּען נָאךְ דִי צְוַוייג בְּאגְלֵיקִין אוּנ נוּצְן צוּ אֵיין קְלָאבֶה רָאם אִיז דָאךְ גִיוִוים נִיט: (ה) וְוָאהְרֶנְט הִנֵּה בְּהִיוֹתוֹ תָּמִים לֹא יֵעָשֶׂה לְמְלָאכָה נוּן וָוֶעט דָּאם דָּאלְץ אִיז נָאךְ גִיוָואהְרְץ אִין בְּאנְצִין אֲ יְדֶעֶר מֶעֶן דָּאם עִם נָאךְ גִיעֶענְץ אִין פִיְיעֶר אִיז דֶּם נִיט רָאוּי צוּא גִיוָואהְרְץ עִם אִיז שְׁלַאף הָאלְץ קְלָאבֶה וַיְיל פּוֹן אִים אֵין אֶכְלָתְהוּ אַף כִּי אֵשׁ

וְיֻדַּר וְנֵעָשֶׂה עוֹד לִמְלָאכָה׃ ו לָכֵן כֹּה
אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה כַּאֲשֶׁר עֵץ הַגֶּפֶן בְּעֵץ
הַיַּעַר אֲשֶׁר־נָתַתִּיו לָאֵשׁ לְאָכְלָה כֵּן
נָתַתִּי אֶת־יֹשְׁבֵי יְרוּשָׁלִָם׃ ז וְנָתַתִּי אֶת־
פָּנַי בָּהֶם מֵהָאֵשׁ יָצְאוּ וְהָאֵשׁ תֹּאכְלֵם
וִידַעְתֶּם כִּי־אֲנִי יְהוָה בְּשׂוּמִי אֶת־פָּנַי
בָּהֶם׃ ח וְנָתַתִּי אֶת־הָאָרֶץ שְׁמָמָה יַעַן

ת"א ונתתי לת פני . כ"כ עכ"פ . קטן בז"ק קטן בז"ק מעלו

עוד לַעֲבִידָא׃ ו בְּכֵן
כְּדֵין אֲמַר יְיָ אֱלָהִים
כְּמָא דְאִילָן גוּפְנָא בְּאִילָנֵי
חוּרְשָׁא דְמָסְרַתִּיהּ
לְאִשְׁתָּא לְאִשְׁתֵּיצָאָה
כֵּן מְסָרֵית יָת יָתְבֵי
יְרוּשְׁלֵם׃ ז וְאֶתֵּן יָת
פָּרְעָנוּתִי בְּהוֹן עַל
פִּתְגָמֵי אוֹרַיְתָא דִיהֵיבִין
מִנּוֹ אֶשְׁתָּא עֲבַרוּ
וְעַמְמָיָא דְתַקִּיפִין
כְּאִשְׁתָּא יְשֵׁיצִינוּן
וְתִדְּעוּן אֲרֵי אֲנָא יְיָ
כַּד אֶחוֹל רוּגְזִי בְּהוֹן׃
ח וְאֶתֵּן יָת אַרְעָא לְצָדוּ

מהר"י קרא

הא למדת שאין מחשבין [אותה] אלא בפני היין שכו . אף ישראל בפני כה חכמתים ויקרתים יותר מכל האומות . אם תאמר בפני שהן מרובין . מופלין הן מכל העמים . לא תימצו חכמים יותר מכל האומות אלא בפני התורה שנמשלה לאש . כמד"א הלא כה דברי כאש : (ו) כתאש יצאו ואש תאכלם . כן התורה יצאו שלא שפרו מה שכתב בה . ואש תאכלם . אלו אומות שחוקים כאש . את שני קצותיו אכלה האש אלו

רש"י

בד"ה מסוכסכת. וים לועזין. תרגו"ם כלע"ז פערברעגט) כמו כהוסעו (ס' ה') וכן ויחר עלי חפו (חיוב י"ט י"ס) חכרו מנחם עם שלמי חרה: היצלח.עוד למלחמה: (ו) כן נתתי. את ירושלים שתי קלוטיה תכלה האש שתי גליות כשנלה יהויקים גלו עמו מזרע המלוכה ומן הפרתמים כמו שנאמר בדניאל (ג') תחריו גלך יכניה כנו והחרם והמסגר . ותוכו

מנחה שי

טו (ו) עץ הגפן בעץ היער . כן הוא בעץ תג"ש שמחזירים בפתי :

רד"ק

בהם אוביהם לשלול שלל ולבוז בז כדרי שיוסרו ולא יעשו תשובה כל שכן עתה שהרגילו בעשיהם הרעים עד שאכלה אותם

האש כל סביבם וחרבת כל ארץ ישראל מלבד ירושלם ותקשה את לבם עד שנעשה להם האסור כהתר והורגלו בעשי חנרים הרעים ואחזו ברעה אחר רעה ואמר כי חנוים מצליחים בעשיהם ואעשה כן גם אני כמו שאמר אחז כשנלחם עליו מלך ארם כי אלהי מלכי ארם הם מצורים אותם להם אוכה ויעזרוני לשיכך אין בהם תקוה כי נחרו כן האש ולא הרגיש. אם כן האש תאכלם : (ו) לכן כה אמר ה'. בעץ היער . דרך כלל כמו לא תשחית את עצה: אשר נתתיו לאש לאכלה . אמר נתתיו שהאל יצר עץ הגפן בזאת התכונה : (ז) ונתתי . מהאש יצאו והאש תאכלם . מבואר הוא למעלה ו"ת על פתגמי

מצודת ציון

מהחכמה : ויחר . כתיכס : (ז) פני . פנין בכם כמו ונפתי פני (בעיל י"ד) :

מצודת דוד

כו הפם לא היו לפני לעשותו למלחמה וכ"פ עמה שהפם שהחכמה ומיכיכם תיך ה"כ יהיה עשהה מוד לפם לפני למלחמה : (ו) לכן . כ"ל הזהיל ומפתמי מכ"פ הוא כפין מן כוח לפני למלחמה לכן כה אמר ה' כמו

לקוטי יקרים

הָאֵם מֵיִן אֲצִיגְד הַנֶּאֱה . אֲצוֹיא וְעֶם זַיִן פִּים אַיְיך יִדִין . וְוען אִידֶר הָאֵם נִישׁוֹן כִּיצוֹת אוֹג נִיעֲרוּנְם תּוֹדָה . הָאֵם הקב"ה נֶעהָאם הַנֶּאֱה אוֹג כְּבוֹד אוֹג הָאֵם נֶעוּוֹאלְם אִידֶר וָאלְם נֶאנְג לֶעבֶּן אוֹיף דֶער וֶעלְם . אָבֶּער אֲצוֹיגְד אוֹ אִידֶר זִינְדִיגְם אוֹג הקב"ה הָאֵם פּוּן אַיְיך נִים קֵיין נִיפְּט אוֹיף דֶער וֶעלְם וְוען אִיר לֶעבְּט אוֹג אִידֶר מַאכְט מֶען נָאךְ שְׁלֶעכְט . וְוען הקב"ה אַיְיך פָּאר לֶעבֶּן נֶאפְּיְילְךְ וְוען אִידֶר זִיךְ נֶעפְּט אֲמִיסָר אוֹג דֶער קְבוֹד פּוּן הקב"ה וֶעט פֶּרוּס וְוערֶן :

פירוש ע"ט

וַיְהִי מִכָּל שְׁכֶן שׁוּן נָ֫ען רָאם פַּייעֶר הָאם עֶם פָּאר בָּרֶעגְט פּוּן אוֹסְן־וַוייְנִיג אֲרוּם אוֹג עֶם אִיז פַּר דָארְט גִ֫יוָואלְן פּוּן אִינְוַוייְנִיג וַעֲשֶׂה עוֹד לְמַלְאכֶת זָאל עֶם דָען נָאךְ וֶוער נִימאן צוּ אֵין מְלָאכָה דָם אִיז רָאךְ גִ֫ינְווִים גִ֫יט : (ו) לָכֵן כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה כְּאֵשׁ עֵץ הַגֶּפֶן בְּעֵץ הַיַּעַר אֲשֶׁר נָתַתִּי לָאֵשׁ לְאָכְלָה כֵּן גִ֫יוָואנְט נָאט דָער הֵאר פַּאר פַּאס עֵץ הַגֶּפֶן בֵּעֵץ הַיַּעַר אֲשֶׁר נָתַתִּי לָאֵשׁ לְאָכְלָה כֵּן וִוי דָר נַיִין שְׁמָאק בּוּם וואם עֶר וואקְסְט צְוִוישֶׁן דִי

בֵּייטֶער פּוּן דֶעם וואלְד אֲשֶׁר נָתַתִּי לָאֵשׁ לְאָכְלָה וָאם אִים גִ֫יעֶבְּען אִין פַּייעֶר צוּא פַּאר בָּרֶעגְען אִים (פּוּן בֵּייטֶר וַיטֶן אֲרוּם אוֹג אֲרוּם טוֹג עֶר רָאךְ שׁוּן נִיט צוּא קֵיין שׁוּם נָאךְ) כֵּן נָתַתִּי אֶת יֹשְׁבֵי יְרוּשָׁלִָם אַזוֹ הָאב אִיךְ גִ֫יעֶבְּען דִיא וִיצֶער פּוּן יְרוּשָׁלַיִם : (ז) וְנָתַתִּי אֶת פָּנַי בָּהֶם אוֹג אִיךְ וֶועל גִ֫יעֶבְּען מִין צָארְן אִין וַיי מֵהָאֵשׁ יָצְאוּ וְהָאֵשׁ תֹּאכְלֵם פּוּן דֶער תּוֹרָה וָואם זִיא אִיז וָוארֶן גִ֫יגָעבְּען מִיט פַּייעֶר וְעֶנְן וַיי אַרוּם גֶענַאנְגֶן אוֹג הָאבֶּן עִיבֶּר גֶוועֶן אוֹף אִירֶע מִצְוֹת דְרוּם וָועלֶן דִי כְּשָׁרִים וָואם וֶעגֶען אוֹו שְׁטַארְק וויא פַּייעֶר פָּאר לֶעבֶּדִין זַיי וִידַעְתֶּם כִּי אֲנִי ה' אוֹג אִיר וֶועט וִוייסֶן דָאם אִיךְ בִּין נָאט אוֹג בִּין בֶּגְלֵייבְּט צוּ בְּצָאלֶען צוּ דִי וֶוֹם זִידְרִיגִין אֲקֶעגֶען מִיר בְּשׁוּבִי אֶת פָּנַי בָּהֶם אַז אִיךְ וֶועל מַיין צָארְן אִין זַיי : (ח) וְנָתַתִּי אֶת הָאָרֶץ שְׁמָמָה אוֹג אִיךְ וֶועל גֶעבֶּן אוֹג מַאכֶּן דָאם נַאנְד וויסְט נֶען כְּכָל נַוויי זַיי הָאבֶּן נִיפְּעלְשְׁט אַיין פְּעלְשׁוּנְג

מֶעָלוֹ מַעַל נְאֻם אֲדֹנָי יֱהוִה: טז א וַיְהִי
דְּבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר: ב בֶּן־אָדָם
הוֹדַע אֶת־יְרוּשָׁלַ͏ִם אֶת־תּוֹעֲבֹתֶיהָ:
ג וְאָמַרְתָּ כֹּה־אָמַר אֲדֹנָי יֱהוִה לִירוּשָׁלַ͏ִם
מֹכָרַתַיִךְ וּמֹלַדְתַּיִךְ מֵאֶרֶץ הַכְּנַעֲנִי
אָבִיךְ הָאֱמֹרִי וְאִמֵּךְ חִתִּית:
ד וּמוֹלְדוֹתַיִךְ בְּיוֹם הִוָּלֶדֶת אוֹתָךְ לֹא־

חֲלַף דְּשָׁקְרוּ שְׁקַר אֲמַר
יְיָ אֱלָהִים: אוֹרָהָא פְּהָנֵם
נְבִיאָה מִן קֳדָם יְיָ עִמֵּי
לְמֵימָר: ב בַּר אֱנָשָׁא חוֹבַת
יַת נְהָבֵי יְרוּשְׁלֵם וְחַוֵי
לְהֵן יַת הוֹעֲבָתְהוֹן:
ג וְתֵימַר כְּדֵין אֲמַר יְיָ
אֱלָהִים לִירוּשְׁלֵם
הוֹתָבְתְּכוֹן וְיַלְּדוּתְכוֹן
מֵאַרְעָא דְּכְנַעֲנַאי הֲמָן
אֲתְגְּלִיתִי עַל אַבְרָהָם
יָבוּכוֹן בֵּין בְּתַרְיָא
וְאוֹדַעְתֵּיהּ רַאֲהוֹן נַחֲתִין
לְמִצְרַיִם בְּרַעַל מְרוֹמָם
אֲנָא פְּרַק יַתְכוֹן וּבְזֻכוּת

ת"א כהדא. מגלה טז (מגלה טז): תניא ר"מ: מוכרניו מה: ותולדותיך. שבח קטן מוכה יח:

אֶהְיֶתְכוֹן אֲנָא כְּתַרְיָךְ מִן קֳדָמַיכוֹן יַת אֱמוֹרָאֵי וּמְשֵׁיצֵי יַת חֲתָאֵי: ד וְאַף כַּד נָחֲתוּ אֲבָהָתְכוֹן לְמִצְרַיִם

רש"י

פרגמי תורייתא דיהיכין מנו אשתא עברו ועממי דתקיפין כיתיבתא ישיצונון:

טז (ב) הודע. (פיסכווי"ר בלע"ז. ר"ל פי' זמוזחר' בלשון משכנו טהוא לו וויסטנן. בקאלד מאכן):

(ג) מכורותיך. כמו מגורותיך ומנחס חכרו ל' תולדה. וכן פירש כלי ממס מכרותיהם (צרפתית מ"ט) לכך ממכריו (הכריס י"ה). חיס מת מכרו (מלכים ב' י"ב). כולס לשון הולדות: אביך וגו' ואמך. מכרהם ומרה ממס נעלו גדולתם וכני חת נתנו לה קכר: (ד) ביום הולדה אותך.

רד"ק

אזרייתא דיהבין מנו אשתא עברו ועמיא דתקיפין כאישתא ישיצינון: (ה) ויהי. (ב) בן אדם הודע את ירושלם את הרעבותיהי: כתרגומו הוכח את יהבי ירושלם והיו להון ית תועבתהון: (ג) ואמרת. אמר לו שיאמר להם תוכחה זו דרך משל ואע"פ שהוא היה יושב בבבל צוה לו שיודיעם שם ע"י ספר אולי ישמעו וישובו: מכורותיך. בהלום ועניני כמו מגורותיך: ומולדיותיך בארץ הכנעני. קשר מ"ם מארץ למולדיותיך הסמוך למכורותיך

מצודת דוד

טז (ב) הודע. כ"ל תמוד להם תועבותיהם למתוכה עמהם:

(ג) מכורותיך ומולדותיך. ענין מגוזע ומקום מולדותיך

המה מענין הכנעני. כ"ל כרוע מעשיך המה ניכרת מענין מגולך ומקום מולדותיך המה מענין הכנעני כי מעשיך דומים למעשיהם כאלו מהם למדת: אביך האמורי. וכאלו מהיך היה מאכזי הממורי וכאלו ממך היה מאכזי הממורי כלומר כמו שהיה אביך אכזרי כן אתה: (ד) ומולדותיך וגו'. למומר הנה אין מהלמוי לנגוד זה כי אם שהכתוב עמך כי מולדותיך כ"ל התולד' שלך ומהוספת ניתוק למר

פירוש ע"ס

אֵין מִיר נְאֻם אֲדֹנָי אֱלֹהִים אוֹ וְאַתְּ נְאַת דָּעַר הָאר:
טז (א) וַיְהִי דָּבָר ה' אֵלַי לֵאמֹר אוּג עָם אִין גְּרוּעֶן נְאַתָּם
רֵייד צוּ מִיר צוּ נָאנֶן: (ב) בֶּן אָדָם וגו' בֶּן אָדָם
זַיי מוֹדִיעַ דִּי בְּנָסֶת יִשְׂרָאֵל וְאַם זִיצְט אִין יְרוּשָׁלַ͏ִם
אִירָע אוּם וְוערֶדִיגָע מַעֲשִׂים: (ג) וְאָמַרְתָּ כֹּה אָמַר אֲדֹנָי
אֱלֹהִים אוּג דוּ זָאלְסְט זָאגֶן אַזוֹ הָט גִּיזָאגְט נָאט דֶּר
הַאר צוּ דֶּר בְּנֶסֶיָה וְאַם זִיצְט אִין יְרוּשָׁלַ͏ִם מְכוֹרוֹתַיִךְ
וּמוֹלְדוֹתַיִךְ מֵאֶרֶץ הַכְּנַעֲנִי אוּג דַיין וואנְדֶּל אִיז
אִיז פּוּן דֶּעם לַאנְד הַכְּנַעַן אֲבִיךְ הָאֱמוֹרִי וְאִמֵּךְ חִתִּית דַיין
פַאטֶער דֶּר אֱמוֹרִי אוּג דַיין מוּטֶער דִי חִתִּית וּבְלוֹמֶר
דוּא בִּיסְט גְּלַייךְ מִיט דַיינֶע מַעֲשִׂים וְוִיא דַיינֶע
פַאטֶער אוּג מוּטֶער וְעָנֶן פּוּן אֱמוֹרִי אוּג פּוּן חִת: (ד) וּמוֹלְדוֹתַיִךְ בְּיוֹם הִוָּלֶדֶת אוֹתָךְ אוּג דַיין גֶּבוּרְט אִין

מהר"י קרא

ב' גליות. שכבר גלו גלות יחויקים וגלות יכניה. יחויקים גלה וגלו עמו רבים מזרע המלוכה. שכן הוא אומר בדניאל. בשנת שלש למלכות יהויקים בלך יהודה וגו'. וכתיב ויאמר המלך לאשפנז רב סריסיו להביא מבני ישראל ומזרע המלוכה וכן הפרתמים. ובגלות יכניה גלו תחרש והכסנר אלף:

טז (ג) מכורותיך. אלו שביניך. כדכת' איש מאת מכרו: אביך האמורי ואמך חתית. כשם שמעשה אבות יעשו בנים. כך אתם עושים [מעשה] אמוריים וחתיים שישבו לפניכם בארץ. כי את כל התועבות האלה אשר אתם עושים עשו אנשי הארץ אשר לפניכם הם אמוריים וחתיים. וכן הוא

מנחת שי

טז (ב) הם מוסכמים. כמפרש כ"י מדוייקים וכפוסים יכוים מסר ות"ו כיו כ"י (ס"ו ומסכורה ג' כ' מלא ותחר מסר וכולהן כפוסים ומניומין הוא ת"ו יוכוכם. ומלו כתב וכפירוש סימן י"ת. כמפרש כתכמים כיו סימן כ"ב. ולא מסיימי כי מיניהו מלא ותחר ותולפים כיים יש כמפרש ומליגן מהכהי וכן נוהן קיימן ביכול לתיכול ונפ"ת כ"י קמתה ובכהכה מלא מניפתה מסר: (ג) מכורותיך. כמוהם הכ"ף: (ד) ביום הולדה. זה כתלמוד ג' ת"ו עם כתגס: לא כרם. עכר מכנין פועל ובי"ם דגוסה כמשפט לא: ולכי

מצודת ציון

טז (ג) מכורותיך. נגזוכופין כי גי"ק מתמלף וכן כלי ממם

משלי חכמים

(ב) בֶּן אָדָם הוֹדַע אֶת יְרוּשָׁלַ͏ִם אֶת תּוֹעֲבוֹתֶיהָ. הקב"ה אמר
נְיָאנְט צוּא דֶּעם נָבִיא יְחֶזְקֵאל עֶר זָאל זָאגֶן צוּא יְרוּשָׁלַ͏ִם
אִירֶע עֲבֵירוֹת. אוּג דֶּער נָבִיא הָאט נְיָאנְט מִיט אֶמְשָׁל.
אֲנְבִיר אִיז אֶמְאהָל נְעֶמֶאכְט שְׁפֵּאצִירֶען אִין שָׁפֶּלֶר הָאט עֶר
נְעפּוּנְען אוֹיף דִּיא עֶרְד לְיִגְט אֶקְלֶין קִינְד אַפֵּיידֶל. וְוִיא אִיז
נִים לַאנְג נִיבְּאזֶרֶן נִיְיעֶרִין אוּג זִיא לְיִגְט נָאקֶעט אִין דֶּם בְּלוּט
פּוּן אִירֶר נִיבּוּרְט. אוּג עֶם הָאט אוֹיף אִירֶר קִינְד נְעזָאגְט נִים
נִיהָאט. דֶּער נָבִיר הָאט נִינוֹמֶן דֶּאם קִינְד צוּא זִיךְ אֲהֵיים קֶען
הָאט זִיא אֲרוּם נִיזוּאשֶׁן אוּג קֶען הָאט נִינוּמֶן צוּ אִיר אֶפְּרוֹיא
זִי זָאל אִיר נְעבֶּן צוּ זַיין. קֶען הָאט דֶּאם מַיידֶיל נִיהַאדְאוּוִיס
אוּג קֶען הָאט אִירֶר נִימַאכְט שַׁיינֶע קְלֵיידֶר. אוּג זִיא אִיז שַׁיין
שַׁיין נְעוָוארְקֶען בִּיז זִיא אִיז נְרוֹיס נִיוָוארֶן. דֶּער נָבִיר הָאט
אִירֶר נִיקְרִיפְּט שַׁיינֶע צִירוּנְג בִּיס מַיינֶע קְלֵיידֶר אוּג הָאט זִיא

דעם

כָּרַּת שָׁרֵּךְ וּבְמַיִם לֹא־רֻחַצְתְּ לְמִשְׁעִי וְהָמְלֵחַ לֹא הֻמְלַחַתְּ וְהָחְתֵּל לֹא חֻתָּלְתְּ: ה לֹא־חָסָה עָלַיִךְ עַיִן לַעֲשׂוֹת

הוּתְבִין בְּאַרְעָא דְלָא דִילְהוֹן מִשְׁתַּעְבְּדִין וּמְעַנַן לְהוֹן הֲוַת כְּנִשְׁתָּא דְיִשְׂרָאֵל דַמְיָא לְוַלְדָא דִי רְמִישׁ עַל אַפֵּי בָרָא דְלָא אִתְפְּסֵק שׁוּרְיֵהּ וּבְמַיָא לָא אִשְׁתְּטִיף לְאִתְנַקָאָה וּבְמִלַח לָא אִתְמְלַח וּבְאִיסוּרִין לָא אִתְאֲסַר : ה לָא חָסַת

מהר"י קרא

אומר בסוף הפרשה. הנה כל המושל עליך [ימשל] לאמר כאמה בתה: (ד) שרך. פת' טיבורך: ומולדותיך ביום הולדת אותך. זכרו נא טובות שעשיתי עמכם (מיום שירדו) פת' והלא כמה טובות עשיתי עמכם מיום שירדו אבותיכם למצרים בארץ לא להם. משועבדים ומעונים. וגזר עליהם פרעה לאבד את זכרם. בעת לדתנה יוצאות השדה להניח שם ולדיהן. שנאמר התחת התפוח עוררתיך. והקב"ה שולח משמי מרום מלאכיו שעושין לו כל צרכי הילד. כחכמה זו שעושה לולד כל צרכו שנאמר ומולדתיך ביום הולדת אותך לא כרת שרך. ומלקט להם שני עיגולים אחת של שמן ואחת של דבש. שנאמר ויניקהו דבש מסלע וגו': ובמים לא רחצת למשעי. שרוחצין את הולד כדי להחליק (בידו) [בשרו]: והמלח לא הומלחת. כשם שמולחין את הולד בשאר ארצות. כדי להקשות את בשרו: והחתל לא חתלת. בלאים כלים שמלפפין בהן את התינוקות ומישבין ומתקנין את אבריהן: (ה) לא חסה עליך

הר' דגושים

רש"י

כשנבחרתי כך במצרים היית בלי שום תיקון ולפי שדימה הדבר ללידה הזכיר כאן תיקוני הוולד: שרך. כמו שרכך: למשעי. לרחצה להיות חלק (לקמן כ"ד) שעיעות כיפא תרגומו (תפלמנ"ש בלע"ז. בל"א סכנען גלחטע תחכע) ומנחם חבר למשעי לשון שעשוע: לא המלחת. מכאן שמולחין את הוולד כדי שיתקשה בשרו: והחתל. לשון

מנחת שי

כל"ף בקמץ חטוף מכלול דף פ': שרך. השי"ן בקמץ חטוף מפני דגשות הרי"ש כמו שאחריו עפ"ס כמ"ש במכלול דף כ"ב והגהת דכי אליה שם: והמלח. הה"א בקמץ חטוף: המלחת. התי"ו כפתח מפני שהיא גרונית מכלול דף פ"ו:

רד"ק

השליכו אל פני השדה כמו שמשליכים חוץ לעיר את הנבלה ודבר המגועל עד שעבר עליה חומל וראה אותה מתבוססת בדמיה ובשדה וחמל עליה שלא תמות מתוך הגעול ההוא אלא שתחיה ותהיה עדיין כצמח השדה לרבבה והניח החומל כמו שהיתה לא רחצה ולא שטף הדמים מעליה והניחה כמו שהיתה עד שגדלה הילדה הזאת ובאה בעדי עדים כלומר הגיעה לפרקה בימי הנערות שראוי לעדותה בעדי עדים כמשפט הבנות הראויות להנשא לבעל וכשראה החומל כי הגיע עת דודים וראויה היא להיות לאיש פירש כנפיו עליה כלומר הבטיחה שיקחנה לאשה ונשבע לה על זה ובא בברית אתה וכל הענין כאשר הוא הולך ואומר הנה פירשנו ענין המליצה ועתה נפרש ענין המשל: ומולדותיך. אמר לך מולדותיך איך היו ועת הלידה הוא עת מיתת יוסף וכל אחיו וכל הדור ההוא ובני ישראל פרו וישרצו וירבו שהיתה העת ההיא כנסת ישראל בלי חומל ומשגיח בלתי האל יתברך: ביום הולדת אותך. וזה הראשון נכתב בוי"ו עם הדגש והוא מקור מבנין הפעל ואותך כמו עצמך כאילו אמר ביום שנולדת: לא כרת שרך. כי זה מצרכי הילוד בעת לדתו וכן שאר הדברים הרחיצה והמליחה והחתול ואם לא יעשו דברים אלו לילוד הוא בסכנת שימות לפיכך התירו לעשות לו בשבת כמו שאמ' כל האמור בפרשה תוכחה עושין לחיה בשבת כי הם דברים שהם סכנה אם לא יעשו אותם ואמ' ביום הולדת אותך מכאן שמילדים את האשה בשבת: לא כרת שרך. מכאן שחותכין את הטיבור בשבת. ובמים לא רחצת. מכאן שמרחיצין את הולד בשבת וכרת שלא נזכר פעלו מן הדגוש וכן והאשרה אשר עליו כרתה: שרך. דגוש הרי"ש לחסרון הרי"ש האחרת והשרר הוא הטבור וידוע הוא: ובמים לא רחצת. סתם רחיצה במים חמין: והמלח לא המלחת. מכאן שמולחין את הולד בשבת: והחתל לא חתלת. מכאן שמלפפין את הולד בשבת: למשעי. פירושו להחליק הבשר כי הרחיצה במים חמין מחליק' הבשר ומעדנת אותו ותרגום חלקת צואריו שעיעות צואריה ויהית היו"ד למשעי במקום אות הכפל: והמלח לא המלחת. והמלח בקמץ חטף הה"א: הומלחת. בשורק הה"א כי המלח מחזק עור בשר הילד ומקשה אותו: והחתל לא חתלת. כמו שמלפפין את הולד ומחתלין אותו בחתלת בגדים וקושרין אותו לתקן איבריו ולישרם לפי שהיה במעי אמו כרוך בשליתו ראשו בין ברכיו. וענין המשל שהיו ישראל במצרים מעת מת יוסף וקם מלך חדש על מצרים כילד שאין בו כח לפרנס עצמו ולא מצא חומל שיחמול עליו ולא עוד אלא שהשליכוהו חוץ לעיר על פני השדה מרוב מאסם בו וזה"ש בגעל נפשך ביום הולדת אותך זהו געל דמי הלידה כן ישראל העבידום מצרים בפרך וענו אותם בכל מיני ענוים עד שהיו קרובי' למות מרוב הענויים ולא עוד אלא שהשליכום חוץ לעיר בשדה כמ"ש בחומר ובלבנים ובכל עבודה בשדה ממאס בהם שלא יראום וזהו משל ותשלכי על פני השדה וי"ת הפסוק כן ואף כד נהתו אבהתכון למצרים וגו': (ה) לא חסה עליך עין. אחת מאלה. אפי' אחת

מצודת ציון

מבלותיהם (כלאבית מ"ט): (ד) שרך. הוא הטבור כמו שרכך אגן הסהר (ש"ה ז'): למשעי. ענין החלקה כמו חלקת צואריו (בראשית כ"ז) ת"א שעיעות צואריהי: והחתל. ענין כריכה בבגדים וכן וערפל חתולתו (איוב ל"ח): (ה) חסה. מלשון חם

מצודת דוד

ביום הולדת אותך הנה אז לא נכרת שרך כדרך הנהוג לכרות המעי היוצא מן הטבור ולא רחצו אותך במים להחליק את הבשר ולא מלחו את בשרך כי הדרך הוא למלוח את בשר הגוף להקשותו ולאמצו: והחתל לא חתלה. לא כרכו אותך בבגדים ליישר האיברים וכדרך שעושים בתקון הולד (המשיל את ישראל בהיותם במצרים והגאולה מהם לילדה שנולדה בבדה מקום שלא מצאה מי יחמול עליה לעשות לה תקון דת הילדים בעת הולדם וכמו שילאה מבטן האמא' מגועלת בדם הלידה כן הושלכה על פני השדה ועבר עליה אדם נכבד וראה אותה בענין רע וחמל עליה שלא תמות ואמר לה בהבטחה בחתי' עם שאתה מגועל בדם ותהיה עוד לרבבה כי תוליד בנים ובנות ובהיותה על פני השדה גדלה עד שהגיעה לפרקה להיות ראויה לנשואין ועבר עליה שוב האדם הנכבד הזה וראה כי כן היא לקחה לו לאשה ושמף ממנה ללכלוך הדם והלבישה וקשטה א"כ החומל זה עשה עמה תכלית הטובה והחסד. וכן עשה המקום עם ישראל כי אחרי מות יוסף ואחיו היו עם בני ישראל כילד שאין בו כח לפרנס עצמו ולא מצאו חונן וחומל והשליכו ע"פ השדה לעבוד עבודתם ובא הקב"ה וחמל עליהם והבטיחם על הגאולה והפרה והרבה ובבוא הזמן הוציאם ממצרים וקרבם לפני הר סיני ונתן להם התורה כאלו לקחם לו לאשה בכתובה וקידושין והביאם לארץ הקדושה ועשה א"כ עמהם חסד הרבה): (ה) לא חסה עליך עין. שום עין אדם לא חסה עליך לעשות לך אחת מאלה התקונים שעושים

מעלי חכמים

געגומן פאר אוייב. אונ זיא האט בעקומען אנאמען אויף דער וועלט מיט איר שייקייט אונ מיט איר רייכקייט. אונ זיא האט שוין גיהאט קינדער מיט איהר מאן. נאך דעם האט זיא מזנה גיוועזן. אונ האט גילערנט אירע קינדער זיי זאלין מזנה זיין. פאר שטייען מיר אז אלע שטראף וואס דער מאן וועט זי שטראפין איז וויניג פאר איהר. דאס זעלבע איז גיוועזן ביא הקב"ה מיט די יודין. זיי זענין גיוועזן אין מצרים קנעכט האבן

פירוש ע"מ

דעם טאג וואס זיא האט דיך גיוואונען לא כרת שרך איז ניט גיווארין אפ גישניטין דיין נאפיל ובמים לא רחצת למשעי אונ אין וואסער ביסט דו ניט גיוואשען גיווארין צו זיין לוטער והמלח לא המלחת אונ גיזאלצין ביסטו ניט גיווארן גיזאלצין אזו ווי דער סדר איז דם מען זאלצט קליינע קינדר כדי זייער פלייש זאל הארט ווערין והחתל לא חתלת אונ גיוויקלט ביסטו ניט גיוויקלט גיווארין: (ה) לא חסה עליך עין עס האט ניט

לָךְ׃ אַחֵת מֵאֵלֶּה לִדְמִלָּה עֲלָיִךְ וְתִשְׁלְבִי
אֶל־פְּנֵי הַשָּׂדֶה בְּגֹעַל נַפְשֵׁךְ בְּיוֹם
הָלְדֶּת אֹתָךְ׃ וְאֶעֱבֹר עָלַיִךְ וְאֶרְאֵךְ
מִתְבּוֹסֶסֶת בְּדָמַיִךְ וְאֹמַר לָךְ בְּדָמַיִךְ
חֲיִי וְאֹמַר לָךְ בְּדָמַיִךְ חֲיִי׃ רְבָבָה

כְּצֶמַח

עֲלֵיכוֹן עִיבָא דְּפַרְעֹה
לְמֶעְבַּד לְכוֹן טָבָא חֲדָא
לַאֲחָאָה לְכוֹן כְּשַׁעֲבּוּדְכוֹן
לְרָחְמָא עֲלֵיכוֹן וּגְזַר
עֲלֵיכוֹן גְּזֵרָה וְטִירָא
לְמִרְמֵי דְכוּרֵיכוֹן בְּנַהֲרָא
לַאֲבָדָא וְהָכוֹן בְּעַדָּן
דְּהֵיתוֹן בְּמִצְרַיִם׃
וְעַל דְּכֵרֶן קָיֵם
אֲבֵהָתְכוֹן קֳדָמַי
אִתְגְּלֵיתִי לְמִפְרְקְכוֹן ת"א מתוכחת . כריתות ע זוהר תמור : לנבה . פושט יח :

אֲרֵי גְלֵי קֳדָמַי אֲרֵי אַתּוּן מְעַנְּן בְּשַׁעְבּוּדְכוֹן וַאֲמָרִית לָכוֹן בְּדָמָא דְּהוּלְקָא אָחוּס עֲלֵיכוֹן וַאֲמָרִית
לָכוֹן בְּדַם פִּסְחָא אֶפְרוֹק יַתְכוֹן׃ וְרִבְבָה כְּצִיצְחֵי חַקְלָא יְהַבְתִּיכוֹן וּכְגִיתוֹן וְתַקֵּיפְתּוּן וַהֲוֵיתוּן

רש"י

כריכה כנגדי׳ וכן וטרפל התולתו (מיכה ל"ח) הוא שמלפפין את הוולד : (ה) להכילה . לחוס : בגעל . (תכווריימני"ט בלע"ז . ר"ל להרעמעני"ט בל"ח תאבסי"ן עקעל) : (ו) מתבוססת . נרפסת . כמו יבוס לריגו (תהלים ס"ח) : בדמיך חיי . לפ כמולין זה לך תמותי.וכמיכה לומר כ"פ

מהר"י קרא

עין לנשות לך אחת מאלה לחמלה עליך . לא חס עליכם (עמו) [עינו] של פרעה לעשות לכם כזאת אלה להמול עליכם . (וכן) [וכל] עין בעולם לא חסה עליכם לעשות לכם מכל אלה לפי שהיו יראים מנזירתו של פרעה . אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה . כל האומר בפרשה היכהה עושין לחיה בשבת . לפי שיש בהן הצלה נפש . ביום הולדת אותך לא כרת שרך . מכאן שכורתין את הטיבור בשבת . והחתל לא חתלת . כמו ורפרל שבורתין את הטיבור בשבת . והחתל לא חתלת . כמו ורפרל

רד"ק

תתילתו: והשלכו אל פני השדה. שהיו בנות ישראל מתייראות לילד ביישוב לפי שגזר עליהם פרעה כלייה להשליך זכוריהם ביאור לאבדם בעת בילדהבם בסבדים . והיו הילכות על פני השדה ומילדות : בגועל נפשך . שכל עצמה היתה מיואלת בדם : (ו) ואעבור עליך וארא אותך מתבוססת בדמיך . כנואלה בדמיך . ואמר לך בדמיך חיי : ואומר לך בדמיך חיי . ברכיך התרפאי כמו וישבו תחתם במחנה עד חיותם שהרגם יונתן עד דאיתסיאו . ככקום שעושין לחיה כבה שמפרש והולך בפרשה זו . ואם אין עושין לו הולך ממוכן . אבדתי לו בדמיך חיי ותתרפאי . ונתרפאית . ובה שכתב שני פעמים בדמיך חיי כדי לסלאות את הניגון : (ו) רבבה

מצודת דוד

לנלך ביום הולדו : לחמלה עליך . להיות חומל עליך להתעסק עמך וכל כדבר כמ"ש לתוספת ביאור : בגועל נפשך הנו' . כ"ל ביום שנולדת הוטלתם ע"פ השדה כמו שהיה נוהג מנהגו ומנולך דמם כליכה: (ו) מתבוססת בדמיך . מתגללת ומנוכה בטיט דם בילת עתך כעת כליכה : בדמיך חיי . כ"ל אף שהתה מונגל בדם לידה עכ"ל תהיי ולא תמותו בעבור הנעול והלכלוך וכפל הדבר לחזק הענין וכ"ל בעוד עבדו יכשלו במלריס לת כל עבודתם כשדם מעוניס בעבן כיה מבשיס בעולתו על מזבן ולכביתיס.בגאולה כמ"ם ומודע ונו' (לקמן כ') : (ו) רבבה .

פירוש ע"ט

נִיט הַם גִיהַאט אוֹיךְ דִיר קֵיין אוֹג פוּן קֵיין מְעֻנְטְשׁ
צֶעשׂוֹת לְךָ אַחַת בֵּאלֶה צוּ טוּעֶן צוּ דִיר אַיין נַאךְ פוּן דִי
נַאכְטֶן לְהַמְלָה עָלַיִךְ צוּ דָעֶר בְּאַרְמֶען זִיךְ אִיבֶּער דִיר
חֲשְׁלִכִי אֶל פְּנֵי הַשָּׂדֶה בְּגֹעַל נַפְשֵׁךְ אוֹג רוּא בִּיקְט גִיוֹועֶן
גִיוֹואַרְפֶּען אוֹיף דֶּעם פֶּעלֶד מִט דֵיין גֵיבּוּרְט
לַיִּיב בְּיוֹם הֻלֶּדֶת אֹתָךְ אֵין דֶּעם טָאג וָום דֵיין גִיוֹוינֶעֶרִין
הָאט דִיךְ גִיוואוּשִׁין וְכְלוֹמֶר וָעֶן אִיךְ נָאט הָאב דִיךְ
אוֹם דָעֶר וַוייֶלְט פּוּן מְצָרִים בִּיקְטֶ גִיוֹועֶן אֶן כִּיצוֹת
גְלֵייךְ וויא אַיין קִינְד נָאם וָועֶרְט גִיבּאָרֶן אִין אַיין
מַנְהִיג׃ (ו) וְאֶעֱבֹר עָלַיִךְ וְאֶרְאֵךְ מִתְבּוֹסֶסֶת בְּדָמַיִךְ אוֹג
אִיךְ נָאט בִּין אִיבֶּער גִיפָאהרֶן אִיבֶּער דִיר אוֹג הָאב
דִיךְ גִיזֶעהֶן דָאם דוּ בִּיקְט גִיוֹועֶן צוּ מֶרֶעֶטְן אוֹג דִיין בְּלוּט קְלוֹמֶר אִיךְ הָאב גִיזָעהֶן
דִיא וַוייֶלְט וָאם אִיהֶר דָאט גִיהַאט אִין כִּיצְרִים) וָאמֵר לָךְ בִּדְמַיִךְ חֲיִי׃ וֹאג אִיךְ הָאב גִיזָאגְט צוּא

כִּצְמַח הַשָּׂדֶה נְתַתִּיךָ וַתִּרְבִּי וַתִּגְדְּלִי וַתָּבֹאִי בְּעֲדִי עֲדָיִים שָׁדַיִם נָכֹנוּ וּשְׂעָרֵךְ צִמַּח וְאַתְּ עֵרֹם וְעֶרְיָה: ח וָאֶעֱבֹר עָלַיִךְ וָאֶרְאֵךְ וְהִנֵּה עִתֵּךְ עֵת

וְזַרְעִין וְיִשְׁכְּטִין וִיבַעְבְּדוּ אַרְכָּתְכוֹן וְתִקְנִיאָ עִירִין פּוּרְקָן כְּנִישְׁתְּכוֹן תַּמָּא אֲרֵי אִתּוּן מְשַׁעְבְּדִין וְתִמָּנוּן: ח וְאִתְגְּלֵיתִי עַל מֹשֶׁה בְּאַסְנָא אֲרֵי גְלֵי קֳדָמַי אֲרֵי תַּמָּא זְמַן פּוּרְקָנְיכוֹן

דודים

רש"י

לפי שכלם פסח ודם מילה נגלו לגזן לחר מתכוסמת (שולח"ה בלע"ז). כל"ח כמווטלט) : (ו) בעדי. לשון מכלול ומנחם פי' כעדי עדיים לשון עד כמו בקשו כה' עדי עד (תנחומ"ח תישבל"ח בלע"ז). ר"ל תיקח"ר ק"ע בסיעקל"ע כל"ח זחגלר כיו לין עוויגקייט) לכל דומם פתר לותו לשון עדי ומקבל עדי עדיים הוח מן' שמות תרי לתריים נכי לגייים גדי גדיים:נכנו.(פירוש"ע תפייטיח"ם בלע"ז כל"ח מנעבריים עיין תהלים ל"ז כ"ג) : ישערך צמח. סימני

מהר"י קרא

כצמח השדה . מה צמח השדה אינה צריכה דבר אחר בכל בה האטור בפרשה זו וצוטחה . אף אתה אף על פי שלא נעשית לך אפילו אחת מכל מה האמור בפרשה . ותרבי והגדלי : והנאי בעדי עדיים . את' והבואי בעתי עתים . ומפרש בצדו סתו בעדי עדיים. עתים הם ששרים נכונו . עדיים עתים. הגיעו העתים ששערך צמח . כל זמן שאין לנערה סימני שדים ולא הגיעו סימני בגרות אין לה נגאי אם הולכת ברחמה . אבל משנכונו שדיה ושערה צמחה נגאי הוא לה ללכת ערוטה . אף את משקרב העת שהבטחתי לאברהם שאני גואל את בניו . כשם שכתוב בסמוך : (ח) ואעבור עליך ואראך והנה עתך עת דודים . בארחה שעה ואפרוש כנפי עליך ואכסה ערותך . שכתוב בתורה . דבר נא באזני העם וישאלו וגו' . וכתיב ושאלה אשה משכנתה ומגרת ביתה כלי כסף וגו' : ואשבע לך . נשבעתי

פנחת שי

המלת . במקום כפריס תי"ו לתאזה בקמץ ומקלתן בפתח : (ו) עדיים . כלל כפריס כ"י מדיוקים מלרש בתחתון ביו"ד:

רד"ק

להיות לאיש ראוי לעדות' ב תכשיטין נאים ופי' בעדי עדים בטוב ובים' שבעדים כתו מלך מלכים כלומר זמן ישראל הגיע לצאת מן הגלות כתו שאמר פקוד פקדתי אתכם ואת העשוי לכם במצרים ואומר אעלה אתכם מעני מצרים ותעדיו תוא כלי כסף וכלי זהב ושמלות שנצלו את מצרים . ואדוני אבי זיל פירש עדי עדים הנוף כמו שפירש אחרינו שדים נכונו ושערך צמח ואלו הן סימני נערות הכונת השדים ותשער הצומח במקום הערוה ויהכן בעדי עדים על דרך משל על חקי התורה וכשפשים הטובים שתם כעדי כמו שנאמר בדרך משל כי לית חן חם לראשך וענקים לגרגרותיך : צמח . פעל עומד מן הדגוש ובא להורות על רוב חצטיחה ועל מהיריותה : ואת ערום ועריה . ערוטה וגלויה כיום הלידה . ואת ערום ועריה.שם יתפרש בחברון בית בערום ובעריה ואפשר שתם האר ואמר ערום ל' זכר שכיון שהוא כשל לכנסת ישראל ידבר פעם ל' זכר ופעם ל' נקבה ול' זכר הוא כנגד העם ול' נקבה על כנסת ישראל ותחי בכפה מקומות כדברי הנבואות שמדבר על כנסת ישראל זכר ונקבה וכ' ערום ועריה על דרך המשל יתכן כשמעו שהיו לבושים בגדים פחותים כשבואים ועבדים והרי תם כאילו תם ערומים או יהיה דרך כשל שהיו ערומים ממצות האבות לשמור דרך ה' לעשות צדקה ומשפט וכן שדים נכונו משל על התורה שבכתב ותורה שבעל פה שהיו נכונות לתתה להם בצאתם ממצרים וכן יתפרש בכשל שיר השירים שני שדיך תורה שבכתב ותורה שבעל פה כי כמו שהשדים מגדילים התינוק ומעמידים אותו בחיים כן התורה מורה דרך החיים בזה ובבא וכן ושערך צמח משל ליחידים שבישראל שפירשי מדרך הרעה מעת שהתנבאו להם הנביאים במצרים כי כמו שהשער סימן לנערה שיצאת מקטנות לנערות כן בדרך המשל סימן לאותם שהיו קטני אמנה שיצאו מאותנת הרעה לאמונה טובה על ידי הוכחת הנביאים יעליהם נאמר לך ואספת את זקני ישראל והנזירים והפרושים מגדלים שערם לפיכך השער משל לתם וכן בכשל שיר השירים שערך כעדר העזים כשל על הנזירים והפרושים בישראל ואמר ואת ערום ועריה על רוב ישראל שהיו במצרים שנאמר עליהם ויפרו כי ולא אבו לשמוע אלי איש את שקוצי עיניהם לא השליכו והיו ערומים בן המצות לעשות צדקה ומשפט ויית רובבת כצבאי חקלא יהבתיכון וגו' : (ח) ואעבור עליך וארחך והנה עתך עת דודים. שנגלתי למשה בסנה ועשה בסנוותי אותות ומופתים וחראתי כי עת דודים הגיע שנלחמתי בעבורך במצרים עד שהוצאתיך משם ביד חזקה : ואפרש כנפי עליך . כמ"ש

מצודת ציון

פ'סים : והרבי . עגין גדול ומשון כמו רכפה גוים (לק' י"ט) : בעדי עדיים . עגין קשוט כמו וקעד נזמה (הושע כ') וכ"ל כהקבה וסיפה שבעדיים ודוגמתו מלך מלכים (לק' כ"ו) : נכונו . מלשון הכנה כ"ל מתוקן כל לכן בעגין הגודל : ערום . הוא המתוכף המלכוש : ועריה . מגזרת כמו מקוים הטהה (ויקרא

וכה סימני נערות : ואת ערום ועריה . ועוד היית עדומה מבלי כסות ומלבוש ועדיים ובגדים ומנעל ברגלים ומטפחת בראש זמן הגאולה מבל היו מדומים מבלי זכות ומע"ש : (ח) ואעבור . ואז בכבודי עליך ובלתיתי בכבר אם בעת הבלוי להלות לך מחכה

פירוש ע"ט

דִּיר חָאמְשָׁע דוּ בִּיקְט אַיין נִירִיקְט אִין דַיין בְּלוּט פּוּן דֶעקְט וְוָעגְן וְוָעקְטוּ פָאר דֶעם בְּלַייבָּן (אוּנ דְרוּם שְׁמַייט צֶוויִיא מִאל בְּרֶמִיךְ טַיי? דוּרְךְ דֶעם זְכוּת פּוּן דֶם פְּסַח אוּנ דֶם מִילָה וָעגָן זַיא אוּים גִיבַּייזְט גִיוָואָרָעָן): (ז) רִבָּבָה כְּצֶמַח הַשָּׂדֶה נְתַתִּיךְ אַיין מָעְרוּנְג אָווי וִוי דֶם שְׁפְּרָאצוּנְג פּוּן דֶעם פָּעלְד אִיז הָאב אִיךְ דִיךְ גִיוָוען (כְּלוּמַר דוּ וְאִלְקְט זִיךְ מֶעֶרֶן אָווּ וִוי רֶאם שְׁפְּרָאצוּנְג פּוּן דֶעם פָּעלְד)וַתִּרְבִּי וַתִּגְדְּלִי וַתָּבֹאִי בְּעֲדִי עֲדָיִים אוּנ דוּא הָאסְט דִיךְ גִימֶעכְט אוּנ גִיגְרוֹיסְט אוּנ בִּיסְט גִיקוּמֶן מִיט גָאנְץ שִׁיין צִירוּנְג אוּנ בִּיסְט גִיקוּמֶן אִין שִׁיין שְׁמוּק שְׁמַייכְט דִיר שַׁיין בְּרִיסְטֶן וְוָעגָן גִיוָוען אַן גִיבְּרַייט אוּנ דִיינִי הָאר וָאגָן גִישְׁפְּרָאצְט (כְּלוּמַר עִם אִיז שׁוֹין צַייט דֶם דוּ יִשְׂרָאֵל וָאלְקְט אוּים גִילַייזְט וְוָערְן פּוּן מִצְרַיִם) וָאת עֵרֹם וְעֶרְיָה אוּנ דוּא בִּיסְט נָאךְ גִיוָוען נָאקִיט אוּנ בְּלוֹס פּוּן מִצְוֹת: (ח) וָאֶעֱבֹר עָלַיִךְ וָאֶרְאֵךְ וְהִנֵּה עִתֵּךְ עֵת דּוֹדִים אוּנ אִיךְ בִּין אִיבֶּער גִיפָאהְרְן בַּיי דִיר אוּנ הָאב דִיךְ גִיזֶעהֶן דֶם דַיין צַייט אִיז שׁוֹין דִיא צַייט פּוּן קְרַייגְד שָׁאפְט (כְּלוּמַר עִם אִיז שׁוֹין צַייט דוּא וָאלְקְט אוֹס גִילַייזְט וְוָערְן פּוּן מִצְרַיִם) וָאפְּרֹשׂ כְּנָפַי עָלַיִךְ וַאֲכַסֶּה עֶרְוָתֵךְ הָאב

אוד

וְאֲנִיַּת בְּמֵימְרִי עֲלֵיכוֹן דִּדִים וְאֶפְרֹשׂ כְּנָפַי עָלַיִךְ וְאֲכַסֶּה עֶרְוָתֵךְ וְאֶשָּׁבַע לָךְ וָאָבוֹא בִּבְרִית אָתָּךְ נְאֻם אֲדֹנָי יְיָ וְתִהְיִי־לִי׃ ט וְאֶרְחָצֵךְ בַּמַּיִם וְאֶשְׁטֹף דָּמַיִךְ

וְקַיְמִית בְּמֵימְרִי לְמִפְרַק יַתְכוֹן פְּמָא דְקַיְמִית לַאֲבְהָתְכוֹן אֲמַר יְיָ אֱלָהִים לְמֶהֱוֵיכוֹן עַם קְשִׁשׁ קֻדְמָי׃ ס וּפְרִיקִית יַתְכוֹן

רש"י

נערות: (ח) דודים. (תמיטוי"ש בלע"ז. תמוטיו"ת בל"ז פרייב"ש בלע"ז) (מ) ואכבד. לי משיחה וכל הענין חינו חלח לשון מכל ויוסף פירש חת כולה ויתן להוסיף על התרגום וכן פירשה: מבירותיך וטולדותיך וגו'. הוחבותכון וילדותכון מחרשת כנעניתי תמן חיתנליתי על חברהם מכוכן כין כתריה. וחולטניתיה דחתון נתתין למלרי' וכדרע מרומם לכל פריק יתכון וזכוח חבהתכון לבת מתריך ית חמירתי וחטילי ית חתתי: ומולדותיך ביום הולדת אותך וגו'. ואף כך נתתי חבהתכון למלרים תותבין כחרשת דלת דילהון משעבדין ומענן להון הות כניסתת דיסרחל למיל לוולת דרסים על חבי כרת דלת חיתפסק סוריה וכמיה לת חיסתעיף לחתנהקה וכמלחה לת חתמלח וכחסורה לת חתחסר: לא חסה עליך עין וגו'. לת חסת עליכון טיטת דפרטה רטיטה למעכד לכון טכח מדת לחנחת לכון מעשכודכון לרחמת עליכון וגזר עליכון גזירת גמירת למרמת ית דכוריכון כנכרה לחכדת יתכון כעידן דהותיון כמלרים: ואעבור עליך וגו'. ועל דוכרן קיס חבהתכון קדמי חיתנליתי למפרקכון מרי גלי קדמי מרי חתון מענן כחיעבודיכון וחמרי' לכון כדמת דמכולתת חסוי עליכון וחמרית לכון כדמת דפסחה למרוק יתכון: רבבה כצמח השדה נתתיך. רכנת כלמתי מקלת יהבתיכון וסגיחתון ותקיפתון והוית לזרעין ולכנטין וכעידני לבהבתכון תקניף עידן פורקן כניסתכון מטן מרי חתון משעבדין ומענן: רבבה בצמח השדה נתתיך. כמה שנחמר (שמות ח') וכני ישרחל פרו ויסרגלו וירכו. ואת ערום ועריה. מן המנות: ואעבור עליך וארחך. ותתנליתי על משה בחסנת מרי גלי קדמי מרי מטת זמן פורקנכון וחנינת כמימרי עליכון ותעדיתי טוכיכון וקיימית בחמירי למפרק יתכון כמה דקיימית לאבהתכון חמר ה' חלהיס למהויכון עם דמשמש קדמי: ואפרוש כנפי. כלף בנדי: ואשבע לך. לכן חמור לכני ישרחל חני ה' והולחתי חתכם (סס ו') וחין לכן חלת שבועה כמו שנחמר (ס"ח ג') לכן נשבעתי לבית עלי: ואבוא בברית אתך. הגה דס הכרית חבר כרת ה' עמכם (שמות כ"ד): וארחצך במים. ופריקת יתכון משעבוד מלרתי ותעזילתי לנאול אתכם כאשר קייסתי בכריתי לאברהם. וכן הוא חומר. לכן חמור לבני ישרחל חני ה' וחלחתי וגו'. חין לכן חלח לשון שבועה כמו לכן נשבעתי לבית עלי. ר' ברכיה בשם ר' יהושע בשם ר' חנינה חוא חומר הוא נשבע להם. ואשבע לך. והם נשבעו לו. לעברך בכריית ת' חלהיך ובחלתי. וחין חלת חלח לשון שבועה. כמה התם' והשביע חכהן חת האשה בשביעת חלת: ותחיי לי. לעם. לשבש לעני: (ט) וארחצך במים ואשטוף דמיך מעליך ואסוכך בשמן. דברי שחמרתי לכם כדמיך חיי. חשם לכם כמו שתרחצתיך במים ואשטוף דמיך מעליך כשלא רחלת במים למשיי. ר"א וארחצך במים. גאלתיי חתכם משיעבוד מלרים. ואשטוף דמיך מעליך. חשיר עבודה קשה מכם שהייתם מולבלים בת מן התחומר שהייתם משעבדים בת. ואסוכך בשמן. ומשחתיי את חהרן ואת בניו:

מהר"י קרא

לנאול חתכם כחשר קייסתי בכריתי לחברהם. וכן הוא חומר. לכן חמור לבני ישרחל חני ה' וחלחתי וגו'. חין לכן חלח לשון שבועה כמו לכן נשבעתי לבית עלי. ר' ברכיה בשם ר' יהושע בשם ר' חנינה חוא חומר הוא נשבע להם. ואשבע לך. והם נשבעו לו. לעברך בכריית ת' חלהיך ובחלתי. וחין חלת חלח לשון שבועה. כמה התם' והשביע חכהן חת האשה בשביעת חלת: ותחיי לי. לעם. לשבש לעני: (ט) וארחצך במים ואשטוף דמיך מעליך ואסוכך בשמן. דברי שחמרתי לכם כדמיך חיי. חשם לכם כמו שתרחצתיך במים ואשטוף דמיך מעליך כשלא רחלת במים למשיי. ר"א וארחצך במים. גאלתיי חתכם משיעבוד מלרים. ואשטוף דמיך מעליך. חשיר עבודה קשה מכם שהייתם מולבלים בת מן התחומר שהייתם משעבדים בת. ואסוכך בשמן. ומשחתיי את חהרן ואת בניו:

רד"ק

ופרשת כנפיך על חמתך כי גחל חתת כלומר חמרתי שתהיי לי לעם כמו שחמר ולקחתי חתכם לי לעם: וחכבסה שחריי ערום וערית וכפיתיך חם כמשמעו בכנרים מוכים כמו שפירשנו חו בדרך חמובה שהורתי חתכם ובנים ובנלחות שהחרתי לכם עד ששבחם כלכם לחמונה טובה וחין ערות וברר רע בינינים: ואשבע לך. וח"ש לכן חמור לבני ישרחל חני ה' יהוחצחי חתכם מחמת סבלות מלרים חני ה' שקיימתי שבועתי: וחבוח בברית חתך. בהר סיני הנח דם ברית חשר כרת ה' עמכם על כל הדברים החלה: ותהיי לי. לעם כמ"ש היום הזה נחיית לעם לה' חלהיך וח"ו ואתנליתי למשת באמנה וגו': (ט) וארחצך. חוא מה שחמר לך חל תחם וקרש"ת היום ומחר וכבכו שלותם כמו שיצא מעברות לחרות שרוחץ ומחלין מעליו גם לחטחר מן המומחת שיצחו ממנה שיבנו בתוך עם מצא זהו שחמר ואשטוף דמיך מעליך ששף לכלוך חעבודה כמו שפירשנו: ואסוכך בשמן. לעדן חבשר שנתקשה בעבודה בחבר ובלבנים ווה "טשל למנוחה שהיחה להם ופסוק צרכם במדבר כמ"ש ויהיערנו ממוכך הנדול וז"ש חחר זה ואלבישך רקמה וכל הענין עד ותצלחי למלוכה הוא חרחבת המליצה לרוב המובה שהיה להם במדבר במחכל ובמשתה ובכל תענוג ובכפת ובנעילה כמו שנחמר שמלתך

מנחת שי

(י) ואלבשך. בכמה מקומות ואלבישך מלא ו' ה"ה ואלבשך בקמץ ובחיר"ק ובשו"ש ובכולם מצינו בקמץ כמו שפירש"י כאן ובמקומות אחרים כגון ואלבשך כתנת פסים ואלבישך כתנת פסים ואלבישך כתנת פסים:

מצודת דוד

וירוזלם כ"ל נקחת מוקף לפסח: ואפרש. ופרסתי עליך כנף כנדי לחסות בלבי וסוף עניו לנוחלו וכן ופרסת כנפיך (רות ג'): ואכסה ערוותך. לכל חביט ערומה כנגלי מכוס: ואשבע לך. סלה מגעוד לך: ואבוא. ככתי עמך בברית על זאת: ותהיי לי. כ"ל והנה כן היה כי חיית לי לפסח כ"ל בעת הזו זמן הגחולה נקחתיך מעלריס לחסות בלבי ופעיתי עמך בשלוח כתלו סיית לבתי לפסח וגפתי לך ונכרתי עמך ברית לחיות לי לעם וכן היה פעמי: (ט) וארחצך. עד לא נקחתיך לפסח רחלתי מוקף בדם לפסח מעך מעל הגילולון ומשפתי ממך דם הלידה ומכתי מוקף בשמן כ"לעד לא קלקל הסוכה לויתי מוקף להתקדש ולכבם פעלות כמו שקוסט וקדשתם היום ומחר וכבסו שלותם (שמות י"ט):

פירוש ע"ט

אִיךְ פֵּר שְׁפְּרֵייט מִיין עָק קְלַייד אוֹף דִיר אוּנ דוּ בִּיסְט צוּ מִיר נִיוֹעִין צוּא נִידְעָקְדַיין שָׁאנְד (כְּלוֹמֶר אִיךְ הָאבּ אֶפְּ נִיטוּעָן דַיינֶע זִינְד) וְאָבוֹא בִּבְרִית אִתָּךְ אוּנ הָאבּ נִישְׁוּוֹאוֹרְן צוּ דִיר אוֹם צוּ זַיין דִיךְ) אוּנ בִּין נִיקוֹמֶן אִין אַיין כְּרִיסְטוֹת בְּרִית מִיט דִיר (כְּלוֹמֶר אִיךְ הָאבּ דִיךְ נִישְׁמִירְט מִיט בּוּיְמֶעל וְאֶחְצְךָ בַּמַּיִם אוּנ הָאבּ דִיךְ נִישְׁמִירְט מִיט בּוּיְמֶעל (כְּלוֹמֶר אִיךְ הָאבּ דִיךְ אוֹם נִילַיְיטְט פּוּן מִצְרַיִם אוּנ הָאבּ אֶפְּ נִיטוּעָן דִיא שְׁוּוּעָרְע אַרְבֵּיט פּוּן אֶפְּ דִיר

מֵעָלַיִךְ וְאַסְכֵּךְ בַּשַּׁמִּן׃ יי וְאַלְבִּשֵׁךְ רִקְמָה וְאֶנְעֲלֵךְ תָּחַשׁ וְאֶחְבְּשֵׁךְ בַּשֵּׁשׁ וַאֲכַסֵּךְ מֶשִׁי׃ יא וְאֶעְדֵּךְ עֶדִי וְאֶתְּנָה צְמִידִים עַל־יָדַיִךְ וְרָבִיד עַל־גְּרוֹנֵךְ׃ יב וְאֶתְּנָה נֶזֶם עַל־אַפֵּךְ וְעַגִילִים עַל־אָזְנָיִךְ

מְשָׁעְבּוּד מִצְרָאֵי וְאַעֲדִיתִי תָּקוּף מֵימְרִי מִנָּכוֹן וְדַבָּרִית יְהֻכּוֹן בָּתַּרְוַתָּא׃ יוְאַלְבִּישִׁית יְהֻכּוֹן לְבוּשֵׁי צִיּוּרִין מְחַמְּדָת קְנָאֵיכוֹן וְיהֻבִית מַתָּן דַּיְקָר בְּרַגְלֵיכוֹן וְקַדֻּשִׁית מִנָּכוֹן כַּהֲנַיָּא לְהֶוְיוּ מְשַׁמְּשִׁין קֳדָמַי בְּמִצְנָפָן דְּבוּץ

וְיָת כְּהֻנְּאָ רַבָּא בְּלָבוּשֵׁי צִבְעוֹנִין׃ יא וְתַקְנִית יַהֲכוֹן תִּקּוּן פְּתָגְמֵי אוֹרַיְתָא קָתִיבִין עַל לוּחֵי אַבְנַיָּא וְיהֵיבִין עַל יְדֵי מֹשֶׁה וּבְקֻדְשָׁה שְׁמֵי רַבָּא קַדִּישִׁית יַהֲכוֹן׃ יב וְיהֵבִית אָרוֹן

מהר"י קרא

(י) (ואלבישך רקמה). ואת ערום ועריה. ואלבשך רקמה ואנעלך תחש: ואחבשך בשש. חנרתי אותך באבנם ששי. ואכסך במשי: (יא) ואעדך עדי ואתנה צמידים על ידיך וריבד על גרונך: (יב) ואתן נזם על אפך ועגילים על אזניך ועטרת תפארת בראשך. תן דעתך על סדר הפרשה להכיר חסדי ה' אשר (נאלנו) [גמלנו]. אומה שהיתה ירודה אתמול כל כך שאפילו ביום הולדה לא כורת שרך. ובמים לא רחצת. והתחל לא תחתל. ולא חסת עליך עין לעשות לך אחת מאלה לחמלה. והיתה מתבוססת בדמיה עד שעבר עליה. שרחצת ושפתי דמה מעליה וסך אותה ועדלה עד שעמדה על פירקה בלבושה והנעילה והקשיטה. ולא זו. בעלה אותה פעם פעם עד שנהן עטרת תפארת על ראשה. שנאמר [ועטרת] תפארת בראשך. עד כאן פירשתי פשוטו של מקרא. ומדרש חכמי ותרגם יונתן. ואלבישך רקמה. ואלבישית יתכון לבוש ציורין מחמדת סנאיכון. וזה הוא שאמר הכתוב ואת התרומה. אמר ר' יהודה ב"ר סימון. אמר להם הקב"ה לישראל לא תהיו כסטורים שאתם גומלים עלי י"ג דברים שהפרשתם לי נסף וזהב ונחשת וגו'. כנגד י"ג דברים ששפתי אתכם במצרים. ואלבישך רקמה. ואנעלך תחש. ואחבשך בשש. ואכסך משי. ואעדך עדי. ואתן נזם על אפך. ועגילים על אזניך. ועטרת תפארת [בראשך]. ותעדי זהב וכסף. ואלבישך שש ומשי ורקמה. וסלת ודבש. וישמן אכלת. הרי י"ג דברים. ואני מעלה עליכם. כאילו גומלים עלי חסד. תח"ד מאת כל איש אשר ידבנו לבו. ולעולם הבא אני אפרע לכם כענין שנאמר וברא ה' על כל מכון הר ציון ועל מקראיה וגו'. שאל ר"

רד"ק

לא בלתה מעליך והנלך לא בצקה זה ארבעים שנה: (י) ואלבשך רקמה. ת"י ואלבישית יתכון לבושי ציורין וגו' אמר רבי יהודה ברבי סימון אמר הקב"ה לא היתי מבורין שאתם גומלים שלש עשרה דבר שהפרשתם לי כנגד שלש עשרה דבר ששפיתי לכם במצרים ואלו הן ואלבישך רקמה וגו' ואני מעלה עליכם שאתם גומלים עלי כמ"ש דוד אשיחה לה' כי גמל עלי לעולם הבא אני פורע לכם כנגד י"ג דבר' אלו וברא ה' על כל מכון הר

מצודת ציון

ומשימה: (י) רקמה. מעשה לוקס כחלוף הגוונים: ואנעלך. מל' נעל: תחש. סם צריך כמו ועורות תחשים (שמות כ"ה): ואחבשך. ענין הנראה כחזיר כמו ויחבוש לה המוכו (בראשית כ"ג) ול"ל קשר מוזו: בשש. הוא פשתים: (יא) צמידים. הם הנתונים על הזרוע וקן ומזי למידים על ידיה (שם כ"ד): ורביד. ענק לתכשיט וקן ויפס רביד הזהב (שם מ"ח). גרונך. לועזך וקן קלה בגרון (שמואל ב' כ"ח): (יב) נזם. שם העדי הנתון על המוסט:

פירוש ע"ט

אוּן הָאב דִיךְ נִיפִירְט מִיט פְרַיִיאֶקְיִט׃ (י) וְאַלְבְּשֶׁךָ רִקְמָה אוּן אִיךְ הָאב דִיךְ אֶן גִיקְלֵייד מִיט גִיוּועבְטֶע קְלֵייְדֶער פּוּן דַיינֶע פַיינֶע וְאֶנְעֲלֶךָ תָּחַשׁ אוּן הָאב דִיר אֶן גִיטוּעֶן שׁוּךְ פּוּן הַחְשֶׁן לֶעדֶער וְאַחְבְּשֶׁךָ בַּשֵּׁשׁ וַאֲכַסֶּךָ מֶשִׁי אוּן הָאב דִיךְ אֶן גִיגוּרְט מִיט אַיין לֵייְנֶענֶם נאַרְטֶען אוּן הָאב דִיךְ צוּ גִידֶעקְט מִיט זִיידֶענֶע קְלֵייְדֶער (קְלוּמֶר אִיךְ הָאב גִיהַיילִיגְט פּוּן דִיר כֹּהֲנִים זַיי וְאלֶין דִינֶען פַאר מִיר מִיט לֵיינֶענֶע הוּיבִין אוּן הָאב גִיהַיילִיגְט פּוּן דִיר אַיין כֹּהֵן גְרוֹס וְאַמֶּען׃ (יא) וְאֶעְדֶּךָ עֶדִי וְאֶתְּנָה צְמִידִים עַל יָדַיִךְ אוּן אִיךְ הָאב דִיר גִיגֶעבֶּן אוֹיף דַיין הַיילִיקְיִים פּוּן מִין גְרוֹיסִין נָאמֶען׃ (יב) וְאֶתֵּן נֶזֶם עַל אַפֵּךְ וַעֲגִילִים עַל אָזְנָיִךְ אוּן אִיךְ הָאב דִיר גִיגֶעבֶּן

רש"י

תקוף מרוותא מנכון ודברית יתכון כחירותא׃ (י) ואלבשך רקמה. ולנעיסת יתכון לבושי ציורין מהמדת סנאיכון: ואנעלך תחש. (מ"י קלע"י טו"י קייסו"ך כלע"ז. מלשון לוטלו"ת כל"ת לוך כעסטוהע דיך מיט עלקסים) ויהבית מתן דיקר ברגליכון: ואחבשך בשש. (לוסלוינסטע"י כלע"ז. כל"ת לוך לומגירטע דיך). וקדשית מנכון כהניא למהוי ממשמשין קדמי כמלבפן דכון: ואכסך משי. (סוויי"ה כלע"ז. כל"ת זיידען) וית כהנא רבא בלבושי לבעוונין ומדרש תנדמא ותכסך משי חלו שבעת ענני כבוד דכתיב (שמות י"ג) לא ימיש עמוד הענן יומם: (יא) ואעדך עדי. (לוסלוירט"ו כלע"ז. ר"ל ס"ם פס"ך עס"ת כל"ת לוך לירעטע דיך) ותקנית יתכון תיקון פתגמי אורייתא כתיבין על תרי לוחי אבניא: ואתנה. על ידי משה: צמידים. חכרתיס דכור כנגד מכירו ממשה כנגד חמשה: (יב) ואתן נזם על אפך. ויהבית תרון קיימי ביתיכון: ועגילים על אזניך. לשון נזם. ופן יקרי מסל עלויכון על שם שהיו

ציון ועל מקראיה ענן יומם ועשן וגנה אש להבה לילה כי על כבוד חפה וסכה תהיה לצל יומם מחורב ולמחסה ולמסתור מזרם ומטר הוי אומר אשירה לה' כי גמל עלי: ואנעלך. העי"ן בשוא ופתח: ואכסך משי. הויי"ו אתנחתא ואף על פי שהענין בורה לעבר וכבוהו ואפיבר עליו ואמותתהו: (ט) ואעדך עדי. ת"י ותקנית יתכון וגו': (יב) ואתן נזם. ת"י ויהבית ארון קיימי ביניכון וגו':

מצורת דוד

(י) ואלבישך. לכשתי תוכך כגדי רקמה ושמתי כנעלין כמליס עטוך תחש והגרתי תוכך כחוזר משש וכסיתי תוכך כמלכוסי מכי: (יא) ואעדך עדי. קשמתי תוכך כקשיטים ונתתי על ידך למידי הזהוב וכליך נתתי על גרונך: (יב) ועגילים. הם נזמי כאוזן:

קְמֵי בֵּינֵיכוֹן וַעֲנַן יְקָרִי סְטַל עֲלֵיכוֹן וּמַלְאַךְ שְׁלִיחַ מִן קֳדָמַי מְדַבַּר בְּרֵישֵׁיכוֹן: יג וְתַעְדֵּי זָהָב וְכֶסֶף וּמַלְבּוּשֵׁךְ שֵׁשִׁי וְמֶשִׁי וְרִקְמָה סְלֹת וּדְבַשׁ וְשֻׁמֶן אֲכָלְתִּי וְתִיפִי בְּמֵאד מְאד וַתִּצְלְחִי לְמַלּוּכָה: יד וַיֵּצֵא לָךְ שֵׁם בַּגּוֹיִם בְּיָפְיֵךְ כִּי ו כָלִיל הוּא בַּהֲדָרִי אֲשֶׁר־שַׂמְתִּי עָלַיִךְ נְאֻם אֲדֹנָי

תיר ל׳ יתיר י׳ ת״א שם נגוים . סנהדרין כח :

וַעֲטֶרֶת תִּפְאֶרֶת בְּרֹאשֵׁךְ: יג וְהָעֲדִי זָהָב וָכֶסֶף וּמַלְבּוּשֵׁךְ שֵׁשׁ וָמֶשִׁי וְרִקְמָה סֹלֶת וּדְבַשׁ וָשֶׁמֶן אָכַלְתְּי וְיָפִית בִּמְאֹד מְאֹד וַתַּצְלְחִי לִמְלוּכָה: יד וַיֵּצֵא לָךְ שֵׁם בַּגּוֹיִם בְּיָפְיֵךְ כִּי כָלִיל הוּא בַּהֲדָרִי אֲשֶׁר שַׂמְתִּי עָלַיִךְ נְאֻם

לָךְ שׁוּם קָנְשְׁתָּא דְיִשְׂרָאֵל בֵּינֵי עַמְמַיָּא בְּשׁוּפְרָךְ אֲרֵי נְמִיר הוּא יְקָרִי דְשַׁוְיִתִּי עֲלָךְ אֲמַר

רש״י

מוקפים כעיגול: ועטרת הפארת בראשך. ומלאך שליח מן קדמי מדבר בריאשיכון שנא׳ ויעבר מלכם לפניהו׳ (מיכה ב׳): (יג) והעדי זהב וכסף. ויכיבית מתכני ביניכון מתקן בדהב וכסף וכמשה חוכלית וניורין ומנא דטב כסולתא וכדבש וכמשה חוכלית יתכון ועתרתון ותקיפתון לחדא ותצלחתון ולשיטתון בכל מלכוותא: סלת ודבש ושמן אכלת. המן שהיה משתנה לכל הטעמים לסלת ולדבש ושמן תכלת. ומדרש אגדה י״ג דבריס יש כאן וכנגדן אמר להם הקב״ה להניח י״ג דבריס המנוין בתרומת המשכן ותעש״ה הוא פורע להם כנגדן לעתיד לבא י״ג דבריס (ישעיה ד׳) וכרית ה׳ על כל מכון הר ציון וגו׳ וסוכה תהיה לצל יומם מחורב וגו׳ מזרח וממערב וגו׳: ותיפי. ל׳ יופי: (יד) כי כליל הוא. לשון מכלול. ד״ח כי כליל הוא כי שלם היה. ד״ח כי כליל (קרוא״ח כלפ״ו) כמו נזר

רד״ק

(יג) ששי. כן כתיב בי״ד וקרי שש והיוד בכתיב נוספת: ותיפי. פלעיל בשני ששים לבן אשר ושרשו יפה והוא מנחי הקצוות: והצלחי למלוכ׳. שהמלכי על גוים אחרי׳ וזה כשהגי׳ זמן מלכות בית דוד: (יד) ויצא לך שם בגוים ביפיך. זה היה במלכות דוד ושלמה כי כליל הוא שלם בכל ענייני היופי והתהדר: בהדרי אשר שמתי עליך. כלומר כל זאת ההצלחה הגדולה שהיתה לך באלה הימים בעזרתי היתה שהיית את עושה רצוני ואני

מצודת דוד

בראשך. נתתי על ראשך כ״ל מז נתתי לך מלות ומוקים מוכיס ומעטפים יפריס: (יג) והעדי. קשטת עלמך עם הפלי שנתתי לך ומלבושך היה שש ומשי ורקמה. ואוכלת סולת ודבש ושמן ונעמת יפה עד מאד והיית מצלחת עד הנעמת למלוכות כ״ל מתחלה קיימת המלות והמעטפים ואני נתתי לך מרן זכת מלכ ודכש ומשך כתגדלת ומצלחת למעמיד מלכים מדיניס: (יד) ויצא לך. בין בגוים בחסדים טובים. בסבת פהוד והסדר שנתי עליך כמדיני ובוכ׳ מעשונים כ״ל בתפרסם שמך ועניולים. כן יקראו מזמי המזון על שם פעולים כמלמיסם ב (יד) כליל. מלשון כל וכן כליל תקנד (ויקרא ו׳):

מצודת ציון

פירוש ע״ט

לַיְינָן נְאוּ בְּאַנְד אוּיף דַיין נָאוּ אוּן אוּירִינְגְלִיךְ אוּיף דִּינִי אוֹעֲרִין וָדְאם אִיז דֶער אָרוֹן הַקּוֹדֶשׁ וְוְאם אִיךְ הָאבּ נִיגְעִבִּין צְוִוישֶׁן דִיר אוּן דִי עֲנִנֵי כְּבוֹד וְוְאם הָאבְּן דִיךְ אֲרוֹם גִירִינְגִילְט קֵייְנֶעְרֵיגְ אַוּ וִוי אַיין אוּירִינְגְעֶע) וַעֲטֶרֶת תִּפְאֶרֶת אוּן אַיין שִׁיינְע קְרוֹין הָאבּ אִיךְ גִינְעִבִּין אוֹף דַיין קָאפּ (קְלוֹמְר אַיין טַלָּאךְ אִיז גִישִׁיקְט פּוּן פָּאר מִיר צוּא נַיין פָּאר אִייךְ): יג) וְהָעֲדִי זָהָב וָכֶסֶף וּמַלְבּוּשֵׁךְ שֵׁשׁ וָמֶשִׁי וְרִקְמָה אוּן דוּא הָאסְט דִיךְ גִיצִירְט מִים נָאלְד אוּן וִילְבֶּער אוּן דַיין קְלֵייד אִיז גִיוּוּעֶן פּוּן לֵייְנֶן אוּן וִייד אִין גִינְעִבְּט אִיז עָם גִיוּוּעֶן (קְלוֹמְר אִיךְ הָאבּ גִינְעִבִּין צְוִוישֶׁן דִיר מִין מִשְׁכָּן וְוְאם עֶר אִיז נִיעִיגְן נִיאֲרְט פּוּן נָאלְד אוּן וִילְבֶּער אוּן נִיעֶע אוֹם הָעֲנְגְן וְעֲנְן גִיוּוּעֶן פּוּן

אֲדֹנָי יְהוִה׃ טו וַתִּבְטְחִי בְיָפְיֵךְ וַתִּזְנִי עַל־
שְׁמֵךְ וַתִּשְׁפְּכִי אֶת־תַּזְנוּתַיִךְ עַל־כָּל־
עוֹבֵר לוֹ־יִהְיִי׃ טז וַתִּקְחִי מִבִּגְדַיִךְ
וַתַּעֲשִׂי־לָךְ בָּמוֹת טְלֻאוֹת וַתִּזְנִי עֲלֵיהֶם
לֹא בָאוֹת וְלֹא יִהְיֶה׃ יז וַתִּקְחִי כְּלֵי

יי אֱלָהִים׃ טו וְאִתְרַחַיְתְּ
בְּשׁוּפְרֵיךְ וּטְעֵית עַל
שְׁמֵיךְ וְאִתְחַבַּרְתְּ לֵיהּ
לְמִפַּח לְמֶעְוַתָא עִם
כָּל דְּעָבֵר וְלָא כְשַׁר לֵיהּ
לְמֶהֱוֵי בַּן׃ טז וְנַסַבְתְּ
מַלְבּוּשׁוֹךְ וַעֲבַדְתְּ לֵיהּ
קְמִין מְחַפָּן בְּהּ כּוּפְרִין
וּמְעֵית עֲלֵיהוֹן לָא
כְּדְכְשַׁר וְלָא כְדַחֲזֵי׃
יז וְנַסַבְתְּ מָנֵי

תפארתך

ה"א כמות טלאות. מקידה בצער גו:

מהר"י קרא

בתוכך: כי כלול הוא. כי עדי הוא לך: (טו) ותבטחי ביפיך. רם לבבך באותו יופי: ותזני על שמך. ותזני בכל מקום אשר יצא לך שם בגוים ביפיך: על כל עובר [לו] יהי. על כל עובר ושב שהיו באים אצלך (והובשת) [והבעוך] להשכיש לו הייתה נשמעת. והייתה לו נוקבת בית: (טז) במות טלואות. בבות של גוונות. ככו ואת כל העזים הנקודות והטלואות: לא באות ולא יהיה. תירגם יונתן לא כך כשר ולא כך חוי. כלומר לא היה ראוי לבא לעולם ולא היה (לעשות לך) [לך לעשות] מעשה ככתוב כזה. לא באות ולא יהיה. בלשון לע"ז. צ"א דינרי"ד אבני"ר נ"א דורי"ד אשמיר: (יז) ותקחי כלי

בפסיקתא זה שכתוב של דן שהענן פולטן שהיו כולם עובדי עבודה זרה: (טז) במות טלאות. מכוסות בנגדים מגומרין של מיני לכלוסון (פלערי"ם בלע"ז). פלאטר"ש כל"ת נעפארבט נעפמוקט): לא באות. לא היתה רחויה זאת

רש"י

דמתרגמינן כלילי: (טז) והזני על שמך. כשהת על שם היופי שלא לך: ותשפכי את הזנותיך. הרחית יופיך לכל עובר עד שכשפכה עליהם תאות זנותיך לעשות תאוה לזנות עמם: לו יהי. ומצינו לו לת' הפקרת להם עצמך ולכל אשר אחל זנותך לו היה. ויונתן תרגם ולא כשר לך למיעבד כן כלומר היה כתוב לא יהי וכל מכל הזה על ענל המדבר ועל אשר עבודה זרה שעבדו שבעו של דן כמדבר כמו שכתוב (לעיל כ"ה) כל המתלים מהריך ומלינו בפסוק זה שכתוב של דן שהענן פולטן שהיו כולם עובדי עבודה זרה: (טז) במות טלאות. מכוסות בנגדים מגומרין של מיני לכלוסין (פלערי"ם בלע"ז). פלאטר"ש כל"ת נעפארבט נעפמוקט): לא באות. לא היתה רחויה זאת

רד"ק

גם כן הייתי בישלים אותך על הגוים לא בכחך ועוצם ידיך: (טו) ותבטחי ביפיך והזני על שמך. במחת בחצלחה הגדולה ועל שכך שיצא לך שם בגוים חנית אחרי אלהים אחרים כאלהי העכים כמו שנאמר וישמן ישורון ויבעט וכן ותזנות הזנות הבא בכנסת ישראל היא עכרם ואע"פ שהסליצה היא כמשפטי הזונה וכדרך התשמיש הכל היא ענין הסליצה לפי שדמה אותה לזונה אבל המשל הוא על בת ציני עכו"ם: ותשפכי את הזנותיך על כל עובר. כמו הכלי שהוא מלא יותר מדי ונשפך אבר רבת הזונים היית עד ששפכת אותם: על כל עובר. על כל מי שיעבור עליך: לו יהי. לו יהיה חשקך ורצונך כמו הזונה המפקרת לכל שלא הפסיק באנשי עירה עד שמפקרת עצמה על הנכרים העוברים דרך עליה כן את לא היית בספקת בעכו"ם אחת ובשתים ובשלש כי בספר עריך היו אלהיך יהודה אם יעבור עכו"ם כן הגוים הרחוקים ותעכו"ם בידו לו יהי

מצודת ציון

(טז) במות. מקומות גבוהות כמו בתפי מרום(דברים ל"ג): טלואות. ענין מלוף הגוונים כמו ופעמון בלוט ומצולפות (יחזקאל ט'): כיופי ביפיך לך למען מהדרך להיות בשמם יופי כזה: ותשפכי. גלית תאות זנותיך כל: על כל עובר. על כל מי שעבור עליך היה לו תאות זנותיך. כי לכולם משכת כ"ל כשמת בנכרים כללתך ופרסום שמך ותשכבת בלא תסיך מתך ולכן עבדת עכו"ם בגוני ולכל מין מכו"ם שרמית: (טז) ותקחי מבגדיך. מן הבגדים שעשיתי לך מהם לקחת ומהם לך מקומות גבוהות כמקום שכסוס ומהבגדים ההם עשית עליהם מכסאות מיוחדות לפולחן הגווים ועליהם זנית כ"ל כשעידנו שעבו"ם במקום שכסוס ולפוס ככתוב וזבח מבח נתתי להם ומם עבדו לו: לא באות ולא יהיה. מעשים כאלה לא כן עדיין בשולם ולא יהיו עשוים שוב דומנתן: (יז) כלי תפארתך. כלי תקשוט: והעשי לך. מהם עשית דמות לעצי זכר וזנית עמהם כדרך זונה משלגם בהכלים הטוב

פירוש ע"ט

נָאט דָר הָאר: (טו) וַתִּבְטְחִי בְיָפְיֵךְ וַתִּזְנִי עַל שְׁמֵךְ אוֹג דוּ
הָאסְט דִיךְ פָאר זִיךְ עֶרְט אוֹיף דִיין שֵׁיינְקֵיט אוֹג
הָאסְט מִזְּנֶה גִיוֶוען פּוּן וֶועֶן דִיין שֵׁם וְוָאם אִיז דִיר
אַרוֹם גִיגַאנְגֶן צְווִישֶׁן דִי אוֹמוֹת דֶם דוּ בִיקְט זַיי עֶר
שַׁיין וַתִּשְׁפְּכִי אֶת תַּזְנוּתַיִךְ עַל כָּל עוֹבֵר אוֹג דוּא הָאסְט פַּר
נָאסָן דִי הַאֲוָה פּוּן דִיין זְנוּת אוֹף אִימְלִיבֶן וְוָאם אִיז
אִיבֶּר גִיפָארֶן פַּר דִיר בִּיז עֶם אִיז פַּר גֶאסָן גִיוואָארֶן
אוֹף אִים דִי הַאֲוָה פּוּן דִיין זְנוּת עֶר נָאל דִיךְ אִיבֶּר
דִיידִין צוּא מְזֶנֶה זַיין מִיט אִים אוֹג וְוִיא עֶר הָאסְט
גִיגְלוֹסְט צוּ דִיר אוֹג הָאסְט דִיךְ אֶן גִיהוּיבִין אִיבֶּעֶר
דִיידִין הִיסְטוּ זִיךְ מִפְקִיר גִיוֶוען צוּא אִים אוֹג צוּא

תִּקְחִי מִבִּגְדַיִךְ וַתַּעֲשִׂי לָךְ בָּמוֹת טְלֻאוֹת וַתִּזְנִי עֲלֵיהֶם
לֹא בָאוֹת וְלֹא יִהְיֶה׃ יז וַתִּקְחִי כְּלֵי

דוא

תִּפְאַרְתֵּךְ׃ מִזְּהָבִי וּמִכַּסְפִּי אֲשֶׁר נָתַתִּי
לָךְ וַתַּעֲשִׂי־לָךְ צַלְמֵי זָכָר וַתִּזְנִי־בָם׃
יח וַתִּקְחִי אֶת־בִּגְדֵי רִקְמָתֵךְ וַתְּכַסִּם
וְשַׁמְנִי וּקְטֹרְתִּי נָתַתִּי לְפָנֵיהֶם׃
יט וְלַחְמִי אֲשֶׁר נָתַתִּי לָךְ סֹלֶת וְשֶׁמֶן
וּדְבַשׁ הַאֲכַלְתִּיךְ וּנְתַתִּיהוּ לְפָנֵיהֶם
לְרֵיחַ נִיחֹחַ וַיְהִי נְאֻם אֲדֹנָי יְהוִה׃
כ וַתִּקְחִי אֶת־בָּנַיִךְ וְאֶת־בְּנוֹתַיִךְ אֲשֶׁר

רש"י

תפארתך מזהבי ומכספי. ויתברכו כל העם: (יח) ותכסם. (כת') [את] והכסי אותם: ושמני וקטרתי. שנתתי לך לעבודתי נהתה לע"ז: (יט) ונהתיהו לפניהם. את׳ אני נתתיהו לך ואת לפניהן שבת לריח ניחוח: ויהי. מהו ויהי שאע"פ שהיו מקריבין אותו לע"ז והיו מכעיסין אותי לא היה פוסק. ותוא שדניאל מקלם. לה׳ אלהינו הרחמים והסליחות כי נרדנו בו. ראית ביביך מורדין במלך ההוא פוסק להן מזונות. למלך זה נאה לקרותו רחמן: (כ) ותקחי את בניך נותא

יתיר"

לבת. (נו"ן מכני"ר ונו"ן מחיכור"ת נלע"ז. כל"ת זתלמע ניכם קממטען מכך זתלטע ניכט זיין): (יז) צלמי זכר. לפי שדימה אותה לנקבה וזה דימה את הלם לזכר הנולף עמה: (יח) ולחמי אשר נהתי לך וגו׳. יוס שעטו את המנל ירד להם המן וגתנו ממנו לפני המנל ות"פ כן זיהי ביום מחר ולא פסק. ותך כן מפורש בספר עזרא (נחמיה ט') תך כי עטו להם מגל מכלה וגו׳ ותתה ברחמיך הרבים לא עזבתם וגו׳ ומכך לא מנעת מפיהם כדי הוא למוגמו מהם ולא מנעתו תך כתן ויהי נאם ה׳ אלהים. היה הלהם ולא פסק מלירד ליוס מחר כך דרם רבי תנהומא: (כ) אשר ילדתי לי. היו לו ממשה בניס מרבעה מהם

מהר"י קרא

רד"ק

ולא כדהוי: (יז) ותקחי כלי תפארתך מזהבי ובכספי. לחבוב עכו"ם עושים בכלי כסף ומכלי זהב הממוארים שיש להם זעושים מהם הצלמים כבו שאמר בדבר תגנל ויתפרקו כל העם את נזמי הזהב אשר באזניהם: אשר נתתי לך. כמ"ש ובקף הרבתי להם ווהב עשו לבעל ומה שאמר צלמי זכר הוא לענין המליצה כדרך הזונות שעושים צלמי זכרות לדבר התשביש: (יח) ותקחי. לענין המשל פירש והכסים על הצלמים וכנוי שמני וקטרתי לכנין שאמר אשר נתתי לך: וקטרתי. המי"ת נקראת בקמץ חסף לבן אשר: נתתי לפניהם. כתוב ביר"ד וקרי בלא יו"ד והכתוב באילו נתתי לפניהם אני נרמתי לך כיון שנתתי לך כמו שאמרו במשל כי גרם לך שתבעיטי בי כרשיעין שהאכלתיך: (יט) ולחמי. ונתתיהו לפניהם. אני נתתים לך לאכלה והו מ׳ אשר האכלתיך ואת נתת אותם לפני הצלמים לקרבן ותיזו תעקבה תעמצאת תקרא בחירק בתחברה עם תכנוים למיכך תיו ונהיהו בחירק והיו"ד למשך וכן לא במתרה מצאתים וכה שאמר ולחמי הוא דרך כלל כי לחם כולל כל מאכל ואחר כן פירש סלת ושמן ודבש. האכלתיך והרגם יתגן ולחמי ושבוי: ויהי נאם ה׳. כל זה היה לא תוכלי להכחיש כי אני היודע ועד והו שאמר אני ה׳. ור"ת ויהי בהכיה הלא תראת כל אלין אמר ה׳ אלהים. ובדרש יום שעשו את תגנל ירד להם הכן ונתנו לפניו ואמ"כ ביום טהר לא מסק וכן מפורש בספר עזרא אף כי עשו עגל ומסכה וגו׳ וכיכך לא בנע׳ פמיהם כדי היה לכנוע כפיהם ולא מנעת אף כאן אמר ויהי נאם ה׳ אלהים היה הלהם ולא פסק מלירד: (כ) ותקחי. אשר ילדתי לי. שנכנבו בבריתי ולי היו ואת לקחה אותם ממני ומהותרתי ווובחת אותם להם לאכול האש אותם ולהתבדרם

מצודת דוד

ובמקבל כ"ל מכסף וזוכב מכב בכיתי להם עמו גלמי עכו"ם להשתמות להם: (יח) ותכסים. כהם כסים. לת הזוגים ממך: ושמני וקטרתי. כהכן ומקטרת בהמתי לך כתם לפני הזוגים: (יט) האכלתיך. מכב נתתי לך למאכל: ונתתיהו. לחב כתם לת כל מהב מכם לפני הזוגים להיות להכם לריח מוב ולהתם רוח

פירוש ע"ם

דו האמט גינומען דייני שייני בֿלים פון מיין נאלד
אוג זילבער וואס איך האב דיר גיגעבן וַתַּעֲשִׂי לָךְ
דעמפונג האמטו גינעבן פאר זיי: (יח) וַתִּקְחִי אֲשֶׁר
נָתַתִּי לָךְ אוג מיין בֿרויט וואס איך האב דיר גיגעבן
אוג דאם גמעיל טעל אוג בויטל אוג האניק וואס
איך האב דיך גימאכט עסין דם איז דר מן וואס אר
איין זונה דרום גלייכט אר די הידנישע נעציץ צו
איין זכר וואס איז מנאף מיט איר: (יח) וַתִּקְחִי אֶת
בִּגְדֵי רִקְמָתֵךְ וַתְּכַסִּים אוג דוא האמט בדעקט די דמותים
גינוטצט קלייד אוג האמט בדעקט די דמותים
ריח ניחוח ויהי אוג אזוי איז גיוועזן וויא איך זאג נאם
אדני אלהים אזוי זאמט נאט דער האר: (כ) וַתִּקְחִי אֶת

בניך

יָלַדְתִּי לִי וַתִּזְבְּחִים לָהֶם לֶאֱכֹל הַמְעַט
מִתַּזְנוּתָיִךְ׃ כא וַתִּשְׁחֲטִי אֶת־בָּנַי
וַתִּתְּנִים בְּהַעֲבִיר אוֹתָם לָהֶם׃ כב וְאֵת
כָּל־תּוֹעֲבֹתַיִךְ וְתַזְנוּתַיִךְ לֹא זָכַרְתְּ אֶת־
יְמֵי נְעוּרַיִךְ בִּהְיוֹתֵךְ עֵירֹם וְעֶרְיָה
מִתְבּוֹסֶסֶת בְּדָמֵךְ הָיִית׃ כג וַיְהִי אַחֲרֵי
כָּל־רָעָתֵךְ אוֹי אוֹי לָךְ נְאֻם אֲדֹנָי יְהוִה׃

יתיר ו׳ מתזנותיך קרי יתיר ו׳ ותבני

בְּנָךְ וְיָת בְּנָתָךְ דִּי עֲתַדְתִּין
לְמִסַּף מִנְּהוֹן תּוּלָדָת
קֻדְשָׁא קֳדָמַי וּנְכָסַתְּנוּן
לָהֵין קוּרְבָּנִין לְפוּלְחַן
הַעֲוִירָא הֲוַת בְּעֵינָךְ
מַעֲוָתָיִךְ׃ כא וְנָכַסְתְּ
יָת בְּנַיָּא וְיָהַבְתִּינוּן
בְּאַעֲבָרָא לָהוֹן לְהֵין׃
כב וְיָת כָּל חוֹבֵי
תוֹעֲבוֹתָיִךְ וּמַעֲוָתָיִךְ לָא
אַדְכַּרְתְּ יָת יוֹמִין
דְּמַלְכָדָמִין כַּד הֲוַיְתְּ
מְסָכָּלָא וּשְׁבִיקָא
מְהַעֲנָיָא בִּשְׁעַבּוּדֵיךְ
הֲוַיְתְּ׃ כג וַהֲוָה אֲתַר כָּל וְתִבְנֵי

עַל כָּל בִּישְׁתִּיךְ נְבִיָּא אֲמַר יְהֹוָה יְיָ לֵיךְ עַל דַּחֲבָתְּ וַיְ לֵיךְ עַל דְּלָא הַבְתְּ אֲמַר יְיָ אֱלָהִים׃

מהר"י קרא

בנותיכם אשר ילדת לי. אם היה (לך) ולזה ד' בנים היה בלמד לאחד עבודת השדה. ולשני צורכי הבית. ולשלישי פרקמטיא. ולרביעי תלמוד תורה. וכשהיה מעביר מבנו לתולך היה מניח את השלשה. והרביעי שהיה עוסק בתלמוד תורה שורפו לתולך. הוא שאמר אשר ילדת לי. ד"א ותקחי את בניך אשר ילדת לי. בניך שולדת לי שהיו ראוין לי לעם ולעבוד אותי ותזבחים (אותו) ולהם) לאכול: המעט מהזנותיך. בהביה וכי מעט הם תזונותיך: (כב) ואת כל תועבותיך ותזנותיך לא זכרת. השובות שעשיתי עמך ביטי נעוריתיך: בהיותך ערום וערירה מתבוססת בדמך היית. וכסיתי ערותך והלבשתיך: (כג) ויהי אהרי כל רעתך אוי אוי לך. אילו שבת אלי עדיין הייתי מקבלך. כענין שנאמר ואת זנית רעים רבים

רש"י

לעבוד עבודה זרה ואחד מקלה לבית הספר וכל להקריב אחד מכניו למולך מקריב לו מת זה שהקלה ללמוד תורה כמדרש רבי תנחומא. ואני אומר אחר ילדתי לי אלו הכבורות. וכן הוא אומר בספר הזה (לקמן כ') ותטמא אותם במתנותם בהעביר כל פטר רחם: (כב) את ימי נעוריך. את תמלי אחר עשיתי עמך במלרים: (כג) אוי אוי לך. ווי ליך על דחכת ווי לך על דלא תכת:

מנחת שי

במסורת ומתזנותיכי ו׳ וסימן ומתזנותיכי כיתיב (פרשיות ד׳) ומתזנותיכו לפעמים: (כ) ילדת. כתוב כאן מדויקים כן בתיב וקי׳ בלא ו׳ אלף נוסף אינה גם לא במנין במסורת דרש מלעיט ולא במסורת כי אמלכתי כ׳ במלכים בפרשת ואתה תחת מנני בני הנביאים: מזמורה״ך. מזמורים קרי: (כב) וכרתי. זכרת קרי:

חספוק כן איבא אמני לארמנא קדמי כנישתא וגו׳ בבעבור: המעט מהזנותך. כתוב בלא ו׳ וקרי ביו״ד אשר הבעט לך מה שהכעסתני בבניך ובבנותי שהיו לי יוכחת אותם להם ולפי שקשה העבודה הזאת משאר העבודות חזר עוד ואמר ותשחטי את בני אבר בני כמו־שאמר אשר ילדתי לי: (כב) ואת כל תועבותיך והזנותיך שעשית להכעיסני לא זכרת את ימי נעוריך כמה חסדים עשיתי עמך בהיותך ערום וערירי כמפורש למעלה: לא זכרתי. כתוב ביו״ד ר״ל אני לא זכרתי לך ביטי נעוריך מה שאת עתידה לחטא ורחמתיך עליך ביטי נעוריך וזכרי זכרת טבואר הוא: מתבוססת בדמך היית. ולמעלה אמר בדמיך ל׳ רבים והנה אמר בדמך ל׳ יחיד והענין אחד וכן נזכור־לי חליפה בל׳ רבים תשב בדמי פרחה וכשוכר אותם בלשון רבים כפני שיש מקומות חלוקים באשה שיוצא הרס מהם והם החדרה והעלייה והשרוורור גם יש טראה דם שונים זה מזה וקרא אותם דרך כלל דם לשון יחיד. עירום נכתב ביו״ד המשך: (כג) ויהי אחרי כל רעתך.

מצודת ציון

(כא) בהעביר. מלשון העברה והולכה:

מצודת דוד

כ״ל מה במקתי לך הכאת לקרבן לפני העכו״ם: ויהי. כ״ל כן היה בהתם גם תוכל להכחישו כי אני יודע ועד: (כ) ילדת לי. ילדת ממני: לחם לאכול. להזונים ליהות להם למאכל: המעט. וכי מעט בעיניך ממה שהלכת אחר הזונות עד שגם עבית לת זאת: (כה) והתנים. נתת לותם להם כמה שהיית מוליך אותם להם כמלכל כ״ל בענין המיוחדים לי ללמוד בכית הספר לותם שתפת לעכו״ם: (כב) ואת כל וגו׳. עם כל התועבות והזנות שעשית לא זכרת בעת הטוב שעשיתי עמך כיטי נעוריך כשהיית ערומה ומכלי לגוד וסיית מתגללת ומוסב לפעוך הדם שילא עמך בעת הלידה כ״ל לא זכרת הטובה שעשיתי עמך כשולילך ממלריס מעבודת פרך: (כג) ויהי. כ״ל ומה מ״כ יהיה אחר כל רעתך אמו הנמיל שתקבל הגם אחי אחי יהיה לך לכת פעמים לפי מלכיה

פירוש ע"ט

בָּנִיךְ וגו׳ אוֹג דּוּא הָאסְטָ גִינוֹמֶעֶן בִּייְנְע זִין אוֹג דִייְנֶע
מֶעכְטֶער וָום דִּי הָאסְטוּ גִיוואוּנֶען צוּ מִיר אוֹג הָאסְט
זַיי גִיקוֹלְעט צוּ זַיי צוּ עָסֶן (כְּלוֹמֶר דּוּ הָאסְט זַייא
מְקָרֵיב גִיוֶוען צוּ דִי הַיידִישֶׁע גֶעצֵיגֶן) הַמְעַט מִתְּזְנוּתָיִךְ
אִיז דָען וַיינִיג גִיוֶוען דּוּא יִשְׂרָאֵל אִין דִייְנֶע אוֹגֶן
דִי זִינְד פּוּן דִיין זְנוּת וָואם דּוּ הָאסְט נָאךְ דָם אוֹיךְ
נִיטּוּעֶן: (כא) וַתִּשְׁחֲטִי אֶת בָּנַי וַתִּתְּנִים אוֹג דּוּא הָאסְט
גִיקוֹלְעט מִינִי קִינְדֶר אוֹג הָאסְט זַיי אוֹועק גִינֶעבֶּן
צוּ דִי אֶפּ גֶעמֶער כְּהַעֲבִיר אוֹתָם לָהֶם דֶר מִיט וָואם דּוּ
הָאסְט זַיי גִימַאכְט אִיבֶּר פִּירֶן צוּ זַיי: (כב) וְאֵת כָּל

כי וּבְנִיָה לִיךְ אֲנוּרִין
וְעִבְדָךְ לִיךְ רָמָן בְּכָל
רְחוֹב: כה כְּבֵישׁ כָּל
פְּרִשְׁוּת אוֹרַח בְּנִיָה
רָמָתִיךְ וְאָחַיְתָ יָת
קְדוּשְׁתִיךְ וְאִיתְחַבַּרְתָּ
לִיךְ לְמִפְלַח לְמַעְוָתָא
וְאַקְנֵית יָת מַעְוָתִיךְ עִם
כָּל דָּעֲדֵי וְאַסְנֵיָא יָת
טַעֲוָתִיךְ: כו וּטְעֵית בְּהַר
בְּנֵי מְצְרַיִם קְרִיבֵיךְ
מְסָרְבֵי בְּסַר וְאַסְנֵית
יָת מַעְוָתִיךְ לְאַרְגָּוָא
קֳדָמַי: כז וְהָא אֲרֵימִית

כד וַתִּבְנִי־לָךְ גֵּב וַתַּעֲשִׂי־לָךְ רָמָה בְּכָל־
רְחוֹב: כה אֶל־כָּל־רֹאשׁ דֶּרֶךְ בָּנִית
רָמָתֵךְ וַתְּתַעֲבִי אֶת־יָפְיֵךְ וַתְּפַשְּׁקִי
אֶת־רַגְלַיִךְ לְכָל־עוֹבֵר וַתַּרְבִּי אֶת־
תַּזְנוּתָיִךְ: כו וַתִּזְנִי אֶל־בְּנֵי־מִצְרַיִם
שְׁכֵנַיִךְ גְּדֹלֵי בָשָׂר וַתַּרְבִּי אֶת־תַּזְנֻתֵךְ
לְהַכְעִיסֵנִי: כז וְהִנֵּה נָטִיתִי יָדִי עָלַיִךְ

רש"י ת"א ופשקי. כמונות ג"ס: (כד) ותבני לך גב. נוכה כעין בימום ומזנח: והבני. לשון בנין: (כה) והפשקי את רגליך. לפי שדימה אותה לזונה דכר בלשון תמים שיש פסוק הרגלים (מיכאן ואילך ממ"ם בלע"ז). לפ ידעתי לכוונו כרש"י כ"י ליתא): (כו) גדלי בשר. בעלי תכר תמים: (כז) חקך.

תזנותיך קרי — מהר"י קרא

ושוב אלי נאם ה'. אלא אחרי כל רעתך אוי אוי לך. אוי על שחטאתם ואוי על שלא שבתם לפני: (כד) ותבני לך גב. ענין להקפיר עליהן לע"ז: (כה) ותתעבי את יפיך. פת' חללת קדושתך כאשה הזאת שהיא טובת חן ויפת תואר ומחללת את יפיה טרוב תזונותיה. וה"א ואחילת ית קדושתך ואיתחברת ליך למפלח לפעוראה: והפשקי [את] רגליך לכל עובר. פת' ותרחיבי את רגליך כדרך אשה סנאפת שתרחיבה יריכותיה בתשמיש לכל באיה: (כו) גדלי בשר. בעלי קומה ומטורבלים בבשר: (כז) ואגרע חקך. פת' לחם חוקך. כלומר מיעטתי

מנחת שי

(כה) תזנותיך. תזנותיך קרי: (כו) להכעיסני. במקצת ספרים מלא יו"ד אחר ע"ן ועיין בירושלמי סימן ל"ב: (כז) והנה נטיתי ידי. נכתבים עם פי' בניית"ם בשנוי נטיתי ידי ובכאר מקרים ליתיה והמכוונים מוחקים עליו פ"ו ספרים הם בנוסח יד והכיתי. במקצת ספרים ואחסיר חקקך. כ"ה במ"ס: במקצת ספרים שלחתיך מלא וח"ו בחר ל"ק:

רד"ק

ויהי כן כמו שהיתה מתחילה עורם ועירית כן היתה אהר ששית כל הרעה שעשית נשארת בערום ובחסר כל: אוי לך. כמה פעמים יש עליך ליכר אוי שהפסדת כמה טובות בפשיעתך: (כד) ותבני. התפוק כפול ענין בס"ש כי גב כמו רמה והגב והרמה אתר על המזבחות: (כה) אל כל ראש דרך. אל במקום בית כמו ואל הארון תתן את העדות כמו ובארון אמר בפרשת דרכים בנית רמתך כדי שיהיה גלוי ונכצא לכל עובר: ותתעבי את יפיך. והדרך שהיה לך שיצא לך שם בגוים ביפיך בהדרי אשר שמתי עליך את תגבת איהו ולא רציה בו כמעשיך הרעים עשית וית ואחילת ית קדושתיך ואפשר לפרש ותתעבי פעל יוצא לשלישי כלומר שיתעבו אותם לאחרים מרוב שהפקרת עצמך לכל: והפשקי את רגליך לכל עובר. פסוק הרגלים הוא מדרך התשמיש ולפי שהמשילה לזונה אמר כן וענין הליצה הוא שזמנת עצמך לכל עובר שיבא עליך וענין המשל הוא שהפקרת עצמך לעברי כל עברים שיסבר לך כל עובר עליך: תזנותך. כתיב בלא יו"ד וקרי ביו"ד: (כו) ותזני אל בני מצרים. כמו עם: גדלי בשר. אבר התשמיש יקרא בשר כר בשרו או התחים בשרו וכן אמר על מצרים אשר בשר חמורים בשרם ובדרך התשמיש תאות הנשים לגדלי בשר וית מסרבלי בשר וענין המשל ר"ל שהתאוית תאוה גדולה להזעבת מצרים. תזנותיך. לשון יחיד: (כז) והנה נטיתי ידי עליך. לשפשך כמעשיך. ואגרע חקך.

מצודת דוד

הכמה: (כד) ותבני. כי הנה בנית לך מקום גבוה להיות כלפה לכל הזוכים לבוא שמה: רמה. בנין לס עשית בכל רחוב להיות מקום מוכן לזנות בכל מקום: (כה) אל כל ראש דרך. בכל רחוב דרך מהדרכים בנית בנין רמה ושפה לזנות למען יסיה מעלה לכל עובר ושב: ותתעבי. שם היית מתעב ומשפל יסיון להרשות לכל מי שילמה ולא היית מסתיר פוסה כדרך שמסתירים דבר נמאס ויקר: ותפשקי. כלומר כנגיך זה מזה לכל עובר להיות מוכן לו לזנות ומלוד סרבית לזנות כ"ל עטית מזכמות לעכו"ם בכל מקום וכפרסום לב ושפה בעצמך תעטה כלומר כי ע"י מעשיך פסיה נלקחת ממך כי כל העכו"ם שלחים עבדה: (כו) ותזני. זכית עם בני מלרים הקרובים לסמוך על כי המה גדלי בשר גדלי מכרי המשגל וכן נאמר בסס מסר בשר ממוריס כמוס (לקמן כ"ג) כי כן דרך הסה זונה מתפוה להכעיל נגדלי בשר כ"ל עבדתם פסילי מלרים: להכעיסני. כ"ל מכיה היים בזנות עד שם"ם שהסיס הכל לתפכון כ"ש הכוונה היסה להכעיסני ויומר כן על עבודת הפסילים: (כז) נטיתי ידי. לפכות כן: ואגרע. מעטתי ממך חוק המזון שקבעתיך לך ומכרתי מוחך בידון שונתין לעשות בך לוחס והשונאים היו בנות פלשתים שהיו נלעגות ומתביישות מדרכך לך ומשם

פירוש ע"ט

אוי אוי לָךְ נְאֻם אֲדֹנָי יְהוִה וַיְהִי צוּ דִיר וָוֹם דּוּא
הָאסְט גִיזִיגְרִיגְט אוּג וָואם דּוּ הָאסְט קֵיין תְּשׁוּבָה
גִיט גִיסְאגְן אַזוּ וָאגְט נָאט דָּר הַאר: (כד) וַתִּבְנִי לָךְ גָּב
אוּג דּוּ הָאסְט דִיר גִיבּוּיעְט אַיין הוּיךְ בְּלוֹמָר אַיין
מְזוּבָּה וַתַּעֲשִׂי לָךְ רָמָה אוּג הָאסְט דִיר גִימָאכְט אַיין
הוּיךְ אִין אִיטְלִיכֶר גַאס: (כה) אֶל כָּל רֹאשׁ דֶּרֶךְ אוֹיף
אִיטְלִיכֶן עֶק וְוִיא אַיין וָועג צוּא שַׁייד וִיךְ הָאסְטוּ
גִיבּוּיעְט דִיין הוּיךְ וַתְּתַעֲבִי אֶת יָפְיֵךְ אוּג הָאסְט פַּאר
אוּם וָועֲרִיגְט אוּג מִיאוּס גִימָאכְט דִיין שִׁיינְקֵייט
וַתְּפַשְּׁקִי אֶת רַגְלַיִךְ אִין דִי הָאסְט צוּ שְׁפָּרֵייט דַיינֶי פִּיס

דיינע

וְאָנַרְעַ חֻקֵּךְ וְאֶתְּנֵךְ בְּנֶפֶשׁ שְׁנָאַתְיִךְ׃
בְּנוֹת פְּלִשְׁתִּים הַנִּכְלָמוֹת מִדַּרְכֵּךְ׃
זִמָּה׃ כח וַתִּזֹנִי אֶל־בְּנֵי אַשּׁוּר מִבְּלְתִּי
שָׂבְעָתְּ וַתִּזְנִים וְגַם לֹא שָׂבַעַתְּ׃
כט וַתַּרְבִּי אֶת־תַּזְנוּתֵךְ אֶל־אֶרֶץ כְּנַעַן

כשדימה

תַּת מְחַת גְּבוּרְתִּי עֲלָךְ
וּמְגַעְיַת טוּבָךְ
וְאַסְרִינַיִךְ בְּיַד בַּעֲלֵי
דַבְבַיִךְ בִּפְרַנֵי פְּלִשְׁתָּאֵי
דְּאִלּוּ שָׁלְחַת לְוָהֲדוֹן
נְבִיֵי אַהְבְּנָעוּ וְאַתְּ לָא
תַּבְהָּ מֵאוֹרְחַיִךְ דְּעֵיצַת
חֶטְאַיִן׃ כח וּמַעְיַת בְּהַר
בְּנֵי אַהוּר מִדְּלָא יְרַעַתְּ
אוֹרַיְתָא וּמַעְיַת בְּהוֹן
וְאַף לָא יְדַעַתְּ תְּיוּבְתָּא׃

כט וְאַסְגֵּית יַת מַעֲוָתָיִךְ לְאִתְחַבָּרָא לְעַמָּא דִכְנַעַן לְמַהֲוֵי בְּנִימוּסֵי כְּסְדָאֵי וְאַף בְּדָא לָא

רש"י

מזונותיך כימי קפוץ הסופעים: ואתנך בנפש שנאתיך. כימי סמסון: הנכלמות מדרכך זמה. תרגם יונתן דאלהון עלמית נכויא מיתכעסו ולא היו הולכים כדרך זמתך: (כח) מבלתי שבעתך. מתיך עלי שבעת כתובעות מלרים: ותזונים. לשון זנות (תהלים ע"ג) תחל"ם כלע"ז, ר"ל ע"ם העגוריי"ח ליש"ה כל"ח דו החסס געוויעהרט (אך ליהנאן): (כט) אל ארץ כנען כשדימה. כשדים לא מארץ כנען הם וכך פירושו הוספת ללמי כשדים על של כנעים שהיו סמוכים ליך וזנית להם. ויונתן תרגם ותרבי תזונותיך כשדימה ונלמית לכנעים הסטופים בע"ז ותכנית את עעוותיך למחברת לעמת לכנען למיהך בנימוסי כשדאי ולי נראה כנען כמו סוחר כמו כנען בידו מאזני מרמה ויש מפרשים כמו מארץ כנען ואיננו נכון כי ס"ם כשדימה חוא חפך סלת אל ולס"ד השטוש ועיד סה צריך לוכור כנען חיה לו לוכר מארצך אלא ע"י כמשמעו אל ארץ כנען כלומר כתועבות ארץ כנען שחיו עושים הכנעניים אשר תורי"ח ה' מפניך כמעשיהם עשית והרבית את תזונתיך כס"ש במנשה מכל אשר עשו האמרי אשר לפניו ויע' אל ארץ כנען דמית בתזונתיך אל ארץ כנען כשחיתה ארץ כנען. וכשדימה ר"ל אל כשדים כלומר הרבית תזונתיך ודמית לארץ כנען

מהר"י קרא

חוקך מפני חמאתיך. כלומר בעון שחסלת והרבש והשכן שהשכעתיך חייה מאבד בירים ונתתו למניחם בעון זה מיעמתי מזונך. חוקך. (כת') [כמו] השריעני לחם חקי: ואתנך בנפש שנאתיך בנות פלשתים הנכלמות מדרכך זמה. פתרונו אילו שלחתי אליהן נביאין כמו ששלחתי אליכן חיו נכלמות ממעשיהן ושבות אלי. ואת לא שבת מדרכך זמה. וכן תירגם יונתן. ובורי ר' יוסף ב"ר שמעון אומר בנפש שנאותיך בנות פלשתים הנכלמות מדרכך זמה. שאפילו פלשתים שהיו שונאים אתכם היו נכלמים ממעשיכם: (כח) ותזני אל בני אשור. ל"ע שבאשור: (כט) אל ארץ כנען כשדימה. לא מארץ כנען היא. וכן פירושו. הוספת צלמי כשדים [על] ע"ז של כנען שהיו סמוכין לך וזנית להם כבר. וגם אני יכול (ארמב) לומר שארץ כשדים קורא ארץ כנען. כשם שהוא אומר בפרשת שניה וביאתו אל ארץ כנען בעיר דוכלים שמו. לפי שכל המלכים נקבצו שם לדרוש בשלום מלך בבל. קורא לארץ

רש"י

חק מרפך שנתתי לך סלת ושבון ודבש נרעתי אותו ולקחתי אותו מכחך: בנפש שונאותיך. ברצון כמו אל תתנני בנפש צרי ר"ל שראו בך נקמה מה שרצו לראות והן היו שונאות ישראל מקדם שהרי כל חיטים נלחמו בהם עד שקם דוד והכניעם: בנות. כתרגומו בפרני פלשתאי: הנכלמות מדרכך זמה. אפי' הן שהן שונאותיך נכלמות מדרכך שהיא דרך זמה: (כח) ותזני אל בני אשור. עם בני אשור: מבלתי שבעתך. שם בשלם חכבתך אפר לא שבעת בתועבות בצרים הקרובים אליך עד שונית עם בני אשור הרחוקים ממך תחאית גם לתיעבותם: ותזנים. ותזני עמם וי"ת מבלתי שבעתך מדלא

מצודת ציון

וכן רב בכמו (ויקרא ט"ו): (כו) ואנרע. מלשון גרעון ומכרון: חקך. כ"ל מזון קבוע וכן ומכלו לת מקם (בראשית מ"ז): בנפש. עניו לשון כמו פם יש לת נפשכם (שם כ"ג): הנכלמות. מלשון כלימה וכושם: זמה. עניו גנות וכמו כי זמה הוא (שופטים י'): (כט) כנענ. מלשו תגר ושופר כמו כנען בידו מאזני מרמה (שם

לזנות עם אנשי ארץ סוחרים ומזוג ומערב שכמה הכשדים שהיו סנשים סוחרים וכן נאמר בהם ויבאתמו אל ארץ כנען בעיר רוכלים שמו (לקמן י"ז): וגם בזאת. לף בזנות הזאת לא שבעת ומשקת עוד לזונים מחרים כ"ל לף שמסחרין בידך פלשתים לף עוזבת לפפילי פסור וכשדים ומשקת עוד לפפילי יפר הצמים:

פירוש ע"ט

דייִנְע גִיוַעְצְטִי שְׁפַיִיו (אין דִי טָעג פּוּן דִי שׁוּפְטִים)
וְאַתְּנַךְ בְּנֶפֶשׁ שְׂנְאָתַיִךְ אוּנ דָאס דִיךְ אִיבֶּר גִיעֶנְטִיקְטְעֶרְט
אִין דָעם וַוילְן פּוּן דַיינֶע פֵּייִנְט דָם זָעלְן דִי טָעכְטֶר
פּוּן דִי פְּלִשְׁתִּים וָואס זַיי וָואלְטִין זִיךְ גִישׁעֶמְט צוּא
דַיין אִין דָעם וָועג פּוּן דַיינֶע שְׂלֶעכְטֶע מַחֲשָׁבוֹת
(וְעִין אִיךְ וָואלְט גִישִׁיקְט צוּ זַיי מַיינֶע נְבִיאִים צוּא
פַּאר וָאנען זַיי זַיי זָאלְן גִיט זַיין אִין אִים): (כח) וַתִּזְנִי
אֶל בְּנֵי אַשּׁוּר מִבְּלְתִּי שָׂבַעַתְּ אוּנ בִּיסְט אוֹיךְ גִיט גִיוֶוען זָאט:
קִינְדֶר פּוּן אַשּׁוּר מִבְּלְתִּי שָׂבְעָתְּ פּוּן וָועגְן וָואס דוּא
בִּיסְט גִיט זָאט גִיוֶוען פּוּן דָעם זְנוּת פּוּן מִצְרַיִם
(וּמִזְנוֹתַיִךְ רַבּוֹת) אוּנ דִיסְע זִינְד הָאסְט דוּא גִיטָאן
הָאסְט שׁוּין לָאנְג גִידִינְט צוּא זַיי) וְגַם בָּזֹאת לֹא שָׂבַעַתְּ
אוּנ מִט דָעם בִּיסְט אוֹיךְ גִיט זָאט גִיוֶוען (אוּנ

כַּשְׁדִּימָה וְגַם־בְּזֹאת לֹא שָׂבָעַתְּ׃ יז מַה
אֶמְלָה לִבָּתֵךְ נְאֻם אֲדֹנָי יְהוִה
בַּעֲשׂוֹתֵךְ אֶת־כָּל־אֵלֶּה מַעֲשֵׂה אִשָּׁה
זוֹנָה שַׁלָּטֶת׃ יח בְּבָנוֹתַיִךְ גַּבֵּךְ בְּרֹאשׁ
כָּל־דֶּרֶךְ וְרָמָתֵךְ עָשִׂיתִי בְּכָל־רְחוֹב
וְלֹא־הָיִיתִי כְּזוֹנָה לְקַלֵּס אֶתְנָן׃
יט הָאִשָּׁה הַמְנָאֶפֶת תַּחַת אִישָׁהּ תִּקַּח

יְדַעְתְּ אוֹרְיָתָא׃ ל מָה
הַקִּיף הֲוָה רַשָּׁע לִבָּךְ
אֲמַר יְיָ אֱלֹהִים
בְּמָעְבָּדִיךְ יַת כָּל אִילֵּן
קְעוּבָרֵי׃ יְהַנָא נָפְקַת
בְּרָא דְשָׁלִיט לָהּ
בְּנִפְשָׁהּ׃ לא בְּמִתְנָךְ
אֲגוּרָךְ בְּרֵישׁ כָּל פָּרְשָׁוָת
אוֹרַח וְרָמָךְ עֲבַדְתְּ
בְּכָל רְוִוב וְלָא הֲוֵית
כְּנִפְקָא בְּרָא דְמִתְהַנְיָא
בְּאָגְרָא׃ לב כְּנִשְׁתָּא

מנחה שי

(לא) פסיתי . פסיה קרי : כייס קרי :

רש"י

(ל) מה אמולה . מקולקלת וכן היהודים המתלוים (תהלים ג') וכן כי תחלל לחי (תהלים ו') : לבהך . כמו לכך : שלטת . סיורה שליט עליה : (לא) בבנותיך גבך . כמו ככעוסך לשון כעס : לקלס אתנן . לדבר ולהתהלל בתתן יפה שמותנים לה וכן כל לשון קלס ל' דבור (פתרלי"ן בלע"ז , כל"ש רעדען) : אתנן . הוא ל' שכירות (לויט"ר בלע"ז . לוע"ר רל"ח מיעטהען זיינגען) : (לב) האשה המנאפת . את הזרה המנאפת : החת אישה הקח את זרים . כהיותה תחת בעלה מותרה עושים בתחריס :

מהר"י קרא

בכל ארץ כנען : (ל) מה אמולה לבהך . פי' מהרי . מה נתחך לבך . א"ה נסה דעתך בעובך את ה' אל"ך : בעשה אשה זונה שלטת . כמעשה אשה זונה שהשלטה בבעלה ועושה כל מזימותיה : (לא) לקלס אתנן . פת' לשבח אתנן . לא היית דומה לזונה שנותנין לה אתנן ששבח הוא לה שהבל רודפין אחריה ונותנין לה שכר באמונה . אלא לזונה שהיא להשחת אחר כל התועלם והיא נותנת להם אתנן : (לב) האשה המנאפת . דמית לאשה מנאפת העזובת שעזובה אלוף נעוריה . והחת

רד"ק

ולארץ כשדים בתגזותיך כי לא שבעת באחד מהן וגם בזאת לא שבעת בדרך שהיתן : (ל) מה אמולה לבהך . זכר לב בל' נקבה לנריעות : אמולה . נזורה כלומר אין לה מחשבת ישרה כאילו היא נזורה ואינה כי לא חשבת כל אשר עשית כי הם מעשים רבים ורעים : מעשה אשה זונה שלטת . פי' מעשים שעשית הם מעשי זונה שהיא שליטה בעצמה לעשות כל אשר תתאוה : שלטת . שם תאר בפלס ארדת עורת אמר לזכר שליט ולנקבה שליטה או שולטת בלע"ז בלייר"א וי"ת דשלים לה בנפשה : (לא) בבנותיך . לפי שהמקור דומה לשם בא שמים בלשון רבוי וכן בהזהרותיכם בארצות ועניין הרבוי ר"ל בניינים רבים במזבחות אלתים רבים : גבך . כס"ש למלה ותבני גב : ראשיתי . ביור"ד נוספת בסוף וכן ולא הייתי וחקרי בלא יו"ד כמנהג כי אין יו"ד לנקבה אחר תי"ו הנמצאת אע"פ שנהגו

מצודת דוד

(ל) מה אמולה לבהך . מה מלוי נגזרים לבהך ונפגרך ממני כמה מחשבי לא כל כלה שהמה מעשה אשה זונה המתולם במקומה אלו עושה זמתה בפרסום רב על כי לא ימלא מי ימחה בידה : (לא) בבנותיך . כמו שתבנה לך מקום גבוה בראש כל דרך מהלכים למען יהיה נמלא לכל מזבח וכל מקום ייכר לזנות עמך וכעין כם עשית לך בכל רחוב להיות מקום מוכן לזנות בכל מקום : ולא חיית כזונה . ר"ל לא היית כשאר הזונות המלטנות על מיעוט פתחן למען יכלו לה ומלוי ח"ן ממדתה על ס מה כי אם על שכל הפתחן כי פתח לא שלנת פתחן כי ממדתך על הזמות בכל ר"ל הנה מהמלוי סוג שבמלכים שעשיך עושה לעובדיו ופתח שה על מנת שכעבד נהם : (לב) האשה המנאפת . ר"ל לתה הוא המנאפת בעלה שכר מנהג מלכות שכיסוף ויותר מזה שגם בהיותך זונה תמת שכעבד ומינך מסיכה מתשמים עכ"ז תקה לה זכות לזנות עמהם :

מירוש ע"ט

וְלֹא חָיִית כְּזוֹנָה בְּקַלֵּס אֶתְנָן׃ אוֹנ דוּא כִיקְט נִיט נִיר ן
נָעְטֶר פוּן דִי אִיבְּעֶרְיגֶ הַיידִין׃ (ל) מָה אֲמֻלָּה לִבָּתֵךְ
נְאֹם אֲדֹנָי אֱלֹהִים וְאוֹ אִיז פַּר שְׁטִינְטִין דִיין הָאַרְץ
אַוּוי וְאָנְט נְאוֹ אִיז פַּר בַּעֲשׂוֹתֵךְ אֶת כָּל אֵלֶּה אַז דוּא
טוּסְט דִי אַלְע זַאכֶן דִי מַעֲשִׂים וָוִם אַיין אִשָּׁה זוֹנָה
מוּט וְוָאס אִיר יֵצֶר הָרָע נִיוְועלְטִיגְט אִיבֶּעֶר אִיר׃
(לא) דְּהֵיינוּ בְּבְנוֹתַיִךְ גַּבֵּךְ אַז דוּ בּוֹעְסְט דִיין הוֹךְ אוֹף
אִיטְלִיכֶן עֶק וְוֹאוּ אַיין וְוֵעג צוּ שַׁייד זִיךְ וְרָמָתֵךְ עָשִׂית
אוּנ דִיין הוֹיךְ הָאסְטוּ גִימַאכְט אִין אִיטְלִיכֶער נַאס

אֶת־זָרִים: ג לְכָל־זֹנוֹת יִתְּנוּ־נְדָבָה וְאַתְּ
נָתַתְּ אֶת־נְדָנַיִךְ לְכָל־מְאַהֲבַיִךְ
וַתְּשַׁחֲדִי אוֹתָם לָבוֹא אֵלַיִךְ מִסָּבִיב
בְּתַזְנוּתָיִךְ: ד וַיְהִי־בָךְ הֵפֶךְ מִן־הַנָּשִׁים
בְּתַזְנוּתַיִךְ וְאַחֲרַיִךְ לֹא זוֹנָה וּבְתִתֵּךְ
אֶתְנָן וְאֶתְנָן לֹא נִתַּן־לָךְ וַתְּהִי לְהֵפֶךְ:
ה לָכֵן זוֹנָה שִׁמְעִי דְּבַר־יְהוָה: ו כֹּה
אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה יַעַן הֻשְׁפַּךְ נְחֻשְׁתֵּךְ
וַתִּגָּלֶה עֶרְוָתֵךְ בְּתַזְנוּתַיִךְ עַל־

ת"א ויסי כן . מקיזה שפר מ"ש : ובמתר . מנוחם ז מפוזם כ"ש : לכן זונה . מקיזה שם : כזאתכן . כזה מ"ש :

דִּישְׂרָאֵל דַּמָּיִא לַאֲתָתָא
דְּרָחִימָא עַל בַּעְלָהּ
וּמְנָיָא עֲלוֹהִי שְׁבָקַת
יָת בַּעְלָהּ וּטְעָת בָּתַר
נוּכְרָאִין: ג לְכָל נַפְקַת
בְּרָא יְהָבִין אֲגַר וְאַתְּ
אַהֲנֵית יָת אַגְרִיךְ לְכָל
רַחֲמָיִךְ וּשְׁחֵיתְךְ יַתְהוֹן
לְמֵיתֵי עֲלָךְ מִסְחוֹר
סְחוֹר בְּטַעֲוָתִיךְ: ד וַהֲוָה
חֲבִיךְ שֵׁנוּ כְּנִשְׁתָּא
דְּיִשְׂרָאֵל מִן מְרִינְתָא
בְּטַעֲוָתִיךְ וּבְתָרִיךְ לָא
הֲוַת דְּטָעִית פּוּתְיָךְ
וּבְמִתְגְּרָךְ אֲגַר וַאֲגַר לָא
אִתְיְהֵב לִיךְ וַהֲוַיְתְּ לְשַׁנּוּ:
ה לְהֵן בְּכֵן דְּעוֹבָדָא
כְּנַפְקַת בְּרָא כְּנִשְׁתָּא
דְּיִשְׂרָאֵל קַבִּילוּ פִּתְגָמָא

דִּין: ו לְהֵן אֲמַר יְיָ אֱלָהִים חֲלַף דְּאִיתְגְּלִיאַת בְּהֲתִיךְ וְאִיתְחֲזִית קְלוֹנִיךְ בִּדְטָעוּת בָּתַר

מהר"י קרא

אישת הקה את זרים: (לג) יתנו נדה. לכל זונות יתנו שכר: עליה ואחריך לא זונה. אחריך לא היית זונה שמונה בזונותיך. בתתך אתנן ואתנן לא נתן לך: (ל) יען השפך נחשתך. וגלה יסודך. והביא ראיה מן המשנה. נחשתו של תנור:

מנחת שי

(לג) ויתשחדו. הוזכר בשחד נמי. כ"ק בפל המקומות: (לד) ויהי בך הפך. כתיב נקודות ואין לקרות בהם כדרכם שהם נקודות כך כי בזה הענין נכתבים גם כאן ויהי בך הפך מן הנשים בזונותיך ואחריך לא זונה בתתך אתנן ואתנן לא נתן לך ותהי להפך. ואחרי כן פעלים כתיב ויהי בך הפך כנכתבים עם פסוקים הוא יהיו בך"ל ובמקום ב"ל כ"ל ויש לפי הענין כ"ל. ולפי מלתו בשפך במקום פסוקים מהרי"ק שניהם בתים נקודים:

רש"י

(לג) נדה. מיהר: בתזנותיך. מרוב זנות שהיה בין עשרת בן: (לד) לא זונה. לפי שאר כל זונה מזונותיך: (לה) השפך נחשתך. הוא לשון סוליס מקורין (פוג"ן

רד"ק

הוא כישל לעכו"ם: (לג) לכל זונות יתנו נדה. מתן הזונות יקרא נדה וכו"ן תמורת הא ואת נתת את נדנך ורוזל ת"ג לילו זה הלשון בתורת הבתולות כי מה שמביאים אשה לבעלה יקראו אותו נדוניא וי"ת אגר כמו אתנן: ותשחדי. בקמץ חפף הח"ת וענין השוקים האלה כבר פירשנוהו: (לה) ויהי בך. ואחריך לא זונה. בוי"ו עם הדגש אמר כמו שכך השך מן הנשים שהיו עד הזמן הזה כן אתריך לא יהיה כזונותיך ופי' לא זונה לא נעשה ולא יעשה בכמישה הזנות בזונותך והוא מן שלא נזכר פיעלו מהדגש: ותהי להפך. אמר ותהי ל' זכר כמו שזכרנו כמה פעמים כי ידבר בכנוד הכנסת פעם ל' זכר ופעם ל' נקבה: (לה) לכן. מבואר הוא: (לו) כה אמר ה' אלהים יען השפך נחשתך. פי' תחתיתך יבאמרו אחריו ותגלה ערוותך הוא כפל ענין בס"ש כי ענין השפך בענין והגלה כי הרבר השפך נגלה ותראה וענין נחשתך בענין ערוותך כי תחתית האשה היא הערוה ונחשתך החתך כמו וחרה נחשתה וכן בדברי רבותינו ז"ל נחשתו של תנור פי' תחתיתו וי"ת חלף דאתגלית תחתיתך וענין זה

מצודת ציון

פשוטו כמו לה הניח לתקן זאת (דברים כג): (לג) נדה. על מתן פשוטו לתת וקרוי כן לשון נדוניא כמו שתרגם יונתן בדברי הימים תשחדני. מגזל שוחד: (לו) נחשתך. מגזל תתיהם הדבר וכן ונחלה נחושתה

מצודת דוד

(לג) לכל זונות. כדרך כולם שנותנין מתנן לזונות ומשם נתת מתנן מכלן לכל המאהבים כדי שיבואו אליך: ותשחדי. נתת להם שוחד לבוא אליך: (לד) ויהי בך. הדרך שכן היא בהפך משאר כולם שהזונות נותנות אתנן ואתה נתת לכולם מתנות לזונות עתך: בתזנותיך. בשעמד עכשיו מבן זונות ביום קבלך אתנן: (לה) לכן. כולל וכן עתים מלשון הזמן לכן תשמע הקריאה ומה שעתיד לבוא: ותגלה ערוותך. פשוטו בשחיתותך היא פרוש לשון תחתית ופי' תגלה בשחיתות היא תוכה גלוי לכל הדבר הנשפך בהם מגולה וכלמה: ותגלה ערוותך. כפל הדבר הי"ת לשון נקבה: בתזנותיך. כעמוד מקבל

פירוש ע"ט

הָאִשָּׁה גִּיעֲרִין דִּיין נָאֵף צוּ אִלֵּי דִּינֵי לִיב הָאִשָּׁה רָעֵם וְוָאם דוּ הָאִשָּׁה גִּיעֲבִין אַיִן נָאֵב אוּנ צוּא דִּיר
הַמְשֻׁחֲדִי אוֹתָם אוּנ הָאִשָּׁה וַיְיא מְשֻׁחָד גִּיוּעֲן וַיְי וָאלֶן אִיו נִיט גִּיעֲבִין גִּיוּעֲרִין דָּר מִט יַתְהִי בִּיקְטוּ
קוּמֶן צוּ דִּיר פוּן אַיְרוּם אִינ אַרוּם צוּ מְיֻנֶה זַיִן מִיט גִּיוּוֹעֲן פּאר קֶעֶרְטֶ זוּנוֹת: (לה) לָכֵן זוֹנָה
דִּיר אוּנ דָּאם הָאִשָּׁה דוּ גִּיבוּרְעָן פּוּן וַוֶעגֶן שְׁפִּיגִ דִּבַּר ה' דְּרוּם רוּא זוֹנָה הֶעֶר צוּא נָאשָׁם בַּייד:
דִּיין פִּיל חֶשֶׁק פּוּן זְנוּת וָאם אִין דִּיר אִיו: (לו) כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה יַעַן הֻשְׁפַּךְ נְחֻשְׁתֵּךְ וַתִּגָּלֶה עֶרְוָתֵךְ
דָּאר זַיִן הַשְׁפֵּךְ נְחֻשְׁתֵּךְ דְּרוּם וּוִם עֶם אִיו גִּיוּוֹארֶן אוּם
קֶעֶרְשָׁעֶר מְנָהֵג פּוּן אַנְדֶעֲרִי נָשִׁים זוּנוֹת פּוּן וַוֶעגֶן גִּיאַסְפִּין דִּיין קוּפְּעֶר אוּנ דִּיין שַׁאנְד אִיו אַנְטְפְּלֶעקְט
דִּיין פִּיל חֶשֶׁק פּוּן זְנוּת וָאלְכֶע זוּנָה אוּנ גִּיוּוֹארֶן דִּי תַּאוָה פּוּן וַוֶעגֶן דִּי תַּאוָה פּוּן
הָאט קִיוּ זוּנָה אַווִי נִיט מְיֻנֶה גִּיוּוֹארֶן דְּרוּם וִיא וָאל דִּיין זְנוּת וָאם דוּא הָאִשָּׁה נִיחָאט צוּא דִּיוֶע לִיב
נָאךְ נָעֶם נָעֶבֶן צוּ דִּי נִיכְטִי הַעֲבוֹדָה אוּנ פּוּן וַוֶעגֶן דִּיוֶע הָאלֶער לָל פִּי גִּיכְטִי הַעֲבוֹדָה אוּנ פּוּן וַוֶעגֶן דִּיוֶע

וְחִמֵּיךְ וְיַת כָּל חוּבֵי פּוּלְחַן טָעוּת תּוֹעֲבָתַיִךְ וּבְחוֹבַת דָּם בְּנַיִךְ דִּנְכַסְתְּ לָהֵין׃ לו בְּכֵן הָא אֲנָא מְכַנֵּישׁ יַת כָּל רְחִימָיִךְ דְּאִתְרַעֵית לְמִטְעֵי בְּתֵרֵיהוֹן וְיַת כָּל דְּרַחֲיִמְתְּ עִם כָּל דְּשָׂנֵיתְ וְאָבְנֵישׁ יַתְהוֹן עֲלָךְ מִכְּחוֹר סְחוֹר וְאֶגְלֵי בְּהֶתַּיְתְּ לְהוֹן וְיֶחֱזוֹן יַת כָּל קְלוֹנֵיךְ׃ לח וְאֵיתְפְּרַע מִנַּיִךְ פּוּרְעָנוּת נָיְפָן וְאַשְׁרַת דָּם וְאֶמְסָרִינָךְ לְקְטוֹל בְּרָגָז וּבְחֵימָה׃ לט וְאֶמְסַר יָתִיךְ בִּידֵיהוֹן

מְאַהֲבַיִךְ וְעַל כָּל־גְּלוּלַיִךְ תּוֹעֲבוֹתָיִךְ׃ וְכִדְמֵי בָנַיִךְ אֲשֶׁר נָתַתִּי לָהֶם׃ יי לָכֵן הִנְנִי מְקַבֵּץ אֶת־כָּל־מְאַהֲבַיִךְ אֲשֶׁר עָרַבְתְּ עֲלֵיהֶם וְאֶת כָּל־אֲשֶׁר אָהַבְתְּ עַל כָּל־אֲשֶׁר שָׂנֵאת וְקִבַּצְתִּי אֹתָם עָלַיִךְ מִסָּבִיב וְגִלֵּיתִי עֶרְוָתֵךְ אֲלֵהֶם וְרָאוּ אֶת־כָּל־עֶרְוָתֵךְ׃ יח וּשְׁפַטְתִּיךְ מִשְׁפְּטֵי נֹאֲפוֹת וְשֹׁפֶכֶת דָּם וְנָתַתִּיךְ דַּם חֵמָה וְקִנְאָה׃ יט וְנָתַתִּי אֹתָךְ בְּיָדָם

רש"י יתיר י׳

כלע"ו. כל"ח מיגנערסטע דער גרויב לייגר זאלט כמו בגדה ג׳ כ׳) וכן הרבה בסדר עהרות נתמנו על תמור. הסך נמוסתך. מרוב תלות זנות היה מקורך זכ: ועל כל גלולי הועבותיך. ויען כל גלולי תועבותיך: ובדמי בניך. וכעון דמי בניך תעשה לך הרעה הזות המפורשת בעניו הגוי מקדן וגו׳: (יז) ערבת. (מאל"ם כלע"ו.

ר"ל מעל"ע פערמעגט פערזיכט): (לח) ונתתיך דם חמה וקנאה. ומסגירך להורגי בחימה וקנאה וכעס:

מהר"י קרא

(לו) אשר ערבת עליהם. אשר נעמת. פירש השפך נחשתך להם לזנות אליהם: ואת כל אשר אהבת, הם בני סצרים ובני אשור וכל כשדים: על כל אשר שנאת, אלו בני פלשתים. כעניו שנאמר ואתנך בנפש שנאת בנות פלשתים: (לח) ושפטתיך משפטי נאפות ושופכות דם. יהודל ומפרש מהו משפטן של מנאפות ושופכות דם. היאך דנין אותן. זהו משפטן. מפילין את הבית עליה ומעמידין אותה

רד"ק

לעיני כל העמים בקבלה עונש על מעשיה הרעים ובעניו זה אמר הושע אגלה את נבלות׳ לעיני מאהביך: מאהביך. הם שחיית מחבבת ומתחבר׳ להם לעבוד עכו"ם שלהם: וכדמי בניך. בכ"ף פי׳ כאותו התשא קבלת עיגש סדה כנגד פדה את לא תחמל על דמי בניך שנכחת להם לעכו"ם גם אני לא תחמלתי על דמך וחבאתי עליך חרב נוקמת נקם ברית: אשר נתת. מהם לגלולים שזכר: (לז) לכן. אשר ערבת עליהם, כמו יערב עליו שיחי ענין התנאה והתכשר: על כל אשר שנאת. כמו עם וכן ויבאו האנשים על הנשים כלומר הנני מקבץ אותם העוים שאהבת עם אותם ששנאת וכולם יבאו עליך מסביב להחריב ארצך וזהו גלוי הערוה: וראו את כל ערותך. על דרך כשל: (לח) ושפטתיך משפטי נואפות ושופכות דם. כי יש עליהם שני משפטים משפט הנאוף ומשפט שפיכות דם כי האשה המנאפת פעמים שהיא שופכת דם כי יבאו אליה שני זונים ויתקוטטו זה עם זה עליה או יבא בעל׳ פתאום בבית וימצא המנאף עם אשתו ויהרגנו או המנאף יהרג את בעלה כן את נואפת תחת אישך שהוא האל יתברך על דרך משל ושפכת דם נקי דם בניך ובנותיך לעכו"ם: ונתתיך דם חמה וקנאה. כתרגומו ואמסרינך לקטול ברוגז ובחמה כי אני יש לי חמה עליך כי את תבעת אותי בטעשיך הרעים גם קנאה כי קנאת אותי בלא אל וכן אמר במשלי שלמה כי קנאה חמת גבר ולא יחמול ביום נקם: (לט) ונתתי אותך בידם. ביד האהובים

מצודת דוד

כך על מהלכיך: ועל כל. ומעבור כל התועבות המפורסם שעשית: וכדמי. כ"ל כעבור גמול הלמול להיות כעיבור עין דמי בניך אשר שפכת להם למאכל: (לז) אשר ערבת עליהם. שמך נעמת עליהם וקללו הגלה ממך: על כל. עם כל אשר שנאת: וגליתי ערותך. זהו שכתוב בתורה לגלות בעמידה בעגלוי עלוה כעגלוי עלוה לפני כל וכ"ל מקבץ עליך כל הקומות המפורסים והשונאים וסח יתריכו מלך: (לח) משפטי נואפות. מקבל גמול עון הניאוף ועון הדם של הבנים שנשפט לפה למאכל: ונתתיך. ביד הבעלים עליך: (לט) בידם. ביד הבעלים עליך: והרסו. הם יהרסו

מצודת ציון

(לקמן כ"ד) ומשמה למשפט ממשפחתו של מנור (כלים ס"ה): גלולי. סמלוסים בגלל בל רעי: (לז) ערבת. ענין נעימות ומתיקות כמו ומפתי מערכה לי (ירמיה ג׳ו): על כל. עם כל וכן ויכולו המלכים על הכשים (שמות ל"ה): (לח) וקנאה. ענין כעס כמו כם קנאוני

פירוש ע"ט

אַלָּע אום וְוערדִינָע הַיירַיגִישֶׁע נָעשֶׁעפְטֵי בְּנֵיךְ אונ אוּנ אִיךְ וָועל וַיִיא אַיין נאמְלָען אוף דִיר פון אַרום פון וָועגן דֶעם בְּלוּט פון דַיינֶר קִינדֶער וָום דו האסְט אוּנ וָועל אַנטפֶלֶעקן אוּנ אַרום וּגְלִיתִי עֶרְוָתֵךְ אֲלֵהֶם דַיין שאנד צוַיי אונ זַיי וָועלָען נאר דַיין שאנד: דיין וְרָאוּ אֶת־כָּל־עֶרְוָתֵךְ׃ (לח) וְשָׁפַטְתִּיךְ מִשְׁפְּטֵי נֹאֲפוֹת וְשֹׁפֶכֶת דָּם וְנָתַתִּיךְ דַּם חֵמָה וְקִנְאָה׃ (לח) ושפטתיך משפטי נאפות אונ איך וָועל דיך מִשְׁפְּטָן מיט די משְׁפָּטִים פון דִיא נואפות אונ פון די וואס פאר גיסין בְּלוּט וּנְתַתִּיךְ דַּם חֵמָה וְקִנְאָה אונ איך וָועל דיך ענְטפָּערן צו די וואס פאר גיסין בְּלוּט

וְהָרְסוּ גַבֵּךְ וְנִתְצוּ רָמֹתַיִךְ וְהִפְשִׁיטוּ
אוֹתָךְ בְּגָדַיִךְ וְלָקְחוּ כְּלֵי תִפְאַרְתֵּךְ
וְהִנִּיחוּךְ עֵירֹם וְעֶרְיָה: מ וְהֶעֱלוּ עָלַיִךְ
קָהָל וְרָגְמוּ אוֹתָךְ בָּאֶבֶן וּבְתַקְּוֹךְ
בְּחַרְבוֹתָם: מא וְשָׂרְפוּ בָתַּיִךְ בָּאֵשׁ
וְעָשׂוּ־בָךְ שְׁפָטִים לְעֵינֵי נָשִׁים רַבּוֹת
וְהִשְׁבַּתִּיךְ מִזּוֹנָה וְגַם־אֶתְנָן לֹא תִתְּנִי־
עוֹד: מב וַהֲנִחֹתִי חֲמָתִי בָּךְ וְסָרָה

ויפגרון שוריך ויתרעון
רמתיך וישתחון יתיך
לבושי יקריך ויסבון מני
תושבחתיך וישבקונין
מטלטלא ושבינקא:
ם ויקמון עלך משרין
וירגמון יהיך באבני
קלעין בזעוניך בסיפהון:
מא וישקדון קרתך בנורא
וינעבדון בך פורענות
דינין לעיני מדין
סגיאן ואבטלינך
מלמהוי בזנפקת ברא
ואף אגר לא תתנין עוד:
מב ואניח חמתי ביה
ותערי קנאתי מנך ואסיף

מהר"י קרא

הנון בפתח

וריגמין אותה באבנים ושורפין אותה באש. כענין שנאמר ונתתי אותך בידם והרסו גבך ונתצו רמתיך והפשיטו אותך בגדיך. וכתיב והעלו עליך קהל ורגמו אותך באבן: (מ) ובתקוך בחרבותם. יתקעו ורבותם בלבך: (מא) ושרפו בתיך באש. כאשה שנתפשה בזנות ששורפין עליה באש חבית:

רש"י

(לט) והרסו גבך. כעייני גופכי נימוסיך: רמתיך. ל' במות: (מ) ובתקוך. מין לו דמיון וי"ת ויכעסוך. (מטרייפו"ר לריגמו"ן כלע"ז). כלמון למכמו וועדלען דיך ערסטעכט): (מא) והשבתיך מזונה. מהיות עוד זונה:

(לט) והרסו גבך. כמו שמצאתי בעת שחמלתי עליך: והרסו גבך. כמו שפירש כי על המזבחות אמר ר"ת ויפגרון שוריך ויתרעון רכתך ושלכעלה גב וגבך ת"י אנורא אגורך: (מ) והעלו. אלת הנזכרים יקבצו עמהם קהל משאר העמים ויאבר והעלו כי ארץ ישראל נבוח מכל הארצות: ורגמו אותך באבן. כשישפ המנאפות שרוגמים אותם באבנים לא שיכיתוה וכן וירגמו אותו אבן המאסר בעכן ופירש א"א ז"ל כי אחר שאמר מכיצד השפל והשבתי' מזונה. נראה שדבר בזונה שהכות באבנים ועשו בה דקירות חרב ושרפו ביתה וכל חשפפים האלה לבזותה ולהכליכה עד שתהיה נבוח ושפלה בעיני כל ולא יבאו אליה עוד מנאפים ועל כרחה החיה נשבתת מהיות זונה ואפי' אם התן היא אחנן לא יהיו עמה כי תשאר נמבזה ושפלה בעיני כל וענין המשל הזה הוא הריסת ההוכות

מצודת ציון

(לט) והרסו גבך. ענין בניינים וכתיתם והפשיטו. ענין הסכמת הצבעים: ונתצו רמתיך. מגזלת פריה: (מ) קהל. קהון עם: ורגמו. ענין הסכמת הצבעים: ובתקוך. ענין דקיקה כי תלטוטו כזה ויכזבוניך וכן ויבקעו המים (במד' י"ד) תרג' וסקלום ותחכזבו מיא: בחרבותם. מלשון חרב: (מא) והשבתיך. ענין כמו שוב והסבה כמו שכח וגם (ישעיה י"ד): (מב) והנחתי. מלשון מנוחה וימצר כן על הסקטות הכסף וכן והנחותי ממני (לקמן כ"ג): קנאתי. כעסי:

פירוש ע"מ

(לט) והרסו גבך. כמו שמצאתי בעת שחמלתי עליך: והרסו גבך. כמו על המזבחות אמר ר"ת ויפגרון שוריך ויתרעון רכתך ושלכעלה גב וגבך ת"י אנורא אגורך: (מ) והעלו. אלת הנזכרים יקבצו עמהם קהל משאר העמים ויאבר והעלו כי ארץ ישראל נבוח מכל הארצות: ורגמו אותך באבן. כשישפ המנאפות שרוגמים אותם באבנים לא שיכיתוה וכן וירגמו אותו אבן המאסר בעכן ופירש א"א ז"ל כי אחר שאמר מכיצד השפל והשבתי' מזונה. נראה שדבר בזונה שהכות באבנים ועשו בה דקירות חרב ושרפו ביתה וכל חשפפים האלה לבזותה ולהכליכה עד שתהיה נבוח ושפלה בעיני כל ולא יבאו אליה עוד מנאפים ועל כרחה החיה נשבתת מהיות זונה ואפי' אם התן היא אחנן לא יהיו עמה כי תשאר נמבזה ושפלה בעיני כל וענין המשל הזה הוא הריסת ההוכות

רד"ק

מצודת דוד

(מא) ושרפו בתיך באש. כפל הדבר כמ"ש: עירם ועריה. ערומה ועריה: (מב) והנחתי. מלשון מנוחה: קנאתי. כעסי:

פירוש ע"מ

מיט זייערע אוג מיט גרים צארין: (לט) ונתתי אותך
ביד אוג איך וועל דיך איבער ענטפערין אין זייער
האנט אוג זיי ווערין צו פירין דייני הוכי הייריגישי
נעצין אוג ווערין צוא שטוייסין דיינע הויבע במות
ווואם די האסטו אופ זיי מקריב ניוועין צו די דמותים
ותשטישו אותך בנבוך אוג זיי ווערין דיך אפ ציען דייני
קלייבער אוג ווערין צו נעמען דיינע שייענ כלים
ותניחוך ערום וערוה אוג ווערין דיך לאזין נאקיט אוג
בלוין: (מ) והעלו עליך קהל אוג זיי ווערין אוף ברענגן
אויף דיר איין אין נאקלונג פון מענטשן אוג ווערין
דיך פאר שטיינען מיט שטיינער ורגמוך באבן אוג
אוג ווערין דיך דער שטעכין אירער צו שפאלטן
דורך דעם ווערט מיין רוגזה ווערין אפ גימאכט פון
דיר ושכחתי ולא אעשה עוד אוג איך ווערין נישמיליט

מצודת ציון

(לט) ונתצו. ענין שבירה וכתיתה והפשיטו. ענין הסכמת הצבעים: ותניחו. מגזלת פריה: (מ) קהל. קהון עם: ורגמו. ענין הסכמת הצבעים: ובתקוך. ענין דקיקה כי תלטוטו כזה ויכזבוניך וכן ויבקעו המים (במד' י"ד) תרג' וסקלום ותחכזבו מיא: בחרבותם. מלשון חרב: (מא) והשבתיך. ענין כמו שוב והסבה כמו שכח וגם (ישעיה י"ד): (מב) והנחתי. מלשון מנוחה וימצר כן על הסקטות הכסף וכן והנחותי ממני (לקמן כ"ג): קנאתי. כעסי:

וְלֹא יְהֵא רוּגְזִי עוֹד׃
סג חֲלָף דְּלָא אֵידְכַּרְתְּ יַת יוֹמֵי דְמֵלְקַדְמִין וְהַוַית מַרְגְּזָא קֳדָמַי בְּכָל אִלֵּין וְאַף אֲנָא פּוּרְעָנוּת אוֹרָחָתִיךְ בְּרֵישׁ יְהֵבִית אֲמַר יְיָ אֱלָהִים לָא עֲבַרְתְּ לֵיךְ עֲיָצָה לְמֵיתַב מִן בָּל תּוֹעֲבָתָיִךְ׃ סד הָא כָּל דְּמִתַּיל עֲלָךְ יְתוֹל לְמֵימַר בְּעוֹבְדֵי אִמָּא כֵּן בְּרָתָא׃ סה לְמָה הֲוִית בְּרַתְּ לְאַרְעָא דִכְנַעַן לְמֶעֱבַד בְּעוֹבְדֵי עַמְמַיָּא דְאֵיהַרְבּוּ אֲבָהָן

קְנֵאתִי מִמֵּךְ וְשָׁקַטְתִּי וְלֹא אֶכְעַס עוֹד׃
מג יַעַן אֲשֶׁר לֹא־זָכַרְתִּי אֶת־יְמֵי נְעוּרַיִךְ וַתִּרְגְּזִי־לִי בְּכָל־אֵלֶּה וְגַם־אֲנִי הִא דַּרְכֵּךְ ו בְּרֹאשׁ נָתַתִּי נְאֻם אֲדֹנָי יְהוִה וְלֹא עָשִׂיתִי אֶת־הַזִּמָּה עַל כָּל־תּוֹעֲבֹתָיִךְ׃ מד הִנֵּה כָּל־הַמֹּשֵׁל עָלַיִךְ יִמְשֹׁל לֵאמֹר כְּאִמָּה בִתָּהּ׃ מה בַּת־אִמֵּךְ אַתְּ גֹּעֶלֶת אִישָׁהּ וּבָנֶיהָ וַאֲחוֹת

ת"א כלתי נפשי . (סנהדרין כ׳) :

רש"י

(מג) הא . כמו הנה : ולא עשית את הזמה . תעפ"י שלקיתי נתתי דרכך כראש לא תעשית עלה לתת לב על תועבותיך לשוב מהם . כל זימה שבתורה לשון עלה הוא ים למוכה וים לרעה : (מד) כל המושל .

יתיר׳ יתירו׳

לשון משל והידה הוא : כאמה בתה . ר"ת על כאמה תיטב מפיק ר"ת לפי שתיטב משמשת בלוש אלא כתש כן כתה : (מה) בת אמך . לומה על כנען תאמר ירמזתם את תארכם : גועלת אישה ובניה . תאמר הרבו תועבותם עד כי נעלה

מהר"י קרא

(מג) וגם אני הוא דרכך בראש נתתי [גו'] ולא עשית את הזימה. אתה אמרת ולא היה לך לעשות על כל תועבותיך : (מד) כאמה בתה . כמעשה האם כן מעשה הבת . ומה היו מעשה אמך . אלו הם מעשיה : (מה) גועלת אשה ובניה . מואבית בבעלה ובבניה

רד"ק

את־ים : (מג) יען . וכל זה עשיתי לך בעבור שלא זכרת כל החסדים שעשיתי עמך בימי נעוריך כשמצאתיך ערום וערירית ותרגזת ותכעסת אותי בעבודת אלהים אחרים: ותרגזי . זה לבדו שעל יוצא מן הקל: זכרתי . כתיב ביו"ד יתירה בסוף : הנם אני הא דרכך בראש נתתי . אתה עשית את כל התועבות האלה וגם אני הנה ראיתי שנתתי את דרכך בראש ולקחתי נקמתי ממך : תא . כמו הנה וכן הא לכם זרע : ולא עשיתי . היו"ד יתירה בכתוב וכבר פירשתי זה ופי' ולא עשית את הזמה על כל הועבתיך בעוד שהיית עושה התועבות ואני הייתי מעיר בך יום יום שובי מדרכך הרעה ולא עשית המחשבה שחיית עליך לעשות כלומר לא נתת אל לבך איך עשה הרעה הגדולה הזאת וחמאתי לאלהים שהוציאני מבית עבדים ונתן לי ארץ נחלה ועשה לי כמה טובות וכמה חסדים כל זה לא נתת אל לבך ועל הדרך הזה ת"י ולא עבדת לך עצה למתב מכל תועבותיך: (מד) הנה כל המשל . ענין משל ומליצ' משל שאומרים בני אדם : כאמה בתה . כמעשה האם כן עושה חבת עליך יאמרו זה המשל והאם היא על דרך משל ארץ כנען והבת היא כנסת ישראל והכנסת תקרא בת כמ"ש בת ירושלם בת אדום וחבת את עשית כמעשת ארץ כנען והבה ישמשל עליך כל מושל כאמה בתה : כאמה . הה"א רפה בתה הה"א מפיק ומצינו ה"א רפה שרינה במפיק כמו ותחמרנה בחמר ובזה למן היום הזה תיסרה כל אנחתה השבחיי והדומים להם ובא הכנוי קודם תדיעה כמו ישנו עם אחד ותראחו את הילד והדומים להם ובזה באה ה"א הידיעה עם הכנוי לענין הדמיון: (מה) בת אמך . שאת דומה לה במעשת עד שיאמרו

מצודת דוד

ושקטתי . ענין ממוסה : (מג) יען כאשר . סמוכה שכחתי עמך ימי נעוריך : ותרגזי לי . שהכעסת אותי בכל מלא הדברים : וגם אני . כמו בעבור שאת עשית כן גם אני : והנה נתתי דרכך בראש . נמול דרכך נתתי בראשך : ולא עשית . שמר דרך תימם וכי לא עשית את הזמה הזאת בראשך : על כל תועבותיך . על כל אשר התעבות עשית : (מד) כל המושל . כל המשתמש משלים יאמר עליך כדרך משל כמעשה שאם כן האם מעשה בתה : כאמה בתה . ר"ל כמעשה שאמי כנען שנגשו מן האמרי שכשילו במקומם : (מה) בת אמך . כמעשיך את מיכלת שאת בת אמך אשר קלקלה את בעלה ובניה כמו שעשתה אמך היא חית (ויקרא י"ח): ואחות אחותך את . כמעשיך את מיכלת שאת בת אחותך אשר קלקלה את בעלה ובניה כמו שעשתה אחותך היא חית (ויקרא י"ח):

מצודת ציון

ושקטתי . ענין ממוסה : (מג) יען כאשר . סמוכה שכחתי עמך ימי נעוריך : ותרגזי לי . שהכעסת אותי בכל מלא הדברים : וגם אני . כמו בעבור שאת עשית כן גם אני : והנה נתתי דרכך בראש . נמול דרכך נתתי בראשך : ולא עשית . שמר דרך תימם וכי לא עשית את הזמה הזאת בראשך : על כל תועבותיך . על כל אשר התעבות עשית : (מד) כל המושל . כל המשתמש משלים יאמר עליך כדרך משל כמעשה שאם כן האם מעשה בתה : כאמה בתה . ר"ל כמעשה שאמי כנען שנגשו מן האמרי שכשילו במקומם : (מה) בת אמך . כמעשיך את מיכלת שאת בת אמך אשר קלקלה את בעלה ובניה כמו שעשתה אמך היא חית (ויקרא י"ח): ואחות אחותך את . כמעשיך את מיכלת שאת בת אחותך אשר קלקלה את בעלה ובניה כמו שעשתה אחותך היא חית (ויקרא י"ח):

פירוש ע"ט

דִּיר אַיִן צָּאָה דוּא וְאַלְקָט תְּשׁוּבָה מִוַּעַן אוּיִף אַלָּע
דַיִּינָע אִימ וְעֶרְדִינָע מַעֲשִׂים׃ (מד) (אוֹג דְרוּם)
הִנֵּה כָּל מַמְשֵׁל עָלַיִךְ יִמְשֹׁל נוּן אִימְלִיכְעֶר וְאוֹם וְאַמְּנ
מְשָׁלִים וְוָעט וְאַנְעֶן אוּיף דִיר דָּעם מְשָׁל צוּא וְאַנְעֶן
כְּאִמָּה בִתָּהּ אַזוֹ שְׁלָעכְט וְוִיא דִיא מוּטֶער אִז אַזוֹי אִז
אִיהְר טָאכְטֶער׃ (מה) בַּת אִמֵּךְ אַתְּ דַיִּין מוּטֶערם
טָאכְטֶער בִּיקְטוּ מִיט דַיִּין זִינְד אוֹג בִּיקְט גִּירָאטֶן
אִין אִיר וְדָאם אִיז דִיא אוֹמָה פוּן כְּנַעַן וְוָאם דוּא קְנָסָת
יִשְׂרָאֵל הָאסְט גִּירְשִׁינְת אִיר לַאנְד׃ גוֹעלֶת אִישָׁהּ וּבָנֶיהָ
וָואם וִיא הָאט גוֹרֶם גִּינוּמֶן מִיט אִירֶע פִּיל זִינְד אַז

אֲחוֹתֵךְ אַתְּ אֲשֶׁר גָּעֲלוּ אֲנָשֶׁיהָן וּבְנֵיהֶן
אִמְּכֶן חִתִּית וַאֲבִיכֶן אֱמֹרִי: מו וַאֲחוֹתֵךְ
הַגְּדוֹלָה שֹׁמְרוֹן הִיא וּבְנוֹתֶיהָ הַיּוֹשֶׁבֶת
עַל־שְׂמֹאוֹלֵךְ וַאֲחוֹתֵךְ הַקְּטַנָּה מִמֵּךְ
הַיּוֹשֶׁבֶת מִימִינֵךְ סְדֹם וּבְנוֹתֶיהָ: מז וְלֹא
בְדַרְכֵיהֶן הָלַכְתְּ וְכִתּוֹעֲבוֹתֵיהֶן עָשִׂית
דַּיְתָבָא מִימִינָךְ סְדוֹם וְכַפְרָנֵהָא: מו וְאַנְתְּ בְּאוּרְחָתְהוֹן הֲלַיְכְתְּ
וְכִתּוֹעֲבָתְהוֹן עֲבַדְתְּ

מהר"י קרא

שילדה. שאינה חשה אם יצא עליה שם (על) [שלו] דופי שכינה תחת בעלה. ודבר זה הוא שכיח לבעלה ולבניה. והאם והאב מפרש בסוף המקרא מי הם. כשם שאומרים אמכן חתית ואביכן אמורי: ואחות אחותך את אשר געלו אנשיהן ובניהן. הם. שתי אחיות היו לך שאף הן תפשו דרך אביהן ואמותן: (מו) ואחותך הגדולה. היא סדום ובנותיה. וראית את דרכיהן והלכת אף את בדרכיהן. וכן כפרש בענין שנתחתל לפרש מי האב והאם. הולך ומפרש האחיות שהן הולכות בדרכיהן ועושות כתועבותיהן. אחותך הכדולה שומרון. לפי שראש אפרים הם שומרות עשרת השבטים. לכך קורא שומרון גדולה מירושלם. שמלכי יהודה לא היו כי אם שבט יהודה: היושבת על שמאלך. ירושלים שמאלה עשרת השבטים. וימינה סדום ובנותיה: (מז) ולא בדרכיהן הלכת [וגו'] במעט קם ותשחיתי מהן בכל דרכיך. שאף קם לשון מיעוט הוא לפי הענין. שהרבית לפשוע מהן במעשיהן מבוארין מאחיותך. שנראו מעשיהן כתוקנין

רש"י

והקיאה התורן את יושביה הכותים והבנים יחד: ואחות אחותך. סדום הסמוכה לח"ו: אמכן חתית וגו'. ת"י הלא ממכון שרה בניי תחתי היות ולא עבדת כעובדיהון ומכוכן תמרהם בניי ממורתי ולא הליך בעצתהון: (מו) על שמאולך. לפי שנחלת יהודה בנגיד דרומי של ח"י היה נמלא כל אחר השבטים על ממלא: (מו) ולא בדרכיהן הלכת. ולולתי בדרכיהן הלכת. ולא התעצת ייתר מהם וכן ולא יהיה לא לעבדך (מלכים ב' ח') וכן ולא שם עודני מי דיהוונן (שמואל ח' י"ח.מכלייתו"ש בלע"ז. ר"ל ח' פלו"ש.

מנחת שי

גהון: (מו) עשיתי משפט קט. עשית קדי: ומשפחתי מהן. הס"ל נשבוי: ומשפחתי מהן. מכלים כשבוי כתוב מהם במקום ומהן נראין:

רד"ק

עלייך בת אמה היא וכבוי שנעלה היא אשה ובניה בפיש כאשר קראה את הגוי אשר לפניהם והגעול יהקיא. ענין אחר ואשה ובניה משל על המלך ותם דרך פרש כי על דרך כלל חתם היא הכנסת והיא חבת כן בת ירושלם נעלה מלכה ועמה ואחות אחותך וכן את אחות אחותך קרום שיושבים מעשיך למעשיהם שהיו אנשי הגם ירושבות אחיות וכן את בחתי ואמר אחותך לפי שהיתה שכנה לה ואמר נעלו לשון רבים על קדום ועמורה ואמר אחותך דרך כלל גם קדום היה עיקר הם ובת אנשיהן ובניהן מלכיהם ועמם וכל היקום אשר בם כי נחפכה הארץ: אמכן חתית ואביכן אמרי. ידוע למעשיכן כי אמכן היתה חתית ואביכן היה אמורי שעשיהם במעשיהם ולא כן אלא אמכן ואביכן היו צדיקים אברהם יצחק ורבקה יעקב ונשיו ולא למדתן מעשיהם הפובים אלא למדתן מעשת הארץ אשר באתן בה כאילו אמכן ואביכן היו אמורי וחתית ושאר האומות הדם ישבי הארץ: (מו) ואחותך הגדולה. ד"ל הגדולה ממך כי במלכות שמרון היו עשרת השבטים: על שמאלך. כי חלק יהודה היה לדרום וחלק יוסף לצפון: (מו) ולא כדרכיהן הלכת. אלא רע מהן: וכתועבותיהן עשית. ולא כתועבותיהן אלא רע מהן: כמעט קם ותשחיתי מהם. כמעט קט וזן עבדת אחזי גלות שומרון: ותשחיתי מהם. מהדום ומשמרון כי גלות שמרון היה בשנת שש לחזקיהו ונשארו ממלכותו עשרים ושלש ומלך מנשה בנו אחריו והרשיע מכל אשר לפניו והם קט שאבר עשרים ושלש

מצודת דוד

מכבר בעיניהם הקילו מכניהן וכניהן כי ספו תמו: אמכן חתית. בתיכוכותן נתלה כלומ' ממכן היה מנהגם מן ובמלו מכיהן היה מנהגו החמורי: (מו) ואחותך. ומכה ממוקך שומרון הגדולה

מצודת ציון

והפלגתם לא סתון וכן שוכו עכו ולא יעשיל (הושע כ"ג): (מו) ובנותיה. הם הכפרים הסמוכים לה: (מו) קט. הוא מלכון

מצודת ציון

מאך בכיתי בעצים ותולעתן כמלת תלעין ומתוכן כדום הקשה מאך בעצמו לתולעתן סיה יוכבד ביתיכם בעמת הדום ול"ב מחב כמלעיהן כדום לימין ושמאלן בעצמו: (מז) ולא וגו'. ר"ל לא למדת מהן ולא הלכת בדרכיהן ולא עשית

פירוש ע"מ

דְּאַם לְאַנַד פּוּן אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל הְאַם אוּיס גִישְׁפְּרֶעכֶן
אִיר מַאן אוּנ אֶרְעָ קוֹנְדֶער כְּוֹמֶר צָלָ וּואם אִין
לְאַנְד וָעַנְן גוּוֹלֶן וַאחוֹת אֶחוֹתֶךָ אֵת אוּנ דַיין שְׁוֶועסְטֶער
שְׁוֶועסְטֶער בִיסְטוּ (דְאם אִיז קְדוֹם אוּנ עֲמוֹרָה וָאם
זַיי זָענֶן גָאהֶינְט צוּא דַיין לַאנְד אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל) אֲשֶׁר
גְעֶלְו אַנְשֵׁיהֶן וּבְנֵיהֶן וָאם זַיי הָאבֶן אוֹף אוֹת גִישְׁפְּרֶעכֶן
זַיי שֶׁעֶרֶע מַאנֶען אוּנ זַיי שֶׁעֶרֶע קִינְדֶער אִיבֶּער זַיי שֶׁעֶרֶע
זִינְד אִמְּכֶן חִתִּית וַאֲבִיכֶן אֱמוֹרִי אַיי שֶׁער מוּטֶער שֶׁרֶה אִיז
גִיוֶוען פּוּן חֵת אוּנ אַיי שֶׁער פָאטֶער אִיז גִיוֶוען פּוּן דִי
אֱמוֹרִים (קְלוֹמֶר דוּ בִיסְט גְלַיְיךְ מִיט דַיינֶע מַעֲשִׂים
גְלַיְיךְ וְוִיא דַיין מוּטֶער וָאלְט גִיוֶוען פּוּן חֵת אוּנ

וואוּם

כְּמַעַט קָט וַתַּשְׁחֲתִי מֵהֶן בְּכָל־דְּרָכַיִךְ׃
מח חַי־אָנִי נְאֻם אֲדֹנָי יֱהוִה אִם־עָשְׂתָה
סְדֹם אֲחוֹתֵךְ הִיא וּבְנוֹתֶיהָ כַּאֲשֶׁר
עָשִׂית אַתְּ וּבְנוֹתָיִךְ׃ מט הִנֵּה־זֶה הָיָה
עֲוֹן סְדֹם אֲחוֹתֵךְ גָּאוֹן שִׂבְעַת־לֶחֶם
וְשַׁלְוַת הַשְׁקֵט הָיָה לָהּ וְלִבְנוֹתֶיהָ וְיַד־
עָנִי וְאֶבְיוֹן לֹא הֶחֱזִיקָה׃ נ וַתִּגְבְּהֶינָה
וַתַּעֲשֶׂינָה תּוֹעֵבָה לְפָנָי וָאָסִר אֹתָהֶן
כַּאֲשֶׁר רָאִיתִי׃ נא וְשֹׁמְרוֹן כַּחֲצִי
חַטֹּאתַיִךְ לֹא חָטְאָה וַתַּרְבִּי אֶת־

תא״א פון סדום.סנהדרין קיד עקידה שער כ׳:

חֲסוֹךְ הֱוֵה חוֹבִיךְ אֱלֶהֵין
דַּאַסְגֵּית לְחַבָּלָא מִנְּהוֹן
בְּכָל אוֹרְחָתֵךְ׃ מח קְיֵם
אֲנָא אֲמַר יְיָ אֱלָהִים אִם
עֲבָדַת סְדוֹם אֲחָתִיךְ
הִיא וְכַפְרָנְהָא כְּמָא
בַּעֲבַדְתֵּךְ אַתְּ וְכַפְרָנָיִךְ׃
מט הָא דֵּין הֲוָה חוֹב
סְדוֹם אֲחָתִיךְ גַּאוּתָנִין
סְבִעִין לְחֵמָא וּשְׁלֵיוָא
וּשְׁרוּיָא הֲוָה לָהּ
וְלִכְפַרְנָהָא וְיַד מִסְכֵּן
וְחִשּׁוֹךְ לָא אַתְקִיפַת׃
נ וְאִתְרַבְרָבָא וַעֲבָדָא
הוֹעֲבָא קֳדָמַי וַאֲעֵלֵיתִי
יָתְהֵין כְּמָא דְּחֲזֵי קֳדָמַי׃
נא וְשׁוֹמְרוֹן כְּפֶלְגוּת
חוֹבִיךְ לָא חָבַת וַאֲסָגֵית

רש״י

כְּמַעַט קָט. היו תועבותיך פ״י קי״ט כל״ם קליינקייט) : (נ) והגבהתנה. היפ לפני מלו לפ התעבת מהן לכל מת ותשחיתי מהן וכן ת״י וים פותרין ולפ כדרכיהן הלכת כמעשו כמעט קט היו תועבותיהם בעיניך ותשחיתי מהן. קט (פיקו״ם כלע״ז. כענין שנת אלה: קט. כמו מעט וכפעל בפלות שונית למעט יותר: (מח) חי אני. אם עשתה. כי חם לא הסירו אלהיהם ואת הטירות בכורך בלא יהיגל ואשר כי גם בתעשים רעים השחיתה מפנו: (מט) הנה זה היה. סדום אחותך. נאון היה לה שבעת לחם ושלות השקט היה לה למה היה לה נאון לפי שהיה לה שובע לחם ושלות השקט ומסיכות שלית אל השקט לרוב השלום: שבעת. שם או תאר בפלס שפלת קומה ושפע היה לה אל ושלות השקט: (נ) ותגבהינה. כמו ותגבהנה אלא בא כן לנוע הפלות כפני סדת העשינה או יאמר כן בלא זוז כמו תבאנה ותבאינה ואמר ותגבהינה לשון רבית על סדום

רד״ק

שנת אלה: קט. כמו מעט וכפעל בפלות שונית למעט יותר: (מח) חי אני. אם עשתה. כי חם לא הסירו אלהיהם ואת הטירות בכורך בלא יהיגל ואשר כי גם בתעשים רעים השחיתה מפנו: (מט) הנה זה היה. סדום אחותך. נאון היה לה שבעת לחם ושלות השקט ומסיכות שלית אל השקט לרוב השלום: שבעת. שם או תאר בפלס שפלת קומה ושפע היה לה אל ושלות השקט: (נ) ותגבהינה. כמו ותגבהנה אלא בא כן לנוע הפלות כפני סדת העשינה או יאמר כן בלא זוז כמו תבאנה ותבאינה ואמר ותגבהינה לשון רבית על סדום

מצודת דוד

קט כפיעול מיעוטיהן הפך היו כפיעול מעט ויכון למלך מכל משחת יותר מהן בכל הדרכים והמעשים: (מח) אם עשתה וגו׳. כ״ל מהתועבות: (מט) הנה זה היה וגו׳. כ״ל זה לכך היה עון סדום ולא הסמיכו יותר: נאון וגו׳. כ״ל התגאה בעטור המושב והשלוה שהיה לה ולא התזקה יד עני לתת מחסורו: (נ) ותגבהינה. ועשיתם לפני מלוי משחת מהתועבות שעשיתם הדרכים המעוכים לפני ומלוי מלישוף המעוגה: ואסיר. ובמשיר מלה לכך בשיתי מלת לי כדי שלא ישמע המלוי המלוי לכן: (נא) מהנה. מעומעון: ותצדקי. במעכים התיעבות עשיתם מלדקת מת שומרון כי למול מעשיך מהשתם היפ לצדקת:

פירוש ע״ט

כְּמַעַט קָט נָאר וַוייניג וַעֲנַעַן דַיי־עֲרָע הוֹעֵבוֹת
גִיוועזן אין דַיינֶע אוּגִין וַתַּשְׁחִיתִי מֵהֶן אוֹג דוּא הָאסְט
אירי דֶערְפֶּעלְט וַיי עִנְי אוֹג זִיא הָאסְט נִיט גִישְׁמַארְקְט
פַּאר דִאר בֵּיין בַּיין פּוֹן זַיי מִיט אַלֶי דַיינִי שְׁלֶעכְטֶע
וָועגֶן: (מח) חַי אֲנִי נְאֻם אֲדֹנָי אֱלֹהִים דָא שְׁווֶער אִיךְ
אַווי וִוי אִיךְ לֶעב אַווי וָאנְט נָאנְט דָאר הָאר אִם עָשְׂתָה
סְדֹם אוֹב דיין שְׁוועסְטֶער סְדוֹם אוֹג אִירֶע דֶערְפֶּעלְט
הָאסְט נִיכְט אַווי פִּיל בֵּיין כַּאֲשֶׁר עָשִׂית אַווי וִוי דוּא
לַאנְד יְהוּדָה הָאסְט גִיטוּען אוֹג דַיינֶע דֶערְפֶּעלְט:
(מט) הִנֵּה זֶה הָיָה עֲוֹן דָאס זִינְד פוּן נָאר דָאס אִיז גִיווֶען
דִיא וִינְד פוּן דיין שְׁוועסְטֶער סְדוֹם גִיזִין שְׁבַע לֶחֶם
גְרוֹיסְקֵייט אוֹג וָאנְט מִיט בְּרוֹט אוֹג אַיין גִישְׁמִיסְלְטֶע
גִיווֹיכְדִינְט וַתַּרְבִּי אֶת הִוצְטוֹהֶךְ אוֹג דִי הָאסְט גִימֶערְט

תֹּועֲבֹותַיִךְ׃ מֵהֵנָּה וַתְּצַדְּקִן אֶת־ אֲחוֹתַ*יִךְ׃ בְּכָל־תֹּועֲבֹתַיִךְ אֲשֶׁר עָשִׂית*ִי׃
נב גַּם־אַתְּ ו שְׂאִי כְלִמָּתֵךְ אֲשֶׁר פִּלַּלְתְּ לַאֲחוֹתֵךְ׃ בְּחַטֹּאתַיִךְ אֲשֶׁר־הִתְעַבְתְּ מֵהֵן תִּצְדַּקְנָה מִמֵּךְ וְגַם־אַתְּ בֹּושִׁי וּשְׂאִי כְלִמָּתֵךְ בְּצַדְּקֹתֶךְ׃ אֲחוֹתֵךְ׃
נג וְשַׁבְתִּי* אֶת־שְׁבִיתָהֶן אֶת־שְׁבִית סְדֹם וּבְנוֹתֶיהָ וְאֶת־שְׁבִית שֹׁמְרֹון

ת֥וֹעֲבֹתַ֖יִךְ מֵהֵ֑נָּה וַתְּצַדְּקִ֣ן אֶת־ אֲחוֹתַ֔*יִךְ בְּכָל־תֹּועֲבֹתַ֖יִךְ אֲשֶׁ֥ר עָשִׂית*ִֽי׃
נב גַּם־אַתְּ֙ ו שְׂאִ֣י כְלִמָּתֵ֔ךְ אֲשֶׁ֥ר פִּלַּלְתְּ֖ לַאֲחוֹתֵ֑ךְ בְּחַטֹּאתַ֙יִךְ֙ אֲשֶׁר־הִתְעַבְתְּ֣ מֵהֵ֔ן תִּצְדַּקְנָ֖ה מִמֵּ֑ךְ וְגַם־אַתְּ֙ בֹּושִׁ֣י וּשְׂאִ֔י כְלִמָּתֵ֖ךְ בְּצַדְּקֹתֶ֥ךְ אֲחוֹתֵֽךְ׃
נג וְשַׁבְתִּ֣י* אֶת־שְׁבִיתָהֶ֗ן אֶת־שְׁבִ֣ית סְדֹם֙ וּבְנוֹתֶ֔יהָ וְאֶת־שְׁבִ֖ית שֹׁמְרֹ֑ון

ואהיב

מהר"י קרא אחותיך ק' יתיר י' שבותהן ק' שבות ק' רש"י

כנגד מעשיך, ואמר אתהן כאשר ראיתי: (נא) והצדקי את אחותיך. שחרבית לפשוע ולשטית מהן: (נג) גם את שאי כליבתך אשר פללת לאחותך. דין שדנת לאחותך דין הוא

ונתת להן פתחון פה לומר יש שכעיסוך יותר ממני: (נב) אשר פללת. חבר שפעת להן קיסם שהרשעת מהן היית מומרת עליהן רמויות הן לפורעניות: (נג) את שבות סדום. תרפה את מרן מנפרית ומלה ומוסיב כה יוסיב:

מנחת שי

(נא) את מחזקיהו. תחזיק קרי: חבר עציותי. עשים קדיי: (נב) תחיזבר. כתל"ף בלע מתרין וכחי"ת בכול נבד: (נג) ושבתי את שביתהן. כולם בזה הפסוק שבות כתוב בי"ד וקרי שבות בוא"ו ובכולהן ב' ים חן ב' ים ין כתוב וקרי כתיקונו: כ"ב בני מכלן. ופי' ול"ל שבן לריך לכניה בי"ד וכן מלאתי בנוסחא מדוייקת משולשלת וכשמה בפנים כתוב שבותהן בוא"ו וקרי בי"ד וגיכלת לתשובה מלשון עיקר. תם שבית סדם שבות קרי: ואת שבית שמרון. שבות קרי: ושבית שביתיך. ושבות קרי: כתוכחה. כל הפסוקים הסי"ת בשוא נעדו וקשה לפי הנראה מתיבות כדפוס וגם מתיבות כי"ו זהו לשיטת דב"י אך לפ"ז

אחז וחזקיהו המיב מה שהרע אחז אבל במנשה ואילך היו רעים ועובדי מכעיסו אם כן ראוי לך שתכלמי בחטאתיך אשר התעצבו מהן: תצדקנה ממך. כי עתה הם צדיקות ממך ואמר לאחותך לשון יחיד על שמרון ואחר כן אמר בהן ואמר תצדקנה ואמר אחיותיך לשון רבים אמר כן על בנות שמרון או כלל סדום עם שמרון: אחיותך. בא ברמוי הנקבות לבד בלא רבוי הזכרים וכן ותפלה ח' את מכותך והדומים להם ופי' שאי כלימתך עין סבל כמו שאתי עליך חרפה ות"י קבילי אחכנעותיך: בצדקתך. פקור כתום' ת"י: (נג) ושבתי את שביתהן. כולם בזה הפסוק שבי' כתיב בי"ד וקרי בוי"ו ובשורק שבותהן: שביתיך. כתיב וקרי בחירוק וביו"ד: בתוכחנה. פלה מורכבת מן יהידה ורבות כי ליחידה אמר בתוכה ולרבות בתוכן ובתו' ה"א בתוכחנה ומעם התרכבה כי בתוכ' ר"ל בתוך שבית שמרון כי הם עם אחד וכיון שסדום שכנה להן אמר בתוכחנה ומעם זה תשוב' שאומרים שהנחמות כבר עברו והנה סדום היום עדיין בהפיכתה כמו שהיתה ולא

מצודת ציון

מלמון נכסות ונמוח: (נב) שאי. מלמון משא וסבל: פללת. ענין מכסה כמו ופללו מלכים (מ"ח כ'): התעצבת. מלמון תמוה: (נג) ושבתי. מלמון הסבה: שבותהן. מלמון כביש: בתוכחנה.

סיח נחסבים לנדיקת יותר ממך וכמוהר ומם להן בסבות כלימה מרובה ס"ב כ"ם שהרי לך כלימה מכוסה וגם את בושי. כ"ל הלא הכובי וחכלמי בללימה הללו לך גם בעבור שבר הלדקת במעשיך מם מחיוסך כי הלא בחמת הרבשיהו גם הוא ועל"י: בחבות למוך לנדיקת: (נג) ושבתי. מולם מסיב למלם מת הסבות מחביהן: את שבות. מם בני הסבי: ושבות שבותיך. בני הבבי של הבבות

פירוש ע"ט

דיינ֫ע אום ווערדינ֫ע מיין פון זיי צַדְּקִי אֶת אֲחוֹתַיִךְ אוג דו׳ האסט גרעבט נמאכט דיין שוועסטער מיט אלע דיינ֫ע הויעבות וואם דוא האסט גיטוען (וואורום פריינ֫ד זעגן זייא גירעכיגט גיוועזן פאר רשעים אבער היינט אז דוא האסט נאך ביין גיזינדיגט פון זיי זעגן גירעכיגט פר צדיקים): (נב) דרום גם אַתְּ שְׂאִי כְלִמָּתֵךְ מְרָאנ דוא יהודה אויך דיין שאנד אוג דו פורעניות וואם דוא האסט גימאכט אוג דעם פורעגיות (איירער דוא האסט גיטשפט צוא דיין שוועסטער מיין פון זיי בְּחַטֹּאתַיִךְ אֲשֶׁר הִתְעַבְתְּ מֵהֶן פון

שבות אחותך צדיקת כנגד מעשיך: אחותך. כתיב לשון יחידה וקרי אחותיך לשון רבות הכתיב על שמרון והקרי על שומרון וסדום: עשיתי. כתוב ביו"ד יחידה: (נג) גם את, אשר פללת לאחותך. פי' שמרון אבר קודם שחטאת היית שופטה אותה וכחרישת אותה על רשעה כמו שאבר אביה מלך יהודה לירבעם מיך ישראל ומכם ענלי זהב ואנחנו ה' אלהינו ולא עזבנוהו כי שומרים אנחנו את משמרת ה' אלהינו ואתם עזכתם אותו וכן אחר כן כי בלבי יהודה היו טובים ברוב עד

מצודת דוד

(נב) גם את שאי. כמו שכלה שומרון כלימ' הכבי והגלות קשלינם גם כלימה מכר בשעת על שומרון כי הייתה שומרון בשלותה בשעת ירושלים חוטה לגמול כלימה מרובה לכן אמר שהכלימה הסיח בעצמה שכלי גם על כי בהשלחיך מכר התשבחך יוסר מבושרון שהיה

מצורת ציון

מלמון נכסות ונמוח: (נב) שאי. מלמון משא וסבל: פללת. ענין מכסה כמו ופללו מלכים (מ"ח כ'): התעצבת. מלמון תמוה: (נג) ושבתי. מלמון הסבה: שבותהן. מלמון כביש: בתוכחנה.

סיח נחסבים לנדיקת יותר ממך וכמוהר ומם להן בסבות כלימה מרובה ס"ב כ"ם שהרי לך כלימה מכוסה וגם את בושי. כ"ל הלא הכובי וחכלמי בללימה הללו לך גם בעבור שבר הלדקת במעשיך מם מחיוסך כי הלא בחמת הרבשיהו גם הוא ועל"י: בחבות למוך לנדיקת: (נג) ושבתי. מולם מסיב למלם מת הסבות מחביהן: את שבות. מם בני הסבי: ושבות שבותיך. בני הבבי של הבבות

וְאֶתֵּיב גְּלוּת עַמִּיךְ בֵּינֵיהוֹן : נר בְּדִיל דְּתִתְכְּנְעִין אִתְכְּנְעוּתִיךְ וְתֶהֱבְנְעָן מִכֹּל דַּעֲבַרְתְּ בְּגַחֲמוֹתַיִךְ יְהַוֵה : נה וַאֲחָתַיִךְ סְדוֹם וְכַפְרָנְהָא יְהוּבָן לְאוּלֵהֶן וְשֹׁמְרוֹן וְכַפְרָנְהָא יְתוּבוּן לְאוּלֵהֶן וְאַתְּ וְכַפְרָנֵךְ תְּתוּבוּן לְאוּלֵכֶן : נו וְלָא הֲוַת סְדוֹם אֲחָתִיךְ לְאוּלֵכֶן בְּפוּמֵיךְ בְּיוֹם אִתְרַבְרוּתִיךְ : נז עַד לָא תִתְגְּלֵי בִישְׁתִיךְ כְּעִדָּן דַּחֲסִידוּ כְּפָרְנֵי אֲרָם

וּבְנוֹתֶיהָ וּשְׁבִית שְׁבִיתַיִךְ בְּתוֹכָהּ׃ נד לְמַעַן תִּשְׂאִי כְלִמָּתֵךְ וְנִכְלַמְתְּ מִכֹּל אֲשֶׁר עָשִׂית בְּנַחֲמֵךְ אֹתָן׃ נה וַאֲחוֹתַיִךְ סְדֹם וּבְנוֹתֶיהָ תָּשַׁבְנָה לְקַדְמָתָן וְשֹׁמְרוֹן וּבְנוֹתֶיהָ תָּשַׁבְנָה לְקַדְמָתָן וְאַתְּ וּבְנוֹתַיִךְ תְּשַׁבְנֶינָה לְקַדְמַתְכֶן׃ נו וְלוֹא הָיְתָה סְדֹם אֲחוֹתֵךְ לְשִׁמּוּעָה בְּפִיךְ בְּיוֹם גְּאוֹנֵךְ׃ נז בְּטֶרֶם תִּגָּלֶה רָעָתֵךְ כְּמוֹ עֵת

רש"י

בתוכהנה. כמו בתוכן: (נד) **בנחמך אותן.** כשהרשעת מהן ונתת להן פתחון פה. ד"ח בנחמך לותן כשתכלה עליך הרשה ינחמו המה לומר לא לכדיוו לקיוו: (נו) **ולוא היתה סדום אחותך וגו'.** כתמיה: **לשמיעה בפיך.** להוכיח רכיס ולומר הזהרו מלא תהפכו כסדום כלום היתה ליך שמועתה חדשה: **ביום גאוניך.** כשהיית בגדולתך: (נז) **כמו עת חרפת בנות ארם.** כמו שנלית' בעת

מהר"י קרא

ושבות קרי

שבה עדין ישוב: (נד) למען. בנחמך אותן. לפי שאת הרשעת בתן יצאו נחמה כך באשר עשו כאילו את תנחמי אותם ברעתך הגדולה מרעת': (נה) ואחותיך. בסימן רבוי הזכרים לבד בלא רבוי הנקבות וכן נלאת ברוב עצתך שנים הראשונים תשיבן וחשלישי תשובינה ואחד הוא כמו שכתוב הנבחינה ותקבחנה כמו תבאנה והבאינה: (נו) ולוא היתה. לשבישה בפיך ביום גאוניך. לא זכרת בפיך השמועה ששמעת מהפיכת סדום כפני שהתגאו ואת ביום גאוניך לא זכרת בפיך שמועות סדום ולא אמרתם אחד לחבירו סוף הגאון שכך ולא נתגאה שהרי סדום נהפכה ונשברה כפני נאותה: גאוניך. לשון רבים כי נרברים רבים נתגאו בני יהודה בעת שלוותם: (נז) בטרם הגלה רעתך. לא שבת לדרך טובה בטרם שנגלתה רעתך

מצודת דוד

ממך: בתוכהנה. ממך שמגלה ומלקי כמותן תשובי בתוכן כ"ל כעת מיכוכו כן וזה יסיח כיצי המשית מאכ לא תקדם לכן כי לא מוסב לאחר מכן: (נד) למען. כ"ל כל הימים בלנו תשבי בגולה למען תסלי ולא תכלמי מכל אשר עשית בעת אשר מנחמת אותן להיות להן לפתחון פה לומר כלא כגולה כמו שכתוב ואחותיך. כ"ל ובזמן שתשוב סדום ושומרון לקדמותן להיות מיוסדות באופים כבכורי מקדם אז תשוב גם אתה ולא תזכר להן הגלות ולא טובה אחה מהן: (נו) ולוא היתה וגו'. כ"ל וכי לא זכרת בפיך בעת שמגלתך עם השמועה שנשמעת מהפיכת סדום וכלשונך ומדוע אחה התעצם מהן: (נז) בטרם וגו'. מוסב למעלה לומר

מצודת ציון

כתוכן: (נה) לקדמתן. מלשון קודם: (נז) גאוניך. מלן גבהות

פירוש ע"ט

דַּרְפָּעֵר וְעַל אִיהַ אוּם קֶעֲרִין וִשְׁבוּת שְׁבִיתַיִךְ בְּתוֹכָהּ אוּנ דָּם אוּם קֶעֲרִין פּוּן דַּיִין אוּם קֶעֲרִינְג (נאך דעם אז דוּ וָועסְט כאר טְרִיבֶּען וערין אזוּ וויא זַיי) וְעַל אִיהַ דִיךְ אוּם קֶעֲרִין צְוִוישִׁין זַייא וּפְלוּמֶר וָועלְן אִיהַ וָועל אוּם קֶעֲרִן זַייֶער אוּם קֶעֲרִינְג וְעַל אִיהַ דַּיִין אוּם קֶעֲרִינְג אוֹהַ אוּם קֶעֲרִן אוּנ דָּם וָועסְט זַיין אִין דִי טָעג פּוּן קְשִׁיחַ) : (נד) (אוּנ דְּרוּם וָועסְטוּ יְהוּדָה אַזוֹי לַאנְג זַיין אִין גָלוּת) לְמַעַן תִּשְׂאִי כְלִמָּתֵךְ פּוּן וָועגְן דוּ וָאלְסְט לַיידִין דַּיִין שׁאנְד אוּנ וָאלְסְט זִיךְ שֶׁעמְעִן פּוּן וָועגְן אֶלְי שֶׁלְעכְטָע מַעֲשִׂים וואס דוּא הָאסְט גִיטָאן מַיין פּוּן דַּיִינֶע שְׁוָועסְטֶר בְּנַחֲמֵךְ אֹתָן מִיט דַּיִין מְרַיִיסְטִין זַיי (כְּלוּמֶר דוּא הָאסְט זַיי גִיטְרַיִיסְט דָם גִיט זַיי אַלַיין וָעגְן גִישְׁטְרָאפְט גִיוָואָרין בַּיִיעֶרְט דוּ בִּיסְט אוֹהַ אוּנ גִישְׁטְרָאפְט גִיוָואָרָען פּוּן וָועגְן דַּיִין זִינְד) : (נה) וַאֲחוֹתַיִךְ סְדוֹם וּבְנוֹתֶיהָ אוּנ דַּיִין שְׁוָועסְטֶר אִיז דָעָן נִיט גִיוָואָן דַּיִין שְׁוָועסְטֶר סְדוֹם צוּא אַיין הֶערִינְג אִין דַּיִין מוֹל דָם פָלֶעגְסְט שְׁטְרָאפְּן דִי לַייט אוּנ פָלֶעגְסְט וָאנְן צוּא זַיי זַיט גוּט קְבִי אִיר וָאלְט גִיט טָאר קֶעֲרְט וָועֲרְן וויא קְדוֹם) בְּיוֹם גְּאוֹנֵךְ אִין דָעָם טָאג פּוּן דַּיִין גְרוֹיסְקַייט (אַז דוּא בִּיסְט גִיוָואזְן אִין דַּיִין גְדוּלָה פָלֶעגְסְט דוּ דָאס רַיידִין) : (נז) בְּטֶרֶם תִּגָּלֶה רָעָתֵךְ וגו' אַיידֶער דַּיִין בֶּיזֵי אִיז

חֻרְפַּת בְּנוֹת־אָדָם וְכָל־סְבִיבוֹתֶיהָ
בְּנוֹת פְּלִשְׁתִּים הַשְּׂאֻטוֹת אוֹתָךְ:
מִסָּבִיב: נח אֶת־זְמָתֵךְ וְאֶת־תּוֹעֲבוֹתַיִךְ:
אַתְּ נְשָׂאתִים נְאֻם יְהוָה: נט כִּי כֹה אָמַר
אֲדֹנָי יְהוִה וְעָשִׂית אוֹתָךְ כַּאֲשֶׁר עָשִׂית
אֲשֶׁר־בָּזִית אָלָה לְהָפֵר בְּרִית: ס וְזָכַרְתִּי
אֲנִי אֶת־בְּרִיתִי אוֹתָךְ בִּימֵי נְעוּרָיִךְ

אֲרַם וְכָל סְחַרְנָהָא
כְּפְרָנֵי פְּלִשְׁתָּאֵי דְּבָזוּ
יָתִיךְ מְסָחוֹר סְחוֹר:
נח יָת חוֹבֵי עֲיָצַת חֲטָאָה
וְיָת פּוּלְחָנַיִךְ הוֹעֲכְתִּיךְ:
אַתְּ קְבִילְתִּנוּן אֲמַר יְיָ:
נט אֲרֵי כִּדְנָן אֲמַר יְיָ
אֱלָהִים וְאִתְפְּרַע מִנָּיךְ
כְּמָא דַּעֲבַדְתְּ דְּסָרַרְתְּ
עַל מוֹמֵי לְאִשְׁנָאָה קָיֵם:
ס וַהֲדַרְנָא אֲנָא יָת קְיָמִי
דַּעֲמָךְ בְּיוֹמֵי קְדָם נַאֲקִים

מנחת שי

והשלישי המפיק הוא לכעס: (נט) ועשיתי. ועשיתי קיי:

מהר"י קרא

הא' נחה ועשיתי קרי

מקבלין פורענות ביומי חזאל כלך ארם שהצר להם. ויכפ חזאל בכל גבול ישראל. וכתיב כי אבדם כלך ארם וישימם כעפר לדוש. בפרס (יחלצו) [ילחצו] אתכם האויבת שסביביותיכם. כענין שנאמר ארם מקדם ופלשתים מאחור. ואעפ"כ שהיו מצירין לכם מסביב ולא היו חרדין לשוב לפני: השאטות אותך. המבזים אותך. כמו ויבז עשו ומתרגם ושט עשו: (נח) את נשאתים נאם ה'. (כתיב) ונפת"ח את נשאת אותם: (נט) ועשיתי אותך כאשר עשית אשר בזית אלה להפר ברית. שלא שמרת בריתי. כאשר באתי אתך בברית ונשבעתי לך. וגם את (נשבעת) לי. כשם שאמר למעלה. ואשבע לך ואבוא בברית אותך נאם ה'. כביכול כאיש אשר נשבעין זה לזה ומתחברין ביחד. ואת הפרת בריתי. וזה: (ס) וזכרתי אני את בריתי אותך ביטי נעוריך. כלומר את בזית אלה להפר ברית אבל אני אשמור בריתי שבהתי

רש"י

מסרתי לתכם ביד מלכי ארם שבזו על תכם ביומים ההם החל ה' להצליח ביהושפט לשון מלך ארם וגו' (מ"ב ט"ו) ובדברי הימים ב' כ"ח) ויתחזו ה' להיות ביד מלך ארם וגו' ופלכתים פשטו בערי הנגב והשפלה וגו' (פס): השאטות. לשון זונות ולא קרית אל"ף ויכו מתרגמין ושט: (נח) נשאתים. נפלת אימתם על עכמה מקיומת בספר זה: (נט) ועשיתי אותך וגו'. עשיתי לך רע כמעולך אשר עשית: אשר בזית אלה וגו'. אותה שקבלת עליך בחורב לשמרך בברית ה' אלהיך וגו' (דכריס כ"ט) לך לא הפיר אני את הברית מלוכרו כי אין אני כאותך: (ם) וזכרתי אני את בריתי.

רד"ק

ביטי אחז זהו שאמר כמו את חרפת בנות ארם כי בעת ההיא גלתה רעת יהודה וחיו לחרפה בערי ארם וה"ש חרפת בנות ארם כי הלכו שם שבי בני יהודה כמ"ש ויתנהו ה' אלהיו ביד מלך ארם ויכו בו וישבו ממנו שביה גדולה ויבאו דמשק: וכל סביבותיה בנות פלשתים השאטות אותך מסביב. וכן פלשתים בזזו ושללו אותם ולקחו עריהם כמו שכתוב ופלשתים משמו בערי שפלה והנגב ליהודה וילכדו את בית שמש ואת אילון ואת הגדרות ואת שוכו ובנותיה ואת תמנה ואת בנותיה וישבו שם: השאטות. ענין בזה וכן תשאטים אותם והאל"ף נחה כאל"ף וקמא שאון: (נח) את זמתך. את נשאתים. סבלת אותם וקבלת עונשם: (נט) כי כה אמר ה'. ועשית אותך.

מצודת ציון

ומתמל רב וכן גמון יעקב (תהלים מ"ו): (נו) בנות ארם. עכי מכם: השאטות. עיין זיונן כמו בשמע נפשם (למנח כ"ח) והוא מלשון שממי כמו ויכו עמו (כדהימים כ"ה) מהנם מוקנים ושם עמו: (נח) אלה. עיין שבועה כמו אלה וקמה (הושע ד'):

פשטו בערי השפלה וגו' (פס) כי לו שלטו לעשות כגלוי יותר מכלכשאוכל כמ"ש וכלס"ג: השאטות. המכזים לוחך מסכיס לקחת. הערים ולכעלות התפנים: (נח) את זמתך. לת גמול הזמה שעשית וגמול התועבות שכה תעשו (ותשובו): (נט) ועשיתי אותך. לתכה שעתך גמול כעס כפי העון לתכ עשית לתכ בזית האלה שהשבעת בהוכח על קבלת התורה: להפר. ברית. בכלכתי לו עתך: (ם) וזכרתי. כ"ל מכל לת לגולם מקלוף כי לזכור לת הכרית לתכ כדתי עתך בימי נעוריך כתעמד הכ סיני להזות לך

פירוש ע"ת

דֶּרֶךְ הַאר וְעָשִׂיתִי אִתָּךְ כַּאֲשֶׁר עָשִׂיתִי אִיךְ וְעַל דִּיר
טַאן בְּיֵי אַוּוי וְוִיא דִּי זִינְד וְאַם הִיא הַאסְט גִּיטוּעֶן
אֲשֶׁר בָּזִית אָלָה וְאַם דוּא הַא ־ט מְבוּה גִּיוֶוענְן דִּיא
שְׁבוּעָה (וְאַם דוּא הַאסְט מְקַבֵּל גִּיוֶוענְן אוּיךְ דִּיר
בֵּיי דֶעם בָּאבְּרֶג חוֹרֵב דוּ וְאֶלְסְט מָקוֹם זִין דִּי תּוֹרָה
אוֹג הַאסְט גִּיוֶועהֶן צוּ פַּאר שְׁטָעְרִין דֶעם בְּרִית וְוַאם
אִיךְ הַאב פּוּרֶה בְּרִית גִּיוֶוענְן מִיט אַיךְ: (ם) וְגַם־זָכַרְתִּי
אֲנִי אֶת־בְּרִיתִי אִתָּךְ אוֹג אִיךְ וְוִיל יוֹא גִּידֶעֶנְקֶן מִין
בְּרִיתוּת בְּרִית וְוַאם אִיךְ הַאב פַּאר שְׁנִיטְטֶן מִיט

וַהֲקִימוֹתִי לָךְ בְּרִית עוֹלָם׃ סא וְזָכַרְתְּ
אֶת־דְּרָכַיִךְ וְנִכְלַמְתְּ בְּקַחְתֵּךְ אֶת־
אֲחוֹתַיִךְ הַגְּדֹלוֹת מִמֵּךְ אֶל־הַקְּטַנּוֹת
מִמֵּךְ וְנָתַתִּי אֶתְהֶן לָךְ לְבָנוֹת וְלֹא
מִבְּרִיתֵךְ׃ סב וַהֲקִימוֹתִי אֲנִי אֶת־בְּרִיתִי
אִתָּךְ וְיָדַעַתְּ כִּי־אֲנִי יְהוָה׃ סג לְמַעַן
תִּזְכְּרִי וָבֹשְׁתְּ וְלֹא יִהְיֶה־לָּךְ עוֹד פִּתְחוֹן

תרגום

לִקְיָם עָלַם׃ סא וְתִדְכְּרִין יַת אוֹרְחָתִיךְ וְתִתְכַּנְעוּן בְּקָרְבוּתִיךְ יַת קִרְוַן דְּרַבְרְבָן מִנִּיךְ עִם דְּזַעֲרָן מִנִּיךְ וּמִסְרִיה יַתְהוֹן לִיךְ לְאִשְׁתְּמָעָא וְאַתְּ לָא עֲבַדְתְּ יַת אוֹרַיְתָא׃ סב וַאֲקִים אֲנָא יַת קְיָמִי עִמִּךְ וְתִידְעוּן אֲרֵי אֲנָא יְיָ׃ סג בְּדִיל דְּתִדְכְּרִין וְתִבְהֲתִין וְלָא יְהֵי לִיךְ עוֹד לְאִתְרַבְרְבָא בְּמַלֵּי

ה"א בריתי אתך. מה בער י"ד: תזכרי ובשת, ברכות י"ב:

רש"י

נעוריך: (סא) וזכרת. כשעוני לך את דרכיך הרעים ונכלמת מלפני על שגמלת לי רעה ואני גומלך טובה: בקחתך את אחותיך. כשתכבשי לירש את האומות אשר סביבותיך הקטנות והגדולות: לבנות. לפרווריס לך משועבדים לך כמו סדום ובנותיה וכפרנהא: ולא מבריתך. ולא משמרך את הברית אשר כרתי אתך אלא בחסדי וברחמי שאני שומר את בריתי. ומדרש אגדה דרבי תנחומא ולא מבריתך לא מפטרמוניא שלך לא נתתים לאברהם אביך בין הבתרים וזה הל' קרוב ללע"ז שכן קורין עתה לקרבית (פטראמוני"א בל"א ערבגוט) וכן קורין כל דבר שיש לו לאדם מנחלת אבותיו: (סג) למען תזכרי.

מהר"י קרא

אותך בימי נעוריך בהיותך במצרים: והקימותי לך ברית עולם. וקיימתי עמך ברית שלא להפר בריה אתכם לעולם: (סא) אל הקטנות מכך. (כת') [פת'] עם הקטנות ממך. ודומה לו נשא לבבנו אל כפים. שפת' עם כפים: ונתתי אתהן לך לבנות ולא מבריתך. ולא מחמת ששמרת בריתי. אבל אני איני כמוך שהפרת את בריתי. אלא והקימותי [אני] את בריתי אתך: (סג) למען תזכרי ובשת. שגומלך אדם. זאת-גבולו טובה דאז (את בריתי אלא והקימותי אני את בריתי) הוא נבלם מפנייך *):

*) אולי צ"ל כשגמלך אדם רעה ואת גמלתו טובה אז הוא נכלם מפניך. ומה שבנתים נמחק.

רד"ק

עונשך ותזכרי את דרכיך ותכלמי מהם: (סא) וזכרת את דרכיך ונכלמת בקחתך. וזה יהיה בצאת ישראל מהגלות הזה ואז תקחי הגדולות עם הקטנות תחת ידך כי הממלכות תהיה ליהודה כמו שאמר ועשיתים לעץ אחד והגדולות שומרון ובנותיה שהוא אפרים והקטנות בנימן ושמעון שהיה חלקם בתוך נחלת בני יהודה: ונתתי אתהן לך לבנות ולא מבריתך. אף אותם שאינם מבריתך ומתורתך כגון סדום ובנותיה יהיו לך לבנות נחשבות כערי הפרזות לך ותחת ידך יהיו וי"ת ואת לא עבדת ית אורייתא לדעתו יהיה פי' ולא מבריתך מה שאעשה עמך לא מברית שהית לי שקיימת אותו כי לא עשית דברי התורה ולא קיימת הברית אלא למעני אעשה. ובדרש ולא מבריתך לא מפטרמוניא שלך לא נתתים לאברהם אביך בברית בין הבתרים: (סב) והקימותי אני את בריתי אתך. זה אתך בדגש ושלמעלה אותך: (סג) למען תזכרי ובושת. כשאני אקים בריתי אתך תזכרי שאת לא קיימת אותו לי ויהיה לך בשת בזה ולא יהיה לך עוד פתחון פה באורך הגלות מפני כלימתך

מנחת שי

(סב) והקימותי אני את בריתי אתך. אִתָּךְ בדגש ושלמעלה אותך: (סג) לכל אשר עשית. הת"ו בלא נקודת ־ השוה ברוב ספרים כ"י:

מצודת דוד

לאלהים לעזור ולהושיע: והקימותי. אקיים לך את הברית להיות נגלה: (סא) וזכרת. וכאשר תזכור את דרכיך תכלמי וזה יהיה בעת שתקח בחת ממשלתך האומות הגדולות ממך נגרף אל הקטנות ממך להיות אלו כאלו משועבדים אז תכלמי כראותך שאתה גמלתני ברע ואני גמלתיך בטוב: ונתתי. אני אתן אתהן לך לבנות להיות נטפלות אליך להיות נקראות בנות ירושלים אבל אין זה כגמול שמרך את בריתי כי באמת לא שמרת בריתי אבל בחסד אעשה מה שאעשה: (סב) והקימותי. אקים בריתי אשר אתך ואז תדע שאני ה' הנאמן בהבטחה: (סג) למען תזכרי. כשאקים בריתי אתך תזכרי שאתה לא קיימת הברית ויהיה לך מזה בושה וכלימה ותסגי: הכלימה הבית לא יהיה

מצודת ציון

(סא) לבנות. ר"ל לכפרים הנכנעות אל העיירות:

פירוש ע"ט

דיר אין דיינע יונגע טעג בשעת קבלת התורה (איך זאל זיין צו איין גאט צו העלפין דיר) וַהֲקִימוֹתִי לָךְ בְּרִית עוֹלָם אונ איך וועל מקיים זיין צוא דיר איין אייביגען כריתות ברית ער זאל איין קיום האבין ביז אייביג: (סא) אונ אז איך וועל דיר גוטס טאן וְזָכַרְתְּ אֶת דְּרָכַיִךְ וְנִכְלַמְתְּ וועסט דוא ישראל גידענקין דיינע שלעכטע וועגין אונ וועסט זיך שעמין פאר מיר גאט ווייל דוא האסט גיזינדיגט אקעגען מיר בְּקַחְתֵּךְ אֶת אֲחוֹתַיִךְ ווען דוא וועסט איין נעמען דיין שוועסטער דיא גרעסערע פון דיר מיט די קלענערע פון דיר דאס זענין די מדינות פון די כנענים וואס ארום דיר זענען) וְנָתַתִּי אֶתְהֶן לָךְ לְבָנוֹת אונ איך גאט וועל געבין זיי צוא דיר צוא דערפער כלומר זייא וועלען אונטער טעניג זיין צוא דיר וְלֹא מִבְּרִיתֵךְ אונ ניט פון וועגען וואס דוא האסט גיהיט מיין ברית וואס איך האב כורת גיוועזן מיט דיר וועל איך עס טוען (ווארום דוא האסט דאך באמת ניט גיהיט דעם כריתות ברית וואס איך האב כורת גיוועזן): (סב) וַהֲקִימוֹתִי אֲנִי אֶת בְּרִיתִי אִתָּךְ אונ איך וועל מקיים זיין מיין כריתות ברית וואס מיט דיר אין וְיָדַעַתְּ כִּי אֲנִי ה' אונ דוא וועסט דערקענט מאל וויסין דאס איך בין גאט אונ בין באגלייבט צוא מקיים זיין דאס וואס איך זאג צוא: (סג) (אונ איך וועל דאס טאן) לְמַעַן תִּזְכְּרִי וָבֹשְׁתְּ פון וועגין דו זאלסט גידענקין דיין שלעכטין וועג אז איך וועל דיר גוטס טוען אונ זאלסט זיך שעמען אויף צוא הייבין דיין פנים צוא

מיר

פֶּה מִפְּנֵי כְלִמָּתֵךְ בְּכַפְּרִי־לָךְ לְכָל־
אֲשֶׁר עָשִׂית נְאֻם אֲדֹנָי יְהוִה: יז וַיְהִי
דְּבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר: יח בֶּן־אָדָם חֹוד
חִידָה וּמְשֹׁל מָשָׁל אֶל־בֵּית יִשְׂרָאֵל:
יט וְאָמַרְתָּ כֹּה־אָמַר | אֲדֹנָי יְהוִה הַנָּשֶׂר
הַגָּדוֹל גְּדוֹל הַכְּנָפַיִם אֹרֶךְ הָאֵבֶר מָלֵא
הַנּוֹצָה אֲשֶׁר־לוֹ הָרִקְמָה בָּא אֶל־

פּוּמִיךְ מִן קֳדָם אִתְכַּנָּעוּתִיךְ כַּד אֶשְׁתְּבוֹק
לִיךְ לְכֹל דַּעֲבַדְתְּ אָמַר
יְיָ אֱלָהִים: יז וַהֲוָה פִּתְגָם
נְבוּאָה מִן קֳדָם יְיָ עָמִי
לְמֵימָר: יח בַּר אֱנָשׁ חוֹד
חִידָתָא וּמַתַּל מַתְלָא עַל
בֵּית יִשְׂרָאֵל: יט וְתֵימַר
כִּדְנָן אָמַר יְיָ אֱלָהִים
נִשְׁרָא רַבָּא רַב גַּפִּין
אֲרִיךְ אֵיבָרִין חָפֵי כְנָפִין
דְּיַלַּה צִיּוּרִין אֲתָא לְלִבְנוֹן

ונטיב

מהר"י קרא

יז (ג) ואמרת כה אמר ה'. זו היא חידה: הנשר הגדול. זה נבוכדנצר כלך בבל שמלך על כל השולם: גדול הכנפים. מרובה באיכלוסין. הם הכנפים אגדולים ובדמה את הדוכסין ואת הפחות ואת הסגנים לנוצה הגדולה: אשר הרקמה. זה נוצה דקה של עוף. ודיבור דלת העם שהם נתונים התחיה לנוצה דקה. ואף בנבוכדנצר ביצינו שמלך על

רש"י

דרכך בהטיבי לך: ובשת. להריס פיס לוי: בכפרי לך. כשלחי לך מה מאד עשית תשובי ותדעי כי לא מנמלוך העוד הטיבותי לך:

יז (ב) חוד חידה. הכתוב מכוונו בלשון חידה היא שהוא מדמה את נבוכדנאצר למאר ואת מלכי יהודה

רד"ק

האבר כלא הנוצה. אמר ארך האבר שנוף הכנף ארוך ואמר עוד כלא הנוצה שהכנף כלא הנוצה וכל זה נותן לו שהוא בעופף באוד עד הנה האר נדלו וחזקו לעוף ועוד תאר לו הדר ויופי. ואמר אשר לו הרקמה שנצוחו כגוונים שונים זה מזה שהוא יפה כראה בזה וזה כמו נוצת הטוחס כי רקמה יקרא בלשון האורג בבגד או בעשה הבהמ ברוסים שונים זה מזה בצבעונים וזהו בעשה רוקם במו שלל צבעים רקמה: בא אל הלבנון. לבנון הוא בקום התצים תרבים כמו שאמר יער הלבנון והארז הוא הגבוה שבעצים וחצרות הוא ענף הגבות

מצודת דוד

לך חוד מחתין מס לסחכמם על הלמות שמכרו עליך כי מכלמי להסחכמם הוסיל ומקיים הכתיים עם שמסה לא קיימת: בכפרי לך. כעת מכפר לך על כל מאר עשית מן הלכתים מז מלאס שמני מקיים הכתיים ומז מחשבי וחקלמי:

יז (ב) חוד חידה. ממול הכתוב מלמון מידם ודבר מוסב כמשל: הכתיים כ"ל כנסי ביתו יו נדולים כמדם: ארך האבר. אשר לו הרקמה. מאר מלאס כעולם יו לנוון הכתיים כחלוף

פירוש ע"ט

מִיר נָאם וְלֹא יִהְיֶה לָךְ עֹד פְּתִחוֹן פֶּה אוּנ עָם וְעָם נִים זַיין צוּ דִיר אַיז עֶפֶּענוּנג פּוּן דַיין מוּיל פּוּן וְעָנָען דִיין שָׁאנד אוּנ רָאם וְעָט זַיין בְּכִפְרִי דָּ אָז אִיךְ וְועל דִיר פֶּאר גֶעבֶּן צוּא אֶלֶעם בַּייז וָאם דוּא הָאסְט גִימַאן (דְעגְמָט מַאל וְעָסְט דוּ דִיךְ שָׁעֲמָען וָארוּם דוּ וְעָסְט וַיסִין רָאם גִיט אִיבֶּעל דִיין גוּטְקֵייט הָאב אִיךְ דִיר גוּטֶם גִימַאן נִייעֶרְט מַחֲמָה מִיין חֶסֶד אוּנ רַחֲמָנוּת) נְאָם אֲדֹנָי אֱלֹהִים אַוּוי וָאנְט וָאם דָּעֶר הָאר:

יז (א) וַיְהִי דְּבַר ה' אֵלַי לֵאמֹר אוּנ עָם אִיז נִיוָועזִין נָאסְט

בְּייד צוּ מִיר יְחֶזְקֵאל צוּ וָאגִין: (ב) בֶּן אָדָם חִיד

חִידָה בֶּן אָדָם רָאט אַיין רָעטְנִיש אוּנ זָאג אַיין מָשָׁל אוֹיף דָּעם הוּיז נִיזְרָאֵל פּוּן דִי יִשְׂרָאֵל (קְלוּמֶר זָאג דִי נְבוּאָה אַוּוי וִוי מָען וָאנְט אַיין רָעטְנִיש אָדֶר וִוי מָען זָאנְט אַיין רָשָׁל): (ג) וְאָמַרְתָּ כֹּה אָמַר אֲדֹנָי אֱלֹהִים

הַנֶּשֶׁר הַגָּדוֹל גְּדוֹל הַכְּנָפַיִם אֹרֶךְ הָאֵבֶר גְּרוֹיסֶר אִרְכֶּעֶר וְוָאם הָאט גְּרוֹיסֶ פְּלִיגְיל אוּנ לַאנְגֶע פְּלִיגְיל מְיָא הַנִּיצָה אוּנ אִיז פּוֹל מִיט פְּעֶדֶערִין אֲשֶׁר לוֹ הָרִקְמָה וְוָאם

הַלְּבָנוֹן וַיִּקַּח אֶת־צַמֶּרֶת הָאֶרֶז׃ ד אֶת
רֹאשׁ יְנִיקוֹתָיו קָטַף וַיְבִיאֵהוּ אֶל־אֶרֶץ
כְּנַעַן בְּעִיר רֹכְלִים שָׂמוֹ׃ ה וַיִּקַּח מִזֶּרַע
הָאָרֶץ וַיִּתְּנֵהוּ בִּשְׂדֵה־זֶרַע קַח עַל־מַיִם

רבים

רש"י

הרקמה. מוֹתו נתה ומלווירת: את צמרה הארז. כל גוף החילון (וכלע"ז ליש"ח). כל"ח בפיקנט ניפפעל). הוא משל שהגלה את יהויקים ונבוזרי: (ד) את ראש יניקותיו קטף. נדולתו ומלכותו השפיל. יניקותיו כמו ענפיו: ויביאהו אל ארץ כנען. אל מרן תנריס היתה בבל: (ה) ויקח מזרע הארץ. את צדקיהו מלך יהודה שהמליכו תחת יהויכין: וישתהו בשדה זרע. בשדה טוב הראוי לזריעה. ד"א ויתנהו בעיר רוכלים שמו. זה בא לפרש כה היא ארץ כנען. היא עיר רוכלים. שחביאו לבבל שכל המלכים נכנעין לה. ואף בפרשה ראשונה קורא לארץ כשדים ארץ כנען. כדכתיב והרבי את תזנותך אל ארץ כנען כשדימה: (ה) ויקח מזרע הארץ. מזרע חמל כה. זה צדקיהו מלך יהודה שהמליכו תחת יהויכין: ויתנהו בשדה זרע. ד"א ויתנהו

מהר"י קרא

(החיות) [החיות] ועל העופות. דכתיב וכל דיירין בני אנשא וחיות ברא ועופא דשמיא יהב בידך: בא אל הלבנון. אל ארץ ישראל: צמרת הארז. צי"א בלע"ז. נובהו של אילן. יה יהויכין מלך יהודה: (ד) את ראש יניקותיו קטף. העבירו מן המלכות והגלה אותו בבלה: ויביאהו אל ארץ כנען בעיר רוכלים שמו. ארץ שהיא רוכלת העמים. כלומר שכל העמים נקבצים בה. שכל הגוים אל מלך בבל ירדושו. ובבל היא היתה דלהות העמים, כי כל האוכות באים ונותנים את צוארם למלך בבל. (וכן) [לכך] נקרא שמ' [של] מדינת בבל ארץ כנען. פת' ארץ סוחרים. וסמיך ליה יניד עליו שהוא [אומר] בעיר רוכלים שמו. זה בא לפרש כה היא ארץ כנען. היא עיר רוכלים. שחביאו לבבל שכל המלכים נכנעין לה. ואף בפרשה ראשונה קורא לארץ כשדים ארץ כנען. כדכתיב והרבי את תזנותך אל ארץ כנען כשדימה: (ה) ויקח מזרע הארץ. מזרע חמל כה. זה צדקיהו מלך יהודה שהמליכו תחת יהויכין: ויתנהו בשדה זרע. ד"א ויתנהו

רד"ק

שבבל ציכא בלע"ז. הנשר הוא משל לנבוכדנצר מלך בבל כי הנשר הוא בלך העופות כן נבוכדנצר היה מלך על כל בלכי הארץ ולזה באר למעלה כבו שהנשר בעופף בגובה האויר על כל העופות: בא אל הלבנון. הלבנון היא א"י כי בו יצר טוב נקרא לבנון וכן א"י נקרא על שבו לבנון וכמו שהארז הוא הנבוה מכל העצים בן ירושלם נבוהה מכל הארצות: וצברת דאורו. הוא משל לחר ציון שהוא בית המלוכה והנשר לוקח פרפו בפקום נבוה שלא יראוהו שם שאר העופות כן נבוכדנצר בבש ירושלם שלא יכלו שאר המלכים לכבשה ואפי' מלחריב שכלך על כל הארצות. וכבש בית המלוכה בירושלם שהסיר מלך והקים מלך: (ד) את ראש יניקותיו קטף. העגפים הרכים והם הפליונים יקראו יניקות כמו הענר היונק שהוא רך וכבוי כפירשנו כי צברת הוא משל לבית המלוכה והצמרת שהוא הכנף הגבוה יצאו בו ענפים רבים נקראו יניקות כן בבית המלוכה בנים רבים וגדול הבנים הוא מלך הוא ראש היניקות והוא בשל ליהויכין ונער רך היה בשלכו כי בן שמונה עשרה

מצודת דוד

כפוויים כמו נוצות כטווים ופל כ"ל יאמר: אל הלבנון. אל יפר כלבנון ומפר לקח בכתף הנבוה מלילן כאמר בסוף הנבוה בפעלים כ"ל כ"ו נא לילושלם ולקח את מלכה: (ד) את ראש וגו'. כלם לשם ענפיו הרכיים בעליונים כם בכתיב: אל ארץ כנען. אל מרן כבדים כשיא יאמר כשיא מרן מוסריים כמ"ש אל מרן כנען כמדימה (לעיל ט"ז): בעיר רוכלים. אל כלל יאמר: (ה) מזרע הארץ. מהמרן כשיא מאמר זרע זכ: בשדה זרע. בשדה טוב לזריעה: קח. לקחה וזרעה כמון למים רביים לכוון כה מלכיים כרביבות:

פירוש ע"ט

צוּ אִים אִיז שִׁיעָנָע גִיבְּאָ. בְּטֶע פְּעָרְעִין בָּא אֶל הַלְּבָנוֹן דָּעָר אֶדְלָעָר אִיז גִיכּוּמָען אִין וָאלְד אֲרֵיין וַיִּקַּח אֶת צַמֶּרֶת הָאֶרֶז אוּן הָאט גִינוֹמָען אִין הוֹיכָע צְווַיִיג פּוּן אַיין טָעָנָען בּוּים וּן הָאט סִיינֶע עֶר גִיבּוּרְצֶעט אִיז גִיכּוּמָען קֵיין יְרוּשָׁלַיִם אוּן הָאט גִינוֹמָען זִין גָּלוּת אֲרֵיין דָּעם טָלָּה יְהוֹיָקִים): (ד) אֶת רֹאשׁ יְנִיקוֹתָיו קָטַף דָּעם שְׁפִּיץ פּוּן דִיא צְווַיִיגָען פּוּן דָּעם טָעָנָען בּוּים הָאט עֶר אֹף גִיהָאקְט וַיְבִיאֵהוּ אֶל אֶרֶץ כְּנַעַן אוּן הָאט גִיבְּרָענְגְט דָּעם טָעָנָען בּוּים אִין סוֹחֲרִשִׁין לַאנְד דְּעִיר רוֹכְלִים שְׁמוֹ אִין דָּעָר שְׁמָאט וְוּאוּ כּוֹחֲרִים זָעָנָען הָאט עֶר אִים נִימָאן וְדָאם אִיז בָּבֶל): (ה) וַיִּקַּח מִזֶּרַע וּן אֶרֶץ אוּן דָּעָר אֶדְלָעָר הָאט גִינוֹמָען פּוּן דִי זָאמֶען אִין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אוּן וַיּוּ הָאבֶּען בָּעָזִיצְדִיגְט אוּן גִיבְּרָענְגְט אִיז נָעקִיקְטָען אוֹיף דִיא אוּן הָאט וַיּוּ סָאר תְּרִיבְּען אִין גְּלוּת אֲרֵיין:

רַבִּים צַפְצָפָה שְׁמוֹ: וַיִּצְמַח וַיְהִי לְגֶפֶן
סָרַחַת שִׁפְלַת קוֹמָה לְפָנוֹת דָּלִיּוֹתָיו
אֵלָיו וְשָׁרָשָׁיו תַּחְתֶּיהָ יִהְיוּ וַתְּהִי לְגֶפֶן
ת"א נפצפה. פוסק ל"ז:

ותעש

בְּנַחֲלָה טָב לְמִזְרַע גְּבָרָה
עַל מַיִן סַגִּיאִין נְצַן
נְצָבָא שַׁוְיֵהּ: וְיִצְמַח
וַהֲוָה לְגֶפֶן תַּקִּיף סַפְיָף
בְּקוֹמָא כָּפְפָא
עוֹבְרַיהָ לֵיהּ וְשָׁרְשׁוֹהִי
הֲחוֹתוֹהִי יְהוֹן נְהָנָה

מהר"י קרא

בשדה זרע. זה ירושלם. שכן אותיות שדה זרע עולין למנין ירושלם: רַב. קח על מים רבים. כעץ שתול על מים רבים. אשר שיתותיו תולכין סביבות מעיין. מחמת ששתול על מים רבים יעשה יפה ענף חרש מצל וגבה קומתו. את כאן קח על מים רבים. פת. קח ממשלה על תמשלה מלכים על מלך אדום ועל מלך כואב ומלך עמון ומלך צור ומלך ציידון: צְפַצְפָה שְׁמוֹ. העץ הנשתל במקום שחסים צפים עליו מכל עבריו. כלומר המליכו על כל המלכים שסביבותיו: (ו) ויצמח ויהי לגפן סרחת שפלת קומה. שאין מעולה בנפנים שהם סמוכין בקרקע שפלי קומה. סורחת. פת. נדולה. כמו וסרח העודף: לִפְנוֹת דָּלִיּוֹתָיו אליו. (אלו) לתיות משתעבד תחת יד נבוכדנצר: ותהי לגפן. כל ומן שעמד צדקיהו באמונתו שלא מרד בו היה תולך ונדל: בדים. ופארות. ל' אחד הן ותשלח בדים פארו

רד"ק

וזרע נכרי בארץ שלא יצליח בה אותו הזרע כי אין משפט הארץ התיה לצמוח בה אותו עשב או אותו אילן כן נבוכדנצר מורע הארץ המלוך בה מלך והיה ראוי שיצלח ויעשה פרי תבואה אם היה הולך בדרך טובה וזהו שאמר ויתנהו בשדה זרוע בשדה הראוי לזרע ומצליח מה שזורע אדם בו כן ירושלם ראוי להיות בה אנשים טובים אנשי אמת עובדי האל יתברך וחסכה הוא נכרי מן הארץ כמו שאמר אלהי נכר הארץ ואמר ולא תקיא אתכם הארץ באשר קאה את הגוי אשר לפניכם: קח על מים רבים. קח פעל עבר כמו לקח והוא קמוץ כמו אריה שאג כי לא ייראו וחבריו או בא להחריש בינו ובין קח את הלוים חולהו שהוא צווי ופי' לקחו על מים רבים כלומר כשלקח מורע הארץ לקח שדה שהיה ראוי לצמוח מהרה כי על מים רבים היה השדה אשר נתנו שם כלומר בכקום שהיה צדקיהו שהיה מצליח אם רצה כמו הנטע הנטוע על מים רבים וי"ת נצביה נפשו כהרגום ויטע ונציב: צפצפה שכר. פי' רז"ל שהוא מין מסיני הערבה המתוה' וכן פי' הפסוק אני עשיתי אותם כערבת הגדל' על מים רבים וחם שמו עצמם כצפצ' הגדל' בין החרים ולדבריהם פ"ו רשו שכו שם ישראל עצמו וי"ת נפן נצבא שוייה ר"ל אף שלקח זרע וזרעו שם אותו כנפן נפוצה כלומר כי בכהרה גדל כי החרצן הנזרע לא יצמח ויגדל בכהרה כמו הנפן הנטועה: (ו) ויצמח. כי עד שזרע צדקיהו הצליח בטעשיו ויגדל בכהרה ופירדו היה טן הדומה בשנה החמשית למלכו כי בשנה חד' למלכו חלך אל בבל כמו שכתוב בסוף

מצודת ציון

ובלשלפה סבוכה (פוסק ל"ג): (ו) סרחת. מין יתרון וכן כמו שסרח טעוף (שמות כ"ו): דליותיו. כן יקראו הענפים שדלכים לעלות למעלה והוא מלשון דלו מיני למיהם (משלי י"ם) וכן כאוכך דליותיו (לקמן ל"ז): בדים. הם הענפים הנפים וכן ממטה בדים (לקמן י"ט): ותשלח. מלשון משלוח מנות שהלולים עושים (מסלים ס'): פארות. הוא הפוך מן פלטות וסס הענפים הקדים וכן

מצודת דוד

צפצפה שמו. שכשר סס שם הזכוא לשופן שחלמה לסיות בעלת טוף לשון למלכים כ"ל שחלין בם מזכא שנעוכה: (ו) ויצמח. שולא שהוא שמח וסיס לשון נפן שמשמשים הכרכה ושפלה בקומה: לפנות. לסיות דליותיו שומם שלא לא כדרך שאר שחלות שהדליות עולות שהלולים בענוף כ"ש כדרך לעות הענף שהענף יוכדום לשמש לשמות שול גוף שפלין: ושרשיו. שרשי שפלין הוא שהשיב חמת שפלין ובדים הם הענפים והשארות הם הענפים היוצאים מהם כן צדקיהו היתה משפלתו על סביבותיו והמלכים נשטעים אליו

וכדרך מן הענף וגם שפשטו למלוך כדרך שאר שפלות כ"ל שמלכו על כמקומו שיכלו לעמוד ולמלוך כדרך מן הענף. כ"ל גם שמי הענף היה לו כי שפחה וכגדילה הרבה בדים וענפים הרבים שפשטו למלוך כ"ל כמקומו היה לו ממשי

פירוש ע"ם

פּוֹן דֶּעם לֵאוּך נִיהֲנִדי בִּשְׁהֵה זָרֵע אוּן הָאט גִּינָעבֶּען
דִּיא וָאמֶען אִין דֶעם פָּעלְד וָואם מָען זַייעם דְּרוּיף
תְּבוּאָה קָח עַל מַיִם רַבִּים אוּן דִי וָאמֶען אִיז אֶן גִינוּמֶן
גִּיוָואקְסֶן בִּייא פִּיל וָואסְעֶרִין צַפְצָפָה שְׁמוֹ אוּן וִוי אֶין
וַוּעקְסְט בּוּים וָואם זַייני צַוַוייגִין וָענְען פִּיל אוּן הָאט
עֶר גִּיטָאן דִּיא וָאמֶען וְדָאם מַיִּנְט עֶר נְבוּכַדְנֶצַּר
הָאט גִינוּמֶען זָרְקִיהוּ וָואם עֶר אִיז גִיוָוען פּוּן דֶער
זָרַע מְלוּכָה אוּן הָאט אִים גִינֶעבֶּן פַּר אַיין מֶלֶךְ אִין
יְרוּשָׁלַיִם דִי עִיר מְלוּכָה אוּן עֶר אִיז אַיין גִיוָוארְצִילְט
גִיוָואקְסֶן פַּאר אַיין מֶלֶךְ אִיבֶּער דִי מֶלְכִים וָואם וָענְען
אַרוּם אִים: (ו) וַיִּצְמַח וַיְהִי לְגֶפֶן סָרַחַת וגו' אוּן זָרַע הָט

זרועה

לְנָפָן וְעָבַד שִׁבְקִין וַתַּעַשׂ בְּדִים וַתְּשַׁלַּח פְּרָאוֹת: יוַיְהִי וַהֲוָה נְשַׁר־אֶחָד גָּדוֹל גְּדַל כְּנָפַיִם וְרַב נוֹצָה וְהִנֵּה הַגֶּפֶן הַזֹּאת כִּפְנָה שָׁרְשֶׁיהָ עָלָיו וְדָלִיּוֹתָיו שִׁלְּחָה־לּוֹ לְהַשְׁקוֹת אוֹתָהּ מֵעֲרֻגוֹת מַטָּעָהּ: חאֶל־שָׂדֶה טוֹב אֶל־מַיִם רַבִּים הִיא שְׁתוּלָה לְמַעַן עֲנָף וְלָמְטַן פרין

רש"י

ותגדל: פארות. ענפים רבים: (ז) ויהי נשר אחד. מלך מצרים: כפנה שרשיה. לשון רעבון כמו לגוד ולכפן (חיוב ה'). רעבו ונתאוו שרבי הגפן הזאת לאותו הנשר. (תוספתא) וים מפרש כפנה כמו אספסה והוא הפוך. וכדברי רבותינו ים מן הדומה לו שקורין לאספיסת העם כמופית וכפנה הוא כמו ככפה. (תמהים"ת כלע"ז. כל"ז ואתמהן): ודליותיו שלחה לו. ושלומיה שלחה לו לבהן תלויה ולהשקות אותה: מערוגות מטעה. מעוניות מיס שטעה לה הנשר הרשעון: (ח) אל שדה טוב וגו'. כלומר

מהר"י קרא

ענפי' שנוטים לכאן ולכאן: (ז) ויהי נשר אחד גדול. זה פרעה מלך מצרים: גדול בכנפים ורב נוצה. גם הוא מגדולי המלכים (אף) [אך] לא כנבוכדנצר: והנה הגפן הזאת. זו צדקיהו מלך יהודה: כפנה שרשיה עליו. כתרגומו כפתה שרשיה עלית. כלומר שמרד במלך בבל ושלח מלאכיו למלך מצרים לתת לו סוסים ועם רב: שלחה לו להשקות אותה מערוגות מטעה. שלח אליו מלאכים לעזור לו מפני מלך בבל וחיילותיו: (ח) אל שדה טוב אל מים רבים היא שתולה. הכתוב מתמיה על הגפן הזאת ואומר מה צורך לגפן ששתול אל שדה טוב אל מים רבים, שהיה כל כך גדול שתשלח קצירייה עד ים ועד נהר יונקותיה. לתניא שדה טוב ומים רבים שהיא שהולה עליהם ונתאוית לגן ירק שמשקין אותו ברגל. לרלי מלא מים

רד"ק

כל זכן שעמד בשבועתו ולא זכר לה פרי לפי שלא נתקיימו בניו כי נשחטו: (ז) ויהי נשר אחר. זה משל למלך מצרים ואע"פ שהיה תקיף לשעתו לא היה כמו הראשון ולא תארו בתקף ובחדר כמו הראשון: והנה הגפן הזאת כפנה שרשיה עליו. כפנה אסע"ה השרך כן כנוסיא בדברי רז"ל צדקיהו תלה מלכותו על מלך מצרים: ודליותיה שלחה לו. ששלח לו שחד ועבדו: להשקות אותה מערוגות מטעה. עזרו בעמו ובחיילו חגדול מסלך בבל זהו מערוגות מטעה כי מלך בבל שנטעה עשה לו ערוגות להשקות' דרך אותו ערוגות כלומר שנתן לו כמשלה להעמיד מלכותו בכבוד וצדקיהו בקש ממלך מצרים שיעזרהו כדרך שהיה עזר אותו ומגדל אותו נבוכדנצר שהמליכו: (ח) אל שדה טוב אל מים רבים. כמו על אשר לטת תצרך לעשות זה והלא צדקיהו היה בטוב ובכבוד עם נבוכדנצר והיה מצליח עמו להיות מלך אדיר ושלים למה מרד בו

מנחת שי

יח (ז) ומשלה פרושים. פירוש כפדוייקים פלא ותיו קודם לפ"ו ויש ורד"ק נפירוש כתב פרושים כפיב כי"ם קודם לנל"ף ולפרש"י קודם לנ"ף ובפרוש ערב פתר פוטיף וכן פרושים כתב הראשון: והנה הגפן הזאת. ולפי פתרון הפסוקים הנה שנים נכתבו נל"ף קודם לרי"ם ותמלכוה פל"ף קודם לרי"ם. ויתכן פל"ף ורי"ם ילחו ובפיוסף כיוסקל ני"ם ותחת רי"ם קודם לנל"ף מכ"ל. ופיין כפיתן ני"ם קודם לנל"ף שיש שם תילופים רבים: שלחה. חד מן חו"ל רפיון ופיפוסה בפ"ג שפותל ל' פיתן ו"ו: (ח) אל שדה טוב. כנל ספרים כ"י ודפוסים ישנים חין שום טעם פלגים רק בפ"ק:

מצודת דוד

כב: (ז) גדול בכנפים. הוא פירוש על מה שקראו גדול: ורב נוצה. פרוב נוצה הוא זו שכל לא היה פלא עולה ולא היה לו לפרך כאדר ולא הפרפים כמוהו שכפר הפלפון ועל פרעה יאמר: כפנה שרשיה עליו. משפשה כל שרשיו על הפפר הטוב לשתות עליו: ודליותיו שלחה לו. כוונתה דליותיו על הפפר הטוב שהוא שקוי מוחה מן כמים המונחים בין המערוגות המשובות לנוכך נטיעתה שעשה לה הפפר הפלפון (כי כן דרך לעשות פניב הפרפים בין פרינות) ר"ל שלח פלאכיו פל פרעה להחזיק בידו המלוכה שהמליכו כ"ג: (ח) אל שדה טוב. כלומר הוא הגפן הזה טעם פתר כי הלא כטובה היא ס"י הפפר הפלפון בשדה טוב ופמוך על מים רבים ל"ש כן עבוה עניפים וגדל שלי להיות פעלמה נפן גדולה ותזקה פגלי כפחזקתו פן פניס הכלים כשופל פעשה

מצודת ציון

פעשה פלאכה (יפעיס י"): (ז) כפנה. ענין פפיפים וכדפ"ל יש כשופיל (שבת ס') וגם סוף הפוך: שלחה. ענין הושטת ד פערגות. כפ תלפי פפחפיכה כפו פפרגות הפטויות לנוכך נטיעתה (ס"פ ס'): כפעשה. פלשון נטיעה: (ה) אל שדה. כפו כפדם וכפ"ם פלא פל כפקום הכי"ת כפו ואל הפלון (שפות כ"ה): שתולה. נפוסס כפו ויהי כען שפול (תפלים ס'): ולשאת. כ"ל גדל ויפ פלשון פעלה וכפל: אדרת. גדולה ותזקה כפו פפר פלדים גודלו (זכריה י"ג):

פירוש ע"ט

גְּרוֹיסְעֶר כֹּלָךְ אוּן הָאט נִיהָאט פִּיהל מְמְשָׁלָה אוּן אִיר פַּלַאנְצָעֶר הָאט אִיר נִימאכְט דָם אִין דֶעֶר אוּנטֶערשטֶער אֶרְדֶעֶר דֶם מִיינְט עֶר צְדקִיהוּ הָט גִישִׁיקְט זַיינֶע שְׁלִיחִים צוּ פַּרְעה מֶלֶךְ מִצְרַיִם עֶר זאל קוּמֶען אִים גְרוֹיסֶע שְׁטאַרְקִין זַיין מַלְכוּת וְואם נְבוכַדְנֶצַר הָאט אִים נִימאכְט קִינְגִין): (ח) (אוּנ אוּם זִיכְט הָאט עֶס דֶר וַיין שְׁמאק גִימאן וְואוּרם) אֶל שָׂדֶה טוֹב אִין אֵיין נוּט פֶּעלְד אוּן בַּייא פִּיהל וואסערין אִיז דאך דֶער וַיין שְׁמאק גִיוועזִין גִיפַּלַאנְצְט בֶּעשוֹת קְנָה וֶעשֵׂאה פְּרִי צוּא מאכְן אִיין צְווייג אוּן צוּ טְרַאגְן אוּן כאכְן וַיאקְסֶן פֵּירוֹת לִהְיוֹת לְגֶפֶן אַדֶּרֶת צוּא זַיין צוּא אַיין שְׁטאַרְקִין וַיין שְׁמאק (נוּא וְואוּרם הָאט עֶס דֶער וַיין שְׁמאק

וְלִשְׁאֵת פְּרִי לִהְיוֹת לְגֶפֶן אַדֶּרֶת׃ י אֱמֹר כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה הֲתִצְלָח הֲלוֹא אֶת־שָׁרְשֶׁיהָ יְנַתֵּק וְאֶת־פִּרְיָהּ יְקוֹסֵס וְיָבֵשׁ כָּל־טַרְפֵּי צִמְחָהּ תִּיבָשׁ וְלֹא־בִזְרוֹעַ גְּדוֹלָה וּבְעַם רָב לְמַשְּׂאוֹת אוֹתָהּ מִשָּׁרְשֶׁיהָ׃ יא וְהִנֵּה שְׁתוּלָה הֲתִצְלָח

ופרין למהוי לגפן תקוף: י אמר כדנן יי אלהים התצלח הלא ית שרשוהי יפסיק ויית אבה יקטיף וייבשון כל טרפי צמחה יהרון ולא בחשרין סגיאין ובעם סגי ייתון למעקר יתה משורשהא: יא הא שית לא התצלח

מנחת שי

(י) למשאות. הגין בגלל דגפן בגל בפעלים ג"י נהפ נמקלת המפוים יכנים:

מהר"י קרא

לשלחה כלאכיו למצרים שהיה כלך כנגד מלך בבל כמים מכונסין לפני נהר גדול: (ט) כה אמר ה' [אלהים] תצלח. בהמיה כלומר דין נהוא האיפשר לו לגפן שאין בנהרו' משקין אותו שאינו שותה אלא מערוגת כמע אחת. שתשלח ותעשה פירות. הלא כל גפן ששתולה בארץ ציחה וצביאה כנעת בה רוח הקדים יבש תיבש. כמו שמפרש ירחוך: הלוא את שרשיה ינתק, כלך בבל שיהרוס את כל הילו: יקוסם. יכתת: ולא בזרוע גדולה ובעם רב. יסייע אותו פרעה כשיבא עליו נבוכדנצר על אותו כרם: למשאות אותה משרשיה. לעקור אהה משרשיה: (י) והנה שתולה התצלח. מפני שהוא בחזקינ בכלכותו עכשיו היצלח. בהמיה: הלא כנעת בה רוח הקדים תיבש יבש. כאשר יבא עליו נבוכדנצר שתוא כרוח קדים לא יתחוק כמנו: על עוצמת צמחה תיבש. אלו בני צדקיה שנשתעבדו לנבוכדנצר:

קמץ בי"ק רש"י

ועל הגפן עשתה זאת כי מלך בבל עזב היתה שתילה: לגפן אדרת. לגפן תקוף: (מ) אמר. כל המלכ"ת בית"ת במקרא זה ותמיה לפי כי לימו נמנה כתמוהת: יתנק. הנסר הרמתון: ואת פריה יקוסם. כמו יקוצץ הם בני לדקיהו שממתן לעיניו: טרפי. עלי (פוריליו"ת בלע"ז. בל"ת בלעטער): ולא בזרוע גדולה ובעם רב. יכת הנסר הבני לעזרתם: למשאות אותה משרשיה. לנוכח העוקרות ומניעות לותה מכרשיה: (י) והנה. עתה שתולה

רד"ק

ועבר על שבועתו ואילו לא עשה כן היה עושה ענף ונושא פרי שיהקיבהו לו בנים: (ט) אמר כה אמר ה' תצלח. בתמי': הלוא את שרשי' ינתק. הנשר הראשון והוא נבוכדנצר ינתק ויעקר שרשי' והם משל לכלכות צדקיהו שעקר אות' מכל: ואת פריי' יקוסם. זהו שישחם בני צדקיהו לעיניו: יקוסם. יכרת כמו יקוצץ בצד"י: ויבש. כיון שנקצץ הפרי ממקומו יבש מאליו כן בני צדקיהו כיון שמתו יבש ופסק זכרם כי לא היו להם בנים והכלוכה שבה ליהויכין ולבניו: כל טרפי צמח' תיבש. תרגום עלה זית טרף זהא וכן כל עלי צמחה יבשו והנה תיבש הגפן כיון שיבשו פריה ועליה תיבש הגפן היא גם כן כי צדקיהו בת בבל ובמותו יבש ופסק זכרו וטרפי צמחה הם שרי יהודה ששחטם מלך בבל: ולא בזרוע גדולה ובעם רב. ולא ינצל בידו בזרוע גדולה של פרעה שחשב להצילו מידו ולא בעם רב לא יוכל להצילו מידו: למשאות אותה משרשיה. כשיבא מלך בבל להשיא הנפן הזאת ולעקרה משרשיה לא יזיל פרעה ולא יצילו: למשאות. שם במקום מקור בפלס להשאות כמו להשיא וכן לכסע את המחנות כמו להסיע וי"ת ולא

מצודת ציון

(ט) ינתק. מעין עקירה והעתקה: יקוסם. מעין כריתה וסוף כמו יקוצץ כי [כמר"ן מתחלפים: טרפי. עליה כמו עלה תמנה (בראשית נ') ת"ת כרת: תמנה: (י) בזרוע. ל"ל כתוזק כי הוא נתון בזזוע: למשאות. מעין נקיפה והספה כמו ובתים יכשלו (מיכה ב'):

מצודת דוד

כי לדקיהו: כל טרפי צמחה. כל העלים שממנו הם יתייבשו הוסיף ל' ועקרו ולא בזרוע גדולה וגו'. ל"ל הכנר הבני לו יכת בעזרתה בזזוע גדולה ובעם רב לנסוע למשאות אותה מעקר הכנר שכרכו שכשיה ל"ל לא יעזור לו שרעה מול כ"נ: (י) והנה שתולה. ל"ל אף אם תשתל שתולה ולא יעקור שכשיב

פירוש ע"ט

גִּידַארְפְּט שִׁיקֶן צוּם אַנְדֶערִין אִדֶּעֶר עֶר זָאל קוֹמֶן דָארְט וָועֶרִין כָּל טְרֶפֵי צִמְחָהּ הִיבֵשׁ אוּנ אֶלֶע בְּלֶעטֶער אֶן טְרֶינְקֶען אִים עֶר אִיז דָאךְ גִינוּג אוֹיךְ אַיין גוּט פּוּן אֵיהֶר שְׁפָּרָאנְג וָועלֶן פָּאר דָארְט וָועֶרִין וְיא אֶרְט גְּפָלַאנְצְט גְּוָואכְּסִין דוּרךְ דָעם עָרְשְׁטֶן אֲדֶלֶעֶר: (ט) (אוּנ דְרוּם זָאגְט גָאט צוא יְחֶזְקֵאל) אֲמוֹר כֹּה אָמַר אֲדֹנָי אֱלֹהִים זָאגְ דוּ יְחֶזְקֵאל צוּ דֶעם גִיזָאגְט נָאט דָר הֵאר הִילְה וָועט דֶען דָער וָויין שְׁטָאק בֶּגְלִיקִין הַלוֹא אֶת שָׁרְשֶׁיהָ יְנַתֵּק פָּאר וָואר אִירְע וָועט דָאךְ דֶער עֶרְשְׁטֶר אוּים רַייסֶען וְאֶת פִּרְיָהּ יְקוֹסֵס אוּנ אִירְע פֵּירוֹת וָועט עָר אָפּ הַאקֶן אוּנ זַיי וָועלֶן פר

בְּאנְלִיכֶן

מנחת שי

(י) למשאות. הגין בגלל דגפן בגל בפעלים ג"י נהפ נמקלת המפוים יכנים:

הֲלֹא כְּמִקְרֹב זֶה רוּחַ קָדִים תִּיבַשׁ קִידוּמָא תִּיבַשׁ מֵיבַשׁ
עַל עוֹגִית נְבָטֶהָ הִיבַשׁ: יא וַיְהִי
נְבוּאָה מִן קֳדָם יְיָ עִמִּי
לְמֵימָר: יב אֱמָר נָא
לְעַמָּא סָרְבָנָא הֲלָא
יְדַעְתּוּן מָה אִלֵּין אֲמַר
הָא אֲתָא מַלְכָּא דְבָבֶל
לִירוּשְׁלֵם וּדְבַר יַת
מַלְכָּהּ וְיַת רַבְרְבָהָא
וְאוֹבִיל יָתְהוֹן לְוָתֵהּ
לְבָבֶל: יג וּדְבַר מִזַּרְעָא
דְמַלְכוּתָא וּגְזַר עִמֵּהּ
קְיָם וְאַשְׁיֵל יְתֵהּ בְּמוּמֵי
וַיַת רַבְרְבֵי אַרְעָא דְבַר:
יד לְמֶהֱוֵי מַלְכוּ חַשְׁלָא
בְּדִיל

הֲלֹא כְּנִגַּעַת בָּהּ רוּחַ הַקָּדִים תִּיבַשׁ
יָבֵשׁ עַל־עֲרֻגֹת צְמִחָהּ תִּיבַשׁ: יא וַיְהִי
דְּבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר: יב אֱמָר־נָא
לְבֵית הַמֶּרִי הֲלֹא יְדַעְתֶּם מֶה־אֵלֶּה
אָמַר הִנֵּה־בָא מֶלֶךְ־בָּבֶל יְרוּשָׁלַם וַיִּקַּח
אֶת־מַלְכָּהּ וְאֶת־שָׂרֶיהָ וַיָּבֵא אוֹתָם
אֵלָיו בָּבֶלָה: יג וַיִּקַּח מִזֶּרַע הַמְּלוּכָה
וַיִּכְרֹת אִתּוֹ בְּרִית וַיְבִיאֵהוּ בְּאָלָה
וְאֶת־אֵילֵי הָאָרֶץ לָקָח: יד לִהְיוֹת

ת"א כלה. נגזרים כ"א שטושת ל"ו סוריום י"ב: תילי תמרן. יומת כ"ו יומת כ"ה בכל מתנת ש"ת:

רש"י

כרלוס: **ההצלח**. תספר תתלה וז שבגדה כמי שקטעה רמזון: **(יב) מה אלה**. מה התידה הזאת ופירשה להם: **ויקח את מלכה ואת שריה**. הם למרת המרי יהויקים ובניו: **בבלה**. היא עיר הרוכלים: (יג) **מזרע המלוכה**.

מהר"י קרא

לשניו: (יג) **ואת אילי האדמה לקח**. והלא אותו בבלה שלא ימרוד בו צדקיהו כמו שמפרש והולך: (יד) **להיות כמלכות**

רד"ק

לחזק הפעולה כמו ויברך ברוך אתם: **על ערוגות צמחה תיבש**. בצמקי שתיה מקום שישקו אות: **מלך מצרים**: (יא) **ויהי**. (יב) **אמר נא**. אמור לו שיאמר לחם פירוש המשל: **את מלכה**. זה יהויכין כמו שפירשנו: (יג) **ויקח מזרע המלוכה**. זה צדקיהו כמו שפירשנו: **ואת אילי הארץ לקח**. כלבד האלה והברית לקח עוד אילי הארץ והם השרים להיות בירוד מערבות שלא ימרוד בו ושיהיה נכנע אליו ושלא יתנשא ויתגאה עליו: (יד) **להיות**.

שם רחיים לפיום רפום וכפולם ומכה כפר בכלל ומכוכם הני משפות המשתיק לו המדפיס: מיקם **יבש**. הכי"ת בחולם דק"ק שבחולם מקום כמו ויברך **ברוך** תתכם: (יג) **תילי** ד' **תמרן**. הת"ן בגילי:

מצודת דוד

וכי תעמע בהשקעת הטפר הטפי בלא למטר יגע בה רוח הקדים סלא תמייבם: **על ערוגות צמחה תיבש**. ר"ל אף פי שהיא עומדת סמוך להערוגות הנמצאו' לגוזר ממחה מקום ימלא טם מיט מכוונים

מצודת ציון

(י) **כנגעת**. מלשון נגיעה: (יב) **באלה**. בשבועה: **אילי**. טנין מוזק כמו ויד על גוים (לקמן ל"ב):

עכ"ז תחייבים כי אין דבר עומד בפני רוח הקדים כי היא יחריב גם הצורות וכלומר בלא אין להכאיב הכלי מקום להשקותה כ"ל מהמנים בזין הערוגות ואם רוח הקדים תייבש גם מותו מאין לו מיט להשקותה ומה היא כ"ב הכתמון כ"ל אף אם כ"ל לא יעשה עמו דבר אין ימצא ממנו השוכה לא יתקיים ס"ו פרשם: (יב) **לבית המרי**. לבית המרי. כ"ל אמור אתהם: מלך בבל. והוא מהחזון הנפגד למעלה: ירושלים. הוא מתחון מלכנון: את מלכה ואת שריה. הוא מלכה ממש כמלך ובקשם היוקנים ועל יהויכין יאמרו שלקחוהו כ"ב כגולה: (יג) **מזרע המלוכה**. הוא מפלין מזרע המלך ועל לדקיהו יאמר שהיה בן למשיהו כי כ"ל המליהו תהה יסוריכין: **ויכרות אתו ברית**. לבל יתרד בו: **ויבא אותו באלה**. שבועה לומו על נפשו: **ואת אילי הארץ לקח**. שרי יכולים לקח לפיום בירו שדמון שלא יתרוד בו לדקיהו: (יד) **להיות**. שם העדמון לקח לתמן תהיה רק ממלכה בשלה לפיום שלא יכולה לו לבל יכולה

פירוש ע"ט

באנלייקין הלא כנגעת בה וגו' **פאר וואר אז עם וועט אן**
דירין אין איר איין מזרח ווינט וועט זי גיווים פאר
דארט ווערין על ערגות צמחה תיבש בייי די גרייבער פון
איר שפראצונג וועט זי פר דארט ווערין: (יא) **ניהי**
דבר ה' אלי לאמר אונ עם איז גיוועז נאטסרייד צו מיר
יחזקאל צו ואגין: (יב) **אמר נא לבית המרי ידעתם מה אלה**
זיידער שפענינ הוז גיזינד פון די ישראל הלא ידעתם
פח אלה פר ואר איר קענט דאך ויקן ואס די זאכן
פון דעם רעטעניש באשטייטין אמור אונ זאג דו
יחזקאל ארוים צוא זיי דאס באשייד ענין פון דעם רעטעניש
ואונ דאס איז דאב בשייד ענין פון דעם רעטעניש

מַמְלָכָה שְׁפָלָה לִבְלְתִּי הִתְנַשֵּׂא לִשְׁמֹר
אֶת־בְּרִיתוֹ לַעֲמָדָה׃ טו וַיִּמְרֹד־בּוֹ
לִשְׁלֹחַ מַלְאָכָיו מִצְרַיִם לָתֶת־לוֹ סוּסִים
וְעַם־רָב הֲיִצְלָח הֲיִמָּלֵט הָעֹשֶׂה אֵלֶּה
וְהֵפֵר בְּרִית וְנִמְלָט׃ טז חַי־אָנִי נְאֻם
אֲדֹנָי יְהוִה אִם־לֹא בִּמְקוֹם הַמֶּלֶךְ
הַמַמְלִיךְ אֹתוֹ אֲשֶׁר בָּזָה אֶת־אָלָתוֹ
וַאֲשֶׁר הֵפֵר אֶת־בְּרִיתוֹ אִתּוֹ בְּתוֹךְ
בָּבֶל יָמוּת׃ יז וְלֹא בְחַיִל גָּדוֹל וּבְקָהָל
רָב יַעֲשֶׂה אוֹתוֹ פַּרְעֹה בַּמִּלְחָמָה

בְּרִיל דְּלָא לְאִתְרַבְּרָא
לְמִטַּר יָת קְרָבָא
לְמִפַּלְחָה׃ טו וּמְרַד
בֵּיהּ לְשַׁלְחָא אֲגַרְוֹהִי
לְמִצְרַיִם לְמִתַּן לֵיהּ
סוּסָוָן וְעַם סַגִּי הֲיִצְלַח
הֲיִשְׁתֵּיזִיב דְּעָבֵיד אִילֵּין
וּמְשַׁנֵּי קְיָם הֲיִשְׁתְּיֵיב׃
טז קְיָם אֲנָא אֲמַר יְיָ
אֱלָהִים אִם לָא בְּאַתְרָא
דְּמַלְכָּא דְּאַמְלִיךְ יָתֵיהּ
דְּכַסַר עַל מוֹמָתֵהּ
וּדְאַשְׁנֵי יָת קְיָמֵיהּ עִמֵּיהּ
בְּגַוֵּי בָּבֶל יְמוּת׃ יז וְלָא
בְּמִשְׁרֵן סַגִּיאִין וּבְעַם
סַגִּי יַעֲבֵד עִמֵּיהּ פַּרְעֹה
קְרָבָא בְּמִצְעָר מְגֵיתָא
וּבְמִבְנֵי

מהר"י קרא — קמין בלא אסף — רש"י

שפלה לבלתי התנשא לשמור את בריתו לעמידה . שלא ישקרו בו : (יז) ולא בחיל גדול ובקהל רב . יצור אותו פרעה במלחמת לדקיהו : אילי הארץ . סרי המלך : (יד) לעמדה . למען יתקיים : (יו) בשפוך סללה . כמיזות ובולגלר וישפוך

רד"ק

לשמור את בריתו : לעמדה . לעכוד בה בבריית : (טו) ויפרר בו . ונמלט . בהמיה : (טז) חי אני . אם לא . לשון שבועה כמו אם לא בהים רבים אם לא כאשר דיבריתי : (יז) ולא בחיל גדול . יעשה אותו . יעשה עמו כלובר לא יזדרהו פרעה בחיל גדול

מצודת דוד

לעמוד בו רק לכמוך מה הכרית שכרת עמו להיות לה עמידה וקיום והוא מתרגן נמן סוכמה כמלם קומה וגו' ור"ל במקום לה ממלמה מה מכל לך בהללה ובמקומה ותכיה נכונה לנבל : (טו) ויפרר בו . ר"ל שלא לדקיהו ושלח מלאכיו למלרים לתת לו סוסים ועם רב להיות עזוחמו מול נבל וזכו הכתי הכשלחת כדליות להשקופה מן המים כמין העגולים ר"ל נמחק ביהו המלוכה שמלוכו ר"ל : חיצלח היושלט . יכי יוכל מכשהון מלך מלרים וכי יהיה נמלט מיד ר"ל המים העושה הדברים החלה : והפר . יכי מנשבר כרית לאמר הוא להמלט : (טז) אם לא . הוא מיון לפון מבשוטה : אשר בזה את אלהו . כיון שת הכשועה שהשביעו ועבר

פירוש ע"ט

בְּבִי דְּאִם קִינִיגְרַיִיךְ וְוָם אִיז גִיבְּלִיבֶּן אִין יְרוּשָׁלַיִם
נְאָל זַיִן גִידָּערִינ קִינִיגְרַיִיךְ עָם זְאָל זִיךְ גִים
דָּעָר הֵיבֶּן צוּ מוּדָד זַיִין אִין אִים נִייעֶרְם לִשְׁבּוּר אֶת
בְּרִיתוֹ לְעָמְדָה אוּן זְאָל הִיטֶען זַיִין כְּרִיהוּת בְּרִית צוּא
בַּלַיִיבֶּן בְּאִשְׁטַיין אִין דָּעָר לִילוּכָה׃ (טו) (אוּן פּוּן
דָּעְסְט וְוֶעֶגֶן) בִּיזְדִּיד בִּי הָאט פָאַרְט צְדָקְיָהוּ מוּדִד
גִיוֶוען אִין אִים צוּא שִׁיקֶען זַיְינֶע שְׁלִיחִים צוּם מֶלֶךְ
מִצְרַיִם עָר זְאָל אִים גֶעבֶּען פֶּערֶד אוּן פִּיל קָאלְק
נאמלונג פּוּן מֶענְטשֶׁין וְוֶעט מֶען אִים גִיבֶּען אִין
צוּ מְלָחְמָה הַאלְטֶען אֶלֶּה וְוֶעט דֶען צְדָקְיָהוּ בַּגְלִיקֶן
וְוֶעט עָר דֶען אַנְטְרוּנֶען וְוֶערֶן פּוּן נְבוּכַדְנֶצַּר דָּר וָוֶם
טוּט דִי רֵאוּגִי נְאָכֶן וְהֵפֵר בְּרִית וְנִמְלָט אוּן דָּר וָוֶם פּר
שְׁטָעְרְט דֶעם כְּרִיהוּת בְּרִית אִיז עָר דֶען רָאוּי עָר
נָאָל אַנְטְרוּנֶען וְוֶערֶן׃ (טז) חַי אֲנִי נְאֻם אֲדֹנָי אֱלֹהִים

נעמז

בְּשְׁפֹּךְ סֹלְלָה וּבִבְנוֹת דָּיֵק לְהַכְרִית
נְפָשׁוֹת רַבּוֹת: יח וּבָזָה אָלָה לְהָפֵר
בְּרִית וְהִנֵּה נָתַן יָדוֹ וְכָל־אֵלֶּה עָשָׂה
לֹא יִמָּלֵט: יט לָכֵן כֹּה־אָמַר אֲדֹנָי יֱהוִֹה
חַי־אָנִי אִם־לֹא אָלָתִי אֲשֶׁר בָּזָה וּבְרִיתִי
אֲשֶׁר הֵפִיר וּנְתַתִּיו בְּרֹאשׁוֹ: כ וּפָרַשְׂתִּי
עָלָיו רִשְׁתִּי וְנִתְפַּשׂ בִּמְצוּדָתִי
וַהֲבִיאוֹתִיהוּ בָבֶלָה וְנִשְׁפַּטְתִּי אִתּוֹ
שָׁם מַעֲלוֹ אֲשֶׁר מָעַל־בִּי: כא וְאֵת כָּל־

תרגום

זבסבני ברקום לשיצאה
קדינן סגיאין: יח וקבר
על מוסי לאשנאה קים
והא אמטי ידיה לפרעה
וכל אלין עבד לא
ישתיזיב: יט בכן כדנן
אמר יי אלהים קים אנא
אם לא כוסתי דבכר
יקימי דשגי ואתן
פורענות אורחה
ברישה: כ ואפרוס
עלוהי מצדתי ויתאחד
בסרנתי ואגלינה לבבל
ואתפרע מניה הסן
שקרה דשקר קדמי:
כא וית כל גברוהי בכל

מנחת שי

(כ) והביאותיו בבלה. בחי כניהי"ן רפויים:

רש"י

סוללה על ירושלים: להכרית נפשות רבות. להרוג את בני העיר: (יח) נתן ידו. הבטיח באמונה ונשא ידו בברית: (יט) ונתתיו בראשו. הוא סמוי עיניו: (כ) ופרשתי עליו רשתי. כמו שפירשתי למעלה בתחלת הספר (לעיל י"ב) שזימן לבי להלוך על גג המערה: ונשפטתי. ואתווכח עמו: (כא) ואת כל מברחיו.

מהר"י קרא

בשפוך נבוכדנצר סוללה: דיק. כרכום: (יח) והנה נתן ידו. שלא למרוד. והכניס עצמו בשבועה. דין שלא ימלט מתחת ידו של נבוכדנצר: (יט) ונתתיו בראשו. זה סימוי עינים ואת עיני צדקיהו עור: (כא) [ואת] כל מברחיו וכל אגפיו בחרב

רד"ק

אותו. למלך בבל כי הוא אמר כי לא יעשה פרעה עמו מלחמה: (יח) ובזה. והנה נתן ידו. כי נתינת היד הוא קיום אהבת ושלום כמו שראינו שאמר יהוא ליהונדב תנה את ידך: (יט) לכן. אם לא. לשון שבועה כמו שכתבנו: אלתי. כי באלהים השביעו: ובריתי. כי בשמו כרת אותו ברית: ונתתיו בראשו. אותו העון אהננו בראשו כמו אשיב לו גמולו בראשו או אמר בראשו על עורון עיניו: (כ) ופרשתי. שאתן בלב הכשדים לרדוף אחריו ולהשיגו. ובדרש מערה היתה מבית צדקיהו עד ערבות יריחו וברח לו דרך המערה והקב"ה זמן צבי כמו שכתבנו למעלה בפ' עשה לך כלי גולה: ונשפטתי אתו שם. כי ב: א יהיה שם בבבל וכאילו אני נשפט ומתוכח עמו כי בבעלי אשר מעל בי באה לו הצרה הזאת והוא יתורת בזה וי"ת ואתפרע נ ניה תכן: מעלו. הסר בי"ת השמוש כמו הנמצא בית ה' והדונים לו: (כא) ואת כל מברחו. כתיב בלא

מצודת דוד

בעזרת ישראל: (יח) ובזה אלה. והנה צדקיהו שבזה את השבועה למען הפר הברית שכרת עם כ"נ: והנה נתן ידו. מתחלה נתן ידו וזה תקיעת הכף לקיים הדבר ואח"ז עשה כל המרידות האלה כזאת לא ימלט מיד כ"נ: (יט) לכן. הואיל וכן עשה לכן כה אמר ה': אם לא. הוא ענין לשון שבועה: אלתי אשר בזה. ר"ל השבועה אשר בזה דומה אלי כאלו נשבע לי ובזה אותה וזהו על כי נשבע בשם ה': ובריתי. הברית אשר הפר הוא כאלו הפר בריתי אשר כרת עמי: ונתתיו בראשו. לכן אתן גמול העון הזה על ראשו: (כ) ופרשתי עליו רשתי. ר"ל כשברח צדקיהו דרך מערה הזמין הקב"ה צבי הולך על המערה ממעל ורדפו הכשדים אחר הצבי לתפסו וכהגיעם לפתח המערה מצאו את צדקיהו יוצא מן המערה ותפשוהו: ונשפטתי אתו שם. בבבל אתוכח עמו על המעל שמעל בי לעבור השבועה כי שם ישב במאסר וזה יחשב לויכוח כי בזה יודיע לו שפשע בו: (כא) ואת כל מברחיו. כל הבורחים

מצודת ציון

(יז) סוללה. היא תל העפר שסופכין מול העיר לעלות עליה להלחם בה: דיק. הוא המגדל הבנוי מול העיר ללכדה כמו ויבנו עליה דיק (ירמיה נ"ב): (כ) במצודתי. הוא הרשת שלוכדין בה: ונשפטתי. ענין ויכוח וכן כי באש ה' נשפט (ישעיה ס"ו): מעלו. ענין חטא ופשע:

פירוש ע"ם

גְעמֶן זי לְהַכְרִית נְפָשׁוֹת רַבּוֹת צו פר שְׁנַיידְן פִיל נְפָשׁוֹת
פוּן דֶער שְׁטָאט וָדענְקְט כָאל וָועט פַּרְעֹה נִיט
מְקַיֵים זַיין צוּ צִדְקִיָהוּ זַיין הַבְטָחָה צוּ קוּמֶן הֶעלְפֶן
אִים: (יח) וּבָזָה אָלָה לְהָפֵר בְּרִית אוּנ ווייל צִדְקִיָהוּ הָט
מְבַזֶה גִיוֶועְן דִיא שְׁבוּעָה צוּא פָאר שְׁטֶערִין דֶעם
כְּרִיתוּת בְּרִית ווָאס נְבוּכַדְנֶצַר הָט פַר שְׁנִיטִין מִיט
אִים עֶר זָאל נִיט מוֹרֵד זַיין אִין אִים) וְהִנֵּה נָתַן יָדוֹ אוּנ
נָן פְרִיעֶר הָט עֶר זַיין הַאנְט גִיגֶעבִין צוּ נְבוּכַדְנֶצַר
עֶר זָאל הִיטִין דֶעם בְּרִית וְכָל אֵלֶּה עָשָׂה לֹא יִמָּלֵט אוּנ
דֶר נָאךְ הָט עֶר גִיטָאן דִי אַלֶע מְרִידוֹת דְרוּם וֶועט
עֶר נִיט אַנְטְרִינֶן וֶוערִין פוּן נְבוּכַדְנֶצַר: (יט) לָכֵן כֹּה
אָמַר אֲדֹנָי אֱלֹהִים דְרוּם ווָאס עֶר הָט אַזוֹי גִיטָאן הָט אַזוֹ
גִיזָאגְט גָאט דֶר הַאר חַי אָנִי דָא שְׁוֶוער אִיךְ אַזוֹי וָוי
אִיךְ לֶעבּ אִם לֹא אָלָתִי אֲשֶׁר בָּזָה אוֹיבּ נִיט דֶער פַר ווָאס
צִדְקִיָהוּ הָט מְבַזֶה גִיוֶועְן מַיין שְׁבוּעָה וָואס עֶר הָט
גִישְׁווָארִין בַּיי מַיין נָאמֶן אוּנ הָט פַר שְׁטֶערְט מַיין
כְּרִיתוּת בְּרִית דְרוּם וּנְתַתִּיו בְּרֹאשׁוֹ וֶועל אִיךְ גֶעבִין
דָם בְּצָאלוּנְג פוּן דֶער זִינְד אִין זַיין קָאפּ (דָאס מֶעךְ
וֶועט אִים אוֹיס שְׁטֶעכִין זַיינֶע אוֹיגִין): (כ) וּפָרַשְׂתִּי
עָלָיו רִשְׁתִּי אוּנ אִיךְ וֶועל פַר שְׁפְּרֵייטִין אוֹיף אִים מַיין
נֶעץ אוּנ עֶר וֶועט גִיצְוָואוּנְגֶען וֶוערִין אִין מַיין נֶעץ
וַהֲבִיאוֹתִיהוּ בָבֶלָה וגו' אוּנ אִיךְ גָאט וֶועל אִים בְּרֶענְגִין
קַיין בָּבֶל אוּנ וֶועט נִשְׁפָּט וֶוערִין מִיט אִים דָארְטֶן
פַר זַיין פֶעלְשׁוּנְג וָואס עֶר הָאט גִיפֶעלְשְׁט אִין מִיר:

ואת

מִבִּרְחָו בְּכָל־אַפָּיו בַּחֶרֶב יִפֹּלוּ
וְהַנִּשְׁאָרִים לְכָל־רוּחַ יִפָּרְשׁוּ וִידַעְתֶּם
כִּי אֲנִי יְהוָה דִּבַּרְתִּי: כב כֹּה אָמַר אֲדֹנָי
יְהוִה וְלָקַחְתִּי אֲנִי מִצַּמֶּרֶת הָאֶרֶז
הָרָמָה וְנָתָתִי מֵרֹאשׁ יֹנְקוֹתָיו רַךְ
אֶקְטֹף וְשָׁתַלְתִּי אֲנִי עַל הַר־גָּבֹהַּ
וְתָלוּל: כג בְּהַר מְרוֹם יִשְׂרָאֵל אֶשְׁתֳּלֶנּוּ

מִשְׁרְיָתֵיהּ תְּחָרְבָא
יְתַקְטְלוּן וּדְיִשְׁתְּאַרוּן
לְכָל רוּחַ יְהֵי בַּדְרוֹן
וְתִידְעוּן אֲרֵי אֲנָא יְיָ
גְּזֵרְית בְּמֵימְרִי: כב כְּדֵין
אֲמַר יְיָ אֱלָהִים וַאֲקָרֵיב
אֲנָא מִמַּלְכוּתָא דְבֵית
דָּוִד דְּמִתְיַל בְּאַרְזָא רָמָה
וַאֲקָרֵמִינַּהּ מִבְּנֵי בְנוֹהִי
זָנִיק וַאֲרַבֵּי וַאֲקָרֵמִינֵיהּ
בְּמֵימְרִי בְּטִיר דְּם
וּמְנַמֵּל: כג בְּטוּר
קוּדְשָׁא דְיִשְׂרָאֵל
אֲקָרֵמִינֵיהּ וְיַכְנִישׁ

מהר"י קרא

יפלו. חייליו וגבוריו שברחו בימנו. (מברחין) [מברחין] על שם וכל חילו נפרצו: (כב) ולקחתי אני מצמרת הארז הרכה. כבר ראיתם שנאמרת בשר ודם אומה מהקיימת שהרי נבוכדנצר מלך [בבל] בא אל ירושלם ויקח מזרע הארץ וישתנה בשדה זרע. זה צדקיהו שהבליטו נבוכדנצר. ושוף לא נהקייכת מלכותו. אבל נפיתתי התקים. כלומר מלך שאעמיד הוא מלך חמשית הוא יהקיים במלכותו. ההד"ו ולקחתי אני מצמרת הארז הרכה. מציקר מלכותו זרע של בית דוד: ונתתי. ה"י ואקימיניה: על הר גבוה ותלול. הירגם סיר רם ומנטל:

(כג) בהר מרום ישראל אשתלנו. על הר גבוה בארץ ישראל:

מנחת שי

(כא) ובכל אגפיו. (יב) כל אחד לפי מקומו: (יפלו). בן יקוד בפסוקו: (יקוקיות). ס"ה פס"ק בפוף הפסוק: (כב) ואנכי אקח. כ"ל בפוף הפסוק: הפ"ל בפ' ובגליון פוף לג פסם מפסוק ולא אחי אחיהן שכתב"ל בפ' אחריו: תמיכה. דגש כגון לגון עפרם רפ"י וכ"ל בפיעול ופעלל דף ל"ג וכן ל' מן מ' פועל דכל חד וחד לים

חזות השמים ברשתי אתכם: כי אני ה' דברתי. תדעו כי קייימתי מה שדברתי כי אני הוא ה' האומר ועושה גוזר ומקיים: (כב) כה אמר ה'. ולקחתי אני מצמרת הארז הרמה ונתתי. באותה צמרת הארז שנקטפה והוסרה ממקומה עוד אקח ממנו ולא כאותה לקיחה שלקחה כלך בבל כמו שאמר ויקח את צמרת הארז כי הוא לקחה להסירה ולבטלה אבל אני אקחנה ממקום הגלות ונתתי אותה בעקובה והו שאמר ונתתי: בראש יונקותיו הוא יהייכין כמו שפירשנו למעלה כמנו אקטוף ענף רך לנוטעו בעקובו והו שאמר ושתלתי אני כשאקפצנו ממקומו שהוא שם למובתו אקפצנו כי לנמעת אותו בארצו אקפצנו והרך הזה הוא זרובבל בן שאלתיאל בן יהויכין: על הר גבוה ותלול. פעול מן תל שראש תחר דומה להל והוא הר ציון תל ובלע"ז אמולנ"ם: (כג) בהר מרום ישראל. פרוש ארץ ישראל כי ירושלם גבוהה מכל ארץ ישראל וארץ ישראל גבוהה מכל הארצות וי"ת במור קודשא דישראל: אשתלנו. התי"ו בקמץ־חפף לתפארת הקריאה:

מצודת ציון

(כא) מברחיו. מלמון בריחה: אגפיו. כנפיו ידבר"ל עך כיון מנפים (מולין מ"ו) ועל הפסקמות המיולות למשך זמן וכל מנפיו (עמיל י"ב): (כב) ותלול. מין גבעות והוא מלמון תל:

מצודת דוד

ממנו כל חייליהן יפלו בחרב המוכ כי יפיצם ומפלגים מהם יפקוכו בניהם בכל מומות העולם: וידעתם. לפ בכוף הדבר הזעו אני. פי לקח פף מפעיף העליון מפיון המרו הפתה ופי למן

פירוש ע"מ

(כא) וְאֵת כָּל כְּבִרְחָיו בְּכָל אֲגַפָּיו אוֹג אֲלֶע נִיינְע נְבוּרִים
צְוויישְׁן נִין נַאנְצֶער כֹּחֲנָה אֶדֶר אַלֶי זַיינֶי אַנְטְלוֹפֶר
וָאוֹם וָועלֶען אַנְטְלוֹיפֶען פּוֹן אִים מִיט אַלֶע זַייערֶע
קְלֵיגִיי (קְלוֹטֶר מִיט זַיינֶע חֵילוֹת) דִי וָועלֶן פַאלֶן
דוּרְךְ רָעד שְׁוָועְרד פּוֹן דֶעם פַיינְט תְּשַׁאֲרִים לְכָל רוּחַ
יְשַׁרְשׁוּ אוֹג דִי וָום וָועלֶן אִיבֶּער בְּלֵייבֶּן פּוֹן זַיי וָועלֶן
פַאר שְׁפְּרֵייט וָועְרֶן אִין גָלוּת צוּ אַלֶי זַייטֶן פּוֹן דֶר
וָועלְט וִידַעְתֶּם כִּי אֲנִי ה' דִבַּרְתִּי אוֹג אִיר יִשְׂרָאֵל וָועט
דֶעְנְקֶט מאל וויסֶען דאס אִיךְ נַאס הָאב גִידֶעט דִי
רֶייד (אוֹג נִים רָעד נְבִיא הָאט נִייא אוֹים נִיטְוַאלְט
פּוֹן נִיין הָאֶרֶץ): (כב) כֹּה אָמַר אֲדֹנָי אֱלֹהִים אֲנִי אֶקַּח מִצַּמֶּרֶת הָאֶרֶז אִיךְ
נִיזְאוְט נַאס רָעד הָאר וְלָקַחְתִּי אֲנִי מִצַּמֶּרֶת הָאֶרֶז אִיךְ

רש"י

כתרגומו ויח כל גיבוריו ומנחס הכרו עם נרח דודי (סוף סה"ם) וזה פתרונו ומת כל הנוברים: בכל אגפיו. ככל כנפיהם כלו' בכל כחם כהרכ יפולו: יפרשו. (פרוספלו"ן בלע"ז). כלשון ממכנו ווערדען פערשפרייטען זיין): (כב) ולקחתי אני. ולקחתי מת מלך המשיח: ונתתי. כתרגומו ומקימניה: רך אקטף. מין דרך להרכיב חלת מן הרך שנדל ממקף שקורין (גרייפי"ן בלע"ז. נרע"ד בל"ז פרלאפפריין): ותלול. לשון תל שדרך תל להיות גבוה

רד"ק

יו"ד וקרי ביו"ד וכמותו רבים והוא תאר ועניינו הנוברים שברחו עמו או בלפניו: בכל אגפיו. בכל חייליו כמו שפי' למעלה: בחרב יפולו. אותם ש'שיגיו הכשדים והנשארים שלא ישיגום: לכל רוח יפרשו. יהיו מפוזרים בכל פאה. יפרשו. מבנין נפעל לשון פוזר וכן בא בענין זה מן הכבד כי בארבע חזות השמים ברשתי אתכם: כי אני ה' דברתי. תדעו כי קייימתי מה שדברתי כי אני הוא ה' האומר ועושה גוזר ומקיים: (כב) כה אמר ה'. ולקחתי אני מצמרת הארז הרמה ונתתי. באותה צמרת הארז שנקטפה והוסרה ממקומה עוד אקח ממנו ולא כאותה לקיחה שלקחה כלך בבל כמו שאמר ויקח את צמרת הארז כי הוא לקחה להסירה ולבטלה אבל אני אקחנה ממקום הגלות ונתתי אותה בעקובה והו שאמר ונתתי: בראש יונקותיו הוא יהייכין כמו שפירשנו למעלה כמנו אקטוף ענף רך לנוטעו בעקובו והו שאמר ושתלתי אני כשאקפצנו ממקומו שהוא שם למובתו אקפצנו כי לנמעת אותו בארצו אקפצנו והרך הזה הוא זרובבל בן שאלתיאל בן יהויכין: על הר גבוה ותלול. פעול מן תל שראש תחר דומה להל והוא הר ציון תל ובלע"ז אמולנ"ם: (כג) בהר מרום ישראל. פרוש ארץ ישראל כי ירושלם גבוהה מכל ארץ ישראל וארץ ישראל גבוהה מכל הארצות וי"ת במור קודשא דישראל: אשתלנו. התי"ו בקמץ־חפף לתפארת הקריאה:

מצודת ציון

(כא) מברחיו. מלמון בריחה: אגפיו. כנפיו ידבר"ל עך כיון מנפים (מולין מ"ו) ועל הפסקמות המיולות למשך זמן וכל מנפיו (עמיל י"ב): (כב) ותלול. מין גבעות והוא מלמון תל:

מצודת דוד

ממנו כל חייליהן יפלו בחרב המוכ כי יפיצם ומפלגים מהם יפקוכו בניהם בכל מומות העולם: וידעתם. לפ בכוף הדבר הזעו אני. פי לקח פף מפעיף העליון מפיון המרו הפתה ופי למן

סופס ממקומה ס"ל כימי המשיח מקח מזרע דוד ומשליכו ביכוכלים: בראש יונקותיו. מן העניפים הככים בסמה בלפף הענף העליון: **סופס** מכלית ענף רך אסר מלמה נעטיפה: ושתלתי אני. מעט לומו: על הר גבוה ותלול. למען יהיה נלמה נמרומך ועל העכיה **יפלו** וכפל הדבר ע"פ: (כג) בהר מרום ישראל. בסל הגבוה בכבל ס"י הוא יכוכיה שם **שמלנו**: **תשא** ענף. יגדל ועפיו ויעשה פרי

פירוש ע"מ

(כא) וְאֵת כָּל כְּבִרְחָיו בְּכָל אֲגַפָּיו אוֹג אֲלֶע נִיינְע נְבוּרִים
צְוויישְׁן נִין נַאנְצֶער כֹּחֲנָה אֶדֶר אַלֶי זַיינֶי אַנְטְלוֹפֶר
וָאוֹם וָועלֶען אַנְטְלוֹיפֶען פּוֹן אִים מִיט אַלֶע זַייערֶע
קְלֵיגִיי (קְלוֹטֶר מִיט זַיינֶע חֵילוֹת) דִי וָועלֶן פַאלֶן
דוּרְךְ רָעד שְׁוָועְרד פּוֹן דֶעם פַיינְט תְּשַׁאֲרִים לְכָל רוּחַ
יְשַׁרְשׁוּ אוֹג דִי וָום וָועלֶן אִיבֶּער בְּלֵייבֶּן פּוֹן זַיי וָועלֶן
פַאר שְׁפְּרֵייט וָועְרֶן אִין גָלוּת צוּ אַלֶי זַייטֶן פּוֹן דֶר
וָועלְט וִידַעְתֶּם כִּי אֲנִי ה' דִבַּרְתִּי אוֹג אִיר יִשְׂרָאֵל וָועט
דֶעְנְקֶט מאל וויסֶען דאס אִיךְ נַאס הָאב גִידֶעט דִי
רֶייד (אוֹג נִים רָעד נְבִיא הָאט נִייא אוֹים נִיטְוַאלְט
פּוֹן נִיין הָאֶרֶץ): (כב) כֹּה אָמַר אֲדֹנָי אֱלֹהִים אֲנִי אֶקַּח מִצַּמֶּרֶת הָאֶרֶז אִיךְ
נִיזְאוְט נַאס רָעד הָאר וְלָקַחְתִּי אֲנִי מִצַּמֶּרֶת הָאֶרֶז אִיךְ

וְנִשָּׂא עָנָף וְעָשָׂה פֹּרִי וְהָיָה לְאֶרֶז אַדִּיר
וְשָׁכְנוּ תַחְתָּיו כֹּל צִפּוֹר כָּל־כָּנָף בְּצֵל
דָּלִיּוֹתָיו תִּשְׁכֹּנָה׃ כד וְיָדְעוּ כָּל־עֲצֵי
הַשָּׂדֶה כִּי אֲנִי יְהוָה הִשְׁפַּלְתִּי | עֵץ
גָּבֹהַ הִגְבַּהְתִּי עֵץ שָׁפָל הוֹבַשְׁתִּי עֵץ
לָח וְהפְרַחְתִּי עֵץ יָבֵשׁ אֲנִי יְהוָה דִּבַּרְתִּי
וְעָשִׂיתִי׃ יח א וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֵלַי
לֵאמֹר׃ ב מַה־לָּכֶם אַתֶּם מְשֹׁלִים אֶת־

ת"א ונפק פוק . וכתם ל׳ : כל לפור . חולין קל"ט :

המשל

מִן־קֶדֶם יְיָ עִמִּי לְמֵימַר׃ ב מָא לְכוֹן דַּאֲתוּן מַתְלִין יָת מַתְלָא הָדֵין עַל אַרְעָא דְיִשְׂרָאֵל לְמֵימָר

רש"י

ותלול (תומגלי"ה כלע"ו. כל"ח עהויפט): (כג) השכנה. דגשות הכו"ף ממשם תחת ט"ן מפייה כתלו כתיב תשכוכה: (כד) השפלתי עץ גבוה. לת החומות שהיו מתלים ניסרגל: הובשתי עץ לח. לדקיהו וזרעו: והפרחתי עץ יבש. יהויכין גלה כלת כניס יוליד ככבל ולת זרובבל והוא יהיה פחת יהודה למשל: יח (א) ויהי דבר ה' אלי לאמר. (ב) מה לכם אתם מושלים את המשל. (תמגפלתמ"ץ

רד"ק

יעשה פרי. ובצדקיהו לא זכר פרי כי מתו בניו כמו שזכרנו: והיה לארז אדיר. כמו שהיה בתחלה ארז כמו שאבר צמרת הארז לא לגפן כמ"ש על צדקיהו: ושכנו תחתיו. ישראל ושכנו בצלו: תשכנה. דגש הנרין לנרין השרש שנפל ותי' השכנה הצפורים והוא כשל לישראל שישכנו בצל זרובבל: (כד) וידעו כל עצי השדה. לפי שהמשיל מלכות בית דוד לארז המשיל מלכי האומות לשאר עצי היער: וידעו. כי אני ה' השפלתי עץ גבוה תגבהתי עץ שפל. השפלתי עץ גבוה זה מלך בבל. הגבהתי עץ שפל זה מלך יהודה והוא זרובבל וכן הובשתי עץ לח והפרחתי עץ יבש משל גם כן עליהם. ויש מפרשים עץ גבוה ועץ לח זה צדקיהו עץ שפל ועץ יבש זה יהויכין שהיה בגלות שפל והגביהו האל יהעלה שהוציאו אויל מרודך מביו. זכלא וגהכן כאמו ממעל לכסא המלכים אשר אתו והיה עץ יבש שלא היו לו בנים בגלותו אחר כן היו לו בנים בבית הכלא אסיר ושלתיאל הנה שב עץ לח. ויש מפרשים זאת הפרשה על המשיח וכן נראה שהוא דעת יונתן שהרגם ולקחתי אני מצמרת הארז ואקרב כמלכותא דבית דוד דמתיל לארזא רגו׳: (ט) ויהי. לאמר. שיאמר להם לישראל: (ב) מה לכם. על אדמת ישראל. על

מצודת דוד

ויכיה דומה למרז חזק ל"ל יסיס לו סרכם סוכה ונדולה: ושכנו תחתיו. מתם סחילן סוס ישכנו כל לפור וכל כעלי כנף תשכוכה כלל ענפים כנדולים ל"ל כל סחומות ומלכיכם יהיו כמעניה לו וסניס לעבודתו: (כד) כל עצי השדה. כס מלכי כחדמה: השפלתי עץ גבוה. כס מלכי כחומות: הגבהתי עץ שפל. כס מלכי בים דוד: הובשתי וגו׳. כפל לדבר כמ"ש: אני ה׳. כגמגן כמגמגו: יח (ב) מה לכם. ל"ל מס לכיהם לבמית זה כתהם מושלים את

מצודת ציון

(כד) הובשתי. מל׳ יבמות: לח. מל׳ לחות וכיוצה: והפרחתי. ענין כלמחת הפלח: יח (ב) מושלים. מל׳ משל: בסר. כן יקרא

פירוש ע"ט

אִין יְרוּשְׁלֵם) וְנִשָּׂא עָנָף אוֹג דִּיא צְוַוייג נְוּעט אוּיף
הַייבִּין צְוַוייגִין אוֹג נְוּעט כַּאכִין נְוּאקסִין פֵּירוֹת אוֹג
נְוּעט זַיין צוּ אֵירִין שְׁטַארקִין טָעגִין בּוּים וְשָׁכְנוּ תַּחְתָּיו
אוֹג נַייא וָעלִין רוֹעֶן אוֹנְטֶער דֶעם בּוּים אֲלֵי פֵּייגִיל
אוֹג אַלְע דִי וָאם אֶאבֶּן פְּלִיגִיל בְּצֵל דָּלִיּוֹתָיו תִּשְׁכּוֹנָה
אִין דֶעם שׁ' טִין פּוּן נִיעֶע צְוַוייגִין וָעלִין צִי רוּעֶן דֶם
מִיגְט עֵר דֶער מֶלֶךְ הַמְשִׁיחַ נְוּעט הָאבִּין פִּיל גוּטֶם
אוֹג גְּדוּלָה: (כד) וְיָדְעוּ כָּל עֲצֵי הַשָּׂדֶה אוֹג אַלִי בַּייטֶער
פּוּן דֶעם פֶּעלְד וְדִאם זְעֶנֶן דִי רְשָׁעִים דִּיא וָעלְען
דֶעֶנְקְט מִאל וְוִיקֶן דִאם אִיךְ גֶאט הָאבּ נִידֶעריג
גִיכאכְט דֶעם הוֹכִין בּוּים (דִאם זְעֶנִין דִי שְׁטַאלְצֶע
רְשָׁעִים) אוֹג הָאבּ דֶער הוֹבִין דֶעם נִידֶעריגִין בּוּים

וואם

הַמָּשָׁל הַזֶּה עַל־אַדְמַת יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר
אָבוֹת יֹאכְלוּ בֹסֶר וְשִׁנֵּי הַבָּנִים
תִּקְהֶינָה: ג חַי־אָנִי נְאֻם אֲדֹנָי יְהוִה
אִם־יִהְיֶה לָכֶם עוֹד מְשֹׁל הַמָּשָׁל הַזֶּה
בְּיִשְׂרָאֵל: ד הֵן כָּל־הַנְּפָשׁוֹת לִי הֵנָּה
כְּנֶפֶשׁ הָאָב וּכְנֶפֶשׁ הַבֵּן לִי הֵנָּה הַנֶּפֶשׁ
הַחֹטֵאת הִיא תָמוּת: ה וְאִישׁ כִּי־יִהְיֶה

אֲבָהָתָא חַטִּין וּבְנַיָּא לָקְנוּ:
ג קַיָּם אֲנָא אֲמַר יְיָ
אֱלָהִים אִם יְהֵי לְכוֹן
עוֹד מַתַּיל סַהֲדָא הָדֵין
בְּיִשְׂרָאֵל: ד הָא כָּל
נַפְשָׁתָא דִילִי אִינוּן
כְּנַפְשָׁא אַבָּא וְכְנַפְשָׁ בְּרָא
קֳדָמַי אִינִין אֲנַשׁ דְּיָחֵטֵי
הוּא יְמוּת: ה וּגְבַר אֲרֵי
יְהֵי

ת"א כל הנפשות. בקדמה כתב ל"ש

טהרי"י קרא

יה (ב) אבות יאכלו בוסר ושיני הבנים תקהינה. כך היו ישראל שבאותו הדור מתנחמין. מה שאנו חטאין עכשיו (ילקח) [ילקה] חרור האחרון. ושלום ואמת יהיה ביניכם. שדין הוא שהבן ישא את עון האב. ודבר זה לא איכפת לנו. כי כי יביאנו לראות בבה שיהיה אחרינו. בה הקב"ה משיבם. חייכם איש כדרכי אשפוט אתכם בית ישראל. בן לא ישא עון האב. צדקת הצדיק עליו תהיה. כלומר לא תמשך עוד כל דברי כי אם ביניכם: (ד) הן כל הנפשות לי הנה כנפש האב וכנפש הבן לי הנה הנפש החוטאת היא תמות. מידתי לא כמידת בשר ודם. בשר ודם אם יש לו שנא פעמים שאין בו כח להנקם מכנו או אינו יכול להנקם בן האב ינקם בן הבן. אבל אני בידי כל נפש ורוח כל בשר. ולפי שאני יכול להנקם בן הבן לפיכך אין הבן נושא עון האב. כי אם

רש"י

כלע"ז. ל"ל רפפלאנ"ץ כל"ח פערגלייכונג): אבות יאכלו בוסר. פרי עד כלה נתבטל (כייגרו"ן כלע"ז. ר"ל וועדנו"ז כל' תבכנו מוגרייפט טרויבען): ושני הבנים תקהינה. (תגשלירוינט כלע"ז. כל"ח שטומפף וועדרדען) כך דרכו של הקב"ה החטות חוטאים והבניס לוקים שהרי כמה בנים הטהו מלכי ישראל קודם שגלו וחף מהו לא נלמג ללקות כשויעיהו: (ג) משל. כמו למשול: (ד) כל הנפשות לי הנה. ולמה ילקה הבן גלח חטא לי הלא עלי הוא:

רד"ק

חורבן א"י יאמרו הדור שחרבה ביניהם זה המשל: אבות יאכלו בסר ושיני הבנים תקהינה. ו"ו' המשל מה שהיו אומרים אבותינו חטאו ואינם ואנחנו עונותיהם סבלנו ובעבור שהיו אומרים הנביאים לישראל בחטאות ירבעם והיו אומרים לשבט יהודה בחטאות מנשה אמרו אם כן הבנים לוקים בעון אבותיהם והנה יתכן לומר זה אבות יאכלו בוסר ושיני בנים תקהינה והם לא הבינו ולא השכילו בזה כי בגלל חטאות ירבעם ומנשה היה הקצף הגדול כי הם החטיאו הבאים אחריהם ואילו לא אחזו ישראל בחטאות ירבעם ולא אחזו בני יהודה בחטאות מנשה לא היו לוקים על עונותיהם ולא חרבת ארץ ישראל ועל זה הענין השיבם האל יתעלה והוא ענין כל הפרשה הבאה אחר זה: (ג) חי אני. אם יהיה לכם עוד בשל המשל הזה. כי אני אודיע בם בשפטי ודרכי ולא תמצו עוד בי והתנו דעתכם ותראו כי כן הוא כי כל הנפשות לי הנה ואני נתתי אותם בשיר להנהיג הגוף ללכת אחרי ואני רוצה בחייהן ולא במיתתן כי לי הנה וכבודי נגזרו כנפש האב וכנפש הבן ואיך תעלו בדעתכם שאנשים הנפש אם לא חטאת לי חלילה לי: (ד) הן כל הנפשות לי הנה. כבואר הוא: (ה) ואיש כי יהיה צדיק. עתה ישרש המשפט כאשר הוא מלפניו כדי שלא יפצו שהם גם אין להם לפצות בבה שכתוב בתורה

מצודת דוד

המשל הזה על מוכן למדמה יאמרו: אבות. וחסו ממשל המשנינו הנה המכוה מכלנו בוסר המעולה המקשה מת הבניס ועכ"ז לא קהו שיניהם: ושני הבנים תקהינה. עם כי לא מכלו הבוסר כמוהם: (ג) אם יהיה וגו'. כ"ל אם יהיה עוד מי מכם למשל הזה וכלומר הן תוליע לכם סוף משפטי ותכלו מהדין עמדי: (ד) לי הנה. כמה שלי וכלומר וכמו שהדבר קוה שכ"ש מחבב את שלו וזולה בקיומו: כנפש האב וגו'. כמו נפש האב כן נפש הבן הנה שלי כמין הפלא ובכל שכפי"ן נכפש האב וכנפש הבן גם כן לחוכות על דמיון גמור וכן כפוך בפרשה. כלומר ע"ז): החוא תחוה. כי לו לין לחבבה מעבה שכל בוללה בחטאה מדוע תסול המיכוד: (ה) ואיש. כ"ל הוסיל והנפשות מניכות שלי לכן לוים כי יהיה

פירוש ע"ט

וְאִם אִישׁ וְאִם דָּעַם דְּאִינֶעֶן מְשָׁל אוֹף דָּעַם לַאנְד אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל צוּא וְאִנֶּען אָבוֹת יֹאכְלוּ בֹּסֶר דִּי פְאטֶערָם עֲסִין אוּם צִייטִינֶע פֵּירוֹת וְוֹאם דָאם מַאכְט אִייליג דִּי צִיין וְשִׁנֵּי הַבָּנִים תִּקְהֶינָה אוּג דִּי צִיין פוּן דִּי קִינְדֶר וְוֶערֶן אַיילִיג (כְּלוֹמַר אִיר וְאִנְט נְאטֶם שְׁטֶיגֶער אִיז וְוָע דִּי פְאטֶערָם זִינְדִיגֶן פֵּאר אִים שְׁטְרָאפְט עֶר יַי אַיֶּינֶן גִּים נָאר זַיֶּינֶע קִינְדֶער שְׁטְרָאפְט עֶר פֵּאר זַיֶּערֶי זִינְד דְּרוּם דַארְפִין דַאר לַייט פוּן יְהוּדָה אוֹיךְ נִיט וְאַרְגִין מִיר וְאלֶען נִיט בֵּאלְד גִישְׁטְרָאפְט וָוֶערֶן פֵּאר אוּנְזֶערֶע זִינְד): (ג) דְּרוּם חַי אֲנִי נְאֻם אֲדֹנָי אֱלֹהִים שְׁוֶוער אִיךְ אִייךְ אִוּוי וויא אִיךְ לֶעב אֲוֹוי זְאָגְט נְאָט דָעָר הַאר אִם יִהְיֶה כֶּם עוֹד אוּב עֶם וְוָעט

יְהִי וְצַדִּיק וְעָשָׂה מִשְׁפָּט וּצְדָקָה: וְאֶל־ הֶהָרִים לֹא אָכַל וְעֵינָיו לֹא נָשָׂא אֶל־ גִּלּוּלֵי בֵּית יִשְׂרָאֵל וְאֶת־אֵשֶׁת רֵעֵהוּ לֹא טִמֵּא וְאֶל־אִשָּׁה נִדָּה לֹא יִקְרָב:

(ו) אל ההרים לא אכל. כעוריות לא פלח לעשותה לאכול זבחי מתים: אל גלולי. בשמר עבודת תלושים כגון הכעל שבשמרון והעגלים שבבית אל ובאבן:

רש"י

(ו) אל ההרים לא אכל. כעוריות לא פלח לעשותה לאכול זבחי מתים: אל גלולי. בשמר עבודת תלושים כגון הכעל שבשמרון והעגלים שבבית אל ובאבן:

קמץ בו"ק

מהר"י קרא

הנפש החוטאת היא תמות. והולך ופרש בענין. מה שם האב לא ישא עון הבן והבן לא ישא עון האב. שכן יהכן דרך ח' כבו שפרש והולך חרי איש כי יהיה צדיק יעשה משפט וצדקה: (ו) אל ההרים לא אכל. זבחי בתים:

רד"ק

פוקד עון אבות על בנים שהרי כתוב שם לשנאי: כי יהיה צדיק. בהבנעו ממצות לא תעשה: ועשה משפט וצדקה. שקיים מצות עשה אחר כן פרט קצת העונות והזכיות ואמר: ו) אל ההרים לא אכל. קמץ בוקף. לפי שהיו עובדים עכו"ם על ההרים כמ"ש לפיכך אמר אל ההרים לא אכל ואל כמו על וכמוהו רבים ואמר אכל לפי שהיו אוכלים שם זבחיהם אחרי הקרבתם לעכו"ם וכן ת"י במורייא לא פלח לשעותי': ועיניו לא נשא אל גילולי בית ישראל. אין צריך לומר שלא עבר עכו"ם אלא אפי' עיניו לא נשא אליה כענין שנאמר אל תפנו אל האלילים ואחר שזכר עכו"ם והיא עבירה שבין אדם למקום והיא שקולה כנגד כל העבירות זכר עבירות שבין אדם לחבירו הרגילות בשוא ובמתן חלואה שיגילים בה בני אדם חבר מן העריות מה שאדם קרוב אליהם כי כל עריית שהם שאר בשר אין צריך לומר כי רוב בני אדם בדלים מהם ואפי' הרשעים וזכר ממצות עשה הצדקה שהיא מצוה הגדולה ברבים שבין אדם לחבירו וכן זכר משפט אמת שהוא קיום חיישוב בעולם וזכר החוקים בכלל ואמר בחקותי תלך ואחר שאמר כי הבן לא ישא בעון האב והאב לא ישא בעון הבן אמר כי אפי' עונות עצבו לא ישאם אם ישוב מהם וכבל זה הענין וכר הגאול בכלל בחיים והשוב ב בכלל במיתה. וכתב הגאון רב סעדיה ז"ל כי מה שזכר החיים והמיתה הם לעולם דבא ואני אומר כי אמת כן הוא כי עיקר העונש והנצול הוא לעולם הבא אבל הענין הנזכר הנה לא נזכר על דבר העולם הבא כי הענין הזה תשובה לאומרים כי הבן נישא עון האב כי אותה הצרות רבות לבנים באותו חדור ואבותיהם חטאו ואינם ולא היו אלו בתלונים על דבר העולם הבא כי לא ידעו מה היא אלא על מה שהיו רואים בעיניהם וצריך שתהיה התשובה כענין השאלה והחמיהה ואם האמר אם כן למה זכר החיים והמות לבד ואין הגמול והעונש בעולם הזה בחיים ובמית יבד אלא אף בכל פרטי הברכות והקללות הכתובים בתורה נאמר כי אמר זה לקצר הענין ולזכר הדבר הכולל וחם החיים והמיתה כמו שאמר ושמרתם את כל חוקותי ואת כל משפטי אשר יעשה אותם האדם וחי בהם הנה זכר החיים במקום כל פרטי הברכות ואע"פ שאונקלוס תירגם ויחי בהון לחיי עלמא אין משמעות וחי אלא בעולם הזה כמו שהיו כל הברכות והקלל ת שיזכרם בתורה בעולם הזה אלא שנרמז בכולה וחי בהם חיי העולם הבא וכן נרמז במקומות אחרים מן התורה אבל פשוטו של דבר הוא בעולם הזה וכן מה שאמר לאדם הראשון כי ביום אכלך ממנו מות תמות המיתה הזאת כוללת כל הקללות שנגזרו על אדם בענן אכילת חמרי והוא כח שאמר לו אדמה האדמה בעבורך בעצבון תאכלנה וגו' וקוץ ודרדר תצמיח לך וגו' בזעת אפך וגו' והנה כלל בלשון המיתה כל אלה הקללות וכן אמר החיים והמות נתתי לפניך הברכה והקללה ובחרת בחיים למען תחיה אתה וזרעך והנבדכה והקללה היא דרך כלל בסוגים הברכות והקללות הנה קרא הברכות החיים וקרא הקללות המות והמעם כי החיים עם התצלחת והטוב הם

מצודת דוד

לזיק לכל יעשה מה מן הכעוות ועוד יעשה כטוב בעשית משפט וצדקה: (ו) אל ההרים וגו'. פתה מפרש מה הם הכעות שהם ע"ש

מרוש

הָהָרִים לֹא אֶכֵל אוֹיף דִּיא בָּעֶרְג הָאט עֶר נִיט נִיגְעֶסֶן פָּלוֹקֶר עֶר הָאט נִיט נִיגְעֶסֶן פּוּן דִּי קָרְבָּנוֹת וָוָאם קָעֶן אִיז פַֿאר דִּי הֵיידְנִישֶׁע גָּעֶצֶן וָוָס שְׁטֶיעֶן אוֹיף דִּי בָּעֶרְג וְעֵינָיו לֹא נָשָׂא אוֹג זַיינֶע אוֹגֶן זַיינֶע אוֹגֶן הָאט עֶר

יז וְאִישׁ לֹא יוֹנֶה חַבְלָתוֹ חֹבוֹ יָשִׁיב גְּזֵלָה
לֹא יִגְזֹל לַחְמוֹ לָרָעֵב יִתֵּן וְעֵירֹם יְכַסֶּה
בֶּגֶד: יח בַּנֶּשֶׁךְ לֹא יִתֵּן וְתַרְבִּית לֹא יִקָּח
מֵעָוֶל יָשִׁיב יָדוֹ מִשְׁפַּט אֱמֶת יַעֲשֶׂה בֵּין
אִישׁ לְאִישׁ: יט בְּחֻקֹּתַי יֵהָלֵךְ וּמִשְׁפָּטַי
שָׁמַר לַעֲשׂוֹת אֱמֶת צַדִּיק הוּא חָיוֹ
יִחְיֶה נְאֻם אֲדֹנָי יְהוִה: יְהוֹלִיד בֶּן־פָּרִיץ
שֹׁפֵךְ דָּם וְעֹשֶׂה אֶת מֵאַחַד מֵאֵלֶּה:

ז ואנש לא אוני
משעבוד דחובתא אהיב
גניליא לא גזל מלחמיה
לכפנא יהב וערטילאה
כסי מכסותיה:
ח בחבולויא לא יהב
ורבית לא נסיב
משקרא אהיב דין
דקשוט עביד בין גבר
לגבר: ט בקיומי הליך
ודיני נטר למעבד קשוט
צדיקא הוא מיחא יחיי
אמר יי אלהים: יא ואוליד
בר רשיעא אשיד דם
ויעביד לאחוהי מחדא
מאלין

מהר"י קרא קטן בז"ק הב' בצירי רש"י

(ז) חבולתו חוב ישיב. אם חבול יחבול שלמת (רעד) [רעהו] משיכנו לו: (י) ועשה את מאחד מאלה. וי"ת ויעבד לאחוהי

ככוח השמם: (י) ועשה את מאחד מאלה. תירגם יונתן ויעביד לאחוהי מחדא מחלין:

מנחת שי

יח (ז) יתן ועירם. במקצת ספרים מצויירים מלא וי"ו וכן כתב רד"ק ונכתב כמעט בכל התורה כתיב חסר וי"ו ובמקצת ספרים מלא וי"ו לחלר כרים: (ח) נשך לא יתן. במקצת ספרים כ"י ספרים בשוה אבל רד"ק כתב שהוא מחסרון ה"א הידיעה: (ט) לדוק הוא היה יחיה. במקצת ספרים כתוב חיו בוי"ו וכפי הנשמע ממנו ראוי לכתוב כן שיהיה דמיונו ומ"ש מקציהם וכמ"ש מכסי ואחקול ג' וכ"כ רד"ק בסוף פרשה זו על פסוק וחילתי ויבוא וגו' חיו יחיה בוי"ו וכל המקראים נמצאה כ"ש: (י) והוליד בן פריץ. בס"ח כ"י הכי"ק בסגול ולא יתכן כפי המבחר דפרשה ויליף שהוא אחד מן ד' מיתי: מאחד מאלה. כתוב בספרים בל"ם ומקצתם כתוב בגליון ל"ת

את העבוט וחבולה הוא המשכון חוב ידוע שהוא חמלה: ועירם. נכתב ביו"ד חמשך: (ח) בנשך לא יתן. חבירת פתוחה לחסרון ה"א הידיעה ושירושו הנשך חידוע שאסרה אותו תחורה: ותרבית לא יקח. אסרו רו"ל הוא נשך הוא תרבית ולא חלקו עליו הכתוב אלא לעבור עליו בשני לאוין ואחר לא יתן בשעת המלוה כי אז הוא נותן ואחר לא יקח בשעת גבייה החוב כי אז הוא לוקח: כעול ישיב ידו. כמו שאסרה תורה לא תעשי עול במשפט במשקל ובמשורה: משפט אמת. אם יהיה שופט בין שני אנשים יעשה להם משפט אמת ולא יכיר פנים לאחד מהם: (ט) בחקותי יהלך. עין הרגש והוא עומד וחכר חחקים וחמשפטים בכלל מלבד מה שוכר בפרט: (י) והוליד בן פריץ. שפורע גדר האמת: ועשה את

מצודת ציון

ח) וכ"ל שמלא הכתוב לכתוב הכן: (ז) יונה. מלשון מוכח ומניינו קמץ הכון כמו העיר היונה (למעלה ג'). חבולתו. ענין משכון כאו מס מכל מחכול שלמת רעך (שמות כ"ב): (מ) בנשך ותרבית. שניהם ענין אכיה אכל לשון כך ואין כאן מקום לבארם: (ט) בחקותי ותרבית. שם כסף לא תתן לו בנשך וכמדבית לא תתן אכלך (ויקרא כ"ה): (י) פריץ. כ"ל לשם הפורן גדר האמת וכנוכותה:

שהוא מכח ברכית ומדבקין כעזה הוא במקרא): משעל ישיב ידו. ענה אמת ומשפט אמת כין אדם לחכירו: (ט) בחקותי יהלך. שם המלוס שכח כתוך שתין התורה: ידוע ומפורש מעיד עליהם ע"ז הלך בהם ועשאן. כ"ל לא עשה משפט כמי שם כתוב כ"ש שמר את המשפט לעשות אותו ולהלאן מכלי מוכח למדת: צדיק הוא. הוא שמר כזה לעתיד יחסב ולכן מיה יהיה כעולם הכאמור: (י) והוליד. ומה לדיק כזה יוליד בן פרוץ הפורך דם: ועשה את. ועשה לאחוי

פירוש עי"ט

ניט גיעהנין: (ז) ואיש לא יונה אוג קיין מאן טוהט
יענעם נעמט ער אויך ניט מעלל ישיב ידו פון אום
ער ניט נארבן חבולתו חוב ישוב אוג ווען ער נעמט
דענעם קעמט ער אנועק זיין האנט משפט אמת יעשה
איין משפון דאס קלייד פון זיין חבר טוט ער עם
אים אום קערין (אלע מיאג אז די זון גייט אונטער
אזו ווי אין דער הורה שטייט) גזלה קיין גזלה
גזלת ער ניט לחמו לרעב יתן זיין ברויט ניט ער צוא
איין הונגריגן אוג אין נאקידן טוט ער צו דעקן
מיט איין קלייד: (ח) בנשך לא יתן אויף בייסונג
(בלומר אויף ריוחים) ניט ער ניט נין נעמט אוג
קיין מערונג פון אנדערע נאכן ווען ער לייגט

יא וְהוּא אֶת־כָּל־אֵלֶּה לֹא עָשָׂה כִּי גַּם
אֶל־הֶהָרִים אָכַל וְאֶת־אֵשֶׁת רֵעֵהוּ
טִמֵּא: יב עָנִי וְאֶבְיוֹן הוֹנָה גְּזֵלוֹת גָּזָל
חֲבֹל לֹא יָשִׁיב וְאֶל־הַגִּלּוּלִים נָשָׂא עֵינָיו
תּוֹעֵבָה עָשָׂה: יג בֶּנֶשֶׁךְ נָתַן וְתַרְבִּית
לָקָח וָחַי לֹא יִחְיֶה אֶת כָּל־הַתּוֹעֵבוֹת
הָאֵלֶּה עָשָׂה מוֹת יוּמָת דָּמָיו בּוֹ יִהְיֶה:
יד וְהִנֵּה הוֹלִיד בֵּן וַיַּרְא אֶת כָּל־חַטֹּאת

מְאַלֵּין: יא וְהוּא יַת כָּל
אִלֵּין לָא עֲבַד אֱלָהִין
בְּטוּרַיָּא פָּלַח לְמַעֲוָתָא
וַיַת אֶנְתַּת חַבְרֵיהּ סָאִיב:
יב מִסְכֵּן וְחֶשִׁיךְ אוֹנִי
גְּנֵיבָא גְּנַל מְשַׁעְבּוּנָא לָא
אֲתֵיב וּלְפוּלְחַן טָעֲוָתָא
זְקַף עֵינוֹהִי תּוֹעֲיבָא
עֲבַד: יג בְּחִבּוּלָיָא יְהַב
וְרִבְיָה: נְסִיב הֲאִתְקְיֵם
לָא יִתְקְיֵם יַת כָּל
תּוֹעֲבָתָא הָאִלֵּין עֲבַד
מֵי מָת יְמוּת הוֹבַת
קְטוֹלֵיהּ בֵּיהּ תְּהֵי: יד וְהָא
אוֹלִיד בַּר וַחֲזָא יַת כָּל
חוֹבֵי אֲבוּהִי דַּעֲבַד וְחָזָא

רש"י ה"א מות יומת . שם : קמץ בו"ק קמץ בז"ק מהר"י קרא

(יא) והוא את כל אלה . מת כל העוכות התלה שעשה מחדא מאלין : (יג) בנשך נתן ותרבית לקח וחי . בתמיה . לא יחיה . כלומר אינו דין שיחיה :
מנחת שי

(יא) והוא את כל אלה . את כמו אחד ויאמר מסנו אחת לנקבה כי גם הוא בלא דלת ויאמר בשני לישנות כמו אני ואנכי ו"ת כמשמעו ויעבד לאחותי מחרא מאילין ופי' ועשה את ונשה עון אחד ואי זה עון מאלה הנזכרים ופי' מאחד מאלה תנזכרים כמו מכל אשר יעשה מאחת מאלה : (יא) והוא את כל אלה לא עשה . כל אלה תוכחות שזכר לא עשה אותם אלא עשה תשכה: כי גם אל ההרים אכל . אבל פתח בזקף ושלמעלה לא אכל קמץ בזקף כמו שכתבנו והסימן לא אכל קמץ פומיה אבל פתח פרסיה : (יב) עני ואביון הונה . זכר עני לפי שהוא חלוש והוא נקל להזותו והוא גם אחרים הונה כאשר יכול אלא זכר עני ואביון על החזה כי לא יירא להזותם מחלישותם והתוגאה היא קיחת מכון אחרים במשא ומתן שלא מדעתם או מדעתם כמו ולא יונו נשיאי עוד את עמי והאכלתי את מוניך : תועבת עשה . שקרב אל נדה : (יג) בנשך . וחי . בתמיה : דמיו בו יהיה . זכר דמיו לשון רבים ואמר יהיה לשון יחיד כמו שפירשנו למעלה בפרשת תורע כי דם נזכר בכלל ובפרט גם לשון חזות גופל על הענין כמו כי יהיה נערה : (יד) והנה . מצורת ציון

(יב) הונה . מלשון מונעה :

מצודת דוד

מאחד מאלה המזכירים כגזל וכדומה : (יא) והוא את כל אלה . כל אלה הסוכות המזכירים לא עשה : כי גם . כ"ל לא סיה די לו שלא עשה הסוכות אלה גם עשה את כלע כי גם אכל בהרים המזכירים מזבחי תקמוכות עכו"ס : (יב) הונה . עשק מהם הון : חבל . עם משכון אחרים בחמא ומתן שלא מדעתם או מדעתם כמו ולא יונו נשיאי עוד את עמי והאכלתי את מוניך : תועבת עשה . שקרב אל נדה : (יג) בנשך הגו . כ"ל לקח בין רבית קלוקה בין מתך רבית : וחי . וכי חיים כזה כלומי לחיות זכות אביו בלמעת לא יחיה סולין ועשה את התועבות האלה המזכירות ולין לידו זכות מה שלמעלה עמהם זכות אביו : מות יומת . כ"ל עם כי יחות במכון אחרים מוד עון מיתתו על עלמו ויחות כמוהם בהפסות על כי חטא לפני לגרום מיתה לעלמו ול"ל שהמוטף עלמו יקבל כל גמולו מלבה : (יד) והנה הוליד בן . והנה אם היה כזה יוליד בן ורואה בעיניו כשעשה אביו חטאות : ויראה . ועם כי

פירוש ע"מ

וְעִנּ אוּנ וְעִמ פַּאר גִיסָען רַיין בְּלוּט וְעָשָׂה וּוּ בְּאֶחָד
מֵאֶלֶה אוּנ וְעִמ טִיָּען גִוּוַיין בְּרוּדֶער אֵיינֶם פּוּן דִיא
וַאכִין וּוס דָא קְרִיעֶר שְׁכֵייס רָאס וְיִעִמ עֶר טָאן צוּ
בֵּייזִין: (יא) וְהוּא אֶת כָּל אֵלֶּה לֹא עָשָׂה אוּנ דִי אַלַי גוּטֶי
וַאכִין וּוס זַיין פְּאטֶער הָט גִיטָאן הָט עֶר נִיט גִיטָאן
כִּי גַם אֶל הֶהָרִים אָכַל נֵייעֶרְע עֶר הָאט נָאךְ גִיעֶסִין
פּוּן דִי בֶּרְגֶנוּ וְוָם אִיז מֶקְרִיב צוּ דִי הֵיידְנִישֶׁי
גֶּעצִין וָאם שְׁטֵייֶען אוֹף דִי בֶּעֶרג וְאֶת אֵשֶׁת רֵעֵהוּ טִמֵּא
אוּנ זַיין חֲבֵרָם טַייב הָט עֶר טְמֵא גְּוָעֶן מִיט זָנוּת:
(יב) עָנִי וְאֶבְיוֹן הוֹנָה אַיין אַרְמֶען אוּנ אַיין אָבְיוֹן הָט
עֶר גִינְאַרְט גְּזֵלוֹת גָּזָל חֲבֹל לֹא יָשִׁיב גְּזֵלוֹת הָאט עֶר
גִינְזוֹלְט אוּנ רָאם מְשַׁכּוֹן פּוּן אַיין אַרְמֶען הָט עֶר
נִיט אוּם גִיקְרִיעֶרְט (אַלַּע פַּר נַאכְט) אֶל הַגִּלּוּלִים נָשָׂא
עֵינָיו אוּנ צוּא דִיא אֶפּ גָעטָעֶר הָאט עֶר אוֹף גִיהוּבֶּין
בֶּנֶשֶׁךְ נָתַן וְתַרְבִּית לָקָח וָחַי לֹא יִחְיֶה אֶת כָּל
הַתּוֹעֵבוֹת הָאֵלֶּה עָשָׂה מוֹת יוּמָת דָּמָיו בּוֹ יִהְיֶה
אוּנ זַיין בְּלוּט וְוִעט אִים וַוייל עֶר הָאט זִיךְ
אַלֶּיין גוֹרֶם גִיוֶעזֶן דָעם טוֹט: (יד) וְהִנֵּה הוֹלִיד בֵּן אוּנ
זוֹן וָעזֶן דֶעֶר רָשָׁע הָט נָאךְ דֶעם גִיוֶוען אִין זוֹן
וַיַּרְא אֶת כָּל חַטֹּאת אָבִיו אוּנ דֶעֶר זוֹן הָאט גִיזֶעהֶען אַלֶּע
זִינְד פּוּן זַיין פְּאטֶער וָם עֶר הָט גִיטָאן וַיִּרְאָה וְלֹא יַעֲשֶׂה
כָּהֵם אוּנ עֶר הָאט גִיזֶעהֶען אִין זַיין הֶארְץ רָאם עֶם אִיז

אָבִיו אֲשֶׁר עָשָׂה וַיִּרְאָ֖* וְלֹ֣א יַעֲשֶׂ֑ה
כָּהֵ֖ן׃ טו עַל־הֶֽהָרִ֞ים לֹ֣א אָכָ֗ל וְעֵינָיו֙ לֹ֣א
נָשָׂ֔א אֶל־גִּלּוּלֵ֖י בֵּ֣ית יִשְׂרָאֵ֑ל אֶת־אֵ֥שֶׁת
רֵעֵ֖הוּ לֹ֥א טִמֵּֽא׃ טז וְאִ֥ישׁ לֹ֣א הוֹנָ֔ה חֲבֹ֖ל
לֹ֣א חָבֹ֑ל וְגֵזֵלָ֣ה לֹ֣א גָזָ֔ל לַחְמ֥וֹ לָרָעֵ֖ב נָתָ֑ן
וְעֵרֹ֖ם כְּסֶ֥ה־בָֽגֶד׃ יז מֵעֳנִ֥י הֵשִׁ֛יב יָד֖וֹ
נֶ֣שֶׁךְ וְתַרְבִּ֗ית לֹ֤א לָקָח֙ מִשְׁפָּטַ֣י עָשָׂ֔ה
בְּחֻקּוֹתַ֖י הָלָ֑ךְ הוּא֙ לֹ֣א יָמ֔וּת בַּעֲוֹ֥ן אָבִ֖יו
חָיֹ֥ה יִחְיֶֽה׃ יח אָבִ֗יו כִּֽי־עָשַׁ֤ק עֹ֙שֶׁק֙ גָּזַ֣ל
גֵּזֶ֔ל אָ֥ח וַאֲשֶׁ֛ר לֹא־טֹ֖וב עָשָׂ֑ה בְּתוֹכָ֖ם
עַמּ֔וֹ וְהִנֵּה־מֵ֥ת בַּעֲוֹנֽוֹ׃ יט וַאֲמַרְתֶּ֗ם

זירואח קרי קסץ בז״ק קסץ בז״ק קסץ בז״ק קסץ בז״ק רשי״

(יז) מעני השיב ידו. מעשות לו רעה:

מנחה שי

מדוייקים הכי״ם בפשוט: (יז) וגזלה קרי׳. וגילה קרי׳: (טו) על ההרים לא אכל. ל״ל עגי׳ את אשת רעהו. כפל׳ כי מלתי׳ ועל׳ ועל׳ הוא כמיותר: (יז) ועשות ככה בנו. בכפרים מדוייקים הפך ירק ועלה ולו׳: (יח) ואביו כי עשק. לא נקמ״ל. נא נקמ״ל ומקום כי גם הוקוי׳ יש לו מבצע הכפשק בתקופות לקים זכמוהו לכים במסורת ריש ס׳ במדבר ויש ספר ויקרא ומשמעות בקו׳ בלי

רד״ק

(טו) על ההרים. יהו׳ שאבר על ושארה אל: (טז) ואיש. חבול לא חבל. לא חבל איהי בעת שראוי להשיבו: (יז) מעני השיב ידו. מעשות לו שום רע וכן מאחרים אלא שיכר כי שהוא נקל להרגיש לו שהוא חלוש: (יח) ואביו. גזל את. כל ישראל אחים כמ״ש עד דרוש את אחיך ותלהו

ותירגם יונתן גזילה לחד מאחיהי: ואשר לא טוב עשה בתוך עמיו. כאילו אמר ורע עשה בתוך עמיו ואמר דרך כלל על הרעות וכן כנתנו הלי׳ לומר לא טוב במקום רע כמו ויהיו צבי על הדרך לא טוב וכן על הדרך הזה אשר

מצודת דוד

כמו מומן לפ חמר כהן ולפ עבה כעוזן: (טו) לא חבל. ל״ל לפ כמ״ש מהללה ביהו כלומ כמ״ש: (יז) מיעני השיב ידו. מלעשות רעה ולפי שנקל לעשות רעה לעני על כי אין לו כח להגיל עצמו לכן אמר מעני: הוא. הכן ההוא לפ ימות בעון אביו אלא יחיה בעוה״ז וכעולם הבא וכ״ל לפ כשהמעלו אתם בחכמים ע״ט

פירוש

גיט גוט אזו צו טאן אוג האט גיט גיבאן אזו וויי דר מעשים פון זיין פאטער: (טו) על ההרים לא אכל. אוף דר בערג הט ער גיט גיעסן פון דר קרבנות ואם מען איז מקריב צו דר היידנישי געצייג וום שטייגן דארטען ועיניו לא נשא. אוג זיינע אוגן האט ער גיט אוף גיהובען צו דר אפ געפטער פון דעם הוז גיזינד פון דיא ישראל צו דינען צו זיי זה אשת רעהו לא טמא. אוג דם וויב פון זיין חבר הט ער גיט מטמא גיוון: (טז) ואיש לא הונה אוג קיין מאן האט ער גיט גינארט חבול לא חבל קיין משפון הט ער גיט גישטיקת (דר משפון זאל בליבן ביי אים או דר זון גייט אופטער) וגזלה לא גזל אוג איין גזילה הט ער גיט גינומן תי לחבו דרעב נתן זיין ברוט הט ער גיגעבן צו איין הונגערינן אוג איין נאקידינען האט ער צו גידעקט מיט איין קלייד: (יז) מעני השיב ידו פון איין ארימאן האט ער זאגן ואורום זאל דר זון גיט ליידן קיין שוידן פון

וועגן

מַדָּע לֹא־נָשָׂא הַבֵּן בַּעֲוֹן הָאָב וְהַבֵּן
מִשְׁפָּט וּצְדָקָה עָשָׂה אֶת כָּל־חֻקּוֹתַי
שָׁמַר וַיַּעֲשֵׂה אֹתָם חָיֹה יִחְיֶה: כ הַנֶּפֶשׁ
הַחֹטֵאת הִיא תָּמוּת בֵּן לֹא־יִשָּׂא בַּעֲוֹן
הָאָב וְאָב לֹא יִשָּׂא בַּעֲוֹן הַבֵּן צִדְקַת
הַצַּדִּיק עָלָיו תִּהְיֶה וְרִשְׁעַת *רָשָׁע עָלָיו
תִּהְיֶה: כא וְהָרָשָׁע כִּי יָשׁוּב מִכָּל־
חַטֹּאתָו אֲשֶׁר עָשָׂה וְשָׁמַר אֶת־כָּל־
חֻקֹּתַי וְעָשָׂה מִשְׁפָּט וּצְדָקָה חָיֹה
יִחְיֶה לֹא־יָמוּת: כב כָּל־פְּשָׁעָיו אֲשֶׁר

לְקַי קְרָא בְּחוֹבֵי אֲבָא
וּקְרָא דִּין וּקְשׁוֹט וְזַכּוּ
עֲבַד יָת כָּל קְיָמַי נְטַר
וַעֲבַד יַתְהוֹן מֵיְמָא יְחֵי:
כ אֱנָשׁ דְּיַחֲוֹב הוּא יְמוּת
קְרָא לָא לֶקִי בְּחוֹבֵי
אֲבָא וַאֲבָא לָא לֶקִי
בְּחוֹבֵי קְרָא וְכוּת זַכְוָאָה
בֵּיהּ יְתַקְּנֵם וְחוֹבַת חַיָּבָא
עֲלוֹהִי תֶּהֱא: כא וְרַשִׁיעָה
אֲרֵי יְתוּב מִכָּל חוֹבוֹהִי
דַּעֲבַד וְיִטַּר יָת כָּל קְיָמַי
וְיַעֲבֵיד דִּין דְּקוּשׁוֹט וְזַכוּ
מֵיְמָא יְחֵי לָא יְמוּת:
כב כָּל חוֹבוֹהִי דַּעֲבַד

א

ת"א כמופלט. שבת ל"ח מגוה כ"ד:

מנחה שי

והנוסח מכם נפ' זו: (כ) ורבעמה
"דשם. כרבעם קרי: (כא) חטאתיו
מחטאיו קרי:

ת"ש קרי חטאתיו קרי מהר"י קרא

(כ) הנפש החוטאת היא תמות בן לא ישא בעון האב ואב לא ישא בעון הבן צדקת הצדיק עליו תהיה ורשעת הרשע עליו תהיה: (כא) והרשע כי ישוב מכל חטאתיו אשר עשת ושמר

רד"ק

איננה סהורה אשר לא יהיה מתוי: בתוך עמיו. כי לא יבוש לעשות רע בתוך קהלות אנשים: (יט) כדע. חסר ויי ולית כוותיה. ושם ואמרתם כי אתם תאמרו אלי כשאומר לכם מדתי זאת כדוע לא נשא הבן בעון האב כמו שאנו רואים אבותינו חטאו ואינם ואנחנו עונותיהם סבלנו חס לא יתכן כי הבן משפם וצדקה עשה מדוע ישא עון האב אבל אתם רשעים ואתם נושאים עונותיכם ועון אבותיכם כמו שהיא מדתי פוקד עון אבות על בנים לשונאי: שמר ויעשה אותם. שמר מצות לא תעשה ועשה מצות עשה: (כ) הנפש. מבואר הוא: רשע. כתיב וקרי הרשע אין ביניהם אלא היא הידיעה: (כא) והרשע.

מצודת דוד

לכותיו: ויתן משפם וצדקה עשה. כשומר מכל ממרי המם כלומר עכה כבן משפם וצדקה ושמר כלנו אם כל חקותי ומשפם זוהם ונכן חיה יחיה כמוס"ו: וכשולם הכאמות ולא יפל פון פעמים כי ונכן לקחתי לכם גם מיומות מכוסיכם וכמ"ם פוקד עון אמות על בנים וגו' לשנאי (דכרים ה'). ומה מלא נאמנו מכוסיכם כיום כאמור שמדיין לא נמפלמם אז כמשם ומתם כתשלמם ע"י פלילוף): (כ) היא תמות. ולא מי שלא חמא: לא ישא. לא יסכול מוכם ענין המא וגו': צדקת הצדיק. משפם כלדק מן הלדיק מהיה פניו לכד לקכל הגמול כמלמו: (כא) והרשע כי ישוב וגו'. הת לסכיל למית לחמת המשפם הזה ומחר שלא פם כרמש יעוב מכל חטאוחיו ולא יעשם עוד ויעמוד עוד פם כל חקותי וגו' ועכ יחיה ולא ימות משוב משחשוב משפם משו: (כב) אשר עשת. משו עד לא יזכור: לא יזכרו לו. לקכל עליהם גמול מוכם: בצדקתו אשר עשת. מחרי מיכו על ידם יחיה וכמומר

פירוש ע"ט

צְדָקַת הַצַּדִּיק עָלָיו תִּהְיֶה דָּאם נִיְיעֲבְטִיקִיים פּוּן צַדִּיק
בְּלַיְיבְּט צוּם צַדִּיק וְצוּ מְקַבֵּל זַיִן אַיְין גּוּטְעָן שׂכַר
דָּר פַּר) אוּנ דָם שְׁלֶעכְטִיקִיים פּוּן דָעם רָשָׁע קוּמְט
אוֹף דָעם רָשָׁע: (כא) וְהָרָשָׁע כִּי יָשׁוּב אוּנ אֶפִּילוּ אַיְין
רָשָׁע וְוען עֶר קֶעהְרְט זִיךְ אוּם פּוּן אַלְע זַיְינֶע זִינְד
וְוָם עֶר הָט גִיטָאן אוּנ טוּם וַיְיטֶער גִים תָּכֵר אֶת כָּל
חֻקּוֹתַי אוּנ הִים אַלְע טַיְיבֶע גִיזָעץ אוּנ טוּם מִשְׁפָּט
אוּנ צְדָקָה תִּיהְיֶה וְוָעם עֶר גִיוּוּם לֶעבֶּן בְּלַיְיבִּין
אוּנ וְוָעם גִים שְׁמאָרְבֶּן: (כב) כָּל פְּשָׁעָיו אֲשֶׁר עָשָׂה אַלֶי
זַיְינֶי זִינְד וְוָאם עֶר הָאט גִיטָאן וְוֶעלְכֶּן גִים גִידָאכְט
וְוערֶן צוּ אִים נִיְיעֶרֶם בִּצְדָקָתוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה יִחְיֶה פּוּן וְוָעגֶן

עָשָׂה לֹא יִזָּכְרוּ לוֹ בְּצִדְקָתוֹ אֲשֶׁר־
עָשָׂה יִחְיֶה: כג הֲחָפֹץ אֶחְפֹּץ מוֹת רָשָׁע נְאֻם אֲדֹנָי יְהוִה הֲלוֹא בְּשׁוּבוֹ מִדְּרָכָו
וְחָיָה: כד וּבְשׁוּב צַדִּיק מִצִּדְקָתוֹ וְעָשָׂה
עָוֶל כְּכֹל הַתּוֹעֵבוֹת אֲשֶׁר־עָשָׂה הָרָשָׁע
יַעֲשֶׂה וְחָי כָּל־צִדְקֹתָו אֲשֶׁר־עָשָׂה לֹא
תִזָּכַרְנָה בְּמַעֲלוֹ אֲשֶׁר־מָעַל וּבְחַטָּאתוֹ
אֲשֶׁר־חָטָא בָּם יָמוּת: כה וַאֲמַרְתֶּם לֹא
יִתָּכֵן דֶּרֶךְ אֲדֹנָי שִׁמְעוּ־נָא בֵּית יִשְׂרָאֵל
הַדַּרְכִּי לֹא יִתָּכֵן הֲלֹא דַרְכֵיכֶם לֹא

לָא יְתְכַּרְנוּן לֵיהּ בְּזוֹכוּתֵהּ
דַּעֲבַד יִתְקַיֵּם: כג הַמֵּרָעָא
רַעֲנָא בְּמוֹתֵיהּ דְּרַשִׁיעָא
אֲמַר יְיָ אֱלָהִים הֲלָא כַּד
יְהוֹב מֵאוֹרְחֵיהּ וְיִתְקַיֵּם:
כד וְכַד יְהוֹב זָקָא ה
מְזוֹכוּתֵהּ וְיַעֲבֵיד שְׁקַר
כְּכֹל הַתּוֹעֲבָתָא דִּי עָבַד
רַשִׁיעָא וַעֲבִיד דְּאִתְקַיֵּם
כָּל זְכוּתֵיהּ דַּעֲבַד לָא
יִתְכַּרְנוּן בְּשִׁקְרֵיהּ דַּשְׁקַר
וּבְחוֹבוֹהִי דִּי חַב בְּהוֹן
יְמוּת: כה וַאֲמַרְתּוּן לָא
מְפָרְשָׁן לָנָא אוֹרַח
טוֹבָא דְּיֵי שְׁמָעוּ כְּעַן
בֵּית יִשְׂרָאֵל הַאוֹרַחַת
טוֹבֵי לָא מְפָרְשָׁן לְכוֹן
הֲלָא אוֹרַחְתְּכוֹן דַּיְלָכוֹן

לא

ה"א וכתוב לדיק . כתיבות כ"ם :

מהר"י קרא פרדכיו קרי צדקתיו קרי

לעשות לו. כמו שמפרש והולך. כל פשעיו אשר עשה לא יזכרו: (כד) ובשוב צדיק מצדקתו ועשה עול ככל התועבות אשר עשה רשע יעשה וחי כל צדקותיו אשר עשה לא תזכרנה במעלו אשר מעל ובחטאתו אשר חטא בם ימות. שלא יאמר אדם. לאחר שנאמר למעלה וצדקת הצדיק עליו תהיה. שאני [בטוב] [במות] בצדקתי שעשיתי לשעבר. הנן עלי [על] העוונות. לא כי. לכך נאמר ובשוב צדיק מצדקתו ועשה עול וגו' כל צדקותיו אשר עשה לא תזכרנה: (כה) ואמרתם לא יתכן דרך ה'. כאברכם אין דין שאין הבן נושא את עון האב והאב [אין] נושא את עון הבן: הדרכי לא יתכן. בתמיה:

ישי' (כד) כל צדקותיו וגו' לא תזכרנה. פירשו רבותינו כמתמרט עליהם:

מנחת שי

(כג) הלוא. כמבריש כ"י מדוייקים מלא וחי"ו וכן נכון ע"פ כמסורת הגד' פיענח נסיון י"ב כי לא נא גם בצנון ח' חסרים: מדקדוק. כמבריש כ"י מדוייקים כן כתיב וקרי בי"ד וחין כאן תיקון בין קרי לכתיב וכן במקום דומים יבואים גם לא נמצא כמ"ב עם המסרים י' נחמיע מיכותא: (כד) כל צדקתו.

רד"ק

(כג) **החפץ אחפוץ** מות רשע. אינני חפץ במות רשע אלא אני מאריך לו ברשעו כדי שישוב בתשובה כמו שעשיתי למנשה: (כד) **ובשוב צדיק**. וחי. בתמיה: **צדקתו**. חסר י"ד הרבים כהמכתבה: (כה) **ואמרתם לא יתכן דרך ה'**. שלא תזכרנה לו

כעשיו הראשונים איננו נכון זה שהאבות אתם: הדרכי לא יתכן, איך תוכלו לומר זה אלא דרכיכם לא יתכנו ודרכי מחשבותיכם ודעתכם לא יתכנו כי אין לדון את האדם אלא לפי מעשיו האחרונים כי הראשונים נתחרט עליהם ויונתן תירגם לא יתכן דרך ה' לא כמשרשן לנא אורחת טובא דה':

מצודת ציון

(כד) **במעלו**. עיין הטעם וסמבט: (כה) **יתכן**. מלכון הכנה ומתוקן וכן מוסף תכניס (לקמן כ"מ):

מצודת דוד

מה תועלת בתשובה ובהתייסרות דכתי: (כד) ובשוב צדיק מצדקתו. ולמאי הנדיק יחזור מנדקתו ויעשה עול כדרך התועבות שלא יזכרו לכן העושה נדקה: (כה) **החפץ**. וכי מפני כמיתת רשע נחשבו לו הנדקות שעשה מדכיוי ימים ומה יזכרו להתועבות שלא יזכרו לכן העושה נדקה: (כג) **החפץ**. וכי מפני כמיתת רשע נחשבו לו הנדקות שעשה מדכיוי ימים ומה יזכרו להתועבות ומ"ל שזכו כתוב על התועבות ומתחרט עליהם: (כה) **ואמרתם**. ומה תאמרו לי יתכן דרך ה' כמה שמוצא את המדם לפי מעשיו כמחכונים כי מהכבו לומר במחכלתי הוא נחבוב את הכתובים עם התחכונים מלו מוב ולפיכן יהיה המשפט. הדרכי. וכי דרך

פירוש ע"ט

זַיִן צְדָקוֹת וְאִם עָר הָאט גִיטוּעָן דֶער נָאךְ וְוָעט עָר בְּלַיְיבֶּן לֶעבֶּן: (כג) הֲחָפוֹץ אֶחְפּוֹץ מוֹת רָשָׁע נְאֻם אֲדֹנָי אֱלֹהִים וַאֲרוּם וויל איךְ רֶעכְן דֶעם טוט פּוּן דֶעם רָשָׁע אַוו זָאגְט נָאט דֶר הַאר הֲלֹא בְּשׁוּבוֹ מִדְּרָכָיו וְהָיָה פָּאר וָואר מיין ווילן איז נָאר עָר זָאל זִיךְ אום קֶערֶן פּוּן זַיְינֶע בייזע וָועגֶן אוּן זָאל בְּלַיְיבֶּן לֶעבֶּן: (כד) וּבְשׁוּב צַדִּיק מִצִּדְקָתוֹ אוּן טוּט אין צַדִּיק קֶערֶט זִיךְ אום פּוּן זַיְין צְדָקוֹת אוּן טוּט אום רֶעכְט כְּכֹל הַתּוֹעֵבוֹת אֲשֶׁר עָשָׂה אַוו וַוי די אַלי אום וָועלְכֶע דִּי רֶעכְט רָשָׁע הָאט גִיטוּעָן טוּט עָר אוֹךְ וְחָי וָועט עָר דָען בְּלַיְיבֶּן לֶעבֶּן נָאם אין גִיווּיזֶן טוּט עָר דָען כָּל צִדְקוֹתָיו אֲשֶׁר עָשָׂה אוּן גִיווּיזֶן נִיט כָּל הַצְּדָקוֹת אֲשֶׁר עָשָׂה לֹא תִזָּכַרְנָה בְּמַעֲלוֹ אֲשֶׁר־מָעַל וּבְחַטָּאתוֹ אֲשֶׁר־חָטָא בָּם יָמוּת: כה וַאֲמַרְתֶּם לֹא יִתָּכֵן דֶּרֶךְ אֲדֹנָי שִׁמְעוּ־נָא בֵּית יִשְׂרָאֵל אִיר הוֹ גִיווּיזֶן שֶׁלְעכְט שְׁמוּעָ נָא בֵּית יִשְׂרָאֵל הֲדַרְכִּי לֹא יִתָּכֵן אִין דֶען

מיי

לָא תַקָּנָן: כו וְכַד יְתוּב
נְפָאָה מְזָכוּתָה וְיַעֲבִיד
שְׁקַר וְיָמוּת עֲלֵיהוֹן
בְּשִׁקְרֵיהּ דִּי עֲבַד יְמוּת:
כז וְכַד יְהוּב רַשִׁיעָא
מֵחוֹבוֹהִי דִּי עֲבַד
וְיַעֲבִיד דִּין דְּקוּשׁוֹט וְזַכוּ
הִיא יַת נַפְשֵׁהּ יְקַיֵּם:
כח חֲזָא וְתָב מִכֹּל
חוֹבוֹהִי דִּי עֲבַד מֵיחָא
יְחֵי לָא יְמוּת: כט וַאֲמָרוּ
בֵּית יִשְׂרָאֵל לָא מַפְרְשָׁן
לָנָא אוֹרְחָת טוּבָא דַיְיָ
הַאוֹרְחָת טוּבֵי לָא
מְפָרְשָׁן כָּוֹן בֵּית
יִשְׂרָאֵל הֲלָא אוֹרְחָתְכוֹן
דְּיוֹלְכוֹן לָא תַקָּנָן: ל בְּכֵן

ת"א הדרכי. עקידה שער מ"ו:

כו בְּשׁוּבַ֨ צַדִּ֤יק מִצִּדְקָתוֹ֙ וְעָשָׂ֣ה
עָוֶ֔ל וּמֵ֥ת עֲלֵיהֶ֖ם בְּעַוְלוֹ֣ אֲשֶׁר־עָשָׂ֑ה
יָמֽוּת: כז וּבְשׁ֤וּב רָשָׁע֙ מֵרִשְׁעָת֣וֹ אֲשֶׁ֔ר
עָשָׂ֖ה וַיַּ֣עַשׂ מִשְׁפָּ֑ט וּצְדָקָ֕ה הֽוּא אֶת־
נַפְשׁ֖וֹ יְחַיֶּֽה: כח וַיַּ֣רְא וַיָּשׁ֗וֹב מִכָּל־
פְּשָׁעָ֛יו אֲשֶׁ֥ר עָשָׂ֖ה חָיוֹ֣ יִחְיֶ֑ה לֹ֖א יָמֽוּת:
כט וְאָמְר֣וּ בֵֽית־יִשְׂרָאֵ֗ל לֹ֤א יִתָּכֵן֙ דֶּ֣רֶךְ
אֲדֹנָ֔י הַדְּרָכַ֖י לֹ֣א יִתָּכְנ֑וּ בֵּ֥ית יִשְׂרָאֵ֖ל
הֲלֹ֥א דְרָכֵיכֶ֖ם לֹ֣א יִתָּכֵֽן: ל לָכֵן֩ אִ֨ישׁ

רש"י

(כט) לא יתכן. כמו לֹא יתקן (בל"ש לוֹר ווי"ללקירליכקייט שיהא תולה עונשים על (פניכם) [בניכם] אלא איש כדרכיו אשפוט אתכם. ובאחר שכן הוא הכדה שהכן לא ישא בעון האב ותאב לא ישא בעון הבן. אלא הנפש החטאת היא תמות. צריכין אתם שתשובו. והשיבו מכל משעיכם: ולא

יהיד ואו

מדר"י קרא

(כז) הוא את נפשו יחיה. פת' הוא את נפשו יציל: (ל) לכן איש כדרכיו אשפוט אתכם בית ישראל. שלא תתיני סבורים

רד"ק

(כו) בשובו. מבואר הוא: וכת עליהם. על שובו והתחרשו מצדקתו ועל עשותו העול על שניהם יענש ולהודיע זה השיב הענין כי כבר זכרו וכן אמר עוד: (כז) ובשוב רשע. וחרש בו גם כן זה הענין והוא אמרו ויראה וישוב כלומר ראה מעשיו הרעים והתבונן בהם כי רעים הם והתחרט עליהם ושב מכל ששעיו וכש משפט וצדקה על שניהם יקבל שכר: יחיה. הוא מחיה נפשו בשובו כי בידו החיים והמות לפי מעשיו: (כח) ויראה. מבואר הוא: וישוב. כתיב בי"ו וקרי בלא וי"ו וחשיך קטוצה: חיו יחיה. בוי"ו וכל הנזכרים למעלה חיה יחיה בה"א ואחד הוא כי המקור מנחי הלמ"ד מן הקל יבא בוי"ו או בה"א: (כט) ואמרו. הדרכי. ל' רבים ושלמעלה הדרכי לשון יחיד: דרכיכם לא יתכן. כל אחד מדרכיכם: עַל לכן. שובו וחשיבו. איש את אחיו וי"ת תובו לפולחני ואעדו מנכון פולחן מעותא: ולא יהיה לכם. מניעת התשובה

מנחת שי

מדקתיו קרי: (כח) ויאוב. ויאב קרי והכי"ן קמוצה:

מצודת דוד

מפספסי לֹ"ת יתכן כממ דכריכם לֹ"ת יתכמו: (כו) בשוב צדיק. כי כשיסוב לדיק מלדקתו ומעם עול ומת בעבורם לֹ"ת בעת שבובו מת הפולה ימות ולעוזה תתכב לו לֹ"ת יוסיף לחטוא: (כז) ובשוב דשע. וכשכר יסוב רכס מרכעתו וגו' לֹ"ת בעשה ומפספס ולדקה מעיה טוב לת נפשו המכלת שיהיה לה התגלוח על כח

מצודת דוד

(כה) ויראה. וכולמי יראה בעבלו שלא טוב עשה בשובם וישוב מכל הבעיס שעשה וס"ל מהלמו שיחיה ולא ימות כי לא יוסיף בעשוה ומפ"ש: (כט) ואמרו. ולוך יאמרו וגו': הדרכי, הלא דרכי לֹ"ת יתכן וגו' לומר הלא בעבל מתייב דרך מפספסי: (ל) לכן. כולמי והבעל מתייב כן לכן מפספס גם מתכם כל איש

לקוטי יקרים

(כו כח) ובשוב רשע ברשעתו וגו' ויראה וישב בכל פשעיו וגר'.
כיר ווייסען פון פאַרן תשובה אז ירעד מעמעש וואס זיינדיגט אוך ווערט אַרעש ומבעז. דא בייא אים חדייא ערלייא שמאַרבען. דאס ערשטע שמאַרבען איז ניכן אים חדייא ערלייא בלאַד פון אים אַוועק די נשמה אוך ויא נעטם מיט זיך דאס צלם אלהים פון זיין פנים. איז ער שוין גישמאַרבען. ווייל ער האט שוין נים קיין נשמה. ווייא דיא גמרא זאגט דיא רשעים זיינן ווייא לעבען ווערין ווייא אן נערוועזען מתים. דאס צווייטע שמאַרבען איז ווען עם ווערט נעזר אויף אים היטעל שר שאל שמאַרבען. דייטע ער שוין איין אם בשמאַרבענער. דאס דריטע שמאַרבין איז ווען ער שמאַרבט שוין אוך נים אוועק פון דער עולם צום קבר. ואפ דער נביא ווען דער מענש פוהם תשובה ווערט ער גירעטעט פון די דרייא שרליא שמאַרבונגען. דאס עלשטע איז ובשוב רשע ברשעתו. ווען דער רשע פוהם תשובה, אוך עם בלייבט רשע אים ער זאלגים קער זינדיגן. אוך ער טוהם משפט אוך צדקה. ווערט ער בליבען לעבן אוך

וּוֹ וְאִנְיָן דָּם הוּא גִּיוִינְד פּוּן יִשְׂרָאֵל הֲלֹא דְרָכֵיכֶם לֹא יִתָּכֵן זֶעֶנֶן דֶּעֶן נְאַמֶּט וְוָעֵג אִיז נִיט דֶּעֶר תּוֹרָה דְּרָכַי לֹא יִתָּכְנוּ זֶעֶנֶן דֶּעֶן מִיינֶע וְוֶעגֶן נִיט רֶעכְט זַיִר בֵּית יִשְׂרָאֵל הֲלֹא דְרָכֵיכֶם לֹא יִתָּכֵן פַּר וְאוֹר אִיינְעֶרְע וְוֶעגֶן זֶענֶן דָאךְ נִיט רֶעכְט: (ל) לָכֵן

כִּדְרָכָיו אֲשַׁפֵּט אֶתְכֶם בֵּית יִשְׂרָאֵל נְאֻם אֲדֹנָי יֱהוִה שׁוּבוּ וְהָשִׁיבוּ מִכָּל־ פִּשְׁעֵיכֶם וְלֹא־יִהְיֶה לָכֶם לְמִכְשׁוֹל עָוֹן׃ יא הַשְׁלִיכוּ מֵעֲלֵיכֶם אֵת־כָּל־פִּשְׁעֵיכֶם אֲשֶׁר פְּשַׁעְתֶּם בָּם וַעֲשׂוּ לָכֶם לֵב חָדָשׁ וְרוּחַ חֲדָשָׁה וְלָמָּה תָמֻתוּ בֵּית יִשְׂרָאֵל׃ יב כִּי לֹא אֶחְפֹּץ בְּמוֹת הַמֵּת נְאֻם אֲדֹנָי יֱהוִה וְהָשִׁיבוּ וִחְיוּ׃ יג וְאַתָּה שָׂא קִינָה אֶל־נְשִׂיאֵי יִשְׂרָאֵל׃ יד וְאָמַרְתָּ מָה

אֲנָשׁ כְּאוֹרַיְתֵיהּ אִתְפְּרַע מִנְּכוֹן בֵּית יִשְׂרָאֵל אֲמַר יְיָ אֱלָהִים הוּבוּ לְפוּלְחָנֵי וְאָעֲרוּ מִנְּכוֹן פּוּלְחָן טָעֲוָתָא וְלָא יְהֵי לְכוֹן לְתִקְלַת חוֹבִין׃ יא לָא אַרְחִיקוּ מִנְּכוֹן יַת כָּל חוֹבֵיכוֹן דַּחֲבַהְתּוּן בְּהוֹן וְעַבִּידוּ לְכוֹן לֵב דַּחֵיל וְרוּחַ דַּחֲלָא וְלָמָה תְּמוּתוּן בֵּית יִשְׂרָאֵל׃ יב לְאַרְעָא דְּחַיָּב לְמֵמַר אֲמַר יְיָ אֱלָהִים הוּבוּ לְפוּלְחָנִי וְאִתְקְיָמוּ׃ יג וְאַתְּ טוֹל אֲלֵיָא עַל רַבְרְבֵי יִשְׂרָאֵל׃ יד וְתֵימַר מָה כְּנִשְׁתָּא

ת״א (ל) לחטוין, מכ׳ ע׳ עקרים מ״ד מ״נ (בירמיה ד׳) :

מהר״י קרא

יחיה לכם למכשול עון. שלא תכשלו בעוונותיכם: (לא) ועשו לכם לב חדש ורוח חדשה. אל תבמתו לכם על שעלתה על רוחכם אתמול שתבן נגשא את עון האב. שמתוך כך אתם מתייאשים לשוב. ואל תתנו אל דעתכם לשוב אלי: ולמה תמותו בית ישראל. ששאת זה שאתם מורים בו לתלות עון האב על הבן. ואתם נושאים לשוב. דבר זה גורם לכם מיתה:

(לב) והשיבו וחיו. חשיבו פניכם מעוונותיכם וחיו:

יט (ב) ואמרת מה אכך לביא. אמור להם לנשיאי ישראל. אמור להם את היתה אומה זו שאתם מושלים עליה

מנחת שי

(לא) ועשו לכם וגו׳. במקום מדויקים מסר ומ״ו אחר כפ״ם וכנון לפעמים כן כי אין זה בן ז׳ מלאים כמ׳ מקף ופי׳ שבאמצע מלא נחלק בו זה עם תחתו שהוא פסיעה ג״כ: (לב) והשיבו וחיו. בכתיבים עם מ״ם הכי״ת בשיבו מלא ומ״ו בדלת כמיבה ובשעת הוא:

נשיאי ישראל. אל כמו על וכמותו רבים ונשיאי ישראל הם סלכי יהודה יהואחז ויהויקים וצדקיהו: (ב) ואמרת מה אכך

רד״ק

למכשול עון: (לא) השליכו מעליכם. התתרמו עליכם ובזה תשליכו עשכים מעליכם: (לב) כי לא אחפוץ במות חמת. על שם סופו וכן יומת חמת על שם סופו וכן ת״י דחייב למימת כמו שתרגם אונקלוס דחייב קטול: (ג) ואתה שא קינה אל

מצודת ציון

(לא) ורוח. פירוש לבב כמו על מאד יהיה שמח הרוח לאכם (לעיל ז׳): (לב) במות חבת. קללו מת ב״פ סופו:

יט (ב) שא. עניין הרמת קול: (ג) מה. הממה סהיה יוכח על

לב חדש. להוציא לפעולתו: ולמה תמותו. כי אם לא תשובו הנה תמותו ומ״ש בזה תגרעו לכם ממנו ומ״ש בה תמותו לא תאריכו ימים בארץ אשר אני נותן לכם: (לב) כי לא אחפוץ. כ״ל מה שאני מיאל על המכוכה הזה אל כי אין חפלי במיתת המת אלא שתשובו ותחיו: ושובו. הוסיף פלאמן אין הפעל ותחיו: יט (ב) אל נשיאי ישראל. על נשיאי ישראל הם מלכי יהודה יהואחז ויהויקים וצדקיהו המלך: (ב) מה אכך לביא. על

לקוטי יקרים

וְעַם נִיס שְׁמַאבְּרִין מֵאַר זַיין צַיִּיט. נָאר וַיְיל זַיְינֶע עֲרְשָׁפָּט זְיִנְד דָּעָן נִיס אִפְּגִיסְקָקט נִיְיוּאַרְין. אִין נָאך נִיס צוּרִיק נִיקוּמֶען צוּא אִירֶם לֵא נָשָׂטָה מִים דָּעם צָלָם אֱלֹהִים. וַיִּרְאֶה וַיַּשֶׁב מִכָּל פִּשְׁעָיו אֲשֶׁר עָשָׂה. אֲבֶער אַז עֶר הָאט נִיזְהֶן צוּא טוּן תְּשׁוּבָה אוּךְ זַיְינֶע פְּרֵישְׁרֵיגֶע זִינְד אוּךְ נֶעֶר הָאט נִיפְּאקְט אוּנ נִיוַיְיזִינְט פַּאר הַכֹּ״ה אוּנ הָאט חֲרָטָה אוֹף דָּעם וָאס עֶר הָאט נִיוַיְיזִינְט) חַיֵּי יִחְיֶה לֹא יָמוּת. וְעִם עֶר לֶעבְּן וְוִאס דִּיא נְשָׁמָה וְעִם צוּא אִים צוּרִיק קוּמֶען אוּנ עֶר וְעִם לֶעבְּן וְוִאס דָּעד צָלָם אֱלֹהִים וְעִם צוּרִיק קוּמֶען צוּ אִים. אוּנ עֶר וְעִם נִיס שְׁמַאבְּרִין פַּאר זַיין צַיִּיט וַיְיל זַיְינֶע גְּרֵי דִין וְעִם בָּסֵל וְעֶרֶן:

אֲשֶׁר כְּדָרְכָיו אֲשַׁפּוּט רְחוּם וְעֵל אֵיךְ אַיְיךְ בֵּית יִשְׂרָאֵל מִשְׁפְּטִין אִיטְלִיכֶן מַאן אַוּ וִוי זַיְינֶע וְעַנְן זָאגֶן נְאָם אֲדֹנָי אֱלֹהִים אַווֹי וָאבֶּן נְאָם דָּעֶר הַאר שׁוּבוּ וְהָשִׁיבוּ מִכָּל פִּשְׁעֵיכֶם קֶערֶט אַיְיךְ אַלֶּיין אוּם אוּנ מַאכְט אַנְדָעֶרע אוּם קֶערֶן פּוּן אַלֶּי אַיְיעֶרֶי זִינְד וְלֹא יִהְיֶה לָכֶם לְמִכְשׁוֹל עָוֹן אוּנ לָאז נִיס זַיין אַיְיעֶר זִינְד צוּא אַיְיךְ צוּא אַיין שְׁמֵרוּיִךְ קוּמֶען: (א) הַשְׁלִיכוּ מֵעֲלֵיכֶם אֶת כָּל פִּשְׁעֵיכֶם וְנוֹאךְפְט אַרַאף פּוּן אַיְיךְ אַלֶּע אַיְיעֶרֶע זִינְד וָנָס אִיר הָאט גִּיזִינְדִיגְט מִיט זַיי וַעֲשׂוּ לָכֶם לֵב חָדָשׁ אוּנ מַאכְט אַיְיךְ אַיין נֵיֵיא הָאֶרְץ אוּנ אַיין גַּייסְט וְוִילְן (צוּ מַיין דִינְסְט) וְלָמָּה תָמוּתוּ בֵּית יִשְׂרָאֵל אוּנ וָוארוּם וָאלְט אִיר שְׁמַאבְּן אִיבֶּר בֵּית יִשְׂרָאֵל (וָוען אִיבֶּר וָועט קֶיין תְּשׁוּבָה נִיט מוּעֶן) : (לב) כִּי לֹא אֶחְפּוֹץ בְּמוֹת הַמֵּת נְאֻם אֲדֹנָי אֱלֹהִים דָּעֶן אִיךְ בְּאגֶער נִיט אִין דָּעם טוֹיט פּוּן דָּעם רָשָׁע וָואס אִיז חַיָּב דָּעם טוֹיט אַווֹי וְאִכְט נָאם אֲדֹנָי אֱלֹהִים דָּעֶן אִיךְ בְּאגֶער נִיט אִין דָּעם טוֹיט פּוּן דָּעם רָשָׁע וָואס אִיז חַיָּב דָּעם טוֹיט אַווֹי וְאִכְט נָאם דָּעֶר הַאר וְהָשִׁיבוּ וִחְיוּ נֵייעֶרְט טוּהְט תְּשׁוּבָה אוּנ בְּלֵיבְּט לֶעבְּן:

יט (א) וְאַתָּה שָׂא קִינָה צוּ יְחֶזְקֵאל) וָאתָּה שָׂא קִינָה אוּנ דִּיא הַייבּ אוֹף אַיין קְלָאגֶ אוֹף דִּי הָאֶרְץ פּוּן דִּיא יִשְׂרָאֵל וָאם וָועֶן וְדִיא מְלָכִים פּוּן שָׁבָט יְהוּדָה) : (ב) וְאָמַרְתָּ אוּנ דוּ וְאלְטְט נָאנֶן מָה אִמֶּךָ לְבִיא וָואם פַּאר

אִמֵּךְ לָבִיא בֵּין אֲרָיוֹת רָבְצָה בְּתוֹךְ כְּפִרִים רִבְּתָה גּוּרֶיהָ: ג וַתַּעַל אֶחָד מִגּוּרֶיהָ כְּפִיר הָיָה וַיִּלְמַד לִטְרֹף־טֶרֶף אָדָם אָכָל: ד וַיִּשְׁמְעוּ אֵלָיו גּוֹיִם

דְּיִשְׂרָאֵל דַּהֲוָה דְּמָיָא לְלַיְתָא בֵּינֵי מַלְכַיָּא וְנָא בֵּינֵי שַׁלְטוֹנַיָּא רַבִּיאַת בְּנָהָא: ג וְרַבְיָאַת חַד מִבְּנָהָא מַלְכָּא הֲוָה נָאֵיף לְמִקְטַל קְטוֹל אֱנָשָׁא קְטַל: ד וּשְׁמָעוּ

ת"א אֵת לְמִצְרַיִם: כּוּשִׁים וּ"מ:

רש"י

לְהָקִיטו שֶׁמְּמַלָּה לְלָבִיאָה זוֹ: בֵּין אֲרָיוֹת. בְּנֵי יְהוּדָה: (ג) וְתַעַל אֶחָד מִגּוּרֶיהָ. עַל כְּנֵי יְמֵיהֶם נִלְמְדָה קִינָה זוֹ לְרַחֲמָן הוּא יְהוֹאָחָז: אָדָם אָכַל. גּוֹזֵל אֶת יִשְׂרָאֵל כִּי יִשְׂרָאֵל נִקְרְאוּ אָדָם כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וְאַתֶּם צֹאנִי צֹאן מַרְעִיתִי אָדָם אַתֶּם (לְקַמָּן ל"ד) וְלִפְנֵי הַמֶּלֶךְ כָּל הַיּוֹם שִׁסְעָמָה טַעַם כֹּבֶד לְאָדָם מִתְגָּרֶה בְּאֹכְסֵי לְעוֹלָם: (ד) וַיִּשְׁמְעוּ אֵלָיו גּוֹיִם. פַּרְשָׁה מֶלֶךְ מִצְרַיִם: בְּשַׁחִתֵּיהֶם נִתְפָּשׂ. גּוֹמִין מוֹפְרִין וּמוֹכְרִין פֵּיקִם בְּקִם וְהֵמָּה נוֹפְלִין בְּתוֹכוֹ: בְּחַחִים. כְּמִין

מהר"י קרא

(בו') [כ"כ] חֲבִיבָה לְבוֹרֵא אִילּוּלֵי שֶׁאוֹתָם הַדְּחָתָם אוֹתָה מֵאַחֲרֵי הַמְּדִתֵּי כְּמוֹהָ מְלָכִים וְהָיְתָה מוּשֶׁלֶת בְּכָל הַמְּלוּכוֹת כַּאֲרִית בַּהֲמוֹת יַעַר וְכַכְּפִיר בְּעִדְרֵי צֹאן. ד"א מַה אֵכָךְ לְבִיא. כְּבָת הָיָה אָבִיךְ יְאשִׁיָּהוּ חָשׁוּב: בֵּין אֲרָיוֹת רָבְצָה. בֵּין הַמְּלָכִים הָיְתָה רוֹבֶצֶת לְבַטַּח: (ג) וַתַּעַל אֶחָד מִגּוּרֶיהָ כְּפִיר הָיָה. עִלְּתָה וְגִידְּלָה אֶחָד מִגּוּרֶיהָ וְהִשְׁכִּיחָהוּ לְמַלֵּךְ. זֶה יְהוֹאָחָז בֶּן יֹאשִׁיָּהוּ שֶׁנֶּאֱסַר וַיְשִׁיחֵהוּ [אוֹתוֹ] וַיְבִיאֵהוּ אוֹתוֹ תַּחַת אָבִיו: וַיִּלְמַד לִטְרֹף טֶרֶף אָדָם אָכַל. שֶׁהָיָה גּוֹזֵל וְחוֹטֵם אֶת הַבְּרִיּוֹת: (ד) וַיִּשְׁמְעוּ אֵלָיו גּוֹיִם בְּשַׁחִתֵּיהֶם נִתְפָּשׂ. וַיִּתְקַבְּצוּ עָלָיו פַּרְעֹה [וְחִילוֹ]. הֵהִ"ד וַיֹּאמְרוּהוּ פַּרְעֹה נְכֹה בִּרְבִלַת בְּאֶרֶץ חֲמַת: וַיְבִאוּהוּ בְּחַחִים.

רד"ק

כְּעוֹרְיָה ר"ל אֶחָד מִבְּנֵי הַמְּלִיכָה וְהוּא יְהוֹאָחָז כְּמוֹ שֶׁאָבִיר וְיִקַּח עִם הָאָרֶץ אֶת יְהוֹאָחָז בֶּן יֹאשִׁיָּהוּ וַיַּמְשְׁחוּ אוֹתוֹ וַיַּמְלִיכוּ אוֹתוֹ תַּחַת אָבִיו ר"ל וְהָעָל שִׁרְבַת אוֹתוֹ עַד שֶׁעָלָה בְּמְלָה וְהָיָה כְּפִיר ר"ל שֶׁכָּלַךְ יְהוֹאָחָז וְקָרְאוֹ כְּפִיר וְלֹא קָרְאוֹ אֲרִי כִּי לֹא הָיְתָה לוֹ מַמְשָׁלָה גְּדוֹלָה כִּי רוֹב הָאָרֶץ הָיְתָה אז חֲרֵבָה: וַיִּלְמַד לִטְרֹף טֶרֶף אָדָם אָכַל. לְבַד זֶה הַכְּפִיר לִטְרֹף טֶרֶף עַד שֶׁאָכַל אָדָם כִּי הָאֲרִי אוֹ הַכְּפִיר רוֹב טַרְפּוֹ בְּחַיּוֹת וְפַעֲמִים טֶרֶף גַּם הָאָדָם כֵּן יְהוֹאָחָז נִלְכַּד בְּגַדְלוּ בְּמִנּוֹ וְהוּא בְּצָרִים כְּמוֹ שֶׁפֵּרַשׁ בְּסֵפֶר מְלָכִים וּבְעָבוֹר זֶה אָסְרוּ פַּרְעֹה נְכֹה: (ד) וַיִּשְׁמְעוּ אֵלָיו גּוֹיִם. חֵיל פַּרְעֹה שֶׁהָיָה בְּאֶרֶץ הַיָּם שֶׁמְּעוּ כִּי פָּשַׁם בָּאָרֶץ מִצְרַיִם וְתָפְשׂוּהוּ בְּשׁוּבִי מִשָּׁם וְזֶה שֶׁאָמַר בְּשַׁחִתָּם נִתְפָּשׂ בְּשַׁחִתָּם כֵּן כְּוֹרֶה שַׁחַת וְ"ת כְּכֵן בְּמַצּוֹדוֹתָם שֶׁתִּרְגֵּם בְּסִרְגִּינְהַתֵּן

מצודת דוד

כֵּיצַד יְהַכְּיוֹנוּ הַמָּלָךְ יֹאמַר מָה מְאֹד הָיָה חָשׁוּב לְהַקְרִיב לְגִיא סַם הַחַיִּים: בֵּין אֲרָיוֹת רְבָצָה. הוּא מָשָׁל עַל מַלְכֵי הַתּוֹמוֹת וְכ"ל בֵּין הַמֶּלֶךְ הֶחָזָק הָיוּ כּוֹעֲלִים כֵּן מַלְכֵי הַתְּמָהָה לְטַעַם מַלְכֵי סְדֹם: (ג) וַתַּעַל. הַעֲלָתָה אֶחָד מִבְּנֵי הַמְּלוּכָה לִמְעֹלָה וְנַעֲשָׂה מֶלֶךְ וְעַל יְהוֹאָחָז יֹאמַר: וַיִּלְמַד. כְּכָעִיל עַלְמָא לְמֵיכַל עַיְרָק עַד שֶׁמְּכַל גַּם כֵּן אָדָם כ"ל כְּמוֹ כֵּן הָיָה הַמּוֹשֵׁל לְטָרֹף כְּיוֹצֵר סוֹפֵר טוֹרֵף גַּם כֵּן אָדָם כֵּן יְהוֹאָחָז הָיָה כְּגוֹל עַלְמָא מֵאֶל לְעַשּׁוֹק כַּתּוֹמוֹת עַד שֶׁעָשָׂק גַּם אֶת יַעֲרוֹתֵי הַקְּרָיוֹת אָדָם כְּמ"ם וְאֶת לְאָמֵי וְגוֹ' אָדָם אָכַל (לְקַמָּן ל"ד): (ד) וַיִּשְׁמְעוּ. הַתּוֹמוֹת הִתְפַּשְׂטוּ אֲלֵי לְמַלְכוּתָם וְלָכֵד בְּהֶבְלָם אֶבֶר עַמּוֹ עָלָיו וְסִכְּלוּהוּ בְּשִׁבְלְגוֹת לְמַלְכֵי כְּמ"ם וַיְבִיאֻהוּ פַּרְעֹה לְמִצְרַיִם וְגוֹ' (מ"ב כ"ג) וְעַל שֶׁמְּמַלְּכוּ לְמַלְכֵי מִצְרַיִם נִקְרָא הַמּוֹשֵׁל בְּלִבְיָא

פירוש ע"ם

אַיִן חִשְׁבְּקַיִים אִיז דַּיִין מוֹטֶער רָאם אִיז דִּי נְפָשׁ יִשְׂרָאֵל) זִי אִיז גִּינְלִיכֶען צוּ אַיִן מוֹטֶער פּוּן לַיְבִּין הָאט זִי גִּידוּאָרְם בֵּין אֲרָיוֹת רָבְצָה צָווִישִׁין דִּי פְּעֶלְקֶער) בְּתוֹךְ כְּפִרִים רִבְּתָה גּוּרֶיהָ צָווִישֶׁן דִּי יוּנְגֶע שְׁטַארְקֵי לַייְבֶּן הָט זִי מְגַדֵּל גִּיוָוען אֵירֶע יוּנְגֶע לַייְבִּין רָאם מְלָכִים פּוּן דִּיא פְּעֶלְקֶר: (ג) וַתַּעַל אֶחָד מִגּוּרֶיהָ אוֹג זִי הָט אוֹף גְּבְּרַאכְט אַיינְעם פּוּן אֵירֶע יוּנְגֶע קְלֵיינֶע לַייבִּין אוֹג אֶר אִיז גִּיוָוארְן אַיִן יוּנְגֶער שְׁטַארְקֶער לַייב וַיִּלְמַד לִטְרֹף טֶרֶף אָדָם אָכַל אוֹג אִיז גִּיוָואנְט גִּיוָוארְן צוּ פַּאר צֵיקִין אַיִן פֶּר צוּקוּנְפְט הֶעֶנְקְשֶׁן הָאט אֶר גִּינָעמֶן (כְּלוֹמַר דִּי קְנָסוֹת יִשְׂרָאֵל הָט מְגַדֵּל גִּיוָוען אַיִן זִן דָּם אִיז יְהוֹאָחָז אוֹג אֶר אִיז גִּיוָוארְן אַיִן כֶּלֶךְ אוֹג הָאט מִלְחָמָה גִּיהַאלְטִין מִיט פִּיל פְּעֶלְקֶער): (ד) וַיִּשְׁמְעוּ אֲלָיו גּוֹיִם הָאבֶּן זִיךְ אַיִן גִּיזַאמִיטְלְט צוּא דָּעם יוּנְגִין לַייב פְּעֶלְקֶר אוֹג אֶר אִיז בַּאֲוָוואוּנְגֶען גִּיוָוארְן אַיִן זַייֶער גָּרוּב וּכְלוֹמַר פַּרְעֹה מֶלֶךְ מִצְרַיִם מִיט זַייֶער הֵילְוֹת הָאבֶּן זִיךְ אַיִן גִּיזַאמִיטְלְט אוֹג מִלְחָמָה גִּהַאלְטִין

בְּשַׁחֲתָם נַתְּפֹשׂ וַיְבִאֻהוּ בַּחֲחִים אֶל־
אֶרֶץ מִצְרַיִם: הַוַּתֵּרָא כִּי נוֹחֲלָה אָבְדָה
תִקְוָתָהּ וַתִּקַּח אֶחָד מִגּוֹרֶיהָ כְּפִיר
שָׂמָתְהוּ: וַיִּתְהַלֵּךְ בְּתוֹךְ־אֲרָיוֹת כְּפִיר
הָיָה וַיִּלְמַד לִטְרֹף־טֶרֶף אָדָם אָכָל:
וַיֵּדַע אַלְמְנוֹתָיו וְעָרֵיהֶם הֶחֱרִיב

עֲלוֹהִי עַמְמַיָּא
בְּסַרְיַנְתְּהוֹן אֲחַד אֲחַד
וְאַיְתִיאוּהוּ בְּשַׁלְשְׁלָן
לְאַרְעָא דְּמִצְרָיִם:
וַחֲזַת אֲבִי פְּסַק אֲבַר
סְבִירָה וְרַבְיָאת חַד
מִבְּנָהָא מַלְכָּא שַׁוְיָתֵיהּ:
וַהֲלִיךְ בְּנוֹ מַלְכָיָא
מַלְכָּא הֲוָה וַאֲלִיף
לְמִקְטַל קְטוֹל אֲנָשָׁא
קְטָל: וַאֲצַדִי בְּרַגְיָתֵיהּ
וְקִרְוָיהוֹן אַחֲרִיב וּצְדָיֵאת

מהר"י קרא — פתח באתנח — רש"י

בשלשלאו' של ארץ מצרים. הה"ד ואת יהואחז לקח ויבוא מצרי' ויכת שם: (ה) ותרא כי נוחלה אבדה תקותה. ארי פסק ואבל סיבויה. כלביאה זאת בעת שיהודה בגלה תהיה נכאה. אף כן היתה כנסת ישראל באותה שעה. או לקח פרעה נכה את יהויקים והשליכתו כמו שכתוב בספר מלכים: ותקח אחד מגוריה כפיר שמתהו. (ו) ויתהלך בתוך אריות כפיר היה. הלך במעשים רעים כאשר עשו אבותיו. כי גם עליו תעיד הכתוב ויעש תרע בעיני ה' [ככל] אשר [עשו] אבותיו. הה"ד ויולד לטרף טרף אדם אכל: (ז) וידע אלמנותיו. כלומר היה הורג את הבעל והיה בא על אלמנותיו. ומענה אותם. תמן תנינא אשה כי יוזב וזב דפה ימים רבים. (לקיים) [מי קיים] מצות זיבה. יכניה ויהויקים קיימו' מצות זיבה. אמרו כיון שעלתה נבוכדנצר להחריב את ירושלם עלה וישב על שפת הים ברופני של אנטוכיה. וירדו סנהדרין לקראתו. אמרו לו הניע

מנחת שי

ים (ה) ויכח"ו: מסר יו"ד מחת סכי"ם כספרים מדויקים כי' הפוסים יפים כפ"ג בירמיה סימן כ"ו: בחחים. כפ"ת יתן כאוב בחחי"ם בחוליס ובפ"ח בפרקי דבית חזקי' ולעולה את מעבה בחוחי"ם דלית בי' ל"ג בחוליס בכל

ויש לפרש כמשמעו ענין תוחלת כלומר ותרא כי עמדה ימים רבים בתוחלת אולי ייסיב ענינה והנה אבדה הקיתה: ותקח אחד מגוריה כפיר שמתהו. אמרה אולי יצליח זה למלוכה ואף על פי שפרעה נכה המליכו בהסכמת עם הארץ המליכו ובאילו הם שמותו מלך: (ו) ויתהלך בתוך אריות. זה היה יהויקים שהמליכו פרעה נכה ויתהלך בתוך אריות כלומר בתוך מלכים והם פרעה נכה ובוכדנצר כי פעם היה עם זה ופעם עם זה. כי מלך בבל כבשו והוליכו לבבל ואחר כך שב לירושלם ומרד במלך בבל והיה נאור בבלך מצרים: כפיר היה. שלא עלה במעלת עד שיקרא אריה אלא כפיר היה כמו שהיה בעת מלכו: וילמד לטרוף טרף אדם אכל. אפשר שנלחם באדום ובמואב ובבני עמון כי הם באו עליו עם גדודי בשדים כשפרד בבלך בבל וכן בישראל היה שופך גם דם נקי: (ז) וידע אלמנותיו. הבנוי כנגד אדם שוכר ושניהם דרך כלל אמר כי היה הורג האנשים והיה שוכב עם אלמנותיהם וזו שפירש וידע כמו וידע אדם עוד את חוה אשתו וכן העיר עליו הנביא שהיה שופך דם נקי שאמר עליו ירמיהו כי עיניך ולבך כי אם על בצעך ועל דם הנקי לשפוך וי"ת וידע ואצדי ביהויקים תרגום וידע ענין שבר וחרבן כמו ויודע בהם אנשי סכות ותירגם אלמנותיו כמו ארמנותיו שתרגם ואברית ביהויקים: ועריהם החריב.

מצודת ציון

משלי הכמים

מצודת דוד

סמיה המוסך בשחת ומשך בחמים: (ה) ותרא. היה מלכות ישראל בחמה כי בעמדה זמן מה בתוחלת שתמלוך למלכותה ותכם מכלם תקותה כי לא בא: ותקח. לקחה לחד מבני המלוכה ושמה מותו למלך ושל יהויקים ימלוך: (ו) ויתהלך. שהיה המלוכה בתוך מלכי החומות ודומיה להם: כפיר היה. היה מלך מושל וגבור: וילמד. כדרגל עלמו לשפוך דמים עד שהפך גם בבלי מדם כ"ל שעשה גם את יהויכין: (ז) וידע אלמנותיו. שכר

פירוש ע"ט

גיהאלטען מיט יהואחז אוג ער איז באצוואונגען גיוואורן אין זיין ערע העגנט) ויבואהו בחחים אוג זייא האבען אים גיבראכט מיט רינגן אין לאנד מצרים: (ה) ותרא כי נוחלה אבדה תקותה אוג זיין מוטער (זייא קנסת ישראל) האט גיזעהן דאס זי איז גיקרעפטט גיוואורן אוג איר האפונג איז פאר לאנג גיוואורן (קלומר איר מלך איז פר טרייבן גיוואורן) ותקח אחד

מגריה כפיר שמתהו האט זי וויידער גינומן איינעם פון אירע יונגע קלייניע לייבן (ואם איז יהויקים) אוג הט אים גימאן פר איין יונגען שטארקן לייב (קלומר וי הט אים גימאכט פר איין מלך): (ו) ויתהלך בתוך אריות אוג ער איז גינאנגן צווישן דיא לייבן אוג איז גיוואקסן איין יונגער שטארקער לייב (קלומר ער האט גיפירט זיין מלוכה צווישן אנדערע מלכים אוג גליך וי זיי אוג איז גיוואקסן איין שטארקר מלך) וילמד לטרף טרף אדם אכל אוג ער איז אויך גיוואנט צו פר צוקנן איין פר צוקונג אינ הט גנעמען

טענטשען (קלומר ער האט אוך מלחמה גיהאלטין מיט פיל פעלקר): (ז) וידע אלמנותיו אוג ער הט צו

בראכען

אַרְעָא וּמְלוֹאָהּ מִקָּל אִתְרָגְשָׁתָא וְאִתְקַבָּנִישׁוּ עֲלוֹהִי עַמְמַיָּא סְחוֹר סְחוֹר מִמְּדִינָתָא וּפְרַסוּ עֲלוֹהִי מְצָדָתְהוֹן בְּמְרַיְנַתְהוֹן אִתְאַחַד

וַתֵּשֶׁם אֶרֶץ וּמְלֹאָהּ מִקּוֹל שַׁאֲגָתוֹ׃ ח וַיִּתְּנוּ עָלָיו גּוֹיִם סָבִיב מִמְּדִינוֹת סָחוֹר וַיִּפְרְשׂוּ עָלָיו רִשְׁתָּם בְּשַׁחֲתָם נִתְפָּשׂ׃

רש"י

לתת לפרעה ככל אשה כמו שנאמר (במלכים ב' כ"ג): (ח) ויתנו עליו גוים סביב ממדינות. ויפלח ה' כו את גדודי כסדים ואת גדודי ארם ואת גדודי מואב ואת גדודי בני עמון (שם כ"ד). ויתנו עליו גויש ויחתכנו: ר' אלעזר ור' שמואל בר נחמני; ר' אלעזר אומר בחיים ר' שמואל בר נחמני אמר מת שלשלהו שנאמר למען לא ישפע קולו עוד אל הרי ישראל. אמר ר' יהושע בן לוי אני מקיים דברי שניהם. חי שלשלהו אלא מהוך שהיה מפונק מת בידיהם. מת עשה לו נבוכדנצר. ר' יהודה ור' נחמיה. (חד) ור' יהודה אומר נפלו והחזירו בכל ערי ישראל [בפרדסים והרגו ונפל וקרע את החבור והכניסו לתוכו שנאמר קבורת חמור יקבר. ר' נחמיה אומר נפלו והחזירו בכל ערי ישראל והרגו] והיה מחתך מכשרו ומשליך לכלבים. חת"ד קבירת חמור יקבר. (היאך) נהיכן קבורתיה של חבור לא בכפי הכלבים, הוא שהנביא מקנתרו ואומר לו [ויתר] דברי יהויקים והתעבותיו והנמצא עליו. מהו הנמצא עליו. תלת אמוראי חד אמר שהיה לבוש כלאים. וחד אמר חמותר. כללו של דבר בחתה שיצא בו נכנס. ר' יהושע בן לוי אמר שהושיב נשים ביהויקים בירושלם. מאי בירניות ביירן (ויציירן) [ציירן] בוריות ושוממות. שהיה הורג בעליהן ומענן ומכנים מטונן למשין הה"ד וידע אלמנותיו ועריהם החריב. כיון שמת הלילך יכניה בנו החתיו (וירד לו לבבל ויצאו כל בני עירו וקילסו אותו. אמרו לו מה עשית אמר להם יהויקים מלך יהודה מרד בי והרגתיו והמלכתי יכניה בנו תחתיו) אמרו [לו] מת לאה [אמר] נור מב נמן בלבא בישא לא תרבי. על חד כמה וכמה גור ביש מן (גור) (כלב) ביש. מיד שמע להן [ועלת] וישב לו בדבשיא ושל אנטוכיא ירדו סנהדרי גדולה לקראתו. אמרו לו הגיע סופו של בית זה ליחרב אמר להם לאו אלא תנו את יכניה בידי ואני הולך לי. אולין ואמרין ליה ליכניה נבוכדנצר בעי לך. מה עשה יכניה עבר וכיבס כל משחתות של בית המקדש ועלה לראש גגו של מקדש. ואמר לפניו רבונו של עולם תיאיל ולא זכינו (לה) להיות נזברין לפניך. מיכאן ואילך תרי משחתותיך לפניך. תרין אמוראי חד אמר כמין פיחת יד של איש בא ונטלתן. וחד אמר משחת שורקן למעלה שוב לא ירדו. ומה היו בתורים של ישראל פושעי עולין לראש גגותיהן ומשליכין עצמן כעל גגותיהן שנאמר משא גיא חזיון מה לך אפוא כי עליית כלך לגגות. מה עשה ליכניה נבוכדנצר. עמדו ונשלו וחבשו בבית האסורין. וכל מי שנחבש בימיו של אותו רשע לא יצא לעולם שנאמר אסיריו לא פתח ביתה. גלח יכניה נלחה סנהדרי גדולה עמו. [הה"ד] חעצב נבוה (נפוץ) האישו וגו'. ר' אבא בר כהנא אמר כעצם הזה של בוה הראש. כל העניין עד "") התירו לו נדרו. באותה שעה סנהדרי גדולה עלה על דעתם ואמרו בית דוד מלכותם בימינו פוסקת אותו שכתוב בו וכסאו כשמש נגדי כירח יכון עולם. מה נעשה נלך ונעשים לגדלת ונגדלת למלכה ולכה למלך מה היתה שם [של אשתו של נבוכדנצר ר' חנינא אמר שמירמת שמת. ר' אבין אמר שמירמית שמה. ורבנן אמרו שמיראמים] שמה על ידי שנתגלה""). ברש"י כיון שבא נבוכדנצר להזקק לה אמרה ליה את מלך ואיכניה אינו מלך. אתה מבקש תשקידך ויכניה אינו מבקש תשקידי. כיד נזר ונתנו לו אשה. כיצד שילשלו אותה לו. ר' שבתי אמר בקנקלין שילשלו אותה לו. ורבנן אמרו שחתו את המעוכה ושילשלו אותה לו. בשעה שבא להזקק לה אמרה לו כשושנה ארוסה ראיתי ופירש ממנה מיד. אמר להם הקב"ה. לא קייתם מצות זיבה במקומכם וכאן אתם מקיימין הוא שאמר הכתוב גם את כרם בריתך [שלחתי אסוריך מבור]. נזכרתם (בשביל) אותו הדם [שבמיני] וכשבילו שלחתי אסיריך מבור (מבור מים) (אין מים בו) אמר ר' שבתי לא זו בשם עד שפחל להם הקב"ה על כל עוונותיהם, על אותה שעה הוא אומר כלך יפה רעיתי ומום אין בך. ונעשה לו נס ונתעברה מיעמד. שאלתיאל. ששאל הקב"ה כשבועה""") והתיר לו את נדרו: ותשם ארץ ומלאה מקול שאגתו. משני הוציאו כן הארץ המם שנתן לפרעה. אז הערין הארץ לתת לפרעה איש כדרכו: (ח) ויתנו עליו גוים סביב. תחד"ה וישלח ה' בו את גדודי

*) כ"ה ב"ר פ' לויתן בנחלה. **) עיין כ"ז מ"ק פ"ו. ***) עיין ב"ר פ' ל"ה לויתן בנחלה. ****) תוס' ב"ל על השבועה.

מהר"י קרא

זמן של בית זה ליחרב. אמר להם לאו. אלא יהויקים מלך יהודה מרד בי ותנו (תנו) אותו לבבל ואני הולך לי. אזלין ואמרין ליהויקים נבוכדנצר בעי לך. אמר להון זכי עושין כך. דוחין נפשי ומקיימין נפשהם. ולא כתיב לא תסגיר עבד אל אדוניו. ואפרו לו כך עשה") כשבא בן בכרי. הנח ראשו מושלך אליך בער החומה. כיון שלא שבע עבדו וישלשלהו.

מצודת דוד

ותשם ארץ יהודה מקול שאגתו שהיה מטיל יראתו על בני אדם ולפי שהמשילו לכפיר אמר קול שאגתו: (ח) ויתנו עליו גוים סביב ממדינות. נתנו עליו בקולות כלומר שנאספו

רד"ק

מטעשיו הרעים היה חרבן הערים בארץ ישראל כי הוא לא החריב בידים אלא הוא גרם החרבן וכן ואת העיר תשרוף באש שאמר הנביא לצדקיהו: ותשם ארץ ומלואה מקול

והכם מלמעלה כי עמו והמכיר מכיהם: ותשם. פ"י ונסלקים סממלקים מותם נעשו שממה ממפל קול שלמתו ולפי שהמשילו

פירוש ע"מ

בְּרַאקְטָן דִי פַאלַאצִין פּוּן דִי פַּעלְקֶער וְעֶרְיחֶם חֲרִיב אוּנ זַיְינֶע שְׁטֶעט הַאט עֶר חָרוֹב גִימַאכְט וַתֵּשֶׁם אֶרֶץ וּמְלֹאָהּ אוּנ דִי עֶרֶד אוּנ אִיר דֶר פִילוּנְג אִיז פַאר וויסט גִיוואָרִין פּוּן וועגִין דֶעם קוֹל פּוּן זַיִן גִישְׁרֵי׃ (ח) וַיִּתְּנוּ עָלָיו גּוֹיִם הָאבְּן זִיךְ אַיין גִינַאמֶען אוֹף אִים פַּעלְקֶר אוּס פִּילֶע לַענְדֶער אוּנ אַרוּם פּוּן דִי מְדִינוֹת עֲלֵיהֶם רִשְׁתָּם אוּנ הָאבְּן אִים זַיְיעֶר נֶעץ בשחתם

אוּנ עֶר הַאט אִים גִיוואָלְט אוֹיף עֶסְן אַוּוי וויא אֲלֵייב עֶסְם אוֹיף אַבְּגִינוּמֶן׃ דֶאם מִיְילֶער פּוּן מְצְרַיִם הָאבְּן אִים עֶנְטהָאפְּט אוּנ הָאבְּן אִים גִיבּוּנְדִין מִים קֵייטִין אוּנ הָאבְּן אִיהם גִיבְּרֶענְגֶט צוּם מַלְךְ פּוּן בַּבֶל. וַיָּבִיאוּ אֹתוֹ הָאבְּן אִים גִיפִירְט אַי זַיִן הָאבְּן אִים צוּא הַאלְטֶן מְלֻכָּה מִים מְצְרַיִם אִיז פֶּר לָארִין. דֶעם עֶר זִיךְ אוֹיף בָּהַאדְאוּוִים אִיין אֶנְדֶערֶר מֶלֶךְ יְהוּדָה. עֶר אִיז גִיוואָרִין וַיָּבֹא אֵלָיו וַיִּצְעַק עָלָיו אֶל שַׁעַר הָעִיר וַיְדַבֵּר עֲלֵיהֶם דֶעם מַלְכָּא אוּנ זַיְינֶע דִינֶר גִיוואָרִין אוּנ עֶר אִיז גִינַאנְגֶען אִיבֶּר אַלֶע מַלְכֵי הָאָרֶץ. בִּי דֶער מֶלֶךְ בָּבֶל הָאט אִין גִינוֹמֶען אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. אוּנ הָאט וויסְט גֶעמַאכְט אַלֶע שֶׁסְתֵּם אוּנ הָאט פַּאר בְּרֶענְגֶט דֶעם בֵּית הַמִּקְדָּשׁ׃

ט וַיִּתְּנֻהוּ בַסּוּגַר בַּחַחִים וַיְבִאֻהוּ אֶל־מֶלֶךְ בָּבֶל יְבִאֻהוּ בַּמְּצֹדוֹת לְמַעַן לֹא־יִשָּׁמַע קוֹלוֹ עוֹד אֶל־הָרֵי יִשְׂרָאֵל: י אִמְּךָ כַגֶּפֶן בְּדָמְךָ עַל־מַיִם שְׁתוּלָה פֹּרִיָּה

תרגום

ט וִיהַבוּהִי בְקוֹלָרִין בְּשַׁלְשְׁלָן וְאַיְתִיאוּהוּ לְוַת מַלְכָּא דְבָבֶל אַיְתִיאוּהוּ בִּמְצַדְיָא בְּדִיל דְּלָא יִשְׁתְּמַע קָלֵיהּ עוֹד עַל טוּרֵי יִשְׂרָאֵל: י כְּנִשְׁתָּא דְיִשְׂרָאֵל בְּמַעְבְּדָהּ

מהר"י קרא

חצ' בקמץ

כשדים ואת גדודי ארם (וגו') וישלחם ביהודה להאבידו כדבר ה' וגו' : (י) אמך כגפן בדמך על מים . כמה היו נאים מעשים של יאשיהו אביך . בדמך בדוכין לך. שהיה מלך כמותך . לפי פשוטו של מקרא אמך כגפן . על אם יהויכין שהלכה בגלות עמו ולא היה בה מטה עוז שבט למשול . וכן כתוב עליו בירמיה כי לא יצלח מזרעו איש יושב על כסא דוד . כי דודו צדקיהו מלך אחריו . ע"א ואתה שא קינה אל נשיאי ישראל . ואומר על הראשון שלום הנקרא יהואחז . ויבאהו בחחים אל ארץ מצרים . ועל יהויקים ויתנהו בסוגר בחחים ויביאהו אל מלך בבל . ויהואחז קטן בשנים מן יהויקים שנאמר בן עשרים ושלש שנים יהואחז במלכו . ולא נמשכה מלכותו כי אם ג' חדשים . וכתוב כי המליך תחתיו יהויקים אחיו והוא בן עשרים וחמש שנים. וזהו ענין שנאמר ויקח עם הארץ את יהואחז בן יאשיהו וימשחו אותו וימליכו אותו תחת אביו . שהיה אהוב לכל . ואע"פ שהיה קטן מן יהויקים המליכוהו . ושלום הוא יהואחז . וכן אומר בירמיה. כה אמר ה' אל שלום בן יאשיהו מלך יהודה המולך תחת יאשיהו אביו . ואומר במלכים שאסרו פרעה ויבא מצרים וימת שם. ואומר בירמיה במקום אשר הגלו אותו שם ימות ואומר במלכים שהמליך פרעה [את יהויקים] תחתיו , ואמר נביאתו על שלום הוא יהואחז . [ואח"כ] החל על יהויקים הוי בונה ביתו בלא צדק וגו' . ואחרי כן התנבא על יהויכין . אמך כגפן בדמך וגו' . וכל זה לא הארכתי אלא להודיעך כי יהואחז הוא שלום . בראיות גדולות ונכוחות למבין וישרים למוצאי דעת . ואין לפרש בדמך מלשון דומה שפעל שלו דמה כאשר לא יפעל בן עלה בעלך רק בעלותך . ומן עשה לא יאמר בעשך רק בעשותך . ומן פנה בפנך רק בפנותך . ומן בנה לא יפעל בבנך רק

רש"י

(ט) בסוגר . ת"י בקולרין : במצדות . להיות כלוא שם : (י) אמך כגפן . עוד זה מן הקינה : בדמך . לשון דמיון ומשל כלומר דומה אתה למי שהיתה אמו כגפן השתול על מים : פריה . כמו פורה ראש (דברים כ"ט) ל' עושה פרי :

מנחת שי

ספריס : (ט) בסגר . בכל ספרים שלפני חוץ מא' הגיה"ל בפתח ולריך ספרי הדפוס מלעיל בשני פשטין וכן מלאתי בס"א כתיבת יד ישן **בסוגר** וכתוב בלדו מתחלפם **בסוגר** מלרע . ורד"ק בספר מכלול דף רי"ב הביאו עם דומים אחרים שהם מלרע ופתחי"ן ואח"כ אמר וב"נ קורא בסוגר מלעיל בשני פשטין וכדברים האלה כ' בעל מקנה אברהם בשקל **פועל** ובסוף כ' אמנם אני מלאתי **בספרי** בסוגר גם כן בקמץ : בחחים . ויקרא רבה סוף פרשת ... מלורע כשעלה נבוכדנלר להחריב את ירושלים ובא לסנהדרין שיתנו לו יהויקים עמדו ונטלוהו ושלשלוהו לו וכילד שלשלוהו רבי אליעזר ברבי נתן אמר חי שלשלו אותו כד"א ויתנהו בסוגר בחחים בחיים כ' רפ"א מת שלשלו אותו לו כד"א למען לא ישמע קולו עוד אמר ריב"ל אני מקיים דברי שניהם חי שלשלו אותו אלא שהיה מפונק ומת בידם ע"כ . ובספרים שלנו כתיב וקרי בחחים ובחילופים שבין מערבאי למדנחאי לא מלאנו שום חילוף רק ביחזקאל כ"ט בפסוק ואתתי חחיים בלחייך למערבאי חחיים כתיב חחים קרי ולמדנחאי חחים כתיב וקרי : במלדות . במקלת ספרים כתובי יד ודפוסים ישנים הלדי"ק בקמ"ץ לא בחולם וכן נראה ממסורת דישעיה סימן ל"ג שבולם קמולים וכן הוא בערכים

רד"ק

גוים רבים כמ"ש את גדודי כשדים ואת גדודי ארם ואת גדודי מואב ואת גדודי בני עמון : (ט) ויתנהו בסוגר . הנה לא זכר בזה המשל יהויכין וצדקיהו ויש לפרש כי יהויכין לא מלך אלא ג' חדשים לפיכך לא זכרו וצדקיהו גם כן כי כיון שהיה מלכות יהויקים וצדקיהו במספר אחד ושניהם נתנו ביד מלך בבל ומתו ברשותו אמר הענין על שניהם כאחד ועיקר התרבן החל מיהויקים שהרי מלך בבל הוליך עמו בבלה מקצת כלי בית אלהים ומשרי הארץ : בסוגר בחחים . ת"י בקולרין בשלשלן : יביאהו במצדות . ואחר שהביאהו לבבל הביאהו במצודות פי' כגדלים הזקים להיות שם כלוא וכן מצודות סלעים משגבו במצודות ענין גדי : למען לא ישמע קולו . לפי שאמר מקול שאגתו אמר שלא ישמע עוד קולו : אל הרי ישראל . אל כמו על ואם על צדקיהו אמר הוא הנכון כי לא שב עוד לארץ ישראל מיום גלותו ואם על יהויקים ג"כ נכון כי בגלות ראשונה שגלה הביאו גם כן מלך בבל במצדות למען לא ישוב עוד לארץ ישראל ואע"פ כן השיבו אחר כן שם כי חשב שלא ימרוד בו והאמין בו ואחר כן בגלות שני תפשוהו הכשדים להוליכו בבל ומת בדרך כמ"ש סחוב והשלך מהלאה לשערי ירושלם ולדעת קצת המפרשים מת בבבל : (י) אמך כגפן בדמך על מים שתולה. עוד הוסיף למשול משל על כנסת ישראל בענין אחר דמה כנסת ישראל לגפן פוריה וענפה כן היה ענינ' בתחילה עם המלך ... וראשונים דוד ושלמה והמלכים הטובים הבאים אחריהם וכ"פ אמך כנגד ישראל והאם היא הכנסה ופי' בדמך כמו בדמותך וכן ת"י כנישתא דישראל במעבדה אורי' דמיא לגפן דשתילא על מבוע דמיין ויהיה בדמך כמו בדמותיך כמו וצירם לבלות שאול שהוא כמו וצורתם אצל פנה כמו פנתה או הוא משקל אח' דם בשקל צו לצו ורב האי ז"ל פירש בדמך כמשמעו שהדם הוא רטיבות הטבע לפי שכל דבר שיוצא מדבר אחר יש בו מרטיבות טבעו : על מים שתולה. לפיכך היתה פוריה וענפה שלא פסקו המים מתחתיה כך כנסת ישראל כל זמן שבנהיגיה היו טובים היתה מצלח' במעשיה והולכת וגדלה כמו הגפן שהיא על המים : פוריה. גדלה מן פרו ורבו והוא בשקל בוכיה או יהיה פוריה עושה פרי לרוב : וענפה שם התואר ענינה בעלת

מצודת ציון

פלטין שממון : (ט) בסוגר . כלים סגורים : במצדות . ענין מגדל גבוה וחזק כמו מצודות סלעים (ישעיה ל"ג) : (י) בדמך . כמו

מצודת דוד

מוקש ופרשו עליו רשתם ונתפש בשחתם אשר עשו עליו ר"ל נלחמו בו ולכדו אותו כמ"ש וישלח ה' בו את גדודי כשדים ואת גדודי ארם וגו' (מ"ב כ"ד) : (ט) ויתנהו בסוגר . הלוכדים אותו נתנו בכבלים סגורים בשלשלאות והביאוהו אל מלך בבל לשמוא יביאהו במצודות להיות כלוא שם למען לא ישמע עוד קולו על הרי ישראל ר"ל דעתם היה להיות אסור במאסר לעולם למען לא ימשול עוד בישראל ולא יפחידם בקול שאגתו (אבל באמת לא בא לבבל ולא ישב במצודות כי מת בדרך כמ"ש בירמיה כ"ב) : (י) אמך . בית מלכות דוד בבלה היתה כגפן בדמותך וכאלו יאמר אל מול כל אחד מהמלכים הנה בעבור דמות ר"ל מכם מדמה בית המלכות לגפן הנטועה סמוך למים לבוא בה מרבית הרטיבות פריה וענפה . פריה של הגפן וכן ענפה היתה גדילה מן המים הרבים אבל הספקת ר"ל הטובה והממשלה באה לה על כי היתה

פירוש ע"ט

בְּשַׁחְתָּם נִתְפָּשׂ אִיז זַייעֶר גְרוּב אִיז עֶר גְחַאפְּט גְוָוארֶן: (ט) וַיִּתְּנֻהוּ בַסּוּגַר בַּחַחִים אוּנ זַיי הָאבֶּן אִים גִיגֶעבֶּן אִין פֶר שְׁלִיסוּנְג פוּן קֵייטְן אוּנ אִין רִינְגֶן אוּנ הָאבֶּן אִים גִיבְּרַאכְט צוּם מֶלֶךְ בָּבֶל יְבִאֻהוּ בַּמְּצֹדוֹת דָאס עֶר זָאל אִים בְּרֶענְגִין אִין פֶעסְטוּנְג אַרַיין (כְּלוֹמַר אִין אֵיין תְּפִיסָה אַרַיין) לְמַעַן לֹא יִשָּׁמַע קוֹלוֹ כְּדֵי זַיין קוֹל זָאל נִיט גְהֶערְט וֶוערֶן נָאךְ אוֹיף דִי בֶּערְג פוּן דִי יִשְׂרָאֵל (כְּלוֹמַר עֶר זָאל שׁוֹין מֵיין נִיט זַיין קֵיין מֶלֶךְ צְוִוישֶׁן דִי יִשְׂרָאֵל) : (י) נָאךְ קְלָאגְט יְחֶזְקֵאל אוּנ זָאגְט צוּ צִדְקִיָּהוּ אִמְּךָ כַגֶּפֶן בְּדָמְךָ עַל מַיִם שְׁתוּלָה דַיין מוּטֶער דִי כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל אִיז אִין דַיין גְלַייכֶענִישׁ (כְּלוֹמַר זִיא אִיז גְלַייךְ צוּ דִיר) זִיא אִיז גִיפְלַאנְצְט אַזוֹי ווִי אַיין

וְעֵנָפָה הָיְתָה מִמַּיִם רַבִּים: יא וַיִּהְיוּ־לָהּ
מַטּוֹת עֹז אֶל־שִׁבְטֵי מֹשְׁלִים וַתִּגְבַּהּ
קוֹמָתוֹ עַל־בֵּין עֲבֹתִים וַיֵּרָא בְּגָבְהוֹ
בְּרֹב דָּלִיּוֹתָיו: יב וַתֻּתַּשׁ בְּחֵמָה לָאָרֶץ
הָשְׁלָכָה וְרוּחַ הַקָּדִים הוֹבִישׁ פִּרְיָהּ
הִתְפָּרְכוּ וְיֻבָּשׁוּ מַטֵּה עֻזָּהּ אֵשׁ

אכלתהו

אוֹרַיְתָא נְמָיָא כְּנוּפֵּן
דְּשַׁתִּילָא עַל סְפוּנָא
דְּסִין דְּנוּפָהּ שַׁפִּיר
וְסוֹכָהּ מְטַלָּן הֲוָא
שְׁתֵילָה עַל מֵינֵי סַגִּיאִין:
יא וַהֲווֹ בָהּ שַׁלְטוֹנִין
תַּקִּיפִין וּמַלְכִין דְּגַבְּרִין
לְשַׁעְבְּדָא מַלְכִו וְרַאיִם
בְּתוּקְפֵיהּ עַל מַלְכוּתֵיהּ
וְאִתְנַצַּח בְּסוּכְוָתֵיהּ
בְּסִגֵּי גְּבָרוֹהִי:
יב וְאִתְעֲקַרַת בְּתֻקְפָּא
מֵאַרְעָא בֵּית שְׁכִנְתָּא
לְאַרְעָא אוֹחֲרֵי אִתְגְּלִיאַת יְמָלַּהּ דְּהַקִּיף קְרוּחַ קִדּוּמָא עֲמָהּ אִטַּלְטָלוּ וּגְלוּ

רש"י

ממים רבים. ע"י מים רבים: (יא) ממות עז אל שבטי משלים. שלטונין תקיפין ומלכין גברין: עבתים. לילות שמנפיהם מרובין: (יב) ותתש. כל לתיסה ועקירה הוא: זכר המוסל כפוזר על פני כל המרן: ורוח הקדים. נבוכדנאצר: הובישו פריה. שהם לת כני לדקיהו: אכלתהו

מהר"י קרא

בבנותיך. כן לא יפעל מן דמה בדמיך. כי אם ברבותיך. כמו מן קנית בקניותיך. ולא יאבר בקנך. ופת' בדבך כלומר עמך תלך לבדך ותגלה אמך בשבי. כמו מה בצע בדמי. כלומר בעצמי. ומן דם נאמר בדבך. כמו מן קם בכפך. יד יד. מף פתך: (יא) ויהיו לה מטות עז. לאותו נפן מוסות עז יתידות נמוטות בארץ שסוככין בהן את הנפן. כלומר בעוד שהיו נשיאי ישראל מקיימין המצות היו שריהם שולפין חוקים וחדדים בשונאיהם. ויש שמפרשין פרשה זו על דודו של צדקיהו. וכן הוא מתנבא לענין הקינה. אתם נשיאי ישראל. אומתכם זו כנסת ישראל בזכן שהיתה עוסקת בתורה ומקיימת מצות. היתה דומה לנפן תואת השתולה על מים חיים פוריה ועמה. (אש) [אשר] נופיה נאים וענפיה מסוככין על הארץ לפי שתמים משקין אותה ושרשיה בכל שעה. ויהיו לה מטות

מנחת שי

שרש פלו: (יב) פוא. כ"ל מפוץ:

רד"ק

ענפים ארוכים: (יא) ויהיו לה מטות עז. ענפיה היו מטות עז ותוקף וגדולה עם שבטי המושלים והם המלכים אשר בידם שבטי המושר: ותגבה קומתו. זכר הגפן כלי זכר ובלי נקבה ברוב ובלי זכר כמו שאמר הנה קומתו ואמר וירא בגבהו ברוב דליותיו וכן בלשון זכר נפן בורק ישראל וכן וימצא נפן בשדה וילקם ממנו: על בין עבתים. התנף שהוא בין העבותים הוא נבוה על כל שאר התנפים והוא האמצעי שבאויל והוא הנקרא צמרת ואת הנפן היתה קומתו על צמרת שאר העצים ומשל כי מלכות דוד ושלמה בנו היתה עליונה על כל ממלכות העולם ועל הנבוה שבהם וכולם היו נשמעים למלכות בית דוד ומשועבדים תחתיה עד שהיתה נראית בנובה ובמעלה על כולם ברוב נבורים ושרים רבים ונכבדים שהיו לה וזה משל ברוב דליותיו וכן תירגם יונתן הפסוק והוא בת שלשתן ותו': דליותיו. בשקל תריותיו: ביום ותתש בחימה. ותגרישה הגדולה הזאת לא היתה אלא בחמה ובקצף גדול כי היתה נבוה מהכול ושבה שפלה מהכל כי לארץ השלכת וכן אמר ויתשם ה' מעל אדמתם באף ובחימה ובקצף גדול וישלכם אל ארץ אחרת כיום הזה: ורוח הקדים הוביש פריה. כמו שפירשנו למעלה בפסוק הלא בנעת בת רוח הקדים כי המשיל מלך בבל לרוח הקדים כי היא החמה ויבשה ועוד כי בבל מורחית צפונית לארץ ישראל: תתפרכו ויבשו. דליותיו שוכר מטה עוה אש אכלתהו: מטה עוז

מצודת דוד

מוקף דוד: (יא) מטות עז. ענפים היו מטות עז: ומחוזק להיות מהן מכשי מושלים לרדות ולקות בהן עם המוכדים בסס כל המעמלה היתה הוקה להכניע ולכבוש עם כל הקמים נגדה: ותגבה קומתו. נכסה בקומה: על בין עבותים. על הפעף שעליון והוא המתעלי הפוזר בין העבותים הם הענפים המתפשטים מלמעלה מלה בחמה כ"ל קומת הגפן עלה נמעלה על כל הפפיסים הפליונים מכל סוגי העלים: וירא בגבהו. בעבור כוב גפנו היה נראה למרחוק עם כוב דליותיו הגפנים ר"ל נדלה מעלתה על מעלת כל הענפים: ותתש בחימה. בעבור כוב גפנו היה נראה למרחוק עם כוב דליותיו הגפנים ר"ל נדלה מעלתה על מעלת כל הענפים והיתה מזירמת נמוך בכוב הגבוה: (יב) ותתש בחמה. ומכה הגפן נחתה בעקרה מנקומה בחימה רבה ובוכלה נמהן: התפרכו. נשברו ויבשו ענפיה שהיו כחמות חזקות: אכלתהו. כרך כ"ם מן הענפים ול"ל הכה הגבוהה נעקרה

פירוש ע"ס

ניין שטאק ביים נאסער פורית ונענוח היתה ממים רבים:
איר פרובטיקיים אוג איירע צווייגן הט ניוואקסן
פון פיהל נואסערן: (יא) ויהיו לה מטות עז אוג עם
זענען ניוועלטיגער צו איר שטארקע שטעקן מיט ריעכער
פון ניוועלטיגן ותגבה קומתו על בין עבותים אוג עם
איז דר הויבין גוואקסן די הויך פון דעם ניין שטאק
איבער די גיפלאכטענע צווייגינגיג ביים ערשטן בליק
בנבהו ברוב דליותיו אוג ער איז נואכן נייט אן גיזעהן
מיט ווייטע פיל צווייגען פון ועלכען ניין הויך ודאס
מייגט ער עם איז ניוועזן צום מלכות פון דר קנסת
ישראל שטארקע מלכים אוג עם איז מפורסם
די קינדר פון צדקיה אוג די פשרים ווס זענען שטארק

אֲבָלָתְהוּ׃ יג וְעַתָּה שְׁתוּלָה בַּמִּדְבָּר
בְּאֶרֶץ צִיָּה וְצָמְא׃ יד וַתֵּצֵא אֵשׁ מִמַּטֵּה
בַדֶּיהָ פָּרְיָהּ אָכָלָה וְלֹא־הָיָה בָהּ מַטֵּה
עֹז שֵׁבֶט לְמֹשֵׁל קִינָה הָיא וַתְּהִי
לְקִינָה׃ כ א וַיְהִי ו בַּשָּׁנָה הַשְּׁבִיעִית
בַּחֲמִשִּׁי בֶּעָשׂוֹר לַחֹדֶשׁ בָּאוּ אֲנָשִׁים
מִזִּקְנֵי יִשְׂרָאֵל לִדְרֹשׁ אֶת־יְהוָה וַיֵּשְׁבוּ

שְׁלָמוֹנִי תּוּקְפָּא וַעֲכִמְתָּא
דְּתַקִּיפִין כְּאִשָּׁתָא
שֵׁיצִיאִינוּן׃ יג וּכְעַן
דְּמָיָא לְגוּפָן דִּשְׁתִילָא
בְּמַדְבְּרָא בְּאַרְעָא צְדָיָא
וַחֲבִיבָא׃ יד וַאֲתָת עַמְמָיָא
דְּתַקִּיפִין כְּאִשָּׁתָא מֵחוֹבֵי
זְרוּעָה עַמָּה קְטִילוּ וְלָא
הֲוָה בָהּ שִׁלְטוֹנִין תַּקִּיפִין
מַלְכִין דְּגַבְּרִין לְשַׁעְבְּרָא
מַלְכוּ אֲמַר נְבִיָּא אִלֵּיָא
הֵיא גְּבִיאָתָא וְתַהֵי
לְאִלֵּיָא׃ א וַהֲוָה בְּשַׁתָּא
שְׁבִיעָאָה בְּחַמְשָׁא

מְהַרְ״י קָרָא קְטָן בז״ק

שה. הם המלך דוד ושלמה אשר גברו ושיעבדו מלכים תחתיהם: אל שבטי מושלים. הם שרי ישראל: (יג) ועתה שתולה במדבר. התחיל הנביא לקונן לנפש. נפן כמה היתה באה בעודך שתולה על מים רבים. אוי איך עתה את שתולה במדבר בארץ ציה וצמא: (יד) ותצא אש ממטה בדיה. מן המלכים שהחשיבו אותך: ולא היה בה ממה עוז שבטי למשול. שמים ששם מלכותו של צדקיהו. לא העמידו מלך עד חיים: כ (א) לדרוש את ה׳. מראים עצמם כאילו רוצים לשמוע ולקיים את דברי. כשם שמפרש בסמ״ה זה. ויבואו אליך כסבוא עם וישבו לפניך עמי ושמעו את דבריך ואותם לא יעשו. שמן התשובה שתנביא משיבין הנביא אתם נמשלים. אני למד שהיו רשעים. הם מן התשובה שבצדוי.

מנחת שי

(יד) קינה היא. ליתם כשם מלשון וכן נמצא בפוך פ״ג בשטת מדת דכל מי ומי פלעזר ובית הכנסיות: כ (ה) הכניעות. כשפרים כלי ובפוסקים יעשים מלת דמלכ:

דר״ק

אש ממטה בדיה. תוא צדקיהו כי הוא גרם התרבן ואחריו לא היה בה ממה עז שבט למשול: קינה היא ותהי לקינה. קינה היא ברבר הנבואה וכן היתה לקינה בעת התרבן והגלות ותירגם יונתן אשר נביא אלילא היא נבואתא ותהי לאלילא: (א) ויהי בשנה השביעית. לגלות המלך יהויכין ובכל שנה היה אומר לו האל יתעלה נבואה אחת להוכיחם ואף על פי שהיו ביניהם נבואות אחרות בכל שנה היתה תחלת הנבואה זאת שאמר עליה בשנת פלונית ובכל אחת מהם היה עם בני הגולה או עם זקניהם תחלה בשנה החמישית לגלות המלך יהויכין וכן ויהי בשנה הששית וזקני יהודה יושבים לפני ועתה בשנה השביעית בחמישי בעשור לחדש באו אנשים מזקני ישראל לדרוש את ה׳ וישבו לפני ספור החדש ויסי תחדש רמז כי בזה הזמן תתרב ירושלם והיה מאת ה׳ לבא בזה היום הזקנים לפני הנביא כדי שישמעו התוכחת ביום הזאת כי בעונם ובעון אבותם חרב הבית ואלה הזקנים באו לדרוש את ה׳ וצדיקים היו מאותם שגלו עם יהויכין ומה שאמר להם אם

מצודת ציון

התפרקו. ענין שכיחה כמו וסרכיהן יפרק (זכריה י״ח): (יג) ציה. מין ממנין: (יד) בדיה. הם סנפיס סנפים וכן ומעט כדיס (לעיל י״ז):

מצודת דוד

וסומפלס לתרגי והמוריד שפתי כל סוברי. ובספרי ממשלתם: (יג) שתולה במדבר. פגמן הגלות כשהוא נטוע בתוכך במדבר ונם מן הממשלה לא יעלה שם נוגע להשקותה כ״ל מתה נפשך כל השוכה: (יד) ותצא אש. מן סבדיס שהיו במקום יפה שהם גם הכרמים גם פריס ולא נשאר בה מטה חזק ושבט למשול כ״ה לרדות ולנקות בו שם המושלים כ״ל במשלי כ״ג ומקל אפי׳ לא נשאר בה עוד כח ואין בה עוד לא למשוך מזל הכוכבים עליה: קינה הוא. ממורה שיש לקוראה וכן מקיש לקונן שם על הממלכה הפיצה: כ (ה) בשנה השביעית. לגלות המלך יהויכין: בחמישי . כמורה שתחלת גלות יהויכין היה בחמישי בחדש: לדרוש את ה׳. כ״ל להתפלל לפניו

פירוש ע״ט

וִוי פִּיְיעֶר הָאבֶּיךְ פַּר לָעֶנְט דִּי שְׁטַארְקִי נִיוֶוּעלְטִינֶר
פּוּן דֶעם מַלְכוּת׃ (יג) וַעֲתָּה שְׁתוּלָה בַּמִּדְבָּר אוּנ הַיינְט
אִיז דָס מַלְכוּת נְלַייךְ צוּ אֵיין נוּיין שְׁטָאק וָואם אִיז
גִיפָּלַאנְצְט אִין דֶער מִדְבָּר בְּאֶרֶץ צִיָּה וְצָמְא אוּנ אִין
וַוִיסְט אוּנ דָארְשְׁטִיג לַאנְד (כְּלוֹמַר עִם אִיז נִפְסַק
גִיוואלְטִיגֶר נָאר דָס גוּטס פּוּן דֶעם מַלְכוּת)׃ (יד) וַתֵּצֵא
אֵשׁ מִמַּטֵּה בְדֶיהָ אוּנ עִם אִיז אֲרוּם גִינַאנְגֶן אֵיין פִּיְיעֶר
פּוּן דִיא שְׁטֶעקִין פּוּן אִירְע שְׁטַאנְגֶן פּוּן דֶעם נוּיין
שְׁטַאק אוּנ הָט פַּר בְּרֶענְט אִירְע פְּרוּכְט וְלֹא הָיָה בָהּ
מַטֵּה עֹז אוּנ עִם אִיז שוּין מֵיין נִיט גִיוֶוען אִין דֶעם
נוּיין שְׁטַאק אֵיין שְׁטַארְקֶער שְׁטֶעקִין אוּנ אֵיין רוּט
צוּ גִיוֶועלְטִינֶן דָס מַיינְט מָען דִי בֶּישֶׁרִים וָום נָאנְן
חוֹדֶשׁ בָּאוּ אֲנָשִׁים וָאנֶן גִיקוּמֶען מָאנֶן פּוּן דִי זֶקֶנִים

ג וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר׃ ב בֶּן־אָדָם דַּבֵּר אֶת־זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל
ג וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה
הֲלִדְרֹשׁ אֹתִי אַתֶּם בָּאִים חַי־אָנִי אִם־
אִדָּרֵשׁ לָכֶם נְאֻם אֲדֹנָי יְהוִה׃
ד הֲתִשְׁפֹּט אֹתָם הֲתִשְׁפּוֹט בֶּן־אָדָם
אֶת־תּוֹעֲבוֹת אֲבוֹתָם הוֹדִיעֵם׃
ה וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם כֹּה־אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה
בְּיוֹם בְּחָרִי בְיִשְׂרָאֵל וָאֶשָּׂא יָדִי לְזֶרַע

לְפָנַי׃ ב וַיְהִי דְבַר־יְיָ אֵלַי לֵאמֹר׃
ג בַּר אֱנָשׁ אֲמַלֵּל לְקָבֵי
יִשְׂרָאֵל וְתֵימַר לְהוֹן
כִּדְנָן אֲמַר יְיָ אֱלָהִים
הַלְמִתְבַּע אַתּוּן מִן
קֳדָמַי אַתּוּן אָתִין קָיֵם
אֲנָא אִם אִשְׁתְּאֵל לְכוֹן
בְּמֵימְרִי אֲמַר יְיָ אֱלָהִים׃
ד הֲתוּכַח יָתְהוֹן הֲתוּכַח
בַּר אֱנָשׁ יָת תּוֹעֲבָת
אֲבְהָתְהוֹן הוֹדַעִינוּן׃
ה וְתֵימַר לְהוֹן כִּדְנָן אֲמַר
יְיָ אֱלָהִים בְּיוֹמָא
דְאִתְרַעֵיתִי בְיִשְׂרָאֵל
וְקָיֵימִית לְהוֹן בְּמֵימְרִי
לְזַרְעָא דְבֵית יַעֲקֹב
וְאִתְגְּלֵיתִי לְמִפְרְקְהוֹן

מהרי"ו קרא

חי אני אם אדרש לכם: (ד) התשפוט בן אדם. היש בלבבך ורצונך להתוכח עמהם ותשפוט אותם וודאיש"א דרשם"ר.

רש"י

למד מהבושה שהבישם והעילה על ריחכם וגו' (לקמן כפ' ל"ג): (ג) אם אדרש לכם. כבקשתכם וכסיוף הספר הזה (ל"ו) הוא אומר לדרוש ולא יצרחל זו אחת מן המקומות המלמדים אותנו שהקב"ה מוזר בו על הרעה ועל כיוצא בזה נאמר הבוז לחמר ולא יעשה (במדבר כ"ג) מדרש רבי תנחומא: (ד) התשפוט אותם. לטון ויכוח: (ה) ביום בחרי בישראל. הרי שהיתה שנאה זו כבושה לפני המקום קרוב לארבע מאות שנה מהיות במצרים עד יהוקאל והיתה מהכתו מחפה עליהם ועל ידי כהיו עתה מרגיש לפשוע ותפוררה ועל זה נאמר שנאה תעורר מדנים

רד"ק

אדרש לכם בעבור כן דורש אשר אולי הם באו לדרוש על הגולה אם תשוב לארץ ומה שאמר להם הברוך אבותינו אתם נמשלים כנגד הזיר הרע אשר כבר שאמר למשה רבינו עליו השמום עד אנה מאנתם לשמור מצותי ותורותי וכפרד עוקם כי היו אלה זקני ישראל תנניה מישאל ועזריה היו ויתכן שבאו לדרוש את השם בעבור הנוהרים בארץ פת יהיה אחריהם אם יגלו אם לא לפיכך אמר להם הברוך אבותיכם אתם נמשמים כי אותם שגלו לבבל לא עבדו עכו"ם אחר שגלו: (ב) ויהי. (ג) בן אדם. את זקני ישראל. כמו עם או אל: אדרש. האל"ף בחירק: (ד) התשפט. תירגם יונתן התוכח יתחון התוכח בר אדם כלומר תרצה לשפוט אותם ברשעתם תוכח אותם על מעשיהם הרעים והודיעם גם כן את תועבות אבותם כי בקדם הכעיסוני במעשי ידיהם: (ה) ואמרת. ביום בחרי בישראל. התירת בקיץ הסף לתפארת הקריאה החל התוכחה בעת שהיו להם בגלות מצרים ויום שבחר בהם הוא יום ששלח להם תחלה נביאיו ומי הם משה ואהרן מרים וזה הענין והתוכחי שהוכיחם במצרים על ידי נביאיו לא ראינו אלא מדברי יחזקאל בסדרש הרי שנאה זו היתה כבושה לפני המקום קרוב להשע מאות שנה משהיו במצרים עד יחזקאל והיתה אהבתו מחפה עליהם ועל ידי שהיו עתה מרגים לפשוע נתעוררה השנאה ועל זה נאמר שנאה תעורר מדנים ועל כל פשעים תכסה אהבת: ואשא ידי כמו שנאמר אשר נשאתי את ידי להת אותה לאברהם ליצחק וליעקב וכאן פירש לזרע יעקב כי מה שנתן

מנחה יי

(ד) כפשטו אתה כפשטו. כמו ספרי כי ודפוסי' יציים כפשטו הרמ"ק מנ' וכפי

מצודת דוד

ונהתחנן לו על ירושלים כמו תתכח: וישבו לפני. כמעכבו לפני: (ג) הלדרש. הוא פה"ח כמלה בתמר הפה בתמם נלדרוש אותי כמעכב הכה דעו כהיו כבצע כי מי פה אדיר נדכם לכם לקבל תפלתכם: (ד) התשפוט. הפה תמוקה ממנה להודיעם שהדין ממדי זעם משה הודיעם גם תועבות אבותם: (ה) ביום בחרי בישראל. מפני בחרתי בישראל בהיותם במלרים: ואשא ידי. אז נשבעתי ידי בשבועה להוליא משם: ואודע להם. נודעתי להם בשם בהשגחת שכינתי על מסכן ומשבעתי ידי בשבועה לשמר להם פני פ' מלהיכם כ"ל פני מהיה למהנית ומשגית עליכם

פירוש ע"ט

פון יִשְׂרָאֵל צו פָּארְשְׁטָן נָאט וַישבו לְפָנַי אוֹיג וַיי הָאבָן זיך מְהָעוֹכֶם זַיין מיט יַיי וְוָעֶר עָם אין גִיעֲבָט וואָ
זיך גִיוֶעצָט פאר מיר: (ב) וַיְהִי דָּבָר ה' אֵלַי לֵאמֹר אין
גִיוָועזֶן נָאטָם רַייד צו מיר יְחֻזְקֵאל צו זָאגִן: (ג) בֶּן
אָדָם וגו בֶּן אָדָם רַייד מיט דִי זְקֵנִים פון דִי יִשְׂרָאֵל
אוֹן זָאלְסט זָאגִן צו יַיי אַזוי הָאט גִיזָאגְט נָאט דָך
הָאר הֲלִדְרֹשׁ אִתִי אויב צוא פָּארְשְׁטִין מִיך קוֹמְט איר
חַי אֲנִי דָא שְׁוָוער איך אַז וַיי איך לָעב אוב איך וִוָעל
גִיפָּארְשֶׁט וֶוערִין צוא אַייך אויף אַייגֶער בַּקָשָׁה נְאֻם
אֲדֹנָי אֱלֹהִים אַז זָאגְט נָאט דָך הָאר: (ד) וְאַתָּה תִּשְׁפֹּט אֹתָם הֲתִשְׁפֹּט אֶת תּוֹעֲבֹתָם אויב דוא וִוילְסְט
נַייטָער צו יְחֻזְקֵאל) הֲתִשְׁפוֹט אֶתָם אויב דוא וִוילְסְט

בארץ

בֵּית יַעֲקֹב וָאוֹדַע לָהֶם בְּאֶרֶץ מִצְרָיִם
וָאֶשָּׂא יָדִי לָהֶם לֵאמֹר אֲנִי יְהוָה
אֱלֹהֵיכֶם: ו בַּיּוֹם הַהוּא נָשָׂאתִי יָדִי
לָהֶם לְהוֹצִיאָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם אֶל־אֶרֶץ
אֲשֶׁר־תַּרְתִּי לָהֶם זָבַת חָלָב וּדְבַשׁ צְבִי
הִיא לְכָל־הָאֲרָצוֹת: ז וָאֹמַר אֲלֵהֶם
אִישׁ שִׁקּוּצֵי עֵינָיו הַשְׁלִיכוּ וּבְגִלּוּלֵי
מִצְרַיִם אַל־תִּטַּמָּאוּ אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם:
ח וַיַּמְרוּ־בִי וְלֹא אָבוּ לִשְׁמֹעַ אֵלַי אִישׁ

בֵּית יַעֲקֹב וְאוֹדַעַ לְהוֹן בְּאַרְעָא דְמִצְרַיִם
וְקַיֵּימִית בְּמֵימְרִי לְהוֹן
לְמֵימַר אֲנָא יְיָ אֱלָהְכוֹן:
ז בְּיוֹמָא הַהוּא קַיֵּימִית
לְהוֹן בְּמֵימְרִי
לְאַפָּקוּתְהוֹן מֵאַרְעָא
דְמִצְרַיִם לְאַרְעָא
דְיַהֲבִית לְהוֹן עַבְדָא
חֲלַב וּדְבַשׁ הוּשְׁבְּחָא
הִיא לְכֹל מְדִינָתָא:
ז וַאֲמַרִית לְהוֹן גְּבַר יָת
שִׁקּוּצֵי דְחִילְתְּהִי אַרְחִיקוּ
מִקֳּבֵיל עֵינוֹהִי וּבְפוּלְחַן
טָעֲוַת מְצְרָאֵי לָא
תְּסְתָּאֲבוּן אֲנָא יְיָ
אֱלָהְכוֹן: ח וְסָרִיבוּ עַל
מֵימְרִי וְלָא אֲבוּ לְקַבָּלָא
לְנְבִיֵּי גְּבַר יָת שִׁקּוּצֵי

מהר"י קרא

ובלשון ווליידיש מו"א דריישיינ"ר צדל"ש אנשב"ל: (ה) ואודע להם בארץ מצרים. הה"ד ושמי ה' לא נודעתי להם. וכתב לכן אמור לבני ישראל אני ה' והצאתי אתכם וגו'. שנאה שנתנו לאביהן שבשמים. צוררה עליהם דיני דינים. דאמר ר' שמואל ב"ר נחמני קרוב לתשע מאות שנה היתה שנאה ברורה בין ישראל לאביהן שבשמים שמים שיצאו ישראל ממצרים עד שנתעוררה עליהם ביתי יחזקאל. שכשאתה חוזר על הסקראות במצרים עד שהוכיחם יחזקאל בדבר זה. דכתיב ואמר (לכם) (ואלהם) (במצרים) איש שקוצי עיני ו השליכו ובגלולי מצרים אל תטמאו אני ה' אלהיכם. ליכדת שהיה עון זה ושנאתם וו כברושה שלא נגלית עד שנתעוררה עליהם ביתי לאברהם וליצחק בעבור זרע יעקב אמר וכן אמר שם ונתתי אותה לכם מורשה אני ה': ואודע להם. נודעתי להם על ידי נביאי ששלחתי להם ואשא ידי להם כמי שאבר אני ה'. ואני ה' שבועה וכן נשאתי את ידי ואשא את ידי ו"ת קייסית במימרי וכמו כי אשא אל שמים ידי ואמרתי חי אנכי לעולם: (ו) ביום ההוא. כמו שאמר לכן אמור לבני ישראל אני ה' ותצאתי אתכם: צבי היא לכל הארצות. תפארת וחמדה לכל הארצות היא כי היא הנוף האמצעי היא משובח משאר הנופות ואוירה מזוג ופוב לכל הארצות. וכן אמר יפת נוף

מצודת ציון

(ו) תרתי. עיין חפוש כמו תמתי אלכי (קהלת ב'): זבת. מל' זיבת וטיפת: צבי. עיין כדך ויוסי: (ז) שקוצי. מל' בקון ופסולו: (ח) ויסרו. מל' מרי ומכך: ולא אבו. ולפ לשון כמו

מצודת דוד

(ו) ואומר אליהם. ר"ל כן היה מחשבתי שיהיו לי לעם ולא לאחרים: צבי היא. ר"ל כן היה הטוב מכל הארצות שיהיו ישראל בארצם: (ז) איש שקוצי עיניו. ר"ל כן היה מצותי עליהם שלא יעבדו עבודה זרה: ובגלולי. כמו"ש על מצרים על תטמאו לכם אני ה' אלהיכם: (ח) ויסרו בי. כמו"ש על מצרים מרו ומרדו בי: ולא אבו. ר"ל כן היה מחשבתי לכפר עון זה מהם ולא רציתי:

פירוש ע"ט

בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם אוֹג אֵיךְ בֵּין גִּיוָואריִן גִּיוואוֹסְטָם צוּא יַיְא אִין לַאנְד מִצְרַיִם וָאשָׂא יָדִי לָהֶם לֵאמֹר אוֹג וָאוֹ אוּיךְ גִּידוּבֵּן מִין הָאוֹסְט צוּ שְׁוָוערִין צוּ יַיְ צוּ וְאנִין אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם אֵיךְ בִּין גָּאט אַיְיעֶר גָּאט צוּ הָעלְפִּין אֵיךְ: (ו) בַּיּוֹם הַהוּא נָשָׂאתִי יָדִי אִין דֶם דָאזִיגֶן טָאג הָאב אֵיךְ אוֹף גִּיהוּבֵּן מִין הָאוֹסְט צוּ שְׁוָוערִין צוּ יַיְ אֵיךְ וָאל יַיְא אוּיס צִיגֶן פּוּן דֶם לַאנְד מִצְרַיִם אוֹג וָאל יַיְ בְּרֶענְגִּין אִל אֶרֶץ אֲשֶׁר תַּרְתִּי לָהֶם צוּ דֶם לַאנְד וָם אֵיךְ הָאב אוֹם גִּיזָעהֶן צוּ יַיְ דֶם אִיז אוֹז אִין לַאנְד נָבַת חָלָב וּדְבַשׁ הִיא לְכָל־הָאֲרָצוֹת: ז וָאֹמַר אֲלֵהֶם אִישׁ שִׁקּוּצֵי עֵינָיו הַשְׁלִיכוּ וּבְגִלּוּלֵי מִצְרַיִם אַל־תִּטַּמָּאוּ אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: ח וַיַּמְרוּ־בִי וְלֹא אָבוּ לִשְׁמֹעַ אֵלַי אִישׁ

רש"י

וגו' (משלי י'): (ז) ואומר אליהם. להרן ניכח להם נכוחה זו קודם שגלה הקב"ה על משה כסנה וזהו שנאמר לעלי (שמואל ג' כ') הנגלה נגליתי אל בית אביך בהיותם במצרים וגו': (ח) ויסרו בי. הם הרשעים רוכם של ישראל שמתו בשלשת ימי חפלה כמו שנאמר והמשים עלו בני ישראל וגו' (שמות י"ד) אחד מחמשים וים חומרים אחד

אֶת־שִׁקּוּצֵי עֵינֵיהֶם לֹא הִשְׁלִיכוּ וְאֶת־
גִּלּוּלֵי מִצְרַיִם לֹא עָזָבוּ וָאֹמַר לִשְׁפֹּךְ
חֲמָתִי עֲלֵיהֶם לְכַלּוֹת אַפִּי בָּהֶם בְּתוֹךְ
אֶרֶץ מִצְרָיִם: ט וָאַעַשׂ לְמַעַן שְׁמִי
לְבִלְתִּי הֵחֵל לְעֵינֵי הַגּוֹיִם אֲשֶׁר־הֵמָּה
בְּתוֹכָם אֲשֶׁר נוֹדַעְתִּי אֲלֵיהֶם לְעֵינֵיהֶם
לְהוֹצִיאָם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם: י וָאוֹצִיאֵם
מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם וָאֲבִאֵם אֶל־הַמִּדְבָּר:
יא וָאֶתֵּן לָהֶם אֶת־חֻקֹּתַי וְאֶת־מִשְׁפָּטַי
הוֹדַעְתִּי אוֹתָם אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אוֹתָם

עֵינֵיהוֹן לָא אַרְחִיקוּ וְיָת
פּוּלְחַן מַעֲוַת מִצְרָאֵי לָא
שְׁבָקוּ וַאֲמָרִית לְמִשְׁפַּךְ
תֵּימָתִי עֲלֵיהוֹן וְלֵיחוּל
רוֹגְזִי בְּהוֹן בְּגַו אַרְעָא
דְּמִצְרָיִם: ט וַעֲבָדִית
בְּדִיל שְׁמִי דְּלָא
יִתְחַל לְעֵינֵי עַמְמַיָּא דִּי
אִינּוּן בֵּינֵיהוֹן דְּאִתְגְּלֵיתִי
לְסַפָּרְקוּהוֹן לְעֵינֵיהוֹן
לְאַפָּקוּתְהוֹן מֵאַרְעָא
דְּמִצְרָיִם: י וְאַפֵּקְתִּינוּן
מֵאַרְעָא דְּמִצְרָיִם
וְאַעֲלְתִּינוּן לְמַדְבְּרָא: יא וְיָהַבִית קְדָמַי
יָת דִּינֵי הוֹדַעִית יָתְהוֹן
דְּאִם יַעְבֵּיד יְתָהוֹן
אֱנָשָׁא וְיֵחֵי בְּהוֹן בְּחַיֵּי

רש"י

ממחם מחית: (מ) לבלתי החל. שלא יתחלל שמי מחמר שנדמתי להם וכבמחתים להוציאם והכירו מעריס שהם ממי חלו הייתי ממחיתם היו חומרים לזויכיהם מבלתי יכולת

ואת משפטי הודעתי אותם אשר יעשה אותם האדם וחי בהם. נתתי לחם תורתי וחוקותי בסיני שאם יעשה אותם האדם ניצל מהם מלוגש שנאמר [וחי] בהם. ולפי שאין אדם נפגש אלא אם כן נזהר מתחילתו לסיכך ומדרשים מתחילה חוקותי ומשפטי הם ר' דעתים עגש אותרתם. ואם יעשה אותם האדם את החוקים וחי בהם. כלומר בהם ולא שיגשין לחיות לאות ביני וביניהן. שכשיראל משמרין את השבת מעידין עלי שבראתי את חשלם לששת ימים ונחתי בשביעי שכל עצמו של שבת אינו אלא אות לעולם כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ וביום השביעי שבת וינפש. וישראל שאמונין בי מצוין

מהר"י קרא

יחזקאל: (מ) ואעש למען שמי. אין שם זה שם ממש אלא זה פתר משחבאתי על המצריים עשר מכות יצא מבעי ונתגדלתי לעיני הגוים אשר חיית בתוכם. ואילו הייתי חוזר בי שפני עונותיכם שלא לגאול אותם ממצרים (ואשר) נודעתי אליהם שאין יכולת בידי להוציאם ממצרים: (יא) ואתן לחם את חקותי

רד"ק

הנגיע כם"ש כי כשישמוך אדם בה שבבלי תיא מכלת ממנו מה שבתוכי: (מ) ואעש. לבלתי החל מבנין נפעל וצרי החי"ת מקום פתח וכן כי תחל לזעות והם ענין חלול: אשר נודעתי. על ידי הנביאים: לעיניהם. כי ממצרים היו שומעים בדבר אליהם הנביאים והיו מבטיחים אותם להוציאם מתוכם אף קודם משה רבינו ע"ה כי משבא אליהם משה רבינו ע"ה בשלימות האל לא התחיל בבעשיהם הרעים שהרי אמר ואמן העם וישמעו כי פקד ה' את בני ישראל והאמינו במשה מפני האותות שעשה לעיניהם ולא עשו כן הנביאים הראשונים ובדברי רבותינו ז"ל כי אף משבא אליהם משה רבינו ע"ה בשלימות האל היו בהם רשעים ולא שבו מדרכם הרעה ואותם כתו בני יפי אפילה כדי שלא יראו המצרים במפלתם וישמחו להם: (י) ואוציאם. ואבאם. חסר י"ד: (יא) ואתן. ותי בהם.

מצודת דוד

(מ) ואעש. מלת עשיתי למען שמי לבל יחולל לעיני המצליח: אשר נודעתי. מלת הייתי נודע ליכבול ע"י למהלן שהיה מודיעם בנבואה לעיני מלריס בשגלוח ומס ושס סיו כלים במלריס סיס מלול ס' כשמדס מכלי יכולת ס' למוליאס משדס וכלס: (יא) אשר יעשה וגו'. ר"ל המוקים והמשפטים שהם מסוגלים למחיים עם שמדס

מצודת ציון

(מ) ואעש. מלת עשיתי למען שמי לבל יחולל לעיני המצליח: אשר נודעתי. מלת הייתי נודע ליכבול ע"י למהלן שהיה מודיעם בנבואה לעיני מלריס בשגלוח ומס ושס סיו כלים במלריס סיס מלול ס' כשמדס מכלי יכולת ס' למוליאס משדס וכלס: (יא) אשר יעשה וגו'. ר"ל המוקים והמשפטים שהם מסוגלים למחיים עם שמדס

מנחת שי

מלת: (מ) אשר נודעתי להם. יחזקאל נודעתי להם לחייהם נודעתי לכם: (יא) את חקותי. כמ"ק ל' ספרים מלת את"ו וכו' מסמוכות יתיר מיבן פ"ד:

פירוש ע"מ

(מ) וְאַעַשׂ. מלת עשיתי לשון עתיד כמו ואעשה לו עזר כנגדו (בראשית ב' י"ח) ואעשה לך מלך (שמואל א' ח' ה'). יחזקאל נודעתי להם לחייהם נודעתי לכם: (יא) את חקותי. כמ"ק ל' ספרים מלת את"ו וכו' מסמוכות יתיר מיבן פ"ד:

(מ) וְאַעַשׂ. מלת עשיתי לשון עתיד כמו ואעשה לו עזר כנגדו (בראשית ב' י"ח) ואעשה לך מלך (שמואל א' ח' ה'). יחזקאל נודעתי להם לחייהם נודעתי לכם: (יא) את חקותי. כמ"ק ל' ספרים מלת את"ו וכו' מסמוכות יתיר מיבן פ"ד:

פירוש ע"מ

(מ) וְאַעַשׂ. מלת עשיתי לשון עתיד כמו ואעשה לו עזר כנגדו (בראשית ב' י"ח) ואעשה לך מלך (שמואל א' ח' ה'). יחזקאל נודעתי להם לחייהם נודעתי לכם: (יא) את חקותי. כמ"ק ל' ספרים מלת את"ו וכו' מסמוכות יתיר מיבן פ"ד:

הָאָדָם וָחַי בָּהֶם׃ יב וְגַם אֶת־שַׁבְּתוֹתַי
נָתַתִּי לָהֶם לִהְיוֹת לְאוֹת בֵּינִי וּבֵינֵיהֶם
לָדַעַת כִּי אֲנִי יְהוָה מְקַדְּשָׁם׃ יג וַיַּמְרוּ־
בִי בֵּית־יִשְׂרָאֵל בַּמִּדְבָּר בְּחֻקּוֹתַי לֹא־
הָלָכוּ וְאֶת־מִשְׁפָּטַי מָאָסוּ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה
אֹתָם הָאָדָם וָחַי בָּהֶם וְאֶת־שַׁבְּתֹתַי
חִלְּלוּ מְאֹד וָאֹמַר לִשְׁפֹּךְ חֲמָתִי עֲלֵיהֶם
בַּמִּדְבָּר לְכַלֹּתָם׃ יד וָאֶעֱשֶׂה לְמַעַן שְׁמִי
לְבִלְתִּי הֵחֵל לְעֵינֵי הַגּוֹיִם אֲשֶׁר

עַלְמָא׃ יג וְאַף יַת יוֹמֵי שַׁבְּוָתַי דְיְהָבִית לָהוֹן לְמֶהֱוֵי לְאָת בֵּין מֵימְרִי וּבֵינֵיהוֹן לְמִדַּע אֲרֵי אֲנָא יְיָ מְקַדְּשֵׁיהוֹן׃ יג וְסָרִיבוּ עֲלַי מֵימְרִי בֵּית יִשְׂרָאֵל בְּמַדְבְּרָא בְּקְיָמֵי לָא הַלִּיכוּ וְיָת דִּינַי קְצוּ דְּאִם יַעְבֵּיד יַתְהוֹן אֱנָשָׁא וְיֶחֱי בְּהוֹן חַיֵּי עָלְמָא וְיָת יוֹמֵי שַׁבְּוָתַי דִּילִי אַחְיִלוּ לַחֲרָא וַאֲמָרִית לְמִשְׁפַּךְ חֵמְתִי עֲלֵיהוֹן בְּמַדְבְּרָא לְשֵׁיצוֹתְהוֹן׃ יד וַעֲבָדִית בְּדִיל שְׁמִי בְּדִיל דְּלָא יִתְחַל לְעֵינֵי עַמְמַיָּא

טהר״י קרא קטן בלי אסף קטן בלי אסף רש״י

דאפיקתינון

לשבור שבתותי להעיד עלי עדות זה. אבל גויי הארצות דעובדי פסילים שאין מאמינים בי אין מצויין לשמור את השבת וכופרין הם באלהותי: (יג) ויכורו בי בית ישראל במדבר בחוקותי לא הלכו. ששם להם את העגל לסוף ס׳ ימים שנתתי להם את התורה: ואת שבתותי חללו מאוד. כאן שנאמר ויהי ביום השביעי יצאו מן העם ללקוט ולא מצאו: ואמר לשפך חמתי עליהם במדבר לכלותם. כעכין שנאמר ותהא הגיחה לי

כתרגומו ויחי בהון לחיי עלמא וכן תרגם אונקלוס וחי בהם אני ה׳: (יד) וגם את שבתותי. אמר וגם כי היא כתנת פסים נהנה אלהים נעמו ישראל כדי לזכור להם בו את יום המנוחה שהניח להם ויוציא אותם בעבודות לחירות וזהו האות שהוא בין האל ובין ישראל שהוא קדשם והבדילם מן האומות והפרישם מכלולי מצרים ונתן להם תורה קדושה חקים

ומשפטים צדיקים ואמר שבתותי לשון רבים כלל בו שביתו המועדים כי גם הם זכר ליציאת מצרים ולפי שמצות שבת גדולה ושקולה כנגד כל המצות אמר כמה פעמים בפרשה תוכחות חלול שבת: (יג) ויכורו בי. בחקותי לא הלכו, שצוה אותם במרה כמ״ש שם לו חק ומשפט: חללו מאד. כ שבת ראשונה חללו שיצאו ללקוט הבן לפיכך אמר מאד וגו

רד״ק

מצודת דוד

סמוסמ״ן כמי עוה״ן ושוה״כ: (יב) להיות לאות וגו׳. כמה שהמלאכי לכם יום מנוחתי למוחה היא לאות ביניכו לדעת כוה מאד מני ס׳ מקדשכם לניהם עמי: (יג) אשר יעשה אתם. כלומר עסכי המ״ו ומעשיהם מכוונים להחיות את האדם המשמין בם ולא חמסו חלל לומו מלוט ס׳ ויסי כיום השביעי יצאו מן העם ללקוט (שמות טז) ובשבת שניה מלא המקוה בשבת בעמם: (יד) לבלתי החל. לבל יחולל לעיני הגויים כי סן יאמרו מעלי יכולם ס׳ להכיאם

משלי חכמים

(יג) וַיַּמְרוּ בִי בֵּית יִשְׂרָאֵל וגו׳ וְאֶת מִשְׁפָּטַי מָאָסוּ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אוֹתָם הָאָדָם וָחַי בָּהֶם וגו׳. דֶּרֶךְ עֹנֶג אֵינָעֶר הָאט אַנְפֵאל נִיזוּכְט אִשְׁתִּידְךְ אִבֶּעֶר נֵאר כִּים לֵיל נָעָלְט נָדָן. שְׁרֵכְנִים הָאבְּן נֵאר אִים נִיבְרֶעֶנְגֶם אִשְׁתִּידְךְ. אֵאשֶׁה וָאט אִיז נִיוּוִינְן זִייעֶר בִּיאוֹם אוּנ כִּים אֶלֶכְטָא שְׁלֶכְטָא מִדּוֹת וָאט סָא קָנְן נָאר וַיין נֵאר זִיא הָאט נֶעהָאם פִּיהֶל נָעָלְט וָאט זִיא הָאט נֶעוִירְשִׁינְת פּוּן אִיהְר פָּאשֶׁער. אוּנ וַיילֶ עֶר הָאט זִייעֶר לִיב נֶעהָאם נָעָלְט הָאט עֶר מִיט אִיהְר חֲתוּנָה נֶעהָאם. עֶר הָאט מִיט דֶם נָעָלְט אֶן נֶעהוּיבְען צוּא הָאנְדְלָען. אוּנ אִין וִוקְלִיכְע צַיים הָאט עֶר דָאם בָּעָלְט נָאר לָאנְד אוּנ אִים אִיז נָאר נֶעבְּלִיבְען דִיא מִיאוֹסְע וַוייב דִיא שֶׁלֶכְטָא. אֲבָאהֶל אִיז נֶעקוֹמֶען צוּא אִיהֶם זִייעֶר אַנוֹסֶער פְּרַוִיב. אוּנ הָאט נִיזֶעהֶן זַיין וַוייב. זָאגְט עֶר צוּא אִיהֶם מִיט פָּאר וְאוּנְדֶערוּנְג וִויא קוּמְט עֶם דָאס דוּא זָאלְסְט נֶעמֶען אַוויא אַבִּיאוֹטָא וַוייב. זָאגְט דָער מַאן טַייל זִיא הָאט נֶעהָאם פִּיהֶל זַייעֶר פֶּר שְׁוֶועבְט אוּנ וָעגְן אַרוֹם נִיגְאנְגֶן צוּ קְלוּבֶן דָעם מַן אוֹם שֵׁבָה וְאֹמֵר לְשַׁפֵּךְ חֲמָתִי אוּנ אִיךְ הָאב מִיר נִיטְראַכְט צוּ פָּאר גִיסִין מִיין נָרִים נָאמִין וְוִיגְן דִיר אוֹרְף זַיי אִין דִיר מִדְבָּר צוּ פֶּר לָעְדֶן זַיי: (יד) וָאֶעֱשֶׂה לְמַעַן שְׁמִי אוּנ זָאב נִיטָאן פּוּן מִין נָאמִין וְוִיגְן לְבִלְתִּי הֵחֵל עֶר נָאל נִיט פֶּר שְׁוֶועבְט וְוִיגְן כֶּר דִי אוּנְן פּוּן דִיא

פעלקער

הוֹצֵאתִים לְעֵינֵיהֶם׃ יוּוְגַם־אֲנִי נָשָׂאתִי
יָדִי לָהֶם בַּמִּדְבָּר לְבִלְתִּי הָבִיא אוֹתָם
אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־נָתַתִּי זָבַת חָלָב
וּדְבַשׁ צְבִי הִיא לְכָל־הָאֲרָצוֹת׃ יזיַעַן
בְּמִשְׁפָּטַי מָאָסוּ וְאֶת־חֻקּוֹתַי לֹא־הָלְכוּ
בָהֶם וְאֶת־שַׁבְּתוֹתַי חִלֵּלוּ כִּי אַחֲרֵי
גִלּוּלֵיהֶם לִבָּם הֹלֵךְ׃ יחוַתָּחָס עֵינִי
עֲלֵיהֶם מִשַּׁחֲתָם וְלֹא־עָשִׂיתִי אוֹתָם
כָּלָה בַּמִּדְבָּר׃ יחוָאֹמַר אֶל־בְּנֵיהֶם
בַּמִּדְבָּר בְּחֻקֵּי אֲבוֹתֵיכֶם אַל־

דאַפֵּיקְתִּינוּן לְעֵינֵיהוֹן׃
טוּ וְאַף אֲנָא קַיֶּמֶת
בְּמֵימְרִי לָהוֹן בְּמַדְבְּרָא
כְּדֵיל דְּלָא לְאֵעֳלָא
יַתְהוֹן לְאַרְעָא דִי יְהָבִית
עָבְדָא חֲלַב וּדְבַשׁ
הוּשְׁבְּחָא הִיא לְכָל
מְדִינָתָא׃ טוּ חֻלַּף דִּי
בְּדִינֵי קְצוּ וְיָת קְיָמַי לָא
הֲלִיכוּ בָּהוֹן וְיָת יוֹמֵי
שַׁבָּיָא דִילִי אַחְלִילוּ אֲרֵי
בָּתַר פּוּלְחַן טָעֲוָתְהוֹן
לִבְּהוֹן טָעֵי׃ יזוְחָס
מֵימְרִי עֲלֵיהוֹן
מִלְּחַבָּלוּתְהוֹן וְלָא
עֲבָדִית עִמְּהוֹן נְמִירָא
בְּמַדְבְּרָא׃ יחוַאֲמָרִית
לִבְנֵיהוֹן בְּמַדְבְּרָא
בִּגְזִירַת אֲבָהָתְכוֹן לָא
תְהָכוֹן וְיָת נִימוֹסֵיהוֹן

מדר"י קר"א

שבשעה שאמר לו משה לטה יאמרו מצרים לאמר וגו' מיד וינחם ה': (טו) גם אני נשאתי ידי להם במדבר לבלתי הביא אותם אל הארץ אשר נתתי להם, ואף שבקשתי להכניסם לארץ בשנת שניה שיצאו ממצרים גרמו בעונם שגורתי אם יראה איש באנשים האלה וגו': (טז) אחרי גלוליהם לבם הולך. (יז) ותחס עיני עליהם משחתם. ולא עשיתי [אותם] כלה במדבר, ואף כשעלה בדעתם לחזור למצרים כמה שנאמר נתנה ראש ונשובה מצריימה. עלה בדעתי שאכנו בדבר

קמץ ברביע דגש אחר שורק

ואירישנו וחסת עיני עליהם כמה שנאמר וישאר ה' מלחתי כדבריך: (יח) ואמר אל בניהם במדבר בחוקי אבותיכם אל תלכו, כשם שאתה מוצא במשנה תורה שכשה הולך ומפרש מתחילת הספר עד ועתה ישראל שמע אל החוקים ואל המשפטים אשר אנכי מלמד אתכם לעשות. ופת' כל הענין באותן הדברים עד מקרא זה. כה אחרונו הוסרו מאבותיכם שהם [היו] ראוים ליכנס לארץ משנה שניה לצאתם ממצרים וגרמו להם בעונם שהניחותים את אבותיכם מ' שנה. ותהת

מנחה שי

(יז) ומחם. כתי"ת נקט"ן תשוב ומשובה כ' ומכניו ואחר להרבן ומחם עליך (במועל' ח' כ"ב): (יח) נאמרו. כתי"ת עם דגש קו"ף:

מצודת דוד

לאחרן כנען אכדס וכלס כמדבר: (טו) נשאתי ידי. כשבועה עליהס: לבלתי הביא וגו'. זה היה בעבור עון המרגלים כי מן נגזר עליהס שלא יבואו אל הארץ: (טז) אחרי גלוליהם. מאחרי גלוליהם הלכו עיני אסס עליהס עטיות מבטית אותס ולכן לא כליתים במדבר: (יח) אל בניהם. בעניב כל הדור בילדו ממלניס כס שכשים לא

מצודת ציון

(יז) ותחס. מל' חס ומחמלה:

משלי חכמים

פֵּרוּשׁ ע"מ

בָּעֵלֶקֵר וְאִם אִיךְ הָאב נִיי אוּס נִיצוּנְגִן פַּר וַיְיעֲרָע אוֹיְגֶן׃ (טו) וְגַם אֲנִי נָשָׂאתִי יָדִי אוּג אוּיךְ הָאב אִיךְ אוּף נִיהוּבִין מִיין הָאנְט צוּ שְׁוּוּעֲרִין צוּ זַיי אִין דָעָר מִדְבָּר לְבִלְתִּי הָבִיא אוֹתָם אִיךְ וְאל זַיי גִיט בְּרֶעְנְגִן אִין דֶעם לַאנְד אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וּם אִיךְ הָאב עִם נִיגֶעבִין צוּא וַיְיעֲרָע עֶלְשֶׁעְרִין זָבַת חָלָב וּדְבַשׁ וְוָאם עֶם רִינְט דְרִינְן מִילְעךְ אוּג הָאנִיךְ צְבִי הִיא לְכָל הָאֲרָצוֹת אוּג אִין דָאם שֶׁעְנִסְטָע לַאנְד פּוּן אַלֶע לֶענְדָער׃ (טז) (אוּג דְרוּם הָאב אִיךְ אַוּ נִישְׁוּואַרִין זַיי בְּמִשְׁפָּטַי מָאָסוּ וְזַיי נִייט גִיוּוֶעזִין אִין מִיינֶע מִשְׁפָּטִים אוּג אִין מִיינֶע גִיזֶעצֶן וְעֶנֶן זַיי נִיט נִינָאנְגִן וְאֶת שַׁבְּתוֹתַי חִלְּלוּ אוּג מִיינֶע שַׁבָּתִים הָאבִין זַיי פַּאר שְׁוּוּעכְט כִּי אַחֲרֵי גִלּוּלֵיהֶם לִבָּם הוֹלֵךְ נִיעֲרָע נָאךְ וַיְיעֲרָע אוּם וְוֶעגֶן דִיזֶע הֵידְנִישֶׁי גֶעצֶין אִיז זַיי אֶר הָאָרֶץ נִינָאנְגִן׃ (יז) וַתָּחָס עֵינִי עֲלֵיהֶם אוּג מִיין אוּיג הָאט חַם נִיהָאט אוֹתָם מַשְׁחֵתָם אוֹתָן זַיי פּוּן צוּ פַּר הָאר בֶּעבֶן זַיי וְלֹא עָשִׂיתִי אוֹתָם כָּלָה אוּג אִיךְ הָאב נִיט נִיטָאן אִין זַיי אַיין פַּאר לֶענְדִגְן אִין דֶר מִדְבָּר׃ (יח) וָאֹמַר אֶל בְּנֵיהֶם בַּמִּדְבָּר אוּג אִיךְ הָאב

תֵּלֵכוּ וְאֶת־מִשְׁפָּטַי תִּשְׁמְרוּ לַעֲשׂוֹת אֹתָם׃ יח וּבְנֹתַי שִׁמְרוּ אֶת־חֻקּוֹתַי וְאֶת־מִשְׁפָּטַי לֹא תִשְׁמֹרוּ לַעֲשׂוֹת לְבִלְתָּם לְגִלּוּלֵיכֶם אַל־תִּטַּמָּאוּ׃ יט אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם בְּחֻקֹּתַי לֵכוּ וְאֶת־מִשְׁפָּטַי שִׁמְרוּ וַעֲשׂוּ אֹתָם׃ כ וְאֶת־שַׁבְּתוֹתַי קַדֵּשׁוּ וְהָיוּ לְאוֹת בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם לָדַעַת כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם׃ כא וַיַּמְרוּ־בִי הַבָּנִים בְּחֻקֹּתַי לֹא־הָלָכוּ וְאֶת־מִשְׁפָּטַי לֹא־שָׁמְרוּ לַעֲשׂוֹת אוֹתָם אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אוֹתָם הָאָדָם וָחַי בָּהֶם אֶת־שַׁבְּתוֹתַי חִלֵּלוּ וָאֹמַר לִשְׁפֹּךְ חֲמָתִי עֲלֵיהֶם לְכַלּוֹת אַפִּי בָּם בַּמִּדְבָּר׃ כב וָאָשֵׁב אֶת־יָדִי וָאַעַשׂ לְמַעַן שְׁמִי לְבִלְתִּי הֵחֹל לְעֵינֵי הַגּוֹיִם אֲשֶׁר־

לָא תִטְרוּן וּבְפוּלְחָן מַצֵּיתְהוֹן לָא תִסְהָאבוּן׃ יט אֲנָא יְיָ אֱלָהְכוֹן בְּקְיָמֵי הַלִיכוּ וְיָת דִּינַי טְרוּ עֲבִידוּ יָתְהוֹן׃ כ וְיָת יוֹמֵי שַׁבָּיְא דִילִי קַדִּישׁוּ וִיהוֹן לָאָת בֵּין מֵימְרִי וּבֵינֵיכוֹן לְמִידַע אֲרֵי אֲנָא יְיָ אֱלָהְכוֹן׃ כא וְסָרִיבוּ עַל מֵימְרִי בְּנַיָּא בְּקְיָמַי לָא הַלִיכוּ וְיָת דִּינַי לָא נְטָרוּ לְמֶעְבַּד יָתְהוֹן דְּאִם יַעְבִּיד יָתְהוֹן אֱנָשָׁא וְיֶחֱי בְּהוֹן בָּחֲנֵי עֲלָמָא יָת יוֹמֵי שַׁבָּיְא דִילִי אֲחִילוּ וַאֲמָרִית לְמִשְׁפַּךְ חֵימְתִי עֲלֵיהוֹן לְמִשְׁלַם רוּגְזִי בְּהוֹן בְּמֵדְבְּרָא׃ כב וַאֲהֵיבִ יָת כְּחָה וְגָבוּרְתִי וַעֲבָדִית בְּדִיל שְׁמִי דְּלָא יִתְחַל לְעֵינֵי עַמְמַיָּא

דאפקית

מהר"י קרא

קמץ כלי אס"ף

ישראל שבע אל התוקים ואל המשפטים וגו'. ויהו שיחוקאל אומר להם. ויאומר אל בניהם במדבר בחוקי אבותיכם אל תלכו וגו'. אלו דור שנכנסו לארץ: (כא) וימרו בי הבנים. כשם שהמרו בי אבותיכם יוצאי מצרים: בחוקותי לא תלכו. אם אבותם עשו להם עגל מסכה. הבנים נצמדו לבעל פעור: את שבתותי חללו. אם הראשונים יצאו בשביעי מן העם ללקוט. גם [דור] שני מצאו איש מקושש עצים ביום השבת: ואומר. גם לדור שני: לשפוך חמתי עליהם לכלות אפי בם במדבר. שכן הוא אומר הרומו מתוך העדה הזאת וגו': (כב) ואעש למען שמי. אין זה שם סמש אלא זה פתי. שהבאתי על המצריים עשר מכות יצא טבעי בעולם. ונתגדלתי לעיני הגוים שהיית בתוכם. ואילו חייתי חוור בי בפני רעהבם שלא לגאול

רש"י

(כא) וימרו בי הבנים. שכעו על לן וכן הגלמדים לבעל

מנחה שי

(כא) וימרו בי הבנים וגו' לשון חוסס תסרוסעבה תרסם. כדרך שמצדים שיסס שלחם גם לא נמנו נ"א עם כית חסס תסרים שיסתלל וקבה מסמורת שנתלו עצמם חמור על פתון ושם חוסס על מל ושור קשה כי מלחסס הלית שמור בעל: המכורת בסיעתה לחסרים תלחתי הרבה מהם מלחים בכל הסמרים(כב) והשיבתי. כמלת דמוסים יעים בעשות התחנון לכך לכל כמצרים כי מדוסיקים בכני שבעון וכן כמכורת כי מלעיל ומחירו וכשיכוסי ידי על עקרון כחים עמוס כמ"ם גם:

מצורת דוד

המקן: בחוקי אבותיכם. שכדלו מלכם מצד לן מה ה': (יט) אני ה' אלהיכם. ולכן במצו פלני לכו כמקומי ומשמרי שמרו לכנכסם וחשיבותי את ידי. ושמו לוחם: (כ) והיו לאות. למען יסיו לוחות: (כא) ויסרו וגו'.

פירוש ע"ם

גיזָאנְט צוּא זַייעֲרָע קִינְדֶער אִין דֶּעֶר מִדְבָּר בְּחוּקֵי אֲבוֹתֵיכֶם אַל תֵּלֵכוּ אִין־דִי גִיזעץ פּוּן אִייעֲרָע עֲלְטֶערִין זָאלְט אִיר נִיט גַיין אוּנ זַייעֲרָע מִשְׁפָּטִים זָאלְט אִיר נִיט הִיטָען וּבְגִלּוּלֵיהֶם אַל תִּטַּמְּאוּ אוּנ מִיט זַייעֲרָע אוּם וְעִרְדֶּרְגַיין זָאלְט אִיר אֵיךְ נִיט מְטַמֵּא גִיין: (יט) אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם אִיךְ בִּין גָאט אֵירֶער גָאט בְּחוּקֹתַי לֵכוּ אִין מֵיינֶי גִזעץ גַייט וְאֶת מִשְׁפָּטַי שִׁמְרוּ זָאת מֵיינֶי מִשְׁפָּטִים הִיט אוּנ טוּט זַיי: (כ) וְאֶת שַׁבְּתוֹתַי קַדֵּשׁוּ אוּנ מֵיינֶע שַׁבָּתִים הַיילִינְט וְהָיוּ לְאוֹת אוּנ זַיי זָאלֶן זַיין צוּ אֵיין צַייכִין צְווִישִׁין מִיר אוּנ צְווִישִׁין אֵייךְ לָדַעַת כִּי אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם צוּא וַיסִין דָאם אִיךְ בִּין גָאט אֵירֶער גָאט: (כא) וַיַּמְרוּ בִי הַבָּנִים אוּנ דִי קִינְדֶער הָאבֶּן וְוִידֶער גִישְׁפָּעניגְט אִין מִיר בְּחֻקֹּתַי לֹא הָלְכוּ אִין מֵיינֶי גִזעֶצֶן זָענֶן זַיי גִיט גִינָאנֶן אוּנ מֵיינֶע מִשְׁפָּטִים זַיי גִיט גִיהִיט צוּ טָאן זַיי אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אוֹתָם וָם וָועֶן אַיין מֶענְטְש טוּט זַיי לֶעבֶּט עֶר דוּרְךְ זַיי וְאֶת שַׁבְּתוֹתַי חִלְּלוּ אוּנ מֵיינֶע שַׁבָּתִים הַיילִיגְט זַיי גִיט אוּם זִיךְ צוּ גֶעבֶּן אִיךְ גֶאדְט אִיבֶּר זַיי אוּם זַיי אִין מִצְרַיִם צוּ פֶּארְטִילְגֶן וְאֹמַר לִשְׁפֹּךְ חֲמָתִי עֲלֵיהֶם לְכַלּוֹת אַפִּי בָּם בַּמִּדְבָּר אוּנ מֵיינְט אִיךְ זָאל זַיי אִין דֶּער וִוִּיסְט אוֹיסְגִיסֶן מֵיין גְרִימֶם אוֹיף זַיי צוּ פֶּר לֶעֶנְדִין מֵיין צָארְן אִין זַיי אִין דֶּער מִדְבָּר: (כב) וָאָשֵׁב אֶת יָדִי וָאַעַשׂ לְמַעַן שְׁמִי לְבִלְתִּי הֵחֹל לְעֵינֵי הַגּוֹיִם אֲשֶׁר וְאוּ דֶער הָאבּ אוּם גִיקֶערְט מֵין שֶׁלֶאךְ פּוּן זַיי: וּם הָאבּ עֶם גִיטָאן פּוּן מִין נָאמֶן וְעֶעֶן זַיי גִיט וְאוּ גִיט

דאפקית יתהון
לעיניהון: כג אף אנא
קימית במימרי להון
בסדרא לאנלאה
יתהון לביני עממיא
ולכדרא יתהון
במדינתא: כד הלך
דדיני לא עבדו ובקימי
קצוי ויה יומי שביא דילי
אחילו ובתר מעות
אבהתהון הוואה
עיניהון: כה ואף אנא
מדברו במימרי ולא
אבו לקבלא לנבייא
שרחיקתינון ומסרהינון
ביד שנאיהון ובתר
יצריהון מפשא אולו
נעברו גזירן דלא תקנן וגימוסין דהון: כו ואסיבית יתהון במתנתהון באעברא

הוצאתי אתם לעיניהם: כג גם־אני
נשאתי את־ידי להם במדבר להפיץ
אתם בגוים ולזרות אותם בארצות:
כד יען משפטי לא עשו וחקותי מאסו
ואת־שבתותי חללו ואחרי גלולי
אבותם היו עיניהם: כה וגם־אני נתתי
להם חקים לא טובים ומשפטים לא
יחיו בהם: כו ואטמא אותם במתנותם

רש"י

פעור (במדבר כ"ה) לאחר שמתו דור המדבר: (כג) להפיץ אתם. מלו הכטחתים להפילם כי תוליד כיום וכני כנים וגו' (דכריס ד'): (כה) נתתי להם חקים לא טובים. מכרתים כיד ירמ להכעל בעוגם וכן ת"י ומכרתינון כיד יהרון טיפסא וחולו ועכדו גזירן דלא תקנן ומוסין דלא יתקיימו בהן: (כו) ואטמא אותם במתנותם. מומם

מהר"י קרא

אתכם. יאמרו מצרים מבלתי יכולת ה' להביאם אל הארץ אשר נשבע להם: (כג) גם אני נשאתי את ידי להם במדבר להפיץ אותם בגוים ולזרות אותם בארצות. וכן אמר דוד ע"ה וישא ידו להם להפיל אותם במדבר ולהפיץ זרעם בגוים ולזרותם בארצות וזה לא מצאנו מבואר בתורה תתראה בעיני כי זה סה שאמר ירד השכלקי והכנעני הישב בהר ויכום ויכתום עד החרמה וכן סה שאמר וישמע הכנעני מלך ערד וגו' וישב ממנו שבי ולזרותם בארצות כי באותו השבי הרחיקום שוביהם ומכרום לשאר נויי הארצות ובמדרש כי על התעיד אשר שנור על זרעם להיות גולים מארצם ולזרותם בארצות ח"ש כי תוליד בנים ובני בנים וגו' והפיץ ה' אתכם בעמים וגו' ואמרו כי ס"ש ויככו הגם בלילה תהוא לילי

מצודת דוד

הנמצי ידי מלכוות כם: (כג) גם אני. כ"ל כמו שסם נעדו כי כן בלעתי נמוג וככעתי לכם במדבר להפיץ מוסם בגולה כי בלול כעיים בעגלים שהיתם בם' בפי הוקבעה בלילה ההיא ככים שני כן מנ"ל: (כד) יען וגו'. כ"ל מולם לא בעון זה בלבד כי המכזוגות כ"ף גם בעביר שלא עשו לי משפטי וגו' בלולי אבותם. בדברים שהתעבדים ומלוסים כגלגל של רעי: (כה) נתתי להם. מכרתים ביד הסיומות לעשות עמהם חוקים לא טובים ומשפטים שכר לא יהיו בהם כמו שהיו בעבודה שם בהיותם בגלילי עמים ועל הגזירות וכשמדות יאמר: (כו) ואטמא אותם. כהמקשים ממני כדבר טמא במטמא

פירוש ע"ט

כִּי שְׁוֵעִטְ וְעִרִין פַּר דִי אוּרְגִין פּוּן דִי פְּעִלְקָר וּם
אִיךְ הָאבּ זַיי אוּם גִיבּוּרְגִין צוּ פַּאר זַייעֲרִי אוּרְגִין:
(כג) גַם אָנֻכִי נָשָׂאתִי יָדִי אוּךְ הָאבּ אִיךְ אוּךְ נִידוּבְּן
טַיין הָאבּן צוּ שְׁוּעֲרִין צוּ זַיי אִין דֶעֶר מִדְבָּר לְהָפִיץ
אוֹתָם בַּגּוֹיִם צוּ פַּאר שְׁפְּרַייטִין זַיי צְוַוישִׁין דִי פָּעלְקָער
אוּן צוּ פַּר שְׁפְּרַייטִין זַיי צְוַוישִׁין דִי לֶעבֶּדר וְוֵעלְן זַיי
וְוֹעלְן שֶׁלֶעכְט זַיין: (כד) (אוּן דְרוּם הָאבּ אִיךְ עֶם
גִישְׁוְוארִין) יַעַן מִשְׁפָּטַי לֹא עָשׂוּ דְרוּם וְוַייל זַייא הָאבּן
טַיינֶע מִשְׁפָּטִים נִיט גִיטָאן אוּן טַיינֶע גִיזֶעץ הָאבּן
זַיי מְמָאֵס גִיוְוֹעזִין אוּן טַיינֶע שַׁבָּתִים הָאבּן זַיי פַּר
שְׁוּעֲכְט וְאַחֲרֵי גִלּוּלֵי אֲבוֹתָם אוּן נָאךְ דִי אוּם וְוַערְדִיגִי

זייערי

בְּהַעֲבִיר כָּל־פֶּטֶר רֶחֶם לְמַעַן אֲשִׁמֵּם
לְמַעַן אֲשֶׁר יֵדְעוּ אֲשֶׁר אֲנִי יְהוָה: כ לָכֵן
דַּבֵּר אֶל־בֵּית יִשְׂרָאֵל בֶּן־אָדָם וְאָמַרְתָּ
אֲלֵיהֶם כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה עוֹד זֹאת
גִּדְּפוּ אוֹתִי אֲבוֹתֵיכֶם בִּמְעָלָם בִּי מָעֹל:
כח וְאָבִיאֵם אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נָשָׂאתִי
אֶת־יָדִי לָתֵת אוֹתָהּ לָהֶם וַיִּרְאוּ כָל־
גִּבְעָה רָמָה וְכָל־עֵץ עָבוֹת וַיִּזְבְּחוּ־שָׁם
אֶת־זִבְחֵיהֶם וַיִּתְּנוּ־שָׁם כַּעַס קָרְבָּנָם
וַיָּשִׂימוּ שָׁם רֵיחַ נִיחֹחֵיהֶם וַיַּסִּכוּ שָׁם

כִּי אֶפְתַּח וְלֹא תְדַעוּן דְּרִיךְ דְּאַנְדִינוּן בְּדֵיל דְּמִדְעִין דִּי אֲנָא יְיָ: כח בְּגִין אֲתֵנְבִי לְבֵית יִשְׂרָאֵל כֹּר אֱנָשׁ וְתֵימַר לְהוֹן פִּתְגָמָן אֲמַר יְיָ אֱלָהִים עוֹד דָּא אַדְגִּיזוּ קֳדָמַי אֲבָהָתְכוֹן בְּדָ שָׁקְרוּ בְּמֵימְרִי שָׁקָר: כט וְאַיְתֵיהִינוּן לְאַרְעָא דְקַיֵּמִית בְּמֵימְרִי לְמִתַּן יָתָהּ לְהוֹן וַחֲזוֹ כָּל רָמָא מְגָטָא וְכָל אִילָן עַבְּיף וּנְכִיסוּ תַּמָּן יָת נִכְסֵיהוֹן וְיַהֲבוּ תַּמָּן אַרְגָּזָא קוּרְבָּנֵיהוֹן וְשַׁוִּיאוּ תַּמָּן פּוּלְחַן דְּבַחֲיהוֹן וּנְסִיכוּ תַּמָּן

מהר"י קרא

אשימם. כשהיו מעבירין פטר רחם למולך אשרתי להם למען שאהם עושים דבר זה אתם טמאין שכיוצא. כדכתיב כי מזרעו נתן למולך למען טמא את מקדשי: למען אשר ידעו אשר אני ה'. למען שהם עושין דבר זה. כשאני אפרע מהן אז ידעו שאני ה'. שהבעיטוני במעשיהם: (כז) עוד זאת גדפו. עוד בדבר זה חרפוני שעבדו ע"ז ככה שאומר בסמוך. ויראו כל גבעה רמה: (כח) ויתנו שם כעס קרבנם. ויתנו שם קרבנם

מנחת שי

(כח) לפי תוספ' לכם. כספרים מדוייקים מלת ויתנו וכן משמע ממפרש בלק:

רש"י

מתנות שמחקתי להם לקדם לי כל נכור מפרתים כיד יגרס להעבירם לתוכם בכורות למולך הרי חקים לא טובים: למען אשמם. למשימם ותחריב מהם. למשם לשון שממה. והמפרשו לשון למשמה טועה הוא שהלמ"ך תיכה משרשי התיבה: אשר ידעו. כשתבוא עליהם הרעה: (כז) עוד זאת. הוסיפו לעשות כשהביאותים על האדמה:

רד"ק

לבעל פעור שנתחברו לו חבור חזק עד שהעבירו כל פטר רחם שצוויתי לקדושה לי לקדושה כמו שאמר קדש לי כל בכור והנה הם העבירום במני ונתנום לעכו"ם וזהו שומאתם הפך הקדושה ופי' ואטמא אותם כמאמר אתם טמאים והרחקתים ממני תמורת מה שהקדשתים והם לא אבו לכך נתתי אותם מטמאים ורחוקים ממני וזהו שלא נזכר השבם הנעצמד לבעל פעור בברכת משה רבינו ע"ה: למען אשמם. הם עשו הפך רצוני למען שאשיכם שממת כי כבר הזהרתים שאם יעברו על מצותי יהיו שממת וחשממה היתה לחם מיד ממוך לענגם: למען אשר ידעו אשר אני ה', וכמו שאמרתי כן עשיתי והענשתים על עונם וגאל מן העם ארבעת ועשרים אלף. אשימם מבנין הפעיל מפעלי הכפל דינו בתשלומו אשיכסם: (כז) לכן. עוד הודיעם תוכחות אבותם כשבאו לארץ: (כח) ואביאם אל הארץ. ויתנו שם כעס קרבנם. שהיו מכעיסים אותי בקרבנם שהיו מקריבים לעכו"ם כמשפט

מצודת ציון

עין שמיכה כמו פוטר מיס (מכלי י"ז): אשמם. מלשון שממון: (כז) גדפו. עין חרוף כמו מגדף גדפו נמרי המלך (מ"ב י"ט): במעלם. עיין מעל: (כח) עבות. מכוסה בענפים וקלועים מלשון מעלה: ניחוחיהם. מלשון נחת רוח: ויסיכו. עיין בפרשת עין

(כח) ואביאם. ל"ל והוא כהכנסתי מוסם על הפרק מגד כהכנסתי לתת לכם כהכנסתי לתת מעלו כי ז שתחם מדמתם מוסי מדמו מוסי גם מכוסיכם כעת מעלו כי ז ויסיכו מגד כי ה' כמתני: (כז) עוד זאת. כ"ל גם בזאת כעס שהביאותם אל הארץ ונתתי לכם וכשבאתם כל גבעה רמה וגם עבות וגו' שיו זובחים שם ע"ש

פירוש ע"ט

גַּיְיעֲרָא מִתְּנוֹת בְּהַעֲבִיר כָּל פֶּטֶר רֶחֶם וְאוֹם זַיְיא הָאִבֵּין
גִּימְאִבְּט אִיבֶּעֶר פִּירִין אִין פִּיְיעֶר צוּא דֶעם אֶפְּ נָאט
מוֹלֶךְ אַלֶע עֶפֶּענוּנְג פּוּן דֶעם טְרָאבְּט (רָם זָענֶן דִי
בְּכוֹרִים וְוָאם אִיךְ נָאט הָאב גִּיהַיסִין זַיי זָאלִין דִיא
בְּכוֹרִים הַיילִיגִין צוּ מִיר) לְמַעַן אֲשִׁמֵּם פּוּן וָוָענִין אִיךְ
זָאל זַיי פָּאר וִוּיסְטִין לְמַעַן אֲשֶׁר יֵדְעוּ אוֹג פּוּן וָוָענִין זַיי
זָאלֶן וִוּיסֶן אַז אִיךְ בִּרֶעֶנְגִין אוֹיף זַייא דֶעם
פּוּרְעֲנְיוֹת אֲשֶׁר אֲנִי ה' דָאם אִיךְ בִּין נָאט: (כז) לָכֵן
דַּבֵּר וגו' דְּרוּם רֵייד צוּם הוּיז גִּיזִנְד פּוּן דִיא יִשְׂרָאֵל
דוּא בֶּן אָדָם אוֹג זָאלְסְט זָאגֶן צוּ זַיי אַוּו הָט גִּיזָאגְט
גָאט דֶר הֶער עוֹד זֹאת גִּדְּפוּ אוֹתִי אֲבוֹתֵיכֶם זַיי הָאבֶּן מִיךְ גִּילֶעסְטֶערְט

אֶת־נִסְכֵּיהֶם׃ כט וָאֹמַר אֲלֵהֶם מָה הַבָּמָה אֲשֶׁר־אַתֶּם הַבָּאִים שָׁם וַיִּקָּרֵא שְׁמָהּ בָּמָה עַד הַיּוֹם הַזֶּה׃ ל לָכֵן אֱמֹר אֶל־בֵּית יִשְׂרָאֵל כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה הַבְּדֶרֶךְ אֲבוֹתֵיכֶם אַתֶּם נִטְמָאִים וְאַחֲרֵי שִׁקּוּצֵיהֶם אַתֶּם זֹנִים׃ לא וּבְשָׂאֵת מַתְּנֹתֵיכֶם בְּהַעֲבִיר בְּנֵיכֶם בָּאֵשׁ אַתֶּם נִטְמָאִים לְכָל־גִּלּוּלֵיכֶם

תרגום

סִמָּן יַת נִסְכֵּיהוֹן׃ כט וַאֲמָרִית לְהוֹן מָא כְּמָתָא דְּאִנּוּן אָתֵין לְהָתָא וְאִתְקְרֵי שְׁמַהּ כְּמָתָא עַד יוֹמָא הָדֵין׃ ל בְּכֵן אֲמַר לְבֵית יִשְׂרָאֵל כִּדְנָן אֲמַר יְיָ אֱלָהִים הֲבָאוֹרַח אֲבָהָתְכוֹן אַתּוּן מְסָאֲבִין וּבְתַר שִׁקּוּצֵיהוֹן אַתּוּן זָנְיִן׃ לא וּבְמִטְלְהַיכוֹן בְּאַעֲבָרָא בְּנֵיכוֹן בְּנוּרָא אַתּוּן מְסָאֲבִין לְכָל

מנחר שי

(לא) כהעבירי. נסי"ם הכי"ת נקטיל׃

רש"י

(כט) ויקרא שמה במה. לשון נגוי כלומר כמה היו נמכסת׃ (ל) הבדרך אבותיכם וגו'. לשון תמיה וכי כך הגון כדרך אבותיכם לחת נטמאתם ואני אדרש לכם להסיר על שלחנכם׃ (לא) ובשאת מתנותיכם'. ולקיחת מתנותיכם שהיה לכם לתת לי ואתם לוקחים מותם ממני

מהר"י קרא

שהיו מכעיסין אותי בו׃ (כט) מה הבמה אשר אתם הבאים שם. אשר אתם באים שם. ומקריבין שם על כל גבעה רמה ותחת כל אלה עבותה כעם קרבנם. ומזבחים את הר קדשי על כל רמה ותחת עץ עבות. ואני הייתי מתרה בם. וכל מה שאני הייתי מתרה בם עד היום הזה שלא לזבוח ולקטר בבמות לע"ז אין אתם תחורים בכם עד עכשיו אלא אתם מקיימין הבמות. הת"ד ויקרא שמה במה עד היום הזה׃ (לא) ובשאת מתנותיכם. פת' וכשאתם מפרישין מתנותיכם וכת' וישא משאת באת פניו אליהם. ויש שמפרשין ובשאת מתנותיכם שאתם מעבירים בניכם ובנותיכם למולך עד היום הזה. כאשר אבותיכם שנשבאו (אותי) במתנותיכם בהעביר כל פטר רחם. כן אתם נטמאים (אותי) בכל גילוליכם עד היום הזה. וכביאין ראיה לדבר ותעל בשאת הירי השביכה. וכן וישאם דוד

רד"ק

הגוים אשר הורשתי מפניהם׃ (כט) ואומר אליהם מה הבמה. כשראיתי שהם מקריבים לעכו"ם בכל מקום ואני יחרתי להם מקום מיוחד לשמי והם עשו הפך מצותי בשני פנים בעשות להם במה בכל מקום ואפי' לשמי ועוד שהקריבו בהם לאלהים אחרים אמרתי להם מה הבמה מי צוה אתכם לעשות במה גבוה הלא צויתי אתכם מזבח אדמה תעשה לי אלא שאתם למדים ממעשי הגוים לעשות מזבח גבוה שנקרא במה לנבדותו או שהוא על הרים גבוהים כי לשון במה הוא לשון גבוה כמו ירכיבהו על במותי ארץ אעלה על במותי עב ומתוך שלמדתם מהגוים לעשות במה כמותם למדתם מהם גם כן לעשות בכל מקום ועוד לעבוד בהם לאלהים אחרים: אשר אתם הבאים

מצודת דוד

ומה נתנו קרבנם המעטים שומי ים ומה שמו ים קטנים שבאגם נקרא כזה ומה נתנו שיר׃ (כט) ואומר אלהם. כ"ל כשהיו נוטעים

שם. אשר בגנד העובדים בהם אתם הם הבאים שם לא שוכר מצותי שאינם באים אלא במקום המיוחד לי: ויקרא שמה במד עד היום הזה. כי להרגל הלשון בהם נקרא אף הנעשה בשם במה עד היום הזה כי נאמר בדברי שמואל הרכתי ונא' בדבר שלמה הבמה אשר בגבעון ונאמר רק הבמות לא סרו מהרגל מה שעשו אותם מתחלה לשם עכו"ם לא הניחו לעשותן אפי' בימי הצלכים שהיו עושים הישר בעיני ה' היו עושים אותב לשמי: (ל) לכן אמור אל בית ישראל. על אותם שהיו עדיין בארץ ישראל אמר כמו שפירשנו אמר איך אדרש לכם ואתב עדיין בחשעתכם: נטמאים. בשוא הם"ם כמו הנמצאים בשושן׃ (לא) ובשאת מתנותיכם. עי"ן הנשילה ותתרופה׃

מצודת ציון

להקריבה׃ (לא) ובשאת. עיין מבואר ודוכין כמו משלח כנימין

פירוש ע"ט

דר צֶעֶרִינְט דוֹרְךָ־זַיי יַיְשִׁישׁוּ שָׁם רַיי נִיחוֹתִיהֶם אוּנ הָאבֶּן צִים הוּיז נִיזִינְד פּוּן דִי יִשְׂרָאֵל אַזוֹ הָט נִיזָאגְט נָאט דָארְטָן נִיטאן דָעם רַיי פּוּן זַיי עֶרְצָע קְטוֹרֶת וּוֹם רָם זי׳ הָאר הַבָּרֶךְ אֲבוֹתֵיכֶם אִיז דָען רָעכְט דָם אִין דָעד קוּמְט פּוּן אַיי עֶרְצָע עֶלְטֶערִין וְוֶעלְט אִיר מְאַ וְאֶחֱר שִׁקּוּצֵיהֶם אוּנ נָאךְ נִיי עֶרְצָע אוּם וְוֶערְדִינְג דְמוּתֵיכ (זוט אִיהָר אֶפּ קֶערִין צוּא דִינְען נִייא׃ (לא) וּבְשָׂאֵת מַתְּנֹתֵיכֶם אוּנ דָער מִיט וָאם אִיהָר מְרָאנְט אַיי עֶרְצָ מִתָּנוֹת דָם וָענָן דִי כְּבוֹדִים וָם אִיר הָט זַיי נִיזָאלְצ נָעבְּעָן צוּ מִיר דִי נָעכְט אִיר צוּ פּוּן מִיר אוּנ מַאכְט זַיי אִיבֶּר פִּירִין צוּ דִי הַיי־דָענִישׁ גְרָצִין בְּנֵיכֶ בָּאֵשׁ וָאם אִיר מַאכְט אִיבֶּער פַּיְרָן אַיי עֶרְצָ זִין אִין פִּיי עֶר אוּנ מִיט דָעם אַתֶּם נִטְמָאִים וָעלְט אִיהָר מְכָא

עַד־הַיּוֹם וַאֲנִי אִדָּרֵשׁ לָכֶם בֵּית יִשְׂרָאֵל
חַי־אָנִי נְאֻם אֲדֹנָי יֱהוִה אִם־אִדָּרֵשׁ
לָכֶם: לב וְהָעֲלָה עַל־רוּחֲכֶם הָיוֹ לֹא
תִהְיֶה אֲשֶׁר אַתֶּם אֹמְרִים נִהְיֶה כַגּוֹיִם
כְּמִשְׁפְּחוֹת הָאֲרָצוֹת לְשָׁרֵת עֵץ וָאָבֶן:
לג חַי־אָנִי נְאֻם אֲדֹנָי יֱהוִה אִם־לֹא בְּיָד
חֲזָקָה וּבִזְרוֹעַ נְטוּיָה וּבְחֵמָה שְׁפוּכָה
אֶמְלֹךְ עֲלֵיכֶם: לד וְהוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מִן

פּוּלְחָן מְעוֹהֲבוֹן עַר
יוֹמָא דֵּין וַאֲנָא אִשְׁתָּאֵיל
לְכוֹן בְּמֵימְרִי בֵּית
יִשְׂרָאֵל קֳדָם אֲנָא אֲמַר
יְיָ אֱלָהִים אִם אִשְׁתָּאֵיל
לְכוֹן בְּמֵימְרִי: לב וְדַאֲהִוֹן
מְהַדְּהָרִין וְדַסְלִיקַת עַל
לִבְכוֹן קֻדְמֵי נַעֲבֵין דְּאַתּוּן
אֲמְרִין נְהֵי כְעַמְמַיָּא
כְּזַרְעִית מְדִינָתָא
לְשַׁמְשָׁא אֲעָא וַאֲבָנָא:
לג חַי־אָנִי נְאֻם אֲדֹנָי יְיָ אִם לָא בְּיָד תַּקִּיפָא
וּבִדְרָעָא מְרוֹמָם וּבְרָגְזָא
שְׁפִיךְ אֶמְלוֹךְ עֲלֵיכוֹן:
לד וַאֲפֵיק יָתְכוֹן מִבֵּינֵי

עממיא

ת"א והעולה וגו'. סנהדרין (כ"ב ע"ב): חי אני נאם ה'. כ"ב דף ליד סנהדרין שם:

מהר"י קרא

ואנשיו. אך פתרון דחוק הוא. שטה בעליו ועבור: (לב) והעולה על רוחכם. מה שיעלה על רוחכם שאתם אומרי' נהיה כגוים משפחות הארץ לשרת עץ ואבן. (כ) יצאו וישבו לפני יחזקאל. כמ' שאבר למעלה הלדרוש אותי אתם באים חי אני נאם ה' וגו'. ובכאן כת' ואני אדרש לכם. בתמיה. כלומר הם קושים כל ההוכחות האלה ואני אדרוש אותם. חי אני אם אדרש לכם. ומאחר שאין הדרש לנו נהיה כמשפחות הארצות. והוא אומר להם חזור בתשובה. אמרו לו רבינו יחזקאל, עבד שבבבל רבו לא יצא לחירות ברשותו, אמר להן הן, האשה שנישאת בעולה יש לה בבעלה כלום. היאיל ומכרנו הקב"ה לאומות העולם יצאנו ברשותו. אמר להם הקב"ה, לך אמור להם גלוי וידוע לפני שהיה עתידין לומר כן לפניך. לפיכך ההריתי בהם על ידי יהושע, וכן אתה מוצא כשהנחיל יהושע לישראל את הארץ קיבץ את כל ישראל דכתיב ויאסוף יהושע את כל שבטי ישראל שכמה. ויאמר יהושע אל כל העם כה אמר ה' אלהי ישראל בעבר הנהר ישבו אבותיכם מעולם תרח אבי אברהם ואבי נחור ויעבדו אלהים אחרים. וכי מה טיבו של יהושע להזכיר להם ע"ז שעבדו אבותיהם. אלא כך אמר להם יהושע לישראל ראו שלא נפל בכל דברו המוב אשר דבר עליכם. והסדיר להם כל הענין עד ויען העם ויאמר חלילה לנו מעזוב את ה'. ויאמר יהושע [אל העם] לא תוכלו לעבוד את ה' [וגו'] ועברתם אלהי נכר ושב ורע לכם וכלה אתכם אחרי

מנחה שי

(לב) והעולה. כלומ' כקב"ן וכן כמעט מצאנום ישקלו סיגון מ"נ:

רד"ק

(לב) והעולה על רוחכם היו לא תהיה. המחשכה הרעה שעולה על רוחכם לא תהיה ולא תתקיים: על־רוחכם. כמו על לבבכם כמו שת"י כי הדרה שוכנת בלב: אשר אתם אומרים נהיה בגוים. אתם חושבים לצאת מרשותי ושלא תהיו לי לעם שאתם רואים העכו"ם מצליחים בעבודת כוכ"ם כבו שאבר אחז כי אלהי מלכי ארם הם כישרים אותם להם אזבח ויטיבוני ולא כן הדבר כי העכו"ם אינני משגיח עליהם כפחיותם אצלי כמו הבהמות אלא כשיש להם דבר על ישראל לפקוד עליהם מנם כשישראל עושים רצוני אבל כשעוברים על מצותי אגביר העכו"ם עליהם להצלחתם לא למובתם אלא לרעת ישראל אבל הם בעצמם לא אשגיח עליהם אלא אם כן יהיה חפץ גדול בכוי דור הכגול ושדום ועמורה וכן מצאנו בדברי רז"ל שאני עכו"ם דלא מקפיד דינא עלייהו אבל ישראל שלקחתים בבית עבדים להיות לי לעם סגולה וגו' ואני אהיה להם לאלהים עיני תמיד עליהם לטובה ולרעה כמו שאמר בנבואת עמוס רק אתכם ידעתי מכל משפחות האדמה על כן אפקוד עליכם את כל עונותיכם ואם תרצו לצאת מעבדותי לא אהיו לכם רשות בזה כי אע"פ שהחזיו ימים רבים בגלות בין העכו"ם לא השבחו כהוציאי אתכם מן הגלות וברוחי מכם הכזידים והשוטים בי: (לג) חי אני. ובחמה שפוכה. לכלות הפושעים והמורדים: (לד) והוצאתי.

מצודת ציון

(כהלשים ע"ג): (לב) רוחכם. עניו כלון וממשבה:

מצודת דוד

עד היום: ואני. וכי בעבור זה תהיה נדמה לכם לקבל תפלתכם: חי אני. כלומר כאמת אני אם תהיה נדמה לכם: (לב) והעולה.

ועכ"ז הדבר העולה על מחשבותיכם לא תתקיים והוא מה שאתם אומרים הוא לומר ונהיה כגוים וכמשפחות הארצות לשרת עץ ואבן כמו שהיו עושים לעצמם מסילי עץ ואבן כאשר הוא ברור ולא נהיה עוד כאמת מושגחים ממנו מאל נהיה לעזים לאקרי עזאזל ולמעלכות האמים כמו כאומות: (לג) אם לא. הוא עניו כבופה שנשבע לומר שבע"כ ימלוך עליכם ביד חזקה כ"ל שילוח אותם בחמה שפוכה לעבוד אח פ': (לד) והוצאתי. כי לולא מאכם אין בעגיים לבר נמצאו שם ומזהו לדאם במחשבה הזאת: ביד חזקה. מלכיר ידי עליכם

פירוש ע"ם

צוא אלע איינדע אדם וועלכיינע היידענישע נעציין
ביז אין היינטיגען טאג זאגי אדוני לכם אוב איך נאמ
נאל ניפארשט ווערין צוא אייך בית ישראל חי אני
נאם אדני אלהים דא שווער איך אזו ווי איך לעב אזוי
נאמט נאם דעד האר אם אודים יכם אויב איך וועל
ניפארשט ווערין צוא אייך: (לב) והעולה על רוחכם
אוב דם ווס ניים אוף אוז אייער מחשבה דם ווועס
גיים ניין אשר אתם אמרים דם נים איר נאמט מיר ווילן

רש"י

להעביר נכורותיכם לע"ח: (לב) והעולה על רוחכם. והעולה על דעתכם: נהיה כגוים. נפרוק עולו מעל צוארינו מאחר שמלחנו מעלינו: היו לא תהיה. כי כבר קבלתם עליכם מדעתיכם בימי יהושע כמ"ש (יהושע כ"ד)

הָעַמִּים וְקִבַּצְתִּי אֶתְכֶם מִן־הָאֲרָצוֹת
אֲשֶׁר נְפוֹצוֹתֶם בָּם בְּיָד חֲזָקָה וּבִזְרוֹעַ
נְטוּיָה וּבְחֵמָה שְׁפוּכָה: לה וְהֵבֵאתִי
אֶתְכֶם אֶל־מִדְבַּר הָעַמִּים וְנִשְׁפַּטְתִּי
אִתְּכֶם שָׁם פָּנִים אֶל־פָּנִים: לו כַּאֲשֶׁר
נִשְׁפַּטְתִּי אֶת־אֲבוֹתֵיכֶם בְּמִדְבַּר אֶרֶץ
מִצְרָיִם כֵּן אִשָּׁפֵט אִתְּכֶם נְאֻם אֲדֹנָי
יְהוִה: לז וְהַעֲבַרְתִּי אֶתְכֶם תַּחַת הַשָּׁבֶט
וְהֵבֵאתִי אֶתְכֶם בְּמָסֹרֶת הַבְּרִית:

עַמְמַיָּא וְאֵכַנֵּישׁ יָתְכוֹן מִן
מְדִינְתָא דְאַתְבַּדְרְתּוּן
בְּהוֹן בְּיַד תַּקִּיפָא
וּבִדְרָעָא מְרוֹמָם וּבִרְגַז
שָׁפִיךְ: לה וְאֵיתֵי יָתְכוֹן
לְמַדְבַּר עַמְמַיָּא וְאֶתְפְּרַע
כְּנָוֹן תַּמָּן אַפִּין בְּאַפִּין:
לו כְּמָא דְאִתְפְּרַעִית מִן
אֲבָהָתְכוֹן בְּמַדְבְּרָא
אַרְעָא דְמִצְרַיִם כֵּן
אִתְפְּרַע מִנְכוֹן אֲמַר יְיָ
אֱלָהִים: לז וַאֲגִיזַ
עֲלֵיכוֹן גְּזֵירַת דִּינִי
וְאָעֵיל יָתְכוֹן בְּמֵסוֹרַת
קְיָמָא

רש"י

ויפוץ יהוה את כל צבאי ישראל וכל העיון: (לה) מדבר העמים. הוא המדבר שהלכו בו ארבעים שנה וכן ניכח הוסף (ג') והולכתיה המדבר: (לז) תחת השבט. אתהיו כפופים לי ולעושרי: במסורת הברית. הברית שמסרתי

מהר"י קרא

אשר הושיב לכם. מיופד לפרוש לכם עכשיו. כי אם תהיו לי לעם ותקלקלו מעשיכי ותמרדו בי הוא יגלה אתכם בין האומות. והאמרו תואיל וגלינו בין האומות נעשה כמעשיהם. ובימי יחזקאל בקשי ישראל לבא למידה זו. הה"ד והעולה על רוחכם היו היא תהיה. שאתם אומרים נהיה כגוים כמשפחות הארצות לשרת עץ ואבן. חי אני נאם ה' אם לא ביד חזקה ובזרוע נטויה

ובחמה שפוכה אמלוך עליכם: (לה) והבאתי אתכם אל מדבר העמים. כמדבר שהלכו בו ישראל ארבעים שנה קורא מדבר העמים. לפי שיש בו גבול אדום ומדבר ציז (וארטן) ואדום וארץ בני עמון ומואב וארץ מצרים: ונשפטתי אתכם שם: (לו) כאשר נשפטתי את אבותיכם במדבר. כשהיו עוברים על גזירותי בעגל ובתבערה ובמסה ובקברות התאוה ובמרגלים. כן אשפט אתכם: (לז) והעברתי אתכם תחת השבט. לברר מכם המורדים והפרושים בי: והבאתי אתכם במסורת הברית. בברית שכרתי וכרתי להם שתייסר אתכם שם. לפי שלא תפרו את בריתי עוד עד עולם:

דד"ק

אשר נפוצותם בם. בחולם הפ"א ויבא בשורק כמו ובחכמתי כי נבונותי: (לה) והבאתי אתכם אל מדבר העמים. כשאוציאכם מן העמים לא אביאכם אל ארמת ישראל עד שאשפוט אתכם במדבר העמים שם אקח משפטי מכם ואכלה המורדים והפושעים שאמצא ככם ואקח משפט מכם במדבר במקום שאין שם אדם ולא עיבר ושב כדי שלא יראו העמים ברעתכם וישמחו לכם והי שאשר ונשפטתי אתכם שם פנים אל פנים כלומר כיני וביניכם בייחוד כ"א אמצאי וכן ודבר יי' אל משה פנים אל פנים כלא אמצאי וענין ונשפטתי אודיעכם משפטים הרעים שעברתם על תורתי בגלות ואקח נקמתי מכם שם במדבר: (ל) כאשר. מבואר הוא: (לז) והעברתי אתכם תחת השבט. על דרך כל אשר יעבור תחת השבט כלומר כמו הצאן שהמושיה אותם אותו שבט בידו ומונה אותם אחד אחד והעשירי מוציא למעשר כן אמנה אתכם והתוספה יאבד וזה המנין על דרך משל וכן אמר ירמיה עוד תבחורנה הצאן על ידי מונה אבר ה' ותירגם יונתן ואניח עליכון גזירת דיני ואעיל יהכון במסורת קיומא: בסורת הברית. חסר האל"ף פ"א השעל ומשפטו במאסורת והוא שם בשקל מחנורת שק ופירושו אאשר אתכם בברית שלא תצאו מכנה לעולם:

מנחת שי

(לד) נפוצותם. כתוב כפ"א וכן תמיד שנפרשה ובשמעלה נסיתו ר"ת וחיתון קונח בכיתיבה על גי הפסוקים ונמצאו פסוקים בין הכל תסר ואל"ף תמיד: (לו) כן אשפט. מצאתי פסוקים יוצאים כתוב אֶתְכֶם ומפוקים כם אל"ף רפוי: בשבט וכן מפורש אֶתְכֶם:

מצודת דוד

ואכפוף עליכם ממני בתת אלף העמים לנצחם ולהוליכם מ' ילכם: (לה) אל מדבר העמים. כ"ל אל מקום ציותי אתם מבל מלוא עם מי מן האומות אלא יהיו במעלת הפוכעים ומעוכזיו: ונשפטתי. עם אתהון עמכם פנים אל פנים כאודים פרמונם: (לו) כאשר. כמו שהתווכחתי עם אבותיכם במדבר כמשוך למען אלריח מהם עמכם: (לז) והעברתי. מעביר אתכם תחת ידהן כמו שמעבירים זה תחת ידהן שמתמנים זה אחר זה מתת השבט כמ"ש כל אשר יעבור תחת השבט

שירוש ע"ט

כֵּן הָעַמִּים אוֹג אִיהְ וְוָעל אִייהְ אוֹם צִיָּעֶן פּוּן דִי פָּעלְקֶר
אוֹג וָוֶעל אַיִיהְ אַיין וַאמְלָען פּוּן דִי לֶעגֶער וְאוֹם
אִיר וָוֶעט נַיין פַּ־ שְׁפְּרַייט צָווישָׁן זַיי בַּיי חֲזָקָה וּבְזִרוֹעַ
נְטוּיָה מִיט אַיין שְׁטַארְקֶער הַאנְט אוֹג מִיט אַיין אוֹם
גִישְׁטְרֶעקְטֶע אָרְם וְוֹם אוֹג מִיט פָּאר גֶאסְטָענֶם גְרִים
צֶארְן וָוֶעל אִיהְ אַיִיהְ אוֹם צִיעֶן: (לה) וַהֲבֵאתִי אֶתְכֶם
אוֹג אִיהְ וָוֶעל אַיִיהְ בְּרֶענְגֶן אִין דֶעד מִדְבַּר פּוּן דִי
פָּעלְקֶער סִיחוֹן וְעוֹג וְיֹאמַר דִי יִשְׂרָאֵל וְעֶנְן דָארְטֶן
גִינָאנְגֶן פָּעלְצִינְג יָאר וְנִשְׁפַּטְתִּי אִתְּכֶם אוֹג אִיהְ וָוֶעל
וְוֶעל

לח וּבָרוֹתִי מִכֶּם הַמֹּרְדִים וְהַפּוֹשְׁעִים בִּי
מֵאֶרֶץ מְגוּרֵיהֶם אוֹצִיא אוֹתָם וְאֶל־
אַדְמַת יִשְׂרָאֵל לֹא יָבֹאוּ וִידַעְתֶּם כִּי־
אֲנִי יְהוָה: לט וְאַתֶּם בֵּית־יִשְׂרָאֵל כֹּה־
אָמַר אֲדֹנָי יֱהוִה אִישׁ גִּלּוּלָיו לְכוּ־עִבְדוּ
וְאַחַר אִם־אֵינְכֶם שֹׁמְעִים אֵלָי וְאֶת־
שֵׁם קָדְשִׁי לֹא תְחַלְּלוּ־עוֹד
בְּמַתְּנוֹתֵיכֶם וּבְגִלּוּלֵיכֶם: מ כִּי בְהַר־

קְנָמָא: לח וְאַפְרֵישׁ מִנְּכוֹן
דִּי מָרְדוּ וְדִי שָׁקְרוּ
בְּמֵימְרִי מֵאַרְעָא
תּוֹתְבוּתְהוֹן אַפֵּיק וַיְתֵהוֹן
וּלְאַרְעָא דְיִשְׂרָאֵל לָא
יַעֲלוֹן וְתִידְעוּן אֲרֵי אֲנָא
יְיָ: לט וְאַנְתּוּן בֵּית יִשְׂרָאֵל
כְּדֵין אֲמַר יְיָ אֱלָהִים גְּבַר
פּוּלְחָנֵהּ אֲזִילוּ
פֻּלְחוּ וּבָתַר דְּתַתְּבוּן
לְיַתְכִּין צְבָן לְקָדָּמָא
לְמֵימְרִי וְיָת שְׁמָא
דְקוּדְשִׁי לָא תְחַלְּלוּן עוֹד
בְּמַתְּנָתְכוֹן וּבְטָעֲוָתְכוֹן:
מ אֲרֵי בְּטוּר קוּדְשִׁי

ת"א וכותי: מכם. נדרים כ"ו: כ"ו:
ותחם בית יכחל. קדושין ל"ו מ"ו:

מהר"י קרא

סבירין יבואו

(לח) מארץ מגוריהם ארציא אותם ואל אדמת ישראל לא יבוא. כלו' כאשר נשפטתי את אבותיכם במדבר בארץ מצרים. שהרבה יצאו ממצרים ולא נכנסו לארץ כמה שנאמר אם יראה איש באנשים האלה הדור הרע הזה את הארץ. כן אשפוט אתכם בגלות זה. והולך ומפרש שהרבה גוים מארץ מגוריהם בגלות אדום ולא יחזרו עוד אל אדמת ישראל. והם המורדים והפושעים בי: (לט) ואתם [בית] ישראל. שבדור הזה: איש גלוליו לכו עבדו. מאחר שאינכם שומעים לי. שאתם אומרים נהיה כגוים כמשפחות הארצות לשרת עץ ואבן. מוטב הוא שתעשו כן ואת שם קדשי לא תחללו עוד במתנותיכם. ובשאת כתנותיכם בהעביר בניכם למולך אתם נטמאין עד היום הזה. מוטב שתהיו פורשים ממנו מכל וכל ותעבידו (נאישו) גלוליו כשאתם באילו הולכי חוקותיו ופורשי מדרכיו: (מ) כי בהר קדשי בהר פרום

מנחת שי

מכון: (לח) לא יבוא. ממה שנאמר בפרשת בהעלותך משמע שזה מנוגד ותי"ש ותוס' פ' כהן במדוייקים וכמו שכתב מן יד מבירין יבואו לשון רבים וקריין יבוא לשון יחיד וסיפן נמי מפרשת אמיני ופירן שוב מ"ם ביחוקאל סימן כ"ג:

רש"י

לכם: (לח) וברותי. לשון בחירה: מארץ מגוריהם. מתחת גלותם תוציא אותם ותמיתם במדבר: (לט) לכו עבדו. ואל תרגלו לחזות אחתם נקרים על שמי בכוזבם אל הנביא לשקול לו תורה ואחר תהוה אומר לכם דברי תוכיחה שומעים אלי כעין שנאמר (לקמן ל"ג) והנך להם כשיר עגבים וגו' שומעין את דבריך ואינם עושים אותם: במתנותיכם ובגלוליכם. אתם מפריסים הכזבות בשם ככור כאשר זוניתי אתכם ומשקרא שמי על

רד"ק

(לח) וברותי. ששרשו ברר ר"ל אברור מכם המורדים והפושעים לכלותם במדבר: מארץ מגוריהם אוציא אותם. מארץ גלותם שלא אכלם בין אויביהם שלא ישמחו להם: לא יבואו. דרך כלל כמו לא יבואו ובטפרה י"ד סבורין ל' רבים: (לט) ואתם.

מצודת ציון

(לח) וברותי. מל' ברור ונקיות כמו כברור ידי יסיר לי (שמואל ב' כ"ב:) (לט) ואחר. פעמים כמו הוסיפו וכן מאחרי סלעים (במדבר

מצודת דוד

(ויקרא כ"ז) והוא על דרך משל: במסורת חברית. כמיסורי קשר בלא הלוח מוד ממנה: (לח) וברותי. מלשון מבחר

כ"ג:) ואחר. פעמים כמו הוסיפו וכן מאחרי סלעים (במדבר כ"ב:) כמו שמח בחור בילדותיך ר"ל שבחה ותראה מה יקרך באחריתך או פי' טוב הוא שתעבדו גלוליכם לבד ולא שתביאו לי מתנותיכם ותעבדו גלוליכם כי זה חלול ה'. ופי' ואחר אם אינכם שומעים אלי ו"ו ואחר כו"ו וישא אברהם את עיניו. ואם כענין אשר כבר עד אם דברתי דברי ו"ת ובחר דתבחון ליתיכון צבן לקבלא למימרי: (מ) כי בהר קדשי. עתה אינני רוצה במתנותיכם אבל כשיהיו ישראל בהר קדשי בשובם מהגלות שם ארצם: שם ארצה אותם על ידי קרבנותיהם ומעשיהם הטובים. ופת שאמר בהר פרום

כמו הלמות: כי אני ה'. הנאמן בהמתיו: (לט) לכו עבדו. כ"ל עבדו העכו"ם לכל מיכם ומגמם ולא תוסיפו לעבוד אותי: ואחר. כ"ל וזכו כולכם סם מיכם שומעים אלי מוסב לעבוד לעכו"ם לבד: במתנותיכם ובגלוליכם. כ"ל בזה בסמם מתנדבים מתנות לצים ס' וכמה שמתם מוגדים ע"ז הנה עוי"ז גם חולל ס' כי בע"כ תבוא הפורענות בכפוד עכודת הגלולים וימתו הכתיות על מה עשה ס' ככה למען הזאת ומה חרי הלא המה מתנדבים מתנות לצים ס' ולכן מיוסד לעבוד לעכו"ם לבד ולא יחללו עוד מלולם בהנאת הפורענות: (מ) כי בהר וגו'. הלא בהר קדשי ומוזכ ומפרש בהר הכרמל של יכחל הוא מקום המקדש שם יעבדוני כל בית ישראל כלם הכתיבים

פירוש ע"ט

וְעַל אַיִךְ בְּרַעֲנָן אִין דָּעָם בְּרִיתוֹת בְּרִית נוֹם אִיךְ הָאבּ מוֹרָה גִיוֹעוֹן צוּ אַיִךְ: (לח) וּבְרוֹתִי מִכֶּם הַמֹּרְדִים אוּן אִיר בֵּית יִשְׂרָאֵל אֲזוֹי הָט גִיזָאגְט נָאט דָּר הַאר אִישׁ גִּלּוּלָיו לְכוּ אוּן אִיךְ וְעַל אוּם קְלוּבֶּן פּוּן אַיִךְ דִי וָעֶלְט מוֹדֶר עִבְדוּ אִיטְלִיכֶר מַאן פּוּן אַיִךְ גֵיט לִיבֶּער אוּן דִינְט אוּן פּוֹשְׁעַ אִין מִיר מֵאֲרָץ מְגוּרֵיהֶם פּוּן דָּעם לַאנְד פּוּן זַיעֶר וְואוֹנוּנְג וּם זַיי זָעלֶן אַהִין פַּר קְרִיבֶּן גִיוֹואוֹרִין וְעַל אִיךְ זַיי אוּם צִיעֶן וְאֶל אַדְמַת יִשְׂרָאֵל לֹא יָבוֹא אוּן אִין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וְעֶט קֵיינֶער פּוּן זַיי גִיט קוּמֶן אַהִין וְוָארוּם אִיךְ וָעֶל זַיי שַׁיסְטֶן אִין דָּר מִדְבָּר וִידַעְתֶּם כִּי אֲנִי ה' אוּם אִיר וָעֶט וויסֶען דָּאם אִיךְ בִּין נָאט אוּן אִיר שַׁיִיר אֶפּ דִי בְּבוֹרִים צוּ דִי אֶפּ גֶעטָעֶר אוּן דָּר מִיט פַּר שְׁוּוּעכְט אִיר מַיין הַיילִיגֶן נָאמֶען: (מ) כִּי

בהר

בְּטוּר קוּדְשָׁא דְיִשְׂרָאֵל אֲמַר יְיָ אֱלָהִים תַּמָּן יִפְלְחוּן כָּל בֵּית יִשְׂרָאֵל כּוּלְהוֹן בְּאַרְעָא הַהִיא תַּמָּן יְתַקְבֵּל קוּרְבָּנֵיהוֹן בְּפָרְיַע וְתַמָּן אֶתְבָּע יָת אַפְרָשׁוּתְכוֹן וְיָת רֵישׁ אֲצָוָתְכוֹן בְּכָל קוּדְשֵׁיכוֹן: טא קוּרְבָּנֵן לָרֵעוּא יְתַקְבֵּל קוּרְבָּנְכוֹן בְּפָרְיַע בַּד אַפֵּיק יָתְכוֹן מִבֵּינֵי עַמְמַיָּא וְאַכְנֵישׁ יָתְכוֹן מִן מְדִינְתָּא דְאִתְפְּרַסְתּוּן בְּהֶן וְאֶתְקַדַּשׁ בְּכוֹן לְעֵינֵי עַמְמַיָּא: טב וְתִדְּעוּן אֲרֵי אֲנָא יְיָ כַּד אַעֵיל יָתְכוֹן לְאַרְעָא דְיִשְׂרָאֵל

קָדְשִׁי בְּהַר מְרוֹם יִשְׂרָאֵל נְאֻם אֲדֹנָי יְהוִה שָׁם יַעַבְדֻנִי כָּל־בֵּית יִשְׂרָאֵל כֻּלָּה בָּאָרֶץ שָׁם אֶרְצֵם וְשָׁם אֶדְרוֹשׁ אֶת־תְּרוּמֹתֵיכֶם וְאֶת־רֵאשִׁית מַשְׁאֹתֵיכֶם בְּכָל־קָדְשֵׁיכֶם: מא בְּרֵיחַ נִיחֹחַ אֶרְצֶה אֶתְכֶם בְּהוֹצִיאִי אֶתְכֶם מִן־הָעַמִּים וְקִבַּצְתִּי אֶתְכֶם מִן־הָאֲרָצוֹת אֲשֶׁר נְפֹצֹתֶם בָּם וְנִקְדַּשְׁתִּי בָכֶם לְעֵינֵי הַגּוֹיִם: מב וִידַעְתֶּם כִּי־אֲנִי יְהוָה בַּהֲבִיאִי אֶתְכֶם אֶל־אַדְמַת

רש"י

הלכך אתם מקריבים לאותם לע"ז: (מ) משאותיכם. כמו משמרותיכם לכון מזון. כמו שלחה כשותה ושותה לג כמו ונרצה לו: ושם אדרוש את תרומותיכם. במקום שאמר למעלה. חי אני אם אדרש לכם. הזר ואבר לו שם אדרוש את תרומותיכם: (מא) בריח ניחוח ארצה אתכם בהוציאי אתכם מן העמים. כך פירש ר' מנחם בר' חלבו סימן יהא מסורת בידכם. לפני בא יום שאוציא אתכם מן העמים אני שולח לכם את אליהו הנביא. והעלה עולה בעדכם. ויהפלל עליכם.

מהר"י קרא

ישראל. שאם היו עובדין אותי בכל לב ובכל נפש עד היום הזה. הוא עתיד להיות ששם יעבדוני כל בית ישראל: כלה בארץ. בארץ ישראל: שם ארצם. שם אני חפץ בקרבנותיהם

רד"ק

ישראל לפי שבית המקדש גבוה מכל ארץ ישראל וארץ ישראל גבוה מכל הארצות: שם יעבדוני כל בית ישראל כלה בארץ. לפי שאמר למעלה וברותי מכם המורדים והפושעים בי אמר הנה כל בית ישראל כלה לפיכך אמר בארץ אותם שיוכו לשוב בארץ לא יחסר מהם אחד אלא כלם יעבדוני שם ואמר כל בית ישראל ואמר כלה כפל הענין להזק וכן וכל שריך כלם כשבי ילכו כל מלכי גוים כלם והדומים להם וחזוק הענין בזה הדבר לומר כי אע"פ כן במלחמת גוג ומגוג לא ימות מהם אחד ואע"פ שיהיו בצרת וי"ת בארץ בארצא חייא: ושם ארדוש. ארצה שיקריבו לפני כאילו אני דורש קרבנותיהם כי בהיות מעשיהם טובים יערכו לי זבחיהם ותרומותיהם: ואת ראשית משאותכם. מה שתשאו ותרימו לי בראשית הכבורים והעיסה וי"ת ויתי רישׁ אצוותכון: (מב) בריח ניחוח. ונקדשתי בכם לעיני הגוים. זה יהיה בשלחמת גוג ומגוג כמ"ש ואת שם קדשי אודיע בתוך עמי ישראל: (מג) וידעתם. מכואר הוא:

מצודת דוד

כמלן כ"ל הלדיקים המחזיקים כדת ישרלל הנמלים בלמן ביתי המלכיה: שם ארלם. שם לקבל קרבנותיהם בללן ושם לדרוש לקבול מת הרומותיהם ומת מיטב מעשיהם הרלוי לי מכל קדשיכם ושם קדשי המזבח המקון לעשים: (מא) בריח ניחוח. כעבור כשלם רית הקטרת הכשה לנחת רוח ולסיס מרוצה לכם וזה יהיה בזמן שמוליא מתכם מן העמים וגו' ונקדשתי בכם. על ידכם ולסיס מקודש לעיני העמים כי ילמו מיזי משלה לי: (מב) אני ה'. הנאמן במלמיו: בהביאי וגו'. כ"ל לז תדעו שאני ה': אשר

פירוש ע"מ

נַחַת רוּחַ וְעַל אֵיךְ אַיְיךְ בְּוַוילִיגְן (כְּלוּמַר אַיְיעֲרִי קָרְבָּנוֹת וְעַלְיִן מִיר זַיְין צוּ אַיְין נַחַת רוּחַ אוֹג דָאם וָועֶט זַיְין) בְּהוֹצִיאִי אֶתְכֶם מִן הָעַמִּים אַז אֵיךְ וְועל אַיְיךְ אוֹס צַיְיגֶן פּוּן דִי פְּעלְקֶר אוֹג וְועל אַיְיךְ אַיְין וְאַסַלְן פּוּן דִי לָענְדֶר וְואם אִיר וָועט זַיְין פַּר שְׁפְּרַיְיט אִין נַייא וְנִקְדַּשְׁתִּי בָּכֶם לְעֵינֵי הַגּוֹיִם אוֹג אִיךְ וְועל גִיהַיילִיגְם וְוערִין דּוּרְךְ אַיְיךְ פַּאר דִי אוֹיגִין פּוּן דִי פְּעלְקֶער: (מב) וִידַעְתֶּם כִּי אֲנִי ה' אוֹג אִיר וָועט וִויסִין דָאם אִיךְ בִּין גָאם בַּהֲבִיאִי אֶתְכֶם אֶל אַדְמַת יִשְׂרָאֵל אַז אִיךְ וְועל אַיְיךְ בְּרענגִין אִין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אַרַיִין אֶל הָאֶרֶץ אֲשֶׁר נָשָׂאתִי אֶת יָדִי צוּ דָעם לַאנְד וָם אִיךְ גָאם הָאב אוֹף גִיהוּיבִין מַיִין הָאנְט צוּ שְׁוועֲרִין צוּ גְעבִין דָם לַאנְד

יִשְׂרָאֵל אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נָשָׂאתִי
אֶת־יָדִי לָתֵת אוֹתָהּ לַאֲבוֹתֵיכֶם׃
מג וְזָכַרְתֶּם־שָׁם אֶת־דַּרְכֵיכֶם וְאֵת כָּל־
עֲלִילוֹתֵיכֶם אֲשֶׁר נְטְמֵאתֶם בָּם
וְנִקֹטְתֶם בִּפְנֵיכֶם בְּכָל־רָעוֹתֵיכֶם
אֲשֶׁר עֲשִׂיתֶם׃ מד וִידַעְתֶּם כִּי־אֲנִי
יְהוָה בַּעֲשׂוֹתִי אִתְּכֶם לְמַעַן שְׁמִי
לֹא כְדַרְכֵיכֶם הָרָעִים וְכַעֲלִילוֹתֵיכֶם
הַנִּשְׁחָתוֹת בֵּית יִשְׂרָאֵל נְאֻם אֲדֹנָי
יְהוִה׃ כא וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר׃
ב בֶּן־אָדָם שִׂים פָּנֶיךָ דֶּרֶךְ תֵּימָנָה וְהַטֵּף

לְאַרְעָא דִי קַיֶּמֶת
בְּמֵימְרִי לְמִתַּן יָהָהּ
לַאֲבָהָתְכוֹן׃ מג וְתִדְכְּרוּן
תַּמָּן יָת אוֹרְחָתְכוֹן וְיָת
כָּל עוֹבָדֵי כוֹן
דִּי אִסְתָּאַבְתּוּן בְּהוֹן
וְתִתְדַּכְּקוּן חָיָן
בְּכָל בִּישַׁיָּא
דַּעֲבַדְתּוּן׃ מד וְתֵידְעוּן

מהר"י קרא

ויולה קרבנו לפני לרית ניחוח: (מד) בעשותי אתכם. פועה: למען שמי. לא בשביל בעשיכם הטובים כי אם למען שם גבורתי. למה. שלא יאמרו האומות מבלי יכולה ה' להוציאם מבינינו: לא כדרכיכם הרעים. אב אפרש עכם: וכעלילותיכם. וכמעשיכם:

כא (ב) שים פניך דרך תיכנה. אל ירושלם שהיא בדרומה של ארץ ישראל: והטף אל דרום. דבר נבואתך לישובי דרום. כמו אל תטיפו ישיפון. וכמו אטיף לך. וכמו יעלימו תטוף: והנבא אל יער השדה נגב. אל יער חשדה שהוא בנגב. בארץ דרום. ולפי שסופו לחמר תכני בציות כך אש ואכלה בך כל עץ לח וכל עץ יבש. בקדים וקוראהו יער מתחילת הענין. וכסדר חזה המצא בכל הנביאים. כשהוצה

רש"י

יגרע (שמות כ"ח) וכן תכרו מנכסי: (מג) ונקטתם. לי קטעה לשון לחתר כתרגומו ותקוקון. וכן ת"י הצלמים (דמוני"ם כלע"ז). כמו לעיל ו' ט'):

כא (ב) דרך תימנה. תרן ישראל כדרומה של כנל:

רד"ק

ח' (מג) בן אדם שים פניך דרך תימנה. הנביא היה בבבל ואמר לו האל שיפנה דרך הדרום והיא ירושלם שהיא דרומה של בבל כי בבל היא צפונית לירושלם כמ"ש מצפון תפתח הרעה אם כן ירושלם היא דרומה של בבל: והטף אל דרום. ענין דמור וכן

מצורת ציון

(מג) עלילותיכם. מעשיכם: ונקוטתם. ענין כריתה כמו ונקומו כפעמים (ל"ג ו'):

כא (ב) והטף. כוזל מלשון נעשיפה והולה ומוכלל בענין הדבור

מצורת דוד

נשאתי וגו'. להבטיח על הזרע: (מג) וזכרתם שם. בהגלות הזה: ונקטתם בפניכם. תקוממו בעיני עלמכם כ"ל תהם הבאתם הבליהם על עלמכם בעבור הרעות אשר עשיתם: (מד) כי אני ה'. הגלות במשפטי: למען שמי. למען כבוד שמי: לא כדרכיכם. לפי שעשיתם

פירוש ע"ט

צוּ אֵי־עֶרֶע עֲלֶטֶעֶרִין וְוִעט אִיר דֶעֶנְקֶט מְאל וְוִיסֶן
דָאם אִיךְ בִּין גֶאט אוֹג בִּין בְּגַלֵיבְּט צוּ מְקֵיים זַיין
מֵיעֶנְע רֵייד: (מג) וּנְקְטֶתֶם שָׁם אֶת דַּרְכֵיכֶם אוֹג אִירֶר
וְוִעט דִארְטֶען גֵידֶענְקֶן אֵיעֶרֶע וְוִעגֶען אוֹג אַלֶע
אֵיעֶרֶע מַעֲשִׂים וְוִס אִיר זֶענְט טְמֵא גֶיוואָרִין דוּרְךְ
זֵיי וּנְקוּטוּתֶם בְּפָנֵיכֶם אוֹג אִיר וְוִעט אֵייךְ רַייסֶן אִין
אֵייעֶרֶע פְּנִימֶער פּוּן וְוִעגֶען אַלֶע אֵייעֶרֶע בֶּייזֶע
מַעֲשִׂים וְוָאס אִיר טָאט גִיטָאן: (מד) וִידַעְתֶּם כִּי אֲנִי ה'
אוֹג אִיר וְוִעט וִוִיסֶן דָם אִיךְ בִּין גֶאט בְּשֶׁעִתִּי אֶתְכֶם
לְמַעַן שְׁמִי וְוִיסֶן (כְּלוֹמַר
וְאג נְבִיאוֹת אוֹף אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וְוִם דָם אִז אוֹף דְרוֹם

דאם

וְאִתְנַבִּי עַל חוּרְשָׁא דַּחֲקַל דָּרוֹמָא: ג וְתֵימַר לְחוּרְשָׁא דַּדָּרוֹמָא קַבֵּיל פִּתְגָמָא דַּיְיָ כִּדְנָן אֲמַר יְיָ אֱלָהִים הָא אֲנָא מְדַלֵּיק בָּךְ אֶשָׁתָּא וְתֵיכֻּל כָּל אִילָן יַבִּישׁ לָא תְּטַפֵּי לְשַׁלְהוֹבְיָתָא דְּמִשַּׁיצָא וְיִתְחֲזוֹן בָּהּ כָּל אַפַּיָּא מִדָּרוֹם לְצָפּוֹנָא: ד וְיֵחֲזוֹן כָּל בְּנֵי בִסְרָא אֲרֵי אֲנָא יְיָ אַדְלֵיקְתַּהּ לָא תִּכְבֵּה:

ואברית

אֶל־דָּרוֹם וְהִנָּבֵא אֶל־יַעַר הַשָּׂדֶה נֶגֶב: ג וְאָמַרְתָּ לְיַעַר הַנֶּגֶב שְׁמַע דְּבַר־יְהוָה כֹּה־אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה הִנְנִי מַצִּית־בְּךָ אֵשׁ וְאָכְלָה בְךָ כָּל־עֵץ־לַח וְכָל־עֵץ יָבֵשׁ לֹא־תִכְבֶּה לַהֶבֶת שַׁלְהֶבֶת וְנִצְרְבוּ־בָהּ כָּל־פָּנִים מִנֶּגֶב צָפוֹנָה: ד וְרָאוּ כָל־בָּשָׂר כִּי אֲנִי יְהוָה בְּעַרְתִּיהָ

רש"י

אל יער השדה . אל בית מקדשי בעתיד להיות כיער וכשדה להחרם להלך בו טועים: (ג) ונצרבו. לשון צרבת הסחין (ויקרא י"ג). ועל פשפיו כתם צרבת (מצלי ע"ז) לשון קיים: כל פנים מנגב צפונה. כל המשיב כדרומה כל בכל שהוא מצפון. לשון צרב (דמרוי"ר (ג) לא תכבה להבת שלהבת . שאני מצית בך : ונצרבו בה

מהר"י קרא

לשקע בים מדינת צור . עושה אוהה ספינה (ומפלאים) [ומכלאה] מכל מיסחר הרוכלים ופפליגה בים ומשקעה בים. כישרוצה להרוג את פרעה . עושהו תנין ומעלה כיאור ונותן החים בלחייו וספילו על פני השדה. אף כאן כשרוצה להצית אש ולהסיק בציון . מכנה את יושביה ליער השדה ומצית בו אש ואוכל בו כל עץ לח וכל עץ יבש . הצדיקים והרשעים : (ג) לא תכבה להבת שלהבת . שאני מצית בך : ונצרבו בה

כל פנים מנגב צפונה . כלומר כך אגדיל הבדורה שאני מצית בדרום שיצרבו בה אפילו אוהם פנים היושבים בצפון. כלומר שמשתיירין פניהם מהכת שלהבת דרוטית המנעת לצפונים. וריפוי הוא . כלומר הנני שולח אש בדרומו של צדקיהו שנשאר בירושלם שלא גלה עם הגולה אשר הגלתה עם יכניה כלך [יהודה]. שיתחרטו מכנה גלות יכניה שגלה לבבל כבר בארץ הצפון . וכן כהוב בצדקיהו וישרוף את בית ה' ואת בית המלך . ונצרבו . לשון צרבת השחין . ותרגם רושם :

רד"ק

אז הטיפו יסיפון : והנבא אל יער השדה נגב . קרא ירושלם יער השדה דרך משל כמו היער שיש בו עצים טובים ורעים כן יערי השדה טילא כמו היער שיש בו עצים טובים ורעים כן בירושלם צדיקים ורשעים ונפסו הצדיקים שהיו בעמים בגלות הרשעים שהיו רבים נפסי בכללם כמו שאמר כי עד זדק ישוב משפט וכן אמר המלאך ללום פן הספה בעון העיר ותירגם יונתן שים פניך קבל נבואת ותרגם והסף ואליף ואמר תיכנה דרום נגב כשל הענין במ"ש להוק כנגדו הנבואות בכל מקום: (ג) ואברת . הנני מצית בך אש. ענין הדלקה והבערה כמו ויצת אש בציון : כל עץ לח וכל עץ יבש. משל כמו שפירשנו לצדיקים ולרשעים ויית הא אנא מגרי בך עבא דחקוף כאישתא ויקטול בך כל גבר עתיר וכל גבר מסכן לא יכנע בשלהוביתא דמשציא ובמקצה נוסחאות הא אנא מדליק בך אשתא ותקטיל בך כל אילן רטב וכל אילן יביש לא תספי לשלהוביתא דמשציא : לא תכבה להבת שלהבת . כפל הענין במ"ש להוק

מצורת דוד

כה מכניס רבים מתהלכים במעלה כדרך היער סיב בו עלים רבים מתהלכים בקומה ובהביטה וכפל כדבר במ"ש כדרך הנכוחה : (ג) הנני מצית . הכה אני הוה המצעיר בך כתב וכיון שמלוך בך כל עץ לח וכל עץ יבש ולא תכבה להבת שלהבת . מל' יכוי : להבת שלהבת . עניעס כתם כמו אש ולהט : (ד) וראו כל בשר . כשמור מוזק המתעטה בעון העולם ושמליך יהפך כל הקוטות היוכניס מנגב לכבל העומדת בעון העולם : (ד) וראו כל בשר . כשמור מוזק המתעטה בעון העולם ושמליך יהפך כל הקוטות היוכניס מנגב לכבל העומדת בעון העולם

מצורת ציון

כמו אל תפיסו יסיפון (מיכה ב') : (ג) מצית . ענין הבערה כמו ותלח בסבכי היער (בראשית כ"ב) : ואבלה . ושרפה : לח . מלשון לחות וטיבות : הכבה . מל' כבוי : להבת שלהבת . עניעס כתם כמו אש ולהט : (ד) כל בשר . כל מדם :

פירוש ע"ט

זַיִת פּוּן בָּבֶל) וְהִנָּבֵא אֶל יַעַר הַשָּׂדֶה נֶגֶב אוּן זְאַג נְבִיאוֹת אוֹף יְרוּשָׁלַיִם וְואם שְׁמַייט אוֹף דְּרוֹם זַיִט פּוּן בָּבֶל דָּם דְּאַרְטֶן וְעָגָן דָּא פִּיל מֶעְנְטֶשֶׁן אַז עֶם וועט חֻרוּב וְוערִין אוּן וועט זַיין אַזוי וויא אַיין נַיאלד אוּן אַיין פְּעלד: (ג) וְאָמַרְתָּ לְיַעַר הַנֶּגֶב אוּן דוּא זְאלְסְט זָאגֶן צוּם וַואלד פּוּן דְּרוֹם זַיט שְׁמַע דְּבַר ה' הָעֶר דוּ וַואלד גָּאנְצֶם רַייד כֹּה אָמַר אֲדֹנָי אֱלֹהִים אַזוֹי הָט גָאט גִיזָאגְט גָאט דָּר הֵאר הִנְנִי מַצִּית בְּךָ אֵשׁ גִינְדֶן אִיהְ וועל אֶן צִינְדֶן אין דִיר אַיין פַייעֶר אוּן עֶם וועט פַּאר בְּרֶענֶן אִין דִיר אַלֶע גָאנְצֶע פִּיכְטֶע בִּייטֶער אוּן אַלֶע דַארֶע וְעָרִין: (ה) וָאמַר אֲדֹנָי אֱלֹהִים הָאב אִיךְ יְהַוְקֵאל

לֹא תִכְבֶּה׃ ה וָאֹמַר אֲהָהּ אֲדֹנָי יְהוִה
הֵמָּה אֹמְרִים לִי הֲלֹא מְמַשֵּׁל מְשָׁלִים
הוּא׃ ו וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר׃ ז בֶּן־
אָדָם שִׂים פָּנֶיךָ אֶל־יְרוּשָׁלַם וְהַטֵּף אֶל־
מִקְדָּשִׁים וְהִנָּבֵא אֶל־אַדְמַת יִשְׂרָאֵל׃
ח וְאָמַרְתָּ לְאַדְמַת יִשְׂרָאֵל כֹּה אָמַר
יְהוָה הִנְנִי אֵלַיִךְ וְהוֹצֵאתִי חַרְבִּי
מִתַּעֲרָהּ וְהִכְרַתִּי מִמֵּךְ צַדִּיק וְרָשָׁע׃
ט יַעַן אֲשֶׁר־הִכְרַתִּי מִמֵּךְ צַדִּיק וְרָשָׁע

ח״א והכרתי ממך . כ״ק פ ע״ב :

ח וְאֶמְרִית קְבֵיל בְּעוֹתִי
יְיָ אֱלָהִים הָא אִינוּן
אָמְרִין לִי הֲלָא מְמַתֵּיל
מַתְלִין הוּא׃ ו וַהֲוָה
פִּתְגָם נְבוּאָה מִן קֳדָם
יְיָ עִמִּי לְמֵימָר׃ ז בַּר
אֱנָשׁ קְבֵיל נְבוּאָה עַל
יְרוּשְׁלֵם וְאֶטֹּוף עַל
מַקְדְּשִׁין וְאִתְנַבֵּי עַל
אַרְעָא דְיִשְׂרָאֵל׃
ח וְתֵימַר לְאַרְעָא
דְיִשְׂרָאֵל כְּדֵין אֲמַר יְיָ
הָא אֲנָא שְׁלַח רוּגְזִי עָלָךְ
וְאַפֵּיק חַרְבִּי מִדֻּכְתָּהּ
וְאֶגְלֵי מִנָּיךְ זַכָּאֵי וּרְשִׁיעַי
לְשֵׁיצָאָה חֵילָךְ׃ ט חֲלַף
דַּאֲנָא מְגַלֵּי מִנָּיךְ זַכָּאֵי וּרְשִׁיעַי

מדר״י קרא

(ז) חלא כמשל משלים הוא. אמר יחזקאל להקב״ה אתה אומר לי, ואמרת ליער הנגב שמע דבר ה׳ [כה אמר ה׳] אלהים, ואני אומר שהן אין מאמינים בנבואתי. ואומר הלא מספר משלים הוא האיש הזה ומכזב ולא תבא עלינו רעה: (ח) והכרתי ממך צדיק ורשע. תרגומו ואגלי ממך וכאין בדיל לשיצאה חייבין. שקדם והגלה דורו של יכניה שהיו צדיקים. התריש והטמטם אלף י״א שנים קודם גלות יכניה כדי לכלות גלות של צדקיהו שהיו כולם רשעים: (צדיק ורשע). ענין אחר. חרב חרב ״) גלות יהויקים וגלות יכניה. שכן הוא אומר בסמוך והכפל חרב שלישיתה. הוא גלות צדקיה שכנה [שלשה] גליות: צדיק ורשע. צדיק זה דורו של יכניה. רשע זה דורו של צדקיהו: (ט) יען אשר הכרתי ממך צדיק ורשע לכן תצא חרבי מתערתה אל כל בשר וגו׳. מדרזמת של בבל

*) חולי ג״ל מדכי תרבי לה הוא שייך לקמן על פסוק (י״ד).

רש״י

כלע״ז. כמו ויקרח י״ג כ׳): (ה) ממשל משלים הוא. כמתמיה מתכוין להם כלי משל וחידה. כגון יפר וחס תוכלת לח ויכס: (ו) ויהי דבר ה׳ אלי לאמר. הנכח להם נבואה מפורשת שאמרתי לך שים פניך דרך תימנה. לחי מפרש לך שים פניך לל ירושלים: (ז) והטף. והכנע, וכן לל תטיפו (מיכה ב׳) ולל תטיף על בית יעקב (עמום ז׳): אל מקדשים. הוא יער הנגב. מקדשים. שבי מורכיים: (ח) צדיק ורשע. הוא הלח ויכיס: (ט) יען

רד״ק

בתים אולם היכל ודביר לבד העזרות או אמר מקדשים רמז לחרבן בית ראשון ולחרבן בית שני: (ח) ואמרת. מתערה. הוא תיק החרב ותירגם יונתן מלדנת והוא כמו בעברי וישב תרבו אל נדנה וכן בארמית אתכרית רחמי אנא דניאל בנו נדנה בחולף גרן בלמ״ד כמו נשבה ולשב: והכרתי ממך צדיק ורשע. כמו שכתבנו למעלה כי הצדיקים נספים בעון הרשעים וכן אמר נתנו את נכלת עבדיך מאכל לעוף השמים. ודע סצדרית פירש צדיק לבעל רשע לבעל כי מי שעובדו תמיד ובכל לב נקרא אצלם צדיק ומי שאינו עובדו תמיד נקרא אצלם רשע ושניהם רשעים אצל הקב״ה וכן מדבר עם יעקב סמוב ועד רע סוב היה אצל לבן אם היה נחל מעקב רכושר ולא היה הארנו ורע אם היה תורנו ושניהם רעים אצל יעקב ותירגם יונתן ואגלי מינך זכאך בדיל לשיצאת חייבך: (ט) יען אשר הכרתי ממך צדיק ורשע. בעבור שעשיתי נקמת גדולה בך

מצודת דוד

שמס׳ נעשה ולא כמקובל ולכן לא מכנס סד תכלוף סכלי: (ה) המת. כני עמי מומרים על כלא הוא מדבר כמשל וכיכל ל״ב להם כמולם ומכיכל וכית קדם הקדמים: (ו) ויהי. הנה לחי אלחים אליך. יאמר על פירוש ע״ש

נִיְיאַגְט אִיךְ קְלָאג נָאט דָעָר הַאר (וְעָן אִיךְ וֶועל נְבִיאוֹת זָאגֶן צוּ דִי יִשְׂרָאֵל מִיט דָעם לְשׁוֹן וְוָם דוּ זָאגְסְט מִיר דַהֵיינוּ אַיין פַּייעֶר וְועט פַּר בְּרֶענֶן דִי בֵּייטָעֶר) הַמָּה אֹמְרִים לִי וגו׳ וְועלֶען דִיא יִשְׂרָאֵל זָאגֶן אוּיךְ מִיר פַּאר וְואר דָעָר יְחֶזְקֵאל זָאגְט נִייעֶ רֵייד בְּלִשׁוֹן מְשָׁל אוּן נִיט לוּיטֶער אֲרוּם וְואם עֶר מֵיינְט מִיט נִייעֶ רֵייד דְרוּם קָאנֶן מִיר פַּאר קְערֶן דָעם מָשָׁל צוּא נוּטְצֶן׃ (ו) וַיְהִי דְבַר ה׳ אֵלַי לֵאמֹר אִיז נִיוּוֹעֶן זָאגְטָם רַייד צוּ מִיר צוּ זָאגֶן (זָאג זַיי אֲיין בְּשַׁיידְלִיכְיר

ירו״ש

פירוש ע״ט

נְבוּאָה)׃ (ז) בֶּן אָדָם שִׂים פָּנֶיךָ אֶל יְרוּשָׁלַיִם דֵּיין פָּנִים אֶקֶעגֶן יְרוּשָׁלַיִם וְהַטֵּף אֶל מִקְדָּשִׁים אוּן זָאג נְבִיאוֹת אוּף דִי הַיילִיגֶע הַיינֶעֶר וְהִנָּבֵא אֶל אַדְמַת יִשְׂרָאֵל אוּן זָאג נְבִיאוֹת אוּיף דָער עֶרד פּוּן דִיא יִשְׂרָאֵל׃ (ח) וְאָמַרְתָּ לְאַדְמַת יִשְׂרָאֵל כֹּה אָמַר ה׳ אוּן זָאגְסְט נָאגֶן צוּ דֶר עֶרד פּוּן דִי יִשְׂרָאֵל אַזוֹי הָט נָאט גֶיזָאגְט הִנְנִי אֵלַיִךְ נוּן אִיךְ וֶועל שִׁיקֶן מֵיין צָארֶן אוּף דִיר וְהוֹצֵאתִי חַרְבִּי מֵהַעֲרָהּ אוּן וֶועל מֵיין שְׁווֶערְד פּוּן אִיר שַׁיידֶ וְהִכְרַתִּי מִמֵּךְ צַדִּיק וְרָשָׁע אוּן וֶועל פַּר שְׁנֵיידֶן פּוּן

לָכֵן תִּנָּבֵא חַרְבִּי מִתַּעֲרָהּ אֶל־כָּל־בָּשָׂר
מִנֶּגֶב צָפוֹן: וְיֵדְעוּ כָּל־בָּשָׂר כִּי אֲנִי
יְהוָה הוֹצֵאתִי חַרְבִּי מִתַּעֲרָהּ לֹא
תָשׁוּב עוֹד: יא וְאַתָּה בֶן־אָדָם הֵאָנַח
בְּשִׁבְרוֹן מָתְנַיִם וּבְמְרִירוּת תֵּאָנַח
לְעֵינֵיהֶם: יב וְהָיָה כִּי־יֹאמְרוּ אֵלֶיךָ עַל־
מָה אַתָּה נֶאֱנָח וְאָמַרְתָּ אֶל־שְׁמוּעָה
כִּי־בָאָה וְנָמֵס כָּל־לֵב וְרָפוּ כָל־יָדַיִם

ת"א לחנות. מרגיות נח כתוכות סב:

רש"י

פתח באתנח

מהר"י קרא

אשר הבריתי ממך. וידעתי כי יסמתו החומות להידבק תקוף עליהם וחגרה את נבוכדנצר כבולם והוא שכתבתי

היושבה בדרומה של ארץ ישראל. זה נבוכדנצר. שרצוני שיחריב את כל הבולם. שולטן על ידי נבוכדנצר ואחר כן ילקו כל האומות כמו כן על ידו: (יב) וכל ברכים תלכנה

רד"ק

ושמתי עליכם אויביכם ועזרו לי לרצה יותר מדאי לכן ילקו כולם כמו שלקיתם אתם וזה שנאמר לכן תצא חרבי מתערה: אל כל בשר. אל כמו על ובכוהו רבים ובאמרו כל בשר ר"ל האומות שהתנבאו עליהם הנביאים: מנגב צפון. כמו שפירשנו למעלה אמר כמו שהחרות חרבי אתכם מנגב לצפון שתגלו אתם שמה ונכרתם בחרב טלך צפון וכן ילקו שאר האומות על ידו והוא ילקה אחר כך על ידי מדי ופרס: (י) וידעו. לא תשוב עוד. לא תשוב אל הנרה עד אשר תכרות האומות הנזכרות בדברי הנביאים: (יא) ואתה. האנח בשברון מתנים. כי כל האנח על צרה גדולה הוא כאילו נשברו מתניו ויפול מכובד האנחה: ובמרירות. ר"ל ובמרירות לב תאנח לעיניהם כדי שישאלו אותך על מה אתה נאנח: (יב) והיה. אל שמועה. כמו על וכמוהו רבים ואמר שמועה כי הם היו בבבל ותבא

מצודת דוד

כך נקמה גדולה ונמשו עליכם מויביכם ועזרו לנפוח לכן ילקו גם כל האומות היושבים מנגב כנל השומעת לנפון: (י) כי אני ה' הוצאתי. ולא לא במקרא: לא השוב עוד. עד תכרית כל בשר היושבים מנגב כנל וכלומר משלכ"ם לא יחזור כאשר במקרא כי במקרא לא משמע כלום כמו גר: בשברון מתנים. כ"ל מאחר גדולה וכאלו נשברו מתניו ויפול מכובד האנחה: ובמרירות. כ"ל במרירות גב המכאוב לעיניהם: (יב) אל שמועה. בשביל השמועה הבאה אליהם מיושבים מהולבנה וכן כמוהו על הלוכדים וכתו יבי הלוכדים וכתו על אלם בשמים

פירוש ע"ט

יְרוּשָׁלַיִם אֵין צַדִּיק אוֹ אֵין רָשָׁע: (ט) יֵשׁ אֲשֶׁר
הֻבְרְחֵי אוֹ דָרוֹם וְאִם אֵיךְ וְעַל פְּאֵר שְׁנֵיהֶן פּוֹן דִּיר
אֵין צַדִּיק אוֹ אֵין רָשָׁע עוֹשִׂים אֵיךְ וְאוֹל דָּאם דִּיא
פְּעֻלָּקֶעֶר וָעֶלְעֶן זִיךְ פְּרַיִיעֶן אוֹף דָּעם בְּרָאךְ פּוּן דִּי
יִשְׂרָאֵל) לָכֵן תֵּצֵא חַרְבִּי מִתַּעֲרָהּ וגו' דָּרוֹם וְוָעט מֵיין
שְׁוָוערד אָרוֹם גִּיטוֹגֶן וְוָערֶן פּוּן אִיר שַׁיידֶן אוֹף אַלֶּי
נוֹם וְוֹאנֶן פּוּן דָּרוֹם זַיִיט צוּ בָּבֶל וְוָס זִי אִיז אוֹף צָפוֹן
זַיִיט אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל: (י) וְיֵדְעוּ כָּל בָּשָׂר וגו' אוֹג אֶלֶי וְועֶלֶן
וִירִיכֶן דָּם אִיךְ נָאט הָאבּ אוֹיס גִּיצוֹגֶן מִיין שְׁוָוערד
פּוּן אִיר שַׁיידֶן לֹא תָּשׁוּב עוֹד אוֹג זִי וְוָעט זִיךְ נִיט אוֹס
קֶערֶן פּוּן זַיי נָאךְ בַּיי זִי וְוָעט זַיי אַלֶע פַּר שְׁנֵיידֶן:
(יא) וְאַתָּה בֶּן אָדָם הֵאָנַח אוֹג דוּ בֶּן אָדָם טוּא זִיפְצֶן
בְּשִׁבְרוֹן מָתְנַיִם מַיִט צוּא בְּרָאכְעֶנִי לֶענֶדֶן אוֹג מִיט
בִּיטֶערְקֵייט וְאָלְמוּט זִיפְצֶן צוּ פַּר זַיְיערֶי אוֹיגֶן:
(יב) וְהָיָה כִּי יֹאמְרוּ אוֹג עָם וְוָעט זַיין אִז זַיי וְועֶלֶן זָאגֶן
צוּ דִיר אִיבֶּעֶר וָוָס זִיפְצְטוּ וְאָמַרְתָּ וְאָלְמוּט זָאגֶן אִיךְ
זִיפְץ אוֹף דָּעם הֵעֶרוּנְג וָוָאם עָם קוּמְט אָן (פּוּן חוּרְבָּן
יְרוּשָׁלַיִם) וְנָמֵס כָּל לֵב וגו' אוֹג דָּרוֹם וְוָעט צוּ גַיין אֲלֶי
הֶעֶרְצֶער אוֹג אַלֶע הֶענְט וְועֶלֶן שְׁלַאף וְוֶערֶן אֲזֵי נִיטְמִיטִין פּוּן דִּי מֶענְטְשֶׁען

כא (ט) חנת תיכי מסמרה. כצ"ן בסו"ס לנכרי כתיכיו שבמשנה ותם ד' בקריאתה על פי המסורת אלא כתי עניינה דת כמו דת יתד בשמואל ג' י"ג: מנגב לצפון. כן כתוב בירמיה בספרים ובס"ח כי לשונה וכן בס"פ כי נתתי בלבו י"ל לשונה מבנה המסורת פר כתן. וכן בלשה שבאל תלוי בחיי: (יב) ונמס. כן הוא בס"ם והלי"ף בכו"ח לנכרי ויש ספרים מתי"ך בגול:

וְכֹהֲתָה כָּל־רוּחַ וְכָל־בִּרְכַּיִם תֵּלַכְנָה כַּמַּיִם הִנֵּה בָאָה וְנִהְיָתָה נְאֻם אֲדֹנָי יְהוִה׃ יג וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר׃ יד בֶּן־אָדָם הִנָּבֵא וְאָמַרְתָּ כֹּה אָמַר יְהוָה אֱמֹר חֶרֶב חֶרֶב הוּחַדָּה וְגַם־מְרוּטָה׃ טו לְמַעַן טִבְחָה טִבְחָה הוּחַדָּה

וְכָל רְכוּבִיָא יִתְאַשְׁנָן כַּיָא הָא אַתְיָא וְתִתְקַם אֲמַר יְיָ אֱלָהִים׃ יג וַהֲוָה פִּתְגָם נְבִיאָה מִן קֳדָם יְיָ עִמִּי לְמֵימָר׃ יד בַּר אֱנָשׁ אִתְנַבֵּי וְתֵימַר כְּדֵין אֲמַר יְיָ אֱלָהִים אֲמַר חַרְבָּא דְּבָלָא חַרְבָּא דְּתִיכְרָא וְגַם

מהר"י קרא

מים. כרוב זועה: (יד) חרב חרב הוחדה. תרב מלך בבל מחודדה היא להרוג בישראל. וחרב בני עמון ששלח בעליס מלך בני עמון [את] ישמעאל בן נתניה להרוג את גדליה בן אחיקם. גם היא בערי יהודה השנה והחרגם. כך תירגם יונתן: מרוטה. כמו מורקת. שנונה: (טו) למען טבח טבח הוחדה. ואף למען זה [למען] היה לה ברק מרוטה. ברק להם החרב כשהחרב משוננת יפה וכצוחצחת להסת כאור המבריק: למען תיה לת ברק מרוטה. להרוג בישראל אם אינם תזרים

רש"י

קמץ בז"ק

ונלרכו כה כל פיוס הדרומיים: (יד) חרב חרב. שתי הרבות הרב מלך בבל רחשיבה ואחר כך הרב בני עמון כיד ישמעאל בן נתניה שיהרוג את גדליה ואת המתפפים אליו מאחרית החרב כמו שמפרים (כירמיה מ"ח): מרוטה. (פורביש"ה בלע"ז). כל"ח פאליישרט בלעשעכל וכן בירמיה מ"ו ל'. כתהלים ז' י"ג). ומנחם הכרו למען שליפה וכן ויתן לותה למורט וכן כולם: (טו) היה לה ברק. להיות

מנחת שי

(יד) הנבא ואמרת כה אמר יהוה למאי מתני ואמרת. משלים שמדים כי כתיב כה אמר אדני יהוה וגם בדמוה אמילוך יש ים שבה אמילוך וכן הוא בתיבוש ובאחר מפרים תימן כן: (טו) ברק מרוטה. דגם מרוטה לשחיטה וכן הוא מ"ש ס

רד"ק

ונהייתה. חנת בקרוב. השטורה הרטת באה לכם וכן תחיה כמו שתשבטו: (יג) ויהי. (יד) בן אדם. אמר חרב חרב הוחדה וגם מרוטה. אמור להם כי זאת החרב הנזכרת שאמרתי תרבי מחשבת הוחדה לברות השבח ומחר גם מרוטה שעברה החלודה מעל פניה כדי שתבריק ותשחיר בני אדם בבראה ופ' בשחיק הבא אחריו למען טבוח טבח וכעל חרב חרב כפרך הנוהים והכואבים שכופלים דבריהם כמו מתי מתי ראשי וי"ת חרבא דבלבא דבבל תקטל וחדבא דבני עמון תיתני ותשיצי פ' חרב בני עמון חרב ישמעאל כי בעליס מלך בני עמון שלחו: מרוטה. ענין המריקה והעברת החלודה יפה עד שתברוק כמו נחשת מכורת: (טו) למען טבוח טבח. בא שם הפועל עם הפעול לחזק השמולה וכן למען בצוע בצע קצף ה' על אבותיהם קצף ומעלה מעל בה' ויצם דוד צום והרומים להם כמו שכתבנו בספר מכלול בחלק הדקדוק מבנו:

מצודת ציון

(ויקרא י"ג): ונהייתה. מלי היא: (יד) והחדה. מלי חדידה ושנון: מרוטה. ענין נשום ולהלום כמו נמושה ממורט (מ"ב ו'): (טו) למען ברק. המקוון וכן מצי מצי (ירמיה ד'): וגם מרוטה. לשם מותה לשסיר המתנדה: (טו) למען טבח טבח וגו'. המשך הענין למען טבוח טבח מרוב למטה כה והמשיכה סיפה למען יהיה לה ברק להכשיל המכים: או נשיש. או נמצ מלמטו כמו על המכב סליח כי לם עלינו

מצודת דוד

והוסיפלה וכרכי כל המכים יעזבו מהם מכלה כמו המים שיבשו ואינם נמים: תנה באה. כ"ל הנה היא קרובה כאלו כבר באה ונהייתה: (יד) חרב חרב. על מנת כ"א יתאחד ויכה האחד בדרך

לקוטי יקרים

דָּאם אִיז אֵין אַלֶּעס זַאך. נִיט יָעדֶער פֶּרזוּעדֶם נָאך אויף דֶעם פְּרוּיעֶר. דְרֵיבֶּער אִז אַיינֶער וויִיסט אַפֶּרזוּעֶר עֶפֶּעס אַנדֶערֶש פָּאר אַלֶּי בֶּיטְעמֶּשֶׁן הַיימֶם דָּאם אֶרזוּכֶּקֶם אוּג דָּאם דָּאךְ נָאר פָּאסֶן אַלֶּטְמִיט חֶכֶם. אִבֶּער אויף אוּ אַנדֶרֶה וואם וְעֶרֶם אֶלֶם. סֶנֶען אֶלֶע פְּרוּיעֶרן. דָּאם הָאם הקב"ה נִיטאוּם צוא יְחוּקאל. דוא זָאלְסְט נִיין אִין נָאם אוּג זִיפֶּצֶן אֶלֶע יִידִין זָאלִין זָאגֶן וְוִיא דוא זִיפְצֶם. פָאסֶער וֶעם בֶּען דִיךְ פְּרֵיגֶען דוא זִיפְצֶם דָאךְ נְעוִיס אויף חוּרְבָּן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ וָאס דָאם אִיז שוין נִיעֶן אוּג שֶען הָם שִיין אֶפְגֶעזוּיפְצֶם. וָאם זִיפְצְסְט אִימֶם מֶער וויא אֶלֶע יִידִין. בִּיסְט דוא דֶען בֶּעסֶער פון אֶלֶע יִידִין. וָאלְסְט נִיא זָאגֶן איך זִיפֶּץ נִיט אויף חוּרְבָּן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ. נֵאר אֶל שְׁמוּעָה כִּי בָאָה. וְוָאם אִיז אויף אֲנֶיעֶ הְעִירוּנג (אויף בְּשׂוּרָה) וְוָאם אִיז אִימֶם נִיקוֹמֶן. אויף דִיא בְּשׂוּרָה דָאךְ מִיינֶן אוּג טוֹיטֶן תְּשׁוּבָה דִיא נְחָמָה זָאל בָּסֶל וֶעדֶרן:

נִיין מִיט אִים) הוּחַדָּה וְגַם מְרוּטָה דִיא שְׁוֶוערד אִין אוּם נִישאַרְפְּט אוּג אִיז נָאך אוּם גִילִיטֶשְׁעדְט אויף: (טו) לְמַעַן טְבוֹחַ טֶבַח הוּחַדָּה. פון וָועגֶן צוא קוילֶן אַיין קוילוּנג אִיז די שְׁוֶוערד אִים גִישאַרְפְּט גִיוואַרין לְמַעַן הֱיוֹת לָהּ בָּרָק מְרוּטָה אוּג פון וָועגֶן אֶם זָאל נִיין צוא אִיר אַיין גְלַאנְץ אִיז דִיא אוּם גִילִיטֶשְׁעדְט גִיוואַרין אוּ נָשִׁישׁ

שְׁבָטָא דְּבֵית יְהוּדָה וּבִנְיָמִין לְשִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל כַּד גְּלוֹ עַל דְּפָלְחוּ לְטַעֲוָתָא וְהֲבוּ אִינוּן לְמִטְעֵי בְּתַר צַלְמֵי אֲעָיָא: טז וְיָהֵב פּוּרְעָנוּתְהוֹן לְאִתְמְסָרָא בְּיַד מַלְכָּא דְּבָבֶל הֵיא מְחָא חַרְבָּא הֲוֵי פּוּרְעָנוּתְהוֹן לְמִמְסַר יָהֲווֹן בְּיַד קְטוֹלִין: יז אֱנָה וְאֵילִיל בַּר אֲדָם אֲרֵי הֵיא חֲוָת בְּעַמִּי הֵיא בְּכָל נְשִׂיאֵי יִשְׂרָאֵל מְגוּרֵי אֶל־חָרֶב הֲוָוּ אֵת־עַמִּי לָכֵן סְפֹק

ת"א ישר ואילל. יומת ס:

סביריו למען

וְעַל רַבְרְבֵי יִשְׂרָאֵל קְטוֹלֵי חַרְבָּא אִתְבַּנְּשׁוּ וְאִתּוּ עַל עַמִּי מִסְחוֹר סְחוֹר בְּכֵן סְפֹד עַל

רש"י

עוד: שבט בני מאסת כל עץ. שבט שלמי מכה פת כני ליסרו קשה מכל השבטים ומואסת היא מכת כל מעה וכל עץ כי היש מלה לכלום: (מז) ויתן אותה. את השבט: למרטה להפש בכף. למלאכה שתתגוה טוחה והגוונה לתופסה בכף: היא הוחדה חרב. היא השבט מרב חדה ומרוטה היא לתת לותה ביד ככוכדנצר להרוג בה: (יז) והילל. לשון יללה: כי היא. החרב תהיה בעמי וככל נשיאיהם ופרישה: מגורי אל חרב. קבוצת עמים כאים לחרב היו סביבות עמי כן ת"י מגורי לשון חוגר בקיר כן מכסיל (משלי י') תגרה בקיר מחכלה (שם ו') נהרסו ממגורות (יואל ג') השוד הזרע במגורה (חגי ב') ומחסה חכרו ל' ירחה כמו ויגר מוצב (במדבר כ"ב): לכן

מהר"י קרא

מדרכם הרעה: או נשיש שבט בני מאסת כל עץ. או נשיש ונשמח על ששבט בני המוכנת להוכיח את בני מואסת בע"ז. היא שבט יהודה: (מז) ויתן. הקב"ה: אותה. החרב: למרטה להתושט בכף. ידו של נבוכדנצר: (יז) כי היא היתה בעמי. כי היתה עתידה להיות הורגת בעמי. וגם בכל נשיאי ישראל: מגורי אל חרב. קבוצי אל חרב. כמו אגרה בקיץ כלומר שהאישות נקבצים על עמי להרוג אותן בחרב:

מנחת שי

בספוק המפרשים ק' בפירוש ומשלו אמרו בקל פָּעַל ובכתבים: (מז) ויתן למה. שהוא מגזר ל' נתינה כמו ויתנו בפיהם ג' כספר יהושע ויתן בעוז בפיהם בפיהון ביהושע ג': למרטה. מקום מיוחסות הכלי כמו לקרטה על המלאכה כי הכלי נפח: לטח לוחה כי טוב. מלת ולו"ו לפי המפרשים מיותרת כמו ויתן לה: (יז) כי היא עמי. בתיבות הללו כתוב על עמי וכן הוא בכתיבים עם ג' בתים בתילית וגם בדפוס כן מוגיהות נשתב כלומו על הוחה שבשבועה כמו לחמם כלחם בתים

רד"ק

למען היה לה ברק. היה בקור כמו היות וכן הכם יכין וראה: מרטה. משלא נזכר שם פרולו ודעת המפרש להתאחת הקריאה לחזק קריאה המיית כי כן דרך העברי וכמקומות רבים נמצא כמו זה בבקרא כמו שכתבנו בספר מכלול בחלק הדקדוק במבני: או נשיש שבט בני מואסת כל עץ. או שבא האברו שנשיש ונשמח לואת החרב כי לא יצאה לנו אלא לאוביבנו לא נוכל לשבוח לה כי לכרות שבט בני יצאה ובואסת כל עץ לכרות שבט בני והו ישראל וית השפוק כן בדיל למקבל קטול אישתליפת וגו': (מז) ויתן אותה למרטה. מקור בהופסת ה"א כמו לקרבה אל המלאכה כי ההי"א רפת ר"ל האי. יתברך שהציאה מתערה נתנה למרטם: לתפוש בכף. שיתפוש אותה ההורג בכף אחר שימרטנו אותה וז"ל תתנון ער ואמר היא החודה חרב והיא מרטה להת איהה ביד תורג. מרטה גם זה בדגש המיית: היא הוחדה חרב. כמו. יפוך היא חרב הוחדה וכן כל רבים עמים כמו כל עמים רבים רבות עתים רבות והדומים להם: (יז) זעק והילל בן אדם. כי היא היתה בעמי החרב הזאת ההיה בעמי לכן זעק והילל בן אדם לא שתשיש כמו שאמר או נשיש: היא בכל נשיאי ישראל. כי ישאיהו מת בחרב וכן יהוקים ובני צדקיהו שנשחטו לעיניו וכן אותם שגלו בעבור החרב שנשברה עליהם גלו: מגורי אל חרב היו את עמי. מענין ויגר מואב ענין פחד וירואה פחדיו החרב בס"ש חרב יראהם והרב אביא עליכם ובאה מלת מגורי בסביון על מלת את כמו שבא השמילות על מלת על ועל מלת אה כמו דהולכי על דרך שיחו ובשוש את רצין וי"ת כן ציח ואיליל וגו': לכן. שחחרב הואת היא בעמי ובכל נשיאי ישראל: ספוק אל

מצודת דוד

תמ כ"ף על מויניו: שבט בני. כלומר לא כן הוא כך דמו בהחרב הבא לכלות שבט בני כי"ל מולכלי והוא השיית מקבל כלל: מאסת כל עץ. עתה תמשל כל עץ ולא תכסכת מהם כ"ל לא כך מנה על המלומות לכלכיתם ולפי שהמשיל הת יהודה ליער לומר כי שבט ויהוה גם המלומות בכם מן: (מז) ויתן אותה למרטה. כלומר כמן הת החרב לתלת מהם למען תהיה לטוב לתתה ביד היא החודה חרב. כ"ל החרב היתה חדודו מהם ומרטו מהם למען תם מהם ביד ג"כ הכוונה בשיהיה לכרמות הרוגים ולהכפיל הכבים: ומקום מהם כחרב היא בעמי ובכל נשיאי ישראל: מגורי אל חרב. הנשים מהשבים בחרב היא עם עמי להכות בכם וכן

מצודת ציון

למען והוחד כמו וכרק הנים (משלי ג'): שבט. שרבים: (מז) לתפוש. ענין תמהה: בכף. ככף יד: היא החודה חרב. כמו הפוך היא מרב הומדים וכן כל רבים עמים (תהלים פ"ח): (יז) והילל. מל' יללה: מגורי. ענין קבון ומפוחד כמו מוגר בקיץ (משלי י'): אל חרב. כמו בחרב וכן ומל הקיץ (שמות כ"ג) ול"ל וכתמרון: את עמי. עם עמי: ספק. ענין הכמה כמו ויספוק עם כסוי

פירוש ע"ט

הָאבְט פּוּן דֶעם הָר שְׁלָאנְעֶר (דָם אִיז גְּבוּכְדְנֶצַר עֶר זָאל הֶרְגִינֶן מִיט אִיר: (מז) (זָאגְט גָאט צוּם נְבִיא) זָאק הֶילִיל בֶּן אָדָם שְׁרֵייא אוּן קְלָאג דוּ בֶּן אָדָם וְוָארוּם דִיא שְׁווֶערְד אִיז גְיוֹוֶן צְווִישֶׁן מַיין פָאלְק הִיא בְּכָל נְשִׂיאֵי יִשְׂרָאֵל זִי אִיז גְיוֹוֶן צְווִישֶׁן אַלְע הָארֶן פּוּן דִי יִשְׂרָאֵל מְגוּרֵי אֶל חֶרֶב דִי אוּמוּת וְוִם זָאמְלֶן זִיךְ אַיין צוּ טִיטֶן מִיט דֶר שְׁווֶערְד דִי זָענֶן גְיוֹוֶן אַרוּם מַיין פָאלְק וְיִשְׂרָאֵל לֶגֶן סְפוֹק אֲדֹנָי יְהוִה דְּרוּם קְלָאפ דוּ נְבִיא

אֵלֶיךָ׃ יח כִּי בֹחַן וּמָה אִם־גַּם־שֵׁבֶט מְאָסַת לֹא יִהְיֶה נָאֻם אֲדֹנָי יְהוִה׃ יט וְאַתָּה בֶּן־אָדָם הִנָּבֵא וְהַךְ כַּף אֶל־כָּף וְתִכָּפֶל חֶרֶב שְׁלִישִׁתָה חֶרֶב חַלְלִים

וּמְפַף יָד עַל יָד וְתִתְכַּפֵּיל חַרְבָּא תְּלִיתָאָה חֲרַב קְטוֹלִין הִיא חֲרַב פּוּרְעָנוּת קְטוֹלָא רַבָּא דְּמָטְיָא לְהוֹן׃

ירְכָא׃ יח אֲרֵי אִתְנַבִּיאוּ עֲלֵיהוֹן נְבִיָּא וְלָא חֲבוּ וּמָה יְהֵי קְטוֹפֵיהוֹן אֲמַר פֻּרְקָנָא דְּבֵית יְהוּדָה חוֹבְנִיכוֹן מִן קֳדָם יְיָ לָא יְנַלֵּן וּבְעוֹבָדֵיהוֹן בִּישַׁיָּא לָא יִתְקַיְּמוּן אֲמַר יְיָ אֱלָהִים׃ יט וְאַתְּ בַּר אֱנָשׁ אִתְנַבֵּי

מהר"י קרא

(יח) כי בוחן. פת' אע"פ שהלילתי הדבר על תנאי שאמרתי למען מבחה שבח. או נשיש ונשמח על ששבטם בני כואסת. והחרב תעבוד בהעדה. כבר בוחן וגלוי הדבר לפני. איזה בהם פאלו התנאים יעשו ישראל. ומה. פת' ואיזה מהם יעשה. הראשון יתקיים שהשלוף החרב פתערה. למען מבח שבח. אבל הנאי שאמרתי שיהא שבט מואסת כל עץ. שיהיו שבט יהודה מואסים בע"ז. לא יהיה (להם) נאם ח'. כלומר תנאי זה לא יתקיים. כלומר גם מלך יהודה לא יהא כואס בע"ז. כשם שלא מאסו בה שלכי ישראל. מואסת כל עץ. ע"ז הנקראת עץ כמה שנאמר אומרים לעץ אבי אתה וגו'. (יט) והך כף אל כף. זהו סימן שתכפל החרב. שבתחילת העניו הזכיר חרב. הן שתי גליות גלות יהויקים וגלות יכניה: חרב שלישתה חרב חללים היא. זו החרב שבאה על צדקיהו. היא חרב חלל הגדול. שזו של יהויקים ושל יכניה הגלת שלומים היתה. שהרי בגלות יהויקים לא הרגו אלא את יהויקים לבדו. ובגלות יכניה לא היתה אפילו את אחר מהם אלא הגלת יהודה לא היתה אלא הגלת שלום. אבל הגלת הדבר בחן שלח יבוזו ומה יהא בשופיהן מם גם שבט מואסת לח יהיה תמר ולח שבטיות דבית יהודה וכיומין מגלח יגלון ובעובדיהן ביסיח לח יתקיימון מלכות שבט שהיתה מואסת בחכירת' ומלעגת עליהם ועל הרשה הבאה עליה' לח היח לח היה ולח תקום. עוד לפחרתו ל' לחמר לו כסים וגו' לו שמח כשום כי תמחר מלי שבט כני מואסת כל עץ מלכי יהודה מואסי ע"ח הם כמו שמניו בחביה שמחר (ד"ה כ' י"ג) ומפכם ענלי הזהב ולחפ ויהושפט ויחזקיהו ויפשיהו שבעדו כל ע"ח שבעולם שחתח ידם ולח חלו יבוזו בחשובה. זעק והילל. ולחל תעיש על זחת כי היח תהיה בעמי ולמה. כי בוחן. כבר בחון הדבר לפני שלח יבוזו חשובה הוגעת. ומה. הם גם שבט מואסת לח יהיה. ומה למחתין עוד לחסי הם בחו לשוב ולמחום בע"ח לח יתקיים הדבר בידם כי יחחרו לשוב לרשעתם והוח שחמר (ביהמיה ח') הם יבוז ולח יבוז: (יט) הנבא והך כף אל כף. כלרך הסופדים ומה היח הנבוחה: והוכפל חרב שלישתה. לחי לחמרתי חרב חרב חרבו של נבוכדנלר להחריב ירושלים וחרב בני עמון בגליה עוד יש חרב שלישית כפולה כפחיהן הללו וחרב חללים תהיה והוח חרב

מנחת שי

כאוב לח: לבן פסק. פניהן למען מסרת בפולח ל' כ': (יט) שלישתה. פלעיל והכ"ח נוספה. רד"ק ובפנדים מוזיקים חפר יו"ד בחרבה וכבי לישת

רד"ק

ירך. אל כבו על: (יח) כי בחן ומה. כי חחרב חוחה הנזיאה לבחון בח בני חדם וכל חמריחה שנעשית לחבריקה ולחפחיד בח בני חדם כדי שישובו בני חדם לדרך הטובה והוחרו: לכרות בה חם לח ישובו: ומה חם גם שבט מואסת לח יהיה. ומה יהיה זה חבוחן חם גם שבט בני חפחם לכרחו כבר שמואסת כל עץ מה יהיה הבוחן הזה הנה לשוא מורפח וחבריקה וחבוכת חחרב היא משל להוהרת הנביחים וי"ת חרי חתנביחו עליהון נבייא ולח הבי וגו': (יט) ואתה בן חדם. ותכפל החרב שלישיתה. פלעיל וחח"ה נוספה והיא כמו שלישית כלומר הכפל שלשה פעמים לכך נקראת החרב שלישית ר"ל שיהיו חצרות שנות ושלשלות עליהם יש פרשים שלישיתה נדולה כמו השליש חשר למלך ושלישים על כולו: חלל חנדול. דרך כלל כלומר חללים רבים וגדולים

מצודת ציון

(כמדבר כ"ד) ירך. הוא לך כמ"ש: (יח) בחן. ענין מוחק כמו מכן כוחן (ישעיה כ"ח) ומה. ענינו כמו ולמה וכן מה ימלוק מדם מי (מיכה ג'): (יט) והך. מלשון הכאה: ותכפל. מלשון

מצודת דוד

סכה בכף על היכך דכך לשר ותכפל: (יח) בחן. ענין מוחק כמו מכן כוחן. כי החרב הזאת נתחזקה כדבר החדוד והעוכה. ולמה נתחזקה כ"כ אם גם חמטה לכרות שכט בני הם מולכי יהודה וכמו שמואסת כל עץ הם מולכי ע"ט: (יט) והך כף אל כף. דרך לשר ותכפל: ממוך כעכותה לשר חרב השניטית תכיה כפולה ומכוכה משתי המכוות שעכרו כ"ל גלות לדקיהו תכיה קטה מגלות יהויקים ויהויכין: חרב חללים היא. החרב הכיה תגיע חללים רבים יגם תגיע חלל הגדול ושל המלך לדקיה יאמר כי גם הוא נלקח בשבי ושבר כמשמר שכל כאחד הגליות הללו שוכו המלכים לא הרבו להכות

פירוש ע"ט

כִּיט דַּיִן הַאנט אוֹף דַּיִן דִּיךְ (אַווי וויא דָּער וואס קְלאַנְט): (יח) כִּי בוחן דָּעַן מוין זון יִשְׂרָאֵל איז אֵן דָּעם גִּיפְרוּבְט גִיוואָרן כִּיט אַנְדֶערֶע פּוּרְעָנִיוֹת וְאַגִין וְתִכָּפֵל הֶרֶב שְׁלִישְׁתָה דָּאס זיא וָועט גִיטַאפִּילְט וָועלְכֶע דִּי דְרִיטֶע שְׁוועֶרֶד (פְלוּמֶר דִּי שְׁוועֶרֶד וָואס וִי איז אוּז גְרוֹיס וִוי דְּיֵי שְׁוועֶרְדִין) וִוס וָועט קוּמֶן לא יִהְיֶה וָועט עֶר דָּאס שוּן נָאר נִיט נִיין נָאךְ אוֹף דָּר וָועלְט נְאם אֲדֹנָי יֱהוִה: (יט) וְאַתָּה בֶּן אָדָם הִנָּבֵא אוּז נְבִיאוֹת

כ בְּדִיל לְמִתְבַּר לְבָהוֹן וְלִסְגָאָה מַתְקָלְהוֹן עַל כָּל קְרָיֵיהוֹן מַנֵּיתִי קְטָלֵי חַרְבָּא נִי חַרְבָּא אֶשְׁתְּנִין לְמִקְטַל אֶשְׁתְּנִינַת לְשִׁיצָאָה׃
פא אֶשְׁתְּלִיפִי וְקִטְלִי מְרוֹמָא וְשִׁיצִי מִן צַפְנָא לְאֶרַע מְזַמְנִין׃
כא וְאַף

הֵיא חֶרֶב חָלָל הַגָּדוֹל הַחֹדֶרֶת לָהֶם׃
כ לְמַעַן ׀ לָמוּג לֵב וְהַרְבֵּה הַמִּכְשֹׁלִים
עַל כָּל־שַׁעֲרֵיהֶם נָתַתִּי אִבְחַת־חָרֶב
אָח עֲשׂוּיָה לְבָרֶק מְעֻטָּה לְטִבְחָה׃
כא הִתְאַחֲדִי הֵימִינִי הָשִׂימִי הַשְׂמִילִי

רש"י

חטר א׳

החלל הגדול המפלת הללים רבים: החודרת להם. כלל לחבר תלמוד תרדוף לחכם בחלדי הדרים הרי יוחנן בן קרח ושרי החיילים ילכו למערים שם תשגם הרב וכן בכל המקומות לחבר ימלטו מהם אל ערים בצורות כמו שחמור בענין על כל שעריהם נתתי לחבת חרב: (ב) למוג. לשון הנעה לשון לחך לשון דבר נמס: והרבה המכשולים. והרבות המכשולים וכן כל הרבה שבמקרא לשון הרבות הוא לשון פעול: אבחת חרב. ים פותרין טבחת חרב ולא כן חל"ף בת"ט ב"ת וים פותרין כמו לחבעת לשון בעתה ולא יתכן כי התי"ו בלחבת היתה יסוד ולא בתה אלא למיכה והתי"ו בבעתה מן היסוד ולחי תומר לחבת חרב השמעת קול הרועי הרב לשון נביחה (בלבסיעמו"ם בלע"ז. בל"ל נעזום נעבריי"ר) כי מו"ן בנביחה יסוד נופל הוא כמו מו"ן בנשיכה ותבא אל"ף במקום' כתי (לעיל י"ג) ולחותי בלחזוכם לחסוך מן (מלכים ב' י"ד) ומנה' פירש כמו לחימת חרב ולחן לו למיון אלא פתרונו לפי ענינו: אח עשויה לברק. אוי ולח כי עשויה היה ללהט מרוטה ומוכרקת: מעטה לטבח. ועטויה בשמלה על תחפס בכף לטבח כיוס המלחמה ים פותרין מעטה על לשון מיעוט שמתמעטת כשמנענין לחוסה ועטוח הוא בילס כי מסרון הוי"ו ולנוסח הע"ז יורה עליה כי לחן המ"ס שורש בתיבה כמ"ס של מעוטה ומשוחה ומעטה ומעלפת ספיריס (שיר ה') ומנחס חבר מעטה לשון מחבצה כמו (דניאל ב') התיך עטח ועטס לכל דומס פותר לותו כמו עוטה לור כשלמה (תהלים ק"ד): (כא) התאחדי. אל מקום לחד או לימין לי לשמאל:

מהר"י קרא

צדקיהו היא נקראת הגלה חלל הנדול. כמו שנאמר וישחט מלך בבל את בני צדקיהו לעיניו ואת כל שרי יהודה שחט ברבלתה: החודרת להם. הנסבנת להם. כאדם שבסבין בחדר מבני החדר: (ב) והרבה המכשולים. את כדי להרבות תמכשולים. וכן כל מרבה שבמקרא לשון הרבות הוא. לשון פעול: על כל שעריהם נתתי אבחת חרב. יש פות' אבחת לשון אבעת לשון בעתה. ולא יתכן כי התי"ו דאבחת אינה יסוד לא באה אלא לסמיכת ותי"ו בבעתה מן היסוד. ואני אומר אבחת חרב, (חרב השומעת) [השמעת] קול הרועי חרב ולשון נביחת הוא כי נרן בנביחת[ו] יסוד נופל הוא כמו נרן בנשיכה והבוא אלף במקומה כמו ואחיתיך באזניכם. אסוך שכן. ותוא אבחת חרב. (חרב) הומה של חרב, ומנחם פירש אבחת חרב. אימת חרב. ואין לו דמיון. אבל אחר' לפי ענינו. ויונתן תירגם קטולי חרבא: אח. לשון אנחת הוא. [כמו] ואמור את אל כל. ופת' אוי לרשעי ישראל. היאך עשויה חרב זו להבריקת מהתרה להרוג בה: מעוטה לטבח. עשויה מעופפת בשמלת כדי שלא תעלה תלודת. להרוג בשלש גלויות. כענין שנאמר למעלה ויתן אוזה למורטה להתושט בכף. ודומה לו עוטה אור כשלמה. שקראה הנביא בחזיונו היאך החרב אוכלת מכל צדדיה. תתחיל להיות צוצק את. שתחרב עשויה לברק כשלשת להרוג: (כא) התאחדי הימיני. את החרב התאחדי לך דרך

רד"ק

שיפלו בה מלכים ושרים: החודרת להם. תמצה אותם בחדרי בתיהם או שחיתת צפונה בחדר עד עתה שיצאת בעבורם יית שלישיתה הליתאה ותירגם החודרת להם דמויצא להרן והרבומ' כמו תפוך תחודרת ענין חרדה: (כ) למען למוג לב. אבר כאן מלת הטעם ואות השעם כי דו לו אם יאמר למען מוג לב או למוג לב מבלי וכר למען והיא לתיספת דבר ולחזק הדבר ופ' בעבור שימס לבבם וירבו מכשוליהם: והרבה. מקור בשקל ולחתי' אותם הונה חזנו: על כל שעריהם נתתי אבחת חרב. פי' ענין בעתה כמו אבעת בך כך פירשהו המפרשים לפי ענינו כמו ברק חרב והדומה לו ויש בפרשים אבחת מבהת בחלוף אל"ף במ"ת באלפא ביתא ד"א ם"ח ות"ת קטלי חרבא: אח עשויה לברק. אוי ובן אמר את ובן תירגם יונתן ויו. ואתי רבי משה ז"ל פירש ענין אנחה תפלה חנרי"ן בנו"ן אמן כאמת אמר כי ואת החרב עשויה לברק הבשיפה שנשל בה והיא המריפה נעשה בה לברק כלומר לחיות ברק לתחדיד בה בני אדם: מעטה לטבח. לפי ענינו כמו הוחזה כמו שאמר לכסן טבוח מבח הריחדה ואין למלה הזאת חבר לפי הענין. ואדוני אבי ז"ל כתב כי פי' סל' והוא עוטה כיעל אך מעטה מבנין פועל הדגוש כמו מנולה מן נלח מכוסה מן כסה וענינו כענין לוחה בשמלה לכומר כיוסה עד עהה שנלחה לטבח וי"ת ווי חרבא אשחליפת למקטל אשתנינת לשיצאה: (כא) תתאחדי הימני השימי השמילי. בחסרון אל"ף

מצורת דוד

כפל: שלישתה. מלשון מלכה: החודרת. מל' חדר: (כ) למוג. עין ממס: חמכשלים. עין החפות וכשילת סכח: אבחת. עניט כמו טבחת בחלוף אל"ף בט"ת: אח. כמו אתה וחוח עין נשון יללה: מעטה. עין עטיפה וכריכה כמו מעטה תכלם (ישעיה ס"ג): (כא) התאחדי. השימי. מלשון

מצורת ציון

עטה: החודרת להם. כ"ל המרב הסיף שמוכה כחדי מיומד לנוף עליהם: (כ) למען למוג לב. כלומיה פסיס למען ממס לב פחמים ולכרכות המכשולים ועל כל שעריו עשיתם חתן מרב כי בכל מרים יכהני בחלוף: עשויה לברק. המרב עשויה לטוחה למען היות לה זוהר להכהיל מחשים והיא ממוטפל בענף לכל יסוד המרוב להיות נכוחה לעבוחם בה: (כא) התאחדי. כלמו על המרב ילמצ

מנחת שי

במעטה פירש מיומה: החודרת להם. נעניחיה עם פירוש הרי"ק כשוב לשם ונם כדומה יען ונראב כן נעניינו ענין לפעמים מה שעשוי הוא: (כ) למוגה. ם"ח ב"ת כלי"ף בפעול וכן בפ"ת כשוב נעניינו ס"ת אבחת ס"ת. ונכוונו על ספרים מחוקק וכ"כ בכתבים בדם תמים:

פירוש ע"ט

מאכן פֿאלן פיל דר שׂלאנענע החדרת להם ווס ווערט
נאך יאגען נאך דיא ישׂראל אין חדרי חדרים צוא
הרגנן ויי: (כ) למען למוג לב פון ווענן צו מאכען צוא
ניין דיא הערצער פון דיא ישׂראל אוג צוא מערען
שטערוויקלונג צו ניי על כל שעריהם נתתי אבחת חרב אוף
זי נאל אן גינומן ווערן צום קולן טיט איר: (כא) רם

אָנָה פָּנַיִךְ מֻעָדוֹת׃ כב וְגַם־אֲנִי אַכֶּה
כַפִּי אֶל־כַּפִּי וַהֲנִחֹתִי חֲמָתִי אֲנִי יְהוָה
דִּבַּרְתִּי׃ כג וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר׃
כד וְאַתָּה בֶן־אָדָם שִׂים־לְךָ ׀ שְׁנַיִם
דְּרָכִים לָבוֹא חֶרֶב מֶלֶךְ־בָּבֶל מֵאֶרֶץ
אֶחָד יֵצְאוּ שְׁנֵיהֶם וְיָד בָּרֵא בְּרֹאשׁ־

תרגום

כב וְאַף אֲנָא אַיְתֵי
פּוּרְעֲנוּת עַל פּוּרְעֲנוּת
וַאֲנִיחַ חֵימְתִי אֲנָא יְיָ
גְזָרִית בְּמֵימְרִי׃ כג וַהֲוָה
פִּתְגָם נְבוּאָה מִן קֳדָם
יְיָ עִמִּי לְמֵימָר׃ כד וְאַתְּ
בַּר אָדָם אַתְקֵין לָךְ
תַּרְתֵּין אוֹרְחָן דְיֵיתוֹן
בְּהוֹן קָטוֹלֵי חַרְבָּא
דְמַלְכָּא דְבָבֶל
מִמְדִינְתָּא חֲדָא יִפְּקוּן
תַּרְוֵיהוֹן וְאַתְרָא אַתְקֵין

מהר"י קרא

יסוב לד־ום. שלא תלך לירושלם: תשימי השמילי. או השימי לך פניך לדרך צפון לילך. כלומר תפרש לך דרך לכל צד שתראה בלבד שתעלי*) לירושלם: אנה פניך מועדות. לירושלם. אבל אני רואה להיכן מזומנות לבוא באותו חרב. לירושלם: התאחדי. לשון תפישה כדמתרגם ותתפשהו בבגדו ואחידתיה בלבושיה: (כב) וגם אני אכה כפי אל כפי. והיה אומר הנביא לפי שאני רואה שפניך של חרב מועדות לבוא לירושלם אני צעור ואכה כפי אל כפי מרוב צער. כמו שאומר בתחילת הענין. הנבא והך כף אל כף. ובנקמה זאת הניחותי חמתי: (כד) שים לך שנים דרכים לבוא חרב מלך בבל מארץ אחד יצאו שניהם. שים את עצמך במקום ששנים דרכים מפורשין זו מזו ומבדילין מדרך אחד. ואז יודע לך באיזה מקום יבוא החרב מלך בבל: ויד ברא. מקום אחד ברור לך שיהא

*) אולי צ"ל שלא תעלי

רש"י

מעדות. מזומנות: (כב) וגם אני אכה כפי אל כפי. אני אומר לך הכה כף אל כף וגם אני כמוך מקונן עליהם ואכה כפי אל כפי אך חמתי בוערת בי והניחותי אותה: (כד) שים לך שנים דרכים. כמו שהוא מסיים המקרא: ויד ברא בראש דרך עיר. פנה לך מקום בראש דרך שאתה בה ועשה לך כמין דרך מפולשת לפרשת דרכים אחד פונה לימין ואחד פונה לשמאל: יצאו שניהם. שני הדרכים: ויד ברא. מקום פנוי מן הקוצים והברקנים (איסרקי"ר בלע"ז. עיין יהושע י"ז ט"ו) (ליסנ"ט בלע"ז. בל"א אויסערוואהלען) ודוגמתו בספר יהושע (י"ז) עלה לך היערה ובראת לך שם ועוד כי הר יהיה לך כי יער הוא ובראתו (שם) וממשו תברס כלם לשון ברירה כמו ברו לכם איש (ש"א י"ז) ברא (ליסנ"ט בלע"ז):

רד"ק

שמאל כי איננת עקרית כי אם למשך אמר כנגד החרב התאחד באחת תפאות כי לא נכר בך אנה פניך מועדות או לצד ימין שהוא ירושלים או לצד שמאל שהוא בבל ופי' השימי שימי פניך לצפון השמילי שם או פי' השמילי לרבת בני עמון כמו שאמר אחרי זאת רבת בני עמון ואת יהודה וי"ת אישתליפי וקטילי מדרומא ושיצי מן ציפונא לאן אפך מזמנין: (כב) וגם אני אכה כפי אל כפי. אמר לפי שאמר לנביא והך כף אל כף אמר לו האל יתברך גם אני כמוך אכה כפי אל כפי אמר דרך משל אכה כפי אל כפי על ירושלים ועל ישראל כי עליהם מועדות פני החרב הזאת והם בהבריקי אותה על פניהם לפיכך ילקו בה; והניחותי חמתי. ובזה תנוח חמתי אחר שאנקם בהם על דרך וחמת המלך שככה. אני ה' דברתי. ובידי לקיים מה שדברתי וי"ת ואף אנא איתי פורענות וכו': (כג) ויהי דבר ה': (כד) ואתה בן אדם שים לך. תחשב בלבך שיהיו שנים דרכים או תקן לך ועשה שני דרכים כענין קח לבנה והכל במראה הנבואה: לבוא חרב מלך בבל. שחרב מלך בבל יבא על אחד משני הדרכים והוא החרב שהוצאתי מתערה והוחדה ומרטה ונתתי ביד הורג וההורג הוא מלך בבל: מארץ אחד יצאו שניהם. שני הדרכים יצאו מארץ אחת והוא בבל והתרגם יונתן ממדינתא חדא יפקון תרויהון וזכר ארץ בלשון זכר ואמר אחד והוא כמו ולא נשא אותם הארץ או פי' אחד על המלך כאילו אמר מארץ מלך אחד: ויד ברא בראש דרך עיר ברא. ויד פי' מקום כמו ויד תהיה לך מחוץ למחנה: ברא צווי. מענין ברו לכם איש שהוא ענין בחירה אלא שמלת ברו מן הקל ומן בעלי הה"א וברא מן הדגש ומבעלי האל"ף וכמותו ובראת לך שם אמר בחר לך מקום שיפנו אליו שני דרכים כי כן יעשה מלך בבל יעמוד על אם הדרך לראות באי זה דרך ילך ואמר עוד זה המקום ברא בראש דרך עיר ברא אותו דרך שיהיה

מצודת ציון

שימי: השמילי. מל' שמאל: אנה. להיכן: מעדות. מזומנות כמו מועדים לפני היכל ה' (ירמיה כ"ד): (כב) והנחתי. מלשון מנוחה ויאמר על השקטת הכעס וכן והניחותי חמתי בך (לעיל ט"ז): (כד) ויד. מקום כמו יד אבשלום (ש"ב י"ח): ברא. מל' ברור ובחירה כמו ברו לכם איש (ש"א י"ז):

מצודת דוד

לרבת בני עמון היושב בשמאל והנה פניך מועדת ומזומנות ללכת: (כב) וגם אני וגו'. כלומר אבל כמו שלויתי לך הכה וספק כף אל כף כן גם אני אכה כפי אל כפי כי ידעתי שבל יהודה תלך החרב ובזה תנוח חמתי מאשר קלסתי עליהם: אני ה' דברתי. וכן יהיה: (כד) שים לך. עשה לך שני דרכים לבוא באחד מהם חרב מלך בבל: מארץ אחד. סוף בבל: ויד ברא. ברור מקום מיוחד על הדרכים ההם ובהתחלת דרך סיולא מן העיר שם נכור כ"ל

פירוש ע"ט

זאגט ער צו דער שווערד פון נבוכדנצר וואס גייט ארוס פון בבל) הִתְאַחֲדִי הֵימִינִי הָשִׂימִי הַשְׂמִילִי איינציג דיך דו שווערד צוא דער רעכטער זייט (דס איז צו ירושלים וואס זי שטייט אויף דר רעכטער זייט) אדער טוא דיין פנים אויף דר לינקער זייט (דס איז רבת בני עמון וואס זי שטייט אויף דר לינקער זייט) זאג מיר אָנָה פָּנַיִךְ מֻעָדוֹת וואו הין זענען דייני פעניכער אן גיבעריט צו גיין: (כב) וְגַם אֲנִי אַכֶּה כַפִּי אֶל כַּפִּי אונ איך גאט וועל אויך שלאגין איין האנט צוא דער אנדערער אונ וועל קלאגין אויף די ישראל אזו ווי איך האב דיר נביא גיהייסן טאן אונ נאך דעם וַהֲנִחֹתִי חֲמָתִי וועל איך אפ לאזן מיין גרים צארן פון זיי אֲנִי ה' דִּבַּרְתִּי איך גאט האב דאס גירעט (אונ עס וועט אזו זיין): (כג) וַיְהִי דְבַר ה' אֵלַי לֵאמֹר אונ עס איז גיוועזן גאטס רייד צו מיר יחזקאל צו זאגן: (כד) וְאַתָּה בֶן אָדָם שִׂים לְךָ שְׁנַיִם דְּרָכִים אונ דו בן אדם מאך דיר צוויי וועגין דס די שווערד פון דעם מֶלֶךְ בָּבֶל זאל קומין דורך איינעם פון זיי מֵאֶרֶץ אֶחָד יֵצְאוּ שְׁנֵיהֶם פון איין לאנד זאלן ביידי וועגן ארוס גיין (דס איז דס לאנד בבל) וְיָד בָּרֵא אונ איין ארט קלויב דיר אוים בְּרֹאשׁ דֶּרֶךְ עִיר בָּרֵא אין אן הייב וועג וואס גייט ארוס פון דר שטאט בבל קלויב דיר אוים איין ארט (ווס

תו:

דְּרֵישׁ פְּרִשׁוּת אוֹרַח קְרָתָא אַתְרָא אַתְקִין דְּרֵיתְהוֹן כה אוֹרְחָא אַתְקִין דְּרֵיתְהוֹן בָּה קְטוֹלֵי הַרְבָּא מַרְבָּה בְּנֵי עַמּוֹן וְעַל דְּבֵית יְהוּדָה דִּי נָפְקוּ מִירוּשְׁלֵם לְמֵיתַב בְּקִרְיִן כְּרֵיכִן: כו אֲרֵי קָם מַלְכָּא דְבָבֶל עַל צַם פְּרִשׁוּת אוֹרַח בְּרֵישׁ

הַדֶּרֶךְ עִיר בָּרָא: כה דֶּרֶךְ תָּשִׂים לָבוֹא חֶרֶב אֶת רַבַּת בְּנֵי־עַמּוֹן וְאֶת־יְהוּדָה בִּירוּשָׁלַם בְּצוּרָה: כו כִּי־עָמַד מֶלֶךְ־ בָּבֶל אֶל־אֵם הַדֶּרֶךְ בְּרֹאשׁ שְׁנֵי הַדְּרָכִים לִקְסֹם־קֶסֶם קִלְקֵל בַּחִצִּים

רש"י

(כה) דרך תשים לבוא וגו'. סימן אתי דרכים הללו למלך בכל היוצא מארצו על גזית לילך לו לירושלים לו לרבת בני עמון למיזו מתהיתן סיפול לו גורל בקסמיו עליה עלה כמו שמפורש כי עמד מלך בבל וגו': (כו) אם הדרך. (קתרפו"ך בלע"ז. בל"ש טייידטווינג): קלקל בחצים. ליטע בלהטו חצים זרק חן כלפי מעלה והיה פוזה מחיליה ליומין לו למזל ולמקום שהיה פוזה הוא הגורל: קלקל בחצים. הכרו מנחש עם נהמת קלל (לעיל ל"ו) והוא לח פניס קלקל (קהלת י') וים מכמע קלקל למען קלקול כמו (ירמיה ד') וכל הנבטות התקלקלו וים לוטיזם קלקל

מהר"י קרא

כיפוצל אוהו מקום: בראש דרך עיר בראי. שיהא אם הדרך לארץ רבת בני עמון, ועמיד לו מלך בבל בפ"ת דרכים: לקסם קסם. לאיזה כהם ילך החילה. והיאך קוסם: קלקל בחצים. ת"י קשית בניויא. כמי רוכה קשת יורה בחצים באמצע שני דרכים בדרך שנפל החץ בו' ללה. ינפל החץ ביניהו. לדרך ירושלם לשום כרים עליה. ככו שאומר בספיך. ע"א קלקל בחצים. ירה בחצים ולשון ירושלמי הוא שבבל במקום שתמצא בירושלמי השלמה קוריהו קלקל כמ' שניצינו בבר' רבא בה דתנו אבלין חוו נסבי גרמיה וכקלקלין יתחון. ופנחם פירש קלקל בחצים. ליהם בחצים. והבריו [עם] נהושה קלל. ונם

רד"ק

מבואו לעיר והירדנ יונתן ואהרא אהקין ברישׁ פרשות אורח קרתא אהרא אהקין פרשות לבו שבצאנו בדמי רבותינו ז"ל בפרשת דרכים: (כה) דרך תשים. את רבת בני עמון. ככו אל וכן ואת יהודה כמו ואל יהודה וכן ותראה את הכהן כמו אל: בירושלים בצורה. יהודה הישב בירושלים שהיא עיר בצורה וחזקה וחושבים להשגב בה אבר החרב שתבא הבא לאחת משתי הערים האלה וזכר רבה וירושלים שהם ערי הממלכה וי"ת ארחא אתקין דייתין בה קטולי חרבא וגו': (כו) כי עמד מלך בבל אל אם הדרך. כמו על וכמותו רבים ונקראה אם הדרך שהדרכים פונים אליה והיא להם כאם והם לה כבנות: לקסם קסם. לראות בקסמיו לאיזה דרך יקד אם לדרך שהיא לירושלים או לאותה שהיא לרבת בני עמון ובאמרו לקסום קסם בא שם

מצודת דוד

שם המקום שזה כזכור: (כה) דרך תשים. דרך אחד מזה לבוא אל כה המלך אל רבת בני עמון: ואת יהודה. כ"ל ועם תשים דרך אל יהודה פיושב בירושלים הבצורה ומוכר להשגב בה: (כו) כי עמד וגו'. כ"ל הדבר הזה כמו כמ לעמו אשר מלך בבל עמד בלתחתו מלכו על שם הדרך והוא המקום אשר יפרכמו משם הדרכים לילך ולילך אשמבדות נפוצות אל מול המקום ההוא: בראש. בהתחלת שני הדרכים המתפרכמים: לקסם קסם. הנעמידם שם היפה למען לקסום קסם לדעת מהם ילך וילנית: קלקל בחצים. לשם וזכך בהזל החצים עד שיהי מהזיר ביותר והכוזפה יוכל להמות בו כמו כמלפה וזכך בעלי הקוסמים לרמות בו ולקסום: שאל בתרפים. עשוים כמה בלוחות מדם ומצוירים עתידות ע"י כשוף: ראה בכבד.

פירוש ע"מ

פּוּן דְּאִרְטָן זְאלָן אֲרוֹם גַיין דִּי צְוַוייִ וְוָעְגָן אַייְנֶר זָאל זַיְן קְעֶרְטֶער צוּ דֶעֶר רֶעכְטֶער זַייטֶ אוּם דֶר אַנְדֶערֶער זָאל זַיְן קְעֶרְטֶער צוּ דֶער לִינְקֶער זַייטֶ: (כה) דְּא אִיז עֶר מִפּוּרְשׁ נָאךְ וָאס עֶר זָאל מַאכֶן דִּי צְוַוייִ וְוֶענְגִין) עֶר מִפּוּרְשׁ נָאךְ וָאס עֶר זָאל מַאכֶן דִּי צְוַוייִ וְוֶענְגִין) דֶּרֶךְ תְּשִׂים וגו' אַיין וְוֶעג זָאלְסְטוּ מַאכֶן דָס דִי שְׁוֶוערד פּוּן נְבוכַדְנֶצַר זָאל קוֹמֶן דוֹרְךְ דָעם וְוֶעג צוּ דֶער שְׁטָאט רַבַּת בְּנֵי עַמּוֹן אוּם דוֹרְךְ דָעם אַנְדֶערֶן וְוֶעג זָאל זַי קוֹמֶן וְאֶת יְהוּדָה בִּירוּשָׁלַיִם בְּצוּרָה אַיִן לַאנְד יְהוּדָה קְיין יְרוּשָׁלַיִם דִּי פְעסְטֶע שְׁטָאט (כְּלוֹמַר דִּי צְוַוייִ וְוֶעגְן וְוֶענְגִין זַיְן אַיין סִימָן דָס נְבוכַדְנֶצַר מֶלֶךְ בָּבֶל וֶועט אֲרוֹם גַיין פּוּן זַיין לַאנְד אוּיף דָעם אוֹפֶּן אַדֶער עֶר זָאל גַיין קְיין רַבַּת בְּנֵי עַמּוֹן אֲדֶר קְיין יְרוּשָׁלַיִם וְוָאו

שְׁאַל בַּתְּרָפִים רָאָה בַכָּבֶד: כו בִּימִינוֹ
הָיָה ו הַקֶּסֶם יְרוּשָׁלַם לָשׂוּם כָּרִים
לִפְתֹּחַ פֶּה בְּרֶצַח לְהָרִים קוֹל בִּתְרוּעָה
לָשׂוּם כָּרִים עַל־שְׁעָרִים לִשְׁפֹּךְ סֹלְלָה
לִבְנוֹת דָּיֵק: כח וְהָיָה לָהֶם כְּקֶסֶם־שָׁוְא

בעיניהם

יתיר וא"ו

וְלִמְבָנֵי כַרְקוֹם: כח וַהֲוָה לְהוֹן קְסוּמֵיהוֹן בְּדִיבִין בְּעֵינֵיהוֹן נְחָשִׁין דַּהֲוָה מְנַחֲשׁ לְהוֹן וְאִינוּן לָא

הרגום

הַרְתֵּין אוֹרַח לְמִקְּם
קֻסָּם קְשָׁת בְּגַרְנָא
שְׁאַל בְּצַלְמָנָא חֲזָא
בְּכַבְדָּא: כו בִּימִינֵיהּ
הֲוָה קֻסְמָא נָפִיל לְמֶהֱךְ
לִירוּשְׁלֵם לְמַנָּאָה
אַפְרוּזִין לְפַתְּחָא בְּרַעֲוָא
דְּיַעֲלִין בְּהוֹן קְטוֹלִין
לַאֲרָמָא קַל בְּאֲוָטָחָה
קְרָנָא לְמַנָּאָה אַפְרוּזִין
עַל תְּרֵעִין לְמִצְבַּר מַטְעָנָא

מהר"י קרא

לא בנים קלקל. קלקל. (הוא) [היה] מורה בחצים כלפי ארץ בני עבון והיה נופל כלפי ירושלם: (כו) בימינו היה הקסם ירושלם. לעולם היה נוהל נופל עליה על ירושלם לצד ימין: לשום כרים. לשום עליה כרים, ור' מנחם פירש, כרים לשון כורים שהיו חופרים החת השער ליכנס לתוכה: לפתח פה ברצח. להרים קול ברציחה: להרים קול בתרועה לשום כרים על שערים. כדרך גייסים שעושים כרים של ברול לשבר השער: (כח) והיה להם כקסם שוא בעיניהם. וכל מה שהיה הקסם (היה) מראה להם כקסם שוא בעיניהם כקסם שוא: שבועי שבועות להם. עד שבדקו הקסם ז' פעמים ז' שהוא מ"ם: הוא מזכיר עון להתפש. והקב"ה מזכיר [עון] של ישראל ומיישר הקסם כלפי ירושלם. למען הפיש את בית ישראל בעוונם. ובמדרש איכה מצינו. זרע זרימות ונטע נטיעות לשבחה של רומי ולא ציכחו. לשם אלכסנדריא ולא ציכחו. לשם ירושלם וציכחו. הדליק נרות ופנכים לשם רומי ולא היו מאירים. לשם ירושלם והיו מאירים. ראה בכבד. אמר ר' לוי בחדין ערבאה דנכים איסרא וחמי בכבדא. (ע"א) בימינו היה הקסם ירושלם. עלתה (לא) [לו] קסמין של ירושלם בימינו. והיה להם כקסם שוא בעיניהם שבועות שבועות להם. אמר להם היתם קוראין [בהורה] שהוא

מנחה שי

(כו) לנטות דיק. מן הוה לנטות בלע ולו"ו נחתם כמלה לף של פי שתין נלמה כן בדר"ק ובתרגום: (כח) כקסום שוא. כשיב ניתלו ובקו בלע ולו"ו בקמ"ץ תש"ך והוא מקור בד"ק ובמפרש"י ולפי"מ כקסם קסם שלמעלה בפתחה. ונ"ל דשעות יחיריות ובקמ"ץ תש"ך ומפרש ממנה לפי"מ קסם קסם שלמעלה בפתחה. ונ"ל דשעות הוה ולשון לומר כקסום שוא ובמלול דף קפ"ו הביאוהו עם דומים לחדים שם מלשון עם החיתם שהוא קורא לוחם כמו תע"ש פתח כמ"ש בפוטים כי ולא מלשון בו מלשון לף בספרי דקדוק ולא בפרי ובמילוסים נלמה שהמלשון הזה

רש"י

ערתתי"ט בלע"ז. בל"ז נעלתגען תפייל) וכן ת"י קלקל בחלים קמת בגירריז: שאל בהרפים. לפי שמדבר במכשפות ויש שפה מכוונת שהם עושהו בהותה שעה יש בו דבור לעולם: ראה בכבד. יש בקיאים קוסמים בכבד: (כו) בימינו היה הקסם ירושלים. כל נולותיו קסמו לו לבא ירושלים: לשום כרים. שלשוו ממונים רחבי גייסות: לשום כרים על שערים. לתת וגיים כלך סב על שער פלוני: לשפוך סללה. שופכין עפר וטולין ונוכרין תל גבוה וכוכסין תוחה כעין בכוכסין תל המגדלים לעמוד עליו ולהלחם בכני העיר: (כח) והיה להם. ליטרחל מה שעשה נטוכדנלר: בקסם שוא. ולח יחמינו שילחה לך בחמת שבועי שבועות להם תרבעי' ותשע פעמים

רד"ק

(כו) בימינו. מבואר הוא בפשוט של קריאה בזה: לשום כרים. גגידים שרי החילות וכן ושים עליה כרים. וא"א ז"ל פירש כרים כפשוט כמו עם חלב כרים ואלים והוא שעושין אולי ברול לגנת החומה: לפתוח פה ברצח. שיפתח בו נבוכדנצר פיו וכן שרי החיל ברצח לעם כלומר שירצחו כל הנמצא בעיר: להרים קול בתרועה. שירוטו כולם קול בתרועה להבהיל העם אשר בעיר: לשום כרים על שערים. כשיסגרו אנשי העיר השערים וישימו כרים עליהם לשברם ולהכנס בהם לכל אחד מן הפירוצים שפירשנו במלת כרים לפי ענינו: לשפך סוללה. כתרגומו למצבר כליהא והוא שצוברים עפר נגד החומה ועושים תל גבוה מן החתה להלחם משם ולהכנס בעיר: לבנות דיק. הוא מגדל עץ שעושים נגד העיר לכבשה: (כח) והיה להם בקסם שוא בעיניהם. בקסם כתוב בי"ת וקרי בלא וי"ו בקמץ חטף והוא מקור אמר כי בעיני ישראל היה קסם נבוכדנאצר כמו אם היה קסם שוא שהיו בוטחים על דברי

מצודת ציון

ס"ו: בהרפים. לגזעים מגידים עתידות ע"י כשוף כמו ותקוסמ כמו לא תתקוסמו (ירמיה ל"ז): (כו) כרים. כעין מיליס עכוים מכרזל ומכסה מגפיהם בפוהש לפעמים כעשוי כיוכיפון וכן ושים עליה כרים (לעיל ד'): סללה. הוא חל הסמך חול החומה לעלות עליה לילכד על העיר: דיק. כעין מגדל מעץ חול העיר וחוא מתחזקות

מצודת דוד

כי יש בו בקיאים בעם שמוליכים חותו מגוף בעל חי וכוחה יוכל לנחות בו ודבק בעני הקסם לקחום בו: (כו) בימינו היה הקסם ירושלים. הקסם היה מגיד לנכם בימינו על ירושלים: לשום כרים. לעשות מיני מגנחים מיל החומות בכבכם ולכחתם: לפתוח פה ברצח. לזכוח חת העם שיהלחו חת כני העיר: להרים קול בתרועה. נהכהיל חת העם: על שערים. לשבר השערים: לשפוך וגו'. חם

פירוש ע"ת

מעיני מלחמה: (כח) והיה להם. ליטרחל היה בעיניהם כקסם שוא כ"ל מה שעלה בקצתיו לעולם ירושלים היה בעיניהם שוא כי

דִּי לְעִבְעָר (דְּעָן עִם זְעָנְן פַּר הָאנְדִין אֶטְוַיל בִּישׁוּף
מַאכְעָרְם וְוָאם מַאכְעָן בִּישׁוּף דּוֹרְךְ אַיִן לְעִבְעָר):
(כו) בִּימִינוֹ הָיָה הַקֶּסֶם יְרוּשָׁלַיִם אִין זַיִן רַעכְטֶער הַאנְט
אִיז אִים גִיפַאלְעָן זַיִן בִּישׁוּף צוּ גַיִן קֵיִן יְרוּשָׁלַיִם
(וְוָם זִי אִיז אוֹף דֶּר רַעכְטֶר זַיִט פּוֹן בָּבֶל) לָשׂוּם כָּרִים
לִפְתֹּחַ פֶּה בְּרֶצַח צוּ טוּעֶן דָּארְטִין הָאנְדְ אוּן צוּ עֶפְנֶן
דָּאם מוּיל מִיט רָצִיחָה (כְּלוּמֶר עֶר זָאל הַיסִין זַיִן
פְאלְק זַיִיא זָאלְן הַרְגֶּנֶן דִי לַיִים פּוֹן יְרוּשָׁלַיִם) לְהָרִים
מוֹל בְּתְרוּעָה־אוּן אוֹף צוּ הַיבֶּן אַיִן קוֹל מִיט שְׁאלוּנְג
לָשׂוּם כָּרִים עַל שְׁעָרִים אוּן צוּ טָאן הָאבֶן אוֹף דִי טוֹעֶרְן
זָאלִין נִיט קִיכֶּטֶן קֵיִן יְרוּשָׁלַיִם) וְהוּא יַצְדִּיק עָוֹן לְהַקְפִּיד

אינ

בְּעֵינֵיהֶם שִׁבְעֵי שִׁבְעוֹת לָהֶם וְהוּא־ מְזַכִּיר עָוֹן לְהִתָּפֵשׂ׃ כט לָכֵן כֹּה־אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה יַעַן הַזְכַּרְכֶם עֲוֹנֶכֶם בְּהִגָּלוֹת פִּשְׁעֵיכֶם לְהֵרָאוֹת חַטֹּאותֵיכֶם בְּכָל עֲלִילוֹתֵיכֶם יַעַן הִזָּכְרֶכֶם בַּכַּף תִּתָּפְשׂוּ׃ ל וְאַתָּה חָלָל רָשָׁע נָשִׂיא יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר־

בא

יהי ואו

דַּעְיָן דַּאֲרְבְּעִין וְתִשְׁע זִמְנִין הֲוָה כְּמַן וּמְהַתֵּיב עַל פְּתִגְמָא עַד דַּהֲוֵיתִי לֵיהּ שַׁעֲתָא דְּיִתְמַסְרוּן בִּידֵיהּ׃ כט כֵּבֶן כְּדֵנָן אֱמַר יְיָ אֱלָהִים חֲלַף דַּאֲדְכַּרְתּוּן חוֹבֵיכוֹן בְּאִתְגַּלְיָאָה מְרָדֵיכוֹן לְאִתְחֲזָאָה חֲטָאֵיכוֹן בְּכֹל עוֹבָדֵיכוֹן חֲלַף דַּאֲדְכַּרְתּוּן בְּיַד מַלְכָּא דְּבָבֶל דְּהוּא מְסַר לְכוֹן׃ ל וְאַתְּ חַיָּב רְטָלָא בִּישָׁעָא רַבָּא

רש"י

קצף להם נבוכדנצר וכל הקטנים כיוצא זה כזה: והוא מזכיר עון להתפש. ונבוכדנצר בקטנו את קטניו היה מזכיר עוונות שכיוצא בהיו מודיעים לו עמון ומואב כשיהיה בהם שומעין את הוכחות הנביאים. להתפש. שיהיו ישראל נתפסים בידו: (כט) יען הזכרכם עונכם. שאתם מתפשין עכשיו בידו על יום ועוותיכם הרשומים מזכרים על ידיכם: בהגלות פשעיכם. בהתגלות. לפני לרעה. לפיכך: בכף תתפשו. ביד מלכות דכבל תתמסרון: (ל) חלל רשע. תייב להיות הלל כרמתך: נשיא ישראל. לדקיהו: בעת

מהר"י קרא

נדרשת שבעה כשבעה בשבעים פנים. לא היה נבוכדנצר בא עליכם. עכשיו שלא זכיתם הרי נבוכדנצר בא עליכם. והוא מזכיר עון להתפש. עונו של זכריה בן יהוידע הכהן הגדול שכת' ט. וישפך כעל לעם. וכי בעל לעם היה יכול לעמוד. אלא שראה עצבו [גבוה מכל העם]. כהן ונביא ואתון המלך ודיין. היה בטוח עליו והתחיל להוכיחן בדבריו. ואומר להם למה [אתם] עוברים את צוות ה' עבדו עליו והרעיהו ולא נתנו דמו לא כרם ציפור ולא כדם חיה. אלא כי דמה בתוכה [היה] על צחית וסלע: (כט) יען הזכרכם עונכם. פת' (למען) [יען] שפכתם דם נקי זכרתי עונכם. כי בבא נבוכדנצר עדיין היה דמו הוסס. שאל להם מהו דם זה. אפרו לו. דם פרים שהקריבו ישראל על גבי המזבח. שהם דם פר ולא היה דומה לו. אמר להם איני בניח כלום שריד ופליט עד שתאמרו לי מהו. אמרו לו נביא אחד היה ביניתינו והרגונוהו והיו כמה

שנים שנהרגו ועדיין לא נתפייס. אמר להם אני אפייסנו. נמל הינוקות של בית רבן ושחטם עליו ולא נתפייס. נמל סנהדרין ושחטם עליו ולא נתפייס. אמר. זכריה רצונך שהיאבד כל אומתך. כיד עמד (עליו). ואני שמתי יען הזכרכם עונכם. יען שפכתם דם נקי זכר עוונכם. כי כל שעה שאתם מוסיפים להטוא אתם נורמים עוונותיכם נזכרים לפני. משל לעבד שסרח על רבו פעם ראשונה שנייה ושלישית אם חזר בו בראשונה נורם לרבו שמסית דעתו מן הראשונה ולא הזכיר עוד. אבל אם יוסיף על הראשונה פשע בשנייה מזכיר את הראשונה. ובשלישית את השנייה: בכף התפשו. בכף נבוכדנצר: (ל) ואתה חלל רשע. ואתה מיתה חייב. כדמתרג' אשר ירשיעון אלהים. דחייבין דייניא: נשיא ישראל. מלך

רד"ק

נביאי השקר שהיו מבטיחים אותם על שקר שלא הנהן הגיע ביד מלך בבל: שבועי שבועות. כאילו היו הכשדים שבתי שבועות להם כלומר כאילו נשבעו להם שבועות רבות: והוא מזכיר עון להתפש. וזה הדבר היה מזכיר להם עון שיתפשו בו כי הנה צדקיהו מלכם לא שמר שבועתו למלך בבל כמו שאמר וגם במלך נבוכדנצר כרת אשר השביעו באלהים ואיך יחשבו שישברו להם הכשדי' שבועות' ואפי' אם נשבעו להם כי הם אינם שומרים שבועותם כמו שאומר על כן אלה אכלה הארץ וכן אבר רצות ונאוה והשבע לשקר. שבועי שם האר בשקל השכיני באהלים. וא"א ז"ל פירש והיה להם בקצום שוא בעיניהם הכשדים חשבו להם כי הקסם היה כזב כי דעתם היה לבני עמון והאל יתברך בשכם לירושלי' בעבור שלא התנין על חלל ה' שהלל צדקיהו וזהו שבועי שבועות להם והוא בזכיר עון להתפש הזכיר עוונותיהם האחרים וי"ת והוה להון קיסוניהון

מצודת דוד

המבט שלא יוכל להכחיש כמלו הכשדים נשבעו להם שבועות רבות שלא יכבדו הוקם: והוא מזכיר עון. לפי כי ס"ת מלמכני יהושלים סיס מזכיר לת העון לפני המקום בעשותו לפעמים כפי שהיה לריכה להעניש: ביד המלך: (כט) יען הזכרתם עונכם. בעבור שאתם מזכירים עוונותיכם הלשונות בעשיתם הרשעות להראות. למען יהיו נכשלים תמיד עוונותיכם המבדלים ונפל בכפת בע"ש: יען הזכרכם. בעבור שאתם מזכירים עוונותיכם לכן תתפשו בכף מלך בבל(ל) ואתה חלל רשע. אתה רשע המחולל מן הקדוש ושל לדקיה יאמר: בא יובי. בקצה ממנו ובלשמו

פירוש ע"ט

אוּג דַּר וְ בוּבְדְנֶצַּר בְּשַׁעֲה אַז עֲרָ חֲטִ בִּישׁוּף גִּיטוּעָן הָאטְ עֶר דֶּעָר מַאכְט דִי וִינְד פּוּן דִי יִשְׂרָאֶל כְּדֵי דִי דָם אִייְרֶי וִינְד זָאלָן גִּיעֲהָן וֶעֶרִין אוּג אַלֶי אִייְרֶי מַעֲשִׂים יַעַן הִזָּכְרֶכֶם דְּרוּם וָאם אִיר וֶועֶרְט דֶּר מַאכְט פַּר מִיר צוּ בְּיֶיגֶן דְּרוּם בְּכַף תִּתָּפְשׂוּ וֶועֶט אִיר גִּיזָוואוּנֶגֶן וָעֶרִין אִין דֶּר הַאנְט פּוּן דֶעם כְּלֶךְ בָּבֶל: (ל) וְאַתָּה חָלָל רָשָׁע אוּג דוּ בִּיסְט וֶועֶרְט אַז דוּ זָאלְסְט זַיִן דֶּעָר שְׁלֶאגִין פּוּן וֶועגִין דִיין רִשְׁעַת דוּא הַאר פּוּן יִשְׂרָאֵל

אשר

בָּא יוֹמוֹ בְּעֵת עָוֹן קֵץ: יח כֹּה אָמַר אֲדֹנָי
יְהוִה הָסֵר הַמִּצְנֶפֶת וְהָרִים הָעֲטָרָה
זֹאת לֹא־זֹאת הַשְׁפָּלָה הַגְּבֹהַּ וְהַגָּבֹהַּ
הַשְׁפֵּל: יט עַוֵּה עַוֵּה אֲשִׂימֶנָּה גַּם־
זֹאת לֹא הָיָה עַד־בָּא אֲשֶׁר־לוֹ הַמִּשְׁפָּט

דְּיִשְׂרָאֵל דְּמָטָא יוֹם דִּבְרִיָּה עֲדָן תּוּשְׁלֵמַת חוֹבוֹהִי: יח כְּדֵין אֲמַר יְיָ אֱלָהִים אַעְדֵי מִצְנְפְּתָא מִשְׁרְיָה כְּ הֲנָא וְאַבְטֵיל כְּתְרָא מִצְדְקְיָה מִן דֵּין וְדֵין לָא אֲמַר דֵּין וְדֵין בְּאַתְרֵיהּ לָא יְתְקַיֵּם מְגָלָא יְגָלוֹן גְּדָלְיָה בַּר אֲחִיקָם דְּלָא הֲוָה דִּילֵיהּ יְקָבְיָנָה וְיִצְדְקְיָה דִּילֵיהּ

ונהתיו

ת"א הסיר כמלגנת. פוסה כד:

הִיא הָעֲבִי מַנִּיָּה: יט חוֹבֵיהוֹן דְּחַכוּ פְּחוֹבֵיהוֹן אֶתְפָּרַע מִנְּהוֹן אַף לְדֵין לָא יִתְקַיֵּם לֵיהּ עַד דְּאֵיתֵי

מהר"י קרא

ישראל. [וכן] אשר נשיא יחטא: (א) הסיר המצנפת. משריה כהן גדול: והרים העטרה. לצדקיהו המלך: זאת לא זאת. פת' גדולה זאת שעכשיו ביד צדקיהו היא המלוכה לא תתקיים בידו. (לביו) [ומי] שראוי למלכות הוא גדליה בן אחיקם יקבלנה: השפלה הגבה. זה גדליה בן אחיקם שנפל עכשיו. הגבה למלכות: והגבה השפיל. זה צדקיהו שעכשיו מלך גבוה השפיל ושול כלכותו מעליו: (לב) עוה עוה עוה אשיבנה. והרבם בחרביהון. לשון עיוות הדין. ע"א עוה עוה עוה. לשון צדו ושממה וחרבה. עוה עוה עוה. כנגד שרית וצדקיה וגדליה שנתרנו: גם זאת לא היה. גם (גדולה) [לגדליה] לא תתקיים. כי יבא ישמעאל בן נתניה אשר על ידי אותו משפט גדליה

רש"י

עון קץ. בעת שתמלאת הסאה והגיע העון האחרון הממלא את הסאה: (א) הסיר המצנפה וגו'. כתרגומו מעדי מצנפתה משריה כהנת רבת וחכמל כתרת מלכות מלכא למר דין ודין כאתריה לת יתקיים: השפלה הגבה וגו'. גדליה בר אחיקם ללא היה דיליה יסביוה ולדקיהו דדיליה היא תעדי מניה: (לב) עוה עוה. לשון עי השלה לשון מורכה מהר מורכה פעמים ושלם תשימנה כבר ניעלה מיכניה ונתנה לצדקיהו ומצדקיה תנתן לגדליה הרי שתים ומנחם חבר עוה עם עותה ושתי המלכה (אסתר ו') בעת עון קץ. בעת שעונו גרם לו הקץ שהוא קצו וסופו במלוכה ומה שאמר עון קץ שמניך עון. אל קץ ר"ל העון שבעבורו בא קצו והוא עון שבועת שקר שהשביעו נבוכדנצר

רד"ק

באלהים והוא ברר בו ובזה אלה להפר ברית למיקך עלה עליו נבוכדנצר ועוד עיניו והגלהו והחריב הארץ ות"י דא מא יום תבריה עידן תושלים' חובוהי פירשו כמו חפוך: (א) כה אמר ה'. הסיר המצנפת והרים העטרה. הסיר והרים ענין מקור וכן הגבה והשפל כאילו אמר אסיר המצנפת והרים העטרה מעל ראש המלך ר"ל שיסיר מעל ראש המלך מלכות יהודה שיגלה המלך צדקיהו לארץ אויביו ו"ת עדי מצנפתא משרי' כהנא רבא ואבטל כהרא כיצדקיהו מלכא ואני תמיה למה זכר שריה כי יהוצדק בנו הוא שגלה עם צדקיהו: זאת לא זאת. העטרה שהוא היום לא תהיה זאת כמו שחושב צדקיה שתתקיים מלכיותו לא תהיה זאת העטרה לו אלא לבני תהיה: השפלה הגבה. יהויכין שגלה כבר והיה שפל אכזיה אהוה כי זרובבל בני היה מלך בשושן מגלות בבל וגם הוא בגלותו נשא אותו אויל מרודך וישם כסאו גבוה וגו': והגבוה השפיל. צדקיהו שהיה גבוה ונהנאה ומרד במלך בבל אשר השביעו באלהים עשפיל אותו שלא יהיה עוד מלך מזרעו שתרי בני צדקיהו שחט מלך בבל לעיניו והמלכות עמדה מיהויכין: השפלה. תה"א בו נוספה כי המלה מלעיל והוא כמו השפל כ"ש והגבוה השפל ועוד כי אלו היתה לנקבה היה אומר השפלה השיג בשוא: (לב) עוה עוה עוה אשיבנה. ענין עוה כמו ועות פני ה'. אבר אבר ואת העטרה אשיבנה עוה שלא תשיב לישראל ולבכותיהת עד זמן רב ואבר שלשה פעמים עוה כי ג' דורות היתה בטלה העטרה אחר הגלות והם אשר שאלתיאל פדיה וברוך הרביעי שהוא ורובבל השיבה העטרה לישנה: גם זאת לא היה. גם זאת השפלות שהיתה לא היתה לעטרה כי אע"פ שהיו חייבים בני יאשיהו יהואחז ויהויקים ויהויכין ואע"פ שלקו כל אחד בעצמו לא חוסרה העטרה עד צדקיהו שבא נבוכדנצר אשר לו המשפט ונתתיו. בידו כי הוא לקח

מצודת ציון

מקיעה כמו כי בא הכתב (כלכלות כ"ח): יובו. הכתב מקרא יום כמו ליום היום (כלכלות ג'): וכ"ל הלשתמו המלוכה כמ"ש: קץ. סוף: (לא) המצנפת. כובע המיוחדת למלוכים ומגלים: (לב) עוה. מל' עוה ועקום: אשיבנה. מל' שימה:

לדקיהו ממי מכיו ממשפחתו לבל ממר שגלה לדקיהו לא כשמר מי מוכן ומשמ' ממשפחתו: השפלה. יהויכין שכבר גלה והושפל מהו מגביה כי מהכוו: (לב) עוה עוה עוה אשיבנה. גם המלכות הסיר מעטה מעוות ומעוקם ועל לדקיהו יאמר וכפל המלה לשם שפעמים לומר שמד מולם לא ימלוך מי מזכיו: גם זאת לא היה. כ"ל גם ההגלגה הזאת שהיה ליהויכין עלולו מזכיו זמכפל לא יהיה הנכפה בלי מה

פירוש ע"ט

אֲשֶׁר בָּא יוֹמוֹ וְעֵת עֲוֹן בְּקֵצוֹ הָיוּ גִיקוּמֶן אֵין דְּעֵר גַיְיטֶט וְיִם דֶּר הֵינְטֶעְרְשְׁטֶער עָוֹן הָט גֵיקוֹמֶן וְיִם עֶר הָאט דֶּר פִּילְט דִי מַאם פּוּן זַיְנֶר): (לא) כה אמר אֲדֹנָי אֱלֹהִים אָז הָאט גֵיזָאגְט נָאט דֶּעֶר הֵאר צוּ מִיר יְחֶזְקֵאל הֶסֵּר הַמִּצְנֶפֶת וְהָרִים הָעֲטָרָה טוּא אֶפְּ דִי הוּיב אוּנ הֵייב אוֹף דִי קְרוֹן פּוּן דָעם מֶלֶךְ זֹאת לֹא זֹאת דִי קְרוֹיְן וֶוֶעט נִיט זַיִן אָז וְוִי זֶי אִיז הַשְׁפָּלָה הַגְּבֹהָה וְהַגְּבֹהָה הַשְׁפֵּל דָעם גִידֶערְגֶן דֶר הֵייב אוּנ דָעם הוֹכֶן מַאך גִידֶערְגֶן דֶר הֵייב אוּנ דָעם הוֹכֶן מַאך עַוֵּה עַוֵּה עַוֵּה אֲשִׂימֶנָּה גַּם־זֹאת לֹא הָיָה עַד־בָּא אוּנ דָם שְׁכּוּלוֹת וווּס עֶם אִיז גִיוֶוען צוּם

מלכות

עֲלוֹהִי פּוּרְעָנוּת וְנִתַּתִּיו׃ ג וְאַתָּה בֶּן־אָדָם הִנָּבֵא יִשְׁמָעֵאל בַּר נְתַנְיָה וְאָמְרַיְנִיהּ בְּיַרְדְּנָה׃ וְאָמַרְתָּ כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוָה אֶל־בְּנֵי ג עַמּוֹן וְאֶל־חַרְפָתָם וְאָמַרְתָּ חֶרֶב חֶרֶב פְּתוּחָה לְטֶבַח מְרוּטָה לְהָכִיל לְמַעַן בָּרָק׃ ד בַּחֲזוֹת לָךְ שָׁוְא בְּקָסְמֵי־לָךְ כֶּזֶב לָתֵת אוֹתָךְ אֶל־צַוְּארֵי חַלָּלֵי

רשעים

ד"א חללי רשעים . פוטיה סגי (פוטיה נג) :

רש"י

המשפט . תסר עליו במתי להפרע נקמתי ומשפטי : ונתתיו . כימו : (ג) אל בני עמון ואל חרפתם . תסר במתו כגפול גורלו של נבוכדנאצר מקכמיו לבח על ירושלים . והרפו לותי ותת עמי לתמר יד ע"ת בלהם רמה: להכיל . להפיל חלליס רבים : למען ברק . למען לת יתמך מרחה להם שלה כהלליה : (ד) בחזות לך שוא . להם הנביא . שבתים הייתם לאידם של ישראל . לא (תיכהו) [תינקו] כתנת . כי אותה החרב עצמה שלקו ישראל בה תתפך בליהם . וד' מנחם ב"ר היכו פירש למה הזכיר כאן פרעונותן של בני עמון . אלא בפני שאומר למעלה דרך חשים לבוא חרב את רבת בני עמון וגו' . שחזה הנביא על שהחרב פתוחה להם לטבח מרוטה . לפי ששכחתו בשבא נבוכדנצר ועוות דרכיו (מהי) [מהן] וגלה על ירושלם : הרב פתוחה . והיא מחודדת . כמו חרב פתחו רשעים: [לטבח] . לצורך סבוחים : להכיל למען ברק . לכלות בני עמון למען דבר זה הברזיקה כתערה : (לד) בחזות לך שוא . שלא תבוא חרב עליכם וקסמו

מהר"י קרא

הצדיק (כיסר) [בנסר] בידו בעונש של ישראל ויהרוג אותו . וכן פירש יונתן : (לג) ואתה בן אדם הנבא ונגרע אל בני עמון ואל חרפתם . מה ענין בני עמון לכאן . והלא דוא עומד בפורענות של ישראל . אלא לפי שהוכיר ישמעאל בן נתנית שיהרוג גדליה בן אחיקם . עד בוא אשר לו המשפט ונתתיו . הוכיר את בני עמון . כי הם הסיתוהו להרוג את גדליה בן אחיקם . וכן הוא אומר בירמיה . (הלא ידעת) [ונידוע תדע] כי בעלים בלך בני עמון שלח [וגר] להכותך נפש והם הריש לעשות בירושלם וביהודה יותר מכל האומות . על כן אמר הנה אני נותן אותך לבני קדם . כי אותה החרב עצמה שלקו ישראל בה תתפך בליהם . וד' מנחם ב"ר היכו פירש למה הזכיר כאן פרעונותן של בני עמון . אלא בפני שאומר למעלה דרך חשים לבוא חרב את רבת בני עמון וגו' . שחזה הנביא על שהחרב פתוחה להם לטבח מרוטה . לפי ששכחתו בשבא נבוכדנצר ועוות דרכיו (מהי) [מהן] וגלה על ירושלם : הרב פתוחה . והיא מחודדת . כמו חרב פתחו רשעים: [לטבח] . לצורך סבוחים : להכיל למען ברק . לכלות בני עמון למען דבר זה הברזיקה כתערה : (לד) בחזות לך שוא . שלא תבוא חרב עליכם וקסמו

רד"ק

למושה וכן חרב פתחו רשעים ואין צורך להוציא בעניין פתחו וכן ה"י אשתלשת : למבח ברוחה . מבואר הוא : להכיל למען ברק . פירוש החרב הוחדה ומורטה לסבול ולהחזיק הרג רב ולמען הראות ברקה להפחיד העמים : להכיל . כמו ונורא מאד ומי יכילנו . ואדוני אבי ז"ל פירש להכיל . כמו להאכיל וכן אזן עד הבוחן כמו אאזין ולא יהל שם ערבי כמו לא יאהל ואדם האוחז החרב הוא המאכיל והחרב אוכלה ותחללים אכולים להאכיל הוחדה למען ברק מרוטה ופירוש למען ברק למען היות לה ברק כמו שאמרנו למעלה למען היה לה ברק מרוטה ועל הדרך הזה ת"י אישתנינת לשיצאה בריל למיתי לה צחציחין הירגם להכיל לשיצאה : (לד) בחזות לך שוא . אמר כנגד בני עמון ואמר לשון נקבה כנגד הכנסת אמר בעת שיהיו החיל וקוסמיך חזים וקוסמים לך שוא וכזב בהבטיחם אותך שלא תבא החרב עליך ולא ידעו כי החרב פתוחה : לתת

מצודת ציון

(ג) פתוחה. מלשון מתעדה כי כסיתה כתערה כלומר סיף סגורה: להכיל. ענין כחזקה וככל כמו כי מזכה ונו' קמן מהכיל (מ"ב מ'): (לד) בחזות. ענין לפיות כלומר כמו כמוני' כלומר (ישעי' מז):אל

מצודת דוד

עד בוא מוכנו מלך המשפט אשר בו משפט המלוכה ולו אתן הגדולה בימיו : (ג) ואל חרפתם . על הדמתם אשר חרפו את ישראל כמה בהלך ל"ג על יהודים מפני הקשם : חרב חרב . כפל המלה להורות : פתוחה . מלשון מתעדה לשתו ולשומר הנה גם עליך תעבור : מרוטה להכיל . עוד סיף מלוטש להמית ולהכיל הנה לך ולמען הדמות להכיל : (לד) בחזות. כעבור

ע"ט

פירוש

מַלְכוּת יְהוּדָה אוֹ יְהוֹיָכִין אִיז פַּר טְרִיבִּין גִיוְואָרִין אִיז אוֹךְ נִיט גִיוְוועִיגִין קִיין רֶעכְט שְׁפְּלוּת עַד בּא אֲשֶׁר לוֹ הַמִּשְׁפָּט בִּיז נְבוּכַדְרֶאצַר וָועט קוּמֶן וּם צוּ אִים אִיז דָּר מִשְׁפָּט וְכְלוּכֶר וּואם אִיךְ הָאבּ אִים גִיוָועצְט עָר זָאל טָאן מִיין מִשְׁפָּט אוּן מִיין נְקִמָה אִין דִי יִשְׂרָאֵל) דָעְנְקְט מָאל וִיהְיוּ וָועל אִיךְ דָאם מַלְכוּת אִיבָּער עָנְטָפֶערִין אִין זַיין הַאנְט וָועט דָאם מַלְכוּת וויכְט וֶועִרִין: (לג) וְאַתָּה בֶּן אָדָם הִנָּבֵא וגו' אוּן דוּ בֶּן אָדָם זָאל נְבִיאוֹת אוּן זָאלְסְט וְאגִין אוּן הְט גִיזָאגְט נָאט דָעָר הַאר אוֹךְ דִי לִייט פּוּן עַכּוֹן וְאל הַרְפְתָם אוּן פּוּן וועגִין זַייעֶרע שָׁאנְדִין וָואם זַיי הָאבִין גִישָׁעגְט דִי

רְשָׁעִים אֲשֶׁר־בָּא יוֹמָם בְּעֵת עֲוֹן קֵץ׃
לה הָשֵׁב אֶל־הַעֲרָה בְּמָקוֹם אֲשֶׁר־
נִבְרֵאת בְּאֶרֶץ מְכֻרוֹתֶיךָ אֶשְׁפֹּט
אֹתָךְ׃ לו וְשָׁפַכְתִּי עָלַיִךְ זַעְמִי בְּאֵשׁ
עֶבְרָתִי אָפִיחַ עָלַיִךְ וְנָתַתִּיךְ בְּיַד

לְמִמְסַר יָת צְוָרָךְ כְּעִוָּרֵי
קְטִילֵי רִישְׁעַיָּא דְּמָטָא
יוֹם תְּבִירְהוֹן עִדָּן חֲסִינִין
בִּישְׁתָּהוֹן׃ לה אֲתִיב
חַרְבָּא לְגַוָּהּ בְּאַתְרָא
דְּאִתְבְּרִיתוּן בְּאַרְעָא
תּוֹתְבוּתְכוֹן אֶתְפְּרַע
מִנְּכוֹן׃ לו וְאֶשְׁפּוֹךְ עֲלָךְ
חֵימְתִּי בְּאֶשֶׁת פּוּרְעָנוּתִי
אַתְקֵיף עֲלָךְ וְאֶמְסְרִנָּךְ

מהר"י קרא

לך כוב: (לה) השב אל הערה. כמו שבה. הרי השי"ן רפי. כאמר התיניי עד שוב מיכל אל הערה. ואהר כך כשיניעו נקבותו בישראל ישוב עליך: במקום אשר נברא. בארץ מיודתך: בארץ מכוריותיך. כמו מכורותיך ומולדותיך. בארץ שנדרת בה אשפוט אותך כמו שאומר בסביך: (לו) באש עברתי אפיח עליך. אש קדחה באפי ובגופה אוזנו עליך. כלומר שנפחתי עליך זעמי: ביד אנשים בוערים. ביד אנשים שמבעירים

וגו': (לו) אפיח עליך. לשון נפיחה הוא כמ"ש: אנשים בוערים, מהניגין עומן כשנעון להכל ולהשחית: חרשי משחיה. חומנין לקטלה: (ז"ה ימי"ם רבי"ם ספירת"י פרש"ה זו כתי"ב כתו"ב למעל"ה עכשי"ו תל"י רוח"ה כאינו"י לשונו"ת שב"ה שתי"ן הגבו"ה מדב"ר תל"ת ע"ל התר"ב) לתת תוכך תל תוארי הללי רשעים. השב תל תערה וגו': חפיה עליך. חינו נופל לשון זה תלוי על מהכת וכן הרבי מכהית. וערתה כעיני שעל נכוכדנאצר נאמרה נבואה זו וכן משמע הנכוח ואמרת כה אמר ה' אלהים על כני עמון ועל הרפתם. כלומר [שהרפתם מהרפיס היו] על נכוכדנאצר (כשבזל נכוכדנאצר) שבני עמון מהרפיס את ישראל על שהחריבם נכוכדנאצר. הרב הרב פתוהה. הרב נכוכדנאצר הכפולה לשתת בכני הדרכים על ירושלים ועל בני עמון כמו שמפורש בפרשה העליונה הרי פורעניות לבני עמון. בחזות לך שוא נקסם לך כוב. שתה שכור כי על ידי קסמיך של הבל ושוא וכוב שתה מלכיה שהרבך נתונה תל תוארי הללי הרשעים שבא יומם בגזירה מלבני בעת שהם הללים עת קיום. השב תל תערה. כלומר העת יבא שתשוב החרב תל תערה ותקבל החרב פורעניותה מיד מלבי מדי וחו תפיח עליך בחם עברתי, ותהיה נתונה ביד נפחים בוערים.

בסם חרבי מבהית איכותו לחדדה ולמורטה כלומר מאו ואילך

מנחה שי

בסם ממש: (לה) בשב תל תערה. הכתוב נפתח כאן בלשון נקבה ומסיים בזכר:

רד"ק

רשיעיא ואלה החללים אשר על חללי רשעי ישראל שנפלו בחרב אשר בי גם בני עמון יפלו בחרב בשר שנפלו בני ישראל אשר בא יומם בעת עון קץ יכבר פירשתי למעלה עון קץ הוא דמשמע יודע קטרון בישתהון: (לה) השב אל תערה. השב מקור השי"ן בפתח מקום צדי ופירושו בהכיה כלומר סבורה את שאשוב החרב אל תערה אחר שהכרתי ישראל לא כן לא אשיבנה אל הערה עד שאשפוט אותך בה: במקום אשר נברא בארץ מכורותיך אשפוט אותך. ר"ל בארץ מבי עמון שנבראו שם מקדם וגרו בה עד היום שם אביא להם החרב ושם אשפוט אותם שלא יצאו ממנה לארצות אחרות כדוב בהם שלא תבא עליהם חרב אויב: מכורותיך. כמו מולדותיך: (לו) ושפכתי עליך זעמי. אפיח עליך. מענין נופח באש פחם ואף על פי שהם שני שרשים וכן אמר למטה ונפחתי עליכם באש עברתי ר"ל אבעיר אש עברתי עליך כמו שנופחים באש להבעירו וכן תי באשתא פורענותי אתקוף עלך: בוערים. כפולים ונמהרים שיהרגו פתאום כמו בינו בוערים בעם. ויש לפרש בוערים מענין כאש תבער יער כלומר כבלים ושורפים וכן אבר הפסר על בינו בוערים בתרי לישני

מצודת ציון

צוארי. עם לומדי כ"ל דומה לסם: בא. ענין הקיעה: יובש. כן תקבץ הכתם וכ"ל בתם הלחתם: (לה) השערה. הוא תיק החכה: מכורותיך. מגולותיך כמו מכולותיך ומולדותיך (לעיל ע"ז): ועמדי. ענין כעס: עברתי. מלשון עכלה וקלף: אפיח. ענין הסיכה בתמת לא יהיה כן כ"ת במקום אבר יבשראל בתוך מבשוט לתוך בתיך מנוריך סם מבשוט סם מכשול עבדתי. בהמם הכוונה שתביא עליך לשפוט בם להבעירה וכ"ל בכל פעם שתעבה והעם: אנשים בוערים. יוצאים

פירוש ע"ט

זיי גורם גיוועון לָתַת אוֹתָךְ אֶל צְוָארֵי חֲלָלֵי רְשָׁעִים צוּ אִיבָּר עֲנַטְפָּעֶרִין דִּיךְ צוּ דִי הֶעלְעֶר פּוּן דִי דָר שְׁלָאגְעֶנֶע רְשָׁעִים פּוּן דִיא יִשְׂרָאֵל (כְּלוֹמַר דּוּא וְוָעקְט גִיטַייט וְוערִין אָזוֹ וִוי דִי רְשָׁעִים פּוּן דִי יִשְׂרָאֵל זָענֶן גִיטַייט גִיוואוֹרִין) אֲשֶׁר בָּא יוֹמָם בְּעֵת עָוֹן קֵץ וָואם זַייעֶר בְּרֶאךְ טאג אִיז גִיקוֹמֶן אִין דָר צַייט וְום דָר הִינטֶערְשְׁטֶער עוֹן הָם גִיגרַייכְט (וָואם מִיט אִים אִיז פּוֹל גִיוואוֹרִין דִיא מָאם פּוּן זַייעֶרע זִינדֶ) : (לה) (וואוֹרט נאר דּוּא עַמוֹן) הָשֵׁב אֶל הַעֲרָה בִּיז דִי שְׁוועֶרד וָואם אִיז אוֹף דִי יִשְׂרָאֵל וְועט זִיךְ אִם קֶערִין אִין אִירֶר שַׂייד אַרַיין אִיבֶּער עַנַטְפָּעֶרִין אִין דָער הָאנְט פּוּן דִיא נאכְרִישֶׁע

בְּיַד גִּבֹּרִים רַשִּׁיעִין דְּאוֹמְנִין לְחַבָּלָא: יז לָאֵשׁ אֲנָשִׁים בְּעָרִים חָרָשֵׁי מַשְׁחִית: יז לָאֵשׁ תִּהְיֶה לְאָכְלָה דָּמֵךְ יְהִיד בֵּתְוֹךְ הָאָרֶץ לָא תִזָּכְרִי כִּי אֲנִי יְיָ דְּבַרְתִּי: כב א וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר: ב וְאַתָּה בֶּן־אָדָם הֲתִשְׁפֹּט הֲתִשְׁפֹּט אֶת־עִיר הַדָּמִים וְהוֹדַעְתָּהּ אֶת כָּל־ תּוֹעֲבֹתֶיהָ: ג וְאָמַרְתָּ כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה עִיר שֹׁפֶכֶת דָּם בְּתוֹכָהּ לָבוֹא עִתָּהּ וְעָשְׂתָה גִלּוּלִים עָלֶיהָ לְטָמְאָה:

אֲנָשִׁים בְּעָרִים חָרָשֵׁי מַשְׁחִית: יז לָאֵשׁ תִּהְיֶה לְאָכְלָה דָּמֵךְ יְהִיד בֵּתְוֹךְ הָאָרֶץ לָא תִזָּכְרִי כִּי אֲנִי יְיָ דְּבַרְתִּי: כב א וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר: ב וְאַתָּה בֶּן־אָדָם הֲתִשְׁפֹּט הֲתִשְׁפֹּט אֶת־עִיר הַדָּמִים וְהוֹדַעְתָּהּ אֶת כָּל־ תּוֹעֲבֹתֶיהָ: ג וְאָמַרְתָּ כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה עִיר שֹׁפֶכֶת דָּם בְּתוֹכָהּ לָבוֹא עִתָּהּ וְעָשְׂתָה גִלּוּלִים עָלֶיהָ לְטָמְאָה:

רש"י

כב (ב) ההשפוט את עיר הדמים. ירושלים: **והודעתה.** מפיק ה"ל והודעת תוכה:

(ג) עיר שפכת דם בתוכה לבוא עתה. הרי זה מקרא מטורס וזהו פירושו עיר שופכת דם בתוכה לומר ה' מלהים לכך עתה: **ועשתה גלולים.** כמו ותאבר עשתה גלולים

מהרי"ו קרא

ומציתים בך את האש: חרשי משחית. אומנים להשחית הכמת מיני פיתוח ויש פות' כמשמעו. בני עפון (מעלה) [בישעלה] הקפם בירושלם. שבחו לובד הלך ילכו חכשדים מעלינו כי לא נפל להם גורל לבא עלינו. אמר להם הנביא. אל השמחו כי לא ישוב חרב אל הערה עד שיקח אהכם. להכיל. פת' לבליה. (לו) דמך יהיה. נשפך בתוך ארצך: לא תזכרי. עוד פאומה להיות שלא (נשאר) בך כלום:

כב (ג) עיר שופכת דם בתוכה לבוא עתה. הרי זה מקרא מסורס. וכה פתרונו עיר שפכת דם בתוכה אמר ה'

רד"ק

וי"ת בוערים רשיעין: הרשי בשחית. שהם אומנים להשחית: משחית. שם כמו השחתה וכן התרגו למשחית: (ט) לאש תהיה. אמר תהיה ל' זכר הנמצא ואמר דמך ואמר הזכרי ל' נקבה הנמצא כי כן דרך המקרא כמו שכתבנו כמה פעמים כי כשידבר ל' זכר ידבר כנגד העם וכשידבר ל' נקבה ידבר כנגד הכנסה והעדה שהוא ל' נקבה ושניהם ענין אחד: דמך יהיה בתוך הארץ. הפך ארץ אל הכבי דמי ר"ל שלא ינקם דמך זה"ש לא תזכרי: (ז) ניתי דבר ה'. (ג) ואתה בן אדם החשפוט החשפוט. הכפל לחזק הענין כמו האכה אכה אמר אם תשפוט אותי ראה בעשיה: את עיר הדמים. אע"פ שחית' עיר גילולים ותועבות אחרות העון הגדול הוא שפיכות דם נקי וכן אמר במנשה אחר שזכר כל תועבותיו וגם דם נקי שפך מאד: והודעתה. תודיע אותה את כל הועבותיה: ועליהם תשפטנה והמשפט הוא בדברים שהודיענוה כי היא חייבת לפי מעשיה כל הרע הבא עליה ויהור ו"ת התוכח את קרהא דאשדי דם נקי וכן אמר במנשה אחר שזכר כל תועבותיו וגם דם נקי שפך מאד: עיר שופכת דם. עיר שאנשיה שופכים דם וכן דרך הל' לזכור העיר במקום אנשיה לפי שהעיר כוללת אותם כולם כמו העיר תיוצאת אלף עיר הוטיה קריה עליזה ודרכים ובכפתרים והשני אמר בתוכה כלומר כי הוכח מלא דם מרוב שפיכות דמים בע"ש על מנשה עד אשר מלא ירושלם פה לפה: לבא עתה. שפיכות דמים גרם לה לבא את חרבנה: ועשתה גילולים עליה לטמאה. אמר עליה לי' שהגלולים היו על ההרים ועל הגבעות וי"ת עליה בגוה: לטמאה. הטמאת שהאדם בוחר עליהם הם מדרגות יש

מצודת דוד

להכעיר את כחם: חרשי משחית. מומיס בקיאים במלאכת ההכחתה: (ט) לאש. כיוצא בו כבדיבו: בתוך הארץ. יהיה נכנע בתוכן לכל יהיה נלכד לעניים ולכן לא תהיה מוזכרת ממני לקחת נקמתך: כי אני ה' דברתי. לכן כן יהיה:

כב (ב) התשפוט. הלא"ף במקום ה"ל כמו הלוא לתת להם: עיר הדמים המופלגת דם מכביס נקיים: והודעתה. מן הודע להם התועבות את כל תועבותיה: **(ג)** עיר שופכת דם. ר"ל זאת העיר שבמצור שהיו מכביס שופכים דם בתיכם

פירוש ע"ט

קְעָנְטְשִׁין וְאִם עֲנָן מִיעָנְטְעָרְם צוּ פַּאר דִּאר־קֶן: (לו) וָאֵשׁ תִּהְיֶה לְאָכְלָה צוּם פַּיְיעֶר וְוָעְקסְט זַיין צוּ אֵיין פַּר בְּרֶענוּנְג דַּבְּךְ יְהִיד בְּתוֹךְ הָאָרֶץ אוּג דַיין בְּלוּט וְוָעְט אֵיין גַיין אִין דָּעָר עֶרֶד דוּ וְוָעְקְט נִים דָּעָר מַאנְט וְוָעְרִין נָאךְ כִּי אֲנִי ה' דִּבַּרְתִּי דָּעָן אִיךְ נָאט הָאט עָם גֶרֶעט דְּרוּם וְוָעְט עָם גִיווּיס זַיין: כב (א) וַיְהִי דְבַר ה' אֵלַי לֵאמֹר אוּג עָם אִיז גִיווָען נָאמְט בְּרֵייד צוּ כִּיר יְחֶזְקֵאל צוּ נָאגִין: (ב) וְאַתָּה בֶּן אָדָם אוֹיב דוּ וְוִילְסְט אַיין אִים הֲתִשְׁפּוֹם אוּג דוּא בֶּן אָדָם אוֹיב דוּ וְוִילְסְט אַיין

ד בְּדָמֵךְ אֲשֶׁר־שָׁפַכְתְּ אָשַׁמְתְּ
וּבְגִלּוּלַיִךְ אֲשֶׁר־עָשִׂית טָמֵאת
וַתַּקְרִיבִי יָמַיִךְ וַתָּבוֹא עַד־שְׁנוֹתָיִךְ
עַל־כֵּן נְתַתִּיךְ חֶרְפָּה לַגּוֹיִם וְקַלָּסָה
לְכָל־הָאֲרָצוֹת׃ ה הַקְּרֹבוֹת וְהָרְחֹקוֹת
מִמֵּךְ יִתְקַלְּסוּ־בָךְ טְמֵאַת הַשֵּׁם רַבַּת

וּדְפָלְחִין לְמַעְוָתָא בְּנָוָה
בְּדִיסָ לְמַאְבְּדָא׃
ה בְּזוּבַת דַּם וְזַאי
דַּאֲשַׁדְתְּ חֲבַת וּבְפוּלְחָן
טָעֲוָתָךְ דְּפַלַּחַתְּ
אַקְרַבְתְּ יוֹמָךְ וְקָרִיב יוֹם
דִּבְרִיךְ וְטָמֵא עָבַן
בִּישְׁתִּיךְ עַל כֵּן יְהַבְתִּיךְ
חִסּוֹדִין לְעַמְמַיָּא וּלְעֵיב
לְכָל מְדִינָתָאוֹת׃ דְּקָרִיבִין
וְדָרְחִיקִין מִנָּיךְ יִתְלַעֲבוּן
בִּיךְ

מהר"י קרא

לשדנתאי עת

אלהים לבוא עתה. לפקוד עליה דמה הגלולים שעשתה בה למבאה. כמו שפירש והולך בספורו: (ה) בדמך אשר שפכת אשמה. נתחייבת עצבך הריגה: ובגלוליך אשר עשית טמאת. מבאת את הארץ התקיאה אתכם וגליתם ממקומכם: ותבוא עד שנותיך. שלמו ימי גזרה ונושנתם בגיטים: (ה) יתקלסו בך. ילענו בך. כמו לעג וקלס: מטמאת השם. מבאת את השם שקראתי עליך בתחילתך. שבתחילה קראתי לך שם קדוש. והתקדשתם והייתם קדושים. ועכשיו נטמאת איתו השם ונו': רבת המהומה. תיבה זו רבת המהומה אין בירוי לפרש. אך רואה אני שבת' האספני על הרי שכרון וראו מהומות רבות בתוכה. כי שיהיה פתרונו כל זה חפזון. יריבי פת' של זה, ודומה לו. שרבת המהומה פת' אוכר תוכיח שרבים

מנחת שי

(ה) ותבוא עד שנותיך. ליתן פרעם ומפלת בימיך ושנותיך ומזון מן הגלולים שהיו מעבדין לאלהותיהם. ומעשיהם היתה בקרב עד קרוב

רש"י

וגו': (ד) עד שנותיך. גזירת ונוכמתם (לכרוס ד') כגון בלאמר מסה: וקלסה. לשון הכל מדברים בך (פרלדי"ן בלע"ז): (ה) יתקלסו בך. ומה היא הקלסה: טמאת השם. זו היא בעמחת את במה מהיו נקדשים עם קדום

רד"ק

טומאה במקע ויש טומאה חמורה ממנה לבעול בעילות האסורות ויש עוד טומאה חמורה ממנה והיא עבודת הגלולים שהיא מטמאת הנפש ועל אלה חשתים האחרונות קאה ארץ

כגון הגרי אשר בה לפיכך זכרם בנו הפרשה ולפיכך אמר על מעשה הגלולים למטמאה וכן בתורת אמר בהפך קדושים תהיו ואמר אחריו אל הפנו אל האלילים ואלהי מסכה לא תעשו לכם כי עבודת הגלולים היא טומאה הנפש לפיכך אמר למטמאה ואמר בגלוליך אשר עשית מטמאת כי היא הטומאה הגדולה: (ה) בדמך. בדמך. ותקריבי ימיך. את ברעותיך הקרבת ימי גלותיך וחרבנך: ותבא עד שנותיך. שנות הגלות והחרבן והוא כפל הענין במלות שונות ואמר ותבא שהוא לשון זכר הנמצא ולי הפרשה לנקבה המצאת כמו שכתבנו כמה פעמים כי כשדבר בנגד העדה פעמים ידבר בלשון זכר ופעמים ידבר בלשון נקבה כי יכוונו בשם שהוא לשון זכר ובעדה שהוא לי נקבה: על כן נתתיך חרפה לגוים. שהגוים כת"פים ומבזים אותך על עובך תורת אלהיך והם לא יזכור תורת אלהיהם: על כן נתתיך. זאת חרפה וקלסה לחם כלומר בפיהם ושעם נתתיך כי כולם שולטים בך ולא יראו ממך להיפך ולנדנף חפץ הכבוד שהיה לך ליראה ממך אם היית עושה רצוני כמ"ש וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך ליפיכך כשעברת על רצוני משלו בך גוים רבים ועתה הרפה וקלסה לחם ושי קלסה לעג וכן יתקלסו בך וכן הוא בכלכים יתקלס ורוצנים משחק לו: (ה) הקרובות. טמאת השם. שיש לך שם טומאה בגוים כי מלבד שאת טמא' בגופך את טמאה בשמך: רבת

מצודת ציון

(ד) אשמת. מל' מכמה וכעס: וקלסה. עניו לעג כמו למרפה וקלס (ירמיה כ'): (ה) רבת. מלשון רבוי: המהומה.

מצודת דוד

את טעיה: והקרבי ימיך. בעלמך הקרבת ימי כעסך והתעסקו: והבאו עד שנותיך. ועתה בעת מלאת שבעים שנה אפקוד עליכם ועשיתי עמכם כטוב ולהשיבכם למקומכם: לקומי יקרים

(ה) הקרובות והרחוקות. דר מדרש

ואמר עם קהל זיך אנשי ישראל ניישקיר פון דיא כשדים האבען זיך נעקריגט אייער טיט דיא אנדערע. האט אייער גזואנט צוא דיא אנדערע דיין פנים איז ווי איריש פנים דוא זעהסט אוים וויא אידישע. נאך דעם ווען זייא נעקען ניישוארן שוים. האם דיא נוהה ניישאפט אללעם דין איך דיר כיחל ויאם רוא האסט כיך פאר שכמם. נאר דאם אייגע ואם דוא האסט גזואנט או איך האב אידיש פנים דין איך דיר נים מוחל. דאם ואגט דער פסוק הקרובות והרחוקות מכך יתקלסו בך. דיא פלקער ואם זענען נאהענם צוא דיר אוג דיא ואם זענען ווייט פון דיר ועלכן זיך שכקענן טיט דיר. טמאת השם. דיין נאמען ועם זיין מבא:

איך נאט גיעבען דיך ישראל צו איין שאנד צו די פעלקר אוג צו אלי לענדער: (ה) הקרובות והרחוקות מכך יתקלסו בך דיא נאהינטע אוג דיא נייטע פון דיר די וועלן ריירן פון דיר ישראל (אוג וועלין דיך רופין) מבאת השם ואם זי האט טמאה גיוועזן איר נאמן רבת המהומה ווען איר ברומונג איז פיהל וכלומר פיהל גישרייא וועדט גיהערט אין איר פון די מענטשן ווען ווערן ברובט אין איר): (ו) הנה נשיאי ישראל גון די הארין פון דיא ני"ר ל איטליכער מאן זיין שטארקיס נאך

וענין

בִּיךְ סוֹאֲנַת שְׁמָא דְּסַגִּיאִין אַתְרְגוּשָׁתָהָא: ו הָאַרְבְּרְבֵי יִשְׂרָאֵל גְּבַר לְתוֹקְפֵיהּ הֲווֹ בִיךְ בְּדִיל לְמִשְׁפַּךְ דַּם זַכַּאי: ז אַבָּא וְאִמָּא אֲקִילוּ בִךְ לְנִיכְרָא אֲנִיכוּ אוּנְקָא בְּגַוַּיךְ יַתְמִין וְאַרְמְלָן אוֹנְיאוּ בִיךְ: ח עַל קוּדְשַׁי בְּסַרְהָ וְיָת יוֹמֵי שַׁבָּיָא דִּילִי אֲהֵילְתְּ: ט אֲנָשַׁי רְכִיל הֲווֹ בִךְ לְמִשְׁפַּךְ דַּם וְאֶל הֶהָרִים אֲכָלוּ בָךְ זִמָּה עֲשׂוּ בְתוֹכֵךְ: י עֶרְוַת אָבִי גְּלָהּ

הַמְּהוֹמָה: ו הִנֵּה נְשִׂיאֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ לִזְרֹעוֹ הָיוּ בָךְ לְמַעַן שְׁפֹךְ דָּם: ז אָבִי וְאֵם הֵקַלּוּ בָךְ לַגֵּר עָשׂוּ בְעֹשֶׁק בְּתוֹכֵךְ יָתוֹם וְאַלְמָנָה הוֹנוּ בָךְ: ח קָדָשַׁי בָּזִית וְאֶת שַׁבְּתֹתַי הִלָּלְתְּ: ט אַנְשֵׁי רָכִיל הָיוּ בָךְ לְמַעַן שְׁפֹךְ דָּם וְאֶל הֶהָרִים אָכְלוּ בָךְ זִמָּה עָשׂוּ בְתוֹכֵךְ: י עֶרְוַת־אָב גִּלָּה

בִיךְ לְטַעֲנָא אֲרֵי עִיצַּת חֲטָאִין עֲבָדוּ בְגַוָּךְ: י עֶרְיַת אֲבָא גְּלִיאוּ בִיךְ אִתָּא טוּמְאָה עֲנִיאוּ

רש"י

בניס ליוחרם וגרמו עלמם להקרות עס טומת שפתים (יבעיה ז'): (ו) איש לזרועו. כל לחלים גבר: (ז) אב ואם הקלו בך. כל התועבות שבפרשת קדושים תהיו מזהרו עליהם ממני כמן: (ח) קדשי בזית. ולח כמו שחמרתי לרועכם הזבחו (ויקרח י"ט): (ט) ואל ההרים אכלו בך. וכעורית פלמו כיך למעוחתך: זמה עשו. עלות של

מהר"י קרא

עשוקים. וצוענים עליה: (ו) איש לזרעו. כל איש הולך לזרוע ידו להרוג את חבירו. כל דאלים גבר. וכל זכן שהיו עושין שלא כדין היו עושין: למען שפך דם. כתבתי בתורתי. לא תרצח. והם רצחו ושפכו דם. והדם מטמא את הארץ. כמו שנאמר ולא תחניפו את הארץ וגו': (ז) כתבתי בתורתי. כבד את אביך ואת אמך. והם אב ואם הקלו. כתבתי בתורתי. לא תעשק שכיר עני ואביון. והם עשקו ואלמנה ענו: (ח) כתבתי בתורתי. את שבתותי תשמרו. והם ניוו את הקדשים וחיללו את המועדות: (ט) כתבתי בתורתי. לא

הלך רכיל. והם אשילו רכלו והלכו למען שפך דם. שעל ידי רכילות באים לשפיכות דמים. כתבתי בתורתי. לא תעמד על דם רעך. והם עמדו: ואל ההרים אכלו בך. שאכלו זבחי מתים. ע"ז שבהרים: (י) כתבתי בתורתי. ערות אביך [וערות] אמך לא תגלה. והם ערות אב גלו בך. כתבתי בתורתי. ואיש אשר ישכב את אשה דוה וגו'. והם טמאת הנדה עם

רד"ק

המהומה. שמהומהיהיך רבות רעב וחרב ודבר: (ו) הנה נשיאי ישראל. הכלכים והשרים: איש לזרועו היו בך. כלומר כל איש ואיש לפי חזקו היו להרע ולשפוך דם וזהו שאמר לזרועו לפי זרועו והתגברותו כפני עשרו או קרובין וכן איש זרוע לו הארץ: (ז) אב ואם הקלו בך. ספר להם מן העבירות החמורות שהיו בהם ושראוי לכל אדם להרחיקם ואפי' לא הזהירה עליהם התורה: עשו בעשק בתוכך. כל כה שהיו עושים זכתעסקים עם הגר היה בעשק לפי שאין לו קרובים ועזורים וכן הונו היתום והאלמנה לפי שהם חלושים שמח בעלה ואביו: (ח) קדשי בזית. כמ"ש והבאתם גזול את הפסח ואת החולה וכל זה דרך בזיון: ואת שבתותי חללת. ככו שראינו שהזהירם ירמיהו על חלול השבת: (ט) אנשי רכיל. שהיו הולכים רכיל מהחלושים לחקוקים כדי לשפוך דם נקי חנם: ואל ההרים אכלו. כמו שפירשנו למעלה בפסוק ואל ההרים לא אכל: זמה עשו בתוכך. אמר זמה דרך כלל לכל העבירות ואחר כך פרם קצתם: (י) ערות אב. זכר הכתוב שבערוות והוא שאמר בתורה ערות אביך והיא אמו שהוא אשת אביו ובאמרו גלה לשון יחיד והאחרים לי"ד כים יש בו דמי לפה שאמרו רבותינו ז"ל כי אמון הרבה אשמה שבא על אמו: טמאת הנדה. שם ר"ל אשת שהיא כדם נדות וכמוהו שם והוציאו את הנדה בן הקדש כימי נדת דותה והתאר כמו כן בזה המשקל נדה היא וזכר בבעילת הענוי שאמר ענו בך כי יש לה ענוי אם יבעלוה בנדתה כמו שיש לבתולה:

מצודת דוד

ופתח בעלה. רבית המהומה. הכעסים מלעקת יללת המעכקים בך: (ו) איש לזרועו. ככלכים היו בך כ"ל לפי כח זרועו ומכלי מעכב היכבד: למען שפך דם. עם כח מזרועו: (ז) לגר עשיו בעושק. כ"ל כל מה בעבו עם הגר בעבו בעושק וכגזל: (ט) לבי מן שפך דם. כוונת הכלילות היה למען יזכו את הנפתח עליו: ואל ההרים. נסכלים מלכו מחקמכות הטבכ"ם המזבחים שמה: (י) ערות אב וגו'. כ"ל נגלה עם לבת מביאת הנדה כ"ל הנדה

מנחת שי

(ו) קדמי. גלח חס"ף ונקמ"ך בחס ובפשוטים כ"ף מין מלחיץ בקו"ף זמ ויהללו קדמי בפשוטים ועיין ב"ב בפשוטים מלים כיוצ בס"ם: (י) הנדה פעי בה. זה כפול פעמי ובפשוטים פשוטה פעמים:

פירוש ע"ט

זָעְגָן אִין דִּיר (וְוָעֶר עָם אִיז שְׁפִּיאַרְקֶער גִיוֶוען פּוּן דָּעם אַנְדֶערְן דָּר הָט נוֹבֶר גִיוֶוען) (ו) זַיְנֶן שְׁפּוּךְ דָּם פּוּן דִּיר פּוּן וָועָגן צוּ פַּר נִיסָן בְּלוּט: (ז) אָב וְאֵם הֶעֶלְט בִּךְ פַּאטֶער אוּן מוּטֶער הָאבֶּן וַיֶא גִיגְרִינְגֶט אִין דִּיר יִשְׂרָאֵל (בְּלוּטֶר וַיֶא הָאבֶּן וַיֶא קְבָוֶה גִיוֶוען) לֶגֶר עֶשׂוּ בַּעֶשֶׂק בְּתוֹכֵךְ צוּ דִּי אֵיין גֶּר הָאבֶּן וַיֶי גִיטְאן מִיט רוּבּוּנְג צְוִוישֶׁן דִּיר יָתוֹם וְאַלְמָנָה הוֹנוּ בָךְ אֵיין יְתוֹם אוּן אֵיין אַלְמָנְה הָאבֶּן וַיֶי גִיטְאן צְוִוישֶׁן דִּיר: (ח) קָדָשַׁי בָּזִית וְאֶת שַׁבְּתֹתַי הֶלָּלְתְּ: הֵילִיגֶּ מֵיינֶע קְדֻשִׁים הָאסְטוּ יִשְׂרָאֵל מְבַזֶּה גִיוֶוען דָּעָר זוּן אַנְמֶפְּלֶעקְט אִין דִּיר מְבַזֶּה אִיהְר הַנְּדָה אִינוּ בָךְ אוּת

בָּךְ׃ טֻמְאַת הַנִּדָּה עִנּוּיָךְ׃ יא וְאִישׁ
אֶת־אֵשֶׁת רֵעֵהוּ עָשָׂה תּוֹעֵבָה וְאִישׁ
אֶת־כַּלָּתוֹ טִמֵּא בְּזִמָּה וְאִישׁ אֶת־
אֲחֹתוֹ בַּת־אָבִיו עִנָּה־בָךְ׃ יב שֹׁחַד
לָקְחוּ־בָךְ לְמַעַן שְׁפָךְ־דָּם נֶשֶׁךְ
וְתַרְבִּית לָקַחְתְּ וַתְּבַצַּע רֵעֶיךָ בְּעֹשֶׁק
וְאֹתִי שָׁכַחַתְּ נְאֻם אֲדֹנָי יְהוִה׃ יג וְהִנֵּה
הִכֵּיתִי כַפִּי אֶל־בִּצְעֵךְ אֲשֶׁר עָשִׂית
וְעַל־דָּמֵךְ אֲשֶׁר הָיוּ בְּתוֹכֵךְ׃ יד הֲיַעֲמֹד

יג וְעָבַר אֵת אִמֵּת
חֲבֵרֵיהּ עֲבַר תּוֹעֲבָא
וְגַבַּר אֵת כַּלְתֵּיהּ סָאִיב
בְּעֵיצַת חֲטָאִין וְגַבַּר אֵת
אֲחָתֵיהּ בַּת אֲבוּהִי עַנִּי
בָּךְ׃ יב שׁוֹחֲדָא קַבִּילוּ
בָּךְ בְּדִיל לְמִשְׁפַּךְ דָּם
וְאַתְּ חַבּוּלָא וְרִבְיָתָא
נְסֵיבְתְּ וְאַהֲנֵית רָחִימָתֵהּ
בְּאוּנְסָא וּפוּלְחָנִי שְׁבָקְתְּ
אֲמַר יְיָ אֱלָהִים׃ יג וְהָא
אַיְבֵיתִי פּוּרְעָנוּתִי עֲלָךְ
בְּחוּבֵי מְמוֹן אוּנְסָךְ
דַּאֲנַסְתְּ וְעַל דָּם נַפָּאי
דְּאִשְׁתַּפִּיךְ בְּגַוָּךְ׃
יד הֲיִתְתַּקַּף לִבָּךְ אִם

יִתְחַסְּנוּן

מהר"י קרא

בך: (יא) כתבתי בתורתי. ואיש אשר ינאף את אשת איש אשר ינאף את אשת רעהו, והם נאפו [את] אשת איש, כתבתי בתורתי, ואיש אשר ישכב את כלתו, והם איש את כלתו טמא בזימה. כתבתי בתורתי. איש אשר יקח את אחותו בת אביו, והם איש את אחותו בת אביו ענה בך: (יב) כתבתי בתורתי. לא תקחו כופר לנפש רוצח, והם שוחד לקחו בך למען שפך דם. כתבתי בתורתי. אל תקח מאתו נשך ותרבית. והם נשך ותרבית לקחת: ותבצעי רעיך בעשק. ותחני מאהביך ממון שעשקת. כמו בזה בצע דבתרג' מה ממון מיתני. לצדת שעברו על כל [מה] שכתוב בפרשת קדושים תהיו, ולפיכך הוא קורא אותם בתחילת הענין מצות חשם: (יג) והנה

מנחת שי

(יב) (ותני בחת. ס"ח בזזתו למרפים מלא ובלא לא נמ"ס

רש"י

רבעה: (יב) ותבצעי רעיך בעשק, העשרת את חמיכיך בעושק שעשקת מן העניים, למען לחר ותבצעי למען גזל כמו ובולע ברך כאן ה' (תהלים י') וכה פתרונו ותגזלי לרעיך בעושק: (יג) הכיתי כפי. לעקתי ווי וקיצה: אל בצעך. כאן למדנו שהגזל קשה מן הכל שעליו נאמר גזר

רד"ק

(יא) ואיש את אשת רעהו. אינו אומר על איש אחד לבד כמ"ש ואיש בא מבעל שלישה והדומים לו אלא אמר איש ואיש ככה איש מזרעך איש כי יתן מום בעמיתו והדומים להם וכן ואיש את אחותו ואמר ענה בך כי ברוב אם ישכב עם אחותו ישכב עמה בבית אביו והיא עודנה בתולה: (יב) שחד. מלכך ושריך לקחו שחד כבעל הריב לשפוך דם נקי: נשך ותרבית לקחת. כפל הענין בס"ש וארז"ל זהו נשך וזהו תרבית ולא חלקו הכתוב אלא לעבור עליו בשני לאוין: ותבצעי רעיך בעושק. פירושו כהרגומו ואהנית רחמיך באונסיא כלומר החנית מרעיך ונתת להם בצע כסף מן העושק שעשקת בני עמך החלושים ורעיך הם אשור ומצרים שהיו נותנים להם שוחד להיות להם לעזרה: ואותי שכחת. כי לא בטחת ביולא בקשת ממני עזר אלא מן האומות המיכלות אותך וכן אמר למעם אחר ואותי שכחת שהזהרתיך אותך על ר"ל אל. העבירות והחבת אחרי תאותך ולא זכרת אותי שצויתיך עליהן: (יג) והנה הכיתי כפי. דרך משל כאדם המצטער כמ"ש וגם אני אכה כפי אל כפי: אל בצעך. כמו על ובדברי רבותינו ז"ל כ"ד חטאות סדר יחזקאל ומכולם לא חתם אלא בגזל שנא' הנה הכיתי כפי אל בצעך: אשר עשית ועל דמך אשר היו בתוכך. אמר דמך לי יחיד דרך כלל ואמר היו בתוכך ל' רבים כי דמים רבים שפכו וי"ת כך הוא איתיתי פורענותי עליך בחובי ממון אונסך די אנסת ר"ל מה שלקחו באונס מן הנאנסים שאין כח בידם להתלונן מן האנשים החם: (יד) היעמד לבך. היוכל לעמוד לבך לרוב הצרות שאני מביא עליך וזהו לימים אשר אני עושה אתך ר"ל יפי הצרות: דברתי

מצודת ציון

(י) ענו. כ"ל מנסו ולכן מהכה לה לעטו: (יב) ותבצעי. כן נקרא מעשה העושק כמו ויטו לתמרי הבלע (מ"ב ח'): (יג) בצעך. כן נקרא גם העושק כמו בולע בלע כך היטו (תהלים כ'):

כמוכל: ותבצעי רעיך. עם העושק שעשקת את רעיך החומות להיות בעזרתך מול כתויב והותי שכחת ולא בטחת בי: (יג) הכיתי כפי. זה הוא דרך כ"א על הגזל שכר עשית ועל הדם שכיכר בתוכך: (יד) היעמד לבך. על עמדה להתחזק: אם

מצודת דוד

כמומתחה מנסו למשכב הזכרים: (יא) את אשת רעהו. עם אשת לעטו כמו ויטו קיעמה לזנות עמה: בזמה. מלשכבת זנות וכשב בך. מנסה לזנות: (יב) למען שפך דם. כי מפני השוחד ההרגו נפשות רבות: נשך ותרבית. לשון נשך תמוך ככסף ותרבית לשון הגדלה: (יג) הכיתי כפי אל בצעך. הוא כמו נגון איך נאנח ונקלאפט ואיך האנט צוא דער אנדערער און האב גיקלאפט הט זיין שעמקער זיין פאטערס טאכטר גיפיינקט אין דיר: (יב) שחד לקחו בך שופכי דם לשון נשך ותרבית גינומען אין דיר פון ערגען צו פאר גיסן בלוט

לְבֵךְ אִם־תֶּחֱזַקְנָה יָדַיִךְ לַיָּמִים אֲשֶׁר
אֲנִי עֹשֶׂה אוֹתָךְ אֲנִי יְהוָה דִּבַּרְתִּי
וְעָשִׂיתִי׃ טו וַהֲפִיצוֹתִי אוֹתָךְ בַּגּוֹיִם
וְזֵרִיתִיךְ בָּאֲרָצוֹת וַהֲתַמֹּתִי טֻמְאָתֵךְ
מִמֵּךְ׃ טז וְנַחַלְתְּ בָּךְ לְעֵינֵי גּוֹיִם וְיָדַעַתְּ
כִּי־אֲנִי יְהוָה׃ יז וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֵלַי
לֵאמֹר׃ יח בֶּן־אָדָם הָיוּ לִי בֵּית־יִשְׂרָאֵל
לְסוּג כֻּלָּם נְחֹשֶׁת וּבְדִיל וּבַרְזֶל וְעוֹפֶרֶת

יִתְחַסְּנָן יְדִיךְ לְיוֹמַיָּא
דַּאֲנָא עֲתִיד לְמֶעְבַּד
עִמָּךְ אֲנָא יְיָ גְּזַרְתִּ
בְּמֵימְרִי וְאַקְיֵמִנּוּן׃ טו וְאֶגְלֵי
יָתִיךְ לְבֵינֵי עַמְמַיָּא
וְאֵבַדְרִנָּךְ בִּמְדִינָתָא
וְאֶסְיֵף סְאוּבְתִּיךְ מִנָּךְ׃
כי וְאֶתְקַדַּשׁ בִּיךְ לְעֵינֵי
עַמְמַיָּא וְתֵידְעוּן אֲרֵי
אֲנָא יְיָ׃ יז וַהֲוָה פִּתְגָם
נְבוּאָה מִן קֳדָם יְיָ עִמִּי
לְמֵימָר׃ יח בַּר אֱנָשׁ
חֲווֹ קָדָמַי בֵּית יִשְׂרָאֵל
לְפֻסּוֹלָא כּוּלְהוֹן כְּנָא
דְּמָעֲבַד נְחָשׁ וּבְדִיל וּבַרְזֶל וְעוֹפֶרֶת

רש"י

לסיג קרי

יז: (יד) אשר אני עושה אותך. פועל לך כפעלך: (טו) והתמותי. ולכיותי. (טז) ונחלת בך. תתחלהלי בעצמך על מה שעשית: (יח) לסיג. תערובות פסולי המעורב בכסף וזהב ולריך להתיכו כדאם לעדפו: כור.

מהר"י קרא

הכיתי כפי אל בצינך וגו': (טו) וההתמותי טמאתך ממך. אותה פומאה שקראתי לך טמאת השם אני מכלה ומסירה ממך. והדומה לו. כי אם תם הכסף, ויהי כאשר תם וגו': (טז) ונחלת בך. ותהיו מחללים לעיני האומות בגלות. וכמו אל מקדשי כי נחל: (יח) היו לי בית ישראל. נבואה זו

רד"ק

ועשיתי. כמו שרבותי כן אקיים כי אני ה' והיכולת בידי: (טו) והביצותיך. והתמיתי מראהך ממך, כי לא עבדו גלולים שהם הסומאה הגדולה בגלות: (טז) ונחלת בך. עיקרי ונחלת ובהתדר הנון פ"א הפעל היתה ראויה עין הפעל להדגש לילי שהחי"ת אינה מקבלת דגש ופירושו תהי נחלתי בעצמך כי עד עתה היית נחלתי ומעתה אין את נחלתי ויש נחלת ענין חלול: לעיני גוים. שהם יראו כי אין את נחשבת נחלתי בהיותך בגלות ביניהם: וידעת כי אני ה'. או תדעי ותכירי כי אני ה' כי עתה שכחת אותי ואז בבא עליך כל הרעות שאמרתי לך על ידי נביאי תדע כי אני ה' אומר ועשה גיזר ומקיים: (יז) ויהי דבר ה'. (יח) בן אדם היו לי בית ישראל לסיג. לסוג כתיב בוי"ו וקרי ביו"ד כי אותיות אהרי פתחלפות אבר היו לי בית ישראל כמו הסיג שהיא פסולת הכסף. וזכר המתכות שהם פחותים מהכסף והם נחשת ובדיל וברזל ועופרת כדומר אם היו כולם תוך כור להתיכם כן היו לי סיגים לא כסף וכן אתיך אותם כמו שהאיכן מתיך המתכות האלה ונקראו נסתרון בגמרא בלע"ז טימא"ל והכלי שיעשה מן המתכות הטמורים הוא פחות מהכלי שיעשה מאחד המתכות לבדו כי אם ישבר אין לו הקנה אלא אם כן ישובו להתיכו לפיכך המשיל ישראל למתכות הטמורים ואמר סיגים כסף היו ופירשו הפרשים כי חסר הנסמך כמו אומרים אמת והנכון בהם סיגים סיני כסף אומרים אמרי אמת ויש לפרש סיגים בכסף היו בחסרון ב"ת השמוש כמו הנמצא בית ה' והדומים לו רבים ר"ל כי טעם כסף מעורב בהם כי עושים קצת כלים מן המתכות הטמורים עם כסף טעם והם הכלים שעושים להשמיץ קול כמו המצלצלים והדומים להם וישראל היו בהם הסדים טוענים וכן אמר אהר כך קבוצת כסף ונחשת וברזל. ויש לפרש עוד סיגים וכסף היו כלומר עתה הם סיגים וכבר היו כסף וכבר כסף ולא זכר והב שהוא נקי מכל כלי המתכות ואמר בחבני כוהב אצא לפי שלא היו ישראל דור אחר דור שהיו כוהב אלא כסכף

מצודת דוד

תחזקנה ידיך. לעשות נבוזראדן כמלכתם בעת בוא סיסיים ימי הגמול אשר אני עושה עמך: ועשיתי. כיון הדבר בידי בלבו כאלו כבר עשיתי: (טו) והתמותי. לשון למרק והכלה טומאתך ממך: (טז) ונחלת בך. תהיה מהולכת בתוך כפני הגוים ולא תדע שאתי ה' אלהיהם לשמוע גמול: (יח) לסיג. מתכלה כשהולפתים מצלילים מסיכים ככסף וכאשר נתנים בכור. כ"ל כאשר כצלתים אל האדם נהפכו לאיום סיג כי כלקלו מצויים: כלם. כל בית ישראל עשו בתוך הכור להשת ובדיל וגו' כ"ל כולם קלקלו כאשר עם כי יש התהלפות

פירוש ע"ט

אִם תֶּחֱזַקְנָה יָדַיִךְ וְיוּעַט דָּעָן קָעָנְען בַּשְׁטָיִין דַּיִין הָאַרְץ
אֲדָר וְיוּעָלִין זַיִךְ דָּעָן שָׁבָּארְקִין דַּיְינֶי הֶעָנְט אִין דִּי
טָעג וָוָם אִיךְ נָאט וְיוּעל מִיט דִּיר טָאן בֵּייז אַוּוי וְוִי
דַּיְינֶע מַעֲשִׂים וְיֶענֶע אֲנִי ה' דִּבַּרְתִּי וְעָשִׂיתִי אִיךְ נָאט
הָאב עָם גֵּירֶעט אוּג עָם אִיז שׁוֹין גְּלַיִיךְ וְוִיא אִיךְ
הָאב עָם גִּימוּזָען׃ טו וַהֲפִיצוֹתִי אוֹתָךְ בַּגּוֹיִם אוּג אִיךְ
וְיוּעל דִּיךְ יִשְׂרָאֵל פַּר שְׁפָּרַייטִין צְווִישְׁן דִּי פָּעלָקָער
אוּג וְוִעל דִּיךְ פַּר שְׁפָּרַייטִין אִין דִּי לֶענֶדער וַהֲתַמֹּתִי
טֻמְאָתֵךְ מִמֵּךְ אוּג וְוִעל דִּיךְ צוּ גֶענְצִין אוּג פַּר לֶענְדין
דָּער מִיט דַּיִין טוּמְאָה פּוּז דִּיר׃ טז וְנַחַלְתְּ בָּךְ לְעֵינֵי
גּוֹיִם אוּג דוּ וִוּעסְט גֶּקֶרֶענְקְט וְוִערֶן פּוּן זִיךְ וְעלְבֶּרְט

בְּתוֹךְ כּוּר סִגִים כֶּסֶף הָיוּ׃ יט לָכֵן כֹּה
אָמַר אֲדֹנָי יֱהֹוִה יַעַן הֱיוֹת כֻּלְּכֶם לְסִגִים
לָכֵן הִנְנִי קֹבֵץ אֶתְכֶם אֶל־תּוֹךְ
יְרוּשָׁלָםִ׃ כ קְבֻצַת כֶּסֶף וּנְחֹשֶׁת וּבַרְזֶל
וְעוֹפֶרֶת וּבְדִיל אֶל־תּוֹךְ כּוּר לָפַחַת־
עָלָיו אֵשׁ לְהַנְתִּיךְ כֵּן אֶקְבֹּץ בְּאַפִּי
וּבַחֲמָתִי וְהִנַּחְתִּי וְהִתַּכְתִּי אֶתְכֶם׃
כא וְכִנַּסְתִּי אֶתְכֶם וְנָפַחְתִּי עֲלֵיכֶם בְּאֵשׁ
עֶבְרָתִי וְנִתַּכְתֶּם בְּתוֹכָהּ׃ כב כְּהִתּוּךְ
כֶּסֶף בְּתוֹךְ כּוּר כֵּן תֻּתְּכוּ בְתוֹכָהּ

תרגום

לְפִסוֹלַת כַּסְפָּא הֲווֹ׃
יט בְּכֵן כִּדְנַן אֲמַר יְיָ
אֱלֹהִים חֲלַף דַּהֲוֵיתוּן
כּוּלְכוֹן לְפִסוֹלָא בְּכֵן
הָא אֲנָא כָּנֵישׁ יַתְכוֹן
לְגוֹ יְרוּשְׁלֵם׃ כ כְּמִכְנַשׁ
כְּסַף וּנְחָשׁ וּבַרְזְלָא
וַאֲבַר וּבְעִיץ לְגוֹ כוּרָא
לְאַתְקָפָא עֲלוֹהִי נוּרָא
לְאַתְכָוּוּתֵיהּ כֵּן אַכְנֵישׁ
בְּרוּגְזִי וּבְחֵימְתִי וְאֵיתֵי
וְאֵשֵׁיצֵי יַתְכוֹן׃
כא וְאַכְנֵישׁ יַתְכוֹן
וְאַתְקֵיף עֲלֵיכוֹן בְּאֶשָּׁתָא
פוּרְעֲנוּתִי וְתִתְמַסוּן
בְּגַוַּהּ׃ כב כְּאִתְכְּבָאָה
כְסַף בְּגוֹ כוּרָא כֵּן
תִּתְמְסוּן בְּגַוַּהּ וְתִידְעוּן

מהר"י קרא

נאמרה על שנשארו בגלות צדקיהו. שכולם היו כסיגים של נחשת ושל ברזל ועופרת. שכולם היו רשעים: (כ) קבוצת כסף ונחשת. מאחר שהייתם כולכם כסיגים. מהו דין של סיגים. קובצים אותם אל תוך כור ומנפח אש עליהם ומנתכם. כלומר המלך והשרים (ונחמתי) [וחמתי] שהוא אש אל תוך ירושלם שהיא הכור ומנפח אותי האש עליהם ומנתכם. כלו׳ המלך והשרים ועם כל עם הארץ כולם ישרפו וימקו בעונם. הה״ד וישרף את בית ה׳ ואת בית המלך ואת כל בתי ירושלם ואת כל בית הגדול שרף באש: לפחת. לנפח האש עליו:

רש"י

סגורפין בו זהב: (כ) קבצת כסף. כאשר יקבץ הצורף את כל הסיגים אל תוך כור: לפחת. לנפח: להנתיך.

רד"ק

וי״ת כפסולת כספא הוו: (יט) לכן. יען היות כלכם לסיגים. תחת אשר היה הדין עליכם להיות כסף והייתם סיגים אקבץ אתכם ואתיך אתכם באש עברתי כי כמו שהדבר המותך תאבד צורתו הראשונה בהתכה וכל שכן המתכות המעורבים שתאבד צורהם בהתכתם כן אמר שיאבדו הם בחרב וברעב ובדבר ואף הנשארים מהם יאבדו ממה שהיו בארצם בטובה יגלו ממנה לרעה: אל תוך ירושלם. היא תהיה לכם כמו הכור למתכות: (כ) קבצת כסף. מבואר הוא ענין קבוצה שם בפלס מלוכה: לפחת. שרשו נפת מענין נופח באש פחם ובמקום הזה נגרעה הנו״ן כמו הגו״ן נגש כן לגשת ומפני החי״ת נפתח לפחת ופי׳ עליו על הכור שצריך לפחת עליו האש להתיך הדבר אשר בתוך הכור ואמר עליו כי הנחלת משימים עליו ובא להנתיך שלם עם הנו״ן שהוא פ״א הפעל והנחתי והתכתי אתכם והנחתי אתכם בתוך הכור להתיך אתכם או פי׳ אניח ואעזוב אתכם ביד החרב והרעב והדבר: (כא) וכנסתי. כענין וקבצתי כמו נדחי ישראל יכנס וכפל הענין בזה הפסוק לחזק הענין להוסיף בו ונפחתי עליכם באש עברתי: (כב) כהתוך כסף. שם ויבא שלם כהנתיך בשקל כהנדוף עשן אלא שוה בשורק וזה בחולם אמר כהתכת כסף בתוך כור כן התכו בתוך ירושלם ומה שזכר כסף אחר שזכר בתחלה שאר מתכות גם כן לשני טעמים האחד שהוא מאוחר ההתכה מהבדיל והעופרת רוצה לומר בזה שיכלו באיחור זמן ברעב ובדבר ובחרב לא בזמן

מצודת ציון

מיני מתכות מהולפים: כור. כן שם הכלי שמזקקין בו הכסף והזהב כמו וכור לזהב (משלי י״ז): (כ) לפחת. מל׳ נפחה ונשיבה: להנתיך. מלשון התכה ויציקה: (כא) וכנסתי. מלשון הכנסה: ונפחתי. מלשון נפחה: עברתי. מלשון עברה וזעם: ונתכתם.

מצודת דוד

מה שבטעם בפחות ויתר מ״מ כולם היו כסיגים אל תוך הכסף אין אחד בהם נייבר דרכו להכבר מהמה: (יט) אל תוך ירושלים. להנתיך אתכם במה שהלו היה הכור: (כ) קבצת כסף. כמו במקבלים כסף ונחושת וגו׳ המעורבים זה בזה הכל יקבלו אותם להשפם אל תוך הכור לנשב עליו אש להבעירו למען יותך הכל ויסקף ויבדר הכסף מזוקק ונקי כן אקבץ אתכם באפי ואניח אתכם בתוך העיר ואתיך אתכם להיות נמסים ונמקים בגלות המגיר: (כא) וכנסתי. אל תוך העיר וכפל הדבר במ״ש: ונפחתי. אשב עליכם באש עברתי ר״ל בכל פעם אגדיל הצרה והיו נמסים בתוכה: (כב) כהתוך כסף. כמו התכת הכסף בתוך הכור כן תתכו בתוך העיר בגלות המגור: וידעתם. אז תדעו שאני ה׳ שפכתי חמתי

פירוש ע"ט

איז סִגִים כֶּסֶף הָיוּ אַזוֹ וִוי פְּסוֹלֶת פוּן זִילְבֶּער זֶענֶען זֵיי גִיוֶועזִין׃ (יט) לָכֵן כֹּה אָמַר אֲדֹנָי אֱלֹהִים דְרוּם הָאט אַזוֹ גִיזָאגְט גָאט דֶר הַאר יַעַן הֱיוֹת כֻּלְּכֶם לְסִגִים דְרוּם וָואס איר אַלֶע זֶענְט גְלַייךְ צוּא פְּסוֹלֶת לָכֵן הִנְנִי קוֹבֵץ אֶתְכֶם דְרוּם וֶועל אִיךְ אַייךְ אַיין זַאמְלֶען אִין מִיטֶן יְרוּשָׁלַיִם׃ (כ) קְבֻצַת כֶּסֶף וגו׳ אַזוֹי וִויא דָאס אַיין זַאמְלוּנְג פוּן זִילְבֶּר אוּנ קוּפֶּר אוּנ אַייזֶן אוּנ בְּלַיי אוּנ צִין וָוס דֶר גָאלְד שְׁמִיד זַאמִילְט זֵיי אַיין אִין דֶער טֶעסְט לָפַחַת עָלָיו אֵשׁ לְהַנְתִּיךְ צוּ בְּלָאזֶן דְרוּף פַייעֶר צוּ מַאכֶן עֶס צוּ גֵיין כֵּן אֶקְבּוֹץ בְּאַפִּי וּבַחֲמָתִי אַזוֹי וֶועל אִיךְ אַייךְ אַיין זַאמְלֶען אִין דֶר שְׁטָאט יְרוּשָׁלַיִם מִיט מַיין צָארְין אוּנ מִיט מַיין גְרִים צָארִין וְהִנַּחְתִּי וְהִתַּכְתִּי אֶתְכֶם אוּנ וֶועל אַייךְ דָארְטִין לֵייגִין אוּנ וֶועל אַייךְ מַאכִין צוּא גֵיין׃ (כא) וְכִנַּסְתִּי אֶתְכֶם וְנָפַחְתִּי עֲלֵיכֶם בְּאֵשׁ עֶבְרָתִי אוּנ אִיךְ וֶועל אַייךְ אַיין זַאמְלֶען אִין דֶער שְׁטָאט אוּנ אִיךְ וֶועל בְּלָאזֶען אוֹיף אַייךְ מִיט דֶעם פַייעֶר פוּן מַיין גְרִים צָארִין וְנִתַּכְתֶּם בְּתוֹכָהּ אוּנ אִיר וֶועט צוּ גֵיין אִין דֶער שְׁטָאט׃ (כב) כְּהִתּוּךְ כֶּסֶף בְּתוֹךְ כּוּר כֵּן תֻּתְּכוּ בְּתוֹכָהּ

וְיָדַעְתֶּם כִּי־אֲנִי יְהוָה שָׁפַכְתִּי חֲמָתִי
עֲלֵיכֶם׃ כג וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר׃
כד בֶּן־אָדָם אֱמָר־לָהּ אַתְּ אֶרֶץ לֹא
מְטֹהָרָה הִיא לֹא גֶשְׁמָה בְיוֹם זָעַם׃
כה קֶשֶׁר נְבִיאֶיהָ בְּתוֹכָהּ כַּאֲרִי שֹׁאֵג
טֹרֵף טֶרֶף נֶפֶשׁ אָכָלוּ חֹסֶן וִיקָר יִקָּחוּ

ת"א (לא מטהרה . זמיט קיג׃

השׁ' רפה והה' במביק בצ'ל כבין ברביע קבין בדיק

רש"י

ויקח מהרנס ותתיך׃ (כד) לא גשמה ביום זעם. לא נתן גשם הרצוי לה לטהרה ביום זעם ופירוש הלשון כתרגומו לא מתעבידו בה עובדין טבין דיגגון עלה ביום לווט׃ (כה) קשר נביאיה. נקבריס יהד כעלה רעה׃ נפש אכלו. סהיו טולין שוחד ומחזיקים ידי מרעים להרוג ולעלול ולגזו ומקלין להם שלוש׃ חומן׃

מהר"י קרא

להנהיג. כמו להתיך׃ (כד) את ארץ לא מטוהרה היא לא נשמה ביום זעם. את ארץ ישראל איך נשמאת הלא [היו] בך מעשים טובים לתגן עליך ביום זעם. שלא הטהרתה מעוניך ולא כיבסת עצמך מטומאתך האמורה למעלה שהיתה בך. כמו שמפרש והולך. גושמה. ל' ניטוס׃ (כה) קשר נביאיה. עשו קשר נביאים בתוכה להתנבאות גביאות שוא׃ כארי שואג טרף טרף. כן גולו (אהם) (את) הבריות׃ נפש אכלו חמן ויקר יקחו אלמנותיה הרבו בתוכה. שהורגים נפשות

רד"ק

ביומם והטעם השני זכר כאשר לפי שהיו כאשף מהחלה׃ (כד) בן אדם אמר לה. לירושלם שזכר למעלה אל תוך ירושלם׃ את ארץ לא מטוהרה היא. כמי שקראה למעלה מבאת השם ואמר לא מטוהרה כמו אשר לא יהיה מהור כי לא מהור והדומים להם או אמר כן שלא מהדה עצמה כמומאתה כלומר שלא עשתה התשובה׃ לא נשמ' ביום זעם. הה"א בכתיב ויהכן ליומר כי הוא שם גשם בשקל גדל ובהתחברו עם הכנוי בא ש"א השעל בשורק כמו הללוהו כחוב גדלו ופירושו שלא ירד׃ גשמה ביום זעם כלומר ביום אף ה' שהרה בהם עצר את השמים ולא היה מטר כמו שיעדם בהרחה ואמר מן יפתה לבבכם ופרתם ועבדתם אלהים אחרים והשתחויתם להם וחרה אף ה' בכם ועצר את השמים ולא יהיה כמר והאדמה לא תתן את יבולה וגם יהכן שתהיה מלת גשמה מבנין שלא נזכר פעלו כן הדגוש ונפל הדגש כמו שנופל כרבים מהדגוש ומפיק הה"א לתפארה הקריאה וכמוהו ותעלומה יוציא אור כביכורה במרם קין וגולה על ראשה׃ (כה) קשר נביאיה. נביאי השקר קשרי קשר ביניהם שיתנבאו בענין אחד לאמר שלום שלום ו"ת סיעת ספרהא בגוה׃ כארי שואג טרף טרף. כארי הכ"ף פתוחה לא תורה על הידיעה אבר כמו ארי שהוא שואג ואחר כך הוא מטרף טרף כן הם מבהילים העם בדבריהם וצועקים בקול ומדברים בחוזקה ומראים מעוניהם להבהיל העם לשבוע אליהם ובזה מטרפים אחם והו נפש אכלו באילו הם נופלים נפשותם כי הם גורמים להם כל הרעה הבאה עליהם׃ חסן ויקר יקחו׃ חסן העיר ויקרה הם לוקחין אותו כי הם מחזיקים בידם מעשיהם הרעים ובעונש זה יבא עליהם האויב ויקח כל מחמדיהם והרי הם כאילו לקחו אותו וכן הנופלים בחרב הם גרמו להם והנה הם הרבו אלמנותיה בתוכה. חסן

מצודת דוד

עליכם ובגמול נפ ונפ במקרה׃ (כד) אמר לה. על ירושלים׃ לא מטהרה היא. לפ עשית תשובה לטהר עלמך מן עוון לכן לפ ירד כה בגשם ביום זעם ס' ומרון לפו וכמ"ש ומהר אף ה' וגו' ולפ יהיה מעד (דברים י"ל)׃ (כה) קשר נביאיה. בתוך נביאים קבר נביאי השקר המנבאים על השעה׃ כארי שואג. כמו הארי סבופ בקול לבעל לימה ומה"ז טורף טרף כן הוא מבהילים הלבבות בקולם ודבריהם וזהו הם מפחידים ומזעיקים לתוכם מן העוגם׃ נפש אכלו. מולכים בעשות ועוקקים מהם במוכן ויקר ומגדים המלמות כי יכתבו מכסיהן ל"ל הם מפחידים כל מלה כי בהשמעם שלדבריהם ימלו לעשות הרעה והלה הפוזעניות בעונם׃

פירוש ע"ט

אַזוֹ וּוי וִילְבָּעֶר צוֹא גַיִיט אִין דֶעֶר טָאקְט אַזוֹ וָוען
אִידֶער צוֹא גַיין אִין יְרוּשָׁלַיִם וַיידֶעקֶם כִּי אֲנִי ה' אוֹנ אִיר
דֶעם טָאג פּוּן נְאטְט צָאהְרִין׃ (כה) קֶשֶׁר נְבִיאֶיהָ בְּתוֹכָהּ
וָוען שְׁרֶענְקְט מָאל וִויסִין דָאס אִיךְ נָאט דָאס פָּאר
אַיין קְנוּפּ דָאבִּין זִיךְ אִירֶע נְבִיאִים גִימַאכְט אִין
נָאסְן מַיין נָרִים צָאגִין אוֹף אַיִיךְ אוֹנ גִיט בְּמִקְרֶה
אִיז דָאס אַיִיךְ גִיקוּמֶען) : (כג) וַיְהִי דְבַר ה' אֵלַי לֵאמֹר
אוֹנ עֶם אִיז גִיוֶוען נָאטְט רֶייד צוֹא מִיר צוּ זָאגִין׃
(כד) בֶּן אָדָם אֱמָר לָהּ בֶּן אָדָם זָאג צוּ יְרוּשָׁלַיִם אַתְּ אֶרֶץ
לֹא מְטֹהָרָה הִיא דוּ יְרוּשָׁלַיִם גַיְיסְט אַזוֹי אַיין לַאנְד וָוס
זַיא אִיז גִיט גִירֵייגִיגְט זַיא בְּשַׁבָּת בְּיוֹם זַעַם זַיא אִיז גִיט
גִירֵייגִיגְט גִיוָוארִין אִין דֶעם טָאג פּוּן צָאהְרִין (דָאס
מֵיגְט עֶר עֶם אִיז גִיט גִיטוּעָן גִיוָוארִין אִין אִיר
חִרְבּוֹ בְּתוֹכָהּ אוֹנ אַלְמָנוֹת הָאבְּן גִימֶערְט אִין

אַלְמְנוֹתֶיהָ הִרְבּוּ בְתוֹכָהּ׃ כה כֹּהֲנֶיהָ
חָמְסוּ תוֹרָתִי וַיְחַלְּלוּ קָדָשַׁי בֵּין־קֹדֶשׁ
לְחֹל לֹא הִבְדִּילוּ וּבֵין הַטָּמֵא לְטָהוֹר
לֹא הוֹדִיעוּ וּמִשַּׁבְּתוֹתַי הֶעְלִימוּ עֵינֵיהֶם
וָאֵחַל בְּתוֹכָם׃ כו שָׂרֶיהָ בְקִרְבָּהּ
כִּזְאֵבִים טֹרְפֵי טֶרֶף לִשְׁפֹּךְ־דָּם לְאַבֵּד
נְפָשׁוֹת לְמַעַן בְּצַע בָּצַע׃ כח וּנְבִיאֶיהָ
טָחוּ לָהֶם תָּפֵל חֹזִים שָׁוְא וְקֹסְמִים לָהֶם
כָּזָב אֹמְרִים כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה וַיהוָה

אַרְמַלְתָּהָא אַסְגִּיאוּ
בְגַוָּהּ׃ כה כַּהֲנָהָא חַטְּפִין
בָּאוֹרָיְתִי וּמַפְסִין קֻדְשַׁי
בֵּין קוּדְשָׁא לְחוֹלָא לָא
אַפְרִישׁוּ וּבֵין מְסָאֲבָא
לְדַכְיָא לָא אַהוֹדָעוּ וּמֵיוֹבָי
שַׁבָּאֲתַי כְּבִשׁוּ עֵינָהוֹן
וְחַלֵּת רְעוּתִי בֵּינֵיהוֹן׃
כו רַבְרְבָהָא בְגַוָּהּ בְּדִיכִין
חָטָפֵי חֲטוֹף לְמִשְׁפַּךְ דַּם
זַבָּאי לַאֲבָדָא נַפְשָׁן
בְּדִיל לְקַבָּלָא מָמוֹן
דְּשָׁקֵר׃ כח וּנְבִיֵּי שְׁקָרָא
דִּי בְגַוָּהּ דָּמִן לְדִבְּנֵי
מְחַיְצָא וְשָׁעֲבֵי לֵיהּ טִין
פְּטִיר דְּלָא הֲבֵן מְהַנְּבִן
שֶׁקֶר וּמְלְפִין לְהוֹן כְּדִבִּין
אֲמַרִין בְּדָנָן אֲמַר יְיָ

מהר"י קרא

בני אדם ונושלים ממנם ומושיבין נשיהם שכולות ואלמנות: (כו) כהניה חמסו תורתי. שהיו מגלים פנים בתורה שלא כהלכה. חמסו לשון גילוי כמו ויחמסו כגן סכו: ואחל. קדושתי בתוכם (שמות) [שמיאות] במעשים: (כו) שריה בקרבה. שהיה כח בידם לרדות את העם לעשות משפט:

בעוט שמיו מעוכד כל גרכו שמין כו תכן והוח כפשר מלוין בכפ"ח ללמוד ואחל. ונתחללתי: (כו) למען בצוע בצע. להקוף ממון: (כח) טחו להם תפל. דומין לעוסי כגין שקר וימלפין להון כדבין אמרין בדנן אמר יי

רש"י

(כו) חמסו תורתי. עליהם היה להוכיח ולהורות ולהודיע חק ומשפט ולא עשו הרי זה ממש שחמסוה מן הלריכין ללמוד: ואחל. ונתחללתי: (כו) למען בצוע בצע. להקוף ממון: (כח) טחו להם תפל. דומין לעוסי כגין שקר וימלפין להון כדבין אמרין בדנן אמר יי

מנחת שי

(כו) ותשבותותי העלימו. כשבאים לי' מדוייקים הע"ז בשו"ת נודע ביהודה יבוים ועיין מה שכתבתי בתיכה סוף סימן ג': (כז) מחניה. הכ"פ

שעליהם להורות התורה חם חמסו וגזלו אותה מעשותה כיון שהם עוברים עליה איך יוהירו העם עליה: ויחללו קדשי שאכלום בטומאה: בין קדש לחול לא הבדילו ובין המטא לטהור לא הודיעו. כמו שהוזהרו בתורת ולהבדיל בין הקדש ובין המהור ולהורות את בני ישראל: ומשבתותי העלימו עיניהם. שראו מהם שהיו נושאים ביום השבת כב"ש בספר ירמיה והכהנים היה להם למחות בידם ולא מיחו אלא העלימו עיניהם כאילו אינם רואים: ואחל בתוכם. מבניין נפעל כמו כי איך יחל ענין חלול ות"י וחלת רעותי ביניהון: (כז) שריה. למען בצע בצע. כמ"ש למעלה שוחד לקחו בך למען שפוך דם ובא חפרגל עם השם לחזק הענין וכן למען מבוח טבח כמו שפירשנו: (כח) ונביאיה. שב שוד לזכוך כתרגומו ונביי שקרא די בניה דכן לדבני מחיצא ושעיע ליה הנביאים לפי שהם היו נדרשים כל הרעה: פתו להם תפל.

מצודת ציון

(עמוס כ): ויקר. ענין ככוד: (כו) חמסו. ענין הסרם כמו כחמסו עקביך (ירמיה י"ג): ויחללו. ענין גזיון: ואחל. מלבון חלול: (כח) מחזי. ענין מריחה לשמוח שנקר: תפל. כל דבר שאינו מתוקן כל לכלו קלוי תפל וכן וכמס אמים מותו תפל (נעזל כ):

כמתגללים מותם: ואחל בתוכם. נעשיתי כיעים מהולל ולא מקודש: (כז) שריה. הכעים כיעים מהולל ולא מקודש: טרף לטרף כמו כי יטרפו טרף ואין מציל: לשפוך דם. על הכיתול בעצמו ועל מיתת שאר כני אדם: למען בצע בצע. על הכיתול בעצמו ועל מיתת שאר כני אדם: (כח) ונביאיה. נביאי השקר: טחו להם תפל. על הכיתול בעצמו ועל מיתת שאר כני אדם: שוא. מהקוק כהכלכתו לנייעית הכוכל ולהסליקו כ"ל מייפים כיזותם כמעלים עיניהם מהמוסר ומזהירות להיות מקובל על כל: חזים שוא. מהכלכים בשוא ומגידים להם קסמים בכזב: אומרים. כדכריהם חומרים בכם ה' אמר ה' אל"ה דבר כם ואמם מכחכים:

פירוש

ירושלמי וארום ויי האבין גיהרת ויי׳ערי מאגן:
(כו) כהניה חמסו תורתי אירע כחנים ואם אוף ויי איז
מוטל גיוועזן צו שמראפן אוג צו לערנן ויי דיא
הורה די האבן גיוועט גירובט די תורה אוג האבין
זיא ניט גילערינט צוא ויי ויחללו קדשי אוג ויי האבין
פאר שוועכט מיינע קדשים בין קודש לחול אוג
צווישין הייליג אוג צווישין אום הייליג האבין ויי
ניט גימאכט קיין צווישען שייד יבין חמא לטהור לא
חדישו אוג צווישען טמא אוג טהור האבין זייא ניט
מודיע גיוועזן דעם חילוק ואם צווישען שבתים האבין
ומשבתתי העלימו עיניהם אוג פון מיינע שבתים האבין

ע"ט

זיי כעלים גיוועזן ויי׳ערי אוינין ואחל בתוכם אוג איך
בין ונאירן פר שוועכט צווישין זיי: (כז) שריה בקרבה
כזאבים טורפי טרף איבע האירן ום ענגן צווישין איר
זענין גלייך ווי די וועלף ום פאר ציקין איין פאר
צוקונג לישפך דם צו פר ניסן ביין בלוט אוג צו פאר
לירין ליי׳ער ממון בצע בצע פון וועגן צו גילגן פון
זיי נעלט: (כח) וגביאיה טחו להם תפל אוג די נביאים
פון ירושלים האבין בקלעפט צו זיי מיט אז איין
ליים נואם אן שמרוי איז נום דם מט קיין קיום ניט
(קלומר זייער האבן קיין קיום ניט) הויזם
שוא וקוסמים להם גוב זייא זאגין פאלשע נבואות אוג

לֹא דִבֶּר׃ כט עַם הָאָרֶץ עָשְׁקוּ עֹשֶׁק
וְגָזְלוּ גָּזֶל וְעָנִי וְאֶבְיוֹן הוֹנּוּ וְאֶת־הַגֵּר
עָשְׁקוּ בְּלֹא מִשְׁפָּט׃ ל וָאֲבַקֵּשׁ מֵהֶם
אִישׁ גֹּדֵר־גָּדֵר וְעֹמֵד בַּפֶּרֶץ לְפָנַי בְּעַד
הָאָרֶץ לְבִלְתִּי שַׁחֲתָהּ וְלֹא מָצָאתִי׃
לא וָאֶשְׁפֹּךְ עֲלֵיהֶם זַעְמִי בְּאֵשׁ עֶבְרָתִי
כִּלִּיתִים דַּרְכָּם בְּרֹאשָׁם נָתַתִּי נְאֻם
אֲדֹנָי יְהוִה׃ כג וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֵלַי

בב׳ טעמים — לאמר

יי אֱלֹהִים׃ א וַהֲוָה פִּתְגָם גְּבוּאָה מִן קֳדָם

מהר״י קרא

כואבים. הן לא עשו אלא היו נוחלים את הבריות: (ל) ואבקש לומר. אני יודע בי שאני צדיק ותפלתי נשמעת לפני חבקוק שלא יבא הפורענות לעולם: (לא) ואשפך עליהם זעמי. פורענות שאירע לדורו של צדקיהו: דרכם בראשם נתתי בשביל דרכיהם הרעים נתתי פורענות על ראשם:

מנחת שי

נתינה: (ל) לים גדר גדר. כ״ה קמאן הלל״ח נמנול וכל כתי מיניהו ומ״ם כלי ים שלהיך בגמ״ל ולא כללית וכן כתי״ם ולא כללית ומלת כאלים כלים בלי ים ולא מגמ״ל ומפסיקים לו ים כלים כלים שם שם הלך הים כלים שהיו שתין כלו כלי טעמים. ומלת כלים בפסוק הפסוק כתב גדר בלי טעמים ומלת כלים בגמ״ל מפני המקף ומפסיק בזקף קטן ומפסיק בתלישא גדולה כי לא יצא מועיל מכללותם כי אם כלילי לפניך לא יצא מלשון אלו ידמה לשם כמו שתבנו בספר מכלל בלשון הקדוש ממנו וכן כתב בתרגום לויט חן ע׳ ר״ט מכשכר הכלילי ובאמלול לך ר״ל בכלל פָּעַל בתי ויהי ויהי בכלים מלשון יהיו ממחיר גם כן בפ״ק בפעל לשון להעמיד ... כלילי כמו ותפקד מהם לוים גדר גדר מפיש בהלל״ח כלילי שהין קיימתו לו מלא ולא מלשון בחלקו כן בהשמיה מועטת בלי השעמים יזכר מתבני בפסוק בפסוק קרח על פסוק ויולד קרח שומו ג״כ דעם בעל מקום מפרסם וכן נתן בכל עדותם הכסם בפ״ו כי כן יתיהו תרי טעמי

רד״ק

פתן פסוק דלא תבן בתבנן שקר ומלפיך להון כדבון וכבר פירשנו זה הענין למעלה בפסוק והוא בונה חיל: (כט) עם הארץ. זה שחוק מחבירו עושקו הגזלו כי אין מישפט בעיר: (ל) ואבקש. מהם איש נודר נדר. אמרתי אולי יצא מהם איש שינדור הפרצות ויעמוד בפרץ שלא יעבירוהו הרשעים והפרצות הם העבירות והנודר אותם ומעכב בפניהם הוא המונע פורצי הגדר ומחזירם לדרך הטוב ויעמוד לפני להתפלל בעד הארץ לבלתי שתחת כי כבר שבו מדרכיהם הרעים כמו שעשת משה רבינו עליו השלום שנאמר עליו לולי משה בחירו עמד בפרץ לפניו להשיב חמתו מהשחית. גודר גדר גודר בשני טעמים בצורך הגיע״ל כפני הטקף ומעמיד בדל״ת לתעמיד כפני הפרצי חצרי שבדל״ת כי לא יבא פועל מהשלמים כי אם בצרי לפיכך לא יבא פועל שלא ידמה לשם כמו שכתבנו בספר כלולי בחלק הדקדוק כמנו: (לא) ואשפך. כמו בחר ה׳: (ב) ויהי דבר ה׳:

מצודת דוד

(כט) עשקו עשק. זה עושק הגוף כמשמ וכדומה: הונו. מלשון חומלה ועושק ממון: מהרמתי לתת להם לדקה הם לא נתנו ועוד לקחו מהלוה: ואת הגר עשקו. עם כי לחוי למהכו: בלא כישפט. כל מלה עשה נסמת הפעל המעשם ועים כל כישר בעיניו עשה: (ל) ואבקש מהם. בקשתי בעיניהם אים גודר נדר הסלולה לבל יבא המוכיל העיכה לו מי לעמוד בפרץ לבל ר״ל בקשתי מי מהזיר לת יכולל בהכוכה לו מי עומד בתפלה נפני עליהם לבל מחתים והנה לא מלאתי: (לא) ואשפך. לכן מבאון עליהם זעמי ואכלם באש עכרתי ונמול דרכם מתן בראשם:

פירוש ע״ט

כִּישׁוּפִין צוּ וַי לִינְעָט אוּבְרִים פּוּ אֲבַר אֲרִנִי אֱלֹהִים וַה׳
לֹא דִבֶּר וַי וְאֵנִין אוּ הָט נִיאָנְט נְאָט דָעָר הָאר אוּנ מַיְינְט עָר אִיךְ הָאב גִיזוּכְט צְוִוישֶׁן דִי יִשְׂרָאֵל אַיין׃
נָאט הָאט עָם נִיט גִירְעָט׃ (כט) עַם הָאָרֶץ עָשְׁקוּ עֹשֶׁק מַאן וּאם אוּנ נָאט דָעָר הָאר אוּנ אַל שְׁטֵיין
וְגָזְלוּ גָּזֶל וְעָנִי וְאֶבְיוֹן הוֹנּוּ וְאֶת־הַגֵּר פַּר מִיר אוּנ בָּעְטֶען פַּאר דָעם פָּאלְק פּוּן דָעם לַאנְד
עָשְׁקוּ בְּלֹא מִשְׁפָּט׃ ל וָאֲבַקֵּשׁ מֵהֶם אִיךְ זָאל עָם נִיט פַּאר דַארְבֶּען׃ וְלֹא מָצָאתִי אוּנ הָאב
אִישׁ גֹּדֵר־גָּדֵר וְעֹמֵד בַּפֶּרֶץ לְפָנַי בְּעַד קֵיינְעָם נִיט גִיפּוּנְען׃ (לא) וָאֶשְׁפֹּךְ עֲלֵיהֶם זַעְמִי
הָאָרֶץ לְבִלְתִּי שַׁחֲתָהּ וְלֹא מָצָאתִי׃ הָאב אִיךְ גִינָאסְען אוּיף זַיי אוּנ מִין אָרְיִין הָאבְּן זַיי
לא וָאֶשְׁפֹּךְ עֲלֵיהֶם זַעְמִי בְּאֵשׁ עֶבְרָתִי כְּלִיתִים מִיט דָעם פֵּיעֶר פּוּן מִין גְרִים נְאָרִין הָאב
כִּלִּיתִים דַּרְכָּם בְּרֹאשָׁם נָתַתִּי נְאֻם אִיךְ זַיי פַּר לָעְנָט דָרָם בְּרֹאשָׁם נָתַתִּי דָם בְּצַאלְנִג פּוּן
אֲדֹנָי יְהוִה׃ זַייעֶר וָועג הָאב אִיךְ גִיגָעבְּען אוּיף זַייעֶר קאפּ נְאָם
כג (א) וַיְהִי דְבַר ה׳ אֵלַי לֵאמֹר אוּנ עָם אִיז גַיוֶוען גְאָטְס
רייד

לֵאמֹֽר׃ ב בֶּן־אָדָ֑ם שְׁתַּ֣יִם נָשִׁ֔ים בְּנ֥וֹת
אֵם־אַחַ֖ת הָיֽוּ׃ ג וַתִּזְנֶ֣ינָה בְמִצְרַ֔יִם
בִּנְעוּרֵיהֶ֖ן זָנ֑וּ שָׁ֚מָּה מֹעֲכ֣וּ שְׁדֵיהֶ֔ן וְשָׁ֣ם
עִשּׂ֔וּ דַּדֵּ֖י בְּתוּלֵיהֶֽן׃ ד וּשְׁמוֹתָ֡ן אָהֳלָ֣ה
הַגְּדוֹלָה֩ וְאָהֳלִיבָ֨ה אֲחוֹתָ֜הּ וַתִּהְיֶ֣ינָה
לִ֔י

יְיָ עִמִּי לְמֵימָר׃ ב בַּר אָדָם אִתְנַבֵּי עַל תַּרְתֵּין קִרְוִין דְּאִינוּן כְּתַרְתֵּין נְשִׁין דִּי בְנַת אִמָּא חֲדָא הֲוָאָה׃ ג וְטַעֲאָה בְמִצְרַיִם בָּתַר פּוּלְחַן טַעֲוָתְהוֹן טַעֲאָה תַּמָּן פַּלְחָא לְטַעֲוָתָא וְתַמָּן קַלְקָלָא עוֹבָדֵיהֶן׃ ד וּשְׁמָהָתְהֶן אָהֳלָה רַבְּתָא וְאָהֳלִיבָה אֲחָתַהּ

מהר"י קרא

כג (ב) שתים נשים בנות אם אחת היו. כדמתרגמ' איתנבי על תרתין מדינן דאינון כתרתין נשין: בנות אם [אחת] היו. אב אחד ואם אחת לשתיהן. אברהם אביהן. ושרה אמותן. ולא עשו כמעשיהם: (ג) מועכו. לשון מעוך זכתית: ושם עשו. כמו סהיו. כמו ועשותם רשעים. כלומר החילה (תחילה) התחילו לזנות במצרים לעבוד ע"ז שבמצרים. כענין שנאמר. ואומר להם במצרים איש שקוצי עיניו השליכו וגו': (ד) ושמותן. של שתי נשים: אהלה הגדולה. שומרון שהיה בה אהל ע"ז שהרי ראש אפרים שומרון. ולפי שכל השבטים היו עובדין לע"ז שבשומרון. קורא אותה גדולה.
ששם היו עשרת השבטים: ואהליבה אחותה, זו ירושלם. אהליבה שהיה [בה] בית המקדש. ושם היו שבט יהודה ובנימן שעובדים ע"ז: ותהיינה לי ותלדנה בנים ובנות. פת' בעוד שהיו הולכים בדרכי. היו פרים ורבים והיו מולידים

רש"י

כג (ב) שתים נשים. תרתין מדינן דאינון כתרתין נשין: בנות אם אחת. שתיהן מכנסיה אחת נחלקו לשתים בימי רחבעם: (ג) שמה מעכו. בני מצרים את שדיהן ל' ומעוך (ויקרא כ"ב): ושם עשו. המצרים את דדי בתוליהן כלומר למדום את דרכי תועבות'. עשו (אטייטירי"ט בלע"ז. בל"א בעריהרען ער רייכען): (ד) ושמותן. בכינוי אהלה ואהליבה: ושמותן.

מנחת שי

כג (ד) ותהיינה. במקצת דפוסים אחרונים כתוב ותהיין בנו"ן ארוכה בסוף תיבה אבל בדפוסים ראשונים וגם בספרים מדוייקים כ"י כתיב בנו"ן כ"ה לבסוף ומסורת דהאי כיפלה סימן כ"ט סלקא כוותייהו:

רד"ק

(ב) בן אדם שתים נשים בנות אם אחת היו. המשיל הכנסת המיוחדת לאם ובהחלקם היו כבנות ובמצרים היו עדה אחת וכן עד שנחלקה מלכות בית דוד ות"י בר אדם אתנבי על
תרתין מדינן דאינון כתרתין נשין די בנת אמא הדא הואה: (ג) ותזנינה. כבר פירשנו כי כל לשון זנות הבא בכנסת ישראל הוא עכו"ם ואע"פ שהמליצה היא במשפטי הזנות בדרך התשמיש הכל הוא לענין המליצה לפי שדמה אותה לזונה אבל המשל הוא על כל מיני עכו"ם וכן ת"י וטעאה במצרים בתר פולחן טעותהון טעאה תמן פלחא לטעותא ותמן קלקלא עובדיהון וכן כל הענין תרגם על זה הדרך: שמה מעכו שדיהן. מעכו משלא נזכר פועלו מהדגוש בשקל דועכו כאש קוצים וענינו מענין ומעוך וכתות והניתו מעוכה בארץ ומעיכת השדים הוא מדרך הזנות וכן בדברי רבותינו ז"ל מה עשה לה ערבי זה מפני שמיעך לה בין דדיה פבלה לכהונה וכפל הענין במ"ש ואמר ושם עשו דדי בתוליהן ועשו דדיהן בעודן בתולות עשו מבנין פעל הדגוש בשקל באשר כלו ופי' עשו עשו המצריים שלמדום דרכי תועבותיהן והשדים הם משל למצות שירשו מהאבות דור מדור עד אברהם אבינו ע"ה והם ימי הבתולים ובטלו במצרים זהו עשוי השדים: (ד) ושמותן. זה המשל הוא על שתי הבנות שהם עתה שמותן כן אהלה הגדולה ומפרש כי שמרון נקראת אהלה וירושלם אהליבה וזכר שמרון לפי שהיתה ראש ממלכת ישראל מעת שבנה אותה עמרי וירושלים ראש ממלכת יהודה ופי' אהלה כי האהל שלה אין לי חלק בו והם העגלים שעשה ירבעם: ואהליבה ירושלם. ר"ל כי אהלי בה ושם אני שוכן כי בה בית המקדש שהוא משכן כבודי ופי' ותהיינה לי מתחילה היו לי לנשים על דרך משל

מצודת ציון

כג (ג) מעכו. ענין סחיטה וכתישה במגמוש היד ודוגמתו ומעוך וכתות (ויקרא כ"ג): שדיהן. הם דדי האשה: עשו. גם הוא ענין סחיטה וכתישה במגמוש היד וכן הנני עושה את כל

מצודת דוד

כג (ב) שתים נשים. ר"ל בתי המלכיות באו מכנסיה אחת והם מלכות יהודה ומלכות אפרים: (ג) ותזנינה. בעת נעוריהן בהיותן במצרים זנו עמהם: שמה. בהיותן במצרים מעכו המצרים את שדיהן והוא ענין התחלת הזנות ובדרז"ל וכי מה עשה לה ערבי
הלא וכי מפני שמיעך לה בין דדיה וגו' (כתובות ל"ו): עשו. המצרים מעכו וכתשו הדדים בעודן בתולות והוא כפל ענין במ"ש
ור"ל עוד היו במצרים התחילו לעבוד עכו"ם של מצרים ולפי שעשו שם דבר מועט לכן אמר מעכו ועשו באין בה זנות ממש:
(ד) ושמותן. בשם הכנוי: אהלה הגדולה. הגדולה שבהן נקראת אהלה ואהליבה היה שם אחותה הנטפלת עליה הקטנה ממנה:

לקוטי יקרים

(ב) בן אָדָם שְׁתַּיִם נָשִׁים בְּנוֹת אֵם אַחַת הָיוּ. מיר ווייסין ביז נאך שְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ זענען אַלע יודין גיוועזן איין פאלק. נאר נאך דעם ווי שְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ איז גישטארבין זענין דיא יודין צוא טיילט גיווארין אויף צווי טייל. אויף צעהן שְׁבָטִים איז גיווען אֶמֶלֶךְ יָרָבְעָם אונ אויף צווי שְׁבָטִים איז גיוועזן אמלך רְחַבְעָם. דריבער זאגט דער פסוק דעם משל צווייא ווייבער (צווייא טייל יודין) וואס זענען דיא טעכטער פון איין מוטער. פון איין פאלק. די גרויסע טאכטער דאס זענען דיא צעהען שבטים הייסט אָהֳלָה. אָהֳלָה איז דער טייטש איהר גיצעלט. ווייל דיא צעהען שבטים האבען געהאט זייער גיצעלט. זייער רעזעדענץ שטאט איז גיוועזן שוֹמְרוֹן אונ האבען געהאט זייערע עֲבוֹדָה זָרוֹת איינע אין בית אל אונ איינע אין דָן. דריבער האט מען זייא גירופען אָהֳלָה. איהר גיצעלט. אונ דיא צווייא שבטים זענען גיוועזן

פירוש ע"ט

רייד צוא מיר צוא זאגין: (ב) בֶּן אָדָם שְׁתַּיִם נָשִׁים בֶּן אָדָם צווייא ווייבער זענען איין מוטערס טעכטער גיוועזן (דאס מיינט ער די צווייא שטעט שומרון אונ ירושלים וואס זיי זענען די הויבט שטעט פון דעם מלכות פון די עֲשֶׂרֶת הַשְּׁבָטִים אונ פון דעם מלכות פון שבט יְהוּדָה אונ די ביידע מלכיות זענען פריער גיוועזן איין מלכות אונ דר נאך זענין זיי צוא טיילט גיווארין): (ג) וַתִּזְנֶינָה בְמִצְרַיִם אונ זייא האבען מְזַנֶּה גיוועזן אין מִצְרַיִם בִּנְעוּרֵיהֶן זָנוּ אין זייער יוגינט האבן זיי מְזַנֶּה גיוועזן שָׁמָּה מֹעֲכוּ שְׁדֵיהֶן דארטין אין מִצְרַיִם האבין דיא מִצְרִים גיקוועטשט זייערע בריסט אונ
דארטין האבין זיי גיטרעטין די בריסט אז זיי זענין נאך גיוועזן בְּתוּלוֹת (דאס מיינט ער די מִצְרִים האבן אום גילערינט די ישראל זייערי שלעכטי מַעֲשִׂים): (ד) וּשְׁמוֹתָן אָהֳלָה הַגְּדוֹלָה וְאָהֳלִיבָה אֲחוֹתָהּ אונ זייער צוא

נאמן

לִי וַתֵּלַדְנָה בָּנִים וּבָנוֹת וּשְׁמוֹתָן שֹׁמְרוֹן
אָהֳלָה וִירוּשָׁלַ͏ִם אָהֳלִיבָה׃ ה וַתִּזֶן
אָהֳלָה תַּחְתָּי וַתַּעְגַּב עַל־מְאַהֲבֶיהָ
אֶל־אַשּׁוּר קְרוֹבִים׃ ו לְבֻשֵׁי תְכֵלֶת
פַּחוֹת וּסְגָנִים בַּחוּרֵי חֶמֶד כֻּלָּם פָּרָשִׁים
רֹכְבֵי סוּסִים׃ ז וַתִּתֵּן תַזְנוּתֶיהָ עֲלֵיהֶם

תרגום

והואה משמשן קדמי ואצלחא בבנין ובנן ושמהתהן שומרון אהלה וירושלם אהליבה: ה וטעת אהלה מבתר פולחני ואתרעיאת למטעי בתר רחימהא בתר בני אתור קריבהא: ו לבושי גמיר שלטונין וטורנין עולימי חמדתא כולהון פרשין רכבי סוסון: ז ואתרעיאת

רש"י

הראשונים. שומרון היא שאני מכנה אהלה שנעשית אהל מתחילה לעגלי ירבעם ובית הבעל לאחאב ואף על פי ששומרון לא נבנתה אלא בימי עמרי קורא את מלכי ישראל על שמה שמשכנית נעשית ראש: אהליבה. על שם שאהלי היה בה ומקדשי: (ה) ותעגב. (אושוויי"ר בלע"ז. בל"א פערזוכען קאסטען. ל"א דישפירירי"ר. בל"א גליסטען פערלאנגען). אל אשור קרובים. שהיו שכנים לה ושלחו להם להיות להם לעזר. זה היא מנחם בן גדי (מלכים ב' ט"ו) שנתן מס לפול מלך אשור להיות ידו אתו להחזיק הממלכה בידו. והנביא מדמה הדבר לאשה מנאפת שאם היו עובדים להקב"ה לא נצרכו למלכי אשור: (ז) ותתן תזנותיה עליהם. לב ניאופה ורוח זנוניה

מהר"י קרא

בנים ובנות. ות"י והוואה משמשין קדמי ואצלחן בבנין ובבנן: (ה) תחתי. כאשה שמזנה תחת בעלה המספיק לה כל טוב שבעולם: ותעגב. פת' ותאהב. ות"י ואיתרעיאת: אל אשור קרובים. לע"ז שבאשור שהם קרובים שהם לבושי תכלת:

רד"ק

כלומר היו נשמעים אלי ועושים מצותי: ותלדנה בנים ובנות. כלומר הצליחו במעשיהן כשהיו שהיהן עדה אחת והיו עובדין לי וי"ת והואה משמשן קדמי ואצלחא בבנין ובנן: (ה) ותזן אהלה תחתי. אחר שהיתה אהלה ועשתה העגלים היתה עדין תחתי כי לשם האל עשה ירבעם העגלים בתחלה ואחר כך בא אהאב ועשה הבעל ועבדו זהו זנות שזנתה אהלה שעזבה עבודתי ועבדה לאלהים אחרים: ותעגב על מאהביה. ענין חשק כמו מאשר בך עוגבים ודומיהם שבפרשה זו. וכתב א"א ז"ל כי כל הנמצא בל' הזה הוא בענין חשק הזנות על כן מער הפייטים ששמו המלה הזאת בענין חשק האל ית': אל אשור קרובים. ענבה אל אשור ועשתה אותם קרובים או פירוש קרובים כאילו הם לה קרובים כמו שעלת אחז אל מלך אשור עבדך ובנך אני עלה אלי והושיעני ואז לקח דמות המזבח מדמשק ואמר כי אלהי מלכי ארם הם מעזרים אותם להם אזבח ויעזרוני וכן עשו מלכי ישראל שהם אהלה ואם לא נכתב: (ו) לבושי תכלת. השרים שבאו עם מלך אשור וכראותה בחורי חמד במלבושים נאים רוכבי סוסים חשקה בהם והתערב' בהם ולמדה ממעשיהם וזהו שאמר: (ז) ותתן תזנותיה עליהם. ומבואר הוא:

מנחת שי

(ה) ותעגב. בס"א ותעגב בסגול התי"ו וכ"כ במק"ג ס"א ותעגב ובס"א כי נכתב עליו למהלהל' ותעגב:

מצודת דוד

ותהיינה לי. לקחתי אותן לי לנשים: ושמותן. המעלתי שומרון אהלה. זו שכי' שם הכנוי שלה אהלה בם המעלמי היא שומרון ונקראה אהלה ע"ש שהיה בה אוהל לעגלי הזהב וכאומר אהל שלה ואין לי חלק בה: אהליבה. ע"ש שהיה אהלי בה והוא בהמ"ק ור"ל לקחתים לי לעם והם פרו ורבו וגדלו והצליחו: (ה) ותעגב. חשקה חשק הזנות על אותו מאהביה והוזר ותפרש חשקה היה אל בני אשור כאלו היו קרובים אליה: (ו) לבושי תכלת. לפי שהיו מלובשים בלבוש תכלת והיו פחות וסגנים וכולם היו בחורים המודים ופרשים ולתוספת ביאור אמר רוכבי סוסים ולא הולכי רגל: (ז) ותתן תזנותיה עליהם. ר"ל לכן נתנה לוח זנוניה עליהם

מצודת ציון

מענין (לפניה ג'): (ה) ותעגב. כן יקרא השק הזנות כמו מאשר בך עגבים (ירמיה ד'): (ו) תכלת. שם לבע משוב: פחות וסגנים. ענין שררה:

פירוש ע"ט

נאמען פון די צוויי שטעט איז אזו די גרוסע שטאט הייסט אהלה אונ איר שוועסטער הייסט אהליבה והיינה לי ותלדנה בנים ובנות אונ זיי האבן גידינט פר מיר גאט אונ האבען גיוואונען זין אונ טעכטער ושמותן שמרון אהלה וירושלים אהליבה אונ זייער רעכטער נאמען איז שומרון וס הייסט רוף איך זי אהלה אין אונ ירושלים וואס הייסט רוף איך זיא אהליבה: (ה) ותזן אהלה תחתי אונ אהלה האט מזנה גיוועזין אונטער מיר ותעגב על מאהביה אונ האט גיגלוסט צו

לקוטי יקרים

אין ירושלים. וואס אין ירושלים איז גיוועזין דער בית המקדש דריבער האט הקב"ה זייא גירופען אהליבה. דאס איז צוייא ווערטער אהלי בה. מיין געצעלט איז אין איהר. דער בית המקדש פון הקב"ה איז גיוועזין אין ירושלים. דיא צעהען שבטים האבען פריער אן געהויבען צוא דינען דיא עבודה זרה באלד וויא ירבעם איז גיווארין א מלך. אונ נאך דעם האבען זייא גערינט דיא עבודה זרות פון אשור אונ פון מצרים. דיא צווייא שבטים האבין שפעטער אנגיעהויבן דינען דיא עבודה זרה. ווייל זיי האבין גיוואלט טוען אזוי וויא דיא צעהן שבטים טוען. אונ אוף די צוויי פייל יודין זאגט דר נביא דעם קאפיטיל:

איר ליב האבער צוא דיא לייט פון אשור וואס זייא זענין נאהינט צוא איר (דאס זיי האבין גיגעבין מס צוא פול מלך אשור ער זאל זיי העלפין אונ ווען זיי וואלטין אבער גידינט צו מיר גאט וואלטין זייא ניט גידארפט צוא דער הילף פון דעם מלך אשור): (ו) לבשי תכלת פחות וסגנים אונ דיא לייט פון אשור זענין אן גיקלייד מיט בלאע וואל אונ זענין הארין אונ גיוועלטיגער בחורי חמד כלם אונ זייא זענין אלע גלוסטיגע יונגין פרשים רוכבי סוסים אונ רייטער וואס רייטין אוף פערד זענין זייא: (ז) דרום ותתן תזנותיה עליהם האט די שטאט אהלה גיגעבן דעם ווילן פון איר זנות אוף זייא מבחר בני אשור כלם אויף אלע א ים

דר

מִבְחָר בְּנֵי־אַשּׁוּר כֻּלָּם וּבְכֹל אֲשֶׁר־ עִגְּבָה בְּכָל־גִּלּוּלֵיהֶם נִטְמָאָה: חוְאֶת־ תַּזְנוּתֶיהָ מִמִּצְרַיִם לֹא עָזָבָה כִּי אֹתָהּ שָׁכְבוּ בִנְעוּרֶיהָ וְהֵמָּה עִשּׁוּ דַּדֵּי בְתוּלֶיהָ וַיִּשְׁפְּכוּ תַזְנוּתָם עָלֶיהָ: טלָכֵן נְתַתִּיהָ בְּיַד־מְאַהֲבֶיהָ בְּיַד בְּנֵי אַשּׁוּר אֲשֶׁר עָגְבָה עֲלֵיהֶם: יהֵמָּה גִּלּוּ עֶרְוָתָהּ בָּנֶיהָ וּבְנוֹתֶיהָ לָקָחוּ וְאוֹתָהּ בַּחֶרֶב הָרָגוּ וַתְּהִי־שֵׁם לַנָּשִׁים

לְמִטְעֵי בְתֵרֵיהוֹן עוֹלֵימֵי בְּנֵי אַתּוּר כּוּלְהוֹן וּבְכָל דְּאִתְרְעִיאַת בְּכָל פּוּלְחַן מַעֲוָתְהוֹן אִסְתְּאָבַת: חוְיָת פּוּלְחַן מַעֲוָתָא דַּהֲוָה עִמָּהּ מִמִּצְרַיִם לָא שְׁבָקַת אֲרֵי יָתָהּ אִפְּלָחוּ לְבִעוּרָהּ וְאִנּוּן אַלְפוּהָא עוֹבְדִין בִּישִׁין וְשַׁפְּכוּ מָעוֹהֵהוֹן עֲלָהּ. טלָכֵן מְגָלֵי גְּלֵי יָתָהּ בְּיַד רַחֲמָתָא בְּיַד בְּנֵי אֲתוּן דְּאִתְרְעִיאַת לְהוֹן בְּתֵרֵיהוֹן: יאִנּוּן גַּלְיוּ קָלְנָהּ בְּנָהָא וּבְנָתָהָא שְׁבוּ וְעָבְדוּ בְּחַרָא קְטוֹלָא וַהֲוַת שׁוּם לְמַדִּינְתָא וּפוּרְעָנוּר

טהר"י קרא קטן בו"ק קטן בו"ק **רשי"**

(ז) ובכל אשר עגבה בכל גלוליהם נטמאה. כשאהבה את בני אשור והלכה להם ועשתה גלוליהם שבאשור ונטמאת בגלוליהם. ושמא תאמר כששבעה לזנות אל בני אשור שבחרה להם. [עובד] תזנותיה מצרים. לכך נאמר ואת [תזנותיה] מטצרים לא עזבה: (ח) וישפכו תזנותם עליה. האומות תזנותם נכנם בה ביטי נערותיה. ואני אומר כמה שאדם אוהב בלע"ז ירט"ש שיא"ר אם"י שתינ"ו שרר לאויר. בשמע כל עוברות וישפכו תזנותם עליה: (י) ותהי שם

נתנה עליהם שהיתה מהתוה להם: ובכל אשר עגבה וגו'. בכל התומות חטר כשהתפת עמהם למדה דרכיהם ונטמאה בגלוליהם: (ח) ואת התזנותיה ממצרים לא עזבה. גם על מלכי מצרים סמכו. שמנינו (שם י"ז) בהוסע בן הלה חטר עלח מלכים חל כוח מלך מצרים. כי אוהה שכבו וגו'. ומתו וישפכו תזנותם עליה תאוה זונותיהם ככנם כה מימי נעוריה: (ט) לכן נתתיה וגו'

שבח כשהריוח והגלה לותם: (י) והתי שם לנשים. לוקח מהן קללה לכל המותפת להזיסר ממנה רחו מה עלתה

מנחת שי **רד"ק**

(י) והוא בחרב הרגו. במכות דפוסה כני לוחת הכח ובפרשת במיני נפי דכוותה ובחק זי בקרוב ג' מחנים ואח מלא ושימן מדוע לח תכלמם וגו' ו"ת שם כתן (פרשה שניה) ו"ת שם כחמיני (פרשה ללך) ו"ת שם בחכך הכהנו ו"ת שם לא יחלה (פרשה ראשונה) בחמלה מלא ע"ב. וכך מפרש ודאי לתו דכמלה היא ואינה מלא מן המתכוונים דתכמתה כה מיל טוענת דנים נכון ממפת תנא לנידוף ולוחה החיתי חבר ולתו הכין הוא דכתולתו כיתני מלא נתחיון לכתמ"ק ול' דמכר כני תחוניאל ת"ח ב' מלחים ות"ו בלשנות ושימן ולוחה החיתי ואם ביום שמת ליכה יניח לוחה. ומלכך מפרש ות"ן כולהון ע"ל. וכך מודין במפרה לחיתי דפוסה פרשה ללך ומפר י"ב מלחים בלשנות וקדמתה דניהוה ולוחה החיתי. עוד קנית לן דמפוק ו"ת שם כתב הכהנו הוא נמי מלא כל הספרים ולתו דין ללחוד הוא מלא הלא כולהון דפוסי יחוקל: מלחים בר מן חד ויתן ת"ח למרמה לחפה כ"ף בסימן ב"ת כדמוכח במפרה דפרשה ללך תניא דמניין למיתר קנן ובחיל ולתו ללידן מפורה דפרשה ללך תניא ו"ת שם בחכך הכהנו הוא נמי מלא כל

(ט) לכן נתתיה ביד מאהביה. כשהגלה אותה לבבל ולמדי ולעילם ולכל ארצות אשור שהיו מאהביה ונתתיה ביד בני אשור אשר עגבה עליהם: (י) והמה גלו ערותה. שהיו מגלים ערוה בבני אדם ומוליכים אותם בגלות: בנים ובנות. שהיו מוליכים בניה ובנותיה לשבי: ואותה בחרב הרגו. שהיו הורגים את הנשים בחרב: ותהי שם לנשים. שהיו מוליכים אותה לשבי ומוכרים אותה לנשים לעבדות:

מצורת דוד

וחשקה להם לכל הנכתבים מכני חסוד: ובכל אשר עגבה. וככל מי שחשקה נטמאה בכל תועבותיהם המלוכים בגלל כל רעי כי כן זנחה ונלכה עמהם כ"ל כרחה מעלי ותשקה לאסילי לבוד בכלותם מרכיבי הלבתם וכמו שחשקה כן עשתה ועבדה לאסיליהם: (ח) ואת תזנותיה ממצרים. חשק הזנות שהיה להם ממלרים לח מוזכר כי כני מלרים שכבו עמה בנעוריה בדרך חידה וכמה משכבו וכתבו דניה בעודה בתולה ולכן נתקעה מהבתה עלכה וגם הם

פירוש ע"ט

דָּעַר וַיילֶטָע לַיִט פּוּן אַשּׁוּר וּבְכֹל אֲשֶׁר עָגְבָה אוּן כִּיט אֱלִילֵי הַיידָנִישׁע נָעמָצִין בִּילדָער וָואס דִי שׁמָאט אֶהֱלָה הָט גֶּגלוּסְט מִנָּה צוּ זַיין אוּן הָט זוּיך בֶּהעפְּט צוּא זַיי אִין וִיא טָמֵא נָ וָואריִן כִּיט אֲלֵיהֶם נִטְמְאָה וָועדִיקִיט: (ח) וְאֶת תַּזְנוּתֶיהָ מִמִּצְרַיִם אוּן אִירֶער זְנוּת פּוּן מִצְרַיִם הָאט זַי אוֹך נִיט פָּאר לָאזט כִּי אוֹתָהּ שָׁכְבוּ בִּנְעוּרֶיהָ וְואוּרִים מִיט אִיר וָענֶן דִי מִצְרַיִם גִּילָענֶן אִין אִירֶער יוגֶנְט וְהֵמָּה עִשּׁוּ דַּדֵּי בְתוּלֶיהָ אוּן זַייא הָאבֶּען גִּיטָרָעטֶן אִירֶע קְרִיכְּטִין אִין אִיר מָלֶךְ אַשּׁוּר אִיז גִּיקוֹמֶען אוּן זַייא הָאבֶּען דִי פָּאר טְרִיבִּין: (י) הֵמָּה גִּלּוּ עֶרְוָתָהּ דִי בָּנֶיהָ אַשּׁוּר הָ בִּין אֲנְטְפִּלֶעקְט

דינין עבדי בנוהי : טו וחזת אנתה אהליבה וחבילת רחימתא מנה ית מעוהא מטעות אנתה : טז בתר בני אתור אהרעיאת למטעי שלטונין וטוורנין קריבין לכושי נכר ופרשין רכבי סוסנן עוליבי חבדתא כולהון : יז ורגלי קדמי ארי אסהאבת אורח חדא שוי להרהיהן : יח ואוסיפת על טעוהא וחזת נכרין

ושפוטים עשו בה : טז ותרא אחותה אהליבה ותשחת עגבתה ממנה ואת־ תזנותיה מזנוני אחותה : יב אל־בני אשור עגבה פחות וסגנים קרבים לבשי מכלול פרשים רכבי סוסים בחורי חמד כלם : יג ואראה כי נטמאה דרך אחד לשתיהן : יד ותוסף אל

רש"י

לפלוגות על זימתה : ושפוטים. כמו שפטים (יחזקאל ל"ח ט"ו). פיין (ישעיה ל"ג ז') : (טז) ותרא אחותה אהליבה. את כל הרעה תמר כח לתחותה על זנוניה ולא ידלה : ותשחת עגבתה. תחותה (ווייטי"ר כלע"ז. כל"ת ווינסטן פערלאנגען) : (יב) אל בני אשור עגבה. זה תחו שמלא על מלך תמור לעזרה (סם ע"ז) : (יד) ותוסף את תזנותיה. להתחוות ללמים שלח רחתה לותם תלח

מהר"י קרא

קמץ בלי אסף

לנשים. ותהי ישראל לשם רע לכל האסור ולוקח בסנה קללת לכל הנאספות. להוסיף מכנה : (יא) ותרא אחותה אחליבה. שבט יהודה ובנימן מה שהלכו עשרת השבטים אחר ע"ז. ותשחת את דרכה אחר ע"ז יותר מעשרת השבטים. כענין שאמר ירמיה ותרא בגודה יהודה אחותה וחלך חזק גם היא:(יב) לבושי מכלול.לבושים נאים: (יד) ותוסף אל תזנותיה.

מגחת שי

רד"ק

שם לנשים. חיתה שם רע לשאר נשים העוגבות כי את אשר עגבה אהלה הקל אותה ובזה אות' והרג' והמשיל לנשים לשאר חמדינות כתרגומו ותחת שם למדינתא : ושפוטים עשר בת. בשפתי נקמות עשו בה. שפוטים שם שפוט בשקל ובוא בתולם דבר שפוט והרב : (יא) ותרא אחותה אהליבה. ענבתה. שם עגבה בפלס על זה אהבה אמר אע"פ שראת' אהליבה חרבן ג[לות] אהלה אחות' בחטאתי' לא נסנע' בעבור זה מלבטוח במלכי אומות העולם וללמוד ממעשיהם אלא שהשחית' עגבת' מבנות כמו שאמר ירמיהו צדקת נפשה בשוב' ישראל מבוגד' יהודה : כוונני אחות', נכפל בו ע"ין הפעל כמו הניני בן הגח בן זונני בן זונה : (יב) אל בני אשור עגבה. כבר פירשנו הענין למעלה מה שעשה אחו : קרובים. פירשנוהו. לבושי מכלול. בכל מיני לבושי נאים והוא כולל מה שפרט למעלה תכלת ועור דברים רבים אחרים כמו ארגמן ושני וכרמל : (יג) וארא. שעם וארא נמשך ובא עד ותקע נפשי מעליה : (יד) ותוסף אל

מצודת דוד

כוללם למעוט כח משפט הגזול מלאחי ור"ל ממקום שמכה כיד פשוט וכו ומלה לח כפולה ומתחלה לקחו כניה וכוחיה וכח כני גר וכני לסוגן שגלו תחלה ולכלם זכולון ומלה שגלו מחכיסה ופחז שגלו מחכיסה ולחם ומשכה לח כלאת למען יסור יהודה ולמען תעלים שכל בכל גמול פעון : (יח) ותרא. לפתה לח כל הרעה שכלה על תחותה אהלה ולא לקחה מוסר וכשמיסה כדבר עון תקחה יסור ממנה ולח דבל הזמת הסמיסה יסור מזמני לחותה : (יב) אל בני אשור. הסקה לל כני לשור על כי היו קרוב ובגיים וכלנו היו קרובים לליה : לבושי מכלול. ועל כי היו מלבשים בלבושים נאים : לפושי נכר ופרשים רוכבי סוסים ולפוסקם ביחוד לחמר רוכבי סוסים וכולם היו בחורי חמד לית מסקה לסם : (יג) וארא. לפיכך כמו שהסקה לכם כן ואתה בסעשה ונסמעמה ולכן לחד לפתיכן כמו שעשתה אהלה כי עשתה אהליבה כ"ל גם היא הסקה לפסילי לשור בעבור מדבית הלכתם וכמו שהסקה כן עכדה לכם : (יד) ותוסף. עוד פוסיפה על תזנותיה לתסוך עמי עלה לפתה כמיניה ולכן כשכתתה מכאים מתוקים על

פירוש ע"מ

דאכדין מיין פון דעם זנות פון איר שוועסטער : (יב) אל בני אשור ענבה צו דיי בני אשור הם זי גגלוסט (דאס איז גיווען אחו המלך דער האט גישיקט צום מלך אשור ער זאל אים העלפן) פחות וסגנים קרובים זום די בני אשור ועגן גיוועלטיגער אוג האבן אוג זענן נאהיגם צו איר לבושי מכלול אוג זענן אן נקלייד מים אלע מיני שיינקייט פרשים רוכבי סוסים אוג זיא זענן רייטער זום רייטן אוף פערד בחורי חמד כלם אוג זיי זענן אלע גלוסטיגע יונגען : (יג) וארא כי נטמאת האב איך גזעהן דם די שטאט אהליבה איז מקא גיוואלן דרך אחד לשתיהן אוג איין שלעכטער וועג איז צו ביידע שוועסטערן צו אהלה אוג צו אהליבה

תַּזְנוּתֶיהָ וַתֵּרֶא אַנְשֵׁי מְחֻקֶּה עַל־
הַקִּיר צַלְמֵי כַשְׂדִּיִּם חֲקֻקִים בַּשָּׁשֶׁר:
טו חֲגוּרֵי אֵזוֹר בְּמָתְנֵיהֶם סְרוּחֵי
טְבוּלִים בְּרֹאשֵׁיהֶם מַרְאֵה שָׁלִישִׁים
כֻּלָּם דְּמוּת בְּנֵי־בָבֶל כַּשְׂדִּים אֶרֶץ
מוֹלַדְתָּם: טז וַתַּעְגֹּב* עֲלֵיהֶם לְמַרְאֵה

מְצַיְרִין עַל פְּתָלָא צַלְמֵי
כַּסְדָּאֵי מְצֻיָּרִין
בְּסַמְמָנָא: טו אֲסִירִין
זַרְזִין בְּחַרְצֵיהוֹן מְחַתָּן
קוֹלְסִין בְּרֵישֵׁיהוֹן חֵיזוּ
גַּבְּרִין כּוּלְּהוֹן דְּמוּת בְּנֵי
בָבֶל מְדִינַת כַּסְדָּאֵי אַרְעָא
יַלְּדוּתְהוֹן: טז וְאִתְרָעִיאַת
לְמִטְעֵי בַּתְרֵיהוֹן כְּתַר
חֵיזוּ עֲנָגָא וּשְׁלָחַת
אַגְרִין

מהר"י קרא

של אחותה. שאחותה הם עשרת השבטים. אם היו רואים אדם הם כיתאום לו. אבל למראה דמות אדם (לו) [לא] היו מתאוים. ואחיותה הם שבט יהודה ובנימן אפילו כשהיתה רואה דמות אנשים מחוזקים דמות צלמי כשדים. היתה מתאוות להם שהוסיפה תאוה על תאותה. בלע"ז מיינ"א: (טו) סרוחי טבולים בראשיהם. כובעים גדולים על ראשיהם. סרוחי כמו וסרח העודף. וכן תירגם יונתן מחתין קולסין בראשיהון. לשון מקולסין כובע של ברזל כדי להגן על הראש

כשדים קרי ותעגבה קרי

רש"י

דמותם. מחוקה על הקיר. כמאר וגו'. וכזאת לא עמתה לחמות': צלמי כשדים. דמות חכמי כשדים מסומנין בלבושיהן: בששר. מיני ציור: (טו) חגורי אזור. כן דרך לבושי כשדים: סרוחי טבולים. יתירי כובעים גדולים ומכתר פירס כמו ויעטלו את הכתונת כדס (כרמסית ל"ז) ופתרון סרוחי טבולים כן הוא ותסרח העודף (שמות כ"ו) מן המלנפת לבוש'. טבולים לין לו דמיון ופתרונו לפי הענין וכן ת"י מחתין קולסין: שלישים. גבוריס: (טו) למראה עיניה. כמכל מרחמה דמות צורתן:

מנחת שי

(יד) כשדיים. כשדים קרי: מקוקש. יש ספ"פ מקוקים: (טו) חגורי. יש ספרים חגורי בשורק ודל"ק כתבו בחולם: מרחב שלישים. במקצת ספרים שלשים חסר יו"ד קדמאה כתבו שלמסוג*: (טו) ותעגבה קרי:

לה אותם על הקיר לראותם תמיד כי אמרה להתערב עמהם במעשה עבודתם ובאלהיהם כי כל מישפטיהם ומעשיהם ישרו בעיניה זהו שאמר הכתוב ויתערבו בגוים וילמדו מעשיהם: אנשי. כמו אנשים ובא בסיכן רבוי אחר וכן מאנשי התרים תלוני שקופים והדומים להם וזה הענין הוא מה שאמר למעלה בנבואה השנית הששית וכל גלולי בית ישראל החקה על הקיר סביב סביב כמו שפירשתי שם: כשדיים. כתיב בשני יודי"ן כמו אלהי העבריים וקרי כשדים ביו"ד אחד על הרוב: חקקים בששר. דמותם החקוק על הקיר בסמנים שמציירין בהם וששר הוא שם כלל הסמנין הנזכר בת"י מציירין בסממניא ועוד מפרש ששר שם אחד מן הסמנים שקורין מינ"י בלע"ז: (טו) חגורי אזור במתניהם. חגורי בחולם והוא תואר ספר תכונת מלבושיהם חגורים בעיניהם יפים והוא שהיו הגורים במתניהם מה שאין עושין כן בני ארץ ישראל ושבחו מנהגם על מנהג עצמם וכן מצאנו בדברי רבותינו ז"ל כי בני בבל בנהגם לחגור אזור במתניהם שאמרו בפרק יציאות השבת באימתי התחלת אכילה רב אמר מישעשל ידיו ורבי חנינא אמר מישיחיר חגוריו ולא פליגי הא לן והא להו פירוש לבני בבל מישיחיר חגוריו לבני א"י משישטול ידיו ועוד אמרו הני תבראין בבלאי לכ"ד תפלת ערבית רשות כיון דשרא ליה המינית לא מטרחינן ליה מישטע כי בני בבל היו חוגרין אזור במתניהם: סרוחי טבולים בראשיהם. טבולים אובר על הצניפים הצבועים במיני צבעונים טבולים ר"ל טבולים בצבע כמו ויטבלו את הכתנת בדם וכא בחברון המתואר כמו כעדר הקציבות ומאכלו בריא' והדומים להם אבר כי בני בבל משיחים בראשיהם צניפים צבועים ואותם הצניפים הם עודפים ותלוים להם מאחוריהם ולא כן מנהג בני ארץ ישראל וסרוחי ר"ל עודפים ויתרים כמו וסרח העודף חצי היריעה העודפת הסרח וכלת סרוחי נופלת עליהם או כי הם סרוחים מצד הצניפים המבולים שהם סרוחים על דרך כאלה נובלת עליה שהיא נקראת נובלת מצד עליה שהם נובלים וכן קרועי בגדים בנלחי וקן והדומים להם: מראה שלישים כלם. כמו ושלישים על כלו גדולים ונכבדים כלומר כלם יש להם מרא' שרים ונכבדים בהתנאותם בלבושיהם ובדרכיהם: דמות כני בבל. כן הוא דמות בני בבל שהם כשדים: ארץ מולדתם. והמנהג הזה שהם נוהגים הוא מנהג ארץ מולדתם מקדם לא שלקחו אותו המנהג מעם אחר כמו שחומדים ישראל ונאה בעיניהם מנהגם ממנהג עצמם: (טז) ותעגב. כתיב ותעגבה קרי בתוספת ה"א כיון שראתה אותם עגבה עליהם והו שאמר למראה עיניה: ותשלח מלאכים

מצודת ציון

כ): (יד) אנשי. כמו אנשים: מחקה. מלכון מקיקה וליור: הקיר. הכותל: צלמי. דמות ילוכה: בששר. סם מין לבע משוב וכן ומצות כששר (ירמיה כ"ב): (טו) אזור. חגורה: סרוחי. מלין מודף ויתקון כמו וסרח העודף (שמות כ"ו): טבולים. מלכוש מבולם ול"ל שלוויש: שלישים. שרים. כמו ומכחר שלישיו (שם ט"ו):

מצודת דוד

הקיר לנגי מכסי כשדים מלוייהם בלבע הסמר: (טו) חגורי אזור. כתלו הגוליים על מתניהם כחזור וכמלו כלמלים מלכוסת גדולות מודפות וקולים מלמולוסים וסמם טוי טבולים וכמוס כמי לבעוניהם: מראה שלישים כולם. כל לנגי הכשדים היה במראה שרים ומולים: דמות. זה היה דמות בני בבל שהם כשדים: ארץ מולדתם. והמנהג הזה שהם נוהגים הוא (טז) ותעגב. מחקה להם בעבור מראה עיניה שראתה יופי לנגי

פירוש ע"ט

אֲהָלִיבָה: (יד) וַתּוֹסֶף אֶל תַּזְנוּתֶיהָ אוּנ דִיא שְׁמָאט
אֲהָלִיבָה הָט נָאךְ גִימָערְט אוּף אִיר זְנוּת הֶרָא אַנְשֵׁי
מַחֲקָה עַל הַקִּיר אוּנ זִי הָט גִיזָעהָן מַאנָן אוּם גִיקרִיצְט
אוּף דֶר וַאנְט צַלְמֵי כַשְׂדִּים חֲקֻקִים בַּשָּׁשֶׁר גִישְׁמָאלְטִין
פּוּן דִי כַּשְׂדִּים וָאם זְעהְן גִיוָעהְן אוּם גִיקרִיצְט אוּנ
אוּף גִימָאלְט מִיט פַּארְבּ: (טו) חֲגוּרֵי אֵזוֹר בְּמָתְנֵיהֶם
זִי זָעהְן גִיוָעהְן אָן גִיגורְט מִיט אַיין נַארְטָעל אוּף
זַיעֶרָע לָענְדִין סְרוּחֵי טְבוּלִים דָם וָאם הָעהְנְט אַראפּ

פּוּן דִי הוּיבְּן אִיז גִיוָעהְן גִיפַארְבְּט אוּף דִיא קָעפּ
מַרְאֵה שָׁלִישִׁים כָּלָם אַלְע הָאבְּן גִיהָאט דָם גִישְׁמָאלְט
פּוּן שֶׁמָארְקִי מָאנָן דֶם אִיז גִיוָעהְן: דְּמוּת בְּנֵי בָבֶל דָם
גִישְׁמָאלְט פּוּן דִיא בְּנֵי בָבֶל וָאם כַּשְׂדִּים אִיז דָאם
לַאנְד פּוּן זַיעֶר גִיבּאהְרְן: (טז) וַתַּעְגְּבָה עֲלֵיהֶם הָאט
אֲהָלִיבָה גִיגְלוּסְט צוּא זַייא צום זָעהְנְט אוּנ גָעהוּנְג פּוּן אִירָע
אוּגְן וַיַּיל זַיא הָאט גִיוָעהְן מִיט אִירָע אוּגְן זַיעֶר
גִישְׁמָאלְט וּתְשַׁלַּח מַלְאָכִים אוּנ הָאט גִישִׁיקְט שְׁלוּחִים

אוֹגָדִין לְוַהֲווֹן לְמִדְּיָנָה
אֲבַע כְּסַדָּאֵי: יי וַאֲתוֹ
לְוָתְהוֹן בְּנֵי בָבֶל לְמַעְבַּד
רְחֵמוּ וְאָסִיבוּ יָתָהּ
בְּשַׁעֲוָתְהוֹן וְאִסְתַּאֲבַת
לְמִשְׁכַּב דְּדִים וַיְטַמְּאוּ אוֹתָהּ
בְּהוֹן עַד דְּקָצַת נַפְשָׁהּ
בְּהוֹן: יח וְאִתְגְּלִיאַת
בְּהַוְתָהּ וְאִתְחֲזֵי קְלָנָהּ
וְרַחֵיק מֵימְרִי יָתָהּ כְּמָא
דְּרַחֵיק מֵימְרִי יָת אֲחָתָהּ:
יט וְאַסְגִּיאַת יָת טָעֲוָתָהּ
לְאַדְכָּרָא יָת יוֹמִין
דְּמַלְקְדִמִין דְּטָעַת בְּהוֹן
כַּר הֲוָת בְּאַרְעָא
ה"א כפר תחריס . כדכתוב כל כת
כתם קל יכתוב לת עכשיו ים
נדה סה :

רש"י

(יז) ויבאו אליה בני בבל לדשבב דדים. כרתו יהד ברית ואימר למי מזה נאמר על מזקיה שכתם על מלאכי מרדכ בלמדן (ישעיה ל"ט) והלכילן על שלחנו והרחם את כל בית נכותה ודוגמת שאמר הנביא מלאכי מסוקה על הקיר לפי שמאחר רחוקה כאו ולא היו בני כשדים רגילים אללם כמו שנאמר (שם) מאחר רחוקה כאו חלי וכשכיל רלות פניהם פעם אחת שתכבו עליו והקפיד הקב"ה על הדבר כמ"ש הנה ימים באים ונשא כל אשר בביתך וגו' (שם) וכלברי הימים (ב' ל"ב) ולא כגמול עליו השיב יחזקיהו כי גבה לבו ויהי עליו קצף ועל יהודה וגו' : ותקע נפשה מהם. שמרד בהם יהויקים וצדקיהו. ותקע (תהלוקים"ר כלע"ז, ר"ל שלעש"ר מלה נוסחת כל"ח ערסיטערן סיטעלן). ותקע כמו (ברחשית ל"ב) ותקע כף ירך יעקב. הוקפה לשון הגור ותקיעת עץ בתרן הוא וכן כהתלפו מן התרן יפול כו לשון קנייה כאשר תאמר ותשרם ברשיה (תהלים פ') לשון קליעה וכלל תכואתי תשרם (חיוב ל"ח) לשון עקור וכן בשעפיה פוריה (ישעיה י"ז) ל' ענפים ומשפף פארה (שם י') לשון קוצץ ענפי העץ ופארותיו : (יט) לזכור את ימי נעוריה. עלתה על לכה תאות בני מצרים שכלה נדקיהו אליהם שנאמר (לעיל י"ז) וימרד בו לשלוח מלאכיו מצרים :

מהר"י קרא

שקידין הייליפ"א: (יז) ויבאו אליה . נבוכדנצר שבא עליה והחריבה : ותקע נפשה מהם . ותאר נפשה מהם . כמה ותקע כף ירך . זה צדקיה שמרד במלך בבל : (יח) ותקע נפשי מעליה כאשר נקעה . שאף יהודה ובניכן הלכו בגלות כמו עשרת השבטים : (יט) ותרבה את הזנותיה לזכור את ימי נעוריה. שברד צדקיה במלך בבל . ושלח מלאכים למלך כוצרים לתת לו

רד"ק

אליהם כשדיהה, שלחה אליהם שיהיו רגילים אצלה ובן עשו : (יז) ויבאו אליה. למשכב דודים. להתערב עמהם בעבודת אלהיהם ובמעשיהם שיהיו שוים במנהג אחד : וישבאו אותה . למדום דרכי עבו"ם שלהם: ותקע נפשה מהם. כמו ותקע כף ירך יעקב ענין הסרת הדבר ממקומו ושרשו קעע וענין זה המרד שמרד יהויקים במלך בבל וכן צדקיהו : (יח) ותגל הזנותיה. כי נודע לכל כי זנתה אחרי אלהים אחרים : ותגל את ערותה. זהו שבזה צדקיהו את האלה אשר השביעו מלך בבל באלהים : ותקע נפשי מעליה. כלומר מלקתי שכיעתי מבנה שהתיה השקר למלך בבל אוהביה ויחריב העיר ויגלת העם כמו שעשה לשפרון : (יט) והרבה. לזכר את ימי נעוריה . כל כך הרבתה תזנותיו עד שזכר לה האל יתברך את תרעות

מצודת דוד

לה מהם ונלכזסיהם: ותשלה ונו' . כיזכזו לזעת עמה: (יז) למשכב דודים . לבזכזל עמה בדרך תכהכה ותיכה ונמלו לותה במשכב הזעים: והטמא בם . וכאשר נטמאה בם נמשכב תמריהם ובתה מעלתה ולכזה מסכת תהכהב להם כ"ל מנודל תהכהב לה נמלך בה

מצודת ציון

(יז) דדים . ענין מהכה ותיכה : ותקע . ענין הסרה כמו ותקע כף ירך יעקב (בראשית ל"ב) : נפשה . ענין לכזן כמו כם יש מת נפשכם (שם כ"ג) : (יח) ותגל . מלשון גילוי :

לכזן כי הכל עשתה כפי לכזנם : (יח) ותגל הזנותיה . וכשכה גלתה ונזהה לעשות כפקפוס וגלתה לת כבר עזהה להלכיש תשק מלכזהים : ותקע . לו סרה נפשי ולכזני מלכזים ותיכה כמיתה כיעני כמו שכתוב עזהה ונ"ל כשנשמה כלכזה הכבדים ומדבים שזהה שלמה תניהם מלכזים לקבל פניהם לכזנה ומלזוד נמשכב תהניהם וכעבור זה סרה נפשי ממנה כמו שכתוב מהכזנם : (ט) ותרבה . ויהיו הרבתה עיד לת הזנותים לזכור לת הטעשה ימי נעוריה כשר זתה בתרן מלכזים :

פירוש ע"ט

וְתִקַּע נַפְשִׁי מֵעָלֶיהָ אִין זֵיי גִיוֹואַרִין אוֹס גִירִיכְן מִיין וְוִילֶן
פּוּן אֶף אֲהָלִיבָה אֲזוֹי וְוִיא עָם אִין גִיוֹואַרִין אוֹיס
גִירִיכְן פּוּן אֶף אִיר שְׁוֶועסְטֶער אָהֳלָה: (יט) וַתַּרְבֶּה
אֶת תַּזְנוּתֶיהָ אוֹג זִי הָט גִימַעכְט זִיך זָאגוּה זִיכְזוֹך אֶת יְמֵי
נְעוּרֶיהָ צוּ גִידֶענקֶן דִי טָעג פּוּן אִיר יוּגֶענְט וְוָאס זִי
הָט מְזֶנֶה גִיוֹואן אִין לַאנְד מִצְרַיִם דָּם מֵיכְט עָר
דָּם וְוִיס דֶּר מֶלֶךְ צִדְקִיָּהוּ הָט גִישִׁיקְט וַיְיטֶי שְׁלוּחִים
צוּ דֶעם מֶלֶךְ מִצְרַיִם עֶר זָאל אִים הֶעלְפֶּן אֲקֶענְן
נְבוּכַדְנֶצַּר: (כ) וַתַּעֲגָבֶה עַל פִּלַגְשֵׁיהֶם אוֹג זִיא הָאט

אֲשֶׁר זָנִתָה בְּאֶרֶץ מִצְרָיִם׃ כא וַתַּעְגֹּבָה עַל פִּלַגְשֵׁיהֶם אֲשֶׁר בְּשַׂר חֲמוֹרִים בְּשָׂרָם וְזִרְמַת סוּסִים זִרְמָתָם׃ כא וַתִּפְקְדִי אֶת זִמַּת נְעוּרַיִךְ בֵּעֲשׂוֹת מִמִּצְרַיִם דַּדַיִךְ לְמַעַן שַׁדֵּי נְעוּרַיִךְ׃ כב לָכֵן אָהֳלִיבָה כֹּה־אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה הִנְנִי מֵעִיר אֶת־מְאַהֲבַיִךְ עָלַיִךְ אֶת אֲשֶׁר־נִקְעָה נַפְשֵׁךְ מֵהֶם וַהֲבֵאתִים עָלַיִךְ מִסָּבִיב׃ כג בְּנֵי בָבֶל וְכָל־כַּשְׂדִּים

דְּמִצְרַיִם׃ כ וְאִתְרְעִיאַת לְסָהֲנֵי שְׁמוּטָא לְהֵן דְּכַסַּר חֲמָרִין כְּחֲמָרִיהֶן וְצַחֲנַת סוּסָן צַחֲנַתְהֶן׃ כא וְאַדְּכַרְתְּ יָת חוֹבֵי עֲצַת חֲטָאךְ דְּמַלְקְדְמִין כְּמֶעְבָּדַיִךְ מִמִּצְרַיִם רְחִימוּ בְּדִיל חֲטֵאי נְעוּרָתִיךְ׃ כב בְּכֵן אָהֳלִיבָה כְּדֵין אֲמַר יְיָ אֱלָהִים הָא אֲנָא מְיַתֵּי בְּגֵלָּיֵי יָת רְחִימָךְ עֲלָךְ יָת דְּקִצַּת נַפְשִׁיךְ מִנְּהוֹן וְאֵיתֵינוּן עֲלָךְ מִסְחוֹר סְחוֹר׃ כג בְּנֵי בָבֶל וְכָל

מנחת ש

(כא) בעשות . כגמה סוסים כאחי יד מדוייקים קמיץ בשוא לגלי וכן בדשים ימן ותחרים בתסף פשוט :

רש"י

ת"א בעשות פלגשים . כלה נג :

מהר"י קרא

סוסים : (כ) ותענבה על פלגשיהם . להיות להם לפלגש . שאע"פ שהלכו בדרכי כשדים לא הניחו מעשה מצרים : וזרמה סוסים . לשון דבוי תשמיש יותר משאר כל הזכרים שבבהמה . זרמת .

מכאן כל הזכרים שבבהמה . וזרמת . קלוח הזרע כמו וזרם מים עכר (מחקוק ג') : (כא) והפקדי . ותזכרי : בעשות . לשון כניסה : (כב) את מאהביך . לת כסדים אשר מרכו על חזקיהו : את אשר נקעה נפשך מהם .

רד"ק

פיגשתה ביתי נעוריה במצרים : (כ) ותענבה על פלגשיהם . פירשו המפרשים פלגשים עבדיהם כי פילגשים במקום הזה אנשים לא נשים ויורה על זה אשר בשר חמורים בשרם שהוא בגוי לאבר האיש כמו רד בשרו את זובו או תחתים בשרו מזובו ישתוה בגוי והנכון בעיני שהוא כמשמעו ופירוש על כמו עם וכמותו ויבאו האנשים על הנשים והדומים לו אמר כל כך חשק בהם עד שנדמתה להם כמו פלגשיהם לא נשותיהם ולענין זה נזכה דעת המתרגם שתרגם ואתרעיאת לכדוי שמומא להון בפ"ת בקצת נוסחאות פ' שמומא להם ובקצת נוסחאות שפשא כמו שפחה : אשר בשר חמורים בשרם . פעמו על הפילגשים כי גם ערות הנקבה סכונה בלשון בשר כמו דם יהיה זובה בבשרה או מעבו על המצריים ועל הכשדים ועל זה המשל אמר חרמת סוסים זרמתם כגוי לורע היוצא כזרם מים היוצא מבטן ודמה ערותם לחמורים שהם גדולי בשר ודמה אותם לסוסים

מצודת ציון

(כ) על פלגשיהם . כמו על פלגשים : בשר . כן נקרא זכר שמשגל וכן כי יכיה זב מבשרו (ויקרא ט"ו) : וזרמה . מלשון מים יקרא אם כמו כזרם מים (משלי כ"ח) והומשל על שתיפת הזכר : (כא) והפקדי . טעין זכרון כמו מיעים כזיכ תפקד (נקמן ל"ח) : בעשות . טעין מעילה וכתיבה כמשמעו היד : (כב) מעיר . מלשון

כימי נעוריך לכן תסקה עוד כסס וכפל סדבר כמ"ש וי"ל שעבדה גם פלגי פלגי לכם מהו : (כב) הנני מעיר וגו'. מעיר עליך לבוא מלהביך עם מאהביך שמשכת אחריהם וסרחה לזנות עמהם ולא תשוב עוד אליהם כפי לנוסס : והבאתים . לומס מלמיד עליך לנחם כן ככל סביכך : (כג) בני בבל וגו' . מבשיו יפרש מי הם הכלים : אותם . יכוסו

פירוש ע"ם

גִּיבְלוֹסְם צוּא זַיִן זַיֶּעֶר קָעֶפֶּם וַוייב אֲשֶׁר בְּשַׂר חֲמוֹרִים בְּשָׂרָם וַוייל וַוי דָאם פֶּלַייש פּוּן דִּי אַיְילִין אִיז דָאם פֶּלַייש פּוּן דִּי מְצָרִים וֶירְמַת סוּסִים זִרְמָתָם אוּג אַזוֹי וַוי דָך שְׁטָרָאם פּוּן דִּי פֶּערְד אַזוֹי אִיז זַיֶּעֶר שְׁטָרָאם : (כא) וַתִּפְקְדִי אֶת זִמַּת נְעוּרַיִךְ אוּג דוּא אָהֳלִיבָה הָאסְט גֶיזֵאכְט דִיא שְׁלֶעכְטֶע מַחֲשָׁבוֹת פּוּן דַיין יוּגֶענְט בֶּעשׂוֹת כְּמִצְרַיִם דַּדַיִךְ אַז עָם אִיז אוּים גֶיקוֹוֶעטְשְׁט גֶיווּאוֶרן פּוּן דִּיא מִצְרִים דִיי״ע בְּרִיסְטֶען לְמַעַן שַׁדֵּי נָאךְ דֶעם אִיז דַיין וַוילֶן פָּאר רִיקֶט גֶיווּאוֶרן פּוּן זַיי נְעוּרַיִךְ פּוּן וָועגֶן דַיי״ע בְּרִיסְטֶען וָום דִי כְּזָבִים הָאבֶּן דָם יְהוּנָקִים אוּג צַדְקִיָה הָאבֶּן מוּרֶד גֶיווֶען אֵין זַיי

והבאתים

כְּסַדְרֵי פְּקוּדַיי וְשׁוּעֲאַי וְקוּעֲאַי כָּל בְּנֵי אַהֲוֹר עַמְהוֹן עוֹבְדֵי חֲמָדְתָּא שַׁלְטוֹנִין וְטִיפְרִנִין פּוּלְחָנִין גִּבְרִין חֲזָנִין רְכִיבֵי סוּסִין כֻּלְּהוֹן: כד וַיְהוֹן עֲלָךְ בְּמַאנֵי זֵינָא בְּרֶתֵיכִין וְגַלְגִּלִּין וְכוּפְלִין יְמַנִּין עֲלָךְ כְּרַכּוֹר סְחוֹר וְאֶתֵּן קֳדָמֵיהוֹן פּוּרְעָנוּת דִּינִין

יחזקאל כג

פְּקֹד וְשׁוּעַ וְקוֹעַ כָּל־בְּנֵי אַשּׁוּר אוֹתָם בַּחוּרֵי חֶמֶד פַּחוֹת וְסְגָנִים כֻּלָּם שָׁלִישִׁים וְקְרוּאִים רֹכְבֵי סוּסִים כֻּלָּם: כד וּבָאוּ עָלַיִךְ הָצַן רֶכֶב וְגַלְגֵּל וּבְקָהָל עַמִּים צִנָּה וּמָגֵן וְקוֹבַע יָשִׂימוּ עָלַיִךְ סָבִיב וְנָתַתִּי לְפָנֵיהֶם מִשְׁפָּט וְשָׁפְטוּךְ

רש"י

לשר וזר לנקיטו וסגנים ומרד בהם: (כג) פקוד ושוע. פקוד ושוע. תרגם יונתן שם מדיות ומקרא מסיימו (בספר ירמיה כ') על הארץ מרתים עלה עליה ועל יושבי פקוד והפותרים לומרים ל' פקידים וברים ושלטונים: וקרואים. (שומ"ץ כלע"ז. כל"ח חייגלאדען ניפטען): (כד) הוצן. פירש דוסא חמד מכלי המלחמה הוא. ולפי דומה לשן הקפות מחנות כמו ולעיניו כנידכם (במדבר ל"ג) ולמציירין מקפכון. הוצן מנחם פירשו כמו לנה וסוחרה למתן (תהלים ל"ח) ולפי דוסא מוזה לו והתרגום שתרגום ייתון עלך כתחני זייל' מסיימ לזוסא. הוצן כמו בהוצן ויש מפרשי הוצן כמו הוצן מן והביאו כניך כמוצן (ישעיה מ"ט) שפירושו זרוע וכן והוצו לליך הוצן (כלן) ועניינו חיל כמו וזרועות הנגב (דניאל י"ח) שפירושו וחיילות הנגב: ונתתי לפניהם משפט. מה שעלי לעשות לעשה לותם שלותי

מלרע והם קמוצים כמו בוחן וסואן שנן וחנן. ותתבונן ואל תתאונן. ואומר דונש כלי מלחמה שהורגים בי את האדם ואיני

רד"ק

פקוד ושוע וקוע. שבות תאר לשרים תגזברים בשם בספר ירמיה בבוראדן נבושזבן שראצר רב סג ושאר הנזכרים שם פקוד כמו פקיד וכן שוע שם לנדיב גדול וכן קוע שם תאר לשר גדול את"ם שלא מצאנו לו חבר במקרא ויונתן לא תרגם בענין אחר אלא אמר פקודאי ושועאי וקועאי: כל בני אשור אותם. פי' באו אתם אותם כמו אתם וכן ואדבר אותך כמו אתך וכן וגם חיסב אין אותם אולי ה' אותי והדומים להם: וקרואים. כמו קרואי העדה ות"י וכמנין: (כד) ובאו עליך הצן. שם לאחד כמיני הטרכבות או לאחד מכלי חזון וראין לו חבר במקרא ואפשר שהוא שם לכלל כלי חזון וכן ת"י וייתון עלך במאני זיינא ברתיכין וגלגלין. ואדוני אבי זל פירש כמו חרצן בחרצן שפירושו זרוע והחיל יקרא זרוע כמו חרוצות הנגב שפירושו היילותא: צנה ומגן וקובע ישימו עליך סביב. כהרגומו מזויינין בענילין וקולסין יבנין עלך. וקובע

מצודת דוד

עמהם: (כד) חצן. כמולן וכיס שם כלי לכל כלי המלחמה: רכב וגלגל. בלכך וכנגלו שם למוסיי סלכך: ישימו עליך. כ"ל שם מלם ישימו על עלמם למען מלך מעביב: ונתתי. ממסור כיוסי כמשפט

מצודת ציון

כמשולכות: נקעה. סרמה: נפשך. לשונך: (כג) פקוד ושוע. שמות פייליות לכגלו: אותם. ממסם: פחות וסגנים. מין שלכם: שלשים. סרים ומושלים: וקרואים. כ"ל גדולים סנקלנים לכל דבר מסיכות וכן כשיסי עדם קלוסי מועד (כמדבר ט"ז): (כד) חצן. כמו כלי מגין על הלשם כמו וכמן

פירוש ע"מ

(כד) וּבָאוּ עָלַיִךְ הוּצַן אוֹג זַיי וְעָלַיִן קוּמָן אוֹף דִּיר מִיט מַחֲנוֹת רֶכֶב וְגַלְגַּל וּבְקָהָל עַמִּים מִיט רַיימ וְוַעֲפֶּנען אוֹג מִיט אַיין זַאמְלוּנְג פּוֹן פֶּעלְקֶער צִנָּה וּמָגֵן וְקוֹבַע יָשִׂימוּ עָלַיִךְ סָבִיב פַּאנְצִירִין פּוֹן אַייזֶן אוֹג פּוֹן שְׁטָאל אוֹג פּוֹן פֶּעל אוֹג אַיינְעֶרְנֶע הֶיקְלִין וְוֶעלֶן זַיי טָאן אוֹף זִיךְ צוּ קוּמֶען אוֹף דִּיר פּוֹן אַרוֹם אוֹג צַרוֹם דִּיר (צוּ מִלְחָמָה הָאלְטֶען מִיט דִּיר) וְנָתַתִּי לְפָנֵיהֶם מִשְׁפָּט אוֹג אִיךְ גֶאט וֶועל גָעבִּין פַּאר זַיי מִין מִשְׁפָּט וְהֵם אִיךְ וֶועל זַיי בְּאֹרַח דִּיךְ מִשְׁפְּטִין מִיט אִים (כְּלוֹמַר אִיךְ וֶועל זַיי מַאכֶּען פַּר שְׁלוּחִים זַיי זָאלֶין דֶעם מִשְׁפָּט מוֹזֶען אִין

מהר"י קרא

קילוח חוזק שבבחמה. כמו זרם מים: (כג) פקוד ושוע. (ת"י) פקודאי ושועאי וקועאי. שם אומה. ומקרא מכויש בספר [ירמיה ועל יושבי פקוד]. ולפי שאומר הבת' על בשדים נראה שהם [כמו] בייוש"ש שונס"ר. שהם נחשבים למלכות אשכנז. אף כאן את"ם שהם אומה. כולם נחשבים למלכות בשדים. ווזהו שאומר וכל כשדים. כל אומות השוגבדים למלכותו. ויש פות' פקוד אקיר. שוע אישרכים. קוע דיבם. אחרון אחרון חשוב: שלישים וקרואים. שלשתן ופורנין. ותיר. נציבי פלשתים. פורני פלשתאי. אף כאן אני לכד תרגום' כי קרואים נציבים הם: (כד) ובאו עליך הצן. הביא מנחם שאינו מסחברת צד"י אלא מבחברת חי"ד. ואינו כאשר דמית. שאם כן היה שמעו מתח' נקוד בשתי נקדות הקבייה הקטנה. כאשר ינקד הסופר כמו חיגר חגורה. ומעגין הפסוק הדא שאין חיצן מנוח"י צינה בהביאה בפסוק הצן צינה ורכב ובלבל ר"ד"ל עמים. לא היה נופל בפסוק צינה. ככאן לבדנו שאין הצן צינה. ועור אבי מלך עד כבבא ונאמן. כי כל מלה עלי כשקל הצן שהמעם בה כלמעלה פתוחה בפתוחה קמנה ולא תחית נופלת על פעל אלא על שם דבר כמו בוסר גובא (עובדה) עופר בוסם. כולם מעמם מלמעלה והם פתוחים והשוללים מעמם

מנחת שי

(כג) שלשים וקרואים. ברוב הספרים מכר יוד: קדמאל: (כד) הוצן. (הפר למניש בתקלולות ויניליאלם מדשיש מקרוב. בלי ספוק בגליון ס"ת מלין ס"ת ושעות נמוך הוא שהרי כל המפרשים פירשוהו כר"ת ולפ"ז למחן דמשמע ליש לשון זרוע כמנו שפוא כמו מלין ס"ת ועיין בדר"ק בלין בפירוש ובמכלול ס"ת ומה שכתב בשי' בלין ועוד בלים ממש"ג מעדכם לוח ס"ת דמשמע שפוא מן ל"ל קריין ס"ת ולית דמיוהר ובכללו ה' בלין ע"כ): ומגן וקובע. בקוף ונמלע ונפתח שלפי הפסוקים וכתוב במכלול ר' ר"ב אב' יהודה כשמו קמוץ ועיין מ"ש במסורת (פ' י"ו):

בְּמִשְׁפְּטֵיהֶם׃ כה וְנָתַתִּי קִנְאָתִי בָּךְ וְעָשׂוּ אוֹתָךְ בְּחֵמָה אַפָּם וְאָזְנַיִךְ יָסִירוּ וְאַחֲרִיתֵךְ בַּחֶרֶב תִּפּוֹל הֵמָּה בָּנַיִךְ וּבְנֹתַיִךְ יִקָּחוּ וְאַחֲרִיתֵךְ תֵּאָכֵל בָּאֵשׁ׃ כו וְהִפְשִׁיטוּךְ אֶת־בְּגָדַיִךְ וְלָקְחוּ כְּלֵי תִפְאַרְתֵּךְ׃ כז וְהִשְׁבַּתִּי זִמָּתֵךְ מִמֵּךְ

וְיָהֲבוּן מָנַיִךְ בְּנֵימוּסֵיהוֹן׃ כה וְאֶתֵּן פּוּרְעָנוּתִי בָּיִךְ וְיָהֲבוּן מָנַיִךְ מִנִּיךְ בְּרָנָא וּבְרַבְרְבָךְ וְיַקִּידְיִךְ יִגְלוֹן וְעַמִּיךְ בְּחַרְבָּא יִתְקְטְלוֹן אִיגּוֹן בְּנָךְ וּבְנָתָךְ יִשְׁבוֹן וּשְׁפַר אַרְעָיִךְ יְהוֹקֵד בְּנוּרָא׃ כו וְיַשְׁלְחוּנִיךְ לְבוּשֵׁי וְקָרְיִךְ וְיִסְבּוֹן מָאנֵי תּוּשְׁבָּחְתִּיךְ׃ כז וַאֲבַטֵּל חוּבֵי עֲצַת חֲטָאָךְ מִנָּיִךְ

מדר"י קרא

קכין בו"ק

יודע היאך שמו וכן הירגם יונתן ייהון עליך במאני זיונא׃ התהי. אותך׃ לפניהם. בידיהם׃ משפט. לעשות מכך משפט׃ ושפטוך במשפטיהם. כמשפטי האומות משפט שלא כתבתי בתורתי. ואיזה הוא משפט. זהו סימוי עינים. שסימא את עיני צדקיהו׃ (כה) אפך ואזנך יסירו. לפי שאמר למעלה ותשקדי את זמת נעוריך. שוקדים עליך זמת נעוריך שעשית לך כמו שעשית לזונה הכנאפת תחת אישה ותקח את [זרים] והיאך עושין לה בעלה בורת חומטה ואגיזה ומפיר אותם כעל פניה כדי שתהא מגונה בעיני הבריות הוא תוני עוד. ודמיון הוא אפך ואזנך הם שרים ועבדים. שהם תפארת המלכות. כאף שהוא חדוד חפצים. שהורגים אותם. כמו ואת בני צדקיהו שחטו לפניו. ויקח רב מבחים את שריה כהן הראש ואת צפניה כהן המשנה ואת שלשה שומרי הסף. ויעיר לקח סריס אחד. ויך אותם בלוך בבז (ירמיהו) ברבלה בארץ חמת. וזהו שאמר: ואחריתך בחרב תפול. שהם [בניך ובנותיך] הורגים אותם ואת בני צדקיהו שחטו לעיניו. שרצון כל אדם שיהיו בניו על אחריותו: ואחריתך תאכל באש. היא הנחלה שאדם בורית באחריתו לבניו. ותי ספר ארעך היהוקר בנורא. אלו נכסים שיש להם אחריות לישען עליהם לפרנסה. ממכו חכמים מיכן לכתוב בכתובה שפר ארג נכסין. וכן מצינו וישרוף את בית ה' ואת בית המלך ואת [כל] בתי ירושלם ואת נכלו בית הגדול שרף באש: (כא) והפשיטוך. אשר ונית תחת בעלך בשביל כלי תפארתך שנתתי לך אני מפשיטן ממך. כמו שעושים לזונה כשהיא מזנה תחת בעלה שמפשיטין בגדיה בעליה. ונותנין במנה כלי תפארתה׃ (כז) והשבתי זמתך

רש"י

לעשות המשפט: במשפטיהם. משפט שלא כתבתי בתורתי והוא ממשפטי נימוסיהם ואיזה זה זה סמוי עינים שעוורו את עיני צדקיהו: (כה) אפך ואזניך. הם תפארת הפרלוף ולהם המשיל הכתוב והמלכות: ואחריתך. סוף הענש: ואחריתך תאכל באש. ושפר ארעיך מהן תחריות ליטען עליהן לפרנסה: (כו) את בגדיך. כגדי

רד"ק

בקרף ובלרע ועניניו ידוע שהוא כלי מכן על הראש: ונתתי לפניהם משפט. אתן המשפט לפניהם שישפוך כלובר תחיה ידי עבדהם להחריבך: ושפטוך במשפטיהם. את אחבת בניהם ומשפטיהם לפיכך אתן אותך בידם שישפטוך כמו שמגהגם לשפוט המורד והפושע המשפט הוא ששחט בני צדקיהו לעיניו הם כל שרי יהודה ששחט ואת עיני צדקיהו עור: (כה) ונתתי קנאתי בך. על ידיהם אתן קנאתי וחמתי בך: ועשו אותך בחמה. יעשו עמך נקמה בחימה: אפך ואזניך יסירו. זה המשפט יעשו אותו לאשה מזנה תחת בעלה שיסירו מכנה האזנים והאפים שהם הנחוריים והם הדרת פנים וכן לבני שרוצים לשפוט בחימה יסירו ממנו הנחוריים והאזנים והעינים וזה משל לשלכות ולכהונה שהיסר מנכה. ואף הוא כישל למלך כמו אף כבגדל הלבנון שהוא משל למלך כי המלך הוא גבה ורם על כל העם וכן האף הוא גבוה על הפנים ואזניך הוא חכמן המשיע קול לאזנים כבואו אל הקדש בשמוני הזוהב

מצודת ציון

קיבוץ נמשל על נמשל (ב"מ י"ז): (כה) קנאתי. עניין כעס כמו עם קנאיהו בלא חל (דברים ל"ב): אפך. הוא החוטם: (כו) והשביתי. עניין הפסק המלכות: (כו) והשבתי

מצודת דוד

ואחריתך. על הכעסים והפעולות ימצאו הנפלאים ממני מות תמות: (כו) והשבתי. להלן עמ"ש: (כו) והשבתי. בעבור מרבית הלכות הכפלות גם הפיה עיד לדופק מהר הזמה ומהל הזמות במקומה בלבן בתוך מלמים:

פירוש ע"ט

דִיר) וּשְׁפָטוּךְ בְּמִשְׁפְּטֵיהֶם אוֹג זַיי וְוֶעלֶן דִיךְ מִשְׁפָּטִין גִ׳יפְעָנְקְעָנִיש וְאוֹתְרַיְתֵךְ הָאֵכֵל בָּאֵשׁ אוֹג דַיין אִיבֶּעֶר מִיט זַיינֶעֶרי מִשְׁפָּטִים: (כה) וְנָתַתִּי קִנְאָתִי בָּךְ אוֹג אִיךְ לְאוֹנְג יוּם עֶם וְוֶעט בְּלַייבֶּן נָאךְ דִיר) וְוֶעט וְעֶרִין נָאט וְוֶעל נָעמֶן מַיין צָארֶן אִין דִיר אוֹג דִי נָבָלִים פַּר בְּרֶנְגֶט אִין פַייעֶר: (כו) וְהִפְשִׁיטוּךְ אֶת בְּגָדַיִךְ אוֹג וַיי וְוֶעלֶן אֶפְּ צִיעֶן פּוּן דִיר דַיינֶע קְלַיידֶר וְלָקְחוּ כְּלֵי תִּפְאַרְתֵּךְ אוֹג וְוֶעלֶן צוּ נֶעמֶן דַיינֶע שִׁיינֶע כְּלִים דָם זֶעמֶן דָאס שִׁיינְקֵייט פּוּן דָעם פְּנִים וְוֶעלֶן וַיי אֶפְּ וְהִשְׁבַּתִּי זִמָּתֵךְ מִמֵּךְ אוֹג (כו) טָאן וְוֶעל פַּאר שְׁטֶערֶן דַיינֶע שְׁלֶעכְטֶע מַחֲשָׁבוֹת אִיךְ פּוּן דִיר אוֹג דַיין אִיבֶּרִיג פָאלְק וְוֶעט פּוּן דִיר אוֹג דַיין זְנוּת וְוֶאט פּוּן דָעם לַאנְד מִצְרַיִם פָּאלֶין דוֹרְךְ דָעֶר שְׁוֶוערְד תָּמֵה בְּנֵיךְ וּבְנוֹתַיִךְ יִקָּחוּ וַיי אִיר אוֹג דַיין וְעלֶן אִין נֶעמֶן אִין וְוֶעלֶן דַיינֶע זִין אוֹג דַיינֶי בֶּעלֶטֶער צוּ נֶעמֶן אִין אֵינֶם דוּא הָשְׁאִי צִינְגִ׳ אֲלֵיהֶם אוֹג דוּא וְוֶעט שׁוּוֶן מַיין

וְאֶת־זְנוּתַיִךְ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם וְלֹא־תִשְׂאִי
עֵינַיִךְ אֲלֵיהֶם וּמִצְרַיִם לֹא תִזְכְּרִי־עוֹד׃
כח כִּי כֹה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה הִנְנִי נֹתֶנֶךָּ
בְּיַד אֲשֶׁר שָׂנֵאת בְּיַד אֲשֶׁר־נָקְעָה
נַפְשֵׁךְ מֵהֶם׃ כט וְעָשׂוּ אוֹתָךְ בְּשִׂנְאָה
וְלָקְחוּ כָּל־יְגִיעֵךְ וְעָזְבוּךְ עֵרֹם וְעֶרְיָה
וְנִגְלָה עֶרְוַת זְנוּנַיִךְ וְזִמָּתֵךְ וְתַזְנוּתָיִךְ׃
ל עֲשֹׂה אֵלֶּה לָךְ בְּזָנוֹתֵךְ אַחֲרֵי גּוֹיִם עַל
אֲשֶׁר־נִטְמֵאת בְּגִלּוּלֵיהֶם׃ לא בְּדֶרֶךְ
אֲחוֹתֵךְ הָלַכְתְּ וְנָתַתִּי כוֹסָהּ בְּיָדֵךְ׃

לא בְּאוֹרַח אֲחוֹתִיךְ הָלַכְתְּ וְאֶתֵּן כּוֹס פּוּרְעָנוּתָהּ בְּיָדֵךְ׃

וְאֶת פּוֹלַחְנֵי טָעוּתַיִךְ
דַּהֲוָת עַמֵּיךְ כַּד חֲיַית
בְּאַרְעָא דְמִצְרַיִם וְלָא
תְּזַקְפִּין עֵינָךְ לְהוֹן
וְטָעֲוָת מִצְרָאֵי לָא
הַדְּכָרִין עוֹד׃ כח אֲרֵי
כְּדֵין אֲמַר יְיָ אֱלָהִים הָא
אֲנָא מָסַר לָיִךְ בְּיַד
דְּסָנְיָת בְּיַד דְּקָצַת
נַפְשָׁיךְ בָּהּ׃ כט
וְיִתְפְּרְעוּן מִנָּיִךְ
בְּדִבְנִי וְיִסְבּוּן יָת כָּל
לֵיאוּתִיךְ וְיִשְׁבְּקוּנָךְ
מְטַלְטָלָא וּשְׁבִיקָא
וְיִתְגְּלֵי כַּהֲתַת טָעוּתָיִךְ
וְחוֹבֵי עֲיָצַת חֲטָאָךְ
וְזִרוּנָיִךְ׃ ל חוֹבַיִךְ גָּרְמוּ
אִלֵּין לָיִךְ בְּדַטָּעֵית בָּתַר
עַמְמַיָּא וְאִסְתָּאַבְתְּ
בְּפוּלְחָנֵי טָעֲוָתְהוֹן׃

לא בְּאוֹרַח אֲחָתִיךְ הַלָּיְכְתְּ וְאֶתֵּן כָּס פּוּרְעָנוּתָהּ בְּיָדֵךְ׃

רש"י

כהוגה: (כח) אשר שנאת. כמדיס שמרדת בהס: (ל) עשה אלה. לשון פעול (פייסב"ם בלע"ז). עיין פרקלת לאחר שאני נותל בלי התאהבך ומניחך ערומה את מתגנית בעיני כל אדם: ולא תשאי עיניך. לזנות עוד לעולם: ומצרים לא תזכרי. (הוש) [תובעה] מצרים: (כח) ביד אשר שנאת. כמו שאומר למעלה ואת כי אשר אהבת על כל אשר שנאת. כך אומר בכאן. למעלה הוא אומר הנני מעיר את מאהביך עליך. ואחר כך הוא אומר הנני נותנך ביד אשר שנאת: (ל) עשות אלה לך. דין הוא לעשות לך כל הרעות האמורות בפרשה זאת. בעבי אשר זנית אחרי גוים ונטמאת: (לא) בדרך אחותך הלכת. שחלכו שבט יהודה ובנימין אחר ע"ז בעשרת השבטים. כענין שנאמר בגורת אחותה יהודה ותלך ותזן גם היא: ונתתי כוסה

מהרי"ו קרא

בעיני כל אדם: ולא תשאי עיניך. לזנות עוד לעולם: ומצרים לא תזכרי. (הוש)

מנחת שי

(ל) עשה אלה לך. מלת עשה כמ"ל ועיין מה שכ' בפסוקים בינתיים כ"ב פסוקים נאמר זה בלשון נקבה כאן עם עבו' אלהים וכאן בלשון זכר ועיין מה שכתבתי בזה הענין עם פי' רש"י בפרשת השמיני ועיין שיר פ"ש (בינתיים ה'):

רד"ק

עכרי עכו"ם: (כח) כי כה אמר ה' הנני נותנך. הנו"ן בקמץ לנקבה ומשפטה בצרי אלא הוא כבוי שבתבנו כי כשמרבר כנגד חבנסה מדבר עמם לשון זכר ועמם לשון נקבה ושנה הענין הזה עוד לחזק: (כט) ועשו. ערום וערייה. בערום ובעריה בפרשה הזרע את ירושלים כתבני פירושו: זנותיך. ואמרו זנות בן וגה בהכפל ע"ן הפעל כמו הגיעי בן הגה: (ל) עשה אלה לך. מקור בלומר אלת שיעשה לך בענוש עינותך הוא בזנותיך. עשת בחלום ומקור בשקל בבגותיך: (לא) בדרך. מבואר הוא:

מצודת דוד

ולא תשאי וגו'. כפל הדבר במ"ש כ"ל בני בכל יפולו עליה למלחמה והם יהיו בליתי המצפה והרגו הפרים והמוזלים ויקח העם ומסם יקחו בשבי ויכרסו בסמ"ק ובפי הגדולים ויכלו ממדם שכחם ומגודל הלהוב לא תפגה עיד של המליצים ולא חזכיר בתלתי מלרים:(כח) ביד אשר שנאת. הם הכפרים במרדם בהם: אשר נקעה. מסר נפשם בשבך בהם לבהלותם ובכל הדבר במ"ש: (כט) ועשו אותך. יעשו עמך הרברים בשנאה ויקחו כל עסרך ואפי' ערוה תגלה ויפזרו מעליך בכוח: ונגלה. אף יהיה עלה מדת ומוך כי מגמול המעשה יגולה ויודע מעשה הפון: וזמתך ותזונותיך. כפל הדבר במ"ש לפי מדברים הזמה ויאמר על עבודת הפסילים המתועבים: (ל) עשה אלה לך. אלה הרברים יעשו לך בגמול שזנית אחרי גוים ויפרוש המליצה לומר על אחר כשעשתה בגלוליהם לקבלם לאלוה: (לא) בדרך. לפי שהלכת בדרך אחלה אחותך לכן אתן גם היא בעמה בשתה כוס

פירוש ע"ט

נִיט אוֹף הַיְיבֶּן דַיינֶי אוּנְין צוּ זַיי וּמִצְרַיִם לֹא תִּזְכְּרִי עוֹד
אוּנ מִצְרַיִם וּוֶעסְטוּ נִיט גֵידֶענְקֶן נָאךְ׃ (כח) כִּי כֹה
אָמַר אֲדֹנָי אֱלֹהִים דָּעֶן אַווֹי הָאסְט נִיאָנְט נָאס דָּר הַאר
הִנְנִי נוֹתְנְךָ בְּיַד אֲשֶׁר שָׂנֵאת נון אִיךְ וֶועל דִיר אִיבֶּעֶר
עֶנְטְפֶּערֶן אִין דֶּר הָאנְט פּוּן דִי כְּשָׂדִים וּואס דוּא
הָאסְט וַיי הַיינְט פַּיינְט אוּנ הָאסְט מוֹרֶד גֶיוּוֶען אִין
זַיי בְּיַד אֲשֶׁר נָקְעָה נַפְשֵׁךְ מֵהֶם אִין דֶּעֶר הָאנְט פּוּן דֶּעֶר
אוֹיךְ וָום דִיין וויליין אִיז אוּיס גִירִיסְן גִיוואָרֶן פּוּן
זַיי׃ (כט) וְעָשׂוּ אוֹתְךְ בְּשִׂנְאָה וְלָקְחוּ כָּל יְגִיעֵךְ אוּנ זַיי וֶועלֶן
מַאן טִיין נַקֶּמָה אִין דִיר מִיט פַּיינְט שָׁאפְט אוּנ

כב לָכֵן אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה הִנְנִי מֵעִיר עָלַיִךְ אֶת־מְאַהֲבַיִךְ
אֶת־נַפְשֵׁךְ מֵהֶם וְהֵסַבֹּתִי עָלַיִךְ מִסָּבִיב: כג בְּנֵי בָבֶל וְכָל־כַּשְׂדִּים פְּקוֹד וְשׁוֹעַ
וְקוֹעַ וְכָל־בְּנֵי אַשּׁוּר אִתָּם כֻּלָּם בַּחוּרֵי חֶמְדָּה סְגָנִים וּשְׁלִשִׁים כֻּלָּם שָׂרֵי
רֶכֶב וְקָרֵא שָׁלִשׁ וְשָׁלוֹשׁ כֻּלָּם עֹלֵי סוּס: כד וּבָאוּ עָלַיִךְ מִצָּפוֹן רֶכֶב וְגַלְגַּל
וְקָהָל עַמִּים מָגֵן וְצִנָּה וְקוֹבָעִים יָשִׂימוּ עָלַיִךְ סָבִיב וְנָתַתִּי לִפְנֵיהֶם מִשְׁפָּט
וְשָׁפְטוּךְ בְּמִשְׁפְּטֵיהֶם: כה וְנָתַתִּי קִנְאָתִי בָּךְ וְעָשׂוּ אִתָּךְ בַּחֲמָה אַפָּם וְאָזְנֵךְ
וְאַפֵּךְ יָסִירוּ שְׁאֵרִית בָּנַיִךְ וְאַחֲרִיתֵךְ בָּאֵשׁ תֵּאָכֵלְנָה: כו וְהִפְשִׁיטוּךְ אֶת־
בְּגָדַיִךְ וְלָקְחוּ אֶת־כְּלֵי תִפְאַרְתֵּךְ: כז וְהִשְׁבַּתִּי זִמָּתֵךְ מִמֵּךְ וְזִנּוּתֵךְ מֵאֶרֶץ
מִצְרַיִם וְלֹא תִשְׂאִי עֵינַיִךְ אֲלֵיהֶם וְאֶת־מִצְרַיִם לֹא תִזְכְּרִי־עוֹד: כח כִּי כֹה
אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה הִנְנִי נֹתֵן אוֹתָךְ בְּיַד אֲשֶׁר שָׂנֵאת בְּיַד אֲשֶׁר נָקְעָה נַפְשֵׁךְ
מֵהֶם: כט וְעָשׂוּ אוֹתָךְ בְּשִׂנְאָה וְלָקְחוּ אֶת־כָּל־יְגִיעֵךְ וְהִנִּיחוּךְ עֲרֻמָּה וְעֶרְיָה
וְנִגְלָה עֶרְוַת זְנוּנַיִךְ וְזִמָּתֵךְ וְזִנּוּתֵךְ: ל עֲשׂוֹת אֵלֶּה לָךְ בְּהִזָּנֵךְ אַחֲרֵי גּוֹיִם
בְּהִטַּמְּאֵךְ בְּגִלּוּלֵיהֶם: לא בְּדֶרֶךְ אֲחוֹתֵךְ הָלָכְתְּ וְנָתַתִּי אֶת־כּוֹסָהּ בְּיָדֵךְ:
לב כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה כּוֹס אֲחוֹתֵךְ תִּשְׁתִּי הָעֲמֻקָּה וְהָרְחָבָה תִּהְיֶה לִצְחֹק
וְלָלַעַג מְרֻבָּה לְהָכִיל: לג שִׁכָּרוֹן וְיָגוֹן תִּמָּלְאִי כּוֹס שַׁמָּה וּשְׁמָמָה כּוֹס
אֲחוֹתֵךְ שֹׁמְרוֹן: לד וְשָׁתִית אוֹתָהּ וְשָׁתִית וּמְצִית וְאֶת־חַרְשֶׂיהָ תְגָרְמִי וְשַׁדַיִךְ
תְּנַתֵּקִי כִּי אֲנִי דִבַּרְתִּי נְאֻם אֲדֹנָי יְהוִה:

מהר"י קרא

ביד. ולפיכך דין הוא שישתו יהודה ובנימן אוהו כוס של פורענות ששתו עשרת השבטים. כמו שגלו שבטים ישראל בג' שעבים בענין ששנינו בסדר עולם, אמר ר' יוסי כשהמציא לומר אלו מהוך שלש לקיים מה שנאמר בדרך אחותך הלכת ונתתי כוסה ביד: (לב) כוס אחותך תשתי. בדרך אחיתך הלכת. לפיכך דין [הוא] שכוס אחותך תשתי: תעמוקה והרחבה. אוהו כוס הגדול הוא. וזהו אוהו שתהיה (לאות וללצון) [לצחוק וללעג] כשחגלה בין האומות: מרבה להכיל. אע"פ שהוא עמוק ורחב ומחזיק הרבה. ככו אלפים בת יכיל: (לד) [ושתית] אותה. שוהה אוהו הכל עד התמצית: ואת חרשיה תגרמי. תגרמי. דורר"ש בלע"ז. שאשילו חרשיה של אוהו כלי את שוהה ומוצצת ולוקקה בלשונך וכשאתך. כלומר שלא יפחות בכל התפרענות (שחראיתי) [שהבאתי] על עשרת השבטים. שלא יביא על שבט יהודה ובנימן: [ושדיך].

רש"י

ט' י"ח): (לב) מרבה להכיל. יתירה מלהכיל כמו מלסבול: (לג) ושממה. תמהון: (לד) ומצית. לשון מוץ עד התמצית (מיכה ז') כלע"ז: ואת חרשיה. דימה כוס המשקה פורעות ליסרם כלכלי חרס שמשכר חין לו תקנה כך משתעת ושכר הכוס לא יכוד להקוחם עוד וכשהוח מדכר כהשקאת החומות קורח חוחו וכך שנאמר כוס וכך כגל כיד ה' משכרת כל הארץ (ירמיה י"ח): תגרמי. כמו ועלמותיהם יגרס (כמדכר כ"ד) לח

רד"ק

(לב) כה אמר. תחיה. פי' הכוס תהיה לצחוק וללעג פירוש שהגוים יצחקו וילעגו על רוב הפרעגות הבא עליך: מרבה להכיל. תאר לכוס שהיה רבת להכיל ולהחזיק יין תרעלה רב: (לג) שכרון ויגון תמלאי. אותו חשכרון הוא היגון שתמלאי כמנו כי הכוס והיין הוא משל על הצרות: (לד) ושתית אותה ומצית. תשתי אותה הכוס כלה עד התמצית שתכציא: ואת חרשיה תגרמי. ולא עוד אלא שחרשיה תגרמי אחרי שתכציא אות' תשברי הכוס כשיניך למצות חרסיה וחמשיל הענין לכוס חרס לפי שנבלע היין בתוך החרס ואמר חרשיה ל' רבים כי בחשברם יהיו חלקים רבים: תגרמי. טלה כושאלת מן

מצודת ציון

(לב) להכיל. לסבול כמו ומי יכלכל לח יום כוחו (מלכחי ג'): (לג) שממה. תמהון כמו סנו מני ולסמנו (מיכה כ"ח): (לד) ומצית. מלשון מלילה: חרשיה. כמו הכסיס כמש"ך: תגרמי. הענה יקרא גם כמו נגרעו כמעיל כרזל (שם מ') ובדרך משלה מלה על הכהכסיס וכ"ל משכר המכסיס כמו וכלל מכוסתי תשכם (שם

מצודת דוד

(כמשיל חמת ס' לכוס מלא יין המשכר ומכלכל לח דעת המדם) (לב) כוס אחותך. הכוס שאתה מחוסך תשתי גם אתה: תעמוקה. מאד מלא היא עמוקה ומחזקת הרבה: והיתה לצחוק. הכיוון ילחקו בך וילעגו עליך כשתגל גרול עד שהכוס מיכה להכיל ולסבול כל הלמון והלעג: (לג) שכרון ויגון. לח כדרך שחי כוס יין משכר המכסיס כמו וכלל מכוסתי תשכם כי יין מכעים אבל כוס שכורים ומכולבלים מכל מה שעמים כי יין מכעים אבל מכוס המשכר מביה שכרון ויגון: כוס שמה ושממה. הכוס הזה יהיה מעמסון לכל וממון דוגמת כוס המוכן שומרון (לד) ומצית. תמלון הכלוטה: ואת חרשיה. מרסי הכוס שכשיך בשניך ללעוס המרסים למלן כל הכלוטה: ושדיך הנתקי. מחפ

פירוש ע"ט

דָעם וְוֹעֵג פּוּן דִיין שְׁוֶועסטֶר אָהֳלִיבָה וְוִיסְטוּנְג אוּנ פּוּן פַּר וּוּאוּנְדֶערְוֶועג אִי דָעֶר כּוּם פּוּן נִינֶוֶה דְרוּם וְנָתַתִּי כוֹסָהּ בְּיָדֵךְ וְעַל אֵיךְ נָאט נָעבִּין דִיין שְׁוֶועסטֶר שׁוֹמְרוֹן: (לד) וְשָׁתִית אוֹתָהּ וּמְצִית אוּנ דוּ וְוִעסְט טְרִינְקֶן דָעם כּוּם אוּנ וְוִעסְט אִים אוּים אֵיר כּוּם פּוּן פּוּרְעֶנְיוּת אִין דִיין הָאנְט: (לב) כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה כּוֹס אֲחוֹתֵךְ תִּשְׁתִּי עֲמֻקָּה וּגְאט דָעֶר הֶאר כּוּם נָאנְן וָאֵת חַרְשֶׂיהָ תָּגָרְמִי אוּנ דִי שֶׁעֶרְבֶּעךְ פּוּן דָעם כּוּם וְוִעסְט טְרִינְקֶן הָעֲמֻקָּה וְהָרְחָבָה דָעם כּוּם טִיפִּין אוּנ דָעם וְוִעסְט אִים בֵּיינְעֶרִין (קְלוֹמֶר דוּא שֶׁעֶרְבֶּעךְ וְוִעסְט נְעֶמְען נָאר וּואס אוֹף דִיא שֶׁעֶרְבֶּעךְ וְוִעסְט נִין אוּנ בְּרֵיטֶן כּוּם תִּהְיֶה לִצְחוֹק וְלָלַעַג מְרֻבָּה לְהָכִיל אוּנ וְוִעסְט נִין צוּא גְלֶעכְטֶער אוּנ צוּא גִישְׁפֶּעט מִין וּוִיא דוּא מִיינְט עֶר דוּ וְוִעסְט בְּקוּמֶען נָאר דָעם פּוּרְעֶנְיוּת וְוִעסְט קֶענִין דָר לִידִין: (לג) שִׁכָּרוֹן וְיָגוֹן תִּמָּלְאִי מִיט שִׁיכֵּרוּת אוּנ טְרוּעֶרְקֵייט וְוִעסְטוּ דָר פִּילְט וְוִערִין פּוּן דָעם כּוּם כּוּם שַׁמָּה וּשְׁמָמָה אַיין כּוּם פּוּן פַּאר דְעִי אִיךְ הָאב עֶם גִירֶעט אַוּוי נְאֻם נָאט דָעֶר הָאר

לה בְּכֵן כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה יַעַן שָׁכַחַתְּ
אֹתִי וַתַּשְׁלִיכִי אוֹתִי אַחֲרֵי גֵּוֵךְ וְגַם־אַתְּ
שְׂאִי זִמָּתֵךְ וְאֶת־תַּזְנוּתַיִךְ: לו וַיֹּאמֶר
יְהוָה אֵלַי בֶּן־אָדָם הֲתִשְׁפּוֹט אֶת־
אָהֳלָה וְאֶת־אָהֳלִיבָה וְהַגֶּד לָהֶן אֶת
תּוֹעֲבוֹתֵיהֶן: לז כִּי נָאֲפוּ וְדָם בִּידֵיהֶן
וְאֶת־גִּלּוּלֵיהֶן נָאֲפוּ וְגַם אֶת־בְּנֵיהֶן
אֲשֶׁר יָלְדוּ־לִי הֶעֱבִירוּ לָהֶם לְאָכְלָה:
לח עוֹד זֹאת עָשׂוּ לִי טִמְּאוּ אֶת־מִקְדָּשִׁי

לה לְכֵן כְּדֵין אֲמַר מָרִי יְיָ אֱלָהִים חֲלַף דְּשַׁבַּקְתְּ
פּוּלְחָנִי וְאַרְחֵי קְדָמָי דְּמָהֲתִי מִקָּבֵל עֲיָנָךְ
וְאַף אַתְּ קַבֵּילִי חוּבֵי עֲיָצַת חֲטָאיִךְ וְטַעֲוָתָיִךְ:
לו וַאֲמַר יְיָ לְיָ בַּר אֱנָשׁ הֲתֵדִין יָת
אָהֳלָה וְיָת אָהֳלִיבָה וְחַוֵי לְהֶן יָת
תּוֹעֲבָתְהֶן: לז אֲרֵי נָאֲפָן
בְּהֶן וְדָם בַּאֲפֵי אֶשְׁתְּדוּ
בִּידֵיהֶן וּבְהַר פּוּלְחָנְהֶן טָעוּ וְאַף יָת
בְּנֵיהֶן דִּי יְלִידִין לְמִיפַק
מִנְּהֶן תּוּלְדָנַת קוּדְשָׁא
קָדָמַי אַעֲבִירוּ לְהֶן
לְפוּלְחַן: לח עוֹד אַרְגִּיזוּ
קָדָמַי כְּאִיבוּ יָת בֵּית

רש"י

נרמו לבקר (נפטים נ'). ריינגי"ר בלע"ז. רמכמע"ר בל"ז מנכלמנען) גורר כמיניו מת סביכות העלם לו מחרם לרשות מעליו כשר הדבוק בו.ומכאם תכרו לשון שבירה וגם כן פתר ועלמותיהם יגרס וכן לת גרמו לבקר: (לה) שאי זמתך. קבילי מובי עלת חטאיך: (לו) התשפוט. לשון ויכוח: (לז) ודם בידיהן. כשופיהם שפכו דם: ואת גלוליהן נאפו. ניחוף שלהם עם גלוליהם היה: וגם את בניהן וגו'. וחכו שביכות הדם שבידיהם (כלומר שהוליחו זרע לבעלה כידיהם ולת עשו תשובה): (לח) טמאו את

רד"ק

שנשאו נשים נכריות וחללו את השבת ודברים אחרים שלא נכתבו ואף חל' שכחו: (לה) לכן כה אמר ה'. אחרי נוך. כאדם המשליך דבר אחרי גוו שלא יראנו ולא יזכרנו: וגם את שאי זמתך. עונש זמתך שאי וסבלי: (לו) ויאמר. התשפוט את אהלה ואת אהליבה. אחר שהיו שתיהם בדרך אחר הנך לתן את תועבותיהן: (לז) כי נאפו. זה איננו משל אלא כמשמעו שהיו מנאפים את נשי רעיהם: ודם בידיהן. כמו שאמר ישעיהו הנביא ידיכם דמים מלאו וכן נקראת ירושלם עיר הדמים: כמו שכתוב למעלה: ואת גלוליהן נאפו. זהו דרך משל לעבודת הגלולים כמו שהאשת המנאפת תחת אישה תקח זרים כן ישראל זנו תחת האל יתברך שהיה אישה לקהה אלהים אחרים לעבדם: וגם את בניהן אשר ילדו לי. כלומר לעבודתי כי בשמחה רבים ללידתם כלו אותם והכניסום בבריתי ואחר כך הטבירו להם לאכלה העבירום לגלוליהם באש והו לאכילת האש: (לח) עוד. ביום ההוא. והו ענין כפל עבדו הגלולים

מצורת דוד

פסכרום וכלכול כדעם מפכלי כעלמך לנפתן ולעקור מדרך: כי אני דברתי. וכוולפי כן יהיה: (לה) ותשליכי. כלפד המשליך דבר מחוני נופו לכל יראסנו ולת יזכר כו: וגם את. כמו שעשית למולי כן גם את סבלי נמול זימתך ומת תעלום תזמותין: (לו) התשפוט. הסם רולה שתה להתוכח עם מהלה ועם מהליבה: והגד. מו כגד להן בהוכיוח שת כל מועבותיהן: (לז) כי נאפו. כנלוי עליות: ודם בידיהן. שפכו דם נקי: ואת גלוליהן נאפו. זהו עבודת הספסילים: אשר ילדו לי. כ"ל המיוחדים לי ללמוד בניהם שפכר: העבירו. סיו מעכיכים ומוליכין לספסילים להיות לכם למאכל:(לח) טמאו

פירוש ע"ט

(דרום וועט עם גיווים ניין): (לה) דָּעַר שְׁתָּאט אָהֳלִיבָה וְהַגֵּד לָהֶן אֶת הַתּוֹעֵבוֹתֵיהֶן וְאָלְקְסוּ
אֱלֹהִים דְּרוּם הָט אַוו גִּינְאָנְט נָאט דָּר הַאר יַעַן שְׁבַחְתְּ
אוֹתִי וַתַּשְׁלִיכִי אוֹתִי אַחֲרֵי גַּוֵּךְ דְּרוּם וּואם דוּא אָהֳלִיבָה
הָאסְט מִיךְ פּאר גָּעסִין אוּן גִּינְיאֲרְפָּעִן
הִינְטָּער זַיין רוּקִין (כְּלוֹמַר דוּ הָאסְט פַּר לָאוּס מַיין
רִינְטָּעט דָּר פַּר) וְגַם אַתְּ שְׂאִי זִמָּתֵךְ לייד דוּא אוּיךְ דָּעם
עוֹנָשׁ פוּן דַיינֶע שְׁלֶעכְטֶע מַחֲשָׁבוֹת אוּן פוּן זַיין
זְנוּת: (לו) וַיֹּאמֶר ה' אֵלַי אוּן נָאט הָאט גִּינְאָנְט צוּ מִיר
יְחֻזְקֵאל בֶּן אָדָם הֲתִשְׁפּוֹט בֶּן אָדָם אוּיב דוּא וִוילְסְט
אַיין וִוִיכּוּחַ הָאבֶּן מִיט דָּר שְׁטָאט אָהֳלָה אוּן מִיט

כתר"י קרא

ושריך שבניתה: (לה) וגם את שאי זמתך. וגם את שאי תזנותך שזנית: (לו) כי נאפו דם בידיהן. נאפו באשת איש. וגם שפכו דם. שהיו הורגים את הבעלים ותושלים את הנשים ביד חוקה: ואת גלוליהן נאפו. ניאוף שלהם על גלוליהם היה כענין שנאמר ותנאף את האבן ואת העץ. ע"א כי נאפו דם בידיהן. ולא פירש. ואת גלוליהן נאפו וגם את וגו'. מפרש כי נאפו דם בידיהן. וכך אמר המקרא. כי נאפו שאמרתי זה. שגם את בניהם אשר ילדו העבירו להם לזבחי מתים. שהם היו שוחטים אותם לע"ז. כמו שאומר לבעלה. ותשחטי את (בניך) [בני] ותתנים בהעביר אותם להם. וכמו שאומר בסמוך ובשחטם את בניהם לגלוליהם: (לח) עוד זאת עשו.

מנחת שי

(לו) כמניהו לכם. בדפוס ישן וגם בכמה ספרים כתובי יד מדייקים כתוב ל כ"פ במ"ם לת לכן במ"ן ומכוי כרגיל מוסב אל הגלולים כמו בפניהם וד"ק וכרי"ם וכן הוא במקומו יופי ובמתיר ומיב ברש אבל עוד יש להקשיל למים

מצורת ציון

(ל"ם) ול"ל מעקר הסוכרם: תגתקני. עניו עקילה והמפקן:(לה) נוך. נוסף כמו גוים שמול (ס"ם ל"ם): שאי. סבלי:

בַּיּוֹם הַהוּא וְאֶת־שַׁבְּתוֹתַי חִלָּלוּ׃
לט וּבְשַׁחֲטָם אֶת־בְּנֵיהֶם לְגִלּוּלֵיהֶם
וַיָּבֹאוּ אֶל־מִקְדָּשִׁי בַּיּוֹם הַהוּא לְחַלְּלוֹ
וְהִנֵּה־כֹה עָשׂוּ בְּתוֹךְ בֵּיתִי׃ מ וְאַף כִּי
תִשְׁלַחְנָה לַאֲנָשִׁים בָּאִים מִמֶּרְחָק
אֲשֶׁר מַלְאָךְ שֻׁלַּח אֲלֵיהֶם וְהִנֵּה־בָאוּ
לָאֲשֶׁר רָחַצְתְּ כָּחַלְתְּ עֵינַיִךְ וְעָדִית עָדָיִ׃

מקדשי ביומא ההוא וית יומי שבתא דילי אחילו׃ לט וכמכסותהן ית בנוהון לפולחנהון ועלו לבית מקדשי ביומא ההוא לאחלותיה והא כדין עבדו בגו בית מקדשי׃ מ ואף ארי שלח תשתדרון לגברא דאזגד שליח לותהון והא אתו לאתר דזמינתְ אתקינתְ שוקן ומנית פלטורין

טהר"י קרא

כי טמאו את מקדשי. עדיין היה דבר זה שם [ביום] ההוא: ואת שבתותי חללו. אילו עבדו ע"ז והניחו שלא לטמא את מקדשי עדיין היה הדבר קשה. אלא ביום שעובדין בו ע"ז שבו להכעיסני. כי בו ביום באו אל מקדשי והכניסו בו צלם. ואת שבתותי חללו. בעבודה שעובדין בשבת: (לט) ובשחטם את בניהם לגלוליהם. ובאותו יום ששחטו את בניהם לגלוליהם. באו אל מקדשי והכניסו בו צלם: והנה כה עשו בתוך ביתי. [את] גלוליהם נאפו. וששחטו את בניהם לגלוליהם ואת עשו חרון לביתי. ובביתי עשו לי דבר זה לחללו: (מ) ואף כי השלחנה. (כה עשו בתוך ביתי) ואף לא די להם בדבר זה להכעיסני. אלא שהוסיפו לשלוח לאנשים שבאים אליה מארץ רחוקה: אשר מלאך שלוח אליהם והנה באו לאשר רחצת. וכיון שהיתה שולחת מלאך אליהם. והרי באו מיד למקום שהיו יודעין שרחצת וכחלת עיניך בפוך ועדית תכשיטים

מנחת שי

מסמסורט שכניסתה כאן סימן מן י"ד להן ותחד מסם כוחַ וכגד לאן שכפ׳ הקודם ואין זה כמוכם: (לט) ובשחטם. כפ"ם כוח"ו במתניך:

רש"י

מקדשי ביום ההוא. כיום שהוזהרו את בניהן לע"ז בלות לפני במקדשי לעשות בו תועבות להכעיסני: ואת שבתותי חללו. שהיו שוחטין את בניהן בשבת: (מ) ואף כי תשלחנה. וכל שכן קשה מן הכל כי תשלחנה להכיח אליהן מפרי התומות לוהכיהן ורוחים החלול שמהללות מקדשי: שלוח אליהם וגו'. מיתת תהלה והלידה לפי אליהן: והנה באו לאשר רחצת כחלת וגו'. לתגר תרגום יוכתן לתתר (תלגי"ח כלע"ז, כל"ח לן דכן תרע). אל מקום תגר ידעת להם לתמר במקום פלוגי. לת לקרחתכם מקוטעות במרחץ וכחול: כחלת. מין צבע ושמו כחול ומוכעת בו עיניהם (תקילר"ח כלע"ז). כלשון

רד"ק

להכעיסני ובאותו יום עצמו באו להקריב בביתי כאילו איני רואה מעשיהם וקרבנות יהם הם טומאת מקדשי: (לט) ובשחטם. מקור מן הקל ויש אומרים כן הדגוש ובפל הענין בזה חפסיק במלות שונות: והנה כה עשו בתוך ביתי. והנה עשו זה החלול בתוך ביתי או פי' גם בן עשו גלולים בתוך ביתי שהיו מציירים צורות בתוך לשכות העזרה ומקטרים להם כמו שכתבנו בפרשת בשנה הששית: (מ) ואף כי השלחנה. כל שכן שעשו יותר הועבה שיש עלי לחתם ביד אויביהם ששלחו לאנשים באים ממרחק שבאו אליה ממרחק על ידי שליחותיה וכן פירוש אשר מלאך שלח אליהם והנה באו שלחה אליהם שיבואו אליה להנחיגם בדרכיהם ובמעשיהם: לאשר רחצת כחלת עיניך ועדית עדיי. אמר כנגד אהליבה למי שלחת למי שבעבור נתיפית כדרך הזונה שרוחצת בפרחץ וכוחלת עיניה ולובשת בלבושים נאים כדי שתהיה יפה בעיני הרואים אותה ויחשקו בה והמשל כי שלחה אליה אגריות מדברות בנבדות ומנחות להביא אהבתם עליה ושתתערב עמהם ותלמד מנהגם ומעשיהם ותרגם יונתן לאתר דזמינת אתקינת שוקן ומנית

מצודת ציון

(מ) ואף כי. עניו כמו ס"ם וק"ו כמו אף כי סם מלכתו (לעיל ע"ו): מלאך. שליח: כחלת. סם שנותנ כחל ודדה"ל לת כחל ולא שרק (כמוכות י"ז): ועדית עדי. עניו קשוט ותכשיט כמו

מצודת דוד

(מ) ואף כי. עניו כיוס שהעמידו כניהן לפסילים כמו לת המקדש להקריב בה קרבנות וטומאו ת המקדש עם הקרבנות הוסיף והיכם לי לכלון: ואת שבתותי חללו. כי גם בשבת העמידו ת בניהן לפני להכלה: (לט) ובשחטם. כ"ל הוסיפו עוד לעשות כי בעת שחטאו ת בניהם לפסילים אז כמו לת מקדשי ביום ההוא לטמא ת המקדש בקרבנות ועבודה זרה ומלבד זאת עשו עוד בתוך ביתי: (מ) ואף כי תשלחנה וגו'. כ"ל כ"ם שחשבתי עוד יותר תועבה מכל התלוכות שעשיתי בימים שהייתי לוכח עליהם עתה הנה עשיתי עוד יותר תועבה מכל אלה שהרי שלחתם לאנשים רחוקים אשר מלאך שלוח אליהם ובאו אליך ורחצת עצמך וכחלת עיניך ועדית עצמך בתכשיטים: והנה באו. והכה כן עשו וכמו כל המקום אשר לחלת שמה ומלשון עיניך עם הכחל והוא לשון נקבה עלמך בקבוצים

פירוש ע"ט

(לח) עוד זאת עשו לי נאך דאם האבין זיי מיר גיטוען
מטמאו את מקדשי ביום ההוא ואת שבתותי חללו׃ לט
כי שחטו את בניהם לגלוליהם ובא אל מקדשי ביום
ההוא לחללו והנה כה עשו בתוך ביתי׃ מ ואף כי
תשלחנה לאנשים הבאים ממרחק אשר מלאך שלוח
אליהם והנה באו לאשר רחצת כחלת עיניך ועדית
עדיך׃

זיי גיטאן אין מיין הויז׃ (מ) ואף כי תשלחנה לאנשים
באים ממרחק אוב מכל שכן דאם זייא האבין גישיקט
נאך מאנן זיי זאלין קומן פון איין נייט לאנדר אשר
מלאך שלוח אליהם והם איין שליחת איז גיוואארן גשיקט
צו זיי פון דער שמאט אהלה ואהליבה נייא זאלין
קומען צוא זייא והנה באו לאשר רחצת אוב נון זיי זענען
גיקומען צו דעם ארט והאם דו האסט דיך דארמין
גיוואשען אוב האסט גיפארבט דיינע אויגען אוב
האסט דיך אן גיציקט מיט צירונג׃ (כלומר זיי זענען
גיקומען צו דעם ארט והאם דו האסט אן גיבקדייט צו

מא וְיָשַׁבְתָּ עַל־מִטָּה כְבוּדָה וְשֻׁלְחָן
עָרוּךְ לְפָנֶיהָ וּקְטֹרְתִּי וְשָׁמְנִי שַׁמְתְּ
עָלֶיהָ: מב וְקוֹל הָמוֹן שָׁלֵו בָּהּ וְאֶל־
אֲנָשִׁים מֵרֹב אָדָם מוּבָאִים סֹבְאִים
מִמִּדְבָּר וַיִּתְּנוּ צְמִידִים אֶל־יְדֵיהֶן

רש"י דגש אחר שורק הב' רפה סבאים קרי מהר"י קרא

(מא) משה כבודה. מוכלל (מא) ומטות נחות (פריד"ס בלע"ז). ר"ל פרעד"ר בל"ז נעליערט): (מב) וקול המון. כל הומות רבות היו כה ולא המון כל מלחמה אלא קול המון שלו: ואל אנשים. בשביל תוכים ובל תוכים היה הומיו המון ולא כל כהמה: מרוב אדם. שהיו בתוכה המובלים לתוך מן המדבר: סבאים. תוכים שהיו דרין סביב לה מביניה עמון ומואב וכן תרגם סבלים מסחר סחור: ויתנו. מהלה והליכה למידים כל ידיהן להתקשט לתוף כלומר עמון ומואב מתוך כחם רבים היו מתקבלות ומתפארת לעיניהם ומתוך כחם שביניה מתפארת לעיניהם בקישוטיה לפיכך ויתנו מהלה והליכה למודים על ידיהן כדי שיהיו נלחות בעיני הגיפסים. ו"י כל ויתנו יתירה כמו מותה על עזו (ומרת יה ויכי לי ליסועה (כמות י"ל) וכמו מותה של

וזכנת עצמך נגדך. ות"י והא אתו לאתר דושנית אתקנית שוקין ובית פלטורין: (מא) וישבת על מטה כבודה. בכבדת ומובללת בכעצות נאות מכוסות בבגדים נאים. משה בכבודה. ליו"ם פרי"ד בלע"ז וכן פירש יונתן בכיכין דיקר: ושלחן ערוך לפניה. והשלחן היה ערוך בכל ביני בשכיבים לפני אהלת ואהליבה וקטרה ומבשמים בכל ביני בשמים וישבן שמו על השולחן: (מב) וקול המון שלו בה. וקול של הכין המון שלו בה בשוכך ושליו ושקט באותה שעה. באותו שלחן שסביב אותה משה לא היה שום אדם שיעשה הגיגס בה. כדי להדגיל הבאים אליה לתשמיש. אותן המובאין ממרחק. כמו שאמרנו למעלה. ואף כי השלחנה לאנשים באים ממרחק. והם האנשים הישובים ומסבבין אותה. את המדבר. שכל האומות ארם ועמון ומצרים וישבים סביב למדבר. ות"י והיו הבאים מסחור מדברא. דאמרי"כ וקול הכין שליו בה. של אימות רבות היה בה. ולא הכין דבלוזבה. אלא קול הכין שליו: ויתנו צמידים

מהר"י קרא

מלטורין: (מא) וישבת על מטה כבודה. ובו"י עם הדגוש וכן כבודה בת בלק פניכה ואת הכבודה לפניהם והדומים להם: ושלחן ערוך לפניה. לפני המטה כי כן היה מנהגם להסב על המטות בעת האכילה כמו שכתבנו בדברי רז"ל ופי' ערוך ערוך בכל ביני באכלים טובים: וקטרתי ושמני שמת עליה. בקבין חסר המ"ת לקריאת בן אשר ולקריאת בן נפתלי וקטרתי בשתה המ"ת. עליה. על המטה כי כן היה מנהגם לעבר אחר האכילה כמו שכתבנו בדברי רבותינו ז"ל שהיו משימים בשמים על הגחלים להעלות עשנם אל האף לריח טוב וכן היו משימים בשמן המוב אחר האכילה וזה שאמר וקטרתי ושמני ביו"ד כנוי המדבר ר"ל כי אני נתתים לה והיא עבדה בהם לעבודה זרה כמ"ש בפרשה הודע את ירושלם. דרשיון יהוי בדברי רבותינו ז"ל שאמרו באי דרגש עירסא דגדא והיא משה עשירת לכבוד הנזיל. מכבין פי' מצעית התרגום רפדתי ערשי נאבית שוני בישכב וספות תיגומו סכבין: (מב) וקול המון שלו בה. בית בה רפה ואע"פ שוו"י שלו בשיף וכמותו קו תהו ח' כם אשר קול המון נשמע בה באהליבה וההמון ההוא שלו בלומר לשלום בו כמו אליה לא לכלחמה כי היא שלחה אליהם לבא אליה להיותם שלמים עמה כי ישרו בעשיהם בעיניה: ואל אנשים מרוב אדם: ואל כמו עם וכן ואשה אל אחותה קברו אותי אל אבותי והדומים להם אשר אלה ששלחה אליהם באו עם אנשים אחרים: מרוב אדם. מרוב אדם שרצו להביא עמהם להיות ההמון רב חביאו אנשים סבאים מהמדבר זהו מובאים שהם הביאו אותם והם היו מובאים: סבאים. ע"י תבא והם מבני כוש וכמותו וסבאים אנשי בדה אלא שבא הכפ"ך בשו"א זה בקמץ: ויתנו צמידים אל ידיהן. אל כמו על וכמותו רבים ואבר ידיהן וראשיהן על שהיהן אהלה ואהליבה וכשמדבר

מצודת דוד

וכמו בעשיהם מה שהתה מייפה עצמך למליח מן בעיני הכלים כלים: (מא) וישבת. ומה"נ יבמה על מטה מכוסדת ויקרה ולפניה היה שולחן מסודר בעיני מלכל (כי כן היה מנהגם לסבב על המטה בעת האכילה) והקטרתי והבמון בשתי לך בחת על השולחן להכניל לת המוסלים ונם כן בשמן ובהבלות היה הקטרת

להבי האכילה (כי כן היה מנהגם לעשות בשמן הטוב להבי האכילה ובכשים בשמים על הגחלים מיכה בדורות ועשים להם כעוד והעלות מיכה בשתי עשתי לך: (מב) וקול חמון. קול המייה בעוד הוא נשמע בה לפי קול המייה מלחמה: ואל אנשים. ר"ל עם האנשים הבאים על ידי היו בני אדם מרובים היה מובא בשמן גם מהני בכה מן הישובים במדבר ובשוחר עכ"ל היה לה כוד אלוה עם כי הכני בכה בשמ מהזמים מבני בקע: ויתנו צמידים. כי נהגו לעמידים על ידיהם ונו' להתקשט ביותר ועלמה קן בעיני כולם ולפי שבו עמה בשם ר"ל בהיותה מתחסנת

מצודת ציון

ותעד ממה (הוכח ג'): (מא) ערוך. מכוון: וקטרתי. עשן בכשים: (מב) המון. מלכון המייה: שלו. מלבון בליה: ואל. כמו עם וכן ואשה אל אחותה: סבאים. כש פומם כמה: צמידים. כש כמדי על הזרוע כמו ובני למידים על ידים

פירוש ע"ט

זיי האסטו זיי ניזאגט אין דעם ארט ווערן איך ארום ניין אקעקען אייך וניצרקשער הייד: (מב) וקול המון שלו בה. אוג אין קול פון ברומוגג פון שלוה איז ניינוינין אן איר וים קיין ברומוגג פון מרדמה. ואל אנשים אוג פין מענטשן איז ניינון דאס ברומוגג פון אדם מרוב מובאים סבאים במדבר פון ווענין דיא פיל מענטשן יום זענין ניינוארין ניבראכט פון דעם ארט ווס הייסט כבא ווא איז אין דער מדבר ווי צמידים אף זייהן אוג אהליה אוג אהליבה האבן ניגעבן

ארום

וַעֲטֶרֶת תִּפְאֶרֶת עַל־רָאשֵׁיהֶן׃ מג וָאֹמַר לִבְלֶה נֹאֲפִים עַתָּה יִזְנֶה תַּזְנוּתֶיהָ וְהִיא׃ מד וַיָּבוֹא אֵלֶיהָ כְּבוֹא אֶל־אִשָּׁה זוֹנָה כֵּן בָּאוּ אֶל־אָהֳלָה וְאֶל־אָהֳלִיבָה אֵשֶׁת הַזִּמָּה׃ מה וְאַנְשֵׁים צַדִּיקִים הֵמָּה יִשְׁפְּטוּ אוֹתָם מִשְׁפַּט נֹאֲפוֹת וּמִשְׁפַּט

ויהבו שירין על ידיהון וכתר דתושבחתא על ברישיהון׃ מג ואמרית לבנשתא די שרו אלהין דבליעת עמה בחובין כשון השבוק מטעותה ויתהוב לפוחני ולא תבת׃ מד ועלו לותה כמא דעלין לות איתתא פונדקיתא כן עלו לות אהלה ולאהליבה מן גברתהון חטאין׃ מה וגברין זכאין

ת"א ותומר לגלה . יופת ע"נ : עהה קרי יזנו קרי שופכות

בקבליהון יתפרעון מנהן פורענות ניפין ופורענות אשתד דם אריי נאפין בהן ודם זנאי

מהר"י קרא

אל ידיהן . על עצמם להתקשט לניאוף כדי לחבבה בעונה : (נג) ואמר לבלה נואפים . ואמר לאותה שהזקינה בניאופים. כמו אחרי בלהי היתה לי עדנה . כלומר שכל ימיה זינתה ואפילו לעת זקנתה : עהה יזנו הזנותיה . עד עכשיו הזנית בהזנותיה , ומעתה לא ישׂ לה עוד לזנות בהזנותיה לפי שכבר הזקינה , שדרך אשה לזנות בבחרותה . אבל לעת זקנתה אינה בוזה . והיא לא עשתה כן שאפילו לעת זקנתה זנתה : (נד) ואנשים צדיקים . הם האומות הבאים עם נבוכדנצר להחריבם שהם צדיקים מישׂראל . שישׂראל המירו באלוהם . והם לא המירו : חמת ישפטו אותהם משפט נאפות ומשפט

רש"י

במים וילמה חגם (שם כ"ף) וחס כית לוס נדרה (במדבר ל') וכן פירש דונש . ומנחם הכרו עם הכל עשו (ויקרא כ') ולח יתכנו לברית : (נד) ויבוא אליה . כל חסר מלמד לכו : אשה הזמה . כמי הזמה : (נה) ואנשים צדיקים .

מנחת שי

(נג) נאופים . כסים הלנ"ף כולהי בורח : מתי יזנה . מתה יזנו קרי : מזנותיה . כיוב"ם מלת ידי"ד לחמי חיי"ו (נמ) ויבוא אליה כמות אל אשה זונה . ידי"ם ועלו לותה וכן כולה חד מן מ' דקריין ל' בך הי ותמיין ליכן סנין כליסת ושימהון ויעלו כנגב ו"ו כ"ף עד מנדין ויבוא אלי אליבה מזקני ישראל (יחזקאל כוף כימין ג') ו"ו כ"ף אליה כמות אל ישׂראל ו"ו כ"ף אל הנשים אשר נאפו (יחזקאל ל"ו) והכה עמדי דוד וילכו בה (במדבר כ' ג') וחל הדמים ישראל לה ו"ו כ"ף (יחזקאל כ') כמכות ונבואי מכם המדינים . לך בה' לי תמר לדקות ומי עדיו ו"ו כ"ף ויבוא (ישעיה מ"ב) כי מלפון ו"ו כ"ף לה (ירמיה נ"ה) כמכות ותנום על כפל ע"ב . וכן נמצר כרים פרשם בלה לך בה"א ולכלות זה לפרש אלין דכתיב ו"ו כ"ף עם ו"ו כ"ף לוי יהודה אחו כי ככר נמכרו כוף פרשם שניהם עם י"ד יכות דסבירין יכולו ונמסרה לחרוסי תשע ומי ו"ו כ"ף כל כמו לשון להכרות לת דוד (ש"ב ג') ו"ו כ"ף כל הפש לפני המלך (במדבר ל' י"ט) וכל ו"ו כ"ף הפש דכוותיה וחכוב ומי כי פשם ו"ו כ"ף כל וכולל דולך וחמעט ותלוים (מ' י"ב) ובדיה לומר ו"ו כ"ף ומשפטי לחרוס כתב יד לת נמצר כי חס ו' מחבר המתרגם לעיל ולפיכך מ' נייחב ו"ו כ"ף דלת דמי לחלוקי ודלת דכולהו ולפיכך ולכך ולכיכך לפיכך לפירוש המפרשים : (מה) משפט נואפות . מלת ות"ו הנוספת ובכמי שמפסוק

בשני דינין משפט נואפות ומשפט שופכות דם נקי כי מה שאמר ושופכות דם ר"ל דם נקי כמו ויסלף דברי צדיקים :

מצודת ציון

(כרתים כ"ד) : (נג) לבלה . ענין זקנה כמו מחרי לזוקני (שם י"ב) : יזנו . ר"ל יסוכו ומ"ש ותקלה כתשמשת זוכה על כי סלתה מבעלה להבעל לאחר : והיא . ר"ל כשהיתה כן היה : (מד) אשות . מלשון משם :

כאויתו ככל עת ולא יתכנה : (מד) ויבוא עליה . כל הכולל כח לגיה כדכך שכתיב אל משם זוכה מפורשתם כן כמו ונו' ר"ל פעמים לכל מ"ש שכעולה : אשות הזמה . כמי הזמה : (מה) ואנשים צדיקים . הם אבי עלך בכל שמשם כמכשים לפדיקים למולם : משפט

פירוש ע"ט

צָרוּם בַּאֲנָדִין אוֹף נְיֵיעֲרָע הֶעֶנְט אוּנ שַׁיְינֶע קְרוֹינֶן׃ אוֹיף נְיֵיעֲרָע קָעֶפּ׃ (מג) וָאֹמַר לִבְלֶה נֹאֲפִים אוּנ אֵיהָ נָאךְ מְנָנָה׃ הֶט גִיוּאוֹלְט אִיז דֶער דָאזִיגֶער אֶהֳלָה אוּנ אֶהֳלִיבָה וָוס זִי אִיז פַּר עֶלְטֶערְט גִיוָוארֶן בִּיט זָנוּת בַּהּ יְנוּ זְנוּתֶיהָ הֶיזִינְט וְוייל וְיא אִיז שׁוֹין אֶלְט וְעלֶין זִיךְ שׁוֹן אֶפְּ קֶערֶן פּוּן אִיר הָארְצִין דִי מַאֲוֶה פּוּן אִיר זְנוּת (כְּלוֹמַר אִיךְ הָאבּ גִימֵיינְט נָאךְ דֶעם גִירֶעכְטִיגְט נָאךְ דֶעם בָּבֶל אוּנ וָוס וַיי הָאבּן גִידִינְט צוּ דִי אֶפְּ גֶעטֶער אוּנ הָאבּן גִיזָעהֶן דָאס אִין זַיי אִיז קֵיין מָכּוֹת דָא וְועלֶן זַיי דִיא אֶפְּ גֶעטֶער אַנוּעק וָואךְפִין) וְתֵיא אִבֶּער וְיא אִיז

שִׁפְכוֹת דָּם כִּי נֹאפֶת הֵנָּה וְדָם בְּיָדֵיהֶן׃ מו כִּי כֹה אָמַר אֲדֹנָי יֱהוִה הַעֲלֵה עֲלֵיהֶם קָהָל וְנָתֹן אֹתָהֶן לְזַעֲוָה וְלָבֵז׃ מז וְרָגְמוּ עֲלֵיהֶן אֶבֶן קָהָל וּבְרָא אוֹתָהֶן בְּחַרְבוֹתָם בְּנֵיהֶם וּבְנוֹתֵיהֶם יַהֲרֹגוּ וּבָתֵּיהֶן בָּאֵשׁ יִשְׂרֹפוּ׃ מח וְהִשְׁבַּתִּי זִמָּה מִן־הָאָרֶץ וְנִוַּסְרוּ כָּל־הַנָּשִׁים וְלֹא תַעֲשֶׂינָה כְּזִמַּתְכֶנָה׃ מט וְנָתְנוּ זִמַּתְכֶנָה

אֲשֶׁר בִּידֵיהֶן׃ מו כִּי כְדִנָן אֲמַר יְיָ אֱלָהִים אֵיתֵנֵי דֵיסְקוּן עֲלֵיהוֹן מִשְׁרִין וְאֶמְסַר יַתְהוֹן לְתֵבִיר יַלְבְּוָא׃ מז וְיִרְגְּמוּ יַתְהֹן בְּאֵבְנֵי קְלַע מִשְׁרִין וְיִבְזְעוּן יַתְהֹן בְּסֵיפֵיהוֹן בְּנֵיהוֹן וּבְנָתְהוֹן יְקָטְלוּן וּבָתֵּיהוֹן יוֹקְדוּן בְּנוּרָא׃ מח וַאֲבַטֵּיל חוּבֵי עֵיצַת חֲטָאִין מִן אַרְעָא וְיִתְדְּרֵין כָּל מָדְרִינָתָא וְלָא יַעְבְּדוּן כְּעֵיצַת רֲטָאֵיכוֹן׃ מט וְיִתְיְהִבוּן חוּבֵי עֵיצַת

ת"א נופקום מנה . מדיום ל"ו : מעבדיה למיעבד . מרוים ל' סנהדרין מ"ה :

רש"י

משפט דיוסים כדי מלך בכל ומלך משור ויית זכלין בקבליהן לפי מעשיהן כל הלו הזונות לדיוקים הגוים מהמה: כמשפט נאפות וגו'. כמו במפורש מהריו: (מו) העלה. ונתן. וברא. כולן ל' עשה ופעול הן: (מז) ורגמו עליהן אבן. הריגת בניהן ובנותיהן ושריפת בתיהן הוא משפט נואפות: וברא אותהן בחרבותם. הוא משפט שופכות דם. וכרא. לשון קלילה. וכן וכרתמו דיעך יהיה לך כספר (יהושע י"ז): (מט) ונתנו זמתכנה. עליכן שופטיכן יתנו

מהר"י קרא

שופכות דם. וכתו משפט נואפות ושפכי דם. כמו שאומר בפסוק: (מו) ה' העלה עליהם קהל ונתן אותהן לזעות להסיגן ממקום [למקום] כמו ולא קם ולא זע ממנו. כלומר יעלה עליהם האומות הנקבצים עם נבוכדנצר להגליהם בבלה לפי ששפכו דם. ודם כתוב את הארץ. ותקיא הארץ אתכם (כ"ו) ורגמו עליהם אבן. זה דין נאפות. כמו שנאמר ומקלוד כל אנשי עירה באבנים: וברא אותהן בחרבותם. יתקעו אותן בחרבותיהן. וכן תרגם יונתן ומעין יתהון: בניהם ובנותיהם. שילדו בניאוף יהרגו: ובתיהן. שזנו בתוכם: באש ישרפו. כשם שעשין לזונה ששורפין עליה את הבית באש. נחזו"ר לעיל"ת. ואל אנשים כרוב אדם כובאים מובדר.

תשלחנה. ואחריהן שואפות. כי תשלחנה לאנשים באים ממרחק של מעלה (בוצע) [מוסב] על ואל אנשים טרוב אדם. מרוב שחכדה לזונות אחר כל העולם. כובאים סבאים. נראה שאין סבאים האמור כאן (אמת) [אומה] סבא. שאם כן היה לו לינקד סבאים. וכתרגומו לשון הסיבה שבקיעין דרך גדול עד שבאים אליה. והוא מגזרת רב לכם סב: (מח) והשבתי זמה מן הארץ. ואני בביכר אהלה ואחליבה מן הארץ שהיו עושין זמה. כמו שפירשתי למעלה. והעלה עליהם קהל. ורגמו עליהם אבן: ונוסרו כל הנשים. ומתייסרות כל הנשים הזונות ממשפטים שאני כך עושה. שכל האומות ששומעין אלו המשפטים אומרות דין הוא לייסר כל הזונות כמו כן. ומתוך שהן מתייראות לא תעשינה כזימתכנה: (מט) ונתנו

מנחת שי

מסר נרוש מדוייקים והם ג' נמ"ג והעליהי הוא לעיל מיתן ס"ו ומשפטיך משפטי נלפנות: (מו) בניהם ובנותיהם. נמשרי מפרד מנא ולו"ו לחר מ"ן. (מח) ונוסרו. דגש נוי"ו לחסרון תי"ו התפעל ודגש הסמ"ך לאות חבנין והראוי ונתוסרו וחעלה מורכבת מן נפעל והתפעל וכן ונכפר להם הדם והראוי ונתכפר אבר הגוים האחרים נתוך מוסר מכם שראו שלקחתם העונש בעונכם ובזמתכם שעשיתם: ולא תעשינה כזמתכנה. ואע"פ שיעשו לא יעשו כזמתכן שלא יהליפו עבודות אלהיהם בעבודות אלהים אחרים ולא יעבדו אלהים דעים כאשר עשיתם אתם: (מט) ונתנו זמתכנה עוגש יהנו בדבריהם עוגש זמתכן עליכן כי יאמרו כי משפט היא שיבא

דרד"ק

אותהם. בחולם האל"ף: (מו) כי כה אמר ה'. העלה עליהם קהל. הקלה ביקוד וכן ונתן אותהן לזועה כאילו אמר אעלה ואתן: (מז) ורגמו עליהן אבן קהל. קהל הנביים ירגמו עליהם באבנים כמשפט הנואפות וחמשל הוא הדיק שכנו על העיר: וברא אותהן בחרבותם. וברא פעל עבר בן הקל לנורת פעל בצדי בשקל ירא והוא ענין בריחה כמו ובראת לך שם והוא מן הדגוש כלומר יכרתו אותם הגוים בחרבותם וכן ת"י ויבזעון יהתך בסיפיהון ואמר וברא ל' יחיד על דרך כלל: (מח) ישבתי זמה. ענין שיגלו מיד השבות הזמה הגלולים: ונוסרו. דגש הוי"ו לחסרון תי"ו התפעל ודגש הסמ"ך לאות חבנין והראוי ונתוסרו וחעלה מורכבת מן נפעל והתפעל וכן ונכפר להם הדם והראוי ונתכפר אבר הגוים האחרים נתוך מוסר מכם שראו שלקחתם העונש בעונכם ובזמתכם שעשיתם: ולא תעשינה כזמתכנה. ואע"פ שיעשו לא יעשו כזמתכן שלא יהליפו עבודות אלהיהם בעבודות אלהים אחרים ולא יעבדו אלהים דעים כאשר עשיתם אתם: (מט) ונתנו זמתכנה עוגש יהנו בדבריהם עוגש זמתכן עליכן כי יאמרו כי משפט היא שיבא

מצודת ציון

נאפות. מעשה הרעות כנמול הנשוף ומעשה הרעות נגמול שפיכות דם נקי: ודם בידיהן. מה שנמצאו בניהן ע"ז: (מו) העלה ונו'. כ"ל לשון נבוכדנצר כאמי העלה עליהן קהל רב ואתן אותן לזעוה ולבז: (מז) והכבו עליהן אבן קהל. כמי הקהל הזה ירגמו עליהן אבנים: וברא. הוא יכלות אותן עם מרכושתם: (מח) והשבתי זמה. עם המעשים הזה שעשו זמה מן העולם כי כולם ישמעו ממעשי המעשים: ונוסרו. יקבלו מוסר ולא יעשו כמו המה שעשיתן

פירוש ע"ט

פַּר גִּיסֶן בְּלוּט כִּי נַאֲפוּת הֵנָּה וְוֹארוּם יַי נְעָנֶן וְוֹנוֹה אוֹנ דַיין בְּלוּט הָאבֶּן יַי פַּאר נְאסִין מִט וַיְעָרֵי הָעִנְט׃ (מו) כִּי כֹה אָמַר אֲדֹנָי אֱלֹהִים דָּעֶן אַוו הָט גִינְאגְט נָאט דָּעֶר הָאר אִיךְ וֶועל וְעָהֶן הַעֲלֵה עֲלֵיהֶם קָהָל אוֹיף צוא בְּרַענְגֶן אוֹיף וַי אֵיין וַאמְלוּנְג וְנָתֹן אֹתָהֶן לְזַעֲוָה וְלָבֵז אוֹנ צוּ נְעֶמֶן וַי צוּ אֵיין צִיטְעֶרנִיש אוֹנ צוּ אֵיין רוּבּוּנְג׃ (מז) וְרָגְמוּ עֲלֵיהֶן אֶבֶן קָהָל אוֹנ דָם אֵיין וַאמְלוּנְג וְועלֶן וַי פַּר שְׁטֵיינֶן מִט שְׁטֵיינֶר וּבְרָא אוֹתָהֶן בְּחַרְבוֹתָם

שִׁוועֶרְדִין בְּנֵיהֶם וּבְנוֹתֵיהֶם יַהֲרֹגוּ וַיְיעָרֵי זִין אוֹנ וַיְיעָרֵי טָאכְטָער וְועלֶן וַי הַרְגֶן אוֹנ וַיְיעָרֶע הַיְיזֶער וְועלֶן וַי פַּר בְּרֶענְגִין אִין פַיְיעֶר׃ (מח) וְהִשְׁבַּתִּי זִמָּה מִן הָאָרֶץ אוֹנ אִיךְ נָאט וְועל פַּר שְׁטֶערֶן גָנוֹת פוּן דָעם לַאנְד דוּרְךְ דָעם מִשְׁפָּט וְנוּסְרוּ כָּל הַנָּשִׁים אוֹנ אַלֶע וַוייבֶּער וְועלֶן גִישְׁמֵאכְט וָועֶרן אוֹנ וְועלֶן גִיט טָאן אַווי וַוי אַייעֶר גָנוֹת׃ (מט) וְנָתְנוּ זִמַּתְכֶנָה עֲלֵיכֶן אוֹנ אַייעֶרֶי

שופטים

עֲלֵיכֶן וַחֲטָאֵי גִלּוּלֵיכֶן תִּשָּׂאִינָה
וְיִדַּעְתֶּם כִּי אֲנִי אֲדֹנָי יֱהוִה: כד וַיְהִי
דְּבַר־יְהוָה אֵלַי בַּשָּׁנָה הַתְּשִׁיעִית
בַּחֳדֶשׁ הָעֲשִׂירִי בֶּעָשׂוֹר לַחֹדֶשׁ לֵאמֹר:
ב בֶּן־אָדָם כְּתָב־לְךָ אֶת־שֵׁם הַיּוֹם אֶת־
עֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה סָמַךְ מֶלֶךְ־בָּבֶל אֶל־
יְרוּשָׁלַם בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה: ג וּמְשֹׁל אֶל־
בֵּית־הַמֶּרִי מָשָׁל וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם כֹּה
אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה שְׁפֹת הַסִּיר שְׁפֹת וְגַם־

חַטָּאֵיכוֹן עֲלֵיכוֹן וְחַטָּאֵי
פּוּלְחַן מַעֲוָתְכוֹן תְּקַבְּלָן
וְתִדְּעוּן אֲרֵי אֲנָא יְיָ
אֱלָהֵיכוֹן: א וַהֲוָה פִּתְגָם
נְבוּאָה מִן קֳדָם יְיָ עִמִּי
בְּשַׁתָּא תְּשִׁיעָיְתָא
בְּיַרְחָא עֲשִׂירָאָה
בְּעַסְרָא לְיַרְחָא לְמֵימָר:
ב בַּר אֱנָשָׁא כְּתַב לָךְ יַת
שׁוּם יוֹמָא יַת כְּרַן יוֹמָא
הָדֵין סְמַךְ מַלְכָּא דְבָבֶל
עַל יְרוּשְׁלֶם בְּכָרַן יוֹמָא
הָדֵין: ג וְאָתְנַבִּי לְעַמָּא
סָרְבָנָא נְבוּאָה וְתֵימַר
לְהוֹן כִּדְנַן אֲמַר יְיָ אֱלָהִים
אִתְנַבִּי דְיֵיקוֹן מַשַּׁרְיָן
עַל קְרָקָא הָדָא וְאַף

כתב קרי רש"י

לת מספט זמתכן כרחקיכם:

כד (א) בשנה התשיעית. לגלקיהו: (ב) סמך מלך בבל. היום לר עליה (ג) שפות

מהר"י קרא

זמהכנה עליכן. מעשים הרעים אני אפרע מכם: תשאינה. כמו והם ישאו את עונם. כלומר אתם מקבלים פורענות על מעשיכם הרעים. נחזו"ר למעל"ה. אשות הזמה. כשם שאישות נסב ללשון הרבים. אליכם אישים. כמו כן תיסוב לאשה אישות בלשון הרבים:

כד (ב) כתב לך את שם היום את עצם היום הזה סמך וגו'. כן כתוב לך. בשנה התשיעית לצדקיהו סמך מלך בבל על ירושלם. וביום זה כישול לבית המרי כישל. ביום אשר סמך מלך בבל על ירושלם. כמו שמצינו בספר מלכים ויהי בשנה התשיעית למלכו בחדש העשירי בעשור לחדש בא נבוכדנצר [מלך בבל הוא] וכן חילר על ירושלם וגו': (ג) ואמרת [אלהים] כה אמר ה' [אלהים] שפות הסיר שפות. ביום הזה בא העת שתהיה ירושלם לכם לסיר ואתם תהיו לה לבשר.

מנחת שי

כספרים המדוייקים לין דגש בי"ת וכן כלון בספרים נו"ן הנקבות וכמו שכתבתי לעיל וכספרים ר"ג: שבתיהם. בספרים מדוייקים כ"י וגם בספרי הדפוס כסי"ן בסגול וכקל"ף וכי"ד כחול ודל"ק בפירושו כאב ומלם משליהם בתנועת הקל"ף בסגול וכי"ד למעך נתלה קורח קורח **תַּשָּׂאִינָה** וכ"כ בכתבים:

כד (ב) כתוב לך. בס"י נקודן חטף קמ"ץ **תַּשָּׂאִינָה** פת"ח שכול מלא ות"ו והמסמרה מנוחו שם כמלכים ות"ו בליטמא קדוישלם ויש למחוק שמ לא

רד"ק

עליכם עונש זמתכן: וחמאי גלוליכן תשאינה. כמו עונם ישאו תשאו את עונה והדומה להם ענין הסבל והמשא ומלת תשאינה בתנועת האל"ף בסגול והיו"ד לכישך: (ה) ויהי דבר ה' אלי בשנה התשיעית. למלכות צדקיהו וכן כתיב במלכים ובירמיה בשנה התשיעית למלכו: (ב) בן אדם כתוב לך את שם היום את עצם היום הזה. הנבואה בא לו בשערה במטת שבאותו יום סמך כלך בבל על ירושלם ואמר לו שיכתוב אותו היום ויראה לפני הגולה כי באותו היום סמך מלך בבל וכשישמעו אחר כן ספי המגידים כי כן היה באותו היום עצמו שכתוב הנביא ידעו כי נביא היה בתוכם ואמת הם דבריו שאומר להם בשם ה' ולא ישמעו עוד אל נביאי השקר, וכמה שאמר שם היום ועצם היום ר"ל שם היום באחד בשבת או בשני בשבת אר איזה יום שהיה כי אין שפות לימים בלי הקדש אלא למספר ימי השבוע ולא לחדשים אלא ראשון שני ושלישי ועצם היום ר"ל בעשור לחדש העשירי, ופי' סמך סמך עם חילו אל העיר ובנו עליה דיק: (ג) וטשל אל בית המרי. משל הסיר היא

מצודת ציון

(מס) תשאינה. מלכון מסס וכלל:

כד (ב) עצם. נוף סלכך יקרא עלם וכן לא נכמד עלמי ממך (מהלים קל"ט): כסך. ענין הקרוב: (ג) שפות. ענין

וגו' ולמוספת ביאור אמר את עצם היום הזה. שהוא עומד בו היום להודיע אמר מלך בבל ביום בעצם היום הזה ומהלים הכוונה היא כזה שכתיבה כי סנחיב היה בבבל וכתב אם בעצמו בירושלים וכשימעו מפי התנידים כי כן היה יאמינו בו ולא יפנו עוד אל מול דברי נביאי השקר: (ג) וכשול. אמר משל אל בית ישראל הנמשלים כי: שפות הסיר שפות. ערוך ושמעל

פירוש ע"ט

שִׁפְתַּיִם וְעֶלְעֶן נָעְבָּעֶן אוֹף אַיְיךְ דָּעם מִשְׁפָּט פוּן
אַיְיעֶר זְנוּת וְחַטָּאֵי גִּלּוּלֵיכֶן תִּשָּׂאִינָה אוּן דָּעם עוֹנָשׁ פוּן
דִּיא זִינְד פוּן אַיְיעֶרָע אוּם וְוֶערְדִינֶע הַיְידְעִנִישׁ
נֶעמֶען וְוֶעט אִיר מֶראֶנֶן אוּן לַיידֶן וִידַעְתֶּם כִּי אֲנִי אֲדֹנָי
אֱלֹהִים אוּן אִיר וְוֶעט דָּעֶנְקֶט מֵאל וִויסֶן דָם אִיךְ בִּין
נָאטְ דֶער הֵאר (אוּן בִּין בַּגְּלִייבְּט צוּ שְׁטֶרָאפִין דִּיא
וְואם זִינְדִיגֶן אֶקֶעגֶן מִיר):

כד (א) וַיְהִי דְּבַר ה' אֵלַי אוּן עֶם אִיז גִיוֶועזִין נָאטְם
בְּייר צוּא מִיר יְחַזְקֵאל אִין גִיינֶטֶן יָאר צוּם

וּאגן

לְקִבְלָא מְצִירָא: ד בְּנוֹשׁ בִּרְבָרְהָא לְגַוֵּהּ כָּל נִבֵּר גַּבַּר אֵימָתָן וּגְבַר עֲבִיד קְרַב מְשָׁרְיָת עַמְמִין מַלֵּי יְהָה: ה מַלֵּי עַמְמִין קְרֵיב

יְצַק בּוֹ מָיִם: ד אֲסֹף נְתָחֶיהָ אֵלֶיהָ כָּל־ נֶתַח טוֹב יָרֵךְ וְכָתֵף מִבְחַר עֲצָמִים מְלֵא: ה מִבְחַר הַצֹּאן לָקוֹחַ וְגַם דּוּר

רש"י

הסיר. ע"פ הכירה במקום מוכה היא קרויה שפיתה כל המכה אחז"ל מקום שפיתת אתי קדירות ועוד שנינו ח' שיפת את הקדירה וח' נותן לתוכה מים וח' נותן לתוכה הכלין למלא שהשפיתה היא הוכחתה על פי הכירה עד בלה יתני לתוכה כלום. והדומה זו על ירושלים שמרתחת (לעיל) עליה היא הסיר עתה בא העת שתהיה לסיר ואתם בתוכה לבשר וכא נבוכדנצר ויתגנה על החור ימנאם פי' לשון שימה: וגם יצק בו מים. הם נרכי המלוי. יצק. כמו שפך: (ד) אסוף נתחיה אליה. מירמת המלוי שספו להוכה כל רחשיה וסריה: כל נתח טוב. כל גבר גיבר לימתן וגבר עניד קרב: (ה) מבחר הצאן לקוח. קח אתה נבוכדנצר את מבחר חיילין סכיניתיה כן ת"י. וחזינו מיושב על ענין הסיר וכן לריך לפותרו מבחר ישראל יכוליו ויכנסו בתוכה: וגם דור העצמים תחתיה. סדר וערך העלמים תחת שאר המברים כלומר ולמטו הגבורים כמכיל המלכים ויסמכו אלו עליהן. דור לשון עריכה וכן יגפף לגפה כדור (ישעיה כ"ג) שורת היקף

מהר"י קרא

ויבוא נבוכדנצר וייתננה על האור: שפות הסיר שפות. עיוך חסיר ההקף אותה להעבידה על נחליה: וגם יצוק בו מים. הם מי המצור. כשמטיירארם בני חעיר מן הגייסות שכעירין על העיר מכניסין לתוכו מים. ודיפוי הוא. כלוכר (חיבצו) עצביכם לפרנם את העיר מים ומביזון כאנשים חשובים שהיו איהן במצור: (ד) אסוף נתחיה אליה. אסוף אבריה אליה לתוך הסיר. כל אבר טוב כמו ירך וכתף. כלומר המצור יאספו לתוך ירושלם כל שריה וראשיה: מבחר עצמים מלא בן הגבורים יכובחרים שבם. כלא אותם לעשות מלחמה ולהגן על העיר: (ה) מבחר הצאן לקוח. הראשים שבהם: וגם דור העצמים התחיה. דרה של (עצים) [עצמים] תן בקרקעית הסיר. שסדר וערוך העצמים תחת האבריס. וכן עושין בניחין העצמות החילה בקרקעית הסיר. איברים שאינם חשובים ונפחתים הטובים למעלה. וכשהוא נותן את הבשר בקערות. נותלן במולג וכניח איברים חשובים תחילת לפני ראשים. ואחר כך נותן איברים נרועים לדלת העם. דור זה הוא סידור וערך. כמו צנוף יצנפך [צנפת] כדור אל ארץ רחבת ידים. ודור־דימוי הוא לשורה היקף חניוסת. העצמים

רד"ק

*) תולי ל"ל העצמים הנ"ל

מנחת שי

ירושלם וזה המשל אתה המשול אותו לא כמו שהם הוי בירושלם ואומרים היא הסיר ואנחנו הבשר כמו שבתבנו במראה השנית בשכה השנית: שפות הסיר שפות. זה יעשה הארם בסיר בתחילה שיפה אותה והיא שישים אותה על השפתים ואחר כך יצק בו מים ואחר כך ישים הבשר בתוכה וירתיח תאש תחתיה עד שיבשל הבשר ושפיות הסיר על השפתים הוא משל למכיכת מרך בבל על ירושלים כי זה היה תחילת מעשהו בה ויציקת המים בה הוא משל שלא תאחזו בה האור מהרה כי המים מאחרים הבשר שלהתבשל מהרה כי כשהיא בלא מים יאחזו בו האור והבשר נצלה מהרה אבל כשיהיה בה מים יתבשל הבשר מעט מעט כן ארמז יכי המצור משנת התשיעית לצדקיהו עד שנת יא כדי שיכלו מעט מעט בירושלם ברעב בדבר ובחרב: וגם יצוק בו מים. אמר בו לשון זכר לסיר וזכרו גם כן לשון נקבה בכל השרשה לדרך הנמשל שהיא ירושלים או זכרה בל נקבה שהיא נקראת גם כן קלחת שהיא לשון נקבה: (ד) אסוף נתחיה אליה. הנתחים שראויים לתת בתוכה אסוף אותם אליה וזה משל לאשר נאספו אל ירושלם מן הערים שנחרבו והיו שם בבצור: כל נתח טוב. משל לשרי יהודה: ירך וכתף. אלו נתחים טובים מלאים בשר: מבחר עצמים מלא. וכן כשאר מבחר האבריס מלא הסיר ולפי שהאבריס מנותחים לפי העצמים יקראו האבריס עצמים: (ה) מבחר הצאן לקוח. מקור במקום ציווי כמו זכור את יום השבת חלוץ וקראת ותחזיקם להם הבשר שיתנתח יהיה מהסך לוקח (נוסטים י"ג): נתחיה. מבריס כמו ונתח לומו לנתחיו (ויקרא ח'): ירך. הוא הנרע: וכתף. הוא רומה היל ממעל: עצבים. כ"ל מבריס: (ה) דור. מלשון מדורים וכבעים

מצודת דוד

הקדירה על מקום מעמדה על הכירה וגם קשון הוא מים להתבשל ולפי שהם ממלו ממקל היא הסיר ומהמה הכשר (לעיל י"ח) לכן אחז גם הוא כזה המשל לומר היום הוא תחלת ממלוי שהוא הכשר על הכלים כמו שהעמדת הקדירה על הכירה ויציקת המים בה הוא הכנה אל הבשול: (ד) אסוף נתחיה אליה. הכנם בה הנתחים הטובים לה: כל נתח טוב. ומוזל ומפרש יכן יכתף שהם נתחים טובים מלאים בשר: (ה) מבחר עצמים מלא. אח הסיר אלא מלא מבחר הבשר: ר"ל הכשר בתחיים בסיר יהיה ממכחר הלחך שבעצמים. והנכחר שבלחן: וגם

פירוש ע"ט

וְאַנְיָן צוּ זַיי אַזוּ הָט גִיזָאגְט נָאט דְר הַאר שְׁפּוֹת הַסִּיר פּוּן דָעם אַקְסִיל מִבְחַר עֲצָמִים מַלֵּא שְׁפּוֹת זָעֶן דוּ נְכוּכְרָנְצַר דָעם מֶאנְ אוֹף דָעם פַיְיעֶר אוּן מַיִם הִיא בָּעְסְטָע בַּיְיעֶר דָער פִּיל דָעם מֶאפ זָעֶן אוּן גִים נָאךְ וַואסָער אֵין אִים (כְּלוֹמַר עִם אֵינוֹ) גִיקוּמֶן דִי צַיְיט וָואס יְרוּשָׁלַיִם וָאל זַיין מֶאפ אוּן כְּלוֹמַר דָר פִּיל שְׁמָאט אוּן וַאמִיל אֵיין אֵין אִיר אַלֶע גִבּוֹרִים אוּן אַלֶע בָּעֲלֵי מִלְחָמוֹת: (ה) מִבְחַר הַצֹּאן נְקוֹחַ נָעם אַרַיין דִיא בָּעְסְטָע שָׁאף אֵין דָעם שְׁטַיִים אֵין קַאפִּיטוֹל י"א דְרוּם וָאלְסְטוּ נְבוּכַדְנֶצַּר טָאפ כְּלוֹמַר נָעם אַרַיין דוּ גְרָעְסְטָע נְבוֹרִים פּוּן דִי יִשְׂרָאֵל: וְגַם דּוּר הָעֲצָמִים תַּחְתֶּיהָ אוּן אוֹךְ טוּא בְּרֶעֶנְגֶן דִי בַּיְיעֶר אוּנְטֶער דָעם מֶאפ (כְּלוֹמַר דוֹרָךְ דִי וַיְיבֶר פּוּן דִי דֶר שְׁלֶאכְטֶע מֶעֶנְטְשֶׁן וּוִם זַיי הָאבֶן גֶהַרְגָט אוּם זִיסְט וָועט אוֹף זַיי קוֹמֶן דָאס פּוּרְגֶעזוּיוֹת) רַתֵּחַ תַּכְאֵךְ זִידֶן אִיר זָאט (כְּלוֹמַר מָאךְ גִיעֶהֶן דִי

הָעֲצָמִים תַּחְתִּיָּה רַתָּה וְרַתֵּחִיָּה גַּם־
בְּשָׁלוּ עֲצָמֶיהָ בְּתוֹכָהּ: יָלָכֵן כֹּה־אָמַר
אֲדֹנָי יְהוִה אוֹי עִיר הַדָּמִים סִיר אֲשֶׁר
חֶלְאָתָהּ בָּהּ וְחֶלְאָתָהּ לֹא יָצְאָה מִמֶּנָּה
לִנְתָחֶיהָ לִנְתָחֶיהָ הוֹצִיאָהּ לֹא־נָפַל
עָלֶיהָ גּוֹרָל: יזִּבְיָ דָמָהּ בְּתוֹכָהּ הָיָה עַל־

וְאַף מְנִיכִין סוּמְכוּתְהָא
עִמְהוֹן אַפְּיָא וְזִקְנָה אַף
יִתְרְמוּן קְטֻלְהָא בְּגַוָּהּ:
ו בְּגִין כְּדֵין אֲמַר יְיָ
אֱלָהִים וִי עַל קַרְתָּא
דְּאִשְׁתְּרֵי דָּם וְצַיְּאי בְּגַוָּהּ
דְּהֵי אַ כְּרוּרָא
דְּלָא הוּטְהֵי בֵּיהּ
וְיִרְהוּטְהֵי לָא נְפָקַת
מִנֵּיהּ גְּלוֹ עַל גְּלוֹ אַתְפָּךְ
עַמָּא מִדְּלָא יִתְעַבֵּיד בָּהּ
תִּיוּבָא: ז אֲרֵי דַם זַכַּאי

סהר"י קרא

ילחמו (בגבורים) [הגבורים] תחת החלשים ויסכבו החלשים עליהם: רתח רתחיה. לאחר שיהיו כולם לתוכה קרבו כלי המצור וכלי המלחמ' להלחם על העיר: גם בשלו עצמיה בתוכה. כלומר כולם יתמו בתוכה הראשים ויתר העם. ויונתן תירגם העצמים הם יתידות הארץ. שאף הם יהיו גולים. וכן ת"י מלכי עכמיא קרב (נוקם) [מקם] סוכמיהא עמהן. וכן רתח רתחיה. אבע זימניה. כיהר זימנה. כמו וחש עתידות דמתרגם' וכבע: (ו) סיר אשר חלאתה בה. ירושלם שהיא עיר הדמים. סיר היא אשר חלאתה בה. ולא בפיוט ה"א לפיכך היא שם דבר. חלאתה פתר' וזהמא שבקדרה שקורין בלע"ז שקום"א: וחלאתה לא יצאה ממנה. פת' עושי הרעה שבתוכה לא יצאו מכנה: לנתחיה הוציאה. שלא יהיו גולין כולם בגלות אחד. שיהיו גולין בנ' שבטים גלות אחר גלות. היוצא ונפל אל הכשדים איש איש לבדו. בתחילה גלות יהויקים. ואחר כך גלות יהויכין: לא נפל עליה גורל. לא חסילו גורל על נתחים שכסיר. שדרך ניסוסות כשבוזזין שלל רב בסילין עליה גורלות לחלקו בשוה אבל בבזה [זו] זה נוטל בית שתים בלא גורל. וזה נוטל מה שהוא תוס"ו. לפי שאין שולטין כל השלל ביחד. שלא כשאר קדירות שבוצ'איין נהחיכן ביחד לפני כל אחד ואחד חלקו וגורלו: (ז) על צחית סלע שכתחתו. על סלע חלק ערום שאין כפר עליה שיהא הדם נבלע בארץ. או

רש"י

נייסות. וכן סורה תרנם דרח ומיכה פי' כמו תגדיל המדורה: רתח רתחיה. ואחר שיהיו כולם בתוכה יקרבו כלי המצור והמלחמה אל העיר: (ו) וחלאתה. זוהמתה שמוליאין משל סיה על ידי הרתיחה בקורין (מקומו"ת בלע"ז). כל"ל טויס וכן קהלת י' ו'. כ"מ ס"ת כ') כלומר לא יצאו ממנה רבעים שבה: לנתחיה. גלות אחר גלות היוצא ונפל אל הכשדים איש איש לבדו: לא נפל עליה גורל. לא כמחר קדירות שמוליאין מתחיהן יחד לתתה לפני כל אחד ואחד חלקו וגורלו וי"ת מדלא יתעבד בה תיובתא לא נפל עליה גורלו על מקום: (ז) צחיח. בעיטות: לא שפכתהו על

מנחת שי

דים מפרים גלידי: (פ) גם בשלו. גם כשיב בלא וא"ו ומפר פליו פסוק אחד מן ד' פסוקים שכתוב בכם וגם גם: בשלו. כתי"ת נקמן לא בפתח: (ו) חלחאה. בה. הכ"ת רפה על פי המסורת שכתיב להלויים להיות במפיק ולכן לין בני"ם דגש שהין כלן דין פשוט והמתרגם שכתבתיה כלם בפתיח בכוכב ועיין שיהיה בדגש

רד"ק

חללים שנעשו בה ששפכו דם נקי בתוכה הם בעבירות האש ובעבירות חשוערנות: רתח רתחיה גם בשלו עצמיה בתוכה. כל כך תבעיר האש ותרתיח הסיר עד שאפי' העצמים שהם קשים להתבשל יתבשלו וזה משל לגבורים שהם חזקים כעצמים

מצודת ציון

כמו מדוכתה מם (יחזקאל כ'): רתח רתחיה. מעין הכפול במוזג ממעלה כמין מכעכיעות וכן יתיתם כסיר מלוכה (מיכה מ"ה): (ו) חלאתה. מעין זוהמה ולומר לו במקלסות שלמחרי: (ז) צחיח.

מצודת דוד

דור. שיש תחת הסיר מדוכת העצמים שמתקוס עליס יעבור עליהם: רתח רתחיה. כ"ל כל כך תבעיר האש ותרתיח הסיר עד שגם העצמים יתבשלו גם שהם קשים להתבשל וכ"ל בעם יתחיל המלוך יתמסמסו גם כל בני העניים שבתוכו וגם בני העם והמוכני'.

שיכלו ויפלו בתרב בתוכה: (ו) לכן. עתה פי' המשל כי עיר הדמים והיא ירושלם היא הסיר: סיר אשר חלאתה בה וחלאתה לא יצאה ממנה. חלאתה הראשון רמה הת"א. חלאתה פי' זוהמתה כי דרך בני אדם להעביר הזוהמא מן הקדרה אבל זאת חלאתה נשאר בה לא יצאה ממנה וחלאתה משל לעונות הנראים בתוכה עד שנמאסה בעיני כל רואיה כזוהמא הנמאסת: לנתחיה לנתחיה הוציאה. לא תוציא ממנה הנתחים כאחר אלא נתחים אחר נתחים וזה משל שלא כלו ישבי ירושלם והנאספים בה כאחד אלא היו יוצאים ממנה אנשי המלחמה ונתרגים ולזמן יוצאים גם כן ונתרגים וכן גלו ממנו גלות אחר גלות יהויכין התיכלה ואחר כן גלות צדקיהו: לא נפל עליה גורל. לא נפל גורל עליה איזה נתן יצא תחילה אלא כמו שיזדמן והמשל לא יצא גורל על ישבי ירושלם אלא כמו שיזדכן אשר לשבי לשבי אשר לדבר לדבר ואשר לרעב לרעב: (ז) כי דמה. למה היה כל זה

פירוש ע"ט

בְּעָנָר בְּלִים צוּ דָעַר שְׁטָאט) נַם בְּשָׁלוּ עֲצָמֶיהָ בְּתוֹכָהּ
אוֹיךְ אִירָע בְּיִינָעַר וְוָעלֶין נִיקְאכְט וְוִערִין אִין אִיר
כְּלוֹמָר אִירָע לִיים וְוָעלֶן נִיכְרֶנֶה וְוִערִין אִין אִיר:
(ו) לָכֵן כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה הָט אַוו נִיאָנְט נָאט
דָר הָאר אוי זִיר הַדָּמִים וְוִיי נִישְׁרִיגֶן אִיו אוֹף דָר שְׁטָאט
יְרוּשָׁלַיִם וָם רִיין בְּלוּט אִיז פַּר גָאסָן גִיוָוארִין אִין
אִיר סִיר אֲשֶׁר חֶלְאָתָהּ בָּהּ זִי אִיז דָר מַאפ וָום אִיר שוס
אִין אִין אִיר אוּג אִיז נִיט אַרוִים גִינַאנְגָען פּוּן אִיר
וּבְלוֹמָר אִירָע רְשָׁעִים וָענִין גִיט אַרוס גִינַאנְגָן פּוּן
אִיר) לְנִתְחֶיהָ לְנִתְחֶיהָ הוֹצִיאָהּ צוּ שְׁטִיקֶער וַיִים צוּא אוּם
אִירָע שְׁטִיקֶער פּוּן אִיר לָא נָפַל עָלֶיהָ גּוֹרָל עָם אִיז נִיט
גִיפָאלָן אוֹיף אִיר קֶיין גּוֹרָל וְוָעלְכֶם שְׁטִיק פְּרִיעֶר
אַרוִים צוּ נָעמָען נִייאֶרְט וְוָעלְכֶיר עֶר וְוָעט דִיר קוּמָן
אִין דָר הָאנְט וְאלְטָטִיג אִים פַּר מְרִיבִּין אִין גְּלוּת):

צָחִיחַ סֶלַע שַׁמְתָּהוּ לֹא שָׁפְכָתְהוּ עַל־
הָאָרֶץ לְכַסּוֹת עָלָיו עָפָר: ח לְהַעֲלוֹת
חֵמָה לְנִקֹם נָקָם נָתַתִּי אֶת־דָּמָהּ עַל־
צָחִיחַ סֶלַע לְבִלְתִּי הִכָּסוֹת: ט לָכֵן כֹּה

אֲמַר אֲדֹנָי יְהוִה אוֹי עִיר הַדָּמִים גַּם־

אני

ת״א נתיח סלע . נפיון ל״ז :

רש״י

הארץ וגו׳. ת״י כזיזו וכדרע מרומס שפכתיה לא שפכתיה כשלו למעבד עלוהי תיובא. ורכותיו פירשוהו כדמו של זכריהו כן יהוידע לא נהגו בו לא כדם הלבי ולא כדם החיל: (ח) להעלות חמה. לפני קוויתי לחותו דם שלא יכלא בקרקע כדי שיזכר לנקום נקמתי: (ט) המדורה. הסק גדול (פוחית״ה כלא״). כל״ת הסיר אנשי שובבי דמים להגיונות ממנה: אגדיל המדורה. הם הרגו בשר ודם. וגם אני רוצה לעשות אש גדולה לבשלה.

מהר״י קרא

שיהא מכוסה בעפר הדם. כמו ונתתיך לצחיח סלע משפח חרמים. שכל שעה גלוי לפני כמו שאומר להעלות חמת לנקום נקם נתתי את דמה על צחיח סלע לבלתי הכסות: (ט) אוי עיר הדמים. לפי שאומר למעלה שהיתה רומה לסיר והדמים דומין לחלאתה שבסיר שהדמים שופכין בירושלי שהיא סיר. ומת דרכה של אשה שרוצה לתעביר הוזהבא שבסיר תגדיל המדורה כדי שירתיח הסיר על שפתה והרתיחה תשליך הזוהמא מן הסיר. גם אני אגדיל המדורה ומרתיח הסיר לנקום נקם ולהרציא מתוך

רד״ק

התנוש כי דמה בתוכה היה כי הדמים ששפכו בה בתוך כנילים הם והם מעוררים העוגש והמשפש ובדרש כי על דם זכריה נאמר שראהו רב מבחים רוחה והרג עליו אלפים ורבבות והוא שאמר להעלות חמה ולנקום נקם: על צחיח סלע שמתהו. כאילו על שן סלע שמתוהו במקום נבוה שלא יוכל להתכסות: והמשל כל כך הרבו שפיכות דם נקי עד שלא יתכן למלות להיות כנעלם אותו העון מלפני האל יתברך אלא גלוי ושומד הוא לפניו לנקום נקם כהם: צחיח סלע. הוא המקום הגבוה שבסלע והוא שן הסלע וכן מאחרי לחומת בצחיחים: (ט) להגלות חמה. ששכו הדם בגלוי לרוב כדי שתעלה חמתי עליהם לנקום נקם בהם: נתתי את דמה. אמר שבתחלה ואמר

מצודת דוד

כתוך נלכלע ונכסה בעפר כתוך כ״ל בשפכו דם בגלוי ובכסוס עפר: (ח) להעלות חמה. לשון הכנה נעשות כאדם שרוצה לעשות דבר גדול ומתכונן לזה: נתתי את דמה. אמר שבתחלה ואמר מעיני . כ״ל כמו שהם שמו בגלוי כן בעלמי את דמם מנופם לכיות זכור לפני להעלות חמתי לנקום כסה נקמת דמם. ומפי בעלמי מכן מדם המשפיך דכר מגולם למען יזכור זו: (ט) לכן. סופיל ודמם הניקי זכור לפני לכן כה אמר ה׳ אוי לך עיר הדמים:

פירוש ע״ט

(ז) כִּי דָמָהּ בְּתוֹכָהּ הָיָה דָּם בָּלוּט (ועם אין פר נאסן ניואריז אין ירושלים) אין ניוען אין איר עַל צְחִיחַ סֶלַע שָׁמָתְהוּ (ועם דאם ניימנ מיין דאם בלוט פון דעם נביא זכריה . רבי יהודה האם ניישרעקט בייא רבי אתא אוף ווילקען אראפ האם מען נעהרגעט דעם נביא וזכריה צוא אין עזרת ישראל אדער אין עזרת נשים . האם רבי אחא גיוואגט מען האם אים נעהרגעט אין עזרת כהנים . אוב מען האם זיין בלוט פאר נאסטן אוף אהארשע ערד ווי אשטיין . אוב דם איז ניוועזן פון הקב״ה אז דאם בלוט זאל אוף דעם פאר נאסטן ווערין . זיא זאל נים צייגעדעקט ווערין אין ערד ארײן . עם זאל דער ווילקען דאם קבש״ה איף דיא ערד ירין . ווי־בען עבירות האבען דיא יתרין ניטוזן דעם טאב זייא האבען נעהרגעט זכריה וואם ער איז ניוועזן אכהן אוב אנביא אוב צייגין אוב האבען פאר נאסטן אום שולדיג בלוט אוב האבען פאר שטופט דעם נאסטן פון הקב״ה אוב האבין גיוועז דיא עזרה. אוב עם איז ניוועז יום כפור אוב שבת . ווייא נבוזראדן איז נעקומטן צום בית המקדש . האם דאם בלוט אן ניהויבען צוא קאכין . האם נבוזראדן ניישרעקט בייא דיא יתרין פאר וואם קאכט דאם בלוט . האבען דיא יתרין גיוואגט דאם איז בלוט פון קרבנות וואם מיר פלעגן מקריב זיין אויף דעם מזבח אקסטן ווידער שטפסין. האם נבוזראדן נעהייסן מען זאל ברענגין אקסין אוב ווידער אוב שטפסין מען זאל ניי דא קויקין. נוכ ם זיין פון ניי דר פאר): (ט) לכן כה אמר אדני אלהים דרום האט אזו גיוואגט נאט דער האר אוי יר הרגים ווייר גישריגין אוף דר שטאט ווים ריין בלוט איז פר נאסטן גיוואריז אין איר הסדיגה איך ווועל

אֲנִי אַגְדִּיל הַמְּדוּרָה: י הַרְבֵּה הָעֵצִים הַדְלֵק הָאֵשׁ הָתֵם הַבָּשָׂר וְהַרְקַח הַמֶּרְקָחָה וְהָעֲצָמוֹת יֵחָרוּ: יא וְהַעֲמִידָהּ עַל־גֶּחָלֶיהָ רֵקָה לְמַעַן תֵּחַם וְחָרָה נְחשְׁתָּהּ וְנִתְכָּה בְתוֹכָהּ טֻמְאָתָהּ

דְאֶשַׁדֵּי דָם וַאֲנָא כְּנָוָה אַף אֲנָא אַסְגֵּי הְבִירָה: י אַסְגֵּי מְלָבְיָא בְּגִישׁ מְשָׁרְיָא טְקֹס סִיכְּוָתָא וְזַמִּין עֲלָהּ עֲבָרֵי כְּרָבָא וְגַבְרָהָא יִשְׁתַּבְשׁוּן: יא וְאֶשְׁאַר אַרְעָא צַדְיָא בְּרִיל רִיצְדוֹן וְיסוֹפוֹן הַרְעֵי קְרָוָהָא וְיִתְכַּמְסוּן בְּנָוָה

מהר"י קרא

חבת ה'. והבער בם אש ה': (י) הרבה העצים. תנו במדורה עצים הרבה. כלומר הם שפכו דמים. ואני אפרע כהם באש בערתי: התם הבשר. הרבה העצים והדלק האש ורתח רתחיה עד שבתבשל הבשר שבתוכה יותר מדאי ובכלה בתוך ברק שלה. שנופלה להתיכות קטנות ואינה נפצאת עוד: והרקח המרקחה. שמנגנגה (הינ) [בתוך] הקדירה בכף עד שנתבת ואפילו העצמות. ואינן נפצאות. שיתמו כל הפושעים בעיר: (יא) והעמידה על גחליה ריקה. ולאחר שיהיו כולם גוזלים. שמרבה (העצמות) [העצים] ומדליק האש וכל זה באיתי מרק שלח כל מה שבסיר ולא נשאר כלום בתוכה. כלומר שיהיו כולם גוזלים. והעמידה ריקה על גחליה. שבמקום ששופכין עצים הרבה יש בו גחלים. למען כן העמידות על גחליה ריקה. שתיחם וחרה נהרשתה. כמו ועצמי חרה מני חרב. שכל זמן שהבים בתוך הסיר אין (שלפתין) [שרשין] את הסיר. לאחר שכלין הבים ביד היא נשרפת. ופת' שיכלו

מנחת שי

מלו: (י) והרקח המרקחה. ר' יוסי כתב בספר הקבלה כי מלאו בספר יהושלמי בקצין הכ"ה יום כן יהיה מקור מכנין דשמ"ו וכתב כי בספר כבלי מלאו פתח וכן מלאוהו מהמבי בספרים מדוייקים והמכוסה עליו לים ופתח ע"ב לשון דלק בבבלים: (יא) והרה נחשתה. לית מלעיל וכתוב מס"ג ליתא בטור מגה דגל מד

שהבשר הוא מובן לאכול אחר שהוא מבושל ופרוקה במרקחת הדר כן ושכן הדרים בכדבר שהוא מקום הנשרף מרוב חכיכות: (יא) והעמידה על גחליה ריקה. ביקוד באילו אפר ואעמידה כיון שיתם הבשר ויחרו העצמות השאר הקדירה ריק' על האש והתם נחשתה כלומר ישירפ' תרסית: למען יתם. מבנין הקל שרשו חרר כמו שפירש' יחרו: נחשתה. התחית וכן יען השפך נחשתך החתיכך ובשינוי הבית שהיא בלאה משקין שהורין ונהנן למטה מנחושתו של הנור פי' תחתיתו: ונתכה בתוכה. בתוך תרסית הבלע מובאהה וכשל

מצודת ציון

מנין יוכח כמו בכמו למיהם (תהלים ס"ח): (י) התם. עניין כשלמה וכלון כמו עד תומי מומם בימי (ישעיה כ"ו): והרקח המרקחה. כן נקרא תעבוכות הבשמים וכן רקח מרקחת (משלי ז'): יחרו. עניין יוכח ממוח הסם כמו ותוכו נהר (לעיל ט"ו): (יא) רקח. לקוים: תחם. תתמצם: וחרה. עניין יוכח: נחשתה. עניין מחתים הדבר וכולו כמו בכסף נתכסף (לעיל ט"ז): ונתכה. מלשון כתכה וכמכה כמו והכתי להכה (לעיל ל"ו)

ממוח הסם הכה: ונתכה בהוכה סבאתה. הוסבמ הטמאה והמסומאה המתדבק בסיר תחים נמסת בתוך הסיר ולא תחם ותכלה

פירוש ע"ם

אויך גרויסן דעם פֿלאקער אוֹ ווי זיי האבן נימערט צו זינדיגן פאר מיר: (י) הרבה העצים הדלק האש והרקח המרקחה. כשהבשר תם מעל העלמות והוא מלטמח ומעורב כרוטב ומגיס ככף דומה למרקחת פיטום סממנים שמערבים לותו יפה יפה ומתוך לימוק הבשר עשוה להפך לתוכה בקורין (תמרטי"ר בלע"ז. כל"ח פערבראנגט. וכן יהוסף ע' ה') וזהו שאמר: והעצמות יחרו. יכללו ויעשו לגון חרה מני מורב (חיוב ל) וכן

רש"י

פלמקקער גרעם פיישר מלה מוכנת): (י) הרבה העצים הדלק האש. ולהרבות העלים ולהדליק התם ולהתם הבשר: והרקח המרקחה. כשהבשר תם מעל העלמות והוא מלטמח ומעורב כרוטב ומגיס ככף דומה למרקחת פיטום סממנים שמערבים לותו יפה יפה ומתוך לימוק הבשר עשוה להפך לתוכה בקורין (תמרטי"ר בלע"ז. כל"ח פערבראנגט. וכן יהוסף ע' ה') וזהו שאמר: והעצמות יחרו. יכללו ויעשו לגון חרה מני מורב (חיוב ל) וכן

רד"ק

(י) הרבה. מקוד וכן הדלק התם הרקח ופירושו והרקח המרקחה כי כשהבשר מבושל בשיעים בקדרה בשעים להפטל הבשר לאכילה וערוב הבשעים יקרא רקח מרקחה וענין הבשל שיהבי בעיר ברוב הצעות ויהיו מוכנים לאכילה חתרב כמר והעצמות משל לגדולים כמו שפיר': יחרד. מבנין נפעל שרשו חרר כמו שרש חמם והכשל אחר שהאר הסיר ריקה באנשי' התיה שכמה נפרית ומלח שרפה כל ארצה: חחרה. מבנין הקל שרשו חרר כמו שפירש' יחרו: נחשתה. התחית וכן יען השפך נחשתך החתיכך ובשינוי הבית שהיא בלאה משקין שהורין ונהנן למטה מנחושתו של הנור פי' תחתיתו: ונתכה בתוכה. בתוך תרסית הבלע מובאהה וכשל

מצודת דוד

גם אני. כמו שהם הגדילו לבצע כן גם אני אגדיל המדורה בתוכה בסיר: (י) הרבה העצים. כ"ל תמוך בכמויה שלפי לכבה העלים ולהדליק התם למען יתם הסם את הבשר לגמרי: והרקח. פעיים הם מרקחת הבשמים כי כן הדרך להשים הבשמים בתבשיל ולהבי שלמתק הריח: והעצמות. גם העלמות יתייבשו מלוה מחום התם: (יא) והעמידה. מעמיד את הסיר על הגחלים שמתחת לם כבשהוא ריק מן התבשיל הכוונה בה כי בכל שכף מחום התם הכה: למען יחם. למען יתחמם הסיר ותתייבש שוליה להיות נכון לקבל החם: ונתכה. נמסת ביוך הסיר ולא יחם ותכלה

לקוטי יקרים

כֵּן הָאֵם אֲוִי גִיסְגֶּן. אוֹג דָאם בְּלוּם הָאֵם וַיישֶׁער גִיקאכְט, וְיוֹא נְבוּ־רֵאכֶן הָאֵם גִיקֶהֶען אַז דִיא יוּדֶן נָאכְּן אִים נִיט דֶם אֱמֶת. הָאם עֶר נְעהַיִיסֶן כֵּיקֶן נָאכְּ אֶלֶע יוּדֶן הֶעבְּנֶען. הָאכֶּען דִיא יוּדֶן גִיבְּאכְט צוֹא נְבוּזְרַאדָן כֵּיר וֵילְכֶן פָאר דִיר מוֹדֶה זַיִן. עֶם אִיז נִיזוֹגֶן בַּיי אוּנְז אֲבָנִיא. וְוָאם עֶר הָאם אוּנְז גִיבְּאכְט כִּים נְבִיאִים אַז אוֹיף אוּנְז וִוֶעם קוֹמֶען דִיא אֶלֶע נָאכְּכֶן וָאם דוּא מוּקם כִּים אוּנְז הָאבֶּן כֵּיר אִים גִיהָרָעט אוּן דָאם אִיז זַיִן בְּיוּם. הָאם נְבִיזְרַאדָן גֶעהַייסֶן מֶן זָאל הֶרְוֶוסֶן דִיא יוּנְגֶע כֶּהָנִים. אוּן זַייֶער בְּלוּם אִיז גֶעקוֹמֶן בַּיי צוֹם בְּלוּם פוּן דֶם נְבִיא וְקַרְיָה. אוּן דֶם בְּלוּם הָאם וַיישֶׁער גֶעקאכְּט. דָאם נְבִיזְרַאדָן גֶעהַייסֶן כֶּקֶן זָאל שְׁקאפֶּען נָאךְ יוּדֶן. דָאם כֶּקֶן גֶעשְׁאכְּטֶן קוֹיְדֶער אוּן יוּנְגֶע כֶּינְגֶען כֶּינְגֶען אוּן אֶלֶע כִּינְגֶען. וְוִיא נְבוּזְרַאדָן הָאם גֶעזָאגְט אוֹ דֶאם בְּלוּם פוּן דֶם נְבִיא זְקַרְיָה קָאכְּט וַיישֶׁער. הָאם עֶר גִיסְגֶּן אֲבָנִישֶׁרְיָא אוֹיף דֶם בְּלוּם. אוּן הָאם גִיאָכְּט דוּא וַיילְכֶּם אַז אוֹיף זָאל הֶרְוֶוסֶן דִיא יוּדֶן פוּן בַּיי־עֶם וְוָעקֶן.

וועדט אוים גיאבין פון דעם כאפ ווערט דר מאפ פאר בערעמ וְוָעדְט אוֹיִם גִיאבִין פוּן דֶעם כָּאפ וְוָעדְט דֶר מָאפ פָּאר בֶּרֶעמְט וַנְתַכְתָּה בְתוֹכָהּ טֻמְאָתָהּ אוּג אִידֶר טוּקְאָה

תִּתֵּם חֲלָאָתָהּ׃ יב תְּאַנִּים הֶלְאָת וְלֹא־ תֵצֵא מִמֶּנָּה רַבַּת חֲלָאָתָהּ בְּאֵשׁ חֲלָאָתָהּ׃ יג בְּטֻמְאָתֵךְ זִמָּה יַעַן טִהַרְתִּיךְ וְלֹא טָהַרַתְּ מִטֻּמְאָתֵךְ לֹא תִטְהֲרִי־עוֹד עַד הֲנִיחִי אֶת־חֲמָתִי בָּךְ׃ יד אֲנִי יְהוָה דִּבַּרְתִּי בָּאָה וְעָשִׂיתִי

ת"א יען סחכיתיך. כ"ק ל"ב: ב"א הלאת לא

ארמית

עֲבִדִי סָאוּבְהָהּ וְיכוּפוּ חוּבְהָא׃ יב תִּסְקוּפִין אִיהְכְּלִיאָה וְלָא יִפְקוּן מִנָּהּ עֲבָדֵי בִישְׁתָּא בְּנוּרָא דְּהוֹקֵד מִסְּנִיוּת חוּבְהָא׃ יג בְּדְאִסְתְּאַבְתְּ בְּעָצַת חֲטָאִין חֲלַף דְּדַכֵּיתִיךְ וְלָא דְכֵית מִסְּאַסְּפוּתִיךְ לָא תִדְכְּיִן עוֹד עַד דַּאֲנִיחַ חֲמָתִי בָּךְ׃ יד אֲנָא יְיָ גְּזֵרִית בְּמֵימְרִי אֲתֵי וְאִתְעֲבֵיד

רש"י

לתתן תחם וחרה נחשתה כדרך קדירה שתמו מימיה כדרתיהה מתחממת ונכרפין הרסיה והתכזיל מתקלקל: (יא) תהם חלאתה. תכלה וזוהמתה ותכלע נחשתה. סיר. של נחשת הוא: (יב) האנים הלאת. כתומה ותרמית הלאת את העניים לכן לא יצתו ממנה רעפים שכתוכה מלא כתם פורעוסתה יכלו: (יג) בטמאתך. בטומאה של זמה תכלי: יען טהרתיך. להוכיחך על פי

מהר"י קרא

היושבים בעיר בתרב ובדבר וברעב. אף ירושלם (שיהא) [שהיא] לכם לסיר ואתם בהוכה לבשר. ככה שנאמר וישרוף את בית ה' [יגו']. הרקח והמרקחת. תרגם' זמן עלה עבדי קרבא: (יב) תאנים. לשון אוגאה. והרגם' תסקופין לשון עלילות דברים דתרגום דתסקופי: הלאה. כלומר כל היום נלאית לעשות אוגאה ומרמה. זה היה עיסק. שכל שעת היתה (עולו) [עושה שוא]: ולא תצא ממנה רבת הלאתה באש. כלומר באוגאות עסקת ואני אשרצ לך בשולך באש עברתי: (יג) בטמאתך זמה. פתר כל זה אעשה לך למען מטאת וסחך. יען מהרתיך. היתה רצוני למהר אתכם מיעונותיכם. ולסיכך

[שלחתי אליכם את כל עבדי חנביאים להשיבכם מדרכיכם הרעים ואתם לא שמעתם אלי לשוב: ממטמאתך לא תטהרי עוד. באחר שאין אתם חוזרין למען עבדי הנביאים אני בעצמי אשרצ מכם ומשכך חמתי בכם: (יד) באה ועשיתי. אני את הפורעניות

רד"ק

הענין בם"ש ואמר תהם חלאתה תתם בשורק כמו בחולם כמו ושפתי חכמים תשמור' והוא סבנין נשעל: (יב) תאונים הלאת. תאונים משרש און וענינו ע"י הרגיע. עצמה עשות השקרים ובא על דרך העזה נלאו: ולא תצא ממנה רבת חלאתה. לא תוכל לצאת ממנה כי היא רבת חלאתה: באש חלאתה. כיון שהיא רבת חלא' אין לה תקנה אלא שתתם באש כם"ש ההם

מצודת דוד

זוהמתן כי הכתוב גם כאן משל למי שתסיה נמשת כמו כ"ש לנדיל המתה זד למה יתמו לאכי המיר ולא הנמוכים יכלו ממכם ולא תצאר מהכל כעיר ביקרת מיוסכים ומכלל שממנה וכוה יתורק מן מיכה: (יג) תאנים הלאת. מתייגעת בעשות הרבה עלילות ובקרים ולא תלא ממנה מרבים הזוהמה. כ"ל תיגעה עובה תשובה על מדבית מיכה ולכן לא תלא ממנה זוהמתה כ"ל ע"י הלא הלא מתוכה כ"ל ע"י מיכוך הם הפורעניות: (יג) בטמאתך זמה. עדיין אהה בטומאתך בהיות בזמה בעשות: יען טהרתיך. בשכול שלחי סייתי מחזר לשהר אותך כי שלחתי הנביאים לשמיעך למוסר ועכ"ז לא טהרת מעומאתך ולא תשם שלי הם כן בודאי לא תטהרי עוד הלא הים אם תמתי הם כך לפעוע ממך וכוה תסיס מוטבה ומשוכך מן השון: (יד) אני ה' דברתי. זה ימים רבים דכלתי מיכת הפורעניות והנה בכר בהה וכבר עשיתי כי בכר סמך מלך בבל על ירושלים: לא אפרע. לא אשבול

פירוש ע"ט

וְעַד צוֹא נַיִן אֵין אֵיר תִּתֵּם חֲלָאָתָהּ אֵיר שׁוּם וְעַד פַּאר לְעָנָט וְעָרִין אוֹג וְעַד אֲרֵין נַיִן אֵין מָאּ׃ (יב) תְּאֵנִים הֶלְאֵת מִיט פַּאלְטְשִׁי בִילְבּוּלִים אִיז יְרוּשָׁלַיִם מִיד נְיוֹאוֹרִין וְלֹא תֵּצֵא מִמֶּנָּה רַבַּת חֲלָאָתָהּ אוֹג עָם וְעַד גִּיט אַרוֹם נַיִן פּוּן אֵיר אֵיר גְּרוֹסְע שׁוּם דָּם זָעֶנְן דִּי רְשָׁעִים וּוָאם זָעֶנְן אֵין אִיר) נְיֵעֲרְט בְּאֵשׁ חֲלָאָתָהּ אֵין דָּעם פֵיֶיעֶר (פּוּן אִיר פּוּנְקְעַנְיוֹת) וְעַד אֵיר שׁוּם פַּר לְעָנָט וְעָרִין׃ (יג) בְּטֻמְאָתֵךְ זִמָּה פּוּן וְוָעֶגֶן דֶּעֶר מִיאָה זִין זָנוּת וְוָעֶסְטוּ יְרוּשָׁלַיִם פַּאר לְעָנָט וְעָרִין) יַעַן טִהַרְתִּיךְ וְלֹא טָהַרַתְּ דְּרוּם וְוִם אִיךְ נָאט הָאב דִּיךְ גְּיֶיזִינְגְט אוֹג דוּא בִּיסְט נִיט בָּעְסֶער גְּיוֹאוֹרִין) דְּרוּם בְּיֶסְטָאהֶךְ לֹא תִּטָּהֲרִי עוֹד וְוֶעסְטוּ שׁוּן נִיט דֶּיין וְוָעֶרִין נָאךְ פּוּן דֶּיין טוּמְאָה בִּיז אִיךְ וָעל מַאכֶּן רוּהֶן מֵיין גְּרִים נָאֲרִין אֵין דִּיר׃ (יד) אֲנִי ה' דִּבַּרְתִּי אִיךְ נָאט הָאב גְּיֶרֶט זִי קוּמְט אֶן אוֹג אִיז נָאךְ וִוי אִיךְ הָאב זִי שׁוֹן גְּטָאן לֹא אֶפֶּ"ר וְלֹא אֶהוּם וְלֹא אֶהֶם אִיךְ וְוֶעל נִיט פַּאר שְׁטָעֶרִין אוֹג מַכְטֶל זַיִן מֵיין גְּנֵידָה אוֹג וָעל קֵיין חֵם נִיט הָאבֶּן אוֹף דִּיר אוֹג וָעל מִיךְ נִיט בְּדַעֲנֶקֶן פּוּן מֵיין

מהשבה

לֹא־אִפְרַע וְלֹא־אֶחוּם וְלֹא אֲנַחֵם
כִּדְרָכַיִךְ וְכַעֲלִילוֹתַיִךְ שְׁפָטוּךְ נְאֻם
אֲדֹנָי יְהוִה׃ יז וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֵלַי
לֵאמֹר׃ יח בֶּן־אָדָם הִנְנִי לֹקֵחַ מִמְּךָ
אֶת־מַחְמַד עֵינֶיךָ בְּמַגֵּפָה וְלֹא תִסְפֹּד
וְלֹא תִבְכֶּה וְלוֹא תָבוֹא דִּמְעָתֶךָ׃
יט הֶאָנֵק ו דֹּם מֵתִים אֵבֶל לֹא־תַעֲשֶׂה
פְּאֵרְךָ חָבוֹשׁ עָלֶיךָ וּנְעָלֶיךָ תָּשִׂים

לָא אֶתְנַע וְלָא אָחוּס
וְלָא אֲרַחֵם כְּי וְרַחֲמֵיכִי
בִּישָׁתָא וּכְעוֹבָדַיכִי
מְקַלְקְלַיָּא אִתְפְּרַע מִנַּיכִי
אֲמַר יְיָ אֱלָהִים׃ טו וַהֲוָה
פְּהָנֵם נְבוּאָה מִן קֳדָם
יְיָ עִמִּי לְמֵימָר׃ טז בַּר
אָדָם הָא אֲנָא נָסִיב
מִנָּךְ יָת רְעָנָא דְעֵינָךְ
בְּמוּתָא וְלָא תִסְפֹּד וְלָא
תִבְכֵּי וְלָא אִשְׁנַּר דִּמְעִין׃
יז אִיזְדָּנַק שְׁתוֹק עַל
מִיתָהּ אֲבֵלָא לָא תַעֲבִיד
טוּטְפָהּ יְהֵוֵן עָלָךְ
וּמְסָנָךְ תְּשַׁוֵּי בְּרַגְלָךְ וְלָא
תִּתְעַטַּף עַל שְׂפָם

תי"א מחמד עיניך. מ"ק כ"ת סנהדרין כ"ב: כתוקע דום. מ"ק ט"ו: פתרון חבוש. מכות י"ח: סוטה כ"ה מ"ק ט"ו (מ"ק י"ב): ונעליך. מ"ק ט"ו:

מדר"י קרא

יעשה בך נקמה: לא אשרש. לא אבטל גזירתי. כמו (תהלים קי) ותשרשו כל עצתי: ולא אחום. עליך: ולא אנחם. בעצמי. כלהביא פורענות: (מז) הנני לוקח ממך. דבר חמוד בעיניך. אשחך. כמו שאומר בסמיך. ואדבר אל העם בבקר ותמת אשתי בערב: ולא תבוא דמעתך. ולא תצא דמעתך מעיניך. וכן תירגם יונתן ולא תשגר דמעין: (יז) האנק דום. דום בעצמך שלא תזעק בכי בעצמך עליה: מתים אבל. אבל שמתאבלין על המת לא תעשה: פארך חבוש עליך. פתרונו מוטפתך יהיו עליך. לפי שכתי' וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך. ואכרו חכמי' ז"ל אלו תפילין שבראש המתחתים

רש"י

והנכיחים ולא טהרת וגו': (יד) לא אפרע. לא אחכל נזירתי: ולא אנחם. לשוב ממהכתי הרעה אשר דכרתי לעשות לך: (מז) מחמד עיניך. אשתך כמו שהעניק מוכיח בכוזבו: (יז) האנק. התמקמק כמתיקה (שו"ת דומעי"ן כלע"ן). כל"ל פערמיכדערע לחם אב). פארך. תפילין. כל תלה מלות אבלים ותחה תילוף אבל

מנחה שי

וחד מלמיד יליף דכוותיה וכו' ת' מכאן: (מז) מיניך כמגפה. סכי"ם כשות וי"ם בשפה: (יז) חבוש עליך. שלשה קשי פעיכה ת"ם כמאן ובשתת יש בלבול גדול בשמות ובספרים כ"י עד שאין בניהם מכה מסכימים לעמת החם אחד כל ס' בפני עלמו אין בספוקים מכוונים למסרה כהנתכת בו כי במקלקם נמסר כ' חסר וחד פלא ומקלסם כ' מלא וחד חסר וכהיכי כתכוב אחיהו מחיר עלמו וכתאכר לא

תמקדש: ולא תספוד ולא תבכה. להיות למופת לישראל כי כן יעשו מרוב חצרות: ולא תבא דמעתך. לא תבא על לחייך ויית ולא תשגר דמעין: (יז) האנק דם. מהאנק דם כלומר בזעוק כשאר אבלים שחוק אחר שלא הזעק ותרגם יונתן אידנק שחוק וברברי רז"ל האנק מכאן שמצוחין על הכתים ולכדו מטלת דום שאבל אסור בשאלת שלום ובדברי תורה כאילו אמר באלמ השני' תעשה מנהג אבל לצחי ולידום אבל בשאר דברים לא: מתים אבל לא תעשה. כמו חפוך אבל מתים לא תעשה וכן בקום שם קבר כמו כפום כבר שם וכן ומספד אל ידדי נהי כמו ויידעי נהי אל מספד והדומים להם ויית לת מיתין אבלא לא תעביד: פארך חבוש עליך. פארך היא מנבעת הראש שהוא פאר האדם כמו פארי המגבעות פארי

מצודת ציון

רכוי: (יד) אפרע. ענין בטול והשבתה כמו ופסקתו כל עלתי (מלכי ב'): אחום. מלשון חם וחמלה: אנחם. ענין קסוף מחשבה: ובעלילותיך. כמעשיך: (מז) כחמדי. מלשון חמדה וחשוק: (יז) האנק. ענין לחתה כמו מקק מכיר (משלי ק"כ): דום. ענין בחיקה כמו וידום מהרן (ויקרא י'): חבוש. כן יקרא סחקון

דמעה הכתי וכפל הדבר כמ"ש: (יז) האנק דום. מהאנק דום. ר"ל מנכי הפאבל כמעשים של המתים לא תעשה: פארך. כחקון מתים. ר"ל מנכי הפאבל כמעשים של המתים לא תעשה: פארך. כחקון עליך מנעטות הראש שהוא פאר האדם כמו פארי המגבעות פארי

פירוש ע"מ

מַחְשָׁבָה וְאִם אֵיךְ הָאַב אֵין זַיִן בַּיִיז צוּ טָאן צוּ דִיר נַיְיעֶרְט כִּדְרָכַיִךְ וְכַעֲלִילוֹתַיִךְ שְׁפָטוּךְ אָזוֹ וְוִי דַיְינֶי שֶׁלְּעֶכְטֶ נְוָעָנֶן אוּנ אָזוֹ וְוִי דַיְינֶע שֶׁלְּעֶכְטֶ מַעֲשִׂים וְוֶעל אִיךְ דִיךְ מִשְׁפָּטֶן נְאֻם אֲדֹנָי אֱלֹהִים אָזוֹ זָאגְט גָאט דֶר הַאר: (מז) וַיְהִי דְבַר יְיָ אֵלַי לֵאמֹר אוּנ עֶם אִיז גִיוֶועזֶן גָאטֶם בַּייד צוּא מִיר יְהֶחֱזְקֵאל צוּא זָאגֶן: (טז) בֶּן אָדָם הִנְנִי לוֹקֵחַ וגו בֶּן אָדָם נוּן אִיךְ וָועל צוּ נֶעמֶן פּוּן דִיר דָם גִילוֹסְטִיקִייט פּוּן דַיְינֶע אוֹגֶן אִין דֶר מַגֵּפָה דָם אִיז דַיִין וַוייב וְלֹא תִסְפֹּד וגו' אוּנ דוּ זָאלְסְט נִיט קְלָאגֶן אוּנ וַויינֶן אוּנ עֶם זָאל נִיט קוּמֶן דַיְינֶע טְרָערִין אוֹף תְּפִילִין זָאלְסְטוּ זַיי אִין קְנִיפְּלֶן אוֹף דִיר אוּנ דַיְינֶע

וְלֶחֶם אֲבֵלִים לֹא יֹכֵל׃ יח וָאֲדַבֵּר אֶל־הָעָם בַּבֹּקֶר וַתָּמָת אִשְׁתִּי בָּעָרֶב וָאַעַשׂ בַּבֹּקֶר כַּאֲשֶׁר צֻוֵּיתִי׃ יט וַיֹּאמְרוּ אֵלַי הָעָם הֲלֹא־תַגִּיד לָנוּ מָה־אֵלֶּה לָנוּ כִּי אַתָּה עֹשֶׂה׃ כ וָאֹמַר אֲלֵיהֶם דְּבַר־יְהוָה הָיָה אֵלָי לֵאמֹר׃ כא אֱמֹר לְבֵית יִשְׂרָאֵל כֹּה־אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה הִנְנִי מְחַלֵּל אֶת־מִקְדָּשִׁי גְּאוֹן עֻזְּכֶם מַחְמַד עֵינֵיכֶם

בְּרַגְלַיִךְ וְלֹא תַעְטֶה עַל־שִׂפָמֶךְ וְלֶחֶם אֲנָשִׁים לֹא תֹאכֵל׃ יח וָאֲדַבֵּר אֶל־הָעָם בַּבֹּקֶר וַתָּמָת אִשְׁתִּי בָּעָרֶב וָאַעַשׂ בַּבֹּקֶר כַּאֲשֶׁר צֻוֵּיתִי׃ יט וַיֹּאמְרוּ אֵלַי הָעָם הֲלֹא־תַגִּיד לָנוּ מָה־אֵלֶּה לָנוּ כִּי אַתָּה עֹשֶׂה׃ כ וָאֹמַר אֲלֵיהֶם דְּבַר־יְהוָה הָיָה אֵלָי לֵאמֹר׃ כא אֱמֹר לְבֵית יִשְׂרָאֵל כֹּה־אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה הִנְנִי מְחַלֵּל אֶת־מִקְדָּשִׁי גְּאוֹן עֻזְּכֶם מַחְמַד עֵינֵיכֶם

ת"א ולחם מגיסים . פ"ק כ"ו : ואתנביתי לעמא בצפרא ומיתת אנתתי קדמשא ועבדית בצפרא כמא דאתפקדית : יט ואמרו לי עמא הלא תחוי לנא מא אינין לנא אלי את עביד : כ ואמרית להון פתגם נבואה מן קדם יי הוה עמי למימר : כא אמר לבית ישראל כדנן אמר יי אלהים הא אנא מפיס ית בית מקדשי יקר תוקפכון ובנתיכון

רש"י

לחסר כתפילין וסנדל וחייב בטומאת הרגל ומכרין לותו פעודה דמצוה מכל מהדיס : (יח) באשר צויה . שלא להתאבל עליה . שלא להתאבל עליה : (יט) מה אלה לנו . מה הרמיזות הללו

מהר"י קרא

בגובה הראש במקום שבותו של תינוק רופס . בדקאבר רחבנא ליחוקאל פארך חבוש עליך מכלל שאבל אסור בתפילין : ולא תעשה (נעל) שם . ולא תעטוף בשיער של ציר . כשאדם מצער עצמו נותן שיער שעל שפתו על ציורשותיך . כמו ועל שם יעטה ויפתרנ' ועל מומיה כך אבלא יתעטף : ולחם אנשים . שכוכרין

מנחת שי

ימלוני למאור על המשורת למחרתי לחתוך בסכינים בסוסים ולנתח אחר הראש שהם כמו שכוכרים בסוסים עד תכף כי אחר שמו ולכן נקבצו ויעשיה ואחיו חכר ודיתקוקל פלא וכך היה בתפסה כלישון מ' : ולא תעטה . בסכינים כדי מגיסים

רד"ק

ששתים יהיו על ראשם השוערים והצועדים ואבל חייב בשריעת הראש שהוא הסרת סנכעתו או סדורו מעל ראשו וישב בגלח הראש מסנכעתו ויעטוף בשרדרו בעטיפת השפה עם הראש שהוא סימן לאבילות למיכך אמר האל יתברך ליחזקאל שלא לנהוג מנהגי אבל בכות אשתו להיות למופת לישראל , ורבותינו ז"ל פירשי מארך אלו תפילין שבראש וכן ת"י מופסתך יהון עלך : ולחם אנשים לא תאכל . כשאר אבלים ששולחים להם שבניהם מאכל . ותתם יתתן ולחים אבלין לא תיכול : (יח) ואדבר אל העם . דברתי אליהם הנבואה הזאת שבאה אלי בבקר . שחית זמן אבלות ועשיתי הפך האבלים : (יט) ויאמרו . מה אלה לנו . מה מופת הם הדברים האלה לנו : כי אתה עושה . כי ידעני שאתה עושה אותם למופת לנו : (כ) ואמר אליהם דבר ה' . אינני עושה הדברים האלה מעצמי כי כבר אמרתי לכם הנבואה שבאה אלי שתכות אשתי וצונו האל יתברך שלא אתאבל עליה ומה שתשאלו מה המופת היא לכם : דבר ה' היה אלי לאמר . לכם . מה מופת הוא לכם : (כא) אמור . הנני מחלל . שאביא עליו ורים שיחללוהו הכו שאמר למעלה וחללו את צוני וכמו ובאו בת פריצים וחללוה : גאון עזכם . כמו שאמר לגאון שמחו כי גאון ישראל היה בית המקדש יתום ותשארתם על כל עם שהיה נראה בו כבוד האל יתברך בתנן ובאש העליונה : מחמד עיניכם . שהיה יפה בבנינו ובתק נר : ומחמל נפשכם . כאשר יחמול איש על הדבר שאוהב אותו והם היו מקוים בכל יום לשוב אליו כמי שהיו

מצודת דוד

כמנהגם (שמות כ"ם) ודרך המכל היה לספוד המנעלות הטוב וכ"ל ממנו שכל התפילין ימול שהמכל ממנו שהמכל נקשנוצליך.לפ כדרך כאבל שמולן המכנל : ולא תעטה . לפ כדרך המכל שמעטף למטה מד שער הפנים : לחם אנשים . לפ כדרך המכל שמכרין לומו סעודה הראשונה מכל המנים : (יח) ואדבר . לפ דכרי הנכואה שהיה מדבר אליו בבקר . ובקר הנה מדבר אליו בבקר ואשת בבקר . לפ שכל המכלים שלהם מרמזים עניני לפי שלא לנהוג מנהג אבילות : (יט) הלא תגיד . לפ שהכלהו שתגיד לנו מה הדבר הזה שהוא לפי שהיו מתי מ' שלא לנהוג מנהג אבילות : (כא) הנני

פירוש ע"ט

שִׁיךְ וְאַלְתֶּמוּ מֵאן אוֹף דַיְיעָ פִים וְלָא תַעֲשֶׂה עַל שֵׁם אוּג וְאַלְתֶּמוּ נִים פַּר וְוִיקְלֶן דַיִין קָאפּ בִּיז דִי לָעפֶּן וְלֶחֶם אֲנָשִׁים לֹא תֹאכֵל אוּג דָם בְּרוּים פּוּן אֲנָדֶערִי לַיִים וְאַלְתֶּמוּ ד׳ נִים עָסִין : (יח) וְאֶדַבֵּר אֶל הָעָם בַּבּוֹקֶר הָאב אִיךְ יְחֻוַּקאל גִיבָּעם פְּאלָק אִין דָער פְרִיא (וּוּם גָאט הָט מִיךְ גִיהֵיסִין רַייִדין צוּ נִיי) וַתָּמָת אִשְׁתִּי בָּעֶרֶב אוּנ מִין וַוייב אִיז גִישטָארבֶּען אוֹיף דָער נָאכְט וָאעַשׂ בַּבּוֹקֶר כַּאֲשֶׁר צֻוֵּיתִי אִיךְ גִיטוּען וָעם אֲנדֶערֶן אִין דָר פְרִי אַזוֹ וִוי אִיךְ בִּין גִישָאפְט גִיוואהֶן (אִיךְ וָאל מִיךְ נִיט נוֹהג נִין קֵיין אֲבֵילוּת) : (יט) וַיֹּאמְרוּ

וּמַחֲמַל נַפְשְׁכֶם וּבְנֵיכֶם וּבְנוֹתֵיכֶם
אֲשֶׁר עֲזַבְתֶּם בַּחֶרֶב יִפֹּלוּ׃ כב וַעֲשִׂיתֶם
כַּאֲשֶׁר עָשִׂיתִי עַל־שָׁפָם לֹא תַעֲטוּ
וְלֶחֶם אֲנָשִׁים לֹא תֹאכֵלוּ׃ כג וּפְאֵרְכֶם
עַל־רָאשֵׁיכֶם וְנַעֲלֵיכֶם בְּרַגְלֵיכֶם לֹא
תִסְפְּדוּ וְלֹא תִבְכּוּ וְנָמַקְתֶּם בַּעֲוֹנֹתֵיכֶם
וְנֶהֱמֹתֶם אִישׁ אֶל־אָחִיו׃ כד וְהָיָה
יְחִזְקֵאל לָכֶם לְמוֹפֵת כְּכֹל אֲשֶׁר־עָשָׂה
תַּעֲשׂוּ בְּבוֹאָהּ וִידַעְתֶּם כִּי אֲנִי אֲדֹנָי

רְגָא דְעֵינֵיכוֹן וְחִבּוּב
נַפְשְׁכוֹן וּבְנֵיכוֹן
וּבְנָתֵיכוֹן דְּשַׁבְקְתּוּן
בְּחַרְבָּא יִתְקְטָלוּן׃
כב וְתַעְבְּדוּן כְּמָא
דַּעֲבַדִית עַל שָׂפָם לָא
תִתְעַטְּפוּן וּלְחֵים
אֲבֵלִין לָא תֵיכְלוּן׃
כג וְטוּטָפְתְכוֹן בְּרֵישֵׁיכוֹן
וּמַסָּנֵיכוֹן בְּרַגְלֵיכוֹן לָא
תִסְפְּדוּן וְלָא תִבְכּוּן
וְתִתְמַסְּסוּן בְּחוֹבֵיכוֹן
וְתִתְנַהֲמוּן גְּבַר לַאֲחִיהִי׃
כד וִיהֵי יְחֶזְקֵאל לְכוֹן
לְאָת כְּכֹל דִּי עֲבַד
תַּעְבְּדוּן כַּד אֲתָא
וְתִידְעוּן אֲרֵי אֲנָא יְיָ
אֱלָהִים

מהר"י קרא

היכל ה' המה: (כא) ובניכם ובנותיכם אשר עזבתם. בגלות בבל. שנאמר (ובניהם) אשר (המה) מנשאים את נפשם בחרב יפלו: ועשיתם כאשר עשיתי. ואו אתם עושים כאשר עשיתי שעל שפם לא העטו. כלומר שאם יהיו שנים ושלשה גולים תשאר יהיו מצטערים עליהם. אבל עכשיו שגולים כולם. מי יתאבל עליהם: (כב) ונהמתם. צועקים איש אל אחיו: (כד) והיה יחזקאל לכם למופת. אמור לבני ישראל כה אמר ה' מה שאתה

כד"ה מלה שפמי: (כג) ונמקתם. (מישרוויין דמוי"ן בלש"ו. בל"ת ווירד פערמי:דערש ווערדען):(כד) בבואה.

מנחת שי

ודפוסים ישנים הערי"ן בכו"ף לכתוב וכן לפ"ז טו"ס בשפמו: (כד) והיה יחזקאל. החי"ת נכתוב:

רש"י

עליו: (כא) אשר עזבתם. בירושלים כשילכדת בגולה: (כב) ועשיתם כאשר עשיתי. לא תנהגו לגולות מין מנחמים לכם כאחד שלא יהיה אחד מכל ומין לגולות אלא במקום מנחמים. ד"א שתהיו ירחים לבכות לפני הכשדים שתת בתוכם: שפם. (גריו"ן בלע"ז. בל"ת שנוררבערט. וכן ויקרא י"ג מ"ה. שבת קכ"ט ב' מבמיתים אותם נביאי תשקר שהיו עמהם בבבל: ובניכם ובנותיכם אשר עזבתם. כי אלו שגלו עם יהויכין עזבו בירושלים בניהם ובנותיהם והם גם כן מחמל על נפשם יבא להם מבשר שיאמר להם שנפלו בחרב בעת החרבן ולא יהאבלו עליהם כי מריב צרותם יהיו נדהמים לא יתנו אל לבם לספוד ולבכות: (כב) ועשיתם. מבואר הוא: (כג) ונמקתם. חבר' יו"ד וחרבים מהמכתב: ונמקתם. כמו שאמר מישה רבינו ע"ה יפקו בעוגם: ונהמתם. כאדם השואג בפיו ונותם על הרעה אשר עשת בעניו ונתמת באחריתך ככלות בשרך ושארך ואפרתי איך שנאהתי כוסר וגו': (כד) והיה יחזקאל. הנביא היה סדב' בל' האל יתברך לפיכך אמר והיה יחזקאל ולא אמר והייתי וכן כי אני ה': בבואה. בבא השטוטה תרעה שתדב בית המקדש:

מצודת ציון

מחמל. מלשון חמלה וכמוהו: (כג) ונמקתם. מלשון המקה ממסה: ונהמתם. מלשון המייה: (כד) למופת. למוה וסימן:

וגו'. ומזה ומשם על שפם וגו' וזהו לפי שמין לגהות מנהג מלכים מלך במקום שים מנחמים מחל מי יכין כולם מלכים ופ"ב מי יכחם עם עני: (כג) ונמקתם. תכיו כמשים בלהות כגמול עוונותיכם ומכחל לב תמנו שים עם תחיו כ"ל כולכם זה כזה: (כד) והיה יחזקאל. כלומר ולכן עשיתי כולם למען תהיה לכם למופת כמו שעשיתי לפי שלא ינהגו מנהג מלכים: בבואה. בעת בוא הפולעניות לו תעשו כמוני: כי אני ה'. שממין לפרע גמול:

מצודת דוד

מחלל. למשור כיד לויכלמת מנהגי בכוח נתון עוזכם ומחמד עיניכם: ומחמל נפשכם כ"ל. תמוס לכם ותחמולו עליו: אשר עזבתם. כשילכתם בגולה מוכתם בירושלים: (כד) ועשיתם כאשר עשיתי. הפולעניות לו תעשו כמוני: כי אני ה'. שממין לפרע גמול:

פירוש ע"מ

אוג דְּם דַּר בַּאריְמְקַיְיט פּוּן אַייְעֲרֵי לַייְבְּעֶר וָם אִיר
דָּעֶר בְּאַרִימְט אַייְךְ אִיבְּעֶר אִים) וּבְנֵיכֶם וּבְנוֹתֵיכֶם אוּג
אוֹךְ אַייְעֲרֵי זִין אוּג אַייְעֲרֵי טָעכְטֶער וָאם אִיר הָאט
אִיבְּעֶר גִילַאזְט אִין יְרוּשָׁלַיִם (אַז אִיהר עֶנְט אַרוּים
גִיגַאנְגִין אִין גְלוּת) דִי וָועלְן פַאלֶן דוּרְךְ דַּר שְׁווֶערְד׃
(כב) וַעֲשִׂיתֶם כַּאֲשֶׁר עָשִׂיתִי אוּג אִיר וָועט טָאן אַזוֹי וִויא
אִיךְ יְחֶזְקֵאל הָאבּ גִיטוֹעָן (כְּלוֹמַר אִיהר וָועט אִיךְ
גִיט נוּהַג זִין קֵיין מִנְהָג פּוּן אֲבֵילוּת וָוארוּם אִיהר
וָועט מוּרָא הָאבֶּן צוּ וַויְינֶען אוּג צוּ קְרֶעכְצִין פַּר דִי
כְּשָׁרִים וָואם אִיר וֶעט צְווִישְׁשִׁין וִיי) עַל שָׂפָם לֹא תַעֲטוּ
אוֹךְ אַייְעֲרֵי לֶעפְצִין וָועט אִיר גִיט וַויקְלֶן אוּג בְּרוֹט
פּוּן אַנְדֶערֵי לַייט וָועט אִיר גִיט עֶסִין׃ (כג) וּפְאֵרְכֶם

עַל רָאשֵׁיכֶם אוּג אַייְעֶר שַׁייְנְקֵיט דָּם וָענֶן דִי תְּפִילִּין
דִי וָועלְן זַיין אוֹף אַייְעֶרְע קָעפּ אוּג אַייְעֶרְע שׁוּךְ
וָועלְן זַיין אוֹף אַייְעֶרֶע פִּים לֹא תִסְפְּדוּ וְלֹא תִבְכּוּ אִיר
וָועט גִיט קְלָאגִין אוּג אִיר וָועט גִיט וַויינֶען וּנְבַקּוֹתֵם
בַּעֲוֹנוֹתֵיכֶם אוּג אִיר וָועט צוּ זַיין פּוּן וָועגֶן אַייְעֶרְע
זִינְד אוּג וָועט בְּרוֹטָען אַיין מַאן מִיט זַיין בְּרוֹדֶער
(כְּלוֹמַר אַלֶע מִיט אַנַאנְדֶער) : (כד) וְהָיָה יְחֶזְקֵאל לָכֶם
לְמוֹפֵת אוּג דֶר יְחֶזְקֵאל וָועט זַיין צוּ אַייְךְ יִשְׂרָאֵל צוּ
אַיין צֵייכִין כְּכֹל אֲשֶׁר עָשָׂה תַּעֲשׂוּ אַלֶץ אַזוֹי וִויא עֶר הָאט
גִיטָאן אַזוֹי וָועט אִיר אוֹךְ טָאן בְּבוֹאָהּ וָוען דָאם בַּיין
וָועט קוּמֶען וִידַעְתֶּם כִּי אֲנִי אֲדֹנָי אֱלֹהִים אוּג אִיהר וָועט
דְעֶנְסְט מַאל וִויסֶען דָאם אִיךְ בִּין גָאט דָער הָאר

אֱלֹהִים: כה וְאַתָּה בֶּן־אָדָם הֲלוֹא בְּיוֹם
יְהוָה: כה וְאַתָּה בֶּן־אָדָם הֲלוֹא בְּיוֹם
קַחְתִּי מֵהֶם אֶת־מָעוֹזָם מְשׂוֹשׂ
תִּפְאַרְתָּם אֶת־מַחְמַד עֵינֵיהֶם וְאֶת־
מַשָּׂא נַפְשָׁם בְּנֵיהֶם וּבְנוֹתֵיהֶם: כו בַּיּוֹם
הַהוּא יָבוֹא הַפָּלִיט אֵלֶיךָ לְהַשְׁמִעוֹת
אָזְנָיִם: כו בַּיּוֹם הַהוּא יִפָּתַח פִּיךָ אֶת־
הַפָּלִיט וְתְדַבֵּר וְלֹא תֵאָלֵם עוֹד וְהָיִיתָ

תרגום

דַּיְיָ אֱלָהִין: כה וְאַתְּ בַּר
אֱנָשָׁא הֲלָא בְּיוֹמָא דַּאֲעֲדִי
מִנְּהוֹן בֵּית מִקְדָּשֵׁיהוֹן
יְקַר תְּקֻפְהוֹן חֶדְוַת
תּוּשְׁבְּחֲתְהוֹן יְהַנְּסִיב
מִנְּהוֹן רְגָגָא דְּעֵינֵיהוֹן
וַחֲבוּב נַפְשְׁהוֹן דְּ ט כ
לְהוֹן מְבָנֵיהוֹן
וּמִבְּנָתֵיהוֹן: כו בְּיוֹמָא
הַהוּא יֵיתֵי מְשֵׁיזְבָא
לְוָתָךְ לְאַשְׁמָעוּתָךְ
בְּסוּקָא: כו בְּיוֹמָא הַהוּא
יִתְפְּתַח פּוּמָךְ בְּמֵיתֵי
מְשֵׁיזְבָא וְתִתְנַבֵּי וְלָא

רש"י

בכח הרשה הזאת: (כה) משא נפשם. שנפשם מתאוה להם: (כו) ביום ההוא. מי שפגר לבא הפליט ביום המוכן וכן פתרונו ביום ההוא יבוא הפליט אליך להשמיע לזויך ביום ההוא יפתח פיך: להשמעות אזנים. לבשר בשורה שהושתה העיר: (כו) את הפליט. מס הפליט: ותדבר ולא תאלם. לפי שלמרתי לך (לעיל ג') ונאלמת ולא תהיה וגו' מעתה ירחו שדברך חמת ולא תחלם עוד מהתנבאות להם:

מהר"י קרא

עושה יחזקאל. לכם הוא לסימן רע. למופת. בלע"ז שניפיאנ"ק: בבואה. לכם הדמיון חוזות עליכם. או ידעתם כי אני ה'. ואין עוד בלעדי: (כה) ואת משא נפשם. את' בניהם ובנותיהם שהם מתאוים בעצמם לשוב אליהם (לבבל) ולראותם ") לשוב שם וגו'. וכן ת"י מנשאים בדבר הזה. כמו מתנשא לאמר אני אמלוך. ע"א משא נפשם. משא. דיפר"ט בלע"ז. שכל שמחתם של אנשים בבנים הוא: (כו) ביום ההוא. שאני מתיר את העיר: יבא הפליט. אחד (שמשם) [שמלט] עצמו מן החרב שיבוא על העיר. כמו ויבוא הפליט: להשמעות אזנים. להניד לך שמועה רעה שהקדה בירושלם: (כו) ביום ההוא יפתח [פיך את] הפליט. ביום ההוא שיבוא הפליט ויגיד לך. וכנידך שמועה רעה. או תפתח אתה פיך: ותדבר. שמתפייסים לך ואומ' אדוני הנביא אמור לנו דברי נבואה:

*) תולי ל"ל כמו תמר כפי מנחומים הם נפשם לשוב לשבם אם נפשם וגו' (ירמיה מ"ד י"ד).

רד"ק

(כה) ואתה. חלא ביום קחתי. על דרך שאמר הנני לוקח ממך: את משא נפשם. מה שאליהם הם נושאים את נפשם ותם בניהם ובנותיהם אי יהיה משא נפשם ט"ש על בית המקדש כמו שאמר ומחמל נפשכם ויהיה בניהם חסר ו"ו השמוש כמו שמש ירח עמד זבולה ותדמים להם ר"ל בניהם ובנותיהם: (כו) ביום ההוא יבא הפליט אליך. נראה כי מ' ביום ההוא ביום קחתי שזכר ווה לא יתכי כי תחרבן תיה בעשרה באב ותחליט בא בחמשה בשבת כמ"ש לפני' ויהי בשנת שתים עשרה שנה וגו' אלא מ' ביום קחתי ביום ההוא בעת כמו ביום תבותי כל בכור והיה ביום ההוא שרש ישי וחרה אפי בו ביום ההוא ותדומים להם שיגירושם את וחכן: להשמעות אזנים. להשמיע

מצודת דוד

(כה) ביום קחתי. בעת מקח מהם בעמ"ק מסוס מעוזם ומזקס ומשמח מפלכתם מאכ כו יתפלכו: את מחמד. מוסב על ביום קחתי לומר בעת מקח מהם ממחד עיניהם ולפי שפשם מתאוה ומתפלל בעד בניהם ומזרע ומפרנס לומר מקח מהם כניהם וכנותיהם: (כו) ביום ההוא. בעת ההוא ביום הפליט מן המלחמה להשמיע אל האזנים בדבר החורבן: (כו) את הפליט. יפתח פיך ותדבר בימוי למר ותדבר ולא תהיה עוד כי עד העת ההיא היה בידם מה בחיי ולכן אמר אליו ית"ש והנבא ולא תחדל ולא תקיים לפי לפיס מוכיח (לעיל ג') לכן אמר בזמן הפליט וילמו שתמת דבריך מן יסיה לך פתחון פה לכוכיחם מלכך כי מאז ישמעו לך:

פירוש ע"ט

(אוג בין בנקייבט צו בצאלן צו רי ום זינדיגן פר
מיר): (כה) ואתה בן אדם וגו' אוג רו אדם פר ווער
אין דעם טאג ום איך נאם ויעל צו נעמען פון זיי
זייער שטארקייט אוג די פרייד פון זייער שיינקייט
(דאם איז דער בית המקדש) את מחמד עיניהם ואת
גילוסטקייט פון זייערי אויגין אוג דם דר הויבטזג
פון זייערע לייבער ום זייערי ווערין דער
הויבין ד רך דעם דם ענען בניהם ובנותיהם זייערי ין
אוג זייערי טעכטער: (כו) ביום ההוא יבוא הפליט אליך
אין דעם טאג ועט קומען דר אנטרינער ואם ועט
אנטרינען ווערין פון ירושלים ועט קומען צו דיר

רו

לָהֶם לְמוֹפֵת וְיֵדְעוּ כִּי־אֲנִי יְהוָה׃
כה א וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר׃ ב בֶּן־
אָדָם שִׂים פָּנֶיךָ אֶל־בְּנֵי עַמּוֹן וְהִנָּבֵא
עֲלֵיהֶם׃ ג וְאָמַרְתָּ לִבְנֵי עַמּוֹן שִׁמְעוּ
דְּבַר־אֲדֹנָי יְהוִה כֹּה־אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה
יַעַן אָמְרֵךְ הֶאָח אֶל־מִקְדָּשִׁי כִּי־נֶחֱלַל
וְאֶל־אַדְמַת יִשְׂרָאֵל כִּי נְשַׁמָּה וְאֶל־
בֵּית יְהוּדָה כִּי הָלְכוּ בַגּוֹלָה׃ ד לָכֵן הִנְנִי
נֹתֶנְךָ לִבְנֵי־קֶדֶם לְמוֹרָשָׁה וְיִשְׁכְּנוּ

תִּשְׁהוֹק עוֹד וּתְהֵי לְתֵּן
לָאת וְתֵידְעוּן אֲרֵי אֲנָא
יְיָ׃ א וַהֲוָה פִּתְגָם נְבוּאָה
מִן קֳדָם יְיָ עִמִּי לְמֵימָר׃
ב בַּר אֱנָשׁ קַבֵּיל נְבוּאָה
עַל בְּנֵי עַמּוֹן וְתִתְנַבֵּי
עֲלֵיהוֹן׃ ג וְתֵימַר לִבְנֵי
עַמּוֹן קַבִּילוּ פִּתְגָמָא
דְיָ אֱלָהִים כְּדֵין אֲמַר
יְיָ אֱלָהִים חֲלָף דַּאֲמַרְתָּא
חֶדְוָא עַל מַקְדְּשִׁי אֲרֵי
אִתְחַל וְעַל אַרְעָא
דְיִשְׂרָאֵל אֲרֵי צְדִיאַת
וְעַל בֵּית יְהוּדָה אֲרֵי
הַלִּיכוּ גָלְוָתָא׃ ד בְּכֵן
הָא אֲנָא מְסַר לְיָךְ לִבְנֵי

מנחת שי
כה (ג) והנה פלוגתא . בן בניכם מלוגם (ת) מלכם :

רש"י

כה (ג) האח. לשון שמחה: כי נחלו. כי נגחל והיה מורגש למחריב: (ד) לבני קדם. כשדים

טהר"ו קרא

ולא האלם עוד. ולא משתקין אתהי עוד. כענין שנאמר אל תביט ימין לא יביטו לאלה לא יסג כלימה. כלומר לפי שאמרתי לך ונאלמת ולא תהיה להם לאיש נוכיח. מעתה יראו שדברך אמת. ולא האלם עוד מהתנבאת אליהם:

כה (ג) כי נחל. את נתחלה. כמו להחזיר: יען אמרך האח. באדם (שמשמה) [שישמח] בעצמו. ואומר את בתוכם וכן תורגם יונתן אתחל. כמו בתחלה: כמה טובה השמועה שבית המקדש חרב וישראל גולה כמו שאומר במסיק יקן מחאך יד ורהיבך ברגל. לפי שחיו שכנים היו קרובים לארץ ישראל והיו שבחים במצלתם של ישראל. ואומ' מאהר שהם נגו אנו מורישים את ארצם: (ד) לכן הנני נתנך. רצונך היה לירש את הארץ. אפילו ארצך אין אתה יורש. לפי שאני נותנה לבני קדם למורשה. ארמיים. כפ"ש

רד"ק

להם פתחון פה להשיבך דבר ומה שאמר ולא האלם עוד לפי שאמר לו בנבואת הבקעה ולשונך אדביק אל חכך ונאלמת ולא תהיה להם לאיש מוכיח: (ג) ויהי דבר ה': (ב) בן אדם. עתה החל בפורעניות האומות השכנות לארץ ישראל ששמחו לחרבנה ובכלותו לדבר התרבן ארץ ישראל בפ' הואת פתח בחרבן האומות: (ג) ואמרת לבני עמון. יען אמרך. אמר לי נקבה כנגד הכנסת: האח. ענין שמחת וגילה והן האח האח ראיתה עינינו והדומים להם וכן ת"י חדוה: כי נחל. נפעל מפעלי הכפל ועקרו נחלל והוא קטוע אף ע"פ שהוא עבר כמו שידמה חענין וכמו כי נשמה שהוא עבר ואילו היה ביניהו היה נשמה בשוא הנו"ן כן נחל נאמר שהוא עבר ואע"פ שהוא קמוץ כמצאנו

מצודה ציון

ה"ד (ג) האח. ענין לשון שמחה: נחל. מלשון מנוחל: נשמה. מלשון שממה: (ד) למירשה. מלשון ירושה: מירותיהם. ענין שממון כמו תסי מיכסם נכסיה (תהלים ס"ט): משכניהם.

מצודת דוד

האח. כ"ל בעבור שמחתם על מקדשי שהי' לתפארת ולמשכן לשמי כמו שהזכיר כל בני עמון במקום מזמרים לפנים: וישבו. כ"ל לפ שיהיו בה ישבים אבל לא יהיו שם לעולם כמו שהי' בימי מרותיהם כך. לא שילכדוה וילכו להם אלא כמו שירשוה

מצודת דוד

והיית להם לבושת. כ"ל לפ שיתמו כדכתיב כדקך כמפתיעים כמופת: וידעו כי אני ה'. ולפ שיתמו כמלכי ס' הלמתן כמאמרי ומקיים דבריו:

כה (ג) שיש פגיך. כסב פניך אל עול כי פעון: (ג) יען אמרך כמזמרים כל בני עמון במקום מזמרים לפנים: וישבו. כ"ל לפ שיהיו בה ישבים אבל לא יהיו שם לעולם וכדכתיב שמשה כ"ע מלפ שתעלבו בשם

פירוש ע"ט

דו וְעָטְפָּט נַיין צוּ זַיי אַיין צַייכֶן וְוֵירְט כִּי אֲנִי ה' אוֹג זַיי וְעָלְכֶן דֶעמְפָּט מַאל וְוִיסְן דָס אִיךְ בִּין נָאמְט (אוֹג בִּין בְּאגְלֵייבְּט מְקַיִים צוּא זַיין מִיינְג רַייד) :

כה (א) וַיְהִי דָּבָר ה' אֲלַי לֵאמֹר אוֹג אִיר גִיוֶועֶן נָאמְט רַייד צוּא מִיר יְחֶזְקֵאל צוּ זָאגֶן : (ב) בֶּן אָדָם שִׂים פָּנֶיךָ בֶּן אָדָם טוּא דַיין פְּנִים (כְּלוֹמַר זַיי מְקַבֵּל אַיין נְבוּאָה) אוֹף דִי בְּנֵי עַמּוֹן וְהִנָּבֵא עֲלֵיהֶם אוֹג זָאג נְבוּאוֹת אוֹף זַייא : (ג) וְאָמַרְתָּ לִבְנֵי עַמּוֹן שְׁמְעוּ דְּבַר אֲדֹנָי אֱלֹהִים אוֹג זָאגֶן צוּ דִי בְּנֵי עַמּוֹן הֶעֶרְט צוּ דִי רַייד כוֹן גָאמְט דֶר הֵאר כֹּה אָמַר אֲדֹנָי אֱלֹהִים אַזוֹ הָט

מְדִינָתָא לִירוּתָא וְיָהְבוּן
בְּרַעֲיָתְהוֹן בָּךְ וְיִרְעוּן
בָּךְ מַשְׁקְיֵהוֹן אִינוּן
יַקְלוּן טוּב אַרְעָךְ וְאִינוּן
יִכְזוּן נִכְסָךְ: ה וְאָמַר יְיָ
רַבָּה לְמֶהְוֵי נָטְלִין וְיָת
בְּנֵי עַמּוֹן לְמֶהְוֵי מִשְׁרֵי
עַדְרִין דָּעָן וְתִידְעוּן אֲרֵי
אֲנָא יְיָ: ו אֲרֵי כְּדֵין
אֲמַר יְיָ אֱלָהִים חֲלַף
דְּטַפְחָ֫תָא בִּידָךְ
וְרַפְסְתָ֫תָא בְּרִגְלָךְ
וְחֶדֵיתָא בְּכָל צְפִיחֲנָפֵשׁ
עַל אַרְעָא דְיִשְׂרָאֵל:
ז בְּדֵין הָא אֲנָא מְרִים יָת
מְחָת נְבוּרְתִּי עָלָךְ
וְאֶהֱנֵךְ לְעַמְמַיָּא
וְאֶשֵׁיצִינָךְ מִבֵּינֵי עַמְמַיָּא

טֵירוֹתֵיהֶם בָּךְ וְנָתְנוּ בָךְ מִשְׁכְּנֵיהֶם
הֵמָּה יֹאכְלוּ פְרִיֵּךְ וְהֵמָּה יִשְׁתּוּ חֲלָבֵךְ:
ה וְנָתַתִּי אֶת־רַבָּה לְנָוֶה גְּמַלִּים וְאֶת־
בְּנֵי עַמּוֹן לְמִרְבַּץ־צֹאן וְיָדַעְתֶּם כִּי־אֲנִי
יְהוָה: ו כִּי כֹה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה יַעַן
מָחָאֲךָ יָד וְרָקַעְךָ בְּרֶגֶל וַתִּשְׂמַח בְּכָל־
שְׁאָטְךָ בְּנֶפֶשׁ אֶל־אַדְמַת יִשְׂרָאֵל:
ז לָכֵן הִנְנִי נָטִיתִי אֶת־יָדִי עָלֶיךָ וּנְתַתִּיךָ
לָבַז לַגּוֹיִם וְהִכְרַתִּיךָ מִן־הָעַמִּים

רש"י

וחרס לגד מזרח סם: (ו) יען מחאך יד ורקעך ברגל. לשם שמחה ותפס"י שכרגיש הספר (לעיל ג') תמר כן לעניו לכל הכה בכפך ורקע ברגליך ותמור הפח ים לבריס שמוטין לותם לאכל ולשמחה לכל אין עניטם שוה וכן חלילים לכלה ולמת: ורקעך. ל' מרפס: בכל שאטך. לשון זניון פותרין כו כמו ויכו עמו (ברחשית כ"ה) שתרגם דמתרגמ' ושם עשו ית כבורותה: (ז) ונתתיך לבז לגוים. אני אפרע לך מידה [כנגד מידה]. אתה שמחת במת שחיו ישראל

מהר"י קרא

ארם מקדם: וישבו. קובעים ישוב שלהם בך: חמת יאכלו פריך. ולא עוד אלא שנושלין נכסיך: (ה) ונתתי את רבה. רבת בני עמון: ואת בני עמון למרבץ צאן. שרובאים שם הרועים: (ו) יען מחאך יד. כאדם שסופק (בפיו) [בידיו] מרוב(שחיקת) [שחוק]. וכמוהו עצי השדה ימחאו כף: ורקעך ברגל. ותרקע ברגליך. כמו ורקע ברגלך: ותשמח בכל שאטך בנפש. ותשמח בעצמך בכל ביזיונות שהקב"ה מביא על ישראל. שאטך לשון ביזוי. כמו ויבו עשו את הבכורה. אתה שמחת במת שחיו ישראל

מנחת שי

(ה) למרבץ לתן. ס"א כתיב לת בפשח: (ו) מחאך יד ורקעך. נפשר כפל כלשון ונפעליהם כ"י מדוייקים ודפוסים ישנים ת"ם מהלך ורקוך בצוק לכך: שחאך. פשר"י כקמ"ץ ואח ומלרע"ם נמה ועיין בספר הכרמל ובלוית חן ע"ש ע"ת: (ז) לבז. נבז קבי וכן מ"י לנוז וכן כתב רד"ק בפירוש ובכל מקומות כמקומם

רד"ק

ישבו בת ויהיו מישבים אותה בטירות ויהיכלות שיבנו בת: המת יאכלו פריך והמה ישתו חלבך. דרך משל כמו שת"י אינון יכלון טוב ארעיך ואינון יבזון נכסך: (ה) ונתתי את רבה. היא עיר המלוכה לנוח נמלים. כי אחר זמן שיניחו אותה מדי ופרס מעצמם או כפני עם אחר שיבא עליהם תהיה חריבה ותהיה לנוח נמלים ולמרבץ צאן: וידעתם כי אני ה'. תדעו כי אני ה' היכול על הכל ומשניח בכל ומה שבא על ישראל בעונם היה ומת שיבא לכם גם כן לפי ששמחתם לארץ ישראל: (ו) כי כה אמר ה'. יען מחאך יד. לשמטון א"י חכית כף אל כף לשמחה כמו וכל עצי השדה ימחאו כף ויכו כף ויאמרו יחי המלך ויכן ירקע אדם את רגלו על הארץ לשמחה והוא הרקוד: מחאך. מקור ובא ס"א תפעל בפתח מפני את הגרון כי חית דינו בחיריק בכו בשברי לכם בפתחי את קברותיכם והדומים לו ומפני את הגרון יפתח ס"א הפעל כבו ובשחפם את בניהם לפעמו במהמה דן ואמר רקוך בפתוח ס"א הפעל כ"ר ואע"פ שאין הקוף גרונית ובא כן לזווג הסלות: בכל שאטך בנפש תרגום ויבו עשו את הבכורה ושאט עשו שמחת לרשתם בכל ניזון שהיית מבזוח אותם בנפשך ובלבך: שאטך. מקור והשרין בקמ"ץ והיח משפטו להקרא חפוף כמו בשבכך ושב רחב להניח תאליף: (ז) לכן. ונתתיך לבז לגוים. לבז כתיב ונענינו מאכל כמו

מצודת דוד

וימצידו בך מכמות ומכשלות ויאכלו פרי מגדיך ויסתו מלב למלך: (ה) את רבה. סיא עיר המלוכה: לנוח נמלים. כי יתקבצו מותם וימצידו שם נמלים: ואת בני עמון. כ"ל שאר בני עמון: כי אני ה'. כשאמן למלט נמול: (ו) מחאך יד. בעבור שהכים כפך זה נזה בדרך שמחה: ורקעך. בעמוד ברגל כי מן הרגלים כאלו מרקע ומכדד בפתן ונם היא מין שמחה ומה כי אמר למעלה ככה בכפך ורקע ברגלך (לעיל ו') על מין אמר ותכל ככה ים דכסיס שמוסים לתכלות ובשמחה מולם אין מכניס בזה וכמו במכילים מכילים למע ולכלה: ותשמח בכל שאטך בנפש. שמחת כלל ניזון שלך שבזית בנפשך מת מזמת יסרתל: (ז) נשיתיך את ידי.

פירוש ע"מ

פּאלאצין אין דיר אוג וועלן נעבן אין דיר ניעדע
רוגענע המה יאכלו פריך זיי וועלן אוף עסך דייני פּירות
אוג וועלין אוים טרינקן דיין מילך: (ה) ונתתי את
רבה יונה נמלים אוג איך וועל נעבן די אנדערע שטעט
איין וואנונג צו די קעמלין אוג די אנדערע שטעט
פון די קני עמון וועל איך נעבין צוא איין הוערונג
צו די שאף (דאס זיי וועלין זיך דארטין פאשין אוג
הוירן) וירעתם כי אני ה' אוג איר וועט וויסען דאס
איך בין נאט (אוג בין באגלייבט צו בצאלין צו די

דיך

וְהַאֲבַדְתִּיךָ מִן־הָאֲרָצוֹת אַשְׁמִידְךָ
וְיָדַעְתָּ כִּי־אֲנִי יְהוָה׃ ח כֹּה אָמַר אֲדֹנָי
יְהוִה יַעַן אֲמֹר מוֹאָב וְשֵׂעִיר הִנֵּה כְּכָל־
הַגּוֹיִם בֵּית יְהוּדָה׃ ט לָכֵן הִנְנִי פֹתֵחַ
אֶת־כֶּתֶף מוֹאָב מֵהֶעָרִים מֵעָרָיו
מִקְצֵהוּ צְבִי אֶרֶץ בֵּית הַיְשִׁמוֹת בַּעַל

וְאַבְדִנָךְ מִן מְדִינָתָא
אַצְדִנָךְ וְתֵידַע אֲרֵי אֲנָא
יְיָ׃ ח כְּדֵין אֲמַר יְיָ
אֱלָהִים חֲלַף דַּאֲמַרוּ
מוֹאָבאי וְשֵׂעִיר הָא
שְׁנוֹ כְּכָל עַמְמָא דְּבֵית
יְהוּדָה׃ ט בְּגִין הָא אֲנָא
תָּבַר יָת תְּקוֹף מוֹאָב
מִקִּרְוֵיהוֹן מִקִּרְוֵיהוֹן עַד
פְּצִיחֵיהוֹן חֲדָוַת אַרְעָהוֹן
בֵּית יְשִׁימוֹת בַּעַל מְעוֹן
וקריתים

מהר"י קרא

ללעג ולבז בגוים. וגם אני נתתיך לבז לגוים: [והכרתיך] מן העמים. והכרתיך מן האומות, שלא תהיה אומה עוד. לפי שאני מפורר: (ח) הנה ככל הגוים בית יהודה. כאשר גלו כל הגוים גלו גם בית יהודה. שהיו מנשאים נשים ואומרים מי יתן עיננו ומי יביא במענותינו. כי [מעיר] הקודש נקראו ועל אלהי ישראל נסמכו. כל זאת לא יזיעלו להם שהרי אף הם גולים כשאר אימות: (ט) לכן הנני פותח את כתף מואב מהערים מעריו מקצהו. כלומר מלכותו שהוא סנור שאין נוי ומכלכה נכנס בו אני פותחו מצד אחר מן הכתף. שיכנסו ארבים הן בני קדם הבאים על בני עמון למלחמה ואינן יכולין לבוא על בני עמון אלא מהצד ארץ מואב מאחת מעריו מקצהו. כלומר מזוית אחת מהערים, מעריו מקצהו. מאחת מעריו. ומהו כתף מואב מקצהו של מלכות מואב. כאיתו ארב שאומר מצאתי מקום שנות שאנו יכולין לכנס בה. ו: צבי ארץ. כתף מואב שתוא צבי ארץ בית הישימות שהיא מואב. כ"ך שבעת"י. [כמו] ויחני על החידן מבית הישימות עד אבל השטים בערבות מואב: בעל מעון קריתימה. שם מקומות שהם מארץ מואב:

רש"י

מוקלום ומלט עמו ומלי מיתר מלט לבון כתף (גליומצ"ט בלע"ז). רלה לומר גולמצ"ט בל"ת ניערינגט פרטיון): (ח) הנה ככל הגוים בית יהודה. בעלה מהבת הקב"ה מסס ומפתחו לתת בית יהודה בכוכדנצר כשאר הגוים. ומדרש מגדה שכשבאו להיכל וקפלו ליות הכרובים שלה שלמה על קיר ההיכל כמעד חים ולויות (מלכים ח' ז') והוליאום לחוץ לחמו רלו שלו בהיו מרחיס עלמם כלמועים כמה היו עוסקין: (ט) הנני פותח. את מבצרי ארץ מואב אשר בספר בסוף גבולם הוא הכתף סוף גבול ארנם כמו (במות כ"ו) ולכתף הבית אל הכתף המתרגם לעיבר:

מנחת שי

במעמד ל' יום ג': (ח) יען אמר. בכתובים קדמונים וכספרים כ"י מדויקים כתל"ף בפתח לא כתש"ן קמוץ: (ט) הישימות. כיון מ"ם סיכובע סימן י"ב:

רד"ק

את בג וקרי לבז והענין אחד כי האויב הוא משל על הבזוז והגזל"ל והוז"ן מתחלפין באלפא ביתא רא"ש בי"ת: (ט) כתף אבר ה'. יען אמר מואב ושעיר. אשר מקור: מואב. הוא עיקר האמירה לפיכך הוא לי יחיד כמו והדבר מרים ואהרן ותכתוב אשתר המלכה ומרדכי היהודי אשר בתם לשון נקבה לפי שהנקבה עיקר המעשה וזכר שעיר עם מואב שהם שכנים ושבחו בגלות ישראל כמו שאמר בנבואת עובדיהו: הנה ככל הגוים בית יהודה. לפי שנשאר בית יהודה אחר גלות ישראל חשבו כי לא יגלו בית יהודה כשני בית המקדש אשר היה בתוכם ועתה כשראו שגלו אמרו הנה ככל הגוים לקו בית יהודה כי כל הגוים על ידי סנחריב וכובוכדנצר והנה הם ג"כ כהם ולא הרעילה להם שבינת האל יתברך אשר היה בתוכם: (ט) לכן הנני פותח את כתף מואב. עבר מואב כמו ולכתף השנית ובכתוב יאמר כתף בסגול אבר אשתח עבר מואב מהעברים מצד הערים הבצורות שלו שהיה בוטח בהם משם אשתח שיכנסו בהם אויביהם וכפל עוד מעריו מקצהו כלומר מעריו שהם בקצה גבולו כי הערים אשר על הגבול יבצר אותם אדם ויחזק אותם יותר משאר הערים ומה הם אותם הערים צבי ארץ חמדת ארצו הם והם בית הישימות: בעל מעון וקריתיים. כתיב וקריתמה בלא יו"ד אחר התי"ו וקרי ביו"ד ואחד הוא:

מצודת ציון

כמעך (דניאל ל') מו לבב סוס ולבו והגי"מ היא במקום הזי"ן בתע"ם וכן גם גבול (לקמן מ"ז) וכ"ל זה גבול: (ט) ושעיר. הוא שמו: (ט) כתף. עניין עבר ולד וכן ולכתף השנית (שמות כ"ו) כתף:

מצודת דוד

כשמים כן גם בית יהודה ומין דבקה כתם הבגמת ס' יוצר מבכל המומות ובמומר בכל המומות ולא המומיו בבגמול עומס כמכהו: (ט) את כתף מואב מהערים. לת עבר מואב מן הערים ולתוספות ביאור לתר מעריו מלילו כ"ל לתפתח ערי מבלרי מואב הסומדים בקלה גבולו המוגעים לת החויב לגוע כתלהו ולכלב יפתחו שערי הערים כדם יכוא החויב בתלהו לכל אחר יתמוה: צבי ארץ. כ"ל הערים שהם ממדת וסדר תלהו. ובמומם: בית הישימות וגו'. כי הם ערי המלכר בבקלה גבול מואב:

פירוש ע"ט

דִיךְ נָעבְּן צוּ אֵיין רוּבּוּנְג צוּ דִי פְּעלְקֶער אוּנ וָעל
דִיךְ פַּר שְׁנַיידִין פּוּן צְווִישֶׁן דִי אוּמוֹת אוּנ וָעל דִיךְ
מָאכְן פַּר לִירִין פּוּן צְווִישֶׁן דִי לָענְדֶר אַשְׁמִידְךָ וָיסְדְּתָ
כִּי אֲנִי ה' אִיךְ וָעל דִיךְ פַּאר טִילִיגִין אוּנ דוּא וָעטְמָ
וִויסִין דָם אִיךְ בִּין נָאטְ׃ (ח) כּה אָמַר אֲדֹנָי אֱלֹהִים אַווִי
הָאטְ גִיזָאגְט נָאטְ דָר הֵאר יַעַן אֲמֹר מוֹאָב וְשֵׂעִיר דְרוּם
נוֹס מוֹאָב אוּנ אֱדוֹם הָאבִּין גִיזָאגְט הִנֵּה כְּכָל הַגּוֹיִם נוּן
אַווִי וויא אַלֶע הֵיידִין וָענְגִין אַווִי וָענְן דָם הוּז גִיזָנְדְ
פּוּן שָׁבָט יְהוּדָה לְכָלוֹמֶר דָאם לִיקְשָׁאפְט פּוּן
זַיין לָאנְד) צְבִי אֶרֶץ בֵּית הַיְשִׁימוֹת דָאם גְלוֹסְטִיג לָאנְד

מְעוֹן וְקִרְיָתֶמָה׃ י לִבְנֵי־קֶדֶם עַל־בְּנֵי עַמּוֹן וַאֲמַסְרִינֻהָ
עַמּוֹן וּנְתַתִּיהָ לְמוֹרָשָׁה לְמַעַן לֹא־
תִזָּכֵר בְּנֵי־עַמּוֹן בַּגּוֹיִם׃ יא וּבְמוֹאָב
אֶעֱשֶׂה שְׁפָטִים וְיָדְעוּ כִּי־אֲנִי יְהוָה׃
יב כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה יַעַן עֲשׂוֹת אֱדוֹם
בִּנְקֹם נָקָם לְבֵית יְהוּדָה וַיֶּאְשְׁמוּ
אָשׁוֹם וְנִקְמוּ בָהֶם׃ יג לָכֵן כֹּה אָמַר

רש"י

(י) לבני קדם. מפתח מותם שיכלו על בני עמון דרך מרן יכולין לבוא עליו אלא בתוך ארץ מואב: ותתיתיה. ארץ בני עמון: למורשה. לבני קדם שאומר לבעלה. לכן תנני נותנך לבני קדם למורשת. ולאחר כך. למואב אעשה שפטים. (יב) יען עשות אדום בנקום נקם לבית יהודה. יען שעשו אדום שאף הם נקמו נקם עם שאר אומות שהצירו על יהודה: ויאשמו אשמם. עם שאר אומות לפי שנקמו בהם. כמו

מהר"י קרא

(י) לבני קדם על בני עמון. לאי זו אומה אני פותח את מואב. לבני [קדם] כי בא למלחמה על בני עמון שאין יכולין לבוא עליו אלא בתוך ארץ מואב: ותתיתיה. ארץ בני עמון: למורשה. לבני קדם שאומר לבעלה. לכן תנני נותנך לבני קדם למורשת. ולאחר כך. למואב אעשה שפטים. (יב) יען עשות אדום בנקום נקם לבית יהודה. יען שעשו אדום שאף הם נקמו נקם עם שאר אומות שהצירו על יהודה: ויאשמו אשמם. עם שאר אומות לפי שנקמו בהם. כמו

רד"ק

(י) לבני קדם על בני עמון. לבני קדם אקרא שיבואו על בני עמון ושנת, ביענין בני עמון בפרשת מואב לפי שהם הרעו יותר לישראל ונדפר אותם יותר בגלותם כמו שכתוב בנבואת עמוס על מקצם הרעות גלעד למען הרחיב את גבולם וכן אמר בנבואת צפניה שמעתי את הרפת מואב ונדופי בני עמון בני עמון הרפו נדופים וכן אמר הנה יען מחאך יד ורקעך ברגל ותשמח וגו' לפי' תרבה בפורענות ושנה בה בפרשת מואב לפי שבני עמון ומואב אחים היו וארציהם סמוכות זו לזו: ונתתיה למורשה. אתננה להם למורשה כמ"ש למעלה: (יא) ובמואב. כבואב הוא: (יב) כה אמר. עתה אומר פורענות שיזר שוכר בפרשת מואב כי שיער הוא אדום. יען עשות אדום בנקום נקם לבית יהודה. הראו בהם מציאה בלשון נקם ואע"פ שהם לא חמאו להם ועשו להם מה שעשו כמו שאמר בנבואת עובדיהו ואל תעמוד על הפרק לחכריח את פליטיו וכל הענין כמו שאומר שם: ויאשמו אשם. אשמו וחטאו אליהם כי אחיהם היו ולא זכרו ברית אחים. ויאשמו האל"ף בשוא: ונקמו בהם. נמצא בו אחרים בקשר. חבי"ת מבנין נפעל כפו אני נקמתי בכם הנקמו בה: (יג) לכן כה אמר ה'. ונתתיה חרבת מתימן. אתן אדום חרבה כצד תימן כלומר שתימן תחרב כי תימן בכור אליפז בן עשו וארצו נקראת על שכו תימן וכן אמר בנבואת ירמיה האין עוד חכמה בתימן וי"ת בדרומא: ודדנה. הה"א נוספת כי הוא טליעל השפע בדל"ת רוצה לומר ישבי דדן בחרב ישלו ודדן הוא עיד

מצודת דוד

(י) לבני קדם. כ"ל לפי הפעים הסם לפתח לבני קדם סם פעם מדי פעם יבאו על בני עמון ולפתן לו לפי כני עמון להם למולכם בלומר שלא תזכור עוד בני עמון בין הלומות כי ישמדו מכל וכל:
(יא) ובמואב. כ"ל ומן גם כמואב. לפעם בפעים כי יהיו כמפעים גם כמה ביה בני קדם ומן ידעו כמ"ש ה' שלמען לבלם גמול: בלשמר ביום עמדו מנגד וגו' (מיכה ג'). וכל הענין: ויאשמו אשמם. עשמו כפם ומשו לעפרם ביה סלויב כמ"ש פם: נקמם

מצודת ציון

כ"ו): צבי. עניו ממדה וכדל: (יב) ויאשמו אשמם. מלשון פעם וכפם:

משלי חכמים

(יב) כה אמר אדני אלהים יען עשות אדום בנקום נקם לבית יהודה וגו'. הקב"ה אינו בייו אויף די פעלקער ואס האבן גיטאהן שלעכטס די יזיגן. אין דאך אקשא הקב"ה אליין האט דאך דיא יזיגן איבער גיטבין אין ישעיה המעם. דער ענין איז לפשל אנבידר האט נעהאם אזוהן ואם ער איז גיוועזן אהולפי. דער זהן האם אזוי פיל דער צערזנם דעם פאטער בין ער זהם אים פאר מדינה האבן אפערבדע פיגם נעהאם דיא פטנפשען פון דיא מדינה ואם דער זהן איז פון איהר. דער זהן איז דאדם זייער אכם ניוואהרן. זייל די כענפשען פון די מדינה האבן אים פיגם ניהאם. פון דאם אים נים ניוואלם אריין אזוהן איז קין שום שמוב אריין. דער זייל זענע זייגע קלייד ער צוא ריסן ניזוארן. דיא דער פאטער האם ניהרם אז דער זהן נים אין צוא ריפענע קלייד ער האם ער נעלאזם בייקאנם פאר אים זייע קלייד. אוז ער האם דיא קלייד אנוועק נעשיקם צוא זיין זהן. איינער האם גיפרעגם דעם פאטער איך זיים

(יג) כה אמר אדני אלהים אוז הט גיאבט נאט דר האר יען עשות אדום בנקום נקם דרום ואם אדום הט גיטאן ציום הויו גיזינדן פון שבט יהודה גליידן דיא איינער איז זיך נוקם איין זיך נוקם איין יען פיינט וישמו אשום אוג זיי האבן זיי פר שולדיגט איין שולד אוג האבן זיך נוקם גיוועזן איין דיא (יג) לכן כה אמר אדני אלהים

דרום

אֲדֹנָי יְהוִה וְנָטִיתִי יָדִי עַל־אֱדוֹם
וְהִכְרַתִּי מִמֶּנָּה אָדָם וּבְהֵמָה וּנְתַתִּיהָ
חָרְבָּה מִתֵּימָן וּדְדָנָה בַּחֶרֶב יִפֹּלוּ׃
יד וְנָתַתִּי אֶת־נִקְמָתִי בֶּאֱדוֹם בְּיַד עַמִּי
יִשְׂרָאֵל וְעָשׂוּ בֶאֱדוֹם כְּאַפִּי וְכַחֲמָתִי
וְיָדְעוּ אֶת־נִקְמָתִי נְאֻם אֲדֹנָי יְהוִה׃
טו כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה יַעַן עֲשׂוֹת
פְּלִשְׁתִּים בִּנְקָמָה וַיִּנְקְמוּ נָקָם בְּשִׁאָט

מְחָה גְבוּרָתִי עַל אֱדוֹם
וְאֶשְׁיצֵי מִנֵּהּ אֱנָשָׁא
וּבְעִירָא וְאַהֲנִיגָה חוּרְבָא
מִדָּרוֹמָא וְיִתְבֵי דְדָן
בְּחַרְבָּא יִתְקַטְלוּן׃
יד וְאֶתֵּן יָת פּוּרְעָנוּתִי
בַּאֱדוֹם בְּיַד עַמִּי יִשְׂרָאֵל
וְיִתְמַסְרוּן וְיִתְפָּרְעוּן מִן
אֱדוֹם פְּרוּגְזִי וְקֵחְמָתִי
וְיַדְּעוּן יָת פּוּרְעָנוּתִי
אֲמַר יְיָ אֱלָהִים׃ טו כְּדֵין
אֲמַר יְיָ אֱלָהִים חֲלַף
דַּעֲבַדוּ פְּלִשְׁתָּאֵי בִּדְבָבוּ
וְיִתְפָּרְעוּן פּוּרְעָנוּת
בְּצִפּוּי נְפֶשׁ בְּדֵיל

ת"א נקמתי בלהום . עיין כ"ו כ"ו :

מדר"י קרא

(שפירשתי) [שפירש] . ונכרים באו שעריו ועל ירושלם ידו גורל גם אתה כאחד מהם . ויאשמו אשום . נתחייבו כליה עם שאר אומות . וכן הירמיה יתנתן (וכתביתיו) [וחבו חובא] :
(יד) ונתתי [את] נקמתי באדום ביד עמי ישראל . נקמה זו בית הא תיא מכל נקמות שבתורה . שנחת רוח גדול הוא לאדם בשיכול לנקום עצמו ולעשות בשונאו כרצון נפשו : (טו) יען עשות פלשתים בנקמה . לפיכך עשיתי בפלשתים נקמה שאף הם נקמו נקם עם שאר אומות בישראל להשחיתן או בשביל שנאה הישנה . שמעולם היו פלשתים שונאים את ישראל וכוצרים להם . כמו שנאבר אחם מקדם ופלשתים מאחור

רש"י

מולא : (יג) ודדנה . ויתני דדן : (יד) ביד עמי ישראל . הם יהיו שלוחי לנקום נקמתי : (טו) יען עשות פלשתים בנקמה . כשנאה וכפרך כלשון המוקס נקמתו כתויכו : (טו) יען עשות פלשתים בנקמה . כשנאה וכפרך

מנחת שי

מגוג וכלה מהיה : (יג) ודבנה . ס"ת נוספה כי סמלה מלשי! כשעם מ"ם-ר"ק

רד"ק

גדולה בארץ אדום וכן זכרה ירמיה בנבואתו יושבי דדן : (יד) ונתתי . ביד עמי ישראל . מזה נראה כי נבואה זו עתידת ואשר גם כן שחיתה בבית שני שנכרה יד ישראל עליהם ותחריבום וזה לא ידענו כי לא נכתבו דברי בית שני בספר גבואות : כאשי וכחמתי . בכ"ף ר"ל כמו שחיה אפי וחמתי גדולה עליהם כן יעשו בהם נקמה גדולה : (טו) כה אמר ה' . בנקמה . הם עשו עם ישראל רעה בנקמה כלומר בענין רעת הנקמה שהיא גדולה מרעת אחרת כאלו ישראל חרש להם תחלה והם לקחו נקמתם מהם וי"ת מדבבו : בשאט נפש . בזיון שהיו מבזים אותם בנפשותם לחרף להם דרך בזיון וקללן: למשחית איבת עולם . שם כמו ותהי נחתך עלי למשחית כלומר הרעו להם להשחיתם לתמיד איבת עולם בזיותם :

מצודת ציון

(מד) בשאט . ענין בזיון :

מצודת דוד

(יג) ונשיתי ידי . לכעוס כמ : והכרתי וגו' . כי תמיד שממה : בתימן . ממפת הדרום כמפרש המורכן ויכולו לומר מכל מחרב זמן מלוקח כלפדום כיד עמי ישראל ועל כרך גדול יאמר הכא מלדום וזה יסיה נקמתי ועשו בדום כמו שעשה לי כפי מפי ומחמתי מליה : וידעו . מז ידעו מיה נקמתי ולא כן מקרא וכן מושיעים וגו' (מה) : ועשו . ישראל כפלשתים מהם מן המוכיח וזהו מה שנאמר וגם וגו' וכל גליטים שלמת וגו' מאל כספי ואזכי לנקמתם וגו' (יואל ד') וכל ענין : וינקמו

משלי חכמים

דֶּרֶךְ נְעוּרִים אַל רֵיאֵה הָאוֹסֵם דַּיָּן וְזֹהֵן פָּנָיִם . פֵּאר חָאָם חָאסְמוּ אִים נְעַשְׂקֵם נַיְיֵע קְלַיְידֶר . חָאָם דֶּר פָּאסֶער אִים נַיְעַנְפָּשָׂרֶם אִיךְ וְעַל דִּיר זָאנֶען כַּיין דֶּעבָּענִיג . נַאקָעם קֶען דָאךְ אַפְּעַנְפָּש גִּים גַיין וָעם עֶר מִיזֶן אַוּויא לָאנג זוכֶן בִּיז עֶר וָעם נָעפִינֶען אַפְּעַנְפָּש וָאם וָעם אִים שְׁנֶענֶקֶן אַפְּלָבֶּש . וָעם עֶר שוֹין גַיין אִין דִּיא קְלַיידוּנג פוּן יָענֶער מִדִינָה . וְוָעלֶען סֶענְפְּשֶׂען מַיינֶען אַז עֶר אִיז אוֹרְ פוּן זַייֶער מְדִינָה . וָעלֶען וַיא אִים וָוִידֶען גוּטֶע קְרֵייד . אוּן עֶר וָעם אֶן הַייבֶּען דָארְפֶּען פַּאר דִינֶען וָעם עֶר שוֹין קֶיין קְאָהל גִּים וָעלֶען צוּרִיק קוּמֶען צוּא מִיר וָעל אִיךְ הָאבֶּן קֵיין זוֹהֶן פַּאר לָאנֶען . דְּרִיבֶּער הָאב אִיךְ אִים גֶעשִׁיקְם נַיְיֵע קְלַיידֶער פוּן אוּנְזֶער מְדִינָה . וַיאוּרום אַז עֶר וָעם גַיין אִין דִּיא קְלַיידֶער וָעלֶען אֲלֶע וַיסֶען אַז עֶר אִיז אַפְּעַרְמֶער וָעם נִתְּן אִים גִּים נָעבֶּען צוּא מֵאר דִינֶען . אוּן וָעם עֶר מִזֶּען כִּיךְ אִיבֶּער בֶּעטֶען . אוּן עֶר וָעם קוּמֶען צוּרִיק צוּא מִיר אוּן וָעם שׁוֹין וַייסֶען גוּט גַיין . אוּן מֵאר זַייֶער שְׁלֶעכְטֶקַיִים וָאם הָאבֶּן כַּיין זוֹהֶן אַוּויא שְׁלֶעכְט בֶּאהַאנְדְלֶט וָעל אִיךְ וַיא בַּאזְוֶעבֶּר בַּאשְׁטְרָאפֶען . דָאם וָעלְבִיגֶע אִיז גְיוּעזֶען מִים דִּיא יִידֶן . לַייל וַיא הָאבֶּן

גִּיטָאן אִין דִּי יִשְׂרָאֵל מִים פִּיגֶם שֶׁאפְּט גְלַייךְ וַוִיא אַיינֶער אִיז זִיךְ גוּטֶם אִין זַיין פִּיגֶם וַיגְקוּ גֶקֶם בְּשֶׁאם

לְחַבָּלָא דְּבָבוּת עָלַם׃ בְּנֶפֶשׁ לְמַשְׁחִית אִיבַת עוֹלָם׃ לז לָכֵן
לז בְּכֵן בִּדְכֵן אֲמַר יְיָ אֱלֹהִים הָא אֲנָא מְרִים כַּדָּה אֲמַר אֲדֹנָי יְהוָה הִנְנִי נוֹטֶה יָדִי עַל־
יָת מְדַּת גְּבוּרְתִּי עַל פְּלִשְׁתָּאֵי וַאֲשֵׁיצִי יָת עַמָּא דְּמַיְבִין לְאִשְׁתֵּיצָאָה וְאוֹבִיד יָת שְׁאָר סְפַר יַמָּא׃ פְּלִשְׁתִּים וְהִכְרַתִּי אֶת־כְּרֵתִים
יז וְאַעְבִּיד בְּהוֹן פִּרְעָנוּן רַבְרְבָן בְּתָקוֹף רְגָז וְיַדְּעוּן אֲרֵי אֲנָא יְיָ בְּדַאֲתֵן יָת פּוּרְעָנוּתִי וְהֵבֵאתִי אֶת־נְקָמָתִי בָּם׃ כוּ * וַיְהִי בְּעַשְׁתֵּי־עֶשְׂרֵה
בְּהוֹן׃ א וַהֲוָה בְּחַדְתָּא עַסְרֵי שְׁגִין בְּחַד לְיַרְחָא שָׁנָה בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ הָיָה דְבַר־יְהוָה
הֲוָה פְּתָגָם נְבוּאָה בֵּן קֳדָם יְיָ עִמִּי לְמֵימָר׃

רש"י

כאדם העוקם נקמתו כאויבו׃ (מז) את כרתים. עמים דמייצין לאומות׃ ואומר אני לפי שרלתי במקום אחר קורא אל פלשתים כרתים הוי יושבי הכל הים גוי כרתים (צפניה ב׳) ואיני קורא כן לאומה אחרת נראה בעיני שם נכול בפלשתים שמו כרתי וכן אני מוצא בספר (שמואל ב׳ ל׳) כנדוד שמרף את נקלו אמנו פשטנו על נגב הכרתי׃ חוף הים. (מדרש״ג כלע״ז. עיין מ״ב ג׳ כ״ח) הם פלשתים שיושבין במקום דרומית מערבית של נגוד ארץ ישראל על הים התחרון׃ כו (א) בעשתי עשרה. לצדקיהו:

חצי הספר בפסוקים

מהר״י קרא

ויאכלו את ישראל בכל פה. והיו נוקמים איבה בלבבם לישראל וכאויבים היום שיכולים להצר להם׃ (מז) והכרתי את כרתים. [כרתים] שכם. (והשב) [והשם] נורם להם להכרת. וכרתים ישושי חוף הים הם בארץ פלשתים. דכתיב וישבו חבל הים גוי כרתים׃ כו (א) ויהי בעשתי עשרה שנה. לצדקיהו׃

רד״ק

(מז) לכן. והכרתי את כרתים. משפחה גדולה בפלשתים וכ נאמר עליהם פשטנו נגב הכרתי וכן גוי כרתים: את שארית חוף הים. כי עכו אבד בחרבן ארץ ישראל כי הים האחרון הוא גבולם וארץ פלשתים יש במנה גם כן על חוף הים ואותו נשאר אחר חרבן ארץ ישראל ועליו אמר והאבדתי: (יז) ונשתיתי כבואר הוא׃ (א) ויהי בעשתי עשרה שנה. י״א שנה לצדקיהו שהיא שנת החרבן כי או אמרה צור על ירושלים האח: באחד

מנחת שי

כו (א) ויהי בעשתי. תלי בספר. משפחה גדולה בפלשתים וכ ויהי נלחמים בהם דניס ע׳ דנניס בעשתי עשרה בהם לצדקיהו בחדש הרביעי בעשתי עשרה בהם נלוד דיומקאל פלוגתא ע״כ. ובפסוקי כי כתוב

מצודת דוד

נקם. עשו נקמה בכותם קופם בנפשם לכיותם סם למשחית ליבלעל כלומר היה תיכף מוכן כיכסה כלומר כשהוא לכם ממולם: (מז) נוטה ידי. להכות בם: את כרתים. הם משפחה גדולה מפלשתים וכן גוי כרתים (לפניה ב׳) ועל כמהר הכרתי ממך כרתים וסוף נאום נופל על לשון: שארית וב״י. כ״ל אף שתניח לו יפלר מפלשתים היושבים על שפת הים: (יז) בתוכחות חמה. כמוכני יסורים כחמה גדולה: בתתי. נעם לתן כם נקמתי מן ידעו שתני ה׳ הנתתן לבלם גמול:

מצודת ציון

איבת. מלשון מיכה ואיבתה כמו ומיכה משים (בראשית ג׳): (מז) חוף הים. שפת הים ונגולו: (יז) בתוכחות. עניו שוגם יסורים וכן ובוכח כמכלמוני (מיכה ג׳ג):

כב בְּנֶפֶשׁ אוֹג וַיְיָ הָאבִין זְיָךְ נוֹקֵם גִּיוָעִין אַיְין נָקְמָה אִין
דִּי יִשְׂרָאֵל מִיט דָּעם גַּלְוִוסְטוּנְג פּוּן זַיֶּעֶר לַיִּיב לְמַשְׁחִית
אֵיבַת עוֹלָם צוּ כָּאר דָּאבָּען דִּי יִשְׂרָאֵל גְּלֵיִיךְ וִוי אַיְין
אֵייבִיג פֵּיינְט שָׁאפְּט אִין גִּיוָעזִין זָיוֶוישָׁען זַיִיא אוֹג
צְווִישֶׁן דִּי יִשְׂרָאֵל׃ (מז) לָכֵן כּה אָמַר אֲדֹנָי אֱלֹהִים דְּרוּם
הֵט אַזוֹ גִּיזָאגְט נָאט דֶּר הַאר הִנְנִי נוֹטֶה יָדִי עַל פְּלִשְׁתִּים
נוּן אִיךְ גַייג מִין שְׁלָאק אוֹף דִּי פְּלִשְׁתִּים וְהִכְרַתִּי אֶת
כְּרֵתִים אוֹג אִיךְ וֶועל כָּאר שְׁנֵיידִין דִּי אוּמָה כְּרֵתִים
(צְווִישֶׁען דִּי פְּלִשְׁתִּים אִיז כָּאר הַאנְדִין אִין מִדִּינָה
וָואם הַייסְט כְּרֵתִים) וְהַאֲבַדְתִּי אֶת שְׁאֵרִית חוֹף הַיָּם אוֹג
אִיךְ וֶועל כַּאכֶן פַּר לִירִין דֶם אִיבֶּר בְּלִייבּוּנְג פּוּן דִּי
פְּלִשְׁתִּים וָואם זִיצִין בַּיי דָעם בָּארְטִין פּוּן דָעם־יָם׃
(מז) וְנִשְׁתֵּיתִי בָּם נְקֻמּוֹת אוֹג אִיךְ וֶועל טוּעֶן אִין זַיי גְרוֹסֶע
נְקָמוֹת מִיט גְרִים צְאַרְיִנְדִינְג שְׁטְרָאף וְיֵדְעוּ כִּי אֲנִי ה׳

אוֹג זַיי וֶועלֶן וִוִיסֶען דַּאס אִיךְ בִּין נָאט בְּתִתִּי אֶת נְקָמָתִי בָּם אַז אִיךְ וֶועל נֶעבִּין מַיין נְקָמָה אִין זַייא׃

כו (א) וַיְהִי בְּעַשְׁתֵּי עֶשְׂרֵה שָׁנָה אוֹג עָם אִיז גִּיוָועזִין אִין דָעם עֶלִיפְטִין יָאהָר צוּם מַלְכוּת צִדְקִיָּה אִין צַייט

אֵלַי לֵאמֹר׃ ב בֶּן־אָדָם יַעַן אֲשֶׁר־אָמְרָה
צֹר עַל־יְרוּשָׁלַם הֶאָח נִשְׁבְּרָה דַלְתוֹת
הָעַמִּים נָסַבָּה אֵלַי אִמָּלְאָה הָחָרְבָה׃
ג לָכֵן כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה הִנְנִי עָלַיִךְ
צֹר וְהַעֲלֵיתִי עָלַיִךְ גּוֹיִם רַבִּים כְּהַעֲלוֹת
הַיָּם לְגַלָּיו׃ ד וְשִׁחֲתוּ חוֹמוֹת צֹר וְהָרְסוּ
מִגְדָּלֶיהָ וְסֵחֵיתִי עֲפָרָהּ מִמֶּנָּה וְנָתַתִּי

ת"א לאחוי לה׳. (תשעים כ"ח): למלאת החרבה. פסח פ"ג מגלה ו׳:

מהר"י קרא

(ב) האח. לשון קול שמחה הוא כאדם שאומר שמועה טובה אירעה: נשברה דלתות העמים. ששמחה בחרבות ירושלם ואמרה מאחר שחרבה ירושלם שהיו עושין בה סחורותיהן, והיו מביאין לשם כל מיני סחורות לפי שהיתה בין הספר של אומות שמהתה תשבר כי [אין] לך תכוצר מעליה עד שתלכד: נסבה אלי. מעתה שחרבה, כל הסבה של אומות יהיו בתוכו. שמביאין [אלי] כל מיני סחורות: אמלאה החרבה. או מפלאה את עצמה בסחורות לאחר שחרבה ירושלם, ולא נאמר המיבה כי אם [על] דבר תמיכה שלא כדין כמו ותסוב המלכה ותהי לאחוי וגו׳: (ג) כהעלות הים בגליו. בעלה עליו אומית כגלי הים שהן מרובין: (ד) וסחיתי עפרה. שאשליך העפר שלה

מנחת שי

ומפרש דיונתן: (ב) ונסבה דומה. מלא וכ"ו בפסוקים שלפני זה

שמחה כמו שפירשנו: נשברה דלתות העמים. העיר שהיתה דלתות העמים שהיו נכנסים ויוצאים בה המחורים במחורת כמה העמים: נסבה אלי. אותה הסחורה שהיו מביאים המוכרים בה נסבה ונתגלגלה אלי כי כיון שהחריב הוא יבאו אלי. נסבה מבנין נפעל וישרשו סבב והוא נפעל עבר לנזירת פעל בצרי: אמלאה החרבה. אני אמלא מסחורות אחר שהיא חריבה כי כיון שהיתה במצור כי"א שנה לצדקיהו ידעו כי לא תכלה ותחרב ותשבו אותה לחרבה מרוב יום החרבן. אמלאה ראיה"ן מבנין נפעל בתוספת ה"א. החרבה מבנין תפעל ולית קריאת חית"ת שהיא ע"ינית נקרו חה"א בקמץ רחב והחיית בחטף קמץ: (ג) לכן. כהעלות הים לגליו. כי כהסתער הים מעפי הרוח מעלה גלוי למעלה והרוח יוהגן בהיפוך יבא באיה"רגשת גלותי: (ד) ושחתו. ושחיתי עפרה ממנה. כי צור נבנתה על פלג בתוך הים וכפי חפלע עפר לצורך הישוב

מצודת ציון

בו (ב) האח. הוא עניו לשון שמחה: (ד) וסחיתי. ענין עקירה כמו

שכתוב כ"ף מהלתות כי לא תוכל המצור מעלות עד גבוה ולכן נשבה אלי. כל הנוסעים אלי: אמלאה החרבה. כ"ל הנוסעים אלי מלאה החרבה כי כל הסחורות שהיו מביאים לתוכה היו מביאים אלי: (ג) הנני עליך צר. הנה אני מזמיר כך מתה צור: גוים רבים. הם אנשי בבל: כהעלות הים גליו. כדרכו עושה כשבא הסערה: (ד) וסחיתי. לשון עקור כמו סיח הים ויבשו הנהרות כ"ל סיחי מלאה גלי חמים

לקוטי יקרים

(ב) בֶּן אָדָם יַעַן אֲשֶׁר אָמְרָה צֹר וגו׳ אִמָּלְאָה הֶחָרְבָה. וויא דער מדרש נאמט צור אוג ירושלים זענען קיין קאמל נים גרויס ניטוועזען בייד׳ע צוא זאמען. אוג זענען ביידע נים חרוב ניימארן צוא זאמען. נאר ווען ירושלים איז גרוים ניטוועזען איז צור קליין ניטוועזען אוג ווען ירושלים איז קליין ניטוועזען איז צור גרוים ניטוארן. דריבער אז צור האמ ניטהאלן דעם חורבן ירושלים זעלבן נייא פרייליך ניוארן אוג האבן ניזאגט איצם וועלן ניר גרוים ווערן. שלמה המלך האם אבער נעזאגט שחיח לאיד לא נקרא דבר בעגעש ווען פרייט זיך אויף זיין חבירם בראך ווען נים בלייבן אום בישטראפט. דריבער צו בראכן וועדן) נסבה אלי אם איז עם גנוארן גרינגילט דאם האנדיל שאפט פון אלע אומות. צוא מיר צור אמלאה החרבה איך וועל ווערן דער פילט מיט סחורות פון דר שטאט ירושלים ום ו׳ ווערט חרוב: (ג) לכן כה אמר אדני אלהים הנני עליך צור נון איך ווילן שיקמן פיין צארן אויף דיר צור והעליתי עליך גוים אוג איך ווילן בריענגן אוף דיר פיל פעלקער אזו פיל וויי דער ים בריענגט אוף זייני אינדין: (ד) ושחתו חומות צור אוג זיי ווילן פאר בארבין די מויערין פון צור אוג ווילן צוא פירין אירע טורעמם וחסיתי עפרה ממנה אוג איך ווילן אום ריסין איר ערד פון איר ונתתי אותה לצחיח

רש"י

(ב) ירושלים. שהיתה כמלוי: האח. לי קול שמחה: נשברה דלתות העמים. עיר שכל החומות נכנסים לה לסחורה מעתה תסבר כי לא ילך המלוי מעליה עד תלכד: נסבה אלי. מעתה כוסכה סחורות העמים אלי: אמלאה החרבה. אמתלא אני מן העיר ירושלים החרבה: (ד) וסחיתי. ועקרתי כמו בית נאים יסח ה׳ (מכלי ט"ו)

עפרה

ג בַּר אֲדָם חֲלַף דַּאֲמַרַת צוֹר עַל יְרוּשְׁלֵם חֲדָוָא אִתְבְּרַת דַּהֲוָה מְסַפְּקָא סְחוֹרָה לְכָל עַמְמַיָּא אִסְתְּחֲרַת לְמֵיתֵי לְוָתִי דַּהֲוַת מְלָיָא חֲרוּכָת׃ ג דֵּכֵן כִּדְנַן אֲמַר יְיָ אֱלָהִים הָא אֲנָא שָׁלַח רוּגְזִי עֲלָךְ צוֹר וְאַסֵּק עֲלָךְ מַשְׁרִיָת עַמְמִין סַגִּיאִין כְּמֵי סָק יַמָּא בְּאִתְרַגּוּשַׁת גַּלּוֹהִי׃ ד וְיַחֲבְלוּן שׁוּרֵי צוֹר וַיִפְגְּרוּן מִגְדָּלְהָא וְאֶעְבַּר

אוֹתָהּ לְצִחְיַת סָלַע: ה מִשְׁטַח חֲרָמִים
תִּהְיֶה בְּתוֹךְ הַיָּם כִּי אֲנִי דִבַּרְתִּי נְאֻם
אֲדֹנָי יְהוִה וְהִיְתָה לָבַז לַגּוֹיִם: ו וּבְנוֹתֶיהָ
אֲשֶׁר בַּשָּׂדֶה בַּחֶרֶב תֶּהָרַגְנָה וְיָדְעוּ כִּי
אֲנִי יְהוָה: ז כִּי כֹה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה הִנְנִי
מֵבִיא אֶל־צֹר נְבוּכַדְרֶאצַּר מֶלֶךְ־בָּבֶל
מִצָּפוֹן מֶלֶךְ מְלָכִים בְּסוּס וּבְרֶכֶב

אוֹתָהּ לְצִחְיַת סָלַע: ה מִשְׁטַח חֲרָמִים
תִּהְיֶה בְּתוֹךְ הַיָּם כִּי אֲנִי דִבַּרְתִּי נְאֻם
אֲדֹנָי יְהוִה וְהִיְתָה לָבַז לַגּוֹיִם: ו וּבְנוֹתֶיהָ
אֲשֶׁר בַּשָּׂדֶה בַּחֶרֶב תֶּהָרַגְנָה וְיָדְעוּ כִּי
אֲנִי יְהוָה: ז כִּי כֹה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה הִנְנִי
מֵבִיא אֶל־צֹר נְבוּכַדְרֶאצַּר מֶלֶךְ־בָּבֶל
מִצָּפוֹן מֶלֶךְ מְלָכִים בְּסוּס וּבְרֶכֶב

עֲפָרָה מִנָּה וְאֶתֵּן יְהָה לְשִׁעִיעוֹת כֵּיף נָלִי ה מִשְׁטַח צִירִין הֲבֵי בָּגוּ יַמָּא אֲרֵי אֲנָא גָּזַרִית בְּמֵימְרִי אֲמַר יְיָ אֱלָהִים וּתְהֵי לְבָנָא לְעַמְמַיָּא: ו וַיְהָבֵי כְּפַרְנָהָא דִי בְּחַקְלָא בְּחַרְבָּא יִתְקְטְלוּן וְיִדְעוּן אֲרֵי אֲנָא יְיָ: ז אֲרֵי כְּדֵין אֲמַר יְיָ אֱלָהִים הָא אֲנָא מַיְתֵי עַל צוֹר נְבוּכַדְרֶאצַּר מַלְכָּא דְבָבֶל מִצְפּוּנָא מַלְכָּא רַבָּא מַלְכַיָּא בְּסוּסִין

רש"י

וסחתם מעל (דברים כ"ח): לְצִחְיַת סָלַע. לפי שהיתה נטויה בסלע בתוך הים כשתתן ויסח עפרה של הים נשתר הסלע חלק וכן ת"י לבעיעות כיף גלי: (ה) משטח חרמים. על הסלע ישמדו הדייגים את חרמי מכמרותם לנגבם: (ו) ובנותיה אשר בשדה. הכפרים המסועבדים לשם דגים. והדייגים באים ובוזזים אותם ופורסים רשתותיהן. בע"א משטח חרמים תהיה. אותה סלע. לפי שהיא נבוזזת וצחיחה כן הבים שבתוך הים ובאים הדייגים ושוטחים רשתותיהם לנגב עליה. כיפני דרך נדול שיש להם לעבור לבשות: והיתה לבז לגויים. אתם נקמו נקם בשאם נפש לבזות את ישראל. ואתם תהיו לבז לגוים: (ו) ובנותיה אשר בשדה. כהרנומו ויהבי כפרנהא. אשר בשדה. שיושבים בלא חומה. יבא עליהם בולשת והורנים אותם: (ז) מלך מלכים. מלך על כל מלכים. בשר ודם שהוא מלך מסוף העולם ועד סופו.

מהר"י קרא

יהא נסחה שאני מיצף עליה את הים ושוטף את עפרה. וסחתיהי כמו ונסחתם מעל האדמה: ונתתי אותה לצחיח סלע. לכל ערומה שהיא") מכוסה מים תמיד. לשון סחנה הוא. וכן הירגם יובחן לצחיח לשיעות. כמו ואנכי איש חלק. דמתרגמ' שניע: (ה) משטח חרמים. ששוטחין לשם רשתות לצוד בהן. לפי שהציף הים את (כף) [כל] האדם. ויש תבואה כאותו מקום שמבשה בתוך הים ובשביל התבואה באים אחר זה וכסוח הבים הרבים זה יהיה לשטה כשיעלה הים עליה וישפשפנה וישוב הבים למקומו וישאר הסלע יבש ונגוב: והיתה לבז לגוים. כי הגוים כשיבאו עליה יבזוזה וישללוה: (ו) ובנותיה. הם הכפרים: בחרבה. יהרגו אנשיהן: (ז) כי כה אמר. מלך מלכים. כי כל מלכי הארץ תחתיו

רד"ק

רשתותם שם באותו חסלע שיהיה יבש ונגוב כי כה שאומר אחר זה וכסוח הבים הרבים זה יהיה לשטה כשיעלה הים עליה וישפשפנה וישוב הבים למקומו וישאר הסלע יבש ונגוב: והיתה לבז לגוים. כי הגוים כשיבאו עליה יבזוזה וישללוה: (ו) ובנותיה. הם הכפרים: בחרבה. יהרגו אנשיהן: (ז) כי כה אמר. מלך מלכים. כי כל מלכי הארץ תחתיו

מצודת דוד

וכינוים מכסלא המגדלים: (ה) משטח חרמים. כ"ל לא תהיה עוד מגמה מסוחרים כאמיתה כי אמו לא יחוכו שם כ"ש לייחי דגים ויפרסו שמה הרשתות לנגבם: בתוך הים. כי לוה יסבה כיס: כי אני דברתי. וכידי לקויס דכלי: והיתה. תהיה לשלל הגויס שם הכפרים: (ו) ובנותיה. הכפרים הסמוכים לה מאד נקרא יכולו הסוחרים שם מכרים: כי אני ה'. הנאמן לכלם נמול: (ז) מלך מלכים כ"ל מלך מוסל על מלכים: ירהל ועם רב. כפל לדכר

מצודת ציון

בית נפיס יסח ס' (משלי ע"ו): לצחיח. ענין יוכש כמו ככה להיטה (תהלים ס"ח): (ה) משטח. ענין פריסה כמו ושחטוה לשמם (ירמיה מ'): חרמים. לכמות כמו ינרטו כחרטמו (מחקוק ג'): (ו) ובנותיה. כ"ל הכפרים וכן מקרון וכוומים

פירוש ע"ם

סְלַע אוֹג אֵיךְ וְעֹלָ נִיא נָעבִין צוּ אֵיין נְלָאמִין שְׁטַיין רְעֶן וַיִיל זִי אִיז גִיבוֹעֶט אִין אַיין שְׁטַיין אִין מִיטִין יַם דְרוֹם אַז זִי וָועט צוּ שְׁטוֹיסִין וָועֶרִין אוֹג אִיר עֶרֶד וָועט אוֹם נְיִרְסְן וָועֶרִין פּוּן אִיר אִין יַם אֲרֵיין וָועט דָעֶר שְׁמַיין בְּלֵייבִין גְלַאט: (ח) מִשְׁטַח חֲרָמִים תִּהְיֶה אֵיין פַּר שְׁפָּרֵייטוּנְג פּוּן נָעצֶן וָועט צוֹר נִין אִין מִיטֶן יַם דָם דִי פִישֶׁער וָועלֶן פַּר שְׁפְּרֵייטֶן אוֹף אִיר אֶרֶט זַיעֶרִי נָעצֶן אוֹם צוּא טְרֵיקְנֶען זִי כִּי אֲנִי דִבַּרְתִּי נְאֻם אֲדֹנָי אֱלֹהִים דָעֶן אִיךְ הָאבּ דָם נִיעֶרְט אוֹזִי נָאנְט נְאט דָעֶר הַאר דְרוֹם וָועט עֶם נִיוּוִים זִין וְהָיְתָה לָבַז לַגּוֹיִם אוֹג צוֹר וָועט זִין זוּ אֵיין רוּיבּוּנְג צוּ דִי פָעלְקֶער:

(ו) וּבְנוֹתֶיהָ אֲשֶׁר בַּשָּׂדֶה אוֹג אִירֵי דָערְפֶער וָום זָענֶן אוֹנְטֶער טָענִיג צוּ אִיר דִי וָועלֶן נִיבְרֶנְגֶט וָועֶרִין דּוּרְךְ דָד שְׁוָוערְד וֶויְרְט כִּי אֲנִי ה' אוֹג זִי וֶועלֶן וֶויסֶן דָאם אִיךְ בִּין נָאט: (ז) כִּי כֹה אָמַר אֲדֹנָי אֱלֹהִים דָעֶן אַוִי הָאט נִיזָאגְט גָאט דָער הַאר תִּנְנִי מֵבִיא אֶל צוֹר נוּן אִיךְ וָועל בְּרֶענְגֶן אוֹיף צוֹר דָעם נְבוּכַדְנֶצַּר מֶלֶךְ בָּבֶל פּוּן צָפוֹן וַיִיט וָום עֶר אִיז אֵיין מֶלֶךְ אִיבֶּער אַלֶע מְלָכִים בְּסוּס וּבְרֶכֶב מִיט פֶערְד אוֹג

וּבְפָרָשִׁים וְקָהָל וְעַם־רָב׃ חֲבוֹתָיִךְ׃
בַּשְּׁדָה בְּחָרֶב יֶהֱרֹג וְנָתַן עָלַיִךְ דָּיֵק׃
וְשָׁפַךְ עָלַיִךְ סְלֻלָה וְהֵקִים עָלַיִךְ צִנָּה׃
וּמָחֳיֵ קֳבָלוֹ יִתֵּן בְּחֹמֹתָיִךְ׃ וּמִגְדָּלֹתַיִךְ׃
יִתֵּן בְּחַרְבוֹתָיו׃ מְשִׁפְעַת סוּסָיו יְכַסֶּךָּ
אָבָקָם מִקּוֹל פָּרָשׁ וְגַלְגַּל וָרֶכֶב
תִּרְעַשְׁנָה חוֹמוֹתַיִךְ בְּבוֹאוֹ בְשְׁעָרַיִךְ׃

הר׳ בפתח

כְּמְבוֹאֵי

וּבְרָתִיכִין וּבְפָרָשִׁין
וּמִשְׁרְיָן וְעַם סַגִי׃
חַ יַתְבֵי בַּפְרָגָךְ דִּי
בְּחַקְלָא בְּחַרְבָּא יְקַטְלִנָּךְ
וְיִבְנֵי עֲלָךְ כַּרְקוֹם וְיָצְבוּר
עֲלָךְ מַלְיְתָא וְיָקִים עֲלָךְ
דִּי מָעִנִין בְּתָרְסִין׃
ם וּמַחַת פֻּגְוַזְהִי יַהֲב
בְּשׁוּרָךְ וּמִגְדָּלָךְ יְהָבַע
בְּאַבְנֵי בַרְזְלַיָּה סַרְפָּסַת
סוּסָוָתַיָּה יַחְפְּנָךְ
אַבְקִיהוֹן מִקַּל פָּרָשִׁין
וְגַלְגְּלִין וּרְתִיכִין יְזוּעִין
שׁוּרָךְ בְּמֵיעַלוֹתִי בְּרַתְרָא
בְּמָא דְעָלִין בְּקִרְוָא

מהר״י קרא

(מ) ומחי קבלו. פת׳ מחי לקבלית. כענין שנאמר ״). כלי מלחמה הוא ששוברין בו את החומה שקורין אלב״א לשש״ר. ותרגומו ומחת פגוזותי. מחי קבלו. מכה כנגדו שמניחין קורה גדולה בין ד׳ גזרים ונותנים בה חבלים ומושכים בו ככה בני אדם בחבלים שבו ויורין אותה טעל החומה. ומפילין אותה לארץ ובראש הקורה ברזל: (י) משפעת סוסיו. מרובי סוסיו. וכמו שפעת גמלים וגו׳, וי״ת פרפסת סוסוהיה: יכסך אבקם. שנועלים אבק מן העפר לרוב עד שהן מכסין אותך באותו אבק: כמבואי עיר מבוקעה. (שאין) [שהן] באין בתוך העיר בביקוע החומה שיהא החומה פרוצה מכל צדדיה. והן נכנסין בכל רוחותיה:

(ליוב כ״ב. ללאפוטון כלע״ז. כל״מ מעגע מיכער פלום): כמבואי עיר מבוקעה. כמה לעלין לקרתא דמתרעת

מנחת שי

*) מסר הכתוב

רד״ק

ובערבי וי״ת ויקים עלך די מזיינין בתריסין: (מ) ומחי קבלו. פירושו בו שהוא כלי שבשליכים בו אבנים בחומה לנתצה. מחי. מכת תרגום מכת מחי. קבלו נגדי תרגם נגד קבל וכן ויכתו קבל עם נגד העם ויש לפרש כי הת״ם נרשם והוא מדברי דבותינו ז״ל שאמרו בתלקטין בחי קבל והוא הקשת שקורין ארק״א בלישטרא ומורים בו חצים לעומדים בחומה שלא יראו בחומה מפחד החצים ולא ילחכו ותרגם יונתן ומחת פגוזותי: בחרבותיו. הם כלי המשך שמנפצים ומשברים בהם האבנים: (י) משפעת סוסיו. מרובי וכן שפעת גמלים תכסך ויכסך על דרך חפלנה: אבקם. האבק שיעלו ברגליהם: תרעשנה חומותיך. על דרך הפלנה: כמבואי עיר מבקעה. כמו שבאין בעיר מבוקעה בלא יציעה ובלא פלחטה כן יבאו בשעריך.

מצודת ציון

(יסופט ט״ו): (מ) דיק. הוא מגדל סכוכים מול העיר לנסכם: סללה. הוא מל הסמך מול החומה לעלות עליה להלחם על העיר: צנה. הוא כעין מגן עשו להגיל ממכת חרב ומיתי: (ע) ומחי קבלו. הם כלי מלחמה עשויים לזרוק בו מכיים להכות בחומה כענדנ שמנדף בי מחי הוא תרגומו של הכתוב נתן מכת פגוזותי: בחרבותיו. הם כלי המשך שמנפצים ומשברים בהם האבנים: (י) משפעת סוסיו. מרובי וכן שפעת גמלים תכסך ויכסך על דרך חפלנה: אבקם. האבק שיעלו ברגליהם: תרעשנה חומותיך. על דרך חפלנה: כמבואי עיר מבקעה. כמו שבאין בעיר מבוקעה בלא יציעה ובלא פלחטה כן יבאו בשעריך.

מצודת דוד

(מ) בנותיך. מגדי הכפרים הסמוכים בשדה יהרוג בחרב: (ע) ומחי קבלו. כלי המלחמה שעושים לזרוק בו: (י) משפעת. מרובי: אבקם. האבק שיעלו ברגליהם: תרעשנה חומותיך. על דרך חפלנה: כמבואי עיר מבקעה. כמו שבאין בעיר מבוקעה בלא יציעה ובלא פלחטה כן יבאו בשעריך.

פירוש ע״ט

כִּמְיט רַיְיט וְוָעָגָן אוּנ כִּמְיט רַיְיטֶעֶר אוּנ כִּמְיט אַיְין
גְּרוֹם אַיְין נַאמְלוּגְ אוּנ כִּמְיט פִיל פָּאלְק׃ (ח) בְּנוֹתַיִךְ
בְּשָׂדֶה דַיְינֶע דָעְרְפֶּער דוּ צוּר וָואם וָעגָן אִין פָּעלְד
בְּלוֹמֶר דִּי יְצִיעַר פּוּן דִּי דָעְרְפֶּער דִּי וָועט נְבוּכַדְנֶצַר
הָרְגִינְן כִּמְיט דֶער שְׁוָוערְד וְנָתַן עָלַיִךְ דַיְק וגו׳ אוּנ עֶר
וָועט גְעבָּן אִרוּם דִּיר אַיְין טוּרֶעם אוּנ וָועט שִׁיטִין
אַרוּם דִּיר אַיְין שַׁאנְץ (צוּ מִלְחָמָה הָאלְטֶן פּוּן זַיְי)
אוּנ וָועט אוֹף שְׁטֶעלְן אוֹף דִּיר מַאנְגָן גִיוואפְנִיקְט
כִּמְיט פַּאנְצִיר׃ (ט) וְיִתֵּי קְבָלוֹ יִתֵּן בְּחוֹמֹתַיִךְ אוּנ דֶאם
שֶׁלַאגְוַנְג פּוּן זַיְינֶי שְׁלַיְידֶער וָואם עֶר וָואלְט דֶער

פְּרוּזִיקִים וְכֵן נִכוֹן עַפ״ם שֶׁכְּתַבְתִּי לְעֵיל בְּסִימָן כ״ג: (מ) וּמְחִי קְבָלוֹ. הַקּוֹף בְּקַפְ״ן כְּתִב לְכָן גַּם מְחִיךְ בְּסִ״ם וְכִסִ״ם בְּקָמֵץ חָטוּף מִפְּנֵי הַגְּרוֹנוֹת כְּלַע״ז כְּמוֹ קְ״ט בְּי מְנֵי (מִלְעֵיל ז׳ י״ב) מִכְּלוֹל דַּף ר״י וּמִן לְנִקּוּד כְּמוֹ״ש קָמֵץ כִּי חֵן דְּבַר

זבערבי וי״ת ויקים עלך די מזיינין בתריסין: (מ) ומחי קבלו. פירושו בו שהוא כלי שבשליכים בו אבנים בחומה לנתצה. מחי. מכת תרגום מכת מחי. קבלו נגדי תרגם נגד קבל וכן ויכתו קבל עם נגד העם ויש לפרש כי הת״ם נרשם והוא מדברי דבותינו ז״ל שאמרו בתלקטין בחי קבל והוא הקשת שקורין ארק״א בלישטרא ומורים בו חצים לעומדים בחומה שלא יראו בחומה מפחד החצים ולא ילחכו ותרגם יונתן ומחת פגוזותי: בחרבותיו. הם כלי המשך שמנפצים ומשברים בהם האבנים: (י) משפעת סוסיו. מרובי וכן שפעת גמלים תכסך ויכסך על דרך חפלנה: אבקם. האבק שיעלו ברגליהם: תרעשנה חומותיך. על דרך חפלנה: כמבואי עיר מבקעה. כמו שבאין בעיר מבוקעה בלא יציעה ובלא פלחטה כן יבאו בשעריך.

מצודת ציון

(יסופט ט״ו): (מ) דיק. הוא מגדל סכוכים מול העיר לנסכם: סללה. הוא מל הסמך מול החומה לעלות עליה להלחם על העיר: צנה. הוא כעין מגן עשו להגיל ממכת חרב ומיתי: (ע) ומחי קבלו. הם כלי מלחמה עשויים לזרוק בו מכיים להכות בחומה כענדנ שמנדף בי מחי הוא תרגומו של הכתוב נתן מכת פגוזותי: בחרבותיו. הם כלי המשך שמנפצים ומשברים בהם האבנים: (י) משפעת סוסיו. מרובי וכן שפעת גמלים תכסך ויכסך על דרך חפלנה: אבקם. האבק שיעלו ברגליהם: תרעשנה חומותיך. על דרך חפלנה: כמבואי עיר מבקעה. כמו שבאין בעיר מבוקעה בלא יציעה ובלא פלחטה כן יבאו בשעריך.

מצודת דוד

(מ) בנותיך. מגדי הכפרים הסמוכים בשדה יהרוג בחרב: (ע) ומחי קבלו. כלי המלחמה שעושים לזרוק בו: (י) משפעת. מרובי: אבקם. האבק שיעלו ברגליהם: תרעשנה חומותיך. על דרך חפלנה: כמבואי עיר מבקעה. כמו שבאין בעיר מבוקעה בלא יציעה ובלא פלחטה כן יבאו בשעריך.

פירוש ע״ט

כִּמְיט רַיְיט וְוָעָגָן אוּנ כִּמְיט רַיְיטֶעֶר אוּנ כִּמְיט אַיְין
גְּרוֹם אַיְין נַאמְלוּגְ אוּנ כִּמְיט פִיל פָּאלְק׃ (ח) בְּנוֹתַיִךְ
בְּשָׂדֶה דַיְינֶע דָעְרְפֶּער דוּ צוּר וָואם וָעגָן אִין פָּעלְד
בְּלוֹמֶר דִּי יְצִיעַר פּוּן דִּי דָעְרְפֶּער דִּי וָועט נְבוּכַדְנֶצַר
הָרְגִינְן כִּמְיט דֶער שְׁוָוערְד וְנָתַן עָלַיִךְ דַיְק וגו׳ אוּנ עֶר
וָועט גְעבָּן אִרוּם דִּיר אַיְין טוּרֶעם אוּנ וָועט שִׁיטִין
אַרוּם דִּיר אַיְין שַׁאנְץ (צוּ מִלְחָמָה הָאלְטֶן פּוּן זַיְי)
אוּנ וָועט אוֹף שְׁטֶעלְן אוֹף דִּיר מַאנְגָן גִיוואפְנִיקְט
כִּמְיט פַּאנְצִיר׃ (ט) וְיִתֵּי קְבָלוֹ יִתֵּן בְּחוֹמֹתַיִךְ אוּנ דֶאם
שֶׁלַאגְוַנְג פּוּן זַיְינֶי שְׁלַיְידֶער וָואם עֶר וָואלְט קוֹמֶן
בִּשְׁעָרֶיךָ אוֹ עֶר וָועט קוֹמֶן אִין זַיְינֶע טוֹרֶעם כְּבוֹאֵי

עִיר

כְּמְבוֹאֵי עִיר מְבֻקָּעָה: יא בְּפָרְסוֹת סוּסֶיהָ
יִרְמְסוּ אֶת־כָּל־חוּצוֹתַיִךְ עַמֵּךְ בַּחֶרֶב
יַהֲרֹגוּ וּמַצְּבוֹת עֻזֵּךְ לָאָרֶץ תֵּרֵדְנָה: יב וְשָׁלְלוּ
חֵילֵךְ וּבָזְזוּ רְכֻלָּתֵךְ וְהָרְסוּ חוֹמוֹתַיִךְ
וּבָתֵּי חֶמְדָּתֵךְ יִתֹּצוּ וְאַבְנַיִךְ וְעֵצַיִךְ
וְעָפְרֵךְ בְּתוֹךְ מַיִם יָשִׂימוּ: יג וְהִשְׁבַּתִּי
הָמוֹן שִׁירָיִךְ וְקוֹל כִּנּוֹרָיִךְ לֹא יִשָּׁמַע
עוֹד: יד וְנָתַתִּיךְ לְצָחִיחַ סֶלַע מִשְׁטַח
חֲרָמִים תִּהְיֶה לֹא תִבָּנֶה עוֹד כִּי אֲנִי
יְהוָה דִּבַּרְתִּי נְאֻם אֲדֹנָי יֱהוִה: טו כֹּה
אָמַר אֲדֹנָי יֱהוִה לְצוֹר הֲלֹא ו מִקּוֹל

רש"י

מצור. שנפרצה חומתה: (יב) רכולתך. סחורתך. כמו כי רוכלא ליחשב וליזיל:
נעשה חיל: רכולתך. סחורתך. כמו כי רוכלא ליחשב וליזיל:

רד"ק

מבואי קבוץ מן מבוא: (יא) בפרסות סוסיו. ובצבא עוד לארץ תרד. הם הכובדים הנבוהים שהם נצבים לטעלת והם בכצבת העז כי בת יעז וישגב האדם. ובאברו תרד ר"ל כל אחד מן המצבות: (יב) ושללו חילך. כתרגומו נכסך: רכלתך. סחורתך: ונעשרך. עפר הבנין: (יג) והשבתי המון שיריך. רבוי שיריך שהיית שמחה ובנגנה ושרה מרוב טובה: וקול כנוריך. הי"ו תחיה תי"ו הנקבה שלא לנוכח וכן תבנה ואמר לא תבנה עוד ותעיר שהיא בנויה היום הנקראת צור חיא ביבשה על שפת הים כי צור הקדומה היא בתוך הים והיא צחיח סלע: (טו) כה אמר ה'. משלת התרונים:

מהר"י קרא

(יא) ומצבות עוך. מקום עמידת כוחך. כרכים חמוקפין חומת שאתה בופח בהן לעמוד בכוחך: (יב) חילך. מסונך. כמו באלתים (טו) באנק חלל. שאתה צווח צוחות של חלל. כלומר

מנחת שי

מצודת דוד

מבואי קבוץ מן מבוא: (יא) בפרסות סוסיו. ובצבא עוד לארץ תרד. הם הכובדים הנבוהים שהם נצבים לטעלת והם בכצבת העז כי בת יעז וישגב האדם. ובאברו תרד ר"ל כל אחד מן המצבות: (יב) ושללו חילך. כתרגומו נכסך: רכלתך. סחורתך: ונעשרך. עפר הבנין: (יג) והשבתי המון שיריך. רבוי שיריך שהיית שמחה ובנגנה ושרה מרוב טובה: וקול כנוריך. הי"ו תחיה תי"ו הנקבה שלא לנוכח וכן תבנה ואמר לא תבנה עוד ותעיר שהיא בנויה היום הנקראת צור חיא ביבשה על שפת הים כי צור הקדומה היא בתוך הים והיא צחיח סלע: (טו) כה אמר ה'. משלת התרונים:

מצודת ציון

פירוש ע"ט

ר"ק

מצודת דוד

מצודת ציון

פירוש ע"ט

מַפַּלַּתֵךְ בְּאָנָק חָלָל בְּהָרֹג הָרָג בְּתוֹכֵךְ
יִרְעֲשׁוּ הָאִיִּים: מז וְיָרְדוּ מֵעַל כִּסְאוֹתָם
כָּל נְשִׂיאֵי הַיָּם וְהִסִּירוּ אֶת־מְעִילֵיהֶם
וְאֶת־בִּגְדֵי רִקְמָתָם יִפְשָׁטוּ חֲרָדוֹת יִ
יִלְבָּשׁוּ עַל־הָאָרֶץ יֵשְׁבוּ וְחָרְדוּ לְרִגְעִים
וְשָׁמְמוּ עָלָיִךְ: יז וְנָשְׂאוּ עָלַיִךְ קִינָה
וְאָמְרוּ לָךְ אֵיךְ אָבַדְתְּ נוֹשֶׁבֶת מִיַּמִּים
הָעִיר הַהֻלָּלָה אֲשֶׁר הָיְתָה חָזְקָה בַּיָּם

חָרֵב בַּר יְהַרְמוּן קְטִילִין
בְּגַוֵּךְ יְזוּעִין שַׁרְוָיָא:
מז וְיַחֲתוּן מֵעַל
כּוּרְסְוָהֵיהוֹן כָּל רַבְרְבֵי
יַמָּא וְיַעְדוּן יָת מְעִילֵיהוֹן
וְיָת לְבוּשֵׁי צִיצְיֵהוֹן
יִשְׁלְחוּן זִיעַ יִלְבְּשׁוּן עַל
אַרְעָא יַתְבִין וְיִזּוּעִין מִן
קֳדָם תְּבִירְהוֹן וְיִצְדוּן
עָלָךְ: יז וְיִטְלוּן עָלָךְ
אֲלֵיָא וְיֵימְרוּן לָךְ אֵיכְדֵין
אֲבַדְתְּ דַּהֲוַיִת יָתְבָא בְּגוֹ
יַמָּא קַרְתָּא מְשַׁבְּחָא
דַּהֲוַיִת יָתְבָא בְּהָקוֹף
יַמָּא הִיא וְיָתְבָהּ
איכדין

מהר"י קרא — בב' פעמים קמץ בלי אסף — רש"י

שחורגין אותו וצווח בקול רם: [ירעשו האיים]. ירעשו יושבי האיים מאותו קול: (מז) חרדות ילבשו. שיהיו מתחזדים וחרדים: וחרדו לרגעים. שהן המתיהין על בכתך שמוחץ החרב כך. וחרדו למכתך. כבר דיבר הים וכמו עורי רגע וימאס: ושממו עליך. ותכחיו על מפלתך. כמו אשתומם כשעה חדא: (יז) נושבת מימים. איך אבדת כרגע קמן עיר המיושבת

מיושבת מימים קדמונים ים מוקדין דגם ופותרין מיושבת בחזקה ע"י ימים הסוכבים לה וכן תרגם יונתן וכן הוא:

כינהת שי

מ' חכמים בכיפה וכיוון נמכר בכיתן י"כ בפ"ג: בָּאָנָק. ס"ח בָּאֲנָק בקו"ף כשו"ת בכתו ובכתר פפריים בחט"ף כנוב: נהרג. ס"ם בקו"ף בשו"ת בכתר ובכתר פפריים בחט"ף כנוב: בְּהָרֹג הָרָג. כמו ט ט ט עוללו ויונך ומפעמם בם כרב בם ט"ם ועוגות כה"ג הכניע הוטה מוטפה על ג' כשמות ומיין ימוק מ"ת כבדים כרש הרג: (מז) וירדו. ס"ח הוח"ו נענית: (יז) נושבת מימים. ים מוקדין דפי ופותרין מיושבת מימים קדמונים ים מוקדים דגם ופותרין מיושבת בחזקה על ידי ימים הסובבים לה וכן ת"י עכ"ל רבי"ל ולפי שהיתה מוקפת מכל צדדיה כי אם על ידי ים שהוא לבון יום היא נקל"ף ולפי לחריו כפשטו כמו ויפי ים ים ים ונלחמו דיפתח לכל ימים שהוא לבון יום היא"ד בפתח ודגש לחריו כמנהג לחר המשנה קטנה כמו ומלאו לם מים ים ים וכן הוא בספרים שלנו

נושבת מימים. כי מהסחורות שהיו באות אליה דרך ים נתישבה ועלתה בכללה ואמר מימים לשון רבים כלומר ים אוקיינוס הים סוף הים מערבי ושאר הימים כי דרך כלם היו באים אליה סוחרים וי"ת דחות יתבא בגוי יכיא: העיר התללה. דה"א במקום אשר כי לא תבא ה"א הידיעה בעברים וכן וכל התקדיש שכואל כמו אשר הקדיש: אשר היתה חזקה בים. ר"ל באיי הים היתה היא החזקה שבהם העיר היתה חזקה בבנינה וכן ישביה חזקים ר"ת דחויות יהבא בתקוף יכא: אשר נתנו חתיתם לכל יושביה. מרוב חזקם נתנו חתיתם ומוראם לכל יושבי הים חכר הים בל' נקבה כמו שאבר בם כן ואת הים הדריך בעל הבכר התחשת אשר התחיתה וי"ת איכדין אתפסרו לתבר כל יתבהא פירוש כגוי יושביה לצוד על דרך רחוקה:

מצודת ציון

מגין פרי"ם: חרמים. לשמות: (מז) באנק. מגין מ"מם וגימם בכ"ף כמו ילמ"ם כנסם וכן ילמנק מלנ (ילמיה כ"ג): ירעשו. (מז) וירדו וגו'. כמבור למר ומכלוה: חרדות ילבשו. יהיו מסופים בחכדה כמלכוש המסבב לם כגוף: חרדו לרגעים. ככל רגע יופיעו במבדה: ושממו עליך. יממהו בתמיהון לבב על מפלתך: (יז) ונשאו. ילימו עליך קול קינה וילמדו עליך לוך

מצודת דוד

על מפלתך כמה ילמהו כך חללי מרב בעת יהכרו כך הכה רב עם ילפעו וילמדו כל יושבי מי הים כי יפחדו מלם יקרה להם כמקרך: (מז) וירדו וגו'. כמבור למר ומכלוה: חרדות ילבשו. יהיו מסופים בחכדה כמלכוש המסבב לם כגוף: חרדו לרגעים. ככל רגע יופיעו במבדה: ושממו עליך. יממהו בתמיהון לבב על מפלתך: (יז) ונשאו. ילימו עליך קול קינה וילמדו עליך לוך

נמבדם עיר היושבת בחזק כך מן הימים שבר סביבה: חזקה בים. בחזקה מכל הפליס היושבים בה: תיא ויושביה. כ"ל היא היושב

פירוש ע"מ

הֲלֹא מִקּוֹל מַפָּלָתֵךְ פֶּר וְאוֹר פּוּן וָעֲנָן דָּעֲם קוֹל פּוּן דַּיין
מַפָּלָה בְּאָנוּק חָלָל אַז עָם וָועט שָׁרֵיעֶן אִין דִּיר אַיין
דָּעָר שְׁלָאגְעָר בְּהָרֵג הָרֵג בְּתוֹכֵךְ אַז עָם וָועט דָּעָר
שְׁלָאגֶן וָועלֶן גֶּרוּיס דָּר שְׁלָאגוּנְג אִין דִּיר צוֹר
יִרְעֲשׁוּ הָאִיִּים וָועלֶן שְׁטוֹרְצֶן אוּנ וָועלֶן צִיטֶערְן דִּי
לַיים וָואס וָואלֶן אוֹיף דִּיא אִינְוֹלְעָן פּוּן דָּעם יָם:
(מז) וְיָרְדוּ מֵעַל כִּסְאוֹתָם כָּל נְשִׂיאֵי הַיָּם אוּנ זַיִיא וָועלֶן
אַראפּ נִידָּעֶרְן פּוּן אֶפּ זַייעֶרע שְׁטוּלֶן אֲלֶע הָארֶן
פּוּן דָּעם יָם וְהִסִּירוּ אֶת מְעִילֵיהֶם אוּנ וָועלֶן אֶפּ טָאן
פּוּן זַיךְ זַייעֶרע הָעכְדֶלְיךְ אוּנ זַייעֶרע גִּינוּוענְטֶע

רד"ק

באנק חלל. כמו יאנק חלל ואנקת תחלל היא יציאת נשמתו מהקנה בקול בעת מותו. וי"ת בניהום כפשני חרב: בתוכך. כמו בהחרג ובנפול ח"א הבנין הוסלה תנועה על ב"ת השישטוש: חרג. שם הפועל ואמר שם הפעל אחר הפעולה לחזק הענין כמו ויצם דוד צום למען מבוח מבח בצוע בצע בונדי בנר וחרומים להם: (מז) וירדו. התענין הזה כולו כי יפחדו על עצמם כי יאבדו עיר גדולה ומחזרת כזאת הרבה ואיך נעמוד אנחנו: וחרדו לרגעים. לשעות ולרגעים כלומר תכיד ת"ת ויזעון מן קדם תבריהון הרגם לרגעים מן רגע הים עורי רגע: (יז) ונשאו.

נושבת מימים. כי מהסחורות שהיו באות אליה דרך ים נתישבה ועלתה בכללה ואמר מימים לשון רבים כלומר ים אוקיינוס הים סוף הים מערבי ושאר הימים כי דרך כלם היו באים אליה סוחרים וי"ת דחות יתבא בגוי יכיא: העיר התללה. דה"א במקום אשר כי לא תבא ה"א הידיעה בעברים וכן וכל התקדיש שכואל כמו אשר הקדיש: אשר היתה חזקה בים. ר"ל באיי הים היתה היא החזקה שבהם העיר היתה חזקה בבנינה וכן ישביה חזקים ר"ת דחויות יהבא בתקוף יכא: אשר נתנו חתיתם לכל יושביה. מרוב חזקם נתנו חתיתם ומוראם לכל יושבי הים חכר הים בל' נקבה כמו שאבר בם כן ואת הים הדריך בעל הבכר התחשת אשר התחיתה וי"ת איכדין אתפסרו לתבר כל יתבהא פירוש כגוי יושביה לצוד על דרך רחוקה:

חזקה

הִיא וְיִשְׁבְּיָה אֲשֶׁר־נָתְנוּ חִתִּיתָם לְכָל־
יוֹשְׁבֶיהָ׃ יח עַתָּה יֶחֶרְדוּ הָאִיִּים בְּיוֹם
מַפַּלְתֵּךְ וְנִבְהֲלוּ הָאִיִּים אֲשֶׁר־בַּיָּם
מִצְּאֵתֵךְ׃ יט כִּי כֹה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה
בְּתִתִּי אֹתָךְ עִיר נֶחֱרֶבֶת כֶּעָרִים אֲשֶׁר
לֹא־נוֹשְׁבוּ בְּהַעֲלוֹת עָלַיִךְ אֶת־תְּהוֹם
וְכִסּוּךְ הַמַּיִם הָרַבִּים׃ כ וְהוֹרַדְתִּיךְ
אֶת־יוֹרְדֵי בוֹר אֶל־עַם עוֹלָם
וְהוֹשַׁבְתִּיךְ בְּאֶרֶץ תַּחְתִּיּוֹת כֳּחָרְבוֹת

איכדין אתמסרו לתבר
כל יהבתא׃ יח כען
יזעון פרוריא ביום
מפלת קטילך ויהבהלון
נגוותא די בימא ממפק
גלותיך׃ יט ארי כדנן
אמר יי אלהים כד אתן
יתיך קריא חרבא
כקרוין דלא אהובא
באסקותי עלך משריה
עממין דסגיאין כמי
תהומא ויחפונך עממין
סגיאין׃ כ ואחתניך עם
נחתי גוב בית אבדנא
לות עמא דמעלמא
ואצדינך בארע
ארעיתא בחרבתא
דמעלמא עם נחתי גוב

רש"י כצ"ל ובקצת ספרים בתרבות

מהר"י קרא

(מן) שבאיים אשר היתה חזקה. שאין בריה עכשיו בים: היא. עצמה וכל יושביה אשר נתנו פחדם לכל יושביה של עולם: חתיתם. כמו ויהי חתת אלהים על הערים: (יח) יחרדו האיין. יחרדו האיים כשיבוא יום מפלתך: ונבהלו האיים אשר בים מצאתך. מצאתך בגלות. ונבהלו האיים כשתצאי מסקוסך ונולה: (יט) כערים [אשר] לא נושבו. ממולם. כך כשאני מחריבך לא תתיישבי עוד: בהעלות עליך את תהום וכסוך המים הרבים. שאני מעלת עליך עמים רבים ככני התהום שהם רבים. כענין שנאמר הני תבין עמים רבים כהמות ימים יהמיון. וכת"י באסקותי עלך משיריין עכין סגיאין ויחפונך. ומשמעו בתחילה נותנה ביד נבוכדנצר וסוף בעלה עליה את הים ושיקטנה: (כ) והורדתיך את יורדי בור אל עם עולם. תירג' בית אבדנא. כלומר והורדתיך עם האומות (שאין)

רד"ק

(יח) עתה יחרדו. בשוא החי"ת: האיין. ביו"ד אחת לבד והבו"ן במקום ב"ם וכן לקץ היכין כמו היכים ות"י פרוריא וכן תרגום ירגשו האיים למעלה אבל ונבהלו האיים אשר בים תרגם בנגוותא דביומא הוה עשה בשני שנכפל בפסוק ופרוריא פי' מגרשי הערים והכפרים וכן הרגם ירעשו מגרשות יזעון פרוריא וכן בדברי רבותינו ז"ל פרורהא: מצאתך. כתרגומו במיפק גלותך: (יט) כי. אשר ה'. כערים אשר לא נושבו. כי כשנראה הסלע חלק נראה שלא היו שם עיר בעולם: בהעלות עליך את תהום וכסוך המים הרבים. כפל הענין בם"ש ואשר למעלה משמש חרמים תהיה כסוי המים הי' לשעה כשעלו חמים על העיר ועלה הים עליה ושטפ' ואח"כ חזרו גלי הים לאחור ונשאר חסלע מגולל ויבש ויו"ת זה דרך משל באסקותי עלך משיריית עכמין דסגיאין כמי התהומה ויחפונך עממין סגיאין: והורדתיך את יורדי בור. כלומר תאבדנו מן העולם כמו יורדי בור והוא הקבר ות"י ואחתניך עם נחתי גוב בית אבדנא: אל עם עולם. כלומר עם שמתו מעולם היום זמן רב שנשחת נופם ואבד ושב

מצודת דוד

מהם בעמוד היש הסביב לה ויוסבים היו מזקים ונבוכים: אשר נתנו חתיתם. פחדם היתה מושלת על כל יושבי היש על הסיים: (יח) יחרדו האין. יושבי הסיים יתכלו ביום מפלתך: מצאתך. ממה שיצאת ומסגדת מן העולם: (יט) בהתי. כענין אתן אותך לחיות עיר נחרבת דומה לעיים שאין לה תיישבו בתוכה מעולם עד שיבנו מחדש: והורדתיך. מן יורדי בור עם שאר יושבי קבר אל העם העומדים מעולם לחיות כמותם: והושבתיך. לשון אתן תפארתי בארץ תחתיות קבר: בחרבות

פירוש ע"מ

חֲזָקָה בַּיָּם הִיא וְיִשְׁבֶיהָ דִּי נִילוּבְטָע שְׁמָאט וָום זִי אִיז
נִיוָוען שְׁטָארְק אִין יָם זִי אוּנ אִירֶע זִיצֶער אֲשֶׁר נָתְנוּ
הַחִתָּם וָום זַיי הָאבֶּן נִיגְעבֶּן זַייֶער פָּארְכְט צוּ אַלֶּי
דִי וָום זִיצִין אַרוּם צוּר׃ יח עַתָּה יֶחֶרְדוּ הָאִיִּים בַּיּוֹם
וֶועלֶין צִיטֶערִין וָואנְעָר פּוּן דִיא אִינְזֶלֶין אִין דָעם
טָאג פּוּן דַיין מַפָּלָה וְנִבְהֲלוּ הָאִיִּים אוּנ דִיא אִינְזֶל
וָואנְעָר וָואס אִין יָם וָועלֶן דֶעָר שְׁרֶאקִין וֶועֶרִין פּוּן
וָועֶנִין דַיין אוֹיס נַיין אִין גְּלוּת׃ יט כִּי כֹה אָמַר אֲדֹנָי
אֱלֹהִים דָעָן אִזוֹי הָאט נִיזָאגְט דֶר הֵאר בָּתִתִּי אֹתָךְ
אִיז נִזֶעטְצְט פּוּן דִיר גֶעבֶּן צוּ זַיין אַיין פָּאר
גִישְׁטָע שְׁטָאט (דוּרְךְ גְּבוּכַדְנֶצַר) נָלַיִךְ וְוִיא דִיא
אִין

כצ"ל ובקצת ספרים בתרבות

מֵעוֹלָם אֶת־יוֹרְדֵי בוֹר לְמַעַן לֹא תֵשֵׁבִי
וְנָתַתִּי צְבִי בְּאֶרֶץ חַיִּים: כא בַּלָּהוֹת
אֶתֵּנֵךְ וְאֵינֵךְ וְתֻבְקְשִׁי וְלֹא־תִמָּצְאִי
עוֹד לָעוֹלָם נְאֻם אֲדֹנָי יְהוִה: כז ויהי
דְּבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר: ב וְאַתָּה בֶּן־
אָדָם שָׂא עַל־צֹר קִינָה: ג וְאָמַרְתָּ לְצוֹר

ת"א בלהן חיים: כשיעות קיל:

תִּיתְבְּנֵי אֲבָדָא בְּדִיל דְּלָא
תִּתְיְהִבְנֵין וְאֶתֵּן חֶדְוָא
בְּאַרְעָא דְּיִשְׂרָאֵל:
כא בְּרַלָּא חֲוַיָּה אֲתֵנָךְ
וְכֵן תְּהֵי וְתִתְבְּעִין וְלָא
תִּשְׁתַּכְחִין עוֹד לְעָלָם
אֲמַר יְיָ אֱלָהִים: א וַהֲוָה
פִּתְגָמָא נְבוּאָה מִן קֳדָם
יְיָ עִמִּי לְמֵימָר: ג וְאַתָּה
בַּר אֱנָשׁ טוֹל עַל צוֹר
אֲרָעָא: ג וְתֵימַר לְצוֹר

טהר"י קרא

לניהנם. אשר הם לשם עולם: והישבתיך בארץ תחתיות. שדרן חרבות עולם: למען לא תשבי. למען שלא תהיה עוד ביושבת: ונתתי צבי. שלך: בארץ חיים. ארץ ישראל שנקראת ארץ החיים שנאמר אתהלך לפני ה' בארצות החיים. וכן תירגם יונתן ואתן חדוה בארעא דישראל: (כא) בלהות אתנך. אל יהרדי בור: ואינך. עוד בעולם:

וש"י

וכממעט כתהילה נתנה כיד נביכדנצר וסוף עלה היס ועבעה: (ב) את יורדי בור. עם יורדי גיהנם: אל עם עולם. עם שמר החומות מפר עם מעולם: כחרבות מעולם. כערים מפר הרבו מהו שלום והכרותיה: ונתתי צבי בארץ חיים. ואתן התפארת בירושלים:

מנחת שי

מדוייקים ודפוסים יפים כל"ף: (כא) ואינכי. הוא"ו כמלרע והיו"ד בקי"ף פתח דל"ק בפיהו"ו וכשבולל דף ס"ג ומ"ק פתוחים מלמעלה הפי"ו בצורת לכנו ועין ר"ם בפוסקים ס"ו:

כז (ב) שא על צור. חסר וא"ו אלף נמצא בפסוקים בפסוק זה מעלה בכלל המלות

ארץ החיים ולפי שאמר על צור בארץ תחתיות שהיא ארץ מתים שאבדו בן העולם אמר בהפך על ארץ ישראל שהיא ארץ חיים. ורבותינו ז"ל דרשו ארץ שמתות חיים כלומר שתחתים בה מישראל יהיו לזכון תחית המתים וה"י ואתן תהא בארעא דישראל: (כא) בלהות אתנך. הפוך כמו בהלות ענין בעתה וכליון: ותבקשי. ואם תבקשי לא תמצאי עוד לעולם ותבקשי תהיו נבישות בנויה ותה"ו בשוא ופתח וי"ת בלהות שתי מלות כדלא הוית שתי מלות כמו (ג) ואבדתם. על בביאות ים. על בקיעות שבבתים אליהם דרך ים והוא הנהל שנכנסים שם חפציהם: רוכלת העמים. סותרת את

מצודת ציון

מלכון מוכרה: תחום. מיתוק המים: (כא) בלהות. הוא פסוק בן כהלות וכן לעת ערב והנה בלבקר (ישעיה כ"ז): ואינך. ואין לך:

מצודת דוד

מעולם. כמקום שהוא מוכרח מימות עולם והוא מקבר וכמ"ש הרמ"ק למלך המעולה: את יורדי בור. עם שאר יורדי בור. ושוה להם: למען לא תשבי. ר"ל הסיבה תהיה למען בלתי תהיה עוד מיושבת לעולם כמתים אבר לא יכולו ע"ש המלמה: ונתתי צבי. המתפה והכבוד אתן בארץ חיים והוא מ"ש מקרוב קן ע"ש שהם ימיו המתים בזמן התחיה ר"ל לא כשאבדה לגמ שהיא תמלא מחרבות יכובלים כי נכשפך הוא שהיא תמלא מאבר וכל הסבל לא יהיה כה: (כא) בלהות. לך אתך בלהות ושתך ולא תהיה עוד כשולם: ותבקשי. ואם מי יבקש אותך לא תהיה כמלא נמי עוד לשולם כי לא תשוב נקדמותך:

כז (ב) שא. סרס קול קינה על צור: (ג) לצור. על צור: על מבואות ים. על הכאל מקום שהספינות נפסים: רוכלת

משלי חכמים

(כ) וַאֲתָה בֶּן אָדָם שָׂא עַל צוֹר קִינָה. הקב"ה אמר ליחזקאל שר זאל פרישר דער צייטן פאר דער ערשלם דם נלייך ואם לאגר צור האם ניהאם. דורך דם ווען אמר גרעסערם ווערן איר מרוינקייט פון איר חורבן. דער ענין איז במשל עם איז ניעוענן אין אשטאם אגרוסקער בכיר. ער האם געבויאם אוג גילעבם ווי א אמלך. זיינע בשטעפטן האבן זין גהוידבן אראם צוא נין. איז ער איז ניוואלן אבעל הבית וויא אלע בעלי הבתים אין שטאם. פרנסה האם ער ניהאם ווי א אלע ניהים. ער איז שוין טיט דם לעבן ניוואנם ניוואלן אוג איר האם שוין פאר נעסן ווען איז אפאל ניוועגן. דיא ברכה איז אבער אויף ניי־ניקומע ניוואלן. אוג ער האם נימחום אן קינדר צוא פרעסדע בעטשטן ניי־א ואלין אים עבען צוא פאר דינען. טיט דער צייט איז ער טיט דיא פרנסה אויך עפוואם ניוואלן אוג נאר ניין ערשטע ציים האם ער שוין פאר נכטן. אבאל האם זיך נסטראפען ער איז קראנק ניוואלן אוג האם נים נקענט ניין פאר דינען. האם ער זיך נאר מצער ניוועזן אוג ער האם ניוואם ויא נוס איז פיר ניוועזן. טיט אבראם פרישר נאם אויך האב נעקענט ניין אין נאם פאר דינען. אפשר קול פון איין קלאג: (ג) ואמרת לצור המשבת וגו' אוג דו זאלסט זאגן צו צור ואם זי זיצט אויף די אן קום פון דעם ים (כלומר ואם דיא שיפין קומן צו צי איר) רוכלת העמים אוג די שטאט צור איז אין האנדלעדין

הֲיֹשַׁבְתִּי עַל־מְבוֹאֹתָיִם רֹכֶלֶת הָעַמִּים
אֶל־אִיִּים רַבִּים כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה
צֹור אַתְּ אָמַרְתְּ אֲנִי כְלִילַת יֹפִי׃ ד בְּלֵב
יַמִּים גְּבוּלֵיִךְ בֹּנַיִךְ כָּלְלוּ יָפְיֵךְ׃
ה בְּרוֹשִׁים מִשְׁנִיר בָּנוּ לָךְ אֶת כָּל־

תרגום יונתן

דְיַתְבָא עַל מַגְרַשׁ תְּחוּמֵי יַמָּא מְסַחְרָא סְחוֹרָא לְעַמְמַיָּא לְגַוָּנִן סַגִּיאִן כִּדְנָן אֲמַר יְיָ אֱלָהִים צוֹר אַתְּ אֲמַרְתְּ אֲנָא מְשַׁכְלְלָא בְּשׁוּפְרִי׃ ד בְּגוֹ סְיָא תְּחֻמָּיִךְ אַרְדִיכָלַיִךְ שְׁכְלִילוּ בְּגִינְגִיךְ׃ ה בְּיַרְזוֹן מְשַׁנִּיר בְּנוֹ לִיךְ יָת כָּל גְּשָׁרָךְ

רש"י — הישבת קרי

כז (ג) על מבואות ים. על הגמל שהספינות כלות עד החומה והטערים והרפה כרכים יושבין על היס ואינם מקום גמל. ולפי הספינות יכולות לקרב אליהם. מבואות ים (פור"ט כלע"ז). כל"ש ועשהמספן וכן עירובין מ"ח כ' ד"ה לגמל): רכלת העמים. כך היה מנהגם סוחרים הבאים לזה מלפון וזה מדרום לא היו רואין לעשות סחורה זה עם זה אלא יושבי העיר לוקחין מזה ומוכרין לזה: את אמרת אני כלילת יפי. על עסקיו הכל חומרים על ירושלים כלילת יפי (תיכה ב') משום כל המרן (תהלים מ"ח) עכשיו את מתגאה לומר אני כלילת היופי. סוף נמר היופי כלול בי: (ד) בגיך. תרדיכלין בגין כגין: (ה) ברושים

מהר"י קרא

כז (ג) חישבת על מבואות. של ים. שהיו מנעת עד מקום מנוחותיה וחימותיה גמל של ספינות שהספינות באות מעונות עד חומותיה. ואפילו ציי אדיר לפי שיש לך מקימות על הים שאין ציי אדירות יכולות לחגיע עד מקום העיר לפי שאין חבים עמוקים שם. וציי אדיר הולכים בעומק בתוך החבים. ואם מגיעין כחוש חשער לארץ מיד הן נשברין: רוכלת העמים. אל סוחרות של כל העמים באים לפי שכל ספינות אל איי חים נקבצות שם. אל איים רבים. והיא רוכלת אל איים שהיא קונה סוד ומוכרת לזר לפי שאין אכסניים הבאים לעיר ראשון לקנות זה מזה. אלא סוחרים הבושנים לתוכה קונים מזה ומוכרים לזה. ואם עולת האכסניי בסולם יש לו לעלות בה בתוך ציי אדיר. ולקנות לעצמו נהחייב ממון: צור את אמרת אני כלילת יופי. אבל אחרים אין אומ' עליך כלילת יופי. אבל ירושלם תכל אומ' עליה כלילת יופי. התה"ד תואת העיר שיאמרו כלילת יופי משוש לכל הארץ: (ד) בלב

רד"ק

אמרת אני כלילת יופי את שכחת עצמך והיית אומרת אני שלמה מכל יופי וכל מוב והולי ובספר מרבה ויופיה: (ד) בלב ימים גבוליך. כי בכל צד חיה לת ים: בוניך. האומנים הבונים חומותיך ומגדלותיך ובתיך: כללו יפיך. הם השלימו יפיך כי בנו אותך בשוב שבנינים וביופי שבתם: (ה) ברושים

מנחת שי

ופירוש מה שהתנחמי במלכים מ' ה': (ג) כיכתבי. יחיה ו"ו ובמדרש כתיבי יד ודפוסים ישנים חסר וחי' אחר יו"ד וכן כולו כתובים מלאים ויודעים סימן מ"ת נמצין בתחלים ד': (ד) בלבו. פלמ"ד כמ"ש לגבו כמנהגנו: (ה) כרושים משניר. במיין במתלים כתיב כפוף פתוח ובמיין:

מצודת דוד

תמים. המספקת סחורה לכל העמים לכסיפס לכל מיים רבים: צור את אמרת. כ"ל אתה לוה אמרת אני כלול בכל מיני יופי: (ד) בלב ימים. כ"ל וזהו על כי גבוליך היו בלב ים כ"ל במקום מושב ים וחזקו ומאר ימים לפי שמשם היו יכולים לסחור לכתם ימים: בוניך. הכונים מאוד ממנו כך כל יופיי הללוהו לך: (ה)ברושים משניר. לפי שהיר יפה ים ומכאן במקומה שמלילה

מצודת ציון

כז (ג) מבואות. מלשון כיסה: רוכלת. סוחרת כמו כסיר רוכלים שמו (לעיל י"ז): בלילת. מלשון כל וכן מכלל יופי (תהלים נ'): (ד) בלב. חוזק סדכר יקרא לב ע"ש לב בעצל מי שסוא חזק ועקרו וכן דרך משים עלב יש (משלי ל'): כללו. מלשון כל: (ה) ברושים. שם מילן מרק מחסור: משניר. שם מקום: לחתים. מלשון לוח וכסר: תרן. הוא עץ חזקוף שעל הספינה ומו

משלי חכמים

וְאִם נֵאר קְרֵיר אִין גֶיזְעֶזֶן הָאם עֶר שׁוין פָּאר נֶעפֶּן. אִין דִיא רֵאזְיֶנֶע צַיִים אִין נֶעקוּמֶען אִין דִיא שָׁפֶּאם אֲרַיין אַיינֶען וְאִם הָאם שׁוין צֶחֶן יָאר בִּיהַאנְט אִין אַוַיייֶסֶע מְדִינָה. הָאם עֶר נִיתַרעְנְט וְוִאו אִין דָער גְּבִיר פּוּן דִיא שָׁפֶּאם. הָאם קֶיזֶן אִים גֶיזֶנְמֶשֶׁפְּרט עֶר אִין שׁוין נֵאכְּנֶר קֶיזֶן גְּבִיר נִים. עֶר אִין אֲרַיים אוּג עֶר אִין קְרַאנְק אוֹיף. אִין עֶר נֶעמֶאכְט צוּא אִים זִיקְרַי וְוִאם עֶר פַּאם, וְוִיא עֶר אִין אֲרַיין נֶעקוּמֶען אִין דֶעם קְלֵיינֶעם אֲרַמֶען שְׁטִיבֶּעלְע. אִין עֶר וַיינֶער דָער שֶׁרַאנְקֶען גֶיוִוארֶען אוּג הָאם אֶן גִיהוּילְפֶען צוּ וַיינֶען, פּוּן אַזוֹי אַיין רַייכֶּקִים אִין אַזוֹי אֶשְׁטִיבֶּעלְע אוּג עֶר הָאם אֶן גִיהוּילְפֶען דֶעטֶגֶען דִיא פַאמֶאצִין כִּים דִי וִילְבֶּשׁ אוּג גָאלְד דִיא מִיטֶעֶת שְׁפֶּרט אוּג פַאוֹואגִין זַיין שִׁיפֶּרען נָארְטִין, הָאם אִיצֶם דָער מִיטֶעֶת שְׁפֶּרט גְּבִיר אֶן גִיהוּילְפֶען שֶׁפֶּארק וַוייֶען. הקב"ה גִיוואגְט צוּא דֶעם נְבִיא יְחֶזְקֵאל, צוֹר אִין חֲרוּב גִיוואגְט הָאם אִיר רַייכֶּקִיים הָאם וִיא שׁוין פַּאר נֶעמֶען, הָאם וִיא שׁוין אוֹיף גִיהַיבְּט צוּא מְרוּעֶרִין, הַייֶם אֶן צוּ דֶער צֵיילֶען אוּג אִיבֶּער צוּא דֶעטֶגֶען אַיינְוואוֹינֶערִים אִיר גְּרוֹיסֶקִיים וְוָאם וִיא הָאם אֶפֶּאל גִיהַאם וְיֶם וִיא אֶן הַיבֶּען אִיבֶּם צוּא וַיינֶען אוֹיף אִיר חוּרְבָּן:

שֶׁיִּנְקִיים וְוָאם אוֹ דָר וְוָעלְט אִין. אוּג וַיייל צוֹר

לְחִתִּים אֶרֶז מִלְּבָנוֹן לָקַחוּ לַעֲשׂוֹת תֹּרֶן
עָלֶיךָ׃ ו אַלּוֹנִים מִבָּשָׁן עָשׂוּ מְשׁוֹטֶיךָ
קַרְשֵׁךְ עָשׂוּ־שֵׁן בַּת־אָשֻׁרִים מְאִיִּים

אֲרָוִין מִלְּבָנֹן נְסִיבוּ
לְמֶעְבַּד תּוֹרִין עֲלָךְ׃
ו בְּלוּטִין מִמַּתְנָן עֲבָדוּ
מָשׁוּטָיִךְ סַפִּינָךְ הֲרוֹמִי
הַרְעָךְ דַּפִּין דְּאֶשְׁפָּרוּעִין
מְכֻבָּשִׁין בְּשֵׁן דְּפִיל בֵּית
חוֹפָאָה

ת"א מִן מְלַבְּנוֹן. כ"ג ע"ד׃ קסין בו"ק

רש"י

מהר"י קרא

כל לוחותים. כל נסרים שלך כלילת יפיך. לבוד היא דומת לספינה שהיא מעונה מכל אבקת רוכל. כפה והבה ואבנים טובות ומרגליות. ואין קצה לתבונה") שהמציאה על מלאתה הביאה בימים רבים עד שהשלימה בים עבד עלית רוח קדים ושברה בלב ים. והיכן עושרה והיכן שבחה. וכן כל סחר הסחרשה. עושה צור כסין ספינה ומסיעינה מכל סוחרי האיים איש איש סחורת מקומו. ומשלימה בים ומשהשלימה בים מעכיד עליה רוח קדים ומשברה בלב ים. ברושים משניר בנו לך. ברושים שכנו קרקעית של ספינתך משניר בנו אותן נסרים: ארז מלבנון לקחו. לעשות הזרנתן לה עליה. שהלבנון סמוך לצור. כמו שמצינו בספר מלכים. וישלח חירם אל שלמה לאמר שמעתי את אשר שלחת אלי אני אעשה את כל חפצך בעצי אדוים ובעצי ברושים. ונתתי עבדי ירידו מן הלבנון יפה ואני אשימם דוברות לים עד המקום אשר תשלח אלי וגו'. וכתיב ויהי חירם נותן לשלמה עצי ארזים ועצי ברושים וכל חפצו. תורן היא גם של ספינה. משי"ם בלע"ז (י) מכשן. במקום תחתלת גובהו של הר קורא בשן: עשו ששוטיך. הקני מה אותן של ספינה בתים את הספינה על פני המים. שקורין רימ"ש בלע"ז. וכולכין אותה בהם. מארז שהוא חזק מכל העצים וגבוה מכל העצים ואינו מעוקל. עשו לך הזרן. שהחורן צריך לתיות אחד חזק וישר. ואלונים שאין להם חוזק כל כך עושה משוטות למשוך בהן את הספינה. ובדמה כל מעשיה לספינה. ובתחילת עושה כלים בכלי הספינה. ואחר כך מנהיגין לתוכה מנהיגין שלה. ומסיעין אותה ומשקיעין אותה לים: קרשך עשו שן. הקרשים עשו שן שמתקנים בהם בית קבן לספינה שהיא כמין צרף ויושבין בו בני אדם שקורין רו"ף. ושאר חבתים שבספינה שקורין קושי"ם. מכתוץ בחשוות מעצי של פיל והם עצים בית אשורים. נחפף קבן ותיבת [אחת] היא כאן

*) הגה"ל ל"ל למעלה

מנחת שי

(י) מלאי כתים. במקום כתוב בכתים ואין שום קרי וכתיב בכתים ובכ"מ כתיב עליו בגליון ל"ל כתיים כתיב כתים קרי. ע"כ. והר"ק כתב כתיים כי"ת לתת כתיב וקרי כמו יהודי יוד"ד כתיב ויו"ד סדומי כתיים כמו תלוי ועומד כתיים׃

ל' רבוי ובלשון שנים ר"ל כי הרבוי עשוי בתכונה שנים או לפי שהספינה. עשויה שני צדדים כי שני ראשי חדים. והחכם דבי אברהם א"ע פירש כי חמשם שיש ספינות שעושים אותם משני לוחות וי"ת את כל גשרך ר"ל גשר שיעברו עליו מספינה לספינה: לעשות תורן עליך. התורן הוא עץ הגבוה הנצב בספינה שבאמצע חגם: עליך. ר"ל על ספינתיך: (י) אלונים. הם התרסונים וכן ת"י בלוטין: משוטיך. כן כל הושבי משוט אלא שהוא משקל אחר כי בן משוט יאבר מושוטיך בשוא חס"ם ובלא דגש חשי"ן כמו מן מקום מקומיך ומשוטיך בחירק חס"ם ודגש השי"ן והמשוטים הם העצים המתאימים שמנהיגים בהם כמו אני שיט: משוטיך. ר"ל משוטי ספינותיך: קרשך עשו שן. קרש ספינתך והוא דרך כלל כי לא יהיה קרש אחד לבד כי הוא אומר על קרשי הספינה שעשיו בראש הספינה ועשיו אותו הנבדל בשאר הספינות מקרשי עץ סוגים ויפים ובספינות צור היו עושים מקרשי שן לגדולה ולאפר: בת אשורים. עדת אשורים כשלך קרשי שן שהביא אותו השן מארי כתיים כי שם הפילים מצויין שעושים מעצם שלהם קרשים וכלים ולכך נקרא העצם ההוא בכלל שן כי כשיני חציל עושים המלאכה היפה וי"ת. בת אשורים מלה אחת מן תרגום ותאשור שתרגם דפין דאשבורעין וכן תרגם

מצודת ציון

מסיעים כוילון כמו כל יחזקו בן תוכם (שמות ל"ג): (ו) אלונים. שם מיל סרק: משוטיך. מלשון הפסקה ושחוק כתיב כמו בלי שיט (שם) וילמד על העלים הממוכים שמנהיגים בהם הספינה להפסיק על המקום הכלכה: קרשך. ענין לוח וכן כמו ועשית את הקרשים (שמות כ"ו): שן. הוא מן השיב: בת אשורים. עדת אשורים

סוף הקרא הסמוך שמעיין כלמטרי הספינה וס"י מהנהני הספינה על מקום הכלה. סקלם כוה עשו מבן מה בהכיפו מדת משוכים

פירוש ע"ט

אִיז גִיבוּיעֶט גִיוּועֲזִין אִין יַם אוּן אִיז פַּאר לָאדִין גִיוּואדִין אִין יַם דְרוּם גְלַייְכְט זִי דִר גְבִיא צוּא אַיין שִׁיפְּ וָאם סָעֶן הָאט זִי אִיבֶּער גִילָאדִין מִיט מִשָׁא אוּן נָא אִיז דָעֶר מְרוּנְקֶען גִיוּואדֶען אִין יַם׃ (ה) בְּרוֹשִׁים מִשְׂנִיר בָּנוּ לָךְ אֶת כָּל לוּחוֹתַיִךְ בּוֹקְסֶן בַּייְמֶער פּוּן אֶרְט שְׂנִיר וָאם דָאדְמֶן נָענִין דִי בָּעֶטֶע בּוֹקְסֶן בַּייְמֶער פּוּן זַיי הָאבֶּן דַיינִי בּוּיעֶר גִיבּוּיעֶט דִיר אֶלֶע בְּרֶעטֶער פּוּן דֶר שִׁיף אֶרְז מִלְּבָנוֹן נְקחוּ אוּן אַיין סָעֶנֶן בּוּיִם הָאבֶּן דַיינֶע בּוּיעֶרם גִינוּמֶען פּוּן הֶעלְפַאנְד בֵּיין פּוּן שִׁיוְקִיט אוּן שְׁמַארְקֵיִים וּוענֶן גִימַאכְט פּוּן סָעֶנֶן הָאלְץ אוּן הָאבֶּן כְּאדֶעקְט מִיט מִשְׁנִיר. לפי שהיתה כוויה כיס וכיס תכלה המעילה הכניס לספינה מסוכת שהכניר מסתה כתוכה וטבעה ברוח קדי. מסיע עור תלגת: את כל לחתים. הלוחים שעשית הלגיה מהם: ארז מלבנון. שם יער שהחרזים מלויין בו: הורן. הוא העץ הזקוף וגבוה התקוע בספינה שכו תולין המפרש שקורין (כוויל"ח בלע"ז. כל"ח וענגל וכב"ב ע"ב ח' ד"ה אדרת לועז הרב וויי"ל"ח) וכו נקבים ברחשו שהכל שמוסכין בו הספינה נכנס ויולא בו (מכ"ע בלע"ז): (ו) אלונים. מין עץ סרק (שקורין קייסב"ח בלע"ז. כל"ח חייכע וכן בעמוס כ' ע' כ"ב פ' ע"ב): משוטיך. הם קרקים שרחבים ברחשם שמהנהגים בהם הספינה (ריימ"ס בלע"ז). וכן ב"ב ע"ג ח' כתובות פ"ה ח'): קרשך. הוא הקרש הרחב שברחשם הבני של ספינה לל מול התורן שברחש האחר וכו מהפכין את הספינה לכל לדדיה ומכוון מותה לל הדרך ורב המוכל לומה בו. וכלשון מסכה קברנים וכלשון לע"ז (גוברייר"ל בלע"ז. כל"ח סטייערריבער יומה ח' ו' כתובות פ"ה ח'): עשו שן בת אשורים. לי לפסר

חוֹפְאָה אָהֳלִיבָמָה אֲחוֹתִי לִי וַתִּזְנִי עַל אֹהֲלִיבָה בְּנֵי אַשּׁוּר קְרֹבִים: כְּתִים: זשֵׁשׁ בִּרְקָמָה מִמִּצְרַיִם הָיָה מִפְרָשֵׂךְ לִהְיוֹת לָךְ לְנֵס תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן מֵאִיֵּי אֱלִישָׁה הָיָה מְכַסֵּךְ: חיֹשְׁבֵי צִידוֹן וְאַרְוָד הָיוּ שָׁטִים לָךְ חֲכָמַיִךְ צ֫וֹר

רש"י

לו להיות מלח על עץ וזהו כח משורים כחלו הוא תיבה מהת לכון תדהר ותשבור (יסעיה מ"ח) שניהם הרגמן יוכתן משכרונים ותה קברניטה של צור המכיל לקרם על משכרונם ומלופה כמן ע"י מכמרים לנוי ולחזוק כי כן הרגש יוכתן דפין להמכרונים מכבשן כמן דפיל בית חופמה להתיעטרון כסויה לך יפול מכל יוכתן פירש הקברניט הזה לפי עניו העיר על קרמי מערים: (ז) שש ברקמה. נגד שם עשו בעיר ורקמות: מפרשך. הוא קורין (בל' משכנו זעגעל ובלשונינו בוויל"ש בלע"ז). עיין פסוק ה'): להיות לך לנס. לפורמו על כלונס המרו ולהגביהו על התורן. גם בלשון משנה כלוגם (וכלע"ז פורק"ש. בל"ש שטאנגע. כמו במדבר כ"ו ח'): (ח) היו שטים לך. להוכל ולנגן על פני כל האייה: (ח) היו שטים לך. תופסי משוטיך להגיגך: הבליך. לוחזי הקברניט לכוון ולישר

כתיב קרי

מהר"י קרא

כמו והאשור. קדשך עשו שן בהאשורים. תרג' הרומי הדיפן דפין האשכרונין מכבשין בשן דפיל בית חופאה לאהפרון. כאיי כתים שאותן שן של פיל מביאין מכתים שיושבין באיי הים. והרגם מבדינת אשוליא, מבדינת סולא: (ז) שש ברקמה מבצרים היה מפרשך. סבגר של בוץ שמביאין מבצרים חשוב כמשי ואותו בגד שמצויר הוא היו הולין אותו לעם ושורשין אותו בהוך הים שקורין משיג"ל דושי"א. והרגם בוץ וציודין ממצרים היה פרוסך למדתי לך לאת: תכלת וארגמן מאיי אלישה היה מכסך. אותו כיסוי שמכסין בו את הספינה בשעת שהיא מפונה מסחורות מפני הגשמים. שלא יהיו הסחורות מיכשרות ויהיו כיבושין. [חיה] מהכלת שצריך הכיסוי יהירת טאצר הכלת וארגמן ומביאין מאיי אלישה של יון. כענין שנאמר ובני יון אלישה הרשיש. והרגומו מבדינת אישליא. ויש מפרשין קרשך עשו שן. אותם קרשים התלוים בכים ומוליכין בהם את הספינה שקורין דור"ד היו שטין לך. אלו האומות היו הופשין לך משוטות והיו מוליכין בהם את הספינה: (ח) חכמיך צור היו בך. דבר זה שצריכה הכמה יתירה היה בך: הכה הובליך. רב החובל שצריך הכמיך יתירת להנהג את הספינה בחכמתו. שיהא בקי בדרום אם יכול לסובבו אותו רב החובל. הכה הובליך. תרגום כמו שפירשנו. אינון פרנסיך. הכמיך ציר היו בך. מכל ציכי הספינה הוא מביא מאומה אחרת אלא בציר שהספינה שבידו של ספינה לנתינה כשורה אין מביאין להוכח רב החובל בן האומות שאין הספינה (שלא) [שלו] ואינו מאמינה לשום אדם לשוברה כי אם הוא בעצמו. ואינו נותן [שלו] מתייאש מכנה ואינו מישגיח בהליבתה ושובעה בידים:

רד"ק

והאשור ואשכרונין וכן הרגם הרומי תרעך דפין דאשכרונין מכבשין בשן דפיל בית חופא' לאתישרון ממדינת אפוליא ולא חבנתי מלת לאתישרון ובקצת נוסחאות לאהר נפרון ואשכרונע הוא הנקרא בורזו"ת בלע"ז: כתים. ביו"ד אחד כתיב וקרי בשני יודי"ן ביראד היחם ובוי"ד הרבוי כתיים כמו אלהי הגבריים: (ז) שש ברקמה מצרים. יריעות ששים עשויות ממשה רוקם מביאים לך ממצרים כי משם מביאים כלי פשתן ואותו השש היה מפרשך: להיות לך לנס. הוא הוילון שפרוש על התורן כמו שאומר בל יחוקו כן תרגם בל פרשי נס ואומר כי דרך גדולה היו עושים בצור ווילוני הספינות מיריעות שש גאיה עשויות מעשה רוקם: הכלת וארגמן מאיי אלישה היה מכסך. כגדים צבועים בהכלת וארגמן שמביאים מאיי אלישה. היה מכסך מלבושך

מצודת דוד

מן הכתים כל הכתים כי מנהג בני הכוד כיום להביא מאיי כתיים הפיל כיוהד מוכהר: (ז) שש ברקמה. יציעה של שם עשויה במחשבה רוקם העשה מעלניס מקום השם היפה היציעה היתה משכו עליו להיות לך לנס הוא הוילון שפל התורן המקבל הרוח להוליך הספינה: הכלת וארגמן. יריעות לבושת תכלת וארגמן המוכנים מאיי אלישה המובחרים מאד מכס היה למכסה על הספינה לכסות אותה ושמרו מהכ הגשם: (ח) יושבי צידון וארוד. היו בקרים בהחכמת ספינה כי היו מסיטים ומוליכים אם הספינה: חכמיך צור. על כי בלאו אל לוד יכלו לך ממך מחמיך לוד וגו' כ"ל מיכלי הספינה מושכי הכלי הוילון לנשוחה מול הרוח בהוא הנמשך מכוכה היו מחמיך לוד כי עם

פירוש ע"ט

אוג דְאִם הָעלְפָאנְד בֵּיין אִיז גִיבְּראכְט גִיוואָרִין צוּ דִיר בִּיאֵי כִּתִּיים פּוּן דִי אִינְזֶלִין פּוּן דָעָר אוֹמָה כִּתִּים: (ז) שֵׁשׁ בִּרְקָמָה מִמִּצְרַיִם הָיָה סִפְרֻשֵׂךְ אוֹג אִיין אוֹם הַאנְג פּוּן לַיינֶען וָום דְּרוֹף אִז גִיוואָבְט גִימָעלִין וָום דָם קוֹמְט פּוּן מִצְרַיִם דָם אִז גִיוואָנְדִיין כַּר שְׁפָּרִייטוּנְג לִהְיוֹת לְךָ לְנֵס עָם זְאל דִיר נִין צוּ אַיין אוֹם הַאנְג (צוּ פִּירִין דִיא שִׁיף) תְּכֶלֶת וְאַרְגָּמָן מִאִּיֵּי אֱלִישָׁה הָיָה מְכַסֵּךְ אוֹג בָּלְאָע וָואל אוֹג פוּרְפִּיל וָואל וָואם קוּמָען פּוּן דִיא

הָיוּ בָךְ הֵמָּה חֹבְלַיִךְ: ט זִקְנֵי גְבַל וְחֲכָמֶיהָ הָיוּ בָךְ מְחַזְּקֵי בַדֶּקֶךְ כָּל אֳנִיּוֹת הַיָּם וּמַלָּחֵיהֶם הָיוּ בָךְ לַעֲרֹב מַעֲרָבֵךְ: י פָּרַס וְלוּד וּפוּט הָיוּ בְחֵילֵךְ אַנְשֵׁי מִלְחַמְתֵּךְ מָגֵן וְכוֹבַע תָּלוּ בָךְ

לְנָיִךְ חַבִּיכִיךְ צוּר הֲוָה בְיִךְ אִינּוּן פָּרְנְסָיִךְ: ט סָבֵי גְבַל וְחַכִּימָהָא הֲווּ בְיִךְ מְהַקְּפֵי צוּרְיִךְ כָּל נַחֲתֵי יַמָּא וְסַפָּנַיְהוֹן הֲווּ שָׁטְיִן וְמַיְתָן סְחוֹרָא לְנָוְיִךְ: י פָּרְסָאֵי וְלוּדָאֵי וּפוּטָאֵי הֲווּ בְמִשְׁרְיָתֵיךְ גַּבָּרֵי עֲבָדֵי קְרָבֵיךְ עֲנִילִין וְקוּפְלִין הֲלוּ בְיִךְ

מהר"י קרא

(ט) זקני גבל . אוכני בנין של עץ , כמלוכתו של חירם . ולפי שהן גדלים בטקום גידול של עץ יודעין לספלו באוכנות . ככו שנאמר ויספלו בוני שלמה ובוני חירם והגבלים ויכינו . בוני חירם . חעצים , ובוני שלמה . האבנים . דמאי דסליק בפרש החילה : מחזיקי בדקך . ומהיך שהם אוכנים יודעין להחזים חתרי הספינה שבין הנסרים שהחזים בוקעים באת הנסרים אחת מחברתה ונכנסין לתוכה ואין יורד לסתום אותו סדק אלא אוכן יכול להכיר בסדק בפני שהחזים נכסין אותו . בדקך זהו סדקין ככו לא חזקו הכהנים את בדק הבית . לפי שצריך לידבק הסדקין . לוח קורא בדק : היו בך , לפי שהספינה כסוכנת אם אין סותבין את הסדק שהחזים נכנסין לתוכו ובשקיה בתוכה לתחום והוא אינו באסיגה לשום נכרי כי אם הוא לעצמו שהוא אין מתייאש : לערוב טערבך . לתקן את עצבך . לפרנס פרנסתך . ובלשון לע"ז לערב טערבך אברנשירט"א ורבי"ו שבצ"א . כמו ואת ערובתם הקח , פרנסתם הקח (עצבך) (עבך). שכל צרכי האדם שהוא חי בהם הוא ערובתו לחייו לסיכך קורא הפרנסה בלשון ערובה . שכל הנאת האדם זהו אכילה ושתיה . וערבה לשון הנאה . ככו וערבה לה' כנחת יהודה : אניות הים ומלחיהם היו בך לערוב בעבך . כשם שעשין לבורני גדולה שקושרין אחריה ספינה קטנה צריכה ובאיה בה אנשים שבתוכה על שפת הים ומשפת [הים] לתוכה לפי שבורני גדולה אינה יכולה להגיע לנמל ובשבפרישין לים נותנין בתוך הקטנה הפרטה שצריכין לדרך , ובלחיהם . ספינה קטנה צריכה מלחים לפי שאין יכולה להלך כי אם מושכין אותה בתוך הים . ולשון נחיתה [הוא] דבר"ת מעבר. לפי שהן כעברין את הים במשוטות : (י) פרס ולוד . שהם גבורים: היו בחילך . כהרגומי בשריוייתך . לאחר שיש בספינה פרנסה לרוב נותנים לתוכה פרטיים ולודים ופוטים אנשי חיל שהולין בה בגן וכובע : כובע . קילפין שקורין בלע"א : הבה נתנו הדרך . הבה נתנו לתוכה כליין לנאותה וליישותה להראות להחזקן שנהולין בה חיכפין כל יודעי הים כדי לפקוח ליספין שבים כעליהם לבהלם וליראם ולתנן עליהם . וכן בני ארוד וכל חיילותם לעבוד על חומותיה ולהתם עליות

מנחת שי

(ט) זקני גבל . מקנים בספיים קטנים בר"י מקש"ן ויהו דעתם ר' יעקב בן חלפתא שבחב כי גבל (תהלים פ"ג) פתח תגל וקני גבל קפ"ן ודל"ק כתב עליו בספר מגלה דף ק"ס שמגל בספיים מדויקים וקני גבל פתח וכמוהן עליו ליח פתח גבל ושמון קמ"ץ וכמוהם על ליח קמ"ץ וכן מגל בספר תהלים ומגלה גם במכתב ובגת עזר פתח מגה בתלמ"ד ניתה מן תד ותד תד פתח וחד קמ"ץ זקני גבל פתח גבל ושמון קמץ : (י) וכובע תלו בך . תלוע בתים וכובע בתים

בערבך . ענין סחורה וכן כל אשר בפרשה זו מזה השרש ונקראה הסחורה מערב והסוחרים ערבין לפי שהסחרין ערבים זה לזה בסחורתם בטקחם ובמכרם : (י) פרס ולוד ופוט . היו יודעי מלחמה והיו באים לצור כשהיתה צריכה לעשות מלחמה עם אחרים : כגן וכובע תלו בך , נראה כי הם היו מביאים כארצם כלי מלחמה שהיו טובים לפיכך אמר חנה הבה נתנו הדרך כי היו טיפים ומהדרין העיר בכלי מלחמה טובים ויפים ודרך בני אדם לתלות המגנים והטובים בראשי המגדלים ועל החומות

מצודת ציון

מהיני הספינה על כי מוכנים במלי הולין וכן כל כמוהו (יונה ג') : (ט) גבל . שם מומה והיו בגלים כמ"ש ובוני חירם והגבלים (מ"א ה') : מחזיקי . מלבון מוזק ותקון : בדקך . מקום הבקר והרעוח כמו בדק הבית (מ"ב י"ב) וקרא לבקון בדק על כי לריך לדיקה ותיקון מחר הבקר ומקום הרעוח למלחה : ומלחיהם . כן יקרלו מוליני הספינה כמו וייקלו המלחים (יונה ה') וכוח ענין עדכוד כמו ממולח עטור קודם (במות ג') ע"ם במוליכי הספינה מעדכנים הים עם המשוטות : לערב מערבך . הספינה הקטנה מעבה והסוחרים מוכנים כי הסוחרים מתמידים זה לזה ועבה כוח עין התחיבות כמו שהעבה נפ' את פדוני וגו' (ישעיה ל"ה) וכן מי כוח זה עבה את לבו לגשת אלי (ירמיה ל') : (י) בחילך . מלבון חיל ומבחר : וכובע . כוח כלי

רש"י

התיבה : (ט) זקני גבל . חומני הכעין כמו בנאמר וכוי חירום והגבלים (מ"א ה') : מחזיקי בדקך . מתקני בדקך בלע"ז כלפ"ט יכנסו בהם המים (תפיוטי"ם ע"פ קרחונ"ט בלע"ז. כל אניות הים ומלחיהם . הספינים שלהם : היו בך . היו סחיך לכוח לל המדיות הרחוקות לסחיה הסחורה לתוכך: לערב מערבך . לכון ערוכה (נרטי"ט בלע"ז . כל"ט בירגלפפע) הם כל טורכי המדם שהוא מי כהם וממוני הוא

רד"ק

והוא האוחז הקברנים הנקרא בימי"ן בלע"ז וכן בנהגיו הספינ להדריכם הדרך אשר יראה יכל זה בחכמה : (ט) זקני גבל וחכמיה . בנאים היו וכן אמר בבנין שלמה והגבלים והם היו באים לצור להחזיק בדק העיר בחומותיה ובגינה : כל אניות הים ומלחיהם . כהרגומי כל נחתי יכא וספניהון הוו שייטין ובייתן סחורה לגויך הושפי הסיטורות נקראים בלחים : לערב מערבך . ענין סחורה וכן כל אשר בפרשה זו מזה השרש ונקראה הסחורה מערב והסוחרים ערבין לפי שהסחרין ערבים זה לזה בסחורתם בטקחם ובמכרם : (י) פרס ולוד ופוט . היו יודעי מלחמה והיו באים לצור כשהיתה צריכה לעשות מלחמה עם אחרים : כגן וכובע תלו בך , נראה כי הם היו מביאים כארצם כלי מלחמה שהיו טובים לפיכך אמר חנה הבה נתנו הדרך כי היו טיפים ומהדרין העיר בכלי מלחמה טובים ויפים ודרך בני אדם לתלות המגנים והטובים בראשי המגדלים ועל החומות

מצורת דוד

מגלתו מכעים מוסקלים : (ט) זקני גבל וחכמיה . סם היו בקיאים במלאכת הבנין וכן הם היו בדקמון ולתקן בדקי הספינה ותקומות הבעועים : כל אניות הים . כל הספינות ההולכות שים ומנהיגים הם מביניו הספינה כולם גלו מלך לבחוך כהולכך כי בדבם כחוזק כמלח בך : (י) היו בחילך אנשי מלחמתך . ל"ע החומות הם מלחמה בעזרן בחוזק הטובר בתוכו לסם בסכרה : הלו בך . כן היה מתנשם לתלות כלי מלחמם על מלחמם של המגדלים כמ"ם מלך המגן

פירוש ע"ט

פון דר אומה גבל אוג אירע חכמים וואם זיי זענן דיין דר אומה בקומען דורך דעם גרויסע בעלי מלאכות די זענן גיווען די שטארקר דיין בי פר ריכטער פון דר שיף דאם קיין וואסער אוג די פר ריכטער פון דר שיף האם פוטים דיא זענן גיעזעז פרסים אוג לודים אוג פוטים דיא זענן גיעזעז זאל גיט אריין גיין אין איהר כל אניות הים וגו' אלע שיפן פון ים אוג זייערע מענשן גיווען ארום דיר צור צוא שווימען אוג דיא ווייטע קדינות צוא בערגען קחורה אין דיר בעריכ צוא ערב זיין גיהויפינט ארום דיר המה נתנו חבלך צוא האלטן פון דיינעם מיט אנדערי היידין גענג וכובע הלו בך פאלצירן אוג איינערי היטן האבן דיין נייא גיהויפינט ארום דיר המה נתנו חבלך צוא ערב זיין

הֵמָּה נָתְנוּ הַדֶּרֶךְ׃ יא בְּנֵי אַרְוָד וְחֵילֵךְ
עַל־חוֹמוֹתַיִךְ סָבִיב וְגַמָּדִים
בְּמִגְדְּלוֹתַיִךְ הָיוּ שִׁלְטֵיהֶם תָּלוּ עַל־
חוֹמוֹתַיִךְ סָבִיב הֵמָּה כָּלְלוּ יָפְיֵךְ׃
יב תַּרְשִׁישׁ סֹחֲרְתֵּךְ מֵרֹב כָּל־הוֹן בְּכֶסֶף
בַּרְזֶל בְּדִיל וְעוֹפֶרֶת נָתְנוּ עִזְבוֹנֵךְ׃
יג יָוָן תּוּבַל וָמֶשֶׁךְ הֵמָּה רֹכְלַיִךְ בְּנֶפֶשׁ

אינון אַסְגִּיאוּ זִיוָּךְ׃
יא בְּנֵי אַרְוָד וְכָל־
מַשְׁרְיָתִיךְ עַל שׁוּרָךְ
סָחוֹר סָחוֹר וְאַף
קַפּוֹטָקָאֵי בְּמִגְדָּלוֹתַיִךְ הֲווֹ
שְׁלָטֵיהוֹן תְּלוֹ עַל שׁוּרָךְ
סָחוֹר סָחוֹר אִינוּן שַׁבָּלִילוּ
שׁוּפְרָךְ׃ יב מִן יַמָּא
מְיַתְּיָן סָחוֹרָא לְגַוָּךְ נִכְסִין
כָּל עוֹתַר בְּכַסְפָּא בְּרַזְלָא
אֲבַץ וַאֲבַר יְהָבוּ בְּבֵית
גַּנְזָנָךְ׃ יג יָוָן תּוּבָל וּמְשֶׁךְ

עריכתו והלנתו בחייו: (יא) בני ארוד וחילך. שמר חיל בני חדם היושבים בחוכך: וגמדים. תרגם יונתן ותף קפוטקאי שמעתי משמו של רבי מנחם על שם שיורדים כיום עד התהום ומספרים גומדי למות עומקו נקרחו גמדים (מנחמי"ם בלע"ז). כלי חמדכם מיוסמעטער) יום פותחים שהם נפסים וככסין כמדת קומה: שלטיהם. הם חפסות שנותנים בהם חנים כמו (ירמיה ל"ו) הכרו החנים כללו הכלעים (קויבריג"ה בלע"ז). קאַרקאַחלם בלע"ז קאַכער): תלו. הרבה תלי חנים: (יב) הרשיש. יש שמרו תרשים: מרב כל הון. שהיה בתוכך ובכוחם הסוחרים שימלאו כך סחורה הרחוקה להם: בדיל. (חמעטין בלע"ז. כלי לין וכן ישעיה ח' כ"ה): עזבונך. מחקיך ועזיבך עמו (בחמיה ג') ויעזבו ירושלים עד החומה וממנו של חדם הוח חזקו המעמידו על רגליו: (יג) בנפש אדם. עבדים

רש"י

מהר"י קרא

אם תבוא לצורך. שכשם שערכין בלחמות במגדול גדול. כך עושין בבורגי נ'דולה: (יא) וגמדים במגדלותיך. הן (אמה) [אוטה] שגומדים באמה ויודעין לצלול במים אדירים. שאם יאבד להם דבר מכלי הספינה הם יורדין לחוך הים להעלותי ולפיכך נקראו גומדים. שער שלא יורדין לתוך הים הן מודדין כמה עמוק באותו מקום בחבלין המהודירין לתוך הים לדעת אם יוכל להתאפק מנשימתו עד שירד ויעלה. ויודעין עד כמה יכולים להתאפק מנשימתן בתוך הים: שלטיהם תלו. כלי שלהן שנתנין לתוכו חצים כדי לירות. וקורין כוכ"ר. והוא עשוי לתלות [על החומה]: כללו יפיך. כיתרו יפיך: (יב) תרשיש סוחרתך. ואחר כך הוא מביא לתוכה כל מיני סחורה: מרוב כל הון. מפני שהיו בוחנין למצוא לשם כל מיני סחורה שתאוותם ליסחר (אם) [שם] אבנים טובות ומרגליות וכל מעלים וכל מיני סחורות הוא נמצא לשם. ואף הוא מביא לשם סחורות מקומו. ומהו סחורות מקומו שהוא מביא כסף ברזל ובדיל ועופרת: עזבונך. ת"י בית גנזך: (יג) בנפש אדם וכלי נחשת נתנו מערכך. הם רכושלתך שנחנו בתוכך נפש אדם וכלי נחשת. נפש אדם לעבוד בהם. וכלי

מנחת שי

ככ"ף: (יא) (מגדלותיך. יש ספרים חסר ות"ו: (יב) נתנו עזבונך. כתב הר"ר בנימין עזב כ' פ' נ' כנ"ך ומנו ולא תמר נפ' בהיא עניינים ענין סחורה וכיו"ב בעזבה פ"ב. ומן מלחתי בספר מ' קדמון כ"י ובאחר ספרים מדוייקים שהפי

רד"ק

וכן אבר אלף הכנען תלו עליה: תלו. כבנין פועל הנרנש: (יא) בני ארוד וחילך. בני ארוד הם נ"כ בני מלחמות והם היו עם החילך כמו שרם ולוד שזכר ויחדו היו על חומותיך סביב כשבאו אויבים להלחם עליך: וגמדים במגדלותיך. היו אנשים ננסים אנשי מדה קטנה ויונתן תרנם קפוטקאי: שלטיהם. מגיניהם ככו כל שלטי הגבורים: תלו על חומותיך. גם זה מן הדרנות: (יב) תרשיש סחרתך. טביאה סחורה אליך כי היא של הים ויונתן תרנם הרשיש מן ימא: מרוב כל הון. מרוב כל הון שמביאה אליך נקראת סחורתך ובמה היא סוחרתך. בכסף ברזל בדיל. בחסרון ו"ו השמוש כמו שמש ירח ראובן שמעון: עזבונך. סחורתך יי"ת יתבר בבית גנזך: (יג) יון תובל. בנפש אדם.

מצודת דוד

תלוי עליו (כ"ם ד'): חמה. כלי המלחמה הקלה ממנו הדר ומפר על עיר: (יא) וחילך. וגם אנשי חילך מחזקין: על חומותיך. עמדו על החומות מסביב לשמור הסיר מן החוץ: וגמדים. מנינים ככו קלני המדה פירו על המגדלים לשלוח משם חם הנשכה ממקום החוץ ובעבור קטנותם נק' חסם שהוא לשון חום: הכה. הבלעים התלוים על החומה נתנו דך על סיפי הכתלי לך: (יב) תרשיש. מנחי חכסים הכיחו לך מסחורה עשיכה ממנינים הון ומוזל ומפכם שסם כסף וכרזל וגו' נתנו מסחורתך כי בסחרים נמלאו מחלכים המולימים כל חלה מעחכות: (יג) המה. לחומות שהם

פירוש ע"ט

גִּינְעֶבֶן דַּיִן שַׁיְינְקֵייט: (יא) בְּנֵי אַרְוָד וְחֵילְךָ עַל חוֹמוֹתַיִךְ
סְבִיב דִּי לַיְיט פּוּן אַרְוָד אוּנ דַּיִן אַנְדֶּרְ חֵיל וָוט זָיְנֶן
גִּינְעסְטֶן צְוַוישֶׁן דִּיר דִּיא זָענֶן גִּינָוען אוּיף דַּיינֶע
מוּיעֶרְן אַרוּם אוּנ אַרוּם וְגַמְּדִים בְּמִגְדְּלוֹתַיִךְ הָיוּ אוּנ דִּי
אוּמְה־קַפּוּטָקֵאי זָענֶן גִּינָועזֶן אוּיף דַּיינֶע טוּרֶעמֶם
(אוּנ דְּרוּם וָוערֶן זַייא אֶן גִּירוּפְּן נַמְּדִים וַיילְ זַייא
גִּידְערֶן אִין יַם בִּיז אִין גְּרוּנְט אוּנ זָענֶן מְשַׁעֵר וַויא
פִּיל אוֹיפְּן עֶר אִיז טִיף דָּעַן גּוּמַד אִיז אִין אַיילְ)
שִׁלְטֵיהֶם הֵמָּה עַל חוֹמוֹתַיִךְ סָבִיב זַייעֶרע שִׁיידֶן פּוּן דִּיא
פַּיילְן הָאבֶּן זַיי גִּיהוּפְּנְט אוּף דַּיינֶע כוֹעֶרֶן אַרוּם
אוּנ אַרוּם הֵמָּה כָּלְלוּ יָפְיֵךְ זַייא הָאבֶּן גִּינָארְט דַּיִן

יג יָוָן תּוּבַל וּמֶשֶׁךְ הֵמָּה רֹכְלַיִךְ בְּנֶפֶשׁ

האנדיל

אָדָם וּכְלֵי נְחֹשֶׁת נָתְנוּ מַעֲרָבֵךְ׃ יד מִבֵּית תּוֹגַרְמָה סוּסִים וּפָרָשִׁים
וּפְרָדִים נָתְנוּ עִזְבוֹנָךְ׃ טו בְּנֵי דְדָן רֹכְלֵיךְ אִיִּים רַבִּים סְחֹרֶת יָדֵךְ קַרְנוֹת
שֵׁן וְהוֹבְנִים הֵשִׁיבוּ אִשְׁכָּרֵךְ׃ טז אֲרָם סֹחַרְתֵּךְ מֵרֹב מַעֲשַׂיִךְ בְּנֹפֶךְ אַרְגָּמָן
וְרִקְמָה וּבוּץ וְרָאמֹת וְכַדְכֹּד נָתְנוּ

תרגום

מִתַּן קֳחוֹרָא לְנַוְיִךְ׃ יד מִמְּדִינַת נַרְמַיָּא סוּסְוָן וּפָרְשָׁן וְכוּדְנָן מִתַּן קֳחוֹרָא לְנַוְיִךְ׃ טו בְּנֵי דְדָן אַזְדְּרֵי נַוְתְּכִי נַגְוָן סְגִיאִין מִתַּן קֳחוֹרָא לְנַוְיִךְ דְּיָלְפִין דְּשָׁן וְסוֹחֲרִין אֲהֵיבוּ קוּרְבָּנַיִךְ׃ טז מִן אֲרָם מִתַּן קֳחוֹרָא לְנַוְיִךְ מְחַנֵּי עוֹתְרַיִךְ בְּתַכְרִיכִין דְּאַרְגְּוָן וּרְקָם וּבוּץ צִיּוּרִין וְאַבְגִּין קְבִי וּמַרְגְּלָן יְהָבוּ בְּבִית

מהר"י קרא

נחשת בגן (יחזקאל) [ירודות] וגירות וחבות. ככל אלו היו פרנסין אותך: (יד) מבית תגרמה. היו מביאין סוסים ופרשים. סוסים לרכיבה ופרשים לרכוב בשעת מלחמה. אלפר"ץ בלע"ז: (טו) איים רבים סחורת ידך. אומות רבות כל אחת ואחת מביאות סחורה מצויה במקומו: קרנות. הן קרנות של יעלי סלע (יעשו) [שן]. שן של פיל: והובנים. פוסים: השיבו אשכרך. השיבו לך מכחה. כענין שנאמר מלכי תרשיש ואיים מנחה ישיבו מלכי שבא וסבא אשכר יקריבו. דורן יקריבו: (טז) כרב מעשיך. ארם סחורה שלו ממעשים רבים שהוא

מנחה שי

פירוש יפה כתלמי: (טז) וסוכנים. יכנסים קרי בקמ"ץ תחתון והוא תי מן פלין יפתיהו וח"ו ומפתין קשלים על פי כתסורת: (יח) וחלבנון. יש ספרים חסר

רש"י

ונסמות למכור: (טז) ידך. מקומך: קרנות שן והבנים קרני יעלים ועמני פיל ושוסים עופות שמן (פוא"ן בלע"ז בלשון מכבו פווין כ"ק כ"ה ע"ל בד"ה פוום): השיבו אשכרך. הביאו לך הסורה: (טז) ארם סחרתך בתכנים הטובות התמורות במקרא ותרגום ורקמה וכן מרוב מעשיך. מתוך שהיו יודעין בסחיותיך וסרין ממרכין להם מעשה טוי ותפארת לתכשיט: בנפך

רד"ק

שבמיאים בערים ושפחות למכור וכלי נחשת מביאים משם כמו כן וכל הסקוטות שזיכר כל אחד לפי הכריו הנמצאים שם שמביאים אותם למקום אחד למכור ואמר כי ממל הסקוטות היו

מביאים לצור מרוב סחורתה: (יד) מבית תגרמה סוסים ופרשים. היו מביאים סוסים ופרשים לצור כמו שהיו מביאים לשאר מקומות ומוכרים אותם שם: (טו) בני דדן. סחורת ידך. איים רבים מפאת בני דדן היו סוחרי על ידך: קרנות שן והבנים. דבה שיני הפיל לקרנות לפי שהם רומים להם והמם עשים מלאכה. מרעת יונתן קרנות שן הם שני דברים ור"ל קרנות ושן וחסר ויו"ו החבור כמו שכתוב ירת וחזומים להם והנסמך לקרנות חסר וכן תרגם יונתן בקרנין דיעלין ושן דפיל. והבנים פירש בו העץ הנקרא בערבי אבנוס ויש מוסיף הוא הטוף שקורין בלע"ז פאויין: השיבו אשכרך. השיבו מנחתך כמו והשיב למלך ישראל והוא הבאה הכנחה פעם אחר פעם: אשכרך. כנחתך כמו אשכר יקריבו: (טז) ארם. מרוב מעשיך. מרוב מעשיך: בנפך ואבנים יקרות ובגדי רקמה ויש בנפך ארגמן בתרגומו כי נפך הוא שם אבן יקרה

מצודת ציון

(נחמיה ג') סטוא מקן מיוק וכן כסחולה סוא לחזק לל הסוסקים כה: (יד) ופרשים. סם ליוקי הסוסים כנכולה וכזיזות: ופרדים. סם הטלנים מן החמור ומן ססוס: (טו) ידך. מקומך כמו יד מזח (יסעיה כ"ו): קרנות שן. מן ספיל גדול נקרן: והבנים. סם שוא כשקלו טוום ולשלופיו יסות למלאכה וכן מ"י: אשכרך. פקן מתנה ומגמה כמו מסכר יקריבו (תהלים ע"ב) (טז) בנפך. סם סן יקר: ארגמן. בגדים לצסיפה פרגמן וסוא סם לצבע מצוג: ורקמה. בגדים מעשה רוקם בחלוף הנוונים: ובוץ. היא הפשתן

מצודת דוד

היו סומרין ומוזל ומפקם סשם נפשות פדם לעבדים ולבשמות. ולפי נמוסם נתנו סמוכתך כי דרכם היה לעשתחר בשלה: (יד) מבית תוגרמה. סם מקום מוצא ססוסים וימלא סם סמכים רוכבים בעגוכה רבה וגם סרגלים ימלא סם כל מלה הכיסה ונתנו לך בסמורה: (טו) רוכליך. סוחרי מתך: סחורת ידך. סמוכם מקומך הוצא מפליט לכים: השיבו אשכרך. כ"ל כניסו והזו וסכיסו לך לתשורה: (טז) ארם. לפני פרס סמכו ממך מרוב המלאכות היקרות שנעשים בסה: בנפך וגו'. כ"ל במחיר ניפך

עיטש

גיוועץ די סוחרים פון דיין ארט קרנות שן והבנים השיבו אשכרך הערנער פון שטיין באקין אוג ציין פון העלפאנדין אוג פאועס האבען זיי ניבראכט דיין סחונה: (טז) ארם סחרתך אדם איז גיוועזען דיין האנדלערין פון וועגן פיל מעשים וקלוסר פון וועגן וום זיי האבען גיוואשקט רם דייגע האדין כאקען זיך פיהל שייגע קלייד ער אוג צירונג דרום האבען זיי ניהאדילט מיט דיר: בנופך וגו' מיט דעם גוטען שטיין וכ הייסט נופך אוג מיט פורפיל וואל אוג מיט גיוועבטע קלייד ער וואם הייסען ראמות אוג מיט גוטע שטיינער וואם הייסען ראמות אוג

בְּעִזְבוֹנַיִךְ: יי יְהוּדָה וְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל הֵמָּה רְכָלֵיךְ בְּחִטֵּי מִנִּית וּפַנַּג וּדְבַשׁ וְשֶׁמֶן
וְצֳרִי נָתָנוּ מַעֲרָבֵךְ: יח דַּמֶּשֶׂק סֹחֲרְתֵּךְ בְּרֹב מַעֲשַׂיִךְ מֶרֶב כָּל הוֹן בְּיֵין חֶלְבּוֹן
וְצֶמֶר צָחַר: יט וְדָן וָיָן מְאוּזָל בְּעִזְבוֹנַיִךְ

נְגִינָךְ: יי יְהוּדָה וְאַרְעָא
דְיִשְׂרָאֵל אִינּוּן הַגְרָיִךְ
בְּחִטֵּי רֵיחוּשׁ וְקוֹלְיָא
וּדְבַשׁ וּמְשַׁח וּשְׁעִיף
יְהָבוּ בְּחַנְוָתָיִךְ: יח מִן
דַּמֶּשֶׂק מַיְתָן סְחוֹרָא
לְגַיְיךְ בִּסְגֵי עוֹבָדָיִךְ
מִכָּנֵי כָּל עוּתַר בַּחֲמַר
חֵילַת מְכַשֵּׁל וַעֲמַר
מֵילַת כְּבִינָא: יט וְדָן

רש"י

(יח"ק כוקל"ת כלע"ז): (יז) בחטי מנית. סם מקום כחטיה יפות כמו ועד כואך מנית (שופטים י"ח) ומדרש תנחומא קפיון יפין וגסין המכריס במנין ויינתן תורגם כחטי ריחום ל' קבוצת מניינים הרבה (ערוקת"ם בלע"ז). כל"ת ביתען) וחברו בפסיקתא מה הלם רחום בעלין חף ללח רחוסה כבנים ולח ידעתי מהו מפי ר' שמעון מלאתי במלח במקרא תרגם ירונלמי בחטי מנית ופנג דמוכלא וקלמח שערי דחוכלא שבגמרא תנו שוען שעורים קלופים ואומר חני מנית לשון מזון מחכל מוזן ואף לפי נקוד דגם דרכו של יונתן לתרגם התיבה פעם כמשמעה פעם מדרשה וכן תרגם וגם סם העיר המוכה (לקמן ל"ח) תנו מקדים סם המוכה לח מפיק ה"ח ותרגם ואף לחמן יתרמין קטולי קרתה דסניחין ליתרגומתהא: ופנג. רלחיתי בספר יוסף הכהן עץ לפרסמון הוח פנג והיו מלויין ביריחו וע"ם ריח הטוב נקרחת יריחו (בלמלמ"ח בלע"ז): (יח) ביין חלבון. יין לכן מכוכל ומיהה הכרו עם חלב חטים (תהלים קמ"ז) לשון טוב: וצמר צחר. ועמר מילת כבינה ביום טובל העלה ומיהרתו לחו כלהיכתה עוסין בקרסים כדי שיהח לחרו נקי. לחר לכן כתו לחתוות לחורות (סיפטים ה'): (יט) ודן ויון. מדינות הס: מאוזל. מכוה של טירלין: ברזל עשות.

רד"ק

*) מסר הסיום

**) לעיל ל"ל דן ויון מפקלניס בטוכה.

מנחת שי

תנזכרת בתורה: בעזובונך. תרגם יונתן בבית גנזך: (יז) יהודה. בחיתי מנית. שם מקום בארץ ישראל שהחיטים שם יפות ומצאנו עד בואך ביונית וכן פנג שם מקום וי"ת בחיתי ריחוש וקוליא מצאנו בדברי ד"ל בערבין בקוליא והוא ביריקות השדה הנאכלים ופי' בעל הערוך שהוא עשב ששורטין אותו ומשיבין אפרי בכורית ויוסף בן גוריון פירש פנג שמן אפרסמון הנקרא בלטב"ו והיה נמצא ביריחו כי לכך נקראת יריחו מפנין ריח שריחו טוב ורנח אומר בפסוק וצרי ומפרשים אותו שהוא שמן אפרסמון: נתנו מערבך. תרגם יונתן יהבו בחנותיך וכתר פירש מערבך שהוא ענין סחורה: (יח) דמשק. ביין חלבון. שם מקום בדמשק שיינו טוב ויונתן הרגם בחבר חילת כבושל: וצמר צחר. לכן וכן אהובוה צחורות לבגות וי"ת ועמר מילת כבינא: (יט) ודן ויון מאוזל. בוא"י עם הדגש ופירושו הולך כמו אזלת יד אזלו מים מני ים ואול לו וכן ת"י הלך אול ואמר מאוזל בלשון פעול להתברת החליכה בשיירות וכן תרגם יונתן ודן ויון בשיירין: נתנו. בדגש חנין להתאמת הקריאה מפני החפסק: ברזל עשות. זך כן עשות שן והוא הברזל שקורין אלהינדי"ו ויונתן תרגם בערקין דברזל:

מצודת דוד

ומינמן וגו' מסר נתנו כסחוכיון כי בחמוכה מעשה המלחמה היקרות הנעשים כך נתנו כל מנה: (יז) המה רכליך. כמה סחרו עמך ומוכר ומפרש סחם מיני הסחיס ממנים סחיים יפות ועם פנג וגו' נתנו סחוכיון: (יח) ברב מעשיך. כרב המלחמות היקרות הנעשים בלוי ממלחמה עשירה ממרכים הון: ביין חלבון. כ"ל ממיל יין הנה מחלבון והוח סם מקום דמשק שייכה מסוב ובמתיר למל לכן כי מלה כמו תמורת מעשה המלחמות מסר סחרו ממך: (יט) מאזל. כ"ל הילוך בחתידות ממקום למקום להסחחר בעזובונך נתנו. כ"ל גם סם היו בין סומריך וחכיחו לך סחורה: ברזל עשות. כרזל עיב כמלחיל וקדה וקנה כ"ל מסם היו בסחורתך

מצודת ציון

כסוב: וראשנות וכדכר. כמות מעני יקר: (ח) כניח. סם מקום וכן ועד כולך מגיע (שופטים יח): ופנג. הוח מעכמון: וצרי. הוח נתף המוזכ כמלעד (ירמיה מ'):(יח) חלבון. סם מקום: צחר. ענין לוכן כמו המומה לשוחות (שופטים כ'): (יט) מאזל. ענין סליכה כמו ומוזג

פירוש ע"ט

סוחַרְתֵּךְ בְּרוֹב מַעֲשַׂיִךְ דִי שְׁמָאט דַּמֶּשֶׂק אִיז גִּינְוַעַן דַיין
פַּר דַיין גְּעֶלְט: (יז) יְהוּדָה וְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל זַיי זָעֶנֶן גִּינְוַעַן דַיינֶע
לְאַנְד יְהוּדָה אוּן אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל זַיי זָעֶנֶן גִּינְוַעַן דַיינֶע
הַאַנְדֶיל לַיים בְּחִטֵּי מִנִּית וּפַנַּג מִיט דָעם זַייֶן וָואם
קוּמְט אֲרוֹס פּוּן דָעם אֶרְט מִנִּית וּם דָאדְמֶן אִיז דָא
גוּטָע וַוייצֶען וִידִיט וָשֶׁמֶן וְצוֹרִי נָתְנוּ מַעֲרָבֵךְ אוּן מִיט
הָאנִיק אוּן אַנְדֶערֶע בּוּימֶער אוּן מֶרִיף וּואקְסֶען
הָאבֶּן זַיי גִּינְעבֶּן דַיין בָּדְערְפְעניש: (יח) דַּמֶּשֶׂק

נעלד

נָתְנוּ בְרַזֶל עֶשֶׁת קְדָה וְקִנָּה בְּמַעַרְבֵךְ׃
הָיָה׃ כ דְּדָן רֹכַלְתֵּךְ בִּבְגָדֵי חֶפֶשׁ
לִרְכֻבָה׃ כא עֲרַב וְכָל נְשִׂיאֵי קֵדָר הֵמָּה
סֹחֲרֵי יָדֵךְ בְּכָרִים וְאֵילִם וַעַתּוּדִים בָּם
סֹחָרָיִךְ׃ כב רְכֻלֵּי שְׁבָא וְרַעְמָה הֵמָּה
רְכָלַיִךְ בְּרֹאשׁ כָּל בְּשָׂם וּבְכָל אֶבֶן
יְקָרָה וְזָהָב נָתְנוּ עִזְבוֹנָיִךְ׃ כג חָרָן וְכַנֵּה
וְעֶדֶן רֹכְלֵי שְׁבָא אַשּׁוּר כִּלְמַד רֹכַלְתֵּךְ׃

וְיָוָן בְּשִׁירִין חַפְּתְהִיךְ
מְיַתָּן בְּעַרְקִין דַּרְזֶל
קַדָּה וְקִנָּה בְּשָׁב
כַּחֲנוּתַיִךְ יְהָבוּ׃ כ מִן
דָּדָן מְיַתָּן מְחוּרָא לְגִיזֵךְ
בְּלָבוּשׁ דִּיקַר לְרַתִּיכִין׃
כא עַרַב וְכָל רַבְרְבֵי נְקָם
אִינִין תַּגָּרֵיךְ בְּתוֹרִין
וְדִכְרִין וְגַדְיִן בְּהוֹן הֲוַת
סְחוֹרְתִּיךְ׃ כב הַגְּבַר
שְׁבָא וְרַעְמָה אִינוּן
תַּגָּרֵיךְ בְּרֵישׁ כָּל בּוּסְמֵי
וּכְבָל אֶבְנִין שְׁגִן וְדַהֲבָא
יְהָבוּ בְּבִית גִּנְזָךְ׃ כג
חָרָן וְכַנֵּה וְעַדְנָן תַּגָּרֵי שְׁבָא תְּגַר אַתּוּר
וְתַגְרֵי אִינוּן הַגְּבָךְ׃

הנ' ברגש — המה

מהר"י קרא

ל"י. לפי המתרגם מאוזל בשירין (כשהוא) [שהוא] מטוות הראוי לעשות מכנו בעיל׳ עשות. עששיות של ברזל הוא קובץ גדול שהוא של ברזל. כמו (ששנינו) ומאשר לאבינו עשה את כל הכבוד הזה. דמתרגמ׳ כנש. ובל׳ עשות מעשש: (כ) בבגדי חפש לרכבה. לבושין חשובין שהשרים לובשין אותן כביאין בסחורתן לשושבן על המרכבה לרכבה. ר"ם וז"ל: (כא) ערב וכל נשיאי קדר. שהם עושין עסק סחורה בכרים ואילים ועתודים: בם סחריך. עמם. תיית עושה עסק סחורה זו בעולה. (כב) בראש כל בשם. כל מיני ראש בשמים מעולים שבבשמים אבל פלפל ושאר מיני בשמים אינן ראשי בשמים: ובכל אבן יקרה וזהב. שהברברים חללו נמצאים בשבא. כמו שנאמר ותתן (ולמלך) מאה ועשרים ככר [זהב] ובשמים הרבה [מאוד] ואבן יקרה לא בא כבושם התוא [עוד לרוב] אשר נתנה מלכת שבא למלך שלמה: (כג) אשור כלמד. פת׳ אשור וכל מדי. וכן חיתרנים אחוראי ומדאי. כלומר כל סוחרי אשור ומדיים היו רוכלין:

מנחת שי

הקריאה עפי הכתיב. רד"ק ומצודת: (כ) דדן רכלתך. ר"ת מן דדן תרגום סחורה כמ"ש בכתוב בכפתי ס חרך כמו שתרגם למעלה על תרשיש סחריך: וכן חרש סחריך. דמשק סחריך. דאם לא כן היה לו לתרגם מגרד כמו שתרגם על כל למד בלכתך ובדמוש ויוליאוך שגם רפ"ח יש בשרש מחלוף זה לפעמים לא מצאתי כן לאחד מהמפרשים ואפשר לומר שהיו התרגום חלוק מהמפרשים שלא היו תרגום לתת על ו חרש סחריך כמו כל למד בלכתך ובדמוש וכפחוזתך ותחזיק כיולת וכן ויחזק שפותר תרגי לרכבה. שם ולפירוש הכ"מ כלא מפיק והוא מד מן ר"ת חוגים מד מפיק יחד לה מעיק על פי המבוהר: (כא) בכרים ואילים. דין הוא מד מן ג' הכתובים כן מלת ידך כדמלת ואסר ידך מניינת ושימן ומספר כמספר פנינת. וכן אלפתי במקום כשרים מדוייקים: (כב) ובכל אבן יקרה. במ"ב ומספר ע"ז כי נמשעון כהון ומסכיתין וכל. וכן ל"ל לתניא כמשמעו וכן ומספר כע'

רש"י

עשוי כעששיות (מס"ם כלע"ז). כל"ח הויפע קלמך. וכ יומל ל"ד כ'). והוא פרזלא המדוהה: (ב) בבגדי חפש לרכבה. בלבוש דיקר לרתיכין: (כא) בכרים. ככשים. ויותנן תרגם בתורין וכן תרגם מתה חלף כריס דמיטפ מלך מואב (מלכים ב' ג'): (כג) אשור כלמד. פ"ה

מצודת ציון

(ג) מסחרי כ'): עששות. מלטיק ומזוכיך כמו שעמי עשמו (ירמיה ס'): קדה וקנה. שמות מיני בושם: (כ) חופש. כן מוכין כמו למפסי יכלמו(שמות כ"ג):לרכבה. למרכבך: (כא) ערב. פה סחריכים הסוכרים במדבר: ידך. מקומך: בכרים. ככשים שמגיס: ותתודים. פה מזכירים מן העזים: (כב) בראש. עיין מיטב כמו למעלה גבוהים (ירמיה מ"ט): (כג) כלמד. זה מדי כן תרגם יונתן:

פירוש ע"ט

נָעֳלָת בַּרְזֶל עֲשׂוּת קְדָה אוּ גִיזְעָן וָאם אִיז גִימַאכְט
נַיִים וַויא גְלָאז דַאם אִיז שְׁטָאל אוּ אִינְגְבָּעָר אוּנ
צִימְרוּנְג הָאבֶּן נַיי דִיר אוֹךְ גִינָעמֶן פַּר דִיין נָעלְט׃
(ב) דְּדָן רוֹכְלָתֵךְ דִי אוֹמָה דָּן אִיז גְוִוען דִיין הַאנְדְלָעְרָן
מִיט בְּרִיעֶ קְלֵיידֶער (כְּלוֹמַר מִיט חֲשׁוּבָע קְלֵיידֶד
וָום זַיי וָענֶן רֵאוּוּ צוּ אֵיין רַיים וְואגִין׃ (כא) עֲרַב וגו׳
דִי עֲרַבִּים אוּנ אַלָע הָארִין פּוּן דֶעם מַאטֶעֶר דִיא
וָענֶן גִיוָוען דִיא כּוֹהֲרִים פּוּן דִיין אֶרְט בְּכָרִים וְאֵילִים
מִיט שָׁאף אוּנ מִיט וִוידֶער אוּנ מִיט בָּעק בֶּם סוֹחֲרֵךְ

גִיוָוען דִיינֶע הַאנְדְלָעְרִים פּוּן דִיין אֶרְט בְּכָרִים וְאֵילִים
מִיט שָׁאף אוּנ מִיט וִוידֶער אוּנ מִיט בָּעק בֶּם סוֹחֲרֵךְ
(כב) רוֹכְבֵי שְׁבָא
וְרַעְמָה הֵמָּה רוֹכְלֵיךְ דִיא הַאנְדֶעל לַייט פּוּן שְׁבָא אוּנ
בַּעֲמָה דִי וָענֶן גִיוָוען דִיינֶע הַאנְדִיל לַייט בְּרֹאשׁ כָּל
רֵישׁ מִיט אַלֶע בֶּעסְטֶע בְּשָׂמִים אוּנ מִיט אַלֶע
שְׁטֵיינֶער אוּנ מִיט גְאלְד הָאבֶּן גִיבְּראכְט אוּנ גִיגֶעבֶּן דִיין
שְׁטָאדְקַיִים׃ (כג) חָרָן וְכַנֵּה דִי שְׁטָאם חָרָן אוּנ כַּנֵּה
אוּנ עֶדֶן אוּנ דִיא הַאנְדִיל לַייט פּוּן שְׁבָא אַשּׁוּר כְּלָד
דִיינֶם דִיא לַייט פּוּן אַשּׁוּר אוּנ מָדַי דִיא אַלֶע וָענֶן
גִיוָוען דִיינֶע הַאנְדִיל לַייט׃ (כד) הֵמָּה רוֹכְלַיִךְ וַיִּא

כד הֵמָּה רֹכְלַיִךְ בְמַכְלֻלִים בִּגְלוֹמֵי תְּכֵלֶת וְרִקְמָה וּבְגִנְזֵי בְּרֹמִים בַּחֲבָלִים חֲבֻשִׁים וַאֲרֻזִים בְּמַרְכֻלְתֵּךְ׃ כה אֳנִיּוֹת תַּרְשִׁישׁ שָׁרוֹתַיִךְ מַעֲרָבֵךְ וַתִּמָּלְאִי

ותכבדי

תרגום

כד אִינוּן תַּגָּרַיִךְ בִּגְמַר מִינֵי כָּל תּוּשְׁבַּחְתָּא בְּגוּזִין דְּתִכְלָא וְכוּשְׁפִין דְּאַרְזָא בְּאִימְלִין דִּי זְהוֹרִיתָא דִּמְחַתִּין בְּקוּמְטְרִין חֲפַן גְּלָדִין מְאַסְרִין בְּאַטּוּנִין דִּי בוּצָא חֲתִימִין בְּעִזְקַת גְּלַף וַעֲבִידַת יַמָּא מְחַתִּין בְּמִגְדְּלֵי אָעֵי הַדְסִין בְּהוֹן הֲוַת סְחוֹרְתִיךְ׃ כה בִּסְפִינֵי יַמָּא הֲווֹ שַׁיְּתִין וּמִיְהַן סְחוֹרָא

רש"י

מדינן אתור ומדי: (כד) במכלולים. בדברים שהם למכלול (פרמנ"ט בלע"ז. ר"ל פרעתכ"ג בל"א פוען אויסלייטירונג) ומהם המכלולים גלומי תכלת ורקמה טליתות של תכלת מרוקמת: ובגנזי ברומים. בתכשיטי פאר שגונזין אותם בארגזין שקורין (אשקרי"ן) בלע"ז. מבואר בשמואל א' ו' ה') והם מחופין עור ומצויירין לנוי במיני מסמרין שורות שורות וציורין והם בל' ארמי קמטריא ובלשון עברי ברומים והם חבושים ואסורין בחבלי בוץ לנוי: וארזים. ת"י אעי הדסין אותן ארגזים היו נתונים במגדלי עץ הדס ומביאין אותן לתוך המגדלים והקמטראות שבתוכן וכן התכשיטין שבתוך הקמטראות הכל יחד לסחורה וכן פתרון הלשון בלשון קצרה ובגנזי ברומים החבושי' בחבלים וארזים בתוך עץ ארז שהברומים הם הקמטראות והיו אסורים בחבלים ונתונים במגדלי הדס שהוא ממיני ארז ומכלולים שבתוך הברומים קרא יונתן וכושפין דארזא באימלין די זהריתא תכשיטין הצריכין שמירה נאה דמחתין בקומטרין מונחים בקמטראות והמגדלים שבתרגום כמו שאנו שונין תיבה ומגדל (שיפריינט"ש בלע"ז):(כה)אניות וגו'. שרותיך הם

מהר"י קרא

(כד) במכלולים. הם סוחרים בתכשיטין נאים ומשובחין: בגלומי. בטליתות של תכלת ורקמה. כמו ששנינו ואפילו מן גלימא דעל כתפיה: ובגנזי ברומים. בגנזי. בתכשיטי פאר שגנוזים בארגזים כגון מעילים ובגדים שקורין בלשון אשכנז שר"א. והם מחופין עור ומצויירין לנוי ממיני מסמרין בשורות ובלשון ארמי קורהו קמטרין. מה שבלשון (ערבי) [עברי] קורהו ברומים: בחבלים חבושים וארוזים במרכולתך. והיאך היו מתוקנים. שהיו חבושים ומתוקנים בחבלי בוץ לנוי שהארגז היה מעץ ארז. ובו מונח מכלולים. והיה מחופה בתכלת ורקמה. ועל חפוי של תכלת ורקמה חפוי עץ כעין שידה תיבה. כל מי שהיה רואה יודע שבתוכו ארגז חפוי מתכלת ורקמה והעץ של ארז. ויודע שבתוכו מכלולים. ואומר לו בשעת הסחורה. בכמה תתן לי הכלי וכל מה שבתוכו. וכת פתר' הלשון בלשון קצרה. ובגנזי ברומים החבושים בחבלים ונתונים במגדלים שהם ממיני ארזים. ומכלולים שבתוך הברומים קורא יונתן בכוספין דוורדא ואמלין דזהוריתא. תכשיטין הצריכין שמירה מעולה. תרגום המקרא אינון תגרך בגמר מיני כל תושבחתא בגנזין דתיכלא בכוספין דוורדא ואמלין דזהורין מחתין בקומטריתא חפן גלידין מאשרין מחתין באתונין דבוצא מחיתמין בעיזקת גלב ועיבידת ימא מחתין במגדלי אעי הדסין (בהון) הות סחורתך. מחתין בקומטרין. מונחין בקמטרא. במגדלי אעי. כמו שידה תיבה ומגדל. אפריימ"א בלע"ז. ותרגם לאשר על המלתחה. לימדתי שגנזי האמור כאן ארגז הוא לפי שתירגם יונתן בקמטרין של מלתחה לדממנא על קמטרון. שתכשיטי ע"ז מונחין בו: (כה) אניות תרשיש שרותיך מערבך. מקום שרון שקובעין בו השווקים לקנות ולמכור מזונות וכל מיני סחורות, כלומר אניות תרשיש שהם ממלאין רחובותיך ומקום שווקים שבך

רד"ק

(כד) המה רכליך במכלולים. כתרגומו בגמר מיני כל תושבחתא: בגלומי תכלת ורקמה. בגלמות תכלת וגלימא ידוע בדברי רז"ל ו"מ כרכי בגדים פרוסיל"ש בלע"ז: ובגנזי ברומים. ארגזים עשוים מעור ונוגזים בתוכם הבגדים החמודים שנקראים ברומים והביא לי ראית א"א ז"ל מן הערבי שאומר לבגדים הנאים והנכבדים תאב מברומא: בחבלים חבושים. הבגדים שזכר שהם מונחים בארגזים הם חבושים בחבלים: וארוזים במרכלתך. כמו חרוזים מן צוארך בחרוזים שהם הענקים התלוים בגרון ו"ת בגוזין דתכלא וכרשפין וגו' פי' אוצרות כמו כי גזי דמלכא בדברי רז"ל וכושפין אפשר שהוא כמו גושפן ובדברי רז"ל יחותמין בתרין גושפנקי פי' חותמות באימלין הוא תרגום גנזי ולא מצאתי לו חבר קומטרין הוא כמו קימטרי דספרי והם התיבות שמניחים בהן הספרים ות"י לאשר על המלתח' קמטר': (כה) אניות תרשיש שרותיך. שיירות הולכות בסחורתך כלומר רבות ביחד כמו שיירא: ותמלאי ותכבדי. כמו ותרבי וכן עם כבד: בלב ימים. כאילו היית באמצע הימים כי האניות באות

מנחת שי

מפספס. ועיין עוד לקמן ובכל קהלך: (כד) במכללים. יש ספרים שהמ"ם בחירק וברובן בפתח. וכן מפמע במכלול דף רכ"ו במקום מִפעול: ובגנזי ברמים. בספרים כ"י חסר וא"ו אחר ר': וארזים. בס"א כ"י קמץ סרי"ש בקמץ אולי זאת היתה גרסת יונתן שתרגם אעי הדסין וכמו שפי' רבינו רש"י ז"ל. הך בשאר ספרים הרי"ש בפתח נקודות ופי' ר' יונה האל"ף ממורת בחי"ת כמו חרוזים וכ"כ רד"ק ובמקלת ספרים נמסר עליו לית כוותיה מכאן

מצודת דוד

לקחת סחורים: רכלתך. כל אלה סחרו עמך: (כד) המה רכליך. הם סחרו עמך בדברים הכלולים בכל מיני יופי והוד ומפרש שהם בכריכות בגדי תכלת ומעשה רקמה ובגנזי ברומים והם תיבות עשויות מעור לגנוז בהם דברים חמודים: בחבלים חבושים. התיבות ההם היו קשורים ומתוקנים בחבלים יפים ונאים: וארוזים. עדי זהב ומרגליות חרוזים בחוט לעדי האוצר: במרכלתך. ר"ל כל אלה היו בסחורתך עם כולם סחרת: (כה) אניות תרשיש.

מצודת ציון

(כד) במכללים. מלשון כל ור"ל כלול בכל יופי: בגלומי. ענין כריכה וכן ויקח אליהו את אדרתו ויגלם (מ"ב ב') ופי' בעטפה כריכה אחת: ובגנזי. מלשון גניזה והטמנה: ברמים. תיבות עשויות מעור קשה לגנוז בהם דברים חמודים: חבושים. ענין קשור ותקון וכן פארך חבוש עליך (לעיל כ"ד): וארזים. כמו וחרוזים כי אחה"ע מתחלף ועניינו דברים מושמים על החוט כמו צוארך בחרוזים (ש"ה א'): (כה) שרותיך. מלשון שיירה והם סדרה

פירוש ע"ם

זענען געוועזין דייגע האנדיל לייט מיט גיגארטע צירונג וואס אלע מיני שיינקייט איז אין זיי דהיינו בִּגְלוֹמֵי תְּכֵלֶת וְרִקְמָה מיט קליידר פון בלאע וואל וואס גימעלין זענין אום גיוועבט אין זיי וּבְגִנְזֵי בְּרֹמִים און מיט שיינע צירונג וואס מען באהאלט זיי אין דיא קעסטליך (וואס זענין איבער גיצוגין מיט לעדער) בַּחֲבָלִים חֲבֻשִׁים און זענען גיבונדין מיט שטריק פון ליינען פון שיינקייט ווען וַאֲרֻזִים בְּמַרְכֻלְתֵּךְ און זענין אריין גיטאן אין קעסטליך פון טענן האלץ (כלומר דו האסט גיהאנדילט מיט זיי): (כה) אֳנִיּוֹת תַּרְשִׁישׁ די שיפן פון דעם ים תרשיש זענען גוועען דיין חברותה צו ברענגן דייגע סחורות וַתִּמָּלְאִי וַתִּכְבְּדִי מְאֹד און דו ביסט פול גיווארין און ביסט זייער שווער גיוועזן אז דו ביסט גיקומען אין מיטן פון די ימים וואו מיט

אין

וַתִּכְבְּדִי מְאֹד בְּלֵב יַמִּים: כו בְּמַיִם רַבִּים הֲבִיאוּךְ הַשָּׁטִים אוֹתָךְ רוּחַ הַקָּדִים שְׁבָרֵךְ בְּלֵב יַמִּים: כז הוֹנֵךְ וְעֻזְבוֹנַיִךְ מַעֲרָבֵךְ מַלָּחַיִךְ וְחֹבְלַיִךְ מַחֲזִיקֵי בִדֵּקֵךְ וְעֹרְבֵי מַעֲרָבֵךְ וְכָל־אַנְשֵׁי מִלְחַמְתֵּךְ

לְגַוִּיךְ וַאֲמַרְתְּ וְתִקְּפָתְּ עַל־אַחַר בָּנוֹ יַמָּא: כו בְּמַיִן סַגִּיאִין עֲלוֹ עֲלָךְ יְבוּ יָתִיךְ סָלָה דְּתַקִּיף בְּרוּחַ קְדוֹמָא תְּבָרִיךְ בְּגוֹ יַמָּא: כז עוֹתָרִיךְ וְנִכְסַיִךְ סְחוֹרְתִּיךְ סַפְּנָיךְ וּפָרְנָסִין מַתְקָפֵי צוּרְכִיךְ וּמְיַתְּנִין סְחוֹרַת חֲנָוָתַיִךְ

מהר"י קרא

שבשם שיש ביבשה רחובות ושווקים כך (מוחזים) [בניחים] מקום בבורי גדולה לרחובות ולשווקים. ששם באים בני הספינה לקנות כל צרכיהם. שרותיך. כמו עלו בשרותיה. וקוראים שרותיך פשוט היא בידם. אניות (הנותן שרות ?) זו לזו. אם יעלה בלב איש להיות נודד ופוצה פה וקורא שרותיך יסתכל בתרגום המתרגם בספיני [יפא] הוו שיפין ומייתין סחורות לגויך. כלומר בפקום שביבשה משביע השרון פתבואתו. אף כאן אניות תרשיש שרותיך השביעו אותך. שהביאו כל צרכיך בתוכך. ואם כדברי הקוראים שרותיך היה לו לתרגם רברבנותיך: ותחלאי וחכמיך באור בלב ימים. לאחר שמלאוך פחורה לא שבו אל לבם שמלאוה וכבדוה כיובד שלח. פרקמטאות שבתוכך יותר מדאי שלא היו דומני הספינה אלא כשתים או שלש אצטעות ויותר מדאי היתה כבידה. מדאי. ופיקח אחר שעובר על שפת הים היה רואה אותה מעונה ביותר והחחיל (לענגה) [לעלות] בראש הספינה ואומר אי לך ספינה כמה את מעונה מכל כלי חמדה אבל מה מועיל ומה כשרון לבעלים שמלאוך כמון שלהם וסופך ליפצע בים שתרוי יותר מדאי את כבידה במעונתך. מאחר שאת עיידה לחחליט בים. אף כאן בראות תגביא לצור שכל אנשי מסחר הרוכלים היו מביאים להוכח איש איש מרכולתו וראה שסופו ליפצע בים. ואמר בחזיונו שוא לכם אתם יושבי חאיים שאתם מבלאין את צור ומכבדין עליה ביותר מה יתרון לח. סופח ליפצע בים עם כל שמבלאין אותה: (כו) במים רבים הביאוך השטים אותך רוח הקדים שברך בלב ימים. כיון שנסעה הספינה מן הנמל מימים המתוקים אל הוך הים בחוך שהיחת כבידה עמד רוח הקדים ושקעה בים ויחרוו השיטים אותה להשיבה אל חיבשה ולא יכולו מפני הכובד. והרוח נברח על פני השטים ותפילת הספינה בלב ים בפקום שאין דרך מעברי ם לעבור. ולפוכעה בלב ים היא וכל חנפש אשר בה. אותו שראה קודם שלא הפליגה. כשראה ששקעה התחיל לקונן עליה. ואפר אם שמו לבם אותם השטים שאת מעונה יותר מדאי. לא הסיעוך בפקום הנמל אם לא מקילים המשאות שהיו בך יותר מדאי. ותפלחים תם גרמו לך שאת משוקעת

*) הגהי ני"ל כנוסחין שהעחים א לו

מנחת שי

ותיב שבות בני נקודים: (כו) במים רבים הביאוך. מתפלמת בכחוך מסר יו"ד בשטים חוחך. בפקום פדייסיקים פלא ות"י וכן בפפרב גדולה נתנה עם הפלגים פלשון נקבה: שברך. הרי"ם בליטי: (כז) הונך. בספריים פדייסיקים כ"י הדפוסים יבגים כיון ביטרי לא בקמץ כפו שפולש בפקום שפרי כדפוס: ועבדי. בס"ם ברוסי"ו בנעיא לא בצי"ו ובפקלא ספריים הסיפ כפוס חוח: וכל קהלך אשר בפוכך. בגוריחים פם פירוש פרי"ש כפוב ו כל קהלך וכן ובאם פהפרגום חפוס בספריים פחדיש כפוב ו כל כו וכן כוח בפסורח פם פ' וכל דפטפין בהון דפכניהן ו כל

רוח הקדים שברך. את שהניית בלב ימים רוח הקדים שברך ולפי שהיתה בנויה בתוך ימא נבוכדנצר לרוח הקדים וכן ת"י פלך דחקיף כרוח קדומא חברין בגו ימא: (כו) חונך. ימלו בלב ימים ביום כפלחך. כי אחר שכבש נבוכדנצר את צור ואספו שללה תוך העיר לשאת אותו בלכתם מן העיר ותם היו במחניתם חוץ לעיר עלה חים על העיר ושפף כל השלל וההרוגים עם עפר העיר הכל שפף ושב חים למקומו ונשאר הפלא שהיתה העיר בנויה עליו:

מצודת ציון

מאמים פולעי פורם ביפה. וזה פלשון ירוע בדניא"ל: בלב ימים. בעומק הים: (כו) השטים. מלשון שטים ושפים: (כז) הונך. מל' סון ופופר: ועובונין. פמוכתך: פערבך. כפל הדבר בע"פ לופר שהכל נפגד: פלחיך. פוחזי המשוטות: חבליך. פוחזי פדלי סוילון: פחזיקי בדקך. פופעי פדקי הספינה: ועורבי

מצודת דוד

ספפיים פפולבות על ים פרפים הוי הפייפים שלך להניח פחוקך ס"ל רכות ספיות כמו לך עם פפוקם כפייפם פל פאכים: ותחלאי. פוך לגפאים הדברים פפאפילה לספינה פפוכה ולכן פאר כפ פפוך עפ ספינה פעפת פלאה וכבדה פאד כפניית בלב ימים: (כו) השטים אותך. פגניעי ספפיפה פפעפים לופך ע"פ הענין פם הפיעו פתוך בפקום פים רבים פקום פכנה וביפ הקדים הפזם הפלא בלופך בלב ימים: (כז) הונך. פכלן ובפוכתך ומגניעי ספפיפה

רד"ק

אליך מכל הימים או אפר בלב ימים לפי שהיתה בנויה בתוך ים כמו שפיראשנו למעלה ובאפרו ימים לשון רבים לפי שים זה נכנס לים אחר וכן אפר במעשה בראשית ולמקוה הפים קרא ימים: (כו) במים רבים הביאוך השטים אותך. השטים בלא אל"ף וענינו ענין בזה ושלל ותרגום ויבו ושם וענין בזה ושלל בלשון אחד ובמים רבים הוא משל לצרות כאילו אפר בצרות רבות הביאוך וי"ת בפיין מגיאין עליו עלך ובוו יתיך: רוח הקדים שברך. את שהיית בלב ימים רוח הקדים שברך ולפי שרוח הקדים שברך אניות תרשיש לפיכך דפה החוק ידוע נבוכדנצר לרוח הקדים וכן ת"י פלך דחקיף כרוח קדומא חברין בגו ימא: (כז) הונך. ימלו בלב ימים ביום כפלחך. כי אחר שכבש נבוכדנצר את צור ואספו שללה תוך העיר לשאת אותו בלכתם מן העיר ותם היו במחניתם חוץ לעיר עלה חים על העיר ושפף כל השלל וההרוגים עם עפר העיר הכל שפף ושב חים למקומו ונשאר הפלא שהיתה העיר בנויה עליו:

פירוש ע"מ

אִיז נָלֵייךְ וויא אַיין שִׁיף וָואס אִיז אִיבֶּער גִילאדִין: (כו) בְּמַיִם רַבִּים הֵבִיאוּךְ הַשָּׁטִים אֹתָךְ אִין פִיהָל וַאסָערִין בְּלוֹמֶר וואס טִיף אִיז הָאבֶּן דִיךְ גִיבְּראכְט דִי וואס הָאבֶּן דִיךְ גִימאכְט שְׁוִויסְטֶן גְלֵייךְ וויִ דִי גְרוֹיסְע שִׁיפֶן וום סָען בְּרֶענְגְט זַיי אִין טִיפֶן אָרט פוּן דֶעם יָם אוּן וַוייל דוּא בִּיסְט גִיוועזִין פוּל אוּן שְׁוֶוער מִיט כְּשֹׁא דָם מָען הָאט דִיךְ אִיבֶּר גִילאדִין. דְרוֹם רִיס הַקְּדִים שְׁבָרֵךְ אוּן דִי וואס שְׁטאַרְקִין אוּן פֶּר רִיכְטִין דִיינֶע סְחוֹרָה הָט דִיךְ דָּר כִּוַּרְה וויִנְט צוּ בְּרֶאכִין אִין מִיטֶן פוּן דִי יַמִּים (אוּן דָּר נְקֵשׁל אִיז וַוייל דוּא צוּר

וְכָל גַּבְרֵי אַבְדֵי קְרָבִיךְ
דִּי בְיָךְ וְכָל כְּנִשְׁתָּיִךְ
דִּי בְגַוְיךְ יִתְרְמוֹן בְּגַוּ
יַמָּיָא בְּיוֹם סְפָלְתָךְ׃ כח לְקָל
קְסִיטְלָיִךְ׃ כח מִן קָל צְוָחַת
פָּרָנְסָיִךְ יְזוּעָן פָּרְוָיָא׃
כט וְיֵחָתוּן מְסָפְיֵנְהוֹן
כָּל אֲחֵרֵי מְשׁוֹט סָפָנִין
כָּל פָּרְנְסֵי יַמָּא עַל
אַרְעָא יְקוֹמוּן׃ לה וְיִשְׁתָּעוּן
עֲלָךְ קָלֵיהוֹן וְיִצְוְחוּן
בְּמַר וַיְסַקְּפוּן עָפְרָא עַל
רֵישֵׁיהוֹן בְּקִיטְמָא יְהוֹן
חָפְיִן׃ לא וְיִמְרְטוּן סְכָּן
עֲלָךְ קְרַח וְיִסְרְנוּן סַקָּן
בְּמַר נַפְשָׁא׃ יְבַכּוֹן עֲלָךְ
בְּמַר נַפְשָׁא וְיִנְהֲמוּן
בְּמַר מְרִירוּתָא׃ לב וְיִשְׁבְּקוּן
עֲלָךְ בְּמַר נַפְשָׁא וְיִסְפְּדוּן
עֲלָךְ בְּמַר נַפְשָׁא מַן
דָּמְיָא לְצוֹר כְּחַשְׁתָּא
בְּגוֹ יַמָּא׃ לג בְּמִפְּקָנָךְ
מִן יַמָּא מַלֵּית עַמִּין
סַגִּיאִין מִן רֹב חֵילָךְ
וּבִסְחוֹרְתָּךְ עִתְרָת
מַלְכֵי אַרְעָא׃ לד בְּזַמַּן
דְּאִתְבְּרֵית מִן יַמָּא
בְּעֻמְקֵי מַיָּא בְּסָחוֹרְתָּךְ
וּבְכָל כְּנִשְׁתָּךְ בְּגַוָּךְ
נְפָלָת׃ לה כָּל יָתְבֵי
אִיָּא תְּהוֹן מְשׁוֹמְמִין
עֲלָךְ וּמַלְכֵיהוֹן
תְּהוֹן מְבַהֲתִין
בִּישִׁין מְחַזְּיָן
בְּאַפָּיִן׃ לו סָחֲרַיָּא
בֵּין עַמְמַיָּא
מְרַטְרְטִין עֲלָךְ
בְּגוֹ עַמְמַיָּא
תְּהוֹן לְבִישִׁין
לְעָקָא וְלָא
תְּהוֹן עוֹד
לְעָלְמִין׃

ת"א מלי פיכם. יבשות פ"ג:

רש"י

ג"א תריש בחיים א' במקום ה':

ולענין דוגמת הציר מתוך שהמלכת כעוסר נכה לכך וכתב עליך פורעניות: (כח) מגרשות. כמו ומגרש לעריס (כמדבר ל"ה): (כט) אל הארץ יעמדו. מה לנו עוד כתניות להיכן נוליך סחורה טוב: (ל) יתאלשו. יתגלגלו:

מהר"י קרא

ירעשו ישובי הים באיים ובמגרשי האיים. ואומר מה זאת הוזעקה: (כה) וירדו מאניותיהם. וכשמבינים ישובי מגרשי הים. אותה הזעקה באה מחמת שאנשי צור בתוכה וסוכנים בים. ביד הם מתייראים שלא ישבור כאלו. ודמיון הוא כשרואים אותה האומות האמורות כאן שמביאין רכולות־הן לצור. שהיא שוקעת בתהום. ביד הן יורדין מאניותיהן ועומדין על הארץ ואין השלכין לשם: (ל) והשמיעו עליך. יתאבלון עליך: ומתאבלין עליך: יתאלשו. כמו ותתאלשי באשר:

רד"ק

(כה) לקול זעקת. מגרשות. בחלום והוא כמו מגרשים והענין דרך הפלגה רוצה לומר כי מגרשי צור שהיו ביבשת ירעשו לקול וזעקת חבליך שיזעקו בבוא להם השבר: (כט) וירדו מאניותיהם. אל הארץ יעמדו. כמו על וכן אל תתרים לא אכל כמו על: (ל) והשמיעו. יתאלשו. כמו ותתאלשי באשר ענין התגלגל לתחבטות באשר: (לא) והקריחו אליך קרחה.

מצודת דוד

ומחזיק הכנף ויסורי מחכמך ומבני מעלמתם שכן ומם כל קהל מלחמתך אשר כקרבך עמם ממרו כולם יחדו בלב ימים כיום נפילתך מפלגות מיטטור ליום הקדים כ"ל כיום שיכשלו מסויע ישעו כל מלגה ויתבך כל ומו מבלי שפרים: (כח) לקול. לשמיעת קול זעקת מסויע ספיניה ירעשו מגבני שפרים הספוכות על מקום ספיניה ספיכתה: (כט) כל תופשי משוט. כל הרבנים למחז במסויעות וסמלמים וכמולנים ירדו מן הספיניות ויעמדו על מלרן כי יתמהו שיד נוכרת בספיכה שלא יקרה למם כמקרה הספיכה ממה ומה מרן מלינה: (ל) והשמיעו. כ"ל ישמיעו קיכה עליך בקולם ויזעקו זעקת דרך מבר ומכל: יתאלשו. יתגלגלו בספר ובספוד מדרך לפר ומכל: (לא) והקריחו. ימרטו עליך שערות למען ישמר המקום קרח: ובכי־נפש. יבכו

פירוש ע"ם

וְכָל אַנְשֵׁי כִּלְחֲמָךְ אוֹג אֲלָע בַּיְינָע בְּעַלְי מִלְחָמָה וּס
זָעֲנָען אִין דִּיר וּבְכָל קְהָלֶךְ אוֹג מִים נָאר בַּיִין אַיְין
וְאַסְלוּקְג וָאס אִין דִּיר אִיז דִּיא אַלָע יְמֵי בְּלֵב יַמִּים
וָעלָן סָאלָן אִין מִיטָן פּוּן דֵּי יַמִּים אִין דָּעם קָאג פּוּן
דַּיִין סְפָלָה: (כח) לְקוֹל זַעֲקַת חִבּוּטֵיךְ פּוּן וָעֲנָען דָּעם
קוֹל פּוּן דָּעם גִּיטְשַׁרְיִיא פּוּן דַּיְינָע שִׁיפְעָרם וָאס זַיי
וָעלָן שְׁרַיִין אוֹ זַיי וָעלָן דָּר טְרוּנְקָן וָעֲרִין יִרָּעֲשׁוּ
מִגְרָשׁוֹת וָעלָן שְׁטוֹרְמָן דִּי לַיְירִינָע פְּלָעץ וּפּוּן דִּיא
שְׁטָעם וָאס נָאהֶינְעם פּוּן דִּיר וָעֲנָען: (כט) וְיֵרְדוּ
מֵאֳנִיּוֹתֵיהֶם אוֹג זַיי וָעלָן אַרָאפּ נִידְעֲרִין פּוּן וַיְיעֲרָע
שִׁיפְן אַלָע דִּי וָוס הָאלְטָן דִּי וַיְיעְקָלִים פּוּן דָּר שִׁיף
צוּ שְׁרַיִין וּ דָּר מִים סַלְמִים וְגו' דִּי שִׁיפְעָרם אוֹג אַלָע
אַיְיגָע אוֹג זַיי וָעלָן נוּיעֲנָען אוֹף דִּיר מִים אַיְין אַיְינְגָע

וְהָגְרוּ שַׂקִּים וּבָכוּ אֵלַיִךְ בְּמַר־נֶפֶשׁ
מִסְפֵּד מָר׃ לא וְנָשְׂאוּ אֵלַיִךְ בִּנְהִי קִינָה
וְקוֹנְנוּ עָלַיִךְ מִי כְצוֹר כְּדֻמָּה בְּתוֹךְ
הַיָּם׃ לב בְּצֵאת עִזְבוֹנַיִךְ מִמֵּימִים הִשְׂבַּעַתְּ
עַמִּים רַבִּים בְּרֹב הוֹנַיִךְ וּמַעֲרָבַיִךְ
הֶעְשַׁרְתְּ מַלְכֵי־אֶרֶץ׃ לג עֵת נִשְׁבַּרְתְּ
מִימֵים בְּמַעֲמַקֵּי־מַיִם מַעֲרָבֵךְ וְכָל־
קְהָלֵךְ בְּתוֹכֵךְ נָפָלוּ׃ לד כֹּל יֹשְׁבֵי הָאִיִּים
שָׁמְמוּ עָלָיִךְ וּמַלְכֵיהֶם שָׂעֲרוּ שָׂעַר
רָעָמוּ פָּנִים׃ לה סֹחֲרִים בָּעַמִּים שָׁרְקוּ

וְיַבְכּוֹן עֲלָךְ בְּמָרִיר נַפְשׁ
וְיַעְבְּרוּן מַסְפַּד מְרִיר׃
לא וְיִתְלוֹנְנוּן עֲלָךְ בְּעִינֵיהוֹן
אֵילָיָא וְלֵילוֹן עֲלָךְ מִן
קְצוֹר לַיִת דְּדָמֵי לָךְ
בְּגוֹ יַמָּא׃ לב בְּמִפְקָ
סְחוֹרְתִּיךְ מִבֵּינֵי עַמְמַיָּא
שְׂבַעְתְּ עַמְמִין סַגִּיאִין
בְּסַגֵּי עוֹתְרָיִךְ וְנִכְסָיִךְ
אַעְתַּרְתְּ מַלְכֵי אַרְעָא׃
לג בְּעָן אִתְבְּרַת דַּהֲנַת
מְסַפְּקָא סְחוֹרְא לְעַמְמַיָּא
בְּעוֹתְקֵי וְנִכְסַיִךְ
וְכָל מִשְׁרְיָתִיךְ בְּגַוְיִךְ
נָפְלוּ׃ לד כָּל יַתְבֵי
נְוָתָא צְדָיוּ עָלָךְ
וּמַלְכֵי הוֹן וְזָע
אַתְרֵישְׁהוֹן אַפֵּי הוֹן׃
לה סַחְרַיָּא בְּעַמְמַיָּא צְדָיוּ
עָלָךְ

מדרש"י קרא הנ' בחיר"ק

(לב) מי כצור כדומה בתוך הים. מי אומה בעולם שהיתה מיושבת כאותה ששמה דומה שמיושבת בתוך הים והיא צור שבה מתחיל אומה של אדום והיא ראש מלכות אדום כענין שנאמר משא דומה אלי קורא משעיר וגו'. ותרגם לית דדמיא בגו ימא׃ (לג) בצאת עזבוניך מימים. כך בקונגים ואומ' כשהיתה יוצאת בורגי גדולה מן הים בשלום. היתה בשבעת עבמים מסחורה שלה שכל סחורות שבת היו בתוך העכום בזול בכמה שנים. ואם היתה (תבואה) [סחורה] בים היו הסחורות יקרות כמה שנים. שהיא רגילה להביא: (לה) שערו.

מנחת שי

עיין דניאלופין בלוו מכמע דלמעלה: תיב קרמה כמ"ש: (נב) בניהם. פנין בחיבק בשלם ב' ריש ס כ"ש ס. מבלגל דף קס"ה קל"ו ובדפים שרש נפש:

הישרשים: מי כצור כ"מה בתוך הים. יאמרו בקניתם מי היתי כצור בטעלה ומי כדומה בחלק וכן שבנה דומה נפשי ר"ת מי כצור לית דדמי לך בני יבניא: (לג) בצאת. כשהיו יוצאים עובוניך מימים השבעת עמים ברוב סחורותיה שהיו יוצאות מן הים כלומר במקך שהיית שוכנת בתוך הים השבעת והעשרת רבים: (לד) עת נשברת מימים. עת שתהיה נשברת מיבים כל סחוריתך וכל קהלך נפלו בתוכך כלומר עכך אשר מימים היה עושרך והונך ומים ששפי חכל: (לה) כל יושבי האיים. לפי שהיית יושבת אי אפר כל יושבי שאר האיים ששמו: ומלכיהם שערו שער. שיפחדו על עצמם שלא יקרם בקרקך ענין שער ידוע ושוח הוא בסמ"ך ושין: רעמו פנים. ענין זעם ובעם וכן בעבור הרעיפה: (לו) סוחרים.

מצודת ציון

קרח כוח (ויקרא י"ג): קרחא. כמו קרמס כה"ג: (נב) בניהם. מלכון כמי וילמה: כדומה. ענין כלימה ומוכן כמו גם מדמן הדומו (ישעיה ע"ה): (נה) שמטו. ענין תמהון: שערו שער. מלבון סערה בסמ"ך: רעמו. ענין זעם וכעס וכן בעבור הרעימה (מ"א ו' ו'): (לו) שרקו. ענין השמעת קול בקבון בשפתים וכן

הסמוכים: ברוב. עם רוב עסקך וסוחרתך הערבת מלבי ארץ: היש הכח שהוכיח וכל קהלך בים לא יעמדו כולם ביום אבדך כי ואתה כאחת הערבת כי יפחדו בן יקחו לכח בעסקך ויהיו שומי פניהם בלכתך מהם ומכל הסוחרים

פירוש ע"ט

גוּפָם אוֹג מִיט דַיין פִּיל גָּעלְט הָאסְטוּ דַייך גֵימאכְט
וְועלְען אויף דַייבְּין אויף דִיר מִיט יַיעֶר קלַאג אַיין
קלַאג אוֹג וְועלין קְלַאגין אוף דיר אוֹג וְועלין זָאגין
מִי כְצוֹר וְועֶר אִיז נָאך אַזוֹ חָשׁוב אין יַם אַזוי וִוי צור
אוֹג אַזוֹ וִוי דוּמָה דָאס וְענין דִי הויבְט שְׁטָעט אין
אֲדום: (לג) אוֹג נָאך וְועלְן יַי וָאגָן אין יַיעֶר קְלַאג
בְּצאת עִזְבוֹנַיִךְ אוֹ דַיין סְחוֹרָה דו צור אִיז אַרוֹם גַגאנְגָן
פון דִיא יַמים הִישְׂבַּעְתְּ עַמִּים הָאסְטְ דוא אָן גִיוועלְט פִּיל
פָּעלְקֶר מִיט חְרוֹרָה בְּרוֹב הוֹנְךָ וּמַעֲרָבֵךְ מִיט דַיין פִּיל

אוֹג

עָלַיִךְ כְּרָךְ הָיִת וְאֵינֵךְ עַד־עוֹלָם׃
אַתְּנִינִיךְ וְכֵן תְּהֵיִן עַד
זַלְמָא׃ א וַהֲוָה פִּתְגָם
כח א וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר׃ ב בֶּן
נְבוּאָה מִן קֳדָם יְיָ עִמִי
לְמֵימָר׃ ב בַּר אֱנָשׁ אֱמַר
לְמַלְכָּא רְצוֹר כְּדֵין אֱמַר
לֵיהּ וְאָמַרְתָּ חַלָּא אֲנָא
יְיָ אֱלָהִים חֲלַף דָּרַיִם
מוֹתָב תַּקִיפִין יְתִיבַת
בְּגוֹ יַמָּא וְאַתְּ אֱנָשָׁא
וְלַיְתַ בְּךְ צְרוֹךְ וַחֲשָׁבְתָּא
בְּלִיבָּךְ דַּאֲתְּ דְּחָיָל א׃

אָדָם וְלֹא־אֵל וַתִּתֵּן לִבֵּךְ כְּלֵב אֱלֹהִים׃
מוֹשַׁב אֱלֹהִים יָשַׁבְתִּי בְּלֵב־יַמִּים וְאַתָּה
יְהוָה יַעַן גָּבַהּ לִבֵּךְ וַתֹּאמֶר אֵל אָנִי
בְּגוֹ יַמָּא וְאַתְּ אֱנָשָׁא
וְלַיְתַ בְּךְ צְרוֹךְ וַחֲשָׁבְתָּא
בְּלִיבָּךְ דַּאֲתְּ דְּחָיָל א׃

רש"י ת"א מוכב תלגים. תוגין פ"ש:

מהר"י קרא

כמו בסערות תימן: רעמי פנים. תרגמ פנים: (לו) ואינך עוד עולם. שלא תהא מיושבת עוד לעולם:

כח (ב) מושב אלהים. עשה לו כתוֹוך על הים כתנגנן

כח ב) לנגיד צור. למלך צור. כמו לנגיד על עמי ישראל: יען גבה לבך. לפי שהכנבהת לבך מרוב אומות שכללו יפיך. ואמרת אני מושב אלהים ישבתי בלב ימים. שמאר אומות יושבים על אדמתם. ועובד כל אומה ואומה אדמתו וישבע לחם. ואני נתישב בלב ימים שאין לי אדמה לעבדה. ויש לי תבואה לרוב. ולא עוד אלא שהכל צריכין אלי. שאני על מבואות ים ותוכלת העמים אל איים רבים. כשם שדיריתו של הקב"ה בשמים ברקוד דרכך. [בים דרכך] ושבילך במים רבים. כך מושב אלהים ישבתי בלב ימים: ואתה אדם ולא אל. שאם היית אל היית לך לחתנבר על האריבים שלא יורידוך לשחת. כעניין שאמר בפסוק יען תתך את לבבך כלב אלהים. וכתיב לכן הנני מביא עליך וגו': ותתן לבך כלב אלהים. אתה אדם ולא אל ואתה גבהת בלבך ואמרת שחכמה לבך כחכמת אלהים. ואינו כן

מנחת שי

כח (ב) לנגיד. יתן פגים"ל דגם בצדוקים וכפ"ת כי כתוב לְנָגִיד וגם יתכן לפי שמשמה לומדים גיה כתובים ולפי לְנָגִיד: טוכם כתו בקניה: ותאמר אל וגו'. בשניים כ"י מדוייקים: הגהית מוה"ר נת

רד"ק

מבואר הוא: (ט) והיי דבר ה'. (ב) בן אדם. עד הנה דבר על העיר עתה הוא מדבר על המלך: אל אני. כלומר כמו אל אני שלא יוכל אדם להזיקני ולהרע לי: מושב אלהים ישבתי בלב ימים. כי אני ישבתי במקום חזק כי אני בלב ימים שהימים בקיפים אותי ואי יוכל לגעת בי כמו אלהים שיושב בשמים וכל

מצודת דוד

שכן סלומות שמימו מליך קול שריקה שעשה בקנון השפתים ובדרך לשמושה כשהולין בתכדן דבר הטוב: בלחות היית. שכיה מגלה מבלה: ואינך. לפ שכיה עוד עד עולם לחזיל לקדמותך: כח (ב) לנגיד צור. עכ מושל עיר: אל אני. כ"ל כמל יכולם רע כמל: מושב אלהים ישבתי. כ"ל לפי שים לי מקום מיבב כמל. ומשומר מלכיהם יושב בשמים ממעל כן אני כמוהו ישבתי בלב ים. ופין מי יוכל לבא אלי: ואתה. שכל שמם שדם ופין לך יכולם כמו לאל ופין כתם לבך להשוותם לבב אלהים וכלומר אב

פירוש ע"ט

אוּנ הָאבֶּן נִיצְעִרִינְט מִיט זַיְיעֶר פָּנִים: (לו) סוֹחֲרִים
בְּעַמִּים דִי סוֹחֲרִים וְואָס צְווישִׁין דִי פֶעלְקֶער הָאבֶּן
גִישְׁטוּיצֶערְט אוֹיף דִיין מַפְלָה רָעזֶן דָּר חֶרֶד אִיז אַז
אַיין חִשׁוּבע נאָך וָועְרְט פֿר לאַרְן שְׁמוּיצֶערְט מָען
מִיט ר א לֶעפְּצִין דְרוֹיף: בַּלָּהות הָיִת אַיין אָרְט צוּא
שָׁרִים אוּנ צוּא מוּזִיקִים בֵּיסְטוּ גִינוּאָרִין וְאֵינֵךְ עַד עוֹלָם
אוּנ דוּא וָועְסְט נִים זַיין נָאהְ בִּיז אַייבִּיג (אָווי וְויא
דוּא בִּיסְט גִינוּעִזִין):

כח (א) וַיְהִי דְבַר ה' אֵלַי לֵאמֹר אוּנ עֶם אִיז גִינוּעֶן נָאכְט
בְּייר צוּ מִיר יְחֻזְקֵאל צוּ זָאגֶן: (ב) בֶּן אָדָם
אֱמוֹר לְנָגִיד צוֹר כָּן אָדָם נָאכְ צוּם הָאר פּוּן צוֹר דָּם אִיז
חִירָם דֶער מֶלֶךְ פּוּן צוֹר נָאכְ צוּא אִים כּוֹ אָמַר אֲדֹנָי
אֱלֹהִים אָווי הָאט גִינוּאָגְט נָאכְ דֶער הָאר יַעַן גָּבַהּ לִבֶּךָ
דְּרוּם וָוס דִיין הָארְץ אִיז גְרוֹס גִינוֹארֶן אוּנ דוּ הָאסְט
גִינָאכְט אוֹיף דִיר אֵיךְ בִּין אַיין נָאכְט מוֹשַׁב אֱלֹהִים דָּאכְ
זִיצֶן פּוּן נָאכְ וָוס עֶר זִיצְט אִין דִי זִיבִּין הֵיכְלֶן בִּין
אִיךְ חִירָם גִינָעכְטְן אִין מִיטֶן פּוּן דִי יַמִּים וְדַעַן חִירָם
הָאכְט זִיךְ גִינָאכְט אִין דֶר לוּפְטֶן אִיבֶּר דֶעם יַם מִיט
מִשְׁקוֹלֶת אָווי וִוי זִיבֶּן הֵיכְלֶן אוּנ הָאכְט זִיךְ גִינָעצְט אוֹיף דֶעם אוֹיבֶּערְשְׁטִין הֵיכְל) וְאַתָּה אָדָם וְלֹא אֵל אוּנ
בָּאכְטְ בִּיסְטוּ זַיין מֶענְשְׁ אוּנ נִיט קַיין נָאכְט בְּלֵב אֱלֹהִים אוּנ דוּ הָאסְט נִתַּתָּ לִבְּךָ כְּלֵב אֱלֹהִים נִיגְעָכְט
וְויא דֶאם הָארְץ פּוּן נָאכְט (בְּלוֹמֶר דוּא הָאכְט דִיר נִיכְט גִיגָעבְּן אִין דִיין הָארְצִין רֶם דוּ בִּיסְט אַיין נָאכְט:

הנה

ג הנה חכם אתה מדנאל כל סתום לא
עממוך: ד בחכמתך ובתבונתך
עשית לך חיל ותעש זהב וכסף
באוצרותיך: ה ברב חכמתך
ברכלתך הרבית חילך ויגבה לבבך
בחילך: ו לכן כה אמר אדני יהוה יען

ג הא חכים את מדניאל וכל רז לא יתכסי מנך: ד בחוכמתך ובסכלתנותך קניתא לך נכסין וכנשתא דהבא וכספא באוצרך: ה בסגי חוכמתך ובסחורתך סגיאה משריתך ורם לבך במשריתך: ו בכן כדנן אמר יי אלהים

חלף

מהר"י קרא

שאתה חכם יותר כדניאל שמנחה וניחוחים אמ' לנסכא ליה. כשפתר לו חולום. ולא קיבל עליו שום אלהות: (ג) כל סתום לא עממוך. כשם שהסתום לא עממוך. לא החשכתי ממך שכל דבר סתום הודעתי לך. לא מנעתי ממך. כמו שנאמר וכל רז לא אנס לך. ואעפ"כ שלא עשה עצמו אלוה. וכדברי רבותינו. יען גבה לבך ותאמר אל אני מושב אלהים ישבתי בלב ימים. שבנה על הים באותו ים. (ואמ' לו האמור תאמר אלהים אני) וישב על במתי ים. ועשה כמין שמש וירח וכוכבים המאירים ומתפאר לומר אלהים אני. ואמר לו תאמור תאמר אלהים אני לפני הורגך: (ד) בחכמתך ובתבונתך. אתה סבור שברוב חכמתך אספת ממון לך. ואספת (ממון) לך כסף וזהב.

רש"י

כמין ז' רקיעים וישב לו על העליון: (ג) הנה חכם אתה מדניאל. דניאל בא נבוכדנצר לעשותו אלוה ולדניאל סגיד ומנחה וניחוחין אמר לנסכא ליה (דניאל ב') ולא קביל עליה ואתה עושה עצמך אלוה: כל סתום לא עממוך. לא עמום ממך. קנתורין הם במקנתרים כלומר שמא חכם אתה כדניאל שנאמר בו וכל רז לא אנס לך (דניאל ד'): (ד) עשית לך חיל. קנית לך נכסין: ותעש

כמו באלהים נעשת חיל. ראשון לפי שאמר אל אני

מנחת שי

בלמ"ד: (ג) חכם אתה מדנאל. חסר יו"ד והיא נקראת דגושה בתנועת הצירי ואף על פי שאינה כיו"ד ירושלם רד"ק ובמקצת ספרים כ"י כתוב בגליונם מדניאל קרי ועיין מ"ש לעיל סימן י"ד:

רד"ק

סוחרי העמים עובדים אותי ומביאים לי מנחה וי"ת הלא אנא מושב תקיפין יתיבת בנו ימיא: (ג) הנה חכם אתה מדנאל זכר דניאל לפי שנודעת חכמתו בבבל. מדנאל חסר יו"ד והוא נקראת דגושה בתנועת הצרי ואע"פ שאינה כמו יו"ד ירושלם

שנקרא בתנועת החירק ואיננה כתוכה יאמר הנה חכם אתה בעיניך מדניאל: כל סתום לא עממוך. הדברים הסתומים והנעלמים לא נסתמו ממך. עממוך ענין סתר וכמיי כמו ארזים לא עממוהו אלא שהיא עיבר וזה בודד וכן איכה יועם זהב נסתר זהרו ונכסה וכן תרגם יונתן וכל רז לא יתכסי מנך: (ד) בחכמתך. ואתה חשבת כי בחכמתך ובתבונתך עשית לך חיל כמו שהתגאה מלך אשור שאמר בכח ידי עשיתי ובחכמתי כי נבונותי: עשית. ותעש. ענין אסיפה וקבוץ כמו ותעש הארץ עשה לי את החיל הזה: חיל. נכסים כמו את החיל הזה: (ה) ברוב. מבואר הוא: חילך. בחילך. נכסיך או צבאיך וכן

מצודת ציון

כח (ג) עממוך. ענין ההסתר יהכסוי כמו ארזים לא עממוהו (לקמן ל"א): (ד) חיל. ענין כח והוזן כמו המאזרני חיל (תהלים י"ח): ותעש. ענין קבוץ יהסיפה כמו ואת הנפש אשר עשו בחרן (בראשית י"ב): (ה) חילך. ענין עושר כמו ישא את חיל

מצודת דוד

לאיש לעשות זה: (ג) הנה חכם וגו'. אתמר ה"א התימה ולעוג החכם אתה מדניאל וכי כל דבר סתום ונסתר לא נכסה ממך כמו ע"ב בדניאל וכל רז לא אנס לך (דניאל ד'): (ד) בחכמתך. וכי בחכמתך עשית לך כח והון ואספת זהב וכסף באוצרותיך: (ה) ברוב. וכי בכל חכמתך במרכלת הסחורה עשית וכי בזה סבלים

מסכן על מנכס לבך כעסרך והאומר הלא הכל בא מיד ה' ומה לך להתגאות בזה: (ו). תתך את לבבך. נתת את לבבך להשוות

לקוטי יקרים

דיא ברייס. צווישען דיא ביידע הימלען איז אויך געוועזין איין טייך מיט וואסער. דער פינפטער הימעל איז גיוועזן פון קופער. צוויא טויזענד פינעף הונדערט איילען דיא לענג. אונ צוויא טויזענד פינעף הונדערט איילען דיא ברייט. צווישען די ביידע הימלען איז אויך גיוועזן איין טייך מיט וואסער. דער זעקסטער הימעל איז גיוועזן פון זילבער. דרייא טויזענד איילען דיא לענג אונ דרייא טויזענד איילען דיא ברייט. צווישען דיא ביידע הימלען איז אויך גיוועזן איין טייך מיט וואסער. דער זיבעטער הימעל איז גיוועזן פון גאלד. דרייא טויזנד פינעף הונדערט איילען דיא לענג אונ דרייא טויזענט פינעף הונדערט איילען דיא ברייט. אין דעם הימעל איז גיוועזן אריין גיזעצט ברילאנטין. יעדער ברילאנט איז גיוועזין איין איל לאנג אונ איין איל ברייט. דיא ברילאנטין זענען געזעהען גיווארין פון ביידע זייטין היכל. פון דיא ברילאנטין איז געזעהען גיווארין פייערדיגע שטראלין וויא בליטצען. אונ דער גאנצער הימעל האט זיך גישאקילט אונ דיא ברילאנטין האבין גיקלאפט איינס

פירוש ע"ם

(ג) הנה חכם אתה מדניאל נון ביסטו חירם דען קלינער פון דניאל כל סתום לא עממוך וואס אלי פאר בארגינע זאכן האבן דיך ניט גיטונקילט כלומר זייזען ניט פר הולין פון דיר אזו ווי פון דניאל. (אונ פון דעסט וועגן אז נבוכדנצר הט אים גיוואלט אן געבען פר איין גאט אונ האט זיך גיבוקט צוא אים אונ האט גיהייסין מען זאל קרבנות מקריב זיין פר אים הט דניאל ניט גיוואלט. אונ דוא חירם מאכסט דיך יוא פאר איין גאט): (ד) בחכמתך ובתבונתך האסטו דען מיט דיין קלוג שאפט אונ מיט דיין פאר שטאנדיקייט איין גיזאמילט גוטס (כלומר דוא האסט דיר גיקויפט גיטער) ותעש וגו' אונ דו האסט איין גיזאמילט גאלד אונ זילבר אין דייני אוצרות: (ה) ברוב חכמתך אדער האסט דו דען מיט דיין פיל

חכמה אונ מיט דיין האנדיל שאפט גימערט דיין גוטס ויגבה לבבך בחילך נום דיין הארץ איז דער הויבין גיווארין מיט דיין גוטס (דאס איז דאך גיוויס ניט מחמת דיין חכמה נייערט פון גאט איז עס דיר גיקומן נוא ווארום זאלסטו דיך גרויס האלטען): (ו) לכן כה אמר אדני אלהים דרום. האט אזו גיזאגט גאט

דער

חָלַף דַּחֲשַׁבְתָּא בְּלִבָּךְ תִּתֵּךְ אֶת־לִבָּבְךָ כְּלֵב אֱלָהִים׃ י לָכֵן
דְּאָמַר דַּחֲלָא׃ יא בְּגִין דָּא
אֲנָא מֵיתֵי עֲלָךְ נוּכְרָאִין הַנְנִי מֵבִיא עָלֶיךָ זָרִים עֲרִיצֵי גּוֹיִם
תַּקִּיפֵי עַמְמַיָּא וְיִשְׁלְפוּן סַיְפֵי הוֹן עַל תִּקּוּן וְהָרִיקוּ חַרְבוֹתָם עַל־יְפִי חָכְמָתֶךָ
חוֹבָךְ מְתָךְ וְיַחֲבָלוּן זִיו אִיתְתָךְ׃ יב לְמַיְתָא לָא יְחַיֵּי וְלָא לְחַיָּא יְמוֹתוּן וְלָא לְמִתְקְבָרָא
וְחֻלְלוּ יִפְעָתֶךָ׃ יג לַשַּׁחַת יוֹרִידוּךָ וְתָמוּת מְמָתָה
מְמוֹתֵי חָלָל בְּלֵב יַמִּים׃ יד הַאָמֹר
תֹּאמַר אֱלֹהִים אָנִי לִפְנֵי הֹרְגֶךָ וְאַתָּה אָדָם וְלֹא־אֵל בְּיַד מְחַלְלֶךָ׃ טו מְמוֹתֵי

רש"י

זהב וכסף. וכתיב: (ז) והריקו חרבותם. כמשמעו ומדרש אגדה מסכת זכר שנכעל ככסים שלשה עשו עלמס חלוה ונכעלו ככסים יומס כן מחזיקו שנאמר (דה"ב כ"ד) ואת יומס עשו שפטים ומירס ונכוכדנלר: יפעתך. הופעתך לכון תוהר פנים. והמדרש דורשו יופי עתך:

(ט) מחללך. כמו הורגך:

מהר"י קרא

ותתן לכך כלב אלהים. אני מביא עליך זרים עריצי גוים שהורגים אותך באדם שכווידין לשחת: (ז) על יפי חכמתך. כסף וחהב שהרביה ברוב חכמתך. הן מחוללין: וחללו יפעתך. כמו יפיותך: (ח) לשחת יוידיך. והריקו חרבותם עליך והורגין אותך. וטוריזין אותך לשחת ותמות כמיתת חלל (כמו) בלב יטים: (ט) האמור תאמר אלהים לפני הורגך. היאך אתה יכול לומר אמירה לפני האויב אלהים אני לפני האויב שחורגך. שאם אתה אלהים למה אין אתה מחגבר על האויב להורגו: ואתה אדם ולא אל ביד מחלליך. אז תכיר עצמך את בוראך ותדע שאין אתה אל אלא אדם: (י) כמותי

רד"ק

הרגם יוגחן משרייתך: (ז) לכן. על יפי חכמתך. בשוא היו"ד. ויפי והריקו חרבותם על יפי חכמתך דרך משל כלומר שתשחת חכמתך בחרבנך או כמשפטו על הצבא שהרבה ברוב חכמתו: יפעתך. יהרוך בן חופיע כהר פארן. יפעה בשקל שמלה: (ח) לשחת. ומתה. אין בו בן חשרש כי אם הפ"ם ועיקרו כהת בשקל שבת קבת וחייו למד הפעל נבלעת בדגש ת"ו הנסגא ונכתב בו הנח שאחר התי"ו: מכותי. שם בפלס

מצודת דוד

כלב אלהים: (ז) זרים. עמים נכרים לזומות מזקים הם מכשדים: והריקו. ישפכו מכחם מעשהם על יופי חכמתך כ"ל לא תהיה נאוה לחמלט ביפי חכמתך: וחללו. יבזו זוהר ביחתך ולא יעמדו הרבה מדה כעבור שכיעה כמלחמה כך: (ח) לשחת. לל בור שקבל יוריד מיוך הלוויה ומתת גם לחה מעין מיחת שלר חללים עם כי לחה כלב יחיה במקום משומר: (ט) האמור. וכי לפני הנהרגים לחכנך חמור וחלומר לם חלהים לחה לא יוכלו לחכנך: ואתה. לחל במעת לחה לדם ולא חל ביד המוכים לוזוק לחמלל וכוונו: (י) מותי ערלים. כמיתת הכעים ערלי לב כן

מצורת ציון

דמשק (יחזקאל כ"ז): (ז) זרים. נכלרים: עריצי. עניו חוזק כמו כנגזור מרין (ירמיה כ'): והריקו. מלשון ריק כ"ל ילשלו וירוקו מחעשה וכן ומחב מריק (לעיל ל"): יפעתך. עניו זוהר וזיהוק וכן כוספים מהר סלרן (דכריה ל"ג): (ח) לשחת. כור הקבר: (ט) כחללים.

פירוש ע"ט

דָּעַר הַאר יַען תִּתֵּךְ אֶת לִבָּבְךָ כְּלֵב אֱלֹהִים דְּרוּם וָאם דו
הָאסְט גֶעגֶעבֶן דיין הָאֶרְץ אַזוי ווי דָאם הָאֶרְץ פון
נָאם (כְּלוֹמַר דוא הָאסְט דיר גֶעטְרַאכְט אין דיין
הָאֶרְץ דָאם דוא בִּיסְט איין גָאט (יחזקאל כ"ח): (ז) לָכֵן הִנְנִי מֵבִיא
עָלֶיךָ זָרִים דְּרוּם וָעל איך בְּרֶענְגֶן אוף דיר קָרִיעְגֶרִי
פְעלְקֶער עֲרִיצֵי גוים שֶׁמֵארְקִי פְעלְקֶער דָאם וָענְען דִי
כְּשָׁרִים וְהֵרִיקוּ חַרְבוֹתָם עַל יְפִי חָכְמָתֶךָ וְחִלְלוּ יִפְעָתֶךָ אוג
זַייא וָועלְען אוים לַיידִינְען זַייעֲרֵי שְׁווֶערְדֶרן פון דִיא
שַׁיידִין אוּיף דַיין שַׁיינֶער חָכְמָה אוג וָועלְען פָּאר
שְׁווֶעכְן דַיין שַׁיינוּנְג (כְּלוֹמַר דָאם שַׁיין גִישׁמַאלְט
פון דַיין פָּנִים: יח) לַשַּׁחַת יוֹרִידוּךָ צוּ דָעם גְרוּב וָועלְן
זַייא דִיךְ גִידָערְען וָתָמוּת מְמוֹתֵי חָלָל בְּלֵב יַמִּים אוג דוא
וָועסְט וָוערְען גִימַייט אִין מִיטֶן פון דִיא יַמִּים מִיט דָעם טוּיט פון דֶער שְׁלָאגְענֶע: (ט) הַאָמוֹר תֹּאמַר
אֱלֹהִים אֲנִי לִפְנֵי הוֹרְגֶךָ וָעטְסטוּ דָען קָאגְען וָאגְן אַיין נָאט בִּין אִיךְ פַּר דִי וום וָועלְען קוּמֶן דִיךְ הָרְגֶנֶן וְאַתָּה אָדָם
וְלֹא אֵל בְּיַד מְחַלְלֶךָ אוג בְּאֱמֶת בִּיסְט דוא אַיין מֶענְטְש אוג אִין דֶר הָאנְט פון דַיינֶע דֶר שְׁלָאגְער וָועסְטוּ
גִיט זַיין קֶען נָאט דָאם זַיי וָאגֶן דִיךְ גִיט קֶענֶען דֶער שְׁלָאגֶן: (י) מוֹתֵי עֲרֵלִים תָּמוּת בְּיַד זָרִים דָעם טוּיט פון

עֲרֵלִים תָּמוּת בְּיַד זָרִים כִּי אֲנִי דִבַּרְתִּי נְאֻם אֲדֹנָי יְהוִה׃ יא וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר׃ יב בֶּן־אָדָם שָׂא קִינָה עַל־מֶלֶךְ צֹר וְאָמַרְתָּ לּוֹ כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה אַתָּה חוֹתֵם תָּכְנִית מָלֵא חָכְמָה וּכְלִיל יֹפִי׃ יג בְּעֵדֶן גַּן־אֱלֹהִים הָיִיתָ כָּל־אֶבֶן יְקָרָה מְסֻכָתֶךָ אֹדֶם פִּטְדָה וְיָהֲלֹם

ב׳ש׳ע׳ן תְּמוּת בִּידֵ זָרִים נוּכְרָאִין אֲרֵי אֲנָא גְּזַרִית בְּמֵימְרִי אֲמַר יְיָ אֱלָהִים׃ יא וַהֲוָה פִּתְגָם נְבוּאָה מִן קֳדָם יְיָ עִמִּי לְמֵימָר׃ יב בַּר אָדָם טוֹל אֵילָיָא עַל מַלְכָּא דְצוֹר וְתֵימַר לֵיהּ כִּדְנָן אֲמַר יְיָ אֱלָהִים אַתְּ דְּמְיָן לְמָנָא דְצוּרְתָא דִּי מְתַקַּן בְּחוּכְמָא וּמְשֻׁכְלַל יְשׁוּפֵרֵיהּ׃ יג בְּסְנֵי מְתְבָּן וְתַפְנִיקִין אַתְּ מְהָפְנָךְ בְּאִילּוֹ בְּעֶדְנָן גִּנְתָא דֵיי אַתְּ רְבִיעָאָה

מהר"י קרא

ערלים. מיתת ערלים שערלים מתים בה: (יב) אתה חותם תכנית. למה אתה (אומר) [דומה] לחותם שמכנים בו אחריו חותמות אחרים. כלומר אתה עשוי ככלי נאה זה העשוי לעשות אחריו נאה כמותו. שאני וחכמתי אותך בחותכי. כמו שנאמר בדמות אלהים עשה אותו. ונתן בך רוח חכמה: (יג) בעדן גן אלהים היית. ונתיישבת במיסב הארץ. (בפקוס) [מקום] מיסב הארץ מדפה הכתוב לגן עדן. כמו שנאמר כגן ה' כארץ מצרים. כלומר לפני שחת ה'. את סדום ואת עמורה. ואם היית רואה אותו גן וארץ מצרים. לא היית יודע להבחין ביניהם שהיית (אומר) כמו זה כן זה. סדום ועמורה כגן ה' כארץ מצרים. ואף כשאדם הולך ונדל. מדמהו הכתוב לעצי גן עדן אשר בגן אלהים: כל אבן יקרה מסוכתך. אתה דומה לאדם השרוי בגן עדן ובונה לתוכה סוכה. הוא סייג. כמו סיככה כהילכתה. ובכתה הוא עושה אותו סייג. משל אבנים טובות ומרגליות. מסוכתך. גדר. ואין גדר אלא משל אבן. כמו שנאמר וגדר אבניו נהרסה: מלאכת תפיך. הנגהת

מנחת שי

(יב) חותם תכנית. כל הספרים מדוייקים במ"ן בגיטי ובמ"כ בזוב ב"ל **חותם** ס"כ. ולא נמלא מילוף זה בתילופי כ"ת וב"ט ולולי שהם כיתבו בגיטים יוכחו מחותם את דמי למנת לדורשה ואם בכתבים עם ר"ת הרי"ם בזוב **חותם** וכ"כ מפירושו שכתב ולכן דמה לחותם לתכנית כלומר שהוא כחותם שבו יחתמו הדברים לקיומם ע"כ תמצא בגיטים רש"י ורד"ק בגיטי וליכת לפיכך פירושם: (יג) מסוכתך. כל הספרים כ"י מדוייקים הכ"ף בלתחר בספ"ך רפויה

רש"י

(יב) הכנית. (פייטור"ש בלע"ז. בל"ש מלעטריש"ת מלערקונסט): אהה חותם תכנית וגו'. לתה הוה מלא חכמה לחתום ולעטוב כל תכנית וצורה: (יג) בעדן גן אלהים. כסני עכן ותפוקין את מתפנק כאלו בעדן גינתא דה' את סרי כל עותרת גיוזת ויקרת מתיהב לך כל מכנין עבין מסדרין על לטוסך: מסוכתך. מופסף ל"ת לנום כיסוייך: מלאכת תפיך

רד"ק

מותים כמו כן אונים ובסכוך מותי וכן ואת עשיר במותיו: ערלים. כתרגומו רשיעיא בלועזי ערלי לב: ויהי: (יב) בן אדם. אתה חותם הכנית. משלים התכנית כי כלי שלם בך ותכנית שם בשקל גשרית כי תהיו שרשית וכן ומדדו את תכנית פירוש תוכן כל החכמות והכבוד והעושר וכן פירש בלא חכמת בליל יופי וי"ת את דמי למנא דצורתא דמתקן בחכמה ומשכלל יופי: (יג) בעדן גן אלהים. כאילו בעדן גן אלהים היית שלא חסרת דבר ותירגם יונתן בסני סבוון ותפוקין את מתפנק באילו בעדן גנתא דה' את שרי כל עתרא וניוחא ויקרא כהיהב לך. בעדן גן. כמי בעדן בגן ובי"ת בעדן ע"ד במקום שנים או יהיה סכוך עדן אל גן ואע"פ שברוב נסמך גן אל עדן ושני מקומות היו כמו שכתוב ונהר יוצא מעדן להשקות את הגן: מסוכתך. נגרך ותוא כתוב בסמ"ך כמו חסר מסוכתו והוא על דרך תפלגה כאילו גזר ביתו או גנו או כרמו היה כאבן

מצודת ציון

מלכין מלך וסכנ: (י) ערלים. מלשון לב וכן ס"י כשיטים: (יב) חותם. כ"ל לורס כמו מתפסל כמומר מוסם (ויוס ל"ם): תכנית. מלשון תכנה ומתוקן וכן הדוכיה לא יתכן (לעיל י"ח): וכליל. מלכון כלי. כ"ל לעל ככל יופי שתפשר לכיות: (יג) בעדן גן. בעדן שמעת כו המקום את הגן ס"ם ויפת ס' מלכיס גן כמדן (כלכ"ם כ'): וסוא מקום עדן ומפעוא רכ: מסכתך. מלשון סכך

לקוטי יקרים

בְּיֵיא זְיךְ. דוא בְּיזֶם דָאךְ נָאר אֲסָ־נְמָש נִיכְאראן פּוּן אֲאשָׁה וִיז אַלָע מֶענְמֶשֶׁען. האם חִירם גְעוואנט עָם איז אמת איך בִּין נִיכְאראן פּוּן אַאשָׁה וויא אַלָע מֶענְמֶשֶׁען. איך וועל אִבֶּער לָעבּין אֱייבִּיג. אוג אַזוי וויא הקב"ה קען זיין אִיבֶּער דָעם יַם קען איך אויך זיין אִיבֶּער דָעם יַם. אַזוי וויא הקב"ה האט זִיבְּען הִימְלען האט זִיבְּען הִימְלען. פִּיל מַלְכִים זָענען אין כִּיין צייט נִישְׁאַרבּען אוג איך לֶעב. איין אוג צְוואַנְצִיג מַלְכִים פּוּן דָוִדְס פַאמִילְיֶע וואס האבען נְעקְרִינְגִט אין יְרוּשָׁלַיִם. אוג איין אוג צְוואַנְצִיג מַלְכִים וויא האבען נְעקְרִינְגִט אויך דיא צָעהֶן שְׁבָטִים. אוג צָעהֶן נְבִיאִים. צְוהֶן כֹּהֲנִים גְרוֹסִים. האב איך וויא אַלָע בַּאגְראבּען אוג איך לֶעב בִּין אויך דָאךְ איין נאם. האט יְחִזְקִאל גיזאגט צוא חִירם נְרֶעסְטֶר מֶענְמֶשֶׁען אוג מַלְכִים פּוּן דיר האבּען אַזוֹלְכָע זאכען גִיט גְעשְׁפּוּן וויא רוא מוסם. דער גְרָנְן פּוּן חִירם איז גִיוועזען אזוי וויא איין שְׁנֵייעֶר האט נְעמאכט אַמאל בּוּש

גִיגוֹרט מִיט פִּיהל שַׁיינְקֵייט: (יג) (אוג דוא האסט אזוי פיל תַּעֲנוּגִים) בְּעֵדֶן גַּן אֱלֹהִים הָיִיתָ גְּלַיפֵּיךְ

תַּרְשִׁישׁ שֹׁהַם וְיָשְׁפֵּה סַפִּיר נֹפֶךְ
וּבָרְקַת וְזָהָב מִלֵּאת תְּפִיכֵךְ וּנְקָבַיִךְ
בָּךְ בְּיוֹם הִבָּרְאֵךְ כּוֹנָנוּ: יד אַתְּ־כְּרוּב
מְמֹשָׁח הַסּוֹכֵךְ וּנְתַתִּיךְ בְּהַר קֹדֶשׁ

אלהים

תקיפה בבן רמאים לפיכך
בְּתֹךְ אַבְנֵי אֵשׁ הִתְהַלָּכְתָּ: טו תָּמִים
אַתְּ בִּדְרָכַיִךְ מִיּוֹם הִבָּרְאֵךְ עַד נִמְצָא
עַוְלָתָה בָּךְ: טז בְּרֹב רִכֻלָּתֵךְ מָלְאוּ
תוֹכֵךְ חָמָס וַתֶּחֱטָאִי וָאֲחַלֶּלְךָ מֵהַר
אֱלֹהִים וָאַבֶּדְךָ כְּרוּב הַסּוֹכֵךְ מִתּוֹךְ

רש"י

ונקביך בך. מעם"ו שנתתי לך הכבוד הזה יודע היתי מתנגלה ומשתי כך מלאכת תופים נקבים המולידין רוח בקול זמר כתוף וכן היה לך להתבונן: (יד) את כרוב ממשח הסוכך. לת עוף מדה ללומר העוף הגדול הסוכך בכנפיו סכך רב כלומר מוסל ממקל רב. ממשח לשון גדול כמו מגכי מדות (במדבר י"ל) דמתרגמינן נגכי דמשחן: ונתתיך בהר קדש אלהים היית. ונתתי לך מלכותך ומשלחתך הגדולה והחזקה סוכבתה תעולם תחת כיבוש ידך ככרובים המסככים בכנפיהם על הכפורת. ולא עוד

מהר"י קרא

קולך. וכל נקבין שבך בחיים תבראך כונגו. ויפה באפיו. ע"א מלאכת תופיך. כשארם שרוי במסבב הארץ. ויש לו כפים וחב ואבנים טובות ומאכל ומשתה לרוב וכל התנוגים. עושות לו מלאכת תופים וכוורות וגבלים. ועושה בתוכו נקבים לחוציא ממנו (הבים) חטיית קול ומיני זמר. כך היה חירם מלך צור. שרוי על שפע טים. וכל חתולם נקבצים אליו ומביאין איש איש סחורות ירו. ואף בני (אדם) [ארם] סוחרים מרוב מעשיך בנופך ורמות ובדרך. והוא שהנביא אומר כל אבן יקרך מסובתך אודם פטדה ויהלם תרשיש שהם יושפה: (יד) את כרוב ממשח הסוכך. דומה היית בנדלך לכרוב. שבמשיבה

רד"ק

יקרת וי"ת כל אבנין טבן מסדרן על לבושך: וברקת. כמו וברקת הנזכר בתורה והוא בשני משקלים: וזהב. כלל הזהב עם האבנים היקרות כי הוא המשובח שבמיני מתכות ומשיטין אותו עם האבנים בעלאכת הנאות והיקרות וי"ת משקעין בזהב כלומר כל אלה האבנים משבצות בזהב על לבושך: מלאכת תפיך ונקביך. תפיך כמו בתפים ובמחלות. ונקביך הם כלי התנגן העשוים נקבים נקבים: בך. כליכר בביתך מיוחדים שאין כמותם: ביום הבראך כוננו. כאילו ביום שנבראת כוננו אלה הכלים לך. כוננו מבנין שלא נזכר שם פעולה והוא מנחי העי"ן וי"ת כל אוילין עבידת תקונך וגו': (יד) את כרוב ממשח הסוכך. דמה אותו לכרוב לרוב מעלתו. ממשח. ענין גדולה כמו אל תגעו במשיחי: הסוכך. לפי שנאמר בכרובים סוככים בכנפיהם ודמת אותו לכרוב אמר

מנחת שי

וכ"ה בתרגום קטלוניה: ויפה. ס"ת ויפה כליהי ומקלם ספריס כ"י מין טוב טעם כי"ד לחל כ"ס יש מוסיף ויהיו מ"ם בסופם חלום על פלה ש: ונקיה חסר. בספריס כ"י מדוייקים מין בכי"ם מתיהר ולפ על פי כן קי"ל בקמ"ן כתב כפ"ם בפ"ב מלה על ויפה: הכרוב כוונו. במקלם ספריס כתובי יד ובדפוס ישן הי"ל כוו"ו וכשלשר ספריס פשח: (יד) תם כרוב משמח. חד מן

מנודת דוד

פגון סמנים נקבים שהיו כך כמלו כוכו לך ביום שנכרמת כ"ל מין דוגמתם ולפ היה מי לשון למעלה כמו מלא טעם: (יד) כרוב ממשח. מלם לה המעלה גדול כמחיכות המגין בסכך כנפיו על עמו ולפי שהקלו לרוב מעלתו וככרובים נאמר סוככים ככתיב בשמות כ"ה) לכן אמר לשון סוכך: ונתתיך. כ"ל ומי נתתי לך

פירוש ע"ט

וויא דוא גיטט אין דעם גן ערן פון גאט אוג פיל עשירות האסט דו כל אבן יקרה מסכתך אלע טיערע שטיינער ווענען איין גיועצט אין דיין חופה אדער אין דעם קלייד פון דיין צו דעק דהיינו די שטי נער אודם פטדה וגו' אוהם אוג פמדה אוג יהלום אוג תרשיש אוג שוהם אוג ישפה אוג ספיר אוג נופך אוג ברקת אוג נאלד דאס אלץ איז איין ניטעצט אין דיין צוא דעק ואט נאט האטשי איך האב דיר חירם נגעבן דעם קבוד האב איך דאך גיוואטסט דאס דו וועסט דיך גרוים האלטען אוג דרום מלאכת תפיך ונקביך דך איז מלאכה פון דיינע פויקן אוג דיינע נקבים ווס אין דיר ווענען ביים הבראך כוננו זענען אן גיבביים אוג באשאפין גיוואירן אין דיר אין דעם טאג וואס דוא ביסט באשאפין גיוואירן אוג אין דעם האסטו גיזונדיגט כי שטיין דאס דו ביסט ניט קיין נאט: (יד) את כרוב ממשח הסוכך דו חירם ביסט איין גרויסער פוויגיל ום בדעקט פיל אנדערע טיט זיינע פלויגיל (קלומר דוא גיוועלטיגסט איין גרוים גיוועלטיגקייט) ונתתיך בהר קדש אלהים היית אוג איך האב דיך גינעבן

דאס

אֱלֹהִים הָיִית בְּתוֹךְ אַבְנֵי־אֵשׁ
הִתְהַלָּכְתָּ׃ טו תָּמִים אַתָּה בִּדְרָכֶיךָ
מִיּוֹם הִבָּרְאֲךָ עַד־נִמְצְאָה עַוְלָתָה בָּךְ׃
טז בְּרֹב רְכֻלָּתְךָ מָלְאוּ תוֹכְךָ חָמָס
וַתֶּחֱטָא וָאֲחַלֶּלְךָ מֵהַר אֱלֹהִים וָאֲבַדְךָ

קוּדְשָׁא דְּיִי בְּסַרְתָּא
וּבְעַמָּא קַדִּישָׁא סַגְּרַתָּא
לְמִשְׁלַט׃ מִי שְׁלִים אַתְּ
בְּאוֹרַיְתָא מְיוּמָא
דְּאִתְבְּרִיתָא עַד
דְּאִשְׁתְּכַח שְׁקַר בָּךְ׃
טז בְּסָגְיָאוּת סְחוֹרְתָּךְ
אִתְמְלְיוּ אוֹרָיְךָ חֲטוּף
וְחַבְתָּא וַיְ פְּסִיקָךְ עַל
דְּכַסְרְתְּ עַל טוּר קוּדְשָׁא

מהרי"ו קרא

חסר א׳

אלא שהיפצתי לך נדולה על נדולתך. נתתיך בתר קודש אלהים. שנתתי לך חלק בבנין בית המקדש. שהוא בנאו שנאמר ויפקלו בוני שלמה ובוני חירם. וגם נתן עצי הבנין לשלמה כמה שנאמר וחירם כלך צור נשא את שלמה בעצי ארזים. ונתתיך חלק אלהים היית בו שהשרה שכינתו: בתוך אבני אש התהלכת. בתוך בית המקדש שמלאכי אש הולכים בתוכו התהלכת. שפסקת לבניתו. ע"א בתוך אבני אש התהלכת. פירושי קא משרש: ונתתיך בהר קודש אלהים, של אלהים היית. שכתוכו נתעסקת: (טו) תמים אתה בדרכיך. שמיום שנתרחת (ולא כך עלה׳) עד עכשיו שבתת לבך וסרחת ואמרת אל אני: (טז) ברוב רכולתך, וכי גרם לך שנענשת״) בי עכשיו וגבה לבך. שמלאתי ארצך כחף וחהב על כן עלית ותחטא לי: ואחלל. אתה חללת עלי שאמרת אל אני. וגם אני אחללך מהר אלהים שאני תוהה לך שעסקת בבנייני

מנחת שי

ג׳ גם לזכר זכיון נמכורים כתן וכפרשם נכעלמך: (טז) כרוב כסוכך. מתחלפת

רד"ק

ולשוכו כרמם ויהי המלצר ורבי יונה פירש כי סוכך שם חשכן תשוב שכרשחין בו המלכים מן וסוך לא שכחי ויהיה כמשה תואר סבוך: ונתיתך. אני נתתיך בזאת הנדולה ואתה לא ידעתני ותתנאית על עמי: בהר קדש אלהים היית. אמר כנגד כלך צור לא כנגד זה שהיה היום מלך כאילו אפר מלך צור כבר היה טוב והיה בהר הקדש כי חירם מלך צור היה בירושלם ושלח לשלמה המלך עצים לבנות בית המקדש הכל כמו שכתוב במלכים: בתוך אבני אש התהלכת. לישראל קרא אבני אש שהיו עם קדוש. ואדוני אבי ז"ל פי׳ הפסוק בלשון תמיה ופי׳ בתוך אבני אש גופים רוחניים של אש עיונים ופי׳ בן עוד פירוש אחר עוד חשבת בלבך שאתה כרוב כי אתה התהלכת בתוך אבנים יקרות אבני אקדח מאירות באש שהיו מוליכים לפניך במקום נדוה להאיר בלילה: (טז) תמים אתה. מיום הבראך. מיום עמדת על דעתך וכן רכבת עלי מעודך מעוד שרכבת: לך נמצא עולתה בך. שתהנאית על עם ה׳ ושמחת בתורתנו: (טז) ברוב רכלתך מלו תוכך חמס. ועוד כי ברוב הסחורה שהיתה בעירך היו סוחריך עושים חמס לסוחרי המקומות האחרים ואמרת כי מרוב שנודעה תיר בסחורה לא יכנעו בעבור זה לבא: סלו. כמו מלאו. ובא בדרך בעלי הת"א: תוכך. תוך עירך: ותחטא. את חטאת במת ששמחת על חורבן ארץ ישראל וחטאת בחפש שעשו בעירך לפי שהיה כח בירך למנוע ולא מנעת: ואחללך מהר אלהים ואאבדך. תוציין קבוצין כי התנין לעבר והוא במקום עתיד כדרך הנבואות: ואאבדך. מבנין חדנוש ומשמשו אאבדך ובנפעל

מצודת ציון

פ"ם): הסוכך. מלשון פכך והגה: (טז) תמים. מלשון תם ויכר: (טז) מלו. נתמלאו: ואחללך. מלשון חלול וכזיון: ואבדך. כמו

מצודת דוד

כל המעלה והגדולה על כי היית פעם בהר קדש של מלכים כ"ל על כי מעון לוך סהיה כימי עולמיה היה מסויים בכנין הבנין ב"ק הנעשה בהר קדש של מלכים הוא הר המוריה וכמ"ש ויהי מיכה עותך לשלמה מלי

פירוש

דָאס דוא בִּיסְט נִיוֶוען אוֹף דֶעם הַייליגִין בָּאדֶן פוּן וָועָנֶען
נָאט (כְּלוֹמַר אִיךְ הָאבּ דִיר גִינָעבִין אַיין אָרְט דוא
וָאלְסְט דִיר קוּנָה שָׁם נִיין אוֹיף סַיין הַייליגִין בָּארְג
וְוייל דוּ הָאסְט נִיהָאלְפִין שְׁלֹמֹה מִיט טָעגֶן הָאלְץ
צוא בּוּיעֶן דֶעם בֵּית הַמִּקְדָּשׁ) בְּתוֹךְ אַבְנֵי אֵשׁ הִתְהַלַּכְתָּ
צְווִישֶׁן פַיירְדִיגֶע שְׁטֵיינֶער בִּיסְטוּ גִינַאנְגֶן בְּלוֹמַר
דוּא הָאסְט דִיר גִימַאכְט אַיין זִבְרוֹן צוּ נָעמֶען אַיין
חֵלֶק עוֹלָם הֲבָא מִיט דִי מַלְכֵי יִשְׂרָאֵל: (טז) תָּמִים
אַתָּה בִּדְרָכֶיךָ בִּיום הִבָּרְאֲךָ דוא בִּיסְט נִיוֶוען גאנְץ אִין
דַיינֶע וָועגֶען פוּן דֶעם טָאג אָן וָואס דוּ בִּיסְט בִּשאפֶן
גִיוָוארֶן בִּיז נִבְצְאָה עַוְלָתָה בְּךָ בִּיז עָם אִיז גִיפוּנֶן נִיוואָרֶן
דִי עַוְלָה אִין דִיר וָואס דוא הָאסְט נִיזָאנְט אִיךְ בִּין
וְועל דִיךְ פּוּנִיץ וִום דֶעסְט כִּיל צוּ פִּאר לִירֶן פוּן

צווישן

די ואבדינך מלכא דרבתא על די סברתא למשלט בעמא קדישא: יז רם לבך בתוקפך אתחבלת בחוכמתך עלזיו איקרך על ארעא רמשתך אזהרא למלכיא יהבתיך לאסתכלא בך: יח מסגי חובך בשקר סחורתך אפיקתא

כְּרוּב הַסּוֹכֵךְ מִתּוֹךְ אַבְנֵי־אֵשׁ׃ יז גָּבַהּ לִבְּךָ בְּיָפְיֶךָ שִׁחַתָּ חָכְמָתְךָ עַל־יִפְעָתֶךָ עַל־אֶרֶץ הִשְׁלַכְתִּיךָ לִפְנֵי מְלָכִים נְתַתִּיךָ לְרַאֲוָה בָךְ׃ יח מֵרֹב עֲוֺנֶיךָ בְּעֶוֶל רְכֻלָּתְךָ חִלַּלְתָּ מִקְדָּשֶׁיךָ וָאוֹצִא־אֵשׁ

רש"י

דרשו הענין הזה באדם הראשון וכן אמר הנביא לחירם מה התגאית ברקיעך שמא בעדן גן היית כמו שהיה אדה"ר: כל אבן יקרה וגו'. כי כל החופות האלה עשיתי לאדה"ר ושמחה שבכולן זהב שהיא מנויה אחרון: מלאכת תפיך וגו'. בזאת השויתיך לו ולא באחרת וכך נסתכלתי וכראתי תופים ונקבים באדה"ר: את כרוב ממשח. שמא אתה כאותו הכרוב שהיה גדול בממשח הסוכך כולו מקצה השמים ועד קצה השמים ושמא נתתיך להיות בהררי קדש כאשר נתתי לו: (יז) שחת חכמתך על יפעתך. שנתגאית ביפעתך: לראוה בך. להסתכל בבושתך. לראוה כמו לראיה: (יח) חללת מקדשיך. קדושתך: אש מתוכך. דבר גאוה שיצאו מפיך לאמר אל אני ל"א כתרגומו ואייתי

סהר"י קרא

ואבדך כרוב הסוכך. אאבדך ממלכותך שכבשת ממשלת רב תחת ידיך: (יז) גבה לבך ביפיך. עד למעלה. ואני השלכתיך על ארץ: לפני מלכים [נתתיך] לראוה בך. לעיני המלכים נתתיך לקלון והשלכתיך לארץ. כדי שיראו כך ויוסרו בך. שלא יגבהו בלבם לומר אל אני. לראות יפעתך לראוות. ע"ר כא"ן פירשת"י לאח"ר פתרו"ן ופשוט"ו ש"ל מקר"א. מרר"ש רבותינ"ו. אמר לנגיד צר. חירם מלך צור הוא חירם שבת' ער איש עדולמי ושמו חירה. והיה רעהו של יהודה כמו שנאמר ביד רעהו העדולמי. והוא שבנה בית המקדש. ובעת זקנותו עשה עצמו אלוה. בא נביא ואמר לו אתה חותם תכנית כלא חכמה מכלל יופי. שאתה דומה לאדם הראשון. שקנסתי עליו מיתה לפי שראיתיך שאתה עושה עצמך אלוה. בבראשי"ת רב"א. [לראוה]. לראות. וכן תירגם יונתן לאיסתכלא בך. אמר כמו שאמור בסמוך לעיני כל ראיך: (יח) מרוב עונך בעול רכולתך. כך משמעו. שישבת על מבואות הים הגדלת עונך. שהגבהת לבך ועולתך שאמרת אל אני: חללת מקדשך. קדושתך. שעד עכשיו [תמים] היית בדרכיך ביום הבראך לא מצאתי בך עולה. וחללת אותו שם טוב שאמרתי לך תכים תהיה: ואוציא אש מתוכך היא אכלתך. כלומר (מעון) [ממון] שאספתה לך בלא משפט גרם לך למרוד לפי שנתתי לך ממון והשפעתי לך [טוב] גבה [לבך] והיית בוער כאש לנגדי. ואמרת אל אני. אני מוציא אותו טוב ואותו ממון שבער לבך

רד"ק

אל"ף פ"א הפעל לחקל הקריאה מפני פגישת שני האלפין הופלה תנועתה על אל"ף האיתן אמר ואחללך בהר אלהים
ואאבדך אזכרה זו הטובה שהיה למלך צור בהר אלהים כמ"ש בהר קדש אלהים היית אחללך מאותו מקום קדוש שלא תזכר שם אלא לאלה ולקללת וכפל הענין במ"ש ואמר ואבדך כרוב הסוכך מתוך אבני אש ר"ל אתה כרוב הסוכך אאבד אותך כלומר שמך וזכרך אאבד מתוך אנשי קדש שהם ישראל הנמשלים לאבני אש: (יז) גבה לבך. שחת. דינו שחת: על יפעתך. שגבה לבך בה ובזה שחת חכמתך כי החכם לא יגבה לבו בטוב העולם הזה: יפעתך. פירשנוהו: לראוה בך. כמו לראות בך כלומר לראות בך הפך מה שהייתה וחשבת ברוב גאות לבך ולהתמה עליך וכן ת"י לאסתכלא בך וי"ת לראות ענין בזיון וכן והמה יביטו יראו בי את כל גבות יראה ואין צריך להוציאם מענינם ומלת לראוה מקור שלם מן הקל בתמורות לכ"ד הפעל בוי"ו גראת ומשקל: לאהבת את ה' אלהיך: (יח) מרוב עונך בעיל רכלתך. בעול סמוך סן על ולא בא בדרך חברו במשקלו: חללת מקדשך. ארמונך כמו מקדש מלך הוא אמר החטא והעול שעשית גרמו לך לחלל ולהחריב את מקדשך. ואוציא אש מתוכך היא אכלתך. האש הוא משל לעון ולפי שאמר ואכלתך אמר ואתנך לאפר על דרך משל כי תנאכל באש שב לאפר ובאמרו כל הענין בלשון עבר כמו השלכתיך נתתיך ואוציא ואתנך כלם עבר במקום עתיד

מנחת שי

הספר חסר וא"ו: (יח) מקדשיך. מלא יו"ד:

מצודת דוד

מלא בחכמה ואסבת מלכי ישראל אבל עתה אאבדך ואסירך מן הזכות ההוא ולא תגן עוד: (יז) ביפיך. בעבור יפיך גאה לבך ובזה שחת חכמתך עם זוהר בינתך כי הגאוה מנגדת אל החכמה והבינה: על ארץ השלכתיך. לכן אשליך אותך מכסא המלוכה: לשבת על הארץ ואתן אותך לפני מלכים להסתכל בך בבזיונך כי דרך האויבים להסתכל בפני האדם בעת בזיונו למען הכלימו: (יח) מרוב עוניך. שהתגאית ביותר: בעול רכלתך. שעשקו כל הבאים ולא מחית בידם ובעבור זה חללת וכזית ארמונך כי תחרב מעתה: ואוציא אש. ר"ל דברי הגאוה הבוער כאש אוציא אז מתוכך כי לא תוכל להתגאות עוד והאש ההיא תאכל אותך כי כוס

מצודת ציון

ואאבדך: (יז) על. ענינו כמו עם וכן ויבאו האנשים על הנשים (שמות ל"ה): יפעתך. זוהר בינתך: לראוה. מלשון ראיה והסתכלות: (יח) מקדשיך. ארמון המלך נקרא כן וכן כי מקדש

פירוש ע"ט

צווישן די פייערדיגי שטיינער דם דו ווערסט ניט
ניט נעמן קיין חלק עולם הבא מיט די צדיקים פון
די מלכי ישראל: (יז) גבה לבך ביפיך עס הט זיך דר
הויבן דיין הערץ פון וועגן דיין שיינקייט שחת
חכמתך על יפעתך דו האסט פאר דארבן דיין חכמה
פון וועגין וואס דו האסט דיך גרויס גיהאלטן מיט
דיין שיין גישטאלט דרום על ארץ השלכתיך וועל
איך דיך האבין גיווארפין אויף דר ערד לפני מלכים
נתתיך לראוה בך פאר מלכים וועל איך דיך האבין
גיגעבן צו זאלן זעהן אין דיר דיין שאנד: (יח) מרוב
עוניך בעול רכלתך חללת מקדשיך פון וועגן דיינע פיל

זינד אונ פון וועגן דיין אום רעכטן האנדיל האסט
דו פר שוועכט דיין הייליגקייט ואוצא אש מתוכך היא
אכלתך אונ איך נאט וועל אויס ציען איין פייער פון
דיר כלומר די בייד פון גאווה וואס ברענין ווי פייער
וואס פון דיין מויל איז ארויס גיגאנגין צו זאגין איך
בין איין נאט דיא ראזיגע רייד וועל איך נאט אויס
ציען פון דיר דם דו וועסט דיך שון ניט קענן גרויס
האלטין אונ דם פייער וועט דיך האבין פר ברענט
כלומר דורך דיינע זינד וועסטו פאר לארין ווערין
פון דר וועלט (אדער איך וועל אויס ציען אונ וועל
ברענגען אויף דיר חירם פון וועגן דיינע זינד

אזעלכע

מִתּוֹכֵךְ הִיא אֲכָלַתְךְ וְאֶתְּנֵךְ לְאֵפֶר
עַל־הָאָרֶץ לְעֵינֵי כָּל־רֹאָיִךְ: יט כָּל־
יוֹדְעַיִךְ בָּעַמִּים שָׁמְמוּ עָלָיִךְ בַּלָּהוֹת
הָיִיתְ וְאֵינֵךְ עַד־עוֹלָם: כ וַיְהִי דְבַר־
יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר: כא בֶּן־אָדָם שִׂים
פָּנֶיךָ אֶל־צִידוֹן וְהִנָּבֵא עָלֶיהָ:
כב וְאָמַרְתָּ כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה הִנְנִי
עָלַיִךְ צִידוֹן וְנִכְבַּדְתִּי בְתוֹכֵךְ וְיָדְעוּ כִּי־
אֲנִי יְהוָה בַּעֲשׂוֹתִי בָהּ שְׁפָטִים
וְנִקְדַּשְׁתִּי בָהּ: כג וְשִׁלַּחְתִּי־בָהּ דֶּבֶר

מתרגם

מתוכך היא אכלתך ואתננך לאפר
על־הארץ לעיני כל־ראיך: יט כל־
יודעיך בעמים שממו עליך בלהות
היית ואינך עד־עולם: כ ויהי דבר־
יהוה אלי לאמר: כא בן־אדם שים
פניך אל־צידון והנבא עליה:
כב ואמרת כה אמר אדני יהוה הנני
עליך צידון ונכבדתי בתוכך וידעו כי־
אני יהוה בעשותי בה שפטים
ונקדשתי בה: כג ושלחתי־בה דבר

מהר"י קרא

עד ששעת בי. ואוציא אש מתוכך ואוכל אותך עד דשן שפר. עד נמירא: לעיני כל רואיך. לעיני אותן שרואין אותך צמשיו בגבולה ומכירני אותך: (יט) שממו עליך. תמיהין על שברך: בלהות היית. כהרף עין אני מחריב [אותך]. כלא חיית נברא בעולם: (כא) אל צידון. צור [וצידון] סמוכין הם: (כב) הנני עליך צידון. הנני מביא [עליך] צידון חרב ודבר: ונכבדתי בתוכך. ומתוך שתאוסות רואין שיש כח בידי לייסר אותך ביסורין רעים. הם מכבדין אלוהותי. כענין שנאמר וידעו מצרים כי אני ה' בהכבדי בפרעה ברכבו ובפרשיו. ואז מיהדין ומקדישין שמי: בעשותי [בה] שפטים. ומתו. ושלחתי

רש"י

עממיא דתקיפין כמשמע ממוכי ודוכ: (יט) שממו. שממו על שברך. תמיהין על חורבנך: בלהות היית. כהרף עין אני מחריבך [אותך]. כלא נבראת בעולם: (כא) אל צידון. צור וצידון סמוכין הם: (כב) הנני עליך צידון. הנני מביא [עליך] צידון חרב ודבר: ונכבדתי בתוכך. ומתוך שתאוסות רואין שיש כח בידי לייסר אותך ביסורין רעים. הם מכבדין אלוהותי. כענין שנאמר וידעו מצרים כי אני ה' בהכבדי בפרעה ברכבו ובפרשיו. ואז מיהדין ומקדישין שמי: בעשותי [בה] שפטים. ומתו. ושלחתי

רד"ק

כמו שהוא מנהג המקרא ובדברי הנבואות ברוב לדבר לנכח ושלא לנכח כאחד: (כג) ושלחתי. ונשלח חלל. כמו תפל אלא שנכפלה בו למד הפעל: בחרב עליה כסביב. בחרב יבא עליה:

מנהג המקרא ובדברי הנבואות ברוב לדבר לנכח ושלא לנכח כאחד: (כג) ושלחתי. ונשלח חלל. כמו תפל אלא שנכפלה בו למד הפעל: בחרב עליה כסביב. בחרב יבא עליה:

מצודת ציון

מלך סאו (ממוס ז'): (יט) שממו. מלין תמסון: בלהות. סוף

מצודת דוד

כמון מסיה נמכך מן כמוכה: ואחנך לאפר. לפי שממשיל למכוון נשניסים סם לכן ממר ומחנך למכר וכ"ל מסיה מוסנל למכר: בלהות היית. מסיה מלא מכלים ולא נמלא מוד עד סוף לעוד לקדמוסך: (כא) שים פניך. סכב סם סניך מל מוד לירון: (כב) הנני עליך. סנס מני מלנסם מלין: ונכבדתי בתוכך. ע"י סדין נמעשה לסוכך מסיה מכוכד: כי אני ה'. מגמתן ליסבע: בעשותי. כשם מעשה

פירוש ע"ט

אוֹעלָע פָּעלָקער וּם וֶעגען שְׁטאַרק וּוי פֿייַער אוֹנ
יי וָעלען דִיךְ פֿר דאַרבִּין) וְאֶתְּנֵךְ לְאֵפֶר עַל הָאָרֶץ לְעֵינֵי
גְּי רֹאַיִךְ אוֹנ אִיךְ וָעל דִיךְ גָּעבִּין צוּ אַש אוֹיף דָּער
עָרד כָּאר דִי אוֹיגִין פּוֹן אַלָּע דִי וָם וְועלען דִיךְ וָעהֶן
(בְּלוֹמֶר אַלָּע וָעהֶן דָּם דוּ בִּיסְט פֿר בָּרָענְט
נִיתוֹארִין): (יט) כָּל יוֹדְעַיִךְ בָּעַמִּים שָׁמְמוּ עָלַיִךְ אַלי דִי וָם
הָאבֶּן דִיךְ גִיוואוֹסְט אוֹנ הָאבֶּן דִיךְ גִיקֶענְט צְווִישֶׁן
דִי פָּעלקער דִי הָאבֶּן זִיךְ פֿר וואוּנדֶערְט אוֹיף דַיין
כְּפָלָה בַּלָּהוֹת הָיִיתְ גְּלֵיךְ וויא דוּא בִּיסְט נִיט גִיוֶעזֶן
בִּיסְטוּ גִיוֶעזֶן וְאֵינְךָ עַד עוֹלָם אוֹנ דוּא וָועסְט נִיט זַיין
נָאךְ אִין דֵיין גְּדוּלָּה בִּיז אֵייבִּיג (אוֹנ דְרוּם זָאגְט דָּר
נָבִיא אָפְט דָּאס לָשׁוֹן פּוֹן דָּער נְבוּאָה בִּלְשׁוֹן עָבָר
וְעֵיל עָם אִיז גִיוִוים אֶמֶת גְּלֵיךְ וויא עָם אִיז שׁוֹין
גִיוֶועזֶן): (כ) וַיְהִי דְבַר יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר אוֹנ עָם אִיז גִיוֶעזֶן
נָאטָם רֵייד צוּ מִיר יְחֶזְקֵאל צוּ נָאגֶן: (כא) בֶּן אָדָם
שִׂים פָּנֶיךָ אֶל צִידוֹן וְהִנָּבֵא עָלֶיהָ בֶּן אָדָם טוּא דִיין פָּנִים

שטאט

וְדָם בְּחוּצוֹתֶיהָ וְנִפְלַל חָלָל בְּתוֹכָהּ
בְּחֶרֶב עָלֶיהָ מְסָבִיב וְיָדְעוּ כִּי־אֲנִי
יְהוָה: כג וְלֹא־יִהְיֶה עוֹד לְבֵית יִשְׂרָאֵל
סִלּוֹן מַמְאִיר וְקוֹץ מַכְאִב מִכֹּל
סְבִיבֹתָם הַשָּׁאטִים אוֹתָם וְיָדְעוּ כִּי אֲנִי
אֲדֹנָי יְהוִה: כד כֹּה־אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה
בְּקַבְּצִי | אֶת־בֵּית יִשְׂרָאֵל מִן־הָעַמִּים
אֲשֶׁר נָפֹצוּ בָם וְנִקְדַּשְׁתִּי בָם לְעֵינֵי
הַגּוֹיִם וְיָשְׁבוּ עַל־אַדְמָתָם אֲשֶׁר נָתַתִּי

וקטלא בשוקהא כד
יהרמון קטילין בגוה
באיתיתי עלה דקטלין
בחרבא מסחור סחור
ויידעון אדי אנא יי׃
כה ולא יהי עוד לבית
ישראל מדאיש
ושלטון מעיק מכל
סחרניהון דבזין יתהון
וידעון אדי אנא יי
אלהים׃ כה כדנן אמר
יי אלהים כד אכנש ית
בית ישראל מבעיי
עממיא דאתבדרו תמן
ואתקדש בהון קדמי
עממיא ויהובון על
ארעהון דיהבית לעבדי
ליעקב

רש"י

תמהו: (כג) ונפלל חלל בהוכה בחרב עליה מסביב. על אשר ירחו החרב מסביב כהון ויפללו יושבי העיר ויהיו כמיתים להיות חללים בתוכה. ונפלל. כמו לא פללתי (דברים ל"ג. ידיעו עלמים להיות חללים בתוכה: (כד) ולא יהיה עוד לבית ישראל וגו'. לפי שהיה על עמון ומואב ופלשתים וחדום ועור ולידון שהם סביבי ס"י שיחרבו ומחמר שיאכלו כולם לא יהיה סלון וקוץ ליזרעאל ככל סביבותם שיכאיבו ושירע להם: סלון. מין קמטונים ומחזיק קוץ: ממאיר. ענין הכאבה כמו לרעת ממארת (ויקרא י"ג.

רד"ק

(כג) ולא יהיה. סלון ממאיר. כמו קוץ הענין בפל בם"ש. ממאיר כמו צרעת ממארת פרוי"נש בלע"ז: מכאיב. ידוע מן כאב והוא דרך משל וה"י מלך מבאיש ושלפונין מעיקין: השאטים אותם. ענין בזה ושלל וכן ת"י דבאין כי אלה האומות שאכר הם שכנים לארץ ישראל והיו מריעים לישראל: (כה) כה אמר ה'. מבוארת היא זאת הפרשה בתכלית זו שהבטיחם משכנותיהם הרעיים להם וחאל יתברך יעשת בהם ששמים שלא

מצודת דוד

כה מבטיח מי ידעו שאני ה' וע"י פסיס מקודם בעיני הכריות כרומזם שאני מכלה גמול: (כג) ודם. הזלם מן הכרוגים: ונפלל. הכהה הללים יפלו בתוכה כתוכ כתוב עליה הכא מסביב וידעו שאני ה' הנאמן נכלם גמול: (כד) ולא יהיה עוד לבית וגו'. כיסיעו האומות שהם לא יהיה נמלא עוד לבית ישראל סילון וגו' מכל סביבותם אשר זו מותם כי כולם יכלו ומי ידעו שאני ה' ואכל בידו: (כה) ונקדשתי בם. פסיס מקודש על ידיסם לאומות ומופתים שתעשה מי שמסם

ע"ט

פירוש

שְׁמַאט וַידַע כִּי אֲנִי ה׳ אוֹג זַיי וָועלין וויסן דַאם אִיךְ
בִּין נָאטְ דַר הַאר אוֹג אִיךְ בִּין בְּגָלַייבְט צוּ שְׁטָראפֶן
דִי וָום זִינדִיגֶן אֶקעגֶן מִיר: (כד) אוֹג וַיייל בִּיז אִהֶער
הָאט דֶער נָבִיא נְבִיאוֹת גִיזָאגְט אוֹיף עַמוֹן אוֹג אוֹיף
מוֹאָב אוֹג אוֹיף אֱדוֹם אוֹג אוֹיף פְּלִשְׁתִּים אוֹג אוֹיף
צוֹר אוֹג אוֹיף צִירוֹן וואם זַיי זֶענֶען שְׁכֵנִים צוּ אֶרֶץ
יִשְׂרָאֵל הָאט עֶר נְבִיאוֹת גִיזָאגְט אוֹיף זַיי דאם זַיי
וַועלֶן חֻרוּב וְועֶרֶן דְרוֹם זָאגְט עֶר פוּן נָאטָם וָועגֶן
וְלֹא יִהְיֶה עוֹד לְבֵית יִשְׂרָאֵל סִלּוֹן מַמְאִיר וְקוֹץ מַכְאִיב עִם וָועט
גִיט זַיין נָאךְ צוּם הוֹיז גִיזִינְד פוּן דִיא יִשְׂרָאֵל׳ אַיין
דָארִין וָואם מִיר גֶעדֶענְקֶט אוֹג אַיין דָארִין וָואם טוּט זַיי
כָּל סְבִיבֹתָם הַשָּׁאטִים אוֹתָם פוּן אַלֶי דִי הַיידִין וָום וָועגֶן

מהר"י קרא

כך דבר ודם ונפלת בחרב: (כג) [ונפלל חלל]. כמו ונפל חלל. וכם יש לפרש ונפלל. שפסים של חלל אני אשפוך בתוכה. כמו ונתן בפלילים וגו': בחרב עליה מסביב. שאני מביא עליה חרב מסביב מצידון בין מבחוץ בין מבפנים: (כד) ולא יהיה (בך) עוד לבית ישראל. צרה כן האומות שסביבותיהם. לאחר שאני (מחליש) [מחליש] ומחריב את האומות לא יהיה צרת לישראל מהן. שהיו צוררין אותם עד שהיו בגדולתן. שצרת האומות גמשלת לסילון ממאיר. סילון. דרכן. ממאיר. חדור. כענין שנאמר והיה אשר תותירו מהם לשיכים בעיניכם ולצנינים בצדיכם. ממאיר. יחדדר במחם. ובלע"ז ממאיר פוויינ"ט. כמו צרעת ממארת: השאטים אותם. המכזים אותם: (כה) בקבצי את בית ישראל. כן תעליות אני אעשה נקמה בצור ובצידון:

מנחת שי

(כג) ונפלל כם. יובנן נרים שם מחנגם ויתיסבדיו למתן ובמלכם סמניס סיס כחוב בהמאוכה שם ותח"ב הגיבו כם וכן ולתיבי לכיות מכח המסורת שכאופנים כ' נשמר מי' ר' פסוקי' ולים כהון כם כ"ם וזה לאחר שכם יבן כוח בכללי וכ"ם.

מצודת ציון

סמך מן כהלום: ואינך. ומן לך: (כג) בתוצותיה. כן יקראו השוקים: ונפלל. מלשון ונפל וכלפלת כלמ"ד: (כד) סלון. מין קוץ כמו וסלונים מותך (לעיל ל): ממאיר. מענין כהלכה כמו לרעת ממארת (ויקרא י"ג): השאטים. מענין כזיון: (כה) נפצו. מענין פזור:

לְעַבְדִּי לְיַעֲקֹב׃ ט וְיָשְׁבוּ עָלֶיהָ לָבֶטַח
וּבָנוּ בָתִּים וְנָטְעוּ כְרָמִים וְיָשְׁבוּ לָבֶטַח
בַּעֲשׂוֹתִי שְׁפָטִים בְּכָל הַשָּׁאטִים אֹתָם
מִסְּבִיבוֹתָם וְיָדְעוּ כִּי אֲנִי יְהוָה
אֱלֹהֵיהֶם׃ כט א בַּשָּׁנָה הָעֲשִׂרִית
בָּעֲשִׂרִי בִּשְׁנֵים עָשָׂר לַחֹדֶשׁ הָיָה דְבַר־
יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר׃ ב בֶּן־אָדָם שִׂים פָּנֶיךָ
עַל־פַּרְעֹה מֶלֶךְ מִצְרַיִם וְהִנָּבֵא עָלָיו
וְעַל־מִצְרַיִם כֻּלָּהּ׃ ג דַּבֵּר וְאָמַרְתָּ כֹּה־
אָמַר ו אֲדֹנָי יְהוִה הִנְנִי עָלֶיךָ פַּרְעֹה

יַעֲקֹב׃ ט ויתובון עַמָּה
לְרוּחָצָן וְיִבְנוּן בָּתִּין
וְיִצְבוּן כְּרָמִין וְיָהְבוּן
לְרוּחָצָן כַּד אֶעֱבֵיד
פּוּרְעָנוּת דִּינִין מִכֹּל
דַּבְּזִין יְהוּדָן מִסְּחָרֵיהוֹן
וְיִדְעוּן אֲרֵי אֲנָא יְיָ
אֱלָהְהוֹן׃ א בְּשַׁתָּא
עַשְׂרָיְתָאָה בְּעַשְׂרָאָה
בְּתְרֵי עַסַר יַרְחָא הֲוָה
פִּתְגָם נְבוּאָה מִן קֳדָם
יְיָ עִמִּי לְמֵימָר׃ ב בַּר
אֱדָם קַבֵּיל נְבוּאָה עַל
פַּרְעֹה מַלְכָּא דְמִצְרַיִם
וְאִתְנַבֵּי עֲלוֹהִי וְעַל
מִצְרָאֵי כּוּלְּהוֹן׃
ג אִתְנַבֵּי וְתֵימַר כְּדֵין
אֲמַר יְיָ אֱלָהִים הָא אֲנָא

מהר"י קרא

כט (א) בשנה העשירית. לצדקיהו: בעשירי. בחודש העשירי הוא חדש מבת. בשנים עשר יום לחדש. ואני איני יודע למה תפש חשבון זה: (ב) שים פניך על פרעה [וגו'] ועל כוצרים. שתיו מלכי ישראל בסוחים עליהם. ולפיכך גלו. ואף הם גולים על ידי נבוכדנצר. וכמלן שהמלכים עליהם היו בסוחים. שכן כתיב בהושע. וימצא מלך אשור בהושע קשר אשר שלח למלאכים אל סוא מלך מצרים ולא העלה מנחה למלך אשור וגו'. ופסוק ליה ויעל מלך אשור בכל הארץ ויעל

מנחת שי

כט (ב) מלרים כלה. כמקלם כפרי פרשום וגם כפ"ת כ"י ומשד כלם כלפ"ל נראוים לכל לדעת ד"ק הוא נקמן וכן ממלת נרוב כפסוקים:

רד"ק

יובלו לתרע עדד: (כו) וישבו. מבואר הוא: (ה) בשנה העשירית בעשירי. עשירית למלכות צדקיהו וזכר תחלה פורענות צור לפי שהיתה פורעניותם תחילה לפורענות מצרים אבל נבואת מצרים באה לו בתחילה בשנה העשירית ואח"כ בשנת החרבן בי"א שנה לצדקיהו באת לו הנבואה על מצרים שני שעמים ואחר החרבן גם כן שני פעמים בי"ב שנה: (ט) בן אדם. ועל מצרים כלה. אבר כלה בל' נקבה כלומר על ערת מצרים:

רש"י

פיוייל"ס כלע"ז. כל"ח שמעכעמד עיין ויקרא י"ג כ"ח). השאטים אותם. הכוזזים אותם: (כה) לעבדי ליעקב. כמו שאתה ליעקב כחלה כלח מלרים ופרעה יתה וקדמה ונפוזה ונגבה (בראשית כ"ח):

סגולה דוד

(כו) בשאותי. כשכת משותי שפטים בכל המכזים מותם מפכיותי' יסבו לבטח כי לא יתנלח עוד מי מסבי יבא להם ותזידמו שמני ס' שלשיסם שמשם משפטים כיל כשומות: כט (ה) בשנה העשירית. בעלות יסויכין ועלכוזה לדקיה: בעשירי. בחדש העשירי: (ג) הנני עליך. שאה מני

משלי חכמים

כט הִנְנִי עָלֶיךָ פַּרְעֹה מֶלֶךְ מִצְרַיִם וגו'. דֶּרֶךְ עֶגְיָן אִיתַּשָּׁלֵי אֵיין
פַּרְעֹמְדָרֵי מָעֻנְשָׁא אִיתּ אֲרַיִין גִּיקוֹטָעַן צוּ עַיִין נְבִיר אִין שְׁמוּב
אֲרַיִין. הָאוּ עֶר לְמָרָאשָׁן אֶסְעֻנְשָׁא וְיִקְעַן אִין שְׁמוּב נְדֶר אִיתּ
נְיוֹעזִין דֶּרֶךְ מְשָׁרָה סוּן בַּעַל הַבַּיִת. דֶּרֶךְ קְרֶעְמְדֶר קְרֶעְנָם
אִים וְיכֶר אִיתּ דֶּרֶךְ בַּעַל הַבַּיִת סוּן דִּיא שְׁמוּב. אוּג צוּא וְעָעָנָן
גִּיהֶעֶר דָּאם קָאר סְטֶעְנָן סוּן שְׁמוּב. הָאם דֶּרֶךְ מְשָׁרָה גִּיעֶנְעָקְרֶם
אִיךְ בִּין דֶּרֶךְ בַּעַל הַבַּיִת. אוּג דָּאם נָאנְצָע קָאר סְטֶעְנָן גִּיהֶעֶר
צוּא מִיר. דֶּרֶךְ בַּעַל הַבַּיִת אִיז גִּיעוֹעזִין אִין דִּי אֲנְדֶרֶע שְׁמוּב.
אוּג הָאם גִּיהֶעֶרם וְיוּא דֶּרֶךְ מְשָׁרָה זָאנְט דִּיא שְׁמוּב אוּג דָּאם
נָאנְצִי קָאר סְטֶעְנָן אִיז וַיינְע. אִיז דֶּרֶךְ בַּעַל הַבַּיִת אֲרַיִין גִּיקוֹטָעַן
צוּא דָּאם קְרֶעְמְדֶרן אוּג זָאנְט אִיךְ בִּין דֶּרֶךְ בַּעַל הַבַּיִת. אוּג דֶּרֶךְ

פירוש ע"ם

וֹם אִיךְ נָאם הָאב זִי גִינְעבֶּן צוּ סִין קְנַעקְט יַעֲקֹב
(כְּלוֹטֶר יִי וְעֶלֶן הָאבִין אִין גַּחֲלָה אִן אַיִין סוֹף אוּג
אִן אַיִין נָבוּל אַזוֹי וִי אִיךְ הָאב צוּ גִינָאמְט צוּ יַעֲקֹב
צוּ נְעבֶּן אִים אַזוֹ אַיִין נַחֲלָה׃ (כו) וְיִשְׁבוּ עָלֶיהָ לָבֶטַח
וּבָנוּ בָתִּים וְנָטְעוּ כְרָמִים וְיָשְׁבוּ לָבֶטַח אוּג וַיילֶן וְיצִין
אוֹיף דָּעֶר עֶרֶד צוּ זִיקְעֶרְלִיךְ אוּג וְוֹעלֶן בּוֹעֶן הַיימְעֶר
אוּג וְוֹעלֶן פְלַאנְצִין וַיין גְּעֶרְטְנֶער אוּג וְוֹעלֶן וִיצִין
אִין וַיי צוּ זִיקְעֶרְלִיךְ אוּג דָּם וְוֹעט זַיין בַּעֲשׂוֹתִי שְׁפָטִים
בְּכָל הַשָּׁאטִים אֹתָם מִסְּבִיבוֹתָם אַז אִיךְ וְוֹעל מַאן מִשְׁפָּטִים
אִין אַלְע דִי וֹם זָענֶן זַיי מְכוּה פּוּן אַרוּם אוּג אַרוּם

יְיָ וְיֵדְעוּ כִּי אֲנִי ה' אֱלֹהֵיהֶם אוּג דָּעֶנָּסְט מָאל וְוֹעלֶן דִּיא יִשְׂרָאֵל וְוֹיסֶן דָּאם אִיךְ בִּין נָאם זַיי עֶר נָאם׃
כט (א) בַּשָּׁנָה הָעֲשִׂרִית בָּעֲשִׂרִי בִּשְׁנֵים עָשָׂר לַחֹדֶשׁ אִין עֶעְהֶנְטֶן יָאר צוּם טַלְכוּה פּוּן צִדְקִיָּה אִין עֶעהֶנְטֶן
חוֹדֶשׁ (דָּאם אִיז מִבַּת) אִין צְוֹוועלֶעְטֶן טָאג אִין חוֹדֶשׁ הָיָה דְּבַר ה' אֵלַי לֵאמֹר אִיז גִּיוֹועזֶן נָאם
בַּייד צוּ מִיר יְחֶזְקֵאל צוּ נָאנֶן׃ (ב) בֶּן אָדָם שִׂים פָּנֶיךָ עַל פַּרְעֹה מֶלֶךְ מִצְרַיִם טוּא דַיין פָּנִים כְּלוֹטֶר וַיא
מְקַבֵּל אַיִין נְבוּאָה אוּיף פַּרְעֹה מֶלֶךְ מִצְרַיִם וְהִנָּבֵא עָלָיו וְאַז נְבִיאוֹת אוּף אִים אוּג אוּף
נָאנֶן מִצְרַיִם׃ (ג) דַּבֵּר וְאָמַרְתָּ כֹּה אָמַר אֲדֹנָי אֱלֹהִים בַּייד אוּג וְאלְסְט זָאנֶן אַזוֹ הָאם גִּיזָאנְט נָאם דֶּר הֶאר הֶנְנִי

עליו

מֶלֶךְ־מִצְרַיִם הַתַּנִּים הַגָּדוֹל הָרֹבֵץ
בְּתוֹךְ יְאֹרָיו אֲשֶׁר אָמַר לִי יְאֹרִי וַאֲנִי
עֲשִׂיתָנִי׃ ד וְנָתַתִּי חַחִים בִּלְחָיֶיךָ
וְהִדְבַּקְתִּי דְגַת־יְאֹרֶיךָ בְּקַשְׂקְשֹׁתֶיךָ
וְהַעֲלִיתִיךָ מִתּוֹךְ יְאֹרֶיךָ וְאֵת כָּל־דְּגַת

מנחת שי

(ד) חחיים. יפיור יו"ד ונקודת ציו"ד ח' מתים וכ"ל בחילופים למעלה׃

חחים קרי

מהר"י קרא

כט (ג) התנים הגדול. לפי שכל גדולתה של מצרים וכל שוכע שכה על ידי יאורי נילום הוא לפיכך הכניח מושל את מלכה לתוך ותת עמה לדגת יאור: לי יאורי. לויני לריך לעליונים כי יאור שלי מספיק כל לרכי: ואני עשיתני. נגטורתי וכחכמתי הגדלתי גדולתי וממשלתי: (ד) חחים. כמין מכעות כרזל (ליט"ם כלע"ז. בלע"ז ריגנגן): דגת יאריך בקשקשתיך. (מיגמי"ם

עושה סכנה ספינה וספלינה בים ומשקעה כלב ימים ומשכרה ברוח הקדים. כמו שפירשנו. אף ארץ מצרים לפי ששותה מן הנילוס וכל היוחה ומזונותיה תלויים ביאור שאין הגשמים יורדים במצרים תדיר בכל שנה. אלא שיאור מתעשת בכל תחלכות ומשקה את הזרעים. לכך כדמה מלכות מצרים ליאור. ומלכה לתנין הגדול הרובץ בתוך יאוריו: אשר אמר. פרעה לי יאורי ואני עשיתיו לי המלכות. ובחזקתי נסלתי אותו אל עצמי. וכן תירגם יונתן. לי מלכותא ואנא כבישית: (ד) ונתתי חחים בלחייך. אתה כתנין הגדול הרובץ בתוך יאוריו. כדג הגדול הרובץ בתוך יאוריו. [אשר] חיותו בו. וכשרוצים אותו

שמרין ויצר עליה שלש ושנים). ואף ישעיה אוכר הוי חיורדים מצרים לעזרה וגו'. (ע"א): (ג) התנים הגדול. הנני עליך פרעה מלך מצרים שהוא דג הגדול הרובץ בתוך יאוריו. שודגים גדולים נקראים תנינים. כמו שנאמר ויברא אלהים את התנינים הגדולים. התנין הגדול הוא פרעה מלך מצרים. שהוא מלך גדול וחזק כתנין כדמתרגמ' והרג את התנין אשר בים. ויקפול ית מלכא דתקיף כתנינא דביממ: הרובץ בתוך יאוריו. כך נהגו הגביאים. שמדמה האומה לאותו דבר שהוא חייתה בו. כמו צור לפי שחייתו בספינות. שיושבת על מביאות ים והספינות מספיקות לו כל צרכו. כשרוצה לעוקרו מן העולם.

רש"י

כט (ג) התנים הגדול. לפי שכל גדולתה של מצרים וכל שוכע שכה על ידי יאורי נילום הוא לפיכך הכניח מושל את מלכה לתוך ותת עמה לדגת יאור: לי יאורי. לויני לריך לעליונים כי יאור שלי מספיק כל לרכי: ואני עשיתני. נגטורתי וכחכמתי הגדלתי גדולתי וממשלתי: (ד) חחים. כמין מכעות כרזל (ליט"ם כלע"ז. בלע"ז ריגנגן): דגת יאריך בקשקשתיך. (מיגמי"ם

מהר"י קרא

שמרין ויצר עליה שלש ושנים). ואף ישעיה אוכר הוי חיורדים מצרים לעזרה וגו'. (ע"א): (ג) התנים הגדול. הנני עליך פרעה מלך מצרים שהוא דג הגדול הרובץ בתוך יאוריו. שודגים גדולים נקראים תנינים. כמו שנאמר ויברא אלהים את התנינים הגדולים. התנין הגדול הוא פרעה מלך מצרים. שהוא מלך גדול וחזק כתנין כדמתרגמ' והרג את התנין אשר בים. ויקפול ית מלכא דתקיף כתנינא דביממ: הרובץ בתוך יאוריו. כך נהגו הגביאים. שמדמה האומה לאותו דבר שהוא חייתה בו. כמו צור לפי שחייתו בספינות. שיושבת על מביאות ים והספינות מספיקות לו כל צרכו. כשרוצה לעוקרו מן העולם.

רד"ק

(ג) תנין הגדול. בס"ם במקום נון"ן וכ"כ כמה וכ"כ הן נוף וספני שטוב מצרים הוא היאור כי הוא המשקה אותם ואינם צריכים למטר ועל כן מתגאים בו המשיל מצרים ליאור ופרעה הכלך לתנים הגדול בתוכו ותתנים הוא הרג הגדול כמו שאמר ויברא אלהים את התנינים הגדולים וחמשיל עם מצרים לשאר הדגים כס"ש דגת יאריך הרובץ בתוך יאוריו שאין כחריך אותו: לי יאורי. המשקה אותי וארצי השובע נמצא בה כרוב השנים ואינני צריך למטר ולא לילך למדינות אחרות בעבור תבואה: ואני עשיתני. אני עשיתי לסדינות אחרות בעבור תבואה: ואני עשיתני. אני עשיתי יהקנתי לי היאור להשקות את ארצי או פי' עשיתיני עשיתני ותקנתי אותי בחכמתי ובתבונתי עד שנעשיתי מלך גדול וכמוהו אשר עשה את משה ואת אהרן שפירושו תגדילם וי"ת הא אני

מצודת דוד

מלחם ממך: התנים הגדול. לפי שכל שכח מלרים היה כמה פסילות הקשה סדומיהם מכלי ממר משמים לכן ממשיל מלכה למנין וממה למטר דגים: לי יאורי. היאור סוא לי להשקות שדותי ולפי שי לוכך במטר המצרים: ואני עשיתיני. מני גדלתי וכוממתי מת עלמי בחכמתי ובפועל ידי: (ד) ונתתי חחים. לפי שהמילו למנין במוס דג למר דו לשון המשל בלדיים הרג שמשימים ממים בלחיו להפלגתו מן המים: והדבקתי. מדבק בקשקשותיך מת דגת היאור: והעליתיך. מעלה מתוך ממנו. היאור ועם כל דגת יאוריך שמר

משלי חכמים

מְנַמֵּשׁ אִיז מַיִן מְשָׁרֵת. וָאם עֶלְטֶרְנָע אִיז נִיְרִיגְן בֵּיא פַּרְעה פַּרְעה וָאם נִיְאָבֶּר דֶער שֵׁיִךְ נִילוּס אִיז מַיְנֶער. אִיךְ הָאבּ אִים נִימַאכְט. אוֹן אִיךְ בִּין דֶער בַּעַל הַבַּיִת פּוּן אִים. וָאם הקב"ה נִיְאָבֶּר צוּא פַּרְעה. אִיךְ הָאבּ צוּא שַׁאפֶן אוֹיף דִיר. אוֹן אוֹיף דֶעם שֵׁיִךְ נִילוּס אוֹן אוֹיף דִיא נַאנְצֶע וֶועלְט. אַז אִיךְ וֶועל שְׁלָאגְן מִצְרַיִם אוֹן וֶייא וֶועלְן וֶערְן וֶויסְט. פּוּן הַיינְט אָן אוֹן וַיייטֶער וֶועלְן מִצְרַיִם וֶייסְן אַז אִיךְ בִּין אֵיין גָאט אוֹיף דֶער וֶועלְט אוֹן גִיט קֵיין גָאט:

מֶלֶךְ פּוּן מִצְרַיִם צוּ אַיין גְרוֹיסְן פִּישׁ פּוּן אַיין מֵיךְ אוֹן דָאם פְּאלְק גְלֵייבְט עָר צוּ קְלֵייגִי פִּישׁ אוֹן זָאגְט צוּ פַּרְעה דוּא בִּיסְט עָם דֶער גְרוֹיסְער פִּישׁ אֲשֶׁר אָמַר לִי יְאֹרִי וְהוּא עָר זָאגְט צוּ מִיר אִיז מֵין מֵיךְ מִסְפִּיק נָאר סֵין בְּאֵרְפֶּענִיש אוֹן אִיךְ דָארְף נִיט קֵיין רֶעגְען פּוּן דֶעם הִימֶעל וַאנִי עָשִׂיתִנִי אוֹן אִיךְ אַלֵיין הָאבּ מִיךְ בְּאשָׁאפְן (בְּלוֹמר מִיט מֵין גְבוּרָה אוֹן מִיט מֵין חָכְמָה הָאבּ אִיךְ מִיר גְרוֹיס גִימַאכְט מֵין גְרוּלָה אוֹן סֵין מֶמְשָׁלָה אַוֵּי זָאגְט דוּא פַּרְעה: (ד) (וְאִם אִיךְ זָאגְט צוּא דִיר) וְנָתַתִּי חַחִים בִּלְחָיֶיךָ וְהִדְבַּקְתִּי דְּגַת יְאֹרֶיךָ בְּקַשְׂקְשֹׁתֶיךָ אִיךְ וֶועל נָעבְּן אַיינְיָעדְן רִיגְנָען אַין דַיינֶע קִין כְּאנְקִין אוֹן אִיךְ וֶועל בְּהָעפְטֶן דִי פִּישׁ פּוּן

יְאֹרֶיךָ בְּתוֹךְ יְאֹרֶיךָ אֲשֶׁר אָמַרְתָּ לִי יְאֹרִי וַאֲנִי עָשִׂיתִנִי׃
הֲנֹתֵשׁ תִּתֵּךְ חַחִים בִּלְחָיֶיךָ וְהִדְבִּיק דְּגַת יְאֹרֶיךָ בְּקַשְׂקְשֹׂתֶיךָ וְהַעֲלִתִיךָ מִתּוֹךְ יְאֹרֶיךָ וְאֶת כָּל דְּגַת יְאֹרֶיךָ בְּקַשְׂקְשֹׂתֶיךָ תִּדְבָּקְנָה׃
וְנָטַשְׁתִּיךָ הַמִּדְבָּרָה אוֹתְךָ וְאֵת כָּל דְּגַת יְאֹרֶיךָ עַל פְּנֵי הַשָּׂדֶה תִּפּוֹל לֹא תֵאָסֵף וְלֹא תִקָּבֵץ לְחַיַּת הָאָרֶץ וּלְעוֹף הַשָּׁמַיִם נְתַתִּיךָ לְאָכְלָה׃
וְיָדְעוּ כָּל יֹשְׁבֵי מִצְרַיִם כִּי אֲנִי יְהוָה יַעַן הֱיוֹתָם

מהר"י קרא

להטיתו . נותנים הדיינים החים בו . הוא אגמון בלחייו ומשלתו כן תיאר : (ה) ונטשתיך המדברה . מיד הוא מת . אף אני מביא עליך גבוכדנצר שנושא המונה ושלל שללה. נוטל ממך חיותך ומיד הוא מת . ע"א לי יאורי ואני עשיתיני . כלומר איני צריך למטר השמים , שהיאור עולה ומשקה . ואני עשיתיני . כלומר אני בעצמי . והדבקתי דגת יאוריך . זהו דלת העם שדבוקים במלך . שאף הם יוצאין עמך . אותך ואת כל חיילותיך הדבוקים בך והנקבצים עליך : ונטשתיך המדברה. וכן דרך המקראות . יהציליתיך מתוך יאוריך ואת כל דגת יאוריך בקשקשותיך תדבק . אני מעלה מתוך היאר . ולאחר כן נטשתיך המדברה : (ו) יען היותם משענת קנה לבית ישראל . שתמליך פרעה נכה בתחילה את אליקים בן יאשיהו תחת יהויקים בן יאשיהו אביו. כענין שנאמר ויסלך פרעה נכה את אליקים בן יאשיהו תחת יאשיהו [אביו] ויסב את שמו יהויקים ואת יהואחז לקח ויבא מצרים ויכת שם . וכתב בתר' . ביומיו . של פרעה נכה . עלה נבוכדנצר . על יהויקים . ויהי לו [יהויקים] עבד שלש שנים ויישב ויבגוד בו . ששלח מלאכים לפרעה נכה להצילו מיד נבוכדנצר. ולא השיב דורון לנבוכדנצר. ופרעה נכה לא בא לו לעזרה. לפי שאמר בסתר ולא הוסיף עיד מלך מצרים לצאת [מארצו] כי לקח מלך בבל מנחל מצרים עד נהר פרת . ותפשו נבוכדנצר והגלה אותו . כמו שנאמר בשנת שלש למלכות יהויקים מלך יהודה בא נבוכדנצר מלך בבל ירושלם ויצר עליה .וסמיך ליה ויתן ה' בידו את יהויקים מלך יהודה וגו' . וזהו יען היותם משענת קנה לבית ישראל. לפי שהוא המליכו בתחילה. היה יהויקים בטוח עליו אם ביוד נבוכדנצר שהוא ביצילו מידו. ובשנצרך ממנו לא בא לו לעזרה. לבזה כי לקח מלך בבל מנחל מצרים עד נהר פרת. כענין שנאמר (בזה הספרו) . לכצרים על חיל פרעה נכו מלך מצרים אשר היה על פרת (כבר) [פרת] בברכמיש אשר הכת נבוכדרצר מלך בבל בשנת [השביעית] [לי'הויקים בן יאשיהו מלך יהודה. וזהו שאמור בכאן. כן אמר אדני ה' [אלהים] הנני אל פרעה מלך מצרים ושברתי את זרועותיו [את

רד"ק

(ה) ונטשתיך המדברה . אמר המדברה לענין משל כי הדגים לא יהיו במדבר כי המצרים יטותו בחרב על פני השדה בצאתם להלחם עם הכשדים ולא יאספו לקבורה ויהיו לאכלה לחית השדה ולעוף השמים וכ"י ולא תתקבר ר"ל ולא תקבץ לקבורה : (ו) וידעו כל יושבי מצרים . יען היותם משענת קנה לבית ישראל . כי היו מבטיחים את ישראל להצילם מיד הכשדים ולא יכלו והנה היו להם משענת קנה כי אינו חזק ואינו משענת אלא לפי שעה כיעם כי קרוב הוא לתשבר כל שכן כשהוא רצוץ וכן ת"י סמך קניא רעיעי וכן בחסרין התואר

מצודת ציון

סס הדבוקים נדג על כשכו כענין לכוס למו סנפיר וקשקשת (ויקרא י"ג) : (ה) ונטשתיך . ענין מזוב כמו ויכטשו כלמי (מושפטים ט"ו) : תאסף . ענין הכנסה : (ו) משענת . ענין סמך : קנה . עשה הגון

מלבי"ם על הקבל : (ו) כי אני ה' . כשמען לשלם גמול : יען . על כי היו לבית ישראל כמו משענת קנה שמין כן הי לכשבון

מצודת דוד

תדבק בקשקשותיך כי כולם יהיו נמשכים אחריך וכ"ל בנפול האלך תפול כל העם : (ה) ונטשתיך . לשון סותן כמדבר ושמר לשון המוסל בשמרן הדגים שהוא בקשקשים על היבשה וכ"ל היכלה לוחו ואת עמו מן המולם : על פני השדה תפול . כעם המלחמה ולא

ע"ט

מַיִטְטֶן דִיךְ פַּרְעֹה אוּנְ דִיין פָאלְק) עַל פְּנֵי הַשָּׂדֶה תִּפּוֹל לֹא תֵאָסֵף וְלֹא תִקָּבֵץ אוֹיף דֶעם אֶפֶענֶעם פֶעלְד וְוָעסְט דוּ פָאלִין בְּשֵׂעַת מִלְחָמָה אוּנְ דוּ וְוָעסְט נִיט וְוָערִין אַיין גִיטְאן אוּנְ נִיט אַיין גִיזַאמִילְט אִין קֶבֶר אַרְיין נֶייעֶרְט לְחַיַּת הָאָרֶץ וּלְעוֹף הַשָּׁמַיִם נְתַתִּיךָ לְאָכְלָה צוּא דִיא חַיות פּוּן פֶּעלְד אוּנְ צוּא דִי פֶייגֶל פּוּן דֶעם הִימִיל הָאבּ אִיךְ גִיגֶעבֶּען דִיךְ צוּא עֶסֶן : (ו) וְיָדְעוּ כָּל יֹשְׁבֵי מִצְרַיִם כִּי אֲנִי ה' אוּנְ זַיי וָועלְן וִוִיסֶן אַלֶע נִיעֶר פּוּן לְאנְד מִצְרַיִם דֶם אִיךְ בִּין נָאט אוּנְ אִיךְ בִּין בְּגִלְיוּבְט צוּ בָאצָאלְן יַעַן הֱיוֹתָם מִשְׁעֶנֶת קָנֶה דְרוּם וָוִיי וָעֶנֶען גִיוָועזֶען אַיין אוּנְטֶער לְעוֹהֲנוּג פּוּן אַיין שְׁטֶעקֶן צוּ דֶעם הוּיז גִיזִינְד פּוּן דִי יִשְׂרָאֵל (וָואם דָאס אִיז וִוייךְ

תרגום

שְׁלְטוֹנִי תּוֹקְפֵךְ עִם גַּבְרֵךְ יִתְקַטְלוּן :
ח וַאֲרַמְשִׁינָךְ לְמַרְבְּרָא אֲנָת וְכָל שְׁלְטוֹנֵי תּוֹקְפֵךְ עַל אַפֵּי חַקְלָא תִּתְרְמֵי נְגִילְתֵךְ לָא תִתְכַּנֵּישׁ וְלָא תִתְקְבַר לְחַיַּת אַרְעָא וּלְעוֹפָא דִשְׁמַיָּא מְסַרְתָּךְ לְאִשְׁתֵּיצָאָה : ט וְיִדְּעוּן כָּל יָתְבֵי מִצְרַיִם אֲרֵי אֲנָא יְיָ חֲלָף דַּהֲוֹו סָמְכִין

ד"ש"י

לוקחדרי"ם בלע"ז . כל"ח לוין דייגע טופפען שפיליטער) כלומר לתן כלב כל נבוריך לנחת עמך למלחמ' ויפלו כולם : (ה) ונטשתיך המדברה . (מטוקלד"י תו"י בלע"ז . כל"ח לוין פערשפריוט דיך) זו היא לוכדנן על דגים כיון

מִשְׁעֶנֶת קָנֶה לְבֵית יִשְׂרָאֵל׃ ז בְּתָפְשָׂם
בְּךָ בְּיָד תְּלַהּ תִּבָּקַע וּבָקַעְתָּ לָהֶם כָּל־כְּתֵף
וּבְהִשָּׁעֲנָם עָלֶיךָ תִּשָּׁבֵר וְהַעֲמַדְתָּ
לָהֶם כָּל־מָתְנָיִם׃ ח לָכֵן כֹּה אָמַר אֲדֹנָי
יְהוִה הִנְנִי מֵבִיא עָלַיִךְ חֶרֶב וְהִכְרַתִּי
מִמֵּךְ אָדָם וּבְהֵמָה׃ ט וְהָיְתָה אֶרֶץ
מִצְרַיִם לְשִׁמָּמָה וְחָרְבָּה וְיָדְעוּ כִּי־אֲנִי

משעטו על פני היבשה מתוס: (ו) משענת קנה. כמה פעמים ממכו עליהס בימי סנחריב וכימי נבוכדנצר ולא הועיל להם כקנה זה שהוא רך ואינו סומך את הנשען עליו: (ז) בתפשם בך בכפך. ככף קרי כחדס שמחלך ונשען על מקלו: תרוץ. תילין: ובקעה להם כל כתף. כתפיהם כחדס הנסמך על קנה ונשבר והחדס נופל עליו והקרומית נכנסים לו בכתיפיו: והעמדת להם כל מתנים. מלחר שתשבר יטרכו לחזק את מתניהס ולעמוד עליהם והרי לחה כחדס שהכירו נשען עליו והוא חלש ואומר לו התחזק על מתניך כי לח תסמוך עוד עלי וכן תרגומו יוכתן ולח תהח להון לכית כוסכותן ויס מהליפין והעמדת להס להומעדת ואיני רואה את דבריהס ומנחס חברו עס

בכף קרי

רש"י

מהר"י קרא

התוקה]. אותה שהיא החזקה שהיא שליטה עדיין. כלומר מה שלא [ניטל] עדיין ממנו. ואת הנשברת. עם הנשברת: (ז) בתשפש בך בכף הרוץ. בתופשים בך להשען עליך. אתה תרוץ. כאדם הנשען על כתף חבירו והוא נשמט כתיפיו מאחריו ונושה עצמו כאילו הוא רצוץ. וחבירו הנשען עליו נופל: ובהשענם עליך תשבר. (שאת) אתה מראה את עצמך כאילו [אתה] שבור. כשהיו בלכי ישראל צריכין לעזרתך. אתה אמרת אני רצוץ ואיני יכול לעזרך: ובקעה להם כל כתף. שברת להם כל כתפיהם. כמו והיס בקעת לפניהם. כאדם שהושס משענתו בכפו להשען עליו לנוח לו. וכשהוא מכביד עליו הוא פבור שתעבוד לפניו להשען. והוא שוברו ונופל לארץ ושובר את כתיפיו. כך עשית בהשענם עליך תשבר. והעמדת להם כל מתנים. אז הוא [קס] בעל הארץ. ועומד על רגליו ועל כל מתניו. ואין סוכך עוד עליו. ויש פרש' והעמדת להם כל מתנים. כשיבקשו להשען עליך עשיתה עצמן. כאילו שבור היית והן פורשין ממך. כאדם שרוצת לישען על כתף חבירו. ואומר לו עמוד מעצמך כי אין בי כח להשענך. אף אתה בהשענם עליך תשבר והעמדת להם כל

רד"ק

על מצרים אשר יסמוך איש עליו ובא בכפו ונקבת לא די שלא סמכו אלא שנקבה כפו שהיתה הופשת בו: (ז) בתשפש בך בכפך תרוץ. תרוץ מכנין נפעל שרשו רצץ מן קנה רצוץ: והעמדת להם כל מתנים. יש פרשים והעמדת בהפוך האותיות והמעדת מן ולא מעדו קרסולי וחנכון כמשכיעו כי בהשען האדם יכפף ובהשבר המשענת יעמוד מלהכפף וכן ת"י נוסחאות באתכנעותהון כיך ביד מלך בבל תקוף תתסבר וייבד בית רוחצניהון ובאסתכסותהון עלך הבר: כתיב ר"ל שתסמוך אתם בידך וקרי בכף ר"ל בכפם כאדם שתופס חקנת בכפו לסמוך בו: (ח) לכן. מבואר הוא: (ט) והיתה.

מנחת שי

(ז) בכפך. בכף קרי:

מצודת דוד

מס משענ כי בקל יכפף ויתנודנ: (ז) בתשפש בך. כעס תמוז כך ככף כשכתם ומדודי כשכרים בכנס בכתף ובקעה לותנו: והעמדת להם. כי בהשען האדם על המשענת סיה לפוף מעט לכן תמר כאשר בא כ"ל הנה הכעתח להס עזרה מיל האויב ולח עזרת להס ויהיה מ"ל כעמתך להס לרעה כי מי"ת סופיס האויב לתרוס בהס: (ט) כי אני ה'. בתתן לשלם גמול: יאור לי. כיתור הוח לשכני להשקות

מצודת ציון

וכן קנה וסוף קמלו (ישעיה י"ט): (ז) בתשפש בך. כעס תמוז: ענין תמוז:

פירוש ע"ט

אוג לְעַהְנֵט נִיט אוּנְטֶער דָעם וואס לָעְהְנֵט זִיךְ אַן
דְרוּיף אַוועֶק הָאבֶּן זִיךְ דִי יִשְׂרָאֵל אַן גִילְעְהְנֵט אוג
הָאבֶּן זִיךְ פאר לָאזט אוּיף דִי מִצְרַיִם וַיי וָאלִין וַיי
הֶעלְפִין אוג דִי מִצְרַיִם הָאבֶּן נַיט גִיהָאלְפִין:
(ז) בְּתָפְשָׂם בְּךָ בְּכַף תְּרוּץ אַז דִי יִשְׂרָאֵל הָאבֶּן אַן גִינוּמֶן
אִין דִיר מִט וַייעֶר הָאנְד בִּיכְטוּ צוּ בְּרֶאכֶן גִיוָואהרֶן
וּבְקַעְתָּ לָהֶם כָּל כָּתֵף אוג הָאסְט וַיי צוּ שְׁפָאלְטִין אַלֶע
אֶקְסֶלְעֶן וְגִלְייךְ וִוי אַייגֶער וִום לָעְהְנֵט זִיךְ אַן אוּיף
אַיין שְׁטֶעקִין אוּנְטֶער וַיין אָרֶעם אוג דָער שְׁטֶעקִין
וָוערְט צוּ בְּרֶאכֶן פָאלְט דָאךְ דָער מֶענְטש אוּיף
אִים אוג דִיא שְׁפֶּענְדֶלֶעךְ גַייעֶן אִים אַרַיין אִין וַיין
אֶקְסֶל) וּבְהִשָּׁעֲנָם עָלֶיךָ תִּשָּׁבֵר אוג אַז דִי יִשְׂרָאֵל הָאבֶּן

יְהוָה יַעַן אָמַר יְאֹר לִי וַאֲנִי עָשִׂיתִי׃
יוֹ לָכֵן הִנְנִי אֵלֶיךָ וְאֶל־יְאֹרֶיךָ וְנָתַתִּי אֶת־
אֶרֶץ מִצְרַיִם לְחָרְבוֹת חֹרֶב שְׁמָמָה
מִמִּגְדֹּל סְוֵנֵה וְעַד־גְּבוּל כּוּשׁ׃ יא לֹא
תַעֲבָר־בָּהּ רֶגֶל אָדָם וְרֶגֶל בְּהֵמָה לֹא
תַעֲבָר־בָּהּ וְלֹא תֵשֵׁב אַרְבָּעִים שָׁנָה׃
יב וְנָתַתִּי אֶת־אֶרֶץ מִצְרַיִם שְׁמָמָה
בְּתוֹךְ ו אֲרָצוֹת נְשַׁמּוֹת וְעָרֶיהָ בְּתוֹךְ
עָרִים מֻחֳרָבוֹת תִּהְיֶיןָ שְׁמָמָה אַרְבָּעִים
שָׁנָה וַהֲפִצֹתִי אֶת־מִצְרַיִם בַּגּוֹיִם
וְזֵרִיתִים בָּאֲרָצוֹת׃ יג כִּי כֹה אָמַר אֲדֹנָי

וַיַּרְעִין אַרְעָא יְיָ אֲנָא יְיָ חֲלַף
דַּאֲמַר מַלְכוּתָא דִילִי
וַאֲנָא כַּשִּׁית׃ יוֹ בְּכֵן
הָא אֲנָא שָׁלַח רוֹגְזִי עֲלָךְ
וְעַל מַלְכָּוְתָךְ וְאֶתֵּין יָת
אַרְעָא דְמִצְרַיִם לְחוּרְבָּ
צָדוּ וְשִׁמְמוּ מִמְגְדַּל
סְוֵנֵה וְעַד תְּחוּם כּוּשׁ׃
יא לָא תֶעְבַּר בָּהּ רַגְלָא
דְּי אֶנָשָׁא וְרַגְלָא דְּי
בְעִירָא לָא תֶעְבַּר בָּהּ
וְלָא תִתְיְהַב אַרְבְּעִין
שְׁנִין׃ יב וְאֶתֵּין יָת אַרְעָא
דְמִצְרַיִם לְצָדוּ בְּגוֹ
מְדִינָן צְדִיָן וְקִרְוָהָא בְּגוֹ
קִרְיִין דַּחֲרָבָא חֻרְבָּן יְהֵוְיָן
לְצָדוּ אַרְבְּעִין שְׁנִין
וַאֲגַלֵי יָת מִצְרָאֵי לְבֵינֵי
עַמְמַיָּא וֶאֱבַדְרִינוּן
בְּמָדְרֵיתָא׃ יג אֲרֵי כְדֵין
אֲמַר יְיָ אֱלָהִים מְסוֹף
אַרְבְּעִין

מהר"י קרא

כתנים: (יב) בתוך ארצות נשמות. נתתי את ארץ מצרים לחרבים ושתים שני רעבון וגזרו בחלום פרעה כנגד שבעה פעמים מכתוב ההלום בכל פרית ובכל שבלים רעות (בראשית מ"ו) רזה וספרו לייוסף הרי שני פעמים ויוסף אמר לו שבע הפרות הרקות והרעות ושבע השבלים הרקות (שם) הרי לרכבים ושתים לרעב ולא היה להם אלא שתים שנאמר כי זה בשתים הרעב (שם מ"ה) ומבירד יעקב למצרים פסק הרעב שהרי בשנה השלישית זרעו שנאמר ותן זרע וגתיה וגו' (שם מ"ז) והחרבים יפרעו להם עכשיו ולא

רש"י

מעמד רגלים כמוני: (יא) ולא תשב ארבעים שנה. יאור לי ואני עשיתי. כמו שפירשתי אני עשיתני לשני הפירושים וי"ת גם כן בתרגומו מלכותא דילי ואנא כבישית: (י) לכן. לחרבות חורב שממה. לאיזה חרבות אהגנה שתהיה חרב ושממה וי"ת לחרב צדי ושמטו: (יא) לא תעבור בה. ארבעים שנה. יש דרש לכה ארבעים שנה כי ב"ב שני רעבון גזרו למצרים בחלום פרעה כנגד שלשה פעמים שנכתב החלום שבע פרות ושבע שבלים רעות ראה פרעה וספר ליוסף

רד"ק

תרוץ. מלשון למילה ומכירה: (י) לחרבות. מלשון מוכן: (יב) נשמות. שוממות: מהרבות. מלשון מוכנים: ותשמתי. הרי שני פעמים יד שהם עשרים ושבעה ויוסף אמר שבע פרות הנקות והרעות ושבע השבלים הרקות הנה י"ד וכ"ח הנה מ"ב והיו להם שתי שנים רעב כמו שכתוב כי זה שנתים הרעב ומשירד יעקב אבינו למצרים נפסק הרעב נשארו ארבעים שנה ונגזר עליה עכשיו להיות חרבה אותם ארבעים שנה: (יג) יגתיתי. מבואר הוא: מחרבות. מועלות ומכאי החי"ת הוסב הקמץ חפף בחי"ת: (יג) כי כה אמר ה'. מבואר הוא:

מצודת ציון

תרוץ. מלשון למילה ומכירה: (י) לחרבות. מלשון מוכן: (יב) נשמות. שוממות: מהרבות. מלשון מוכנים: ותשמתי. שדותי ומיין לי עורך במעמר הכתים ומי עשיתי מי נדלתי ומוממתי מת מלמי במכמתי וכפושל ידי: (י) הנני אליך. הנה מי מלחם ממך ועם יאוכיך כ"ל מחריב מיימך ומשבר טיכחך: לחרבה. להיות מכנה ולמוסמת כימר ממר שתהיה מדבן של שממון: ממגדל סונה. היא התחלת גבול מלרים: (יא) לא תעבר בה. מעודל הכממון: ולא תשב. לא מהיה מיושבת כמנחש: (יב) בתוך ארצות. כ"ל דומה לשאר מדינות שממות: (יג) מקץ וגו'. כ"ל

פירוש ע"ט

אוג צוא חורבן וידעו כי אני ה' אוג דיא מצרים ויעלין
וויסין דאם איהּ בין נאט אוג איהּ בין בנלייבט צו
באצאלין זען אבר יאר לי דרום ואם ויי"ר מלאך האט
גיזאגט מיין טייך איז צו מיר מסקיפק ום איהּ דארף
אוג איך דארף ניט קיינים ואני עשיתי אוג איך אליין
האב מיר גימאכט די גרולה אוג די ממשלה ואם
איהּ האב: (י) לכן הנני אליך ואל יאריך דרום ויעל איהּ
נון שיקן מיין צארין אויף דיר פרעה אוג אוף דייני
סאוויולקע ונתתי את ארץ מצרים לחרבות אוג איהּ ויעל
נעבין דם לאגד מצרים צו חורבות חורב שממה איין
חורבן פון ויסמיקיט ויעט עם זיין כמגדול סונה פון

כתרים

אַרְבָּעִין שְׁנִין אֲכַנֵּיש יָת
מִצְרַאי מִבְּנֵי עַמְמַיָּא
דְּאִתְבַּדְּרוּ לְהֶמָּן :
יד וְאָתֵיב יָת גָּלוּת
מִצְרַיִם וְאוֹתֵיב יָתְהוֹן
לְאַרְעָא פַּתְרוֹס עַל
אַרְעָא תּוּלְדוּתְהוֹן וְיִהְוֹן
תַּמָּן מַלְכוּ חָלָּשׁ :
טו מִן מַלְכְוָתָא תְּהֵי
חַלָּשָׁא וְלָא הִתְרַבְרַב
עוֹד עַל עַמְמַיָּא
וְאַזְעֵירִינוּן דְּלָיוּ דְּלָא
יִפְלְחוּן בְּעַמְמַיָּא: טז וְלָא
יְהוֹן עוֹד לְבֵית יִשְׂרָאֵל
לְאִתְרַחָצָא עֲלֵיהוֹן
לְאַדְכָּרָא חוֹבִין
בְּאַפְנָיוּתְהוֹן בְּהַרְיוֹהוֹן
וְיִדְּעוּן אֲרֵי אֲנָא יְיָ
אֱלָהִים: יהוה בְּעַסְרִין
וּשְׁבַע שְׁנִין בְּקַדְמָאָה

יְהוָה מִקֵּץ אַרְבָּעִים שָׁנָה אֲקַבֵּץ אֶת־
מִצְרַיִם מִן־הָעַמִּים אֲשֶׁר־נָפֹצוּ שָׁמָּה :
יד וְשַׁבְתִּי אֶת־שְׁבוּת מִצְרַיִם וַהֲשִׁבֹתִי
אֹתָם אֶרֶץ פַּתְרוֹס עַל־אֶרֶץ מְכוּרֹתָם
וְהָיוּ שָׁם מַמְלָכָה שְׁפָלָה : טו מִן
הַמַּמְלָכוֹת תִּהְיֶה שְׁפָלָה וְלֹא־תִתְנַשֵּׂא
עוֹד עַל־הַגּוֹיִם וְהַמְעַטְתִּים לְבִלְתִּי
רְדוֹת בַּגּוֹיִם : טז וְלֹא יִהְיֶה־עוֹד לְבֵית
יִשְׂרָאֵל לְמִבְטָח מַזְכִּיר עָוֹן בְּפָנוֹתָם
אַחֲרֵיהֶם וְיָדְעוּ כִּי אֲנִי אֲדֹנָי יְהוִה : יז וַיְהִי

רש"י

תנא מרכעים שנה . תנא (ער"ח לסיעת"ה כלע"ז . כל"ש חורד כעופנע זיין) : (יד) מכורתם . מגורתם (ל"ש כמו תולדותם וכן מכרו מנחם : (טו) לבלתי רדות בגוים. לשון ממשלה כמו ורדו בדגת הים (שם ס') : (טז) ולא יהיה . מלרים לבית ישראל עוד למבטח המזכיר להם עון שאמר להם הקב"ה לח תוסיפו לרחותם עוד (שמות י"ד) : (יז) ויהי בעשרים ושבע שנה. למלכות נבוכדנלר לחותה שנה נתנה מלרים כידו כך מנינו כסדר עולם וים בספר

מהר"י קרא

שממה עם ארצות נשמות : (יד) על ארץ מכורתם . וכת"י תותבותהון . וכן מכוריותיך ומולדותיך : (טו) ולא יהיה עוד . אני הבטחתים שלא יהיה מלך חשוב בין האומות מתוך שאין בו כח . שבכל שעה שיורידין למלרים לעזרת היו עוברין על לא תוסיפו לשוב בדרך הזה עוד . ואובר להם לפה אתם עוברים על התרתכם בפנותכם אחריהם . לא יהיה עוד לבית ישראל מבטח בפנותם אחריהם . ובדבר הזה נזכרת עונותם . או ירמז מלרים כי אני ה' . כשאני עושה בו ששפטים : כי אני ה' . השורש ממנו . כענין שנאמר ואת אותותי אשר שמתי בם וידעו מלרים כי אני ה' : (יז) ויהי בעשרים ושבע שנה . לבלות נבוכדנלר.

רד"ק

דרך כלל על עם מלרים : למבטח מזכיר עון . שסלקו בפחזנם ממני ובטחו עליהם : (יז) ויהי בעשרים ושבע שנה . לכלות נבוכדנלר וכן כתוב בסדר עולם בעשרים ושבע לנבוכדנלר

מצודת ציון

וזריתים . שניכם מגין פיאול : (יד) ושבתי . מלשון השבה : שבות. מלשון שבי : פתרוס . היא ארלת מלרים : מכורתם . כמו מגוזתם וכן מכוזתיך ומולדותיך (לעיל ט"ז) : (טו) רדות . מלין ממשלה כמו ורדו בכם (ויקרא כ"ו) : (טז) בפנותם . מלשון ספנט וסכוט :

ל"ח יבטחו בו יכשלו כי לח יכיט לחל ידו לסיוע לעזר : למבטח וגו' . לכבטחון המזכיר עון יכרחל בחה בכסח פוניט לחליכם ולחיט

פירוש

מִצְרַיִם צְוִוישִׁין דִּיא פֶּעלְקֶער אוּנ וָועל זַיא פַּאר
שְׁפְּרַייטֶן צְוִוישִׁין דִּי לֶענְדֶער : (יג) כִּי כֹה אָמַר אֲדֹנָי
אֱלֹהִים קֵץ אַרְבָּעִים שָׁנָה וגו' פוּן סוֹף פֶּערְצִיג יָאר וָועל אִיךְ אֵיין זַאמֶלן
דִּי מִצְרַיִם פוּן דִּי פֶּעלְקֶער וָואוֹ זַיי וֶענֶן פַּר שְׁפְּרַייט
גִיווֹארֶן אֶהֱיֶה : (יד) וְשַׁבְתִּי אֶת שְׁבוּת מִצְרַיִם אוּנ אִיךְ
וָועל אוּם קֶערֶן דָם אוּם קֶערֶנְג פוּן מִצְרַיִם וַהֲשִׁבֹתִי
אוֹתָם וגו' אוּנ אִיךְ וָועל זַייא אוּם קֶערֶן אִין לַאנְד
פַּתְרוֹס אִין דֶעם לַאנְד פוּן זַייֶער וָואוֹנוּנְג אֶרְער פוּן
זַייֶער גִיבּוֹרֶן תְּהִיֶה שָׁם מַמְלָכָה שְׁפָלָה אוּנ זַייא וָועלֶן
זִיךְ נִישְׁט עֶרְהֶבֶּן קֶענֶן אִיבֶּר אַנְדֶערֶע קֵינִיגְרֵייךְ : (טו) מִן הַמַּמְלָכוֹת
תִּהְיֶה שְׁפָלָה פוּן אַנְדֶערֶ קֵינִיגְרֵייךְ וָועט דָם קֵינִיגְרֵייךְ
פוּן מִצְרַיִם זַיין גְרֶעסֶרִיג אוּנ וָועט זִיךְ נִיט דֶר הוֹיבֶן

עט

נָאךְ אִיבֶּער דִי פֶּעלְקֶער יְהִמַּעְטִים אוּנ אִיךְ וָועל זַיי
מִינֶערִין דָם זַיי זָאלֶן נִיט גִיוֶוועלְטִיגְן נָאךְ אֵין דִּיא
פֶּעלְקֶער אַווֹי וִוי זַיי הָאבֶּן גִיוֶוועלְטִיגְט : (טז) וְלֹא
יִהְיֶה עוֹד לְבֵית יִשְׂרָאֵל לְמִבְטָח אוּנ דִי מִצְרַיִם וָועלֶן נִיט
זַיין נָאךְ צוּם הוֹיז גִינֶענְד פוּן דִי יִשְׂרָאֵל צוּ אַיין פַּר
זִיכְעֶרוּנְג מַזְכִּיר עָוֹן בְּפָנוֹתָם אַחֲרֵיהֶם וְום דָם דֶר מַאכְט
אֵיין זִינְד צוּ דִי יִשְׂרָאֵל אַז זַייא קֶערֶן זִיךְ נָאךְ זַייא
וָוארוּם נָאט הָט אֶן גִינֶאגְט צוּ דִי יִשְׂרָאֵל אִין דֶעם
תּוֹרָה דָם זַיי זָאלֶן שׁוּין נִיט מֶערֶן צוּ זֶענֶן נָאךְ דִי
מִצְרִים בְּיִ אַייבִּיג וְיֵדְעוּ כִּי אֲנִי אֲדֹנָי אֱלֹהִים אוּנ דֶענְסֶלְבֶּן
מָאל וָועלֶן דִי מִצְרַיִם וִויסֶן דָם אִיךְ בִּין נָאט דֶער
הַאר אוּנ הָאב יְכוֹלָה צוּ טָאן וָום אִיךְ וִוי : (יז) וַיְהִי
בְּעֶשְׂרִים וְשֶׁבַע שָׁנָה אוּנ עֶם אִיז גִיוֶוועזֶן אִין זִיבֶּצֶן אַנְד

צְוַואנְצִיגְסְטֶן

בְּעֶשְׂרִים וְשֶׁבַע שָׁנָה בָּרִאשׁוֹן בְּאֶחָד
לַחֹדֶשׁ הָיָה דְבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר׃
יח בֶּן־אָדָם נְבוּכַדְרֶאצַּר מֶלֶךְ־בָּבֶל
הֶעֱבִיד אֶת־חֵילוֹ עֲבֹדָה גְדֹלָה אֶל־צֹר
כָּל־רֹאשׁ מְקֹרָח וְכָל־כָּתֵף מְרוּטָה
וְשָׂכָר לֹא־הָיָה לוֹ וּלְחֵילוֹ מִצֹּר עַל־
הָעֲבֹדָה אֲשֶׁר־עָבַד עָלֶיהָ׃ יט לָכֵן
כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה הִנְנִי נֹתֵן
לִנְבוּכַדְרֶאצַּר מֶלֶךְ־בָּבֶל אֶת־אֶרֶץ

בְּחַד לְיַרְחָא הֲוָה פִּתְגָם
גְּבוּאָה מִן קֳדָם יְיָ עִמִּי
לְמֵימָר׃ יח בַּר אֱנָשׁ
נְבוּכַדְרֶאצַּר מַלְכָּא
דְּבָבֶל אַפְלַח יָת
מִשְׂרְיָתֵיהּ פּוּלְחָן רַב
עַל קָבֶל מְעָר רֵישׁ נְהִו
וְכָל קְדָח אִתְמְרַט וַאֲגַו
לָאֲהָוֶה לֵיהּ וּלְמִשְׂרְיָתֵיהּ׃
מִצּוֹר עַל פּוּלְחָנָא
דַּאֲפְלַח עֲלָהּ׃ יט בְּכֵן
כְּדֵנָן אֲמַר יְיָ אֱלָהִים הָא
אֲנָא יָהֵיב לְנְבוּכַדְרֶאצַּר
מַלְכָּא דְבָבֶל יָת אַרְעָא

דְּמִצְרָיִם וְיִשָּׂא
אִתְרַגְשׁוּתָהּ וְיָבוֹז בִּזָּהּ

מנחת שי
(יח) גדלה לגי׳. הספרים מחלפים: ממלח ותפר:

מהר״י קרא

שבעשרים ושבע למלכותו נתנה לו ארץ מצרים. כך שנינו בסדר״ע. והוא לכד צור בכ״ג למלכותו. כמו שמצינו בסדר עולם: בראשון. באחד בניסן: (יח) העביד את חילו. בעבודתו הגדולה שציוויתי לו לכבוש את צור. והיה לחילו טורח גדול בעבודתו. שכל ראש מוקרח מחמת המשאוי שהם נושאים על ראש. בשביל [זאת] משפשף (שפי׳ ושערו) שעל גבי הראש עד שעלה קרח: וכל כתף מרוטה. וכל כתף נלודה העור מחמת עצים ואבנים שהם נושאים על כתיפם לשפוך סוללה ולבנות דיק: ושכר לא היה לו ולחילו מצור על העבודה אשר עבד (בה) (עליה). שלאחר ששללו שללה של צור עלה הים ושקעה בימים ושטף מהם כל השלל שלא הוליכו כלום. לפי שננזר עליה ועל שללה למטבע בים. עכשיו נמצא שלא היה לו שכר מתביעות ומהשלל לו ולחילו מצור על העבודה אשר

רש״י

הזה הרבה נבוזות כתובות ומוקדם ומאוחר: (יח) העביד את חילו. על צור עבודה גדולה: כל ראש. מפני חיילותיו: מקרח וכל כתף וגו׳. כדרך הלריס על העיר ימים רבים וסורחים ויגיעים בסלת מלאות עפר ומכניס והוא לכד את צור בכ״ג למלכותו כמו שמלינו בסדר עולם (קהל״ו בלע״ו. וברס״ו כ״א קלב״ו בלי״ת קהלי מלכון לימלי״ת): מרוטה. (פלי״ת בלע״ו. כל׳ משפשף שבגעשמלמ): ושכר לא היה לו. לאחר שסללו שללו

נתנה מצרים בידו ונשא המונה ושלל שללה ובזז בזזה והיתה שכר לחילו והגלה ירמיהו וברוך לבבל ועוד כתוב בסדר עולם כי בעשרים ושלש שנה לנבוכדנצר שהכה נבוזראדן נפש תשמ״ה כמו שכתוב בירמיהו כי אז נתנה צור בידו ושפך את כל היהודים שהיו בעמון ובמואב ובסביבות ארץ ישראל נפש תשס״ה: (יח) בן אדם. אל צור. כמו על צור: כל ראש מוקרח וכל כתף מרוטה. כי צרו על צור ימים רבים והיו כל בני החיל מרודים ושורחים בסצור כדרך בני אדם הצרים על

מצודת ציון

(יח) אל צור. על לור: מקרח. עיין לעיל מכלי בשר כמו קרח כוס (מס ו׳ג): מרוטה. כלין תלישת סעור מן הבשר ודומה לו כי

רד״ק

עיר לשאת אבנים ועצים על ראשיהם ועל כתפיהם: מקרח שנשר שער הראש מרוב העבודה: מרוטה. שנסרסו עור הכתף מן המשא בכתף ימים רבים: ושכר לא היה לו ולחילו מצור על העבודה אשר עבד עליה. כי כשכבש נבוכדנצר צור ושלל שללה בא הים על העיר ושטף כל השלל כי נגזר עליו לשטף הים כל אנשיה וחילה והנה חיל נבוכדנצר טרחו ויגעו לשוא ותקב״ה שלם להם ונתן להם שלל מצרים חלף עבודתם אשר עבדו בצור: (יט) לכן. מבואר הוא:

מצודת ציון

(יח) אל צור. על לור: מקרח. עיין לעיל מכלי בשר כמו קרח כוס (מס ו׳ג): מרוטה. כלין תלישת סעור מן הבשר ודומה לו כי

מצודת דוד

כוסמים כס׳: וירידו. לז ידעו שמלי כ׳ וסכל בידי: (ח) בעשרים ושבע שנה. למלכות כ״נ. כ״ב כס״ע: בראשון. בחדש הכלמון: (יח) העביד את חילו. ככלים שם חילו לעבוד עבודה גדולה:

אל צור. לצור עלים יפים רבים וכל לשם מסס היה מוקרח וגו׳ מעוקם מעם הסבלים שבשמו על הכתף ומל שכתף לבניס דיק וכדומס

פירוש ע״ט

צְוָאנְצִינְסְטֶוָאר צוּם מַלְכוּת נְבוּכַדְנֶצַּר אִין עֶרְשְׁטֶן
חוֹדֶשׁ אַיִין טָאג אִין עֶרְשְׁטֶין חוֹדֶשׁ הָיָה דְּבַר ה׳ אֵלַי
לֵאמֹר׃ אִיז גִיוֹעזֶן נָאטֶם רַיֶיד צוּ מִיר יְחֶזְקֵאל צוּ זָאגֶן׃
יח: בֶּן אָדָם וגו׳ בֶּן אָדָם נְבוּכַדְנֶצַּר מֶלֶךְ בָּבֶל הָאט
גִימאכְט אַרְבָּעטִין זַיין חַיל אִיין גְרוֹסִי אַרְבָּעט אוֹף
דֶער שְׁטָאט צוֹר כָּל רֹאשׁ מְקֹרָח אִיטְלֶעכֶער קָאפּ פּוּן
זַיינֶע חַיָילוֹת לַיים אִיז אֶפּ גִיקְרָאכִין דִיא הָאר וְכָל
כָּתֵף מְרוּטָה אוּן אִיטְלִיכֶער אַקְסִיל אִיז אוֹם גִיפְלִיקְט
דִי הוּיט פּוּן וְועגֶן דִי מַשָּׂאוֹת וָאם זַיי הָאבֶּן גִיטְרָאגִין
אוֹיף זַייעֶרע אַקְסְלֶען וְשָׂכָר אִי הָיָה לוֹ אוּן קֵיין שְׂכַר
אִיז גִיט גִיוֹועזִין צוּ נְבוּכַדְנֶצַּר אִיז צוּא ן״ן חַיל פּוּן

מהר״י קרא

שבעשרים ושבע למלכותו נתנה לו ארץ מצרים. כך שנינו בסדר״ע עולם. והוא לכד צור בכ״ג למלכותו. כמו שמצינו בסדר עולם: בראשון. באחד בניסן: (יח) העביד את חילו. בעבודתו הגדולה שציוויתי לו לכבוש את צור. והיה לחילו טורח גדול בעבודתו. שכל ראש מוקרח מחמת המשאוי שהם נושאים על ראש. בשביל [זאת] משפשף (שפי׳ ושערו) שעל גבי הראש עד שעלה קרח: וכל כתף מרוטה. וכל כתף נלודה העור מחמת עצים ואבנים שהם נושאים על כתיפם לשפוך סוללה ולבנות דיק: ושכר לא היה לו ולחילו מצור על העבודה אשר עבד (בה) (עליה). שלאחר ששללו שללה של צור עלה הים ושקעה בימים ושטף מהם כל השלל שלא הוליכו כלום. לפי שננזר עליה ועל שללה למטבע בים. עכשיו נמצא שלא היה לו שכר מתביעות ומהשלל לו ולחילו מצור על העבודה אשר

רד״ק

נתנה מצרים בידו ונשא המונה ושלל שללה ובזז בזזה והיתה שכר לחילו והגלה ירמיהו וברוך לבבל ועוד כתוב בסדר עולם כי בעשרים ושלש שנה לנבוכדנצר שהכה נבוזראדן נפש תשמ״ה כמו שכתוב בירמיהו כי אז נתנה צור בידו ושפך את כל היהודים שהיו בעמון ובמואב ובסביבות ארץ ישראל נפש תשס״ה: (יח) בן אדם. אל צור. כמו על צור: כל ראש מוקרח וכל כתף מרוטה. כי צרו על צור ימים רבים והיו כל בני החיל מרודים ושורחים בסצור כדרך בני אדם הצרים על

מצודת ציון

(יח) אל צור. על לור: מקרח. עיין לעיל מכלי בשר כמו קרח כוס (מס ו׳ג): מרוטה. כלין תלישת סעור מן הבשר ודומה לו כי

מצודת דוד

כוסמים כס׳: וירידו. לז ידעו שמלי כ׳ וסכל בידי: (ח) בעשרים ושבע שנה. למלכות כ״נ. כ״ב כס״ע: בראשון. בחדש הכלמון: (יח) העביד את חילו. ככלים שם חילו לעבוד עבודה גדולה:

מִצְרַיִם וְנָשָׂא הֲמוֹנָהּ וְשָׁלַל שְׁלָלָהּ וּבָזַז
בִּזָּהּ וְהָיְתָה שָׂכָר לְחֵילוֹ : כִּי פְעֻלָּתוֹ
אֲשֶׁר־עָבַד בָּהּ נָתַתִּי לוֹ אֶת־אֶרֶץ
מִצְרַיִם אֲשֶׁר עָשׂוּ לִי נְאֻם אֲדֹנָי יְהוִה :
כא בַּיּוֹם הַהוּא אַצְמִיחַ קֶרֶן לְבֵית

מנחת שי

(יט) ונשא המונה . ליטם מעיק כ"ת :

רש"י

עלה היס ומטפי מהס לפי שנזדוה עליה ועל שלהה ליתכד ליס : (כ) פעלתו אשר עבד בה . שכר פעולה משכר עבד כמלותי בלור לתן לו את ארן מלריס : אשר עשו לי . מלריס רמה במעשתם שהכעיסוני את עמי בעורתם הכל : (כא) ביום ההוא אצמיח קרן . לח ממעתי ולח מלחתי פירוש מקרא זה מה היה ממח קרנס של ישרחל במפלת מלריס שהרי ישרחל נלו ח' שנים לפני מפלת מלריס. ולומר מני ביום ההוח מוסב על פרשה של מפלה מקן מרבעים שמה לקבץ את מלריס ולוחו המקום כלה בשנת שמלך בלשלשר ומינו בדניחל שבלוחה שמה התחילו מלכי פרס להתחזק וגזרה מפלה על בבל שנחמר (דניחל ז') בשנת חזה לבלשלשר וגו' דניחל הלס חזה וגו' קדמיתה כתריה היה בבל (שם) וכתיב (שם) חזה הוית עד די מריון נפה וגו' וחרו היוה לחברו תנינה דמיון לדוב הוח פרס וגו' (שם) וכן לחמרין לה קומי לכלי כשר שגיח. כלומר תפסי המלוכה ומלכות פרס הוח למיתה קרן ליסרחל שנחמר (ישעיה מ"ה) בכורש הוח יבנה עירי וגלותי ישלה ומכן שחרכעים שנה של מלריס הוח ישנה עירו וגלותי שהרכעים שנה של מלריס נתנה ביד נבוכדנלר בב"ז לנבוכדנלר. שהרי בשנת [שנחמר בכורש] הוח יבנה עירי וגלותי ישלח ומכן שחרכעים שנה של מלריס כלו בחותו פרק שהפש בלשלר המלוכה שהרי מלריס נתנה ביד נבוכדנלר בב"ז לנבוכדנלר. שהרי בשנת שנחמרה נבוחה זו ליחזקחל נתנה בידו כ' מלריס. ונשח חמונח ושלל שללה ובזז ביוח. הוסף על עשרים ושבע חרבעים שהיתח חריבה הרי ששים ושבע. לח כחם ס"ה שמלך נבוכדנלר וכ"ב שמלך חויל מרודך כמו שחמרו בממכת מגילה. הרי ס"ח שנים. בלשלר בנו ב' הרי ע"ח. ואל תחמה על שנת שלישית שהרי בתחילת כ"ז חרב נבוכדנלר מלריס, וחותה שנת עלתה (למ"ז) ולכ"ז) לנבוכדנלר ולחרבות מלריס, ובשתח

*) חולי ל"ל שמוסב עכר **) סס בחמר סס ימלח כפירושי על פסוק זה .

רד"ק

(כ) פעולתו. חשר עשו לי . תחת תרע חשר עשו לי שוחיו משעעת קנח רצוץ לבית ישרחל וכן ת"י דחכו קדמי לחתפרעח מנהון : (כא) ביום ההוח חצמיח קרן לבית ישרחל ולך חתן פתחון פת בתוכם. פירושו בוכן ההוח כמו ותרח חפי בו ביום ההוח והרומים לוחין לפרש בוכן שלכדה מלרי שהרי נלכדה בב"ז לנבוכדנלר ומה לחמיחת קרן היה לישרחל בחותה שנה ופירש ח"ל ז"ל

מצודת דוד

ושבר . לח היס לסס שכר מעלל לור על העבודה וגו' ר"ל לח מלחו כסס בעבך טווי בעבודה : (יט) ונשא המונה . יקח המון ממה בשני וגו' וזה יהיה לשכר על עבודה לור : (כ) פעלתו . שכר פעלתו חשר עבד בלור לתן לו את ארן מלריס : חשר עשו לי . כלומר לולם לח על הים תפול מלריס ב"ח נעמול חשר עשו לי שהיו משעעת קנח לישרחל : (כא) ביום ההוא . מוסב על מה שחמר למעלה מקן למרבעים שהם מקבץ את מלריס וחמר ביום ההוח שהם יקבלו כי מ' שנה בלשו בשנת מלון בבשלשר כי כ"ך מלך ע"ם שנים וכב"ז נשלטו בבם את מלריס ח"ך שנים ומיל מיוחד בהו מלך ב"ג שנים הלא שיובשה שנה ההת במלוכות מביו כי בשנה הרשונה מלחה לזה ולזה הרי בשלטו מ' שנה ביום שנת מיל מיוחד ומלך בלשלשר ופו נלמרה לדניחל בסוחת נלמחן פרס ע"ם בשנת חדש לבבשלשר וגו' ואחרו וגו' דעיס לזוב (דניחל ז') ועל בבם יחמר ובכוחה ביפת

פירוש

חֲיִתָה שָׂכָר לְחֵילוֹ אוּג דַּאם וְעָעם זַיִן אַיִן שְׂכַר צוּ זַיִן חֵיל פַּאר דָּעָר אַרְבֵּיט פּוּן צוּר : (כ) פְּעֻלָּתוֹ אֲשֶׁר עָבַד בָּהּ דָּעָם שָׂכָר פּוּן זַיִן אַרְבֵּעט וְוָאם עָר הָאט גְּיאַרְבֵּעט מִיט מִיר זָי : באט אִין צוּר וָוָארוּם אִיךְ נָאט הָאב עָם גִּיוָואלְט הָאבְּין דָּעָר פַּאר נָחַתִּי לוֹ אֶת אֶרֶץ מִצְרַיִם הָאב אִיךְ נָאט אִים גִּיגֶעבְּין דָּאם לַאנְד מִצְרַיִם אֲשֶׁר עָשׂוּ לִי נְוייל דִּי מִצְרַיִם הָאבְּין קִיר בֵּייז גִּימוּעזֶן דָּאם זַייא הָאבְּין מִבְּטַיח גִּיוָועזֶן מִיין פֹּאלְק יִשְׂרָאֵל מִיט זַייעֲרִי אוג בּוּרְש מֶלֶךְ פָּרַס יָועט בּוּיעֶן דָּעם בַּיִת הַמִּקְדָּשׁ

מהר"י קרא

עבד בה . שלאחר ששלל שללה של צור : (יט) ונשא המונה ושלל שללה . עכשיו משלל (מצור) [מצרים] אני פורע לו במקום שלא נשא המונה ושללה של צור . הוא נושא המונה ושללה [של] מצרים . ויהי שכר לחילו על פעולתו אשר עבד בצור נתתי לו מצרים . לפי שמצרים עשו לי רעה. שהכעיסוני מלכי ישראל לעזור אותם וכשהוצרכו לא באו להם לעזרה ומסרו אותם ביד נבוכדנצר : (כא) ביום ההוא אצמיח קרן לבית ישראל . ולא מצאתי פירוש מקרא זה . מהו צמיחות קרן לבית ישראל . בפלטת מצרים לא באו להם שום ישועה . שהרי ישראל גלו שמונה שנים לפני כפלת מצרים . שהן גלו בסוף י"ח ובואבח זו כשכבש מצרים בכ"ז לנבוכדנצר . מפרש אומר ביום ההוא מוסב על (פירוש) ונפרשתו של פעלה . מקץ ס' שנה אקבץ את מצרים. שאותו ח'שבון כלה בשנת [שמלך] בלשצר . ומצינו בדניאל שבאותה שנה חלם (בלשצר) **) . וכתיב קדמיתה כאריה היא בבל . וכתיב חזה הוית עד די כרסון נפיה . וכתיב חזה הוית וארו חיוא אחרי תנינא דסיא [לדוב] הוא פרס . וכתיב וכן אמרין לה קומי אכולי בשר שגיא . כלומר תפשי המלכות . ומלכות פרס היא צמיחה קרן לישראל [שנאמר בכורש] הוא יבנה עירי וגלותי ישלח וכנין שארבעים שנה של מצרים כלו באותו פרק שהפש בלשצר המלוכה שהרי מצרים נתנה ביד נבוכדנצר בכ"ז לנבוכדנצר . שהרי בשנת שנאמרה נבואה זו ליחזקאל נתנה בידו כ' מצרים . ונשא המונה ושלל שללה ובזז ביוח . הוסף על עשרים ושבע ארבעים שהיתה חריבה הרי ששים ושבע . צא מהם ס"ה שמלך נבוכדנצר וכ"ב שמלך אויל מרודך כמו שאמרו בממכת מגילה. הרי ס"ח שנים. בלשצר בנו ב' הרי ע"א. ואל תחמה על שנת שלישית שהרי בתחילת כ"ז חרב נבוכדנצר מצרים, ואותה שנת עלתה (למ"ז) ולכ"ז) לנבוכדנצר ולחרבות מצרים, ובשתח

*) חולי ל"ל שמוסב עכר **) סס בחמר סס ימלח כפירושי על פסוק זה .

רד"ק

(כ) פעולתו. חשר עשו לי . תחת תרע חשר עשו לי שוחיו משעעת קנח רצוץ לבית ישראל וכן ת"י דחכו קדמי לחתפרעא מנהון : (כא) ביום ההוא אצמיח קרן לבית ישראל ולך אתן פתחון פת בתוכם. פירושו בוכן ההוא כמו ותרח אפי בו ביום ההוא והרומים לוחין לפרש בוכן שלכדה מצרי שהרי נלכדה בב"ז לנבוכדנצר ומה צמיחת קרן היה לישראל באותה שנה ופירש א"א ז"ל

מצודת דוד

ושכר . לח היס לסס שכר מעלל לור על העבודה וגו' ר"ל לח מלאו כסס בעבך טווי בעבודה : (יט) ונשא המונה . יקח המון ממה בשני וגו' וזה יהיה לשכר על עבודה לור : (כ) פעלתו . שכר פעלתו חשר עבד בלור לתן לו את ארן מלריס : חשר עשו לי . כלומר לולם לח על הים תפול מלריס ב"ח נעמול חשר עשו לי שהיו משעעת קנח לישרחל : (כא) ביום ההוא . מוסב על מה שחמר למעלה מקן למרבעים שהם מקבץ את מלריס וחמר ביום ההוח שהם יקבלו כי מ' שנה בלשו בשנת מלון בבשלשר כי כ"ך מלך ע"ם שנים וכב"ז נשלטו בבם את מלריס ח"ך שנים ומיל מיוחד בהו מלך ב"ג שנים הלא שיובשה שנה ההת במלוכות מביו כי בשנה הרשונה מלחה לזה ולזה הרי בשלטו מ' שנה ביום שנת מיל מיוחד ומלך בלשלשר ופו נלמרה לדניחל בסוחת נלמחן פרס ע"ם בשנת חדש לבבשלשר וגו' ואחרו וגו' דעיס לזוב (דניחל ז') ועל בבם יחמר ובכוחה ביפת

פירוש

חֲיִתָה שָׂכָר לְחֵילוֹ אוּג דַּאם וְעָעם זַיִן אַיִן שְׂכַר צוּ זַיִן חֵיל פַּאר דָּעָר אַרְבֵּיט פּוּן צוּר : (כ) פְּעֻלָּתוֹ אֲשֶׁר עָבַד בָּהּ דָּעָם שָׂכָר פּוּן זַיִן אַרְבֵּעט וְוָאם עָר הָאט גְּיאַרְבֵּעט מִיט מִיר זָי : באט אִין צוּר וָוָארוּם אִיךְ נָאט הָאב עָם גִּיוָואלְט הָאבְּין דָּעָר פַּאר נָחַתִּי לוֹ אֶת אֶרֶץ מִצְרַיִם הָאב אִיךְ נָאט אִים גִּיגֶעבְּין דָּאם לַאנְד מִצְרַיִם אֲשֶׁר עָשׂוּ לִי נְוייל דִּי מִצְרַיִם הָאבְּין קִיר בֵּייז גִּימוּעזֶן דָּאם זַייא הָאבְּין מִבְּטַיח גִּיוָועזֶן מִיין פֹּאלְק יִשְׂרָאֵל מִיט זַייעֲרִי אוג בּוּרְש מֶלֶךְ פָּרַס יָועט בּוּיעֶן דָּעם בַּיִת הַמִּקְדָּשׁ

יִשְׂרָאֵל וְלָךְ אֶתֵּן פִּתְחוֹן־פֶּה בְּתוֹכָם
וְיֵדְעוּ כִּי־אֲנִי יְהוָה: לא וַיְהִי דְבַר־יְהוָה
אֵלַי לֵאמֹר: ב בֶּן־אָדָם הִנָּבֵא וְאָמַרְתָּ
כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה הֵילִילוּ הָהּ לַיּוֹם:
ג כִּי־קָרוֹב יוֹם וְקָרוֹב יוֹם לַיהוָה יוֹם

וְלָךְ אֶהֵן מִפְתַּח פּוּמָא
בְּגַבְוָאָה בֵּינַיְהוֹן וְיֵדְעוּן
אֲרֵי אֲנָא יְיָ: א וַהֲוָה
פִּתְגָם נְבוּאָה מִן קֳדָם
יְיָ עִמִּי לְמֵימָר:
ב בַּר אֱנָשׁ אִתְנַבֵּי הֵיסַר
פָּדָנָן אֱמַר יְיָ אֱלָהִים
אֲיֵלִילוּ וַאֲמָרוּ וַי מִן קֳדָם
יוֹמָא: ג אֲרֵי קָרִיב יוֹמָא
וְקָרִיב יוֹמָא בְּעִתִּיד

סהר"י קרא

חדא לבלשצר דניאל חלם חזה וחזוי ראשית על משכבה (סליקו) באדין חלמא כתב ריש מלין אמר. בשנת שלש [לבלכות] בלשצר המלך חזון נראה ואלין אני דניאל. (ובשנה אחת) לסוף שבעים שנה לבבל בלשצר מלכא עבד לתם רב לרבבנהי. בלשצר אמר בסדם חמרא להיתיה [וגו']. וכתיב באדין היתיו מאני דהבא די הנפיקו [וגו']. כמו שפרש בסדר עולם. ביה בליליא קטיל בלשצר מלכא כשדאי. ודריוש כדאי קבל מלכותא כבר שנין שתין והרתין. מה ת"ל כבר שנין שתין והרתין. אלא מלמד ביום שנכנס נבוכדנצר להיכל בימי יהויכין נולד שמנו דריוש. הרי שבעים שנה לבבל ביום שמלך נבוכדנצר. הרי שבעים שנה חסר אחת למים שכיבש את יהויקים. ועוד שנה אחת לבבל עמד דריוש והשלימה. כמו שנאמר בשנת אחת לדריוש בן אחשורוש מורע (המלוכה) [מדי]. והוא בנה בית המקדש. כמו שנ' בשנה אחת (לדריוש) [לכורש] בלך פרס למלות דבר ה' בפי ירמיהו העיר ה' את רוח כורש מלך פרס ויעבר קול בכל מלכותו וגו'. וזהו אצטיח קרן: ולך אתן פתחון פה בתוכם. ליחזקאל. ותדבר ולא תאלם עוד כשיראו שנבואתך מתקיימת:

ל (ב) הילילו. כצרים ותאמרו הה לכם. ליום רע שבא עלינו תאריב: (ג) כי קריב יום [וקרוב יום] לה'. ולא האמר עד שנה או שתי שנים אלא בשתא חדא תתית חריבת נבוזאי זו נאמרה (בב') [בכ"ז] לנבוכדנצר ובתחילת כ"ז החריבה. לכך קרוב יום ה': יום ענן. יום משנן למצרי שיהיה היום יום חושך למצרים מפני צרתן: את גוים יהיה. את

רד"ק

ששלחם מן הגולה והושיבם לארצם ויהיה אז בן עשרים שנה ודריוש חותנו בן ס"ב: ולך אתן פתחון פה בתוכם. שיראו שיתקיימו נבואותיך ורבינו שלמה ז"ל פירש כי הפסוק הזה כוסב לפרשה של מעלה בקץ ארבעים שנה אקבץ את מצרים ואותו חשבון כלה בשנה שלמך בלשאצר כיצד בשנת כ"ז לנבוכדנצר נתנה מצרים בידו נשארו ממלכותו ו"ח שנה וכ"ב דאויל מרודך הרי ארבעים ובשנה ראשונה לבלשצר נאמרה נבואת פרס לדניאל כמו שנאמר בשתא חדא לבלשצר וגו'

מצודת ציון

ל (ב) הילילו. מלשון יללה: הה. כמו פסח והוס לבון למקת

גם מלכך כי מז ישמעו לך כלאומס שנכוחמך מתקיימים: וידעו. ומז ידעו שמני ה' למען מתמרי:

ל (ב) הילילו. עשו יללה ותמרו פסח על היום ההוא יום הפורעניות: (ג) וקרוב יום לה'. כ"ל היום הקרוב הוא לה' מעמו מכוח הפורעניות וגם כח במקרה: יום ענן. כ"ל יום מוכן כלומ נתקדרו הפגים בעבים: את גוים. את קן פעמים

לקוטי יקרים

(ב) הֵילִילוּ הָהּ לַיּוֹם כִּי קָרוֹב יוֹם וגו' כִּי נְבִיאוֹת וְיוֹם הקב"ה מְלֵאִים נְבִיאִים. אֲמַאל פְּלָאנִם זַיִן דִּיא נְבִיאוֹת אוֹיךְ אוֹויא אֵיין זָאךְ וְיוֹם דָאךְ בָּאלְד זַיִן. אוּנ אֲמַאל פְּלָאנִם זַיִן אֲנְבִיאוֹת אוֹיךְ אוֹויא אֵיין זָאךְ וְיוֹם זַיִן אֵין סַיל יְאהְרִן שְׁפָּאטֶר. אוּנ אֲמַאל פְּלָאנִם זַיִן אֵיין נְבִיאוֹת נָאךְ דִּיא אֲנְדֶערֶע. אוֹויא אִיז גִיוֶוען דִּיא נְבִיאוֹת אוֹיךְ מְצְרַיִם. אֵיין כְּאל הָאם הקב"ה גִיוָאנְט צוּא יְחֶזְקֵאל עֶר זָאל וְאנְן אוּ אוֹיךְ מְצְרַיִם וְיָיט קוּמֶען אֵיין גְרוֹסְע צָרָה בַּאלְד אִין אַקוֹרָצְע יָאהְר. נָאךְ דֶעם הָאם הקב"ה גִיוָאנְט צוּם נְבִיא יְחֶזְקֵאל נָאךְ אֲנְבִיאוֹת. אז עֶר זָאל וְאנְן צוּא מְצְרַיִם פּוּן דִּיא צָרָה וְיוֶועלְן זַיא אוֹיסְגִילַיְיטִיגְט וְיִיטְרִין. אוּנ מְצְרַיִם וְיוֶועט צוּרִיק אִיבֶּערְכוֹמֶען וְיִיטְרִין וְוִיא וְוִיא אִיז גִיוֶועזֶען. אוּנ וְיא וְיוֶועט שׁוּין דִּיא צָרָה אִין נָאנְצֶען גְעֶנְדִיגְט. נָאךְ דֶעם וְיוֶועט קוּמֶען אוֹיךְ מְצְרַיִם אֲרוֹיסְע צָרָה אֲרוֹיסְגִיטְ פּוּן פַּרְעֹה. נָאר דָאס וְיוֶועט זַיִן אִין צַיִיט שֶׁפְּטֶער. דָאס וְאנְט דֶער פְּסוּק כֹּה אָמַר אֲדֹנָי אֱלֹהִים. אֲווִי הָאם גִיוָאנְט הקב"ה הֵילִילוּ הָהּ לַיּוֹם. קְלָאגְט חַיוֹת צוּא דֶעם פָּאנְ וָאהְ דֶער חוֹרְבָּן אוֹיךְ מְצְרַיִם וְיוֶועט קוּמֶען. כִּי קָרוֹב יוֹם. וָאהְרוּם דֶער פָּאנְ אִיז שׁוּין נָאהְיָנִם. וְקָרוֹב יוֹם לַה'. אוּנ עֶס וְיוֶועט קוּמֶען אַיין פָּאנְ פּוּן פְּרֹעֲנוֹת וָאהְ דָאס וְיִין וְיִיט: נָאר בֵּייא אַייךְ וְוִעט דָאס וְיִין וְיִיט:

רש"י

תרגומו שנים הרי שמים ושבע לו מהם תרגומו ותמם לנבוכדנצר ועשרים ושלש לחויל מרודך כדתמרינן במסכת מגילה ושנה אחת מהם עלתה לזה ולזה כדתמרינן התם שנים מקוטעות היו: ולך אתן פתחון פה בתוכם. ולך

יחזקאל יהא פתחון פה כשיראו נבואתך מתקיימת:

ל (ב) הה. כמו אהה. הה ליום העתיד לבא חותן

התומות: (ג) עת גוים. עידן תכר עממיא:

עָנָן עֶת גּוֹיִם יִהְיֶה: ד וּבָאָה חֶרֶב
בְּמִצְרַיִם וְהָיְתָה חַלָּחָלָה בְּכוּשׁ בִּנְפֹל
חָלָל בְּמִצְרַיִם וְלָקְחוּ הֲמוֹנָהּ וְנֶהֶרְסוּ
יְסֹדוֹתֶיהָ: ה כּוּשׁ וּפוּט וְלוּד וְכָל־הָעֲרָב
וְכוּב וּבְנֵי אֶרֶץ הַבְּרִית אִתָּם בַּחֶרֶב
יִפֹּלוּ: ו כֹּה אָמַר יְהוָה וְנָפְלוּ סֹמְכֵי
מִצְרַיִם וְיָרַד גְּאוֹן עֻזָּהּ מִמִּגְדֹּל סְוֵנֵה
בַּחֶרֶב יִפְּלוּ־בָהּ נְאֻם אֲדֹנָי יְהוִה:
ז וְנָשַׁמּוּ בְתוֹךְ אֲרָצוֹת נְשַׁמּוֹת וְעָרֶיהָ

לסיתי מן קדם יי יום
ענן ויע חבר עממיא
יהי: ד והחול חרבא
במצרים ויהי זיע בכוש
פר יתרמון קטילין
במצרים וישבון
אתרנושתה ויתפנרון
אושתהא: ה כושאי
ופוטאי ולודאי וכל
סוכבותא וכובי ובני
ארעא קיימא עמהון
בחרבא יתקטלון:
ו כדנן אמר יי ויתקטלון
סעדי מצרים ויבטל יקר
תוקפה ממגדול סונה
בחרבא יתקטלון בה
אמר יי אלהים: ז ויצדון
בגו מדינן חצדן וקריוהי

רש"י

(ד) והיתה חלחלה בכוש. לשון רעד כשימעו מפלת מצרים ירחדו לנפשם פן יעלה מלך בכל עליהם: (ה) וכל הערב. ת"י וכל סומכותא כל העורכים ערוכת מצרים (גרסינן"ס כלע"ז. מכואר לעיל כ"ו ט'): ארץ הברית.

סביר"ן ובא

האומות באים אליה: (ד) ובאה חרב במצרים והיתה חלחלת בכוש. כשתראנה חרב במצרים יהיו חלים ויזעים כוש. שחם שכנים למצרים, ובני חם כוש ומצרים. שחם מתייראים שלא יעלה עליהם גבוכדנצר ויתרגם כשכניהם מצרים: בנפל חלל. שחם רואים שנפלה חרישה במצרים ולקחו המונה ונתרסה עד היסוד: (ה) כוש ופוט ולוד. ואעפ"כ אינן ניצולין: וכל הערב. וכל האומות שנתערבו בהם ונתחתנו בהם וקבעו בתוכם לישב: ובני ארץ הברית. אפילו אומות הרחוקות שכרתו עמהם ברית לעזור בעת צרתם: אתם בחרב יפלו. כשבאים לעזרתם: (ו) סומכי מצרים. החיות ותמסנין והראשים שרלז"ם נסמכים עליהם: גאון עזה. תוקף שלהם שהוא מתגאה בלבו עליהם. מי יכול עלי. כשבול ערים בצדדותיו ובשביל דיוטו ואיפרטס שלו: ממגדל סונה. קיצורי מקראות הוא. שהיה לו לומר כמגדל סונה ועד גבול כוש. וכוש בכלל. אלא לפי

מהר"י קרא

(ד) והיתה חלחלה בכוש. לשון רעד כשימעו מפלת מצרים ירחדו לנפשם פן יעלה מלך בכל עליהם: (ה) וכל הערב. ת"י וכל סומכותא כל העורכים ערוכת מצרים (גרסינן"ס כלע"ז. מכואר לעיל כ"ו ט'): ארץ הברית. ובני ארץ הברית. אפילו אומות הרחוקות שכרתו עמהם ברית לעזור בעת צרתם: אתם בחרב יפלו. כשבאים לעזרתם: (ו) סומכי מצרים. החיות ותמסנין והראשים שרלז"ם נסמכים עליהם: גאון עזה. תוקף שלהם שהוא מתגאה בלבו עליהם. מי יכול עלי. כשבול ערים בצדדותיו ובשביל דיוטו ואיפרטס שלו: ממגדל סונה. קיצורי מקראות הוא. שהיה לו לומר כמגדל סונה ועד גבול כוש. וכוש בכלל. אלא לפי

רד"ק

את גוים יהיה. את שיאספו גוים על מצרים להחריבה וי"ת עידן תבר עממין יהא: (ד) ובאה. מלרע: והיתה חלחלה בכוש. כשיראו בני כוש שיפלו חללים במצרים יחילו ויפחדו וירגזו שתבא החרב גם עליהם כי שכנים הם ועם אחד הם כלם בני חם: חלל. דרך כלל ר"ל חללים רבים: (ה) כוש ופוט ולוד וכל הערב. עם מקובץ מעטים נתערבו יחד וי"ת סומכותא לשון ערבוב: ובני ארץ הברית. שהיה להם ברית עם ארץ מצרים אבל לא היו מהם ומכשפותם ולפי שהיו בני בריתם לקו עמהם: (ו) כה אמר ה'. סומכי מצרים. הם בני ארץ הברית ושאר העמים שזכר שהיו סומכים ידי מצרים ועוזרים אותם: ממגדל סונה. הוא בגבול מצרים מפאה אחת ואמר כי משם תחל החרב לאכול בהם עד גבול כוש כמו שזכר לפעלה ממגדל סונה ועד גבול כוש ולפי שזכר כוש למעלה שהוא הגבול השני סבך על הסבין ולא זכרו וכנוי מלת בה לארץ מצרים: (ז) ונשמו בתוך ארצות נשמות. בתוך ר"ל בכלל ופי' ונשמו ארצות מצרים

מנחת שי

ל (ד) ובאה חרב. מלרע מונח: (ה) וכל הערב. כדפוס יש מוניציליאה וכנכיחים פם פי' הרי"ח כסוב כל הערבב בעת ותי"ו ושעות הוא:

מצודת דוד

יהיה: (ד) ובאה חרב. על מלך בכוש: והיתה וגו'. ל"ל בעת יסוד מלך כך במלכי מהיה מלחמה בכוש על כי ילחו כי נכון הוא גם לכוש עליהם: ולקחו המונה. מוסב למעלה לומר בכוש תהיה מלחמה בעת יסוד מלך במלכים ויקחו גם המון עמם בשבי ויסודות מומותיה יהיו נהרסים: (ה)-ובל הערב. הערוכות סמומות מאכר בתוכן: ובני ארץ וגו'. כני סחלוות שהיה לסם בבריתות ברית עמהם: אתם. כולם יפלו בחרב עם מלכים ודומה להם: (ו) סומכי מצרים. סמומות שהיו למלכים לעזרה מול המוכ: ויורד וגו'. ממשלת מזקה תלך למען בשפל המלך: כמגדל סונה. הוא התחלת גבול מלכים: (ז) ונשמו. יהיו שממה בתוך שאר מדינות שממות

פירוש ע"ט

אִיז נָאהֵינְט דֶער טָאג פּוּן פּוּרְעַנְיוּת אוּנ עָם אִיז נָאהֵינְט דֶער טָאג וָואס אִיז אֵן גֵיבּרֵייט צוּ קוּמֶן פּוּן פַּאר נָאס יום עָנָן עֵת גּוֹיִם יִהְיֶה אַיין וָואלְקְעַנְדִיגְער טָאג אוּנ דִי צַיִים וָואס דִי הֵירֶדִין וָועלֶן צוּ בְּרֶאכֶן וָועֶרֶן וָועט קוֹמֶן גְּבוּכְדְנֶצַּר מֶלֶךְ בָּבֶל אִין מִצְרַיִם וְהָיְתָה חַלָּחָלָה בְּכוּשׁ אוּנ עָם וָועט נִיין אִין צִיטֶערְנִיש אִין כּוּשׁ אוּ עָם וָועט פַאלֶן אַיין דֶער אוּנְטֶער שְׁלָאגְענֶער אִין מִצְרַיִם וְנִקְחוּ הֲמוֹנָהּ וְנֶהֶרְסוּ יְסוֹדוֹתֶיהָ אוּנ דָם חֵיל פּוּן רֵיזִם מֶלֶךְ בָּבֶל וָועלֶן צוּ נֶעמֶן דָם הֲמוֹן עָם פּוּן מִצְרַיִם אִין גְּלוּת אוּנ אִירֶע גְּרוּיסֶע פֶּעסְטֶן

בְּתוֹךְ־עָרִים נֶחֱרָבוֹת תִּהְיֶינָה׃ וְיֹדְעוּ
כִּי־אֲנִי יְהוָה בְּתִתִּי־אֵשׁ בְּמִצְרַיִם
וְנִשְׁבְּרוּ כָּל־עֹזְרֶיהָ׃ ט בַּיּוֹם הַהוּא יֵצְאוּ
מַלְאָכִים מִלְּפָנַי בַּצִּים לְהַחֲרִיד אֶת־
כּוּשׁ בָּטַח וְהָיְתָה חַלְחָלָה בָהֶם כְּיוֹם
מִצְרַיִם כִּי הִנֵּה בָּאָה׃ י כֹּה אָמַר אֲדֹנָי
יְהוָה וְהִשְׁבַּתִּי אֶת־הֲמוֹן מִצְרַיִם בְּיַד
נְבוּכַדְרֶאצַּר מֶלֶךְ־בָּבֶל׃ יא הוּא וְעַמּוֹ
אִתּוֹ עָרִיצֵי גּוֹיִם מוּבָאִים לְשַׁחֵת הָאָרֶץ

בְּנוֹ קַרְנִין דַּהֲוָה חַרְבָּן
יַתְהֵן׃ ח וְיִדְּעוּן אֲרֵי אֲנָא
יְיָ בְּדַאֲתֵן עָמְמָיָא
דְּתַקִּיפִין בְּאֶשְׁתָּא עַל
מַצְרַיִם וְיִתְבָּרוּן כָּל
סָעֲדָתָהּ׃ ט בְּעִדָּנָא
הַהִיא יִפְּקוּן אוֹנְדִין מִן
קֳדָמַי בִּלְיוֹנִין לְאַוְעָא
כּוּשׁ דְּשַׁרְיָא לְרוּחָצָן
וְיֵהֵי זְיָעָא בְּהוֹן כְּיוֹם
מִצְרַיִם אֲרֵי הָא אַתְיָא׃
י כִּדְנָן אֲמַר יְיָ אֱלָהִים
וַאֲבַטֵּיל יָת אַתְרְנוּשַׁת
מִצְרַיִם בְּיַד נְבוּכַדְרֶאצַּר
מַלְכָּא דְּבָבֶל׃ יא הוּא
וְעַמֵּיהּ תַּקִּיפֵי עַמְמַיָּא
אִתֵּהּ עֲמִיהָ תֶּקֶף פָּי
עַמְמַיָּא אֶתֵּן לְחַבָּלָא
אַרְעָא

מהר"י קרא

שאמר למעלה לחרבות חרב שכוכה ממגדל סונה ועד גבול כוש. רמז כאן: (ח) להחריד את כוש. היושבת על הנהר. כענין שנאמר הוא הסובב את כל ארץ כוש. ואינה יכולה לכובשה כי אם בצי אדיר. לפי שהנהר סובבם: להחריד את כוש בטח. להחריד את היושבת לבטח. והיתה חלחלה. בכרש: כי הנה באה. בעשרים ושבע: (י) והשבתי את המון מצרים. יהיו במלך נבוכדנצר כן העולם על יד נבוכדנצר שאני מוסר אותם בידו: (יא) הוא ועמו אתו עריצי גוים מובאים. כך חיבור מקראות הללו. והשבתי את המון מצרים והוא ועמו אתן ביד נבוכדנצר מלך בבל וביד עריצי הגוים המובאים עמו

רש"י

כרותי ברית למלרים לעזור לה: (ה) בהתי אש. תמתי כתם: (ט) מלאכים מלפני. נדודי ניסות הולכים כמליחותי בסיירות רבות להחריד את כוש היושבת בטח: בצים. כמו וציים מיד כתיס (במד' כ"ד) וכן תרגימו יונתן

רד"ק

ובתוך ארצות יעיד עליו וכן כפל הענין בס"ש ואמר ושריו בתוך ערים נחרבות: (ח) וידעו. בתתי אש במצרים. על דרך כשל כת־גומו כד אייתי עמכיא דתקיפין כאשתא על מצרים: (ט) ביום ההוא יצאו מלאכים מלפני בצים להחריד את כוש. בצים הם הספינות כמו וצי אדיר לא יעברנו והיה משפטו ציים בשני יודי"ן כמו כן בי עיים אלא שהוקל כמו עברים יהודים אשר בעת ההיא אחרי חרבן מצרים אביא על כוש צבא גוים בספינות. וקראם מלאכים כאילו בשליחות האל יתברך באים שם כי היא נזר הגזירה עליהם לפיכך אמר מלפני ואשר בצים

מצודת ציון

(ט) מלאכים. שלוחים: בצים. כספינות כמו וכי תדיר (ישעיה ל"ג): להחריד. מלשון מחרדה: (י) והשבתי. ענין עריצי: (יא) עריצי. ענין

מצודת דוד

ודומה לזה: (ה) וידעו. תו ידעו כולם שתמי כ' כתמן לכלם נאמן כעת תתן לם תמתי כמלכים וכל מוזריה יסכימו: (ט) יצאו הנה. נדודי ניסות ילכו כלים בכוונתי להכהיד לם כוש היושבת בטח ויפחיד את מלכיהם כי הנה באה. לשון כי היפה כהם מלחמה כשמשם משלח מלכים אליך לם ימלאו עתה מלחמה כלם הפוכיעות לה עמהם: (י) והשבתי. לשון מהמון עם מלכים ויל"ג כי כולו יתכנס כהכך: (יא) הוא ועמו אתו. כ"ל כפעה ועמו אבד מהו יושבתיו ויל"ג: עריצי גוים. עשים מזקים יהיו מיבאים

פירוש ע"ט

יְפֵי בָּהּ פּוּן דֶּעם טוֹרעֶם סְוֵנֶה אוּנ וַיי־טֶעֶר וּואָס דָּס קאָל וְועלֶין דִּיא מִצְרַיִם וְויִרְסְטֶעֶר דִּיא בִּין נֶאטְס׃
אִיז דֶּר אֶן הֶייב גְּבוּל פּוּן מִצְרַיִם וְועלֶין דִּי מִצְרַיִם (ט) בַּיּוֹם הַהוּא יֵצְאוּ מַלְאָכִים אֵין דֶּעם דָּאוְינֶן מַאנ וְועלֶן
פַאלֶען דּוּרְךְ דֶּער שְׁוֵוערְד אֵין דֶּעם לַאנְד נָאם אֲדֹנָי אֲרוֹיס־גיין שְׁלוּחִים פּוּן פַּאר מִיר מִיט שִׁיפִּין צוּ דֶּער
אֶלֹהִים אַוּי זְאגְט נָאט דֶּר הַאר׃ (ח) וְנִשְׁמוּ בְּתוֹךְ אַרְצוֹת שְׁרֶעקְלִיךְ דָּם לַאנְד כּוּשׁ וּואָס זִיצְט זִיכֶערְלִיךְ וְהָיְתָה
נְשַׁמּוֹת אוּנ זַיי וְועלֶין זַיין וויסְט צְווישֶׁן דִּי פֶּר וויסְטֶע לֶעְנְדֶער וְעֲרֵי בְּתוֹךְ עָרִים נֶהֱרָבוֹת תִּהְיֶינָה אוּנ דִּי שְׁטָעט
פּוּן מִצְרַיִם וְועלֶין זַיין וויסְט צְווישֶׁן אַנְדֶערֶע פֶּאר וַיי־טֶעֶר שְׁטָעט אוּנ גְּלֵיךְ וַוי זַיי׃ (ח) וְיָדְעוּ כִּי אֲנִי ה'
אִיז דִּי הֶרוב גִּיוואָרְין כִּי הִנֵּה בָּאָה וּוארוּם עָם קוּמְט נִין אוּנ דִּי מִצְרַיִם וְועלֶין וויסֶין דָּס אִיךְ בִּין נָאט בְּהַתִּי
אֵין דֶּעם פּוֹרְעֲנִיוּת אוּיךְ וַוייא אֲלֵיהֶן׃ (י) כֹּה אָמַר אֲדֹנָי אֵשׁ בְּמִצְרַיִם אִיךְ וועל גֶּעבְּן מִיין גְּרִימ צָארִין אִין
יְהוָה וְהִשְׁבַּתִּי אֶת־הֲמוֹן מִצְרַיִם בְּיַד נְבוּכַדְנֶצַּר מֶלֶךְ בָּבֶל׃ מִצְרַיִם גְּלֵיךְ וּוי פַייעֶר וְכִשְׁבְּרוּ כָּל עוֹזְרֶיהָ אוּנ זַיי וְועלֶן
(יא) הוּא וְעַמּוֹ אִתּוֹ דֶּר נְבוּכַדְנֶצַּר אוּנ זַיין פְאלְק כְּיט אִים צוּ בְּרֵאכֶן וְועֶרֶן אַלֶע הֶעלְפֶּער פּוּן מִצְרַיִם דְּעֶנְסְט

וְהֵרֵיקוּ חַרְבוֹתָם עַל־מִצְרַיִם וּמָלְאוּ
אֶת־דָּאָרֶץ חֲלָל׃ יב וְנָתַתִּי יְאֹרִים
חָרְבָה וּמָכַרְתִּי אֶת־הָאָרֶץ בְּיַד־רָעִים
וְהַשְׁמֹתִי אֶרֶץ וּמְלֹאָהּ בְּיַד־זָרִים אֲנִי
יְהוָה דִּבַּרְתִּי׃ יג כֹּה־אָמַר אֲדֹנָי יֱהוִה
וְהַאֲבַדְתִּי גִלּוּלִים וְהִשְׁבַּתִּי אֱלִילִים
מִנֹּף וְנָשִׂיא מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לֹא יִהְיֶה
עוֹד וְנָתַתִּי יִרְאָה בְּאֶרֶץ מִצְרָיִם׃
יד וְהַשְׁמֹתִי אֶת־פַּתְרוֹס וְנָתַתִּי אֵשׁ
בְּצֹעַן וְעָשִׂיתִי שְׁפָטִים בְּנֹא׃ טו וְשָׁפַכְתִּי

ארעא וישלפון סייפיהון
על מצרים ויתלון ית
ארעא קטילין׃ יב ואתהן
נהריהון אתיבש ואסתר
ית ארעא ביד מבאשין
ואתבי ארעא ומלהא
ביד רשיעין אנא יי
גזרית דמימרי׃ יג כדנן
אמר יי אלהים ואביד
דפלחין למטעותא
ואשיצי דפלחין
לצלמניא מנפס ומלכא
מארעא דמצרים לא
יהי עוד ואתן דחלא
במצרים׃ יד ואתבי ית
פתרוס ואיתי עמא
דתקיפין באשתא על
מאנים ואעביד פורענות
דינין באלכסנדריא׃
טו ואשפוך חימתי על

רש"י

כלניונין: (יב) ונתתי יאורים. מרן היאורים היא מצרים: ומכרתי. כתרגומו ומסר: (יד) ועשיתי שפטים ומכור ה' את מיטרא: (יג) ונשיא מארץ מצרים לא יהיה עוד. כושל באומות בימין שנאמר בן המלכות תהיה ששלה ולא תתנשא עוד על הגוים, וכן תירגם יונתן ומלכא בארעא דמצרים יראה. של מלך בבל בארץ מצרים. ששחרו נוגי עליהם: (יד) ותשיתי ששמים בנא. באלכסנדריא של מצרים: ונתתי אש בצוען. אשו של נבוכדנצר. חבתו ביערת בו כאש

מהר"י קרא

לשחת הארץ: (יב) ונתתי יאורים חרבה. ונתתי ארץ מצרים חרבה שארץ מצרים נקראת יאורים. לפי שכל חיותה תלויה ביאור: ומכרתי את הארץ. כמו וימסרהו את הארץ. כמו

רד"ק

טובאים. כי אני ה' מביא אותם: (יב) ונתתי יאורים חרבה. יבשה כמו אשר בחרבה ולפי שארץ מצרים כל פורחה ושבחה היא היאור אבר דרך משל שיחרבו היאורים ר"ל שיכלה מהם כל טובת: (יג) כה אמר ה'. והאבדתי גלולים כמשמעו ולפי שהיה במחונם בהם שיצילו אותם מיד האויב אמר כן כמו שאמר בבל הוביש בל חת פרודך התנו גלוליה או הוא על דרך משל כמו ובכל אלהי מצרים אעשה שפטים וי"ת ואביד דבלחין למעוותא: ונשיא בארץ מצרים לא יהיה עוד. ומלך גם כן אשבית בארץ מצרים שלא יהיה שם עוד ר"ל זכן רב כאן ולא יספו עוד נדודי אדם שהרי אמר בקין נ' שנה אקבץ את מצרים או יהיה עוד כמשמעו לעולם כמו שאמר ולא תתנשא עוד על הגוים והוא שאמר ונתתי יראה בארץ מצרים שיהיו לעולם יראים משאר העכוים: (יד) והשמתי. בנא. נא היא אלכסנדריא. וכן תירגם יונתן: (טו) ושפכתי. כמו ואשפוך חימתי

מצודת דוד

כיד ר"ל בשמת את מלכיה ועל הכסדים ימשל: והריקו. ישלפו מלכותם מתפשם על מלכיה: (יב) יאורים חרבה. היאורים מתייבש ר"ל מלכיה יגלו ממנה ולפ שהם עוד טובה מן היאורים וכאלו נתייבשו: ומכרתי. ממשל פתרוס ביד הכסדים שהמה מלכיה רעים ומכוריה: והשמתי וגו'. גם הארץ ומלכיה ממלפים

מותה מעשה שמעה ע"י מלכיה זרים ומכוריה: לא יהיה עוד. כ"ל עד זמן מלוכה לא יהיה עוד מושל מלכיה מהם כמ"ש בשלה: ונשיא וגו'. כ"ל ונשיא מצרים מהרן מלכיה: אני ה' דברתי. לפ שיתפשקו שמה כמ"ש: וכידוי לקיים דברי: (יג) והאבדתי וגו'. לפ שיתפשקו שמה כמ"ש:

מצודת ציון

מוזק כמו כנבוז ערין (ירמיה כ'): והריקו. מל' ריק כ"ל ישלפו ויוקומו ממקומם: חרבותם. מלשון חרב: (יב) חרבה. מלשון חורב ויובש: ומכרתי. ענין עסיקה וכן וימכרם ביד פלישתים (שופטים ג'): והשמתי. מלשון שמעון: (יד) בצוען. פ"ו

פירוש ע"ט

אֲנִי ה' דִּבַּרְתִּי׃ אִיהְ נָאט הָאב עֶם גֶיזָעט דְרוּם וָועט
עֶם גְוויס זַיין׃ (יג) כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יֱהוִה אַזוֹ הָט גָאט
נָאט דָער הַאר הֶאבְּרְתִּי גְלוּלִים אִיהְ וָועל מַאכֶן פּאר
לִירִין דִי אוּם וָועלכֶע הִירֶענְשָׁפ גֶעזִין אוּנ אִיהְ
וָועל פּר שְׁטָערִין דִי אֶפּ גֶעמָאכְט פּון נוּף וָענְשִׁיא בֵּאלָד
מִצְרַיִם אוּנ אֵיין הַאר (כְּלוּמַר אֵיין מֶלֶךְ) פּוּן דֶעם
מִצְרַיִם וָועט נִים זַיין נָאהְ (בְּיז דִי פָּעלְקֶער זִיא וּאם
אוֹיבֶן שְׁטַייֶען וָועלֶען זִיהְ אוּים לְאַנְען) וְנָתַתִּי יִרְאָה
בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם אוּנ אִיהְ וָועל גָעבֶן אֵיין מוֹרָא אִין דֶעם
לַאנְד מִצְרַיִם׃ (יד) וְהַשְׁמוֹתִי אֶת פַּתְרוֹס אוּנ אִיהְ וָועל
פּאר וִויסְטֶין דֶאם לַאנְד פַּתְרוֹס אוּנ אִיהְ וָועל גָעבֶן
אֵיין פֵּייעֶר אִין צוֹעַן וַאֲשִׂיתִי שְׁפָטִים בְּנֹא אוּנ אִיהְ וָועל

חָמָתִי עַל־סִין מָעוֹז מִצְרַיִם וְהִכְרַתִּי
אֶת־הָמוֹן נֹא: מז וְנָתַתִּי אֵשׁ בְּמִצְרָיִם
חוֹל תָּחִיל סִין וְנֹא תִּהְיֶה לְהִבָּקַע וְנֹף
צָרֵי יוֹמָם: יז בַּחוּרֵי אָוֶן וּפִי־בֶסֶת בַּחֶרֶב
יִפֹּלוּ וְהֵנָּה בַּשִּׁבְיָ תֵּלַכְנָה:
יח וּבְתַחְפַּנְחֵס חָשַׁךְ הַיּוֹם בְּשִׁבְרִי־שָׁם
אֶת־מֹטוֹת מִצְרַיִם וְנִשְׁבַּת־בָּהּ גְּאוֹן

הֵמָּן יַת תְּקוֹף מִצְרַיִם וְיִבְטַל בָּהּ יְקַר הוֹקְפָהּ כֻּלָּךְ בְּמַשְׁרְיָתֵיהּ וַחֲפִינָה בַּעֲנָנָא דְמָלַיִן וְחֵבֵי יַת

מהר"י קרא

על סין. שהיה על מצרים: (מז) חול תחול. פת' מוט הזיע, שהולכין בגלות. וכמו והתחלחל המלכה: ונא תהיה להבקע. שתיבקע חומה תחתיה: ונף צרי יומם. ונוף צרים יבואו לה מדי יום ביום ומחריבין אותה: (יז) בחורי און ופי בסת. מקומות יש בארץ בחרב יפלו: והנה. שתיהן המדינות און ופי בסת בשבי תלכנה: (יח) ובתחפנחס חשך היום. חשך מזל שלהן: שגבר שר של כשדים על שר של מצרים. ולקח הוא מהעלה ביום. ואף הן לקו מלמטה ביום. שאין לך אומה שאין לו מושל למעלה. וכשהוא לוקה למעלה לוקה אוסהו למטה כענין שנאמר בישעיה יפקד ה' על צבא המרום במרום.

מנחת שי

(מז) חול תחיל. פת' מוט הזיע. ויפי בסת. ליש שמחזיק מלין וכיוצ"ב מאד מתמיהין מלין מחזיקין ומקיימין מלה חדא ולכאורה קשה מלה ומנה במשמעות ד"א כ"ל (ד"ל עם מלין דמיכין וקיימין מה דיכסה מפניהם מלה כחיב: (יח) חבי יומא. ליש לחיות מתיר בימים שהוא מעשה שהוא עובד חשך בשיין ופניות וכל כעניים שלנו בשין שחלים וכן פי' כ"ל בשין שהוא כמו ולא חבר מתני מלימה ומפקחת נדולה כלן ומפ"ג כחיב חשך ר' בקיאה ומימים מעשה בשמות ל' סוף פיסוק כ"ה וכשמות כחוב ומימים מעשר בשמות בפסוק ל"ה וכסיון לימנו בשם פיסוק ולחי מלחחיו כשמות כ"ה וכח ל' ימנו גדול כשם הוא (פרשת ויכב) ויעשם דוד כי עם נכל (שמואל ח' ל"ה) ויקשר יואב בשופר (שמואל ב' י"ח) ויהמר אחיו נפר לניעם (מלכים ב' ס') מה עשים בעבדם (בשעיה י"ד) ובחפנחס חשר היום (ין). יפלו בשיב לאמו (הסלים ע"ח) יכולם בשין בחלים מעניו מעיים דחילו מעניו חשך ומחשר לישת לחחיחת בקריאה וקלת ניחות עד המחוך בניב שהכוח זה דיחוקלו בשני העניינים חלוי בעבד כי מעני כחיבתם: ויש ענין ריבעה. בכל כעניים כ"ו כחיב וקרי כיש כחיב שוב חינו מחוסן בשיין הוא ספרים מהפוסקים שכחוב הוא בח"ו וקרי כחיב שוב חינו מחוסן בשיין הוא

רש"י

סין תקוף מצרים. ואשיבי את אהרגושת אלכסנדריא: מז ואיתי עממיא דתקיפין בחבראתא במצרים מזע חומנ סין ואלכסנדריא תהי מתרעא משור ומפים בעלי דכבו יקפונה יום יום: יז עוליבי און ופיבסת בחרבא יהגלטון ופלחיהון בשביא והכון: יח ועל התחפנחס אתי חשוך בימם בד אתבר

בנא. אלכסנדריה: (מז) להבקע. מומתה תבקע: צרי יומם. נרים יכאו עליה יום יום: (יז) והנה בשבי תלכנה. שתיהם המדינות חון ופיבסת: (יח) חשך היום. ימנע לאור: ענן יכסנה. לרה תבא עליה ותכסנה

דד"ק

(מז) ונתתי. חול תחיל סין. כתיב ביורד וקרי בויו הכתוב מבנין הפעיל והקרי מן החקל והוא ל' חיל כיולדה: להבקע. שיבקעו חומותיה: ונוף צרי יומם. ואל נוף יבואו צרי יומם רוצה לומר ביום יבואו לה האויבים ולא בלילה כנגבים ויש בעלי דבבו יקפונה יום יום: (יז) בחורי אין. שם עיר בארץ מצרים ואשר שתיא און הכתוב בהורה בהן און ופי בסת. תרגם מלין כתיבין וקרין מלה חדא והוא שם עיר: והנה בשבי תלכנה. כמו הן חנה היו לבני ישראל ואבר המה לזכרים והנה לנקבה. ופירש אדוני אבי ז"ל כי על הנשים אבר ואע"פ שלא זכרם הנה זכר הכתובים שישלו בחרב ואבר כי נשיהם תלכנה בשבי ויש עולמי און ופיבסת בחרבא יהקטלון ופלחיהון בשביא יהכון: (יח) ובתחפנחס. הוא התחפנחס הנזכר במלכים ונשתנה התנועות כי זה נקוד חבית בחיר"ק והתיו בשוא והחי"ת בפתח והפ"א והנו"ן בשוא: חשך היום. בשי"ן ונקרא בשמאל כמו ולא חשך ממני מאומה פירוש מנע היום מאורו להם ואמר זה מרוב הצרה כאילו מנע היום מאורו להם ויש על התחנחם אייתי חשך ביום הירגם אותו כמו חשך ביכין: את מטות מצרים. מיטות שלם שהיו על צוארי הגוים ויש כד אתבר תמן ית תקוף מצרים: היא ענן יכסנה. כהרגונו מלך בבשריתיה כענגא דמלין וחבי יה ארגא:

מצודת ציון

אלכסנדריה כן מיכים יוכנן: (טו) מעוז. מגין חוזק: (מז) חול תחול. מלשון מלחלה ורעד: להבקע. מלשון נקיעה וספיחה: (יח) חשך. ענין מניעה כמו ולא חשכת (כרמלים

מצודת דוד

ונתתי יראה. תמיד יהיה שם פחד ויעדה מפלה העמים: (טו) בעוז מצרים. שהוא חזק מלכים שהיו עוד בלילים וחזקה: את המון נוא. שם המון שם נוף כי היתה בת זבת עם: (מז) חול תחול סין. עיל סין תפעד כיעדה: והיתה להבקע. כ"ל פריש מחה ומוכנת להבקע חומתה עם כי היא עיר בלורה: צרי יומם. הלילים יכואו עליה לשוד יום וקן יום מבך ותפלה (יואל כ'): והנה. שם המלים תלכנה בשבי: (יח) חשך היום. מי שבא עליו לרה נדמה כלילו ענגע ממנו מאור היום וקן יום מבך ותפלה (יואל כ'): בשברי מטות מצרים. כ"ל מעוות הגוי מטות היום ומאורה: וגשבת בה. כהחפנחס יכואל מפלה הזקה: היא. הגיד

פירוש ע"ט

טוּעַן מְשָׁפָטִים פּוּן יְסוּרִים אִין דָּעַר שְׁטָאט נוֹא דֶם
אִיז אַלֶכְסַנְדְרִיָא: (טו) וְשָׁפַכְתִּי חֲמָתִי עַל סִין אוּנ אִיךְ
וְועל פַּאר גִיסִין מִיין גְרִים צָארִין אוּיךְ דֶעַר שְׁטָאט
סִין וְואם זִי אִיז דֶאם שְׁטָארְקַייט פּוּן מִצְרַיִם וְהִכְרַתִּי
אֶת הָמוֹן נֹא אוּנ אִיךְ וְועל פַּאר שְׁנֵיידִין דֶאם קְרוּמוּנְג
פּוּן דֶעם פַּאלְק פּוּן דֶער שְׁטָאט נוֹא: (טז) וְנָתַתִּי
אֵשׁ בְּמִצְרַיִם אוּנ אִיךְ וְועל גֶעבֶּן אֵיין פַיֶיר אִין מִצְרַיִם
חוֹל תָּחוּל סִין צִיטֶערִין וְועם צִיטֶערִין סִין אוּנ נוֹא וְועט
זַיין גְרֵינְג אִיר מוּיעֶר זָאל צוּ שַׁפַּאלְטִין וְועלְכֶע נִיט
צְרֵי יוֹמָם אוּנ אוּיךְ דֶער שְׁטָאט נוֹף וְועלְכֶע קוֹמֶען

בַּלְיידִיגֶער מַאנ בַּיי טָאג: (יז) בַּחוּרֵי אָוֶן וּפִי בֶסֶת בַּחֶרֶב
יִפּוֹלוּ דִי יוּנְגֶע לַיים פּוּן דֶער מְדִינָה אָוֶן אוּנ פִּי בֶסֶת
וְועלֶען פַּאלֶען דוּרְךְ דֶער שְׁווֶערְד וְהֵנָּה בַּשִּׁבְיָ תֵּלַכְנָה
אוּנ דִי צְווַיי מְדִינוֹת אָוֶן אוּנ פִּי בֶסֶת וְועלֶען אֲלַיין
גַיין אִין גִיפַעֶנְקְנִיש: (יח) וּבְתַחְפַּנְחֵס חָשַׁךְ הַיּוֹם אוּנ
אִין תַּחְפַּנְחֵס וְועט זַיין פַּר מִיטֶין דִי לִיכְט פּוּן דֶעם
טָאג וְועֶן אִיךְ וְועל דֶאכְטֶין צוּ בְּרֶעכֶן דִי שְׁטֶאנֶגֶן
פּוּן מִצְרַיִם (כְּלוֹמֶר דֶאם שְׁטָארְקַייט) וְגִשְׁבַּת בָּהּ גְּאוֹן
זֶוֶה אוּנ עֶם וְועט פַּאר שְׁטֶערְט וְועֶרֶן אִין תַּחְפַּנְחֵס
דֶאם גְרוֹיסְקַייט פּוּן אִיר שְׁטָארְקַייט הִיא עֶנְן יְכַסֶּנֶת

אֲרֻעָא וְיִתְבֵי כְּפָרְנְהָא
בְּשְׁבְיָא יַהֲכוֹן: יח וַאֲעַבֵּד
פּוּרְעָנוּת דִּינִין בְּמִצְרָיִם
וְיִדְּעוּן אֲרֵי אֲנָא יְיָ:
כ וַהֲוָה בְּחַדָּא עַשְׂרֵי
שְׁנִין בְּקַדְמָאָה בְּשַׁבְעָא
לְיַרְחָא הֲוָה פִּתְגָם
נְבוּאָה מִן קֳדָם יְיָ עִמִּי
לְמֵימָר: כא בַּר אֱנָשׁ
דְּיָת תְּקֹף פְּרַעֹה מַלְכָּא
דְּמִצְרַיִם הַבְרִיָא וְהָא
לָא מִתְקָפָא לְאִסְתְּחָמָה
לְמִתַּן עֵיצָה לְמֶחְתָּם
לְאִתְקָפָא

עָזָּה הָיָא עָנָן יִכַּסֶּנָּה וּבְנוֹתֶיהָ בַּשֶּׁבִי
תֵּלַכְנָה: יט וְעָשִׂיתִי שְׁפָטִים בְּמִצְרָיִם
וְיָדְעוּ כִּי־אֲנִי יְהוָה: כ וַיְהִי בְּאַחַת
עֶשְׂרֵה שָׁנָה בָּרִאשׁוֹן בְּשִׁבְעָה לַחֹדֶשׁ
הָיָה דְבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר: כא בֶּן־אָדָם
אֶת־זְרוֹעַ פַּרְעֹה מֶלֶךְ־מִצְרַיִם שָׁבָרְתִּי
וְהִנֵּה לֹא־חֻבְּשָׁה לָתֵת רְפֻאוֹת לָשׂוּם

רש"י

וּתְחַנֵּךְ כְּיוֹם כְּסוֹי עָנָן: וּבְנוֹתֶיהָ. וּכְפַרְמְנָתֶהָ: (כא) אֶת זְרוֹעַ פַּרְעֹה מֶלֶךְ מִצְרַיִם שָׁבָרְתִּי. כְּכֹר פַּעַם לְחַתֵּרַת שֶׁהִתְּלוּ כֵּיוָן כְּכוֹכְדְנֶצֶר כְּשֶׁהָלַךְ לְהִלָּחֵם בַּיְהוֹיָקִים כַּמָּה שֶׁנֶּאֱמַר בְּסֵפֶר (יִרְמְיָה מ"ו) לְמִצְרַיִם עַל חֵיל פַּרְעֹה נְכֹה מֶלֶךְ מִצְרַיִם אֲשֶׁר הָיָה עַל נְהַר פְּרָת בְּכַרְכְּמִישׁ אֲשֶׁר הִכָּה נְבוּכַדְנֶאצַּר וְגוֹ': וְהִנֵּה לֹא חֻבְּשָׁה. מִלְּהוֹתִיר כֵּיוָם וְהַלְאָה כַּמָּה שֶׁנֶּאֱמַר כָּאן (מלכים ב' כ"ד) כְּסוֹפִי וְלֹא הֵיסִיף עוֹד מֶלֶךְ מִצְרַיִם לָצֵאת מֵאַרְצוֹ כִּי לָקַח מֶלֶךְ בָּבֶל מִנַּחַל מִצְרַיִם עַד נְהַר פְּרָת וְכֵאן נֶאֱמַר זֶה יִרְמְיָה גַּם הוּא עַל אוֹתָהּ הַמַּכָּה כְּלֵי רְפוּאָה אֵין לָהּ שֶׁנֶּאֱמַר (ירמיה מ"ו) עֲלִי גִלְעָד וְקְחִי צֳרִי בְּתוּלַת בַּת מִצְרַיִם לְשׁוֹא הִרְבֵּית רְפוּיוֹת תַּעֲלֶה אֵין לָךְ. לֹא חֻבָּשָׁה. לְשׁוֹן קְשִׁירָה שֶׁקּוֹשְׁרִין עַל הַכְּאֵבִים: לָשׂוּם חִתּוּל.

מהר"י קרא

וְאַחַר כָּךְ עַל מַלְכֵי הָאֲדָמָה: וְנִשְׁכַּחַת בָּהּ נַאֲוַת עוֹזֵּהוּ. וְיֵהָא מְבוּטָל נַאֲוַת עֻזָּתוֹ. הוּא תַּחְנָמֵחַ: עָנָן יְכַסֶּנָּה. שִׁיכּוֹאוֹ עֲלֵיהָ חֲיוֹלוֹת וּיְכַסְּוּהָ. [כְּמוֹ] וַיְכַס אֶת עֵין הָאָרֶץ. ע"א עָנָן יְכַסֶּנָּה. צָרָה תָּבֹא עָלֶיהָ וְתִתְחַשֵּׁךְ כְּיוֹם הֶעָנָן: (כ) וַיְהִי בְּאַחַת עֶשְׂרֵה שָׁנָה. לְמַלְכוּת צִדְקִיָּהוּ בְּשָׁנַת חֻרְבַּן הַבַּיִת: (כא) אֶת זְרוֹעַ פַּרְעֹה מֶלֶךְ מִצְרַיִם שָׁבָרְתִּי. פַּעַם אַחַת שָׁבַרְתִּי כֹּחוֹ וְחִלְּשׁוֹ. שֶׁמִּסְּרָתִּי אוֹתוֹ בְּיַד נְבוּכַדְנֶצַּר בְּשָׁנָה הָרְבִיעִית לִיהוֹיָקִים בֶּן יֹאשִׁיָּהוּ מֶלֶךְ רִאשׁוֹנָה שֶׁהִיא שָׁנָה רִאשׁוֹנָה לִנְבוּכַדְנֶצַּר כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר בְּסֵפֶר יִרְמְיָה עַל חֵיל פַּרְעֹה נְכֹה מֶלֶךְ מִצְרַיִם אֲשֶׁר הָיָה [עַל נְהַר פְּרָת] בְּכַרְכְּמִישׁ [וְגוֹ']. שָׁנָה רִאשׁוֹנָה אֲשֶׁר הִכָּה נְבוּכַדְנֶצַּר מֶלֶךְ בָּבֶל אֶת מִצְרַיִם בְּשָׁנָה הָרְבִיעִית לִיהוֹיָקִים בֶּן יֹאשִׁיָּהוּ מֶלֶךְ יְהוּדָה הִיא שָׁנָה שְׁנִיָּה לְמַלְכוּתוֹ. עַל כֵּן כּוֹכֵשׁ אֶת יְהוֹיָקִים. וְיֵהָא לוֹ יְהוֹיָקִים עֶבֶד שָׁלֹשׁ שָׁנִים וְיָשֹׁב וְיִמְרֹד בּוֹ. וּבְשָׁנַת ז' לְמַלְכוּת יְהוֹיָקִים מֶלֶךְ יְהוּדָה בָּא נְבוּכַדְנֶצַּר מֶלֶךְ בָּבֶל עַל עָרֵי יְהוּדָה הַבְּצוּרוֹת וַיִּתְפְּשֵׂם. וְשָׁמַר לִיהוֹיָקִים וְנָתַן ה' בְּיָדוֹ אֶת יְהוֹיָקִים מֶלֶךְ יְהוּדָה וְגוֹ'. וְכֵן בְּסֵפֶר מְלָכִים וְלֹא יָסַף עוֹד מֶלֶךְ מִצְרַיִם לָצֵאת מֵאַרְצוֹ. לְעִנְיַן לִיהוֹיָקִים וְלֹא יָסַף עוֹד מֶלֶךְ מִצְרַיִם לָצֵאת מֵאַרְצוֹ. כִּי לָקַח מֶלֶךְ בָּבֶל מִנַּחַל מִצְרַיִם עַד נְהַר פְּרָת אֵת כָּל אֲשֶׁר הָיָה לְמֶלֶךְ מִצְרַיִם בְּשָׁנָה רִאשׁוֹנָה לִנְבוּכַדְנֶצַּר. לְפִי שֶׁהִמְלִיךְ פַּרְעֹה נְכֹה אֶת יְהוֹיָקִים בֶּן יֹאשִׁיָּהוּ תַּחַת יֹאשִׁיָּהוּ אָבִיו וְגוֹ'. וְכֹתֵב כָּאן וַיְהִי בְּאַחַת עֶשְׂרֵה שָׁנָה בָּרִאשׁוֹן בְּשִׁבְעָה לַחֹדֶשׁ הָיָה דְבַר ה' אֵלַי לֵאמֹר. בֶּן אָדָם אֶת זְרוֹעַ פַּרְעֹה מֶלֶךְ מִצְרַיִם שָׁבָרְתִּי. בְּשָׁנָה רְבִיעִית לִיהוֹיָקִים בֶּן יֹאשִׁיָּהוּ שֶׁהִיא רִאשׁוֹנָה לִנְבוּכַדְנֶצַּר: וְהִנֵּה לֹא חֻבְּשָׁה. זֶה הָיָה בְּאַחַת עֶשְׂרֵה שָׁנָה לְמַלְכוּת צִדְקִיָּהוּ בְּשָׁנַת חֻרְבַּן הַבַּיִת. וְכֹתוּב בְּסֵפֶר עוֹלָם. בְּעֶשְׂרִים וּשְׁלֹשׁ שָׁנִים לְמַלְכוּתוֹ נִתְּנָה צוֹר בְּיָדוֹ שֶׁשָּׁם אֶת כָּל הַיְּהוּדִים

ר"ד ק

וּבְנוֹתֶיהָ בְּשִׁבְיָ תֵּלַכְנָה. ר"ל יוֹשְׁבֵי הַכְּפָרִים יִלְכוּ בְּשִׁבְיָ כִּי הֵם אֵין לָהֶם כֹּחַ לְהִלָּחֵם כְּנֶגֶד הָאוֹיְבִים וְיִקָּחֵם וְיוֹלִיכֵם בְּשִׁבְיָה: (כ) וַיְהִי בְּאַחַת עֶשְׂרֵה שָׁנָה. לְגָלוּת צִדְקִיָּהוּ: בָּרִאשׁוֹן בְּשִׁבְעָה לַחֹדֶשׁ. בְּחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן שֶׁהוּא נִיסָן: (כא) בֶּן אָדָם אֶת זְרוֹעַ פַּרְעֹה מֶלֶךְ מִצְרַיִם שָׁבָרְתִּי. זֶהוּ שֶׁנֶּאֱמַר בִּירְמְיָה עַל חֵיל פַּרְעֹה נְכֹה מֶלֶךְ מִצְרַיִם אֲשֶׁר הִכָּה עַל נְהַר פְּרָת בְּכַרְכְּמִישׁ אֲשֶׁר חָכָה נְבוּכַדְנֶצַּר מֶלֶךְ בָּבֶל בְּשָׁנָה ה־בִיעִית לִיהוֹיָקִים בֶּן יֹאשִׁיָּהוּ מֶלֶךְ יְהוּדָה. וְהִנֵּה לֹא חֻבָּשָׁה. עֲדַיִן לֹא קָבְּלוּ תְּחִבּוּשֶׁת עַל הַשֶּׁבֶר לָשׂוּם כְּלוּם לְקַלְּפוֹ וְלִרְפּוֹאתוֹ אֶלָּא הַיָּד שְׁלֵמָה לְחֹזֶק מוּפָה

מצודת דוד

תַּפְגִּים סַעַן יִכְסֶה מוּפָה כִּי מֵאֵד יִתְחַן לֹה: וּבְנוֹתֶיהָ. כְּמוֹ סְעִיל כְּשֵׁי תִּלְכֶנָּה: (יט) בִּי אֲנִי ה'. מִמֶּנִּי לְמֵדוּ גְּמוּל: (כ) בְּאַחַת עֶשְׂרֵה שָׁנָה. לְגָלוּת יְהוֹיָכִין וְלִמְלוֹכַת לְדְקִיָּהוּ וְסִיוּ שְׁנֵי סְמוּכִים: בָּרִאשׁוֹן. כְּמוֹ בְּחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן: (כא) אֶת זְרוֹעַ וְגוֹ'. הֵיכִי דְּכַר מִכְּדִי כְּתִיב כִּי זְרוֹעוֹת רְשָׁעִים אֶשְׁבּוֹר וְכָאן כְּתִיב זְרוֹעַ פַּרְעֹה שְׁבָרְתִּי לְמִכְתַּב לֵיהּ שְׁבִירָה אַחֲרִינָא לְמִכְתַּב לֵיהּ שְׁבִירָה אַחֲרִינָא: וְהִנֵּה לֹא חֻבָּשָׁה. עֲדַיִן לֹא קָבְּלוּ תְּחִבּוּשֶׁת עַל הַשֶּׁבֶר לָשׂוּם כְּלוּם לְקַלְּפוֹ וְלִרְפּוֹאתוֹ אֶלָּא הַיָּד שְׁלֵמָה לְחֹזֶק מוּפָה

מצודת ציון

כ"כ): מוּפוֹת. כ"ל כְּדֵי הַעֲוֹת: (כא) חֻבְּשָׁה. עַיֵּן קְשִׁירָה

פירוש ע"ט

דִּי שְׁמֵאת תְּחַפְּנְחֵס וְעֵט אֵיִן וְאֶלְקִין צוּ דֶּעְקִין זִי
כְּלוּמֶר אֵיִן צָרָה וְעֵט קוּמָן אוֹיְף אִיר גְּלֵייךְ וִוי
אֵיִן וְאֶלְקֶעְנְדִיגְעֶר טַאג) וּבְוֹתֶיהָ בַּשֶּׁבִי תֵּלַכְנָה אוֹג
דִּיא לֵייט פוּן אִירֶע דֶּערְפֶער וֶעלֶען גֵיין אִין
גִיפֶענְקֶענִיש: (יט) וְעָשִׂיתִי שְׁפָטִים בְּמִצְרַיִם וְיָדְעוּ כִּי
אֲנִי ה' אוֹג אִיךְ נָאט וְועל טִיֶען מִשְׁפָּטִים פוּן זִכְדִּים
אִין מִצְרַיִם אוֹג דוּרְךְ דֶעם וֶעלֶין דִּיא מִצְרַיִם וִויסִין
דָּאם אִיךְ בִּין גָּאט אוֹג אִיךְ בִּין בַּאלֶייבְט צוּא
שְׁטְרָאפִין דִּיא נָאם וִיקְדִינִין אֲקֶענִין מִיר: (כ) וַיְהִי
בְּאַחַת עֶשְׂרֵה שָׁנָה אוֹג עֶם גִיוּועזִין אִין זֶעלְעפְּטֶען

קְעִנִין

חִתּוּל לְחָבְשָׁהּ לְחָזְקָהּ לְתָפְשׁ בָּחָרֶב׃
כב לָכֵן כֹּה־אָמַר | אֲדֹנָי יְהוִה הִנְנִי אֶל־
פַּרְעֹה מֶלֶךְ־מִצְרַיִם וְשָׁבַרְתִּי אֶת־
זְרֹעֹתָיו אֶת־הַחֲזָקָה וְאֶת־הַנִּשְׁבֶּרֶת
וְהִפַּלְתִּי אֶת־הַחֶרֶב מִיָּדוֹ׃ כג וְהֵפַצוֹתִי
אֶת־מִצְרַיִם בַּגּוֹיִם וְזֵרִיתִים בָּאֲרָצוֹת׃
כד וְחִזַּקְתִּי אֶת־זְרֹעוֹת מֶלֶךְ בָּבֶל וְנָתַתִּי
אֶת־חַרְבִּי בְיָדוֹ וְשָׁבַרְתִּי אֶת־זְרֹעוֹת

לְאַסָּקָפָא לְמֵיחַד מַלְכוּ׃
כב בְּכֵן בְּדֵין אֲמַר יְיָ
אֱלָהִים הָא אֲנָא שָׁלַח
רוּגְזִי עַל פַּרְעֹה מַלְכָּא
דְּמִצְרַיִם וְאֶתְבָּר יָת
סָעָדוֹהִי וְיָת שַׁלְטוֹנוֹהִי
תַּקִּיפָא דְּבְהוֹן הוּא
תָּבַר יָת מַלְכוּתָא וְאַרְמֵי
יָת הוֹקָפָא מִנֵּיהּ׃
כג וַאֲנַפֵּי יָת מִצְרָאֵי
בֵּינֵי עַמְמַיָּא וְאֶבְדְּרִינוּן
בְּמָדִינָתָא׃ כד וַאֲתַקֵּף
יָת מַלְכוּת מַלְכָּא דְבָבֶל
וְאֶתֵּן יָת הוֹקָפִי בִּידֵיהּ
וְאֶתְבָּרִית תְּקוֹף פַּרְעֹה
וְיִנְהַם

מהר"י קרא

שהיו בעמון ומואב סביבות ארץ ישראל. נפש שבע רואות וארבעים וחמשה. בשבעה ועשרים למלכות נבוכדנצר. ונהנה מצרים בידו ונשא המונה ושלל שללה וביז ביזה והיתה שכר לחילו. ככשיו לפדעו שחכה נבוכדנצר את פרעה שהי פעמים אחת שהכחו בשנה ראשונה למלכו ושניה בעשרים ושבע למלכותו. וכצינו שמשעה שהכה את חילו בראשונה לא יסף פרעה לצאת בארצו לעזור ליהויקים טיד נבוכדנצר דכתיב ולא יסף עוד מלך מצרים לצאת מארצו וגו' הוא שאמר הקב"ה ליהזקאל בן אדם את זרוע פרעה מלך מצרים שברתי. וחנה לא חיבשה להת רפואות לשום שתל לחבשה לחזקה לתפיש בחרב. באדם שאמר מיום ששברתי זרועו (לו) [לא] נתעסקתי ילקשור האיספלנית עליו משום לרפאותו כמנהג בכה שנותנין עליה איספלנית ומקשרין האיספלנית במבוש כדי שלא תפול מעל המכה. ובזה חדבר בחזוק הזרוע שיכול להפוש החרב בידו ילהכות בו שעדין לא נתרפאת שבירת זרועו שעדיין אינו יכול להפוש בחרב. ככו שנאמר ולא יסף פרעה מלך מצרים לצאת מארצו וגו' (כב) ושברתי את זרועותיו. בהחילה שברתי את זרוע אחת שנפל ממנו נבוכדנצר מנהר פרת עד נחל מצרים ועדיין נשהייר לו מלכות גדול: את החזקה ואת הנשברת. החזקה שאינה עדיין שבורה עם הנשברת. חזקה זחו חילו וארצו שלא נפלתי ממנו עד עשרים ושבע. לעשרים ושבע אכריות מנוה עדם ובהמה. שתהיה ממלכת שפלה ולא התנשא עוד. ע"א את החזקה ואת הנשברת. ושברתי זרועותיו החזקה שהיא שלימה עכשיו עם אותה שהיא שבורה בימים קדמונים. שיעבר ביד נבוכדנצר כל מלכות מצרים. כאדם שמגזם את חבירו אני הכיתיך פעם אחת ולא עשיתי בך כליה: והפלתי [את] החרב בידו. אני אפול את החרב בידו. שאין בו כח לעמוד כנגן יהיו מצריים נכשים:

רש"י

מעצה כנדיוס ורעייה כמו (לעיל ע"ז) והחתל לא חתלת: להפש בחרב. שיהא לו עוד כח להלחם: (כב) ושברתי את זרועותיו. לאכזר לת הכבית ולהיין שתיקן שבורות כלומר כבר לקח מלך בבל מלך אחד טיד ולאסיר לו יתר המלכות כולו: (בד) וחזקתי. לי חוזק:

מנחת שי

וקריין ליה שבושם מכור בגמ' קילוס ע"ג: (כב) מיהו: (כג) והפלתי לא פלרים. ד' נסיסיות חד כניסן ב"ש ושה כניסן ב"ש ו' כניסן שה והכפדים מנוקים ומתקלפים כבל הכפדים אבר יצאו ניתק המלך ובאי מה שמלאתי בס"א קדמאה מלא המלא ובו נמצא בליט בגמ' ליש מלא הגיגלא אסר אסר ובן נמצא

על נהר פרת: (כג) והפיצותי. בבואר הוא: (כד) וחזקתי. ואנאק נאקות חלל לפניו. כבר פירשנו לשון נאקת חלל והוא

רד"ק

חמשל כן בר אדם ית הקוף פרעה מלכא דמצרים תברית והוא לא מיתקנא לאתחאה וגו': (כב) לכן. את החזקה ואת הנשברה. החזקה אשבר הנשברה תהית שבורה כמו שהיתה והחזקה משל על ארצו שנשאר לו אחר שהכה אותו נבוכדנצר

מצודת ציון

מעליה על הכבר וכן ונכבדתם לא מכבתם (לקמן ל"ד): חתול. טיון לכיכה המעליה וכן והחתל לא התלת (לעיל ט"ז): לחבשה.

בלא נכבדה מלו וגם לא הנכבדה מכבוד עוד לכל ישיב לה לפולמה כלל וזהו שפיר לשון הנכבדה כלומר לא יוכל עוד לעמוד נגדו במלחמה: (כב) ונתתי וגו'. כ"ל מני לחן בידו הכח להכה לא מלרים: ונאנק. פירוש יתנח לשני ל"ש נאקה מל כדרך שהחלליס נוחקים בלחת

מצודת דוד

למען חיוכל להחזיק בחרב להלחם עוד ב"ג לא תהיו מלרים לא נכבדים וגם לקחו מהם נקם ובלשון תלמוד בידם: (כב) הנני. הנה מני מלחם עם פרעה: ושברתי. מני מכבתי לת בתי זרועותיו לת החזקה מן הנכשרה ב"ל כ"ב: וגם הלחן הנכשרת לו ומה שכתב לקמן יהויק בו לעשותו וגם אותה יחזק עוד לעשות נגדו במלחמה: (כד) ונתתי וגו'. כ"ל מני לחן בידו הכח להכה לת מלרים: ונאנק. פירוש יתנח לשני ל"ש נאקה מל כדרך שהחלליס נוחקים בלחת

פירוש ע"ט

קְעָנִין אַן גֶּעבֶּן אִין דֶר שְׁוֶועֶרד צוּ מַלְחָמָה הָאלְטֶן
נָאהְ (קְלוֹמֶר דֶר מֶלֶךְ מִצְרַיִם הָט נָאהְ גִיט גִיהָאט
קְרִין רְפוּאָה אוּיף זַיין כִּיבֶּה וְוִס דָעֶר מֶלֶךְ בָּבֶל הָט
אַוֶועק גִינוֹמֶען זַיין לַאנְד פּוֹן דֶעם טוֹיך פְּרָת בִּיז
אִין טַיך פּוֹן מִצְרַיִם): (כב) לָכֵן כֹּה אָמַר אֲדֹנָי אֱלֹהִים
דְרוּם הָאט אַזוֹי גִיזָאגְט גָאט דֶער הֵאר הִנְנִי אֶל פַּרְעֹה
נוֹן אִיךְ וֶועל שִׁיקֶען מִין צָארְנֶן אוּיף פַּרְעֹה מֶלֶךְ
מִצְרַיִם אוּן אִיךְ וֶועל צוּ בְּרֶעכֶען זַייגִי בִּיידֶע אָרְעֶם
אֶת חֶזְקָה וְאֶת הַנִּשְׁבֶּרֶת דִי שְׁבוּאַרְקֶע אָרְעֶם אוּן דִי צוּ
בְּרָאכֶענֶע יְדֵם מִיינְט עֶר דִי מֶלֶךְ בָּבֶל הָט לַאנְג
אִין זַיין הַאנְט קָלוֹמֶר אִיךְ וֶועל אִים גֶעבֶּן כֹּחַ אַיין

פַּרְעֹה וְנָאַק נַאֲקוֹת חָלָל לְפָנָיו׃
כה וְהַחֲזַקְתִּי אֶת־זְרֹעוֹת מֶלֶךְ בָּבֶל
וּזְרֹעוֹת פַּרְעֹה תִּפֹּלְנָה וְיָדְעוּ כִּי־אֲנִי
יְהוָה בְּתִתִּי חַרְבִּי בְּיַד מֶלֶךְ־בָּבֶל וְנָטָה
אוֹתָהּ אֶל־אֶרֶץ מִצְרָיִם׃ ט וַהֲפִצוֹתִי
אֶת־מִצְרַיִם בַּגּוֹיִם וְזֵרִיתִי אוֹתָם
בָּאֲרָצוֹת וְיָדְעוּ כִּי־אֲנִי יְהוָה׃ לא ׀ וַיְהִי
בְּאַחַת עֶשְׂרֵה שָׁנָה בַּשְּׁלִישִׁי בְּאֶחָד
לַחֹדֶשׁ הָיָה דְּבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר׃
ב בֶּן־אָדָם אֱמֹר אֶל־פַּרְעֹה מֶלֶךְ־
מִצְרַיִם וְאֶל־הֲמוֹנוֹ אֶל־מִי דָמִיתָ
בְגָדְלֶךָ׃ ג הִנֵּה אַשּׁוּר אֶרֶז בַּלְּבָנוֹן יְפֵה

רש"י

(כה) והחזקתי. לשון מחיזה שמוזן כידו לסומכה שלא תפול וכופו יוכיח וזרועות פרטה תפולה שמיום לומו כאן: לא (כ) אל מי דמית בגדלך. כהתגדלך לנגדי אל מי היית כאור לדמות: (ג) הנה אשור. כהפלתי

רד"ק

הוצאת הנשבה מהקנה בקול בעת כותו: (כה) והחזקתי. תפלנה. כאילו נפלו שלא יהא בהם כח: ונטה אותה. על דרך נסה את בסך: אל ארץ מצרים. כמו על וכאותו רבים: ויהי. (ב) בן אדם. אל מי דביה בגדלך. לומי את דוכה בגדלך שתתפאר בחמונך ובגדלך ותחשב שלא תרד מגדולתך הנה אשור היה גדול כמך ונפל בידי אף אתה תפול. ותחל בגדולה מלך אשור על דרך משל והמשילו לארז בלבנון שהוא גבוה מכל שאר עצי הלבנון: (ג) הנה אשור. יפה ענף. שענפיו יפים:

מדרש דוד

נפצה: (כה) תפלנה. כמוהו הכביכה: כי אני ה'. כנמען לכלם נמול: בתתי. נעת מתן הכדי וגו' ויעמד לומה על מרן מלכיה להכות כה: (כו) כי אני ה'. כנמען לכלם נמול:

מצודת ציון

לקרסה: (כד) ונאק. ענין ממה כמו ימלק מלנ (יכמיה כ"ו). (כה) רמיה. מלמון דמיון והמומה: (ג) וחרש. ענין סמיך וקן

מהר"י קרא

לא (א) באחת עשרה שנה בשלישי. בסיון נמלא שלא היה בין נבואה זו לנבואה של בקלה כי אם ג' חדשים ג' ימים פחות: (ב) אל מי דמית בגדלך. אל מי אתה דומה בגדולה. שהוא גדול בגדולה כמוחך: (ג) הנה אשור. כי אם לאשור. שאין לך בלך גדול בגדולה כמוחך כי אם אשור.

מנחת שי

עליו כפ"ג ליח חסר מליחתם וכגיטאתם חכר יו"ד ומלא וה"ו: (כה) חפלנה וידעו. כפ"ס קומ"ו בגעיות: ונטה אותה על ארץ מצרים. בגי"ת: (כו) כזרו"ת על מרן ומוח פעמים ולפ"ק כתב על מרן מלכיה כמו על: (כו) והפלותי. פע"פ נעיל בכמוך:

צוּ נְעִמִין דָּם לְאַנָּד וְשַׁבַּרְתִּי אֶת זְרוֹעוֹת פַּרְעֹה אוּ וְנָעֵל
צוּ בְּרָעִין דִּי אָרוּם פּוּן פַּרְעֹה אוּ עָר וְעֵט שְׂרַיְעָן
פַּר נְבוּכַדְנֶצַּר אַיִן נִישְׁרִי פּוּן אַיִן דָּר שִׁלְאָגְעָם
וְאוּם עָר שְׂרַיְעֵט אַז זַיִן גֶּפָּט גַיְיט אֲרוּם פּוּן אִים׃
כה וְהַחֲזַקְתִּי אֶת זְרוֹעוֹת מֶלֶךְ בָּבֶל אוּ אִיךְ וְנָעֵל שְׁטַארְקִין
דִּי אָרוּם פּוּן דֶם מֶלֶךְ בָּבֶל אוּ דִי אָרוּם פּוּן פַּרְעֹה
וְנָעֵלִין פַאלֶּן וְיֵדְעוּ כִּי אֲנִי ה' אוּ דִיא מִצְרַיִם וְנָעֵלְעָן
וְוֶרְקָעָן דַאם אִיךְ בִּין גֶאט בְּתִתִּי חַרְבִּי וגו' זַי אִיךְ וְנָעֵל
גְעבִּין מַיִן שְׁוֶוערְד אִין דֶער הַאנְט פּוּן דֶעם מֶלֶךְ
בָּבֶל אוּ עָר וְעֵט וי זַיִינֶן אוֹיךְ דֶעם לְאַנְד מִצְרַיִם
צוּא שְׁלָאגֶן מִיט אִיר׃ (כו) וַהֲפִיצוֹתִי אֶת מִצְרַיִם בַּגּוֹיִם

עֲנַף וְחֹרֶשׁ מִצַּל וּגְבַהּ קוֹמָה וּבֵין עֲבֹתִים הָיְתָה צַמַּרְתּוֹ׃ ד מַיִם גִּדְּלוּהוּ תְּהוֹם רוֹמְמָתְהוּ אֶת־נַהֲרֹתֶיהָ הֹלֶךְ

וְסוֹבִיהּ מֵטָּלָן וְרָם קוֹמָה וְעַל גַּרְנִין שְׁלַח שָׁרְשׁוֹהִי׃ ד בְּעֵמְמָיָא סַגִּי בְּסוֹמָקָא הַקִּיף יַת מַלְבָּא שְׁעֵיד לְתַחוֹת

מהר"י קרא

ולמלך אשור אני רוצה אותך לדמותך שהוא ארז בלבנון. דמירין הו"א. שהוא כארז בלבנון. מה ארז גבוה משאר האילנות שבלבנון אף הוא גדול בשרשה ובכבוד מכל המלכים. שכל המלכים משועבדים לו שהוא מלך על כולם: יפה ענף. בלע"ז בו"ד ראמו"ר. שהענפים שלו סרובים וגבוהים וברחיבים הרבה: וחורש מצל. יער שלו צלו מרובה לישב תחתיו. שמתוך שהוא יפה ענף שהם מרובים וארוכים ורחיבים מצל הרבה עד לברחוק: וגבה קומה. הארז מכל האילנות: ובין עבותים היתה צמרתו. ובין ענף עץ עבות שלו כמו שאומר יפה ענף היתה צמרתו עליה למעלה. היתה אסרתו [1] כמו שנים [שלשה] נרגרים בראש אסיר. הוא ענף שבראש גובה האילן שאין למעלה היכנו ענף. ודמיון הוא. יפה ענף יפה בגבוהתו וחורש מצל. שכל המלכים נהנים החה צל ידו. לפי שהוא גבה קומה על כולם: (ד) מים גדלוהו. והולך ומפרש למה הוא יפה ענף. וחורש מצל וגבה קומה. לפי שהמים יורדין עליו מלמעלה מן השמים המגדלים את ענפיו ברוחב: תהום רוממתהו. התהום מישקה את שרשיו מלמטה ומגדלין אותו בגבה קומה: את נהרותיה הולך. שנהרות מסבבים אותו מלמעלה מישרשיו בבקים מיעיו: ואת תעלותיה שלחה.

מנחת שי

[1]) תולי ל"ל ממהו. לו כמו היתה ממנו.

רד"ק

לא (ד) מים גדלוהו. מקבלת מכרים גדלוהו בני נקודות: מכרים מטפה. מכוח ממזוייקים מלא ות"ו: שלמה. קלה כלמ"ד כ"ל ל' יוסה ורד"ק

צמרתו. הסניף העליון יקרא צמרת. אמר כי צמרת הארז הזה היתה בין עבותים. ר"ל יפה או אמר עבותים על רבוי העלים בענפים כמו שפירשו רד"ל ונקד עץ עבות והוא משל על מלכי האומות כי על כלם עלתה ות"ת ועל נגדין שלח שרשותיו. ובדרש מהיכן זכה לגדולה זו לפי שנטע בעצת דור הפלגה שנאמר מן הארץ ההוא יצא אשור שנעשו כל בעלי עולם קליעה אחת לבא בעצה ולמרוד בו אז היתה צמרתו לעצבה ולא נשתלשלה עמהם: (ד) מים גדלוהו. היה לו שפע מים לפיכך גדל כל כך כלומר היתה לו הצלחה גדולה: תהום רוממתהו. זכר התהום בל' נקבה ובל' זכר תהום אמר לא בי היא ואמר התהום שהוא לי עומק מים רבים שלא יפסקו כן גדולתו לא היתה לה הפסק יכים רבים עד בא עתו: את נהרותיה הולך סביבות כמעטה. נהרות התהום כלומר כל אחת מן הנהרות היוצאים מן התהום הולכים סביבות

מצודת ציון

כמוזכח התהום והמעיד (ישעיה י"ז) וכ"ל יער בעל כמיסים: מצל. מלמעלה לו: עבתים. מין קליעה כתו ועמק מן עבות (ויקרא כ"ג): צמרתו. כן יקרא הסניף העליון שלאילן כמולה למעלה וכן למדם כמרו (נעיל י"ז): (ד) רממתהו. מלמעלה

וגדלוהו ותסוס כריכו למעלה כמו הגודל: את נהרותיה. ר"ל

לקוטי יקרים

(ג) הִנֵּה אַשּׁוּר אֶרֶז בַּלְּבָנוֹן וגו'. דַּיר נָבִיא יְחֶזְקֵאל הָאֵשׁ גֵּיאָנְפּ

דִּיא נְבִיאוּת צוּא פְּצָרִים. דֶּער מֶלֶךְ פּוּן פְּצָרִים זָאל נִיט

נְרוּיס זַיין בַּייא זִיךְ טִיט זַיין שְׁפָּארְקִייט. אוּנ טִיט זַיין פִּיל דַּאל

וָואם עֶר הָאם. וָוארום אֲקַעגְּען הקב"ה וָעגען אֶלָּע נְבוּרִים נָאר

נִיט. אוּנ אֶפִּילוּ דִיא בָּאנְצָע וֶועלְט מֶיטְנְאמְט וָענען אוֹיךְ נָאר

נִיט. אִיךְ וָועל דִיר וַויזִין אַז עָם אִיז אַזוֹיא. וָוארום דֶּער מֶלֶךְ

אַשּׁוּר אִיז שְׁפָּארְקֶער פּוּן דִּיר. אוּנ זַיינֶע וָעלְבֶּער וָענְן נִיטְוִוען

הֵיין וויא בַּייגֶע. פּוּן דֶעסְט וֶועגְן הָאסְט דוּא נִיטְוִוען זַיין קְפָלָה

וָואם עֶר הָאם נִיהָאם. נָאךְ אַיין אֲרְנֶערְע עֲרָה וָועסְט זַיין בַּייגֶע.

הֵייבְּט אֶן דֶער נְבִיא צוּא אֱיגֶן אַיין שֵׁקֶל אוֹיף דִיא נְרוֹיסְקֵייט

פּוּן דֶעם מֶלֶךְ אַשּׁוּר. אוּנ עֶר גְּלֵייכְט אִים צוּא דֶעם נְרֶעסְטֶן

שְׁטָנְגְן בּוּם וָואם אִין וָואלְד אִיז. דֶער הוֹיכְער שְׁטָנְגְן בּוּם אִין

וָואלְד וָואם עֶר אִיז הֶעכְער פּוּן אַלֶּע בַּייֶמער. וְהִם עֶר אוּם וִוי

דֶער מֶלֶךְ פּוּן וָואלְד. אֲזוֹיא אִיז נִיטְוִוענְן דֶער מֶלֶךְ אַשּׁוּר דֶער

שְׁפָּארְקֶסְטֶער אוּנ דֶער נֶרֶעסְטֶער מֶלֶךְ אִין דֶער וֶועלְט. אוּנ

אֲזוֹיא וִויא דִיא בַּייגֶע דֶּאשְׁטְפָּצְן זִיךְ אוֹיף דִיא צְוַוייגְן פּוּן דִיא

בַּייֶמער. אוּנ אוֹנְטֶסְט דִיא צְוַוייגְן וְואנָען דִי תּוֹת פּוּן וָואלְד.

וָואם וֶועלְן זִיךְ בַּאשְׁטֶפְצְן פּוּן דִיא וִוּנְן וָואם בְּרֶענְם זַיינֶר הֵיים

אִין וָואלְד. אֲזוֹיא הָאבְּן זִיךְ בַּאשְׁטֶפְצְט פִּיל פְּעלְקֶער אוּנְטֶסְר

וָואסְר הָאט דֶער הְהוֹם נִישִׁיקְט צוּ אֶלֶע בַּייֶמער פּוּן דֶעם פְּעלְד

וָואקְסְן נֶד נְקְשֶׁל אִיז דֶער אַשּׁוּר אִיז נְרוֹיס נִיוָּוען

ויקרא

כגר: ארז בלבנון. היה: וחרש מצל. יער מסכך לו גדול: ובין עבתים. עלי רשן: צמרתו. (ימ"ח כלט"ו). כמו לעיל י"ג ל"ז): (ד) מים גדלוהו תהום רוממתהו. בממימיו סגין בסיחיטתא תקף ית מלכות בעכוך לתהות מלכותיה ויח כלטומוהי מני על כל מדינת מרעה. ומדרש אגדה ובין עבותים היתה צמרתו מיהיכן זכה לגדולה לפי שמנטע מעצת דור הפלגה שנאמר מן המקדם ההוה יצא לאשור (בראשית י') כשנעשו כל בני העולם קליפה אחת לנוס בעצה למרוד בו מי היתה צמרתו נמרחת לעצמה ולא נשתלשלה עמהם. מים גדלוהו תהום רוממתהו. ועל שמנע לקול יונה בן אמתי בירך לתהום ובכו אמרי ניתם

רד"ק

וחורש מצל. ענף שהיא מסתבך הרבה ועושה צל התחיה מצל טן צלל והוא בפעל כבנין הפעיל ובא בפתח כבו בסב קלע ויבא בצרי הנני מסב את כלי המלחמה: ובין עבותים היתה צמרתו. הסניף העליון יקרא צמרת. אמר כי צמרת הארז הזה היתה בין עבותים בין אנשים מסתבכים וגבוה עליהם ונראת יפה או אמר עבותים על רבוי העלים בענפים כמו שפירשו רד"ל ונקד עץ עבות והוא משל על מלכי האומות כי על כלם עלתה וי"ת ועל נגדין שלח שרשותיו. ובדרש מהיכן זכה לגדולה זו לפי שנטע בעצת דור הפלגה שנאמר מן הארץ ההוא יצא אשור שנעשו כל בעלי עולם קליעה אחת לבא בעצה ולמרוד בו אז היתה צמרתו לעצבה ולא נשתלשלה עמהם: (ד) מים גדלוהו. היה לו שפע מים לפיכך גדל כל כך כלומר היתה לו הצלחה גדולה: תהום רוממתהו. זכר התהום בל' נקבה ובל' זכר תהום אמר לא בי היא ואמר התהום שהוא לי עומק מים רבים שלא יפסקו כן גדולתו לא היתה לה הפסק יכים רבים עד בא עתו: את נהרותיה הולך סביבות כמעטה. נהרות התהום כלומר כל אחת מן הנהרות היוצאים מן התהום הולכים סביבות

מצודת דוד

כלומר מלא ממך היה מעוב כי היה מלא בלבנון כ"ל מובחר כמלכים כמו כגבוה מכל עלי הלבנון: יפה ענף. היה בעל יפה ענף ובעל סניף מסתבך ומוכר לו הרבה: ובין עבתים. הסניף העליון היתה בין עבותים הם העצים המתסבכים הקלוסים מלא כלומר ומזה דבר המעון מאד: (ד) מים גדלוהו. המים הבקו מזהו כ"ל מגבהות התהום היה הולך סביבות מעמה של כמו כלומר כל אחת מן ההרות היוצאים

פירוש ע"ט

אוּנ צוּ זַיין הָמוֹן עָם אִיבְּיִ דִּיבְּיִ בְּנְדְלְךָ צוּ וָועָנְן הָאסְטּ

דִיךְ נִיגְלִיכָּען וָואם רוּ הָאסְט דִיךְ נְרוֹיס נִיהַאלְטִין

אַקְעגְּען מִיר נָאסְט: (נ) הִנֵּה אַשּׁוּר אֶרֶז בַּלְּבָנוֹן נוֹן אַשּׁוּר

(וָום אִיךְ נָאסְט הָאבּ אִים לְאנְג נִימאכְטּ פָּאלְיִן) דֶּר

אִיז דָאךְ נִיוָועזִין אַיין שְׁטֶענְן בּוּיסְ אִין וָואלְד לְבָנוֹן

יָפֶה עָנָף אוּנ עֶר הָאט נִיהַאט שִׁייגְ צְוַוייגֶען וְחוֹרֶשׁ

מֵצַל אוּנ אִיז נִיוָועזִין אַיין שָׁאטְּנְרִיגֶער וָואלְד וָואם

מָאכְט אַיין נְרוֹיסְן פּוּן וָועגְן זַיינֶע נְרוֹיסְי

צְוַוייגְנֶען וּגְבַהּ קוֹמָה אוּנ אִיז הוֹיכְע הוּיךְ הָאט עֶר

נִיהַאט וּבֵין עֲבוֹתִים הָיְתָה צַמַּרְתּוֹ אוּנ צְוַוישְׁשֶׁן נְרָאבְּע

נִיפְלָאכְטְנִי בִּיימֶער אִיז נִיוָועזִין זַיין הָעכְסְטִי צְוַוייג:

(ד) מַיִם גִּדְּלוּהוּ תְּהוֹם רוֹמְמָתְהוּ אוּנ דִי וַואסָּערִין הָאבְּן

אִים נִיגְרַייסְט אוּנ דֶּר תְּהוֹם הָאט אִים דֶער הַייכְטִי

אֶת נַהֲרוֹתֶיהָ הוֹלֵךְ סְבִיבוֹת מַטָּעָהּ דִיא הָאם טַייבְּן פּוּן דֶעם

תְּהוֹם וָועגְן נִיגָאנְגָען אַרוּם דֶעם פְּלָאנְצוּנְ פּוּן

דֶעם טָעגְן בּוּם צוּ אֶן טְרִינְקְן עֶם אוּנ אִירִי נְרִיבְּער

וָואסָּער הָאט דֶער תְּהוֹם נִישִׁיקְט צוּ אֶלֶע בַּייֶמער פּוּן דֶעם פְּעלְד

וָואקְסְן נֶד נְקְשֶׁל אִיז דֶער אַשּׁוּר אִיז נְרוֹיס נִיוָועזִין

סְבִיבוֹת מַטָּעָהּ וְאֶת־תְּעָלֹתֶיהָ שִׁלְּחָה
אֶל כָּל־עֲצֵי הַשָּׂדֶה׃ עַל־כֵּן גָּבְהָא
קֹמָתוֹ מִכָּל עֲצֵי הַשָּׂדֶה וַתִּרְבֶּינָה
סַרְעַפֹּתָו וַתֶּאֱרַכְנָה פְּארֹתָו מִמַּיִם
רַבִּים בְּשִׁלְחוֹ׃ בְּסַעֲפֹתָיו קִנְנוּ כָּל־עוֹף
הַשָּׁמַיִם וְתַחַת פְּארֹתָיו יָלְדוּ כָּל חַיַּת
הַשָּׂדֶה וּבְצִלּוֹ יָשְׁבוּ כָּל גּוֹיִם רַבִּים׃

מַלְכוּתֵיהּ וְיַת שִׁלְטוֹנוֹהִי
מַנִּי עַל כָּל מְדִינַת
אַרְעָא׃ עַל כֵּן רָאִים
בְּהוֹקְפֵיהּ מִכָּל מַלְכֵי
אַרְעָא וְקַיְּימַת
מַשְׁרְיָתֵיהּ וְאִתְנַצְּחוּ
סוּמְכְוָתֵיהּ עַל עַמְמִין
סַגִּיאִין פְּאִתְנַצְּחוּתֵיהּ׃
י בְּמַשְׁרְיָתֵיהּ בְּבִישׁ כָּל
כְּרֵבִין תַּקִּיפִין וְתִחוֹת
שִׁלְטוֹנוֹהִי שְׁגִּיד כָּל
מְדִינַת אַרְעָא וּבְטַלַּל
מַלְכוּתֵיהּ יְהֵיבוּ כָּל
עַמְמִין סַגִּיאִין׃

רשי״ הלי רפה א׳ בבקים ה׳ סרעפתיו קרי פארתיו קרי מהר״ו קרא

מן התם תחר כל פיסם: **התעלתיה**. (פוסי״ק כלע״ו. כל״ת גרמכמין): **אל כל עצי השדה**. להשקותם והדומה כתרגומו כל יונתן הת תחורמה דמי לתרזיל דלכמן וגו׳ כבעמוד: (ה) **סרעפתיו**. ענפיו: **פארתיו**. ומורותיו: **ממים רבים בשלחו**. פלרותיו על ידי מים רבים. בשלחו פלרותיו. כלומר גדלו פלרותיו ולמן שילוח גופל הסם כמו והכלח פלורות (לעיל ט״ז): (ו) **בסעפתיו**.

מלכותו בכל העולם: (ו) בסעפותיו. שרבו: **קננו כל עוף השמים**. שאורבו: **ילדו כל חית**

רד״ק

הארז הזה שהיא משל התהום כמו שאמר תהום רוממתהו והתהותית הוא משל השוכה ולהשלחה גדולה: ואת התעלותיה שלחה אל כל עצי השדה. אמר כי התהום הוליכה נהרותיה סביבות זה הארז שהיא נטעה בלומר רבו מימיה ותעלותיה שחם מלבי מים קמנים כמו תעלת הברכה אהם התעלות שלחה להשקות כל עצי השדה והשיבל כי רוב השיבה והצלחה היתה למלך אשור והמשל לשאר מלכי הארץ ויונתן פירש המשל כן בעמביא כני בסיבבוותיה הקיף ית מלכוא שעביד להתית מלכוותיי ויה שלשנוהי כני על כל מדינת ארעא: שלחה. קלח הלמ״ד וראויה להדגש. ובדרש מים גדלוהו התהום רוממתהו על ששפע לקל יונה בן אמתי שירד לתהום ושבו אנשי נינוה כן התהום אשר בנפיהם: (ה) על כן נגבהא קומתו. האל״ף במקום ח״א: ותרבינה סרעפותיו ותארכנה פארותיו. תענין כשול בכ״ש בי סרעפותיו והסניף וחאחרה אחת בשביה שהיו התער בסניף פארה. סרעפותיו. כתיב בלא יו״ד הרבוי קרי ביו״ד וכמותו רבים: פארותיו. האל״ף קודם לרי״ש: מים רבים בשלחו. מים רבים בשלח התהום מים רבים סביבותיו כמו שאמר מים רבים מאותם מים רבים ארבו פארותיו: (ו) בסעפותיו. שארותיו. האל״ף קודם חרי״ש וי״ת המשל כן במשיריתיה

מצודת ציון

ואת תעלתיה. לשון מים כמים שהם קטנים מלאי מים לקטנים] ושניו המשל הוא כמים שהולכים מלך גדול על כל עלי השדה להשקות] והיה מושקה כשובע מרובה ובשפעת כל התוספות היו נמשכים ממנו קטן למעל משפעתו: (ה) על כן. הוסיף וכתב המים הסקה קומתו לכן נגבה קומתו וגו׳ וכמו שכתבתי למעלה שהמשל הוא למלכות מצרים כמו בשלחו. כ״ל כל זה היה מכחם כמים להשקם שהשקו למרוקמים רבים בשלחו. כ״ל כל זה היה מכחם כמים שעשו לעלמן קן ומקום מחיר בין ענפיו: ותחת פארותיו. הם הענפים הקטנים ולכן ילדו כל חית בהם מקום

לקוטי יקרים

פירוש ע״ט

דיא פֿלעקע פּון מַלְךְ אַשׁור׃ דערפֿאר איז דער מַלְךְ אַשׁור בייא
זיך גרויס גיוואָרן. אוג עֶר האָט גיוואָנט זיין הצלחה איז פּון
זיין חכמה נישׂ פּון הקב״ה. דרייצער האָט הקב״ה אויף אים
גישיקט דיא מלאכים צו בטיבדנצר. אוג הקב״ה האָט אים גיגעבן כּח
אז ער זאָל זיין גיבירן דעם מַלְךְ אַשׁור. את וייל דער מַלְךְ
בבֿליים זאָגט ערנער ווייא דער מַלְךְ אַשׁור. ער זאָגט איך
בין זיין גאָט אוג איך האָב מיך אַליין באַשאַפֿן אוג איך האָב
באַשאַפֿן דעם מיך גילוסט. דרייצער וויִיל הקב״ה אים חייב
באַזאָן. אוג ווייל דיא מצרים שׂלוֹן וויסן אז נאָר הקב״ה איז אַיין גאָט אויף
דער וועלט. אוג אַליין איז זיין באַשאַפֿנער. אוג עֶר גיוועלטיגט
איבער אַלע וואָס דער וועלט איז:

ילדו אוג אונטער זייַע צוויִיגען האָבען אַלע חיות
פון

ז וַיֵּיֶף בִּגְדֻלּוֹ בְּאֹרֶךְ דָּלִיּוֹתָיו כִּי־הָיָה שָׁרְשׁוֹ אֶל־מַיִם רַבִּים: ח אֲרָזִים לֹא עִמְּמֻהוּ בְּגַן־אֱלֹהִים בְּרוֹשִׁים לֹא דָמוּ אֶל־סְעַפֹּתָיו וְעַרְמֹנִים לֹא־הָיוּ כְּפֹארָתָיו כָּל־עֵץ בְּגַן־אֱלֹהִים לֹא־דָמָה אֵלָיו בְּיָפְיוֹ: ט יָפָה עֲשִׂיתִיו בְּרֹב

ת"א תחיים לח עממוהו . בדוחת גן אלהים לח דמו : נ"א ויף דליותיו

ם שַׁפִּיר עֲבִידְתֵּיהּ בְּסַגֵּי גִּבְרוֹהִי וְיָעוּ מִן קֳדָמֵי קְדֵם בְּתָקוֹף גְּבוּרָא דַּהֲנַת עִמֵּהּ מִן

מהר"י קרא

השדה . בחיולותיו ככש כרכים המוקפים . וכבש ערים הכפרוזחיות : (ז) וייף בגדלו . זנתייפה בגדלו . לפי שהיה יפה ענף וגבה קומה מים נדלוהו ונארכו דליותיו תן פארותיו : כי היה שרשו אל מים רבים . כלומר דבר זה גרם שהיה מסשלחו וחזקו על עמים רבים : (ח) ארזים לא עממוהו . ארזים לא התשיכו אותו . שלא הפילו אור פניו . כמו ששנינו ח' . נחלים טומטות . גחלים (שמחשיכים) [שמחשיכים] ומכבין . שמכהים אורם . כמו כחה הגנג דמהרגם עמיא מכהשא . שלא היה ארז גבוה ממנו שמחשיכו . כלומר לא היה מלך גדול ממנו בכל חמלכים : בגן אלהים . כלומר בכל העולם לא היה כמותו . ובפרש והולך : ברושים לא דמו . בין באורך בין בכלא אנרוף

מנחת שי

כל אחר פעמים היו"ד נכתבי ונם כס דלעיל ומכח נלידתו כ"ל **וישבו** מכח המכוסה ע"כ . ותחת הכתי מיהו מ' מן כ' **וישבו** ע"ה וכיוצ' ' : מפני נמ"ב עכשה משפלויה : (ז) וייף בגדלו . ' : ויתיף היוד הראשונה ונוחה הכתיב לקריאה כ"ג ולקריאה כ"א **וייף** בשוא הראשונה ותירוק הכתיב ואח דעת רבי יונה וכתשובי ומן מלת **ויישב** ' : דל"ק בכוח הפעיים ומשלשם בחירק הראשונה ובשוא הכתיב כ"ת כי היו פקודיה לכתוב נדשתו על משקל **וישב** וכ"כ בכתיב ומכלול דף קס"ו ועל הלשון כ' **וייף** בגדלו כ"ם וי"ד ' : רחשונה מחוקה וכתיב שוחים וכם מרבים ו"ם נכתב ואחלקו כמפרים על חיוה מפה דעם כ"ת ותיוה מפה דעם כ"ב עיכ"ל . ולדברי קצה שלח הזכיר כלל קרוחף יו"ד הראשונה ונוחה כתיב כמו שהוא בפעיים שלנו ובכה גם כן לנירסה בפעיים שלנו בקריאה כן נאמר ויש לומר דכתבו כן לפחלפת קריאה לחנוח לחיוה פעיים חמרים בחיוה כאוני יד שכתוב בפעיים **וייף** ונכתב מנחתן כ"ב **וייף** וחם כדבריו יפה עבו בפעיים שלנו שכיוצו לדעם כ"ת : (ח) עממוהו . מ"ם רפאוה בקמץ : היו בפרלמוניו . כלון הרי"ם קודם לאל"ף

ע) יפה עשיתיו . אשר עשיתיו להודיע כי מאת חאל יתברך היתה הגדולה הזאת ולא כמו שהיה אומר בכח ידי עשיתי :

מצורת ציון

מדוד הסוסות : (ז) וייף . מלשון יופי : בארך . עם מוכך וכמ והפי"ח במקום סס וכן הרבך לך במקס (במדבר י"ב) : דליותיו . הענפים הרמים וכן לסנות דליותיו (לעיל י"ז) : (ח) עממוהו . ענין הסתר והכסוי וכן כל מקום לח עממוהו (לעיל ל"ח) : בגן אלהים . סמיך לח מים רבים . כ"ל כמה מפלחנו וממלחם שניו בעבור מרבית הכבע : (ח) ארזים לא עממוהו . לח סיו לרזים כגן חלהים סיסכחו וכיכו לח כחכו כי סוף העולם על טוס ויותר עגלה וגלגל מכם : ברושים . חילני ברוס לח סיו דומים לח בעיני החכו : וערמונים . חילני עלמון לח סיו בעבעי החכו חסוס : כל עץ . מפחר מיני בעלים לח דמה וגו' כ"ל לח סיה מגן בעולם גדל מחנו וכיניו מפנו יותר ממלכי חמומות : (ט) יפה עשיתיו . לח כחכו חזה עציחיו יפה בעבור מרבית חדליות ממכ כו ולכן קנחה

מצודת דוד

מכוסה : ובצלו . מחה לנו יכבו כל סניה וכ"ל בעבור מרבית הסבעה גדלה מחפלחנו מכל מלכי חחדמה ונחפלחת בפלגלת רחוקות וכל חחומות היו נכנעים לו : (ז) וייף בגדלו . יפה היה בגדלו עם מורך דליותיו כי חיין גדול נחמך לו ליופי מורך חדליות ולח זה בזולת זה : כי היה שרשו . כ"ל וכל זה כחה בעבור שהיה שרשו

פירוש ע"ט

פּוּן דֶם פְּעֶלְד גִיוּאוּעָן וַיי־עֶרְע קִינְדֶער וּבְצִלּוֹ יַשְׁבוּ כָּל גוֹיִם רַבִּים אוֹא אִין זַיין שָׁאטִין זָעָן גִיזעסן אַלָע בֵּייטֶער זָענֶן גִיוואקסן מִים נְדלוהו וגארכו דליותיו חן פארותיו : כי חיה שרשו אל מים רבים . כלומר דבר זה גרם שהיה מסשלחו וחזקו על עמים רבים : (ח) ארזים לא עממוהו . ארזים לא התשיכו אותו . שלא הפילו אור פניו . כמו ששנינו ח' . נחלים טומטות . גחלים (שמחשיכים) [שמחשיכים] ומכבין . שמכהים אורם . כמו כחה הגנג דמהרגם עמיא מכהשא . שלא היה ארז גבוה ממנו שמחשיכו . כלומר לא היה מלך גדול ממנו בכל חמלכים : בגן אלהים . כלומר בכל העולם לא היה כמותו . ובפרש והולך : ברושים לא דמו . בין באורך בין בכלא אנרוף

רש"י

בעעפיו : קננו . לשון קן : (ז) וייף . לשון יופי : דליותיו . לף הם ל' ענפים הנעוים לאורך לכל לד כמין דליות הכרם (סיפרי ויילך ס"ם כלע"ו) . בל"ת ויוצא ווייהקקען שפחלייר) : (ח) לא עממוהו . לח כחו תרגו כלומר לח היה כהם חחד נחה ממנו : בגן אלהים . כלומר בכל העולם : וערמנים . (קסויר"ם כלע"ו) . כל"ת קחסטח ניסן כויס) :

רד"ק

כניש כל כרכין חקיפין וגו' : (ז) וייף . ת"ד חראשונה באיתן והשניח פ"א הפעל שרשו יפה וי"אמר חאיתן איפה ייפת ובחסרון למ"ד הפעל אף ייף הוא לקריאת בן נפתלי בחירק חוי"ד הראשונה ונוח השניה לקריאת בן אשר וייף בשוא הראשונה ותירוק השניה ובקצת הספרים מצאתי בחירק חראשונה ובשוא השניה לבן אשר וז' היא קריאה נכונה על משקל וישב : בארך דליותיו . הם הענפים חרמים מענין ארוממך ח' כי דליתני : (ח) ארזים לא עממוהו . כמו כל פתום לא עממוך ענין הסתר וכבוי ר"ל חארזים הגבוהים שהם בגן אלהים לא יסתירוהו ולא יכסוהו כי הוא על כולם ובאמרו בגן אלהים הוא על דרך הפגנה והוא הגן שנאמר עליו ויטע ה' אלהים גן בעדן : וערמונים . כמו ולוז וערמון שהוא אילן שקורין קשטיני"ר בלע"ז : כפראתיו . כאן הרי"ש קודם לאל"ף :

מצודת דוד

ע"ט

גִיוּוּעִיזן פַּאר אִים) בְּרוֹשִׁים לֹא דִמּוּ אֶל סְעָפוֹתָיו בּוֹקְקָעַן בֵּייטֶער זָענֶן גִיט גְלֵייךְ גִיוּוּעִזן צוּ זַיינֶע עִוּוִיגֶען וַעַרְמוֹנִים לֹא הָיוּ בְּאֶפְּארוּתָיו אוֹא קֶעסְטִין בֵּייטֶער זָענֶן נִיט אַזוֹי שַׁיין גִיוּוֹעֶן וְוִי זַיינֶע צְוַוייגִין כָּל עֵץ בְּגַן אֱלֹהִים אֶלָע בֵּייטֶער אִין גָאטֶם גְאַרְטֶען בְּלוֹמֶר אִין דֶער גְאנְצֶער וֶועלְט וְואם גָאט הָאט זִי בְּאשָׁאפֶען אִיז גִיט גְלֵייךְ גִיוּוּעֶזן צוּא אִיהֶם אִין זַיין שַׁיינְקֵייט : (ט) (זְאגְט גָאט) יָפֶה עֲשִׂיתִיו בְּרֹב דָּלִיּוֹתָיו אִיךְ הָאבּ אִים גִימאכְט שַׁיין מִיט זַיינֶע פִּיל צְוַוייגִין וַיְקַנְּאוּהוּ כָּל עֲצֵי עֵדֶן אֲשֶׁר בְּגַן הָאֱלֹהִים אוֹא זִי הָאבֶּן אִים מְקַנֵּא גִיוֶוען

אלי

חֲלִיוֹתָיו וַיַּקְנְאֻהוּ כָּל־עֲצֵי־עֵדֶן אֲשֶׁר
בְּגַן הָאֱלֹהִים׃ לָכֵן כֹּה אָמַר אֲדֹנָי
יְהוִה יַעַן אֲשֶׁר גָּבַהְתָּ בְקוֹמָה וַיִּתֵּן
צַמַּרְתּוֹ אֶל־בֵּין עֲבוֹתִים וְרָם לְבָבוֹ
בְּגָבְהוֹ׃ יא וְאֶתְּנֵהוּ בְּיַד אֵל גּוֹיִם עָשֹׂה
יַעֲשֶׂה לּוֹ כְּרִשְׁעוֹ גֵּרַשְׁתִּיהוּ׃
יב וַיִּכְרְתֻהוּ זָרִים עָרִיצֵי גּוֹיִם וַיִּטְּשֻׁהוּ
אֶל־הֶהָרִים וּבְכָל־גְּאָיוֹת נָפְלוּ דָלִיּוֹתָיו
וַתִּשָּׁבַרְנָה פְּרֹאתָיו בְּכָל־אֲפִיקֵי

עממי

למדנתאי אייל

רש"י

(ט) כל עצי עדן. כלומר כל המלכים המסוכמין: (י) יען אשר גבהת בקומה. לך אמרתי לאמור: (יא) ביד אל גוים. ביד קשה שכגוים ביד נבוכדנצר נתתיו לאמר מר שמה לשלוה ככם ניוה: עשו יעשה לו. נבוכדנצר ככל רצוני: (יב) ויטשהו. ויפילוהו לארץ כמו (במדבר י"ט)

מהר"י קרא

יצא אשר ויבן את ניגוה. אל. לשון קשה כמו יש לאל ידי. וכן תרגום יונתן ואבסריגיה ביד תקיף עממיא: עשו יעשה לו. נבוכדנצר: כרשעו. שהרשיע בישראל שהגלה אותו. וגם אני פורע לו מידה כנגד מידה. וגרשתיהו מטלכותו: (ב) ויכרתוהו זרים. אשור אשר כארז בלבנון. כורת אותו נבוכדנצר: וירדו מצלו כל עמי הארץ. כשתכרת טלכותו

מנחת שי

רד"ק

(י) לכן. אמר נבהת.ואמר ויתן.ורם.כן דרך המקרא לדבר לנבח רשלא לנבח כאחד כמו שמעו עמים כולם והדומים לו: (יא) ואתנהו ביד אל גוים. ואתנהו בשוא הוי"ו והיא עתיד במקום עבר. אל. למדינתאי מלא ביו"ד ולמערבאי חסר וי"ד ופירש ביו"ד הקף הגוים וכן ואת אילי הארץ לקח תקיפי הארץ ואמר אל גוים על נבוכדנצר כמו שאמר בסדר עולם וכן ארז"ל בשנה ראשונה כבש ניגוה: כרשעו גרשתיהו. ברשעו מעשיו לפניו ולאחריו: (יב) ויכרתהו זרים. לפי שהמשילו לעץ אמר בו ל' כריתה וזרים ועריצי גוים אומר על הבשרים בטו

מצורת דוד

בו כל עלי עדן אפר הם כגן האלהים העשוה בהוך העדן כ"ל היה מיבל הרבה בעשר מדרגים שביו שביב יפה מזקה וכל מלבי הקדמה נתקבלו שם: (י) כה אמר ה'. על מלך מצור: ויתן צמרתו. הסבך העליון ויתן לב בין העבים הקלוטים שהוא לבר מאד: ורם לבבו. מחד ניתגאה בעבוה גבהו: (יא) ואתנהו. לכן נתתי אותו ביד הקוף שיעבוד"ם הוא כ"נ והוא עשה לו מה שבלבי ובעבור לשמו גרשתי אותו מן העולם ע"י כ"ב: (יב) ויכרתוהו. עמים גדל ס מזקים שלמומות שם כלותו אותו ושזלו ענפיו: אל ההרים. על הסהרים ובכל העמקים נפלו ענפיו ותסריסה בכותות בכל האיקי

פירוש ע"ט

אֵלַי בֵּייטֶער פּוּן דֶעם עֵדֶן וָאוֹם זָענֶן דָא אִין נָאבֶּט
גֶאהַלטֶן וְדָאם בֵּייבֶּט מֶען אֵלַי גְרוֹיסָע מֶלְכֶּים וָאוֹם
אִין דֶער וֶועלְט הָאבֶּען מְקַנֶּא גֶיוֶוען דֶעם סַחַר
מֶלֶךְ אַשׁוּר אוֹיף זַיין גְרוֹיסָער גְדוּלָה אוֹם מֶמְשָׁלָה:
(י) לָכֵן כֹּה אָמַר אֲדֹנָי אֱלֹהִים דְרוּם הָאט אַזוֹי גֶיוָואגְט גָאט
דֶער הֵאר צוּא אַשׁוּר יַעַן אֲשֶׁר גָּבַהְתָּ בְקוֹמָה דְרוּם וָואם
דוּא אַשׁוּר בֵּיסְט הוֹיך גֶיוָוארֶן מִיט זַיין הַיְךְ וַיִּתֵּן
צַמַּרְתּוֹ אֶל בֵּין עֲבוֹתִים אוֹם זַיין גִיפֶּלֶעכְטֶער דָם
צַוַוייג צְוִוישֶׁן גִיפֶלֶאכְטֶנְע בֵּייסָער דָם לָבְבוֹ גָּבְהוֹ
אוֹם זַיין הָאֶרְץ אִיז דֶער הוֹיבֶּן גִיוָוארֶן פּוּן וָועגֶן
זַיין הוֹיכְקַיִט: (יא) וָאֶתְּנֵהוּ בְּיַד אֵל גּוֹיִם דְרוּם וָועל

הָאָרֶץ וְיָרְדוּ מִצִּלָּם כָּל־עַמֵּי הָאָרֶץ
וַיִּשְׁתָּחֲווּ׃ יג עַל־מַפַּלְתּוֹ יִשְׁכְּנוּ כָּל־עוֹף
הַשָּׁמַיִם וְאֶל־פָּרְאָתָיו הָיוּ כָּל חַיַּת
הַשָּׂדֶה׃ יד לְמַעַן אֲשֶׁר לֹא־יִגְבְּהוּ
בְקוֹמָתָם כָּל־עֲצֵי־מַיִם וְלֹא־יִתְּנוּ אֶת־
צַמֶּרֶתָם אֶל־בֵּין עֲבֹתִים וְלֹא־יַעַמְדוּ
אֵלֵיהֶם בְּגָבְהָם כָּל־שֹׁתֵי מָיִם כִּי כֻלָּם

עַמְמֵי אַרְעָא וְרָטְשׁוּהִי׃
יג עַל מַפָּלַת קְטִילוּהִי
שָׁרוּ כָּל עוֹפָא דִשְׁמַיָּא
וְעַל פָּגְרֵי מַשְׁרְיָתָיה
נָחָא כָּל חַיַּת בָּרָא׃
יד בְּדִיל דְּלָא יְרַאמוּן
בְּרוּמְקָפֵיהוֹן כָּל מַלְּבֵי
קֶדֶם וְלָא יְהַנּוּן יַת
מַרְנְהָהוֹן עַל מַלְכְּוָתָא
וְלָא יִתְרַבְרְבוּן לָהוֹן
בְּתוּקְפֵיהוֹן כָּל עַבְדֵי
מַלְכוּ אֲרֵי כוּלְּהוֹן
אִתְמְסָרוּ לְמוֹתָא לְאַרְעָא
ארעיתא

מהר"י קרא

[ילכו] טעליו כל חורי הארץ שהיו משועבדים תחת צל ידו: ויתשתחו. ובניחין אוהו יחיד: (יג) על מפלתו ישכנו על קוף השבים. בסעפותיו קננו בתחילה קודם שנכרת כל עוף השבים. ועכשיו שתשברנה פארותיו ישכנו לארץ כל עוף השמים שיקננו לארץ. כלומר שיהרוג חילו, שוכנים עליהם עוף השמים וארלוין אותן: ואל פראתיו. ועל פגרי שרים שלו שוכנים חית השדה: (יד) למען אשר לא יגבהו. עכשיו מגזם אותו הנביא ואומר לו. לפיכך אני באבד אותך בין העולם. שכתיריאים ממך מלאכים אחרים ולא יגבהו בגלגולם לומר אל אני: ולא יתנו את צמרתם [אל] בין עבותים. שלא יהנו (אל) [את] מלכותם למעלה. שלא יאמרו כאשר אמרת בושב אלהים ישבתי בלב ימים: ולא יעמדו אליהם בגבהם. ולא יעמדו בגבורתם שהן מתגברין ובניהין עצמם אותם הבים. ושותין הדיר מן הבים וגדילים בגובה כי כולם נתנו למות. לפיכך לא יגבהו המלכים שעתידים כולם למות. והיכן הן נתונים אל ארץ התחתית. בתוך אותו מקום שבני אדם יורדין בו. ע"א למען אשר לא יגבהו בקומתם כל עצי מים. שהן רבים. לפי שהם חלושים. אלא שענפים מרובים מהפת ליחלוחית הבים. ולא יתנו את צמרתם אל בין עבותים. אין להם לדמות עצמן בעצי עדן. כלומר לא היה להם להתגדות בישראל. ולא

רש"י

ויטח על המחנה: (יג) על מפלתו ישכנו וגו'. כתרגומו על מפלת קטיליהי: (יד) עצי מים. כהם רבים והלשון הלז שענפיהם רבים וחרוכין מחמת להלוחית המים אין להם לדמות עלמן לחרזי עדן כלומר לא היה כן להתגדות על ישראל ולא יעמדו עליהם: אל בין עבותים. לא יתנאו להשוות גבורתם שותי מים לל עלי עבותים:

מנחת שי

כפ"י ר"ח: (יג) ואל פראתיו. רד"ק קודם לאל"ף ורש"י וכרוב פפרים כ"י שפתי לידי כשבר: (יד) יעמדו עליהם. הפ' בלידי רד"ק: ר"ת כמו על כם בכוח ובפעל:

רד"ק

קודם לאל"ף: (יד) למען. זה אשר עשיתי לו בעבור שלא יתגאו שאר מלכים הגדולים: כל שותי מים. כל ארזים ר"ל שותי בים שהם גבוהי קוטה משפע המים אשר תחתיהם בשלוכה כמו שפירשנו: ולא יעמדו אליהם בגבהם. אליהם בצירי בן כאלה וכאלון מאלים אשר הבדהם ויהיו שם כלל לכל עצים או יהיו שם לאילן הנקרא בלעז אולמ"ו י"ת כמו אליהם בשוא ופתח האל"ף ולא יתרברבון להון בתוקפיהון כל עבדי מלכו: בתוך בני אדם. בכלל בני אדם

מצודת ציון

לפיקים כמגב (תהלים קכ"ו): ויטחהו. מלון עזיבה כמו וטחם מטח מניך (ס"פ י'): (יד) אליהם. מלון מזוג כמו ואת מיני המלון

מצודת דוד

שכתיו כיל כ"ג ומהד לוחמו ואת עמו מסב סלכו סכי ומסב כפלו כחכב ע"פ הסדה והיו למאכל לעוף השמים ולחית השדה ולא ישתו עוד בעבים ולא יסיס עוד עכנסים לו: (יד) למען וגו'. כ"ל המעפע הזה נעשה כו למען יקחו מוסר וכל העצים שהיו המים לא יגבהו להיות נאדם בעבור גודל קומתם: ולא יתנו. כ"ל לא יקנאו בעבור שלמהתם מתן חל בין עבותים: ולא יעמוד אליהם. כ"ל לא יסיס עמידה וקיום חל המזוק מבר שהם בעבור גבהות העלים שותי המים ולפומר זה ילמו כי יסוד המזוק בעבור מרכיב הנאוה כ"ל כל המלכים המולליס רבי הסעפ יקחו מוסר ולא יתגאו עוד כי ילמו שהשפוח מסיר המזוק: כי כלם. לפי שכולם נעוותיהם לעוות נדרם חל מהן מתחת ושוח הקבל ולהיות כאוך בתר כבי חדם דומה לשם ולמוסכת בימות המשיח חל יהיה כוח ולכלו יהמה

פירוש ע"מ

בְּכָל אֶפִּיקֵי הָאָרֶץ אוֹג נִיטֶע צְוַוייגֶן וָעָנְן צוּא בְּרָאכִין
בֵּיוְואריֶן בִּיי אַלֶע טֵייכִין פּוּן דָּעָר עֶרְד עֲרֶד נִידְרִי מִצִּ'
עַמֵּי הָאָרֶץ וַיִּשְׁתַּחֲווּ אוֹג זַיי הָאבִּין אַוֶועק גִינְדֶעְרְט פּוּן
עַל מַפַּלְתּוֹ יִשְׁכְּנוּ כָּל גִּיט גְעבֶּן זַיי עֶרְי הוּכִי צְוַוייגֶן צְוויֶשֶׁן דִי גִפְלָאכְטֶעְנִי
עוֹף הַשָּׁמַיִם וְאֶל־פָּרְאָתָיו הָיוּ בֵּייטֶער וְלֹא יַעַמְדוּ אֲלֵיהֶם בְּגָבְהָם כָּל שֹׁתֵי מָיִם אוֹג וָאלֶן
חַיַּת הַשָּׂדֶה׃ יד לְמַעַן אֲשֶׁר לֹא־יִגְבְּהוּ גִיט שְׁטֶיין בַּיי אִיז פּוּן וָועגֶן זַיי עֶר הַיוּך דִיא אַלֶע
בְקוֹמָתָם כָּל־עֲצֵי־מַיִם וְלֹא־יִתְּנוּ אֶת־ בֵּייטֶער וָואם טְרִינְקֶן וָואסֶער (כְּלוֹמַר דִיא בֵּייטֶער
צַמַּרְתָּם אֶל־בֵּין עֲבֹתִים וְלֹא־יַעַמְדוּ וָואם שְׁטֶיין בַּיי דֶעם וָואסֶער חָאטְשֶׁע זַיי זָענֶן
אֵלֵיהֶם בְּגָבְהָם כָּל־שֹׁתֵי מָיִם כִּי כֻלָּם הַיוּך אִיבֶּער דֶעם פּוּן דֶעסְט וָועגֶן וָאלֶן זַיי אַז זַיי
פָּארְט גִיט גְרוֹיס הָאלְטֶן צוּ גְלֵייכֶן צוּ עֶר גְבוּרָה
צוּא דִי גִיפְלָאכְטֶעְנֶע אוֹג צְוַוייגֶענְדִיגֶע בֵּייטֶער.
דָאם מֵיינְט עֶר דְרוֹיס הָאבּ אִיךְ גִישְׁטָרָאפְט דֶעם
סַנְחֵריב כְּדֵי עֶר וָאל זַיי גִיט גְרוֹיס הָאלְטֶן) כִּי כֻלָּם

נְתַתִּי לַמָּוֶת אֶל־אֶרֶץ תַּחְתִּית בְּתוֹךְ בְּנֵי אָדָם אֶל־יוֹרְדֵי בוֹר׃ פ כֹּה־אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה בְּיוֹם רִדְתּוֹ שְׁאֹלָה הֶאֱבַלְתִּי כִּסֵּיתִי עָלָיו אֶת־תְּהוֹם וָאֶמְנַע נַהֲרוֹתֶיהָ וַיִּכָּלְאוּ מַיִם רַבִּים וָאֲקַדֵּר עָלָיו לְבָנוֹן וְכָל־עֲצֵי הַשָּׂדֶה עָלָיו

אַרְעִיתָא בְּנוֹ דְּבְנֵי אֲנָשָׁא עִם נְחָתֵי גוּב בֵּית אַבְדָנָא׃ פ וּפְרָנָן אֲמַר יְיָ אֱלָהִים בְּיוֹם אַחְוָתֵי יְהֵיתָה יְשָׁאוֹל אוֹהַאֲבֵלוּ עֲלוֹהִי חֵפֵת עֲקָא יַת עַלְמָא וְרִוּטָא כְּרִינְתָא וְזָעוּ עַכְבִין סַגִּיאִין וְחַשִּׁכוּ עֲלוֹהִי אַפֵּי כֹּל כְּבָא וְכָל כַּלְכֵי עַמְמַיָּא עֲלוֹהִי נְפָחוּ כְּתַפָּא

רש"י

(טו) ביום רדתו שאולה. כשהפלתי את מלך מצור בית חויכו: האבלתי. עליו לכליס רציס שהיו שמוכין עליו: כסיתי עליו את התהום. כיסתי כשבילו את תהום שהיה רגיל להקוותו ולגלו כמו שמר למעלה תהום רוממתהו לותו היום כסיתיו עלה יעלה ויכבה את הבערתו כלומר ההלטתי את עוזרו: ואמנע נהרותיה. שהיו הולכין סביבות מטעה: ויכלאו מים רבים. שהיו מחריכין פתרותיו כמו שמר למעלה ותתרכבה פתרותיו ממיס רבים: ואקדיר. כשבילו לבנון.ותקדיר לשון שחרות: וכל עצי השדה. שהיו תעלותיו מלומים מליהם כמו שמר למעלה: עליו עלפה. נשבילו פסק לתלוסם כתלש ההתום אינו כן. ואני אוסר ואקדיר עליו לבנון. ואקדיר ענפים שעליו. שאין לשון לבנון אלא ענפיו. וכן הוא אומר בתחילת הפרשה הנה אשור ארז לבנון. ארז מסוכך בענפים. ולא ענפים שאין מתפשטים והולכים. לפיכך אומר יפה ענף והורש בצל כל יער שלו יפה לצל: וכל עצי השדה עליו עלפה. וכל עצי השדה שהיו שותים מים שהולכים עליו סביבות

מהר"י קרא

יעבדו אליהם. אל עבותים. לא יהנאו לחשוות גבותם אל שותי חבים: (טו) ביום רדתו שאולה. לפי שאמר למעלה אל יורדי בור אומר ביום רדתו שאולה. שאתן את מלך [אשור] ביד נבוכדנצר והורג אותו והוא יורד לשאולה. האבלתי עליו אבלים רבים. שהיו מכיכין עליו: כסיתי עליו את התהום. כסיתי בשבילו את התהום שהיה רגיל להשקותו ולגדלו. כמו שאמר הנה אשור ארז בלבנון. למעלה התהום רוממתהו. היום התהו כסיתיו שלא יעלה וישקיתו. כלומר התלשתי את עוזרו. לפי שדיבור אותו לאילן. כמו שנאמר הנה אשור ארז בלבנון. כשהוצה לייבש האילן שהתהום מישקהו למטה ונהרותיה סביבות מטעה. ויכלאו מים רבים. שגדלוהו והאריכו פארותיו. ואקדיר עליו לבנון. ומיר האילן בתייבש ובשחירים פניו. מרוב יבישות אני משחיר בשבילו כל עצי לבנון שכל זמן שהיו מים מגדלין אותו ותחום רוממתהו היה אשור יפה ענף וחרש מצל. אבל בעשיו שכיסיתי עליו את

מנחה שי

(טו) ביום רדתו שאולה. ביום שהכניסו התהום בעמקותו יש מתלוקת בפסיקתא כי בפרקי מסי בנים מלת ואל"ו למעלה בני המבול. במסכת בלי נפשיכם ויבא בנים חכמים: האבלתי. בפ"ד ע' ב' ג"ע בני יהודה בר' אמי ור' יונתן בשם ר' שמעון בן יוחאי היתה בשמות רבה ריש פ' יח' לכל ניקוקיה. רבה פ' כ"ו ובויקרא רבה פ' כ"ו ובדברים רבה פ

רד"ק

כן יסותו המלכים כמו שאר בני אדם: אל יורדי בור. כמו עם יורדי בור והוא הקבר וי"ת עם נחתי גוב בית אבדנא: (טו) בה אמר. האבלתי כסיתי עליו את התהום. כאילו התהום שהיה מגדל אותו כתאבל עליו כהיותו נכרת כי בגר הבשילו לארז ואמר עליו התהום רוממתהו ועתה יתאבל עליו ויתכסה שק ע"כ: ואמנע נהרותיה. נחרות התהום שאמר למעלה מבועות בתהום מנעתי אותם מכנו ויבש ויכלה וכבר פירשנו הכשל למעלה: ואקדיר עליו לבנון. לפי שהבשילו לארז בלבנון אמר כי בגפלו קדרו עליו עצי הלבנון ובאמרו האבלתי כסיתי ואמנע ואקדיר להודיע כי כאת האל יתברך היתה לו תרעה: עלפה. שם האר כן ויתעלף תהעלפנה

מצודת דוד

וכולם יכולם עומדים למיתה מה ענין להתנשות במדרגים כמתכלה ובכפש: (טו) ביום רדתו. ביום שהלדתי את מלכו של בבל הקבל ואבלתי עליו מכסיס והתהום שהיה רגיל להשקותו כסיתי עליו שלא יעלה ואמנע נהרותיה שלא יזובו מים ואקדיר עליו חום על דרך משל: ואמנע. להכהם התהום שהיו משקות מובעי מעמקי תומס לכל שמכהו הוליך יחזקאל עוד עליו קינה: ויכלאו ובו'. מי התהום כללו במקומם ולא יצאו עוד: ואקדיר. עלי הלבנון כשחרו על משלתו: עליו עולפה. כשכור משלתו ומשלשה על מחם מכסיס לעודד התהום ובפי שהשבילו לאחז שחרו

מצודת ציון

לקח (לעיל י"ז): (טו) שאולה. בור הקבר: האבלתי. משון אבילות: ויכלאו. עניו משכר וכן כלוא ולא תלא (תהלים פ"ח). ואקדר. עניו שחרות וקדרות כמו צמח ויום קדרו (יואל ב'): עלפה.

פירוש ע"ט

נְתַנְתִּי לָמָוֶת אֶל אֶרֶץ תַּחְתִּית (בְּלוֹמַר אֲלִי גִּיווֹעזִין אוֹיף אִים עֶר זָאל זִי הֶעלְפִין כִּשְׁתִי עָלָיו נְבוּרִי סַגְחָרִיב) וְעָנִין אִיבֶּער גִיעֶנְטְשָׁפֶּערְט גִיוואוֹרִין צום טוֹיט צוּ נִידעֶרִין אִין הִינְטֶערְשְׁטִין לַאנְד דָאס אִיז דֶער קֶבֶר אוֹנ צוא זַיין בְּתוֹךְ בְּנֵי אָדָם אֶל יוֹרְדֵי בוֹר צְווִישֶׁן אַנֶערע מֶענְטשֶׁן גְלִיךְ צוא דִיא וְואס נִידעֶרִין אִין דָעם גְרוּב פוּן דָעם גִיהִנֹּם דָרום גִיהִערִין זַיא זִיךְ נִיט גְרוִים הָאלְטִין: (טו) כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה אַזוֹי הָט גִיזָאגְט גָאט דֶר הֶער בְּיוֹם רִדְתּוֹ שְׁאוֹלָה הֶאֱבַלְתִּי אִין דָעם מָאג וָאס דֶער מֶלֶךְ אַשׁוּר הָט גִינִידעֶרְט אִין גְרוּב (כְּלוֹמַר אִין דָעם מָאג וָאס אִיךְ הָאב גִימַאכְט פַאלֶען אִין דֶער הֶאלְט פוּן זַיין פִּיזִיקְט) דָעלְטָס מָאל הָאב אִיךְ גִימַאכְט מְרוֹעֲרִין אוֹף אִים פִּיהָל אֲבֵלִים וְוִאוִים פִּיהָל חַיֵּיט הָאבִין זִיךְ כּוֹוֵךְ אוֹנ אִיךְ הָאב עֲנִוי יְרִין גִיבִּיאכְט פוּן גִיזִיכְט וְוִעגֶן דעם

עֶלְפָּה׃ מז מִקּוֹל מַפֶּלְתּוֹ הִרְעַשְׁתִּי גּוֹיִם בְּהוֹרִדִי אֹתוֹ שְׁאֹלָה אֶת־יוֹרְדֵי בוֹר וְנֻחֲמוּ בְאֶרֶץ תַּחְתִּית כָּל־עֲצֵי עֵדֶן מִבְחַר וְטוֹב־לְבָנוֹן כָּל־שֹׁתֵי מָיִם׃ יז גַּם־הֵם אִתּוֹ יָרְדוּ שְׁאֹלָה אֶל־חֲלָלֵי חָרֶב וּזְרֹעַ יָשְׁבוּ בְצִלּוֹ בְּתוֹךְ גּוֹיִם׃ יח אֶל־מִי דָמִיתָ כָּכָה בְכָבוֹד וּבְגֹדֶל

כתפא: מז מִקָּל מַפֶּלְתֵּיהּ אַזְעִית עַמְמַיָּא בְּאַחֲתוּתִי יְהֵיהּ לְשָׁאוֹל עִם נְחֵתֵי גוּב בֵּית אַבְרָנָא וְאִתְנַחֲמוּ בְּאַרְעָא אַרְעִיתָא כָּל מַלְבֵי קֶדֶם שַׁלְטוֹנִין וְעַתִּירֵי נְכָסַיָּא כָּל עַבְדֵי מַלְכוּ: יז אַף אִינוּן עִמֵּיהּ אִתְהֲווּ לְשׁ וּל עִם קְטִילֵי חַרְבָּא וְיָתְבוּ אִתְבְּרוּ מַתְקִיפֵּי הוֹן בְּגוֹ מַלְכוּתָא: יח לְמַן דַּמְיְתָא

מהר"י קרא

כמעשה כמו שאמרנו ואת [התעלהי] שלחה אל כל עצי השדה. עבשיו שכפיתיו עליו את התהום מתייבשות. שאין עילוף אלא כפשוט יבישות שאין לו מים לשתות. כלומר ביום שאתן מלך אשור ביד נבוכדנצר אני מכלה עמו רבות אומות שבמלכותו: (מז) את יורדי בור. עם יורדי בור. מקול שמועת מפלתו נבוכדנצר: וינחמו בארץ התחתית. כשאני מוריד אותו לשאול ורואין אותו מלכים שבארץ תחתית הם מתנחמים על דעת ירידתן. כמו שאמר ישעיה שאול מתחת רגזה לך לקראת בואך וגו'. ומסיך ליה כולם יענו ויאמרו אליך גם אתה חולית כמוינו אלינו נמשלת: כל עצי עדן. כל המלכים הושבים בפיסבד הארץ: (יז) גם הם. שאר מלכים: ירדו שאולה. ויהרגו: וזרועו ישבו בצלו בתוך גוים. (חבקוק) [חזקו]. חיילותיו המחזיקים במלכותו שהיו יושבין תחת צל ידו. גם הם יהיו עכו בתוך אותן המקובות היורדים אתו שם אל יכתבי בור: (יח) אל מי דמית ככה בכבוד ובגודל. סוף הפרשה

רשי

שמתעלף ורומו פורמת (פסחים ק"ט ע"ו). מבוהר כמיכה כ' י"כ): (מז) וינחמו בארץ תחתיות. מאחר יורדי גיהנם קבלו תנחומים ממרו לך זה כמוהו: (יז) וזרועו ישבו בצלו. ושזרוהו מאחר שהוא כלול: (יח) אל מי דמית

מנחת שי

וכמדרש קבלם פתוח מי יודע רוח בני האדם לא נפטרין ליה: (יז) גם הם ירדו. גבי הם עם מי המילים ירדו היינו מילוי ובמו זה:

רד"ק

הבתולות וענינה רב הגיעה והכלה עד שלא יוכל אדם לעמוד על עצמו ובדברי רז"ל שבא והגלגלה ועלה תאר מבנין פעל שלא נזכר שם פעלו בתוספת ה"א ויאמר עלה בלי תוספת בשקל אכל לקח התוספת תחי"א בו בתוספת ה"א בפלה אשת לה' צחה צמה ובאמרו בלשון יחיד עלפה ר"ל כל אחד מן עצי תשרה: (מז) מקול. דיינחמו בארץ תחתית. היתה להם נחמת בו כשירד שאול גם הוא על דרך שאמר ישעיה על כלך בבל גם אתה חלית כמוני: מבחר ושוב לבנון. סמוך על סמיך כמו מספר במספר הנם והדומים לו: (יז) גם הם. המלכים שהיו עמו היו חללי חרב כמותו ואמר הם בי ובר עצי עדן ושותי מים הוא כשל למלכים ואמר כל אשר ירדו לפניו נחמו בו ובמותו גם כן מתו עמו: וזרועו ישבו בצלו בתוך גוים. אותם המלכים שהיו זרועו ועזוריו שישבו בצלו בתוך גוים ירדו אתו לשאול אל חללי חרב וי"ת וזרועו ושלמנוהי אתברו מתוקפהון בגוי מלכותא: (יח) אל מי דמית ככה. אמר כנגד פרעה אל מי מכל עצי עדן דמית אם אתה סבר שדמית למלך אשור בדלך שהיה

מצודת ציון

מעין סעדה שתנצה ומלכות כמו ניך מלפו (יחזקיאל ל"ו): (מז) הרעשתי. מלשון רעש ומהומה: שותי מים. ל"ל שמשקים מושקים מהם: (יז) וזרועו. עיין מזה ל"ל עוזריו: (יח) ככה. ירומה להם: וינחמו. שיכנה כלומר שנתנחמו בו ובמותו גם כן מתו עמו: וזרועו ישבו בצלו בתוך גוים. אותם המלכים שהיו זרועו ועוזריו שישבו בצלו בתוך גוים ירדו אתו לשאול אל חללי חרב וי"ת וזרועו ושלמנוהי אתברו מתוקפהון בגוי מלכותא: (יח) אל מי דמית ככה. אמר כנגד פרעה אל מי מכל עצי עדן דמית אם אתה סבר שדמית למלך אשור בדלך שהיה

מצודת דוד

מעלי הלבנון המלכתו עליו וכ"ל כל עצי וגבוהי התלבנון של מפלתו: (מז) מקול מפלתו. מכשיעים קול מפלתו מרעשתי גוים כי חלדו מלא יקבה להם כמקבהו: בהורידי. כמו יסרתי מים המפלה ומגל בעת הוסידו מותו על המלכות עם שפר יוכלו כמו

עי"ט

דָּעִם וַאֲלֹד לְבָנוֹן וּואם דָּעֶר בּוּים אִיז דָּאדְטָען גִיוַואקסִין וְכָל עֲצֵי הַשָּׂדֶה לוֹ עֲלֵפָה אוג אֶלע בֵּייטֶער פּוּן דָּעם פֶּעלד וּואם דָּעֶר תְּהוֹם פְּלֶעגְט שִׁיקֶען צוּ זֵיי גְרֵיבֶּער וּואסֶער אֶן צוּ טְרִינְקֶן זֵיי דִי וְעָגֶען פַּאר חֲלִישָׁה גִיוּואָרֶן פּוּן דֶעם בּוּים וְוְעָגֶען כְּלוֹמֶר פּוּן זֵינֶען וְוְעָגֶען דָּאס וַיְיעֶר פֵּייכְטִיקֵייט אוֹיף גֵיהָאלְטֶן דָּאס מִינְט עֶר דִי וּואס דֶר כֹּלֶךְ אַשׁוּר הָט גֵיהָאט מְשֻׁלָּה אִיבֶּער זֵיי אוג זֵייא הָאבֶּן זִיךְ פַּאר לָאוְט אוֹיף זַיין הִילְף דִי הָאבֶּן אוֹיף אֵיין מַפָּלָה גֵיהָאט וָוען עֶר הָאט גֵיהָאט אֵיין מַפָּלָה: (מז) מִקּוֹל מַפַּלְתּוֹ פּוּן דֶעם קוֹל פּוּן סַנְחֵרִיבּ מִפָּלָה הָאב אִיךְ גֵימַאכְט שְׁטוּרְמֶען פָּעלְקֶער בְּהוֹרִדִי אֹתוֹ שְׁאֹלָה אַז אִיךְ הָאב אִים גֵימַאכְט גִידָעֶרְט אִין גֵיהָנֹם מִיט אַלֶע דִי וּואס

זיכערט

עי"ש

גִידָעֶרְט אִין נָרוּב פּוּן דֶעם בּוּים אִיז דָּאדְטָען גִיוַואקסִין וְכָל עֲצֵי הַשָּׂדֶה לוֹ עֲלֵפָה אוג אֶלע בֵּייטֶער פּוּן דֶעם פֶּעלד וּואם דֶר תְּהוֹם פְּלֶעגְט שִׁיקֶען צוּ זֵיי גְרֵיבֶּער וּואסֶער אֶן צוּ טְרִינְקֶן זֵיי דִי וְעָגֶען פַּאר חֲלִישָׁה גִיוּואָרֶן פּוּן דֶעם בּוּים וְוְעָגֶען כְּלוֹמֶר פּוּן זֵינֶען וְוְעָגֶען דָּאס וַיְיעֶר פֵּייכְטִיקֵייט אוֹיף גֵיהָאלְטֶן דָּאס מִינְט עֶר דִי וּואס דֶר כֹּלֶךְ אַשׁוּר הָט גֵיהָאט מְשֻׁלָּה אִיבֶּער זֵיי אוג זֵייא הָאבֶּן זִיךְ פַּאר לָאוְט אוֹיף זַיין הִילְף דִי הָאבֶּן אוֹיף אֵיין מַפָּלָה גֵיהָאט וָוען עֶר הָאט גֵיהָאט אֵיין מַפָּלָה: (מז) מִקּוֹל מַפַּלְתּוֹ פּוּן דֶעם קוֹל פּוּן סַנְחֵרִיבּ מִפָּלָה הָאב אִיךְ גֵימַאכְט שְׁטוּרְמֶען פָּעלְקֶער בְּהוֹרִדִי אֹתוֹ שְׁאֹלָה אַז אִיךְ הָאב אִים גֵימַאכְט גִידָעֶרְט אִין גֵיהָנֹם מִיט אַלֶע דִי וּואס

בְּעֲצֵי־עֵדֶן וְהוּרַדְתָּ אֶת־עֲצֵי־עֵדֶן אֶל־
אֶרֶץ תַּחְתִּית בְּתוֹךְ עֲרֵלִים תִּשְׁכַּב
אֶת־חַלְלֵי־חֶרֶב הוּא פַּרְעֹה וְכָל־
הֲמוֹנֹה נְאֻם אֲדֹנָי יְהוִה: לב א וַיְהִי
בִּשְׁתֵּי עֶשְׂרֵה שָׁנָה בִּשְׁנֵי־עָשָׂר חֹדֶשׁ
בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ הָיָה דְבַר־יְהוָה אֵלַי
לֵאמֹר: ב בֶּן־אָדָם שָׂא־קִינָה עַל־פַּרְעֹה
מֶלֶךְ־מִצְרַיִם וְאָמַרְתָּ אֵלָיו כְּפִיר גּוֹיִם

תרגום

פְּדֵין בִּיקַר וּבִרְבוּ
בְּמַלְבֵי קֶדֶם וְתִתְּבַר עִם
מַלְבֵי קֶדֶם לְאַרְעָא
אַרְעִתָּא בְּגוֹ בַּיְבָיָא
הִשְׁכַּב עִם קְטִילֵי חַרְבָּא
הוּא פַרְעֹה וְכָל
אַהֲרְגוּשְׁתֵּיהּ אֲמַר יְיָ
אֱלָהִים: א וַהֲוָה בְּתַרְתָּא
עַסְרֵי שְׁנִין בְּתְרֵי עַסַר
יַרְחִין בְּחַד לְיַרְחָא הֲוָה
פִּתְגָם נְבוּאָה מִן קֳדָם יְיָ
עִמִּי לְמֵימַר: ב בַּר אֱנָשׁ
כּוֹף אֵלָיָא עַל פַּרְעֹה
כֵּילָבָא דְמִצְרַיִם וְתֵימַר
לֵיהּ תַּקִּיף בְּעַמְמַיָּא
דַּוְיָתָא וְאַתְּ פְּהַנְיָא

רש"י

ככה. מתה פרעה אל מי מעלי עדן דמית שיהא ככה נדול כאשור בגבולה וגדולה והרי רמית בהורדתיו ואף אתה הורדת עם עלי עדן עם אשר מלכים הזקנים: **אל ארץ התחתית.** ניהנם:

לב (ב) **כפיר גוים נדמית ואתה כתנים בימים.** היה לך לרבון תוך יאוריך כמפקם הדגים ולא לנחת אל היבשה ותתגאית בלבך ונדמית בעלמך לכפיר

הדש. באחד באדר: (ב) שא קינה. מתנבא קינה עו. כפיר גוים נדמית. לכפיר אריות ששולט בבשא שדינו לטריף טרף. נדמית לו שאתה מתנאה ועושה עצמך בכלך חוק באומות שאתה כובש אומות החת ידיך: ואתה כתנים בימים. אתה כפיר נדמית ואינך כן כמו שנמשלת בעינך. שאתה נמשלת לכפיר גוים. ואתה כתנין בימים. ואתה כדג

מהר"י קרא

בפרש תחילתה. שאומר אל כי דמית בנדלך. ככל זה הכבוד שאומר בזו הפרשה שהיה לפלך אשור. בכבוד וכגודל. ככה היה לך בכבוד וגודל. ואעפ"כ הורדתיך את פלך אשור שנקראת עצי עדן. אילן יפה. כמו שאומר. הנה אשור ארז בלבנון יפה ענף: בתוך ערלים. בין ערלים השכבתי איהו: הוא פרעה שאגיל נזור הוא על פרעה. וכל המונה. לפי שאמר בתחילת הפרשה אמור אל פרעה כיצד מצרים ואל המונו. אומר בסוף וכל המונה:

לב (א) ויהי בשתי עשרה שנה לגלות צדקיהו: בשני עשר

מנחה שי

(יח) והורדת את עלי עדן הכ"ל כפוסק:

רד"ק

ארז בלבנון הנה אשור נפל גם אתה תפול: והורדת את עצי עדן. כמו שנפלו וירדו שאר הפלכים כן הרד אל ארץ התחתית גם אתה: בתוך ערלים. הם ערלי לב ועל דרך הזה תי' הייביא: הוא פרעה. כאילו אמר אתה פרעה אלא שדיבר המקרא לדבר לנבחושלא לנכח כאחד כמו שבעו עמים בולם והדומים להם: (ח) ויהי בשתי עשרה שנה. למלכות צדקיהו שנה אחת אחר החרבן: (ב) בן אדם שא קינה. כי כן יקונני עליו המקוננים: כפיר גוים נדמית. כמו כפיר אריות בתוך חית השדה כן נדמית

מצודת דוד

מול פרעה אל מי דמית בגדלך וכמומר אלא מכור היה נדול ממך ומה תנאה בו ותמר עתה אל מול פרעה אל מי דמית להיות ככה בתוך עלי עדן ובמומר הם בתוך ערלים ומכור היית הנדול ומכולם הכית גם הוא נפל: והורדת. לכן גם אתה תורד עם עלי עדן עם המלכים: בתוך ערלים בתוך בשת שכבת הומה להם: השכב. בקבר תשכב עם בעלי מלי מרל ומומר להם: הוא פרעה. השוכב בהוך הוא פרעה וכל המון עמו:

לב (ב) בשתי עשרה שנה. למלכות צדקיהו והוא בשנה השתים עשרה להחריבן: (ב) כפיר גוים נדמית. מדמה אותו בעצמו בתחלה מול הגוים בכפיר בשדי לפי שהוא לב הם בהחלה כחנים בים אתה בתוך נהרותיך ומקומו בתוך המים מיד בשנולש

פירוש ע"ט

זִיקֶרְט אוֹיף אִים דִי זֶענִין אוֹיךְ גִינִידְעֶרְט גִיוּוֹארִין
בִּיט אִ ם אִין גִיהִנֹם אַרַיין אוֹנ הָאבִּין זִיךְ גִיטְרַייסְט
מִיט אִים: (יח) דְרוֹם זָאגְט גָאט צוּא פַּרְעֹה) אֶל כִּי
דְמִית בְּכָה בְּכָבוֹד צוּ וְוִעמִין פּוּן דִי וְעֶלְטֶעֶנְקֶע בֵּייְמֶער
אִין גִיהִנֹם אַרַיין אוֹנ רָאם נאנְצע בְּרוֹמוּנְג פּוּן זַיין
פַּאלְק נָאם אֱלֹהִים אַזוֹי וְאַנְט נְאַט דָּעֶר הָאר:
לב (א) וַיְהִי בִּשְׁתֵּי עֶשְׂרֵה שָׁנָה אוֹנ עֶם אִיז גִיוֹועזִין אִין
צְוֹועלְעֶפְטִין יָאהְר צוּם מַלְכוּת פּוּן צִדְקִיָּה
אִין צְוֹועלְעֶפְטִין חוֹדֶשׁ אִין אַיין מָאנ אִין חוֹדֶשׁ הִיָה
דְּבַר ה' אֵלַי לָאסְז אִיז גִיוֹועזִין נָאטְם רֶייד צוּא מִיר
יְחֻזְקֵאל צוּא זָאגִין: (ב) בֶּן אָדָם שָׂא קִינָה עַל פַּרְעֹה בֶּן
אָדָם הֵייב אוֹיף אַיין קוֹל פּוּן קְלָאג אוֹיף פַּרְעֹה
מֶלֶךְ מִצְרַיִם וְאָמַרְתָּ אֵלָיו אוֹנ דוּ זָאלְסְט זָאגִין צוּ אִים
כְּפִיר גּוֹיִם נִדְמִית אַזוֹ וְוִי אַיין יוּנְגֶער לֵייב וִוּם גְּוֹועלְטִינְט

נִדְמֵיתָ וְאַתָּה כַּתַּנִּים בַּיַּמִּים וַתָּגַח
בְּנַהֲרֹתֶיךָ וַתִּדְלַח־מַיִם בְּרַגְלֶיךָ
וַתִּרְפֹּס נַהֲרֹתָם׃ ג כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה
וּפָרַשְׂתִּי עָלֶיךָ אֶת־רִשְׁתִּי בִּקְהַל עַמִּים
רַבִּים וְהֶעֱלוּךָ בְּחֶרְמִי׃ ד וְנָטַשְׁתִּיךָ
בָּאָרֶץ עַל־פְּנֵי הַשָּׂדֶה אֲטִילֶךָ
וְהֹשַׁבְתִּי עָלֶיךָ כָּל־עוֹף הַשָּׁמַיִם

תרגום

בְּיַמָּא וְאַנְתְּ כְּתַנִּינָא בְּמַשְׁרְיָתָךְ וַאֲזַהֲמָא
אַבְּיָא בְּכוּרְכְּוָתָךְ
וְאַרְבֵּבְתָּא מְדִינָתְהוֹן׃
ג כִּדְנָן אֲמַר יְיָ אֱלָהִים
וְאַפְרֵס עֲלָךְ יָת מְצָדְתִּי
בִּקְהַל עַמְמִין סַגִּיאִין
וְיַסְּקוּנָךְ בְּקֵרְנָתִי׃
ד וַאֲרַטְשִׁינָךְ בְּאַרְעָא עַל
אַפֵּי בָּרָא אֲרַמֵּי נְבִילָתָךְ
וְאַשְׁרֵי עֲלָךְ כָּל עוֹפָא
דִּשְׁמַיָּא וְאַכְבַּע מִנָּךְ
חית

מהר"י קרא

השולם בימים. שאין דינו לשרוף בתך אלא רובץ בתך יאוריו. שאין לך כח לכבוש את האומות החת ידיך. שבמלכותך די לך. אלא אדיין אתה הולך וגדל על כלך אשור [לכבוש] איתו החת ידך. כמו שנאמר ביניו עלה פרדה נבה על בלך אשור וגו׳: והגח בנהרותיך. וכבית בנהרותיך החת ידיך שאר האומות. והגח לשון נותי כנפן. כישוך אותי כבפן. וכמו ואורב ישראל בגוית כמקובנו: והדלח מים ברגליך. עכרת כל המים בחיליך. כאדם שבא למעיין צלול ונותן רגליו בתוכו ובגנגע קרקעותו עד שיעובר אותו. ג׳ רמז היולותיו היו עוכרים כל הנהרות שיעוברים בהונן. ע״א והדלח מים ברגליך. אתה כהנין ביניהם שאין לו רגלים לכבוש כלום ולצאת ביבשה ואתה עשית לך רגלים בכפיר ויצאת ליבשה: והרפס. לשון רמיסה. כמו ברגלה רפסה. כלומר הרגת חיילותיו של אימות. והדרנובו ואנחת בכשרייהך ואזעת בעכמיא ואחריבתא כדינתהון: (ג) ופרשתי עליך את רשתי. כפיר גוים נדבית. ואתה כתנין ביניים. ואני אישה לך כמו שנדנית. שאני אעשה לך כתנין ביניים. ומה שישים לדגים שבים פורשים עליהם

רש"י

הטלוט ביניכה ויונק לנהרוך ערף: והגח בנהרותיך. והנח הון עם נהרותיך לבון ניתי מבטן (תהלים כ״ב) כי יניח ידמן (חיוב ג׳) ואיהיב יבהלו מניה ממקומו (מיכה כ׳) לבון דבר הניכע ויונק מבית מסתריס: והדלח. לבון עכירה: ברגליך. רגלים לה היו לך ועשיתי לך רגלים כחיל הארן לעכור מימי הנהרות ולרפוס נהרותם והדונמת כהרגים יומת והגחתה כמדבריך ותזעזעת עממיה כשומעווהך והריגתת מדינתהון: (ג) בחרמי. לכון

מצורה ציון

מלכון דמיון: כתנים. כמו כתנין וכוח דג גדול כדמיון נחש: והגח. מלשון עגיחה והדמה לקרקן לו הוא פעין משיכה וכולשה כמו כי תחח נוחי מלבן (תהלים ל״ב): והדלח. ענין דליקה עם עכירת המים ודומה לו ממקרא כלמהריו: והרפס. ענין דריכה והמיכה כמו מעין נרפס (משלי כ״ה): (ג) בחרמי. ענין רבה כמו מכמת מרמיס (לעיל ל״ו): (ד) ונטשתיך. ענין הפלגה כזה כמו ויינטשו הלחי (בספרים ט׳ ו׳): אטילך. ענין השלכה

מצורה דוד

ניכבה הוא מה כן מין לך כח הוא מלכך: והגח בנהרותיך. לפי שהמצינו להגין ממך בנהרותיך ר״ל בחילך הרים קדין נגעים ולהשחה לו במקומך הוכל נמכוך ולשלח ולא במקום אחר: והדלח מים ברגליך. הוכל לדרוך במים ולעכור פוהם ומוכל לרפוס המרחות המעכרים מן המים מכל מין כרפס (משלי כ״ה): (ג) ופרשתי עגיו. לשון כי תפרוש רשת (מ״ב ו׳): (ד) ונטשתיך. ענין השלכה מוך כמלך: (ד) ונטשתיך. מלשון מוכך כמלך ומכלך מוכך ע״פ שכתב מקרא מלך מוכך ומכלך מוכך ע״פ שכתב מקרא מלך מוכך ומכלך מוכך

פירוש ע״ט

דיין מחנה חוץ דיין לאנד אוג דו האסט נימאקט
ניטערין די אומות מיט דיינע חיילות אוג האסט
חרוב נימאקט ניירער כרינות: (ג) כה אמר אדני
אויוישען די יכמים ומחנ בנהרותיך אוג דוא האסט
דיך ארוים ניצוינען מיט דייני טייכין חוץ דיין ארט
ומדלח מים ברגליך אוג דוא האסט צוא מישט דיא
ניאסערין פון פרעמדע לענדער מיט דיינע פים
ומרפוס נהרותם אוג דו האסט צו מרעטען ניירער טייכן
ערמם מיינט ער דו האסט דיך ארוים ניצוינען מיט

דעם

חַיַּת כָּל אָרְעָא׃ ה וְאֶתֵּן
יָתָךְ בְּפָרַק קְטִילָךְ עַל
טוּרַיָּא וְיַתְמְלוּן חִילָיָא
פֻּגְרֵי מַשְׁרְיָתָךְ׃ ו וַאַרְוֵי
אַרְעָא דַּהֲנָתָא מְדַמָּךְ
עַל טוּרַיָּא וּבְצִירַיָּא
יְתַמְלוּן מַגָּךְ׃ ז וְהַחֲפֵינָךְ
עָקָא בְּאַכָּהָיוּתִי יָת זִיו
נְהוֹר מְלְּוּחָךְ מִן שְׁמַיָּא
יְזָעְרוּן עִם מַשְׁרְיָתָךְ דַּהֲווֹ
סַגִּיאִין בְּכוֹכְבַיָּא מְלַּהּ
בְּמַשְׁרְיָהֵיהּ יַחֲפִינָךְ

וְהִשְׁבַּעְתִּי מִמְּךָ חַיַּת כָּל־הָאָרֶץ׃
ה וְנָתַתִּי אֶת־בְּשָׂרְךָ עַל־הֶהָרִים
וּמִלֵּאתִי הַגָּאָיוֹת רְמוּתֶךָ׃ ו וְהִשְׁקֵיתִי
אֶרֶץ צָפָתְךָ מִדָּמְךָ אֶל־הֶהָרִים
וַאֲפִיקִים יִמָּלְאוּן מִמֶּךָּ׃ ז וְכִסֵּיתִי
בְּכַבּוֹתְךָ שָׁמַיִם וְהִקְדַּרְתִּי אֶת־

רש"י

מלוה והרבה ים כמקרא יגורהו בחרמו (חבקוק א') מלודים והרמים (קהלת ו'): (ה) ומלאתי הגאיות רמותך. השלכתך כמו רמה כיס (במות ע"ו) ום תומרים רמותך לשון רמה. כמו וירם תולעים (שם ע"ו): (ו) והשקיתי ארץ צפחך. ארץ תאב תתה לף בה על פני מימי יאורין. כמו צפו מים על ראשי. איתה ארץ שאתה משקת (ואשקה) מדמך על ההרים: (ז) וכסיתי בכבותך שמים. אשר למעלה הוא פרעה וכל המונה. שאף הוא יורד לשאול ונידון בהגיעה. ובשתכבה הבעירתו יעלה העשן ויכסה (השמים) [השמש] ויחשיך המאורות. ע"א וכסיתי בכבותך שמים. כשתכבה אור שלך כלומר כשאני מכבה אור מלכותך יהיו

מהר"י קרא

רשעות ומעלין אותם כן הים בחרבים ומיד הם מתים. כלומר אני מביא עליך נבוכדנצר בחיילות גדולות שתופש אותך בחרמו ומטיחך: (ד) והשבעתי ממך. מנבלתך: (ה) ומלאתי הגאיות [רמותך] השלכתך. כמו ירה בים. וכן ת"י ויתמלון חיליא פגרי משריתיך. כלומר מלאתי הגיאות מנפלי חרב: (ו) צפחך. אני משקה ארץ שאתה צף בת על פני מימי יאוריך. כמו צפו מים על ראשי. איתה ארץ שאתה משקת (ואשקה) מדמך על ההרים: (ז) וכסיתי בכבותך שמים. אשר למעלה הוא פרעה וכל המונה. שאף הוא יורד לשאול ונידון בהגיעה. ובשתכבה הבעירתו יעלה העשן ויכסה (השמים) [השמש] ויחשיך המאורות. ע"א וכסיתי בכבותך שמים. כשתכבה אור שלך כלומר כשאני מכבה אור מלכותך יהיו

(ה) נתתי את בשרך. כתרגומו את בשר קטיליך כי לא אמר על פרעה לבדו אלא עליו ועל עבריו. ואמר על ההרים שיחשבו להשוב בהרים ושם יהרגו או השועות שיאמו אותם על ההרים: רמותיך. שיהיו הגאיות והעמקים מלאים מן הפגרים ועוד ירימו ויגבהו עליהם מריב ההרוגים והרגם יונתן ויתמלון חיליא פגרי כישרייתיך. ויש מפרשים רמותך הגבהתך שהיית גבה לבב ובהגאה ברוב חיילתיך אני אבלא הגאיות מהם: (ו) והשקיתי ארץ צפחך מדמך אל ההרים. צפחך מן צפו מים על ראשי ישלח צפחך בינוני לנקבה מנחי העי"ן אמר ארצך הצפים

מצודת דוד

(ה) על ההרים. כי השופות והחיות ישמוח שמה למלחם: רמותיך. הגומות שמיה לך יפיל מובלך בעמקים כ"ל עוד לא תתגאה בריבוי חיילך כשגל שוכב כמוך בעמקים: (ו) ארץ צפחך. מלך בעי ריבוי מים עניה לשמקומה הנה גם מלמך שוחה מדמך וכ"ל יפרכה הדם עד מחלך גם על ההרים: ואפיקים. מקומות המים ימלאו מדמי ההרוגים שכך המים מספך לדם: (ז) וכסיתי וגו'. כי כשמכסים גר המאור הוא מעל עמן ולפי גודל הכל כן הוא מרכיח העמן והמיל אם פרעה גבודל מלאמתו אר גדול ולכן אמר בשתכבה השמים את העמן: והקדרתי וגו'. הוא

פירוש ע"ט

דֶּעֱם פְּנִים פּוּן דָּעם פְּעֶלְד וְועל אִיךְ דִיךְ וַאֲרְפֶּען אִיךְ אֶן מְרִינְקֶן פּוּן דֵּיין בְּלוּט אֶפִּילּוּ אוֹף דִי הוֹבִי הַשְׁמַנְתִּי עָלֶיךָ כָּל שׁוֹף הַשָּׁמַיִם אוּנ אִיךְ וְועל מַאכֶן רִינֶען בְּעֶרְג וְואם אֵין דָּעם לֶאנְד אִיז (בְּלוֹמֶר אַווי פִיהל אוּיף דִיר אַלֶע פֵייגֶל פּוּן אוֹנְטֶערְען הִימֶל וְואם בְּלוּט וְועט זַיין אִיבֶּער דִי בֶּערְג) זַיי וועלֶען עָסֶן דִיךְ אוּנ דַיין חֵיל) וְהִשְׂבַּעְתִּי מִמְּךָ חַיַּת כָּל הָאָרֶץ אוּנ אִיךְ וְועל אֶן וְעֶטֶן פּוּן דִיר אַלֶע חַיות פּוּן דָּעם עֶרְד׃ (ה) וְנָתַתִּי אֶת בְּשָׂרְךָ עַל הֶהָרִים אוּנ אִיךְ וְועל נֶעבֶּן דִיין פְלֵיש אוֹף דִי בֶּערְג דֶען עוֹפות אוּנ דִי חַיות וַועלֶן עָם אַוועק מַאכֶן צוּ עֶסֶן שְׁוואכֶּרן אֶהֶן צוּ עֶסֶן עָם דְאכְטֶען אִיבֶּער דִי בֶּערְג וְואם בְּלוּט וְועט זַיין אִיבֶּער דִי בֶּערְג) פִּילֶן דִי טָאלֶן מִיט הֲרוּגִים פּוּן דַיינֶי הוֹבִי מֶעֶנְטשֶׁן׃ (ו) וְהִשְׁקֵיתִי אֶרֶץ צְפָחְךָ מִדָּמְךָ אוּנ אִיךְ נֶיט וְועל אֶן מְרִינְקֶן דָאם לַאנְד פּוּן דַיין שְׁוויסְטֶן וְואם דוּ פְּרֶעה שְׁוואמְסְט דְרִינֶען אִין דִינֶע טַיכֶּן דָאם לַאנְד וְועל מְרוּשֶׁרן אוּנ וְועלֶען נַיין שְׁוואכֶּרן אוּנ פִינְסְטֶער

וואכּוּם

כְּכֹבְיהֶם שֶׁמֶשׁ בֶּעָנָן אֲכַסֶּנּוּ וְיָרֵחַ לֹא־
יָאִיר אוֹרוֹ׃ ח כָּל־מְאוֹרֵי אוֹר בַּשָּׁמָיִם
אַקְדִּירֵם עָלֶיךָ וְנָתַתִּי חֹשֶׁךְ עַל־אַרְצֶךָ
נְאֻם אֲדֹנָי יֱהוִה׃ ט וְהִכְעַסְתִּי לֵב עַמִּים
רַבִּים בְּהָבִיאִי שִׁבְרְךָ בַּגּוֹיִם עַל־
אֲרָצוֹת אֲשֶׁר לֹא־יָדַעְתָּם׃ י וְהַשְׁמֹתִי
עָלַיִךְ עַמִּים רַבִּים וּמַלְכֵיהֶם יִשְׂעֲרוּ
עָלַיִךְ שַׂעַר בְּעוֹפְפִי חַרְבִּי עַל־פָּנֶיהָם

בְּעַנְנָא דְּסַלִּיק וְחָפֵי יַת
שִׁמְשָׁא וְכַסְרָא בְּיַמָּא
לָא מְנַהַר נְהוֹרֵיהּ׃ ח כָּל
שְׁבִי מְנַי אוֹרָחָתִיךְ
דְּמְהַקְנִין וְנָטְרִין בְּנָיִךְ
הָא בְּמַנְהֲרֵי וַהֲרֵיא
בְּשָׁמַיָּא אַקְבֵּל עֲלָךְ
וַהֲחַפֵּי עֲקָא בְּקִבְלָא יַת
אַרְעָךְ אֲמַר יְיָ אֱלָהִים׃
ט וַאֲוַיַּע לֵב עַמְמִין
סַגִּיאִין בְּאֵיתְיוּתִי תְּבֵרֵי
קְרָבָךְ לְבֵינֵי עַמְמַיָּא
לְמַרְעָן דְּלָא יְדַעְתִּינוּן׃
י וְאַצְדֵּי עֲלָךְ עַמְמִין
סַגִּיאִין וּמַלְכֵיהוֹן
יִתְמְהוּן

מהר"י קרא

בעיניך שמים מכוסין וחשוכין מרוב צרות חבאות עליך: שמש בענן אכסנו. משמועתו. שמש אכסנו בענן שלא יזרח: וירח לא יאיר אורו. מפני הענן שמכסה אותו. כלומר כל שמעי שמעך יתאבלו וישומטו. כי יגורו איש נפשו לאמר גם עלינו יעלה תמשוחית: (ח) כל מאורי אור בשמים. כל הכוזלות המנהירים לך בשמים בעה גרולתך. עכשיו לעת משלתך אחשיכם: ונתתי חשך. ונתתי איד וישבר על ארצך: (ט) והכעסתי לב עמים רבים. שיהיו כועסים בלבם עמים רבים בהביאי. כמה (שאין) [שהן] רואין שהבאתי שברך בגוים ובארצות אשר לא ידעתם: (י) והשמותי עליך. על משלתך. האומות סבורות להיות חריבים ושבים. ואעילי המלכים ישערו עליך שער מרוב פחד: בעופפי חרבי. שהם מתפחדים ממה שאני מעופף חרב על פניהם ש: מצרים: ותחרדו לרגעים

רש"י

שמעך יתאבלו ויסתוממו כי יודעו הם לנפשו לומר גם עלינו יעמוד המסחית: (ח) כל מאורי אור בשמים. חריס של מעלה מליעך: (ט) והכעסתי לב. כלומר ירגז ויחרד לכם: בהביאי שברך. כמיתיותי תכירי קרבך לביני עממין: (י) והשמותי. לגון תמהון: בעופפי חרבי על פניהם. לגון עוף פורח כשלחי עליך

רד"ק

גדול עד שיכסה השמים שלא יראי וכן כל ענין חסוק משל על דרך השלנה מרוב חצרה שתהיה לו: (ח) כל מאורי אור. חמשת הכוכבים המאירים על הארץ וכל זה דרך משל כי כל מי שחבא עליו הצרה יחשב לו כל הגולם חשך: (ט) והכעסתי לב עמים. שיהיה לבבם סר ונזע עליך משחדו על עצמם וח"י ואויע לב עממין סניאין: בהביאי שברך בגוים. האנשים הנשברים והנגפים בך ועל חורבך הזה ת"י באתיותי תבירי קרבך לביני עממיא או פירושו בהביאי באזניהם קול השבר וישמעו: (י) והשמותי. ענין תמהון כמו כאשר שממו

מצודת ציון

(י) והשמותי. ענין תמהון: ישערו. מלשון לוח מערכה: בעופפי. מלשון טפיפה וסריחה וכלשון שמלה ימעך על מסטכיה:

מצודת דוד

(י) והשמותי. ענין תמהון: ישערו. מלשון לוח מערכה: בעופפי. מלשון טפיפה וסריחה וכלשון שמלה ימעך על מסטכיה:

עליך רבים וחריפים לו: ישערו עליך שער. זכר חשם אחר השעל תנזור מחשם לחזק הענין כמו ויצם דוד צום והחזיקים לחם: בעופפי חרבי על פניהם. כתבריקי ולחטי אותם על פניהם לחשחידם ולתוריעם כי בח יחרגם. בעופפי ענין בחירות והברקה כמו תעופה בבקר תהיה ויש לפרש גם כן ענין תנועה כלומר בהניעי ועופפו אותה על פניהם וענין התנועה קרוב לענין תעיפה וברברי רז"ל אין מרליקין בצרי משני שהוא עף כלומר שהוא שורה ונע מן חנר חנח וחנה וי"ת באתיותי עליך דקשלין בחרבא ואינון חון: ותחרדו לרגעים. מרגע לרגע יחרדו

מצודת ציון

(י) והשמותי. ענין תמהון: ישערו. מלשון לוח מערכה: בעופפי. מלשון טפיפה וסריחה וכלשון שמלה ימעך על מסטכיה:

לכעשם כעשמו כבבח ו לעבר: בהביאי. כבעשם סזה יסיס כסיסים כעשמ שבר מכחך בתלולות הגוים הכמוקים מאד לא ידעתם: (י) והשמותי. מתמיה על מפלתך עמים רבים: ישערו וגו'. ל"ל בעבורך יתמהו כמו ממנו מעשה. בעשם בעופף מרחי

פירוש ע"ט

וְאוֹיו וְאֶגֶט נָאטְ רֶעֶר הָאר׃ (ט) וְהִכְעַסְתִּי לֵב עַמִּים רַבִּים
אוּג אִיךְ וָועל מַאכֶּען צִיטֶערִין אוּג דִּר שְׁרֶעקֶן דָּם
הָאָרְץ פּוּן פִּיל פֶּעלְקֶער כַּהֲבִיאִי שִׁבְרְךָ בַּגּוֹיִם אַז אִיךְ
וָועל בְּרֶענגֶן דַּעם בְּרֵאךְ פּוּן דַיינֶע בְּעֶלִי מַלְחָמוֹת
צְווִישֶׁן דִּי פֶּעלְקֶר עַל אַרְצוֹת אֲשֶׁר לֹא יְדַעְתֶּם אִין אֲנֶעלְבִי
לֶעֶנֶדֶער וָואם דוּא קָאנְסְט זַיי נִיט׃ (י) וְהַשְׁמוֹתִי עָלַיִךְ
עַמִּים רַבִּים אוּג אִיךְ וָועל מַאכֶּען פַּאר וואוּנְדֶערִין
אוּיף דַיין מַמְלָכָה פִּיל פֶּעלְקֶער וּמַלְכֵיהֶם יִשְׂעֲרוּ עָלַיִךְ
שַׂעַר אוּג זַיי עֶרֶע מְלָכִים וָועלֶען שְׁטוֹרְמֶען אִיבֶּער
דִּיר אַיין גְּרוֹיס שְׁטוּרְמוּנְג בְּשׁוֹפְפִי חַרְבִּי עַל פְּנֵיהֶם אַז
אִיךְ נָאט וָועל מַאכֶּן שְׁוֶועבֶּען מִיין שְׁוֶוערְד אוּיף
זַיי עֶרֶע פַּנְיֶמֶער (כְּלוֹמַר אַז אִיךְ וָועל שִׁיקֶן אוֹף
דִּיר דוּרְךְ זַיי עֶר לַאנְד דִּי חֲיָלוֹת וָואם מַיי טֶן מִיט

יְהַמְהֹון עֲלָךְ הֵימָה
בְּאַיְתֵיתֵי עֲלָךְ דַּקְטָלִין
בְּחַרְבָּא וְאִינּוּן חַנָּן
נִיזּוּעוּן מִן קֳדָם הִבְרָהוֹן
גְּבַר לְנַפְשֵׁיהּ בְּיוֹם
מַפְּלַת קְטוֹלָךְ: יא אֲרֵי
כְּדְנָן אֲמַר יְיָ אֱלָהִים
קְטוֹלֵי רַבְרְבָא מַלְכָּא
דְּבָבֶל נֵיתִין עֲלָךְ:
יב בְּחַרְבָּא דְּגִבָּרַיָּא
אֶעְבֵּד כִּשְׁרְיָתָךְ תַּקִּיפֵי
עַמְמַיָּא כֻּלְּהוֹן וְיִבְּזוּן
יָת תֻּקְפָּךְ מִצְרַיִם
וְהִשְׁתֵּיצֵי כָּל
אִתְרְגוּשְׁתָּהּ: יג וְאוֹבֵיד
יָת כָּל בְּעִירָהּ מֵעַל מֵינִין
סַגִּיאִין וְלָא תְּזוּעֻנּוּן
רַגְלֵי אֱנָשָׁא עוֹד
וּפַרְסַת בְּעִירָא לָא תְּזוּעִנּוּן: יד בְּדֵין אַשְׁקֵיט לְעַמְמַיָּא וּמַלְכְיֵהוֹן בְּגִיחַ אֶעְבַּד אֲמַר יְיָ אֱלָהִים:

וְחִרְדוּ לִרְגָעִים אִישׁ לְנַפְשׁוֹ בְּיוֹם
מַפַּלְתֶּךָ: טז כִּי כֹה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה
חֶרֶב מֶלֶךְ־בָּבֶל תָּבוֹאךְ: יז בְּחַרְבוֹת
גִּבּוֹרִים אַפִּיל הֲמוֹנֵךְ עָרִיצֵי גּוֹיִם כֻּלָּם
וְשָׁדְדוּ אֶת־גְּאוֹן מִצְרַיִם וְנִשְׁמַד כָּל־
הֲמוֹנָהּ: יח וְהַאֲבַדְתִּי אֶת־כָּל־בְּהֶמְתָּהּ
מֵעַל מַיִם רַבִּים וְלֹא תִדְלָחֵם רֶגֶל־אָדָם
עוֹד וּפַרְסוֹת בְּהֵמָה לֹא תִדְלָחֵם: יט אָז
אַשְׁקִיעַ מֵימֵיהֶם וְנַהֲרוֹתָם כַּשֶּׁמֶן

רש"י

קול שלומי דרך תרגם: וחרדו לרגעים. לשכרים פן נס עליהם יפת הסכר. ל"א לשון רגע ממש כן הכרו מנחם: איש לנפשו. כל אחד על עלמו (שיימומת"ם בלע"ז. בל"ז זיך זשלבסט): (יג) מעל מים. של שאר מדינות שהיית עוכרם: (יד) אשקיע מימיהם. שלא תעכרם שנה: (יד) או אשקיע מימיהם. או אצליל מימיהם. כלומר כשתיית ביישובך הדלחת מים ברגלך. והיו עוכרים כרוב

מהר"י קרא

איש לנפשו. מדבר זה שלא יחריב אותם נבוכדנצר כמו שחרב מצרים. הם חרדים כל שנה ושנה. שכל אומה ואומה מתייראה שלא יחריבה נבוכדנצר: (יא) חרב מלך בבל תבואך. חרב בבל הבוא עליך: (יב) בחרבות גבורים. חייליהו של נבוכדנצר שהם גבורים ועריצי גוים כלם: (יג) ולא תדלחם רגל. האבדתי את כל בהמתה שלא תעבור בה רגל אדם. ורגל בהמה לא תעבור בה. ולא תשב ארבעים

מנחת שי

(י) כיום מפלתך. כמקום פגיעת חרבו:

רד"ק

וי"ת לרגעים מן רגע הים ויזעון מן קדם תבריהון: איש לנפשו. כל אחד ואחד יחרד על עצמו ויפחד בראותם מפלתך: (יא) כי כה אמר. הבואך. תבא לך: (יב) בחרבות. כבואר הוא: (יג) והאבדתי. מעל מים רבים. שהיתה נדלה על מים רבים כי מים רבים היו במצרים ביאורים ואגמים לבד היאור הגדול ולא תשאר בה בהמה שתעבור בהם כי שממה תהיה ויפרש העניין ואפר לא תדלחם רגל אדם עוד ופרסות בהמה לא תדלחם. ותדלחם כמו תרמסם. ובאמרו עוד ר"ל זמן רב כמו ולא יספו עוד גדודי אדם: (יד) או אשקיע מימיהם. כשהמים רבים במקום אחד יש בהם עומק ונקראו שוקעים לפי שהטובע בהם שוקע

מצודת דוד

על סמיכה כ"ל בעת ימלוך ע"ש דרך מרמס כי הוא יקרא מרמס כ': וחרדו לרגעים. כפל רגע יוסיפו בפחדם: איש לנפשו. כל אחד יפחד בעבור נפשו ביום מפלתך כי יפחד שגם תעבור בתוכך גם עלין: (יא) תבואך. תבוא עליך ואל תוכל מלטים יאמר: (יב) בחרבות גבורים. כח הכבדים: כולם. כל הכלים עליך יהיו המזקים שכנוים: את גאון מצרים. לפי שמכלת מלטים הכלים לשמור מימיו כהיותם כוזעים על העכרים הנדלים בשפת המים: ולא תדלחם. עוד לא ידלקו המים בעכור מזוק שכזעים גם רגל אדם ולא פרסות בהמה כי הכלים הכלי: (יד) אז אשקיע. אז אעשה שלא יעכרו המים מן המקיע מימיהם כי הכשפ

פירוש ע"ם

דָּעַר שְׁנוֹעַרְד) וְחִרְדוּ לִרְגָעִים אוֹג זַיי וֶועלֶן צִיטֶערן
אוֹג רֶגַע אִימְלִיכְער כֵּאן פַּאר זַיין נֶפֶשׁ אִין דָּעם
מָאג פּוּן דַּיין מַפָּלָה: (יא) כִּי כֹה אָמַר אֲדֹנָי אֱלֹהִים דָּעַן
אַוו קָט נִיזאגט נָאט דָּר הַאר אֶדֶם מֵלֶךְ בָּבֶל תָּבוֹאךְ דִּי
שְׁנוֹעַרְד פּוּן דֶעם מֶלֶךְ בַּבֶּל וֶועט קוּמֶען אוֹיף דִּיר
פִּרְאוּ: (יב) בְּחַרְבוֹת גִּבּוֹרִים אַפִּיל הֲמוֹנֵךְ מִים דִּי שְׁנוֹעַרְד
נַאצָען דִּי פִּים פּוּן דַּיינֶע מַעגַטשֶׁן אוֹג דִּי קְלוֹיִען
פּוּן דִּי גִּבּוֹרִים דָם זָענֶן דִּי בֵּישְׂרִים וֶועל אוֹיף גָאט
כַּאכֶן פַּאלֶן בְּרוּמוּנְג פּוּן דַּיין פַּאלְק צְרִיצֵי גּוֹיִם כֻּלָּם
וְשָׁדְדוּ אֶת גְּאוֹן מִצְרַיִם וְנִשְׁמַד כָּל הֲמוֹנָהּ: יז וְהַאֲבַדְתִּי
שְׁמַארְקְמֶטֶע פֶּעלְקער וְשִׁדְדוּ אֶת גְּאוֹן מִצְרַיִם אוֹג זַייא
וֶועלֶן בְּאוּרוּבֶן דָם נְרִיסְקֶוויטאוֹג דָם שְׁטַארְקֶוויט
פּוּן מִצְרַיִם וְיִשְׁבְּרוּ כָּל הֲמוֹנָהּ אוֹג עָם וָועט פֶּר טִילִינְגט
לוּיטֶער) וְנַהֲרוֹתָם כַּשֶּׁמֶן אוֹיךְ אוֹג זַייעֶרע טַייכֶן וֶועל

אוֹלֵיךְ נָאם אֲדֹנָי יְהוִה׃ טוּ בְּתִתִּי אֶת־ אֶרֶץ מִצְרַיִם שְׁמָמָה וּנְשַׁמָּה אֶרֶץ מְמַלְאָהּ בְּהַכּוֹתִי אֶת־כָּל־יֹשְׁבֵי בָהּ וְיָדְעוּ כִּי־אֲנִי יְהוָה׃ טזקִינָה הִיא וְקוֹנְנוּהָ בְּנוֹת הַגּוֹיִם תְּקוֹנְנֶנָּה אוֹתָהּ עַל־מִצְרַיִם וְעַל־כָּל־הֲמוֹנָהּ תְּקוֹנְנֶנָּה אוֹתָהּ נְאֻם אֲדֹנָי יְהוִה׃ יזוַיְהִי בִּשְׁתֵּי עֶשְׂרֵה שָׁנָה בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר לַחֹדֶשׁ הָיָה דְבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר׃ יחבֶּן־אָדָם נְהֵה עַל־הֲמוֹן

טו כֵּד אֶתֵּן יָת אַרְעָא דְּמִצְרַיִם צְדוּ וְהֵ צְדֵי אַרְעָא וּמָלְאָהּ בְּאֵיתָיוֹתִי מָחָא עַל כָּל דַּיָּתְבִין בַּהּ וְיִדְּעִין אֲרֵי אֲנָא יְיָ׃ טז אֲמַר נְבִיָּא אִלֵּיָא הִיא נְבוּאָתָא וְתֵהֵי לְאִלֵּיָא כַּפְּרָנֵי עַמְמַיָּא יְלֹלוּן יָתָהּ עַל מִצְרַיִם וְעַל כָּל אַתְרָגוּיֵיהָא יְלֵילוּן יָתָהּ אֲמַר יְיָ אֱלָהִים׃ יזוַהֲוָה בְּתַרְתָּא עַסְרֵי שְׁנִין בְּחַמְשָׁא עַסַר לְיַרְחָא הֲוָה פִּתְגָם נְבוּאָה מִן קֳדָם יְיָ עִמִּי לְמֵימָר׃ יח בַּר אֱנָשׁ נַבֵּי עַל

מנחר שי

(טו) הגוים תקונה . כפ"ם הנו"ן פליגי ובו מכנו בפ"ד ובספרי לחמים

ת"א קינה היא . עיכוכין כ"ח :

מהר"י קרא

חילך . עכשיו כשאני מאבדך לא תעבור בך רגל אדם עוד . שוקע את הים המעורבב בתוך הים . לפי שלא תהלח עוד ברגלך במקדם : ונהרותם . שנתרפסת בהם , יהיו צלולין כשבן : (טו) ארץ ממלואה . ארץ שהיתה מלאה כל טוב : (טז) קינה היא וקוננוה . בני מקוננה . בנות הגוים תקוננה על בצדים : (יז) ויהי בשתי עשרה שנה . לגלות צדקיהו. שנה אחת אחר חורבן הבית : בחמשה עשר לחדש . שנים רד"ק

לבטח וכן אמר ושקעה כיאור מצרים ואמר שלא ישקו מהם הישדות והגנים שהארץ תהיה מארן אדם ובהמה הנה שוקעים : ונהרותם כשבן אוליך . וכן כשכן כי הבים שתעבור בהם רגי אדם ובהמה הם עכורים וי"ת ובכן אשקיע לעכויא ומלכיהון בגית אדבר ובמקצת נוטחאות בכן אצדיתי לבכיותהון ומלכיהון בגיה אדבר : (טו) בהתי , ונשמה . ותהיה נשכה הארץ כמלואה ואע"פ שעמד המשם בפלה ונשמה בעבה דבק לם ארץ . נשמה ביעוני לנקבה כינגן נפפל כן שבם: (טז) קינה היא . כמו שאמר בתחלת הענין אמר בהוף גם כן : קינה היא וקוננוה . אמרו אוהה בקול קינה וי"ת אליתא היא נבואתה ותהי לאליא : בנות הגוים תקוננה אותה.

מצודת ציון

(עמום ט') : (טו) ונשמה . מלשון שממון וכפל הדבר על הפלגת הממון : (טז) בנות . ענין עדה כמו כת בגד (תהלים קל"ז) : (יח) נהה. מלשון נפי וילנה : אדמה . מוקיש :

ידמו כמני ס' הגמתן נפלם גמול : (טז) קינה היא . הנבואה הזאת היא קינה ואין לה תקנה אלא על מצרים . כלומר על תקוננו הקינה הזאת על מולכן מלכות מחזום ס"ל על מיוחדת לם לפי יהודיה : (יז) בשתי עשרה שנה . למלכות נדקיהו והוא בכה מאה המורכן : בחמשה עשר לחדש . הוא המוכר למעלה בשני עבר הדם : (יח) נהה . ממוך נפי וקיבה על המון מלמיה : והורדהו . ר"ל ממוך בספרי סקיבה מיהד והכורדה תהיה על מקן מהמים הממוך

פירוש ע"ט

אֵיךְ פִּירִין לוֹיטֶעך אַזוֹי וְוִיא לוֹיטֶערֶער בּוֹיכִיל נָאם אֲדֹנָי אֱלֹהִים אַזוֹי וָאנְט דָּעך הָאר : (טו) בְּתִתִּי אֶת אֶרֶץ מִצְרַיִם שְׁמָמָה אַז אֵיךְ וֶועל גָעבֶּן דָם לַאנְד מִצְרַיִם וְוִיסְט וּגְשַׁבָּה אֶרֶץ מְמִלֹּאָהּ אוֹנ דָם לַאנְד וֶועט זַיין פֶּר וְוִיסְט פּוֹן אִיר דָעך פִּילוֹנְג וָום זִי אִיז הַיינְט דָעך פִּילְם מִים אֶלֶעם גוּטֶן אוֹנ דָם וֶועט זַיין בְּהַכּוֹתִי אֶת כָּל יֹשְׁבֵי בָהּ אַז אִיךְ וֶועל שְׁלָאגֶן אַלֶע דִי וְוֹאם זִיצֶן אִין דָעם לַאנְד דָעמְסְט מַאל וְיֵדְעוּ כִּי אֲנִי ה' וֶועלֶן דִי מִצְרַיִם וְוִיסֶן דָם אִיךְ בִּין נָאט אוֹנ בִּין בָּגְלֵייבְט צוּ שְׁטָאפְּן דִי וְוֹאם וְיִרְדִּינֶן פֶּאר מִיר : (טז) קִינָה הִיא

וש"י

רגל בהמה ושקע הטיט ויהיו המים צלולים וקיים כשמן הממוקק : (טו) ארץ ממלואה . לרון שהיה ממולאה מכל טוב : (יח) נהה . ככה וקונן : והורדהו אותה

מצרים

בני הכפרים אשר בגוים יקוננו אותה וכן תירגם יונתן כפרני שמעיא יילליו יתה ויש לפרש בנות כמשמעו נשים כי הנפסד והקינה היא בנהגת הנשים כמ"ש וקראן למקוננות ותבאנה הקוננו דגש נון הנקבות לחסרון נון הכפל לענין הכרובע או פירוש בנות הגוים קהלות הגוים כמו בת ציון בת אדום שפי' עדה : (יז) ויהי בשתי עשרה שנה . מבואר הוא למעלה : בחמשה עשר לחדש . ולא זכר איזה חדש סמך בזה לפי שזכרו למעלה בשנים עשר חדש : (יח) בן אדם נהה על המון מצרים והורידתו . אמר נהה כמו שאמר שא קינה לא שתנביא יקונן ויגהה עליהם אבל ישמח על חרבנם ולפ' אבדם אלא שיאמר הדברים שיקוננו בהם המקוננים והנוהים עליהם

מצודת דוד

והטיט יפלו לקרקעית המים ולפ' ממשך הכתוב לסיומם לנוליס מבלי מכירות כמו ממן הנלוג : (טו) בהתי . זה יסיר בעת מהן מת מלרים לסיום בממה ומוזר ומפכם המון מהים שממה ויקיצים מהכבירות המצלילים לומה בעת מהם כל ליומבים בה : וידעו . מה

נהה

אתרגושת מצרים והחתה לה ולכפריו עממיא תקיפיא אתנבי דיהון מסרון לארעא ארעיא עם נחתי גוב בית אבדנא: יט ממן אתה גבר חוה ושכיב עם תייביא: כ בגו קטילי חרב יתרמון לה חרבא יהמסרון לשיצאה ית מסרון וית כל אתרגושתהון: כא ימללון עמיה תקיפי גבריא מגו שאול עם

מִצְרַיִם וְהוֹרִדֵהוּ אוֹתָהּ וּבְנוֹת גּוֹיִם אַדִּרִים אֶל־אֶרֶץ תַּחְתִּיּוֹת אֶת־יוֹרְדֵי בוֹר: יט מִמִּי נָעַמְתָּ רְדֵה וְהִשָּׁכְבָה אֶת־עֲרֵלִים: כ בְּתוֹךְ חַלְלֵי־חָרֶב יִפֹּלוּ חָרֶב נִתְּנָה מָשְׁכוּ אוֹתָהּ וְכָל־הֲמוֹנֶיהָ: כא יְדַבְּרוּ־לוֹ אֵלֵי גִבּוֹרִים מִתּוֹךְ שְׁאוֹל אֶת־עֹזְרָיו יָרְדוּ שָׁכְבוּ הָעֲרֵלִים חַלְלֵי

ת"א מתי נעמת . פנת קש"ט בתוספות ברד: נ"א אל קבין בוק: חרב

רש"י

ובנות וגו'. התנצח עליהון כל מכתשי התורה שירדו לבאר שחת, כאן הרחיקו הקב"ה ליהוקאל כל מכתשי התורה יורדין לגיהנם:(יט) ממי נעמת. כלום נעמת משאר הערלי'. לף תתרפה לבוי והשכבה לתם: (כ) חרב נתנה. להרב נתנה מגרות: (כא) ידברו לו. יזכרו עליו ועל עוזריו: אלי גבורים מתוך שאול. סרס המקרא ודרכו יזכרו לו את עוזריו עם עיזריו כלומר עם כל עיזריו תהו יזכרו חילי הגבורים בבקהול. וכבה יאמרו עליהם: ירדו שכבו הערלים וגו'. כל לו ולי ולהם ולך הסמוכין לדבור תיגס

מהר"י קרא

עשר: (יט) ממי נעמת. כי היו (הולכים) [המלכים] שאתה נכבית יותר מהם. כלומר כי היה הפלך שהיית השוב יותר מכהו. לא היית השוב משאר מלכים שירדו בגיהנם וכהו שהם ירדו. גם אתה רדה והשכבה בגיהנם: (כ) חרב נתנה משכו אותה וכל המוניה. בהדיות חרב הן עתידין (לסול לפי) [לסיול כפי] שנגזר עליהם. ומאחר שהן נתנים לחרב דין הוא שישכבו אותן לחרב לקיים עליה' הנזירה: (כא) ידברו לו. ידברו מכהו. שכל לו לי להם ולך שהם סמוכים [לדבור] כהן זה אינם [אלא] לשון על. והוא כמו וישאלו אנשי המקום לאשתה. וישאלו אנשי המקום באשתו כי היא. כלומר בדברים מכהו אלי גבורים: מתוך שאול. ובן אומרים אותם שמתוך שאול שכשיו אנו (נראים)(נכשיו)שהא [גם] עזריו ירדו ושכבי

כנחה שי

כלי מהם בכהל ובהן מהכהן לך כלה: (ב) חכהו. מפכהם עלה לית ולשון כלל קהל תשלם ונפתרם לתחת כלי לית ואת משכו ואקהו לגם ואלהן שהכי מפכהן תד לוהתל לית לכו אלה אלהי לתחתי: ושיון לכלן כפי ונפתרם ומהכהל לך ליה: (כא) ידברו. בפתרם כי ליה כמשמע: אלי גבורים. כגל פתרם אלהו תכר יולד בין לתוך לגמרי והמכוהם עלה לית מפר ובהן בתרם כהם לתו:

מצודת דוד

כסוף המקרא: אותה. כ"ל כי היה תכד למעוכה ומה"ן ירדו גוים מדיליים והכוזדה תהיה לא כאן התחתית הזו כקבר להיות שם עם יתרי כור מבר מעולם ויפתר על המלחמה לגבולה מבר תהיה נעתיד ביתי המבוים: (יט) ממי נעמת. על פרעה יאמר שבו התחיל הכוזכה. ממי נעמת. כ"ל וכי מאת נעים והניח מן כל המולכים בהרב מלחמה ולכן גם אתה רדה לא הקבר ושכב עם הכפשים שלפי לב כמוהך: (כ) בתוך. לאחר שיפלו שם כאשר הלכו אל הבור רצת בעמים ירדך מלית הנכשלה: חרב נתנה. עדת מלכים תהיה נתנה לקבל ולהם כהוגים מבכו אוהה ולל המון עמה לא התבר: (כא) ידברו לו. כ"ל הכוזים שנגזרתי פרעה כביניהו בשאול ידברו עמו על פרעה עם עוזריו כאמר בכו ככר ירדו ולא קמו ושכבו עמה הכפשים ערלי לב

מצודת ציון

(יט) נעמת. מל' נעים ומתוק: ערלים. מלי לב וכת"י כשיעתי:(כא) אלי

פירוש

נָהּ עַל הֲמוֹן מִצְרַיִם וְיַיִן אוֹג קָלָאג אוֹף דָעם בְּרוּמוּנג פּוּן דֶר אוֹתָה מִצְרַיִם הוֹרִדֵהוּ אוֹתָהּ אוֹג מֵאַף גִידָעכְן דִי אוֹתָה אוֹג דִי דֶערְפּם לַיֶיס פּוּן דִי שְׁטֶארְקֶע שְׁכֶּנִים פּוּן מִצְרַיִם אֶל אֶרֶץ הַתַּחְתִּיוֹת אֶת יוֹרְדֵי כּוֹר אֵין הִינְטֶערְשְׁטֶין לַאנְד גְלֵייךְ מִיט דִי וְואס גִידָערְען אֵין דָעם גְרוּב פּוּן דָעם גֵיהִנֹּם: (יט) (אוֹג דָאס וְאגְט דֶר גְבִיא צוּ פַּרְעֹה) מִמִּי נָעַמְתָּ פּוּן וָועגֶן בִּיסְט דוּ דָעכְן זִיךְ אֶרֶעֶר אוֹג גֶעשְׁעֶרְט וְוֶעלְן גִיין אֵין גֵיהִנֹּם אַרַיין דְרֹם וְהַשְׁכְּבָה אֶת עֲרֵלִים גִידָעכְט אֵין דָעם גְרוּב פּוּן דָעם גֵיהִנֹּם אוֹג לִיג דָאדְטֶען גִינְדֶערְט אֵין גֵיהִנֹּם אוֹג

חָרֶב׃ כב שָׁם אַשּׁוּר וְכָל־קְהָלָהּ
סְבִיבוֹתָיו קִבְרָתָיו כֻּלָּם חֲלָלִים
הַנֹּפְלִים בֶּחָרֶב׃ כג אֲשֶׁר נִתְּנוּ קִבְרָתָיהָ
בְּיַרְכְּתֵי־בוֹר וַיְהִי קְהָלָהּ סְבִיבוֹת
קִבְרָתָהּ כֻּלָּם חֲלָלִים נֹפְלִים בַּחֶרֶב
אֲשֶׁר־נָתְנוּ חִתִּית בְּאֶרֶץ חַיִּים׃ כד שָׁם
עֵילָם וְכָל־הֲמוֹנָהּ סְבִיבוֹת קִבְרָתָהּ
כֻּלָּם חֲלָלִים נֹפְלִים בַּחֶרֶב אֲשֶׁר־יָרְדוּ

כְּעַדְוֹהִי נְחִיתוּ שְׁכִיבוּ
חַיְבָיָא קְטִילֵי חַרְבָּא׃
כה תְּמַן אַתּוּר וְכָל
מַשְׁרְיָתָהּ סְחָרְנוֹתְהוֹן
קִבְרֵיהוֹן כּוּלְּהוֹן קְטִילִין
דְּאִתְקְטִלוּ בְּחַרְבָּא׃
כו דְּאִתְּמְסִרוּ לְקִבּוּרָא
בְּסִטְוֵי גּוֹב בֵּית אַבְדָנָא
וַהֲוַת מַשְׁרְיָתְהוֹן
סְחָרְנוֹתְהוֹן קִבּוּרָתְהוֹן
כּוּלְּהוֹן קְטִילַיָּא
דְּאִתְקְטִלוּ בְּחַרְבָּא
דְּאִתְּמְסִרוּ לְתִבָּר עַל
דְּשַׁלִּימוּ בְּאַרְעָא
דְּיִשְׂרָאֵל׃ כז מִתַּמָּן עֵילָם
וְכָל אַתְרְגּוּשָׁתָהּ

מהר"י קרא

עם עילם חללי חרב. וזהו ידבדו לו: (כב) שם אשור. נשאלו"י): וכל קהלה. של אשור וחילותיו הם כולם קבורים סביב לאשור: (כג) בירכתי בור. בסוף עומק חבור. ומתרגמ' ולירכתי הכשכון. ולסייפיה: אשר נתנו. לפי שהתם למעלה ואומר סביבותיו קברותיו. ואין אנו יודעין להיכן קבורתו ומפרש בסמיך להיכן קבורותיו. בירכתי בור: אשר נתנו חתית. בארץ חיים: (כד) אשר ירדו ערלים אל ארץ תחתיות אשר נתנו. מה שירדו עילם וכל ההמונה שהן כחללים אל יורדי

*) מהרי"ן נ"ל נכתוב

רד"ק

חלית כמותו: את עזוריו. עם עזוריו ידברו עם פרעה ועם עזוריו: ירדו שכבי הערלים. עם עזוריו שירדו ושכבו עם הערלים חללי חרב: (כב) שם אשור וכל קהלה. קהל ארץ אשור: סביבותיו. סביבות אשור יהיו קברות פרעה ותמונו: (כג) אשר נתנו קברותיהם בירכתי בור. לפי שאמר סביבותיו קברותיו אבר ואנא נתנו קברותיה של ארץ אשור בירכתי בור ואבר זה להשלגת שירדו לשאול התחתית והעמק שאמר בקבורתה באבירו ואל ארץ התחיות בירכתי בור להגדיל אבדם בעבור במקום שלא השיגו יד וכל זה דרך משל כלומר שיאבדו

מצודת ציון

ענין חוזק כמו יד על גוים (ישעיה ל"א): (כג) בירכתי. ענין סוף וממרחק כמו וירכתי המשכן ימה (שמות כ"ו): חתית. ענין שכל כמו מתחה קשתותם (ירמיה נ"א): (כד) ויישאו. מלבון משא

מצודת דוד

ענין חוזק כמו יד על גוים (ישעיה ל"א): (כג) בירכתי. ענין סוף וממרחק כמו וירכתי המשכן ימה (שמות כ"ו): חתית. ענין שכל כמו מתחה קשתותם (ירמיה נ"א): (כד) וישאו. מלבון משא

רש"י

אלא לגזון על: (כב) שם אשור. כנויהם: סביבותיו. בתוך שאול קבורותיו מוכנים. כי משם לא יוכל לגזוז בקבר: (כג) בירכתי בור. בעמקי בור. כתוך עמקו: ויהי קהלה. כתוך שאול סביבות קבורתה: אשר נתנו חתית.

חללים הנופלים בחרב אשר נתנו חתית בארץ החיים ונשאו כלמתם את יורדי בור: (כה) בתוך חללים נתנו מטתה. בתוך חללים שכבו כל המון עמה: סביבותיו קברותיה. סביבות מטתה קברותיה: כלם חללים. כל המתים הנה חללים נפלו בחרב: אשר נתנו חתית בארץ החיים. ונשאו כלמתם את יורדי בור: (כו) משכו. אל ארץ החיים: תרגשתה. המון עמה: סביבותיו קברותיה. סביבות מטתה קברותיה: כלם חללים. כל המתים הנה חללים נפלו בחרב: אשר נתנו חתית בארץ החיים. ונשאו כלמתם את יורדי בור: (כז) ולא ישכבו את גבורים. ולא ישכבו עם הגבורים שנפלו מעורלים: מוריד שאולה. מוריד לשאול: בכליהם. בכלי מלחמתם: וישימו חרבותם. בראשיהם: ותהי עונותם. ותהי עונש עונותם: על עצמותם. על גופותם: כי חתת גבורים. כי חתת גבורים היתה בארץ החיים: (כח) ואתה בתוך ערלים תשבר. אתה פרעה בתוך הערלים תשבר: ותשכב. ותהי שוכב: את חללי חרב. עם חללי חרב: (כט) שם אדום. כנויהם: מלכיה. שריה: וכל נשיאי צפון. שריה: הורידו. לשאול: בגבורתם. בגבורתם: (ל) שם נשיאי צפון כלם. שריה: וכל הצידנים. שריה: הורידו. לשאול: בגבורתם. בגבורתם: (לא) ראם פרעה. כנויהם: ונחם. ונחמתי: על כל המונו. על כל המון עמו: חלל חרב. חלל חרב: פרעה. פרעה: וכל חילו. וכל חיל עמו: נאם אדני יהוה. נאם אדני יהוה: (לב) כי נתתי חתתו. כי נתתי חתתו: בארץ החיים. בארץ החיים: ושכב. ושכב: בתוך ערלים. בתוך ערלים: את פרעה. את פרעה: והמון כל חילו. והמון כל חיל עמו: נאם אדני יהוה. נאם אדני יהוה:

פירוש ע"מ

לְיָגֵן דְּאַרְטִין דִּי רְשָׁעִים וּם הָאבִין פֵּר שְׁאַפְּטָע טִיפֶּעְנִישׁ פּוּן גְּרוּב פּוּן גֵּיהִנֹּם נִיהִי קְהָלָהּ סְבִיבוֹת הָעֲרָצָער וּם עֲנָגן גִּינוּאַרִין דָּעַר שָׁלָאגַן טִיט דָּעַר קִבְרָתָהּ זוּנ אִירֶ־ זַיין וַאמְלוּנְג אִיז אִין גֵּיהִנֹּם אַרוּם שְׁווּעֲרד: (כב) שָׁם אַשּׁוּר וְכָל הֲלָלָיו טוֹיפְלִים בַּחֶרֶב וַיִּיא אַלֶּע עֲנָגן דָּעַר אִיז דִּיא אוּמָה אַשּׁוּר אוּנ גָּאר אִירֶ אִין וַאמְלוּנְג סְבִיבוֹתָיו קִבְרוֹתָיו אַרוּם אִים וַעֲנָגן נִיעֲנָע קְבָרִים אִין גֵּיהִנֹּם וַאַרוּם עָר וַיועט נִיט אַרוּיס גַּיין פּוּן דָּארְטִין פֹּאר אֲשֶׁר נִתְּנוּ חִתִּית בְּאֶרֶץ חַיִּים וּם זַיי הָאבִין גִּינְעבִּין אִין בְּרַאךְ אִין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וּואם וַוערְט אִן גִּירוּפִּין אֶרֶץ הַחַיִּים: (כג) שָׁם עֵילָם וְכָל הֲמוֹנָהּ סְבִיבוֹת קִבְרָתָהּ דָּארְטָן אִין גֵּיהִנֹּם אִז דִּיא אוּמָה עֵילָם אוּנ גָּאר אִיר הֲמוֹן עָם אִז אַרוּם אִיר קְבָרִים הַלָּלָיו הַטּוֹפְלִים בַּחֶרֶב זַיִיא אַלֶּע זַעֲנָגן דָּעַר שָׁלָאגִינְג וּואם זַעֲנָגן גִּיפַאלִין דּוּרְךְ דָּעַר שְׁווּעֲרד אֲשֶׁר יָרְדוּ עֲרֵלִים אֶל אֶרֶץ הַתַּחְתִּיוֹת וּואם זַעֲנָע

סְחַרְנוּתְהוֹן קִבְרֵי הוֹן
כּוּלְהוֹן קְטִילַיָּא
דְּאִתְקְטִלוּ בְּחַרְבָּא
דְּאִתְּחִתוּ חַיְבַיָּא לְאַרְעָא
אַרְעֵיתָא דְּאִתְמְסִרוּ
לְהָבֵר עַל דְּשַׁלִּיטָא
בְּאַרְעָא דְּיִשְׂרָאֵל וְקַבִּילוּ
אִתְבְּנָעוּתְהוֹן עִם נָחֲתֵי
גוֹב בֵּית אַבְדָּנָא: כה בְּגוֹ
קְטִילַיָּא אִתְמְנָא בֵּית
מִשְׁכְּבְהוֹן לְהוֹן
בְּכָל אִתְרְגוּשְׁתְהוֹן
סְחַרְנוּתְהוֹן קִבְרֵיהוֹן
כּוּלְהוֹן חַיְבַיָּא קְטִילֵי
חַרְבָּא דְּאִתְמְסִרוּ לְהָבֵר
עַל דְּשַׁלִּיטוּ בְּאַרְעָא
דְּיִשְׂרָאֵל וְקַבִּילוּ
אִתְבְּנָעוּתְהוֹן עִם נָחֲתֵי
גוֹב בֵּית אַבְדָּנָא תְּבוּ
קְטִילַיָּא אִתְמְסִרוּ:
כו תַּמָּן מִשְׁכַּב הוּבָל וְכָל

עֲרֵלִים וְאֶל־אֶרֶץ תַּחְתִּיּוֹת אֲשֶׁר נָתְנוּ
חִתִּיתָם בְּאֶרֶץ חַיִּים וַיִּשְׂאוּ כְלִמָּתָם
אֶת־יוֹרְדֵי בוֹר: כה בְּתוֹךְ חֲלָלִים נָתְנוּ
מִשְׁכָּב לָהּ בְּכָל־הֲמוֹנָהּ סְבִיבוֹתָיו
קִבְרֹתֶיהָ כֻּלָּם עֲרֵלִים חַלְלֵי־חָרֶב כִּי־
נִתַּן חִתִּיתָם בְּאֶרֶץ חַיִּים וַיִּשְׂאוּ
כְלִמָּתָם אֶת־יוֹרְדֵי בוֹר בְּתוֹךְ חֲלָלִים
נִתָּן: כו שָׁם מֶשֶׁךְ תֻּבַל וְכָל־הֲמוֹנָהּ
סְבִיבוֹתָיו קִבְרוֹתֶיהָ כֻּלָּם עֲרֵלִים
מְחֻלְלֵי חָרֶב כִּי־נָתְנוּ חִתִּיתָם בְּאֶרֶץ
חיים

מִשְׁרְיָתְהוֹן סְחַרְנוּתְהוֹן קִבּוּרָתְהוֹן כּוּלְהוֹן חַיְבַיָּא קְטִילֵי חַרְבָּא דְּאִתְמְסִרוּ לְהָבֵר עַל דְּשַׁלִּיטוּ בְּאַרְעָא

רש"י

מסר נתנו מבר בחרן ישראל: (כה) נתנו משכב לה. בור. זהו מצעי שנתנו חתיתם בארץ חיים: וישאו כלמתם. לעולם: (כו) מחוללי. כמו הרוגי:

מהר"ו קרא

רד"ק

ברשעם: וישאו כלמתם. כי יהיו נכלמים מגדולתם שהיתה להם ובחה יפלו בחרב ביד אויביהם וי"ת וקבילו אתכנעותהון:

(כה) בתוך חללים נתנו משכב לה. ששכבת בקבר עם שאר החללים: בכל תמונה סביבותיו קבריותיה. סביבות המונה וכל הענין מבואר הוא: חללי חרב. כולם אשר בפרשת חשופים אין מאריך בחי"ת: (כו) שם משך. כחללי חרב. מענין חללי

מנחת שי

(כו) מחוללי. כמו הרוגי כתב הרד"ק שכלפ"ד בשוא ופתח וכאן כתבתי בחי"ת פ' לך לך אמנם

מצודת דוד

לְמַד ויהיו כמוהם לקבות מלכים: אשר ירדו. כ"ל על כי ירדו אל תוך תחתיות כמהם עדיין לב ולמ שכו שכבתם: אשר

מצודת ציון

ומכל: (כו) מחללי. מלשון חלל וכתוב:

נתנו. זהו שנתנו חתיתם בארץ החיים ועתה הם בקבר ומתוך כאן נמשך כח עונם לעמוד על כן אמר עליהם שנתנו חתיתם בארץ החיים ועתה הם בקבר ומתוך כאן נמשך כח עונם לעמוד על כן אמר עליהם שנתנו חתיתם בארץ החיים ועתה הם בקבר ומתוך כאן נמשך כח עונם לעמוד על כן אמר עליהם

פירוש ע"ט

גִּינְדֶּרְט גִּיוּוֹארִין מִים דִּי רְשָׁעִים וְוֹאם הָאבֶּן פַּר
שְׁטַאפְּטֶע הֶערְצֶער אִין הִינְטֶערְשְׁטִין לַאגֶּר דָּר פַּר
אֲשֶׁר נָתְנוּ חִתִּיתָם בְּאֶרֶץ חַיִּים וְוֹאם זַייא הָאבֶּן גִּיגֶעבִּין
זַייֶער בְּרָאךְ אִין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אוּנ דְּרוּם זַייֶען יִשָּׂאוּ כְלִמָּתָם
אֶת יוֹרְדֵי בוֹר לַייִדִין זַיי זַייֶער שָׁאנֶד גְּלַייךְ מִיט דִּי וָוֹיס
חֲלָלִים נִתָּן צְווִישִׁין דִּי דֶּער שְׁלָאגֶּענֶע זָענֶען זַיי אִיבֶּר
גִּיגֶעמְפֶּערְט גִּיוּוֹארִין צוּ זַיין: (כו) שָׁם מֶשֶׁךְ דְּארְטֶן
אִין זַיינֶם דָּעם גְּרוֹב פּוּן דָּעם גַּיהֶנֹּם אוּנ הוּבַל אוּנ גָּאר
אִיר הָמוֹן עִם סְבִיבוֹתָיו קִבְרוֹתֶיהָ אוּנ אַרוּם אִין גַּיהֶנֹּם
זָענֶען אִירֶע קִבְרִים כֻּלָּם עֲרֵלִים מְחֻלְלֵי חָרֶב זַייא אַלֶּע
זָענֶען פַּר שְׁטַאפְּטֶע רְשָׁעִים וְוָם זָענֶען דֶּער שְׁלָאגֶּן
דּוּרְךְ דֶּער שְׁוֶוערְד כִּי נָתְנוּ חִתִּיתָם בְּאֶרֶץ חַיִּים וַוייל זַיי
הָאבֶּן גִּיגֶעבֶּן זַייֶער בְּרָאךְ אִין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל:
(כו) וְלֹא יִשְׁכְּבוּ אֶת גִּבּוֹרִים אוּנ דִּיא הֲרוּגִים פּוּן מֶיֶּךְ

חַיִּים: כז וְלֹא יִשְׁכְּבוּ אֶת־גִּבֹּרִים נֹפְלִים
מֵעֲרֵלִים אֲשֶׁר יָרְדוּ־שְׁאוֹל בִּכְלֵי־
מִלְחַמְתָּם וַיִּתְּנוּ אֶת־חַרְבוֹתָם תַּחַת
רֹאשֵׁיהֶם וַתְּהִי עֲוֹנֹתָם עַל־עַצְמוֹתָם
כִּי־חִתִּית גִּבֹּרִים בְּאֶרֶץ חַיִּים:
כח וְאַתָּה בְּתוֹךְ עֲרֵלִים תִּשָּׁבֵר וְתִשְׁכַּב

הכ' בפתח את רש"י עם

דְיִשְׂרָאֵל: כז וְלָא יִשְׁכְּבוּן
עִם גִּבָּרַיָּא דְאִתְקְטָלוּ
מֵחַיָּבַיָּא דְאִתְחוּ
לְשָׁאוֹל בְּמָנֵי קְרָבֵיהוֹן
וְיָהְבוּ יַת סַיְפֵיהוֹן תְּחוֹת
רֵישֵׁיהוֹן וַהֲווֹ חוֹבֵיהוֹן
עַל גַּרְמֵיהוֹן אֲרֵי
אִתְמְסִירוּ לְהֲבַר גִּבָּרַיָּא
עַל דְּשַׁלְיוּ בְּאַרְעָא
דְיִשְׂרָאֵל: כח וְאַתְּ בְּגוֹ
חַיָּבַיָּא תִּתְּבַר וְתִשְׁכּוֹב

ת"א ותהי עוונתם . תעניות ג':

מהר"י קרא

הם מתביישים עם יורדי בור: (כז) ולא ישכבו את גבורים. ומתי. שלא יבוא לכם זה החטא שישכבו עם גבורים שמתו מעצמם ולא נהרגו שירדו לשאול בכלי מלחמתם ונתנו חרבותם תחת ראשיהם. וזה האות של זה האיש. לפיכך (אני) נותנים חרב זה תחת ראשו. כלומר זה האיש כל זמן שהיה חרב זה בידו לא נצחו מעולם. והם שיכול להורגו: ותהי עונותם על עצמותם. ועונותם [אינם] מתכפרים להם במותם. לפי שלא נתכפרו בחיים. לפי שישורים (ממקום) [מפרקים] עונות. ואין יסורין גדולים מיסורי חרב. ואותן שנהרגו נתכפרו עונות חייהם. אבל אלו שלא נהרגו לא נתכפרו עונותם בחייהם. וזהו ותהי עונותם על עצמותם. וטהו הענן. כי

מנחה שי

תילוף ספרים: (כז) עצמותם. כפ"ם מלא יו"ד:

רש"י

(כז) ולא ישכבו. הלה הזכריס עס גבורים שמתו מיתת עלמס. כי טופלים וגרויסים יהיו מערלים אשר מתו מיתת עלמס וירדו בכלי מלחמתס לשאול: ויהנו. קוברים: את חרבותם תחת ראשיהם. לסימן להודיע כי לא שלטה בהם חרב: ותהי עונותם על עצמותם. לא נמסר בעוסם כלום שלא כפרה עליה חרב הריגה שלא נהרגו. ומה הוא הענין כי התית הגבורים ההם היתה במרן חיים: (כח) ואתה בתוך

מצודת ציון

(כז) נפלים. על כמיתה ימתי: חרבותם. מלשון חרב:

(כז) ולא ישכבו. מלת לא חסרת נקוד כמו שנכתוב עם הגבורים מעולי הלבב הנופלים בתיכת עלמס מבד ידיהו מלחמתם כ"ל שקבלו מוסד עם כלי מלחמתם והמקבלים נתנו לת מרכותם תחת לסיתם לכבוד ולהתלחם. (כי כן היה דרכם לעשות כזאת לגודיע בגבול היה שלבת במלחמתו ומת מיתת עלמו ונת מהנה) ול"ל המלים הסם לת ישכבו עימהם ולת ידעו. לסם דבר הכתוב סום: ותהי עונותם. כלומר מבל ידבר מהד המת בידועים מחללי חרב כי הם בבר קבלו עוסם מת על ידי עוסם הוסיל ומהגנו בחרב מבל מלו לת קבלו מדיהן עוסם ולל וכל עונותם המה על עלמותם וכתוסים הם לקבל עוסם בהעניות ישבדו העלמות: כי חיתית. לסומר ומס הם הטעותים מבד הגבורים הסם נתנו בבר במרן חיים: (כח) ואתה. אמר בנגד פרעה: תשבר. בפתח הבית בתו השבר בצדיו וכפותו

מצורת דוד

שבמס במרן חיים (כי גם הם יתנו בעוסו להמוית הבא על ישראל. ויתי מבוד מו במוכתן היות בלתמתן מו בבתי): תחת ראשיהם. לסימן שלא נהרגו בחרב:

פירוש ע"ט

אוג פון תוב'ל וועלין ניט לייגן אין קבר נלייך מיט די גבורים כעלי מלחמות ואם זענן גישטארבן מיט ייערר טויט נופלים מיערלים ואורים זיי זענן אראפ גיפאלין בתמלה אוג ערנער פון די פר שטאפטע רשעים וום זענן גישטארבן מיט ייערר טויט אשר ירדו־שאול בכלי מלחמתם ואם זענן גיגידערט גיוואלין אין דעם גרוב מיט ייערע כלי מלחמה אוג זיי ייערע באנערעבערם האבן גינעבען ייערע שווערדין אונטער ייערע קעפ פון אין סיכן וועגן דם קלין שוועדר האם זיי ניט גיהרנת ומהי עוונותם על עצמותם אוג חאטשע די זינד פון די גבורים איז דאך אויף ייערע בייגער (כלומר ייערר זינד איז נאך אויף זיי אוג דו ועטסט ליגין מיט די דר שלאנגע דורך דר שוועדר אוג ניט מיט די ואם שטארבן מיט ייערר

אֶת־חַלְלֵי־חָרֶב׃ כּט שָׁמָּה אֱדוֹם מְלָכֶיהָ
וְכָל־נְשִׂיאֶיהָ אֲשֶׁר־נִתְּנוּ בְגִבוּרָתָם
אֶת־חַלְלֵי־חָרֶב הֵמָּה אֶת־עֲרֵלִים
יִשְׁכָּבוּ וְאֶת־יֹרְדֵי בוֹר׃ ל שָׁמָּה נְסִיכֵי
צָפוֹן כֻּלָּם וְכָל־צִדֹנִי אֲשֶׁר־יָרְדוּ אֶת־
חֲלָלִים בְּחִתִּיתָם מִגְּבוּרָתָם בּוֹשִׁים
וַיִּשְׁכְּבוּ עֲרֵלִים אֶת־חַלְלֵי־חָרֶב וַיִּשְׂאוּ
כְלִמָּתָם אֶת־יוֹרְדֵי בוֹר׃ לא אוֹתָם יִרְאֶה

תרגום

עִם קְטִילֵי חַרְבָּא׃ כט תַּמָּן אֱדוֹם מַלְכָהָא
וְכָל רַבְרְבֵיהָא
דְאִתְמְסִירוּ בְּגְבוּרְתְהוֹן
עִם קְטִילֵי חַרְבָּא אִנּוּן
עִם חַיָבַיָא יִשְׁכְּבוּן וְעִם
נַחֲתֵי גוּב בֵּית אֲבַדְנָא׃
ל תַּמָּן רַבְרְבֵי צְפוּנָא
כּוּלְהוֹן וְכָל צִידוֹנָאֵי
דְאִתְתְּרִיעוּ עִם
קְטִילַיָא בְּאִתְבְּרוּתְהוֹן
מְגְבוּרָתְהוֹן בָּהֲתִין
וּשְׁכִיבוּ עִם
קְטִילֵי חַרְבָּא וְקַבִּילוּ
אִתְבְּנָעוּתְהוֹן עִם נַחֲתֵי
גוּב בֵּית אַבְדְנָא׃
לא יָתְהוֹן יֶחֱזֵי פַּרְעֹה

ת"א קמץ בפתוחא הנ' רפה — פרעה

רש"י

עֲרֵלִים. לִפְרְעֹה הוּא אוֹמֵר: **את חללי חרב**. וְלֹא עִם הַמֵּתִים מִיתַת עַמּוֹ: (ל) **בחתיתם מגבורתם בושים**.

כח' נשיאיה. כו אלה אלופי עשו אלוף תימן אלוף אומר אלוף קנז, ואלוף ונשיא אחד הוא: (ל) מגבורתם בושים. מגבורתם שנתגברו על האימות והרגו אותן. עכשיו כשכנן שוכנין עמהם וחשוש להם בושים מגבורתם. שאין בועיל אותו (לחרב) [החרב], והודירו אותו לבור עם חללי חרב כשותי. מתנחם בעצמו ואומר גם הוא

מהר"י קרא

חרב השבב: (כט) שמה אדום מלכיה. לפי שכתוב אלה המלכים אשר מלכו וגו'. כתי באן מלכיה: וכל נשיאיה. באשור ובעולם ובמישך ובתיבל כתב המונה או קהלת. ובאדום

רד"ק

וכל מקנך תזכר ותעצר הכנפה: (כט) שמה אדום. וכל אלה שזכר הם שהרעו לישראל יכולם נפלו בחרב: (ל) שמה נסיכי צפון, הם מלכי בבל: וכל צדוני. ככי צדונים וכן לכיי ולרצים כמו לכרים: מגבורתם. חניח"ל רפה ומשפחה להרגיש ובכיותו בבציר אביעזר: וישכבו ערלים. שמתו ברשעתם: (לא) אותם.

מנחה שי

(ל) מגבורתם. פ"ת [ב"ר פרשה ל"ב] ומשפחה [ב"ר פרשה ס"ג ל"ג] חניח"ל [פרשה ס"ג ל"ג] ר' יוחנן בשם הקשה הקדוש ומשלוח לך ר"ל:

מצורה דוד

המיתות יכבדו עלמותם וגם תכבד עם מלאי חרב (לא) תקבל ככבוד בקבלו הם כי תעתם כמני מצעניים כי מאוד הכעות בעשות יותר מכולם: (כט) שמה אדום. במקום מלחמה כסיף יושל גם אדום ומלכיה וכל נשיאיה: אשר נתנו בגבורתם. ר"ל עם כל גבורתם נתנו עם שאר מלאי חרב ודומה להם ולה תועיל להם הגבורה: חמה. ר"ל גם המה יכבכו עם עלאי לכל כמלו ועם שאר מלאי חרב ודומה להם ולה תועיל להם הגבורה: חמה. ר"ל גם המה יכבכו עם עלאי לכל כמלו ועם שאר מלאי חרב ודומה להם ולה תועיל להם הגבורה: ומשוחדים לקבל גמול כי גם הם הרעו לעצמות: (ל) שמה נסיכי צפון. במקום המלחמה הסיף יפלו גם נסיכי צפון כולם אוי לו בצדר וגם כל מאכי לידון שאר יהודי לקבר עם שאר המלכים ודומה להם: בחתיתם. בשת שיבשכו יתביישו מגבורתם שבר לא הועיל להם להגלל מיד המכה ולפי שהיו מפוחדים בגבורה מתר כן: וישכבו ערלים. מלאי הלבב המלו יכבכו עם שאר מלאי חרב ודומה להם ויטלו כלימה כרגיזה להם עם שאר יהודי כור מלאי המרב שבר יקברו בגוון בתחילה מחת רגיש מהם: (לא) אותם. כל המלכים

מצורת ציון

(ל) נסיכי. ענין כ"ם כמו נסיכי סיחון (יהושע י"ג): צדוני כמו לדונים וכפלה המ"ם:

פירוש ע"ט

טויש: (כט) שָׁמָּה אֱדוֹם מַלְכֶיהָ וְכָל נְשִׂיאֶיהָ דְאִתְמְסִירוּ בְּגִבוּרְתְהוֹן עִם קְטִילֵי חַרְבָּא אִנּוּן וְעִם חַיָבַיָא יִשְׁכְּבוּן וְעִם נַחֲתֵי גוּב בֵּית אַבְדְנָא׃ ל תַּמָּן רַבְרְבֵי צְפוּנָא כּוּלְהוֹן וְכָל צִידוֹנָאֵי דְאִתְתְּרִיעוּ עִם קְטִילַיָא בְּאִתְבְּרוּתְהוֹן מְגְבוּרְתְהוֹן בָּהֲתִין וּשְׁכִיבוּ עִם קְטִילֵי חַרְבָּא וְקַבִּילוּ אִתְבְּנָעוּתְהוֹן עִם נַחֲתֵי גוּב בֵּית אַבְדְנָא׃ לא יָתְהוֹן יֶחֱזֵי פַּרְעֹה

קושי יקרים

(כט) שָׁמָּה אֱדוֹם מַלְכֶיהָ וְכו'. דְאַתְמְסִירוּ אִין גִּיהִנָּם וְעִילָּוֵן זַיִן דִּי

מַלְכִים אוֹג דִּיא שְׁרִים פּוּן אֱדוֹם. דִּיא **נמרא** זָאגְט זָאגְט נָאר נִיט אַלֶּע מַלְכִים. דָער מֶלֶךְ אַנְטִיגְיוּס בֶּן אֲסְתִּירוּס זוֹיט נִיט זַיִן אִין גִּיהִנָּם. אוֹג נִיט אַלֶּע שָׂרִים. דָער שַׂר קְטִיטָא בַּר שָׁלוֹם זַיִנֶען נִיט אִין גִּיהִנָּם. אָב אִיז גִּיוִוען אַקְסַר אִין רוֹם זָאגְט עֶר הָאט פַּיְיקְט גִּיהִנָּם יוֹדִין. אַמְאהָל הָאט דָער קַיְסַר נִיאָגְט צוּא דִּיא שָׂרִים דָּעָר פַּעְקְשׁ וָואס הָאט וויִלְדְפַּלַיְיש צוּא זָאל עֶר אֶפְשַׁיְידְען דָאס וויִלְדְפַּלַיְיש עֶר זָאל בַּלַיְיבֶּען לֶעבֶּן אַדָּער עֶר זָאל דִּיא וויִלְדְפַּלַיְיש לָאזְן נִיאָקְטְן אוֹג זָאל דִּי אִבְּיִן יְסוֹדִים. דִּי אִבְּיִן דִּי שָׂרִים נִיזָאגְט עֶר זָאל דִּי וויִלְדְפַּלַיְיש אַף שַׁבְּיִיטְן אוֹג עֶר זָאל בַּלַיְיבֶּן לֶעבֶּן. דָער קַיְסַר הָאט דִּיא שְׁאֵלָה גִּיפְרַעְגְט אֲקִיבָא דִּיא יְהוֹדִין. צוּא זָאל עֶר פַּאר לֶעְגְדִין דִּי יְהוֹדִין אַדְּעָר גִּיט. אָב שָׂרִים הָאבְּן נִיזָאגְט עֶר זָאל דִּי יְהוֹדִין פַּאר לֶעְגְדִין. אוֹג קְטִיטָא בַּר שָׁלוֹם הָאט נִיזָאגְט צוּם קַיְסַר עֶר זָאל נִיט פַּאר לֶעְגְדִין דִּיא יְהוֹדִין. אִין מָאהָל דִּיא וויִכְטִם וויִיא נִיט קְרָעְגְן פַּאר לֶעְגְדִין. וויִיל וויִיא וְעְגְן פַּאר שְׁפָּרִיט אִין פַּיל פְּרוּבְּיוֹת. אוֹג אוֹיב דִּיא וויִכְטִם וויִלְן פַּאר לֶעְגְדִין דִּיא יְהוֹדִין

דִּי פַּאר שְׁטַאפְּטִי רְשָׁעִים לִיגִין גְּלַיְיךְ מִיט אַנְדְּעְרִי דָּעָר שְׁוועְרְד אוֹג לַיידִין וויִיעֶר שְׁאוּנְד גְּלַיְיךְ מִיט דִּיא וָואס גִּידְּעְרִין אִין דָּעם גְּרוּב פּוּן דָּעם גִּיהִנָּם: (לא) אִיתָּם יִרְאֶה פַּרְעֹה אוֹג אַלֶּע

פַּרְעֹה וְנַחֵם עַל־כָּל־הֲמוֹנָה חַלְלֵי
חָרֶב פַּרְעֹה וְכָל־חֵילוֹ נְאֻם אֲדֹנָי יְהוִה׃
יב כִּי־נָתַתִּי אֶת־חִתִּיתוֹ בְּאֶרֶץ חַיִּים
וְהָשְׁכַּב בְּתוֹךְ עֲרֵלִים אֶת־חַלְלֵי־חָרֶב
פַּרְעֹה וְכָל־הֲמוֹנָה נְאֻם אֲדֹנָי יְהוִה׃
לג א וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר׃ ב בֶּן־
אָדָם דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי־עַמֶּךָ וְאָמַרְתָּ
אֲלֵיהֶם אֶרֶץ כִּי־אָבִיא עָלֶיהָ חָרֶב

וְיָהֵב נְחָם עַל כָּל
אַתְרְנוּשָׁתֵהּ קְטִילֵי
חַרְבָּא פַּרְעֹה וְכָל
מַשְׁרְיָתֵהּ אֲמַר יְיָ
אֱלָהִים׃ יב אֲרֵי
אִתְמְסִירוּ לְקִבֵּר נִגְבְּרַיָּא
עַל דְּשַׁלִּיטוּ בְּאַרְעָא
וּשְׁכִיבוּ בְּגוֹ חַיְבַיָּא עִם
קְטִילֵי חַרְבָּא דְּפַרְעֹה
וְכָל אִתְרְנוּשָׁתֵהּ אֲמַר
יְיָ אֱלָהִים׃ א וַהֲוָה
פִּתְגָם גְּבוּאָה מִן קֳדָם
יְיָ עִמִּי לְמֵימָר׃ ב בַּר
אָדָם אֲתַנֵּבִי לִבְנֵי עַמָּךְ
וְתֵימַר לְהוֹן אַרְעָא אֲרֵי
אֵיתֵי עֲלָהּ דְּקָטֶל זַיִן

רש"י

כִּתְגְּרוּתָתָן מִגְּבוּרָתָן כֵּהֵין׃ (לב) כִּי נָתַתִּי אֶת חִתִּיתִי בְּאֶרֶץ חַיִּים. כִּי לְתֵן לְחֵי אֶת מוֹרָאִי בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. וְלֹא תִּנָּתֵן עוֹד מְחִיַּת מַדָּם כָּה׃

מהר"י קרא

חִתִּיתִי קְרִי

חִלֵּל כְּמוֹנִי וְאֵין לְצַיֵּר עַל שִׁבְרִי וְעַל שִׁבֵּר כָּל הַמּוֹנָה שֶׁהִרְגֵּן׃ (לא) חַלְלֵי חֶרֶב פַּרְעֹה. כְּתִרְגּוּמוֹ׃ (לב) כִּי נָתַתִּי [אֶת] חִתִּיתִי. וְאֹמֶר לָמָּה יְרַדְתִּי אֶל אֶרֶץ הַתַּחְתִּיּוֹת לְפִי שֶׁנָּתַתִּי חִתִּיתִי. פַּחְדִּי עַל הַבְּרִיּוֹת בְּעוֹדָן חַיִּים. שֶׁהִרְגַּתִּי אוֹתָם עַל כֵּן אֲנִי שׁוֹכֵב בְּתוֹךְ עֲרֵלִים. וְכֵן אוֹמֵר חַלְלֵי חֶרֶב פַּרְעֹה וְכָל הֲמוֹנָה.

וּלְפִי שֶׁבְּכוּלָּם כַּת׳ נָתַנּוּ חִתִּיתָם. וּבְמִצְרַיִם לֹא כָּתוּב בְּסוֹף הַפָּרָשָׁה בָּהֶם׃ לג (ב) אֶרֶץ כִּי אָבִיא עָלֶיהָ חָרֶב. כָּךְ מִנְהַג אַנְשֵׁי מְלָכוֹת הַמִּתְפַּחֲדִים שֶׁלֹּא יָבֹא עֲלֵיהֶם חֶרֶב הָאוֹיֵב וְיִתְרְגֵּם. מָה הָיוּ עוֹשִׂים׃ וְלָקְחוּ עַם הָאָרֶץ אִישׁ אֶחָד מִקְּצֵיהֶם. עַם

מנחת שי

(לא) עַל כָּל הֲמוֹנָה. מִמְּקוֹם כְּתִיב יד הֲמוֹנָה וּשְׁעוֹת כְּתִיב מִזֶּה מ' מִן ל' דְּכִתְיבִין כְּ"ה כְּמוֹ כֵּן בְּמ"ה וְכֵיוָן נִמְצָא כְּתִיב ד' כְּמוֹ ב' וְכֵן בְּמִסְפָּרוֹ כְּמוֹכֵן הוּא לְמַחַר מִכָּאן׃ (לב) חִתִּיתוֹ. חִתִּיתִי קְרִי: וְהַכְּתָב כְּתִיב דְּ"ת בְּמִדְרָשִׁים מְמַלְּאִים מְפָרִים בְּתוֹךְ תְּחוֹם וּמְקוֹם מְפָרִים כְּמוֹכֵן ר"ל בְּשֵׁנִי נְקוּדוֹת וּבְיִרְמְיָה כְּתִיב כְּ"ה כְּמוֹכֵן׃ וְהָשְׁכַּב כְּתִיב מְפָרִים וְכֵן הוּא בְּמִסְפָּרִים שָׁנוּ׃

וְכֵן יִים אַהֲלָה וְהַדּוֹמִים לוֹ׃ וַיְהִי. (ג) בֶּן אָדָם. אֶל בְּנֵי עַמֶּךָ. חִנָּה דִּבַּרְתִּי אֵלֶיךָ עַל הַגּוֹיִם הַמְרִיעִים לְיִשְׂרָאֵל כִּי יִשְׂאוּ אֶת עֹנָם וְעִתָּה דַּבֵּר אֶל בְּנֵי עַמֶּךָ כִּי בְּעוֹתָם שֶׁלְּטָה בָּהֶם יַד הַגּוֹיִם וְאָמְרוּ אֵלֵיהֶם. אָמוּר לָהֶם זֶה חֶבְשִׁיל׃ אֶרֶץ כִּי־אָבִיא

מצודת ציון

(לא) וְנחם. מלשון מִכְמוֹנִין׃ חֵילוֹ. לְמַטָּה עִמּוֹ׃

לְהַכְמוֹנִין) ׃ חַלְלֵי חֶרֶב. כֹּה יִפְּלוּ עַל מַה יִּהְיֶה מִתְכַּמּוֹנִין וְאֹמֶר עַל כִּי יִהְיוּ מֻנָּחִים מְרֻבִּים עַל פְּנֵי הָאֲדָמָה וְכֵן מִי מִתְּנָם לְמַטָּה מִכֶּם. כ"ל כְּגוֹזְלִכֶם מְסִיס הַמְלֻמָּדִים לְנַקֵּל שָׁם הַגְּמוּל בְּמָקוֹם הַנֶּכְבָּד שָׁם הַמְכֻבָּד. וְהוֹשְׁבוּ. וְגַם כֹּה יִהְיֶה מוֹשְׁבָם כְּתִיב שָׁם עִרְעֵי הַלֵּכֶב עִם שָׁם מְלֵאֵי חֶרֶב וְעִי כֹּה הַמּוֹשְׁבָם פְּרֻסָּה וְכֹל כְּתִיב עִמּוֹ׃

לג (ב) כִּי אָבִיא. לְמַה אָבִיא לְפִי שֶׁכְּבָר כֹּה בְּגוֹזְלִת כָּמָקוֹם׃ חֶרֶב. כ"ל לְמַכּוֹת חֶרֶב׃ וְנָתְנוּ אוֹתוֹ. יַעֲמִי קוֹמוֹ לְסִיוּם טוֹפֵס

פירוש ע"ט

לקוטי יקרים

וְעַם פַּרְעֹה וְעַהֲרֹן אֵין נִיהְנֶם אוֹן וָועט נִיטְרַייסְט וְוערְן אוֹיף נָאר נִין הֲמוֹן עַם חַלְלֵי חֶרֶב פַּרְעֹה וְכָל הֵילוֹ וְואם פַּרְעֹה אוֹן נָאר נִין חֵיל וְועלְן נִין דָּר שְׁלָאגְן דּוּרְךְ דָּעָר שְׁווֶערְד נְאֻם אֲדֹנָי אֱלֹהִים אַוּוי זָאגְט נָאט דָּר נָאר׃ (לב) כִּי נָתַתִּי אֶת חִתִּיתִי בְּאֶרֶץ חַיִּים דָּעֲן אִיךְ נָאט וְועל גֶעבְּען מִין מוֹרָא אִין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אוֹן אַיין מוֹרָא פּוּן קִין מֶענְטְשְׁן וְועט גִיט נִין דֶּאטְן נָאךְ וְהִשְׁכַּב בְּתוֹךְ עֲרֵלִים אֶת חַלְלֵי חֶרֶב אוֹן פַּרְעֹה אוֹן נָאר נִין הֲמוֹן עַם וְועט נִין גִילֵיינְט אִין גֵיהִנֹּם צְווִישְׁן דִי פֹּאר שְׁטָאפְּטֶע רְשָׁעִים אוֹן גְלֵייךְ מִיט דִיא דָּעָר שְׁלָאגְענֶע פּוּן דָּעָר שְׁווֶערְד נְאֻם אֲדֹנָי אֱלֹהִים אַוּוי זָאגְט נָאט דָּעָר הָאר׃

לג (א) וַיְהִי דְּבַר ה' אֵלַי לֵאמֹר אוֹט עַם אִיז גִיווֹען נָאכְּט רַייד צוּ מִיר יְחֶזְקֵאל צוּ זָאגְן׃ (ב) בֶּן אָדָם דַּבֵּר

בֶּן אָדָם רַייד צוּא דִי לַיט פּוּן דַיין פְּאלְק אוֹן דוּא זָאלְסְט זָאגְן צוּ זֵיי אֶרֶץ כִּי אָבִיא עָלֶיהָ חֶרֶב אַיין לַאנְד וָואס אִיךְ בְּרֶענְג אוֹף אִיר דִי וָואס טַייטְן מִיט

וְלָקְחוּ עַם־הָאָרֶץ אִישׁ אֶחָד מִקְּצֵיהֶם
וְנָתְנוּ אֹתוֹ לָהֶם לְצֹפֶה: ג וְרָאָה אֶת־
הַחֶרֶב בָּאָה עַל־הָאָרֶץ וְתָקַע בַּשּׁוֹפָר
וְהִזְהִיר אֶת־הָעָם: ד וְשָׁמַע הַשֹּׁמֵעַ
אֶת־קוֹל הַשּׁוֹפָר וְלֹא נִזְהָר וַתָּבוֹא
חֶרֶב וַתִּקָּחֵהוּ דָּמוֹ בְרֹאשׁוֹ יִהְיֶה:
ה אֶת קוֹל הַשּׁוֹפָר שָׁמַע וְלֹא נִזְהָר דָּמוֹ
בּוֹ יִהְיֶה וְהוּא נִזְהָר נַפְשׁוֹ מִלָּט:
ו וְהַצֹּפֶה כִּי־יִרְאֶה אֶת־הַחֶרֶב בָּאָה
וְלֹא־תָקַע בַּשּׁוֹפָר וְהָעָם לֹא־נִזְהָר

תרגום

בְּחַרְבָּא וְיָרְבִּרִין עַמָּא
דְּאַרְעָא נְבָרָא חַד
מִבֵּינֵיהוֹן וְיִמְנוּן יְהֵיהּ
לְהוֹן לְאָחֲרָא: ג וְיָחֵזִי
יָת דְּקָטְלִין בְּחַרְבָּא
אָתְיָן עַל אַרְעָא וְיִתְקַע
בְּשׁוּפְרָא וְיַזְהַר יָת עַמָּא:
ד וְיִשְׁמַע דִּי שָׁמַע יָת
קָל שׁוּפְרָא וְלָא אִזְדַּהַר
וַאֲתוֹ קְטוֹלֵי חַרְבָּא
וְנַכְּרוּהִי חוּבְתֵּה קְטוֹלֵיהּ
בְּרֵישֵׁיהּ יְהֵי: ה יָת קָל
שׁוּפְרָא יְהֵי שָׁמַע וְלָא
אִזְדַּהַר חוּבְתֵּה קְטוֹלֵי
בֵּיהּ תְּהֵי וְהוּא אִזְדַּהַר
נַפְשֵׁיהּ שֵׁיזִיב: ו וּמִן־דְּחַרְבָּא אֲרֵי יֶחֱזֵי יָת
דְּקָטְלִין בְּחַרְבָּא אָתְיָן
וְלָא תְקַע בְּשׁוּפְרָא
וְעַמָּא לָא אִזְדַּהַר וַאֲתוֹ

רש"י

לג (ב) לְצוֹפֶה. (כתרדיט"ח כלע"ז. (מלשון חיטאלי"ח וועדעט"ח. כ"ל"ח וועכטער. עיין ס"ח ו"ך ו"ן. וכירמיה ו' י"ו לוטו הרכ כחופן תחר): (ג) וראה את החרב. המה הגייסות: (ד) דמו בראשו יהיה. עון מיתתו ילרם מיד עלמו שפטא כנפשו: (ה) והוא נזהר בראשו יהיה. דמו הנשפך. בפשיעות עצמו הוא נשפך. לפי ששמע קול השופר ולא נזהר כמו שמפרש בסמוך: (ו) ולא תקע בשופר. להזהירם. והעם לא נזהר: ותקח מהם נפש. אחת: הוא בעונו. של צופה שלא הזהירו נלקח ונהרג: ורביי

מהר"י קרא

הארץ לוקחים איש אחד מביניהם ומקצים אותו להיות צופה ולישב על משמרתו. שאם יראה חיילות הבאות עליהם שיזהירם לצאת כנגדם בכלי מלחמתם שהוא יושב על המגדל בגובה שיכול לראות למרחוק: (ג) וראה. הצופה את החרב: ותקע בשופר. להזהירם. זה הוא שהאויב בא עליהם. תשני כלל מלהשמם שלא ישלו אתכם פתאום: (ד) ולא נזהר. לא השניח ונתייאש: והבוא חרב. האויב עליו והרגו: דמו בראשו יהיה. דמו הנשפך בפשיעות עצמו הוא נשפך. לפי ששמע קול השופר ולא נזהר כמו שמפרש בסמוך: (ו) ולא תקע בשופר. להזהירם. והעם לא נזהר: ותקח מהם נפש. אחת: הוא בעונו. של צופה שלא הזהירו נלקח ונהרג: ורביי

רד"ק

עליה. אמר אביא כמו שאמר ירמיה רגע אדבר על גוי ועל ממלכה להורות כי הוא משניח בבני אדם ונומל טוב לטובים ורע לרעים אע"פ כי בישראל היא ההשגחה הגדולה יש מכנה מקצה בשאר האומות כמ"ש רק אתכם ידעתי מכל משפחות האדמה ע"כ אפקוד עליכם את כל עונותיכם: מקציהם. רפוית הקו"ף וענינו כמו מקצה אחיו לקח ומ"ם מקציהם מ"ם השמוש ומ"ם מקצה מ"ם הזמן: (ג) וראה את החרב בא על הארץ. כתרגומו דקטלין בחרבא אתיין על ארעא: (ד) ושמע. ולא נזהר. כל נזהר דפרשה זו קמצין. חיוב כבר מכל מקום על ידי הצופה מת והוא סתחייב ברמו כיון שלא הזהירו והוא לא ידע כית יהיה נלקח וכי הוא ראוי

מנחת שי

לג (ב) לְצוֹפֶה. כתיב חסר מקיבוץ. רפויה הקו"ף כדק' נפ' ובשוכים ועפ"ם כהנהם הלוי:

מיכדת דוד

לכלות מם קרבו לכם הציוה: (ג) וראה. ולכאוכ לשם שכבר כאו ותקע מז כשופר להיות נסימן והזהיר כזה מם העם להיות כשמניס מן החרב: (ד) ולא נזהר. לפ קבל כמוהכה להיות נשמר ונעשכר זה לקחו החרב והכיאו: דמי בראשו. ר"ל עון מיתתו על עלמו מכל עין להשמיט מם המופה כי הוא עשה מת שלו: (ה) את קול השופר שמע. כי הלה שמע מת קול השופר המזהיר והוא לפ קבל המוהכה ולפ נשמר לכן עון מיתתו עליו: והוא. לכל שם היה הוא מוכה כהזהכת השופר והיה נשמר היה מנלי נפשו. ולשומר הוא היה ביכו למעלי נפשו וגם מעלי לכן מקבל עונש על מה שהפקיל נפשו: (ו) והצופה. לכל הלשה שכר לשם הם בהרב שהם

פירוש ע"ט

דר שְׁוועֶרד וְלָקְחוּ אוג דָם פָאלְק פוּן דֶעם לַאנְדְוועלְן
נָעמֶען אַיין מאן פון צְווישֶׁן זִיך אוג גִיבֶּן אִים צוא
זִיך צו אַיין קוֹקֶר עָר זאל וָעהֶן אוב דֶר שוּנֶא קוֹמְט:
(ג) וְיָרְאָה אֶת הַחֶרֶב אוג דֶער קוֹקֶער וָעהְט דָאם דִיא
שְׁוועֶרד פון חֵיילות קוֹמְט אוֹיף דָעם לַאנד וְתָקַע
בַּשּׁוֹפָר אוג בְּלָאזְט מִיט דֶעם שוֹפָר אוג וָאנְט דֶער
מִיט אַן דֶעם פָאלְק זַא וַיי זאלֶן זִיך הִיטֶן פון דֶער
שְׁוועֶרְד: (ד) וְשָׁמַע הַשֹּׁמֵעַ אוג דֶער הֶערֶר הֶערְט
דָאם קוֹל פון דֶעם שוֹפָר אוג וֶועֶרט נִיט גִיהִיט פָר
דֶר שְׁוועֶרד וַתָּבוֹא חֶרֶב וַתִּקָּחֵהוּ אוג דִי שְׁוועֶרד קוֹמְט
אוג נֶעמְט אִים צוא דְמוֹ בְרֹאשׁוֹ יִהְיֶה וְוועֶט דֶער

וְתָבוֹא חֶרֶב וַתִּקַּח מֵהֶם נֶפֶשׁ הוּא
בַּעֲוֹנוֹ נִלְקָח וְדָמוֹ מִיַּד־הַצֹּפֶה אֶדְרֹשׁ׃
ז וְאַתָּה בֶן־אָדָם צֹפֶה נְתַתִּיךָ לְבֵית
יִשְׂרָאֵל וְשָׁמַעְתָּ מִפִּי דָּבָר וְהִזְהַרְתָּ
אֹתָם מִמֶּנִּי׃ ח בְּאָמְרִי לָרָשָׁע רָשָׁע מוֹת
תָּמוּת וְלֹא דִבַּרְתָּ לְהַזְהִיר רָשָׁע
מִדַּרְכּוֹ הוּא רָשָׁע בַּעֲוֹנוֹ יָמוּת וְדָמוֹ
מִיָּדְךָ אֲבַקֵּשׁ׃ ט וְאַתָּה כִּי־הִזְהַרְתָּ

קָטוֹלֵי חַרְבָּא וְדַבְּרוּ מִנְהוֹן נַפְשָׁא הוּא בְּחוֹבֵיהּ אִדְּבַר וּדְמֵהּ מִיַּד אוֹזְהָרָא אֶתְבַּע׃
ז וְאַתְּ בַּר אָדָם מַלִּיף מַנִּיתָךְ לְבֵית יִשְׂרָאֵל וּתְקַבֵּל מִמֵּימְרִי פִּתְגָם וְתַזְהַר יָתְהוֹן מִלְּמֶחְטֵי קֳדָמַי׃ ח בְּדְאֵמַרִית לְרַשִׁיעָא רַשִׁיעָא מְמָת תְּמוּת וְלָא מַלֵּילְתָּא לְאַזְהָרָה רַשִׁיעָא מֵאוֹרְחֵיהּ הוּא רַשִׁיעָא בְּחוֹבֵהּ יְמוּת וּדְמֵיהּ מִן יְדָךְ אֶתְבַּע׃ ט וְאַתְּ אֲרֵי אַזְהַרְתְּ רַשִׁיעָא מֵאוֹרְחֵהּ

רש"י

נפשו מלט. אם נזהר היה נמלט: (ז) צופה נותיך. כאותו הצופה הניתן להזהיר שלא תאבד נפש כן נתתיך

קרין בו"ק

מהר"י קרא

הנשפך על ידי שלא הזהירו. הקב"ה ידרשנו מעמו ונוקם בצופה, שחשוב עליו כמו שהרגו בעצמו: (ז) בן אדם צופה נתתיך לבית ישראל. בשביל דבר זה. כששמעת מפי דבר פורענות שאני רוצה להביא עליהם חרב מפני מעשיהם הרעים: והזהרת אותם ממני. מזהיר אותם על הרעה שאני שולח אליהם ממני שיחזרו בתשובה וינצלו מן החרב: (ח) באמרי לרשע. צופה נתתיך להזהיר אותם ולאמר לרשע, רשע אתה חייב מיתה מפני מעשיך הרעים: ולא דברת. ואם אתה לא דברת לו לאמר רשע מות תמות. שיחזרו בתשובה: הוא רשע בעונו ימות. במעשים רעים שבידו ולא חזר ימות: (והוא) [ודמו]. הנשפך בפשיעתו שלא הזהירו מידו אבקש:

רד"ק

להלקת יהית לו להזהיר העם בכלל כיון ששמוהו לו צופת יבטחו בו וכן אמר והאלהים אנה לידו ואעפ"כ חייב השוגג כיון שהיה לו להזהיר ואמר כי יפול הנופל ממנו ואמרו רז"ל דאי היה זה ליפול אלא שמגלגלין זכות על ידי זכאי וחובה ע"י חייב: (ז) ואתה בן אדם. הענין הזה מפורש למעלה

מנחת שי

(ח) באמרי. אין בו למעלה:

מצודת דוד

ולא תקע בשופר להזהיר את העם וא"כ לא היה העם נזהר להיות נשמר: הוא בעונו נלקח. ר"ל עם כי בודאי הומת בגמול עונו כ"א לא היה בו עון לא היה כח ביד החרב לנקמו עכ"ז אדרוש דמו מיד הצופה לענוש אותו על אשר לא הזהיר וכאלו התקיפו על ידו הואיל ובטחו עליו והוא מנע האזהרה: (ז) צפה נתתיך. נתתי אותך להיות כצופה לישראל ואשר תשמע מפי הפורענות המיועדת לבוא תזהיר אותם בשמי: (ח) באמרי. ר"ל לכן כאמרי על הרשע אתה רשע הנה מות תמות ואתה לא דברת את זאת להזהיר את הרשע לשוב מדרכו עם כי הרשע ההוא ימות בעונו מ"מ אבקש דמו מידך כי אולי היה נזהר אם הזהרתו: (ט) ואתה. אבל אם אתה הזהרת את הרשע להיות נזהר מדרכו לשוב ממנה והוא לא שב מדרכו: הוא בעונו ימות. כאומר וכי

לקוטי יקרים

(ז) וְאַתָּה בֶן אָדָם צֹפֶה נְתַתִּיךָ לְבֵית יִשְׂרָאֵל וגו'. סְפָרִי מוּסָר זָאגִין דִי עֲנְיָנִים פוּן גוּף מִיט דִי עִנְיָנִים פוּן דִי נְשָׁמָה זֶענֶען גְלַייךְ. עֶס זֶענֶען דָא מֶענְטְשִׁין וָואס זֶענֶען גֶיזוּנְד אוּנ הָאבֶּען אַפֶּעטִיט צוּם עֶסִין אוּנ צוּם טְרִינְקִין. אַזוֹי זֶענֶען דָא צַדִיקִים וָואס זַייעֶרֶע נְשָׁמוֹת זֶענֶען גֶעזוּנְד אוּנ הָאבִּין אַפֶּעטִיט צוּ לֶערְנִין תּוֹרָה אוּנ צוּא טוּהְן מִצְוֹת. אוּנ עֶס זֶענֶען דָא מֶענְטְשִׁין וָואס זֶענֶען קְרַאנְק. אוּנ ווייסֶען זַייעֶר קְרֶענְק אוּנ זַייא זוּכֶען מִיטְלֶען דָאס זֵיי זָאלִין גֶיזוּנְד וֶוערִין. דָאס זֶעלְבִּיגֶע אִיז בַּיי דִי נְשָׁמָה. עֶס זֶענִין דָא מֶענְטְשִׁין וָואס זַייא ווייסִין דָאס זַייא זֶענִין זִינְדִיג. וַוייל דֶער יֵצֶר הָרַע בְּרֶענְט אִין זַייא צוּא טוּעֶן עֲבֵירוֹת. אוּנ זֵיי וָואלְטִין גֶערִין אַיינְגֶענוּמֶען דֶעם יֵצֶר הָרַע אוּנ פְרוּם גֶיוָוארִין. אוּנ עֶס זֶענִין דָא מֶענְטְשִׁין וָואס עֶסִין אוּנ טְרִינְקֶען אוּנ הַאנְדְלִין אוּנ אַרְבֵּיטֶען אוּנ זַייא ווייסִין נִיט דָאס זַייא זֶענֶען קְרַאנְק. דְרִיבֶּער פְרֶעגֶין זַייא נִיט בַּייא דָאקְטוֹירִים. נָאר עֶס זָאל אַמָאהְל טְרֶעפֶעֶנְדִיג זַיין בַּיי אִים אַדָאקְטֶער וָואס זָאל אִין אִים דֶערְקֶענֶען אַז עֶר אִיז קְרַאנְק. אוּנ עֶר זָאגְט צוּ אִים זָאלְסְט דוּא ווייסִין דַיין קְרַאנְקַייט אִיז גֶיפֶערְלִיךְ. דוּא קֶענְסְט דוּרְךְ אִיר שְׁטַארְבִּין פַאר דִיא צַייט. אוֹיבּ עֶר גְלֵייבְּט דֶעם דָאקְטֶער אוּנ גֵייט צוּא אִים נֶעמֶען בַּייא אִים דִיא מִידִיצִינֶען וֶועט עֶר גֶיזוּנְד וֶוערִין. אָבֶּער אַז עֶר וֶועט דֶעם דָאקְטֶער נִיט גְלֵייבִּין. אוּנ עֶר וֶועט נִיט נֶעמִין

פירוש ע"ט

דְרוּם נִיט וָוארִין גִיהִיט וַתָּבוֹא חֶרֶב וַתִּקַּח מֵהֶם נֶפֶשׁ אוּנ דִי שְׁווֶערְד אִיז גִיקוּמֶן אוּנ הָאט צוּ גִינוּמֶען פוּן זֵיי אֵיין נֶפֶשׁ הוּא בַּעֲוֹנוֹ נִלְקָח דָאס נֶפֶשׁ אִיז גִיוָוארִין צוּא גִינוּמֶען פוּן וֶועגִין זַיין זִינְד וְדָמוֹ מִיַּד הַצּוֹפֶה אֶדְרוֹשׁ אוּנ זַיין בְּלוּט וֶועל אִיךְ פַארְשִׁין פוּן דֶער הַאנְט פוּן דֶעם קוּקֶער וַוייל עֶר הָאט זַייא נִיט אָהְן גִיזָאגְט׃ (ז) וְאַתָּה בֶּן אָדָם צוֹפֶה נְתַתִּיךָ אוּנ דוּא בֶּן אָדָם גְלַייךְ ווִי דֶער קוּקֶער אִיז גִיזֶעצְט דָאס עֶר זָאל אָן זָאגִין דֶער שְׁטָאט דָאס זַייא זָאלִין זִיךְ הִיטִין פַאר דִיא חַיָילוֹת אַזוֹי הָאבּ אִיךְ דִיךְ גִיגֶעבִּין צוּ דֶעם הוֹיז גִיזִינְד פוּן דִיא יִשְׂרָאֵל וְשָׁמַעְתָּ מִפִּי דָבָר דָאס דוּא זָאלְסְט הֶערִין פוּן מִיר אֵיין זָאךְ פוּן פוּרְעָנִיוֹת אוּנ דוּ זָאלְסְט זֵיי אָן זָאגִין פוּן מִיר זֵיי זָאלִין נִיט זִינְדִיגֶן אַקֶעגֶן מִיר׃ (ח) דְרוּם בְּאָמְרִי לָרָשָׁע רָשָׁע מוֹת תָּמוּת וֶוען אִיךְ זָאג דוּרְךְ דִיר צוּם רָשָׁע דוּ רָשָׁע וֶועסְט גִיוִויס שְׁטַארְבִּין וְלֹא דִבַּרְתָּ אוּנ דוּ רֶעדְסְט נִיט צוּ אָן זָאגִין דֶעם רָשָׁע עֶר זָאל זִיךְ אוּם קֶערִין פוּן זַיין שְׁלֶעכְטִין וֶועג הוּא רָשָׁע בַּעֲוֹנוֹ יָמוּת דֶער רָשָׁע שְׁטַארְבְּט פוּן וֶועגֶען זַיין זִינְד וְדָמוֹ מִיָּדְךָ אֲבַקֵּשׁ אוּנ זַיין בְּלוּט וֶועל אִיךְ פַארְשְׁטִין פוּן דַיין הַאנְט וַוייל דוּא הָאסְט אִים נִיט אָן גִיזָאגְט עֶר זָאל טוּעֶן תְּשׁוּבָה׃ (ט) וְאַתָּה כִּי הִזְהַרְתָּ רָשָׁע אוּנ

רָשָׁע מִדַּרְכּוֹ לָשׁוּב מִמֶּנָּה וְלֹא־שָׁב
מִדַּרְכּוֹ הוּא בַּעֲוֹנוֹ יָמוּת וְאַתָּה נַפְשְׁךָ
הִצַּלְתָּ: יז וְאַתָּה בֶּן־אָדָם אֱמֹר אֶל־בֵּית
יִשְׂרָאֵל כֵּן אֲמַרְתֶּם לֵאמֹר כִּי־פִשְׁעֵינוּ
וְחַטֹּאתֵינוּ עָלֵינוּ וּבָם אֲנַחְנוּ נְמַקִּים
וְאֵיךְ נִחְיֶה: יח אֱמֹר אֲלֵיהֶם חַי־אֲנִי נְאֻם
אֲדֹנָי יְהוִה אִם־אֶחְפֹּץ בְּמוֹת
הָרָשָׁע כִּי אִם־בְּשׁוּב רָשָׁע מִדַּרְכּוֹ

מנחת שי

(י) ואתה בן אדם. הכני לפני כמו כתלמין:

רש"י

להזהיר את יכרחל: (י) כן אמרתם. לפיכך אין אתם חפלים לשוב. כשטורין אתם אלא תועיל לכם תשובה:

מהר"י קרא

(טו) היא בעונו ימות. שלא חזר בתשובה: ואתה את נפשך הצלת. מיעוט. שהוהרתו: (י) כן אמרתם לאמר. ציפה נתיניך להזהירם לשוב מדרכיהם הרעים ולאמר להם אם יחזרו בתשובה ינצלו מן הפורענות. לפי שכן הוא (איכוה) [אמת] כי פשעינו והחאותינו עד עתה הם סבולים עלינו. שיהיו") בהם בפרה לא בתשובה ולא בקרבן ולא במעשים טובים: וכך אנחנו נמקים. ובעוונותינו אנחנו נימוקים. וחייבים הרינה. שאין השיבה בגינה עלינו ומאחר שכן הוא. אין אנחנו חוזרין והיאך נחיה. לפי שאין התשובה מצלת מן הפורענות הנגזר עליהן: (יא) אם אחפוץ במות הרשע. הם אומרים שהתשובה אינה מצלת מן המיתה. אמור להם שאיני חפץ שימות רשע ברשעו [אלא] שיחזור בתשובה: כי אם בשוב רשע. מרשעו ובדרכיו: וחיה. כלומר שהתשובה מצלת אותם מן המיתה: שובו שובו. כאומרתם שאמרתם כי פשעינו וחטאותינו עלינו. ושובו מדרכיכם הרעים. ע"א שובו שובו. שובו

רד"ק

בהחלת הספר. וקול השופר הוא דבר הנביא כמו שאמר הרם כשופר קולך והגד לעמי פשעם: (ב) ואתה נפשך הצלת. בלא בלת את ושארא את נפשך הצלת: (י) ואתה בן אדם. כן אמרתם לאמר. כמו כן בנות צלפחד דוברות אשר מ"ב חשבתם

מצודת דוד

מפני שהזהיר את הרשע ועשה יותר ממה שהיה צריך לעשות ולא שב מן הרשעה אבל הוא בעונו ימות ומ"ש אין דבר זה לו מן השמים אבל הוא עצמו הוא הגורם לעצמו שימות כי אם לא שהזהירו היה עליך עונש על שלא הזהרתו ולא שב מרשעו. וזה ממשמע לומר כי אפשר שהחזירו הוא עצמו כ"ל בחמת עשיו אפשר וחטאים: ובם. ובגמולם ימי נמקים בגדות ולא מגם. ולפי שפשר בחמים. כ"ל בדברים נגלים מן השמקה כי לא האמינו בהתבוכה מועלת ובמלו ממדם כלה הומיל וכן נתחייב בפשעים וחטאתם שהרי הכדבו: (יח) חי אני. הביאו ראיה מפני שמיתת הרשע בשוב מדרכו הרעה למען יחיה כ"ל אין כוונתי בהשלמת השוב להשמקם כי כלום הייתי חפץ במיתתו אלא הכוונה היא לעוררכם לשוב מדרכיכם הרעים למען יחיה ולכן שובו מדרכיכם הרעים

לקוטי יקרים

קין שום פְּקִידִין. וְיֵשׁ דַּעַר פֵּירְעֶר אִינְווּיְיגְ גְּרַעֲסֶער וְעִירְן אוּם קְעָרְן פּוּן זַיִן שְׁלֶעְכְטִין וְוֶעְג וְלֹא שֵׁב מִדַּרְכּוֹ הוּא בַּעֲוֹנוֹ יָמוּת וְאַתָּה נַפְשְׁךָ הִצַּלְתָּ: יז וְאַתָּה בֶּן־אָדָם אֱמֹר אֶל־בֵּית יִשְׂרָאֵל כֵּן אֲמַרְתֶּם לֵאמֹר כִּי־פִשְׁעֵינוּ וְחַטֹּאתֵינוּ עָלֵינוּ וּבָם אֲנַחְנוּ נְמַקִּים וְאֵיךְ נִחְיֶה: יח אֱמֹר אֲלֵיהֶם חַי־אֲנִי נְאֻם אֲדֹנָי יְהוִה אִם־אֶחְפֹּץ בְּמוֹת הָרָשָׁע כִּי אִם־בְּשׁוּב רָשָׁע מִדַּרְכּוֹ וְחָיָה שׁוּבוּ שׁוּבוּ מִדַּרְכֵיכֶם הָרָעִים וְלָמָּה תָמוּתוּ בֵּית יִשְׂרָאֵל: יט וְאַתָּה בֶּן־אָדָם אֱמֹר אֶל־בְּנֵי עַמֶּךָ צִדְקַת צַדִּיק לֹא תַצִּילֶנּוּ בְּיוֹם פִּשְׁעוֹ וְרִשְׁעַת רִשְׁעוֹ לֹא יִכָּשֵׁל בָּהּ בְּיוֹם שׁוּבוֹ מֵרִשְׁעָתוֹ וְצַדִּיק לֹא יוּכַל בָּהּ בְּיוֹם חַטֹּא: כ וַאֲמַרְתֶּם לֹא יִתַּכֵּן דֶּרֶךְ אֲדֹנָי אִישׁ כִּדְרָכָיו אֶשְׁפֹּט אֶתְכֶם בֵּית יִשְׂרָאֵל: כא וַיְהִי בִּשְׁתֵּי עֶשְׂרֵה שָׁנָה לְגָלוּתֵנוּ בָּעֲשִׂירִי בַּחֲמִשָּׁה לַחֹדֶשׁ בָּא אֵלַי הַפָּלִיט מִירוּשָׁלַיִם לֵאמֹר הֻכְּתָה הָעִיר: כב וְיַד יְהוָה הָיְתָה עָלַי בָּעֶרֶב לִפְנֵי בוֹא הַפָּלִיט וַיִּפְתַּח אֶת־פִּי עַד בּוֹאוֹ אֵלַי בַּבֹּקֶר וַיִּפְתַּח פִּי וְלֹא־הָיִיתִי עוֹד אִלֵּם: כג וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר: כד בֶּן־אָדָם הַיֹּשְׁבִים אֶת־הַחֳרָבוֹת הָאֵלֶּה עַל־אַדְמַת יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר אֶחָד הָיָה אַבְרָהָם וַיִּרַשׁ אֶת־הָאָרֶץ וַאֲנַחְנוּ רַבִּים לָנוּ נִתְּנָה הָאָרֶץ לְמוֹרָשָׁה: כה לָכֵן אֱמֹר אֲלֵיהֶם כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה עַל־הַדָּם תֹּאכֵלוּ וְעֵינֵיכֶם תִּשָּׂאוּ אֶל־גִּלּוּלֵיכֶם וְדָם תִּשְׁפֹּכוּ וְאַרְצָה תִּירָשׁוּ: כו עֲמַדְתֶּם עַל־חַרְבְּכֶם עָשִׂיתֶם הַתּוֹעֵבָה וְאִשָּׁה אִישׁ טִמֵּאתֶם וְאַרְצָה תִּירָשׁוּ: כז כֹּה תֹאמַר אֵלֵיהֶם כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה חַי־אָנִי אִם־לֹא אֲשֶׁר בֶּחָרְבָּה יִפֹּלוּן וַאֲשֶׁר עַל־פְּנֵי הַשָּׂדֶה לַחַיָּה נְתַתִּיו לְאָכְלָה וַאֲשֶׁר בַּמְּצָדוֹת וּבַמְּעָרוֹת בַּדֶּבֶר יָמוּתוּ: כח וְנָתַתִּי אֶת־הָאָרֶץ שְׁמָמָה וּמְשַׁמָּה וְשָׁבַת גְּאוֹן עֻזָּהּ וְנָשַׁמּוּ הָרֵי יִשְׂרָאֵל מִבְּלִי עוֹבֵר: כט וְיָדְעוּ כִּי־אֲנִי יְהוָה בְּתִתִּי אֶת־הָאָרֶץ שְׁמָמָה וּמְשַׁמָּה עַל כָּל־תּוֹעֲבוֹתֵיהֶם אֲשֶׁר עָשׂוּ: ל וְאַתָּה בֶּן־אָדָם בְּנֵי עַמְּךָ הַנִּדְבָּרִים בְּךָ אֵצֶל הַקִּירוֹת וּבְפִתְחֵי הַבָּתִּים וְדִבֶּר אִישׁ אֶל־אָחִיו אִישׁ אֶל־אָחִיו לֵאמֹר לְכוּ נָא וְשִׁמְעוּ מָה־הַדָּבָר הַיֹּצֵא מֵאֵת יְהוָה: לא וּבָאוּ אֵלֶיךָ כְּמוֹ בִּיא עָם וְיָשְׁבוּ לְפָנֶיךָ עַמִּי וְשָׁמְעוּ אֶת־אֲמָרֶיךָ וְאֹתָם לֹא יַעֲשׂוּ כִּי־עֲרָיוֹת בְּפִיהֶם הֵמָּה עֹשִׂים הַמָּה לִבָּם הֹלֵךְ אַחֲרֵי בִּצְעָם: לב וְהִנֵּה אַתָּה לָהֶם כְּשִׁיר עֲרָיוֹת נָעִים וְיָפֶה נְגִינָה וְשֹׁמְעִים אֶת־אֲמָרֶיךָ וְאֹתָם לֹא יַעֲשׂוּ: לג וּכְבוֹא זֹאת הִנֵּה בָאָה וְיָדְעוּ כִּי נָבִיא הָיָה בְתוֹכָם:

פירוש ע"ט

וְעַן דוּ הָאסְט יוּא אֶן גִיזָאגְט דָעם רָשָׁע אַז עֶר וָאל זִיךְ אוּם קֶעהְרִין פּוּן זַיִן שְׁלֶעכְטִין וְוֶעג וְלֹא שֵׁב מִדַּרְכּוֹ אוּג עֶר הָט זִיךְ נִיט אוּם גִיקֶעהְרְט פּוּן זַיִן וְוֶעג הוּא בַּעֲוֹנוֹ יָמוּת וְאַתָּה נַפְשְׁךָ הִצַּלְתָּ: יז וְאַתָּה בֶּן־אָדָם אֱמֹר אֶל־בֵּית יִשְׂרָאֵל כֵּן אֲמַרְתֶּם לֵאמֹר כִּי־פִשְׁעֵינוּ וְחַטֹּאתֵינוּ עָלֵינוּ וּבָם אֲנַחְנוּ נְמַקִּים וְאֵיךְ נִחְיֶה: יח אֱמֹר אֲלֵיהֶם חַי־אֲנִי נְאֻם אֲדֹנָי יְהוִה אִם־אֶחְפֹּץ בְּמוֹת הָרָשָׁע כִּי אִם־בְּשׁוּב רָשָׁע מִדַּרְכּוֹ וְחָיָה שׁוּבוּ שׁוּבוּ מִדַּרְכֵיכֶם הָרָעִים וְלָמָּה תָמוּתוּ בֵּית יִשְׂרָאֵל: יט וְאַתָּה בֶּן־אָדָם אֱמֹר אֶל־בְּנֵי עַמֶּךָ צִדְקַת צַדִּיק לֹא תַצִּילֶנּוּ בְּיוֹם פִּשְׁעוֹ וְרִשְׁעַת רִשְׁעוֹ לֹא יִכָּשֵׁל בָּהּ בְּיוֹם שׁוּבוֹ מֵרִשְׁעָתוֹ וְצַדִּיק לֹא יוּכַל בָּהּ בְּיוֹם חַטֹּא: כ וַאֲמַרְתֶּם לֹא יִתַּכֵּן דֶּרֶךְ אֲדֹנָי אִישׁ כִּדְרָכָיו אֶשְׁפֹּט אֶתְכֶם בֵּית יִשְׂרָאֵל: כא וַיְהִי בִּשְׁתֵּי עֶשְׂרֵה שָׁנָה לְגָלוּתֵנוּ בָּעֲשִׂירִי בַּחֲמִשָּׁה לַחֹדֶשׁ בָּא אֵלַי הַפָּלִיט מִירוּשָׁלַיִם לֵאמֹר הֻכְּתָה הָעִיר: כב וְיַד יְהוָה הָיְתָה עָלַי בָּעֶרֶב לִפְנֵי בוֹא הַפָּלִיט וַיִּפְתַּח אֶת־פִּי עַד בּוֹאוֹ אֵלַי בַּבֹּקֶר וַיִּפְתַּח פִּי וְלֹא־הָיִיתִי עוֹד אִלֵּם: כג וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר: כד בֶּן־אָדָם הַיֹּשְׁבִים אֶת־הַחֳרָבוֹת הָאֵלֶּה עַל־אַדְמַת יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר אֶחָד הָיָה אַבְרָהָם וַיִּרַשׁ אֶת־הָאָרֶץ וַאֲנַחְנוּ רַבִּים לָנוּ נִתְּנָה הָאָרֶץ לְמוֹרָשָׁה: כה לָכֵן אֱמֹר אֲלֵיהֶם כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה עַל־הַדָּם תֹּאכֵלוּ וְעֵינֵיכֶם תִּשָּׂאוּ אֶל־גִּלּוּלֵיכֶם וְדָם תִּשְׁפֹּכוּ וְאַרְצָה תִּירָשׁוּ: כו עֲמַדְתֶּם עַל־חַרְבְּכֶם עָשִׂיתֶם הַתּוֹעֵבָה וְאִשָּׁה אִישׁ טִמֵּאתֶם וְאַרְצָה תִּירָשׁוּ: כז כֹּה תֹאמַר אֵלֵיהֶם כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה חַי־אָנִי אִם־לֹא אֲשֶׁר בֶּחָרְבָּה יִפֹּלוּן וַאֲשֶׁר עַל־פְּנֵי הַשָּׂדֶה לַחַיָּה נְתַתִּיו לְאָכְלָה וַאֲשֶׁר בַּמְּצָדוֹת וּבַמְּעָרוֹת בַּדֶּבֶר יָמוּתוּ: כח וְנָתַתִּי אֶת־הָאָרֶץ שְׁמָמָה וּמְשַׁמָּה וְשָׁבַת גְּאוֹן עֻזָּהּ וְנָשַׁמּוּ הָרֵי יִשְׂרָאֵל מִבְּלִי עוֹבֵר: כט וְיָדְעוּ כִּי־אֲנִי יְהוָה בְּתִתִּי אֶת־הָאָרֶץ שְׁמָמָה וּמְשַׁמָּה עַל כָּל־תּוֹעֲבוֹתֵיהֶם אֲשֶׁר עָשׂוּ: ל וְאַתָּה בֶּן־אָדָם בְּנֵי עַמְּךָ הַנִּדְבָּרִים בְּךָ אֵצֶל הַקִּירוֹת וּבְפִתְחֵי הַבָּתִּים וְדִבֶּר אִישׁ אֶל־אָחִיו אִישׁ אֶל־אָחִיו לֵאמֹר לְכוּ נָא וְשִׁמְעוּ מָה־הַדָּבָר הַיֹּצֵא מֵאֵת יְהוָה: לא וּבָאוּ אֵלֶיךָ כְּמוֹ בִּיא עָם וְיָשְׁבוּ לְפָנֶיךָ עַמִּי וְשָׁמְעוּ אֶת־אֲמָרֶיךָ וְאֹתָם לֹא יַעֲשׂוּ כִּי־עֲרָיוֹת בְּפִיהֶם הֵמָּה עֹשִׂים הַמָּה לִבָּם הֹלֵךְ אַחֲרֵי בִּצְעָם: לב וְהִנֵּה אַתָּה לָהֶם כְּשִׁיר עֲרָיוֹת נָעִים וְיָפֶה נְגִינָה וְשֹׁמְעִים אֶת־אֲמָרֶיךָ וְאֹתָם לֹא יַעֲשׂוּ: לג וּכְבוֹא זֹאת הִנֵּה בָאָה וְיָדְעוּ כִּי נָבִיא הָיָה בְתוֹכָם:

נייערט

וְחָיָה שׁוּבוּ שׁוּבוּ מִדַּרְכֵיכֶם הָרָעִים
וְלָמָּה תָמוּתוּ בֵּית יִשְׂרָאֵל: יב וְאַתָּה
בֶּן־אָדָם אֱמֹר אֶל־בְּנֵי־עַמְּךָ צְדָקַת
הַצַּדִּיק לֹא תַצִּילֶנּוּ בְּיוֹם פִּשְׁעוֹ
וְרִשְׁעַת הָרָשָׁע לֹא־יִכָּשֵׁל בָּהּ בְּיוֹם
שׁוּבוֹ מֵרִשְׁעוֹ וְצַדִּיק לֹא יוּכַל לִחְיוֹת
בָּהּ בְּיוֹם חֲטֹאתוֹ: יג בְּאָמְרִי לַצַּדִּיק
חָיֹה יִחְיֶה וְהוּא־בָטַח עַל־צִדְקָתוֹ
וְעָשָׂה עָוֶל כָּל־צִדְקֹתָיו לֹא תִזָּכַרְנָה
וּבְעַוְלָתוֹ אֲשֶׁר־עָשָׂה בָּהּ יָמוּת: יד וּבְאָמְרִי

תובו מאורייתכון
בישתא ולמה תמותון
בית ישראל: יב ואת
בר אדם אמר לבני
עמך זכות זכאה לא
תשיזבינה ביומא
דחובתה וחובת חייבא
לא יתקל בה ביומא
דיתוב מחוביה וצדיקא
לא יכול לאתקיימא ביה
ביומא דחובתיה:
יג בדאמרית לזכאה
מיהא יחי והוא יתרחיץ
על זכוותיה ועבד שקר
כל זכוותיה לא ידכרן
ובשקריה דעבד ביה
ימות: יד ובדאמרית

ת"א צדקה מצילין. קרתיגן מ':

מהר"י קרא

צדקתיו קרי

בטח שחטאתם עד עכשיו. ושובו מדרכיכם הרעים. שלא תחטאו עוד בדרכיכם הרעים שחטאתם עד עכשיו: ולמה תמותו. למה אתם גורמים מיתה לעצמיכם שאין אתם חוזרין בתשובה: ואתה בן אדם. אחרת הסמוכה לה למעלה. כי פשעינו וחטאתינו עלינו ובם אנחנו נמקים. כך צדקת הצדיק תהיה מגינה עליו לעולם שכל מה שהוא חוטא לעולם לא יכשל בחם. אמור להם שאינו כן. שצדקת הצדיק לא תצילנו מפורענויות שאני כביא עליו על משעיו. כלומר שהזכיות אין מגילות אותו מן החובות: ורשעת הרשע לא יכשל בה ביום שובו. כלומר כל מה שהרשיע אם חזר בהם לא יכשל בהם: וצדיק לא יוכל לחיות. ביום שהוא חוטא. שהצדקה שלו אינה מכלת אותו החטא. למה הרי פירושו בצדו. לפי שאומר לצדיק עשה כל רעות שבעולם והצדקה שעשית כבר בה חיה תחיה. והוא בטח על צדקתו ועשה כל רעות שבעולם לפי שהוא סבור

רש"י

(יב) לחיות בה. בצדקתו: (יג) לא תזכרנה. להגילו

(יב) צדקת הצדיק לא תצילנו. פרשה זו משובה לפרשה אחרת הסמוכה לה למעלה. כי פשעינו וחטאתינו עלינו ובם אנחנו נמקים. כלומר הן אומרים כשם שהרשע לא יכול להנצל מרשעו בתשובה ומעשים טובים. כך צדקת הצדיק תהיה מגינה עליו לעולם שכל מה שהוא חוטא לעולם לא יכשל בחם. אמור להם שאינו כן. שצדקת הצדיק לא תצילנו מפורענויות שאני כביא עליו על משעיו. כלומר שהזכיות אין מגילות אותו מן החובות: ורשעת הרשע לא יכשל בה ביום שובו. כלומר כל מה שהרשיע אם חזר בהם לא יכשל בהם: וצדיק לא יוכל לחיות. ביום שהוא חוטא. שהצדקה שלו אינה מכלת אותו החטא. למה הרי פירושו בצדו. לפי שאומר לצדיק עשה כל רעות שבעולם והצדקה שעשית כבר בה חיה תחיה. והוא בטח על צדקתו ועשה כל רעות שבעולם לפי שהוא סבור

מנחת שי

(יב) ביום פשעו. כן כתוב בכל הספרים וכן נמצאים פשעיכם כי' ותכלי לגיד ליעקב פשעו (מיכה ג') אבל בשילהי פ"ק דקידושין גמרינן ובהוספתא גרסי' ביום רבנו וכן הוגה בילקוט קהלת על פסוק ומשוא איש יחטא טובה הכתוב ובכולם פרק שלישי מכלכות תשובה והכי"ק ג"ק ור"ח ותשוי מחמים כתוב זה ובשל יפה מרחמי בפ"ק דשילוח קיימן כ"ד מייתי לה לקמן מוכפחא ושם קאי בשיל פשעו: (יג) כל לזכקתו. לזקקין קרי: לא תזכרנה. בכפ"ם מתיוקים כי' מ"ן ל"ת בסוף תיבה וכן בדפוסים לתמוים:

ולמה תמותו כהמעשה הזן הכתוב: (יב) צדקת הצדיק. הלזקה מעשה הלזיק מזה לא תליל מוחו מן העוסק הלמוד לכוח עליו ביום שעשה כ"ש עכ"ם יעשו: ורשעת הרשע. וכן לעשם הכתב בעשה מזה לא יהיה לו למכשול להמנע ממנו העוסק הלמוד לכוח עליו ביום בובו מעשיו: וצדיק. לזכל הלזיק לא יוכל לחיות בעבור דבר הכתב ביום שימעד כ"ל דבר הכתב מאחד ממנו החייב ביום מעשהו גם בזין מאחד מיי הכתב ביום בובו ולמובר שם כי בביום

פירוש ע"ט

נִיְיעֶרְט מַיין וּוִילִין אִיז דָאס דִיר רָשָׁע וְאַל זִיךְ אוּם
קֶעהְרִין פּוּן זַיין שְׁלֶעכְטִין וְוֶעג אוּן עֶר וָאל בְּלַיבִּין
לֶעבִּין דְרוּם שׁוּבוּ שׁוּבוּ מִדַּרְכֵיכֶם הָרָעִים קֶעהְרְט אַייךְ
אוּם קֶעהְרְט אַייךְ אוּם פּוּן אַייעֶרע וּוֶעגִין וְוָהִין
הִתְהוּ אוּן וְוֶארוּם וָאלְט אִיהְר שְׁטֶארְבִין אִיהְר בֵּית
יִשְׂרָאֵל: (יב) וְאַתָּה בֶּן אָדָם אֱמֹר אוּן דוּ בֶּן אָדָם זָאג
צוּ דִי לֶייט פּוּן דַיין פָּאלְק צְדָקַת הַצַּדִּיק לֹא תַצִּילֶנּוּ דָס
צְדָקָה פּוּן דֶעם צַדִּיק טוּט אִים נִיט מַצִּיל זַיין אִין
דֶעם טָאג וְוִם עֶר זוּנְדִיגְט וְרִשְׁעַת הָרָשָׁע אוּן אִין דֶעם
רִשְׁעַת פּוּן דֶעם רָשָׁע וְוֶעט דֶר רָשָׁעְנִיט גִשְׁטְרוֹכִילְט
וְוִערְט אִין דֶעם טָאג וְוָאם עֶר קֶעהְרְט זִיךְ אוּם פּוּן

מצודת דוד

(יב) צדקת הצדיק. שעשה צדקה ומשפט: לא תצילנו. לא תועילהו: ביום פשעו. כאשר יחטא: ורשעת הרשע. אשר עשה: לא יכשל בה. לא יפול בה לגמרי: בשובו מרשעו. אם ישוב מרשעו: וצדיק. אשר עשה צדקה ומשפט: לא יוכל לחיות. לא יועילהו צדקתו: בעוולו. בעוון אשר עשה: ומת עליהם. כל הענין ער סוף הפרשה מבואר הוא למעלה: (יג) ואתה בן אדם. ביום חטאתו. מקור בשקל לבלהי קראת לנו עד יום מלאת: (יג) באמרי. והוא בטח על צדקתו. אע"פ שפירשנו זה הענין בחוזקה על הראשונות כבר שפירשו רז"ל אבר בשם ר"ל כי הוא חושב כי יועילו לו צדקותיו אשר עשה אע"פ שתוהא עליהן כי ענין תחייתו הוא לאהבתו תאות השולם

דרשות דוד

עכו לכשם ופכשב עכ"ו מזה מאכד המייס ומזה לין מאכד כי הכל מלוי כזוכן הכיום: (יג) באמרי לצדיק. כ"ל לכן כאמרי על הלזיק כימיס והוא כשם על הלזקה עשם לעשו פול כאחכו כשעקוב יכפר לו על הטול בעשו בעשה לזקה מימים רבים: כל צדקותיו. הכא כל הלזקות מעשה מגו לא תוזכרנה לו לכגן עליו מן המיתם לכל ימות כגעול העול לאכר עשה: (יד) ובאמרי לרשע. ובלאמרי על הכשע עוש תשוב והוא כב מתעאתו ועל עשה מעשה

ע"ט פירוש

זַיין רִשְׁעַת וְצַדִּיק לֹא יוּכַל אוּנ דֶער צַדִּיק קָאן נִיט
בְּלַייבִּין לֶעבִּין דוּרְהּ זַיין צְדָקַת אִין דֶעם טָאג וְוָם
עֶר זִינְדִיגְט: (יג) דְרוּם בְּאָמְרִי לַצַּדִּיק חַיֹּה יִחְיֶה וְוָען
אִיךְ זָאג צוּם צַדִּיק לֶעבִּין וְוָעט עֶר לֶעבִּין הִוא בָּאח
עַל צְדָקָתוֹ אוּנ עֶר פָּאר וְיכְעֶרְט זִיךְ אוֹיף זַיין צְדָקוֹת
אוּנ טוּט אוּם רֶעכְט כָּל צְדָקוֹתָיו לֹא תִזָּכַרְנָה וָעֶרִין
אֶלָע זַיינֶע צְדָקוֹת נִיט גֶידֶאכְט וָוֶערִין אוֹיף דֶער עֲבֵירָה וְבְעַוְלָתוֹ
פּוּן צוּ גִישְׁטְרָאפְט וָוֶערִין אוֹיף דֶער עֲבֵירָה וְבְעַוְלָתוֹ
אֲשֶׁר עָשָׂה אוּנ פּוּן וְוֶעגִין זַיין אוּם רֶעכְט וּוִם עֶר הָט
גִיטוּעָן שְׁטֶארְבְּט עֶר רוֹךְ דֶעם: (יד) וּבְאָמְרִי לָרָשָׁע
כּוֹת הָמוּת אוּנ וְוָען אִיךְ זָאג צוּ דֶעם רִשְׁע דוּ וָועסְט

לְרַשִּׁיעַ מָוֶת תָּמוּת וְשָׁב מֵחַטָּאתוֹ
וְעָשָׂה מִשְׁפָּט וּצְדָקָה: טז חֲבָל יָשִׁיב
רָשָׁע גְּזֵלָה יְשַׁלֵּם בְּחֻקּוֹת הַחַיִּים הָלַךְ
לְבִלְתִּי עֲשׂוֹת עָוֶל חָיוֹ יִחְיֶה לֹא יָמוּת:
טז כָּל־חַטֹּאתָו אֲשֶׁר חָטָא לֹא תִזָּכַרְנָה
לוֹ מִשְׁפָּט וּצְדָקָה עָשָׂה חָיוֹ יִחְיֶה:
יז וְאָמְרוּ בְּנֵי עַמְּךָ לֹא יִתָּכֵן דֶּרֶךְ אֲדֹנָי
וְהֵמָּה דַּרְכָּם לֹא־יִתָּכֵן: יח בְּשׁוּב־צַדִּיק
מִצִּדְקָתוֹ וְעָשָׂה עָוֶל וּמֵת בָּהֶם:

לרשיעא מטת תמות
ויתוב מחובוהי ויעביד
דין דקשוט וזכו:
מיכשפונא יהיב רשיעא
גוילא שלים בגזירת
חייא הלך בדיל דלא
למעבד שיקר מיחא יחי
ולא ימות: טז כל חובוהי
דחב לא ידכרן ליה
דין דקשוט וזכו עבד
מיחא יחי: יז ויימרון
בני עמך לא מתפרשן
לנא אורחת טוקא דיי
ואינון ארחהון דילדין
לא תקנן: יח כד יהוב
זכאה מזכוהה ויעביד
שקר ימות בהון:

תמאתיו קרי

ת"א

חגל יסיב. כ"ק ס:

רש"י

מליצים על עכירה זו: (טו) חבול. עכיט בליתי להסיכו כגד הסמס: (יח) ומת בהם. בכסילם יעכס:

מהר"י קרא

שוכיות בגיגות על שתוחיו ואיגו כן שכתוך שהוא [עשה] עול בשביל בסחון צדקתו. מבלים התוגות את הצדקות שלא הזכרנה עוד הצדקות (לא לו גל טובה) ") ונתפכו לו הוכיות

רד"ק

*) הוא ל"ל לו לכוכה הו גמול לו טובה

מנחת שי

(טו) כל מהאתו. מהאתיו קרי: ולדקה עבה היו יחיה. במקלם פעלים כשם

מצודת דוד

(טו) חבל. ענין עכטון כמו גם מכל המחבל בלמת כתך (במות כ"ב): (יז) יתכן. מלשון הכגה ומתוקן וכן מוסם תקגים (לעיל כ"ח):

מצודת ציון

לעגות. ובהם יומת. וכה שאתם אומ': (יד) לרשע מות תמיה. אע"פ שאתה שב מחטאתך. ואתה עושה משפט וצדקה. אינו כן, שאם: (טו) חבול ישיב. מה ששיכון את חבירו שלא בבית דין בהרוע כתו שאבר לו אתה חייב לי מכון וכגגם לבית שלא ברשות בית דין ונטל חפצו וחלך לו. אם בשיב אותה לו: רשע גזילה ישלם. ורשע שגזל את חבירו שלא במענה. כמו וגזל את התגית מיד חבצרי, והיתה גזילה שאיגה בעיגה. כגון שגזל ממגו פירות ואכלם. אם ישלם לו כשעה הגזילה. זה האיש בחוקות החיים לו חלך ברבר זה עצל כן החיתה הגגזרת עליו. ובלבד שיוהר בעצמו שלא יחטא עוד: חיו יחיה. חיו כפ' שהאחר על הראשגות. יחיה כפ' שכיתיר פלחשבא עוד: (יז) לא יתכן דרך ה'. איגו יכול להיות אותו [דרך] שהקב"ה אומר. אם בשוב רשע מדרכו ותיה ובל חפאותיו אשר חטא לא תזכרנה לו חיה יחיה. שהן אומרים לא יחיה בשביל התשובה: והמה דרכם לא יתכן. והמה איגן יודעין שדרכיו יתכגו. (שאמרתם) [שאמרתי] כל חפאותיו אשר חטא לא תזכרנה לו משפט וצדקה עשה חיה יחיה. אבל דרכם שהם אומ' לצדיק עשה עול חיה יחיה בצדקתך והצדקה בגינה עליך לא יתכן. לפי שכל צדקותיו לא הזכרנה ובעולו אשר עשה בו יומת: (יח) בשוב צדיק. ועכשיו מפרש והולך כמאי דסליק מיגיה בריישא. לא יתכן שהן אומרים לצדיק חיה יחיה הוא ביומו על צדקתו ועשה עול. ואני מה אעשה לו.

פירוש ע"ט

גיווים שטאַרבין וְשָׁב מֵחַטָּאתוֹ אוּן עָר קֶערְט זיך אוּם
פון זיין זינד אוּן טוט מִשְׁפָּט אוּן צְדָקָה:(טו)חֲבוֹל יָשִׁיב
דָּעם מְשַׁכּוֹן פּוּן זַיין אַרומאַן קֶערְט אוּם דָּעָר
רָשָׁע אֵלָּע פֶּר נאכט אַווי די זון גייט אוּנטֶער אַזוי
וִי איך הָאב גישאפּט אין דָּר הוֹרָה גְּזֵלָה יְשַׁלֵּם אוּן
איין גְּזֵילָה וואם עָר הָט גינוּמֶען פּוּן יָעמַאנְט אוּן
אַיז נִיט רָעכְט פַּארְטִיג דָּעָר מִיט וואם עָר בְּרֶעכְט
אוּם דָּעם צדיק אַז עָר זִינדִיגְט אוּן עָר לָאזְט לָעבְּן
דָּעם רָשָׁע אַז עָר טוט תְּשׁוּבָה הֶבְּה דָּרָפְם לא יִתָּכֵן
אִפְּגֶעבְּן די וואם זאגן אַווי אַיז זַייעָר וועג נִיט רֶעכְט
פַּארְטִיג: (יח) וואם בְּשׁוּב צַדִּיק מִצִּדְקָתוֹ וְעָשָׂה עָוֶל
טוט אוּם רֶעכְטֶע כְּעֶשִׂים וּמֵת בָּהֶם אוּן שְׁטַארְבְּט

יט וּבְשׁוּב רָשָׁע מֵרִשְׁעָתוֹ וְעָשָׂה מִשְׁפָּט
וּצְדָקָה עֲלֵיהֶם הוּא יִחְיֶה: כ וַאֲמַרְתֶּם
לֹא יִתָּכֵן דֶּרֶךְ אֲדֹנָי אִישׁ כִּדְרָכָיו
אֲשָׁפּוֹט אֶתְכֶם בֵּית יִשְׂרָאֵל: כא וַיְהִי
בִּשְׁתֵּי עֶשְׂרֵה שָׁנָה בַּעֲשִׂרִי בַּחֲמִשָּׁה
לַחֹדֶשׁ לְגָלוּתֵנוּ בָּא־אֵלַי הַפָּלִיט
מִירוּשָׁלַם לֵאמֹר הֻכְּתָה הָעִיר: כב וְיַד־
יְהוָה הָיְתָה אֵלַי בָּעֶרֶב לִפְנֵי בּוֹא
הַפָּלִיט וַיִּפְתַּח אֶת־פִּי עַד־בּוֹא אֵלַי

ים וְכַד יְהוֹב רַשִׁיעָא
מֵחוֹבוֹהִי וַיַּעֲבֵיד דִּין
דְּקוּשׁוֹט וּזְכוּ עֲלֵיהוֹן
הוּא יְתַקֵּים: כ וַאֲמַרְתּוּן
לָא יִתְקֵן אוֹרְחַת
טוֹבָאדַּיְיָ אֱנָשׁ כְּאוֹרְחֵה
אֶתְפְּרַע מִנְּכוֹן
בֵּית יִשְׂרָאֵל:
כא וַהֲוָה בְּסַרְהֵי עַסְרֵי
שְׁנִין בְּעַשְׂרָאָה בְּחַמְשָׁא
לְיַרְחָא לְגָלוּתָנָא אֲתָא
לְוָתִי מְשֵׁיזְבָא מִירוּשְׁלֵם
לְמֵימַר אִתְבְּרֵעַת קַרְתָּא:
כב וּנְבוּאָה מִן קֳדָם יְיָ
הֲוַת עֲמִי בְּרַמְשָׁא קֳדָם
מֵיתֵי מְשֵׁיזְבָא וּפְתַח יָת
פּוּמִי עַד מֵיתֵי לְוָתִי

ת"א וכתוב בשבע פ"ו: כשמי בעזרה. ל"ה ותוכחה לנו: (תפארת ירח):

מהר"י קרא

כל צדקותיו לא תזכרנה ובעולו אשר עשה בו ימות, ומת בעונו: כב ויד ה' היתה אלי בערב. שהן אומ' לרשע טוב תבוא. אע"פ ששב מחטאתו ועשה משפט וצדקה. אינו כן לפי שעליהם הוא יחיה: (כ) איש כדרכיו. הצדיק שעשה צדקה וסופך עליה תחטא אני פורע לו כרשעתו. ולרשע ששב מרשעתו ועשה משפט וצדקה להת לו (בצדקתו) להחזיקו עליהם. שכן אומ' בזה לכו איש כדרכיו אשפוט אתכם בית ישראל:

רש"י

(כא) בעשירי. בחמשה בטבת בשתי עשרות שנה לגלות צדקיה: שנה אחת אחר חרבן חבית: בא אלי הפלים. בא אלי לבבל (שהוא) (שאני) הייתי בו. אדם אחד עכ"ם מיד נבוכדנצר כמה שנאמר ויבא הפליט לאמר חרבה ירושלים"): (כב) ויד ה' היתה אלי. ביום הרביעי לחדש העשירי בערב. ואמר לי עד כאן שלא חרב חבית כל מה שאתה אומר להם שיהיה חרב אינם מאמינים. לפיכך אין לך [לדבר] לפני בא הפליט. קודם שבא הפליט: ויפתח את פי. חקב"ה שאמר לי בנבואה זו הכתובה בספרך לאמר להם. שכתחלת הספר אמר להם. ונאלמתי. קודם חרבן חבית. לפי שאין מאמינים אבל עכשיו שהוא חרב חם מאמינים בנבואתך. לפיכך ויפתח את פי [ולא] נאלמתי עוד. כמו שנאלמתי עד עכשיו: עד בוא אלי בבקר.

מנחת שי

*) [נראה שכוונת רש"י שהמלה ויפתח נכתבה בכתיב חסר ולכן נדרשת כאן לשון פתיחה ולא לשון פתח פה, כמו שפירש"י בפרשת בלק (במדבר כג, ה) ושם פתח פיו ודבר, ולא כמו שפירש"י בפרשת ויחי (בראשית מט, לג) ויאסף רגליו אל המטה ויגוע ונאסף אל עמיו, שפירש"י שם שהוא לשון מיתה, ולכן הוצרך לפרש כאן שלא מת אלא נתרפא, ולא הוצרך לפרש כן בפרשת בלק, שהרי לא נאמר שם ויגוע ומת, אלא ויפתח פיו ודבר, ולכן לא הוצרך לפרש שלא מת אלא נתרפא, ודו"ק]

יד"ק

כתאות לבו: (כג) ויהי. לגלותינו. לגלות יהויכין כי אז גלה יחזקאל הנביא: (כב) ויד ה'. בוא אלי. הפליט כמו שאמר

מצודת ציון

(כג) הפלים. ענין המלטה כמו ויכה הפלים (במדבר י"ד): (כב) ויד.

מצודת דוד

(טו) עליהם. הלא הוא יחיה בעבודה לכוסף נפשם ולדקה כמשפט כתל: (כ) ואמרתם. ולפי תמהתו לא יתכן דרך ה' ולכאורה הלא כשהוא מחזיר דרך משפט גם אתכם על מים כפי דרכו בסוף שהם הוא ולכאורה לא מהני תשובה אחר שכבר נגזר עליהם כלה ומוסב על הגלותו ל"ג כמ"ש נגזרו יהויכין שם נלה יכוכניה מעמכם: בישעירי. בחדש העשירי ובחדש הזה מתחיל שלפניו היה המודעו ומתחדשים הכתב בחדש השביעי כי מספרן שמות המלה הוא מתחיל ומיון המהבשים הזה מכיון: הפליט בירושלים. כימלט מן ההרוגים גם אלי לומר לי בהוכחה העיר ל"ל בהכתוב וכמו מכניה: (כב) ויד ה'. רוח הקדושה כלשה אלי בהעיר היום ההוא: ויפתח את פי וגו'. ל"ל עד שבא הזמן שבא אלי הפלים שבוקר דבר כי הקדוש לומר בשעשה מוכל לפתוח פי לנבואתיכם קם אלכי. על כי משעה ישמעו לו ל"ל עד שבוקר דבר כי הקדוש

פירוש ע"ט

דּוֹרֵךְ זַיִ אִיז דַאךְ דֶעֶר טוּיט אַיִן טוֹבָה פַּאר אִים
כָּדֵי עֶר זָאל נִיט נִינְדִיגִן מַיִן: (יט) וּבְשׁוּב רָשָׁע מֵרִשְׁעָתוֹ
אוּג וְוען דֶעֶר רָשָׁע קֶעהְרְט זִיךְ אוּם פּוּן זַיִן רִשְׁעָה
אוּג טוּט שׁוֹין כִּיין גִּיט קֶיין אוּם רֶעכְטָע מַעֲשִׂים
נָאר עֶר טוּט מִשְׁפָּט אוּג צְדָקָה עֲלֵיהֶם הוּא יִחְיֶה־גְּוֹהֵעֶר
עֶר דַאךְ לֶעבִּן דּוֹרֵךְ זַיִ כְּדֵי עֶר זָאל נִאךְ כִּיין מַאן
מִשְׁפָּט אוּג צְדָקָה: (כ) וַאֲמַרְתֶּם לֹא יִתָּכֵן דֶּרֶךְ אֲדֹנָי אוּג
וִי אֲמָטֶס אִיר דָם נָאמָטֶס וְוֶעג אִיז נִיט רֶעכְטָע פַּארְטִיג
אִישׁ כִּדְרָכָיו אֶשְׁפּוֹט אוּג אַייךְ בֵּית יִשְׂרָאֵל וְוֶעל אִיךְ
אוךְ מִשְׁפָּטֶן אִיטְלִיכֶן מַאן אַזוֹ וִוי זַייגִי הִינְטֶרְשִׁטִי
וְוֶעגֶן זֶענֶן כְּמֶילֶא טְעֶגֶט אִיר הְשׁוּבָה טוּעֶן וְוֶעט

בְּצִפְרָא וְאֶפְתַּח פּוּמִי וְלָא שׁ תְּקִית עוֹד :
כַּבֹּקֶר וַיִּפָּתַח פִּי וְלֹא נֶאֱלַמְתִּי עוֹד :

כג וַהֲוָה פָּתְגָם נְבוּאָה כג וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר :
כִּן קֳדָמַי יְיָ עִמִּי לְמֵימָר :

כד בַּר אֲדָם יְהָבִי חוּרְבְּתָא הָאִי לְן עַל אַרְעָא דְיִשְׂרָאֵל אָמְרִין לְמֵימָר חַד הֲוָה אַבְרָהָם וְיָרִית יַת אַרְעָא וַאֲנַחְנָא סַגִּיאִין לָנָא יְהִיבָא אַרְעָא לְמֵירְתָהּ :

כד בֶּן אָדָם יֹשְׁבֵי הַחֳרָבוֹת הָאֵלֶּה עַל־אַדְמַת יִשְׂרָאֵל אֹמְרִים לֵאמֹר אֶחָד הָיָה אַבְרָהָם וַיִּירַשׁ אֶת־הָאָרֶץ וַאֲנַחְנוּ רַבִּים לָנוּ נִתְּנָה הָאָרֶץ לְמוֹרָשָׁה :

כה לָכֵן אֱמַר לְהוֹן כְּדֵין אֲמַר יְיָ עַל דָּם עִם אֲכָלְתּוֹן וְעֵינֵיכוֹן אַתּוֹן נְקִפִין לְפוּלְחַן טָעֲוָתְכוֹן וְדָם תְּשַׁפְּכוּן וְאַתּוֹן יְרִיתִין אַרְעָא

כה לָכֵן אֱמֹר לָהֶם כֹּה־אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה עַל־הַדָּם אֹכַלְתֶּם וְעֵינֵיכֶם תִּשְׂאוּ

רש"י

בוקר לשון בכור : (כד) אחד היה אברהם . זה אחד מד' דברים שהיה רבי עקיבא דורש ואין ר"ש בן יוחאי תלמידו דורש כמותו וכך היה ר"ש דורשו מאברהם בלבד נעשה אותו על מלוי אחת ירש את הארץ אף אנו בלעטוניו על מלות הרבה כל כך שלנו נתנה הארץ למורשה . הוא שהעניק משיכה : (כה) על הדם תאכלו וגו' והארץ תירשו . כתמיה אם

מהר"י קרא

ויפתח את פי לקבל נבואתו . ואכלתי נבואתו מעת ערב עד הבקר שבא אלי הפלים : ויפתח (את) פי . מאחר ששתח הקב"ה את פי לקבל נבואתו לאומרה לישראל : ולא נאלמתי עוד . מהתגבאות להם . ולפיכך אמר עוד שבתחלה נאלמתי (וצו) בציותי המקום . כמה שנא' ונאלמת ולא תהיה להם לאיש טוכיח כי בית מרי המה . כלומר עד חרבן נאלמתי ועוד יותר זמן לא נאלמתי : (כד) אחד היה (אברהם) וירש את הארץ . כמו ששמורש בספרי . אמר ר' עקיבא זה אחד מד' דברים שהיה ר' ישמעאל דורשו ואף אני דורש לפי דעתי כמו שהוא דורש לפי דעתו . אחד היה אברהם . מצות מילה . וזכה בה שירש בשכר מצות אחת ארץ ישראל . וכל שכן אנחנו ש[שומרין שתי מצות שאנו עתידין לירש את הארץ בשכרן : (כה) על הדם האכלו . ואתם אומרים שאתם ש בזרע מצות (הרבה) [הרבה] שבזכותם תירשו את הארץ . ואפי' מצוה אחת משכע מצות שקיבלו עליהם בני נח אין אתם

רד"ק

לבוקר ביום יבא אליך הפליט ושם פירשנו העניין וכן בפסוק ובדברי אותך : ויהי . (כד) בן אדם יושבי החרבות האלה . כי בתלבות צדקיהו רוב ארץ ישראל היתה הרבה : אחד היה אברהם וירש את הארץ . אמר הנה אברהם אבינו לא היה אלא אחד וירש את הארץ כי נתנה לו מאל יתברך בירושה כמו שאמר להת לך את הארץ הואת לרשתה ואמר במה ארע כי אירשנה והוא שהיה אחד ירש את הארץ ואנ"ש שהיה די לו במקום אחד מן הארץ ואנחנו שאנו רבים כל שכן שראויה לנו הארץ לירושה.ובדברי רז"ל אחד היה אברהם רבי עקיבא אומר כך אמרו ומה אברהם שלא עבד אלא אלוה אחד ירש את הארץ אנחנו שאנו עובדים אלהות הרבה על אחת כמה וכמה

מצודת דוד

פיפתח פי : ויפתח פי . ר"ל וכן היה כי מלא נפתח פי ולא נאלמתי עוד כי כבוד הפליט כלו בהתמת עמדי ופתח פי וצמ"ש ביום ההוא יפתח פיך את הפליט וגו' (לעיל כ"ד) : (כד) יושבי החרבות האלה . ומוסר ומפרש על אדמת ישראל ואומר על מי ממש הנכתבים בתוך החומה : אחד היה אברהם . כלומר אברהם היה יחידי ע"ז נתנה לו ה' למורשה ואנחנו הנמצאים הם הנמ לרבים נתנה למולנו וכל שכן נתנה לנו למורשה כי אברהם אבינו לא היה כמוהו ואנחנו רבים הם כמו שנאמר אל תפנו אל האלילים

מצודת ציון

כמ מוזג הנמזוג : (כד) החרבות . מלשון מוכרה : למורשה .

פירוש ע"ט

כִּיר אִין דֶר פְּרִי וַיִּפְתַּח פִּי אוּנ גֶיעֶפְּנְט לְאַנְד אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וַאֲנַחְנוּ רַבִּים אוּנ מִיר זֶענֶן דָאךְ גִיוואָרִין אוּנ איךְ בִּין גִיט פֶּר שְׁטוּמְט גִיוואָרִין נָאךְ אוֹיךְ פִיל מִצוֹת גִישַׁאפְט גִיוואָרִין אִיז שׁוּין אִיין כֶּל וַוייל דִי יִשְׂרָאֵל דָאסְז מִיין גְבוּאָה אִיז שֶׁכֵּן לָנוּ נִתְּנָה הָאָרֶץ לְמוֹרָשָׁה דָאס צוּא אוּנְז אִיז דָאס אֱמֶת : (כג) וַיְהִי דְבַר ה' אֵלַי לֵאמֹר אוּנ עֶם אִיז גִיוואָן גָאנְט רֵייד צוּ מִיר יְחֶזְקֵאל צוּ אִיין יְרוּשָׁה צוּ זָאגֶן זַיי : (כה) לָכֵן אֱמֹר אֲלֵיהֶם כֹּה אָמַר אֲדֹנָי אֱלֹהִים דְרוּם נָאכְ צוּא זַיי אִוֹ הָט גִיוואָגט נָאט דָר הֵאר (אִיר זָאלְט הָאלְטֶן דִי מִצוֹת יוּאם אִיר זָענְט גִישַׁאפְט גִיוואָרִין וּואלְט אִיהְר וּוערְט גִיוואָן צוּ יֶרְשֶׁענֶן דָאס לַאנְד אוֹיךְ הַייבְט וְוען אִיר זָענְט שׁוּין גִישַׁאפְט גִיוואָרִין אוֹיךְ פִיל מִצוֹת הִים אִיר זַיי דָאךְ גִיט) עַל הַדָּם תֹּאכְלוּ אִיר

אֲל־גְּלוּלֵיכֶם וְדָם תִּשְׁפְּכוּ וְהָאָרֶץ תִּירָשׁוּ׃ כו עֲמַדְתֶּם עַל־חַרְבְּכֶם עֲשִׂיתֶן תּוֹעֵבָה וְאִישׁ אֶת־אֵשֶׁת רֵעֵהוּ טִמֵּאתֶם וְהָאָרֶץ תִּירָשׁוּ׃ כז כֹּה־תֹאמַר אֲלֵהֶם כֹּה־אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה חַי־אָנִי אִם־לֹא אֲשֶׁר בֶּחָרְבוֹת בַּחֶרֶב יִפֹּלוּ וַאֲשֶׁר עַל־פְּנֵי הַשָּׂדֶה לַחַיָּה נְתַתִּיו לְאָכְלָה וַאֲשֶׁר בַּמְּצָדוֹת וּבַמְּעָרוֹת

זַבְאִי אַהֲנוֹן אֲשָׁדִין וַאֲרָעָא אַחֲסַן מְדָנָן לְמֵירְתָהּ׃ כו וְאִתְעַמַּדְתּוּן עַל תּוּקְפֵיכוֹן עֲבַדְתּוּן תּוֹעֲיבָא וּגְבַר יָת אִנְתַּת חַבְרֵיהּ סָאֲיבְתּוּן וְאַרְעָא אַהֲנוֹן מְדָנָן לְמֵירְתָהּ׃ כז כְּדֵין תֵּימַר לְהוֹן כְּדֵין אֲמַר יְיָ אֱלָהִים קַיָּם אֲנָא אִם לָא דִּי בְּחַרְבָּא בְּחַרְבָּא יִתְקְטָלוּן וְדִי עַל אַפֵּי בָרָא לְחֵיוְתָא מְסַרְתְּהוֹן לְאִשֵׁצְיוּתְהוֹן וְדִי בְּמַצָּדָתָא וּבְמַעֲרָתָא

במותא

מהר"י קרא

סקיומים. גילוי עריות ושפיכת דמים. ואהם אומרים הארץ תירשו. בתמיה. ולא כמו שאמרתם ליירש את הארץ. אלא אפילו אותן הנשתמדין וניצולין מחרב ובוכרנצר בגלות יהויכין. השמדתן בחרבות. בחיב יפלו. שישבאל בן נתניה הורג את גדליה ואת כל היהודים אשר היו אתו במצפה ואנשים (שבנה) [שמיים] שבאו משכם. וכל אותן שנשארו בן הגלות יחזרו למצרים. ולא השניחו לציוני בוראם. והרג אותם נבוכדנצר כמו שנאמר והיתה החרב אשר אתם יראים ממנה שם תשיג אתכם בארץ מצרים: (כז) ואשר על פני השדה לחיה נתתיו שיטות ברעב: ואשר במצדות ובמערות. שיצולים מן החרב ימותו בדבר. ומדרי ר' יוסף פירש בענין אחר. ישבי החרבות האלה. אתם הישבים בחרבות האלה שהיו פלאות ומיושבות קדם גלות יהויקים וגלות יכניה וגלות צדקיה והיו חרבה הוצות וכתים חריבות. ואחרים בני יהודה שניהתרו בירושלם היו מתנחמים בעצמם ואומ' אם החרבות האלה חריבות היום כאין יושב למחר יפלאו מבני אדם. צא ולמד מאברהם שהיה יחיד בלא בנים ולסוף מאה נקן לו המקום בן ונתמלא מזרעו כל העולם. וכשחרב ארץ כנען נתמלאו אותה זרעו כל שבן שאנחנו רבים. שכני נתנה הארץ לבורשה. שפיסנו לפרות ולרבות ולגדל ולמלאות את החרבות. ומה הקב"ה משיבם. אומר להם כה אמר ה' על הדם האכלו, את

מנחת שי

כם"ם הלי"ח כשגה בזה: (כו) עמיתן שומה. כעין פ"א הפסוקים: (כז) חם לא תהר כהרמנם. הן לכיים התיבות לפי לפני כמלה הוחת כס"ת כתב"ת וגם בלשון יתן הכי"ת בקמץ והחי"ת בחטף קמץ ובפלקא דשופים הכי"ת בפשוט והחי"ת בחטף כעגל ולהלן כדשופים קמוצים ובפסים כי מהוייקים הכי"ת כפשוט והחי"ת בחטף קמץ:

רד"ק

ודם תשפכו. ר"ל דם נקי והארץ תירשו. בתמיה איך תירשו את הארץ והעשו אלה המעשים שאינה סובלת הארץ כמ"ש אלהי עכר הארץ והכנענים יצאו בסבה פחעשים מפני עבודת עכו"ם ושפיכות דם נקי ועשות תועבות כמ"ש ולא תקיא הארץ אתכם כשמאכם אותה כאשר קאה את הגוי אשר לפניכם ואיך תירשו אתם הארץ ואתם עושים התועבות שעשו אנשי הארצות האלה שהיו לפניכם: (כו) עמדתם על חרבכם. לשפוך דם נקי ויש אחעתידתן על תוקפיכון: עשיתן תועבה. בע"ז במקום כו"ם או אבר עשיתן כנגד הנקבות: (כז) כה תאמר. אם לא. לשון שבועה כמו אם לא כאשר דמיתי והחרמים להם כמו שפירשני: בחרבות. כמדלים חוקים:

מצודת ציון

מלי יהושפ: (כו) על הרמכם. כמו במכשכם ומן על במקום הכי"ת כמו יסגרו על מסגר (ישעיה כ"ב): (כז) במצדות. ענין מגדל חזק ומבלר כמו מלודת פלעים (שם ל"ג): ובמערות. להדמות לג מכהם: (כו) עמדתם על הרמכם. כלל עת עמדתם תעוזים בחמלכם לעיות נפשות: עשיתן תועבה. מכסך לרוע: טמאתם. כמכסך הזמות: (כז) אם לא. הוא ענין שבועה כמו אם לא כלתי דכיכם (במדבר י"ד): אשר בחרבות. היושבים בערים המקרוסות עוד יבאו בחרב והשוכנים על פני כשדה יפלו בחרב ובמצדות ובמערות ימותו

פירוש ע"ם

שֶׁמְּאַתֶּם אוֹג אִיתְלֵיכְעֶר מַאן פּוּן אַיְיךְ הָאט טְמֵמְא גְיוֹוְעֶן זַיין חַבְּרֶם וַוייב טִיט זְנוּת וְהָאָרֶץ תִּירְשׁוּ אוֹג דָּאס לַאנְד טָאכְט אִיר נָאךְ צוּ יַרְשָׁעֶנֶן דָאס וַיְיטֶע גַיט זַיין׃ (כז) כֹּה תֹאמַר אֲלֵהֶם אַזוֹי זָאלְסְטוּ זָאגֶן אַנְגֶן צוּ זַיי כה אָמַר אֲדֹנָי אֱלֹהִים אַזוֹי הָט גְיָאנְטְ נָאט דֶער הֵאר חַי אֲנִי וגו׳ אִיךְ שְׁוֶוער אַזוֹי וִוי אִיךְ לֶעב אוֹיב גִים וִום וְואָלְגֶן הַיינְט אִין דִי פְּעִסְטֶע שְׁטֶעט וְום זַיי וְועלֶן לָסוף זַיין חֳרָבוֹת דִי לַיְיט וְועלֶן פָאלֶן דוּרְךְ דֶר שְׁווֶערְד וַאֲשֶׁר עַל פְּנֵי הַשָּׂדֶה אוֹג דֶער וָאס וְועט זַיין אוּף דָעם פֶּעלְד דָעם הָאב אִיךְ גְאט אִיבֶּר

בְּמוֹתָא יְמוּתוּן: כח וְאֶתֵּן
יָת אַרְעָא לְצָדוּ
וְאִשְׁתָּמוּ וְיִקְטַל יְקַר
הוּקְפָּה וְיִצְדוּן טוּרֵי
יִשְׂרָאֵל מְבַלֵּי עָבֵי:
כט וְיִדְּעוּן אֲרֵי אֲנָא יְיָ
כַּד אֶתֵּן יָת אַרְעָא לְצָדוּ
וְאִשְׁתָּמוּ עַל כָּל
תּוֹעֲבָתְהוֹן דַּעֲבָדוּ:
ל וְאַתְּ כַּר אֱנָשׁ בְּנֵי
עַמָּךְ דְּדַנִּן דָּךְ בְּסִטְרֵי
קָרְתָּיָא וּבְתָרַעֵי קָהֵיא
וְיַמַּלֵּיל חַד עִם חַד גְּבַר
יָת אֲחוּהִי לְמֵימָר אֱתוֹ
כְּעַן וְשִׁמְעוּ מָה פִּתְגָמָא
דְּנָפֵק מִן קֳדָם יְיָ:
לא וְיֵיתוֹן עָלָךְ כְּמֵיתֵי
גַּבְרִין

בַּדָּבָר יָמוּתוּ: כח וְנָתַתִּי אֶת־הָאָרֶץ
שְׁמָמָה וּמְשַׁמָּה וְנִשְׁבַּת גְּאוֹן עֻזָּהּ
וְשָׁמְמוּ הָרֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֵין עוֹבֵר:
כט וְיָדְעוּ כִּי־אֲנִי יְהוָה בְּתִתִּי אֶת־הָאָרֶץ
שְׁמָמָה וּמְשַׁמָּה עַל כָּל־תּוֹעֲבֹתָם
אֲשֶׁר עָשׂוּ: ל וְאַתָּה בֶּן־אָדָם בְּנֵי עַמְּךָ
הַנִּדְבָּרִים בְּךָ אֵצֶל הַקִּירוֹת וּבְפִתְחֵי
הַבָּתִּים וְדִבֶּר־אֶחָד אֶת־אֲחַד אִישׁ אֶת־
אָחִיו לֵאמֹר בֹּאוּנָא וְשִׁמְעוּ מָה הַדָּבָר
הַיּוֹצֵא מֵאֵת יְהוָה: לא וְיָבֹאוּ אֵלֶיךָ

רש"י

להעמן מן המרע ממלה כח לֹות הדבר: (ל) הנדברים בך. מתלוצצין בך: (לא) וישבו לפניך. כאלו הם

מהר"י קרא

כאכל תפנוקיהם אתם אובלים על ידי רציחה. שהרגין את בעלי ממון ונשלחן את ממנם. והדם הוא אחת מן העבירות שבחניף את הארץ ובקיא את יושביה כמו שנאמר כי הדם הוא יחניף את הארץ. ובקיא. מלשון גורמת גלות. דכתיב ויסהרם ועבדתם אלהים אחרים והשתחויתם להם. וכתיב בתריה ואבדתם מהרה מעל הארץ הטובה: בחרבות בחרב יפלו. ואיהו ושמטו הרי ישראל. שהן נושבות עכשיו בדבר יבותו: (כח) נאון עזה. גאותו שבאים בהחבא אצל הקירות ואצל פתחי הבתים. ואומר כל אחד ואחד לחבירו נחביא את עצמינו לשמוע דברי ה'. ובלעגים עליך: (לא) ויבואו אליך. וכשהם שומעין אצל הקירות שאתה מתחיל בנבואה. הן נכנסין בפתחי הבתים

רד"ק

(כה) ונתתי. מבואר הוא: (כט) וידעו. מבואר הוא: (ל) ואתה. הנדברים בך. מרוב השתדלות בדבור שם השועל נשעל וכן כח נדברנו עליך או נדברו יראי ה' ולשון דבור שהוא קשור עם בית הויא לענין נגוי. כמו ותדבר מרים ואהרן במשה השב באחיך תדבר ואל יקשה עליך נכבדות בדובר בך שהרי פרשו ואמר נכבדות אבל פירוש הנבואה יבא פעמים בקשר חבירת כמו רוח ה' דבר בי והרומים לו: אצל הקירות. כי כן מנהג בני האדם בשוחח זה בזה בצד ורוצה לדבר א'

מצודת דוד

כדבר: (כה) בשמה. כי לא יכלה מי מהם: ונשבת. יכופל הענין והנשוא סמוים להם מפיהן תקפם: מאין עובר. מבלי יהיה שם מי מוכן: (כט) כי אני ה'. להמתן לכלם גמול: על כל תועבותם. בעבור כל תועבותם: (ל) הנדברים בך. ל"ל הנכרים בך. ר"ל אצל הקירות. כן דרך המספרים דבר סבר לעמוד ממנו עד שיגמור ספורו הכתוב כי יכול להמר בפתח תכלו ויכול יולף אלו אל כפתח ושמה מספרים דבריהם נפתחים: איש את אחיו. כ"ל מגלים מסתורים זה לזה כאוהבים מסוכים: באו נא. דרך לצג יאמרו כמו משה ושמעו מפי הגבורה מפש ה': (לא) ויבואו אליך. וכתב

פירוש ע"ט

גיענקפערט צוא דער חיה צו אויף עסיו אים אשר
במצדות אוג די ום ווערלין ניין אין די פעסטונג אוג
אין די היילין פר באַרגין פר דר שוועדר די ווערלן
שמארבן אין מארד: (כח) ונתתי את הארץ שממה אוג
איך ווערל געבין דם לאנד ווימט אוג לעהער ושבת
נאון עזה אוג עם ווערט פאר שטערט דאס
גרויסקייט פון איר שטארקייט ושממו הרי ישראל מאין
עובר אוג די בערג פון די ישראל ווערלן ניין ווימט
פון ווענין דם קיין איבר פארער ווערט דארטין ניט
ניי: (כט) וידעו כי אני ה' אוג ניי ווערלן ווישין דאס
איז ום ניט ארוים פון נאט: (לא) ויבואו אליך כבוא

מצודת ציון

תפיסה בקרקע כנעין: (כח) ומשמה. מלשון שממון וכפל הדבר לרוב הכמיתון: ונשבתה. ענין ביטול ומניעה: נאון. מלשון גאוה: עזה. ענין חוזק: (ל) הקירות. מלשון קיר וכותל: חר. לשון

כְּמְבוֹא־עָם וְיֵשְׁבוּ לְפָנֶיךָ עַמִּי וְשָׁמְעוּ
אֶת־דְּבָרֶיךָ וְאוֹתָם לֹא יַעֲשׂוּ כִּי־עֲגָבִים
בְּפִיהֶם הֵמָּה עֹשִׂים אַחֲרֵי בִּצְעָם לִבָּם
הֹלֵךְ׃ לֶב וְהִנְךָ לָהֶם כְּשִׁיר עֲגָבִים יְפֵה
קוֹל וּמֵטִב נָגֵן וְשָׁמְעוּ אֶת־דְּבָרֶיךָ
וְעֹשִׂים אֵינָם אוֹתָם׃ לג וּבְבוֹאָהּ הִנֵּה
בָאָה וְיָדְעוּ כִּי נָבִיא הָיָה בְּתוֹכָם׃
לד א וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר׃ ב בֶּן־

אדם

נ"א כלשון . סופה מ"ו :

מהר"י קרא

ובאים אצלך. כמביא עם . כבואת צדוקים. כמו שיהיו אנשים פונים : וישבו לפניך . כפופים כתלמוד לפני הרב . אדוני הנביא מה דבר ה'. ואותם הדברים שהם שומעין לא עושים : כי עגבים בפיהם המה . כי הם מתלוצצים בפיהם על דברי הנביא, המה עושים . ליצנות על דברי הנביא : אחרי בצעם לבם הלך . הנביא אומר להם לא תהלו לחשוב את הבריות . הם בכל ענין שיכולים ליהול מעין בראיות לבם הם עושים :

(לב) ושמעו את דבריך ועושים אינם אותם . השטיות יש בהם אבל עשיה אין בהם . ובבואה הנבואה והיא מתקיימת . או יודעים כי נביא אמת היה . ובאת המקום אמרם . כלומר כשיבוא קרוב שמקיים הפורענות הם מתלוצצים שאין מאמינים שיתקיים . ואומר נביא השקר היא . ולא דבר עלינו המקום רעה . אבל בשנתקיימה הנבואה הם מאמינים ואומר נביא אמת היה זה :

מנחת שי

(לג) והוי . כלומר כשיתקיים :

רד"ק

החצים לשמוע החרדים על דבר ה' ות"י כמיתי נוכרין תלמידים ולזה האל לנביא מחשבת לבם ומה שהרבים שלא בפניו : כי עגבים בפיהם המה עושים . לענין הפיהם ובן תרגם יונתן ארי תיללא בפומהון אינון עבדין: (לג) והנך להם כשיר עגבים . כשיר חשק ודברי שחוק : יפה קול ומשוב נגן . כמו שישמע אותו האדם מאדם שהוא יפה קול ומשוב נגן כך הם מדמים שישמעו דבריך בלב טוב ור"ת והא את להון כזמר אביונין דבשום קליה ומטיב לנגנא תירגם עגבים כמו עיגבים כי תרגם עוגב אבובא : (לג) ובבואה הנה באה . הם חושבים דברי נבואותיך לדברי לעג וצחוק ובבא נבואותיך כי הנה עתה באה בקרוב או ידעו כי נביא היה בתוכם ונבואתך אינה דברי לעג : ויהי . (ג) בן אדם הנבא . ואומרת אליהם לרועים . תוספת

מצודת ציון

וכפלה הכל"ף לקלר וכן סוס כל' מרוצי' נא . מתם : (לא) עגבים . עגינו לעג ולהוסל כן מ"ו : בצעם . ענין תמדה כמו מה בלע כדאמי (תהלים נ"ו):

יסין ממכשה לקבל דבריך ועשותם : (לב) והנך להם . הוא דברי נבואתך בעיניהם כשיר כלי עבר יפה ומנגן בכוונה בהסכמת הקהל ומשמיעים אותם . סוף כמו מגל מין מה שעשות כי מין כו נמוך וגם מין מהמהם : ושמעו . כן הם כשמעים את דבריך שמיעת הקהל נכך : ועושים אינם אותם . סוף כמו כסוף ומים סופים מימם : (לג) ובבואה . ובאמר תבוא הנבואה כאשר מייחל על המצעת עשות מתמיין : הנה באה . כ"ל מן יתקבלו ויתמלאו הנה באה כאשר נבאת וגם ידעו כאשר כתוב בספר מיחל כי היה כפיו נבא ונם היו דבריו דברי אמת להלביע עליהן :

פירוש ע"מ

בֶּן אָדָם זְיי קוֹמְעַן צוּ דִיר נְבִיא גְלֵייךְ וְוִי אֵיין פְרוּם פְאלְק קוֹמְט צוּ דִיר צוּ לֶעֶרְנֶן הוֹרָה פוּן דִיר וְשֶׁבוּ לְפָנֶיךָ עַמִּי אוֹג זְיי זִיצֶען פָאר דִיר גְלֵייךְ וְוִי זְיי זָענֶן מִין פְאלְק אוֹג וויליגן מְקַיְּמִים זַיין מִין רֵייד וְשָׁמְעוּ אֶת דְּבָרֶיךָ אוֹג זְיי הֶערֶן דַיינֶע רֵייד אוֹג טוֹען זְיי נִיט כִּי עֲגָבִים בְּפִיהֶם הֵמָּה עֹשִׂים דָען גִישְׁפָּעט מאכֶן זַיי דַיינֶע רֵייד אין זַייעֶר מוּל אַחֲרֵי בִּצְעָם לִבָּם הֹלֵךְ נָאךְ זַייעֶר מִיל אוֹג שְׁפִילְט גוּט וְהִנְךָ לָהֶם כְּשִׁיר עֲגָבִים יְפֵה קוֹל וּמֵטִב נָגֵן וְשָׁמְעוּ אֶת דְּבָרֶיךָ וְעֹשִׂים אֵינָם אוֹתָם׃ לג וּבְבוֹאָהּ הִנֵּה בָאָה וְיָדְעוּ כִּי נָבִיא הָיָה בְּתוֹכָם׃ אוֹיף זַייא קוּמֶען וֶועֶט מַען בֶּאֱמֶת הִנֵּה בָּאָה גוּט דֶאם בֵּייז אִיז אֶן גִיבְרַייט צוּ קוּמֶען וֶועֶרְט מַען נְבִיא הָיָה בְּתוֹכָם וֶועלֶען זַיי דֶעֶנְסֶט מאל וויסֶן דֶאם אַיין נְבִיא אֱמֶת אִיז גִיוֶועֶן

צְווישֶׁען זַייא :

לד (א) וַיְהִי דְּבַר־ה' אֵלַי לֵאמֹר אוֹג עֶס אִיז גִיוֶועֶן נָאכְּט רֵייד צוּ מִיר יְחֶזְקֵאל צוּ זָאגֶן: (ב) בֶּן אָדָם הִנָּבֵא עַל רוֹעֵי יִשְׂרָאֵל הִנָּבֵא וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם כִּי אָדָם זָאג נְבִיאוֹת אוֹיף דִיא פְאקְטוֹרֶען פוּן דִי יִשְׂרָאֵל דָּם וֶועֶרְן מְרַחֲמִים

דִּנְבָא

אָדָם הִנָּבֵא עַל־רֹעֵי יִשְׂרָאֵל הִנָּבֵא
וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם לָרֹעִים כֹּה־אָמַר אֲדֹנָי
יְהוִה הוֹי רֹעֵי־יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הָיוּ רֹעִים
אוֹתָם הֲלוֹא הַצֹּאן יִרְעוּ הָרֹעִים: ג אֶת־
הַחֵלֶב תֹּאכֵלוּ וְאֶת־הַצֶּמֶר תִּלְבָּשׁוּ
הַבְּרִיאָה תִּזְבָּחוּ הַצֹּאן לֹא תִרְעוּ:
ד אֶת־הַנַּחֲלוֹת לֹא חִזַּקְתֶּם וְאֶת־הַחוֹלָה
לֹא־רְפָאתֶם וְלַנִּשְׁבֶּרֶת לֹא חִבַּשְׁתֶּם

פַּרְנְסֵי יִשְׂרָאֵל אִתְנַבִּי
וְתֵימַר לְפַרְנְסַיָּא
כְּדֵין אֲמַר יְיָ אֱלָהִים
נִי עַל פַּרְנְסַיָּא דְיִשְׂרָאֵל
דַּהֲווֹ מְפַרְנְסִין נַפְשֵׁיהוֹן
הֲלָא לְפַרְנָסָא עָקָא
אִתְמְנִיאוּ פַּרְנְסַיָּא:
ג יָת טוּבָא אֲתוּן אָכְלִין
וַעֲמַר נְקֵי אֲתוּן לָבְשִׁין
פַּטִּימַיָּא אֲתוּן נָכְסִין
לְעֻמְּיָא לֵיתֵיכוֹן מְפַרְנְסִין:
ד יָת כְּאִיבָא לָא
תַּקִּיפְתּוּן וְלִמְרַעְיָא לָא
אֶסְיְתוּן וְלִתְבִירָא לָא
צְמַדְתּוּן וְיָת דְּאִשְׁתַּלְטָו
לָא

רש"י

לד (ב) על רועי ישראל. על פרנסי ישראל: אשר היו רועים אותם. את עצמן היו מעניגין ממעון הכריחם אשר תתהיתם: הלוא הצאן ירעו הרועים. הלא משפט הרועים לרעות את הצאן ולא לרעות את עצמם: (ד) את הנחלות. את הכמוסות מלך כח (דולרוסיר"ם בלע"ז). כלשון הכתוב מוכלכא כעשיריכטבו) סגריות חיזוק לתמיך בהן כיד: לא חבשתם. לקטור הבריאה תזבחו. השמינה שחט ואוכל. כלומר נכסים של ישראל ניטלין בגזל וחמס לאכילה ולבישה: הצאן לא תרעו. לאחר שתשוו בהם לא השגיחו בדבריכם להחזירם למשב: (ד) את הנכואות. את הכבואות. [כפון] ולא נחלו על שבר יוסף: לא חזקתם. אדם שיחיה לו באב לא תוקפים בדבריכם חסיבים: ואת החולה. שצריכה רפואה. לא רפאתם. אותה

מהר"י קרא

לד (ב) על רועי ישראל. הם המלכים אשר היו רועים אותם. שהיה [להם] (לראות) (לרעות) אותם ולהחזיקם לטובה. והן לא כן עשו: הלא הצאן ירעו הרועים. דין הוא שהרועה ירעה את הצאן. ומוליכה במקום מרעה. ואין הכבש של צאן לרעות את הרועה. והן ישתנו שהצאן ירעה את הרועה. כלומר שישראל יפרנסו את מלכיהם באכילה וישתיה ובהנאה. כמו שאומר במשך: (ג) את החלב תאכלו. את החלב של צאן אכלו ירבים וחביריו. לפי שהמשילו המלכים לרועים וישראל לצאן נתן להם דין של צאן ורועה רשע את עושה. החלב אוכל והצמר גיזל ועושה בה בגדים ולובשם: הבריאה תזבחו. השמינה שחט ואוכל. כלומר נכסים של ישראל ניטלין בגזל וחמס לאכילה ולבישה: הצאן לא תרעו. לאחר שתשוו בהם לא השגיחו בדבריהם להחזירם למשב: (ד) את הנכואות. [כפון] ולא נחלו על שבר יוסף: לא חזקתם. אדם שיחיה לו באב לא תוקפים בדבריהם חסיבים: ואת החולה. שצריכה רפואה. לא רפאתם. אותה

רד"ק

ביאור: רועי ישראל. הם המלכים. כי אחר שהמשיל הנם לצאן המשיל המלכים לרועים: אשר היו רועים אותם. עצמם וכן וירעו הרועים אותם עצמם ויקבור איהו בניא קבר את עצמו וכן תירגם יונתן ווי על פרנסי ישראל דהוו מפרנסין נפשיהון הלא לפרנסא עמא אתמניאו פרנסיא אמר כי המלכים הוו מתפרנסין בהנאת עצמן ולא היו חרישין על העם להנהיגם כמשפט: הלא הצאן ירעו הרועים, תלא היה להם לרעות הצאן למה נתמנו רועים אלא לדעת אותם דעת ובינה והשכל כמו שנאמר בדוד שהיה רועה נאמן ויהי דוד עושה משפט וצדקה לכל עמו וכן אמר באסא ויאמר ליהודה התורה והמצות ואשר ביהושפט שלח לשריו ועל לכתך בערי יהודה ואשר לימדו ביהודה ועמהם ספר תורת ה' וישבו בכל ערי יהודה וילמדו בעם ואשר ויעמד ששפטים באדון ואשר ויצו עליהם לאמר כה תעשון ביראת ה' באמונה ובלבב שלם ונו': (ג) את החלב. אמר כי מיטב הצאן יאכלו. ר"ל שוקחו מהעם שלא במשפט וי"ת את שובא אתין אכלין וצמר נקי אתין לבושין ופטימיא אתין נכסין לעמא לית כון פרנסין: הבריאה. השמינה כמו ועגלון מוס ברית (שופטים ג') : (ד) החולה. ר"ל כאב מלמד מן המילים: חבשתם. ענין קיבוץ כמו כחבש עגלים

מצודת דוד

לד (ב) על רועי ישראל. הם הכבשים מכניעי הנם. כלומר המכניעים את הלמן: הוי. הם לשתוקן על רועי ישראל מאחר היו רועים את עצמן להשמין מהם בשבח: הלא. ר"ל הלא מעשה הרועים הטובים לרעות הלמן ולא את עצמן: (ג) את החלב תאכלו. הנה מהם תאכלו חלב הלמן ואת הלמר תלבשו ועשיתם לכם למלבוש: חבריאה. הכשוט שבהם ושחטם לשאכל: הצאן. מאחר הלמן לא לשיחם כלפוי ר"ל הכבשים היו עוסקין לעשה נפשם ועזלו מעשו שחם ולא מעשה יחד הנם: (ד) החזקתם. את הכוחות נלמד מלשון חזקיהו ולריכין חיזוק שהם לא חזקתם לחזק: ולנשברת. את הכשבת בית לו שבגל הנם לא קשרתם עליה

מצודת ציון

לד (ב) חוי. ענין קריאה לשעד: (ג) הבריאה. הכשוט כמו ועגלון מוס ברית (שופטים ג') : (ד) החולות. ר"ל כאב מלמד מן המילים: חבשתם. ענין קיבוץ כמו כחבש עגלים

פירוש ע"ט

הִנָּבֵא וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם נָאוּ נְבִיאוֹת אוֹנ דוּא וְאֶלֶסֶם וְאַגִּין
צוּ דִי פַאסְטוֹכֶּעֶר אַווִי הָאט גִיאוּגְט נָאט רֶעֶר הָאר
הִי רוֹעֵי יִשְׂרָאֵל וַוייא גִישְׂרֶעֶן אוּיף דִי פַאסְטוֹכֶּעֶר
פוּן דִי יִשְׂרָאֵל וְואם וַיי הָאבֶּן זִיךְ אַלֶיין גִיפַאשֶׂעט
אוֹנ נִיט דִי שָׁאף הֲלוֹא הַצֹּאן זָיוּ הִרוֹעִים פַּר וְואר דָר
כֶּדֶר אִיז דָאם דִי פַאסְטוֹכֶּעֶר פַאשֶׂען דִי שָׁאף אוֹנ
נִיט זִיךְ אַלֶיין אוֹנ אִיר הָאט זִיךְ גִיפַאשֶׂעט
פוּן דִי שָׁאף: (ג) אֶת הַחֵלֶב תֹּאכֵלוּ דָאם בֶּעסְטֶע פוּן
דִי שָׁאף הָאט אִיר גֶעגֶעבֶּן אוֹנ דִי וְואל פוּן וַיי הָט
דִי צוּ בְּרָאכְט וְואם הָאט אַיין צוּ בְּרָאכְט הָאט

וְאֶת־הַנִּדַּחַת לֹא הֲשֵׁבֹתֶם וְאֶת־
הָאֲבֶדֶת לֹא בִקַּשְׁתֶּם וּבְחָזְקָה רְדִיתֶם
אֹתָם וּבְפָרֶךְ׃ ה וַתְּפוּצֶינָה מִבְּלִי רֹעֶה
וַתִּהְיֶינָה לְאָכְלָה לְכָל־חַיַּת הַשָּׂדֶה
וַתְּפוּצֶינָה׃ ו יִשְׁגּוּ צֹאנִי בְּכָל־הֶהָרִים
וְעַל כָּל־גִּבְעָה רָמָה וְעַל כָּל־פְּנֵי
הָאָרֶץ נָפְצוּ צֹאנִי וְאֵין הוֹרֵשׁ וְאֵין
מְבַקֵּשׁ׃ ז לָכֵן רֹעִים שִׁמְעוּ אֶת־דְּבַר

לָא אַהֲיַבְתִּין וְיָת דְּאַבְרוּ
לָא בְּעֵיתִין וּבְתוֹקְפָא
פְּלַחְתּוּן בְּהוֹן וּבְקָשְׁיוּ׃
ה וְאִתְבַּדְּרוּ מִבְּלִי פַּרְנָם
וְאִתְכְּסָרוּ לְאִשְׁתֵּיצָאָה
לְכָל מַלְכוּת עָרְמָיָא׃
וְאִיתַּלָּקוּ׃ ו מֵעוֹ עַמִּי
בְּכָל טוּרָיָא וְעַל כָּל
רָמָא מְנַטָּלָא וְעַל כָּל
אַפֵּי אַרְעָא אִתְבַּדְּרוּ
עַמִּי וְלֵית דְּתָבַע וְלֵית
דְּבָעֵי׃ ז בְּכֵן פָּרְנָסִין
קַבִּילוּ יָת פִּתְגָמָא דְיָ׃

קים

מהר"י קרא

שיהוד מכעסים לא סייעתם: ולנשברת לא חבשתם. אותה שנשברה את שוקה. לא קשרתם עליה אישפלנית: ואת הנדחת. ישראל שהדיחו מצמן [את] אלהי הנכר לא הזהרתם לפני בתשובה שלימה: ובחוקה רדיתם אותם. כמו כי הוא רודה בכל עבר הנהר וגו'. בחוקה נסלי ממקן של ישראל. הצאן לא הרעו שרינו של רועה לחזק את הנלאות ולרפאות ולחבוש את החולות ונשברות. וכל אלו הדברים האמורים כאן. ואתם לא עשיתם. לפיכך תפוצינה בגלות לבין האומות: (ה) מבלי רועה. שלא רעו אותה כהוגן. שלא [הורו] לה תשובה ומעשים טובים: ותהיינה לאכלה. לבין האומות שנפוצו בהם. שבזזו ושללו אותם בכל עת. והיה לאכול: (ו) ישגו צאני. ומתוך שאין להם רועה תעו בהרים ובגבעות: ואין דורש ואין מבקש. להחזירם מדרך שתעו בה. ולהחזירם בדרך ישר. כלומר הם שהו בהקבה ומיו מאהביו ועבדי אלהים על ההרים ועל הגבעות הרמות. ולא אמי להם תשמישים. דהשי את ה'. וכשבא הרועה לא יכלי לבקש רחמים עליהם. ע"א ואין מבקש. להחזירם למוטב: (ז) לכן רועים. בשביל שנרשיתם גלות לצאני. אני אביא על הרועים מה שעובר

מנחה שי

(ו) ישגו צאני. הגיעל דעובה כמבעי ושגיאו ואם כל פדם יבואו ואמנו ישגו ואמנו:

רש"י

שכרי העלם זה עם זה כמכפת הרועים: ואת הנדחת. שנדמת מתוך העדר אל החוץ: רדיתם. יסרתם: (ו) ישגו צאני. הולכות טועות על פני כל ההרים כלומר כעצו הפקר לעטות הים הים כרועו ולא הוכחתי מותם ולא

רד"ק

שנשבר אחר בעצמיה: ואת הנדחת. שנפרדה מהאחרות וידע אדם מקומה ולא השו להשיבה עם שאר רועותיה: ואת האבדת. שנדחה ואבדת ולא נודע מקומה וכל זה משל על עניי ישראל הבריאים והחלוים שלא השיבו עליהם וכן השביים והגולים לא הששו בהם לפדותם ולהשיבם: (ה) ותפוצינה. לכל חית השדה. פי' המשל בת"ל ואתם לשיצאה לכל מלכות עמביא ואמלטלו ובנוסחא אחרינא יש לאשתיצאה לכל מלכות וגו': (ו) ישגו. כמביאר הוא: (ז) לכן. מבואר הוא:

מצודת ציון

על הסכר כמו והוא לא מכפר (לעיל ל"ו): הנדחת. עני' דחויה: רדיתם. מרן שלטתם וממשלתם: ובפרך. עניו עבודה קשה המביכה ומכלכת אם כעוף כמו לא ידעו בפרך לעיניך (ויקרא כ"ה): (ה) ותפוצינה. מלין פזור: (ו) ישגו. ענין תעיה כלרך פשר ולהסיר מהם הדעות המשובשות: (ה) ותפוצינה. ויפלו הלמן מפסק היותם בלי רועה מצמים כלחלו: ותהיינה. ונכנסת בעמון היו למאכל לכל חית השדה כי כלו למקום חיות המשובשות ובעבור זה נאלו עוד יותר לכתוב הם והם עד המיות: (ו) ישגו צאני. ולוא כמה מועים ברחים ובגבעות ומילם יודעים מהם סם מולרים: ואין מבקש. את המשובות

ע"ט

אֲדָר אַיִן פּוּם הָאט אִיר נִיט צוּ גִיבּוֹנְדִין דִי בְּרָאךְ
פּוּן דִי בַּיְינֶעֶר אַיִן בְּרָאךְ צוּם אֲנֶדֶערִין (אַווֹי וויא
דָּעֶר סָדָר אִיז פּוּן דִי רוֹפְּאִים) וְאֶת הַנִּדַּחַת לֹא הֲשֵׁבֹתֶם
אוּנ דִיא פַאר שְׁטוֹיסְעֶנְע וְוָאם אִיז פַאר שְׁטוֹיסְעֶן
גִיוּוֹארִין פּוּן דֶר סְטָארָע הָט אִיר נִיט אוּם גִיקֵעֶרְט
צוּרִיק אִין דִי סְטָארָע וְאֶת הָאֲבֶדֶת לֹא בִקַּשְׁתֶּם אוּנ דִיא
פַאר לֶאדֶנְע שָׁאף הָאט אִיהר נִיט גִיווֹלְט וּבְחָזְקָה
רְדִיתֶם אֹתָם אוּנ מִט שְׁטַארְקֵייט הָט אִיר גִיוֹוֹעלְטִיגְט
אוּנ גִיאַרְבָּעט מִט נֵייא וּבְפָרֶךְ אוּנ מִט שְׁוֵוערָע
אַרְבֵּעט: (ה) וַתְּפוּצֶינָה מִבְּלִי רֹעֶה וַתִּהְיֶינָה לְאָכְלָה
פַּאר שְׁפֶּרֵייט גִיוֹוארִין פּוּן וֶועגֶן וַוייל נֵייא הָאבֶּען
נִיט גִיהַאט קֵיין רֶעכְטֶן פַאסְטִיר וַתְּהִיֶינָה לְאָכְלָה לְכָל

שִׁירוּד מכעסים לא סייעתם: ולנשברת לא חבשתם. אותה שנשברה את שוקה. לא קשרתם עליה אישפלנית: ואת הנדחת. ישראל שהדיחו מצמן [את] אלהי הנכר לא הזהרתם לפני בתשובה שלימה: ובחוקה רדיתם אותם. כמו כי הוא רודה בכל עבר הנהר וגו'. בחוקה נסלי ממקן של ישראל. הצאן לא הרעו שרינו של רועה לחזק את הנלאות ולרפאות ולחבוש את החולות ונשברות. וכל אלו הדברים האמורים כאן. ואתם לא עשיתם. לפיכך תפוצינה בגלות לבין האומות: (ה) מבלי רועה. שלא רעו אותה כהוגן. שלא [הורו] לה תשובה ומעשים טובים: ותהיינה לאכלה. לבין האומות שנפוצו בהם. שבזזו ושללו אותם בכל עת. והיה לאכול: (ו) ישגו צאני. ומתוך שאין להם רועה תעו בהרים ובגבעות: ואין דורש ואין מבקש. להחזירם מדרך שתעו בה. ולהחזירם בדרך ישר. כלומר הם שהו בהקבה ומיו מאהביו ועבדי אלהים על ההרים ועל הגבעות הרמות. ולא אמי להם תשמישים. דהשי את ה'. וכשבא הרועה לא יכלי לבקש רחמים עליהם. ע"א ואין מבקש. להחזירם למוטב: (ז) לכן רועים. בשביל שנרשיתם גלות לצאני. אני אביא על הרועים מה שעובר

מנחה שי

(ו) ישגו צאני. הגיעל דעובה כמבעי ושגיאו ואם כל פדם יבואו ואמנו ישגו ואמנו:

רש"י

שכרי העלם זה עם זה כמכפת הרועים: ואת הנדחת. שנדמת מתוך העדר אל החוץ: רדיתם. יסרתם: (ו) ישגו צאני. הולכות טועות על פני כל ההרים כלומר כעצו הפקר לעטות הים הים כרועו ולא הוכחתי מותם ולא

רד"ק

שנשבר אחר בעצמיה: ואת הנדחת. שנפרדה מהאחרות וידע אדם מקומה ולא השו להשיבה עם שאר רועותיה: ואת האבדת. שנדחה ואבדת ולא נודע מקומה וכל זה משל על עניי ישראל הבריאים והחלוים שלא השיבו עליהם וכן השביים והגולים לא הששו בהם לפדותם ולהשיבם: (ה) ותפוצינה. לכל חית השדה. פי' המשל בת"ל ואתם לשיצאה לכל מלכות עמביא ואמלטלו ובנוסחא אחרינא יש לאשתיצאה לכל מלכות וגו': (ו) ישגו. כמביאר הוא: (ז) לכן. מבואר הוא:

מצודת ציון

על הסכר כמו והוא לא מכפר (לעיל ל"ו): הנדחת. עני' דחויה: רדיתם. מרן שלטתם וממשלתם: ובפרך. עניו עבודה קשה המביכה ומכלכת אם כעוף כמו לא ידעו בפרך לעיניך (ויקרא כ"ה): (ה) ותפוצינה. מלין פזור: (ו) ישגו. ענין תעיה כלרך פשר ולהסיר מהם הדעות המשובשות: (ה) ותפוצינה. ויפלו הלמן מפסק היותם בלי רועה מצמים כלחלו: ותהיינה. ונכנסת בעמון היו למאכל לכל חית השדה כי כלו למקום חיות המשובשות ובעבור זה נאלו עוד יותר לכתוב הם והם עד המיות: (ו) ישגו צאני. ולוא כמה מועים ברחים ובגבעות ומילם יודעים מהם סם מולרים: ואין מבקש. את המשובות

מצודת דוד

כלומר מעלין: הנדחת. מן העדר: לא השבתם. מל העדר: האובדת. מסך לא ידע מוד היה: לא בקשתם. למלוח מוסם: ובחוקה. מבלתם עליהם מחוקת היד ועבודת עמהם עבודת פרך ר"ל לא מוקתם השעיים והכבדים לקחת מבסבם מיד השוסקים וכל מבלתם בסם לעבות עמהם מלאתהלם ולא חבשתם להדביק בדבק

ע"ט

ח קוּם אֲנָא אֲמַר יְיָ אֱלָהִים אִם לָא הֲלַף דְּהָווּ עַמִּי לְבִזָּא וְאִתְמְסָרוּ עַמִּי לְאִשְׁתֵּי צָאָה לְכָל מֵיכָלוּת עַמְמַיָּא מִבְּלִי פָּרָנָס וְלָא הֲבָעוּ פַּרְנָסָיָתִי עַמִּי וּפַרְנִיסוּ פַּרְנָסָיָא יָת נַפְשֵׁיהוֹן וְיָת עַמִּי לָא פַּרְנִיסוּ׃ ט בְּכֵן פַּרְנָסָיָא שַׁמְעוּ פִּתְגָמָא דַייָ׃ י כְּדֵין אֲמַר יְיָ אֱלָהִים הָא אֲנָא שַׁלַּח רוּגְזִי עַל פַּרְנָסָיָא וְאֶתְבַּע יָת עַמִּי מִידֵיהוֹן וַאֲבַטְּלִינּוּן מִלְּפַרְנָסוּת עַמָּא וְלָא יְפַרְנְסוּן עוֹד פַּרְנָסָיָא נַפְשֵׁיהוֹן וְאֶשֵׁיזֵיב עַמִּי מִידֵיהוֹן וְלָא יִתְמַסְרוּן לַאֲשַׁתֵּיצָאָה׃ יא אֲרֵי כְּדֵין אֲמַר יְיָ אֱלָהִים הָא אֲנָא מִתְגַּלֵּי

ח חַי־אָנִי נְאֻם־אֲדֹנָי יְהוִה אִם־ לֹא יַעַן הֱיוֹת־צֹאנִי לָבַז וַתִּהְיֶינָה צֹאנִי לְאָכְלָה לְכָל־חַיַּת הַשָּׂדֶה מֵאֵין רֹעֶה וְלֹא־דָרְשׁוּ רֹעַי אֶת־צֹאנִי וַיִּרְעוּ הָרֹעִים אוֹתָם וְאֶת־צֹאנִי לֹא רָעוּ׃ ט לָכֵן הָרֹעִים שִׁמְעוּ דְּבַר־יְהוָה׃ י כֹּה־אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה הִנְנִי אֶל־הָרֹעִים וְדָרַשְׁתִּי אֶת־ צֹאנִי מִיָּדָם וְהִשְׁבַּתִּים מֵרְעוֹת צֹאן וְלֹא־יִרְעוּ עוֹד הָרֹעִים אוֹתָם וְהִצַּלְתִּי צֹאנִי מִפִּיהֶם וְלֹא־תִהְיֶיוְן לָהֶם לְאָכְלָה׃ יא כִּי כֹה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה הִנְנִי־אֲנִי

רש"י

שפטתם בין שים לרעתו: (ח) וירעו הרועים אותם. לת עצמם: (י) ולא ירעו עוד הרועים אותם. לת את עצמם מן ממון של ישראל של צאני שאכלו חלבם ונפלו צמרם של ישראל והשמינו את עצמם. וישראל לא רעו: (י) הנני אל הרועים. ליפול מהם מלכות. שביטי הנשיא בן אלה לא תעמידי מלך [י] שבטים. וביטי צדקיהו לא העמידו בלך ביהודה: ודרשתי את צאני. ותבוע אני את עלבון צאני ונושל מהם מלכות: והשבתים. ויהיה מבוטל: והצלתי. ממונם מידם. שלא האכלום עוד: (יא) הנני אני. אמנה אני לצאני לטובה: ידרשתי את צאני. בין האומות שנשבו.

מהר"י קרא

בסמוך: (ח) חי אני. בשבועה: אם לא יען. שאיני מביא עליכם דבר כי עם ביען שהיה צאני לבז. ולא בשביל דבר אחר: וירעו הרועים אותם ואת צאני לא רעו. וירעו הרועים את עצמם מן ממון של צאני שאכלו חלבם ונפלו צמרם של ישראל והשמינו את עצמם. וישראל לא רעו: (י) הנני אל הרועים. ליפול מהם מלכות. שביטי הנשיא בן אלה לא תעמידי מלך [י] שבטים. וביטי צדקיהו לא העמידו בלך ביהודה: ודרשתי את צאני. ותבוע אני את עלבון צאני ונושל מהם מלכות: והשבתים. ויהיה מבוטל: והצלתי. ממונם מידם. שלא האכלום עוד: (יא) הנני אני. אמנה אני לצאני לטובה: ידרשתי את צאני. בין האומות שנשבו.

מגחת שי

(ח) חי אני. מבואר הוא: (ט) לכן. שנה הפסוק לחזק הענין ולא שנה בו מלה אלא שחראשון רועים והשני הרועים והראשון את דבר ה' והשני דבר ה' ויונתן חדש בו בתוספת שהוסיף בו בבן פרנסיא רשיעיא תובו לאורייתא ואנא עהיד לרחמא עליכון אציתו לאולפן אורייתא וקבילו פתגמא דה': (י) כה אמר. והדרשתי. שאעניש אותם על אשר לא רעו אותם: והשבתים מרעות צאן. שאקח המלוכה מידם ולא ירעו עוד הרועים אותם כלומר ולא ימלכו עליהם עוד וי"ת ולא יתפרנסן עוד מרנסיא נפשיהון: (יא) כי כה אמר. הנני אני. כיון

מצודת דוד

כ"ל בעבור זה שלכו גנולה והשתיקום מלומות וכסו הולכים נעים ומדים ואין מי מהזילם למעב למען יכיו מעטים: (ח) אם לא. כוח עיין בעומה וגזם ולא תמר וכיו כוח כתר כלומר אם לא יכיה כן היו יכיה כוחת וכוחת: מאין רועה. מפני היותם בלי רועה מפנים בלולו: אותם. את עלמם רעו להשמין את בשרם: (ט) לכן וגו'. על כי מלכו הדברים במעלו מי אמי וגו' לכן אמר שוב לכן הרועים וגו' וכן הוא דרך המקרא: (י) הנני. כאמר אני מסיר הרועים מלכות להם בעולם: ודרשתי וגו'. כ"ל מעניסם על מלוד הגזל: והשבתים. מהיות עוד רועים להמיו ולא ישמיו עוד את עלמם במלוד הגזל כ"ל אקח מהם בשרכם ולא יתפנגו עוד בגזל העניים: (יא) הנני אני. לשומר עם כי יוכלו לכלועים הנה אני

פירוש ע"ט

אִיהְ לְעֵב אַזוֹי וְאָמַּט נָאמַט דָּעַר הָאַר אִם לֹא נֶעֶן הָיוֹת צֹאנִי לְבַז אוּבּ נִיט דְּרוּם וָוס מִיינִי שָׁאף וְעָנָן גִיוּאַרִין צוֹא אֵין רוּיבּוּנְג וַתִּהְיֶינָה צֹאנִי לְאָכְלָה אוּנ מִיינְע שָׁאף וְעָנָן גִיוּאַרִין צוֹ אֵיין עֶסֶן צוֹ אַלְע חַיוֹת פּוּן דָעם פֶּעלְד בַּאי רוֹעֶה וְעָנָן וּוּאם וַיי הָאבֶן נִיט גִיהַאט קֵין דְעכְטִין פַאסְטוֹך וּלֹא דָרְשׁוּ רוֹעַי אֶת צֹאנִי אוּנ מִיינִי פַאסְטוֹכֶער הָאבֶן נִיט גִיקְאכְשְׁט מַיינִי שָׁאף וּוַיי פַאר שְׁטֶערִין פּוּן צוֹא פַאשְׁען שָׁאף וְלֹא יִרְעוּ עוֹד הָרוֹעִים אוֹתָם אוּנ דִיא פַאסְטוֹכֶער וָועלְן נִיט פַאשִׁין נָאר זִיךְ אַלֵיין וְהִצַּלְתִּי צֹאנִי מִפִּיהֶם אוּנ אִיהְ וָועל מַצִיל זַיין מִיינְע שָׁאף פּוּן זַיעֶר מוֹיל וְלֹא תִהְיֶיוְן לָהֶם לְאָכְלָה אוּנ וַוי וָועלְן מֶער נִיט זַיין צוֹא וַוי צוֹא אֵיין עֶסֶן:

(ט) לָכֵן הָרוֹעִים שִׁמְעוּ דְּבַר ה׳ דְּרוּם אִיהְר פַאסְטוֹכֶער

וְדָרַשְׁתִּי אֶת־צֹאנִי וּבִקַּרְתִּים׃
יב כְּבַקֶּרֶת רֹעֶה עֶדְרוֹ בְּיוֹם הֱיוֹתוֹ
בְתוֹךְ־צֹאנוֹ נִפְרָשׁוֹת כֵּן אֲבַקֵּר אֶת־
צֹאנִי וְהִצַּלְתִּי אֹתָם מִכָּל־הַמְּקֹמוֹת
אֲשֶׁר־נָפְצוּ שָׁם בְּיוֹם עָנָן וַעֲרָפֶל׃
יג וְהוֹצֵאתִים מִן־הָעַמִּים וְקִבַּצְתִּים מִן־
הָאֲרָצוֹת וְהֵבֵיאוֹתִים אֶל־אַדְמָתָם
וּרְעִיתִים אֶל־הָרֵי יִשְׂרָאֵל בְּאֲפִיקִים
וּבְכֹל מוֹשְׁבֵי הָאָרֶץ׃ יד בְּמִרְעֶה־טוֹב
אֶרְעֵה אוֹתָם וּבְהָרֵי מְרוֹם־יִשְׂרָאֵל

וְאֶתְבַּע יָת עַמִּי
וַאֲבַקְרִנוּן׃ יב כְּמָא
דְמִתְבַּקַּר רַעְיָא עֲדְרֵיהּ
בְּיוֹמָא דַהֲוָה בְּגַו עָנְיָה
וּמְפָרַשׁ לְהוֹן בֶּן אֶתְבַּקַּר
יָת עַמִּי וְאֲשֵׁיזִיב יָתְהוֹן
מִכָּל אַתְרַיָא דְאִתְבַּדְּרוּ
לְתַמָּן בְּיוֹם עֲנָנָא
וַאֲמָטָתָא׃ יג וְאַפֵּיקִינוּן
מִבֵּינֵי עַמְמַיָּא
וְאֶכְנְשִׁינוּן מִן מְדִינָתָא
וְאֵיעֲלִינוּן לְאַרְעָהוֹן
וַאֲפַרְנְסִינוּן עַל טוּרֵי
יִשְׂרָאֵל בְּפִצְיָרַיָּא וּבְכֹל
מֵיתְבֵי אַרְעָא׃ יד בְּמַרְעָא
טַב אֶפְרְנִנּוּן וְתַהֲוֵי בְּטוּר
קוּדְשָׁא דְיִשְׂרָאֵל יְהֵי בִית
מֵישְׁרְהוֹן

מהר"י קרא

להחזירם על ארצם: ובקרתים. ואחפש אחריהם. כמו לא יבקר בין טוב לרע: (יב) כבקרת רועה עדרו ביום היותו. וזרשתי את צאני ובקרתים. כמו שמבקר רועה את עדרו כשהוא עובר בתוך צאנו. והן נפרשות ממנו והלכו להן. שמבקש אחריהם עד שמוצאן. כן אבקר את צאני שנפרשו מעלי ונלו בין האומות: והצלתי אתהם. משיעבוד האומות כמו והצלתי אתכם מעבודתם. שעבדו במקומות אשר נפוצו שם. ביום אשר הבאתי עליו את הצרה שהיתה חשובה עליו כיום ענן וערפל: (יג) ורעיתים אל הרי ישראל. פ"י ורעיתים את ישראל על הרי. שבהרים מרעה טוב וגנוב ומשפין את הבהמה. הם שנו צאני בכל ההרים. ואני רועתים על הרי: ובכל מושבי הארץ. שמסוף ליישוב יש מרעה טוב מהוף שבני תיישוב נותנים בתוכו אשפותיהן. ומעלה עשבים עד מאד.

מנחת שי

(יב) כמוך לאחו. לון טוס מהג כמלת כיוון: המקומות. כ' כתוב כן כמ"ש כאמונתי כ' י"ו: (יד) חלעה אחת. חיונא בלשי תיכונתא פלוגתא לישנא אחרנא דכתב לה בקדמיתא חבר ו"ו וכתב לכי תוספ עלה ו"ו ודמיק לה פלמא טובא לכתב לה ו"ו ומיכה מלו דכתיב בה בקדמיתא מלא ו"ו וכתר לכי גזיל לה ומחוה

רש"י

עלמות: (יא) ובקרתים. ל' ביקור חולים: (יב) נפרשות. כמהן נפוצות והוא הולך ביעיהם ומחספס יחד: ביום ענן

רד"ק

ששמעו בהם הרועים אני אדרוש אותם ואוציאם מבלותם: (יב) בבקרת. נפרשות. כמו נפרדות כי אז יבקר אותם יותר היטב וי"ת ומפרש להן: ביום ענן וערפל. כי יום חשך היה להם חלגלות. והמליצה כי הצאן מתפזרות ביום המטונן: (יג) והוצאתים. אל תרי ישראל באפיקים ובכל מושבי הארץ. כי העוים טוב מרעיהם בהרים. והכבשים ותרחלים בעמקים ובאפיקים והנה ישראל ישובו לארצם וישכנו בכל מושב טוב בהרים ובעמקים: (יד) במרעה טוב. ובהרי מרום ישראל.

מצודת ציון

מפמו (שם יט): והשבתים. ענין ישוב ומגיעה: (יח) ובקרתים. ענין חקירה ודליכה כמו לא יבקר הכהן (ויקרא י"ג): (יב) נפרשות. מל' הסלכה ופירוד: (יג) באפיקים. כן יקראו המקומות שעוברים

מצודת דוד

קיים ומי מגדוע לא למי ומחקור מחכיתם: (יב) כבקרת. כמו שהרועה מוקף בעדרו כיום היותו בתוך צאנו והוא נפרדים ממנו דהכי מחקור לעשות שם לא נעדר אז מהם כן אבקר אני את צאני ואציל אותם ממקומי כל המקומות אשר נפלו שם ביום ענן עליהם וערפל: (יג) באפיקים. במקום המים וכמקום המיוכב וקשוכבי: (יד) במרעה טוב. כ"ל מפסיק להם טובם עמוקה ובפל להבי בצת פעמים לפי מדבית בשוכה

פירוש ע"ט

(יא) כִּי כֹה אָמַר אֲדֹנָי אֱלֹהִים הֶן גִּיוְאָנְט נָאט
דָּעֶר הֵאר הֶנְגֶי אֲנִי נוּן אִיךְ וְוֶעל מִיךְ אַנְטְפֶלְעִקֶן
וְדָרַשְׁתִּי אֶת צֹאנִי וּבִקַּרְתִּים אוֹג אִיךְ וֶוֶעל פֶּארְשָׁטֶן מַיינֶי
שָׁאף אוֹג אִיךְ וֶוֶעל זַיי זוּכֶן: (יב) כְּבַקֶּרֶת רוֹעֶה עֲדָרוֹ
אַווי נֶויא דָאם פָּארְשָׁטוּנְג פּוּן דָעם פֶאסְטוּךְ וָואם
עָר פֶארְשָׁט זַיין סְטַאדָע אִין דָעם טַאג וָואם עָר אִיז
צְווִישֶׁן זַיינֶע שָׁאף אַז זַיי זָענֶן פָאר שְׁפְּרַייט (גַיים
עָר דָאךְ צְווִישֶׁן זַיי אוֹג זַאמְלְט זַיי אַיין אִין אַיינֶעם)
כֵּן אֲבַקֵּר אֶת צֹאנִי וּבִקַּרְתִּים נָאט פָּארְשְׁטַין אִיךְ נָאם
שָׁאף וְהִצַּלְתִּי אֹתָם וגו' אוֹג אִיךְ וֶוֶעל זַיי מַצִּיל זַיין פּוּן
אַלֶע עָרְטֶער וָואם זַיי זָענֶן פָאר שְׁפְּרַייט גִיוָוארֶן
אַהִין אִין דָעם טָאג פּוּן אַיין וָואלְקֶן אוֹג אַיין

מֵישָׁרֵיהוֹן תַּמָּן יִשְׁרוֹן יְהֵיה נָוֶהם שָׁם תִּרְבַּצְנָה בְּנָוֶה טוֹב
בַּאֲתַר דְּאִי וּפַרְנוֹס טַב יְהֵי מַרְעֵיהוֹן עַל טוּרֵי וּמִרְעֶה שָׁמֵן תִּרְעֶינָה אֶל־הָרֵי יִשְׂרָאֵל׃
יִשְׂרָאֵל: טו אֲנָא אֶפַּרְנֵם יָת עַמִּי וַאֲנָא אַשְׁרִינוּן לֵרוּחֲצָן אֲמַר יְיָ אֱלָהִים׃
טו אֲנִי אֶרְעֶה צֹאנִי וַאֲנִי אַרְבִּיצֵם נְאֻם אֲדֹנָי יְהוִה׃ טז אֶת הָאֲבֵדֹת אֲבַקֵּשׁ
דְּאִי טַלְטְלוּ אֲהֵיב וְיָת דְּבִירָא אֶצְמוֹד וְלַמְרַעְיָא אֶסוֹבַר וְיָת וְאֶת הַנִּדַּחַת אָשִׁיב וְלַנִּשְׁבֶּרֶת אֲחַבֵּשׁ
חֲטַאיָא יָת חַבְרָא וְאֶת הַחוֹלָה אֲחַזֵּק וְאֶת הַשְּׁמֵנָה
אֲשֵׁיצִי וְ פַּרְנֵס עַמִּי וְאֶת הַחֲזָקָה אַשְׁמִיד אֶרְעֶנָּה בְּרִינָא׃ יז וְאַתּוּן עַמִּי
בְּמִשְׁפָּט׃ יז וְאַתֶּנָה צֹאנִי כֹּה אָמַר בִּדְנָן אֲמַר יְיָ אֱלָהִים הָא

אנא

ה״א ולמגמ למפי . ינמוס סמ ב״ת קי״ד כריסוס ד :

רש״י

וערפל. כי כן דרך הענן להתפזר כיוס המעונן: (טז) ואת השמנה ואת החזקה. ההולמת ודוחקת את הכרותיה: שאמרתי למעלה. שפרטתי ישראל לא בקשר. אני אבקש: את הנדחת. שאמרתי למעלה שלא השיבותים. אני אשוב. כלומר הגליות אני מחזיר. אותם האובדים בארץ אשור והנדחים בארץ מצרים וגו': ולנשברת. שאמרתי למעלה שלא חבשתם: ואת החולה. אשר לא רפאתם. אני מחזק ומרפאה. כמו שנאמר אספה הצולעה. ארפאה. כמו ואסף איש מחור. ואסף הבצורץ. עד האסף מרים. וכמו שאומר אז ידלג כאיל פסח והרון לשון אלם: ואת השמינה ואת החזקה אשמיד. ומלכי ישראל ששמנו והקו ועצבו בממונם של ישראל, וגזלו וחמסו אותם ולא דעו אותם כהוגן. כמו שאמרתי למעלה. את החלב האכלו ואת הצמר תלבשו. אשמיד מלכותן. שיפסק לעולם מהם. ואו: ארעינה. ישראל כדין ובשורה. כמו שפירש. כלומר הם לא דעי כמשפט ואני ארעינה כמשפט המפורש כאן: (יז) ואתנה צאני. ספרש עכשיו היאך: בין

מהר״י קרא

לפי שהארץ שמינה מחמת אשפה שמן בתוכה: (יד) שם תרבצנה. בהכנסתן בצהרים ובערב: (טו) אני ארעה (את) צאני. ביום: ואני ארביצם. בערב לבתיהם: (טז) את האבדת.

מנחת שי

לה פלמא למפי ופ״ש בפסוק בילוה: (יז) ואתנה. במקלת בפרוס קדמוים הפי״ו בפסוק וכן בסמך עליו בגליון ס ובמאמ ספרים בלוזי ושיון לעיל ביתון ריב:

רד״ק

אמר זה על ירושלים שהיא גבוהה מכל ארץ ישראל וכן ישראל יהיה להם נוה בירושלים לעתיד לבא כמ״ש בסוף זה הספר: (טו) אני ארעה. ואני ארביצם. כי הרועה ירעה הצאן עד הצהרים ובצהריים אז ירביצם כמ״ש איכה תרעה איכה תדביק בצהרים: (טז) את האבדת. ואת החולה אחזק. אמר שולה הנה במקום נחלות ותולה שאמר למעלה ואמר אחזק תכול שניהם כי הרפואה לחזק הבריאות: ואת השמנה ואת החזקה. אשמיד השמנה והחזקה שדיחצין את החלושות מהתרועה אני אשמיד חזקתן: ארעינה במשפט. כהגון כמו שחלושות שלא ירעו יותר מן הראוי להן והכשיל על הנושקים והחזקים שהיו בישראל והיו עושקים את העניים: יהחלושים ית ית חמאיא וית חייביא אשיצי ואפרנס ית עמי בדינא: (יז) ואתנה. בין שת לשה. בין החזקה להחלושה: לאלים

מצודת דוד

כהמשפט: (טו) אני ארעה. כ״ל אני בעצמי אבעים מקנהם: ואני ארביצם. אני אשיב. על כעדר: ואת השמנה ואת החזקה. המתחזקת

פירוש ע״ט

נָוֶה טוֹב דָּאתְרָן וְיָעלִין וְיֵיא הוֹעֲרִין אִין אֵיין גּוּט וְנָאנוּנְג וּמִרְעָה שָׁמֵן תִּרְעֶינָה אוּנ אַיין פֶּעטֵע פֵּאשֵׁע וְעלִין זֵיי זִיךְ פֵּאשִׁן אוּיךְ דִי בָּעֶרג פּוּן דִי יִשְׂרָאֵל׃
(טו) אֲנִי אֶרְעֶה צֹאנִי אִיךְ וָעל פֵּאשִׁן מֵיינֶע שָׁאף אוּנ אִיךְ וָעל זֵיי מַאכֶן הוֹעֲרִין אוּן וָאנְט נָאט דֶר הֵאר׃
(טז) אֶת הָאֲבֶדֶת אֲבַקֵּשׁ דִיא פַּאר לוֹארֶנֶע שָׁאף וָעל אִיךְ זוּכֶן אוּנ דִי פַּאר שְׁטוֹיסֶענֶע וָאם אִיז גִינוֹארִין פַּאר שְׁטוֹיסִין פּוּן דֶר סְטָאדְט וָעל אִיךְ אוּם קֶעהֶרִין צוּרִיק אִין דֶער סְטָאדְט אֲרֵין וְלַנִּשְׁבֶּרֶת אֲחַבֵּשׁ אוּנ צוּ דֶער צוּ בְּרָאכֶענֶע וָעל אִיךְ צוּ בִּינְדִין אִירִי בְּרֶעךְ אוּנ דִי שְׁלֶאפִי אוּנ דִי מַאנְגֶערִי וָעל אִיךְ שְׁטַארְקִין אוּנ אוּנְטֶער לֶעהֶנְגִין וְאֶת הַשְּׁמֵנָה אוּנ דִיא פֶּעטֵע אוּנ שְׁמַארְקֵן אוּנ וָאם פַּאר טִילִיגִין אֶרְעֶנָּה בְּמִשְׁפָּט אִיךְ וָעל
וְיא פֶּאשֶׁען מִיט מִשְׁפָּט׃ (יז) וְאַתֶּנָה צֹאנִי כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה אוּנ אִיהר מֵיינֶע שָׁאף אַווֹי הָאט גִינָאגט נָאט דֶער הֵאר הִנְנִי שֹׁפֵט בֵּין שֶׂה לָשֶׂה גוּן אִיךְ וָעל מִשְׁפָּטִין צְווִישִׁן אֵיין צַי אוּנ צְווִישִׁן דֶער אַנְדֶערֶער אוּנ

צווישן

אֲדֹנָי יְהוִה הִנֵּנִי שָׁפַטְתִּי בֵּין־שֶׂה לָשֶׂה לָאֵילִים וְלָעַתּוּדִים׃ יח הַמְעַט מִכֶּם הַמִּרְעֶה הַטּוֹב תִּרְעוּ וְיֶתֶר מִרְעֵיתֵיכֶם תִּרְמְסוּ בְּרַגְלֵיכֶם וּמִשְׁקַע־מַיִם תִּשְׁתּוּ וְאֵת הַנּוֹתָרִים בְּרַגְלֵיכֶם תִּרְפָּשׁוּן׃ יט וְצֹאנִי מִרְמַס רַגְלֵיכֶם תִּרְעֶינָה וּמִרְפַּשׁ רַגְלֵיכֶם תִּשְׁתֶּינָה׃ כ לָכֵן כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה אֲלֵיהֶם הִנֵּנִי־אֲנִי וְשָׁפַטְתִּי בֵּין־שֶׂה בְרִיָּה וּבֵין

אֲנָא דַּאִין בֵּין גְּבַר לְגַבַּר לַחֲטָא וּלְחַיְבָא׃ יח הַזְעֵיר לְכוֹן דְּפָרְנוּסִ טַב אַתּוּן מְהָפְרְנְסִין וּמוֹהַר פָּרְנוּסְכוֹן דְּיִשִּׁין בְּרַגְלֵיכוֹן וּמִשְׁתֵּי מְהַגַּן אַהוֹן שָׁתָן וְיַת מוֹתְרָא בְּרַגְלֵיכוֹן אַהוֹן דְּיִשִּׁין׃ יט וְעַמִּי מוֹהַר מֵיבַל שַׁמֵּשִׁיכוֹן אִבְלִין וּמוֹהַר מְשַׁתֵּי שְׁמֵשִׁיכוֹן שָׁתָן׃ כ בְּכֵן כְּדֵנָן אֲמַר יְיָ אֱלָהִים לְהוֹן הָא אֲנָא מְהַגְּלֵי וְאֵידוֹן בֵּין גְּבַר עַתִּיר וּבֵין גְּבַר מִסְכֵּן׃

חלף

מדר"י קרא

שה לשה. בין (שה) אדם בעל זרוע ואנס את חבירו שהוא חלש ליבול לנוזלו: לאילים ולעתודים. הם השרים שנולו זה את זה: (יח) המעט מכם. המעט בעניכם. הנזל והחמס והרע עשיתם. לפיכך צריך משפט: הברעה הטוב הרעו. העשירים כבשתם תחה ידכם כדי שיזובו ממכם: ויתר מרעיכם. דלת העם: תרמסו ברגליכם. שלא השכחתם עליהם לטובה: ומשקע מים השתו. מים צלולים שחשיב משוקע בהתים. כלומר משקין בעולין שתיהם: ואת הנותרים. כן המים שאינם צלולים והן העכורים שאינם ראויות לשתות: ברגלכם תרפושון. ברגליכם רמסתם. כמו ושארה ברגלה רפסה. ע"א תמרעה הטוב תרעו. אתם אוכלים כל מעדני עולם. ויתר בדעיכם. ישייר קערותיכם תשליכו בין רגליכם. ומשקים מעולים שתיתם: (יט) וצאני מרמס. כלומר ולצאני נתתם לאכול שיורי קערותיכם ומרפס רגליכם נתתם להם לשתות: (כ) הנני

רש"י

(יז) בין שה לשה. בין בעלי תגרופיס להלפיס: (יח) המעט מכם. לית אמר ההזקות שכבר רועות המרעה הטוב והלוואי לא תרמסו המות' כרגליכ' ותאכלוה תוהן אחר נאחי אלא אף מותר מרעיכם תרמסו כרגליכם ולא די לכם אמר משקע מים תשתו אלא שהותירו' כרגליכם תרפושון: ומשקע מים. המים הצלולים שבקע הטיט ולא נעכרו ברגלים. והדומה כתרגומו הזעיר לכון דפרנוס טב לתון מתפרנסין ומותר פרנוסיכון אכלין שמשיכון ומבתי מתקן לתון שתן ית מותרת משיכון שתן: (יט) וצאני וגו'. ועמי מותר מיכל שמשיכון אכלין ומותר מבתי משיכון שתן: (כ) שה בריה. חזקה: רוזה. (מיגר"ש

רד"ק

לעתודים. כי הם החזקים שבצאן וי"ה לענין הכשל בין גבר לגבר לחטאיא ולחייביא: (יח) המעט. פי' המשל כתרגומו הזעיר לכון דפרנם טב אתון כתפרנסין ומיתר פרנוסכון אכלין שמשיכון ומשתי כתקן אתון שתן ויתר מותרא שמשיכון שתן:

מצודת ציון

(יח) תרמסו. ענין דריכה ברגל: ומשקע. ענין נפילת הדבר בעומק כמו ונקעה כיעקוב מלחים (עמוס ט'): הרפשון. ענין דריכה וכמיסה כמו ענשן נפשם (מכלי כ"ה): (כ) בריה. שמנה כמו ועגלון מים בריח (לעיל ל"א): רוזה. כחושה כמו ומשמן

מצודת דוד

על מבחר להדשה ולהכותה מזה לחבירתה ולהרפשה במשמר כלומר וכאלו כ"א מקח נקש מהעופות את הפריב: (יז) בין שה לשה. בין אם המלוכה ובין אם החקוק: לאילים ולעתודים. בין מן החלים בין מן העתודים: (יח) המעט. כלומר אל החקות שאם הרעה יהיה לכם להם לדעים הטוב המרעה הטוב שאם המרעה הטוב תרמסו כרגליכם בלא יהנו להם אחר הלקח אבל תשתו מים צלולים שנשקעה הטיט ואת הנותר הדלכו ברגליכם לעכור מים אלו הרמתם עוד שאחר הבא לחלק הפנייה: (כ) הנני אני. כ"ל הנה אני הוא המוכל על מולם ומכשיל בין שה

פירוש ע"ט

צְוִוישִׁין דִּיא וְיִדָּעֶר אוּנ צְוִוישִׁין דִּיא בְּעֶקְ (בְּלוּמֶר צְוִוישִׁין דִּי שְׁטֵארְקֶע אוּנ צְוִוישִׁין דִּי שְׁלֶאפְּעֶן וְוֵאם פֶּאיִשְׁע אִיז דֶּעֶן נִיט דֶּ וְוַיינִיג פּוּן אַיְיךְ וָוס אִיר פֶּאיִשְׁט אַיְיךְ אִין אֵיין גּוּטֶע פֶּאיִשְׁע (וְוֵאם אִיר טוּט נֶאךְ דֶם אוֹיךְ) וְוֵיהֶר בְּרֵיכְט הִרְפְּסוּ דֶאם אִיבְּרִיגֶ שָׁאף וְאלֶין דֶער פּוּן קִיין חֲנֵאה נִיט הָאבְּן) פֶּאיִשְׁע צוּא מָרְעט אִיר מִיט אַיְיעֶרְע פִּיס (כְּדֵי דִּיא אִיבְּרִיגֶ שָׁאף וְאלֶין דֶער פּוּן קִיין חֲנֵאה נִיט הָאבְּן) וּמִשְׁקַע מַיִם תִּשְׁתּוּ אוּנ לוֹיטֶערְע וּאַסְער וּאם דִּי לַיים אִיז אֵיין נִיזוּנְקֶען בִּיז צוּם גְּרוּנְט אֲנֶעלְכְּע וּאַסְער מָרִינְקְט אִידֶר וְאֵת הַנּוֹתָרִים בְּרַגְלֵיכֶם תִּרְפָּשׁוּן אוּנ דִּיא אִיבְּרִיגְע וּאַסְער וּאם בְּלַיְיבְּט אִיבְּער פּוּן אַיְיךְ צוּא מָרְעט אִיר מִיט אַיְיעֲרִי פִּיס אוּנ אִיר צוּא מִישְׁט נַיְיא כִּיט דֶעם לַיים: (יט) וְצֹאנִי כִּרְמַס רַגְלֵיכֶם תִּרְעֶינָה אוּנ מֵיינְע שָׁאף פֶּאשִׁין זִיךְ אוּנ עֶסִין דֶאם צוּ מְרֶעטוּנְג פּוּן אַיְיעֶרְע פִּיס אוּנ מְרִינְקְען דֶאם צוּא מְרֶעטוּנְג

כא חַלַּף דִּבְרָשׁ וּבְרַעַ
דַּחֵיקְהוֹן וּבְהוֹן קָפָא
הָבְרָהוֹן כָּל פְּאֵיבְיָא
עַד דְּבַדְרָהוֹן יַהֲדוֹן
לְבָרֵי מְדִינְתָא:
כב וְאֶפְרוֹק לְעַמִּי וְלָא
יְהֲמַרוּן עוֹד לְבָזָא
וְאֵידוֹן בֵּין גְּבַר לְגָבַר:
כג וְאֶקֵים עֲלֵיהוֹן פָּרְנֵס
חַד וְיִפְרְנֵים יַהֲדוֹן יַת
דָּוִד עַבְדִּי הוּא יְפָרְנֵים
יַהֲדוֹן וְהוּא יְהֵי לְהוֹן
לְפָרְנֵס: כד וַאֲנָא יְיָ
אֶהֱוֵי לְהוֹן לֶאֱלָהָא
וְעַבְדִּי דָּוִד מַלְכָּא
בֵּינֵיהוֹן אֲנָא יְיָ גְּזֵרִית
בְּמֵימְרִי: כה וַאֲגַזַּר לְהוֹן
קְיָם

שֶׁה רָזָה: כא יַעַן בְּצַד וּבְכָתֵף תֶּהֱדֹפוּ
וּבְקַרְנֵיכֶם תְּנַגְּחוּ כָּל־הַנַּחֲלוֹת עַד
אֲשֶׁר הֲפִיצוֹתֶם אוֹתָנָה אֶל־הַחוּצָה:
כב וְהוֹשַׁעְתִּי לְצֹאנִי וְלֹא־תִהְיֶינָה עוֹד
לָבַז וְשָׁפַטְתִּי בֵּין שֶׂה לָשֶׂה: כג וַהֲקִמֹתִי
עֲלֵיהֶם רֹעֶה אֶחָד וְרָעָה אֹתָהֶן אֶת
עַבְדִּי דָּוִיד הוּא יִרְעֶה אֹתָם וְהוּא
יִהְיֶה לָהֶן לְרֹעֶה: כד וַאֲנִי יְהוָה אֶהְיֶה
לָהֶם לֵאלֹהִים וְעַבְדִּי דָוִד נָשִׂיא
בְּתוֹכָם אֲנִי יְהוָה דִּבַּרְתִּי: כה וְכָרַתִּי

רש"י

כא) בצד ובכתף. לחם בכתפים והמזקים בצד. יען. ת"י חלף דברשע ובדרע דחיקתהן וגו': (כב) והושעתי. מבואר הוא: (כג) והקימותי. את עבדי דוד. תמשיח שיעמוד מזרעו בעת הישועה: (כד) ואני. מבואר הוא: (כה) וכרתי. וישנו ביערים. כי לא יפחדו בתוך היער. וישנו

מצודת דוד

בריאה ופירושו שמנה והמשיל כתרגומו בין גבר שהיר ובין גבר בכוכו: (כא) יען. ת"י חלף דברשע ובדרע דחיקתהן וגו': (כב) והושעתי. מבואר הוא: (כג) והקימותי. את עבדי דוד. תמשיח שיעמוד מזרעו בעת הישועה: (כד) ואני. מבואר הוא: (כה) וכרתי. וישנו ביערים. כי לא יפחדו בתוך היער. וישנו

כא) בצד ובכתף. לחם בכתפים והמזקים בצד ובכתף. הוא רומז כיד ממטל להדפו בלד ובכתף ומנגחו בקרן את כולם עד אשר פזרתן מלהן לגוים אל הגולה: (כב) והושעתי לצאני. אני מושיע את צאני ולא יהיו עוד לבז והשיפוט בין שה לשה: (כה) וכרתי. תמשיל שיעמוד בזרעו בעת הישועה: (כד) ואני. מבואר הוא: (כה) וכרתי. וישנו ביערים. כי לא יפחדו בתוך היער. וישנו

מנחת שי

(כא) תהדפו. ת"י דחיקתהן כנגד כל הפצעים (ב) בצד ובכתף כמו שהזכיר בדפוס ישן ז

מהר"י קרא

אני. פורש טהם: ושפטתי בין שה לשה. בין שה בריה ובין שה רזה. בין אלו שהשמינו עצמן מכל מעדני עולם גזלו והכפיסו את העניים

מצודת ציון

כאשר יזנח (יבעיה י"ז): (כא) בצד ובכתף. הוא רומז כיד ממטל כמקוה הכולו גניף: ההדפו. ענין להיפה להדפה כמו תכה תדפנו רוח (תהלים ס'): הנחלות. כלהלומות בלחמו מן הפיכיכם:

פירוש ע"ט

פון אייערי פיס: (כ) יָכֵן כה אָמַר אֲדֹנָי אֱלֹהִים דרום הָט
אַזוי גיזאגט גאט דר האר הנני אני וגו' נון איך ווֶעל
משפטין צווישן די שטאארקע שאף אוג צווישן די
מאגערע אוג שלאפע שאף: (כא) יַעַן בְּצַד וּבְכָתֵף
תֶּהֱדֹפוּ דרום ואם איר שטאארקע שאף שטויסט די
אַנדערע מיט דער זייט אוג מיט דעם אקסל
וּבְקַרְנֵיכֶם תְּנַגְּחוּ אוג מיט אייערי הערנר שׂנ ויסט איר
אלע קראנקע שאף מיט אייער הערנר שׂנ ויסט איר
שפריים זיי אלי אריים אויף דער נאס: (כב) דרום
וְהוֹשַׁעְתִּי לְצֹאנִי וְלֹא יִהְיוּ עוֹד לָבַז וְשָׁפַטְתִּי בֵּין שֶׂה לָשֶׂה: (כג) וְהֵקִימוֹתִי עֲלֵיהֶם רֹעֶה אֶחָד וְרָעָה אֹתָם עַבְדִּי דָוִד הוּא יִרְעֶה אֹתָם וְהוּא יִהְיֶה לָהֶם לְרֹעֶה: (כד) וַאֲנִי יְהוָה אֶהְיֶה לָהֶם לֵאלֹהִים וְעַבְדִּי דָוִד נָשִׂיא בְּתוֹכָם אֲנִי יְהוָה דִּבַּרְתִּי: (כה) וְכָרַתִּי

פירוש ע"ט

פון איירי פיס: (כ) יָכֵן כה אָמַר אֲדֹנָי אֱלֹהִים דרום הָט
אַזוי גיזאגט גאט דר האר הנני אני וגו' נון איך ווֶעל
משפטין צווישן די שטאארקע שאף אוג צווישן
מאגערע אוג שלאפע שאף: (כא) יַעַן בְּצַד וּבְכָתֵף
תֶּהֱדֹפוּ דרום ואם איר שטאארקע שאף שטויסט די
אַנדערע מיט דער זייט אוג מיט דעם אקסל
וּבְקַרְנֵיכֶם תְּנַגְּחוּ אוג מיט אייערי הערנר שׂנ ויסט איר
אלע קראנקע שאף מיט אייער הערנר שׂנ ויסט איר
שפריים זיי אלי אריים אויף דער נאס: (כב) דרום
וְהוֹשַׁעְתִּי לְצֹאנִי וְלֹא יִהְיוּ עוֹד לָבַז וְשָׁפַטְתִּי בֵּין שֶׂה לָשֶׂה: (כג) וְהֵקִימוֹתִי עֲלֵיהֶם רֹעֶה אֶחָד וְרָעָה אֹתָם עַבְדִּי דָוִד הוּא יִרְעֶה אֹתָם וְהוּא יִהְיֶה לָהֶם לְרֹעֶה: (כד) וַאֲנִי יְהוָה אֶהְיֶה לָהֶם לֵאלֹהִים וְעַבְדִּי דָוִד נָשִׂיא

לָהֶם בְּרִית שָׁלוֹם וְהִשְׁבַּתִּי חַיָּה־רָעָה
מִן־הָאָרֶץ וְיִשְׁבְּוּ בַמִּדְבָּר לָבֶטַח וְיָשְׁנוּ
בְּיַעָרִים: כו וְנָתַתִּי אוֹתָם וְסָבִיבוֹת
גִּבְעָתִי בְּרָכָה וְהוֹרַדְתִּי הַגֶּשֶׁם בְּעִתּוֹ
גִּשְׁמֵי בְרָכָה יִהְיוּ: כז וְנָתַן עֵץ הַשָּׂדֶה
אֶת־פִּרְיוֹ וְהָאָרֶץ תִּתֵּן יְבוּלָהּ וְהָיוּ עַל־
אַדְמָתָם לָבֶטַח וְיָדְעוּ כִּי־אֲנִי יְהוָה
בְּשִׁבְרִי אֶת־מֹטוֹת עֻלָּם וְהִצַּלְתִּים מִיַּד
הָעֹבְדִים בָּהֶם: כח וְלֹא־יִהְיוּ עוֹד בַּז
לַגּוֹיִם וְחַיַּת הָאָרֶץ לֹא תֹאכְלֵם וְיָשְׁבוּ

לבטח

ת"א על מנחם. (כשורש סיח): ביער ם קרי

טהר"י קרא

אותם ואגרשם מן הארץ ניפוכים: במדבר. כחרבות. אפילו בחרבות אתם יכולים לישב לבטח. ואין מחריד מן האומות. שאין יכולין להזיק לכם. כמו שאמר משה ונתתי שלום בארץ ושכבתם ואין מחריד והשבתי חיה רעה מן הארץ וחרב לא תעבור בארצכם: וישנו ביערים. אני אכרות לכם ברית שלום ואושיבם לבטח. שאפילו הם ישנים ביערים. הם מהיזיקים ליגע בהן ולהזיק להם: (כו) ונתתי אותם. לשובה ולברכה יהיכן אשתילון לשובה לברכה. סביבות גבעתי: והורדתי הגשם. שפסקתי מכם עד עכשיו בעונותיכם: (בעתו. יורה ומלקוש. יורה בחרשון ומלקוש בניסן: גשמי ברכה יהיו. גשם שממלא את השיבולת (כך) (בר) ואתה כך שמש. אותו הגשם שאמרתי בפרשת אם בחוקותי תלכו (ויקר כביר בתרגום) ונתתי גשמיכם בעתם. שתשלה. שאו יהיה תתביאה מעולי

מנחת שי

תגבו. תגיעו] מלשון בחדים ליה: (כה) וישבו. במקום בחדים מן בחדים וקרי ובן ואחר כתוב ישבו ועיין מלחמות ובספרים מחדים מישובים בחדים ביערים קרי: (כו) ונתן. ירון תחת נתן: ונתן גשמיכם. בחדים ליה:

באמצע ארץ ישראל הוא ובית המקדש נקרא הר ונבעה כמ"ש נכון יהיה הר בית ה' בראש ההרים וגשא מגבעות וי"ת ואשרי יהתהון בתור סחור לבית מקדשי יהון שבדכין והירתם הנשם בעתו בכור: (כז) ונתן. מבואר הוא: (כח) ולא יהיו. ולא יהיו

רש"י

(כה) וישנו ביערים. ת"י ויתעסקון בתורתן כמורגם וים לפיתר בלשון סיוס: (כו) ונתתי אותם וסביבות גבעתי

מצו"ת ציון

(כו) גבעתי. הוא ה"י הגבוה מכל ההרות: (כו) יבולה. עכין למעם וכן לכן כתוב יבולם (מס ע"ו): בטחות. הם כדי לשון וסיס

רד"ק

ענין שונה: (כו) ונתתי אותם וסביבות גבעתי ברכה. אין אוהם ברכה על דרך והיה ברכה וסביבות גבעתי אתן אותם ברכה והיא א"י כלה שהוא סביבות בית"ס כי בית המקדש

מצורת דוד

ביות סוס להיות מתעדים לבכם כשלוח: והשבתי וגו'. ל"ל חיה כשדה לא יזיקו לוחם ובמ"ש לא יכשו ולא יסמיכו (יסעיה י"ח): וישבו במדבר. לא במדבריות וביערים מקום החיות יסכו בטח

ויהיו שמה יעבדם לבם שמחם כי לא יהמיתם מי: (כו) ונתתי אותם. לתן לוחם מתקומם וכל סביבות גבעתי לתן ברכה: בעתו. בזמן שהוא לוקן כו: נשמי ברכה יהיו. כי מאז יהיו לנוחת הלבן: (כז) כי אני ה'. הנאמן במעמדו: מוטות עולם. מה שהכבידו עליהם התגוות ומהו במשל מן השור שמשימים עליו כדי העול למהם המלמדה: (כח) ויחית הארץ ר"ל עליהי הנ יה

פירוש ע"ט

(כה) וְכָרַתִּי לָהֶם בְּרִית שָׁלוֹם אוֹג אִיךְ וְוֹעל פַּר שַׁנֵיידֶן בְּרָכָה יִהְיוּ רָעֶנְגן פּוּן בְּרָכָה וְוֶעט זַיִן: (כז) וְנָתַן עֵץ צוֹ זַיי אֵיזֶן בְּרִיתוֹת בְּרִית פּוּן שָׁלוֹם זַיי זְאָלֶן שָׁלוֹם הַשָּׂדֶה אֶת פִּרְיוֹ אוֹג דָעֶר בּוֹים פּוּן דָעֶם פֶּעלְד וְוֶעט הָאָבִין וְהָאָרֶץ תִּתֵּן יְבוּלָהּ אוֹג דִי עֶרד וְוֶעט גָּעבֶּן זַייני פֵּירוֹת וְהָיוּ עַל אַדְמָתָם לָבֶטַח אוֹג זַיי וְוֶעלֶן שְׁמֶעֶרִיךְ דִי חַיוֹת רָעוֹת פּוּן דָעֶר עֶרד וְיָשְׁבוּ בַּמִּדְבָּר לָבֶטַח אוֹג זַיי וְוֶעלֶן זַיין אוֹיף זַייעֶר עֶרד צוֹ וְיָכְעֶרְלִיךְ זוֹנְדֶער זַיי וְוֶעלֶן זַיי וְוֶעלֶן וְוִיסֶן דָם אִיךְ בִּין גָאט בְּשִׁבְרִי אֶת מוֹטוֹת עֻלָּם אוֹ אִיךְ וְוֶעל צוֹוא בְּרֶעכֶן דִיא שְׁטַאנְגֶן פּוּן זַייעֶר וְאַךְ אוֹג אִיךְ וְוֶעל זַיי מַציל זַיין פּוּן דָר הַאנְט פּוּן דִי נוֹאם אַרְבִּימִין מִיט זַיי: (כח) וְלֹא יִהְיוּ אוֹג זַיי וְוֶעלֶן נִיט זַיין נאָךְ אַרוּיסגָנג צוֹא דִי פֶּעלְקֶער וְהָיָה הָאָרֶץ יא הָאבֶּן אוֹג דִי חַיוֹת פּוּן דָעֶר עֶרד וְוֶעלֶן זַיי נִיט אוֹיף עֶסֶן אוֹג נִיט פַּאר דַארְבֶּן וְיָשְׁבוּ לָבֶטַח אוֹג זַיי

לָבֶטַח וְאֵין מַחֲרִיד: כט וַהֲקִמֹתִי לָהֶם
מַטָּע לְשֵׁם וְלֹא־יִהְיוּ עוֹד אַכְפֵי רָעָב
בָּאָרֶץ וְלֹא־יִשְׂאוּ עוֹד כְּלִמַּת הַגּוֹיִם:
ל וְיָדְעוּ כִּי־אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם אִתָּם
וְהֵמָּה עַמִּי בֵּית יִשְׂרָאֵל נְאֻם אֲדֹנָי
יְהוִה: לא וְאַתֶּן צֹאנִי צֹאן מַרְעִיתִי אָדָם
אַתֶּם אֲנִי אֱלֹהֵיכֶם נְאֻם אֲדֹנָי יְהוִה:
לה א וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר: ב בֶּן

לבטח ואין מחריד: כט והקמתי להם
מטע לשם ולא יהיו עוד אכפי רעב
בארץ ולא ישאו עוד כלמת הגוים:
ל וידעו כי אני יהוה אלהיהם אתם
והמה עמי בית ישראל נאם אדני
יהוה: לא ואתן צאני צאן מרעיתי אדם
אתם אני אלהיכם נאם אדני יהוה:
לה א ויהי דבר יהוה אלי לאמר: ב בן

כפ וְאֵין מַחֲרִיד: כט וַהֲקִמֹתִי לָהֶם מַטָּע לְשֵׁם וְלֹא יִהְיוּ עוֹד אַכְפֵי רָעָב בָּאָרֶץ וְלֹא יִשְׂאוּ עוֹד כְּלִמַּת הַגּוֹיִם: ל וְיָדְעוּ אֲנִי יְיָ אֱלָהֵיהוֹן דִּשְׁרֵי בְּסַעֲדֵהוֹן וְאִינוּן עַמִּי בֵּית יִשְׂרָאֵל אֲמַר יְיָ אֱלָהִים: לא וְאַתּוּן עַמִּי עִם דְּאַתְקְרֵי שְׁמִי עֲלֵיהוֹן בֵּית יִשְׂרָאֵל אַתּוּן אֲנָא אֱלָהָכוֹן אֲמַר יְיָ אֱלָהִים: א וַהֲוָה פִּתְגָם נְבוּאָה מִן קֳדָם יְיָ עִמִּי לְמֵימָר: ב בַּר אדם

רש"י

תהא מתוימת בכרכה. ונתתי כמו והשכנתי: (כט) מטע לשם. קיום שיהא לכם עולם: אסופי רעב. עמוני רעב מחמת כוסת רעבון וטוני: (לא) אדם אתם. מיוכח כהמות כעיני:

מהר"י קרא

ומצוייה ברכה בה. ויכולים לחבניסה לאוצר ואינה מרקבת. שנשמים (בל') [בלא] שמש מהקיון אותה: (כט) והקימותי להם במע לשם. אני בעביד עלויהם (רועים) [רועה] מקויים שלא יפסוק לעולם מלכותו. היא מלך המשיח. ובת"י ואקים לחון נצבא לקייטא: אסופי רעב. (מכ"ה) [מכ"ו] רעב. כמו אסוף אסיפם. כמו ממותי רעב: כליסת הגוים. מה שמכלימים ומחרפים אותם האומות: (ל) כי אני ה' אלהיהם. השוכן אתם ביניהם. אף זה מקיצורי מקראות. שהיה לו לכתוב שוכן. אלא כפני שהקורא יכול להבין בעצמו שכן הוא. לא כתב הסופר: (לא) ואתן צאני צאן מרעיתי. ואותו חצאן שאתם לבעלה אני ארזה צאני ואני ארביצם. לא צאן בהמה אמרתי לרעות. אלא צאן אדם. כמו מלאות צאן אדם. ומדרש חכמי'. אם צאן לבה אדם ואם אדם לבה צאן. אלא צאן לענשן ואדם לבתן שכרן. והוא ל' לעז'. אובל"א אופנ"א: אתם. כפילת דיבור הוא. כלומר אתם חברים ואני הפרעה:

רד"ק

הארץ לא האכלם. כשל כתרגומו ומלכות אדעא לא ישיצינון: (כט) והקימותי להם מטע. כמו שאמר ונטעתים על אדמתם: לשם. שיצא שמם בגוים ויית לקיימא: אסיפי רעב בארץ. ענין כליון כמו אסוף אסיפם וי"ת כמלכלי כפנא כי כשהיה רעב בארץ ישראל היו מטלטלים בעצרים ובשאר ארצות והיו נושאים שם בליטות הגוים כמו שנאמר נרות באבות כשהלכו לכעצרים ולארץ פלשתים ונאמר באביטלך לנור בשדי מואב ונאמר בשונמית והגר בארץ פלשתים: (ל) וידעו. מבואר הוא: (לא) ואתן צאני צאן מרעיתי אדם אתם. כשהיו צאן מרעיתי שאריכה אתכם דעה ובינה והשכל אז תקראו אדם לא צאן ובהמה כי כשיתפשה האדם להאות העולם הנה הוא בהמה לא אדם כי בנשכיות ישתתף האדם עם הבהמית הוא וחמורו אוכלין באבוס אחד אבל כשיגיענו המוב אשר יעדנו האל יתברך ובלאה הארץ דעה את השם ושאר הענינים המובים וחיעודים לאהוב את ה' ולעבדו בלב שלם ונתעסק בעושלות או נקרא אדם שיהיה ניכר בנו חלק האנושי וכהיה נבדלים מן הבהמה וכן בני האדם הרוסים להו"ת ואתן צאני צאני עם דמתקרי שמי עליהון בית ישראל אתון ועל הדרך הזה אמרו רבותינו ז"ל אדם אתם קרוין אדם ואין עכו"ם קרוין אדם: ויהי (כ) בן אדם שים פניך על הר שעיר. סמך נבואת בפלת הר שעיר לנבואת ישועת ישראל כי בעת הישועה תהיה מפלת

מצודת דוד

כלכוסים בבהמה. לו יתמר על הבהמות המזיקות שלא יכמו עוד וגם יפחיתו: (כט) מטע לשם. כמיטע יפה והכוונה להיות להם תמידת בין העמים: ולא יהיו וגו'. ר"ל לא ימלאו עוד כאחן מאכים שבא עליהם כליון שכעבר: ולא ישאו. לא יסבלו עוד להיות מן הגויים כי לא יעברו עוד בהם כמלחמת הגויה כעבור הלחם לשלח מרפשה כדרך שכא לאחן נכליה: (ל) וידעו. לי יודעו כאני עמהם והמה עמי בהכיח לי: (לא) ואתן צאני. ומוזר ומפרש לאן מרעיתי הלשון שאני רועה אותם דעו שאתם אתם ר"ל לויכם כעיני כבהמות שלה תשובים וכדרך בן אדם ואני מייחד כאני עליכם להקבל שלוחיכם וגם שייכי מייחד שמי עליכם הם הייתם כעיני כבהמות:

פירוש ע"ט

וְעָלִין וְיַצִּין צוּ וְיַקְעָר (כְּלוֹמַר קַיְינֶעֶר וְוָעט זַיי גיט נֶאט דָעָר הַאר: (לא) וְאַתֶּן צֹאנִי וגו' אוג אִיר יִשְׂרָאֵל דָּר שְׁרָעקְן): (כט) וַהֲקִמֹתִי לָהֶם אוג איך וָועל אוֹף מַיינֶע שְׁאָף דִיא שְׁאָף פּוּן מַיינֶע פֵּאשֶׁע וְוָאם אִיךְ שֶׁטָעלְן צוּ זַיי אַיין קְלֵאנְצוּנג כְּלוֹמַר אַיין קוּם עֶם פֵּאשֶׁע אַיךְ (אִידֶר) וְוָעט וָועלְן מַיינֶען וַיילְ אִיךְ זָאל נִיט צוּא אַיין אַיבִּיגִין שֶׁם וְלֹא יִהְיוּ וגו' אוג זַיי וָועלֶען גיט זַיין נָאךְ אִין גִימַאנֶען (בַּהאלְטֶען פּוּן וָועגְן דָּר בּוּשֶׁה) פּוּן הוּנְגֶער אוג אַרעמְקייט וְלֹא יִשְׂאוּ עוֹד כְּלִמַּת הַגּוֹיִם: דִּי שָׁאנְד פּוּן דִי פֶעלְקִיר: (ל) וְיָדְעוּ אוג אַלֶע וָועלֶן וויסֶן דָם אִיךְ נָאט זַיי עֶר נָאט בִּין מִיט זַיי וְהֵמָּה אוג זַיי זָענֶן מִיין פֹאלְק יִשְׂרָאֵל נְאֻם אֲדֹנָי אֱלֹהִים אַזוֹי זָאגְט נָאט דָעָר הַאר:

לה (א) וַיְהִי דְבַר ה' אֵלַי לֵאמֹר אוג עֶם אִיז גִיוָוען גאטם בְּרִיִּיד צוּא מִיר יְחֶזְקֵאל נְאֻם אֲדֹנָי אֱלֹהִים אַזוֹי זָאגְט נָאט (ב) בֶּן אָדָם

אָדָם שִׂים פָּנֶיךָ עַל־הַר שֵׂעִיר וְהִנָּבֵא
עָלָיו: ג וְאָמַרְתָּ לּוֹ כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה
הִנְנִי אֵלֶיךָ הַר־שֵׂעִיר וְנָטִיתִי יָדִי עָלֶיךָ
וּנְתַתִּיךָ שְׁמָמָה וּמְשַׁמָּה: ד עָרֶיךָ
חָרְבָּה אֶשִּׁים וְאַתָּה שְׁמָמָה תִּהְיֶה
וְיָדַעְתָּ כִּי־אֲנִי יְהוָה: ה יַעַן הֱיוֹת־לְךָ
אֵיבַת עוֹלָם וַתַּגֵּר אֶת־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל
עַל־יְדֵי חָרֶב בְּעֵת אֵידָם בְּעֵת עֲוֹן קֵץ:

אדם שים פניך לגבי נכואה על מוֹאָ דשעיר והתנבי עלוהי: ג והימר ליה כדנן אמר יי אלהים הא אנא שלית רוגזי עליך טוּרָא דשעיר ואַרים מחת גבורתי עליך ואתגיך לצדו ואשתמכו: ד קרוך חורבא אשוי ואתי לצדו תהי ותידע ארי אנא יי: ה חלף דתהוה לך דכבוה עלם והבית ית בני ישראל על ידי קטולי חרבא בעדן הושלמת

מהר"י קרא

לה (ב) שים פניך על הר שעיר. לפי שאומר בסמוך והנבא עליו צריך לומר לו שים פניך. שאדם המדבר לחבירו משים פניו כלפי חבירו שיראה אותו ושיהא שומע ויבין. ואף הנביא המנבא על שעיר צריך להסב פניו על המקום שהוא מתנבא. וכן אתה מוצא שים פניך על פרעה וגו' (ג) הנני. אבוא אליך הר שעיר: ונטיתי. את עצמך לשממה הכלותך כן השולם: ושממה. את כל ארץ שלך, כמו שאומר בסמוך עריך חרבה וגו': (ה) איבת עולם. איבת ימים קדמונים שתחזיקה (לשנוא את) [לשנוא את] יעקב על הברכה, לא פסקה מיולם מזרעו: ותגר את בני ישראל. ותהרוג אותה שנאת שלא פסקה. כיוצא את ישראל לחרב: בעת אידם. שבאו עליהם האומות. כשהיה קץ עונם ליפרע מהם עונותן.

מנחת שי

לה (ב) על הר שעיר. כן נמצא בכל ספרים על הר ופ"ל כי שניהם כמוב בסמוך על נמחק ונכתב תחתי כך ה"ל וקילקול הוא זה כדמוכיח ג"ז ממ

רש"י

לה (ה) והגר. ותסגל כמו (מיכה ו') והגרתי לגוי מכניה שהיו מסגירין מותם למוכיחים כמהיו כורמים דרך מרמס וו היא במאמר (עובדיה ו') אל תעמוד על הפרק: בעת אידם. כשמשרתיס ביד חוכ: בעת

חיות לך איבת עולם. ולא פי' עם מי ר"ל עם בנ"י כמ"ש ותגר את בנ"י כמ"ש ותגר את ציון לשפוש את הר עשו: (ג) ואמרת. כבואר הוא: (ד) עריך. ואתה שממה תהיה. שיכלו עם שעיר בכל מקום שיהיו: (ה) יען. כעבור שהיס לך עלי ישראל בשעה בעוה"ר שהיו מיומות מולס והזלת דמי ישראל על ידי חרב בעת בא עליהס פדום כמוהן הכיס

מצודת ציון

לה (ג) ומשמה. מלשון בממה וכפל הדבר לרוב המממון: (ד) החרבה. מיכון הוהן: (ה) איבת. עניו בשלה כמו ופיהס בשלים (בלפמים ג'): ותגר. עניו הזלה ושפיכה כמו יכתיב הנגרים מלמה (ש"ב י"ד): אידם. עניו לעב ומקלה כמ

מצודת דוד

לה (ג) על הר שעיר. הוא מכן מדוס היובמת בדכומה כל ח"י מולס שכנוהה כהוה נאמר על כל מדוס בכילה ובפי שמולדותיהם מהר שעיר ומשם נשדדו לכן נאמר על הר שעיר: (ג) הנני אליך. הכה אני מלחם עמך: ונטיתי ידי. להכות כך: (ד) ואתה. כ"ל כל הממן בכללה: כי אני ה'. כסמעו בכלס נאמר:

לקוטי יקרים

(ב) בן אדם שים פניך על הר שעיר והנבא עליו וגו'. הקב"ה הם נבואה צוה לו לישראל ער ואל ואנין דעם שהרבה ואם ניתם קומען אוף דיא קינדער פון עשו פאר דיא שלינסט ואם זיי האבין ניטוקן צוא דיא ווען דער בית המקדש איז חרוב ניוואירן. וויל עשו הם ניהאם אן ווי אם יעקב זענין ניבאירן ניוואירן. איז שוין איינגעוואדיגם ניוואירן בייא דיא קינדער פון עשו דאם זיא זאלין פיינם האבין בעקם קינדער. אוב אזוי אשנאה בלייבם אוף אייביג. אם איז שוין נים ביזליך דאם די שנאה ואל ניעדערם ניוירן צו איין ליבשאפם. וויא פיר זינען אם איז שוין כוינעמפער ואהרין פון עשו נים יעקב. אוב דיא שנאה פון עשום קינדער האם נאך נים אויפגעהערט. ווי דער כדרש ואם אוף דם פסוק ווירא יעקב באה. יעקב האם שמארק כודא גיהאם. באוהה שנה נשא את עיניו וירא את עשו. דאכאלם האם יעקב אוף גיהויבין ניינע אויגן אוב ער האם גישהן ווי עשו בא בדהוק. קומם פון ווייטן. איז דאך

פיינטשאפט אוף ישראל. ואגר אוב דיא האסט גישלעפט אוב גימאכט ניעדערין דיא בני ישראל דורך דער שוערד בעת איד אין דער צייט פון ווייער בראך (ואם איך נאם האב ווי איבער ניענטפערט אין דער האנט פון זייער פיינט) בעת שון קץ אין דער צייט ואם דיא היכטערשטע זינד איז ניקומען ואם

חוֹבִיהוֹן: ו בְּכֵן קַיָם אֲנָא אֲמַר יְיָ אֱלָהִים אֲרֵי לְקִטוֹל אֲעֲבִדִינָךְ וּרְקָטָלִין בְּחַרְבָּא יִרְדְפוּנָךְ אִם לָא דָמָא קְנִיתוּן וַאֲשָׁבֵי דָמָא יִרְדְפוּנָךְ: וְאִתְּהֵינַת טוּרָא דְשֵׂעִיר לְצַדוּ וְלְאֶשְׁתְּמָטוּ וְאֶשֵׁיצֵי מְגִיהּ דָגְבַי וּדְהָאִיב: ח וַאֲמַלֵי יָת טוּרוֹהִי קְטִילוֹהִי רְמָהֵי וְחֵילוֹהִי וְכָל פְּצִידוֹהִי קְטִילֵי חַרְבָּא יִרְמוֹן בְּהוֹן: ט צְדוּ עָלָם

רש"י

עון קץ. כשגמר קן עוכו ונתמלא סאתם: (ו) לדם אעשך. נופל במרב: דם שנאת. כזית לת הכבורה שעבודתה היתה מסורה להם ושנאת להיות מלכך עמך כדם קרבן עבודתי ולכלוך דם הרוגים ירדפך ו"ת דם

מהר"י קרא

שהשליטן הקקום עליהם בעוונותם. גם אתה כאחד מהם. והגר. לשון משיכת. ככר והגירם על ידי חרב. וכבו בים המגרים: (ו) כי לדם אעשך דם ירדפך. כי אני אעדע בידך כנגד מידה. אתה הגרת אותם לחרב. וגם אני אתקוך ואושיבך לחרב. שהחיה בזזון לחורגים שרודפים לחרוג אותך: אם לא דם שנאת דם ירדפך. דמו של אדם שנאת להיות

בקרבו. והרגת אותו כדי שיהא נשפך לארץ. וגם דמך יהא נשפך: (ב) שממות עולם. שממה כאחד מהם.

מנחת שי

ענין הגרת הדם מכפות החרב: בעת עון קץ. בעת שבא קץ גלותם בעונם ויה בעיני הישלכת חוביהון: (ו) לכן חי אני. כי לדם אעשך. כלומר אתקינך ואומינך לחרב: דם ירדפך. כלומר שיבאי דמים ירדפוך. ירדפך. שניהם הרלת בחפף קטן לבן אשר ובשוא ופתח לבן נפתלי: אם לא דם שנאת דם ירדפך. שנאת שיבאי דמים ונשטרת מהם ועתה ירדפוך זישיגוך ויה אם לא דמא סניהון ואשרי דמא ירדפונך: (ז) ונתתי. לשמכה. שם בפלם שבלה ששתה ונמשך א"א השפל בפעם: (ח) ומלאתי את הריו חלליו. ואמר נבעותיך וגיאותיך וכל אפיקיך. כי כן דרך המקרא לדבר לנכח ושלא לנכח בפקים

אחד כמו שפיעי עפים כולם ואולם כולם תישובו והרומים להם רבים: חללי. חמרם: (ט) שממות עולם. נמשך א"א השפל

מצודת דוד

מפני בעת עון העון המגיעם את הקץ ומצים את הקץ: (ו) לדם אעשך. ממשה תלך אחרי מדוניך: דם. מלשי סופרי דם ירדפוך: אם לא דם שנאת. וכי לא שמע סופרי דם ומעוד נשמע מהם ושנא עתה סופרי דם ירדפוך וישיגוך: (ז) את הר שעיר. לפה נומר המלות שתולדותיהם מכל שעיר ומהם נפרדו: לשממה ושממה. כפל המלה יוכה על מרבית המעמין: (ט) את הריו. כי ימשו על ההרים וכם ישגם סמוך שממה ושניך לא משוכם

מצודת ציון

כמו כלא חיד לשול (מיוב כ"ח): (ח) נבעותיך. מל׳ נבעה וכל וגאוותיך. מלשון גיא ועמק: אפיקיך. פס המקומות שממים מינרים שם כשוקו:

פירוש ע"ט

מִיט אִיר אִיז פּוּל גִיוואָרין דִי מַאם פּוּן זִיךְ (דְעִנְטְפֶּ מַאל) וְעִנְן דִי יִשְׂרָאֵל אַנְטְלַאפִין גִיוואָרין פַּר דָעם פֵּיגְט דּוֹרְךְ דֵיין לַאנְד הָאסְטוּ זִי אִיבֶּר גִעְנְטְפֶּעְרְט צוּ דָעם פֵּיגְט צוּרִיק): (ו) לָכֵן חַי אֲנִי נְאֻם אֲדֹנָי אֱלֹהִים דָּרוֹם שְׁוָוער אִיךְ אִיוּ וְוִי אִיךְ לֶעְב אִוּוּ וָאנְט נָאט דָּעָר הַאר כִּי לְדָם אֶעֱשֶׂךָּ דָאם צוּ בְלוּט וְוָעל אִיךְ דִיךְ שֵׂעִיר מַאן וְדָאם דוּא וְוָעְסְט גִיהַרְגְט וְוֶערִין דּוֹרְךְ דָּעָר שְׁוָוערְד) וְדָם יִרְדָּפֶךָּ אוּנ דִי אַלֶע מֶענְטְשֶׁן וְוָאם פַּאר גִיסֶען בְּלוּט וְוָעלֶען דִיךְ נָאךְ יָאגֶן אִם לֹא דָם שִׂנְאַת הָאסְטוּ דָעָן גִיט פֵּיגְט גִיהַאט דִי וְום פַּר גִיסֶן בְּלוּט (אוּנ הָאסְטוּ מוֹרְא גִיהַאט פַּאר זַיי) וְדָם יִרְדָּפֶךָּ אוּנ דִיא וָאם פַּאר גִיסִין בְּלוּט וְוָעלֶין דִיךְ הַרְגֶּעְן): (ז) וְנָתַתִּי אֶת הַר שֵׂעִיר לְשְׁמָמָה אוּנ אִיךְ וָאט וָעְל גָּעְבֶּן דָעם בֶּאֱרג שֵׂעִיר צוּ וּוִיסְטֶעְרַיי וְהִכְרַתִּי מִמֶּנּוּ עֹבֵר וָשָׁב אוּנ אִיךְ וָעְל פַּאר שְׁנַיידֶן פּוּן אִים אִין דּוֹרְךְ פַּאר אוּנ אַיין אוּם קֶערֶער: (ח) וּמִלֵּאתִי אֶת הָרָיו חֲלָלָיו אוּנ אִיךְ וָעְל דָּעָר פִילֶען גִיגֶן בֶּערְג מִיט גִיגֶן דָעָר שְׁלָאגֶנְע גִבְעוֹתֶיךָ וְגֵיאוֹתֶיךָ וגו' דִיגֶן הַיִיךְ אוּנ דַיינֶע מַאלֶן אוּנ אַלֶע דִיגֶן טִיכֶּן וְוָעלֶן דָעָר שְׁוָוערְד פַּאלֶן אִין גִיגֶן: (ט) שְׁמָמוֹת עוֹלָם

אֹתָנְךָ וְעָרַיִךְ לֹא תֵשַׁבְנָה וִידַעְתֶּם כִּי־
אֲנִי יְהוָה׃ יַעַן אָמְרֵךְ אֶת־שְׁנֵי הַגּוֹיִם
וְאֶת־שְׁתֵּי הָאֲרָצוֹת לִי תִּהְיֶינָה
וְיָרַשְׁנוּהָ וַיהוָה שָׁם הָיָה׃ יאלָכֵן חַי־אֲנִי
נְאֻם אֲדֹנָי יְהוִה וְעָשִׂיתִי כְּאַפְּךָ
וְכִקְנְאָתְךָ אֲשֶׁר עָשִׂיתָה מִשִּׂנְאָתֵיךְ

אֶתְגְּנָךְ וְקִרְוָךְ לְךְ
יְהֵיתְהָן וְתֵידְעוּן אֲרֵי
אֲנָא יְיָ׃ יְחֲלָף דַּאֲמַרְתְּ
יָת תְּרֵין עַמְמִין וְיָת
מְדִינָן דִּילִי אִינּוּן
וְאֵירְתִינוּן וְקֳדָם יְיָ גְּלִין
מַחְשָׁבַת לִבָּא׃ יאּ בְּכֵן
קָיֵם אֲנָא אֲמַר יְיָ אֱלָהִיּוּת
וַאֲעֲבֵד כִּרְוָנְךְ וְחֵכְמֵיתָךְ
לַעֲבַדְתָּא מִדְּקַנְיָתָא
לְהוֹן וְאִתְגְּלֵי לְאִיטָבָא
להון

סהר״י קרא

שממה תהיה . ושמא תאבר קץ יהיה לשממין . כמו שמצינו לכצדים . ותריה בתוך ערים מחרבות תהיין שממה וגו׳ . וספיך ליה מקץ ארבעים שנה אקבץ את מצרים . לכך נאבד שממות עולם אהגך . שאין קץ לשממין : ועריך לא תשובנה . לבנין לעולם . שיצד עולם יהיו חרבות : (י) יען . ולפיכך פסרה אותם ביד האומות . שאמרת את שני הגוים . הן כל ישראל שנחלקו לשני גוים . עשרת השבטים לבד . ושבט יהודה ובנימין לבד . ביכי ירבעם . וגם נחלקה המלוכה . ואת שתי הארצות . של עשרת שבטים ושל יהודה ובנימין . כלומר משלם עוררת להם שנאה ופסרת אותם ביד האומות . מפני שאמרת בלבך אמסרם ביד שיחריבום וינתשום מן הארץ . ואני שכן בארצם . ואעלה בתוכם ויהיו נהוגים בידי ואוריש אותם ואת מלכם. כך פישוטו של מקרא זה . יכן אמרך אם יהיו חריבים שני (העם) [הגוים] מיד שתי הארצות לי תחיינה . ולפיכך [אפסור] אותם ביד האומות : וה׳ שם היה . באותו מעמד שאמרת כן ושמע אמרתך . והוו יען . על כן הגרת אותם לחרב : (יא) ועשיתי כאפך וכקנאתך . בשבועה אני אעשה בך כאפך וכקנאתך אשר עוררה עליהם הרב מרוב שנאה ששנאת אותם שפסרת אותם ביד האומות לגרשם . מפני שהיה רצונך לגרשם . גם אני אפסור אותך כמו כן לחרב . והם יורשים את ארצך . כמ

מנחת שי

מעמד מדברי הדק בזה כתב עליו וק שומרך ל״ת הפעל נעשה וכפעיים בכתיב כתוב פתח היה מהפעמים בכתבי למעלה : תשובנה . תשובנה קרי :

השבטים כמו שהיו תלוקות במלכות . ואמר תהיינה על הדבק וכן נרי ביתי ונשמותי לגר תחשבינו הנח אפי וקנאתי וחמת נתכת ואמר אחר כך וירשונה לשון יחידה כי שתי הארצות אחת אלא שנחלקה המלכות אחרי דוד : וה׳ שם היה . שמו דברתים וישוב נפוצם בראשם : (יא) לכן . ועשיתי כאפך וכקנאתך . כמו שהיה אפך וקנאתך על ישראל כן אעשה עמך אשר עשית משנאתיך בם . משנאתיך כתיב ביחיד הרבוי ובא בכי רבוי הזכרים לבד כמו למטן אספרה כל תהלתיך וכן ונשא

מצודת ציון

(י) ובקנאתך . עיין כעס כמו הם הקלוני כ״ה סל (דברים ל״ב) :

מעמד מהיותה לי ומתמו כיכם מוחן עד עולם : וה׳ שם היה . ולפי ס״ב יומכמו כיחד : (י) ועשיתי . פעמה לך כפי חפץ וקלחתך פסר עפיה לכם מהיות הכעמה שים לך עליהם כ״ל מעשה עמך כעמך

מצודת דוד

לקדמתן : כי אני ה׳ . הנמצן לכנם גמול : (י) יען . כעבור שחמרת את שני הגוים וגו׳ שם יהודה וישלמלם . ומלולוסם שכם ולוך ס״ב יומכמו כיחד : (י) ועשיתי . פעמה לך כפי חפץ וקלחתך פסר עפיה לכם מהיות הכעמה שים לך עליהם כ״ל מעשה עמך כעמך

פירוש ע״מ

אֶתְגְּנָךְ אַיִן אַיְיבִיג פַּר וַיְיסְטוּנְג וְעַל אִיךְ דִיךְ שְׁעִיר גֶּעבְּעִן וְעֶרְיִךְ לֹא תְּשׁבְּנָה אוּנ דַיְינֶע שְׁטֶעט וֶעלֶעֶ אַיְיבִיג נִיט בְּנֶעמֶן וֶעֶרֶן יִרְדַּכֶּם כִּי אֲנִי ה׳ אוּנ אִיר לַיְיט פּוּן שְׁעִיר וְעט וַיסִין דַאם אִיךְ בִּין נָאט אוּנ בִּין בְּאוּנְדֶיבְּט צוּ שְׁטַרַאפֶּן דִי וֶוס זִינְדִיגֶן מַקְעֶנֶן (י) יַעַן אָמְרֵךְ וגו׳ דְרוּם וָואם דוּ שְׁעִיר הָאסְט גִיזָאגְט דִי צְוֶויִיא לֶענְדֶער יִשְׂרָאֵל אוּנ יְהוּדָה אוּנ זַיעֶרֶ צְוֶויִיא לֶענְדֶער וֶעלֶעֶן זַיִין צוּ מִיר וִירַשׁטוּךְ אוּנ מִיר וֶועלֶעֶן זִיא יְרַשׁעֶן יַה׳ שָׁם הָיָה אוּנ נָאט אִיז אֲבָל דָארְטִין גִיוֶוען אוּנ מְכַבֵּל גִיוֶוען : (יא) לָכֵן חַי אֲנִי נְאֻם אֲדֹנָי אֱלֹהִים דְרוּם שְׁוֶוער אִיךְ גִיוֶוים צֵוואוֶוי אִיךְ לֶעֶבּ אַזוֶוי נָאט נָאט דָאס אִיךְ וֶועל דִיר כּוֹעֶן אַזוֶוי וֶוי דַיין צָארְן אוּנ וִויא דַיין קְנָאתְךָ מִשִּׂנְאָתֶיךָ בָּם פּוּן וֶועלֶעֶן דַיין פֵּיינְט שָׁאפְּט וָואם דוּא גָּרִים צָארְן וָואם דוּא הָאסְט גִיטוּעֶן צוּ דִיא יִשְׂרָאֵל

האסט

לָהֶן כֵּד אֶתְפְּרַע מִנְּהוֹן׃
יב וְתִידַע אֲרֵי אֲנָא יְיָ שְׁמִיעַ יָת כָּל אַרְגּוּזְהוֹן דַּאֲמַרְתּוּן עַל טוּרֵי אַרְעָא דְיִשְׂרָאֵל לְמֵימָר צְדִיאַת לָנָא אִתְמְסִירוּ לְאִשְׁהֲיָצָאָה׃
יג וְאִתְרַבְרְבְתּוּן עֲלַי בְּמֵלֵי פּוּמְכוֹן וְאַסְגֵּיתוּן עֲלַי פִּתְגָמֵיכוֹן קֳדָמַי שְׁמִיעַ׃ יד כְּדֵין אֲמַר יְיָ אֱלָהִים כְּמֵחֲדֵי כָּל אַרְעָא צָדוּ אַבֵּיד לָךְ׃
טו כְּמָא דְחֲדֵיתָא עַל אֲחֻסְנַת בֵּית יִשְׂרָאֵל דְצַדִיאַת כֵּן אֶתְעֲבֵד לָךְ תִּצְמַת כָּל תְּחֹם כְּעֵנָן

נְחֹן כַּד אַתְפְּרַע מִנְּהוֹן׃
יב וְתֵדַע כִּי אֲנִי יְיָ שָׁמַעְתִּי אֶת כָּל נְאוּצֵיכֶם אֲשֶׁר אָמַרְתֶּם עַל הָרֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר שֻׁמְּמָה לָנוּ נִתְּנוּ לָאָכְלָה׃
יג וַתַּגְדִּילוּ עָלַי בְּפִיכֶם וְהַעְתַּרְתֶּם עָלַי דִּבְרֵיכֶם אֲנִי שָׁמָעְתִּי׃
יד כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה כִּשְׂמֹחַ כָּל הָאָרֶץ שִׁמְמָה אֶעֱשֶׂה־לָּךְ׃
טו כְּשִׂמְחָתֵךְ לְנַחֲלַת בֵּית־יִשְׂרָאֵל עַל

רש"י

לך׃ ונודעתי בם כאשר אשפטך. מז יכירו את נכותי׃ (יג) והעתרתם. הרביתם וכן ועתר ענן הקטרת (לעיל ח׳) לכן רכוז׃ (יד) כשמוח כל הארץ. כשלטול מני את מלכיתי כי מז תשמח כל התלוי בעניז

שמעני קרי

שנאמר וירשו הנגב את הר (שעיר) [עשו]׃ (יג) ונודעתי בם כאשר אשפטך. ונודעתי לישראל להיות עליהם מלך. שאין מבליכין עליהן עוד שם אלהות. כשאני אשפוט אותך ופורע ממך חובתך. כמו שנאמר ועלו מושיעים בהר ציון לשפוט את הר עשו וגו׳. וכתי ואיתגלי לאומבא להון כד איתפרע מינך׃ (יב) וידעת כי אני ה׳. כשאעשה בך שפטים. כי אני שמעתי את כל נאצותיך וגו׳: שמעו לנו נתנו לאכלה. מיכתה שהם שומעים בירושו הן נהוגים לעלות ולאכול פירותיהם׃ (יג) והגדלי עלי בפיכם. והגדילו עלי בדברי פיכם. שדברתם נדולות דברי גיאות. שאמרתם אם היו חריבים שתי נוים מיד שתי הארצות. נתונות בירושי למורשה׃ והעתרתם עלי דבריכם. דברי גיאות אברתם עד שתנדלו עלי. העתרתם. הרביתם עלי. כמו ונעתרות נשיקות שונא. ולשון לע״ז תעתרתם. אנקורדמ״ו אט״י פרול״ש. וכת״י (ואתבריתון) [ואתברבתון] עלי בטלי פומכון ואסניתון עלי פתנמיכון. העתרתם עלי דבריכם שאני שמעתי שיצאי מפיכם. ע״א ותגדילו עלי בפיכם. עד מאד נדל עלי שחוק ששחקתם בפיכם על בפלתם של ישראל. כלומר למשא היה עלי. וכתוב שמחה הרביתם עלי דברי ליצנות שהייתם מתלוצצים על בפלתם. ודע שכן הוא. שכל זה חדבר מניר עליו רישו בצדו. כשמה כל הארץ. (כשידו) [כשהן] היו עצבון לעה בפלתן. אתה שמחת. באותה שידה אני אפרע לך שאה הם יהיו שמחים עליך בעת בפלתך׃ (יד) כשמה כל הארץ. כשמה כל בני ישראל. שבמה אעלה לך. שהן ישמחו בפלתך. לפי שהן יורשין את ארצך׃ (טו) [כשמחתך לנחלת בית ישראל]. כמו שאתח

רד"ק

את ונותיכם בזניתיך וברציחך החדשים להם: ונודעתי בם כאשר אשפטך. כי בעבורם אשפטך. ואז אהיה נודע בישראל שבהודיתי בהם והם לי לעם וי״ת ואתגלי לאומבא להון כד אתפרע מינך׃ (יג) וידעת. נאצותיך. בקטן הנו״ן והאל״ף והוא מן הדגושים לולי האל״ף נאצה בשקל אפרה וכן פרשת נדוה מרדכי שלא נדגש מפני הרי״ש: לאמר שממה. כתוב בה״א כמו לא שפכה וקרי בו״י: (יג) ותגדילו. שהייתם אומרים שאינני שומע דבריכם הרעים: וענין רבוי דברים חזקים וכן ונעתרות נשיקות שונא ויתר ענן הקטרת (לעיל ח׳) וכן ת״י ואסניתון עלי פתנמיכון׃ (יד) כה אמר. כשמח כל הארץ. כ״ף כשכה וכ״ף כשמחתך שני כפי הדמיון סמוכים כמו כעם כבהן כמיוך כפרישה כמלוה כלוה והחדוכים להם ר״ל שמחת כל הארץ על שוממותיך ושמחתך על שבמות נחלת ישראל שוז כלומר כמו שמשמח על נחלת ישראל כששמכמו כן תשמח כל הארץ על שוממותיך׃ (טו) כשמחתך. תהיה הר

מנחת שי

(יא) כשנאך. כתרגומו כלי ודמוסים ישנים כפ״ת בשו״ת לבני כרוא ופיין מלונל פתוחי תפקוד׃ (יב) וידעת. כ״ת ו״ת נענעה כפ״ם׃ ונתומיך. בקמ״ץ הנו״ן והחל״ף׃ שממה. שממו קרי׃

מצודת דוד

בעבות עמו׃ ונודעתי בם. לחסים נודע וכיכר בין בני יכלכל כמלכות כלאכר לכשפטך על מה בעשית לו׃ (יג) וידעת. לו תדע בכעתיך לם על דבלי גזוזין לחתר על הרי יסלכל לכם בממו כי לשוממים נתנו לנו להכלה וגם נלאה בם מי מספר׃ (יג) ותגדילו. ומכר הגדלתם עלי בפיכם לדבר גדולות ודברי גלוה ומכר כרכיכם עלי דבריכם מרוב כעס מני בשמעתי לם כל ומין דבר נעלם ממני׃ (יד) כשמוח. בעת שלחים בשמחה כל הלחן לו חשמח לוהן בשמחה והיו ליונלה השממים ביונלה מלכות בתים ותקדמה לו הכשמחה בעולם בע״ם ה׳ מלך חגל כלחן וגו׳ (תהלים ל״ו)׃ (טו) כשמחתך. לעבך הכשמחה שהיה לך על נחלת בית ישראל כך תהיה השממה בעבך הוא חשמח על שממתיך׃ וכל

פירוש ע"ט

הָאסְטָ אִין יַיִ וּנוֹדַעְתִּי בָם כַּאֲשֶׁר אֶשְׁפְּטֶךָּ אוּנ אִיךְ וֶוֶעל זַיְנֶן נְיוֹאוֹנְטֶן צְוִויישֶׁען דִיא יִשְׂרָאֵל אַז אִיךְ וֶוֶעל דִיךְ מִשְׁפְּטֶן וְכְּלוֹמֶר דֶעֶנְטֶט מְאל וֶוֶעלֶין זַיְי דֶער קְעֶנְעֶן מִין גְּבִירָה׃ (יב) וְיָדַעְתָּ כִּי אֲנִי ה׳ וגו׳ אוּנ דוּ וִיסְטָ נִיאֶרְן כָּו וּתְנוּ לָאכְלָה אוּנ צוּ אוּנְז עֶסְ גִיהֶערְט׃ (יד) דְרוּם כּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה כְּשִׂמְחַת כָּל הָאָרֶץ וֶוֶעל אִיךְ אַלֶע דֵייגֶ אֶרְעֶדִינְג דֶייר וֶום דוּ הָאסְטָ נִיאָנְטָ נִיאָנְטָ אוּיף דִי בֶּערְג פּוּן דִיא יִשְׂרָאֵל לַאכֶר שְׁמֵמִי צוּ וְאוּא עֶם שְׁטֶייט (ה׳ מְלָךְ הַגֵּל הָאָרֶץ) דֶעֶנְטָ מֵאל שְׁמָמָה אֶעֱשֶׂה לָךְ וֶוֶעל אִיךְ

מאכן

אֲשֶׁר־שָׁמְמָה כֻּלְּךָ אֶעֱשֶׂה־לָּךְ׃ שְׁמָמָה
תִּהְיֶה הַר־שֵׂעִיר וְכָל־אֱדוֹם כְּלָהּ
וְיָדְעוּ כִּי־אֲנִי יְהוָה׃ לוא וְאַתָּה בֶּן־אָדָם
הִנָּבֵא אֶל־הָרֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ הָרֵי
יִשְׂרָאֵל שִׁמְעוּ דְבַר־יְהוָה׃ בכֹּה אָמַר
אֲדֹנָי יְהוִה יַעַן אֲמֹר הָאוֹיֵב עֲלֵיכֶם
הֶאָח וּבָמוֹת עוֹלָם לְמוֹרָשָׁה הָיְתָה
לָּנוּ׃ גלָכֵן הִנָּבֵא וְאָמַרְתָּ כֹּה אָמַר
אֲדֹנָי יְהוִה יַעַן ו בְּיַעַן שַׁמּוֹת וְשָׁאָף

דְצָדְיָאת אַרְעָהוֹן בֵּן
אַעֲבִיד לָךְ צָדוּ תְהֵי
טוֹרָא דְשֵׂעִיר וְכָל אֱדוֹם
כּוּלָּהּ וְיִדְּעוּן אֲרֵי אֲנָא
יְיָ׃ א וְאַתְּ בַּר אָדָם
אִתְנַבִּי עַל טוּרֵי יִשְׂרָאֵל
וְתֵימַר טוּרֵי יִשְׂרָאֵל
קַבִּילוּ פִּתְגָמָא יְיָ׃ ב כְּדֵין
אֲמַר יְיָ אֱלָהִים חֲלַף דִּי
אֲמַר סַנְאָה עֲלֵיכוֹן
חֲדוֹא וּבְמָה עָלַם
לִירוּתָא הֲוַת לָנָא׃
ג בְּכֵן אִתְנַבֵּי וְתֵימַר
כְּדֵין אֲמַר יְיָ אֱלָהִים
חֲלַף דִּי אִתְרַבְרְבוּ
וְחֲלַף דַּחֲשִׁיבוּ לְאַחֲרְבָא
וּלְאַצְדָאָה יַהְכוֹן מְטַחוֹר
סחור

מהר"י קרא

היית שמח על נחלת בני ישראל שהיתה שוממה. לפי שאמרת לי ההיונה: כן אעשה לך. כך הן משפחין על ששבמה תהיה. הר שעיר וכל אדום כולה. שלא ישאיר לה שריד ופליט. שבכל מקום שהכצא פשלת אדום. עד נמירא הוא כמו שנאמר ולא יהיה שריד לבית עשו כי ה' דבר. ותיכן דיבר. בכאן:

לו (א) אל הרי ישראל. אל ישובי ארץ ישראל שהיא גבוהה מכל הארצות: (ב) האח. ל' שמחה. וכת"י חדוא. כלומר יום בשורה זה היום שאירע בפלהן של ישראל: יען אמר האויב. אדום. (עד) [על] מפלתכם כמה גדולה הישועה שאירעה בזה היום: ובמות עולם. שבזה היום ארץ ישראל שהיא גבוהה מכל הארצות היתה לנו למורשה: (ג) יען ביען שמות ושאף אתכם כסביב וגו'. אדום האויב אמר עליכם כן.

רש"י

שמ"ה: מלך תגל התרן (תהלים ל"ו) לו שממה תעמה לך: לו (ב) האח. שמחה: ובמות עולם. מרן ישראל שהיו נתונים בגובהו ועיון כל עולם: (ג) שמות ושאף אתכם מסביב. (שכיוכם) היו משתוממים ותומהים למהוך ולרעות כסוף מורגנכם וכוחפים ותאכים ומלפים

רד"ק

שעיר. בא הר בכונה בלשון נקבה או פירושו עדת הר שעיר וכן כל אדום כלה ר"ל עדת אדום כמו ותהי ישראל ותהי אדום: (ו) ואתה בן אדם הנבא אל הרי ישראל. אחר שדבר פורענות על הר שעיר דבר נחמה על הרי ישראל: (ב) כה אמר. האח. כהרגוזו חדוא: ובמות עולם. קרא הרי ישראל במות עולם לפי שא"י גבוה מכל הארצות ואשר היתה על הארץ הכוללה הבמות: (ג) לכן. יען ביען. הכפל לחזק הענין וכן יען וביען במשפטי מאסו: שמות ושאוף אתכם מסביב. שמות בקור בשקל השכח חנות אל ואמר חלותי היא. ישאוף ענין בליעה כמו שאפה רוח שאפני אנוש ושפות בקור יוצא וכן אשם ואשאף פועל יוצא ופירושו הגוים אשר סביבותיכם היתה בחשבתם לעקקם לשבות אתכם ולבלוע אתכם ות"י חלף די אחרבדבו חלף דחשיבו לאחרבא ולאצדאה יתכון מסחור סחור: והעלו. הע"ן בשוא ופתח שלא בכנהג כי בשפטו על המנהג

מצודת ציון

לו (ב) ובמות. ענין גבוהים כמו על במתי מרן (ישעיה ל"ח): לבורשה. מלשון ירושה: (ג) שמות. מלשון במעון: ושאף. ענין בליעה ומשמעו לע הפה כמו שפתם רוח (ירמיה כ'):

מצודת דוד

אדום כלה. הנמשך מהר שעיר ומפרש ע"פ הפלמה: כי אני ה'. הנלמען לעלם נעשל:

לו (ב) עליכם. על שומעיותיכם אמר ההם והוא ענין לכון במחה: ובמות עולם. גבהות עולם היה ה"ו הגבוה מכל המקומות שבעולם. כלומר מכל הארצות שבסביבותיו ואשאף אתכם כסביבי. כ"ל המומות מסביב הכמו מחכם למען תהיו למורשה לכחרים הגויס הנמלאים

פירוש ע"ט

מאכין דיך איין פֿר וויסטונג: (מו) כְּשִׁמְחָתֵךְ לְנַחֲלַת בֵּית יִשְׂרָאֵל אַזוי וויי דיין שִׂמְחָה איז גיווען אויף דָעך נַחֲלָה פון דעם הויז גיזינד פון די יִשְׂרָאֵל וויל זי איז פאר וויסט גיוואירן בֵּן אֶעֱשֶׂה לָךְ אַזוי וועל איך טוען צוא דיר וכלומר אזוי איין שִׂמְחָה וועל איך מאכין צו אַנדערע אויף דיין פאר וויסטונג) שְׁמָמָה תִּהְיֶה וויסט ווערסט אוג נאנץ אדום וידעו כי אני ה' אוג דיא לייט פון אדום וועלין ווִיסען דאס איך בין גאט אוג בין באגלייבט צוא שטראפין דיא וואס זינדיגין אקעגין מיר:

לו (ו) ואתה בן אדם הנבא אל הרי ישראל ואמרת הרי ישראל אוג

אֶתְכֶם מִסָּבִיב לְהִיוֹתְכֶם מוֹרָשָׁה
לִשְׁאֵרִית הַגּוֹיִם וַתַּעֲלוּ עַל־שִׂפַת לָשׁוֹן
וְדִבַּת־עָם׃ לָכֵן הָרֵי יִשְׂרָאֵל שִׁמְעוּ
דְּבַר־אֲדֹנָי יְהוִה כֹּה־אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה
לֶהָרִים וְלַגְּבָעוֹת לָאֲפִיקִים וְלַגֵּאָיוֹת
וְלֶחֳרָבוֹת הַשֹּׁמֵמוֹת וְלֶעָרִים הַנֶּעֱזָבוֹת
אֲשֶׁר הָיוּ לָבַז וּלְלַעַג לִשְׁאֵרִית הַגּוֹיִם
אֲשֶׁר מִסָּבִיב׃ לָכֵן כֹּה־אָמַר אֲדֹנָי
יְהוִה אִם־לֹא בְּאֵשׁ קִנְאָתִי דִּבַּרְתִּי עַל־
שְׁאֵרִית הַגּוֹיִם וְעַל־אֱדוֹם כֻּלָּא אֲשֶׁר

סחור למהויכון ירותא לשיירו: דעתמיא ואתאמרתון על שפת לישן ורגנת עם: דבכן טורי ישראל קבילו פתגמא דיי אלהים כדנן אמר יי אלהים לטורייא ולרמתא לפציניא ולחיליא ולחרבתא צדיתא ולקריא שביקתא דהוה ולללעב לשארא דעממיא דמסחור סחר: הבכן כדנן אמר יי אלהים אם לא באשת קנאתי ומלתי דברית על שארא דעממיא ועל אדומאי כולהון דיהבו ית

רש"י

כצ ל

להיותכם מורשה לשארית הגוים. והעלו על שפת לשון. **ופצעי** כתוכנכם הכל מדברים ומתוכיס (ס"מ) **זמתכיס)** ככס למר המה הרי אמתו: **ודבת עם.** (פתרגמ"ס בלע"ז). כל' תסכנת געסוחטען געפלודערט)

אלא לשון דיבור. כמו דובב שפתי ישנים. וכן את דבתם רעה. פלואול"ה מל"א בלע"ז. יען [בינן] שמות. יען שהמתינו. ככו אשתוסם כשעה חרא. וכן כיולדה אפעה אשום ואשאף. כלומר החשיתיו והשתנתיו. אבל יותר איני יכול להמתין. שואף. לשון עין עין. כמו כעכר ישאף צל. וכל מקום שתמצא אשום תמצא אשאף. כמו אשום ואשאף יהד. יען שמות ובינן שואף. יען שמות ושאיף. שישבתי והמתנתי וציפיתי: (ד) להרים ולגבעות. לישובי הרים וגבעות. לבז. תירגם לחרך. לשון שמחה. לפי שאמר למעלה יען אמר האויב עליכם האח. ותגדילו עלי בפיכם. בשחיקה ובלעג העתרתם עלי דבריכם: (ה) באש קנאתי דברתי. בשבועה שלא אניח לעולם מלהעניש בארום ולעשות (בו) נקמה בהם

רד"ק

העי"ן בקמץ כמו ויעלו מעל משכן קרח: על שפת לשון ודבת עם. כי כל אומה יש לה לשון מיוחד כמו שאמר ללשונותם בניותם והיו מדברים רעות על ישראל וזהו שהיו ישראל מעלים על שפם והיו דבת עם ור"ת ותעלו ואיתאמרתון: (ד) לכן. בשבו שאמר למעלה בפרטיות בפרט כה אמר ה' להרים ולגבעות כן אמר הנה בנתתה בפרט כה אמר ה' להרים ולגבעות: ולחרבות השוממות. בצרי הם"ם בסקצת ספרים ובסקצתם בשוא

מנחת שי

לן (נ) לסיוסכם. יען כיו"ד מתיגן: ותעלו. כס"ל כי הפ"ן בקמץ כמוהו וכפתח בסדרים מחסף פתח שלא בשגגה וכן כתב הרד"ק ועיין מ"ש בזה כי יג תלו ל ב' ח"ל: (ד) ולחרבות השממות. בספרים כי' מדוייקים כתוב ולחרבות כי"ו כתיבת המלה וכן הוא בדפוסים קדמונים ומתיר בזה וכן נמצא במחזיקים: במסמים. נראה שהיים כי' בתים כי' בתי"ם ועל דמם בכתי"ו ועל הדי"ת בסך נלחי בתים בסקצת ספרים ומסקצתם בשוא: (ה) ועל אדום כלא. כמוהו

מצודת דוד

סביבותיכם: ותעלו. תיתם סוסים על שפת ולשון כ"ל סולם היו מסבירים ומדברים בכם: ודבת עם. כל עם מהעמים דבתו בכם מדברי גנות: (ד) לכן ונו'. לפי שאמרו הדבירים זה אמר שוב לכן וכן דרך המקום בכל מקום: הגאוות. מיוסביהן: (ה) אם לא. כוס עין שלוסה וגזה ולא אמר: באש קנאתי. כ"ל בחזק בעסר: לחם. לעלמם: בשאט נפש. בכזות סוסם בכתם: למען מגרשה. למען לגרם סוסה להיות סיח לכזיון כ"ל נס סיה מיקר הכוונה למוכם

מצודת ציון

ודבת. עניו למיכה ע"ם כוב יאמר על האמירה הרעה וכן כי מעמי דבת רבים (משל כ'): (ד) לאשיקים. מקומות שהמים נגרים שם בחוזק: ולגאיות. מלשון גיא ועמק: לבז. מלשון בזיון: (ה) קנאתי. עניו בעם: כלא. כמו כלה כה"ג: בשאט.

פירוש ע"ט

הַשֹּׁמֵמוֹת אוּנ צוּ דִי פָּאר וַיסְטָע חוּרְבוֹת אוּנ צוּ דִי
פַּר לָאוֵעַנְע שָׁטָעט וָוּם וָעַנֶן נוּוֹאוֹרן צוּ אַיין בְּזִיוֹן
אוּנ צוּ אַיין גִישְׁפָּעט צוּם אִיבֶּר בְּלַיבּוּנְג: פּוּן דִיא
פְּעלְקֶר וָוּם פּוּן אַרוּם אוּנ גִבְּראַכְט אוֹף דִיא לֶ־נְפָּצֶן פּוּן
אַלֶע לְשׁוֹנוֹת אוּנ אִיטְלֶעכֶם פָּאלְק רָעט פּוּן אַיִיךְ:
(ה) לָכֵן כֹּה אָמַר אֲדֹנָי אֱלֹהִים דְּרוּם הָט אַזוֹ גְּוָאלְט גָּאט
דֶּר מָאר אִיךְ שְׁוָוער אִם לֹא בְּאֵשׁ קִנְאָתִי דִּבַּרְתִּי אוֹב אִיךְ
הָאב נִיט גְּרָעט מִיט דֶעם מָאר כֹּה אָמַר אֲדֹנָי
אֱלֹהִים אַזוֹ הָט גְּוָאלְט גָּאט דֶּר מָאר צוּ דִי בָּעֶרג אוּנ
צוּ דִי הוּךְ אוּנ צוּ דִי מַיוֹכֶן אוּנ צוּ דִי מָאלֶן וַלְחֻרְבוֹת
אֲדוֹם אֲשֶׁר נִתְנוּ וגו' וָוּם נִיא הָאבֶן גְּנָעבֶּן מִיין לַאנְד

נָתְנוּ־אֶת־אַרְצִי ׀ לָהֶם לְמוֹרָשָׁה
בְּשִׂמְחַת כָּל־לֵבָב בְּשָׁאט נֶפֶשׁ לְמַעַן
מִגְרְשָׁהּ לָבֹז׃ יוֹ לָכֵן הִנָּבֵא עַל־אַדְמַת
יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ לֶהָרִים וְלַגְּבָעוֹת
לָאֲפִיקִים וְלַגֵּאָיוֹת כֹּה־אָמַר ׀ אֲדֹנָי
יְהוִה הִנֵּנִי בְקִנְאָתִי וּבְחֲמָתִי דִּבַּרְתִּי
יַעַן כְּלִמַּת גּוֹיִם נְשָׂאתֶם׃ זלָכֵן כֹּה אָמַר
אֲדֹנָי יְהוִה אֲנִי נָשָׂאתִי אֶת־יָדִי אִם־
לֹא הַגּוֹיִם אֲשֶׁר־לָכֶם מְסָבִיב הֵמָּה
כְּלִמָּתָם יִשָּׂאוּ׃ חוְאַתֶּם הָרֵי יִשְׂרָאֵל
עֲנָפְכֶם תִּתֵּנוּ וּפִרְיְכֶם תִּשְׂאוּ לְעַמִּי

ית ארעא בית שכנתי
להון לירותא בחדות
כל לב בצפופי נפש
בדיל לתרכותה למבוה:
ו בנן אתנבי על ארעא
דישראל והימר לטוריא
ולרמתא לפציידא
ולחיליא כדנן אמר יי
אלהים הא אנא ברוגזי
ובחימתי גזרית במימרי
חלף דאתכנעות עממיא
קבילתון: ז בכן כדנן
אמר יי אלהים אנא
קיימית במימרי אם לא
עממיא די בזו יתכון
מסחור סחור אינון
אתכנעותהון יקבלון:
ח ואנתון טורי ישראל
אבכון תצלחון ופריכון
תמענון

ת"א ופריסם מבלו . מגלח ר' כמהדרין לח (כרכות ה):

מהר"י קרא

שנאמר ודלקו בהם ואכלום וגו': ועל אדום כלה. ולא יהיה שריד לבית עשו: אשר נתנו את ארצי. הארץ היא שלי. וחן נתנו להם למורשה. והיו משמחין עליך בכל לב: בשאט נפש. ואותי הם מבזים: למען. כן היו מישמחין שהיו ישראל בגורשים מבינה: (ו) בקנאתי ובחמתי דברתי. להגלותם בין האומות ליפרע מהם עינותיהם: יען כלימת גויים נשאתם. דכם קייכתי גזירתי והגליתי אתכם ופרעתי מכם מעוונותיכם. שהאומות שהפיצותי אותם ביניהם היו מחרפים ומנדפים אתכם וכשים אתכם ואתם נושאים וסובלים עליכם כל אותם חירופים וגידופים: (ז) הנה כלמתם ישאו. עד שלא פרעתי ונהם) [בכם] כלימת גוים נשאתם. אבל משפרעתי מכם. הנה כלימתם ישאו. כינוי הוא זה. שהיה לו לומר (כלימתם) [כליכתכם] ישאו. אלא מפני חיבתן של ישראל לא רצה לוכר להם כליכה: (ח) ואתה הרי ישראל. שהיו חריבים ושממים. שכן דרך הנביאים לדבר (שבבאין) *) בו ומרפין. לפי שאבר למעלה. לכן הרי ישראל שבעוי דבר ה' [אלהים] כה אמר ה'

*) הוסי ל"ל שבבאין הן בתמיין.

מנחת שי

פניו לים כתיב לנ"ף וכתב רד"ק שכלנ"ף במקום ס"ה נמו וכיה לכם לזרוע ויומיכם רבים במלוא דף קי"ו: בשאט. י"ם בשת"ן לנ"ף ויוכן בקמץ: (ה) ואתם. בכני נוכיון: עמכם. הפ"ה בדגש נרוש בשפתים: ופריכם. בכ"ף כ"י הפ"ה בחיריק ובכתי"ו ספרים במגול ובן כתב רד"ק בשרשים שהוא במגול

לגרוש אותה להיותה לבז וכן ת"י בדיל לתרבותה למבזה: (ו) לכן. כלימה גוים. בלא ה"א ולית כותיה ושלמטה בפרשת האחרת כליכת הגוים: (ו) לכן. מבואר הוא: (ס) ואתם. ענפכם תתנו. ר"ל ענף עצמכם: ופריכם. בסגול הפ"א ויש

מצודת ציון

פניו כזין וכן בכתב כתיב (לעיל כ"ה): מגרשה. מלבון גרושין: (ה) תשאו. תלמדו ומגדלו:

כליהם. הכלימה הכלויה להם יסבלו הם: (ה) ענפכם תתנו. לישראל שיהיו עוד עממים כ"א מגדלו ענפיהם ותבואתם פרי למאכל לעמי

פירוש

צוּ זַיִךְ צוּא אַיִן יְרוּשָׁה מִיט דָעָר פְּרַייד פּוּן דָעם
גַאנְצֶן הַאַרְצֶן אוּן מִיט דָעם פֿר שָׁעמוּנְג פּוּן דָעם
לַייב וָם זַיי הָאבֶּן פַּר שׁעמְט דִי יִשְׂרָאֵל לְבַיזָן מְגֹרָשָׁה
לָבַז פּוּן וועגֶן וָם זַיי הָאבֶּן גֶעהָן דָם פַּר טְרַיבּוּנְג
פּוּן מַיין לַאנְד דָם וָעגְען דִי יִשְׂרָאֵל אִיז וָאוֶן גֶעגֶבֶן
צוּ אַיין רוּבּוּנְג: (ו) לָכֵן הִנָּבֵא עַל אַדְמַת יִשְׂרָאֵל דְרוּם וָאט
בָּבְיאוֹת אויף דָר עֶרד פּוּן דִיא יִשְׂרָאֵל וְאַכְרָזְתָּ לֶהָרִים
וְלַגְּבָעוֹת אוּן וָאלְכֶט זָאגֶן צוּ דִי בֶּערג אוּן צוּ דִי הוּיךְ
אוּן צוּ דִי טַייכֶן אוּן צוּ דִי טָאלֶן כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה
אַזוֹי הָאט גֶיטָאט גְאט דָר הַאר הִנֵּנִי בְקִנְאָתִי וּבְחֲמָתִי
דִּבַּרְתִּי נון אויף דָאס גֶירֶעט מִיט מַיין צֶיכֶן אוּן מִיט
וָוארום דִי שָׁעג פּוּן דָר גָאוֹלָה גֶיטָעגֶן צוּ קוּמְעָן:

כי

הַשָּׁמַיִם לַעֲמִי יִשְׂרָאֵל
אֲשֶׁר קָרִיב יוֹם פּוּרְקָנֵי
לְמֵיתֵי: ט אֲרֵי הָא אֲנָא
מִתְגְּלֵי עֲלֵיכוֹן וְאֶתְפְּנֵי
כְּמֵימְרִי לְאֵיטָבָא לְכוֹן
וְתִתְפְּלְחוּן וְתִזְדְּרְעוּן:
י וְאַסְגֵּי עֲלֵיכוֹן אֱנָשָׁא
כָּל בֵּית יִשְׂרָאֵל פּוּלְהוֹן
וְיִתְיַהְבוּן וְיָא וְחַרְבָתָא
יִתְבְּנוֹן: יא וְאַסְגֵּי עֲלֵיכוֹן
אֱנָשָׁא וּבְעִירָא וְיִסְגוֹן
וְיִפְּשׁוֹן וְאַהֵיב יַתְכוֹן
כִּדְכִירְקַדְמִין וְאֵיטֵיב
לְכוֹן כְּדָרְמָן אוּלָא
וְתִידְעוּן אֲרֵי אֲנָא יְיָ:
יב וְאַסְגֵּי עֲלֵיכוֹן אֱנָשָׁא
יִת עַמִּי יִשְׂרָאֵל
וַיְחַסְנוּנָךְ וְתֶהֵי לְהוֹן
לַאֲחַסָּנָא וְלָא תּוֹסִיף
עוֹד

יחזקאל לו

יִשְׂרָאֵל כִּי קָרְבוּ לָבוֹא: ט כִּי הִנְנִי
אֲלֵיכֶם וּפָנִיתִי אֲלֵיכֶם וְנֶעֱבַדְתֶּם
וְנִזְרַעְתֶּם: י וְהִרְבֵּיתִי עֲלֵיכֶם אָדָם
כָּל־בֵּית יִשְׂרָאֵל כֻּלָּה וְנוֹשְׁבוּ הֶעָרִים
וְהֶחֳרָבוֹת תִּבָּנֶינָה: יא וְהִרְבֵּיתִי
עֲלֵיכֶם אָדָם וּבְהֵמָה וְרָבוּ וּפָרוּ
וְהוֹשַׁבְתִּי אֶתְכֶם כְּקֶדְמָתֵיכֶם
וְהֵיטַבְתִּי מֵרֹאשֹׁתֵיכֶם וִידַעְתֶּם כִּי
אֲנִי יְהוָה: יב וְהוֹלַכְתִּי עֲלֵיכֶם אָדָם
אֶת־עַמִּי יִשְׂרָאֵל וְיָרְשׁוּךָ וְהָיִיתָ לָהֶם

רש"י

לנחה. (יב) לשבלם. לגרם יוסיך מקרבך הוא קרוי [א"הים] להדים ולבעות האפיקים ולאויות ולחרבות השוממות מעתה שפרעתי מהם פשוטיהם לא תהיו עוד חרבים:

מהר"י קרא

עפכם תתנו. שיתפשו עצים ויהיו מרובים: ופריכם תשאו. לצורך עמי (שיכלו) [שיאכלו] אותם: כי קרבו לבוא. כי קרבו הימים לבוא בהן ישועה אליהם. כענין שנאמר כי קרובה ישועתי לבוא: (ט) כי הנני אליכם. הרי ישראל: ונעבדתם תנחמם. מה שלא נעשה בכם כמה שנים: (י) הנושבו הערים. טבל ישראל: החרבות. פסידות: (יא) והושבתי אתכם. שתהיו מיושבים כשנים קדמונים: והיטבותי מראשתיכם. כי מיומים קדמונים היתם מיושבים. וגם עכשיו תהיו מיושבים. אבל יישוב האחרון יהיה טפילה בן הראשונה: (יב) והולכתי עליכם. אני מתעלה עליכם: וירשוך. ולא לבני אדום שאמר למושת

רד"ק

ספרים בחירק: כי קרבו לבא. פעל עומד מן הדגוש וכן ופרעה חקריב כאשר הקריב לבא מצרימה פעל עומד מן חנוסף או שי קרבו לבא קרבי ביאתכם בתשובה ומעשים טובים ורית ארי קריב יום פורקני ליתי: (ט) כי הנני. טבואר הוא: (י) והרביתי. כל בית ישראל כלה. הכפל לחזק הענין ולהזהירם על עשרת חשבשים שנעלבו עד היום: (יא) והרביתי. כקדמותיכם. קבוץ מן שקדמת שקוֹ יבש: וחטבותי מראשיתיכם. אשר אדבה אתכם כמי שהייתם מקדם ויותר אישוב ממה שהייתם בראשונה: והשבתי. מרכב משני משקלים מן יסב וטוב כי שני חשרשים בענין זה: מראשיתיכם. הרי"ש בחירק והוא ממשקל אחרת שמלת אמר כן האחד ראשת בנוח האל"ף והקבוץ ראשון בפעם אחרות שמלות בשבות ובסמוך ראשון בפעם בשבות הצאן אלא שנתה האל"ף וכן בסמיכות חכנוי: (יב) והולכתי. כשאוציאם מן הגלות אוליכם בדרך ואביאם עליכם. ואמר וירשוך וחיית. תוסיף

מצודת דוד

יכשלו כי קרבו לבא אל מלכה: (ט) כי הנני. הנה אני מבטיח ומבשר: ופניתי. אליכם ותהיו נעבדים בעבודת בתי מקדשי וחריו מזרעים לא כמו שהייתם נשפר שעמכם ומשמם: (י) כל בית ישראל כלה. ל"ל אף כי עתה הפצעים יכולו הנה: ונושבו הערים. תכיים מיובבות מתושבים: (יא) ופרו. יעבו פירות כ"ל יולידו בניה וכמות וכפל כמעות נדפים לחזק: והושבתי. מושיב אתכם כמלכם כמו שהיתם עתה מיושבים עיר יותר מעט מהיום לכם ברחבותיה עד שלא נגיעם: וידעתם. אז תדעו בתוכי כי הנמען במחמרי: (יב) והולכתי עליכם. כלומר יתמר על הפרים מעתה

פירוש ע"ט

(ט) כִּי הִנְנִי אֲלֵיכֶם דָּעַן נוּן אֵיךְ וָוּעל מִיךְ אַנְטְפָלֶעקְן
צוּ אַייךְ וּפָנִיתִי אֲלֵיכֶם אוּנ וָוּעל מִיךְ קֶעהְרִין צוּ אַייךְ
בְּקַדְמוֹתֵיכֶם אוּנ אֵיךְ וָוּעל אַייךְ בַּאֲוֶעגִין אַוּ וָוּיא אֵיר
וְנֶעֱבַדְתֶּם וְנִזְרַעְתֶּם אוּנ אִיר וָוּעט וִוּעהְרִין גִיאַרְבֶּעט אוּנ
גַיוִוּיעט: (י) וְהִרְבֵּיתִי עֲלֵיכֶם אָדָם אוּנ אֵיךְ וָוּעל מֶעהְרִין
אוֹיךְ אַייךְ כָּעהְנְצֶע מֶעהְרִין דַהֵיוִוּנוּ נָאר דָם גַאנְצֶע
הַוִּיז גִיוִוּנְדְ פּוּן דִי יִשְׂרָאֵל וְוּשׁוּבוּ הֶעהְרִים אוּנ דִי שְׁטֶעט
וְוּעלֶעז בַּאוֶעסְטֶן וִוּעהְרִין אוּנ דִיא חוּרְבוֹת וָוּעלֶעז
גִיבּוּיט וִוּעהְרִין: (יא) וְהִרְבֵּיתִי עֲלֵיכֶם אוּנ אֵיךְ וָוּעל
מֶעהְרִין אוֹיךְ אַייךְ מֶעהְנְטְשֶׁן אוּנ בְּהֵמוֹת אוּנ זַייא
וְרָבוּ וּפָרוּ וְהוֹשַׁבְתִּי אֶתְכֶם כְּקֶדְמוֹתֵיכֶם וְהֵיטַבְתִּי
מֵרֹאשֹׁתֵיכֶם וִידַעְתֶּם כִּי אֲנִי יְהוָה: יב וְהוֹלַכְתִּי
עֲלֵיכֶם אָדָם אֶת־עַמִּי יִשְׂרָאֵל וְיָרְשׁוּךָ וְהָיִיתָ לָהֶם
פִּירִין אוֹיךְ מֶעהְנְטְשֶׁן דַהֵיוִוּנוּ מִיין פֹאלְק
יִשְׂרָאֵל אוּנ זַיי וָוּעלֶעז דִיךְ אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל יַרְשֶׁנְן וְהָיִיתָ
לָהֶם מֶעהְנְטְשֶׁן אוּנ דוּ וָוּעסְט זַיין צוּ זַיי צוּא אַיין וֶרוּשֶׁה

לְנַחֲלָה וְלֹא־תוֹסִף עוֹד לְשַׁכְּלָם: יג כֹּה
אָמַר אֲדֹנָי יֱהוִה יַעַן אֲמָרִים לָכֶם
אֹכֶלֶת אָדָם אַתְּי וּמְשַׁכֶּלֶת גּוֹיָ*ִךְ הָיִית:
יד לָכֵן אָדָם לֹא־תֹאכְלִי עוֹד וְגוֹיָ*ִךְ לֹא
תְכַשְּׁלִי־עוֹד נְאֻם אֲדֹנָי יֱהוִה: טו וְלֹא־
אַשְׁמִיעַ אֵלַיִךְ עוֹד כְּלִמַּת הַגּוֹיִם
וְחֶרְפַּת עַמִּים לֹא־תִשְׂאִי־עוֹד וְגוֹיַ*ִךְ לֹא־
תְכַשְּׁלִי עוֹד נְאֻם אֲדֹנָי יֱהוִה: טז וַיְהִי
דְּבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר: יז בֶּן־אָדָם בֵּית

עוֹד לְהַכְפִּילוּתְהוֹן:
יג כְּדֵנָן אֲמַר יְיָ אֱלָהִים
חֲלַף דְּאָמְרִין לְכוֹן
מְקַטֶּלֶת אֱנָשָׁא אַתְּ
וּמְהַכְּלֶת עַמִּיךְ הֲוֵית:
יד בְּכֵן אֱנָשָׁא לָא
תִתְקַטְּלִין עוֹד וְעַמִּיךְ
לָא תִתְכְּלִין עוֹד אֲמַר
יְיָ אֱלָהִים: טו וְלָא
אַשְׁמַע לִיךְ עוֹד
אֻתְכְּנְעוּת עַמְמַיָּא
וְחִסְנֵדִי עַמְמַיָּא לָא
תְקַטְּלִין עוֹד וְעַמִּיךְ לָא
תִתְכְּלִין עוֹד אֲמַר יְיָ
אֱלָהִים: טז וַהֲוָה פִּתְגָמָא
נְבוּאָה מִן קֳדָם יְיָ עִמִּי
לְמֵימָר: יז בַּר אֱנָשׁ בֵּית

ישראל

מהר"י קרא את קרי גויך וגויך קרי השכלו קרי וגויך קרי רש"י

היתה לנו: (יג) אוכלת אדם את. כמו שנאמר ארץ אוכלת ישוביה היא. שבתחילה ישבו בה שבעה עממים וגירשם. ואחר כך הישיב בהן ישראל וגירשן. וכן הן מחוברין. לא תוסיף עוד לשכלם. להגלותם ולגרשם ממך. כמו שעשיתי עכשיו לפי שאיני רוצה שיאמרו עוד את אוכלם אדם: ומשכלת גוייך. אומתך. הייתי מכלה לפיכך אדם לא תאכלי עוד: (יז) בית ישראל יושבים על אדמתם. פסוק זה מ"יבר הוא לפסוק שלמעלה

מנחת שי

כי"ב מחיק וכ"כ"ן מפעלות: (יג) אדם אחד. ת"ק קרי: גויך. גוייך קרי: (יד) וגויך. וגוייך קרי: תכשלי. תשכלי קרי: (טו) וגויך. וגוייך קרי: כלם יו"ד כתיב חסיר מכתיב וכשלחת כתיבת כמו גו ים גו"ם: תשכלי. כן

וד"ק

כנגד כל הר והר: (יג) כה אמר. לכם. כנגד ההרים ואמר אוכלת אדם וגו' כנגד הארץ: אתי. כתיב ביו"ד כדרך הי"ד הנוספת לנקבה הנמצאת כמו נעוריכי החליאוכי והדומים להם

ונקראת כמשפט: גויך. חסר יו"ד הרבים מהמכתב וכן וגויך ביו"ד אחת לבדה: (יד) לכן. לא תכשלי. כתיב וקרי תשכלי

מצורת דוד

מוֹנֵעַ עֲלֵיכֶם מָזוֹן וּמַמְטִיר אֶת עַמִּי יִשְׂרָאֵל וְסִפֵּק יִיסַּר: לשכלם. נִכְיוֹם מְכוֹדִים וּנְכוֹסִים מִמֶּךָ: (יג) יען. כְּמוֹ: שֶׁמְּזוֹמוֹת מוֹנְעִים עַל מְקוֹמוֹת מ"י מוֹכֵלְתְּ מָזוֹן אֶת כ"ל לְמוֹדֵעַ אֶתְכֶם וּמוֹנֶעֶלֶת לְכֻלּוֹת וְלִסְפֹּד כִּי מָזוֹן כִּי מְחַסֵּלְתְּ מִמֶּךָ וְכֵן כָּל הַכְּנַעֲנִים יוֹבְלֵי הַמָּקוֹם וְלִסְפֹּד"ו כְּלוֹ כֵּן כִּי יִשְׂרָאֵל אֶסֶר יִסְבְּלוּ מִמֶּךָ: וּמְשַׁכֶּלֶת

גּוֹיֵיךְ הָיִית. דִּיכֵּךְ לְמַבֵּל וְלִסְפֹּד הַגּוֹיִם הַיּוֹשְׁבִים בָּךְ וְהוּא כְּפֵל עַיֵּן בְּמ"ם: (יד) אָדָם לֹא תֹאכְלִי עוֹד. כְּשֶׁיּוֹשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל לְמַלֵּם לֹא יִכְלוּ עוֹד כָּךְ: וְגוֹיֵיךְ לֹא תְשַׁכְּלִי עוֹד. כְּפֵל הַדִּבּוּר בְּמ"ם: (טו) וְלֹא אַשְׁמִיעַ וְגוֹ'. כ"ל לֹא יִכְלִימוּ עוֹד לְתוֹךְ דִּבּוּרִי זֶה וְלֹא תִּשְׁכְּלִי עוֹד אֶת גּוֹיֵיךְ

פירוש ע"ט

אוֹג וְעַמְטוּ נִיט מְעָרְעָן נָאךְ צוּ פָאר וּוָארְפִּין נִייא (כְּלוֹמַר צוּ פַּר טְרֵיבִּין נִייא פּוּן דִּיר): (יג) כֹּה אָמַר אֲדֹנָי אֱלֹהִים אַזוֹ הָאסְט גִּיזָאגְט נָאמְט דָּר הָאר יַעַן אָמְרִים לָכֶם דְּרוּם וּוִם מָעַן זָאגְט אוּיף אַיִיךְ בָּעֲרָג אוֹכֶלֶת אָדָם אַתְּ אַיִין מָעֲנְטֶשִׁין פָּאר דַּאךְבָּעֲר בִּיסְטוּ אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל יִמְשַׁכֶּלֶת גּוֹיִךְ הָיִית אוֹג אַיִין פַּר וַוארְפְּעָרִין פּוּן דַּיין פָאלְק בִּיסְטוּ בְּלוֹמַר דּוּ בִּיסְטּ גּוּוואוּנְט צוּ פָּאר דַּאךְבִּין דִּיא פָּעֲלְקִיר וּוָאם וִיצָּעַן אִין דִּיר וְדָעַן צוּם עֶרְשְׁטִין זָעְנִין דִּיא אֲמוֹרִים פָּאר טְרֵיבִּין גִּיוָוארְן פּוּן דִּיר אוֹג זָעֶר נָאךְ זָעְנִין דִּי יִשְׂרָאֵל פַּר טְרֵיבִּין גִּיוָוארְן פּוּן דִּיר): (יד) לָכֵן אָדָם לֹא תֹאכְלִי עוֹד דְּרוּם וְעַמְטוּ שׁוֹין קִיין מָעֲנְטֶשִׁין נִיט פָּאר דַּאךְבִּין נָאךְ אוֹג דַּיין פָאלְק וְעַמְטוּ נִיט פָּאר וּוָארְפִּין נָאךְ אוֹג דַּיין פָאלְק וְעַמְטוּ נִיט מַאכְּן דַּיין אוֹיךְ וְעַל נִיט מַאכְּן דַּיין אוֹיךְ אוֹג אַיִיךְ וְעַל נִיט מַאכְּן דַּיין אוֹיךְ דִּיר דִּיא שְׁאנְד פּוּן דִּיא פָּעֲלְקֶער וְהַרְפַּת עַמִּים אוֹג דָּאס לָעְסְטֶערוּנְג אוּמוֹת וְעַמְטוּ נִיט לַיידִין נָאךְ וְגוֹיִךְ לֹא תַכְשִׁילִי עוֹד אוֹג דַּיין פָאלְק וְעַמְטוּ נִיט מַאכְּן פָּאר אֲדֹנָי אֱלֹהִים אַזוֹ זָאגְט נָאמְט דָּר הָאר: (טז) וַיְהִי דְּבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר אוֹג עָם מִיר וְחַזְקֵאל צוּא מִיר וְחַזְקֵאל צוּא זָאגְן: (יז) בֶּן אָדָם בֵּית יִשְׂרָאֵל

יושבים

יִשְׂרָאֵל יֹשְׁבִים עַל־אַדְמָתָם וַיְטַמְּאוּ אוֹתָהּ בְּדַרְכָּם וּבְעֲלִילוֹתָם כְּטֻמְאַת הַנִּדָּה הָיְתָה דַרְכָּם לְפָנָי׃ יח וָאֶשְׁפֹּךְ חֲמָתִי עֲלֵיהֶם עַל־הַדָּם אֲשֶׁר־שָׁפְכוּ עַל־הָאָרֶץ וּבְגִלּוּלֵיהֶם טִמְּאוּהָ׃ יט וָאָפִיץ אֹתָם בַּגּוֹיִם וַיִּזָּרוּ בָּאֲרָצוֹת כְּדַרְכָּם וְכַעֲלִילוֹתָם שְׁפַטְתִּים׃ כ וַיָּבֹא אֶל־הַגּוֹיִם אֲשֶׁר־בָּאוּ שָׁם וַיְחַלְּלוּ אֶת־

יִשְׂרָאֵל יָתְבִין עַל אַרְעָהוֹן וְסָאִיבוּ יָתָהּ בְּאוֹרְחָתְהוֹן וּבְעוֹבָדֵיהוֹן כְּסוֹאֲבַת אִתְּתָא טוּמְאָה הֲוַת אוֹרְחָתְהוֹן קֳדָמָי׃ יח וּשְׁפֵיכִית חֵימָתִי עֲלֵיהוֹן עַל דָּם דִּי אַשָּׁדוּ עַל אַרְעָא וּבְפוּלְחָן מַעֲוָתְהוֹן סָאֲבוּהָ׃ יט וַאֲנַלֵּיתִי יָתְהוֹן לְבֵינֵי עַמְמַיָּא וְאִתְבַּדְּרוּ בְּכוּרְסְיָנָתָא כְּאוֹרְחָתְהוֹן וּבְעוֹבָדֵיהוֹן כָּקְלָקְלַיָּא אִתְפְּרָעִית מִנְּהוֹן׃ כ וַעֲלוּ לְבֵינֵי עַמְמַיָּא

רש"י סבירין ויבואר

הנדה. המשילה הכתוב לנדה שבעלה מלפה מתי תטהר ותחל לשוב אליה: (כ) ויבוא. לפי שאמר בית ישראל בדרכם הפרכה קרקס כל הפרכה ללמוד יחיד. ומדרש אגדה הקב"ה כת עמהם בגולה ומטה חן מה היו אומרים השבחים הרי חלו עם ה' ולא היה לו יכולת להצילם. במדרש חיכה רבתי: ויחללו את שם קדשי. השפילו את דרכם לפני. דרכם שאמר שטמאה בה. זה תיהה דרכם שהלכו אחר ע"ז שטמאתה במנע בנדה. כמו שנאמר תזרם (ורוח השאם) כמו דוה צא תאמר לו. כלומר הן הלכו אחר ע"ז שטמאתה במנע בנדה. ואני פירשתי מחם. והרחקתי אותם כבעל המרחיק אשתו נדה מעליו. שאני פירשתי מהם תגליותי אותם: (יח) על הדם. זהו עליותם. כי הדם הוא יחניף את הארץ. דם נקי ששפכו על הארץ: (יט) ואפיץ אותם בגוים. דברים אלו נורמים להם גלות: ויזרו. כמו ואהכם אזרה בגוים: כדרכם וכעלילותם ששפטתים. כמותאתם ששפטתי אותם. שדין לפרוש ממומאת נדה ושפיכת דמים המחייבים אותך גלות כמו שנאמר לא תשפך דם נקי בקרב ארצך וגו'. וגם אני הגליתי אותם ופירשתי מהם: (כ) ויבוא. ישראל: אל

מהר"י קרא

מעלה היטנו. יען אומ' לכם אוכלת אדם את ומשכלת גוייך היית. כנרש אומהך את אומות העולם אמ' דבר לפנים. ושבח הוא שהארץ מהורה היא ואינה יכולה לסבול עליה יושבים שמטמאין אותה כשישבו עממים מטמאות והיא גירשום. כמו שנאמר והמטא הארץ ואפקד עונה עליה ותקיא הארץ את יושביה. וכמו כן עשה לישראל. שכשהיו בית ישראל יושבים על אדמתם ויטמאו אותה וגו'. מיד. ויזרו בארצות כדרכם וכעלילותם. ולא פירש. וכשהיו מפרש כמותאת הנדה היתה דרכם לפני. דרכם שאמר שטמאה בה. זה תיהה דרכם שהלכו אחר ע"ז שטמאתה במנע בנדה. כמו שנאמר תזרם (ורוח השאם) כמו דוה צא תאמר לו. כלומר הן הלכו אחר ע"ז שטמאתה במנע בנדה. ואני פירשתי מהם. והרחקתי אותם כבעל המרחיק אשתו נדה מעליו. שאני פירשתי מהם תגליותי אותם: (יח) על הדם. זהו עליותם. כי הדם הוא יחניף את הארץ. דם נקי ששפכו על הארץ: (יט) ואפיץ אותם בגוים. דברים אלו נורמים להם גלות: ויזרו. כמו ואהכם אזרה בגוים: כדרכם וכעלילותם ששפטתים. כמותאתם ששפטתי אותם. שדין לפרוש ממומאת נדה ושפיכת דמים המחייבים אותך גלות כמו שנאמר לא תשפך דם נקי בקרב ארצך וגו'. וגם אני הגליתי אותם ופירשתי מהם: (כ) ויבוא. ישראל: אל

מנחת שי

ותנינה קרוב: ולא תכשלי. כן כתיב וקרי ויותנן הרנס תכשלי תתלנן: ויחי. (יז) בן אדם. כמומאת הנדה. לפי שעל דרך משל נקראת כנסת ישראל אשה לאל יהברך והוא לה לבעל חמשילה בעת חמאתיה לנדה שחבעל מרחיקה כל ימי נדותה ומקרבת אחרי מהרתה וכן הרחיק האל יהברך ישראל והגלם לארצות העמים מפני חמאתם ועתיד להחזירם אחרי שישובו אליו וישהרו מעבודותיהם: (יח) ואשפוך. מבואר הוא: (יט) ואפיץ. מבואר הוא: (כ) ויבא. לי יחיד דרך כלל ובדרש על דרך בכל צרתם לו צר: ויחללו את שם קדשי. באמור להם עם ה' אלה ומארצו יצאו. זהו חלול השי שאומרים העמים

מצודת דוד

להיות נמכדים כך: (ז) כטמאת הנדה. כמו טמאת הנדה כעוי"ז היא מזהקת מעבודה כן היתה דרכם טמאה לפני עד לסכמיקם: (יח) ואשפוך. לכן אשפוך עליהם חמתי בעבור דם שנקי שפכו ועבור טמאם את הארץ בגלוליהם: (יט) כדרכם. כגמול דרכם ומעשיהם כן שפטתים: (כ) ויבוא אל הגוים. ונפשב כמ שמעו כי נקרא עליהם שם ה' אלה ומארצו יצאו. זהו חלול השי שאומרים העמים

מצודת ציון

(יז) ובעלילותם. ומעשיהם: (יט) ואפיץ. ויזרו. פיזם ענין פעל כמו כי נפן הטם (ש"ב י"ג) כמו וזליתי סרם (מלאכי ב'):

פירוש ע"ט

יִשְׂרָאֵל יֹשְׁבִים בֶּן אָדָם רְאֵם הַוֵי גַיְינֵיךְ פּוֹן דִי יִשְׂרָאֵל יְתָן אויף וַיְיעֵר עָרֶר אוּג הָאבִּין זִיא מְטַמֵּא נִיוֹעֵן מִיט זַיְיעֵר שֶׁלְעכְטֶן וָועג אוּג מִיט זַיְיעֵרע שְׁלעכְטֶע מַעֲשִׂים כְּטֻמְאַת הַנִּדָּה אַזוי וִוי דִי טוּמְאָה פּוֹן דֶר נִדָּה אַזוי אִיז גַיְינֵעֵן דֶער וָועג פּוֹן דִי יִשְׂרָאֵל פַּאר טִיר: (יח) וָאֶשְׁפּוֹךְ חֲמָתִי עֲלֵיהֶם אוּג אִיךְ הָאב פַּאר גָאסִין מַיין גְרִים עָצְרִין אויף זִיי פּוֹן וועגֵן דֶעם זַיין בְּלוּטּ וָואם זַיי הָאבִּין גִיטוּעֵן רְצִיחוֹת) וּבְגִלּוּלֵיהֶם טִמְּאוּהָ אוּג מִיט זַיְיעֲרֵי אוּם וְועֲרְדִיגְע הַיידְנִישֶׁע נְעָצִין הָאבִּין זַיי מְטַמֵּא גִיוֹעֵן דִי עֶרֶד: (יט) וָאָפִיץ אֹתָם בַּגּוֹיִם אוּג אִיךְ הָאב זַיי פַּר שְׁפְּרַיִט וַוּוישִׁין דִי פְּעלְקֶער אוּג זַיי וְועֵנֵען פַּר שְׁפָּרַיִט גִיוואֹרֵין אִין דִי לָענְדֶער כְּדַרְכָּם אזו וויא זַיְיעֵר וָועג אוּג אזו וִוי זַיְיעֲרֵע מַעֲשִׂים הָאב אִיךְ זַיי גִיכְשָׁפְּט: (כ) וַיָּבוֹא אֶל הַגּוֹיִם אוּג וִוי דָער

שֵׁם קָדְשִׁי בְּאָמְרָם לָהֶם עַם־יְהוָה אֵלֶּה
וּמֵאַרְצוֹ יָצָאוּ: כא וָאֶחְמֹל עַל־שֵׁם קָדְשִׁי
אֲשֶׁר חִלְּלָהוּ בֵּית יִשְׂרָאֵל בַּגּוֹיִם אֲשֶׁר־
בָּאוּ שָׁמָּה: כב לָכֵן אֱמֹר לְבֵית־יִשְׂרָאֵל
כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה לֹא לְמַעַנְכֶם אֲנִי
עֹשֶׂה בֵּית יִשְׂרָאֵל כִּי אִם־לְשֵׁם־קָדְשִׁי
אֲשֶׁר חִלַּלְתֶּם בַּגּוֹיִם אֲשֶׁר־בָּאתֶם שָׁם:
כג וְקִדַּשְׁתִּי אֶת־שְׁמִי הַגָּדוֹל הַמְחֻלָּל
בַּגּוֹיִם אֲשֶׁר חִלַּלְתֶּם בְּתוֹכָם וְיָדְעוּ

דְאַהְגְלִיאוּ לְתַמָּן עַל
דַּאֲחִילוּ יַת שְׁמָא
דְקוּדְשִׁי בְּדַאֲמְרִין לְהוֹן
אִם עַמָּיָה דַיְיָ אִלֵּין
וְאִרְכְּרִין מֵאַרְעָא בֵּית
שְׁבִינְתֵּיהּ: כא וְחָסַת
עַל שְׁמָא דְקוּדְשִׁי:
דְאַהְחִילוּהִי בֵּית יִשְׂרָאֵל
בֵּינֵי עַמְמַיָּא דְאִתְגְּלִיאוּ
לְתַמָּן: כב בְּכֵן אֱמַר
לְבֵית יִשְׂרָאֵל כְּדֵין אֲמַר
יְיָ אֱלָהִים לָא בְדִילְכוֹן
אֲנָא עָבִיד בֵּית יִשְׂרָאֵל
אֶלָּהֵין עַל שְׁמָא דְקוּדְשִׁי
דְאַהְחִילוּהִי בֵּינֵי עַמְמַיָּא
דְאִתְגְּלִיתוּן לְתַמָּן:
כג וַאֲקַדֵּישׁ יַת שְׁמִי
רַבָּא דְאִתְחַל בֵּינֵי

מהר"י קרא

הגוים אשר באו שם. אל האומות אשר הגליתי אותם שם ביניהם: ויחללו את שם קדשי. וכהו החילול. באמור להם עם ה' אלה ומארצו יצאו. שאומות העולם אומרין להם עם ה' וחביבין בעיניו, ואם היה יכולת בידו לעזרם, לא יצאו מארצם. הוא היה עושה. אבל הששׂ כחו. נכאה שבעתותם הם גולים. (אומות) החולש של גרמו עונותם אבל קצרה יד השם בהושיע והחילול זה על ידן של ישראל הוא: (כא) ואחמול על שם קדשי. ואחמול על ישראל להושיעם מגלות. בעבור שם קדשי שחיללוהו בית ישראל בגוים אשר חלכו שם: (כב) לא למענכם אני עושה. [לא] בשביל מעשיכם הטובים שבירכם אני מוציא אתכם מבין הגוים. כי אם בשביל שם קדשי: אשר חללתם. שהל ידיכם הוא מחולל: (כג) וקדשתי את שמי הגדול. כשאני מוסיף עוד להוציא אתכם מבין האומות. אני מקדש שמי בין האומות שיהיה לי שם גבורה ביניהם. שער עכשיו אומ' תשש כחו. לפי שחיו רואים שהן ביניהם. אבל כשהם רואין שהיו יוצאין מביניהם בעל כרחם וביד רמה או הן אומ' ודאי לא קצרה יד ה' מהושיע. ובזה שלא הושיע אותן עד עכשיו מבינינו. עונותיהם גרמו.

מנחת שי

לפיכך גלה ויגלו וגם לעתיד לבא יגלה כשיכול הוא עמהם כה"ד ויגל אל הגויים וגו' ומפורש סדר כלה לך חציך ליה בכלי תחניני דכתיבין ויגל לשון יחיד ומניהן ויגלו לשון רבים ומפורשים לעיל סימן כ"ב: (כא) אשר חללהו. ל"מ חללוהו: (כג) אתקדש. כה"ל כמוהב במלעיל וכמ"ש בפ': בכם לעיניהם. כספר ת' קדמין כ"ו נכתב בעניין זה הלשון היה בהללי בכם ונתקן בכם ל"ב. פ' אלין כן כתיבים שלנו ובמלת לעיניהם יש ממהוקים בין ספרי הדפוס לכ"י. כי בחמשה דפוסים כתוב לעיניהם ובחד כ' לעיניכם וכן תרגם יונתן וכן ממלה לי מיקר בהיותם כתוסרים תחת הגיזרתיים סימן ט"ו ומפר סימן מו ח' לעיניכם ולים דין מניהו ג"כ דסדרן כתוב לעיניכם וכן כתוב בתיר בתיב. עוד במקומות נכתב על זה לעיניכם כ"ד וסימן נכתב בם מקם המורם וכ"כ במכתב גדולה והוזם לה נמלת הסימן בכפר התכלי: (כה) ואחבול. ומלשון ממלה וחם:

מצודת ציון

הַמְחֻלָּל בְּהֵלְּהוּ: (כה) אשר חללוהו. ר"ל אשר חללוהו על ידיכם: אֲשֶׁר חִלַּלְתֶּם שָׁם: אשר חללתם. משל נתחללו על ידכם: (כג) וקדשתי. ואתקדש

פירוש ע"ט

יִשְׂרָאֵל אִיז גִיקוּמֶען צוּוִישֶׁן דִי פֶעלְקֶער וְואוֹ זַייא
זָענֶען פַאר טְרִיבֶּן גִינוֹארֶן אֶהין וַיְחַלְּלוּ אֶת שֵׁם קָדְשִׁי
הָאבֶּן זַיי פַאר שָׁווָעכְט מַיין הַיילִיגֶן נָאמֶען בֶּאמֶער
לָהֶם עַם ה' אֵלֶּה מִיט דֶעם וָום זַיי זָאגֶן אוֹף דִי יִשְׂרָאֵל
דִי דָאזִיגֶע זָענֶען נָאטָם פָאלְק אוּן זָענֶען פָארְט אֲרוֹם
גִינַאנְגֶן פוּן זַיין לַאנְד אוּן עֶר הָט זַיי נִיט גֶיקֶענְט
מַצִּיל זַיין: (כא) וָאֶחְמֹל עַל שֵׁם קָדְשִׁי אִיךְ גֶאט
מִיךְ דֶער בַּאֲרִיכְט אוֹיף מַיין הַיילִיגֶן נָאמֶען אֲשֶׁר
חִלְּלוּהוּ וָואוֹ דָאם הוּיז גִיזִינְד פוּן דִי יִשְׂרָאֵל הָאבֶּן
אִים פַּאר שָׁווָעכְט צוּוִישֶׁן דִי פֶעלְקֶער זִיאוֹ זַייא
וָום עֶר אִיז פַּר שָׁווָעכְט גִינוֹארֶן צוּוִישֶׁן דִי פֶעלְקֶר

אשר

הַגּוֹיִם כִּי־אֲנִי יְהוָה נְאֻם אֲדֹנָי יֱהוִה
בְּהִקָּדְשִׁי בָכֶם לְעֵינֵיכֶם: כד וְלָקַחְתִּי
אֶתְכֶם מִן־הַגּוֹיִם וְקִבַּצְתִּי אֶתְכֶם מִכֹּל־
הָאֲרָצוֹת וְהֵבֵאתִי אֶתְכֶם אֶל־
אַדְמַתְכֶם: כה וְזָרַקְתִּי עֲלֵיכֶם מַיִם
טְהוֹרִים וּטְהַרְתֶּם מִכֹּל טֻמְאוֹתֵיכֶם
וּמִכָּל־גִּלּוּלֵיכֶם אֲטַהֵר אֶתְכֶם: כו וְנָתַתִּי
לָכֶם לֵב חָדָשׁ וְרוּחַ חֲדָשָׁה אֶתֵּן
בְּקִרְבְּכֶם וַהֲסִרֹתִי אֶת־לֵב הָאֶבֶן
מִבְּשַׂרְכֶם, וְנָתַתִּי לָכֶם לֵב בָּשָׂר:

עַמְמַיָּא דְאִתְלְהוֹן
בֵּינֵיהוֹן וְדַעוֹן עַמְמַיָּא
אֲרֵי אֲנָא יְיָ מְקַדֵּשׁ
אֱלָהִים בַּר אִתְקַדָּשׁ
בְּכוֹן לְעֵינֵיהוֹן:
כד וְאֶקָרֵיב יָתְכוֹן מִבֵּינֵי
עַמְמַיָּא וְאֶכְנֵישׁ יָתְכוֹן
מִכֹּל מְדִינָתָא וְאַעֵיל
יָתְכוֹן לְאַרְעָכוֹן:
כה וְאֶשְׁבּוֹק לְחוֹבֵיכוֹן
כְּמָא דְמַדְּכָן בְּמֵי
אַדְיוּתָא וּבְקַטְמֵי תּוֹרְתָא
דַּחֲטָאתָא וְתַדְּכוֹן מִכֹּל
סְאָבְתְּכוֹן וּמִכָּל
טָעֲוָתְכוֹן אֲדַכֵּי יָתְכוֹן:
כו וְאֶתֵּן לְכוֹן לֵב דָּחִיל
וְרוּחַ דְּחִילָא אֶתֵּן
בְּמֵעֲיכוֹן וְאֶתְבַּר יָת
לֵבָא דְרַשִׁיעָא דְהוּא
מִקִּיף בְּאַבְנָא מִבִּסְרֵיכוֹן

לעיניהם קרי

רש"י

לחכם מן הגויים: (כה) **מים** מהורים. מכפר עליכם **וזמעכיר** טומאותיכם כהזיית מי הטהרת המעכירין טומאת **המת**: (כו) **לב חדש**. יגר **מתחדש** לעובה:

מהר"י קרא

אבל אם היה רוצה לחישעין, הרבה היה בו כח לחישעין. נמצא שהקדשים אינות העולם את שבו: **שבי הגדול**. שם גבורה הוא. ודומניתי מה תעשה לשמך הגדול, שאף זה שם גבורה הוא. **שהיה יהושע אומר**, עד עכשיו לא מנו שורף. אומ' אותות שאתה גבור. אבל עכשיו שפנים עורף פוסק מפך

רד"ק

(כד) **ולקחתי**. מבואר הוא: (כה) **וזרקתי**, דרך משל כמו שהמצא נמהר במים שמובל בהם ובהזאת מי חמאת כן המצא מעונות נמהר בכפרה ויונהן תורתם ואשכוח לחזיבותן כמה דמדכן כמי אדיותא וכקטם תורתא דחמאתא ותדכון מכל תאבתכון ומכל טעותכון אדכי יתכון: (כו) **ונתתי לכם לב חדש** ורוח חדשה אתן בקרבכם. החדוש היא שיהיה להם לב שימע

מנחת שי

(כד) **ולקחתי** מן לך (כה) לעיניהם על כפך (כה) בקדושי (כה) בקדושי (כה) ותצא נמען כמי (כה סימן כ) ותעבור נמען מתי (כה) והכניסתי את ידי (כה) ותהיה כן תהא (כה סימן לא) בקדושי מכם לעיניכם (סימן לג) והיו המלים (סימן לו) נפקדתי כו לעיניהם (סימן לח) ומם שנאמו (סימן מ"ג) ומלמדים לעיניהם (חיוב ל"ת): (כו) **ונתתי** מתפס מן הגוים. כו כתיב ומם מכתב מן המתנים תינו חלש עושה: (כה) מכל טמאותיכם. כתי"ם כתוב **מכָּל**

דחיל ורחים את ה' ועושים מצותיו ומקיים מה שכתוב בתורה. **ואתן לכם לב בשר**. לב שאינו אכזרי ומתרחם על הבריות:

מצודת דוד

על ידיכם לעיני הגויס אשר ידעו הגויס שאני ה' המעכל בכל: (כד) **ולקחתי** וגו'. וכמו שקדש שמי כי מקום מתפס מן הגויס וגו': (כה) **וזרקתי** וגו'. כ"ל שכפר עוונם ומעביר טומאתם השתפת בהזייה מי שפר פרה המעביר טומאת המת: (כו) **לב חדש**. כ"ל לב ישר ומתוקן ולשון סוף: **לב האבן**. לב החזק וקשה

מצודת ציון

(כה) **וזרקתי**. ענין הזיה כמו וזרקו כני אהרן (ויקרא ו'): **מים מהורים**. כן יקראו עי שפר פרה כי מעכר טומאת המת: (כו) **ורוח**

פירוש ע"ט

אֲשֶׁר חִלַּלְתֶּם וְאֹם אִיר הָאטְאִים גִימאכְט פִּר שְׁוֶועכֶן
צְווישֶׁן זַיי כְּלוֹמֶר דוֹרְךְ אַיִיךְ אִיז עֶר פֶּאר שְׁוֶועכְט
גִיוואריִן) וְיֵדְעוּ הַגּוֹיִם כִּי אֲנִי ה' אוּנ דִי פֶעלְקֶר וֶועלְטִין
וויסֶין דאם אִיךְ בִּין נָאט (אוּנ הָאבּ יְכוֹלֶת צוּ טָאן
נוֹם אִיךְ (וויל) נְאֻם אֲדֹנָי יֱהוִה) נְאם אַרְנִי אֱלֹהִים אָזוֹ וְאָנְטְ נָאט דֶר הֶאר
(אוּנ דאם וָועט זַיין) בְּהִקָּדְשִׁי בָכֶם לְעֵינֵיהֶם אז אִיךְ וֶועל
גִיהַיילִיגְט וֶועדִין דוּרְךְ אַיִין יִשְׂרָאֵל פֶּאר אַייגְרָע
אוֹגִין: (כד) (אוּנ מִיט דֶעם וֶועל אִיךְ הַיילִיגִין מִיין
נָאמֶן) וְלָקַחְתִּי אֶתְכֶם אִיךְ וֶועל אַרוֹיס נֶעמִין אִיךְ פּוֹן
רִי פֶעלְקֶער אוּנ אִיךְ וֶועל אַיִיךְ אִיין נַאכְלֶן פּוֹן אַלִי
לָעגֶרֶר וְהֵבֵאתִי אֶתְכֶם אוּנ אִיךְ וֶועל אַיִיךְ בְּרֶענְגִין
אִין אַייגֶר לַאנְד אַרַיין; (כה) וְזָרַקְתִּי עֲלֵיכֶם מַיִם טְהוֹרִים

אייך

כו וְאֶת־רוּחִי אֶתֵּן בְּקִרְבְּכֶם וְעָשִׂיתִי
אֵת אֲשֶׁר־בְּחֻקַּי תֵּלֵכוּ וּמִשְׁפָּטַי
תִּשְׁמְרוּ וַעֲשִׂיתֶם: כח וִישַׁבְתֶּם בָּאָרֶץ
אֲשֶׁר נָתַתִּי לַאֲבֹתֵיכֶם וִהְיִיתֶם לִי
לְעָם וְאָנֹכִי אֶהְיֶה לָכֶם לֵאלֹהִים:
כט וְהוֹשַׁעְתִּי אֶתְכֶם מִכֹּל טֻמְאוֹתֵיכֶם
וְקָרָאתִי אֶל־הַדָּגָן וְהִרְבֵּיתִי אֹתוֹ וְלֹא־
אֶתֵּן עֲלֵיכֶם רָעָב: ל וְהִרְבֵּיתִי אֶת־פְּרִי
הָעֵץ וּתְנוּבַת הַשָּׂדֶה לְמַעַן אֲשֶׁר לֹא־
תִקְחוּ עוֹד חֶרְפַּת רָעָב בַּגּוֹיִם:
לא וּזְכַרְתֶּם אֶת־דַּרְכֵיכֶם הָרָעִים

ואתן לכון לב דחיל קדמי למעבד רעותי:
כו ורוח קודשי אתן בגויעיכון ואעביד ית
די בקימי והבון ודיני תטרון ותעבדון:
כח והיהבון בארעא די יהבית לאבהתכון
והוון קדמי לעם ואנא
אהוי לכון לאלהא:
כט ואפרוק יתכון מכל סואבתכון ואבריך ית
עבורא ואסגי יתיה ולא
אתן עליכון כפנא:
ל ואסגי ית פרי אילנא
ועלתא דקלא בדיל דלא
תתקבלון עוד חסודי
כפנא בגיי עממיא:
לא והדכרון ית אורחיכון
בישתא ועובדיכון דלא

מהר"י קר"א

כאבן ותסירותי יצר ע"ז מבשרכם: לב בשר. לכרך ולידאה אותי. ותתי יצר טוב בלבכם: (כז) ואת רוחי. הטוב אתן בקרבכם. ועשיתי ברוחי הטוב את אשר בחוקותי תלכו. ואת משפטי תשמרו ועשיתם אותם. ויהיתי נשיכם בהתם וגו': (כט) וקראתי אל הדגן. אני נותר על הדגן והרביתי אותו: (ל) חרפת רעב בגוים. בשביל שלא תקבלו עוד חרפת רעב בין האומות. שאין חרפה גדולה מזאת. המושל ברעב בת ברחובות נפות ומאום: (לא) את דרכיכם הרעים. שאפי׳ בתחילת החרשה ויסטאו אותה בדרכם ובעלילותם כשבאת הנדה: ונקוטותם בפניכם. אתם וזרקים פשיכם כנגד פניכם. וכן פת׳ (נשאתם) נוכרתם בעצמיכם את דרכיכם הרעים. או אתם יהיו נקלים בעיני עצמיכם ומפולים רוק בפניכם שאתם

רד"ק

תקיף כאבנא: לב בשר. לב רך ונכון לקבל חסוב ויותתן תידגם לב דחיל קדמי למעבד רעותי: (כז) ואת רוחי. ויית רוח קדשי: (כח) וישבתם. מבואר הוא: (כט) והושעתי. וקראתי. כאלו אני קורא אליו שירבה בחמסירי עליו ושפרי אותו מן השדפון והירקון ושאר הפגעים: (ל) והרבתי. לא תקוץ

מצודת ציון

מעין לשון כמו שכני מתן כו רוח (שמות ל״ו): והסרותי. מל׳ הסרה: (ל) והתובות. מעין למח ופרי וכן ומאכל תנובת שדי (דברים ל״ג):

מצודת דוד

כמהן: לב בשר. לב נכנע וירך ככבר: (כז) ואת רוחי וגו׳. ר״ל אמחיל לכם רוח הכנועה מה שהיום אתם מכסי כל ימי הגולה: ועשיתי. ר״ל אעיר לבבכם שתלכו בחוקי ותשמור ותעשו כנ״ל ותעשוהם: (כח) לעם. להמעין כי ונשמוד מעותי: לאלהים. למזור לכם ולשוטים לאלהים. ר״ל אהיה לאלהים מועמת העון שהיתם הגילים כי כי יעיר לבבכם לפיום מוסרים מכם: וקראתי אל הדגן. והרביתי אותו. ר״ל אגיה שיפרה ויבוא: (ל) לבעון וגו׳. ר״ל כפונן שלא תקבלו עוד בגוים חרפת רעב כי אמו לא יקללו לכם חסירי לחם: (לא) וזכרתם. ולפחד תזכרו הרכיכם הרעים אז תכלמו בעיני עלמכם ר״ל אחת חשבתם הרכיחם על עלמכם בעבור הרעות שעשיתם ותמרתו שבדין ועכרתם בגוזה:

פירוש ע"ם

אייך נעבין איין וויך הארץ וויי פלייש עם זאל זיין
אונטער טענינ צו מיר צוי טאן מיין וויליין: (כז) ואת
רוחי אגן מיין רוח קודשי אין אייך נעבן צוויישן
אייך ועשיתי אגן מיין רוח קראן אגן אייך ועל אים טערין
ולא אגין עיוכם ברוך אגן אייך ועל גיט נעבן אויף אייך
קיין הונגער: (ל) והרביתי את פרי העץ אגן איה ועל
טערין די פירות פון דעם בוים אגן די פרוכט פון
דעם פעלד לבזון אשר לא תקחו עוד פון ועגין דם איר
זאלט גיט ניין נעמן אגן ליידן נאך דם עסטערונג
פון הונגער צוויישין דיא פעלקער: (לא) וזכרתם את
דרכיכם אגן איר ועט דענסם מאל גידענקין איערי
בייזע ועוון אגן איערע מעשים ואם ענגען גיט

הקנין ותדנקון ותהון חזן על חוביכון ועל
הועבתיכון: כב לא בדילכון אנא עביד אמר
יי אלהים יהידע לכון בהיתי ית מארחתכון בית
ישראל: כג כדין אמר יי אלהים ביומא דאדכי
ית כון מכל רוביכון ואתיב יתקרנייא ותהכנין
חורבתא: כד ואמרא דהוה צדיא תהפח
חלף דהות צדו לעיני כל דעדי: כה ויאמרון
ארעא דנן דישראל דהות צדיא הבת לסהוני
כנינתא

רש"י

(לא) ונקוטותם בפניכם. (דגנבוני"ר כלע"ז. כמו לעיל ו' ט') תנקטו בעולמכם ככתכם על הגמול הרע אשר גמלתם לפני ואני נומל לכם טובה: (לד) והארץ הנשמה העבד. ההרן אשר היתה ממה עד הנה תהיה נעבדת

מהרי"ו קרא

מבנים עצמיכם על מעשיכם הרעים שלא עלתה על לבבכם לחזור בהם. יתאן ויהרם ונקוטותם והידנקון: (לב) לא למענכם אני עושה. לכם אלו הטובות שאבדיהלי לעשות לכם שאין בידכם מעשים טובים: יודע לכם. תהיו יודעים שלא למענכם אני עושה: בושו והכלמו. כי לפיכך אני עושה לכם טובה שאני רוצה שתהיו נכלמים מדרכיכם הרעים בית ישראל. לפי שכשיו אתם רואים כמה טובות אבדתם בשביל דרכיכם הרעים ותהיו נכלמים לומר אוי לנו כמה טובות הללו חלבו ממנו בעונותינו: (לג) והישבתי [את] הערים. על יישובן: (לד) והארץ הנשמה תעבד תחת אשר היתה שממה לעיני כל עובר. כך פתרו. והארץ הנשמה שהיתה שממה לעיני כל עובר. עכשיו תעבד לצורך התבואה. ואמרו לכשתעבד הארץ הלזו שהיתה נשמה. עכשיו היא בגדלת פירותיה בארץ טובה ושמינה. שארץ טיבה קדויה גן עדן. כמ' בעדן גן אלהים

מנחה שי

(לג) (מכל עוונותיכם ל"א המכוסה עליו כ' מלא עוונותיכם הטו לשם (ישעיה ס') וכן נמי הכא נאמר כ' והשבתי דמי לשם נמי בתחיית המתים נקוד פתוח מדוייקים בכתיב חסר ולרי מלאים ודו' מדוייקים בקרוב קל חביב הוא שנאמר הוי ואמרי נעוונותיהם ונוסף מפורש כי אין אנוש אלא בחיי ודאי ובחיי מלאכתן מיכן: ונבנו החרבות. הס"א נסגרו ותחי"ת בקמץ חטף והרי"ש בקט"ן: דומין: (לד) כלוי.

רד"ק

תאמרי בדין הכריתנו האל ית' והגלנו מארצנו וי"ת ותדנקון וההון חזן: (לב) לא למענכם. ברוחו והכלמו. דין הוא שתבושו ותכלמו כי דרכיכם רעים ואני אוציא אתכם בן השבים ואביא אתכם אל ארצכם וכמה שאמר לא למענכם מראה שלא יצאו מהגלות אלא על ידי תשובה וכבר הארכנו בזה הענין בספר ישעיהו בפסוק וירא כי אין איש: (לג) כה אמר ה'. ונבנו החרבות. הס"א בסגול והחי"ת בקמץ חטף והרי"ש בקט"ן

מצודת דוד

(לב) אני עושה. לא בשבילכם הוא: יודע לכם. יסיר יודע לכם למען הגמולם למענכם כי בזה וכגלגו מדרכיכם אשר לא טובים ולמען דמים לכם הגמולה: (לג) ביום מהרי. כ"ל כשאסהר עליכם: והושבתי. להיות מיושבת מאכים: (לד) הנשמה. לכל היל שוממה תעבד גם כחריבה ובזויה: (לה) ואמרו. בעודה שממה היו

מצודת ציון

(לה) ונקשתם. ענין כליחה כמו ונקטו כפניכם (לעיל ו'): (לו) והושבתי. מלשון ישיבה: ונבנו. מלשון בנין: החרבות. מלשון מוכנה: (לד) השממה. מלשון שממה: תחת. נמקום: (לה) הלזו. הזמת וכן למעל כלשון זכר כחיב הזה (החרבות כ"ד): והנחרשות. מלשון כלישה ועקירה: בצורות. מלשון מבצר ומחנה:

ע"ט

אלהים אזוי הט גיואגט נאט דר האר ביום שהרי אתם כּל עוונותיכם אין דעם טאג וואס איך וועל אייך רייניגין פון אלי אייערי וינד השושבתי את הישבים ונבנו החרבות אוג איך ועל באזעטן די שטעט אוג דיא חורבות ועלן גיבויעט ווערין: (לד) והארץ הנשמה תעבד אוג די פאר ווירטע ערד ועט גיארבייט אוג גיזייעט ווערין תחת אשר היתה שממה דער פר ואם זי איז גיוועזין ביז: ין דער ציים פאר ווירסט פאר די אויגין פון אלע איבער פארער: (לה) ואמרו ועלן דעגטט קאלד די איבר פארער ואגין האדץ הלזו הנשמה היתה כגן עדן דם דאזיגי פר ווימטי לאגד איז הייבט

גוואדן

הָיְתָה כְּגַן־עֵדֶן וְהֶעָרִים הֶחֳרֵבוֹת
וְהַנְּשַׁמּוֹת וְהַנֶּהֱרָסוֹת בְּצוּרוֹת יָשָׁבוּ׃
לוּ וְיָדְעוּ הַגּוֹיִם אֲשֶׁר יִשָּׁאֲרוּ
סְבִיבוֹתֵיכֶם כִּי אֲנִי יְהוָה בָּנִיתִי
הַנֶּהֱרָסוֹת נָטַעְתִּי הַנְּשַׁמָּה אֲנִי יְהוָה
דִּבַּרְתִּי וְעָשִׂיתִי׃ לז כֹּה אָמַר אֲדֹנָי
יְהוִה עוֹד זֹאת אִדָּרֵשׁ לְבֵית־יִשְׂרָאֵל
לַעֲשׂוֹת לָהֶם אַרְבֶּה אָדָם כַּצֹּאן אָדָם׃
לח כְּצֹאן קָדָשִׁים כְּצֹאן יְרוּשָׁלַם

כְּגִנְתָּא דְעַדֶן וְקִרְוָיָא
חֲרֵבְתָּא וְצָדְיָתָא
וּמְפַגְּרָתָא כְּרִיכִין
תַּקִּיפִין יְתִיבוּ׃ לוּ וְיֵדְעוּן
עַמְמַיָּא דִי יִשְׁתָּאֲרוּן
סְחֲרָנֵיכוֹן אֲרֵי אֲנָא יְיָ
בְּנֵיתִי מְפַגְּרְתָא קְנֵימִית
צָדְיְתָא אֲנָא יְיָ גְּזַרִית
בְּמֵימְרִי וְאֶתְקְנֵם׃ לז כְּדֵין
אֲמַר יְיָ אֱלָהִים עוֹד דָּא
אִשְׁתְּאִיל לְכוֹן בְּמֵימְרִי
לְבֵית יִשְׂרָאֵל לְמֶעְבַּד
לְהוֹן אַסְגִּינוּן בְּאֱנָשָׁא
וְאִצְלְחִינוּן בְּבְעִירָא׃
לח כְּאִמְּרָא קְדִישָׁא כְּעִמָּא
דְמַדְבְּרָן וְאִתְּן לִירוּשְׁלֵם
בְּזִמְנֵי כְנוֹעֲדֵי פִּסְחָא כֵּן
יִהְווֹן

מהר"י קרא

הר' בצירי

היית: (לה) והערים החרבות. עד עכשיו: בצורות ישבו. מיושבות לערים בצורות מוקפות חומה: (לו) [וידעו הגוים]. ואז ידעו הגוים אשר ישארו סביבותיכם כי אני ה', שיכולת בידי לבנות הנהרסות: (לז) עוד זאת. כל אלו הטובות אני עושה לתם. וקראתי אל הדגן והרביתי אותו, והחריבתי את פרי העץ והנובת השדה. והערים החרבות הנשמות והנהרסות בצורות ישבו. ועוד אני מוסיף לכם הטובה הזאת על כל אלו הטובות שטרבה להם דגן ופרי העץ והנובת השדה והערים החרבות בצורות ישבו. פאחר שאומר בהם. בני אדם לאכול ולשתות ולפלא ערים בצורות. לפיכך ארבה אותם כצאן: אדרש לבית ישראל. אני אחזר ואעסוק להם לבית ישראל הטובה הזאת. ומתו הטובה. ארבה אותם כצאן אדם. ולא צאן מבוש אלא צאן אדם. שאומר בלע"ז אוטיל"א אוטינ"א. כמו צאן מרעיתי אדם אתם. ע"א ארבה אותם כצאן אדם. ארבה את האדם כצאן. ולא כצאן. אלא כצאן קדשים. ואם תאמר כיושלם הן. לכך נאמר כצאן ירושלם. כצאן קדשים שבירושלם שהן מרובים. ופתי הן מרובין במועדיה. בשלש פעמים [בשנה] שהיו כניאין כל ישראל עולות ראיות ושלמי

רש"י

וזרעת: (לה) היתה כגן עדן. עכשיו הפכה להיות כגן עדן: והערים החרבות. זה ימים רבים עכשיו בצורות ישבו: (לו) אדרוש לבית ישראל. לתפתה להם בתפילתם כדורש לותי על זאת: ארבה אותם. תדם כצאן לרוב: (לח) כצאן קדשים. שהיו כאין לירושלים במועדי פסחים לי לתר כתרגומו מסגיכן כאגפא ואצלחינון בכשורא כלומר עלה יהיו עוטיותיהם נזכריס עליהם:

מנחת שי

מחלוקים שלפנינו לפי"ת הלזו נמצא החתחון לפי ולפ"ז כמו פעמים הרי"ק כמו כאשר נמצא לו ג' וכ"ב כלים הן בער ש"ב ו' וכו' ושפעמים הם כלכריכים וכ"ג: והערים החרבות. כלומר הרי"ק: והנשמות. הכתוב מפלגתה והמ"ן בלשון נקבה מעלים סימן ל"ו: המשמות. פ"ירוש הרי"ק. ל"ק:

כי לא היה יכול להיות דבר זה אלא מהאל יתברך: אני ה' דברתי ועשיתי. דברתי זה על ידי הנביא וכן עשיתי כמו שדברתי: (לז) כה אמר ה'. עוד זאת אדרש. עוד אהיה נדרש להם בזאת הברכה שאבטיח אותם: כצאן אדם. אדם הם ישראל שהם אדם כמו שפירשנו למעלה אדם אתם יהיו רבים כצאן ואמר עם ב"ף הידיעה ופירש אחר כן כצאן קדשים ו"ת כצאן אדם אסגינון באינשא ואצלחינון בעירא: (לח) כצאן קדשים. כצאן ירושלם בזמן שהיו עולין לרגל:

רד"ק

אומרים העוברים כן ו"ת כי אחר שתשוב לישיבה יאמרו כן וימרון ארעא דנן דישראל דחות צדיא הבת לכיהודי כנגתא דגדן וקרויא חרבתא וצדיתא וכפגרתא כריכן הקיפין יתיבו: והערים החרבות. בצרי"ר חרו"ש: (לו) וידעו. אשר ישארו סביבותיכם. וראוה בחורבנה וראיה בישובה בטעם זמן ידעו כמו שדברתי זת על ידי הנביא וכן עשיתי כמו

מצודת דוד

המוכלים לכך כמ יתמהו ויאמרו כיצד למדן שיתיה כמאמר הזה פתח כגן העשוה כעדן: בצורות ישבו. מתיישבו כמכוים ומגדלים וכמוגנים עד שיהיו לצורות וחזקות: (לו) וידעו הגוים וגו'. כ"ל הגוים הנשארים יכירו לדעת שמני הוא ניתי את

פירוש ע"ט

גְּיוֹאֲרִין וְיִי דַּר גַּן עֵדֶן הַהֲרֵבוֹת אוֹג דִּי שְׁטָעט
נָוֶאם וָעִנְן חָרוּב אוֹג וְיוּסְטָע אוֹג צוּ פִּירְט פּוֹן לַאנְג
גִּינְוָנְד פּוּן דִּי יִשְׂרָאֵל (דוּרְךְ זַייעֶר הַפְּלָה) לַעֲשׂוֹת לָהֶם
אִין דִּיא וָעִנְן הַייסְט פָּעסְט בַּאוֹעסְטִן גְּיוֹאֲרִין׃
צוּ טָאן צוּ זַיי אַרְבֶּה אָדָם כַּצאן אָדָם אִיךְ וֶוֶעל זַי מֶערִין
(לו) וְיֵדְעוּ הַגּוֹיִם אוֹג דִּי וֶוֶעלְקֶער וָאם וֶוֶעלִין יוּיסִין כִּי אֲנִי ה' בָּנִיתִי
מִיט מֶענְטשִׁין אַווי פִּיל וִוי שְׁאךְ אוֹג אִיךְ וֶוֶעל זַיי בָּלֵייבִּין אַרוּם אֵייךְ דִּי וֶוֶעלִין יוּיסִין כִּי אֲנִי ה' בָּנִיתִי
בְּגִלְיקְלִין וִוי שְׁאךְ וּקְלוּמֶר זַייעֶרי עֲבֵירוֹת וֶוֶעלִן נִיט דְּאם אִיךְ נָאט הָאב גִּיבּוּעֶט דִּי צוּ פִּירְטָע שְׁטָעט
גִּירַאכְטְ וֶוֶערִן צוּ וֶוֶייךְ גְּלֵייךְ וִוי שְׁאךְ הָאבִּן קְיִין אוֹג אִיךְ הָאב גִּיפַּלַאנְצְט דָּם פַּר וּוִיסְטָע לַאנְד אֲנִי
עֲבֵירוֹת נִיט): (לח) כְּצאן קָדָשִׁים אַווי פִּיל וִוי דִּיא ה' דִּבַּרְתִּי וְעָשִׂיתִי אִיךְ נָאט הָאב עֶם גִּירֶעט אוֹג גִּיטָאן
הַיילִיגִי שָׁאף אַוּ פִּיל וִוי דִּי שְׁאף וָואם זָעִנְן גִּירוּזָאלֶם עֶם גִּיטָאן׃ (לז) כֹּה אָמַר אֲדֹנָי אֱלֹהִים אַווי הָאט גִּיזָאגְט
קְיִין יְרוּשָׁלַיִם אִין דִּי יָמִים טוֹבִים (וָואם אִיטְלִיכֶע הָט גִּיבְּרַאכְט אִין קְרִבְּן) דִּי הֶחֱרֵבָה הֶעֶרִים אַוּ וֶוֶעלִין עוֹד זֹאת אִדָּרֵשׁ נְאךְ דָּאם וֶוֶעל אִיךְ

בְּמוֹעֲדֶיהָ כֵּן תִּהְיֶינָה הֶעָרִים הַחֳרֵבוֹת
מְלֵאוֹת צֹאן אָדָם וְיָדְעוּ כִּי־אֲנִי יְהוָה׃
לז א הָיְתָה עָלַי יַד־יְהוָה וַיּוֹצִיאֵנִי בְרוּחַ
יְהוָה וַיְנִיחֵנִי בְּתוֹךְ הַבִּקְעָה וְהִיא
מְלֵאָה עֲצָמוֹת׃ ב וְהֶעֱבִירַנִי עֲלֵיהֶם
סָבִיב וְהִנֵּה רַבּוֹת מְאֹד עַל־פְּנֵי

יְהֵוֵי קְרַוְיָא אֲרֵי עָא
דְיִשְׂרָאֵל דְּהַאי חֲרֵיבָן
יְהוֹן מְלַיִן אֱנָשָׁא דְעַמָא
בֵּית יִשְׂרָאֵל וְיַדְּעִין אֲרֵי
אֲנָא יְיָ׃ א שְׁרַת עֲלַי
רוּחַ נְבוּאָה מִן קֳדָם יְיָ
וְאַפְקַנִי בְּרוּחַ נְבוּאָה דַיְיָ
שְׁרַת עֲלַי מִן קֳדָם יְיָ
וְאַשְׁרַנִי בְּגוֹ בִקְעָתָא
וְהִיא מְלְיָא גַּרְמֵי
אֱנָשׁ׃ ב וְאַעֲבְרַנִי
עֲלֵיהוֹן סְחוֹר סְחוֹר

רש"י

הר' בצדי

לז (א) היתה עלי יד ה' ויוציאני ברוח ה' וגו'.
כל יד ה' שבנבואה לשון כפייה היא שהיה הרוח כופה אותו וליבו כמתגבר על מקום שהרוח חפץ: והיא מלאה עצמות. רבותינו אמרו שהיו מכבר מפריס עיניהו ממדריס לפני הקן והרגוש מנשי גת המולידים בארץ כמו שאמר כלה"ג ו': (ב) והעבירני עליהם סביב.
באה מן הצפון ענן גדול: ויניחני. הירוח בתוך הבקעה: (ב) והעבירני. כתרגומו ואשרני ענין מנוחה: בתוך הבקעה. וסביב לעצמות. ולא הכניס אותי לתוכה. לפי שאני כהן, וכהן אסור לבא ולטמא עצמו בקברים הטמא: רבות מאד. לרוב מאד. היו העצמות שהיו שוכבות על פני הבקעה: ותנה יבשות מאד. שאין עליהם לא עור ולא בשר ולא גידים:

מהר"ו קרא

חגיגה: (לח) כן תהיינה. כלומר ארבה אותם. שארבה את ישראל בצאן, ואמלא את הערים החרבות מהן כמו שהיתה ירושלם מלאה מן הצאן קדשים במועדיה. כן תהיינה הערים החרבות מליאות מבני אדם שהן צאני ואני רוצה. ויודעי האומות שעד עכשיו היו מהללין את שם קדשי. שאומר עם ה' אלה ובארצו יצאו. שכח בידי ללמדן:

לז (א) יד ה'. נבואה. ככו יד ה' עלי הוקה. כלומר היתה שכינה שורה עלי בבבל: ויוציאני. בבבל: ברוח. שכינה. והו רוח צפונית. ככו והנה רוח (גדולה) [סערה]

מנחת שי

לז (א) ויוציאני. ד' הס כסימנא דאמר בהמביא ובכל פרים פיסקא ס"ג ובכל נפ"ש ע"ג ובכל פלחיה שלמה בפסוקים מתחלפים בשלוש שנים מסס מתבוננים לעיקרם ה' ואין בי להרבים ביניהם לכך הם מלאתי בפסקים סמוכים שאמר בחיים פעמים ג'. מלא לפי פיסקא ובכל הפסוקים ביניהם לכתוב עליהם לפסוק עליהם בחיתי ביה כיוס פסוקים של ס"ג נפ"ש ומלאתי בהמביא ובכל ה' ובכל ד' פרים ד' בהמביא מלא ואין

מצודת דוד

(לח) כן תהיינה. מלשון מושב ומנ: צאן אדם. כ"ל רבוי בני אדם: לז (א) ברוח. עיין לעיל: ויניחני. מלשון הנחה: הבקעה. השעמק:

מצודת ציון

(לח) כמועדיה. מלשון מועד ומנ: צאן אדם. כ"ל רבוי בני אדם:
לז (א) ברוח. עיין לעיל: ויניחני. מלשון הנחה: הבקעה. השעמק:

כמועדיה כמו שכתוב מדם בכיכרי הלמן: (לח) כצאן קדשים. כמספר לחן קדשים ומוזר ומספרם לחן יוכלים במועדיה כ"ל כלחן המוכח לירושלים במועדי ה' להקריב על המזבח: כן תהיינה. כמספר הזה מהיינה כעכים וגו': צאן אדם. כ"ל מרבית בני אדם ולפי שהדרכות מאד ממד מלא לחן בדרך אמרם על הפלגת הכרכוי: כי אני ה'. הכתוב מתחלי:

לז (א) יד ה'. כח מוזק בכתובה: ויוציאני. סולית מוזי מתקומי: ברוח ה'. כ"ל הסילחה היה בכלון המקום לח מלחוי כ"ש נב"ב: והיא מלאה עצמות. מהו"ל שהיו מעני אפרים שאמרו לח הקן לנחת ממלכים והנשוח מכפי גח:
(ב) והעבירני. כעביר מוזי ממוך לסם סביבותם למען יכלה לירותם וכמותם ולח העבילו בין העמוה לפי שהיה כהן: והנה

פירוש ע"ט

נַיִן דִי פַאר וְוִיסְטִי שְׁטָעט פוּל מִיט דִי יִשְׂרָאֵל וֶוְעָלְט
כִּי אֲנִי ה' אוּג דִי יִשְׂרָאֵל וְוָעָלְען דָעֲנְסְט מָאל וְוִיסְן
דָאס אִיךְ בִּין נָאט (אוּג אִיךְ בִּין כָּאנְסְטְרוּקְט מְקַיֵּם
צוּ נַיִן מַיְינָע רַייד):
לז (א) (וְאַנְט יְחִזְקֵאל) הָיְתָה עָלַי יַד ה' עַם אִיז גִיוָוָעזְן
אוֹף מִיר דִי שְׁטַארְקִי נְבוּאָה פוּן נָאט וַיּוֹצִיאֵנִי
בְּרוּחַ ה' אוּג נָאט הָאט מִיךְ אוּיס גִיצוּוִיגְן פוּן מַיִן
אָרְט מִיט נַיִן רוּחַ נְבוּאָה (כְּלוֹמַר דֶר רוּחַ הָט מִיךְ
גִיגֵייט צוּ גַיִן צוּ דֶעם אָרְט וּוּאוּ עֶר הָט גִיוָוָאלְט)
וַיַּנִּיחֵנִי בְּתוֹךְ הַבִּקְעָה אוּג עֶר הָט מִיךְ גִילַאזְט כִּי אַיִן
הָאד אוּג נוּן דִיא בֵּייגְער וָעגְען צוּזַאמֶען גִיזַאמְלְט

הַבִּקְעָה וְהִנֵּה יְבֵשׁוֹת מְאֹד׃ ג וַיֹּאמֶר
אֵלַי בֶּן־אָדָם הֲתִחְיֶינָה הָעֲצָמוֹת
הָאֵלֶּה וָאֹמַר אֲדֹנָי יְהוִה אַתָּה יָדָעְתָּ׃
ד וַיֹּאמֶר אֵלַי הִנָּבֵא עַל־הָעֲצָמוֹת
הָאֵלֶּה וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם הָעֲצָמוֹת
הַיְבֵשׁוֹת שִׁמְעוּ דְבַר־יְהוָה׃ ה כֹּה אָמַר
אֲדֹנָי יְהוִה לָעֲצָמוֹת הָאֵלֶּה הִנֵּה אֲנִי
מֵבִיא בָכֶם רוּחַ וִחְיִיתֶם׃ ו וְנָתַתִּי
עֲלֵיכֶם גִּידִים וְהַעֲלֵתִי עֲלֵיכֶם בָּשָׂר
וְקָרַמְתִּי עֲלֵיכֶם עוֹר וְנָתַתִּי בָכֶם רוּחַ

וְהָא סַגִּיאָן לַחֲדָא עַל
אַפֵּי בִקְעָתָא וְהָא יְבִישִׁין
לַחֲדָא׃ ג וַאֲמַר לִי בַּר
אֱנָשׁ הַיְחוֹן נָךְ מֵיָא
הָאִלֵּין וַאֲמָרִית יְיָ
אֱלָהִים אַתְּ גְּלֵי קֳדָמָךְ׃
ד וַאֲמַר לִי אִתְנַבֵּי עַל
נַרְמְיָא הָאִלֵּין וְתֵימַר
לְהוֹן נַרְמְיָא יְבִישָׁא
קַבִּילוּ פִּתְגָמָא דְיְיָ׃
ה כְּדֵין אֲמַר יְיָ אֱלָהִים
לְנַרְמְיָא הָאִלֵּין הָא אֲנָא
מְעָיל בְּכוֹנְרוּתָא וַיְחַיְּין׃
ו וְאֶתֵּן עֲלֵיכוֹן גִּידִין

ותנ"א ויחיים. (כלאים ג: ב ופס ג):

מנחת שי

ויח': (ו) והעלתי. כפ"ם פוה"ש בפרשת ואתחנן יו"ד תתר"ל פ"ד.

מהר"י קרא

(ג) התחייכה העצמות האלה. אתה יחזקאל נראה בעיניך שאתה יכול לתחיות עצמות הללו חיבשות בלא עור ולא בשר ולא נידון אתה ידעת. אם אני יכול להחיותן. ואם לאו. כלומר שאיני יכול להחיותן כי אם במאמרך. שאם יש רצונך שיחיו על ידי. או אני יכול לעשות. ורבותינו ז"ל משלדבר זה הציפור שהיתה נתונת ביד ציד. עבר אחד לפני הציד. ישאלו הציד. ציפור זה שבידי. חיה או מיתה. אמר לו אי בידיה היה ואי בידיה מיתה. כך זה בן אדם התחייכה העצמות האלה. כלומר האישר דבר זה שעצמות היבשות כל כך שנפרדו עצם מעצמות שתשובנה ויתקשרו בגידים וילבשו עליהם בשר ויקרום עליהם עור. ובא בהם הרוח ויחיו. ואומר. אתה ידעת. שבראת איתם מן התפר ונתת עליהם עור ובשר וגידים ורוח: (ד) ויאמר אלי (בן אדם) הנבא על העצמות האלה. בתחילה אמר לו התחייכה העצמות האלה. נדמה לך שאתה יכול להחיותן. והשיב לו. אתה ידעת. ואני יכול להחיותן כי אם על ידך. אמר לו אני אשייל לך להתיותן. ומורה לו היאך מחיין. לך והנבא על העצמות האלה: (ה) הנה אני מביא בכם רוח וחייתם. ואחר כך אני אתן עליכם גידים שיתקשרו בהם העצמות כל אחד ואחד לחבירו. ואחר כך עור שמחפה את הבשר. ורבותינו ז"ל משלו לאדם הנכנס למרחץ מה שהוא מתפשט באחרון הוא לובש התחלה ביציאתו מן המרחץ. כך מידתו של הקב"ה מת שפשט מעליו בסוף הוא עורג בתחילה כשבא ללובשו. שבתחילה מרקב ומתפשט בעליו חעור ואחר כך הבשר ואחר כך גידין ואחר כך העצמות. וכשבא ללובשן לובש בתחילת העצמות. ואחר כך הגידים. ואחר כך הבשר. ואחר כך העור: (ו) וקרמתי. מתפשט עליכם עור מלמעלה. כמו

רש"י

לנקעה ולא הכניסו לתוכה לפי שהיה כהן: (ג) התחייכה. הנראה כעיניך מיוכלו לחיות: (ו) ונתתי עליכם גידים וגו'. וכס' חיוב (י) הוא לומר עור וכשר תלבישני תחילה ותח"כ ובעצמות וגידים תסוככני ללא למה היה לו דומים לאדם שפושטו ומחזר ולובש ממה שפשט מחרון לובש ראשון לכל בתחלת בריית הולד עור וכשר תחלה ותח"כ עצמות וגידים: וקרמתי. ל' קרום (מיקרויסיילריי"ס בלע"ז).

מצודת ציון

(ו) וקרמתי. מלשון קרום טיען קליפה וכדומ"ק קרום

רד"ק

סביב סביב. כדי שיראה אותם כולם ומה שפירש"י ז"ל סביב סביב לבקעה ולא הכניסו לתוכה כדי שלא יטמא לפי שהיה כהן אם כן איך צוהו להעביר התער על ראשו ועל זקנו וכן ת"י על הכהנים ושאת וקנם לא יגלחו וגו' אשר ויניחני בתוך הבקעה אלא הכל היה במראת הנבואה ולא היו דברים מפש: (ג) ויאמר. בן אדם. מבואר הוא: (ה) הנבא. מבואר הוא: (ו) כה אמר. מביא בכם רוח. אחר תשר ותעור והנידים כמו שאמר בפסוק האחר על הסדר: (ז) ונתתי עליכם גידים. כי הם תחלת יצירת הולד ותכונתו כי רבים מהם נקשרות בעצמות ואחר הגידים תשבר ואחר כך העור כי הוא העליון ומה שאמר אויב עור ובשר תלבישני ועצמיי הגידים תסוככני לא אבר שהעור והבשר הם תחלה ביצירה לפי שזכרם בתחילה שתרי אשר תלבישני שהם כמו לבוש שהוא עליון: וקרמתי. מעל יוצא ויקרם עליהם עור מעל עומד כמ"ש גם כן

מצודת דוד

רבות. כלה לומר למיתי שפתח לכות מעל ויכסום מעל: (ג) התחייכה. הוא כמ"ש בפסלה כי שמלו אם מספר ימיו פסלמת המלה: (ו) מביא בכם רוח. כ"ל בהפעלות יחיו ומי פ"ל יוכל לעוך ולהפקיד זה לוה כמשומם בענין: (ו) ונתתי וגו'. מתר שיתקדמו העלמות כ"פ למקום עליהם נידים ולקבר

פירוש ע"מ

וְאֶל וְחִנָּה יְבֵשׁוֹת מְאֹד אוֹג וְעָנָן נוֹן וַיְיָעַר דָּאר׃
(ג) וַיֹּאמֶר אֵלַי בֶּן אָדָם הָאִם נֶאֱמַט נֶיזְאָמְט צוֹא מִיר בֶּן
אָדָם וְוִי מֵיינְסְטוּ הַהִתְחַיֶּינָה הָעֲצָמוֹת הָאֵלֶּה וְוָעלֶן קָאנֶן
לֶעבֶּעדִיג וְוָערִין דִּיא בֵּיינֶער וְאָבֶר אֲדֹנָי יֱהוִֹה אַתָּה יָדָעְתָּ
אִיךְ יְחֶזְקֵאל נֶיזְאָמְט גָאט דֶער הֵאר דוּ וֵוייסְט עָם׃
(ד) וַיֹּאמֶר אֵלַי הִנָּבֵא הָאט נֶאמַט וְוִידֶער נֶיזְאָמְט צוּ מִיר

וְתֵדְעוּן אֲרֵי אֲנָא יְיָ׃ וְאֶתְּנֵבֵּיתִי כְּמָא דְאִתְפְּקִידִית וַהֲוָה קָל כְּאִתְנַבְּיוּתִי וְהָא וִיעוּ וּקְרִיבוּ גַּרְמַיָּא גַּרְמָא לְיַת חֲבְרֵיהּ׃ וַחֲזֵית וְהָא עֲלֵיהוֹן גִּידִין וּבִסְרָא סְלִיק וּקְרַם עֲלֵיהוֹן מִשְׁכָּא מִלְּעֵילָּא וְרוּחָא לֵית בְּהוֹן׃ וַאֲמַר לִי אִתְנַבֵּי עַל רוּחָא אִתְנַבֵּי בַּר אָדָם וְתֵימַר לְרוּחָא כְּדֵין אֲמַר יְיָ אֱלָהִים מֵאַרְבַּע רוּחָיָא אִתְיָא רוּחָא וְעוּלִי בְּקִטְלָיָא

ת"א לז (ו) ... מלכוא ... רוחות ... סם מוות׃

מנחת שי

(ו) ותקרכו עלמות עסם חל עלמו. עייין פ"ב כפ' ויקח על ד' מפנה כבתו׃

רש"י

מלה נוסצת לשון ויורדע לייך מיט הויט (יחבערלייהטן)׃ (ז) ויהי קול. והנה רעש העלמות שהיו מופלין זה לזה׃ עצם אל עצמו. עלמות כל ח' כל מקום שמתפזרו היו קופלין ומתקרבין כל חמד וחמד אצל מקום מכורו׃ (ט) מארבע רוחות. כל מקום שהלכו נשמותיהם לשום

מהר"י קרא

ששניהם נקב קרום׃ (ז) ונבאתי. לעצמות׃ ויהי קול כשנבאתי והנה רעש. ויהי קול מן העצמות שהיו מכין זה את זה ומתקרבין ביחד. שנבאתי לעצמות והנה רעש. ויהי קול כשנבאתי ולא קול נמוך. אלא קול רעש. ואותו רעש היה משמת שנתקרבו העצמות עצם אל עצמו׃ (ט) מארבע רוחות. של בקעה שהעצמות מפוזרות יבוא חרוח׃ ופחי. וכנפח בהם

רד"ק

ובשר עלה והוא ענין קרום ובדברי רז"ל אמרו כדי שיקרמו פניה׃ (ז) ונבאתי. והתקרבו. העצמות שכבר נפרדו איש אצל אחיו לאורך הזמן ואפר והתקרבו לי׳ נקבה בסימן אחד לבד כי על הרוב יאפר בשני סימנין והתקרבה וכמותו ואלמנותיך עלי תבשתו וברוב עצם לשון נקבה ובאמרו עצם אל עצמו הוא לי׳

מצודת דוד

העלמות זה בזה׃ וקרבתי. מעשה עליכם קרום של מוך ומחר זה לתן בכם רוח ואחייכם ותעמדו מיט וקיימים׃ כי אני ה'. וסכל כיולי׳ (ז) ויהי קול. מן הרוח והשוכב כנובב׃ ותגש רעש. וסכה כדוד ותנועה מן העלמות וקרבו כל אחד אל מעשה כדבוק זה בשמו מי׃ (ט) ותגש עליהם. כ"ל נתון עליכם גידין וגו׃ ורוח אין בהם. מגיע לפ שיהיה כהם רוח החיוני׃ (ט) מארבע רוחות. כ"ל מכל מקום שהלכו נשמותיהן לשום למקום ממנו משם מצם

מצודת ציון

שעלה מחמת מכה (חולין מ"ג)׃ (ז) רעש. עניין נדעוד ומנועה׃ (ח) ויקרם. נעשה קרום׃ (ט) ופחי. עלשון הפעה ונשימה׃

פירוש ע"ט

עֲלֵיכֶם גִּידִים וְאֹגֶן אִיךְ וְנֶעֱל דַּעְבֵּן אוֹיךְ אַיְיךְ אַדְעֶרְן אוֹג אִיךְ וְוֶעל דַּעֶר נַאךְ אוֹיךְ בְּרֶענְגִין אוֹיךְ אַיְיךְ פְלֵייש וְקַרְטִי עֲלֵיכֶם עוֹר אַיְיךְ וְוֶעל הַיְיטְלִין אוֹג אוֹיךְ בְּרֶענְגִין אוֹיךְ אַיְיךְ אֵין הוּיט וְנָתַתִּי בָּכֶם רוּחַ אוֹג אִיךְ וְיֶעל גֶעבֶּן אִין אַיְיךְ אֵין רוּחַ אוֹג אִיר וֶועֶט לֶעבֶּרִיג וְוֶערִין יְיִדֶּתֶם כִּי אֲנִי ה' אוֹג אִיר וֶועֶט וְויסִין דָּם אִיךְ בִּין גָּאט (אוֹג אִיךְ הָאב יְבוֹלֶת צוּא טוּן וְאם אִיךְ וְויל)׃ (ז) וְנִבֵּאתִי כַּאֲשֶׁר צֻוֵּיתִי הָאב אִיךְ נְבִיאוֹת נֶאנֶעמֶט אַוֹי וויא אִיךְ בִּין גֶישֶׁאפֶט נֶיוֹוארִין יַיְהִי קוֹל וַוי אִיךְ הָאב נְבִיאוֹת אוֹג עֶם אִיז גֶיוֹוועזִין אַיִין קוֹל וַוי אִיךְ הָאב נְבִיאוֹת נֶיוֹאנֶעמֶט אוֹג נון אַיִין שְׁמוֹרֶעם אִיז גֶיוֹוועזִין פון דִּיא בֵּייגֶער (וְואם וַיֶּיא הָאבֶּען נֶיקְלאפֶט אַיֶיגֶער צוּם אַנְדֶערִין) וַתִּקְרְבוּ עֲצָמוֹת אוֹג דִּי בֵּייגֶער הָאבֶּען נֶענֶעהמֶט אַיִין בִּין צוּ נַיִין בִּין וְואם עֶר אִיז גֶיוֹוועזִין בְּאהֶעפֶט צוּא אִים׃ (ח) וְרָאִיתִי וְהִנֵּה עֲלֵיהֶם גִּידִים וְאֹגֶן נון עֶם אִיז גֶיוֹוואקְסִין אוֹג אִיךְ הָאב נַיְעהֶן אוֹג דִּיא בֵּייגֶער אֶדֶערִין אוֹג פְלֵייש אִיז אוֹיךְ גֶיוֹוואקְסִין אוֹיךְ וַיֶּיא פון אוֹיבֶּן וְרוּחַ אֵין בָּהֶם אוֹג אַיִין רוּחַ אִיז נָאךְ נִיט גֶיוֹוועזִין אִין וַיי׃ (ט) וַיֹּאמֶר אֵלַי הִנָּבֵא נָא אֶל רוּחַ הִנָּבֵא בֶּן אָדָם וְאָמַרְתָּ אֶל הָרוּחַ אוֹג דוּא זָאלְסְט זָאגִין צוּא מִיר וָאנֶ נְבִיאוֹת צוּם רוּחַ הִנָּבֵא בֶּן אָדָם וָאנֶ נְבִיאוֹת דוּ בֶּן אָדָם וְאָמַרְתָּ אֶל הָרוּחַ אוֹג דוּא זָאלְסְט זָאגִין צוּא דעם

בַּהֲרוּגִים הָאֵלֶּה וְיִחְיוּ׃ יי וְהִנַּבֵּאתִי
כַּאֲשֶׁר צֻוֵּיתִי וַתָּבוֹא בָהֶם הָרוּחַ וַיִּחְיוּ
וַיַּעַמְדוּ עַל־רַגְלֵיהֶם חַיִל גָּדוֹל מְאֹד
מְאֹד׃ יא וַיֹּאמֶר אֵלַי בֶּן־אָדָם הָעֲצָמוֹת
הָאֵלֶּה כָּל־בֵּית יִשְׂרָאֵל הֵמָּה הִנֵּה
אֹמְרִים יָבְשׁוּ עַצְמוֹתֵינוּ וְאָבְדָה
תִקְוָתֵנוּ נִגְזַרְנוּ לָנוּ׃ יב לָכֵן הִנָּבֵא

בהרוגים האלה ויחיו׃ יי והנבאתי
כאשר צויתי ותבוא בהם הרוח ויחיו
ויעמדו על־רגליהם חיל גדול מאד
מאד׃ יא ויאמר אלי בן־אדם העצמות
האלה כל־בית ישראל המה הנה
אמרים יבשו עצמותינו ואבדה
תקותנו נגזרנו לנו׃ יב לכן הנבא

ת"א כמלאות פלגה . מגלה ט"ו סנהדרין לח :

תרגום יונתן בן עוזיאל

בַּהֲרוּגִים הָאֵלֶּה וְיִחְיוּ׃ יי וְהִנַּבֵּאתִי
כְּמָא דִי פְקָדַנִי וְעָלַת
בְּהוֹן רוּחָא וְיִחְיוּ וְקָמוּ
עַל רַגְלֵיהוֹן סַגִּיא שְׂרִין
סַגִּיאִין לַחֲדָא׃ יא וַאֲמַר לִי בַּר אֱנָשׁ
גַּרְמֵיָא הָאִלֵּין כָּל בֵּית
יִשְׂרָאֵל אִינוּן הָא אִינוּן
אָמְרִין יְבִישׁוּ עַצְמָתָנָא
פְּסַק סַבְרָנָא אֲבַדְנָא
לָנָא׃ יב בְּכֵן אִתְנַבֵּי

ותימר

מהר"י קרא

שנאמר ויפח באפיו נשמת חיים׃ (יא) העצמות האלה. שהן יבישות בלא נידים ובלא בשר ובלא עור וכשהיו החיות׳ אומרות. ועכשיו אל הנגליהם. סימן של כל בית ישראל המה. שכן אני כחייה אותם לתחיית המתים. ולא אחייה את עכו"ם. ולמה תראיתי אתך ולכל בית ישראל דבר זה שאני מחייה אותם לפי שהבה הגם אומ׳ בשהן עוד בחיים הן אומ׳. כל כה שהאות לבנו ינשבו [אשר] יש בעולם הזה. אפילו עבירה אנו עושים. משים לילה דין וליה דיין. ולא בעלמא הדין ולא בעלמא דאתי. שמאחר שהוא מת הוא מרקב עורו ובשר ובגידיו. ונשתיירו עצמות היבשות. אבדה תקוותנו. לאחר שיבשו עצמותינו אבדה תחלתנו המוב. שאין לנו עוד תקוה לאפר׳ תקב"ה יעשה לנו מובה. לאחר שנגזרנו מארץ חיים.

ישעי׳

לד׳ רוחות השולם ממש יתקבלו ויבואו׃ ופחי. כמו נופח בהם מקם (ישעיה כ"ד) : (יא) העצמות האלה כל בית ישראל המה. רמז ודוגמא לכל בית ישראל בגלוחם ממה שהרי הם אומרים יבשו עצמותינו כלומר תקוחנו ומה נוחיל לתשועה עוד. ד"ת כולם אלו משל ישראל היו ומפני שהחייתם עכשיו הם אומרים אבדה תקוחנו ולא נחיה עוד בעית כשימיו המתים : (יב) לכן הנבא שנאמר ונתתי רוחי בכם היא רוח השכל לשיכך אמר רוח תחיה שאמר אחר שאמר והעלתי אתכם מקבריותיכם : ופחי. שרשו נפח על משקל נשי מן נגש מענין ויפח באפיו נשמת חיים : בהרוגים האלה. אינו אומר הרוגי חרב אלא ר"ל שמתים כי החריגה נאמרת גם כן על המתים בלא הרב כמו היו הרוגי מות ואם היו בני אפרים כמ"ש למעלה הם היו הרוגי חרב : (יא) והנבאתי. חסר ת"י התפעל וכשתפשטו יהתנביתי לשיכך נדנשה הנון לחסרון התיו׃ (יא) ויאמר אלי. העצמות האלה כל בית ישראל המה. אם תענין הזה משל

מצורת ציון

(יא) נגזרנו. ענין כליתה כמו ממתי נגזרתי (מיכה ג׳) : ישכחל המתים כגולה : הנה אומרים. מתי הגולה מומרים הנה עד שלא תקומנו מה שמנו מקוים לו הגולה הזולת ומה נכדמנו לעלמינו ולא היה כמכרת המשכים הרוצים עלמותינו ומכדם מם הגולה ומשל

לקוטי יקרים

שֶׁנִּמְשְׁלוּ חֲנֻנְיָה מִישָׁאֵל עֲזַרְיָה הָאֵלּוּ מָשָׁל אַרְיֵה נִיזְוָארְפִין אֵין אֶיְיר אִיז אֶראֶ עֶנְקוּמֶן דָער מַלְאָךְ מִיכָאֵל אוּנ הָאֵם וַיי נִיעֶרְשְׁפּוּם פּוּן דֶם פַייֶער עֶנְכְּדֶם הָאֵם נִבִיכְדְנֶצַר גִיזָאגְט צוּ דִי יוּדִין אִיר וַיילְט אַז אִיר הָאֵם אַזוֹי אֶנֶאם וָאם קֶען קַייְן חֶמְטִין פּוּן פַייֶער פַּאר וָאם הָאֵם אִיר פַּארלוֹרֶן אַייֶער נָאם וּנ אִיר הָאם קַייְן עֶבְּוקְט צוּם צָלָם. נָאר אַזוֹי וִוי אִיר הָאם נִיפּאהֶן אִין אַייֶער לַאנְד אוּנ אִיר הָאם זִיא וִויסֶם נִיבֶאכְט דוּרְך אַייעֶרע עֲבוֹדָה זָרָה. אַזוֹי וִוילְם אִיר פַאהֶן אִין כַּיין לַאנְד. אִיר חִילְם דָא אוֹיךְ דִיעֶנֶן עֲבוֹדָה זָרָה אוּנ דִי לַאנְד וִויסֶם פַּאכִין. הָאם נִבִיכְדְנֶצַר גִיכָאפִין אוּנ כֶּען הָאם עֶהֶרְבְּיֶה דִי אֶלְע יוּדִין וּנ הָאבִי דִיךְ נֶעבוקְט צוּם צָלָם. רַבִּי פִּנְחָס וְאָמַר אִין צְוֹואנְצִיג אָחָר שְׁפְּעֶטֶער וִיי דִי יוּדִין נֶעמֶן נֶעהֶרְבְּיֶה נִיזְוָארִין אִיז נֶעקוֹמֶן דִי נְבוּאָה צוּ יְחֶזְקֵאל אוּנ כֶּען הָאם אִים אֶרוֹים נֶעזִיכְט אוֹיךְ דֶם אָדָם בִּקְצָה דוֹרָא אוּנ כֶּען הָאם אִים גְּוִוידִין וִוי סָם לִיגְט אוֹיךְ דֶם פֶּלֶאצְק וַייֶער פִּיל בֵּייֶנֶער פּוּן נֶעהֶרְבְּיֶה מֶעְנְטֶשֶׁן וָום דִי בֵּייֶנֶער זֶענֶן שׁוֹין פֶרְוִוקֶן. הקב"ה הָאם גִיזָאגְט צוּ יְחֶזְקֵאל וָאם

פירוש ע"ט

דָעם רוּחַ אַווי הָאם גִיזָאגְט נָאם דָער הָאר מֵאֲרַבַּע רוּחוֹת בֹּאי הִירוּחַ וּפְחִי פּוּן אֶלְע פִּיר זַיימֶן פּוּן דֶער וְועלְט וּום דִי רוּחוֹת אוּנ דִי נְשָׁמוֹת פּוּן דִי הֲרוּגִים זֶענֶן אַהִין גִיפְלוּיגִין פּוּן דָארְטִין קוּם אִימְלִיכְער רוּחַ אוּנ בְּלָאז דִיךְ אֲרַיין אִין דִיא רְאוּיגֶע הֲרוּגִים לְאוּין זַיי לֶעבֶּדִיג וְועֶרֶן׃ (י) וְהִנַּבֵּאתִי כַּאֲשֶׁר צִוַּנִי הָאב אִיךְ יְחֶזְקֵאל נְבִיאוֹת גִיזָאגְט אַווי וִוי נָאם הָט מִיר נִישׁאפֶּט נַתָּבוֹא בָהֶם הָרוּחַ אוּנ עֶם אִיז אֲרַיין גִיקוֹמֶען אִין זַיי דֶר רוּחַ אוּנ זַיי זֶענֶן לֶעבֶּדִיג גִיוְואֹרִין וַיעֲמְדוּ עַל רַגְלֵיהֶם אוּנ הָאבֶּן זִיךְ אוֹף גִישְׁטֶעלְט אוֹף זַייעֶרֶי פִּים נַייעֶר אוּנ גַייעֶר אַיין גְרוֹים חַיִל׃ (יא) וַיֹּאמֶר אֵלַי בֶּן אָדָם הָט נָאם גִיזָאגְט צוּ מִיר בֶּן אָדָם דִי רְאוּיגֶע הוֹיז גִיזִיכְד פּוּן דִיא יִשְׂרָאֵל הֵנָּה אוֹיךְ דֶם אֲרוֹים יָבְשׁוּ עַצְמוֹתֵינוּ נוּן זַיי זְאגֶן

אוּנְזֶערֶי בֵּ יָנֶער זֶענֶן פֶּר דֶארֶם גִיוְואֹרִין פּוּן וְועֶגֶן צֶרוֹת אוּנ אוּנְזֶער הָאפְנוּנְג אִיז פַּאר לָארִין גִיוְואֹרִין נִגְזַרְנוּ לָנוּ מִיר זֶענֶן פַּאר שְׁנִיבִּין גִיוְואֹרִין דְרוֹם וויא זְאלִין מִיר נָאךְ הָאפֶּן צוּ אַיין הִילְף׃ (יב) לָכֵן הִנָּבֵא

וְתֵימַר לְהוֹן כִּדְנָן אֲמַר
יְיָ אֱלָהִים הָא אֲנָא
פְּתָחִית יָת קִבְרֵיכוֹן
וְאַסֵק יַתְכוֹן מִקִּבְרֵיכוֹן
עַמִּי וְאַעֵיל יַתְכוֹן לְאַרְעָא
דְיִשְׂרָאֵל: יג וְתִידְעוּן
אֲרֵי אֲנָא יְיָ כַּד אֶפְתַּח
יָת קִבְרֵיכוֹן וְכַד אַסֵיק
יַתְכוֹן מִקִּבְרֵיכוֹן עַמִּי:
יד וְאֶתֵּן רוּחִי בְּכוֹן
וְתֶחְיוֹן וְאַשְׁרֵי יַתְכוֹן עַל
אַרְעֲכוֹן וְתִידְעוּן אֲרֵי
אֲנָא יְיָ גְּזֵרִית בְּמֵימְרִי
ואקים
ה"א נפתחי סגין קמץ אפניית כ:

וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם כֹּה־אָמַר אֲדֹנָי יֱהוִה
הִנֵּה אֲנִי פֹתֵחַ אֶת־קִבְרוֹתֵיכֶם
וְהַעֲלֵיתִי אֶתְכֶם מִקִּבְרוֹתֵיכֶם עַמִּי
וְהֵבֵאתִי אֶתְכֶם אֶל־אַדְמַת יִשְׂרָאֵל:
יג וִידַעְתֶּם כִּי־אֲנִי יְהוִה בְּפִתְחִי אֶת־
קִבְרוֹתֵיכֶם וּבְהַעֲלוֹתִי אֶתְכֶם
מִקִּבְרוֹתֵיכֶם עַמִּי: יד וְנָתַתִּי רוּחִי בָּכֶם
וְחִיִּיתֶם וְהִנַּחְתִּי אֶתְכֶם עַל־אַדְמַתְכֶם
וִידַעְתֶּם כִּי אֲנִי יְהוָה דִּבַּרְתִּי וְעָשִׂיתִי

מהר"י קרא

כלומר לאחר שנגזרנו מארץ חיים. לא יחיינו הקב"ה עוד: (יב) הנה אני פותח את קברותיכם. העצמות האלה כל בית ישראל המה שאני פותח את קברותיכם. כלומר העצמות האלה שהחייתי סימן הוא לכל בית ישראל שכך אני עותיד את

מנחת שי

(יב)והעליתי מחכם מל' לוקח ישראל. וידוע ג' מחרוזת דהכאים יכיר שמפיל לקבורה יעקב לגיטו במצרים ומה שפיקים נתן במשה נפש עליה ופרוי ורבוי לון במשה רבותיו שנאמר הנני מעלה אתכם מקברותיכם ואעלה אתכם אל אדמת ישראל: (יג) וידעתם. מבואר הוא: (יד) ונתתי רוחי בכם. זהו רוח השכל כמו שפירשנו כיון שאמר ובהעלותי אתכם הרי רוח חיים כי לא יתנועע האדם בלא רוח חיים אם כן מה שאמר את"כ ונתתי רוחי בכם על רוח השכל אמר והנפשיחם שיהן בהם דעה וביגה והשכל ולא יחמאו עוד כמו שיעדם גם כן ואמר כי כולם ידעו אותי למקטנם ועד גדלם: חחייתם. הבטיחם שיחיו ימים רבים והוא כמו שנאמר בנבואת ישעיהו כי כימי העץ יהיו ימי עמי: והנחתי אתכם על אדמתכם.

מצורת דוד

יאמרו ואת"ל מ"ש חולצת לו עם הגבולה: (יג) הנה אני פותח וגו'. כונתן הגבולה אמתת קבריותיכם ומעלה אתכם מעם מיים וקיימים להם עמי ולכומר הלה המתים בעלמות הבקעה היא למות על המתים המתים: והבאתי וגו'. ול"ל גם אתם מרגלו הגבולה: (יג) וידעתם וגו' בפתחי וגו'. כ"ל בעת אפתח את קברותיכם והעלה אתכם מעם אתם עמי מן מדמו שמי ה' הנלחמן כמלחמה: (יד) ונתתי רוחי בכם. אתן בכם רוח החיוני ותשלחו חיים וקיימים ותוסיב אתכם כמנוחה על אדמתכם ומן תדעו שאני ה' הנלחמן כמלחמה

מצודת ציון

(יד) והנחתי. תלשון ממוחה:

פירוש ע"ט

דְּרוּם וְאֹנ נְבִיאוּת דָאם אִיךְ וְוִעל יוא הֶעלְפִין דִיא יִשְׂרָאֵל וְאַמֶרְתָּ אֲלֵיהֶם כֹּה אָמַר אֲדֹנָי אֱלֹהִים אוֹנ זָאלְסְט זְאגֶן צוּ זֵיי אַווֹי הָאט גִיזָאגְט נָאט דָער הַאר הִנֵּה אֲנִי פֹתֵחַ אֶת קִבְרוֹתֵיכֶם נוּן אִיךְ וְוִעל עֶפְּנֶען אַייעֶרָע קְבָרִים אוֹנ אִיךְ וְוִעל אַייךְ אוֹף בְּרֶעֲנְגֶן פּוּן אַייעֶרֶי קִבְרִים אִיר מֵיין פָאלְק וְהַעֲלֵיתִי אֶתְכֶם אוֹנ אִיךְ וְוִעל אַייךְ אַרַיין בְּרֶעֲנְגֶן קֵיין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל: יג וִידַעְתֶּם כִּי אֲנִי ה' אוֹנ אִיר וְוֶעט וִויסֶן דָאם אִיךְ בִּין נָאט אוֹנ אִיךְ בִּין מְקַיֵּם מַייני רֵייד בְּפִתְחִי אֶת קִבְרוֹתֵיכֶם אָז אִיךְ וְוִעל עֶפְּנֶען אַייעֶרֶי קְבָרִים וְהַעֲלוֹתִי אֶתְכֶם מִקִּבְרוֹתֵיכֶם פַּמִי אוֹנ אָז אִיךְ וְוִעל אַייךְ אוֹיף בְּרֶעֲנְגֶן פּוּן צַייעֶרֶי קִבְרִים אִיר מֵיין פָאלְק: יד וְנָתַתִּי רוּחִי בָּכֶם אוֹנ אִיךְ וְוִעל גֶעבֶּן מֵיין רוּחַ אִין אַייךְ אוֹנ אִיר וְוֶעט לֶעבֶּדִיג וְחִיִּיתֶם אוֹנ אִיר וְוֶעט לֶעבֶּדִיג וְהִנַּחְתִּי אֶתְכֶם עַל אַדְמַתְכֶם אוֹנ אִיךְ וְוִעל אַייךְ אוֹף אַייעֶרֶי אַדְמָה וְוִעט אִיר לֶעבֶּדִיג וִידַעְתֶּם כִּי אֲנִי ה' אוֹנ אִיר וְוֶעט וִויסֶן דָאם אִיךְ בִּין נָאט אוֹנ אִיךְ בִּין דָאם דָאט גֶיזָאגְט אוֹנ אִיךְ הָאב אוֹיךְ גֶיטָאן אַזוֹי אִיךְ הָאב גֶירֶעט נְאֻם ה'

לקומי יקרים

וְעהֶטסְטוּ אוֹיף דֶעם פַּלַאץ. הָאט יְחֶזְקֵאל גֶיזָאגְט אִיךְ זָעה פְּרוֹקֶעֶנֶע בֵּיינֶער. הָאט הקב"ה גֶיזָאגְט צוּ יְחֶזְקֵאל: אִיךְ וְוִעל זַיי קֶעֶנֶען לֶעבֶּנְדִיג מַאכֶן. אֲדֶער נֵיין. הָאט יְחֶזְקֵאל גֶיזָאגְט צוּ הקב"ה דוּ וַייסְט דָאךְ אוֹיב דוּ וִועסְט זַיי קֶעֶנֶען לֶעבֶּנְדִיג מַאכֶן אֲדֶער נֵיין. אוֹנ וַייל יְחֶזְקֵאל הָאט נִיט גֶעוּאלְט אֲז הקב"ה זָאל לֶעבֶּנְדִיג מַאכֶן דִי בֵּיינֶער. הֶייסְט עֶר זֵיי זָאלְן בֵּיינֶער בֶּיינַנְדֶער גֵיוִוארֶן אִין אֶרֶד וְיֹאם אִיט סָמֶא. הקב"ה הָאט גֶיזָאגְט צוּ יְחֶזְקֵאל דוּ זָאלְסְט רֵיידֶן צוּ דִי בֵּיינֶער הָאט יְחֶזְקֵאל גֶיזָאגְט צוּ הקב"ה רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם וְאֹם זָאל אִיךְ רֵיידֶן צוּ דִי בֵּיינֶער הָאט דִי חַיּוֹת אוֹנ עוֹפוֹת הָאבֶן שׁוֹין לַאנְג אוֹיסְגֶענֶסְטֶן פּוּן זַיי זַייעֶרֶי פְּלַייש אוֹנ זַייעֶרֶי אֲדֶערֶן אוֹנ זַיי זָענֶען גֶעפֶּליגֶערְט אִין אֵיין אַנְדֶער לַאנְד. הָאט הקב"ה בַּאלְד גֶעפַּאסְט הֶערֶן זַיין שְׁמוּעֶס פּוּן זַייעֶרֶי זִינֶען אוֹנ הָאט גֶיזָאגְט צוּ יְחֶזְקֵאל רֶדֶן אִין אַייךְ אוֹנ אִיר וְוֶעט לֶעבֶּדִיג וְעָרֶן וְהִנַּחְתִּי אֶתְכֶם אוֹנ אִיךְ וְוִעל אַייךְ מַאכֶן רוּעֶן אוֹיף אַייעֶר אֲדָר וִידַעְתֶּם כִּי אֲנִי ה' אוֹנ אִיהֶר וְוֶעט דָענֶסְט מֵאל וִויסֶן דָאם אִיךְ נָאט הָאב עֶס גֵירֶעט אוֹנ אִיךְ הָאב גִיטָאן אַזוֹי וִויא אִיךְ הָאב גֵירֶעט נְאֻם ה'

נְאֻם־יְהוָה׃ יט וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֵלַי
לֵאמֹר׃ כ וְאַתָּה בֶן־אָדָם קַח־לְךָ עֵץ
אֶחָד וּכְתֹב עָלָיו לִיהוּדָה וְלִבְנֵי יִשְׂרָאֵל
חֲבֵרוֹ וְלָקַחְתָּ עֵץ אֶחָד וּכְתֹב עָלָיו לְיוֹסֵף
עֵץ אֶפְרַיִם וְכָל־בֵּית יִשְׂרָאֵל חֲבֵרוֹ׃
כא וְקָרַב אֹתָם אֶחָד אֶל־אֶחָד לְךָ לְעֵץ

וְאֶקְיֵם אֲמַר יְיָ׃ כט וַהֲוָה
פִּתְגָמָא נְבוּאָה מִן קֳדָם
יְיָ עִמִּי לְמֵימָר׃ ל וְאַתְּ
בַּר אֱנָשׁ סַב לָךְ לוּחָא
חַדָּא וּכְתוֹב עֲלוֹהִי
לְשִׁבְטָא דִיהוּדָה וְלִבְנֵי
יִשְׂרָאֵל חַבְרוֹהִי וְסַב
לוּחָא חֳרָנָא וּכְתוֹב עֲלוֹהִי
לְשִׁבְטָא דְיוֹסֵף דִי הוּא
שֻׁבְטָא דְאֶפְרַיִם וְכָל
בֵּית יִשְׂרָאֵל חַבְרוֹהִי׃
לא וְתִקְרֵיב יָתְהוֹן חַד

ת"א עץ אחד . מקידה שפר לג׳ : חבריו קרי חבריו קרי אחד

מהר"י קרא

קבריותיכם ומה שהן אומ' אבדה הקותנו אני מביא אתכם אל אדמת ישראל: (מז) וכתוב עליו ליהודה ולבני ישראל חבריו וכתוב על העץ כן ליהודה ולבני ישראל חבריו. שפת' על זה הכתב שעתידין עשרת השבטים להתחבר עם שבט יהודה. שלא יהיה מלך בעשרת השבטים. אלא הם כתחברין לשבט יהודה ויהיו משיעבדים למלך יהודה: וכתוב עליו ליוסף עץ אפרים וכל (שבטי) [בית] ישראל חבירו. וכן פתר' בתיבת זאת. שבט יוסף שעכשיו משיעבדים לירבעם בן נבט שהיה משבט אפרים וכל בית ישראל עכשיו מתחברין למלכי יהודה. ויהיו משיעבדים לו: (יז) וקרב אותם. העצים אחד אל אחד. ואחד עם חבירו בסמוך לו. כלומר תשבב

רש"י

לפי לחמיותם סמית: (מז) ואתה בן אדם קח לך עץ אחד וגו' וכתוב עליו ליהודה ולבני ישראל חבריו. מרמז תיכות הללו כתוב עליו לומר: קן לו ליהודה ולכבע כניסין שמו עליו: ולקח עץ אחד וכתוב עליו. זה ליוסף עזלפרי' ושאר תפעת שבטי' שהיו לאחר ירבע' שהיה מפבט אפריס: (יז) והיו לאחדים. לפי לאמבדים לפי העלים

מנחת שי

כדי לקנר שכוונים כדמשמען בכתב דוכתי ובמו שמכוונת בר"ה ג' כ' ע"ב: (טז) וכתב עליו ליהודה. ביוב בספרים מפר וכן נכון כמו שמומר בכמוני: לוכני ישראל חבריו קרי וכ"ר פ' ל"ח פסוק ויקרא יעקב לבניו ויבך ובמו המרי זה חוזק על פתחלוקת ואמר לכון פסוק מלוכן לפיסוק פ' כה"ד ותאמר כן תרם קח לך עץ אחד ו כ"ם פ' ליוסף ולבני יהודה ולבני ישראל וגו' חבריו כתיב וכתו בני ישראל לבדה תחר בפקיעו פלפיהם לבחלוה ואם כתיב תחריו ועשיתי אותם לגוי אחד וגו' וכקיב עליו ליוסף. בספרים מדויקים מלא וכן נכון כי זה כוח פ' מן פ' פליעות מלא ופיעו נפסר בפ"ב ריש פימן כ"ד דכתי פיפתי: וכל בית ישראל חבריו. חבריו קרי: (יז) וקרב אותם. לזוי מן קדוש וכן בפתח קרי"ם כמו

ישראל שנחלקה אחר כך תקרב אותם אחר אל אחד והיו בידך שניהם יחד כאילו הם עץ אחד: והיו לאחדים בידך. שני האחדים יהיו בידך לאחד סימן למלכות ישראל שתחזיה אחת. וא"א ז"ל פירש אבר לו שיקרב שני העצים ויתחברו יחד ויעשו

מצודת דוד

דכלכי ומי מפיפי כלפני דבכתי: (טז) עץ אחד. מתיכת מן אחד. ולוידה ולבני ישראל חבריו. כמלות כלמלך כהוה עליו כלומר כמן הטוב מלמו על יהודה ועל בני ישראל חבריו פס בני בניפין מהתחברו עליו לפיות מלכות אחת: ולקח עץ אחד. ועוד לקח מן אחד וכתוב עליו ליוסף מן אפרים וגו' ואמר על יוסף מלמו

לקוטי יקרים

עם איז אראפנעקומען פון דעם פאה פון תחית המתים פון דעם פאה איז ניטוארין אקוואל ואשער אוז די וואסער האב אויף זיי ארויפגעברענגט ארעריז. אוז הקב"ה האט ניבעניט די ארצרוה וואס אין זיי זענען די נשמות. אוז אין יעדער גוף איז אריין גיקומען זיין פרישדיגער נשבה אוז עם זענען לעבעדיג גיוארין אויף דעם פלאץ ווקם באהל הינדערם מויעגד פיענשען אוז האבן זיך גישמעלם אויף די פיס. נאר איין כיענפש איז נעבליבן ליגען אסוכשר. האט יחזקאל ניפרעגם בי הקב"ה פאו וואס שמיים נים אויף דער כיענפש. האט הקב"ה ניזאגט זייט ער האט פארבארגט נעלם אויף פרעציגער וועט ער נים לעבעדיג ווערין. באמאלס האבן די ידין נעווינט אוז האבן ניזאגט מיר האבן נעמיינט אלע מתים ווילין אינם לעבעדיג ווערין. האט הקב"ה זיי צוניזאגט נעווים אז ער וועט אלע מתים לעבעדיג מאכין:

די אנדערי ניין שבטים זיינע חבירים וואס האבן זיך מחבר גיווינין מיט אים צוא ניין איין באזונדער מלכות פון שבט יהודה אוז בנימין (אוז דרום ווערט דאס מלכות פון דיא עשרת השבטים אהן גירופען אויף אפרים וויל זייער ערשטער מלך ירבעם בן נבט איז ארום גיקומען פון שבט אפרים):

(יז) וקרב אתם אוג ניגעהנין דיא העלצער איינעם צום אנדערין זיי זאלין זיך דיר אוים וויזין גלייך (ויא

לוֹת חַד לָךְ לְגוּפָא חַד
ויהון לְחוֹד בִּידָךְ: יח וְכַד
יֵימְרוּן לָךְ בְּנֵי עַמָּךְ
לְמֵימַר הֲלָא תְּחַוֵּי לָנָא
מָה אִלֵּין לָךְ: יט אֱמַר
לְהוֹן כְּדֵין אֲמַר יְיָ
אֱלָהִים הָא אֲנָא מְקָרֵיב
יָת שְׁבָטָא דְיוֹסֵף דִּי הוּא
שְׁבָטָא דְאֶפְרַיִם וְשִׁבְטֵי
יִשְׂרָאֵל חֶבְרֵיהוֹן וַאֲחַבֵּיר
יָתְהוֹן עֲלוֹהִי יָת שְׁבָטָא
דִּי יְהוּדָה וַאֲעִבְדִינוּן
לְעָמָא חַד וְיהוֹן חַד
קֳדָמָי: כ וִיהוֹן לְוַתָּיָא
דִּי תְכָתּוֹב עֲלֵיהוֹן
בִּידָךְ לְעֵינֵיהוֹן:
כא וְאֵתְנֵבִי לְהוֹן כְּדֵין
אֲמַר יְיָ אֱלָהִים הָא אֲנָא
מְקָרֵיב יָת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל

אֶחָד וְהָיוּ לַאֲחָדִים בְּיָדֶךָ: יח וְכַאֲשֶׁר
יֹאמְרוּ אֵלֶיךָ בְּנֵי עַמְּךָ לֵאמֹר הֲלוֹא־
תַגִּיד לָנוּ מָה־אֵלֶּה לָךְ: יט דַּבֵּר אֲלֵהֶם
כֹּה־אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה הִנֵּה אֲנִי לֹקֵחַ
אֶת־עֲצֹ יוֹסֵף אֲשֶׁר בְּיַד־אֶפְרַיִם וְשִׁבְטֵי
יִשְׂרָאֵל חֲבֵרוֹ וְנָתַתִּי אוֹתָם עָלָיו אֶת־
עֲצֹ יְהוּדָה וַעֲשִׂיתִם לְעֵץ אֶחָד וְהָיוּ
אֶחָד בְּיָדִי: כ וְהָיוּ הָעֵצִים אֲשֶׁר תִּכְתֹּב
עֲלֵיהֶם בְּיָדְךָ לְעֵינֵיהֶם: כא וְדַבֵּר
אֲלֵיהֶם כֹּה־אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה הִנֵּה אֲנִי

מבניני

רש"י — חבריו קרי — מהר"י קרא

מיהמן עץ ממך ביקך: (יט) הנה אני לוקח את עץ וגו'. שלא יהיו עוד לשתי ממלכות:

אחד לעץ אחד. כמ' שיהיו לעץ אחד: (יח) מה אלה לך. מה האות הזה אלה לך. את האות מה שקרבתי הצעים ביחד ונראו כאחד בידי. זה שאני עתיד ליטול שבט יוסף שמשועבדים תחת יד ירבעם שהוא משבט אפרים: ושבטי ישראל. ועשרת השבטים כמו כן לירבעם: ונתתי אותם עליו. ונתתי עשרת השבטים עם שבט יוסף שאני מחברן יחד שיהיו משועבדים למלך יהודה: ועשיתים לעץ אחד. ועשיתים לעשרת השבטים ויוסף לעץ אחד. כלומר שיהיו כולם נכנעים למלך יהודה: והיו אחד בידי. זה האות שיהא לאחדים בידי. שכשם שאלו שני העצים דתקתי יחד והיו נראים כאילו [הם] אחד. כן יהיו כאחד שבט יהודה ועשרת השבטים. שאין מעמידין בעשרת חשבטים מלך עוד לעולם. עליו. עמו. ודומה לו (ועליו) [והתרנגים עליו] ממה אשר. דמתרגמ' סמוכין: (כ) והיו העצים אשר תכתב עליהם בידך לעיניהם. וכאשר יאמרו אליך בני עמך לאמר הלא תגיד לנו מה היו העצים שכתבת עליהם בידך לעינינו. ליהודה ולבני ישראל חבריו. וליוסף עץ אפרים וכל בית ישראל חבריו: (כא) כה אמר ה' אלהים. מה שכתבתי ליהודה ולבני ישראל חבריו וליוסף עץ אפרים וכל

אותם ארצה סמוכים זה לזה. שנראו כמה שנהיו מעץ אחד ז והיו לאחדים בידך. ותשוש אותם יחד בידך ותדבקו יחד. וכן משמעות של מקרא זה. וקרב אותם לך בסבוך לך. ואחד אל אחד אל אחד לעץ אחד והיו לאחדים בידך: (יט) דבר אליהם כה אמר ה'. את האות מה שקרבתי העצים ביחד ונראו כאחד בידי. זה שאני עתיד ליטול שבט יוסף שמשועבדים תחת יד ירבעם שהוא משבט אפרים: ושבטי ישראל. ועשרת השבטים כמו כן לירבעם: ונתתי אותם עליו. ונתתי עשרת השבטים עם שבט יוסף שאני מחברן יחד שיהיו משועבדים למלך יהודה: ועשיתים לעץ אחד. ועשיתים לעשרת השבטים ויוסף לעץ אחד. כלומר שיהיו כולם נכנעים למלך יהודה: והיו אחד בידי. זה האות שיהא לאחדים בידי. שכשם שאלו שני העצים דתקתי יחד והיו נראים כאילו [הם] אחד. כן יהיו כאחד שבט יהודה ועשרת השבטים. שאין מעמידין בעשרת חשבטים מלך עוד לעולם. עליו. עמו. ודומה לו (ועליו) [והתרנגים עליו] ממה אשר. דמתרגמ' סמוכין: (כ) והיו העצים אשר תכתב עליהם בידך לעיניהם. וכאשר יאמרו אליך בני עמך לאמר הלא תגיד לנו מה היו העצים שכתבת עליהם בידך לעינינו. ליהודה ולבני ישראל חבריו. וליוסף עץ אפרים וכל בית ישראל חבריו: (כא) כה אמר ה' אלהים. מה שכתבתי ליהודה ולבני ישראל חבריו וליוסף עץ אפרים וכל

מנחת שי

עץ אחד במעשה נס ויה כל עץ שבשרשה זו ער דבר אליהם לוחא וכן והיו העצים תרגם לוחיא ושבשפורו דבר תרגם את עץ יוסף אשר ביד אפרים ית שבטא דיוסף דהוא שבטא דאפרים את עץ יהודה ית שבטא דיהודה ועשיתים לעץ אחד חדא: (יח) וכאשר. כמו שאמר לו שיכתוב לעיניהם והם ישאלוהו מהו המשל: (יט) דבר. חברו. כתיב וקרי חבריו: ונתתי אותם עליו. אתן שבטי ישראל עם שבט אפרים את עץ יהודה: עליו. פירושו עמו: את עץ. פירושו עם עץ: (כ) תהיו. מבואר הוא: (כא) דבר. מבואר הוא:

מיודת דוד

כידך יתהכלו יחד על פי כם ויהיו המיכה מחם כמתם: (יח) הלא תגיד. כ"ל הלא מהלמו אתגיד לנו למה לנו על מה מה תרמז

(יט) עץ. כ"ל שבט מלוכה ולפי שעשה מעל ממן מתו לשון מן:

מצודת ציון

כזה: (יט) את עץ יוסף. כ"ל שבט מלכות יוסף אשר הוא ביד ירבעם: ושבטי ישראל חבריו. כ"ל ועם שבטי ישראל שהתחברו עמו ותקן לומם עליו כ"ל עם ירבעם תתקן להיות עם שבט מלכות יהודה ולשעשה לומם לשבט מלכות ממך וכן יקוס הדבר כידי המקנה:

(כ) והיו העצים. כ"ל העלים ששם שבט מלכות מלישה הדביקים המלה תמתוס כידך לפניהם: (כא) ודבר אליהם. בעת שעשה

פירוש ע"מ

זִי נֶעֱנִין אַיִן שְׁטִיק הָאלְץ וְיִהְיוּ לְאַחֲדִים בְּיָדְךָ אוּנ זַיי
וְעַלְעֶן זַיין נְאַיְיצִיקְט אַיִן דַיין הָאלְץ אִין דַיין הָאלְץ אין
דַיין הָאנְט: (יח) וְכַאֲשֶׁר יֹאמְרוּ אֵלֶיךָ אוּנ אַז דַי לַיוּט
פוּן דַיין פֹאלְק וְעַלְעֶן זָאגְן נִיט דִיר צוּא זָאגְן הַלוֹא
תַּגִּיד לָנוּ פֵּר וָואר דוּ זָאלְסְט זָאגְן צוּ אוּנְז וָום זָענְין
דִי דָאזִיגְע נָאכְן צוּ דִיר כְּלוֹמַר וָום בַּאטַייטְין זַיי:
(יט) דַּבֵּר אֲלֵהֶם כֹּה אָמַר אֲדֹנָי אֱלֹהִים אַז דִייד צוּ זַיי אַז
הֵט גִיזָאגְט נָאט דָער הַאר הִנֵּה אֲנִי לוֹקֵחַ נוּן אִיךְ
וְעַל נֶעמֶן דֶם הָאלְץ פוּן יוֹסֵף וָואס אִין דֶר הָאנְט
פוּן אֶפְרַיִם אוּן אַז שִׁבְטֵי פוּן דִי יִשְׂרָאֵל זַיינֶע
חֲבֵרִים וְנָתַתִּי אוֹתָם אוּנ אִיךְ וֶועל זַיי נֶעמֶן אוֹף דֶעם
הָאלְץ פוּן שֶׁבֶט יְהוּדָה וַעֲשִׂיתִם לְעֵץ אֶחָד אוּנ אִיךְ וֶועל
זַיי מַאכְן צוּא אֵין הָאלְץ אוּנ זַייא וֶועלְן זַיין אֵין
הָאלְץ אִין מִין הָאנְט (כְּלוֹמַר זַיי וֶועלְן שׁוּין מֵין
גִיט גִימַייכְט נַיין אִין צְוַוייא קֵינִיגְרֵיךְ): (כ) וְהָיוּ
הָעֵצִים אוּנ דִי הָעלְצֶער וָואס דוּ וֶועסְט אוֹף שְׁרַייבְן
אוֹיף זַייא דִי וֶועדֶסְט נָאלְן זַיי זַיין בְּיָדְךָ לְעֵינֵיהֶם אִין
דַיין הָאנְט פָאר זַייעֶר אוּיגְן פוּן דַיין פֹאלְק:
(כא) וְדַבֵּר אֲלֵיהֶם כֹּה אָמַר אֲדֹנָי אֱלֹהִים אוּנ זָאגְסְט צוּ זַייא
אַזוֹי הָאנְט גִיזָאגְט נָאט דָר הַאר הִנֵּה אֲנִי לוֹקֵחַ נוּן אִיךְ

וועל

לְקַח אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִבֵּין הַגּוֹיִם
אֲשֶׁר הָלְכוּ־שָׁם וְקִבַּצְתִּי אֹתָם מִסָּבִיב
וְהֵבֵאתִי אוֹתָם אֶל־אַדְמָתָם׃
כב וְעָשִׂיתִי אוֹתָם לְגוֹי אֶחָד בָּאָרֶץ
בְּהָרֵי יִשְׂרָאֵל וּמֶלֶךְ אֶחָד יִהְיֶה לְכֻלָּם
לְמֶלֶךְ וְלֹא יִהְיוּ־עוֹד לִשְׁנֵי גוֹיִם וְלֹא
יֵחָצוּ עוֹד לִשְׁתֵּי מַמְלָכוֹת עוֹד׃ כג וְלֹא
יִטַּמְּאוּ עוֹד בְּגִלּוּלֵיהֶם וּבְשִׁקּוּצֵיהֶם
וּבְכָל פִּשְׁעֵיהֶם וְהוֹשַׁעְתִּי אוֹתָם מִכֹּל
מוֹשְׁבֹתֵיהֶם אֲשֶׁר חָטְאוּ בָהֶם וְטִהַרְתִּי
אוֹתָם וְהָיוּ־לִי לְעָם וַאֲנִי אֶהְיֶה לָהֶם

מְבֵּינֵי עַמְמַיָּא
דְּאַתְגְּלִיאוּ לְתַמָּן
וְאֶכַּנּוֹשׁ יַתְהוֹן מִסְּחוֹר
סְחוֹר וְאָעֵיל יַתְהוֹן
לְאַרְעָהוֹן׃ כב וְאֶעְבֵּיד
יַתְהוֹן לְעַמָּא חַד בְּאַרְעָא
בְּטוּר קוּדְשָׁא דְיִשְׂרָאֵל
דְיִשְׂרָאֵל וּמַלְכָּא חַד יְהֵי
לְכוּלְהוֹן לְמֶהֱוֵי מַלְכָּא
וְלָא יְהוֹן עוֹד לְהִתְבְּרָן
עַמְמִין וְלָא יִתְפַּלְגוּן
עוֹד לְהִתְפְּרָסָן מַלְכְוָתָן
עוֹד׃ כג וְלָא יִסְתָּאֲבוּן
עוֹד בְּמֵעֲוָתְהוֹן
וּבְשִׁקּוּצֵיהוֹן וּבְכָל
מֵרְדֵיהוֹן וְאֶפְרוֹק יַתְהוֹן
מִכֹּל מוֹתָבְנֵיהוֹן דְּחָבוּ
קָדָמַי בְּהוֹן וְאַדְכֵּי יַתְהוֹן
וִיהוֹן קֳדָמַי לְעַם וַאֲנָא
אֱהֵי לְהוֹן לֵאלָהָא׃

מהר"י קרא

בית ישראל חבריו. זה פתרו' שאני מחברן ביחד מבין הגוים אשר הלכו שם וגו' : (כב) ועשיתי אותם. שיהיו כולם אוהבת אחת כישועבדון לכולל אחד. ולא יהיו עוד נחלקים לשני גוים. כאשר היו בימי ירבעם בן נבט. כענין שנאמר כל ישראל כי שב ירבעם וישלחו ויקראו אותו אל העדה ויטליכו אותו על כל ישראל לא היה אחרי בית דוד זולתי שבט יהודה לבדו: ולא יחצו עוד לשתי ממלכות. שעשרת השבטים היו עם ירבעם. ושבט יהודה ובנימין עם רחבעם בן שלמה: (כג) ולא יטמאו עוד בגלוליהם. מאחר שלא (היו) [יהיו] לשני גוים. לא יחצו לשתי ממלכות. ולא יטמאו עוד בשקוציהם

יהיו קרי

ובגלוליהם כמו שעשו ביומי ירבעם ורחבעם. כענין שנאמר אם יעלה העם הזה לעשות זבחים בבית ה' בירושלם ושב לב העם הזה אל אדוניהם אל רחבעם מלך יהודה והרגני ושבו אל רחבעם מלך יהודה. וסמיך ליה ויועץ המלך ויעש שני עגלי זהב ויאמר אליהם רב לכם מעלות ירושלם הנה אלהיך ישראל אשר העלוך מארץ מצרים. שדבר זה (גרם) שנהלקו לשני גוים ולשני ממלכות גרם שנתייעץ ועשה שני עגלי זהב ונמצאו בהם כל בית ישראל: מכל מושבותיהם אשר חטאו. בית אל ודן שהושיבו בהם את הגלולים שישראל חטאו בהם בית אל ודן. שבת' כך בעגלים. ויהי הדבר הזה לחטאת (לכל ישראל):

מנחת שי

בניו. חבריו קרי: (כא) וקבצתי אתם מסביב. מסר ר"י: וכתתי אותם. ולא יטמאו עוד כך מלתי במלכם כפרים מדוייקים וכן לקוי פ"ה: (כב) ובשקוציהם. אתם. משמעים מחמעים וכ"ג לא בת במעון המסרים וכן והשמדתי אתם בכשמור: ולא יחיה. יהיו ק' ועיין מ"ש ביהושע ט"ו: ולא יחלו. מלעיל: (כג) מכל. משמוחיהם. ר"ם מכל:

רד"ק

(כב) ועשיתי. ולא יהיה. כתיב על דרך כלל וקרי יהיו: (כג) ולא יטמאו. מבנין התפעל ובשפטו יתטמאו:

מצודת ציון

שליט. ר"ל עמו כסמוך לו: את. עם: (כב) יחצו. עניין מלוקה כמו ואחצם לגמרי רומות (דניאל י"ב): (כג) ובשקוציהם. מלשון שקץ ותועבה:

מצודת דוד

כעלים שהם בידך מדבר לחיסה כה שמה ס' וגו': (כב) לגוי אחד בארץ. כשיהיו כאחין ומוחד ומשפט בהרי ישראל שם לחשמל שם לחשמה גוי אחד ולא יהיו עוד מלוקים לשנים ליהות יהודה עם לבד ועכשיו הם שנים עם לבד: ולא יחצו וגו'. כפל הדבר במ"ש: עוד. ר"ל עוד מולה: (כג) ולא יטמאו עוד. לא יהיו נטמאים עוד בעבודת עגלי זהב כשיהיה מלך אחד עליהם ויסירו מהם הגלולים: והושעתי וגו'. ויכוי הפעלים שנעשלו בהם בשיהיה כעולה: וטהרתי אותם. לשון נקי כמו לטהר אדם מטומאת מוגע: ונאני מהיה להם לפי שלהם נלחמים ומושיע

פירוש ע"ט

וְעַל אֲרוּם נְעַמָּן דִּיא בְּנֵי יִשְׂרָאֵל פּוּן צְווֵי שִׁין דִּיא
פְּעַלְקָר וָם זַיי זָענֶן גִינאַנְגֶן אֲהֵין וְקִבַּצְתִּי אֹתָם מִסָּבִיב
מִיט זַייעֶר אוֹם פְּלַייצִינָג אוּן אוֹם וְוערְדִינָג
הַיירְעִנְשִׁיש נָעצִין אוּן מִיט אַלָּע זַייעֶרע פְּשָׁעִים
וְהוֹשַׁעְתִּי אֹתָם אוּן אִיךְ וְוועל זַיי הֶעלְפֶן פּוּן אַלֶּע זַייעֲרי
זִיצונְג וום זַיי הָאבֶן גִיזִינְדִיגְט אִין זַיי וְטִהַרְתִּי אוֹתָם
אוּן אִיךְ וְוועל זַיי רֵייגִינֶן אוּן זַיי וְוועלֶן זַיין צוּ מִיר
צוּ אַיין פָאלְק אוּן אִיךְ וְוועל זַיין צוּ זַיי צוּ אַיין נָאצִי:
(כד) וְנְבְרִי דָוִד מֶלֶךְ עֲלֵיהֶם אוּן מִין קְנֶעכְט דָוִד וְוועט

זיין

כד וְעַבְדִּי דָוִד מֶלֶךְ עֲלֵיהֶם וְרוֹעֶה אֶחָד יִהְיֶה לְכֻלָּם וּבְמִשְׁפָּטַי יֵלֵכוּן וְחֻקּוֹתַי יִשְׁמְרוּ וְעָשׂוּ אוֹתָם׃ כה וְיָשְׁבוּ עַל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נָתַתִּי לְעַבְדִּי לְיַעֲקֹב אֲשֶׁר יָשְׁבוּ־בָהּ אֲבוֹתֵיכֶם וְיָשְׁבוּ עָלֶיהָ הֵמָּה וּבְנֵיהֶם וּבְנֵי בְנֵיהֶם עַד־עוֹלָם וְדָוִד עַבְדִּי נָשִׂיא לָהֶם לְעוֹלָם׃ כו וְכָרַתִּי לָהֶם בְּרִית שָׁלוֹם בְּרִית עוֹלָם יִהְיֶה אוֹתָם וְנָתַתִּים וְהִרְבֵּיתִי אוֹתָם וְנָתַתִּי אֶת־מִקְדָּשִׁי

לֵאלֹהִים׃ כד וְעַבְדִּי דָוִד מֶלֶךְ עֲלֵיהֶם
וְרוֹעֶה אֶחָד יִהְיֶה לְכֻלָּם וּבְמִשְׁפָּטַי
יֵלֵכוּן וְחֻקּוֹתַי יִשְׁמְרוּ וְעָשׂוּ אוֹתָם׃
כה וְיָשְׁבוּ עַל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נָתַתִּי לְעַבְדִּי
לְיַעֲקֹב אֲשֶׁר יָשְׁבוּ־בָהּ אֲבוֹתֵיכֶם
וְיָשְׁבוּ עָלֶיהָ הֵמָּה וּבְנֵיהֶם וּבְנֵי בְנֵיהֶם
עַד־עוֹלָם וְדָוִד עַבְדִּי נָשִׂיא לָהֶם
לְעוֹלָם׃ כו וְכָרַתִּי לָהֶם בְּרִית שָׁלוֹם
בְּרִית עוֹלָם יִהְיֶה אוֹתָם וְנָתַתִּים
וְהִרְבֵּיתִי אוֹתָם וְנָתַתִּי אֶת־מִקְדָּשִׁי

לעלם
הולדות אהרן

ודוד עבדי . כמהדרין לפ׃

רש״י נ״א מלא ו׳

(כה) לעבדי ליעקב . כעין שאתה ליעקב כלה מלרים׃ (כד) ועבדי דוד מלך עליהם . לפי שאמר ומלך אחד יהיה לכולי אחד שיהיה לכולם למלך . משמש יהודה אמר . שעבדי דוד היה מלך ראשון שעמד משבטו : ורועה אחד . ואף הוא ירעה אותן : ובמשפטי ילכו . ודבר זה גורם שבמשפטי ילכו וחקותי ישמרו שרועה אחד יהיה לכולם : (כה) וישבו על הארץ . שבכל מקום שאתה מוצא במשפטי ילכו וחקותי ישמרו . סמיך ליה ישיבת הארץ . כלומר מי גורם לכם . שמשפטי וחקותי לא שמרו . ומאחר שהן שומרין אותן אינן גולין . כיוצא בדבר אתה מוצא אם בחקותי תלכו ואת משפטי תשמרו וכשיתם אותם . וסמיך ליה וישבתם על הארץ לבטח: וישבו עליה המה . ושבא האמר ולא בניהם . לכך נאמר המה ובניהם . ושבא האמר המה ובניהם לא בני בניהם לכך נאמר ובני בניהם עד עולם . עד אלף דור יכול לחשוב כן . ובי ריבלא ליחשב וליזיל . ומקצר הספר ואומ׳ מה אני יכול לחשוב יותר בדורות : (כו) וכרתי להם ברית . בדורות : ברית שלום . בין האומות . שאין מזיקין לחן : ברית עולם . ברית שלום המקויים עד עולם שישבין עליה בשלוה לעולם . שכן אמר בכאן וישבו עלית המה וגו׳ : ונתתים . לסילה מן האומות לתהלה ולשם ולתפארת . כענין שנאמר ולתתך עליון על כל הגוים אשר עשת

רד״ק

(כד) ועבדי דוד מלך . המלך המשיח יקרא שמו דוד לפי שיהיה מזרע דוד קראו דוד או רמז לתחיית המתים : (כה) וישבו . לעבדי ליעקב . לפי שאברהם ויצחק היו להם בנים אחרים שלא ירשו הארץ זכר יעקב כי לו נתנה הארץ ולזרעו אחריו : (כו) וכרתי . יהיה אותם . פי׳ עמם כי יש בן הדברים שעשו עם : ונתתים . פירוש ונתתים בארצי או בברכתי ר״ת ואברכינון :

מנחת שי

(כד) ועבדי דוד מלך . מלך כמשמ׳ הכא מלכא דיסא ועמוד סומס : (כד) ועבדי דוד . מלך כמשמ׳ הכא מלכא דוד יסיס מלך עליהם : ורועה אחד . כי לא ימליכו עוד משפחות כמשמ׳ מלך לעלמא מלעלמו : וחקותי ישמרו . ישמרו כלל ויפשוט בפועל : (כה) לעולם . כ״ל עד עולם לא תפסק המלוכה מזרע דוד : (כו) ברית שלום . פיסכו כתלגם כשלום וכסלים הזה יהיה ממשך עד עולם : והתהים . כ״ל לתן סומס במקומם ולא יזוז משם לעולם ולא תמנע עוד :

מצודת דוד

לפס ועמוד סומס : (כד) ועבדי דוד . מלך כמשמ׳ הכא מלכא דוד יסיס מלך עליהם : ורועה אחד . כי לא ימליכו עוד משפחות כמשמ׳ מלך לעלמא מלעלמו : וחקותי ישמרו . ישמרו כלל ויפשוט בפועל : (כה) לעולם . כ״ל עד עולם לא תפסק המלוכה מזרע דוד : (כו) ברית שלום . פיסכו כתלגם כשלום וכסלים הזה יהיה ממשך עד עולם : והתהים . כ״ל לתן סומס במקומם ולא יזוז משם לעולם ולא תמנע עוד :

מצודת ציון

(כד) ורועה . כ״ל מנהיג :

פירוש ע״ט

זיין איין מלך איבער זיי רועה אחד אונ זיי וועלין זיצין אויף דעם לאנד וייא
וועט זיין צוא זייא אלע ביסשפטי ילכו אונ אין מיינע
משפטים וועלין זיי גיין אונ מייני גיזעץ וועלין זיי
היטין אונ וועלין זיי טוען : (כה) וישבו על הארץ אונ
זיי וועלין זיצין אויף דעם לאנד וואם איך האב עם
גיינעבין צו מיין קנעכט (לקוטר זיי וועלין
זיצין אין דרייט לאנד אן איין סוף אונ אן איין
גבול אוי וויא איך האב צו גיזאגט צו מיין קנעכט
יעקב צוא נעבין אים איין נחלה אן איין סוף אונ
אן איין גבול אונ דאם איז דאם לאנד (אשר וישבו בה
אבותיכם וואם אייערי עלטערן נעגין גיזעסין דרינין
אונ זיי וועלין זיצין אויף איר וועל נעבין מיין מקדש

מהר״י קרא

(כד) ועבדי דוד מלך עליהם . לפי שאמר ומלך אחד יהיה לכולי למלך . ולא פירש מי הוא המלך . עכשיו כפרש ואומר . מלך
אחד שיהיה לכולם למלך . משבט יהודה אמר . שעבדי דוד היה מלך ראשון שעמד משבטו : ורועה אחד . ואף הוא ירעה
אותן : ובמשפטי ילכו . ודבר זה גורם שבמשפטי ילכו וחקותי ישמרו שרועה אחד יהיה לכולם : (כה) וישבו על הארץ . שבכל
מקום שאתה מוצא בישפטי ילכו וחקותי ישמרו . סמיך ליה ישיבת הארץ . כלומר מי גורם לכם . שמשפטי וחקותי לא
שמרו . ומאחר שהן שומרין אותן אינן גולין . כיוצא בדבר אתה מוצא אם בחקותי תלכו ואת משפטי תשמרו וכשיתם
אותם . וסמיך ליה וישבתם על הארץ לבטח: וישבו עליה המה . ושבא האמר ולא בניהם . לכך נאמר המה ובניהם . ושבא
האמר המה ובניהם לא בני בניהם לכך נאמר ובני בניהם עד עולם . עד אלף דור יכול לחשוב כן . ובי ריבלא ליחשב וליזיל .
ומקצר הספר ואומ׳ מה אני יכול לחשוב יותר בדורות : (כו) וכרתי להם ברית . בדורות : ברית שלום . בין האומות .
שאין מזיקין לחן : ברית עולם . ברית שלום המקויים עד עולם שישבין עליה בשלוה לעולם . שכן אמר בכאן וישבו עלית
המה וגו׳ : ונתתים . לסילה מן האומות לתהלה ולשם ולתפארת . כענין שנאמר ולתתך עליון על כל הגוים אשר עשת

בְּתוֹכָם לְעוֹלָם: כח וְהָיָה מִשְׁכָּנִי עֲלֵיהֶם וְהָיִיתִי לָהֶם לֵאלֹהִים וְהֵמָּה יִהְיוּ־לִי לְעָם: כט וְיָדְעוּ הַגּוֹיִם כִּי אֲנִי יְהוָה מְקַדֵּשׁ אֶת־יִשְׂרָאֵל בִּהְיוֹת מִקְדָּשִׁי בְּתוֹכָם לְעוֹלָם: לח א וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר: ב בֶּן־אָדָם שִׂים פָּנֶיךָ אֶל־ גּוֹג אֶרֶץ הַמָּגוֹג נְשִׂיא רֹאשׁ מֶשֶׁךְ: וְתֻבָל וְהִנָּבֵא עָלָיו: ג וְאָמַרְתָּ כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה הִנְנִי אֵלֶיךָ גּוֹג נְשִׂיא רֹאשׁ

לְעָלַם: כח וְאִשְׁרֵי שְׁכִינָתִי בֵּינֵיהוֹן וְאֶהֱוֵי לְהוֹן לֵאלָהָא וְאִנּוּן יְהוֹן קֳדָמַי לְעַם: כט וְיִדְּעוּן עַמְמַיָּא אֲרֵי אֲנָא יְיָ מְקַדֵּשׁ יָת יִשְׂרָאֵל בְּמֶהֱוֵי מַקְדְּשִׁי בֵּינֵיהוֹן לְעָלַם: א וַהֲוָה פִּתְגָם נְבוּאָה מִן קֳדָם יְיָ עִמִּי לְמֵימָר: ב בַּר אֱנָשׁ קַבֵּיל נְבוּאָה עַל גּוג אַרְעָא מְגוג רַב רֵישׁ מֶשֶׁךְ וְתֻבָל וְאִתְנַבִּי עֲלוֹהִי: ג וְתֵימַר כִּדְנָן אֲמַר יְיָ אֱלָהִים הָא אֲנָא שָׁלַח רוּגְזִי עֲלָךְ גּוג רַב רֵישׁ

ת"א גוג ושיא. כינוים מ:

מהר"ו קרא

לח (א) ויהי דבר ה' אלי לאמר. וכאן אומר כן: ונתתי את מקדשי בתוכם לעולם. קדושת שכינתי: (כז) והיה משכני עליהם. **אני** משרת רוח שכינה והיא רוח נבואה כימים קדמונים עליהם: (כח) וידעו הגוים כי אני ה' מקדש את ישראל בהיות מקדשי. **ולדבר** הזה הגוים יודעים שישראל קדושים שאני משרה שכינתי ביניהם. שאם היו טמאים לא הייתי משרה שכינתי ביניהם: לעולם. לפי שאמר לעולם ובני בניהם עד עולם:

לח (ב) אל גוג. תנבא אל גוג ארץ המגוג. אל גוג שהוא מארץ המגוג. ומבני יפת הוא כמו שנאמר בני יפת גומר ומגוג. הוא אומר נשיא ראש משך ותובל. של אלו אומות: (ג) הנני. אני מתנבא: אליך. שיושיה לך המקום

מנחת שי

לח (ג) ומגל ומגוג. כינוי לשנים מהיקרים מפר ומ"ו וגן ומוסי שנפסוק

לומר כי מורא יהיה עליהם לעולם כי ישכון כבודו בתוכם לעולם: (כה) מגוג היה מבני יפת וכן משך ותובל ובאמרו המגוג בה"א הידיעה ואין ת"א הידיעה בא כל שם אדם אפשר שהוא שם חיתם כי הראשון בן יפת העם היוצא ממנו נקראים ממנו שמתיחסים אל מגוג תראשון וכן שכם המנשה ועל שם חיתם תבא ה"א הידיעה וגוג שם המלך המולך עליהם ואל עומד בכתוב שנים באילו אמר אל גוג אל ארץ המגוג: נשיא ראש משך ותובל. גוג הוא מלך מגוג ומלך שתי האומות האלה משך ותובל ובאמרו נשיא ראש הוא ענין כפיל בס"ש והוא

סמוך על סמוך וכן מבחר ומוב לבנון מספר בתקר חגם: (ג) ואשרת. כבואר הוא:

רש"י

לח (ב) **אל גוג. כך** שם המלך: **המגוג. שם** המומה

רד"ק

(כז) והיה משכני עליהם. ת"י בינותן לפי שבבקושות קשור שכינת האל יתברך עם בהוך יפה שאמר בבקום הוה עליהם

מצורת ציון

(ב) משכני. כ"ל משלחת שכינתי והוא מלשון משכן ומשים: **לח** (ב) גוג. כן שם המלך: המגוג משך ותובל. שמות מומות וכיו מכני יפת כמ"ש בני יפת גומר ומגוג ומדי ויון

לח (כ) אל גוג ארץ המגוג. מלת אל מסמסת בכתים כמלו אמר אל גוג אל ארץ המגוג: נשיא ראש משך ותובל. גוג תוא מלך מגוג ומלך שתי האומות האלה משך ותובל ובאמרו נשיא ראש הוא ענין כפיל בס"ש והוא וכן מדמים ספר (דניאל י"ב) ומל גוג ומגוג אמרו שהוא כינוי גם על משך ותובל: (ג) תנני אליך. הנה לפי הפשט אליך פתח גוג

מצודת דוד

(כז) והיה משכני. משכן שכינתי יהיה עליהם ואהיה להם לאלהים לעזור ולהושיע והמה יהיו לי לעם להמעין בי ולכמוד מלומי: (כח) וידעו וגו' בהיות וגו'. כ"ל כשתתעיד מקדשי בתוכו לעולם אז ידעו הגוים שאני ה' מקדשתי אם ישראל לעיני עמיהם:

לקוטי יקרים

(כ) בֶּן אָדָם שִׂים פָּנֶיךָ אֶל גּוג אֶרֶץ הַמָּגוג וגו'. אין דָּרֶשׁ קַפְּשִׁיטֶל זֶאנֶם אוּנְז דָּעֶר נָבִיא אַיְיזֶער הקב ה וְוָעֶם פַּארְוַאכְלֶען דִי יִידִין פּוּן גָּלוּת. וְוֶעלֶען קוּמֶען דִי נוֹצְרִים וְקְרִיסְטְיָן אִין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אוּן עֶרְלִין הִלְכָתָה בַּאלְטִין מִים דִי פְּלֶעקֶער פּוּן אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וַיי זֶאלֶן דִי לַאנְד אַיין נֶעמֶען אוּן זֶאלֶן נִיוֹוהלְסְטֶנֶען אוֹיף אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אוּן יְרוּשָׁלַיִם. אוּן פִּיל מֶלְכִים פּוּן מִזְרַח זַיים אוּן פּוּן צָפוֹן זַיים וְוֶעלֶען אוֹיךְ קוּמֶען צוּ דִי מִלְחָמָה. אוּן דִי מַאלְק גּוג פּוּן לַאנְד מָגוג וְוֶעלֶען אוֹיךְ קוּמֶען צוּ דִי מִלְחָמָה. וַיי"ל הקב"ה וְוֶעט אִים בְּרֶענֶנֶען צוּ דִי מִלְחָמָה. עֶר זֶאל נֶעבֶּען פּוּן אִים אֲנֶקֶמֶה וַיי"ל וַיי הָאבֶּען גִיהְאלְפֶען דֶם בֶּלֶךְ מֶשְׁחִיר עֶר זֶאל פַארְטִיבִּין דִי צֶהֶן שְׁבָטִים פּוּן אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. אוּן דִיא מִלְחָמָה טִים דִי נוֹצְרִים וְעֶם זַיין זַיינֶר שְׁוַארְץ פִּיל מֶלְכִים אוּן שָׂרִים וְוֶעלֶען פַאלֶן אִין דִי מִלְחָמָה אוּן גוֹג מִיט זַיין פַאלְק וֶיעלֶען אוֹיפְגִיסְן פַאלֶן אִין דִי מִלְחָמָה. אוּן דִי חַיוֹת אוּן פֵייגֶל וֶעלֶען אוֹיפְגִיסְן

דָּעֶר הַאר אוּן דָּעֶר עֶלְיָטָעֶר פּוּן דָּעֶר אוֹמָה מֶשֶׁךְ אוּן תּוּבָל אוֹיךְ וְהִנָּבֵא עָלָיו אוּן גְּבוּאוֹת אוֹף אִים: (ג) וְאָמַרְתָּ כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה אוּן דוּא וְאַרְבֶּט וְאַגְן אַזוֹי הָאבֶּן גְּוָאגְט גָאט דֶר הַאר הִנְנִי אֵלֶיךָ גוג נוּן אִיךְ וֶיעל

שיקמו

רֵישׁ מֶשֶׁךְ וְתֻבָל׃ ד וְשׁוֹבַבְתִּיךָ וְנָתַתִּי
ד נַאֲשַׁדְלִינָךְ וְאֶתֵּן שַׁיְרִין
עַל לֵיקָהָךְ וְאַפֵּיק יָהָךְ
וְיָהָ כָּל מִשְׁרְיָהָךְ סוּסִין
וּפָרָשִׁין לְבוּשֵׁי גְמִיר
כּוּלְהוֹן מִשְׁרִין בַּגְיָאן
דִי מְנַיְנִין בְּעַגִילִין
וּהְרִיסִין אֲחָדֵי סַיְפִין
כּוּלְהוֹן׃ ה פָּרְסָאֵי
כּוּשָׁאֵי וּפוּטָאֵי עִמְּהוֹן
כּוּלְהוֹן מְגִנִין בְּעַגִילִין
וְקוּלְסִין׃ ו גוֹמָר וְכָל
מִשְׁרְיָתָהָא מְדִינַת
נַרְמָקְיָא קְצֵי צְפוֹנָא

חֲחִים בְּלְחָיֶיךָ וְהוֹצֵאתִי אוֹתְךָ וְאֶת־
כָּל־חֵילֶךָ סוּסִים וּפָרָשִׁים לָבֻשֵׁי מִכְלוֹל
כֻּלָּם קָהָל רַב צִנָּה וּמָגֵן תֹּפְשֵׁי חֲרָבוֹת
כֻּלָּם׃ ה פָּרַס כּוּשׁ וּפוּט אִתָּם כֻּלָּם מָגֵן
וְכוֹבַע׃ ו גֹּמֶר וְכָל־אֲגַפֶּיהָ בֵּית תֹּגַרְמָה

רש"י

כד"ם גומר ומגוג (כרתמית י"): (ד) ושובבתיך. תעשה מותך שובב (תכוכיי"ר בלע"ז). מבואר ביחעים מ"ז ז' וכן בהושע ז' ט"). כל ההולך בשרירות לבו נקרא שובב כמו (ישעיה נ"ז) וילך שובב בדרך לבו: ונתתי חחים בלחייך. דרך חיה לתוליתה בחחים שכלהיה לפי שחיגה רועה ללמת גם אני אתן בלבבך הרהורין ויצר המושך אותך מארצך לבוא על ארץ ישראל: (ו) וכל אגפיה. וכל

מהר"י קרא

דבר זה: (ד) ושובבתיך. פתרון המרדתיך: ונתתי החים בלחייך. (אלא) אני אתן המחשבה בלבך שתמריד בעצמך ונהוג עצמך שורדה להיות מושל על ארץ ישראל. וכתיב שאתה רוצה להיות כישר על ארץ ישראל אתה תצא בארצך להלחם עם ישראל ולבזוש את הארץ תהה ידך. וכוה הענין אשהה אותך שתצא מארצך: לבושי מכלול כולם. מלובשים

רד"ק

(ד) ושובבתיך. אשברך מן כי שובבים יהיה עגל שוברין וכן בדברי רז"ל דברים שמשבבים לבו של אדם ובאמרו ושובבתיך ר"ל אשבר לבך עד שתתאוה מאד לצאת ממקומך לבא אל ארץ ישראל ובא זה על דרך ומשכתי אליך אל נחל קישון את סיסרא שר צבא יבין ואת רכבו ואת המונו ועשה זה האל יתברך כדי שיהא נודע בכל העמים ונקדש בהם: ונתתי חחים בלחייך. על דרך משל

מצודת דוד

וגו': (ד) ושובבתיך. אתן בלבבך להיות סובב ומוליך אותך מחוץ בלאחיון ובמשך מותך ע"י כדרך שמושכים הסוסים אל מקום שהמלך רוצה שילך שם כך אוליך אותך ממקומך עם פגמיך במדבית סוסים ופרשים וכולם יהיו מלובשים במלבושי שלך ויהיו עם כל כלם וכמנן וכולם יתפארו מחכות בדרך שבני מלחמה: (ה) אתם. יהיו אתם בעזרתם: כולם מגן וכובע. כולם יחמוו במגן וכובע: (ו) ירכתי צפון. היושבים בצפון לגן: עמים רבים

פירוש ע"ט

שִׁיקְעֶן מִין צְאָרִין אוֹיף דִיר גוֹג דָעָר הָאר אוּן דָעָר
עֶלְטֶעָר פּוּן מֶשֶׁךְ אוּן פּוּן הוּבָל׃ (ד) וְשׁוֹבַבְתִּיךָ אוּן
אִיךְ וָועל דִיךְ פָאר וּוִילָדָעָן (כְּלוֹמָר אִיךְ וָועל דִיךְ
מַאכֶן וּוִילְד) וְנָתַתִּי חֲחִים בִּלְחָיֶיךָ אוּן אִיךְ וָועל גֶעבֶּן
אַיינֶערָע רִינְגֶען אִין דַיינֶע קִין בַּאקֶן צוּ אוּיס צִיעֶן
דִיךְ מִיט זַיי אַווֹי וּוִי טָעָן טוּט צוּ אַיין חַיָה וָום וּוִיל
נִיט אַרוּם נֶיין פּוּן אִיר אֶרְט כְּלוֹמָר אִיךְ וָועל גֶעבֶּן
מַחֲשָׁבוֹת אִין דַיין הַאַרְצֶען וָואס זָאלֶן דִיךְ אִיבֶּער
בַּיידֶן צוּא קוּמֶן מִלְחָמָה הָאלְטֶן אוֹיף אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל
דַיין חֵיל פּוּן דַיין אֶרְט מִיט פֶּערְד אוּן מִיט רַייטֶער לְבֻשֵׁי מִכְלוֹל כֻּלָּם אוּן אַלֶע וָועלֶען זַיין גִיקְלֵייד מִיט
גַינְצֶרְטֶע קְלֵיידֶער וָואס אַלֶערְלֵייא שִׁיוֶענְקֶייט אִיז אִין זַייא קָהָל רַב צִנָּה וְכֶנֶן אוּן אִיר אַיין זַאמְלוּנְג וָועט
זַיין מִיט דִיר וָום וָועלֶן זַיין גֶיוָואפֶנְט מִיט לֶערְנֶע פַאנְצֶירִין תּוֹפְשֵׁי חֲרָבוֹת כֻּלָּם אוּן
אַלִי וָועלֶען הָאלְטֶן שְׁוֶוערְדִין׃ (ה) פָּרַס כּוּשׁ וּפוּט אִתָּם אוּן דִי אוֹמָה פָּרְס אוּן כּוּשׁ אוּן פוּט וָועלֶן זַיין מִיט
זַייא צוּא הֶעלְפִין זַיי כֻּלָּם בֶּגֶן וְכוֹבַע אֶלֶע וָועלֶען זַיין גִיוָואפֶנְט מִיט פַּאנְצֶערִין אוּן אַיינֶערְנֶע הוּטֶען׃
(ו) גֹּמֶר וְכָל אֲגַפֶּיהָ אוּן דִיא אוֹמָה גוֹמֶר אוּן אַלֶע אִירֶע כְּלוֹמֶר אַלֶע וּום אַרוּם אִיר וָוענִין בֵּית הוֹגַרְמָה
אוּן דָאס הוּיז גִיזִינְד פּוּן דָעָר אוֹמָה הוֹגַרְמָה וָואס וואנֶען אוֹף דִי זַייטִין פּוּן צָפוֹן אוּן אַלֶע דִי וָואס וָוענִין
אַרוּם דָעם בֵּית הוֹגַרְמָה דִיא אַלִי וָועלֶן קוּמֶן מִיט דִיר עַמִּים רַבִּים אִתָּךְ אוּן פִּיל אֲנְדֶערֶע פֶעלְקֶר וָועלֶן

קומען

רַבִּים אִתָּךְ׃ יז הָכֵן וְהָכֵן לָךְ אַתָּה וְכָל־
קְהָלֶךָ הַנִּקְהָלִים עָלֶיךָ וְהָיִיתָ לָהֶם
לְמִשְׁמָר׃ ח מִיָּמִים רַבִּים תִּפָּקֵד
בְּאַחֲרִית הַשָּׁנִים תָּבוֹא אֶל־אֶרֶץ
מְשׁוֹבֶבֶת מֵחֶרֶב מְקֻבֶּצֶת מֵעַמִּים
רַבִּים עַל הָרֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר־הָיוּ

וְיַת כָּל מַשְׁרְיָתָהוֹן
עַמְמִין סַגִּיאִין דִּי עִמָּךְ׃
יז אִזְדְּרִז וְאִתְכַּוֵּן לָךְ אַתְּ
וְכָל מַשְׁרְיָתָךְ דְּאַתְּ כְּנִישׁ
עָלָךְ וּתְהֵי לְהוֹן לְמַטָּרָא׃
ח מִיוֹמִין סַגִּיאִין תְּמֵנִי
מַשְׁרְיָתָךְ בְּסוֹף שְׁנַיָּא
תֵּהֵךְ עַל אַרְעָא דְּתָבִי
עֲלָהּ מִקְּטָלֵי חַרְבָּא
דְּאִתְכְּנִשׁוּ מֵעַ סַגִּין
סַגִּיאִין עַל טוּרֵי אַרְעָא
דְּיִשְׂרָאֵל דַּהֲווֹ לְחָרְבָא

מהר"י קרא

בבנדים נאים כולם: ואת כל חילך. ולא חיל מועט אלא קהל רב מזויינים בצנה ומגן. כלומר תזרמה השרויים בצפון וכל חייליו: (ז) הכן והכן לך. כאדם המתקן את עצמו למלחמה וחבירו משחק עליו. ואומר לו הזמן והתקן עצמך למלחמה. שאע"פ שאתה מזויינ למלחמה להלחם על ישראל. אין אתה עושה להם רעה. אלא למטלתך אתה מתקן את עצמך. כמו שאומר לקמן על הרי ישראל תפול. ע"א הכן והכן לך. זהו אחד מן השישים שאין צריך לפרש. לפי שפשיטוש בצדם. הכן אתה והכן כל קהליך: הנקהלים עליך. הנקהלים עמך. כמו והחזנים עליה. וכמו ותתאי אותם עליו וגו': והיית להם למשמר. והיית לראש בכלחמה. וחן יוצאים אחריך: (ח) מימים רבים תפקד. מזמן מרובה חמאת לפני ולא פרעתי ממך. ומאותו הפא שחטאת לפני מזמן רב אני פורע ממך. ואפקוד עליך חמאיך להשיב נמולך על ראשך: באחרית השנים. ואיפתי יהיה פריעת עונך לפקוד נפוקך על ראשך באחרית חשנים. שיקיימו השנים הטובים שנזרתי שיהיה פלכותך בקיים בהם שאין שנים קיום פלכויכך עוד אחריהם לפי שהן כלין. באותה שנה תבא אל הארץ. כלומר מימים רבים חמאת אותה שתקב"ה פוקד עליך לית פיסוק פלכויכך. היאך פורע ממך. שהוא מוציא אותך ואת כל חייליך ממסוכסכים. והבוא אל ארץ כישובת מחרב. והבוא אל אומה אחת. כמו שאתה אומר בלבך ודאי אם אעלה עליה אני אחריבה. לפי שלא עלה עליה מלך מעולם אשולי חלשים ממך שלא החריבוה. וכל שכן אני שכבשתי כל העולם תחת ידי שאני מחריבה. שכבר התריבה סנחריב והגלה בשרית השבטים וגו' פעמים.

מנחת שי

כמעמך ויש ספרים מלמים: (ז) והכן לך. כספרים כ"י לָךְ וגם דקדק כי זהו לחד מן ל' לָךְ זקיון נקריאה פפ"ה: וכל קהלך. נכון כספרים מסר יו"ד למד: (מ"ד ותילוף זה הוא ג"כ על הקהלת קהלו תלך וילכו עמך: (ח) מימים רבים תפקד. אמרו כי מימי אלכסנדרוס מלך יון חיו בני מנוח נסגרים שם בסוף צפוי כי חסגירום שם אלכסנדרוס אחר החרים ולא יצאו משם עוד וזהו שאמר מימים רבים תפקד כלומר תזכר בני בני העולם בצאחך כי עד היום הזה לא נזכרת כי היית נסגר ולא היית יוצא בינותם: באחרית חשנים. זה יהיה בעת חישועה אחר צאת כל ישראל מהגלות או רובם: משובבת מחרב. כמו ושובבתיך מחרב. כמו משובבת מחרב. כמו שאמר אחריו.

מצודת ציון

כנסים וכן וכל נמסיו (לעיל י"ב) ויומר על המסבבות המיולות: (ז) הכן. מכשון מכונ: קהלך. מסיפת עם: (ח) תפקד. מעין זכרון כמו וה' פקד (בראשית כ"א): משובבת. מלשון חושבה: רבים והוא כי סצה עומו על המוים כמו שיומר: באחרית השנים. בסוף הכנים מכוח על מה שבתוב מימים רבים תפקד. תהיה נזכר למפרע ממך על מה שבתוב מימים רבים תפקד. תהיה נזכר למפרע ממך על מה שבתוב מימים רבים תפקד. ומפרש הכנים מכוח על מלך מבר שבו יובכיח לתחיובה ישראל. עמה יפרש עם מי סיה בתכן ומיומר על מבר ישראל מבר שבו יובכיח לתחיובה ישראל. עמה יפרש עם מי סיה בתכן ומיומר על מבר ישראל מבר שבו יובכיח לתחיובה

רש"י

סביבה: (ז) הכון והכן לך. הכון לחוך והכן לך היל לחריס: הכון. הזמן: והיית להם למשמר. דרך המלכים לחת לב על היליהיהם היקיר ילמו ולהעמיד משמרות שלא יכא מכחית על היליו בלילה: (ח) מימים רבים תפקד. מימים רבים שהטית לי תפקד עתה לפני לזכור עוונותיך ולהביא גמולך ותחילך בחמרית הנמים לכיא על ארץ ישראל המיובבת מחרב שבבו יושביה מן הגולה אשר גלו בם ע"י מרב החויב: אשר היו לחרבה המיד.

ע"ט

קוֹמָעַן מִיט דִּיר גּוֹג צוּא מִלְחָמָה הָאלְטִין אוּיף אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל׃ (ז) הִכּוֹ וְהָכֵן לְךָ בְּרַיִיט דִּיךְ אֶן אוֹנ בְּרַיִיט אֶן צוּ דִּיר אַנְדֶעֲרֵי חַיָּילוֹת אַתָּה וְכָל קְהָלְךָ דוּ אוֹנ נָאר דִּיין אַיין וְאַמְלוּנְג וָאם וֶועלֶין מַיין גִיזַאמִילְט וָועֶרֶן צוּ דִּיר צוּ הָעלְפֶּן דִּיר וְאלְט אִיר אַיִיךְ אֶן בְּרַיִיטִין צוּ דֶעֶר מִלְחָמָה וְהָיִיתָ לָהֶם לְמִשְׁמָר אוֹנ דוּ וְאלְטְ זַיין צוּ זַיי צוּ אַיין הִיטוּנְג אֶזוֹי וִוי דָעֶר קֶרֶר אִיז דֶם זַיי גִיבִּין וַיִיעֶר הָאֶרֶץ אוּיף זַיי־עֶרֶע חַיָּילוֹת וִוי אֶזוֹי זַיי וְאלֶין אֶרוֹיס גִין אוֹנ שְׁטֶעלֶין שׁוֹמְרִים בַּיי נָאכְט צוּ הִיטֶען דֶאם דֶעֶר שׁוֹנֵא וְאל נִיט אֶן פֶאלֶין אוּיף דֶעם חַיל אֲבֶער דֶאם אֶלֶין וְועט דִיר גוֹג נָאר נִיט פְּעלְקֶר בַּל הֵבִי יִשְׂרָאֵל אוּיף דִי בֶּערְג פוּן אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וְוִיסְטוּנְג תָּמִיד

תְּדִירָא וְאִינוּן מְבַיְּנֵי לְחָרְבָּה תָּמִיד וְהִיא מְעַמְּמִים הוֹצָאָה
עַמְמַיָּא אִתְגְּלִיאוּ וְיִתְיְבוּ לְרוּחֲצָן פּוּלְהוֹן: פ וְתִסְק
בְּאַתְרְגּוּשְׁתָּא הֵי תֵּי כְּעֲנָנָא דְּסַלֵּיק וְחָפֵי יַת אַרְעָא תְּהֵי אַתְּ וְכָל
מִשְׁרְיָתָךְ וְעַמְמִין סַגִּיאִין דִּי עִמָּךְ: י כְּדֵין אֲמַר
יְיָ אֱלָהִים וְיֵהֵי בְּעִדְנָא הַהִיא יִסְקוּן הַרְהוּרִין עַל לִבָּךְ וְתְחַשֵּׁב מַחְשְׁבָן
בִּישִׁין: יא וְתֵימַר אֶסֹק עַל אַרְעָא דְּיִתְבָּא שַׁלְיָו בְּקְרֵנֵי פְּצָחַיָּא אֲהֵךְ עַל
עַמָּא דְּשָׁקְטִין וְשָׁרְנִין לְרוּחֲצָן פּוּלְהוֹן יָתְבִין בְּלָא שׁוּרָא וְעָקְרִין
וְדָשִׁין לֵית לְהוֹן: יִשְׁבִים בְּאֵין חוֹמָה וּבְרִיחַ וְדַלְתַיִם אֵין

רש"י

זה סמים רבות וסמוך לבוחך עליהם חזרו: והיא מעמים הוצאה. והיה לך לומר על לב שהוא מעמים הולמה. והמולימה מן העמים לא יעשכה כיוצא: (ט) כשואה. כחסך המכסה את האויר. שואה (כריחי"ה בלע"ז, בל"ז רייף שטוירבעגען): (י) יעלו דברים. יסקון הרהורין: מחשבת רעה. להלחם כעגדי: (יא) על ארץ פרזות. יוסבי כפרים מאין חומה שבוחמים במעוזם ואינם יראים להתנסף על ערי מבצר. פרזות כמו מערי הפרזי (דכרים ג') מאין חומה: אבוא. על הסוקעים ומרחה מה הוא

רד"ק

חרבא: (ט) ועלית כשואה. כחשכון מים רבים שבאים פתאום ומשטיעים קול ושוממין וכן בבא כשואה פחדכם: אותך. כמו אחך בדגוש ענינו כמו עמך: (י) כח אמר. מבואר הוא: (יא) ואמרת. על ארץ פרזות. כמו פרזות תשב ירחשלים ערי

כצודת דוד

פולמה מן כעמים ממקום גלוחה ועמה כמה כיום יעכבים נעמים: (ט) ועלית. מתה מעלה עליהם למלחמה ותכא פחמום כחבן הכא פחמום ולפי מלכים הפה מהים כעבן כעבכה את המרן ומזה ומפרש מי הם יהיו כעבן ומתר מתה וכל למעי תיוך ומתים רבים

מצודת ציון

(ט) כשואה. ענין הומך כמו ממם כומה ומשומה (מיכה ג'): אותך. ענין: (יא) פרזות. כן יקרלו הערים מבלי חומה לכם וכן פרזות תשב יהושלים (זכריה ב'): השקטים. מלשון השקט

מהר"י קרא

והחריבה ג' פעמים. וכן נבוכדנצר עלה והגלה יהודה ובניהן לג' [פעמים] והחריבה ג' פעמים. וגם אני אחריבנה: והיא מעמים הוצאה. ומעות גדול בירו. שהוא סבור להחריבה. שאם היה פקח היה לו לחשוב ולומר שוטה אני שאני סבור להחריבן שהקב"ה הוציאם מבין האומות ששיעבדו בהם. ועשה בהם שפטים ובאלוהיהם ולא יכלו האומות (יכולין) לעמוד בפניו. פרעה והמן שרצו להשתעבד בהם. נשתדו מן העולם. וכל הנפלאות הללו שעשה להם. לא עשה אלא כדי ליישבן כולן בשלוה. ואני סבור לאבדם במקומם. בתמיה. במוה אני שיעשה לו כשם שעשה להן. והיה לו למשוך ידו מעליהם. והוא לא חושב כן אלא אומר אעלה עליהם בחיילותי שהומים כשואה ויהיו ככסין את הארץ. כעגן המכסה את הארץ. ושוכני

מנחת שי

בפעמים: (ט) כשואה. יש כפרים חסר ה"א:

דרש"ק

חרבא: (ט) ועלית כשואה. כחשכון מים רבים שבאים פתאום ומשטיעים קול ושוממין וכן בבא כשואה פחדכם: אותך. כמו אחך בדגוש ענינו כמו עמך: (י) כח אמר. מבואר הוא: (יא) ואמרת. על ארץ פרזות. כמו פרזות תשב ירחשלים ערי

כצודת דוד

פולמה מן כעמים ממקום גלוחה ועמה כמה כיום יעכבים נעמים: (ט) ועלית. מתה מעלה עליהם למלחמה ותכא פחמום כחבן הכא פחמום ולפי מלכים הפה מהים כעבן כעבכה את המרן ומזה ומפרש מי הם יהיו כעבן ומתר מתה וכל למעי תיוך ומתים רבים

מצודת ציון

(ט) כשואה. ענין הומך כמו ממם כומה ומשומה (מיכה ג'): אותך. ענין: (יא) פרזות. כן יקרלו הערים מבלי חומה לכם וכן פרזות תשב ירחשלים (זכריה ב'): השקטים. מלשון השקט

פירוש ע"ם

הִיא מְעַמִּים הוֹצָאָה אוֹג דִּי עַדָּה וְאוֹם זִיצָט הַיִּינְט אִין דָּעם לַאנְד אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אִיז דָאךְ אוֹם נְצוּנֶן גִּיוָאלְדִיגֶן דָּעֶר הַאר וְהָיָה בַּיּוֹם הַהוּא אוֹג עָם וָועט זַיין אִין דָּעֶר דָאזִיגֶן עֶרְד זַייט יַעֲלוּ דְבָרִים עַל לִבְּךָ וְוועלְעֶן אוֹיף גַּיין פּוּן דִּי פְּעלְקֶר אוֹג זַיְן זִיכֶר: (י) וְחָשַׁבְתָּ מַחֲשָׁבֹת אוֹף דִּי טְלוּמֶר מַחְשָׁבוֹת אוֹף דַּיין הַאֶרֶץ תָּשִׁית מַחֲשֶׁבֶת רָעָה אוֹג דוּא גוֹג וְוועְסְט מֵרַאכְטִגִין אִין שְׁלֶעכְטָע מַחְשָׁבָה דַּהֲיְנוּ צוּ מַלְחָמָה הֵאלְטִין צָקְעגִין מִיר: (יא) וְאָמַרְתָּ אֶעֱלֶה עַל אֶרֶץ פְּרָזוֹת אוֹג דוּא וְוועְסְט זָאגִין אוֹיף וְועל אוֹיף גַּיין אוֹף דָּעם אִפְּנָעם לַאנְד וְואם אֵין בּוֹיעֶרִין אִין אִבּוּא הַשְּׁקֻטִים אוֹיף וְועל קוּמֶעִן צוּ דִי גִּישְׁמִילְטֶע וְואם זִיצִין צוּ זִיכֶער אוֹג אוֹיף וְועל זָעהֶן

לָהֶם׃ יג לִשְׁלָל שָׁלָל וְלָבֹז בַּז לְהָשִׁיב
יָדֶךָ עַל־חָרְבוֹת נוֹשָׁבוֹת וְאֶל־עַם
מְאֻסָּף מִגּוֹיִם עֹשֶׂה מִקְנֶה וְקִנְיָן יֹשְׁבֵי
עַל־טַבּוּר הָאָרֶץ׃ יד שְׁבָא וּדְדָן וְסֹחֲרֵי
תַרְשִׁישׁ וְכָל־כְּפִירֶיהָ יֹאמְרוּ לְךָ
הֲלִשְׁלָל שָׁלָל אַתָּה בָּא הֲלָבֹז בַּז
הִקְהַלְתָּ קְהָלֶךָ לָשֵׂאת ו כֶּסֶף וְזָהָב
לָקַחַת מִקְנֶה וְקִנְיָן לִשְׁלָל שָׁלָל גָּדוֹל׃

יג לְמִבְז בְּוָא וּלְמֶעְבַּד
עֲדָאָה לְכַנָּשָׁא מַשְׁרְיָתָךְ
עַל חֲרָבָתָא דְאִתְיְהַבָא
וְעַל עַמָּא דְאִתְכַּנָּשׁוּ
מִבֵּינֵי עַמְמַיָּא דְאִצְלְחוּ
בְּגִבְרִין וְקִנְיָנִין יָתְבִין
עַל הוּקְפָא דְאַרְעָא׃
יג שְׁבָא וּדְדָן וְתַגְרֵי יַמָּא
וְכָל מַלְפָּהָא יֵימְרוּן לָךְ
הַלְמִבְז בְּוָא אִתְּ אֲתֵי
הַלְמֶעְבַּדִי עֲדָאָה כְּנִישַׁת
מִשְׁרְיָתָךְ לְמִיסַב כַּסְפָּ
וּדְהַב לְמִשְׁבֵּי נִכְסִין
וְקִנְיָנִין לְמֶעְבַּדִי עֲדִי
סגי

מדר"י קרא

באין חומה דלתים ובריח ומיד הם מסורים בידי ואשלול אותם שנותם לבזוש: (יב) להשיב ידך על חרבות נושבות. להשיב ידך עוד פעם שניה לשלול שלל ולחחריב אותן ערים שהיו מישבות מחורבן (כלל) שכבר יהיו נחזרים מן הגליות ויהיו מאוספים מבין האומות: עשה מקנה וקנין. מרבה מקנה ומרבה נכסים. [כתו] באלתים נעשה חיל. לפי שהן יושבין על טבור הארץ. באמצעותו של עולם. בתוך הספר שסביב לארץ ישראל ישראל יושבים כל האומות ובאין לשם וקונין מהן ומוכרין להן ומתוך כך הם מתעשרים במקנה וקנין: (יג) תרשיש וכל כפיריה. אומות התליות וניונות ומשוטבדות להתרשיש שהם אנשי התרים ופסחר הרוכלים ויודעים עושר המלכיות. יהיו מוכנים ללכת עמך בסבורים לקנות ממך שלל שתשלול מישראל וביטיחוך על השקר. ויאמרו לך הלשלול שלל אתה בא הלבזו בז התקהל קהליך. יפה נתת בדעתך

רש"י

מכוסה: (יב) להשיב ידך על חרבות נושבות. להמחית שנית את הערים שהיו חורבות על הגה ועכשיו נתיישבו: ואל עם מאוסף. מעמים. העובים עתה מקנה וקנין: על טבור הארץ. על גובה ומוקף החרץ. כעכור זה שהוא ממעטי של מדש ומשופע מכל לדדיו (כתו) החרץ ממעטו של עולם. הג"ה דר"ע): (יג) וכל כפיריה סוחרים חריפין שבה הרגילים לגחת ולשוט בכפירים בכל המדינות ויודעין היזה מקום העושר: יאמרו לך הלשלל שלל אתה בא. כלומר מי הגיד לך את מקום העושר

רד"ק

חערוות ע' ערי חשדה שאין להם חומה: אבוא השוקפים. אל השוקטים וכן ויבא ירושלם כמו אל ירושלם וכן רכים: (יג) לשלל. להשיב ידך על חרבות נושבות. להחשיב ידך עליהם להחריבם כמו שהיו ו"ת לכנשא משיריתך: עשה מקנה וקנין. האחד על הבהמות והאחר על שאר נכסים וכן מקניהם

מצודת ציון

ומזמה: חבריה. כולו המעמה הסגור הלמעה: (יב) עושת. מענין למסיפה כמו ותם הכסף מכר עבו בחכיו (בראשית י"ז): טבור. כולו כדור וכדומ"ל ופיו סתום וסמורו פתוח (נדה ט'): וכן ממם מכור הכתן (מופטים ט'): (יג) כפיריה. מרוב כחוב יקרא כפיר: התקהל. מהפת: לשאת. לקחת:

פירוש ע"ט

וְוּאם זַיי עֶר פַאר זַיכְערונְג אִיז כָּדַי יְשִׁבִים בְּאַיִן חוֹמָה זַיי אַלֶע זִיצִין אָן אַיין מוֹיער וּבְרִיחַ וּדְלָתַיִם אִין זָהֶם אוּנ בְּהֵמוֹת אוּנ אַנְדֶערֶע קוֹיפוּנְג יְשְׁבֵי עַל טְבוּר הָאָרֶץ זַיי רֵיכְלֶען אוּנ זִיצִין אוֹיף דָעם נָאפְּיל פּוּן דֶער עֶרד דָם אִיז אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וְוְאם מִיטִין דֶער עֶרד אוּנ דָאם הָעכְסְטֶע אוּנ שְׁטַארְקְסְטֶע אֶרְט פּוּן דֶער עֶרד׃ (יג) שְׁבָא וּדְדָן וט' דִי לַיים פּוּן שְׁבָא אוּנ דָרָן אוּנ דִי סוֹחֲרִים פּוּן יָם אוּנ אַלֶע אוֹיער יוּנְגֶע לַיים פּוּן אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל (כְּלוֹמַר אַלֶע אוֹיער הָאָרִין) וְוֶעלֶן דִיר זָאגֶן הֲלִשְׁלוֹל שָׁלָל אַתָּה בָּא קוּמְסְטוּ גוּג דָעם צוּ רוּבִין אַיין זָאק רוּיבוּנְג (וָוְאם דוּ קוּמְסְט אֲהַר קְרִין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל) הֲלִבְזוֹז בַּז הִקְהַלְתָּ קְהָלֶךָ הָאסְטוּ דָעַן צַיי גִיזַאמִילְט דַיין אַיין זַאמְלוּנְג צוּ רוּבֶן אַנְדֶערֵי

רובונג

יד לָכֵן הִנָּבֵא בֶּן־אָדָם וְאָמַרְתָּ לְגוֹג כֹּה
אָמַר אֲדֹנָי יֱהוִה הֲלוֹא ׀ בַּיּוֹם הַהוּא
בְּשֶׁבֶת עַמִּי יִשְׂרָאֵל לָבֶטַח תֵּדָע׃
טו וּבָאתָ מִמְּקוֹמְךָ מִיַּרְכְּתֵי צָפוֹן אַתָּה
וְעַמִּים רַבִּים אִתָּךְ רֹכְבֵי סוּסִים כֻּלָּם
קָהָל גָּדוֹל וְחַיִל רָב׃ טז וְעָלִיתָ עַל־עַמִּי
יִשְׂרָאֵל כֶּעָנָן לְכַסּוֹת הָאָרֶץ בְּאַחֲרִית
הַיָּמִים תִּהְיֶה וַהֲבִאוֹתִיךָ עַל־אַרְצִי
לְמַעַן דַּעַת הַגּוֹיִם אֹתִי בְּהִקָּדְשִׁי בְךָ
לְעֵינֵיהֶם גּוֹג׃ יז כֹּה־אָמַר אֲדֹנָי יֱהוִה
הַאַתָּה־הוּא אֲשֶׁר־דִּבַּרְתִּי בְּיָמִים

סגי׳: יד בְּכֵן אִתְנַבֵּי
בַּר אֱנָשׁ וְתֵימַר לְגוֹג
כְּדֵין אֲמַר יְיָ אֱלָהִים
הֲלָא בְּעִדָּנָא הַהִיא כַּד
יַתְבּוּן עַמִּי יִשְׂרָאֵל
לְרוּחָצָן הֵידַע פּוּרְעָנוּת
גְּבוּרְתִּי׃ טו וְתֵיתֵי
מֵאַתְרָךְ מִסְּפֵי צְפוּנָא
אַתְּ וְעַמְמִין סַגִּיאִין דִּי
עִמָּךְ רוֹכְבֵי סוּסָוָן
כּוּלְּהוֹן מַשְׁרְיָן סַגִּיאִין
סַגִּיאִין וְעַם סַגִּי׃
טז וְתִסַּק עַל עַמִּי יִשְׂרָאֵל
כְּעֲנָנָא לְכַסָּיָא יָת
אַרְעָא בְּסוֹף יוֹמַיָּא תְּהֵי
וְאַיְתֵינָךְ עַל אַרְעִי בְּדִיל
שְׁכְנְתִּי בְּדִיל דִּיְדְּעוּן
עַמְמַיָּא פּוּרְעָנוּת
גְּבוּרְתִּי כַּד אִתְקַדַּשׁ בָּךְ
דֵּיהוֹן חָזַן בְּפוּרְעָנוּתָךְ
גּוֹג׃ יז כְּדֵין אֲמַר יְיָ

רש"י

הידעת כי לאחר מלחמה שלג וכו׳ אתה הולך. ומס׳ כלחמת המלחמה הזו עתיד: (יד) הדע. ת״י תדע פורענות גבורתי. כלומר תדע ותכיר מי הוא מעוזם ומבטחם: (יז) האתה הוא. כאותן הימים יאמר הקדוש ב״ה לאותה הוא לאותו שהוא בקרן צפונית. למעלה אמר והוצאתי אותך ולא פירש מאי זה מקום ופירשו בכאן: (טו) אתה ועמים רבים. חיושבים בצפון. ככו׳ שאמר למעלה נוטר ותוגרמת ירכתי צפון: (טו) ועלית על עמי ישראל כענן לכסות הארץ באחרית הימים. שתפסוק בלכותך יהיה דבר זה. שאני אביאך אל ארצי ואעשה בך שפטים. ויראו האומות שיש כח בידי להושיע האומות בידיך ולהפיל אויבך. ומקדישין ומייחדין אלוהותי ואומר אין כמוך באלהים עוזו וגבור. להושיע אומתו כמוך: (יז) כה אמר ה׳. ואו אופ׳ לך כה אמר ה׳ אלהים האתה הוא. והלא אהה הוא גוג: אשר דברתי. אשר נבאתי על ידי עבדי הנביאים נביאי

מהר"י קרא

לעלות אל ארץ ישראל. שמשם אתה יכול לשאת כסף וזהב לקחת מקנה וקנין לשלול שלל גדול: (יד) בשבת עמי ישראל לבטחה. באין חומה ובריח ודלתים. וישובים בפרזות ואתה תבוא עליהם למלחמה כשם שאומר למעלה: תדע. אני פורע מיך ואודיעך בעיני שמי בתחנם לישב ב״א חומה שאני מגין עליהם. (ואחרי כן) לפי שאני יודע שתצא ותבא ממקומך

מנחת שי

(טו) והכלותיך. יש מיליפים כספרים ומקומם מדוייקים חסר יו״ד אחר הכי״ת וכן תכניו בפרשה הנמשכת וכה כ׳ בפרשה:

רד"ק

מלכיה ושריה וכן כפיר גוים נדמת ונקרא כן ער״מכמו שכפיר אריות מלך על כל שאר החיות וכן ת״ר וכל מלכותא: (יד) לכן. תדע. כאשר תדע שהם יושבים בארצם לבטח תבא ממקומך וי״ת פורעניות גבורתי: (טו) ובאת. מבואר הוא: (טז) ועלית. לעיניהם גוג. לשון קריאה אתה גוג: (יז) כה אמר. ביד עבדי. הנביאים יחזקאל וזכריה ואע״פ שזכריה לא זכר גוג ומגוג

מצודת דוד

למעמו נקטינ׳ כמ״ש מיד: (יד) לכן. כומיל וכן יהיה הנבא ונו׳: תדע. ל״ל יהיו יודע ומעלה לך שיושבים לבטח ומיעם כמ״ש מן המויב: (טז) כענן. ל״ל כהנם עם כענן הנם לכסות הארץ: תהיה.

פירוש ע"ט

רוּבּוּנָק לְשָׁאת פָּקֵד וְחָבֵד צוּ מָרָאנָן נָאלָד אוּ זַיְלְבֵּר
אוּ צוּ עָמִין פֵּיק אוּנ צַנָּדְעֵרִי קוּיפּוּנְג לְשָׁלוּל שָׁלָל
נָדוּ אוּנ צוּ רוּבִּין אֵין גְּרוֹסִין זַאק רוּיב: (יד) לָכֵן
הִנָּבֵא בֶּן אָדָם דְּרוּם זָאנ נְבִיאוּת דוּ בֶּן אָדָם אוּנ זָאלְטְ
זָאגִין צוּ גוֹג אַזוֹ הֶט נִיטָאנְט זָאט דָּר הֵאר הֶלוּא בַּיּוֹם
הַהוּא פַּר וְואר אִין דֶּעם זָאזִינֶן מָאנ וָעִן מִיין פָּאלְק
יִשְׂרָאֵל וָועט זִיצֶען צוּ זִיכֶער תַּדָּע וָועטְמוּ וִוסִין אִין
וָועמִין דִּי יִשְׂרָאֵל פַּר נִיכֶערִין זִיךְ: (טו) וּבָאתָ מִמְּקוֹמְךָ
מִיַּרְכְּתֵי צָפוֹן אוּנ דוּ וָועטְמ קוּמֶן פּוּן דֵּיין אֶרְט פּוּן דִּי
זִיטֶן פּוּן צָפוֹן אַתָּה וְעַמִּים רַבִּים אִתָּךְ דוּא אוּנ פֵּיקֶל
פָּעלְקֶער מִיט דִּיר רוֹכְבֵי סוּסִים כּוּלָּם אַלֶע וָועלְקֶן זַיין
פָּעֶרְד רַייטֶר קָהָל גָּדוֹל וְחַיִל רָב אֵיין גְּרוֹם אַיין גְּסְמִלוּנְג

קַדְמוֹנִים בְּיַד עֲבָדַי נְבִיאֵי יִשְׂרָאֵל הַנִּבְּאִים בַּיָּמִים הָהֵם שָׁנִים לְהָבִיא אוֹתְךָ עֲלֵיהֶם׃ יח וְהָיָה ו בַּיּוֹם הַהוּא בְּיוֹם בּוֹא גוֹג עַל־אַדְמַת יִשְׂרָאֵל נְאֻם אֲדֹנָי יְהוִה תַּעֲלֶה חֲמָתִי בְּאַפִּי׃ יט וּבְקִנְאָתִי בְאֵשׁ־עֶבְרָתִי דִּבַּרְתִּי אִם־ לֹא ו בַּיּוֹם הַהוּא יִהְיֶה רַעַשׁ גָּדוֹל עַל אַדְמַת יִשְׂרָאֵל׃ כ וְרָעֲשׁוּ מִפָּנַי דְּגֵי הַיָּם וְעוֹף הַשָּׁמַיִם וְחַיַּת הַשָּׂדֶה וְכָל־הָרֶמֶשׂ הָרֹמֵשׂ עַל־הָאֲדָמָה וְכֹל הָאָדָם אֲשֶׁר

דְּמַלֵּילְתָּ בְּיוֹמֵי קַדְמַיָּא בְּיַד עַבְדַּי נְבִיֵּי יִשְׂרָאֵל דְּאִתְנַבִּיאוּ בְּיוֹמַיָּא הָאִינוּן מִלְּקַדְמָתָא דְּנָא שְׁנִין סַגִּיאִין לְאַיְתָאָה יָתָךְ עֲלֵיהוֹן׃ יח וִיהֵי בְּעִדָּנָא הַהִיא בְּיוֹם מֵיתֵי גּוֹג עַל אַרְעָא דְיִשְׂרָאֵל אֲמַר יְיָ אֱלָהִים יַסְלִיק רוּגְזִי וְחֵימָתִי׃ יט וּבְאִתְגְּלָאָה פּוּרְעָנוּתִי בְּמֵימְרָךְ אֶשׁ ת רוּגְזִי גְּזֵרִית בְּמֵימְרִי אִם לָא בְּיוֹמָא הַהוּא יְהֵי זִיעַ סַגִּי עַל אַרְעָא דְיִשְׂרָאֵל׃ כ וְיִזּוּעוּן מִן קֳדָמַי נוּנֵי יַמָּא וְעוֹפָא דִשְׁמַיָּא וְחַיַּת בָּרָא וְכָל רְחֵשָׁא דְּרָחֵישׁ עַל אַרְעָא וְכָל

ת"א נח גוג . כנגד קיח מגלה נא׃

מהר"י קרא

הבתנבאו בימים ההם . שדברתי לחם כימנו ככמה שנים להביא אותך עליהם . ומה היתה הנבואה שדברתי ביכים קדמונים שאני עתיד להביא אותך על ישראל . ובני היו נביאי ישראל שנבאו עליו ביכים קדמונים . הן יחזקאל וזכריה . יחזקאל הוא דאמר , זכריה הנה יום בא לה' וחלק שללך בקרבך . וכתיב ואספתי את כל הגוים ונו' . והכבים ז"ל אברו . אל תקרי שנים אלא שנים , והן אלדד ומידד שנתנבא עליו : (יח) והיה ביום ההוא . שיבא גוג על אדמת ישראל . כלופר יחזקאל וזכריה נבאו מיכים קדמונים על מלחמת הגוג , ומה נבואה נבאו . שכשיבוא גוג על אדמת ישראל להחריבה . תעלה חמתי באפי , עליו . ובמלאים מחימה גדולה שיש לי עליו . כל חרי אף , שכן אמר משה שוב מחרון אפך : (יט) ובקנאתי באש עברתי דברתי . שבשנאתי אותו סרוב שנאה שאני שונאו אני ארבה חמתי עליו שהרא בוערת כאש אוכלת כענין שנאמר כי ה' אלהיך אש אוכלת הוא אל קנא ונו' : אם [לא] ביום ההוא . בשבועה: לא יפול כדבר זה לשולם . כלומר לא יהיה לעולם שלא יתקיים דבר

מנחת שי

(כ) ורעשו . נגלו מלחיניס :

רד"ק

בפרשה הנה יום בא על כלחבה זו נאמרה : בימים ההם שנים . כאלו אמר זה שנים רבות וי"ת מלקדמת דנא שנין סגיאין ובדברי רז"ל אלדד ומידד כתנבאים במחנה על עסקי גג ומגג היו מתנבאים שנאמר האחת הוא ונו' אל תקרי שנים אלא שנים הם שנים נביאים אלו שנתנבאו נבואה אחת : (יח) והיה . מבואר הוא : (יט) ובקנאתי . רעש גדול כמשמעו שתרעש א"י וכן נאמר בנבואת זכריה ונבקע הר הזיתים ונאמר נסתם גי הרי כאשר נסתם מפני הרעש ביכי עוזיהו מלך יהודה : (כ) ורעשו . כל זה יהיה בא"י ומה שאמר דגי הים וכו' על דרך השלנת הרעש והמהומה שתהיה אז לא שירעשו הדגים והעופות והחיות והרמש ואפשר כמשמעו והרעש . מקום ים א"י וכן העופות במקומות הרעש : ונהרסו ההרים .

מצודת ציון

(יח) ובקנאתי . ענין כעס : עברתי . ענין עכבה וזעם : (כ) ורעשו . ענין נדנוד והנועה מזקה : הרסים . כן יקרסו כריות קטנים קלני

דכרסי כעס עכרתי : אם לא . רוח ענין שבועה וגם הלא ממש : (כ) ורעשו וגו' . רוח ענין מגילה וכ"ל מנדנד גדולה תהיה בעולם :

מצודת דוד

ממה שהוא ממר דברתי עליך בימים קדמונים כיד עבדי נביאי ונו' ועל (יחזקאל) ויחזקאל וזכריה ממרו שנים. כ"ל זה שנים רבות כי כדומה יעבור זמן רב מימי הנכיאים ההם : (יט) ובקנאתי . בעכור קנאתי

פירוש ע"ט

עִבְרָתִי דִּבַּרְתִּי׃ אוּ מִיט מַיִן אֲרִין אוּנ מִיט דָעם פִּייעֶר פּוּן מַיִן גֶּרִים צֵארִין הָאבּ אִיךְ נִיטְ דָעם בַּיִּמִים הָהֵם שָׁנִים גְּדוֹל אוּיבּ נִיט אִין דָעם רֵאוּיגֶן טָאג פּוּן מִלְחָמוֹת גּוֹג וּוָעט זַיין אֵיין גָרוֹסֶר שְׁטוּרִם אִין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל פּוּן וָוּעגֶן דִי קוֹלוֹת אוּנ דִי דוּנֶעֶרן וָום וָועלֶן דֶעמְקֶט מְאַל נִין : (כ) וְרָעֲשׁוּ מִפָּנַי דְּגֵי הַיָּם אוּנ זַיי וָוּעלֶן צִיטֶערִן פּוּן פַּר מִיר דִי פִּישׁ פּוּן דֶעם יָם אוּנ דִי פֵייגֶל פּוּן אוּנטֶערִן הִימֶל אוּנ דִי חַיוֹת פּוּן דָעם פֶּעלְד אוּנ אַלֶע וּוִירְמֶעוּנְג וָום וּוִירְמֶעט זִיךְ אוּיף דֶער עֶרד דָם וְעִנִין דִי קְלֵיינֶע בֶּשֶׁע־עֶנִיש

וואם

רש"י

אשר דברתי בימים קדמונים ביד עבדי נביאי ישראל כגון יחזקאל וזכריה שהן נתנבאו על מלחמות גוג ומגוג ומספתי את כל הגוים ונו' (זכריה י"ד) ורבו' אומ' אלדד ומידד הם נתנבאו עליו וזה שנים החמור כאן אל תקרי שנים אלא שני נביאים נתנבאו נבואה אחת בפרק ח' (אבל לח כסנהדרין ח') : (יט) רעש גדול . ע"י קולות ורעמים כמו שהוא

עַל־פְּנֵי הָאֲדָמָה׃ וְנִהַרְסוּ הֶהָרִים וְנָפְלוּ
הַמַּדְרֵגוֹת וְכָל־חוֹמָה לָאָרֶץ תִּפּוֹל׃
כא וְקָרָאתִי עָלָיו לְכָל־הָרַי חֶרֶב נְאֻם
אֲדֹנָי יְהוִה חֶרֶב אִישׁ בְּאָחִיו תִּהְיֶה׃
כב וְנִשְׁפַּטְתִּי אִתּוֹ בְּדֶבֶר וּבְדָם וְגֶשֶׁם
שׁוֹטֵף וְאַבְנֵי אֶלְגָּבִישׁ אֵשׁ וְגָפְרִית
אַמְטִיר עָלָיו וְעַל־אֲגַפָּיו וְעַל־עַמִּים
רַבִּים אֲשֶׁר אִתּוֹ׃ כג וְהִתְגַּדַּלְתִּי

אֲנָשָׁא דִי עַל אַפֵּי
אַרְעָא וְיִתְפַּנְּרוּן טוּרַיָּא
וְיִתְהַלְּשׁוּן מַגְדְּלַיָּא וְכָל
שׁוּרַיָּא יִתְפַּלְנוּן׃
כא וַאֲזַמְנִיָּה לְמִפְלַ
בְּחַרְבָּא עַל טוּרֵי יִשְׂרָאֵל
עַמִּי אֲמַר יְיָ אֱלָהִים חַרְבָּ
גְּבַר בְּאָחוֹהִי תְּהֵי׃
כב וְאֶתְפְּרַע מִנֵּיהּ
בְּמוֹתָא וּבְקִטְלָא וּמְטַר
מִנְבַּר וְאַבְנֵי אֶלְגְּבִישׁ אֶמְטַר
עֲלוֹהִי וְעַל מִשְׁרְיָתֵיהּ
וְעַל עַמְמִין סַגִּיאִין דִּי
עִמֵּיהּ׃ כג וְאִתְרַבֵּי
ואתקדש

רש"י

לומר: (כ) ונפלו המדרגות. לפי שמעתי שהם סלעים הזקופים ותלויים וגרלים כנופלים ואני אומר שהם תלי המגדלים שחופרים סביב וזורקין העפר בחומת העיר להגביה החל ועשו מדרגות מדרגות (תנקלונ"ש בלע"ז). מבואר בס"ה כ' י"ד) כדי שיעמוד העפר ולחתר שנכנס יפה טוסלין המלכנים מעמידי המדרגה: (כא) וקראתי עליו לכל הרי חרב. לכל מרכ שהם עליו. וקראתי ויזמתי ומה היו החרב שקורה עליו מרכבם של עמים מרב אחיו: (כב) ואבני אלגביש. לכני כדך המתירות כתנכיש טוכות שהם גבים כעין שנאמר (חיוב כ"ח) רחמות וגבים

מהר"י קרא

שבוודאי (באר) [ביום ההוא] יהיה רעש גדול על אדמת ישראל: (כ) ונהרסו ההרים. הם הרים שיכול אדם לעלות בהם שאינן גבוהים כל כך. ונפלו המדרגות. מדרגות לשון מדרון. הר גבוה ותלול ומדרון. שן סלע הוא. ותלך ותולה חוץ לחר. כמו בסתר המדרגה. ויונתן הירגם מדרגות מגדליא: (כא) וקראתי עליו. אבריו עליו לכל יושבי הרים שיחרגו אותו: חרב איש באחיו תהיה. שכל אחד ואחד מחיילותיו של גוג הורג את חבירו מרוב שגגון. שכן דרך שאינו יודע מהו עושה. וסבור להכות ישראל אחד ומכה חבירו כעגין שאמר זכריה אכה כל סוס (בעורון) [בתמהון] ורכבו בשגעון. וכתיב יהחזיק איש יד רעהו ועלתה ידו על יד רעהו. כל ראלים גבר. ע"א וקראתי עליו לכל הרי חרב. אני אפקדנו לכל יושבי הרים להורגו לחרב. קראתי. בלע"ז אבנ"ם בריילי"ו: (כב) ונשפטתי אתו. עם הגם אשר אתו. ובמה אשפטנו. בדבר ובדם וגשם שוטף. שמשתף ומאבד את כל חייליתיו. לפי שאמר (למעלה) דבר ודם. ופירש למעלה את הדם. שאמר חרב איש באחיו תהיה. והדבר שאמר בכאן וכא מדיש. ועכשיו מפרש שהם מכלה חייליתיו בדבר שהגשם משחפם. אבני אלגביש. אבני ברד ומאש וגפרית (אשאף) [אשחף] אותם שיורד עם אבני ברד. כמו שעשה למצרים. ויהי ברד ואש מתלקחת בתוך הברד: (כג) והתגדלתי והתקדשתי. אני אגדל את עצמי בעולם בגלאות הללו שאני אעשה לגוג.

רד"ק

כמו שנא' בגבואת זכריה ונבקע הר הזיתים אילי כי גם כן יקראו להרים אחרים: ונפלו המדרגות. ת"י ויתתלשון מגדליא ורש"י ז"ל כתב שמעתי שהם סלעים וקופים הלזים ונראים כנופלים: (כא) וקראתי עליו. על גוג: לכל הרי. כמו בכל הרי או כמו על כל הרי כמ"ש על הרי ישראל תפול ות"י ואזמנינה למיפל בחרבא על טורי ישראל עמי: חרב איש באחיו תהיה. כי הם יתרגו אישאת אחיו במהומת ה' שתהיה בהם: (כב) ונשפטתי. ואבני אלגביש. הוא מין ממיני הברד ויש מפרשים שהם שתי מלות ר"ל אבני ברד דומות אל גביש מן ראמות וגביש שהיא אבן לבנה מהאבנים היקרות: (כג) והתגדלתי.

מצודת דוד

ונפלו המדרגות. הסלעים הנפלות מהן על המליטח וכל הוא מין מליטה ויורה על גודל המכדה: (כא) וקראתי עליו. על גוג מקרה שיכוח המכה אל כל הרי מקום שהוא שם כמ"ש למעלה תהוא וגו' על הרי ישראל: חרב איש באחיו. המכה הכאים תהיה חרב איש באחיו כמו שמי לגודל המקומה שיכה בהם: (כב) ונשפטתי אתו. מתוכח עמו בהכאת עליו דבר ושפיכת דם וגשם שוטף וגו' לשומם ולשנדם וזה מתשבח לויכוח כי כוח יודיע שפעתו לו: (כג) והתגדלתי. ואתקדשתי לעיני גוים ויכיר וידעו הכל

פירוש ע"ט

נָאוּם הָאֵבִין קוֹרֵעַ פִּיס וְכָל הָאָדָם אוֹג אֲלֵי מֶעֱנָקְשִׁין
נוּם אוֹף דָּעֶר עֶרֶד זָעְנִין וְוִעלֶין צִיטָעֶרְנִין וְנֶהֶרסִי הֶהָרִים
אוֹג דִי בָּעֶרְג וְוִעלֶן צוּ פִּירְט וְוָעֶרִין אוֹג דִי שְׁטֶאפֶּלְן
וְוִעלֶין אַיין פַאלֶין וְכִי חוֹמָה לָאָרֶץ תִּפּוֹל דָּאס
מוּעָר וְוָעט פַאלֶין צוּ דֶר עֶרֶד פוּן וְוָעגִין דִי גְרוּיסֶע
קוּלוֹת נָאס וְוֶעלֶין דָּעגֶקט מַאל זַיין: (כא) וְקָרָאתִי
עָלָיו לְכָל הָרַי חֶרֶב אוֹג אִיהָ וְוִעל אֵן בְּרֶייטֶין אוֹיף גוֹג
אַיין שְׁוָעֶרֶד נָאל קוּמֶען צוֹא הַרְגֶן אִים אוֹיף אֶלֶע
מֵיינֶע בָּעֶרְג וּוֹס עֶר וָוָעט זַיין אוֹף זַיי נָאם אַדנָי אֱלֹהִים
אַוֵּי זָאגט נָאס דֶער הָאר דַּהֵיינוּ חֶרֶב אִישׁ בְּאָחִיו תִּהְיֶה

וְהִתְקַדַּשְׁתִּי וְנוֹדַעְתִּי לְעֵינֵי גּוֹיִם רַבִּים
וְיָדְעוּ כִּי־אֲנִי יְהוָה׃ לט א וְאַתָּה בֶן
אָדָם הִנָּבֵא עַל־גּוֹג וְאָמַרְתָּ כֹּה אָמַר
אֲדֹנָי יֱהוִה הִנְנִי אֵלֶיךָ גּוֹג נְשִׂיא רֹאשׁ
מֶשֶׁךְ וְתֻבָל׃ ב וְשִׁבַּבְתִּיךָ וְשִׁשֵּׁאתִיךָ
וְהַעֲלִיתִיךָ מִיַּרְכְּתֵי צָפוֹן וַהֲבִאוֹתִיךָ
עַל־הָרֵי יִשְׂרָאֵל׃ ג וְהִכֵּיתִי קַשְׁתְּךָ
מִיַּד שְׂמֹאולֶךָ וְחִצֶּיךָ מִיַּד יְמִינְךָ אַפִּיל׃
ד עַל־הָרֵי יִשְׂרָאֵל תִּפּוֹל אַתָּה וְכָל־
אֲגַפֶּיךָ וְעַמִּים אֲשֶׁר אִתָּךְ לְעַיִט צִפּוֹר

וְאִתְקַדַּשׁ וְאֶנֶלֵי גְּבוּרְתִּי
לְעֵינֵי עַמְמִין סַגִּיאִין
וְיִדְּעוּן אֲרֵי אֲנָא יְיָ׃
א וְאַתְּ בַּר אֱדָם אִתְנַבֵּי
עַל גּוג וְתֵימַר כְּדֵין
אֲמַר יְיָ אֱלָהִים הָא אֲנָא
שָׁלַח רוּגְזִי עֲלָךְ גּוג רַב
רֵישׁ מֶשֶׁךְ וְתֻבָל׃
ב וַאֲשַׁדְּרִנָךְ וַאֲטַעְיִנָךְ
וַיַסְקִנָךְ מִסְיְפֵי צִפּוֹנָא
וְאֵיתִינָךְ עַל טוּרֵי
יִשְׂרָאֵל׃ ג וְאֶרְגֵי קַשְׁתָּךְ
מִיַּד סְמָאלָךְ וְגִרְדָךְ מִיַּד
יְמִינָךְ אֶמַגֵּיר׃ ד עַל טוּרֵי
אַרְעָא דְיִשְׂרָאֵל תִּתְרְמֵי
אַנְתְּ וְכָל אֲתָתָךְ
וְעַמְמִין דִּי
עִמָּךְ לְעוֹפָא צִפַּר כָּל
דִּי כְנַף וְלְחַיַת בָּרָא
מִסְרְתָךְ

מהר"י קרא

ג"א אל מלא ואו

שכשרואין אומות העולם כח גבורתי מכירין את אלוהותי ומגדלין ומקדישין אותי. ויודעים האומות כי אני ה' ואין עוד. שכן אמר לכריה והיה [כל] העתיד מכל הגוים הבאים על ירושלם יעלו מדי שנה בשנה להשתחות וגו':

לט (ב) ושובבתיך. אני אגביה לבך ונותן בך שרירה. שתרצה להיות מושל על ישראל. שאשתך ללבך בו. וששאתיך. פתרני (ואשעה) ואשעה אותך. כבו הנחש חשיאני. וכבו אל יפיאו אתכם. שכן היר' יונתן ואשדלינך ואסעינך. דמתרגמ' כי יפתה. ארי ישדל: (ג) והכיתי קשתך מיד שמאלך ויחציך מיד ימינך אפיל. שכן דרך טורשכי קשת התובל ומשך התגרמת ושאר אומות שבאו עמך שבקיאים למשוך קשת. אין תושיות אותו כי אם ביד שמאל תוהן את הזרע על הקשת ביד ימין ומושכו ופורה את החץ. וכשהוא תופש את הקשת ביד שמאל והחץ ביד ימין לירות אני אכה

מנחת שי

לט (ג) והכלותיך. רבים מהילופים המפרים ופעיין מה שכתבתי בפרשת שמעלה: והכלותיך על הרי ישראל. בפסי תחד יפו כתיב אל ע"ל ומן יש להניח מהמפרש שהמרה אל הרי כי מקילים ומיתו בפסר פרים כתוב פרי ובפסוק ו' ומיתו ליד ואין זה ממנינם: (ג) שמאולך. בפרשים מדויקים לי' מ"ג

רש"י

ורכותיו ממרו אל גב חים מכאן ברך שהתחילו לירד על מלרים ונמלו כאויר על גב חים משה שהתפלל שלא ירדו כענין שנאמר (שמות ט') לא נתך מלשה לא הגיע לתרן:

לט (ב) וששאתיך. כמו והמתיך על ממי כמו (תהלים

רד"ק

מבואר הוא: (ב) ושובבתיך וששאתיך. ושובבתיך פירשנוהו וששאתיך פירשו בו שהוא בלשון ששה כלומר שלא ישאר בהם כי אם ששית המחנה וי"ב אותו לפי ענינו אכריתך או אחריבך. ואדוני אבי ז"ל פי' אששפך בששה ששים כמו שאמר ונששמתי אתו בדבר ובדם ואבני אלגביש ונשם שוטף ואש וגפרית והם מלכמה: (ד) לעיט. לפוטים סדוכסים ולעים הבדה מתוך

מצודת ציון

לט (ב) ושבבתיך. ענין מרד והליכה בדרכי הלב: וששאתיך. ענין הסחה ופתוי כמו לכתם שבתי (בראשית ג'): (ד) אגפיך. מיל לכתות עם: לעיט. כן יקרא עוף דורס וכן לעיט הניח (יבעיה י"ח) ולתוספת ביתות מצר לפוף כל כנף כ"ל כל כפל כנף:

מצודת דוד

שמני כ' ומן מוד זולתי: לט (ה) הנני אליך. הנה אני מפנה אליך מתה גוג ומן: (ב) ושובבתיך. לשון נתך לכיוס שוכב ומוכך ומסיס מותך ממקומך מפאת צפון: (ג) והכיתי. פירוש כפיתן לשמאל תשיל חיל מידך ומפאת ימין: (ד) לעיט. לפוטים סדוכסים ולעים הבדה מתוך

ע"ט

פירוש

אַבְתִּיר עָלָיו וגו' וְעַל אִיהּ מַאכִין רַעֲנָעָן אוֹיף גּוג
אוֹג. אוֹיף וַיְיגֶע פְלִיגִיל (כְּלוֹמַר אוֹיף וַיְיגֶע חֲיָילוֹת)
אוֹג אוֹיף פִיל פְלֶעקֶער וְוָאם וְוָעלְן וַיין מִיט זִיס:
(כג) וְהִתְגַּדַּלְתִּי וְהִתְקַדַּשְׁתִּי אוֹג אִיהּ וְוָעל גִיגרַייסְט
וְוָערִן אוֹג גִיהַיילִיגְט וְוָערִן אוֹג אִיהּ וְוָעל וְוָערִן
גִיוואוּסְט אוֹג דְעָר קֶעגְט פאר דִיא אוּיגְן פוּן פִיל
פְלֶעקֶער וְיֵדְעוּ כִּי אֲנִי ה' אוֹג זַייא וְוָעלְן וויסִן דָאם
אִיהּ בִּין נָאט (אוֹג עֶם אִיז גִיט דָאקְטִין אַנְדֶערֶער
נָאט חוּץ מִיר):

לט (א) וְאַתָּה בֶן אָדָם הִנָּבֵא אוֹג דוּ בֶּן אָדָם זאָג נְבִיאוֹת
אוֹיף גּוג אוֹג דוּא וְאַלְסְט זָאגִן צוּוֹ הָאם

כְּל־כְּנָף וְחַיַּת הַשָּׂדֶה נְתַתִּיךְ לְאָכְלָה׃
ה עַל־פְּנֵי הַשָּׂדֶה תִּפֹּל כִּי אֲנִי דִבַּרְתִּי
נְאֻם אֲדֹנָי יְהוִה׃ ו וְשִׁלַּחְתִּי־אֵשׁ בְּמָגוֹג
וּבְיֹשְׁבֵי הָאִיִּים לָבֶטַח וְיָדְעוּ כִּי־אֲנִי
יְהוָה׃ ז וְאֶת־שֵׁם קָדְשִׁי אוֹדִיעַ בְּתוֹךְ
עַמִּי יִשְׂרָאֵל וְלֹא־אֲחַלֵּל אֶת־שֵׁם־קָדְשִׁי
עוֹד וְיָדְעוּ הַגּוֹיִם כִּי־אֲנִי יְהוָה קָדוֹשׁ
בְּיִשְׂרָאֵל׃ ח הִנֵּה בָאָה וְנִהְיְתָה נְאֻם
יְהוִה׃ ט וְיָצְאוּ יֹשְׁבֵי עָרֵי יִשְׂרָאֵל וּבִעֲרוּ

כסרהך לאשתיצאה :
ח על אפי ברא התרמי
נביהך ברי אנא גזריה
במימרי אמר יי אלהים:
י ואדליק אשתא במגוג
ובירתבי נגוהא דשרן
לרוחצן וירדעון ארי אנא
יי : יא ית שמא דקודשי
אנגלי בגו עמי ישראל
ולא אחיל ית שמא
דקודשי עוד ויידעון
עממיא ארי אנא יי
קדישא אשריתי שכנתי
בישראל : ח הא אתיא
ותתקים אמר יי אלהים
הוא יומא די גזרית
במימרי : ט ויפקון יתבי
קרוי ארעא דישראל
ניהון שגרין ומסהדרין
במני

רש"י

פ"ט) לנֹ יסוף לוֹיִד בוֹ : (ז) ולא אחל את שם קדשי. בפלוסת של ישראל הלוֹל שמו הוֹוֹ כלומר להם עס

מהר"י קרא

אותו על יד שמאלו כדי שיושל הקשת מיד שמאלו. ואני אכה אותו על יד ימין שיפלו החצים מיד ימינו: (ז) ושלחתי אש במגוג וביושבי האיים. שחיו יושבין לבטח: (ז) ואת [שם] קדשי אודיע. ואת שם גבורתי אודיע לאומות העולם שיש כח בידי לגאלן מהחזק מהם ידם. ואז תן מקדישין אותי בתוך נפלאות שאני עושה בתוך עמי ישראל: ולא אחל את שם קדשי עוד, שעד כאן היה שמי מחולל בגוים שהיו אומרים אין כח בידו להוציאן מבינינו. כמו שנאמר ויבואו אל הגוים אשר באו שם ויחללו את שם קדשי. אבל עכשיו כשראוין האומות מכת גוג וחיילותיו ומה שקיבצם או אומ' האומות ודאי היה כח בידו להוציאן מבינינו. ומה שיכבן עד עכשיו תשאותיהם נרמז. ואומ' קדוש שוכן בישראל. וזהו קדוש בישראל: (ח) הנה באה. גזירת גוג וחיילותיו: ונהייתה. זה היום עצמו להוציאן. אשר דברתי. לחביאה עליו. ולא אעכב את הגזירה יותר אפילו שעה אחת על אותו היום שהגזרתי לחביאה עליו ולא אעכב את הגזירה. שכן דרכו של הקב"ה. שבשעה שאמר לאברהם אבינו ועבדום וענו אותם ארבע מאות שנה. לא עיכבם יותר אפילו שעה אחת יותר. כמו שנאמר בעצם היום הזה וגו': (ט) (ובערה) [ובערו]. ואין מכבה: והשיקו. לשון

רד"ק

צפור כל כנף. הסכיכות הזה כסכיכות אדמת עפר מים הין: כל כנף. פי' כל בעלי כנף והן כל צפור כל כנף ובשלשו הענין להגדיל הדבר שיבאו כל העופות לאכול בשר ההרוגים מורפין ושאינם מורפין: (ה) על פני השדה. בין שיהיו על ההרים בין שיהיו על פני השדה כולם יפלו בתרב ובשאר שפעים: (ו) ושלחתי אש במגוג. אבלה אותם כמו האש הכלה או הוא כמשמעו כמו שאמר אש ונפרית אמטיר עליו: (ז) ואת שם. ולא אחל את שם קדשי ערב. כי בהאריכו הגלות שמו מחולל בגוים כאילו הוא יתׄ כחלל שמו: (ח) הנה באה ונהייתה. בא את הישועת הוא היום אשר דברתי: (ט) ויצאו. ובערו והשיקו. כפל הענין

מנחת שי

ופ"ט ומל"ך וכן כדפוסים ישנים: (ט) ויללו. כוס"ף בנפ"ת כפסוקי כפיד:

מצודת דוד

למאכל: (ה) על פני השדה תפול. כמקום המלחמה: כי אני דברתי. וכן יקום: (ו) וביושבי האיים לבטח. שם הכפיס שם גוג שהיו יושבים לבטח כשלוחם על הים: כי אני ה'. כשמן כשמתי: (ז) אודיע. שאעשה שם קדשי בתוך עמי ישראל: ולא אחל. כ"ל לא אניח עוד שמי להיות מחולל כי כשהיו המקום נוקם נקמת עמו הללו הגוים את השם כשהרב מבלי יכולת לפיעשה נקם: כי אני ה' קדוש בישראל. שאני ס' שקדום שוכן כישראל: (ח) הנה באה. עתה בשם הזמן ונכיחה שחשוטה וזהו היום שכר דבתי

מצודת ציון

(ז) אחל. מלשון חלול: (ט) ובערו והשיקו. מלשון הבעיה

פירוש ע"מ

וְעִטְּמ דוּא פַאלִין אוּנ אַלָּע דַיינָע חֵיילוֹת אוּנ דִיא פָּעלְקֶער וְואם וְועלְען זַיין מִיט דִיר לָיִם צְפוֹר צוּ דִי פֵּיגִיל וְואם הָאבִין פְלִיגִיל אוּנ צוּ דִי חַיות פּוּן דָעם פֶּעלְד הָאב אִיךְ נָאמ גִינָעבָּען דִין: גּוֹג מִיט דַיינָע חֵיילוֹת צוּא עֶמְּין: (ה) עַל פְּנֵי הַשָּׂדֶה תִּפּוֹל אוּיף דָעם פֶּעלְד וּוענְטְּ פַאלִין דִי דִבַּרְתִּי דֶען אִיךְ הָאבּ עֶם גִידָעט אֶזוֹי נָאמְּ נָאמְּ דָער הָאר (דְרוּם וְועט עֶם נִיזוּים זַיין): (ו) וְשִׁלַּחְתִּי אֵשׁ בְּמָגוֹג אוּנ אִיךְ וְועל שִׁיקִין אַיין פַיִיר אִין דָער אוֹמָה מָגוֹג אוּנ אִין דִי וום זִיצֶן אוּיף דִיא אִינזֶלִין צוּא זִיכֶער וֶידְעִי כִּי אֲנִי ה' אוּנ זַייא וְועלִין וויסִין דָאם אִיךְ בִּין גָאט (אוּנ אִיךְ בִּין מְקַיֵּם

ארום

וְהִשְׁתַּקּוּ בְּנֶשֶׁק וּמָגֵן וְצִנָּה בְּקֶשֶׁת
וּבְחִצִּים וּבְמַקֵּל יָד וּבְרֹמַח וּבְעָרוּ בָהֶם
אֵשׁ שֶׁבַע שָׁנִים: וְלֹא־יִשְׂאוּ עֵצִים מִן־
הַשָּׂדֶה וְלֹא יַחְטְבוּ מִן־הַיְעָרִים כִּי
בַנֶּשֶׁק יְבַעֲרוּ־אֵשׁ וְשָׁלְלוּ אֶת־שֹׁלְלֵיהֶם
וּבָזְזוּ אֶת־בֹּזְזֵיהֶם נְאֻם אֲדֹנָי יֱהוִה:
יוְהָיָה בַיּוֹם הַהוּא אֶתֵּן לְגוֹג | מְקוֹם־
שָׁם קֶבֶר בְּיִשְׂרָאֵל גֵּי הָעֹבְרִים קִדְמַת

דְּמָנֵי זֵינֵי כְּנִשְׁתָּא
וּתְרֵיסִין דְּקָשְׁתָּא
וְגִירְדִין וּבְעָאֵי מוֹרְנִין
וְרוּמְחִין וְדַלְקוֹן בְּהוֹן
נוּרָא שְׁבַע שְׁנִין: וְלָא
יְסַבּוּן אָעִין מִן חַקְלָא
וְלָא יְקַצּוּן מִן חוּרְשָׁא
אֲרֵי בְּכֵלֵי זֵינָא יְדַלְקוּן
נוּרָא וְיִבְזּוֹן יָת בָּזְזֵיהוֹן
וְיַעֲרוּ יָת עָרְעֵיהוֹן אָמַר
יְיָ אֱלָהִים: יא וִיהֵי
בְּעִדָּנָא הַהוּא אֶהַן לְגוֹג
אַתַר קָבוּרָא
בְּיִשְׂרָאֵל בְּ חֵי לְ תָּא
מַגִּיהָא מַדְנַח יַמָּא גְּנִיסַר
וְסַמְכָא

מהר"י קרא

הסקה. כמו ששנינו במסקה תחת הבשילו: (י) כי בנשק. הם כלי זיין האמור כאן. כי בנשק ובצרו. לא יחסבו כן היורים לפי שיש להן עצים לרוב לשרוף מעצי כלי זין בכבן וצנה וקשת וחצים: ושללו את שולליהם. ושללו ובזזו את גוג וחיילותיו שבאו לשלול ולבזוז אותן. כענין שנאמר ולשלל שלל ולבז בז וגו': (יא) והיה ביום ההוא. שכל הרי ישראל השלל: מקום שם קבר בישראל. במקום נפילתו שם אתן לו קבר בתוך ארץ ישראל: גי העברים קדמת הים. באי זה מקום באים ארץ ישראל אהן הוו קבורה. באותו גיא שכשם עוברים את הים כנגד להביא פירות גינטר בתוך ארץ ישראל. שהיא בושכת הן הצפון לדרום. והרוצה להעבירה עובר הן בקרב למזרח. לפי שהיא בכזדת כבו שנאבר על כתף הים כנגד קדמה: וחוסמת היא את העוברים. ואותו גיא מקום מעכבת את העוברים הן כנגד שבביאים פירות גינטר בארץ ישראל. לפי שאותו גיא מקום בעברים כנגד היא. ואם נכנסין בתוכה היו פירותיה מסאין בבתים של גוג השובבין בתוכה. ופירות

רד"ק

בם"ש: (י) ולא ישאו. לא יצטרכו כי יספיקו בכלי הזיין: ולא יחטבו. מן הקל: (יא) והיה. בקום שם קבר. כבר הפוך בקום קבר שם וכן כל הרא אוב בקדש כבו כר אוב הרש בקדש אף אש צריך תאכלם בכר אף צריך אש תאכלם כל תשא עין כל עון תשא והדומים לחם רבים כמו שכתבנו בספר מכלל בהלק

מצודת ציון

וכיסק וכפל הדבר במ"ש: בנשק. כלי זיין כמו נשק בית סיעד (מס כ"ב): וברומח. מגיס: (י) ישאו. עיין לקיחה: יחטבו. עיין כחיטה ומתוך כמו ממוטב עלין (דברים ל"ג): (יא) גי. עמק: ותוסמת. עיין סתימה וכן גלה כמו גלה מחסום

קבר שם כמו כל הרע מוב בקדש (תהלים מ"ב) ומבשמו כל מוב הרע אנדרדר שהן שם קבר. וכ"ל נתכוין: בקום שם קבר. הוא כמו בסוף מקום גוג. וכ"ל נתכוין: בקום שם קבר. הוא כמו בסוף מקום גי השוברים. כגיא כמוכרים הו על קדמת הים למזרחו של ים: והוסבת היא את העוברים. מפלת מרבים הפנרים מקומה ומסגור

לקוטי יקרים

(יא) וְהָיָה בַּיּוֹם הַהוּא אֶתֵּן לְגוֹג מָקוֹם שָׁם קֶבֶר בְּיִשְׂרָאֵל וגו'

דער מדרש ואגם הקב"ה האם ניזאגט צו שם דער זון פון נח דו האסט נעטוטן אקלייד אוג האסט בדעקט די ערדה פון דיין פאטער. איך שווער בייר דיין לעבן איך ויעל דאם דיר בצאהלן ביי דיינע קינדער. ווען מען האם ניזואלט ארויס גיזואדען אין פייער חנגנה משאל עזריה האם מען זיי גים ארויס גיזואדען אין פייער חנגנה משאל עזריה האם מען זיי נילאזט זיי זאלין זיך איינוויקלען מים ייערע כאמפלין. אוג צו יפת דער אנדערער זוהן פון נח האם הקב"ה ניזאגט וויל דו האסט בדעקט דיא ערדה פון דיין פאטער. ויעל איך דיר דאם בצאהלין ביי דיינע קינדער. ווען דאם פאלק פון גוג וזנען נהרגה ניזוארין אין די כלחמה אוג וועלן נעבראבין ווערן אוף דעם פעלד. האם הקב"ה נהבייכין מקן זאל זיי בגראבין אוג בדעקן מים ערד אוג צו דם דער הישטער זוהן פון נח האם הקב"ה ניזאגט. וויל דו האסט נים בדעקט די ערדה פון דיין פאטער ויעל איך דאם דיר בצאהלין ביי דיינע קינדער. וויא אם שמיים אין פרוק דער ווילד אשור ווען פירין די נעטאנגענע בימשטן פון בעדים אוג פון כרש יונגע אוג אלטע. נאטם אוג נאדעים אוג אויסרקעקט די ערדה. בעדים אוג כרש יונגע דיא מיינדער פון הם:

רש"י

ה' אלה (לעיל ל') ולא יכול להשלם: (מ) והשיקו. כמו תעור מהסיקוהו בלבון מבכה: בנשק. (תנחומא"ם בלע"ז). בל"ת מיט מיהרע וואפענען): (יא) אהן לגוג מקום שם קבר. מקום שיהא שם קבר להם. לפי שהוא מזרעו של יפת שכשה את ערות אביו לפיכך וכה לקבורה: גי העוברים. גי מכש עוברים את הים כנגד להביא מכש

וְסַמְכָא הִיא לְתַרְיִן מִזְרָיָא וְיִקְבְּרוּן תַּמָּן יָת גּוֹג וְיָת כָּל אַרְגּוּשׁ הֵיהּ וְיִקְרוֹן חֵילַת אַרְגּוּשַׁת גּוֹג: יב וְיִקְבְּרוּנוּן בֵּית יִשְׂרָאֵל בְּרִיל לְדַבָּאָה יָת אַרְעָא שְׁבָעָה יַרְחִין: יג וְיִקְבְּרוּן כָּל עַמָּא דְּאַרְעָא וִיהֵי לְהוֹן לְשׁוּם יוֹם אִתְיְקָרוּתִי אֲמַר יְיָ אֱלָהִים: יד וְגַבְרִין יְמַנּוּן תְּדִירָא

הַיָּם וְחֹסֶמֶת הִיא אֶת הָעֹבְרִים וְקָבְרוּ שָׁם אֶת גּוֹג וְאֶת כָּל הֲמוֹנֹה וְקָרְאוּ גֵּיא הֲמוֹן גּוֹג: יב וְקָבְרוּם בֵּית יִשְׂרָאֵל לְמַעַן טַהֵר אֶת הָאָרֶץ שִׁבְעָה חֳדָשִׁים: יג וְקָבְרוּ כָּל עַם הָאָרֶץ וְהָיָה לָהֶם לְשֵׁם יוֹם הִכָּבְדִי נְאֻם אֲדֹנָי יְהוִה: יד וְאַנְשֵׁי

רש"י

ה' במקום ו'

פירות גינוסר תמיד: קדמת הים. ת"י במזרח יס גינוסר: וחוסמת היא את העוברים. וסוגרת היא את העוברים. כמו לֹא תַחְסֹם (לכרים כ"ה). מרוב פגריס ביפלו שם יהללו את העוכרים מעכור לפיכך יעכרו עליהם ויקברו מותם. ומנהם פתרו בספרו יחסמו את לפס מלהריח ריח הפגרים: (יג) וקברו כל עם הארץ. מתתו שם: והיה להם לשם. כל התומות יספרו את שמם לכבוד ולחסד חין לך כיוצא זו רחמנים יס לך מדם שקובר את מיוחו שעמד עליו להורגו: (יד) ואנשי תמיד. מנשים

מהר"י קרא

טמאין אין אוכלין שהורין ביפי טהרתן. ואשר למוכרן להתורים משום לשני ערר לא תתן טבשול. ותוסמת. ל' עיכוב הוא כמו לֹא תַחְסֹם שור בדישו: וקברו שם את גוג. עכשיו מפרש לינ מקום שם קבר בישראל. שבאותו גיא קוברין את גוג וכל המונו. ומאותו יום והלאה קורין גיא המון גוג (ואת כל המונו) גיא שהמון [גוג] נקברין בתוכה. וקודם לכן היו קורין לת גיא השוברים: (יב) וקברום בית ישראל. את גוג ואת כל המונו: למען טהר את הארץ. כדי שיהיו יכולין לעבור בסהרה מוכרי פירות גינוסר. שלא ימצאו פירותיהן: שבעה חדשים. וקברום בית ישראל בכל שבעה חדשים לפי שכתם כרוכים. ויש להם מלאכה מרובה בקבורתם בכל שבעת חדשים: (יג) וקברו. אותם כל [עם] הארץ הישבים סמוך לאותו גיא: והיה להם לשם. ואותה קבורה שעושים בשנאיהם יהיה להם לישראל לשם טוב. שיאמרו האומות. אין אומה טובה בעולם כישראל. ששאר אומות הם הורגים שונאיהם [ואין קוברין אותם]. והן קוברין אותן את"ש שבאר עליהם לשלול שלל ולבוז בו: יום הכבדי. זהר שם טוב יהיה להם ביום הכבדי בגוג. שבשעה שהקב"ה הורג אומות העולם שבאר על ישראל לרעה ובושיש את ישראל מתוכן הם מכבדים אותו. שאנאר וירעו מצרים כי אני ה' בהכבדי בפרעה ובני: (יד) ואנשי (קודש) [תמיד] יבדילו עוברים בארץ. ישראל יבדילו להם אנשים שמוקצין לכך. שיהיו תמיד ותדיר עסוקין

רד"ק

ישראל יס מזרחי יום מערבי וי"ת בחיל מניותא מדנח יס גינוסר והוא יס כנרת: וחוסמת היא את העוברים. חסמת פועל יוצא לשלישי ר"ל כי באשת ההרוגים תעשה לעוברים דרך שם שיחסמו ויסגרו אפיהם מריח הרע ותרגם יונתן ומסכא היא לתרגם מריחא: המונה. בה"א מקום וי"ו כמו אהלה ותדומים לו: גי העברים. ביו"ד לבדה. גיא המון גוג. ביו"ד ואל"ף: (יג) וקברום. האל יתברך צוה לקבור הנתלים בישראל ואמר ולא תטמא אדמתך כי חטת שלא נקבר הוא מושאת הארץ וכן צוה יהושע לעשות כן לחמשה המלכים וכן יקברו ישראל המון גוג למען טהר את הארץ: שבעה חדשים ירמוקה עם הארץ בקבורתם: (יד) וקברו. והיה להם לשם. כי אומות העולם יזכרו אותם לשובה בזה ויאמרו ראו מה טובה אומה זו שקברו אויביהם הבאים עליהם ואף על פי שהם אין כוונתם לזה אלא למען שתר את הארץ: (יד) ואנשי תמיד

מצודת דוד

את השוברי במה כי לא ימלטו שם מקום פנוי לעבור עוד שם וכן (ל) מזרח יהיה ככתם מבוגלי כמי מדם ולכן יכתבו שם את גוג ואת המון יעמיקו שם הגיא להמון גוג: (יב) וקברו. שם הגיא יקברו: גיא המון גוג. ר"ל כוה הגיא יקברו המון גוג: (יג) למען טהר. ר"ל לא יקברום בעבור כבודם ר"ל למען שיהא הארץ טהורה: (יד) ואנשי תמיד יבדילו. מחר שכולם

פירוש ע"ט

וועט זיין אין דר דאזיגר צייט וועל איך נאט גענבן ליגט דאזעלבסט: (יב) וקברים בית ישראל אוג דאם הויז צו גוג אייז ארט וואם דארטין וועט זיין אין קבר ג'ינוגר פון די ישראל וועלן באגראבן די הרוגים פון וועגן זיי זאלין רייניגן דם לאנד שבעה חדשים צוא אים אוג צוא נייגע חיילות צווישן די ישראל זיבן חדשים וועט עם גיוועלן אזוי פיל הרוגים אין ייער לאנד יי השוברים אין טאל נום מען פארט וועט זיין. (יג) וקברו כל עם הארץ אוג נאר דם פאלק דארטען ציהם אליין איבער דעם ים בגרת צוא ברענגן פון דארטין בידות גינוסר אוג דער טאל פון דעמזעלבן אוג דאם וועט זיין פאר דעם פאלק (דם נענין די ישראל) וועלן בנראבן די הרוגים וואם וועלן דארטין גיטייט ווערין והיתה להם לשם אוג דאם וועט זיין צוא די ישראל צו איין גוטין שם דאם זיי באגראבן אפילו זיי ערע פיינט וואם האבין זיי גיוואלט הרגען אוג דער טאג פון דר מפלה וועט זיין יום הכבדי דר טאג נום איך וועל גיערלייכט ווערין אויף דער וועלט נאם אדני אלהים אזוי זאגט נאם דר האר: (יד) ואנשי תמיד יבדילו אוג שטענדיג מאנען וועלן די ישראל אף שיידין דר

תָּמִיד יַבְדִּילוּ עֹבְרִים בָּאָרֶץ מְקַבְּרִים
אֶת־הָעֹבְרִים אֶת־הַנּוֹתָרִים עַל־פְּנֵי
הָאָרֶץ לְטַהֲרָהּ מִקְצֵה שִׁבְעָה חֳדָשִׁים
יַחְקֹרוּ: טו וְעָבְרוּ הָעֹבְרִים בָּאָרֶץ וְרָאָה
עֶצֶם אָדָם וּבָנָה אֶצְלוֹ צִיּוֹן עַד קָבְרוֹ
אֹתוֹ הַמְקַבְּרִים אֶל־גֵּיא הֲמוֹן גּוֹג:

תְּדִירָא לְמֶהֱוֵי עַמָּא
בְּאַרְעָא מְקַבְּרִין עִם
דָּעָמָּן יָת דִּי אִשְׁתָּאַרוּ
עַל אַפֵּי אַרְעָא לְדַכָּיוּתָהּ
מִסּוֹף שִׁבְעָא יְרַחְּנִין
יְשָׁרוֹן לְמִבְדַּק: טו וְעָדֵי
אוֹרְחָא דָּעָמָּן בְּאַרְעָא
דִּי אִם יֶחֱזֵי גַּרְמָא
דַּאֲנָשָׁא וְיִבְנֵי לְוָתֵיהּ
צִיּוֹנָא עַד דְּיִקְבְּרוּן יְהֵיהּ
דִּי מְקַבְּרִין בְּחֵילַת

ת"א וחלה מלם . עיין מ"ש ד' כ"ג ט"ו (במלכים מב פרשה יט):

מהר"י קרא

לעבור ולקברן ולא יהיו עסוקין במלאכה אחרת כי אם בזו. וישראל שוכרין אותן למלאכה זאת. שיהיו עוברים בארץ עם העוברים את הים להביא פירות ניעוסר. וימצו אנשי חמיד לעוברים לקבור חיל גוג. ולמתר הארץ מחיל גוג. שלא ימצאו עוד בהם: מקצה שבעה חדשים. חוקרים בכל מקום בארץ שחן יושבין וקוברין אותן. ואז נשלם כל המלאכה לקבור את החללים: (טו) ועברו העוברים. וכשהיו הולכין עוברי דרכים בארץ והיו רואים עצם אדם שנשאר מן החללים של גוג. ורואה אחד מן העוברים עצם אחד מן החללים. והיה בונה אצל אותו עצם תלם אחד לאות שלא יהיו העוברים מטמאין (פקתיין) [פירותיהן] בו. שלא יאהילו על אותו עצם כשעורה שמטמא באוהל: ציון. תלם. סימן. כמו חציבי לך ציונים:

רש"י

המותמדים לכך יבדילו ישראל כדי לעבור מהרן לנקע את המפוזרים: מקברים את העוברים. מקבריס עם העוברים את הפנרים המוסתים ומעכבים את המעבר. שהעוברים את הים מקבריס אותם להטמתם: את העוברים. עם העוברים. כך שמעתי וכן ת"י: את הנותרים על פני הארץ. רחוק מן המעבר שהין העוברים את הים מתעסקים בהם לקברם יקברום תלה המותמדים ומובדלים לכך: מקצה שבעה חדשים. יכלו מרכית הפנרים הנרחים לעינם להקבר ומתו והלאה יחקרו בהרן במקום המסתרים בחוחים וכן הקולים יקברו

מנחת שי

(טו) עד שיכלו . במקום שפנרים כלי הקוץ בפתיחה וכן כדפוס ישן:

רד"ק

יבדילו. ישראל יבדילו אנשים שיעברו תמיד בארץ לחקור על החללים כדי לקברם: את העוברים. כמו עם העוברים אשר בי

מה שימלאו: (טו) ועברו העוברים בארץ. הולכי דרכים שירחל עמם לדם יכנו אללו ציון. סימן שים כהן עמם על מת כדי שיפרשו ממנו הולכי דרכים ושומי מהרות: עד. כח תמיד התמיד המובדלים לחקור וקברו אותו:

אנשים המותמדים יאמרו לעוברים בדרך עליהם באיזה מקום שיהיו שיעזרו אותם לקבור הנותרים בארץ שלא נהרגו בניא בי שם נהרגו רובם: יחקרו. ישלימו החקירה: (טו) ועברו העוברים. אינו אומר על אנשי תמיד אלא על העוברים שיעברו בארץ כשיראו אפי' עצם אדם יבנו אצלו ציון מאבנים עד שיעברו עליו אנשי תמיד המקברים כי אולי בין כך ובין כך עד שיעברו המקברים יכוסה העצם בעפר או בשום דבר ולא יראו אותו וכשיראו חציון ידעו כי שם עצם אדם ויקחוהו משם ויקברוהו בניא המון גוג כי כולם יביאו אותם שם ושם יקברום כדי שלא תהיה הארץ מלאה מהם אלא מפיחדין יהיו ונקברין במקום אחר ויהיו זכר ליפים הבאים מה שעשה האל יתברך בת וחציון יהיה מאבן אחת או באבנים מקובצים יחד: אל גיא.

מצודת ציון

(מב כ"ס): (יד) יבדילו. יעין הפרשה: את העוברים. מס העוברים: מקצה. מסוף: יחקרו. יעין מפש ודניאל: (טו) ציון. סימן ואות כמו מה סליון מלון (מ"ב כ"ג):

מצודת דוד

יתעסקו בקבורתם שבעה חדשים יבדילו עוד מאנשים לחיות תמיד עיובדים בתרן לחפש אחר החללים לקבר עם העוברים ובשומעם את הסובבים לפותחים ע"פ הלחן לעבר אותם כי עוברי דרך סימנו ולימנו מה שמלאכם בדרך מכלכם כמ"ש בתקלת שלמתיהו והמשמים

האובדלים היו מחפשים על סימני הסבובים לקברם: מקצה. מסוף שבעה חדשים יחפשו החללים ולפשם אחר הסבובים מי מהם ילפה עוד שלא קברו אותו ולמען ימלאום החפשים הנובדלים המקברים: עד קברו אותו. סליון יהיה עומד שם עד יקברו אותו מהמקברים שם הנובדלים המובדלים: אל גיא. בגיא המון גוג יקברוהו במקום שם

אתרגושת גוג: מז וְאַף לְתַמָּן יִתְרְכוּן קְטוֹלֵי רוּמָא קַדְמָיְתָא דְסַנְיָאן אַתְרְגוּשְׁתְּהָא גוֹג וְיַרְדְּנָן אֲרָעָא: מז וְאַתְּ בַּר אָדָם כְּדֵין אֲמַר יְיָ אֱלָהִים לְעוֹפָא צִפַּר כָּל כְּנָף וּלְכָל חַיַּת הַשָּׂדֶה הִקָּבְצוּ וּבֹאוּ הֵאָסְפוּ מִסָּבִיב עַל זִבְחִי אֲשֶׁר אֲנִי זֹבֵחַ לָכֶם זֶבַח גָּדוֹל עַל הָרֵי יִשְׂרָאֵל וַאֲכַלְתֶּם בָּשָׂר וּשְׁתִיתֶם דָּם: יח בְּשַׂר גִּבּוֹרִים תֹּאכֵלוּ וְדַם נְשִׂיאֵי הָאָרֶץ תִּשְׁתּוּ אֵילִים כָּרִים וַעַתּוּדִים פָּרִים מְרִיאֵי בָשָׁן כֻּלָּם: יט וַאֲכַלְתֶּם כְּוֹלָהוֹן: יט וְתֵיכְלוֹן

חלב חת׳ רפת ת״א כל פף . חוליו קלט:

רש״י

(מז) וגם שם עיר המונה. וגם השיר שמה עיר הומיה מרוב לחם היו עיר הרשעה וגם היו היל יושביה שם יקברו: וטהרו הארץ. את ישראל כארץ את טהרותיהם ותרומותיהם: המונה. לו מפיק ה״ת לפי שה״ת מהרוגי ממשמת שם דבר שהמונה כמו הומיה: (יח) אילים כרים ועתודים פרים. מלכים ודוכסים שלטונים ורוזנים: מריאי בשן. שור של פטם קרוי חלמר״י

והאבידו שריד מעיר. וכתיב לא יהיה שריד וגו׳: וטהרו הארץ. ומהרו בישראל בארץ את מהרותיהם ואת תחומיהתם: (יז) ואכלתם בשר. מחיל גוג: (יח) אילים כרים. הם התחות והסגנים וחורי הארץ: מריאי בשן. שור של פטם קרוי אבירא

מהר״י קרא

עד קברי אותו המקברים אל גיא המון גוג. (על) [עד] שבאין לשם במקום שבובת עצם. אחד מאלו אנשי תמיד הנשכרין לקבור. והיו קוברין אותו עצם במקום שהיו מציאין אותו: (מז) וגם שם עיר המונה. המקברים אל גיא המון גוג. וכשם שבגיא נקברים המון גוג. כך נקברים שם בגיא אנשי (מרוי) תקראת עיר המונה. עיר הומיה מרוב אדם שהיא (מרוי) הרשעה. גם חל יושביה שם יקברו. עיר המונה. בלע״ז צימיטר״ן״א שש״א. כמו תשואות מלאה עיר הומיה. ולפי שהמפורת אומר המונה לא מפיק ה״א לכך אני אומר המונת לשון הומיה. עיר המונה. היא רומי הנקראת עיר. דכתיב

רד״ק

כמו בגיא וכן ואל הארון תתן את הדברות כמו ובארון: (טז) וגם שם עיר המונה. כמו שהגיא יקרא המון גוג כן העיר תסבוכת לגיא או עיר ירושלם הקרא המונה על שם המון גוג הנהרגים סמוך לה. המונה לא מפיק ה״א ו״ת המסגר כן ואף להמון יהרמון קטולי רומא קדמא דסניאן אתרגושתהא גוג וירדנן ארעא: (יז) ואתה בן אדם. הפרשה תוהה מבוארת היא: (יח) בשר גבורים. אלים כרים ועתודים פרים מריאי בשן. משל על הגדולים ומה שקורא להם לאכול הוא בין חהרוגיה לקבורה: (יט) ואכלתם. כבואר היא:

מצודת דוד

(מז) וגם שם עיר המונה. כ״ל כמו שסגיא המון יקרא גיא המון גוג לזכרון בשם מקום קבורתם כן העיר תסבוכת לשמו גיא המון גוג יקרא בשם המונה על שם המון גוג הנקברים בתוכה: וטהרו הארץ. כ״ל וכו׳: יהיה כל הארץ טהור מטומאת כי כל הטומאות יכילו אל המקום ההוא המודע ומשוכים בקבילת שם הגיא והעיר המתוכה לו ע״ש מכבית הטהרים הנקברים שמה: (יז) לצפור כל כנף. כל בעל כנף: על זבחי וגו׳. הוא מיל המון גוג: (יח) אילים כרים וגו׳. כ״ל מתוכתים ומשים כאילים וכבשים וגו׳ והוא ענין משלם:

מנחת שי

(יז) ואתה בן אדם. מצינוח רש״י מצאתי כתוב בשמו בתלמוד בבלי בפרק בתרא דסנהדרין ובזה יתן מוריעליהם ונתתי כן בעניין ולא לתיבה כן בשום מפרש: (יח) אבירי בשן. שמי שלמים כמו יחידין ופטומים כי כתוב ועגל פטום ולא נאמר כן בשאר מפרשים:

פירוש ע״ט

דָּר צַייכְן וָועט דָאךְמִין שְׁמַיין עַד קִבְרוּ אוֹתוֹ הַמְקַבְּרִים זָאג פּוּן מַיינְעט וָועגְן צוּ אִימְלִיבִין פּוּיגִיל וָום עֶר בִּיז דִי מְקַבְּרִים וָואם וָועלְעִן זַיין אֶפְּ גִישְׁייד צוּ זוּכְן הָאט פְּלִיגִיל אוֹן צוּא אַלֶּע חַיות פּוּן דֶעם פֶּעלְד הִקְבְּצוּ וָבֹאוּ וַאמִילְט אַייךְ אַיין אוֹן קוּמְט הֵאָסְפוּ מְסָבִיב עַל זִבְחִי וַאמִילְט אַייךְ אַיין פּוּן אַרוֹם אוֹן אַרוֹם אוֹיף מַיין קוֹילוּנְג וָואם אִיךְ קוֹילְע צוּא אַייךְ אַיין נָרוֹיס קוֹילוּנְג אוֹיף דִי בָּעֲרְג פּוּן דִיא יִשְׂרָאֵל וַאכְלְתֶּם בָּשָׂר וּשְׁתִיתֶם דָּם דָאם אִיר וָועט פַּלֵייש עֶסְן אוֹן טְרִינְקְן בְּלוּט: יח בָּשַׂר גִּבּוֹרִים תֹּאכֵלוּ דָאם פַּלֵייש פּוּן דִיא גִבּוֹרִים וָועט אִיר עֶסְן דֶם נְשִׂיאֵי הָאָרֶץ תִּשְׁתּוּ אוֹן דָם בְּלוּט פּוּן דִיא הָאַרְץ פּוּן לָאנְד וָועט אִיר טְרִינְקְן אֵילִים כָּרִים וּוִידֶער אוֹן פֶּעטֶע שָׁאף אוֹן בֶּעק אוֹן

וויטהרו

חֵלֶב לִשְׁבְעָה וּשְׁתִיתֶם דָּם לִשְׁכָּרוֹן
מִזִּבְחִי אֲשֶׁר־זָבַחְתִּי לָכֶם: כ וּשְׂבַעְתֶּם
עַל־שֻׁלְחָנִי סוּס וָרֶכֶב גִּבּוֹר וְכָל־אִישׁ
מִלְחָמָה נְאֻם אֲדֹנָי יֱהוִה: כא וְנָתַתִּי
אֶת־כְּבוֹדִי בַּגּוֹיִם וְרָאוּ כָל־הַגּוֹיִם אֶת־
מִשְׁפָּטִי אֲשֶׁר עָשִׂיתִי וְאֶת־יָדִי אֲשֶׁר־
שַׂמְתִּי בָהֶם: כב וְיָדְעוּ בֵּית יִשְׂרָאֵל כִּי
אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם מִן־הַיּוֹם הַהוּא
וָהָלְאָה: כג וְיָדְעוּ הַגּוֹיִם כִּי בַעֲוֹנָם גָּלוּ
בֵּית־יִשְׂרָאֵל עַל אֲשֶׁר מָעֲלוּ־בִי
וָאַסְתֵּר פָּנַי מֵהֶם וָאֶתְּנֵם בְּיַד צָרֵיהֶם
וַיִּפְּלוּ בַחֶרֶב כֻּלָּם: כד כְּטֻמְאָתָם

הַרְבֵּא לְמִסְבַּע וְתִשְׁתּוֹן
דְּמָא מִבְּסַר קְטִילִין דִּי
דִּי אֲנָא קָטֵיל לָכוֹן:
כ וְתִסְבְּעוּן עַל טוּרַי
יִשְׂרָאֵל סוּסָוָן וּרְתִיכִין
גִּבָּרִין וְכָל גַּבְרֵי עֲבָדֵי
קְרָבָא אְמַר יְיָ אֱלָהִים:
כא וְאֶתֵּן יָת יְקָרִי
בְּעַמְמַיָּא וְיֶחֱזוֹן כָּל
עַמְמַיָּא יָת פּוּרְעָנוּתִי
דַּעֲבַדֵת וְיָת גְּבוּרְתִּי
דְּשַׁוְיֵתִי בְּהוֹן: כב וְיַדְּעִין
בֵּית יִשְׂרָאֵל אֲרֵי אֲנָא
יְיָ אֱלָהוֹן מִן יוֹמָא
הַהוּא וּלְהָלְאָה: כג וְיַדְּעִין
עַמְמַיָּא אֲרֵי בְּחוֹבֵיהוֹן
גְּלוֹ בֵּית יִשְׂרָאֵל עַל
דְּשָׁקְרוּ בְּמֵימְרִי
וְסַלֵּיקִית שְׁכִנְתִּי מִנָּהוֹן
וּמְמַרְתִּינוּן בְּיַד סָנְאֵיהוֹן
וְאִתְקְטָלוּ בְּחַרְבָּא
כּוּלְּהוֹן: כד כְּסוֹאֲבָתְהוֹן

מהרי"ו קרא

בלשון ערבי: (יט) דשיהיתם דם לשכרון. עד שהתיו שכורים: (כ) ושבעתם על שלחני. שערכתי לחם על אותו שולחן סום ורכב גבור וגו': (כא) ואת ידי. מכת גבורתי. כמו ושלחתי את ידי וגו':

רש"י

בלשון ערבי: (כא) את משפטי. את פורענותי (יומא כ"ע ב"ע). כל"ח דלים רעכט): (כב) וידעו הגוים כי בעונם גלו. בני ישראל. כשירצו את גבורתי יכירו כי לא

רד"ק

יחזקאל. בן חיים שמואל מהיום: (כג) וידעו. ענין ויפלו בחרב כולם. רובם וכן וכל הארץ כאר מצריפה והדומים לו:

מצודת ציון

כמעט כאן: (כד) וחלאה. ולהלן: (כג) מעלו בי. כתפסו ושקרו כי כי ומעלם בו מעל (במדבר ה'). מ"ש ומשקר כיח שקר:

כמלחמה ומיוכיחים ומקנוחת סנהדרים וכל סים מלחמה וכפל הדבר כמליצה: (כב) ונתתי את כבודי. מה שמכבס כבודי בין הגוים וירלו משפט שעשה בהם ואת ידי מכת ידי אשר שמתי בהם: (כג) וידעו הגוים כי בעונם גלו. כי מפני לא למדוהם עוד ביד הלומות ולכן ידעו מלו שהי מלהיהם: (כג) וידעו הגוים. כשירלו גבורתי ידעו שמלו מקולר יד לא כשהרתי את ישראל כמלרי מלא שגלו בעבור עונם על מסר מעלו ומכאן אתה למד שלכן הסתרתי פני מהם ינתתים ביד סוביהם וכמעט כולם נפלו בחרב: (כד) כטמאתם. כעגיל עומתם ובשיהם כן עשיתי עמהם והסתרתי פני מהם לבל לראות

פירוש ע"ט

וְאֶת יָדִי אוּג מִיין גְּבוּרָה וְוָאם אִיךְ הָאבּ גִיטוּעָן אִין
חֵלֶב לְשִׂבְעָה אוּג אִיר וֶועט עֶסִין חֵלֶב צוּא זָעטִיקייט
אוּג אִיר וֶועט טְרִינְקִין בְּלוּט צוּ שִׁכְּרוּת מִזִּבְחִי אֲשֶׁר
זָבַחְתִּי לָכֶם פּוּן מִיין קוּילִין וָואם אִיךְ הָאבּ גִיקוּילְעט
צוּ אַייךְ: (כ) וִישְׂבַעְתֶּם עַל שֻׁלְחָנִי אוּג אִיר וָועט אַייךְ
אִן זָעטִין אוּיף מִיין טִישׁ (כְּלוּמַר אוּיף דִי בָּערג פּוּן
דִי יִשְׂרָאֵל) פּוּן דִיא פֶּערד אוּג פּוּן דִי רַייטֶערם אוּג
פּוּן דִיא גִּבּוֹרִים אוּג פּוּן אַלֶע בַּעֲלֵי מִלְחָמוֹת וְוָאם
וָועלִין דָּארטְען פֶּאלִין נְאֻם אֲדֹנָי אֱלֹהִים אַזוֹ וְאנְט נָאט
דֶּער הָאר: (כא) וְנָתַתִּי אֶת כְּבוֹדִי בַּגּוֹיִם אוּג אִיךְ וָועל
גֶּעבֶּן אוּג כְּפָרֶם זִיין מִיין כָּבוֹד צְווִישְׁן דִי פֶּעלְקֶר
וְרָאוּ כָל הַגּוֹיִם אֶת מִשְׁפָּטִי אוּג צֶלִי פֶּעלְקֶער וָועלְן זֶעהֶן
מִיין פּוּרְעָנִיוּת וָואם אִיךְ הָאבּ גִיטוּעָן אִין דִי יִשְׂרָאֵל
צֵרֵיהֶם אוּג אִיךְ הָאבּ זִיי אִיבֶּער גֶּיעְנָטְפֶּערְט אִין דֶּר
הָאנְט פּוּן זֵייעֶרע בְּאלַייִדִינֶער אוּג זִייא אֶלֶע זָענען

ניפאלין

וּכְפִשְׁעֵיהֶם עָשִׂיתִי אֹתָם וְאַסְתֵּר פָּנַי
מֵהֶם: כה לָכֵן כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה עַתָּה
אָשִׁיב אֶת־שְׁבִית יַעֲקֹב וְרִחַמְתִּי כָל־
בֵּית יִשְׂרָאֵל וְקִנֵּאתִי לְשֵׁם קָדְשִׁי:
כו וְנָשׂוּ אֶת־כְּלִמָּתָם וְאֶת־כָּל־מַעֲלָם
אֲשֶׁר מָעֲלוּ־בִי בְּשִׁבְתָּם עַל־אַדְמָתָם
לָבֶטַח וְאֵין מַחֲרִיד: כז בְּשׁוּבִי אוֹתָם
מִן־הָעַמִּים וְקִבַּצְתִּי אֹתָם מֵאַרְצוֹת
אֹיְבֵיהֶם וְנִקְדַּשְׁתִּי בָם לְעֵינֵי הַגּוֹיִם
רַבִּים: כח וְיָדְעוּ כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם

כְּנָהוֹן וְסַלְקִית שְׁבְנְתִי
מְנָהוֹן: כה בְּכֵן כְּדֵין
אֲמַר יְיָ אֱלָהִים כְּעַן
אֲתֵיב יַת גְּלוּת יַעֲקֹב
וְאֶרְחֵם כָּל בֵּית יִשְׂרָאֵל
וְאֶתְפְּרַע פּוּרְעָנוּת
גְּבוּרְתִּי מִן עַמְמָא עַל
דְּאֶחִילוּ יַת שְׁמָא
דְקוּדְשִׁי: כו וְיִקְבְּלוּן
יַת אָתְכְּנָעוּתְהוֹן וְיַת כָּל
שִׁקְרֵי הוֹן דְּשַׁקְרוּ
בְּמֵימְרִי בְּמֵיתַבְהוֹן עַל
אַרְעֲהוֹן לְרוּחָצָן וְלֵית
דְּמַגְיִד: כז כַּד אֲהֵיב
יָתְהוֹן מִבֵּינֵי עַמְמַיָּא
וְאֶכַּנֵּישׁ יָתְהוֹן מִן
מְדִינָתָא דְּעַלֵּי דְּבֵיהוֹן
וְאִתְקַדַּשׁ בְּהוֹן לְעֵינֵי
עַמְמִין סַגִּיאִין: כח וְיִדְּעוּן
אֲרֵי אֲנָא יְיָ אֱלָהֵיהוֹן וְעַל

רש"י שבות קרי חסר א׳

מקומר ידי היה עלי הושעתים אלא בעוגם הסתרתי פני מהם וגלו: (כה) וקנאתי לשם קדשי. ולכסתי קנאת תשובה ועקם למען סם קדשי אלא יתחלל עוד. וקנאתי לסם קדשי כשכיל סם קדשי כמו המקנא אתה לי (במדבר י"ח): (כו) ונשו את כלמתם. כהעיכו להם ולא הגמלם כרעתם אז יכלו כלימתם ויכיכו מלהריס פנים. ומעתם פירש וכן כמו (תהלים ל"ב) תסרי נשוי פשע לשון כפרה:

מהר"ו קרא

(כו) ונשאו את כליכתם. או יתכברו בכליכתם שתיות לחם בגלות בין האומות. ונתכפרו בסה שפעלו בי. כי לפני כך יושבים על אדמתם לבטח ואין מחריד:

מנחת שי

(כה) שנים. שנוא קני: וקנאתי. סנון פיירי:

רד"ק

(כה) לכן. כבואר הוא: (כו) ונשו את כליכתם. כבו ונשאו ופירי ישאו בפיהם ויזכרו כליכתם שהיתה להם בגלות: ואת כל כיכלם אשר פעלו בי. כי בעוגש עונם היו סובלים כליכת הגוים. מתי יזכרו זה בשבתם על אדמתם לבטח: (כז) בשובבי אותם מן העמים. בזמן שאשוב אותם מן העמים הארצם וכן לשרבב יעקב אליו ענין השבת: לעיני הגוים רבים. בידיעת המהואר בלא ידיעת התאר כמו סורי הגפן נכריה את הענלת חדשה והדומים להם: (כח) וידעו. מבואר

מצודת דוד

בלרחם כמדם המכתיב פניו מהם המיוסר על סיו למען לא יכמיו רחמיו: (כה) לכן. כוחיל וכפל הקלו כגמול לכן כה אמר וגו': את שבות. לח כני השבי של יעקב: וקנאתי. לגקום נקמת סם קדשי מהם הללוהו העמים כאמרם ביד ה' קלהם: (כו) ונשאו וגו' בשבתם וגו'. ר"ל בעת יכבו על אדמתם לבטח מבלי מחריד: (כז) בשובבי. לח בעת הכלימה הכתוכה להם ולתוספת בימוד אמר ואח כל ממלא. כ"ל אח כל כוכת המעל שמעלו כי כי המקבל סודם מכוסם ממי כגמל עמו לשם הנה כביזוכו כהרשע יכלם ממד על קבלת הטובה ולכן אמר כביקבלו הטובה יכלמו מן הממעל שמעלו בם: (כז) בשובבי. בעת אביב אותם להמלם מבין הגוים: ונקדשתי בם. כהתכופה שמעשה להם להיה מקודם לעיני גוים רבים כי לא יחללו עוד בחי לומר מבלי יכולת לא הוסיפם: (כח) וידעו וגו'. לז יביאו שלחי ר' הוא המגיע מוסף ומוסל בם: בתגלותי. כ"ל

ע"ט

פירוש

נִיפְאלִין דּוּרְךְ דֵּעֲר שְׁוּעֲרֶד: (בד) כְּמְבִיאָהֶם וּכְפִשְׁעֵיהֶם
אַזוֹי וַוי זַיְעֶרְע טוּמְאוֹת אוּנ אַזוֹי וַוי זַיְעֶרִי פְּשָׁעִים
הָאבּ אִיךְ נִיכְטְעֶן צוּ זַיי וְאֶסְתֵּר פָּנַי מֵהֶם אוּנ אִיךְ הָאבּ
פַּר בְּאַרְגֶן טַיין פָּנִים פּוּן זַיי: (כה) לָכֵן כֹּה אָמַר אֲדֹנָי
אֶלֹהִים דְּרוּם הָאט אוֹ גִיזָאגְט נָאט דֶר הֵאר שַׁתָּה אָשִׁיב
אֶת שְׁבִית יַעֲקֹב וְעֶל אִיךְ אוּם קֶעֲרִין רָאם אוּם
קֶעֲרוּנְג פּוּן דִּיא הֵאר טְרֵיבְּעֶנְע פּוּן יַעֲקֹב אוּנ אִיךְ
וֶעל זִיךְ דֵּעֲר בְּאַרְמֶען אִיבֶּעֶר דֶעם נַצְעֶן הוּיז
נִיזִינְג פּוּן דִּי יִשְׂרָאֵל וְקִנֵּאתִי לְשֵׁם קָדְשִׁי אוּנ אִיךְ וֶעל
מִיךְ נוֹקם זַיין פּוּן וֶעגֶן מַיין הֵייליגֶן נָאמֶן עֶר זָאל
נִיט פֶּאר שְׁוּוּעכְט וֶעדֶן נָאךְ: (כו) וְנָשְׂאוּ אֶת כְּלִמָּתָם
אוּנ דִּי יִשְׂרָאֵל וֶעלֶן לֵיידִין זַיֶעֶר שָׁאנְד אוּנ נָאר
(כח) וְיָדְעוּ כִּי אֲנִי ה' אֱלֹהֵיהֶם אוּנ דִּיא יִשְׂרָאֵל וֶעלֶן

בְּהַגְלוֹתִי אֹתָם אֶל־הַגּוֹיִם וְכִנַּסְתִּים אֶל־אַדְמָתָם וְלֹא־אוֹתִיר עוֹד מֵהֶם שָׁם׃ כט וְלֹא־אַסְתִּיר עוֹד פָּנַי מֵהֶם אֲשֶׁר שָׁפַכְתִּי אֶת־רוּחִי עַל־בֵּית יִשְׂרָאֵל נְאֻם אֲדֹנָי יֱהוִֹה׃ מ א בְּעֶשְׂרִים וְחָמֵשׁ שָׁנָה לְגָלוּתֵנוּ בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה בֶּעָשׂוֹר לַחֹדֶשׁ בְּאַרְבַּע עֶשְׂרֵה שָׁנָה אַחַר אֲשֶׁר הֻכְּתָה הָעִיר בְּעֶצֶם ׀ הַיּוֹם

תרגום: דְּהֲבוּ קֳדָמַי אַגְלֵיתִי יַתְהוֹן לְבֵינֵי עַמְמַיָּא וּכְדוּ דְהֲבוּ כְּנַשְׁתִּינוּן לְאַרְעֲהוֹן וְלָא אַשְׁאַר עוֹד מִנְהוֹן תַּמָּן׃ כט וְלָא אֲסַלֵּק עוֹד שְׁכִנְתִּי מִנְהוֹן דְּשָׁפֵיכִית יַת רוּחַ קוּדְשִׁי עַל בֵּית יִשְׂרָאֵל אֲמַר יְיָ אֱלֹהִים׃ א בְּעֶשְׂרִין וַחֲמֵשׁ שְׁנִין לְגָלוּתַנָא בְּרֵישָׁא דְשַׁתָּא בְּעַשְׂרָא לְיַרְחָא בְּאַרְבַּע עַסְרֵי שְׁנִין בָּתַר דְּאִתְרָעַת קַרְתָּא בִּכְרַן יוֹמָא הָדֵין שְׁרַת עֲלַי

ת״א בעשרים וחמש. ערכין יב׃ אחר אשר. כט יג׃

רש״י

(כח) ולא אותיר. אחד מהם בגולה׃ מ (א) בראש השנה בעשור לחדש. איזוהי שנה שר״ה שלה בעשור לחדש הוי אומר זה יובל בחרב הבית בשנת שלשים ושש ביובל שהתחיל בשמונ׳ עשר׳ שנה ליאשיהו ולסוף ארבעה עשרה היה ראוי היובל להיות והיא שנת עשרים וחמש לגלות יכניה שגלה בעשרים ושש

מהר״י קרא

מ (א) בראש השנה בעשור לחדש. זה יובל שחרב הבית בשנת ל״ו ביובל שהתחיל בי״ח ליאשיהו. ולסוף י״ד היה ראוי היובל להיות. והיא שנת עשרים וחמש לגלות יכניה. שגלה בעשרים ושש ביובל. י״ד של יאשיהו. משמנה עשרה

רד״ק

הוא׃ (כט) ולא אסתיר. כבואר היא׃ (א) בעשרים וחמש שנה לגלותינו בראש השנה בעשור לחודש בי״ד שנה אחר אשר הכתה העיר. בשלשים שנה ליובל ראה הסתלק הכבוד מישראל כמו שכתבנו בתחלת הספר והוא השנה החמשית לגלות המלך יהויכין כמה נשארו מן היובל כ׳ שנה שש שנים של צדקיהו שהרי עברו לו חמש וי״ד שנה אחר אשר הכתה העיר הרי כ׳ והיא שנת החמשים שהיא שנת היובל וש״ה בר״ת בעשור לחדש איזו היא שנה שר״ה שלה בעשרה לחדש הוי אומר זה שנת היובל ולפי שהעבדים היו יוצאים מעבדות לחירות בשנת היובל ביום הכפורים הראת לו הקב״ה צאת מהגלות ובבנין הבית בשנת היובל וביום הכפורים כי בו יסלח

מנחת שי

(כח) בהגלותי. כלא דגש בגימ״ל׃ וכנסתים אל אדמתם. כתוב בספרי כ״י אחרונים כתוב אל אדמתם וכתב עליו המדקדים במקרא גדולה אל זה ובך ידעו כי לא נמנה באגרת כי אם ד׳ על אדמתם בסיפרא וזה לא נמנה בהוב ומסתפי גיס בספרי עכ״ל. ואגרה זו כתובה ביחזקאל סימן ל״ו וסימן בקבלי את בית ישראל וגו׳ על אדמתם (יחזקאל כ״ח) ונתן עץ השדה את פריו וגו׳ והיו על אדמתם (בס סימן ל״ד) בית ישראל יושבים על אדמתם (סימן ל״ו) בשבתם על אדמתם (סימן ל״ט) ובכל ספרים כ״י שבידי וגם בדפוסים ראשונים אף זה כתיב על ובקלתם נמסר עליו ד׳ בסיפרא ותימה דהא״כ הוה להו חמשה וכן במכליל כתיב כולם כתובים על׃ מ (א) לגלותנו. ב׳ חסר יו״ד כמ״ש בסימן ל״ג׃

מצודת ציון

מ (א) בעצם. ענין עצמות הדבר וגופו וכן לא נכחד עצמי ממך

מצודת דוד

כמה שהגליתי אותם אל הגוים ולא מצאו מנוח עם כי היה כל כוחם וכמה שאכנים את כולם על אדמתם ולא אשאיר מי מהם כהן הלוים ולא יוכלו להתיק כהם מזה יכירו וידעו שאני ה׳ אלהיהם המנהיג אותם ומושל בם׃ (כט) ולא אסתיר. אחז במשל מנהג הדם שאם אינו רוצה לנגלות שאלת מי מסתיר פניו ממנו לבל יראהו ולא יסתיר פנים מהי פירלה לנגלות שאלתו׃ אשר. ר״ל אשר אתעצבה להם אשפוך רוח כנוחתי עליהם למען יסירו דרכם והיו מושכלים לקבל מדבים הטובה אשר ישאלו עליה׃ מ (א) לגלותנו. הוא גלות יהויכין לי אז גלה יחזקאל׃ בראש השנה בעשור לחודש. איזו ר״ה שנה שר״ה שלו הוא בעשור לחודש זו היא שנת היובל שהתחלתו ביוה״כ בעשור לחודש השביעי כי המלכה ראה בשנת שלשים ליובל כמ״ש שם ואז היה

לקוטי יקרים

(א) בְּעֶשְׂרִים וְחָמֵשׁ שָׁנָה לְגָלוּתֵנוּ בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה בֶּעָשׂוֹר לַחֹדֶשׁ וגו׳. דער נביא יחזקאל דערציילט ווען עס איז שוין אוועק געגאנגען פינף אונ צוואנציג יאהר ווי די יודין זיינען געוועזין אין גלות אין אנהייב יאהר דעם צעהנטין טאג אין תשרי האט הקב״ה מיר געוויזן דעם בית המקדש וואס ווט געבאהט ווערין ווען די יודין וועלין אויסגעלייזט ווערין פון גלות. הקב״ה האט איס נים געוויזן די כלים פון בית המקדש נים די זילבער אונ גאלד וואס וועט זיין אין בית המקדש. ער האט איס נאר געוויזן דיא גרויס פון בית המקדש. דער בית המקדש וועט זיין גרעסער פון דעם בית המקדש וואס שלמה המלך האט גיבאהט אונ פון דעם בית המקדש וואס די יודין האבין גבאהט ווען זיי זיינען ארויס געגאנגען פון גלות בבל. ווייל ווען הקב״ה וועט אויסלייזין די יודין פון לעצטין גלות. וועלין די יודין זיין זייער פיל אונ פיל מענטשין פון דיא פעלקער וואס וועלין זיך

פירוש ע״ט

דענסט מאל וויסין דס איך בין גאט זייער גאט דר מיט בהגלותי אותם וואס איך האב זייא פיר טריבען צווישין די פעלקער אונ איך האב זייא ווידער איין גיזאמילט אין זייער לאנד אריין ולא אותיר עוד אונ איך וועל דארטין נים איבר לאזין נאך איינעם פון זייא׃ (כט) ולא אסתיר עוד אונ איך וועל שוין מיין נים פר בארגן מיין פנים פון זיי אשר שפכתי את רוחי ווייל איך האב פאר גאסין מיין רוח הקודש אויף דעם הויז גיזינד פון דיא ישראל נאם אדני אלהים אזוי זאגט גאט דער האר׃

מ (א) (זאגט יחזקאל) בעשרים וחמש שנה לגלותנו אין פינף אונ צוואנציגסטין יאר צו אונזר גלות דאס מיינט ער גלות יהויכין ווארום דענסט מאל איז יחזקאל אויך פאר טריבין גיווארין) בראש השנה בעשור לחודש אין אן הייב יאהר אין צעהענטין טאג אין חודש (דאס איז יום כפור) בארבע עשרה שנה אין פערי מ׃

הַוָּה הֵיתָה עָלַי יַד־יְהוָה וַיָּבֵא אֹתִי
שָׁמָּה: ב בְּמַרְאוֹת אֱלֹהִים הֱבִיאַנִי אֶל־
אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וַיַּנִּיחֵנִי אֶל־הַר גָּבֹהַּ מְאֹד
וְעָלָיו כְּמִבְנֵה־עִיר מִנֶּגֶב: ג וַיָּבֵא אֹתִי
שָׁמָּה וְהִנֵּה־אִישׁ מַרְאֵהוּ כְּמַרְאֵה

רוּחַ גְּבוּאָה מִן קֳדָם יְיָ וְאַעֵיל יָתִי לְתַמָּן:
ב בְּרוּחַ נְבוּאָה דְשַׁרְיָא עֲלַי מִן קֳדָם יְיָ אֶעֱלַנִי לְאַרְעָא דְיִשְׂרָאֵל וְאַשְׁרֵינִי עַל טוּר רָם לַחֲדָא וְעָלוֹהִי כְּבִנְיַן קִרְיָא מִדְרוֹמָא:
ג וְאַעֵיל יָתִי לְתַמָּן וְהָא גַבְרָא חֱזְוֵה כְּחָזוֵי

רש"י

כיוצא ו"ד של יהויכין מי"ה עד ל"ת ויהויקים י"ח: יד ה'. חזק תקפו להוליכיני על כרחי: ויבא אותי שמה. אל העיר ההוכתה היא ירושלים שהם שמה הרחקו בעיני העיר ההוכתה: (ב) במראות אלהים הביאני. לא הוליכני שם אלא הרחיני כאלו אני שם: אל הר גבוה מאד. שכן הוא עתיד לינבא שנאמר (ישעיה ב') ונשא מגבעות: (ג) כמראה נחשת. כעין זיו החיות ומלאכים כעין נחשת בהתלת קרקע מן

מהר"י קרא

עד שלשים ואחת. ליהויקים אחת עשרה: יד ה'. היתה עלי חזקה. תוקף בי להוליכני בעל כרחי: ויבא אותי שמה. אל עיר ההוכתה היא ירושלים. אותה שנה תראהו בנין הבית לעתיד לבא: (ב) במראות אלהים [ונו' גבה מאד. שכן הוא עתיד] לנבא. שנאמר ונשא מגבעות: כמבנה עיר בכנין עיר: מנגב. מדרומו של עיר: (ג) כמראה נחשת. בעין זיו התיות.

רד"ק

תאל לעין ישראל והמאהם לא יזכר עוד: שמה. העיר שוכר: (ב) במראות. אל הר גבוה מאד. זהו הר הבית והראהו לו גבוה מאד כי כן יהיה בתעלה גבוה מאד ונשא כמ"ש נכון יהיה הר בית ה' בראש ההרים ונשא מגבעות ונם בעצמו הוא גבוה לפי מקומו כי ארץ ישראל גבוה מכל הארצות וירושלים גבוה מכל ארץ ישראל: ועליו כמבנה עיר מנגב. פ' ועליו כמבנה עיר כלומר שהיה בנוי בסמוך לו כמו ועליו פסה מנשה כי בית המקדש יהיה בנוי בהר כמו שהיה והעיר ירושלם שמוכה לו מנגב והראהו בנין הבית העתיד כמו שהראהו הרבנו לנחם נבנאות זו בית ישראל אשר נלו כי לא תאבד התקוה ועוד ישובו אל הארץ וישבו בה לבטח ובנין חבית יהיה יותר ממה שהיה בתחילה:

מצודת דוד

כמבנה המתיבות לגנות יהויכין והמלאם הזמם היתה כמבנה כ"ם לגנות יהויכין וס"ל היתה כמבנה היובל וככל עהבו י"ד כמבנה מגת שהוכתה העיר בימי להקיש כי הוא מלך י"ם שם אחר גלות יהויכין: יד ה', כח חזק שנכופתי להוליכני בעל כרחי: שמה. ס"ל אל כעיר שהוכתה הממורה למעלה: (ב) במראות אלהים. ס"ל לפ שהיתי בחמת אלף נדמה לי במראה הנבואה כאלו הביאני אל הר גבוה מאד: ועליו. וכמוך על ההר ההוא היה בנין עיר וכיון שירושלים והיתה מנגב דרומה של הר: (ג) ויבא ונו'. ס"ל וכאלו הביאני אותי שמה למיפי ובאה אלי הוא המלאך הזוכר כי שהיה מדמהו כצורתה נמוכת בדבר הוסיר וכיון שנתמעט כחיות וכולנים כעין נחושת קלל (לעיל מ') ופתיל פשתים בידו. נם היה בידו קנה חמדה. נם היה בידו קנה כמדה (והולרך נם לפסיל למדוד עלידו מדם מרובה כי הקנה יש בתוכו כל למדוד מדם מרובה כי לימלך בכל פעם לראות המקום שמלה מדת הקנה למען למדוד מפס ובאלו ועם כי היה במראה הנבואה מ"מ כראיתו במקום אל המקום ואלו היה בחיל אחיל ומדד מדה מלוכה בפעם אחת ולפמ"ז נמדד הפתיל בקנה המדה לדעת כמה בו וגם מדה אחרת ממלא הקנה יקחה לפעם ולפעמים עם הקנה ולא כן בפעם אחת:

פירוש ע"ט

פְּעָרְצִתִין יָאר נָאךְ דָעם דָאס דִי שְׁמָאט יְרוּשָׁלַיִם
אִיז גְשָׁלָאגִן גְוָוארִן בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה אִין דָעם דָאזִיגִן
טָאג אִיז אוֹיף מִיר גִיוָוועזִין דִי שְׁטָארְקֶע נְבוּאָה פוּן
נָאט צוּא פִּירִין מִיךְ מִיט גְוַוואלְד וַיָּבֵא אֹתִי שָׁמָּה אוּן
נָאט הָאט מִיךְ אַהִין גִיבְּראכְט (צוּא דֶער שְׁטָאט
יְרוּשָׁלַיִם): (ב) בְּמַרְאוֹת אֱלֹהִים הֱבִיאַנִי אִין דֶער נְבוּאָה
פוּן נָאט הָאט אֶר מִיךְ גִיבְּראכְט קֵיין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל
כְּלוֹמַר עִם הָאט זִיךְ מִיר גִידְּראכְט) וַיַּנִּיחֵנִי אֶל הַר גָּבֹהַּ
מְאֹד אוּן אֶר הָאט מִיךְ גִילָאזִט אוֹף וַיְיעֶר אִין הוֹיכֶן
בָּארְג דָם אִיז דֶער בָּארְג וּוס דֶער בֵּית הַמִּקְדָּשׁ אִיז גִישְׁטַאנְען אוֹיף אִים וְעָלָיו כְּמִבְנֵה עִיר מִנֶּגֶב אוּן אוֹיף
דֶעם בָּארְג אִיז גִיוָוועזִין גְלַייךְ וְוִיא אַיין גִיבְּייא פוּן אַיין שְׁטָאט פוּן דָרוֹם וַיְיט בָּארְג אִיז עָם גִיוָוועזִין:
(ג) וַיָּבֵא אֹתִי שָׁמָּה אוּן אֶר הָאט מִיךְ אַהִין גִבְּראכְט (וְהִנֵּה אִישׁ אוּן נוֹן אַיין מַאן כְּלוֹמַר
אַיין מַלְאָךְ שְׁטַיִיט נַיין גִישְׁטַאלְט אִז אַזוֹי וְוִי דָאס גִישְׁטַאלְט פוּן גַיליִיטֶערֶם קוּפֶּעֶר וְפִתִיל פִּשְׁתִּים בִּידוֹ
אוּן אַיין קָאנִים פוּן לַיינֶען אִז אִין נַיין הָאנְט אוּן אַיין קָאס שְׁטָעקִיל צוּ מֶעסֶן דֶער מִיס וְהוּא עוֹמֵד

נְחֹשֶׁת וּפְתִיל־פִּשְׁתִּים בְּיָדוֹ וְקָנֶה
הַמִּדָּה וְהוּא עֹמֵד בַּשָּׁעַר׃ ד וַיְדַבֵּר אֵלַי
הָאִישׁ בֶּן־אָדָם רְאֵה בְעֵינֶיךָ וּבְאָזְנֶיךָ
שְׁמָע וְשִׂים לִבְּךָ לְכֹל אֲשֶׁר־אֲנִי מַרְאֶה
אוֹתָךְ כִּי לְמַעַן הַרְאוֹתְכָה הֻבָאתָה
הֵנָּה הַגֶּד אֶת־כָּל־אֲשֶׁר־אַתָּה רֹאֶה
לְבֵית יִשְׂרָאֵל׃ ה וְהִנֵּה חוֹמָה מִחוּץ
לַבַּיִת סָבִיב וְסָבִיב וּבְיַד הָאִישׁ קָנֶה
הַמִּדָּה שֵׁשׁ־אַמּוֹת בָּאַמָּה וְטֹפַח וַיָּמָד
אֶת־רֹחַב הַבִּנְיָן קָנֶה אֶחָד וְקוֹמָה קָנֶה

נַחְשָׁא וְחוּט דְּכִיתָנָא
בִּידֵיהּ וְקָנֵי מְשַׁחֲתָא
וְהוּא קָיֵים בְּתַרְעָא׃
ד וּמַלֵּיל עִמִּי גַּבְרָא גְּבַר
אֱדָם חֲזֵי בְּעֵינָךְ
וּבְאוּדְנָךְ שְׁמַע וְשַׁוֵּי
לִבָּךְ לְכֹל דִּי אֲנָא מַחֲוֵי
לָךְ אֲרֵי בְּדִיל
לְאַחֲיוָיוּתָךְ אִתְהַתֵּיתָא
הָלָא חֲוֵי יָת כָּל דְּאַתְּ
חָזֵי לְבֵית יִשְׂרָאֵל׃
ה וְהָא שׁוּרָא מִבָּרָא
לְבַיְתָא מִחַוַּר וּבִידָּ
גַּבְרָא קָנֵי מְשַׁחֲתָא דְּמַד
מְנָהוֹן שִׁית אַמִּין
בְּאַמְתָא דְּהִיא אַמְּה
וּפִשְׁרָ וּמְשַׁח יָת פּוּרְיָא
דִּבְנְיָנָא קָנְיָא חַד וְרוּמָא

ה"א ומידל בפשים . שהיה מקודד (שיהיהו נב) : ומיד בלוט . מיהודן נב :

מהר"י קרא

שנאמר ונוצצים כזין נחשת קלל : ופתיל פשתים בידו . למדוד אין יפה מחבל פשתים : וקנה . של מדה למוד בו עובי החומה ורוחב השערים :

נשלם פירוש ספר יחזקאל . תהלה ותפארת לאל . ברוך נואל ישראל . הנותן לידי אל . האל המושיע . יעזרני בס' הושע :

קמץ בלא אס"ף רש"י

(דכר) יפה מחבל פשתים : וקנה המדה . למוד בו את עובי החומה ואורך ורוחב השערים : (ד) לבל אשר אני מראה . אתך . עניין הכנין : הובאתה הנה . מבבל : (ה) והנה חומה מהוץ לבית . כנין בית אחד הרחבי בלשון הזה וחומה מהון סביב סביב כך מפורש בסוף הספר שהעיר כדרום והבית בלשון : שש אמות באמה ובפח . שית אמות בשית אמין באמתא דהיא אמה ושית : רוחב הבנין . עובי החומה : וקומה קנה אחר . וזו היא חומה מילונה שהיא סביב הר הבית והיא היתה נמוכה

מנחת שי

(ד) בראותכה . כתוב בפ"ה אחר הכ"ף וכן בראותה . ראה אותו עומד בשער הבית ובידו החבל וחקנה למדוד : (ד) וידבר . מבואר הוא :

רד"ק

הבנין וחולתו : והיא עומד בשער . ראה אותו עומד בשער הראותכה . כתוב בה"א אחר הכ"ף וכן הבאתה : (ה) והנה חומה מחוץ לבית סביב . שהיו מתחילים לבנות חומה סביב הר הבית כי ההר בכללו לקרא בית המקדש והיה האיש מודד את החומה כמה יעשו רחבה וקומתה והקנה הגדה היה בו שש אמות באמה ופחח באמה הידועה שהיא של חמשה טפחים ופפח . זאת האמה היתה יתירה טפח והיתה בת ששה טפחים . וכן אמרינן במשנה אמר רבי יהודה אמת המדה בת ששה טפחים ושל כלים חמשה ו"ח שית אמין באמתא דהיא אמה ושש : וקומה קנה אחד . זאת החומה החיצונה היתה ששלה ולא היתה גבוה אלא קנה אחד שברחבו שש אמות באמה של ששה

מצודת ציון

(ג) וסוג קו למדה : וקנה . כמו מדה ומקל : (ה) ומופח . כן בעיני . ביפוי המדה : ובאזניך שמע . מהו לדבר ככתוב : ושום לבך . להבין הדברים : למען הראותכה . למען הכלום לך כנין הית העתיד : הובאתה . מבבל אל המקום הזה : הגד וגו' . כדי להמדם ולחזק תקיפים : (ה) והנה חומה . והלה להיות מוקף מחוץ לבית . ככל סביבו והוא חומת כל הבנים : שש אמות וגו' . כ"ל בהיה הקנה מהזק בם אמות גדולות שכל אחד מהם היה כמדת אמה של חול שהיא ת אמה טפחים ועוד טפח יותר מ"ב היה מדת הקנה בכלים וככה טפחים : הבנין . כ"ל בנין המחוה סהיא : וקומה קנה אחד . למען יהיה כלתה מכוון כל בניני הבית ולא יפליגו החומה סהיו מצין הכותל לבן היתה נמוכה כי זהו

מצודת דוד

כי אמצר לבשלו כלומו בשער ולמעלה בפי נודע הקנה) : והוא . המלאך הזה היה עומד בשער של חומות כל הבנים : (ד) ראה בעיניך . ביפוי המדה : ובאזניך שמע . מהו בדבר ככתוב : ושום לבך . להבין הדברים : למען הראותכה . למען הכלום לך בנין בית העתיד : הובאתה . מבבל אל המקום הזה : הגד וגו' . כדי להמדם ולחזק תקיפים : (ה) והנה חומה . והלה להיות מוקף מחוץ לבית . ככל סביבו והוא חומת כל הבנים : שש אמות וגו' . כ"ל בהיה הקנה מהזק בם אמות גדולות שכל אחד מהם היה כמדת אמה של חול שהיא ת אמה טפחים ועוד טפח יותר מ"ב היה מדת הקנה בכלים וככה טפחים : הבנין . כ"ל בנין החומה סהיא : וקומה קנה אחד . למען יהיה כלתה מכוון כל בניני הבית ולא יפליגו החומה סהיו מצין הכותל לבן היתה נמוכה כי זהו

פירוש ע"ט

בַּשָּׁעַר אוּנ דָּעָר מַלְאָךְ אִיז גִישְׁטַאנְדִין אִין דָּעם טוֹרֶ זַאלְטֶ שְׁטַארְקִין זַיעֶר
פּוּן דָּעם בַּיִת הַמִּקְדָּשׁ׃ (ד) וַיְדַבֵּר אֵלַי הָאִישׁ בֶּן אָדָם הָאפֶּענוּנְג) ׃ (ה) וְהִנֵּה חוֹמָה מִחוּץ לַבַּיִת אוּנ נוּן אִיךְ
אוּנ דֶּעָר מַאן (פְלוֹמֶר דָּעָר מַלְאָךְ) הָאט גִידֶּעט צוּ מִיר בֶּן אָדָם רְאֵה בְעֵינֶיךָ זָעה מִיט דַיינֶע אוֹיגִין אוּנ
אַרוּם אוּנ אַרוּם דָּאם אִיז דִיא מוֹיעֶר פּוּן דָּעם הַר הָעֶר מִיט דַיינֶי אוֹעֶרִין וְשִׁים לִבְּךָ אוּנ טוּא דַיין הַאֶרְץ
הַבַּיִת וִיבִּיר הָאִישׁ קְנֵה הַמִּדָּה אוּנ אֵין דֶּר הָאנְט פּוּן דָּעם צוּ אַלְיִין וָאם אִיךְ דַיינֶן תְּרָאוֹתְכָה וְאַרוּם
מַלְאָךְ אִיז גִיוֶוען אִיין מָאם שְׁטָעקִין עֶר אִיז גִיוֶוען פּוּן דָּעם וְוָעֶגֶן צוּא וַיְיזֶען דִיר דָּעם בְּנִין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ
לַאנְג שֵׁשׁ אַמּוֹת בָּאַמָּה וְטֹפַח וְעָקס אַיילִין אוּנ אִיטְלִיכִי פּוּן לֶעֶהִיד בִּיטֶ דוּ גִיכְרַאכְטְ גִיוֶוארִין אֲהֶעֶר פּוּן
אַיילְ הָאט גִיהַאלְטִין אַיין אַיילְ מִיט אַיין טֶפַח דָּעֶן בְּכָל הַנֶּר אֲשֶׁר אַתָּה רֹאֶה זָאג דָּאם אַלְיִין וָאם דוּ
אַנְדֶּערֶע אַיילִין הַאלְטִין נָאר פְּיִנְף ט זָחִים אוּנ דִי זְעהְסְט צוּ דָּעם הוּיז גִיוִינְד פּוּן דִי יִשְׂרָאֵל (בְּדִי דוּ
אַיילְ הָאט גִיהַאלְטֶן וְעָקס טֶפַחִים בְּיֶדֶ אֶת רוֹחַב הַבִּנְיָן

אֶחָד: וַיָּבֵא אֶל־שַׁעַר אֲשֶׁר פָּנָיו דֶּרֶךְ
הַקָּדִימָה וַיַּעַל בְּמַעֲלֹתָו וַיָּמָד ו אֶת־סַף
הַשַּׁעַר קָנֶה אֶחָד רֹחַב וְאֵת סַף אֶחָד
קָנֶה אֶחָד רֹחַב: ז וְהַתָּא קָנֶה אֶחָד רֹחַב
אַרְכָּה: וְקָנֶה אֶחָד רֹחַב וּבֵין הַתָּאִים
חֲמֵשׁ אַמּוֹת וְסַף הַשַּׁעַר מֵאֻלָּם

קנא חד: ו ואתי לתרעא דמדינחא ואסחר בדרנוהי ואשלח יה ספא דתרעא קנא חד פותיא ויה ספא חד קנא חד פותיא: ז ותנא קנא חד אורכא וקנא חד פותיא ובין תניא ובין תניא חמש אמין וספא דתרעא מקבל אולמא

ת"א וכתפ. ג"כ כף:

רש"י

כמו שמנינו (במדות) כל הכתלים שהיו סמ היו נבוהים מון מכותל מזרחי שבהכון הסורף לת הפרה עומד כהר המשחה וגו': (ו) ויבוא אל שער אשר פניו דרך הקדימה. נכנס לתוך ההיקף וכך לו לשער עזרת נשים המזרחי היה נקרא חצר הסילוקה ככל הענין הזה לפי שהיה לפני עזרת ישראל: ויעל במעלותיו. שמנינו ההר הולך ועולה מן החיל ההתחתון על עזרת נשים שתים עשרה מעלות. כלומר שמנינו (סם) לפנים ממנו החיל עשר אמות וי"ב מעלות היו סם וגו': סף השער. היה מונח בשער: קנה אחד רוחב. סם אמות ומכסה את כל עובי החומה שהיה קנה אחד כמ"ם למעלה: ואת סף אחד. מונח בפנים אחת מאמות ו' מדרוס: (ז) והתא. הוא יציע שקורין (פאנדי"ן) בלע"ז. עיין מ"ם ו' ה'): והיו שלשה מימין השער ושלשה מן השמאל כמו שממנו בענין והתאים סמוכין לכותל המזרחי של עזרת נשים מכאן כלפי הר הבית. ומהיכן לחי למד שסם מכאן ממה שכתב אחר כל הענין ויכיאני אל התאר החיצונה מכאן לחי למד שכל התמור למעלה היה חוצה לה שפדיין לת נכנס לתוכה: והתא קנה אחד אורך וגו'. תלוי על כל אחד ואחד סם אמות מרוחב: ובין התאים חמש אמות. כתלים המפסיקים בין התאים עוביים ה' אמות וכן תרגם יונתן וכן תוויא כותלת ממה לחמין וכן שמנינו בפסכת מדות כותל התת ממה: וסף השער מאצל עזרת נשים לפנים ממנו עזרת ישראל לפנים ממנו עזרת הכהנים: וסף השער מחבית קנה אחד.

רד"ק

במעלותיו קרי

פשוטים ושאר כותלי העזרה לא היו עומדים לפניו כי כנגד השערים היה עומד ובכל השערים זה כנגד זה פתוחים והיו גבוהים יותר משאר הבית לפי גובה מקומם וכן כצינו בפסכת מדות כל הכתלים שהיו שם היו גבוהים חוץ מהכותל המזרחי שהכהן משורף את חפרה עומד בחר המשחה ומתכוין ורואת כנגד פתחו של היכל בשעת חזית חרם ואילו היה הכותל המזרחי שבהר הבית גבוה לא היה יכול לראות פתחו של היכל כי הכותל היה עומד לפניו וזה שהוא אומר חוץ מכותל מזרחי אומר בחומות הר הבית שהיא חצינה ועלי גולה עשו הבנין כדמות שראיהו בבנין יחזקאל התיחיד בקצת הדברים יאף על פי ששמעות הכתוב כי כל החומה היתה ששלה סביב שלא ייחד כותל מזרחי אלא אמר בסתם וקומה קנה אחד: (ו) ויבא. מחוץ לחומה היה ונכנס בשער המזרחי מהר הבית. אשר פניו דרך הקדימה. שתיחה פתוחה לדרך המזרח השתח הוא פני חשער ובן תרגם יונתן דשתיח לארח מדינחא ורש"י ז"ל פי' ויבא אל שער אשר פניו דרך הקדימה נכנס לו לתוך החיקף ובא לו לשער עזרת נשים המזרחי: ויעל במעלותיו. לפי' רש"י ז"ל עלה לי"ב מעלות שהיו בין החיל לעזרת נשים ולפירושנו כי הר הבית היה גבוה מהמקום אשר סביביותיו ובמעלות היו עולים אליו: ויסד את סף השער קנה אחד רחב. כרוחב החומה היה רחבו: ואת סף אחד. וכן היה הסף השני והחפים הם מזוזות השער משה ובשה: (ז) והתא. הוא לשכה ונקרא יציע ובלע אמר כי מדת כל תא ותא טן התאין שהיו שם היה קנה מדתו בארוך וברוחב כי מרובע היה: ובין התאים חמש אמות. פי' מה שהיה בין התאים לכותל הכותל המסוצע בין שני התאים היה רחבו חמש אמות וכן ת"י ובין תויא כותלא חמש אמין ותאים היו לפנים מן החומה וחמשת מקומות היו נחלקים זה לפנים מזה מחוסת הר הבית עד הכזבה הר הבית לפנים בפנו המקום הנקרא חיל לפנים מכנו עזרת נשים לפנים ממנו עזרת ישראל לפנים ממנו עזרת הכהנים: וסף השער מאצל אולם השער מחבית קנה אחד.

מנחת שי

ספרים חסר כ"ף בתרתי ודל"ת בתרתי כתי' כת"ה:(ו) כמ"שלהו. כמעלותיו קרי:(ז) מחלל חלם. במקום ספרים חסר וח"ו וכן במסורת כל לוחת הבית חסר כך ה' מלחים וכו'

מצודת דוד

ויבא ויסיה: (ו) ויבוא. המלאך וכנס בתוך היקף החומה סהיה וכך לו לעזרת נשים של הבעד השוכה מזכחה והסילוקה סהיה נקרא' בפעין מבר חילוקה סהיה חילוקה לעזרת ישראל: ויעל במעלותיו. עד שלמה בה של הבעד הלך במעלות כי בכל היה הולך ועולה כלפי המזרח וסיו בה מעלות: קנה אחד רחב. כמידת עובי החומה סהיתה בה קנה וחמש חומת בה בנין: ואת סף אחד. כ"ל וכן מדד בכף בתמד במעלו והיה קנה אחד רוחב: (ז) והתא. כל בת היה קנה אחד ארוך וגו' ובמסכת מידות במשנה ב' נאמרו וכל בעניין וכל בעניין לכותל המזרח ומפני לכלפי הר הבית: ובין התאים. כיתלים המפסיקים בין בת לבת היו בני חמשה אמות כמסורת בעניין וכל הכתלים המילוקים מזה ומזה וכן הכתלים שבפניהם היה להם כותל המזוה לכותל: וסף השער באצל

מצודת ציון

יקרא מדת ד' מלכעות מגודל יחד: (ו) במעלותיו. הם המדרגות שמולין דרך בם: סף. כן יקראו מוזזה הספתח וכן ויבשו הספים (עמוס ט'): (ז) והתא. עניין חדר וכן מל מת הכלים (מ"ת י"ד) ויקרא כן על כי הוא מגבול גוף הבנין והוא מלשון מתמלו לכם (במדבר ל"ד) שהוא עניין גבול: אולם. עניין בית בשר ושבוי בניין

פירוש ע"ט

אוג דָּער מַלְאַךְ הָאט גִּיטְאָטְטִין דִי בְּרִייט פּוּן דָּעם גִּיבּוּיא פּוּן דָּער מוּיעָר אַיין שְׁטָעקִין אוּג דִיא הַיִיךְ אַיין שְׁטָעקִין אוּג דָּער מַלְאַךְ אִיז אַרַיין גִינַאנְגִין אִין דָּעם הֵיקָף פּוּן דֶּר בּוּיעָר פּוּן דָּעם הַר הַבַּיִת: (ו) וַיָּבוֹא אֶל שַׁעַר אוּג עָר אִיז גִיקוּמֶן צוּ דָּעם טוּיעָר פּוּן עֶזְרַת נָשִׁים וּוָס זַיין פְּנִים אִיז אֲקֶעגֶן דָּעם וֶועג פּוּן מִזְרָח זַיִיט וַיַּעַל בְּמַעֲלוֹתָיו אוּג עָר אִיז אוֹיף גִינַאנְגֶען אוֹיף דִיא טְרֶעפּ פּוּן דָּעם בֵּאתֵּר אוּג אִיז

פירוש רש"י

אוג דער מלאך האט גיטאטטין די בריים פון דעם גיבויא פון דער מויער איין שטעקין אוג דיא היך איין שטעקין אוג דער מלאך איז ארין גינאנגן אין דעם היקף פון דר מויער פון דעם הר הביה: (ו) ויבוא אל שער אוג ער איז גיקומן צו דעם טויער פון עזרת נשים וום זיין פנים איז אקעגן דעם ווענ פון מזרח זייט ויעל במעלותיו אוג ער איז אויף גינאנגן אויף דיא טרעפ פון דעם בארג ואתים ובין התאים אוג די ווענט ואם האבן מפסיק גווען:

הַשַּׁעַר מֵהַבַּיִת קָנֶה אֶחָד׃ ח וַיָּמָד אֶת־
אֻלָּם הַשַּׁעַר מֵהַבַּיִת קָנֶה אֶחָד׃ ט וַיָּמָד
אֶת־אֻלָּם הַשַּׁעַר שְׁמֹנֶה אַמּוֹת וְאֵילָו
שְׁתַּיִם אַמּוֹת וְאֻלָּם הַשַּׁעַר מֵהַבָּיִת׃
י וְתָאֵי הַשַּׁעַר דֶּרֶךְ הַקָּדִים שְׁלֹשָׁה
מִפֹּה וּשְׁלֹשָׁה מִפֹּה מִדָּה אַחַת

אוּלְמָא דְתַרְעָא מִלְּגָיְּת
קָנְיָא חָד׃ ח וּמְשַׁח יַת
אוּלְמָא דְתַרְעָא מִלְּגָיְּת
קָנְיָא חָד׃ ט וּמְשַׁח יַת
אוּלְמָא דְתַרְעָא הַמֵּנִי
אַמִּין וְאֵילּוּהִי הַרְתֵּין
אַמִּין וְאוּלְמָא דְתַרְעָא
מִלְּגָיְּת׃ י וְהִנּוּן תַּרְעָא
בְּאוֹרַח מַדִּינְחָא תְּלָתָא
מִכָּא וְתְלָתָא מִכָּא
מְשַׁחְתָּא חָדָא
לְהַלְהַיְהוֹן

רד"ק

לפי שזכר למעלה מדת שני השערי שהם מספים החצונים ולזה השער היו לו גם כן ספים פנימיים לפי שהאולם מחובר אליו ואמר כי חסף השביעי שהוא אצל אולם השער מדת רחבו קנה אחד כמו החיצונים וכן חסף השני ואע"פ שלא זכרו: מהבית. פירושו בכפנים כמו שפירשנו וכן תרגם יונתן כלגיו: (ט) וימד את אולם השער מהבית קנה א'. עובי כותל האולם שבפנים קנה אחד: (ט) וימד את אולם השער שמונה אמות. שהיה נמשך כלפי פנים ה' אמות: ואילו שתים אמות. מזוזות האולם שבפנים היו שהיו אמות משוכים כלפי פנים: ואולם השער מהבית. שבפנים כהרגומו כלגיו וחוצרך לומר זה כי שער אולם הוא חוץ לשער והוא שקוראים בית שער וכן היה אולם החיכל מבחוץ לפיכך אמר כי זה אולם השער שבפנים היה: (י) ותאי השער דרך הקדים. לפי שהיו סבובים לשער זה הסזורחי סמכם לו ואמר התי השער דרך הקדים השער שדרכו לצורח: שלשה מפה ושלשה מפה. ג' מדרום השער ושלשה

ואיליו קרי

רש"י

אולם השער וגו'. שלפנים מן השער היה עשוי חולם מחובר לשער כמו שמפורש בענין בולט לתוך עזרת נשים עשר אמות רוחבן ומחיצה שלפניהן חמש אמות ומזוזות וזהו שאמר ושף השער שהות אחת אל חולם השער: מהבית. כלומר לצד פנים. קנה אחד. רחבו לכסות עובי חומת החולם ה' מימין ואחד משמאל שעובי החומה של חולם לימין ולשמאל קנה אחד כמו שמפרש והולך: (ח) וימד את אולם השער מהבית. לפנים מן השער: קנה אחד. עובי חומת הימין והשמאל שהחולם נכון עליהם: (ט) וימד את אולם השער שמונה אמות. מצד בליטתו לתוך עזרת נשים: ואיליו. (קרי"ם עלע"ך בלע"ז, כל"ו לוקד ויזיע בפרשסטן) כל לילים החמירים בעין הם כמין לולבין ענולן עשוין מתכני גזית ושומדין בפתח אחד מימין ואחד משמאל במקום ספים במקום מזוזות וכן תרגם יונתן (ישעיה ו') ויעשו אמות הספים לילות ספיה וקרוין לילים על שם שנולן כלולה וכלולן: ואיליו שתים אמות. עובי ענולן ושומדין בסוף חלל החולם דבוקים זה לכותל ימין וזה לכותל שמאל מצד בליעת החולם ולילים אלו עשר אמות לתוך העזרה לפנים מן השער: ואולם השער מהבית. לפי שחולמי שער עזרת ישראל היו בולטים ומשוכים לצד ההוץ כמו שמפורש בענין פירוש לחולמי שערי עזרת נשים שהם היו מבוכין לצד פנים ושערי עזרת נשים מכוונים כנגד שערי עזרת ישראל מצפון לחולם כנגד חולם ובכר מוי הוא זה: (י) ותאי השער. הזה לשער דרך הקדים שבכותל מזרחי של עזרת נשים בלשה

מנחת שי

נמכר כמ"ג ולפן זה מכם: (ט) ואיליו. ואילין קרי וכמקלת ספרים חסר יו"ד בין הלי"ף בלמ"ד בתיב וקרי: ( ) בלשה מפה ושלשה מפה וגו'. קדמאה ותני לה ותלתאה

מצודת ציון

קנה ממנו: מהבית. מבפנים: (ט) ואיליו. כן יקראו המזוזות על כי היו ענולים כמילן אלם: (י) מפה. מלמן וכן על פה תכוה

מצודת דוד

אולם השער. כי לפנים מהשער היה בנין חולם כמשוכם בפנים וכולליו היו ממבכין כלפי פנים מלפי השער מזה ומזה ולכן נקראו מזוזות כרתגום הפנימי ולכן אמר כ"ף ממזוזות בתלל החולם לצד

פנים כיתה בת קנה אחד וכמדת כותלי החולם: (ח) בהבית. ר"ל העומד בפנים בתלל החולם: קנה אחד. על עובי החומה יתמר: (ט) וימד וגו'. משך בליטתו לפנים: ואיליו. המזוזות שעמדו בלתלי הכתיכה ממנך בליטתן לפנים שתי אמות שהיו בין הכל עשר אמות. (לפל כותל המזוזות היה קנה אחד לכסות עובי הכותל ושם כי היו ענולים כלפי שקדמום לילים מ"א לפ היו בתרתק שוב): ואולם השער מהבית. לפי שחולם הוא בית שער ודלכן לחייתם ממון לשער ובמו שהיו חולמי תלר הפנימי לכן אמר הכה החולם הזה היה מכפנים לפ כדלך החולמות ובעבר כן למען יסיה החולם הזה מול חולם תלר הפנימי והוא דבר מי ופשר (ובתלי החולם היו מבוכין מהלל השער אמה ותלי מזה ומזה כמפורש בענין): (י) ותאי השער. מפסר תחי השער הטומדים בפתח במזרח היו בלשה מהשער

פירוש ע"ט

גִיוָּעִן צְווִישִׁין דִי נִיס קַאמֶערִין זֶענֶען גִיוָּעִן בְּרֵייט צְווִיי אַייְלִין אוּן זֵיי זֶענֶן גִישְׁטַאנֶען אִין עֶק וָאנְט פִּינְף אַייְלִין וְפַּף חַשַּׁעַר בֵּיאַצְל אוּלָם אוּן אִיטְלֶעכְע בַּיי פּוּן דֶעם פֶּעֶרֶר הוּיז (נְמְצָא אִיז גִיוָּועִזִין דִי לֶעֶנְג שְׁמִידְלִיךְ פּוּן דֶעם בּוּיעֶר וָואס אִיז גִיוָּועִזִין בַּיי דֶעם פּוּן דֶעם פֶּעֶרֶר הוּיז מִיט דִי בַּיי שְׁטִידְלִיךְ צֶעהֶן כֶּעֶרֶר הוּיז פּוּן אִינְווַייְנִיג אִיז גִיוָּועִן צֵיין שְׁטֶעקֶן אַייְלִין) וְאוּלָם הַשַּׁעַר הַהֲבַיְתָה אוּן דֶאס פֶּעֶרֶר הוּיז פּוּן בְּרֵייט: (ח) וַיָּמָד אֶת אוּלָם הַשַּׁעַר אוּן עֶר הָט גֶמֶאסְטֶן דֶעם טוּיעֶר אִיז גִיוָּועִזִין פּוּן אִינְווַייְנִיג אִין עֶנְדֶר דִי גְרֶעֶנְץ פּוּן דִיא וְוענְט פּוּן דֶעם פֶּעֶרֶר הוּיז פּוּן נְשִׁים נִיט אוּז וְוִי דֶם פֶּעֶרֶר הוּז פּוּן עֶנְדֶרְת יִשְׂרָאֵל עָזְרַת נָשִׁים אֵין גִּישְׁטַאנֶען פּוּן דֶעם אִינְווַייְנִיג אוּן פּוּן שַׁיינְקֵיט וָום עֶר אֵיז גְוָוען פּוּן: וְטָן וַוייְטֶר אוּן גִימַאכְט גִיוָּואדֶן כְּדֵי אִיין פֶּעֶרֶר וָועֶנֶן אִיז עֶס אַזוּ גִימַאכְט גִיוָּואדֶן כְּדֵי אִיין פֶּעֶרֶר הוּיז וְאל נִין גֶעֶנֶען דֶעם אַנְדֶערִין פֶּעֶרֶר הוּיז: (י) וְתָאֵי הַשַּׁעַר דֶּרֶךְ הַקָּדִים אוּן דִיא נִיט קַאמֶערִין פּוּן דֶעם טוּיעֶר וָואס אוֹיף דֶעם וֶועג פּוּן מִזְרָח נִיט דִי זֶענֶן גִיוָּועִזִין שְׁלֹשָׁה מִפֹּה וּשְׁלֹשָׁה מִפֹּה דְּדֵי אִיין קַאמֶערִין

לְהֶהֵיכָלָן וּשְׁחָקָא חֲדָא לְאֵילָא מִכָּא וּמִכָּא: יא וּמְשַׁח יָת פּוּתְיָא דְמַעֲלָנָא דְתַרְעָא עָסַר אַמִּין אוֹרְכָא דְתַרְעָא תְּלָת עַסְרֵי אַמִּין: יב וְחוּשְׁבָא קֳדָם תְּוָא אַמְּהָא חֲדָא וְאַמְּהָא חֲדָא תְּחוּשְׁבָא מִכָּא וְתְוָא שִׁית אַמִּין

לְשִׁלְשָׁתָם וּמְזֻזָה אַחַת לָאֵילָם מִפֶּה וּמִפֶּה: יא וַיָּמָד אֶת רֹחַב פֶּתַח הַשָּׁעַר עֶשֶׂר אַמּוֹת אֹרֶךְ הַשָּׁעַר שְׁלוֹשׁ עֶשְׂרֵה אַמּוֹת: יב וּגְבוּל לִפְנֵי הַתָּאוֹת אַמָּה אַחַת וְאַמָּה אַחַת גְּבוּל מִפֶּה וְהַתָּא

רש"י

היו מפה ומלכה היו מפה שלמה לדרוש ומלכה לעפון כמיכין לכותל עזרת נשים ופניהם להר הבית ומדת הללו וכותל המפסיק בין כל אחד פי' למעלה: ומזרה אחת לאילם. העמוין לספי החולם מכפנים: מפה ומפו. מימין ומשמאל מדתן שתים חומית: (יא) רחב פתח השער. רהב הלל הפתה וכן בעיגו (שם) כל הפתחי' רחבן לחמו': ארך השער. הוא הלל חולם השער מן הלפון לדרום: שלש עשרה אמות. עשר כנגד חלל הפתה ואמה ואמה ואלי לכאן ואלי לכאן ואל תתמה שאלל הפתח קורהו רחב ואלל הלל החולם קורהו אורך שהפתח נוהגו הוא תרהו והרוחב מסף אל סף והחולם לפי שמצך כלימות הללו מן המזרח למערב פחות ממדת הללו מן הלפון לדרום שזו שמונה אמות וזו י"ג קורה את המדה היתירה אורך והרי עדות לדבר במסכת דמלכים (מ' ו') והחולם על פני היכל הבית כ' אמה תרכו על פני רוחב הבית נמלא מן הלפון לדרום קרוי להיכל רוחב והחולם קרוי אורך לפי שהיכל מדתו מן המזרח למערב יתירה על מלפון לדרום וכחולם חלוף למדת שהמדה היתירה קרויה אורך: (יב) וגבול לפני התאות אמה אחת וגו'. התאות שמכלן ומכלן לשער היו מעוכין מן כעב חלל החולם שלפנים אמה לעפון ואמה לדרום שכבר פי' שהוא מבית מבוך מכנגד הלל הכער אמה ומחצה לעפון וכן לדרום ועכשיו מפרש שהתאים שבתוך

רד"ק

מצפונו: לאילים. אולי האולם שוכר או אולי הה"ו: כפה וכפו. ביצעון יצדידום כל כפה בפסוק זה כתובים בה"א ובפה בפסוק הפסוק כתיב בויו: (יא) וימד. פתח השער. המזוזות והאסקופות והפתח כלו קרוי שער וכמה שפתות בו לבד קרוי פתח ואמר שרחבו של פתח היה עשר אמות ולא כפר נבהר ואמר כי אורך השער שלש עשרה אמות ואורך השער בסף החצוני עד סף הפנימי והנה אמר הנה כי הסף החצוני היה רחבו קנה אחד חוא ששה אמות ואותו הרחב קורא אותה אורך בזכרו מדת השער בסף אל סף כי המדה היתירה נקרא ארך והנה זכר כי רחב הפתח בסף אל סף עשר אמות והאורך בסף אל סף י"ג אמות אלא שברוחב אין בגלל מדת הספים שאינו אובר אלא על כית שפתות בשער והוא הנקרא פתח ובאורך בגלל מדת הספים ומדת הספים בין תפניכי והחיצוני י"ב אמות כי כל סף רחבו קנה אחד שחוא שש אמות וכן סף לסף אמה אחת הנה י"ג אמות ורש"י ז"ל פי' ארוך השער הלל אולם השער מן הצפון לדרום י"ג אמה עשר כנגד חלל הפתח ואמה ואמה וחצי מכאן ואמה וחצי מכאן: (יב) וגבול לפני התאות. לפני השלש האים היה אמה אחת שהיה להם לרוחב ועד סף האמה גבול התאים וכן כפה לשלשה התאים האחרים כי אלו התאים היו פתוחים לפנים למערב כנגד החיל וכן היו פתוחים לצפון ולדרום רש"י ז"ל פירש כי אלו התאים היו מכוונין לכותל מיהחי שם עזרת נשים מבחוץ כלפי הר הבית

מנחת שי

שנא' בשיר חמה כ"ח וכן עלה ביחו"ז וכן בחזיוים עפ"ה כמו במפר במקרא גדולה בפיחון אל וכן בשנה דר"ה דילמא זה בכוש: (יב) וגבול לפני התאות אמה

מצודת דוד

מזה ומלכה מזה: לשלשתם. לכלם התאים שמזה ומזה: לאילים. למזוזות החאים בעמדו בפתחיהם מזה ומזה: (יא) את רוחב. הוא רוחב פתח השער ממזוזה למזוזה לפי שהוא חלל השער: ואין לתמוה על שקורא לחלל הפתח בלבון זוקב ולהלל החולם קורא בלבד לפי שהוא מקורה בעצים גבוהה השער בלבון מורך מאי מ"ש נקרות שבסף להסף בעצים היכא מכוון הכתיבה לפלפ"ם היה עשרה אמות וכן בהמלכים היה י"ג אמות והיתירה במדה: לפני מקום הפנוי (חוץ ל"מ) : (יב) וגבול. לפני התאות בהסף היה עקום כפני אמות. עבר מול הלל השער ומאמה מבוקה לכל לד מהלל השער ולכלן ומהכה ואחתות נמבוז כלך מון ממולו ציוד אמה יתירה מה כן היה הגבול בפי אמות ומקום: ואמה וגו'. כ"ל וכן אמה אחת גבול בעבר הבני: והתא. כ"ל כלל התא היה מבוקר סב אמות מהחלת הגבול אמה הגבול הפנימי ממנו כי היתירה על הגבול בעבר הבני והתא סב עוכי כותל

פירוש ע"ט

פון אין זייט כוער קיין דרום צו אוג דרייא פון דר אנדערע זייט קין צפון צוא טרה אחת לשלשתם איין כיאם איז גיזוגן צו אלע דריי קאמערין ואם אויף אימלכער זייט אוג די קאמערין זענין גיזוצין אן גילעהנט אין דער ניאנט פון עזרת נשים פון אוכן ווייניג צו דעם הר הבית צו ומזה אחת לאילם אוג איין קאם איז גיזוגן צו די קילידבדינג בייא שטירלאך פון דעם פיר הוז איין זייט אוג פון דר אנדערער זייט: (יא) ויבד את רוחב פתח השער אוג ער האט גימאכטין דיא ברייט פון דעם עפענונג פון דעם טוער כלומר דיא ברייט פון דעם חלל פון דעם טוער צעהן אילין איז השער אוג לענג פון דעם אינווייניג אין עזרת נשים איז גיזוגן זעכצה אמות גבול כפה אוג איין אייל ליידיג איז גיזוגזין פון דער

טויער כלומר די לענג פון דעם הלל פון דעם פיר הוז ום ביי דעם טוער איז גיזוגן הם ער גיכאמטן דריי צעהן אילין לאנג פון צפון קין דרום דהיינו צעהן אילין איז גיזוגן אקענגין חלל פון דעם טויער אוג אנדער האלבין אילין איז גיזוגן איטליכע האנט פון דעם פיר הוז אנועק ג'צוגין פון דעם חלל פון דעם טויער: (יב) וגבול לפני התאות אוג איין גימארקט כלומר איין ליידיג ארט איז גוזוגן פר דעם אן דייב פון די זייט קאמערין איין אייל ליידיג נאך וויטר פון אקענגין דעם חלל פון דעם פיר הוז ום פון אינווייניג אין עזרת נשים איז גיזוגן זעכצה אמת גבול כפה אוג איין אייל ליידיג איז גיזוגזין פון דער

אנדערער

ששׁ־אמות מפו וששׁ אמות מפו׃
יג וימד את־השׁער ממגג הבית לגגו רחב
עשׂרים ורחב אמות פתח נגד פתח׃
יד ויעשׂ את־אילים ששׁים אמה ואל־

מבא ושית אמין מבא׃
יג ומשח ית תרע
מאיגר הנא לאיגריה
פותיא עשרין ותרין ש
אמין תרע לקביל תרע׃
יד ועבד ית אלנא שתין
אמין רומהון ועל אילא
דדרתא

רד"ק

והתא שש אמות מפה ושש אמות כפה ואם אבר כי כל תא בתם היה שש אמות כבר אמר לכלולה והתא קנה אחד ובזה צריך לשנותו הנה ואפשר שאמר שהיה התא הדרוסי נמשך כחלל האולם שש אמות וכן תחת הצפוני: (יג) וימד את השער מגג התא לגגו. פי׳ רש״י ז״ל מגג התא שבצפון השער לגג התא שבדרום השער כ״ת עובי כותל התא ובן עובי כותל התא שבמצד השני הרי עשר ושתי אמות וכתצה שהוא משוך מחלל הפתח לבאן וכן לכאן הרי ס״ו וחלל הפתח עשר אמות הרי כ״ה. ואם כפירושו למה אמר ויבד את השער היה לו לומר ויבד מגג התא האחד לגג התא האחר שכנגדו למה זכר שער ועוד המדות האלה כבר זכרם בפרש למה חזר לומר אותם בכלל ועוד כי ית מגג התא באחרי הוא לשון רבים לומר כי על כל התאים אמר והא הוא שם כלל ועוד ויו״ו נגו הוא כנוי השער ולא התא כי לא זכרו ואע״פ שיש לסייעו כי מצאנו כמו זאת הוי״ו עבר הראובני והגדי והאשת כי המדות האלה אשר בבנין זו אינם מבוררות אצלינו כי הם בבנין התעודה ומה שמפרש אדם בהם לפי סברא אין לסמוך עליהם ומה שנמצא מהם בקבלה במשנת מדות או בת״י נקבל והשאר יהיה מונח במקומו עד שיבא אליהו וכן אמרו רז״ל במקצת דברים מזו הנבואה פרשה זו עתיד אליהו לדרשה כלומר שאין אנו יודעים לדרשה ואשר כי התאים האלה היו צרים מלמעלה לפיכך הזר לסרוב גבי התאים עם גג השער האלים והאולם כ״ת רחב כי לפי מדתם מלמטה הם יותר וכן נאמר בשאר השערים עם התאים והאילים והאולמים רחב כ״ת ואורך חמשים ואולי היו שם אולמים אחרים לבד האולם הנזכר: פתח נגד פתח. פתח שער זה כנגד פתח שער שלפנים ממני של עזרת נשים ושל עזרת ישראל ורש״י ז״ל פירש פתח התא שאצל השער שבדרום מכוון כנגד פתח התא שאצל השער שבצפון: (יד) ויעש את אילים ששים אמה. בקצת נוסחאות מן התרגום מצאתי ועבד אוליא שתין אמין קומיהון ובקצת נוסחאות אוליא שתין אמין רומיהון אשתא חדא: ואל אול החצר השער סביב סביב. פי׳ וכן לכל אולי החצר שהם אולי השער סביב סביב כן היה להם המדה הזאת ואול עומד במקום שנים ואמר אל דרך כלל במקום אוליא כי חמשת שערים היו בחומת הר הבית בבנין בית שני כמו שאמר במשנת מדות חמשה שערים היו להר הבית שני שערי חולדה מן הדרום משמשים כניסה ויציאה מדי פי׳ שם איש מן הצפון לא היה משמש כלום שער מזרחי בלום כי כמו שהיו אילים לשער מזרחי כן היו לכל השערים סביב: פרוש וכל בסעדיה יוצאים להר המשחה ואמר בזה הפסוק כי כמו שהיו אילים לשער מזרחי כן היו לכל השערים סביב:

מנחת שי

(יד) ואל אול פתחו. כל פעמים כי אלעזי וגם כדפוסים ישנים כתוב אול ואול ד״ה נמה לא כמ״ס כמה דפוסים אול׃

מצודת דוד

כתח הני בשה (ויתכן שגם לומר כזה נגם כתוכי מילונים מזה ומזה מהמקום הזה כני המסה ממות כי למעלה לא פירש כ״ת אין התמות): וישׁ ונגו. כ״ל כן היה מרוחק שם ממנו כמעבר השני: (יג) מגג ההא לגגו. כ״ל מגג התא כמעבר הזה לגג התא שממולו כמעבר שכני: רחב עשׂרים ורחב אמות. כי הנה הוא מה שעל התא אין הכפנים ומ״ב לא והשוב ככותל הממכח ורבוע ממה ועוד ממה

פירוש

אַנדערער זייט אין הייב־קאָרין והתא ששׁ אמות אוג דר חלל פון אידעלכיר זייט קיין־זקר איז נעוועזן פון דעם אין הויב ליידיג ארט ווָס צום טויער צו זעקס איילין פון איין זייט אוג זעקס איילין פון דער אנדערער זייט: (יג) ויָמד את השׁער מגג התא כו גימאכט דעם טויער פון דעם איין זייט צו דעם אנדערן זייט: רחב עשׂרים ורחב אמות פתח נגד פתח. דער טויער איז נעוועזן פון זעקס אמות אוג דער טויער איז נעוועזן פון דעם אין דרום זייט טויער איז נעוועזן רוחב עשׂרים ורחב אמות בריים הינף אוג צוואנציג איילין פתח נגד פתח דיא טיר פון דעם תא וואס איז נעוועזן בייא דרום זייט

רש"י

מכוונים לנפון אמה אחת יותר מן האולם וכן לדרום אמה אחת נמלמו מכוונין מחלל רחב הפתח שתי אמות ומחצה לכאן ושתי אמות ומחצה לכאן והוא לשון וגבול (תהומיי"ל כלעי"ז) מקום פנוי וכותל התא עוביו ממש נמצא עובי כותל הצפוני של התא הצפוני ועובי כותל הצפוני של אולם כלים זה כנגד זה שכותל אולם עוביו שם וכותל התא אמה והוא נמצא אמה אחת לתוך כנגד עובי כותל האולם וכן לדרום: (יג) וימד את השׁער מגג התא לגגו. מגג התא שבצפון השער לגג התא שבדרום השער: עשׂרים ורחב אמות. עובי כותל התא אמה וכן עובי כותל התא שמלד כלי הרי עשר ושתי אמות ומחצה (שהתא) משוך מחלל הפתח לכאן וכן לכאן הרי ס״ו והלל הפתח עשר אמות הרי כ״ה וכולן מדת רוחב השער הן כנגד שלש עשרה אמות של חלל האולם מבפנים ושני כתלים קנה מכאן וקנה מכאן הרי כ״ה: פתח נגד פתח. פתח התא שאלל השער בדרום מכוון כנגד פתח התא שאלל השער בצפון שלא היה לכל אחת מהתיים הללה פתח בכותל שבכלד החוץ אלא שלשני התיים הממוכין לשער היו להם פתחים פונים אל תוכ שכין שניהם וכן הוא אומר למטה ואל אליהמה לפניהמה לשער למדנו שפתחיהם פונים לשער: (יד) ויעש את אילים ששים אמה. נוכחן כל אילים של ספי האולם נכוחים ששים אמה: ואל איל החצר השׁער סביב. וכן לכל אילי האלר שבכל אולמי שערים סביב סביב שלף בנפון ובדרום היו לה בשערים עשויין כתבנית השער הזה כמו

ע"ט

טויער איז גיוועזן מבוון מקעגן דער טיר פון דעם תא ווָס בייַ צפון זייט טויער איז גיוועזן: (יד) ויַעש את אילים ששים אמה אוג ער הט גימאכט דיַ־קיין־לעבדיגע בייַ שטיידלין פון דעם פערער הויז ואל איל החצר השער סביב סביב אוג אזוי איז גיוועזן הויך ואל אל החצר השער סביב סביב אוג אזוי צו אלע קיין־לעבדיגע בייַ שטיידלין פון די פערער הייזער ואוא בייא דיא טויערן פון עזרת נשים איז גיוועזן ארום אוג ארום ואארום אין צפון זייט אוג אין דרום זייט עזרת נשים איז אוך גימאכט גיוועזן בויערן צוזי וויא דער טויער פון כורח זייט איז:

דַרְדְּתָא דְּתַרְעָא סְחוֹר סְחוֹר׃ טו וְקֳדָם תַּרְעָא מְצִיעָאָה דִּי קֳדָם אוּלָמָא דְּתַרְעָא גַוָּאָה חַמְשִׁין אַמִּין׃ טז וְכַוִּין סְתִימָן לְתַוְנַיָּא וּלְאֵילֵיהֶן מְגַיו לְתַרְעָא סְחוֹר סְחוֹר וְכֵן לְאוּלְמַיָּא

אֶל־הֶחָצֵר הַשַּׁעַר סָבִיב ׀ סָבִיב׃ טו וְעַל פְּנֵי הַשַּׁעַר היאתון עַל־לִפְנֵי אֻלָם הַשַּׁעַר הַפְּנִימִי חֲמִשִּׁים אַמָּה׃
טז וְחַלֹּנוֹת אֲטֻמוֹת אֶל־הַתָּאִים וְאֶל אֵלֵיהֵמָה לִפְנִימָה לַשַּׁעַר סָבִיב ׀ סָבִיב

מנחת שי

(טו) היאתון. האיתון ק׳ :

האיתון קרי

רש״י

שמפורש בענין : (טו) ועל פני השער האיתון. גובהו של השער הזה והוא קרוי שער האיתון לפי שהוא משמש כניסה ויציאה לכל באי העזרה. איתון תרגום של ביאה: על לפני אולם השער הפנימי. עם גובהו של אולם השער שהוא לפנים מן השער : חמשים אמה. ומגובה שאר השערים שבענין שהם חמשים אמה אני למד שעל פני האמור כאן הוא גובה (כלומר משער החיצון גובהו נ׳ אמה על פני כל האולם שבשער הפנימי של אולם שאף בסופו של אולם הוא שער כמו שמפורש כבר בפסוק ז׳) : (טז) וחלונות אטומות אל התאים. התאים האלה לא היו להם פתחים אל החוץ אלא זה פתוח לזה וכן מצינו במסכת מדות בתאים שסביבות ההיכל שלשה פתחים לכל אחד ואחד אחד לתא מן הימין ואחד לתא מן השמאל ואחד לתא שעל גביו ולתאים שבהלר שלא היו אלא שלשה תאים זה אצל זה ולא היו להם תאים על גביהם היו לאמצעים שני פתחים אחד לתא מן הימין ואחד לתא מן השמאל ולחיצון של צד השער היו שני פתחים א׳ פתוח לאמצעי וא׳ לצד השער וכן לתא החיצון של כתף השני מזה ומזה לשער כמו שכתוב למעלה פתח נגד פתח והיו להם חלונות שקיפות אטומות פתוחים לצד החיצון וסתומות לצד פנים כלומר קצרי׳ לצד פנים ורחבים לצד החוץ אל המזרח. ומנחם פתר שקיפים לשון השקפה כמו (שיר ו׳) מי זאת הנשקפה (תהלים ק״ב) כי השקיף ממרום קדשו וכן (שמות י״ב) אל המשקוף גם כן פתר לשון השקפה : ואל אליהמה לפנימה לשער. ואל כתפות פתחיהם של שני היו חלונות בקירות התאים וכן באילים לפנימה לשער סביב סביב וכן לאולמות להאים ולאילים שהיו לפנים מן השער הזה וכן לשאר השערים שהיו סביב שהיו להם אילים ואילמים היו להם חלונות אטומות אילמות כמו אלים שהוא רפת : וחלונות

רד״ק

(טו) ועל פני השער היאתון. כן כתיב וקרי האיתון והוא כמו המלות ההפוכות כבש כשב שמלה שלמה לא ידעתי דעת המתרגם שתרגם תרעא מציעאה ואפשר לפי שלשער מזרחי הזה של הר הבית היו לו שני פשפשין אחד מימינו וא׳ משמאלו לפיכך קרא השער אמצעי ואפשר כי איתון מענין אתא בקר ומזה השער היו נכנסים הבאים לעזרה להתפלל לפי שהיה מזרחי ומכוון כנגד פתח ההיכל אמר כי על פני השער הזה כלומר מפני השער מחוץ עד לפני אולם השער הפנימי היה חמשים אמה אורך כמו שמנה בשאר השערים אורך חמשים אמה ורחב עשרים וחמש עם התאים והאילים והאילמים כלומר מסף השער החצוני עד איל השער הפנימי שהוא האולם חמשים אמה : על לפני אולם. כמו עד וכן על המעברות כמו עד ורש״י ז״ל פירש ועל פני השער גובה השער ואמר ומגובה שאר השערים שבענין שהם חמשים אמה אני לומר שעל פני האמור כאן היא גובה וכן פי׳ למטה חמשים אמה ארכו גובהו ואני תמיה על פירושו כי בכל הענין אינו אומר על גובה השערים מדה וכן בבנין בית שני לא היה שער שהיה גבוה חמשים אמה כי כל השערים רחבן עשר וגובהן עשרים חוץ משל אולם שהיה גובהו ארבעים ואנה מצא לשון אורך שענינו גובה אין זה כי אורך הוא מדת השטח וגובה הוא מדת הרום או העומק וטה שאמר כמדת העמודים בבנין שלמה שאמר בספר מלכים קומה ובדברי הימים אורך כבר פי׳ שם כי בדברי הימים ספר מדתן בעת יציקתן בקרקע שהיא מדת השטח לפי׳ אמר אורך ובעת שהעמידן וספר מדתן אמר קומה כי כן היה : (טז) וחלונות אטומות. סתומות ואינו אומר שהיו סתומות מכל וכל כי לא יקרא חלון אם אינו פתוח אלא פי׳ אטומות כפי׳ חלוני שקופים אטומים בבנין שלמה שפירושו שהיו רחבות מבחוץ וצרות מבפנים והנה לא אמר אלא אטומות ר״ל שהיו צרות מבפנים ויונתן לא ביאר הענין ולא תרגם אלא סתימן ובבנין שלמה אמר פתיחן מלגיו וסתימן מלבר : אליהמה. כמו אליהם והה״א נוספת על מ״ם הרבים וכן אחר נו״ן הרבות גויותיהנה כסתותיכנה ולתאים היו אילים ואמר כי

מצודת דוד

בשערי השער מזה ומזה : סביב סביב. כי גם ברוח הצפוני והדרומי היו שערים כמפורש בענין : (טו) ועל פני. ר״ל גבהו של שער האיתון הוא שער המזרחי האמור בענין ויקרא כך לפי שהנכנסים להשתחות באים דרך בו שהוא מכוון מול פתח ההיכל ובית קה״ק: על לפני. עם גובה אולם השער הנמשך לפנים : חמשים אמה. ר״ל זה כזה היו בגובה חמשים אמה ואם כן בלשו המזוזות עשר אמות למעלה מתלל השער: (טז) וחלונות אטומות. בהתאים היו חלונות סתומות ר״ל לא היו פתוחים מבלי סתימה כלל אלא היו סתומות במחילה כהיכל וזכה לבוא האורה דרך בה : ואל אליהמה. החלונות ההם היו במזוזותיה הפונות לפנימה לשער כי את החיצונה שאלל השער מזה ומזה היו פתחיהן זה מול זה ופנו אל חלל השער החיצון שהיה מכ״ה אמות כמפורש למעלה ובמזוזות שפתחים ההם היו החלונות (אולם כיתר התאים יתכן שלא היו חלונות במזוזותיהן כי לא היה שם רב אורה) : סביב סביב. ר״ל

מצודת ציון

(טו) ועל פני. הוא ענין גובה ע״ש שפני האדם הוא בגובה הגוף: האיתון. ענין ביאה כמו אתא בוקר(ישעיה כ״א): על. כמו עם: לפני. ענין גובה : (טז) אטומות. ענין סתימה כמו אוטם אזנו (שם ל״ג): אל התאים. ר״ל בהתאים אל במקום בי״ת וכן ואל הארון (שמות כ״ה) : אליהמה. הם המזוזות: לאלמות. מלשון אולם : ואל איל.

פירוש ע״ט

וטו) וְעַל פְּנֵי הַשַּׁעַר הָאִיתוֹן אוּנ דִי הֵייךְ פוּן דֶעם שַׁעַר הָאִיתוֹן דָס אִיז דֶער שַׁעַר הַמִּזְרָח (אוּנ דָרוּם וֶוערְט עֶר אַן גִירוּפִין שַׁעַר הָאִיתוֹן וַוייל מֶען קוּמְט דוּרְךְ אִים אַרַיין אִין דֶער עֲזָרָה)עַל לִפְנֵי אוּלָם הַשַּׁעַר הַפְּנִימִי מִיט דִי הֵייךְ פוּן דֶעם פֶעדֶער הויז פוּן דֶעם טוֹיעֶר וָואס אִינְוֶוייניג אִין עֶזְרַת נָשִׁים אִיז גִיוֶועזִין דִיא זֶענֶען הוֹיךְ גִיוֶועזִין חֲמִשִּׁים אַמָּה פוּפְצִיג אֵייֶלְעֶן׃ (טז) וְחַלֹּונוֹת אֲטֻמוֹת אֶל הַתָּאִים אוּנ פַאר שְׁטָאפְּטֶע פֶענְצְטֶער זֶענֶען גִיוֶועזִין צוּ דִי תָּאִים דְהַיְינוּ אִינְוֶוייניג זֶענֶען זֵייא גִיוֶועזִין שְׁמָאל אוּנ אַרוֹיס צוּא מִזְרָח צוּא זֶענֶען זֵיי גִיוֶועזִין בְּרֵייט וְאֶל אֵלֵיהֵמָה לִפְנִימָה אוּנ צוּ דִי בֵּיי שְׁטִידְלֶעךְ וָואס זֶענֶען פוּן אִינְוֶוייניג צוּם טוֹיעֶר דְהַיְינוּ דִי בֵּיי שְׁטִידְלֶעךְ פוּן דִי טִירִין פוּן דִי תָּאִים וָואס זֶענֶען בֵּיי דֶעם טוֹיעֶר פוּן בֵּיידֶע זַייטִין בֵּיי זֵיי אִיז אוֹיךְ גִיוֶועזִין פַאר שְׁטָאפְּטֶע פֶענְסְטֶער אַרוּם אוּנ אַרוּם כְּלוֹמַר בֵּיי אַלֶע עֶקְסְטֶע תָּאִים וָואס בֵּייא אֵיטלִיכִן

וְכֵן לְאֻלָּמוֹת וְחַלּוֹנוֹת סָבִיב ו סָבִיב לְפְנִימָה וְאֶל־אַיִל תְּמָרִים: יז וַיְבִיאֵנִי אֶל־הֶחָצֵר הַחִיצוֹנָה וְהִנֵּה לְשָׁכוֹת וְרִצְפָּה עָשׂוּי לֶחָצֵר סָבִיב ו סָבִיב שְׁלֹשִׁים לְשָׁכוֹת אֶל־הָרִצְפָּה: יח וְהָרִצְפָּה אֶל־כֶּתֶף הַשְּׁעָרִים לְעֻמַּת

וְכֵן לְאֻלָּמָוָת וְחַלּוֹנָוָת סְבִיב ו סְבִיב לְפְנִימָה וְאֶל־אַיִל תְּמָרִים: יז וַיְבִיאֵנִי אֶל־הֶחָצֵר דַּחִיצוֹנָה וְהָא לְשָׁכָן וְרִצְפָּה עֲבִיד לְרִצְפְּתָא סְחוֹר סְחוֹר תְּלָתִין לִשְׁכִּן עַל רִצְפְּתָא: יח וְרִצְפְּתָא לְעֻבְרָא דְּתַרְעָא לְקֳבֵל אורכא

רד"ק

סביב סביב לפנימה. החלונות שהיו סביב לפנימה ר"ל החלונות שהיו סביב לצד פנים היו ולא לצד חוץ החומה: ואל איל תמרים. ואל כל איל ואיל היו תמרים והרגם יונתן בותרתא ובבנין שלמה תרגם צורת דקלין ואשר שהיו עשויים על צורת דקלים בותרות על ראשיהן: יז) ויביאני אל החצר החיצונה. היא עזרת נשים כי עד הנה היה בהר הבית ועתה אמר שהכניסו בעזרת נשים וקראה חצונה לפי שהיא חצונה מעזרת ישראל: והנה לשכות. ואחר כך אמר כמה היו אלא שמפר בתחלה כי על רצפה היו בנויות ובבנין בית שני לא היו אלה הלשכות: ורצפה. ידוע כמו על בהט ושש שרוצפין הקרקע באבנים ואמר עשוי לשון זכר ורצפה לשון נקבה משם עשוי על הבנין ואחר שאמר הרצפה התחתונה נראה שהיה בה רצפה עליונה והתחתונה והתחתונה היתה על הקרקע והעליונה בנויה על גבי העמודים גוזטרא ואשר שמעין אותה בנו בבנין בית שני גוזוטרא בעזרת נשים הוא שאמר במשנת מדות וחלקה היתה בראשונה והקיפוה גוזטרא שהנשים הראות מלמעלה והאנשים מלמטה כדי שלא יהיו מעורבין: אל הרצפה. כמו על וכן אל ההרים לא אכלו: יח) והרצפה אל כתף השערים. והרצפה שעליה הלשכות היתה עשויה בעבר השערים מזה ומזה כמו

רש"י

תחום הממוכים לשער מזה ומזה שהיה פתחן אל תוך חויר השער פתח התא הלפנימי מלפון לשער ופתח התא הדרומי מדרום לשער וכתפות הפתחים אמה ומזה לפתח התא הס החילים והיו כתם חלונות פתוחים לחויר הפס רוחב השער שהיה מפסיק בין התחים ואותו חויר קורא לפנימה לשער שמי שנכנס לבין חויר לביעת התחים שמכאן ומכאן נרחה שהוא נכנס לשער: ובן לאלמות. וכן היו חלונות לחילמות של כל שער ושער: וחלונות סביב סביב לפנימה. כאותה לכל העזרה מכפיים: יאל איל תמרים. ת"י כותרתן כותרות ברחם החיל היה עשוי כמין כותרות דומה לדקל כי במכתב דשלמה הן מתורגמות צורת דקלין (פומייל"ם בלע"ז). עיין שמות כ"ה ל"ח): (יז) ורצפה. (פלנקי"ן בלע"ז). בל"ח דעץ בתוך מכערכתלען) ורצפה אומר מיני אהוח עליה סביב כאותה שעשו (במדות) חלקה היתה ברחבה והקיפוה גוזטרת ועל אותה העליה היו הלשכות (קנברי"ם בלע"ז). בל"ח קמ"מערן וכן במנחות

ל"ג כ' בד"ה מיהרונא) וממה שאמר בעין והרצפה אל כתף השערים ותהיינה כנגד גובה השערים לו למדין שהרצפה הזאת עליה היא: (יח) והרצפה אל כתף השערים. גובה שערי החלר היה משפיל העליה

מנחת שי

(שם) סביב לפנימה. עין נפ"ח דגם: מפנים. הפ"ם רפה ובן כולם: על לפף דמיולת לפתר הם עליו במכתב הטפחותם כגם מתיך ע' הידוק וכן והרצפה הלפ"ם ועו"ש אל כתף / שפ"ספתוך ובפיים ג"ב ה"ה כי ל' לחל ובידו לפה הפנים ל' הפ"ת הגובה בכל הפסנים ה"ג ויהיה הפנים ה"ה ג' ניהם לפנין גובה פתח שם

מצודת ציון

כתיל הוא המגודל: (יז) לשכות. חדרים כמו ויביאם למשכה (מ"ב ט'): ורצפה. מענין הלמה מכניס למדרך הרגל וכן על לקמ כתב ובם ובם (מסתר ו'): (יח) כתף. לד ובכל: לעומת. עד:

מצודת דוד

כתיל הוא המגודל: (יז) לשכות. חדרים וכן ויביאם למשכה (מ"ב ט'): ורצפה. מענין הלמה מכניס למדרך הרגל וכן על לקמ כתב ובם ובם (מסתר ו'): (יח) כתף. לד ובכל: לעומת. עד:

פירוש ע"ט

וְכֵן לְאֻלָּמוֹת שֶׁעַר אֵין גִּיוּעִין וְכֵן לְאֻלָּמוֹת אוֹג צוֹא דִי אוּלְמוֹת פּוּן אֵיטָלִיכְעֶן טוּיעֶר אִיז אוֹיךְ אֲזוֹי גִּיוּעִין פַּר שְׁטָאפְּטִי פְּעֶנְצֶטֶער וְחַלּוֹנוֹת סָבִיב סָבִיב לִפְנִימָה אוֹג פְּעֶנְצֶטֶער וְעֶנְגִין גִּיוּעִין צוֹא דִיא תְּאִים אֲרוּם אוֹג אֲרוּם כְּלוּמֶר בֵּיי אֵלֵי תָּאִים וְאוֹא אֲרוּם עֶזְרַת נָשִׁים אִז וַוירֶער גִּיוּעִין פְּעֶנְצֶטֶער אִינְוַוייניג אֲרֵיין אִן חֵלֶל עֶזְרַת נָשִׁים וְאֶל אֵיל תְּמָרִים אוֹג אוֹיךְ אִיטְלִיכֶען שְׁפִּיץ בֵּיי שְׁטֶידְל אִז גִּימַאכְט גִּיוּעִין אַיין קְרוֹין גְּלֵייךְ וַוי צוֹ אַיין טַיטֶל בּוּים: (יז) וַיְבִיאֵנִי אֶל הֶחָצֵר הַחִיצוֹנָה אוֹג דָּער מַלְאָךְ הָאט מִיךְ יְחֻזְקֵאל אֲרֵיין גִּיבְרַאכְט אִין דָּעם אוֹיסֶין וַוייניגִסְטֶין הוֹיף

אֹרֶךְ הַשְּׁעָרִים הָרִצְפָּה הַתַּחְתּוֹנָה׃ יט וַיָּמָד רֹחַב מִלִּפְנֵי הַשַּׁעַר הַתַּחְתּוֹנָה לִפְנֵי הֶחָצֵר הַפְּנִימִי מִחוּץ מֵאָה אַמָּה הַקָּדִים וְהַצָּפוֹן׃ כ וְהַשַּׁעַר אֲשֶׁר פָּנָיו דֶּרֶךְ הַצָּפוֹן לֶחָצֵר הַחִיצוֹנָה מָדַד אָרְכּוֹ וְרָחְבּוֹ׃ כא וְתָאָו שְׁלוֹשָׁה מִפֹּה וּשְׁלוֹשָׁה מִפֹּה וְאֵילָו וְאֻלָּמוֹ הָיָה כְּמִדַּת הַשַּׁעַר הָרִאשׁוֹן חֲמִשִּׁים אַמָּה אָרְכּוֹ

אוֹרְכָּא דְּתַרְעָא רְצִיפְתָּא אַרְעִיתָא׃ יט וּמְשַׁח כּוֹתָיָא מִן קֳדָם תַּרְעָא מִבָּרָא לְמִבְרָא מְאָה אַמִּין לְמַדִּינְחָא וְלִצְפּוּנָא׃ כ וְתַרְעָא דְּפָתִיחַ לְאוֹרַח צִפּוּנָא לְדַרְתָּא בְּרִיתָא כְּשִׁיעָה אוֹרְכֵיהּ וּפוּתְיֵהּ׃ כא וְתֵיהוֹי תְּלָתָא מִכָּא וְתְלָתָא מִכָּא וְאֵילוֹהִי וְאוּלְמוֹהִי הֲוָת כְּמִשְׁחַת תַּרְעָא קַדְמָאָה חַמְשִׁין אַמִּין אוֹרְכֵיהּ וּפוּתְיָא

עשרין

רש"י

מלפיל ותאו קרי ואילו קרי ואלמיו קרי רד"ק

שלח היתה מסבבת כל החצר והיה לכתפות השער מזה ומזה כנגד נוכח הטערים: הרצפה התחתונה. כשתגיע תיכה זו מכל תחתונה שבמקרא שכל מקום הטעם בגמ"ן וזה כתי"ע למדנו שאין תחתונה זו רצפה בתחת אחרת שלא רצפה אחת היא ותחתיתה של רצפה היא לעומת גובה השער וה"ק של תחתונה כה"ת של כיחה וכה"ת של עזרתה ושל מלאתה כהן יתירות: (יט) ויבד רוחב. הלל עזרת כשים מלפני השער התחתונה. זה השער מפורש למעלה: לפני החצר הפנימי. על עזרת ישראל: הקדים והצפון. לפתי רומותיה חללה מלא אמה: (כ) מדד ארכו ורחבו. כמדת שער הקדים כך מפורש בענין: (כא) חמשים אמה ארכו. גובהו: ורחב חמש

תרגום בבחוב: שלשה מפו ושלשה מפו. שניהם כתובים בויי"ו: כמדת השער הראשון. הוא שער הר הבית כמו

השערים. כמו שאמר שהיה אורך כל השערים חמשים אמה ובזה כלל מדת אורך ורחב השערים בס"ש למעלה בשער הבית חמשים ארכו ועשרים וחמש רחבו כמו שפירשנו למעלה הרצפה התחתונה עליה אשר שחיתה בנויה על כתף השערים: (יט) ויבד רחב מלפני השער התחתונה. כמו התחתון והה"א נוספת לפיכך המלה היא מלעיל חמשים בתי"ו כי שער הוא לשון זכר וקרא תחתונה שער החיצונה הזו שהיא עזרת נשים לפי שהיא תחתונה כנגד שער החצר הפנימי שהוא עזרת ישראל כי עזרת ישראל גבוהה מעזרת נשים כי התר היה משופע ועולה והרי אמר הנה כי בשבע מעלות יעלו בו ובמדר הרוחב שהיה בין שער זה לשער החצר הפנימי מאה אמת מחוץ החצר הפנימי כלומר חברה היתה מחוץ לא עם השער הפנימי לפיכך אמר לפני החצר הפנימי כלומר עד לפני החצר: הקדים והצפון. זו המדה היתה למזרח ולצפון: (כ) ורחבו. אמר שמדד גם כן אורך ורוחב של שער הצפוני של עזרת נשים: (כא) ותאו. כל אלו ותאו וחלונו ואולמי חסרים יו"ד

מנחת שי

מצודת דוד

השערים ולכוכות עליה (ועם כי מלת סוכך יוכה על דבר שממי ולא על דבר העומד כבוש עכ"ל ממר לשון סוכך לפי שכשמדד נבהו ע"י הפתיל נראה הגדה וכשהוא למעלה היה לו לפתיל מוכבב כשבירות הקיר ועיקל הו לשון סוכך): (יט) ויבד רוחב. מדד לחוץ מהכל לכל מלפנים להשער התחתונה היא שער פ"ג שהיא כהר מהיות הכל מלפנים ולפיכך נקראת התחתונה: (כ) ורחבו. כמדת שער המזרחי: (כא) ותאיו. מלי בשער הזה שהיו שנים שנאמר מהשער מזה ומהשער מזה וכולם מהשער הפנימי ולכך היה כמדת השער המזרחי כמעדד לשון: ארכו.

פירוש ע"ט

די טוערין לְמִבַּית אֶרֶךְ הַשְּׁעָרִים אֲקַעֲנָן דִּי לְעֻנְג כְּלוּמָר אוֹ־סִינְוּוִינְיְנְגְסְטִין הוּיף אִיז נִים נִיין פְּנִים אִיז אֲקַעֲנָן
די הֵייף פּוּן דִּי טוֹיעֲרִין אִיז גִיוֹוען דִּי הֵינְטֶעֲרְשְׁטֶע דָּעם וָועג פּוּן צָפוֹן נַיְיט מְדַד אַרְכּוֹ וְרָחְבּוֹ הָאט עֶר
נַיְיט פּוּן דָּעם נַאנְיְנ: (יט) וַיָּמָד רֹחַב אוֹנ עֶר הָאט גִּימְאסְטִין דִּי בְּרֵייט פּוּן דָּעם חֹלֶל פּוּן עִזְרַת נָשִׁים
מִלִּפְנֵי הַשַּׁעַר הַתַּחְתּוֹנָה פּוּן פֶּר דָּעם הִינְטֶעֲרְשְׁטֶן טוֹעֶר לִפְנֵי הֶחָצֵר הַפְּנִימִי מִחוּץ בֵּיי פַּאר דָּעם אוֹ־סִינְוּוִינְיְנְגְסְטִין
הוּיף פּוּן אוֹיסְוַוייִנְיְנְג דָּאם אִיז עִזְרַת יִשְׂרָאֵל אִיז גִיוֹוען בֵּאי אַזָּה הוּנְדֶּערְט אֵיילִין בְּרֵייט דֶּער חֹלֶל
הַקָּדִים וְהַצָּפוֹן דִּי מִזְרַח נַיְיט אוֹנ דִּי צָפוֹן נַיְיט אִיז אַזוֹי
בְּרֵייט גִיוֹוען אוֹנ דִּי דְּרוֹם נַיְיט אִיז אוּיךְ אַזוֹ בְּרֵייט
גִיוֹוען וְאֹרֶךְ דֶּער קְסוֹק אִיז כְּנֶגֶד נַיִן לְשׁוֹן: (כ) וְהַשַּׁעַר אֲשֶׁר פָּנָיו דֶּרֶךְ הַצָּפוֹן אִיז דֶּער טוֹעֶר נִים צוּם

וְרֹחַב חֲמֵשׁ וְעֶשְׂרִים בָּאַמָּה׃ כב וְחַלּוֹנָו וְאֵילָמּוֹ וְתִימָרוֹ כְּמִדַּת הַשַּׁעַר אֲשֶׁר פְּנָיו דֶּרֶךְ הַקָּדִים וּבְמַעֲלוֹת שִׁבְעָ יַעֲלוּ־בוֹ וְאֵילָמּוֹ לִפְנֵיהֶם׃ כג וְשַׁעַר לֶחָצֵר הַפְּנִימִי נֹגֵד הַשַּׁעַר לַצָּפוֹן וְלַקָּדִים וַיָּמָד מִשַּׁעַר אֶל־שַׁעַר מֵאָה אַמָּה׃ כד וַיּוֹלִכֵנִי דֶּרֶךְ הַדָּרוֹם וְהִנֵּה־שַׁעַר דֶּרֶךְ הַדָּרוֹם וַיָּמָד אֵילוֹ וְאֵילָמּוֹ כַּמִּדּוֹת הָאֵלֶּה׃ כה וְחַלֹּנִים לוֹ וּלְאֵילָמּוֹ סָבִיב

וחלונוי קרי ואילמיו קרי ותמרי קרי ואילמיו קרי אלין קרי ואילמיו קרי ולאילמיו קרי

רש"י

רד"ק

שפתחיהם למילה כי מדת ארבו חמשים אמה ורוחבו עשרים וחמש אמה׃ (כב) וחלונו . ובמעלות שבע יעלו בו . בשבעה מעלות יעלו מעזרת נשים לעזרת ישראל ובנו בו על השער ובבנין בית שנינו במכבת מדות ט"ו מעלות עולות מתוכת לעזרת ישראל כנגד ט"ו שיר המעלות שבתהלים שעליהם הלוים עומדים בשיר : ואילמו לפניהם . לפני המעלות היו אילמי כי קודם שיכנס לאילמים היה עולה במעלות : (כג) ושער לחצר הפנימי . אמר כי שער עזרת ישראל שהוא חצר הפנימי היה כנגד השער ה"ל שער החיצון של עזרה נשים לצפון ולקדים היו זה כנגד זה והיו מאה אמה מזה לזה כמו שאמרנו למעלה : (כד) ויולכני . בעזרת נשים הוליכו דרך הדרום ומבואר הוא : (כה) וחלונים . כתהלונות האלה . עם ה"א

מנחת שי

(כב) וחלונו . וחלונין ק' : ואילמו . ואילמין . ותימרו . ותימרין . ומדתו . ומדתן . ואילמו . ואילמין ק' : (כד) ומבוא היה . היו ק' : (כה) וחלונים . וחלונין ק' :

מצורת דוד

כ"ל נוכח השער : חמש ועשרים . כן היה מדת רוחב שער המזרח כמ"ש למעלה : (כב) וחלונו וגו' . לשון תלי לשער ויולכני . כתהלונות האלה . עם ה"א למעלה כל עוד שהוא בשער המזרח ממעל לשתי מעלות ונו' כי לשם היה מוליך אותו ועולה ועוד שם במעלות ועד שהשער היה בשבע מעלות : ואילמיו לפניהם . כתהלונות האלה היו לפנים מהמעלות עולין במעלות עד שיגיעו אל האולם : (כג) ושער לחצר הפנימי . השער של אלו הפנימי היה מול השער מאלו החיצונה : לצפון ולקדים . כן היה בשלמה לפון וקן כל אחת (ולהם שער המזרח מעזרת נשים עמד

פירוש

הוּא צוּא דֶעם דַאך פּוּן דֶעם אַנדֶערן הֵא וּאם אִיז גָּוּעֶן אֶקעגֶן אוּיף דֶר אַנדֶערֶער זַיט טוֹער אִיז גָּיוֶעֶן פֶּנְךְ אוּן צְוַוואנְצִיג אַיילֶן׃ (כב) וְחַלּוֹנָיו וְאֵילָמָיו כְּמִדַּת הַשַּׁעַר אוּן דִי אוֹיפְמָוט אוּן דִי קְרוֹנֶן וָוס אוֹיף דִי שְׁפִּיץ בֵּיי שְׁמִידֶלְךְ זָעֶנֶן גֶּיוֶעֶן וָוס זַיי הָאבֶּן גֶהאט אַיין גְשְׁטַלְט וְוִי דִי מָאס פּוּן דֶעם טוֹער וָוס זַיין פָּנִים אִיז אֶקעגֶן דֶעם וָועג פּוּן מִזְרַח זַיי טֶען אוֹיף דֶעם טוֹער וְאֵילְמָיו לְפָנֵיהֶם אוּן דִי אוֹיפְמָוט זָענֶן פֶּאר דִי טְרֶעפ פּוּן אִינְוַוייניגְ דְהֵיינוּ אֵי דֶר טֶען אִיז אַרַיין גְנַאנגֶן אִין דִי אוֹיפְמָוט הָט מֶען פְּרִיעֶר גְדַארְפְּט אוֹף זַיין אוֹף דִי טְרֶעפ׃ (כג) וְשַׁעַר לְחֵצֵר הַפְּנִימִי אוּג אַמטוֹער אִיז גֶיוֶעֶן צוּם אִינְוַוייניגְ טֶען

עֶשְׂרִין וְחַמֵּשׁ אַמִּין׃ כג וְכוֹתְהִי וְאוֹלַמּוֹתְהִי וְכוֹתַרְהֶיהָ כְּ ט שְׁחַת הַרְעָא דְפִתְחֵי לְאוֹרַח מַדִּינְחָא וּכְדֵרְגִין שְׁבָעָה סַלְקִין בֵּיהּ וְאוֹלַמּוֹתְהִי קֳדָמֵיהוֹן׃ כד וְהַרְעָא לְדָרוֹמָא נְוִיחָא לְקַבֵּיל הַרְעָא דְפִתְחֵי לְצָפוֹנָא וּלְקַדְמָאָה וּמְשַׁח מִהַרְעָ לְ הַרְעָ מְאָה אַמִּין׃ כד וְאוֹבְלַנִי בְּאוֹרַח דָּרוֹמָא וְהָא הַרְעָא חַד פְּתִחֵי לְאוֹרַח דָּרוֹמָא וּמְשָׁה אֵילוֹהִי וְאוֹלַמּוֹתְהִי כְּמִשְׁיָחָתָא הָאֵלִין׃ כה וְכִוִּין לֵיהּ וְלְאוֹלַמּוֹתְהִי סְחוֹר סְחוֹר כְּוִנְיָא

ועשרים . מנין התיז לגנו׃ (כב) ואילמיו לפניהם . ואולם השער לפני המעלות קודם שיכנס לאולם היה עולה במעלות׃ (כג) ושער לחצר הפנימי . לעזרת ישראל׃ נגד השער . המיוחס מכוונים׃ ויסר משער . התחתון עד העליון מאה אמה הוא רחב הגל עזרת נשים׃ (כד) ויוליכני דרך הדרום . למזר המיוחס׃

סָבִיב כְּהַחֲלֹנוֹת הָאֵלֶּה חֲמִשִּׁים אַמָּה
אֹרֶךְ וְרֹחַב חָמֵשׁ וְעֶשְׂרִים אַמָּה׃
וּמַעֲלוֹת שִׁבְעָה עֲלוֹתָו וְאֵילָמָו
לִפְנֵיהֶם וְתִמָּרִים לוֹ אֶחָד מִפֹּה וְאֶחָד
מִפֹּה אֶל־אֵילָו׃ וְשַׁעַר לֶחָצֵר הַפְּנִימִי
דֶּרֶךְ הַדָּרוֹם וַיָּמָד מִשַּׁעַר אֶל־הַשַּׁעַר
דֶּרֶךְ הַדָּרוֹם מֵאָה אַמּוֹת׃ וַיְבִיאֵנִי
אֶל־חָצֵר הַפְּנִימִי בְּשַׁעַר הַדָּרוֹם וַיָּמָד
אֶת־הַשַּׁעַר הַדָּרוֹם כַּמִּדּוֹת הָאֵלֶּה׃
וְתָאֹו וְאֵלָו וְאֵלָמָו כַּמִּדּוֹת הָאֵלֶּה

הָאֵלִין חַמְשִׁין אַמִּין
אוֹרְכָּא וּפוּתְיָא עֲסָרִין
וַחֲמֵשׁ אַמִּין׃ כו וְדַרְגִין
שְׁבָעָא דַּרְגוֹהִי וְאוּלָמוֹהִי
קֳדָמֵיהוֹן וְכוּתְנָן לֵיהּ
חַד מִכָּא וְחַד מִכָּא וַעֲבַד
עַל אֵילוֹהִי׃ כז וְתַרְעָא
דְּדָרְמָא גַּיְיתָא בְּאוּרַח
דָּרוֹמָא וּמְשַׁח מִתְרַע
לְהָרָע בְּאוּרַח דָּרוֹמָא
כֵּיאָה אַמִּין׃ כח וְאַעֲלָנִי
לְדָרְמָא גַּיְיתָא בִּתְרַע
דָּרוֹמָא וּמְשַׁח יַת תְּרַע
דָּרוֹמָא בְּמִשְׁחָתָא
הָאֵלִין׃ כט וְתָרוֹהִי
וְאֵילוֹהִי וְאוּלָמוֹהִי
כְּמִשְׁחָתָא הָאֵלִין וְכוּתְנָן
לֵיהּ

רש"י ואילמו קרי אלין קרי ותאו קרי ואלמו קרי ואלין קרי **רד"ק**

(בה) כהחלנות האלה. דרש רבי תנחומא ה"ל זו יתירה לומר כהה הלונות כהות מכאן וקלרות מכפנים לומר לא לאורה אני צריך שכל הלונות העשויות להכנים אורה קלרות מבחוץ ומרחיבות מבפנים: (בז) עולותיו. כמו מעלותיו: אל אילו. על רחם האיל היה דקל מצויר: (כח) וימד את השער הדרום. שם הלך הדרומי ובא המזרחית עם ה"א חידושה כמו שלמע' חשאנגים המהלכות הארץ והדובים להם: (כט) והאיו. מבואר הוא

הידיעה כמו התנדור אשר בא אלי בהשבים חסדך כהיום הזה והדובים להם ויש בו מדרש כהחלונות כהה חלונות כלומר חלונות כהות צרות מבפנים ורחבות מבחוץ כלומר לא לאורה אני צריך: (בז) ומעלותיו כלומר שבעה עלותיו. כמו מעלותיו בלומר במעלות שבעה היו עולים גם כן בשער הדרום מעורת נשים לעורת ישראל: ותמורים לו. פירשנוהו: אחד מפו ואחד מפו. שניהם כתובים בויי"ו: (כז) ויביאני. את השער הדרום. כמו ישראל כמו שפירשנו: (כח) ויביאני. את השער הדרום. כמו

(יז) צוחי קרי: ולמטו. והלמטו קרי: המשקים לו תחת מצו ותחת מצו. שניהם כתובים בוי"ו אלא נמי מסורת שכתובים כה"ל וכן כתב רד"ק: אל היכל. אלין קרי: (כו) ומפו. ומפו קרי: ואלין קרי: ואלמו. והאלמו קרי: ולאלמו קרי:

מנחת שי

מצודת דוד

המזבח והלפנימי: אורך. כ"ל נוסף הפעם: ורחב. בכל הספר הזה הוא בכתב: ואילמו. כהלי הפלגש היו נעמים מהמעלות: ותמרים לו. כ"ל היה מותרת בלונת מלון תמר אחד מהעבר מזה ואחד מהעבר מזה ומזה ומפה כתובות היו בהמזוזות מעבל: (כז) דרך הדרום. בלום סדומה: בשער אל השער. כ"ל מהעבר אחד הפנימי אל שער הלך המילונה בדום הדום: (כח) כמדות האלה. כמדות השערים המקדים: (כט) והאיו וגו'. גם לשער הלך

מצודת ציון

(כו) עלותיו. מעלותיו:

פירוש ע"ט

גְּיוֹעִין צוּ דִי נַיִט קַאמְעֶרִין פּוּן דֶּעם טוּיעֶר אוּנ צוּ
דִי אוֹלְמוֹת אֲרוּם אוּנ אֲרוּם אָווּי וִויא דִיאוּיגְע
פֶּענְצְטֶער וְוָאם זֶענֶן גְּיוֹעִין צוּ דִי טוּיעֶרִין וְוָם דָּא
פְּרִיעֶר שְׁטַיִיגֶן חֲמִשִּׁים אַמָּה אֹרֶךְ פּוּפְצִיג אַיילֶן אִיז
גְּיוֹעִין דִי לֶעְנְג פּוּן דֶּעם טוּיעֶר בְּלוֹמֶר דִי הַיִיךְ וְרֹחַב
חָמֵשׁ וְעֶשְׂרִים אַמָּה אוּנ דִי בְּרֵייט אִיז גְּיוֹעִין פִּינְף אוּנ
צְוַואַנְצִיג אַיילִין׃ (כו) וּמַעֲלוֹת שִׁבְעָה שִׁילִיטִי אוּנ זִיבֶּן
טְרֶעפּ זֶענֶן גְּיוֹעִיעִין נִיעֶנְ טְרֶעפּ וְאִילָמָיו לְפָנֵיהֶם אוּנ
נִיעֶנְ פְּעָדֶער הַיינֶער וְזֶענֶן גְּיוֹעִין פַּר דִי טְרֶעפּ פּוּן
אִינְווִיינִיגְ וְתִמֹרִים לוֹ אֶחָד אוּנ אוֹיס גְּמַאלְטֶי טַיילְט
בֵּייסֶער וְזֶענֶן גְּיוֹעִין צוּם טוּיעֶר אַיין בּוּים פּוּן אַיין
נִיט טוּיעֶר אוּנ אַיינֶר פּוּן דֶּעם אַנְדֶערֶער נִיט אוֹף
נִיעֶנְ בַּייא שְׁטַיידֶלֶיךְ פּוּן אוּיבֶּן׃ (כז) וְשַׁעַר לֶחָצֵר
הַפְּנִימִי אוּנ אַיין טוּיעֶר אִז גְּיוֹעִין צוּם אִינְווִיינִיגְסְטֶן
הוֹף אַין דֶּעם וְוֶעג פּוּן דְּרוֹם נִיט נֶיקֶר מִשַּׁעַר אֶל הַשַּׁעַר
עֶנְדֶער נְשִׁים וְתִלוֹנוֹת לוֹ וְאֵילָמָיו אוּנ פֶּענְצְטֶער וְזֶענֶן
גְּיוֹעִיעִין צוּם טוּיעֶר פִּלוֹמֶר צוּ נִיעֶנְ נִיט קַאמְעֶרִין

וְהַלְּזוֹנוֹת לָוֹ וּלְאֵלְמָוֹ סָבִיב ׀ סָבִיב
הַמִּשִּׁים אַמָּה אֹרֶךְ וְרֹחַב עֶשְׂרִים
וְחָמֵשׁ אַמּוֹת׃ {ל} וְאֵלְמּוֹת סָבִיב וְסָבִיב
אֹרֶךְ הַמֵּשׁ וְעֶשְׂרִים אַמָּה וְרֹחַב חֲמֵשׁ
אַמּוֹת׃ {לא} וְאֵילְמָו אֶל־חֲצַר הַחִיצוֹנָה
וְתִמְרִים אֶל־אֵילָו וּמַעֲלוֹת שְׁמוֹנֶה
מַעֲלָו׃ {לב} וַיְבִיאֵנִי אֶל־חֲצַר הַפְּנִימִי
דֶּרֶךְ הַקָּדִים וַיָּמָד אֶת־הַשַּׁעַר כַּמִּדּוֹת
הָאֵלֶּה׃ {לג} וְתָאוֹ וְאֵלָו וְאֵלְמָו כַּמִּדּוֹת
הָאֵלֶּה וְהַלְּזוֹנוֹת לָוֹ וּלְאֵלְמָו סָבִיב ׀

וְאוֹלַמּוֹהִי סְחִיר
סְחוֹר חַמְשִׁין אַמִּין
אוֹרְכָּא וּפוּתְיָא עַסְרִין
וְחַמֵּשׁ אַמִּין׃ {ל} וְאוֹלַמַיָּא
סְחוֹר סְחוֹר אוֹרְכָּא
עַסְרִין וַחֲמֵשׁ אַמִּין
וּפוּתְיָא חֲמֵשׁ אַמִּין׃
{לא} וְאוֹלַמּוֹהִי דְּרַדְתָּא
בָּרַיְתָא וְכוֹתָלָן עַל
אֵילוֹהִי וְדַרְגִין תְּמָנְיָא
דַּרְגּוֹהִי׃ {לב} וְאָעֵיל
לְדַרְתָּא גַּוָּיְתָא בְּאוֹרַח
מַדִּינְחָא וּמְשַׁח יָת
תַּרְעָא כְּמִשְׁחָתָא הָאִלֵּין׃
{לג} וְתָווֹהִי וְאֵילוֹהִי
וְאוֹלַמּוֹהִי כְּמִשְׁחָתָא
הָאִלֵּין וְכוֹוִין לֵיהּ
וּלְאוֹלַמּוֹהִי סְחִיר סְחוֹר
אוֹרְכָּא

ולאלמיו קרי ואילמיו קרי אליו קרי בעליו קרי ותאיו קרי ואליו קרי ואלמיו קרי והאלמיו קרי

רד"ק

(ל) ואלמות סביב סביב. היו אלמות בנויות סביב הקיר אי בחלל הקיר: אורך חמש ועשרים אמה. בין כלם היו בתוקות באורך הקיר חמש ועשרים אמה: ורוחב חמש אמות. כל אחד רוחב חלל חמש אמות וזה לא זכר בחצר החיצונה: (לא) ואילמו אל חצר החיצונה. אמר כי אילמו של חצר הפנימי היו בולטים אל החצר החיצונה לא כמו שהיה בחצר החיצונה שהיא בזרת נשים שאליו ואילמו מבפנים: ומעלות שמונה מעליו. בת' מעלות היו עולין מעזרת ישראל לעזרת הכהנים ובבנין בית שני לא היו אלא ג' מעלות: (לב) ויביאני. דרך הקדים. כן הביאו

רש"י

(ל) ואלמות. (תרגום בלע"ז. כל"ח שווידכתנן): סביב סביב. הכותל היה עשוי אולמי' לחלחי' ככנסין בעזרה ואילמות הללו היו מבפנים (פ"ח) למעלה מהתח' כי התחים היו מבפנים בחלר הפנימי שהרי מולם השער היה בולט אל החיצונה כמ"ש בשער ו"ח שהיו התחים והמולם פונים למקום ממה להיות פתחי התחים נפתחים לתוך המולם שהרי הסוה העיון כל מדות השערים החיצונים והפנימים ולא חלק כמיהם חלק בליטת המולמות. (כי התחים היו מבחוץ ומשה תחים וכיולייהם וט"ו לחמות של רחב השער עולים לשמונים ואחת אמה וכל החלר הפנימי היו חלק מאה על מאה כמו שמפורש בעזרה. פ"ח): (לא) ואילמיו אל החצר החיצונה. חולמיו של שער

מנחת שי

(לא) ואילמו אל חלר. ואלמיו קרי ומשמיש אל חיצו. בליטת קרי: סמוך חלון. ותאיו קרי: ואלו. ואילמיו קרי: והאלמיו. ואילמיו

מצודת דוד

הפנימי היו תחים ותולים ומולם והיו כנגדם של הפנימים מ"ש: לו. כ"ח מתחי השער: ואלמיו. למוקבי המולם מבפנים: ארך. גובה הכעב: ורחב. כל בעב התולון: (ל) ואלמות סביב סביב. בתוכו מ"ח כל בעב הכותלות במוכה וכפנים והכותב היו תולעים כנגמוך של הקיר ופתוחות לפנים: ארך. הוא הנמשך עם הקיר: ורחב. הוא הנמשך כנגד תולי המולר: (לא) ואילמיו. פתחי הלר

פירוש ע"ט

אוֹג צוּ נַיְיגֶע פְּעֲדֶער הַיְיגֶער אַרוּם אוֹג אַרוּם חֲמִשִּׁים
אַמָּה אִיךְ פּוּפְצִיג אֵיילֶין אִיז גִיוֶוען דִי לֶענְג פּוּן דֶעם
טוּיער כְּלוּמַר דִיא הַיִיךְ אוֹג דִיא בְּרֵייט אִיז גִיוֶוען
פִּינְף אוֹג צְוָואנְצִיג אַיילֶין: (ל) וְאֻלַמּוֹת סָבִיב סָבִיב אוֹג
אוּלְמוֹת וֶענֶען גִיוֶוען אִין חֶלֶק עֶזְרַת יִשְׂרָאֵל אַרוּם
אוֹג אַרוּם דֶּהֵיינוּ וְוִי אַרוּם דִי דְרֵיי וְוָענְט מִזְרָח אוֹג
צָפוֹן אוֹג דָרוֹם אוֹג וְוִי וֶענֶען גִיוֶוען אֶפֶּן אִינְוַוייניג
אַרַיין אֶרֶךְ חֲמֵשׁ וְעֶשְׂרִים אַמָּה דִי לֶענְג פּוּן וֶוִי אִיז גִיוֶוען
פִּינְף אוֹג צְוָואנְצִיג אַיילֶין אוֹג דִי בְּרֵייט אִיז גִיוֶוען
פִּינְף אַיילֶין: (לא) וְאֻלַמּוֹהִי אֶל חֶצֶר הַחִיצוֹנָה אוֹג דִיא
פֶּיר הַיְיגֶער פּוּן דֶעם טוּיער פּוּן דֶעם אִינְוַוייניגְסְטֶן
הוֹרְ וֶענֶען גִיוֶוען גִיצוֹגֶען צְוֹוא צוּם אִינְסֶן
דֶעם טוּיער וֶענֶען אוֹךְ גִיוֶוען אַזוֹי וִיא דִיא אַוּוֶנִי

מאסן

סָבִיב אֹרֶךְ חֲמִשִּׁים אַמָּה וְרֹחַב חָמֵשׁ
וְעֶשְׂרִים אַמָּה׃ לד וְאֻלָמּוֹ לֶחָצֵר
הַחִיצוֹנָה וְתָמָרִים אֶל־אֵילָו מִפֹּה וּמִפֹּה
וּשְׁמֹנָה מַעֲלוֹת מַעֲלָו׃ לה וַיְבִיאֵנִי אֶל־
שַׁעַר הַצָּפוֹן וּמָדַד כַּמִּדּוֹת הָאֵלֶּה׃
לו תָּאָו אֵלָו וְאֻלָמּוֹ וְחַלֹּנוֹת לוֹ סָבִיב
סָבִיב אֹרֶךְ חֲמִשִּׁים אַמָּה וְרֹחַב חָמֵשׁ
וְעֶשְׂרִים אַמָּה׃ לז וְאֵילָו לֶחָצֵר הַחִיצוֹנָה
וְתָמָרִים אֶל־אֵילָו מִפֹּה וּמִפֹּה וּשְׁמֹנָה
מַעֲלוֹת מַעֲלָו׃ לח וְלִשְׁכָּה וּפִתְחָהּ

ואילו׳ קרי אילו׳ כתיב קרי תאו׳ קרי אולמו׳ קרי ואילו׳ קרי אילו׳ כתיב קרי

רש״י

הפנימי לפי היה לצד פנים כמו בהיו חולמיו של פרעה התיצוני חלק מבחוץ היה בולט: (לו) ארך חמשים אמה. גבהו המשים למה: (לז) ואילין לחצר החיצונה. (תמ״ם פוייתרקר״ם בלע״ז. מקולקל בדפוס וכן צריך לומר תמ״ם פתרטיקה״ם. ייינע נעוועלכטען בתגען החללען) וחולס השער קרי חילים כלן: (לח) ולשכה. היתה לצד שער הצפוני כעזרת ישראל: ופתחה. של לשכה לפי חילי

קרי: ולחלמו. ולחלמיו קרי: (לו) וחלונות לחלר. וחלונו קרי: ותמרים לפי חילו. חילים קרי: מפו ומפו. בכתיב מזה ומזה: מעלו. מעליו קרי: (לז) ואילו. ואילין קרי: (לח) מפו. מזה קרי: לפי. חילו קרי: ולחלמו. ולחלמיו קרי:

בשלשה הרוחות וכמו זה כן זה והכל מבואר: (לח) ולשכה ופתחה באילים השערים. כמו באילי השערים ובא בסמיכות עם הפ״ם כמו אילים צפר סרנים כפף והדומים להם ואמר כי ברוח הצפון ראה לשכה והיא פתוחה באילי השערים כי ליחד עצון לצפונו של מזבח היה שחיטת חקדשים והשפתם ונתוחם

מנחת שי

(לו) ואילו לחלר החיצונה. ואילין קרי: וחמרים לפי חילו. חילים קרי: מפו ומפו. בכתיב מזה ומזה: מעלו. מעליו ק׳: (לח) וְלִשְׁכָּה. בין כתוב:

מצורה דור

לכ״ף מתלי כסמר: ולאלמיו. לכותלי הלולם מכביר: (לד) ביפי ובפי. בכתיב מזה ובכעבר מזה: (לה) אל שיער הצפון. בל הלולם הפנימי: (לו) תאיו וגו׳. מוסב אל המקרא שלפניו לומר כמדות הלולם המזכירים מדד לפי הפיו וגו׳ בל הבעל הלוס: (לז) ואילין.

פירוש ע״ט

מאסין פון די טוערין וום דא פריער שטייגן וחילונות
לו אוג פענצטער ווענין גיוועון די ייט קאמערין (לו) תאיו ייליו וואילמיו די ייט קאמערין אוג די ביי
פון דעם טויער אוג צו דעם פערער הויו ארום אוג ניימאסטן
ארום אך חמשים אמה ריא לענג פון דעם טויער
קלומר די הייך איז גיוועון פופציג אילין אוג ריא
בריים איז גיוועזין פינף אוג צוואנציג איילין:
(לד) ואלמיו לחצר החיצונה אוג די פערער הייער פון
דעם טויער ווענין גיוועזין ארוים אוג ארום אך חמשים
אמה ריא לענג פון דעם טויער קלומר די הייך איז
גיוועון פופציג איילין אוג די בריים איז גיוועון פינף
אוג צוואנציג איילין: (לו) ואילין לחצר החיצונה אוג
ניינע פערער הייער ווענין גיוועון גיצוינין ארוים
צו צום אויסעניינינסטן הויף ותמרים אל אילין מפו
ומפו אוג ניימאלטע טייטיל בייטער ווענין גיוועזין
אויבן אויף ניינע בי שטיידלעף פון איין ניים אוג
פון די אנדערער ניים ושמונה מעלות מעלין אוג אבט
טרעפ ווענין גיוועזין ניינע טרעפ: (לח) וישכה אינ

איין

בְּאֵילִים הַשְּׁעָרִים שָׁם יָדִיחוּ אֶת־ הָעֹלָה׃ לט וּבְאֻלָּם הַשַּׁעַר שְׁנַיִם שֻׁלְחָנוֹת מִפֹּה וּשְׁנַיִם שֻׁלְחָנוֹת מִפֹּה לִשְׁחֹט עֲלֵיהֶם הָעֹלָה וְהַחַטָּאת וְהָאָשָׁם׃ מ וְאֶל־הַכָּתֵף מְחוּצָה לָעוֹלֶה לְפֶתַח הַשַּׁעַר הַצָּפוֹנָה שְׁנַיִם שֻׁלְחָנוֹת וְאֶל־הַכָּתֵף הָאַחֶרֶת אֲשֶׁר לְאֻלָּם הַשַּׁעַר שְׁנַיִם שֻׁלְחָנוֹת׃ מא אַרְבָּעָה שֻׁלְחָנוֹת מִפֹּה וְאַרְבָּעָה שֻׁלְחָנוֹת מִפֹּה לְכֶתֶף הַשַּׁעַר שְׁמוֹנָה שֻׁלְחָנוֹת אֲלֵיהֶם

בְּאִילַיָּא דְּתַרְעָא תַּמָּן מְהַכְּנִין יָת עֲלָתָא׃ לט וּבְאוּלְמָא דְּתַרְעָא תְּרֵין פְּתוֹרִין מִכָּא וְתְרֵין פְּתוֹרִין מִכָּא לְסַמָּכָא עֲלֵיהוֹן עֲלָתָא וְחַטָּאתָא וְאָשָׁמָא׃ מ וְלְעֵבְרָא דְּמִבָּרָא לְמֵעֱלָנָא בְּמַעֲלָנָא דְּתַרְעָא צָפוּנָא תְּרֵין פְּתוֹרִין וּלְעֵבְרָא אוֹחֳרָנָא דְּלְאוּלְמָא דְּתַרְעָא תְּרֵין פְּתוֹרִין׃ מא אַרְבְּעָא פְּתוֹרִין מִכָּא וְאַרְבְּעָא פְּתוֹרִין מִכָּא לְעֵבְרָא דְּתַרְעָא תַּמָּנְיָא פְּתוֹרִין בֵּינֵיהוֹן נְכִיסִין׃

ארבע

רד"ק ג"א עליהם רש"י

כב"ש בתורה צפונה לפני ה': שם ידיחו את העולה. כמ"ש וקרבו ברביעי ירחץ במים ועל שולחנות של שיש היו מדיחין אותם: (לט) ובאולם השער. מפו. הראשון בו"ו וחשני בה"א: לשחוט עליהם. כמו עליהם וכן ואל ההרים לא אכל והרומים להם רבים: העולה והחטאת והאשם. כמ"ש בתורה במקום אשר תשחט העולה תשחט החטאת וכן אמר במקום אשר ישחטו את העולה ישחטו את החטאת והיה כן שלא לפרסם הטומאים: (מ) ואל הכתף מחוצה לעולה. בסנגל כמו מעלה כלומר מחוץ למעלות שובר: השער הצפונה. כמו השער הדרום שפירשנו: (מא) ארבעה. עליהם ישחטו. כמו

כמעלות פתח העזרה: שנים שלחנות. לכתף הפתח למזרח או למערב: ואל הכתף האחרת. אשר לפתח

מנחת שי

(לט) ובאולם השער שנים שלחנות מפו ושנים שלחנות מפה בהשחטן עליהן ובשר הקדש ומפשיטין: (מה) להשחיט שלחנות מפה ומפשיטין

מצודת ציון

(לח) ידיחו. ענין רחיצה ושטיפה כמוש: (לט) אליהם. מלמ

(לט) ובאולם השער. כתבו מלמד שהיה כמשך מסוף מעמד בעזרה ומשם היו מדיחין מזה ל' סמים כמנהגו
מפה כמעלה: לשחוט עליהם. לסמוך מלמ כמשך לסמ השלמים וגו' שסמ ק"ק השלמים שחיטה בלפון (ושם כי סיס מעוך
להלן ע"ב מ"ת קדושתו כלפים כי יסיס מקודם בקדושת העזרה): (מ) ואל הכתף. להעביר הפתח מהאולם מ"ה לו בשלמים בשעת
לפתח שער הפנימי ל"ל שער הפנימי שהיה לוחב עבר אמות והמעלות הסם היו בין הפתחים ושם עמדו סמים שוכחות: ואל
הכתף וגו'. וכן בהעביר הפתח מן אולם השער עמדו סמים שלמים (מא) מפה. מהעבר הזה כ' בהלן האולם וכ' בהלן בצין
הפתים: לכתף השער. לכל כתף מהעבי השער: שהוא. ל"ל כתף מהעבי השער: שמונה. לכל כתף היו שמונה ומלמ כמשמ להם ישחטו הקדשים שהמפשי

מצודת דוד

(מא) ארבעה. ומלמ כפ"ג נתן תמר הכפתורים: שם. בהלבנה היה מדמים קדשי העולה בהשחטת בצפון וכיון היתה קיח מתנפים:

פירוש ע"ט

אַיִן לְשִׁבָּה אוֹ גִיוּעוּן אִין עֲזָרַת יִשְׂרָאֵל בֵּיי דֶעם קָרְבָּנוֹת עוֹלָה אוֹ חַטָּאת אוֹ אָשָׁם׃ (מ) וְאֵל הַכָּתֵף מְחוּצָה אוֹ צוּא דָעֶר נַיי פּוּן דֶעם פָּעֲדָער הוּיז פּוּן אוֹיסָעְוֶוייניג לְמִזְרָח לְפֶתַח הַשַּׁעַר הַצָּפוֹנָה צוּם אוֹף נָאנְג צוּ דָר טִיר פּוּן דֶעם טוֹיעֶר וּאם אוֹיף צְפוֹן נַיי אִיז גִיוּעוּן שְׁנַיִם שֻׁלְחָנוֹת צְוֵוייא טִישְׁעֶן וְאֶל הַכָּתֵף הָאַחֶרֶת אוֹג צוּ דֶעֶר אַנְדֶערֶער נַיי וּאם צוּ דֶעם פָּעֲדָער הוּיז פּוּן דֶעם טוֹיעֶר אִיז אוֹיךְ גִיוּעוּן צְוֵוויי טִישְׁעֶן אֲרוּיךְ צוּא אִין חֵלֶל פּוּן דֶעֶר טִיר פּוּן דֶעם טוֹיעֶר׃ (מא) אַרְבַּע שֻׁלְחָנוֹת בִּפֹּה פִּיר טִישִׁין פּוּן דֶר אַנְדֶערֶער אִיין נַיי טוֹיעֶר אוֹג פִּיר טִישִׁין פּוּן דֶר אַנְדֶערֶער נַיי צוּ דֶר נַיי פּוּן דֶעם טוֹיעֶר סַה הַכֹּל אִיז גִיוּעוּן

ישְׁחֲטוּ׃ מב וְאַרְבָּעָה שֻׁלְחָנוֹת לָעוֹלָה
אַבְנֵי גָזִית אֹרֶךְ אַמָּה אַחַת וָחֵצִי וְרֹחַב
אַמָּה אַחַת וָחֵצִי וְגֹבַהּ אַמָּה אֶחָת
אֲלֵיהֶם וְיַנִּיחוּ אֶת־הַכֵּלִים אֲשֶׁר יִשְׁחֲטוּ
אֶת־הָעוֹלָה בָּם וְהַזָּבַח׃ מג וְהַשְׁפַתַּיִם
טֹפַח אֶחָד מוֹכָנִים בַּבַּיִת סָבִיב סָבִיב
וְאֶל־הַשֻּׁלְחָנוֹת בְּשַׂר הַקָּרְבָּן׃
מד וּמִחוּצָה לַשַּׁעַר הַפְּנִימִי לְשָׁכוֹת

מב וְאַרְבְּעָא פָּתוֹרִין
לַעֲלָתָא בְּאַבְנֵי גְזִית
אוּרְכָּא אַמְּתָא חֲדָא
וּפַלְגָא וּפוּתְיָא אַמְּתָא
חֲדָא וּפַלְגָא וְרוּמֵיהּ
אַמְּתָא חֲדָא עֲלֵיהוֹן
וְיַחֲתוּן יָת מָנַיָא דִיכְּסוּן
יָת עֲלָתָא בְּהוֹן וְנִכְסַת
קוּדְשַׁיָא׃ מג וְעַנְקְלִין
נַפְקִין פְּשַׁךְ חַד קְבִיעִין
בְּעַמּוּדֵי בֵּית מַטְבַּחַיָא
מְגִיו לְאוּלָמַיָא סְחוֹר
סְחוֹר וְעַל פָּתוֹרַיָא בְּשַׂר
קוּרְבָּנַיָא׃ מד וּמִבָּרָא
לְתַרְעָא גַוָאָה לְשִׁכַּת
לֵוָאֵי בְּדַרְתָּא גַוַיְתָא

רש"י

הָעוֹלָה בְּנֵי שׁוּלְחָנוֹת: (מב) אליהם ויניחו את הכלים. עליהם מניחים הסכינין והמזרקות שמקבלין בהם את הדם שיהיו מוכנים לשוחטים שם קדשי קדשים בצפון: (מג) והשפתים טפח אחד. אונקליו' של ברזל קבועין בעמודי נגסין שבבית המטבחיים בצפון לתלות ולהפשיט בהם את הקדשים הוא שנינו בפסחים אונקליות של ברזל היו קבועין בעמודים וכתלים שבהן תולין ומפשיטין וכן ת"י ועונקלין נפקין פשך חד: מוכנים בבית. קבועים בתוך הלל העזרה בבית לניו: (מד) ומחוצה לשער

רד"ק

כצ"ל

עליהם: (מב) וארבעה שלחנות לעולה. זכר העולה לפי שהיתה התמיד וגם כן היו להניח עליהם כל כלי שאר הזבחים כמ"ש בסוף הפסוק והזבח: אליהם ויניחו את הכלים. המ"ם נוספת כמו ויו וישא אברהם את עיניו וירא והנה והדומים לו כמו שכתבנו בספר מכלול בחלק הדקדוק ממנו אמר כי על ארבעה שלחנות אלה היו מניחים הכלים אשר ישחטו בהם העולה ואת הזבחים והם הסכינים אשר ישחטו בהם והמזרקות אשר יקבלו בהם את הדם: (מג) והשפתים טפח אחד מוכנים בבית סביב סביב. כלי ששופתים עליו את הקדירות והיא שפיתת שתי קדירות לפיכך נקרא בלשון שנים וי"ת ועונקלין נפקין פשך חד קביעין בעמודי בית מטבחיא מגו לאולמיא סחור סחור ועונקלין הם ווי ברזל קבועים בעמודים ובכתלים לתלות בהם וקורין עונקלין בעי"ן או באל"ף אנקלין ובאלה השפתים היו תולין בהם הקרבנות ומפשיטים אותם וכן שנינו במסכת מדות בית המטבחים היה לצפונו של מזבח ועליו שמונה עמודים ננסין ורביעים של ארז על גביהם ואונקלין של ברזל קבועים בהן ושלשה סדרים היה לכל אחד ואחד שבהן תולין ומפשיטין על שלחנות של שיש שבין העמודים: ואל השלחנות בשר הקרבן. בהעמדת קמץ תקוף בגעיא וברפיית הבי"ת מפני ששוא הרי"ש נע מפני העמדת הקמ"ץ לפיכך נרפתה הבית ורבי יונה כתבו בהטפית הקו"ף ורפיות הבי"ת: (מד) ומחוצה לשער הפנימי לשכות שרים שער הפנימי של

מנחת שי

שלחנות טפח. בשיטה בה"א על פי המסורת: (מג) והשפתים. יש ספרים שכה"א בלא מאריך והמ"ן הגהה ובספרי בצפוד האשכנזים בה"א במאריך והמ"ן בלא דגש: בשר הקרבן. בהעמדת קמץ הקו"ף בגעיא וברפיון הבי"ת מפני שבוא"ת הרי"ש נע מפני העמדת הקמץ לפיכך נרפתה הבי"ת נקלט הדרבן וכן קבלנו קריאתו ולא במצנו ולא ראינו כי מחלוקת הוא בר' יונה בתם בהטפית הקו"ף ורפיות הבי"ת כן כתב רד"ק בשרשים ומכלול דף קפ"ח ובמרים. גם אני ראיתי במקצת ספרים בלא מאריך בקו"ף כדעת ר' יונה ועיין מה שכתבתי בפרשת תלוה על ויפשט ובסוף מהדר במאריך: (מד) לשכות שרים. כלא"ד

מצודת דוד

בצפון: (מב) לעולה. להניח עליהם בשר העולה וה"ה בשר שאר הקרבנות ונקט עולה לפי שהיא להקודמת והתמידית והיתה כליל להקרבה: אבני גזית. השלחנות היו מאבני גזית וזהו על כי האבן מקרר ובזמר הבשר מן הסרחון: אליהם ויניחו. גם עליהם יניחו את הכלים אשר ישחטו עמהם הם הסכינים: אשר וגו' והזבח. הוא הפסק אשר ישחטו בם את העולה והזבח ר"ל שאר מיני זבח ומוסב הוא על הכלים לומר עליהם יניחו הסכינים המיוחדים גם לשחיטת שאר מיני זבח. אבל לא בא לומר שישחטו שם שאר מיני זבח: (מג) והשפתים טפח אחד. כעין ווין מברזל היו קבועים ברביעיות של ארז הקבועים בעמודים נמוכים ובלטו טפח אחד מן הרביעיות בעל העמודים ובהן יהיו תולין כל הקרבנות להפשיט עורן והם עמדו בבית המטבחים היא הלשכה שפתחה במילים הבערים הסוכרת למעלה: מוכנים בבית. העמודים עם רביעיות כאלה והשפתים היו קבועים בהלשכה שהיא בפנים נכל ארבעה הרוחות: ואל השולחנות. הם ארבעת השלחנות מאבני הגזית שעמדו בהלשכה ההיא עליהם יהיו מניחים בשר הקרבן: (מד) ומחוצה לשער הפנימי. מחוץ להלל העזרה בכל הלל הפנימי (לא על השער

מצודת ציון

בסמוך להם: (מב) גזית. מאבן גזוזה ור"ל מסותתות כיוצר: ויניחו. הוי"ו יתירה: (מג) והשפתים. ת"י עונקלין והם ווין של רביעיות הארז בעל העמודים כפופים לתליהם למעלה שתולין בהם הקרבנות ומפשיטין אותן: מוכנים. מענין הכנה וקביעות: בבית.

פירוש ע"ט

שְׁמוֹנָה שֻׁלְחָנוֹת אַכְט טִישִׁין וואס מען האט גיקוילעט
בייא זיי די קרבנות וואס מען האט גימוזט קוילין
אין צפון זייט פון דער עֲזָרָה׃ (מב) וְאַרְבָּעָה שֻׁלְחָנוֹת
לָעוֹלָה אונ פיר טישין זענין גיוועזן אין דער לִשְׁכָּה
בֵּית הַמִּטְבָּחַיִם צו לייגין אויף זיי דאס פלייש פון
איין עולה אַבְנֵי גָזִית פון גיהאקטע שטיינער זענען
גיוועזן די טישין אֹרֶךְ אַמָּה אַחַת וָחֵצִי די לענג פון זייא
איז גיוועזן איין איל אונ איין האלבע איל אונ די
ברייט איז אויך גיוועזן איין איל אונ איין האלבע
איל וְגֹבַהּ אַמָּה אֶחָת אונ די הייך איז גיוועזן איין איל
אֲלֵיהֶם וְיַנִּיחוּ אֶת הַכֵּלִים אויף די טישין וועט מען אויך
לייגין די כלים וואס מען קוילעט מיט זיי די עולה
אונ אנדערע קוילונג פון קרבנות׃ (מג) וְהַשְׁפַתַּיִם
טופח אונ אייזערנע האטשקעס לאנג איין טפח
זענין גיוועזן אן גיבערט אויף זיילין איינגיווייגט אין דער
לִשְׁכָּה בֵּית הַמִּטְבָּחַיִם ארום און ארום די פיר ווענט
צו אויף הענגין אויף זיי די קרבנות צו אפ ציען זיי
וְאֶל הַשֻּׁלְחָנוֹת בְּשַׂר הַקָּרְבָּן אונ אוף די טישן וואס שטייען
דארטין וועט מען לייגין לעהיד דאס פלייש פון
דיא קרבנות׃ (מד) וּמִחוּצָה לַשַּׁעַר הַפְּנִימִי אונ פון
אויסגיוויניג

שָׁרִים בֶּחָצֵר הַפְּנִימִי אֲשֶׁר אֶל־כֶּתֶף
שַׁעַר הַצָּפוֹן וּפְנֵיהֶם דֶּרֶךְ הַדָּרוֹם אֶחָד
אֶל־כֶּתֶף שַׁעַר הַקָּדִים פְּנֵי דֶּרֶךְ הַצָּפֹן׃
מה וַיְדַבֵּר אֵלַי זֶה הַלִּשְׁכָּה אֲשֶׁר פָּנֶיהָ
דֶּרֶךְ הַדָּרוֹם לַכֹּהֲנִים שֹׁמְרֵי מִשְׁמֶרֶת
הַבָּיִת׃ מו וְהַלִּשְׁכָּה אֲשֶׁר פָּנֶיהָ דֶּרֶךְ
הַצָּפוֹן לַכֹּהֲנִים שֹׁמְרֵי מִשְׁמֶרֶת הַמִּזְבֵּחַ
הֵמָּה בְּנֵי־צָדוֹק הַקְּרֵבִים מִבְּנֵי־לֵוִי
אֶל־יְהוָה לְשָׁרְתוֹ׃ מז וַיָּמָד אֶת־הֶחָצֵר

רי לְעֵבֶר תְּרַע צָפוּנָא
וַאֲפֵיהוֹן לְאוּרַח דָּרוֹמָא
חַד לְעֵיבֶר תְּרַע
מַדִּינְחָא אֲפֵי אוּרַח
צָפוּנָא׃ מה וּמַלְיֵיהּ עִמִּי
דָּא לְשִׁכְתָּא דִּפְתִיחָא
לְאוּרַח דָּרוֹמָא לְכָהֲנַיָּא
נָטְרֵי מַטְּרַת בֵּיתָא׃
מו וְלִשְׁכְתָּא דִּפְתִיחַ
לְאוּרַח צָפוּנָא לְכָהֲנַיָּא
נָטְרֵי מַטְּרַת מַדְבְּחָא
אִינוּן בְּנֵי צָדוֹק דְּקָרְבִין
מִבְּנֵי לֵוִי לְפוּלְחָנָא דַּיְיָ
לְשַׁמָּשָׁא קֳדָמוֹהִי׃
מז וּמְשַׁח יָת דָּרְתָּא

אורכא

רד"ק

עזרת ישראל היה מחוץ לו כלומר בחלל החצר הפנימית לשכות הלוים המשוררים וכן ת"י לשכת ליואי: אשר אל כתף שער הצפון ופניהם דרך הדרום. והיו אל כתף שער הצפון ופני הלשכות היו דרך הדרום כלומר פתוחים לדרום וכתף השער קורא מה שאחורי השער כמו שפירשנו: אחר אל כתף שער הקדים. אמר ולשכה אחת חיתה אל כתף שער הקדים: פני דרך הצפון. כלומר פתוחה לצד צפון ואמר אחד ל' זכר על הלשכה והיא ל' נקבה כי הלשכה בית ובית הוא ל' זכר: (מה) וידבר אלי זה הלשכה אשר פניה דרך הדרום. לשכת אחרת היתה שם ואם לא זכרה שהיו פניה דרך הדרום. לבד לשכות הלוים שזכר כי אותם היו ללוים וזו לכהנים: (מו) והלשכה. לשכה הנזכרת אשר פניה דרך הצפון: הבה בני צדוק. זכר צדוק כי הוא היה כהן גדול תחילת בנית שבנה שלמה כמ"ש ויסלקו בן דוד לגניד ולצדוק לכהן והוא היה מבני אלעזר הכהן ולפנחס בנו ולזרעו נתנה ברית חכהונה ואשר היו מבני איתמר ירדו מטעלות חכהונה בקללת עלי: (מז) ויסר את החצר אורך מאה אמה ורוחב מאה אמה מרובעת. זה לא היה בבית שני כי אורך עזרת ישראל

רש"י

הפנימי. ומהיון למלך מולם הסער לתוך חויר הלר הפנימי כמו שמפורש במקרא כסופו: לשכות שרים. לשכות לויט משוררים: ופניהם דרך הדרום. פתחם לגד דרום: אחד אל כתף שער הקדים. לשכה אחת אל כתף שער הקדים: פני דרך הצפון. ופתחה לגד לפון: (מה) לכהנים. מצריתי הבית כמדומה הם הלויט המשוררים: (מו) ויסר את החצר. תלל עזרת ישראל

מצורת ציון

מכפסים: (מד) שרים. מלשון שיר ול"ל משוררים: ופניהם. ל"ל פתחיהם שהוא פני סכיח: (מה) לכהנים. משלמי ס' יקרלו

מצורת דור

הפנימי יתמר בסיום כח עבר תמוה) שם היו לשכות המשוררים ומוזל ומשרש מעמדו בחלל הלר הפנימי לפ מחלן חלל הפעבר לכף: המזן כע"ג: אשר אל כתף. ר"ל אשר עתדו לכתף שער הקדים

מירוש ע"ט

אויסינוויניג צו דעם חלל פון דעם טויער פון דעם
אינווייניגסטן הויף זענען גיוועזען לשכות שרים
קאמערין פון לוים וואם האבין גיוונגען אין בית
המקדש דהיינו בחצר הפנימי אין דעם חלל פון דעם
איינווייניגסטין הויף זענען גיוועזן די קאמערין ניט
אין חלל פון עזרת נשים אוג דם זענען די קאמערין
אשר אל כתף שער הצפון וואם אויף דער ניט פון דעם
טויער וואם אין צפון ניט עזרת ישראל איז ופניהם
דרך הדרום אוג די טירין פון די קאמערין אפין
צוא דעם וועג פון דרום ניט אחד פון כתף שער הקדים
אוג איין קאמער איז אויף דער ויט פון דעם טויער
וואם אין מזרח ניט עזרה איז אוג די טיר פון דער
קאמער איז אפגן צוא דעם ווענ פון צפון ניט:
(מה) וידבר אלי אוג דער מלאך האט גירעט צוא

אֹרֶךְ ו מֵאָה אַמָּה וְרֹחַב מֵאָה אַמָּה
מְרֻבַּעַת וְהַמִּזְבֵּחַ לִפְנֵי הַבָּיִת׃
מח וַיָּבֵא אֹתִי אֶל־אֻלָם הַבַּיִת וַיָּמָד אֵלּ אֵלָם
חָמֵשׁ אַמּוֹת מִפֹּה וְחָמֵשׁ אַמּוֹת מִפֹּה
וְרֹחַב הַשַּׁעַר שָׁלֹשׁ אַמּוֹת מִפֹּו וְשָׁלֹשׁ
אַמּוֹת מִפֹּו׃ מט אֹרֶךְ הָאֻלָם עֶשְׂרִים
אַמָּה וְרֹחַב עֶשְׂתֵּי עֶשְׂרֵה אַמָּה
וּבְמַעֲלוֹת אֲשֶׁר יַעֲלוּ אֵלָיו וְעַמֻּדִים אֶל־

אורכא מאה אמין ופותיא מאה אמין כרבע ומדבחא די קדם בי היכלא׃ מח ואעלני לאולמא דביתא ומשח אילא דאולמא חמש אמין מכא וחמש אמין מכא ופותיא דתרעא תלת אמין מכא ותלת אמין מכא׃ מט אורכא דאולמא עסרין אמין ופותיא חד עסרי אמין ובדרגין דסלקין לי ה ועמודיא

רש"י

לפני המולם והיכל׃ (מח) אל אולם הבית. מולם להיכל׃ וימד אל אולם. כמו מיל מולם עובי כתפות הפתח (הרוחב את המזרח סח"ת) מדל מן המזרח למערב (ואני הכות"ב מלאתי" בפירושי"ם לחברי"ם כמ"ו שהעתקתי). ורוחב הטער שלש אמות מפו וגו'. הוא עובי הקיר לפנים לתוך הלל הפתח למערב וכן עובי הקיר הדרומי לתוך הלל המולם למערב וחע"פ שכך שנינו כותל מולם ממש ומולם אחת עשרה על לעתיד לבא תינו אלא שלש שבמולם בית שני וכו' סמ"ה): חמש אמות. ואף על בית שני היה כן שכן שנינו כותל מולם ממש ומולם אחת עשרה אלא שבמולם בית שני לא היו כתפות לפתח לצפון ולדרום שהיה רוחב הפתח עשרים אמה כרוחב המולם וכאן כתוב ורוחב הטער שלש אמות מפו ושלש אמות מפו (ויהי" יוד"ע לגד"ל פירוש"ו) אלא כרוחב כתפות הפתח שלש אמות סותמין חלל הפתח מכאן ושלש אמות מכאן׃

(מט) אורך האולם עשרים אמה. כנגד רוחב ההיכל: ורחב עשתי עשרה. מן המזרה למערב: ובמעלות אשר יעלו אליו. ובמעלות היה הדרך לטר כהם יעבו אליו כמו שמנינו בין המולם ולמזבח טנים עשרים אמה וי"ב מעלות היו שם רוס מעלה לפי אמה: ועמודים אל האילים. תחת יכין ובועז שהיו במקדש ראשון׃

מנחה שי

במאחרין בספרים מדייקים וכך הם בירושלמי מ"כ: (מח) וימד אל אלם. ליה מסר יו"ד בתחלתו: תמך אמות מפה ואחת אמות מפה. שניהם הם ל"ת ושנים הם ואחד

מצודת דוד

עמד בחלל האלם שהוא לפני הבית מכוון מול ההיכל ופתחו ומ"ש בקונטרס בין הבתים: (מח) אל אולם הבית. הוא האולם שלפני ההיכל: וימד אל אולם. מדד מזוזת האולם אמת אמה וזה בשוגג ולא היה כך בהווה כי המזוזה עם הכותל שלפני הפתח לא היה כ"ה אלא אמה אחת ומחצה כמדתה שהוא מזוזת האולם ומזוזת ההיכל ומזוזת הבית וכמו שכתוב בחלקות): ואחד השער. כ"ל רחב הפתח שהיה כלומר שלש אמות מהצד הזה ושלש אמות מהצד הזה וס"ת היה רחבו י"ד אמות: (מט) אורך האולם. מלמד לדרוש: עשרים אמה. כנגד רוחב ההיכל: ורוחב. ממעבר לממזרח: ובמעלות אשר יעלו אליו. כ"ל ובמעלות היה הדרך לפני הפתח שהיו עולים מן הבתי הפנימי: ועמודים אל האילים. כמלו שהולם סמוך לפי המזוזות עמדו שני

מצודת ציון

הכהנים ושם היום מבני אהרן: (מז) מרובעת. מלשון רבוע: חבית. כן נקרא ההיכל כי היה מקודש כעין בית וגם כן בחלונות׃

רד"ק

היה כאה ושלשים וחמש על רוחב אחת עשרה וכן עזרת הכהנים: והמזבח לפני הבית. אמר ומדד גם כן המזבח שהיה לפני הבית ולא זכר מדתו ועוד לא יזכרנו: (מח) ויביאני אל אולם הבית. הוא אולם ההיכל: וימד אל אולם. אל חסר יו"ד אמר כי מדד אילי האולם אשר על פתח מפה ומפה היה כל אחד חמש אמות: מפה. שניהם בה"א: ורחב השער שלש אמות מפו וג' אמות מפו. שניהם בוי"ו ואמר כי רוחב שער האולם היה כי שנשאר לו בתף אחד חשער ג' אמות מן הצפון ושלש אמות מן הדרום נמצא רוחב השער ארבע עשרה אמות כי אורך האולם היה עשרים אמה מול מהם שש לכתפות השער ג' מכאן וג' מכאן נמצא רוחבו של שער י"ד אמה ולבאר זה סמך לו: (מט) ארך האולם עשרים אמה. ארכו כנגד רוחבו של היכל: ורחב י"א. כן היה בבנין בית שני כמו ששנינו בסס' מדות ואאולם י"א אבל בבנין שלמה היה רחבו כ' כאמרו: ובמעלות אשר יעלו עליו. וראיתיו מנדנד במעלות אשר יעלו עליו. ולא זכר כמה ובבנין בית שני שנינו במסכת מדות ושנים עשר מעלות היו שם רום מעלת חצי אמה ושלחה חצי אמה: ועמודים אל האלים אחד מזה ואחד מזה. אל האילים

פירוש ע"ט

איז ניוועזן אין חלל פון דעם הויף פאר דעם הויז דם איז דער בית המקדש: (מח) ויביאני אל אולם הבית אוכ ער האט מיך גיבראכט צו דעם פערדער הויז פון דעם היכל ווידר אל אולם אוכ ער האט גיקאסבן די גרעב פון דעם בית שמדיל פון דעם פערדער הוז פינף איילין פון איין זייט אוכ פינף איילין פון דער אנדערער זייט וירחב השער אוכ דיא ברייט פון דיא זייט וועגט פון דעם טויער איז ניוון דרייא איילין פון איין זייט אוכ דרייא איילין פון דער אנדערער גיוועזן צוואנציג איילין אזוי ווי די ברייט פון דעם היכל אוכ די ברייט פון מזרח קיין מערב איז ניוון עליף איילין ובצלעות אשר יעלו אליו אוכ מיט טרעפ איז ניוועזן דער וועג וואס מען איז אויף גינאנגן אויף זיי צו דעם אולם פון עזרת ישראל ועמודים אל האילים אוכ צווויי זייליין ועגין ויישבי גן אין חלל פון דעם

הָאֵילִים אֶחָד מִפֹּה וְאֶחָד מִפֹּה׃
מא א וַיְבִיאֵנִי אֶל־הַהֵיכָל וַיָּמָד אֶת־
הָאֵילִים שֵׁשׁ־אַמּוֹת רֹחַב מִפֹּו וְשֵׁשׁ־
אַמּוֹת רֹחַב־מִפֹּו רֹחַב הָאֹהֶל׃ ב וְרֹחַב
הַפֶּתַח עֶשֶׂר אַמּוֹת וְכִתְפוֹת הַפֶּתַח
חָמֵשׁ אַמּוֹת מִפֹּו וְחָמֵשׁ אַמּוֹת מִפֹּו
וַיָּמָד אָרְכּוֹ אַרְבָּעִים אַמָּה וְרֹחַב
עֶשְׂרִים אַמָּה׃ ג וּבָא לִפְנִימָה וַיָּמָד

וַעֲמוּדֵיָא עַל אֵילָיָא חַד
מִכָּא וְחַד מִכָּא׃ וְאַלְנִי
לְהֵיכְלָא וּמְשַׁח יַת
עַיְלָנָא שִׁית אַמִּין
פּוּתְיָא מִכָּא וְשִׁית אַמִּין
פּוּתְיָא מִכָּא פּוּתְיָא
דְּמִשְׁכְּנָא׃ ג וּפוּתְיָא
דְּתַרְעָא עֲסַר אַמִּין
וְכִתְפֵי תַרְעָא חֲמֵשׁ
אַמִּין מִכָּא וַחֲמֵשׁ אַמִּין
מִכָּא וּמְשַׁח אוֹרְבֵיהּ
אַרְבְּעִין אַמִּין וּפוּתְיָא
עַשְׂרִין אַמִּין׃ ד וַעֲל לְגַוֵּי
וּמְשַׁח אֵילָא דְּתַרְעָא

תרתין

רש"י

מא (א) שש אמות רוחב. היה עיבי כותל ההיכל כמין התיכל לאולם (ממורח למערב): רוחב האהל. רוחב האולם בהיות בריחבי של אולם ובלורכי של היכל. (כפירושים מהרים) רוחב האהל לחלו של פתח: (ב) וכתפות הפתח חמש אמות. בהיכל רחבו ל' אמה ורחב הפתח ו' נמצאו כתפיתיו מפה ומפה של פתח חמש: (ג) ובא לפנימה. אל החילה המופסקת בין ההיכל לקדש הקדשים: ויבוא אל פתח הפתח. עיבי בתי

רד"ק

שזכר שהיו לאולם כפה ופפה אבר כי שנים עמודים ראה להם: מפה. שניהם כתובין בה"א: (ג) ויבואני אל ההיכל ויפד את האילים. אילי שער ההיכל והיו עשויין בבין כפה כלבעלה והיה רחבו של כל איל ו' אמות: רחב האהל. רחב חצפה היה שש אמות והכפה קורא אהל ויש פותרים דמשכנא: (ב) ורחב הפתח עשר אמות. רחב פתח ההיכל: וכתפות הפתח ה' אמות כפה וה' אמות כפה. הנה עשרים כי כן היה רחבו של היכל כפ"ש ארכו ארבעים אמה ורחבו עשרים אמה: פשר. שניהם כתובים בויו"ו: (ג) ובא לפנימה. לפני ולפנים אל הדביר: ויפד איל אל הפתח שתים אמות. ר"ל שני אילי הפתח

מנחת

במפעול נוה"ו. רד"ק ומפורש: (מא) לחד מפה ולחד מפה. במקום כתובים בה"א: רד"ק ומפורש לילן וכן מלאתים במפורש בירמיה יד י"ח בזיתין כ"ה כמו בזמכר במפורש בדניאל:

מצודת ציון

מא (ב) וכתפות. עיין ענך ולך:

שני

מא (ה) ויבואני אל ההיכל ויפד את האילים בה לאמור החד מפו וכה החד מפו: במקום מילוי בכפולות מיותרים וכן דרך מלת המפסקת: (ג) והפתח הפתח עבר לאמור ובמקום הפתח חסר לאמור אפו ואחד לאמור אפו:

מצודת דוד

עמודים אחד מהעבר מזה ואחד מהעבר מזה וכפה היו במקום עמודי ימין וכוונו כאן בתקדם למטן:

פירוש ע"ט

דָּעם אוֹלָם בַּייא דִי בַּייא שְׁטִידְלָךְ אַיינֶער פּוּן אַיין נַיט אוּנ אַיינֶער פּוּן דָּעֶר אַנְדֶערֶער נַיט (אוּנ דִיא נַיילִין זָענֶן גִיוּועזִין אוּיף דָּעם אֶרְט פּוּן דִי צְוַוייא נַיילִין זָכִין וּבוֹעז וְאוֹא אִין מִקְדָּשׁ רִאשׁוֹן אִיז גִיוֶוען:

מא (א) וַיְבִיאֵנִי אֶל הַהֵיכָל וַיָּמָד אֶת אֵילֵי הָאוּלָם שֵׁשׁ אַמּוֹת רֹחַב מִפֹּה וְשֵׁשׁ אַמּוֹת רֹחַב מִפֹּה רֹחַב הָאֹהֶל׃

צוּ דָעם הֵיכָל גֵיבְּרַאכְט גִימַאסְטִין דִי בַּייא שְׁטִידְלָךְ פּוּן דָּעם הֵיכָל וָעקֶם אַיילִין בְּרַייט פּוּן אִין נַיט אוּנ וָעקֶם אַיילִין בְּרַייט פּוּן דָּעֶר אַנְדֶערֶער נַיט אוּנ אַזוֹי אִיז גִיוֶוען רוֹחַב הָאֹהֶל דִי בְּרַייט פּוּן דָעם גִיצֶעלְט וּוֹאוֹ אֵיבֶּר דִי בַּייִ שְׁטִידְלָךְ אִיז גִיוֶוען: (ב) וְרוֹחַב הַפֶּתַח עֶשֶׂר אַמּוֹת אוּנ דִי בְּרַייט פּוּן דָּעֶר טִיר פּוּן דָעם הֵיכָל אִיז גִיוֶוען צֶעהֶן אַיילִין וּכְתֵפוֹת הַפֶּתַח חָמֵשׁ אַמּוֹת אוּנ דִיא נַיט וָעגֶט פּוּן דָּעֶר טִיר אִיז גִיוֶוען פִּינְף אַיילִין פּוּן אַיין נַיט אוּנ אַזוֹי אִיז גִיוֶוען פִּינְף אַיילִין פּוּן דָּעֶר אַנְדֶערֶער נַיט וָעגֶט אַיילִין בְּרַייט פּוּן דָּעם הֵיכָל עֶרְצִיג אַיילִין אוּנ דִי בְּרַייט צְוַוואנְצִיג אַיילֶען: (ג) וּבָא לִפְנִימָה אוּנ דָּעֶר מַלְאָךְ אִיז גִיקוֹמֶן אַיינְוַוייִג אַמָּה אוּנ עָר הָאט גִימָאסְטֶן דִיא לֶענְג פּוּן דָעם אַרְיין

אֵיל הַפֶּתַח שְׁתַּיִם אַמּוֹת וְהַפֶּתַח שֵׁשׁ
אַמּוֹת וְרֹחַב הַפֶּתַח שֶׁבַע אַמּוֹת׃
ד וַיָּמָד אֶת אָרְכּוֹ עֶשְׂרִים אַמָּה וְרֹחַב
עֶשְׂרִים אַמָּה אֶל פְּנֵי הַהֵיכָל וַיֹּאמֶר
אֵלַי זֶה קֹדֶשׁ הַקָּדָשִׁים׃ ה וַיָּמָד קִיר־
הַבַּיִת שֵׁשׁ אַמּוֹת וְרֹחַב הַצֵּלָע אַרְבַּע
אַמּוֹת סָבִיב וְסָבִיב לַבַּיִת סָבִיב׃
ו וְהַצְּלָעוֹת צֵלָע אֶל־צֵלָע שָׁלוֹשׁ

תַּרְתֵּין אַמִּין וְתַרְעָא
שִׁית אַמִּין וּפוּתְיָא
דְּתַרְעָא שְׁבַע אַמִּין׃
ד וּמְשַׁח יַת אוֹרְכֵיהּ
עַסְרִין אַמִּין וּפוּתְיָא
עַסְרִין אַמִּין דִּי קֳדָם
הֵיכְלָא וַאֲמַר לִי דֵּין
בֵּית קוּדְשָׁא קוּדְשַׁיָּא׃
ה וּמְשַׁח כּוֹתְלָא דְּבֵיתָא
שִׁית אַמִּין וּפוּתְיָא
דְּמָחְיֵצְתָּא אַרְבַּע אַמִּין
סְחוֹר סְחוֹר מַסֵּקָף לְבֵיתָא
סְחוֹר סְחוֹר׃ ו וּמְחִיצָיָא
מְחִיצָא עַל מְחִיצָא
תְּלָתִין וּתְלַת חֲדָא
עַסְרֵי בְּסִדְרָא

רש"י ה"א והפתח . ג' בח פה׃

למדנחאי על רד"ק

חמות . אין זה כותל לחמה טרקסין׃ והפתח שש אמות . לחיני יכול לפרשו חלת לנגהו׃ (ד) אל פני ההיכל . על פני רהבו של היכל׃ (ה) ויבוד קיר הבית . כותל מערבי׃ ורוחב הצלע . (מפרקי"ן בלע"ז . כמו מ"ת ו' ה') התת של תהרין ד' חמות חללו ושל בית שני היה שם . ועל כרחך בית זה לפתיד לבא . שהרי בבית שני לא היתה חומה מפסקת לבית קדשי הקדשים׃ (ו) צלע אל צלע . תת של תת ותת של תת׃ שלש ושלשים פעמים . ובית שני היו

במלכים ל"ג פעמים זו על זו היה גיבהם שלש ושלשים רגלים ובבית הרגל שני טפחים וי"ח הלתין ותלת הדא עברא בסדרא

מנחת שי

סביבם כתובים כותלו׃ (ו) צלע אל צלע . מלמד שהצלעות וכן כולם שבעתן שבעים ואיזו מה שבשבת בת ביתן על ביתן לא תלכים על תלכים לא תלע׃

פסורת דוד

סרמהו לתוכן הכתוב בעובהב) : איל הפתח . כ"ל כל אילי היה שתים לחמות (ויתכן בעיני שכוחל היתה כמדת המזוזות וכמו כתני המלכות) : והפתח . כ"ל גובה הפתח׃ (ד) אל פני ההיכל . כ"ל כמדת כותב ההיכל : ויאמר אלי . המלאך הדובר בי : (ה) קיר הבית . זה כותל מערבי של בית קה"ק : ורוחב הצלע . כותב הלנע המערבי והוא היה כשבן לכותל בית קה"ק והוא ה' אמות ובו׳ . בגין הלנעות היו משכניס את הבית כ"ל בהיכל ובית קה"ק מכל בלבת כרוחות ממערב ומלפון ומדרום וכולם היו נשענים על הכותל והיה להם לכותל מהמוריסם : (ו) והצלעות וגו׳ . בגין הלנעות היו צלע אם צלע כ"ל זה וזה ע"ג זה : שלש ושלשים פעמים . כ"ל מנסקר הלנעות מתנסלו ל"ג פעמים כי במסכר הזה היו בי במעבה היה לחת ע"ג לחת ושלשי ע"ג ומלמד כי בכותל ובלבון ובבדוים היו מתבה ע"ג ממבה ומחמה ע"ג מוכך כ"ח ר"ח אמות הרי לחמה ובבת הכתלים כ"ח אמות ממבה אמות הרי בין הכל ס"ה אמות ומיכול כותל את כמערבי עד בית התליסים היה מבעים אמות נמ"ב בקונסדם בגין הבית ובמזבח ס"ב ממבה אמות מקום אמו והוא הקרקע בעזרת

פירוש ע"ט

אֲרִיין אִין דַּר מְחִיצָה עִם ׳ה מִפְּסִיק צְוִויישִׁין הֵיכָל אוּן צְוִויישִׁין קְדֶשֵׁי קְדָשִׁים וַיָּבָד אֵיל הַפֶּתַח אוּן עֶר הָאט גִימאקְטֶן דִי גְרֶעְב פּוּן אִימְלִיכֶם בִּיי שְׁטִידִיל פּוּן דָּעֶר טִיר פּוּן קְדֶשֵׁי קְדָשִׁים צְוִויי אֵיילִין וְהַפֶּתַח שֵׁשׁ אַמּוֹת אוּן דִיא בְּרֵייט פּוּן דָּר טִיר זָעֶקְס אֵיילִין וְרוֹחַב הַפֶּתַח שֶׁבַע אַמּוֹת אוּן דִיא בְּרֵייט פּוּן דָּעֶר טִיר זִיבֶּן אֵיילִין׃ (ד) וַיָּמָד אֶת אָרְכּוֹ אוּן עֶר הָט גִימאקְטִין דִי לֶעְנְג פּוּן דָּעם קְדֶשֵׁי קְדָשִׁים צְוִואנְצִיג אֵיילִין אוּן דִיא בְּרֵייט צְוִואנְצִיג אֵיילִין אֶל פְּנֵי הַהֵיכָל אוֹיךְ דָּעֶר בְּרֵייט פּוּן דָּעם הֵיכָל בְּלוֹמֶר אַוּו וִוי דִיא בְּרֵייט פּוּן דָּעם קְדֶשֵׁי קְדָשִׁים אוּן עֶר הָאט גִיזאגְט צוּ מִיר דָּם אִיז דָּר קְדֶשֵׁי קְדָשִׁים׃ (ה) וַיָּמָד קִיר הַבַּיִת שֵׁשׁ אַמּוֹת אוּן עֶר הָאט גִימאקְטִין דִיא גְרֶעְב פּוּן מַעֲרָב נוּאנְט פּוּן קְדֶשֵׁי קְדָשִׁים וְרֹחַב הַצֵּלָע אַרְבַּע אַמּוֹת אוּן דִיא בְּרֵייט פּוּן דָּעם חֵלֶל פּוּן דָּעֶר טִיר זָעֶקְס אֵיילִין אוּן גִיוֹוען קַאמֶער וּואס אוֹיף מַעֲרָב זָיט קְדֶשֵׁי קְדָשִׁים אִיז גִיוֹוען פִּיהָר אֵיילִין אוּן זָיט קַאמֶערִין זָענֶן גִיוֹוען סָבִיב סָבִיב לַבַּיִת סָבִיב אַרוּם אוּן אַרוּם צוּם בֵּית הַמִּכְרָשׁ אַרוּם׃ (ו) וְהַצְּלָעוֹת צֵלָע אֶל צֵלָע אוּן דִי

מצורת ציון

(ה) קיר . כותל : הצלע . הוא חדר מה ובנינן בלשה נקרא גם יליע ויקרא גלע לפי שהוא בלוע בלנע הבית ויליע שהוא מקום לגוע :

לקוטי יקרים

וַיְיזִין אַז אִיר הֵיילִיקְקֵייט אִיז אֲפְּגֶעשַׁיילְט פּוּן דִי נַאכְּצָע וְועלְט . אִיר הֵיילִיקְקֵייט אִיז צוּ זַאכֶּן פִּיס הקב"ה . אוּן עֶם אִיז נָעזָעגְן פִּיס אַפְּרוּכְת אֲרָכָּאנֶגֶן . פּוּן דִי תּוֹרָה זָענֶן בֶּעקוֹמֶען דִי צְוֵויי זַאכֶן . דֶּער פִּיס פִּיס דֶּעם לֶחֶם הַפָּנִים . דֶּם אִיז דִי פָּרָנְסָה פַּר דֶּעם גוּף . עֶנְגִין דֶּעם פִּיס אִיז נוּעזָן דִי מְנוֹרָה . דָּם אִיז דִי חָכְמָה וְום בֶּעלַייכְט דִי נְשָׁמָה מִיט דִי לִיכְטֶער פּוּן דִי תּוֹרָה . עֶנְגִין דֶּעם אָרוֹן אִיז גִיוֹוען דֶּר נַאלְדֶענֶער מִזְבַּח אוֹיף אִים דָּאט בֶּען נֶעשְׁרִיבֶּען קְטוֹרֶת . דָּאס אִיז אֲפְּשְׁרֶעכְּנִיגְן פּוּן דִי וְחוֹנִיות . וְואס נָאר דִי נְשָׁמָה דָּאס הָאבֶּן . דָּאס וַיְיזִיט אוֹיף דִי הָאנְאָה פּוּן דִיא נְשָׁמָה צוּ עוֹלָם הַבָּא׃

וּשְׁלֹשִׁים פְּעָמִים וּבָאוֹת בַּקִּיר אֲשֶׁר
לַבַּיִת לַיְצָלָעוֹת סָבִיב ו סָבִיב לְהֵיוֹת
אֲחוּזִים וְלֹא־יִהְיוּ אֲחוּזִים בְּקִיר הַבָּיִת׃
ז וְרָהֳבָה וְנָסֹבָה לְמַעְלָה לְמַעֲלָה

קְבִיעִין בְּכֻתְלָא דְמַנְיָו
לְמֶהֱוֵי סְחוֹר סְחוֹר
לְמֶהֱוֵי רְיָשׁ שְׁרָיְתָא
נָיְחִין עַל וְיָא וְלָא יֶהֱוֵין
שְׁרָיָתָא מְעַבְּדִין בְּכֻתְלֵי
בֵּיתָא׃ וּפוּתְיָא מְסַבְּרָא

מנחת שי

(ו) והחזה והכתף . פרי כהונתן מגשות בחזיונים :

רד"ק

ר"ל שהיו הצלעות ל"ג לשלש רוחות הנה י"א לכל רוח מפודדות זו אצל זו : ובאות בקיר אשר לבית לצלעות סביב סביב . היו נכנסות ראשי הקורות בקיר ההיכל כמה שהיה מינח בו לצלעות כמ"ש במלכים כי בגרעות נתן לבית סביב חוצה : להיות אחוזים ולא יהיו אחוזים בקיר הבית . להיות אחוזים במקום המונח בקיר ולא בקיר שיעשו בקיר הבית הזירים להיות ראשי הקורות אחוזות בה כמ"ש שם לבלתי אהזו בקירות הבית כי קיר הבית היה רחב מלמטה חולך ומצר כלפי הון נמנד ההאים להיות ראשי הקורות אחוזים באותו מקום המונח להם : (ז) ורחבה ונסבה למעלה למעלה לצלעות . הצלעות כל מה שהיו עולים למעלה היו מתרחבות במקום המונח להם בקיר כמ"ש במלכים היציע התחתונה חמש באמה רחבה והתיכונה שש באמה רחבה וגו' ומ"ש ונסבה ר"ל כי במסיבה היו עולים למעלה לצלעות כמ"ש במלכים ובחולים יעלו אל התיכונה ומן התיכונה אל השלישים ובחול או חלול הוא בנין כמין עבוד חלול עישו כמו מעלות סביב סביב והעולה בו עולה דרך חיקה וכן שנינו במסכת מדות ומסיבה היתה מקרן מזרחית צפונית לקרן צפונית מערבית שבה היו עולים ולא יהיו אחוזים בקיר הבית . רמזיהם על נד קיר ההיכל כמו שהיה בתחלת כולם לתוך התפוס . כמו שאומר בכנין שלמה (מ"א ו') כי מגרעות נתן לבית סביב חוצה . היציע התחתונה חמש באמה רחב הלזה ועלייתה שם . שהיה כותל ההיכל כנגם מלמעלה אמה לפיכך הלל התחתונה חמש באמה רחבה והשליש שבע באמה רחבה והיו היתה עלייה של תיכונה שהיה כותל ההיכל כנגם מלמעלה ואף אלו היו כמותן . וז"ש ולא יהיו אחוזים בקיר הבית . לא היו נוקבין בקיר ההיכל כשאר רחבי הקורות נמוכים הקבועים בכותל נגוה שנוקבים הכותל וחוקעים רחבי הקורות בנקבים : (ז) ורחבה . והצלעות היו הולכין ומרחיבין למעלה כמו שפירשתי החמשים רחבה מן התחתונה אמה וכן העליונה מן החמשים אמה : ונסבה למעלה למעלה . ומוסבה סביב סביב . ל"ל כן היה לכל קומות מקרות הצלעות מסב היו מסבירין בקיר בלולין זה בי היה עשות מעוזי הקיר בכלות ניכה לנע התחתונה ועל הכניסה שמחתח היו מונחים קומות מקרת התחתונה שהיו לפסק התיכונה ובצלעות נוסף התיכונה היה עשות עוד מעוזי הקיר ועל הכניסה במחתח היו מונחים קומות מקרת התיכונה שהיו לפסק העליונה וכן בצלעות נוסף העליונה וגו' וכמו שכתב כמ"ש כי מגרעות נתן לבית וגו' (מ"א ו') ומ"ש היה נסב מזוז בב ולא יהיו אחוזים בקיר הבית . ר"ל לבל יהיו מחוזים בקיר הבית כדרך המחזיק בדברים הנופלים לעשות בכנין (כזה) והוא בעובים חוזים ומקבים בקיר וכמו מכניסים לחבי קומות התחתונות בתוך הקיר כמו שנזכר לב כי נקב ישמעו : (ז) ורחבה . ל"ל כנין הצלעות היו הולכות ומתרחבות כי התחתונות מהתחתונות כשיעור מה שעמדת בשופי קיר הבית וכן העליונות מהתחתונות : ונסבה . כנין מעלות היה עד למעלה למעלה לבוא הצלעות שהיו מעגל : כי ביסב . חוזר הוא על לחבית המקרה שהיו מקבלת ויפרש כאן לומר בעבור שהיה כותל הבית מבוקב למעלה למעלה

מצודת ציון

(ו) ונסבות . מלשון סבוב ויאמר על כנין המדרגות שהיתה בתחומת עמוד והעולה היה מסבב את העמוד בדרך הלוכו . לו ימחל על כנין

מצודת דוד

מקום הממונח ויתר הדברים יבואו בקוטעים כנין בית : ובאות בקיר אשר לבית . לחבי הקורות שתהא מקבלת הלצלעות היו בלות ובלבוי בקיר אבל לא בבית ר"ל בחלבי ההיכל ובית הקיר : הצלעות

פירוש ע"ט

זיי קאמערן זענען גיוועז איין קאמער אויף דר
אנדערער שוין ושלשים פעמים דריי אוג דריסיג מאל
(כלומר צלע זייט קאמערן זענען גיוועז דריי אוג
דריסיג דהיינו אויף דרום זייט זענען גיוועז פופצן
קאמערן פינף אוג פינף אוג פינף אייגע איבר דר
אנדערער אוג אויף צפון זייט איז גיוועז דריי אייגע
פיל אוג אויף מערב זייט איז גיוועז דריי אוג דריא
איבער דר אנדערער) ובאות בקיר אשר לבית
שפיין באלקינם פון די בוידעמער פון די קאמערן
וענען אריין גיקומען אין דער וואנט וואס צום בית
המקדש איז גיוועז (דהיינו די וואנט פון דעם היכל
איז גיאנגען שטעלער אריין צוא דארטען וואו דיא
היך פון די היכלער שטעג קאמערן האט זיך צוא

רש"י

ל"ת ט"ו כלפון וט"ו כדרום המבה על המבה והמבה על גביהם וח' כמערב. הוא כלע הוא ליע הוא תא . ואומר אני שהתחים בכלפון וכדרום כך סדרן בכל אחד ואחד תרכו י"ב אמה הרי ס' אמה לחמבה התים . וה' כתלים של ה' ה' אמה הרי פ"ה . ורחב ה' לחות של המוגה פירמית ל' אמה של תוך הכותל וכן לדרום וכמוערב ה' ע"ג ה' ובלבי על גביהן ותורכן על גביהן עברים אמה כנגד רחב בית קדש הקדשים הרי י"ח בכל סדר . וכן ת"י הדא עסרי בסידרן (מ"ח ל"ג פעמים.ג"פ י"ח ע"ג י"ח על גביהן וכת"י הדא עסרי בסידרן וכבית שני וכו' עד הוא תא ותו לא):
ובאות בקיר אשר לבית לצלעות. קירות עליות הליציי' היו לחמשים של נד מחילת התחים התיכונה כאות ומוקבות בקיר כנדו הפנימי . וזהו אשר לבית לצלעות כנדו אשר לתוך התחים וזהו להיות אחוזים בקיר הבית . קבועים בחזקה (פופרי"ם בלע"ז . בל"ת ווחרטן בעפשטעינט) :

ולא יהיו אחוזים בקיר הבית . רמזיהם על נד קיר ההיכל כמו שהיה בתחלת כולם לתוך התפוס . כמו שאומר בכנין שלמה (מ"א ו') כי מגרעות נתן לבית סביב חוצה . היציע התחתונה חמש באמה רחב הלזה ועלייתה שם . שהיה כותל ההיכל כנגם מלמעלה אמה לפיכך הלל התחתונה חמש באמה רחבה והשליש שבע באמה רחבה והיו היתה עלייה של תיכונה שהיה כותל ההיכל כנגם מלמעלה ואף אלו היו כמותן . וז"ש ולא יהיו אחוזים בקיר הבית . לא היו נוקבין בקיר ההיכל כשאר רחבי הקורות נמוכים הקבועים בכותל נגוה שנוקבים הכותל וחוקעים רחבי הקורות בנקבים: (ז) ורחבה . והצלעות היו הולכין ומרחיבין למעלה כמו שפירשתי החמשים רחבה מן התחתונה אמה וכן העליונה מן החמשים אמה : ונסבה למעלה למעלה . ומוסבה סביב סביב . ל"ל כן היה לכל קומות מקרות הצלעות מסב היו מסבירין בקיר בלולין זה בי היה עשות מעוזי הקיר בכלות ניכה לנע התחתונה ועל הכניסה שמחתח היו מונחים קומות מקרת התחתונה שהיו לפסק התיכונה ובצלעות נוסף התיכונה היה עשות עוד מעוזי הקיר ועל הכניסה במחתח היו מונחים קומות מקרת התיכונה שהיו לפסק העליונה וכן בצלעות נוסף העליונה וגו' וכמו שכתב כמ"ש כי מגרעות נתן לבית וגו' (מ"א ו') ומ"ש היה נסב מזוז בב ולא יהיו אחוזים בקיר הבית . ר"ל לבל יהיו מחוזים בקיר הבית כדרך המחזיק בדברים הנופלים לעשות בכנין (כזה) והוא בעובים חוזים ומקבים בקיר וכמו מכניסים לחבי קומות התחתונות בתוך הקיר כמו שנזכר לב כי נקב ישמעו : (ז) ורחבה . ל"ל כנין הצלעות היו הולכות ומתרחבות כי התחתונות מהתחתונות כשיעור מה שעמדת בשופי קיר הבית וכן העליונות מהתחתונות : ונסבה . כנין מעלות היה עד למעלה למעלה לבוא הצלעות שהיו מעגל : כי ביסב . חוזר הוא על לחבית המקרה שהיו מקבלת ויפרש כאן לומר בעבור שהיה כותל הבית מבוקב למעלה למעלה

לַצְּלָעוֹת כִּי מוֹסַב־הַבַּיִת לְמַעְלָה
לְמַעְלָה סָבִיב ו סָבִיב לַבַּיִת עַל־כֵּן
רָחַב־לַבַּיִת לְמַעְלָה וְכֵן הַתַּחְתּוֹנָה
יַעֲלֶה עַל־הָעֶלְיוֹנָה לַתִּיכוֹנָה׃
ח וְרָאִיתִי לַבַּיִת גֹּבַהּ סָבִיב ו סָבִיב
מוֹסְדוֹת הַצְּלָעוֹת מְלֹא הַקָּנֶה שֵׁשׁ

סְלֵקָא לְעֵלָּא לְעֵלָּא מִן
מְחֵיצָיָא אֲרֵי מִקְּפָא
בֵּיתָא לְסִלְקָא לְעֵלָּא
לְעֵלָּא סְחוֹר סְחוֹר לְבֵיתָא
עַל כֵּן פְּתֵי בֵּיתָא
מִלְּעֵלָּא וְכֵן בְּכִסְתָּרָא
סְלִיקִין מִן אַרְעִיתָא
לְעִלַּיתָא בְּאוֹרַח
מְצִיעָתָא׃ ח וַחֲזֵית
לְבֵיתָא רוּמָא סְחוֹר
סְחוֹר מְשַׁכְּלָן מְחֵיצָיָא
מִשְׁחָת קָנֵיָא שִׁית אַמִּין

רש"י מוסדות קרי כצ"ל

מסיבה שקורין (וי"ן כלע"ז). כלשון תאכנו וועגדעלטרפפע כמו מ"ת ו' ה') כל כנין מכעים הוא כמין עמוד ומעלות עולות בו. והעולה בהם דומה לו כהולך ומקיף סביבות עמוד מכעים וכלשון תאכנו קרוי (ווינדעלבעוי"ן) והוא שאמור בכנין שלמה וכלולים יעלו אל התיכונה לפי הוא מתורגם ומסיבתא כמו וסבבה למעלה למעלה וכן מסיבה עולה למעלה למעלה עד גג התח העליון. כמו שהוא מפורש והולך שהמסיבה עולה מן התחתון לאמצעי ומן האמצעי לעליון: כי מוסב הבית. לעלעות: למעלה סביב סביב לבית על כן רחב לבית למעלה. על כן שאמרנו ורחבה למעלה למעלה רוחב בית תוך הלעלעות למעלה העליונה רחבה מכולן: וכן התחתונה. ת"י וכן במסיבתא שלקין מן מרעיתא לעילתא כתורא מלויתא וכן יעלו על ידי מסיבה מן התחתונה אל העליונה דרך התיכונה: (ח) וראיתי לבית גובה. לפי פירש שיעורו אצל כמה מדות שנימו על רוס מלה למה: מיסדות הצלעות מלו הקנה. יסוד הלעלעות היה מלא הקנה: שש אמות אצילה. ת"י רווח יסוד מהלית הסלע כתוך האחן היה רחב שם אמות אצל למעלה

רר"ק

לעגות התאים היה עולה במסיבה ופניו לביערב ויהלך על פני כל הצפון עד שהוא מגיע לביערב הגיע לביערב והחך פניו לדרום הלך כל פני הביערב עד שהוא מגיע לדרום והחך פניו לבוזרח היה בהלך בדרום עד שהוא מגיע לפתחה של עזיה פתוח בלפני דרום. כי מוסב הבית לבעלה. הלוז או בולוז קורא אותו מיסב והיה עולה למעלה למעלה עד העליונה: על כן רחב לבית למעלה. על כן מעבי למעלה על כן שהיו אחוזים בקיר הבית היה רחב לבית לבעלה תלעיונה שבצלעות היתה רחבה מכולן: וכן התחתונה יעלה על העליונה לתיכונה. כהתרגומו וכן במסיבתא סלקין מן ארעיתא לעיליא באורח ביציעתא: (ח) וראיתי לבית גבה סביב סביב. אבר כי ראה גובה ההיכל ולא ספר בכתה ובבית שני עשו גבהו מאה אמה: מוסדות הצלעות. כתיב ביזד וקרי ביזיו ואותיות אהו"י מתחלפות אבר שראה יסודות הצלעות שהיה רחבן שש אמות: אצילה. פירדשו נדולות בן זאל אצילי בני ישראל שפירדשו נדולים וית רווח כלומר ברוח היה ברוחבו שש אמות ויש מפרשים בן תחת אצילות ידיך שהוא בית השחי כי שאר האבות הם בן ראש האצבע הנקרא אבה עד פרק המבדיל בין

מנחה שי

(ח) מיכדות. מוסדות קרי ; מלו הקנה. בפ"ת יבן כמאב כוע"ו ובמכב בלמ"ו ב"ל מ"ל ובמ למי מלמאי בתלי"ך בדפוס ובן ובכצדים מחדים כוע"ו וכ"ה בד"ק בפרשים כוע"ו במקום תלי"ך :

מצודת דוד

נגרעון מובי הכיל להניח שמה קהות שהקרקע כמ"ש למעלה ולתוספת ניתוך שמה סביב סביב לבית מכל ג' הרוחות ועל כן מחמת נלעות הבית למעלה המלעלים מהתחתונה והעליונות מהאלעות: וכן התחתונה. מוסב על ונסבה לומר וכן במסיבה סביב סביב עלה העולה מהתחתונה אל העליונה בדרך התיכונה ונלה כיוצ

מצודת ציון

המסיבה והוא שם חדר שה שהיה מסבב על הלעלעות מלמטן ומדומה: על העליונה. אל העליונה: לתיכונה. למלעלעות כמו ישבתים התיכון (שמות כ"ו) ונלמ"ד המ"ד בעבור: כי"ת כמו יוסבת לכסא(תהלים ע') וכ"ל בדרך התיכונה: (ח) מוסדות. מלמטן יסוד: מלו. כלה

לה מסיבה שמהם כן ח"ו. אל ונסבה יאמר אל המסיבה התחבלי למעה בחשבון תהב בכעים ת"ו. וכ"ל המסיבה נהבה למעלה בלכת דרך שם במעלה ללעלעות כ"ל ללעלעות השוחדות ממעל כי הגיע נהבה עד נובה הלעלעות ועל זה אמר וכן התחבונה וגו' כ"ל וכן עלה השולה אל העליונה מן התחבונה בדרך התיכונה. כ"ל מלבד הדרך שהיה אל העליונה מן המסיבה היה עוד דרך מן התחבונה אל העליונה דרך התיכונה לפלות שמה דרך מעלות ולעלעות המעגל לפ היה אלא דרך שלים היחיל כי שם לפ היה מסיבה: (ח) וראיתי לבית. לפיתי שהיה לבית נובה נובה סביב סביב אוב איך האב יסוד כתלי הלעלעות הנבנה כתוך הקרקע היה מלא הקנה ולפוסבת בילוך אמר שם אמות אלילה כ"ל אמות נדולות נמוות ו' טפחים כי

פירוש ע"ט

אויבן צו די אייבערשטע זייט קאמערן אונ דאם
איז דער פּטוק מפורש פאר ו. אם די זייט קאמערן
ווענן ארויף צו בריי־טער גינאנגן אונ זאגט כי מיסב
הבית למעלה למעלה דען דיא ווארט פון דעם בית
המקדש הט זיך גירינגילט צו ליין שמעלער ארין
צו צוס היכל איטלי־כם מאל ווארט דיא איז העכער
גינאנגן סביב סביב לבית ארום אונ ארום צום בית
המקדש איז אלין די ווארט פון דעם היכל גינאנגן
שמעלער ארין צו פון רוחב לבית למעלה איבער דעם
איז איטלי־עכם מאל בריי־טער גינאנגן דר חלל פון
דיא זייט קאמערן ארויף צוא וכן התחתונה יעלה על

מיכה שקורין (וי"ן כלע"ז). כלשון תאכנו וועגדעלטרפפע כמו מ"ת ו' ה') כל כנין מכעים הוא כמין עמוד ומעלות עולות בו. והעולה בהם דומה לו כהולך ומקיף סביבות עמוד מכעים וכלשון תאכנו קרוי (ווינדעלבעוי"ן) והוא שאמור בכנין שלמה וכלולים יעלו אל התיכונה לפי הוא מתורגם ומסיבתא כמו וסבבה למעלה למעלה וכן מסיבה עולה למעלה למעלה עד גג התח העליון. כמו שהוא מפורש והולך שהמסיבה עולה מן התחתון לאמצעי ומן האמצעי לעליון: כי מוסב הבית. לעלעות: למעלה סביב סביב לבית על כן רחב לבית למעלה. על כן שאמרנו ורחבה למעלה למעלה רוחב בית תוך הלעלעות למעלה העליונה רחבה מכולן: וכן התחתונה. ת"י וכן במסיבתא סלקין מן מרעיתא לעילתא כתורא מלויתא וכן יעלו על ידי מסיבה מן התחתונה אל העליונה דרך התיכונה: (ח) וראיתי לבית גובה. לפי פירש שיעורו אצל כמה מדות שנימו על רוס מלה למה: מיסדות הצלעות מלו הקנה. יסוד הלעלעות היה מלא הקנה: שש אמות אצילה. ת"י רווח יסוד מהלית הסלע כתוך האחן היה רחב שם אמות אצל למעלה

רוחב

אַמּוֹת אַצִּילָה: ט רֹחַב הַקֶּיר אֲשֶׁר־ לַצֶּלַע אֶל־הַחוּץ חָמֵשׁ אַמּוֹת וָאֲשֶׁר מִנַּח בֵּית צְלָעוֹת אֲשֶׁר לַבָּיִת: י וּבֵין הַלִּשְׁכוֹת רֹחַב עֶשְׂרִים אַמָּה סָבִיב סָבִיב: יא וּפֶתַח הַצֶּלַע לַמְּנוּחָה פֶּתַח אֶחָד דֶּרֶךְ הַצָּפוֹן וּפֶתַח

רַוַח: ט פֵּיתְיָא דְּכִתְלָא דְּמִתְחֲצָא דְּלָרָא חֲמֵשׁ אַמִּין וַאֲתַר שְׁבִיק בֵּית מְחִיצָא דְּלָגָיו: י וּבֵין לִשְׁכָתָא פּוּתְיָא עֶשְׂרִין אַמִּין סְחוֹר סְדוּר מַקִּיף לְבֵיתָא סָחוֹר סָחוֹר: יא וְתָרְעָא דְּמִחְצָתָא לַאֲתַר שְׁבִיק הֲרָא חַד פְּתִיחַ לְאוֹרַח צָפוֹנָא וְתָרְעָא חַד פְּתִיחַ לְדָרוֹמָא

רד"ק

הזורע והקנה ואלו היו אמות בינוניות עד בית השחי: (ט) רחב הקיר אשר לצלע אל החוץ חמש אמות. אמר כי כותל הצלע בין החוץ רחבו חמש אמות: ואשר מונח בית צלעות אשר לבית. אמר אבל כותל הצלעות אשר מצד ההיכל שהוא כותל הפנימי לצלע לא היה בשוה אלא כמו שהיה מונח מקום לקרוי הצלעות כמו שפירשנו שהכותל היה בצד זה ולך לפיכך לא ראה למודד לו מדה ולפיכך אמר ואשר מונח כלומר היה כמו שהיה לכל צלע בפי מקום הנחתו: (י) ובין הלשכות רחב עשרים אמה. אם אמר על הצלעות שגם הם נקראים לשכות אבל כי היו לשכות סביב סביב הבית ומה שיש לשכת הלשכה רחב היה בין כלם עשרים אמה ובבית שני היו ההאים שהם צלעות שבעה ושלשים חמשה עשר בצפון וחמשה עשר בדרום ורוחב שבצפון ושבדרום חמשה על גבי חמשה וחמשה על גביהן ושבמערב ג' על גבי ג' ושנים על גביהן. ובבינו שלמה זל פירש רחב שבין מחיצות הלשכות ובין מחיצות התאים שסביב הבית: (יא) ופתח הצלע למונח. למקום המונח כלומר מקום פנוי לפני הצלע שם היה פתחו פתח אחד דרך הצפון ופתח אחר לדרום פתח אחד ליציע שבצפון ופתח ליציע שבדרום ועל ההיצון אמר ורחב מקום המונח חמש אמות סביב אותו מקום הפנוי היה רחבו חמש אמות ובתאים שהיו בבית

רש"י

מן הארץ היה רחבו ממש חמות כמו במפורש בענין במקדש של מחכיו: (ט) רוחב הקיר אשר לצלע אל החוץ. מחיצת התאים הסמוכה לאולם היתה מחיצה מערבית: חמש אמות. וכן שמנו במסכת מדות כותל כותל שהיה ממש: ואשר מנח. ומקום פנוי היה מונח במקצעות הפנים והדרום כתל המזרח והמערב אחין התאים מקיפין את כל הבית ולאותו מקום פנוי היו פתחי התאים שבמקצעות מזרחים כמו שתמור בענין ופתח הצלע למונח כי לא היו לתם פתחים להתאים לא לגד הגלר ולא לגד ההיכל אלא לאותן במקצוע מזרחית לצפונית ומזרחית דרומית היה הפתח בכותל ורוכבו פתוח לאותו מקום המונח ובאותו פתח נכנסין לו וממנו לתא הבני ימין השני אל הצלעי וכן סביב כבן שנינו במסכת מדות שלש פתחים לכל אחד ואחד לתא מן הימין ואחד לתא מן הכמאל ואחד לתא בעל גביו ואף י"ת כן ואשר מונח ואתר מונח סביון. ל' אחר ואשר מונח כלומר וכן אותן

של גד פנים מן הצלעות לגד בית מונח מקום פנוי היה מונח בין התאים ובין הבית ובאותו מקום היו פתחי התאים כמו שמפרש בענין ופתח הצלע למונח ירחבו היה המקום חמות כמו בהוא לאומר ורחב מקום המונח המקום חמית כדפרישית לעיל צלע יהיו התאים סמוכים לבית כלל ואויר יהיה ביניהם והבית חמם חמות וכן ת"י ואתר סביון: בית צלעות אשר לבית, נגד אויר רוחב הצלעות בקרן הזוית. סביב סביב שכתוב במקום המונח אינו נד' פעמים במשמעו חלל כלומר מכאן ומכאן דרום וצפון זית דרומית מזרחית זוית לפונית מזרחית: (י) ובין הלשכות רחב עשרים אמה. לשכות היו כתאר המיצוני בלפונה ובדרומה של אולם הפנימית חלל חיתתה והפסק עבריס אמה רחב בין מחיצות הלשכות להתיצות התאים בסביב היה ולא היה הבית בן בבנין בית שני חלל בבנין העתיד:

(יא) ופתח הצלע למונח. ופתח התאים המיצוניים פתוחים למקום המונח פנוי בקרן זוית כמו שפירשתי:

מצודת ציון

מזו"י במקום מל"ף ור"ל קנה כלם: אצילה. ר"ל גדולה והוא מענין אל תאציל כי ישכלו (משלי כ"ד): (ט) ואשר. ק"י ופתח והוא הנמצא על מקום: מנח. מלשון הנחה ושיעור: בית צלעות. בלעות במ"ם בקובעים בקיר הבית וכפתח בקיר בלשון ר"י: (ט) רחב. שיעור כותל הצלע הפנים למען היותם בית המדות תמידי ומדת אחת בלעם לבין המקדשים: ואשר. מונח מקום פנוי לבנין הלשכות הבה מיתול הבית ובם היו בתאים דלומית מזרחית ולפונית מזרחית בין בית המקדש ובין

מצודת דוד

קן היה מדת הקנה כמ"ש למעלה: (ט) רחב. שיעור כותל הצלע הפנים למען היותם בית המדות תמידי ומדת אחת בלעם לבין המקדשים: ואשר מנח. היה מונח מקום פנוי לבנין הלשכות הבה מיתול הבית ובם היו בתאים דלומית מזרחית ולפונית מזרחית בין בית המקדש ובין

פירוש ע"ט

(ט) רוחב הקיר אשר לצלע דיא ברייט פון דער וואנט צוואנציג איל׳ן אמה רעם המקדש ארום אזא וואם צוא דער נייט קאמט איז ארויס צו ניט צום ארויס צו אויף צפון נייט): היכל א׳ו גיוועזן פינף איל׳ן ואשר בנה בית צלעות אזא איז ארט פון דעם היכל איז גיוועזן גילאזט ליידיג אן גיבייא אויף מיזרח נייט פון די נייט קאמערן וואם צום הוז איז: (י) ובין הלשכות הנו אזא צווישן די קאמערן וואם איז ענזרת נשים איז גיוועזן אקעגען דיא נייט קאמערן וואם בייא דעם היכל איז גיוועזן אפן דעם ווייג פון צפון איין טיר איז גיוועזן אפין אן דעם וועג פון צפון נייט היכל אזא איין טיר איז גיוועזן אפין אוף דרום נייט

אֶחָד לַדָּרוֹם וְרֹחַב מִקְוֵה הַמִּנְחָה חֲמֵשׁ
אַמּוֹת סָבִיב וְסָבִיב׃ יג וְהַבִּנְיָן אֲשֶׁר
אֶל־פְּנֵי הַגְּזֵרָה פְּאַת דֶּרֶךְ־הַיָּם רֹחַב
שִׁבְעִים אַמָּה וְקִיר הַבִּנְיָן חֲמֵשׁ־אַמּוֹת
רֹחַב סָבִיב וְסָבִיב וְאָרְכּוֹ תִּשְׁעִים

לְדָרוֹמָא וּפוּתְיָא דַּאֲתַר
שְׁבִיק חֲמֵשׁ אַמִּין מֵחוֹר
סְחוֹר׃ יג וּבִנְיָנָא דְּקֳדָם
בְּצוּרְתָּא רוּחַ אוֹרַךְ
מַעַרְבָּא פִּיתְיָא שַׁבְעִין
אַמִּין וְתִתְיָא דִּבְנְיָנָא
חֲמֵשׁ אַמִּין פּוּתְיָא מֵחוֹר
סְחוֹר וְאוֹרְכֵּהּ תְּשָׁעִין
אַמִּין

רש״י

(יב) והבנין אשר אל פני הגזרה וגו׳. רחב כל הבנין ליום המערבית רחב הבית ושובי הכתלים הפנויים והדרומי׳ עם התיקים הפנימיים והדרומיים ושובי כתליהם לצפון ולדרום רוחב מאתים אמה וכן היה בבית בני וכן מצינו במסכת מדות בקיר מערבי מן הצפון לדרום מאתים אמה ומונה התיבון: הגזרה. ת״י גלעדתא. ואומר אני שהבית הנבנה קרוי כן והתיקים המיוחסים אצר סביב חומת הוא קורה בנין,ומיהם פתר גזרה לבכה: פאת דרך הים. רוח מערבית: פאת דרך הים רחב שבעים אמה. ורחב הבנין לרוח מערבית מצפון לדרום שבעים אמה.וכן לך ההיכלות את הפנימי מרחשא וכותליו עבר הרי י״ד ואמת מרחץ הפנימי בין התיקים הרי י״ט רחב יסוד הכתלים היה נכנס בהלל התיקים ומקום הפנימי וכותל ההיכל עם הרי כ״ה ויהללו רחב כ׳ הרי מ״ר וכותל ההיכל דרומי עם הרי ל״ח ו״ע בל תאי הדרום ס הכל שבעים: וקיר הבנין. כתלי התיקים: וארכו תשעים אמה. חורך בנין התיקים והחומה תשעים אמה כנגד מחריו כמו שבינינו החולס שרך על ההיכל ע״ו אמה לצפון וע״ו אמה כדרום והוא היה נקרא בית התליפות שבם גונזים את הספרים וחורך לחיצו בנין מן המזרח למערב עבר חמות נשתרו תשעים אמה חירך כרוחב שבעים שבל הבית היה חירך מזה ומזה כמי

מנחת שי

(יב) וקיר הבנין חמש אמות . כשמדדים מבחוץ: בלי התיקים: בפנים מכאן ומכאן: ובית הנקדש ס״מ:

מצורת דוד

סביב . ר״ל בשלש הצפון והשלש הדרום: (יב) והבנין . המסיום והלשון לפני עצמו לפני הבית מהשבר מזה ומהשבר מזה לצפון ולדרום: פאת דרך הים . ר״ל רחב הבית עם המסיומות והלשונות מזה ומזה היה בשלש המערב ע׳ אמה. ומה לך להמבנין מרחב הבית כי ובני הכתלים י״ב לגע מזה ולגע מזה ל״ם ד׳ לתליסה י״ב במקום היסודות מסיבה מזה ומסיבה מזה ל״ם ג׳ להלן מיסוד מחל כ״ם ג׳ ויחד יהיה בקומעים בין הבית בפני החמדן: וקיר הבנין . עובי כתלי הלשונות והמסיות: סביב סביב . ר״ל מדה אחת לכל כיוצי המסיומות והלשונות מסביב והם הכתלים הפנימיים הל הפנין וכן לגע הלשון: ואורכו . תוכן הבית מסוד מחל לגע המערבי עד ״ת התליפות היה ל׳ אמה. ומה לך ההכונן מיסוד הלגע במקום היסוד ו׳ מלגע ד׳ מלי בית הק״ק ל׳ מלי בית הק״ק כ׳ המתחלת מהמקום בין ההיכל לבית הק״ק כ׳ מלגע ד׳ מיסוד ההיכל בכאן ומכאן עד מיסוד ההיכל בכאן ומכאן ס״ו אמה ומי בקיבוצים בין הבתים

מצורת ציון

כמו לבית ללשון ר״ל לבנין לבית: (יב) והבנין . כמסיום הלשונות והמסיומות: אל פני . לפנין הגזרה . ת״י לגזרתא ומי הבית יתמר בהיכל בנין לצפון ולדרום מהלשונות והמסיומות כי כלי חול מנין נבנו וכמ״ש נהולות וכלונות בשמים (דברים ח׳) כי בנין נמוד

פירוש ע״ט

וַיִּרְחַב מְקוֹם הַבִּנְיָה אוֹג דִּיא בְּרַיִיט פּוּן דֶעם אָרט
וּמֵאַחֲרֵי הַגִּזְרָה אֲשֶׁר אֶל־פְּנֵי הַבִּנְיָן גְּלַאטְן לַיידיג אִיז גִיוּוֹעזִין פִּינְקֶע
אֶל־הַלִּשְׁכוֹת וְהַמְסִיבוֹת וְהַלְשׁוֹנוֹת בְּרַיִיט אוֹג אַרוּם וְדִי לֶענְגֶע פּוּן בַּיידֶע זַייטֶן בֵּית
מֵאָה בָּאַמָּה אֶל־פְּנֵי הַקָּדִים וְהַגֵּיא׃ (יב) וְהַבִּנְיָן אֲשֶׁר אֶל־ פְּנֵי
הַגִּזְרָה אוֹג דָס גֵיבֵּי פּוּן דִי זַייט קֵאֲטֶערְן אִיז גִיוּוֹעזִין וְוָאס
פְּאַר דֶעם הוּיכְן הוּיז אִיז גִיוּוֹעזִין דָאס אִיז דֶר הֵיכָל
פְּאַת דֶּרֶךְ הַיָּם אוֹיף דֶעם וְוֶעג פּוּן דֶעם מַעֲרָב
זַייט אִיז גִיוּוֹעזִין רוֹחַב שִׁבְעִים אַמָּה בְּרַיִיט וְיִקְעֶנִיג אַיילֶן
פּוּן צְפוֹן־קֵין דְּרוֹם וְקִיר הַבִּנְיָן אוֹג דִי וַואנְט פּוּן דֶעם

הונדערט

אַמָּה: יג וּמָדַד אֶת־הַבַּיִת אֹרֶךְ מֵאָה
אַמָּה וְהַגְּזֵרָה וְהַבִּנְיָה וְקִירוֹתֶיהָ אֹרֶךְ
מֵאָה אַמָּה: יד וְרֹחַב פְּנֵי הַבַּיִת וְהַגְּזֵרָה
לַקָּדִים מֵאָה אַמָּה: טו וּמָדַד אֹרֶךְ
הַבִּנְיָן אֶל־פְּנֵי הַגְּזֵרָה אֲשֶׁר עַל־אֲחֹרֶיהָ
וְאֶת־תּוֹכָהּ* מִפּוֹ וּמִפּוֹ מֵאָה אַמָּה

אמין: יג ומדד ית בֵּיתָא
אורכָּא מְאָה אַמִּין
וּבְצוּרְתָא וּבְנְיָנָא
וְקָרְתֵּיהּ אוֹרְכָּא מְאָה
אַמִּין: יד וּפוּתְיָא דְקֻדָּם
בֵּיתָא וּבְצוּרְתָא
לְמַדְּרֵיחָא מְאָה אַמִּין:
טו וּמְשַׁח אוֹרְכָּא דִבְנְיָנָא
דְקֻדָּם בְּצוּרְתָא
דְלַאֲחוֹרָהּ וְיָתְהָא
מִכָּא וּמִכָּא מְאָה צִטִּין
והיכלא

רד"ק ואתיקיהא קרי

אורך הקיר עד בית החליפות: (יג) ומדד את הבית ארך מאה אמה והגזרה והבניות. לפי' מדד בית בס"ע והגזרה בפני עצמה. ולפי' רבינו שלמה ז"ל ס"ש ומדד את חבית ר"ל שמדד את הגזרה עם הבניה וקירותיה ארך מאה אמה: הבניה. שם בשקל שמלה וכן שנינו במסכת מדות החיכל מאה על מאה על רום מאה האומם שש אמות ובגבהו ארבעים אמה ואמה ביור אמתים בית דילמא ואמה תקרה ואמה מעזיבה נמצה של עלי ארבעים אמה ושלש אמות מעקה ואמה כלה עירב. רבי יהודה אומר לא היה כלה. עירב בן חמדה אינא ד' אמות היה ביקה בן חמזרח למערב מאה אמה כתהל האולם חמש והאולם אחת עשרה ביהל החיכל שש והובו מ' אמה אמה פרקסין כ' אמה בית קדש הקדשים כותל החיכל שש וכותל התא חמש: (יד) ורוחב פני הבית והגזרה. לפיתרונו הוא נבון כי הבית הוא החיכל והגזרה הוא העלי' אבל לפי' רבינו שלמה ז"ל הבית הוא הגזרה אם כן מהו שאמר הבית והגזרה והעזרה מבואר למעלה: (טו) ומדד ארך הבנין אל פני הגזרה אשר על אחריה ואתיקיהא כפו וכפו מאה אמה. כמו שמדד ארך הבית ראורך הגזר: כתיב: (טו) ואתיקיה. ת"י וויתקת ועל בית חליפות יתמר שעמדו בזוית בתים מזה ומזה כשבן לבנין כתולם

רש"י

במפורש בעזרה ובמסכת מדות: (יג) ומדד את הבית ארך מאה אמה. סך הכל עם מקד בית החליפות כן שנינו במסכת מדות ההיכל מאה על מאה כרום מאה מן המזרח למערב מאה כותל תולם חמש ורחבו י"ח כותל ההיכל עם ותרכו תרכסים ואמה טרקסין ועשרים אמה בית קדשי הקדשים וכותל עם וכותל התא עם חמש וחף למעלה בעזרה כך מפורשת מדת כולם הן מאה טרקסין שבתוך בו בעזרה זה שתים אמות וכנגדן הוא ממעט את רוחב התא אמה שהתא שבמערב רחבו עם וכותלי חמש וכלן רחבו תרכא וכותלו עם שש' (כלן) ומוסדות הלשות מלא הקנה ולמעלה הוא מלר וכולם אמה שבאמר וקיר הלשה חמש אמות: והגזרה והבניה וקירותיה. סוף המקרא מפרש את ריחבו לומר סך הכל מאה אמה: (יד) ורוחב פני הבית והגזרה לקדים מאה אמה. הגזרה והתא שמאחריו היא הבנויה כמו בנין ועובי הכתלים הכל מאה אמה הוא שפירשתי למעלה שהבית עודף לפניו רחב שלשים אמה. שהתולם מרחיב מן ההיכל ומן התאים ט"ו אמה לנפון וט"ו אמה לדרום ולא מחלל התולם רחב מחלל ההיכל מלא כי בית החליפות מחובר לתולם מכאן ומכאן: (טו) ומדד ארך הבנין אל פני הגזרה אשר על אחריה. עכשיו מזר ומידד לזרך הבית כמו שמדד לנפון. (מלאחי) והייגו על אחריה כלומר אחרונית שהוא מזר מדד על עקיבו כלפי מערב: ואתיקיהא. ת"י זויות

מנחה שי

(טו) ואתיקיהא. ואתיקיהא קרי ומסורת היא מרבותינו שלא לך חסיר ליה עם מלין דבתרוין לית ליה בפוף מיניהון ולא קיימין: מה ומאן. שהיה מוש"ה

מצודת ציון

מוס מכלר ומכנב: פאת. עבר ומוס: (יג) והבניה. מוס הבלנ: וקירותיה. כתלים: (טו) ואתיקיה. ת"י וויתקת ועל בית החליפות יתמר שעמדו בזויות בתים מזה ומזה כשבן לבנין כתולם:

מצודת דוד

בתיתן החמרון: (יג) ומדד. עמה מדד עד כלות בית החליפות ובתולם והיה מאה אמה כי כותל הפנימי מבית החליפות עם החיכל היה ס' אמות ובתוכו היה ס' אמות ומזה כשבן לבנין כתולם יתמר כמו שעמדו בזויות בתים מזה ומזה: והגזרה והבניה. כולם לשון אחד: (יד) ורוחב פני הבית. ר"ל שהיה רוחב בתי החליפות כמה שבפי הבית עם בתי הגזרה היה תולם הבית לשומר בין בתי החליפות מזה ומזה בשתי הקדשים היה ק' אמה כי בית החליפות כמבן ס"ו אמה לכל מיסוד כתלי המסיבב מזה ומזה: (טו) ומדד ארך הבנין. עתה מדד תוך הלשות בלפני הבית כולו דהיינו: אשר על אחריה. ר"ל אשר הוא על עקיבו ללכת ללפי מערב כי מתחלה מדד פתח המערבי ואח"כ כלך מערבה למדוד פתח הלפון ואח"כ מדד פתח המזרח ומדד פתח הדרום ואתיקיהא בשבו וכפו. ר"ל מדד את הלשות עם רוחב בתי החליפות העומד בזויות מזה ומזה וכן שניהם. ר"ל הלשות וכתי החליפות

פירוש ע"ם

הוּנְדֶערְט אַיילִין דַהֵינוּ וְהַגְּזֵרָה וְהַבִּנְיָה וְקִירוֹהֶיהָ אֹרֶךְ
בֵּאָה אַמָּה דַר הֵיכָל מִיט דַר פִּירְ הוּז וּם פַּר אִים אִיז
גִיוּוֹעֶן אוּנ מִיט דֶעם גִיבֵּיי פּוּן דַר קַאמֶּעֶר וּם אוֹף
כַּעֲרָב זַיים אִיז גִיוּוֹעֶן אוּנ מִיט דִיא וַוענְט פּוּן דֶעם
גִיבֵּיי דֶם אֶלְץ אִיז גִיוּוֹעֶן הוּנְדֶערְט אַיילִין: (יד) וְרוֹחַב
פְּנֵי הַבַּיִת וְהַגְּזֵרָה אוּנ דִי בְּרֵייט פּוּן דֶעם הֶחָלְיפוֹת
וּים פַּר דֶעם הוּז אִיז אוּנ דִי בְּרֵייט פּוּן דֶעם הוּיכִין
הוּז דֶאס אִיז דַר אוֹלָם אִיז גִיוּוֹעֶן בְּרֵייט לַקְּדִים מֵאָה
אַמָּה אוֹיף מִזְרַח זַיים הוּנְדֶערְט אַיילִין: (טו) וּמָדַד
אֶרֶךְ הַבִּנְיָן אֶל פְּנֵי הַגְּזֵרָה אוּנ עֶר הָאט נָיקָאמְטֶן דִיא

פּוּן

וְהֵיכָלָא נְוָאָה וְאוּלְמֵי דַּרְתָּא: מז וְסָפְיָא וְכַוִּין סְהִימִין וַעֲתִיקָא כְּחוֹר כְּחוֹר לְתֵלָתֵיהוֹן לְקִבְלֵי סִפָּא דְּחַפְיָי גִּיסְרִין דְּאַרְעָא סְחוֹר כְּחוֹר וְאַרְעָא עַד בְּרָא וְכַוִּין סְהִימִין: מח וְעַד לְעֻלָּא כֵּן הַדְּנָא וּכְן בֵּיתָא נְוָאָה וּכְבָרָא וְעַל כָּל פּוּתְיָא כְּחוֹר סְחוֹר מִלָּן וּתְלָתָא מִשְׁחָן: וגליף

וְהַהֵיכָל הַפְּנִימִי וְאֻלָמֵי הַקֹּדֶשׁ:

מז הַסִּפִּים וְהַחַלּוֹנִים הָאֲטֻמוֹת

וְהָאַתִּיקִים ו סָבִיב לִשְׁלֹשְׁתָּם נֶגֶד

הַסַּף שְׁחִיף עֵץ סָבִיב ו סָבִיב וְהָאָרֶץ

עַד־הַחַלּוֹנוֹת וְהַחַלּוֹנוֹת מְכֻסּוֹת: יז עַל־

מֵעַל הַפֶּתַח וְעַד־הַבַּיִת הַפְּנִימִי וְלַחוּץ

וְאֶל־כָּל־הַקִּיר סָבִיב ו סָבִיב בַּפְּנִימִי

רש"י

ג"א שחיף

כלומר עם מכך בית החליפות שבזוית הבית: **והיכל הפנימי ואולמי הקדש** הזוצר. סוכו של מקרא זה אינו מוסב כלפי רחבו תלת מהוכר למקרא שלאחריו וכן פירושו והיכל וכן הפנימי כהוא בית קדשי הקדשים וכן תולמי האולם המשיכרין למעלה ולילמות סביב סביב לכל אלו הספים והחלונות האטומות והאתיקים סביב לשלשתם בין לנזרה הוא היכל בין (לאולמית) בין לבית קדשי הקדשים. לשלשתן היו הספים מזוות לפתחיהם. ולשלשתן היו חלונות אטומות ולשלשתם היו אתיקים ולא ידעתי מה הם ואומר אני שהם כמין עמודים מרובעים כולעין בחומה לחיזוק וקורין להם (פולרי"ש בלע"ז): (מז) **נגד הסף שחיף עץ**. נסר של ארז. ת"י: נגד הסף. נגד מזוות הפתח כתוך הלל עובי הפתח חיפה בעץ (סח"ל) מלאחר: **סביב סביב**. כלומר מזה ומזה כשני לדי הלל הפתח: **והארץ עד החלונות**. וקרקעית החומה עשוי כותל נסרי ארז כנגדו ועולה למעלה על החלונות וגם מהחלונות מכוסות בו, נמלא בתף החלונות היו אטומות מבפנים בעגין שנאמר (כלן) והחלונות אטומות על הבית (סח"ל) וכל זה מבפנים לפי שהיו שהין עליו לפני זהב שכל הבית עוה בזהב ואין יכולין לעוה זהב על גבי מכעים: (יז) **על מעל הפתח**. בנוגה: **ועד הבית הפנימי**. כל הבית קדשי הקדשים על כולו: **ולחוץ**. לגד ההיכל: **סביב סביב**. בכל כותליו:

רד"ק

ונכתבה אל"ף הכשך אחר הה"א ואתיקיהא היא מלה כוללת התאים והלשכות לכל אחד ואחד קורא אתיק ויש"ת ווויתהא: כפי. שניהם כהובים בי"ת וההיכל הפנימי ואולמי החצר נמשך מעבו עד בדות סוף פסוק השלישי כלומר אע"פ שכלל מדות אורך הבית ורחבו ההיכל הפנימי שהוא קדש הקדשים וכן אולמי ההיכל וכן כל מה שהולך עמוה לכל אחד מהם היו בדות ידיעות בפני עצמן: (מז) **הסִּפִּים**. האטומות. פירשנוהו: והאתיקים סביב לשלשתם. כי לשלשת הרוחות היו האתיקים מערב צפון ודרום כמו שפי' למעלה: **נגד הסף שחיף עץ סביב**. ת"י לקבל פתח דחפי נסרין דארוא ונסרין פירושו לוחות בס"ש במשנת מסכתין בנסרים: **והארץ עד החלונות**. ר"ל מן הארץ עד החלונות: **והחלונות מכסות**. היו מכוסות מלמעלה: (יז) **על מעל הפתח**. על מה שהיה מעל הפתח: **ועד הבית הפנימי ולחוץ**. כלומר ולחוץ ממנו: **ואל כל הקיר סביב סביב בפנימי**. בבית הפנימי שהוא הדביר ובית החיצון שהוא ההיכל:

מנחת שי

(מז) אתיק כן סביב. כספים מזוויקים בכלי אחיק בשיין מתלגים וגם בדיק לשון לפעמים מלאכה מעשה עליו בפועל כי בשביל כאן בשיין ויקרי מנים והתיקי ג"כ כמשמעו מעשה עליו בפועל כי בשביל כאן בשיין: עד החלונות. מלת

מצודת דוד

סיו ק' אמה: **וההיכל וגו'**. ממוכר הוא לומר בלשון יחיד כנגד בלשון רבים כמו כן ההיכל כנגד הפנימי הוא בית קה"ק וכן לאולמי החלל הפנימי כמ"ש (יחזקאל מ') לכל הבית היו הספים וגו': (מז) **סביב לשלשתם**. לכל אלכע הפינות הבתים בעקף בלשון יחיד היו מזוות ואטומות לטעות ואתיקים. כ"ל לפום היה דמות ודומה אחם. (ואתיקי הכיתא ובית קה"ק היו בחלקי הלעזות ואטומות היו בנוגה ממעל להלעזות): נגד הסף. על המזוזה היה מונים גום בן אמה למען יהיה מוח לעפותו וזה כי על אחת כמה לעשות זהב: **סביב סביב**. בכל פינות המזוזה: **והארץ**. וכן מקרקע הבית עד החלונות וגם ממעל להאטומות היו מכוסות בלוחי ארז: (יז) **על מעל הפתח**. כ"ל על הכותל אשר מעל הפתח ועד הבית

פירוש ע"מ

פּוּן דֶּעָר אִנְדֶּערֶער זַיְיט דָּם אִיז דֶּר בֵּית הַחֲלִיפוֹת הָאט עֶר אוּיךְ גֶּימַאכְטִין אִין דֶּעָר לֶענְג פּוּן דִּי זַיְיט קַאמֶערִין וּוָאם זֶענֶן אוּיךְ דְּרוֹם זַיְיט הֵיכָל אִיז סָךְ הַכֹּל גֶּוֶוען בֵּאתְּ אַמָּה הוּנְדֶּערְט אֵיילִין וְהֵיכָל הַפְּנִימִי וְאֻלְמֵי הַקְּדֶשׁ אוּן דֶּר הֵיכָל אוּן דֶּר אִינְווֶוינִינְקְסְטֶר בֶּגֶן דָּם אִיז דֶּר קֹדֶשׁ קָדָשִׁים אוּן דִּי פְּעֶדֶר הַיְיעֶר פּוּן דֶּעם הוֹף עֲוֹבֶרֶת נָשִׁים אוּן עֲוֹבֶרֶת יִשְׂרָאֵל צְוֹוא דִּי אַלֶּי אִין גֶּוֶוען: (מז) הַסִּפִּים וְהַחַלּוֹנִים הָאֲטֻמוֹת וְהָאֲתִיקִים דִּי בֵּיי שְׁטִידֶךְ אוּן דִּי פֶּר שְׁטַאפְּטִי פְּעֶנְצְטֶער וּם אוֹיסְוֶוייניג אִיז בְּרֵייט אוּן אִינְווֶוינִינְג אִיז שָׁמָּאל אוּן דִּי פֶּיר עֶקְיְנְדִינְג זַיְיילִין סָבִיב לִשְׁלֹשְׁתָּם אֲרוּם אוּן אֲרוּם

וּבְחִיצוֹן מִדּוֹת׃ יח וְעָשׂוּי כְּרוּבִים
וְתִמָּרִים וְתִמָּרָה בֵּין־כְּרוּב לְכָרוּב
וּשְׁנֵים פָּנִים לַכָּרוּב׃ יט וּפְנֵי אָדָם אֶל־
הַתִּמָּרָה מִפֹּה וּפְנֵי־כְפִיר אֶל־הַתִּמָּרָה
מִפֹּה עָשׂוּי אֶל־כָּל־הַבַּיִת סָבִיב וְסָבִיב׃
כ מֵהָאָרֶץ עַד־מֵעַל הַפֶּתַח הַכְּרוּבִים
וְהַתְּמָרִים עֲשׂוּיִם וְקִיר הַהֵיכָל׃

יח וגליף כְּרוּבִין וְכוּתָרָן
וְכוּתָרָא בֵּין כְּרוּבָא
לְכְרוּבָא וְתַרְתֵּין אַפִּין
לְכְרוּבָא׃ יט וַאֲפֵי אֲנָשָׁא
עְבִיד לְכוּתָרָא מְבָּא
וַאֲפֵי אַרְיֵא עְבִיד
לְכוּתָרָא מִכָּא גְּלִיף
עַל כָּל בֵּיתָא סְחוֹר סְחוֹר׃ כ מֵאַרְעָא עַד
לְעֵלָּא כְּרוּבִין
וְכוּתָרָן גְּלִיפָן וְכֵן
לְהֵיכְלָא דְּהֵיכְלָא׃
היכלא

רד"ק נקוד עליו

מדות. לכל א' בפ"ע מהדברים הנזכרים ראה מדות יפות ואל יזכרם כאדם בפרט אבא מקצתם: (יח) ועשוי כרובים והתמרים. הקוד עשוי בציור כרובים והתמרים כמו שהיה בבנין שלמה. והתמרים כבר פירשנו שהוא צורת דקלים: ושנים פנים לכרוב. כמ"ש פני אדם ופני כפיר: (יט) ופני אדם אל התמרה מפו יפני הכפיר אל התמרה מפו. הכרוב היה פונה לשני צדדין פני אדם מצד זה ופני כפיר מצד זה והתמירה שהיתה בין כרוב לכרוב היו פנים אליה פני אדם מכרוב שבצדה האחד ופני כפיר מכרוב שבצדה האחר: מפו. שניהם כתובים בוי"ו: (כ) מהארץ. הצורים האלה היו בכתלים מהארץ עד למעלה ומה שאמר עד מעל הפתח זהו בכותל הבזירחי שהיה בו הפתח ובפתח לא היו הצורים במזוזות ובמשקוף ואמר שהיו למעלה מהפתח: וקיר ההיכל. וכן לקיר ההיכל ואני תמה למה הזכיר זה שהרי אמר עשוי אל כל הבית סביב אולי בא שוכר הבית הוא או' על בית קדשי הקדשים ואחר כך אמר וקיר ההיכל אבל כיון שאמר כל הבית הכל בכלל ולא היה צריך לשנות בפרש: ההיכל. נקוד אילו לות

רש"י

בפנימי ובחיצון. בבית קדשי הקדשים וכהיכל: מדות. מחיפה כסרים גדולות עשויות בתולה: (יח) ועשוי כרובי' והתמורים. ואותו ראוי מעוייר כרובים והקליט: ושנים פנים לכרוב. אחד פני כפיר ואחד פני אדם. זה פונה לכאן וזה פונה לכאן וכשהיתה התמירה בין כרוב לכרוב היה פני הכפיר לה מכאן ופני אדם מכאן כמו שתמיר בענין: (יט) עשוי אל כל הבית. לבית קדשי הקדשים: (כ) וקיר ההיכל. וכן לקיר ההיכל

מנחת שי

דמלא ו"ה ת"ל כרובים מ"ה ת"ל קמ"ל כן מלאתי בספרי מדוייקי' כ"י וכן כתב לפני המפרש: (יח) והתמרים. ואמרה"מ כ"ש גלה דעת בספרים מדוייקים כ"י וכן הם לפני המפרש: (יט) מהתמרה מפו ופני כפיר אל התמרה מפו. הפיוט מפי' כתיב בספרי מדוייקי' כ"י ובמ"ס בקסטון כתובים כולה:(כ) והתמרים

מצודת ציון

וכן ת"י נסכין דתרוג: (יח) כרובים. פלוגה תיוכי חרגוס של תיוכי הוא בציון: והתמרים. לוכח לילן תמר:

מצודת דוד

סנימי הוא בית קד"ק ולמון הוא ההיכל המוכה לו וכבל הקיר בין בפנימי הוא בית קד"ק בין במילון הוא ההיכל בכל הבית מחיפה בלוחות עץ שעויות בצורה אחת זה בזה וכבל הלבר לומר שלה היה מקום פנוי מבלי ליתת עץ לפי כי כל הבית היה מלוכה זהב וזה לוכר על הלוחות: (יח) ועשוי כרובים. על הלוחות ההם היה הקיר לוכח בכרובים והתמרים ולפוי הזהב היה בולע במקום בלישות הלוחות ודוקא במקום בקישתן והיה מ"ש בלשה הלוחות על לפוי הבקעה: ותמרה בין כרוב לכרוב. היה מקוק כרוב אחד ואחריו תמורה: ושנים פנים לכרוב. לכל כרוב היה שני פנים הפתח שני אדם והשני פני כפיר והוא לפי כתוב. (ועל כי תמונת נוסף היה בשל אדם מקום כרובים כי היה להם גם פני כפיר): (יט) ופני אדם. הכרוב אחד היה פונה פני אדם אל התמורה והכרוב אחד היה פונה פני הכפיר אל התמורה אחד ופני אדם היה פונה אל התמורה אחת וכן היה עשוי בכל הבית סביב: עשוי. התמורה הנזכר היה עשוי בכל הבית מכאן: (כ) מהארץ. מלקוק הבית עד הכותל למעלה למעלה היה עשוי לוכות הכרובים והתמורים: וקיר ההיכל. כן היה בכל קיר ההיכל ובכל הבכר לומר שגם היה מקום פנוי

ע"ט

אוּף אֲלֵע וַיִּעְנָט אִין דָעם אִינְוַויינִיגְסְטֵין הוּיז אוּנ
אִין דָעם אִיסְעְנְוַויינִיגְסְטֵין הוּיז אִיז אֲלֵע גִיוּועִין
בְּאדָעקְט מִיט גְרוֹיסְע וָואם וָעְנָען
גִיוּועִין גִימַאכְט אִין קְאם (אוּנ דְרוֹם הָאט מָען
בְּאדָעקְט דָעם הֵיכְל אוּנ דָעם קְדָשִׁי קְדָשִׁים פּוּן
אִינְוַויינִיג אוּיף דִיא שְׁטֵיינֶער מִיט בְּרֶעטֶער פּוּן
מָעְנָען הָאלְץ פְּדֵי מָען זָאל קֶענֶען בְּאדָעקִין דְרוֹיף
מִיט גָאלְד וּוָארוֹם אוּיף שְׁטֵיינֶער קָאן מָען נִיט
בְּאדָעקִין מִיט גָאלְד׃ (יח) וְעָשׂוּי כְּרוּבִים וְתִמֹרִים אוּנ
דָם מָעְנָען הָאלְץ אִיז גִיוּועִן גִימַאכְט מִיט כְּרוּבִים
אוּנ טֵייטְשׁ בֵּייטֶער אוּנ דָם גָאלְד אִיז גִיוּועִן אוֹיס
גִישְׁלָאגֶן גָאז דָעם גָמָע' גָאז וְתִמֹרָה בֵּין כְּרוּב לְכְרוּב
אוּנ אֵין טֵייטְשׁ בּוּים אִיז גִיוּועִן אוֹים גִיקְרִיצְט
עָווִישָׁן אֵין כְּרוּב אוּנ צְווִישָׁעֶן אַנַדֶערִין וּשְׁנֵים פָּנִים

פירוש

לַכְּרוּב אוּנ צְווַויא פָּנֶימֶער אִיז גִיוּועִן צְווִא אֵין כְּרוּב
דָהֵינְוּ אֵין מְעֶנְטְשֶׁין פָּנִים אוּנ אֵין פָּנִים פּוּן אֵין
יוּנְגִין לַייב אוּנ וַיי הָאבֶן זִיךְ אַוועק גִיקְערְט אַיינֶער
פּוּן דָעם אַנדֶערִין׃ (יט) וּפְנֵי אָדָם אֶל הַתִּמֹרָה דָהֵינְוּ
דָם מֶענְטְשֶׁין פָּנִים פּוּן דָעם כְּרוּב הָט זִיךְ גִיקְערְט
צוּ אֵין טֵייטְשׁ בּוּים פּוּן אֵין זַייט אוּנ דָאס פָּנִים
פּוּן דָעם יוּנְגִין לַייב פּוּן דָעם כְּרוּב הָט זִיךְ גִיקְערְט
צוּ אֵיין אַנדֶערִין טֵייטְשׁ בּוּים פּוּן דֶער אַנדֶערֶר
זַייט עָשׂוּי אֶל כָּל הַבַּיִת סָבִיב סָבִיב דָם אִיז גִוּוִען גִמַאכְט
צוּא דָעם גַאנְצִין הוּיז פּוּן קָדְשֵׁי קָדָשִׁים אֲרוּם אוּנ
אֲרוּם׃ (כ) מֵהָאָרֶץ עַד עַל הַפֶּתַח פּוּן דֶר עֶרד פּוּן דָעם
קָדְשֵׁי קָדָשִׁים בִּיז דָר וַואנְט וָואם אִיבֶּער דֶער טִיר
אִיז וָענִין דִי כְּרוּבִים אוּנ דִי טֵייטְשׁ בֵּייטֶער גִיוּועִן
גִימַאכְט וְקִיר הַהֵיכָל אוּנ אִיטְלִיכֶע וַואנְט פּוּן דָעם

כא הֵיכְלָא דְסַפּוּהִי
מְרַבְּעִין וְאַפֵּי בֵּית
כַּפּוּרֵי חֶזְוֵיהּ
וְקֳדָמָהּ: כב מַדְבְּחָא
פְּתוֹרָא דְאָעָא תְּלָתָא אַמִּין
רוּמֵהּ וְאוֹרְכֵּהּ תַּרְתִּין
אַמִּין וְיַוְנִין לֵיהּ וְאוֹרְכֵּיהּ
וְכָתְלוֹהִי דְאָעָא וּמַלֵּיל
עִמִּי דֵּין פְּתוֹרָא דְקֳדָם
יְיָ: כג וְתַרְתֵּין דְּשִׁין
לְהֵיכְלָא וּלְבֵית כַּפּוּרֵי:
והתרגין

כא הֵיכָל מְזוּזַת רְבֻעָה וּפְנֵי הַקֹּדֶשׁ
הַמַּרְאֶה כְּמַרְאֶה: כב הַמִּזְבֵּחַ עֵץ
שָׁלוֹשׁ אַמּוֹת גָּבְהוֹ וְאָרְכּוֹ ו שְׁתַּיִם
אַמּוֹת וּמְקֻצָעוֹתָיו לוֹ וְאָרְכּוֹ וְקִירֹתָיו
עֵץ וַיְדַבֵּר אֵלַי זֶה הַשֻּׁלְחָן אֲשֶׁר לִפְנֵי
יְהוָה: כג וּשְׁתַּיִם דְּלָתוֹת לַהֵיכָל

ת"א המזבח עץ. מדבח גה תגינה פו תמות ג' מנחות לו (חגיגה כט):

רש"י

(כא) מזוזת רבועה. לפי שמשני בכתיב בלמה מזוזת רבועה. בהיו לה מזוזות מבני לדדין ומפתן מתפח ומסקוף ממעל ותני היתר בהמזוזות היו מרובעות: המראה כמראה. ת"י הנייה כחיזו יקריה כמרע כמה כחוד ערמיתי במרכבה על נהר כבר חור גוה רמיתי בבית קדמי הקדשים: (כב) המזבח עץ. ת"י לקבל מדבחא פתורא רומה לומר השלחן קורא מזבח שמכפר בזמן הזה כמזבח. כך במשנה: ומקצעותיו. רבלין (גנו) ומרבי הכתוב במקרא הוא גבו גוף השלחן: וקירותיו. מסגרותיו: (כג) ושתים דלתות. לכל פתח סוגרים זה לעמת זה אחד במזוזות לפנים ואחד בפתח ההיכל:

רד"ק

הפתח והוא אחד מט"ו נקודין שבמקרא: (כא) ההיכל מזוזות רבועה. התי"ו במקום ה"א וכן אל תתני פונת לך מכת בלתי סרה חכמת ודעת והדומים להם ופירושו מזוזות פתח ההיכל היתה מרובעת כי יש שיעשו המזוזות עגולות וי"ת היכלא דספויהי מרבעין ואמר מזוזת דרך כלל כי על שתי המזוזות אמר: ופני הקדש המראה כמראה. ופתח קדש הקדשים שהוא פני הקדש המראה שראיתי במזוזותיו הוא כמראה שראיתי בפתח ההיכל ות"י ואפי בית כפורי חזויה כחזיו יקרה: (כב) המזבח עץ ג' אמות גבהו ואורכו שתים אמות. זה המזבח אינו דומה לא למזבח ששה משה ולא למזבח שעשה שלמה ולא למזבח שעשו בני הגולה והנה זכר עוד המזבח במדה אחרת ואפשר שזה המזבח הוא מזבח הפנימי שעשה בישה של זהב. ואמר זה השלחן קרא המזבח שלהן וי"א לקבל מדבחא דאתא דעתי כי על השלחן דבר וזכר ביזבח לפי שהיה נגד המזבח. ובדרש רז"ל פתח במזבח ופיים בשלחן רבי יוחנן ורבי אליעזר דאמרי תרוייהו בזמן שהבית הקדש קיים מזבח כפר ועכשיו שלחנו של אדם כפר: ומקצעותיו לו. זויות השלחן לו כלומר ממדתו: וארכו וקירותיו עץ. פי' רבינו שלמה ז"ל כי אמר ארכו על נוף השלחן וקירותיו חוט המליצה לא נמצאת כי האורך והרחב אינו עצם הדבר שיאמר עליו שהוא עץ או כסף או זהב והנכון בעיני כי מעם ארכו רבק למעלה ממנו שאמר ומקצעותיו לו ואמר וארכו כאילו אמר עם ארכו כבו שפירשנו כי מקצעותיו נחשבים עם מדת ארכו והנה לא זכר רחב לזה המזבח שראה או השלחן: (כג) ושתים דלתות להיכל ולקדש. לשער ההיכל היו שתים דלתות וכן לקדש שהוא הדביר ובאמרו שתים ידוע הוא כי לא יעשו לשער דלת אחת אבר שהיו כפני הדלתות בס"ש:

מצודת דוד

מבלי ליחים: (כא) ההיכל מזוזת רבועה. מזוזת ההיכל לפ היתה מעולה כ"ף מתמונת בקוע ובעוכי היה בבה מזוזותיו היה כן כרוחב כי המזוזה עם הכותל בכלל הפתח לפ היה כ"ף מהבה מתוח כמ"ש בגמלה: ופני הקדש. כ"ל פתח קד"ק הלה המראה בלה כמראה אשר ראה בפתח ההיכל וזה בתמונת המזוזות בלפ היו מעולים כ"ף בתמונת בקוע. ור"ל כ"ל בפנים בתוך ההיכל הקדש קדש המראה היה המראה הנזכרת מוכה לכל הנים היתה במראה: (כב) המזבח. כמזבח בל בל תדם בתומתו שמוש: כל הבתוך כי כן בתוך המעורה הסיל סמוכה מלבתוכן ועיין בקוטנים בגין בתים: (כג) המזבח. כ"ל הבתוכן המוזכר מול המזבח בן ת"י וכ"ל הבתוכן היה עשוי מלוחות עץ ושניו היו לפני ההיכל: ומקצעותיו לו. כ"ל הנעלים בתחתית המקלוסות היו נעכבים ממנו וגם בעשו בפ"ע ומתחברו לו הבתוכן לו כ"ל הנעלים בתפלגים המקלוסות מבר לו וגם מדתו זהו גבו גהוה שהיתים הבתוכן וגם קירותיו הם הבתלים הקבועים מדעל לבעל מתחת גג הבתוכן בכל היה מעץ ועל הבן היה לפני זהב: וידבר אלי. כ"ל הבתוכן הבוכר בי: זה השלחן אשר לפני ה'. כ"ל מה בכלים עומד נפני ית' הוא קודם הקדשים הבה זהו בתוכן: (כג) ושתים דלתות. בתוך עובי המזוזות היו קבועים בתי דלתות הבתוח מעוכב כלפי פנים וכתוח כלפי הבתון:

פירוש ע"ט

הֵיכָל אִיז אוֹיךְ גִיוּוֹעִין גֵיטֵאכְט מִיט כְּרוּבִים אוּנ
טִיימֶל בֵּייטְעָר: (כא) הַהֵיכָל מְזוּזַת רְבֻעָה אֵין דֶעם
הֵיכָל אִיז גִיוּוֹעִן פִּיר עֶקְנֶר־גֶּע בֵּיי שְׁטִידְלִיךְ וּפְנֵי
הַקֹּדֶשׁ הַמַּרְאֶה כְּמַרְאֶה אוּנ דֶאס זֶהוּנְג וָאס אִיךְ הָאבּ
גִיזֶעהֶן אִין דֶעָר טִיר פוּן קֳדָשִׁים קָדָשִׁים אִיז דִי שֵׁיין
פוּן דֶעם כְּבוֹד יְהוָה אִיךְ הָאבּ גִיזֶעהֶן אִין דֶר
כְּרֻכָּבָה פוּן דֶעָר שְׁכִינָה בֵּייא דֶעם טַייךְ כְּבָר:
(כב) הַמִּזְבֵּחַ עֵץ שָׁלוֹשׁ אַמּוֹת גָּבְהוֹ דֶעָר טִישׁ וְיאס אִיז
גִישְׁטַאנְגִין דֶעם מִזְבֵּחַ אִיז גִיוּוֹעִן פוּן הָאלְץ
דְרֵייא אֵייעלִין דִיךְ וְאָרְכּוֹ שְׁתַּיִם אַמּוֹת אוּנ זַיין לֶענְג אִיז
גִיוּוֹעִין צְוֵוייא אֵייעלִין (אוּנ דְרוּם רוּפְט עֶר אִין דֶעם
טִישׁ מִזְבֵּחַ צוּ וַויזִין רָאם בִּיזְמִן הַזֶּה אִיז דֶעָר טִישׁ
צוּא אוּנ דִי אֲנְדֶערֶע אֲרוּים צוּא: (כד) וּשְׁתַּיִם דְּלָתוֹת

כד (יחזקאל)

לַהֵיכָל

וְלַקֹּדֶשׁ׃ כי וּשְׁתַּיִם דְּלָתוֹת לַדֶּלֶת שְׁתַּיִם מוּסָבוֹת דְּלָתוֹת שְׁתַּיִם לְדֶלֶת אֶחָת וּשְׁתֵּי דְלָתוֹת לָאַחֶרֶת׃ כה וְעָשׂוּי עֲלֵיהֶן עֲלֵי־דְלָתוֹת הַהֵיכָל כְּרוּבִים וְתִמֹרִים כַּאֲשֶׁר עֲשׂוּם לַקִּירוֹת וְעָב עֵץ עַל־פְּנֵי הָאוּלָם

כד וְתַרְתֵּין דְּשִׁין אִיתַהּ לְדַשְׁיָא תַּרְתֵּין מַקָּפָן דְּשִׁין תַּרְתֵּין לְדַשְׁא חַד וְתַרְתֵּין דְּשִׁין לְאוּחֲרָנָא׃ כה וּגְלִיף עֲלֵיהוֹן עַל דְּשֵׁי הֵיכְלָא כְּרוּבִין וְכוֹתָלָן כְּמָא דְגָלִיף עַל פּוּתְנַיָּא וְסִקְיפָתָא דְאָעָא עַל אַפֵּי אוּלְמָא

רד"ק

(כד) ושתים דלתות לדלתות שתים סמבות דלתות שתים לדלת אחת ושתי דלתות לאחרת. פי' רבותינו ז"ל בסמכת בדות כן פתחו של היכל גובהו עשרים אמה ורחבו עשר אמות וארבע דלתות היו לו שתים בפנים ושתים מחוץ שנאמר ושתים דלתות להיכל ולקדש החיצונות נפתחות לתוך הפתח לכסות עוביו של כותל הפנימית נפתחות לתוך הבית לכסות אחורי הדלתות שכל הבית היה כציפה זהב חוץ מאחר הדלתות רבי יהודה אומר בתוך הפתח היו עובדות וכמין איצטרכה כמה היו נקפלות לאחוריהם אלו היו שתי אמות ומחצה ואלו שתי אמות ומחצה חצי אמה ומזוזה מכאן וחצי אמה ומזוזה ככאן שנאמר שתים דלתות לדלתות שתים כוסבות דלתות שתים לדלת אחת ושתים דלתות לאחרת פי' איצטרכא משה כתב בעל הערוך בלשון יון קורין לדבר השוך אצטרוכי ובבראשית רבה אך יצא יצא יעקב רבנן אמרי כבין אצטרוכי משה הדלתות היו נקפלות לאחוריהן עכד לו יעקב אחר הדלת עד שנכנס עשו ויצא לו הת"ד אך יצא יצא ואינו יוצא: שתים לדלת אחת. אמה היו שתים וכן לאחרת: (כה) ועשויה אליהן אל דיקחת ההיכל. בא חבינו פרס הידיעה כי אל ללהות ההיכל. פירושו אליהן וכן יביאו את הרוכת ה' ותראהו את חילד והדומים להם: כרובים ותמרים. מ"ש ועשויה לשון נקבה על הצורה כאילו אמר ועשויה צורת כרובים: אל דלתות ההיכל. אל כמו על וכמוהו רבים: ועב עץ אל פני האולם מחוץ. פירושו עץ עב ויקרא בלא סביכות עב כמו שאמר ועב אל פניהם ואמר והעבים ונקרא בדרר"ל פריש שבנאת בבירה יוה העב היה נתון בבנין בקיר האולם על פני מבחוץ כלפי המזבח וכן היה בבנין בית שלמה כרוחות ארזים אמרו רבותינו ז"ל בגיוית בתוך הכותלים ות"י וסקופתא דאגא ורבינו שלמה ז"ל פירש כי עב זה הוא מה שאמרו רבותינו ז"ל במסכת מדות ובלונסות של ארז היו קבועים בכותלו של היכל לכותלו כ"ב ח' לגון קורות בתינו) כלונסות של ארז היו קבועים בכותלו של היכל לכותלו כל חולם כדי שלא יבעט כן שניהם

רש"י

(כד) ושתים דלתות לדלתות. במזוזות דרומית: (כד) ושתים דלתות כמו שנאמר במסכת מדות ארבע דלתות היה לו שתים מבפנים ושתים מבחוץ לפתח ההיכל היו שתי זוגות דלתות כמו שנאמר במסכת מדות ארבע דלתות היה לו שתים מבפנים ושתים מבחוץ החיצונות נפתחות לתוך הפתח לכסות עוביו של כותל שהיה שם חמות והדלת רחבו ממש כשיעור חצי רוחב הפתח וכשם שהיה לפנים מן המזוזה כמלא עוביו הכותל ממש חמות מגולה וכשהדלת החיצון נפתח לפנים היה מכסה לותה והפנימיות נפתחות לתוך הבית לכסות לחר הדלתות שכל הבית היה טוח בזהב חוץ מאחר הדלתות רבי יהודה אומר בתוך הפתח היו עובדות וכמין חיטרמיקא היו הפנימיות היו עומדות בתוך הפתח וכמין חיטרמיקא היו נקפלות לאחוריהן אלו שתי חמות ואלו שתי חמות ואמה ואלו שתי אמה מזוזה מכאן וחצי אמה ומזוזה ככאן שנאמר שתים דלתות לדלתות שתים כוסבות דלתות שתים לדלת אחת ושתים דלתות לאחרת פי' כוסבות לפתח ההיכל ולאלו כוסות חצי אמה לפנים מן המזוזה הפנימיות נפתחות לכל החיצוניות והחיצוניות לכך הפנימיות כיולד שני דלתות של חמש אמות חמות נפתחות זו בנגד זו בתוך חמש חמות רחב של עובי הכותל של חוליות היו וכנגד הלייז היו נקפלות לאחוריהן כשפותחין לותן כמין פנקסאות של עץ שכותבין עליהם בעט ברזל שנקפלות זו לחבורי זו נמלא כשנקפלות עמדו על שתי חמות ואמה וכשנפתחות זו לעומת זו מכסות חמש חמות של עובי הכותל: (כה) ועב עץ אל פני האולם. (ועב עי"ק בלע"ז. בל"ו בלקלקן וכן כסוכה

מנחת שי

עפעים וקיר סביבול. חד מן ט"ו נקודות במסקרת: (כד) שְׁתַּיִם מוסבות דלתות. כן בהגלו לפל פס"ם ס"ם ס"ם ס"ם כפי פשטן: (כה) כרובים ותמרים.

מצודת ציון

(כד) מוסבות. מלשון סבוב: (כה) ועב עץ. כמו ועץ עב:

מצודת דוד

ולקדש זה קה"ק: (כד) ושתים דלתות לדלתות. כ"ל כל דלת סיתה מלוקה נשתים והיו קבועות זו לעומת זו חלק אחתה במזוזה לפנים מן המזוזה כמלא עוביו של כותל המחיצה והוסיף לפרש ולומר שתים דלתות לאחת וגו' כ"ל כל חלק מכל דלת היתה חמה וגו' כ"ל כל חלק מכל דלת סיתה חלוקה עוד לשתים ע"י מזוזות וסיתה נקפלת לאחוריה וסובב לחלים לח חלים וסיה ס"ב כל חלק כשיעור שלשה וסכן נשתחוה וסנכנסו וסנכנסו היו סומכות כל חלק אחתה ועיין בקונטרס בכין בכיה: (כה) אליהן. כמו עליהן ומוזכ ומפרש על דלתות ההיכל וכן על דלתות קה"ק היה חקוק לוחם כרובים ותמרים כמו שהיה חקוק על הקירות: ועב עץ. קורה עבה ביותר מענין שיה קבוע בכתלו כוחל ההיכל ונמשך אל פני

פירוש ע"ט

לַדֶּלֶת אוּנ צָוְוייא הַאלְבָּע טִירִין זָעְנִין גִיוָועזִין צוּא גִידָּעקְט אַיינָע דִי אַנְדָערָע׃ (כה) וַעֲשׂוּיָה אֲלֵיהֶן וגו' אוּנ עָם אִיז גִיוָועזִין גִימָאכְט אוֹיף זַיי דָהֵינְוּ אוֹף דִי אִיטְלִיכָער טִיר פּוּן דֶּעם הֵיכָל אוּנ פּוּן דֶּעם קָדְשִׁים קָדְשִׁים דָּלֶתוֹת אוּנ צָוְוייא הַאלְבָּע טִירִין הָאבָּען אַרוּם אִיז גִיוָועזִין אוֹם גִיקְרִיצְט כְּרוּבִים אוּנ טֵייטְל בֵּייאַמְר גִירִיכְטִיגְט אוּנ צָוְוייא טִירִין זָעְנִין גִיוָועזִין צוּא אַיין הַאלְבָּע טִיר אוּנ אַזוֹי וויא עָם אִיז גִיוָועזִין גִימָאכְט צוּ דִי וָועְנְט וָעְט עָץ אוּנ צָוְוייא טִירִין זָעְנִין גִיוָועזִין צוּ דֶּר אַנְדָערִי הַאלְבִּי טִיר אֶל פְּנֵי הָאוּלָם מֵחוּץ אוּנ אַיין גְּרָאבָּער הָאלְץ אִיז אוּנ זַיי הָאבָּן צוּ גוּף גִילַייגְט אַהֲרִיתָּעטְער אַז מֵעַן הָט גִינָאנְגִין פּוּן דֶּר וַואנְט פּוּן דֶּעם הֵיכָל צוּ פָּאר דֶּר וַואנְט פּוּן דֶּעם אוּלָם פּוּן אוֹיסְוַוייְנִיג צוּא עָזֶרֶת

אוּלְמָא מִלְּבָרָא: כו וְכִנִּין סְתִימָן וְכוֹהֲרָתָא מִקָּא וּמִקָּא עַל פִּתְפֵי אוּלְמָא וּמְחִיצָתָא: וְסִקּוּפְתָא: א וַיַּפְקֵנִי לְרַתָּא קִדְמָיְתָא כְּאוֹרַח רְמָיָא דְּפָתְחֵי לְאוֹרַח צְפוֹנָא וְאַעֲלַנִי לְשִׁקְפְתָא דְּקֻדָּם בְּצִוּרְהָא וְהָכְדֵּם בְּנָיָא לְצִפּוֹנָא: ב לֶקֶבֶל אוּרְכָּא דְאַמִּין מְאָה הַרְעָא חַד דְּפָתְחֵי לְצִפּוֹנָא וּפוּתְיָא חַמְשִׁין אַמִּין

מִדְּחוּץ: כו וְחַלּוֹנִים אֲטֻמוֹת וְתִמֳרִים מִפֹּה וּמִפֹּה אֶל־כִּתְפוֹת הָאוּלָם וְצַלְעוֹת הַבַּיִת וְהָעָבִים: מב א וַיּוֹצִיאֵנִי אֶל־הֶחָצֵר הַחִיצוֹנָה הַדֶּרֶךְ דֶּרֶךְ הַצָּפוֹן וַיְבִאֵנִי אֶל־הַלִּשְׁכָּה אֲשֶׁר נֶגֶד הַגְּזָרָה וַאֲשֶׁר נֶגֶד הַבִּנְיָן אֶל־הַצָּפוֹן: ב אֶל־פְּנֵי אֹרֶךְ אַמּוֹת הַמֵּאָה פֶּתַח הַצָּפוֹן

רש"י

כמכבת מדות וזהו ועכ יולא מכותל הבית וכל לל פני החולם מכמון: (כו) אל כתפות האולם. אתי עכרי הפתה: וצלעות הבית והעובים. והרתני ללעות ואת העובים ואמרו רבותינו ז"ל ללעות הבית אלו המלבנין והעבים אלו הקירות שבינותיהן ס"י מלבנין נדבך של עץ שנותן בכתלים שבניחים עליו ראשי הקורות והמרישין הם קירות גדולות: (א) ויוציאני אל החצר החיצונה. היא עזרת נשים: הדרך דרך הצפון. כתרגומו לאורח הרעא דפתיחי לאורח צפונא: הגזרה. הבנין. פירשיהו למעלה: (ב) אל פני אורך אמות המאה. הידועה בעבור שובר למעלה והגזרה

רד"ק

של אולם כדי שלא יבעם ומ"ש מהחוץ שהיו כלונסות יוצאות לבולם שני האולם מן החוץ לכתיפות האולם לשכני עכרי הפתח: (כו) וחלונים. וצלעות הבית והעבים. פירשו רז"ל צלעות הבית אלו המלבנים והעבים אלו המרישין ס"י מלבנין נדבך של עץ שנותן בכתלים שבניחים עליו ראשי הקורות והמרישין הם קירות גדולות: (א) ויוציאני אל החצר החיצונה. היא עזרת נשים: הדרך דרך הצפון. כתרגומו לאורח הרעא דפתיחי לאורח צפונא: הגזרה. הבנין. פירשיהו למעלה: (ב) אל פני אורך אמות המאה. הידועה בעבור שובר למעלה והגזרה

מנחת שי

ספ"ו במדרש כמקלת כפניס: (כו) וחלונים אטומים. ואמרו כעובים נוסף"ו: והעבים. הבית העוסס:

מצודת דוד

לולם האולם מהמון כלפי הכלל הפנימי וזה היה לחזוק הבנין כלפ יבעט ולא ימוט לפי רוב הגובה: (כו) וחלונים אטומות. לחלון היו תלונות כתומות בחתיכה בחיקה וזכ: והתמרים. כוחבות בלולות חילי תמר היו כלחפות האולם מזה ומזה על המזוזות מעשה בדרך שהיה בכל המזוזות: וצלעות הבית. ר"ל גם הלחלי ללעות הבית הם הקולות המוסבבות על הכתלים והעובים הם קירות הכתלים שהמה עובי קלם: מב (ה) ויוציאני. הולילו מן היהיל לל הלחל הפנימי: הדרך דרך הצפון. ר"ל הדרך שהוליך היה דרך פתח לצפון: אל הלישכה. ר"ל לל קבולת הלבנות שהיו עומדו מול הבנין והול הבנין לל לחזק הלבנות שעמדו בשתח לצפון לחזק עבים שהה מיכוד כוחל המפיהה כמ"ש וכן הלבנות הוה עבים שהה (לעיל מ"ח): (ב) אל פני וגו' והרחב וגו'. ר"ל הביאו לל

פירוש ע"ט

אוים גיצוויגן פון דעם אינווייניגסטן הוף צוא דעם אויסנווייניגסטן. הויף הדרך דרך הצפון אהר דר ווענ פון דעם טויער ווס איז אפין צו דעם ווענ ואום אויף צפון ניים דאס מקדש איז ויבאני אל הלשכת אונ ער הט מיך גיבראכט אין די קאמערן ואום ענין גישטאנין אקענין דעם הויכן הויז דאס איז דר הייכל אונ דער קדשי קדשים ואשר נגד הבנין אונ אקענין דעם גיבוי פון די קאמערין ואום ענין גישטאנין נאהינט ביא דעם הויז אויף צפון ניים: (ב) אל פני ארך אמות המאה צוא פאר דער טיר פון די

קאמערין

וְהָרָחָב חֲמִשִּׁים אַמּוֹת: נ נֶגֶד הָעֶשְׂרִים
אֲשֶׁר לֶחָצֵר הַפְּנִימִי וְנֶגֶד רִצְפָּה אֲשֶׁר
לֶחָצֵר הַחִיצוֹנָה אַתִּיק אֶל־פְּנֵי־אַתִּיק
בִּשְׁלִשִׁים: ד וְלִפְנֵי הַלְּשָׁכוֹת מַהֲלַךְ

מנחת שי

(נ) ונגד הלשכה עיין מלא נגיד פיוט מ"י: בשלשים. הלשכה בחוץ:

רד"ק

וחבניו וקורותיו ארוך מאה אמה: אל פני. פתח הצפון. כתרגומו תרגא חד דפתיח לצפונא: והרוחב חמשים אמות. כב"ש למעלה ועל פני שער האיתון על לפני השער הפנימי חמשים אמה: (נ) נגד העשרים. האמה שאמר למעלה ובין הלשכות עשרים אמה: ונגד רצפה אשר לחצר החיצונה. הלשכה חוצת היתה מצד פנים נגד העשרים ומצד חוץ נגד רצפה אשר לחצר החיצונה שהיא עורת נשים כמו שאמר למעלה וביאני אל החצר החיצונה והנה לשכות ורצפה עשרי לחצר ונו': אתיק אל פני אתיק בשלשים. לשכה אל פני לשכה בשלשים ר"ל שהיו לשכה למעלה מלשכה שלשה זו על גב זו עליונה ותיכונה ותחתונה כב"ש למעלה: (ד) ולפני הלשכות.

רש"י

המאה פתח הצפון. אל פתח הלשכה שהוא פונה לצפון להגד היציאה ורוחה כנגדו חמשים אמה רוחב עד הכותל לפוני אל חצר החיצונה ואורך מאה אמה שהרי הלשכות מחזיקות מן המזרח למערב מאה אמה והרבו מן הצפון לדרום חמשים אמה כמו שאמור למעלה בענין ואל החצר החיצונה מאה אמה רחב כמו שאמור למעלה וימד מעבר אל בער מאה אמה נמלא לפני הלשכות הלל לויר אורך מאה אמה ורחב חמשים: (נ) נגד העשרים אשר לחצר הפנימי. כל זה סימן מקום הלשכות אל העשרים ורוחב חויר חצר לחצר הפנימי סביב סביב לבי' כמו שאמור למעלה וכן הלשכות רוחב עשריס אמה: ונגד רצפה אשר לחצר החיצונה. שאמרנו למעלה שעליה היתה ההלר מוקפת סביב לה: אתיק אל פני אתיק. לא ידעתי מהו: (תו') . אתיק אל פני אתיק, אתיק הוא עמוד כמו שפירש רש"י ומי לעיל והאתיקים סביב לשלחם שהם עמודים והלשכות העליונות היינו כני לשכות עלמם במקבר מהם וקורא לאותם עליונות לפי שהם בנוכחו של הר כמו שפירש רש"י נבי ומתחת הלשכות האלה והכי פיר' על הסדר. והלשכות העליונות שהם בנוכחו של הר הנים מהם היו קלרות ללומר להם רוחות לפי שהאתיקים היו ממעטים בהם שכן דרך הבנאים לחזק מלאכת בניינם לעשות עמודים עד שני שלישי החומה ומכם ואילך כלים ומכופפים ולכך השלישית תיקה קלרה והייט דקאמר כי משולשות היה ואין להם עמודים לפי שאין לריך חיזוק כמו מלמעה ואין להם עמודים כשעמודי המלרות כלומר שעמודי לשכות האו אינם כשאר עמודים שאתר עמודים מיוחדים אצל החומה להיזוק אבל הני בעובי החומה כולטים לחוץ ולפניהם לבך היולים מן הבנין (כפרשה זו בפסוק ו'). על כן נראל כתרגומי דתיקן לפי שהם בשיעי החומה כולטים לחוץ ולפניהם מהאתיקים הלשכות. מהתחתונות ומהתיכונות מהאתרן. לגד האתרן. כך מלאתי בשם אחד גדול): בשלישים. ת"י מתלתין ממש והיו לותן לשכות מבולות שלש זו למעלה מזו ונם המקרקות מוכיחין כן שהוא אומר והלשכות העליונות קלרות מהתחתונות ומהתיכונות, ואני לא יכולתי להבין בשלשה המקרקות הללו כלל מהו כי יוכלו האתיקים מה הם לותם האתיקים והאיך לולות מן העליונות ואינם לולות מן התחתונות ומן התיכונות ושעם שהוא נותן לדבר כי מבולות הנה ואין להם עמודים לא ידעתי להבין בו. (ואלי' ל"א הי"ה ל"י ל"א ר"ב ול"א עוז"ר בכ"ל הבני"ן הו"ה אלי"א כמ"ש מהרשו"י מ"ן בשמים): (ד) ולפני הלשכות מהלך עשר אמות

מצודת ציון

ומסיבה: (נ) רצפה. עניו הלעלה מבניס למדרך בהגל: אתיק. עמוד מבולב בולע מכאומל לתב מלמעלה והולך וכלה מלמעלה ואוזל עמוי למיוק וכן ומהאתיקים (לעיל מ"ב): בשלישים. מלבון שלשה: (ד) בהלך. ל"ל דרך ומבוא:

מצודת דוד

פתח הלפוני הפונה מול כותל מלד התילונה מלבד לפניה מויר חלל אויר מלה אמה בכוחב מהשים אמה כי להגד שלשות היו כ' אמה ומלכן מלה אמה אמה כמ"ש בעניו והיו ס"ך מיוחדים (לעיל מ"ב) מלד התילונה מהשים אמה כדי ס"ל מויר כמלל בלשניהם מלה אויר ומעמ"י לתב ועיין בקומלים בעין הבית ולעיל': (נ) נגד העשרים ונו'. מהי סימן על מקום הלשכות הכה ואומר העבר מזה היה מול חלל אויר עבירים יכיל כותל התיכונה זהו מ"ש ובין הלשכות לתב עשרים אמה (לעיל מ"ב): התפנימי. ל"ל עבר הפנימי מהלשכות היה פונה מול הלל האויר הזה: ונגד רצפה ונו'. ל"ל והעבר הזה היה מול הלילה מהמ"ב ולילה עבי לתלך בביב (לעיל מ'): החיצונה. ל"ל עבר הזה מהלשכות היה פונה מול הלילה הזה: אתיק אל פני אתיק. ל"ל עמודי הלשכות הכה היו זה לעומת זה ממוד כפנים על עמוד מלמעלה: בשלישים. ל"ל בן היה בעבור שהלשכות הכה היו שלשה עליות זו על גב זו והיה הבנין גבוה ולכן היו עמודים כפולים זה מול זה לחזק הבנין: (ד) ולפני הלשכות ונו'. ל"ל בהכנם לחוץ מלד העבדים בלפני הלשכות היה גו מהלך עבר אמות אחד היה מהליכות

פירוש ע"ט

קָאַמְרִין וְאִם אֵין צוּ צָפוֹן נִיט דְּהֵיינוּ צוּם אוֹג אַרוּם אוֹג דִי נִייל'וּם דְּהֵיינוּ צוּם אוּסְיְנְוַוייְנְקְטִין הוּיף צוּ דָם אִיז עֶזְרַת נָשִׁים וְוִם דִּיא קָאַמְעֶרִין זָעֶנְען גִיוּוּעֶן אֶתִּיק אֶל פְּנֵי אֶתִּיק אַיין נִייל אֶקָעגֶן דֶּעָר אַנְדֶּערֶער נִייל דְּהֵיינוּ אַיין נִייל אִיז לַיידִיגְער פָּלַאץ קָאַנְג הוּנְדֶּערְט אַייל'ן אוֹג בְּרֵייט גִיוּוּעֶן פּוּן אִיְנְוַוייְנִיג אוֹג בְּרֵייט אִיז גִיוּוּעֶן אֶקָעגֶן אִיר פּוּן אוּסְיְנְוַוייְנִיג אוֹג דְּרוֹם פּוּפְצִיג אַייל'ן אֲהִין פָּאר דָּעָר טִיר הָאט עֶר מִיך גִיבְּרַאכְט: (ג) (אוֹג דִי קָאַמְעֶרִין זָעֶנְען גִיוּוּעֶן) נֶגֶד הָעֶשְׂרִים אֶקָעגֶן דִי צְוַוואנְצִיג אַייל'ן לַיידִיגְער פָּלַאץ וְוָאס אִיז גִיוּוּעֶן צוּם אִינְוַוייְנִיגְקְטִין הוּף פּוּן דָּעם בֵּית הַמִּקְדָּשׁ אוּיף צְפוֹן נִיט אוֹג אוּיף דְּרוֹם נִיט וְנֶגֶד רִצְפָה אוֹג אֶקָעגֶן דָּעם נַאנִיק וְוָאס אִיז גִיוּוּעֶן פּוּן אִינְוַוייְנִיג צוּ דָּעם אוּסְיְנְוַוייְנִיגְקְטִין הוּף אַרוּם אוֹג פַּר דִי קָאַמְעֶרִין אִיז גִיוּוּעֶן אַיין נַאנִיג פּוּן צְעהָן

אייל'ן

עֲשַׂר אַמּוֹת רֹחַב אֶל־הַפְּנִימִית דֶּרֶךְ:
אַמָּה אֶחָת וּפִתְחֵיהֶם לַצָּפוֹן:
וְהַלִּשְׁכוֹת הָעֶלְיוֹנוֹת קְצָרוֹת כִּי־
יוֹכְלוּ אַתִּיקִים מֵהֵנָּה מֵהַתַּחְתֹּנוֹת

עסר אמין פותיא לניו
אורח אסתא חדא
ותרעיהן פתיחין
לצפונא: ח ולשכתא
עלייתא רחיקן ארי נכיקן
זיניא כנהן מארעיתא
ומציעתא

רש"י

רחב אל הפנימית דרך אמה אחת. נראה בעיני לפי שהלל החיצונה רחב מאה מצפון לדרום ומהן הלשכות רחב חמשים ולפניהם חוזר ממשים לגד לפון הרי כאן כל רחב ההלר נמלא כל רחב החלר כאשר כתוב שלשים לכן זויות בית החליפות כלוס ואין מבוא ליכנס בו לאויר העשרים שבין הלשכות והחמשים נמלא כי חוזר עשרים אמה המפסיק בין החמשים והלשכות הוא ט"ו לאמות שלאחורי בית החליפות וטוסף עליהם העם לאמות ואם תאמר ל"ב נמלא חוזר העם לאמות כין זויות החליפות לזויות הלשכות הרי עובי כותל המפסיק בין הלר הפנימי ובין הלר החיצוני הכא מן המזרח למערב סותמו שהרי עוביו עם לאמות ורחבו כלה לאותה זויה לסוף מאה חוזר על הלר הפנימית לל זויות בית החליפות לפיכך אין מבוא לאותו חוזר עשרים לא בפנימית ולא בחיצונה שלא ל"ב היה משפע וכאן כשהיה מלכה סוף חומה שבין שתי החלרות (שיפע בתוך הלר החיצונה לו בפנימית) בשיעי החומה לאמה כדי כניסת לדם וכאן בתוך חוזר העם לאמות שבין כותל החליפות לכותל הלשכה והולך לאותו חוזר לגד מערב עבר לאות ואם כלה מבוי בית החליפות וכאן לחוזר לתוך רוחב עשרים וז"ם מהלך עבר לאות רחב לבא לל הפנימית דרך אמה אחת שהרי נכנס בו דרך פתח אמה אחת שבפיע וכיון בסוף ההומה ולמה קורהו מהלך רוחב והלא היה לו לומר מהלך עבר לאות תורך לפי שלפעין בין החליפות הוא רחב לפי שבנין החליפות מן הלפון לדרום ט"ו לאמה ומן המזרח למערב היו חלל עבר לאות: ופתחיהם לצפון. ופתחי הלשכות הללו ללפון. מלמתי: (ה) והלשכות העליונות וגו'. כי מהלשות היה מהלך ' אבות רחב אל הפנימית דרך אמה אחת. ואחר חפנימית דרך כלל כאילו אמר הפנימית ל"ת על דרך שם לא על דרך האר שהרחם לגיו: ופתחיהם לצפון. אבר שהלשכות היו פתוחות לצפון: (ה) והלשכות העליונות קצרות. כבר אבר כי הלשכות היו שלש זו על זו ואבר כי העליונות קצרות כן האחרות והנת אלה הפך אותם התאים שוכר למעלה כי אותם היו רחבות העליונות מאשר התחתיכן כבו שאבר ולא יהיו אחזים בקיר הבית כמו שפירשנו וכבו שהיה בבנין שלמה היציע התחתונה וגו' אבל באלה הלשכות היו העליונות קצרות ונתן חטעם כי יוכלו אתיקים מהנה ועוד נתן פעם כי משולשות הנה וגו' ואיני יכול להבין בנין הלשכות האלה איך ראה אותן הנביא ובאיזה ענין היה שהתחתונות רחבות מהעליונות ומה רבינו שכתב ז"ל לא פירש דבר ואפשר שהיו כותלי הלשכות עשויות כמין כפה שאורחם הולך וכצר מלמעלה ויהי' פירוש כי יוכלו אתיקים מהנה שיהא שיורי הלשכות מהתחתונות ומהתיכונה יהיו עשוי מהבנין יותר לפי שהיה רחב יותר מלמטה כלומר אורך רחב ואבר מהו' ואחר כך פי' מהתחתונות ומהתיכונות אבר הכתוב קודם הידיעה וכן והראהו את הלל והתדומים לו ועדיין קשה לי לפי' הזה אם כן התבונות היו קצרות יותר מהתחתונות וזה לא זבר ואפשר כי לא זבר אלא העליונות לפי שהיו קצרות יותר: יוכלו. כתב בוי"ו בנקוט אל"ף כי אותיות אחרי מהתלפות והוא ענין תפיסה והלי הוה מצאנו בדברי רזל באבנים כמה לוהות אוכלות בארן ששה ויונתן לא פי' לנו בזה דבר אלא שהרגם חפסיק כפשוטו ולפשכתא עלייתא דחיקן אמר שהיו לשכי כנגד לשכות וביניהם היה מהלך ' אבות רחב אל הפנימית דרך אמה אחת. ואחר חפנימית דרך כלל כאילו אמר הפנימית ל"ת על דרך שם לא על דרך האר שהרחם לגיו: ופתחיהם לצפון. אבר שהלשכות היו פתוחות לצפון: (ה) והלשכות העליונות קצרות. כבר אבר כי הלשכות היו שלש זו על זו ואבר כי העליונות קצרות כן האחרות והנת אלה הפך אותם התאים שוכר למעלה כי אותם היו רחבות העליונות מאשר התחתיכן כבו שאבר ולא יהיו אחזים בקיר הבית כמו שפירשנו וכבו שהיה בבנין שלמה היציע התחתונה וגו' אבל באלה הלשכות היו העליונות קצרות ונתן חטעם כי יוכלו אתיקים מהנה ועוד נתן פעם כי משולשות הנה וגו' ואיני יכול להבין בנין הלשכות האלה איך ראה אותן הנביא ובאיזה ענין היה שהתחתונות רחבות מהעליונות ומה רבינו שכתב ז"ל לא פירש דבר ואפשר שהיו כותלי הלשכות עשויות כמין כפה שאורחם הולך וכצר מלמעלה ויהי' פירוש כי יוכלו אתיקים מהנה שיהא שיורי הלשכות מהתחתונות ומהתיכונה יהיו עשוי מהבנין יותר לפי שהיה רחב יותר מלמטה כלומר אורך רחב ואבר מהו' ואחר כך פי' מהתחתונות ומהתיכונות אבר הכתוב קודם הידיעה וכן והראהו את הלל והתדומים לו ועדיין קשה לי לפי' הזה אם כן התבונות היו קצרות יותר מהתחתונות וזה לא זבר ואפשר כי לא זבר אלא העליונות לפי שהיו קצרות יותר: יוכלו. כתב בוי"ו בנקוט אל"ף כי אותיות אחרי מהתלפות והוא ענין תפיסה והלי הוה מצאנו בדברי רזל באבנים כמה לוהות אוכלות בארן ששה ויונתן לא פי' לנו בזה דבר אלא שהרגם חפסיק כפשוטו ולפשכתא עלייתא דחיקן

מנחת שי

(ה) כי יוכלו אתיקים. כיון כתוב וכיון כיל"ו כמקום חל"ף ים כפים שבאות נמלין יאכלו קרי: מהתחתונות. נלמ אתיר בזי"ו ון בכתב חמפוך:

מצודת דוד

לגה על עבר הפנימי מהלשכות והלך עם דרך כלה מאתה אחת רחב וזהו לפי שלה היה דרך לבוא בחלל אחרים כאתה שבאבר הפנימי מהלשכות לל מאלר הפנימי כי לל היה עם מקום לבוא פתחי כותל בית החליפות כאשר ועוכי כותל הלר הפנימי כמ"ש בקובשים בעין הבית ולל היה מקום על פתח ולל מחלר החיצונה כי בית החליפות ועוכי כותל הלר הפנימי כאתה שהיו כל כותל הלר הפנימי כאתה ועוד שכבר אתה בבית החליפות כמ"ש בקובשים בעין הבית ובפתח המערב היה פותח מקום המיוחד לבבל ק"ק ולבואת דרך מיסוך היה כלה בחצר אתה בפוף כותל הלר הפנימי שהלל כותל הלשכות ואוכף הכלה היתה היתה מ"ל כאתה בעבכם כמותל היתה בכותל ועוד אתה לפי שבבר היה כלה כותל אתה בתוך אתה לפני המערב עד לגות הכותל היתה המבוא עובי הכותל היתה ובפתח מבוא בלה בלורה ועין בקובשים בעין הבית ו"ם ולפי הלשכות כ"ל הנכנס לאויר החלל שלשכי הלשכות היה לו מהלך עבר אתות אתה לבוא לל עבר הפנימי מהלשכות מאתה בתוך הכלה מול כותל המזרחי בל בית החליפות ואתה מול הלל בית החליפות אבל לפי שהיה מבוא לבוא בין בית החליפות לבין הלשכות לפיכך אין מבוא לאויר העשרים אבל הפנימי הלל הכלה: ופתחיהם. ופתחי הלשכות הכתוב היה בעבר הלפיני מול לפתח הלר החיצוני: (ה) והלשכות העליונות. הלשכות העליונות בעבור שהיו קלר מעבר היו לגות והחוקות מבאים כי החלקים שהיו מבאים ל"ם למעלה הם מעבר מהן לת החלל וכוה ובירם מן החתחומות ומן התיכונות מעבר בעין החלקים לת החלל מבל מן העליונות לת מעבר לת החלל כי לת עבו בתב כי בבר

פירוש ע"ט

אייליך בריים ארייך צוא ניין אין דר איינווייניקסטר ער שימועקט דא בין אהער אוג דרום ריכט ער ניי זייט פון די קאמערין דהיינו אין דעם חלל פון דיא אן (עליונות) ווייל ניי זענען נישטאנן אויבן אוף דעם לייריגי צוונאנציג איילין ווס ארוים בית המקדש אוג שמאל פון איינווייניג כי יוכלו אתיקים מהנה ואורוס זענען ניילין ברך אכה אחת אין דעם ווענ פון איין איילי דיא ניילין וואס זענען פון איינווייניג פון דיא איז מקום ארייך ניגאנגן אהין ופתחיהם לצפון אוג די קאמערין ניגאנגן אוף ניעקן אוג וויניגער ניטאכט טירין בון דיא קאמערין זענען ניוון צו צפון צוא: (ה) והלשכות העליונות קצרות אוג דיא אייבערשטע בנין פון די אוג מערשטי צוויי עקסטי קאמערין אוג פון די מיטילסטע צוויי עקסטי קאמערין הט דאם

וּמֵהַתֵּיכוֹנוֹת בִּנְיָן׃ י כִּי מְשֻׁלָּשׁוֹת הֵנָּה
וְאֵין לָהֶן עַמּוּדִים כְּעַמּוּדֵי הַחֲצֵרוֹת עַל־
כֵּן נֶאֱצַל מֵהַתַּחְתֹּנוֹת וּמֵהַתֵּיכוֹנוֹת
מֵהָאָרֶץ׃ יא וְגֶדֶר אֲשֶׁר־לַחוּץ לְעֻמַּת
הַלְּשָׁכוֹת דֶּרֶךְ הַחָצֵר הַחִצוֹנָה אֶל־
פְּנֵי הַלְּשָׁכוֹת אָרְכּוֹ חֲמִשִּׁים אַמָּה׃
ח כִּי־אֹרֶךְ הַלְּשָׁכוֹת אֲשֶׁר לֶחָצֵר
הַחִצוֹנָה חֲמִשִּׁים אַמָּה וְהִנֵּה עַל־פְּנֵי
היכלא

ומצפיעתא בנינא׃
י ארי מהתלהן אינון
ולית להון עמודין
כעמודי דרתא על כן
דחיקן מארעתא
ומצפיעתא מארעא׃
יא וכתלא דלברא לקבל
לשפתא אורח דרתא
בריתא דקדם לשפתא
אורכה חמשין אמין׃
ח ארי אורכא דלשפתא
דלדרתא ברייתא חמשין
אמין והון על אפי
היכלא

רד"ק

ארי נסיבן זיויא מבתיין מארעיתא ומצפיעתא בניגא ואומר אני פרשה זו עתיד אליהו לפרשה: (י) כי משלשות. ג' תאים היו זה על זה: ואין להן עמודים כעמודי החצרות. שנסמכות התקרות על העמודים אלא על הכתלים היו נסמכות והכתלים היו עשויין כמין כפה: על כן נאצל מהתחתונות ומהתיכונות מהארץ. על כן נדחק ונפרד מקום העליונות מהתחתונות מהארץ מלמטה כלפי הארץ כי שם היו רחבות ולמעלה קצרות. נאצל. מן ואצלתי טן לא אצלתי מחם ענין פרישה וי"ת על כן דחיקא: (יא) וגדר אשר לחוץ. ובא וראה כלפי חוץ הכותל לשמת חלשכות אורך הכותל חמשים אמה ארכו כאורך הלשכות לפיכך אמר והנה על פני ההיכל מאת אמה כי מאת

רש"י

כלו: כי יוכלו אותיקים. כמו יאכלו. מוכלים וממעטים בחויר הלבנות: (ז) וגדר אשר לחוץ וגו'. המפסיק בין הלשכות והחלר החיצונה של לד מזרח: ארכו חמשים אמה. מן הפתח לדרום: (ח) כי ארך הלשכות. מן הפתח לדרום חמשים אמה: והנה על פני ההיכל. מן המזרח למערב כנגד החולם וההיכל וכית הכפרת והתמים

(ח) והנה על פני היכל. כנגד הפתחים נשוא על פני ונלמד שהן ארוך להפיס מחילותיו למערבו ויש לזה כוונה מהמפורש בו משמשים מצפונה זה מיוחד

מנחת שי

מצורת ציון

(כ"ב י"ד): ומהתיכונות. מהאמצעיות: (ו) נאצל. מקין הפרס, כמו מלמלך לי בכתב (כלכלים כ"ז): (ז) וגדר. כותל:

מצורת דוד

נתחזק הכתוב כמה שהיו האמצעיים מהתחתונות ומהתיכונות: (ו) כי משלשות הנה. גם ליקן עשה לשון המשקיפים בפנים למעשה המלך ומאחר לפי שבנין הגבוהות היו גם הראשונות עליונות זו ע"ג

פירוש ע"ט

גיבוי פון די ויילין וויניגער גימאכט אבר ניט פון
דיא אייבערשטע קאמערין: (ו) (אוב דרום ענין
ניוועזין ויילין פון א נוויייניג אין דיא קאמערין) כי
משלשות הנה ווארום זייא זענען ניוועזין גידרייטילט
דריי קאמערין איינע אוף דר אנדערי מסילא זענן
צי גוועזן הוך ואין זיהם עמודים אוב דרום אין ניט גוועזן
גינוג צו זיי קיין ויילין פון אוסינוויניגיג אלין צוא
שמארקן זיי אזו וויי די ויילין פון אנדערע הייך וום
זענין נאר פון אוסינוויניגיג ניישרט זיי האבין נאך
גמוזט האבן ויילין פון אינוויניג על פן נאצל מהתחתונות
איבער דעם אין גיוואורין אפ גישייד אוב צו גינומן
פון דעם חלל פון די צוויייא עקקמט אוסטערשטע
קאמערין אוב פון די צוויי עקקמט מיטעלקמט וום

הינדערט

הַהֵיכָל מֵאָה אַמָּה : ט וּמִתַּחְתַּה
לַלְשָׁכוֹת הָאֵלֶּה הַמָּבוֹא מֵהַקָּדִים
בְּבֹאָם לָהֶנָּה מֵהֶחָצֵר הַחִצֹנָה :
י בְּרֹחַב ו גֶּדֶר הֶחָצֵר דֶּרֶךְ הַקָּדִים אֶל־
פְּנֵי הַגִּזְרָה וְאֶל־פְּנֵי הַבִּנְיָן לְשָׁכוֹת :
יא וְדֶרֶךְ לִפְנֵיהֶם כְּמַרְאֵה הַלְּשָׁכוֹת
אֲשֶׁר דֶּרֶךְ הַצָּפוֹן כְּאָרְכָּן כֵּן רָחְבָּן וְכֹל

היכלא מאה אמין : ומלרע לקשפתא
האיתן מעלנא ממדינתא דעלין להין מדרתא
דבריתא : י בפותיא דרתלא דאורח באורח
מדינתא דקדם בצורתא ודקדם בנינא לשכן :
יא ואורח קדמיהון כהיזו לשכתא דפתיחן לאורח
צפונא באורך הן כן פותהן וכל מפקניהן
וכדחוי

רש"י ומתחת הלשכות קרי הכביא קרי

מאה אמה : (ט) ומתחת הלשכות האלה . ליני יודע אם כן ללמד שהיו להם מחילות מתחתיהם . או כן ללמד שהיו לשכות במזרח החצר ולפי שהבר הילך ומפסע לצד המזרח קורא לו ומתחת הלשכות האלה שהלו בגובהו והלו כשפולו וכן הוא אומר וכשפלו של אלר אל המבוא אשר מהקדים כבואו להנה מהחצר החיצונה : (י) ברחב גדר החצר וגו' . הבא מן הקדים של אלר החילונה וסובב אל הלפון דרך מקלוע לפוני מזרחית של חומות הפנימית מכחן לבא לאותן הלשכות שבלפון מולא של פני גדר החלר כותל מזרח של חלר הפנימית שהוא מערבית לחילונית כנגד הגזרה והבנין שבפנימית : לשכות . סמוכות לאותו הכיתל ועומדות בחילונה . מלאתי : (יא) ודרך לפניהם . לפני לשכות הללו יש דרך רחב חוזר החלר ממסיב אחר . כמרחה דרך הלשכות אשר בלד הלפון הכתובות למעלה : כארכן . של לשכות הלפון אלרן של אלו . וכן רחבן :

ומתחת הלשכות קרי הכביא קרי

רד"ק

אמה אמה אורך התיכל כמו שכתבנו והלשכות לא היו תופשות כל אורכו של היכל אלא חציו : (ט) ומתחתה . משלש תיבות שהראשונה לוקחת מן האחרונה וחקרי הוא ומתחת הלשכות ואבר הלשכות האלה הבביא מחקדים כבר אבר כי הלשכות לא היו מגיעות אלא עד חצי ארכו של היכל וקרא מתחתה הלשכות פת שהיתה כלפי מזרח לפי שהמערב היה בעליונות שלהם כמו שפירשנו כי ההר משפע ועולה עד התיכל ובבואו היה בן המזרח כי בן המזרח היו נבנסין בהר הבית ובפנו ולפנים עד האולם והתיכל בכעלות הכל כפו שכתבנו למעלה לפיכך בניסתן היתה מהתחן שהוא כלפי מזרח וזה הוא שאבר הבביא מהקדים בבואו להנה מהחצר החיצונה הבביא שם וכתיב הבביא וקרי הבכוא בבא מי שבא : (י) ברחב גדר החצר דרך הקדים . אבר כי ג"כ במזרח ברחב שבין כותל החצר והגזרה ראה לשכות כמו שראה בצפון כמו שזכר והדרך שהיה לפניהם כבראה הלשכות ר"ל כבראה דרך הלשכות ואבר כבראה כי הכל היה רואה בבראה הבואות לא בבית הרבר : (יא) ודרך .

מנחה שי

שובבים נלי פסק : (ע) ומתחתה לבנות . ומתחת בלשונם קרי ומ"ש אינו אלא מקום מן בלם ביומם שכתלמוד לומר מן הלתיכה וביומם מקום כשמואל כ' כ' : המבות . המבית קרי : (יא) והדר לפניהם . כמ"ש לא בנין :

מצודת דוד

היכל בתוך מאה אמה כמדת התיכל כי מלא היכל כולל התיכל כתוב וכיה קה"ק והלנע מלמוניו וכותל הלנע : (ט) ומתחת לשכות האלה . ל"ל בשבוני בהר בלפי מזרח של הלשכות מלה בלשכות שהיה בעומד עם הבה דרך ביתה לבן היה מעבר המזרח בשבת לבן מהלר בחילונה כי כמו שעמדו לשכות במעלה בהר על המסיבות מזה ומזה בן עמדו לשכות בשפולי בהר מזה ומזה והיו בתוך לשכות העליונות שעמדו ג' אמה מרוחקים מבקלי הלר החילונה וותב לשכות היו נבלעות אמה אמה בשובי בותל הלר בפנימי בתבך ר"ל אמה ובלותך היו נבלעות חלי אמה בשובי בותל הלר החילונה ותב לשכות בשער מזה ומזה ובתב עד בותל המזרחי בהר בתילונה היה ר"ל אמות ועיין בקונשבס בין הבית ובלותה ור"ם בתבית מהקדים ובו' . ר"ל בשבת מליהן מהלר החילונה היו דרך ביתה מן המזרח בתוכן ר"ל אמה : (יא) ברחב גדר החצר . ר"ל בשלוך בדרתב בחלר בפלת המזרח מולא לשכות בהן משכות מבגדל ולמעלה בלפי הגזרה והבנין : (יא) ודרך לפניהם . לפני הלשכות הללו היה דרך רוחב חלל ג' אמה עד בתלי חלר החילונה בתבתה דרך הלשכות אשר עמדו בשעלה בהר בפלת לפון (ולפי שזכר למעלה פלת לפון תבר דרך הלפון) : כארכן בן רחבן . הוא מבלע בלל ויובן מפלמו של"ל

מצודת ציון

(ט) הבביא . מלבון ליפה :

פירוש ע"ט

לִפְנֵיהֶם אוֹג אַיין וְוֶעג פּוּן אַיין לֵייטְלִיכֶן בְּלַאץ בְּרֵייט
פּוּפְצִיג אַיילֶן אוֹיף אוֹיס גְּוֶוען פַּר דִי אוֹנְטֶערְשִׁטֶע קַאמֶערן
אוֹן וּוִי רַאם גִּישְׁטַאלְט פּוּן דִי קַאמֶערן וְוַאם וְעגְן
גִּישְׁטַאנֶען אוֹיבְן אוֹף דֶעם בָּארג אִין דֶעם וְוַעג פּוּן
צָפוֹן צוּ פָארְנְט אִיר אֶרְכָּן כֵּן רָחְבָּן אַזוֹי וְוַיא דִיא לֶענְג פּוּן דִיא
אַיינֶערְשְׁטֶע קַאמֶערן אַזוֹי אִיז גִיוֶוען דִי לֶענְג פּוּן
דִי אוֹנְטֶערְשְׁטֶע אוֹג אַזוֹי וּוִי זַייעֶר בְּרֵייט אַזוֹי אִיז
גִיוֶוען זַייעֶר בְּרֵייט וְכֹל מוֹצָאֵיהֶן אוֹג אַלֶע וַיְיעֶרְע אוֹם
נָאגְ רַאם וְעגְן דִי טִירְן וְעגְן גִיוֶוען גִימַאכְט אִין
אַיין גִישְׁטַאלְט גְלַייךְ וְוִיא דִיא אוֹיס גָאגְ פּוּן דִיא
אַייגֶערְשְׁטֶע קַאמֶערן וּכְמִשְׁפְּטֵיהֶן וּכְפִתְחֵיהֶן אוֹג אַזוֹי
וּוִי זַייעֶרְע מִשְׁפָּטִים וּפְלוֹטָר אַזוֹי וְוִיא דִי הַיִיךְ אוֹג

מוֹצָאֵיהֶן וּכְמִשְׁפְּטֵיהֶן וּכְפִתְחֵיהֶן׃ יב וּכְפִתְחֵי הַלְּשָׁכוֹת אֲשֶׁר דֶּרֶךְ הַדָּרוֹם פֶּתַח בְּרֹאשׁ הַדֶּרֶךְ דֶּרֶךְ בִּפְנֵי הַגְּדֵרֶת הַגִּינָה דֶּרֶךְ הַקְּדִים בְּבוֹאָן׃ יג וַיֹּאמֶר אֵלַי לְשָׁכוֹת הַצָּפוֹן לְשָׁכוֹת הַדָּרוֹם

וְכָדֵיתֵי לְהֶן וּכְתַרְעֵיהֶן׃
יב וּכְתַרְעֵי לְשָׁקָא דְּאוֹרַח דָּרוֹמָא תְּרַע בְּרֵישׁ אוֹרַח אוֹרַח קֳדָם דּוּכָן לַיְוָאֵי אוֹרַח מַדְינְחָא בְּמֵעֲלָנְהֶן׃
יג וַאֲמַר לִי לְשָׁכָת צְפוּנָא לְשָׁכָת דָּרוֹמָא דְּקֳדָם בְּצוּרְתָּא אִינּוּן לִשְׁכַּת

רד"ק

מבואר הוא׃ (יב) וכפתחי הלשכות. פתח בראש דרך. ראה פתח בראש דרך ואיזה דרך דרך בפני הגדרת הגינ׳ והוא דרך הקדים בבואן פי׳ כשהיה האדם נכנס מן המזרח: הגדרת הגינה. ר"ל מעלת אבנים עשויה כמו גדר אבנים והיתה הגונה ונאה הגונה כדברי רז"ל דבר הגן ות"י דוכן ליואי ודיכן הלוים היה במזרח כשהיו הלוים עולים בעזרת ישראל לעזרת כהנים. ובכסכת מדות שנינו וחלק׳ היתה בראשונה והקיפוה גזוחטרא ששם הנשים רואות מלמעלה והאנשים מלמטה כדי שלא יהיו מעורבים חמש עשרה מעלות עולות מתוכה לעזרה ישראל ככנד חמש עשרה שיר המעלות שבתהלים שעליהם הלוים עומדים בשיר ולא היו צרורות פי׳ מוקפות אלא כחצי גורן עגולה ולשכות היו החת עזרת ישראל פתוחות לעזרת נשים ששם הלוים נוהגים בכינורות ונבלים ומצלתים וכל כלי שיר כן היא המשנה שם ואלו תמעלות לא היה הדוכן שעליו הלוים אומרים שיר בשעת הקרבן כי אותו היה בין עזרת ישראל לעזרת כהנים ואלה המעלות היו בין עזרת נשים לעזרת ישראל והיו הלוים אומרים עליהם שיר בשמחת בית השואבה כמו ששנינו בפ׳ סוכה פ״ה החליל והדוכן שהיו אומרים עליו שיר תמיד בשעת הקרבן אצל המזבח היה כמו ששנינו במשנת מדות עזרה היתה אורך קל״ה על רחב י״א אמה וכן עזרת הכהנים היתה אורך מאה ושלשים וחמש על רחב י״א ואשי פסספין היו מבדילין בין עזרת ישראל לעזרת כהנים ר״א בן יעקב אומר מעלה היתה וגבוהה אמה והדוכן נתון עליה ובה שלש בעילות של חצי אמה נמצאת עזרת הכהנים גבוהה מעזרת ישראל שתי אמות וחמשה כך הוא המשנה שניה שם ונראה כי המעלות הואת קרא הנביא הגדרת הגינה ומן הכתוב גם כן ראינו שהדוכן נתון במזרח כפ״ש בדברי חימים והלוים המשוררים לכלם לאסף להימן ולידותון ולבניהם לאחיהם מלבשים בוץ במצלתים ובכנורות עומדים מזרח למזבח: (יג) ויאמר אלי. אשר יאכלו שם הכהנים אשר קרובים לה׳ קדשי קדשים. להוציא ערל לב וערל בשר וקדשי הקדשים היו נאכלים לפנים מעזרת ישראל ממנה ולפנים היא הנקראת עזרה בפתח ויהוא מקום קדוש לאכילת קדשי הקדשים אם ירצו אבל בעזרת

מנחת שי

(יב) נפני הנדרת. הגינ"ל נדגש ג (יג) לְשָׁכוֹת הלפון לְשָׁכוֹת וגו׳ הקדש בו בשרים כלם:

מצודת ציון

(יב) הגדרת הגינה. פ״י דוכן ליואי. ולפון נגדכם הגינה כ״ל בנין גדר כגון ומלוי ולפון הגון סוף ידוע בדרי״ל מ׳ יתכן שהוא מלפון מלמון גגון וכ״ל מקום שהלוים עומדים ומעגנים בשיר:

מצודת דוד

וגו׳. כ״ל מקום פתחי הלשכות הדלומות שכשפוני ספר פי׳ דומה למקום שפתחי הלשכות שהיו בו נם כמעלי הסר פיו לשכות בפלס סדרום וכמ״ש כיון הלשכות וגו׳ סביב סביב (לעיל מ״ב) ופתחי לשכות הלפון פנו ללפון ופתחי לשכות הדרום פנו לדרום ללשר בעליונות כן בתחתונות: פתח בראש דרך. כ״ל סולם להלשכות התחתונות היה עוד פתח בראש עמדה בלשם דרך ומזוז ומשקם דרך בפני הנדרת הגינה כ״ל סדרך שהיה בפני הדוכן למזלחו וכוסף לומר דרך הקדים בבואן. כ״ל כשיבואו אל הדוכן מלפון בדוכן ומ״ש הקדים בבואה הוא לשם שמעדו שפתחים מזה ומזה כי הדוכן עמד בהתחלת עזרת הכהנים וכל עזרת ישראל יהיה בחצי דרכו אל הדוכן ומ״ש הקדים בבואה הוא לשם שמעדו שפתחים מזה ומזה שפתחים מהלשכות אל העזרה כי משם משם המוזכחות מהלר בשביעי היה מול הלשכות ושם היו שפתחים ועיין בקומפרים בנין שבים ובלוכה: (יג) ויאמר אלי. המלאך הדובר בי: לשכות הצפון

פירוש ע"ט

אָז וְוִי דָם גִישְׁטַאלְט פּוּן דִי אַיְיבֶּעֶרְשְׁטֵי קַאמֶערִן תַּקְדִּים בְּבוֹאָן אִין דֶּעם וָועג פּוּן מִזְרַח זַיְיט וְואוּ דִיא אוּנְ אָז וְוִי דִי צָאל פּוּן זַיֶּערִי טִירִין אָז זָענֶן גִיוָועזֶן לְוִים קוּמֶן דָארְטִין אֲרוּם אִן אוֹף דֶּר מוֹעַר צוּ זוּנְגִין גִיטַאכְט דִיא אוּנְטֶערְשְׁטֶע קַאמֶערִן: (יב) וּכְפִתְחֵי הַלְּשָׁכוֹת אוּנְ אָז וְוִי דִי טִירִין פּוּן דִי קַאמֶערִן וְואס זָענֶן גִישְׁטַאנֶען אוֹיבְּן אוֹיף דֶּעם בָּארְג אִין דֶּעם וָועג פּוּן דָּרוֹם זַיְיט אָז וְוִי דִי טִירִין פּוּן דִי אוּנְטֶערְשְׁטֵי קַאמֶערִן וּם אַיְין אִין דֶּעם וָועג אִיז גִיוָועזֶן אַיְין טִיר אִין אַרַיין וְוִי מָעַר וְואס דִי לְוִים זָענֶן דָּרוֹף גִישְׁטַאנֶען שִׁירָה צוּ זוּנְגִין דָּאס וָועְרְט אִן גִיוּפְּן דּוּכָן בְּלָשוֹן מִשְׁנָה: (יג) וַיֹּאמֶר אֵלַי אוּנְ דֶּר מַלְאָךְ וּם דָּאס דָּם אַלְץ מִיר גִיוּוִיזִין הָט גִיזַאגְט צוּ מִיר יְחֻקְאל לִשְׁכוֹת הַצָּפוֹן דִי אַיְיבֶּעֶרְשְׁטֶע קַאמֶערִן אוּנְ דִי אוּנְטֶערְשְׁטֵי קַאמֶערִן וְואס זָענֶן אוֹף צֶפּוֹן זַיְיט בָּארְג אוּנְ דִיא אַיְיבֶּעֶרְשְׁטֵי קַאמֶערִן אוּנְ דִי אוּנְטֶערְשְׁטֵי קַאמֶערִן וּם זָענֶן אוֹף דֶּרֶם זַיְיט בָּארְג אֲשֶׁר אֶל פְּנֵי הַגְּזֵרָה וּם

רש"י

וכל מוצאיהן. כמולח לשכות הלפון: וכמשפטיהן וכפתחיהן. של לשכות הלפון: (יב) וכפתחי הלשכות אשר דרך הדרום. פתחי לשכות הקדים שלפ בדרום היו לשכות מובדלו׳ מן התלים הדרומיים עכרים חמה (כמ״ש) למעלה וכין הלשכות רחב עכרים חמה סביב לבית סביב סביב: פתח בראש דרך. פתח היה להם ללשכות הקדים כרחב דרך. והדרך היה בפני הגדרת הגינה. ת״י דוכן ליואי. ולפון גדרת הגינה כעין גדר מכנים עשו כמעלות שהיו נונים וטרים עליו: דרך הקדים. שהדוכן היה כמזרח כלכתיב (בד״ה כ׳ כ׳) כפרשת ותשלם. והלוים המשוררים לכלם לאסף והימן לידותון וגו׳. עומדים

אֲשֶׁר אֶל־פְּנֵי הַגְּזֵרָה הֶנָּה ו לִשְׁכוֹת
הַקֹּדֶשׁ אֲשֶׁר יֹאכְלוּ־שָׁם הַכֹּהֲנִים
אֲשֶׁר־קְרֹבִים לַיהוָה קָדְשֵׁי הַקָּדָשִׁים
שָׁם יַנִּיחוּ ו קָדְשֵׁי הַקָּדָשִׁים וְהַמִּנְחָה
וְהַחַטָּאת וְהָאָשָׁם כִּי הַמָּקוֹם קָדֹשׁ׃
יד בְּבֹאָם הַכֹּהֲנִים וְלֹא־יֵצְאוּ מֵהַקֹּדֶשׁ
אֶל־הֶחָצֵר הַחִיצוֹנָה וְשָׁם יַנִּיחוּ
בִּגְדֵיהֶם אֲשֶׁר־יְשָׁרְתוּ בָהֶן כִּי־קֹדֶשׁ
הֵנָּה יִלְבְּשׁוּ בְּגָדִים אֲחֵרִים וְקָרְבוּ אֶל־
אֲשֶׁר לָעָם׃ טו וְכִלָּה אֶת־מִדּוֹת הַבַּיִת

לשכת קודשא דיכלון
תמן כהניא דמקרבין
לשמשיא קדם יי קודשׁ
קודשיא תמן ייחתון
קודש קודשיא ומנחתא
וחטאתא ואשמא ארי
אתרא קדיש׃
יד בעיולהון כהניא ולא
יפקון מקודשא לדרתא
ברתא ותמן ייחתון
לכושידון דישמשון
בהון ארי קודשא אינון
וילבשון לבושין אוחרנין
ויתערבון עם עמא׃
טו ושיצי ית משיחת
ביתא

מנחת שי

(יד) יפקון ובאין קדי׳ ודרתא ברתא׃ כמלהון דמקדש בפנים׃

רש״י

מזרח למזבח׃ (יד) בבאם הכהנים וגו׳. כנופש לאותן לסכות לאכול׃ ולא יצאו. מהן אחן קדש׃ אל החצר החיצונה. ככנגדי קדש בעליהם׃ ושם יניחו בגדיהם וגו׳ וקרבו אל אשר לעם. וינשו ליעץ ככנגדי העם שם ילמו. מכל ככנגדי כהניה לא יגשו אל העם שום בהם

ילבשו קדי

רד״ק

תכתנים שהיא לפנים מעזרת ישראל היו לשכות הכהנים ושם היו אוכלים קדשיהם ומה שאבר והחטאת והאשם אחר שאבר קדשי הקדשים והחטאת והאשם הם קדשי הקדשים הנאכלים לפי שגם שלמי צבור היו להם דין חטאת ואשם וקראים גם כן קה״ק ועליהם אמר שם יניחו ופירש״י שיניחו שם לאכלם שם ואחר כך אמר והחטאת והאשם׃ (יד) בבאם. בבאם אל לשכותיהם בעזרת הכהנים אמר כי בצאתם מעבודתם ובואם לעזרת הכהנים שם יניחו בגדי כהונה שעליהם שעובדים בהם שלא יצאו באותם בגדים אל החיצונה שהיא עזרה ישראל שהיא חיצונה לעזרת הכהנים שהיא מקודשת ממנה ופנימה לה לפיכך אמר מהקדש אל החצר החיצונה ועוד הנה קרא עזרת נשים החצר החיצונה׃ וקרבו אל אשר העם. אחר שילבשו בגדים אחרים יוכלו לגעת באותם בגדים אל הבגדים אשר לעם הם ישראל בעזרת ישראל׃ כי בעזרת ישראל נכנסים ולא היו נכנסים לעזרת הכהנים אלא לסמיכ׳ לשחיטה ולהנופה ובגדי כהונה לא היו רשאין לגעת בבגדי העם שהם חול והם בודרם להם וכן ת״י ויתערבון עם עמא׃ (טו) וכלה את מדות הבית

מצודת דוד

וגו׳. כעומדו ממעל לסכר ומתחת׃ אל פני הגזרה. גם הלשכות מבר מתחת יקראו על פני הגזרה כי הוי ממכוות מן הכותל ר״ל ממה שלפני המערב לגד הבית׃ הנה לשכות הקדש. מקודשות בקדושת העזרה׃ אשר קרובים לה׳. הם בני לוי לקוח כמ״ש והמקריבים הלוים בני לקוח וגו׳ אלי למקחתי (לקמן מ״ד)׃ שם יניחו. כ״ל שם יניחו קדשי הקדשים לאכלם שם׃ ועל זמחי כלומר יאמר גמי שם נאכלים במקום המנחה וגו׳׃ (יד) בבואם הכהנים. לחר שנמנו העבודה ולמו ממנה ואלו לא עזרת שם בגדי כיוצא בו לחלר המיוחה הוא עזרת ישראל שהיא היוצאה לעזרת כהנים׃ ושם. לאכל שם בעזרת כהנים יניחו בגדי הכהונה שבהן כי קדש הוא ואין לשוי לגעת בהן אל בגדי חול כיוצאין ממקום לעזרת אחרים׃ וקרבו אל מה שהם מוכנין בהן׃ בגדים אחרים. כ״ל בגדי חול׃ וקרבו. ואו יתולים לגעת בהם אל הבגדים אבר לעם ויתולים לגוף בעזרת אחרים׃ (טו) וכלה. כענלאך סדוכך כי הפלים לעבוד את עזרת

מצודת ציון

(יד) ולא יצאו. טו״ו יתיבה׃ ושם. טו״ו הוא במקום אבל׃ ישרתו. עין עבודה׃ (טו) וכלה. ענין השלמה׃

פירוש ע״ט

זיי זענען פֿר דעם בֿית המקדש הנה לשכות הקודש וגו׳
דיא זענען היליגע־קאמערן וואם דאקטען זאלען די
כֹּהֲנִים ום ועלן גיגעסהן צו בדינן פר נאטט עסן די
קדשי קדשים שם יניחו וגו׳ דאקטען זיי לאזען די
קדשי קדשים אוג די מנחה אוג דעם קרבן חטאה
אוג אשם צו עסן זיי דאקטן כי המקום קדש וואורום דם
ארט איז הייליג׃ (יד) בבאם חכהנים וואן דיא כֹּהֲנִים
נואלן קומן אין די לשכות אן גיקלייד מיט די בגדי
קהונה צו עסן קדשים אין זיי ולא יצאו מהקודש זאלין
זיי ניט ארויס גיין פון די הייליגע לשכות מיט די
בגדי כהונה וואם אויף זיא נואט זיין אין דעם
אויסענווייגסטן הויף דאם מיינט ער דיא עזרת
פון

הַפְּנִימִי וְהוֹצִיאַנִי דֶּרֶךְ הַשַּׁעַר אֲשֶׁר פָּנָיו דֶּרֶךְ הַקָּדִים וּמְדָדוֹ סָבִיב | סָבִיב׃
טז מָדַד רוּחַ הַקָּדִים בְּקָנֵה הַמִּדָּה חֲמֵשׁ־מֵאוֹת קָנִים בְּקָנֵה הַמִּדָּה סָבִיב׃ יז מָדַד רוּחַ הַצָּפוֹן חֲמֵשׁ־מֵאוֹת קָנִים בְּקָנֵה הַמִּדָּה סָבִיב׃ יח אֶת רוּחַ הַדָּרוֹם מָדַד חֲמֵשׁ־מֵאוֹת קָנִים בְּקָנֵה הַמִּדָּה׃ יט סָבַב אֶל־רוּחַ הַיָּם מָדָד חֲמֵשׁ־מֵאוֹת קָנִים בְּקָנֵה הַמִּדָּה׃ כ לְאַרְבַּע רוּחוֹת מָדָדוֹ חוֹמָה לוֹ סָבִיב | סָבִיב אֹרֶךְ חֲמֵשׁ מֵאוֹת וְרֹחַב חֲמֵשׁ מֵאוֹת לְהַבְדִּיל בֵּין הַקֹּדֶשׁ לְחֹל׃

פְּנִימִי. הַם הַחִצְרוֹת וְהַלִּשְׁכוֹת כִּי הַכֹּל הוּא לְתַשְׁמִישֵׁי הַבַּיִת הַפְּנִימִי שֶׁהִיא תְּחִיכָל: וְהוֹצִיאֵנִי. חוּץ לְחוֹטֶמֶת הַר הַבַּיִת: אֲשֶׁר פָּנָיו דֶּרֶךְ הַקָּדִים. וְהוּא שַׁעַר הַמִּזְרָחִי אֲשֶׁר קָדַם וְכִרְאשִׁית בַּתְּחִלַּת חִנּוּכוֹת: וּמְדָדוֹ סָבִיב סָבִיב. מִדַּד הַבַּיִת אֲשֶׁר בּוֹ הַשַּׁעַר סָבִיב לְאַרְבַּע רוּחוֹת: (טז) כְּמִדַּד רוּחַ הַקָּדִים. סָבִיב כָּל אוֹתוֹ חֵרוּחַ וְכֵן מִדַּד רוּחַ הַצָּפוֹן וְרוּחַ הַדָּרוֹם וְרוּחַ הַמַּעֲרָב וְהֵיתָה בֵּין הַכֹּל חֲמֵשׁ מֵאוֹת אַמָּה אוֹרֶךְ וְכֵן בְּרֹחַב וּמ״ש סָבִיב. אֶל רוּחַ הַיָּם לְפִי שֶׁבְּאוֹתוֹ חֵרוּחַ הַשָּׁלִים מֵאוֹת סָבִיבוֹ וְהֵיתָה לוֹ חוֹטֶמֶת סָבִיב לְהַבְדִּיל בֵּין הַקֹּדֶשׁ לְחוֹל כִּי הַר הַבַּיִת מְקֻדָּשׁ מִירוּשָׁלַיִם רַכְסִים שֶׁל מֵמֶשׁ מֵאוֹת עַל הַמֵּשׁ מֵאוֹת. וְעַל כֵּן לְמַר הִפְעִיל וּלְמַטָּה הִפְעִיל וְהַמֵּשׁ מֵאוֹת מְדָדוֹ הוּמָה לוֹ. לְהַר הַבַּיִת: סָבִיב ה׳ מֵאוֹת. אַתְּ וְעֶרֶב זוּ תּוּמַת הַחוֹל הַמְקֻפֶּת כָּל הָהַר: לְהַבְדִּיל. אֵת

מנחת שי

(טז) בְּקָנֵה הַמִּדָּה. לְפִי נְקוּד דָּגֵשׁ: מִשֵּׁם מֵמֶשׁ, מֵאוֹת קְרֵי: (כ) תּוֹסֶפֶת לֹ. לְשׁוֹן עֲלִיָּה וְתוֹסֶפֶת כְּשֶׁנֶּאֱמַר בְּסוֹף פָּרָשַׁת נְדָבָה כְּשֶׁהוּא מְדַבֵּר בְּכָל אֶחָד וְאֶחָד מִלְּמַעְלָה וּלְמַטָּה דְּכוֹתְפִים:

מצורת ציון

(כ) להבדיל. עניין הפסק וספרשה: לחול. מלשון מולין וטמא בפני הקדש:

מצורת דוד

כוונת הפסוקים הם המלמדות ולמבטות כי כלל היום להפסוקים הכתוב הפסוקים שהוא הסיכול: דרך השער. הוא שער הר הבית המזרחי: ומדדו. את הקיקף על כל הכתוב: (טז) בקנה המדה. וכה שם

מאות גדולות: סביב. כ״ל מסקלה על הקלף: (יט) סבב. כמלאך פנה על רוח הים ומדד וגו׳: (כ) תוספת לו. לשון תוספת: סביב אורך וגו׳. וכן לומר שכמדה הזה בכלל מיני המדות: להבדיל. המחומה עשויה להיות מפלים מבחלת בין הקדש ובין החול המקום לה:

פירוש ע״ט

וּמְדָדוֹ סָבִיב סָבִיב אוֹג עַר הֻט גִימְאסְטֶן דָעם הַר הַבַּיִת פּוּן אוֹסְטְוַיְיטִיג אַרוּם אוֹג אַרוּם: (טז) מָדַד רוּחַ הַקָּדִים עַר הָאט גִימְאסְטֶן דִיא מִזְרָח זַיְיט מִיט דָעם מָאס שְׁטָעקְן וּוּם עַר הָט גִיהַאלְטֶן זָעקְס גְרוֹיסָע אֵיילֶן חֲמֵשׁ מֵאוֹת קָנִים פּוּנְף הוּנְדֶערְט שְׁטָעקְן מִיט דָעם מָאס שְׁטָעקְן אַרוּם אוֹג אַרוּם כְּלוֹמַר פּוּן אַיין עֶק מִזְרָח בִּיז אִין אַנְדֶערְן עֶק: (יז) פְּנֵי רוּחַ הַצָּפוֹן עַר הָט גִימְאסְטֶן דִי צָפוֹן זַיְיט אוֹךְ פִּינְף הוּנְדֶערְט שְׁטָעקְן מִיט דָעם מָאס שְׁטָעקְן אַרוּם אוֹג אַרוּם:

(יח) אֶת רוּחַ הַדָּרוֹם מָדַד דִיא דָרוֹם זַיְיט הָאט עַר אוֹךְ גִימְאסְטֶן פִּינְף הוּנְדֶערְט שְׁטָעקְן מִיט דָעם מָאס שְׁטָעקְן: (יט) סָבַב אֶל רוּחַ הַיָּם עַר הָט גִירִינְגִילְט צוּ דֶר זַיְיט פּוּן מַעֲרָב אוֹג הָאט אוֹךְ גִימְאסְטֶן פִּינְף הוּנְדֶערְט שְׁטָעקְן מִיט דָעם מָאס שְׁטָעקְן: (כ) לְאַרְבַּע רוּחוֹת מָדָדוֹ צוּ אַלֶי פִיר זַיְיטִין הָאט דָער מַלְאָךְ גִימְאסְטֶן אַיין מוֹעֲר צוּם הַר הַבַּיִת אַרוּם אוֹג אַרוּם אֹרֶךְ חֲמֵשׁ מֵאוֹת דִי לֶעְנְג פּוּן דֶר מוֹעֲר אִיז גְלֵיךְ פִּינְף הוּנְדֶערְט שְׁטָעקְן אוֹג דִי בְּרֵייט פִּינְף הוּנְדֶערְט

שטעקן

תרגום

בֵּיתָא נְוָאָה וַאֲפִקַנִי בְּאוֹרַח הַרְעָא רְפָתֵיחַ לְאוֹרַח מִדִּינְחָא וּמַשְׁחֵהּ סְחוֹר סְחוֹר: טז וּמְשַׁח רוּחַ קִדּוּמָא בְּקָנֵי מְשַׁחְתָּא חֲמֵשׁ מְאָה קָנִין בְּקָנֵי מְשַׁחְתָּא סְחוֹר סְחוֹר: יז מְשַׁח רוּחַ צָפוּנָא חֲמֵשׁ מְאָה קָנִין בְּקָנֵי מְשַׁחְתָּא סְחוֹר סְחוֹר: יח רוּחַ דָּרוֹמָא מְשַׁח חֲמֵשׁ מְאָה קָנִין בְּקָנֵי מְשַׁחְתָּא: יט אִסְתְּחַר לְרוּחַ מַעַרְבָּא מְשַׁח חֲמֵשׁ מְאָה קָנִין בְּקָנֵי מְשַׁחְתָּא: כ לְאַרְבַּע רוּחִין מְשַׁח שׁוּרָא לֵיהּ סְחוֹר סְחוֹר אוֹרְכָּא חֲמֵשׁ מְאָה וּפוּתְיָא חֲמֵשׁ מְאָה לַאֲפָרְשָׁא בֵּין קוּדְשָׁא לְחוֹלָא

רש״י

מעלות טהרה ובגדי המול מדרש להם: (טו) ומדדו סביב סביב. לכל היקף הר הבית מכאן: (כ) לארבע רוחות מדדו. שלשת אלפים אמה על שלשת אלפים שהקנה שם אמות, וזה הוא שייסד הקלירי דוד ועשה קו שלשת אלפי אמות קלוכה על שלשת אלפי אמות. והוא ל״ו כמדה הרחשונה שהיה הר הבית ממש מאות אמה על ה׳ מאות אמה. חלוק שלשת אלפים על שלשת אלפים ברלועות של ממש מאות אמות אחי וערב. ותמלא שם שלשים ושמה רכסים של ממש מאות על המש מאות. ועל כן אמר הפייט ושלשים ושמה כמו שהיתה מתכפלת. מלאתי. לאחרב רוחות מדדו חומה לו. להר הבית: סביב ה׳ מאות. אתי וערב זו תומת החול המקפת כל ההר: להבדיל. את

מג א וַיּוֹלִיכֵנִי אֶל־הַשַּׁעַר שַׁעַר אֲשֶׁר
פְּנֶה דֶּרֶךְ הַקָּדִים: ב וְהִנֵּה כְּבוֹד אֱלֹהֵי
יִשְׂרָאֵל בָּא מִדֶּרֶךְ הַקָּדִים וְקוֹלוֹ כְּקוֹל
מַיִם רַבִּים וְהָאָרֶץ הֵאִירָה מִכְּבֹדוֹ:
ג וּכְמַרְאֶה הַמַּרְאֶה אֲשֶׁר רָאִיתִי
כְּמַרְאֶה אֲשֶׁר־רָאִיתִי בְּבֹאִי לְשַׁחֵת
אֶת־הָעִיר וּמַרְאוֹת כַּמַּרְאֶה אֲשֶׁר

ואובילני לקדמת דרעא דפתיח לאורח מדינחא: ג והא יקר אלהא דישראל אתגלי מאורח מדינחא וקל מימרי שמיה כקל מין סגיאין וארעא נהרת מזיו יקרה: ג וכחזיו חזוא דחזיתי כְּחָזְוָא דְחָזַיְתִי כְּאִתְגְּלוּיוֹתִי לְחַבְּלָא ית קרתא וכחזיו דחזיתי

ה"א והתיך כלישנא. עקדים מ"ב פ' כ"ט:

רש"י

העם כין קדם שלפנים להול כנכון. מלאתי נמר כל מדה (סח"ל):

מג (א) ויוליכני. חזר והכניסו לשער הקדים ורמיתי הכבוד יורד לעזרה: (ג) וכמראה המראה וגו', תמצ מרמות כתוכין כלן ומתוכן היו רוחין הנכזיות. הוי ממנה רכינו כהיה רוחה מתוך מרמה אחת. לפיכך מסמקלריא שלו מחירה ורוחה ממש. וזהו סייסד הפיוט מחזות המלוהשות כתמצ מחזות: בבאי לשחת את העיר, כפרשת והתוית תיו (לעיל ט'). שנאמר שם קרבו

רד"ק

שאין זכן הכחת נחירת ייולדות נכנסין לשם: (ו) ויוליכני. אחר שהדד הרוחות מחוץ לעיני הילוכני אל השער אשר הוציאני כתחני: (ב) והנה. בא כדרך הקדים, נכנס בשער מדרך מזרח: וקולו ככקול מים רבים. כמ"ש כתחילה הספר אלא ששם הוקש כקול שדי ופי' וקולו וקול הכבוד וה"ו וקל מכרכי שמיה: והארץ האירה מכבודו. פעל עומד מהנוקה והשאר שבאו כן הכנין הם יוצאים כמו האיר נרקיע הכל וכן להאיר על הארץ: ככבודו. מכבוד אלהי ישראל והוא ענין זיהר וגיהה כמו שפירשנו: (ג) וכמראה המראה. ובכלל אותו הכבוד שהאירה שראיתי ראיתי כיון המראה שראיתי בבאי לשחת את העיר כי ראיתי המרכבה וכן כמראה אשר ראיתי אל נהר כבר כל אותן המראות ראיתי עתה: אל נהר כבר. כמי עד וכמיהו רכים

ורמ"ח כאתנכיותי לחבלא ית קרתא ומה כמה פעמים לענין המראות המשתנות כענין המרכבה, ורמ"ל אמרו השע ראיות כמקרא הזה לומר שכל הנכיאים לא היו רואין אלא אחר השע אפסקלריאות ומשרכ"ה מתוך מראה אחת

מנחת שי

מג (ג) ופעל לא פני, וכ"כ הרד"ק. ועיין מפשט כפי מ"ר, ומעם ומפל תכר (לעיל ח') מחר פ"ת:

מצודת דוד

מג (ב) אל השער. הוא שער הר הכית: (ג) כקול מים רבים. מדמה קול הסכינה לקול המים להספיק את הלחון כפי שהורגל: והארץ האירה ככבודו. מוכן הסכינה נתמלא הארץ תוכה: (ג) וכמראה המראה וגו' כמראה וגו', כ"ל כמלאה כמלאה מאד לפיתי. עתה כיתה כמראה מאד לפיתי כבואי לשחת לנקמות על הכתחת העיר הוא מ"ם קדמון העיר וגו' (לעיל ט') כי אז לפה מלאה הסכינה כמ"ש שם כענין: ובראות. גם לפיתי עתה

פירוש ע"ט

שֶׁמְּעַקְּרִין אוֹג דִּיא כּוּרְעָר אִיז גִימַאכְט גִיוָוען לְהַבְּדִיל אֶפְּ צוּ שַׁיידִין צְוִוישֶׁין דִי הַיילִיגְקֵייט וָואם אִין אִיר אִיז אוֹג צְוִוישֶׁען דֶעם אוֹם הַיילִיגְקֵייט וָואם פּוּן אוֹיסְעְנְווייניג אִיז:

מג (א) וַיּוֹלִיכֵנִי אֶל הַשַּׁעַר אוֹג עֶר הָאט מִיךְ וַוידֶער אַרַיין גִיפִירְט אִין טוֹער פּוּן דֶעם הַר הַבַּיִת שַׁעַר אֲשֶׁר פְּנֵה דֶּרֶךְ הַקָּדִים אִין דֶעם טוֹיער וָואם קֶעְרְט זִיךְ צוּא דֶעם וֶועג פּוּן מִזְרַח וַיט: (ב) וְהִנֵּה כְּבוֹד אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אוֹג נוּן דֶעד כָּבוֹד פּוּן גִיעְהָן) דֶעם פּוּן דִיא יִשְׂרָאֵל קוֹמְט אִן פּוּן דֶעם וֶועג פּוּן מִזְרַח וַיט וְקוֹלוֹ אוֹג זַיין קוֹל אִיז גִינוֹעזִין גְלַיִיךְ וִוי דֶאם קוֹל פּוּן פִיל וַואסערִין וְהָאָרֶץ הֵאִירָה מִכְּבוֹדוֹ אוֹג דִי עֶרד הָט דֶר לוּיכְטִין פּוּן זַיין כָּבוֹד כְּלוֹטֶר זִיא אִיז פּוּל גִינוּארִין מִיט לִיכְטִיקְייט: (ג) וּכְמַרְאֶה הַמַּרְאֶה אוֹג אַזוֹ וִוי דִי מַרְאָה וָוס אִיךְ וֶועל דֶאנַיי טֶער זָאגִין אִיז גִינוֹעזִין דִי מַרְאָה פּוּן דֶר שְׁכִינָה וָואם אִיךְ הָאב גִינוֹעהָן אִין דֶר עֶרֶה דַּהֲוַינוּ בְּמַרְאָה אֲשֶׁר רָאִיתִי אוֹז וִוי דִי מַרְאָה פּוּן דֶר שְׁכִינָה וָוס אִיךְ הָאב גִינוֹעהָן אַז אִיךְ בִּין גִיקוֹמֶן בְּבוֹאִי צוּ שָׁחֵת לַאלְבִין דִי שְׁקָאט (אִין קַפִּיטוּל מ"ו) וּמַרְאוֹת כַּמַּרְאָה אוֹג מַרְאוֹת הָאב אִיךְ דָא גִינוֹעהָן אוֹזוֹי וִוי דִיא

רָאִיתִי אֶל־נַהַר כְּבָר וָאֶפֹּל אֶל־פָּנָי׃
ד וּכְבוֹד יְהוָה בָּא אֶל־הַבַּיִת דֶּרֶךְ שַׁעַר
אֲשֶׁר פָּנָיו דֶּרֶךְ הַקָּדִים׃ ה וַתִּשָּׂאֵנִי
רוּחַ וַתְּבִאֵנִי אֶל־הֶחָצֵר הַפְּנִימִי וְהִנֵּה
מָלֵא כְּבוֹד־יְהוָה* הַבָּיִת׃ ו וָאֶשְׁמַע
מְדַבֵּר אֵלַי מִן־הַבָּיִת וְאִישׁ הַיֹּה עֹמֵד
אֶצְלִי׃ ז וַיֹּאמֶר אֵלַי בֶּן־אָדָם אֶת־מְקוֹם
כִּסְאִי וְאֶת־מְקוֹם כַּפּוֹת רַגְלַי אֲשֶׁר
אֶשְׁכָּן־שָׁם בְּתוֹךְ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לְעוֹלָם
וְלֹא יְטַמְּאוּ עוֹד בֵּית־יִשְׂרָאֵל שְׁמָם

דַּחֲיִתִי עַל נְהַר כְּבָר
וְאִשְׁתַּטְּחֵית עַל אַפָּי׃
ד וְיֵקָרָא דַיְיָ אֲתָגְלִי
בְּבֵיתָא בְּאוֹרַח תְּרָעָא
דְּפָתֵיחַ לְאוֹרַח מַדִּינְחָא׃
ה וּנְטָלַתְנִי רוּחָא
וְאַעְלָתְנִי לְדָרָתָא גַּוָּיְתָא
וְהָא אִתְמְלֵי יְקָרָא דַיְיָ
בֵּיתָא׃ ו וּשְׁמָעִית דַּי
מְמַלֵּל עִמִּי מִלְּיָא וּגְבַרָא
הֲוָה קָאֵים לְקִבְלִי׃
ז וַאֲמַר לִי בַּר אֱנָשׁ דֵּין
אֲתַר בֵּית כּוּרְסְיִי וְקֹרִי
וְדִין אֲתַר בֵּית אַשְׁרִיוּת
שְׁכִנְתִּי דְּאִשְׁרֵי שְׁכִנְתִּי
תַּמָּן בְּגוֹ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
לְעָלַם וְלָא יְסָאֲבוּן עוֹד
בֵּית יִשְׂרָאֵל שְׁמָא
דְקוּדְשִׁי אִנּוּן וּמַלְכֵיהוֹן
בְּטָעוּתְהוֹן

רש"י

פקידת העיר . ושם פירש את דוגמת המרכבה : (ו) מדבר אלי . מתמלל עמי כמו הוא לומר כלפי מעלה מדבר כמו מתדבר כלומר כיון לבין כבודו מדבר והקול בת

רד"ק

.נ"א על נ"א את

היה רואה שנאבר במראה אלו אחזרע שהיה רואה באפסקלריא המאירה ומה שאבר תשע הוא רמז לט' המסבות והשוקיהם והעשירי יהיה קדש: אל פני . כמו על פני : (ד) וכבוד ה' בא אל הבית . אל ההיכל : (ה) ותשאני רוח . עד הנה אבר ויביאני ויוציאני ויוליכני אבר על האיש שראהו במראה נחשת

ודמה שנראה לו הכבוד עם המרכבה אשר ותשאני רוח כמ"ש במ"כבה הראשונה : (ו) ואשמע מדבר אלי מהבית . מדבר כמו מהדבר מבנין התפעל והת"י בבלעת בדגש : מהבית . הקול יצא מהבית ששם הכבוד . אלי . שהיתי בחצר החיצוני : ואיש היה עומד אצלי . אפשר שהיה אותו שראה בתחלת הנבואה שהיה מראהו כמראה נחשת או היה מלאך אחר : (ז) ויאמר . את מקום כסאי ואת מקום כפות רגלי אשר אשכן שם . כאילו אמר והו אשר אשכן שם ואמר מקום כסאי כי בה"כ מכונן כנגד כסא הכבוד : מקום כפות רגלי . על דרך ההארון הדום רגלי ודעת רז"ל כי בית המקדש נקרא כסא כבוד חששים כמ"ש כסא כבוד כרום מראשון מקום מקדשנו ובספר ירמיה ביארנו הענין הישב ויי"ת דין אתר בית כורסי יקרי ודין

מנחה שי

(ה) והנה מלא כבוד ה' הבית . משמר לאחר בשביעי וכשהוא יום כפור אחר הבית וכשהוא לאחרים ליום כפור מלא הם :

מצורת ציון

כ"ד) : אל נהר . עכ"נסכ : (ה) ותשאני . שעין לקוחה וקן וכתים ונכתבו (מיכה ב') : (ו) כפות רגלי . כמו ביקרקע בשמים כיד קף

מצודת דוד

מלאום כמו המלאכה אבר ההיא על כסא כבוד היה המראה המצוי בהחלום הספר : ואשר על פני . להכתמות לה' : (ד) וכבוד ה' אחר זה ענינה הבטחה על ההיכל כדרך שצר המזרחי על הר סגים : (ה) ותשאני רוח . ממקום שמדי בשעה אחר בשעה : ואשמע . הלוך הפנימי שמשמי קול מדבר בהיכל ומשם הקול נלמדי : ואיש . הוא המלאך הדובר בי : (ו) ויאמר אלי . כ"ל הקול המדבר את נלמדי ונלמדו מדבר אלי : את מקום כסאי . לפי שלפני המראה שראה עכשו בפל ובא נמצר שראה את הכסא וגם ראה את המקום לפי שהיו הכסא כסאי למעלה מעל גבי המקום שהוא מקום כפות רגלי והכו במעלה מבן הכסא ונבנה על הכסא ונבנה יחזקאל לעתיד בית המקדש כמו שעשה משה לכסא : לעולם . כי לא תחרב עוד : ולא ישמאו . כי לא יעשו עוד את שם קדשי לא המה ולא מלכיהם כמו שעשו מלכי ישראל בזמן שהיו עובדים עבודה זרה ומשם בעתידו בעתיד כ"ל המה שהשתדלו בעוות לעשו"ס בעקום קבורת פגרי המלכים :

פירוש ע"ם

מַרְאֶה וְאֹם אֵיךְ הָאֹב גֵּיעָהֶן בֵּיא דֶּעם טַיִיךְ כְּבָר
וָאֶפֹּל אֶל פָּנַי אוֹג אֵיךְ בֵּין גֵּיפַאלֶין אוֹיךְ טַיִין פָּנִים צוּ
בּוֹקֶן וֵיךְ צוּ גְאט (די חַכְמִים וְאוֹמֵן דְּרוֹם שְׁטַיִיט דָא
נַיִין מָאל דָאם וְוֹארְט מַרְאֶה צוּא וַיִיזִין דָאם אַלֶע
כְּבִיאִים הָאבֶּן גֵּיזוּאגְט וַיִיעֲרֶע נְבִיאוֹת וְוִי דוֹרְךְ נַיִין
שְׁפִּיגֶלֶן אֶפֶּר מֹשֶׁה רַבֵּינוּ הָאט גֵּיזֶעהֶן נַיִין נְבִיאוֹת
דוּרְךְ אַיִין שְׁפִּיגֶל דְּרוֹם אִיז נַיִין נְבוּאָה בֵּשַׁיידְלִיכֶר
מֵיִין פּוּן אַנְדֶערֶע נְבִיאוֹת׃ (ד) וּכְבוֹד ה' בָּא אוֹג דָּער
נָאךְ אִיז דָּער כָּבוֹד פּוּן גְאט אֶרַיין גֵּיקוֹמֶן אִין בֵּית
הַמִּקְדָּשׁ אֶרַיין דּוּרְךְ דֶּעם וֵועג פּוּן דֶּעם טוֹער וְוֹס
נַיִין פָּנִים אִיז צוּם וֵועג פּוּן מִזְרָח־אוֹיךְ גֵּיהוֹיבֶן פּוּן מִיין
דִּים אוֹג אַיִין וְוִינְט הָאט מִיךְ־אוֹיךְ גֵּיהוֹיבֶן פּוּן מִיין

קָדְשִׁי הֵמָּה וּמַלְכֵיהֶם בִּזְנוּתָם וּבְפִגְרֵי
מַלְכֵיהֶם בְּמוֹתָם: ח בְּתִתָּם סִפָּם אֶת־
סִפִּי וּמְזוּזָתָם אֵצֶל מְזוּזָתִי וְהַקִּיר בֵּינִי
וּבֵינֵיהֶם וְטִמְּאוּ | אֶת־שֵׁם קָדְשִׁי
בְּתוֹעֲבוֹתָם אֲשֶׁר עָשׂוּ וָאֲכַל אֹתָם
בְּאַפִּי: ט עַתָּה יִרְחֲקוּ אֶת־זְנוּתָם וּפִגְרֵי
מַלְכֵיהֶם מִמֶּנִּי וְשָׁכַנְתִּי בְתוֹכָם לְעוֹלָם:
י אַתָּה בֶן־אָדָם הַגֶּד אֶת־בֵּית יִשְׂרָאֵל
אֶת־הַבַּיִת וְיִכָּלְמוּ מֵעֲוֹנֹתֵיהֶם וּמָדְדוּ

קְטָעֲהֹון וּבְפִגְרֵי
מַלְכֵיהוֹן בְּמוֹתֵיהוֹן:
ח בְּמִתַּנְהוֹן סִפֵּיהוֹן
לְקֻבֵּיל סִפֵּי בֵּית מִקְדְּשִׁי
וּבְנֵינֵיהוֹן בְּסֵטַר עֲנָרָתִי
וְכוֹתְלָא בֵּית מַקְדְּשִׁי בֵּין
מֵימְרִי וּבֵינֵיהוֹן וְאָסִיאוּ
יָת שְׁמָא דְקוּדְשִׁי
בְּתוּעֲבָתְהוֹן דַּעֲבָדוּ
וְשֵׁיצֵיתִי יָתְהוֹן בְּרוּגְזִי:
ט כְּעַן יְרַחֲקוּן יָת
מָעֲוָתְהוֹן וּפִגְרֵי מַלְכֵיהוֹן
מִלְּמֶחֱמֵי קֻדְמַי וְאַשְׁרֵי
שְׁכִנְתִּי בֵינֵיהוֹן לָעָלַם:
י אַתְּ בַּר אֱנָשׁ חֲוֵי יָת
בֵּית יִשְׂרָאֵל יָת בַּיְתָא

מנחת שי

(י) וחתם בן לחכם . כל פיסקא וחתם בר מן דין :

רש"י

חלי: (ז) ובפגרי מלכיהם . שהיו בתיכם סמוכין לכ"ה . כמו במיעוט במלכים בשלמה ובפתליה . ופעמים קוברים חוטן בגן ביתם כמו שהוא מפרש וחמר בתתם כפם את ספי . מלאתי : (ח) ואכל . כמו ואכלה. וכליתי: (ט) עתה . על כרחם ירחקו את זנותם . שהכלתי לי הקף גבול גדול סביב : (י) אתה בן אדם הגד וגו' ויכלמו מעונותיהם . כהרמותי למו חסדי שתיו מותסס בעשם . מלאתי : ומדדו את הבנית . ומדדו על ידיך

מצודת דוד

(ח) בתתם . ל"ל וכאשר בתיו סיפיו מפתן ביתם בסמוך לפ וכן בשתידו מזוזתם אצל מזוזות ביתי וקיר בנין סמוכל ביתם מפסקת בין ביתי ובין ביתיכם : ומפאר . וזהו עמדו את פתח בתיכם בתיכסיהם אבר עבו בתיכסיהם בסמוכות אל ביתי כי מפאר ותמיד נקבו בנין ביתם וכפ בשתידו בתוך לעבוד"ם : ואכל . ולכן כליתי מוהב בחמתי : (ט) עתה ירחקו וגו' . ירחקו מלכם זנות שלהם ולא יעמידו עוד במות על קברות פגרי המלכים ולפ מקום קברות פגרי המלכים ילחיקו מביתי כי יהנו בו קדוש יתירה ולכן מבנין בתוכם לעולם ולא תהיה שכינתי מביניהם: (י) את הבית . לפ שסוד בתי כנסיות בתי מדרשות. למען יהיה לפם כלימ' על העוונות שעשו כי בעת שסכל לפם בתי העתיד יזכרו בבנין בשלפם

מצודת ציון

בן יקרא בתיכם הכעל : ובפגרי . בן יקרא גוף המת : במותם . כמו בכתוכם והוא מלשון במה-ומותם : (ח) בתתם . בן יקרא גם שפתן בשתידו יקראו מזוזות וכתב יקראו המזוזות וקן וידיה על הפס (שופטים י"ט) : ואכל . מלשון ליהן והבשתים : (ט) מבני . ל"ל ממקום משכן

פירוש ע"ט

גִּיט כְּטַמָּא גִּין נָאךְ מִין הַיְילִינְן נְאמְעָן גַיְיא אוּנ צוּ מִין הוּיז . אוּנ דְרוּם וָאבֶל אוֹתָם בְּאַפִּי הָאב אִיךְ
זַיְיעֲרִי מַלְכִים מִיט זַיְיעֲר זְנוּת וּם זַיְי הָאבֶּן גִידִינְט (ט) עַתָּה יִרְחֲקוּ אֶת
דִי הַיְידְנִישֶׁע גָעצִין וּבְפִגְרֵי מַלְכֵיהֶם בְּמוֹתָם אוּנ מִיט דִי זְנוּתָם אֲבֶער הַיְינְט קְלוֹמֶר לָעֲתִיד וְעֶלְן גַיְיא דָעָר
פְּגָרִים פוּן זַיְיעֲרְע מַלְכִים וָאם זַיְי הָאבֶּן גִימַאכְט דִי זַיְיטְעֲרִין זַיְיעֲר זְנוּת מִיט דִי הַיְידְנִישֶׁע גָעצִין אוּנ
בָּמוֹת בֵּייא זַיְיעֲרְע קְבָרִים צוּ דִי הַיְידְנִישֶׁע גָעצִין דִי פְּגָרִים פוּן זַיְיעֲרְע מַלְכִים פוּן מִיר וְשָׁכַנְתִּי בְתוֹכָם
(ח) דְהֵינוּ בְּתִתָּם סִפָּם אֶת סִפִּי מִיט דָעם וּם זַיְי הָאבֶּן גִינְעבִין זַיְיעֲר שְׁוֶוע בֵּיי מִין שְׁוֶוע אוּנ זַיְיעֲרִי בֵּיי
שְׁמִיךְ בֵּייא מִין בַּיְיא שְׁמִידְל וְתִקִּיר בֵּינִי וּבֵינֵיהֶם אוּנ גֵאר דִי וַואנְט הָאט מִפְּסִיק גִינְוֶען צְוִישְׁן מִין
הוּיז אוּנ צְוִישְׁן דִי הַיְיעֲר פוּן זַיְיעֲרְע מַלְכִים מִיט וְטִמְּאוּ אֶת שֵׁם קָדְשִׁי הָאבֶּן זַיְי טְמֵא גִינְוֶען מִין
דָעם וְטִמְּאוּ אֶת שֵׁם קָדְשִׁי הָאבֶּן זַיְי טְמֵא גִינְוֶען מִין הַיְילִינְן נְאמְעָן מִיט זַיְיעֲרִי אוּם וְעֶרְדַיְיקְיִים וָואם זַיְי
הָאבֶּן גִימַאכְט אִין דִי הַיְיעֲר וָואם אִיז גִינְוֶען נְאהְגֶע

זַיְיעֲרִי

אֶת־תָּכְנִית׃ יא וְאִם־נִכְלְמוּ מִכֹּל אֲשֶׁר
עָשׂוּ צוּרַת הַבַּיִת וְתַכְוֻנָתוֹ וּמוֹצָאָיו
וּמוֹבָאָיו וְכָל־צוּרֹתָו וְאֶת כָּל־חֻקֹּתָיו
וְכָל־צוּרֹתָו וְכָל־תּוֹרֹתָו הוֹדַע אוֹתָם
וּכְתֹב לְעֵינֵיהֶם וְיִשְׁמְרוּ אֶת־כָּל־צוּרָתוֹ
וְאֶת־כָּל־חֻקֹּתָיו וְעָשׂוּ אוֹתָם׃ יב זֹאת
תּוֹרַת הַבַּיִת עַל־רֹאשׁ הָהָר כָּל־גְּבֻלוֹ

וְיִתְבְּנְעוּן מֵחוֹבֵיהוֹן
וְיִסְתְּחוּן יַת טַקּוֹסֵיהּ׃
יא וְאִם יִתְבְּנְעוּן מִכֹּל
דַּעֲבָדוּ בְּסָחֲיוֹהוֹן צוּרַת
בַּיְתָא וְטַקּוֹסֵיהּ
וּמַפָּקָנוֹהִי וּמֵעָלָנוֹהִי
וְכָל צוּרָתֵהּ וְיַת כָּל
גְּזִירָתֵהּ וְכָל צוּרָתֵהּ וְכָל
דַּחֲזֵי לֵיהּ הוֹדַע יָתְהוֹן
וּכְתוֹב לְעֵינֵיהוֹן וְיִטְרוֹן
יַת כָּל צוּרָתֵהּ וְיַת כָּל
גְּזִירָתֵהּ וְיַעְבְּדוּן יָתְהוֹן׃
יב דָּא אוֹרַיְתָא דְּבַיְתָא
עַל רֵישׁ טוּרָא כָּל

רד"ק

צורתיו קרי צורותיו קרי תורתיו קרי

שתראה להם ימדדו ויכינו אותה לסימן כי עוד יעשו כן לעתיד כבא הגואל ויחיו המתים יכינו אותו לסימן שהרואים זאת הצורה יחיו בבנין הבית לעתיד וזה ראיה לתחיית המתים: (יא) ואם נכלמו. אם יהיו נכלמים מכל אשר עשו הודע אותם תכונת הבית וצורתו וכתוב לעיניהם והם יראו בנין הבית לעתיד וישמור אותו ואם לאו לאו: וישמרו את כל צורתו ואת כל חקותיו ועשו אותם. ישמרו אותם בלבם ויאמינו כי כן יהיה ויעשו אותם הבנינים והצורות והתורות לעתיד ואם לא ישמרו אותה בלבם ולא יאמינו לא יעשו אותם כי כן מדת הקב"ה ישלם לאדם מדה כנגד מדה כל המאמין בביאת גואל יזכה לגאולה ואם לא יאמין לא יזכה וכן אם יאמין בתחיית המתים יזכה להחייה ואם לא יאמין לא יזכה ולא יגולל לפרש וכשו אותם בבית שני שעלו בני גולה של בבל כי הרבה דברים יש בבנינה זו שלא היו כן בבית שני ועל כרחך בנינה זו עתידה ואמר כן ועשו אותה ראויה גדולה להחיית המתים: צורת הבית. מה שלפנים מחומת הר הבית בכלל: והבונתו. תכונת בינו בלשונות הבתים: ומוצאיו ומובאיו. בשערים הנזכרים: וכל צורותיו. צורת כל בית בפ"ע: ואת כל חקותיו. מה שראוי להשתמש בבתים ובשלחנות ובלשכות: וכל צורותיו. צורת העיבורים וההפוריו: וכל תורתיו. חלק הגזורות לכהנים ולישראל ולנשים: (יב) זאת תורת הבית. זאת הנזכרת למעלה: על ראש ההר. הר הבית והוא התיכל יהיה בראש ההר כמו שכתוב בענין: כל גבולו סביב סביב. כל גבול ההר סביב הוא קדש הקדשים כנגד ירושלם כי ירושלם כולה קדש כמו

רש"י

שמתה מורה את תוכן תמצון הכנין: (יא) ואם נכלמו. מיתכוייגו ויכנסו פניהם מכל אשר עשו. מז הודע להם את מה שאני עתיד לעשות להם: צורת הבית. נכול הכנין היולך הוא מלפניו ועד אחוריו סדורים לאחרע רוחות: ותכונתו. תמצון תחיו ולבסותיו: וכל צורתיו. כרוכים ותמורים ואילים ואולמים. מלמתי. וכל צורותיו כתרגמ לה פורש: וישמרו. ילמדו עניני המדות מפיך שידעו לעשותם לעת קן. מלמתי. רחויה היתה בילה שנייה של עזרת כשיבה רחשונה של יהושע לבות בזרוע ובנס. כלדרשינן עד יעבור ובנין זה מאז היה רחוי להם

מנחת שי

(יא) ונכלמו. לין לו תנר כמקנל ובנה רחוי לבנות ומבואיו חולי היה לן כמ"ש בפ' מחוסים פ"ש דקד"ו: ובל צורתיו. לחוסיף לן ובל צורתיו. לחוסיף לן ובל חוקותיו ותורתיו ובמוקו ובן לחוסיף ובנה ב"ש ב"ה ב"ש ב"ה בפ' (מגלה ל')

מצודת ציון

סביבו: (י) תכנית. מלבון סביב ומתוקן:

מצודת דוד

כנגדכה בעומק ויכלמו כזה: ומדדו את התכנית. ל"ל יתמצו בלבם מדידת הבנין המוקן ומתוקן: (יא) ואם נכלמו וגו'. ל"ל כתחלת

הכפור לפה בפניהם הם בעת הסיוע בהיכלו בבנין הכפרת הכפרת בעומק יכלמו מכל המעשים הרעים אשר עשו מז הודע מוקם ולם מוקן פניהם מבלע והכלם לם ידעו לל מוקף דבר עוד זה: צורת הבית. זה לעומק בכללו לתלו המזבח פניהם פם היכל ומקום היכל קד"ק ומלאכות ומלכות ומלשות ומתים: ותבונתו. מכון מעמיד ל"ם כתלו מעמיד בית קד"ק המעבדו ומתקיי היכלכות וגו' ומלכות ומלאכות מפה ומפה ומחומה: ומוצאיו ומובאיו. מלה שפתחים שלתים ומתים דרך בן: וכל צורותיו. לעיל כל מדר ומדר: ואת כל חקותיו. מה שלחו לשמתם בכל מדר ומדר: וכל צורותיו. כל הקיטות והם המתורים ומכוונים: ובל תורותיו. מקום שמיזת הכהנים והעם: וכתוב. כל הדברים האלה כתוב בספרים בעזרא ויעבדו בהם ויעשו אותם ויבאו בלבם כל צורת הבית בכללו: ואת כל חקותיו. מה שלחו לשמתם בכל מדר ומז יזכו לעמוד בחתים ויעבדו אותם לשיחד: (יב) זאת תורת הבית. ל"ל מה שעזר בתלקת שבשניו ואת היה עין נאוד בתים: על ראש ההר. ל"ל והוא הכנין שבעומד על לפה בהר וכל גבולו מסביב הוא קודש הקדשים ושל הר בתים יאמר כי כל תחומו ההכתים והלוים יקרא קדש בפ"ש ובימה מבומת

פירוש ע"מ

וַיַּעֲרֹץ וְיִגְדְּרוּ אֶת תָּכְנִית אוֹנ וַיִיא וָאלַיִן מֶעְקְטִין וַיִּנְעֹץ לָעֲרְנוּנְג כְּלוֹמַר דִּי דִינִים דָּם אֲלַיִן הוֹדַע אוֹתָם לָעֲתִיד דִּי צָאל פוּן דָּעם בְּנְיַן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ אַוֶז וַיִי מוֹדִיעַ אוֹנ שָׁרַייב עַם אוֹיף צוּ וּכְתוֹב לְעֵינֵיהֶם וַיִיא וַיי מוֹדִיעַ אוֹנ שָׁרַייב עַם אוֹיף צוּ דוּא וַיְיִטְטֶן וַיי: (יא) וְאִם נִכְלְמוּ מִכֹּל אֲשֶׁר עָשׂוּ אוֹנ אַז פָּאר וַיְיעֶרְע אוּינְן וַיְשְׁמְרוּ אֶת כָּל צוּרָתוֹ אוֹנ וַיי וָאלַיִן וַיי וָוֶעלֶן פָּאר שֶׁעֶמְטֶם וָוערְן פוּן וְוענְן אֶלָע וַיי וַיְיעֲרִי הִיטְטִין אִין וַיְיעֶר הָאֲרְצִין נָאר זַיין גִּימַעל אוֹנ אֶלָע וְיִנְדְּ וְאוֹם וַיי הָאבְּן גִּימַאן דֶּענְסֶלְבֶּן מַאל צוּרַת הַבַּיִת וְהִתְהַלְּכוּ דָּם גִּישְׁטַאלְט פוּן דָּעם בֵּית הַמִּקְדָּשׁ אוֹנ דִי וַיִיגְ נֶאצְ פוּן וַיִיגְ וַיים קָאמְערִין אוֹנ אַנֶדְערִי קָאמְערִין וַיִיגְ אוֹנ וַיִיגְ נֶאגְ אוֹנ אַיין נֶאגְ אוֹנ זַיין נֶאגְ גִּישְׁטַאלְט פוּן דָּעם בֵּית הַמִּקְדָּשׁ עַל רֹאשׁ הָהָר וְאוֹם אִין אִים אִיז אוֹנ אֶלָע וַיִיגְ וַיִיגְ גִּיוֶעזֶן וַיְכָל צוּרוֹתָיו אוֹנ אֶלָע וַיִיגְ גִּימַעל דְּהַיְינוּ דִי קָרוּבִים אוֹנ דִי מַיְיטֶל בַּיימֶער אוֹנ אֲלִי הַיילִיג דָּעֶן גְּאר דִי נַחֲלוֹת פוּן דִּיא כֹּהֲנִים אִינ לְוִיִּם

וַיִּכְתֹּב לְעֵינֵיהֶם וַיִיא וַיי מוֹדִיעַ אוֹנ שָׁרַייב עַם אוֹיף צוּ

וַיְיִטְטֶן וַיי

וַיְיעֶרְע וַיְגְדְּ וְיִטְרוּ אֶת תָּכְנִית אוֹנ וַיִיא וָאלַיִן מֶעְקְטִין

סָבִיב וְסָבִיב קֹדֶשׁ קָדָשִׁים הִנֵּה זֹאת
תּוֹרַת הַבָּיִת: יג וְאֵלֶּה מִדּוֹת הַמִּזְבֵּחַ
בָּאַמּוֹת אַמָּה אַמָּה וָטֹפַח וְחֵיק הָאַמָּה
וְאַמָּה רֹחַב וּגְבוּלָהּ אֶל־שְׂפָתָהּ סָבִיב
זֶרֶת הָאֶחָד וְזֶה גַּב הַמִּזְבֵּחַ: יד וּמֵחֵיק

קחור קודשיא הא דא אוריתא דביתא: יג ואלין משחת מדבחא באמתא דאמתא והשויתא אמה ופשך אמתא ואמתא פותיא וגדנפא מקף לה על ספת כף ה קחור זרתא חדא זין מטוס זרתא חד גב מדבחא: יד ומחיק

ת"א מדות כפנים. פירוסין ד מנחות מ:

רש"י

כסעלו מן הגולה לגחולת עולם. תלת שגרם המקח שלח היתה תשובתם הוגנת על מנת שלא לחטוא, ושלח כרשות כורש וכמו לעמלן. ויש מומרים בכבל וכשלו בכוריות: (יג) ואלה מדות המזבח. ממפרס למטה מרבע עשרה מורך כמרבע עשרה רחב: באמות אמה אמה וטפח. כלומה כת שבה שהיה לומה וטופח כלומה כת המטה: וחיק האמה. מכל היסוד שלו נמדד כלומה של חול שהיה כת המטה. חיק לשון חיקוי קביעות והוא היסוד הלמה למת חול ולא למה וטופח שהיה לומה כת שבה וכן שניהו כמנחות שהיסוד והכובש והקרנות נמדדין כלומה כת המטה: וחיק האמה. זה היסוד: ואמה רחב. זה הסובב: וגבולה אל שפתה סביב זרת האחד. אלו הקרנות זרת למד מלמיעותו ומדדו זרת לכל רוח הרי למה על למה: וזה גב המזבח. ולמה זו היה נמדד גב מזבח הזהב למה מרכו ולמה רחבו רבוע כך מפורש בשירונין. וכמנחות מפורש יותר לפי המכען חיק הלמה בנוכחה עלה למה ולמה רחב כנגה כניסת הסובב למה כת המטה. לכל עלייתו שבניו עלה למה וכנ למה לינו בלמה כת המטה: וגבולה אל שפתה. הקרנות כין לרחבן כין לנוכהן כלומה כת המטה: (יד) ומחיק הארץ.

רד"ק

שנאמר והיתה העיר קדש אבל ההר הוא קדש קדשים ובתר עצמו מקום בקדש טובה וחדביר תחא קדש הקדשים כמ"ש למעלה: הנה זאת תורת הבית. התנוכרת למעלה בפרט ובפסוק זה בכלל: (יג) ואלה מדות המזבח. רז"ל פירשו חפסוק כן וחיק האמה זה יסוד ואמה רוחב זה סובב וגבולה אל שפתה סביב זרת האחד אלו הקרנות וזה גב המזבח זה מזבח הזהב וי"ת ואילין משחת מדבחא באמיא באמתא דהיא אמה ופשך ותשויתא אמתא ואמתא אותיא וגדנפא מקף לה על ספתיה סחור סחיר זרתא חדא ודין מקום מדבחא. ובפסכת מדות שניהו חמובה היה שלשים ושתים על שלשים ושתים עלה אמה ונכנס אמה זהו יסוד נמצא שלשים על שלשים עלה חמש ונכנס אמה זהו סובב נמצא שמונה ועשרים על שמונה ועשרים עלה שלש ונכנס אמה זהו מקום קרנות אמה מזה ואמה מזה נמצא ששה ועשרים על ששה ועשרים (זהו) מקום הלוך הכלי הכניסים אמה מזה ואמה מזה נמצא ארבעה ועשרים זהו כ"ק המערכה אמר רבי יוסי מתחילה היה שמנה ועשרים על שמונה ועשרים ובתנם ועלה בסדה זו עד שמנצא מקום המערכה עשרים על עשרים וכשעלו בני חגולה תוסיפו עליו ארבע אמות מן הצפון וארבע אמות מן המערב כפין נמצא שנאמר והאריאל שתים עשרה אורך בשתים עשרה רחב רבוע יכול שאינו אלא שתים עשרה על שתים עשרה כשהוא אומר על ארבעת רבעיו מלמד שמן האמצע הוא מודד שתים עשרה אמה לכל רוח הנה תראה כי רז"ל פירשוה כי מדות חמובה הם סדות מובה בית שני.ודעת יחנתן אינו כדעתם כמו שתראה ונוכל לפרש כי מדת אחרת יהיה לבובה העודות ואמר ואלה מדות המובה כמו שאומר הולך עד ויאמר אלי בן אדם ופירש באמות באמות חידועות בגבואה זו שכל אמה מהם אמה ומופח שהם ששה

משתים כי אמה בסהם בת חמשה משתים וזאת המדה היתה בת ששה משתים וכן אמר בתחילת גבואה זו שש אמות באמה ושפה כמו שפירשנו וחיק האמה ואמה רחב באמצע המובה חיה גובה אמת ורחב אמה והוא מקום המערכה: וגבולה אל שפתה סביב זרת האחד. גבול האמות היה גבוה זרת אחד ופי' וגבולה בסגרת כמו שת"י נדנפא: חת גב המובה. זה שפסר ואמה גב המובה שהוא בקום המערכה שהיה גבוה על המובה אמה לפיכך קראו גב: (יד) ומחיק הארץ. מאמצע הארץ

מצודת דוד

סקודש (לקמן מ"מ) וכל הבית יקרא למולן קדש קדשים וכפשמ יקרא הדביר קדש קדשים למול כל בליני המקדש: חנה זאת תורת הבית. אלם הוא למול הבית לדעת במקום כל הבית סוא ק"ק למול מחוזם הכהנים והלוים: (יג) ואלה כדות המובח. זהו מזכה המולם שהשלמנו לו: באמות אמה אמת ומופח. כ"ל כלמות גדולות שבכל אמה יש אמה אחת של מול שהיא בת אמה שהיו יושב עמה אחת: וחיק האמה. אלל כנגה שניהם היסוד שהיה כמדת נוכה סהובה והנה ואל אלה היו אמה לא אמה השבה): ואמה רחב. וכן אמה מלחב הבית סהובה היה אמה ס' (והעמה האחר היה מלוף כמדת נוחב סנה ואלו) וכן הקרנות שהיו בגבול' מסביב לחבית המזבח שהיו זרת אחד מאלשיהם כל לבל היה ו"ל אמה על אמה היו ג"כ אחת ס' (והאמתים האחרים היו מודים כמדת אמה מקום המערכה ואלו דק): זה גב המובה. כלאמה הזה האמורה בת ס' אמתים מדד אמת מזבח הזהב שהיה אמה על אמה כן דרש"ל (מנחות ק"ז): (יד) ומחיק

ע"ט

אִיז גְּיוּוען גִימאכְטען מִיט אַיין פְּראָסְטָע אַיי"ל וְאַמָּה
רוּחַב אוּנ דִי אַיי"ל בְּרֵייט וָאם דֶער סוֹבֵב אִיז אֲרַיין
גִינַאנְגען אֲרַיין צוּא אִיז אוֹיךְ גְיוּוען גִימאכְטען מִיט
אַפְּראָסְטָע אַיי"ל וּגבולה אל שפתה סביב אוּנ דִי קְרַנוֹת
וָם זָעלְן גְיוּוען אוֹף דֶעם עֶק גְבוּל פּוּן דֶעם מִזְבֵּחַ
אַרוּם אוּנ אַרוּם בְּלוֹמֶר אוֹף אַלְע פִּיר וּוִינְקְלִין וָם
זַייא זָעלְן גְיוּוען בְּרֵייט אַיין הַאלְבְּע אַיי"ל פּוּן אַיין
מִיטֶן אוֹיף אַלְע פִּיר זַיימֶן דָם אִיז אַיין אַיי"ל אוֹף
אַיין אַיי"ל דִי זָעלְן אוֹיךְ גְיוּוען גִימאכְטען מִיט אַיין

פּראָסְטָע

פירוש

וְעלְן לְעַתִּיד זַיין הַיילִיג אוּנ דֶר הַר הַבַּיִת וְועט זַיין
גַאנְץ הַיילִיג תִּנֵּה זֹאת תּוֹרַת הַבָּיִת נון דָאס אִיז דָאס
לֶערְנוּנְג פּוּן דֶעם בֵּית הַמִּקְדָּשׁ: (יג) וְאֵלֶּה מִדּוֹת
הַמִּזְבֵּחַ אוּנ דִי רַאוּנְע מַאסִין פּוּן דֶעם מִזְבֵּחַ וָם זָא
וַייטֶער אִין אֵן הַייב פְּסוּק (י"ז) שְׁטַיִים זָעלְן גְּוּוען
גִימאכְטען בָּאַמּוֹת אַמָּה אַמָּה וְטֹפַח מִיט גְרוֹיסֶע אַיי"לִין
וָאם אִיטְלִיכֶע אַיי"ל הָאט גִיהַאלְטען אַיין אַיי"ל אוּנ
אַיין טֶפַח פּוּן אַיין פְּראָסְטָע אַיי"ל וָאם פּוּן פִּינְעף
טְפָחִים אִיז וְחֵיק הָאַמָּה אוּנ דִיא הַייךְ פּוּן דֶעם יְסוֹד

הָאָרֶץ עַד־הָעֲזָרָה הַתַּחְתּוֹנָה שְׁתַּיִם אַמּוֹת וְרֹחַב אַמָּה אֶחָת וּמֵהָעֲזָרָה הַקְּטַנָּה עַד־הָעֲזָרָה הַגְּדוֹלָה אַרְבַּע אַמּוֹת וְרֹחַב הָאַמָּה: טו וְהָהָרִאֵל אַרְבַּע אַמּוֹת וּמֵהָאָרִאֵל וּלְמַעְלָה הַקְּרָנוֹת אַרְבַּע: טז וְהָאָרִאֵל שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה אֹרֶךְ בִּשְׁתֵּים עֶשְׂרֵה רֹחַב רָבוּעַ אֶל

ארעא עד מסהכתא דתתונה שתין אמין ופותיא אמה חדא ומסמכתא עד מסכתא רבתא ארבע אמין ופותיא אמתא: טו ומדבחא ארבע אמין ומסמכתא ולעלא קרנתא ארבע: טז ומדבחא תרתיסר בתרתיסר רבועא עסרי אורכא בתרתיסר עסרי פותיא מרבע על

מנחת שי

(טו) והאריאל. זכתיב גו: והאריאל. שם גו מנחות גו פרוש לה: לעיל. שם גו: שם גו:

רד"ק ובהאריאל קרי והאריאל קרי **רש"י**

ומהשחה בה אשר בין העזרה העליונה להחתונה שהמזבח היה בנתים ומקום מעמד הכהנים המקריבים על המזבח קורא עזרת כהן ומקום מעמד הכהנים המקריבים על המזבח קורא עזרת ישראל ומקום מעמד ישראל עזרה והעליונה היא מהמזבח ולפי אותם ההחתונה מהמזבח ולפי מזרח ואמר שמאמצע הארץ שהוא מקום המזבח עד העזרה התחתונה שתים אמות ר"ל באורך ורוחב אמה אחת ומהעזרה הקטנה עד העזרה הגדולה ארבע אמות ורחב האמה לא ידענו איזו מן העזרות קורא קטנה העליונה או ההחתונה ואיזו מהן קורא גדולה מכל מקום אמר כי מזו לזו היו ארבע אמות והוא מקום המזבח שנאמר עליו ההריאל ארבע אמות והנה זה שפחח המזבח מלמטה על הארץ ד' אמות בארך וברחב וכן בנובת וזהו הנקרא הראל כלומר ביתי אל לפי שהיו עובדים בכל מקום לאלהים אחרים על ההרים הנבחרים וזה שהיה הראל לא היה נבהו אלא ד' אמות לפיכך אמר ד"א בסתם וכולל לשפוך ונבהו ובסוף ארבע אמות בנובה היה מתרחב המזבח והיו יוצאין אצני המזבח לחוץ ואותו המקום הוא הנקרא אריאל ואמרו רבותינו ז"ל כי נקרא המזבח אריאל לפי שהאש הקדושה היורדת מן השמים היתה רובצת בו כארי וזה המקום שנקרא אריאל היו שתים עשרה ארך בשתים עשרה רחב רבוע אל ארבעת רבעיו ובבינו ולב עלה היו ארבע הקרנית ופתח פקום הכערכה וכר לכפלה: (טו) ההראל. בבואר הוא: וכ הארי אל. וכן והאראיל כתב ביו"ד בין האל"ף והלמ"ד וקרי

מצודת ציון

שמה הגובה וכן ומבני לך גג (לעיל פ"ז): (יד) העזרה. דסוס בנין מזבח קורא בשם עזרה: (טו) והראל. הוא כמו האריאל ונפלה ס"ה בתוכו הלמ"ד ובמשפה היו יקראם כך המזבח כמו ויקם לי כלאיאל (יבמיה כ"ח) ונקרא כן ע"ש לילד עליו כאש מאת יי כמשל אן כבשים וכפלה עליו כאריי: (טז) רבוע. מרובע: רבציו. לדדיו וכן על מרכבת רבשיהן (לעיל ו'): והוא על דרכם כי כל לד הוא רבע כי

רבעיו. שממליעתו היא מודד שתים עשרה לכל רוח הרי כ"ד על כ"ד כך מפורש בזוכחים וכן מצינו כמה' מדות המזבח

מצודת דוד

הארץ. מהתחלת היסוד שכלפי הקרקע עד לגוף נוכח הפסוק המתחזקה הכיא העבוי להיסוד היה שתים אמות: ורחב. כ"ל הגיע רוחב אמה מסביב להכניס לפנים מה הפסוק שעלי וזהו כניסת היסוד: והעזרה הקטנה. מגג הפוס הלמטן הקטנה כי לא היתה כ"ל כנובה שתי אמות ומגגה עד גג הפסוק הגדולה היה ד' אמות והוא הכובה: ורחב האמה. הפיע מסביב לחק אמה הפסוקה עם ה' טפחים להכניס לפנים מה הפסוק שעליה וזהו כניסת

כמזבח: (יז) וההראל. הוא נובה גג המזבח מן המזבח ולמעלה: ארבע אמות. מרז"ל בפרק לישנו מקומן דכתיב קרנות מכבע קלמר כ"ל הדמים המתנין בקרנות המזבח לשוחייהו היה מגג המזבח ולמעה ד' אמות והוא עד לגוף אמה הפליונה מכמוכד כי עד שם נקרא למעלה כי בכלות ד' מכגג כיה מוס בסיקרא שהוא למעלה המזבח ס"ב הגג עם הקרנות היו מרכע הגג שלש והקרנות אמה: ובהריאל ולמעלה. למעלה מגג המזבח היו ד' קרנות כמרכע המקלעות: (טז) והאריאל. שמה המזבח הוא מקום

פירוש ע"ט

פְּראסטָע אייל חֲה נַב הַמִּזְבֵּחַ אוג מיט דָר פְּראסטָער אייבָּ ערשטָער וַיְזֶרֶה דָם איז דָר סובָּב איז נְוועז הוך אייל איז נְוועז נימאסטען די הייך פון דָעם מִזְבֵּחַ פיר איילין אוג בְּרייט איין אייל: (טו) וְהָהַרְאֵל אַרְבַּע הַזָּהֵב: (יד) וּמִפְּנֵי הָאָרֶץ וגו' אוג פון דָעם אן הייב אַמות אוג דיא הייך פון דָעם דאָך פון דָעם סובָּב יָכוד וואם צו דָר עָרד צו בֵּיז אין עָק הייך פון דָער אוג ארוף צוא איז נְוועז פיר איילין והַהַרְאֵל וּלְמַעְלָה אוגָטערשָטָער עֲזָרָה איז נְוועז צְוויי ז יילין דָעם אוגָטערשָטָער עֲזָרָה אוג פון דָעם מִזְבֵּחַ אוג ארוף צו איז ארום גינאנגן פוּרְעם פון דָעם מִזְבֵּחַ רופט דָער פּכּוק צן עֲזָרָה פיר ווינקלין: (טז) וְהָאֲרִיאֵל שְׁתֵּים דיחֹב אַמָּה אֹתָהּ אוג די בְּרייט דָר פון ז יז נְוועז איין עֶשְׂרֵה אוג דָר דָאך פון דָעם מִזְבֵּחַ אז נְוועז צְוועלף אייל וַאֲנָשִׁים וכַּמִּסְפָּרָם וגו' אוג פון דָעם דָאך פון דָער אוגָטערשָטָער עֲזָרָה איז עָר נְוועז אייליז בְּרייט רבוע פיר עָקיגְדִית איז עָר נְוועז אַל אַרבַּעת רִבְעֵיהָ אוף אַלע זייגי

אַרְבַּעַת רְבָעָיו׃ ס וְהָעֲזָרָה אַרְבַּע
עֶשְׂרֵה אַמָּה בְּאַרְבַּע עֶשְׂרֵה רֹחַב אֶל
אַרְבַּעַת רְבָעֶיהָ וְהַגְּבוּל סָבִיב אוֹתָהּ
חֲצִי הָאַמָּה וְהַחֵיק־לָהּ אַמָּה סָבִיב

ארבעא סטרוהי׃ יז וּכְסִכְתָּא אַרְבַּע
עַקְבֵי אוּרְבָּא בְּאַרְבַּע עַקְבֵי פּוּרְיָא עַל אַרְבַּע
סִטְרָהָא וְגַדְנָפָא מְקַף
לָהּ סְחוֹר סְחוֹר פָּלְגוּת
אַמְתָא וְתִשְׁוְיָתָא לָהּ
אַמְהָא סְחוֹר סְחוֹר

רש"י

היו שלשים ושתים על שלשים ושתים עלה חמה וכנס חמה זה היסוד ממנו שלשים על שלשים. עלה חמש וכנס חמה זה הכובש ממנו עשרים ושמונה על עשרים ושמונה. מקום הקרנות חמה מזה וחמה מזה ממנו עשרים ושם על עשרים ושם. מקום הלוך רגלי הכהנים חמה מזה וחמה מזה ממנו כ"ד על כ"ד מקום המערכה: (יז) והעזרה ארבע עשרה אורך. גג המזבח עם מקום הקרנות ופס מקום רגלי הכהנים כ"ח על כ"ח וחרכע עשרה חמורים כמן מחמניעתו מודד כמו שמפורש על מרכעת רכשיה: והגבול סביב אותה. י"ת ונדפיף ירכותיו פרשה על הקרנות: חצי האמה. מחמניעתו מודד ממנו חמה על חמה: והחיק לה אמה. זו כניסת היסוד: ומעלתהו פנות קרים. וככם שעולים כו היה כדרום כדי שיהא העולה כו פונה למזרח שכל הפינות היו דרך ימין וכשאתה נותן הכבש בדרום העולה כו ופונה דרך ימין פונה למזרח:

רד"ק

היו"ד בין הריש והאל"ף והענין אחד: (יז) והעזרה ארבע עשרה ארך. לא ידענו על אי זו עזרה אמר על הנדולה או על הקטנה: והגבול. כמו שפירשנו מסכרת וכמו שת"י נדנפא: חצי האמה. חצי אמה נובה המסנרת שהיה לה לעזרה סביב: והחיק לה אמה סביב. לא ידענו מה היה משמש זה החיק בעזרה: ומעלתהו פנות קדים. המעלות שהיו עולים הם למזבח היו פונים לצד מזרח ומעלותיו וכן ומעלותיו וכן מקום נבורתו כמו נבוריו: פנות. מקור והנה כתוב ולא תעלה במעלות על מזבחי אשר שהיו המעלות עשויות כמין כבש או פירושו שהיו עולים כו חוץ לעזרה ודעת יונתן שהיו עולים לעזרה שתרגם והרגן דסלקין ליה לאתפנאה למרינתא ר"ת כל חיק בזו הפרשה תשוחתא ר"ל מקום שוה ותרגם העזרה מסמתא ולא ראיתי למכה הזאת חבר ולפי' ר"ל יהיה פי' העזרה כבנין הניבה עצמו וקורא לי כלבן מן הכלבנות עזרה כי מלבנות היה עשוי המזבח כמו שאמרו חני לוי כיצד בונים את המזבח כביא מלבן שהוא שנים ושלשים על שנים ושלשים וגובהו אמה וכביא חלוקי אבנים מפולמות בין גדולות בין קטנות וכביא סיד וחפת וקניא וסחתה ושופך והוא יסוד חחור וכביא מלבן שהוא שלשים על שלשים וגבוה חמש וכביא חלוקי אבנים מפולמות בין גדולות בין קטנות וכביא סיד וחפת וקניא וסחתה ושופך והוא סובב על כ"ח וגבוה שלש אמות וכביא חלוקי אבנים מפולמות בין גדולות בין קטנות וכביא סיד וחפת וקניא וכחתה ושופך והוא ניקום חמערכה וחחור וכביא מלבן שהיא אמה על אמה וגבוה אמה וכביא חלקי אבנים כפולמות בין גדולות בין קטנות וכביא סיד וחפת וקניא וסחתה ושופך והוא קרן וכן לכל קרן

מנחת שי

(יז) והגבול. נדנפא: והחיק לה. במקום פחרים יש מלרוך כה"ל ובקלח נתי"ת ויש פחרים כה"ל ובחי"ת ומכן נלח כלוס ומכוכלה כתילופים נכן חצי: המעלרו

מצורת דוד

ממערכה היה י"ב אמות על י"ב והוא מהמחניעתו לכל רוח והוי' ס"ל כ"ד על כ"ד: רבוע. היה מרובע במרכעת לדעתו: (יז) והעזרה. כוח דפוס גג המזבח מקום המערכה עם מקום הלוך רגלי הכהנים עם מקום הקרנות היה י"ד אמות על י"ד כן היו ממחניעתה על כל מרכעת לדעתו והיתה סה כן כ"ח על כ"ח: והגבול. סקרקעת שהיו נבולה מסביב לה במרכעת המקלעוני היו הלי אמה ממחניעתה לכל רוח והיו ס"ל אמה על אמה: והחיק לה. סהיק אסר לה הוא יסוד המזבח כלע' אמה מסביב (ויתכן שכא לומר לפי שאמה לא כלעה היסוד כל סכיכו כי במקום שהיה מלחלת יהודה לא היה יסוד כן מרז"ל (מדות פ"ג) לכן אמר לעתיד יהיה היסוד מסביב כי אז לא תהיה מקום המקודש והמזבח מיותר לגוה ולסבר כלשה בעזרת חלוקת המקדש): ומעלתהו. לא שהיתה בו מעלות כי כתיבה למעלה ולא אמרה במעלות על מזבחי (שמות כ') אלא אמר שהיו מעלות כדרכים כי שלשה היה אחד ככא הגדול ואחד פנה ליסוד ואחד פנה לסוכב כן מרז"ל (זבחים ס"ב) ואמר שהיו פונות קדים כ"ל היו נתונות כדוח לאבי העולה שהם העולה פנים יפנה העולה כהם כל המזבח כי כל הפנים הוא דרך ימין והכא כדוח דרום ימינו הוא כלפי המזבח כ"ל כשיהיו הכהנים בדרום יפנה העולה כהם כל המזבח כן מרז"ל (שם) וכן יהיה בנין המזבח דפוס החחתון יהיה י"ב אמות על י"ב ובתי אמות קומתו ועליו יניחו דפוס ו' על ו' ואחרנא אמות קומתו ויהיה ס"ב אמות כל כל לד וזהו כניסת אמה כלל זו אמה כניסת היסוד ועליו יניחו דפוס כ"ח על כ"ח ומכן אמות קומתו ויהיה ס"ב אמות לפנים אמה כלל כל לד וזהו כניסת הסובב ואחרנא אמות המקלעות יניחו דפוס אמה על אמה כנוכה אמה וכה הקרנות וימלאו על הדפוסים הראשונים ועשר ואפר ויהיה עשה כלל אמה אמה ויעמדו לותם הדפוסים ובין הקרנות יהיה מקום הלוך לרגלי הכהנים ועוד אמה

מצורת ציון

מרבע לדפים יש: (יז) ומעלתהו. הכבשים שהיו על המזבח:

פירוש ע"ט

אויף פֶּעֶרצין אייליק בְּרייט פּוּן אין מיטין אל אַרְבֶּעת
רְבָּעֶיהָ אוֹיף אַלֶע פִּיר נייטין מְמֵילֹא אִיז דָּער מִזְבֵּחַ
סַה הַכֹּל נְיוּוען אַכְט אוּן צְוואַנְצִיג אַייליק ׳ וף אַכְט
אוּן צְוואַנְצִיג אייליק וְהַגְּבוּל סָבִיב אוּן דִי קְרָנוֹת וְוָאם
אויף דֶעם גְּבוּל אִיז גְיוּוען אַרוּם אוּן פְּלוֹמֶר
אוף דִי פִּיר וויִנְקְלִיק פּוּן דֶעם מִזְבֵּחַ דִי עָנְען גְיוּוען
אַהַאלְבָּע אַייל לַי נְג אוּן אַהַאלְבָּע אַייל בְּרייט פּוּן
אין מיטין אוף אַלי פִּיר נייטין מְמֵילֹא נָעְנָן זִי גְיוּוען
אַיין אַייל אוף אַיין אַייל וְהַחֵיק לָהּ אַמָּה סָבִיב אוּן דָּר
יְסוֹד וְוָאם צוּ דֶעָר עֶזְרָה אִיז גְיוּוען אַיין אַייל בּוּלְט
אַרוּם אוּן אַרוּם וּמַעֲלֹתֶהָ פְּנוֹת קָדִים אוּן דִי אוֹף נַאנְג
פּוּן דֶעם מִזְבֵּחַ דָּאם נָעְנָן דִי דַי׳ כְּבָשִׂים וָאם נָעְנָן
גְיוּוען בְּייא אִים דִי נָעְנָן גְיוּוען גְיָנְעבְּן אוֹף דָּרום

וּמַעֲלֹתֶיהָ פְּנוֹת קָדִים׃ יח וַיֹּאמֶר אֵלַי
בֶּן־אָדָם כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה אֵלֶּה
חֻקּוֹת הַמִּזְבֵּחַ בְּיוֹם הֵעָשׂוֹתוֹ לְהַעֲלוֹת
עָלָיו עוֹלָה וְלִזְרֹק עָלָיו דָּם׃ יט וְנָתַתָּה
אֶל־הַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם אֲשֶׁר הֵם מִזֶּרַע
צָדוֹק הַקְּרֵבִים אֵלַי נְאֻם אֲדֹנָי יְהוִה
לְשָׁרְתֵנִי פַּר בֶּן־בָּקָר לְחַטָּאת׃
כ וְלָקַחְתָּ מִדָּמוֹ וְנָתַתָּה עַל־אַרְבַּע
קַרְנֹתָיו וְאֶל־אַרְבַּע פִּנּוֹת הָעֲזָרָה וְאֶל־
הַגְּבוּל סָבִיב וְחִטֵּאתָ אֹתוֹ וְכִפַּרְתָּהוּ׃

וּדְרָנָן דְּסַלְּקִין לָהּ
מִתְּפָנֵן לְמַדְרְנָחָא׃
יח וַאֲמַר לִי בַּר אֱנָשׁ
כִּדְנָן אֲמַר יְיָ אֱלָהִים
אִלֵּין גְּזִירַת מַדְבְּחָא
בְּיוֹם אִיתְעֲבָדוּתֵהּ
לְאַסָּקָא עֲלוֹהִי עֲלָתָא
וּלְמִזְרַק עֲלוֹהִי דְּמָא׃ יט וְתִתֵּן
לְכָהֲנַיָּא לֵוָיֵא דִּי אִינּוּן
מִזַּרְעָא דְצָדוֹק דְּקָרִיבִין
לְפֻלְחָנִי אֲמַר יְיָ אֱלָהִים
לְשַׁמָּשָׁא קֳדָמַי תּוֹר בַּר
תּוֹרֵי לְחַטָּאתָא׃ כ וְתֵיסַב
מִדָּמֵיהּ וְתֶהֵן עַל אַרְבַּע
קַרְנָתֵיהּ וְעַל אַרְבַּע
זָוְיָת סְמָקָא וְעַל
תְּחוּמָה סְחוֹר סְחוֹר
וּתְדַכֵּי יָתֵיהּ וְתְכַפַּר

ת"א ופע"נקוט . שם סכ :

רד"ק

וקרן ופי' מפולטות לתות כמו דגים מפולטות : (יח) ויאמר אלי בן אדם כה אמר ה' אלה חקות המזבח ביום העשותו . ביום שתשלם מלאכתו יעלו עליו קרבן זה כבו שעשו במשכן ביום שמיני למלואים : ולזרוק עליו דם . ת"י ולמזרק עלוהי דם נכסת קודשיא : (יט) ונתת . ליחזקאל אומר שהוא כהן ואמר שהוא יתן הקרבן לכהנים להקריבו והוא יזרוק הדם ויכפר על המזבח כי לעתיד יהיה הוא כה"נ ואע"פ שיהיה אחרן שם או יהיה הוא משנה לו וגם זה הפסוק יורה על תחיית המתים לעתיד ולדברי רז"ל שאמרו כי זה המזבח הוא אשר עשו בבית שני אשר אפשר כי יחזקאל חיה משלי הנולה אלא שאומרים בקבלת שקבררתו בארץ בבל ועתה כי סדר הקרבנות שיעשו עולי הגולה אינו כסדר זה וחם בנו המזבח קודם תחיכל : מזרע צדוק . כבר פירשנו למעלה למה זכר צדוק : פר בן בקר לחטאת . וכן כמלואים שעשת משה : (כ) ולקחת . העזרה היא הנזכרת שזריחת למעי המזבח וכן מס' למעלה פנות העזרה למזבח : ואל הגבול . אל גבול העזרה הנזכרת : וחטאת אותו וכפרתהו .

מנחת שי

פפי"ם ונ"ל כה"ג : (כ) ונתתה על קרנות . כשמי מקרלות ישנם בכוכבי יד בחוץ על מזבח וכן הוא בפירוש רש"י אלל כשמרי שפרד כחוב על : קרבנות ·

מצודת ציון

פנות . מלשון פנה וסבוב : (כ) פנות . מלשון פנה וזוית : וחטאת . ת"י ותדכי יתיה מן חובי קדמי ה' וכפרתהו . הוא מלשון קנוח ומ"ש לקנח עשה הסוזק כסוך כי הכהן הזורק מקנח מלכתו מן הדם כשפה הסוזק ובדל"ת כתיב בהסוך ידיה בהסוך נגרה הלוים . הכהנים הכלים משכט לו : אשר הם מזרע צדוק וגו' . כי הם יקריבו אלי לשרתני : (לקמן מ"ד) : לשרתני . מוסב על הקרבנים אלי : פר בן בקר . מוסב על ונתת וגו' : (כ) ונתתה וגו' . יתן הדם על מלכע קרנות המזבח ועל מלכע גזוית של כנין גג המזבח : ואל הגבול סביב . יתכן שפל

מצודת דוד

לפנים שמלת יפיה מקום המערכה כ"ד על כ"ד . ועיין בקונטרס כנין הבית : (יח) אלה חקות המזבח . לשם הם משפטי המזבח לתכון עשהם ביום שהשלם שעשיתו למען יפה מנין ולמוי להטעות עליו עולה ולזרוק עליו דם : (יט) ונתתה וגו' . בשכיו שיעשוד כתחלה ויהיה התיקון נעשה על ידו כי הוא היה כהן : אל הכהנים הלוים מזרע צדוק . אשר הם מזרע צדוק וגו' . כי הם יהיו נכחרים לעתיד לעשות עבודת המזבח וכמ"ש וכהכיתים הלוים בני לדוך וגו' סמה יקריבו לי לשרתני : מוסב על הקרבנים לעיל (לקמן מ"ד) : פר בן בקר . מוסב על ונתת וגו' : (כ) ונתתה וגו' . יתן הדם על מלכע קרנות המזבח ועל מלכע זוויות של כנין גג המזבח : ואל הגבול סביב . יתכן שפל

פירוש ע"ט

זַיִט כְּדֵי דָּעָר וָואם וָועט אוֹף נַיִין אוֹף אִים זָאל זַיִךְ
קֶערִין קֵיין מִזְרָח זַייט׃ (יח) וַיֹּאמֶר אֵלַי בֶּן אָדָם אוֹנ דָּר
מַלְאָךְ הָט נִיזָאגְט צוּ מִיר יְחִזְקֵאל כָּן אָדָם אַזוֹ הָט
נִיזָאגְט נָאט דָּר הַאר אֵלֶּה חֻקּוֹת הַמִּזְבֵּחַ דָּאם וָועֶנען דִי
נִיזָעצְט פּוּן דָעם מִזְבֵּחַ צוּ בְּנִיעֶן אִים מִיט זַיי אִין
דָעם טָאנ וּם עָר וָועט נִימאכְט וָועֶרין כְּדֵי עָר זָאל
רָאוִי זַיין לְהַעֲלוֹת עָלָיו עוֹלָה אוֹיף צוּ בָּרֶענְגֶן אוֹיף אִים
עוֹלוֹת אוֹנ צוּ שְׁפָּרֶענְגֶן אוֹף אִים בְּלוּט פּוּן קָרְבָּנוֹת׃
(יט) וְנָתַתָּה אֶל הַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם אוֹנ דוּ זָאלְסְט גָעבֶּן צוּ דִי
כֹּהֲנִים וָואם קוּמְען אֲרוֹם פּוּן שֵׁבֶט לֵוִי אֲשֶׁר הֵם מִזֶּרַע
צָדוֹק וָואם זַיי וֶענען פּוּן דִי קִינדֶער פּוּן צָדוֹק הַכֹּהֵן
אוֹנ נָויִיל עָר אִיז נִיוֶוען דָעם מִזְבֵּחַ עֶרְשְׁטֶער כֹּהֵן נָדוֹל
אוֹנ זָויִיל עָר אִיז נִיוֶוען דָעם מִזְבֵּחַ אוֹנ דוּ זָאלְסְט אִים אֵפּ

ויש"י

(יט) הכהנים הלוים . אשר משבט לוי : מזרע צדוק . לפי שהיה כה"ג משמיש בחמשה בגדי זהב שלמה נקרלו על שמו : (כ) על ארבע קרנותיו . של מזבח : פנות העזרה . גג המזבח : וכפרתהו . תקנח לוחו מדרך חול

כא וְלָקַחְתָּ אֶת־הַפַּר הַחַטָּאת וְשָׂרַף
בְּמִפְקַד הַבַּיִת מִחוּץ לַמִּקְדָּשׁ: כב וּבַיּוֹם
הַשֵּׁנִי תַּקְרִיב שְׂעִיר־עִזִּים תָּמִים
לְחַטָּאת וְחִטְּאוּ אֶת־הַמִּזְבֵּחַ כַּאֲשֶׁר
חִטְּאוּ בַּפָּר: כג בְּכַלּוֹתְךָ מֵחַטֵּא תַּקְרִיב
פַּר בֶּן־בָּקָר תָּמִים וְאַיִל מִן־הַצֹּאן
תְּמִימִם: כד וְהִקְרַבְתָּם לִפְנֵי יְהוָה
וְהִשְׁלִיכוּ הַכֹּהֲנִים עֲלֵיהֶם מֶלַח וְהַעֲלוּ
אוֹתָם עֹלָה לַיהוָה: כה שִׁבְעַת יָמִים
תַּעֲשֶׂה שְׂעִיר־חַטָּאת לַיּוֹם וּפַר בֶּן

כא וְתִסַּב יָת תּוֹרָא דְחַטָּאתָא וְיוֹקַדִינֵיהּ בְּאַתְרָא דְבֵית
לְבֵית אָבְרָא
לְמַקְדְּשָׁא: כב וּבְיוֹמָא
תִּנְיָנָא תְּקָרֵיב צָפִיר בַּר
עִנְזֵי שְׁלִים לְחַטָּאתָא
וְיִדַּכּוֹן יָת מַדְבְּחָא כְּמָא
דְדַכּוֹ יָאוּ בְּתוֹרָא:
כג כַּד שֵׁיצֵיוּתָךְ מְדַכְּאָה
תְּקָרֵיב תּוֹר בַּר תּוֹרֵי
שְׁלִים וּדְכַר מִן עָנָא
שְׁלִימִין: כד וְתְקָרְבִינוּן
קֳדָם יְיָ וְיִתְּנוּן כָּהֲנַיָּא
עֲלֵיהוֹן מֵילְחָא וְיַסְּקוּן
יָתְהוֹן עֲלָתָא קֳדָם יְיָ:
כה שָׁבְעָא יוֹמִין תַּעֲבֵיד
צָפִירָא דַחַטָּאתָא לְיוֹמָא
וְתוֹר

ת"א והקרבתם . דנשוי כף .

רש"י

סדו להכניסו בקדושה להיותו רחוי לכפר עליו מזה ולהלן: (כא) במפקד הבית.ת"י בתתר דמזי לביתא כלומר במקו' קדוש ול' במפקד הבית מקום שהבית כלה כמו (במדבר ל"ג) לא נפקד ממנו איש והוא פר המלוחים כדרך שעשו במכבן וכמרב לחותו פר ולא נאכל וכן דרשו רבותינו במנחות מלוחים הקריבו ביתי עזרת כדרך שהקריבו ביתי משה: (כב) הקריב שעיר עזים. זה לא מי' במסכן ומלוחים של מתיב לכן כך הם ע"ם הליכות: (כג) בחטא. מלמטה:

רד"ק

כתרגומו ותדכי יתיה ותכפר עליהו: (כא) ולקחת את הפר החטאת. נסמך עם ה"א תידיעה כמו המובת הנחושת והדומים לו: ושרפו במפקד הבית. ושרפו השורף במפקד הבית ות"י באתר דחזי בביתא ולא זכר באיזה מקום מן הבית אבל אפר כחוץ למקדש ר"ל מחוץ לעזרה אבל לפנים מחומת הר הבית היה ולי במפקד כמו במצות כמו והוא פקד עלי במפקד יהוקיהו ר"ל במקום מן הבית שמצוים הכהנים לשרוף בו פרים ושעירים ושעירים הנשרפים וכן פר שעשה משה במלואים נשרף וכן על החטאת שתקריב אחרן ביום השמיני למלואים נשרף: (כב) ביום השני. מבואר הוא: (כג) בכלותך מחטא. בבי"ת מבואר הוא: (כד) והקרבתם. והשליכו הכהנים עליהם

מלח. כמ"ש בתורה על כל קרבנך תקריב מלח: (כה) שבעת ימים תעשה שעיר חטאת ליום. לא תיו כות ימי המלואים של משה וגם עלי הגולה לא ראינו שעשו קרבן כות כשבנו המובח ואע"פ שאחרי"ל מלואים תקריבו ביתי עזרא כדרך שתקריבו

מנחת שי

במדוייקים תפר ות"ו: (כד) והקרבתם. פתי"ו נקט"ן:

מצורת דוד

חיכוך כמאר שהוא מגבול המזבח: חחטאת וגו'. כאם תסיר לפי המזבח ותקחנו להסכיר ממנו דרך מול להכניסו בקדוש: (כה) ושרפו. למי תסר תמסור לאותו הוא ישרפו: במפקד הבית. בתלנים בבית מקום שהבית כלה ותופסת ביתוב תאר ממון למקדש: (כב) וחטאו. אזכיר כדם יסיכו לפי המזבח כזריקת דם הסיוב כאשר חסיכו לאותו ביום הכלמתן כזריקת דם הסיוב: תקריב. זהו הכתוב על העזרה: תביים. מכלי מוס: (כד) והקרבתם. זהו שהקטר שעל המזבח: והשליכו הנו' מלח. כמ"ש על כל קרבנך תקריב מלח (ויקרא ב'): עולת לה'. שיהיו כולן לאשים: (כה) שבעת ימים. כדרך שעשו משה כן עשו

מצורת ציון

(ניסין ג"ו): (כה) במפקד. עיין לעיל וחסכון כמו ולא נפקד ממנו א"ש (במדבר ל"ו): (כג) בכלותך. עיין בפלמתך:

פירוש

וְיִשְׁיַיר פִּין דָּעם חוֹל וָם אין אִים אִיז עֶר נָאל וָוערן הַייליג אוּג זָאל רַאוי זיין צוא מַכפֶּר זיין אויף ים פּון דָּער צייט אָן אוּג וויטער: (כא) וְלָקַחְתָּ אֶת הַפָּר הַחַטָּאת אוּג זאלסט נעמען דָּעם פָּר הַחַטָּאת אוּג זאלסט אים פָּר בָּרענֶן אין דָּעם אוֹרט פּון דָּעם הויז דהיינו מחוץ למִקְדָּש פּון אויסנווייניג צום בֵּית הַמִּקְדָּשׁ: (כב) וּבַיּוֹם הַשֵּׁנִי תַּקְרִיב אוּג אין דָּעם אַנדערן טאג זאלסט רוא מַקריב זיין אַיין זִיקעלע פּון ציגן אַיין נאנצן אָן ים טום צו אַיין קָרְבָּן חַטָּאת וְחִטְּאוּ אֶת הַמִּזְבֵּחַ כַּאֲשֶׁר חִטְּאוּ בַּפָּר אוּג ריא כַּהֲנִים זאלין ריינִיגן עֶן דָּעם מִזְבֵּחַ מיט דָּעם בלוט פּון דָּעם שָׂעִיר אזוי וִוי זייא האבן גיריינִיגט מיט דָּעם בלוט פּון דָּעם פָּר:

בָּקָר וְאַיִל מִן־הַצֹּאן תְּמִימִם יַעֲשׂוּ׃ כו שִׁבְעַת יָמִים וְכִפְּרוּ אֶת־הַמִּזְבֵּחַ וְטִהֲרוּ אֹתוֹ וּמִלְאוּ יָדוֹ׃ כז וְיכַלּוּ אֶת־הַיָּמִים וְהָיָה בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי וְהָלְאָה יַעֲשׂוּ הַכֹּהֲנִים עַל־הַמִּזְבֵּחַ אֶת־עוֹלֹתֵיכֶם וְאֶת־שַׁלְמֵיכֶם וְרָצִיתִי אֶתְכֶם נְאֻם אֲדֹנָי יֱהוִה׃ מד א וַיָּשָׁב אֹתִי דֶּרֶךְ שַׁעַר הַמִּקְדָּשׁ הַחִיצוֹן הַפֹּנֶה קָדִים וְהוּא סָגוּר׃ ב וַיֹּאמֶר אֵלַי

וְתוֹר בַּר תּוֹרֵי וְדִכַר מִן עָנָא שְׁלִימִין יַעְבְּדוּן׃ כו שִׁבְעָא יוֹמִין וְיַכְפְּרוּן עַל מַדְבְּחָא וְיַדְּכוּן יָתֵיהּ וְיַקְרִיבוּן קוּרְבָּנֵי׃ כז וְיִשְׁלְמוּן יַת יוֹבְלַיָּא וְיֵ הֵי בְּיוֹמָא תְּמִינָאָה וּלְהָלְאָ יַעְבְּדוּן כָּהֲנַיָּא עַל מַדְבְּחָנַיכוֹן יָת גְּרָסֹת קוּדְשֵׁיכוֹן וְיָת נִכְסַת קוּרְבָּנֵיכוֹן וְיִתְקַבְּלוּן קוּרְבָּנֵיכוֹן בְּרַעֲוָא אֲמַר יְיָ אֱלָהִים׃ א וַאֲתֵיב יָתִי אוֹרַח תְּרַע מִקְדְּשָׁא בְּרָאָה דְּפָתִיחַ לְמַדִּינְחָא וְהוּא אִתְחַד׃ ב וַאֲמַר יְיָ לִי תְּרַע הָדֵין

רד"ק

יכפרו קרי ידיו כקרי א' בטקום ו'

רש"י

(כה) התימים יעשו. (לעולה) : (כז) ורצאתי. לשון רצון :

ביומי משה כסדר הזה לא היו ולל כרחנו חדוש יהיה בסדר הקרבנות לעתיד : (כו) שבעת ימים. וכפרו. כתיב וקרי יכפרו בי"ד והענין אחד אינו שבכתיב שעת שבעת ימים דבק למעלה: וטהרו אותו. לפי שנטמא ביד גוי הארץ : ימלאו ידו. כתיב בלא יו"ד וקרי ביו"ד ורבים כמוהו חסרי היו"ד הרבים בן מכהב ולא יחבר הענין בעבור זה ו[אז] ומלאו ידיו הכינוי למזבח ופירושו כתרגומו ויקרבון קרבניהון וכזה הענין תרגם אונקלוס ומלאת יד אהרן ויד בניו והדומים לו ויש לפרש בני ידיו לכהן הסקריב שיפלא ידיו מנתחי הקרבן: (כז) ויכלו את הימים. הכתנים יכלו שבעת ימים על זה הסדר : והיה ביום השמיני והלאה. פי' ביום השמיני ומפני והלאה יעשו עולות וזבחים כמ"ש ובכללם התמידים והנדרים והנדבות והפוסדים: ורצאתי אתכם. כתוב באל"ף בפקום יו"ד וכן ראשון את בכל ושם ורציתי ארצה אתכם בקרבנותיכם ויהיו לרצון לפני כי מעשיכם יהיו רצוים לפני ויי"ת ויתקבל קרבניכון ברעוא קדמי אמר ה': (א) וישב אתי. המקדש החיצון . זה ההיכל : והוא סגור. עתה אשר השיב אותי מצאתיו סגור וכבר היה פתוח כשבא כבוד ה' אל חבית כמ"ש למעלה: (ב) ויאמר אלי ה'. השער הזה סגור יהיה . לפי פשוטו יאמר זה על שער ההיכל אלא

מנחה שי

(כו) שבעת ימים יעשו. וכל ספרים כתובי יד שלפני כתוב יכ ב ו ביו"ד ותין כלן קדי וכתיב כלן וכן הוא במקלת ספרי הדפוס חך לכתב דפוסים כתיב ויכפרו ויטהרו ומלאו ידיו וכ"כ רד"ק וכתיב ויכלו את הימים. וקרי ויכפרו ביו"ד וגי"ת ויסיימו כתובים ומפרשים כי עיקר יש לנו במה זה פס מלין דכתיבין ולא קרים תיבותיהן וקריין

מצודת ציון

(כו) ומלאו ידיו . כן נקרא המוך בלשון המקלא כמו ומלאת יד סטרן (שמות כ"ח) ומפני מוך זה התמלת הדבר כמו שיעמוד כו לעולם : (כז) והלאה . ולהבן עד סולם : ורצאתי. מל' לוץ :

סמזבח את עולותיכם וגו' ומפי מדוקה לכם ע"י הקבלנות הלזו: מד (ב) וישב אותי. המלאך הדובר כי השיב אותי אל דרך

פירוש ע"פ

לקיטי יקרים

(ב) ויאמר אלי ה' השער הזה סגור יהיה וגו' . בי דעם ענטפערט אויג בי דעם מקדש איז דר טויר פון מזרח יום ניטעט שטענדיג אפן . צו ווייזען אזוי ווי הקב"ה קומט אריין אין בית המקדש אזוי איז דער טויר אפן הקב"ה זאל פון אים צוריק ארויס ניין . אויב ווי ווערען זיעדזיגען דעם דר בית המקדש חרב ווערן אוג דיא שכינה וועט אויסגיין ניין כין מקדש . אבער דר בית המקדש ווארט וועט נעפאהם ווערן ווען קושיה וועט קומען . דאבאלם וועט שוין דער יצר הרע נים ווין אוג יודן ווערען פון נים זיגדיגען . ווען דאך דער בית המקדש שוין נים חרב ווערן אוג אזוי ווי דיא שכינה וועט אריין קומען אין מקדש וועט זיא שוין דארט נים אויסגיין . דריבער וועט עס בלייבן אויף אייביג . דערוועגען ווען דעם טויר צו שלייסען אוג פר ווען קיין מאהל גיעטוהן ווערן :

איך וועל אייך כווילינין קומר איך וועל אן נעמען איינערע קרבנות ברצון אזוי זאגט נאט דער האר :

מד (א) וישב אתי דרך שער אוג דער מלאך האט מיך אום גיקערט צוא דעם וועג פון דעם טויער פון דעם

אויסוועניגסטין בית המקדש דאס איז דער היכל וום פר איז פון דעם אויסוועניגיג צום קדשי קדשים צוא דעם טויער פון דעם היכל הפונה קדים וואס קערט זיך צו מזרח ניט צו דעם אולם ניט צוא דעם טויער וואס קערט זיך קיין מערב ניט צוא דעם קדשי קדשים והוא סגור אוג דר טויר איז גיוועזן צו

אָחִיד יְהֵא וְלָא יִתְפַּתַּח
וְאֵנָשׁ לָא יַעֲבֵיד בֵּיהּ אֲרֵי
יְיָ אֱלָהָא דְיִשְׂרָאֵל
אִתְגְּלֵי עֲלוֹהִי וְיִהֵי
אָחִיד: ג לְרַבָּא יְהֵי רַבָּא
הוּא יְתֵיב בֵּיהּ לְמֵיכַל
לַחְמָא קֳדָם יְיָ מֵאוּרַח
אוּלָמָא דְרַהֲרָא יַעֲוֹל
וּבְאוֹרְחָתֵיהּ

ת"א סגיר יסיר. מפיד לב (ו):

יְהוָה הַשַּׁעַר הַזֶּה סָגוּר יִהְיֶה לֹא יִפָּתֵחַ: וְאִישׁ לֹא־יָבֹא בּוֹ כִּי יְהוָה אֱלֹהֵי־ יִשְׂרָאֵל בָּא בּוֹ וְהָיָה סָגוּר: ג אֶת־ הַנָּשִׂיא נָשִׂיא הוּא יֵשֵׁב־בּוֹ לֶאֱכֹל לֶחֶם לִפְנֵי יְהוָה מִדֶּרֶךְ אוּלָם הַשַּׁעַר

רש"י יתיר ואר

רד"ק

מד (ב) סגיר יהיה. רבותינו התמידו המקרא הזה כשכשם הדרומי שהיה לשער השיכל ששם פתח קטן. כך מצינו במסכת מדות שני ששמות היו לו לשער הגדול לחד כדרום ולחד כנפון שבדרום לח נכנס בו מלכ מעולם. עליו אמ' על ידי יחזקאל השער הזה סגור יהיה: **בא בו.** לע"ל: (ג) **את הנשיא נשיא הוא וגו'.** את הנשיא לחי יתן רשות. נשיא הוא ומשוב ואין דרכו ליכב ולאכול עם שאר הכהנים בלאכות: **הוא ישב בו לאכל לחם.** בתוך הלגו: **מדרך אולם השער יבוא.** כשהוא נכנס לתוך החצר הפנימית כדי ליכנס לשער קטן זה לאכול בו דרך אולם השער העזרה שבמזרח יכנס לתוך העזרה וכו **בדרך יצוא.** כשיצא יצא בתוכו דרך שנכנס. ולפי שהוא אומר למטה בענין(לקמן מ"ו) וכבוד ע"ה לפני ה' במועדים הבא דרך וגו' שלוה לעבות העזרה קפנדריא לפי שאותה היתה לרחיית פנים ונראין להרלות יפה. והנראך לומר כאן בכיולות של כל ימות השנה שלא יעבוד קפנדריא. לפי שאין ביולה זו לרחיית פנים כמו של רגלים. וכן העיד עוד למטה בענין פעמים רבות. מלאתי. את הבשיל. כ"נ בשיל הוא ומחשיבותו יהא רשאי לאכול בשר ולחם קדשים בלותו שער ששותפין לו בשעת אכילתו: **מדרך אולם השער יבוא.** דרך אולם שער מזרחי יכנס לעזרה ויצא עד אותו פתח לאכול בו להמו: **ומדרכו יצא.** שאין זה רשוי לקפנדריא כשאר שערים וכל היום שלא בשעת אכילת הנשיא יהיה סגור

מצודת דוד

שער המקדש החילון הוא ההיכל שהוא מקון לכניה קדש הקדשים ולתוספות ביאור למה נקרא קדיה כ"ל אל שבשער הסובב לעזרה אל המזבח ופתח השער הסובב לעזרה מ"ש מלפנים לח נקרא קדיה כ"ל שני פתחים קדמים היו לשער הה כל מזה ומזה למשר הוא בלומר: (ב) **בא בו.** דרך השער הזה: **והיה סגור.** לכן יהיה סגור. כומלת ויאמר ה' אלי סגור הוא בעבור שנכנס בו ה' אלהי ישראל: (ג) **את הנשיא.** כ"ל מכל שאר הנשיאים הוא מלך בעבור שהוא נשיא ומלך כיולו לבבת במקום הסם לאכול בקדשים שאפשר לכן יבא בהלגו שבשער שהיא לאכילת בשר הקדשים לפני כיהל ה': **מדרך אולם השער יבוא.** בשער יבוא לאכול בהלגו שבשפתם הוא יבוא אל המלך הפנימי מדרך אולם שבשל. כ"ל שיבא דרך אולם הנמצא בשער ולאחין לאכל לא יבוא שמא דרך פתחי הלגות החחתונות שבאותה לאכל כפנימי שלאין כ"ם יבוא בפומבי דרך הבשער הגדול משם יבוא לאכול באולם לבבת בחול שבשבת: **ובדרכו יצא.** מדרך השער שבא בו ולא בכבוכות הולך עם השם בפומבי יולא משם השער שבא בו כמ"ש והנשיא בתוכם ובו' (לקמן מ"ו) כשם שלא יבא דרך בית המקדש כך לא יצא דרך שבא בו:

מצודת ציון

מד (ג) לחם. לחן יקרא גם השער כמו את שכר קרבני לחמי (במדבר

פירוש ע"ט

נִישְׁלָאסְן: (ב) נִיאָבֶר אַלֶי ה' אוּנ גְאט הָאט גִיזָאגְט צוּ מִיר הַשַּׁעַר הַזֶּה סָגוּר יִהְיֶה דָעָר דְאזִיגְעָר טוּעָר זָאל זַיין צוּ גִישְׁלָאסְן עֶר זָאל נִיט גֶיעֶפְנֶט וֶועֶרֶן וְאִישׁ לֹא יָבֹא בּוֹ אוּנ קֵיין מאן זָאל נִיט קוּמֶען דוּרְך אִים כִּי ה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל בָּא בּוֹ וְואָרוּם זָאט דֶעָר גָאט פוּן דִי יִשְׂרָאֵל וֶועט קוּמֶען דוּרְך אִים לֶעָתִיד דְרוֹם וְהָיָה סָגוּר זָאל עֶר זַיין צוּ גִישְׁלָאסְן וְדִי חֲכָמִים וְאנִין הֶם מֵיינֶט סֶען דֶעם קְלֵיינֶעם טוּעָר וְואם אִיז גֶיוּוען אוּיף דְרוֹם זַיִט צוּא דֶעם גְרוֹיסֶן טוּעָר פוּן דֶעם הֵיכָל קְלֵיינֶע טוּעָרֶן וֶעגֶן גִיוֶען צוּ דֶעם גְרוֹיסֶן טוּעָר אוּף דְרוֹם זַיִט אַנְדֶעֶרְעָר אוּף צָפוֹן זַיִט: (ג) אֶת הַנָּשִׂיא נָשִׂיא הוּא יֵשֵׁב בּוֹ לֶאֱכֹל לֶחֶם לִפְנֵי יְהוָה מִדֶּרֶךְ אוּלָם הַשַּׁעַר יָבוֹא וּבְדַרְכּוֹ יֵצֵא: (ד) וַיּוֹצִיאֵנִי דֶרֶךְ שַׁעַר הַצָּפוֹן לִפְנֵי הַבָּיִת וָאֵרֶא וְהִנֵּה מָלֵא כְּבוֹד יְהוָה אֶת בֵּית יְהוָה וָאֶפֹּל עַל פָּנָי:

יָבוֹא וּמִדַּרְכּוֹ יֵצֵא׃ ד וַיְבִיאֵנִי דֶּרֶךְ־
שַׁעַר־הַצָּפוֹן אֶל־פְּנֵי הַבַּיִת וָאֵרֶא
וְהִנֵּה מָלְאָה כְבוֹד־יְהוָה אֶת־בֵּית יְהוָה
וָאֶפֹּל אֶל־פָּנָי׃ ה וַיֹּאמֶר אֵלַי יְהוָה בֶּן־
אָדָם שִׂים לִבְּךָ וּרְאֵה בְעֵינֶיךָ וּבְאָזְנֶיךָ
שְׁמַע אֵת כָּל־אֲשֶׁר אֲנִי מְדַבֵּר אִתָּךְ
לְכָל־חֻקּוֹת בֵּית־יְהוָה וּלְכָל־תּוֹרֹתָיו
וְשַׂמְתָּ לִבְּךָ לְמְבוֹא הַבַּיִת בְּכָל מוֹצָאֵי
הַמִּקְדָּשׁ׃ ו וְאָמַרְתָּ אֶל־מֹרִי אֶל־בֵּית
יִשְׂרָאֵל כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה רַב־לָכֶם
מִכָּל־תּוֹעֲבוֹתֵיכֶם בֵּית יִשְׂרָאֵל׃
ז בַּהֲבִיאֲכֶם בְּנֵי־נֵכָר עָרְלֵי־לֵב וְעָרְלֵי

ומאן דהוה נפוק׃ ד ואתיבני אורח הדע צפונא דקדם בית מקדשא וחזיה והא אתמלי יקרא דיי ית בית מקדשא ואשתטחית על אפי׃ ה ואמר לי יי בר אדם שוי לבך וחזי בעינך ובאודנך שמע ית כל דאנא ממלל עמך לכל גזירת בית מקדשא דיי ולכל דחזי לבך למעלני ביה כל מפקני מקדשא׃ ו ותימר לעמא סרבנא לבית ישראל כדין אמר יי אלהים סגי לכון מכל הועבתכון בית ישראל׃ ז באיתיותכון בני עממיא דשיעי לב בסרא וערלי בסרא למהוי במקדשי

ת"א פירוש (נ) (ויחזקאל נ).

רד"ק קצין בלא אכף תורותיו קרי רש"י

(ד) ויביאני. מביאר הוא (נ) ויאמר. תיתהו. כתוב בלא יו"ד וקרי ביו"ד: ושמת לבך למבא הבית בכל מיצאי המקדש. כלומר תשים לבך בכל השערים שהם מבא הבית ומוצאיו שלא יכנס בהם אדם אלא הראוי לכל מקום ומקום כמו שהם המקומות שהם המקדשים אחד יותר מחבירו: (ו) ואמרת אל מרי. תיאר כמו אל ההי מרי: רב לכם מכל תועבותיכם. די היה לכם מכל התועבות אשר עשיתם עד שחייתם בביאים ערלי לב וערלי בשר להיות במקדשי לחלל את ביתי וזה אמר לבני תגולה מה ששמו קודם שגלו ומה שהיו עושין הנשארים בארץ: (ז) בהביאכם בני נכר ערלי לב וערלי בשר. ערלי לב שעבדו עכו"ם ערלי בשר שבתו אותו מחבת מילה ואע"פ שהוא אנוס ערלה הוא לפני

(סמ"ק): (ו) בני נכר. שנתגיירו מעצמן לתכלית שכמותם זהו מומ' לעכו"ם והן ערלי לב: וערלי בשר. כהן שמתו

מנחה שי

עפרון: (ו) ואמרת אליהם. לא שנתם ע"ל אני והם כמעט מכל התיחים שנזכר בהם ע"ל ומה כתיב נמצר ס"ו ועל הנהי שלמעלה כתיב קדמעם ע' למימת דכי מלת זאת עם כל ס"ת ויהי בנסע הארון: הדרי מיכאל: (ה) ולבי תורתי. הוראתיו קרי: (ו) מכל התועבותיכם בתחילתיקם

מצודת ציון

כ"ה): (ו) כרי. עניין מכר וסחורה: (ו) ערלי. ענין דרך ודמיון: (ד) ויביאני וגו'. כי מתחלה כשהתחיל לפני מעשה הדמיוני הסובב ואחר הסיעו משם והכניסו בדרך שער הצפון בכוונת פנים והוא כנגד פתח ההיכל: (ה) שים לבך. לחכון הדברים: וראה בעיניך. מדת כל דבר ודבר: לכל חקות. מקום הכיור מן הבית בכל הפעמים שיעלים משם מן המקדש. והוא בלא לכוח בפעם הדמיוני מכל בפעם הפעמים יכניסו לצוות ודבר כיוצא בזה בכל פעם ופעם: רב לכם. מן כל מה שעשיתם עד עתה שחייתם בבאיכם. פעם הפעמים שהיתם

פירוש ע"ט

זאל עֶר אַרוֹיס גַיין: (ד) וַיְבִיאֵנִי דֶּרֶךְ שַׁעַר הַצָּפוֹן אוֹג
עֶר האט מיך גיבראכט אין דֶם וועג פון דֶם
קלייגֶם טוֹיער וואס איז גיוֶענדט אוֹיף צָפוֹן וַיֵּט צוּ
פַּאר דֶם הוּיז בָּלוֹמֶר פַּר דֶם הֵיכָל וָאֵרֶא וְהִנֵּה כְּלָא
כְבוֹד ה' אֶת בֵּית ה' הָאב איך גיזעהן אוֹג זוּן עֶם הָט
דֶר פִּילט גאטס כָּבוֹד דֶם הוּיז פון גאט וְאֶפֹּל אֶל פָּנָי
בִּין איך גיפאלֶן אוֹיף מַיין פָּנִים: (ה) וַיֹּאמֶר אֵלַי ה'
בֶּן אָדָם האט גאט גיזאגט צוּ מִיר בֶּן אָדָם טוֹא דַיין
הָאָרץ צוּ פַּאר שְׁטַיין דִי זאלבן אוֹג וְעֵה מִיט דַיינֶע
אוֹיגֶן דִי מאם פון אִיטְלִיכֶער וְאֶת וּבְאָזְנֶיךָ שְׁמַע וגו'
אוֹג הֶער מִיט דַיינֶע אוֹיעֶרן דֶם אַלֶּעס וָוָס איך רַייד
האט

בְּשֶׁר לְהִיוֹת בְּמִקְדָּשִׁי לְחַלְּלוֹ אֶת־
בֵּיתִי בְּהַקְרִיבְכֶם אֶת־לַחְמִי חֵלֶב וָדָם
וַיָּפֵרוּ אֶת־בְּרִיתִי אֶל כָּל־תּוֹעֲבוֹתֵיכֶם
ח וְלֹא שְׁמַרְתֶּם מִשְׁמֶרֶת קָדָשַׁי
וַתָּשִׂימוּן לְשָׁמְרֵי מִשְׁמַרְתִּי בְּמִקְדָּשִׁי
לָכֶם: ט כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה כָּל־בֶּן־
נֵכָר עֲרַל לֵב וְעֶרֶל בָּשָׂר לֹא יָבוֹא אֶל
מִקְדָּשִׁי לְכָל־בֶּן־נֵכָר אֲשֶׁר בְּתוֹךְ בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל: י כִּי אִם־הַלְוִיִּם אֲשֶׁר רָחֲקוּ

בשר להיות במקדשי לחללו את־ביתי בהקריבכם את־לחמי חלב ודם ויפרו את־בריתי אל כל־תועבותיכם: ח ולא שמרתם משמרת קדשי ותשימון לשמרי משמרתי במקדשי לכם: ט כה אמר אדני יהוה כל־בן־נכר ערל לב וערל בשר לא יבוא אל מקדשי לכל־בן־נכר אשר בתוך בני ישראל: י כי אם־הלוים

בְּשַׂר לְמִהְיוֹת בְּמִקְדָּשִׁי לְחַלְּלוֹ אִתְּ
בֵּיתִי בְּמִקְרְבְּכוֹן יָת לַחְמִי קוּרְבָּנִי תַּרְבָּ וְדָם וּנְסָכַת
וְתַבְּרוּ יָת קְיָמִי עַל כָּל תּוֹעֲבָתְכוֹן:
ח וְלָא נְטַרְתּוּן כְּטָרַת קוּדְשִׁי וְמַנֵּיתוּן לְנַטְרֵי
מַטְרַת מֵימְרִי בְּמַקְדְּשִׁי
לְכוֹן: ט כְּדֵין אֲמַר יְיָ אֱלָהִים כָּל בַּר עַכְמִין
רְשַׁיְעֵי לִבָּא וְעַרְלַי בִּסְרָא לָא יֵעֲלוּן
לְמַקְדְּשִׁי לְכָל בְּנֵי
עַכְמַיָּא דִי בְּגוֹ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: י אֱלָהֵין לֵיוָאֵי
דְאִתְרַחִיקוּ מִדְּחַלְתִּי

ת"א בן נכר. יומח מלח מעניים ח ס"ק ס סנהדרין כב עם ובמיים יט כב:

רש"י

לחלו מחמת מילה: (ח) ותשימון לשומרי משמרתי במקדשי לכם. תשימון לכם לדמתכם במקדשי מגזים שחיוב רחוין להיות שומרי משמרתי: (י) כי אם הלוים אשר רחקו וגו'. כי אם כה תעשו להם הלוים אשר רחקו

מבירין יבואו

רד"ק

האל ית' ולא יבול לשרת לפני ה' ושניהם נכרים לעבודת בית המקדש ערל לב וערל בשר ואע"פ שלא מצאנו בתורת משה רבינו ע"ה קבלה חיתה בתורה שבעל פה יכן ארזל דבר זה מתורת משה רבינו ע"ה לא למדנו מתורת יחזקאל בן בוזי למדני דנמרא אנמרי לתו ואתא יחזקאל ואסכוה אקרא דלחללו את ביתי: לחללו את ביתי,כמו ותראהו את חילה: בהקריבכם.

כאילו אתם מקריבים את לחמי חלב ודם שאתם מביאים אל ביתי הכהנים שאינם ראוים לעבודה: ויפרו את בריתי. והם הפרו את בריתי: אל כל תועבותיכם. שתיו כתיבים לכם בעכו"ם שחייתם עובדים ויית בני נכר בני עמיכם: (ח) ולא שמרתם. לכם. אותם שהיו שומרים לכם במשמרת עכו"ם שלכם שמתם שומרי משמרתי במקדשי ולמ"ד לשומרי כלם"ד תרגו לאנבר והחומים לו: (י) כה אמר. לא יבא אל מקדשי. לעתיד: לכל בן נכר אשר בתוך בני ישראל. זה שאני אומר בן נכר איני אומר על הגוים כי אין צריך לומר זה אלא בעבור בן נכר אשר בתוך בני ישראל: (י) כי אם הלוים. כי אם יבאו הלוים אשר

מנחת שי

(ט) ופרע בשר לב יבוא. במסורת סוף פ' שמ"ני פוזכ זה עם י"ד דסנהדרין יבואו וקריבן יבואו:

מצודת דוד

שמרתם שהתחם כהנים בני נכר כ"ל שהתנכלו מעשיו ומוזר ומסכת שכיו שיבוי לב כ"ל לשוס מלדמת שם ה' ומשם היו עלולי בשר כי לם מלו על שמחו לחת מחמת מילה ומסוגים סם לעבודה וכם שכיפו חוחם לחיות כמקדשי לעבוד עבודה לחללו ומוזר ומסכת שם ביתי: בהקריבכם. כמו שמתם מקריבים ע"י כהנים כלולה: את לחמי. סוא המלב וכדם הוא הסרו שם בניתי להסיף על כל התועבות שיש בילכם סוס עבודת ספסילים וכ"ל לפ ד' שמבדסם הספסילים מלא עבוד תוסיפו למלו עבודת מזבחי ע"י כהנים כלולה: (ח) ולא שמרתם. להמנות כהנים כשרים לעשות קדשי: ותשימון לשמרי. משמם להיות שומרי משמרתי במקדשי מגזים שהיו לכם כ"ל שומרים לכם לשני הפכו"ם: (ט) ערל לב וגו'. כ"ל אין שלכו שמים מלדמת שם ה' ואין מי שלא נמול על כי שמו שמת מילה: לכל בן נכר. כיוס יפרש לומר מס שהסרתי כן לכל אין הכוונה על ג"ם מנויי ההלוות כי הכוונה היא על כל מי שהתנכרו מעשיו לאביו שבשמים אבר הוא כחוך בני ישראל ומסס מבוחרי לשניהם: (י) כי אם הלוים וגו'. כ"ל כי אם בכוח על המקדש הלוים אבר רחקו מעלי בדבר העמות של ישראל אבר תעו מעלי ללכת אחרי גלוליהם

מצודת ציון

שתיעה וכן מללה ממו ס (ירמיה י'): (ח) ותשימון. מעין מגזיה: (י) הלוים. כ"ל שהכהנים בני לוי: בתעות. מלשון תופס וסומכל

פירוש ע"ט

הָט נִיבְּרַאכְט פְּרֶעמְדֵי קִינְדֶער וְואם הָאבִּין פַּאר
שְׁמַאפְּטֶע הָערֶען דָם זְענֶן דִי כֹּהֲנִים וְום זַיינֶע
מַעֲשִׂים זְענֶן פַּר פָּרֶעמְד נִיְואהֶרן צוּ נָאכְט אוּן אוֹיךְ
דִי כֹּהֲנִים וְום זְענֶן פַּר שְׁמַאפְּטֶע פּוּן קְלֵייד דָם זְענֶן
דִי כֹּהֲנִים וְואם זַייערֶע בְּרִידֶער זְענֶן נִישְׁטַארְבֶּען
מִחְמַת מִילָה אוּן דָרום הָט מֶען זַיי גִיט כְּל נִיוּען
דִי זְענֶן רָאךְ פְּכוֹל צוּ עֲבוֹדָה הָט אִיר זַיי פָּאכְט
גִבְּראכְט) לִהְיוֹת בְּמִקְדָּשִׁי זַיי זָאלֶן זַיין אִין מֵיין מִקְדָּשׁ
צוּ פָּאר שָׁוּעֶבְען מֵיין הוּיז דָהֵינוּ בְּהַקְרִיבָם אֶת לַחְמִי
מ"ם דָעם וְואם אִיר הָאט מְקָרֵיב גִיוֶוען דוֹרְךְ דִיא
כֹּהֲנִים מֵיין שְׁפֵייז דָם אִיז דָר חֵלֶב אוּן דָאם בְּלוּט
פּוּן דִי קָרְבָּנוֹת דָר מִיט וְיִפְרוּ אֶת בְּרִיתִי הָאבֶּן זַיי פַּר
שְׁוָועכְט מֵיין בְּרִיתְהוּת בְּרִית צוּא כְּעֶרִין אוֹיף אַלֶע

כלומר

מֵעָלַי בִּתְעוֹת יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר תָּעוּ מֵעָלַי
אַחֲרֵי גִּלּוּלֵיהֶם וְנָשְׂאוּ עֲוֹנָם: יא וְהָיוּ
בְּמִקְדָּשִׁי מְשָׁרְתִים פְּקֻדוֹת אֶל־שַׁעֲרֵי
הַבַּיִת וּמְשָׁרְתִים אֶת־הַבַּיִת הֵמָּה
יִשְׁחֲטוּ אֶת־הָעֹלָה וְאֶת־הַזֶּבַח לָעָם
וְהֵמָּה יַעַמְדוּ לִפְנֵיהֶם לְשָׁרְתָם: יב יַעַן
אֲשֶׁר יְשָׁרְתוּ אוֹתָם לִפְנֵי גִּלּוּלֵיהֶם וְהָיוּ
לְבֵית־יִשְׂרָאֵל לְמִכְשׁוֹל עָוֹן עַל־כֵּן
נָשָׂאתִי יָדִי עֲלֵיהֶם נְאֻם אֲדֹנָי יֱהוִה
וְנָשְׂאוּ עֲוֹנָם: יג וְלֹא־יִגְּשׁוּ אֵלַי לְכַהֵן לִי
וְלָגֶשֶׁת עַל־כָּל־קָדָשַׁי אֶל־קֹדֶשׁ

בְּמֵטְעֵי יִשְׂרָאֵל דְּטָעָן
מִבֵּתַר פּוּלְחָנֵי בָּהַר
טָעֲוָתְהוֹן וְיִקַּבְּלוּן
חוֹבֵיהוֹן: יא וְיִהְוֹן
בְּמֵקְדְּשִׁי מְשַׁכְּשִׁין מְסָנְנִן
עַל תַּרְעֵי בֵּיתָא
וּמְשַׁמְּשִׁין יַת בֵּיתָא
אִינוּן יִכְסוּן יַת עֲלָתָא
וְיַת נִכְסַת קוּדְשַׁיָּא רְ
לְעַמָּא וְאִינוּן יְקוּמוּן
קֳדָמֵיהוֹן לְשַׁמְּשׁוּתְהוֹן:
יב חֲלַף דַּהֲווֹ מְשַׁמְּשִׁין
יַתְהוֹן קֳדָם מַעֲוָתְהוֹן
וַהֲווֹ לְבֵית יִשְׂרָאֵל
לְתַקָּלַת חוֹבִין עַל כֵּן
קַיֵּמִית בְּמֵימְרִי עֲלֵיהוֹן
אֲמַר יְיָ אֱלָהִים וְיִקַּבְּלוּן
חוֹבֵיהוֹן: יג וְלָא יִתְקָרְבוּן
לְפֻלְחָנִי לְשַׁמָּשָׁא קֳדָמַי
וּלְמִקְרַב עַל כָּל
קוּדְשַׁי

ת"א תפר ישרטו . מגמוד קס :

רד"ק

רחקו מעלי אל מקדשי לא יבאו לכל דבר שירות אלא ונשאו את עונם שלא יעבדו עבודת קרבן . וי"ו ונשאו כויו ויושא אברהם את עיניו אלא פה יעשו אותם לזים אשר תעו בתעות בני ישראל : (יא) והיו במקדשי משרתים . פי' שערים יהיו ומשרתי הבית ושוחטים בה שהשחיטה בשרה בור אבל לא יקריבו קרבן ויש לפרש כי אם הלוים לי שבניתה כמו אם לדוד אכזב וכמו אם יבואון אל מנותתי פקידת מנויי השערים ודברי הבית יהיה להם והלוים שזכר ע"י הכהנים הוא אומר כי כל כהן משבט לוי : (יב) יען אשר ישרתו אותם . תחת שהיו משרתים את ישראל לפני גלוליהם לפיכך ישרתיני לעתיד לבא בעבודת הבית בדברים שהם כשרים בזרים כי כזרים אחשבם וכל הענין מבואר עד סוף הפרשה כי הכהנים אשר תעו בתיותם בתחיית המתים לעתיד ישאו עונם בזה הדבר ונשאו

מנחת שי

(יא) ומשרתים . נס"ם ס"ת ומשרתי (יב) ישרתו חומה . נמחוקים מכת"י ול"נ נה ומכה כמ"ג עם התפרים : (יג) קדשי הקדשים . הקו"ף בחטף קמ"ץ :

מצודת ציון

מהסתופה מדרך הישר ללכת דרך מחז : (יא) פקודות . ענין מינוי ונזכרות כמו להיות פקידים בית ה' (מס כ"ט) : (יג) לכהן . ענין סיכות ועבודה :

מצודת דוד

סמך לעמותה : לפניהם . לפני מביאי הקרבנות יעמדו לפרוס עבודת הקרבנות : (יב) יען . בעבור שהיו עונם בהכשלת עון ובו מכר בשבתי ידי . הוא ענין שבועה כלומר הרימה ידי למעלה וכן מכר בשבתי לת ידי (שמות ו') : ונשאו עונם . לת זה שיסבלו בגמול עונם : (יג) לכהן לי . לפרש לי בדבר עבודת המזבח : ולגשת ונר . כ"ל לא יגשו של כל הקדשים עסף

פירוש ע"ט

בָּלְמֹר דִּי כֹּהֲנִים וְאִם קוּמֶן אַרוּם פּוּן שַׁבָּט לֵוִי וּם
הָאבֶּן זִיךְ דֶר וַיִיסֶעֶרְט פּוּן אֶפּ מִיר אַז דִי יִשְׂרָאֵל
הָאבֶּן פַּר אִירְט אֶשֶׁר תָּעוּ בֵּיעֲלַי וּם זַיי הָאבֶּן פַּר אִירְט
אוּז אֶפּ גִּקְעֶרְט פּוּן אֶפּ מִיר נָאךְ זַייעֲרֵי אוּם וְוֶעֶרְדִינְט
הַיידְנִישׁ נָעצִין וְנָשְׂאוּ עֲוֹנָם דִי זָאלִין לַיידִין וַייעֲרֵי
אִים דְרוּם וְוָאם זַיי הָאבֶּן כְּאדִינְט פּוּן וְוָעגֶן דִיא
יִשְׂרָאֵל פַּר זַייעֲרֵי אוּם וְוֶעֶרְדִינְט הַיידְנִישׁ נָעצִין
וְהָיוּ לְבֵית יִשְׂרָאֵל לְמִכְשׁוֹל עָוֹן אוּז זַייא וְעֶגֶן גִּיוֶוגֶן צוּם
הוּיז גִּינְדְנִט פּוּן דֶם הוּז וּמְשָׁרְתִים אֶת הַבַּיִת אוּז
זָאלִין בְּאדִינְן דֶם הוּיז מִיט אַוֶעלְכֶע זָאכֶן וּם אֵיין
זִינְד עַל כֵּן נָשָׂאתִי יָדִי עֲלֵיהֶם אִיבֶּר דֶעם הָאבּ אִיךְ אוֹף
גִּיהוּיבֶן מֵיין הָאנְט צוּ שְׁוֶוערֶן אוֹיף זַיי אַז וְאנְט
גָאנְט דֶער הַאר וְנְשְׂאוּ עֲוֹנָם דֶם זַיי זָאלִין לַיידִין זַייעֶר
זִינְד: (יג) וְלֹא יִגְּשׁוּ אֵלַי לְכַהֵן לִי אוּז זַייא זָאלִין גִּיט

רש"י

מעלי ועשו כומרים לעכו"ם ועכשיו חזרו בהם : ונשאו עונם . מגשת עוד אל מזבחי אלא פקודות על שערי הבית. (פקודות. קומנדומש"ט בלע"ז . כל"ל תופזומער) שומרים ושוערים יהיו : (יא) המה: ישחטו את העולה. עבודה הכשרה בזרים ובמעבדים ובנשים : (יב) למכשול עון.

הַקֳּדָשִׁים וְנָשְׂאוּ כְלִמָּתָם וְתוֹעֲבוֹתָם
אֲשֶׁר עָשׂוּ׃ יד וְנָתַתִּי אוֹתָם שֹׁמְרֵי
מִשְׁמֶרֶת הַבַּיִת לְכָל עֲבֹדָתוֹ וּלְכֹל
אֲשֶׁר יֵעָשֶׂה בּוֹ׃ טו וְהַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם
בְּנֵי צָדוֹק אֲשֶׁר שָׁמְרוּ אֶת־מִשְׁמֶרֶת
מִקְדָּשִׁי בְּתָעוֹת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מֵעָלַי
הֵמָּה יִקְרְבוּ אֵלַי לְשָׁרְתֵנִי וְעָמְדוּ לְפָנַי
לְהַקְרִיב לִי חֵלֶב וָדָם נְאֻם אֲדֹנָי יֱהוִה׃
טז הֵמָּה יָבֹאוּ אֶל־מִקְדָּשִׁי וְהֵמָּה יִקְרְבוּ
אֶל־שֻׁלְחָנִי לְשָׁרְתֵנִי וְשָׁמְרוּ אֶת־
מִשְׁמַרְתִּי׃ יז וְהָיָה בְּבוֹאָם אֶל־שַׁעֲרֵי
הֶחָצֵר הַפְּנִימִית בִּגְדֵי פִשְׁתִּים יִלְבָּשׁוּ

תרגום

קוּדְשָׁא קוּדְשִׁין וְיִתְקְבְּלוּן אַתְקָנְעוּתְהוֹן
וְתוֹעֲבָתְהוֹן דִּי עֲבָדוּ׃ יד וְאֶמְנִינֵי יָתְהוֹן נָטְרֵי
מַטְרַת בַּיְתָא וּלְכֹל פּוּלְחָנֵי וּלְכֹל דְּיִתְעֲבִיד
בֵּיהּ׃ טו וְכָהֲנַיָּא לֵיוָאֵי בְּנֵי צָדוֹק דִּי נְטָרוּ יָת
מַטְרַת מִקְדְּשִׁי כְּמַטְעֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִבָּתַר
פּוּלְחָנִי אִינּוּן יִתְקָרְבוּן לְפוּלְחָנִי לְשַׁמָּשָׁא קֳדָמַי
וְיִשְׁתַּמְּשׁוּן עַל מַדְבְּחִי לְקָרְבָא קֳדָמַי רְבָב וְדָם
נְכָסָא קוּדְשִׁין אֲמַר יְיָ
אֱלָהִים׃ טז אִינּוּן יֵעֲלוּן לְמַקְדְּשִׁי וְאִינּוּן יִתְקָרְבוּן
לְפָתּוֹרִי לְמֶהֱם אַפֵּיא
לְשַׁמְּשָׁא קֳדָמַי וְיִטְּרוּן
יָת מַטְרַת מֵימְרִי׃
יז וְהֵי כַּד אִינּוּן עָלִין עַל תְּרַע

רש"י

כומריס לעכו"ם להמשיכם לכך׃ (טו) והכהנים הלוים. מסכת לוי׃ בני צדוק. לפי שהיה כ"ג שמשים רלמון במקדש ביתי שלמה נקרלו על שמו׃ בתעות. (קלוסמל"ר בלע"ז). כדפוס ישן מלאתי קמנדלשפרי"ש בל"ז חלם ויו"ת מירדמפן)׃ (יז) אל שערי החצר הפנימית. לפני כן תרוש לעתיד כי בבגדי כתונת שהיו משמשים בהם בצר היה כם"ש בתורת משה כי התכלת היא צמר צבוע בתכלת ואם נאמר כי דבר זה על עבודת כהן הגדול ביום הכיפורים לפני ולפנים שהיה עובד בבגדי פשתים איך קרא חדביר חצר כליסתם׃ (טו) והכהנים הלוים בני צדוק. לפי שאמר כי אותם הכהנים שתעו לא ישובו לסדר העבודה לעתיד אמר כי אותם שלא תעו ישובו לסדר עבודתם וכבר פירשנו מעם בני צדוק׃ (טז) המה יבואו. אל שלחני לשרתני. כמו שתי לפתחי דלחם אפיא׃ (יז) והיה בבאם אל שערי החצר הפנימית. אם נאמר החצר הפנימית כמשמעו יהיה פירושו שער עזרת הכהנים והמובח ומבנו לשער האולם כי הכל הוא חצר ויהיה זה אם נאמר כי דבר זה על עבודת כהן הגדול ביום הכיפורים לפני ולפנים שהיה עובד בבגדי פשתים איך קרא חדביר חצר

רד"ק

מנחה שי

(יד) ונתתי אותם שומרי משמרת הבית. במקום שמרי המזבח ומשמרת הקדש ומשמרת הבית ומשמרת הקדשים ומשמרת המקדש ומשמרת ה' ומשמרת אהל מועד ומשמרת המזבח ומשמרת בני עמי ומשמרת בני אהרן ומשמרת בני קהת ומשמרת בני גרשון ומשמרת בני מררי ומשמרת הלוים ומשמרת הכהנים ומשמרת הכהן המשיח ומשמרת הנזיר ומשמרת הנביא ומשמרת הנשיא ומשמרת הפסח ומשמרת המילה ומשמרת הקטרת ומשמרת הקרבנות ומשמרת הנסכים ומשמרת הלחם ומשמרת הנרות ומשמרת השלחן ומשמרת הקרשים ומשמרת הבריחים ומשמרת העמודים ומשמרת האדנים ומשמרת המסך ומשמרת הכלים ומשמרת הכיור ומשמרת הכנור ומשמרת השיר ומשמרת הלוים ומשמרת השערים ומשמרת החצר ומשמרת הבגדים ומשמרת הקדש ומשמרת הקדשים ומשמרת הבית ומשמרת כל העבודה׃

מצוות דור

כיצד עושה. אשר שמרו. ולא זו מעבודת המקום בזמן שהעם על קדשי הקדשים כלומר לא לגד מסורים הם במעבדת קדש הקדשים כי מסורים הם לפני ה' (טז) אל שלחני לשרתני. זהו סדור לחם הפנים שעל השלחן׃ ושמרו וגו'. ככל דכר העבודה׃ (יז) והיה ובו'. כ"ג ביום כ"ק כשיכנס בשלש בגדים הנקראים בגדי לבן (ולפי שהיה כשיכנס בשלש בגדי לבן נקרא חדביר חצר ושני פשתים מזה ומזה כמ"ש למעלה לכן נאמר שמרי) : בגדי

פירוש ע"ט

גִּיעֲהִנִּין צוּ מִיר צוּ רֵינִין פַּר מִיר אוֹג צוּ גִּיעֲהִנִּין צוּא אַלֶע מִיעֲנְ דֵיילִיקְוִיס אוֹג מִבְּל שֶׁגֶן אֲל קֳדְשִׁי חֲקְדֶשִׁים צוּ קְדְשֵׁי קְדָשִׁים וְנְשְׂאוּ פִּלְחָם אוֹג נֵי נַאלִין לַיידִין זַיֶער שַׁאנְד וֹום אִיז רַאוּ צוּ זַיי דֶם בִּיאַלוֹגְ פּוּן זַיֶערֶי אוֹם וָוערֶדִינְע מַעֲשִׂים וָואם זַיי הָאבִּין גִּיטָאן׃ (יד) וְנָתַתִּי אוֹתָם שֹׁמְרֵי מִשְׁמֶרֶת חַבַּיִת אוֹג אִיהְ וָועל זַיי גֶעבִּין זַיי וַאלֶן הִיטֶן דֶם הִיטוּנְג פּוּן דֶעם הוּיז וְכָל עֲבֹדָתוֹ צוּ וָאר זַיין דִינְסְט אוֹג צוּא אַלֶע וָום עֶס וָוערִין גִּיטָאן אִין אִים חוּץ דֶר עֲבוֹדָה פּוּן דֶעם מְזַבֵּחַ׃ (טו) וְהַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם בְּנֵי צָדוֹק פּוּן עֶזְדְּר פּוּן דִּי קִינְדֶר הַכֹּהֵן אֲשֶׁר

וְלֹא־יַעֲלֶה עֲלֵיהֶם צֶמֶר בְּשָׁרְתָם
בְּשַׁעֲרֵי הֶחָצֵר הַפְּנִימִית וְבַיְתָה׃
יח פַּאֲרֵי פִשְׁתִּים יִהְיוּ עַל־רֹאשָׁם וּמִכְנְסֵי
פִשְׁתִּים יִהְיוּ עַל־מָתְנֵיהֶם לֹא יַחְגְּרוּ
בַּיָּזַע׃ יט וּבְצֵאתָם אֶל־הֶחָצֵר הַחִיצוֹנָה
אֶל־הֶחָצֵר הַחִיצוֹנָה אֶל־הָעָם יִפְשְׁטוּ
אֶת־בְּגָדֵיהֶם אֲשֶׁר־הֵמָּה מְשָׁרְתִם בָּם
וְהִנִּיחוּ אוֹתָם בְּלִשְׁכֹת הַקֹּדֶשׁ וְלָבְשׁוּ
בְּגָדִים אֲחֵרִים וְלֹא־יְקַדְּשׁוּ אֶת־הָעָם

בוצא יִלְבְּשׁוּ וְלָא יְהֵי
עֲלֵיהוֹן כְּסוּת עֲמַר
בְּשַׁמְשׁוּתְהוֹן בְּתָרְעֵי
דַּרְתָּא גַּוֵּיתָא וּבְגַוֵּי׃
יח כּוּבְעִין דְּבוּץ יְהוֹן
עַל רֵישֵׁיהוֹן וּמִכְנָסִין
דְּבוּץ יְהוֹן עַל דַּרְצֵיהוֹן
וְלָא יְזָרְזוּן עַל חַרְצֵיהוֹן
אֶ֫לָּהִין עַל לְבָבֵיהוֹן
נֵיסָרוּן׃ יט וּבְמִפְּקְהוֹן
מִדְּרְתָּא דְּקוּדְשָׁא
לְדָרְתָּא בָּרֵיתָא
לְאִתְעָרְבָא עִם עַמָּא
יְשַׁלְחוּן יָת לְבוּשֵׁיהוֹן
דִּי אִינוּן מְשַׁמְּשִׁין בָּהוֹן
וְיַחֲתוּן בְּלִשְׁכָת
קוּדְשָׁא וְיִלְבְּשׁוּן לְבוּשִׁין
אָחֳרָנִין וְלָא יְתַעֲרְבוּן
עִם

ה"א פלגי עבמיב. יומת עפ זבחים יח (בלחים לח שנם ד): ביוע. זבחים יט: בגדים תחרים. יומת לה:

רד"ק

והוא בית ואיך אמר בבאם יבבשו לשון רבים והעבודה תהיה לא היתה אלא בכהן גדול והיה הוא לבדו נכנס שם וביום הכפורים לבד: (יח) פארי פשתים. נקראו כן הכנבעות לפי שיהיו על הראש לפאר וכן אבר ומנבעות תעשה להם לכבוד ולהתארת: על מתניהם. כמ"ש בתורה מכתנים ועד ירכים יהיו: לא יחגרו ביזע. פי' רז"ל לא יחגרו בחגים שיזיעין כדתניא כשהם חוגרים אינם חוגרים לא למטה ממתניהם ולא למעלה מאציליהם אלא בגגד אצילי ידים ויש ולא יזרזו על חרציהון אלהין על לבבהון יסרון. וזש שם בשקל נגע כי יזרד שרש ובשני חסמוק נקמצה הזיד"ר: (יט) ובצאתם אל החצר החיצונה. ואחר כך אל החצר החצונה אל העם אבר איזו הצר החיצונה אל העם מי' מקום שהעם שם והוא עזרת ישראל: ישפטו את בגדיהם. הוא בה שאמר למעלה ושם יניחו בגדיהם. ולא יקדשו את העם בבגדיהם. כי אם יגעו את העם

רש"י

ולפנים כיוה"כ: ולא יעלה עליהם צמר. הכלת שהיה במעיל וכתכנם לח ילבשנו כיה"כ בעבודת פנים: וביתה. ולפנים: (יח) לא יחגרו ביזע. שיהו בכרייתת לין חונרין במקום שמזיעין לח למעלה מאזיליהם ולח למטה ממתניהם שהיח מקום זיעה (ת"כ ל"ח שוויר"ח כלע"ז). כל"ח לים שוויעם) ל"ח תסרה התורה לכהנים מלבושי צמר כי הלמר מזיע הגוף ומזיע לת הבגר (סח"ח): פארי. (קפוילא"ם כלע"ז. מלה נוסנת כל"ח קחפעבל): (יט) אל החצר החיצונה אל החצר החיצונה. לפי שהיה מדבר בהיכל ולפני ולפנים וקרחם הלר הפנימית ותלבים יו לקרות עזרת ישראל הלר החיצונה לכך הוצרך לכפול שתי פעמים לומר שעל עזרת לנשים הוח חומר מקום שכל ישראל נכנסין: והניחו אותם בלשכות הקדש. כמ"ם מרע"ה (ויקרח ט"ז) ופשט לת בגדי הכד תשר לכם ונו' והיתה שם: ולא יקדשו את העם. ת"י ולח יתערבון עם עמח בלבושיהון כלומר לח יגעו לל העם בבגדיהם הקדושים בתין בגדי חול

מנחת שי

לוי שהיה כי כ"ם לין פיסקח זו בלמלע פסוק: (יט) ובלאתם. בחלפת. (לי"ה פלאלי שלושני נפשלות בשעם מ"ב פ"ם לי הכר לו מלא ולפי שקלוסים מדוייקים

מצודת ציון

(יח) פארי. כן יקראו המגבעות כמו בלמעל פארי המגבעות (במות ל"ט) ויקראו כן ע"ש היופי והכלל שבהן: ביזע. מלשון זיעה: (יט) ישפשו. ענין הסרת המלבוש:

מצודת דוד

פשתים. הם בגדי הלבן שכ"ג משתמש בהן ביה"כ שכולם פנים: ולא יעלה עליהם צמר. כי בפנים לא יעשה עבודה בשביל הבגדים שיש בהן למר: וביתה. ובפנים בתוך הבית אין בהיכל כן בבית קה"ק: (יח) פארי פשתים. מגבעות מפשתים יהיה על ראשם: לא יחגרו ביזע. לח יחגרו חלבשיהם במקום שהכהר נפעל ובוכר קלהו על קלהו כי שם היזעה ונתלכלכים בבגדי פלוש: (יט) ובצאתם. ובשהר יולח מהבגדים שלבשם מלשרת בהם לח יהלר החיצונה ותיזר ומשרת לל המלר וגו' כ"ל מה שהמלחי לל המלר החיצונה הוחל לל העם כלומר אין הבגוד על עזרת העם כ"ם על העם הוח עזרת ישראל אשר שם עתידה העם לעמד כעזרת בהמים וקדשה בשם חלר החיצונה. את בגדיהם. בגדי קבוש: בלשכת הקודש. הם הנזמדים בתחנות הבר ומעבעל (ולעבעלה הבר ביהולין להיותם גם כעזרת בהמים): בגדים אחרים. בגדי מול: ולא יקדשו הר. כ"ל בעבן לח יהח נגלה שהעם קדושים

פירוש ע"ט

אוּם יוֹם כִּיפּוּר אִין דִּי טוֹעֲרִין פּוּן דֶּם אִינְוַיינִיגְקֶטְן
הוֹיף בְּגָדִי פִשְׁתִּים יִלְבְּשׁוּ וְאַלְץ זַיִיא אִן קְלֵיידִין לַיְיגֶן
קְלֵיידֶר וְלֹא יַעֲלֶה עֲלֵיהֶם צֶמֶר אוּם עָם וָאל גִיט אוֹף נַיִין
אוּם נַיִין אוֹיף נַיִי קְרִין וְואל וָועלְן זַיי וָועלְן בְּאדְיגֶן
אִין דִיא טוּעֲרִין פּוּן דֶּם אִינְוַיינִיגְקֶטְן הוֹיף אוּם
אִינְוַיינִיגְ אִין חֵלֶק פּוּן דֶּם הֵיכָל אוּם קְדֹשִׁי
קְדָשִׁים: (יח) פַּאֲרֵי פִשְׁתִּים הֵיטְלִין כְּלוֹמֶר הָאגֶן פּוּן
לַיְיגִין וָאלְן זַיִין אוֹיף נַיַעֲרְ קֶעף וּכְנַגְדֵי פִשְׁתִּים אוּם

צ"ה תנוי

בְּבִגְדֵיהֶם׃ כ וְרֹאשָׁם לֹא יְגַלֵּחוּ וּפֶרַע
לֹא יְשַׁלֵּחוּ כָּסוֹם יְכַסְּמוּ אֶת־רָאשֵׁיהֶם׃
כא וְיַיִן לֹא־יִשְׁתּוּ כָּל־כֹּהֵן בְּבוֹאָם אֶל־
הֶחָצֵר הַפְּנִימִית׃ כב וְאַלְמָנָה וּגְרוּשָׁה
לֹא־יִקְחוּ לָהֶם לְנָשִׁים כִּי אִם־בְּתוּלֹת
מִזֶּרַע בֵּית יִשְׂרָאֵל וְהָאַלְמָנָה אֲשֶׁר־
תִּהְיֶה אַלְמָנָה מִכֹּהֵן יִקָּחוּ׃ כג וְאֶת־עַמִּי

בבגדיהם: (כ) וראשם לא יגלחו. להעביר את כל השער: ופרע לא ישלחו. גידול שער לא ירבו: כסום יכסמו. כקוסמת הזו שסדורין בסדורה שלהם על זה כלל עקרו של זה כך שמעתי מפומו של רבי מנחם ז"ל ויתכן לפרשו לשון מדת דבר השוה לא גזזת רחם ולא גדול שער אלא כמדה זוה (תמורי"ר כלע"ו). כל"ת פתרמן בילדמן. כמו יפעיה מ' י"ב): (כא) בבואם אל החצר הפנימית. אל ההיכל: (כב) כי אם בתולות. יקחו הכהנים הגדולים אלא מן הכהנים אשר יקחו את האלמנה כגון הדיוטין וזה מכהן יקחו מן הכהנים שמותרין באלמנה. מגלתי: אשר תהיה אלמנה. גמורה פרש לגרושה וחלוצה מע"פ

רש"י

מהורים אלא בגדי הקודש: (כ) וראשם לא יגלחו. להעביר את כל השער: ופרע לא ישלחו. גידול שער לא ירבו: כסום יכסמו. כקוסמת הזו שסדורין בסדורה שלהם על זה כך שמעתי מפומו של רבי מנחם ז"ל ויתכן לפרשו לשון מדת דבר השוה לא גזזת רחם ולא גדול שער אלא כמדה זוה (תמורי"ר כלע"ו). כל"ת פתרמן בילדמן. כמו יפעיה מ' י"ב): (כא) בבואם אל החצר הפנימית. אל ההיכל: (כב) כי אם בתולות. יקחו הכהנים הגדולים אלא מן הכהנים אשר יקחו את האלמנה כגון הדיוטין וזה מכהן יקחו מן הכהנים שמותרין באלמנה. מגלתי: אשר תהיה אלמנה. גמורה פרש לגרושה וחלוצה מע"פ

ו"ל וכמו ש"י שאר כהניא יסבון וחנת חניה מזנה וחללה כי כיון שכתוב בתורה לא זכר הכל: (כג) ואת עמי. מבואר

יורו

רד"ק

בבגדי כהונה שהם קדש יראה שהעם קדושים כמותם ועל הדרך הזה ה"י ולא יתערבון עם עמא בלבושיהון: (כ) וראשם לא יגלחו. לא ינלחו כל שער הראש: ופרע לא ישלחו. לא יגדלו השער משלשים יום ואילך: כסום יכסמו את ראשיהם. ישוו את הגלוח לא יגלחו מכל וכל ולא ישלחו פרע אלא בענין חשוה אחד לשלשים יום ורז"ל פירשו כסום יכסמו כתספורת של בן אלעשה ראשו של זה בצד עקרו של זה וי"ת ספרא יספרון ית שער רישיהון: (כא) ויין לא ישתו כל כהן. החצר הפנימית. בעזרת הכהנים כן המוזכר ולפנים כמ"ש בתורה ומ"ש לו משמשי חכהנים אע"פ שכתוב בתורה לפי שחידש דברים שאינם מפורשים בתורה שכתוב גם אשר שחידש דברים שהם לעתיד לתוספת קדושה: (כב) ואלמנה. אם אמר זה על כל כהן יהיה זה לתוספת קדושה לעתיד והוא כי אלמנת כהן גדול ואפי' כהן הדיוט יכול לקחת' כהן אחר וזהו שאמר אשר תהיה אלמנה מכהן יקחו ואם נאמר כי על כהן גדול דבר יהיה פירושו מכהן יקחו מקצת כהני' יקחו כמו שפ"ר רשי רבותי'

מנחת שי

(כב) כי אם בתולות. ר"מ פי' הפ' ר"י מחד ור"ש קדושה אחת ואין כאן תוספת אבל אלמנה כהן גדול ואפי' כהן הדיוט אסורה לו: (כג) ל"ת (מכות כה:) ועשה. יעשה קרי: ועשו כתי:

מצודת דוד

כמוהם כ"ש יכוסו שהם כקדושי כסוהם יכסו כשהם לכל שאין מהם אם יעמוד כהן כבי מהם כאלו הם קדושים כמו שהכהנים: (כ) וראשם לא יגלחו. שער למעלה לא יגלחו כלל עם: ופרע לא ישלחו. לא יניחו גדול שער למטה כמקום יופי מדעתי ומ"ש ביגלחו ממך לשלשים יום (סנהדרין כ"ב): כסום יכסמו. על הכהנים גדולים יאמר שהם שער זה כלל עקרו של זה כמוהם זה שסדוהם בסדורת למעלה על זה כן כלל מ"ש ל"ת (שם): (כא) כל כהן. כן הכהן גדול כן הכהן הדיוט: אל החצר הפנימית. סוף הסיבל ועמוד בית קדשי הקדשים נקרא חצר: (כב) אלמנה וגרושה. זהו בכהנים גדולים שהכוונים גם בגלמנה ופיהם נוהגים כי אם בתולות: אשר תהיה אלמנה. כ"ל שלא תהיה לה למעלה אבל לא מחלל: מזרע בית ישראל. מכהן יקחו כ"ל מקלת בהנים מוהנים בה וכם שהדיוטים אבל כהנים גם מלוסם שהוהם גם להדיוטים לף שהוא מדרבנן ממזקת: (כג) ואת עמי יורו.

מצודת ציון

(כ) יגלחו. מעין קלילת השער: ופרע. כן יקרא גדול השער כמו לא ישלחו לא יפרע (ויקרא כ"ו): ישלחו. ענין השמטה כמו משלח קליעי (תהלים ס'): כסום יכסמו. מלשון וכחשה וכסותם (שמות

פירוש ע"ט

אַנְדֶערֶע קְלֵיידֶער נִם זַיי וָועלֶן בְּרענֶען אין זַיי
וְהֵיזִיגֶע אוֹתָם בִּקְדוּשׁוֹת תַּקִּידֶש אוֹג זְאלֶן זַיי לַיידֶן אוֹיף אין דִי
הַיילִיגֶע לִשְׁכּוֹת דָם זָעלֶן דִי לִשְׁכּוֹת נוֹס זָעלֶן גִשְׁטַאנֶען
אוֹיבֶּן אוֹיף דֶעם בַּאדֶן אוֹג אוֹנטֶן וְנָשׂוּ בְּגָדִים
אֲחֵרִים אוֹג זְאלֶן אַן קְלֵיידֶן אַנְדֶערֵי קְלֵיידֶר נִם קֵיין
הַיילִיגֶע וְלֹא יְקַדְּשׁוּ אֶת הָעָם בְּבִגְדֵיהֶם אוֹג זְאלֶן נִם
הַיילִיגֶען דָם פְאלְק מִט זַייעֶרע קְלֵיידֶר (פְלוֹקֶר זַיי
זְאלֶן נִם אִין רִירֶן דָאם פְאלְק מִט זַייעֶרֵי הַיילִיגֶע
קְלֵיידֶר): (כ) וְרֹאשָׁם לֹא יְגַלֵּחוּ אוֹג זַייעֶרֵי קָעפּ זְאלֶן
זַיי נִם אָפּ גְאלֶן אִין גָאנְצֶן וְפֶרַע לֹא יְשַׁלֵּחוּ אוֹג קֵיין
הָאר זְאלֶן זַיי זִיךְ נִם לָאנְג וָואקְסֶן לַייעֶרְם
כָּסוֹם יְכַסְּמוּ אֶת רָאשֵׁיהֶם וַיי זְאלֶן דִיא הָאר פוּן
זַייעֶרע קָעפּ נָאךְ שָׁערֶן דֶהַיינוּ דִי שְׁפִּיץ פוּן
אִין הָאר זָאל זַיין בְּיא דֶעם וָואגְיצֶל פוּן דֶער
זְאלֶן דִי כֹּהֲנִים דֶהַיינוּ דִי פְּרִאסְטֶע כֹּהֲנִים
דִי סָעמֶן זַיי נָעמֶן: (כב) וְאִשֶּׁת עַמּוֹ יוֹרוּ אוֹג מַיין פְאלְק
זְאלֶן דִי כֹּהֲנִים לֶעהֶרֶן צוּ מַאכֶן אַיין אוּנטֶרשִׁיד

צווישֶען

יוֹרוּ בֵּין קֹדֶשׁ לְחֹל וּבֵין טָמֵא לְטָהֹר
יוֹדִיעֻם׃ כד וְעַל־רִיב הֵמָּה יַעַמְדוּ
לְמִשְׁפָּט בְּמִשְׁפָּטַי יִשְׁפְּטֻהוּ וְאֶת־
תּוֹרֹתַי וְאֶת־חֻקֹּתַי בְּכָל־מוֹעֲדַי יִשְׁמְרוּ
וְאֶת־שַׁבְּתוֹתַי יְקַדֵּשׁוּ׃ כה וְאֶל־מֵת
אָדָם לֹא יָבוֹא לְטַמְּאָה כִּי אִם־לְאָב
וְלִאֵם וּלְבֵן וְלִבַּת לְאָח וְלַאֲחוֹת אֲשֶׁר־
לֹא־הָיְתָה לְאִישׁ יִטַּמָּאוּ׃ כו וְאַחֲרֵי
טָהֳרָתוֹ שִׁבְעַת יָמִים יִסְפְּרוּ־לוֹ׃
כז וּבְיוֹם בֹּאוֹ אֶל־הַקֹּדֶשׁ אֶל־הֶחָצֵר

יורו בין קדש לחל ובין טמא לטהור
יודיעם׃ כד ועל־ריב המה יעמדו
למשפט במשפטי ישפטהו ואת־
תורתי ואת־חקתי בכל־מועדי ישמרו
ואת־שבתותי יקדשו׃ כה ואל־מת
אדם לא יבוא לטמאה כי אם־לאב
ולאם ולבן ולבת לאח ולאחות אשר־
לא־היתה לאיש יטמאו׃ כו ואחרי
טהרתו שבעת ימים יספרו־לו׃
כז וביום באו אל־הקדש אל־החצר

ת"א
ופתחי מטמתו . מ"ק ז מו:
ויום טובו . מ"ק מו:

ויזרו בין קודשא לחולא
ובין מסאבא לדכיא
יהודעונון׃ כד ועל
פלוגות דינא אינון
יקומון למדין דיני
דעותי ידעונון ית אורייתי
ית קימי בכל מועדי
ידכרון ית יומי שבתא
דילי יקדשון׃ כה ועל
מיתא דאנשא לא יעול
לאסתאבא אלהין לאב
ולאם ולבר ולברת לאח
ולאחת דלא הות לגבר
יסתאבון׃ כו ובתר
דכיתיה שבעא יומין
יסנון ליה׃ כז וביומא
מיעלה לקודשא
לדרתא גניתא לשמשא
בקודשא

רד"ק
חוא : (כד) ועל ריב לשפט . לשפט כתיב לשפט קרי והענין אחד : ישפטהו . ישפטו הריב כמו שכתובים בשפטי הריב בתורה וכתיב וישפטהו ר"ל יכדבו לכישפט ושפטוהו כמשפט: ואת חקותי בכל מועדי . כדברי הקרבנות וכן את שבתותי יקדשו : (כה) ואל כית אדם . והו בכהן הדיוט : (כו) ואחרי טהרתו . אפשר שיהיה זה לעתיד לתום קדושה שאחר שיטהר לסוף שבע שוד יספרו לו ז' ימים אחרים אלא שרז"ל פירשוה בלא חידוש ופירשי אחרי טהרתו אחרי פרישתו כן המת : (כז) וביום בואו אל הקדש . ר"ל אחרי שישתחר ויכנס לקדש

רש"י
שפמויה היא לסורה לף להדיוט : (כו) ואחרי טהרתו . ומחרי פריטתו מן המת . כך שמויה במ"ק : (כז) וביום בואו . התלה לל הקודם להתחנך לעבודה יקריב חטאתו זו עשירית האיפה שלו כך שמויה במ"ק שהכהן הדיוט טעון עשירית האיפה ביום הימוכו כענין שנאמר (שם) זה קרבן אהרן וכניו וגו' וכמו שמפורש במסכת מנחות :

חדשים בקצתם פירשו יקריב חטאתו עשירית האפה שהיה כהן גדול מקריב בכל יום שלא הקריב אותו ביתי מוסאתו אבר שיקריבנה אחרי טהרתו ויקצתם אמרו יקריב חטאתו בא ללבר שלא יוכל לשלוח קרבנותיו ביתי מוסאתו שנאמר וביום בואו וגו' יקריב בזכן שראוי לביאה ראוי להקרבה ובזמן שאין ראוי לביאה אין ראוי להקרבה ואני תמיה למי שאמר יקריב חטאתו זו היא עשירית האיפה והלא מדבר בכהן הדיוט שמסמא לקרובים ועשירית האיפה כהן גדול היה מקריב אותה כישלו בכל יום מחציתה בבקר וכחציתה בערב וכהן הדיוט לא היה מקריב אותה אלא בשעת חינוך עבודה כלומר ביום

מנחת שי

(כה) ולל את לדם לף יכוח . מד מן ר"ד דסבירין יכוחו וקיימן יכוח ופיפן בס"ג סוף פסוקין ויכוחן שמסמא לף ייעלון לגיו לעזרה ולקח דסבירין וכני

מצודת ציון

ע' וכוח מין זבח : (כג) יורו . מלמון כוכלח ולמוד :

מצודת דוד

סכהנים ילמדו לת העם להכדיל בין קדש לחולין גם ידיעום שכבדל בין עמא לטהור : (כד) ועל ריב . ועל דין ממין יעמדו הכה לפניהם למשפט ושם ישפטיהו כמשפטי כתורה לף לפי מומדן דעתם : ואת תורותי . התורות והחקים הנהוגים בכל ימי מועדי ה' כדכר הקרבנות ישמרו הם לעשותם וכן יקדשו לת השבתות כדכר מקדשות מוכח ליה : (כה) למטמא . לעמת לת עלמו : אשר לא היתה לאיש . למבכר : (כו) ואחרי טהרתו . כ"ל לאחר שיכיאתו מן המת כן מרז"ל : שבעת ימים וגו' . ומ"ש סוף טהור : יספרו . כ"ל לחני הכהנים יספרו לו שבת שכח הוא לף ימיומו הם ליכנס למקדש עד לאחר שבעת ימים ויטבר : (כז) וביום בואו וגו' כ"ל כשהוליא כיולת הכהן להתחנך בעבודה : אל החצר החיצונית . הוא עזרת הכהנים לאבר הם המזבח : יקריב חטאתו

פירוש ע"ט

צְוּוּיֶשְׁעֶן קוֹדֶשׁ אוּנ חוּל וּבֵין טְמֵא לְטָהוֹר יוֹדִיעֻם אוּנ
מוּשְׁעֶר אוּנ טָהוֹר וְאַלֶּין וֶיא מוֹרִיעַ זַיִן יַי׃
(כד) וְעַל רִיב הֵמָּה יַעֲמְדוּ לְמִשְׁפָּט אוּנ אִיבֶּעֶר אֵין קְרִיג
זָאלֶין דִי כֹּהֲנִים שְׁטֵיין צוּא מִישְׁפְּטֶן בְּמִשְׁפָּטַי יִשְׁפְּטֻהוּ
מִיט מֵינֶע מִשְׁפָּטִים (אַזוֹי וויא אִין דֶער תּוֹרָה
שְׁטֵייט) וְאֶת תּוֹרֹתַי וְאֶת חֻקֹּתַי בְּכָל
מִינְדֶי יִשְׁמְרוּ אוּנ מֵינֶע לֶעֶרנוּנְג אוּנ מִינֶע גִיזֶעץ
וָום זָענֶן נוֹהֵג אוּנ אַלֶע מִינֶע יָמִים טוֹבִים זָאלֶן זַיי
הִיטֶן צוּ טָאן וְאֶת שַׁבְּתוֹתַי יְקַדֵּשׁוּ אוּנ מֵינֶע שַׁבָּתִים
זָאלֶן זַיי הַיילִיגֶן׃ (כה) וְאֶל מֵת אָדָם אוּנ צוּא אִין
טוּטֶן מֶענְטֶשֶן זָאל קֵיין פֶּרסוֹן נִיט קוֹמֶן צוּ טְמֵא
דֶעם אִינְווַיינְגֶטֶן הוּיף דָאס מֵיינְט מֶען עֶנְדֶת
כהנים

זֻפּוּן בֵּין קוֹדֶשׁ לְחוּלָא
וּבֵין מְסָאֲבָא לְדַכְיָא
יְהוֹדְעוּנוּן׃ כד וְעַל
פֻּלְגוּת דִּינָא אִנּוּן
יְקוּמוּן לְמֵדִין
דַּעֲוָתִי יְדְעוּנוּן וְיָת אוֹרַיְתִי
וְיָת קְיָמִי בְּכָל מוֹעֲדַי
יִדְכְּרוּן וְיָת יוֹמֵי שַׁבְּתָא
דִילִי יְקַדְּשׁוּן׃ כה וְעַל
מֵיתָא דַּאֲנָשָׁא לָא יֵעוֹל
לְאִסְתָּאֲבָא אֱלָהֵין לְאָב
וּלְאֵם וּלְבַר וְלִבְרַת לְאָח
וְלַאֲחָת דְּלָא הֲוַת לְגַבַּר
יְסָתָּאֲבוּן׃ כו וּבָתַר
דְּכִיתֵיהּ שִׁבְעָא יוֹמִין
יְמָנוּן לֵיהּ׃ כז וּבְיוֹם
מֵיעֲלֵיהּ לְקוּדְשָׁא
לְדַרְתָּא גַּנֵּיתָא לְשַׁמְּשָׁא
בְּקוּדְשָׁא

ת"א
ופתחי מטמתו . מ"ק ז מו:
ויום טובו . מ"ק מו:

קְרוּשָׁא יְקָרִיב
חֲטָאתֵיהּ אֲמַר יְיָ אֱלָהִים:
כח וִיהֵי לְהוֹן לַאֲחָסָנָא
חוּלָק מוֹתַר קוּרְבָּנַי
חוּלָקְהוֹן וַאֲחָסָנָא לָא
תִּתְּנוּן לְהוֹן בְּיִשְׂרָאֵל
מְחַנְנַדְיְהַבְיָת לְהוֹן אֵינוּן
אֲחָסַנְתְּהוֹן: כט מִנְחָתָא
חֲבִיאָא וַאֲשָׁמָא אִינוּן
יַכְלוֹנֵיהּ וְכָל חֲרָם
בְּיִשְׂרָאֵל לְהוֹן יְהֵי:
ל וְרֵישׁ כָּל בְּכוּרֵי כּוֹלָּא
וְכָל אַפְרָשׁוּת כּוֹלָּא
מִכָּל אַפְרָשׁוּתֵיכוֹן
לְכָהֲנַיָּא יְהֵי וְרֵישׁ
אַצָּוַתְכוֹן תִּתְּנוּן לְכָהֲנָא
לְאַשְׁרָאָה בִּרְכָתָא
בְּבָתֵיכוֹן: לא לָא נְבֵילָא

והביא

ת"א מר סיום כח. כטב לה יאמות
כט: וכלא ובדמה. מנחתו מכו:

כַּקּוֹדֶשׁ לַכֹּהֵן תִּהְיֶה לוֹ
חֲטָאתָם נְאֻם אֲדֹנָי יְהוִה: כח וְהִיתָה
לָהֶם לְנַחֲלָה אֲנִי נַחֲלָתָם וַאֲחֻזָּה לֹא־
תִתְּנוּ לָהֶם בְּיִשְׂרָאֵל וַאֲנִי אֲחֻזָּתָם:
כט הַמִּנְחָה וְהַחַטָּאת וְהָאָשָׁם הֵמָּה
יֹאכְלוּם וְכָל־חֵרֶם בְּיִשְׂרָאֵל לָהֶם
יִהְיֶה: ל וְרֵאשִׁית כָּל־בִּכּוּרֵי כֹל וְכָל־
תְּרוּמַת כֹּל מִכֹּל תְּרוּמֹתֵיכֶם לַכֹּהֲנִים
יִהְיֶה וְרֵאשִׁית עֲרִיסוֹתֵיכֶם תִּתְּנוּ לַכֹּהֵן
לְהָנִיחַ בְּרָכָה אֶל־בֵּיתֶךָ: לא כָּל־נְבֵלָה

רש"י

(כח) והיתה להם. הכתובה לנחלה: (כט) חרם. לשון קדש וכן כל לשון חרמה שהוא על הקדש: (ל) להניח. (חפצי"ר בלע"ז. כל"ש לו לענין מפעלין) כמו (במדבר ח') ויניח ככל נכול מנירים: (לא) כל נבלה וטרפה וגו', לפי שהותרה להם מליקת חעוף שכל אשר בארצם אשר יביאו לה' לך יהיה וכל אשר בארצם ר"ל כל המיוחדים שבארצם והם שבעת המינים וכן ר"ל כ"ש בכורי כל וכל התרומה. כל כט"ש בתורת כל תרומות תקדשים וגו': מכל תרומותיכם. ראשית מכל התרומותיכם והיא תרומה גדולה שהיתה לכהן: להניח ברכה אל ביתך. משמו אל כל אשר זכר בפסוק זה: (לא) כל נבלה וטרפה. כט"ש בתורת

רד"ק

שכתחיל לעבוד וכהן גדול לא היה מספא לקרובים ואם כן כח הוא שאמר ובעם בואו אל הקדש וגו' וט"ש יספרו לו ולא אמר יספיר לו ר"ל יספרו אחיו תכהנים שאם שכח הוא לא יניחוהו הם ליכנס לקדש עד שיעברו לו ז' ימי וישתהר: (כח) והיתה להם לנחלה. הכתונה תהיה להם לנחלת שלא תהיה להם אחוזה בישראל כמו שאמר בהורה: (כט) המנחה. מבואר הוא: (ל) וראשית כל בכורי כל. בכורי כל פרי כמ"ש בהורה בכורי

מנחת שי

מוכיח בזבח הוכחי: (כח) נחם לנחלה. כמ"ש הלמ"ד בנפעל: (ל) בכורי. מלה שבידן הפרי: ל' כהן מלעיגין כהן ועד כאן בדומעת קיימת: וקפ שבידן מפרי פרי מן מלפ פלעיל בהקומת כנ"ך: כל. רפי: וכל־תרומת כל. הלעיגים בפסוקים הם

מצודת דוד

זהו עכשיו בפיפה פרוש הכתובים מקריבים ביום ההמוך וכמ"ש זה קרבן אהרן וכניו וגו' ביום המשח אותו עכשיו בפיפה פולה וגו' (ויקרא ה') : (כח) והיתה להם לנחלה. ככתובה בהם לכם לנחלה כי לא יתנו מלך בסרן: אני נחלתם. ר"ל מוסר קרבני יהיה להלחם: ואחוזה. מחוזק נחלה בקרקע לבנות וכלעיים לא תתני לכם והוא לשון שמייש לעסוק בעבודת המקדש (ומה שנקרא תרומה בתרן כמ"ש תרומת הקדש לכהנים וגו' (לקמן מ"ח) זה בית אחוזתם. ר"ל מוהר קרבני יהיה מחוזק וכל הדבר כמ"ש : (כט) המנחה. ר"ל מיני המנחה : (ל) וראשית. בלשון מכל הדברים כולם בשמוכלו וכסו וכסבוניס : וכל תרומות כל. כל תרומות כולם בין דגן בין פירות וילפר : וכל תרומותיכם. מכל הדברים בשמחכלו בשמוכלו וכסו וכסבוניס : וכל תרומות כל. כל תרומות כולם בין דגן בין פירות וילפר : וכל תרומותיכם. מכל

פירוש ע"ט

כְּהֲנִים וּם דְּאַרְמִין אִיז דָּעָר מִזְבֵּחַ) לְשֶׁרֵת בַּקּוֹדֶשׁ צוּ בדיינען דְּאַרְמִין אִין הַיילִיקְיִט יַקְרִיב חַטָּאתוֹ וְאָל עֶר מְקָרִיב זַיין זַיין חַטָּאת (דָּם מַיינְט קָעֶן דִי עֲשִׁירִית הָאֵיפָה וּם אַיין כֹּהֵן הָאט גִידַארְפְּט מְקָרִיב צוּ זַיין אִין דָּעם מָאנ וּם עֶר הָט אָן גִיהוּידִיגן צוּ טְאן דִיא עֲבוֹדָה אִין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ) נָאם אֲדֹנָי אֱלֹהִים אַווי וְאָנְט נָאט דָּעֶר הָאר: (כח) וְהָיְתָה לָהֶם לְנַחֲלָה אִיךְ נַחֲלָתָם אִינ דִי כְּהוּנָה זָאל זַיין צוּ זַיי אַיין נַחֲלָה אִינ דִי אִיבְּרִיגִי פוּן מַיינָע קְרָבְּנוֹת זָאל זַיין זַיעֶר נַחֲלָה, וְאֲחֻזָּה לֹא תִּתְּנוּ לָהֶם אוּנ קֵיין יְרוּשָׁה זָאלְט אִיר גַיט גָעבְּן צוּ זַיי צְווישְׁן דִיא יִשְׂרָאֵל אִינ

(כט) המנחה והחטאת והאשם המה יאכלום וכל חרם בישראל להם יהיה: (ל) וראשית כל בכורי כל פרי כל מיני תרומתכם לכהנים יהיה וראשית ערסותיכם תתנו לכהן להניח ברכה אל ביתך: (לא) כל נבלה וטרפה לא תאכלו

וּמִגְרָשָׁהּ מִן־הָעִוֹף וּמִן־הַבְּהֵמָה לֹא
יֹאכְלוּ הַכֹּהֲנִים: מה א וּבְהַפִּילְכֶם אֶת־
הָאָרֶץ בְּנַחֲלָה תָּרִימוּ תְרוּמָה לַיהוָה
קֹדֶשׁ מִן־הָאָרֶץ אֹרֶךְ חֲמִשָּׁה וְעֶשְׂרִים
אֶלֶף אֹרֶךְ וְרֹחַב עֲשָׂרָה אֶלֶף קֹדֶשׁ־
הוּא בְּכָל־גְּבוּלָהּ סָבִיב: ב יִהְיֶה מִזֶּה
אֶל־הַקֹּדֶשׁ חֲמֵשׁ מֵאוֹת בַּחֲמֵשׁ מֵאוֹת
מְרֻבָּע סָבִיב וַחֲמִשִּׁים אַמָּה מִגְרָשׁ לוֹ
סָבִיב: ג וּמִן־הַמִּדָּה הַזֹּאת תָּמוֹד אֹרֶךְ

וְטִרְפָּה מִן־הָעוֹף וּמִן־הַבְּהֵמָה לָא
יֵאכְלוּן כָּהֲנַיָּא: מה א וּבְמֶחֱסַנְכוֹן יָת
אַרְעָא בַּאֲחָסָנָא
תְּפָרְשׁוּן אֲפְרִישׁוּ קֳדָם
יְיָ קוּדְשָׁא מִן אַרְעָא
אוֹרְכָא עֲסַרִין וְחָמְשָׁא
אַלְפִין אוֹרְכָא וּפוּתְיָא
עֲשָׂרָא אַלְפִין קוּדְשָׁא
הוּא בְּכָל תְּחוּמֵהּ סְחוֹר
סְחוֹר: ב יְהֵי מִדִּין
לְקוּדְשָׁא חֲמֵשׁ מְאָה
בְּחֲמֵשׁ מְאָה מְרַבַּע
תְּחוֹר סְחוֹר וְחַמְשִׁין
אַמִּין רְחִיצָא לֵיהּ סְחוֹר
סְחוֹר: ג וּמִן מִדּוּתָא
הָדָא תִּמְשַׁח אוֹרְכָא
עֲסַרִין

רד"ק

נבלה וטרפה לא יאכל למומאה בה אע"פ שישראל גם כן מוזהרין עליה הכהנים מיוחדין יותר מפני המומאה לפי שהם תמיד בקדש לכך הם מוזהרין יותר על המומאה מישראל ולפיכך אמר לא יאכלו הכהנים ואמר לא יאכל ולא אמר ולא יגעו כי יש נבלה שאינה מטמאה אלא בבית הבליעה והיא נבלת עוף טהור ורש"ל אמרו לפי שהותרה להם כליקת חטאת העוף שהיא נבלה וטרפה יכול יהא מותרין גם כן בשאר נבלות וטריפות לפיכך הוזהרו עליהם: (מ) ובהפילכם את הארץ בנחלה. על ירושלים אמר שיפלו אותה לעתיד בנחלה לכל ישראל ואמר איך יהלק אותו למקדש ולכהני וללוים ולישראל ואמר ארך חמשה ועשרים אלף ורחב עשרת אלף קדש הוא בכל גבולו סביב הארך הוא במזרח למערב והרחב מצפון לדרום. ואמר: (ב) יהיה מזה אל הקדש חמש מאות בחמש מאות מרובע סביב וחמשים אמה מגרש לו סביב. כאלה המדות שזכר יקח בהם הקדש והוא חר חבית חמש מאות באורך וחמש מאות ברחב כמ"ש למעלה כי הבית היה חמש מאות אם כן נשאר מחר חבית כלפי מזרח חמש מאות של הר הבית המשה ועשרים אלף וברחב כמו כן מחר חבית כלפי צפון ארבעה אלפים ושבע מאות וחמשים כן מחר חבית כלפי דרום שהם תשעת אלפים וחמש מאות וחמש מאות של חר חבית הנה עשרת אלפים: (נ) ומן המדה

מנחת שי

פרישותיכם. פרוש תלוים זה בזה פרישת ומפרישים תפרשו שהוא לשון נתינה: מה (ה) מפרש. מלעיל בפסק בגי"ן: (ו) מרגע. בפסוקים ישרים כלי

מצודת ציון

מה (ה) תרומה תרומה. עניין הפרשה כמו ויקחו לי תרומה (שמות כ"ה): (ר) מגרש. עניו מקום סמוי מכלי

מצודת דוד

ברכת. לשומר לא יפע לנכסיו בעת כל מלה לנכסים כי זה יפיע סיפה להשלות ברכה בעיקר ולא יחסר מכיסו כי עוד יוסיף: (לא) יאכלו חכהנים. פירוש רש"י לפי שפומרה להם מעלה מחלקת:

בסוף פסוק נבלה וטרפה סולרך להזהירם על שאר נבלות וטריפות שם"ס סותר לסם שבל מוניו:

מה (ה) ובהפילכם. לפי שם"ם כוה יחולק בסלכן נחל לבן ממר לשון בפשילכם ומם כי פ"ופוקה פסיק לא מפיק ע"י בפלא נוסל. מו יתמר זה הנשון על פירוסה ובדרש"ל כיוס שמה מפיל בחלוה (כ"ב ק"ג): קדש בן הארץ. סמלן פוה יפיס קדש מבלוות בתלן: אורך. מצודת מעבוד: ורחב. שלמון לדרום: בכל גבולה. כ"ל כל בפעמ כוה מפניל: (ג) יהיה בזה. מבפעמ כוה יהיה מקודש ממנו מלות וגו' ויהיה מרובע מפניל וזהו סר סבים: מגרש לו סביב. בכל פרבעת הכיוסות יהיו ערבע מאות חמשים אמה: (נ) ומן חמדה תואת תמוד וגו'. לפי שלא פירש למעלה בפה יעמדו מדת הפתוחים שם

פירוש ע"ט

קוּדְשָׁא מִן תְּחוּמָא דָּא אַרְבַּע אַלְפִין דִּי פְּתָחִים גִּיטִּ
עֲסַרִין (ואנ דְּרוֹם וְאַנְפּוּ נָגְבָּא דָּעֲר דָּעֲר פְּסוּק דִּיא פְּתָחִים
וְאַלְפִין גִּיטִּ עֲסַרִין וְוָארוּם נַיִיל דִּיא הוֹרָה הָאט מַתִּיר
גִּיוֶוען צוּ דִּיא כֹּהֲנִים צוּ עֲסַרִין אַיין קְרְבָּן חַטָּאת פּוּן
אַיין עוֹף וָם דָּם הָם מָעֶן גִּיוֶוארְפִין אוּן דָּם הַיִיסְט
נֶבְלָה אוּן טְרֵיפָה דְּרוּם וְאַנְפּוּ עֶר זַיי דָּא אֶן דָּם זַיי
וְאַלִין גִּיטִּ עֲסַרִין־קִין אַנְדֶערְע נְבָלוֹת אוּן טְרֵיפוֹת):
מה (א) וּבְחַלְּקְכֶם אֶת הָאָרֶץ בְּנַחֲלָה אוּן אִיר וָועְט
מאכין פאלין דִּי עֶרֶד בִּירוּשָׁה תְּרִימוּ תְרוּמָה
לַיי וַאלְט אִיר אֶפּ שַׁיידִּין אַיין אֶפּ שַׁיידוּנְג צוּ גָאט

שהיא נבלה וטרפה הוזרך להזהירם על שאר נבלות וטריפות
כך פירשוה רבותינו:

מה (א) ובהפליכם את הארץ בנחלה. שתחלקו לחלוק את ארץ ישראל לי"ב רבותיו. לפי כחלוקה הראשונה שהיתה לרב כפי מניינו ולמעט כפי פקודיו והיו ג' שבטים לו ג' כראשונה אחת עכשיו החלקים סיום וכשורות הכרם משלת ים עד פאת קדים כמו שמפרש בסוף הספר: תרומה לה'. לבנות בהמ"ק הוא נו: (ב) יהיה מזה. מן התרומה הזו יהיה לעזרת הקודש להר הבית ממנ מאות קנים והמותר לבתים לכהנים. כמו שמפרש בסוף הספר: (ג) מן המדה הזאת.

איילין

חֲמִשִּׁים וְעֶשְׂרִים אֶלֶף וְרֹחַב עֶשֶׂרֶת
אֲלָפִים וּבוֹ־יִהְיֶה הַמִּקְדָּשׁ קֹדֶשׁ
קָדָשִׁים׃ ד קֹדֶשׁ מִן־הָאָרֶץ הוּא
לַכֹּהֲנִים מְשָׁרְתֵי הַמִּקְדָּשׁ יִהְיֶה
הַקְּרֵבִים לְשָׁרֵת אֶת־יְהוָה וְהָיָה לָהֶם
מָקוֹם לַבָּתִּים וּמִקְדָּשׁ לַמִּקְדָּשׁ׃
ה וַחֲמִשָּׁה וְעֶשְׂרִים אֶלֶף אֹרֶךְ וַעֲשֶׂרֶת
אֲלָפִים רֹחַב יִהְיֶה לַלְוִיִּם מְשָׁרְתֵי

עֶשְׂרִין וְחַמְשָׁא אַלְפִין
וּפוּתְיָא עֶשְׂרָא אַלְפִין
וִיהֵי יַתֵּי סְקַר שָׁא
קוּדְשָׁא קוּדְשִׁין׃ ד קוּדְשָׁא
מִן אַרְעָא הוּא לְכָהֲנַיָּא
דִּי מְשַׁמְּשִׁין בֵּי ת
מַקְדְּשָׁא דַּיְיָ וְקָרִיבִין
לְשַׁמְשָׁא קֳדָם יְיָ וְיִהֵי
לְהוֹן אֲתַר שְׁבִיק לְבֵיתָא
וְקִבְשָׁא לְמַקְדְּשָׁא׃
ה וְעַסְרִין וְחַמְשָׁא אַלְפִין
אוֹרְכָּא וְעַסְרָא אַלְפִין
פּוּתְיָא וְיִהֵי לְלֵוָאֵי
מְשַׁמְּשֵׁי בֵּי תָא לְהוֹן
לַאֲחֻסָּנָא

רש"י חמשה קרי ותיה כתי רד"ק

בקנה המדה שנמדד בו ריבוע הר הבית ה' מאות על ה' מאות. כמו שאמור בעניין על מעלה (מ"ב). לד' רוחות מדלו סומה לו סביב ממן מאות קנים וגו': המוד אורך. ה' ועשרים אלף קנים ורחב ו' אלפים קנים ולפי שלא פירש בפסוק ראשון מה הן ה' ועשרים אלף אם קנים אם אמות הוצרך לומר שכ"ה אלף מדות בקנה המדה שנמדדו בה ה' מאות על ה' מאות על הר הבית נתמדדין אלפי' הללו לתרומה: (ד) קדש מן הארץ. פרש את המקרא מותר הקדש אשר מן המדה ההוא יהיה לכהנים משרתי המקדש הקרבים וגו' קדש מן הארץ היא התרומה הזאת: לכהנים משרתי המקדש יהיה. העוסק על ה' מאות על הר הבית. י"ב אלף ומאתים וחמשים למזרח וכנגדן למערב והמקדש בתמצע וד' אלפים וז' מאות וז' לצפון וכנגדן לדרום: והיה להם מקום לבתים. להעוסק הזה שסביב המקדש: ומקדש למקדש. וה' מאות על ה' מאות החמציים יהיו מקומות לעורך המקדש (מיטיקניי"ה ת"ל סיינקומיי"ן בלע"ז). בל"ת היילינסהוס זוס תלמס היילינסטעטן): (ה) וחמשה ועשרים אלף. קנים מורך ו' אלפים רחב תרומו רלוזה מחרת תלל זו בדרומה של זו לעורך הלזים. כך מפורש בסוף הספר שהוא בדרוש. מלחתי. כ' לשכות

מנחת שי

ומחזקות הכי"ת בשתת ד' (ג) חמ"ש. חמשה קני ד' קדשים. לין נקו"ף מלרוך בשמים כ"י וגם בחקלת דפוסים ד' (ה) מקום לבתים בחקלת פשיטים

מצודת דוד

בחמות הם בקנים לכן פירש ואמר ומן המדה הזאת ס"ל כמדה במדד את הר הבית דהיינו בקנים וכמ"ש ויעמד את רחב הכלן קנה אחד (לעיל מ') וזה שהמדה תמוד המורך של חמשה ועשרים אלף קנה שהיא קדש קדשים מול כל שתת הלשופה שהיו מקבלת קדש: (ד) קדש. כל שהמת זוס שהוא קודש מלעלות אחלון ויסו של הכהנים וגו': והיה להם. שהמת זוס יהיה לשם מקום על בתים ומקום מוזנן על המקדש: (ה) וחמשת ורבי. ס"ל ושמוך לו יהיה עוד

מצודת ציון

זריעה ומילוות וכן ומגרש לעריס (במדבר ל"ה): (ד) ומקדש

לבתים בתים כמו בתי ערים (ה) מקום

פירוש ע"ם

אֲשֶׁר־לֹא נִיתַּן אַחֻזָּה לְעַם וְנָחֲלָה לְעָרִים אֹתָן
אֲרוּם אוֹג אֲרוּם אוֹרְחַ אֲלָע פִּיר נַיְיטָן׃ (ג) וּמִן הַמְּדָה
הַזֹּאת תִּמְדֹּד אֹרֶךְ חֲמִשָּׁה וְעֶשְׂרִים אֶלֶף וְרֹחַב עֲשֶׂרֶת
פּוּן דֶּם רָאוּנְעֶר מָאס וּם דְּעָר הַר הַבַּיִת
אִי גִיאָסְטֶן גְּוּאוֹרֶן דֶּר מִיט דְּרֵיעֶנוּ מִיט שְׁטָעקְלִיךְ
מִיט דֶּעָר מָאס הְמוד אֹ־דְּ אֲלְסְמוֹ מָעסְטֶן דִּיא לָעֶנְג
פּוּן דֶּעם אֶפּ שַׁיידוּנְג פּוּן דֶּעָר עֶרֶד פְּנָעף אוּג
צְוָואנְצִיג טוּיזֶנְט שְׁטָעקְלִיךְ אוּג דִּיא בְּרֵייט עֶצְטֶן
טוּיזֶנְט שְׁטָעקְלִיךְ וּבו יִהְיֶה הַמִּקְדָּשׁ אוּג אִין דֶּעם אֶרְט
וְאוֹל נִיין דֶּר בַּיִת הַמִּקְדָּשׁ וּוּם עֶר אִיז גָאנְץ הַיילִיג

אֲשֶׁר לֹא נִתַּן אֲחֻזָּה לְעַם וְנָחֲלָה לְעָרִים אֹתָן
אֲנְטָקְעֶנְן דֶּעם אֶפּ שַׁיידוּנְג וְוָאם עֶם וְוָעֶרְם אֶהְן
גִּירוּפְּיֶן קוֹדֶשׁ׃ (ד) קֹדֶשׁ מִן הָאָרֶץ דֶּם הַיילִיגֶע אֶרְט
פּוּן דֶּעם לָאנְד (פְּלוֹסֶר דֶּם אֶפּ שַׁיידוּנְג וְאוֹל נִין צוּ
דִּי כֹּהֲנִים וְוָאם בְּרִינְגֶן דֶּעם בֵּית הַמִּקְדָּשׁ) הָקְרֵבִים
לְשָׁרֵת אֶת ה׳ וְוָאם נִינְעֶהְן צוּ בְּרִינְגֶן פַּר נָאט וְחַיָּת
לָהֶם מָקוֹם לַבָּתִּים אוּג דֶּם וְאוֹל נִיין צוּ יִי צוּ אִיין אֶרְט
צוּא בּוּעֶן הַיינֶעֶר דְּרוּיף אוּג דִּיא בְּרֵייט עֶצְטֶן
אִין מִיטִין צוּם בֵּית הַמִּקְדָּשׁ׃ (ה) וַחֲמִשָּׁה וְעֶשְׂרִים אֶלֶף
אוּג פִּינְעף אוּג צְוָואנְצִיג טוּיזֶנְט שְׁטָעקְלִיךְ לַאנְג

הַבַּיִת לָהֶם לַאֲחֻזָּה עֶשְׂרִים לִשְׁכֹת׃
ו וַאֲחֻזַּת הָעִיר תִּתְּנוּ חֲמֵשֶׁת אֲלָפִים רֹחַב וְאֹרֶךְ חֲמִשָּׁה וְעֶשְׂרִים אֶלֶף לְעֻמַּת תְּרוּמַת הַקֹּדֶשׁ לְכָל־בֵּית יִשְׂרָאֵל יִהְיֶה׃ ז וְלַנָּשִׂיא מִזֶּה וּמִזֶּה לְתְרוּמַת הַקֹּדֶשׁ וְלַאֲחֻזַּת הָעִיר אֶל־פְּנֵי תְרוּמַת־הַקֹּדֶשׁ וְאֶל־פְּנֵי אֲחֻזַּת הָעִיר מִפְּאַת־יָמָּה יָמָּה וּמִפְּאַת קָדְמָה

ואחסנא עסרין לשכן׃
ו ואחסנת קרתא תתנון חמשא אלפין ואורכא עסרין וחמשא אלפין לקבל אפרשות קודשא לכל בית ישראל יהי׃ ז ולרבא מכא ומכא לאפרשות קודשא ולאחסנת קרתא מרוח מערבא למערבא ימרוח מדינחא

מדינחא

רד"ק

ועשרים אלף ארך. כנגדה שהיתה לכהנים בין המקדש ובין בתיהם כנגדה הוזאת היתה ללוים לאחוזה סביב לאחוזת הכהנים כמ"ש למטה לעומת גבול כהנים. כי גם הם כשרתי הבית להיות שוערים ומשוררים: עשרים לשכות. אשר יעשו בחלקם סמוך לאחוזת הכהנים עשרים לשכות לשבת בהם השוערים כדי שיהו קרובים אל הבית וחשאר יהיה לצרכיהם ולבתיהם: (ו) ואחזת העיר. שהוא' אחוזה לכל ישראל כי כולם יהיו נאחזים בירושלם לכל שבט יהיה שער אחד בעיר כמ"ש בסוף הספר והיה אחזת העיר רחב חמשת אלפים והארך חמשה ועשרים אלף מן המזרח למערב נמצא התרומה הזאת בין כולם חמשה ועשרים אלף על חמשה ועשרים אלף כי לכל אחד מהם כ"ח אלף ארוך ורחב להכהנים ו' אלפים וללוים ו' אלפים ולאחזת העיר חמשת אלפים הרי חמשה ועשרים אלף: לעומת תרומת הקדש. כנגד ארך התרומה הקדש שהיא אחזת הכהנים יהללום: (ז) ולנשיא מזה ומזה לתרומת הקדש ולאחזת העיר. אחר כך פירש אל פני כי לם"ד השבוש הנזכרת לתרומה ולאחזת ר"ל אל פניהם למזרח ואל פניהם למערב תהיה נחלת הנשיא כמו שבפרש ואומר מפאת ים ימה ומפאת קדמה קדימה כלומר רחב נחלת הנשיא תהיה רחב חמשה ועשרים אלף כנגד תרומת הקדש ואחזת העיר וארך תהיה כנגד אחד חלקי השבטים מבחרת ארץ ישראל למערבה כי בסוף חמשה ועשרים אלף ארך נחלת הכהנים והלוים ואחזת העיר תהיה אחזת הנשיא כנגד' ברחבה עד סוף גבול א"י למזרח וכן למערב עד סוף גבול ארץ ישראל למערב כי

מצודת ציון

ענין הזמנה כמו ויקדימו שם קדם בגליל (יהושע כ'): (ו) לעומת. כ"ל כשוה וכן כמופלים לעומתם (לעיל י'): (ז) אל פני. כ"ל

מצודת דוד

לעומה ממנה ומעכיו אלף וגו'. וזה יהיה ללוים וגו' להיות לכם לתחזוה: עשרים לשכות. כ"ל בהלוויה היה יעמדו עשרים לשכות כמוך למחזות הכהנים למנה כמה כמה פעמים השוערים למען

והלוים ואחוזת העיר: מפאת ים ימה. ממערב תרומת הקדש והעיר עד מערב הגבול: ומפאת קדמה קדימה. וממזרח התרומה למזר מזרח לעומת אחד החלקים של שבטים המפורשין בסוף הספר שהם מנגבול ים של חרן

יהיו קרובים אל בתים ושמלא יהיה לכהניהם ולבניהם: (ו) ואחוזת העיר. למען תהיה תרומת הקדש. במדת אורך תרומת הקדש והיא ממזרח למערב ורוחב מצפון לדרום: לכל בית ישראל יהיה. ממזרח העיר יהיה לכל הכהנים זה כנה: (ז) ולנשיא. ואל הנשיא סוף מנך המעשים אלין יזכון אחזות מלה מזה ומזה לתרומת הקדש והוא ממזרח הכהנים והלוים ולעומתם העיר ולתוספת ביאור אחר אל פני תרומת הקדש של רלועות המוכדלות לתרומת הקדש של רלועות הכהנים ממערב ומעבר הלפי המערב כלפי המזרח כלפי

פירוש ע"ט

אוג צָעהן טויזנט שְׁטעקליך בְּרייט זָאל טָען אפּ
שיידין אויף דָרום נייט וְיהֶה לַלְוִיים אוג דָם זָאל יַיין צוּ
די לְוִיים וָום כַּאנְגען דָעם בֵּית הַמִּקְדָּשׁ צוּא איין
יְרוּשָׁה עֶשְׂרִים לְשָׁכוֹת צָוואנְצִיג קַאמֶערִן׃ (ו) וַאֲחֻזַּת
הָעִיר תִּתְּנוּ פון יְרוּשָׁה פון דָער שְׁמָאט זָאלְט איר
נָעמְען אוֹף־דָרום נייט בְּרייט פִּינְף טויזנט שְׁטעקליך
אוג פִּינְף אוג צָוואנְצִיג טויזנט שְׁטעקליך לַאנְג
לְעֻמַּת תְּרוּמַת הַקֹּדֶשׁ אֲקָעגען דָעם הַייליג אפּ שיידונג
שְׁמָאט דֶהַיינוּ) אֶל פְּנֵי תְרוּמַת הַקֹּדֶשׁ צוּ פֶּר דָר בְּרייט

פון

קְדִימָה וְאֹרֶךְ לְעֻמּוֹת אַחַד הַחֲלָקִים
מִגְּבוּל יָם אֶל־גְּבוּל קְדִימָה: ח לָאָרֶץ
יִהְיֶה־לּוֹ לַאֲחֻזָּה בְּיִשְׂרָאֵל וְלֹא־יוֹנוּ עוֹד
נְשִׂיאַי אֶת־עַמִּי וְהָאָרֶץ יִתְּנוּ לְבֵית־
יִשְׂרָאֵל לְשִׁבְטֵיהֶם: ט כֹּה־אָמַר אֲדֹנָי
יְהוִה רַב־לָכֶם נְשִׂיאֵי יִשְׂרָאֵל חָמָס
וְשֹׁד הָסִירוּ וּמִשְׁפָּט וּצְדָקָה עֲשׂוּ הָרִימוּ
גֵרְשֹׁתֵיכֶם מֵעַל עַמִּי נְאֻם אֲדֹנָי יְהוִה:
י מֹאזְנֵי־צֶדֶק וְאֵיפַת־צֶדֶק וּבַת־צֶדֶק

מנחת שי

(י) יכי לכם כן כמיב במדבייקים יכי לא יכיה:

רש"י

יט עד גבול קדים: (ח) לארץ יהיה לו לאחוזה. תרגם יונתן דמ מרעא תהי לרבא לאחסנתא: ולא יונו. לטון מוכות ממון שגוזלים את נחלתם: (ט) הרימו גרושותיכם. סלקו את אחתם מגרשים את עמי מנחלתם:

(י) ואיפה. למדת היבש: ובת. למדת הלח:

רד"ק

לישראל יהיו שנים עשר חלקים ולנשיא החלק תשלשה עשר חלק הנשיא כחלק אחד כשבטי ישראל באורך וברחב אלא שבהוך נחלת הנשיא תהיה ההרומה: לעמות. בחולם כמו לעומת בפתח כמת בשקל סבל בן כי עול סובלו עומת בשקל נוסע: אחד החלקים. חלקי השבטים כמי שפירשנו: (ח) לארץ יהיה לו לאחוזה. החלק הזה יהיה לו לאחוזה בארץ ישראל ולפי' לארץ בסקים בית כסו וישב אתו לארץ הרגיל לפזצעי ישבתי

לכבא והרוכים להם למ"ד במקום בית וי"ת דא ארעא תהא לרבא לאחסנתא בישראל והנשיא הזה הוא מלך המשיח כמו שפירשנו למעלה: ולא יונו עוד נשיאי את עמי. כמו שהיו עושים מלכי ישראל שהיו גוזלים ואונסים והוסיפים עניים שבניהם בעיר ובשדה כמו שעשה אחאב בכרם נבות וכן אמר על מלכי ישראל ויחבדו שדות ויגזלו בתים ונשאו ונשקו נבר וביתו ואיש ונחלתו לא יעשו עוד זה לעתיד בשוב המלכות כי חלק גדול יהיה להם אחוזה בתוך בני ישראל והם יחלקו הארץ לבית ישראל לשבטיהם ויפקיע להם חלק שלהם כי רב יהיה ועוד שיהיה להם לב חדש לירא את ה' ולשמור מצותיו. ולא יונו עוד ענין אונס וכן ת"י ולא ינסוך כי יש בלשון הזה לקיחת ממון האדם או גופו מדעת ושלא מדעת אבל מדעת כמו לא הונו איש את עמיתו מדעת שאונס אותו בגלוי בכח ומזה ולא יונו עוד נשיאי את עמי וכן ואהכלהי את מתוך חרב חיובת העיר היונה ושני הענינים נזכרים בפרשה הבאה אחר זה חמס ושוד זהו מדעת הבאונים והאיפה והבת זהו שלא מדעת: (ט) כה אמר אדני ה'. אמר בגדר מלכי יהודה שהיו או קודם זה החרבן: רב לכם. זמן רב החזקתם בחמס ושוד אתם ומלכי ישראל שלפניכם: הסירו. אותם ועשו משפט וצדקה: הרימו גרשותיכם מעל עמי. סלקו מעליהם המסים שאתם גורשים ומטילים עליהם וי"ת סליקו הקלהכון: (י) מאזני צדק ואיפת צדק ובת צדק יהי לכם. לא הקשו על בסדות ובמשקלים כאשר

מצודת דוד

כמלכי: וארך. כל חלק הנשיא כמוה ומזה: לעמות אחד החלקים. למדת אחד מן החלקים כל כאמצעי לפי יהיו מגבול המערבי אל גבול המזרחי ועיין בקרוכתם כעין כסיס בחמלאתו ובלורס: (ח) לארץ. כמו לפרן יהיה לו זה לאחוזה בישראל: ולא יונו עוד. ל"ל כי"ת כשיסים לכם לאחוזה ממנה מרובה לא יעשקו עוד כשיהיה לה עמי לקחת מה שלכם כי יהיה די לכם בנחלת אחוזתכם והארץ. ופשט כפרן יתנו לבית ישראל חנך לכל שבט זה כזה: (ט) רב לכם נשיאי ישראל. אתם המלכים שבזיכם קודם החורבן הגם זמן רב היה לכם מה שהוסיפם ופשקתם את עמי אבל עתה כשיהיו בחמם ושוד ועשו משפט וצדקה: הריבו. כשיהיו מעל עמי את המכסים מה שהיתם גורמים ומטילים עליהם: (י) כאוני

מצודת ציון

כמלכי: כשאת. משכר: (ח) לנשיא. כמו כפרן ובמה שנ"ת במקום כ' וכן יעשה לנסמ (מהכתיב ע') ומשפטו נכמ: יונו. כמ' מונאם ומוס ענין מוכה כמו ומים לא יונה (לעיל י"ח): (ט) ושוד. ענין מוכה: גרשותיכם. מענין גירוסין וכהלכה: (י) מאזני. כף מאזני משקל: ואיפה. זהו מדת היבש כת ג' סאין: ובת. זהו מדת הלח כת ג' סאין וכן ויין כהיס עכיים מלף (ד"ה ב' כ'):

ע"ט פירוש

פּוּן דֶעם הַיילִיג אֶפּ שַׁיידוּנג אוּן צוּ פַּר דֶר בְּרַייט
פּוּן דֶר יְרוּשָׁה פּוּן דֶר שְׁאָטּ כִּפּאתָ יָם יָכָּה פּוּן מַעֲרָב
זַיט קַיין מַעֲרָב אוּן פּוּן מִזְרָח זַיט קַיין מִזְרָח וְאֹרֶךְ
לְעָמּה אֶחָד הַחֲלָקִים אוּן דִי לֶעָנְג זָאל זַיין אַקְעָגִין דֶעָר
לֶעָנְג פּוּן אַיין חֵלֶק פּוּן דִיא חֲלָקִים פּוּן דִיא שְׁבָטִים
דְהַיינוּ מִגְּבוּל יָם פּוּן דֶעם גְּבוּל פּוּן מַעֲרָב זַיט אֶרֶץ
יִשְׂרָאֵל בִּיז אַין גְּבוּל מִזְרָח זַיט פּוּן אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל:
ח) לָאָרֶץ יִהְיֶה לּוֹ דֶם לַאֲנְד זָאל זַיין צוּם הַאר צוּ אַיין
יְרוּשָׁה צְוִוישֶׁן דִי יִשְׂרָאֵל וְלֹא יוֹנוּ עוֹד אוּן זַיי זָאלֶן נִ"ט
נְאָרֶן נָאךְ מַיינֶע הָאָרֶץ מַיין פָּאלְק צוּ אֲוּעָק נֶעמֶן
פּוּן זַיי זַיינֶע נַחֲלוֹת אֲוּ וַיי זַיי הָאבֶּן פְּרַיינֶע גִיטֶער

שאלין

יְהִי לָכֶם׃ יא הָאֵיפָה וְהַבַּת תְּכֶן אֶחָד
יִהְיֶה לְשֵׁאת מַעֲשֶׂר הַחֹמֶר הַבַּת
וַעֲשִׂרַת הַחֹמֶר הָאֵיפָה אֶל־הַחֹמֶר
יִהְיֶה מַתְכֻּנְתּוֹ׃ יב וְהַשֶּׁקֶל עֶשְׂרִים גֵּרָה
עֶשְׂרִים שְׁקָלִים חֲמִשָּׁה וְעֶשְׂרִים
שְׁקָלִים עֲשָׂרָה וַחֲמִשָּׁה שְׁקֶל הַמָּנֶה

ה״א הָאֵיפָה . ממשים סז : ועבירים כתמר . (תרומות סו) : והשקל . בזכות ס : שקל כסנה . (סנהדרין יט) :

וּבְהֵין דְּקִשׁוֹט יְהֵי לְכוֹן׃
יא מְכַלְיָא וּבֵיתָא מְקוֹם
חַד יְהֵי לְכוֹן סְכוּם הְלַת
סָאִין לְמִסְב מְעַשַּׂר
כּוֹרָא בְּמִכְלְיָא רַמְיָא
בֵּיתָא עֲשַׂר כּוֹרָא
יְבִישָׁא מְכַלְיָא מִן
כּוֹרָא יְהֵי מְקוֹמֵיהּ׃
יב וְסַלְעָא עַסְרִין מָעִין
הְלָת מְאָה עַסְרִין
סְלָעִין מִנֵּי כְּסָפָא עַסְרִין
וַחֲמֵשׁ עַסְרִין סְלָעִין
מָנְיָא חֲמֵשׁ עַסְרִין סְלָעִין

רד״ק

עשיתם עד הנה כמו שאמר להקטין איפה ולהגדיל שקל ולעות מאזני מרמה ומה שעשיתם הנם הוא עון המלכים שאינם מוחים בידם גם ידם במעל: (יא) האיפה והבת תכן אחד יהי׳. האיפה מדה חיבש והבת מדת הלח תכן אחד יהיה להם בסדתם: לשאת מעשר החמר הבת. בשמן ובין תשאו למעשר שאתם חייבין להת מחמר אחר בת אחת וכן בחיתי׳ ובשעורים ובשאר הזרעים: ועשירית החמר האיפה. כחמר אחר תשאו למעשר איפה אחת: אל החמר יהיה מתכונתו. מתכונת כל אחד וסכום שלו יהיה הוא אל התחובר שכל אחד מהם הוא עשירית התחובר והחומ׳ הוא שם שוה לגדת הלח וכגדת היבש והאיפה שלש סאין כתרגומו וכן הבת ואחר שאמר להם כלי המדות שלא יעותו בהם ולא יגדילו ולא יקטינו ויתנו למעשר בסדה במשפט בין בלח בין ביבש אמר להם ענין המשקל שלא יעותהו: (יב) ואמר והשקל עשרים גרה. ומבין השקל הוא כתוב בתורה כן ומוסיף להם משקלים אחרים ואמר עשרים שקלים חמשה ועשרים שקלים עשרה וחמשה שקל המנה יהיה לכם כל אלה המנינים שהם בין כולם ששים שקלים הוא משקל אחד ונקרא מנה ומה שחלק אותו לאלה החלקים לפי שכל אחד היה משקל בשני עצמו והמנה היא ששים שקלים וכן שלשת מנים זהב וכן כסף מנים אלפים ו״ת ומלעא עסרין מעין תלתות מניא עשרים סלעין מני כספא עסרין וחמש סלעין רבעות מניא חמש עסרי סלעין כלהון שיתין מנין ומנא רבא קודשא יתא לכון וחמנה שאמר שהוא ששים שקלים הוא מנה של חול כמו שאמר יהיה לכם וארז״ל מנה של קדש כשול היה וראוי זה מזה הפסוק והשקל עשרים גרה והקשו מנה מאתן וארבעים והי׳ כי השקל הוא ד׳ זוז וששים שקלים הם מאתים וארבעים זוז ואיך אמר המנה יהיה לכם כי מנה בדבריהם אינו אלא מאת זוז אלא שכשול היה מנה של קדש והוסיפו בימי יחזקאל שתות מלבר וחם הארבעים היתרים על

מנחה שי

(יא) מעשר מחמר . וכן מעשר הבא שנפסדו פירות בשנה שנה בשביעית ונמחלה היתרה הוא שכתוב בשנת שמוט ה׳

מצודת ציון

(יא) תוכן . ענין הסכון כמו ומוכן לכניס תמנו (שמות ס׳) : לשאת . לקחת כמו וכתיס ונשאו (מלכים כ׳) : החמר . מדת של ששים סאין וכן ומומר שמוטים (יסוסע ג׳) : מתכונתו . תסכונו : (יב) והשקל . שם משקל : גרה . שם מטבע שעה וכן עשרים גרה משקל (שמות ל׳) : חכונה . סוף ליסכל וכן שלשם מניס זסב (מ״ב

וכן שם יפחתו משם : (יב) והשקל . משקל השקל יהיה עשרים גרה : עשרים שקלים וגו׳ . משקל מיוחד בפני עלמו לפי שכ׳ בקלים ולפי מכ״ם בקלים ולפי מ״ו משקל לכן אמר כל שלש המשקולים ביחד יהיה משקל מנה ולא יעלה שם כמשקל (מ״ב ס״ו) המנה היא ששים שקלים והשקל הוא ד׳ זוז הרי ששים על ד׳ זוז הרי ס׳ מנה על קודם לפול הרי מאתים

פירוש ע״ט

שְׁאֵלִין אוּנ גְּרַעְקָעָ קְרוֹקְעָנִי מָאסִין אוּנ נִיְרַעְכְּטִי
נַאסָע מָאסִין זאָ נַיִן צוּ אַיִיךְ׃ (יא) הָאֵיפָה וְהַבַּת תּוֹכֶן
אֶחָד יִהְיֶה דִּי טָרוֹקְעָנְע מָאס אוּנ דִּי נַאסָע מָאס זאָ
נַיִן אֵיין צאָ לְשֵׂאת מַעֲשַׂר הַחֹמֶר חַבַּת חַמָּן זאָ נָעמִין
דִּי נַאסָע מָאס וּם הַיִיסְט בַּת מַעֲשַׂר פּוּן אַיִין נַאסִין
דוּמָר וַעֲשִׂירִת הַחֹמֶר הָאֵיפָה אוּנ אַיִין צָעהַן טַיִיל פּוּן
אַיִין קְרוֹקְעָנְעם חוֹמֶר זאָ חָמָן נָעמִין אַיִין אַיפָה אֶל
הַחוֹמֶר יִהְיֶה מַתְכֻּנְתּוֹ נָאךְ דָעם חוֹמֶר נָאךְ זאָ נַיִן דִּי
צָוואנְצִיג שְׁקָלִים אוּנ פּוּפְצִין שְׁקָלִים דָם אִיז סָךְ הַכֹּל
נָעכְצִיג שְׁקָלִים הַמָּנֶה יִהְיֶה לָכֶם דָם זאָ נַיִן אַיין מָנֶה

רש״י

(יא) תובן אחד. ל׳ מנין כמו ותכן לכניס תתנו(במות ה׳) מדה אחת זו עשירית לחומר של יבש שהוא שלשים סאים וזו עשירית לחומר הלח חפה וכת לשון מדה. החמר. כור (מו״ו בלע״ז): לשאה. כמו לקחת וכן ת״ו למיסב. לשאת מעשר החומר תהי׳ הבת וכן עשירית לחומר יבש האיפה: אל החמר יהיה מתכונתו. סכום הסכון הבת והאיפה לפי גודל החומר יהיה. מלאתי. שם יוסיפו בחומר יוסיפו בבת שם יפחתו מזה יפחתו מזה סיכון מעשרו לו: (יב) והשקל עשרים גרה. עשרים שקלים חמשה ועשרים שקלים עשרה וחמשה שקל. הרי ששים שקלים: המנה יהיה לכם. (לועזי״ט בלע״ז). כל״ח די הוזדערע) ומנכתם תכרו ל׳ ממין והרי הם כאן מאתים וארבעים זוז הם מנה של קודש כפול והוסיפו עליו בימי יחזקאל שתות הרי מאתים וארבעים וכשחלקו הכתוב לשלשה ולא כתב שם ששים שקלים יהיה לכם המנה זוה לעשות ממנו משקל שלישיתו ומשקל רביעיתו ומשקל מנה של חול שהיה מתחלה וכן ת״י תלתות מניא עשרין סלעין מני כספא עשרין והמם סלעין רביעית מניא ממם עשרה סלעין כולהון שיתין מנין ומנא

וארבעים והי כי השקל הוא ד׳ זוז וששים שקלים הם מאתים וארבעים זוז ואיך אמר המנה יהיה לכם כי מנה בדבריהם אינו אלא מאת זוז אלא שכשול היה מנה של קדש והוסיפו בימי יחזקאל שתות מלבר וחם הארבעים היתרים על

מנחה שי

(יא) מעשר מחמר . וכן מעשר הבא שנפסדו פירות בשנה שנה בשביעית ונמחלה היתרה הוא שכתוב בשנת שמוט ה׳

מצודת ציון

צדק. ל״ל לא תעשו עוד עול במשקל ובמדה: (יא) תכן אחד יהיה. ל״ל תכנון זו בתכנון זו האיפה עשירית הומר במדת היבש וכת במדת הלח: לשאת. לקחת מה שכת מעשר מהמר הלח ולא האיפה מעשר מהמר היבש ל״ל איפה בכם ישעור תכנון זה לא יעשה ולא יוסר: אל החמר יהיו. ל״ל לפי מדת החמר יהיה התכנון של כל אחד מהמדו׳ החלה הם יוסיפו בחמר יוסיפו גם בכם לפי הענין

וכן שם יפחתו משם : (יב) והשקל . משקל השקל יהיה עשרים גרה : עשרים שקלים וגו׳ . משקל מיוחד בפני עלמו לפי שכ׳ בקלים ולפי מ״ם בקלים ולפי מ״ו משקל לכן אמר כל שלש המשקולים ביחד יהיה משקל מנה ולא יעלה שם כמשקל (מ״ב ס״ו) המנה היא ששים שקלים והשקל הוא ד׳ זוז הרי ששים על ד׳ זוז הרי ס׳ מנה על קודם לפול הרי מאתים

יְהֵיה לָכֶם: יג זֹאת הַתְּרוּמָה אֲשֶׁר
תָּרִימוּ שִׁשִּׁית הָאֵיפָה מֵחֹמֶר הַחִטִּים
וְשִׁשִּׁיתֶם הָאֵיפָה מֵחֹמֶר הַשְּׂעֹרִים:
יד וְחֹק הַשֶּׁמֶן הַבַּת הַשֶּׁמֶן מַעֲשַׂר הַבַּת
מִן הַכֹּר עֲשֶׂרֶת הַבָּתִּים חֹמֶר כִּי
עֲשֶׂרֶת הַבָּתִּים חֹמֶר: טו וְשֵׂה אַחַת מִן
הַצֹּאן מִן הַמָּאתַיִם מִמַּשְׁקֵה יִשְׂרָאֵל

יהי לכון קודח חטין מנין ומני
כרא קידשא יהי לכון:
יא דא אפרשותא
דתפרשון חד מן שתא
מכבלתא מפור חטין
וחד מן שתא מכבלתא
מיכור בערין: יד וקדמי
למסב מן משחא
גבי כבלתא עשרא
מן כורא חד מן עשרא בתיא
כיתא בפורא ארי עשר
בתין פורא: טו ואימר
חד מן ענא מן מאתן

ת"א וחק השמן. מנחות פו: משקה ישראל. ספורנו כמ פנחום ג:

למנחה

רש"י

רבא קודחא יהי לכון: (יג) ששית האיפה מחמר החטים הרי לחמר משמים הסותם לו יפחות מכלון וזו היא שאמרו עין רעה לחמר משמים: וששיתם. ותחלקו לחמר משמה כאיפה לתרומת הומר השעורים: (יד) וחוק השמן. למעשר: הבת השמן וגו'. הבת שהיא מדת השמן זו הוא מעשר הבת יהיה מן הכור. מלמחי. העשור שהבת מעשרת מן הכור יהיה (כיולד מעשר הבת מן הכור עשירית של בת על הכור (ויק"ן מזור"ם בלע"ז). כל"ח למען מחם) תיבה זו משמשת על עלמה ועל לחריה כמו עבודת הקודש ועבודת בני מררי. ספ"ק): עשרת הבתים. יהיה לכם החומר וזו יתכן ליומל הימנו בת אחת למעשר: כי עשרת הבתים חמר. לפי שהחומר יהיה לכם עשרה בתים וכן ת"י חד מן עשרא הוא ביתא כחור' תרי עסר בתין כורא: (טו) ושה אחת מן הצאן. מיומד מבגלחו וכן לחמר משה מנהר נדריכם (לומיללו"ר בלע"ז). כל"ח לחם כעסעם): מן המאתים ממשקה ישראל. דרשו רבותינו לענין

רד"ק

המאתים: (יג) זאת התרומה אשר תריכו. זהו לעתיד ר"ל שיריכו לחנוך הבית לעתיד: ששית האיפה מחומר החטים. זה יהיה קרבן הראשון לקהל שיחנכו הכוהנה בו וזה יריכו לה' מנחה מי שיהיה לו חומר חטים ירים לה' מסנו ששית האיפה קמח שהוא אחד מששיה בהומר וכן מן השעורים יריכו למנחה קמח ששית האיפה שהוא אחד מששים בחומר וששיתם. פעל מן ששה כמו וחפש את הארץ מן חמשה ותמא בבנין פעל הדגוש בשקל ועניתם: (יד) וחק השמן. וחק התרומה מן השמן למנחה כי המנחה היתה בלולה בשמן כמו שכתוב בתורת. ואמר הבת השמן פי' הבת היא מדת השמן כמו שהאיפה מדת החטים והשעורים כי זו מדת לח וזו מדת יבש וזו שמה בת וזו שמה איפה ותכן אחד להם כמו שכתוב למעלה אבל לא פירש למעלה איזו מדת היא ואיזו מדת היבש יתהה אמר הבת בשכן כמו שפירשנו. ואמר מעשר הבת מן הכור והכור הוא החומר שזכר ונקרא בשתי לשונות ואמר שיתן לתרוכת המנחה מעשר הבת מן הכור כלומר מי שיהיה לו כור שכן יתן בכמו למנחה עשירית הבת כמו שנתן ששית האיפה קמח מי שיש לו כור חמים כן יתן עשירית הבת שהוא אחד בכ' בכור ז"ש עשרת הבתים חומר והוסיף עוד ואמר כי עשרת הבתים חומר כן יהיה לעתיד: (טו) ושה אחת מן הצאן. מיומד מבגלחו וכן לחמר מנחה כלומר מי שיש לו כור חמים כן יתן עשירית הבת שהוא חומר כן יהיה לעתיד: (טו) ושה אחת מן הצאן. מן המאתים. מי שיהיה לו מאתים צאן יביא לקרבן לחנוך הבית והנכדרים ישראל יקריבו קרבן כמ"ש בתורת סבחר נדריכם ואמר כל חלב יצחר לחפך מח שהיו עושים מי שנא' עליהם

מצודת דוד

וסופיף כה יהוקאל שמות מלכי סדי ר"מ וזז): (יג) ששית האיפה וגו'. והוא מלק לחד משמים וזהו שאמרו רז"ל עין רעה לא יפסוק מלחמד משמים: וששיתם. הממו מלק שמת ממלד משמוים ר"ל בין מחמים בין משעורים הממו מלק לחד משמים: (יד) וחק השמן. ר"ל משפע משפר משמן: חבת השמן. ר"ל הכמ סוג מדת השמן ויתמו לח הכמ משפר מן הסור וזהו החמר וזהו לפי שהשלם כתיב הוא ממר ס"ה הכמ הוא מלק משפר בחמר: כי עשרת הבתים חמר. ר"ל כי גם היום הממה כן היו משפר בתים הממ מדת החמר וכן יהיה לעתיד: (טו) ושה אחת וגו' מן המאתים. מי שיהיו לו מחמים לפן יהוג הם לחת לקרבן לחנוך חבית: ממשקה ישראל. ת"י משפעת דישראל ר"ל מהממות הטובים והמובחרים

מצודת ציון

י'): (יג) וששיתם. מלשון הם ר"ל מחלקו לקחת הששית: (יד) הכר. כן נקרא החמר וכן כוריס משרים לחך (ר"ה ג' כ'): (טו) ממשקה. ת"י משפעת ר"ל שמן שפל מוח כך מוסכ' הלחומים וכ"ש ומוח שלמוחיו יסוד' (מיכ ב'ו) ופל משמה

פירוש ע"מ

צוא אייך בְּלוּמר אַיִן לִיקְרָא: (יג) זֹאת הַתְּרוּמָה אֲשֶׁר
תָּרִימוּ דָם אִיז דִי תְּרוּמָה וָאם אִיר זָאלְט אֹפְּ שַׁיידִין
שִׁשִּׁית הָאֵיפָה מֵחֹמֶר הַחִטִּים אַיִן זֶעקְסְטֵיל אֵיפָה פּוּן אַיִן
חוֹמֶר וַוייץ וְשִׁשִּׁיתֶם הָאֵיפָה אוּנ אִיר זָאלְט זֶעקְסְטֵילִין
דִי אֵיפָה בְּלוּמֶר אִיר זָאלְט אֹפְּ שַׁיידִין הְּרוּמָה אִין
זֶעקְסְט חֵלֶק אֵיפָה פּוּן אַיִן חוֹמֶר נָעֶרשְׂטִין פּוּן
דִאנְען הָאבִּין דִי חֲכָמִים אָפְּ גֶלֶעגִינְט דָם מָעַן טָאר
נִיט גֶעבִּין קֵין הְּרוּמָה וַויינִיגֶער פּוּן אַיִן זֶעקְצִיג
חֵלֶק: (יד) וְחֹק הַשֶּׁמֶן אוּנ דָם וַויינְעץ פּוּן בּוּימֶל צוּם
מַעֲשַׂר אִיז דָם הַבַּת הַשֶּׁמֶן דִי מָאס בַּת וָם וִיא אִין דִי
מָאס פּוּן בּוּימֶל בְּעִשַּׂר חֲמַר כּוֹר זָאל נִין אִין בַּת

דִי יִשְׂרָאֵל בְּלוּמֶר פּוּן דִי בְּעִסְטָע בּוּמְלִינְען וְאלֶן וַי
בְּרֶעגְנִין צוּ אַיִן קָרְבָּן מִנְחָה אוּנ צוּ אַיִן עוֹלָה אוּנ

לְמִנְחָה וּלְעוֹלָה וּלְשְׁלָמִים לְכַפֵּר
עֲלֵיהֶם נְאֻם אֲדֹנָי יְהוִה: טז כָּל הָעָם
הָאָרֶץ יִהְיוּ אֶל־הַתְּרוּמָה הַזֹּאת לַנָּשִׂיא
בְּיִשְׂרָאֵל: יז וְעַל־הַנָּשִׂיא יִהְיֶה הָעוֹלוֹת
וְהַמִּנְחָה וְהַנֶּסֶךְ בֶּחָגִים וּבְחֳדָשִׁים
וּבַשַּׁבָּתוֹת בְּכָל־מוֹעֲדֵי בֵית יִשְׂרָאֵל
הוּא יַעֲשֶׂה אֶת־הַחַטָּאת וְאֶת־הַמִּנְחָה
וְאֶת־הָעוֹלָה וְאֶת־הַשְּׁלָמִים לְכַפֵּר
בְּעַד בֵּית־יִשְׂרָאֵל: יח כֹּה־אָמַר אֲדֹנָי
יְהוִה בָּרִאשׁוֹן בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ תִּקַּח פַּר־

דַּחֲיֵי לְמִכַּס מִפְּתָּמָא
דְּיִשְׂרָאֵל לְמִנְחָתָא
וְלַעֲלָתָא וּלְנִכְסַת
קוּדְשַׁיָּא לְכַפָּרָא עֲלֵיהוֹן
צְמַר יְיָ אֱלָהֵיהוֹן: טז כָּל
עַמָּא דְאַרְעָא יְהוֹן
עָבְדִין יָת אַפְרָשׁוּתָא
הָדָא לְרַבָּא דְיִשְׂרָאֵל:
יז וְעַל רַבָּא יְהֵי עֲלָתָא
וּמִנְחָתָא וְנִכְסַיָּא בְּחַגַּיָּא
וּבְרֵרְחַיָּא וּבְשַׁבְּתַיָּא וּבְכָל
מוֹעֲדֵי בֵּית יִשְׂרָאֵל הוּא
יַעֲבֵיד יָת חַטָּאתָא וְיָת
מִנְחָתָא וְיָת עֲלָתָא וְיָת
נִכְסַת קוּדְשַׁיָּא לְכַפָּרָא
עַל בֵּית יִשְׂרָאֵל: יח כִּדְנַן
אֲמַר יְיָ אֱלָהִים בְּקַדְמָאָה
בְּחַד לְיַרְחָא תִּסַּב תּוֹר

בר

ת"א צית יכיפו"ר מקריב מד פמ"ב
תקח פר . בנחית מס :

רד"ק

והמאתם גזול את הפסח ואת החולה ואמר ווכח כשחת להם וכן תרגם יונתן בפסיפיסיא דישראל והלשון הזה הוא על דרך ובית עצמותיו ישוק' נקרא הכפופה כשוק' וזה הנזכר יהיה לבנחה ולעולה ושלמים לכפר עליהם על כה שהמאו בגלות או בדרך בצאתם ורש"י ז"ל פי' הענין הזה לכל התרומה שיריכו ישראל מהבואתם הנקראת תרומה גדולה ומ"ש ששית ושישיתם ותרומה אין לה שיעור כן ההורה הרי אמרו רז"ל עין רעה אחד מששים ואני הבה על פירושו כי אחר שההרומה כן התורה אין לה שיעור אלא חשה אחת פוטרת את הכרי כה בא יחזקאל להורות עין רעה היה לו להורות הבינונית שהוא אחד מן החמשים ועוד לבה זכר חמים ושטרים לבד וזכר שכן לבד לבעשר חית לו לומר דגן תירוש ויצהר כמ"ש בתורה אלא שעל פי הדיבור אמר הכל ויהיה כן לעתיד וזכר שכן והוא הדין לשאר משקין ורז"ל דרשו כן המאתים במשקה ישראל כן המשקים שנשארו בבור שנפל בו יין של כלאי הכרם מכאן לערלה ולכלאי הכרם שנולין באחד ומאתים: (מ) כל העם הארץ. בחסרון הסכיכות כמו הארון הברית האל בית אל והדובים להם: יהיו אל ההרומה הואת לנשיא בישראל. בעבור הנשיא שבישראל יעשו כל ישראל זאת ההרומה כלומר בעבור עצמם כמו שאמר לכפר עליהם ובעבור הנשיא גם כן יעשו זאת ההרומה כי קרבן הכהנים כבר זכר למעלה אלת חקות חסובה ביום השבותו ותהה זכר קרבן העם ובנחתם ותנשיא לא יצטרך לעשות בעד עצמו כל ישראל יעשו בעבורו וכן הנשיא יעשה בעבור ישראל בחגים ובמועדים כמו שאמר: (יז) ועל הנשיא. סבויאר הוא: (יח) כה אמר. בראשון באחד לחדש תקח פר בן בקר תמים וחטאת את המקדש.

מנחת שי

(יז) ונסכים ובכמות נכון. נמליאים עם פירוש רש"י כאן ובחגים ובמועדים ובכמות וכנ"ל. ויש לומר ופתי היה מי שכתב כן:

מצורת ציון

פתח כדרך משלה: (יז) והנסך. יין לנסכים: כוזבי. מלכון נקרא מ"ם הנשקה וכן על המשקה וגו' (משלי מ'): (מז) כל העם וגו'. אין מי יקל ממה כולם יתנו התרומה הזאת ואף על פ"כ נאמרו בישראל כולו כמלך גם עליו נתת התרומה הזאת: (יז) ועל הנשיא יהיה. ומובן התרומה יהיה עול על הנשיא העולות ומנחות ויין הנסכים בחגים וגו': בכל כוזבי. בכל הימים שהם מועדים ומתפללים לכוזב על המקדש וכמ"ש ובחדשים ובשבתות ובכל מועדי כמ"ש: הוא יעשה. כ"ל מכלו יביא לחם כל מלה: (יח) בראשון. בחדש הראשון: תקח פר וגו'. כוזב

מצורת ציון

כבידם יביאו הקרבנות וכן מבלתן היפה יביאו למנחות וכו"ל למעלה מן המוסר ליבשל ולכוזב מן כלאי לקעודת יבשל כי הבשוזב בכלאים בישבל כוזב כמלך גם עליו לתת התרומה הזאת. מין מי יקל ממה כולם יתנו התרומה הזאת ואף על פ"כ נאמרו בישראל כולו כמלך גם עליו לתת התרומה הזאת: (יז) ועל הנשיא יהיה. ומובן התרומה יהיה עול על הנשיא העולות ומנחות ויין הנסכים בחגים וגו': בכל כוזבי. בכל הימים שהם מועדים ומתפללים לכוזב על המקדש וכמ"ש ובחדשים ובשבתות ובכל מועדי כמ"ש: הוא יעשה. כ"ל מכלו יביא לחם כל מלה: (יח) בראשון. בחדש הראשון: תקח פר וגו'. כוזב

פירוש ע"ט

צוּ שְׁלָמִים לְכַפֶּר עֲלֵיהֶם צוּ פַּר נָעְבָּן אוֹף זַיי נֶאֱם אֲדֹנָי
אֱלֹהִים אַזוֹי זָאגְט נָאט דֶר הֶאר: (מז) כָּל חֶתֶם הָאָרֶץ וגו'
דָם נָאנְצָע פָאלְק פוּן דֶעם לַאנְד זָאלְן מְרוֹצֶה זַיין
צוּ נָאנְצָע פָאלְק פוּן דֶעם לַאנְד זָאלְן מְרוֹצֶה זַיין דַיי
שְׁטֶיוּיס צוּ נָעבֶּן עֶם נָשִׂיא בְּיִשְׂרָאֵל צוּם הֶאר צוּ זַיין
מַחֲלָה צְווִישְׁן דִיי יִשְׂרָאֵל: (יז) וְעַל הַנָּשִׂיא יִהְיֶה אוּם אוֹף
דָעם הֶאר דָם אִיז דֶר כֹּהֵן גְּדוֹל אֲרֶער דֶר נָשִׂיא זָאל
זַיין מוֹשָׁל צוּ בְּרֶענְגֶן דִי עוֹלוֹת אוּם מִנְחוֹת אוּם דָם
נִיסּוּכִים פוּן דִי נְקֵבִים בְּחַגִּים וּבְחָדָשִׁים וּבְשַׁבָּתוֹת אִין דִי

לְהוֹדִישׁ

בַּר תּוֹרֵי שְׁלִים וְתִדְכֵּי יָת מַקְדְּשָׁא: יט וְיִסַּב כָּהֲנָא מִדְּמָא דְחַטָּאתָא וְיִתֵּן עַל מְקוֹפַת בֵּיתָא וְעַל אַרְבַּע זְוָיַת מַסְמָכָא לְמַדְבְּחָא וְעַל מְקוֹפַת הַרְעָא דְּדָרְתָּא גַּוָּיְתָא: כ וְכֵן תֵּעְבֵּיד בְּשִׁבְעָא בְּיַרְחָא מִגְּבַר דְּמָשְׁהֵי וְטָעֵי וְתֵכְפּוֹן עַל בֵּיתָא

בֶּן בָּקָר תְּמִים וְחִטֵּאתָ אֶת הַמִּקְדָּשׁ: יט וְלָקַח הַכֹּהֵן מִדַּם הַחַטָּאת וְנָתַן אֶל מְזוּזַת הַבַּיִת וְאֶל אַרְבַּע פִּנּוֹת הָעֲזָרָה לַמִּזְבֵּחַ וְעַל מְזוּזַת שַׁעַר הֶחָצֵר הַפְּנִימִית: כ וְכֵן תַּעֲשֶׂה בְּשִׁבְעָה בַּחֹדֶשׁ מֵאִישׁ שְׁגָגָה וּמִפֶּתִי וְכִפַּרְתֶּם

רש"י

אמר ה' אלהים בראשון באחד לחודש תקח פר בן בקר תמים. הוא פר המלואים התמוד כרתם העגין ולימד כאן שיהיו המלואים בתחד ניסן: וחטאת. ומכרת: (ב) וכן תעשה בשבעה בחודש. ים לומר וכן תעשה כל שבעה וכן הוא אומר למעלה (מ"ג) שבעת ימים יכפרו על המזבח. ורבותינו כך פרשוהו במגלות וכן תעשו פר אחד ולהלן בשבעה שבעים שהמשו דכר והורו בית דין פיהם שהלך אחר מותר ועשו שבעה שבעים שהם רוב לבור על פיהם שמביאין פר העלם דבר: מאיש שוגה ומפתי וגו'. הרי זה מקרא מכורס וכפרתם את הבית מאים שוגה ומפתי. אחר שבעת ימי המלואים שיהא המזבח מתוך

רד"ק

בראשון זהו חדש ניסן שהוא חדש הגאולה שבו נגאלו ישראל ממצרים ובו עתידין להגאל לעתיד באחד לחדש יחנכו את המזבח בקרבנות כמו שאמר למעלה ואמר קרבן הכהנים שיקריבו פר בן ש"ש למעלת ושנת אותו הנח להשלים חענין ולומר באיזה יום יעשוהו וזה הפסוק ראיה לרבי יהושע שבניסן עתידים להגאל שאם תהיה תגאולה בתשרי איך יגיד בלהקריב במזבח עד ניסן הבא אחריו ומלחמא עליו ומלכפר את הבית ום"ש בניסן עתידין להגאל לא שיצאו מהגלות בניסן אלא קודם ניסן יצאו ויעלו עד שבאחד בניסן יהיה בנין הבית נשלם ויחנכו המזבח באחד בניסן וכן עשו במשכן באחד בניסן החל אהרן לעבוד במזבח אלא שקדמו לו שבעת ימי המלואים ששמש בהם משה ואפשר גם כן הנח כי מה שזכר למעלת יהיו שבעת ימי מלואים יביום השמיני שיהיה אחד בניסן יהיה זה הקרבן שאמר עתה וגם באותו יום יזו על המזבח ועל פנות העזרה אבל כשעלו מבבל עשו חנוכת המזבח באחד בתשרי

מצודת דוד

הפר התמוך למעלה: ותתא וגו' פר בן בקר להמלחת (לעיל מ"ג) ומתה לא נזכר שהמיזבח יהיה נתחר לחדש לעתיד באחד לחדש יחנכו את המזבח בקרבנות כמו שאמר למעלה. כאן תפסר לפי המקדש: (יט) הבית. הוא היכל: פנות העזרה למזבח. זויות דפום בגין גג למזבח: החצר הפנימית. היא עזרת ישראל: (כ) וכן תעשה. ל"ל וכן תתנך בקדכנות בכל שבעת ימים בימי החגים יום אחד יום תולה לא בענין אלא להביא בהמות לחטאת ואיל לעולות כמ"ש שם: מאיש שוגה ומפתי. ל"ל הקדכנות הללו יכולו להסיר העון מאים שוגה ומפתי. ל"ל מפי שהכתוב במקום אחד אמרן לו לשות ליכום ומשה זלת בשגגה לו בשכלות הדעת: וכפרתם. כאם תקבלו לפי הבית מן החטוי

מצודת ציון

ועל ומכיפה: (יח) תמים. כלם ממנו: וחטאת. ומתכר: (יט) פנות. זויות: העזרה. כן יקרא דפום בגין המזבח כמ"ש ומהמזבח סקבוצה (לעיל מ"ג): (כ) שגה. מלשון שגגה: ומפתי. שוטה וסכל: וכפרתם. הוא ענין קנוס וכן וכפרתמו (פס):

פירוש ע"ט

בְּחוֹדֶשׁ אִין עֲרַשְׁטִין חוֹדֶשׁ דֶם אִיז נִיסָן אִין עֲרַשְׁטִין טָאג אִין חוֹדֶשׁ הִקַּח פַּר בֶּן בָּקָר תְּמִים וְאַלְסְטוּ נֶעמֶען אִיוֹף דִי פִּיר וְוִינְקֶלְן פוּן דֶעם פָּארִים וָום צוּם מִזְבֵּחַ אִין יוּנְגֶע רִינְד אֵיין נֶאנְצֶע אִן אֵיין טוּם וְחִטֵּאתָ אֶת הַמִּקְדָּשׁ זְאלְסְטוּ רֵיינִיגִין מִיט דֶעם דָם בֵּית הַמִּקְדָּשׁ דָם אִיז דָּר פַּר הַמִּלּוּאִים וָום אוּבִין אִין יַקְפִּיטָל מ"ג) שִׁטַּיִים נָאר דָּר פְּסוּק לְאוֹתָם מִיךְ דָּא הָעֶרְגִין אַז דָּר חֲנוּכַּת הַבַּיִת זְאלְ זַיין אִין עֲרַשְׁטִין טָאג אִין זִיכְן (יט) וְלָקַח הַכֹּהֵן מִדַּם הַחַטָּאת אוּן זְאלְ נֶעבִּין דֶעם בְּלוּט פוּן דֶעם קָרְבָּן חַטָּאת אוּן זְאלְ נֶעבִּין בִּייקִין דֶעם מִזְבֵּחַ פוּן וָועגִין אִיין מַאן וָום

אֶת־הַבָּיִת׃ כא בָּרִאשׁוֹן בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם הַפָּסַח חַג שָׁבֻעוֹת יָמִים מַצּוֹת יֵאָכֵל׃ כב וְעָשָׂה הַנָּשִׂיא בַּיּוֹם הַהוּא בְּעַדּוֹ וּבְעַד כָּל־עַם הָאָרֶץ פַּר חַטָּאת׃ כג וְשִׁבְעַת יְמֵי־הֶחָג יַעֲשֶׂה עוֹלָה לַיהוָה שִׁבְעַת פָּרִים וְשִׁבְעַת אֵילִים תְּמִימִם לַיּוֹם שִׁבְעַת הַיָּמִים וְחַטָּאת שָׂעִיר עִזִּים לַיּוֹם׃

ב׳ יְהוּדָאי׃ כא בְּנִיסָן בְּאַרְבְּעָא עַסְרָא יוֹמָא לִירְחָא יְהֵי לְכוֹן פִּסְחָא חַגָּא שְׁבְעָא יוֹמִין פַּטִּירַיָּא יְהֵאכֵל׃ כב וְיַעֲבִיד רַבָּא בְּיוֹמָא הַהוּא חִלּוּפוֹהִי וְחֵלֶף כָּל עַמָּא דְּאַרְעָא הוֹרָא דַּחֲטָאתָא׃ כג וְשִׁבְעָא יוֹמֵי דְחַגָּא יַעֲבִיד עֲלָתָא קֳדָם יְיָ שִׁבְעָא תּוֹרִין וְשִׁבְעָא דְכָרִין שְׁלִימִין לְיוֹמָא שִׁבְעָת יוֹמִין וְחַטָּאתָא צְפִיר בַּר עִזִּי לְיוֹמָא

ת״א בְּנִיסָן פסחים ט׳ מגלה ל׳: שער החלל. חוכר מה

רש״י

חייבין אלא על העלם דבר עם שגגת מעשת ואמרו זכור אותו האיש לטוב ותנויא בו חזקיה בן גוריון שמו שאלמלא הוא נננז ספר יחזקאל שהיו דבריו סותרים דברי תורה מה עשה העלה ג׳ מאות גרבי שמן וישב בעלי׳ ודרש ומח שורש חנויא על זה לא נמצא היום אצלינו: (כא) בראשון. יהיה לכם תפסח. שהיסח פסח: חג שבעות ימים מצות יאכל. שבעות בתלם כמו שבעת בפתח כמו שכתבנו בטלת לעמות אחד התלקים שהוא כמו לעמת בפתח וכן ת״י שבעת יומין: (כב) ועשה הנשיא. כמו שאמר למעלה שהוא ישמה קרבן העם ביום ההוא ביום הראשון של פסח שהרי זכר חג ואשר שיהיה פירושו ביום ההוא כי״ד בניסן שזכר זה חקרבן אינו בן בקר הכתוב בתורה כי אין בפסח ולא בשאר המועדים פר חטאת אלא שעיר חטאת וכאן אומר פר חטאת ושעיר חטאת וכן מה שאמר שבעת פרים ושבעת אילים לעולה ובתורה פרים בני בקר שנים ואיל אחד ושבעת כבשים וכן במנחה אומר איפה לפר ואיפה לאיל ושמן הין לאיפה ובתורה שלשה עשרונים לפר ושני עשרונים לאיל ושעורון לכבש אלא על כרחינו חדוש יהיה בקרבנות לעתיד: (כג) ושבעת. מבואר הוא:

רד״ק

ושבעת ימים תמימים תקריב עולה ליהוה יום אחד תקריב תמיד לא יעשה: (כא) בראשון. ביום ראשון: (כב) ועשה הנשיא. ועשה הנשיא ביום ההוא בעד עצמו ובעד כל עם הארץ פר חטאת: (כג) ושבעת ימי החג. ושבעת ימי החג שהוא חג המצות יעשה עולה ליהוה שבעת פרים ושבעת אילים תמימים ליום שבעת הימים ושעיר עזים ליום חטאת: (כד) ועשה מנחה איפה לפר ואיפה לאיל ושמן הין לאיפה:

מנחה שי

(כא) מג שבעות. כן כתיב מלא ות״ו מוייתא עיין מסורת דכתיבין ליום. כל תפיסת דכתיבין חסר יו״ד בתיבה בר מקיש ואין מן הכלון מקיש יעשו לעיל סימן מ״ג:

מצודת ציון

(כא) שבעות. כמו שבעת מלא וי״ו וכן למשיכה לעמות אחד מהלקים והוא כמו לעמת מלא וי״ו:

פרשתון: בעדו. לכפר בעדו ובעד כל עם: פר חטאת. למדם כרשתון ויעלנו אחר כפיכות (וגם שלמה ומזבח לא עשו מעדול יסים כפוד שנים הוה כתרגום המעלים ולא נזכרו כאן הקרבנות המעלים כי ימי המעלים כ״כ): (כב) ועשה. כ״ל הנשיא. כ״ל כל יום: ליום שבעת הימים. כ״ל בכל יום

מצודת דוד

(כא) בראשון. זמן הכלאת קרבן פסח חג שבעות. כ״ל כל ימים שהם שבעת ימים יאכל מלות (כב) ועשה הנשיא. כ״ל יביא מעלה: ביום ההוא. כ״ל לתדע זה ימים מהקרבנות המעלים כי ימי המעלים יתחילו באחד ממשה ימי המעלים שהוא במכתן ולא היה מסכר זה הוה ולפי קרבנות המעלים ולא נזכרו כאן הקרבנות המעלים כתוב כאן כתוב כל יום: ליום שבעת הימים. כ״ל בכל יום

פירוש ע״ט

וְעֹשֶׂה אֲרִיכִין גַּיִין אִין אִיהִם בְּשׁוּגַּ אְדֶעֶר מְחַטֶּת נְאִירְשְׁקֵיט׃ (כא) בְּרִאשׁוֹן בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר אִין עֲרָשְׁטֶן חוֹדֶשׁ נוּם אִיז נִיסָן אִין פְּעֶרְצִיטְעֶן טָאג אִין חוֹר ש יִהְיֶה לְכֶם חַפְּסַח זְאל זַיין צוּ אַייְרֶ־דִי צַייט וָם אִיר זְאלְט בְּרָעְנְגֶן זַיין קָרְבָּן פֶּסַח חַג שָׁבוּעוֹת יָמִים דָּם אִיז אַזוֹי אַיין יום טוֹב וְואס זִיבִּין טָאג זְאל וְוערֶן גִיעֶסְעֶן מַצּוֹת׃ (כב) וְעָשָׂה הַנָּשִׂיא בַּיּוֹם הַהוּא בְּעַדּוֹ וּבְעַד כָּל עַם הָאָרֶץ פַּר חַטָּאת׃ אוּן דָּר נְשִׂיא זְאל מַאכֶן אִין דָּם הָאוּנְטֶן פַּר פְּעֶרְצֶעֶן פוּן צִינְטְ וְועֶנֶן ז וּנ

מיאו

כד וּמִנְחָה אֵיפָה לַפָּר וְאֵיפָה לָאַיִל יַעֲשֶׂה וְשֶׁמֶן הִין לָאֵיפָה׃ כה בַּשְּׁבִיעִי בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ בֶּחָג יַעֲשֶׂה כָאֵלֶּה שִׁבְעַת הַיָּמִים כַּחַטָּאת כָּעֹלָה וְכַמִּנְחָה וְכַשָּׁמֶן׃ מו א כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה שַׁעַר הֶחָצֵר הַפְּנִימִית הַפֹּנֶה קָדִים יִהְיֶה סָגוּר שֵׁשֶׁת יְמֵי הַמַּעֲשֶׂה וּבְיוֹם הַשַּׁבָּת יִפָּתֵחַ וּבְיוֹם הַחֹדֶשׁ

תרגום

לְיוֹמָא: כד וּמִנְחָתָא מְכִלְתָּא לְתוֹרָא וּמְכִלְתָּא לְדִכְרָא יַעְבֵּיד וּמִשְׁחָא מְלֵי הִינָא לִמְכִלְתָּא: כה בִּשְׁבִיעָאָה בַּחֲמֵשַׁת עַסְרָא יוֹמָא לְיַרְחָא בְּחַגָּא יַעְבֵּיד כְּאִלֵּין שִׁבְעָא יוֹמִין כְּחַטָּאתָא וּכְעֲלָתָא וּכְמִנְחָתָא וּכְמִשְׁחָא: א כִּדְנַן אֲמַר יְיָ אֱלֹהִים תַּרְעָא דְּדַרְתָּא גַוָּיתָא דִּפְתִיחַ לְמָדִינְחָא יְהֵי אֲחִיד שִׁתָּא יוֹמֵי חוֹלָא וּבְיוֹמָא דְשַׁבְּתָא יְהֵי פְּתִיחַ וּבְיוֹמָא דְיַרְחָא

רש"י

ליום. שעירי הרגלים: (כד) ומנחה איפה לפר. מנחת הנסכים איפה לפר ואיני יודע מה הוא שהרי אמרה תורה שלשה עשרונים וי"ל איפת קמח להוציא סלת עשרון מן הסאה שהאיפה שלש סאין: ואיפה לאיל. אף זו קמח להוציא ממנה שני עשרונים סלת מנופה כל צרכה. כמו ששנינו שתי הלחם שתי עשרונים משלש סאין. ואיפה לפר למדך שאם לא מצא סלת מנופה כל כך יביא משל עשרון לסאה: הין לאיפה. לא ידעתי למה. וי"ל לא שיקריב ההין כולו אלא שנתות היו בהין ויקריב שמן לפי הסלת כמשפט הזבח. לפר כמשפטו ולאיל כמשפטו לפי שנתות של הין: מו (א) שער החצר הפנימית הפונה קדים

רד"ק

(כד) ומנחה. מבואר הוא: (כה) בשביעי. זהו תשרי שהוא שביעי לחדש ואמר שיעשו קרבן שבעת ימי סכות כמו שבעת ימי המצות גם זה יהיה חדוש כי חג הסכות חלוק בקרבנותיו ולא זכר קרבן יום שמיני עצרת אולי הוא יהיה כמ"ש בתורה: (א) כה אמר ה' שער החצר הפנימית. זהו עזרת כהנים ואמר כי שער עזרה זאת המזרחי שהוא פתוח לעזרת ישראל יהיה סגור ששה ימי המעשה שאין באים העם לבה"ה ולא הנשיא אלא בשבתות ובחדשים ואז יהיה פתוח וגם זה יהיה חדוש לעתיד:

מצודת דוד

משבעת הימים: (כד) ומנחה וגו'. מה שהתורה אמרה שיעור אחד למנחה ולשמן והלק בין פר לאיל זהו בדבר ההרכנות שאמרה התורה ואין בכלל הזה קרבנות של המלואים שלעתיד אולם רז"ל דרשו בכל אלה: (כה) בשביעי. בחדש השביעי: יעשה כאלה. יביא קרבנות למלואים כל שבעת הימים כמספר האמור בפסח. כחטאת וגו'. כל אלה יביא בסוכות כמספר האמור בפסח אבל בשבועות ובר"ה וביוה"כ לא צוה להוסיף קרבנות כהמה על האמור בתורה לעשות מה בשביל המלואים ובשמיני העצרת כבר נשלמו ימי המלואים: מו (א) שער החצר הפנימית. הוא שער עזרת אנשים: יהיה סגור וגו'. לפי שלא היו רגילין לבוא לבהמ"ק בימות החול לא העם ולא הנשיא: ימי המעשה. כן יקראו ימות החול שמותרים לעשות בהם מלאכה: וביום השבת יפתח. כי אז יהיו רגילין לבוא להשתחות לה' ובכן יפתח שער המזרחי כי בבואם דרך שם ישתחוו מול פתח ההיכל ובית קה"ק: וביום החדש. יאמר על יום הראשון מהחודש ובוא להם הודש וכן מחר הדש (ש"א כ'):

מצודת ציון

(כד) הין. שם מדה והם י"ב לוגין:

פירוש ע"ט

טאג: (כד) וּמִנְחָה אֵיפָה לַפָּר אונ איין מִנְחָה איין מאס מעל וואס הייסט אֵיפָה זאל ער מאכין צו איין אָקס אונ איין מאס צו איין ווידר וְשֶׁמֶן הִין לָאֵיפָה אונ איין מאס בוימיל וואס הייסט הִין זאל ער ברענגין צו איין אֵיפָה: (כה) בַּשְּׁבִיעִי בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם אין זיבעטין חוֹדֶשׁ דס איז תִּשְׁרֵי אין פופצעטין טאג אין חוֹדֶשׁ דְהַיְינוּ אום יום טוב פון סוכות יַעֲשֶׂה כָּאֵלֶּה זאל ער מאכין אלי זיבין טעג אזו ווי די דאזיגע קָרְבָּנוֹת פון פֶּסַח דְהַיְינוּ כַּחַטָּאת כָּעוֹלָה וְכַמִּנְחָה וְכַשֶּׁמֶן אזוי ווי דער קָרְבָּן חַטָּאת אונ אזו ווי די עולה אונ אזוי ווי דיא מִנְחָה אונ אזו ווי דער בוימיל וואס איז גיבראכט גיווארין צו דער מִנְחָה:

מו (א) כֹּה אָמַר אֲדֹנָי אֱלֹהִים אזוי האט גיזאגט גאט דער האר שַׁעַר הֶחָצֵר הַפְּנִימִית וגו' דר טויער פון דעם אינווייניגסטין הויף וואס קערט זיך קיין מִזְרָח זייט וואס מיינט ער דעם קליינעם טויער וואס אויף דָּרוֹם זייט טויער פון דעם הֵיכָל איז גיוועזן דר זאל זיין צו גישלאסין די זעקס טעג פון דר וואך וואס מען מעג טאן אין זייא איין מְלָאכָה וּבְיוֹם הַשַּׁבָּת יִפָּתֵחַ אונ אום שבת

לקוטי יקרים

(א) כה אָמַר ה' וגו' שַׁעַר הֶחָצֵר וגו' יִהְיֶה סָגוּר וגו'. **רבי אליעזר** זאגט דיא טויערין פון בֵּית הַמִּקְדָּשׁ וואס זענען איינגעזונקען גיווארין אין די ערד וועלין צוריק ארויסקומען פון די ערד אונ יעדער טויער וועט זיך שטעלין אויף זיין ארט אונ דר אינווייניגסטער טויער וואס אין מִזְרַח זייט אלע זעקס טעג פון דער וואכין זאל דער טויער זיין פארשלאסין אונ שַׁבָּת וועט ער אליין גיעפינט ווערין. וועט מען וויסין ווען עס ווערט שַׁבָּת. ווארום ווען מָשִׁיחַ וועט קומען וועט שוין נים לייכטין דיא זונן מיט דיא לְבָנָה אונ עס וועט נים זיין טאג אונ נאכט נאר דיא ליכטיגקייט וואס הקב"ה האט בשאפין דעם ערשטין טאג ווען ער האט בשאפין דיא וועלט וועט לייכטין שטענדיג אונ אז עס וועט קיין נאכט זיין ווי אזוי וועט מען וויסין ווען עס איז שַׁבָּת. דריבער זאגט יְחֶזְקֵאל דאס וועט מען וויסין פון דעם טויער. ווען דער טויער וועט זיך אליין עפענען וועט מען וויסין עס איז גיווארין שַׁבָּת. ראש חודש וועט אויך אזוי זיין ווען דער טויער וועט זיך עפענען וועט מען וויסין אז איצט איז ארויס גיקומען די לְבָנָה אונ אין הימעל הייליגט מען איצט דעם חודש:

שבת

יִפָּתֵחַ׃ ב וּבָא הַנָּשִׂיא דֶּרֶךְ אוּלָם
הַשַּׁעַר מִחוּץ וְעָמַד עַל־מְזוּזַת הַשַּׁעַר
וְעָשׂוּ הַכֹּהֲנִים אֶת־עֹלָתוֹ וְאֶת־שַׁלְמָיו
וְהִשְׁתַּחֲוָה עַל־מִפְתַּן הַשַּׁעַר וְיָצָא
וְהַשַּׁעַר לֹא־יִסָּגֵר עַד־הָעָרֶב׃
ג וְהִשְׁתַּחֲוּוּ עַם־הָאָרֶץ פֶּתַח הַשַּׁעַר
הַהוּא בַּשַּׁבָּתוֹת וּבֶחֳדָשִׁים לִפְנֵי יְהוָה׃
ד וְהָעֹלָה אֲשֶׁר־יַקְרֵב הַנָּשִׂיא לַיהוָה
בְּיוֹם הַשַּׁבָּת שִׁשָּׁה כְבָשִׂים תְּמִימִם

יְהֵי פְּתִיחַ׃ ב וַיֵּעוֹל
רִבָּא בְּאוֹרַח אוּלְמָא
דְּתַרְעָא מִלְּבָרָא וְיִקוּם
עַל סְקוֹפַת הַרְעָא
וְיַעְבְּדוּן כָּהֲנַיָּא יָת
עֲלָתֵיהּ וְיָת נִכְסַת
קוּדְשׁוֹהִי וְיִסְגוֹד עַל
סְקוֹפַת הַרְעָא וְיִפּוֹק
וְתַרְעָא לָא יִתְאֲחִיד
עַד רַמְשָׁא׃ ג וְיִסְגְּדוּן
עַמָּא דְּאַרְעָא בְּמַעֲלָנָא
דְּתַרְעָא הַהוּא בְּשַׁבָּתָא
וּבְיַרְחֵי קֳדָם יְיָ׃
ד וַעֲלָתָא דִּי יְקָרֵיב רַבָּא
קֳדָם יְיָ בְּיוֹמָא דְּשַׁבְּתָא
שִׁתָּא אִמְּרִין שְׁלִימִן

ודכר

רד"ק

(ב) ובא הנשיא דרך אולם השער. כי לכל השערים היו להם אולמים כמ"ש למעלה או אמר על אולם שער התיכל שיש לי רשות לנשיא לבא שם עד פתחן שער התיכל המגור כמ"ש למעלה אבל לא אבר עליו שיהיה סגור ששה ימי המעשה וביום השבת וביום החדש יפתח כי אותו השער ליולם יהיה סגור כמו שאמר למעלה כי ה' אלהי ישראל בא בו אבל השער חפניתי תמזרחי אמר שלא יפתח אלא בשבתות ובחדשים וכל שכן במועדים והשתחית על מפתן השער ויצא. על מפתן שער התיכל: והשער לא יסגר עד הערב. שער החצר הפנימית שזכר שיפתח בשבתות ובחדשים אע"פ שיצא הנשיא ממנו אחר ששתחוה לא יסגר עד הערב כי עם הארץ לא יבאו כולם כאחד וכשיבאו כל אחד ואחד או חבורות חבורות ישתחוו פתח השער ההוא שהוא מטוון כנגד שער התיכל: (ג) והשתחוו. כבואר הוא: (ד) והעולה. אמר מה קרבן יעשה בשבת בערו ובצד עם הארץ ששה כבשים תמימים ואיל תמים ואין זה קרבן הכתוב בתורה לא לשבת ולא ליום טוב אלא ששה כבשים. לפי ידעתי למה שהרי לחמרה תורה שני כבשים (במדבר כ"ח) וביום השבת מוסיף בשבת ברחמים ומקטע יום טוב. ויאמר לפי שבת זו היתה שבת ברחמים ללמד יום טוב שמעון שבעה כבשים ושני אילים. וכן ולימדך שמעון מעכבין זה את זה ואם לא ימלא שבעה יביא שבעה ואם לא ימלא שני אילים יביא אחד. כמו שדרשו

רש"י

וגו'. כמו רבותינו במסכת מדות שני פשפשין היו לו לשער התיכל אחד בדרום ואחד בלפון. שבדרום עליו מפורש בקבלה (לעיל מ"ד) אים לא יביא כו והיה סגור: (ב) דרך אולם השער מחוץ. כמו שאמר למעלה (מ') ואילמיו אל הגר החיצונה. דרך אולם השער על עזרה כלומר יבנם בדרך שער מזרחי שהוא מסתם כניסה ויציאה וכן לאותו הפשפש: ועמד על מזוזת השער. אותו שער קטן הוא הפשפש: את עולתו ואת שלמיו. עולת רמיה ושלמי חגיגה ומקרא זה מוסב על יום טוב (כך מלאתי בפירושים מדוייקים) ועמד על מזוזת השער שער הפנימי הוא (חסר כאן מלאתי) הפשפש כדאמר מר ליפשר קרבנו על חלק קרב ואינו עומד על גביו: לא יסגר עד הערב. ולמה לא יסגר: (ג) והשתחוו עם הארץ. כל היום וגם כל הבל ולערב יסגרוהו: (ד) ביום השבת

מצודת ציון

(ב) ובא. פתח. סוא הפשקופה וכן כלומות של הפשפש (ז"ל ה'): שיפתחו השער עד לא יבוא אל פתח השער ולא יתחילו לפתחו עד שיבא אל פתח השער. ועבד. הפיוט יעמוד סמוך למזוזת השער כ"ל בפשפש הדרומי מצפון להיכל כי שם מקומו כמ"ש לפת הכניסה כיוצא הוא שכן בו (לעיל מ"ד): ועשו. כשיוסו עומד שם יעשו הכהנים את עולתו ואת שלמיו וזהו כמשך ימי המלואים שקדמו העולות לפי בשבת הוא שכתב לעיל מזכר בקרבנות שמלואיו ואמר שלמיו שם הכיפים נדבה כ"א: והשתחוו. פיוס יפן פשפש למה שלא יסגר השער ואמר לפי שפש המלך יפתחנו מול היכל כשבתות וכו"א לו יהיו כנעלין לנוח על המקדש: (ד) ביום השבת. וזהו כמשך ימי המלואים: ששה וגו'. זהו בפיוט המלואים ששה כבשים תמימים ואיל תמים

מצודת דוד

(ב) ובא הנשיא. בפשפש הפשר הפיוס יכנס הפיוס דרך חולם הפשר הפיוס על המזין במ"ש ושולמיו על פתח היולה (לעיל מ') וכלומר שיפתחו הפשפש בפשר כדי שיוכל לבא בעזר כדרך הכניסה: ועבד. הפיוס יעמוד סמוך למזוזת הפשר כ"ל בפשפש הדרומי מצפון להיכל כי שם מקומו כמ"ש לפת הכניסה כיוצא הוא שכתב בו (לעיל מ"ד): ועשו. כשיוסו עומד שם יעשו הכהנים את עולתו ואת שלמיו וזהו כמשך ימי המלואים שקדמו העולות לפי בשבת הוא שכתב לעיל מזכר בקרבנות שמלואיו ואמר שלמיו שם הכיפים נדבה כ"א: והשתחוו. פיוס יפן פשפש למה שלא יסגר השער ואמר לפי שפש המלך יפתחנו מול היכל כשבתות וכו"א לו יהיו כנעלין לנוח על המקדש: (ד) ביום השבת. וזהו כמשך ימי המלואים מלמד הקרבנות שנוהגים בשבתות תוהגים בכפשים מוכפ ליום:

פירוש ע"ט

שִׁבְטֵי זְאֵל עֲר גִּיעֲפִינְט וְעֲרִין אוּנ אוּם רֹאשׁ חוֹדֶשׁ
זְאֵל עֲר גִּיעֲפִינְט וְעֲרִין׃ (ב) וִיא הַנְּשִׂיא אוּנ דֶּר נְשִׂיא
זְאֵל קוּמֶען דוּרְךְ דֶּם וָועג פּוּן דֶּם פִּיהֲר הוּיז פּוּן
דֶּם טוֹיעֶר פּוּן עִוָּרת יִשְׂרָאֵל וּואם אִיז פּוּן אוֹיסִין
וַוייִנְיג פּוּן דֶּר עֲזָרָה וְעֲמֹד עַל מְזוּזוֹת הַשַּׁעַר אוּנ עֲר זְאֵל
שְׁטֶיין בְּיִיא דִּיא בְּיִיא שְׁמִידֶעֲ פּוּן דֶּם קְלֵיינֶעם
טוֹעֶר פּוּן דֶּם הֵיכָל וְעֲשׂוּ הַכֹּהֲנִים אוּנ דִּי כֹּהֲנִים זְאֵלֶן
מַאכִּין זַיין קָרְבָּן עוֹלָה אוּנ זַיינֶע שְׁלָמִים וְהִשְׁתַּחֲוָה
אוּנ דָּעֶר נָאךְ זְאֵל עֲר זִיךְ בּוּקֶן אוֹיף דֶּר שְׁוֶועל פּוּן
אֵין דֶּעם מָאנ פּוּן שַׁבָּת זְאֵל זַיין דָּאס שִׁשָּׁה כְּבָשִׂים
וְעֶקֶם שְׁיִיף נָאנְצֶע אֶן אַיין מוּם אוּנ אַיין וִוידֶר אַיין

נאנצין

ואיל תמים: ה ומנחה איפה לאיל ולכבשים מנחה מתת ידו ושמן הין לאיפה: ו וביום החדש פר בן בקר תמימם וששת כבשים ואיל תמימם יהיו: ז ואיפה לפר ואיפה לאיל יעשה מנחה ולכבשים כאשר תשיג ידו ושמן הין לאיפה: ח ובבוא הנשיא דרך אולם השער יבוא ובדרכו יצא:

תרגום

ודכר שלים: ה ומנחתא מכלתא לדיכרא ולאימרא מנחתא כמסת ידיה ומשחא מלו הינא למכלתא: ו וביומא דירחא תור בר תורי שלימין ושתא אימרין ודכר שלמין יהון: ז ומכלתא לתורא ומכלתא לדיכרא יעבד מנחתא ולאמריא כמא דתדביק ידיה ומשחא מלו הינא למכלתא: ח ובמיעל רבא באורח אולמא דתרעא יעול ובאורחיה יפוק:

ת"א וביום החדש. מנחות מה: ובבוא הנשיא. עקידה שער קב:

רש"י

חכמים לענין ראש חדש: (ה) מתת ידו. לימד שאין המנחות מעכבות זו את זו: (ו) וביום החדש פר בן בקר תמימים. מקרא זה דרשו רבותינו במנחות פר מה תלמוד לומר (למדנו) לפי שנאמר בתורה (שם) ובראשי חדשיכם וגו' פרים בני בקר שנים מנין שאם לא מצא שנים יביא אחד לכך נאמר פר. וששת כבשים מה תלמוד לומר (למדנו). לפי שנאמר בתורה שבעה מנין שאם לא מצא שבעה יביא ששה לכך נאמר וששת כבשים. ומנין אפילו אחד תלמוד לומר ולכבשים כאשר תשיג ידו. מצאתי: (ח) ובבוא הנשיא. ביום החדש ובשבת בראשית שאין ישראל מצווים על הראייה והוא בא להשתחוות: דרך אולם השער יבוא ובדרכו יצא. באותו שער עצמו יצא

רד"ק

חדוש יהיה בקרבנותיו כמו שכתבנו: (ה) ומנחה. מתת ידו, לכבשים יעשה מנחה כפי השגת ידו וזהו מתת ידו כמו שאמר איש כמתנת ידו ונראה כי מנחת האיל תהיה איפה על כל פנים אבל לכבשים כפי השגת ידו: (ו) וביום החדש. זה אמר על קרבן ראש חודש ואמר פר בן בקר תמימים אמר פר יחיד ואמר תמימים רבים יש מפרשים שיהיה הפר ואמו תמימים וזה חדוש וכן פר אחד כי קרבן ראש חדש שנים פרים כמו שכתוב בתורה וכן ששת כבשים כי בתורה כתוב שבעת ובדברי רז"ל פר מה תלמוד לומר לפי שנאמר בתורה פרים ומנין שאם לא מצא שנים יביא אחד תלמוד לומר פר לפיכך אמר תמימים שאם מצא שנים יביא שנים כמו שכתוב בתורת וששת כבשים מה תלמוד לומר לפי שנאמר בתורה שבעת מנין שאם לא מצא שבעת יביא ששה תלמוד לומר וששת ומנין שאם לא מצא ששה יביא חמשה יביא ד' יביא שלשת יביא שנים ואפי' אחד תלמוד לומר ולכבשים כאשר תשיג ידו ומאחר דכתיב הא ששת כבשים למה לי דכמה דאפשר מהדרינן ומנין שמעכבין זה את זה תלמוד לומר יהיו: (ז) ואיפה לפר. ולכבשים כאשר תשיג ידו. כמו שפירשנו כי מנחת הכבשים כפי השגת ידו ובדרז"ל איפה לפר ואיפה לאיל אמר רבי שמעון וכי מדת פרים ואלים אחת היא אלא שאם היו לו פרים מרובים ולא היו להם נסכים יביא פר ונסכיו ואל יקריבו כולם בלא נסכים ואם היו לו אילים מרובים ולא היו להם איפתן יביאו איל ואיפתו ולא כולם בלא איפות: (ח) ובבא הנשיא. ובדרכו יצא. הוצרך לומר זה לפי שעם הארץ לא יצאו בדרך

מנחת שי

מו (ו) וביום החדש פר בן בקר תמימם. במקצת ספרים כ"י כתוב תמים והרגמו בר תורי שלים וכן הוא במאיר נתיב והי"ג במנחות פ' התכלת כולה בילקוט פרשת פנחס ובקרית ספר פ' ח' מהל' תמידים ומוספים ורש"י נמי כפי' המקרא ס"ס דלעיל הכי נקיט ליה לקרא וכתב במנחות דרשינן פר מה ת"ל לפי שנאמר בתורה ובראשי חדשיכם פרים בני בקר שנים מנין שאם לא מצא שנים שמביא א' ת"ל פר. ורד"ק גרים תמימם וכתב על דרש זה לפיכך אמר תמימם לשון רבים אף על פי שאמר פר לשון יחיד שאם מצא שנים יביא שנים כמ"ש בתורה וקודם לכן כתב אמר פר יחיד ואמר תמימים רבים יש מפרשים שיהיה הפר ואמו תמימים וזה חדוש עכ"ל בפירושו. וכ"כ בשרש תמם ובמכלול דף י"ד וכ"כ החכם רבי יונה בספר הרקמה שער מ"ס בשמשו בו במקום בלשון הכתוב תמימם והדין בו שיהיה תמים כי הוא ספור לפר ולכך אמר אחר ספור לשניהם יחד עכ"ל לשונו. וכ' עוד בשער אחר במסורת עליו בקר תמימם לית דכוותיה ע"כ. ובנ"ך הרבי חכמינו ז"ל קום ומ רבות בפרשה זו על כאמר ר"י פ' זו עתיד אליהו לדרשה כשומר שאין אנו יודעים לדרשה ואשר

מצודת דוד

(ה) מתת ידו. כפי נתינת ידו ר"ל לפי הרחבת ידו ונדבת לבבו: (ז) ולכבשים וגו'. ר"ל לכבשים יביא מנחה כפי השגת ידו ומדבית המוסר עמנו: (ח) ובבוא הנשיא. כאשר יבוא הנשיא לעמוד בשעת הקרבת קרבנותיו: דרך אולם השער יבוא. ר"ל לא יבוא דרך פתחי הלשכות המתפתחות הפתוחות לחצר הפנימי שאין כהם הולך לפניהם כ"א יביא בפומבי בשער הגדול דרך האולם שמתכן

מצודת ציון

מתת. מלשון נתינה: (ו) תמימים. כמו תמים כי אמר נמוי רבים על כל הפרים של כל ראשי חדשים: (ז) תשיג ידו לשון זה יאמר על ערך העושר וכן על פי אשר תשיג יד הנודר (ויקרא

פירוש ע"ט

גאנצין אן איין מום: (ה) ומנחה איפה לאיל אונ איין מנחה זאל ער מקריב זיין איין איפה מעל צו איין ווידער ולכבשים מנחה מתת ידו אונ צו די שאף זאל ער מקריב זיין איין מנחה צוו ווי די גאב פון זיין האנט (כלומר אזוי ווי ער פאר מאגט) ושמן הין לאיפה אונ איין מאס בוימיל וואס הייסט הין זאל ער ברענגין צו איין איפה מעל: (ו) וביום החודש אונ אין דעם טאג ראש חדש זאל דר נשיא מקריב זיין איין יונגע דינר איין גאנצע אן איין מום אונ זעקס שאף אונ איין ווידער התמימים יהיו גאנץ אן איין מום זאלין זיי זיין: (ז) ואיפה לפר אונ איין איפה מעל צו דעם אקס אונ איין איפה פון דעם ווידער זאל ער מאכין פר איין מנחה ולכבשים אונ צו די שאף זאל ער מקריב זיין מנחה אזוי ווי ער וועט פר מאגין ושמן הין לאיפה אונ איין מאס בוימיל וואס הייסט הין זאל ער ברענגן צו איין איפה מעל: (ח ובבוא הנשיא אונ ווען דער נשיא וועט קומען אין בית המקדש אום שבת אונ אום ראש חודש צו בוקין זיך צו גאט דרך אולם השער

יבוא

ט וּבְבוֹא עַם־הָאָרֶץ לִפְנֵי יְהוָה בַּמּוֹעֲדִים הַבָּא דֶרֶךְ שַׁעַר צָפוֹן לְהִשְׁתַּחֲוֹת יֵצֵא דֶרֶךְ־שַׁעַר נֶגֶב וְהַבָּא דֶרֶךְ־שַׁעַר נֶגֶב יֵצֵא דֶרֶךְ־שַׁעַר צָפוֹנָה לֹא יָשׁוּב דֶּרֶךְ הַשַּׁעַר אֲשֶׁר־בָּא בּוֹ כִּי נֹכַח יֵצֵאוּ׃ י וְהַנָּשִׂיא בְּתוֹכָם בְּבוֹאָם יָבוֹא וּבְצֵאתָם יֵצֵאוּ׃ יא וּבַחַגִּים וּבַמּוֹעֲדִים תִּהְיֶה הַמִּנְחָה אֵיפָה לַפָּר

ט וּבמֵיעַל עַמָּא דְאַרְעָא לְמִסְגְּדָא קֳדָם יְיָ בְּמוֹעֲדַיָּא דְעָלִיל בְּאוֹרַח תְּרַע צְפוּנָא לְמִסְגַּד יְפוֹק בְּאוֹרַח תְּרַע דְּרוֹמָא וּדְעָיֵל בְּאוֹרַח תְּרַע דְּרוֹמָא יְפוֹק בְּאוֹרַח תְּרַע צְפוּנָא לָא יְהוֹב בְּאוֹרַח דִּי עָל בֵּיתָא יְפוֹק׃ י וְרַבָּא בֵּינֵיהוֹן בְּמֵיעָלְהוֹן יֵעוֹל וּבְמִפְּקֵהוֹן יִפְּקוּן׃ יא וּבְרַגְלַיָּא וּבְמוֹעֲדַיָּא תְּהֵי מִנְחָתָא מְכַלְתָּא לְתוֹרָא וּמְכַלְתָּא

ת"א כט הלוק. נכוחו כל מגלה כט׃ יצא קרי סבירין יבואו ואיפה

רד"ק

שיבאו אלא יעשו קפנדריא כמ"ש ואפשר שנם עם הארץ לא יעשו קפנדריא בשבתות ובחדשים אלא ויצאו בדרכם שיבאו ויחזרו לומר כי זה יהיה בשבתות ובחדשים אבל במועדים יעשה קפנדריא כשאר העם כמו שאמר: (ט) ובבא עם הארץ. בחג׳ המועדים לא יהיו נכנסים לעזרה ישראל דרך שער מזרחי אלא דרך שער צפון או דרך שער נגב כדי ללכת בכל העזרה במועדים והבא דרך שער צפון היה יוצא נכחו דרך שער נגב אחר שהשתחוה כנגד שער ההיכל וכן הבא דרך שער נגב יוצא נכחו דרך שער צפון אחר שהשתחוה כנגד שער ההיכל: כי נכחו יצאו. בחירק הנון וכן נכחו תהיו. נכחו יצאו כתיב על העם שהם רבים וקרי יצא על כל אחד ואחד ככתוב שאמר וחבא: (י) והנשיא בתוכם. כי הם הוא יבא עמהם דרך שער צפון או דרך שער נגב כי במועדים יבא עם חכם בבאם ויצא עמם בצאתם לפי שכל ישראל שם שעלי לרגל ובבואו והדרו הוא לבא עמהם ולצאת עמהם משום שנאמר ברב עם הדרת מלך: ובצאתם יצאו. לשון רבים יצאו יחד הוא וחם: (יא) ובחגים ובמועדים. ואף ע"פ שכל החגים נקראו מועדים כמ"ש אלה מועדי ה׳ אלא לפי שיש חג שאינו מועד אלא

רש"י

ואינו מלטווה לעשות העזרה קפנדריא לאכל במועדים שנא׳ כהם (דברים ט"ז) ירמה כל זכורך זקק הוא לעשות קפנדריא כאחר העם. היינו דכתיב בתוכם בבואם יבא ובצאתם יצאו: (מ) ובבוא עם הארץ וגו׳ דרך שער צפון וגו׳ כי נכחו יצא. מלוה עליהם שיחרחו בתוך העזרה יפה יפה: (י) והנשיא. גם הוא כשאכנם לעזר׳ לבא בפתח ההיכל הדרומי להשתחות. גם הוא מלוה עליו לעשות העזרה קפנדריא ויצא דרך שער צפון ויצא דרך שער נגב עם שאר עם הארץ. ויכנס ויצא נכחו דרך שער האחר. והוא בתוכם בבואם יבוא ובצאתם יצאו כולם הכניסה עם שאר העם. ולא יבא דרך שער המזרחי כדרך שהוא בא ביום החלם ויום שבת בראשית. שהשער המזרחי לין נכחו שער

רב מכתל לאחר רב שבקבו לגגית בפר ואיקלל לפי שהיו דבריו סותרין דברי תורה גרס יהודה בר נתנאל מגניה ב"ח ב"ב שיבא בפליאה ודרכן ובעומדיהן נעלם ממנו מה שדרש. ה׳ בראש חדשי יעלם לגו מליבהו בגיהנם ב"ב תמן: (ב) נכחו יצאו. יצאו

מצודת ציון

כ"ו): (ב) נכחו. נגדו כמו לנוכח מבחוץ (בראשית כ"ה): הקהל על כל ישראל לכיות נכלה בעזרה כמ"ש שלש פעמים בשנה יראה כל זכורך ונו׳ (שמות כ"ג) ומפני שהוא נגד המקום שנא׳ יפה: (י) והנשיא. כ"ל גם במועדים גם הנשיא ילך בתוך העם ומפחם כי זהו לדעת מלך לנהג בדרכם עם. בבואם. כדרך בואם יהי׳ עמהם וכדרך שיתם יפה כן הוא עם העם לא כדרך בואו בשמר יום השנה שיבוא בשער המזרחי ומזה כדרך שנא׳ (ל"ל ב"כ) אז יתכן שמעל זה על שבועות וכ"ש ויו"ב כיהיו במעבר

מצודת דוד

מהשער ולחזן וכמ"ש למעלה כמיכות נחמיה לתת לפני ה׳: ובדרכו יצא. כדרך השער שבא יהיה חוזר ויוצא: (ט) במועדים. כי גם

פירוש ע"ט

יָבוֹא נֵאל עַר קוּטְעָן דּוּרְךְ דָּעם וָועג פּוּן דָּעם פִּיר הוּז פּוּן דָּעם טוּיעָר פּוּן עֶזְרַת יִשְׂרָאֵל וּבְדַרְכּוֹ יֵצֵא אוּג אֵין דָּעם אֵיינְעָעם וָועג נֵאל עָר אֲרוּים נַיין: (ט) וּבְבוֹא עַם הָאָרֶץ לִפְנֵי ה׳ בַּמּוֹעֲדִים אוּג וָועג דָם פֵאלְק פּוּן דָּעם לָאנְד וָועלְען קוּמְען אִין דִי יָמִים טוֹבִים צוּ בּוּקְען זִיךְ פַּר נָאט דֶּרֶךְ שַׁעַר צָפוֹן דֶּר וָוס וָועט קוּמְען אִין דָּעם וָועג פּוּן צָפוֹן זַייט צוּ בּוּקְען זִיךְ נֵאל אֲרוּים נַיין אִין דָּעם וָועג פּוּן דָּעם טוּיעָר פּוּן דָּרוֹם זַייט וַהֲבָא דֶּרֶךְ שַׁעַר נֶגֶב אוּג דֶּר וָוס וָועט קוּמְען אִין דָּעם וָועג פּוּן דָּעם טוּיעָר פּוּן דָּרוֹם זַייט נֵאל אֲרוּים נַיין אִין דָּעם פּוּן דָּרוֹם זַייט וַהֲבָא דֶּרֶךְ שַׁעַר נֶגֶב יֵצֵא דֶּרֶךְ שַׁעַר צָפוֹנָה לֹא יָשׁוּב דֶּרֶךְ הַשַּׁעַר אֲשֶׁר־בָּא בּוֹ כִּי אִיז נִיקוּמְען דּוּרְךְ דָּעם וָועג פּוּן דָּעם פִּיר הוּז אִיז נִיעֶרְט אֶקְעָעגְען אִים דּוּרְךְ דָּעם אַנְדָּערְען טוּיעָר נֵאל עָר אֲרוּים נַיין דָּעם אַיינְעָעם וָועג נֵאל עָר אֲרוּים נַיין: (ט) וּבְבוֹא עַם הָאָרֶץ לִפְנֵי ה׳ בַּמּוֹעֲדִים אוּג וָועג דָם פֵאלְק פּוּן דָּעם לָאנְד וָועלְען קוּמְען אִין דִי יָמִים טוֹבִים צוּ בּוּקְען זִיךְ פַּר נָאט דֶּרֶךְ שַׁעַר צָפוֹן דֶּר וָוס וָועט קוּמְען אִין דָּעם וָועג פּוּן צָפוֹן זַייט צוּ בּוּקְען זִיךְ נֵאל אֲרוּים נַיין אִין דָּעם וָועג פּוּן דָּעם טוּיעָר פּוּן דָּרוֹם זַייט וַהֲבָא דֶּרֶךְ שַׁעַר נֶגֶב אוּג דֶּר וָוס וָועט קוּמְען אִין דָּעם וָועג פּוּן דָּעם טוּיעָר פּוּן דָּרוֹם זַייט נֵאל אֲרוּים נַיין אִין דָּעם פּוּן דָּעם טוּיעָר פּוּן צָפוֹן זַייט לֹא יָשׁוּב דֶּרֶךְ נֵאל עָר אוּז אוּם קֶעֶרְן אִין דָּעם וָועג פּוּן דָּעם טוּיעָר וּוֹאם עָר

מעל

וְאֵיפָה לָאַיִל וְלַכְּבָשִׂים מַתַּת יָדוֹ וְשֶׁמֶן
הִין לָאֵיפָה: יב וְכִי־יַעֲשֶׂה הַנָּשִׂיא
נְדָבָה עוֹלָה אוֹ־שְׁלָמִים נְדָבָה לַיהוָה
וּפָתַח לוֹ אֶת־הַשַּׁעַר הַפֹּנֶה קָדִים
וְעָשָׂה אֶת־עֹלָתוֹ וְאֶת־שְׁלָמָיו כַּאֲשֶׁר
יַעֲשֶׂה בְּיוֹם הַשַּׁבָּת וְיָצָא וְסָגַר אֶת־
הַשַּׁעַר אַחֲרֵי צֵאתוֹ: יג וְכֶבֶשׂ בֶּן־שְׁנָתוֹ
תָּמִים תַּעֲשֶׂה עוֹלָה לַיּוֹם לַיהוָה בַּבֹּקֶר
בַּבֹּקֶר תַּעֲשֶׂה אֹתוֹ: יד וּמִנְחָה תַּעֲשֶׂה

וְתַיְכְרָא וְתֵיסְרֵיא
דְּהַדְרֵיךְ יָנֵיהּ וּכְשַׁחֲא
מִנֵּי הֵינָא לְמִכְלְתָּא:
יב וְאֲרֵי יַעֲבֵיד רַבָּא
נִדְבְתָא עֲלָהָא אוֹ נִכְסַת
קוּדְשַׁיָּא נִדְבְתָא קֳדָם
יְיָ וְיִפְתַּח לֵיהּ יַת תָּרְעָא
דְּמִתַּיְתֵי לְמַדִּינְחָא
וְיַעֲבֵיד יַת עֲלָתֵיהּ וְיַת
נִכְסַת קוּדְשׁוֹהִי כְּמָא
דִי עָבַד בְּיוֹמָא דְשַׁבְּתָא
וְיִפּוֹק וְיֶחֱד יַת תָּרְעָא
בָּתַר מִפְּקֵיהּ: יג וְאִימַר
פַּר שַׁתֵּיהּ שְׁלִים תַּעֲבִיד
עֲלָתָא לְיוֹמָא קֳדָם יְיָ
בְּצַפְרָא בְּצַפְרָא תַּעֲבִיד
יָתֵיהּ: יד וּמִנְחָתָא
העביד

רש"י

כמערב: (יב) וכי יעשה הנשיא נדבה. בשבת ימי המעשה: ופתח לו את השער וגו'. לא ליכנס בו להיכל. אלא עומד שם והכהנים יעשו את עולתו ואת שלמיו והשתחוה ויצא שנאמר בלכתו ישתחו כיום השבת ומה לחוץ כיום השבת (כאן) ומעמד על מזוזת השער ועשו הכהנים את עולו וגו': אחרי צאתו. ואימו אומר כאן והשער לא יסגר עד הערב כמו שאומר ביום השבת שביום השבת הוא אומר והשתחוו עם התרן פתח השער ההוא לפיכך מניחו פתוח לגמרי כאחר לא דרכם לבא להשתחוות שכל אחד עושק כמלאכתו לפיכך וסגר את השער אחרי צאתו: (יג) וכבש

רד"ק

שמחה שישבח אדם ויאכל וישתה ויקרא חג כגון חנוכת הבית שנאמר בו ויעש שלמה בעת ההיא את החג שבעת ימים והנה קראו חג וכן אוכלים ושותים וחוגגים ויש מועד גם כן שאינו חג כמו לאחזות ולמועדים למועד אשוב אליך וכן כל זמן שיתן אדם לחבירו ולפיכך אמר בחגים ובמועדים: (יב) וכי יעשה הנשיא נדבה. זה יהיה בימי החול כי כבר זכר קרבנו בשבתות ובחדשים ובמועדים ועתה אמר כי אם ירצה להתנדב קרבן בימי החול ופתח לו את השער הפונה קדים יפתח לו אחד מן השערים חשער המזרחי שנכנס בו בשבתות ובחדשים שאמר שיהיה סגור ששת ימי המעשה ואם ירצה הנשיא להקריב קרבן בששת ימי המעשה יפתח לו אותו השער ואותו הקרבן יהיה כמו הקרבן שיעשה ביום השבת: ויצא וסגר את השער אחרי צאתו. ויצא הנשיא וסגר הסוגר את השער אחר צאת הנשיא לא כמו בשבת ובחדש שאמר לא יסגר עד הערב כי אז עם הארץ פנוים ממעשיהם וגם ביום החדש מפני הקרבן יהיו רבים פנוים ממעשיהם לפיכך אמר והשתחוו עם הארץ בשבתות ובחדשים ויבואו להשתחות אבל בימי המעשה העם עסוקים במעשיהם ולא יבאו להשתחות לפיכך יסגר השער אחר צאת הנשיא: (יג) וכבש בן שנתו תמים. זהו קרבן התמיד שעושים בכל יום כמ"ש בתורה את הכבש אחד תעשה בבקר והמנחה אינה כמו שנזכר בתורה תנה יהיה בזה חדוש לעתיד וקרבן התרב לא זכר נראה שלא יעשה לעתיד אלא עולת תמיד: (יד) ומנחה. לרוס את המסת. לבלול את הסלת בשמן כמו שאמר בתורה בלולה בשמן וכתי לערבה ית סולתא.

מצודת דוד

יתי המלואים גלח יוסיפו כסם קדשים כמשה בכבכל המלואים מכל זה נסוסף כסם מכחות על הקרבנות הקלוסות בתירה מלבד המנחות הלחוץים לסם כסי מבשפי הסלוכה וסם יהיו בשבכל המלואים לכן יהיה סם מבשפי הסלוכה: מתת ידו. כפי נתינת ידו כ"ל לפי הכתפת ידו ונדבת לבבו: (יב) וכי יעשה וגו'. בשבת ימי המעשה: ופתח לו וגו'. לבוא דרך בו: ועשה וגו'. כהנין העובד יעשה את עולתו ואת שלמיו כביהודו עומד שם: כאשר יעשה ביום השבת. בשוחים הקדבנות בביהודו שם ואמר ביום השבת וה"ס ביום החדש

פירוש ע"ט

עוֹלָתוֹ אוֹג דְּעִיר כְּהֵן וְיָאוֹ וְיָעִט מָאן דִּיא עֲבוֹדָה וְאֵל
מָאכִין נִין עוֹלָה אוֹג נִיעֵץ שְׁלָמִים אָזוֹ וִוי עֵר וְיָעִט
מָאכִין אִין דָּעִם פּוֹן נִין מָאבְט וְקִלוֹמֶר אָזוֹ וִוי נִין
פָּאר מָעֵנ וְיָעִט נִין) וְשָׁמוֹ הִין לָאֵיפָה אוֹג אִיין מָאם
בּוּימִיל וְאוֹם הַיִּיסְט הִין וְאֵל עֵר בְּרֶעֶנְגִין צוֹא אֵיין
אֵיפָה מָעֵל: (יב) וְכִי יַעֲשֶׂה הַנָּשִׂיא וגו' אוֹג וְעִין דָּעֵר
נָשִׂיא וְעָט מָאכִן אוֹם דֶּר נִיאכִין אֵיין נְדָבָה צוֹ נָאט
אֵיין עוֹלָה אָדֶעֵר שְׁלָם ם וְיִפְתַּח לוֹ אֶת הַשַּׁעַר וְאֵל מָעֵן
עָפְעֵנְגִין צוֹ אִים דָּעִם קְלֵיינָעם טוֹעֵר פּוּן דָּעִם הֵיכָל
וְוִם קָעֶרְט זִיךְ קִירִין מִזְרָח נִייט בְּרֵעֵר וְאֵל דְּאֶרְמִין
שְׁטִין בִּיז מָעֵן וְעָט מְקָרִיב נִין נִין קָרְבָּן וְנַעֲשָׂה אֶת

עָלָיו בַּבֹּקֶר בַּבֹּקֶר שִׁשִּׁית הָאֵיפָה
וְשֶׁמֶן שְׁלִישִׁית הַהִין לָרַךְ אֶת־הַסֹּלֶת
מִנְחָה לַיהוָה חֻקּוֹת עוֹלָם תָּמִיד׃
מו וְעָשׂוּ אֶת־הַכֶּבֶשׂ וְאֶת־הַמִּנְחָה וְאֶת־
הַשֶּׁמֶן בַּבֹּקֶר בַּבֹּקֶר עוֹלַת תָּמִיד׃
מז כֹּה־אָמַר אֲדֹנָי יֱהוִה כִּי־יִתֵּן הַנָּשִׂיא
מַתָּנָה לְאִישׁ מִבָּנָיו נַחֲלָתוֹ הִיא לְבָנָיו
תִּהְיֶה אֲחֻזָּתָם הִיא בַּנַּחֲלָה׃ מח וְכִי־יִתֵּן
מַתָּנָה מִנַּחֲלָתוֹ לְאַחַד מֵעֲבָדָיו וְהָיְתָה
לוֹ עַד־שְׁנַת הַדְּרוֹר וְשָׁבַת לַנָּשִׂיא אַךְ

תרגום

הַמְּעַבֵּד עָלֵי הִי בְּצָפַר
בְּצָפַר חַד מִן שְׁתָּא
בְּמִכְלָא הָוָא וּמִשְׁחָא
הְוֵילְהוֹת הֵינָא לְעָרְבָא
יָת סוֹלְתָא מְנַחְתָּא
קֳדָם יְיָ קְיָם עָלַם
תְּדִירָא׃ מו וַיַּעְבְּדוּן יָת
אִימְרָא וְיָת מְנַחְתָּא וְיָת
מִשְׁחָתָא בְּצָפַר בְּצָפַר
עֲלָתָא תְּדִירָא׃ מו כְּדֵין
אֲמַר יְיָ אֱלָהִים אֲרֵי יִתֵּן
רַבָּא מַתְּנָא חַד מִבְּנוֹהִי
אַחֲסָנְתֵּיהּ הִיא לִבְנוֹהִי
תְּהֵי אַחֲסָנְתְּהוֹן הִיא
בְּאַחֲסָנָא׃ מח וַאֲרֵי יִתֵּן
מַתְּנָא מֵאַחֲסָנְתֵּיהּ לְחַד
מֵעַבְדּוֹהִי וּתְהֵי לֵיהּ עַד
שַׁתָּא דְיוֹבְלָא וְתֵיתֵב
לְרַבָּא בְּרַם אַחֲסָנְתֵּיהּ
דִּי

רש"י

רד"ק

יגשו קרי

בן שנהו. עולת התמיד: (יד) ששיה האיפה. ירוקלמית שהיא חומש של מדברית והן כ' עכרונים התמד למנחת התמיד ואחד להכיתין ואף על פי שהכיתין קריבין לחצין מביא הוא בבקר עשרון שלם ומולהו כמו שפירשנו במנחות: לרחם את הסלת. (ס"י תמרים"ר בלע"ז. כ"י רש"י תמריבי"ר בל"ז לו שפרעגען. ל"ז תימל"ר בלע"ז. בל"ז לו מענגען לו מיבטען). לרם את הסלת. לכתת ולגלול בו את הסלת לשון רסום כמו (עמוס ו׳) והכה הבית הגדול רסיסים ולשון מכה אם היה עבה לו מרוסם:

ולשון לרוס ענין זלוף כבו רסיסי לילה: (טו) ועשו. כתיב בויו"ד וקרי ביו"ד ישעו והכנין אחד כי ועשו כבו ישעו: (טו) כה אמר ה'. כי יהן הנשיא. אם יהן בהייו מתנה לאיש מבניו אותה מתנה קיימת לעולם כי נחלתו היא ולבניו ההיה אחר ביותו אם כן מה שיהן בבנה לאחד מחייו ראוי שההיה קיימת כי כמו כן ינחל אותם אחר כיותו כי אחוזתם היא בנחלת: (יז) וכי יתן. אבל אם יהן הנשיא מתנה לאחד מעבדיו היא לא תהיה קיימת אלא עד שנת הדרור והיא שנה היובל כמו וקראתם דרור בארץ: ושבת לנשיא. הנחלה ההיא או הבהנה הנזכרת כמו ושבה אל בית אביה והחיו בעקום ה"א כמו כי אזלא יד והדומים להם: אך נחלתו בניו להם תהיה. אך נחלתו נחלת

(יז) שנת הדרור. שנת היובל: ושבת. כמו וכנה: אך נחלתו בניו להם תהיה. כמו לך לבניו תהיה

מנחת שי

(טו) ועשו. יעשו קרי: (יז) והיתה ע. כלומר בדעם ובפשטות לא יקח קטן:

מצודת ציון

(יד) לרם. מענין זלוף ומסיסה כמו רסיסי לילה (שיר השירים ה׳): הסלת. קמח יפה: (טו) אחוזתם. ענין החזקה: (יז) הדרור. כן יקרא ליובל כי הוא ענין מפשי כמו וקראתם לכול (ויקרא כ"ה):

מצודת דוד

מלם קעיד יעשו את הכבש וגו': (טו) בבקר. בכל בוקר יקריבו ושוב עולת תמיד מבלי הפסק ולשומר הכה בכבשי התלוחים ייעשו זה מכל לא יגרעו ממה שהוזכר בתורה: (טז) כי יתן וגו'. אם יתן הכבשי בתייו מה מנחלתו לאחד מבניו: נחלתו היא. לשומר כמה כמתכה קיימת כי הלא נתלתו היא ולבניו נבניו מתרי מותו כי לתיזוקם היא נתלתו ה"כ מה כי כמייו מה לי מתרי מותו: (יז) והיתה לו. לא כשנת היובל: עד שנת הדרור. עד היובל יחזיק בה כשנד ויובל תשוב לא כשנתיי.

פירוש

ע"פ

אוג בומיל איין דריט מייל פון איין הין צו מישין דם זעמיל פעל דם ואל זיין מיחה לה׳ איין מנחה צו נאט חקות שלם תמיד איין ניינציג אוף אייביג ואל דם התמיד זיין: (טו) ועשו את הכבש וגו׳ זייא זאלין מאכן דעם כבש אוג דיא מנחה אוג דעם בויטיל אלע קריא מארגין איין אייביג עולה: (טז) כה אמר ארני אלהים אווי הט ניינאנט נאט דר האר כי יתן הנשיא במתנה פון זיין נחלה צו דר נשיא ווען געבין איין מתנה פון זיין נחלה צו איינעם פון זיינע קינדער זאל זיין נחלה אוג זאל זיך דר נאך אום קערין צום נשיא ויארום איך נחלתו בנין יהם תהיה נייערט צוא זיינע קינדער זאל זיין נחלה אוג זאל ניט ניינעבין ווערין צו קיין פרעבדין אויף אייביג: (יח) ולא יקח הנשיא אוג דער נשיא זאל ניט נעמען פון די נחלת

נַחֲלָתוֹ בָּנָיו לָהֶם תִּהְיֶה: ס וְלֹא־יִקַּח
הַנָּשִׂיא מִנַּחֲלַת הָעָם לְהוֹנָתָם
מֵאֲחֻזָּתָם מֵאֲחֻזָּתוֹ יַנְחִל אֶת־בָּנָיו
לְמַעַן אֲשֶׁר לֹא־יָפֻצוּ עַמִּי אִישׁ
מֵאֲחֻזָּתוֹ: ס וַיְבִיאֵנִי בַּמָּבוֹא אֲשֶׁר עַל־
כֶּתֶף הַשַּׁעַר אֶל־הַלִּשְׁכוֹת הַקֹּדֶשׁ
אֶל־הַכֹּהֲנִים הַפְּנוֹת צָפוֹנָה וְהִנֵּה־שָׁם
מָקוֹם בְּיַרְכָתָיִם יָמָּה: כ וַיֹּאמֶר אֵלַי זֶה
הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יְבַשְּׁלוּ־שָׁם הַכֹּהֲנִים
אֶת־הָאָשָׁם וְאֶת־הַחַטָּאת אֲשֶׁר יַאפוּ
אֶת־הַמִּנְחָה לְבִלְתִּי הוֹצִיא אֶל־הֶחָצֵר

דִּי כְנוֹהִי דֵילְהוֹן תְּהֵי:
ס וְלָא יְסַב רַבָּא
מֵאֲחָסַנְתָּ עַמָּא
לְמֵינְצְהוֹן מֵאֲחָסַנְתְּהוֹן
מֵאֲחָסַנְתֵּיהּ יַחְסַן
לִבְנוֹהִי דִּידֵיהּ דְּלָא
יְהֵי בְּדִרוֹן עַמִּי גְּבַר
מֵאֲחָסַנְתֵּיהּ: ס וְאַעְדַּנִי
בְּמֵעֲלָנָא דִּי לְעֻבַּר
תְּרָעָא לְלִשְׁכַת קוּדְשַׁיָּא
דְּכָהֲנַיָּא דִּי פָתְחִין
צְפוּנָא וְהָא תַמָּן אַתְרָא
בְּכוֹפֵיהוֹן מַעֲרְבָא
כ וַאֲמַר לִי דֵּין אַתְרָא
דִּישַׁלְּקוּן תַּמָּנְיָא כָּהֲנַיָּא
יָת אֲשְׁמָא וְיָת חַטָּאתָא
דִּי יֵיפוּן יָת מִנְחָתָא
בְּדִיל דְּלָא לְאַפָּקָא
לְדָרְתָא בְּרָתָא

ת"א חבר יכלו. מנחות ל"ו:

מנחת שי

(יט) בלשכות. כ"ל לפי כשבים פחזיקים נמי בהם מחיים ונים לפנים: בירכתים. בירכתים קרי:

רש"י

נחלתו ולא תנתן לצמיתות לאחר: (יט) ויביאני במבוא. דרך החומה מכוונת בית הפליטות שנכנסין בו לחויר עמריס שבין הלשכות שנפתח לבין תחי ההיכל: אשר על כתף השער. שער הפנוי כתף השער חצר מן השער למערב: הפונות צפונה. שיש להם פתחים לגד מגר החיצונה לצפון ופתחים היו להם לחויר העמרים: בירכתים ימה. בסוף הלשכות למערב: (כ) לבלתי הוציא. כמו להוליא

רד"ק

בניו הוא ולהם תהיה וכן כאשר אלהים כאשר בחא אלהים: (יח) ולא יקח הנשיא. להונותם. כהרגובו לביניהון כמו שפירשנו למעלה ולא יתנו עוד נשיאי את עמי: (יט) ויביאני במבוא אשר על כתף השער. כבר פירשנו למעלה כי מה שאחרי השער יקרא כתף: אל הלשכות הקדש. בא סמוך בה"א הידיעה כמו המבלטות הארץ: אל הכהנים. שיהיו אל הכהנים כמ"ש למעלה אשר יאכלו שם הכהנים: הפנות צפונה. הוא מה שאמר למעלה ופתחיהם לצפון: והנה שם מקום בירכתים ימה. כתרגומו בסופיהן מערבה כמו ולירכתי המשכן ימה רוצה לומר באחת המערב: (כ) ויאמר אלי. את

האשם ואת החטאת. שהיה בישרם נאכל לבהנים: אשר יאפו את המנחה. ואשר יאפו שם את המנחה וכן היא נקראת קדש קדשים: לבלתי הוציא אל החצר החיצונה. עזרת ישראל כמ"ש ולא יצאו מהמקדש אל החצר החיצונה אבר כמו שהיו מוזהרים שלא לצאת אל החצר בבגדי כהונה כן יהיו מוזהרים שלא להוציא שם בשר קדשי הקדשים והמנחה שהם נפסלין ביוצא חוץ לכקובו ואע"פ שלא היו נפסלין אם יצאו לעזרת ישראל כי גם הוא מקום קדוש לאכילת קדשי הקדשים מכל

מצודת דוד

אך נחלתו. נחלת הכתוב לחוי לך נכיו ולכן להם תהיה מהחי מום הכתוב כללה תחמר כיד הסמך: (יח) להונותם מאחוזתם. לעשוק מהם מה שמחוזק נחלתם להכמיל לוחם לבניו וכן מאחוזתו. מחזקתו ימחיל לם כניו: למען אשר לא יפוצו וגו'. לשומר מכל כשיהיה יד המלך לעשוק ממזק שהם קרוב הדבר טיפול: נכחות מאחוזתם מעימם המלך ועשקו: (יט) ויביאני. המלאך הדובר בי בהיחלי בדרך היחם שהיה בעבר הסמר הלפוני על מלר הפניחי בקוף הסמה הסכיולה כמ"ש ופני הלשכות וגו' דרך הסמה מהם (לעיל מ"ב): אל הלשכות הקודש. דרך המקום שהיה ההיכלי אל לד הלשכות אל מקום הכהנים לא לגד המביכה והלשכות אשר יקלמו גם הם קדש לכהנים: השנות צפונה. אל הלשכות בבחלת לפון: והנה שם. לחיכי הם מקום מוכדל וגדיר בכל רוחב מגל טויר הסעריס ממה בכין הלשכות בסוף המגל לגלי המערב: (כ) לבלתי הוציא וגו'. לחומו המקום יהיה מיוחד לזה כדי שלא יוליכום אחר הכישול אל החלר החיצונה כ"ל אל מקום דקיבת רגלי יכהלל כהיא מיוחה למקום דקיבת רגלי

מצודת ציון

ישבת. כמו ובכה: (יח) להונתם. עיין מוכח כמו: ולא יוסף (לעיל ל"ך): יצאו. עיין פזר כמו נפלו לפני (לעיל ל"ך): (יט) במבוא. דרך כיתה: כתף. עכל ולד: השנות. מלבון הסמה: בירכתים. בקלה וסוף כמו ולירכתי המשכן (במות כ"ו): (כ) יאפו. מלשון חביה:

פירוש ע"ט

פּוּן דָּעם פָאלְק לְהוֹנוֹתָם מֵאֲחוּזָתָם צוּא נאַרִין זַיא פּוּן
נִייעָר יְרוּשָׁה נְבָלוֹמֶר עָר זָאל נִיט נַיְמָנָען פּוּן זַיִיא
זַיְיעֲרֵי נַחֲלוֹת כְּדֵי עָר זָאל זַיי מַאכֶן יַרֲשָׁנָן צוּ קִינְדֶר
נִייעָרט) מֵאֲחוּזָתוֹ יַנְחִיל אֶת בָּנָיו פּוּן זַיין אֵיגֶענֶער
יְרוּשָׁה זָאל עָר מַאכֶן יַרֲשָׁנָען נִייעָ קִינְדֶער לְמַעַן
אֲשֶׁר לֹא יָפוּצוּ עַמִּי אִישׁ מֵאֲחֻזָּתוֹ פּוּן דָּעם טַיין פָאלְק יִשְׂרָאֵל זָאלֶן
נִיט פאר שְׁפְּרַייט וָוערֶן אִיטְלִיכְער מאן פּוּן זַיין
יְרוּשָׁה: (יט) וַיְבִיאֵנִי בַּמָּבוֹא אוֹג דָּער מַלְאַךְ הָט מִיךְ

בִּירְכָתַיִם קְרִי

רש"י

(יט) ויביאני במבוא. דרך החומה מכוונת בית הפליטות שנכנסין בו לחויר עמריס שבין הלשכות שנפתח לבין תחי ההיכל: אשר על כתף השער. שער הפנוי כתף השער חצר מן השער למערב: הפונות צפונה. שיש להם פתחים לגד מגר החיצונה לצפון ופתחים היו להם לחויר העמרים: בירכתים ימה. בסוף הלשכות למערב: (כ) לבלתי הוציא. כמו להוליא

מצודת ציון

ישבת. כמו ובכה: (יח) להונתם. עיין מוכח כמו: ולא יוסף (לעיל ל"ך): יצאו. עיין פזר כמו נפלו לפני (לעיל ל"ך): (יט) במבוא. דרך כיתה: כתף. עכל ולד: השנות. מלבון הסמה: בירכתים. בקלה וסוף כמו ולירכתי המשכן (במות כ"ו): (כ) יאפו. מלשון חביה:

הַחִיצוֹנָה לְקַדֵּשׁ אֶת הָעָם: כא וַיּוֹצִיאֵנִי אֶל־הֶחָצֵר הַחִיצוֹנָה וַיַּעֲבִרֵנִי אֶל־ אַרְבַּעַת מִקְצוֹעֵי הֶחָצֵר וְהִנֵּה חָצֵר בְּמִקְצַע הֶחָצֵר חָצֵר בְּמִקְצַע הֶחָצֵר: כב בְּאַרְבַּעַת מִקְצֹעוֹת הֶחָצֵר חֲצֵרוֹת קְטֻרוֹת אַרְבָּעִים אֹרֶךְ וּשְׁלֹשִׁים רֹחַב מִדָּה אַחַת לְאַרְבַּעְתָּם מְהֻקְצָעוֹת: כג וְטוּר סָבִיב בָּהֶם סָבִיב לְאַרְבַּעְתָּם

לְאַתְרָא אָחֳרָא עַם עַמָּא: כא וַאֲקַנֵּי דְרָתָא בְּרֵיהָא וְאַעְבְּרֵנִי עַל אַרְבַּע זְוָיֵת דְּרָתָא וְהָא דְרָתָא בְּזָוִיתָ דְּרָתָא: כב בְּאַרְבַּע זְוָיֵת דְּרָתָא דְּרָתָא מְקַטְּרָן אַרְבְּעִין אוּרְכָּא וּתְלָתִין פּוּתְיָא מְשַׁחְתָּא חַד לְ

תי"א לתוכם מקלטי. מדות (ה):

רד"ק

מקום אם היו מוציאין שם חבשר יראה שנם ישראל היו מוחרין באוהו בשר וחוו שאסור לקדש את העם כמו שאסר למעלה לא יקדשו את העם בבגדיהם כמו שפירשנו וכן ת"י ולא יתערבון עם עמא או שפא היו מוציאים אותו לעורת נשים והיה נפסל אם יצא לשם: (כא) ויוציאני אל החצר החיצונה. היא עזרת נשים: ויעבירני אל ארבעת מקצעי החצר. זויות החצר: והנה חצר במקצע החצר. בכל אחת מארבע זויותיה היתה חצר והחצרות האלה היו לשכות וכן שנינו במסכת מדות עזרת נשים איך היתה קל"ח אורך וארבע לשכות היו בארבע במקצעותיה של ארבעים ארבעים אמה ולא היו מקורות וכך הם עתידות לחיות שנאמר ויוציאני אל החצר החיצונה ויעבירני אל ד' מקצועי החצר והנה חצר במקצע החצר וגו' בארבעת מקצועות החצר חצרות קטורות אין קטורות אלא (קטורות) שאנם מקורות ומה היו כשמשות דרומית מזרחית היא היתה לשכת הנזירים ששם הנזירים מכשלים שיהיה ומגלחין את שערם ומשליכין תחת הדוד מזרחית צפונית היא היתה לשכת היר הנצים ששם הכהנים בעלי מומים פתליעים בעצים כל עץ שנמצא בו תולעת פסול כעל גבי תמובה צפונית מערבית היא היתה לשכת המצורעים מערבית דרומית אמר רבי אליעזר בן יעקב שכחתי מה היתה משמשת אבא שאול אומר שם היו נותנין יין ושמן והיא היתה נקראת לשכת בית שמניא וחלקת היתה בראשונה וכו' כמ"ש שם ולמעלה כתבתי: (כב) בארבעת. ארבעים. שאמר המשנה בארך ר"ל אבל ברחב לא היתה אלא שלשים כמ"ש ארבעים ארך ושלשים רחב מדה אחת לארבעתם מהקצעות: מהקצעות. פעל מבנין הפיעל מן הקציע ופי' בעלות פניות" וכלה ו' היא נקודה מלבעלה והיא אחת מפ"ו נקודין שבתקרא ולשון קטורות לפי חשמש כמו קטורות ותרנום והקשר וקפרת ר"ל מוטברות בזויות החצר וקשורות בהם ובא על דרך ותקשר התם' וכן ת"י מקפרין אלא שבמשנ' פי' קטורות שאנם בקורו' כמו שכתבנו שלא היה עליה תקרה לציכך קראן חצרות: (כג) וטור סביב. כותל אבני'

מנחת שי

(כא) ויוציאני. עיין פ"ב מדים סימן ל"ו: (כב) מקצעת. נמקלת ספרים ס"ק ב' פ"ב מלת ואל"ו בארוכה: מהקצעות. פלה ז' היו לחתם מן פ"ו מקודים בקריאת:

מצודת ציון

(כא) מקצועי. זויות וכן ומקצועותיו כו (למיל מ"ב): (כב) קטורות. מין עשן כמו קיטור כלכון (כלכלים י"ם) : מהקצעות. כמו מפולמעות ל"ל מסוגיות: (כג) וטור. מעין סוכה וכן עלמה מיתרי גזית (מלכים ס' ו'):

מצודת דוד

הכהנים כי אם יכנסו שמה במקום קדישה רגלי הכהנים כהל יכנסו לסוליסם במקום קדישה רגלי יכנסו ולא כן כשיצאו במקום הסוף כי במהלך סטוליסם מפה הוא בפהלך תוקף יהיה כדאך מד שלא יגלו ולא שכשיב"ב יוליסם משם לכהנים אל הכלכות סעומדות מחתת ומשמל למלכם שמה אל הוליל וחכי' דרך כשכני' לחן למוש כי זאם לא יחשבו שנם כשם מקודשים למלכם): לקדש את העם. כ"ל שלא יולימם שמה יהיה נלפה שנם משם מקודשיה כמוחם למהול ממשם בקדשי קדשים: (כב) ויוציאני. כדרך שמשה מפרולה: והנה חצר במקצוע החצר. לפיהי שבכל מרכעת מהצעות המלר היה ענין מלר קטנה שמה בכל זויות: (כג) בארבעת. כ"ל מחלרות שהיו מרכעם המקלעות היו מלרות קטנות כ"ל לא היו מהוברות מכל סיו מהוברות מעשל למעלה ולא קיטוד משעל למעלה משם כן שמהו כלכותיהו ז"ל: ארבעים אורך. מצומם למעבד: ושלשים רחב. מלפון לדרום: לארבעתם מהוקצעות. כ"ל כן היה למרכעת מחלרות משר היו במקלעות מחלר הגדולה: (כג) וטור סביב בהם. טוכה של מהנים לחכות כלפה מחומת הכותל מפניה מעון על מקרקע וכה נקניה נקניה

רש"י

מקדשי קדשים ונפסלין ביולת: לקדש את העם. ת"י לאתעריבא עם עמא: (כא) מקצועי. (אנגל"ם כלמ"ן בל"ז ווינקעל מקקעו): (כב) חצירות קטורות. שניהו במסכת מדות לין קטורות אלא שלשים מקורות ושם מערב מה היו מעמשים: מהקצעות. בזויות מקלעות החלר: (כג) וטור סביב בהם. עזרת נלבך מומת לבניס

מְתַקֵּן לְכִשְׁלָא עֲבִיד וּמְבַשְׁלָן עֲשׁוֹי מִתַּחַת לַטְּוִירוֹת סָבִיב:
סְחוֹר: כד וַאֲמַר אֱלַי אִלֵּה בֵּית הַמְבַשְּׁלִים
אֲתַר מְתַקְּנֵי לְכִשְׁלָא דִּיבִשְׁלִין תַּמָּן מִשְׁמְשֵׁי
בֵּיתָא יַת נִכְסַת קוּדְשָׁיָא דְּעַמָּא: א וַאֲתֵיבַנִי
לְתָרַע בֵּיתָא וְהָא מַיָּא נָפְקִין מִתְּחוֹת סִפְּתָא
בֵּיתָא מִמַּדִּינְחָא אֲרֵי בֵּיתָא לְמַדִּינְחָא
אַפֵּי בֵּיתָא לְמַדִּינְחָא וּמַיָּא נְחִתִין מִלְּרַע
מֵעִבֶר סְקוֹפָּא בֵּיתָא לְיַמִּינָא מִדָּרוֹם

רש"י

כולם מן התומר שמוך למדן וכו נקבים נקבים שפיתת קדרו' ומתק' ר' יהיר הלל להסיק בו תור מתחתיו והקדירו' מלמעלן: ומבשלות עשוי. הוא המלל מתחת שפיתת הקדירות: (כד) את זבח העם. הזה ושוק של שלמים שיקין בפלטים בעתם חוץ לעזרת ישראל כמו התולת והחטם: מז (א) וישבני. להוך הלר הפנימית. על פתח הבית. והמים יורדין מתחת כתף הבית הימנית טובעין מתחת המקדן מהו בתמלא המזרח ומלדלין בתלכסן לגד הימין ויולחין מעזרה בדרום המזבח ויולחין חוץ לעיר בשכטת יומת שמעו אמר ר' פנחס משום רב הונא לפורתה מעין היולא מבית הקדשי הקדשים בתחילה דומה לקרני סלעים כיון שהגיע לפתח החולם נעשה כחוט של ערב כיון שהגיע לפתח ההיכל נעשה כחוט של שתי. כיון שהגיע

רד"ק

היה בנוי סביב הלשכות האלה והי' נמוך כדי לשפות עליו קדירות והיה אוהו כיהל עשוי נקבים נקבים ויתחתיהם חלל כדי להסיק בו האור וז"ש ומבשלות עשוי מתחת הטירות עשוי המקום להסיק בו האור והקדרות על נקבי הכיהל כמו שעשין בעיר קיוהה והרגם יונתן וגדבכין עבידין לחון סחור סחור לארבעתהון ואתר מתקן לבשלא עביד מלרע לנדבכיא: ומבשלות. שם ר"ל מקומות עשויים לבשל ומשקלו ואת כל המקטרת הסיר: וכדו ויאשר אלי אלה בית המבשלים. כמו בתי המבשלים ובא על דרך כלל וכן לא תשב אשה לי בבית דוד מלך ישראל כי קדש הבה כמו בבתי ר"ל מקומות המבשלים אשר יבשלו בהם ויהי' המבשלים פוללים ר"ל האנשים המבשלים או יהיה המבשלים שם למקומות הבשול או לקדרות כמו ומבשלות שזהר ויינתן תרגם דין אתר מתקן לבשלא: את זבח העם. זבחי שלמים שיש לעם חלק בהם כי חוה ושוק לכהנים ושאר הפיור לבעלים לפיכך קראי זבח העם ומשרתי הבית שיהם המגיש היו מבשלים באלה המקומות שהיו בעזרת נשים חלקם בן השלמים שהוא חזה ושוק כי עזרת נשים מקום כשר לאכילת קדשים קלים. וגם חוצה לה עד הומות ירושלים כי הם נאכלים בכל העיר וגם ישראל היו אוכלים שם בעזרת נשים הלקם אם ירצו: (ו) וישיבני אל פתח הבית. אל פתח ההיכל מתחת כתפה בית הימנית מתחילה ראה אותם יוצאים מתחת מפתן הבית שהוא באמצע מזרח בית החיצון ואח"כ היו נושים לצד דרום ויורדין מכתפה הדרומית של שער ההיכל וכבר פירשנו כי כתף יקראה גם שאחר השער מבפנים או מבחוץ ואפשר כי מתחת מפתן המשפש הדרומי היו יוצאים אותו שלא היה אדם נכנס בו והיו יורדים מדרום המזבח לחוץ לעזרה ומשם עד תיץ

מנחה שי

(כד) המבשלים. כפנדים כפני יד מדוייקים הכ"ל בפתיחת והמ"ם דגש:

מצודת דוד

וכהם ישמידו הקדוש לכבל כהם כבד קדשים: סביב לארבעתם. כן היה מסכים לפרשה הקודמת: ובמבשלות עשוי. כ"ל מקומות שבושים לבשל לפרשה הקודמת: (כד) ויאמר אלי. המלאך הדובר בי ממל מלי המקדש והקדושה יעמדו ממעל בנקבי הסבוכות וכן יהיה דרך סביבות: את זבח העם. כ"ל זבחי שלמים שיש לעם מלק בהם והכשרים מבחרי הבית יהיו מבשלים בשלה הקטורות הנקם מן השלמים וזהו הפוה ושוק כי מלד שהוא מקום כשר לאכילת קדשים קלים:

מצודת ציון

מז (ו) מפתן. מקבוקה כמו כרובות של המפתן (שמואל ב' ו')

פירוש ע"ט

(א) וַיָּשִׁיבֵנִי אֶל פֶּתַח הַבַּיִת אוֹנ עֶר הָאֶת מִיךְ אוּם
גִּיקְעֶרְט אִין דָעם אִינְווַיִיגִינְסְטֶן הוֹיף צוּ דֶר
טִיר פּוּן דָעם בֵּית קָדְשֵׁי קָדָשִׁים הָאבּ אִיךְ גִיוָעהֶן
וְהִנֵּה מַיִם אוֹנ נוּן וַואסְעֶרִין גֵייֶן אַרוֹים פּוּן
אוֹנְטֶער דֶר שְׁוֶועל פּוּן דָעם בֵּית קָדְשֵׁי קָדָשִׁים אוֹנ
צִיהֶען זִיךְ אֲרוֹים קֵיין מִזְרַח גַייט כִּי פְּנֵי הַבַּיִת קֶדֶם
וְאוֹרוֹם דָם פְּנִים פּוּנְדָ עִם הוּיז דָם אִיז דִיא טִיר אִיז
צוּא מִזְרַח גַייט וְהַמַּיִם יוֹרְדִים מִכַּתֵּחַת אוֹנ דִיא וַואסְעֶרִין
גִידְעֶרִין פֶּן אוֹנְטֶער דֶער שְׁוֶועל מִכֶּתֶף הַבַּיִת הַיְמָנִית
פּוּן דֶר רֶעכְטֶער גַייט פּוּן דָעם הוּז אוֹנ גַייֶען אֲרוֹם
פּוּן דֶר עֶזְרָה מִבַּחוּץ לַמִּזְרַח דֶרֶם גַייט צוּם מִזְבֵּחַ

מִנֶּגֶב לַמִּזְבֵּחַ׃ ב וַיּוֹצִיאֵנִי דֶּרֶךְ־שַׁעַר
צָפוֹנָה וַיְסֹבְבֵנִי דֶּרֶךְ חוּץ אֶל־שַׁעַר הַחוּץ
דֶּרֶךְ הַפּוֹנָה קָדִים וְהִנֵּה־מַיִם מְפַכִּים
מִן־הַכָּתֵף הַיְמָנִית׃ ג בְּצֵאת־הָאִישׁ
קָדִים וְקָו בְּיָדוֹ וַיָּמָד אֶלֶף בָּאַמָּה
וַיַּעֲבִרֵנִי בַּמַּיִם מֵי אֲפִסִים׃ ד וַיָּמָד אֶלֶף
וַיַּעֲבִרֵנִי בַּמַּיִם מַיִם בִּרְכָּיִם וַיָּמָד אֶלֶף

לְמַדְבְּחָא׃ ב וְאַפְקַנִי
בְּאוֹרַח תַּרְעָא צְפוֹנָא
וְאַסְחַרְנִי בְּאוֹרַח
דִּי לְבָרָא לְתַרְעָא
בְּרָאשָׁה אוֹרַח תַּרְעָא
דְּפָתְחִין לְמַדִּינְחָא וְהָא
מַיָּא נָפְקִין מִן עִבְרָא
דְּיַמִּינָא׃ ג בְּמִפַּק גַּבְרָא
מְמַדַּר־נְחָא וְחוּט
דְּמִשְׁחָא בִּידֵיהּ וּמְשַׁח
אַלְפָא וְאַעְבִּירַנִי בְּמַיָּא
מֵי קַרְסוֹלִין׃ ד וּמְשַׁח

ה"א מים רפים. (בקונ"ב): מי אפסים. יומא מג:

ויעברני

רש"י

רד"ק

הא' בקמוץ חטוף

לעיר ובדברי רבותינו ז"ל המעיין הזה תחילתו מבית קדש הקדשים אבר' פנחס משום רבי הונא צפוראה מעין היוצא מבית קדש הקדשים בהחילה דומה לקרני חגבים כיון שהגיע אל פתח ההיכל נעשה כחוט של שתי כיון שהגיע לפתח האולם נעשה כחוט של ערב וכיון שהגיע לפתח העזרה נעשה כפי פך קטן היינו הנהן שער החיים שבו מכניסין צלוחית של מים של נסוך בתג. ובתוספתא דסוכה ר' אליעזר אומר מים מפכין מכסכסין רגלין כמו פי הפך ועתידין לחיות יוצאין מתחת יד פתחן הבית מכאן ואילך ויהי אלף באמה ויעבירני במים מי אפסים וימר אלף ויעבירני מים ברכים ויהי אלף ויעבירני מי מתנים כיון שהגיע אל פתח בית דוד נעשה נחל גדול שנאמר ביום ההוא יהיה מקור נפתח לבית דוד ולישבי ירושלם לחטאת ולנדה: (ב) ויוציאני דרך שער צפונה ויסבני דרך חוץ. הקיפני מן המזרח לצפון ותוציאני משער העזרה אשר בצפון דרך חוץ להר הבית: אל שער החוץ דרך הפונה קדים. והוציאני מהר הבית דרך שער המזרחי של הר הבית: והנה מים מפכים מן הכתף הימנית. והמים ההם היו יוצאים מכתף הדרומי של הר הבית ומפכים פירושו יוצאין לפי ענינו וכן ת"י ותפקין: (ג) בצאת האיש. האיש הזה הוא המלאך שזכר בראש המראה אותו כל זו הבראה והוא המלאך כמראה נחשת: וקו בידו. הוא פתיל פשתים כמו שזכר בראש המראה: וימד אלף באמה. כדרך באותו קנה שהיה קנה המדה כמו שפי' ומדד במקום שהיו עוברים המים האלה ומדד בהם אלף באורך והעבירני בהם והיו מי אפסים ת"י מי קרסולין וכן פי' רז"ל שהיה אדם נכנס בהם עד קרסוליו והם יתרות הרגל שקורין קביסי"ש בלע"ז: (ד) וימד אלף. סדר אלף אחרים והמים גאו עד שהגיעו לברכים זהו שאמר מים ברכים ועוד סדר אלף אחרים והגיעו עד מתנים זהו שאמר ויעבירני מי מתנים: מים ברכים. בא

מנחת שי

כז (ב) ויוציאני. עיין מ"ש בית פינחס (ג"ז): (ג) מי אפסים. כ"כ בכל מקומות שבתורתינו ונביאים וכתובים בקמו"ץ חט"ף הלו"ף וכן

מצודת ציון

פני הבית. כן נקרא פתח הבית: (ב) מפכים. מלשון פך ירוק שם כלי מה כמו כן בשמן (שם י"): (ג) וקו. הוא הכלי המדה: אפסים. מלשון סם והכל"פ מוספות והוא כף הכרוב ולפעמים יקרא כף היד בלשון סם כמ"ש ומלכה חזי סם ילה (דניאל ה'): (ד) ברכים. סם הכתפים: מתנים. סם המלינו:

מצודת דוד

כדרום ומסב הלכו מדרום מזרח הפולה ומסב ילמו למזון דרך שער המזרחי מסיום למטה: (ב) דרך שער צפונה. כל מזה"ב: ויסבני. סיבב לאותי מבחון מכל מותם העזרה היוצ וסביב הלעזרות העומדת מתחת לזהילתי מל שער החון הוא השער שהיה נגד הקדש נגנו לשתים ממנו היה עוד שער דרך כמ"ש למעלה: דרך החוצה קדים. אל השער המזרחי: והנה מים מפכים. למימי והנה מים מסכין כמלא מי שפך מן שפך שבלפי הדרום: (ג) בצאת האיש. כמאמר אלי המלאך הדובר בי ללכת חון למקדש וכיש בידו קו למדה אז מדד במים אלף אמה לומך ואמ"ז הסביר לאותי מי מפסים כ"ל לא קו כמו שפת הכתל ולא יומר: (ד) וימד אלף. ומשם מדד עוד אלף אמה והעביר לאותי בתוך המים והיו מי מכרכים כ"ל כפו עד הכרכים: מי מתנים. היו מי מתנים

פירוש ע"ט

אוג פּוּן דְּאָרְטִין נַיְיכֶן נַיְי אֲרוּיס חוּץ דֶּעֶר שְׁטָאט׃ פּוּן אַיין קְרִיגְיל׃ (ג) בְּצֵאת חָאיִ"ש קָדִים וְקָו בְּיָדוֹ אַז דֶּר
(ב) וַיּוֹצִיאֵנִי דֶּרֶךְ שַׁעַר צָפוֹנָה אוג עֶר הָאט מִיךְ וַוִידֶער מַלְאָךְ אִיז אֲרוּיס גִינַאנְגֶען פּוּן דֶּעם בֵּית הַמִּקְדָּשׁ
אוּים נִיצוּוִינְגְטֶען פּוּן דֶּעם אִינְווַיינִינְגְטֶען הוֹיף דוּרְךְ דֶּעם וַוֶעג פּוּן דֶּעם אוּיף מִזְרַח נַיְיט אוג אַיין מַאס שְׁנוּר אִיז נִיוּוֶען אַיִן
אוּיסִין וַוייִנִינְגְטֶען הוֹיף דוּרְךְ דֶּעם וַוֶעג פּוּן דֶּעם זַיִן הָאטְ מִיךְ וַוִידֶער אוּיף צְפוֹן צוּיִט עֶזְרַת יִשְׂרָאֵל וַיְסֹבְבֵנִי דֶּרֶךְ
חוּץ אוג עֶר הָאט מִיךְ גִירִינְגִילְט אִין דֶּעם אוּיסֶען וַוייִנִינְגְטֶען וָוֶעג צוּוִ דֶּעם אוּיסֶען וָואס אִיז אוּיסִין דֶּרֶךְ הַפּוֹנֶה קָדִים אִין דֶּם וָוֶעג וָוסְקֶעְרְט זִיךְ קֶיין
וַוייִנִינְגְטֶען וָוֶעג וְהִנֵּה מַיִם מְפַכִּים מִן הַכָּתֵף מִזְרָח נַיְיט אוּיף אִיבֶּער אוּיג הָאט מִיךְ גִיטְרִיבְּן אוּיס אוּיף דֶּר רֶעכְטֶער
הַיְמָנִית אוג נוּן דִי וַואסְרִין רִינֶען פּוּן דֶּר רֶעכְטֶער זַיְיט פּוּן דֶּעם טוֹעֶר אַוו וִוי דִי בְּרִייט פּוּן דֶּעם טוּיל
גַּמַאכְט אִיבֶּער פִּירִין אִין דֶּר וַואסֶער אוג דִי וַואסֶער אִיז מִיר גִינַאנְגֶען בִּיז אִין דִי קְנִיא וַיָּמָד אֶלֶף וַיַּעֲבִרֵנִי
(ד) וַיָּמָד אֶלֶף וַיַּעֲבִרֵנִי בַּמַּיִם מַיִם בִּרְכָּיִם אוג עֶר הָאט נִימַאכְטֶען טוּזִינְט אַיילֶען וַוייטֶער אוג הָאט מִיךְ
לְפִתְחַ הָעֲזָרָה נַעֲשָׂה כְּפִי פַּךְ קָטָן׃ (ב) וַיּוֹצִיאֵנִי. מִן הַחֵצֵר הַפְּנִימִית אֶל הַהֵיכָל הַחִיצוֹנָה כְּנֶגֶד הַכֹּתֶל׃ וַיְסֹבְבֵנִי. סְבִיב חוּמַת הַפְּנִימִית בְּתוֹךְ הַחִיצוֹנָה׃ אֶל שַׁעַר. הַחִיצוֹנָה הַפּוֹנָה קָדִים׃ מַיִם מְפַכִּים. (כְּוִויתו"ט בלע"ז). ר"ל וּמְנוֹתֵי"ע בל"ז הֵן מוֹצָא הָעֵר (לויסענד) רְחִיצִים כְּרוּחִים פִּי הַפֶּךְ כָּךְ פֵּירְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ כְּדִלְעֵיל׃ (ג) וּיָמָד אֶלֶף בָּאַמָּה. חוּץ לְחוֹמָה כָּל חוּתֵן חֶלֶף חֲמוֹת לֹא נִכְנַס הַמַּיִם לְהֵיוֹת עָמוּק חֲלָצַי עַד מְפַכִּים הֵם הַקַּרְסוֹלִים שְׁקוֹרִין (קְבִילִיוֹ"ש בלע"ז). כל"ז קְעִיכְעל): (ד) וּיָמָד אֶלֶף. לְחַרְוֹת וְהַעֲמִיקוֹ עַד בְּרָכִים וְעוֹד חֶלֶף וְהַעֲמִיקוֹ עַד מָתְנַיִם מִכָּאן וְחֵילֶךְ נַחַל

וַיַּעַבְרֵנִי מֵי מָתְנָיִם: ה וַיָּמֶד אֶלֶף נַחַל
אֲשֶׁר לֹא־אוּכַל לַעֲבֹר כִּי־גָאוּ הַמַּיִם מֵי
שְׂחוּ נַחַל אֲשֶׁר לֹא־יֵעָבֵר: ו וַיֹּאמֶר אֵלַי
הֲרָאִיתָ בֶן־אָדָם וַיּוֹלִכֵנִי וַיְשִׁבֵנִי עַל־
שְׂפַת הַנָּחַל: ז בְּשׁוּבִי וְהִנֵּה אֶל־שְׂפַת
הַנָּחַל עֵץ רַב מְאֹד מִזֶּה וּמִזֶּה: ח וַיֹּאמֶר
אֵלַי הַמַּיִם הָאֵלֶּה יוֹצְאִים אֶל־הַגְּלִילָה
הַקַּדְמוֹנָה וְיָרְדוּ עַל־הָעֲרָבָה וּבָאוּ

מי רכובין ומשח אתפא
ואעבירני מי חרצין:
ה ומשח אלפא נחלא
דלא יכילת למעבר
ארי תקיפו מיא מי
שחוא נחלא דלא אפשר
לאתעברא: ו ואמר
לי התיתא בר אדם
ואובלני ואתיבני על
כיף נחלא: ז בתיבתי
והא על כיף נחלא אילן
סגי לחדא מכא ומכא:
ח ואמר לי מיא האלין
נפקין לגלילא מדינחא
ונחתין במישרא ועלין

ביאה

רש"י

בבקשת ספרים חסר מלת על

מי רכובין. לא תוכל לעבור מכאן שאסור ליכנס במים מן המתני' ולמעלה שלא ישפוכו המים משכח למי מתניים יצא על שפת הנהר ומדד עוד אלף לפניו נחל לשר לא יעבר ורגליו ביבשה עומדים היינו דכתיב וישבני שפת הנחל כלומר אלל שפת הנחל שפת היה עומד: (ה) נאו. כמו נגלו: מי שחו. (מתניי"ן כלע"ז. ר"ל כתיתי"ן כלי"ת שוויממעגל) מים שצריך לשוט בהן ולא לעברם ברגל אלא ישפוהו. שחו שייט כמו (ישעיה כ"ה) כתחר יפרס השוחה לשחות: (ו) הראית בן אדם. כמה מתנבר הנחל הזה: (ז) בשובני ורנה אל שפת הנחל וגו'. כתוך שהוליכני והשיבני למתו על שפת הנחל עץ רב מאד מזה ומזה: עץ. (מתניי"ן כלע"ז עוין דכרים ל"ב כ'): (ה) אל הגלילה. (למרק"ם כלע"ז, כל"ל דיח גרשנלע כמו יהושע י"ג כ'): הקדמונה. כנגד כפל הלבון והוא על מקצל מי מתניים שנאמר: (ה) כי גאו. מלשון שפת הנחל וכן מ"י וכן כתיב בירמיה כשפם מלך: מי שחו. כתיתי"ן כתתים וכן הכתוב יורנו מי מתניו וכן נגלה מלבון הדק"ק בפירוש ובמרגים יכן מוכח ירמיהו דכתיב פרק י': (ו) וישבני

מנחת שי

הקדמוני וחצים אל הים האחרון וכן פירושו ובאו היסה אל המזרחי כמו שאמר אל הגלילה הקדמונה רוצה לומר כי מדרך

מצודת דוד

כ"ל כמו מד המתנים: (ה) ויסד אלף. ומשם מדד עוד אלף ממנו ויסיב נחל עמוק מאד לא יכולתי לעבור בו: כי גאו המים. כי המים גדלו לשיעור מי שחו לשחות בהם ממעל ואיה נהל אשר אפשר לעבור בו בשלוך ברגל: (ו) הראית. כה"פ כשאלה שתאמר לו: ויוליכני. מת"ז סולק מאתי להלן מן הנחל ומוזר וכשיב אותי שנית לשפת הנחל: (ז) בשובני. כעת שהשיב אותי לשפת הנחל לאחרי והנה גדל עם מאוד מזה ומזה לשפת הנחל: (ח) אל הגלילה הקדמונה. אל המזרח המזרחי ומשם ירדו על הערבה כ"ל עיי' שהוא בערבה: ובאו היסה. זה ימה של סדום:

פירוש ע"ט

גִיאָאנְט אוּנְ עֶר הָט וְוִירְד גְּמַאכְטִין טוּוִינְט אַיילֶן
וְוִייטֶער אוּנְ הָט מִיךְ גִימַאכְט אִיבֶּר פִירִין אִין דֶּר
וַאסֶער בִּיז דִי לֶענְדִין: (ה) וְוִיטֶר אֶלֶף אוּנְ עֶר הָאט
נָאךְ גִימַאכְטֶן טוּוִינְט אַיילֶן וַוייטֶר אִיז שׁוּוִין גִיוֶוען
נַאךְ אֲשֶׁר לֹא אוּכַל לֶעֱבוֹר אָנוּ אַיין מִיטֶער טַיִיךְ וְוִים אִיךְ
הָאבּ שׁוּוִין נִיט גִיקֶענְט אִיבֶּער פָארִין אִין אִים כִּי גָאוּ
הַמַּיִם מֵי שְׂחוּ וְואהִים דִי וַואסֶער וְוִיךְ גִיוָוארְט
אוּנְ נְעָנִין גִיוָוארִין אַנְעלֶכְע וואסֶער וְואס מֶען כוּדְ
שְׁוִוימֶן אִין זַיי נַחַל אֲשֶׁר לֹא יֵעָבֵר אָנוּ אַיין טַיִיךְ וְואס
מֶען קָאן נִיט אִיבֶּר פָארִין אִין אִים מִיט דִי פִים אִי
גִיוָוארִין דָר טַיִיךְ: (ו) וַיֹּאמֶר אֵלַי אוּנְ דָר מַלְאָךְ הָט

גִיזָאגְט צוּ מִיר הַמַּיִם הָאֵלֶּה יוֹצְאִים אֶל הַגְּלִילָה דִי דָאנִיגְע
וואהִינְרִי

בימא

רד"ק

המפיכות עם מ"ם הרבים כמו אמרים אמת סינים כסף והדומים להם שכתבנו בספר מכלול: (ה) ויסד אלף נחל. ועוד מדד פעם רביעית אלף אחרים והיה הנחל עמוק שלא יכולתי לעבור בו ברגל: כי גאו המים מי שחו. עד שהיו מי שחייה שלא יוכל אדם לעבור בהם אלא אם כן ישחה עליהם והוא שם בשקל אחו מן כאשר יפרש השוחה לשחות: (ו) ויאמר אלי הראית בן אדם. כלומר איך הנחל הזה הולך וגדל הבן בו רוצה לומר כן תהיה טובת ישראל הולכת וגדלה: ויוליכני וישיבני על שפת הנחל. הוליכני והוציאני מן המים והושיבני על שפת הנחל שהכניסני מסנו אל המים: (ז) בשובני והנה אל שפת הנחל עץ רב מאד. מה שלא היה בו מתחילת כשנכנם מן השפה אל הנחל עץ רב דרך כלל: (ח) ויאמר אלי המים האלה יוצאים אל הגליל הקדמונה. הגלילה שם כחו כמו גלילת פלשת והדומים לו: הקדמונה. פי' מזרחית. הערבה. כהרגומו פי' שרשה: ובאו היסה אל היסה המוצאים. כתרגומו ועלו ביסא ליסא רבא מתפקין בלומר יכנסו לים ומשם לים הגדול ויתכן פי' חפשוק כן כי שני חלקים יעשה הנחל אחד ילך לים מזרחי ואחד ילך לים מערבי והוא שאמר בנבואה זכריה חצים אל הים

מצודת ציון

(ה) נאו. ענין גודל וכן היגלה גומע (לעיל ל"ו): שחו. ענין שפי' כמים ממעל כמו כלתי יפרס השוחה למחות (ישעיה כ"ה): (ח) הגלילה. מקום וכן גלילות פלשת (יואל ד'): הערבה. ת"י

מצודת דוד

(ה) ויסד אלף. ומשם מדד עוד אלף ממנו: שחו. ענין שפי' כמים ממעל כמו כלתי יפרס השוחה למחות (ישעיה כ"ה): (ח) הגלילה. מקום וכן גלילות פלשת (יואל ד'): הערבה. ת"י

מנחת שי

כמו כפל הלבון והוא על מקצל מי מתניים שנאמר: (ה) כי גאו. מלשון שפת הנחל וכן מ"י וכן כתיב בירמיה כשפם מלך: מי שחו. כתיתי"ן כתתים וכן הכתוב יורנו מי מתניו וכן נגלה מלבון הדק"ק בפירוש ובמרגים יכן מוכח ירמיהו דכתיב פרק י': (ו) ויאמר

הַיָּמָּה אֶל־הַיָּמָּה הַמּוֹצָאִים וְנִרְפְּאוּ
הַמָּיִם: ט וְהָיָה כָּל־נֶפֶשׁ חַיָּה | אֲשֶׁר
יִשְׁרֹץ אֲל כָּל־אֲשֶׁר יָבוֹא שָׁם נְחָלִים
יִחְיֶה וְהָיָה הַדָּגָה רַבָּה מְאֹד כִּי בָאוּ
שָׁמָּה הַמַּיִם הָאֵלֶּה וְנִרְפְּאוּ וְחַי כֹּל
אֲשֶׁר־יָבוֹא שָׁמָּה הַנָּחַל: י וְהָיָה יַעַמְדוּ
עָלָיו דַּוָּגִים מֵעֵין גְּדִי וְעַד־עֵין עֶגְלַיִם

תרגום יונתן

בַּיְמָא לְיַמָּא רָבָּא
מִתַּפְקִין וְאִתְסַן מַיָּא:
ט וְיִהֵי כָּל נַפְשָׁא חַיְתָא
דִּי רִיחֲשָׁא לְכָל אֲתַר
דִּי עָלוֹן לְתַמָּן מַי נַחֲלָא
יְחוֹן וְיֶהוֹן נוֹגְיָא סַגִּי
לַחֲדָא אֲבִי עָלַיִן לְתַמָּן
מַיָּא הָאֲלַיִן וְאִתְסַן
וּמִתְקַיְמִין לְכָל אֲתַר דִּי
יַעֲלִין לְתַמָּן מַי נַחֲלָא:
י וִיהֵי אֲתַר לְמֵיקַם
עֲלוֹהִי צַיָּדִין מֵעֵין גָּדִי
וְעַד עֵין עֶגְלַיִם מִשְׁטַח
לְצִירִין

רד"ק

מזרח יבאו לים. אל הים המוצאים פירושי אל הים המערבי יהיו מוצאים כמו כן וארז"ל להיכן היו יוצאים לים מבריא ולים סדום ולים אוקיינוס לרפות מימיהן המלוחים ולחזקן וירדו על תערבה זה ימה של מבריא ובאו הימה זה ימה של סדום אל הימה הסוצאים זה ים אוקיינוס שהוא בוצא מן הישוב להקיף את העולם: ונרפאו המים. מן מליחתן.ונרפאו האל"ף נחה: (י) והיה כל נפש חיה אשר ישרץ אל כל אשר יבא שם נחלים יחיה. יחיה אותם המים שיכנס בהם אחד משני הנחלים או שניהם כל נפש חיה שישרץ בו יחיה באותי המים כי יש ים שלא ישרצו בו דגים גם לא יחיו בו דגים וזה זכרו חכמי המחקר כי בים פלשתים לא ישרצו בו דגים ולא יחיו בו כי המים כרים מרוב מליחותם וכן ים סדום ואשר כי לשני הימים האלה יכנסו הנחלים האלו וירפאו המים ויחיו בהם הדגים ולכן תהיה בהם דגה רבה מאוד ואמר ישרץ לשון זכר ועליו נאמר יחיה כי מצאנו נפש לשון זכר כל נפש שבעה אחד נפש: (י) והיה יעמדו עליו דוגים. כתיב וקרי יעמדו הנחל הזה יהיה גדול שיעמדו עליו צדי הדג שתהיה בו דגה רבה וית ויהא אתר לפיקם עלוהי צידין: מעין גדי ועד עין עגלים. זה המקום מעין גדי ועד עין עגלים שהוא סמוך לנחל זה כל המקום הזה יהיה משמח לחרמים ששישחו שם הצידים רשתותיהם:

רש"י

הא' נחה קמץ בו"ק עמדו קרי

מזרחי. שנו רבותינו בתוספתא של סוכ' להיכן יוצאין לימה של עבריה ולים' של סדום ולים הגדול לרפואת את מימיהם המלוחים ולמתקם וירדו על הערבה זו ימה של עבריה וכלו הימה זו ימה של סדום: אל הימה המוצאים. זו ימה של תוקיינוס שהוא מוצא מן הישוב להקיף את העול'. ולרפואת המים ממליחתם. ומדרש אגדה למה קורא אותם מולאים על שם שני פעמים שלמו: (ט) אל כל אשר יבוא שם נחלים. הנחל הזה המתחלק לכמה נחלים ממתק את המים שמתערב בתוכם ודגתם הגמלת בהם חיים ונתוקים: (י) והיה עמדו עליו דוגים וגו'. להרמים.

מנחת שי

כתו"ק נתפ: (י) יעמדו. עמדו קרי: דוגים. כפ"ל כ"י דיוקי קרי וכ"ה בכמ' דוגים בן כתיב וקרי: לפיקם. תר' מן מלין דלת מתקין ס' כתוב מיטעת ותעתיק כהן כ"ב רפ"י וכ"ה בכ"י ופשוטה כפ"ו דהקליס סימן כ"ד:

מצודת ציון

כמיטרת. ונרפאו. מל' רפואה כ"ל ימתקו: (ט) חיה. כ"ל חיים כמ חיות ומ"ש לעיל ספרתי כיולוכ: ישרוץ. ענין התולדה עם הרבוי וכן פרו ויפרצו (בראשית ח'):(י) דוגים. כ"ל לייתי דגים: משטחות. ענין פריסה: לחרמים. לייחות וכן מפשת הדגים תפיס (לעיל כ"ו): למיצה. כל נפש וגו'. ומז יהיה כל נפש חיה אשר מאד מים מצריכים בכל מקום שבא יכולה שם הכתלים תחיה ויתקיים כל הכתלה כי בעבור כי היה מתקיים הכתלה בעבור מניעת המים מכל כמיקומו ויתמקו מז יתקיים: והיה הדגה רבה מאד. ומז יהיה הדבה דגים כי ידעת בכל המינות שבגדלם: כי באו שמה. אל הימים הנפזרים כמו המים המלח היולדים מן המקום ולכן יתפלו המים וכל הכתלה יתקיים ויפרו ויכרו: כל אשר וגו'. בכל מקום שיבוא שמה הנחל הזה יהיה כן תחה לא עמדו: (י) והיה יעמדו עליו. יהיה הנחל מקום מוכן יעמדו עליו ליידי דגים ומעין גדי ועד וגו' יהיו מקומות מוכנות לפרוס שם הרשתות של ליידי

מצודת דוד

אל הימה המוצאים. גם יכולו המים אל מוקיינוס שהוא יולא מן היסוד להקיף את כעולם כן ממנו כז' (ויתקן פילכו) שמא דרך שם המערבי ויאמר אל סדום הוא הים המערבי וכמ"ש במקום אחר אל הנחל הזה אל הים הקדמוני ואלים אל הים התחתון (זכריה י"ד): ונרפאו המים. כ"ל ימתקו ממליחתן: (ט) והיה כל נפש וגו'. ומז יהיה כל נפש חיה אשר מאד מים מצריכים בכל מקום שבא יכולה שם הכתלים תחיה ויתקיים כל הכתלה כי בעבור כי היה מתקיים הכתלה בעבור מניעת המים מכל כמיקומו ויתמקו מז יתקיים: והיה הדגה רבה מאד. ומז יהיה הדבה דגים כי ידעת בכל המינות שבגדלם: כי באו שמה. אל הימים הנפזרים כמו המים המלח היולדים מן המקום ולכן יתפלו המים וכל הכתלה יתקיים ויפרו ויכרו: כל אשר וגו'. בכל מקום שיבוא שמה הנחל הזה יהיה כן תחה לא עמדו: (י) והיה יעמדו עליו. יהיה הנחל מקום מוכן יעמדו עליו ליידי דגים ומעין גדי ועד וגו' יהיו מקומות מוכנות לפרוס שם הרשתות של ליידי

פירוש

וְאֶסְעִרִין וְעִלָּן אַרוּם גַּיִּן צוּם גָּלִיל וּם אוֹף קִוְּדַח
זַיִט אִיז אוֹג וְעִלָּן פּוּן דָּאדְטִין גִידָּעך ן אוֹיף דָּעם
פְּלָאץ וְקוֹמֶט אִין יָם פּוּן טְבֶרְיָה וְוָאס אוֹיף דָּעם
פְּלָאץ אִיז) וְבוֹא הַיָּמָּה אוֹג וְעִלָּן קוּמְען אִין יָם פּוּן
סְדוֹם אֶל הַיָּמָּה הַסּוֹצְאִים אוֹג אִין יָם אוֹקְיִינוּס וּם זַיְנֶי
וְאֶסְעִרִין זָעֶנֶען אוֹיס גִיצוּינֶן פּוּן דָּעם יְשׁוּב צוּא
אַרוּם רִינְגְלֶן דִי וְוָעלְט וְנִרְפְּאוּ הַמַּיִם אוֹג דִי וְאֶסְעֶרֶן
וְוָעלְן גִיהַיילְט וְוָערִן פּוּן זַיֶּיעֶר גִיזַאלְצִיקְיִט אוֹג
וְוָעלְן וְוָערִן גוּט: (ט) וְהָיָה כָּל נֶפֶשׁ חַיָּה אוֹג עִם וְוָעט
זַיִן אֶלָּע לֶעבֶּדִיגֶע לַייבֶּער וְוָאס דִיא וְאֶסְעֶר וְוָעט
וְוִידְמֶען (כְּלוֹמַר זֵי וְוָעט מַאכְּן גִיווִינְקֶן) אֶל כָּל אֲשֶׁר
יָבוֹא שָׁם נְחָלִים אִין דִי אֶלָּע עֶרְטֶער וּם אֵיינֶער פּוּן דִי
מַייכִין וְוָעט קוּמֶען אַהִין וְוָעט דָּאס וִוידְמִינוּנְג
עָמְדוּ עָלָיו דַּוָּגִים אוֹג דָּר טַייךְ וְוָעט זַיִן אַן גִבְּרַייט דָּם
דִי פִּישֶׁעֶרם וְוָעלְן דָּארְטֶן שְׁפַּרֶען צוּ תָּאפְּן דִי פִּישׁ
מֵעֵין גְּדִי וְעַד עֵין עֶגְלַיִם מִשְׁטַח חֲרָמִים יִהְיוּ פּוּן דָּעם אָרְט

מִשְׁטְחַ֣ לַחֲרָמִ֔ים יִהְי֖וּ לְמִינָ֑ה תִּהְיֶ֕ה
דְּנָתְהֶ֛ם כִּדְגַ֥ת הַיָּ֖ם הַגָּד֥וֹל רַבָּ֖ה מְאֹֽד׃
יא בְּצִאֹתָ֥ו וּבְאָ֛יו וְלֹ֥א יִרְפָּ֖אוּ לְמֶ֑לַח
יב נִתָּֽנוּ׃ וְעַל־הַנַּ֣חַל יַעֲלֶ֤ה עַל־שְׂפָתוֹ֙
מִזֶּ֣ה ׀ וּמִזֶּ֔ה כָּל־עֵ֥ץ־מַאֲכָ֖ל לֹא־יִבּ֑וֹל
עָלֵ֔הוּ וְלֹא־יִתֹּ֥ם פִּרְי֖וֹ לְחָדָשָׁ֑יו יְבַכֵּ֕ר כִּ֥י
מֵימָ֖יו מִן־הַמִּקְדָּ֣שׁ הֵמָּ֔ה יִֽהְיֶ֥ה פִרְי֖וֹ לְמַאֲכָ֑ל

יחזקאל מז

יְצִידִין יְהוֹן לְמִיקְהוֹן
יְהוֹן נוּנְיָהוֹן כְּנוּפֵי יַמָּא
רַבָּא סַגִּי לַחֲדָא׃
יא בְּצוֹהֵי וּפְצִידוּהִי לָא
יְהַסּוֹן לְמִסְהֲפוּרִין דְּמַלַּח
יְהוֹן׃ יב וְעַל נַחֲלָא יְסַק
אִילָן עַל בֵּיפֵיהּ מִכָּא
וּמִכָּא כָּל אִילָן דְּמֵיכֹל
לָא יְהָרוֹן מְרַפּוֹהִי וְלָא
יִסְּתוֹק אֲבִיהּ יְרַח בִּיכְרַח
יְהֵי עֲבִיד פֵּרִין אֲרֵי
מוֹהֵי מִן מַקְדְּשָׁא אִינוּן
נִפְקִין

ת"א על נפשו. כהכדיון ק׳ למהוי יבור. (תענית כה):

רש"י לא מפיק ה׳ בצאתיו קרי והיה קרי רד"ק

למכמורות: למינה ההיה דנתם. לפ מפיק ה"פ ופירושו למיטים הרבה תהיה דגתם: למינה. לשון רוב מיטים כמו (שמות ז׳) והדגה אשר ביאור (ישעיה כ"ו) כל מגמתה הצפני: (יא) בצאתיו. כל יס כמו (חיוב ח׳) הינמה נומת כלה כילה וגו׳(מרמ"ק כלע"ו. כל"פ מתרחסס וומסף. כמו חיוב ח׳ י"ח): ובאיו. כמו (מלכים ב׳ נ׳) עמה הגחל הזה גבים גבים.הכלים הם הבעטים שמכיסותיו והנכים הם נקעים שהמיס נמסיסים נהם: ולא ירפאו. ליהפך למתיקה למה כי למלח נתנו: ולא ירפאו. הוי"ו הזו טפילה ויתירה: (יב) לחדשיו יבכר. מדי חדש לחדש יבכר הוא יהיה על דרך טופח: כי מימיו מן המקדש המה יוצאים. מימי זה הנחל יוצאים מן המקדש לכן שאברנו למעלה ולפיכך יהיה בהם זה הפלא כי העצים אשר על שפתו ששותים ממנו לא יתום פרים ועליהם לא יבול. ותו פרי למאכל. כתיב והיו ומפני על פריו ועל עליו וקרי והיה שמעבו על פריו ואמר אחר כך ועליהו לתרופה ר"ל וכן יהיה לתרופת

מנחת שי

(יא) נלמאו. נלמאתיו קרי: (יב) לחדשיו. כדיוב הכפניים הלפ"ן נקפ"ן ונמקלפן נכגול ותחי"ם בחפץ קפן: כפס יונקים. כמסורת ימקוק: כוף פיזן י"ד מפיק לכדין מן ד׳ יונקים מלא וכן תענוגת כפיבני דיקי דכפיר: ויהי. ויהיה קרי:

מצודת דוד

פדגים לכמכם מול מגמם: למינה תהיה דגתם. כ"ל לכל מין הדגה תהיה דגתם של הנהלים כי יהיה שם על מין דגים ויהיו במקום עמוקה מאד במספר דגם הים הגדול: (יא) בצאתיו ובאיו. פסיפת הנים ממעמי הנים הלא ספמוך אל הים וכן הנים המתוקים בנוהות שמוך ליר לפ יוסלו ממליחתן כי למלח יהיו נחוניס להמיס המכלים ולבלות כל דבר בילמדך: (יב) כל עץ באכל. כ"ל מגדל פיהם הכחוים לאכילה: לא יבול ועד מיל יגדלו תמהרתן חדשים וז"ס למדשיו יבכר כ"ל בכל חדש יבכל פיהם המקרים שם כ"ס מהם יולמים פצה גם המקדש ולכן יהיה כהם הפלא הזה: והיה פריו. פרי כ"פ יהיה ערב ושוב למאכל והעלין יהיו מסוגלים לרפואת בפס

מצודת ציון

מלשון מין: (יא) בצאתיו. כן יקרא כליפת פהים במקום הנים הלה וכן סינפה נומם כלה כילה (מיוב מ׳): ובאיו. ענין מחיכה וכוא כמו ולחמוף מים מגפ (ישעיה ל׳): ולא ירפאו. הוי"ו יחיכה ומפלה: (יב) יבול. ענין כמיפה כמו ומפלו לפ יכול (מהלים פ׳): יתום. ענין כלין וכפלגם כמו מם כלפם (כלקפים ע"ז): יבכר.

פירוש ע"ט

עַיִן גְּדִי בְּיוֹ עֵגְלַיִם וְעֹטֶ֫ם זַיִן אַיִן פַּר שְׁפָרֵיטוּנְג
צוּ נָעֶצְיָן צוּ מְרִיקְעֶנְעָן זַיי דָּאכְטֶן אֶקְעֶנְן דָּעָר זַיִן
אַזוֹי וְוִיא דֶר סָדָר אִיז לְמִינָה תִּהְיֶה דְּנָתָם צוּ פִּיל מִינִים
וְוָעלֶן זַיִן דִי פִּישׁ פּוּן דִי טַיכֶן כְּדַגַּת הַיָּם הַגָּדוֹל רַבָּה
מְאֹד זַיֶּעֶר פִּיל אַזוֹ וְוִי דִי פִּישׁ פּוּן דֶעם נְרוֹיסְן יָם׃
(יא) בְּצֵאתָיו וּבְאָיו וְלֹא יֵרָפְאוּ דִי גִימוּנְקֶן פּוּן דֶעם יָם
אוּן זַיֶּנֶע גְּרִיבֶּער וּם וַאסֶערְן זֶענֶן אִין זַיי וְוִיא דִיא
וְוָעלֶן נִיט גִיהַיילְט וְוערֶן פּוּן זַייֶער גִינַאלְצִינְקֵייט
לְמַלַּח נְתָנוּ וְוָארוּם זַיי וְוָעלֶן גִינֶעבֶּן וְוערֶן צוּ זַאלְץ
אוּן דֶם דָּארְף מָעַן דָּאךְ אוֹיךְ הָאבֶּן׃ (יב) וְעַל נַחַל
יַעֲלֶה עַל שְׂפָתוֹ אוּן בֵּייא דֶעם טַיךְ אוֹיף זַיִן בָּארְטֶן
וְוָעט אוֹיף וָאכְסֶן אוֹיף בֵּיידֶע זַיטֶן אַלֶערְלַיי בֵּייטֶער פּוּן עֶסֶן שְׁפַיין לָא יִבּוֹל עָלֵהוּ וְלֹא יִתֹּם פִּרְיוֹ
וְוָעט נִיט פָּאר וְוַיילְעט וְוערֶן דִיא בְּלָעטֶער פּוּן אִיטְלִיכֶן בוּים פּוּן דִיא בֵּייטֶער אוּן זַיינֶע פֵּירוֹר
וְוָעלֶן נִיט פָּאר לֶענְט וְוערֶן לְחָדָשָׁיו יְבַכֵּר צוּא אַלֶע הֲדָשִׁים וְוָעט עֶר צַייטִיג מַאכֶן פֵּירוֹת כִּי מֵימָיו מִן
הַמִּקְדָּשׁ

פְּרִיוֹ לְמַאֲכָל וְעָלֵהוּ לִתְרוּפָה: יג כֹּה
אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה זֹאת הַגְּבוּל אֲשֶׁר
תִּתְנַחֲלוּ אֶת הָאָרֶץ לִשְׁנֵי עָשָׂר שִׁבְטֵי
יִשְׂרָאֵל יוֹסֵף חֲבָלִים: יד וְנַחַלְתֶּם אוֹתָהּ
אִישׁ כְּאָחִיו אֲשֶׁר נָשָׂאתִי אֶת יָדִי
לָתֵת הָאֲבֹתֵיכֶם וְנָפְלָה הָאָרֶץ הַזֹּאת
לָכֶם בְּנַחֲלָה: טו וְזֶה גְּבוּל הָאָרֶץ לִפְאַת
צָפוֹנָה מִן־הַיָּם הַגָּדוֹל הַדֶּרֶךְ חֶתְלֹן

נפקין ויהון אביהא למיכל
ומרפוהי לאסוותא:
יג כדנן אמר יי אלהים
דין תחומא דתחסנון
ית ארעא לתרי עסר
שבטי ישראל יוסף
יתקבל תרין חולקין:
יד ותחסנון יתה גבר
כאחוהי די קים מית
במימרי למתנה
לאבהתכון ותתפליג
ארעא הדא לבון
כאחסנא: טו ודין תחום
ארעא לרוח צפונא מן
יגפא רבא אורח חתלון

ה"א ופלגו לפרוש . מהוות לת רש"י

רד"ק

ופי' תרופה שזכר כאן עבודי שכשם ירופאו כלומר יהיה עולהו לרפאת כל שבר שיניחו בלי העצים האלה על כל שבר וירפא ויית ומרפואתי לאסותא ורז"ל דרשו לתרופה נופרין להתיר פה אלמים ופה עקרות: (יג) כה אמר ה' נה גבול. נה כמו זה בה כמו בזה: (יד) ונחלתם אותה איש כאחיו. כל החלקים יהיו שוים לא כחלקים הראשונים ביטי יהושע כי חלק יהודה היה רב לפי שפקידיהם היו רבים ונאמר בתורה איש לפי פקודיו יתן נחלתו:

רש"י

נחלם יכנס לפי פירושו: לתרופה. פי' רפואתינו ז"ל לתיתר פה לאלמים ופה עקרות ושמעינו לבין רפואה כמו (ירמיה י') וירפאו את שבר בת עמי על נקלה וכן מכרו מעקם: (יג) נה גבול. תרגם יונתן דין התומא כמו זה בגבול וכן (למעל כ"ה) ונתתיך לבן לגויים כמו לבן לגויים ויש מיד לפתור נה לשון נגיש: יוסף חבלים. יוסף יהול שני הלקים למה למתנה ואחד לאפרים: (יד) איש כאחיו. ולא כראשונה שלפי פקודיו אלא שכשבאו כל השבטים שוין וכמין שורת כמו שמפורש בענין ואין שני שבטים ברלועה אחת: (טו) זה גבול נבול הארץ. תחומי מלרי ארץ ישראל: לפאת צפונה. רוח לפונית: מן הים הגדול. מהוא גבול למערב: הדרך

מצודת דוד

כל מלי ומכם: (יג) נת גבול. כ"ל זה גבול מן המקו מכר הנחלו לשני עשר וגו' והוא כמשמעו מקלחות שלהקדיו: יוסף חבלים. הוא יוסף חלקים למיני שיך הם י"ב שבטים הם שבע ולי לא יהללו כאן כ"ש למעלה ומשל הוא יוסף יקח שני חלקים אחד למנחה ואחד לאפרים: (יד) איש כאחיו. שכם אחד כחבילה לא כחלוקה הלראובה שבשני יהושע שלקחו חלק לפי פקודיו: אשר נשאתי את ידי. להשיעם לתעלה דלך שבועה נתת על הארץ שכיון לתתה להם לא נשבעתי לתת לכל אחד ואחד מהם אלא לכולם ביחד ולפיכך לא נשבעתי לתת לכל אחד ואחד חלק בפני עלמו אלא לכולם ביחד: (טו) זה גבול הארץ. לא תשב כאן כ"א גבול מלרי ס"י לכד ולא על שבר הירדן וכמו שזכר בתוריה. לפאת צפונה. הגבול מפאת

לקוטי יקרים

דיא מְנוּדָה אוּנ דָאס אִיז דָער דְּרוֹם זַיים פּוּן מִזְבֵּחַ צוּ וַיייְנְיָן אַי אִין זְכוּת פּוּן דִי קָרְבָּנוֹת קְטֹרֶת דִיא הַשְׁפָּעָה אוֹיף דָער יְעְלֶם פּוּן צְפוֹ זַיים אִיז קַיין וַואסֶער נָעבְּאנְגְען. וַייל פּוּן צָפוֹן הָאם זִיך אַנְגְעהוּיבְן דִי שְׁלָעכְטְסְט פּוּן חוּרְבָּן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ. אוּנ עָר הָם נְיְשְׁקִיקְן דִי וַואסֶער זַיים אַרוּים פּוּן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ. צוּ וְאנְן דִיא שְׁלֶעכְטְע וְוָאר עָם וְוָעם קוֹמֶן אִין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בָּפְּסִין בַּיי הַקְדוֹשׁ ב"ה וְוָעם אִים הקב"ה הָעלְפְּן אַוּ וְוִי עָר וְוָעם בָּעשְׂן:

שְׁטוּמְע אוּנ וְועלְן מַאכְן גִיוּוינְן דִי עֲקָרוֹת: (יג) כה אָמַר אֲדֹנָי אֱלֹהִים זֶה הַגְּבוּל אֲשֶׁר תִּתְנַחֲלוּ אֶת הָאָרֶץ לִשְׁנֵי עָשָׂר שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל יוֹסֵף חֲבָלִים: (יד) וְנָחַלְתֶּם אִישׁ כְּאָחִיו אֲשֶׁר נָשָׂאתִי אֶת יָדִי לָתֵת אֹתָהּ לַאֲבוֹתֵיכֶם וְנָפְלָה לָכֶם הָאָרֶץ הַזֹּאת לְנַחֲלָה: (טו) וְזֶה גְּבוּל הָאָרֶץ לִפְאַת צָפוֹנָה מִן הַיָּם הַגָּדוֹל דֶּרֶךְ חֶתְלֹן

לְבוֹא צְדָדָה: טז חֲמָת וּ בְּרוֹתָה סִבְרָיִם
אֲשֶׁר בֵּין גְּבוּל דַּמֶּשֶׂק וּבֵין גְּבוּל חֲמָת
חֲצֵר הַתֵּיכוֹן אֲשֶׁר אֶל־גְּבוּל חַוְרָן:
יז וְהָיָה גְּבוּל מִן־הַיָּם חֲצַר עֵינוֹן גְּבוּל
דַּמֶּשֶׂק וְצָפוֹן וּ צָפוֹנָה וּגְבוּל חֲמָת וְאֵת
פְּאַת צָפוֹן: יח וּפְאַת קֶדֶם מִבֵּין חַוְרָן
וּמִבֵּין דַּמֶּשֶׂק וּמִבֵּין הַגִּלְעָד וּמִבֵּין

לְיַעֲלָנָא דְצָדָד: פּוּ חֲמָת
בְּרוֹתָא כְּבָרַיִם דִּי בֵּין
תְּרוּם דַּמַּשְׂק וּבֵין תְּרוּם
חֲמָת בְּרֵכַת עֲנָבָאֵי דִי
עַל תְּרוּם חַוְרָן: יז וִיהֵי
תְּחוּמָא מִן יַמָּא חֲצַר
עֵינוֹן תְּחוּם דַּמַּשְׂק
וְצִפּוּנָא צִפּוּנָא וּתְחוּם
חֲמָת וְיַת רוּחַ צִפּוּנָא
יח וְרוּחַ כַּדִּינְחָא כְּבֵין
חַוְרָן וּמִבֵּין דַּמַּשְׂק וּמִבֵּין
גִּלְעָד וּמִבֵּין אַרְעָא
דְיִשְׂרָאֵל

רש"י

חתלון. כמ"ש לו ללך מזרח אל התלון ואל לדקה ואל חמת וכירושתה וכסריס כל העיירות הללו במלכי לפון: (טז) הצר התיכון. תרגום יונתן כריכת עגלתי: אשר אל גבול חורן. גבול דמשק במזרח סמוך למקלוט: (יז) והיה גבול מן הים חצר עינון. והיה גבול רוח לפון מן היס עד הלר עינון: גבול דמשק. שהוא בגבול דמשק שהלר עינון במקלוט לפונה מזרחית כמו שמפרש בגבולין שכתב מערב"ה והיו תולאותיו הלר עינן וגו' גבול דמשק במקלוט לפונית מזרחית אלל הלר עינן וגו' גבול דמשק. וגבול חמת במקלוט לפונית מערבית שנאמר (מה) וזה יהיה לכם גבול לפון מן היס הגדול תתלו לכס הר ההר מהר ההר תתלו לבא חמת ומבס לדדה: וצפון צפונה וגבול חבת. כלומר כל מלר הלפון המפורס בתורה וגבול חמת שלף הוא במלר הלפון כמו שנאמר (מה) וזה יהיה לכם גבול לפון מן היס הגדול תתלו לכס הר ההר מהר ההר תתלו לבא חמת והיו תולאות הגבול לדדה הוא החמור כלן הדרך חתלון לבא לדדה: ואת פאת צפון. והרי לך פאת לפון: (יח) ומבין הגלעד ומבין ארץ ישראל. מלר מחרתי של חרן כנען וחלן עבר הירדן בתוך מלרים הללו כי אם חרן כנען לבדה וכן בגבולין המתוארים בתורה אין עבר הירדן בתוכס וכן פי' המקרא הזה ומלר המזרחי לחרן כנען לבד בין הורן ודמשק הסובלים לה במקלוט לפונית מזרחית כמ"ש למעלה בעניו ובין הגלעד וחרן ישראל לבד בעבר הירדן מזרחה: הירדן מגבול על הים הקדמוני תמודו. הירדן הוא מלר מזרחי שלה מגבול מקלוט לפאת הלפון הוא הלר עינון המפורס למעלה עד הים הקדמוני הוא יס המלח שהוא במקלוט דרומית מזרחית תמודו לורך מלר מזרחי ולף בתור' כך מפורס גבול קדמה והיו תולאותיו יס המלח במקלוט

רד"ק

(טו) וזה גבול הארץ. הדרך חתלון, כמו הארץ כנען והדומים לזה (טז) חבת ברותה. כמו שאמר וגם חבת הגבול בה ואין זה חבת הכתוב בתורה גבול דמשק. כי דמשק תהיה מגבול ארץ ישראל כמו שאמר ודמשק מנחתו: חצר התיכון. שם מקום ויש בריכת עגיבה: (יז) והיה גבול מן הים חצר עינון. הוא חצר עינן הנזכר בתורה והנזכר לממה אלא שאותם בקצה וזה בחולם ובקצת הגבולים האלה נזכרים בתורה אלא שנדלל יהיה גבול אי לעתיד סמה שהיה: וצפון צפונה. ויתר הגבול לצפון אי לצפון העולם כמו שהולך עם גבול חבת וזהו וגבול חבת ואת פאת צפון כן אמר וגם ג' הרחוות עם פאת צפון את שלא נזכר בן הגבולים וכן כולם וולתי האחרונה שהיא זאת: (יח) ופאת קדים. ומבין הגלעד ומבין א"י. הגלעד לא היה בהחלה בכלל ארץ ישראל אע"פ שהיה לישראל כי לא היתה

מצודת דוד

לפון ממערב כלפי המזרח הוא הים הגדול אל הדרך ההולך להתלון ומבא הולך ובגול לבא לדדה: (טז) חבת. ר"ל מבא הלך הגבול לבא חבת (ולפ"ז היא חמת המוזכר בהורה אבל היא ממ' גדולה מאד כמ"ש וכלו מבא חמת רכה (עמום ו') ועתידה להיות גם היא בגבול מ"י כמ"ש וגם חמת תגבל בה (זכריה ט') : ברותה סברים. ר"ל מבא הלך הגבול לברותה ומבא לסבריס: אשר בין וגו'. מוזר הוא על ברותה וסבריס שעמדו בין גבול דמשק בעמדה מלפון ממזרח והוא גבול חמת שהוא בעמדה לנגבי מעמדה: חצר התיכון. ר"ל חצר המלה ובין גבול חמת בעמדה לנגבי מעמדה: הצר התיכון. ר"ל חצר המלה הלבד גם היא בעמדה לנגבי מעמדה ובמ"ש ובמ"ם והמבא מבא הלך הגבול אל הלר התיכון הלבר בעמדה שגבול חמת יבואל ולסבר היא בלומה: (יז) והיה גבול. מבארו למה דבר כלל שגבול לפוני יהיה מן הים עד הלר עינון המוזכר בתורה

פירוש

גַּיִן חֲבַת בְּרוֹתָה סְבָרַיִם קַיִן חֲמַת אוֹג קַיִן בְּרוֹתָה אוֹג
סְבָרַיִם אֲשֶׁר בֵּין גְּבוּל דַּמֶּשֶׂק וְעַם דִּי שְׁטַעַת בְּרוֹתָה אוֹג
סְבָרַיִם וְעָגָן צְוִוישִׁין דָּעָם גְּבוּל פּוּן דַּמֶּשֶׂק אוֹג
צְוִוישִׁין דָּעָם גְּבוּל פּוּן חֲמַת דְּאַרְטִין וְאַל דָּר גְּבוּל
גַּיִן חֵצֶר הַתֵּיכוֹן צוּ חֲצַר דַּהִיכוֹן וּוּס שְׁטַיִיט בִּיי דֵּעם
גְּבוּל פּוּן חַוְרָן: (יז) אוֹג דָּס וְאוֹטְ דָּר פְּסוּק אִין בְּכָל
הֶיוֶה גְּבוּל אוֹג עָם וְאַל וַיין דָּעָר גְּבוּל פּוּן צָפוֹן וַיִיט
צָפוֹן יִשְׂרָאֵל פּוּן דָּעָם יַם וְוָאס אוֹיף צְוִוישִׁין חַוְרָן אוֹג פּוּן צְוִוישִׁין דַּמֶּשֶׂק אוֹג פּוּן צְוִוישִׁין גִּלְעָד

אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל הַיַּרְדֵּן מִגְּבוּל עַל־הַיָּם
הַקַּדְמוֹנִי תָּמֻדּוּ וְאֶת פְּאַת קָדִימָה:
יט וּפְאַת נֶגֶב תֵּימָנָה מִתָּמָר עַד־מֵי
מְרִיבוֹת קָדֵשׁ נַחֲלָה אֶל־הַיָּם הַגָּדוֹל
וְאֶת פְּאַת־תֵּימָנָה נֶגְבָּה: כ וּפְאַת־יָם
הַיָּם הַגָּדוֹל מִגְּבוּל עַד־נֹכַח לְבוֹא חֲמָת
זֹאת הַפְּאָה הַנִּסְרֶכֶת הִיא פְּאַת מַעֲרָב לְא״י: (כא) וְחִלַּקְתֶּם אֶת־הָאָרֶץ

דְּיִשְׂרָאֵל יַרְדְּנָא
מֵהֲחוּמָא דִּי עַל יַמָּא
מַדִּינְחָא הִמְשָׁחִין וְאֵת
רוּחָא קְדוּמָא: יט וְרוּחַ
עִבַר דָּרוֹמָא מִירִיחוֹ עַד
מֵי מִצּוּת רְקֹם אַחֲסָנָא
לְיַמָּא רַבָּא וְיַת רוּחַ
דָּרוֹמָא דָּרוֹמָא: כ וְרוּחַ
מַעֲרְבָא וַמָּא רַבָּא
מֵהֲחוּמָא עַד מְקֵבֵיל
מַעֲלָנָא דַּחֲמָת דָּא רוּחַ
מַעֲרְבָא: כא וְתַפְלְגוּן
יַת אַרְעָא הָדָא לְכוֹן
לְשִׁבְטַיָּא

רד״ק

לארץ כנען והירדן היה ביניהם: הים התקדמוני. הוא ים חמלח או ים כנרת כי שניהם מזרחים: תמודו. אמר כנגד ישראל כמו שאמר וחלקתם את הארץ: (יט) ופאת נגב. מתמר. תרגם יונתן מיריחו כי היא נקראת עיר התמרים: נחלה אל הים הגדול. הוא שאמר נחלה מצרים והיו היצאותיה היטה: נחלה. כמו נחל והה״א נוספת אע״פ שהמלה מלרע אבל נחלה מיצרים בלילה וכן נחלה עבר על נפשנו וי״ת אחסנתא: (כ) ופאת ים הים הגדול. מגבול הים הגדול הוא גבול מערבי ארץ ישראל ומגבול זה עד נכח לבוא חמת הוא רוחב הגבול: נכח. כמו נגד וכן נכחו תחנו והוא מישקל אחר: זאת פאת ים. זאת הפאה הנזכרת היא פאת מערב לא״י: (כא) וחלקתם.

רש״י

דרומית: ואת פאת קדימה. כלומר והרי לך לת פאת קדים: (יט) מהמר. מיריחו שהוח עיר התמרים וכן ת״י: עד מי מריבות קדש. הוח מדבר צין: נחלה אל הים הגדול. ומשם הולך הגבול עד נחל מלרים הנופל כים הגדול במקלוע דרומית מערבית ולף משם כך נתן גבול נגב ממדבר צין ע״י חדוש ומוסף והולך עד מעלמין נחלה מלרים והיה תולאותיו היומה. ונחלה האמור כאן כמו לנחל: ומלאתי מתורגם לחכפא ולם לת שהמעט למטה ירלתיך נחלה מלרים שהמעט למפלה ומסורת עליו לית כטעמת

מצודת ציון

(יט) על הים. עד היס וכן ויכלכו על ניחון (במדבר מ״ט): תמדו. מלשון מדידה: (יט) נגב תיבנה. כפל המלה בשמות נרדפות כמו מדמנה ספר (דניאל י״ב): (כ) נכח. נגד כמו לנכח

מצודת דוד

מואב: הירדן מגבול. ר״ל סירדן יסיה לגבול בין מוכן וכנלמד שמוה וכן דמסק וס״ו שמוה כי הוח המפסיק ביניהם: על היה וגו׳. גבול המלכי תמודו עד כלות הים הקדמוני הוח הים המלח הטומד במקלוע דרומית מזרחי של מ״ו: ואת פאת קדימה. ר״ל

פירוש

ע״ט

כצודת דוד

וחלקו לך לת גבול ספת קדיש: (יט) ופאת נגב. הגבול מספת נגב יהיה מתמר ויתכן שזה מלמון תמר הוח מ״ם והכם כהללון תמר הוח כי היא עמדה לחוקה מן הגבול מלד כתכר כלילת מלוקת ס״ו ביתי יהוסע: עד מי וגו׳. מתמר הלך הגבול עד מי מריבת קדש הוח מדבר צין כמ״ש מי מריבת קדש מדבר צין (דכרים ל״ב): נחלה. ר״ל ומשם הולך הגבול לנחל מלרים ומשם של הים הגדול: ואת גבול. וחלקו לך לת גבול ספת נגב: (כ) ואת ים. הגבול מספת יס יהיה הים הגדול ומשם ולמעלה פ״ו: עד נכח. עד מול המקום שנמשיל דרך כס של מעת שמוזכר כתורה והוח הר הסר וכמ״ש מן הים הגדל תתאו לכם הר הסר תסר תתאו לכם הר הסר מכל הסר תתאו לכם: (כא) וחלקתם. תחלקו מותם לאחים שוים לנמשפר שבעי

גְּלָעָד אוּנ פּוּן צְוּוישֶׁן אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל הַיַּרְדֵּן דָּעָר יַרְדֵּן
זָאל זַיין דָּר גְּבוּל אִין מִיטִין צְוּוישֶׁן חֲזָרִן אוּנ דַּמֶּשֶׂק
אוּנ צְוּוישֶׁשֶׁן גִּלְעָד אוּנ אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל מִגְבוּל עַל הַיָּם
הַקַּדְמוֹנִי תָּמֻדּוּ פּוּן דָּעם גְּבוּל פּוּן חָצֵר עֵינָן טָם אִין
דָּעם וִוִינְקֶל אִיז אוֹיךְ צָפוֹן זַיִין וְאֶלְט אִיר מָעסטֶן
דָּעם גְּבוּל פּוּן מִזְרָח זַיִין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל בִּיז אִין עָק
סָם הַמֶּלַח טָם אִין וִוִינְקֶל אִיז פּוּן מִזְרָחִית דְּרוֹמִית
אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וְאֵת פְּאַת קִדְמָה אוּנ דָּם אִיז דָּר גְּבוּל פּוּן
מִזְרָח זַיִין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל: (יט) וּפְאַת נֶגֶב תֵּימָנָה אוּנ דָּר
גְּבוּל פּוּן דָּרוֹם זַיִין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וְאֶל זַיִין פּוּן הַמָּר
דָּאס אִיז דִּי שְׁקָאט יְרִיחוֹ טָם זִי וְוַעֲרְט אִן גֵּירוּפְן
עִיר הַתְּמָרִים בִּיז מֵי מְרִיבוֹת קָדֵשׁ דָּאס אִיז מִדְבַּר
צִין אוּנ פּוּן דָּאסְטִין וְאֶל עֶר זַיִין נַחֲלָה אֶל הַיָּם הַגָּדוֹל
צוּם עָק טַיִיךְ פּוּן מִצְרַיִם וְוָאס עֶר פָּאלְט אַרַיין אִין

בגחלה

שְׁבָטְיָא דְיִשְׂרָאֵל׃
נב וִיהֵי דְתִפְלְגוּן יָתָהּ
בְּאַחֲסָנָא לְכוֹן וּלְגִיּוֹרָא
דִי יְתָגְרוּן בֵּינֵיכוֹן
דְאוֹלִידוּ בְּנִין בֵּינֵיכוֹן
וִיהוֹ לְכוֹן כִּיצְיָא בִּבְנֵי
יִשְׂרָאֵל עִמְכוֹן יִפְלְגוּן
בְּאַחֲסָנָא בְּגוֹ שִׁבְטֵי
יִשְׂרָאֵל׃ נג וִיהֵי שִׁבְטָא
דִי יִתְגַּיַּר גִּיוֹרָא בְּגַוָּוהִי
תַּמָּן תִּתְּנוּן אַחֲסָנְתֵּיהּ
אֲמַר יְיָ אֱלָהִים׃ א וְאִלֵּין
שְׁמָהָת שִׁבְטַיָּא מְסָיְפֵי
צָפוּנָא עַל תְּחוּם אוֹרַח

חתלון

מנחת שי

(נב) והיה תפילו תחתם . כספרים כ"י תיסיסים יכנים מלת ותי"ו וכן רלוי"ע מאמרם שכתבתי לעיל סימן כ"ג :

רש"י

מן היס הגדול תתאו לכס הר ההר מהר ההר תתאו לכס חמת (מלחתי) : (נג) גר הגר אתו . שתעשייר בגולה כתוך לוחו שבט׃

מח (א) ואלה שמות השבטים . סדר חלקים שיחלקום כיניהם מקום כל אחד ואחד : מקצה צפונה . דן יעול מגר לפוני מהלר שיע שכמקנו מזרח עד גבול דמשק (שכמקנוש מערב לפון סמ"ך) : והיו לו פאת קדים הים . לומר מפאת קדים ועד ים דן לאחד הרי פירש החורך ולא פי׳ הרוחב . וכברייתא דספרי כפרשת התזינו מה תלמוד לומר יהודה לאחד דן לאחד לאחר לאחד מלמד שעתידין ישראל ליטול חורך מן החלקים הללו כמו שמפורש בענין . מלחתי שכ"ך וחורך לאחד החלקים והוא רחב עשרים ואחת אלף קנים וחורך מפאת ים עד פאת קדים וכ"ה אלף קנים מלה ואחת שהקנה שש אמה . וכל אלפים אמה מיל כמנאתו למדין כמסכת יומא אלל עשר מיל שמיוחלי עד לוז הרי ק"ן אלף אמה עולין לע"ה מילין והו שיטת ר"ת בפיוט (בסילוק דיוט כ' של סוכות) כי אלה מועד . לעת חלוק תרלותיה כשורת הכרם לאוטותי כאורך מפאת קדים לאלותיה עד ים תוקיעום למאותיה ברחב שבעים וחמשה מיל תריאותיה (וי"ג שבעים וחמשה מיל ל"ן רלוטות בין רלוטות השביעים ורלוטות הקדם יעלו לע' מאות ופ"ה מילין . ולמנין ד' מאות פרסה על ד' מאות פרסה של תרך ישראל עולין המילין לשש עשרה מאות לסכום הקלירי שאחר תרבעת מילין היא פרסה שמא מילין של משכון הרלוטות גדולים הם מין ככנסין תרבעה מהם כפרסה ואלו כח למנות ג' מילין וממלה כפרסה יעלו ד' מאות פרסה לאלף מילין . ומשכון

מצודת דוד

יחלקו : (נב) והיה תפילו . זה יהיה לכם לאחר שיפילו גורל כ"א לפי זה תיכשו בחלקם לכם וגו' ; אשר חולידו בנים . לאחר שנתגיירו : והיו לכם . יהיו כחשבים לכם כישראל גמור מימות משיחו : אתכם יפלו . עמכם ייכלו בגורל : (נג) אשר גר הגר אתו . כ"ל לאחר שנתגיירו אללו : שם . בחלק שנפל בגורלו : מה (א) ואלה שמות השבטים . סדר חלקם שיחלקו כיניהם : מקצה צפונה . מגבול דמשק עד גבול חמת לרחבו של ארץ ישראל :

מצודת ציון

שנאמר (יהושע כ"ט) : (נב) כאזרח . כן יקרא ישראל גמור כמו שמוכח מקרא (ויקרא ט"ז) :

מח (ב) אל יד . שלל מקום כמו יד לכנעלוס (שמואל ב' י"ח) :

פירוש ע"ם

נְחַלְתֶּם לָכֶם אִיר וְאַלְמָן מֵאָבֶן פְּאַלָּן דָּם לַאֲנָד בִּירוּשָׁה יִשְׂרָאֵל׃ (נג) וְהָיָה בַּשֵּׁבֶט אֲשֶׁר גָּר הַגֵּר אִתּוֹ אוּנְג עָם וְאַל נִיין אִין דֶעם שֶׁבֶט וּם דָּר גֵּר הֵם נִיוואָנט מִיט אִים שָׁם תִּתְּנוּ נַחֲלָתוֹ דְאַרְטִין אִין דֶעם שֶׁבֶט וְאַלְט אִיהֵר אִים עֶעבֶּן זַיין נַחֲלָה נֶאם אֲדֹנָי אֱלֹהִים אַווי וְאַלְט גְאַט דָּער דֵאר׃

מח (א) וְאֵלֶּה שְׁמוֹת הַשְּׁבָטִים אוּנְג דִי דְאוֹנְע עֶנְעִין דִיא עֶעסְטֶן פּוּן יִשְׂרָאֵל וּם אֶרֶץ צוּ טֵיילֶט וְוערֶן צוּ זַיי מִקְצֵה צְפוֹנָה פּוּן דֶעם עֶק גְבוּל פּוּן צֶפּוֹן נַיִים וּם אַיז אֶל יַד דֶּרֶךְ הֶתְלוֹן לְבוֹא חֲמַת בְּיִא

דעם

רד"ק

מבואר הוא : (נב) והיה תפילו אותה בנחלה לכם ולחגרים . בא עם ה"א הידיעה כמשמש שלא כמנהג ברוב ופירושו והיה לכם הגבול שתפילו אותה בגחלה לגבלותיה לכם ולגרים אשר תולידנו בנים בתוככם בגלות : (נג) והיה בשבט אשר גר הגר אתו . כי לעתיד בצאת ישראל מהגלות יחדשו השבטים אף על פי שהם משרבים עתה ולא ידעו איש את שבטו יבא אליהו וייחס כל איש אל שבטו : (ח) ואלה שמות השבטים . פי׳ אלה שמותם על נחלתם והחל מן חצפון מקצה צפונה ואמר כי לצד צפון של ארץ ישראל בקצה חצפון על הגבולים האלה יהיה חלק דן ודו שאמר אחר כן והיו לו פאת קדים הים פירוש והיה לו גבולים האלה מן פאת צפון עד הים כי כל החלקים זוכר אותם.באורך מסזרח למערב וברוחב כמו שתם גבולי המקומות

חֶתְלֹן לְבוֹא־חֲמָת חֲצַר עֵינָן גְּבוּל
דַּמֶּשֶׂק צָפוֹנָה אֶל־יַד חֲמָת וְהָיוּ־לוֹ
פְּאַת־קָדִים הַיָּם דָּן אֶחָד: ב וְעַל גְּבוּל
דָּן מִפְּאַת קָדִים עַד־פְּאַת יָמָּה אָשֵׁר
אֶחָד: ג וְעַל גְּבוּל אָשֵׁר מִפְּאַת קָדִימָה
וְעַד־פְּאַת־יָמָּה נַפְתָּלִי אֶחָד: ד וְעַל
גְּבוּל נַפְתָּלִי מִפְּאַת קָדְמָה עַד־פְּאַת
יָמָּה מְנַשֶּׁה אֶחָד: ה וְעַל גְּבוּל מְנַשֶּׁה
מִפְּאַת קָדְמָה עַד־פְּאַת יָמָּה אֶפְרָיִם
אֶחָד: ו וְעַל גְּבוּל אֶפְרַיִם מִפְּאַת קָדִים
וְעַד־פְּאַת־יָמָּה רְאוּבֵן אֶחָד: ז וְעַל

חַתְלוֹן מֵעֲלָא דְּחָמָת
חֲצַר עֵינָן תְּחוּם דַּמַשְׁק
צְפוּנָא עַל תְּחוּם חֲמָת
וִיהוֹן לֵיהּ רוּחַ קִדּוּמָא
מֵעַרְבָּא דָּן חַד: ב וְעַל
תְּחוּם דָּן מִדִּינְחָא
עַד רוּחַ מַעַרְבָּא אָשֵׁר
חַד: ג וְעַל תְּחוּם אָשֵׁר
מֵרוּחַ מְדִינְחָא וְעַד רוּחַ
מַעַרְבָּא נַפְתָּלִי חַד:
ד וְעַל תְּחוּם נַפְתָּלִי
מֵרוּחַ מְדִינְחָא עַד רוּחַ
מַעַרְבָּא מְנַשֶּׁה חַד:
ה וְעַל תְּחוּם מְנַשֶּׁה
מֵרוּחַ מְדִינְחָא עַד רוּחַ
מַעַרְבָּא אֶפְרַיִם חַד:
ו וְעַל תְּחוּם אֶפְרַיִם
מֵרוּחַ מְדִינְחָא וְעַד רוּחַ
מַעַרְבָּא רְאוּבֵן חַד:
ז וְעַל תְּחוּם רְאוּבֵן מֵרוּחַ

רד"ק

שזכר אבל לא שם מדה לרחב החלקים אלא לחלק התרומה ולחלק הנשיא שם אורך ורחב כמ"ש למעלה וכן יראה רוחב שאר החלקים ברחוב חלק הנשיא חמשה ועשרים אלף כי לא אמר על אורך חלקן לעמת אחד החלקים כי ברחב יהיו חלקיהם שוים ובדברי רבותינו ז"ל ת' בדד יבחנו אמר הקב"ה לישראל אני עתיד להושיב אחכם נחלים נחלים מסוף העולם ועד סופו וכן הוא אומר פאת קדים הים דן אחד: (ב) ועל גבול דן. ממך לגבול דן וכן כולם כמו ועליו ממה מנשה ותרומים לו וחכל

רש"י

מילין של רלופה הין עולין ללח ס' מלות וס"ה מילין מדיין ממר המנין כ"ה מילין. ללח כוון מנין מילין הרלוחות של פייט למנין ד' מלות פרסה. ומנין למד רבי מלעזר מורך השורות עד יס לוקיימום שהיו כסוף עולם. ומקרא מעיד תמום מערב עד היס הגדול מלפנים עיס לוקיימום הרבה):

(ב) ועל גבול דן. ומלל גבול דן בלרומו:

מנחת שי

מח (ה) לכוון חמת. כלפ"ד פגמיה כספרים מדוייקים: וכיה לו. במקלת ספרים הה"ל במתניך:

מצודת ציון

(ב) ועל גבול. ממוך לגבול כמו ועליו ממה מכסה (במדבר ג'): כסה יסיו של הכתב מפסק קדים עד ספת היס מלבי הכתיבה יסיו זה של מקום ממה ומ"ה מפר המקומות שהיו בגבול ו"י: והיו לו. הגבולים

מצודת דוד

גבול דמשק לכלי הלכום: צפונה. כל מלד לפפון של מקום ממה דן אחד. כ"ל לגבם דן יסיס לחלק לחמד: (ב) ועל גבול דן. ממוך לגבול דן לכלום שיהיה החלק מפפת קדים וגו' ולבבם פפר

לקוטי יקרים

(ב) וְעַל גְּבוּל דָּן מִפְּאַת קָדִים עַד פְּאַת יָמָּה וגו'. רַבִּי בְּרֶכְיָה הַס גְּיוֹרָאִם מִן רַבִּי שְׁכוּאֵל בַּר נַחְמָנִי"ס וְעָנִין עָם שְׁמַיִם אֵין פָּסוּק בְּנוֹת יְרוּשָׁלַיִם. רִי פָּעָכְמֶער פוּן יְרוּשָׁלַיִם דָּאס מֵיינְט פָּעַן דִּיא יוּדִין פוּן יְרוּשָׁלַיִם. פַּאר וָאס זָענֶן דִּיא יוּדִין גֶּעגַיְיכֶט צוּ אֲנְקֹבָה. אוּן וויא אַנְקֹבָה גֶּעמֶס יְרוּשָׁה פוּן אִיר פָּאטֶער נאר אַצֶעהֶנְטֶיל פוּן פָּאטֶרְמֶענֶן. אוּן הָאבֶּן דִּיא יוּדִין גֶּעוּרטֶען אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל רִי לַאנְד פוּן זִיבֶּן שֶׁלֶקְטֶער וָאס וויא זָענֶן אַצֶעהֶנְטֶיל פוּן דִּי זִיבֶּעצִיג אוּמוֹת וָאס זָענֶן אוֹיף דֶּער וועלְט. אוּן וַיֵּיל זַיי הָאבֶּן גֶּעזֶעצְט אוּמוֹת וָאס זָענֶן אוֹיף דֶּער וועלְט. דְּרִיבֶּער הָאבֶּן וויא גִּיזָאגְט שִׁירָה מִים דָּעם לָשׁוֹן נְקֵבָה וִוי עָם שְׁמַיִם אֵין פָּסוּק אוּ יָשִׁיר מֹשֶׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת הַשִּׁירָה הַזֹּאת. דַּאמָאלְס הָאבֶּן גֶּעוּוּסְט מֹשֶׁה מִים דִּי יוּדִין דִּי שִׁירָה. הַזֹּאת אִיז לָשׁוֹן נְקֵבָה. אָבֶּער וִוען שָׂמַיִם וְעָם קוּמֶען וְועלֶן דִּיא יוּדִין דֶּרֶשְׁנֶן אֲלֵיהֶן וויא

פירוש ע"מ

דָּעם וועֶנְדֶּן וָם נַיְיס קֵיין חֶתְלוֹן אוּנ פוּן דָּארְטֶן נַיְיט דֶּר גְּבוּל צוּ קוּמֶען קֵיין חֲמָת אוּנ פוּן דָּארְטֶן גִּיט עֶר חֲצַר עֵינָן גְּבוּל דַּמֶּשֶׂק צוּ חֲצַר עֵינָן וום שְׁטֵייט בֵּייא דֶּר גְּבוּל פוּן דַּמֶּשֶׂק צְפוֹנָה אֶל יַד חֲמָת דִּי נָאנְצֶע צָפוֹן נַיְיט וום אוֹיס בֵּייא חֲמָת וִיהִי לוֹ פְּאַת קָדִים הַיָּם דָּן אֶחָד אוּנ דִּי דָּאוּעֶנְע גְּבוּלִים זָאלֶן זַיין פוּן מִזְרָח נַיְיט אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל בֵּיז מַעֲרָב נַיְיט צוּ שֵׁבֶט דָּן צוּ אַיין חֵלֶק:

(ב) וְעַל גְּבוּל דָּן אוּנ בֵּיי דָּעם גְּבוּל פוּן דָּן אוֹיף דָּרוֹם נַיְיט מִפְּאַת קָדִים עַד פְּאַת יָמָּה אֲשֶׁר אֶחָד דָּרוֹם בֵּיז מַעֲרָב נַיְיט וְאֶל שֵׁבֶט אֲשֶׁר נָעמֶן אַיין חֵלֶק:

(ג) וְעַל גְּבוּל אָשֵׁר אוּנ בֵּיי דָּעם גְּבוּל פוּן אָשֵׁר אוֹיף דָּרוֹם נַיְיט מִפְּאַת קָדִימָה פוּן מִזְרָח נַיְיט וְאֶל שֵׁבֶט נַפְתָּלִי נָעמֶן אַיין חֵלֶק: (ד) וְעַל גְּבוּל נַפְתָּלִי אוּנ דָּעם גְּבוּל פוּן נַפְתָּלִי פוּן מִזְרָח נַיְיט בֵּיז מַעֲרָב נַיְיט וְאֶל שֵׁבֶט מְנַשֶּׁה נָעמֶן אַיין חֵלֶק: (ה) וְעַל גְּבוּל מְנַשֶּׁה וגו' אוּנ בֵּיי דָּעם גְּבוּל פוּן מְנַשֶּׁה פוּן מִזְרָח נַיְיט בֵּיז מַעֲרָב נַיְיט וְאֶל שֵׁבֶט אֶפְרַיִם נָעמֶן אַיין חֵלֶק: (ו) וְעַל גְּבוּל אֶפְרַיִם אוּנ בֵּיי דָּעם גְּבוּל פוּן אֶפְרַיִם פוּן מִזְרָח נַיְיט אוּנ בֵּיז מַעֲרָב

גְּבוּל רְאוּבֵן מִפְּאַת קָדִים עַד־פְּאַת
יְהוּדָה חָד: וְעַל גְּבוּל יְהוּדָה
יָמָּה יְהוּדָה אֶחָד: ח וְעַל גְּבוּל יְהוּדָה
מִפְּאַת קָדִים עַד־פְּאַת יָמָּה תִּהְיֶה
הַתְּרוּמָה אֲשֶׁר־תָּרִימוּ חֲמִשָּׁה וְעֶשְׂרִים
אֶלֶף רֹחַב וְאָרֶךְ כְּאַחַד הַחֲלָקִים
מִפְּאַת קָדִימָה עַד־פְּאַת יָמָּה וְהָיָה
הַמִּקְדָּשׁ בְּתוֹכָהּ: ט הַתְּרוּמָה אֲשֶׁר
תָּרִימוּ לַיהוָה אֹרֶךְ חֲמִשָּׁה וְעֶשְׂרִים
אֶלֶף וְרֹחַב עֲשֶׂרֶת אֲלָפִים: י וְלָאֵלֶּה

מְדִינְחָא עַד רוּחַ מַעֲרְבָא
יְהוּדָה חַד: וְעַל תְּחוּם
יְהוּדָה מְרוּחַ מְדִינְחָא
עַד רוּחַ מַעֲרְבָא תְּהֵי
אַפְרְשׁוּתָא דְתִפְרְשׁוּן
עַסְרִין וְחַמֵּשׁ אַלְפִין
פּוּתְיָא וְאוֹרְכָא כְּחַד
מִן חוּלְקָיָא מְרוּחַ
מְדִינְחָא עַד רוּחַ מַעֲרְבָא
וִיהֵי בֵּי שׁ מַקְדְּשָׁא
בְּגַוֵּיהּ: ח אַפְרְשׁוּתָא דִי
תִפְרְשׁוּן קֳדָם יְיָ אוֹרְכָא
עַסְרִין וְחַמֵּשׁ אַלְפִין
וּפוּתְיָא עַסְרָא אַלְפִין:
ט וּלְאִלֵּין תְּהֵי אַפְרְשׁוּת
קוּדְשָׁא

רש"י

(ח) תהיה התרומה וגו'. ומה תלמר היתך יזכן שתהא ירושלים במקומה והלא היתה ירושלים במזרח לפיני של יהודה שנטל דרומה של מרן כנען. וכאן היא נתמלע הנכטים מן מלוק' זו דומה לחלוקת יהושע שו כשורת הכרם וכל החלקים שוין. ומלוקת יהושע הי' שנט יהוד' חלק גדול ולפ כי [חלקו היה] רב ממנו על שנטל שמעון בגורלו שנא' (יהושע י"ט) מחכל כני יהודה נהלת בני שמעון לפיכך יש די עתה ברוחב חלק שנטל יהודה כימי יהושע ליעול בו חלק עכשיו ה' שנטים המוחרים לפי שהאורך גדול מלד מפלת קדים עד לוקיימום וירושלים במקומה: והיה המקדש בתוכו. כמו שמפורש וחולך: (ט) התרומה אשר תרימו לה'. מן החלק הזה שהופרש לגלל יהודה בדרומו חורך ממזרח על הים ורחב כ"ה אלף קנים. ממנה תהיה תרומה לה' למקדש ומקום לבתים להכהנים מרך כ"ה אלפים קנים ממזרח למערב ורחב י' אלפים מן הלפון לדרום: (י) ולאלה תהיה תרומת הקדש לכהנים. ולמה העמרת אלפים ורחב כ"ה אלף

מנחת שי

(ח) והיה המקדש בתוכו. במקום שהיה בתוכה כה"ת ומקי בתוכו בוש"ו ומן כאן ולמעלה מדוייקים כתיב ומקי בתוכו בוש"ו והמפורש תולה כיוחיהו שכן תומרם בתוכה ב' כתובין כן ובעזין ושיכן תל היה לעיר למעב ולפנגרם ושיכה סעיר ב"ת ב"ה וכן מלאתי בשמוחם כ"י ומקדש כסיה ב"ת ב"ה וכן מלאתי בשמוחם כ"י

מצודת דוד

יהיה למלך שמה וכן כל הכתובים ילקחו זה כדלומו של זה:
(ח) כאחת קדימה. החלק משפת קדימה וגו' ועד ומזה ומזה וגו' היא המחורם למעלה מביאו לך' וגו' עד ולכניכ מזה ומזה וגו' הכתובים ולמוסגות ביאור למה משפת קדימה וגו': בתוכו. בתוך התרומה היא כמו שמפורש ומולך: (ט) התרומה וגו'. זכו חלק הכהנים שיקחו בשפת הלפוני משלק הלזה: ארך. ממזרח למערב מהיה בתמלעת מורך החלק: ורחב. מלפון לדרום:
(י) ולאלה. וכלה כ"ה אלף של משפת מלפים מהיה לכהנים בשפת לפון כ"ם אלף מורך וכשפת מערב לחה עשרה אלפים וגו'

פירוש ע"ם

זַיִת זאֹל שִׁבְט רְאוּבֵן נֶעְמֵין אַיִן חֶלֶק: (ז) וְעַל גְּבוּל
דְאוּבֵן אוּג בֵּייא דָעם גְּבוּל פּוּן רְאוּבֵן פּוּן מִזְרָח זַיִט
בַּיז מַעֲרָב זַיִט זאֹל שֶׁבְטִי יְהוּדָה נָעמֵין אַיִן חֶלֶק:
(ח) וְעַל גְּבוּל יְהוּדָה אוּג בֵּייא דָעם גְּבוּל פּוּן יְהוּדָה פּוּן
מִזְרָח זַיִט בַּיז מַעֲרָב זַיִט תִּהְיֶה הַתְּרוּמָה אֲשֶׁר תָּרִימוּ
זאֹל זַיִן דָם אָפּ שַׁיידוּנג וּם אִידֶר וָעט אָפּ שַׁיידִין
חֲמִשָּׁה וְעֶשְׂרִים אֶלֶף רֹחַב פָּנְג אוּג צַוַּאנְצִיג טוֹיזֶנְט
שְׁטֶעקְלִיךְ בְּרֵייט וְאוֹרֶךְ כְּאַחַד הַחֲלָקִים אוּג דִיא לֶעְנְג
פּוּן דָעם זאֹל זַיִן אַוּוי וִוי דִיא לֶעְנְג פּוּן אַיינְעם פּוּן
דִי חֲלָקִים דַהֲיינוּ פּוּן מִזְרָח זַיִט בִּיז מַעֲרָב זַיִט וְהָיָה
הַמִּקְדָּשׁ בְּתוֹכוֹ אוּג דֶר בֵּית הַמִּקְדָּשׁ זאֹל זַיִן אִין דָעם
דְאוּנְען אָפּ שַׁיידוּנג: (ט) הַתְּרוּמָה אֲשֶׁר תָּרִימוּ לַה' וגו'

דָאם אָפּ שַׁיידוּנג וָואם אִיר זאֹלְט פּוּן דָעם גְּרוֹיסִין צוּ גָאנְט זאֹל זַיִן לַאנְג פִּינְף

תְּהִיֶה תְרוּמַת־הַקֹּדֶשׁ לַכֹּהֲנִים
צָפוֹנָה חֲמִשָּׁה וְעֶשְׂרִים אֶלֶף וְיָמָּה
רֹחַב עֲשֶׂרֶת אֲלָפִים וְקָדִימָה רֹחַב
עֲשֶׂרֶת אֲלָפִים וְנֶגְבָּה אֹרֶךְ חֲמִשָּׁה
וְעֶשְׂרִים אֶלֶף וְהָיָה מִקְדַּשׁ־יְהוָה
בְּתוֹכוֹ׃ יא לַכֹּהֲנִים הַמְקֻדָּשׁ מִבְּנֵי
צָדוֹק אֲשֶׁר שָׁמְרוּ מִשְׁמַרְתִּי אֲשֶׁר לֹא־
תָעוּ בִּתְעוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כַּאֲשֶׁר תָּעוּ
הַלְוִיִּם׃ יב וְהָיְתָה לָהֶם תְּרוּמִיָּה
מִתְּרוּמַת הָאָרֶץ קֹדֶשׁ קָדָשִׁים אֵל

קוּדְשָׁא לְכָהֲנַיָּא צְפוּנָא
עַסְרִין וְחַמְשָׁא אַלְפִין
וּלְמַעְרְבָא פּוּתְיָא עַסְרָא
אַלְפִין וּלְמַדִּינְחָא פּוּתְיָא
עַסְרָא אַלְפִין וּלְדָרוֹמָא
אוּרְבָּא עַסְרִין וְחַמְשָׁא
אַלְפִין וִיהֵי כֵּי בֵ שׁ
מַקְדְּשָׁא דְיְיָ בְּגַוֵּיהּ׃
יא לְכָהֲנַיָּא דְקַדִּישִׁין
מִבְּנֵי צָ דו ק דְנָטְרוּ
מַטְרַת מֵימְרִי דְלָא טָעוּ
בְּטָעוּת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כְּמָא
דְטָעוּ לֵיוָאֵי׃ יב וְתֵהֵי
לְהוֹן אַפְרָ שׁ וּתָ א
מֵאַפְרָשׁוּת אַרְעָא קוּדְשׁ
קוּדְשִׁין

מנחה שי

שמע מינה דהדין כתיב כותי׳ : (יא) לכהנים המקדש . כשפ״ם עדוייקים כפ״ם רפה וכפ״ל כמלתיך :

רד״ק

העיר תחולך ופורס כל אחד כמו שנזכר למעלה . בתוכה . כתיב וקרי בתוכו ומעם תכתוב בתוכה ותתרומה ומעם בתוכו אל החלק וחכל כבואר למעלה : (יא) לכהנים המקודש . רל המוקדשים ותוא על דרך כלל וכן תרגם יונתן לכהניא דקדישין ואיזה הם המוקדשים אותם שהם מבני צדוק שלא תעו : כאשר תעו הלוים . ר״ל הכהנים הלוים שאינם מבני צדוק ומעם פרשנוהו למעלה בפסוק והלשכה אשר פנית דרך הצפון : (יב) והיתה להם תרומיה מתרומת הארץ . תרומיה שם תאר בפלם תחתיה שלישית והדומים להם ואמר אע״פ כי חלק הכהנים עם המקדש הוא תרומיה מתרומת תארץ כי היא קדש קדשים : אל גבול הלוים . רוצה לומר על וכן תרגם יונתן על גבול ליואי רוצה לומר סמוך לגבול הלוים תרומה תארץ היא

רש״י

מרך יהיו לכהנים בלפון בתוך רלוחות התרומה הגדולה מצל דרומו של יהודה : צפונה חמשה ועשרים אלף . הוח המחוך ממזרח למערב : וימה רחב עשרת אלפים . מצר מערבי רחב י׳ חלפים מן הלפון לדרום : וקדימה רחב עשרת אלפים . ורוח מזרחית י׳ חלפים מן הלפון לדרום : ונגבה ארך חמשה ועשרים אלף . מן המזרח למערב : והיה מקדש ה׳ בתוכו . הוח הר הבית ה׳ מלות קניס על ה׳ מלות קניס יהיה בחמלע רלוחה זו וכל סביבותיו לכהנים י״ב חלפים ומחתים וחמשים לגד מזרח וכן לגד מערב וברוחב תרבעת חלפים ו׳ מלות וחמשים לגפון וכן לדרום כמו שחמור למעלה בענין יהיה מדה חל הקודש ה׳ מלות בה׳ מלות מרובע : (יא) לכהנים המקודש. החלק הזה המקודש יהיה לכהנים : (יב) תרומיה. מפורשת . תרומה הוח סם הפרשה תרומיה מפורשת והיתה להם הרלוחה הזחת מפורשת מתרומת הלרן מן התרומה הגדולה שהותרמה מן הלרן תוך מלוקיומם של נבול מזרח ברחב כ״ה חלפים כמו שחמור למעלה . ממני יבדילו רלוחה זו בחמלע תרכה לכהנים ולמקדש : קדש קדשים . שכל התרומה הגדולה קודם לכהנים וללוים ולגשיח ולחמות העיר ולעובדי העיר כמו שמפרש והולך זו

מצודת ציון

לכפ״ם (מסנים ס׳) : (יא) המקודש . כמו המקודשים וסוס דך כלל : תעו . סוס לשון מוסגל מן המוסם בדרך : (יב) תרומיה . זו ממנה ולמוספות כיסור ממר מסר לפ חעו מס׳ לעכוד מכוסד ספסילים כזמן שחטו בני יסרחל למסר תעו מסר מכהניס כי לזי שעשו מכוסד העם לפני הפסילים וכמ״ש למעלה מכהניס מלוים כני לדוק מסר שמרו וגו׳ (לעיל מ״ד) : (יב) והיתה להם . לכהניס מסס יהיה מתרומה מתרומת מסרץ כי כל מלוסה מסיח כחיוב כל מ״י וכלוחה כ״ם מלף קנים מקנה מלומת מסרץ ומלף מכהניס

מצודת דוד

וכנין המקדש יסיס כמלעיים מלוסה מסיח בין כחוך כין כחיצה : (יא) לכהנים המקודש . זה יוחן לכהניס המקודשים מהמשים במוכח וסס מבני לדוק כ״ג מסר שמרו מעמרת ה׳ ולח

פירוש ע״ט

אוג צָוואנצִיג טוויזִנט שְׁטָעקְלִיךְ אוג בְּרַייט צָעהְן
טוויזִנט שְׁטָעקְלִיךְ׃ (י) וּלְאֵלֶּה תִּהְיֶה תְרוּמַת הַקֹּדֶשׁ לַכֹּהֲנִים
אוג דִיא רֵאוִיגֶע פְּיֶנְף אוג צָוואנצִיג טוויזִנט
שְׁטָעקְלִיךְ לַאנְג אוג צָעהְן טוויזִנט בְּרַייט וָאל זִין
דָם הַיילִיגְע אֶף גוי אוּיף צָפון זַיים וָאל זִין לַאנְג פִּינְף
וְעֶשְׂרִים אֶלֶף גוי אוג צָוואנצִיג טוויזִנט שְׁטָעקְלִיךְ
זַיים וָאל זִין בְּרַייט צָעהְן טוויזִנט שְׁטָעקְלִיךְ אוג
אוּיף מִזְרָח זַיים וָאל אוּיךְ זִין בְּרַייט צָעהְן טוויזִנט
שְׁטָעקְלִיךְ אוג אוּיף דָרום זַיים וָאל זִין לַאנְג פִּינְף

אוג צָוואנצִיג טוויזִנט שְׁטָעקְלִיךְ אוג בְּרַייט צָעהְן
טוויזִנט שְׁטָעקְלִיךְ׃ (י) וּלְאֵלֶּה תִּהְיֶה תְרוּמַת הַקֹּדֶשׁ לַכֹּהֲנִים
אוג דִיא רֵאוִיגֶע פְּיֶנְף אוג צָוואנצִיג טוויזִנט
שְׁטָעקְלִיךְ לַאנְג אוג צָעהְן טוויזִנט בְּרַייט וָאל זִין
דָם הַיילִיגְע אֶף גוי צוּ דִי כֹּהֲנִים צָפונָה חֲמִשָּׁה
וְעֶשְׂרִים אֶלֶף גוי אוּיף צָפון זַיים וָאל זִין לַאנְג פִּינְף
אוג צָוואנצִיג טוויזִנט שְׁטָעקְלִיךְ אוג אוּיף מַעֲרָב
זַיים וָאל זִין בְּרַייט צָעהְן טוויזִנט שְׁטָעקְלִיךְ אוג
אוּיף מִזְרָח זַיים וָאל אוּיךְ זִין בְּרַייט צָעהְן טוויזִנט
שְׁטָעקְלִיךְ אוג אוּיף דָרום זַיים וָאל זִין לַאנְג פִּינְף
אוג צָוואנצִיג טוויזִנט שְׁטָעקְלִיךְ אוג בְּרַייט צָעהְן
טוויזִנט שְׁטָעקְלִיךְ׃ (י) וּלְאֵלֶּה תִּהְיֶה תְרוּמַת הַקֹּדֶשׁ לַכֹּהֲנִים
אוג נָאכְּט בֵּית הַמִּקְדָּשׁ וָאל זִין אִין מִימִין דָעם אֶף
שִׁיידוּנְג׃ (יא) לַכֹּהֲנִים הַמְקוּדָּשׁ כִּבְנֵי צָדוֹק דָם הַיילִינְג
אָרְט וָאל זִין צוּ דִי כֹּהֲנִים וָום זֶעלְבִּיגְן דִי קִינְדֶער
פוּן צָדוֹק הַכֹּהֵן אֲשֶׁר שָׁמְרוּ מִשְׁמַרְתִּי וָואס זַיי הָאבִּין
גִיהִיט מִין הִיטוּנְג אֲשֶׁר לֹא תָעוּ בִּתְעוּת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וָואס
הָאבִּין גִיט אוֹועק גִיבְלָאנְזִיט פוּן מִיר צוּ דִינְן דִמוּת
גְלוּלִים אִין דָער צַיים וָואס דִיא בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הָאבִּין
אוֹועק גִיבְלָאנְזִעט כַּאֲשֶׁר תָּעוּ הַלְוִיִּם אֲווֹי ווִי דִי לְוִיִּם
הָאבִּין אוֹועק גִיבְלָאנְזִעט פוּן מִיר׃ (יב) וְהָיְתָה לָהֶם

תרומה

גְּבוּל הַלְּוִיִּם: יג וְהַלְּוִיִּם לְעֻמַּת גְּבוּל
הַכֹּהֲנִים חֲמִשָּׁה וְעֶשְׂרִים אֶלֶף אֹרֶךְ
וְרֹחַב עֲשֶׂרֶת אֲלָפִים כָּל־אֹרֶךְ חֲמִשָּׁה
וְעֶשְׂרִים אֶלֶף וְרֹחַב עֲשֶׂרֶת אֲלָפִים:
יד וְלֹא־יִמְכְּרוּ מִמֶּנּוּ וְלֹא־יָמֵר וְלֹא יַעֲבוֹר
רֵאשִׁית הָאָרֶץ כִּי־קֹדֶשׁ לַיהוָה:
טו וַחֲמֻשֶּׁת אֲלָפִים הַנּוֹתָר בָּרֹחַב עַל־
פְּנֵי חֲמִשָּׁה וְעֶשְׂרִים אֶלֶף חֹל־הוּא
לָעִיר לְמוֹשָׁב וְלִמְגְרָשׁ וְהָיְתָה הָעִיר

קוּדְשִׁין עַל תְּחוּם לֵיוָאֵי:
יג וְלֵיוָאֵי לָקְבֵיל תְּחוּם
כַּהֲנַיָּא עַסְרִין וְחַמְשָׁא
אַלְפִין אוֹרְכָּא וּפוּתְיָא
עַסְרָא אַלְפִין כָּל אוֹרְכָּא
עַסְרִין וְחַמְשָׁא אַלְפִין
וּפוּתְיָא עַסְרִין אַלְפִין:
יד וְלָא יְזַבְּנוּן מִנֵּיהּ וְלָא
יְחַלִּיף וְלָא יַעֲבַר רֵישׁ
אַרְעָא אֲרֵי קוּדְשָׁא קֳדָם
יְיָ: טו וְחַמְשָׁא אַלְפִין
דְּאִשְׁתָּאֲרוּ בְּפוּתְיָא עַל
אַפֵּי עַסְרִין וְחַמְשָׁא
אַלְפִין חוֹלָא הוּא
לְקִרְוָא לְמוֹהַב וּלְרַוָחָ
וִיהֵי בֵּי בְּשׁ קִרְיָא

מנחת שי

(יד) וגלי יחזקאל.יעביר ק׳:(טו) וחיסה לעיר נמוכה . בתוכו קרי :

רש״י

כ״ה מלף תורך וי׳ מלף רוחב כנגדו המפורשת ממנה לכהנים ולמקדש תהיה קדש קדשים : אל גבול הלוים . מגל רלועות הלויס: (יג) והלוים לעמת גבול הכהנים . מגל רלועות הכהנים כמדת הכהנים כנגד כל תרכה : כל ארך . כל הרלועות תורכן כ״ה מלף: (יר) ולא ימר . ולא יחליפס בקרקע אחר : (טו) וחמשת אלפים הנותר ברחב . רלועות התרומה הגדולה שהיתה כ״ה מלפים רוחב ואורך כחצי החלקים מפאת קדים עד פאת ים וממנה מזר ותרס שתי רלועות בחמלעיתה תורך עשרים וחמשה מלף ורחבן עשרים מלף ועדיין נשאר ברחבה חמשת מלפים מותס חמשת מלפים רוחב יהיו למושב העיר תרכן על פני תורך חמשה ועשרים מלף של תרומת הלויס : חול הוא . ומיכן קודם כתרומת זותה רלועה של הכהנים והלויס חול הוא מלגם ויהיו לעיר לנושב ישראל ולמגרש סביב העיר:

סעודת דוד

תקבץ תרומה מן התרומה ושים קדש קדשים מול תרומת סתרן : אל גבול הלוים . כחלק זה תשים מגל גבול הלויס: (יג) וחלוים . ר״ל והחלק הלויס תהיה עד גבול הכהנים ושוה לו תורך כ״ה מלף קנים ולחב מצרם מלפים: כל ארוך וגו׳ . ר״ל לוויס תשים כל חסמה זה תורך כ״ה מלף וגו׳ ונפי שגל הכהנים לא יהיס כל חסמה כי כי יהיס מקום סתקדש זה ממר לוויס יהיה כל התורך ולא יסגיק דכר : (יד) ולא ימכרו ממנו . מוזר הוא על הכהנים: ואל הלויס שלא יסגיק מכור מי מתחוזתו : ולא יכר . לא ימליף ממנו בקרקע אחרת : ולא יעביר ממנו שם נלמוד שתרן כי כמו שקדשת תרומה נקראת נמי כי התרומה נקראת נמי כתרומה דגנך (דכרים י״ח) ומל התרומה יאמר במעשרים תוחה לשהוש קודש תמעשר : כי קדש לה׳ . כי מחזק הכהנים והלויס כמה קדש ותן מהמלוי להמליסם לחולין להיות כיד זכיס : (טו) הנותר ברוחב . כי כל הכלומר כנגלה תשים כ״ס מלף כיתר כולס מהס ״ מלפים מלך הכהנים וכנגדן ללויס מס כן נשאר עוד מהרוחב ממשת מלפים : על פני . ר״ל ובמורך כ״ס מלף : חול הוא . מל מול קדושת מחזק הכהנים והלויס מחשב לחולין : לעיר למושב . ר״ל

פירוש ע״ט

תְּרוּמָה מִתְּרוּמַת הָאָרֶץ אוּן דִּיא רְצוּעָה וְאַל זַיִן צוּ זַיי
אֶפּ נִשְׁיֵיד פּוּן דֶעם גְּרִזִּיסִין אֶפּ שַׁיידוּנְג פּוּן דֶעם
לַאנְד קֹדֶשׁ קָדָשִׁים וִיא וְאַל זַיִן נַאנְץ הַיילִיג אִי גְבוּל
הַלְוִיִּם בִּיי דֶעם גְּבוּל פּוּן דִי לְוִיִּם אוּיף צְפוֹן זַייט וְאַל
זַיִן דִי רְצוּעָה: (יג) וְהַלְוִיִּם לְעֻמַּת גְּבוּל הַכֹּהֲנִים אוּן דִי
לְוִיִּם וְאָלְן עֶטְסִין אַיין חֵלֶק אַקְעֶגְן דֶר נַאנְצֶר לֶעְנְג
פּוּן דֶעם גְּבוּל פּוּן דִי כֹּהֲנִים חֲמִשָּׁה וְעֶשְׂרִים אֶלֶף אוֹרֶךְ
פִּינְעַף אוּן צְוַואנְצִיג טוֹיזֶנְט שְׁטֶעקְלִיךְ לֶעְנְג אוּן
עֶטְלִיכֶּע טוֹיזֶנְט שְׁטֶעקְלִיךְ בְּרֵייט כִּי אֹרֶךְ חֲמִשָּׁה וְעֶשְׂרִים
אֶלֶף דִּיא נַאנְצֶע לֶעְנְג פּוּן אִיטְלִיכֶּע רְצוּעָה וְאַל זַיִן

יעביר קרי רד״ק

חלק הלוים ואחות העיר וחלק הכהנים עם המקדש היא תרומת התרומה כי כל עיר ירושלם היא הרומה : (יג) והלוים . מבואר הוא : (יד) ולא ימכרו ממנו . הלוים וכל שכן הכהנים שלא ימכרו מאחוזתם לישראל: ולא יסר . וכן לא יחליפנו ולא יעביר אותו בנחלה אחרת : ולא יסר ולא יעביר . דרך כלל יעבור כתיב ר״ל יעבור החלק הזה לאחר . ולא יעביר קרי ר״ל הכהן או הלוי לא יעבירנו : ראשית הארץ . כמו שקרא אותו תרומת הארץ כן קורא אותו ראשית כי התרומה ראשית : כי קדש לה׳ . פירוש כל זה הוא קדש ואע״פ שהאחוד מקודש יותר מחבירו הכל הוא קדש לה׳ כי הוא אחות משרתי ה׳ : (טו) וחמשת אלפים חול הוא לעיר . אחות העיר תנזכר למעלת שהוא חמשת אלפים הוא חול כנגד חלק הלוים והכהנים שהוא מקודש ממנו ואעפ״כ הוא קדש ותרומת הארץ כי ירושלם היא מקודשת מכל א״י ומה יהיו אלה חמשת אלפים לעיר למושב ולמגרש. והיתה העיר בתוכה . כתיב וקרי בתוכו

בְּתוֹכָהּ׃ {מז} וְאֵלֶּה מִדּוֹתֶיהָ פְּאַת צָפוֹן חֲמֵשׁ מֵאוֹת וְאַרְבַּעַת אֲלָפִים וּפְאַת־ נֶגֶב חֲמֵשׁ חֲמֵשׁ מֵאוֹת וְאַרְבַּעַת אֲלָפִים וּמִפְאַת קָדִים חֲמֵשׁ מֵאוֹת וְאַרְבַּעַת אֲלָפִים וּפְאַת־יָמָּה חֲמֵשׁ מֵאוֹת וְאַרְבַּעַת אֲלָפִים׃ {מח} וְהָיָה מִנְרָשׁ לָעִיר צָפוֹנָה חֲמִשִּׁים וּמָאתַיִם וְנֶגְבָּה חֲמִשִּׁים וּמָאתַיִם וְקָדִימָה חֲמִשִּׁים וּמָאתַיִם וְיָמָּה חֲמִשִּׁים וּמָאתַיִם׃ {מט} וְהַנּוֹתָר בָּאָרֶךְ לְעֻמַּת ו תְּרוּמַת

קְבִוְיָה׃ {מז} וְאִלֵּין כְּשֻׁחְתָהָא לְרוּחַ צְפוֹנָא אַרְבַּע אַלְפִין וַחֲמֵשׁ מְאָה וּלְרוּחַ דָּרוֹמָא אַרְבַּע אַלְפִין וַחֲמֵשׁ מְאָה וּלְרוּחַ מַדִּינְחָא אַרְבַּע אַלְפִין וַחֲמֵשׁ מְאָה וּלְרוּחַ כַּעֲרָבָא אַרְבַּע אַלְפִין וַחֲמֵשׁ מְאָה׃ {מח} וִיהֵי רַוָּחָא לְקִרְתָּא לְצָפוֹנָא מְאָתָן וַחֲמִשִּׁין וְדָרוֹמָא מְאָתָן וַחֲמִשִּׁין וּמַדִּינְחָא מְאָתָן וַחֲמִשִּׁין וּמַעֲרְבָא מְאָתָן וְחַמְשִׁין׃ {מט} וְדַאֲשְׁתְּאַר בְּאָרְכָּא

מנחת שי

(מז) נגד תמך חמש מאות. תמך כתיב ו"ל קרי וכול ת' מלמעלה דכתיבין ול"ל קריין ומ' למעבר במגלת רות ושמ"ש גם כן מן המכרים בגמרא ע' לון בין המודר ובירים הרי"ן ו"ל חמש מני כתיב ול"ל קרי ועיין מש שכתבתי כלום

רש"י

בהוכו קרי כתיב לא קרי

רד"ק

וכבר פירשנוהו: (מז) ואלה מדותיה. מדות העיר שהוא קדש ברובעת לכל רוח חמש מאות אמות וארבעת אלפים: ופאת נגב חמש חמש מאות וארבע אלפים. חמש האחד כתיב ולא קרי והוא אחד משפיתה דכתיבין ולא קורין: (מח) והיה מנרש לעיר צפונה. מנרש הוא חוץ לעיר בתוכת העיר ולחוץ והוא מקום פנוי אין בו בית ולא זרעים ולא נטעים והיה המנרש חמשים ומאתים לכל רוח הנה רחב אחות העיר שהיא חמשת אלפים כי העיר ארבע אלפים וחמש מאות מצאין לדרום ומנרש חמשים ומאתים צפונה וחמשים ומאתים נגבה הנה חמש מאות וארבעת אלפים וחמש מאות הרי הנה חמשת אלפים: (מט) והנותר בארך לעמת הרומת הקדש. שהיא המשה ועשרים אלף ארך העיר חמשת אלפים נשארו למזרח עשרת אלפים ולמערב עשרה אלפים והנה הם כ"ה אלפים: והיתה תבואתה ללחם לעובדי העיר. תבואת העשרים אלף תהיה לטאכל לאותם שיעמדו בעיר כי מכל שבט ישבו שם והם יקראו עובדי העיר שיעשו עבודת העיר בשדות ובכרמים ובנינים. תבואת׳. כתיב בח"א וקרי בו"ו וכתבנו המעם במלת בתוכו או בשניהם

מצודת דוד

הלעומה הסיק מהיה לעוכך מוכב העיר לעמדם ולכרמים לכלכל יושבי העיר: ולמנרש. סביב העיר תהיה מנרש והוא מקום פנוי מבלי זריעה ונטיעה והוא טוב לעיר: בהוכו. כממעמים המלך הוא: (מז) ואלה מדותיה. סל העיר: (מח) והיה מנרש לעיר. מדת המנרש מסב לעיר: צפונה. כפעם לפון יסיס מנפים ומחים

פירוש

(יח) והנותר באורך. כי כנסך נח כשלח כלום כי העיר מהיה ד' אלפים וח"ק קנים ומנרש מזה ומנרש מזה כ"ש כ"ן קנים הרי ה' אלפים קנים זימלמו כל הנסך אבל כשלוך נשאר עשרת אלפים מזה ומזה לכן ממר והנותר כאורך נד מול קלוח תרומת הקודש וזה שמוזם כנסנים והלוים וסם עשרת אלפים

ע"מ

גִיבְלִיבִין אִין דֶער בְּרֵייט פּוּן דֶער גְּרוֹיסֶער רְצוּעָה עַל פְּנֵי חֲמִשָּׁה וְעֶשְׂרִים אֶלֶף פַּר דָּר נַאנְצֶער לָעְנְג פּוּן דִּי פִּינְף אוֹנ צְוַואנְצִיג טוֹיזֶנְט שְׁטֶעקְלִיךְ פּוּן דֶר גַּאלָה פּוּן דִּי לִינִים הוֹל הוּא דָם אִיז אוֹם הַיילִיג אַקְעגְן דֶר דְּצוּעָה פּוּן דִּי כֹּהֲנִים אוֹנ דִּי לֵוִים לָעִיר לְמוֹשָׁב וְקִמְגְרָשׁ עָם זָאל זַיין צוּ דֶר שְׁטָאט יְרוּשָׁלַיִם צוּ וְיצֶען דְּרֵיצֶן אוֹנ צוּ אַיין לַיידִיגִין פְּלַאץ אַרוּם דֶר שְׁטָאט וְהָיְתָה הָעִיר בְּתוֹכוֹ אוֹנ דִּיא שְׁטָאט זָאל זַיין אִין מִיטֶען דֶער רְצוּעָה: (מז) וְאֵלֶּה מִדּוֹתֶיהָ אוֹנ דִי דָאוּיעֶרְנְדִיא מָאסְטֶן פּוּן דֶער שְׁטָאט פְּאַת צָפוֹן וגו׳ צָפוֹן זַיין זָאל זַיין לָאנְג פִּינְף הוּנְדֶרְט אוֹנ פִּיר טוֹיזֶנְט שְׁטֶעקְלִיךְ אוֹנ אוֹנ דָרוֹם זַיין זָאל זַיין לָאנְג פִּינְף הוּנְדֶרְט אוֹנ פִּיר טוֹיזֶנְט שְׁטֶעקְלִיךְ אוֹנ מִזְרַח זַיין צְוַוייא הוּנְדֶרְט אוֹנ פִּינְף אוֹנ צְוַוייא הוּנְדֶרְט אוֹנ פִּינְף שְׁטֶעקְלִיךְ אוֹנ אוֹיף מַעֲרָב זַיין צְוַוייא הוּנְדֶרְט אוֹנ פִּינְף שְׁטֶעקְלִיךְ: (יח) וְהַנּוֹתָר בְּאוֹרֶךְ לְעֻמַּת הַתְּרוּמַת הַקֹּדֶשׁ אוֹנ דָאם וְואס וָועט אִיבֶּער בְּלַייבֶּען אִין דֶער לָעְנְג כֶּינֶער דֶעם

הַיילִיגֶען

הַקֹּדֶשׁ עֶשְׂרֵת אֲלָפִים קָדִימָה וְעֶשְׂרֵת
אֲלָפִים יָמָּה וְהָיָה לְעֻמַּת תְּרוּמַת
הַקֹּדֶשׁ וְהָיְתָה תְּבוּאָתָהּ לְלֶחֶם
לְעֹבְדֵי הָעִיר: יט וְהָעֹבֵד הָעִיר יַעַבְדוּהוּ
מִכֹּל שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל: כ כָּל־הַתְּרוּמָה
חֲמִשָּׁה וְעֶשְׂרִים אֶלֶף בְּחֲמִשָּׁה
וְעֶשְׂרִים אֶלֶף רְבִיעִית תָּרִימוּ אֶת־
תְּרוּמַת הַקֹּדֶשׁ אֶל־אֲחֻזַּת הָעִיר:
כא וְהַנּוֹתָר לַנָּשִׂיא מִזֶּה ו וּמִזֶּה ו

ליקוטי אפרשות קודשא עסרין אלפין לקדימנחא ועסרא אלפין למערבא ויהי ליקוטי אפרשות קודשא ותהי עלליהיה לפועלי קרתא: יט ופועלי קרתא יפלחונה מכל שבטי ישראל: כ וכל אפרשותא עסרין וחמשא אלפא בעסרין וחמשא אלפא מרבע תפרשון ית אפרשות קודשא לאחסנת קרתא: כא ודאשתאר לנבא

ת"א והעובד העיר. ב"ב קכב (סנהדרין קידושין סה):

רש"י

תבואתו קרי רד"ק

ולחם אכלה: (יח) והיתה תבואתו ללחם לעובדי העיר. הם הנבעונים המתוים מעצי עלים ושואבי מים כדי שמעתי משמו של רבי מנחם ז"ל לעובדי העיר (יהושע ט'). כל"ת דבן שלמדיעגער): (יט) יעבדוהו מכל שבטי ישראל. שמתנו להם זה חלק בארץ: (כ) כל התרומה. המוקצית המותרמת מתוך התרומה הגדולה כ"ה חלפים קיים על כ"ה חלפים קיים: רביעית. מרובעת של תרומת הקדש לכהנים וללויים ושל אחוזת העיר:

הה"א בשקום ויו כמו אהלה: (יט) ויעובר העיר יעבדוהו מכל שבטי ישראל. כי בעבורם הם עובדים שם ובשקומם ובדין הוא שיעבדום בכל דבר שהצמרך להם מהם ויושלחו להם מנחות ויש מפרשים עובדי העיר הנבעונים ואין לו טעם כי לא יהיו עוד הנבעונים משרתים לעתיד ולא יהכן שיהיו נבעונים ישובי ירושלם העיר הקדושה בשביל ישראל: (כ) כל התרומה. כלל אותה בכספר כולל חמשה ועשרים אלף על המשה ועשרים אלף בריבוע והו שאמר רביעית: אל אחוזת העיר. עם אחוזת העיר שהוא בכלל חשבון חמשה ועשרים אלף: (כא) והנותר

(כא) והנותר לנשיא וגו'. והנותר כתיב למפתנ): (כא) והנותר לנשיא וגו'. ר"ל פרשעריי"ש דער תמפתנ): (כא) והנותר כתיב התרומה הגדולה: מזה ומזה. למזרח ולמערב של תרומת הקדש ותחזות העיר: אל פני המשה ועשרים אלף.

מנחת שי

ובירושלים סימן ל"ב: (יח) תבואתה. כתיב בה"א וקרי בוא"ו ותבין בירושלים כ': (יט) והעבד העיר יעבדוהו. בתמרת שמואל בעניין הנבעונים כתיב שלח לעמיד לנה הקדוש בעיר הוא תרוחקו שלמה ויעבוד ת"ת העיר יעבדוהו וגו' ותיקל נפי פעמרם שומר מזמור ל' ומשמור י"ו שלח הקדוש בעיר הוא עתיד להחקו לעשיר לנה שנאמר והעבד העיר יעבדוהו וגו' ואעל יאמרהו כתיב וכן במדרש רבה ויק פרשה נשא כהן בפרדס ושם כתיב יתבדוהו מכל שבטי ישראל וכתי לתיל פעמרם ל"י בפרק פעמרם יוחסין יעבוד ת"ת העיר יתבדוהו תחל בנשמת ירון שרק

מצודת דוד

למזרח ומשמע שלשים-למעבה וזה יהיה מול תרומת הקדש ושוה לו בתוכתו: והיתה תבואתה. התבואה הגדולה בשעת חלוקת הארץ: (יח) לעובדי העיר. סס יושבי העיר המוסקים בעבודת העיר ומקומם: (יט) והעובד העיר. כי סס יעבדום העיר במקום כל שבטי ישראל ומוסקים בעבודת העיר לכן לעומת זה יתפסקו כמה בעבודתם: (כ) כל התרומה. חלק זה חלק הכהנים והלויים ואחוזת העיר: רביעית. שתת מרובעת תרימו את תרומת הקדש היא חלק הכהנים והלויים: אל אחוזת העיר. עם אחוזת העיר מרובעת כ: (כא) והנותר לנשיא מזה ומזה וגו'. ר"ל לנשיא מהיה סמוך מהתרומת הקדש היא מהכל מזה ומהעבר מזה לתרומת הקדש היא חלק

מצודת ציון

(כ) רביעית. מרובעת: אל. כמו עם: אחוזת. חלק ונחלה:

פירוש ע"ט

הַיילינען אִפּ שַׁיידונג דְּהַיינוּ עֶשֶׂרֶת אֲלָפִים קָדִימָה
צָעהָן טוּיזֶנְט שְׁטָעקְלִיךְ אוֹף מִזְרָח זַיִים אוּן צָעהָן
טוּזֶנְט שְׁטָעקְלִיךְ אוֹף כָּעֲרֶב זַיִים וְהָיָה לְשׁוּעַת תְּרוּמַת
הַקֹּדֶשׁ אוּן דָּם וָועט זַיין אַקְעֶגעֶן דֶר לָענְג פּוּן דָעם
הַיילִיגִין אִפּ שַׁיידונג אוּן גְּלֵייךְ דֶר צוּ וְתִהְיֶה תְּבוּאָתוֹ
לָלֶחֶם לְעֹבְדֵי הָעִיר וְאַל זַיין דִיא תְּבוּאָה וָועט וָואקְסִין אוֹיף
דָעם פֶּלַאץ צוּ שְׁפֵּייזֶן צוּ דִיא נְבָעוֹנִים וָואס וָועלִין
אַרְבֶּעטִין אִין דֶער שְׁטָאט וְהָעֹבֵד הָעִיר יַעַבְדוּהוּ
אוּן שָׁעפֶּן וָואלְטֶען: (יט) וְהָעֹבֵד הָעִיר יַעַבְדוּהוּ אוּן
דִי נְבָעוֹנִים וָום וָועלִין אַרְבֶּעטִין אִין דֶר שְׁטָאט דִי
זָאלִין אַרְבֶּעטִין דָארְטִין פּוּן וָועגֶן צַלִּי שִׁבְטִים פּוּן

ברייט

לְתָרוּמַת־הַקֹּדֶשׁ וְלַאֲחֻזַּת הָעִיר אֶל־
פְּנֵי חֲמִשָּׁה וְעֶשְׂרִים אֶלֶף וּתְרוּמָה עַד־
גְּבוּל קָדִימָה וְיָמָּה עַל־פְּנֵי חֲמִשָּׁה
וְעֶשְׂרִים אֶלֶף עַל־גְּבוּל יָמָּה לְעֻמַּת
חֲלָקִים לַנָּשִׂיא וְהָיְתָה תְּרוּמַת הַקֹּדֶשׁ
וּמִקְדַּשׁ הַבַּיִת בְּתוֹכָהּ׃ כב וּמֵאֲחֻזַּת
הַלְוִיִּם וּמֵאֲחֻזַּת הָעִיר בְּתוֹךְ אֲשֶׁר
לַנָּשִׂיא יִהְיֶה בֵּין ׀ גְּבוּל יְהוּדָה וּבֵין
גְּבוּל בִּנְיָמִן לַנָּשִׂיא יִהְיֶה׃ כג וְיֶתֶר
הַשְּׁבָטִים מִפְּאַת קָדִימָה עַד־פְּאַת־
יָמָּה בִּנְיָמִן אֶחָד׃ כד וְעַל ׀ גְּבוּל בִּנְיָמִן

מִבָּא וּמִבָּא לְאַפְרָשׁוּת
קוּדְשָׁא וּלְאַחֲסָנַת קַרְתָּא
לָקְבֵיל חַמְשָׁא וְעַסְרִין
אַלְפִין אַפְרָשׁוּתָא עַד
תְּחוּם מַדִּינְחָא וּמַעַרְבָּא
לָקְבֵיל עַסְרִין וְחַמְשָׁא
אַלְפִין עַד תְּחוּם מַעַרְבָּא
לָקְבֵיל חַד מִן חוּלָקָא
דְּרַבָּא וּתְהֵי אַפְרָשׁוּת
קוּדְשָׁא וְכֵישׁ מַקְדְּשָׁ
בֵּיתָא בְּגַוֵּיהּ׃
כב וּמֵאַחֲסָנַת לֵיוָאֵי
וּמֵאַחֲסָנַת קַרְתָּא
בְּמִצְיְעִין דִּלְרַבָּא
יְהֵי בֵּין תְּחוּם יְהוּדָה
וּבֵין תְּחוּם בִּנְיָמִן לְרַבָּא
יְהֵי׃ כג וּשְׁאָר שִׁבְטַיָּא
מִדּוֹם מַדִּינְחָא וְעַד רוּחַ
מַעַרְבָּא בִּנְיָמִן חַד׃
כד וְעַל תְּחוּם בִּנְיָמִן

רד"ק בהוכו קרי

לנשיא מזה ומזה. חכל סבואר למעלה: לעמת חלקים. ר"ל לעמת חלקי השבטים כמו שמפורש למעלה: בתוכה. כתיב וקרי בתוכו ופירושו בתוך חלק תנשיא ר"ל באמצע חלקי תהיה תתרומה בין גבול יהודה ובין גבול בניימין יהודה מן הצפון ובניימין מן הדרום וכבר פירשתי למעלה חלקי חצפון לשבעה השבטים וכבר התרומה ואחריה זוכר חלקי חמשת אלפים תעותרים בניימין סמיך לתרומת ואצלו שמעון וכן כולם כן עד גד שהוא סוף תחום דרום כמו דן שהוא סוף תחום צפון:

רש"י

על רחב כ"ה אלפים תרומה עד נגול קדימ' של ארץ ישראל כולה: ויתה על פני וגו'. וכן למערב על פני שלמת הרצועות של כהנים ולויס ואחוזת העיר כרוחב כ"ה אלפים: על גבול יתה. כמו עד גבול ימה עד לוקיומים: לעמת חלקים. כנגד חורך חלקי השבטים: לנשיא. יהיה: והיתה תרומת הקדש. היל רצועת הכהנים: ומקדש הבית בתוכו. הכל כאמצע נחלת הנשיא: (כב) ומאחזות הלוים ומאחזות העיר. גם הוא בתוך חגר לנשיא יהיה: בין גבול יהודה ובין גבול בניימין. כל רחב הרצועה חגר בין שני השבטים ההלה יהודה מלפון ובניימין מן הדרום יהיה לנשיא והיא הרצועה שהותרמה רחבון רוחב כ"ה אלפים כאורך חגר חלקי השבטים: (כג) ויתר השבטים. יפלו כרצועה של אותה רצועה בניימין מגלה

מנחת שי

ולכל פחרי אלו כאמר ופאבד פעיר יאבדוהו ובלא מלא ס"ת וכן בפסוקים יאבדוהו בי מלא וכ"ו. כל בניס יאבדוהו: (כה) ופקדו פניס בפוסה. כפוהו קרי:

מצודת ציון

(כה) אל פני. לפני: על פני. כמו על פני: על גבול. עד גבול: (כב) ומאחזות. פוס כמ"ם סמוכוס כמו מגדים ועד קמס (פופסים ס"י) וכ"ל בין גדים:

מצודת דוד

ומקדש חבית. כפל המלה בפעמים כדפים וכן עוד פימנה (לעיל מ"ז) ו: בתוכו. בפתפעים פמוך המלה מגפיע: (כב) ומאחזות חלוים. כ"ל בין ממוזה סגויס בין ממוזה סניל פתפעים פמוך המלה לפני לגפיע: בין גבול יהודה. כי מלה יהודה יהיה מצפון מלה בניפין יהיה בדרום ובפל פדבר בפעים בכות לפוספות כיפור: (כג) ויתר השבטים. כ"ל וכן יפול ליתר השבטים: בפאת קדימה. כ"ל פמלה יהיה מפפת קדימה וגו' ולפבא בניפין יהיה למלה פמה: (כד) ועל גבול בניפין.

פירוש ע"ט

בְּרַייט פוּן דִי פֵּינְף אוּנְ צְוַואַנְצִיג טוּוִיזֶנְט שְׁטֶעקְלִיךְ
פוּן דֶעם גְּרוּיסִין אִפְּ שִׁיידוּנְג בִּיז אִין עֶק גְּבוּל פוּן
מִזְרָח נַייט אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וְיָמָּה עַל פְּנֵי חֲמִשָּׁה וְעֶשְׂרִים אֶלֶף
אוּנְ אוּיף מַעֲרָב נַייט אוּיף דֶעֶר בְּרַייט פוּן דִי פֵּינְף
אוּנְ צְוַואַנְצִיג טוּוִיזֶנְט שְׁטֶעקְלִיךְ בִּיז אִין סוֹף גְּבוּל
פוּן מַעֲרָב נַייט אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל לְשִׁטַּת חֲלָקִים אֶקְעגִין דֶר
לֶענְג פוּן דִי חֲלָקִים פוּן דִיא שִׁבְטִים לְנָשִׂיא וְאֶל זַיין
צוּם נָשִׂיא וְתִהְיֶה תְּרוּמַת הַקֹּדֶשׁ אוּנְ דֶאם הֵייליגְ אִפְּ
שִׁיידוּנְג נֶדֶם אִיז דִי נַחֲלָה פוּן דִי כֹּהֲנִים אוּנְ דֶאם
מִקְדַּשׁ בְּתוֹכָהּ פוּן מִזְרָח נַייט בִּיז מַעֲרָב נַייט וְאֶל שָׁכָם
בנימין:

מִפְּאַת קָדִימָה עַד־פְּאַת יָמָּה שִׁמְעוֹן
אֶחָד: כה וְעַל ו גְּבוּל שִׁמְעוֹן מִפְּאַת
קָדִימָה עַד־פְּאַת יָמָּה יִשָּׂשכָר אֶחָד:
כו וְעַל ו גְּבוּל יִשָּׂשכָר מִפְּאַת קָדִימָה
עַד־פְּאַת יָמָּה זְבוּלֻן אֶחָד: כו וְעַל ו גְּבוּל
זְבוּלֻן מִפְּאַת קָדִימָה עַד־פְּאַת יָמָּה גָּד
אֶחָד: כח וְעַל ו גְּבוּל גָּד אֶל־פְּאַת נֶגֶב
תֵּימָנָה וְהָיָה גְּבוּל מִתָּמָר מֵי מְרִיבַת
קָדֵשׁ נַחֲלָה עַל־הַיָּם הַגָּדוֹל: כט זֹאת
הָאָרֶץ אֲשֶׁר־תַּפִּילוּ מְנַחֲלָה לְשִׁבְטֵי
יִשְׂרָאֵל וְאֵלֶּה מַחְלְקֹתָם נְאֻם אֲדֹנָי
יְהוִה: ל וְאֵלֶּה תּוֹצְאֹת הָעִיר מִפְּאַת
צָפוֹן חֲמֵשׁ מֵאוֹת וְאַרְבַּעַת אֲלָפִים

עַרוּחַ מַדִּינְחָא עַד רוּחַ
מַעֲרְבָא שִׁמְעוֹן חָד: כה וְעַל תְּחוּם שִׁמְעוֹן
מִרוּחַ מַדִּינְחָא וְעַד רוּחַ
מַעֲרְבָא יִשָּׂשכָר חָד: כו וְעַל תְּחוּם יִשָּׂשכָר
מִרוּחַ מַדִּינְחָא עַד רוּחַ
מַעֲרְבָא זְבוּלֻן חָד: כו וְעַל תְּחוּם זְבוּלֻן
מִרוּחַ מַדִּינְחָא עַד רוּחַ
מַעֲרְבָא גָּד חָד: כח וְעַל
תְּחוּם גָּד לְרוּחַ עִבְרָ
דְּרוֹמָא וִיהֵי תְּחוּם
מִירִיחוֹ מֵי מְצוּת רְקֹם
אַחֲסָנָא לְיַמָּא רַבָּא:
כט דָּא אַרְעָא דְּתִפְלְגוּן
לְאַחֲסָנָא לְשִׁבְטַיָּא
דְיִשְׂרָאֵל וְאִלֵּין פַּלְגוּתְהוֹן
אֲמַר אֱלָהִים: ל וְאִלֵּין
מַפְקֵנֵי קִרְיָתָא מִרוּחַ
צִפּוּנָא אַרְבַּע אַלְפִין
וַחֲמֵשׁ מְאָה מִשְׁחָא:
והרעי

ת"א תפס מקום. נדרים לח:

רש"י

זחגלו שמעון וחגלו יששכר וחגלו זבולן וחגלו גד כמלת גד כמנין דרומי של ארץ ישראל: (כח) ועל גבול גד. מגד דרומי שלו: כהתמר מי מריבת קדש נחלה. מיריחו עיר התמרים במקלוט המזרח וכן למערב למי מריבת קדש וכן והולך עד נהל מצרים הסופך ליס הגדול במקלוט דרומית מערבית: (ל) הוצאות העיר. שערים לד'

מנחה שי

(כח) ועל גבול זבולן משחת קדמה. כספרים מדוייקים חסר וכן במכורת כשב יד ג' חסר נמ"י סימן ד"ל נפתלי מנשה זשלון:

מצודת דוד

שמון לגבול בנימין לדרומו אליס החלק ממשפת קדימה וגו' ולשבט שמעון יהיה לחלק אחד וכן יאמר שכטפיס: (כח) ועל גבול גד. ר"ל כמו לגבול גד שלקח בשפת הדרומי יהיה הגבול מתמר עד מי מריבת קדש ומשם כ"ל הגבול לנחל מלריס ומשם אל היס הגדול: (כט) זאת הארץ אשר תפילו מנחלה. כ"ל שכר תוריטו מן הגורל הזה אל שבטי ישראל: ואלה מחלוקותם. כן יהיה החלוקה שביניהם: (ל) ואלה תוצאות. זה משפל שמתי כעיר שכר יהיו שהן

מצודת ציון

(כח) אל פאת. בשפת: על היס. אל היס: (כט) מחלקותם. מלשון מלוקה: (ל) תוצאות. שכעיר שיולאים כהן:

פירוש

בִּנְיָמִין נֶעְמָן אַיִן חֶלֶק: (כד) וְעַל גְּבוּל בִּנְיָמִין וגו' אוג
בְּיֵי דָּעם גְּבוּל פּוּן בִּנְיָמִין פּוּן מִזְרָח זַיִט בִּיז כָּעֲרָב
זַיִט וְאל שֶׁבֶט שִׁמְעוֹן נֶעְמָן אַיִן חֶלֶק: (כה) וְעַל
גְּבוּל שִׁמְעוֹן אוג בְּיֵי דָּעם גְּבוּל פּוּן שִׁמְעוֹן פּוּן מִזְרָח
זַיִט בִּיז מַעֲרָב זַיִט וְאל שֶׁבֶט יִשָּׂשכָר נֶעְמָן אַיִן
חֶלֶק: (כו) וְעַל גְּבוּל יִשָּׂשכָר יְכֶה וְבוּלוּן אֶחָד אוג בְּיֵיא
דָּעם גְּבוּל פּוּן יִשָּׂשכָר פּוּן מִזְרָח זַיִט בִּיז מַעֲרָב
זַיִט וְאל שֶׁבֶט זְבוּלוּן נֶעְמָן אַיִן חֶלֶק: (כז) וְעַל גְּבוּל
זְבוּלוּן אוג בְּיֵיא דָּעם גְּבוּל פּוּן זְבוּלוּן פּוּן מִזְרָח זַיִט
בִּיז מַעֲרָב זַיִט וְאל שֶׁבֶט גָּד נֶעְמָן אַיִן חֶלֶק:
(כח) וְעַל גְּבוּל גָּד אוג בְּיֵיא דָּעם גְּבוּל פּוּן גָּד אוּף
דְּרוֹם זַיִט יִהְיֶה גְּבוּל מִתָּמָר כִּי מְרִיבַת קָדֵשׁ וְאל זַיִן דָּד

ע"ט

גְּבוּל פּוּן הָמָר דָּם אִיז שְׁמָאט יְרִיחוֹ וּם זִי וְוֶעְרֶט
אַן גִּירוּפִין עִיר הַתְּמָרִים וָם זִיא אִיז אִין מִזְרָח זַיִט
בִּיז מֵי מְרִיבַת קָדֵשׁ וָם צוּ מַעֲרָב צוּ דָּם אִיז מְדַבֵּר
צִין אוג פּוּן דָּארְטִין וְאל נַיִן דָּער גְּבוּל נַחֲלָה עַל הַיָּם
הַגָּדוֹל צוּם עָק טַיִיךְ פּוּן מִצְרַיִם וָם עֶר פְּאלְט אֲרַיִין
אִין גְּרוֹיסָן יָם אִין דָּעם וִיעֶנְקְלָע פּוּן דְּרוֹמִית
מַעֲרָבִית: (כט) זֹאת הָאָרֶץ אֲשֶׁר תַּפִּילוּ מְנַחֲלָה דָּאם אִיז
דָּם לַאנְד וָם אִיר וְאלְט מַאכִין פַּאלִין פּוּן דָּר נַחֲלָה
צוּ דִּי שִׁבְטִים פּוּן דִּי יִשְׂרָאֵל וְאֵלֶּה מַחְלְקוֹתָם אוג דָּם
זָענֶן זַיעֶר צוּ טַיילוּנְג כָּלוֹמָר אַזוֹ וְאלִין זַיי זַיִךְ צוּא
טַיילָן מִיט דָּעם לַאנְד נָאם אֲדֹנָי אֱלֹהִים אַזוֹ וְאגְט נָאט
דָּר הַאר: (ל) וְאֵלֶּה תּוֹצְאוֹת הָעִיר אוג דִּי דָּאזִיגָע וְאלָן

רד"ק

(ט) ואלה תוצאות העיר. ר"ל שערית לכל ריח שלשת שערים נמצאו לארבע רוחותיה שנים עשר שערים לשנים עשר

מִדָּה׃ לא וְשַׁעֲרֵי הָעִיר עַל־שְׁמוֹת שִׁבְטֵי
יִשְׂרָאֵל שְׁעָרִים שְׁלוֹשָׁה צָפוֹנָה שַׁעַר
רְאוּבֵן אֶחָד שַׁעַר יְהוּדָה אֶחָד שַׁעַר לֵוִי
אֶחָד׃ לב וְאֶל־פְּאַת קָדִימָה חֲמֵשׁ מֵאוֹת
וְאַרְבַּעַת אֲלָפִים וּשְׁעָרִים שְׁלֹשָׁה
וְשַׁעַר יוֹסֵף אֶחָד שַׁעַר בִּנְיָמִן אֶחָד שַׁעַר
דָּן אֶחָד׃ לג וּפְאַת־נֶגְבָּה חֲמֵשׁ מֵאוֹת
וְאַרְבַּעַת אֲלָפִים מִדָּה וּשְׁעָרִים
שְׁלֹשָׁה שַׁעַר שִׁמְעוֹן אֶחָד שַׁעַר
יִשָּׂשכָר אֶחָד שַׁעַר זְבוּלֻן אֶחָד׃
לד פְּאַת־יָמָּה חֲמֵשׁ מֵאוֹת וְאַרְבַּעַת
אֲלָפִים שְׁעָרֵיהֶם שְׁלֹשָׁה שַׁעַר גָּד
אֶחָד שַׁעַר אָשֵׁר אֶחָד שַׁעַר נַפְתָּלִי

לא וְתַרְעֵי קֹרְתָּא עַל
שְׁמָהָת שִׁבְטַיָּא דְיִשְׂרָאֵל
תַּרְעִין תְּלָתָא פְּתִיחִין
לְצַפּוּנָא תַּרְעָא רְאוּבֵן חַד
תַּרְעָא יְהוּדָה דָּד תַּרְעָא
לֵוִי חַד׃לב וּלְדָרוֹמָא מַרְינְחָא
אַרְבְּעָה אַלְפִין וַחֲמֵשׁ
מְאָה וְתַרְעִין תְּלָתָא
תַּרְעָא יוֹסֵף חַד תַּרְעָא
בִּנְיָמִן חַד תַּרְעָא דָן חַד׃
לג וּלְרוּחַ דָּרוֹמָא אַרְבְּעָא
אַלְפִין וַחֲמֵשׁ מְאָה
מִשְׁחָן וְתַרְעִין תְּלָתָא
תַּרְעָא שִׁמְעוֹן חַד תַּרְעָא
יִשָּׂשכָר חַד תַּרְעָא זְבוּלֻן
חַד׃ לד וְרוּחַ מַעֲרְבָּא
אַרְבַּע אַלְפִין וַחֲמֵשׁ
מְאָה תַּרְעֵיהוֹן תְּלָתָא
תַּרְעָא גָּד חַד תַּרְעָא אָשֵׁר
חַד תַּרְעָא נַפְתָּלִי חַד׃

סחור

רש"י

רומותיה : מדה . היא קנה המדה ממש מאות ומרכבת חלפים קנים :

מצודת ציון

(לב) ואל פאת . ובפאת : טו"ן יתירים ופשוטה : (לג) מדה . סוף קנה המדה כח טפח מאות :

מצודת דוד

בפאת צפון . כ"ל הפשטים שיהיו כפאת לפון חמר שם כ"ה מאות ומרכבת חלפים מדה ומספר הפשטים יהיה כמקבל שלמחזיו : מדה . כ"ל קנה המדה : (לד) על שבטי בני ישראל .

כ"ל יקראו על שמות השבטים והוא לשות סיומה לכל השבטים חלק בעיר זה כ כ : צפונה . יהיו מפתח לפון : שער ראובן אחד . כ"ל אחד יהיה נקרא בשם לחוכן וכן כולם : (לב) חמש מאות . כ"ל חמר שם כ"ה מאות ומרכבת חלפים ומספר הפשטים יהיו כשם : (לד) שעריהם . כ"ל הפשטים שיעמדו כמצך חמש מאות ומרכבת חלפים בל לוחר הפשטים יהיו בלמה :

פירוש ע"י

צִין דִּי אוֹם נַאנְג פּוּן דֶּר שְׁטָאט (בְּלוֹמֶר דִּי טוֹעֲרִין
וּם טָען וְאל אַרוּיס נַיין דִּירֶךְ וַיי) מִפְּאַת צָפוֹן וגו' פּוּן
צָפוֹן נַיט וָאם איר לָעגְן וָועט זַיין פִּינְף הוּנְדֶערְט
אוּג פִּיר טוּיזִינְט מָאם שְׁטָעקִין וְאל דֶארְטִין זַיין דִּי
טוּעֲרִין וּם דָא וַיי שָׁעֶר שְׁמַיִים : (לא) וְשַׁעֲרֵי הָעִיר
עַל שְׁמוֹת שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל אוּג דִּי טוּעֲרִין פּוּן דֶּר שְׁטָאט
זָאלִין זַיין נָאךְ דִּי נָעמִין פּוּן דִּיא שְׁבָטִים פּוּן דִּיא
יִשְׂרָאֵל שְׁרִים שְׁלוֹשָׁה צְפוֹנָה טוּעֲרִין זָאלָן זַיין
אוֹיךְ צָפוֹן זַיִט שַׁעַר רְאוּבֵן אֶחָד אַיין טוּעֶר וְאל וָעָרֶן
אִן גִּירוּפְן שַׁעַר יְהוּדָה אוּג אַייגֶר שַׁעַר יְהוּדָה אוּג
אַייגֶר לֵוִי : (לב) וְאֶל פְּאַת קָדִימָה אוּג אוֹךְ מִזְרַח
זַיִט וָאם איהר לָעגְן וָועט זַיין פִּינְף הוּנְדֶערְט אוּג
פִּיר טוּיזִינְט שְׁטָעקִין שַׁעֲרֵיהֶם שְׁלֹשָׁה וְאלִין זַיִיעֲרָע
טוּעֲרִין זַיין דְּרַיִיא טוּעֲרִין שַׁעַר גָּד וגו' אַיין טוּעֶר
וְאל הַיסְטִין שַׁעַר גָּד אוּג אַייגֶר שַׁעַר אָשֵׁר אוּג
אַייגֶר שַׁעַר נַפְתָּלִי : (לד) פְּאַת תֵּימָה חֲמֵשׁ מֵאוֹת אֶלֶף דָּם

אדום

אֶחָד : לה סָבִיב שְׁמֹנָה עָשָׂר אָלֶף
וְשֵׁם־הָעִיר מִיּוֹם יְהוָה שָׁמָּה : חזק

ת"א שמה עפר . פוכה מה ג"כ כה בהנדרין נו :

כְּחוֹר כְּחוֹר הַכְּנָה עֲסַר אַלְפִין וּשְׁמָא דְּקִרְתָּא דְּמַהְפְּרִישׁ כִּיוֹמָא דִּי יְשָׁרֵי יְיָ שְׁכִנְתֵּיהּ הָכֵן : חזק

כְּסוּם הַפְּסוּקִים שֶׁל סֵפֶר יְחֶזְקֵאל אֵלּוּ. וּמֵאתַיִם וְשִׁבְעִים וְשִׁלְשָׁה . וְסִימָנוֹ כָּאֵל הָעֹרֵג עַל אֲפִיקֵי מַיִם כֵּן נַפְשִׁי תַּעֲרֹג אֵלֶיךָ אֱלֹהִים . וּפְרָקִיו אַרְבָּעִים וְשִׁמְנָה וְסִימָנוֹ וְעַל יַעֲבֹ יִשְׁלַח שַׁרְשָׁיו . וְחָצִיו וְיהִי בְּעַשְׂתֵּי עֶשְׂרֵה שָׁנָה בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ . וְסִדְרֵי הַשְּׁעָה וְעֶשְׂרִים. וְהָרֵא אִתּוֹ כִּי טוֹב הוּא סִימָן :

רש"י

(לה) סביב שמונה עשר אלף . סיקף העיר י"ח אלף קנים כך עולה המכנן ריבועה: ושם העיר מיום ה' שמה. תרגם יונתן ושמן דקרתא דיתפרש מיומא דאתברי ה' כביניתיה תמן כלומר לא יקרא לה שם אחר אלא שם הראשון שהיה לה מיום שעקר מכרשם את ירמלים ועד שבנה בנו שם בקרא לו ירמה והוא היה שמה כלם הרי ירושלים ים עוד לפתור וכם העיר יהיה לעתיד מיום בניה ולהלן יקרא לה ה' שמה : נשלם ספר יחזקאל

רד"ק

שבטים ובזכרי השבטים זכר גם כן המדות : (לה) סביב שמנת עשר אלף . כלל ארבעת אלפים וחמש מאות לכל רוח והם שמונה עשר אלף וזכר המדות בכלל ובפרט : ושם העיר מיום ה' שמה . ר"ל ובאו והלאה יהיה שם העיר ה' שמה ר"ל כי עד עולמי עד לא תסור עיר שכינתי בן חציר . וכן אמר ירמיהו הנביא והוא אשר יקראו לו ה' צדקנו וכן על מלך המשיח הוא שמו אשר יקראו ה' צדקנו : נשלם ספר יחזקאל

מנחה שי

כ' שמה בסיק"ל הכי"ן קו. בגמ"ן כתוב בשכונת הכרים הנדול ויש ז"פ : ז' (נחמו) ע"כ דה' הוה (מוכב לו בסיקום כהוה נלת סלה ובד הלא הוה סכיוכ מהובל מאבני הסילו בתוכנה עד נלן ושיין מה מבוארי ביומא ע"כ בתוכו טוב מעזה כ"ל נגם לנגי קף ס"ב בתיי ס' לך ובפרשם כי משם :

(נחמו כ' ! שמה . יש מפרש כן ה' בשמה ובנחמה פרק הכשיבה כ' נקראו על שמו של הבית שלו שם לנחמים ומבית ירושלים. לנחמים מנחמי על הנקרא בשמי לעבודי בשלמיו וגו', מבית הבחיר הזה מיד תשר יקראו לו נחמים . ירושלים דכתיב ושם העיר ה' שמה לו מהרי שמה שלח שמה . ומה שלח אמר בכתוב בשורות

מצודת דוד

(לה) סביב. בסיקוף בלשכעת הכתובים יהיה במונה עשר אלף : ושם העיר מיום ה' שמה . מיום הכוח והלאה יהיה שם העיר ה' שמה

פירוש ע"ט

אַרוּמַרְיָנְגְלוּנְג פּוּן דֶּר שְׁטָאט אַרוּם אוּנ אַרוּם וָועט זַיין אַכְצִין טוּיזֶנְט שְׁטֶעקִין וְשֵׁם הָעִיר מִיּוֹם ה' שָׁמָּה אוּנ דֶּר נָאכְּטֶן פּוּן דֶּר שְׁטָאט וָועט זַיין גְלֵייךְ אַווִי וִוי עֶם אִיז גְיוֶוען פּוּן דֶעם מָאל אָן וָואם נָאט הָאט גִימאכְט רוּעֶן זַיין שְׁכִינְ־דְאֶרְטֶן וֶוִם דֶם אִיז גְיוֶוען בְּשַׁעַת דֶעְנְקְט מָאל הָאט אַבְרָהָם גְירוּפֶן דֶם אֶרְט יַרֵאָה אוּנ פָּרִיעֶר הָט זִי גְהֵייסֶן שָׁלֵם דְרוּם הָאט מֶען זִי גְירוּפֶן יְרוּשָׁלַיִם אַוּו וָועט וִיא לָעְהִיד אוֹיךְ הֵייסֶן) אֶדֶעך וְשֵׁם הָעִיר מִיּוֹם ה' שָׁמָּה דֶר נָאכְּטֶן פּוּן דֶּעך שְׁטָאט פּוּן דֶעם מָאג אָן וָואם וִיא וָועט גִיבִּיט וָועֶרְן : וג וַיְיטֶער וָועט מֶען רוּפֶן ה' שָׁמָּה פּוּן אַיין סִימָן וְיַעֲגֶן דֶם נָאט אִיז אַלְץ דַארְטֶן :

לקוטי יקרים

(לה) סָבִיב שְׁמֹנָה עָשָׂר אָלֶף . חֻקָּה הָאַם גִיוּאנְט פּוּן רַבִּי יְהוּדָה ס' וְעִנְיָן רַבִּי שִׁבְטוֹן בֶּן יוֹחַאי הָם וְאנְט אִיךְ הָאב גִיזֶעהֶן צַדִּיקִים וְעֶנְעֶן וֶוִיינִיג . אוּיב זַיִיא וְעֶנְעֶן טוֹיזֶנְט צַדִּיקִים בִּין אִיךְ בִּים מֶיין זוּהֶן צְוַוִיי פּוּן דִי טוֹיזֶנְט . אוּנ אוּיב זַיִי וְעֶנְעֶן הוּנְדֶּרְט צַדִּיקִים בִּין אִיךְ בִּים מֶיין זוּהֶן צְוַוִיי פּוּן דִי הוּנְדֶּרְט . אוּנ אוּיב עֶם וְעֶנְעֶן נָאר צְוַוִיי צַדִּיקִים בִּין אִיךְ בִּים מֶיין זוּהֶן דִי צְוַוִיי צַדִּיקִים . פְּרֶעֶנְט דֶער יִלְקוּט וְעֶנְעֶן דֶען דָא אַוּו וַוִיינִיג צַדִּיקִים . רָבָּא הָאם דֶאךְ גִיוּאנְט דִיא צַדִּיקִים וָואם זִיצֶן אַוּו הקב"ה פָּאר־גִיסֶן אִין דֶערְלֶעְנְג אוּנ אִין דֶער בְּרַיִיס אֲכְסַנְיָתָן טוֹיזֶנְט מַיִיל . וִוי עֶם שְׁטֶייט אִין פָּסִיק סָבִיב שְׁמֹנָה עָשָׂר אָלֶף . אֲרוּם הקב"ה זִיצֶן צַדִּיקִים אֲכְסַנְיָתָן טוֹיזֶנְט מַיִיל . עֶנְטֶערְם דֶער גְלֶקִים עֶם אִיז קִין קַשְׁיָא . צַדִּיקִים וְעֶנְעֶן דָא פִּיל . נָאר דִי צַדִּיקִים וָואם זָאלֶן וְעֶהֶן דִיא שְׁכִינָה וְעֶנְעֶן וַוִיינִיג . עֶרְגֶנְט דֶר גְלֶקוּט אוּנ דִי צַדִּיקִים וָואם וְעֶהֶן דִיא שְׁכִינָה וְעֶנְעֶן אַוּו וַוִיינִיג . אַבָּיֵי הָאם דֶאךְ גִיוּאנְט אוֹיךְ דֶער וֶוילְם וְעֶנְעֶן גִיטָא וַוִיינִיגֶר פּוּן וָענֶקְט אוּנ דְרַיִיסִיג צַדִּיקִים . עֶנְטֶערְם דֶר גְלֶקוּט עֶם אִיז קִין קַשְׁיָא . דִיא צַדִּיקִים וָואם גֶייֶען אַרַיין פָּאר הקב"ה אוּנְטֶערְגֶענְט אוּיב זַיִי זָאלֶן זִיצֶן . קֶענְ אַמֶּאהְל זַיין עֶם אִיז גִים מֶשֶׁ נָא נִיא צְוַוִיי צַדִּיקִים . אוּנ דִיא צַדִּיקִים וָואם פָּארֶן גִים אַרַיין זַיין פָּאר הקב"ה אוּנְטֶערְגִים . וְעֶנְעֶן דָא פִּיל אוּנ גִים וַוִיינִיגֶר פּוּן וָענֶקְט אוּנ דְרַיִיסִיג :

תם ונשלם

בראות אלהים נשגבו גם נפלאו ... ילעין נביאיו כנבואה נבראו
יראו תמונת יעלו גם ירדו ... צורות לביניהם אשר לא נמצאו

בהם בעולם רק בעת התקשרו ... רוחות ברוחיות בנביאים נבא
נפלו יסוריהם לאישים חכמו ... כי גבהו גם עמקו התפלאו

כראות יחזקאל מראותם נסתמו ... וליב נביונים כהבינם נוראו
סעיפי בנו קמחי לפרשם ישאלו ... כאלהים לעורם בם לכין נפלאו

אמר דוד בן יוסף קמחי הספרדי, זאת המראה אשר פתח בה יחזקאל הנביא ספרו היא מראה סתומה מאד, והנני אדבר בה בענין המראה, דע כי מראה הנביא בעין לבבו, נראת במחשבו כאילו יצורה בבת עינו, נדמת לדמיונו כמראה המראה אשר בעהה נבראה, ומאחרי הספור לרואה נמצאה, ואחרי הקיצו מתרדמת המראה ימצאה במחשבתו כלואה, כאילו בעטו יכתבנה או בפיו יקראנה, ומחשבתו מעת מחברהו כח המדבר לפעל המחבר העלה מרומות והרד ההומות, העשה לה כנפים ותעוף בששים, תשב חצרים ותכנס בחדרי חדרים, תראה המונות נפלאות, לעתים נקראות לישועתם נבראות, לפניו נמצאות כאילו לעין החוש נראות, מלפני אל אלהי הרוחות הנה שלוחות, בלב הנביא מפותחות, פעם ברורות לו ונבוחות, פעם בהם מחשבותיו פוסחות, כמאמר זכריה מה אלה אדוני, ומאמר דניאל ואשתומם על המראה ואין מבין, ואני שמעתי ולא אבין, ישמעו דברים נעלמים וקולות עצומים, ויחזקאל הנביא ראה מראה סתומה, ושמע שמועה עצומה, אבל ממנו לא נעלמה, שאם כן היה שואל עליה כזכריה ודניאל, והמראה הזאת נקראת מרכבה, כמו שנא' בספר מלכים ומעשה האופנים במעשה אופן המרכבה, וי"ת כעובדי גלגלת מרכבת יקרא וכן נאמר בדברי הימים ותבנית המרכבה כרובים זהב, וראה שלמה בחכמתו מה שראה יחזקאל הנביא בנבואתו, גם דוד המלך אביו מסר לו הכל על ידי רוח הקדש, כמו שכתוב הכל בכתב מיד י"י עלי השכיל, כל מלאכות התבנית גם צורות בקרים ואריות שצר בקירות הבית והכלים מענין מרכבת הקדש היו, שבה ראה יחזקאל הנביא פני אריה ופני שור, והכרובים שצר בהם היו במקום נשר ואדם אשר במרכבה, כי הכרובים פניו פני אדם וכנפיו כנפי נשר הנה הכרוב כלל שניהם, וכן היו בהם ארבעה אופנים ונקראה מרכבה, לפי שנראת על דמות מרכבה בארבע חיות, ארבעה אופנים ומרכבה העשויה למרכבת בני אדם היא באורבע בהמות, כמו שכתוב ותצא מרכבה ממצרים בשש מאות ככף וסוס בחמשים ומאה, וכן רבותינו ז"ל קראי המראה הוא מרכבה, במו שאמרו ולא נמשכה ביחיד אלא אם כן היה חכם ומבין מדעתו, ואחר שרבותינו ז"ל הזהירו שלא לדרוש במעשה מרכבה, אינני רשאי לכתוב בפירוש הספר הזה מה שעלה ברעתי לפרש במרכבה, כי אם אעשה כן אהיה כדורש אותה ברבים, כי הפירוש הזה נמשר לכל לומד ספר, לפיכך כתבתי פירוש מעשה המרכבה בקונטרס בפני עצמו, כמים עמדי חתום באוצרותי, בעבור שלא אשכחנו, ולהועיל בו כל חכם דראוי למסור לו סתרי תורה, ואשוב מעתה לפרש הספר, ולא אפרש בפסוקי המרכבה אלא מעמי המלות מפסוק וארא עד סוף המרכבה, ועתה אחל בעזרת המלמד לאדם דעת:

זה פירוש מעשה המרכבה על דרך הנסתר מהרד"ק זצ"ל

נקראת המרכבה הנראית במראה הנבואה לנביא כן. לפי שנראתה לו על דמות המרכבה בארבע היות וארבעת אופנים. והמרכבה העשויה למרכבת בני אדם היא בארבעת חיות כפי שכתוב והנה מרכבה ממצרים וגו' וכן רז"ל קראו למראה הזאת מרכבה כמו שאמרו ז"ל ולא במרכבה ביחיד אלא אם כן היה חכם ומבין מדעתו ואין המרכבה מבלי רוכב לפיכך הראה האל לנביא דמות כסא כמראה מעל המרכבה דמות כמראה אדם עליו והמרכבה סימן הנסיעה והראה לנביא במראה הנבואה כי כבוד ה' נוסע מבית הקדש וראה והבין גם כן הנביא כמו במעשה המרכבה כי האל משגיח בנמצאים הנבראים ומבין מעשיהם ועושה בהם כרצונו כמו שהרוכב כבין במעשה מרכבתו ומנהיג אותה ועושה בה כרצונו וכל זה הראה לו האל להשכילו כי כבודו נוסע ממקומו כפני מעשה ישראל הרעים בשומם הסבל בבית שהשכין כבודו בו וכאילו דחקוהו לצאת ממקומו וכן ראה במראה הנבואה הזאת המרכבה בעצמה בשוב כבוד ה' אל חבית לעתיד בימי המשיח כמו שכתוב בסוף הספר ומה שקראו בעלות המרכבה חיות לפי שארבעתם היו במראת מחלק מן החי לא מין הצוכח ולא מין הדומם ולא יכול ליחד להם שם לפי שמורכבות הן בדמותן ובמראיהן לפיכך קראם חיות שם כולל אותם כולם וכן ת"י לזה השם בריתא ומה שראת לחיות דמות לפי שעיקר שמירת הרוכב והשגחתו במין האדם באמצעות החיות ומה שראת לחיות ארבעת פנים לכל אחת מהן לפי שחלק מין החי ארבע מחלקות למיניהם מכר הראש שבכל אחת מהן כי אריה מלך החיות ושור מלך הבהמות ונשר מלך בעופות ואדם מלך על כולם לפיכך ראה החיות בדמות אדם וראה הצד הנכבד שברוחות והוא צד מורת ראה לנכחו פני אדם ועוד כי יצירת האדם היתה במורת והנכבד והחזק אחריו מן החיים הוא האריה לפיכך ראה פניו לצד ימין וראה פני השור שהוא פחות מימינו לצד שמאל כמו שהימין נכבד וחזק על השמאל: גם ראה פני השור לצד שמאל לפי שרוב הישוב בצפון וביתכו התבואות שהם בכח השור ולדרום אריה כי שם רוב מין החיות וכן אמר משה בהמות נגב לביא ולישׁ מהם אשעה ושרף מעופף ויישוב בני אדם מעם שם: וראה פני הנשר לצד מערב כנגד פני האדם שהם לצד מורת לפי שיש לעוף מעלה על שאר בעלי החיים בעופו על פני רקיע השמים ועוד כי יצירתו מן הים והוא מיותם למערב יסה וצפונה ותימנה ומזרחה והפנים הכוונה בנברא ועיקר ההברת ולפיכך ראה חילוק הפנים ולא היה זכר לדגים בזה לפי שאינם באדם ביבשה ועוד כי העוף שזכר יש בו חלק מן הים כמו שאמר ישרצו רמש נפש חיה ועוף יעופף והוא שמירת הרוכב בכל מין החי או אם נאמר שאין השמירה אלא באדם מפני חלק העליון שבעבורו חזא אדם נאמר כי מארבעה פנים הם על האדם כמו שאמר ודמות אדם לחנה וחנה האדם במשול חלק העליון בו פניו פני אדם ופני שור ופני נשר כי יש שמתהלל בגבורתו ולא ישתבח בת בשכליים אלא בבהמיים לפיכך פניו פני אריה: יש שמתהלל

בעשרו בהנאות הבהמית והנה פניו פני שור כי העושר בא לאדם להרבות התבואות ורוב תבואות בכח שור ויש שאין לו לא גבורה ולא עושר ונושה אחר האוות התלוש הוסף ואוכל כנשר יבוש עלי אוכל והנה פניו פני נשר וכל זה ראוי התיכוב לתת לאיש כדרכיו וכפרי מעלליו: והכנפים אשר ראה לחיות לפי שהכנפים מחירות ההנועה הראה לו כי ענין השמירה כנשמר בא לו מהאל באמצעות החיות מהרה בלי עיכוב לפי מה שהוא ועזיבת השמירה גם כן יורה לתנועה והכנפים שהיו לכם ית מורות כי עיין השמירה מכפה מאד מפני השתנות ענין השמירה בבני אדם כל שכן בשאר החיים שיש סיפק אם יש בהם שמירה אם לאו יהחיות הם משל לבדלים לפיכך ראה מראיהן דמות אדם יש בו חלק מהן ובאמצעות תהיה השמירה מהאל בשאר הבריאים והאופנים הם משל למסיבים כמו אופן העגלה את אופן מרכבותיו ואמר וגלגלין כמוהו: וכמו שהבהמות אשר במרכבות מניעות אופן המרכבה וכגלגלות אותן כן חיות הקודש מניעות האופנים כי רוח החיה באופנים ר"ל נפש האופן הנאצלת מן החיה לפיכך אמר רוח החיה באופנים ולא אמר בחיה כי החיות אינם כנופות ואע"פ שאין לחיות הנועה על האמת הגביא ראה המראה על דרך כושני החוש ככל מראה אשר בגבואה והנה איש עומד לנגדו וחרבו שלופה בידו והנה איש מראהו כמראה נחשת ופתיל פשתים בידו וקנה המדה והוא עומד עליהם ההה הגין ולכל מניע הוא מהנועע בעת הניעו במושני החוש וכל מהנועע יש לו מניע לפיכך בלבתם ילכו ולפי שמעשיהם כתנועתם ראה להם ידי אדם מתחת כנפיהם וחידים כעלות המעשה:

ואחרי אשר ביארנו מעשה המרכבה דרך כלל נפרש אותה דרך פרט פסוק אחר פסוק בעזרת המלמד אדם דעת:

ויהי בשלשים שנה. מבואר הוא בפירוש הספר בתחילתו: בחמשה מבואר הוא בפ': היה היה גם כן מכואר הוא: וארא והנה רוח סערה באה מן הצפון לעניין מה שראה במראה הגלות וחרבן הארץ וענין סערה וצפון כי מצפון באה להם תרעה כמו שכתוב מצפון תפתח הרעה כי בבל צפונית לארץ ישראל היה לענין הנהמת העולם הוא ענין צפון ונסתר ולב האדם מסתער עליו: ענן גדול וראיתי גם כן ענן גדול ואש מתלקחת לקניין הגלות מפורש הוא כי הוא ענן גדול ומשכח גדולה וכן שאכלה ירושלם וישוביה ולענין הנהנת העולם כי חענן והאש הן מתחפכין וכן בהנהנת העולם יש דברים סותרין זה לרוב דעות בני אדם ועוד הן משל לקור ולחום שהם קיום העולם השפל וכמה שאמר מהלקחת כמו ואש מתלקחת בתוך חברד שהוא מן חלאות: ונוגה לו סביב פי' לענן ולאש ג"כ כי באחד נראו לו כתערבין זה בזה כי פי' מתלקחת בתוך חענן תחית עניין לקיחה או עניין חבערה כעניין ששתלחבא ולעניין הגלות פי' שיצאו מאורת לחשיכה ועתידין לצאת מחשיכה לאורה: והנה הנוגה סביב והחשכה והבלבול בתוך בתוך ולענין הנהנת העולם כי פי שילך סביב המבוכה והבלבול והסתירות ויסוד תמיד בדעתו סביב העניין התוא יתבאר ויצא מן המבוכה ויהיה נוגה לו מאין חשך ואין סתירה ולעניין החשנה יש קצת חשנה כמו שמביבי והם הנבדלים וזהו הנוגה אבל לפישיני עצמו הוא נכנס בחשך ופרפל: ומתוכה כעין חחשמל מתוך האש מתוך הסערה שהסתער והשתומם לבו על המראה ראיתי כעין החשמל ית' ומתוכה וסבו עננה וסבו ללעלוא וחשמל הוא הזך אשר באש המרוכה כן העשן וזהו שאמר מתוך האש וכן אמר במראה השלישית כמראה וזהר כעין החשמלה ודמה בו תרוכב: ומה שזכר כעין החשמל הוא מל שזכר למטה ואראה כעין חשמל וזכרו בראשונה ובאחרונה בראשונה זכרו דרך כלל ופתח לו שני פתחים: זכר החשמל ראשונה לפי שהוא ראשון ועליון על הכל בסדרנה ובמעלה: וזכרו באחרונה לפי שהוא אחרון וסוף בליטוד ובהשנה: ולענין כציאותו דמה אותו בדרך משל לעין החשמל אבל לענין השנת בן אדם אותי ישת חושך סתרו וסשה נגש אל הערפל אשר שם האלהים וננש משה לבדו אל ה' והם לא ינשו ובדברי ר"ל מאי חשמל אמר רב יהודה חיות אש מפללות במתניתא תנא ארבע מאות עתים בפללות בשעה שהקיבור יוצא מפי הקדוש ברוך הוא ומשללה ומתוכה פירשו כפי' אשר לפניו: דמות ארבע חיות כבר פירשנו דמות ארבע חיות ועוד למשם אחר לפי שהיו כשל להנהנת העולם הגדול העולם הקטן והם על ארבעה דרכים לפיכך ראה ארבע חיות וארבעה אופנים וארבעה פנים וארבעת כנפים הכל ארבעת כי כן חחיות והאופנים הבא הנהנת בארבע חלוקות לארבע שרשים שהם הוה העולם השפל והעולם ד' ביניים דומם וצומח וחי ומדבר וחמאורות הנדולות מנהיגי העולם השפל על ד' דרכים כי השמש בכחלכו מתחלק בד' הקופות השנה וכן חירח בארבע המזורות בחודש וכן היום מתחלק בד' התקופות כנגד ד' שרשים

וכן החי וחצומח הכל חולך על ארבעה וכל זה הנהנת העולם השפל והרוכב בזו המרכבה השכל המושל וכן הנהנת העולם הקטן הולכת על ארבעה כי מנהגי נוף האדם הם ד' חזן והמרגיש והבדמת והמתעורר: וחזן נחלק לד' כוחות המרשך והמחזיק והמעכל והדוחה בארבעת איבריהם והם החזם והקור והיובש והלחות ועוד ארבע לחות שבהם מתקיים הנוף והם חדם והלחה הלבנה והמרה השחורה והמרה האדומה: וכן מחקרי העולם ארבעה יש ומה ואיך ולבה והם כזו המרכבה שהוא עולם הקטן שכל האדם ולענין זה אמרו ר"ל ויעל מעליו אלהים א"ר שמעון בן לקיש האבות הם המרכבה כי שכלם פושל בהם ומנהיגים וכזה הנוח עליהם רוח הרוכב תעליון וכן במספר המרובע הראשון הוא ארבעה ובו ישלם המספר כי מאחד עד ארבעה עשרה: ולדעיון זה הוי ד' דגלים וד' מחרים בחשון. וזה מראיהן דמות אדם להנה מראיהן ר"ל מראה צורתם ותכונתם לא עינים כי אם דמות עינים עוד יאמר שהוא כנחלי אש דמות אדם בנוסן ובבנייתם ובפניהם מצד אחר אי גם החנים כולם פני אדם אלא שהיו משנים אלה מאלה לפשם שפירשנו וארבעה פנים לאחת וארבעה כנפים לאחת מהן וית' וארבעה נפן לאחד וגו' הנה ת"י מונה לכל אחד מהחנים ד' כנפים ר"ל כי המעולות והנפעלות על ד' דברים כולם כמו שכתבנו מקצתם ופירוש לאחת מהן לכל אחת מהחנים שהיו להם היו ארבע כנפים כדרך המתרגם ולפירושנו פירושו כמו הפוך ארבעה כנפים להם ר"ל לחיות ולא בין כולם ארבע כנפים אלא לכל אחת מהן ארבע כנפים. ורגליהם רגל ישרת רגליהם הם משל לאופנים כי הם המהלכים בכח חחיות כמו שהרגלים מהלכים בכח הנוף: ואמר כי רגליהם רגל ישרת כלומר אין להם עיוות ועיקום כמו רגלי החיים כי האופנים שוין וישרים: וכף רגליהם ככף רגל ענל לפי שכפות הגלים הם המדרכים במקום ההלוך דמה הנועים לכף רגל ולפי שרשת אותן לחיות והרגל העגול שבר' הנראים במראה הוא רגל השור ואמר כף רגל ענל ואמר ענל ולא שור לשיתוף בכלל ענל וראש ענל לכסא מרובעות ולא עגולות והאופנים עגולים ומהלכים מהלך הסבוב תנועה מובדכת והתרנום מסייע לפירושנו שתרגם כפרסת רגלין סגלגלין ו א אמר מסבר הרגלים ומיעוטו שנים וראייה עוד שלא ראת להם אלא שתי רגלים כי החנים הנראים בפורח ובמערב הם פנים של נחלבי שתים והנועת האופנים מפורח למערב ומפערב למזרח ונוצצים כעין נחשת קלל לא אמר על הרגלים שעינם כעין נחושת קלל כי עינם כעין הרשיש אך על הכיוצא אמר כעין נחשת קלל וכן הם ונוצצים לרוב פרחקם לא יראה כן לחוש גם יש לפרש פעם ונוצצים על החיות עצמן לומר שראה עינם כעין נחושת קלל ונוצצים כמוהו וכן ראה מלאך: ות' הפסוק כן הרגליהן רגלין כיותן ופרסת רגליהן כפרסת רגלין סגלגלין ומוינן עלמא במהכון וכנצצן כעין נחש כצלחב: וידי אדם וידו כתיב בי"י וקרי ביו"ד והכתיב ר"ל וידו ידי אדם כלומר וידיו ידי אדם וכן ועיניו כיונים על אפיקי כים ר"ל ועיניו כעיני יתים ועיניו ידי אדם פירשנו למעלה על ארבעת רבעיהם לחחזיק כי לכל רחת מארבע רוחות העולם היה ית' תחת הכנף ושניהם ובכפיתם לארבעתם כמו כן הפנים והכנפיתם לארבעתם היו על ארבעת רבעיהם שוה בשוה כי לא חיו פנים ובכפיתם מעבר אחד סמוכים להבריחם יותר מעבר אחר אלא כסרחק שוה זה מזה על ארבעת רבעיהם וית' הפסוק בן ירחיה כידי אינשא עבוד להון מתחית פיזחון על ארבע סטריהון למחחי כהן נוטרין דאינשא מכיני כרוביא מתחית רקיעא דעל רישיהון למיתן על חפני שרפיא לסירוך על אחר רשיעיא לאבדא חייביא עכרי מימרוי ואשיתון וגפיהון שות לארבעתון חוברות אשה אל אחותה כנפיתם אמר שראת החיות שהיו חוברות בכנפיהם חשרושות אשה אל אחותה וחכן סוה כי פעולתם אינן חלוקות שיפעול אלה במקצת הפעולים ואלה במקצת הפעולם אשה אל אחותה באמתם. לא יסבו בלכתם לא היו בסבבות פניהם בלכתם כרוח זה לרוח זה לפה כי איש אל עבר פניו ילכו ולכל רוח היה להם פנים גם רגליהם עגולים שלא היה צריך להסיבם והבין סוה כי בהשתנות פעולתם משלתם לפעולה אין ביניהם עיכוב ולא החזרת פנים והסיבה כי בכל מקום הם בשוה כי הם אין להם מקום ות' מכוון חדא לקביל חדא נפיתון לא פחתון במיולהון בריית לקביל אנא אולא ובינה אחם אשה ואיש כי מכוונת בלשון חיות שהוא לשון נקבה ובלשון כרובים כמראה השנים שהם ל' זכר ודמות פניהם פי' אדם פניהם העיקריים כי שאר החנים חם כמושאלים אל העניין חנרצה בהם: אבל פניהם היו פי' אדם כמו שיזיהם ידי אדם ותבין זה מתרגום שתרגם יתנן ביניהן ושמאל עביד מיסינא ועביד משכאלא ולא תירגם בן אדם לא אמר בהם עביד ומה שתרגם עביד ר"ל כדבר תעושה להשאיל לא מעיקר חדבר אעיפ שבשני נשר לא תירגם עביד: זה היה לקצר כי כבר זכרם לפי שהנשר הוא כעקר מפני חכנפים כי חכרוב שהיו פני אדם חיו לו שתי כנפים ואלה חנפים חיו לצד מזרח כמו שפירשנו ולא חיצרך

לבאר אל המזרח כי פני האדם מכוונים לכזרח ולעניין זה נקרא הדרום ימין והצפון שבאל ומערב אחור וכיון שפני אדם הם למזרח ופירוש האחרון ימין ושמאל ידוע כי חרוח הרביעית הוא מערב ואין צריך באור אחר כמו שפירשנו ויתבאר לו איך מדבר בזה חספוס אלא מלת עביד כמו שפירשנו ופניהם וכנפיהם פרודות מלמעלה מלת ופניהם נפרדת במעם לובר שאינה דביקה עם הבא אחריה ר"ל ופניהם היו כמו שזכרנו וכנפיהם היאך היו שהיו פרודות מהנוף ופורשות מלמעלה לעופף כמו שאמר בסראה ישעיה ובשתים יעופף והו שאמר לאיש שתים חוברות איש בלשון נקבה והנמשל הוא שתי כנפים שהיו חוברות עם כנפי האיש האחד ואותם היו לעופף ושתים האחרות היו מכסות בהם את גוויותיהנה ומה שאמר לכעלה כי העוף בעופפו מגביה כנפיו כלפי למעלה עניין העופפות הנזיון הכיסוי פירשנו לכעלה וכמה שאמר בחיות אשה ואיש לפי שהנראה היא חיה שהיא בלשון נקבה והנמשל הוא איש והנה איש עובד לנגדו וכבר כתבנו פעם אחר למעלה ויש לנו לפרש למה זכר ישעיה שש כנפים לשרף ויחזקאל לא זכר לחיה אלא ארבע כנפים לדעתנו כי חחיה הוא השרף ורזיל כך היה דעתם והיקשו זה לזה ותרצו כאן בזמן שבית המקדש קיים כאן בזמן שאין בית המקדש קיים בביכול נהכפעמו כנפי החיות ופירשו שש כנפים בשתים יכסה פניו שלא יבוש בשכינה ויסות שם כי לא יראני האדם ותי ואפילו חיות הקודש ובשתים יכסה רגליו ותכתבו כי חחיה הוא השרף ורגל ענל אמר הקדוש בריך הוא יהיו רגליהם מכוסים שלא יהיו עוונות בני נזכרים ובשתים יעופף שהם כלליהם ואני בפירוש ישעיה דרכתי דרך החכם הגדול רבינו משה בר מיימון ז"ל כי החיות אינם השרפים שש והחיות ארבע אבל למה שנתחדשה לו דעת אחרת עתה כי החיות הם השרפים צריך לתת טעם למה ראה ישעיה שש ויחזקאל ארבע ויחזקאל ראה ארבעה פנים לאחת וישעיה לא ראה פנים אחרים ויחזקאל אבר מניין לחיות וישעיה לא אמר מניין לחיות וישעיה לא אמר מניין לשרפים לכל אחת צריך ליתן טעם ונאמר כי מראות ישעיה ובראות יחזקאל שוות בעניין אחד והוא להבין ככל אחד מן המראות ענין השגחת האל ושמירתו בנבראים ולא תראה האל לישעיה הואר המרכבה שהיא בנויה על ארבע ארבע לפי שהמרכבה סימן הנסיעה כמו שיתבאר ובימי ישעיה לא היתה עת נסיעה הכבוד מבית המקדש עדיין והיה כתחשב לנסוע לא נוסע עדיין וביכי יחזקאל נסע ויחזקאל לא היה כתו יפה כישעיה לפיכך הראה לו האל דבר ההשגחה בבבואי יותר בארבע חיות וארבעה אופנים וארבעה פנים וארבעה כנפים כמו שפירשנו כי בכנגין הארבעה יתבאר יותר ענין ההשגחה בששלים על סדר הארבעה כמו שכתבנו וששה כנפים שראה ישעיהו שהיו השתים לכסות הפנים והשתים לכסות הרגלים ובשתים לעופף לפי שישעיה עיין דק בהם יותר ויחזקאל והבין ישעיה כנפים ענין בציאות הכדלים ושתם נאצלים מהבורא והוא דבר דק ונסתר לפיכך אמר יכסה פניו הבין ברגלים הדברים שהנבדל סיבה להם כי השכלים נעלמים ונסתרים כהשינים לפיכך אמר ובשתים יכסה רגליו אבל יחזקאל בפנים דמות הדברים השפלים שאין כיסוי הסתר בהם כל כך: וכן ראה ברגלים שהם משל לתנועת המסבבות שאין דבר תנועתם דבר כבוסה ונסתר והוא עצמם את גוויותיהנה ועוד כי ענין השמירה מכוסה כמו שכתבנו וישעיה לא ראה מניין לשרפים כי מצד עצמן אין להם מניין כי מה שאינו נוף אינו נופל תחת המניין אלא בעילות ועלולים אלף אלפין ישמשוניה ורבוא רבוון קדמיהי יקומון וגם זה המספר אינו לדקדוק מניין אלא כמו שהאמר אלף ורבבה עד אין מספר ויחזקאל לא ראה להם מספר מצד עצמם אלא מצד פעולותיהם ועוד כי הדש בזה חספוס דבר: איש אל עבר פניו ילכו כבר זכר ענין זה למעלה ולא שינה חספוק הנה אלא לחדש בו ענין והוא אל אשר יהיה שמה הרוח ללכת ילכו ופירוש הרוח החפץ ותרצון וכן ת"י רעוא והענין שחידש הוא שהחיות יש להם רצון ובחירה כמו שהושפע להם מן התנועה כמו שפירש המורה צדק בפרק חשביעי מן החלק השני והראיה בזה פח שאמר המלאך ללוט שאמר כי לא אוכל לעשות דבר ועד ואמר הנה נשאתי פניך גם לדבר הזה ועוד ככה שכתוב השבר פעניו ועוד נשאתי בקולו אל תבר בו ועד כי לא ישא לפשעכם ועוי ויעוד לא חדש בזה חספוק דבר ודעות החיות פירוש דכות ענים ובראיהם כי דכות ניפוחם כבר אמר בראיהן כנחלי אש פירוש ראה בראיהן כנחלי אש כמו שראה ישעיה שרפים ובה שהגדיל בויערות הלשיחים לגודל עתנם שהלך הולך ונדל עד שחרב חבית נהחייבו כלית ושריפה היא שתהלכה בין החיות הוא האש שזכר וכן תרגם יונתן אשתא כשהלהבא בין בריותא כלבד שראה בראיהן כנחלי אש ראה שהיתה מתהלכת בין החיות ווה היה משל לשריפת בית המקדש שהיו בו כרובים שהן בצורות החיות וכן בית הפלך וכן בית נדול שרף באש כמו שראה בסראה השלישית וזרוק על העיר: וניגה לאש רמז בזה כי אוהה האש לא תהיה לעולם לכלות את ישראל אלא עוד יהיה לי נוגה להאיר לישראל. וכן האש יצא ברק. ועוד יצא מן האש והוא ברק לאותות העולם כמו שאמר ברק ותציצם ולעניין הנהנות העולם הנדול האש כשל על המאור הנדול ולשלם הקטן על החוטא מבעי ויונתן לא חדש בזה חספוק דבר. והחיות רצוא ושוב כסראה הבזק. בזק כמו ברק וכן ה"י ברקא ובדברי רז"ל מאי רצוא ושוב אמר רב יהודה כאור חיוצא מבין הכנשן מאי כסראה הבזק אמר רבי יוסי ברבי חנינא כאור היוצא מן ההדסים ורבי יהודה אומר בשם רבי סימאי בן פרסא בזק שבוק נפת בבירה כלומר כבי שפפור נפת שהוא פסולת והים בבירה שהיא מתלקט מהרה ומעלה לחב והלחב עולה ויורד והנו פירוש רצוא ושוב ולפירושנו שהיא בזק ענייני כי הבזק רץ מהרה ושב ומתכנס מהרה עד שכמעט השיננו הראות ברצוא ובשובו וענין זה בחיות כי יעשו החיות בנבראים אשר התחתים בבדרנה פעלה אחד מעלה בלי עיכוב והשיכה לאחור הוא כאדון ששולח מעבדיו לעשות מעשה ואחר כך ישובו אליו לשמוע מה שיצום עוד ובשליחות האל להיות אינן כך כי השיבה היא קלה כשיבת הברק ויותר עד שאין לשער אלא שלא מצא דמיון קל יותר ממה ובהם על האמת אין שיבת ואין ריצה כי אינן נופות אלא שדמה בסראה עניינם בעניין הניפות כמו שנראה לכל סראה הנביאית וכתב בעל ספר יצירה עשר ספירות בלימה צפוני כמראה בזק ותכליתם אין להם קץ וברבי בזה ברצוא ושוב ולמה אמר ובסופה ירדופו ועוד אמר עשר בלימה בלום פיך מלדבר ולבך מלהרהר שוב למקום שכך נאמר והחיות רצוא ושוב והגיון יונתן הפסוק כן ובריותא באשלחוחהן למיעבד רעות ריבונהון דאשרי שכינהי בסרוך: עילאה מיניהן באנפא עינא למחוי חזרן וכקפן ומכסן מן עלמא התייכן בריוא הוא ריקליון כחיוו ברקא ואוא החיות והנה אופן אחד בארץ בארץ פירוש למה בכלם שאל בארץ כמו רקמתי בהתחיות ארץ אמר עוד ראיתי למה מן החיות אופן אחד אצל כל חיה מהם כי האופנים היו ארבעה כמו החיות שאמר לארבעתן וכן אמר בסראה השלישית וארא והנה ארבעה אופנים אם כן מה שאמר אופן אחד רוצה לומר להיה אחת ומה שאמר לארבעת פניו רוצה לומר להיה אחת ולארבעת פניה לא היה אלא אופן אחד ומה שהוצרך לומר לארבעת פניו להודיע כי האומר שהיה אצל החיה לא היתה נוסע לצד אחד מהפניים יותר מן האחר אלא לארבעה פניו היה בשוה. ופנים פניו לחיה לשון זכר ונקבה כמו שפירש אליש ואשה או יהיה פנים פניו לאופן ויהיה פירוש כמו צדיו כי לא ראה לאופנים צורת פנים והבין מזה כי הנחנת החיות לעולם באמצעית האופנים היה שוה לארבעת הפנים כמו שפירשנו אותם אלא שהשמירה אינה שוה בהם ובאומרו והנה אופן ולא אמר דמות אופן כמו שאמר דמות ארבע חיות להודיע כי אלה נופות ואלה אינם נופות: והרגם יונתן ותחות ברייתא והוא נלגל הד משתוי כלרע לרום שהוא כפיפור בריייתא לארבעת נפוחי: וסראה האופנים ומעשיהם כעין הרשיש תרשיש היא אבן טובת הנוכרת באבני חושן תרשיש שהם וישפה וכן אמר בסראה השלישית כעין אבן הרשיש ועינה כעין ההכלת וכן הוא סראה האופנים ופירוש ומעשיהם דמיון תרשיש כי הוא אמר שתי כלות סראיהן ומעשיהם: ואמר לדמיון סראה כעין תרשיש ולדמיון מעשה כתרשיש שהם מקבלין מעשה ופעולה כמו שיראה על פניו דרך שיראה מאחריו וזה לרוב זכותו כן הוא אופן התחתון שכוחו ודמות אחד לארבעתן שארבעתן כרמות עין הרשיש בראיהם ומעשיהם כאשר יהיה האופן בתוך האופן שב להודיע הסראה והמעשה בעניין אחד והוא שהיו נראין גלגולים שהיו בהוכם שהיו בהוכם אופנים ובגלגלן חעלין את האופנים אשר בתוכן כאשר יהיה האופן בתוך האופן כי התשיעי שהוא עליון בגלגל אשר בתוכו עבו ויונתן לא חידש בזה דבר על ארבעת רביעים בלכתן ילכו לכל פיאה סראבעת רביעיהן כמו שהיו הולכות החיות כן היו הולכין הם לא יסבו בלכתם כמו שהחיות לא היו מוסבות מצד אל צד ויונתן לא חידש בזה דבר: וגביהן וגובה להם ויראה להם מלת גביהן נפרדת בפעם ויזרושו כמו שפירשנו כמלת ופניהם שאינה דביקה עם הבא אחריה: אבר וגביהן היו כמו בגובה כל אופן אלא שגובה היה להם עד שהיו נביהן היתה יראה להם כי הדבר מופלא בכמותן יקרא נפלא וגורא וכן ומים נורא אל ארץ נוראת או באיכותו כמו הקרת הנורא וגבוהם מלאות עינים סביב לארבעתן וגבוהם כמו וגביהן אלא שזה מקובץ בלשון זכרים וזה מקובץ בלשון נקבות ופסוקי כפלו שיטה המלות והעינים הם משל למאורות ויש ובניהן שוון לקבל הקיוא ר"ל כי כלפי רקיע אשר על ראשי החיות שוות אין בניהם פרידה וחיקוק אבל עליונהם יש ביניהם חילוק לפי המקבלים ובלבת החיות ילכו האופנים אצלם אבר בר חליכתם הנראה לאופנים תלויך

בהליכת החיות ואצלם ילכו ובהנשא החיות מעל הארץ ינשאו האופנים ענין נשיאות החיות והאופנים מעל הארץ הוא משל לענין שיקרה בעולם השפל ובדברים שיוצאין מסדר והתנהגה כאילו אין מנהיג ושופט כאילו הם דברים מופקרים למקרה וזה כמטר סוחף יבא וישטוף זרעים ורשאים ועשבים גם עצי פרי עם שאר העצים עד שימותו טחרון בני אדם ובהמות וחיות וכן ברוב השלג והברד והרוחות החזקות והרעמים והברקים ועיפוש האויר או התחדשות בו מכיוחות יכלו ארץ או ארצות או בהשקת מקומות והרעש הזועות והמים השוטפים מן היסים כמו שוכר מורה צדק בפרק ע"ב מן החלק הראשון ממאמר מורה הנבוכים ואף על פי שכל זה הוא לפי הנהגתו כיון שרוב הנהגתו הוא קיום התורי' והוי' מה שהוא בהפכו ידמה כאילו אין הנהגה וכן יהיה בזה העולם הקטן וכן אבר בתורבן הארץ נתנו את נבלת עבדיך וגו' וכל זה ידמה סילוק סדר ההנהגה כאילו הכוחניים והשומרים נשאו מעל הארץ וכל אשר בה דיניהם מופקרים ר"ת ובמיזל בריריתא אזלין גלגליא לקבליהון וביאיתרמא בריריתא דכלהון לרוש שביא מתרמן גלגליא. על אשר יהיה שמה הרוח ללכת ילכו כבר פירשנהו כי פי' הרוח הרצון דפירש הכוונה בזה והוסיף עוד ואמר שבה הרוח ללכת ר"ל דוח האופנים והוסיף עוד ואמר והאופנים ינשאו לשרטם לתת טעם למה היה האופנים והנשאם לעומת החיות ופירש הטעם ואמר כי רוח החיה באופנים וכבר פירשנו זה ותרגם יונתן נוטה לפירושנו שהרגם ארי רוח בריריתא בגלגליא ושאר הרוח תרגם רעוא. ללכת בסגול באהנת וכן ויסב שבואל ללכת. בלכתם ילכו ובעמדם יעמודו הלליכה היא בשל על הנהגת העולם והעמידה היא גם כן משל כי אין עמידה והפסק לאופנים כי כל ימי עד הם מתגלגלים בלא עמידה ובלא הפסק אלא העמידה היא כמו עומדים ממעל לו וכל צבא השמים עומדים עליו שהוא ענין השירות כמו והוא עומד עליהם והעבודה והשירות לפני האל להשביל בו יתעלה ויתברך שמו ובאופרו ובעמדם יעמודו לפי שהשכל יבא לאופנים מהחיות ואף על פי שהוא ראה הליכה והעמידה והתהנשאות מחש על דרך משל והראה לו כן כדי שיבין מהבוחש כושלל ובזה הפסוק חידש העמידה והשאר הוא כפל לחזק הענין ועל הכל אמר כי רוח החיה באופנים. ודמות על ראשי החיה רקיע כאילו אמר ודמות רקיע על ראש החיה והחיה דרך כלל במקום החיות כמו רוח החיה באופנים וזה תורקיע איננו נוף אבל הנביא ראהו מוחש כדי שיבין ממנו חוש כולם ואין בכל אשר הוראה דבר נופני אלא האופנים לפיכך לא אמר בהם דבות אלא והנה אופן וזה הרקיע אור השכל הבהיר החופף על הכל ששכר כשם רבו הנמוני על ראשי החיות והוא שכתוב בו שנקרא ביום שני יהי רקיע בתוך המים ויהי מבדיל בין מים למים בין צורה שיש לה דיבוק עם הנוף ובין צורה שאין לה דיבוק עם הנוף ואפשר שעמו פסליא כאלף אלפין ורבוא רבוון. הנוראה פי' נורא בלכתו ובזהרו ובפרקי רבי אליעזר אומר אזהו רקיע שנברא ביום שני רבי אליעזר אומר הרקיע שעל ראשי החיות שנאמר ודמות על ראשי החי' רקיע כעין הקרח הנורא מהו כעין הקרח הנורא כאבנים טובות ומרגליות והוא מאיר לכל השמים כאור שהוא מאיר בתוך תבית וכשמש הזה שהוא מאיר בצדדים בנגוהות שנאמר ויהי נוגה עשיה שריה וכמותו הצדיקים עתידין להאיר לעתיד לבוא שנאמר והמשכילים יזהירו כזוהר הרקיע. ועוד אמר ברוך כבוד ה' ממקומו בטקומו לא נאמר אלא משקומו שאפי' חחיות שנושאות את הכסא אינן רואות אותו שנתן הקב"ה בינו לבין הרקיע שנאמר ודמות על ראשי החיות רקיע ויונתן לא חידש בזה הפסוק דבר. והחות הרקיע כנפיהם ישרות אשה אל אחותה מה שאמר ישרות היא כמו שאמר למעלה חוברות כי כשהכנפים פרושות דוא הם ישרות והבתחברים אשה אל אחותה לאיש שתים מכסות להנה אמר כי לכל אחת מהן היו עוד שתי כנפים כלבר הישרות שהיו לעופף היו להם עוד שתי כנפים שהיו מכסות להנה וכמו שכתוב בהנה את גוויותיהנה ואע"פ שזה הקנין כבר זכר ושינה אותו עוד לזהדיע כי מה שבהם נאצל עליהם מהרקיע הנמוני על ראשיהם וגם בזה לא חידש יונתן דבר ואשמע את קול כנפיהם הבין מזה כי האופנים יש להם בגלגולם קולות עצומים ויחם לזה לחיות בבו שיחם להם התנועה אע"פ שאינה להם על דרך האמת אלא לפי שבכחם מהגלגלים ביחם להם תנועת האופנים וקול האופנים שמע קול גם כמו שאמר וקול האופנים לעומתם אלא ששינה הנוח הענין ויחם הקול לחיות לכד כי הבה העיקר וכמה שאמר בעמדם תרפינה כנפיהם הבין כן העמידה השירות והעבודה כמו שאמר והורה כי הגלגול והתנועה הן לענין ההנהגה אבל מצד עצמן נשרתם השמים מספרים כבוד אל אין. אומר ואין דברים בלי נשמע קולם כל שכן החיות שלמעלה מהם וזו היא רשפי הכנפים כי הם המשמיעין קול. בקול שדי אפי' חוק ותקוף וכן כשוב משרי יבא והיה שדי בצריף או פי' אל האל שנקרא שדי וכן בסראה חשלישית בקול שדי ברברי בשרבר בהר סיני שנאמר בו קול גדול ולא יסף ושם נאמר נשמע מן החצר שהוא גדול הבית וכן בהר סיני אף על פי שהיה נדול לא נשמע חוץ למחנה ישראל וכן כל קול נבואה אינו נשבע אלא לפי שמיוחד אליו הקול. קול הבולה פי' כבו פלה אלא שזה מורה על פלה חזקה נשמעת מדברים רבים בקול מחנה ועד עניין שמע זה הקול להודיעו כי המרכבה נוסעת בן הבית כי קול כנפי החיות הוא טשל לנסיעה כי העוף כבואו לנוף ידבוק בכנפיו וכן האופנים משמיעים קול בלבתם. ו"ת השמוק בן ושמעת יה קל נפיהון כקל מין סגיאין כקלא בן קדם שדי בבהכהון קל מיכוליהון כד סודן ומברכין ית ריבונהון קייבא כלך עלמין בקלי משריית סלאכי מרומא במקמהון משהקין בן שהקין בן דבורא. ויהי קול סגל לרקיע אשר על ראשם אבר היה קול לא כקול שאבר קול כנפיהם אלא מגל לרקיע אשר על ראשם יבא הקול הבין מזה כי אף על פי שהרקיע נשוי על ראשיהם ואין הוא המצוה אותם והמשביע קולו להם על פעולותיהם אלא בגל לרקיע הוא אותו הקול מאת הכרוב והקול והדבור הוא דרך משל וכן אמר נגורי כח עושי דברו לשמוע בקול דבורו של הרקיע אף על פי עלתם הוא עלול גם כן והנה הקול היוצא מגל לרקיע הוא כאדון המצוה עבדיו העומדים עליו והוא נותן להם קול ומדבר והם שומעים ושותקים לשמוע בקול דבריו זהו בעמדם תרפינה כנפיהם כי אין לעבדים העומדים קול ודבור אלא השמועה והקבלה ורמז גם כן באומרו ויהי כי היה זמן א'ולאד' מיוחד שהקול יוצא לו מעל לרקיע בלא אמצעי שנאמר וישמע את הקול מדבר אליו פנים בפנים דבר ה' עם משה ולשאר הנביאים הקול מהנשרד האחרון הוא השכל הפועל ו"ת השפוק כן וכוין דהוי רעיא קדמוהי לאשמעא דבורא דעבדוהי נביאיא ישראל הוה קיא משתמע מיעלוי רקיעא דיעל רישיהון במקומהון משהקן בניהון מן קדם דבורא. ומעל לרקיע אשר על ראשם כאבן כי עור יש נמצא מסגל וראה דמות כסא עליו כי אין יושב אלא על כסא ומה שהיה דמות היה מראיהו כמראה אבן ספיר שהוא בהיר ומזהיר ועל דמות הכסא דמות כמראה אדם עליו מלמעלה והוא היושב או הריכוב כי פעמים יתארתו רוכב לענין המרכבה בכושלי עליה כרוכבו על כרוכבו ופעמים יתארתו כמלך יושב על כסא ומורה במלת יושב גם כן קיום במציאותו והכסא לא יהיה דבר חוץ לעצמו כי אין למעלה מן הרקיע נפרד אחר אלא הריכוב והכסא מורה כמותו עצמותו ונדלותו כמו שפירש הרב המורה צדק בפסוק כי יד על כס יה בפ' מהחלק הראשון ממאמר העכבר מורה הנבוכים כי כבו שהמלך בשבתו בין שריו ידוע לכי שלא ידעתו בשבתו על כסא למעלת משריו כי עצמות היושב הזה ומחכמתו מורה עליו כי הוא נמצא והוא עלה הכל יתברך שמו והצורה המוחשת הנכבדת בצורות המוחשות היא צורות האדם לפיכך ראה כמראה אדם ולפי שעל דרך האמת אין לרוכב דמות שוה בדמיון ואמר דמות כמראה אדם להריחיק מכנו נשכוה לא ת"י שלא יעלת על לב איש שיש לו יתברך דמות ומראה ולא חדש יונתן בזה הפסוק דבר אחר אלא שלא תרגם דמות כמראה אדם. ואראא כעין חשמל זה שהיה כמראה אדם ראיתיו בעינו כעין חשמל כמראה אש והוא הרק שבאש כמו שפירשנו והאש העב סביבו והרק בתוכו וראה לו שני מראים כעין חשמל כמראה בהנינו ולמעלה ומטתניו ולמטה כמראה אש וגוגה לו סביב והדק לא יראה לרוב דקותוהחילוק הזה הוא טשל כענין שאמר וראית את אחוריי ופני לא יראו והחלק הנכבר באדם הוא כמראה בתניו ולמעלת כי באיתו החלק צורת חפנים ולכי המעשה ובלי הנשיטה אשר בהם ישכיל האדם ויל כי תשיג הקב"ה מרוכב קצת מצד עצמה ברוכב עליה ומהות הרוכב ואמיתתו שהם הפנים לא תשיג על האמת שנאמר כי לא יראני האדם וחי ע' וחי אפי' חיות הקדש אינם רואין אותו וחה ם וגוגה לו סביב החשנה שמשינות אותו חיות הקדש והרקיע שעל ראשם ובמדרש חזית אפר רבי יחדן גדול כהן של נביאים שהם בדמים את הצורה ליוצרה הדא הוא דכתיב ואשמיט קול אדם בין אולי אבל אפר רבי יודן רבי סימון אית אית הדין דהוא מחור מן הדין ועל דמות הכסא דמות כמראה אדם עליו כלמעלה וי"ת הפ' כן וחזית כעין חשמלא כחיזו אשתא מגיו לה סחור סחור כחיזו אשתא ויחור לה סחור סחור ובנוסחא אחרינא דלא אסתכלית ביה ומלרע וגו' כמראה הקשת והם ארבעה היינו וסמוך לעיני הסראה הסעורב וסכוך לו הירוק וסכוך לוהכרוכוי והוא לסמה סכולם והוא מצד חלקה לפיכך ראה כמראה הקשת לעניין ארבעה שהוא הולך בכל עניין המרכבה לשם שזכרני והוא מראה שעין האדם שלמת בו שאינו מבהיק הוא כשל החשנה שזכרני שהוא הגונת סביב והוא מראה הדמות כבוד ה' כלומר מה שתשיג המרכבה מכבוד ה' ואראה ואשוב על פני ואראה כל שהראה מראותיה הנזכרת מראשה ועד סופה ואשוב על פני שהשתומם לבי על המראה ובעודי על פני שמעתי קול שמדבר אלי וזה היה מלאך שמדבר עמו וכמה שכתב הרמב הגדול תרמב"ם ז"ל בסעשה המרכבה ירוע מספרו למבינים אותו ואמתו

רד"ל כי ישראל ביום פת תורה ראו המרכבה כמו שראה אותו יחזקאל בן בוזי עד שאמרו שהקמטה שבנשים גדולה מיחזקאל בן בחי ואמרו כי צורת שור ראו כנגד מחניהם לפיכך לשו צורה על ועדה אמרו כי אלה הפנים היו בארבעה דגלים בדגל יהודה היה פני אריה וכתיב גור אריה יהודה ובדגל ראובן צורת אדם לפי שנאמר בו וימצא דודאים בשדה ולחם צורת אדם ובדגל אפרים צורת שור שנאמר בכור שורו הדר לו ובדגל דן פני נשר שנאמר יהי דן נחש עלי דרך ונאמר בו אשפת נשרף כעופף. המראה השלישית בשנה הששית והנה ששה אנשים מסיבים והשביעי ביניהם שהוא לבוש הבדים וידוע כי בדים הם בגדי פשתן המכוהצין והוא הסופר הגדול וכנותיג העיר והוא הזורק אש בעיר ואלה פקודת העיר ואפשר כי קסת הסופר הוא רמז לאשר נקרא סיפר החולך לבוש הכדים ורו"ל פירשו לבוש הברים כי הם בבריאו מלאך של אש לפיכך הוא הזורק האש על העיר וכן ראהו דניאל לבוש בדים וראה פניו כבזקה ברק ועיניו כלפידי אש. והכרובים עומדים לביה הראה האל לנביא הכרובים מיפין לבית לפי שהראהו התועבות שהיו עושין לצפון בבית הראה לו הכרובים גבורי כח עושי דברו לדרום הבית וכן באמצעותם יקח נקמת העוברים רצונו ועל דברו כי מביניהם יוקח האש הכלכלה אותם ולעניין הנחנת ההולם הגדול דרך ימין יבוא האש כלבוש הבדים וכן לעולם הקמן. ויעכוד אצל האופן הזדיע נזה כי אין לאופנים בעשה אלא בסבת הכרובים לפיכך נאמר המשיח לכרובים ונראה לכרובים הבנית יד אדם מהתחת כנפיהם כי מעשיהם כתועתם והנועתם היא הניעת האופנים כי המקום אשר שמה הראש הוא הכרוב והאופן הולך אחר הכרובים כי רוח החיה באופנים אשר ירמז בכלה הראש האופן הפלוין המקוף כמו כל האופנים אשר בתוכו והיא התנועה היצונית. וכל בשרם זכר לאופנים בשר לפי שהם באמת נוף אבל לכרובים שאינם נוף על דרך האמת אלא בדרך המראה לא זכר להם בשר אלא פנים וכנפים ידים ורגלים אבל בשר לא נאמר על שכל נפרד בשום מקום כי בשר יאמר בדבר מוחלט כבעלי חיים לא על זולתו אפילו בדרך משל והצד הפלוין בנוף נקרא גב ובה שהחוב בעובי הדבר יקרא בשר ועניין הפסוק דבק לכה שאמר לא יסבו בלכתם כי אחר הראש ילכו האופנים ולא האמר בכללם כי גם בחלקיהם שהם בשרם וגביהם וידיהם וכנפיהם כולם ילכו אחר הראש וידיהם אינו אומר על ידיהם שיהיו בשל כמו שאמר תבניה יד אדם תחת כנפיהם אלא פי' ידיהם כמו שהי' ידות לקרש האהד והם קומב כל אופן וכנפיהם פי' המקופים הקמנים שהם כשפוח המקופים הגדולים לפי שישלו זה הדעת בחכמי המחקר ולדעת מהם יהיה פ' וכנפיהם על הנועה עצמם ועל סהר עניינם בהנחנה אחר כן אמר והאופנים טלאים עינים סביב לארבעת אופניהם הוא מה שאמר במראה הראשונה וגבותם מלאות עינים סביב לארבעתם וכן פירשנו המשל ומה שאמר שם וגבותם הזקיף פירוש הנה ואמר והאופנים שלא תאמר העינים היו על הגבהות לבד כלומר על ששה האופנים רצה לומר כל עובי האופנים כי העינים עוברים מצד אל צד כמסמרים גדלת ומה שאמר אופניהם אחר שאמר לארבעתם הוא תוספת ביאור כמו להם לבני ישראל ונמהם הימן וירדוהן חצוצרות. והדומים להם. וכיוצי אופניהם על עצמם. כמו שנהגו בכיוצי המספר. צאו שלשתכם וופלו שבעת'. לארבעתם תי לארבעתיהן דגלגליא לאופנים להם קורא הגלגל באוני לא אמר כי לאופנים יקראו לגלגלים כי ידוע הוא וה לכל בעלי לשון כי אופן וגלגל שם אחד במלות שונות כמו בגד ושלמה ואומר אופן עגלת ואומר גלגל עגלתו והעניין אחד ומה בא ללמד הנביא כי שמע כי לאופנים היו קורין גלגלים אלא בא ללמד תגביא כי שמע כי לאופנים בא קול שקרא להם הגלגל והיא קריאה כמו הדור אתם שמעו דבר ה' הקהל חקה אחת ר"ל כי כל המעשה שזכר לאופנים במצוותו וברצונו חיה וכאילו קורא לו חמצות ואומר לו עשה כך ועשה כך ומצוה באופן הוא הכרוב כי רוח החיה באופנים ואין קריאתו בקול ובכלי דבור אלא השמיענו האל בנבואה קול להביעני העניין וכן נקרא זה אל זה. ואמר פני הכרוב במקום שזכר במראה הראשונה פני השור וידוע מה שאמרו בו רז"ל ואנחנו נאמר לענין מה שפירשנו במרכבה כי כרוב שם הנבדל בכל מקום ונעשה לדמיון כדמות שתי הבניות הנכבדות במושבי החרש בשפלים והם פני אדם וכנפי העוף ויידוע כי הכין שבבעלי חיים שאינם מדברים אשר הועלת האדם תלויה בו לפני הנוף ביוב הוא השור למזונו ורב הבואות בכח שור ולחשביש משאי ולאשוק גוונו הוא המושך העגלות שהאדם נעזר בהם ביוב המישא הנה שרוב עזרת האדם לחיי הנוף הוא השור ואחר שהאדם כמו נמשך לתאוות העולם הנופניות וישליך אחרי גיוו השמיעו' אף כי הסכליות הנה הוא ושורו אכלין באכוס אחר ואין לשכל בו דבקות ואין בו שבירת הרוכב ונסהלקו הפנים האלה מהמרכבה אפילו כמושאל אבר מכח הדמיון מהשנים האהדים עד שיקראו בני אדם לאדם שאין בו דעת שור ולא יקראו לו אריה ונשר כי יש להם חלק גדול בכח הדמיון ותחבולת על טרפם ורמז לו בזו המראה ולא במראה הראשונה לפי שהראה לו בזו המראה התועבות שהיו עושים בבית שעל ידם נסהלק הכבוד מעל הנעשה לדמיון הכרוב לא מהכרוב כי אל הכרוב שב יכן לעניין שכירה כללית נמשל כנהמות נדמו ונשארו לו במראה המרכבה פני אדם לבדם שהיו בהם הנקראים אדם המוליות בינו לעניין זה גם כן נשתנה לו שם היות בכרובים כי החיות שם מורכב לא כן כרוב כי הוא הנבדל ולא ירדו בו שם אחר להודיעו כי לא נשארה לו שכירה מופתית בארץ לפיכך שמע הנביא שם כרובים כי מה שראה בראשונה ראה באחרונה כמו שאמר הוא החיה אשר ראיתי בנהר כבר וכן מה שאמר וארא כי כרובים המה לא נתחדשה לו ידיעת כי גם בראשונה ידע כי אין בשפים שור ואריה ונשר ואינם כי אם לדמיון במראה אלא שבזו המראה השכילהו האל חילוק הכבוד והשכירה מהארץ כמו שאמר וירומו מעל הארץ לפיני והנה שבו החיות כרובים כי לא נשארה השכירה בכרובים ריל ביהידים על דרך פיוסת וולתי השכירה שהיא דרך כלל על כל חי זהו וארא כי כרובים המה עתה ידעתי כי הם כרובים ולא חיות אף על פי שראיתי באחרונה מה שראיתי בראשונה ולות המעם אמר בזו המראה חיה ולא חיות כאלו נתייחדה השכירה באחת וטפני שנינהן השם מחיות לכרובים זכר חנניו כמה פעמים וארבעה פנים ואמר היא החיה ואמר עיד וארבעת פנים לאחת ואמר ודמות פניהם תחת החנים להודיע כי לא נשתנה לו בענין המראה דבר. וירומו לשון הרמה שנאמר בזו המראה הוא לשון התנשאות כמו שנאמר במראה הראשונה יהעניין אחד כי רוממות ונשיאות ענין אחד ושם פירשנו הענין. בעברם מבואר הוא במראה הראשונה. ויצא היא כמו שפירשנו המסלק השכירה מן הארץ ונתייחדו בכרובים.